BIBLIA

AD VETUSTISSIMA EXEMPLARIA

Nunc recèns castigata.

IN QVIBVS, PRAETER EA, Quæ subsequens Præfatio indicat, capita singula ita versibus distincta sunt,

VT NVMERI PRÆFIXI Lectorem non remorentur, & loca quæsita tanquàm digito demonstrent.

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

VENETIIS, *Apud Hæredes Nicolai Beuilaqua, & socios.* 1576.

F. IOHANNIS HENTENII NECHLINIENSIS

In Biblia Louanij Anno M D XLVII. excuſa atq; caſtigata, PRAEFATIO.

MIRABITVR fortaſſe quiſpiam, cur poſt tam multiplicia BIBLIA toties excuſa, conati ſimus alia facie hæc in lucem edere. Quare non inutile facturus mihi videor, ſi noſtri conſilij rationem, quam in hac noua Bibliorum editione adornanda ſequuti ſumus, paucis expoſuero. Primùm nemini obſcurum eſſe arbitror, quot thecnis ac cuniculis horum temporum hæretici id efficere conentur, vt ſacræ literæ ab ipſis ſtare videantur: potiſſimùm autem dictionibus quibuſdam textui temerè additis, vel ademptis: aut præfationibus, varijsq; marginum annotationibus adiectis, vel conſarcinatis prauis indicibus. Quibus ludificationibus adeò ſtudent nonnulli, vt his etiam quoſdam irretierint, qui toti in hoc erant, vt rempubl. Chriſtianam promouerent. Quum igitur his impoſturis optimos quoſque libros, tam ſacrarum literarum quàm catholicorum Doctorum corruperint, ſtatuit optimo iure Cæſarea Maieſtas, pernicioſos huiuſmodi cuiuſuis idiomatis codices, è populi manibus auferri. In quibus primas facilè obtinent Biblia: non ea ſolùm quæ temeraria quarundam vocum tranſpoſitione, adiectione, aut mutilatione apertè corrupta ſunt: verùm illa etiam in quibus, quod ad textum attinet, nihil prorſus immutatum eſt: Indices tamen, Præfationes, Additiones marginales, ſeu librorum aut capitum argumenta huiuſmodi ſunt: vt, ſi penitius quis introſpiciat, atque ad hæreticorum doctrinam iſta diligenter conferat: facilè intelligat, etiamſi nihil præter ipſa ſcripturæ verba contineant, eò eſſe pernicioſiora, quò occultiùs propinatur ſub melle venenum. Quis enim neſciat ad errores populariter ſtabiliendos longè primã eſſe viam, falſum ſcripturarum prætextum? nihilque ſecurius credi, quàm quod ſcriptura docere, vel ſuis ipſa verbis expreſsiſſe videtur? Hæc igitur conſiderantes: ſimulque quòd tota Latina Eccleſia tot ſeculis vulgata editione, in œcumenicis etiam concilijs ſemper vſa ſit, tam in fidei dogmatis definiendis, quàm in hæreſibus condemnandis: atque idcirco immotam eſſe oporteat, aut potius ad primæua ſua exemplaria reuocari: e medio iam hic ſublatis edicto Cæſareo vniuerſis Biblijs, quæ quoquo modo aduerſari Chriſtianæ pietati videbantur: ſummo ſtudio curauimus, ex iuſſu, inſtructione, ac iudicio grauiſſimorum, longeque eruditiſſimorum, & acerrimi iudicij Theologorum huius Academiæ

Louanienſis, vt comparatis vndiq; non ſolùm quæ caſtigatiùs excuſa erant, exemplaribus, verùm alijs quoque plus minus viginti: quorum recentiſſimum ante ducentos annos manu ſcriptum erat, alia ante trecentos, quadringentos, imò & ſexcentos vel plures etiam annos: ex horum collatione reſtitueremus, quoad fieri poſſet, veterem ac vulgatam editionem ſynceritati ſuæ atque puritati: non miſcentes non interim quæſtioni, Num Græcis, & Hebræis vbique reſpondeat. Hac enim in re abunde nobis eſſe debet, quòd ipſam reliquis omnibus ſemper prætulerit tota Latina Eccleſia, ſicut iam prædiximus: maxime cum innumeris locis, non veteris modò teſtamenti, quod paſſim oſtendit Hieronymus, ſed & noui, Græca nunc deprauata compenantur: quod apertius eſt quàm vt ab eo negari poſſit, qui veterum auctorum tam Græcorum, quàm Latinorum, Græcæ tamen peritorum, monumenta perlegerit: quos frequentiſſime aliter legiſſe conſtat, quàm hodie Græci codices habeant. Id autem factum eſt, cum temporis diuturnitate, ac frequenti exemplaris in exemplar transfuſione, tum maxime ſtudio contentionis ſuborientibus ſubinde nouis in Græcia hæreſibus: in quibus id accidere ſolet, vt dum quis propria auctoritate vti non poteſt (diui Ambroſij verba ſequar) ad victoriam verba legis adulteret, quò ſenſum ſuum quaſi verba legis afferat: vt non ratio, ſed auctoritas præſcribere videatur. Quòd ſi Ambroſij ſeculo, atque etiam Origenis Græci codices variabant, ſicut docet vterque in quintum ad Romanos caput: quid de noſtri ſeculi Græcis codicibus iure exiſtimes? Hebræa verò quem in modum ſequi poſſumus? quum etiam ante Hieronymi tempora plurima vario modo, aut legerint, aut intellexerint, Septuaginta Interpretes, Theodotio, Symmachus, Aquila Hieronymus, & is demum qui quintam ſiue vulgatam ante ipſum dederat editionem? ſiue id acciderit ob quorundam Hebraicorum elementorum ſimilitudinem, ſiue ob diuerſorum punctorum ſitum: ſiue quòd paulatim de inemendatis inemendata ſcriberentur, vt habet Hieronymus: nec noſtrum eſt de ſingulis verſionibus ferre cenſuram, aut in tantam venire temeritatem, vt ſperemus nos exactiùs quicquam poſſe vertere, quàm hactenus verterint cuncti interpretes. Verùm de his aliàs fortaſſis latiùs, vbi commodius ocium ac locum nacti fuerimus. Nunc quædam duntaxat obiter loca citabimus, vbi idem nobiſcum ſentit Hieronymus, ne quis opinetur hæc nos è proprio cerebro comminiſci. Videantur itaque illius commentarij ſuper Cap. 8. Iſaiæ, vbi dicitur, Congregamini populi & vincimini. Ca. 9. Verbum miſit Dominus in Iacob: Cap. 14. iuxta finem, Quid reſpondebit nun cijs gentis, tam libro commentariorum quinto quàm ſexto. Cap. 15. in initio Quia nocte vaſtata eſt Ar. Cap. 17. Et dolebit grauiter: idemque ſuper illud Ierem. 17. Prauum eſt cor omnium & inſcrutabile. Cap. 21. Iſaia, Onus Duma. Cap. 24. Et erubeſcet luna. Cap. 25. Sicut æſtus in ſiti. Cap. 26. Et perdidiſti omnem memoriam eorum. Eodem, Et terram Gigantum detrahes in ruinam. Cap. 38. Sicut pullus hirundinis. Cap. 44. iuxta finem, Qui dico in Cyro, Paſtor meus es. Cap. 49. Et Iſrael non congregabitur. Cap. 63. In omni tribulatione eorum non eſt tribulatus: alijs locis innumeris. Non hæc dico quòd aſtruere velim Latina, præ cæteris, exemplaria nuſquam eſſe deprauata: ſed quòd non noſtrum fuerit. immo nec expediat ad Græcos, aut Hebræos codi-

ces ſemel illa caſtigare. Quòd ſi alio quouis modo videantur corrigenda, id potius foret ſummi Pontificis aut œcumenici concilij auctoritate tentandum, cui parere omnes tenentur quàm priuatæ alicuius perſonæ, aut vnius cuiuſuis Academiæ. Itaque acceptis, vt præfati ſumus, varijs exemplaribus, ex complurium conſenſu nonnulla è textu ſuſtulimus, aut immutauimus: frequenter id in margine reponentes, præfixo aſteriſco * ei quod è textu ademptum erat, aut binis huiuſmodi ſtigmatis priori textus lectioni prænotatis, idque abſque vllo exemplarium numero. Vt autem priorem textus lectionem in margine reponeremus, mouetunt nos quorundam ingenia: qui, ſi nuſquam ea inuenirent, quæ in nonnullis adhuc legunt exemplaribus, fortaſſis id non æquo ferrent animo. In Prouerbijs autem Salomonis, quanquam verſus integros non paucos videremus eſſe ſuperfluos, aut aliunde infartos, quos plurima eaque vetuſtiſſima Latina exemplaria non haberent, imò ne ipſa quidem Hebraica, nec Sanctes Pagninus: illis tamen obeliſcum - duntaxat præfiximus, addito margini numero codicum, in quibus verſus illos non inuenimus. Nam ſi eos è textus ſerie tranſtuliſſemus in marginem, alijs annotandis margines ſufficere nequiuiſſent: ſi verò in totum reſecuiſſemus, verendum erat ne plures offenderentur, quibus viſi fuiſſemus non pœnitendam voluminis partem detruncaſſe: quemadmodum de ſe, ait Hieronymus in Prologo ſuper Danielem. Qua etiam ratione moti, vniuerſos quatuor Eſdræ libros lectori tradidimus; quanquam in pauciſſimis manuſcriptis exemplaribus tertium inuenerimus, quartum verò in nullis: ſicut ne in Græcis quidem, vt non dicam in Hebræis. Quin & Hieronymus ipſe in horum librorum Præfatione monet, ne quis apochryphorum tertij & quarti libri ſomnijs delectetur. Quibus id, quod maioris adhuc momenti eſt, accedit: quod nec Origenes, nec Auguſtinus, nec Damaſcenus, nec denique tertium Cartaginenſe Concilium ſacræ ſcripturæ libris tertium & quartum Eſdræ annumerent. Ob id tamen, vt præfati ſumus, & illos adiunximus, ne quis vociferaretur mancanos Biblia euulgare: maximè quum & Cyprianus epiſtola ad Pompeianum ex tertio Eſdræ citet teſtimonium: & Ambroſius de bono mortis aduerſus Ethnicos ſeriò citet teſtimonium ex quarto Eſdræ de promptuarijs animarum. In locis autem ijs, vbi non tot exemplaria à communi lectione diſſidebant, vt quicquam immutandum duceremus, hic diuerſam lectionem in margine annotauimus, præfixo aſteriſco, quid plus in alijs: quid minus, obeliſco: quid vero diuerſum, duobus ſtigmatis lectori ſignificantes, adiuncto vbique diſcrepantium exemplarium numero. Superfluum ſiquidem fuiſſet hos ipſos nominatim recenſere codices, quum neminem facile hanc operam ſibi ſumpturum putem, vt ſingula, quæ tot locis diſperſa ſunt, conſulat exemplaria, ſed nobis fidem potius habiturum. Quin ſi etiam id omnino cupiuiſſemus: compluribus in locis, per marginum anguſtiam, qui alijs occupandi erant, minimè licuiſſet. Ne quis tamen falsò nos putet exemplarium iactare multitudinem, tum etiam ne promerita laude illos fraudemus, qui candidè ſuos codices nobis impertiti ſunt: recenſebimus nunc vnde ſingulos acceperimus, quibus in hac editione vſi ſumus: præter Roberti, Colinæi, ac Tilmanni Keruer Biblia, quæ nobis domi ſuppetebant.

In primis in hac vniuersitate hi libri nobis subministrati sunt.

Ex colleggiata diui Petri Ecclesia:quę prima est in hac Louaniensi Academia: accepimus tria miræ vetustatis exemplaria, septem voluminibus distincta: & alia insuper tria, quorum primum quatuor tantùm Euangelistas continebat: secundùm Euāgelia iuxta Lucam, & Iohannem: tertium vero solos Psalmos.

A Franciscanis, duo exemplaria in quatuor tomos diuisa:& tertium in solos Psalmos.

Ex Parcensi abbatia ordinis;Præmonstratensis, vnum exemplar.

Ex cœnobio Beth-leemitico canonicorum regularium diui Augustini, qui Reformati dicuntur,duo exemplaria: alterum scriptum,in varia volumina distinctum: alterum olim excusum, in duos item tomos diuisum.

Ex cœnobio Martinensium eiusdem instituti,vnum exemplar, & aliud in quatuor tantùm Euangelistas.

A diuæ Gertrudis abbatia canonicorum regularium, siue clericorum veteris instituti diui Augustini,duo exemplaria in varios tomos diuisa.

Ex hoc Theologorum collegio nobis subministrata sunt duo exemplaria: vnum scriptum olim reuerendissimi domini Cardinalis Bessarionis: & alterum ex ipsius Tipographiæ infantia.

Ex Castrensis collegij Bibliotheca, duo exemplaria.

Ex Atrebatensis collegij Bibliotheca, duo exemplaria: & tertium in solos Psalmos.

Hi codices ab exordio castigationis ex hac Louaniensi Academia nobis fuerunt exhibiti: sequentes autem temporis progressu nacti sumus.

Præbuit abbatia diui Berthini ordinis diui Benedicti apud S. Odomarum, vnum exemplar.

Abbatia Tongherlensis ordinis Præmonstratensis. ex illa sua in his regionibus longe instructissima, ac famatissima bibliotheca,vnū exemplar ad nos transmisit.

Abbatia diui Egidij ordinis canonicorum regularium veteris instituti apud Leodium, duo exemplaria in quatuor tomos diuisa exhibuit.

Abbatia quoque Alnensis ordinis diui Bernardi, vnum commodauit exemplar.

Abbatia à Gardineto eiusdem ordinis, vnum exemplar. Similiter & abbatia Litiensis, ordinis diui Benedicti duo misit exemplaria.

Abbatia Affliginiensis eiusdem instituti, vnum exemplar.

Abbatia demum Gemblatensis eiusdem quoque instituti,commodato dedit vnum exemplar in quatuor duntaxat Euangelia. Quantum autem laborum subierimus vt sacra hæc Biblia quàm maximè syncera in lucem ederemus, expendendum cuique relinquimus: Deum Opt. Max. obnixe precantes, vt hos nostros labores benignus respiciat, & si non opus ipsum, ac saltem conatum probare dignetur; quem speramus Ecclesiæ ipsius commodum nequaquam pœnitendum allaturum.

HIERONYMI PROLOGVS
G A L E A T V S.

VIGINTI & duas literas esse apud Hebræos, Syrorum quoque lingua & Chaldæorum testatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis est: nam & ipsi viginti duo elementa habent eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant, figuris tantùm & apicibus discrepantes. Certumq; est Esdram scribam, legisq; doctorem, post captam Ierosolymam et instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse, quibus nunc vtimur: cum ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint. In Libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarũ ac sacerdotum censu, Mysticè ostenditur. Et Nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus, vsq; hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed et psalmi tricesimus sextus, et centesimus decimus, & centesimus vndecimus, & centesimus octauus, et centesimus quadragesimus quartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ Lamentationes, & oratio eius, Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo, ait: Mulierem fortem quis inueniet? ijsdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque literæ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia, medietatesq; verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisq; libri duplices existimantur: Samuel, Melachim, Dibre haiamim, Esdras, Ieremias, cum Cinoth, idest, Lamentationibus suis. Quomodò igitur viginti duo elementa sunt, per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita viginti duo volumina supputantur, quibus quasi literis, & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & lactens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos Liber vocatur Beresith, quem nos Genesin dicimus.

Secundus, Veelle semoth qui Exodus appellatur.

* Vaicra *Tertius, *Vaijcra, idest, Leuiticus.*

Quartus, Vaiedabber, quem Numeros vocamus.

Quintus, Elle haddebarim, qui Deuteronomium prænotatur. Hi sunt quinque Libri Moysi, quos propriè Thora, idest Legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue: qui apud eos Iehosue bin Nun dicitur.

Deinde subtexunt Sophetim, idest, Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth: quia in diebus Iudicum facta eius narratur historia.

Tertius sequitur Samuel, quem nos Regum primum & secundum dicimus.

Quartus Melachim, id est, Regum: qui tertio & quarto Regum volumine continetur.

Meliusq; multò est Melachim, id est Regum, quàm Malacoth, id est, Regnorum, dicere. Non enim multarum Gentium describit regna, sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur.

Quintus, est Isaias.

Sextus, Ieremias.

Septimus, Ezechiel,

Octauus, Liber duodecim Prophetarum, qui apud illos vocatur There asar.

Tertius ordo Hagiographa possidet: Et primus Liber incipit à Iob. Secundus à David: quem quinque incisionibus & vno Psalmorum volumine comprehendunt.

Tertius est Salomon, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi Misle, id est, Parabolas appellant.

Quartus, Ecclesiasten, idest, Coheleth.

Quintus, Canticum Canticorum, quem titulo Sir hassirim prænotant.

Sextus, est Daniel.

Septimus, Dibrehaiamim, id est, Verba dierum: quod significantius, Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare: qui Liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur.

Octauus, Esdras. qui & ipse similiter apud Græcos & Latinos, in duos Libros diuisus est.

Nonus, Esther.

Atque ita fiunt pariter Veteris Legis Libri viginti duo: id est, Moysi quinque, & Prophetarum octo, Hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli Ruth, & Cinoth, inter Hagiographa scriptitent, & hos Libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ Legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Iohannis inducit adorantes Agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes: stantibus coram quatuor animalibus oculatis ante & retrò, id est, in præteritum, & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est.

Hic Prologus, scripturarum quasi Galeatum principium omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest: vt scire valeamus, quicquid extra hos est, inter apochrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Iesu filij Sirach Liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum Librum, Hebraicum reperi. Secundus, Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cum ita se habeant, obsecro te lector, ne laborem meum, reprehensionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum, argentum, & lapides pretiosos, alij byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agitur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Unde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species, Ecclesiæ præsentis futuræq; distinctio, pellibus tegitur, & cilicijs: ardoremq; solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt, prohibent.

EPI-

EPISTOLA S. HIERONYMI
AD PAVLINVM PRESBYTERVM
de omnibus diuinæ historiæ Libris.

FRATER Ambrosius tua mihi munuscula perferens, detulit simul & suauissimas literas, quæ à principio amicitiarum fidem probatæ iam fidei & veteris amicitiæ præferebant. Vera enim illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantùm corporum, non subdola & palpans adulatio: sed Dei timor, & diuinarum scripturarum studia conciliant. Legimus in veteribus historijs, quosdam lustrasse prouincias, nouos adisse populos, maria transisse: vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, sic Plato Aegyptum, & Architam Tarentinum, eamq́; oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laboriosissime peragrauit: vt qui Athenis magister erat & potens, cuiusq́; doctrinam Academiæ Gymnasia personabant, fieret peregrinus atque discipulus; malens aliena verecundè discere, quàm sua impudenter ingerere. Denique cùm literas quasi toto fugientes orbe persequitur, captus à piratis & venundatus, etiam tyranno crudelissimo paruit, captiuus, vinctus & seruus tamen, quia Philosophus, maior emente se fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hispaniæ Galliarumq́ finibus quosdam venisse nobiles legimus: & quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, vnius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus seculis, celebrandumq́ miraculum, vt vrbem tantam ingressi, aliud extra vrbem quærerent. Apollonius, siue ille magus (vt vulgus loquitur) siue Philosophus, vt Pythagorici tradunt, intrauit Persas, pertransiuit Caucasum, Albanos, Schythas, Massagetas, opulentissima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latissimo Phison amne transmisso, peruenit ad Bracmanas, vt Hiarcham in throno sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, de motibus syderum, ac dierum cursu adiret docentem. Inde per Elamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Assyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæsthinos, reuersus Alexandriam, perrexit Aethiopiam, vt Gymnosophistas, & famosissimam Solis mensam videret in sabulo. Inuenit ille vir vbique quod disceret, & semper proficiens, semper se melior fieret. Scripsit super hoc plenissimè octo voluminibus Philostratus.

Quid loquar de seculi hominibus? cùm Apostolus Paulus, vas electionis, & magister Gentium, qui de conscientia tanti in se hospitis loquebatur, An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? post Damascum Arabiamq́; lustratam ascenderit Ierosolymam, vt videret Petrum, & manserit apud eum diebus quindecim. Hoc enim mysterio hebdomadis & ogdoadis futurus Gentium prædicator instruendus erat. Rursumq́ post annos quatuordecim, assumpto Barnaba & Tito exposuerit Apostolis Euangelium, ne fortè in vacuum curreret, aut cucurrisset. Habet enim nescio quid latentis energiæ viua vox, & in aures discipuli de Authoris ore transfusa fortiùs sonat. Vnde & Aeschines, cùm Rhodi exularet, & legeretur illa Demosthenis oratio, quam aduersus eum habuerat, mirantibus cunctis atque laudantibus, suspirans ait: Quid si ipsam audissetis bestiam, sua verba resonantem?

Hæc non dico, quòd sit in me aliquid tale, quod vel possis à me audire, vel velis discere: sed quod ardor

tuus,

tuus, & discendi studium etiam absque nobis per se probari debeat. Ingenium docile, & sine doctore laudabile est. Non quid inuenias, sed quid quaras consideramus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis & plastæ cessent manus: tamen virtute totum est quicquid esse potest. Paulus Apostolus ad pedes Gamalielis legem Moysi, & prophetas didicisse se gloriatur, vt armatus spiritalibus telis, posteà diceret confidenter, Arma nostræ militiæ, non carnalia sunt: sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Christo, & parati subiugare omnem inobedientiam. Ad Timótheum scribit ab infantia sacris literis eruditum, & hortatur ad studium lectionis, ne negligat gratiam, quæ data sit ei per impositionem manus presbyterij. Tito præcipit, vt inter cæteras virtutes episcopi, quem breui sermone depinxit, scientiam quoque in eo eligat scripturarum, Obtinentem, inquit, eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem: vt potens sit exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere.

[Act.22.a / 2 Cor.10.b / 2. Ti.3.d / 1. Ti.4.c / Tit.1.b]

IIII. Sancta quippe rusticitas solùm sibi prodest, & quãtum ædificat ex vitæ merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat. Malachias Propheta, immo per Malachiam Dominus interrogauit sacerdotes Legem: intantum sacerdotis officium est interrogatum respondere de lege. Et in Deuteronomio legimus: Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: seniores tuos, & dicent tibi. In Psalmo quoque centesimo decimo octauo, Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Et in descriptione iusti viri, cùm eum Dauid arbori vitæ, quæ est in paradiso, compararet: inter cæteras virtutes, & hoc intulit, In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Daniel in fine sacratissimæ visionis, ait, iustos fulgere sicut stellas: & intelligentes, id est, doctos, quasi firmamentum. Vides quantum inter se distent iusta rusticitas, & docta iustitia? Alij stellis, alij cælo comparantur. Quanquam iuxta Hebraicam veritatem vtrunque de eruditis possit intelligi. Ita enim apud eos legimus, Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus Apostolus vas electionis? Nempe quia legis & scripturarum erat sanctarum armarium: Pharisæi stupent in doctrina Domini: & mirantur in Petro & Iohanne quomodo legem sciant, cùm literas non didicerint. Quicquid enim alijs exercitatio, & quotidiana in Lege meditatio tribuere solet, illis hoc Spiritus sanctus suggerebat, & erant iuxta quod scriptum est, θεοδίδακτοι Duodecim annos Saluator impleuerat, & in templo senes de quæstionibus Legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Nisi fortè rusticum Petrum, rusticum dicimus Iohannem: quorum vterque dicere poterat: Et si imperitus sermone non tamen scientia. Iohannes rusticus piscator: indoctus? & vnde illa vox, obsecro, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum? λόγος enim Græcè multa significat: nam & verbum est & ratio, et supputatio, et causa vniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt: quæ vniuersa rectè intelligimus in Christo.

[Mala.2.b / Deut.32.a / Psal.1.a / Dan.12.b / Act.4.c / Isa.54.d / Iohan.6.c / Luc.2.f / 2 Cor.11.b / Iohan.1.a]

V. Hoc doctus Plato nesciuit, hoc Demosthenes eloquens ignorauit. Perdam (inquit) sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. Vera sapientia perdet falsam sapientiam: et quanquam stultitia prædicationis in cruce sit, tamen Paulus sapientiam loquitur inter perfectos, sapientiam autem non seculi huius, nec principum seculi istius, qui destruuntur sed loquitur Dei sapientiam in mysterio absconditam, quam prædestinauit Deus ante secula: Dei sapientia Christus est. Christus enim Dei virtus, et Dei sapiẽtia, hæc sapientia in mysterio abscondita est: de qua et noni Psalmi titulus prænotatur, Pro occultis filij: in quo sunt omnes thesauri sapiẽtiæ & scientiæ Dei abscõditi. Et qui in mysterio absconditus erat, prædestinatus autem et præfiguratus in lege et Prophetis. Vnde et prophetæ appellabantur videntes: quia videbant eum quem cæteri non videbant. Abraham vidit diem eius, & lætatus est. Aperiebantur cœli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant. Reuela, inquit Dauid, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Lex enim spiritualis est, & reuelatione opus est, vt intelligatur, ac reuelata facie Dei gloriam contemplemur. Liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostẽditur: quem si dederis homini scienti literas vt legat, respondebit tibi, Non possum, signatus est enim. Quanti hodie putant se nosse literas, & tenent signatum Librum: nec aperire possunt, nisi ille reserauerit, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit? In Actibus Apostolorum sanctus Eunuchus, imò vir (sic enim eum Scriptura cognominat) cùm legeret Isaiam prophetam, interrogatus à Philippo: Putásne intelligis quæ legis? respondit: Quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Aethiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum: reliquit aulam regiam: & tantus amator legis diuinæq; scientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret literas sacras. Et tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labijs personaret, ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit Iesum, qui clausus latebat in litera. O mira doctoris virtus? Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis &

[Abd.1.c / Isa.29.e / 1.Cor.1.c / 1.Cor.2.b / Colos.2.a / Iohan.8.g / Ezech.3.a / Psalm.118 / Roma.7.c / 2.Cor.3.d / Apoc.5.a / Isa.29.d / Apoc.5.b / Act.8.c]

sanctus

sanctus factus est, ac magister de discipulo: plus in deserto fonte Ecclesiæ, quàm in aurato synagogæ templo reperit. Hæc à me perstricta sunt breuiter (neq; enim epistolaris angustia euagari longiùs patiebatur) vt intelligeres te in scripturis sacris sine præuio, & monstrante semitam non posse ingredi.

VI.

Taceo de Grãmaticis, Rhetoribus, Philosophis, Geometris, Dialecticis, Musicis, Astronomis, Astrologis, Medicis, quorũ scientia mortalibus vel vtilissima est, & in tres partes scinditur. τὸ δόγμα, τὸ μεθοδικὸν, τὸ ἐμπειρίαν. *Ad minores artes veniam, & quæ non tam lingua, quàm manu administrantur. Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumq; cæsores, lanarij quoq; et fullones, & cæteri qui variam suppellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicãt. Scribimus indocti, doctiq; poemata passim. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. Alij adducto supercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de sacris literis philosophantur. Alij discunt, proh pudor, à fœminis, quod viros doceant: & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, imò audacia edisserunt alijs quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si fortè ad scripturas sanctas post seculares literas venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quicquid dixerint, hoc legem Dei putant: nec scire dignantur quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem. Quasi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere christianum, quia scripserit: Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna: Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et patrem loquentem ad Filium: Nate meæ vires, mea magna potentia solus. Et post verba Saluatoris in cruce: Talia perstabat memorans, fixusq; manebat: Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia docere quod ignores: imò, vt cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quòd nescias.*

VII. Genesis.

Videlicet manifestissima est Genesis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuisione terræ, de confusione linguarum & gentium, vsque ad exitum scribitur Hebræorum.

Exodus.

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum mysticis diuinisq; præceptis.

Leuiticus.

In promptu est Leuiticus Liber, in quo singula sacrificia, imò singulæ penè syllabæ, & vestes Aaron, et totus ordo Leuiticus spirant cælestia sacramenta.

Numeri.

Numeri verò, nonne totius Arithmeticæ, & prophetiæ Balaam, & quadraginta duarum per eremum mansionum mysteria continent?

Deuteronomium.

Deuteronomium quoque secunda Lex, & Euangelicæ legis præfiguratio, nonne sic ea habet quæ priora sunt, vt tamen noua sint omnia de veteribus? Hucusque Moyses, hucusque Pentateuchus: quibus quinque verbis loqui se velle, Apostolus in Ecclesia gloriatur.

1. Cori. 14.d.15. Iob.

Iob exemplar patientiæ, quæ non mysteria suo sermone complectitur? Prosa incipit, versu labitur, pedestri sermone finitur: omnesq; leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione, conclusione determinat. Singula in eo verba plena sunt sensibus. Et (vt de cæteris sileam) resurrectionem corporum sic prophetat, vt nullus de ea vel manifestiùs, vel cautiùs scripserit. Scio (inquit) quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Cap. 19. 15.

Iosue siue Iesus Naue.

Veniam ad Iesum Naue, qui typum Domini non solum gestis, verùm etiam nomine præfert, transit Iordanem, hostium regna subuertit, diuidit terram victori populo, & per singulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Ecclesiæ, cælestisq; Ierusalem spiritualia regna describit.

Lib. Iudicum & Ruth.

In Iudicum libro, quot principes populi, tot figuræ sunt.

Ruth Moabitis, Isaiæ explet vaticinium, dicentis, Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Sion.

Isai. 16. a. 1. Regum. 1. & 2. Regum. 3. & 4.

Samuel in Heli mortuo, & in occiso Saul, veterem legem abolitam monstrat. Porro in Sadoc, atque Dauid noui sacerdotij nouiq; imperij sacramenta testatur.

Malachim, idest tertius & quartus Regum liber, à Salomone vsque ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabath vsque ad Osee qui ductus est in Assyrios, regnum Iuda & regnum describit Israel. Si historiam respicias, verba simplicia sunt: si in literis sensum latentem inspexeris, Ecclesiæ paucitas, & hæreticorum

contra

ontra Ecclesiam bella narrantur.

Duodecim prophetæ in unius voluminis angustias coarctati, multò aliud quàm sonant in litera, præ=
igurant.

Osee crebrò nominat Ephraim, Samariam, Ioseph, Iezrahel, & uxorem fornicariam, & fornicationis
filios, & adulteram cubiculo clausam mariti, multo tempore sedere viduam, & sub veste lugubri viri ad
e reditum præstolari.

Ioel, filius Phatuel, describit terram duodecim tribuum, eruca, brucho, locusta, rubigine vastante con=
sumptã: et post euersionem prioris populi effusum iri Spiritum sanctum super seruos Dei, & ancillas, idest,
super centum viginti credentium nomina, & effusum iri in cœnaculo Sion. Qui centum viginti ab vno vs=
que ad quindecim paulatim, & per incrementa surgentes, quindecim graduum numerum efficiunt, qui in
psalterio mysticé continentur.

Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora distringens, paucis verbis explicari non potest. Quis enim
dignè exprimat tria & quatuor scelera Damasci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon
& Moab: & in septimo & octauo gradu Iudæ & Israel? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ sunt in
Samariæ monte, & ruituram domum maiorem, minoremq; testatur. Ipse cernit fictorem locustæ, & stan=
tem Dominum super murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum attrahentem supplicia
peccatoribus: & famem in terram, non famem panis, nec sitim aquæ: sed audiendi verbum Dei.

Abdias, qui interpretatur seruus Dei, personat contra Edom sanguineum terrenumq; hominem, fra-
tris quoque Iacob semper æmulum, hasta percutit spiritali.

Ionas pulcherrima columba naufragio suo passionem Domini præfigurans, mundum ad pœnitentiam re=
uocat: & sub nomine Niniue, Gentibus salutem nunciat.

Michæas de Morasthi cohæres Christi, vastationem annunciat filiæ latronis, & obsidionem ponit con=
tra eam: quia maxillam percusserit iudicis Israel.

Nahum consolator orbis, increpat ciuitatem sanguinum, & post euersionem illius loquitur, Ecce super
montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacem.

Habacuc luctator fortis & rigidus, stat super custodiam suam, & figit gradum super munitionem, vt
Christum in cruce contempletur, & dicat, Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena est terra. Splendor
eius vt lux erit: cornua in manibus eius: ibi abscondita est fortitudo eius.

Sophonias speculator, & arcanorũ Dei cognitor, audit clamorem à Porta piscium, & eiulatum à Secun=
da, & contritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus
Chanaan, disperierunt vniuersi qui inuoluti erant argento.

Aggæus festiuus et lætus, qui seminauit in lachrymis, vt in gaudio meteret, destructũ templum ædificat,
Deumq; patrem inducit loquentem, Adhuc vnum modicum & ego commouebo cælum & terram, & ma
re, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus.

Zacharias, memor Domini sui, multiplex in prophetia, Iesum vestibus sordidis indutum, et lapidem
oculorum septem, candelabrumq; aureum cum totidem lucernis quot oculis: duas quoque oliuas à si=
nistris lampadis cernit et à dextris: vt post equos nigros, rufos, albos, et varios, et dissipatas quadrigas ex
Ephraim, et equum de Ierusalem, pauperem regem vaticinetur et prædicet, sedentem super pullum filium
asinæ subiugalis.

Malachias aperte, et in fine omnium prophetarum, de abiectione Israel, et vocatione Gentium, Non est
mihi, ait, voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: et munus non suscipiam de manu vestra: Ab or=
tu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus: et in omni loco sacrificatur, et offer=
tur nomini meo oblatio munda.

Isaiam, Ieremiam, Ezechielem, et Danielem quis potest vel intelligere, vel exponere? Quorum primus non
prophetiam mihi videtur texere, sed Euangelium.

Secundus virgam nuceam, et ollam succensam à facie Aquilonis, et pardum spoliatum suis coloribus, &
quadruplex diuersis metris nectit alphabetum.

Tertius principia & finem tantis habet obscuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos istæ partes cum exor=
dio Geneseos ante annos triginta non legantur.

Quartus verò, qui & extremus inter quatuor prophetas temporum conscius & totius mundi Philoistor,
lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subuertentem, claro sermone pronunciat.

Dauid Simonides noster Pindarus et Alcæus, Flaccus quoq; Catullus, atq; Serenus, Christum lyra per=

sonat

ſonat, & indecachordo pſalterio, ab inferis excitat reſurgentem.

Salomon pacificus, & amabilis Domini, mores corrigit, naturam docet, Eccleſiã iungit, & Chriſtum ſanctarumq́; nuptiarum dulce canit epithalamium.

Eſther in Eccleſiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuij, & diem celebrem mittit in poſteros.

Paralipoménon liber, ideſt inſtrumenti veteris ἐπιτομή, tantus ac talis eſt, vt abſque illo ſi quis ſcientiam ſcripturarum ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe nomina iuncturasq́; verborum, & prætermiſſæ in regum libris tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Euangelij quæſtiones.

Eſdras & Nehemias, adiutor videlicet, & conſolator à Domino, in vnum volumen coarctantur, inſtaurant templum, muros extruunt ciuitatis, omniſq; illa turba populi redeuntis in patriam, et deſcriptio ſacerdotum, leuitarum, Iſraelis, proſelytorũ, ac per ſingulas familias murorum, ac turrium opera diuiſa, aliud in cortice præferunt, aliud in medulla retinent. Cernis me ſcripturarum amore raptum, exceſſiſſe modum epiſtolæ, et tamen nõ impleſſe quod volui. Audiuimus tantum quid noſſe, quid cupere debeamus, vt et nos quoque poſſimus dicere, Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis: Hoc tantùm ſcio, quòd neſcio. Tangam et nouum breuiter teſtamentum.

Mattheus, Marcus, Lucas, et Iohannes quadriga Domini, et verũ Cherubim, quod interpretatur ſciẽtiæ multitudo, per totum corpus oculati ſunt, ſcintillæ emicant, diſcurrunt fulgura, pedes habent rectos & in ſublime tendentes, terga pennata & vbique volitantia, tenent ſe mutuò, ſibiq́; perplexi ſunt, & quaſi rota in rota voluuntur, & pergunt quocunque eos flatus Spiritus ſancti perduxerit.

Paulus Apoſtolus ad ſeptẽ ſcribit eccleſias, octaua enim ad Hebræos, à pleriſque extra numerum ponitur. Timótheum inſtruit ac Titum, & Philemonem pro fugitiuo famulo deprecatur. Super quo melius tacere puto, quàm pauca ſcribere.

Actus Apoſtolorũ nudam quidem videntur ſonare hiſtoriam, et naſcentis Eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi nouerimus ſcriptorem eorum Lucam eſſe medicum, cuius laus eſt in Euangelio, animaduertemus pariter omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.

Iacóbus, Petrus, Iohannes, Iudas, ſeptem epiſtolas ediderunt tam myſticas quàm ſuccinctas, & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in ſententijs, vt rarus ſit, qui non in earum cæcutiat lectione.

Apocalypſis Iohannis tot habet ſacramenta quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater chariſſime: inter hæc viuere, iſta meditari, nihil aliud noſſe, nihil quærere: nónne tibi videtur iam hic in terris regni cæleſtis habitaculum? Nolo offendaris in ſcripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vilitate verborum, quæ vel vitio interpretum, vel de induſtrias ſic prolata ſunt, vt ruſticam concionem facilius inſtruerent, & in vna eademq́; ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non ſum tam petulans & hebes, vt hæc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me præfero, magiſtrum renuens comitem ſpondeo. Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens inuenit. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cælo, obuijs te manibus excipiã, & (vt ineptè aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quicquid quæſieris, tecum ſcire conabor. Habes hic amantiſſimum tui fratrem Euſebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referens honeſtatem morum tuorum, contemptum ſeculi, fidem amicitiæ, amorem Chriſti. Nam prudentiam & eloquij venuſtatem, etiam abſque illo ipſa epiſtola præferebat. Feſtina, quæſo te, et hærentis in ſalo nauiculæ funẽ magis præſcinde, quàm ſolue. Nemo renunciaturus ſeculo bene poteſt vendere quæ contempſit vt venderet. Quicquid in ſumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum eſt, Auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum eſt: infidelis autem, etiam obolo indiget. Sic viuamus tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Victus & veſtitus diuitiæ Chriſtianorum ſunt. Si habes in poteſtate rem tuam, vende. Si non habes, proijce. Tollenti tunicam, & pallium relinquendum eſt. Scilicet niſi tu ſemper retraſtinans, & diem de die trahens, cautè & pedetentim tuas poſſeſſiunculas vendideris, non habet Chriſtus vnde alat pauperes ſuos.

Totum Deo dedit, qui ſeipſum obtulit. Apoſtoli nauem tantùm, & retia reliquerunt, vidua duo æra miſit in gazophylacium, & præfertur Cræſi diuitijs. Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.

CHRISTIANO, AC PIO LECTORI SALVTEM.

INTER tot sacrorum Bibliorum editiones, Christiane, ac Pie lector, horum nostrorum, quæ tibi nunc primùm exhibemus, Præstantiam tu quidem potes cùm de facie nouisse, tum etiam animo tecum reputare, penitiusque per otium cognoscere. Inuenies enim profectò, id quod in cæteris ad hanc diem desiderabatur, in his vt exactè præstaretur, sedulò diligenterque fuisse à nobis curatum. Si enim oculos adijcias ad characterem ipsum, in eo non minùs nos quàm in alijs laborasse cognosces, cùm illud scies, ex illis qui speciosiores sunt, lectuque iucundiores nos optimum delegisse: Si verò ad ipsam lectionem textus, vt prorsus mendis carere non affirmamus (hoc enim homini exoptare licet, impetrare nondum licuit) sic certe quantùm humanæ industriæ vires efficere possunt, ex alijs omnibus quàm emendatissimam tibi concinnauimus: quod Typographicæ artis peritissimo cuique relinquimus iudicandum. Nihil dicimus de figurarum accessione, nihil de graphica illarum eleganti que descriptione: cùm plerique omnes, de re huiusmodi ad sentiendum, & iudicandum natura prompti sint. Illud vnum dicimus, cùm in hoc genere peritiorum, diligentiorumque hominum operas conduxerimus, nullum impendium nos deteruisse, quo minus vestris commodis hac quoque in parte abunde seruiretur. In summa, quæcunque nostra tum industria tum facultas communi studiorum causæ potuit suppeditare, non pepercit. Cape igitur Pie lector fructum laboris, ac beneuolentiæ nostræ; de quo satis magnam mercedem abs te persolutam nobis esse intelligemus, cùm eum tibi gratum fuisse, deque eo nos amari vestrique studiosorum in numero haberi pernoscemus. Quorum causa vt omnia volumus, sic aliqua illustri grati animi nota nobis ansam præberi cupimus, vti maiores his fructus, atque vtilitates, tum in alijs, tum in hac vinea domini vigiliarum, fortunarumque nostrarum ope consequantur. Vale & fruere. Venetijs.

M D LXXVI.

ORDO

ORDO LIBRORVM
VETERIS TESTAMENTI.

ORDO LIBRORVM
NOVI TESTAMENTI.

SAN-

SANCTI HIERONYMI
PRESBYTERI
In Pentateuchum Moysi Præfatio.

DESIDERII mei desideratas accepi epistolas, qui quodam præsagio futurorum cum Daniele sortitus est nomen, obsecrantis, ut translatum in Latinam linguam de Hebræo sermone Pentateuchum, nostrorum auribus traderem. Periculosum opus certè, & obtrectatorum meorum latratibus patens: qui me asserunt in Septuaginta Interpretum suggillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quasi vinum probantes: cùm ego sæpissimè testatus sim, me pro virili portione in Tabernaculo Dei offerre quæ possim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod ut auderem, Origenis me studium prouocauit, qui editioni antiquæ translationem Theodotionis miscuit, asterisco & obelo omne opus distinguens: dum autem illucescere facit quæ minus antè fuerant, aut superflua quæque iugulat & confodit, maximè quæ Euangelistarum & Apostolorum authoritas promulgauit. In quibus multa de Vetere Testamento legimus, quæ in nostris codicibus non habentur: ut est illud, Ex Aegypto vocaui filium meum: &, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, videbunt in quem compunxerunt: &, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: et, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparauit Deus diligentibus se: et multa alia quæ proprium σύνταγμα desiderant. Interrogemus ergo eos ubi hæc scripta sint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum testimonium est in Osee: Secundum in Isaia: Tertium in Zacharia: Quartum in Prouerbijs: Quintum æquè in Isaia. Quod multi ignorantes apocryphorum deliramenta sectantur, & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Causas erroris non est meum exponere. Iudæi prudenti factū dicunt esse consilio: ne Ptolemæus unius Dei cultor, etiam apud Hebræos duplicem diuinitatem deprehenderet. Quod maximè idcirco faciebant, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique ubicunque sacratum aliquid scriptura testatur de Patre, & Filio, & Spiritu sancto, aut aliter interpretati sunt, aut omnino tacuerunt: ut & Regi satisfacerent, & arcanum Fidei non vulgarent. Et nescio quis primus author Septuaginta cellullas Alexandriæ mēdacio suo extruxerit: quibus diuisi eadem scriptitarint, cùm Aristæus eiusdem Ptolemæi ὑπερασπιστὴς & multo post tempore Iosephus nihil tale retulerint: sed in una basilica cōgregatos contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem aliud esse intepretē. Ibi Spiritus ventura prædicit: hic eruditio et verborū copia, ea quæ intelligit, trāsfert. Nisi fortè putandus est Tullius Oeconomicum Xenophontis, & Platonis Protagorā, & Demosthenis pro Ctesiphonte afflatus rhetorico spiritu transtulisse. Aut aliter de eisdē libris per Septuaginta Interpretes, aliter per Apostolos Spiritus sanctus testimonia texuit: ut quod illi tacuerunt, hi scriptum esse mētiti sint. Quid igitur? Damnamus veteres? Minimè. Sed post priorum studia, in domo Domini, quod possumus laboramus. Illi interpretati sunt ante aduentum CHRISTI: & quod nesciebant dubijs protulere sententijs: nos verò post passionem, & resurrectionem eius, non tam prophetiam quàm historiā scribimus. Aliter enim audita, aliter visa narrantur. Quod meliùs intelligimus, meliùs & proferimus. Audi igitur æmule, obtrectator ausculta: non damno, non reprehendo Septuaginta: sed confidenter cunctis illis Apostolos præfero. Per istorum os CHRISTVS mihi sonat, quos ante Prophetas, inter spiritalia charismata positos lego, in quibus ultimū penè gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? quid imperitorum animos contra me concitas? Sicubi in translatione tibi videor errare: interroga Hebræos, diuersarum urbium magistros consule. Quod illi habent de CHRISTO, tui codices non habent. Aliud est, si cōtra se posteà ab Apostolis usurpata testimonia probauerunt, & emendatiora sunt exemplaria Latina quàm Græca, & Græca quàm Hebraica. Verùm hæc contra inuidos. Nunc te deprecor Desideri carissime, ut, quia me tantū opus subire fecisti, & à Genesi exordiū capere, orationibus iuues: quò possim eodē Spiritu quo scripti sunt libri, in Latinum eos transferre sermonem.

LIBER GENESIS, HEBRAICÈ BERESITH.

CREATIO MVNDI.

CAPVT PRIMVM.

A IN Principio creauit Deus cœlum & terram. ¶ 2 Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi: & spiritus Domini ferebatur super aquas. 3 ¶Dixitq; Deus: Fiat lux. Et facta est lux. 4 ¶Et vidit Deus lucē quòd esset bona: & diuisit* lucem à tenebris. 5 ¶Appellauitq; lucem, diem; & tenebras, noctem: factumq; est vespere & manè dies vnus. 6 ¶Dixit quoque Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum: & diuidat aquas ab aquis. 7 ¶Et fecit Deus firmamentum, diuisitq; aquas quæ erant sub firmamento, ab his quę erant super firmamentum. 8 Et factum est ita. ¶Vocauitq; Deus firmamentum, cælum: & factum est vespere & manè dies secundus. 9 ¶Dixit verò Deus: Congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt, in locum vnum: & appareat 10 arida. Et factum est ita. ¶Et vocauit Deus aridam, B terram, congregationesque aquarum, appellauit 11 maria. Et vidit Deus quòd esset bonum, ¶& ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit super 12 terram. Et factum est ita. ¶Et protulit terra herbam virentem, & facientem semen iuxta genus suum, lignumq; faciens fructum, & habens vnumquodque sementem secundùm speciem suam. Et 13 vidit Deus quòd esset bonum. ¶Et factum est ve-14 spere & manè dies tertius. ¶Dixit autem Deus: Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem: & sint in signa, & tempora, & 15 dies, & annos: ¶vt luceant in firmamento cœli, 16 & illuminent terram. Et factum est ita. ¶Fecitq; Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præesset diei: & luminare minus, vt præesset nocti: 17 & stellas. ¶Et posuit eas* in firmamento cœli, vt 18 lucerent super terram, ¶& præessent diei ac nocti, & diuiderent lucem ac tenebras. Et vidit Deus 19 quòd esset bonum. ¶Et factum est vespere, & manè 20 dies quartus. ¶Dixit etiam Deus: Producant aquæ C reptile animæ viuentis, & volatile super terram 21 sub firmamento cœli. ¶Creauitq; Deus cete grandia, & omnem animam viuentem, atq; motabilem, quam produxerant aquæ in species suas, & omne volatile secūdùm genus suum. Et vidit Deus quòd 22 esset bonum. ¶Benedixitq; eis, dicens: Crescite, & multiplicamini, & replete aquas maris: auesq; mul-23 tiplicentur super terram. ¶Et factum est vespere & 24 manè dies quintus. ¶Dixit quoque Deus: Producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias terræ secundùm species 25 suas. Factumq; est ita. ¶Et fecit Deus bestias terræ iuxta species suas, & iumenta, & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quòd esset bonum, 26 ¶& ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis*, vniuersæq; terræ, om-27 niq; reptili quod mouetur in terra. ¶Et creauit D Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem Dei creauit illum, masculum 28 & fœminam creauit eos. ¶Benedixitq; illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli, & vniuersis animantibus 29 quę mouentur super terram. ¶Dixitq; Deus: Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in 30 escam: ¶& cunctis animantibus terræ, omniq; volucri cœli, & vniuersis quæ mouentur in terra, & in quibus est anima viuens, vt habeant ad vescen-31 dum. Et factum est ita. ¶Viditq; Deus cuncta quę fecerat: & erant valde bona. Et factum est vespere & manè dies sextus.

Act. 14. c. 15. 17. 24. Psal. 32. b. 6. 135. a. 5. Eccles. 18. a. 1. Hebr. 11. a. 3.
*Deus 1.
Psal. 32. b. 6. 135. a. 5.
Ier. 10. b. 12. 51. b. 15.
Psal. 147. a. 4. Psal. 32. b. 7. 88. b. 12. 135. a. 6. Iob. 38. a. 4.
Psal. 135 b. 7.
*Deus 2.

CAPVT II.

1 A IGitur perfecti sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum. ¶Compleuitq; Deus
2 die septimo opus suum quod fecerat: & ‖requieuit die septimo ab vniuerso ope
3 re quod patrarat. ¶Et benedixit diei septimo, & sanctificauit illum: quia in ipso cessauerat ab om-
4 ni opere suo quod creauit Deus, vt faceret. ¶Istæ sunt generationes cœli & terræ, quando creatæ sunt, in die quo fecit Dominus Deus cœlum & ter
5 ram, ¶& omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis priusquam germinaret: non enim pluerat Dominus Deus super terram, & homo non erat qui operaretur `ter-
6 ram:` ¶Sed fons ascendebat è terra, irrigans vni-
7 uersam superficiem terræ. ¶Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & ‖factus est homo in
8 animam viuentem. ¶Plantauerat autem Dominus
B Deus Paradisum voluptatis à principio: in quo po
9 suit hominem quem formauerat. ¶Produxitq; Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue: lignum etiam vitæ in medio Paradisi, lignumq; scientiæ boni & mali.
10 ¶Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde diuiditur in qua-
11 tuor capita. ¶Nomen vni, ‖Phison: ipse est qui circuit omnem terram Heuilath, vbi nascitur aurum,
12 ¶Et aurum terræ illius optimum est, ibiq; inueni-
13 tur bdellium, & lapis onychinus. ¶Et nomen fluuij secundi, Gehon: ipse est qui circumit omnẽ terram
14 Aethiopiæ. ¶Nomen verò fluminis tertij, Tigris;
C ipse vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus,
15 ipse est Euphrates. ¶Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradisum voluptatis, vt
16 operaretur, & custodiret illum: ¶Pręcepitq; ei, di-
17 cens: Ex omni ligno Paradisi comede: ¶de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. In quocunq; enim die comederis ex eo, morte morieris.
18 ¶Dixit quoq; Dñs Deus: Non est bonum hoĩem esse
19 solum: Faciamus ei adiutorium simile sibi. ¶Formatis igitur Dñs Deus de humo cũctis animãtibus terræ, & vniuersis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adã, vt videret q̃d vocaret ea. omne enim quod vocauit
20 Adã animæ viuẽtis, ipsum est nomen eius. ¶Appel-
D lauitq; Adã noĩbus suis cuncta animãtia, & vniuersa volatilia cœli, & oẽs bestias terræ: Adæ verò non
21 inueniebat̃ adiutor similis eius. ¶Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumq; obdormisset, tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem
22 pro ea. ¶Et ędificauit Dominus Deus costã, quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad
23 Adam. ¶Dixitq; Adam: ‖Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago,
24 quoniã de viro sumpta est. ¶Quam ob rẽ relinquet

homo patrem suum, & matrem, & adhærebit vxori
25 suę: & erunt duo in carne vna. ¶Erat aũt vterque nudus, Adam scilicet, & vxor eius: & nõ erubescebãt.

¶Exo.20.b.11. 31.d.17. Deuter.5.b.14. Heb.4.b.4
`eum 3.
¶1.Corin.15.f.45.
Marc.10.a.7.
Ephes.5.g.31. 1.Corin.6.d.16.

CAPVT III.

1 A SEd & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem: Cur pręcepit vobis Deus, vt non comederetis
2 ex omni ligno Paradisi? ¶Cui respondit mulier: De fructu lignorum quę sunt in Paradiso, vesci-
3 mur: ¶de fructu verò ligni, quod est in medio Paradisi, pręcepit nobis Deus ne comederemus, & ne
4 tangeremus illud, ne fortè moriamur. ¶Dixit autem serpens ad mulierem: ‖Nequaquam morte
5 moriemini. ¶Scit enim Deus, quòd in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, &
6 eritis sicut dij scientes bonum & malum. ¶Vidit igitur mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile: & tulit de fructu illius, & ‖comêdit: deditq; viro suo,
7 qui comedit. ¶Et aperti sunt oculi amborum: cumq;
B cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus,
8 & fecerũt sibi perizomata. ¶Et cùm audissent vocẽ Dñi Dei deambulantis in Paradiso ad auram post meridiẽ, abscõdit se Adam, & vxor eius à facie Dñi
9 Dei in medio ligni Paradisi. ¶Vocauitq Dñs Deus
10 Adã, & dixit ei: Vbi es? ¶Qui ait: Vocẽ tuam* audiui in Paradiso: & timui, eò q nudus essem & abscondi
11 me. ¶Cui dixit `Dñs:` Quis enim indicauit tibi q nudus esses, nisi quòd ex ligno de quo pręceperam
12 tibi ne comederes, comedisti? ¶Dixitq; Adam: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de
13 ligno, & comedi. ¶Et dixit Dominus Deus ad mu-
C lierem: Quare hoc fecisti? Quæ respondit: Ser-
14 pens decepit me, & comedi. ¶Et ait Dominus `Deus` ad serpentem: Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ: su-

¶2.Corin.11.a.3.
¶Eccle.25.d.33. 1.Tim.2.d.14.
* Domine.

per pectus tuum gradieris, & terram comedes cun-
15 ctis diebus vitæ tuę. ¶ INIMICITIAS ponam

inter te & mulierem, & semen tuum & semen il-
lius: ˋipsaˋ conteret caput tuum, & tu insidiaberis
16 calcaneo eius. ¶ Mulieri quoque dixit: Multiplica-
bo ęrumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore pa-
ries filios, & sub viri potestate eris, & | ipse domi-
17 nabitur tui. ¶ Adæ verò dixit: Quia audisti vocem
vxoris tuæ, & comedisti de ligno ex quo præcepe-
ram tibi ne comederes: maledicta terra in opere
tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vi-
18 tæ tuæ. ¶ Spinas & tribulos germinabit tibi, & co-
19 medes herbas terræ. ¶ In sudore vultus tui vescêris
D pane tuo, ˋdonec reuertaris in terrā de qua sum-
ptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris.

ˋIpse. 2.

1. Cor in 14. f. 34.

-2.

20 ¶ Et vocauit Adā nomē vxoris suę, Heua, eo q mater
21 esset cunctorū viuentium. ¶ Fecit quoq; Dn̄s Deus
Adę, & vxori eius, tunicas pelliceas, & induit eos.
22 ¶ Et ait: Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est,
sciēs bonum & malum. nunc ergo ne fortè mittat
manum suam, & sumat etiam de ligno vitę, & co-
23 medat, & viuat in æternum. ¶ˋ Emisitˋ eū Dominus
Deus de paradiso voluptatis, vt operaretur terrā de

Et emisit. 4.

24 qua sumptus est. ¶ Eiecitq; Adam: & collocauit ante
Paradisum voluptatis Cherubim, & flammeū gla-
dium, atq; versatilem, ad custodiendā viā ligni vitę.

CAPVT IIII.

1 A Dam verò cognouit vxorem suam He-
A uam: quæ concepit, & peperit Cain,
dicens: Possedi hominem per Deum.
2 ¶ Rursumq; peperit fratrem eius Abel.
Fuit autem Abel pastor ouium, & Cain agricola.
3 ¶ Factum est autem post multos dies, vt offerret
4 Cain de fructibus terræ munera Domino. ¶ Abel
quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de
adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, &

Heb. 11. a. 4.

5 ad munera eius. ¶ Ad Cain autem, & ad munera il-
lius non respexit: iratusq; est Cain vehementer, &
6 concidit vultus eius. ¶ Dixitq; Dominus ad eum:
7 Quare iratus es? & cur concidit facies tua? ¶ Nónne
si benè egeris, recipies: sin autem malè, statim in
B foribus peccatum tuumˋ aderit? sed sub te erit ap-
8 petitus eius, & tu dominaberis illius. ¶ Dixitq; Cain
ad Abel fratrem suum: Egrediamur foras. Cumq;
essent in agro, consurrexit Cain aduersus fratrem

-12.

9 suum Abel, & | interfecit eum. ¶ Et ait Dominus ad
Cain: Vbi est Abel frater tuus? Qui respondit: Ne-
10 scio: nunquid custos fratris mei sum ego? ¶ Dixitq;
ad eum: Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui cla-
11 mat ad me de terra. ¶ Nunc igitur maledictus eris
super terram: quę aperuit os suum, & suscepit san-
12 guinem fratris tui de manu tua. ¶ Cùm operatus
fueris eam, non dabit tibi fructus suos: vagus &
13 profugus eris super terram. ¶ Dixitq; Cain ad Do-
minum: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam
14 merear. ¶ Ecce eijcis me hodie à facie terræ, & à fa-
C cie tua abscondar, & ero vagus, & profugus in ter-
15 ra: omnis igitur qui inuenerit me, occidet me. ¶ Di-
xitq; ei Dominus: Nequaquam ita fiet: sed omnis
qui occiderit Cain, septuplùm punietur. Posuitq;
Dominus in Cain signum, vt non interficeret eum
16 omnis qui inuenisset eum. ¶ Egressusq; Cain à facie
Domini, habitauit profugus in terra ad oriētalem
17 plagam Eden. ¶ Cognouit autem Cain vxorem
suam: quæ concepit, & peperit Henoch: & ędifica-
uit ciuitatem, vocauitq; nomen eius ex nomine fi-

| Sap. 10. a. 3. Matth. 23 c. 35. 1. Ioan. 3. b. 12. Iud. 1. d. 11.

lij sui, Henoch. ? Porrò Henoch genuit Irad, & Irad genuit Maüjael, & Maüiael genuit Mathusael, & Mathusael genuit Lamech. ? Qui accepit duas vxores, nomen vni Ada, & nomen alteri Sella. ? Genuitq; Ada Iabel, qui fuit parer habitantium in tentoriis, atque pastorum. ? Et nomen fratris eius Iubal, ipse fuit parer canentium cithara & organo. ? Sella quoque genuit Tubal-cain, qui fuit malleator & faber in cuncta opera ęris, & ferri. Soror verò Tubal-cain, Noëma. ? Dixitq; Lamech vxoribus suis, Adę, & Sellæ: Audite vocem meam vxores Lamech, auscultate sermonem meum: quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum in liuorem meum. ? Septuplùm vltio dabitur de Cain: de Lamech verò septuagies septies. ? Cognouit quoque adhuc Adam vxorem suam & peperit filium, vocauitq; nomen eius Seth, dicens: Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. ? Sed & Seth natus est filius, quem vocauit Enos, iste cœpit inuocare nomen Domini.

C A P V T V.

HIC est liber generationis Adam. In die qua creauit Deus hominem, ‖ ad similitudinem Dei fecit illum. ? Masculum & fœminam creauit eos: & benedixit illis: & vocauit nomen eorum Adam, in die quo creati sunt. ? Vixit autem Adam centum triginta annis: & genuit -filium` ad imaginem & similitudinem suā, vocauitque nomen eius Seth. ? Et facti sunt dies ‖Adam postquàm genuit Seth, octingenti anni, genuitq; filios & filias. ? Et factum est omne tempus quod vixit Adam, anni nongenti triginta, & mortuus est. ? Vixit quoque Seth centum quinque annis, & genuit Enos. ? Vixitq; Seth postquàm genuit Enos, octingentis septem annis, genuitq; filios & filias. ? Et facti sunt omnes dies Seth nongentorum duodecim annorum, & mortuus est. ? Vixit verò Enos nonaginta annis, & genuit Cainan. ? Post cuius ortum vixit octingētis quindecim annis, & genuit filios & filias. ? Factiq; sunt omnes dies Enos nongenti quinque anni, & mortuus est. ? Vixit quoque Cainan septuaginta annis, & genuit Malaleel. ? Et vixit Cainan postquàm genuit Malaleel, octingentis quadraginta annis, genuitq; filios & filias. ? Et facti sunt omnes dies Cainan nongenti decem anni, & mortuus est. ? Vixit autem Malaleel sexagintaquinque annis, & genuit Iared. ? Et vixit Malaleel postquàm genuit Iared, octingentis triginta annis: & genuit filios & filias. ? Et facti sunt omnes dies Malaleel octingenti nonagintaquinque anni, & mortuus est. ? Vixitq; Iared centū sexaginta duobus annis, & genuit Henoch. ? Et vixit Iared postquàm genuit Henoch, octingentis annis, & genuit filios & filias. ? Et facti sunt omnes dies Iared nongēti sexagintaduo anni, & mortuus est. ? Porrò Henoch vixit sexagintaquinque annis, & genuit Mathusalam. ? Et ambulauit Henoch cum Deo: & vixit Henoch postquàm genuit Mathusalam, trecentis annis, & genuit filios & filias. ? Et facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexagintaquinque anni. ? Ambulauitq; cum Deo, & non apparuit: quia tulit eum Deus. ? Vixit quoque Mathusala centum octoginta septem annis, & genuit Lamech. ? Et vixit Mathusala postquàm genuit Lamech, septingentis octoginta duobus an-

27 nis, & genuit filios & filias. ? Et facti sunt omnes
D dies Mathusalæ nongenti sexagintanouem anni, &
28 mortuus est. ? Vixit autem Lamech centum octo-
29 ginta duobus annis, & genuit filium: ? vocauitque nomen eius Noë, dicens: Iste consolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum nostrarum inter-
30 ra cui maledixit Dominus. ? Vixitq; Lamech postquàm genuit Noë, quingentis nonagintaquinque
31 annis, & genuit filios & filias. ? Et facti sunt omnes dies Lamech, septingentiseptuagintaseptem anni,
32 & mortuus est. ? Noë verò cum quingentorum esset annorum, genuit Sem, Cham, & Iapheth.

C A P V T VI.

1 CVmq; cœpissent homines multiplicari
A super terram, & filias procreassent; ? vi-
2 dentes filij Dei filias hominū qaòd essent pulchræ, acceperunt sibi vxores ex
3 omnibus quas elegerant. ? Dixitq; Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est; eruntq; dies illius centum viginti annorū.
4 ? Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Postquàm enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæq; genuerunt, isti sunt potentes à
5 seculo viri famosi. ? Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore;
6 ? pœnituit eum quòd hominem fecisset in terra.
B -Et precauens in futurum,` & tactus dolore cor- -8.
7 dis intrinsecus: ? ‖Delebo, inquit, hominem quem creaui, à facie terræ, ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cœli. pœnitet enim
8 me fecisse eos. ? Noë verò inuenit gratiam coram
9 Domino. ? Hæ sunt generationes Noë. ‖Noë vir iustus, atque perfectus fuit in generationibus suis:
10 cum Deo ambulauit. ? Et genuit tres filios, Sem,
11 Cham, & Iapheth. ? Corrupta est autem terra co-
12 ram Deo, & repleta est iniquitate. ? Cumq; vidisset
C Deus terram esse corruptam (omnis quippe caro
13 corruperat viam suā super terram) ? dixit ad Noë: Finis vniuersæ carnis venit coram me: repleta est terra iniquitate à facie eorum, & ego disperdam
14 eos cum terra. ? Fac tibi arcam de lignis leuigatis: mansiunculas in arca facies, & bitumine linies in-
15 trinsecus & extrinsecus. ? Et sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcę, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitu-
16 do illius. ? Fenestrā in arca facies, & in cubito consummabis summitatem eius: ostium autem arcæ pones ex latere: deorsum, cœnacula, & tristega fa-
17 cies in ea. ? Ecce ego adducam aquas diluuij super terram, vt interficiam omnem carnem in qua spiritus vitæ est subter cœlum, & vniuersa quæ in ter-
18 ra sunt, consumentur. ? Ponamq; fœdus meum te-

‖ Infrà 8. d. 21. Mat. 15. d. 19.

‖ Eccle. 44. c. 17.

cum:

D cum: & ingredieris arcam tu & filij tui, vxor tua, &
19 vxores filiorum tuorum tecum. ¶Et ex cunctis animantibus vniuersæ carnis bina induces in arcam,
20 vt viuant tecum, masculini sexus & fœminini. ¶De volucribus iuxta genus suum, & de iumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ, secundùm genus suum: bina de omnibus ingredietur tecum, vt pos-
21 sint viuere. ¶Tolles igitur tecum ex omnibus escis quæ mandi possunt, & comportabis apud te: &
22 erunt tam tibi, quàm illis in escam. ¶Fecit igitur Noë omnia quæ præceperat illi Deus.

Heb. 11. b. 7.

CAPVT VII.

1 A Dixitq; Dominus ad eum, ingredere tu & omnis domus tua in arcam: te enim vidi iustum corā me in generatione hac.
2 ¶Ex omnibus animantibus mundis tolles septena & septena, masculum & fœminam. De animantibus verò immundis, duo & duo, mascu-
3 lum & fœminam. ¶Sed & de volatilibus cœli septena & septena, masculum & fœminam: vt saluetur
4 semen super faciem vniuersæ terræ. ¶Adhuc enim, & post dies septem ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus: & delebo omnem substantiam quam feci, de superficie
5 terræ. ¶Fecit ergo Noë omnia quæ mandauerat ei
6 Dominus. ¶Eratq; sexcentorum annorum, quando B diluuij aquæ inundauerunt super terra. ¶Et ingres-
7 sus est Noë, & filij eius, vxor eius, & vxores filiorum
8 eius cum eo in arcam propter aquas diluuij. ¶De animātibus quoq; mūdis & immundis, & de volu-
9 cribus & ex omni quod mouetur super terrā, ¶duo & duo ingressa sunt ad Noë in arcam, masculus &
10 fœmina, sicut præceperat Dominus Noë. ¶Cumq; transissent septem dies, aquæ diluuij inundauerunt
11 super terram. ¶Anno sexcentesimo vitæ Noë, mense secundo, septimodecimo dies mensis, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractæ cœli aper-
12 tæ sunt. ¶Et facta est pluuia super terram quadra-
13 ginta diebus, & quadraginta noctibus. ¶In articulo C diei illius ingressus est Noë, & Sem, & Cham, & Iapheth filij eius: & vxor illius, & *vxores filiorū eius
14 cum eis in arcam: ¶ipsi & omne animal secundùm genus suum, vniuersaq; iumenta in genere suo, & omne quod mouetur super terram in genere suo, cunctumq; volatile secundùm genus suum, vniuer-
15 sæ aues, omnesq; volucres ¶ingressæ sunt ad Noë in arcam bina & bina ex omni carne, in qua erat
16 spiritus vitæ. ¶Et quæ ingressa sunt, masculus & fœmina ex omni carne introierunt, sicut præceperat
17 ei Deus: & inclusit eum Dominus deforis. ¶Factumque est diluuium quadraginta diebus *super terram: & multiplicatæ sunt aquæ, & eleuauerunt
18 arcam in sublime à terra. ¶Vehementer enim inun-

¶ 2. Pet. 2. a. 5.

§ Mat. 24. d. 32. Luc. 17. f. 26. 1. Pet. 3. d. 20.

* tres 3.

* & quadraginta noctibus. 7.

dauerunt, & omnia repleuerunt in superficie ter-
19 ræ: porrò arca ferebatur super aquas. ¶Et aquę præ-
D ualuerunt nimis super terram: opertiq; sunt omne[s]
20 montes excelsi sub vniuerso cœlo. ¶Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes quos ope-
21 ruerat. ¶Consumptaque est omnis caro quæ mouebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium quæ re-
22 ptant super terram. Vniuersi homines, ¶& cunct[a] in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt.
23 ¶Et deleuit *omnem substantiam quæ erat super terrā, ab homine vsq; ad pecus, tam reptile, quàm volucres cœli: & deleta sunt de terra: remansit au-
24 tem solus Noë, & qui cum eo erant in arca. ¶Obtinueruntq; aquæ terrā centū quinquaginta diebus.

CAPVT VIII.

1 A Recordatus autē Deus Noë, cunctorumq; animantium, & omnium iumentorum quæ erant cum eo in arca, adduxit spiritum super terrā, & imminutæ sunt aquæ.
2 ¶Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli: &
3 prohibitę sunt pluuiæ de cœlo. ¶Reuersæq; sunt aquæ de terra euntes & redeuntes, & cœperunt
4 minui post centum quinquaginta dies. ¶Requieuitq; arca mēse septimo, vicesimoseptimo die men-
5 sis super montes Armenię. ¶At verò aquę ibant & decrescebant vsque ad decimum mensem: decimo enim mense, prima die mensis apparuerunt cacu-
6 mina montium. ¶Cumq; transissent quadraginta B dies, aperiens Noë fenestram arcæ quam fecerat,
7 ¶dimisit coruum: qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ super terram.
8 ¶Emisit quoque columbam post eum, vt videret, si
9 iam cessassent aquę super faciem terræ. ¶Quæ cùm non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam: aquæ enim erant super vniuersam terram: extenditq; manum suam, & ap-
10 prehensam intulit in arcam. ¶Expectatis autem vltrà septem diebus aliis, rursum dimisit columbam
11 ex arca. ¶At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum oliuę virentibus foliis in ore suo. intellexit
12 ergo Noë, quòd cessassent aquę super terram. ¶Ex-
C pectauitq; nihilominus septem alios dies: & emisit
13 columbam, quæ non est reuersa vltrà ad eum. ¶Igitur sexcentesimo primo anno, primo mense, prima die mensis imminutæ sunt aquæ super terram: & aperiens Noë tectum arcæ, aspexit, viditq; quòd
14 exiccata esset superficies terræ. ¶Mense secundo, septimo & vicesimo die mensis, arefacta est terra.
15 ¶Locutus est autem Deus ad Noë, dicens: ¶Egre-
16 dere de arca tu & vxor tua, filij tui & vxores filio-
17 rum tuorum tecum. ¶Cuncta animantia quę sunt apud te, ex omni carne, tam in volatilibus, quàm

in bestiis, & vniuersis reptilibus quę reptant super terram, educ tecum, & ingredimini super terram: 18 crescite & multiplicamini super eam. ¶ Egressus D est ergo Noë, & filij eius: & vxor illius, & vxores filiorum eius cum eo. 19 ¶ Sed & omnia animantia, iumenta, & reptilia, quę reptant super terram secundùm genus suum, egressa sunt de arca. 20 ¶ Aedificauit autem Noë altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocau-

21 sta super altare. ¶ Odoratusq; est Dominus odorē suauitatis, & ait ad eum: Nequaquam vltrà maledicam terræ propter homines: ‖ sensus enim & cogitatio humani cordis in malū prona sunt ab adolescentia sua: non igitur vltrà percutiam omnē animam viuentem, sicut feci. 22 ¶ Cunctis diebus terræ, sementis & messis, frigus & æstus, æstas & hyems, nox & dies non requiescent.

CAPVT IX.

1 A BEnedixitq; Deus Noë, & filijs eius. Et dixit ad eos: Crescite, & multiplicamini, & replete terram. 2 ¶ Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli, cum vniuersis quæ mouentur super terram: omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt. 3 ¶ Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia. 4 ¶ Excepto quòd carnem cum sanguine non comedetis. 5 ¶ Sanguinem enim animarū B vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarū: & de manu hominis, de manu viri, & de manu fratris eius requiram animam hominis. 6 ¶ Quicunque ‖ effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ‖ ad imaginem quippe Dei factus est homo. 7 ¶ ‖ Vos autem crescite & multiplicamini, & ingredimini super terram, & implete eam. 8 ¶ Hæc quoq; dixit Deus ad Noë, & ad filios eius cum eo: 9 ¶ Ecce ego statuam pactum meum vobiscum, & cum semine vestro post vos: 10 ¶ et ad omnem animam viuentem quæ est vobiscum, tam in volucribus, quàm in iumentis, & pecudibus terræ, cunctisq; quæ egressa sunt de arca, & vniuersis bestiis terræ. 11 ¶ Statuam pactum meum vobiscum, & nequaquam vltrà interficietur omnis caro aquis diluuij. neq; erit deinceps diluuium dissipans terram. 12 ¶ Dixitque Deus: Hoc est signum fœderis, quod do inter me & vos, & ad omnem animam viuentem quæ est vobiscum in generationes sempiternas. 13 ¶ Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram. 14 ¶ Cumq; obduxero nubibus cœlum, 15 apparebit arcus meus in nubibus. ¶ Et recordabor C fœderis mei vobiscum, & cum omni anima viuente quæ carnem vegetat: & non erunt vltrà aquę di- 16 luuij ad delendum vniuersam carnem. ¶ Eritq; arcus meus in nubibus, & videbo illum, & recordabor fœderis sempiterni, quod pactū est inter Deū & *omnem animam viuentem vniuersæ carnis quæ 17 est super terram. ¶ Dixitq; Deus ad Noë: Hoc est signum fœderis quod constitui inter me & omnē 18 carnem super terram. ¶ Erant ergo filij Noë qui egressi sunt de arca, Sem, Cham, & Iapheth: porrò 19 Cham ipse est pater Chanáan. ¶ Tres isti filij sunt D Noë, & ab his disseminatum est omne genus homi- 20 num super vniuersam terram. ¶ Cœpitque Noë vir 21 agricola exercere terram, & plantauit vineam. ¶ Bibensq; vinum inebriatus est, & nudatus* in taber- 22 naculo suo. ¶ Quod cùm vidisset Cham pater Chanáan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nun- 23 ciauit duobus fratribus suis foras. ¶ At verò Sem & Iapheth pallium imposuerunt humeris suis, & in-

cedentes retrorsum, operuerunt verēda patris sui. faciesque eorum auersæ erant, & patris virilia non 24 viderunt. ¶ Euigilans autem Noë ex vino, cùm didi- 25 cisset quæ fecerat ei filius suus minor, ¶ ait: Maledictus * Chanáan, seruus seruorum erit fratribus 26 suis. Dixitq;: ¶ Benedictus Dominus Deus Sem, sit 27 Chanáan seruus eius. ¶ Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitq; Chanáan seruus 28 eius. ¶ Vixit autem Noë post diluuium trecentis 29 quinquaginta annis, ¶ & impleti sunt oēs dies eius nongētorum quinquaginta annorū: & mortuus est.

CAPVT X.

1 A HAec sunt generationes filiorum Noë, Sem, Cham, & Iapheth: natiq; sunt eis 2 filij post diluuiū. ¶ Filij Iaphet: Gomer, & Magog, & Madai, & Iauan, & Thubal, 3 & Mosoch, & Thiras. ¶ Porrò filij Gomer: Ascenez 4 & Riphath, & Thogorma. ¶ Filij autem Iauan: Elisa 5 & Tharsis, Cethim & Dodanim. ¶ Ab his diuisæ sunt insulæ gentium in regionibus suis, vnusquisq; secundùm linguam suam & familias suas in natio- 6 nibus suis. ¶ Filij autem Cham: Chus, & Mesraim, 7 & Phut, & Chanáan. ¶ Filij autem Chus: Saba, *Heuila, & Sabatha, & Regma, & Sabathacha. Filij 8 Regma: Saba, & Dadan. ¶ Porrò Chus genuit Nem- B rod: ipse cœpit esse potens in terra, ¶ & erat robu- 9 stus venator coram Domino. ab hoc exiuit prouerbium: Quasi Nemrod robustus venator coram 10 Domino. ¶ Fuit autem principium regni eius Babylon, & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra 11 Sennar. ¶ De terra illa egressus est Assur, & ędifica- 12 uit Niniuen & plateas ciuitatis, & Chale. ¶ Resen quoq; inter Niniuen & Chale: hæc est ciuitas ma- 13 gna. ¶ At verò Mesraim genuit Ludim, & Anamim, 14 & Laabim, & Nephtuim, ¶ & Phethrusim, & Chas-

luim:

*inter 8. | erit 8. | inter oēm animā viuentem 3. | *iacuit. | *puer. | 1. Par. 1. 2. 5. | *& 1 2. | ob hoc 5.

luim: de quibus egressi sunt Philisthijm & Caphto-
15 rim: ⁋ Chanáan autem genuit Sidonem primogeni-
16 tum suum, Hethæum, ⁋ & Iebusæum, & Amorrhęũ,
C & Gergesæum, ⁋ & Heuæum, & Aracæum, Sinęum,
17 ⁋ & Aradium, Samaræum & Hamathæũ: & per hos
18 disseminati sunt populi Chananæorum. ⁋ Factique
19 sunt termini Chanáan venientibus à Sidone Gera-
ram vsque ad Gazam, donec ingrediaris Sodomam
& Gomorrham, & Adamam & Seboim vsque Lasa.
20 ⁋ Hi sunt filij Cham in cognationibus & linguis, &
21 generationibus, terrisq́; & gentibus suis. ⁋ De Sem
quoque nati sunt, patre omnium filiorum Heber,
22 fratre Iapheth maiore. ⁋ Filij Sem: Aelam & Assur,
23 & Arphaxad, & Lud, & Aram. ⁋ Filij Aram: Hus, &
24 Hul, & Gether, & Mes. ⁋ At verò Arphaxad genuit
25 Sale, de quo ortus est Heber. ⁋ Natiq́; sunt Heber
filij duo. nomen vni Phaleg, eò ꝙ in diebus eius di-
26 uisa sit terra: & nomen fratris eius Iectan. ⁋ Qui Ie-
D ctan genuit Elmodad & Saleph, & Asarmoth, Iare,
27 ⁋ & Adoram, & Huzal & Decla, ⁋ & Hebal, & Abi-
28 maël, Saba ⁋ & Ophir, & Heuila, & Iobab. omnes isti
29 filij Iectã. ⁋ Et facta est habitatio eorũ de Messa per-
30 gẽtibus vsq́; Sephar montẽ orientalẽ. ⁋ Isti sunt filij
31 Sẽ secũdùm cognationes, & linguas, & regiones ĩ gẽ
32 tibus suis. ⁋ Hæ familię Noë iuxta populos & natiões
suas. Ab his diuisę sũt gẽtes in terra post diluuium.

1. Par. 1. b 17.

CAPVT XI.

Sap. 10. a. 5

1 A ERat autem terra labij vnius, & sermonum
eorundem. ⁋ Cumq́; proficiscerentur de
2 Oriẽte, inuenerunt campũ in terra Sen-
3 naar, & habitauerunt in eo. ⁋ Dixitq́; al-
ter ad proximum suum: Venite faciamus * lateres,
& coquamus eos igni. Habueruntq́; lateres pro sa-
4 xis, & bitumen pro cęmento. ⁋ Et dixerunt: Veni-
te, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius cul-
men pertingat ad cœlum: & celebremus nomen no
5 strũ antequàm diuidamur in vniuersas terras. ⁋ De-
scẽdit autem Dñs, vt videret ciuitatem & turrẽ quã
6 ædificabant filij Adam, & dixit: ⁋ Ecce vnus est popu
lus, & vnum est labium omnibus: cœperuntq́; hoc
facere, nec desistẽt à cogitationibus suis, donec eas
7 opere compleant. ⁋ Venite igitur, descendamus, &
B confundamus ibi linguã eorum, vt non audiat vnus-
8 quisq́; vocem proximi sui. ⁋ Atq́; ita diuisit eos Dñs
ex illo loco in vniuersas terras, & cessauerunt ędifi-
9 care ciuitatem. ⁋ Et idcirco vocatum est nomẽ eius
Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terrę:
& inde dispersit eos Dñs super faciem cunctarũ re-
10 gionũ. ⁋ Hæ sunt generationes Sem: ‖ Sem erat cẽ-
tum annorũ, quando genuit Arphaxad biẽnio post
11 diluuiũ. ⁋ Vixitq́; Sem postquàm genuit Arphaxad
12 quingentis annis: & genuit filios & filias. ⁋ Porrò
Arphaxad vixit trigintaquinq́; annis, & genuit Sa-

* nobis 6.

-6. 1. Par. 1. b 17.

13 le. ⁋ Vixitq́; Arphaxad postq̃ genuit Sale, trecen-
14 tis tribus annis. & genuit filios & filias. ⁋ Sale quo-
15 que vixit triginta annis, & genuit Heber. ⁋ Vixitq́;
C Sale postquam genuit Heber, quadringentis tribus
16 annis: & genuit filios & filias. ⁋ Vixit autem Heber
17 triginta quatuor annis, & genuit Phaleg. ⁋ Et vixit
Heber postquàm genuit Phaleg, quadringentis tri-
18 ginta annis: & genuit filios & filias. ⁋ Vixit quo-
19 que Phaleg triginta annis, & genuit Reu. ⁋ Vixitq́;
Phaleg postquam genuit Reu, ducentis nouem an-
20 nis: & genuit filios & filias. ⁋ Vixit autem Reu tri-
21 ginta duobus annis, & genuit Sarug. ⁋ Vixit quo-
que Reu postquàm genuit Sarug, ducentis septem
22 annis: & genuit filios & filias. ⁋ Vixit verò Sarug tri-
23 ginta annis, & genuit Nachor. ⁋ Vixitq́; Sarug post-
quàm genuit Nachor, ducentis annis: & genuit fi-
24 lios & filias. ⁋ Vixit autem Nachor viginti nouem
25 annis, & genuit Thare. ⁋ Vixitque Nachor postquã
genuit Thare, cẽtum decem & nouem annis: & ge-
26 nuit filios et filias. ⁋ Vixitq́; Thare septuaginta an-
D nis, ‖ et genuit Abram, et Nachor, et Aran. ⁋ Hæ
27 sunt autẽ generationes Thare: Thare genuit Abrã,
28 Nachor, et Aran. Porrò Aran genuit Lot. ⁋ Mor-
tuusq́; est Aran ante Thare patrem suum, in terra
29 natiuitatis suæ, in Vr Chaldæorum. ⁋ Duxerunt au-
autem Abram, et Nachor vxores: nomen vxoris
Abram, Sarái: et nomen vxoris Nachor, Melcha, fi-
30 lia Aran patris Melchæ, et patris Iescæ. ⁋ Erat au-
31 tem Sarái sterilis, nec habebat liberos. ⁋ Tulit ita-
que Thare Abram filium suum, et Lot filium Aran
filium filij sui, et Sarái nurum suam, vxorem Abram
filij sui, et eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt irent
in terram Chanáan: veneruntque vsque Haran, et
32 habitauerunt ibi. ⁋ Et facti sunt dies Thare ducen-
torum quinq́; annorum, et mortuus est in Haran.

quadringentis. 3.

1. Par. 1. b 19.

1. Par. 1. b 28

Iosu. 24. a 2.

Iosu. 24. a 2.

Neh 9. b. 7

Iudit 5 a. 6

iret 6.

Act. 7. a. 2

CAPVT XII.

1 A DIxit autem Dñs ad Abram: Egredere de
terra tua, et de cognatione tua, et de
domo patris tui, et veni in terram quam
2 monstrauero tibi. ⁋ Faciamq́; te in gen-
tem magnam, et benedicã tibi, et magnificabo no-
3 men tuum, erisq́; benedictus. ⁋ Benedicam benedi-
centibus tibi, et maledicã maledicentibus tibi, atq́;
‖ IN TE benedicentur vniuersę cognationes ter-
4 ræ. ⁋ Egressus est itaque Abram sicut pręceperat ei
Dñs, et iuit cum eo Lot. Septuagintaquinq́; annorũ
5 erat Abram, cùm egrederetur de Haran. ⁋ Tulitque
Sarái vxorem suam, et Lot filium fratris sui, vniuer-
samq́; substantiam quã possederant, et animas quas
fecerãt in Haran: et egressi sunt, vt irẽt in terrã Cha-
6 náan. Cumq́; venissent in eam, ⁋ pertransiuit Abram
B terram vsq́; ad locum Sichem, et vsq́; ad conuallem
7 illustrem: Chananæus autem tũc erat in terra. ⁋ Ap-

Act. 7. a. 3

Gal. 3. b. 8

Infra 18. c. 18 22. c. 17

Heb. 11. b 8.

paruit autem Dominus Abram, et dixit ei: ‖ Semini tuo dabo terram hanc. Qui ędificauit ibi altare Do- 8 mino, qui apparuerat ei *. ⸿ Et inde transgrediens ad montem, qui erat cõtra Oriẽtem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab Occidẽte habẽs Bethel, & ab Oriente Hai: ędificauit quoque ibi altare 9 Dño, & inuocauit nomen eius. ⸿ Perrexitq; Abram 10 vadens, & vltrà progrediens ad meridiem. ⸿ Facta C est autem fames in terra: descenditq; Abram in Aegyptum, vt peregrinaretur ibi: præualuerat enim fa- 11 mes in terra. ⸿ Cumq; propè esset, vt ingrederetur Aegyptũ, dixit Sarái vxori suæ: Noui quòd pulchra 12 sis mulier: ⸿ & quòd cùm viderint te Aegyptij, dicturi sunt, Vxor illius est: & interficient me, & te re- 13 seruabunt. ‖ ⸿ Dic ergo, obsecro te, ꝙ soror mea sis: vt bene sit mihi propter te, & viuat anima mea ob 14 gratiam tui. ⸿ Cùm itaque ingressus esset Abrã Aegyptum, viderunt Aegyptij mulierem, ꝙ esset pul- 15 chra nimis. ⸿ Et nunciauerunt principes Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum: & sublata est mulier 16 in domum Pharaonis. ⸿ Abram verò bene vsi sunt D propter illam. Fueruntq; ei oues & boues, & ˋasini,ˋ 17 & serui & ˋfamulæ,ˋ & asinæˋ & cameli. ⸿ Flagellauit autem Dominus Pharaonem plagis maximis, & 18 domum eius, propter Sarái vxorem Abram. ⸿ Vocauitque Pharao Abram, & dixit ei: Quidnam est hoc quod fecisti mihi? quare non indicasti mihi, ꝙ vxor 19 tua esset? ⸿ Quam ob causam dixisti esse sororem tuam, vt tollerem eam mihi in vxorem? Nunc igi- 20 tur ecce coniux tua, accipe eam, & vade. ⸿ Pręcepitque Pharao super Abram viris: & deduxerunt eum, & vxorem illius, & omnia quæ habebat.

‖ Inf. 13. d 14. 15. d. 18 . 6. 6. a 2. Deu. 34. b 4.
* & inuocauit ibi nomen eius.
‖ Inf. 20. c 11.
ˋasinę 3. ˋfamulę 5. ˋ 5.

CAPVT XIII.

1 A Scendit ergo Abram de Aegypto, ipse & A vxor eius, & omnia quę habebat, & Lot 2 cum eo ad australem plagam. ⸿ Erat autẽ diues valde * in possessione auri & argen- 3 ti. ⸿ Reuersusq; est per iter quo venerat, à meridie in Bethel, vsq; ad locũ vbi prius fixerat tabernacu- 4 lũ inter Bethel & Hai: ⸿ in loco altaris ‖ quod fece- 5 rat prius, & inuocauit ibi nomen Dñi. ⸿ Sed & Lot, qui erat cũ Abram, fuerunt greges ouium, & armen 6 ta, & tabernacula. ⸿ Nec poterat eos capere terra, vt habitarent simul: ‖ erat quippe substantia multa eo- B rum, & nequibant habitare cõiter. ⸿ Vnde* facta est 7 rixa inter pastores gregum Abram & Lot. Eo autẽ tempore Chananæus, & Phęrezæus habitabant in 8 terra illa. ⸿ Dixit ergo Abram ad Lot: Ne quęso sit iurgiũ inter me & te, & inter pastores meos & pasto 9 res tuos: fratres enim sumus. ⸿ Ecce vniuersa terra corã te est: recede à me, obsecro: si ad sinistrã ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram elegeris, ego 10 ad sinistrã pergam. ⸿ Eleuatis itaq; Lot oculis, vidit omnẽ circa regionẽ Iordanis, quæ vniuersa irrigabatur antequàm subuerteret Dominus Sodomam C & Gomorrham, sicut paradisus Dñi, & sicut Aegy- 11 ptus venientibus in Segor. ⸿ Elegitq; sibi Lot regio-

*Abram 6.
‖ Sup. 12. b 8.
‖ Inf. 36. a 7.
* & 13.

nẽ circa Iordanẽ, & recessit ab Oriente: diuisiq; sunt 12 alterutrum à fratre suo. ⸿ Abram habitauit in terra Chanaan: Lot verò moratus est in oppidis quę erãt 13 circa Iordanem, & habitauit in Sodomis. ⸿ Homines autẽ Sodomitę pessimi erant, & peccatores co- 14 ram Dño nimis. ⸿ Dixitq; Dominus ad Abram postquàm diuisus est ab eo Lot: ‖ Leua oculos tuos in directum, ˋ& vide à loco in quo nunc es, ad aquilonem &* meridiem, ad Orientem & Occidentem. 15 ⸿ Omnem terram quam conspicis, tibi dabo, & semi 16 ni tuo vsq; in sempiternum. ⸿ Faciamq; semen tuũ D sicut puluerem terrę: si quis potest hominum numerare puluerem terrę, ˋsemen quoq; tuumˋ numera- 17 re poterit. ⸿ Surge ergoˋ, & perambula terram in longitudine & in latitudine sua: quia tibi daturus 18 sum eam. ⸿ Mouens igitur tabernaculũ suum Abrã, venit, & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron: ædificauitque ibi altare Domino.

‖ Sup. 12. b 7. Infra. 15. c 18. 26. a. 4. ˋ 10. * ad 6. Deut. 34. b 4. ˋ 5. numerari ˋ 3. ˋ 12.

CAPVT XIIII.

1 A F Actum est autem in illo tempore, vt Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahómor rex Elamitarum, & 2 Thadal rex gentium, ⸿ inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Bersa regem Gomorrhæ, & contra Senaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboim, contraque 3 regem Balę, ipsa est Segor. ⸿ Omnes hi conuenerunt in vallem Syluestrem, quę nunc est mare sa- 4 lis. ⸿ Duodecim enim annis seruierant Chodorla- 5 hómor, & tertiodecimo anno recesserũt ab eo. ⸿ Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahómor, & reges qui erant cum eo: percusseruntq; Raphaim in Astaroth & ˋ Carnaim, & Zuzim cum eis, & Emim 6 in Saue Cariatháim, ⸿ & Corrhęos in montibus Seir, vsque ad Campestria Pharan, quæ est in solitu- 7 dine. ⸿ Reuersique sunt, & venerunt vsqueˋ ad fon-

ˋ 11. ˋ 10.

te in

tem Misphat, ipsa est Cades: & percusserunt omnem regionem Amalecitarum, & Amorrhæorum,
8 qui habitabant in Asasonthamar. ¶ Et egressi sunt
B rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboim, necnon & rex Balæ, quæ est Segor, & direxerunt aciem contra eos in valle Sylue-

9 stri, scilicet aduersus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti, qua-
10 tuor reges aduersus quinque. ¶ Vallis autem Syluestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ terga verterunt, cecideruntque ibi: & qui remanserant, fuge-
11 runt ad montem. ¶ Tulerunt autem omnem sub-
C stantiam Sodomorum & Gomorrhæorum, et vni-
12 uersa quæ ad cibum pertinent, et abierunt. ¶ Necnon et Lot, et substantiam eius, filium fratris Abrã,
13 qui habitabat in Sodomis. ¶ Et ecce vnus qui euaserat, nunciauit Abram Hebræo, qui habitabat in conualle Mambre Amorrhæi fratris Eschol, et fratris Auer: hi enim pepigerant fœdus cum Abram.
14 ¶ Quod cùm audisset Abram, captum videlicet Lot fratrẽ suum, numerauit expeditos vernaculos suos trecentos decem et octo: et persecutus est eos vs-
15 que Dan. ¶ Et diuisis socijs, irruit super eos nocte: percussitque eos, et persecutus est eos vsque Hoba
16 et Phœnicen' quæ est ad læuam Damasci. ¶ Reduxitque omnem substantiam, et Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoq; et populum.

17 ¶ Egressus est autem rex Sodomorum in occursum eius postq̃ reuersus est à cæde Chodorlahómor, et regum qui cum eo erãt in valle Saue, quę est val-
18 lis regis. ¶ At verò Melchisedech rex Salem, pro-
D ferens panem et vinum (erat enim sacerdos Dei al-
19 tissimi) ¶ Benedixit ei, et ait: Benedictus Abram
20 Deo excelso, qui creauit cœlum et terram. ¶ Et benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omni-
21 bus. ¶ Dixit autem rex Sodomorum ad Abram: Da
22 mihi animas, cætera tolle tibi. ¶ Qui respondit ei: Leuo manũ meam ad Dñm Deũ excelsum posses-
23 sorem cęli & terrę, ¶ quòd à filo subtegminis vſq; ad

corrigiã caligę, nõ accipiã ex omnibus quę tua sunt,
24 ne dicas, Ego ditaui Abrã: ¶ exceptis his quę comederunt iuuenes, & partibus virorũ qui venerũt mecũ, Aner, Eschol, & Mabre: isti accipiẽt partes suas.

CAPVT XV.

1 His itaq; transactis, factus est sermo Dñi ad
A Abram per visionem, dicẽs: Noli timere Abram, ego protector tuus sum, & mer-
2 ces tua magna nimis. ¶ Dixitq; Abrã: Dñe Deus, quid dabis mihi? ego vadã absq; liberis, & filius procuratoris domus meę iste Damascus Eli-
3 ezer. ¶ Addiditq; Abrã: Mihi autẽ non dedisti semen:
4 & ecce vernaculus meus, hęres meus erit. ¶ Statimq; sermo Dñi factus est ad eũ, dicens: Non erit hic hęres tuus: sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum ha-
B bebis hęredẽ. ¶ Eduxitq; eũ foras, & ait illi: Suspice
5 cœlũ, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit
6 semen tuũ. ¶ Credidit Abrã Deo, & reputatũ est illi
7 ad iustitiam. ¶ Dixitq; ad eum: Ego Dñs qui eduxi te de Vr Chaldæorũ, vt darem tibi terrã istã, & possi-
8 deres eã. ¶ At ille ait: Dñe Deus, vnde scire possum
9 q̃ possessurus sim eã? ¶ Et rñdens Dñs: Sume, inquit, mihi vaccam triennẽ, & capram trimam, & arietem
10 annorũ trium, turturem quoq; & columbam. ¶ Qui tollẽs vniuersa hęc, diuisit ea per mediũ, & vtrasq; partes contra se altrinsecus posuit: aues autẽ nõ di-
11 uisit. ¶ Descenderuntq; volucres super cadauera, &
12 abigebat eas Abrã. ¶ Cumq; Sol occũberet, sopor
C irruit super Abrã, & horror magnus & tenebrosus
13 inuasit eũ. ¶ Dictumq; est ad eũ: Scito prænoscẽs, q̃ peregrinũ futurũ sit semen tuum in terra nõ sua: & subijcient eos seruituti, & affligẽt quadringẽtis an-
14 nis. ¶ Veruntamen gentẽ cui seruituri sunt, ego iudicabo: & post hęc egredientur cũ magna substãtia.
15 ¶ Tu autẽ ibis ad patres tuos in pace, sepultus in se-
16 nectute bona. ¶ Generatione autẽ quarta reuertẽtur
D huc: necdũ enim cõpletę sunt iniquitates Amorrhæo-
17 rũ vsq; ad pręsens tẽpus. ¶ Cũ ergo occubuisset Sol,

Marginal notes: Rom. 4. c. 18. — Rom. 4. Gal. 3. a. 6. Iac. 2. d. 23. — Iere. 34. d. 18. — occubuisset. — Act. 7. a. 6 — Exo. 12. f. 36. — Heb. 7. a. 3.

facta

facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lāpas ignis transiens inter diuisiones illas. 18 ¶ In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abram, dicens: Semini tuo dabo terram hanc à fluuio Aegypti vsque ad fluuium magnum Euphráten, 19 ¶ Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, 20 ¶ & Hethæos, & Pheræzæos, Raphaim quoque, 21 ¶ & Amorrhæos, & Chananæos, & Gergesæos, & Iebusæos.

Sup. 12. b. 7-13. d. 15. Inf. 26. a. 4. Deut. 34. b. 4. 2. Par. 9. f. 26. 1. Reg. 4. c. 20.

CAPVT XVI.

1 IGitur Sarái, vxor Abram, non genuerat A sibi liberos: sed habēs ancillam Aegyptiam nomine Agar, 2 ¶ dixit marito suo: Ecce, conclusit me Dñs, ne párerem: ingredere ad ancillam meā, si fortè saltem ex illa suscipiam filios. Cumq́; ille acquiesceret deprecanti, 3 ¶ tulit Agar Aegyptiam ancillam suam post annos decem, quàm habitare cœperāt in terra Chanáan: 4 & dedit eam viro suo vxorem. ¶ Qui ingressus est B ad eam. At illa concepisse se videns, despexit dominam suam. 5 ¶ Dixitq́; Sarái ad Abram: Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinum tuū, quæ videns q̃ conceperit, despectui me habet: iudicet Dñs inter me & te. 6 ¶ Cui respondens Abram: Ecce, ait, ancilla tua in manu tua est: vtere ea, vt libet. Affligente igitur eā Sarái, fugam inijt. 7 ¶ Cumq́; inuenisset eam angelus Dñi, iuxta fontem aquæ in solitudine quæ est in via Sur in deserto, 8 ¶ dixit ad illam: Agar, ancilla Sarái, vnde venis? & quò vadis?

– 8.

Quę respondit: A facie Sarai dñæ meæ ego fugio. 9 ¶ Dixitq́; ei angelus Domini: Reuertere ad domi- C nam tuā, & humiliare sub manu illius. 10 ¶ Et rursum: Multiplicans, inquit, multiplicabo semen tuum, & 11 non numerabitur prę multitudine. ¶ Ac deinceps: Ecce, ait, concepisti, & paries filium: vocabisq́; nomen eius Ismahel, eò q̃ audierit Dñs afflictionem 12 tuam. ¶ Hic erit ferus homo: manus eius contra omnes, & manus omnium cōtra eum, & è regione vniuersorum fratrum suorum figet tabernacula. 13 ¶ Vo- D cauit autem * nomen Dñi qui loquebatur ad eam: Tu Deus qui vidisti me. Dixit enim: Profectò hic 14 vidi posteriora videntis me. ¶ Propterea appellauit puteum illum, Puteum Viuentis & videntis me. Ipse 15 est inter Cades & Barad. ¶ Peperitq́; Agar Abræ 16 filiū: qui vocauit nomē eius Ismahel. ¶ Octoginta & sex annorū erāt Abrā, qñ peperit ei Agar Ismahelē.

* Agar.

Inf. 24. g. 62. Gal. 4. c. 22.

CAPVT XVII.

1 POstquàm verò nonaginta & nouē annorū A esse cœperat, apparuit ei Dñs, dixitq́; ad eum: Ego Dñs omnipotens: ambula co- 2 ram me, & esto perfectus. ¶ Ponamq́; fœdus meū inter me & te: & multiplicabo te vehemen 3 ter nimis. ¶ Cecidit Abram pronus in faciē. Dixitq́; 4 ei Deus: ¶ Ego sum, & * pactū meum tecū, erisq́; pa- 5 ter multarū gentium. ¶ Nec vltrà vocabitur nomen tuū Abram: sed appellaberis Abraham: quia patrē 6 multarū gentiū constitui te. ¶ Faciamq́; te crescere vehementissimè, & ponā te in gentibus, regesq́; ex 7 te egredientur. ¶ Et statuam pactū meum inter me & te, & inter semen tuū post te in generationibus suis 8 fœdere sempiterno: vt sim Deus tuus, & seminis tui B post te. ¶ Daboq́; tibi & semini tuo * terrā peregrinationis tuæ, omnē terram Chanáan in possessionē 9 æternā, eroq́; Deus eorum. ¶ Dixit iterum Deus ad Abraham: Et tu ergo custodies pactū meum, & se- 10 men tuum post te in generationibus suis. ¶ Hoc est pactum meum, quod obseruabitis inter me & vos, & semen tuū post te: Circuncidetur ex vobis omne 11 masculinū. ¶ Et circuncidetis carnē præputij vestri, 12 vt sit in signū fœderis inter me & vos. ¶ Infans octo dierum circuncidetur in vobis: omne masculinū in generationibus vestris, tā vernaculus, quàm emptitius circuncidetur, & quicunq; non fuerit de stirpe 13 vestra: ¶ eritq́; pactum meū in carne vestra in fœdus 14 ęternū. ¶ Masculus, cuius pręputij caro circuncisa nō fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pa- 15 ctū meū irritum fecit. ¶ Dixit quoq; Deus ad Abra- C ham: Sarái vxorem tuā non vocabis Sarái, sed Sa- 16 ram. ¶ Et benedicam ei, & ex illa dabo tibi filiū, cui benedicturus sum, eritq́; in nationes; & reges popu 17 lorū orientur ex eo. ¶ Cecidit Abraham in faciē suā, & risit in corde suo, dicens: Putásne centenario na- 18 scetur filius? & Sara nonagenaria pariet? ¶ Dixitq́; 19 ad Deum: Vtinam Ismahel viuat coram te. ¶ Et ait Deus ad Abraham: Sara vxor tua pariet tibi filiū, vocabisq́; nomen eius Isaac, & constituam pactum meū illi in fœdus sempiternum, & semini eius post 20 eū. ¶ Super Ismahēl quoq; exaudiui te, ecce, benedicam ei, & augebo, & multiplicabo eum valde. Duodecim duces generabit, & faciam illū in gentē 21 magnam. ¶ Pactum verò meum statuam ad Isaac D quem pariet tibi Sara tempore isto in anno altero. 22 ¶ Cumq́; finitus esset sermo loquentis cū eo, ascen-

* ponam. Eccl. 44. c. 20. Rom. 4. c. 17.

– 6.

* post te 4.

Act. 7. a. 8.

– 6.

Rom. 4. b. 11. Leu. 12. a. 3. Luc. 2. c. 21.

Inf. 18. b. & 21. a. 2.

23 dit Deus ad Abraham. ¶ Tulit autem Abraham Ismahel filium suum, & omnes vernaculos domus suæ: vniuersosq; quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suæ: & circumcidit carnem præputij eorum statim in ipsa die, sicut præceperat
24 ei Deus. ¶ Abraham nonaginta & nouem erat annorum, quando circumcidit carnem præputij sui.
25 ¶ Et Ismahel filius suus tredecim annos impleuerat
26 tempore circumcisionis suæ. ¶ Eadem die circumci-
27 sus est Abraham, & Ismahel filius eius. ¶ Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm emptitij, & alienigenæ pariter circumcisi sunt.

CAPVT XVIII.

Heb. 13. a. 2.

1 A ¶ Apparuit autem ei Dominus in conualle Mambre sedenti in ostio tabernaculi sui
2 in ipso feruore diei. ¶ Cumq; eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi ˋsuiˋ, & adorauit
3 in terram. ¶ Et dixit: Domine, si inueni gratiam in
4 oculis tuis, ne transeas seruum tuum: ¶ sed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes vestri, & requie-
5 scite sub arbore. ¶ Ponamq; buccellā panis, & confortetur cor vestrum, posteà transibitis: idcirco enim declinastis ad seruum vestrum. Qui dixerūt:
6 Fac vt loquutus es. ¶ Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitq; ei: Accelera, tria sata ˋsimilæˋ commisce, & fac subcinericios panes.
7 ¶ Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum: deditq; puero, qui
8 festinauit & coxit illum. ¶ Tulit quoq; butyrum &
B lac, & vitulum quem coxerat, & posuit coram eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbore. Cumq; co-
9 medissent, ¶ dixerunt ad eum: Vbi est Sara vxor
10 tua? Ille respondit: Ecce in tabernaculo est. ¶ Cui dixit: ‖ Reuertens veniam ad te tempore isto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Quo audi-
11 to Sara risit post ostium tabernaculi. ¶ Erant autem ambo senes, prouectiq; ætatis, & desierant Saræ
12 fieri muliebria. ¶ Quæ risit, occultè dicens: Postquā consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati
13 operam dabo? ¶ Dixit autem Dominus ad Abrahā: Quare risit Sara, dicens, Num verè paritura sum
14 anus? ¶ Nunquid Deo quicquam est difficile? Iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tempore, vi-
15 ta comite, & habebit Sara filium. ¶ Negauit Sara, dicens: Non risi, timore perterrita. Dominus au-
16 tem: Non est, inquit, ita: sed risisti. ¶ Cùm ergo surrexissent inde viri, direxerunt oculos contra Sodomam: & Abraham simul gradiebatur, deducēs eos.
17 ¶ Dixitq; Dominus: Num celare potero Abraham
18 quæ gesturus sum: ¶ cùm futurus sit in gentem magnam ac robustissimā, & BENEDICENDAE

Sup. 17. c. 19. Inf. 21. a. 1. Ro. 9. b. 9. 1. Pe. 3. a. 6.

19 sint in illo omnes nationes terræ? ¶ Scio enim quòd
C præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini, & faciant iudicium & iustitiam: vt adducat Dominus propter Abrahā om-
20 nia quæ locutus est ad eum. ¶ Dixit itaq; Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est ni-
21 mis. ¶ Descendam, & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint: an non est ita, vt
22 sciam. ¶ Conuerteruntq; se inde, & abierunt Sodomam: Abraham verò adhuc stabat coram Domi-
23 no. ¶ Et appropinquans ait: Nunquid perdes iustū
24 cum impio? ¶ Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, peribunt simul? & non parces loco illi propter
25 quinquaginta iustos, si fuerint in eo? ¶ Absit à te, vt rem hāc facias, & occidas iustum cum impio, fiatq; iustus sicut impius, non est hoc tuum, qui iudicas omnem terram: nequaquam facies iudicium ˋhocˋ.
26 ¶ Dixitq; Dominus ad eum: Si inuenero Sodomis
D quinquaginta iustos in medio ciuitatis, dimittam
27 omni loco propter eos. ¶ Respondensq; Abraham, ait: Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum,
28 cùm sim puluis & cinis. ¶ Quid si minus quinquaginta iustis quinque fuerint? delebis propter ˋquadragintaquinqueˋ vniuersam vrbem? Et ait: Non
29 delebo, si inuenero ibi quadragintaquinque. ¶ Rursumq; locutus est ad eum: Sin autem quadraginta ˋibiˋ inuenti fuerint, quid facies? Ait: Non percu-
30 tiam propter quadraginta. ¶ Ne, quæso, inquit, indigneris Domine, si loquar. Quid si ibi inuenti fuerint triginta? Respondit: Non faciam, si inuenero
31 ibi triginta. ¶ Quia semel, ait, cœpi, loquar ad Dominum meum. Quid si ibi inuenti fuerint viginti?
32 Ait: Non interficiam propter viginti. ¶ Obsecro, inquit, ne irascaris Domine, si loquar adhuc semel. Quid si inuenti fuerint ibi decem? Et dixit: Non
33 delebo propter decem. ¶ Abijtq; Dominus postquàm cessauit loqui ad Abraham: & ille reuersus est in locum suum.

Sup. 12. a. 3. Infr. 32. d. 17.

CAPVT XIX.

Heb. 13. a. 2.

1 A ¶ Veneruntq; duo angeli Sodomam vespere, sedente Lot in foribus ciuitatis. Qui cùm vidisset ˋeosˋ, surrexit, & iuit obuiā
2 eis: adorauitq; pronus in terram. ¶ Et dixit: Obsecro, Domini, declinate in domum pueri vestri, & manete ibi: lauate pedes vestros, & manè proficiscemini in viam vestram. Qui dixe-
3 runt: Minimè, sed in platea manebimus. ¶ Compulit illos oppidò, vt diuerterent ad eum: ingressisq; domum illius, fecit conuiuium, & coxit azyma,
4 & comederunt. ¶ Prius autem quàm irent cubitum, viri ciuitatis vallauerunt domum à puero vsque ad
5 senem, omnis populus simul. ¶ Vocaueruntq; Lot,

& dixerunt

& dixerunt ei; Vbi sunt viri qui introierunt ad te
6 nocte? educ illos huc, vt cognoscamus eos. ?Egres-
7 sus ad eos Lot, post tergum accludens ostium, ?ait:
Nolite, quæso, fratres mei, nolite malum hoc face-
8 re. ? Habeo duas filias, quæ necdum cognouerunt
B virum: educam eas ad vos, & abutimini eis sicut
vobis placuerit, dummodò viris istis nihil mali fa-
ciatis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis mei.
9 ?At illi dixerunt: Recede illuc. Et rursus: Ingressus
es, inquiunt, vt aduena, nunquid vt iudices? te ergo
ipsum magis quàm hos affligemus. ‖ Vimq; facie-
bant Lot vehementissimè: iamq; propè erat, vt ef-
10 fringerent fores. ?Et ecce miserunt manum viri, &
11 introduxerunt ad se Lot, clauseruntq; ostium: ? &
eos qui foris erant, ‖percusserunt cæcitate, à mini-

‖2. Pet. 2. b 8.

‖Sap. 19. c. 16.

mo vsque ad maximum, ita vt ostium inuenire non
12 possent. ?Dixerunt autẽ ad Lot: Habes hîc quem-
C piam tuorum? generum, aut filios, aut filias, omnes
13 qui tui sunt, educ de vrbe hac: ?delebimus enim lo-
cum istum, eò quòd increuerit clamor eorum co-
14 ram Dño, qui misit nos, vt perdamus illos. ? Egres-
sus itaq; Lot, locutus est ad generos suos qui acce-
pturi erant filias eius, & dixit: Surgite, & egredi-
mini de loco isto: quia delebit Dominus ciuitatem
15 hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui. ? Cùmq;
esset manè, cogebant eum angeli, dicentes: Surge,
* tolle vxorem tuam, & duas filias quas habes: ne
16 & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. ?Dissimulan
te illo, apprehenderunt manum eius, & manũ vxo-
D ris*, ‖ac duarum filiarũ eius, eò quòd parceret Do-
17 minus illi. ? ‖Eduxeruntq; eum, & posuerunt extra
ciuitatem. Ibi-que locuti sunt ad eum, dicentes:
Salua animam tuam: noli respicere post tergũ, nec
stes in omni circa regione: sed in monte saluum te
18 fac, ne & tu simul pereas. ?Dixitq; Lot ad eos: Quæ-
19 so, Domine mi, ?quia inuenit seruus tuus gratiã co-
ram te, & magnificasti misericordiam tuam quam
fecisti mecum, vt saluares animam meam, nec pos-
sum in monte saluari, ne fortè apprehẽdat me ma-
20 lum, & moriar: ?Est ciuitas hæc iuxtà, ad quã pos-
sum fugere, parua; & saluabor in ea: nunquid non
21 modica est, & viuet anima mea? ? Dixitq; ad eum:
E Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, vt non sub-
22 uertam vrbem pro qua locutus es. ? ‖Festina, & sal-
uare ibi‖: quia non potero facere quicquam, donec
ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen vrbis
23 illius, Segor. ? Sol egressus est super terram, & Lot
24 ingressus est Segor. ? ‖Igitur Dominus pluit super
Sodomam & Gomorrham sulphur & ignem à Do-
25 mino de cœlo: ? & subuertit ciuitates has, & omnẽ
circa regionem, vniuersos habitatores vrbium, &
26 cuncta terræ virentia. ? ‖Respiciensq; vxor eius post
27 se, versa est in statuam salis. ?Abraham autem con-

- 7.
* & 6.
* eius 6.
‖Sap. 10. a. 6.
- 5.
hic
‖Sap. 10. a 6.
‖Deu. 29. d. 23. Isai. 13. d. 19. Iere. 50. f. 40. Ezech. 16. f 48.

28 surgẽs manè vbi steterat prius cum Domino, ?in-
tuitus est Sodomam & Gomorrham, & vniuersam
terram regionis illius: viditq; ascendentem fauillã
29 de terra quasi fornacis fumum. ? Cùm enim sub-
F uerteret Deus ciuitates regionis illius, recordatus
est Abrahæ: & liberauit Lot de subuersione vrbium
30 in quibus habitauerat. ?Ascenditq; Lot de Segor,
& mansit in monte, duæ quoq; filiæ eius cum eo (ti-
muerat enim manere in Segor) & mansit in spelun-
31 ca ipse, & duæ filiæ eius cum eo. ? Dixitq; maior
ad minorem: Pater noster senex est, & nullus viro-
rum remãsit in terra, qui possit ingredi ad nos iux-
32 ta morem vniuersæ terræ. ?Veni, inebriemus eum
vino, dormiamusq; cum eo, vt seruare possimus ex
33 patre nostro semen. ? Dederunt itaq; patri suo bi-
bere vinum nocte illa. Et ingressa est maior, dor-

Osee 11. c 8. Amos 4. d. 11. Luc. 17. f. 29. Iud. 1. c. 7. sup. 18. a. 1

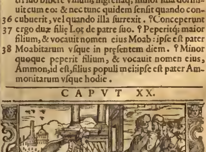
- 4.

miuitq; cum patre: at ille non sensit, nec quando
34 accubuit filia, nec quando surrexit. ?Altera quoq;
G die dixit maior ad minorem: Ecce dormiui heri
cum patre meo, demus ei bibere vinum etiam hac
nocte, & dormies cum eo, vt saluemus semen de
35 patre nostro. ?Dederuntq; etiam & illa nocte pa-
tri suo bibere vinum, ingressaq; minor filia dormi-
uit cum eo: & nec tunc quidem sensit quando con-
36 cubuerit, vel quando illa surrexit. ?Conceperunt
37 ergo duæ filiæ Lot de patre suo. ? Peperitq; maior
filium, & vocauit nomen eius Moab: ipse est pater
38 Moabitarum vsque in præsentem diem. ? Minor
quoque peperit filium, & vocauit nomen eius,
Ammon, id est, filius populi mei: ipse est pater Am-
monitarum vsque hodie.

- 4.

CAPVT XX.

1 PRofectus inde Abraham in terram au-
A stralem, habitauit inter Cades & Sur:
2 & peregrinatus est in Geraris. ? Dixitq;
de Sara vxore sua, Soror mea est. Mi-
sit ergo Abi-mélech rex Gerare, & tulit eam.
3 ? Venit autem Deus ad Abi-mélech per somnium
nocte, & ait illi: En morieris propter mulie-

4 rem quam tulisti; habet enim virum. ❡Abi-mélech verò non tetigerat eam, & ait: Domine, num gen-
5 tem ignorantem, & iustam interficies? ❡Nónne ipse dixit mihi, Soror mea est; & ipsa ait, Frater meus est? in simplicitate cordis mei, & munditia manuũ
6 mearum feci hoc. ❡Dixitq; ad eum Deus; Et ego
B scio quòd simplici corde feceris; & ideo custodiui te ne peccares in me, & non dimisi vt tãgeres eam.
7 ❡Nunc ergo redde viro suo vxorem, & orabit pro te: quia propheta est, & viues. si autem nolueris reddere, scito quòd morte morieris, tu & omnia
8 quæ tua sunt. ❡Statimq; de nocte consurgens Abi-mélech, vocauit omnes seruos suos; & loquutus est vniuersa verba hęc in auribus eorum: timue-
9 runtq; omnes viri valde. ❡Vocauit autem Abi-mé-
C lech etiam Abraham, & dixit ei: Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me & super regnum meum peccatum grande? quæ
10 non debuisti facere, fecisti nobis. ❡Rursumq; ex-
11 postulans, ait: Quid vidisti, vt hoc faceres? ❡Respondit Abraham; Cogitaui mecum, dicens, Forsitan non est timor Dei in loco isto, & interficient me
12 propter vxorem meam. ❡Alias autem ᵃ& verè soror mea est, filia patris mei, & non filia matris meę,
13 & duxi eam in vxorem. ❡Postquàm autem eduxit me Deus de domo patris mei, dixi ad eam: Hanc misericordiam facies mecum. In omni loco ad quẽ
14 ingrediemur, dices quòd frater tuus sim. ❡Tulit
D igitur Abi-mélech oues, & boues, & seruos, & ancillas, & dedit Abraham; reddiditque illi Saram
15 vxorem suam, ❡& ait: Terra coram vobis est, vbi-
16 cunque tibi placuerit, habita. ❡Saræ autem dixit: Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt: & quocunque perrexeris, memento te deprehen-
17 sam. ❡Orante autem Abraham, sanauit Deus Abi-mélech & vxorem, ancillasq; eius: & pepererunt.
18 ❡Concluserat enim Dñs omnem vuluam domus Abi-mélech propter Saram vxorem Abrahæ.

ᵃ Sup. 12. c. 13. Inf. 22. c. 23.

CAPVT XXI.

1 Visitauit autem Dñs Saram, sicut ‖ promi-
A serat: & impleuit quę locutus est. ❡Con-
2 cepitque, & ‖ peperit filium in senectute sua, tempore quo prędixerat ei Deus.
3 ❡Vocauitq; Abraham nomen filij sui quem genuit
4 ei Sara, Isaac. ❡Et circuncidit eum octauo die, sicut
5 ‖ præceperat ei Deus, ❡cùm centum esset annorũ:
6 hac quippe ętate patris, natus est Isaac. ❡Dixitq; Sara: Risum fecit mihi Deus: quicunq; audierit,
7 corridebit mihi. ❡Rursumq; ait: Quis ᵇauditurus crederet Abraham, quòd Sara lactaret filium quẽ
8 peperit ei iam seni? ❡Creuit igitur puer, & ablactatus est: fecitq; Abraham grande conuiuium in
9 die ablactationis eius. ❡Cumq; vidisset Sara filium Agar Aegyptię ludentem cum Isaac filio suo, di-
10 xit ad Abraham: ❡‖Eijce ancillam hanc, & filium eius: non enim erit hęres filius ancillæ cũ filio meo
11 Isaac. ❡Durè accepit hoc Abraham pro filio suo.
12 ❡Cui dixit Deus: Non tibi videatur asperum super
B puero, & super ancilla tua: omnia quę dixerit tibi Sara, audi vocem eius: quia ‖ in Isaac vocabitur ti-
13 bi semen. ❡Sed & filium ancillæ faciam in gentem
14 magnam: quia semen tuum est. ❡Surrexit itaq; Abraham manè, & tollens panem & vtrem aquę, imposuit scapulæ eius, tradiditq; *puerum, & dimisit eam. Quæ cùm abijsset, errabat in solitudine Ber-
15 sabee. ❡Cumq; consumpta esset aqua in vtre, abie-
16 cit puerum subter vnam arborem, quæ ibi erat. ❡Et abijt, seditq; è regione procul quantum potest arcus iacere. dixit enim: Non videbo morientem puerum. & sedens contrà, leuauit vocem suam, &
17 fleuit. ❡Exaudiuit autem Deus vocem pueri: vocauitq; Angelus Dei Agar de cœlo, dicens: Quid agis

Agar? noli timere: exaudiuit enim Deus vocem
18 pueri de loco in quo est. ❡Surge, tolle puerum, &
C tene manum illius: quia in gentem magnã faciam
19 eum. ❡Aperuitq; oculos eius Deus: quę videns puteum aquæ, abijt, & impleuit vtrem, deditq; pue-
20 ro bibere. ❡Et fuit *cum eo: qui creuit & moratus est in solitudine, factusq; est iuuenis sagittarius.
21 ❡Habitauitq; in deserto Pharan, & accepit illi ma-
22 ter sua vxorem de terra Aegypti. ❡Eodem tempore dixit Abi-mélech, & Phicol princeps exercitus eius ad Abraham: Deus tecum est in vniuersis quę
23 agis. ❡Iura ergo per Deum, ne noceas mihi, & posteris meis, stirpiq; meæ: sed iuxta misericordiam ‖ quam feci tibi, facies mihi & terræ in qua versatus
24 es aduena. ❡Dixitq; Abraham: Ego iurabo. ❡Et
25 increpauit Abi-mélech propter puteum aquę, quẽ

26 vi abstulerant serui eius. ❡Responditq; Abi-mélech: Nesciui quis fecerit hanc rem: sed & tu non
D indicasti mihi, & ego non audiui præter hodie.
27 ❡Tulit itaque Abraham oues & boues, & dedit

ᵃ Sup. 17. c. 19. 18. b. 10. ‖ Gal. 4. c. 23. Heb. 11. c. 11. Act. 7. a. 8 Sup. 17. d. 10. ‖ Matt. 1. a. 2.

ᵇ auditorũ s.

28 Abi-mélech: percuſſeruntq́; ambo fœdus. ⁋Et ſta- 29 tuit Abraham ſeptem agnas gregis ſeorſum. ⁋Cui dixit Abi-mélech. Quid ſibi volunt ſeptem agnæ 30 iſtæ, quas ſtare feciſti ſeorſum? ⁋At ille: Septem, inquit, agnas accipies de manu mea; vt ſint mihi in teſtimonium, quoniam ego fodi puteum iſtum. 31 ⁋Idcirco vocatus eſt locus ille Ber-ſabee: quia ibi 32 vterque iurauit. ⁋Et inierunt fœdus pro puteo iu- 33 ramenti. ⁋Surrexit autem Abi-mélech, & Phicol princeps exercitus eius, reuerſiq́; ſunt in terram Paleſthinorum. Abraham verò plantauit nemus in Ber-ſabee, & inuocauit ibi nomen Domini Dei 34 æterni. ⁋Et fuit colonus terræ Paleſthinorum diebus multis.

CAPVT XXII.

1 A QVæ poſtquàm geſta ſunt, ‖tentauit Deus Abraham, & dixit ad eum: Abraham - Abraham`. At ille reſpondit: Adſum. 2 ⁋Ait illi: Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Iſaac, & vade in terram viſionis: atq; ibi offeres eum in holocauſtum ſuper vnum mon- 3 tium quem monſtrauero tibi. ⁋Igitur Abraham de nocte conſurgens, ſtrauit aſinum ſuum: ducens ſecum duos iuuenes, & Iſaac filiũ ſuum: cumq́; concidiſſet ligna in holocauſtum, abijt ad locum quẽ 4 præceperat ei Deus. ⁋Die autem tertio, eleuatis 5 oculis, vidit locũ procul. ⁋Dixitq́; ad pueros ſuos: Expectate hic cum aſino: ego autem & puer illuc vſque properantes, poſtquam adorauerimus, re- 6 uertemur ad vos. ⁋Tulit quoque ligna holocauſti, B & impoſuit ſuper Iſaac filium ſuum: ipſe verò portabat in manibus ignem & gladium. Cumq́; duo 7 pergerent ſimul, ⁋dixit Iſaac patri ſuo; Pater mi. At ille reſpondit: Quid vis fili? Ecce, inquit, ignis 8 & ligna; vbi eſt victima holocauſti? ⁋Dixit-autem Abraham`: Deus prouidebit ſibi victimam holo- 9 cauſti, fili mi. Pergebant ergo pariter. ⁋Et venerunt ad locum quem oſtenderat ei Deus, in quo ędificauit altare, & déſuper ligna cõpoſuit: cumq́; alligaſſet Iſaac filium ſuum, poſuit eum in altare 10 ſuper ſtruem lignorum. ⁋Extenditq́; manum, & ar- 11 ripuit gladium, vt immolaret filium ſuum. ⁋Et ecce Angelus Domini de cœlo clamauit, dicens:

12 Abraham, Abraham. Qui reſpondit: Adſum. ⁋Dixitq́; ei: Non extendas manum tuam ſuper puerũ, C neque facias illi quicquam. Nunc cognoui, quòd timeas Dominum, & nõ pepercisti vnigenito filio 13 tuo propter me. ⁋Leuauit Abraham oculos ſuos, viditq́; poſt tergum arietem inter vepres hærẽtem cornibus, quem aſſumẽs obtulit holocauſtum pro 14 filio. ⁋Appellauitq́; nomen loci illius, Dominus -videt. Vnde vſque hodie dicitur, In monte Do- 15 minus-videbit. ⁋Vocauit autem Angelus Domini 16 Abraham ſecundò de cœlo, ⁋dicens: ‖Per memet-ipſum iuraui, dicit Dominus; quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito -propter 17 me`, ⁋benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum D ſicut ſtellas cœli, & velut arenam quæ eſt in littore maris; poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum 18 ſuorum, ⁋& ‖BENEDICENTVR in ſemine tuo omnes Gentes terræ: quia obediſti voci 19 meę. ⁋Reuerſus eſt Abraham ad pueros ſuos, abie- 20 runtq́; Ber-ſabee ſimul, & habitauit ibi. ⁋His itaque geſtis, nunciatum eſt Abrahæ, quòd Melcha 21 quoque genuiſſet filios Nachor fratri ſuo, ⁋Hus primogenitum, & Buz fratrem eius, & Camuel pa- 22 trem Syrorum, ⁋& Caſed, & Azau, Pheldas quo- 23 que, & Iedlaph, ⁋ac Bathuel, de quo nata eſt Rebecca. octo iſtos genuit Melcha, Nachor fratri A- 24 brahæ. ⁋Concubina verò illius, nomine Roma, peperit Tabee, & Gahan, & Tahas, & Maacha.

CAPVT XXIII.

1 A VIxit autem Sara centum vigintiſeptem annis, ⁋& mortua eſt in ciuitate Arbee, 2 quæ eſt Hebron, in terra-Chanáan: venitq́ue Abraham, vt plangeret & fleret 3 eam. ⁋Cumq́; ſurrexiſſet ab officio funeris, locu- 4 tus eſt ad filios Heth, dicens; ⁋Aduena ſum & peregrinus apud vos; date mihi ius ſepulchri vobi- 5 ſcum, vt ſepeliam mortuum meum. ⁋Reſponde- 6 runt filij Heth,- dicentes`: ⁋Audi nos domine: princeps Dei es apud nos. In electis ſepulchris noſtris ſepeli mortuum tuum, nullusq́; te prohibere poterit quin in monumento eius ſepelias mortuum 7 tuum. ⁋Surrexit Abraham, & adorauit populum 8 terræ, filios videlicet Heth; ⁋dixitq́; ad eos: Si pla- B cet animæ veſtrę, vt ſepeliam mortuum meum, audite me, & intercedite- pro me apud Ephron fi- 9 lium Seor`, ⁋vt det mihi ſpelũcam duplicem quam habet in extrema parte agri ſui: pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in poſſeſſionem ſepul- 10 chri. ⁋Habitabat autem Ephron in medio filiorum Heth. Reſponditq́; Ephron ad Abraham cunctis audientibus qui ingrediebantur portam ciuitatis 11 illius, dicens: ⁋Nequaquam ita fiet, domine mi, ſed tu magis auſculta quod loquor. Agrum tra- C do tibi, & ſpeluncam quæ in eo eſt, præſentibus fi- 12 liis populi mei: ſepeli mortuum tuum. ⁋Adora- 13 uit Abraham coram populo terræ. ⁋Et locutus eſt ad Ephron circunſtante plebe- eius`: Quæſo, vt audias me: Dabo pecuniam pro agro; ſuſcipe

Ind. 8. 22. Heb. 11. 17. - 8. - 13. Prob. 2. 21. ‖Pſal. 104. 1. 9. Luc. 1. g. 73. Luc. 44. d. 21. Heb. 6. c. 13. ‖Mat. 2. f. 32. Luc. 1. g. 73. - 12. ‖Sup. 12. a. 3. 18. c. 18. Infr. 26. a. 4. Act. 3. d. 25. Eccl. 44. d. 25. - 5. - 6. - 8.

14 eam, & sic sepeliam mortuum meum in ˋagroˋ.
15 ⁋Responditq́; Ephron: ⁋Domine mi, audi-meˋ.
Terra quam postulas, quadringentos siclos argenti valet: istud est precium inter me & te: sed quan-
16 tum est hoc? sepeli mortuum tuum. ⁋Quod cùm audisset Abraham, appendit pecuniam quam Ephron postulauerat, audientibus filiis Heth, quadringentos siclos argẽti ˋprobatæˋ monetæ publicę.
17 ⁋Confirmatusq́; est ager quondam Ephronis, in
D quo erat spelunca duplex, respiciens Mambre: tam ipse, quàm spelunca, & omnes arbores eius in cun-
18 ctis terminis-eiusˋ per circuitum, ⁋Abrahæ in possessionem, videntibus filiis Heth, & cunctis qui in-
19 trabant portam ciuitatis illius. ⁋Atque ita sepeliuit Abraham Saram vxorem suam in spelunca agri ˋduplici,ˋ quę respiciebat Mambre, hæc est Hebron
20 in terra-Chanáan. ⁋Et confirmatus est ager & antrum, quod erat in eo Abrahę, in possessionem monumenti à filiis Heth.

ˋeo. 7. -3.

ˋprobati 4.

-7.

ˋduplicis 6.

CAPVT XXIIII.

1 Erat autem Abraham senex, dierumque
A multorum: & Dominus in cunctis bene-
2 dixerat ei. ⁋Dixitq́; ad seruum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus quæ habebat: |Pone manum tuam subter femur meum:
3 ⁋vt adiurem te per Dominum Deum cœli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Cha-
4 nanæorum, inter quos habito: ⁋Sed ad terram & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias
5 vxorem filio meo Isaac. ⁋Respondit seruus: Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, numquid reducere debeo filium tuum ad locum de
6 quo tu egressus es? ⁋Dixitque Abraham: Caue ne
7 quando reducas filium meum illuc. ⁋Dominus Deus cœli, *qui tulit me de domo patris mei, & de terra natiuitatis meæ: qui locutus est mihi, & iurauit mihi, dicens, |Semini tuo dabo terram hanc: ipse mittet angelum suum coram te, & accipies in-
8 de vxorem filio meo. ⁋Sinautem mulier noluerit sequi te, non teneberis iuramento: filium meum
9 tantùm ne reducas illuc. ⁋Posuit ergo seruus manum sub femore Abraham domini sui, & iurauit il-
10 li super sermone hoc. ⁋Tulitq́; decem camelos de
B grege domini sui, & abijt, ex omnibus bonis eius portans secum, profectusq́; perrexit in Mesopota-
11 miam ad vrbem Nachor. ⁋Cumq́; camelos fecisset accumbere extra oppidum iuxta puteum aquę vesperè, eo tempore quo solent mulieres egredi ad
12 hauriendam aquam. ⁋ˋDixit:ˋ Domine Deus domini meiˋ Abraham, occurre, obsecro, mihi hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham.
13 ⁋Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorùm huius ciuitatis egredientur ad hauriendam
14 aquam. ⁋Igitur puella cui ego dixero, Inclina hydriam tuam vt bibam: & illa responderit, Bibe, quin & camelis tuis dabo potũ: ipsa est quam præparasti seruo tuo Isaac, & per hoc intelligam quòd
15 feceris misericordiam cũ domino meo. ⁋Nec dum intra se verba compleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur, filia Bathuel, filij Melchæ vxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in scapula sua:
16 ⁋puella decóra nimis, virgoq́; pulcherrima, & incognita viro: descenderat autem ad fontem, &
17 impleuerat hydriam, ac reuertebatur. ⁋Occurritq́;
C ei seruus, & ait: Pauxillum aquæ mihi ad ˋbiben-
18 dumˋ præbe de hydria tua. ⁋Quæ respondit: Bibe domine mi. Celeriterq́; deposuit hydriam super
19 vlnam suã, & dedit ei potum. ⁋Cumq́; ille bibisset, adiecit: Quin & camelis tuis hauriam aquam, do-
20 nec cuncti bibant. ⁋Effundensq́; hydriam in canalibus, recurrit ad puteum, vt hauriret aquam, &
21 haustam omnibus camelis dedit. ⁋Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens vtrum pro-
22 sperum iter suum fecisset Deus, an non. ⁋Post quàm autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appendẽtes siclos duos: & armillas totidem
23 pondo siclorum decem. ⁋Dixitq́; ad eam: Cuius es filia? Indica mihi. est in domo patris tui locus ad
24 manendum? ⁋Quæ respondit: Filia sum Bathuelis
25 filij ˋNachor, quem peperit ei Melchaˋ. ⁋Et addidit, dicens; Palearum quoque & fœni plurimum est apud nos, & locus spaciosus est ad manendum.
26 ⁋Inclinauit se homo, & adorauit Dominum, ⁋di-
27 cens: Benedictus Dominus Deus domini mei Abraham, qui non abstulit misericordiam, & veritatem suam à domino meo, & recto itinere me perduxit
28 in domum fratris domini mei. ⁋Cucurrit itaque puella, & nunciauit in domum matris suæ omnia
29 quæ audierat. ⁋Habebat autem Rebecca fratrem
D nomine Laban, qui festinus egressus est ad homi-
30 nem, vbi erat fons. ⁋Cumq́; vidisset inaures, & armillas in manibus sororis suæ, & audisset cuncta verba referentis, Hæc locutus est mihi homo: venit ad virum qui stabat iuxta camelos, & prope fon
31 tem aquę, ⁋dixitq́; ad eum: Ingredere, benedicte Domini: cur foris stas? pręparaui domum, & lo-
32 cum camelis. ⁋Et introduxit eum in hospitium: ac destrauit camelos, deditq́; paleas & fœnum, & aquam ad lauandos pedes camelorum, & virorum
33 qui venerant cum eo. ⁋Et appositus est in conspectu eius panis. Qui ait: Non comedam, donec lo-
34 quar sermones meos. Respondit ei: Loquere. ⁋At
35 ille: Seruus, inquit, Abraham sum. ⁋Et Dominus benedixit domino meo valde, magnificatusq́; est: & dedit ei oues & boues, argentum & aurum, ser-
36 uos & ancillas, camelos & asinos. ⁋Et peperit Sara vxor domini mei filium domino meo in sene-
37 ctute sua, deditq́; illi omnia quæ habuerat. ⁋Et adiurauit me dominus meus, dicens: Non accipies vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in
38 quorum terra habito: ⁋Sed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies vxorem fi-
39 lio meo. ⁋Ego verò respondi domino meo: Quid
40 si noluerit venire mecum mulier? ⁋Dominus, ait,
E in cuius conspectu ambulo, mittet angelum suum tecum, & diriget viam tuam: accipiesq́; vxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris
41 mei. ⁋Innocens eris à maledictione mea, cùm veneris ad proximos meos, & non dederint tibi.

Inf. 47. g. 29.

* & terræ.

Sup. 12. b. 7. 13. d. 15. & 15. d. 18. Inf. 26. a. 2

ˋorauit Dominum dicens.

ˋsorbendum 8.

ˋMelchæ quem peperit Nachor 12.

⁋Veni

42 ¶Veni ergo hodie ad fontem aquæ, & dixi: Domine Deus domini mei Abraham, si direxisti viam
43 meam in qua nunc ambulo, ¶ecce sto iuxta fontem aquæ, & virgo quæ egredietur ad hauriẽdam aquã audierit à me, Da mihi pauxillum aquæ ad biben-
44 dum de hydria tua: ¶& dixerit mihi, Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipsa est mulier quam præpa-
45 rauit Dominus filio domini mei. ¶Dumq; hæc tacitus mecum voluerem, apparuit Rebecca veniens cum hydria, quam portabat in scapula: descenditq; ad fontem, & hausit aquam. Et aio ad eam:
46 Da mihi paululum bibere. ¶ Quæ festinans deposuit hydriam de humero, & dixit mihi: Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquauit
47 camelos. ¶Interrogauiq; eam, & dixi: Cuius es filia? Quæ respondit: Filia Bathuelis sum filij Nachor, quem peperit ei Melcha. Suspendi itaque inaures ad ornandam faciem eius, & armillas po-
48 sui in manibus eius. ¶ Pronusq; adoraui Dominum, benedicens Domino Deo domini mei Abra-
F ham, qui perduxit me recto itinere, vt sumerem fi-
49 liam fratris domini mei filio eius. ¶ Quam ob rem si facitis misericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi. sin autem aliud placet: & hoc dicite mihi, vt vadam ad dexteram, siue ad sinistrã.
50 ¶ Responderuntq; Laban & Bathuel: A Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum
51 eius quicquam aliud loqui tecum. ¶ En Rebecca coram te est, tolle eam, & proficiscere, & sit vxor
52 filij domini tui, sicut locutus est Dominus. ¶ Quod cùm audisset puer Abraham, procidens, adorauit
53 in terram Dominum. ¶Prolatisq; vasis argenteis, & aureis, ac vestibus, dedit ea Rebeccę pro munere:
54 fratribus quoque eius, & matri dona obtulit. ¶Inito conuiuio vescentes pariter & bibentes, manserunt ibi. Surgens autem manè locutus est puer:
55 Dimitte me, vt vadam ad dominum meum. ¶ Responderuntq; *fratres eius, & mater: Maneat puella saltem decem dies apud nos, & postea profici-
56 scetur. ¶Nolite, ait, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: dimittite me, vt pergam ad do-
57 minum meum. ¶ Et dixerunt: Vocemus puellam,
58 & quæramus ipsius voluntatẽ. ¶ Cumq; vocata ve-
G nisset, sciscitati sunt: Vis ire cum homine isto? Quę
59 ait: Vadam. ¶ Dimiserunt ergo eam, & nutricem
60 illius*, seruumq; Abraham & comites eius, ¶imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, & possideat semen
61 tuum portas inimicorum suorum. ¶Igitur Rebecca, & puellæ illius ascensis camelis, secutæ sunt vi-

rum, qui festinus reuertebatur ad dominum suum.
62 ¶Eo autem tempore deambulabat Isaac per viam quæ ducit ad Puteum, † cuius nomen est Viuentis
63 & videntis: habitabat enim in terra Australi. ¶ Et egressus fuerat ad meditandum in agro, inclinata iam die. Cumq; eleuasset oculos, vidit camelos ve-
64 nientes procul. ¶ Rebecca quoq; conspecto Isaac,
65 descendit de camelo, ¶ & ait ad puerum: Quis est ille homo qui venit per agrum in occursum nobis? Dixitq; ei: Ipse est dominus meus. At illa tollens
66 citò pallium suum, operuit se. ¶Seruus autem cun-
67 cta quæ gesserat, narrauit domino suo Isaac. ¶ Qui introduxit eam in tabernaculũ Saræ matris suæ, & accepit eam vxorem: & in tantũ dilexit eam, vt dolorem qui ex morte matris eius acciderat, tẽperaret.

CAPVT XXV.

1 Abraham verò aliam duxit vxorem nomi-
A ne Ceturam: ¶ quæ peperit ei Zamran, &
2 Iecsan, & Madan, & Madian, & Iesboc, &
3 Sue. ¶Iecsan quoque genuit Saba & Dadan. Filij Dadan fuerunt Assurim, & Latussim, &
4 Laomim. ¶ At verò ex Madian ortus est Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, & Eldaa: omnes hi fi-
5 lij Ceturæ. ¶ Deditq; Abraham cuncta quę posse-
6 derat, Isaac: ¶ filiis autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo, dum
7 adhuc ipse viueret, ad plagam orientalem. ¶ Fuerũt autem dies vitæ Abrahæ, centum septuagintaquin-
8 que anni. ¶Et deficiens mortuus est in senectute bona, prouectæq; ætatis & plenus dierum: congrega-
9 tusq; est ad populum suum. ¶ Et sepelierunt eum Isaac, & Ismahel, filij sui, in spelunca duplici, quæ sita est in agro Ephron filij Seor Hethæi, è regione
10 Mambre, † quam emerat à filiis Heth. ibi sepultus
11 est ipse & Sara vxor eius. ¶Et post obitum illius be-
B nedixit Deus Isaac filio eius, qui habitabat † iuxta
12 Puteum nomine Viuentis & videntis. ¶Hæ sunt generationes Ismahel filij Abrahæ, quem peperit ei
13 Agar Aegyptia, famula Sarę: ¶& hæc nomina filiorum eius in vocabulis & generationibus suis. Primogenitus Ismahelis Nabaioth, deinde Cedar, &
14 Adbeel, & Mabsam; ¶ Masma quoque & Duma, &
15 Massa, ¶Hadad, & Thema, & Ietur, & Naphis, &
16 Cedma. ¶Isti sunt filij Ismahelis: & hæc nomina per castella, & oppida eorum, duodecim principes tri-
17 buum suarum. ¶Et facti sunt anni vitæ Ismahelis centum triginta septem, deficiensq; mortuus est, & ap-
18 positus ad populum suum. ¶Habitauit autem ab He-
C uila vsque Sur, quæ respicit Aegyptum introeuntibus Assyrios. coram cunctis fratribus suis obijt.
19 ¶Hæ quoq; sunt generationes Isaac filij Abraham.
20 Abraham genuit Isaac: ¶Qui cum quadraginta esset annorum, duxit vxorem Rebeccam, filiam Bathue-
21 lis Syri de Mesopotamia, sororem Laban. ¶Deprecatusq; est Isaac Dominum pro vxore sua, eò quòd

esset

Marginal notes: 9. — 5. — 9. — *frater s. — *Deborã. — †Sup. 16 d.14. — 8. — 1.Par.1. c.32. — †Sup.23. d.19. — †Sup.16. d.14. — 1.Par.1. b.29.

esset sterilis: qui exaudiuit eum, & dedit conce- 22 ptum Rebeccæ. ℣ Sed collidebantur in vtero eius paruuli. quæ ait: Si sic mihi futurum erat, quid necesse fuit* concipere? Perrexitq; vt consuleret Do- 23 minum. ℣ Qui respondens, ait: ‖Duæ gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur: populusque populum superabit, & maior seruiet 24 minori. ℣ Iam tempus pariendi aduenerat, & ecce

* me 1.
‖ Rom. 9. c. 10.

25 gemini in vtero eius reperti sunt. ℣ ‖Qui primus egressus est, rufus erat, & totus in morem pellis hi- D spidus: vocatumq; est nomen eius Esau. Protinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu: & 26 idcirco appellauit eum Iacob. ℣ Sexagenarius erat 27 Isaac, quando nati sunt ei paruuli. ℣ Quibus adultis, factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola: Iacob autem vir simplex habitabat in taber- 28 naculis. ℣ Isaac amabat Esau, eò quòd de venationibus illius vesceretur: & Rebecca diligebat Iacob. 29 ℣ Coxit autem Iacob pulmentum: ad quem cùm 30 venisset Esau de agro lassus, ℣ ait: Da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò lassus sum. Quam ob 31 causam vocatum est nomen eius ‖ Edom. ℣ Cui di- 32 xit Iacob: Vende mihi primogenita tua. ℣ Ille respondit: En morior, quid mihi proderunt primo- 33 genita? ℣ Ait Iacob: Iura ergo mihi. Iurauit ei Esau,

‖ Ose. 12. a. 3.
‖ Matt. 1. a. 2.
‖ Heb. 1. c. 16. Abd. 1. a.

34 & vendidit primogenita. ℣ Et sic accepto pane & lentis edulio comedit, & bibit, & abiit, paruipendens quòd primogenita vendidisset.

CAPVT XXVI.

1 A ORta autem fame super terram post eam sterilitatẽ quę acciderat in diebus Abraham, abijt Isaac ad Abi-mélech regem 2 Palesthinorum in Gerara. ℣ Apparuitq; ei Dominus, & ait: Ne descendas in Aegyptum, 3 sed quiesce in terra quam dixero tibi. ℣ Et peregrinare in ea, eroq; tecum & benedicã tibi: tibi enim & semini tuo dabo vniuersas regiones has, ‖complens iuramentum quod spopondi Abraham patri 4 tuo. ℣ Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœ- B li: daboq; posteris tuis vniuersas regiones has: ‖& BENEDICENTVR IN SEMINE TVO 5 omnes Gẽtes terræ, ℣ eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & custodierit præcepta & mandata mea, 6 & ceremonias, legesq; seruauerit. ℣ Mansit itaque 7 Isaac in Geraris. ℣ Qui cùm interrogaretur à viris loci illius super vxore sua, respondit: Soror mea est. timuerat enim cõfiteri, quòd sibi esset sociata coniugio: reputans, ne fortè interficerent eum propter 8 illius pulchritudinem. ℣ Cumq; pertransissent dies plurimi, & ibidem moraretur, prospiciens Abimélech rex Palesthinorũ per fenestram, vidit eum

‖ Sup. 12. 7. 1. 13. d. 15. d. 18.
‖ Sup. 12. a. 3. 18. c. 18. 22. d. 17. 8. c. 1

9 iocantem cum Rebecca vxore sua. ℣ Et accersito eo, ait: Perspicuum est, quòd vxor tua sit: cur mentitus es eam sororem tuam esse? Respondit: Timui ne 10 morerer propter eam. ℣ Dixitq; Abi-mélech: Qua- C re imposuisti nobis? potuit coire quispiam de populo cum vxore tua, & induxeras super nos gran- 11 de peccatum. ℣ Pręcepitq; omni populo, dicens: Qui tetigerit hominis huius vxorem, morte mo- 12 rietur. ℣ Seuit autem Isaac in terra illa, & inuenit in ipso anno centuplum: benedixitque ei Domi- 13 nus. ℣ Et locupletatus est homo, & ibat proficiens, atque succrescens, donec magnus vehementer ef- 14 fectus est. ℣ Habuitque possessiones ouium & armentorum, & familiæ plurimum. Ob hoc inuiden- 15 tes ei Palesthini, ℣ omnes puteos quos foderãt ser- D ui patris illius Abraham, illo tempore obstruxe-

16 runt, implentes humo: ℣ intantum, vt ipse Abimélech diceret ad Isaac, Recede à nobis, quoniam 17 potentior nobis factus es valde. ℣ Et ille discedens, vt veniret ad Torrentem-Geraræ, habitaretq; ibi: 18 ℣ rursum fodit alios puteos quos foderant serui patris sui Abraham, & quos, illo mortuo, olim obstruxerant Philisthiim: appellauitque eos eisdem 19 nominibus quibus antè pater vocauerat. ℣ Foderuntque in Torrente, & repererunt aquam viuam. 20 ℣ Sed & ibi iurgium fuit pastorum Gerarę aduersus pastores Isaac, dicentiũ: Nostra est aqua. quamobrẽ nomẽ putei ex eo quod acciderat, vocauit Calũniã.

21 ¶Foderunt autem & alium: & pro illo quoq; rixari
E sunt, appellauitq; eum Inimicitias. ¶Profectus in-
22 de, fodit alium puteum, pro quo non contenderũt:
itaq; vocauit nomen eius Latitudo, dicens: Nunc
dilatauit nos Dominus, & fecit crescere super ter-
23 ram. ¶Ascendit autem * ex illo loco in Ber-sabee,
24 ¶ibi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens:
Ego sum Deus Abraham patris tui. noli timere,
quia ego tecum sum: benedicam tibi, & multiplica-
bo semen tuum propter seruum meum Abraham.
25 ¶Itaq; ędificauit ibi altare, & inuocato nomine Do-
F mini, extendit tabernaculum: pręcepitq; seruis suis,
26 vt foderent puteum. ¶Ad quem locum cùm venis-
sent de Geraris Abi-mélech, & Ochozath amicus
27 illius, & Phichol dux militũ, ¶locutus est eis Isaac:
Quid venistis ad me hominem quem odistis & ex-
28 pulistis à vobis? ¶Qui responderunt: Vidimus tecũ
esse Dominum: & idcirco 'nos' diximus, Sit iura-
29 mentum inter nos, & ineamus fœdus: ¶vt non fa-
cias nobis quicqnam mali, sicut & nos nibil tuorũ
attigimus, nec fecimus quod te læderet, sed cũ pa-
30 ce dimisimus auctum benedictione Domini. ¶Fe-
cit ergo eis conniuium: & post cibum & potum,
31 ¶surgentes manè iurauerunt sibi mutuò: dimisitq;
32 eos Isaac pacificè 'in locum suum'. ¶Ecce autem ve-
G nerunt in ipso die serui Isaac annũciantes ei de pu-
teo quem foderant, atque dicentes: Inuenimus
33 aquam. ¶Vnde appellauit eum, Abundantiam: &
nomen vrbi impositum est Ber-sabee, vsque in prę-
34 sentem diem. ¶Esau verò quadragenarius duxit
'vxores duas', Iudith filiam Beeri Hethæi, & Base-
35 math filiam Elon eiusdem loci: ¶, quæ ambę offen-
derant animum Isaac, & Rebeccæ.

*Isaac. — nunc 20. — domum suam 5. — vxorē 1. — Iof. 17. g. 46.

CAPVT XXVII.

1 A VEnuit autem Isaac, & caligauerunt oculi
eius, & videre non poterat: vocauitque
Esau filium suum maiorem, & dixit ei:
Fili mi? Qui respondit: Adsum. Cui pa-
2 ter: ¶Vides, inquit, quòd senuerim, & ignorem diem
3 mortis meæ. ¶Sume arma tua, pharetram, & arcum,
4 & egredere foras. ¶Cumq; venatu aliquid appre-
henderis, fac mihi inde pulmentum, sicut velle me
nosti, & affer, vt comedam: & benedicat tibi anima
5 mea antequàm moriar. ¶Quod cùm audisset Re-
becca, & ille abijsset in agrum, vt iussionem patris
6 impleret, ¶dixit filio suo Iacob: Audiui patrem
tuum loquentem cum Esau fratre tuo, & dicentem
7 ei, ¶Affer mihi de venatione tua, & fac cibos, vt co-
B medam, & benedicam tibi coram Domino, ante-
8 quàm moriar. ¶Nunc ergo fili mi, acquiesce consi-
9 liis meis: ¶& pergens ad gregem, affer mihi duos
hœdos optimos, vt faciam ex eis escas patri tuo,
10 quibus libenter vescitur: ¶quas cùm intuleris, &
comederit, benedicat tibi priusquàm moriatur.
11 ¶Cui ille respondit: Nosti, quòd Esau frater meus
12 homo pilosus sit, & ego lenis: ¶si attrectauerit
me pater meus, & senserit, timeo ne putet me sibi
voluisse illudere, & inducat super me maledictio-
13 nem pro benedictione. ¶Ad quem mater: In me
sit, ait, ista maledictio, fili mi: tantùm audi vocem
14 meam, & pergens, affer quæ dixi. ¶Abijt, & at-
tulit, deditque matri. Parauit illa cibos, sicut vel-
15 le nouerat patrem illius. ¶Et vestibus Esau valde
bonis, quas apud se habebat domi, induit eum:
16 ¶pelliculasque hœdorum circundedit manibus,
17 & colli nuda protexit. ¶Deditque pulmentum; &
18 panes quos coxerat, tradidit. ¶Quibus illatis, dixit:
C Pater mi? At ille respondit: Audio. Quis es tu, fili
19 mi? ¶Dixitque Iacob: Ego sum primogenitus tuus
Esau: feci sicut præcepisti mihi: surge, sede, & co-
mede de venatione mea, vt benedicat mihi anima
20 tua. ¶Rursumque Isaac ad filium suum. Quomodo,
inquit, tam citò inuenire potuisti, fili mi? Qui re-
spondit: Voluntas Dei fuit, vt citò occurreret mihi
21 quod volebam. ¶Dixitque Isaac: Accede ad me, vt
tangam te, fili mi, & probem vtrum tu sis filius
22 meus Esau, an non. ¶Accessit ille ad patrem: &
palpato eo, dixit Isaac: Vox quidem, vox Iacob
23 est; sed manus, manus sunt Esau. ¶Et non cogno-
uit eum, quia pilosæ manus similitudinem maio-
24 ris expresserant. Benedicens ergo illi, ¶ait: Tu es
25 filius meus Esau? Respondit: Ego sum. ¶At ille:
D Affer mihi, inquit, cibos de venatione tua, fili mi,
vt benedicat tibi anima mea. Quos cùm oblatos
comedisset, obtulit ei etiam vinum: quo hausto,
26 ¶dixit ad eum: Accede ad me, & da mihi osculum,
27 fili mi. ¶Accessit, & osculatus est eum. Statimque
vt sensit vestimentorum illius fragrantiam, bene-
dicens -illi', ait: Ecce odor filij mei, sicut odor agri
28 -pleni', cui benedixit Dominus. ¶Det tibi Deus
de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam
29 frumenti & vini*. ¶Et seruiant tibi populi, & ado-
rent te tribus. esto dominus fratrum tuorum, &
E incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledi-
xerit tibi, sit ille maledictus: & qui benedixerit ti-
30 bi, benedictionibus repleatur. ¶Vix Isaac sermo-
nem impleuerat, & egresso Iacob foras, venit Esau:
31 ¶coctosque de venatione cibos intulit patri, di-
cens: Surge pater mi, & comede de venatione fi-
32 lij tui, vt benedicat mihi anima tua. ¶Dixitque-illi'
Isaac: Quis enim es tu? Qui respondit: Ego sum
33 filius tuus primogenitus Esau. ¶Expauit Isaac stu-
pore vehementi: &, vltrà quàm credi potest, admi-
rans, ait: Quis igitur ille est qui dudum captam
venationem attulit mihi, & comedi ex omnibus
prius quàm tu venires? benedixique ei, & erit be-
34 nedictus. ¶Auditis Esau sermonibus patris, irru-
gijt clamore magno: & consternatus ait: Benedic
35 etiam & mihi pater mi. ¶Qui ait: Venit germanus
tuus fraudulenter, & accepit benedictionem tuam.
36 ¶At ille subiunxit: Iustè vocatum est nomen eius
F Iacob, supplantauit enim me en altera vice: ¦primo-
mogenita mea antè tulit, & nunc secundò surripuit
benedictionem meam. Rursumq; ad patrem: Nun-
quid non reseruasti, ait, & mihi benedictionem?
37 ¶Respondit Isaac: Dñm tuum illum cõstitui, & om-
nes fratres eius seruituti illius subiugaui: frumento

-10. — -5. — * & olei. — -7. — ¦Sup. 25. b. 35.

&vino

& vino * stabiliui eum: & tibi post hæc, fili mi, vltrà
38 quid faciam? ? Cui Esau: Num vnam, inquit, tantùm benedictionem habes, pater? mihi quoq; obsecro, vt benedicas. Cumq; eiulatu magno fleret,
39 ? motus Isaac dixit ad eum: | In pinguedine terræ,
40 & in rore cœli ? désuper erit benedictio tua. Viues in gladio, & fratri tuo seruies: tempusq; veniet, cùm excutias & soluas iugum eius de ceruicibus tuis.
41 ? Oderat ergo semper Esau Iacob pro benedictio-
G ne qua benedixerat ei pater: dixitq; in corde suo: | Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob
42 fratrem meum. ? Nunciata sunt hæc * Rebeccæ: quę mittens, & vocans Iacob filium suum, dixit ad eũ:
43 Ecce Esau frater tuus minatur, vt occîdat te. ? Nunc ergo fili mi, audi vocem meam, & consurgens fuge
44 ad Laban fratrem meum in Haran: ? habitabisque cum eo dies paucos, donec requiescat furor fratris
45 tui, ? & cesset indignatio eius, obliuiscaturq; eorum quæ fecisti in eum: postea mittam, & adducam te inde huc. cur vtroque orbabor filio in vno die?
46 ? Dixitque Rebecca ad Isaac: Tædet me vitæ meæ propter filias Heth: si acceperit Iacob vxorem de stirpe huius terræ, nolo viuere.

* & oleo | Heb. 11. d. 17. | Abd. 1. c. vt 7. * verba | Sup. 26. g. 35.

CAPVT XXVIII.

1 A VOcauit itaque Isaac Iacob, & benedixit eum, pręcepitq; ei, dicens: Noli accipere
2 coniugem de genere Chanáan: ? sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de filiabus Laban auunculi tui.
3 ? Deus autem omnipotens benedicat tibi, & crescere te faciat, atque multiplicet: vt sis in turbas
4 populorum. ? Et det tibi benedictiones Abrahæ, & semini tuo post te: vt possideas terram peregrina-
5 tionis tuæ, quam pollicitus est auo tuo. ? | Cumque dimisisset eum Isaac, profectus peruenit in Mesopotamiam Syriæ, ad Laban filium Bathuel Syri, fra-
6 trem Rebeccæ matris suæ. ? Videns autem Esau,
B quòd benedixisset pater suus Iacob, & misisset eũ in Mesopotamiam Syriæ, vt inde vxorem duceret: & quòd post benedictionem præcepisset ei, dicens,
7 Non accipies vxorẽ de filiabus Chanáan: ? quòdq; obediens Iacob parentibus suis, isset in Syriam:
8 ? probans quoque, quòd non libenter aspiceret fi-
9 lias Chanáan pater suus: ? iuit ad Ismahelem, & duxit vxorem absque ijs quas prius habebat, Maheleth filiam Ismahël filij Abraham, sororem Naba-
10 ioth. ? Igitur egressus Iacob de Bersábee, pergebat
11 Haran. ? Cumq; venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post Solis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & supponens capiti suo,
12 dormiuit in eodem loco. ? Viditq; in somnis scalam
C stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei ascendentes & de-
13 scendentes per eam: ? & Dominum innixum scalæ, dicentem sibi: | Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac. Terram, in qua dormis, ti-
14 bi dabo & semini tuo. ? Eritque semen tuum quasi puluis terræ: | dilataberis ad Orientem & Occidentem, & Septentrionem & Meridiem: & | BENEDICENTVR IN TE, & in semine tuo cun-
15 ctæ tribus terræ. ? Et ero custos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec di-
16 mittam, nisi cõpleuero vniuersa quæ dixi. ? Cumq; euigilasset Iacob de somno, ait: Verè Dominus est
17 in loco isto, & ego nesciebam. ? Pauensque, Quam
D terribilis est, inquit, locus iste! nõ est hìc aliud, ni-
18 si domus Dei, & porta cœli. ? Surgens ergo Iacob

manè, tulit lapidem, quem supposuerat capiti suo,
19 & erexit in titulum, fundens oleum désuper. ? Appellauitque nomen vrbis Beth-el, quæ prius Luza
20 vocabatur. ? Vòuit etiam votum, dicens: Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quã ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendũ,
21 & vestimentum ad induendum; ? reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Do-
22 minus in Deum: ? & lapis iste, quem erexi in titulum, vocabitur Domus Dei: cunctorumque, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

Osee. 12. 14. | -8. | Inf. 35. 2. 1. 48. a. 3. | Deu. 12. c. 20. & 19. c. 14. | Sup. 26. a. 4. | Inf. 31. b. 13.

CAPVT XXIX.

1 A PRofectus ergo Iacob, venit in terrã Orientalem. ? Et vidit puteũ in agro, tres quo-
2 que greges ouium accubantes iuxta eũ: nam ex illo adaquabantur pecora, & os
3 eius grandi lapide claudebatur. ? Morisque erat, vt cunctis ouibus congregatis deuoluerẽt lapidem, & refectis gregibus rursum super os putei pone-
4 rent. ? Dixitque ad pastores: Fratres, vnde estis?
5 Qui responderunt: De Haran. ? Quos interrogans: Nunquid, ait, nostis Laban filium Nachor? Dixe-
6 runt: Nouimus. ? Sanúsne est, inquit? Valet, inquiunt: & ecce Rachel filia eius, venit cum grege
7 suo. ? Dixitq; Iacob: Adhuc multum diei superest, nec est tempus, vt reducantur ad caulas greges: date antè potum ouibus, & sic eas ad pastum redu-
8 cite. ? Qui responderunt: Non possumus, donec
B omnia pecora congregentur, & amoueamus lapi-
9 dem de ore putei, vt adaquemus greges. ? Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ouibus
10 patris sui: nam gregem ipsa pascebat. ? Quam cùm vidisset Iacob, & sciret consobrinam suam, ouesq; Laban auunculi sui; amouit lapidem quo puteus
11 claudebatur. ? Et adaquato grege, osculatus est
12 eam: & eleuata voce fleuit, ? & indicauit ei, quòd frater esset patris sui, & filius Rebeccæ. at illa festi-
13 nans nunciauit patri suo. ? Qui cùm audisset venisse Iacob filium sororis suæ, occurrit obuiam ei: complexusq; eum, & in oscula ruens, duxit in domum
14 suam. Auditis autem causis itineris, ? respondit: Os meum es, & caro mea. Et postquàm impleti sunt
15 dies mensis vnius, ? dixit ei: Num, quia frater meus es, gratis seruies mihi? dic quid mercedis accipias.
16 ? Habebat verò duas filias, nomen maioris Lia: mi-
17 nor verò appellabatur Rachel. ? Sed Lia lippis erat
C oculis: Rachel decora facie, & venusto aspectu.
18 ? Quam diligens Iacob, ait: Seruiam tibi pro Rachel

19 filia tua minore, ſeptem annis. ¶ Reſpondit Laban: Melius eſt, vt tibi eam dem, quàm alteri viro: mane 20 apud me. ¶ Seruiuit ergo Iacob pro Rachel ſeptem annis: & videbantur illi pauci dies præ amoris ma- 21 gnitudine. ¶ Dixitque ad Laban: Da mihi vxorem

meá: quia iam tempus impletum eſt, vt ingrediar ad 22 illam. ¶ Qui vocatis multis amicorum turbis ad 23 conuiuium, fecit nuptias. ¶ Et veſperè Liam filiam 24 ſuam introduxit ad eum. ¶ dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cum ex more Iacob fuiſ- 25 ſet ingreſſus, facto manè vidit Liam: ¶ & dixit ad ſocerum-ſuum`: Quid eſt * quod facere voluiſti? nónne pro Rachel ſeruiui tibi? quare * impoſuiſti 26 mihi? ¶ Reſpondit Laban: Non eſt in loco noſtro conſuetudinis, vt minores antè tradamus ad nu- 27 ptias. ¶ Imple hebdomadam dierum huius copulæ: D & hanc quoque dabo tibi pro opere quo ſeruitu- 28 rus es mihi ſeptem annis aliis. ¶ Acquieuit placito: & hebdomada tranſacta, Rachel duxit vxorem: 29 ¶ cui pater ſeruam Balam tradiderat. ¶ Tandemque 30 potitus optatis nuptiis, amorem ſequentis priori prætulit: ſeruiens apud eum ſeptem annis aliis. 31 ¶ Videns autem Dominus, quòd deſpiceret Liam, aperuit vuluam eius, ſorore ſterili permanente. 32 ¶ Quæ conceptum genuit filium, vocauitque nomen eius Ruben, dicens: Vidit Dominus humili- 33 tatem meam: nunc amabit me vir meus. ¶ Rur- E ſumque concepit & peperit filium, & ait: Quoniam audiuit me Dominus haberi contemptui, dedit etiam iſtum mihi: vocauitque nomen eius Si- 34 meon. ¶ Concepitq; tertiò, & genuit alium filium, dixitque: Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eò quòd pepererim ei tres filios: & idcir- 35 co appellauit nomen eius Leui. ¶ Quartò concepit, & peperit filium, & ait: Modò confitebor Domino. & ob hoc vocauit eũ Iudã: ceſſauitq; párere.

-6. * hoc 5. * Liam 8. ¶ Matt. 1. a. 2.

CAPVT XXX.

1 A Cernens autem Rachel, quod infœcunda eſſet, inuidit ſorori ſuæ, & ait marito ſuo: Da mihi liberos, alioquin moriar. 2 ¶ Cui iratus reſpondit Iacob: Num pro Deo ego ſum, qui priuauit te fructu ventris tui? 3 ¶ At illa: Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illam, vt pariat ſuper genua mea, & habeam 4 ex illa filios. ¶ Deditque illi Balam in coniugium: 5 ¶ quæ ingreſſo ad ſe viro, concepit & peperit filiũ. 6 ¶ Dixitque Rachel: Iudicauit mihi Dominus, & exaudiuit vocem meam, dans mihi filium. & idcir- 7 co appellauit nomen eius Dan. ¶ Rurſumque Bala 8 concipiens, peperit alterum, ¶ pro quo ait Rachel: B Comparauit me Dominus cum ſorore mea, & in- 9 ualui: vocauitque eum Nephthali. ¶ Sentiens Lia quòd parere deſijſſet, Zelpham ancillam ſuam ma- 10 rito tradidit. ¶ Qua poſt conceptum edente filium, 11 ¶ dixit: Fœliciter. & idcirco vocauit nomen eius 12 Gad. ¶ Peperit quoque Zelpha alterum. ¶ Dixitq; 13 Lia: Hoc pro beatitudine mea. Beatam quippe me dicent * mulieres. propterea appellauit eum Aſer. 14 ¶ Egreſſus autem Ruben tempore meſſis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel: Da mihi partem de man- 15 dragoris filij tui. ¶ Illa reſpondit. Parúmne tibi vi- C detur, quòd præripueris maritum mihi, niſi etiam mandragoras filij mei tuleris? Ait Rachel: Dormiat 16 tecum hac nocte pro mandragoris filij tui. ¶ Redeuntiq; ad veſperam Iacob de agro, egreſſa eſt in occurſum eius Lia, & ait: Ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mãdragoris filij mei. 17 Dormiuitque cum ea, nocte illa. ¶ Et exaudiuit Deus preces eius: concepitque, & peperit filium 18 quintum, ¶ & ait: Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. appellauitque no- 19 men eius Iſſachar. ¶ Rurſum Lia concipiens, pepe- 20 rit ſextum filium, ¶ & ait: Dotauit me Deus dote bona: etiam hac vice mecum erit maritus meus, eò quòd genuerim ei ſex filios. & idcirco appellauit 21 nomen eius Zabulon. ¶ Poſt quem peperit filiam, 22 nomine Dinam. ¶ Recordatus quoque Dominus D Rachelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius. 23 ¶ Quæ concepit & peperit filium, dicens: Abſtulit 24 Deus opprobrium meum. ¶ Et vocauit nomen eius Ioſeph, dicens: Addat mihi Dominus filium alte-

* omnes

25 rum. ¶ Nato autem Ioſeph, dixit Iacob ſocero ſuo: Dimitte me, vt reuertar in patriam -meam`, & ad 26 terram meam. ¶ Da mihi vxores, & liberos meos, pro quibus ſeruiui tibi, vt abeam: tu -verò` noſti 27 ſeruitutem qua ſeruiui tibi. ¶ Ait illi Laban: Inueniam gratiam in conſpectu tuo: experimento didi- 28 ci, quia benedixerit mihi Deus propter te: ¶ con- 29 ſtitue mercedem tuam quam dem tibi. ¶ At ille re- E ſpondit: Tu noſti quomodo ſeruierim tibi, & quan- 30 ta in manibus meis fuerit poſſeſſio tua. ¶ Modicum habuiſti antequàm venirem -ad te`, & nunc diues effectus es: benedixitque tibi Deus ad introitum meum: iuſtum eſt igitur vt aliquando prouideam * 31 domui meæ. ¶ Dixitq; Laban: Quid tibi dabo? At ille ait: Nihil volo: ſed ſi feceris quod poſtulo, ite- 32 rum paſcam, & cuſtodiam pecora tua. ¶ Gyra omnes greges tuos, & ſepara cunctas oues varias, & ſparſo vellere: & quodcunque furuum, & maculoſum, variumque fuerit tam in ouibus quàm in ca- 33 pris, erit merces mea. ¶ Reſpondebitque mihi cras iuſtitia mea, quando placiti tempus aduenerit, F coram te: & omnia quæ non fuerint varia, & maculoſa, & furua, tam in ouibus, quàm in capris, furti

-10. -9. -7. * etiam 3.

* arguēt 3.

34 me *argues.* ¶Dixitq; Laban: Gratum habeo quod
35 petis. ¶Et separauit in die illa capras, & oues, &
hircos, & arietes varios, atque maculosos: cun-
ctum autem gregem vnicolorem, id est, albi & ni-
36 gri velleris, tradidit in manu filiorum suorum. ¶Et
posuit spacium itineris trium dierum inter se & ge-
37 nerum, qui pascebat reliquos greges eius. ¶Tollēs
ergo Iacob virgas populeas virides, & amygdali-
nas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas: detra-
ctis corticibus, in bis quæ spoliata fuerant, candor
apparuit: illa verò quæ integra fuerant, viridia per-
manserunt: atq; in hunc modum color effectus est
38 varius. ¶Posuitque eas in canalibus, vbi effunde-
batur aqua, vt cùm venissent greges ad bibendum,
ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum
39 conciperent. ¶Factumque est, vt in ipso calore coi-
G tus, oues intuerentur virgas, & parerent maculo-
40 sa, & varia, & diuerso colore respersa. ¶Diuisitque
gregem Iacob, & posuit virgas in canalibus ante
oculos arietum: erant autem alba & nigra quæque,
Laban: cætera verò, Iacob, separatis inter se gre-
41 gibus. ¶Igitur quando primo tempore ascendeban-
tur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus àqua-
rum ante oculos arietum & ouium, vt in earum con
42 templatione conciperent: ¶quando verò serotina
admissura erat, & conceptus extremus, non pone-
bat eas. Factaq; sunt ea quę erant serotina, Laban:
43 & quæ primi temporis, Iacob. ¶Ditatusq; est ho-
mo vltra modum, & habuit greges multos, ancillas
& seruos, camelos & asinos.

CAPVT XXXI.

1 A POstquàm autem audiuit verba filiorum
Laban, dicentium: Tulit Iacob omnia
quæ fuerunt patris nostri, & de illius
facultate ditatus, factus est inclytus:
2 ¶animaduertit quoque faciem Laban, quòd non
3 esset erga se sicut herì & nudiustertius, ¶maximè
dicente sibi Domino: Reuertere in terram patrum
tuorum, & ad generationem tuam, eroq; tecum:
4 ¶Misit*, & vocauit Rachel & Liam in agrum, vbi
5 pascebat greges, ¶dixitque eis: Video faciem pa-
tris vestri, quòd non sit erga me sicut herì, & nu-
diustertius. Deus autem patris mei fuit mecum.
6 ¶Et ipsæ nostis, quòd totis viribus meis seruierim
7 patri vestro. ¶Sed & pater vester circumuēnit me,
& mutauit mercedem meam decem vicibus: & ta-
8 men non dimisit eum Deus, vt noceret mihi. ¶Si
quando dixit, Variæ erunt mercedes tuæ: pariē-
bant omnes oues varios fœtus. quando verò e con-
trario ait, Alba quæque accipies pro mercede:
9 omnes greges alba pepererunt. ¶Tulitque Deus
10 substantiam patris vestri, & dedit mihi. ¶Postquàm
B enim conceptus ouium tempus aduenerat, leuaui

*Iacob t.

oculos meos, & vidi in somnis ascendentes mares
super fœminas varios, & maculosos, & diuerso-
11 rum colorum. ¶Dixitque Angelus Dei ad me in
12 somnis: Iacob? Et ego respondi: Adsum. ¶Qui
ait: Leua oculos tuos, & vide vniuersos masculos
ascendentes super fœminas, varios, maculosos, at-
que respersos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi La-
13 ban. ¶Ego sum Deus Beth-el, ‖ vbi vnxisti lapi-
dem, & votum vouisti mihi. Nunc ergo surge, &
egredere de terra hac, reuertens in terram natiuita-
14 tis tuæ. ¶Responderuntque Rachel, & Lia: Nun-
quid habemus residui quicquam in facultatibus,
15 & hæreditate domus patri nostri? ¶Nónne quasi
alienas reputauit nos, & vendidit, comeditq; pre-
16 cium nostrum? ¶Sed Deus tulit opes patris no-
stri, & eas tradidit nobis, ac filiis nostris: vnde om-
17 nia quę præcepit tibi Deus, fac. ¶Surrexit itaque
C Iacob: & impositis liberis, ac coniugibus suis su-
18 per camelos, abijt. ¶Tulitque omnem substantiam
suam, & greges, & quicquid in Mesopotamia ac-
quisierat, pergens ad Isaac patrem suū in Terram-
19 Chanáan. ¶Eo tempore ierat Laban ad tonden-
20 das oues, & Rachel furata est idola patris sui. ¶No-
luitque Iacob confiteri socero suo, quòd fugeret.
21 ¶Cumque abijsset tam ipse, quàm omnia quæ iu-
ris sui erant, & amne transmisso pergeret contra
22 Montem-Galaad: ¶nunciatum est Laban die ter-
23 tio, quòd fugeret Iacob. ¶Qui assumptis fratribus
suis, persecutus est eum diebus septem: & com-
24 prehendit eum in Monte-Galaad. ¶Viditque in
D somnis dicentem sibi Dominum: Caue ne quic-
25 quam asperè loquaris contra Iacob. ¶Iamque Ia-
cob extenderat in monte tabernaculum. Cumque
ille consecutus fuisset eum cum fratribus suis, in
26 eodem Monte-Galaad fixit tentorium. ¶Et dixit
ad Iacob: Quare ita egisti, vt clam me abigeres fi-
27 lias meas, quasi captiuas gladio? ¶Cur ignorante
me fugere voluisti, nec indicare mihi: vt prose-
querer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, &
28 citharis? ¶Non es passus, vt oscularer filios meos
29 & filias: stultè operatus es: & nunc quidem, ¶valet
manus mea reddere tibi malum: sed Deus patris
tui herì dixit mihi: Caue ne loquaris *contra* Ia-
30 cob quicquam durius. ¶Esto, ad tuos ire cupie-
bas, & desiderio erat tibi domus patris tui: cur fu-
31 ratus es Deos meos? ¶Respondit Iacob: Quòd in-
scio te profectus sum, timui ne violenter auferres
32 filias tuas. ¶Quòd autem furti me arguis: apud

‖ Sup. 28. d. 18.

* vestri. * cum ic

E quemcunque inueneris Deos tuos, necetur coram
fratribus nostris. scrutare: quicquid tuorum apud
me inueneris, *aufer. hęc dicēs ignorabat, q̄ Rachel
33 furata esset idola. ¶Ingressus itaq; Labā tabernaculū

* & 6.

Iacob, & Liæ, & vtriusque famulæ, non inuenit.
34 Cumq; intrasset tentorium Rachelis, ¶illa festinans abscondit idola subter stramenta cameli, & sedit desuper: scrutantiq; omne tentorium, & nihil in-
35 uenienti, ¶ait: Ne irascatur dominus meus, quòd coram te assurgere nequeo: quia iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi. sic delusa so-
36 licitudo quærentis est. ¶Tumensq; Iacob, cum iurgio ait: Quam ob culpam meam, & ob quod pec-
37 catum meum sic exarsisti post me, ¶ & scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid inuenisti de cuncta substantia domus tuæ? pone hîc coram fratribus meis, & fratribus tuis, & iudicent inter me
38 & te. ¶ Idcirco viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ steriles non fuerunt; arietes gregis tui non
39 comedi: ¶nec captum à bestia ostendi tibi, ego dam-
F num omne reddebam: quicquid furtim peribat, à
40 me exigebas: ¶die noctuq; æstu vrebar, & gelu; fu-
41 giebatq; somnus ab oculis meis. ¶ Sicq; per viginti annos in domo tua seruiui tibi, quatuordecim pro filiabus, & sex pro gregibus tuis: immutasti quo-
42 que mercedem meam decem vicibus. ¶ Nisi Deus patris mei Abraham, & timor Isaac affuisset mihi, forsitan modò nudum me dimisisses: afflictionem meam & laborem manuum mearũ respexit Deus,
43 & arguit te heri. ¶Respondit ei Laban: Filiæ meæ, & filij, & greges tui, & omnia quæ cernis, mea sunt: *
44 quid possum facere filiis & nepotibus meis? ¶Veni ergo, & ineamus fœdus: vt sit in testimonium inter
45 me & te. ¶ Tulit itaque Iacob lapidem, & erexit il-
46 lum in titulum. ¶ Dixitq; fratribus suis: Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum, come-
47 deruntq; super eum. ¶ Quem vocauit Laban, Tumulum-testis; & Iacob, Aceruum testimonij, vter-
48 que iuxta proprietatem linguæ suæ. ¶Dixitque La-
G ban: Tumulus iste erit testis inter me & te hodie: & idcirco appellatum est nomẽ eius Galaad, id est,
49 Tumulus-testis. * ¶Intueatur & iudicet Dominus
50 inter nos, quando recesserimus à nobis, ¶ si afflixeris filias meas, & si introduxeris alias vxores super eas: nullus sermonis nostri testis est absque Deo,
51 qui præsens respicit. ¶ Dixitq; rursus ad Iacob: En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te,
52 ¶ testis erit: tumulus, inquam, iste & lapis sint in testimonium, si aut ego transiero illum pergens ad te;
53 aut tu prætereris, malum mihi cogitans. ¶ Deus Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos, Deus patris eorum. Iurauit ergo Iacob per timorem pa-
54 tris sui Isaac: ¶ immolatisq; victimis in monte, vocauit fratres suos, vt ederent panem. Qui cùm co-
55 medissent, manserunt ibi. ¶ Laban verò de nocte consurgens, osculatus est filios & filias suas, & benedixit illis: reuersusq; est in locum suum.

Se l 7.

It adic- Laban

CAPVT XXXII.

f. 48. 16. ...q; 7.

1 A Iacob autem abijt in itinere, quod cœperat: fueruntq; ei obuiam Angeli Dei.
2 ¶ Quos cùm vidisset, ait: Castra Dei sunt hæc. & appellauit nomen loci illius Ma-
3 hanaim, id est, Castra. ¶Misit autem & nuncios ante se ad Esau fratrem suum in terram Seir, in re-
4 gionem Edom. ¶Præcepitq; eis, dicens: Sic loquimini domino meo Esau: Hæc dicit frater tuus Iacob, Apud Laban peregrinatus sum, & fui vsque in
5 præsentem diem. ¶Habeo boues, & asinos, & oues, & seruos, & ancillas: mittoque nunc legationem
B ad dominum meum, vt inueniam gratiam in con-
6 spectu tuo. ¶ Reuersique sunt nuncij ad Iacob, dicentes: Venimus ad Esau fratrem tuum, & ecce properat in occursum tuum cum quadringentis vi-
7 ris. ¶ Timuit Iacob valdè: & perterritus diuisit populum qui secum erat; greges quoque, & oues, &
8 boues, & camelos in duas turmas, ¶ dicens: Si venerit Esau ad vnam turmam, & percusserit eam, alia
9 turma quæ reliqua est, saluabitur. ¶ Dixitq; Iacob: Deus patris mei Abrahã, & Deus patris mei Isaac:
C Domine, qui dixisti mihi, Reuertere in terram tuã, & in locum natiuitatis tuæ, & benefaciam tibi:
10 ¶ minor sum cunctis miserationibus tuis, & veritate tua, quam expleuisti seruo tuo. In baculo meo transiui Iordanem istum: & nunc cum duabus tur-
11 mis regredior. ¶Erue me de manu fratris mei Esau, quia valdè eum timeo: ne fortè veniens percutiat
12 matrem cum filiis. ¶Tu locutus es, quòd benefaceres mihi, & dilatares semen meum sicut arenam maris, quæ præ multitudine numerari non potest.
13 ¶ Cumque dormisset ibi nocte illa, separauit de his
D quæ habebat, munera Esau fratri suo, ¶capras du-
14 centas, hircos viginti, oues ducentas, & arietes vi-
15 ginti, ¶ camelos fœtas cum pullis suis triginta, vaccas quadraginta, & tauros viginti, asinas viginti, &
16 pullos earum decem. ¶ Et misit per manus seruorum suorum singulos seorsum greges. dixitq; pueris suis: Antecedite me, & sit spacium inter gre-
17 gem & gregem. ¶Et præcepit priori, dicens: Si obuium habueris fratrem meum Esau, & interroga-
E uerit te, Cuius es? aut, Quò vadis? aut, Cuius sunt
18 ista quæ sequeris? ¶respondebis, Serui tui Iacob, munera misit domino suo Esau: ipse quoque post
19 nos venit. ¶ Similiter dedit mandata secundo, & tertio, & cunctis qui sequebantur greges, dicens: Iisdem verbis loquimini ad Esau, cùm inueneritis
20 eum. ¶ Et addetis: Ipse quoque seruus tuus Iacob, iter nostrum insequitur. dixit enim: Placabo illum muneribus quæ præcedunt, & postea videbo
21 illum: forsitan propitiabitur mihi. ¶ Præcesserunt itaque munera ante eum, ipse verò mansit nocte
22 illa in castris. ¶Cumque maturè surrexisset, tulit
F duas vxores suas, & totidem famulas cum vn-
23 decim filiis, & transiuit Vadum-Iaboc. ¶ Tradu-
24 ctisque omnibus quæ ad se pertinebant, ¶ mansit solus: & ecce vir luctabatur cum eo vsque ma-
25 nè. ¶ Qui cùm videret, quòd eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emar-
26 cuit. ¶Dixitq; ad eum: Dimitte me, iam enim ascen-

manè 1.

dit aurora. Respondit: Non dimittam te, nisi bene-
27 dixeris mihi. ¶Ait ergo: Quod nomen est tibi? Re-
28 spondit, Iacob. ¶At ille: Nequaquã, inquit, Iacob

appel-

appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quantò magis cótra ho-
29 mines prævalebis? ¶ Interrogauit eum Iacob: Dic
G mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quæris nomen meum*? Et benedixit ei in eodem loco.

* quod est mirabile.

30 ¶ Vocauitq; Iacob nomen loci illius Phanuël, dicens: Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta
31 est anima mea. ¶ Ortusq; est ei statim Sol, postquàm transgressus est Phanuël: ipse verò claudicabat pe-
32 de. ¶ Quam ob causam non comedunt neruum filij Israël, qui emarcuit in femore Iacob vsque in præsentem diem, eò quòd tetigerit neruum femoris eius, & obstupuerit.

CAPVT XXXIII.

1 A Leuans autem Iacob oculos suos, vidit venientem Esau, & cum eo quadringentos viros: diuisitq; filios Liæ & Rachel,
2 ambarumq; famularum: ¶ & posuit vtranque ancillam, & liberos earum in principio: Liam verò & filios eius in secundo loco: Rachel autem &
3 Ioseph nouissimos. ¶ Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies, donec appropinquaret
4 frater eius. ¶ Currens itaque Esau obuiam fratri suo, amplexatus est eum, stringensq; collum eius,
5 & osculans, fleuit. ¶ Leuatisq; oculis vidit mulieres & paruulos earum, & ait: Quid sibi volunt isti? & si

B ad te pertinent? Respondit: Paruuli sunt, quos do-
6 nauit mihi Deus seruo tuo. ¶ Et appropinquantes
7 ancillæ & filij earum, incuruati sunt. ¶ Accessit quoque Lia cum pueris suis: & cùm similiter adorassent,
8 sent, extremi Ioseph & Rachel adorauerunt. ¶ Dixitq; Esau: Quænam sunt istæ turmæ, quas obuiam habui? Respondit: Vt inuenirem gratiam coram
9 domino meo. ¶ At ille ait: Habeo plurima frater mi:
10 sint tua tibi. ¶ Dixitq; Iacob: Noli ita obsecro: sed si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculū
C de manibus meis. sic enim vidi faciem tuam, quasi
11 viderim vultum Dei: esto mihi propitius, ¶ & suscipe benedictionem quam attuli tibi, & quam donauit mihi Deus tribuens omnia. Vix fratre compel-
12 lente suscipiens, ¶ ait: Gradiamur simul, eroq; so-
13 cius itineris tui. ¶ Dixitq; Iacob: Nosti domine mi quòd paruulos habeam teneros, & oues & boues fœtas mecum: quas si plus in ambulando fecero la-
14 borare, morientur vna die cuncti greges. ¶ Præcedat dominus meus ante seruum suū: & ego sequar paulatim vestigia eius, sicut videro paruulos meos posse, donec veniam ad dominum meum in Seir.
15 ¶ Respondit Esau: Oro te, vt de populo qui mecum est, saltem socij remaneant viæ tuæ. Non est, inquit, necesse: hoc vno tantùm indigeo, vt inueniam gra-
16 tiam in conspectu tuo, domine mi. ¶ Reuersus est
17 itaque illo die Esau itinere quo venerat, in Seir. ¶ Et Iacob venit in Socoth: vbi ędificata domo & fixis
D tentoriis, appellauit nomen loci illius Socoth, id
18 est, tabernacula. ¶ Transiuitque in Salem vrbem Sichimorum, quæ est in terra Chanáan, postquàm reuersus est de Mesopotamia Syrię: & habitauit
19 iuxta oppidum. ¶ Emitq; partem agri, in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichem, centum
20 agnis. ¶ Et erecto ibi altari, inuocauit super illud fortissimum Deum Israël.

CAPVT XXXIIII.

1 A Gressa est autem Dina filia Liæ, vt videret mulieres regionis illius. ¶ Quam cùm vi-
2 disset Sichem filius Hemor Heuęi, princeps terræ illius, adamauit eam*: & rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem.
3 ¶ Et conglutinata est anima eius cum ea, tristemq;
4 deliniuit blanditiis. ¶ Et pergens ad Hemor patrem suum: Accipe, inquit, mihi puellam hanc con-
5 iugem. ¶ Quod cùm audisset Iacob, absentibus filiis, & in pastu pecorum occupatis, siluit, donec redi-
6 rent. ¶ Egresso autem Hemor patre Sichem, vt lo-
7 queretur ad Iacob, ¶ ecce filij eius veniebāt de agro; auditoq; quod acciderat, irati sunt valde, eò quòd fœdam rem operatus esset in Israël, & violata filia
8 Iacob, rem illicitam perpetrasset. ¶ Loquutus est itaque Hemor ad eos: Sichem filij mei adhæsit ani-
9 ma filiæ vestræ: date eam illi vxorem. ¶ Et iungamus vicissim connubia: filias vestras tradite nobis,
10 & filias nostras accipite. ¶ Et habitate nobiscum:
B terra in potestate vestra est, exercete, negociami-
11 ni, & possidete eam. ¶ Sed & Sichem ad patrem & ad fratres eius ait: Inueniam gratiam coram vo-
12 bis: & quæcunque statueritis, dabo. ¶ augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantùm date mihi puellam hanc vxo-
13 rem. ¶ Responderunt filij Iacob Sichem, & patri
14 eius in dolo, sæuientes ob stuprum sororis: ¶ Non possumus facere quod petitis, nec dare sororem nostram homini incircunciso: quod illicitum &
15 nepharium est apud nos. ¶ Sed in hoc valebimus fœderari, si volueritis esse similes nostri, & cir-
16 cuncidatur in vobis omnis masculini sexus. ¶ Tunc dabimus & accipiemus mutuò filias vestras, ac
C nostras: & habitabimus vobiscum, erimusq; vnus
17 populus. ¶ Si autem circuncidi nolueritis, tolle-
18 mus filiam nostram, & recedemus. ¶ Placuit obla-
19 tio eorū Hemor, & Sichem filio eius. ¶ Nec distulit

adoleſcens, quin ſtatim quod petebatur, expleret: amabat enim puellam valde, & ipſe erat inclytus in
20 omni domo patris ſui. ¶ Ingreſſiq; portam vrbis, lo-
21 cuti ſunt ad populum: ¶ Viri iſti pacifici ſunt, & volunt habitare nobiſcum: negocientur in terra, & exerceant eam, quæ ſpacioſa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus vxores, & noſtras il-
22 lis dabimus. ¶ Vnum eſt, quo differtur tantum boni: Si circuncidamus maſculos noſtros, ritum gentis
23 imitantes. ¶ Et ſubſtantia eorum, & pecora, & cuncta quæ poſſident, noſtra erunt. tantùm in hoc acquieſcamus, & habitantes ſimul, vnum efficiamus
24 populum. ¶ Aſſenſiq; ſunt omnes, circuncißis cun-
25 ctis maribus. ¶ Et ecce, die tertio quando grauiſſi-
D mus vulnerum dolor eſt, arreptis, duo filij Iacob, Simeon & Leui, fratres Dinæ, gladiis, ingreſſi ſunt vrbem confidenter: | interfectiſq; omnibus maſcu-
26 lis, ¶ Hemor & Sichem pariter necauerunt, tollẽtes
27 Dinam de domo Sichem ſororem ſuam. ¶ Quibus egreſſis irruerunt ſuper occiſos cęteri filij Iacob: &
28 depopulati ſunt vrbem in vltionem ſtupri. ¶ Oues eorum, & armenta, & aſinos, cunctaq; vaſtantes quę
29 in domibus & in agris erant, ¶ paruulos quoq; eo-
30 rum & vxores duxerunt captiuas. ¶ Quibus perpetratis audacter, Iacob dixit ad Simeon & Leui: Turbaſtis me, & odioſum feciſtis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terrę huius. nos pauci ſumus: illi congregati percutient me, & delebor ego
31 & domus mea. ¶ Reſponderunt: Nunquid vt ſcorto abuti debuere ſorore noſtra?

Inf. 46. a. 6.

CAPVT XXXV.

1 A INterea locutus eſt Deus ad Iacob: Surge, & aſcẽde Beth-el, & habita ibi, facq; altare Deo qui apparuit tibi, quando fu-
2 giebas Eſau fratrem tuum. ¶ Iacob verò conuocata omni domo ſua, ait: Abijcite deos alienos, qui in medio veſtri ſunt; & mundamini, ac mu-
3 tate veſtimenta veſtra. ¶ Surgite, & aſcendamus in Beth-el, vt faciamus ibi altare Deo, qui exaudiuit me in die tribulationis meæ, & ſocius fuit itineris
4 mei. ¶ Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant, & inaures quæ erant in auribus `eorum`. at ille infodit eas ſubter terebinthum, quæ eſt poſt
5 vrbem Sichem. ¶ Cumq; profecti eſſent, terror Dei inuaſit omnes per circuitum ciuitates, & non ſunt
6 auſi perſequi recedentes. ¶ Venit igitur Iacob Lu-
B zam, quæ eſt in Terra-Chanaan, cognomento
7 Beth-el: ipſe & omnis populus cũ eo. ¶ Aedificauitq; ibi altare, & appellauit nomen loci illius, Domus-Dei: ibi enim apparuit ei Deus, cùm fugeret fra-
8 trem ſuum. ¶ Eodem tempore mortua eſt Debora nutrix Rebeccæ, & ſepulta eſt ad radices Beth-el ſubter quercum: vocatumq; eſt nomen loci illius,
9 Quercus fletus. ¶ Apparuit autem iterum Deus Iacob poſtquàm reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ,
10 benedixitq; ei, ¶ dicẽs: | Non vocaberis vltrà Iacob, ſed Iſrael erit nomen tuum. Et appellauit eum Iſ-
11 raël, ¶ dixitq; ei: Ego Deus omnipotens, creſce, & multiplicare: gentes, & populi nationũ ex te erunt,
12 reges de lumbis tuis egredientur. ¶ Terramq; quam dedi Abraham & Iſaac, dabo tibi & ſemini tuo poſt
13 te. ¶ Et receſſit ab eo. ¶ Ille verò erexit titulum lapi-
14 deum in loco quo locutus fuerat ei Deus: libans ſu-
C per eum libamina, & effundens oleum, ¶ vocanſq;
15 nomen loci illius, Beth-el. ¶ Egreſſus autem inde,
16 venit verno tempore ad terram quæ ducit Ephrá-

Sup. 28. a. 13.

* earum ſ.

Sup. 28 . . 18.

Sup. 32. c. 28.

— 6.

17 tam: in qua cùm parturiret Rachel, ¶ ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitq; ei obſtetrix:
18 Noli timere, quia & hunc habebis filium. ¶ Egrediente autem anima præ dolore, & imminente iam morte, vocauit nomen filij ſui Ben-oni, id eſt, filius doloris mei: pater verò appellauit eum Ben-iamin,
19 id eſt, filius dextræ. ¶ Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta eſt in via quæ ducit Ephrátam, hæc eſt Beth-
20 léhem. ¶ Erexitq; Iacob titulum ſuper ſepulchrum eius: Hic eſt titulus monumenti Rachel, vſque in
21 præſentem diem. ¶ Egreſſus inde fixit tabernaculum
22 trans Turrem-gregis. ¶ | Cùmq; habitaret in illa
D regione, abijt Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris ſui: quod illum minimè latuit. Erant au-
23 tem filij Iacob duodecim. ¶ Filij Liæ: primogenitus Ruben, & Simeon, & Leui, & Iudas, & Iſſachar, &
24 Zabulon. ¶ Filij Rachel: Ioſeph, & Ben-iamin. ¶ Filij
25 Balæ ancillæ Rachelis: Dan, & Nephthali. ¶ Filij
26 Zelphæ ancillæ Liæ: Gad, & Aſer: hi ſunt filij Iacob,
27 qui nati ſunt ei in Meſopotamia Syriæ. ¶ Venit etiã ad Iſaac patrem ſuum in Mambre, Ciuitatem Arbee, hæc eſt Hebron: in qua peregrinatus eſt Abra-
28 ham & Iſaac. ¶ Et completi ſunt dies Iſaac centum
29 octoginta annorum. ¶ Conſumptuſq; ætate, mortuus eſt: & appoſitus eſt populo ſuo ſenex & plenus dierum: & ſepelierunt eum Eſau & Iacob filij ſui.

Inf. 48. b. 7.

Inf. 49. a. 1.

CAPVT XXXVI.

1 A HAe ſunt autem generationes Eſau, ipſe eſt Edom. ¶ Eſau accepit vxores de fi-
2 liabus Chanáan; Ada filiam Elon Hethæi, & Oolibama filiam Anæ filiæ Se-
3 beon Heuæi. ¶ Báſemath quoque filiam Iſma-
4 hel, ſororem Nabaioth. ¶ Peperit autem Ada

1. Par. 1. c. 29.

Eliphaz:

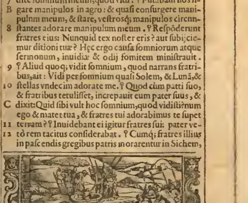
5 Eliphaz: Baásemath genuit Rahuel: ¶ Oolibama genuit Iehus, & Ihelom, & Core. hi filij Esau, qui
6 nati sunt ei in terra-Chanáan. ¶ Tulit autem Esau vxores suas & filios & filias, & omnem animam domus suæ, & substantiam, & pecora, & cuncta quę habere poterat in terra-Chanáan: & abijt in alteram
7 regionem, recessitque à fratre suo Iacob. ¶ Diuites enim erant valde, & simul habitare non poterant: nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum præ
8 multitudine gregum. ¶ Habitauitq; Esau in Mon-
9 te-Seir, ipse est Edom. ¶ Hæ autem sunt generatio-
10 nes Esau patris Edom in Monte-Seir, ¶ & hæc no-
B mina filiorum eius. Eliphaz filius Ada vxoris Esau:
11 Rahuel quoque filius Básemath vxoris eius. ¶ Fueruntq; Eliphaz filij: Theman, Omar, Sepho, & Ga-
12 tham, & Cenez *. ¶ Erat autem Thamna, concubina Eliphaz filij Esau: quæ peperit ei Amalec. hi sunt
13 filij Ada vxoris Esau. ¶ Filij autem Rahuel: Nabath & Zara, Samma & Meza. hi filij Básemath vxoris
14 Esau. ¶ Isti quoque erant filij Oolibama filiæ Anæ filię Sebeon, vxoris Esau, quos genuit ei, Iehus &
15 Ihelon & Core. ¶ Hi duces filiorum Esau. Filij Eliphaz primogeniti Esau: dux Theman, dux Omar,
16 dux Sepho, dux Cenez, ¶ dux Core, dux Gathã, dux Amalec. hi filij Eliphaz in terra-Edom, & hi filij
17 Ada. ¶ Hi quoq; filij Rahuel filij Esau: dux Nahath, dux Zara, dux Samma, dux Meza. hi autem duces Rahuel in terra-Edom: isti filij Básemath vxoris
18 Esau. ¶ Hi autem filij Oolibama vxoris Esau: dux
C Iehus, dux Ihelon, dux Core. hi duces Oolibama fi-
19 liæ Anę vxoris Esau. ¶ Isti sunt filij Esau, & hi duces
20 eorum: ipse est Edom. ¶ Isti sunt filij Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan, & Sobal, & Sebeon, &
21 Ana, ¶ & Dison, & Aser, & Disan. hi duces Horræi,
22 filij Seir in Terra-Edom. ¶ Facti sunt autem filij Lotan: Hori & Hemam: erat autẽ soror Lotan Tham-
23 na. ¶ Et isti filij Sobal: Aluam & Manáhat & Ebal
24 & Sepho & Onam. ¶ Et hi filij Sebeon: Aia & Ana. Iste est Ana, qui inuenit aquas calidas in solitudine,
25 cùm pasceret asinas Sebeon patris sui. ¶ Habuitque
26 filium Dison, & filiam Oolibama. ¶ Et isti filij Dison:
27 Hamdan, & Eseban, & Iethran, & Charan. ¶ Hi quo-
28 que filij Eser: Balaan, & Zauan, & Acan. ¶ Habuit au-
29 tem filios Disan: Hus, & Aran. ¶ Hi duces Horræorum: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeon, dux Ana,
30 ¶ dux Dison, dux Eser, dux Disan: Isti duces Hor-
31 ræorũ qui imperauerunt in Terra-Seir. ¶ Reges au-
D tem qui regnauerũt in Terra-Edom, antequàm ha-
32 berent regẽ filij Israël, fuerunt hi: ¶ Bela filius Beor,
33 nomenq; vrbis eius, Denaba. ¶ Mortuus est autem Bela, & regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de Bosra.
34 ¶ Cumq; mortuus esset Iobab, regnauit pro eo Hu-
35 sam de terra Themanorum. ¶ Hoc quoque mortuo, regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percussit Madiã in regione Moab: & nomẽ vrbis eius, Auith:
36 ¶ Cumque mortuus esset Adad, regnauit pro eo
37 Semla de Masreca. ¶ Hoc quoque mortuo regnauit
38 pro eo Saul de fluuio Rohoboth. ¶ Cumque & hic obijsset, successit in regnum Balanã filius Achobor.
39 ¶ Isto quoque mortuo regnauit pro eo Adar, nomenque vrbis eius, Phau: & appellabatur vxor eius
40 Meetabel, filia Matred filiæ Mezaab. ¶ Hęc ergo nomina ducum Esau in cognationibus, & locis, & vocabulis suis: dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth,
41 ¶ dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, ¶ dux Ce-
42 nez, dux Theman, dux Mapsar, ¶ dux Magdiel, dux
43 Hiram: hi duces Edom habitantes in terra imperij sui, ipse est Esau pater Idumæorum.

1 Sep. 13. a. 6.
Iosue 24. a. 4.
1. Par. 1. e. 34.
* & Core.
1. Par. 1. e. 38.

CAPVT XXXVII.

1 HAbitauit autem Iacob in terra-Chanáan,
A in qua pater suus peregrinatus est. ¶ Et
2 hæ sunt generationes eius: Ioseph, cùm sedecim esset annorum, pascebat gregẽ cum fratribus suis adhuc puer: & erat cum filijs Balæ, & Zelphæ vxorum patris sui: accusauitq; fratres
3 suos apud patrem crimine pessimo. ¶ Israël autem diligebat Ioseph super omnes filios, eò quòd in senectute genuisset eum: fecitq; ei tunicam polymi-
4 tam. ¶ Vidẽtes autem fratres eius, quòd à patre plus cunctis filijs amaretur, oderant eum, nec poterant
5 ei quicquam pacificè loqui. ¶ Accidit quoque, vt visum somnium referret fratribus suis, quæ causa
6 maioris odij seminarium fuit. ¶ Dixitq; ad eos: Au-
7 dite somnium meum, quod vidi: ¶ Putabam nos li-
B gare manipulos in agro: & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosq; manipulos circun-
8 stantes adorare manipulum meum. ¶ Respõderunt fratres eius: Nunquid rex noster eris? aut subijciemur ditioni tuæ? Hęc ergo causa somniorum atque sermonum, inuidiæ & odij fomitem ministrauit.
9 ¶ Aliud quoq; vidit somnium, quod narrans fratribus, ait: Vidi per somnium quasi Solem, & Lunã, &
10 stellas vndecim adorare me. ¶ Quod cùm patri suo, & fratribus retulisset, increpauit eum pater suus, &
C dixit: Quid sibi vult hoc somnium, quod vidisti? num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te super
11 terram? ¶ Inuidebant ei igitur fratres sui: pater ve-
12 rò rem tacitus considerabat. ¶ Cumq; fratres illius in pascendis gregibus patris morarentur in Sichem,

13 ¶ dixit ad eum Israël: Fratres tui pascunt oues in Sichimis: veni, mittam te ad eos. Quo responden-
14 te, ¶ Præsto sum: ait ei: Vade, & vide si cuncta pro-
D spera sint erga fratres tuos, & pecora: & renuncia mihi quid agatur. Missus de Valle-Hebron, venit
15 in Sichem: ¶ inuenitq; eum vir errantem in agro,
16 & interrogauit quid quæreret. ¶ At ille respondit

Fratres

Fratres meos quæro, indica mihi vbi paſcant gre-
17 ges. ❡ Dixitq; ei vir: Receſſerunt de loco iſto. audi-
ui autem eos dicentes: Eamus in Dotbain. Perrexit
itaq; Ioſeph poſt fratres ſuos, & inuenit eos in Do-
18 thain. ❡ Qui cùm vidiſſent eum procul, antequàm
19 accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere. ❡ Et
20 mutuò loquebantur, Ecce ſomniator venit: ❡ veni-
te occidamus eum, & mittamus in ciſternam vete-
E rem: dicemusque, Fera peſſima deuorauit eum: &
21 tunc apparebit quid illi proſint ſomnia ſua. ❡ ‖ Au-
diens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de
22 manibus eorum, & dicebat: ❡ Non ` interficiatis`
animam eius, nec ` effundatis` ſanguinem: ſed pro-
ijcite eum in ciſternam hanc *, quę eſt in ſolitudi-
ne, manusque veſtras ſeruate innoxias. hoc autem
dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, &
23 reddere patri ſuo. ❡ Confeſtim igitur, vt peruénit ad
fratres ſuos, nudauerunt eum tunica talari, & poly-
24 mita: ❡ Miſeruntq; eum in ciſternam ` veterem, ` quæ
25 non habebat aquam. ❡ Et ſedentes, vt comederent
panem, viderũt Iſmahelitas viatores venire de Ga-
laad, & camelos eorum portantes aromata, & reſi-
26 nam, & ſtacten in Aegyptum. ❡ Dixit ergo Iudas fra-

F tribus ſuis: Quid nobis prodeſt, ſi occiderimus fra-
trem noſtrum, & celauerimus ſanguinem ipſius?
27 ❡ Melius eſt, vt venũdetur Iſmahelitis, & manus no-
ſtræ non polluantur. frater enim, & caro noſtra eſt.
28 Acquieuerunt fratres ſermonibus illius. ❡ ‖ Et prę-
tereuntibus ` Madianitis ` negociatoribus, extrahen-
tes eum de ciſterna, vendiderunt eum Iſmahelitis
` viginti ` argenteis: qui duxerunt eum in Aegyptum.
29 ❡ Reuerſusque Ruben ad ciſternam, non inuenit
30 puerum: ❡ & ſciſſis veſtibus pergens ad fratres ſuos,
31 ait: Puer non comparet, & ego quò ibo? ❡ Tulerunt
autem tunicam eius, & in ſanguinem hœdi quem

32 occiderant, tinxerunt: ❡ mittentes qui ferrent ad
patrem, & dicerent, ❡ Hanc inuenimus: vide vtrum
33 tunica filij tui ſit, an non. ❡ Quam cùm agnouiſſet
G pater, ait: Tunica filij mei eſt, fera peſſima comedit
34 eum, beſtia deuorauit Ioſeph. ❡ Sciſſiſq; veſtibus,
indutus eſt cilicio, lugens filium ſuum multo tem-
35 pore. ❡ Congregatis autem cunctis liberis eius, vt
lenirent dolorem patris, noluit conſolationem ac-
cipere, ſed ait: Deſcendam ad filium meum lugens
36 in infernum. Et illo perſeuerante in fletu, ❡ Madia-
nitę vendiderunt Ioſeph in Aegypto Phutiphari
eunucho Pharaonis, magiſtro militum.

CAPVT XXXVIII.

1 EOdem tempore deſcendens Iudas à fra-
A tribus ſuis, diuertit ad virum Odollami-
2 ten, nomine Hiram. ❡ ‖ Viditq; ibi filiam
hominis Chananæi, vocabulo Sua: & ac-
3 cepta vxore, ingreſſus eſt ad eam. ❡ Quæ concepit,
4 & peperit filiũ, & vocauit nomen eius Her. ❡ ‖ Rur-
ſumq; concepto fœtu, natum filium vocauit Onan.
5 ❡ Tertium quoque peperit, quem appellauit Sela,
6 quo nato, parere vltrà ceſſauit. ❡ Dedit autem Iudas
vxorem primogenito ſuo Her, nomine Thamar.
7 ❡ ‖ Fuit quoque Her primogenitus Iudæ, nequam
B in conſpectu Domini: & ab eo occiſus eſt. ❡ Dixit
8 ergo Iudas ad Onan filiũ ſuum: Ingredere ad vxo-
rem fratris tui, & ſociare illi, vt ſuſcites ſemen fratri
9 tuo. ❡ Ille ſciens non naſci ſibi filios, introiens ad
vxorem fratris ſui, ſemen fundebat in terram: ne li-
10 beri fratris nomine naſcerentur. ❡ Et idcirco per-
cuſſit eum Dominus, eò quòd rem deteſtabilem fa-
11 ceret. ❡ Quam ob rem dixit Iudas Thamar nurui
ſuę: Eſto vidua in domo patris tui, donec creſcat
Sela filius meus: timebat enim ne & ipſe morere-
tur, ſicut fratres eius. Quæ abijt, & habitauit in do-
12 mo patris ſui. ❡ Euolutis autem multis diebus, mor-
C tua eſt ` Sua ` vxor Iudæ: qui poſt luctum conſolatio-
ne ſuſcepta, aſcendebat ad tonſores ouium ſuarũ,
ipſe & Hiras opilio gregis Odollamites, in Tham-
13 nas. ❡ Nunciatumque eſt Thamar, quòd ſocer illius
14 aſcenderet in Thamnas ad tondendas oues. ❡ Quæ
depoſitis viduitatis veſtibus, aſſumpſit theriſtrum:
& mutato habitu ſedit in biuio itineris, quod ducit
Thamnam: eò quòd creuiſſet Sela, & non eum ac-
15 cepiſſet maritum. ❡ Quam cùm vidiſſet Iudas, ſuſpi-
D catus eſt eſſe meretricem: operuerat enim vultum
16 ſuum, ne agnoſceretur. ❡ Ingrediensq; ad eam, ait:
Dimitte me, vt coeam tecum: neſciebat enim, quòd
nurus ſua eſſet. Qua reſpondente: Quid dabis mihi,
17 vt fruaris concubitu meo? ❡ Dixit: Mittam tibi hœ-
dũ de gregibus. Rurſumq; illa dicente: Patiar quod
vis, ſi dederis mihi arrhabonẽ, donec mittas quod
18 polliceris. ❡ Ait Iudas: Quid tibi vis pro arrhabone
dari? Reſpondit: Annulum tuum, & armillã, & ba-
culum quem manu tenes. Ad vnum igitur coitum
19 mulier concepit. ❡ Et ſurgens abijt: depoſitoq; ha-
bitu quem ſumpſerat, induta eſt viduitatis veſtibus.

‖ 1. Par. 2. a
‖ Nu. 26. b 19.
‖ Nu. 26. c 19.
* filia Suę 4.

reiu

20 ¶ Miſit autem Iudas hœdum per paſtorem ſuum
E Odollamitem, vt reciperet pignus qnod dederat
21 mulieri: qui cùm non inueniſſet eam, ¶ interroga-
uit homines loci illius: Vbi eſt mulier quæ ſedebat
in biuio? Reſpondentibus cunctis, Non fuit in loco
22 iſto meretrix: ¶ reuerſus eſt ad Iudam, & dixit ei:
Non inueni eam: ſed & homines loci illius dixerunt
23 mihi, nunquam ſediſſe ibi ſcortum. ¶ Ait Iudas: Ha-
F beat ſibi: certè mendacij arguere nos non poteſt.
ego miſi hœdum quem promiſeram, & tu non in-
24 ueniſti eam. ¶ Ecce autem poſt tres menſes nun-
ciauerunt Iudę, dicentes: Fornicata eſt Thamar nu-

rus tua, & videtur vterus illius intumeſcere. Dixitq;
25 Iudas: Producite eam, vt comburatur. ¶ Quæ cùm
duceretur ad pœnam, miſit ad ſocerum ſuum, dicēs:
De viro, cuius hęc ſunt, concepi: cognoſce cuius ſit
26 annulus, & armilla, & baculus. ¶ Qui agnitis mune-
G ribus, ait: Iuſtior me eſt: quia non tradidi eam Sela
27 filio meo. Attamen vltrà nō cognouit eā. ¶ Inſtante
autem partu, apparuerunt gemini in vtero: atq; in
ipſa effuſione infantium, vnus protulit manum, in
28 qua obſtetrix ligauit coccinum, dicens: ¶ Iſte egre-
29 dietur prior. ¶ Illo verò retrahente manum, egreſ-
ſus eſt alter. dixitq; mulier: Quare diuiſa eſt pro-
pter te maceria? & ob hanc cauſam vocauit nomen
30 eius Phares. ¶ Poſtea egreſſus eſt frater eius, in cu-
ius manu erat coccinum: quem appellauit Zara.

Marg.: 1 Matt. 1. a 3. — 1. Par. 2. c 4.

CAPVT XXXIX.

1 A Gitur Ioſeph ductus eſt in Aegyptū, emit-
que eum Phutiphar eunuchus Pharao-
nis, princeps exercitus ſui, vir Aegyptius,
de manu Iſmahelitarum, à quibus per-
2 ductus erat. ¶ Fuitque Dominus cum eo, & erat vir
in cunctis proſperè agens: habitauitq; in domo do-
3 mini ſui, ¶ qui optimè nouerat Dominum eſſe cum
eo, & omnia quæ gereret, ab eo, dirigi in manu il-
4 lius. ¶ Inuenitq; Ioſeph gratiam corā domino ſuo,
& miniſtrabat ei: à quo prępoſitus omnibus guber-
nabat creditam ſibi domum, & vniuerſa quæ ei tra-
5 dita fuerant. ¶ Benedixitq; Dominus domui Aegy-
B ptij propter Ioſeph, & multiplicauit tam in ędibus
6 quàm in agris cunctam eius ſubſtātiam. ¶ nec quic-
quam aliud nouerat, niſi panem quo veſcebatur.
Erat autem Ioſeph pulchra facie, & decorus aſpe-
7 ctu. ¶ Poſt multos itaq; dies iniecit domina ſua ocu-
8 los ſuos in Ioſeph, & ait: Dormi mecum. ¶ Qui ne-
quaquam acquieſcens operi nephario, dixit ad eā:
Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat
9 quid habeat in domo ſua: ¶ nec quicquam eſt quod
non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi,
præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo poſſum
hoc malum facere, & peccare in Dominū meum?
10 ¶ Huiuſcemodi verbis per ſingulos dies: & mulier
moleſta erat adoleſcenti, & ille recuſabat ſtuprum.
11 ¶ Accidit autem quadam die, vt intraret Ioſeph do-
mum, & operis quippiam abſque arbitris faceret:
12 ¶ & illa, apprehenſa lacinia veſtimenti eius, dice-
C ret: Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pal-
13 lio, fugit, & egreſſus eſt foras. ¶ Cumq; vidiſſet mu-
lier veſtem in manibus ſuis, & ſe eſſe contemptam,

14 ¶ vocauit ad ſe homines domus ſuę, & ait ad eos:
En introduxit virum Hebręum, vt illuderet nobis:
ingreſſus eſt ad me, vt coiret mecum: cumque ego
15 ſuclamaſſem, ¶ & audiſſet vocem meam, reliquit
16 pallium quod tenebam, & fugit foras. ¶ In argumē-
D tum ergo fidei, retentum pallium oſtendit marito
17 reuertenti domum, ¶ & ait: Ingreſſus eſt ad me ſer-
uus Hebræus quem adduxiſti, vt illuderet mihi:
18 ¶ cumq; audiſſet me clamare, reliquit pallium quod
19 tenebam, & fugit foras. ¶ His auditis dominus, &
nimium credulus verbis coniugis, iratus eſt valde;
20 ¶ tradiditq; Ioſeph in carcerem, vbi vincti regis cu-
21 ſtodiebantur, & erat ibi clauſus. ¶ Fuit autem Do-
minus cum Ioſeph, & miſertus eſt illius: & dedit ei
22 gratiam in conſpectu principis carceris. ¶ Qui tra-
didit in manu illius vniuerſos vinctos qui in cuſto-
dia tenebantur: & quicquid fiebat, ſub ipſo erat.
23 ¶ Nec nouerat aliquid cunctis ei creditis; Dominus
enim erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

Marg.: gerereter ab eo 5. — Deum 9. loquebatur 4. — 5. — 1 Pſa. 104 b. 18.

CAPVT XL.

1 A His itaque geſtis, accidit, vt peccarent duo
eunuchi, pincerna regis Aegypti, & pi-
2 ſtor domino ſuo. ¶ Iratuſque contra eos
Pharao (nam alter pincernis præerat, al-
3 ter piſtoribus) ¶ miſit eos in carcerem principis mi-
4 litum, in quo erat vinctus & Ioſeph. ¶ At cuſtos car-
ceris tradidit eos Ioſeph, qui & miniſtrabat eis: ali-
quantulum temporis fluxerat, & illi in cuſtodia te-
5 nebantur. ¶ Viderunt; ambo ſomnium nocte vna,
6 iuxta interpretationem congruam ſibi. ¶ Ad quos

cùm

cùm introisset Ioseph manè, & vidisset eos tristes,
7 ¶ sciscitatus est eos, dicẽs: Cur tristior est hodie so-
8 lito facies vestra? ¶ Qui respõderunt: Somnium vi-
B dimus: & non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioseph: Nunquid non Dei est interpretatio?
9 referte mihi quid videritis. ¶ Narrauit prior, præpositus pincernarum, somnium suũ: Videbam co-
10 ram me vitem, ¶ in qua erant tres propagines, crescere paulatim in gemmas, & post flores vuas ma-
11 turescere: ¶ calicemq; Pharaonis in manu mea. tu-

li ergo vuas, & expressi in calicem quem tenebam,
12 & tradidi poculũ Pharaoni. ¶ Respõdit Ioseph: Hæc est interpretatio sõnij, Tres propagines, tres adhuc
13 dies sunt, ¶ post quos recordabitur Pharao ministerij tui, & restituet te in gradũ pristinum: dabisq; ei calicẽ iuxta officium tuũ, sicut antè facere cõsueue-
14 ras. ¶ Tantùm memẽto mei, cùm tibi bene fuerit, &
C facies mecũ misericordiam: vt suggeras Pharaoni,
15 vt educat me de isto carcere: ¶ quia furtim sublatus sum de terra Hebræorum, & hic innocens in la-
16 cum missus sum. ¶ Videns pistorum magister, quòd prudẽter somnium dissoluisset, ait: Et ego vidi somnium, Quòd tria canistra farinæ haberem super ca-
17 put meum: ¶ & in vno canistro, quod erat excelsius, portare me putabam omnes cibos qui fiũt arte pi-
18 storia, auesq; comedere ex eo. ¶ Respondit Ioseph:

D Hæc est Interpretatio somnij, Tria canistra, tres ad-
19 huc dies sũt, ¶ post quos auferet Pharao caput tuũ, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres car-
20 nes tuas. ¶ Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande conuiuium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum,
21 & pistorum principis. ¶ Restituitque alterum in lo-
22 cum suum, vt porrigeret ei poculum: ¶ alterum suspendit in patibulo, vt coniectoris veritas pro-
23 baretur. ¶ Et tamen succedentibus prosperis, præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui.

Regi 9.

CAPVT XLI.

1 Post duos annos vidit Pharao somnium.
A Putabat se stare super fluuium, ¶ de quo
2 ascendebant septem boues, pulchræ & crassæ nimis: & pascebantur in locis pa-
3 lustribus. ¶ Aliæ quoque septem emergebant de flumine fœdæ, confectæq; macie: & pascebantur in
4 ipsa amnis ripa in locis virentibus. ¶ deuorauerunt-que eas, quarum mira species & habitudo corpo-
5 rum erat. Expergefactus Pharao, ¶ rursum dormiuit, & vidit alterum somnium. Septem spicæ pullu-
6 labant in culmo vno plenæ atque formosæ: ¶ aliæ quoque totidem spicæ tenues, & percussæ vredine
7 oriebantur. ¶ deuorantes omnem priorum pulchri-
8 tudinem. Euigilans Pharao post quietem, ¶ & facto manè, pauore perterritus, misit ad omnes coniectores Aegypti, cunctosque sapientes: & accersitis narrauit somnium, nec erat qui interpretaretur.
9 ¶ Tunc demum reminiscens pincernarum magi-
10 ster, ait: Confiteor peccatum meum: ¶ Iratus rex
B seruis suis, me & magistrum pistorum retrudi iussit
11 in carcerẽ principis militum: ¶ vbi vna nocte vter-
12 que vidimus somnium, præsagiũ futurorum. ¶ Erat ibi puer Hebræus, eiusdem ducis militum famulus:
13 cui narrantes somnia, ¶ audiuimus quicquid postea rei probauit euentus. ego enim reddirus sum
14 officio meo: & ille suspensus est in cruce. ¶ Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph to-
15 tonderunt, ac veste mutata obtulerunt ei. ¶ Cui il-

Psa. 104.b 20.

le ait: Vidi somnia, nec est qui edisserat: quæ audiui
16 te sapientissimè conijcere. ¶ Respõdit Ioseph: Absq;
17 me Deus respondebit prospera Pharaoni. ¶ Narra-
C uit ergo Pharao quod viderat: Putabam me stare
18 super ripam fluminis, ¶ & septem boues de amne cõscendere, pulchras nimis, & obesis carnibus: quæ
19 in pastu paludis virecta carpebant. ¶ Et ecce, has sequebãtur aliæ septem boues, in tantum deformes & macilentæ, vt nunquàm tales in Terra Aegypti
20 viderim. ¶ Quæ deuoratis & consumptis prioribus,
21 ¶ nullum saturitatis dedêre vestigium: sed simili

macie

macie & squalore torpebant. Euigilans, rursus so-
22 pore depressus, ¶ vidi somnium: Septem spicæ pullulabant in culmo vno plenę, atque pulcherrimæ.
23 ¶ Aliæ quoque septem tenues, & percussæ vredine,
24 oriebantur è stipula: ¶ quæ priorum pulchritudinem deuorauerunt. Narraui coniectoribus ˋsomnium', & nemo est qui edisserat. ¶ Respõdit Ioseph:
25 Somnium regis vnum est: quę facturus est Deus,
26 ostendit Pharaoni. ¶ Septem boues pulchrę, & se-
D ptem spicæ plenę: septem hubertatis anni sunt. ean-
27 demq; vim somnij comprehendunt. ¶ Septem quoque boues tenues, atque macilentæ, quæ ascenderunt post eas, & septem spicæ tenues, & vento vren-
28 te percussę: septem anni venturæ sunt famis. ¶ Qui
29 hoc ordine complebuntur. ¶ Ecce, septem anni venient fertilitatis magnæ in vniuersa terra-Aegypti.
30 ¶ Quos sequentur septem anni alij tantæ sterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta retrò abundantia:
31 consumptura est enim fames omnẽ terram, ¶ & hubertatis magnitudinem perditura est inopiæ ma-
32 gnitudo. ¶ Quod autem vidisti secundò, ad eandem rem pertinens somnium, firmitatis indicium est: eò
33 quòd fiat sermo Dei, & velociùs impleatur. ¶ Nunc ergo prouideat rex virum sapientem & industriũ,
34 & præficiat eum terrę-Aegypti. ¶ Qui constituat præpositos per cunctas regiones: & quintam partẽ
35 fructuum per septem annos fertilitatis, ¶ qui iam nunc futuri sunt, congreget in horrea: & omne frumentum sub Pharaonis potestate condatur, serue-
36 turque in vrbibus, ¶ & preparetur futuræ septẽ annorum fami quæ oppressura est Aegyptum: & non
37 consumetur terra inopia. ¶ Placuit Pharaoni consilium, & cunctis ministris eius. ¶ Locutusque est
38
E ad eos: Num inuenire poterimus talem virum, qui
39 spiritu Dei plenus sit? ¶ Dixit ergo ad Ioseph: Quia

ˋsomniorum 4.

ostendit tibi Deus omnia quæ locutus es, nunquid sapientiorem & consimilem tui inuenire potero?
40 ¶ Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet: vno tantùm regni
41 solio te præcedam. ¶ Dixitq; rursum Pharao ad Ioseph: Ecce constitui te super vniuersam Terrã-Ae-
42 gypti. ¶ ˋTulitque annulum de manu sua, & dedit eum in manu eius: vestiuitque eum stola byssina, &
43 collo torquem auream circumposuit. ¶ Fecitq; eum ascendere super currum suum ˋsecundum', clamante præcone, vt omnes coram eo genu flecterent, &
44 prępositum esse scirẽt vniuersę terrę-Aegypti. ¶ Dixit quoque rex-Aegypti ad Ioseph: Ego sum Pha-
F rao: absque tuo imperio non mouebit quisquã ma-
45 num aut pedem in omni Terra-Aegypti. ¶ Vertitque nomen eius, & vocauit eum lingua Aegyptiaca, Saluatorem-mundi. Deditque illi vxorem Aseneth, filiam Phutipharis sacerdotis Heliopoleos.

ɪPsa. 104. b. 21. 1. Mach. 2. f. 53. Act. 7. b. 1. ˋTulit 8. ˋsecum 6 -10.

Egressus est itaque Ioseph ad Terram-Aegypti.
46 (¶ Triginta autem annorum erat, quando stetit in conspectu regis Pharaonis) & circuiuit omnes re-
47 giones Aegypti. ¶ Venitq; fertilitas septem annorum: & in manipulos redactæ segetes congregatæ
48 sunt in horrea Aegypti. ¶ Omnis etiã frugum abun-
49 dantia in singulis vrbibus condita est. ¶ Tantaque fuit abundantia tritici, vt arenæ maris coęquaretur,
50 & copia mensuram excederet. ¶ ɪNatique sunt Io-
G seph filij duo, antequàm veniret fames: quos peperit ei Aseneth filia Phutipharis sacerdotis Helio-
51 poleos. ¶ Vocauitq; nomen primogeniti, Manasses, dicẽs: Obliuisci me fecit Deus omniũ laborũ meo-
52 rum, & domus patris mei. ¶ Nomen quoque secun-

ɪ Inf. 46. 10. 48. a. 5.

di appellauit Ephraim, dicens: Crescere me fecit
53 Deus in terra paupertatis meæ. ¶ Igitur transactis septem hubertatis annis, qui fuerant in Aegypto,
54 ¶ ɪcœperunt venire septem anni inopiæ, quos prędixerat Ioseph. & ĩ vniuerso Orbe fames pręualuit:
55 in cuncta autem Terra-Aegypti ˋpanis' erat. ¶ Qua esuriente clamauit populus ad Pharaonem, alimẽta petens. Quibus ille respondit: Ite ad Ioseph: &
56 quicquid ipse vobis dixerit, facite. ¶ Crescebat autem quotidie fames in omni terra: aperuitque Ioseph vniuersa horrea, & vendebat Aegyptijs: nam
57 & illos oppresserat fames. ¶ Omnesque prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent escas, & malum inopiæ temperarent.

ɪPsal. 104. b. 16. ˋfames

CAPVT XLII.

1 A Vdiens autem Iacob, quòd alimẽta venderẽtur in Aegypto, dixit filijs suis: Qua-
2 re negligitis? ¶ ɪAudiui quòd triticum venundetur in Aegypto: descendite, & emite nobis necessaria, vt possimus viuere, & non
3 consumamur inopia. ¶ Descendentes igitur fratres Ioseph decem, vt emerent frumenta in Aegypto,
4 ¶ Ben-iamin domi retento à Iacob, qui dixerat fratribus eius, Ne fortè in itinere quicquam patiatur
5 mali: ¶ ingressi sunt terram-Aegypti cum alijs qui

ɪAct. 7. b

pergebant

pergebant ad emendum. Erat autem fames in Ter-
6 ra-Chanáan. ꝰ Et Ioſeph \`erát princeps in Ter-
ra-Aegypti\`, atque ad eius nutum frumenta popu-
B lis vendebátur. Cumq; adoraſſent eum fratres ſui,

\`princeps Aegypti. 10.

7 ꝰ & agnouiſſet eos, quaſi ad alienos duriùs loque-
batur, interrogans eos: Vnde veniſtis? Qui reſpon-
derunt: De Terra-Chanáan, vt emamus victui ne-
8 ceſſaria. ꝰ Et tamen fratres ipſe cognoſcens, non
9 eſt cognitus ab eis. ꝰ Recordatusq; ſomniorum quę
aliquando viderat, ait ad eos: Exploratores eſtis;
10 vt videatis infirmiora terræ, veniſtis. ꝰ Qui dixe-
runt: Non eſt ita domine, ſed ſerui tui venerunt, vt
11 emerent cibos. ꝰ Omnes filij vnius viri ſumus: paci-
C fici venimus, nec quicquam famuli tui machinan-
12 tur mali. ꝰ Quibus ille reſpondit: Aliter eſt, iminu-
13 nita terræ huius conſiderare veniſtis. ꝰ At illi dixe-
runt: Duodecim, inquiunt, ſerui tui fratres ſumus,
filij viri vnius in terra-Chanáan: minimus cum pa-
14 tre noſtro eſt, alius nõ eſt ſuper. ꝰ Hoc eſt, ait, quod
15 locutus ſum. Exploratores eſtis. ꝰ Iam nunc expe-
rimentum veſtri capiam: per ſalutem Pharaonis nõ
egrediemini hinc, donec veniat frater veſter mini-
16 mus. ꝰ Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos
autem eritis in vinculis, donec probentur quæ dixi-

ſtis, vtrùm vera, an falſa ſint: alioquin per ſalutem
17 Pharaonis exploratores eſtis. ꝰ Tradidit ergo illos
18 cuſtodiæ tribus diebus. ꝰ Die autem tertio eductis
de carcere, ait: Facite quæ dixi, & viuetis: Deũ enim
19 timeo. ꝰ Si pacifici eſtis, frater veſter vnus ligetur
D in carcere: vos autem abite, & ferte frumenta, quæ
20 emiſtis, in domos veſtras: ꝰ & fratrem veſtrum mi-
nimum ad me adducite, vt poſſim veſtros probare
ſermones, & non moriamini. Fecerunt, vt dixerat.
21 ꝰ Et locuti ſunt ad inuicem: Meritò hęc patimur,
quia peccauimus in fratrem noſtrum, videntes an-
guſtiam animę illius, dum deprecaretur nos, & non
audiuimus: idcirco venit ſuper nos iſta tribulatio.
22 ꝰ E quibus vnus, Ruben, ait: Nunquid non dixi vo-
bis: Nolite peccare in puerum: & non audiſtis me?
23 en ſanguis eius exquiritur. ꝰ Neſciebant autem, q

infr. 43.a

ſup. 37 b

E intelligeret Ioſeph, eò quòd per interpretem lo-
24 queretur ad eos. ꝰ Auertitque ſe parumper, & fle-

25 uit: & reuerſus, locutus eſt ad eos. ꝰ Tollensq; Si-
meon, & ligans illis præſentibus, iuſſit miniſtris, vt
implerent eorum ſaccos tritico, & reponerent pe-
cunias ſingulorum in ſacculis ſuis, datis ſuprà ciba-
26 rijs in via: qui fecerunt ita. ꝰ At illi portantes fru-
27 menta in aſinis ſuis profecti ſunt. ꝰ Apertoq; vnus

ſacco, vt daret iumento pabulum in diuerſorio, cõ-
28 templatus pecuniam in ore ſacculi, ꝰ dixit fratribus
ſuis: Reddita eſt mihi pecunia*, en habetur in ſac-
F co. Et obſtupefacti, turbatiq; mutuò dixerũt: Quid-
29 nam eſt hoc quod fecit nobis Deus? ꝰ Veneruntque ad Iacob patrem ſuum in Terram-Chanáan, &
narrauerunt ei omnia quæ accidiſſent ſibi, dicen-
30 tes: ꝰ Locutus eſt nobis dominus terræ * durè, &
31 putauit nos exploratores-eſſe prouinciæ\`. ꝰ Cui re-
ſpondimus: Pacifici ſumus, nec vllas molimur inſi-
32 dias. ꝰ Duodecim fratres vno patre geniti ſumus:
vnus non eſt ſuper, minimus cum patre noſtro eſt
33 in Terra-Chanáan. ꝰ Qui ait nobis: Sic probabo,
quòd pacifici ſitis. Fratrem veſtrum vnum dimitti-
te apud me, & cibaria domibus veſtris neceſſaria
34 ſumite, & abite. ꝰ Fratremq; veſtrum minimum ad-
ducite ad me, vt ſciam, quòd non ſitis exploratores:
& iſtum qui tenetur in vinculis, recipere poſſitis: ac
deinceps quæ vultis, emendi habeatis licentiam.
35 ꝰ His dictis, cùm frumenta effunderent, ſinguli re-
pererunt in ore ſaccorum ligatas pecunias: exterri-
36 tisque ſimul omnibus, ꝰ dixit pater Iacob: Abſque
G liberis me eſſe feciſtis. Ioſeph nõ eſt ſuper, Simeon
tenetur in vinculis, & Ben-iamin auferetis: in me
37 hæc omnia mala reciderunt. ꝰ Cui reſpondit Ru-
ben: Duos filios meos interfice, ſi non reduxero
illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum
38 tibi reſtituam. ꝰ At ille: Non deſcendet, inquit,
filius meus vobiſcum: frater eius mortuus eſt, & ip-
ſe ſolus remanſit: ſiquid ei aduerſitatis acciderit in
terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum
dolore ad inferos.

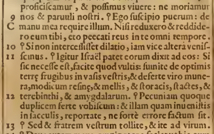
*mea 7.

* illius –3.

CAPVT

CAPVT XLIII.

1 A INterim fames omnem terram vehementer premebat. ? Conſumptiſque cibis 2 quos ex Aegypto detulerāt, dixit Iacob ad filios ſuos: Reuertimini,& emite no-
3 bis pauxillum eſcarum. ? Reſpondit Iudas: Denunciauit nobis vir ille ſub atteſtatione iuriſiurandi, dicens, Non videbitis faciem meam, niſi fratrem
4 veſtrum minimum adduxeritis vobiſcum. ? Si ergo vis eum mittere nobiſcum, pergemus pariter, &
5 ememus tibi neceſſaria: ? ſi autem non vis, non ibimus. vir enim (vt ſępe diximus) denunciauit nobis, dicens: ‖ Non videbitis faciem meam abſque
6 fratre veſtro minimo. ? Dixit eis Iſraël: In meam hoc feciſtis miſeriam, vt indicaretis ei & alium ha-
7 bere vos fratrem. ? At illi reſponderunt: Interrogauit nos homo per ordinem, noſtram progeniem, ſi pater viueret, ſi haberemus fratrem: & nos reſpōdimus ei conſequenter iuxta id quod fuerat ſciſcitatus: nunquid ſcire poteramus quòd dicturus eſ-
8 ſet, Adducite fratrem veſtrum vobiſcum? ? Iudas quoque dixit patri ſuo: Mitte puerum mecum, vt proficiſcamur, & poſſimus viuere: ne moriamur
9 nos & paruuli noſtri. ? Ego ſuſcipio puerum: de C manu mea require illum. Niſi reduxero & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore.
10 ? Si non interceſſiſſet dilatio, iam vice alterā veniſ-
11 ſemus. ? Igitur Iſraël pater eorum dixit ad eos: Si ſic neceſſe eſt, facite quod vultis: ſumite de optimis terrę frugibus in vaſis veſtris, & deferte viro munera, modicum reſinę, & mellis, & ſtoracis, ſtactes, &
12 terebinthi, & amygdalarum. ? Pecuniam quoque duplicem ferte vobiſcum: & illam quam inueniſtis in ſacculis, reportate, ne fortè errore factum ſit.
13 ? Sed & fratrem veſtrum tollite, & ite ad virum.
14 ? Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiſcum fratrem veſtrum quem tenet in vinculis, & hunc Ben-iamin: ego
15 autem quaſi orbatus abſque liberis ero. ? Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicē, & Ben-iamin: deſcenderuntq; in Aegyptum, & ſteterunt co-
16 ram Ioſeph. ? Quos cùm ille vidiſſet, & Ben-iamin

D ſimul, præcepit diſpenſatori domus ſuæ, dicens: Introduc viros domum, & occide victimas, & inſtrue conuiuium: quoniam mecum ſunt comeſturi me-
17 ridie. ? Fecit ille ſicut fuerat imperatum, & intro-
18 duxit viros domum. ? Ibiq; exterriti, dixerunt mutuò: Propter pecuniam quam retulimus priùs in ſaccis noſtris, introducti ſumus: vt deuoluat in nos calumniam, & violenter ſubijciat ſeruituti & nos,
19 & aſinos noſtros. ? Quam ob rem in ipſis foribus
20 accedentes ad diſpenſatorem ? locuti ſunt: Oramus domine, vt audias nos. ‖ Iam antè deſcendimus, vt
21 emeremus eſcas. ? Quibus emptis, cum veniſſemus E ad diuerſorium, aperuimus ſaccos noſtros, & inuenimus pecuniam in ore ſaccorum: quam nunc co-
22 dem pondere reportauimus. ? Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus quæ nobis neceſſaria ſunt: non eſt in noſtra conſcientia quis poſuerit eā
23 in marſupijs noſtris. ? At ille reſpondit: Pax vobiſcum, nolite timere. Deus veſter, & Deus patris veſtri dedit vobis theſauros in ſaccis veſtris: nam pecuniam quam dediſtis mihi, probatam ego habeo.
24 Eduxitque ad eos Simeon. ? Et introductis domū, attulit aquam, & lauerunt pedes ſuos, deditque pa-

25 bulum aſinis eorum. ? Illi verò parabant munera, F donec ingrederetur Ioſeph meridie: audierāt enim,
26 quòd ibi comeſturi eſſent panem. ? Igitur ingreſſus eſt Ioſeph domum ſuam, obtuleruntque ei munera, tenentes in manibus ſuis: & adorauerunt proni
27 in terram. ? At ille clementer reſalutatis eis, interrogauit eos, dicens: Saluúſne eſt pater veſter ſenex,
28 de quo dixeratis mihi? Adhuc viuit? ? Qui reſponderunt: Soſpes eſt ſeruus tuus pater noſter, adhuc
29 viuit. Et incuruati, adorauerunt eum. ? Attollens autem Ioſeph oculos, vidit Ben-iamin fratrem ſuū

vterinum, & ait: Iſte eſt frater veſter paruulus, de quo dixeratis mihi? Et rurſum: Deus, inquit, mi-
30 ſereatur tui fili mi. ? Feſtinauitque, quia commota fuerant viſcera eius ſuper fratre ſuo, & erumpebant lachrymæ: & introiens cubiculum, fleuit.
31 ? Rurſumque lota facie egreſſus, continuit ſe, &
32 ait: Ponite panes. ? Quibus appoſitis ſeorſum Ioſeph, & ſeorſum fratribus, Aegyptijs quoque qui veſcebantur ſimul, ſeorſum (illicitum eſt enim Aegyptijs comedere cum Hebræis, & prophanum pu-
33 tant huiuſcemodi conuiuium) ? ſederunt coram eo, primogenitus iuxta primogenita ſua, & minimus iuxta ætatem ſuam. Et mirabantur nimis,
34 ? ſumptis partibus, quas ab eo acceperant: maiorque pars venit Ben-iamin, ita vt quinque partibus excederet. Biberuntque, & inebriati ſunt cum eo.

Sup. 42. d 20. — Inf. 44. g 32. — Sup. 42. a 3.

CAPVT

CAPVT XLIIII.

1 A PRæcepit autem Ioſeph diſpenſatori domus ſuæ, dicens: Imple ſaccos corũ frumento, quantum poſſunt capere: & pone pecuniam ſingulorum in ſummitate 2 ſacci. ❡ Scyphum autem meum argenteum, & precium quod dedit tritici, pone in ore ſacci iunioris. 3 factumque eſt ita. ❡ Et orto manè, dimiſſi ſunt cum 4 aſinis ſuis. ❡ Iamq; vrbem exierant, & proceſſerant paululum: tunc Ioſeph accerſito diſpenſatore domus, ait: Surge, inquit, & perſequere viros: & apprehenſis dicito, Quare reddidiſtis malum pro bo5no? ❡ Scyphus quem furati eſtis, ipſe eſt in quo bi-B bit dominus meus, & in quo augurari ſolet: peſſimā 6 rem feciſtis. ❡ Fecit ille, vt iuſſerat. Et apprehenſis 7 per ordinem locutus eſt. ❡ Qui reſponderunt: Quare ſic loquitur dominus noſter, vt ſerui tui tantum 8 flagitij commiſerint? ❡ Pecuniam quam inuenimus in ſummitate ſaccorum, reportauimus ad te de Terra-Chanáan: & quomodo conſequens eſt, vt furati ſimus de domo domini tui aurum, vel argen9tum? ❡ Apud quemcunque fuerit inuentum ſeruo-C rum tuorum quod quæris, moriatur; & nos erimus 10 ſerui domini noſtri. ❡ Qui dixit eis: Fiat iuxta veſtram ſententiam: apud quemcunque fuerit inuentum, ipſe ſit ſeruus meus: vos autem eritis innoxij. 11 ❡ Itaque feſtinato deponentes in terram ſaccos, 12 aperuerunt ſinguli. ❡ Quos ſcrutatus, incipiens à maiore vſq; ad minimum, inuenit ſcyphum in ſac13co Ben-iamin. ❡ At illi ſciſſis veſtibus, oneratiſque 14 rurſum aſinis, reuerſi ſunt in oppidum. ❡ Primuſque Iudas cum fratribus ingreſſus eſt ad Ioſeph (necdum enim de loco abierat) omneſque ante eum

15 pariter in terram corruerunt. ❡ Quibus ille ait: Cur D ſic agere voluiſtis? an ignoratis, quòd non ſit ſimi16lis mei in augurandi ſcientia? ❡ Cui Iudas: Quid reſpondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut iuſtè poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem ſeruorum tuorum: en omnes ſerui ſumus domini mei, & nos, & apud quem inuen17tus eſt ſcyphus. ❡ Reſponditq; Ioſeph: Abſit à me, vt ſic agam: qui furatus eſt ſcyphum, ipſe ſit ſeruus meus: vos autem abite liberi ad patrem veſtrum. 18 ❡ Accedens autem propius Iudas, confidenter ait: E Oro domine mi, loquatur ſeruus tuus verbum in auribus tuis, & ne iraſcaris famulo tuo: tu es enim 19 poſt Pharaonē ❡ dominus meus. Interrogaſti ‖ prius 20 ſeruos tuos: Habetis patrem, aut fratrem? ❡ Et nos reſpondimus tibi domino meo: Eſt nobis pater ſenex, & puer paruulus, qui in ſenectute illius natus eſt, cuius vterinus frater mortuus eſt: & ipſum ſolum habet mater ſua; pater verò tenerè diligit eum. 21 ❡ Dixiſtiq; ſeruis tuis: Adducite eum ad me, & po22nam oculos meos ſuper illum. ❡ Suggeſſimus domino meo: Non poteſt puer relinquere patrem 23 ſuum: ſi enim illum dimiſerit, morietur. ❡ ‖ Et dixiſti ſeruis tuis: Nisi venerit frater veſter minimus vobiſcum, non videbitis amplius faciem meam. 24 ❡ Cùm ergo aſcendiſſemus ad famulum tuum patrem noſtrum, narrauimus ei omnia quæ locutus 25 eſt dominus meus. ❡ Et dixit pater noſter: Reuer26timini, & emite nobis parum tritici. ❡ Cui diximus: Ire non poſſumus: ſi frater noſter minimus deſcen-

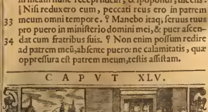
derit nobiſcum, proficiſcemur ſimul: alioquin illo 27 abſente, non audemus videre faciem viri. ❡ Ad quę G ille reſpondit: ‖ Vos ſcitis, quòd duos genuerit mihi vxor mea. ❡ Egreſſus eſt vnus, & dixiſtis, Beſtia 28 deuorauit eum: & hucuſque non comparet. ❡ Si tu29leritis & iſtum, & aliquid ei in via contigerit; de30ducetis canos meos cum mœrore ad inferos. ❡ Igitur ſi intrauero ad ſeruum tuum patrem noſtrum, & puer defuerit, (cùm anima illius ex huius anima 31 dependeat), ❡ videritque eum non eſſe nobiſcum; morietur, & deducēt famuli tui canos eius cum do32lore ad inferos. ❡ Ego propriè ſeruus tuus ſim qui in meam hunc recepi fidem, & ſpopondi, dicens: ‖ Niſi reduxero eum, peccati reus ero in patrem 33 meum omni tempore. ❡ Manebo itaq; ſeruus tuus pro puero in miniſterio domini mei, & puer aſcen34dat cum fratribus ſuis. ❡ Non enim poſſum redire ad patrem meũ, abſente puero: ne calamitatis, quæ oppreſſura eſt patrem meum, teſtis aſſiſtam.

Sup. 43. a 3. & 5.

Sup. 37. c 43. 8. 33.

Sup. 43. b 9.

CAPVT XLV.

1 A NOn ſe poterat vltrà cohibere Ioſeph multis coram aſtantibus: vnde præcepit, vt egrederentur cuncti foras, & nullus in2tereſſet alienus agnitioni mutuæ. ❡ Eleuauitq; vocem cum fletu, quam audierunt Aegy3ptij, omniſque domus Pharaonis. ❡ Et dixit fratribus ſuis: Ego ſum Ioſeph: adhuc pater meus viuit? Non poterant reſpōdere fratres nimio terrore per4territi. ❡ Ad quos ille clementer: Accedite, inquit,

ad me.

ad me. Et cùm acceſsiſſent propè, Ego ſum, ait, Ioſeph frater veſter, quem vẽdidiſtis in Aegyptum. ¶ Nolite pauere, neque vobis durum eſſe videatur, quòd vendidiſtis me in his regionibus: pro ſalute enim veſtra miſit me Deus ante vos in Aegyptum. ¶ Biennium eſt enim quòd cœpit fames eſſe in terra: & adhuc quinque anni reſtant, quibus nec arari poterit, nec meti. ¶ Præmiſitq; me Deus, vt reſeruemini ſuper terram, & eſcas ad viuendum habere poßitis. ¶ Non veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum: qui fecit me quaſi patrem Pharaonis, & dominum vniuerſæ domus eius, ac principem in omni Terra-Aegypti. ¶ Feſtinate, & aſcendit ad patrem meum, & dicetis ei: Hæc mandat filius tuus Ioſeph: Deus fecit me dominum vniuerſæ Terræ-Aegypti: deſcende ad me, ne moreris, ¶ & habitabis in Terra-Geſſen: erisq; iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuerſa quæ poſſides. ¶ Ibiq; te paſcam (adhuc enim quinque anni reſidui ſunt famis) ne & tu pereas, & domus tua, & omnia quæ poſſides. ¶ En oculi veſtri & oculi fratris mei Ben-iamin vident, quòd os meum loquatur ad vos. ¶ Nunciate patri meo vniuerſam gloriam meam, & cuncta quæ vidiſtis in Aegypto: feſtinate, & adducite eum ad me. ¶ Cumq; amplexatus recidiſſet in collum Ben-iamin fratri ſui, fleuit: illo quoque ſimiliter flente ſuper collum eius. ¶ Oſculatusq; eſt Ioſeph omnes fratres ſuos, & plorauit ſuper ſingulos: poſt quæ auſi ſunt loqui ad eum. ¶ Auditumq; eſt & celebri ſermone vulgatum in aula regis, Venerunt fratres Ioſeph. & gauiſus eſt Pharao, atque omnis familia eius. ¶ Dixitq; ad Ioſeph, vt imperaret fratribus ſuis, dicens: Onerantes iumenta, ite in Terram-Chanáan, ¶ & tollite inde patrem veſtrum & cognationem, & venite ad me: & ego dabo vobis omnia bona Aegypti, vt comedatis medullam terræ. ¶ Præcipe etiam, vt tollãt plauſtra de Terra-Aegypti, ad ſubuectionem paruulorum ſuorum, ac coniugum: & dicito, Tollite patrem veſtrum, & properate quantocyus venientes, ¶ nec dimittatis quicquam de ſuppellectili veſtra: quia omnes opes Aegypti, veſtræ erunt. ¶ Feceruntq; filij Iſraël, vt eis mandatum fuerat. Quibus dedit Ioſeph plauſtra, ſecundùm Pharaonis imperium, & cibaria in itinere. ¶ Singulis quoque proferri iuſſit binas ſtolas: Ben-iamin verò dedit trecentos argenteos cum quinque ſtolis optimis: ¶ tantundem pecuniæ & veſtium mittens patri ſuo, addens eis aſinos decem qui ſubueherent ex omnibus diuitijs Aegypti, & totidem aſinas, triticum in itinere, panesq; portantes. ¶ Dimiſit ergo fratres ſuos: & proficiſcentibus ait: Ne iraſcamini in via. ¶ Qui aſcendentes ex Aegypto, venerunt in Terram-Chanaán ad patrem ſuum Iacob: ¶ & nunciauerunt ei, dicentes: Ioſeph filius tuus viuit: & ipſe dominatur in omni Terra-Aegypti. Quo audito Iacob, quaſi de graui ſomno euigilans, tamen non credebat eis. ¶ Illi contrà, referebant omnem ordinem rei. Cumq; vidiſſet plauſtra & vniuerſa quæ miſerat, reuixit ſpiritus eius, ¶ & ait: Sufficit mihi ſi adhuc Ioſeph filius meus viuit: vadam & videbo illum antequàm moriar.

CAPVT XLVI.

Profectusq; Iſrael cum omnibus quę habebat, venit ad Puteũ-iuramẽti: & mactatis ibi victimis Deo patris ſui Iſaac, ¶ audiuit eum per viſionẽ nocte vocantẽ ſe, & dicẽtem ſibi: Iacob, Iacob. Cui reſpondit: Ecce adſum. ¶ Ait illi Deus: Ego ſum fortiſsimus Deus patris tui: noli timere, deſcende in Aegyptũ, quia in gentem magnam faciam te ibi. ¶ Ego deſcendam tecum illuc, & ego inde adducã te reuertentẽ. Ioſeph quoq; ponet manus ſuas ſuper oculos tuos. ¶ Surrexit aũt Iacob à Puteo-iuramẽti: tuleruntq; eũ filij cũ paruulis & vxoribus ſuis in plauſtris q̃ miſerat Pharao ad portandũ ſenẽ, ¶ & oĩa q̃ poſſederat in Terra-Chanáã: venitq; in Aegyptũ cũ oĩ ſemine ſuo. ¶ Filij eius, & nepotes filiæ, & cuncta ſimul ꝓgenies. ¶ Hæc ſunt aũt noĩa filiorũ Iſraël, q ingreſſi ſunt in Aegyptũ, ipſe cũ liberis ſuis. Primogenitus Ruben. ¶ Filij Rubẽ: Henoch & Phallũ & Heſron & Charmi. ¶ Filij Simeon: Iamuel & Iamin* & Ahod & Iachin & Sohar, & Saul filius Chananitidis. ¶ Filij Leui: Gerſon, & Cahath, & Merari. ¶ Filij Iuda: Her & Onã, & Sela, & Phares & Zara. mortui ſunt aũt Her & Onã in Terra-Chanáan. Natiq; ſunt filij Phares: Heſron & Hamul. ¶ Filij Iſachar: Thola & Phua & Iob & Simerõ. ¶ Filij Zabulon: Sared & Elon & Iahelel. ¶ Hi filij Lię quos genuit in Meſopotamia Syriæ cum Dina filia ſua: oẽs animę filiorũ eius & filiarũ, triginta tres. ¶ Filij Gad: Sephõ & Aggi & Eſebon & Suni & Heri, & Arodi & Areli. ¶ Filij Aſer: Iãna & Ieſua & Ieſſui, & Beria, Sara quoq; ſoror eorũ. Filij Beria: Heber & Melchiel. ¶ Hi filij Zelphæ, quã dedit Laban Liæ filię ſuæ: & hos genuit Iacob, ſedecim aĩas. ¶ Filij Rachel vxoris Iacob. Ioſeph & Ben-iamin. ¶ Natiq; ſunt Ioſeph filij in Terra-Aegypti, quos genuit ei Aſeneth filia Phutipharis ſacerdotis Helіopoleos: Manaſſes & Ephráim. ¶ Filij Ben-iamin: Bela & Bechor & Aſbel & Gera & Naaman & Echi & Ros & Mophim & Ophim & Ared. ¶ Hi filij Rachel, quos genuit Iacob: omnes animæ quatuordecim. ¶ Filij Dã: Huſim. ¶ Filij Nephthali: Iaſiel & Guni & Ieſer & Sallem. ¶ Hi filij Balæ, quã dedit Labã Racheli filiæ ſuæ: & hos genuit Iacob: omnes animę ſeptem. ¶ Cũctæq; animæ quæ ingreſſę ſunt cum Iacob in Aegyptum, & egreſſæ ſunt de femore illius, abſq; vxoribus filiorum eius, ſexaginta ſex. ¶ Filij autem Ioſeph qui nati ſunt ei in Terra-Aegypti, animæ duæ. Oẽs aĩæ domus Iacob, quę ingreſſæ ſunt in Aegyptum, fuére ſeptuaginta. ¶ Miſit autẽ Iudam ante ſe ad Ioſeph, vt nunciaret ei, & ille occurreret in Geſſen. ¶ Quò cùm perueniſſet, iuncto Ioſeph curru ſuo, aſcendit obuiam patri ſuo ad eundem locũ: vidensq;

Act. 7. b. 13. — Inf. 50. c. 20. — Act. 7. b. 15. — Ioſ. 24. — Pſal. 104. — Exo. 1. — Num. 26. — 1. Para. 5. — Exod. 6. — 1. Par. 4. — 1. Par. 6. — 1. Par. 2. — Super. 38. — 1. Par. 7. — Super. 41. — 1. Par. 7. — Deu. 10.

eum,irrui. ſuper collum eius,& inter amplexus fle-
30 uit. ¶ Dixitq; pater ad Ioſeph: Iam lætus moriar,
quia vidi faciem tuam, & ſuperſtitem te relinquo.
31 ¶At ille locutus eſt ad fratres ſuos,& ad omnem do
mum patris ſui: Aſcendam, & nunciabo Phaiaoni,
dicamq; ei: Fratres mei, & domus patris mei, qui
32 erant in Terra-Chanaán, venerunt ad me: ¶ & ſunt
viri paſtores ouium,curamq; habēt alendorum gre
gum: pecora ſua & armenta, & omnia quæ habere
33 potuerunt, adduxerunt ſecum. ¶ Cumq; vocauerit
34 vos, & dixerit, Quod eſt opus veſtrum? ¶ Reſpon-
debitis: Viri paſtores ſumus ſerui tui,ab infantia no
ſtra vſque in præſens, & nos & patres noſtri. Hæc
autem dicetis, vt habitare poſſitis in Terra-Geſſen:
quia deteſtantur Aegyptij omnes paſtores ouium.

CAPVT XLVII.

1 A Ngreſſus ergo Ioſeph nunciauit Pharao-
ni, dicens: Pater meus, & fratres, oues
eorum & armenta & cuncta quæ poſſi-
dent, venerunt de Terra-Chanaán:& ec-
2 ce conſiſtunt in Terra-Geſſen. ¶ Extremos quoq;
fratrum ſuorum quinq; viros conſtituit coram re-
3 ge: ¶ Quos ille interrogauit, Quid habetis operis?
Reſponderunt: Paſtores ouium ſumus ſerui tui &
4 nos,& patres noſtri. ¶ Ad peregrinandum in terram
tuam venimus: quoniam nō eſt herba gregibus ſer-
uorum tuorum,ingraueſcente fame in Terra-Cha-
[-8.] B naán: petimusq; vt eſſe nos iubeas ſeruos tuos in
5 Terra-Geſſen. ¶ Dixit itaq; rex ad Ioſeph: Pater tuus
6 & fratres tui venerunt ad te. ¶ Terra-Aegypti in cō
ſpectu tuo eſt, in optimo loco fac eos habitare, &
trade eis Terrā-Geſſen. Quòd ſi noſti in eis eſſe vi-
ros induſtrios, cōſtitue illos magiſtros pecorū meo
7 rū. ¶ Poſt hæc introduxit Ioſeph patrē ſuum ad Re-
8 gém, & ſtatuit eū coram eo: qui benedicens illi, ¶ &
interrogatus ab eo: Quot ſunt dies annorū vitę tuę?
9 ¶ reſpondit: Dies peregrinationis vitę meæ cētū tri-
ginta annorū ſunt, parui & mali, & non peruenerūt
C vſq; ad dies patrū meorū quibus peregrinati ſunt.
10 ¶ Et benedicto rege egreſſus eſt foras. ¶ Ioſeph verò
11 patri & fratribus ſuis dedit poſſeſſionē in Aegypto
in optimo terræ loco, Rameſſes, vt præceperat Pha
12 rao. ¶ Et alebat eos, omnēq; domū patris ſui, præbēs
13 cibaria ſingulis. ¶ In toto enim Orbe panis deerat, &
oppreſſerat fames terrā, maximè Aegypti & Cha-
14 naán. ¶ E quibus omnē pecuniam congregauit pro
venditione frumēti, & intulit eam in ærarium regis.
15 ¶ Cumq; defeciſſet emptoribus precium, vênit cun-
[anem. 4.] cta Aegyptus ad Ioſeph, dicens: Da nobis panes:
D quare morimur corā te, deficiente pecunia? ¶ Qui-
16 bus ille reſpondit: Adducite pecora veſtra, & dabo
17 vobis pro eis cibos, ſi preciū nō habetis. ¶ Quæ cùm
adduxiſſent, dedit eis alimenta pro equis, & ouibus,
& bobus, & aſinis: ſuſtentauitque eos illo anno pro
18 cōmutatione pecorum. ¶ Venerunt quoque anno ſe
cundo, & dixerunt ei: Nō celamus Domino noſtro,
quòd deficiente pecunia, pecora ſimul defecerunt:
nec clam te eſt, quòd abſque corporibus & terra ni-
19 hil habeamus. ¶ Cur ergo moriemur te vidente? &
nos & terra noſtra tui erimus: eme nos in ſeruitutē
regiam, & præbe ſemina, ne pereunte cultore redi-
20 gatur terra in ſolitudinem. ¶ Emit igitur Ioſeph om
E nem Terram-Aegypti, vendentibus ſingulis poſſeſ
ſiones ſuas præ magnitudine famis. Subiecitq; eam
21 Pharaoni, ¶ & cūctos populos eius à nouiſſimis ter-
22 minis Aegypti vſq; ad extremos fines eius, ¶ præter
terrā ſacerdotum quæ à rege tradita fuerat eis: qui-
bus & ſtatuta cibaria ex horreis publicis prębeban-
tur: & idcirco nō ſunt cōpulſi vendere poſſeſſiones
23 ſuas. ¶ Dixit ergo Ioſeph ad populos: En, vt cernitis,
& vos & terram veſtrā Pharao poſſidet: accipite ſe-
24 mina, & ſerite agros, ¶ vt fruges habere poſſitis. Quī-
tā partem regi dabitis: quatuor reliquas permitto
F vobis in ſementē, & in cibum familijs & liberis ve-
25 ſtris. ¶ Qui reſpōderūt: Salus noſtra in manu tua eſt:
reſpiciat nos tātùm dominus noſter, & læti ſeruie-
26 mus regi. ¶ Ex eo tēpore vſq; in præſentē diē in vni-
uerſa Terra-Aegypti regibus quinta pars ſoluitur,
& factū eſt quaſi in legem, abſq; terra ſacerdotali,
27 quę libera ab hac cōditione fuit. ¶ Habitauit ergo Iſ-
raël in Aegypto, ideſt, in Terra-Geſſen, & poſſedit
28 eā: auctusq; eſt, & multiplicatus nimis. ¶ Et vixit in
G ea decē & ſeptē annis: factiq; ſunt omnes dies vitæ
29 illius, centū quadraginta ſeptē annorum. ¶ Cūq; ap-
propinquare cerneret diem mortis ſuæ, vocauit fi-
lium ſuum Ioſeph, & dixit ad eū: Si inueni gratiam,
in conſpectu tuo, ‖ pone manum tuam ſub femore [Sup. 24. 2.]
meo: & facies mihi miſericordiam & veritatem,
30 vt non ſepelias me in Aegypto: ¶ ſed dormiam cum
patribus meis, & auferas me de terra hac, condasq;
in ſepulchro maiorum meorum. Cui reſpondit Io-
31 ſeph: Ego faciam quod iuſſiſti. ¶ Et ille: Iura ergo,
inquit, mihi. Quo iurante, adorauit Iſraël Dominū,
conuerſus ad lectuli caput.

CAPVT XLVIII.

1 A His itaque tranſactis, nunciatum eſt Ioſeph,
quòd ęgrotaret pater ſuus: qui aſſumptis
duobus filijs Manaſſe & Ephráim, ire per
2 rexit. ¶ Dictumque eſt ſeni: Ecce filius
tuus Ioſeph venit ad te. Qui confortatus ſedit
3 in lectulo. ¶ Et ingreſſo ad ſe Ioſeph ait: Deus om- [-10.]
nipotens ‖ apparuit mihi in Luza, quæ eſt in Ter- [Sup. 28. 13.]
4 ra-Chanaan: benedixitque mihi, ¶ & ait: Ego te
augebo & multiplicabo, & faciam te in turbas popu
lorum: taboq; tibi terram hanc, & ſemini tuo poſt

te

5 te in possessionẽ sempiternã. ? Duo ergo filij tui qui | nati sunt tibi in Terra-Aegypti antequã huc venirẽ ad te, mei erunt: | Ephràim & Manasses, sicut 6 Ruben & Simeon reputabũtur mihi. ? Reliquos autẽ, quos genueris post eos, tui erunt, & nomine fra- 7 trum suorũ vocabuntur in possessionibus suis. ? Mi- B hi enim qñ veniebã de Mesopotámia, | mortua est Rachel in Terra-Chanáã in ipso itinere, eratq; vernũ tẽpus: & ingrediebar Ephratham, & sepeliui eã iuxta viam Ephrathæ, quæ alio nomine appellatur 8 Beth-léhem. ? Videns autẽ filios eius, dixit ad eũ: 9 Qui sunt isti? ? Respondit: Filij mei sunt, quos donauit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad 10 me, vt benedicã illis. ? Oculi enim Israël caligabãt pre nimia senectute, & clarè videre nõ poterat. Applicitosq; ad se, deosculatus & circumplexus eos, 11 ? dixit ad filiũ suũ: Non sum fraudatus aspectu tuo, 12 insuper ostendit mihi Deus semen tuum. ? Cumq; tulisset eos Ioseph de gremio patris, adorauit pro- 13 nus in terrã. ? Et posuit Ephráim ad dexterã suã, id C est, ad sinistrã Israël: Manassem verò in sinistra sua, ad dexterã scilicet patris, applicuitq; ambos ad eũ. 14 ? Qui extendens manum dexterã, posuit super caput Ephráim, minoris fratris: sinistram autẽ, super caput Manasse qui maior natu erat, cõmutans ma- 15 nus. ? | Benedixitq; 'Iacob filijs Ioseph, & ait: Deus in cuius cõspectu ambulauerunt patres mei, Abrahã & Isaac, Deus qui pascit me ab adolescẽtia mea 16 vsq; in præsentem diem: ? | Angelus qui eruit me de cũctis malis, benedicat pueris istis, & inuocetur super eos nomen meũ, nomina quoq; patrum meorũ Abraham & Isaac, & crescant in multitudine super 17 terrã. ? Videns autẽ Ioseph, q posuisset pater suus dexterã manũ super caput Ephráim, grauiter acce- D pit: & apprehensam manũ patris leuare conatus est de capite Ephráim, & trãsferre super caput Manas- 18 se. ? Dixitq; ad patrẽ: Nõ ita cõuenit pater: quia hic est primogenitus, pone dexterã tuã sup caput eius. 19 ? Qui renuens, ait: Scio fili mi, scio: & iste quidẽ erit i populos, & multiplicabitur: sed frater eius minor, 20 maior erit illo, & semẽ illius crescet in gẽtes. ? Benedixitq; eis in tẽpore illo, dicẽs: In te benedicetur Israël, atq; dicetur, Faciat tibi DEVS sicut Ephráim, & sicut Manasse. Cõstituitq; Ephráim ante Ma- 21 nassen. ? Et ait ad Ioseph filiũ suũ: En ego morior, & erit Deus vobiscũ, reducetq; vos ad terrã patrũ ve- 22 strorum. ? Do tibi | partem vnã extra fratres tuos, quã tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.

Marginal notes: 1 Sup. 41. f. 50. | 1 Iosu. 13. b. 7. d. 29. | 1 Sup. 35. c. 11. | 1 Heb. 11. d. 21. 'Ioseph filiis suo 9. Sup. 31. d. 29. 32. a. b. | 1 Mat. 18. b. 10. | 'ei 4. | 1 Iosu. 15. b. 7. 16. a. 1. | 1 Iosu. 24. h. 8.

CAPVT XLIX.

1 V Ocauit autem Iacob filios suos, & ait eis: A Congregamini, vt annunciem quæ ventura sunt vobis in diebus nouissimis. 2 ? Congregamini, & audite filij Iacob, 3 audite Israel patrem vestrum. ? Ruben primogenitus meus; tu fortitudo mea, & principium dolo- 4 ris mei, prior in donis, maior in imperio. ? Effusus es sicut aqua, non crescas: | quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius. 5 ? Simeon & Leui fratres: vasa iniquitatis bellan- 6 tia. ? In consilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum, & in voluntate sua suf- 7 foderunt murum. ? Maledictus furor eorum, quia pertinax: & indignatio eorum, quia dura: | diuidam eos in Iacob: & dispergam eos in Israël. 8 ? Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in B ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filij 9 patris tui. ? | Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi ascendisti: requiescens accubuisti vt leo, & qua- 10 si leena, quis suscitabit eum? ? | NON AVFERETVR sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit ex- 11 pectatio gentium. ? Ligans ad vineam pullum suũ, & ad vitem ó fili mi asinam suam. Lauabit in vino stolã suã, & in sanguine vuę palliũ suũ. ? Pulchriores 12 sunt oculi eius vino, & dentes eius lacte cãdidiores. 13 ? Zabulon in littore maris habitabit, & in statione nauium pertingens vsq; ad Sidonem. 14 ? Issachar asinus fortis accubans inter terminos. 15 ? Vidit requiem q esset bona, & terram q optima: & supposuit humerum suum ad portãdum, factusq; est tributis seruiens. 16 ? Dan iudicabit populum suum sicut & alia tri- 17 bus in Israël. ? Fiat Dan coluber in via, cerastes in C semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascẽsor eius 18 retro. ? SALVTARE tuũ expectabo Dñe. 19 ? Gad, accinctus præliabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum. 20 ? Aser pinguis panis eius, & præbebit delicias re- 21 gibus. ? Nephthali ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis. 22 ? | Filius accrescens Ioseph, filius accrescẽs, & de- 23 corus aspectu: filiæ discurrerunt super murum. ? Sed exasperauerunt eum, & iurgati sunt, inuiderũtq; 24 illi habentes iacula. ? Sedit in forti arcus eius, & dissoluta sunt vincula brachiorum & manuũ illius per manus potentis Iacob: inde pastor egressus est, 25 lapis Israël. ? Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cœli desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, 26 benedictionibus huberum & vuluæ. ? Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus D patrum eius: donec 'veniret 'desiderium collium æternorum: fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos. 27 ? Ben-iamin lupus rapax, manè comedet prædam, 28 & vesperè diuidet spolia. ? Omnes hi in tribubus Israël duodecim: hęc locutus est eis pater suus, be- 29 nedixitque singulis, benedictionibus proprijs. ? Et præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum, sepelite me cum patribus meis in spelunca 30 duplici quę est in agro Ephron Hethæi, ? cõtra Mabre in Terra-Chanaan | quam emit Abraham cum agro ab Ephrõ Hethęo in possessionem sepulchri. 31 ? Ibi sepelierunt eum, & Saram vxorem eius: ibi sepultus est Isaac cum Rebecca coniuge sua: ibi & Lia 32 condita iacet. ? Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, & obijt, appositusque est ad populum suum.

Marginal notes: Deut. 33. a. b. | 1 Sup. 35. d. 22. 1. Par. 5. a. 1. | 1 Sup. 34. d. 25. | 1 Iosu. 19. a. 1. 21. a. b. | 1 1. Par. 5. a. 2. | 1 Ioh. 1. f. 45. Matth. 1. a. 6. | 1 1. Par. 5. a. 1. | veniat 5. | 1 Sup. 23. d

CAPVT L.

1 A Qvod cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens & deosculans eum. 2 ⁋ Præcepitque seruis suis medicis, vt aromatibus condirent patrē. 3 ⁋ Quibus iussa explentibus, transierunt quadraginta dies: iste quippe mos erat cadauerum conditorum: fleuitq; eum 4 Aegyptus septuaginta diebus. ⁋ Et expleto planctus tempore, loquutus est Ioseph ad familiā Pharaonis: Si inueni gratiam in conspectu vestro, lo-5 quimini in auribus Pharaonis: ⁋ eò quòd pater meus adiurauerit me, dicens; En morior; in sepulchro meo ‖ quod fodi mihi in Terra-Chanáan, sepelies me. Ascendam igitur, & sepeliam patrem 6 meum, ac reuertar. ⁋ Dixitq; ei Pharao: Ascende, 7 & sepeli patrem tuum, sicut adiuratus es. ⁋ Quo B ascendente, ierunt cū eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique maiores natu Terræ-Aegypti: 8 ⁋ domus Ioseph cum fratribus suis absque paruulis & gregibus, atque armentis quæ dereliquerunt in 9 Terra-Gessen. ⁋ Habuit quoque in comitatu cur-10 rus & equites: & facta est turba non modica. ⁋ Veneruntque ad Aream-Atad, quæ sita est trans Iordanem: vbi celebrantes exequias plāctu magno at-11 que vehementi, impleuerunt septem dies. ⁋ Quod cùm vidissent habitatores Terræ-Chanáan, dixerunt: Planctus magnus est iste Aegyptijs. Et idcirco vocatum est nomen loci illius, Planctus-Aegy-12 pti. ⁋ Fecerunt ergo filij Iacob, sicut præceperat eis: 13 ⁋ Et portantes eum in Terram-Chanáan, ‖ sepelierunt eum in spelunca duplici, ‖ quam emerat Abraham cum agro in possessioné sepulchri ab Ephron 14 Hethæo, contra faciem Mambre. ⁋ Reuersusq; est C Ioseph in Aegyptum cū fratribus suis, & omni co-15 mitatu, sepulto patre. ⁋ Quo mortuo, timentes fratres eius, & mutuò colloquentes, Ne fortè memor sit iniuriæ quam passus est, & reddat nobis omne 16 malum quod fecimus; ⁋ mādauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequàm moreretur, 17 ⁋ vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obsecro, vt obliuiscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati, atque malitiæ quam exereuerunt in te: nos quoque oramus, vt *seruo Dei patri tuo`, dimittas iniquitatē 18 hanc. Quibus auditis, fleuit Ioseph. ⁋ Venerūtq; ad eū fratres sui: & proni adorātes in terrā dixerūt: Ser-19 ui tui sumus. ⁋ Quibus ille respondit: Nolite time-20 re: num Dei possumus resistere voluntati? ⁋ ‖ Vos D cogitastis de me malū: sed Deus vertit illud in bonum: vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis: 21 & saluos faceret multos populos. ⁋ Nolite timere, ego ‖ pascam vos & paruulos vestros, consolatusq; 22 est eos, & blandè ac leniter est locutus. ⁋ Et habitauit in Aegypto cum omni domo patris sui: vixitque centum decem annis. Et vidit Ephráim filios vsque ad tertiam generationem. ‖ Filij quoque Machir fi-23 lij Manasse, nati sunt in genibus Ioseph. ⁋ Quibus transactis, ‖ loquutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram quam iurauit Abraham, Isaac, 24 & Iacob. ⁋ Cumque adiurasset eos, atque dixisset: Deus visitabit vos, ‖ asportate ossa mea vobiscum

25 de loco isto: ⁋ mortuus est expletis centum decem vitæ suæ annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Aegypto.

[Margin: Sup. 47. g 9. — Act. 7. b 6. — Sup. 23. d 6. — 8. — *seruis Dei patris tui 2 — Sup. 45. b 7. — Sup. 49. c 12. — Nu. 32. g 39. — Hebr. 11. 12. — Exo. 13. d 19. — Ios. 24. g 32.]

Libri Genesis finis.

LIBER

LIBER EXODVS,

HEBRAICE VEELLE-SEMOTH,

id est, Hæc sunt nomina.

CAPVT PRIMVM.

Gene.46. a.8.

1 A Hæc sunt nomina filiorum Israël, qui ingressi sunt in Aegyptum cum Iacob, singuli cum domibus suis 2 introierunt. ❡ Ruben, Si- 3 meon, Leui, Iudas, ❡ Issachar, Zabûlon, & Ben-ia- 4 min, ❡ Dan, & Nephthali, 5 Gad, & Aser. ❡ Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Ioseph 6 autem in Aegypto erat. ❡ Quo mortuo & vniuersis 7 fratribus eius, omniq; cognatione sua; ❡ ‖ filij Israel creuerunt, & quasi germinantes multiplicati sunt: 8 ac roborati nimis impleuerunt terram. ❡ Surrexit B intereà rex nouus super Aegyptum, qui ignorabat 9 Ioseph: ❡ & ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israël multus, & fortior nobis est. ❡ Veni- 10 te, sapienter opprimamus eum: ne fortè multiplicetur: & si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisq; nobis egrediatur de 11 terra. ❡ Præposuit itaq; eis magistros operum, vt affligerent eos oneribus: ædificaueruntq; vrbes ta-

‖ Act.7. c.17.

bernaculorum Pharaoni, Phitom, & Ramesses. 12 ❡ Quantoq; opprimebant eos, tantò magis multiplicabantur, & crescebant: oderantq; filios Israël 13 Aegyptij, ❡ & affligebant illudentes eis*. ❡ Atque 14 ad amaritudinem perducebant vitam eorum ope- C ribus duris luti, & lateris, omniq; famulatu, quo 15 in terræ operibus premebantur. ❡ Dixit autem rex Aegypti obstetricibus Hebræorum, quarum vna

* & inuidentes.

Sap.18. b.5.

16 vocabatur Sephora, altera Phua, ❡ præcipiens eis Quando obstetricabitis Hebræas, & partus tempus

aduenerit; si masculus fuerit, interficite eum: si fœ- 17 mina, reseruate. ❡ Timuerunt autem obstetrices D Deum, & non fecerunt iuxta præceptum regis Ae- 18 gypti, sed conseruabant mares. ❡ Quibus accersitis ad se Rex ait: Quidnam est hoc quod facere 19 voluistis, vt pueros seruaretis? ❡ Quæ responderunt: Non sunt Hebrææ sicut Aegyptiæ mulieres: ipsæ enim obstetricandi habent scientiam, & prius- 20 quàm veniamus ad eas, pariunt. ❡ Bene ergo fecit

Deus obstetricibus: & creuit populus, confortatusque est nimis. 21 ❡ Et quia timuerunt obstetrices 22 Deum, ædificauit eis domos. ❡ Præcepit ergo Pharao omni populo suo, dicens: Quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proijcite: quicquid fœminini, reseruate.

CAPVT II.

1 EGressus est post hęc vir de domo Leui.
A ⸿Et accepit vxorem stirpis suæ: quę con-
2 cepit & peperit filium: & vidēs eum ele-
3 gantē, abscondit tribus mēsibus. ⸿Cumq́; iam celare nō posset, sumpsit fiscellam scirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice, posuitq́; intus infantulum, & exposuit eum in carecto ripæ fluminis,
4 ⸿stante procul sorore eius, & considerante euētum
5 rei. ⸿‖Ecce autem descendebat filia Pharaonis, vt lauaretur in flumine: & puellæ eius gradiebantur per crepidinem aluei. Quæ cùm vidisset fiscellam in

papyrione, misit vnam è famulabus suis: & allatam
6 ⸿aperiens, cernensq́; in ea paruulum vagientem, miserta eius, ait: De infantibus Hebræorum est hic.
7 ⸿Cui soror pueri: Vis, inquit, vt vadam, & vocem ti-
B bi mulierem Hebręam, quę nutrire possit infantu-
8 lum? ⸿Respondit: Vade. Perrexit puella, & voca-
9 uit matrem suam. ⸿Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, & nu-
10 triuit puerum, ⸿adultumq́; tradidit filię Pharaonis. Quem illa adoptauit in locum filij, vocauitq́; nomen eius Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.
11 ⸿In diebus illis pòstquàm creuerat Moyses, ‖egres-

sus est ad fratres suos: viditq́; afflictionem eorum, & virum Aegyptium percutientem quendā de He-
12 bræis fratribus suis. ⸿Cumq́; circunspexisset huc atq; illuc, & nullum adesse vidisset; percussum Ae-
13 gyptium abscondit sabulo. ⸿Et egressus die altero, conspexit duos Hebręos rixantes: dixitq́; ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum?
14 ⸿Qui respondit: Quis constituit te principem &
C iudicem super nos? num occidere me tu vis, sicut

herì occidisti Aegyptium? ⸿Timuit Moyses, & ait: Quomodo palam factum est verbum istud?
15 ⸿Audiuitq́ue Pharao sermonem hunc, & quærebat occidere Moysen: qui fugiens de conspectu eius, moratus est in Terra-Madian, & sedit iuxta
16 puteum. ⸿Erant autem sacerdoti Madian septem filię, quę venerant ad hauriendam aquam: & impletis canalibus adaquare cupiebant `greges` pa-
17 tris sui. ⸿Superuenêre pastores, & eiecerunt eas: surrexitq́; Moyses, & defensis puellis, adaquauit
18 oues earum. ⸿Quæ cùm reuertissent ad `Raguel` patrem suum, dixit ad eas: Cur velociùs venistis
19 solito? ⸿Responderunt: Vir Aegyptius liberauit nos de manu pastorum: insuper & hausit aquam
20 nobiscum, potumq́; dedit ouibus. ⸿At ille: Vbi est?
D inquit. Quare dimisistis hominem? vocate eum, vt

21 comedat panem. ⸿Iurauit ergo Moyses, quòd habitaret cum eo. ‖Accepitq́; Sephoram filiam eius
22 vxorem. ⸿Quę peperit ei filium quem vocauit Gersam, dicens: Aduena fui in terra aliena. -Alterum verò peperit`: quem vocauit Eliézer, dicens: Deus enim patris mei-adiutor meus, &` eripuit me
23 de manu Pharaonis. ⸿Post multum verò temporis, mortuus est rex Aegypti: & ingemiscentes filij Israël, propter opera vociferati sunt: ascenditque
24 clamor eorum ad Deum ab operibus. ⸿Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus est fœderis
25 quod pepigit cum Abraham, Isaac, & Iacob. ⸿Et respexit Dominus filios Israël, & `liberauit` eos.

Marginal notes: [...]f.6.c.30. | [N]um. 23. 59. | [1.] Par. 13. 13. | Act. 7. 21. | [H]eb. 11. 23. | Heb. 11. 24. | greges. | Iethro. | Inf. 18. [...] 3. | 1.Par.23. 15. | - 2. | - 4. | cognouit eos.

CAPVT

CAPVT III.

1 A Moyses autem pascebat oues Iethro soceri sui, sacerdotis Madian: cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad 2 montem Dei Horeb. ‖ Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat, quòd rubus arderet, & nō combureretur. 3 ‖ Dixit ergo Moyses: Vadam & videbo visionem hanc 4 magnam, quare non comburatur rubus. ‖ Cernens B autem Dominus, quòd pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi, & ait: Moyses, Moyses? 5 Qui respondit: Adsum. ‖ At ille: Ne appropies, inquit, huc. solue calceamentum de pedibus tuis: lo- 6 cus enim in quo stas, terra sancta est. ‖ Et ait: | Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Abscondit Moyses faciem suam: nō 7 enim audebat aspicere contra Deum. ‖ Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiā eorum qui 8 præsunt operibus. ‖ Et sciens dolorem eius, discendi vt liberem eum de manibus Aegyptiorū, & edu- C cam de terra illa in terram bonam, & spaciosam, in terram quæ fluit lacte, & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, * & 9 & Iebusæi. ‖ Clamor ergo filiorum Israel venit ad me: vidiq; afflictionē eorum qua ab Aegyptijs op- 10 primuntur. ‖ Sed veni, & mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum, filios Israël, de Aegy- 11 pto. ‖ Dixitq; Moyses ad Deum: Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios 'Israël de 12 Aegypto? ‖ Qui dixit ei: Ego ero tecum & hoc ha- D bebis signum: quòd miserim te: Cum eduxeris populum meum de Aegypto, immolabis Deo super 13 montem istum. ‖ Ait Moyses ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israel, & dicā eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi, Quod est 14 nomen eius? quid dicam eis? ‖ Dixit Dominus ad Moysen: Ego SVM QVI SVM. Ait: Sic dices 15 filijs Israel: QVI EST, misit me ad vos. ‖ Dixitq; iterum Deus ad Moysen: Hęc dices filijs Israël: Do- E minus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum 16 in generatione & generationem. ‖ Vade, & congrega seniores Israël, & dices ad eos: Dominus Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, dicens: Visitans visitaui vos: & vidi omnia quæ acciderunt vobis in Ae- 17 gypto: ‖ & dixi vt educam vos de afflictione Aegypti in Terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi F & Pherezæi & Heuæi, & Iebusæi, ad terram fluētem 18 lacte & melle. ‖ Et audient vocem tuam: ingredierisque tu & seniores Israel ad regem Aegypti, & dices ad eum: Dominus Deus Hebræorum vocauit nos: ibimus viam trium dierum in solitudinem, 19 vt immolemus Domino Deo nostro. ‖ Sed ego G scio quòd nō dimittet vos rex Aegypti, vt eatis, nisi 20 per manum validam. ‖ Extendam 'que' manum meam, & percutiam Aegyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus sum in medio eorum: post 21 hoc dimittet vos. ‖ Daboq; gratiam populo huic coram Aegyptijs: | & cùm egrediemini, non exhi- 22 bitis vacui. ‖ Sed postulabit mulier à vicina sua & ab hospita sua, vasa argentea & aurea, ac vestes: ponetisque eas super filios & filias vestras, & spoliabitis Aegyptum.

| Act. 7. c 30.
| Mat. 22. c 32. Mar. 12. c 26. Luc. 20. f 37.
* Gergezæis.
- 1.
- 2.
'enim 10.
| Infr. 11. a 2. & 12. c 35.

CAPVT IIII.

1 A Respondens Moyses, ait: Non credent mihi, neque audient vocem meam: sed di- 2 cent, Non apparuit tibi Dominus. ‖ Dixit ergo ad eum: Quid est quod tenes in 3 manu tua? Respondit: Virga. ‖ Dixitque Dominus: Proijce eam in terram. Proiecit, & versa est in 4 colubrum, ita vt fugeret Moyses. ‖ Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, versaque est in vir- 5 gam. ‖ Vt credant, inquit, quòd apparuerit tibi Dominus Deus patrum 'suorum', Deus Abraham, & 6 Deus Isaac, & Deus Iacob. ‖ Dixitq; Dominus rur- B sum: Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cùm misisset in sinum, protulit leprosam instar niuis. 7 ‖ Retrahe, ait, manū tuam in sinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat similis carni reliquæ. 8 ‖ Si non crediderint, inquit, tibi, neque audierint sermonem signi prioris; credent verbo signi 9 sequentis. ‖ Quòd si nec duobus quidem his signis crediderint, neque audierint vocem tuam; sume C aquam fluminis, & effunde eam super aridam, & quicquid hauseris de fluuio, vertetur in sangui- 10 nem. ‖ Ait Moyses: Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri & nudiustertius: & ex quo locutus es ad seruum tuū, impeditioris & tardioris lin- 11 guę sum. ‖ Dixit Dn̄s ad eum: Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntem 12 & cæcum? nónne ego? ‖ Perge igitur, | & ego ero in 13 ore tuo: doceboq; te quid loquaris. ‖ At ille: Obse- 14 cro Domine, inquit, mitte quem missurus es. ‖ Iratus Dn̄s in Moysen, ait: Aaron, frater tuus leuites, scio ꝙ eloquens sit: ecce, ipse egredietur in occur- 15 sum tuum, vidēsq; te lętabitur corde. ‖ Loquere ad D eū, & pone verba mea in ore eius: & ego ero in ore tuo, & in ore illius, | & ostendam vobis quid agere 16 debeatis. ‖ Et ipse loquetur pro te ad populum, & erit os tuū: tu autē eris ei in his quę ad Deum perti- 17 nent. ‖ Virgam quoq; hāc sume in manu tua, in qua 18 facturus es signa. ‖ Abijt Moyses, & reuersus est ad

' suorū 1.
| Mat. 10. d. 19.
| Inf. 7. a. 2

Iethro 'socerum' suum, dixitq; ei: Vadã, & reuertar ad fratres meos in Aegyptũ, vt videam si adhuc vi-
9 uant. Cui ait Iethro: Vade in pace. ⁋ Dixit ergo Dñs
E ad Moysen in Madian: Vade, & reuertere in Aegy-
ptum: mortui sunt enim omnes qui quærebant ani-
o mam tuam. ⁋ Tulit ergo Moyses vxorem suam, & filios suos, & imposuit eos super asinum, reuersus-

que est in Aegyptum, portans virgam Dei in manu
1 sua. ⁋ Dixitq; ei Dominus reuertenti in Aegyptum: Vide, vt omnia ostenta quæ posui in manu tua fa-
cias coram Pharaone: ego indurabo cor eius, & nõ
2 dimittet populum. ⁋ Dicesque ad eum: Hæc dicit
3 Dominus, Filius meus primogenitus, Israël. ⁋ Dixi
F tibi, Dimitte filium meum, vt seruiat mihi: & nolui-
sti dimittere eum: ecce ego interficiam filium tuum
4 primogenitum. ⁋ Cumque esset in itinere in diuer-
sorio, occurrit ei Dominus, & volebat occidere eũ.
5 ⁋ Tulit illicõ Sephora acutissimam petram, & cir-
cuncidit præputium filij sui, tetigitq, pedes eius, &
6 ait: Sponsus sanguinum tu mihi es. ⁋ Et dimisit eũ
postquàm dixerat, Sponsus sanguinum tu mihi es:
7 ob circuncisionem. ⁋ Dixit autem Dominus ad
G Aaron: Vade in occursum Moysi in desertum. Qui

perrexit obuiam ei in Montem Dei, & osculatus
28 est eum. ⁋ Narrauitque Moyses Aaron omnia ver-
ba Domini pro quibus miserat eum, & signa quæ

29 mandauerat. ⁋ Veneruntque simul, & congregaue-
30 runt cunctos seniores filiorum Israël. ⁋ Locutusq;
est Aaron omnia verba quæ dixerat Dominus ad
31 Moysen: & fecit signa coram populo: ⁋ & credidit
populus. Audieruntque, quòd visitasset Dominus
filios Israël, & quòd respexisset afflictionem illo-
rum: & proni adorauerunt.

CAPVT V.

1 A POst hæc ingressi sunt Moyses, & Aaron, & dixerunt Pharaoni: Hæc dicit Dominus Deus Israel, Dimitte populum meum, vt
2 sacrificet mihi in deserto. ⁋ At ille re-
spondit: Quis est Dominus, vt audiam vocem eius, & dimittam Israël? Nescio Dominum, & Israël non
3 dimittam. ⁋ Dixeruntque: Deus Hebræorum vo-
cauit nos, vt eamus viam trium dierum in solitudi-
nem, & sacrificemus Domino Deo nostro: ne fortè
4 accidat nobis pestis, aut gladius. ⁋ Ait ad eos rex Aegypti: Quare Moyses, & Aaron solicitatis popu-
5 lum ab operibus suis? Ite ad onera vestra. ⁋ Dixit-
que Pharao: Multus est populus terræ: videtis quòd turba succreuerit: quantò magis si dederitis eis re-
6 quiem ab operibus? ⁋ Præcepit ergo in die illo præ-
7 fectis operum, & exactoribus populi, dicens: ⁋ Ne-
B quaquam vltrà dabitis paleas populo ad conficien-

dos lateres, sicut prius: sed ipsi vadant, & colligant
8 stipulas. ⁋ Et mensuram laterum, quam prius fa-
ciebant, imponetis super eos, nec minuetis quic-
quam: vacant enim, & idcirco vociferantur, dicen-
9 tes, Eamus, & sacrificemus Deo nostro. ⁋ Oppri-
mantur operibus, & expleant ea: vt non acquiescãt
10 verbis mendacibus. ⁋ Igitur egressi præfecti operũ & exactores ad populum, dixerũt: Sic dicit Pharao,
11 Non do vobis paleas. ⁋ Ite, & colligite, sicubi inue-
nire poteritis: nec minuetur quicquam de opere
12 vestro. ⁋ Dispersusque est populus per omnem ter-
13 ram Aegypti ad colligendas paleas. ⁋ Præfecti quo-
C que operum instabant, dicentes: Complete opus vestrum quotidie, vt prius facere solebatis, quando
14 dabantur vobis paleæ. ⁋ Flagellatiq; sunt qui præ-
erant operibus filiorum Israël, ab exactoribus Pha-

raonis

raonis, dicentibus: Quare non impleſtis menſuram 15 laterum, ſicut prius, nec heri, nec hodie? ¶ Veneruntq; præpoſiti filiorum Iſraël, & vociferati ſunt ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra ſeruos tuos? 16 ¶ Paleæ non dantur nobis, & lateres ſimiliter imperantur. En famuli tui flagellis cędimur, & 17 iniuſtè agitur contra populum tuum. ¶ Qui ait: Vacatis otio, & idcirco dicitis, Eamus, & ſacrificemus 18 Domino. ¶ Ite ergo, & operamini: paleæ non dabuntur vobis, & reddetis conſuetum numerum 19 laterum. ¶ Videbantq; ſe præpoſiti filiorum Iſraël D 'in malum', eò quòd diceretur eis, Non minuetur 20 quicquam de lateribus per ſingulos dies. ¶ Occurreruntq; Moyſi & Aaron, qui ſtabant ex aduerſo; 21 egredientes à Pharaone. ¶ Et dixerunt ad eos: Videat Dominus, & iudicet: quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſeruis eius; 22 & præbuiſtis ei gladium, vt occideret nos. ¶ Reuerſusq; eſt Moyſes ad Dominum, & ait: Domine, cur 23 affiixiſti populum iſtum? quare miſiſti me? ¶ Ex eo enim quo ingreſſus ſum ad Pharaonem, vt loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum: & non liberaſti eos.

– 4.

'in malo

CAPVT VI.

1 A Dixitq; Dominus ad Moyſen: Nūc videbis quæ facturus ſum Pharaoni: per manum enim fortem dimittet eos, & in manu 2 robuſta eijciet illos de terra ſua. ¶ Locutusq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ego Dominus, 3 ¶ qui apparui Abraham, Iſaac, & Iacob in Deo omnipotente: & nomen meum ADONAI, 4 non indicaui eis. ¶ Pepigiq; fœdus cum eis, vt darem eis terram-Chanáan, terram peregrinationis 5 eorum, in qua fuerunt aduenę. ¶ Ego audiui gemitum filiorum Iſraël, quo Aegyptij oppreſſerūt eos: 6 & recordatus ſum pacti mei. ¶ Ideo dic filiis Iſraël: Ego Dominus qui educam vos de ergaſtulo Aegyptiorum, & eruam de ſeruitute: ac redimam in bra-7 chio excelſo & iudiciis magnis. ¶ Et aſſumam vos B mihi in populū, & ero veſter Deus: & ſcietis quòd ego ſum Dominus Deus veſter qui eduxerim vos 8 de ergaſtulo Aegyptiorū, ¶ & induxerim vos in terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt darem eam Abraham, Iſaac & Iacob: daboq; illam poſſi-9 dēdam vobis, ego Dominus. ¶ Narrauit ergo Moyſes omnia filijs Iſraël: qui non acquieuerunt ei pro-10 pter anguſtiam ſpiritus, & opus duriſſimum. ¶ Lo-11 cutusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Ingredere, & loquere ad Pharaonem regem Aegypti, vt 12 dimittat filios Iſraël de terra ſua. ¶ Reſpondit Moyſes coram Domino: Ecce filij Iſraël non audiunt me: & quomodo audiet Pharao, præſertim cùm 13 incircumciſus ſim labijs? ¶ Locutusq; eſt Dominus ad Moyſen & Aaron: & dedit mandatum ad filios C Iſraël, & ad Pharaonem regem Aegypti, vt educe-14 rent filios Iſraël de terra-Aegypti. ¶ ‖ Iſti ſunt principes domorum per familias ſuas. Filij Ruben primogeniti Iſraëlis. Henoch & Phallu, Heſron & 15 Charmi. hæ cognationes Ruben. ¶ ‖ Filij Simeon: Iamuel, & Iamin, & Ahod, & Iachin & Sohar, & Saul filius Chananitidis. hæ progenies Simeon. 16 ¶ Et hæc nomina filiorum Leui per cognationes ſuas: Gerſon & Caath & Merari. Anni autem vitæ 17 Leui fuerunt centum triginta ſeptem. ¶ ‖ Filij Ger-18 ſon: Lobni & Semei, per cognationes ſuas. ¶ ‖ Filij Caath: Amram & Iſaar, & Hebron & Oziel. Anni 19 quoq; vitæ Caath, centum triginta tres. ¶ Filij Merari: Moholi, & Muſi. hæ cognationes Leui per fa-20 milias ſuas. ¶ Accepit autem Amram vxorem Io-D chabed patruelem ſuam: quæ peperit ei Aaron & Moyſen*. ¶ Fueruntque anni vitæ Amram, centum 21 triginta ſeptem. ¶ Filij quoque Iſaar: Core, & Ne-22 phèg, & Zechri. ¶ Filij quoque Oziel: Mizaël, & Eli-23 ſaphan, & Sethri. ¶ Accepit autem Aaron vxorem Elizabeth filiam Aminadab, ſororem Nahaſon: quæ peperit ei Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Itha-24 mar. ¶ ‖ Filij quoque Core: Aſer, & Elcana, & 25 Abiaſaph. hæ ſunt cognationes Coritarum. ¶ At verò Eleazar filius Aaron, accepit vxorem de filiabus Phutiel: quæ peperit ei Phinees. hi ſunt principes familiarum Leuiticarum per cognationes 26 ſuas. ¶ Iſte eſt Aaron & Moyſes, quibus præcepit Dominus, vt educerent filios Iſraël de terra-Aegy-27 pti per turmas ſuas. ¶ Hi ſunt qui loquūtur ad Pharaonem regem Aegypti, vt educant filios Iſraël de 28 Aegypto: iſte eſt Moyſes & Aaron, ¶ in die qua locutus eſt Dominus ad Moyſen, in terra-Aegypti. 29 ¶ Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Ego Dominus: loquere ad Pharaonem regem Aegy-30 pti, omnia quę loquor tibi. ¶ Et ait Moyſes coram Domino: En incircumciſus labijs ſum, quomodo audiet me Pharao?

‖ Gen. 46. b. 9. Num. 26. a. 5.
‖ 1. Par. 5. a. 1.
1. Par. 4. d. 24.
‖ 1. Par. 6. a. 1. & 23. a. 6. Num. 3. c. 17. Num. 26. g. 57.
‖ 1. Par. 6. a. 2. 23. b. 12.
* & Mariā.
‖ Num. 3. a. 2.

CAPVT VII.

1 A Dixitq; Dominus ad Moyſen: Ecce conſtitui te Deum Pharaonis: & Aaron fra-2 ter tuus erit propheta tuus. ¶ ‖ Tu loquêris ei omnia, quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Iſraël de 3 terra ſua. ¶ Sed ego indurabo cor eius, & multipli-4 cabo ſigna & oſtenta mea in terra-Aegypti, ¶ & non audiet vos: immittamq; manum meam ſuper Aegyptum, & educam exercitum & populum meum filios Iſraël de terra-Aegypti per iudicia maxima. 5 ¶ Et ſcient Aegyptij, quia ego ſum Dominus qui extenderim manum meam ſuper Aegyptum, & edu-6 xerim filios Iſraël de medio eorum. ¶ Fecit itaque Moyſes & Aaron, ſicut præceperat Dominus: ita 7 egerunt. ¶ Erat autem Moyſes octoginta annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti ſunt ad 8 Pharaonem. ¶ Dixitque Dominus ad Moyſen & 9 Aaron: ¶ Cùm dixerit vobis Pharao, Oſtendite ſigna: dices ad Aaron, Tolle virgam tuam, & proijce eam coram Pharaone, ac vertatur in colubrum. 10 ¶ Ingreſſi itaque Moyſes & Aaron ad Pharaonem, B fecerunt ſicut præceperat Dominus. Tulitq; Aaron virgam coram Pharaone & ſeruis eius, quæ verſa 11 eſt in colubrum. ¶ ‖ Vocauit autem Pharao ſapien-

‖ Sup. 4. d. 15.
‖ 2 Tim. 3. b. 8.

tes &

tes & maleficos: & fecerunt etiam ipsi per incantationes Aegyptiacas & arcana quædam similiter. 12 ?Proieceruntq; singuli virgas suas, quę versæ sunt in dracones: sed deuorauit virga Aaron virgas eorum.

13 ?Induratumq; est cor Pharaonis, & nō audiuit eos, 14 sicut præceperat Dn̄s. ?Dixit autem Dn̄s ad Moysen: Ingrauatum est cor Pharaonis, non vult dimit-15 tere populum. ?Vade ad eum manè: ecce egredie- C tur ad aquas: & stabis in occursum eius super ripam fluminis: & virgam, quæ conuersa est in draconem, 16 tolles in manu tua, ?dicesq; ad eum: Dn̄s Deus Hebræorum misit me ad te, dicens: Dimitte populum meū, vt sacrificet mihi in deserto: & vsq; ad præsens 17 audire noluisti. ? Hæc igitur dicit Dn̄s, In hoc scies q̄ sim Dn̄s: ecce percutiam virga, quæ in manu mea 18 est, aquam fluminis, & vertetur in sanguinē. ?Pisces quoq; qui sunt in fluuio, morientur: & computrescent aquę, & affligentur Aegyptij bibentes aquam 19 fluminis. ? Dixit quoque Dn̄s ad Moysen: Dic ad Aaron: Tolle virgam tuam, & extende manū tuam super aquas Aegypti, & super fluuios eorum, & riuos ac paludes, & oēs lacus aquarum, vt vertantur in sanguinē: & sit cruor in omni Terra-Aegypti, tam 20 in ligneis vasis, q̄ in saxeis. ? Feceruntq; Moyses & D Aaron, sicut præceperat Dn̄s: & eleuans virgā, per-

a Inf. 17. b. 5. Psal. 77. c. 49.

cussit aquam fluminis, corā Pharaone & seruis eius: 21 quæ versa est in sanguinem. ? Et pisces qui erant in

flumine, mortui sunt: computruitq; fluuius, & non poterāt Aegyptij bibere aquā fluminis: & fuit san-22 guis in tota Terra-Aegypti. ? Feceruntq; similiter malefici Aegyptiorū incantationibus suis: & induratum est cor Pharaonis, nec audiuit eos, sicut præ-23 ceperat Dn̄s. ? Auertitq; se, & ingressus est domum 24 suam, nec apposuit cor etiam hac vice. ?Foderunt autem oēs Aegyptij per circuitum fluminis aquam vt biberent: non enim poterant bibere de aqua flu-25 minis. ?Impletiq; sunt septem dies, postquàm percussit Dominus fluuium.

b Sap. 17. b. 7.

CAPVT VIII.

1 A Dixit quoq; Dn̄s ad Moysen: Ingredere ad Pharaonē, & dices ad eū: Hęc dicit Dn̄s, Dimitte populū meū, vt sacrificet mihi. 2 ?Si autem nolueris dimittere, ecce ego 3 percutiā oēs terminos tuos ranis. ? Et ebulliet fluuius ranas: quæ ascendent, & ingredientur domum tuam, & cubiculū lectuli tui, & super stratum tuū, & in domos seruorum tuorum: & in populum tuū, & 4 in furnos tuos, & in reliquias ciborum tuorum. ?Et ad te & ad populum tuum, & ad oēs seruos tuos in-5 trabunt ranæ. ?Dixitq; Dn̄s ad Moysen: Dic ad Aaron. Extende manum tuā super fluuios, ac super riuos & paludes, & educ ranas super Terram-Aegy-6 pti. ?Et extendit Aaron manum super aquas Aegy-

B pti, & ascēderūt ranę, operueruntq; Terram-Aegy-7 pti. ? Fecerunt autem & malefici per incātationes suas similiter, eduxeruntq; ranas super Terram-Ae-8 gypti. ?Vocauit autem Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: Orate Dn̄m, vt auferat ranas à me, & à populo meo: & dimittam populum, vt sacrificet Dn̄o. 9 ? Dixitq; Moyses ad Pharaonem: Cōstitue mihi q̄n deprecer pro te, & pro seruis tuis, & p̄ populo tuo, vt abigātur ranæ à te & à domo tua & à seruis tuis, & à populo tuo, & tantùm in flumine remaneant. 10 ? Qui rn̄dit: Cras. At ille: Iuxta, inquit, verbum tuū C faciam: vt scias, q̄m non est sicut Dn̄s Deus noster. 11 ?Et recedēt ranę à te, & à domo tua, & à seruis tuis, 12 & à populo tuo: & tm̄ i flumine remanebūt. ?Egres-

c Sap. 17. b. 17.

– 11.

siq; sunt Moyses & Aaron a Pharaone: & clamauit

Moyses

Moyſes ad Dominum pro ſponſione ranarum, quã
13 condixerat Pharaoni.¶ Fecitq; Dominus iuxta ver-
D bum Moyſi: & mortuę ſunt ranæ de domibus, & de
14 villis,& de agris.¶ Cõgregaueruntq; eas in immen-
15 ſos aggeres,& computruit terra.¶ Videns autẽ Pha
rao,quòd data eſſet requies,ingrauauit cor ſuum,&
16 non audiuit eos, ſicut præceperat Dominus.¶ Di-

xitque Dominus ad Moyſen: Loquere ad Aaron,
Extende virgam tuam, & percute puluerem terræ:
17 & ſint ciniphes in vniuerſa Terra-Aegypti.¶ Fece-
runtque ita. Et extendit Aaron manum, virgam te-
nens: percuſſitque puluerem terræ, & facti ſunt ci-
niphes in hominibus, & in iumentis. omnis puluis
terræ verſus eſt in ciniphes per totam terram-Ae-
18 gypti.¶ Feceruntque ſimiliter malefici incantatio-
nibus ſuis, vt educerent ciniphes: & non poterunt.
erantque ciniphes tam in hominibus, quàm in iu-
19 mentis.¶ Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Di-
E gitus Dei eſt hic. Induratumq; eſt cor Pharaonis,&
20 non audiuit eos,ſicut præceperat Dominus.¶ Dixit
quoq; Dominus ad Moyſen: Conſurge diluculo, &
ſta corã Pharaone,egredietur enim ad aquas: & di-
ces ad eum:Hæc dicit Dominus, Dimitte populum
21 meum,vt ſacrificet mihi.¶Quòd ſi non dimiſeris eũ,
ecce ego immittam in te,& in ſeruos tuos, & in po-
pulum tuum, & in domos tuas omne genus muſca-

rum: & implebuntur domus Aegyptiorum muſcis
F diuerſi generis, & vniuerſa terra in qua fuerint.
22 ¶Faciamque mirabilem in die illa Terram-Geſſen,
in qua populus meus eſt, vt non ſint ibi muſcæ: &
23 ſcias,quoniam ego Dominus in medio terræ.¶ Po-
namque diuiſionem inter populum meum, & po-
24 pulum tuum: cras erit ſignum iſtud.¶ Fecitque Do-
minus ita.‖ Et venit muſca grauiſſima in domos Pha
raonis, & ſeruorum eius, & in omnem Terram-
Aegypti: corruptaque eſt terra ab huiuſmodi mu-
25 ſcis.¶ Vocauitque Pharao Moyſen & Aaron, &
ait eis: Ite, & ſacrificate * Deo veſtro in terra hac.

‖Sap. 16. b.9.

* Domino 5.

26 ¶ Et ait Moyſes: Non poteſt ita fieri: abominationes
G enim Aegyptiorũ immolabimus Domino Deo no-
ſtro? quòd ſi mactauerimus ea quæ colunt Aegyptij
27 coram eis, lapidibus nos obruẽt.¶ Viam trium die-
rum pergemus in ſolitudinem: & ſacrificabimus Do
28 mino Deo noſtro, ‖ſicut præcepit nobis.¶ Dixitque
Pharao: Ego dimittam vos, vt ſacrificetis Domino
Deo veſtro in deſerto: veruntamen longius ne ab-
29 eatis: rogate pro me.¶ Et ait Moyſes: Egreſſus à te,
orabo Dominum: & recedet muſca à Pharaone,& à
ſeruis ſuis, & à populo eius cras: veruntamen noli
vltrà fallere, vt non dimittas populum ſacrificare
30 Domino.¶ Egreſſusque Moyſes à Pharaone, ora-
31 uit Dominum.¶ Qui fecit iuxta verbum illius: & ab-
ſtulit muſcas à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à popu-
32 lo eius: non ſuperfuit ne vna quidem.¶ Et ingraua-
tum eſt cor Pharaonis, ita vt nec hac quidem vice
dimitteret populum.

‖Supr. 3. d.8.

CAPVT IX.

1 DIxit autem Dominus ad Moyſen: Ingre-
A dere ad Pharaonem, & loquere ad eum:
Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum:
Dimitte populum meum, vt ſacrificet
2 mihi.¶ Quòd ſi adhuc renuis, & retines eos: ¶ ec-
3 ce manus mea erit ſuper agros tuos, & ſuper equos
& aſinos, & camelos, & oues, & boues peſtis val-
4 de grauis.¶ Et faciet Dominus mirabile inter poſ-
ſeſſiones Iſraël, & poſſeſſiones Aegyptiorum, vt nil
omnino pereat ex his quæ pertinent ad filios Iſraël.
5 ¶ Conſtituitque Dominus tempus, dicens: Cras fa-
B ciet Dominus verbum iſtud in terra.¶ Fecit ergo
6 Dominus verbum hoc altera die: mortuaque ſunt
omnia animantia Aegyptiorum: de animalibus ve-
7 rò filiorum Iſraël nihil omnino perijt.¶ Et miſit Pha
rao ad videndum: nec erat quicquam mortuum de
his, quæ poſſidebat Iſraël. Ingrauatumque eſt cor
8 Pharaonis, & non dimiſit populum.¶ Et dixit Do-
minus ad Moyſen, & Aaron: Tollite plenas manus
cineris de camino, & ſpargat illũ Moyſes in cœlum
9 coram Pharaone: ¶ Sitq; puluis ſuper omnẽ Terrã-
Aegypti: erunt enim in hominibus, & iumentis `vl-
cera`, & veſicæ turgẽtes in vniuerſa Terra-Aegypti.
10 ¶Tulerũtq; cinerẽ de camino, & ſteterũt corã Pha-
raone, & ſparſit illũ Moyſes in cœlũ: factaq; ſunt `vl
cera` veſicarum turgentium in hominibus, & iumen
11 tis.¶ Nec poterant malefici ſtare coram Moyſe pro
pter `vlcera` q̃ in illis erant, & in omni Terra-Aegy-
12 pti.¶ Indurauitque Dominus cor Pharaonis: & non
C audiuit eos, ſicut locutus eſt Dominus ad Moy-
13 ſen.¶ Dixitq; Dominus ad Moyſen: Manè cõſurge,
& ſta coram Pharaone, & dices ad eum: Hæc di-

` vulnera 6.

` vulnera 10.

` vulnera 9.

cit Do-

cit Dominus Deus Hebræorum, Dimitte populum
14 meum, vt sacrificet mihi. ¶ Quia in hac vice mittam omnes plagas meas super cor tuum, & super seruos tuos, & super populum tuum: vt scias, quòd non sit
15 similis mei in omni terra. ¶ Nunc enim extendens manum *, percutiam te, & populum tuum peste, pe-
16 ribisq; de terra. ¶ | Idcirco autem posui te, vt osten-
D dam in te fortitudinem meam, & narretur nomen

17 meum in omni terra. ¶ Adhuc retines populũ meũ,
18 & non vis dimittere eum? ¶ En pluam cras hac ipsa hora grandinem multam nimis: qualis non fuit in Aegypto à die qua fundata est, vsq; in præsens tem
19 pus. ¶ Mitte ergo iam nunc, & cõgrega iumenta tua, & omnia quæ habes in agro: homines enim, & iumenta, & vniuersa quæ inuenta fuerint foris, nec

congregata de agris, cecideritq; super ea grando,
20 morientur. ¶ Qui timuit verbum Domini de seruis Pharaonis, fecit confugere seruos suos, & iumenta
21 in domos: ¶ qui autem neglexit sermonem Domi-
E ni, dimisit seruos suos, & iumenta in agris. ¶ Et di-
22 xit Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cœlum, vt fiat grando in vniuersa Terra-Aegypti su per homines, & super iumenta, & super omnem her
23 bam agri in Terra-Aegypti. ¶ | Extenditq; Moyses virgam in cœlum, & Dominus dedit tonitrua, & grã dinem, ac discurrentia fulgura super terram: pluitque Dominus grandinem super Terram-Aegy-
24 pti. ¶ Et grando & ignis mixta pariter ferebantur: tantæque fuit magnitudinis, quanta antè nunquam apparuit in vniuersa Terra-Aegypti ex quo gens il
25 la condita est. ¶ Et percussit grando in omni Terra-
F Aegypti cuncta quæ fuerunt in agris ab homine vsque ad iumentum: cunctamque herbam agri percussit grando, & omne lignum regionis confregit.
26 ¶ Tantùm in terra-Gessen, vbi erant filij Israël, gran
27 do nõ cecidit. ¶ Misitque Pharao, & vocauit Moysen, & Aaron, dicens ad eos: Peccaui etiam nunc: Dominus iustus: & ego & populus meus, impij.
28 ¶ Orate Dominum, vt desinant tonitrua Dei, & grã-

do: vt dimittam vos, & nequaquam hic vltrà ma-
29 neatis. ¶ Ait Moyses: Cum egressus fuero de vrbe, extendam palmas meas ad Dominum, & cessabunt

tonitrua, & grando non erit: vt scias, quia Domi-
30 ni est terra. ¶ Noui autẽ, quòd & tu, & serui tui nec-
31 dum timeatis Dominũ Deum. ¶ Linum ergo & hor-
G deum læsum est, eò quòd hordeum esset virens, &
32 linum iam folliculos germinaret: ¶ triticum autẽ,
33 & far non sunt læsa, quia serotina erant. ¶ Egressusq; Moyses à Pharaone ex vrbe, tetendit manus ad Dominum, & cessauerunt tonitrua & grando, nec vltrà
34 stillauit pluuia super terram. ¶ Videns autem Pharao, quòd cessasset pluuia, & grando & tonitrua, au-
35 xit peccatum: ¶ Et ingrauatum est cor eius, & seruorum illius, & induratum nimis: nec dimisit filios Isra. l, sicut præceperat Dominus per manũ Moysi.

CAPVT X.

1 ET dixit Dominus ad Moysen: Ingredere
A ad Pharaonem: ego enim indurauí cor eius, & seruorum illius: vt faciam signa
2 mea hæc in eo: ¶ & narres in auribus filij tui, & nepotum tuorum, quoties contriuerim Aegyptios, & signa mea fecerim in eis: & sciatis,
3 quia ego Dominus. ¶ Introierunt ergo Moyses & Aaron ad Pharaonem, & dixerunt ei: Hæc dicit Dominus Deus Hebræorum, Vsquequo non vis subijci mihi? dimitte populum meum, vt sacrificet mi-
4 hi*. ¶ | Sin autem resistis, & non vis dimittere eum;
B ecce ego inducam cras locustam in fines tuos, ¶ quę
5 operiet superficiem terræ, ne quicquam eius appareat, sed comedatur quod residuum fuerit grandini: corrodet enim omnia ligna quæ germinant in
6 agris. ¶ Et implebunt domos tuas, & seruorum tuorum, & omnium Aegyptiorum: quantam non viderunt patres tui, & aui, ex quo orti sunt super terram, vsq; in præsentem diem. Auertitq; se, & egres-
7 sus est à Pharaone. ¶ Dixerunt autem serui Pharaonis ad eum: Vsquequo patiemur hoc scandalum? dimitte homines, vt sacrificet Domino Deo suo. nónne vides, quòd perierit Aegyptus? ¶ Reuocaueruntque Moysen & Aaron ad Pharaonem: qui dixit
8 eis: Ite, sacrificate Domino Deo vestro: quinam
C sunt qui ituri sunt? ¶ Ait Moyses: Cum paruulis no-
9 stris & senioribus pergemus, cum filijs & filiabus, cum ouibus & armentis. est enim solennitas Do-
10 mini-Dei nostri. ¶ Et respondit Pharao: Sic Dominus sit vobiscum, quomodo ego dimittã vos, & paruulos vestros? cui dubium est, quòd pessimè cogite-
11 tis? ¶ Non fiet ita: sed ite tantùm viri, & sacrificate Domino: hoc enim & ipsi petistis. Statimque
12 eiecti sunt de conspectu Pharaonis. ¶ Dixit au-

* In deserto 3. Sap. 16. a. 19.

-5.

tem

D tem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super Terram-Aegypti ad locustam, vt ascendat super terram, & deuoret omnem herbam quę residua 13 fuerit grandini. Et extendit Moyses virgam super Terram-Aegypti: & Dominus induxit ventum vrentem tota die illa, & nocte: & manè facto, ventus 14 vrens leuauit locustas. Quæ ascenderunt super vniuersam Terram-Aegypti: & sederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerabiles, quales ante illud tempus non fuerant, nec postea futuræ sunt. 15 Operueruntq; vniuersam superficiem terræ, va-

E stantes omnia. Deuorata est igitur herba terræ, & quicquid pomorum in arboribus fuit, quæ grando dimiserat: nihil quoq; omnino virens relictum est in lignis, & in herbis terræ, in cuncta Aegypto. 16 Quam ob rem festinus Pharao, vocauit Moysen & Aaron, & dixit eis: Peccaui in Dominum Deum 17 vestrum, & in vos. Sed nunc dimittite peccatum mihi etiam hac vice, & rogate Dominum Deũ ve-18 strum, vt auferat à me mortem istam. Egressusq; est Moyses de conspectu Pharaonis, & orauit Do-19 minum. Qui flare fecit ventum ab Occidente ve-F hementissimum, & arreptam locustam proiecit in Mare-rubrum: nõ remansit ne vna quidem in cun-20 ctis finibus Aegypti. Et indurauit Dominus cor 21 Pharaonis, nec dimisit filios Israël. Dixit autem Dominus ad Moysen: Extende manum tuam in cœlum: & sint tenebræ super Terram-Aegypti, tam 22 densę, vt palpari queant. Extenditq; Moyses manum in cœlum: & factæ sunt tenebræ horribiles in

23 vniuersa Terra-Aegypti tribus diebus. Nemo vidit fratrem suum, nec mouit se de loco in quo erat: vbicunque autem habitabant filij Israel, lux erat. 24 Vocauitq; Pharao Moysen & Aaron, & dixit eis: G Ite, sacrificate Domino: oues tantùm vestræ, & armenta remaneant, paruuli vestri eant vobiscum. 25 Ait Moyses: Hostias quoque & holocausta dabis 26 nobis, quæ offeramus Domino Deo nostro. Cuncti greges pergent nobiscum: non remanebit ex eis vngula: quæ necessaria sunt in cultum Domini Dei nostri: præsertim cùm ignoremus quid debeat im-27 molari, donec ad ipsum locum perueniamus. Indurauit autem Dominus cor Pharaonis, & noluit 28 dimittere eos. Dixitq; Pharao ad Moysen: Recede à me, & caue ne vltrà videas faciem meam: quo-29 cunque die apparueris mihi, morieris. Respondit Moyses: Ita fiat, vt locutus es: non videbo vltrà faciem tuam.

Sap. 17. 2.
Sap. 18. 2.

CAPVT XI.

1 A ET dixit Dominus ad Moysen: Adhuc vna plaga tangam Pharaonem & Aegyptum, & post hæc dimittet vos, & exire com-2 pellet. Dices ergo omni plebi, vt postulet vir ab amico suo, & mulier à vicina sua vasa 3 argentea, & aurea. Dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Aegyptiis. (Fuitq; Moyses vir magnus valde in terra-Aegypti corã seruis Pharaonis, & omni populo.) 4 Et ait: Hæc dicit Domi-B nus: Media nocte ingrediar in Aegyptum: & mo-5 rietur omne primogenitũ in Terra-Aegyptiorum, à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius, vsque ad primogenitum ancillę quæ est ad molam, 6 & omnia primogenita iumentorum. Eritque cla-C mor magnus in vniuersa Terra-Aegypti, qualis nec 7 antè fuit, nec postcà futurus est. Apud omnes autem filios Israël non mutiet canis ab homine vsque ad pecus: vt sciatis, quanto miraculo diuidat Do-8 minus Aegyptios, & Israël. Descendentq; omnes serui tui isti ad me, & adorabunt me, dicentes: D Egredere tu, & omnis populus qui subiectus est tibi: post hæc egrediemur. Et exiuit à Pharaone ira-9 tus nimis. Dixit autem Dominus ad Moysen: Non audiet vos Pharao, vt multa signa fiãt in Terra-Ae-10 gypti. Moyses autem & Aaron fecerunt omnia signa & ostenta quæ scripta sunt, coram Pharaone: & indurauit Dominus cor Pharaonis, nec dimisit filios Israel de terra sua.

Sap. 3. 2. Ior. 12. 35. Eccl. 45. 1. egrediar 8. Sap. 18. 11. filios 5. orabũt 5. 8.

CAPVT XII.

1 A DIxit quoque Dominus ad Moysen, & Aaron in Terra-Aegypti: Mensis iste vobis 2 principiũ mensium, primus erit in men-3 sibus anni. Loquimini ad vniuersum cœtum filiorum Israel, & dicite eis: Decima die mensis huius tollat vnusquisq; agnum per familias 4 & domos suas. Sin autem minor est numerus, vt sufficere possit ad vescendum agnum: assumet vicinum suum qui coniunctus est domui suæ, iuxta numerum animarum quæ sufficere possunt ad esum

agni.

5 agni. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœdum. 6 Et seruabitis eum vsq; ad quartamdecimam diem mensis huius: Immolabitq; eum vniuersa multitudo filiorum Israël ad vesperam. 7 Et sument de sanB guine eius, ac ponent super vtrunque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent 8 illum. Et edent carnes nocte illa assas igni, & azy9 mos panes, cum lactucis agrestibus. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantùm igni: caput cum pedibus eius, & inte10 stinis vorabitis. Nec remanebit quicquam ex eo vsque manè. si quid residuum fuerit, igne combu11 retis. Sic autem comedetis illum. Renes vestros accingetis, & calceamenta * habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinanter: est enim Phase (id est transitus) Domini. 12 Et transibo per Terram-Aegypti nocte illa, percutiamq; omne primogenitum in Terra-Aegypti ab homine vsque ad pecus: & in cunctis diis Aegy13 pti faciam iudicia, ego Dominus. Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus, in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos; nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero Terram-Ae14 gypti. Habebitis autem hunc diem in monumenC tum: & celebrabitis eam solemnem Domino in ge15 nerationibus vestris cultu sempiterno. Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus vestris. quicunque comederit fermentum, peribit anima illa de Israël, à primo die 16 vsque ad diem septimum. Dies prima erit sancta, atque solennis, & dies septima eadem festiuitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his 17 quæ ad vescendum pertinent. Et obseruabitis azyma: in eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de Terra-Aegypti, & custodietis diem istum 18 in generationes vestras ritu perpetuo. Primo mense, quartadecima die mensis ad vesperam comedetis azyma vsque ad diem vicesimamprimam 19 eiusdem mensis ad vesperam. Septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus vestris: qui comederit fermẽtatum, peribit anima eius de cœtu Israel, tam de aduenis, quàm de indigenis terrę. 20 Omne fermentatum non comedetis: in cunctis 21 habitaculis vestris edetis azyma. Vocauit autem D Moyses omnes seniores filiorum Israël, & dixit ad eos: Ite tollentes animal per familias vestras, & 22 immolate Phase. Fasciculumq; hyssopi tingite in sanguine qui est in limine, & aspergite ex eo superliminare, & vtrunque postem: nullus vestrum egre23 diatur ostium domus suæ vsque manè. Transibit enim Dominus percutiens Aegeptios: cumq; viderit sanguinem in superliminari, & in vtroque poste, transcendet ostium domus, & non sinet percusso24 rem ingredi domos vestras & lædere. Custodi verbum istud legitimum tibi, & filiis tuis vsq; in 25 ęternum. Cumq; introieritis terram quam Dominus* daturus est vobis, vt pollicitus est, obserua26 bitis ceremonias istas. Et cùm dixerint vobis filij 27 vestri, Quæ est ista religio? Dicetis eis, Victima transitus Domini est, quando transiuit super domos filiorum Israel in Aegypto, percutiens Aegyptios, & domos nostras liberans. Incuruatusque 28 populus adorauit. Et egressi filij Israel fecerunt si29 cut præceperat Dominus Moysi & Aaron. Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omE ne primogenitum in Terra-Aegypti, à primogenito Pharaonis, qui in solio eius sedebat, vsq; ad primogenitum captiuæ quæ erat in carcere, & omne 30 primogenitum iumentorum. Surrexitque Pharao nocte & omnes serui eius, cunctaq; Aegyptus: & ortus est clamor magnus in Aegypto: neque enim 31 erat domus in qua non iacéret mortuus. Vocatisq; Pharao, Moyse & Aaron nocte, ait: Surgite &

egredimini à populo meo, vos & filij Israel: ite, im32 molate Domino, sicut dicitis. Oues vestras & armenta assumite, vt petieratis, & abeuntes benedici33 te mihi. Vrgebantq; Aegyptij populum de terra 34 exire velociter, dicentes: Omnes moriemur. Tulit igitur populus conspersam farinam antequàm fermentaretur: & ligans in palliis, posuit super hu35 meros suos. Feceruntq; filij Israël sicut præceperat Dominus Moysi: & petierunt ab Aegyptiis vasa 36 argentea, & aurea, vestemq; plurimam. Dominus autem dedit gratiam populo coram Aegyptiis vt

37 commodarẽt eis: & spoliauerunt Aegyptios. ProF fectiq; sunt filij Israel de Ramesse in Socoth, sexcenta ferè millia peditum virorum, absque paruu38 lis & mulieribus. Sed & vulgus promiscuum innumerabile ascendit cum eis, oues & armenta & 39 animantia diuersi generis multa nimis. Coxeruntque farinam quam dudum de Aegypto conspersam tulerant, & fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterat fermentari cogentibus exire Aegyptiis, & nullam facere sinentibus moram: nec pulmenti quicquam occurrerat præ40 parare. Habitatio autem filiorum Israël qua manserunt in Aegypto fuit quadringentorum triginta 41 annorum. Quibus expletis, eadem die egressus est 42 omnis exercitus Domini de Terra-Aegypti. Nox ista est obseruabilis Domini, quando eduxit eos de Terra-Aegypti: hanc obseruare debent omnes filij 43 Israël in generationibus suis. Dixitq; Dominus ad G Moysen & Aaron: Hæc est religio Phase. Omnis

Marginal notes: * vestra. — Leu. 23. a. 5. Nu. 28. c. 16. — Fermentum. — Heb. 11. c. 28. — Custodite. — Sap. 18. a. 9. & 11. b. 15. — Sup. 11. a. 1.

alienigena

44 alienigena non comedet ex eo. ¶ Omnis autem ser-
45 uus emptitius circumcidetur, & sic comedet. ¶ Ad-
46 uena & mercenarius non edent ex eo. ¶ In vna do-
mo comedetur, nec efferetis de carnibus eius fo-
47 ras, nec os illius confringetis. ¶ Omnis cœtus filio-
48 rum Israël faciet illud. ¶ Quòd si quis peregrinorum
in vestram voluerit transire coloniam, & facere
Phase Domini; circumcidetur prius omne mascu-
linum eius, & tunc ritè celebrabit: eritq; sicut indi-
gena terræ. si quis autem circuncisus non fuerit,
49 non vescetur ex eo. ¶ Eadem lex erit indigenæ &
50 colono qui peregrinatur apud vos. ¶ Feceruntque
omnes filij Israël sicut præceperat Dominus Moysi
51 & Aaron. ¶ Et eadem die eduxit Dominus filios Is-
raël de Terra-Aegypti per turmas suas.

Nu. 3. b. 12. Luan. 19. f. 36.

CAPVT XIII.

1 LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicēs:
A ¶ Sanctifica mihi omne primogenitum
2 quod aperit vuluam in filiis Israel, tam
de hominibus, quàm de iumentis: mea
3 sunt enim omnia. ¶ Et ait Moyses ad populum: Me-
mentote diei huius in qua egressi estis de Aegypto
& de domo seruitutis, quoniam in manu forti edu-
xit vos Dominus de loco isto: vt non comedatis
4 fermentatum panem. ¶ Hodie egredimini mense
5 nouarum frugum. ¶ Cumq; introduxerit te Domi-
nus in Terram-Chananæi & Hethæi & Amorrhæi
& Heuæi & Iebusæi, quam iurauit patribus tuis, vt
daret tibi terram fluentem lacte & melle, celebra-
6 bitis hunc morem sacrorum mense isto. ¶ Septem
diebus vesceris azymis: & in die septimo erit solen-
7 nitas Domini. ¶ Azyma comedetis septem diebus,
non apparebit apud te aliquid fermētatum, nec in
8 cunctis finibus tuis. ¶ Narrabisq; filio tuo in die il-
B lo, dicens: Hoc est quod fecit mihi Dominus, quan-
9 do egressus sum de Aegypto. ¶ Et erit quasi signum
in manu tua, & quasi monimētum ante oculos tuos:
& vt lex Domini semper sit in ore tuo: in manu
10 enim forti eduxit te Dominus de Aegypto. ¶ Cu-
stodies huiuscemodi cultū statuto tempore a die-
11 bus in dies. ¶ Cumque introduxerit te Dominus in
Terram-Chananæi, sicut iurauit tibi & patribus
12 tuis, & dederit tibi eam; ¶ separabis omne quod
aperit vuluam Domino, & quod primitiuum est in
pecoribus tuis: quicquid habueris masculini sexus,
13 consecrabis Domino. ¶ Primogenitum asini muta-
bis oue: quod si non redemeris, interficies. Omne
autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio
14 redimes. ¶ Cumq; interrogauerit te filius tuus cras,
C dicens: Quid est hoc? Respondebis ei: In manu
forti eduxit nos Dominus de Terra-Aegypti, de
15 domo seruitutis. ¶ Nam cùm induratus esset Pha-
rao, & nollet nos dimittere, occidit Dominus om-
ne primogenitum in Terra-Aegypti, a primogeni-
to hominis vsque ad primogenitum iumentorum:
idcirco immolo Domino omne quod aperit vul-
uam masculini sexus, & omnia primogenita filio-
16 rum meorum redimo. ¶ Erit igitur quasi signum in
manu tua, & quasi appensum quid, ob recorda-
tionem, ante oculos tuos: eò quòd in manu forti
17 eduxit nos Dominus de Aegypto. ¶ Igitur cùm emi-
sisset Pharao populum, nō eos duxit Dominus per
viam Terræ-Philistijm quæ vicina est: reputans ne
fortè pœniteret eum, si vidisset aduersum se bella
18 consurgere, & reuerteretur in Aegyptum. ¶ Sed
D circunduxit per viā deserti, quæ est iuxta Mare-ru-
brū: & armati ascenderunt filij Israël de Terra-Ae-

19 gypti. ¶ Tulit quoque Moyses ossa Ioseph secum:
eò quòd adiurasset filios Israël, dicens: Visitabit
20 vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum. ¶ Profe-
ctiq; de Socoth, castrametati sunt in Etham in ex-
21 tremis finibus solitudinis. ¶ Dominus autem præce-
debat eos ad ostendendam viam per diem in co-
lumna nubis, & per noctem in columna ignis: vt
22 dux esset itineris vtroque tempore. ¶ Nunquam de-
fuit columna nubis per diem, nec columna ignis
per noctem, coram populo.

Iuf. 34. c. 9. Num. 8. c. 16. Luc. 2. d. 23. Leuit. 27. c. 26. — vos 3. — celebrabis — Iuf. 22. d. 29 & 34. c. 19. Ezec 44. g. 30. — inter 6. — Gen. 50. d. 25. Num. 14. c. 21. 1. Cor. 10 a. 1. Neh. 9. 12. d. 19.

CAPVT XIIII.

1 LOcutus est autem Dominus ad Moysen,
A dicens: ¶ Loquere filiis Israël: Reuersi ca-
2 strametentur è regione Phi-hairoth quæ
est inter Magdalum, & mare, cōtra Beel-
sephon: in conspectu eius castra ponetis super ma-
3 re. ¶ Dicturusq; est Pharao super filiis Israël: Coar-
4 ctati sunt in terra, conclusit eos desertum. ¶ Et indu-
rabo cor eius, ac persequetur vos: & glorificabor
in Pharaone & in omni exercitu eius: scientq; Ae-
5 gyptij, quia ego sum Dominus. Feceruntq; ita. ¶ Et
B nunciatum est regi Aegyptiorum, quòd fugisset po-
pulus: immutatumque est cor Pharaonis & seruo-
rum eius super populum, & dixerunt: Quid volui-
mus facere, vt dimitteremus Israël, ne seruiret no-
6 bis? ¶ Iunxit ergo currum, & omnē populum suum
7 assumpsit secum. ¶ Tulitq; sexcentos currus electos,
& quicquid in Aegypto curruum fuit: & duces to-
8 tius exercitus. ¶ Indurauitque Dominus cor Pha-
raonis regis Aegypti, & persecutus est filios Israël:
9 at illi egressi erant in manu excelsa. ¶ Cumq; per-
sequerentur Aegyptij vestigia præcedentium, re-
pererunt eos in castris super mare: omnis equita-
tus & currus Pharaonis, & vniuersus exercitus erant
10 in Phi-hairoth, contra Beel-sephon. ¶ Cumq; ap-
propinquasset Pharao, leuantes filij Israël oculos,
C viderunt Aegyptios post se: & timuerūt valde, cla-
11 mauerūtq; ad Dominum, ¶ & dixerūt ad Moysen:

1. Mac. 4. d. 9. Iud. 14. b 6

Forsitan

Forsitan non erant sepulchra in Aegypto, ideo tulisti nos, vt moreremur in solitudine? quid hoc fa-
12 cere voluisti, vt educeres nos ex Aegypto? ¶Nonne iste est sermo, quem loquebamur ad te in Aegypto, dicentes, Recede à nobis, vt seruiamus Aegyptiis? multò enim melius erat seruire eis, quàm mo-
13 ri in solitudine. ¶Et ait Moyses ad populum: Nolite timere, state, & videte magnalia Domini, quæ facturus est hodie. Aegyptios enim quos nunc videtis, nequaquam vltrà videbitis vsque in sempiter-
14 num. ¶Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebi-
15 tis. ¶Dixitq; Dominus ad Moysen: Quid clamas ad
16 me? Loquere filiis Israël, vt proficiscantur: ¶Tu au-
17 tem eleua virgam tuam, & extende manum tuam super mare, & diuide illud: vt gradiantur filij Israël in medio mari per siccum. ¶Ego autem indurabo cor Aegyptiorum, vt persequantur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius, & in
18 curribus, & in equitibus illius. ¶Et scient Aegyptij, quia ego sum Dominus, cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atque in equitibus eius.
19 ¶Tollensq; se Angelus Domini, qui præcedebat castra Israël, abijt post eos: & cū eo pariter colum-
20 na nubis, priora dimittens post tergum, ¶stetit in-
E ter castra Aegyptiorum, & castra Israël: & erat nubes tenebrosa, & illuminans noctem, ita vt ad se inuicem toto noctis tempore accedere non valerent.
21 ¶Cùmq; extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus, flante vento vehementi, & vrente tota nocte, & vertit in siccum: diuisaque est
22 aqua. ¶Et ingressi sunt filij Israël per medium sicci maris: erat enim aqua quasi murus à dextra eorum
23 & læua. ¶Persequentesq; Aegyptij ingressi sunt post eos, & omnis equitatus Pharaonis, currus eius, &
24 equites per medium maris. ¶Iamq; aduenerat vigi-
F lia matutina: & ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis,
25 interfecit exercitum eorū, ¶& subuertit rotas cur-

ruum, ferebanturq; in profundum. Dixerunt ergo Aegyptij: Fugiamus Israëlem: Dominus enim pu-
26 gnat pro eis contra nos. ¶Et ait Dominus ad Moysen: Extende manum tuam super mare, vt reuertantur aquæ ad Aegyptios super currus & equites eo-
27 rum. ¶Cumq; extendisset Moyses manum contra mare, reuersum est primo diluculo ad priorem locum: fugientibusq; Aegyptiis occurrerunt aquæ, &
28 inuoluit eos Dominus in mediis fluctibus. ¶Reuersæque sunt aquæ, & operuerunt currus, & equites
G cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec vnus quidem superfuit ex eis.
29 ¶Filij autem Israël perrexerunt per medium sicci maris, & aquæ eis erant quasi pro muro à dextris
30 & à sinistris. ¶Liberauitq; Dominus in die illa Is-
31 raël de manu Aegyptiorum. ¶Et viderunt Aegyptios mortuos super littus maris, & manū magnam quam exercuerat Dominus contra eos: timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moysi seruo eius.

CAPVT XV.

1 A TVnc cecinit Moyses, & filij Israël carmen hoc Domino, & dixerunt:
Cantemus Domino: gloriosè enim magnificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare.
2 ¶Fortitudo mea, & laus mea Dñs: & factus est mihi in salutem: iste Deus meus, & glorificabo eum; Deus patris mei, & exaltabo eum.
3 ¶Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius.
4 ¶Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electi principes eius submersi sunt in Mari-rubro.
5 ¶Abyssi operuerunt eos: descenderunt in profundum quasi lapis.
6 ¶Dextera tua Domine magnificata est in fortitudine: dextera tua Domine percussit inimicum.
7 ¶Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti aduersarios meos: misisti iram tuam, quæ deuorauit eos sicut stipulam.
8 B ¶Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ: stetit vnda fluens, congregatæ sunt abyssi in medio mari.
9 ¶Dixit inimicus: Persequar, & comprehendam, diuidam spolia, implebitur anima mea: euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea.
10 ¶Flauit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt quasi plumbū in aquis vehementibus.
11 ¶Quis similis tui in fortibus Domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atq; laudabilis, * faciens mirabilia?
12 ¶Extendisti manum tuam, & deuorauit eos terra.
13 ¶Dux fuisti in misericordia tua populo quem redemisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum.
14 ¶Ascenderunt populi, & irati sunt: dolores obtinuerunt habitatores Philisthijm.
15 ¶Tunc conturbati sunt principes Edom: robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanáan.
16 ¶Irruat super eos formido & pauor, in magnitudine brachij tui.
C Fiant immobiles quasi lapis: donec pertranseat populus tuus Domine, donec pertranseat populus tuus iste quem possedisti.
17 ¶Introduces eos, & plantabis in monte hereditatis tuę, firmissimo habitaculo tuo quod operatus

Sap. 10. d. 15. Isa. 12. a. 2. Psal. 117. c. 14.
tuos
& 10.

es Domine;

es Domine: ſanctuarium tuum Domine, quod firmauerunt manus tuæ.

18 ¶ Dominus regnabit in æternum, & vltrà.

19 ¶ Ingreſſus eſt enim ˋ-eques ˋ, Pharao cum curribus & equitibus eius in mare: & reduxit ſuper eos Dñs aquas maris: filij autẽ Iſraël ambulauerunt per ſic-

20 cum in medio eius. ¶ Sumpſit ergo Maria Propheтiſſa ſoror Aaron tympanum in manu ſua: egreſſæq; ſunt omnes mulieres poſt eam cum tympanis

21 & choris: ¶ quibus præcinebat, dicens:

Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem eius deiecit in mare.

22 ¶ Tulit autẽ Moyſes Iſraël de Mari-rubro, & egreſſi

D ſunt in deſertum Sur: ambulaueruntq; tribus diebus

23 per ſolitudinem, & non inueniebãt aquam. ¶ Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eò quòd eſſent amaræ: vnde & congruum loco

nomen impoſuit, vocans illum Mara, id eſt, amari-

24 tudinem. ¶ Et murmurauit populus contra Moyſen,

25 dicens: Quid bibemus? ¶ At ille clamauit ad Dñm: qui oſtendit ei lignum: quod cùm miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt. ǁ Ibi conſtituit ei præce-

26 pta, atq; iudicia, & ibi tentauit eum, ¶ dicens: Si audieris vocem Domini Dei tui, & quod rectum eſt coram eo feceris, & obedieris mãdatis eius, cuſtodierisq; omnia præcepta illius; cunctum lãguorem quem poſui in Aegypto, non inducam ſuper te. ego

27 enim ſum Dominus Deus ſanator tuus. ¶ ǁ Venerũt autẽ in Elim -filij Iſraël ˋ, vbi erant duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ: & caſtrametati ſunt iuxta aquas.

ˋ equum 6. -4. ǁ Iudith 5. c. 15. Eccle. 38. a. 3. ǁ Num. 33 b. 9. -9.

C A P V T XVI.

1 A Profectiq; ſunt de Elim, & venit oĩs multitudo filiorum Iſraël in deſertum Sin, quod eſt inter Elim & Sinai: quinto decimo die menſis ſecundi, poſtquã egreſſi

2 ſunt de Terra-Aegypti. ¶ Et murmurauit oĩs congregatio filiorum Iſraël cõtra Moyſen, & Aaron in

3 ſolitudine. ¶ Dixeruntq; filij Iſraël ad eos: Vtinam mortui eſſemus, per manũ Dñi in Terra-Aegypti, quãdo ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate: Cur induxiſtis nos in deſertum iſtud, vt occideretis omnem multitudi-

4 nem fame? ¶ Dixit autem Dominus ad Moyſen:

B Ecce, ego pluam vobis panes de cœlo: egrediatur populus, & colligat quæ ſufficiũt per ſingulos dies: vt tentem eum vtrum ambulet in lege mea, an non.

5 ¶ Die autem ſexto parent quod inferant: & ſit duplum quàm colligere ſolebant per ſingulos dies.

6 ¶ Dixeruntque Moyſes, & Aaron ad omnes filios Iſraël: Veſperè ſcietis, quòd Dominus eduxerit vos

7 de Terra-Aegypti: ¶ & manè videbitis gloriam Domini: audiuit enim murmur veſtrum contra Dominum: nos verò quid ſumus, quia muſſitaſtis con-

8 tra nos? ¶ Et ait Moyſes: Dabit vobis Dominus veſperè carnes edere, & manè panes in ſaturitate: eò quòd audierit murmurationes veſtras, quibus murmurati eſtis contra eum: nos enim quid ſumus? nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed con-

9 tra Dominum. ¶ Dixit quoque Moyſes ad Aaron:

C Dic vniuerſæ congregationi filiorum Iſraël: Accedite coram Domino: audiuit enim murmur ve-

10 ſtrum. ¶ Cùmq; loqueretur Aaron ad omnem cœtum filiorum Iſraël, reſpexerunt ad ſolitudinem.

11 Et ecce gloria Domini apparuit in nube. ¶ Locutus eſt autem Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ ǁ Au-

12 diui murmurationes filiorum Iſraël, loquere ad eos: Veſperè comedetis carnes, & manè ſaturabimini panibus, ſcietiſque quòd ego ſum Domi-

13 nus Deus veſter. ¶ Factum eſt ergo veſpere, & aſcen

ǁ Eccle. 45. a. 4.

dens coturnix cooperuit caſtra: manè quoque ros

14 iacuit per circuitum caſtrorum. ¶ Cumq; operuiſ-

D ſet ſuperficiem terræ, ǁ apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo tuſum in ſimilitudinem prui-

15 næ ſuper terram. ¶ Quod cùm vidiſſent filij Iſraël, dixerũt ad inuicem: Manhu: (quod ſignificat, Quid eſt hoc?) ignorabant enim quid eſſet. Quibus ait

Sap. 11. a. 1. ǁ Num. 11 b. 7. Pſal 77. c. 24. Sap. 16. 20. Io. 6 d. 31

¹1.Cor.10. a 3.

Moyſes: ¹Iſte eſt panis, quem Dominus dedit vobis
16 ad veſcendum. ❡Hic eſt ſermo, quem præcepit Dñs:
Colligat vnuſquiſq; ex eo quantũ ſufficit ad veſcen
dum: gomor per ſingula capita. iuxta numerũ ani-
marũ veſtrarum, q̃ habitant in tabernaculo, ſic tol-
17 letis. ❡Feceruntq; ita filij Iſraël, & collegerunt, alius
18 plus, alius minus. ❡Et menſi ſunt ad menſuram
E gomor: ‖nec qui plus collegerat, habuit amplius:
nec qui minus parauerat, reperit minus: ſed ſingu-
li iuxta id quod edere poterant, congregauerunt.
19 ❡Dixitq; Moyſes ad eos: Nullus relinquat ex eo in
20 manè. ❡Qui non audierunt eum, ſed dimiſerunt
quidam ex eis vſque manè, & ſcatere cœpit vermi-
bus atq; computruit: & iratus eſt contra eos Moy-
21 ſes. ❡Colligebant autem manè ſinguli quãtum ſuf-
ficere poterat ad veſcendum: cumq; incaluiſſet Sol,
22 liqueſiebat. ❡In die autem ſexta collegerunt cibos
duplices, id eſt, duo gomor per ſingulos homines:
venerunt autem omnes principes multitudinis, &
23 narrauerunt Moyſi. ❡Qui ait eis: Hoc eſt, quod lo-
quutus eſt Dominus: Requies Sabbathi ſanctifica-
ta eſt Domino cras. quodcunque operandum eſt,
facite: & quæ coquenda ſunt, coquite: quicquid
24 autem reliquum fuerit, reponite vſq; in manè. ❡Fe-
ceruntq; ita vt præceperat Moyſes, & non compu-
25 truit, neque vermis inuentus eſt in eo. ❡Dixitque
F Moyſes: Comedite illud hodie, quia Sabbathum
26 eſt ˋDominiˊ: non inuenietur hodie in agro. ❡Sex
diebus colligite: in die autem ſeptimo ſabbathum
27 eſt ˋDominiˊ, idcirco non inuenietur. ❡Venitq; ſe-

ˋDomino 6. ˋ— 1.

‖2.Cor.8. c.15.

ptima dies: & egreſſi de populo, vt colligerent; non
28 inuenerunt. ❡Dixit autem Dominus ad Moyſen:
Vſquequo non vultis cuſtodire mãdata mea, & le-
29 gem meam? ❡Videte, quòd Dominus dederit vobis
ſabbathum, & propter hoc die ſexta tribuit vobis
cibos duplices: maneat vnuſquiſq; apud ſemetip-
30 ſum: nullus egrediatur de loco ſuo die ſeptimo. ❡Et
31 ſabbathizauit populus die ſeptimo. ❡Appellauitq;
domus Iſraël nomen eius Man, quod erat quaſi ſe-

men coriandri album, guſtuſque eius quaſi ſimilæ
32 cum melle. ❡Dixit autem Moyſes: Iſte eſt ſermo
quem præcepit Dominus: Imple gomor ex eo, &
G cuſtodiatur in futuras retrò generationes: vt noue-
rint panem, quo alui vos in ſolitudine, quando edu-
33 cti eſtis de Terra-Aegypti. ❡Dixitq; Moyſes ad Aa-
ron: Sume vas vnum, & mitte ibi Man, quantum
poteſt capere gomor: & repone coram Domino ad
34 ſeruandum in * generationes veſtras, ❡ſicut præce-
pit Dominus Moyſi. Poſuitque illud Aaron in ta-
35 bernaculo reſeruandum. ❡‡Filij autem Iſraël come-
derunt Man quadraginta annis: donec venirent in
terram habitabilem: hoc cibo aliti ſunt, vſquequo
36 tangerent fines Terræ-Chanaan. ❡Gomor autem
decima pars eſt ephi.

* futuras retrò 6.

‡ Neh. 9. 15. Iudith 5. 15.

CAPVT XVII.

1 A IGitur profecta omnis multitudo filiorum
Iſraël de deſerto Sin, per manſiones
ſuas, iuxta ſermonem Domini, caſtra-
metati ſunt in Raphidim, vbi non erat
2 aqua ad bibendum populo. ❡‡Qui iurgatus con-
tra Moyſen, ait: Da nobis aquam, vt bibamus.
Quibus reſpondit Moyſes: Quid iurgamini contra
3 me? cur tentatis Dominum? ❡Sitiuit ergo ibi po-
pulus præ aquæ penuria, & murmurauit contra
Moyſen, dicens: Cur feciſti nos exire de Aegypto,
vt occideres nos, & liberos noſtros, ac iumenta ſi-
4 ti? ❡Clamauit autem Moyſes ad Dominum, di-
B cens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum,
5 & lapidabit me. ❡Et ait Dominus ad Moyſen:
Antecede populum, & ſume tecum de ſenioribus
Iſraël, & virgam qua ¦ percuſſiſti fluuium, tolle in
6 manu tua, & vade. ❡‖En ego ſtabo ibi coram
te, ſupra petram Horeb: percutieſque petram, &
exibit ex ea aqua, vt bibat populus. Fecit Moy-

‡ Num.20. a.4.

¦ Sup.14. c.16. ‖ Pſal.77. b.15. 1.Cor.10. a.4.

7 ſes ita coram ſenioribus Iſraël. ❡Et vocauit nomen
loci illius, Tentatio, propter iurgium filiorum Iſ-
C raël, & quia tentauerunt Dominum, dicentes: Eſt
8 ne Dñs in nobis, an non? ❡‖Venit autem Amalec*,

‖ Iudith 4. d.12. Sap.11.a.3 Deut.25. d.17. 1.Reg.15. a.2. * ad pugnam

9 & pugnabat contra Iſraël in Raphidim. ❡Dixitque
Moyſes ad Ioſue: Elige viros, & egreſſus pugna

contra Amalec: cras ego ſtabo in vertice collis, ha-
10 bens virgam Dei in manu mea. ꝰFecit Ioſue, vt lo-
cutus erat Moyſes, & pugnauit contra Amalec:
Moyſes autem, & Aaron, & Hur aſcenderunt ſuper
11 verticem collis. ꝰCumq; leuaret Moyſes manus,
vincebat Iſrael: ſin autem paululum remiſiſſet, ſu-
12 perabat Amalec. ꝰManus autem Moyſi erant gra-
ues. Sumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter
eum, in quo ſedit: Aaron autem & Hur ſuſtenta-
D bant manus eius ex vtraque parte. Et factum eſt
vt manus illius non laſſarentur vſque ad occaſum
13 Solis. ꝰFugauitq; Ioſue Amalec, & populum eius in
14 ore gladij. ꝰDixit autē Dominus ad Moyſen: Scri-
be hoc ob monimentum in libro, & trade auribus
Ioſue: delebo enim memoriam Amalec ſub cœlo.
15 ꝰAedificauitque Moyſes altare: & vocauit nomen
16 eius, Dominus exaltatio mea, dicens: ꝰQuia manus
ˋſolijˋ Domini, & bellum Domini erit contra Ama-
lec, à generatione in generationem.

ˋ ſolium.

CAPVT XVIII.

1 A CVmq; audiſſet Iethro ſacerdos Madian,
cognatus Moyſi, omnia q̄ fecerat Deus
Moyſi, & Iſraël populo ſuo, & quòd edu-
2 xiſſet Dominus Iſraël de Aegypto: ꝰtu-
3 lit Sephoram vxorem Moyſi, quam remiſerat; ꝰ&
duos filios eius, quorum vnus vocabatur Gerſam,
4 dicente patre, | Aduena fui in terra aliena. ꝰalter
verò Eliezer: Deus enim, ait, patris mei adiutor
5 meus, & eruit me de gladio Pharaonis. ꝰVênit er-
go Iethro cognatus Moyſi, & filij eius, & vxor eius
ad Moyſen in deſertum, vbi erat caſtrametatus iux-
6 ta Montem-Dei. ꝰEt mandauit Moyſi, dicens: Ego
Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, &
7 duo filij tui cum ea. ꝰQui egreſſus in occurſum co-
gnati ſui, adorauit, & oſculatus eſt eum: ſalutaue-
B runtq; ſe mutuò verbis pacificis. Cumq; intraſſet
8 tabernaculum, ꝰnarrauit Moyſes cognato ſuo cun-
cta quę fecerat Dominus Pharaoni & Aegyptiis
propter Iſraël; vniuerſumq; laborem, qui accidiſſet
eis in itinere, & quòd liberauerat eos Dominus.
9 ꝰLætatuſq; eſt Iethro ſuper omnibus bonis, quæ fe-
cerat Dominus Iſraëli, eò quòd eruiſſet eum de
10 manu Aegyptiorum, ꝰ& ait: Benedictus Dominus
qui liberauit vos de manu Aegyptiorum, & de ma-
nu Pharaonis; qui eruit populum ſuum de manu
11 Aegypti. ꝰNunc cognoui, quia magnus Dominus
ſuper omnes deos: eò quòd | ſuperbè egerint con-
12 tra illos. ꝰObtulit ergo Iethro, cognatus Moyſi, ho-
C locauſta & hoſtias Domino: veneruntq; Aaron &
omnes ſeniorés Iſraël, vt comederent panem cum
13 eo coram Deo. ꝰAltera autem die ſedit Moyſes, vt
iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à manè vſ-

ꝫ Sup. 2. d.22.

Sup. 1.b. 4.10.c.16. d.21. & 5. b.7. d. 18. & 14. b.8.

14 que ad veſperam. ꝰQuod cum vidiſſet cognatus
eius, omnia ſcilicet quæ agebat in populo, ait:

Quid eſt hoc quod facis in plebe? cur ſolus ſedes, &
omnis populus præſtolatur de manèˋ vſq; ad veſpe-
15 ram? ꝰCui reſpondit Moyſes: Venit ad me popu-
16 lus, quærens ſententiam Dei. ꝰCùmq; acciderit eis
aliqua diſceptatio, veniunt ad me, vt iudicem inter
17 eos, & oſtendam præcepta Dei, & leges eius. ꝰAt
18 ille: Non bonam, inquit, rem facis. ꝰStulto labo-
re conſumeris & tu, & populus iſte qui tecum eſt:
vltra vires tuas eſt negocium, | ſolus illud non po-
19 teris ſuſtinere. ꝰSed audi verba mea atque conſi-
lia, & erit Dominus tecum. Eſto tu populo in his
quæ ad Deum pertinent, vt referas quę dicuntur
20 ad eum: ꝰoſtendaſq; populo ceremonias & ritum
colendi, viamq; per quam ingredi debeant, & opus
21 quod facere debeant. ꝰProuide autem de omni
D plebe virosˋſapientesˋ & timentes Deum, in qui-
bus ſit veritas, & qui oderint auaritiam; & conſti-
tue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquage-
22 narios, & decanos, ꝰqui iudicent populum omni
tempore: quicquid autem maius fuerit, referant ad
te, & ipſi minora tantummodò iudicent: leuiuſq;
23 ſit tibi, partito in alios onere. ꝰSi hoc feceris, im-
plebis imperium Dei, & præcepta eius poteris ſu-
ſtentare: & omnis hic populus reuertetur ad loca
24 ſua cum pace. ꝰQuibus auditis Moyſes, fecit omnia
25 quæ ille ſuggeſſerat. ꝰEt electis viris ſtrenuis de
cuncto Iſraël, conſtituit eos principes populi, tri-
bunos, & centuriones, & quinquagenarios, & deca-
26 nos, ꝰqui iudicabant plebem omni tempore: quic-
quid autem grauius erat, referebant ad eum, faci-
27 liora tantummodò iudicantes. ꝰDimiſitq; cogna-
tum ſuum: qui reuerſus abijt in terram ſuam.

Deut. 1. b.12.

ˋpotentes. 15.

CAPVT XIX.

1 A MEnſe tertio egreſſionis * Iſraël de Ter-
ra-Aegypti, in die hac venerunt in ſo-
2 litudinem Sinai. Nam profecti de Ra-
phidim, & peruenientes vſque in de-

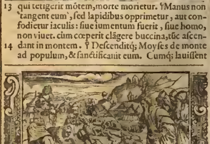
*filiorũ 3.

Nume.33. c.19.

sertum Sinai, castrametati sunt in eodem loco,
3 ibiq; Israel fixit tentoria è regione montis. ¶ Moyses autem ascēdit ad Deum: vocauitq; eum Dñs de monte, & ait: Hæc dices domui Iacob, & annuncia-
4 bis filiis Israël. ¶ Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptiis, quomodo portauerim vos super alas aquila-
5 rum, & assumpserim mihi. ¶ Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactū meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: mea est enim om-
6 nis terra. ¶ Et vos eritis mihi in regnum sacerdota-
B le, & gens sancta. hęc sunt verba quæ loqueris ad fi-
7 lios Israel. ¶ Venit Moyses & conuocatis maioribus natu populi, exposuit omnes sermones quos man-
8 dauerat Dominus. ¶ Responditq; omnis populus simul: Cuncta quæ locutus est Dominus, faciemus. Cumque retulisset Moyses verba populi ad Dñm,
9 ¶ ait ei Dñs: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. Nunciauit ergo Moyses ver-
10 ba populi ad Dominum. ¶ Qui dixit ei: Vade ad populum, & sanctifica illos hodie & cras: lauentq; ve-
11 stimenta sua. ¶ Et sint parati in diem tertium: in die enim tertia descendet Dominus coram omni ple-
12 be super montē Sinai. ¶ Constituesq; terminos po-
C pulo per circuitū, & dices ad eos: Cauete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius: omnis

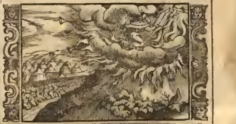

13 qui tetigerit mōtem, morte morietur. ¶ Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet. cùm cœperit clãgere buccina, tūc ascen-
14 dant in montem. ¶ Descenditq; Moyses de monte ad populum, & sanctificauit eum. Cumq; lauissent

15 vestimenta sua, ¶ ait ad eos: Estote parati in diem
16 tertiū, & ne appropinquetis vxoribus vestris. ¶ Iāq; aduenerat tertius dies, & manè inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem: clangorq; buccinæ vehementiùs perstrepebat, & timuit * populus qui
17 erat in castris. ¶ Cumq; eduxisset eos Moyses in oc-
cursum Dei de loco castrorum, steterūt ad radices
18 montis. ¶ Totus autē mons Sinai fumabat, eò quòd
D descendisset Dominus Deus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace: eratque
19 omnis mons terribilis. ¶ Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius, & prolixiùs tendebatur:
20 Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei. ¶ Descenditq; Dominus super montē Sinai in ipso montis vertice, & vocauit Moysen in cacumē eius. Quò
21 cùm ascendisset, ¶ dixit ad eum: Descende, & contestare populum: ne fortè velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plu-
22 rima multitudo. ¶ Sacerdotes quoq; qui accedunt
23 ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos. ¶ Dixitque Moyses ad Dominum: Non poterit vulgus ascendere in montem Sinai: tu enim testificatus es, & iussisti, dicens, Pone terminos circa montem, &
24 sanctifica illum. ¶ Cui ait Dominus: Vade, descende: ascendesq; tu, & Aaron tecum: sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec ascendant ad
25 Dominum, ne fortè interficiat illos. ¶ Descenditq; Moyses ad populum, & omnia narrauit eis.

CAPVT XX.

1 A Locutusq; est Dominus cunctos sermones hos: ¶ Ego sum Dominus Deus tuus, qui
2 eduxi te de terra Aegypti, de domo ser-
3 uitutis. ¶ Non habebis deos alienos co-
4 ram me. ¶ Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum: nec eorū quę sunt in aquis sub ter-
5 ra. ¶ Non adorabis ea, neq; coles: ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generatio-
6 nem eorum qui oderunt me: ¶ & faciens misericor-
B diam in millia his qui diligunt me, & custodiunt
7 præcepta mea. ¶ Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui fru-
8 stra. ¶ Memento, vt diem sabbathi sanctifices. ¶ Sex
9 diebus operaberis, & facies omnia opera tua.
10 ¶ Septimo autem die sabbathum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla tua, iumentum
11 tuum, & aduena qui est intra portas tuas. ¶ Sex enim diebus fecit Dominus cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit in die septimo: idcirco benedixit Dñs diei sabbathi, & san-
12 ctificauit eum. ¶ Honora patrem tuum, & matrem
C tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dñs Deus
13 tuus dabit tibi. ¶ Non occides. ¶ Non mœchaberis.
14 ¶ Non furtum facies. ¶ Non loquèris contra proxi-

mum

Deut. 4. b. 11. — Deut. 5. a. 6. Psal. 80. c. 11. 96. b. 7. Leui. 26. a. 1. Deut. 4. c. 15. Iosu. 24. d. 14. Deut. 24. c. 13. Deut. 5. b. 11. Leui. 19. c. 12. Matt. 5. c. 37. Ezech. 20. b. 12. Deut. 5. b. 13. Infr. 31. b. 14. Gen. 2. a. 2. Deut. 5. b. 16. Matt. 15. a. 4. Ephes. 6. a. 3. Matt. 5. c. 16.

¶Rom.7. b.7. 13.c.9

15 mum tuum falsum testimonium. ¶ Non concupi-16 sces domum proximi tui: nec desiderabis vxorem 17 eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt. ¶ Cun-18 ctus autem populus 'videbat' voces & lampades, & sonitum buccinæ, montemque fumantem, & perterriti ac pauore concussi steterunt procul, 19 ¶ dicentes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur. 20 Et ait Moyses ad populum. ¶ Nolite timere: vt enim probaret vos, venit Deus; & vt terror illius esset in 21 vobis, & non peccaretis. ¶ Stetitq; populus délonge. Moyses autem accessit ad caliginem, in qua erat 22 Deus. ¶ Dixit preterea Dominus ad Moysen: Hæc D dices filiis Israël: Vos vidistis, quòd de cœlo locu-23 tus sim vobis. ¶ Non facietis * deos argenteos, nec 24 deos aureos facietis vobis. ¶ Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra, oues vestras, & boues in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei: veniam ad te, & 25 benedicam tibi. ¶ Quòd si altare lapideum feceris mihi, non ędificabis illud de sectis lapidibus: si enim 26 leuaueris cultrum * super eum, polluetur. ¶ Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reueletur turpitudo tua.

'audiebat 6. — Heb. 12. a.18. Deut.18. c.16. — *mecū 1. — Inf.27.b. & 38.a.7. — Deu. 27 a. 8. Iosf.8.f.31 — *suum 16.

CAPVT XXI.

Deut.15. c.12. Iere. 34. c.14.

1 A HAec sunt iudicia quæ propones eis: ¶ Si 2 emeris seruum Hebræum, sex annis seruiet tibi: in septimo egredietur liber gra-3 tis. ¶ Cum quali veste intrauerit, cum tali exeat: si habēs vxorem, & vxor egredietur simul. 4 ¶ Si autem dominus dederit illi vxorem, & pepererit filios & filias: mulier & liberi eius erunt domini 5 sui: ipse verò exibit cum vestitu suo. ¶ Quòd si dixerit seruus, Diligo dominum meum, & vxorem ac li-6 beros, non egrediar liber: ¶ offeret eum dominus B diis, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitq; aurem eius subula, & erit ei seruus in seculum. 7 ¶ Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non 8 egredietur sicut ancillæ exire consueuerūt. ¶ Si displicuerit oculis domini sui, cui tradita fuerat; dimittet eam: populo autem alieno vendendi non 9 habebit potestatem, si spreuerit eam. ¶ Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta morem filiarum 10 faciet illi. ¶ Quòd si alteram ei acceperit, prouidebit puellæ nuptias, & vestimenta, & precium pudi-11 citiæ non negabit. ¶ Si tria ista non fecerit, egredie-12 tur gratis absque pecunia. ¶ Qui percusserit homi-13 nem, volens occidere, morte moriatur. ¶ Qui autem C non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius: constituam tibi locum, in quem fugere 14 debeat. ¶ Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo euelles 15 eum, vt moriatur. ¶ Qui percusserit patrem suum 16 'aut' matrem, morte moriatur. ¶ Qui maledixerit 17 patri suo, vel matri, morte moriatur. ¶ Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, conuictus no-18 xæ, morte moriatur. ¶ Si rixati fuerint viri, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno, & 19 ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lectulo: ¶ si D surrexerit, & ambulauerit foris super baculum suū; innocens erit qui percusserit, ita tamen vt operas 20 eius, & impensas in medicos restituat. ¶ Qui percusserit seruum suū, vel ancillam virga, & mortui fue-21 rint in manibus eius, criminis reus erit. ¶ Sin autem vno die vel duobus superuixerit, nō subiacebit pœ-22 næ, quia pecunia illius est. ¶ Si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem pregnantem, & abortiuum quidem fecerit, sed ipsa vixerit: subiacebit damno quantum maritus mulieris expetierit, & ar-23 bitri iudicauerint. ¶ Sin autem mors eius fuerit sub-24 secuta, reddet animam pro anima, ¶ oculum pro E oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pe-25 dem pro pede, ¶ adustionem pro adustione, vulnus 26 pro vulnere, liuorem pro liuore. ¶ Si percusserit quispiam oculum serui sui, aut ancillæ, & luscos eos fecerit; dimittet eos liberos pro oculo quem eruit: 27 ¶ dentem quoq; si excusserit seruo, vel ancillæ suæ, 28 similiter dimittet eos liberos. ¶ Si bos cornu percusserit virum, aut mulierem, & mortui fuerint, lapidibus obruetur: & non comedentur carnes eius: 29 dominus quoq; bouis innocens erit. ¶ Quòd si bos F cornupeta fuerit ab herì & nudiustertius, & contestati sunt dominum eius, nec recluserit eum, occideritq; virum, aut mulierem: & bos lapidibus ob-30 ruetur, & dominum eius occident. ¶ Quòd si precium fuerit ei impositū, dabit pro anima sua quic-31 quid fuerit postulatus. ¶ Filium quoque & filiam si G cornu percusserit, simili sententiæ subiacebit. ¶ Si 32 seruum ancillamq; inuaserit, triginta siclos argenti 33 domino dabit: bos verò lapidibus opprimetur. ¶ Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operue-34 rit eam, cecideritq; bos, aut asinus in eam; ¶ reddet dominus cisternæ precium iumentorum: quod au-35 tem mortuum est, ipsius erit. ¶ Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident precium, cada-36 uer autem mortui inter se dispertient. ¶ Si autem sciebat, quòd bos cornupeta esset ab herì & nudiustertius, & non custodiuit eum dominus suus: reddet bouem pro boue, & cadauer integrum accipiet.

Leui. 24. c.17. — Deut.19. a.2. — '& 4. Leui. 20. b.9. Prou. 20. c.20. Matt. 15. a.4. Marc.7. b.10. — Matt.5. f. 38. Leui. 24. d.20. Deut.19. d.20.

CAPVT XXII.

1 A SI quis furatus fuerit bouem, aut ouem, & occiderit, vel vendiderit: quinq; boues pro vno boue restituet, & quatuor oues 2 pro vna oue. ¶ Si effringens fur domum, siue suffodiens fuerit, inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit; percussor non erit reus sanguinis. 3 ¶ Quòd si orto Sole hoc fecerit, homicidium perpetrauit, & ipse morietur. Si non habuerit quod 4 pro furto reddat, ipse venundabitur. ¶ Si inuentum fuerit apud eum quod furatus est, viuens, siue bos, 5 siue asinus, siue ouis: duplum restituet. ¶ Si læserit quispiam agrum, vel vineam, & dimiserit iumentum suum, vt depascatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro suo, vel in vinea, pro damni ęstima-6 tione restituet. ¶ Si egressus ignis inuenerit 'spicas' B & comprehēderit aceruos frugum, siue stantes segetes in agris: reddet damnum qui ignem succen-7 derit. ¶ Si quis commēdauerit amico pecuniam, aut vas in custodiā, & ab eo qui susceperat, furto ablata 8 fuerint: si inuenitur fur, duplum reddet: ¶ si latet fur, dominus domus applicabitur ad deos, & iurabit, quòd non extenderit manū in rem proximi sui, 9 ¶ ad perpetrandam fraudem, tam in boue quàm in asino, & oue ac vestimento, & quicquid damnum inferre potest: ad deos vtriusq; causa perueniet: & si illi iudicauerint, duplum restituet proximo suo. 10 ¶ Si quis commendauerit proximo suo asinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad custodiam, &

2.Re.12. b.6. — 'spinas 5.

mortuum fuerit, aut debilitatum, vel captum ab hostibus, nullusq; hoc viderit: 11 ¶ iusiurandum erit in medio, quòd non extenderit manũ ad rem proximi sui: suscipietque Dominus iuramentum, & ille reddere non cogetur. 12 ¶ Quòd si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino. 13 ¶ Si comestum à bestia, deferat ad eum quod occisum est, & non restituet. 14 ¶ Qui à proximo suo quicquam horum mutuò postulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit, domino non præsente: reddere compelletur. 15 ¶ Quòd si impræsentiarum dominus fuerit, non restituet, maximè si conductum venerat pro mercede operis sui. 16 ¶ Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam vxorem. 17 ¶ Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueuerunt. 18 ¶ Maleficos non patieris viuere. 19 ¶ Qui coierit cum iumento, morte moriatur. 20 ¶ Qui immolat diis, occidetur, præterquàm Domino soli. 21 ¶ Aduenam non contristabis, neque affliges eum: aduenæ enim & ipsi fuistis in Terra-Aegypti. 22 ¶ Viduæ & pupillo non nocebitis. 23 ¶ Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum: 24 ¶ & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli. 25 ¶ Si pecuniã mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes. 26 ¶ Si pignus à proximo tuo acceperis vestimentum, ante Solis occasum reddes ei. 27 ¶ Ipsum enim est solum quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. 28 ¶ Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices. 29 ¶ Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere: primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. 30 ¶ De bobus quoque & ouibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octaua reddes illum mihi. 31 ¶ Viri sancti eritis mihi: carnem quæ à bestiis fuerit prægustata, non comedetis, sed proijcietis canibus.

CAPVT XXIII.

1 Non suscipies vocem mendacij: nec iunges manum tuam, vt pro impio dicas falsum testimonium. 2 ¶ Non sequêris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies. 3 ¶ Pauperis quoque non misereberis in iudicio. 4 ¶ Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. 5 ¶ Si videris asinum odientis te iacêre sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. 6 ¶ Non declinabis in iudicium pauperis. 7 ¶ Mendacium fugies. Insontem & iustum non occides: quia auersor impium. 8 ¶ Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum. 9 ¶ Peregrino molestus non eris. scitis enim aduenarum animas: quia & ipsi peregrini fuistis in Terra-Aegypti. 10 ¶ Sex annis seminabis terram tuã, 11 & congregabis fruges eius. ¶ Anno autem septimo dimittes eam, & requiescere facies, vt comedant pauperes populi tui. & quicquid reliquum fuerit, edant bestiæ agri. ita facies in vinea & in olueto tuo. 12 ¶ Sex diebus operaheris: septimo die cessabis, vt requiescat bos & asinus tuus, & refrigeretur 13 filius ancillæ tuæ, & aduena. ¶ Omnia quæ dixi vobis custodite. Et per nomen externorum deorum 14 non iurabitis, neque audietur ex ore vestro. ¶ Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. 15 ¶ Solennitatem azymorum custodies. Septem diebus comedes azyma sicut præcepi tibi, tempore mensis nouorum, quando egressus es de Aegypto: non apparebis in conspectu meo vacuus. 16 ¶ Et solennitatem messis primitiuorum operis tui, quæcunque seminaueris in agro; solennitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro. 17 ¶ Ter in anno apparebit omne masculinum tuũ coram Domino Deo tuo. 18 ¶ Non immolabis super fermẽto sanguinem victimæ tuæ, nec remanebit adeps solennitatis meæ vsque manè. 19 ¶ Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. Non coques hœdum in lacte matris suæ. 20 ¶ Ecce ego mittam angelum meum qui præcedat te, & custodiat in via, & introducat in locum quem præparaui. 21 ¶ Obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes: quia non dimittet, cùm peccaueris, & est nomen meum in illo. 22 ¶ Quòd si audieris vocem eius, & feceris omnia quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te. 23 ¶ Præcedetque te Angelus meus, & introducet te ad Amorrhæũ, & Hethæum, & Pherezæum, Chananæumque, & Heuæum, & Iebusæum, quos ego conteram. 24 ¶ Non adorabis deos eorum, nec coles eos: non facies opera eorum: sed destrues eos, & confringes statuas eorum. 25 ¶ Seruietisque Domino Deo vestro, vt benedicam panibus tuis & aquis, & auferam infirmitatem de medio tui. 26 ¶ Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua: 27 numerum dierum tuorum implebo. ¶ Terrorem meum mittam in præcursum tuum, & occidam omnem populum, ad quem ingrediêris: cunctorumq; 28 inimicorum tuorum coram te terga vertam: ¶ emittens crabrones prius, qui fugabunt Heuæum, & Chananæum, & Hethæum, antequàm introeas. 29 ¶ Non eijciam eos à facie tua anno vno: ne terra in solitudinem redigatur, & crescant contra te bestiæ. 30 ¶ Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec 31 augearis, & possideas Terram. ¶ Ponam autem terminos tuos à Mari-rubro vsque ad Mare Palæsthinorum, & à deserto vsque ad fluuium: tradam in manibus vestris habitatores Terræ, & eijciam 32 eos de conspectu vestro. ¶ Non inibis cum eis fœdus, nec cum diis eorum. 33 ¶ Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, si seruieris diis eorum: quod tibi certè erit in scandalum.

CAPVT XXIIII.

1 Moysi quoq; dixit: Ascende ad Dñm tu & Aaron, Nadab & Abiu, & septuaginta senes ex Israël, & adorabitis procul. 2 ¶ Solusq; Moyses ascendet ad Dñm, & illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo. 3 ¶ Venit ergo Moyses & narrauit plebi omnia verba Domini, atq; iudicia: responditq; omnis populus vna voce: Omnia verba Domini quæ locutus est, faciemus. 4 ¶ Scripsit autem Moyses vniuersos sermones Domini: & manè consurgens ædificauit altare ad radices montis, & duodecim titulos per duodecim tribus Israël. 5 ¶ Misitq; iuuenes de filijs Israël, & obtulerunt holocausta, immolaueruntq; victimas pacificas Dño, vitulos duodecim. 6 ¶ Tulit

itaque

itaque Moyses dimidiam partem sanguinis & misit in crateras: partem autem residuam fudit super al-
7 tare. ¶Assumensq; volumen fœderis,legit audiente populo, qui dixerunt: Omnia quæ locutus est Do-
8 minus, faciemus, & erimus obedientes. ¶Ille verò sumptum sanguinem respersit in populum, & ait: Hic est sanguis fœderis,quod pepigit Dominus vo-
9 biscum super cunctis sermonibus his. ¶Ascende-
C runtq; Moyses & Aaron, Nadab & Abiu, & septua-
10 ginta de senioribus Israel: ¶& viderũt Deum Israël: & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, &
11 quasi cœlum cùm serenum est. ¶Nec super eos qui procul recesserant de filiis Israël, misit manum suã: videruntque Deum, & comederunt, ac biberunt.
12 ¶Dixit autem Dominus ad Moysen: Ascende ad me in montem, & esto ibi: daboq; tibi tabulas lapideas, & legem, ac mandata quæ scripsi, vt doceas
13 eos. ¶Surrexerunt Moyses, & Iosue minister eius,
14 ascendensq; Moyses in montem Dei, ¶senioribus
D ait: Expectate hic, donec reuertamur ad vos. habetis Aaron, & Hur vobiscum: si quid natum fuerit
15 quæstionis, referetis ad eos. ¶Cumq; ascendisset
16 Moyses, operuit nubes montem, ¶& habitauit gloria Domini super Sinai tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocauit eum de medio ca-
17 liginis. ¶Erat autem species gloriæ Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu fi-
18 liorum Israël. ¶Ingressusq; Moyses medium nebulæ, ascendit in montem: & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

Heb. 9. c. 10. — *filios Israel. — *Deu i-mus. 5.

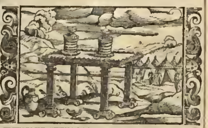
CAPVT XXV.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
A cens: ¶Loquere filiis Israël, vt tollant mi-
2 hi primitias. ab omni homine qui offert
3 vltroneus, accipietis eas. ¶Hæc sunt autẽ quæ accipere debetis: Aurum, & argentum, & æs,
4 ¶hyacinthum, & purpuram, coccumq; bis tinctum,
5 & byssum, pilos caprarum, ¶& pelles arietum ru-
6 bricatas, pellesq; ianthinas, & ligna setim: ¶oleum ad luminaria cõcinnanda, aromata in vnguentum,
7 & thymiamata boni odoris: ¶Lapides onychinos,
8 & gemmas ad ornandum ephod, ac rationale: ¶Fa-
9 cientq; mihi sanctuariũ, & habitabo in medio eorum: ¶iuxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, & omnium vasorum in cul-
10 tum eius: sicq; facietis illud. ¶Arcam de lignis setim compingite, cuius longitudo habeat duos & semis cubitos, latitudo cubitum & dimidium, alti-
11 tudo cubitum similiter ac semissem. ¶Et deaurabis eam auro mundissimo, intus, & foris: faciesq; supra
12 coronam auream per circuitum: ¶& quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos.

1 Inf. 35. a. 5. — Heb. 9. a. 2.

13 duo circuli sint in latere vno, & duo in altero. ¶Fa-
B cies quoque vectes de lignis setim, & operies eos
14 auro. ¶Inducesq; per circulos qui sunt in arcæ late-
15 ribus, vt portetur in eis: ¶qui semper erunt in cir-
16 culis, nec vnquam extrahentur ab eis. ¶Ponesq; in
17 arca testificationem quam dabo tibi. ¶Facies & propitiatorium de auro mundissimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo eius, & cubitum ac
18 semissem latitudo. ¶Duos quoq; Cherubin aureos
19 & productiles facies, ex vtraq; parte oraculi. ¶Che-
20 rub vnus sit in latere vno, & alter in altero. ¶Vtrunque latus propitiatorij tegant, expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantq; se mutuò versis vultibus in propitiatorium quo operienda est arca,
21 ¶in qua pones testimonium quod dabo tibi. ¶Inde
22 præcipiam, & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorũ Cherubin, qui erunt super arcam
C testimonij, cuncta quæ mandabo per te filiis Israël.
23 ¶Facies & mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in
24 altitudine cubitum ac semissem. ¶Et inaurabis eam auro purissimo: faciesq; illi labium aureum per cir-
25 cuitum. ¶Et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis: & super illam alterã coronam au-
26 reolam. ¶Quatuor quoq; circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis eiusdem men-
27 sæ per singulos pedes. ¶Subter coronam erunt circuli aurei, vt mittãtur vectes per eos, & possit men-
28 sa portari. ¶Ipsos quoq; vectes facies de lignis setim, & circumdabis auro ad subuehendam mensam.
29 ¶Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro
30 purissimo. ¶Et pones super mensam panes propo-
31 sitionis in conspectu meo semper. ¶Facies & can-
D delabrum ductile de auro mũdissimo, hastile eius, & calamos, scyphos, & sphærulas, ac lilia ex ipso
32 procedentia. ¶Sex calami egredientur de lateri-
33 bus, tres ex vno latere, & tres ex altero. ¶Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos, sphærulaq; simul, & lilia: & tres similiter scyphi in-

star nucis in calamo altero, sphærulaq; simul & lilia. hoc erit opus sex calamorum, qui producendi
34 sunt de hastili. ¶In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nucis modum, sphærulæque per
35 singulos, & lilia. ¶Sphærulę sub duobus calamis per tria loca, qui simul sex fiunt procedentes de hasti-
36 li vno. ¶Et sphærulæ igitur & calami ex ipso erunt,
37 vniuersa ductilia de auro purissimo. ¶Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, vt
38 luceant ex aduerso. ¶Emunctoria quoque: & vbi quæ emuncta sunt, extinguantur, fiant auro purissimo.

1 Heb. 8. c. Act. 7. f. 44

39 rissimo. ? Omne pondus candelabri cum vniuersis 40 vasis suis, habebit talẽtum auri purissimi. ? |Inspice,

& fac secundùm exemplar, quod tibi in mõte monstratum est.

CAPVT XXVI.

1 A Tabernaculum verò ita facies: Decẽ cortinas de bysso retorta, & hyacintho ac purpura, coccoq; bis tincto, variatas opere plumario facies. 2 ? Longitudo cortinæ vnius habebit vigintiocto cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit: vnius mensuræ fient vniuersa tentoria. 3 ? Quinque cortinæ sibi iungentur mutuò, 4 & aliæ quinque nexu simili cohærebunt. ? Ansulas hyacinthinas in lateribus, ac summitatibus facies 5 cortinarum, vt possint inuicem copulari. ? Quinquagenas ansulas cortina habebit in vtraque parte, ita insertas, vt ansa contra ansam veniat, & altera alteri possit adaptari. 6 ? Facies & quinquaginta circulos aureos, quibus cortinarũ vela iungenda sunt, B vt vnum tabernaculum fiat. 7 ? Facies & saga cilicina 8 vndecim, ad operiẽdum tectum tabernaculi. ? Longitudo sagi vnius habebit triginta cubitos: & latitudo, quatuor. æqua erit mensura sagorum omnium. 9 ? E quibus quinque iunges seorsum, & sex sibi mutuò copulabis, ita vt sextum sagum in fronte tecti duplices. 10 ? Facies & quinquaginta ansas in ora sagi vnius, vt coniungi cum altero queat: & quinquaginta ansas in ora sagi alterius, vt cum altero copuletur. 11 ? Facies & quinquaginta fibulas æneas quibus iungantur ansæ, vt vnum ex omnibus operimentum fiat. 12 ? Quod autem superfuerit in sagis C quæ parantur tecto, id est, vnum sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora 13 tabernaculi. ? Et cubitus ex vna parte pendebit, & alter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, 14 vtrunque latus tabernaculi protegens. ? Facies & operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis: & super hoc rursum aliud operimentum 15 de ˋianthinisˊ pellibus. ? Facies & tabulas stantes tabernaculi 16 de lignis setim: ? quæ singulæ denos cubitos in longitudine habeant. & in latitudine singulos 17 ac semissem. ? In lateribus tabulæ, duæ inca- D straturæ fient, quibus tabula alteri tabulæ connectatur, atque in hunc modum cunctæ tabulæ para- 18 buntur. ? Quarum viginti erunt in latere meridiano 19 quod vergit ad Austrum. ? Quibus quadraginta bases argenteas fundes, vt binę bases singulis tabulis 20 per duos angulos subijciantur. ? In latere quoq; secundo tabernaculi, quod vergit ad Aquilonem, viginti 21 tabulæ erunt, ? quadraginta habentes bases E argenteas. bina bases singulis tabulis supponentur.

hyacinthina.

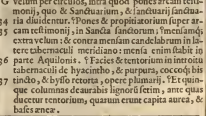
22 ? Ad occidẽtalem verò plagam tabernaculi facies 23 sex tabulas, ? & rursum alias duas, q̃ in angulis eri- 24 gantur post tergum tabernaculi. ? Eruntq; coniunctæ à deorsum vsq; sursum, & vna omnes compago retinebit. Duabus quoq; tabulis quæ in angulis po- 25 nendę sunt, similis iunctura seruabitur. ? Et erunt simul tabulæ octo, bases earum argenteæ sexdecim, 26 duabus basibus per vnam tabulam supputatis. ? Facies & vectes de lignis setim, quinq; ad continen- 27 das tabulas in vno latere tabernaculi, ? & quinque F alios in altero, & eiusdem numeri ad occidentalem 28 plagã: ? qui mittentur per medias tabulas à summo 29 vsq; ad summum. ? Ipsas quoq; tabulas deaurabis, & fundes in eis annulos aureos, per quos vectes ta- 30 bulata cõtineant, quos operies laminis aureis. ? Et

eriges tabernaculum iuxta exemplar quod tibi in 31 |Monte monstratum est. ? Facies & velum de hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta, opere plumario, & pulchra varietate contextum: 32 ? quod appendes ante quatuor columnas de lignis setim, quæ ipsę quidem deauratę erunt, & habebũt 33 capita aurea, sed bases argenteas. ? Inseretur autem G velum per circulos, intra quod pones arcam testimonij, quo & Sanctuarium, & sanctuarij sanctua- 34 ria diuidentur. ? Pones & propitiatorium super ar- 35 cam testimonij, in Sancta sanctorum; ? mensamq; extra velum: & contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano: mensa enim stabit in 36 parte Aquilonis. ? Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho, & purpura, coccoq; bis 37 tincto, & bysso retorta, opere plumarij. ? Et quinque columnas deaurabis lignorũ setim, ante quas ducetur tentorium, quarum erunt capita aurea, & bases æneæ.

1 Sup. 24. c. 10.

CAPVT XXVII.

1 A Facies & altare de lignis setim, quod habebit quinq; cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id est quadrum, & 2 tres cubitos in altitudine. ? Cornua autẽ p quatuor angulos ex ipso erũt: & operies illud ęre.

Inf. 38. a. b

? Faciesq;

3 ¶Faciesq; in vsus eius lebetes ad suscipiendos cineres, & forcipes, atque fuscinulas, & ignium rece-
4 ptacula. Omnia vasa ex ære fabricabis. ¶Craticulāq; in modum retis æneam: per cuius quatuor angulos
5 erunt quatuor annuli ænei, ¶quos pones subter aru lam altaris: eritq; craticula vsque ad altaris me-
6 dium. ¶Facies & vectes altaris de lignis setim duos,
B quos operies laminis æneis: ¶& induces per circu-
7 los, eruntq; ex vtroq; latere altaris ad portandum.
8 ¶Non solidum, sed inane & cauum intrinsecus fa-
9 cies illud, sicut tibi in Monte monstratum est. ¶Facies & atrium tabernaculi, in cuius australi plaga contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta:
10 centū cubitos vnū latus tenebit in longitudine. ¶Et columnas viginti cum basibus totidē æneis, quæ ca-
11 pita cum cælaturis suis habebunt argentea. ¶Similiter & in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnæ viginti, & bases æneæ eiusdem numeri, & capita earū cum cælaturis suis
12 argentea. ¶In latitudine verò atrij, quod respicit ad
C Occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cu-
13 bitos, & columnæ decem, basesq; totidem. ¶In ea quoq; atrij latitudine, q̄ respicit ad Orientē, quin-
14 quaginta cubiti erunt, ¶in quibus quindecim cubitorum tentoria lateri vno deputabuntur, colum-
15 næq; tres, & bases totidem. ¶Et in latere altero erūt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ
16 tres, & bases totidem. ¶In introitu verò atrij fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta, opere plumarij: columnas habebit quatuor, cum basibus toti-
17 dem. ¶Omnes columnæ atrij per circuitum vestitæ erunt argenteis laminis, capitibus argenteis, & ba-
18 sibus æneis. ¶In longitudine occupabit atrium cu-
D bitos centum, in latitudine quinquaginta, altitu-

ATRII descriptio.

do quinque cubitorum erit. fietq; de bysso retorta,
19 & habebit bases æneas. ¶Cuncta vasa tabernaculi in omnes vsus & ceremonias, tam paxillos eius,
20 quàm atrij ex ære facies. ¶Præcipe filijs Israel, vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum purissimum, piloq; contusum, vt ardeat lucerna semper
21 ¶in tabernaculo testimonij, extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron & filij eius, vt vsque manè luceat coram Domino. Perpetuus erit cultus per successiones eorum coram filijs Israël.

Super. 7.

Supr. 20. 24.

CAPVT XXVIII.

ORNATUS summi sacerdotis.

1
A Applica quoque ad te Aaron fratrem tuū cum filijs suis de medio filiorum Israël, vt sacerdotio fungantur mihi: Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, & Ithamar.
2 ¶Faciesq; vestem sanctam Aaron fratri tuo in glo-
3 riam & decorem. ¶Et loquêris cunctis sapientibus corde, quos repleui spiritu prudentiæ, vt faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret mi-
4 hi. ¶Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale & superhumerale, tunicam & lineam strictam, cidarim & balteūm. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron, & filijs eius, vt sacerdotio fun-
5 gantur mihi. ¶Accipientq; aurum & hyacinthum &
6 purpuram, coccumq; bis tinctum, & byssum. ¶Facient autem superhumerale de auro & hyacinto &
B purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, ope-
7 re polymito. ¶Duas oras iunctas habebit in vtroq;
8 latere summitatum, vt in vnum redeant. ¶Ipsa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro & hyacincto & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso re-
9 torta. ¶Sumesq; duos lapides onychinos, & scul-
10 pes in eis nomina filiorum Israël. ¶Sex nomina in lapide vno, & sex reliqua in altero, iuxta ordinem
11 natiuitatis eorum. ¶Opere sculptoris & cælatura gemmarij, sculpes eos nominibus filiorum Israel
12 inclusos auro, atque circundatos: ¶& pones in vtroque latere superhumeralis, memoriale filijs Israël. Portabitq; Aaron nomina eorum coram Domino
13 super vtrunq; humerū, ob recordationem. ¶Facies
14 & vncinos ex auro, ¶& duas catenulas auri purissimi sibi inuicem cohærentes, quas inseres vncinis.
15 ¶Rationale quoque iudicij facies opere polymito,

iuxta texturam superhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta.
16 ¶ Quadrangulum erit & duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine, quàm in latitudine.
17 ¶ Ponesq; in eo quatuor ordines lapidum. in primo versu erit lapis sardius, & topazius, & smaragdus.
18 ¶ in secundo, carbunculus, sapphirus, & iaspis.
19 ¶ in tertio, ligurius, achates, & amethystus. ¶ in
20 quarto, chrysolithus, onychinus, & beryllus: inclu-
21 si auro erunt per ordines suos. ¶ Habebuntq; nomina filiorum Israel: duodecim nominibus cælabuntur singuli lapides nominibus singulorum per duo-
22 decim tribus. ¶ Facies in rationali catenas sibi inui-
D cem cohærentes ex auro purissimo: ¶ & duos annu-
23 los aureos, quos pones in vtraq; rationalis summi-
24 tate: ¶ Catenasq; aureas iunges annulis qui sunt in
25 marginibus eius: ¶ Et ipsarũ catenarũ extrema duobus copulabis vncinis in vtroq; latere superhume-
26 ralis, quod rationale respicit. ¶ Facies & duos annulos aureos quos pones in summitatibus rationalis, in oris quæ e regione sunt superhumeralis, & poste-
27 riora eius aspiciunt. ¶ Nec non & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in vtroq; latere superhumeralis deorsum, quod respicit cõtra faciem iuncturæ inferioris, vt aptari possit cum superhumera-
28 li. ¶ Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, vt maneat iũctura fabrefacta, & à se inuicem rationale & super-
29 humerale nequeant separari. ¶ Portabitq; Aaron no-
E mina filiorum Israel in rationali iudicij sup pectus suum, quando ingredietur Sanctuarium, memoria-
30 le coram Domino in æternum. ¶ Pones autem in rationali iudicij Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino: & gestabit iudicium filiorum Israel in pecto-
31 re suo, in conspectu Domini semper. ¶ Facies & tu-
32 nicam superhumeralis totã hyacinthinã, ¶ in cuius medio suprà erit capitium, & ora per gyrũ eius textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus,
33 ne facilè rumpatur. ¶ Deorsum verò ad pedes eiusdem tunicæ per circuitum quasi mala punica facies ex hyacintho & purpura, & cocco bis tincto, * mi-
34 stis in medio tintinnabulis, ¶ ita vt tintinnabulum sit aureum, & malum punicum: rursumq; tintinna-
35 bulum aliud aureum, & malum punicum. ¶ † Et vestietur ea Aaron in officio ministerij, vt audiatur sonitus quando ingreditur, & egreditur Sanctuarium
36 in conspectu Domini, & non moriatur. ¶ Facies & laminã de auro purissimo: in qua sculpes opere cæ-
37 latoris, Sanctum Domino. ¶ Ligabisque eam vitta
38 hyacinthina, & erit super tiaram: ¶ imminens fronti pontificis. Portabitq; Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & sanctificauerunt filij Israel, in cũctis muneribus & donarijs suis. Erit autem lamina
F semper in fronte eius: vt placatus sit ei Dominus.
39 ¶ Stringensq; tunicam bysso: & tiaram byssinam fa-
G cies, & balteum opere plumarij. ¶ Porrò filijs Aa-
40 ron tunicas lineas parabis & balteos, ac tiaras in glo-
41 riam & decorem: ¶ Vestiesq; his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios eius cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisq; illos, vt sacer-
42 dotio fungantur mihi. ¶ Facies & feminalia linea, vt operiant carnem turpitudinis suæ, à renibus vs-
43 que ad femora: ¶ & vtentur eis Aaron & filij eius, quando ingrediẽtur tabernaculum testimonij, vel quando appropinquant ad altare, vt ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, & semini eius post eum.

* & bysso retorta.
† Ecc.45.b

CAPVT XXIX.

1 SEd & hoc facies, vt mihi in sacerdotio cõ
A secrentur. Tolle vitulum de armento, &
2 arietes duos immaculatos, ¶ panesque azymos, & crustulam absque fermento, quæ conspersa sit oleo, lagana quoque azyma oleo
3 lita: de simila triticea cuncta facies. ¶ Et posita in
4 canistro offeres: vitulum autem & duos arietes. ¶ & Aaron ac filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonij. Cumque laueris patrem cum filijs
5 suis aqua, ¶ indues Aaron vestimentis suis, id est linea & tunica, & superhumerali & rationali, quod
6 constringes balteo. ¶ Et pones tiarã in capite eius,
7 & laminam sanctam super tiaram, ¶ & oleũ vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu conse-
8 crabitur. ¶ Filios quoq; illius applicabis, & indues
9 tunicis lineis, cingesq; balteo, ¶ Aaron scilicet & liberos eius, & impones eis mitras, eruntq; sacerdo-
B tes mihi religione perpetua. Postquàm initiaueris
10 manus eorum, ¶ † applicabis & vitulum coram tabernaculo testimonij. Imponẽtq; Aaron & filij eius
11 manus super caput illius, ¶ & mactabis eum in conspectu Domini, iuxta ostium tabernaculi testimo-
12 nij. ¶ Sumptumq; de sanguine vituli pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sangui-
13 nem fundes iuxta basim eius. ¶ † Sumes & adipem totum qui operit intestina, & reticulum iecoris, ac duos renes, & adipem qui super eos est, & offeres
14 incensum super altare. ¶ Carnes verò vituli & co-
C rium & fimum cõbures foris extra castra, eò quòd
15 pro peccato sit. ¶ Vnum quoq; arietem sumes, super cuius caput ponent Aaron & filij eius manus.
16 ¶ Quem cùm mactaueris, tolles de sanguine eius, &
17 fundes circa altare. ¶ Ipsum autem arietem secabis in frusta: lotaq; intestina eius ac pedes pones su-
18 per concisas carnes, & super caput illius. ¶ Et offeres totum arietem in incensum super altare: oblatio est Domino, odor suauissimus victimæ Domini.
19 ¶ Tolles quoq; arietem alterum, super cuius caput
20 Aaron, & filij eius ponent manus. ¶ Quem cùm immolaueris, sumes de sanguine eius, & pones super extremum auriculæ dextræ Aaron & filiorum eius, & super pollices manus eorum ac pedis dextri, fun-
21 desq; sanguinem super altare per circuitum. ¶ Cũ-
D que tuleris de sanguine qui est super altare, & de oleo vnctionis, asperges Aaron & vestes eius, filios & vestimenta eorum. Consecratisq; ipsis & vesti-
22 bus, ¶ tolles adipem de ariete, & caudam & aruinã quæ operit vitalia, ac reticulum iecoris, & duos renes, atq; adipem qui super eos est, armumq; dex-
23 trum, eo quod sit aries consecrationis: ¶ tortamq; panis vnius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azymorum, quod positum est in conspectu
24 Domini: ¶ ponesq; omnia super manus Aaron & filiorum eius, & sanctificabis eos eleuans coram Do-
25 mino. ¶ Suscipiesq; vniuersa de manibus eorum: & incendens super altare in holocaustum, odorẽ suauissimum in conspectu Domini, quia oblatio eius
26 est. ¶ Sumes quoq; pectusculũ de ariete quo initiatus est Aaron, sanctificabisq; illud eleuatum coram
27 Domino, & cedet in partem tuam. ¶ Sanctificabisq;
E & pectusculum consecratum, & armum quem de ariete

Leui. 9. a. 2.
-4-
† Leui. 1. a. 3.
† Leui. 3. a. 3.

28 ariete separasti, quo initiatus est Aarõ & filij eius,
E cedentq; in partem Aaron, & filiorũ eius iure perpetuo à filijs Israel: quia primitiua sunt, & initia de victimis eorum pacificis, quæ offerunt Domino.
29 Vestem autem sanctam, qua vtetur Aaron, habebunt filij eius post eum, vt vngantur in ea, & conse-
30 crentur manus eorum. Septem diebus vtetur illa qui pontifex pro eo fuerit constitutus de filijs eius, & qui ingredietur tabernaculum testimonij, vt mi-
31 nistret in Sanctuario. Arietem autem *consecrationis tolles, & coques carnes eius in loco sancto;
32 quibus vescetur Aaron & filii eius. | Panes quoque qui sunt in canistro, in vestibulo tabernaculi te-
33 stimonii, comedent, vt sit placabile sacrificium, & sanctificentur offerentium manus. Alienigena
34 non vescetur ex eis, quia 'sancti' sunt. Quòd si remanserit de carnibus consecratis, siue de panibus vsque manè, combures reliquias igni: non come-
35 dentur: quia sanctificata sunt. Omnia quæ prace-
F pi tibi, facies super Aaron & filiis eius. Septem die-
36 bus consecrabis manus eorum: & vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare, cùm immolaueris expiationis ho-
37 stiam, & vnges illud in sanctificationem. Septem diebus expiabis altare & sanctificabis, & erit Sanctum sanctorum. omnis qui tetigerit illud, sancti-
38 ficabitur. Hoc est quod facies in altari: | Agnos
39 anniculos duos per singulos dies iugiter: vnum a-
40 gnum manè, & alterum vesperè: decimam partem similæ conspersæ oleo tuso, quod habeat mensurã quartam partem hin; & vinum ad libandum eiusdẽ
41 mensuræ in agno vno. Alterum verò agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutinæ oblationis,
42 & iuxta ea quæ diximus, in odorem suauitatis. sa-
G crificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonii
43 corã Domino, vbi constituam, vt loquar ad te. Ibique præcipiam filiis Israel, & sanctificabitur altare
44 in gloria mea. Sanctificabo & tabernaculum testimonii cum altari, & Aaron cum filiis suis, vt sacer-
45 dotio fungantur mihi. Et habitabo in medio filio-
46 rum Israel, eroque eis Deus: & scient, quia ego Dominus Deus eorum, qui eduxi eos de Terra-Aegypti, vt manerem inter illos, ego Dominus Deus ipsorum.

*consecrationum 7. Leui. 8. i 31. 24 b. 9 Matt. 12. 4.

'sancta s.

Nu. 28. 2. 3.

CAPVT XXX.

ALTARE Thymiamatis.

1 A FAcies quoque altare ad adolendum thymiama, de lignis setim, habens cubitũ
2 longitudinis, & alterum latitudinis, id est quadrangulum, & duos cubitos in altitu-
3 dine. Cornua ex ipso procedent. Vestiesq; illud auro purissimo, tam craticulam eius, quàm parietes per circuitum, & cornua. Faciesq; ei coronam
4 aureolam per gyrum, & duos annulos aureos sub corona per singula latera, vt mittãtur in eos vectes,
5 & altare portetur. Ipsos quoq; vectes facies de li-
6 gnis setim, & inaurabis. Ponesq; altare contra velum, quod ante arcam pendet testimonii corã propitiatorio quo tegitur testimonium, vbi loquar ti-
7 bi. Et adolebit incensum super eo Aaron, suaue fragrans manè. Quando componet lucernas, in-
8 cendet illud: & quando collocabit eas ad vesperum, vret thymiama sempiternum coram Domi-
9 no in generationes vestras. Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem
10 & victimam, nec libabitis 'libamina'. Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum, in
B sanguine quod oblatum est pro peccato, & placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum san
11 ctorum erit Domino. Locutusque est Dominus
12 ad Moysen, dicens: | Quando tuleris summam filiorum Israël iuxta numerum, dabunt singuli precium pro animabus suis Domino; & non erit plaga
13 in eis, cùm fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui trãsit ad 'nomen': dimidium sicli iuxta men-

-8.

Nu. 1. 2 2.

numerũ 3.

LABIUM, seu labrũ æneũ

suram templi. | Siclus viginti obolos habet. Me-
14 dia pars sicli offeretur Domino. Qui habetur in numero à viginti annis & suprà, dabit precium.
15 Diues non addet ad medium sicli, & pauper nihil
16 minuet. Susceptamque pecuniam, quæ collata est à filiis Israël, trades in vsus tabernaculi testimonii,
C vt sit monimentum eorum coram Domino, & pro-
17 pitietur animabus eorum. Locutusq; est Domi-
18 nus ad Moysen, dicens: Facies & labium æneum cum basi sua, ad lauandum: ponesq; illud inter ta-
19 bernaculum testimonii & altare. Et missa aqua la-
uabunt in ea Aaron, & filii eius manus suas, ac pe-
20 des, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare, vt offe-
21 rant in eo thymiama Domino, ne fortè moriantur. legitimum sempiternum erit ipsi, & semini eius

Leui. 27. c. 25. Num. 3. g 47. Eze. 45. d 12.

22 per fucceffiones. ¶ Locutusq; eft Dominus ad Moy
23 fen, dicens: ¶ Sume tibi aromata, primæ myrrhæ & electæ quingentos ficlos, & cinnamomi medium, id eft ducẽtos quinquaginta ficlos; calami fimiliter
24 ducentos quinquaginta, ¶ cafiæ autem quingentos ficlos in pondere fanctuarij, olei de oliuetis menfu-
25 ram hin: ¶ Faciesq; vnctionis oleum fanctum, vn-
26 guentum compofitum opere vnguentarij, ¶ & vnges ex eo tabernaculum teftimonij, & arcam tefta-
27 menti, ¶ menfamq; cum vafis fuis, candelabrum, &
28 vtenfilia eius, altaria thymiamatis, ¶ & holocaufti, & vniuerfam fupellectilem quæ ad cultũ eorũ per-
29 tinet. ¶ Sãctificabisq; omnia, & erunt fancta fancto-
D rum: qui tetigerit ea, fanctificabitur. ¶ Aaron & fi-
30 lios eius vnges, fanctificabisq; eos, vt facerdotio
31 fungantur mihi. ¶ Filijs quoq; Ifraël dices: Hoc oleum vnctionis fanctum erit mihi in generationes
32 veftras. ¶ Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta compofitionem eius nõ facietis aliud, quia fan-
33 ctificatum eft, & fanctum erit vobis. ¶ Homo quicunque tale compofuerit, & dederit ex eo alieno;
34 exterminabitur de populo fuo. ¶ Dixitq; Dominus ad Moyfen: Sume tibi aromata, ftacten, & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidiffimum:
35 æqualis ponderis erunt omnia. ¶ faciesq; thymiama compofitum opere vnguentarij, miftum diligen-
36 ter, & purum, & fanctificatione digniffimum. ¶ Cũque in tenuiffimum puluerem vniuerfa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo teftimonij, in quo loco apparebo tibi. Sanctum fanctorũ erit vo-
37 bis thymiama. ¶ Talem compofitionem non facie-
38 tis in vfus veftros, quia fanctum eft Domino. ¶ Homo quicũque fecerit fimile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis fuis.

CAPVT XXXI.

1 LOcutusq; eft Dominus ad Moyfen, dicẽs:
A ¶ Ecce, vocaui ex nomine Befeleel filiũ
2 Vri filij Hur de tribu Iuda, ¶ & impleui
3 eum fpiritu Dei, fapientia, & intelligen-
4 tia, & fcientia in omni opere, ¶ ad excogitandum quicquid fabrefieri poteft ex auro, & argento, &
5 ære, ¶ marmore, & gemmis, & diuerfitate ligno-
6 rum. ¶ Dediq; ei focium Ooliab filium Achifamech
B de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi pofui fa-
7 pientiam: vt faciant cuncta quæ præcepi tibi, ¶ tabernaculum fœderis, & arcam teftimonij, & propitiatorium quod fuper eam eft, & cuncta vafa taber-
8 naculi; ¶ menfamq;, & vafa eius, candelabrum pu-
9 riffimum cum vafis fuis, & altaria thymiamatis ¶ & holocaufti, & omnia vafa eorum; labium cum bafi
10 fua, ¶ veftes fanctas in minifterio Aaron facerdoti,
11 & filijs eius, vt fungantur officio fuo in facris; ¶ oleũ vnctionis, & thymiama aromatum in fanctuario.
12 omnia quæ præcepi tibi, facient. ¶ Et locutus eft Do
13 minus ad Moyfen, dicens: ¶ Loquere filijs Ifraël, &
C dices ad eos: Videte, vt fabbathum meum cuftodiatis: quia fignum eft inter me & vos in generationibus veftris: vt fciatis, quia ego Dominus, qui fan-
14 ctifico vos. ¶ Cuftodite fabbathum meum: fanctũ eft enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: q̃ fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio
15 populi fui. ¶ Sex diebus facietis opus: in die feptimo fabbathum eft, requies fancta Domino: omnis
16 qui fecerit opus in hac die, morietur. ¶ Cuftodiant
D filij Ifraël fabbathum, & celebrent illud in genera-
17 tionibus fuis. Pactum eft fempiternum ¶ inter me & filios Ifraël, fignumq; perpetuum. fex enim diebus fecit Dominus cœlum, & terram, & in feptimo
18 ab opere ceffauit. ¶ Deditq; Dominus Moyfi, completis huiufcemodi fermonibus in mõte Sinai, duas tabulas teftimonij lapideas, fcriptas digito Dei.

leare 3.

Sup. 20. 8. Ezech. 20. 12.

-2.

facies 3.

Gen. 2. d. 31.

Deut. 9. b. 10.

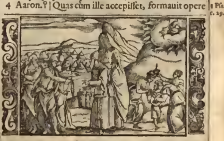
CAPVT XXXII.

1 VIdens autem populus, quòd moram face-
A ret defcendendi de monte Moyfes, congregatus aduerfus Aaron, dixit: Surge, fac nobis deos, qui nos præcedant: Moyfi enim huic viro, qui nos eduxit de Terra-Aegypti,
2 ignoramus quid acciderit. * ¶ Dixitque ad eos Aaron: Tollite inaures aureas de vxorum, filiorumq;,
3 & filiarum veftrarum auribus, & afferte ad me. ¶ Fecitque populus quæ iufferat, deferens inaures ad
4 Aaron. ¶ Quas cùm ille accepiffet, formauit opere

Act. 7. c. 40.

* ei 3.

Pfa. 105. c. 19.

fuforio, & fecit ex eis vitulum conflatilẽ. Dixerũtq;: Hi funt dij tui Ifraël, qui te eduxerunt de Terra-Ae
5 gypti. ¶ Quod cùm vidiffet Aaron, ædificauit altare coram eo, & præconis voce clamauit, dicens: Cras
6 folennitas Domini eft. ¶ Surgentesque manè, obtu-
B lerunt holocaufta & hoftias pacificas, & fedit populus manducare, & bibere, & furrexerunt ludere.
7 ¶ Locutus eft autem Dominus ad Moyfen, dicens:

-3.

1. Corin. 10. b. 7.

-7.

Vade, defcende: peccauit populus tuus quem edu
8 xifti de Terra-Aegypti. ¶ Receſſerunt citò de via, quam oftendifti eis: feceruntque fibi vitulum conflatilem, & adorauerunt; atque immolantes ei hoftias, dixerunt, Ifti funt dij tui Ifraël, qui te eduxe-
9 runt de Terra-Aegypti. ¶ Rurfumq; ait Dominus ad Moyfen: Cerno, quòd populus ifte duræ cerui-
10 cis fit. ¶ Dimitte me, vt irafcatur furor meus contra
C eos, & deleam eos*, faciamq; te in gentem magnã.
11 ¶ Moyfes autem orabat Dominum Deum fuum, dicens: Cur Domine irafcitur furor tuus contra po-

Deut. 9. b. 12.

3. Regu. 12. g. 28.

Infr. 33. 3.

* de terra.

Deut. 9. c. 13.

pulum tuum: quem eduxisti de Terra-Aegypti, in 12 fortitudine magna, & in manu robusta? ¶ Ne quæso dicant Aegyptij, Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra: Quiescat ira tua, 13 & esto placabilis super nequitia populi tui. ¶ Recordare Abraham, Isaac, & Israel, seruorum tuorũ, quibus iurasti per temetipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & vniuersam terram hanc de qua locutus sum, dabo semini ve-14 stro, & possidebitis eam semper. ¶ Placatusq; est Do-D minus, ne faceret malum quod locutus fuerat ad-15 uersus populum suum. ¶ Et reuersus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonij in manu 16 sua, scriptas ex vtraque parte, ¶ & factas opere Domini: scriptura quoque Dei erat sculpta in tabulis. 17 ¶ Audiens autem Iosue tumultum populi vociferãtis, dixit ad Moysen: Vlulatus pugnæ auditur in ca-18 stris. ¶ Qui respondit: Non est clamor adhortantium ad pugnam, neq; vociferatio compellentium 19 ad fugam: sed vocem cantantium ego audio. ¶ Cũque appropinquasset ad castra, vidit vitulum & choros: iratusq; valde, proiecit de manu tabulas, & 20 confregit eas ad radicem montis. ¶ Arripiensq; vitulum quem fecerãt, combussit, & contriuit vsq; ad E puluerem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo

21 potum filijs Israel. ¶ Dixitq; * ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, vt induceres super eum peccatũ 22 maximum? ¶ Cui ille respondit: Ne indignetur dominus meus: tu enim nosti populum istum, quòd 23 pronus sit ad malum. ¶ Dixerunt mihi, Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moysi, qui nos eduxit de Terra-Aegypti, nescimus quid acciderit. 24 ¶ Quibus ego dixi: Quis vestrum habet aurum? Tulerunt, & dederunt mihi: & proieci illud in ignem, 25 egressusq; est hic vitulus. ¶ Videns ergo Moyses populum, quòd esset nudatus (spoliauerat enim eum

Aaron propter ignominiam sordis, & inter hostes 26 nudum constituerat) ¶ & stans in porta castrorum, F ait: Si quis est Domini, iungatur mihi. Congrega-27 tiq; sunt ad eum omnes filij Leui. ¶ Quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel, Ponat vir gladium super femur suum: ite, & redite de porta vsq; ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisq; 28 fratrem, & amicum, & proximũ suum. ¶ Feceruntq; filij Leui iuxta sermonem Moysi: cecideruntque in 29 die illa quasi triginta-tria millia hominum. ¶ Et ait Moyses: Consecrastis manus vestras hodie Domino, vnusquisq; in filio, & in fratre suo, vt detur vo-

30 bis benedictio. ¶ Facto autem altero die, locutus est Moyses ad populum: Peccastis peccatum maximũ: ascendam ad Dominum, si quomodo quiuero eum 31 deprecari pro scelere vestro. ¶ Reuersusq; ad Dominum, ait: Obsecro *, peccauit populus iste pecca-32 tum maximum, feceruntq; sibi deos aureos: ¶ aut dimitte eis hanc noxam: aut si nõn facis, dele me de

33 libro tuo quem scripsisti. ¶ Cui respondit Dominus: 34 Qui peccauerit mihi, delebo eũ de libro meo: ¶ Tu autem vade, & duc populũ istum quò locutus sum tibi: angelus meus præcedet te. Ego autem in die 35 vltionis visitabo & hoc peccatum eorum. ¶ Percussit ergo Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron.

CAPVT XXXIII.

1 A LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicens: Vade, ascende de loco isto tu & populus tuus, quẽ eduxisti de Terra-Aegypti, in terram quam iuraui Abraham, 2 Isaac, & Iacob, dicens: | Semini tuo dabo eam. ¶ & mittam præcursorem tui angelum, vt eijciam Chananæum, & Amorrhæum, & Hethæum, & Pherezæum, & Heuæum, & Iebusæum, ¶ & intres in ter-3 ram fluentem lacte & melle. | Non enim ascendam tecum, quia populus duræ ceruicis est: ne fortè di-4 sperdam te in via. ¶ Audiensq; populus sermonem hunc pessimum, luxit: & nullus ex more indutus 5 est cultu suo. ¶ Dixitque Dominus ad Moysen: Loquere filijs Israël, Populus duræ ceruicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te: Iam nunc de-

pone

Psal.105. b.23. Num.14. c.13.
Gen.22. ... Gen.15. b.7. & 48. c.16.
* Moyses 6.
-8. viginti 6.
Domine,
-8.
Gen.12. b.7. Sup.23. c. Iof.24. c. Deut.7. c. Sup.32. Deut.9. c.

pone ornatum tuum, vt ſciam quid faciam tibi. 6 ¶Depoſuerunt ergo filij Iſra.l ornatum ſuum à mõte Horeb. 7 ¶Moyſes quoque tollens tabernaculum, B tetendit extra caſtra procul, vocauitq́, nomen eius * Tabernaculum fœderis. Et omnis populus qui ha-

bebat aliquam quæſtionem, egrediebatur ad tabernaculum fœderis extra caſtra. 8 ¶Cumq́; egrederetur Moyſes ad tabernaculum, ſurgebat vniuerſa plebs, & ſtabat vnuſquiſque in oſtio papilionis ſui, aſpiciebantq́ue tergum Moyſi, donec ingrederetur tentorium. 9 ¶Ingreſſo autem illo Tabernaculum fœderis, deſcendebat columna nubis, & ſtabat ad oſtium*, loquebaturq́ue * cum Moyſe, 10 ¶cernentibus vniuerſis quòd columna nubis ſtaret ad oſtium Tabernaculi. Stabantq́; ipſi, & adorabant per fores tabernaculorum ſuorum. 11 ¶Loquebatur autem Do- C minus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum. Cumq́; ille reuerteretur in caſtra, miniſter eius, Ioſue filius Nun, puer, non recedebat de tabernaculo. 12 ¶Dixit autem Moyſes ad Dominum: Præcipis, vt educam populum iſtum, & non indicas mihi quem miſſurus es mecum, præſertim cùm dixeris: Noui te ex nomine, & inueniſti gratiam coram me. 13 ¶Si ergo inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, vt ſciam te, & inueniam gratiam ante oculos tuos: reſpice populum tuum, gentem hanc. 14 ¶Dixitq́; Dominus: Facies 15 mea præcedet te, & requiẽ dabo tibi. ¶Et ait Moy-

ſes: Si non tu ipſe præcedas, ne educas nos de loco iſto. 16 ¶In quo enim ſcire poterimus ego & populus tuus inueniſſe nos gratiam in conſpectu tuo, niſi ambulaueris nobiſcum, vt glorificemur ab omnibus populis qui habitant ſuper terram? 17 ¶Dixit au- D tem Dominus ad Moyſen: Et verbum iſtud, quod locutus es, faciam: inueniſti enim gratiam coram me, & teipſum noui ex nomine. 18 ¶Qui ait: Oſtende 19 mihi gloriam tuam. ¶Reſpondit: Ego oſtendam omne bonum tibi, & vocabo in nomine Domini coram te: & miſerebor cui voluero, & clemens ero

20 in quem mihi placuerit. ¶Rurſumq́; ait: Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet. 21 ¶Et iterum: Ecce, inquit, eſt locus apud 22 me, & ſtabis ſupra petram. ¶Cumq́; tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam 23 dextera mea, donec tranſeam: ¶tollamq́ue manum meam, & videbis poſteriora mea: faciem autem meam videre non poteris.

CAPVT XXXIIII.

1 A AC deinceps: Præcide, ait, tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribã ſuper eas verba quæ habuerunt tabulæ 2 quas fregiſti. ¶Eſto paratus manè, vt aſcẽdas ſtatim in montem Sinai, ſtabiſq́ue mecum ſu- 3 per verticem montis. ¶Nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam per totum montem: boues quo- 4 que & oues non paſcantur econtra. ¶Excidit ergo duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: & de nocte conſurgens, aſcendit in montem Sinai, ſicut præceperat ei Dominus, portans ſecum * tabulas. 5 ¶Cumq́; deſcendiſſet Dominus per nubem, ſtetit 6 Moyſes cum eo, inuocans nomen Domini. ¶Quo tranſeunte corã eo, ait: Dominator Domine Deus, miſericors & clemens, patiens & multæ miſeratio- 7 nis, ac verax, ¶qui ‖ cuſtodis miſericordiam in millia: qui aufers iniquitatem, & ſcelera, atque peccata: nulluſq́; apud te per ſe innocens eſt; ‖ qui red- B dis iniquitatem patrum filijs, ac nepotibus in ter- 8 tiam & quartam progeniem. ¶Feſtinuſq́; Moyſes, 9 curuatus eſt pronus in terram, & adorans ¶ait: Si inueni gratiam in conſpectu tuo Domine, obſecro, vt gradiaris nobiſcum: populus enim duræ ceruicis eſt: & auferas iniquitates noſtras atque peccata, 10 noſq́; poſſideas. ¶Reſpondit Dominus: Ego inibo pactum videntibus cunctis: ſigna faciam, quæ nunquam viſa ſunt ſuper terram, nec in vllis gentibus: vt cernat populus iſte, in cuius es medio, opus Do- 11 mini terribile quod facturus ſum. ¶Obſerua cuncta quæ hodie mandaui tibi: ego ipſe eijciam ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananæũ, & Hethæũ, Pherezæum quoque, & Heuæum, & Iebuſæum *. 12 ¶Caue ne vnquam cum habitatoribus terræ illius 13 iungas amicitias, quæ ſint tibi in ruinam: ¶ſed aras eorum deſtrue, * confringe ſtatuas, lucoſq́ue ſuc- 14 cide. ¶Noli adorare Deum alienum. Dominus ze- 15 lotes nomen eius: Deus eſt æmulator. ¶‖ Ne ineas pactum cum hominibus illarum regionum: ne cùm fornicati fuerint cum dijs ſuis, & adorauerint ſimulachra eorum; vocet te quiſpiam, vt comedas de 16 immolatis. ¶‖ Nec vxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis: ne poſtquàm ipſæ fuerint fornicatæ,

Margin notes: Deut. 10. 1. — * duas 1. — ‖ Pſa. 142. 1. 2. — ‖ Iere. 32. c. 18. Deute. 5. 2. 9. — Deute. 5. 1. 2. Iere. 32. d. 21. — * & Gergeſæum. 4. — * & 1. — ‖ Deute. 7. 2. 3. — * & 1. — ‖ 1. Regu. 12. a. 1.

17 fornicari faciant & filios tuos in deos suos. ❡ Deos 18 conflatiles non facies tibi. ❡ Solennitatem azymorum C custodies. Septem diebus vescêris azymis, sicut præcepi tibi in tempore mensis nouorum. mense enim verni temporis egressus es de Aegypto. 19 ❡ ‖ Omne quod aperit vuluam, generis masculini, meum erit. De cũctis animantibus tam de bobus, 20 quàm de ouibus, meum erit. ❡ Primogenitum asini redimes oue: sin autem nec precium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes: nec apparebis in conspectu meo vacuus. 21 ❡ ‖ Sex diebus operaberis, die septimo cessabis ara- 22 re & metere. ❡ Solennitatem hebdomadarum facies tibi in primitijs frugum messis tuæ triticeæ, & solenni tatem quando redeunte anni tempore cuncta 23 conduntur. ❡ Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu omnipoten- 24 tis Domini Dei Israël. ❡ Cùm enim tulero gentes à facie tua, & dilatauero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ, ascendente te & apparente in cõ- 25 spectu Domini Dei tui ter in anno. ❡ ‖ Non immo- D labis super fermento sanguinem hostiæ meæ: neque 25 residebit manè de victima solennitatis Phase. ❡ Primitias frugum terræ tuæ offeres in domo Domini

‖ Sup. 23. a. 2. b. 17. 32. d. 19. — ‖ Sup. 23. b. 15. ‖ Deu. 16. a. 16. Eccle. 35. a. 6. Sup. 23. b. 16. — ‖ Sup. 23. c. 18. 19.

Dei tui. ‖ Non coques hædum in lacte matris suæ. 27 ❡ Dixitque Dominus ad Moysen: Scribe tibi verba hæc, quibus & tecum & cum Israël ‖ pepegi fœdus. 28 ❡ Fuit ergo ibi cum Domino * quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis ‖ verba fœderis de- 29 cem. ❡ Cumq; descenderet Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat, quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Do- 30 mini. ❡ Videntes autem Aaron, & filij Israel cornu- 31 tam Moysi faciem, timuerunt propè accedere. ❡ Vocatiq; ab eo, reuersi sunt tam Aaron quàm principes, synagogæ. Et postquàm locutus est ad eos, 32 ❡ venerunt ad eum etiam omnes filij Israel: quibus præcepit cuncta quæ audierat à Domino in monte 33 Sinai. ❡ Impletisq; sermonibus ‖ posuit velamen su- 34 per faciem suam. ❡ ` quod ` ingressus ad Dominum & loquens cum eo, auferebat, donec exiret; & tunc loquebatur ad filios Israel omnia quæ sibi fuerant imperata. 34 ❡ Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam: sed operiebat ille rursus * faciem suam, siquando loquebatur ad eos.

‖ Deu. 14. c. 21. ‖ Sup. 24. d. 18. * Moyses. ‖ Deu. 9. b & c. 18. Deut. 4. b. 23. — ‖ 2. Cor. 3. c. 13. ` Qui s. — * velamine 4.

CAPVT XXXV.

1 Igitur congregata omni turba filiorum A Israël, dixit ad eos: Hæc sunt quæ iussit 2 Dominus fieri: ❡ Sex diebus facietis opus: septimus dies erit vobis sanctus, sabbathum & requies Domini: qui fecerit opus in 3 ` in eo, occidetur. ❡ Non succendetis ignem in om- 4 nibus habitaculis vestris per diem sabbathi. ❡ Et ait Moyses ad omnem cateruam filiorum Israël: Iste 5 est sermo quem præcepit Dominus, dicens: ❡ Separate apud vos primitias Domino. ‖ Omnis voluntarius & prono animo offerat eas Domino: aurum, & 6 argentum, & æs, ❡ hyacinthum, & purpuram, coc- 7 cumq; bis tinctum, & byssum, pilos caprarum, ❡ pellesq; arietum rubricatas, & hiantinas, ligna setim, 8 ❡ & oleum ad luminaria concinnanda, & vt conficia- 9 tur vnguentum, & thymiama suauissimum, ❡ lapides onychinos, & gemmas ad ornatum superhume- 10 ralis & rationalis. ❡ Quisquis vestrum sapiens est, 11 veniat, & faciat quod Dominus imperauit; ❡ Taber- B naculum scilicet, & tectum eius, atq; operimentũ, annulos & tabulata cum vectibus, paxillos & bases; 12 ❡ Arcam & vectes, propitiatorium & velum quod 13 ante illud oppanditur: ❡ Mensam cum vectibus, & va- 14 sis, & propositionis panibus: ❡ Candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius, & lucernas, & o- 15 leum ad nutrimenta ignium: ❡ Altare thymiamatis, & vectes, & oleum vnctionis, & thymiama ex 16 aromatibus: Tentorium ad ostium tabernaculi: ❡ Altare holocausti, & craticulam eius æneam cum ve- 17 ctibus & vasis suis: labrum & ` bases ` eius: ❡ Cortinas atrij cum columnis & basibus, tentorium in 18 foribus vestibuli, ❡ paxilos tabernaculi & atrij cum 19 funiculis suis: ❡ Vestimenta quorum vsus est in ministerio sanctuarij; vestes Aaron pontificis, ac filio-

‖ Sup. 25. a. 2. — ` basim 7.

20 rum eius, vt sacerdotio fungantur mihi. ❡ Egres- C saque omnis multitudo filiorum Israël de conspe- 21 ctu Moysi, ❡ obtulerunt mente promptissima, atque deuota primitias Domino, ad faciendum opus tabernaculi testimonij. Quicquid ad cultum, & ad 22 vestes sanctas necessarium erat, ❡ viri cum mulieribus præbuerunt, armillas, & inaures, annulos, & dextralia: omne vas aureum in donaria Domi- 23 ni separatum est. ❡ Siquis habebat * hyacinthum, & purpuram, coccumque bis tinctum, byssum, & pilos caprarum, pelles arietum rubricatas, & hya- 24 cinthinas, ❡ argenti * ærisque metalla, obtulerunt 25 Domino; lignaque setim in varios vsus. ❡ Sed & mulieres doctæ, quæ neuerãt, dederunt hyacinthũ, 26 purpuram, & vermiculum, ac byssum, ❡ & pilos ca-

* aurum. — * & auri

prarum

27 praium, ſponte propria cuncta tribuentes. ¶ Principes verò obtulerunt lapides onychinos, & gem-
28 mas ad ſuperhumerale, & rationale: ¶ aromataque, & oleum ad luminaria concinnanda, & ad præparandum vnguentum, ac thymiama odoris
29 ſuauiſſimi componendum. ¶ Omnes viri & mulie-

D res mente deuota obtulerunt donaria, vt fierent opera quæ iuſſerat Dominus per manum Moyſi. Cuncti filij Iſraël voluntaria Domino dedicaue-
30 runt. ¶ Dixitque Moyſes ad filios Iſraël: Ecce vocauit Dominus ex nomine Beſeleel filium Vri filij
31 Hur de tribu Iuda: ¶ impleuitque eum ſpiritu Dei, ſapientia, & intelligentia, & ſcientia, & omni do-
32 ctrina ¶ ad excogitandum, & faciendum opus in
33 auro & argento, & ære, ¶ ſculpendisque lapidibus, & opere carpentario. quicquid fabrè adinueniri
34 potest, ¶ dedit * in corde eius: Ooliab quoque fi-
35 lium Achiſamech de tribu Dan: ¶ ambos erudiuit ſapientia, vt faciant opera abietarij, polymitarij, ac plumarij de hyacintho ac purpura, coccoque bis tincto, & byſſo, & texant omnia, ac noua quæque reperiant.

* Domi-nus.

CAPVT XXXVI.

Sup. 36. a. ..

1. Par. 31. d. 19.

1 A Fecit ergo Beſeleel, & Ooliab, & omnis vir ſapiens, quibus dedit Dominus ſapientiam & intellectum, vt ſcirent fabrè operari quæ in vſus ſanctuarij neceſſa-
2 ria ſunt, & quæ præcepit Dominus. ¶ Cumque vocaſſet eos Moyſes, & omnem eruditum virum cui dederat Dominus ſapientiam, & qui ſponte ſua
3 obtulerant ſe ad faciendum opus: ¶ tradidit eis vniuerſa donaria filiorum Iſraël. Qui cùm inſtarent operi, quotidie manè vota populus offere-
4 bat. ¶ Vnde artifices venire compulſi, ¶ dixerunt
5 Moyſi: Plus offert populus quàm neceſſarium eſt.
6 ¶ Iuſſit ergo Moyſes præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quicquam offerat vltra in opere ſanctuarij. Sicque ceſſatum eſt à muneribus offeren-
7 dis, ¶ eò quod oblata ſufficerent & ſuperabunda-
8 rent. ¶ Feceruntque omnes corde ſapientes ad ex-
B plendum opus tabernaculi, cortinas decem de byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, coccoque bis
9 tincto, opere vario, & arte polymita: ¶ quarum vna habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor. vna menſura erat omnium
10 cortinarum. ¶ Coniunxitque cortinas quinque, alteram alteri, & alias quinque ſibi inuicem copula-
11 uit. ¶ Fecit & anſas hyacinthinas in ora cortinæ vnius ex vtroque latere, & in ora cortinæ alterius
12 ſimiliter, ¶ vt contra ſe inuicem venirent anſæ, &
13 mutuò iungerentur. ¶ Vnde & quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum anſas,
14 & fieret vnum tabernaculum. ¶ Fecit & ſaga vndecim de pilis caprarum ad operiendum tectum ta-
15 bernaculi: ¶ vnum ſagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor.
16 vnius menſuræ erant omnia ſaga: ¶ quorum quin-
17 que iunxit ſeorſum, & ſex alia ſeparatim. ¶ Fecitque anſas quinquaginta in ora ſagi vnius, & quinquaginta in ora ſagi alterius, vt ſibi inuicem iun-
18 gerentur. ¶ Et fibulas æneas quinquaginta, quibus necteretur tectum, vt vnum pallium ex omnibus ſa-
19 gis fieret. ¶ Fecit & opertorium tabernaculi de pel-
C libus arietum rubricatis: aliudque deſuper vela-
20 mentum de pellibus * ianthinis. ¶ Fecit & tabulas
21 tabernaculi de lignis ſetim ſtantes. ¶ Decem cubitorum erat longitudo tabulæ vnius: & vnum ac ſe-
22 mis cubitum altitudo retinebat. ¶ Binæ incaſtraturæ erant per ſingulas tabulas, vt altera altera iungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis.
23 ¶ E quibus viginti ad plagam meridianam erant
24 contra auſtrum, ¶ cum quadraginta baſibus argenteis. Duæ baſes ſub vna tabula ponebantur ex vtraque parte angulorum, vbi incaſtraturæ laterum in
25 angulis terminantur. ¶ Ad plagam quoque tabernaculi quæ reſpicit ad aquilonem, fecit viginti ta-
26 bulas ¶ cum quadraginta baſibus argenteis, duas
27 baſes per ſingulas tabulas. ¶ Contra Occidentem verò, id eſt, ad eam partem tabernaculi, quæ ma-
28 re reſpicit, fecit ſex tabulas, ¶ & duas alias per ſin-
29 gulos angulos tabernaculi retrò: ¶ quæ iunctæ erãt à deorſum vſque ſurſum, & in vnam compaginem pariter ferebantur. Ita fecit ex vtraque parte per
30 angulos: ¶ vt octo eſſent ſimul tabulæ, & haberent baſes argenteas ſexdecim, binas ſcilicet baſes ſub
31 ſingulis tabulis. ¶ Fecit & vectes de lignis ſetim,
D quinque ad continendas tabulas vnius lateris ta-
32 bernaculi, ¶ & quinque alios ad alterius lateris coaptandas tabulas: & extra hos quinque alios vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare.
33 ¶ Fecit quoque vectem alium: qui per medias ta-
34 bulas ab angulo vſque ad angulum perueniret. ¶ Ipſa autem tabulata deaurauit, fuſis baſibus earum argenteis. Et circulos eorum fecit aureos, per quos vectes induci poſſent: quos & ipſos laminis aureis
35 operuit. ¶ Fecit & velum de hyacintho, & purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, opere polymita-
36 rio, varium atque diſtinctum: ¶ & quatuor columnas de lignis ſetim, quas cum capitibus deaurauit:
37 fuſis baſibus earum argenteis. ¶ Fecit & tentorium in introitu tabernaculi ex hyacintho, purpura, ver-
38 miculo, byſſoque retorta, opere plumarij: ¶ & columnas quinque cum capitibus ſuis, quas operuit auro; baſesque earum fudit æneas.

* hyacinthinis.

CAPVT XXXVII.

1 A Fecit autem Beſeleel & arcam de lignis ſetim, habentem duos ſemis cubitos in longitudine, & cubitum ac ſemiſſem in latitudine: altitudo quoque vnius cubi-
2 ti fuit & dimidij: ¶ veſtiuitque eam auro puriſſimo intus ac foris. Et fecit illi coronam auream per gy-
3 rum, conflans quatuor annulos aureos per quatuor angulos eius: duos annulos in latere vno, &

duos

4 duos in altero. ¶ Vectes quoq; fecit de lignis ſetim, 5 quos veſtiuit auro, ¶ & quos miſit in annulos qui 6 erant in lateribus arcæ, ad portandum eam. ¶ Fecit & propitiatorium, id eſt, oraculum de auro mundiſſimo, duorum cubitorum & dimidij in longitu- 7 dine, & cubiti, ac ſemis in latitudine. ¶ Duos etiam Cherubim ex auro ductili, quos poſuit ex vtraque 8 parte propitiatorij: ¶ Cherub vnum in ſummitate B vnius partis, & Cherub alterum in ſummitate partis alterius: duos Cherubim in ſingulis ſummita- 9 tibus propitiatorij, ¶ extendentes alas, & tegentes propitiatorium, ſeq; mutuò & illud reſpicientes. 10 ¶ Fecit & menſam de lignis ſetim in longitudine duorum cubitorũ, & in latitudine vnius cubiti, quæ 11 habebat in altitudine cubitum, ac ſemiſſem: ¶ circundeditq; eam auro mundiſſimo, & fecit illi labium 12 aureum per gyrum, ¶ ipſiq; labio coronam auream interraſilem quatuor digitorum, & ſuper eandem 13 alteram coronam auream. ¶ Fudit & quatuor circulos aureos, quos poſuit in quatuor angulis per ſin- 14 gulos pedes menſæ ¶ contra coronam: miſitque in 15 eos vectes, vt poſſit menſa portari. ¶ Ipſos quoque vectes fecit de lignis ſetim, & circundedit eos au- 16 ro. ¶ Et vaſa ad diuerſos vſus mẽſæ, acetabula, phia- C las, & cyathos, & thuribula, ex auro puro, in quibus 17 offerenda ſunt libamina. ¶ Fecit & cãdelabrum ductile de auro mundiſſimo: de cuius vecte calami, 18 ſcyphi, ſphęrulæque, ac lilia procedebant: ¶ ſex in vtroque latere, tres calami ex parte vna, & tres ex 19 altera: ¶ tres ſcyphi in nucis modum per calamos ſingulos, ſphęrulęq; ſimul & lilia: & tres ſcyphi inſtar nucis in calamo altero, ſphærulęq; ſimul & lilia. Aequum erat opus ſex calamorum qui procedebãt 20 de ſtipitę candelabri. ¶ In ipſo autem vecte erant quatuor ſcyphi in nucis modum, ſphærulæque per 21 ſingulos ſimul & lilia: ¶ & ſphærulæ ſub duobus calamis per loca tria, qui ſimul ſex fiunt calami pro- 22 cedentes de vecte vno. ¶ & ſphærulæ igitur, & cala- D mi ex ipſo erant, vniuerſa ductilia ex auro puriſſi- 23 mo. ¶ Fecit & lucernas ſeptem cum emũctoriis ſuis, & vaſa vbi ea quæ emuncta ſunt, extinguantur, de 24 auro mundiſſimo. ¶ Talentum auri appẽdebat can- 25 delabrum cum omnibus vaſis ſuis. ¶ Fecit & altare thymiamatis de lignis ſetim, per quadrum, ſingulos habens cubitos, & in altitudine duos: è cuius angu- 26 lis procedebant cornua. ¶ Veſtiuitq; illud auro pu- 27 riſſimo cũ craticula ac parietibus & cornibus. ¶ Fecitq; ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos ſub corona per ſingula latera, vt mit- 28 tantur in eos vectes, & poſſit altare portari. ¶ Ipſos autem vectes fecit de lignis ſetim, & operuit la- 29 minis aureis. ¶ Compoſuit & oleum ad ſanctificationis vnguentum, & *thymiamata* de aromatibus mundiſſimis opere pigmentarij.

*thymiamata 7.

CAPVT XXXVIII.

2. Par. 1. 5.

1 A FEcit & altare holocauſti de lignis ſetim, quinq; cubitorum per quadrũ, & trium 2 in altitudine: ¶ cuius cornua de angulis procedebant: operuitque illud laminis 3 æneis. ¶ Et in vſus eius parauit ex ære vaſa diuerſa, lebetes, forcipes, fuſcinulas, vncinos, & ignium re- 4 ceptacula. ¶ Craticulamq; eius in modum retis fecit ęneam, & ſubter eam in altaris medio arulam, 5 ¶ fuſis quatuor annulis per totidem retiaculi ſummitates, ad immittendos vectes ad portandum: 6 ¶ quos & ipſos fecit de lignis ſetim, & operuit la- 7 minis æneis: ¶ *induxitq; in circulos qui in lateribus altaris eminebant. Ipſum autem altare non erat ſolidum, ſed cauum ex tabulatis, & intus vacuum. 8 ¶ Fecit & labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi. 9 ¶ Fecit & atrium, in cuius auſtrali plaga erãt tento- 10 ria de byſſo retorta, cubitorum centum, ¶ columnæ B æneæ viginti cum baſibus ſuis, capita columnarum, 11 & tota operis cælatura, argẽtea. ¶ Aequè ad ſeptentrionalem plagam tentoria, columnæ, baſeſque, & capita columnarum eiuſdem menſurę, & operis ac 12 metalli, erant. ¶ In ea verò plaga quę ad Occidẽtem reſpicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decem cum baſibus ſuis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura, argentea. 13 ¶ Porrò contra Orientem quinquaginta cubitorum 14 parauit tentoria, ¶ è quibus quindecim cubitos, columnarum trium, cum baſibus ſuis vnum tenebant 15 latus: ¶ & in parte altera (*quia inter vtraq;* introitum tabernaculi fecit) quindecim ęquè cubitorum erant tentoria, columnæq; tres, & baſes totidem. 16 ¶ Cuncta atrij tentoria byſſus retorta texuerat. ¶ Ba- 17 ſes columnarum fuêre ęneę, capita autem earum C cum cũctis cęlaturis ſuis, argentea: ſed & ipſas co- 18 lumnas atrij veſtiuit argento. ¶ Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo verò quinque cubitorum erat iuxta menſuram quam cuncta atrij 19 tentoria habebant. ¶ Columnę autem in ingreſſu fuêre quatuor cum baſibus eneis, capitaq; earum, & 20 cęlaturę argenteæ. ¶ Paxillos quoque tabernaculi 21 & atrij per gyrum fecit æneos. ¶ Hęc ſunt inſtrumenta tabernaculi teſtimonij, quæ enumerata ſunt iuxta pręceptum Moyſi in ceremoniis Leuitarum per 22 manum Ithamar filij Aaron ſacerdotis: ¶ quę Beſeleel filius Vri filij Hur de tribu Iuda, Domino per 23 Moyſen iubente, compleuerat; ¶ iuncto ſibi ſocio Ooliab filio Achiſamech de tribu Dan: qui & ipſe artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius, atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo, 24 & byſſo. ¶ Omne aurum quod expenſum eſt in ope- D re ſanctuarij, & quod oblatum eſt in donariis, viginti nouem talentorum fuit, & ſeptingentorum 25 triginta ſiclorum ad menſuram ſanctuarij. ¶ Oblatum eſt autem ab his qui tranſierunt ad numerum à viginti annis & ſuprà, de ſexcẽtis tribus millibus, 26 & quingentis quinquaginta, armatorum. ¶ Fuerunt prætereà centum talenta argenti, è quibus conflatę ſunt baſes ſanctuarij, & introitus vbi velum pendet. 27 ¶ Centum baſes factæ ſunt de talentis centum, ſin- 28 gulis talẽtis per baſes ſingulas ſupputatis. ¶ De mille autem ſeptingentis & ſeptuagintaquinque *fecit capita columnarum, quas & ipſas veſtiuit ar- 29 gento. ¶ AEris quoque oblata ſunt talenta ſeptua- 30 gintaduo millia, & quadringẽti ſuprà ſicli, ¶ ex quibus fuſę ſunt baſes in introitu tabernaculi teſtimonij, & altare æneum cum craticula ſua, omniaque vaſa quę ad vſum eius pertinent, 31 ¶ & baſes atrij tam in circuitu, quàm in ingreſſu eius, & paxilli tabernaculi, atque atrij, per gyrum.

a Sup. 17. b. 5.

*quæ ab vtroque 3.

*ſiclis.

CAPVT XXXIX.

Sup. 28. a. 6.

DE hyacintho verò, & purpura, vermiculo ac bysso fecit vestes, quibus indueretur Aaron, quando ministrabat in sanctis, sicut pręcepit Dominus Moysi. ¶ Fecit igitur superhumerale de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, ¶ opere polymitario. inciditq; bracteas aureas, & extenuauit in fila, vt possent torqueri cum priorum colorū subtegmine; ¶ duasq; oras sibi inuicem copulatas in vtroq; latere summitatum: ¶ & balteū ex eisdem coloribus, sicut pręceperat Dominus Moysi. ¶ Parauit & duos lapides onychinos astrictos & inclusos auro, & sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israel. * ¶ posuitq; eos in lateribus superhumeralis in monimentum filiorum Israël, sicut præceperat Dominus Moysi. ¶ Fecit & rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoq; bis tincto, & bysso retorta: ¶ quadrangulum duplex, mensuræ palmi. ¶ Et posuit in eo gemmarū ordines quatuor. in primo versu erat sardius, topazius, smaragdus. ¶ In secundo, carbunculus, sapphirus & iaspis. ¶ In tertio, ligyrius, achates, & amethystus. ¶ In quarto, chrysolithus, onychinus, & beryllus, circūdati & inclusi auro per ordines suos. ¶ Ipsiq; lapides duodecim, sculpti erant nominibus duodecim tribuū Israel, singuli per nomina singulorum. ¶ Fecerunt in rationali & catenulas sibi inuicem cohærentes, de auro purissimo: & duos vncinos, ¶ totidemq; annulos aureos. Porrò annulos posuerunt in vtroque latere rationalis, ¶ è quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inseruerunt vncinis qui in superhumeralis angulis eminebant. ¶ Hęc & antè & retrò ita conueniebant sibi, vt superhumerale & rationale mutuò necterentur, ¶ stricta ad balteū, & annulis fortiùs copulata, quos iungebat vitta hyacinthina, ne laxa fluerent, & à se inuicē mouerentur, sicut pręcepit Dominus Moysi. ¶ Fecerunt quoq; tunicam superhumeralis totam hyacinthinam: ¶ & capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitij textilem: ¶ deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac bysso retorta: ¶ & tintinnabula de auro purissimo, quæ posuerunt inter malogranata in extrema parte tunicæ per gyrum. ¶ tintinnabulum autem aureū, & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex, quādo ministerio fungebatur, sicut præceperat Dominus Moysi. ¶ Fecerunt & tunicas byssinas opere textili, Aaron & filiis eius: ¶ & mitras cum coronulis suis ex bysso: ¶ feminalia quoque linea, byssina: ¶ cingulum verò de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo, distinctum arte plumaria, sicut præceperat Dominus Moysi. ¶ Fecerunt & laminam sacræ venerationis de auro purissimo, scripseruntq; in ea opere gēmario, Sanctum Domini: ¶ & strinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, sicut præceperat Dominus Moysi. ¶ Perfectum est igitur omne opus tabernaculi & tecti testimonij. Feceruntq; filij Israël cuncta quę pręceperat Dominus Moysi. ¶ Et obtulerūt tabernaculum & tectum & vniuersam supellectilem, annulos, tabulas, vectes, columnas ac bases, ¶ opertorium de pellibus arietū rubricatis, & aliud operimentum de hyacinthinis pellibus: ¶ velum, arcam, vectes, propitiatorium, ¶ mēsam cum vasis suis, & propositionis panibus: ¶ candelabrum, lucernas, & vtensilia earum cum oleo: ¶ altare aureum, & vnguentum, & thymiama ex aromatibus, ¶ & tētorium in introitu tabernaculi: ¶ altare ęneum, retiaculum, vectes, & vasa eius omnia: labrum cum basi sua: tentoria atrij, & columnas cum basibus suis: ¶ tētorium in introitu atrij, funiculosq; illius & paxillos. Nihil ex vasis defuit, quæ in ministerium tabernaculi, & in tectum fœderis iussa sunt fieri. ¶ Vestes quoque quibus sacerdotes vtūtur in sanctuario, Aaron scilicet & filij eius, ¶ obtulerunt filij Israël, sicut pręceperat Dominus. ¶ Quæ postquàm Moyses cuncta vidit completa, benedixit eis.

*sex nomina in lapide vno. & sex in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum.

CAPVT XL.

LOcutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Mense primo, prima die mensis eriges tabernaculum testimonij, ¶ & pones in eo arcam, dimittesq; ante illam velum: ¶ & illata mensa pones super eam quę ritè pręcepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis, ¶ & altare aureum in quo adoletur incensum, coram arca testimonij. Tentorium in introitu tabernaculi testimonij pones ¶ & ante illud, altare holocausti: ¶ labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua. ¶ Circundabisq; atrium tentoriis, & ingressum eius. ¶ Et assumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vasis suis, vt sanctificentur: ¶ Altare holocausti, & omnia vasa eius: ¶ labrum cum basi sua omnia vnctionis oleo consecrabis: vt sint sancta sanctorum. ¶ Applicabisq; Aaron & filios eius ad fores tabernaculi testimonij, & lotos aqua, ¶ indues sanctis vestibus, vt ministrent mihi, & vnctio eorum in sacerdotium sempiternum proficiat. ¶ Fecitq; Moyses omnia quę pręceperat Dominus. ¶ Igitur mense primo anni secundi, prima die mēsis, collocatum est tabernaculum. ¶ a Erexitq; Moyses illud, & posuit tabulas, ac bases, & vectes; statuitq; columnas, ¶ & expandit tectum super

a Num. 7. a. 7.

taberna-

tabernaculum, imposito desuper operimento, sicut
18 Dominus imperauerat. ? Posuit & testimonium in arca, subditis infrà vectibus, & oraculum desuper.

19 ? Cumque intulisset arcam in tabernaculum, * appendit ante eam velum, vt expleret Domini iussio-
20 nem. ? Posuit & mensam in tabernaculo testimonij
21 ad plagam Septentrionalem extra velum, ? ordinatis coram propositionis panibus, sicut præceperat
22 Dominus Moysi. ? Posuit & candelabrum in taber-

C naculo testimonij è regione mensæ in parte austra-
23 li, ? locatis per ordinem lucernis, iuxta præceptum
24 Domini. ? Posuit & altare aureum sub tecto testi-
25 monij contra velum, ? & adoleuit super eo incen-
26 sum aromatum, sicut iusserat Dominus Moysi. ? Posuit & tentorium in introitu tabernaculi testimo-
27 nij, ? & altare holocausti in vestibulo testimonij, offerens in eo holocaustum & sacrificia, vt Dominus
28 imperauerat. ? Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonij & altare, implens illud aqua.
29 ? Laueruntque * Moyses & Aaron, ac filij eius ma-
30 nus suas & pedes, ? cùm ingrederentur tectum fœ-
D deris, & accederent ad altare, sicut præceperat Do-
31 minus Moysi. ? Erexit, & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius tentorio. Post-
32 quam omnia perfecta sunt, ? † operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit il-
33 lud. ? Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maiestate Domini coru-
34 scante, quia cuncta nubes operuerat. ? Si quando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur

35 filij Israël per turmas suas. ? si pendebat desuper,
36 manebant in eodem loco. ? Nubes quippe Domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte, videntibus cunctis populis Israel per cunctas mansiones suas.

* testimonij.

* in eo 1.

† Num. 9. c. 15. 3 Reg. 8. b. 10.

LBRI EXODI FINIS.

LIBER LEVITICVS, HEBRAICE VAICRA, id eſt, Et vocauit.

CAPVT PRIMVM.

1 A VOcauit autem Moyſen, & locutus eſt ei Dominus de tabernaculo teſtimonij dicens: 2 ¶ Loquere filiis Iſraël, & dices ad eos: Homo qui obtulit ex vobis hoſtiam Domino, de pecoribus, id eſt, de bobus & ouibus offerens victimas: 3 ¶ | Si holocauſtum fuerit eius oblatio, ac de armento, maſculum immaculatum offeret ad oſtium tabernaculi teſtimonij, ad placandum ſibi Dominum: 4 B ¶ ponetque manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit, atque in expiationem eius proficiens. 5 ¶ Immolabitque vitulũ coram Domino, & offerent filij Aaron ˋſacerdotisˋ ſanguinem eius, fundentes per altaris circuitum, quod eſt ante oſtium tabernaculi: 6 ¶ detractaq; pelle hoſtiæ, artus in fruſta concident, 7 ¶ & ſubiicient in altare ignem, ſtrue lignorum antè compoſita: 8 ¶ & membra quæ ſunt cæſa, déſuper ordinantes, caput videlicet, & cuncta quæ adhærent iecori, 9 C ¶ inteſtinis & pedibus lotis aqua: adolebitq; ea ſacerdos ſuper altare in holocauſtum & ſuauem odorem Domino. 10 ¶ Quòd ſi de pecoribus oblatio eſt, de ouibus ſiue de capris holocauſtum, ˋagnum anniculum & ˋabſque macula offeret. 11 ¶ Immolabitque ad latus altaris quod reſpicit Aquilonem, coram Domino: ſanguinem verò illius fundent ſuper altare filij Aaron per circuitum; 12 D ¶ diuidentque membra, caput, & omnia quæ adhærent iecori: & imponent ſuper ligna, quibus ſubiiciendus eſt ignis: 13 ¶ inteſtina verò & pedes lauabunt aqua. Et oblata omnia adolebit ſacerdos ſuper altare in holocauſtum & odorem ſuauiſſimũ Domino. 14 ¶ Si autem de auibus, holocauſti oblatio 15 fuerit Dominò de turturibus & pullis columbæ, ¶ offeret eam ſacerdos ad altare: & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet ſanguinem ſuper crepidinem altaris: 16 ¶ veſiculam verò gutturis & plumas proiiciet propè altare ad orientalem plagam in loco in quo cineres effundi ſolẽt. 17 ¶ confringetque aſcellas eius, & non ſecabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit ſuper altare lignis igne ſuppoſito. Holocauſtum eſt & oblatio ſuauiſſimi odoris Domino.

CAPVT II.

1 A ANima cum obtulerit oblationemˋ, ſacrificij Domino, ſimila erit eius oblatio, fundetque ſuper eam oleum & ponet thus, 2 ¶ ac deferet ad filios Aaron ˋſacerdotisˋ: quorum vnus tollet pugillũ plenum ſimilæ & olei, ac totum thus, & ponet memoriale ſuper altare in odorem ſuauiſſimum Domino: 3 ¶ | quod autem reliquum fuerit de ſacrificio, erit Aaron, & filiorũ eius, ſanctum ſanctorum de oblationibus Domini. 4 B ¶ Cũ autem obtuleris ſacrificium coctum in clibano: de ſimila, panes, ſcilicet abſque fermento ˋconſperſoˋ oleo, & lagana azyma oleo lita. 5 ¶ Si oblatio tua fuerit de ſartagine, ſimilæ conſperſæ oleo & abſque fermento, 6 ¶ diuides eam minutatim, & fundes ſuper eã oleum. 7 ¶ Sin autem de craticula fuerit ſacrificium, 8 æquè ſimila oleo conſpergetur: ¶ quam offerẽs Domino, trades manibus ſacerdotis. 9 C ¶ Qui cùm obtulerit eam, tollet memoriale de ſacrificio, & adolebit 10 ſuper altare in odorem ſuauitatis Domino: ¶ quicquid autem reliquum eſt, erit Aaron & filiorũ eius, 11 ſanctum ſanctorum de oblationibus Domini. ¶ Omnis oblatio quæ offertur Domino, abſque fermento fiet, nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in 12 ſacrificio Dñi. ¶ Primitias tantũ eorum offeretis ac munera: ſuper altare verò non imponentur in odo13 rẽ ſuauitatis. ¶ Quicquid obtuleris ſacrificij ſale cõ D dies, nec auferes ſal fœderis Dei tui de ſacrificio 14 tuo. In omni oblatione offeres ſal. ¶ Si aũt obtuleris munus primitiarum frugũ tuarum Domino, de ſpicis adhuc virentibus, torrebis igni, & confringes in morem farris, & ſic offeres primitias tuas Domino, 15 ¶ fundens ſuper ea oleum, & thus imponens, quia 16 oblatio Domini eſt. ¶ de qua adolebit ſacerdos in

Marginal notes: ˋſacerdotes. | Eccl. 7. d. 34. | ˋcõſperſos. | Mar. 9. g. 49.

memoriam

memoriam muneris partem farris fracti & olei, ac totum thus.

CAPVT III.

1 A QVòd si hostia pacificorũ fuerit eius oblatio, & de bobus voluerit offerre, marem siue fœminam, 'immaculata' offeret coram Domino. 2 ¶ Ponetq; manum super caput victimæ suæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi testimonij, fundẽtq; filij Aaron 'sacerdotis', sanguinem per altaris circuitum. 3 ¶ Et offerent de hostia pacificorum in oblationẽ Dño, | adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis est intrinsecus: 4 ¶ duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renunculis: 5 ¶ adolebuntq; B ea super altare in holocaustum, lignis igne supposito, in oblationẽ suauissimi odoris Domino. 6 ¶ Si verò de ouibus fuerit eius oblatio, & pacificorũ hostia, siue masculum obtulerit, siue fœminam, immaculata erunt. 7 ¶ Si agnum obtulerit coram Domino, 8 ¶ ponet manum suam super caput victimæ suæ, quę immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonij: fundentq; filij Aaron sanguinem eius per circuitum altaris. 9 ¶ Et offerent de pacificorum hostia 10 sacrificium Domino: adipem & caudam totam ¶ cũ C renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem, atq; vniuersa vitalia, & vtrunq; renunculum cum adipe qui est iuxta ilia, reticulumq; iecoris cum renunculis. 11 ¶ & adolebit ea sacerdos super altare in pabulum 12 ignis & oblationis Dñi. ¶ Si capra fuerit eius oblatio, 13 & obtulerit eam Dño, ¶ ponet manum suam super caput eius, immolabitq; eam in introitu tabernaculi D testimonij. Et fundent filij Aaron sanguinẽ 14 eius 'per' altaris circuitum. ¶ Tollentq; ex ea in pastum ignis dominici, adipem qui operit ventrem, & 15 qui tegit vniuersa vitalia: ¶ duos renũculos cum reticulo quod est super eos iuxta ilia, & aruinam ie16 coris cum renunculis, ¶ adolebitq; ea super altare sacerdos in alimoniam ignis, & suauissimi odoris. 17 Omnis adeps, Domini erit ¶ iure perpetuo in generationibus, & cunctis habitaculis vestris: nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis.

'immaculatam 9.
'sacerdotes 1.
§ Exo. 29. v. 19.
'super 2.

CAPVT IIII.

1 A LOcutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs: 2 ¶ Loquere filiis Israel, Anima quum peccauerit per ignorantiam, & de vniuersis mandatis Domini quæ præcepit, vt non 3 fierẽt, quippiam fecerit: ¶ Si sacerdos qui vnctus est, peccauerit, delinquere faciens populũ, offeret pro 4 peccato suo vitulum immaculatum Domino. ¶ & adducet illum ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, ponetq; manum super caput eius, & 5 immolabit eum Domino. ¶ Hauriet quoq; de sanguine vituli, inferens illum in tabernaculum testi6 monij. ¶ Cumq; intinxerit digitum in sanguinem, B asperget 'eum' septies coram Domino cõtra velum 7 sanctuarij: ¶ ponetq; de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi Domino, quod est in tabernaculo testimonij: omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocau8 sti in introitu tabernaculi. ¶ Et adipẽ vituli 'offeret' pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quàm om9 nia quæ intrinsecus sunt; ¶ duos renunculos & reticulum quod est super eos iuxta ilia, & adipem ie10 coris cum renunculis, ¶ sicut 'offertur' de vitulo hoC stiæ pacificorum: & adolebit ea super altare holo11 causti. ¶ Pellem verò, & omnes carnes cum capite & 12 pedibus & intestinis & fimo, ¶ & reliquo corpore, efferet extra castra in locum mundum, vbi cineres effundi solent: incendetq; ea super lignorũ struem: 13 quæ in loco effusorum cinerũ cremabuntur. ¶ Quòd si omnis turba * Israël ignorauerit, & per imperitiã 14 fecerit, quod cõtra mandatum Domini est, ¶ & postea intellexerit peccatum suum; offeret pro peccato suo vitulum, adducetq; eum ad ostium taberna15 culi. ¶ Et ponent seniores populi manus super caput D eius coram Domino. Immolatoq; vitulo in cõspe16 ctu Domini, ¶ inferet sacerdos qui vnctus est, de san17 guine eius in tabernaculum testimonij, ¶ tincto di18 gito aspergens septies contra velum. ¶ Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris, quod est coram Domino in tabernaculo testimonij. reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocaustorum, quod est in ostio tabernaculi testimo19 nij. ¶ Omnemq; eius adipem tollet, & adolebit super 20 altare: ¶ sic faciens & de hoc vitulo quomodo fecit & prius: & rogante pro eis sacerdote, propitius erit 21 eis Dominus. ¶ Ipsum autem vitulum efferet extra castra, atq; comburet, sicut & priorem vitulum: quia 22 est pro peccato multitudinis. ¶ Si peccauerit prin E ceps, & fecerit vnum è pluribus per ignorantiam, 23 quod Domini lege prohibetur: ¶ & postea intellexerit peccatũ suum; offeret hostiam Domino, hir24 cum de capris immaculatum. ¶ Ponetque manum suam super caput eius: cumq; immolauerit eum in loco vbi solet mactari holocaustum coram Domi25 no, quia pro peccato est: ¶ tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquũ * fundens ad basim eius. 26 ¶ Adipem verò adolebit supra *, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitq; pro eo sacerdos, 27 & pro peccato eius, & dimittetur ei. ¶ Quòd si pecF cauerit anima per ignorantiam, de populo terræ, vt faciat quicquam de his quæ Domini lege prohiben28 tur, atq; delinquat, ¶ & cognouerit peccatum suum; 29 offeret capram immaculatam. ¶ Ponetq; manus super caput hostiæ quę pro peccato est, & immolabit 30 eam in loco holocausti. ¶ Tolletq; sacerdos de sanguine in digito suo, & tangens cornua altaris holo31 causti, reliquum fundet ad basim eius. ¶ Omnem G autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino: rogabitq; pro eo, & di32 mittetur ei. ¶ Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ouem scilicet immaculatam: 33 ¶ ponet manũ super caput eius, & immolabit eam 34 in loco vbi solent cędi holocaustorum hostiæ. ¶ Sumetq; sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad 35 basim eius. ¶ Omnem quoq; adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare incensum Domini: rogabitq; pro eo & pro peccato eius, & dimittetur ei.

'eo 2.
'eos 1
'auferet 5.
'auferetur 6
* filiorum
* sanguinem 3.
* altare 3.

CAPVT V.

1 A SI peccauerit anima, & audierit vocem 'iurantis', testisq; fuerit, quòd aut ipse vidit, aut conscius est: nisi indicauerit, por2 tabit iniquitatem suam. ¶ Anima quæ tetigerit aliquid immundum, siue quod occisum à

'adiurantis 1.

bestia est, aut per se mortuum, aut quodlibet aliud reptile: & oblita fuerit immunditiæ suæ, rea est, &
3 deliquit. ¶ & si tetigerit quicquam de immunditia hominis iuxta omnem impuritatẽ qua pollui solet, oblitaque cognouerit posteà, subiacebit delicto.
4 ¶ Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel malè quid faceret, vel benè, & idipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaq; posteà intellexerit
5 delictum suum, agat pœnitentiam pro peccato, ¶ &
6 offerat de gregibus agnã, siue capram, orabitq; pro
7 ea sacerdos & pro peccato eius: ¶ sin autem non po-
B tuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Dño: vnum pro peccato, & al-
8 terum in holocaustum, ¶ dabitq; eos sacerdoti. Qui primũ offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ita vt collo adhæreat, & non penitus
9 abrumpatur. ¶ Et asperget de sanguine eius parietẽ altaris. quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamẽtum eius, quia pro peccato est.
10 ¶ Alterum verò in holocaustũ adolebit, vt fieri solet: rogabitq; pro eo sacerdos, & pro peccato eius,
11 & dimittetur ei. ¶ Quòd si non quiuerit manus eius
C duos offerre turtures, aut duos pullos columbarũ; offeret pro peccato suo similæ partem ephi decimam. non mittet in eam oleum, nec thuris aliquid
12 imponet, quia pro peccato est: ¶ tradetq; eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens, cremabit super altare in monumẽtum eius qui obtulerit,
13 ¶ rogans pro illo, & expians: reliquam verò partem
14 ipse habebit in munere. ¶ Locutusq; est Dominus
15 ad Moysen, dicens: ¶ Anima si præuaricãs ceremonias per errorem in his quę Domino sunt sanctificata, peccauerit; offeret pro delicto suo arietẽ im-
D maculatum de gregibus, qui emi potest duobus si-
16 clis iuxta pondus sanctuarij: ¶ ipsumq; quod intulit damni, restituet, & quintã partem ponet suprà, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo, offerens arietẽ,
17 & dimittetur ei. ¶ Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritq; vnum ex his quæ Domini lege prohibẽtur, & peccati rea intellexerit iniquitatẽ suam;
18 ¶ offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram ęstimationemq; peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur
19 ei, ¶ quia per errorem deliquit 'in Domino'. [margin: in Domi- ... m 7.]

CAPVT VI.

1 Locutusq; est Dominus ad Moysen, di-
A cens: ¶ Anima quæ peccauerit, & cõtem-
2 pto Domino negauerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditũ fuerat,
3 vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, ¶ siue rem perditam inuenerit, & inficians insuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit in [margin: ...m. 5. 6.]
4 quibus solent peccare homines: ¶ conuicta delicti,
5 ¶ reddet omnia, quę per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem domino, cui
6 damnum intulerat. ¶ Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacer
7 doti, iuxta æstimationem mensuramq; delicti: ¶ qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi
8 pro singulis quæ faciendo peccauit. ¶ Locutusq; est
9 Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Pręcipe Aaron & fi-
B liis eius, Hæc est lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte vsque manè: ignis in eodem altari
10 erit: ¶ vestietur tunica sacerdos, & feminalibus lineis: tolletq; cineres, quos vorans ignis exussit, &
11 ponens iuxta altare, ¶ spoliabitur prioribus vestimentis, indutusq; aliis, efferet eos extra castra, -&' in loco mundissimo - vsq; ad fauillam consumi 'fa- [margin: - 1. - 2.]
12 ciet'. ¶ Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subijciens ligna manè per singulos dies, & imposito holocausto dèsuper adolebit
13 adipes pacificorum. ¶ Ignis est iste perpetuus, qui
14 nunquam deficiet in altari. ¶ Hęc est lex sacrificij & libamentorum, quę offerent filij Aaron coram Do-
15 mino, & coram altari. ¶ Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ cõspersa est oleo, & totum thus quod super similam positum est: adolebitq; illud in altari in
16 monumentum odoris suauissimi Dño. ¶ Reliquam
C autem partem similæ comedet Aaron cũ filiis suis absq; fermento: & comedet in loco 'sanctuarij' ta- [margin: sancto In... t. 10 3.]
17 bernaculi. ¶ Ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in Domini offertur incẽsum. sanctum san-
18 ctorum erit, sicut pro peccato, atq; delicto. ¶ Mares tantùm stirpis Aaron comedent illud. Legitimum ac sempiternum erit in generationibus vestris de sacrificiis Domini. omnis qui tetigerit illa, sanctifi-
19 cabitur. ¶ Locutusq; est Dñs ad Moysen, dicens:
20 ¶ Hęc est oblatio Aaron, & filiorum eius, quam offerre debent Dño in die vnctionis suæ. Decimam partem ephi offerent similæ in sacrificio sempiterno. medium eius manè, & medium eius vesperè,
21 ¶ quę in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suauissimum Dño
22 ¶ sacerdos, qui iure patri successerit, & tota crema-
23 bitur in altari. ¶ Omne enim sacrificium sacerdotum
D igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.
24 ¶ Locutus est autem Dominus ad Moysen, dicens:
25 ¶ Loquere Aaron, & filiis eius, Ista est lex hostiæ pro peccato: In loco vbi offertur holocaustum, immolabitur coram Domino. Sanctum sanctorũ est.
26 ¶ Sacerdos, qui offert, comedet eam in loco sancto,
27 in atrio tabernaculi. ¶ Quicquid tetigerit carnes eius, sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fue-
28 rit aspersa, lauabitur in loco sancto. ¶ Vas autem fictile in quo cocta est, confringetur. quòd si vas æneum
29 fuerit, defricabitur, & lauabitur aqua. ¶ Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur de carnibus
30 eius, quia sanctum sanctorum est. ¶ Hostia 'enim' quæ cæditur pro peccato, cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonij ad expiãdum in sanctuario, non comedetur, sed comburetur igni. [margin: autem 5. Heb. 13. b. 11. Sup. 4. a. 5.]

CAPVT VII.

1 Haec quoq; est lex hostię pro delicto, San-
A cta sanctorum est: ¶ Idcirco vbi immola-
2 bitur holocaustum, mactabitur & victima pro delicto: sanguis eius per gyrum
3 altaris fundetur. ¶ Offerent ex ea caudam & adipem
4 qui operit vitalia. ¶ Duos renunculos, & pinguedinem quæ iuxta ilia est, reticulumq; iecoris cum re-
5 nunculis, ¶ & adolebit ea sacerdos super altare: in-
6 censum est Domini pro delicto. ¶ Omnis masculus de sacerdotali genere, in loco sancto vescetur his
7 carnibus, quia sanctum sanctorum est. ¶ Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto: vtriusque hostiæ lex vna erit, ad sacerdotem qui eam obtule-
8 rit, pertinebit. ¶ Sacerdos qui offert holocausti vi-
9 ctimam, habebit pellem eius. ¶ Et omne sacrificium similæ, quod coquitur in clibano, & quicquid in craticula, vel in sartagine præparatur, eius erit sacer-
10 dotis à quo offertur: ¶ siue oleo conspersa, siue

arida fuerint, cunctis filiis Aaron menſura æqua per
11 ſingulos diuidetur. ¶ Hæc eſt lex hoſtiæ pacificorum,
12 quæ offertur Domino. ¶ Si pro gratiarum actione
B oblatio fuerit, offerent panes abſq; fermento con-
ſperſos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamq́;
ſimilam, & collyridas olei admiſtione conſperſas,
13 ¶ panes quoque fermentatos cum hoſtia gratiarum
14 quæ immolatur pro pacificis: ¶ ex quibus vnus pro
primitiis offertur Domino, & erit ſacerdotis qui
15 fundet hoſtiæ ſanguinem. ¶ cuius carnes eadem co-
medentur die, nec remanebit ex eis quicquam vſ-
16 que manè. ¶ Si voto vel ſponte quiſpiam obtulerit
hoſtiam, eadem ſimiliter edetur die: ſed & ſi quid
17 in craſtinum remanſerit, veſci licitum eſt: ¶ Quic-
quid autem tertius inuenerit dies, ignis abſumet.
18 ¶ *Si quis de carnibus victimæ pacificorum die ter-
tio comederit, irrita fiet * oblatio, nec proderit of-
ferenti: quin potius quęcunque anima tali ſe edu-
19 lio contaminauerit, præuaricationis rea erit. ¶ Ca-
C ro quæ aliquid tetigerit immundum, non comede-
tur, ſed comburetur igni: qui fuerit mundus veſce-
20 tur ex ea. ¶ Anima polluta, quæ ederit de carnibus
hoſtiæ pacificorum, quæ oblata eſt Domino, peri-
21 bit de populis ſuis. ¶ Et quæ tetigerit immunditiam
hominis, vel iumenti, ſiue omnis rei quæ polluere
poteſt, & comederit de huiuſcemodi carnibus; in-
22 teribit de populis ſuis. ¶ Locutuſq́; eſt Dominus ad
23 Moyſen, dicens: ¶ Loquere filiis Iſraël, Adipem
24 ouis, & bouis, & capræ non comedetis. ¶ Adipem
cadaueris morticini, & eius animalis quod à be-
25 ſtia captum eſt, habebitis in varios vſus. ¶ Si quis
adipem, qui offerri debet in incenſum Domini, co-
26 mederit, peribit de populo ſuo. ¶ Sanguinem quo-
que omnis animalis non ſumetis in cibo, tam de
27 auibus, quàm de pecoribus. ¶ Omnis anima, quæ
28 ederit ſanguinem, peribit de populis ſuis. ¶ Locu-
29 tuſq́; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Loquere
D filiis Iſraël, dicens: Qui offert victimam pacifico-
rum Domino, offerat ſimul & ſacrificium, id eſt, li-
30 bamenta eius. ¶ Tenebit manibus adipem hoſtiæ,
& pectuſculum: cumq́; ambo oblata Domino con-
31 ſecrauerit, tradet ſacerdoti, ¶ qui adolebit adipem
ſuper altare: pectuſculum autem erit Aaron, & fi-
32 liorum eius. ¶ Armus quoq; dexter de pacificorum
33 hoſtiis, cedet in primitias ſacerdotis. ¶ Qui obtule-
rit ſanguinem, & adipem, filiorum Aaron, ipſe ha-
34 bebit & armum dextrum in portione ſua. ¶ Pectu-
ſculum enim eleuationis, & armũ ſeparationis tuli
à filiis Iſraël de hoſtiis eorum pacificis, & dedi Aa-
ron ſacerdoti, & filiis eius lege perpetua, ab omni
35 populo Iſraël. ¶ Hæc eſt vnctio Aaron & filiorum
eius in ceremoniis Domini in die quo obtulit eos
36 Moyſes, vt ſacerdotio fungerentur; ¶ & quæ præce-
pit eis dari Dominus à filiis Iſraël religione perpe-
37 tua in generationibus ſuis. ¶ Iſta eſt lex holocauſti,
& ſacrificij pro peccato atq; delicto, & pro conſe-
38 cratione & pacificorum victimis: ¶ quam conſtituit
Dominus Moyſi in monte Sinai, quando manda-
uit filiis Iſraël, vt offerent oblationes ſuas Domino
in deſerto Sinai.

Margin: * & 2. * eius.

CAPVT VIII.

1 A LOcutuſq́; eſt Dominus ad Moyſen, di-
2 cens: ¶ Tolle Aaron cum filiis ſuis, ve-
ſtes eorum, & vnctionis oleum, vitulum
pro peccato, duos arietes, caniſtrũ cum
3 azymis: ¶ & congregabis omnem cœtum ad oſtium
4 tabernaculi. ¶ Fecitq́; Moyſes, vt Dominus impe-
rauerat. Cõgregataq́; omni turba ante fores taber-
5 naculi, ¶ ait: Iſte eſt ſermo quẽ iuſſit Dominus fieri.
6 ¶ Statimq́; obtulit Aaron & filios eius. Cumq́; la-
7 uiſſet eos, ¶ veſtiuit pontificem ſubucula linea, ac-
cingens eum balteo, & induens eum tunica hya-
8 cinthina, & deſuper humerale impoſuit, ¶ quod
aſtringens cingulo aptauit rationali, in quo erat
9 Doctrina & Veritas. ¶ Cidari quoq; texit caput: &
ſuper eam, contra frontem, poſuit laminã auream
B conſecratam in ſanctificatione, ſicut præceperat ei
10 Dominus. ¶ Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit ta-
11 bernaculum cum omni ſupellectili ſua. ¶ Cumq́; ſan-
ctificans aſperſiſſet altare ſeptem vicibus, vnxit il-
lud, & omnia vaſa eius, labiumq́; cum baſi ſua ſan-
12 ctificauit oleo. ¶ Quod fundẽs ſuper caput Aaron,
13 vnxit eum, & conſecrauit. ¶ Filios quoq; eius obla-
tos veſtiuit tunicis lineis, & cinxit balteis, impo-
14 ſuitq́; mitras, vt iuſſerat Dominus. ¶ Obtulit & vitu-
C lum pro peccato. cumq́; ſuper caput eius poſuiſſet
15 Aaron, & filij eius manus ſuas, ¶ immolauit eũ: hau-
riens ſanguinem, & tincto digito, tetigit cornua al-
taris per gyrum. quo expiato & ſanctificato, fudit
16 reliquum ſanguinem ad fundamẽta eius. ¶ Adipem
verò qui erat ſuper vitalia, & reticulum iecoris,
duoſq́; renunculos cum aruinulis ſuis adoleuit ſu-
17 per altare: ¶ vitulum cum pelle, & carnibus, & fi-
mo, cremans extra caſtra, ſicut præceperat Dñs.
18 ¶ Obtulit & arietem in holocauſtum: ſuper cuius ca-
put cùm impoſuiſſent Aarõ & filij eius manus ſuas,
19 ¶ immolauit eum, & fudit ſanguinem eius per cir-
20 cuitum altaris. ¶ Ipſumq́; arietem in fruſta conci-
D dens, caput eius, & artus, & adipem adoleuit igni,
21 ¶ lotis prius inteſtinis & pedibus, totũq́; ſimul arie-
tem incendit ſuper altare, eò quod eſſet holocauſtum
22 ſuauiſſimi odoris Dño, ſicut pręceperat ei. ¶ Obtulit
& arietem ſecundum, in conſecrationem ſacerdo-
tum: impoſueruntq́; ſuper caput eius Aaron & filij
23 eius manus ſuas. ¶ Quem cùm immolaſſet Moyſes,
ſumens de ſanguine eius, tetigit extremum auricu-
læ dextrę Aaron, & pollicem manus eius dextræ, ſi-
24 militer & pedis. ¶ Obtulit & filios Aaron. cumq́; de
E ſanguine arietis immolati tetigiſſet extremum au-
riculæ ſingulorum dextrę, & 'pollices' manus ac pe-
dis dextri, reliquum fudit ſuper altare per circuitũ:
25 ¶ adipem verò, & caudam, omnemq́; pinguedinem
quæ operit inteſtina, reticulumq́; iecoris, & duos
renes cum adipibus ſuis & armo dextro ſeparauit.
26 ¶ Tollens autem de caniſtro azymorum, quod erat
coram Dño, panẽ abſq; fermento, * & collyridã con
ſperſam oleo, laganumq́; poſuit ſuper adipes, & ar-
27 mũ dextrum, ¶ tradens ſimul oĩa Aaron & filiis eius.
28 Qui poſtquã leuauerunt ea coram Dño, ¶ rurſum ſu-
F ſcepta de manibus eorũ, adoleuit ſuper altare ho-
locauſti, eò quod conſecrationis eſſet oblatio in odorẽ
29 ſuauitatis ſacrificij Dñi. ¶ Tulitq́; pectuſculum, ele-
uans illud coram Dño, de ariete conſecrationis in
30 partem ſuam, ſicut pręceperat ei Dñs. ¶ Aſſumenſq́;
vnguentũ, & ſanguinem qui erat in altari, aſperſit
ſuper Aaron & veſtimenta eius, & ſuper filios illius
31 ac veſtes eorũ. ¶ Cumq́; ſanctificaſſet eos in veſtitu
ſuo, pręcepit eis, dicẽs: Coquite carnes ante fores
G tabernaculi, & ibi comedite eas. panes quoq; con-
ſecrationis edite, qui poſiti ſunt in caniſtro, ſicut pręcepit
32 mihi Dñs, dicẽs: Aarõ & filij eius comedẽt eos: ¶ quic

Margin: - 10. | 1 Eccl. 45. c. 15. | ' pollicẽ 2. | * vnum 1. | 1 Exo. 29 1 32.

quid autem reliquum fuerit de carne & panibus, 33 ignis absumet. ¶ De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus, vsq; ad diem quo complebitur tẽpus consecrationis vestræ. septem enim die- 34 bus finitur consecratio: ¶ sicut impræsentiarum fa- 35 ctum est, vt ritus sacrificij compleretur, ¶ die ac nocte manebitis in tabernaculo obseruãtes custodias Domini, ne moriamini: sic enim mihi præceptũ est. 36 ¶ Feceruntq; Aaron & filij eius, cuncta quæ locutus est Dominus per manum Moysi.

CAPVT IX.

1 A Facto autem octauo die, vocauit Moyses Aaron & filios eius, ac maiores natu Israel, dixitq; ad Aaron: 2 ¶ | Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocaustum, vtrunq; immaculatum, & offer il- 3 los coram Domino. ¶ Et ad filios Israël loquêris: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atq; agnum 4 'anniculum', & sine macula, in holocaustum; ¶ bouem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram Domino, in sacrificio singulorum similam conspersam oleo offerentes. hodie enim Dominus ap- 5 parebit vobis. ¶ Tulerunt ergo cuncta quæ iusserat B Moyses, ad ostium tabernaculi: vbi cùm omnis mul- 6 titudo astaret, ¶ ait Moyses: Iste est sermo quẽ præcepit Dominus: facite, & apparebit vobis gloria 7 eius. ¶ Et dixit ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo: offer holocaustũ, & deprecare pro te & pro populo. cumq; mactaueris hostiam populi, ora pro eis, sicut pręcepit Dominus. 8 ¶ Statimq; Aaron accedens ad altare, immolauit 9 vitulum pro peccato suo: ¶ cuius sanguinem obtulerunt ei filij sui: in quo tingẽs digitum, tetigit cor- 10 nua altaris, & fudit residuum ad basim eius. ¶ Adipemq; & renunculos, ac reticulum iecoris, quę sunt pro peccato, adoleuit super altare, sicut pręcep[illegible] 11 Dominus Moysi. ¶ Carnes verò & pellem eius, e[illegible] 12 castra combussit igni. ¶ Immolauit & holocausti vi- C ctimam: obtuleruntq; ei filij sui sanguinem eius, 13 quem fudit per altaris circuitum. ¶ Ipsam etiam hostiam in frusta concisam, cum capite & mẽbris singulis obtulerunt: quæ omnia super altare cremauit 14 igni, ¶ lôtis aqua prius intestinis & pedibus. ¶ Et pro 15 peccato populi offerens, mactauit hircum: expia- 16 toq; altari, ¶ fecit holocaustum, ¶ addens in sacrifi- 17 cio libamenta, quæ pariter offeruntur, & adolens ea super altare, absque ceremonijs holocausti ma- 18 tutini. ¶ Immolauit & bouem atque arietem, hostias pacificas populi: obtuleruntq; ei filij sui sanguinẽ, 19 quem fudit super altare in circuitum. ¶ Adipem au- D tem bouis, & caudam arietis, renunculosque cum 20 adipibus suis, & reticulum iecoris ¶ posuerunt super pectora: cumque cremati essent adipes super 21 altare, ¶ pectora eorum, & armos dextros separauit Aaron, eleuans coram Domino, sicut præceperat 22 Moyses. ¶ Et extendens manum ad populum, benedixit ei. Sicq; completis hostiis pro peccato, 23 & holocaustis, & pacificis, descendit. ¶ Ingressi autem Moyses & Aaron in tabernaculum testimonij, & deinceps egressi benedixerunt populo. | Appa- 24 ruitque gloria Domini omni multitudini: ¶ & ecce egressus ignis à Domino, deuorauit holocaustum, & adipes qui erant super altare. Quod cùm vidissent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas.

| 2. Mac. 2. c. 11.

CAPVT X.

1 A Arreptisq; Nadab & Abiu, filij Aaron, thuribulis, | imposuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum: quod eis præceptum 2 non erat. ¶ Egressusq; ignis à Domino, deuorauit 3 eos, & mortui sunt coram Domino. ¶ Dixitq; Moyses ad Aaron: Hoc est quod locutus est Dominus: Sanctificabor in ijs qui appropinquant mihi, & in conspectu omnis populi glorificabor. Quod au- 4 diens, tacuit Aaron. ¶ Vocatis autem Moyses Misaële, & Elisaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos: Ite, & tollite fratres vestros de conspectu san- 5 ctuatij, & asportate extra castra. ¶ Confestimque

| Num. 3. 4. 26. g. 16. 1. Par. 24. a. 2.

pergentes, tulerunt eos sicut iacebant, vestitos lineis tunicis, & eiecerunt foras, vt sibi fuerat impe- 6 ratum. ¶ Locutusque est Moyses ad Aaron, & ad B Eleazar, & Ithamar filios eius: Capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne fortè moriamini, & super omnem cœtum oriatur indignatio. Fratres * vestri, & omnis domus Israel 7 plangant incendiũ quod Dominus suscitauit: ¶ Vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis: oleum quippe sanctæ vnctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta pręceptum 8 Moysi. ¶ Dixitq; Dominus ad Aaron: ¶ Vinum &

* quoq; 1.

9 omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt 10 in generationes veſtras: & vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum, & prophanum, inter 11 pollutum & mundum: doceatiſque filios Iſraël omnia legitima mea quæ locutus eſt Dominus ad 12 eos per manum Moyſi. Locutuſque eſt Moyſes ad Aaron, & Eleazar & Ithamar filios eius, qui erant reſidui: Tollite ſacrificium quod remanſit de oblatione Domini, & comedite illud abſque fermento iuxta altare, quia ſanctum ſanctorum 13 eſt. Comedetis autem in loco ſancto, quod datum eſt tibi & filijs tuis de oblationibus Domini, 14 ſicut præceptum eſt mihi. Pectuſculum quoque quod oblatum eſt, & armum qui ſeparatus eſt, edetis in loco mundiſſimo, tu & filij tui, & filiæ tuæ tecum: tibi enim ac liberis tuis repoſita ſunt de ho-15 ſtijs ſalutaribus filiorum Iſraël: eò quòd armum & pectus, & adipes qui cremantur in altari, eleuauerunt coram Domino, & pertineant ad te, & ad filios 16 tuos lege perpetua, ſicut præcepit Dominus. Inter hæc hircum qui oblatus fuerat pro peccato, cùm quæreret Moyſes, exuſtum reperit: iratuſq; contra Eleazar & Ithamar filios Aaron, qui remanſerant, 17 ait: Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſancto, quæ Sancta ſanctorum eſt, & data vobis, vt portetis iniquitatem multirudinis, & rogetis pro 18 ea in conſpectu Domini, præſertim cum de ſanguine illius non ſit illatum intra Sancta*, & comedere debueratis eam in ſanctuario, ſicut præceptum eſt 19 mihi? Reſpondit Aaron: Oblata eſt hodie victima pro peccato, & holocauſtum coram Domino: mihi autem accidit quod vides: quomodo potui comedere eam, aut placere Domino in ceremonijs 20 mente lugubri? Quod cùm audiſſet Moyſes, recepit ſatisfactionem.

CAPVT XI.

1 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, & Aaron, dicens: 2 Dicite filijs Iſraël:* Hæc ſunt animalia quæ comedere debetis de 3 cunctis animantibus terræ: Omne quod habet diuiſam vngulam, & ruminat in pecoribus, 4 comedetis. Quicquid autem ruminat quidem, & habet vngulam, ſed non diuidit eam, ſicut camelus, & cætera; non comedetis illud, & inter immunda 5 reputabitis. Chœrogryllus qui ruminat, vngu-6 lamq; non diuidit, immundus eſt. Lepus quoque: 7 nam & ipſe ruminat, ſed vngulam non diuidit. Et 8 ſus, qui cùm vngulam diuidat, non ruminat: horum carnibus non veſcemini, nec cadauera con-9 tingetis, quia immunda ſunt vobis. Hæc ſunt quæ gignuntur in aquis, & veſci licitum eſt. Omne quod habet pinnulas & ſquamas, tam in mari quàm in flu-10 minibus & ſtagnis, comedetis. Quicquid autem pinnulas & ſquamas non habet eorum quę in aquis 11 mouentur & viuunt, abominabile vobis execrandumq; erit; carnes eorum non comedetis, & mor-12 ticina vitabitis. Cuncta quæ nõ habent pinnulas, 13 & ſquamas in aquis, polluta erunt. Hæc ſunt quæ de auibus comedere non debetis, & vitãda ſunt vo-14 bis: Aquilam, & gryphem, & haliæetum, & mi-15 luum ac vulturem iuxta genus ſuum, & omne cor-16 uini generis in ſimilitudinem ſuam, ſtruthionem, & noctuam, & larum, & accipitrem iuxta genus ſuũ, 17 bubonem, & mergulum, & ibin, & cygnum, & 18 onocrotalum, & porphyrionem, herodionem & 19 charadrion iuxta genus ſuum; vpupam quoque & veſpertilionem. Omne de volucribus quod gra-20 ditur ſuper quatuor pedes, abominabile erit vobis. 21 Quicquid autem ambulat quidem ſuper quatuor pedes, ſed habet longiora retro crura, per quæ ſa-22 lit ſuper terram, comedere debetis, vt eſt brucus in genere ſuo, & attacus atque ophiomachus, ac 23 locuſta; ſingula iuxta genus ſuum. Quicquid autem ex volucribus quatuor tantùm habet pedes, 24 execrabile erit vobis. Et quicunque morticina eorum tetigerit, polluetur, & erit immundus vſq; ad 25 veſperum: & ſi neceſſe fuerit, vt portet quippiam horum mortuum, lanabit veſtimenta ſua, & immun-26 dus erit vſq; ad occaſum Solis. Omne animal, quod habet quidem vngulam, ſed non diuidit eam, nec ruminat, immũdum erit: & quicquid tetigerit illud; 27 contaminabitur. Quod ambulat ſuper manus ex cunctis animantibus, quæ incedunt quadrupedia, immundum erit: qui tetigerit morticina eorum, pol-28 luetur vſque ad veſperum. Et qui portauerit huiuſcemodi cadanera, lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſq; ad veſperum: quia omnia hæc im-29 munda ſunt vobis. Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his quæ mouentur in terra: muſtela, & mus, & crocodilus, ſingula iuxta genus ſuum, 30 mygale, & chamæleon, & ſtellio, & lacerta, & tal-31 pa: Omnia hæc immunda ſunt. Qui tetigerit morticina eorum, immundus erit vſque ad veſperum: 32 & ſuper quod ceciderit quicquam de morticinis eorum, polluetur tam vas ligneum & veſtimentum, quàm pelles & cilicia: & in quocunq; fit opus, tingentur aqua, & polluta erunt vſque ad veſperum, & 33 & ſic poſtea mundabuntur. Vas autem fictile in quod horum quicquam intrò ceciderit, polluetur: 34 & idcirco frangendum eſt. Omnis cibus, quem comederis, ſi fuſa fuerit ſuper eum aqua, immundus erit: & omne liquens, quod bibitur de vniuerſo va-35 ſe, immundũ erit. Et quicquid de morticinis huiuſcemodi ceciderit ſuper illud, immundum erit: ſiue clibani, ſiue chytropodes, deſtruentur & immundi 36 erunt. Fontes verò & ciſternæ, & omnis aquarum cõgregatio, munda erit. Qui morticinum eorum te-37 tigerit, polluetur. Si ceciderit ſuper ſementum, 38 non polluet eam. Si autem quiſpiam aqua ſementem perfuderit, & poſtea morticinis tacta fuerit, 39 ilicò polluetur. Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadauer eius tetigerit, im-40 mundus erit vſque ad veſperum: & qui comederit ex eo quidpiam, ſiue portauerit: lauabit veſtimen-41 ta ſua, & immundus erit vſque ad veſperum. Omne quod reptat ſuper terram, abominabile erit, nec 42 aſſumetur in cibum. Quicquid ſuper pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, ſiue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabi-43 le eſt. Nolite contaminare animas veſtras, nec tan-44 gatis quicquã eorum, ne immundi ſitis. Ego enim ſum Dominus Deus veſter: ſancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Ne polluatis animas veſtras in omni 45 reptili, quod mouetur ſuper terrã. Ego enim ſum Dominus, q eduxi vos de Terra-Aegypti, vt eſſem vobis in Deum: Sancti eritis, quia ego ſanctus ſum. 46 Iſta eſt lex animantium, ac volucrum, & omnis animæ viuentis, quæ mouetur in aqua, & reptat in

terra,

1. Mac. 9. c. 31.

* ſanctorum

* Cuſtodite omnia quæ ſcripſi vobis vt ſim Deus veſter. Hæc ſunt. &c.

Deut. 14. a. 4.

2. Mac. 6. d. 18.

1. Pet. 1. c. 15.

47 terra, ¶ vt differentias noueritis mundi & immundi, & sciatis quid comedere & quid respuere debeatis.

CAPVT XII.

1 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs:
A ¶ Loquere filijs Israël, & dices ad eos:
2 ¶ Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus iu-
3 xta dies separationis menstruæ. ¶ Et die octauo cir-
4 cuncidetur infantulus: ¶ Ipsa verò triginta tribus die-
B bus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctũ nõ tanget, nec ingredietur in sanctuariũ, do-
5 nec impleantur dies purificationis suæ. ¶ Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus iuxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.
6 ¶ Cumq; expleti fuerint dies purificationis suæ, pro
C filio, siue pro filia, deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, siue turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonij, & tra-
7 det sacerdoti: ¶ qui offeret illa coram Domino, &
D orabit pro ea, & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui. ista est lex pariẽtis masculum, aut fœminam.
8 ¶ Quod si non inuenerit manus eius, nec potuerit offerre agnum; sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum: vnum in holocaustum, & alterum pro peccato. orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur.

Luc. 2. c. — Luc. 2. d.

CAPVT XIII.

1 Locutusq; est Dominus ad Moysen & Aa-
A ron, dicens: ¶ Homo in cuius cute, & car-
2 ne ortus fuerit diuersus color, siue pustula, aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepræ; adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad
3 vnum quemlibet filiorum eius. ¶ Qui cùm viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est: & ad arbitrium eius separa-
4 bitur. ¶ Sin autem lucens candor fuerit in cute, nec humilior carne reliqua, & pili coloris pristini; reclu-
5 det eum sacerdos septem diebus, ¶ & considerabit die septimo: & siquidem lepra vltrà non creuerit, nec transierit in cute priores terminos, rursum re-
6 cludet eum septem diebus alijs. ¶ Et die septimo cõtemplabitur: si obscurior fuerit lepra, & non creuerit in cute, mundabit eum, quia scabies est: laua-
7 bitq; homo vestimenta sua, & mundus erit. ¶ Quòd
B si postquàm à sacerdote visus est, & redditus munditiæ, iterum lepra creuerit: adducetur ad eum,
8 ¶ & immunditiæ condemnabitur. ¶ Plaga lepræ si
9 fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem, ¶ & vi-
10 debit eum. Cumq; color albus in cute fuerit, & capillorum mutauerit aspectum, ipsa quoq; caro viua
11 apparuerit: ¶ lepra vetustissima iudicabitur atq; inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos, &
12 non recludet, quia perspicuæ immunditiæ est. ¶ Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute, & operuerit omnem carnem à capite vsq; ad pedes, quic-
13 quid sub aspectum oculorum cadit; ¶ considerabit eum sacerdos, & teneri lepra mũdissima iudicabit, eò quòd omnis in candorem versa sit, & idcirco ho-
14 mo mundus erit. ¶ Quando verò caro viuens in eo
15 apparuerit, ¶ tunc sacerdotis iudicio polluetur, & inter immundos reputabitur. caro enim viua si le-
16 pra aspergitur, immunda est. ¶ Quòd si rursum ver-
C sa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit,
17 ¶ considerabit eũ sacerdos, & mundũ esse decernet.
18 ¶ Caro autem & cutis, in qua hulcus natum est, &
19 sanatum: ¶ & in loco hulceris cicatrix alba apparuerit siue subrufa, adducetur homo ad sacerdotem:
20 ¶ qui cùm viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua, & pilos versos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta est in hulcere.
21 ¶ Quòd si pilus coloris est pristini, & cicatrix subobscura, & vicina carne non est humilior; recludet
22 eum septem diebus. ¶ Et si quidem creuerit, adiu-
23 dicabit eum lepræ: ¶ sin autem steterit in loco suo,
24 hulceris est cicatrix, & homo mundus erit. ¶ Caro autem & cutis quam ignis exusserit, & sanata albã
25 siue rufam habuerit cicatricem; ¶ considerabit eam sacerdos, & ecce* versa est in alborem, & locus eius reliqua cute est humilior: contaminabit eum, quia
26 plaga lepræ in cicatrice orta est. ¶ Quòd si pilorum
D color non fuerit immutatus, nec humilior plaga carne reliqua, & ipsa lepræ species fuerit subobscura, re-
27 cludet eum septem diebus, ¶ & die septimo contemplabitur: si creuerit in cute lepra, contamina-
28 bit eum. ¶ sin autem in loco suo candor steterit nõ satis clarus, plaga combustionis est: & idcirco mun-
29 dabitur, quia cicatrix est combusturæ. ¶ Vir siue mulier in cuius capite vel barba germinauerit lepra, vi-
30 debit eos sacerdos. ¶ & si quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus solitoque subtilior; contaminabit eos, quia lepra capitis ac bar-
31 bæ est. ¶ Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet* eos* se-
32 ptem diebus: ¶ & die septimo intuebitur. Si non
E creuerit macula, & capillus sui coloris est, & locus
33 plagæ carni reliquæ æqualis: ¶ radetur homo absq; loco maculæ, & includetur septem diebus alijs.
34 ¶ Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo, nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotis-
35 que vestibus suis mundus erit. ¶ Sin autem post e-
36 mundationem rursus creuerit macula in cute, ¶ non quæret amplius vtrum capillus in flauum colorem
37 sit commutatus, quia apertè immundus est. ¶ Porrò si steterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem sanatum esse, & confidenter eum pro-
38 nunciet mũdum. ¶ Vir, siue mulier, in cuius cute cã-
39 dor apparuerit, ¶ intuebitur eos sacerdos: si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram, sed maculam coloris candidi, &
40 hominem mundũ. ¶ Vir, de cuius capite capilli fluũt,
41 caluus & mundus est: ¶ & si à fronte ceciderint pi-
42 li, recaluaster & mundus est. ¶ Sin autem in calui-
F tio siue in recaluatione albus vel rufus color fuerit
43 exortus, ¶ & hoc sacerdos viderit, condemnabit eũ
44 haud dubiè lepræ, quæ orta est in caluitio. ¶ Quicũque ergo maculatus fuerit lepra, & separatus est
45 ad arbitrium sacerdotis; ¶ habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatũ
46 ac sordidum se clamabit. ¶ Omni tempore, quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra ca-
47 stra. ¶ Vestis lanea siue linea, quæ lepram habuerit
48 ¶ in stamine atque subtegmine, aut certè pellis, vel
49 quicquid ex pelle confectum est; ¶ si alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabitur, ostende-
50 turq; sacerdoti. ¶ qui consideratam recludet septẽ

* §. 7. — * eum 8

diebus:

50 diebus:¶& die ſeptimo rurſus aſpiciens ſi deprehen
derit creuiſſe, lepra perſeuerans eſt: pollutum iudi-
cabit veſtimentum, & omne in quo fuerit inuenta:
52 ¶ & idcirco comburetur flammis. ¶ Quòd ſi eam vi-
53 derit non creuiſſe,¶ præcipiet,& lauabunt id in quo
54 lepra eſt, recludetq; illud ſeptem diebus alijs. ¶ Et
55 cùm viderit faciem quidẽ priſtinam non reuerſam,
G nec tamen creuiſſe lepram, immundum iudicabit,
& igne comburet, eò quòd infuſa ſit in ſuperficie ve
56 ſtimenti vel per totum, lepra. ¶ Sin autem obſcurior
fuerit locus lepræ poſtquàm veſtis eſt lota, abrum-
57 pet eum, & à ſolido diuidet. ¶ Quòd ſi vltrà appa-
ruerit in his locis, quæ prius immaculata erant, le-
58 pra volatilis & vaga: debet igne comburi. ¶ Si ceſſa-
uerit, lauabit aqua ea quæ pura ſunt ſecundò, &
59 munda erunt. ¶ Iſta eſt lex lepræ veſtimenti lanæ &
linei, ſtaminis atque ſubtegminis, omniſque ſu-
pellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat, vel
contaminari.

CAPVT XIIII.

1 Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, di-
A cens: ¶ Hic eſt ritus leproſi, quando mun
2 dandus eſt: ¶ Adducetur ad ſacerdotem:
3 ¶ qui egreſſus de caſtris cùm inuenerit le
4 pram eſſe mundatam, ¶ præcipiet ei qui purificatur,
vt offerat duos paſſeres viuos pro ſe, quos veſci lici
tum eſt: & lignum cedrinum, vermiculumq; & hyſ-
5 ſopum, ¶ & vnum ex paſſeribus immolari iubebit in
6 vaſe fictili ſuper aquas viuentes. ¶ Alium autem viuũ
cum ligno cedrino, & cocco & hyſſopo tinget in ſan
7 guine paſſeris immolati, ¶ quo aſperget illum qui
mundandus eſt, ſepties, vt iure purgetur, & dimit-
8 tet paſſerem viuum, vt in agrum auolet. ¶ Cumque
lauerit homo veſtimẽta ſua, radet omnes pilos cor-
poris, & lauabitur aqua: purificatuſq; ingredietur
caſtra, ita duntaxat, vt maneat extra tabernaculum
9 ſuum ſeptem diebus, ¶ & die ſeptimo radet capillos
B capitis, barbamq;, & ſupercilia, ac totius corporis
10 pilos. Et lotis rurſum veſtibus & corpore, ¶ die octa-
uo aſſumet duos agnos immaculatos, & ouem an-
niculam abſque macula, & tres decimas ſimilæ in
ſacrificiũ, quæ cõſperſa ſit oleo, & ſeorſum olei ſex-
11 tarium. ¶ Cumq; ſacerdos purificans hominem ſta-
tuerit eum, & hæc omnia coram Domino in oſtio
12 tabernaculi teſtimonij; ¶ tollet agnum, & offeret
eum pro delicto, oleiq; ſextarium. Et oblatis ante
13 Dominum omnibus, ¶ immolabit agnum vbi ſolet
immolari hoſtia pro peccato, & holocauſtum, id eſt
in loco ſancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro
delicto ad ſacerdotem pertinet hoſtia: Sancta ſan-
14 ctorum eſt. ¶ Aſſumenſq; ſacerdos de ſanguine ho-
ſtiæ quæ immolata eſt pro delicto, ponet ſuper ex-
tremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & ſu-
15 per pollices manus dextræ & pedis; ¶ & de olei ſex-
16 tario mittet in manum ſuam ſiniſtram, ¶ tingetq; di-
gitum dextrum in eo, & aſperget coram Domino
17 ſepties: ¶ quod autem reliquum eſt olei in læua ma-
C nu, fundet ſuper extremũ auriculæ dextræ eius qui
mundatur, & ſuper pollices manus ac pedis dextri,
18 & ſuper ſanguinem qui effuſus eſt pro delicto, ¶ &
19 ſuper caput eius. ¶ Rogabitq; pro eo coram Domi-
no, & faciet ſacrificium pro peccato: tunc immo-
20 labit holocauſtum, ¶ & ponet illud in altari cum li-
21 bamentis ſuis, & homo ritè mundabitur. ¶ Quòd ſi

1 Matt. 8 a. 4. Mar. 1. d. 40. Luc. 5. a 12.

pauper eſt, & non poteſt manus eius inuenire quæ
dicta ſunt; pro delicto aſſumet agnum ad oblationẽ,
vt roget pro eo ſacerdos, decimamq; partem ſimi-
læ conſperſæ oleo in ſacrificium, & olei ſextarium,
22 ¶ duoſq; turtures, ſiue duos pullos columbæ, quo-
rum vnus ſit pro peccato, & alter in holocauſtum:
23 ¶ offeretq; ea die octauo purificationis ſuæ ſacerdo
D ti, ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram Domi-
24 no. ¶ Qui ſuſcipiens agnum pro delicto, & ſextariũ
25 olei, leuabit ſimul: ¶ immolatoq; agno, de ſangui-
ne eius ponet ſuper extremum auriculæ dextræ il-
lius qui mundatur, & ſuper pollices manus eius ac
26 pedis dextri: ¶ olei verò partem mittet in manum
27 ſuam ſiniſtram, ¶ in quo tingens digitum dextræ ma
28 nus, aſperget ſepties coram Domino: ¶ tangetq;
extremum dextræ auriculæ illius qui mundatur, &
pollices manus ac pedis dextri in loco ſanguinis q
29 effuſus eſt pro delicto. ¶ reliquam autem partẽ olei
quæ eſt in ſiniſtra manu, mittet ſuper caput purifi-
30 cati, vt placet pro eo Dominum: ¶ & turturem, ſiue
31 pullum columbæ offeret, ¶ vnum pro delicto, & al-
32 terum in holocauſtum cum libamentis ſuis. ¶ Hoc
E eſt ſacrificium leproſi, qui habere non poteſt om-
33 nia in emundationem ſui. ¶ Locutuſque eſt Domi-
34 nus ad Moyſen & Aaron, dicens: ¶ Cùm ingreſſi fue-
ritis Terram-Chanáan, quam ego dabo vobis in
35 poſſeſſionem, ſi fuerit plaga lepræ in ædibus, ¶ ibit
cuius eſt domus, nuncians ſacerdoti, & dicet: Qua-
36 ſi plaga lepræ videtur mihi eſſe in domo mea. ¶ At
ille præcipiet, vt efferãt vniuerſa de domo priuſquã
ingrediatur eam, & videat vtrum leproſa ſit, ne im-
munda fiant omnia quæ in domo ſunt. Intrabitque
37 poſtea, vt conſyderet lepram domus. ¶ Et cùm vide-
rit in parietibus illius quaſi valliculas pallore ſiue
rubore deformes, & humiliores ſuperficie reliqua,
38 ¶ egredietur oſtium domus, & ſtatim claudet illam
39 ſeptem diebus. ¶ Reuerſuſque die ſeptimo, conſy-
40 derabit eam. ſi inuenerit creuiſſe lepram, ¶ iubebit
F erui lapides in quibus lepra eſt, & proijci eos extra
41 ciuitatem in locum immundum: ¶ domum autem
ipſam radi intrinſecus per circuitum, & ſpargi pul-
uerem raſuræ extra vrbem in locum immundum,
42 ¶ lapideſq; alios reponi pro his qui ablati fuerint,
43 & luto alio liniri domum. ¶ Sin autem poſtquàm
eruti ſunt lapides, & puluis elatus & alia terra lita,
44 ¶ ingreſſus ſacerdos viderit reuerſam lepram, & pa
rietes reſperſos maculis; lepra eſt perſeuerans, &
45 immunda domus: ¶ quam ſtatim deſtruet & lapides
eius ac ligna, atque vniuerſum puluerem proijciẽt
46 extra oppidum in locum immundum. ¶ Qui intra-
uerit domum, quando clauſa eſt, immundus erit vſ-
47 que ad veſperum: ¶ & qui dormierit in ea, & come
48 derit quippiam, lauabit veſtimenta ſua. ¶ Quòd ſi
G introiens ſacerdos viderit lepram nõ creuiſſe in do-
mo poſtquàm denuò lita fuerit; purificabit eam red
49 dita ſanitate: ¶ & in purificatione eius ſumet duos
paſſeres, lignumq; cedrinum, & vermiculum, atque
50 hyſſopum: ¶ & immolato vno paſſere in vaſe fictili
51 ſuper aquas viuas: ¶ tollet lignum cedrinum, & hyſ-
ſopum, & coccum, & paſſerem viuum, & tinget om
nia in ſanguine paſſeris immolati, atque in aquis vi
52 uentibus: & aſperget domum ſepties, ¶ purificabit-
que eam tam in ſanguine paſſeris, quam in aquis
viuentibus, & in paſſere viuo, lignoque cedrino, &
53 hyſſopo, atque vermiculo. ¶ Cumq; dimiſerit paſ-
ſerem auolare in agrum liberè, orabit pro domo,

& iure

54 & iute mundabitur. ¶ Ista est lex omnis lepræ, &
55 percussuræ, ¶ lepræ vestium & domorum, ¶ cicatri-
56 cis, & erumpentium papularum, lucentis maculæ,
57 & in varias species coloribus immutatis. ¶ vt possit
sciri, quo tempore mundum quid, vel immundum
sit.

CAPVT XV.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen &
A Aaron, dicens: ¶ Loquimini filijs Israël, &
2 dicite eis: Vir, qui patitur fluxum semi-
3 nis, immundus erit: ¶ Et tunc iudicabi-
tur huic vitio subiacere, cùm per singula momenta
adhæserit carni eius, atque concreuerit fœdus hu-
4 mor. ¶ Omne stratum in quo dormierit, immun-
5 dum erit, & vbicunq; sederit. ¶ Si quis hominum te-
tigerit lectum eius, lauabit vestimenta sua: & ipse
6 lotus aqua, immundus erit vsque ad vesperum. ¶ Si
sederit vbi ille sederat, & ipse lauabit vestimenta
sua: & lotus aqua immundus erit vsque ad vesperũ.
7 ¶ Qui tetigerit carnem eius, lauabit vestimenta sua:
& ipse lotus aqua, immundus erit vsq; ad vesperum.
8 ¶ Si saliuam huiuscemodi homo iecerit super eũ qui
mundus est, lauabit vestimenta sua: & lotus aqua:
9 immundus erit vsque ad vesperum. ¶ Sagma super
10 quod sederit, immundum erit: ¶ & quicquid sub eo
B fuerit qui fluxum seminis patitur, pollutum erit vs-
que ad vesperum. Qui portauerit horum aliquid, la
uabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, immundus
11 erit vsque ad vesperum. ¶ Omnis quem tetigerit qui
talis est, non lotis antè manibus, lauabit vestimen-
ta sua, & lotus aqua, immundus erit vsque ad vespe
12 rum. ¶ Vas fictile quod tetigerit, confringetur: vas
13 autem ligneum lauabitur aqua. ¶ Si sanatus fuerit
qui huiuscemodi sustinet passionem, numerabit se-
ptem dies post emundationem sui, & lotis vestibus
& toto corpore in aquis viuentibus, erit mundus.
14 ¶ Die autem octauo sumet duos turtures, aut duos
pullos columbæ, & veniet in conspectum Domini
ad ostium tabernaculi testimonij, dabitque eos sa-
15 cerdoti. ¶ Qui faciet vnum pro peccato, & alterum
in holocaustum: rogabitq; pro eo coram Domino,
16 vt emundetur à fluxu seminis sui. ¶ Vir, de quo e-
C greditur semen coitus, lauabit aqua omne corpus
17 suum: & immundus erit vsque ad vesperum. ¶ Ve-
stem & pellem quam habuerit, lauabit aqua, & im-
18 munda erit vsq; ad vesperũ. ¶ Mulier, cum qua coie-
rit, lauabitur aqua, & immunda erit vsque ad ve-
19 sperum. ¶ Mulier quæ redeunte mense patitur flu-
20 xum sanguinis, septem diebus separabitur. ¶ Om-
nis qui tetigerit eam, immundus erit vsque ad ve-
21 sperum. ¶ Et * in quo dormierit vel sederit diebus
22 separationis suæ, polluetur. ¶ Qui tetigerit lectum
eius, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, im-
23 mundus erit vsque ad vesperum. ¶ Omne vas super
quod illa sederit, quisquis attigerit, lauabit vesti-
menta sua: & ipse lotus aqua, pollutus erit vsque ad
24 vesperum. ¶ Si coierit cum ea vir tempore sangui-
D nis menstrualis, immundus erit septem diebus: &
25 & omne stratum in quo dormierit, polluetur. ¶ Mu
lier quæ patitur multis diebus fluxum sanguinis nõ
in tempore menstruali, vel quæ post menstruum san
guinem fluere non cessat; quandiu subiacet huic
passioni, immunda erit quasi sit in tempore men-
26 struo. ¶ Omne stratum in quo dormierit, & vas
27 in quo sederit, pollutum erit. ¶ Quicunque tetigerit
eam, lauabit vestimenta sua: & ipse lotus aqua, im-
28 mũdus erit vsque ad vesperum. ¶ Si steterit sanguis,
& fluere cessauerit, numerabit septem dies purifica-
29 tionis suæ, ¶ & die octauo offeret pro se sacerdoti
duos turtures, aut duos pullos columbarum ad o-
30 stium tabernaculi testimonij: ¶ qui vnum faciet pro
peccato, & alterum in holocaustum, rogabitq; pro
ea coram Domino, & pro fluxu immunditiæ eius.
31 ¶ Docebitis ergo filios Israël, vt caueant immundi-
tias, & non moriantur in sordibus suis, cùm pollue-
32 rint tabernaculum meum quod est inter eos. ¶ Ista
est lex eius qui patitur fluxum seminis, & qui pol-
33 luitur coitu, ¶ & quæ menstruis temporibus sepa-
ratur, vel quæ iugi fluit sanguine, & hominis qui
dormierit cum ea.

Marg.: * locus. * ea. a.

CAPVT XVI.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen post
A ‖ mortem duorũ filiorum Aaron, quando
2 offerentes ignẽ alienũ interfecti sunt: ¶ &
præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron,
fratrem tuum, ‖ ne omni tempore ingrediatur san-
ctuarium, quod est intra velum coram propitiato-
rio, quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nu-
3 be apparebo super oraculum) ¶ nisi hæc antè fece-
rit: Vitulum pro peccato offeret, & arietem in ho-
4 locaustum. ¶ Tunica linea vestietur, feminalibus li-
neis verenda celabit, accingetur zona linea, cida-
rim lineã imponet capiti: hæc enim vestimenta sunt
sancta: quibus cunctis, cùm lotus fuerit, induetur.
5 ¶ Suscipietq; ab vniuersa multitudine filiorũ Israël
B duos hircos pro peccato, & vnum arietem in ho-
6 locaustum. ¶ Cumque obtulerit vitulum, & oraue-
7 rit pro se, & pro domo sua, ¶ duos hircos stare faciet
8 corã Domino in ostio tabernaculi testimonij: ¶ mit
tensq; super vtrunque sortem, vnam Domino, &
9 alteram capro emissario: ¶ cuius exierit sors Domi
10 no, offeret illum pro peccato: ¶ cuius autem in ca-
prum emissarium, statuet eum viuum coram Do-
mino, vt fundat preces super eum, & emittat eum in
11 solitudinem. ¶ His ritè celebratis, offeret vitulum,
& rogans pro se, & pro domo sua, immolabit eum.
12 ¶ assumptoq; thuribulo, quod de prunis altaris im-
pleuerit, & hauriens manu compositum thymiama
13 in incensum, vltra velum intrabit in Sancta: ¶ vt po-
C sitis super ignem aromatibus, nebula eorum & va-
por operiat oraculum, quod est supra testimoniũ,
14 & non moriatur. ¶ ‖ Tollet quoque de sanguine vi-
tuli, & asperget digito septies cõtra propitiatorium
15 ad Orientem. ¶ Cumq; mactauerit hircum pro pec-
cato populi, inferet sanguinem eius intra velum,
sicut præceptum est de sanguine vituli, vt aspergat è
16 regione oraculi, ¶ & expiet sanctuarium ab immun-
D ditijs filiorum Israel, & à præuaricationibus eorum,
cunctisq; peccatis. Iuxta hunc ritum faciet taberna
culo testimonij, quod fixum est inter eos in medio
17 sordium habitationis eorum. ¶ ‖ Nullus hominum
sit in tabernaculo quãdo pontifex sanctuarium in-
grediatur, vt roget pro se & pro domo sua, & pro
18 vniuerso cœtu Israël, donec egrediatur. ¶ Cùm au-
tem exierit ad altare quod coram Domino est, oret
pro se, & sumptum sanguinem vituli, atq; hirci fun
19 dat super cornua eius per gyrum: ¶ aspergensq; di-
gito septies, expiet, & sanctificet illud ab immun-

Marg.: ‖ Supr. 10. a. 2. Exo. 30. b. 10. ‖ Heb. 9. b. 7. ‖ Heb. 9. d. 15. & 20. a. ‖ Luc. 1. a. 10.

20 ditijs filiorum Israël. ꝰ Postquàm emundauerit sanctuarium & tabernaculum & altare, tunc offerat hir
21 cum viuentem: ꝰ & posita vtraq; manu super caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorũ Israël,& vniuersa delicta,atque peccata eorum: quæ imprecans capiti eius, emittet illum per hominem para-
22 tum, in desertum. ꝰ Cumq; portauerit hircus om-
E nes iniquitates eorum in terram solitariam, & di-
23 missus fuerit in deserto, ꝰ reuertetur Aaron in tabernaculũ testimonij, & depositis vestibus qbus prius indutus erat cũ intraret sanctuarium, relictisq; ibi,
24 ꝰ lauabit carnẽ suam in loco sancto, indueturq; vestibus suis. Et postquàm egressus obtulerit holocaustum suum ac plebis, rogabit tam pro se quàm pro
25 populo: ꝰ & adipem qui oblatus est pro peccatis, a-
26 dolebit super altare. ꝰ Ille verò qui dimiserit caprũ emissarium, lauabit vestimenta sua & corpus aqua,
27 & sic ingreditur in castra. ꝰ Vitulũ aũt & hircum qui
F pro peccato fuerant immolati, & quorũ sanguis illatus est in sanctuariũ,vt expiatio cõpleretur: asportabunt foras castra, ‖ & comburent igni tam pelles,
28 quam carnes eorum ac fimum: ꝰ & quicunq; combusserit ea,lauabit vestimenta sua, & carnẽ aqua, &
29 sic ingredietur castra. ꝰ Eritq; vobis hoc legitimum sempiternũ: Mẽse septimo, decima die mensis affligetis animas vestras,nullũq; opus facietis, siue indi
30 gena,siue aduena qui peregrinatur inter vos. ꝰ ‖ In
G hac die expiatio erit vestri,atq; mundatio ab omni-
31 bus peccatis vestris:corã domino mũdabimini: ꝰ sabbathum enim requietionis est, & affligetis animas
32 vestras religione perpetua. ꝰ Expiabit autem sacerdos qui vnctus fuerit, & cuius manus ˋinitiatæ suntˋ vt sacerdotio fungatur pro patre suo:indueturq; sto
33 la linea & vestibus sanctis, ꝰ & expiabit sanctuarium & tabernaculum testimonij, atque altare, sacerdo-
34 tes quoq; & vniuersum populum. ꝰ Eritq; vobis hoc legitimum sempiternum,vt oretis pro filijs Israël,& pro cunctis peccatis eorum semel in anno. Fecit igitur sicut præceperat Dominus Moysi.

‖ Sup. 6. d. 30. Hebr. 13. b. 11.

‖ Infr. 23. c. 7.

ˋ initiata est 7.

CAPVT XVII.

1 ET locutus est Dominus ad Moysen, dicẽs
A ꝰ Loquere Aaron & filijs eius, & cunctis
2 filijs Israël, dicens ad eos: Iste est sermo
3 quem mandauit Dominus,ˋdicensˋ: ꝰ Homo quilibet de domo Israël, si occiderit bouẽ, aut
4 ouem,siue capram in castris vel extra castra, ꝰ & nõ obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino,sanguinis reus erit: quasi si sanguinem fuderit,
5 sic peribit de medio populi sui. ꝰ Ideo sacerdoti offerre debẽt filij Israel hostias suas,quas occidunt in agro, vt sanctificetur Domino ante ostium tabernaculi testimonij, & immolẽt eas hostias pacificas Do
6 mino. ꝰ Fundetq; sacerdos sanguinem super altare
B Domini ad ostium tabernaculi testimonij, & adole
7 bit adipem in odorẽ suauitatis Domino: ꝰ & nequaquam vltrà immolabunt hostias suas dæmonibus cũ quibus fornicati sunt. Legitimũ sempiternũ erit illis
8 & posteris eorũ. ꝰ Et ad ipsos dices: Homo de domo Israël,& de aduenis qui peregrinantur apud vos,ˋq
9 obtulerit holocaustum siue victimã, ꝰ & ad ostium tabernaculi testimonij non adduxerit eam,vt ˋoffe-
10 raturˋ Domino,interibit de populo suo. ꝰ Homo qui
C libet de domo Israël, & de aduenis qui peregrinantur inter vos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius, & disperdam
11 eam de populo suo: ꝰ quia anima carnis in sanguine est: & ego dedi illũ vobis, vt super altare ˋin eoˋ ex-
12 pietis pro animabus vestris, & sanguis pro animæ piaculo sit. ꝰ Idcirco dixi filijs Israël: omnis anima ex vobis non comedet sanguinem, nec ex aduenis
13 qui peregrinantur apud vos. ꝰ Homo quicunque de filijs Israel, & de aduenis qui peregrinantur apud vos, si venatione atque aucupio cœperit feram vel
D auem, quibus vesci licitum est, fundat sanguinem
14 eius, & operiat illum terra. ꝰ ‖ Anima enim omnis carnis in sanguine est. Vnde dixi filijs Israël: Sanguinem vniuersæ carnis nõ comedetis, quia anima carnis in sanguine est: & quicunq; comederit illum, in-
15 teribit. ꝰ Anima quæ comederit morticinum, vel captum a bestia,tam de indigenis quàm de aduenis, lauabit vestimẽta sua,& semetipsum aqua,& contaminatus erit vsq; ad vesperũ: & hoc ordine mundus
16 fiet. ꝰ Quòd si non lauerit vestimenta sua, vel corpus,portabit iniquitatem suam.

– 3.

ˋ offerat 3.

ˋ meum 10

‖ Gen 9. b. 4.

CAPVT XVIII.

1 LOcutus est Dominus ad Moysen, dicens:
A ꝰ Loquere filijs Israël, & dices ad eos:
2 Ego Dominus Deus vester, ꝰ iuxta con-
3 suetudinem Terræ-Aegypti in qua habitastis,non facietis,& iuxta morem regionis Chanáan, ad quam ego introducturus sum vos, nõ age-
4 tis,nec in legitimis eorũ ambulabitis. ꝰ Facietis iudicia mea,& præcepta mea seruabitis,& ambulabi-
5 tis in eis. Ego Dñs Deus vester. ꝰ ‖ Custodite leges meas,atq; iudicia,quæ faciens homo, viuet in eis.
6 Ego Dominus. ꝰ Omnis homo ad proximã sanguinis sui nõ accedet,vt reuelet turpitudinẽ eius. Ego
7 Dñs. ꝰ Turpitudinẽ patris tui, & turpitudinẽ matris tuæ nõ discooperies. mater tua est, nõ reuelabis tur
8 pitudinẽ eius. ꝰ Turpitudinem vxoris patris tui non
B discooperies: turpitudo enim patris tui est. ꝰ Turpi-
9 tudinẽ sororis tuæ ex patre siue ex matre, quæ do-
10 mi vel foris genita est, non reuelabis. ꝰ Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex filia, non reuelabis:
11 quia turpitudo tua est. ꝰ Turpitudinem filiæ vxoris patris tui quã peperit patri tuo, & est soror tua,
12 non reuelabis. ꝰ Turpitudinem sororis patris tui
13 non discooperies, quia caro est patris tui. ꝰ Turpitudinem sororis matris tuæ non reuelabis, eò quòd
14 caro sit matris tuæ. ꝰ Turpitudinem patrui tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius quæ tibi af-
15 finitate coniũgitur. ꝰ Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis, quia vxor filij tui est: nec discooperies
16 ignominiam eius. ꝰ * Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui est.
17 ꝰ Turpitudinem vxoris tuæ & filiæ eius non reuela-
C bis. Filiam filij eius, & filiam filiæ illius non sumes, vt reueles ignominiam eius: quia caro illius sunt,
18 & talis coitus incestus est. ꝰ Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpi-
19 tudinem eius adhuc illa viuẽte. ꝰ Ad mulierem quæ patitur menstrua non accedes, nec reuelabis fœdi-
20 tatem eius. ꝰ Cum vxore proximi tui nõ coibis, nec
21 seminis commistione maculaberis. ꝰ De semine tuo non dabis vt consecretur ‖ idolo Moloch, nec pol-
22 lues nomen Dei tui. Ego Dominus. ꝰ Cum masculo non commisceatis coitu fœmineo, quia abomina-
23 tio est. ꝰ Cum omni pecore non coibis, nec macula-
D beris cum eo. Mulier non succumbet iumento, nec

‖ Rom. 10. a. 5. Ezec. 20. c. 11. Gala. 3. b. 12.

* Et vxorẽ fratris tui [illegible]
[illegible]

‖ Infr. 20. a. 2. Rom. 13. a. 10.

miscebitur

24 miscebitur ei: quia scelus est. ¶ Nec polluamini in D omnibus his quibus contaminatæ sunt vniuersæ gē 25 tes, quas ego eijciam ante conspectum vestrum, ¶ & quibus polluta est terra: cuius ego scelera visitabo, 26 vt euomat habitatores suos. ¶ Custodite legitima mea atque iudicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena, quàm colonus, 27 qui peregrinatur apud vos. ¶ Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ qui fuerunt ante 28 vos, & polluerunt eam. ¶ Cauete ergo ne & vos similiter euomat, cùm paria feceritis, sicut euo-29 muit gentem quæ fuit ante vos. ¶ Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiam, peribit 30 de medio populi sui. ¶ Custodite mandata mea. Nolite facere quę fecerunt hi qui fuerunt ante vos, & ne polluamini in eis. Ego Dominus Deus vester.

CAPVT XIX.

1 Locutus est Dominus ad Moysen dicens, A ¶ Loquere ad omnem cœtum filiorum 2 Israel, & dices ad eos: Sācti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.

Sup. 11. 44. 1. Pet. 1. 16.

3 ¶ Vnusquisq; patrem suum, & matrem suam timeat. Sabbatha mea custodite. Ego Dominus Deus ve-4 ster. ¶ Nolite cōuerti ad idola, nec deos conflatiles 5 facietis vobis. Ego Dñs Deus vester. ¶ Si immolaueritis hostiam pacificorum Domino, vt sit placabilis: 6 ¶ eo die quo fuerit immolata, comedetis eam, & die altero: quicquid autem residuum fuerit in diem ter-7 tiū, igne comburetis. ¶ Si quis post biduū comederit 8 ex ea, pphanus erit, & impietatis reus, ¶ portabitq; B iniquitatem suam, quia sanctum Domini polluit, & 9 peribit anima illa de populo suo. ¶ Cumq; messueritis segetes terræ tuæ, non tondebis vsq; ad solum superficiem terræ: nec remanentes spicas colliges. 10 ¶ Neq; in vinea tua racemos & grana decidentia cōgregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda di-11 mittes. Ego Dñs Deus vester. ¶ Nō facietis furtum. C Non mentiemini, nec decipiet vnusquisq; proximū 12 suum. ¶ Non periurabis in nomine meo, nec polluces 13 nomen Dei tui. Ego Dñs. ¶ Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Non morabitur 14 opus mercenarij tui apud te vsq; ad manè. ¶ Nō maledices surdo, nec coram cęco pones offendiculum, sed timebis Dñm Deum tuum, quia ego sum Domi-15 nus. ¶ Non facies quòd iniquum est, nec iniustè iu-dicabis. Non consideres personā pauperis, nec ho-16 nores vultū potētis. Iustè iudica proximo tuo. ¶ Nō eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis 17 cōtra sanguinem proximi tui. Ego Dominus. ¶ Non oderis fratrem tuū in corde tuo, sed publicè argue 18 eū, ne habeas super illo peccatum. ¶ Nō quæras vl-D tionem, nec memor eris iniuriæ ciuiū tuorum. Diliges amicum tuum sicut te ipsum. Ego Dominus. 19 ¶ Leges meas custodite. Iumentum tuum nō facies coire cum alterius generis animantibus. Agrum tuū non seres diuerso semine. Veste, quæ ex duobus 20 texta est, non indueris. ¶ Homo si dormierit cū muliere coitu seminis, quæ sit ancilla etiā nobilis, & tamen precio non redempta, nec libertate donata: vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit 21 libera. ¶ pro delicto autem suo offeret Domino ad E ostium tabernaculi testimonij arietem: ¶ orabitq; 22 pro eo sacerdos, & pro peccato eius coram Domino, & repropitiabitur ei, dimitteturq; peccatum.

Exo. 20. Deut. 5. Leu. 7. c. 21. Lev. 23. Deu. 24. Exo. 20. Mat. 5. Iac. 5. Deu. 24. Exo. 23. Deut. 1. Mat. 18. Mat. 5. Deut. 22.

23 ¶ Quādo ingressi fueritis terrā, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum: poma quæ germināt, immunda erunt vobis, nec edetis ex 24 eis. ¶ Quarto autem anno omnis fructus eorum san-25 ctificabitur laudabilis Dño. ¶ Quinto autem anno comedetis fructus, congregantes poma quæ profe-26 runt. Ego Dominus Deus vester. ¶ Non comedetis F * cum sanguine. Nō augurabimini, nec obseruabitis 27 somnia. ¶ Neq; in rotundum attondebitis comā, nec 28 radetis barbam. ¶ Et super mortuo nō incidetis carnes vestras, neque figuras aliquas, aut stigmata fa-29 cietis vobis. Ego Dominus. ¶ Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur piaculo. 30 ¶ Sabbatha mea custodite, & sanctuarium meum 31 metuite. Ego Dominus. ¶ Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini, vt pol-32 luamini per eos. Ego Dominus Deus vester. ¶ Coram cano capite consurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. Ego sum Do-33 minus. ¶ Si habitauerit aduena in terra vestra, & mo G ratus fuerit inter vos, non exprobretis ei: ¶ sed sit 34 inter vos quasi indigena: & diligetis eum quasi vosmetipsos. fuistis enim & vos aduenæ in Terra-Ae-35 gypti. Ego Dominus Deus vester. ¶ Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, 36 in mensura. ¶ Statera iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquusque sextarius. Ego Dominus 37 Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegypti. ¶ Custodite omnia præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea. Ego Dominus.

** carnem. Inf. 21. Exo. 22.*

CAPVT XX.

1 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicēs: A ¶ Hæc loqueris filijs Israel: Homo de fi-2 lijs Israel, & de aduenis qui habitāt in Israël, si quis dederit de semine suo idolo Moloch, morte moriatur: populus terræ lapidabit 3 eū. ¶ Et ego ponā faciem meam contra illum, succidamq; illū de medio populi sui, eo q dederit de semine suo Moloch, & cōtaminauerit sanctuariū meū, 4 ac polluerit nomen sanctum meum. ¶ Quod si negligens populus terræ, & quasi paruipendens imperiū meum, dimiserit hominem qui dedit de semine suo 5 Moloch, nec voluerit eum occidere: ¶ ponam faciē meam super hominem illum, & cognationem eius, succidamq; & ipsum, & omnes qui consenserunt ei vt fornicaretur cum Moloch, de medio populi sui. 6 ¶ Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cū eis, ponā faciē meam contra eā, 7 & interficiā illam de medio populi sui. ¶ Sanctifica-B mini, & estote sancti, quia ego sum Dominus Deus 8 vester. ¶ Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego 9 Dñs qui sanctifico vos. ¶ Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur. patri matriq; qui male-10 dixerit, sanguis eius sit super eū. ¶ Si mœchatus quis fuerit cū vxore alterius, & adulteriū perpetrauerit cū coniuge proximi sui, morte moriantur & mœ-11 chus & adultera. ¶ Qui dormierit cum nouerca sua, & reuelauerit ignominiam patris sui, morte mori-12 antur ambo: sanguis eorum sit super eos. ¶ Si quis dormierit cum nura sua, vterque moriatur, quia scelus operati sunt: sanguis eorum sit super eos. 13 ¶ Qui dormierit cum masculo coitu fœmineo, vterque operatus est nefas, morte moriantur: sit san-14 guis eorum super eos. ¶ Qui supra vxorem filiam, C duxerit matrem eius, scelus operatus est: viuus

Sup. 18. c. 21. 1. Pet. 1. 16. Exod. c. 19. Prou. 20. Matt. 15. Marc 7. Io 8. Deut. 22.

ardebit

ardebit cum eis, nec permanebit tãtum nefas in me 15 dio vestri. ¶ Qui cum iumento & pecore coierit, 16 morte moriatur: pecus quoq; occidite. ¶ Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cũ 17 eo: sanguis eorũ sit super eos. ¶ Qui acceperit sororem suã, filiã patris sui vel filiã matris suæ, & viderit turpitudinem eius, illaq; cõspexerit fratris ignominiam: nefariam rem operati sunt, occidentur in conspectu populi sui. eò quòd turpitudinem suam mutuò 18 reuelauerint, & portabunt iniquitatem suam. ¶ Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo, & reuelauerit turpitudinem eius, ipsaq; aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui. 19 ¶ Turpitudinẽ materteræ, & amitæ tuæ nõ discoope D ries. qui hoc fecerit, ignominiam carnis suæ nudauit: portabunt ambo iniquitatem suam. 20 ¶ Qui coierit cum vxore patrui vel auunculi sui, & reuelauerit ignominiam cognationis suæ, portabunt ambo peccatum suum: absque liberis morientur. 21 ¶ Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit: absque liberis erunt. 22 ¶ Custodite leges meas, atque iudicia, & facite ea: ne & vos euomat terra, quam intraturi estis, & ha- 23 bitaturi. ¶ Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hęc 24 fecerunt: & abominatus sum eas. ¶ Vobis autem lo E quor: Possidete terram eorum, quam dabo vobis in hæreditatem, terram fluentem lacte & melle. ego Dominus Deus vester, qui separaui vos à cæteris po 25 pulis. ¶ Separate ergo & vos iumentum mundum ab immundo, & auem mundam ab immunda: ne polluatis animas vestras in pecore & auibus, & cunctis quæ mouentur in terra, & quæ vobis ostendi esse 26 polluta. ¶ * Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, & separaui vos à cæteris populis, vt es- 27 setis mei. ¶ ‖ Vir, siue mulier, in quibus pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos.

*Ex. 12. ‖Deu. 18. b. 10. 1. Reg. 28. b. 7.

CAPVT XXI.

1 A Dixit quoque Dominus ad Moysen: Loquere ad sacerdotes filios Aaron, & dices ad eos: Ne contaminetur sacerdos 2 in mortibus ciuium suorum, ¶ nisi tantùm in consanguineis, ac propinquis, id est, super patrem, & matrem, & filium, & filiam, fratrem quo- 3 que, ¶ & sororem virginem, quæ non est nupta vi- 4 ro: ¶ sed nec in principe populi sui contaminabi- 5 tur. ¶ ‖ Nec radent caput, nec barbam, neque in car 6 nibus suis facient incisuras. ¶ Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eis: incensum enim Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt. 7 ¶ Scortum & vile prostibulum non ducet vxorem, nec eam quæ repudiata est à marito, quia consecra- 8 tus est Deo suo, ¶ & panes propositionis offert. sit er B go sanctus, quia & ego sanctus sum Dominus, qui 9 sanctifico vos. ¶ Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis 10 exuretur. ¶ Pontifex, id est, sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratæ sunt, vestitusq; est sanctis vestibus; caput suum 11 non discooperiet, vestimenta * non scindet, ¶ & ad omnem mortuum non ingredietur omnino: super

‖Sup. 19. f. 27. *suis.

patre quoque suo, & matre non contaminabitur. 12 ¶ Nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium C * Domini, quia oleũ sanctæ vnctionis Dei sui super 13 eum est. ego Dominus. ¶ ‖ Virginẽ ducet vxorem: ¶ 14 viduam autem, & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo 15 suo: ¶ ne commisceat stirpem generis sui vulgo gentis 16 suæ: quia ego Dominus, qui sanctifico eum. ¶ Locu- 17 tusq; est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias * qui 18 habuerit maculam, nõ offeret panes Deo suo, ¶ nec accedat ad ministerium eius: si cæcus fuerit, si clau- 19 dus, si vel paruo vel grandi vel torto naso, ¶ si fracto 20 pede, si manu, ¶ si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem 21 in corpore, vel herniosus. ¶ Omnis qui habuerit D maculam de semine Aaron sacerdotis, non accedet 22 offerre hostias Domino, nec panes Deo suo: ¶ vescetur tamen panibus qui offeruntur in sanctuario, 23 ¶ ita duntaxat, vt intra velum non ingrediatur, nec accedat ad altare, * qui maculam habet, & contaminare non debet sanctuarium meum. Ego Dominus 24 qui sanctifico eos. ¶ Locutus est ergo Moyses ad Aaron, & ad filios eius, & ad omnem Israel cuncta quę fuerant sibi imperata.

*Dei sui. ‖Eze. 44. f 22. *suis. *quia.

CAPVT XXII.

1 A Locutus quoque est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Loquere ad Aaron, & 2 ad filios eius, vt caueant ab his quæ consecrata sunt filiorum Israel, & non contaminent nomen sanctificatorum mihi, quæ 3 ipsi offerunt. ego Dominus. ¶ Dic ad eos, & ad posteros eorum: Omnis homo, qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij Israel Domino, in quo est immũditia; peri- 4 bit coram Domino. ego sum Dominus. ¶ Homo de semine Aaron, qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non vescetur de his quæ sanctificata sunt mihi, donec sanetur. Qui tetigerit immundum super mortuo, & ex quo egreditur semen quasi coi- 5 tus, ¶ & qui tangit reptile, & quodlibet immundum, 6 cuius tactus est sordidus; ¶ immundus erit vsque ad vesperum, & non vescetur his quæ sanctificata sunt: 7 sed cùm lauerit * carnem suam aqua, ¶ & occubuerit B Sol, tunc mundatus vescetur de sanctificatis, quia 8 cibus illius est. ¶ ‖ Morticinum & captum à bestia non comedent, nec polluentur in eis. ego sum Do 9 minus. ¶ Custodiant præcepta mea, vt non subiaceant peccato, & moriantur in sanctuario, cum pol- 10 luerint illud. ego Dominus, qui sanctifico eos. ¶ Omnis alienigena non comedet de sanctificatis: inquilinus sacerdotis, & mercenarius non vescentur ex 11 eis. ¶ Quem autem sacerdos emerit, & qui verna- 12 culus domus eius fuerit, hi comedent ex eis. ¶ Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit: de his quæ sanctificata sunt, & de primitijs non vesce- 13 tur. ¶ Sin autem vidua, vel repudiata, & absque liberis, reuersa fuerit ad domum patris sui, sicut puel la consueuerat, aletur cibis patris sui. omnis alienigena comedendi ex eis non habeat potestatem. 14 ¶ Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cũ eo quod comedit, & da- 15 bit sacerdoti in sanctuarium. ¶ Nec contaminabũt C sanctificata filiorum Israel, quæ offerunt Domino,

*corpus suum 4. ‖Exo. 22. f. 31. Eze. 44. g. 31.

¶ ne for-

16 ¶ ne fortè ſubſtineant iniquitatem delicti ſui, cùm ſanctificata comederint. ego Dominus, qui ſancti-
17 fico eos. ¶ Locutusq́; eſt Dominus ad Moyſen, di-
18 cens: ¶ Loquere ad Aaron, & filios eius, & ad omnes filios Iſrael: diceſq́ue ad eos, Homo de domo Iſraël, & de aduenis qui habitāt apud vos, qui obtulerit oblationem ſuam, vel vota ſoluens, vel ſponte offerens; quicquid illud obtulerit in holocauſtum
19 Domini, ¶ vt offeratur per vos, maſculus immacu-
20 latus erit ex bobus, & ouibus, & ex capris. ¶ Si maculam habuerit, non offeretis, neque erit accepta-
21 bile. ¶ ‖ Homo, qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota ſoluens, vel ſponte offerens, tam de bobus, quàm de ouibus, immaculatum offeret,
22 vt acceptabile ſit: omnis macula non erit in eo. ¶ Si cæcum fuerit, ſi fractum, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem: non offeretis
D ea Domino, nec adolebitis ex eis ſuper altare Do-
23 mini. ¶ Bouem & ouem aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes: votum autem ex eis ſolui
24 nō poteſt. ¶ Omne animal quod vel contritis, vel tōſis, vel ſectis ablatiſq́; teſticulis eſt, nō offeretis Do-
25 mino, & in terra veſtra hoc omnino ne faciatis. ¶ De manu alienigenæ non offeretis panes Deo veſtro, & quicquid aliud dare voluerit: quia corrupta, &
26 maculata ſunt omnia: non ſuſcipietis ea. ¶ Locutuſ-
27 q́ue eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Bos, ouis, & capra cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub hubere matris ſuæ: die autem octauo, & dein-
28 ceps offerri poterunt Domino. ¶ Siue illa bos, ſiue ouis non immolabuntur vna die cum fœtibus ſuis.
29 ¶ Si immolaueritis hoſtiam pro gratiarum actione
30 Domino, vt poſſit eſſe placabilis; ¶ eodem die comedetis eam: non remanebit quicquam in manè al-
31 terius diei. ego Dominus. ¶ Cuſtodite mādata mea,
32 & facite ea. ego Dominus. ¶ Ne polluatis nomen meum ſanctum, vt ſanctificer in medio filiorū Iſraël.
33 Ego Dominus qui ſanctifico vos, ¶ & eduxi de Terra-Aegypti, vt eſſem vobis in Deū. ego Dominus.

Deu. 15. 20. Ecl. 35. b

CAPVT XXIII.

1 Locutusq́; eſt Dominus ad Moyſen, dicēs:
A ¶ Loquere filijs Iſraël, & dices ad eos:
2 Hæ ſunt feriæ Domini, quas vocabitis
3 ſanctas. ¶ Sex diebus facietis opus: dies ſeptimus, quia ſabbathi requies eſt, vocabitur ſanctus: omne opus non facietis in eo: ſabbathum Do-
4 mini eſt in cunctis habitationibus veſtris. ¶ Hæ ſunt ergo feriæ Domini ſanctæ, quas celebrare debetis
5 temporibus ſuis. ¶ Menſe primo, quartadecima die
6 menſis ad veſperum, Phaſe Domini eſt: ¶ & quintadecima die menſis huius, ſolennitas azymorum Do-
7 mini eſt. Septē diebus azyma comedetis. ¶ dies primus erit vobis celeberrimus, ſanctuſq́;: omne opus
8 ſeruile non facietis in eo: ¶ ſed offeretis ſacrificium
B in igne Domino ſeptem diebus. dies autem ſeptimus erit celebrior & ſanctior: nullumq́ue ſeruile
9 opus facietis in eo. ¶ Locutusq́ue eſt Dominus ad
10 Moyſen, dicens: ¶ Loquere filijs Iſraël, & dices ad eos, Cùm ingreſſi fueritis terram quā ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem; feretis manipulos ſpica-
11 rum primitias meſſis veſtræ, ad ſacerdotem. ¶ qui eleuabit faſciculum coram Domino, vt acceptabile ſit pro vobis, altero die Sabbathi, & ſanctificabit
12 illum. ¶ Atque in eodem die quo manipulus conſecratur, cædetur agnus immaculatus, anniculus, in
13 holocauſtū Domini. ¶ Et libamenta offerentur cum eo, duæ decimæ ſimilæ conſperſæ oleo in incenſum Domini, odoremq́ue ſuauiſſimum: liba quoque vi-
14 ni, quarta pars hin. ¶ Panem, & polentam, & pultos non comedetis ex ſegete, vſq; ad diem qua offera-
C tis ex ea Deo veſtro. Præceptum eſt ſempiternum in generationibus, cunctiſq́ue habitaculis veſtris.

xo. 20. b / Exo. 12. c. 8. Num. 28. 16.

15 ¶ Numerabitis ergo ab altero die Sabbathi, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdo-
16 madas plenas, ¶ vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt, quinquaginta dies: &
17 ſic offeretis ſacrificium nouum Domino ¶ ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ, quos coquetis
18 in primitias Domini. ¶ Offeretiſq́; cum panibus ſeptem agnos immaculatos, anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos: & erunt in holocauſtum cum libamentis ſuis, in odorem ſuauiſſi-
19 mum Domino. ¶ Facietis & hircum pro peccato,
20 duoſq́; agnos anniculos hoſtias pacificorum. ¶ Cūq́ue
D eleuauerit eos ſacerdos cum panibus primitia-
21 rum coram Domino, cedent in vſum eius. ¶ Et vocabitis hūc diem celeberrimum, atque ſanctiſſimū: omne opus ſeruile non facietis in eo. Legitimum ſempiternum erit in cunctis habitaculis & genera-
22 tionibus veſtris. ¶ ‖ Poſtquàm autem meſſueritis ſegetem terræ veſtræ, non ſecabitis eam vſque ad ſolum: ‖ nec remanentes ſpicas colligetis, ſed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. ego ſum Domi-
23 nus Deus veſter. ¶ Locutusq́; eſt Dominus ad Moy-
24 ſen, dicens: ¶ Loquere filijs Iſrael, Menſe ſeptimo. prima die menſis erit vobis ſabbathum memoriale
25 clangentibus tubis, & vocabitur ſanctum: ¶ omne opus ſeruile non facietis in eo, & offeretis holocau-
26 ſtum Domino. ¶ Locutusq́; eſt Dominus ad Moy-
27 ſen, dicens: ¶ ‖ Decimo die menſis huius ſeptimi,
E dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus: affligetiſq́; animas veſtras in eo, & offe-
28 retis holocauſtum Domino. ¶ Omne opus ſeruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis eſt, vt propitietur vobis Dominus Deus
29 veſter. ¶ Omnis anima quæ afflicta nō fuerit die hac,
30 peribit de populis ſuis: ¶ & quæ operis quippiam fe-
31 cerit, delebo eam de populo ſuo. ¶ Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum ſempiternum erit vobis in cunctis generationibus & habitationibus veſtris.
32 ¶ Sabbathum requietionis eſt, & affligetis animas
F veſtras die nono menſis. A veſpera vſque ad veſpe-
33 rā celebrabitis ſabbatha veſtra. ¶ Et locutus eſt Do-
34 minus ad Moyſen, dicens: ¶ Loquere filijs Iſraël: A quintodecimo die menſis huius ſeptimi, erunt feriæ tabernaculorum ſeptem diebus Domino.
35 ¶ Dies primus vocabitur celeberrimus, atque ſan-
36 ctiſſimus: omne opus ſeruile non facietis in eo. ¶ Et ſeptem diebus offeretis holocauſta Domino. ‖ Dies quoque octauus erit celeberrimus atque ſanctiſſimus, & offeretis holocauſtum Domino: eſt enim cœtus atque collectæ: omne opus ſeruile nō facie-
37 tis in eo. ¶ Hæ ſunt feriæ Domini: quas vocabitis celeberrimas atque ſanctiſſimas, offeretiſq́; in eis oblationes Domino, holocauſta & libamenta iuxta
38 ritum vniuſcuiuſque diei: ¶ Exceptis ſabbathis Domini, doniſq́ue veſtris, & quæ offeretis ex voto,
39 vel quæ ſponte tribuetis Domino. ¶ A quintodecimo ergo die menſis ſeptimi, quādo congregaueritis

Deu. 16. b. 9. / Sup. 19. b. 9. Deu. 24. c. 19. / Sup. 16. g. 30. Num. 29. b. 7. / Ioan. 7. f. 37.

omnes fructus terræ vestræ, celebrabitis ferias Do-
G mini septem diebus. die primo & die octauo erit
40 sabbathum, id est, requies. ¶ Sumetisque vobis die
primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasq; pal-
marum, & ramos ligni densarum frondium, & sali-
ces de torrente, & lætabimini coram Domino Deo
41 vestro. ¶ celebrabitisq; solennitatem eius septem
diebus per annum. legitimum sempiternum erit in
generationibus vestris. Mense septimo festa cele-
42 brabitis, ¶ & habitabitis in vmbraculis septem die-
bus. omnis qui de genere est Israël, manebit in ta-
43 bernaculis: ¶ vt discant posteri vestri, quòd in taber-
naculis habitare fecerim filios Israël, cùm educerē
eos de Terra-Aegypti. ego Dominus Deus vester.
44 ¶ Locutusq; est Moyses super solennitatibus Do-
mini ad filios Israël.

CAPVT XXIIII.

1 A 2 ET locutus est Dominus ad Moysen, di-
cens: ¶ Præcipe filiis Israël, vt afferant ti-
bi oleum de oliuis purissimum, ac luci-
dum, ad concinnandas lucernas iugiter,
3 ¶ extra velum testimonij in tabernaculo fœderis.
Ponetq; eas Aaron à vespere vsque in manè coram
Domino, cultu rituq; perpetuo in generationibus
4 vestris. ¶ Super candelabrum mundissimum ponen-
5 tur semper in conspectu Domini. ¶ Accipies quoq;
similam, & coques ex ea duodecim panes, qui sin-
6 guli habebũt duas decimas: ¶ quorum senos altrin-
secus super mensam purissimam coram Domino
7 statues. ¶ Et pones super eos thus lucidissimum, vt
8 sit panis in monimentum oblationis Domini. ¶ Per
B singula sabbatha mutabuntur coram Domino su-
9 scepti à filiis Israël fœdere sempiterno: ¶ eruntque
Aaron & filiorum eius, vt comedant eos in loco
sancto: quia Sanctum sanctorum est de sacrificiis
10 Domini iure perpetuo. ¶ Ecce autem egressus filius
mulieris Israëlitidis, quem pepererat de viro Aegy-
ptio inter filios Israël, iurgatus est in castris cum vi-
11 ro Israëlite. ¶ Cumq; blasphemasset nomen Domi-
ni, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen. (Vo-
cabatur autem mater eius Salumith filia Dabri de
12 tribu Dan.) ¶ Miseruntque eum in carcerem, donec
13 nossent quid iuberet Dominus. ¶ Qui locutus est ad
14 Moysen, dicens: ¶ Educ blasphemum extra castra,
C & ponant omnes qui audierunt, manus suas super
15 caput eius, & lapidet eum populus vniuersus. ¶ Et

ad filios Isra. loquèris: Homo, q maledixerit Deo
16 suo, portabit peccatum suum: ¶ & qui blasphema-
uerit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus
opprimet eum omnis multitudo populi, siue ille
ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit
17 nomen Domini, morte moriatur. ¶ Qui percusse-
18 rit & occiderit hominem, morte moriatur. ¶ Qui
D percusserit animal, reddet vicarium, id est, animam
19 pro anima. ¶ Qui irrogauerit maculam cuilibet ci-
20 uium suorum: sicut fecit, sic fiet ei, fracturam pro
fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente re-
stituet. qualem inflixerit maculam, talem sustinere
21 cogetur. ¶ Qui percusserit iumentum, reddet aliud.
22 Qui percusserit hominem, punietur. ¶ Aequum iu-
dicium sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis pec-
23 cauerit: quia ego sum Dominus Deus vester. ¶ Lo-
cutusque est Moyses ad filios Israël. & eduxerunt
eum qui blasphemauerat, extra castra, ac lapidibus
oppresserunt. Feceruntq; filij Israël, sicut præcepe-
rat Dominus Moysi.

CAPVT XXV.

1 A 2 LOcutusque est Dñs ad Moysen in monte
Sinai, dicens: ¶ Loquere filiis Israel, &
dices ad eos: Quando ingressi fueritis
terram quam ego dabo vobis, sabbathi-
3 zet * sabbathum Domini. ¶ Sex annis seres agrum
tuum, & sex annis putabis vineam tuam, colligesq;
4 fructus eius: ¶ septimo autem anno sabbathum erit
terræ, requietionis Domini: agrum non seres, & vi-
5 neam non putabis. ¶ Quæ sponte gignet humus, nō
metes: & vuas primitiarum tuarum non colliges
quasi vindemiam: annus enim requietionis terræ
6 est: ¶ sed erunt vobis in cibum, tibi & seruo tuo, an-
cillæ * & mercenario tuo, & aduenæ qui peregri-
7 natur apud te: ¶ iumentis tuis, & pecoribus omnia
8 quæ nascuntur, præbebũt cibum. ¶ Numerabis quo-
que tibi septem hebdomadas annorum, id est, se-
pties septem, quæ simul faciunt annos quadragin-
9 ta nouem: ¶ & clanges buccina mense septimo, de-
cima die mensis, propitiationis tempore in vniuer-
10 sa terra vestra. ¶ Sanctificabisq; annum quinquage-
B simum, & vocabis remissionem cunctis habitatori-
bus terræ tuæ: ipse est enim iubileus. Reuertetur
homo ad possessionem suam, & vnusquisq; rediet
11 ad familiam pristinam: ¶ quia iubileus est, & quin-
quagesimus annus. Non seretis atq; metetis spon-
te in agro nascentia, & primitias vindemiæ non col-
12 ligeris, ¶ ob sanctificationē iubilei; sed statim obla-
13 ta comedetis. ¶ Anno iubilei redient omnes ad pos-
14 sessiones suas, ¶ quando vendes quippiam ciui tuo,
vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iux-
15 ta numerum annorum iubilei emes ab eo, ¶ & iux-
16 ta supputationem frugum vendet tibi. ¶ Quanto
plures anni remanserint post iubileum; tanto cre-
scet & precium: & quanto minus temporis nume-
raueritis, tanto minoris & emptio constabit. tempus
17 enim frugum vendet tibi. ¶ Nolite affligere contri-
bules vestros, sed timeat vnusquisq; Deum suum:
18 quia ego Dominus Deus vester. ¶ Facite præcepta
C mea, & iudicia custodite, & implete ea, vt habi-
19 tare possitis in terra absque vllo pauore, ¶ & gi-
gnat vobis humus fructus suos, quibus vescamini
vsque ad saturitatem, nullius impetum formidan-
20 tes. ¶ Quòd si dixeritis, Quid comedemus anno se-
ptimo, si non seuerimus, neq; collegerimus fruges
21 nostras? ¶ dabo benedictionem meam vobis an-
22 no sexto, & faciet fructus trium annorum. ¶ se-
retisq; anno octauo, & comedetis veteres fruges
vsque ad nonũ annum: donec noua nascantur, ede-
23 tis vetera. ¶ Terra quoque non vendetur in per-
petuum: quia mea est, & vos aduenæ & coloni

Marginal notes: Exo. 29. c. 33. Matth. 12. a. 4. Luc. 6. a. 3. — Exo. 21. b. 12. — Matt. 5. d. 38. Exo. 21. c. 24. Deut. 19. d. 21. — Exo. 23. b. 10. * populus 4. — * tuæ 7. peregrinantur.

24 mei estis. ❡ vnde cuncta regio possessionis vestræ 25 sub redemptionis conditione vendetur. ❡ Si attenuatus frater tuus vēdiderit possessiunculam suam, & voluerit propinquus eius, potest redimere quod 26 ille vendiderat. ❡Sin autem nō habuerit proximum, & ipse precium ad redimendum potuerit inuenire: 27 ❡ computabuntur fructus ex eo tempore quo ven-D didit: & quod reliquum est, reddet emptori: sicq; 28 recipiet possessionem suam. ❡ Quòd si non inuenerit manus eius vt reddat precium, habebit emptor quod emerat vsque ad annum iubileum. In ipso enim omnis venditio redibit ad dominū, & ad pos-29 sessorem pristinum. ❡ Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec 30 vnus impleatur annus. ❡ Si non redemerit, & anni circulus fuerit euolutus; emptor possidebit eam, & posteri eius in perpetuum, & redimi non poterit, 31 etiam in iubileo. ❡ Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum iure vendetur: si antè redempta non fuerit, in iubileo reuertetur ad 32 dominum. ❡Aedes Leuitarum, quę in vrbibus sunt, 33 semper possunt redimi: ❡ Si redemptæ non fuerint, E in iubileo reuertētur ad dominos: quia domus vrbium Leuitarum pro possessionibus sunt inter filios 34 Israël. ❡ Suburbana autem eorum nō veneant, quia 35 possessio sempiterna est. ❡ Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu, & susceperis eum quasi 36 aduenam & peregrinum, & vixerit tecum; ❡ ne accipias vsuras ab eo, nec amplius quàm dedisti. time Deum tuum, vt viuere possit frater tuus apud te. 37 ❡ Pecuniam tuam nō dabis ei ad vsuram, & frugum 38 superabundantiam non exiges. ❡ Ego Dominus F Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegypti, vt darē vobis Terram-Chanáan, & essem vester Deus. 39 ❡ Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater 40 tuus, non eum opprimes seruitute famulorum; ❡sed quasi mercenarius & colonus erit: vsque ad annum 41 iubileum operabitur apud te, ❡& postea egredietur cum liberis suis, & reuertetur ad cognationem, & 42 ad possessionem patrum suorum. ❡ Mei enim serui sunt, & ego eduxi eos de Terra-Aegypti. non ve-43 neant conditione seruorum. ❡ ne affligas eum per 44 potentiam, sed metuito Deum tuum. ❡ Seruus & ancilla sint vobis de nationibus quæ in circuitu ve-45 stro sunt. ❡ Et de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra vestra, vos 46 habebitis famulos, ❡& hęreditario iure transmittetis ad posteros, ac possidebitis in æternum. fratres autem vestros, filios Isra.l, ne opprimatis per poten-47 tiam. ❡Si inualuerit apud vos manus aduenæ atque G peregrini, & attenuatus frater tuus vēdiderit se ei, 48 aut cuiquam de stirpe eius: ❡post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis, redimet 49 eum, ❡& patruus, & patruelis, & consanguineus & 50 affinis. Sin autem & ipse potuerit, redimet se, ❡supputatis duntaxat annis à tempore venditionis suæ vsque in annum iubileum: & pecunia qua venditus fuerat, iuxta annorum numerum & rationem mer-51 cenarij supputata. ❡Si plures fuerint anni qui remanent vsque ad iubileum, secundùm hos reddet & 52 precium. ❡ Si pauci, ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum, & reddet emptori quod reli-53 quum est annorum, ❡ quibus antè seruiuit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in con-54 spectu tuo. ❡ Quòd si per hæc redimi non potue-55 rit, anno iubileo egredietur cum liberis suis. ❡ Mei enim sunt serui filij Israël, quos eduxi de Terra-Aegypti.

CAPVT XXVI.

1 A Ego Dominus Deus vester. ‖ Non facietis vobis idolū & sculptile, nec titulos erigetis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum. ego enim 2 sum Dominus Deus vester. ❡ Custodite sabbatha mea, & pauete sanctuarium meum. ego Dominus. 3 ❡ ‖ Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata 4 mea custodieritis, & feceritis ea; ❡ dabo vobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum, 5 & pomis arbores replebuntur. ❡Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & ‖ absque pauore habitabitis in terra vestra. 6 ❡ Dabo pacem in finibus vestris: dormietis, & non B erit qui exterreat. Auferā malas bestias: & gladius 7 non transibit terminos vestros. ❡Persequemini ini-8 micos vestros, & corruent coram vobis. ❡ Persequentur quinq; de vestris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici vestri 9 gladio in conspectu vestro. ❡ Respiciam vos, & crescere faciam: multiplicabimini, & firmabo pactum 10 meum vobiscum. ❡ Comedetis vetustissima veterū, 11 & vetera nouis superuenientibus proijcietis. ❡ Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & non 12 abijciet vos anima mea. ❡ ‖ Ambulabo inter vos, & 13 ero Deus vester, vosq; eritis populus meus. ❡ Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de Terra-Aegyptiorum, ne seruiretis eis; & qui confregi catenas ceruicum vestrarum, vt incederetis erecti. 14 ❡ ‖ Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia 15 mandata mea; ❡si spreueritis leges meas, & iudicia C mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum 16 meum; ❡ ego quoque hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra se-17 retis sementem, quę ab hostibus deuorabitur. ❡Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subijciemini his qui oderūt vos. 18 fugietis nemine persequente. ❡ Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras se-19 ptuplum propter peccata vestra, ❡& conteram superbiam duritiæ vestræ. Daboq; vobis cœlum dé-20 super sicut ferrum, & terram æneam. ❡Consumetur D incassum labor vester, non proferet terra germen, 21 nec arbores poma pręebunt. ❡Si ambulaueritis ex aduerso mihi, nec volueritis audire me; addam plagas vestras vsque in septuplum propter peccata ve-22 stra: ❡ immittamq; in vos bestias agri, quæ consument vos, & pecora vestra, & ad paucitatem cun-23 cta redigant, desertęq; fiant viæ vestræ. ❡Quòd si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambula-24 ueritis ex aduerso mihi: ❡ ego quoque contra vos aduersus incedam, & percutiam vos septies pro-25 pter peccata vestra. ❡ Inducamq; super vos gladiū vltorem fœderis mei. Cumq; confugeritis in vrbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini 26 in manibus hostium, ❡post quàm confregero baculum panis vestri, ita vt decem mulieres in vno clibano coquant panes, & reddant eos ad pondus, & 27 comedetis, & non saturabimini. ❡ Sin autem nec per hæc audieritis me, sed ambulaueritis contra

me:

‖ Exo.20. a. 4. Deut.5. a. 8. Psal.96. b.37.

‖ Deut.28. a. 1.

‖ Iob 11. d. 19.

12. 2.Cor.6. c.16.

‖ Deut.28 b.15. Thre.2. g. 17. Malac. 2. a.2.

28 me: ✝ & ego incedam aduersus vos in furore E contrario, & corripiam vos septem plagis pro- 29 pter peccata vestra, ✝ ita vt comedatis carnes fi- 30 liorum vestrorum & filiarum vestrarum. ✝ De- struam excelsa vestra, & simulachra * confrin- gam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, 31 & abominabitur vos anima mea, ✝ in tantum vt vr- bes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciã sanctuaria vestra, nec recipiam vltrà odorem suauis- 32 simum. ✝ Disperdamque terram uestram, & stupe- bunt super ea inimici vestri, cùm habitatores illius 33 fuerint. ✝ Vos autem disperdam in Gentes, & euagi- nabo post vos gladium, eritque terra vestra deser- 34 ta, & ciuitates vestræ dirutæ. ✝ Tunc placebunt Ter- ræ sabbatha sua cunctis diebus solitudinis suæ: quan- do fueritis in terra hostili, sabbathizabit, & requie- 35 scet ✝ in sabbathis solitudinis suæ, eo quòd non re- quieuerit in sabbathis vestris quando habitabatis 36 in ea. ✝ Et qui de vobis remanserit, dabo pauorem in F cordibus eorũ in regionibus hostium. terrebit eos sonitus folij volãtis, & ita fugient quasi gladium: ca- 37 dent nullo persequente, ✝ & corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes, nemo vestrûm ini- 38 micis audebit resistere. ✝ Peribitis inter Gentes, & 39 hostilis vos terra cõsumet. ✝ Quòd si & de ijs aliqui remanserint tabescent in iniquitatibus suis, in terra inimicorum suorum, & propter peccata patrũ suo- 40 rum & sua affligentur: ✝ donec confiteantur iniqui- tates suas, & maiorum suorum, quibus præuarica- 41 ti sunt in me, & ambulauerũt ex aduerso mihi. ✝ Am- bulabo igitur & ego contra eos, & inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircuncisa mẽs 42 eorum: tunc orabunt pro impietatibus suis. ✝ Et re- G cordabor fœderis mei quod pepigi cum Iacob, & 43 Isaac & Abraham. Terræ quoq; memor ero: ✝ Quæ cùm relicta fuerit ab eis, complacebit sibi in sabba- this suis, patiens solitudinem propter illos: Ipsi ve- rò rogabunt pro peccatis suis, eò quòd abiecerint 44 iudicia mea, & leges meas despexerint. ✝ Attamen etiam cùm essent in terra hostili, non penitus abie- ci eos, neque sic despexi vt consumerentur, & irritũ facerem pactum cum eis. Ego enim sum Dominus 45 Deus eorum, ✝ & recordabor fœderis mei pristini, quando eduxi eos de Terra-Aegypti in conspectu Gẽtium, vt essem Deus eorũ. ego Dominus Deus. Hæc sunt iudicia atque præcepta & leges, quas de- dit Dominus inter se, & inter filios Israel in monte Sinai per manum Moysi.

vestra 6. *malorum suorumre cordetur 8* *-3.* *ad t.*

CAPVT XXVII.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, di- A cens: ✝ Loquere filiis Israel, & dices ad 2 eos: Homo qui votum fecerit, & spopon derit Deo animam suam, sub æstimatio- 3 ne dabit pretium. ✝ Si fuerit masculus à vicesimo anno vsque ad sexagesimum annum, dabit quinqua 4 ginta siclos argenti ad mensuram sanctuarij: ✝ si mu- 5 lier, triginta. ✝ A quinto autem anno vsque ad vicesi mum, masculus dabit viginti siclos: fœmina, decem. 6 ✝ Ab vno mense vsque ad annum quintum, pro ma- 7 sculo dabuntur quinque sicli: pro fœmina tres. ✝ Se- xagenarius & vltrà, masculus dabit quindecim si- 8 clos: fœmina, decem. ✝ Si pauper fuerit, & æstima- tionem reddere non valebit, stabit coram sacerdo- te: & quantum ille æstimauerit, & viderit eum posse 9 reddere, tãtùm dabit. ✝ Animal autem quod immo- lari potest Domino, si quis vouerit, * sanctum erit, 10 ✝ & mutari non poterit, idest nec melius malo, nec peius bono. quòd si mutauerit: & ipsum quod muta tum est, & illud pro quo mutatum est, consecratum 11 erit Domino. ✝ Animal * immundum quod immola B ri Domino non potest, si quis vouerit, adducetur 12 ante sacerdotem. ✝ qui diiudicans vtrum bonum an 13 malum sit, statuet precium. ✝ quod si dare voluerit is qui offert, addet super æstimationem quintam par- 14 tem. ✝ Homo si uouerit domum suam, & sanctifica- uerit Domino, considerabit eam sacerdos vtrũ bo- na an mala sit, & iuxta pretium quod ab eo fuerit 15 constitutum, venundabitur: ✝ Sin autem ille qui vo uerat, voluerit redimere eam, dabit quintam partẽ 16 æstimationis supra, & habebit domum. ✝ Quòd si a- grum possessionis suæ vouerit, & consecrauerit Do mino: iuxta mensuram sementis æstimabitur pre- tiũ: si triginta modiis hordei seritur terra, quinqua- 17 ginta siclis venundetur argenti. ✝ Si statim ab anno incipientis iubilei vouerit agrum, quanto valere po 18 test, tanto æstimabitur. ✝ Sin autem post aliquãtum temporis: supputabit sacerdos pecuniam iuxta an- norum qui reliqui sunt numerum, vsq; ad iubileũ, 19 & detrahetur ex pretio. ✝ Quòd si voluerit redime- C re agrum ille qui vouerat, addet quintam partẽ æsti 20 matæ pecuniæ, & possidebit eum. ✝ Sin autem no- luerit redimere, sed alteri cuilibet fuerit venunda- tus, vltrà eum qui vouerat, redimere non poterit. 21 ✝ quia cùm iubilei venerit dies, sanctificatus erit Do mino, & possessio consecrata ad ius pertinet sacer- 22 dotum. ✝ Si ager emptus est, & non de possessione 23 maiorum sanctificatus fuerit Domino: ✝ supputabit sacerdos iuxta annorum numerum vsque ad iubi- leum, pretium: & dabit ille qui uouerat eum Domi 24 no. ✝ In iubileo autem reuertetur ad priorem domi num qui vendiderat eum, & habuerat in sorte pos- 25 sessionis suæ. ✝ Omnis æstimatio siclo sanctuarij pon 26 derabitur. Siclus viginti obolos habet. ✝ Primoge- nita quæ ad Deum pertinent, nemo sanctificare po D terit & vouere, siue bos siue ouis fuerit: Domini sũt. 27 ✝ Quòd si immundum est animal, redimet qui obtu lit iuxta æstimationem suam, & addet quintã par- tẽ pretij. si redimere noluerit, vendetur alteri, quan 28 tumcunque fuerit antè æstimatum. ✝ Omne quod Domino cõsecratur, siue homo fuerit, siue animal, siue ager, non veniet, nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit cõsecratum, Sanctum sanctorũ erit Do 29 mino. ✝ Et omnis consecratio quæ offertur ab homi 30 ne, non redimetur, sed morte morietur. ✝ Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis ar bo- 31 rum, Domini sunt, & illi sanctificantur. ✝ Si quis au- tem voluerit redimere decimas suas, addet quintã 32 partem earum. ✝ Omnium decimarum bouis & ouis & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quic- 33 quid decimũ venerit, sanctificabitur Domino. ✝ Nõ eligetur nec bonum, nec malum, nec altero commu tabitur. si quis mutauerit: & quod mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & 34 non redimetur. ✝ Hæc sunt præcepta quæ mandauit Dominus Moysi ad filios Israel in monte Sinai.

Domini 1. *Suprà 13.* *Exo. 30. 13. Nu. 3. 6. 47.* *Exo. 45. d. 12.* *suam 2.* *Iosue. 6. c. 24. 19.* *-1-*

Libri Leuitici finis

LIBER NVMERI, HEBRAICE VAIEDABBER, idest, Etlocutus est.

CAPVT PRIMVM.

1 A LOcutusq́; est Dominus ad Moysen in deserto Sinai in tabernsculo fœderis, prima die mensis secundi, anno altero egressionis eorum ex Aegypto, di-
2 cens: ? | Tolle summam vniuersæ congregationis filiorum Israël per cognationes & domos suas, & nomina singulorum, quicquid sexus est masculini
3 ? à vicesimo anno & suprà, omnium virorum fortium ex Israël, & numerabitis eos per turmas suas,
4 tu & Aaron. ? Eruntq́; vobiscum principes tribuum
5 ac domorũ in cognationibus suis, ? quorũ ista sunt
B nomina. De Ruben, Elisur filius Sedeur. ? de Simeõ,
6 Salamiel filius Surisaddai. ? De Iuda, Nahasson filius
7 Aminadab: ? De Issachar, Nathanaël filius Suar. ? De
8 Zabulon, Eliab filius Helon. ? Filiorũ autẽ Ioseph,
9 de Ephráim, Elisama filius Ammiud. de Manasse,
10 Gsmaliel filius Phadasseur. ? De Ben-iamin, Abi-
11 dan filius Gedeónis. ? De Dan, Ahi-ézer filius Am-
12 misaddai. ? De Aser, Phegiel filius Ochran. ? De
13 Gad, Eliasaph filius Duel. ? De Nephtali, Ahira fi-
14 lius Enan. ? Hi nobilissimi principes multitudinis
15 per tribus & cognationes suas, & capita exercitus
16 Israël: ? quos tulerunt Moyses & Aaron cum omni
17 vulgi multitudine, ? & congregauerunt primo die
18 mensis secundi recensentes eos per cognationes & domos ac familias & capita & nomina singulorum
19 à vicesimo anno & suprà, ? sicut præceperat Domi-
C nus Moysi. Numeratiq́; sunt in deserto Sinai. ? De
20 Ruben primogenito Israëlis per genetationes & familias ac domos suas, & nomina capitum singulorum, omne quod sexus est masculini à vicesimo an-
21 no & suprà, procedentium ad bellum. ? quadragin-
22 ta sex millia quingenti. ? De filijs Simeon per generationes & familias ac domos cognationum suarũ recẽsiti sunt per nomina & capita singulorũ, omne quod sexus est masculini à vicesimo anno & suprà,
23 procedentium ad bellum, ? quinquaginta nouẽ mil
24 lia trecenti. ? De filijs Gad per generationes & familias, ac domos cognationũ suarum recensiti sunt per nomina singulorum à uiginti annis & suprà,
25 omnes qui ad bella procederent, ? quadragintaque
26 millia sexcenti quinquaginta. ? De filijs Iuda per ge
D netationes & familias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à uicesimo anno, & su
27 prà, omnes qui poterãt ad bella procedere, ? recen-
28 siti sunt septuaginta quatuor millia sexcenti. ? De filijs Issachar per generationes & fsmilias ac domos cognationum suarum, per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui ad bella procede-
29 rent, ? recensiti sunt quinquagintaquatuor millia
30 quadringenti. ? De filijs Zabulon per generationes & familias ac domos cognstionum suarum, recensiti sunt per nomina singulorũ à vicesimo anno & su-
31 prà, omnes qui poterant ad bella procedere, ? quin
32 quagintaseptẽ millia quadringẽti. ? De filijs Ioseph,
33 filiorum Ephraim per generationes, familias, ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui
33 poterant ad bella procedere, ? quadraginta millia
34 quingenti. ? Porrò filiorum Manasse per generatio-
E nes & familias ac domos cognationum suarum, recẽsiti sunt per nomina singulorum à viginti annis & suprà, omnes qui poterant ad bella procedere,
35 ? triginta duo millia ducenti. ? De filijs Ben-iamin
36 per generationes & familias ac domos cognationum suarum, recensiti sunt nominibus singulorum à vicesimo anno & suprà, omnes qui poterant ad
37 bella procedere, ? trigintaquinque millia qua-
38 dringenti. ? De filijs Dan per generationes, & familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum à vicesimo anno &
39 suprà, omnes qui poterant ad bella procede-
40 re, ? sexagintaduo millia septingenti. ? De filijs

†Exo. 30. b.12.

Aser

F Aſer per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viceſimo anno & ſuprà, omnes qui poterant
41 ad bella procedere, ¶ quadraginta millia & mille
42 quingēti. ¶De filiis Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum, recenſiti ſunt nominibus ſingulorū à viceſimo anno & ſuprà,
43 omnes qui poterāt ad bella procedere, ¶quinqua-
44 gintatria millia quadringēti. ¶ Hi ſunt quos numerauerunt Moyſes & Aaron, & duodecim principes Iſraël, ſingulos per domos cognationum ſuarum.
45 ¶ Fueruntq; omnis numerus filiorum Iſraël per domos & familias ſuas à viceſimo anno & ſuprà, qui
46 poterant ad bella procedere, ¶ ſexcentatria millia
47 virorum quingentiquinquaginta. ¶Leuitæ autem in
G tribu familiarum ſuarum non ſunt numerati cum
48 eis. ¶ Locutusq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens:
49 ¶ Tribum Leui noli numerare, neq; pones ſummam
50 eorum cum filiis Iſraël: ¶ſed conſtitue eos ſuper tabernaculum teſtimonij, & cuncta vaſa eius, & quicquid ad ceremonias pertinet. Ipſi portabunt tabernaculum & omnia vtenſilia eius: & erunt in mini-
51 ſterio, ac per gyrum tabernaculi metabūtur. ¶Cùm proficiſcendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum: cùm caſtra metanda, erigent. quiſquis ex-
52 ternorum acceſſerit, occidetur. ¶Metabuntur autem caſtra filij Iſraël vnuſquiſq; per turmas & cuneos
53 atq; exercitum ſuum. ¶Porrò Leuitæ per gyrum tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio ſuper multitudinem filiorum Iſraël, & excubabunt in cu-
54 ſtodiis tabernaculi teſtimonij. ¶ Fecerunt ergo filij Iſraël iuxta omnia, quæ præceperat Dn̄s Moyſi.

CAPVT II.

1 LOcutusq; eſt Dominus ad Moyſen & Aa-
A ron, dicens: ¶ Singuli per turmas, ſigna,
2 atq; vexilla, & domos cognationum ſuarum caſtrametabūtur filiorum Iſraël per
3 gyrum tabernaculi fœderis. ¶ Ad Orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitus ſui: eritq; prin-
4 ceps filiorum eius, Nahaſſon filius Aminadab. ¶ & omnis de ſtirpe eius ſumma pugnantium, ſeptuagin-
5 taquatuor millia ſexcentorum. ¶ Iuxta eum caſtrametati ſunt de tribu Iſſachar, quorum princeps fuit
6 Nathanael filius Suar. ¶ & omnis numerus pugnatorum eius, quinquagintaquatuor millia quadrin-
7 genti. ¶ In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius
8 Helon. ¶ Omniſq; de ſtirpe eius exercitus pugnato-
9 rum, quinquagintaſeptē millia quadringenti. ¶ Vniuerſi qui in caſtris Iudæ annumerati ſunt, fuerunt centumoctogintaſex millia quadringenti: & per
10 turmas ſuas primi egredientur. ¶In caſtris filiorum Ruben ad meridianam plagam, erit princeps Eliſur
11 filius Sedeur: ¶& cunctus exercitus pugnatorum
B eius qui numerati ſunt, quadragintaſex millia quin-
12 genti. ¶Iuxta eū caſtrametati ſunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Salamiel filius Suri-ſaddai:
13 ¶ & cunctus exercitus pugnatorum eius qui nume-
14 rati ſunt, quinquagintanouem millia trecenti. ¶ In
15 tribu Gad princeps fuit Eliaſaph filius Duel: ¶& cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt, quadragintaquinq; millia ſexcenti quinqua-
16 ginta. ¶ Omnes qui recenſiti ſunt in caſtris Ruben, centumquinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta per turmas ſuas: in ſecūdo loco pro-
17 ficiſcentur. ¶ Leuabitur autem tabernaculum teſtimonij per officia Leuitarum & turmas eorum. quomodo erigetur, ita & deponetur. Singuli per loca &
18 ordines ſuos proficiſcentur. ¶ Ad Occidentalem
C plagam erunt caſtra filiorum Ephráim, quorū prin-
19 ceps fuit Eliſama filius Ammiud. ¶ cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt, quadra-
20 ginta millia quingenti. ¶ Et cum eis tribus filiorum Manaſſe, quorū princeps fuit Gamaliel filius Pha-
21 daſſur. ¶ cunctusq; exercitus pugnatorum eius qui
22 numerati ſunt, trigintaduo millia ducenti. ¶ In tribu filiorum Ben-iamin princeps fuit Abidan filius
23 Gedeonis: ¶& cunctus exercitus pugnatorum eius, qui recenſiti ſunt, trigintaquinque millia quadrin-
24 gēti. ¶Omnes qui numerati ſunt in caſtris Ephráim, centumocto millia centum, per turmas ſuas: tertij
25 proficiſcentur. ¶Ad Aquilonis partem caſtrametati ſunt filij Dan: quorum princeps fuit Ahi-ézer filius
26 Ami-ſaddai. ¶ cunctus exercitus pugnatorum eius, qui numerati ſunt, ſexagintaduo millia ſeptingēti.
27 ¶ Iuxta eum fixēre tentoria de tribu Azer, quorum
D princeps fuit Phegiel filius Ochran. ¶ Cūctus exer-
28 citus pugnatorum eius qui numerati ſunt, quadra-
29 ginta millia & mille quingenti. ¶De tribu filiorum
30 Nephtali princeps fuit Ahira filius Enan. ¶ cunctus exercitus pugnatorum eius, quinquagintatria mil-
31 lia quadringenti. ¶ Omnes qui numerati ſunt in caſtris Dan, fuerunt centumquinquagintaſeptē mil-
32 lia ſexcenti: & nouiſſimi proficiſcentur. ¶Hic numerus filiorum Iſraël, per domos cognationum ſuarū & turmas diuiſi exercitus, ſexcentatria millia quin-
33 gentiquinquaginta. ¶ Leuitæ autem nō ſunt numerati inter filios Iſraël: ſic enim pceperat Dn̄s Moyſi.
34 ¶Feceruntq; filij Iſraël iuxta omnia quæ mandauerat Dn̄s. Caſtrametati ſunt per turmas ſuas, & profecti per familias ac domos patrum ſuorum.

CAPVT III.

1 HAE ſunt generationes Aaron & Moyſi in
A die qua locutus eſt Dominus ad Moyſen
2 in mōte Sinai. ¶Et hæc nomina filiorum Aaron: ᵍprimogenitus eius Nadab, de-
3 inde Abiu & Eleazar & Ithamar. ¶ Hæc nomina filiorum Aaron ſacerdotum, qui vncti ſunt, & quorū repletæ & conſecratę manus, vt ſacerdotio funge-
4 rentur. ¶ᵍMortui ſunt enim Nadab & Abiu, cùm offerrent ignem alienum in cōſpectu Domini in deſerto Sinai, abſq; liberis: functiq; ſunt ſacerdotio
5 Eleazar & Ithamar coram Aaron patre ſuo. ¶Locu-
6 tusque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶Applica tribum Leui, & fac ſtare in conſpectu Aaron ſacer-
7 dotis, vt miniſtrent ei, ¶ & excubent, & obſeruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram
8 tabernaculo teſtimonij, ¶ & cuſtodiant vaſa taber-
9 naculi, ſeruientes in miniſterio eius. ¶ Dabisq; do-
10 no Leuitas ¶Aaron & filiis eius, quibus traditi ſunt
B à filiis Iſraël. Aaron autem & filios eius conſtitues ſuper cultum ſacerdotij. Externus qui ad mini-
11 ſtrandum acceſſerit, morietur. ¶Locutusq; eſt Do-
12 minus ad Moyſen, dicens: ¶ Ego tuli Leuitas à filiis Iſraël pro omni primogenito qui aperit vul-
13 uam in filiis Iſraël: eruntque Leuitæ mei. ¶ Meum eſt enim omne primogenitum, ex quo percuſſi ᵍprimogenitos in Terra-Aegypti; ſanctificaui mihi quicquid primum naſcitur in Iſraël ab homine vſ-
14 que ad pecus, mei ſunt: Ego Dominus. ¶Locutusq;

ᵍExo.6.d.23.

ᵍLeui.10.a.1. 1.Par.24.a.2. Infr.26.g.61. Int.8.b.9. 1.Eſd.6.d.14

ᵍInfr.8.c.16. Exo.13.a.2.34.c.19.

C eſt Dominus ad Moyſen in deſerto Sinai, dicens:
5 ¶ Numera filios Leui per domos patrum ſuorum &
familias, omnem maſculum ab vno menſe & ſuprà.
6 ¶ |Numerauit Moyſes, vt pręceperat Dominus. ¶ Et
7 inuenti ſunt filij Leui per nomina ſua, Gerſon &
8 Caath & Merari. ¶ Filij Gerſon: Lebni & Semei.
9 ¶ Filij Caath: Amram, & Ieſaar, Hebron, & Oziel.
0 ¶ Filij Merari: Moholi, & Muſi: ¶ De Gerſon fuère
1 familię duæ, Lebnitica, & Semeitica, ¶ quarum nu-
2 meratus eſt populus ſexus maſculini ab vno menſe
3 & ſuprà, ſeptem millia quingentorum. ¶ Hi poſt
4 tabernaculũ metabuntur ad Occidentem ¶ ſub prin
5 cipe Heliaſaph filio Laël. ¶ Et habebunt excubias in
6 tabernaculo fœderis, ¶ ipſum tabernaculum & ope-
rimentum eius, tentorium quod trahitur ante fo-
res tecti fœderis, & cortinas atrij: tentorium quoq;
quod appenditur in introitu atrij tabernaculi, &
quicquid ad ritum altaris pertinet, funes taberna-
7 culi, & omnia vtenſilia eius. ¶ Cognatio Caath ha-
D bebit populos Amramitas & Ieſaaritas & Hebro-
nitas & Ozielitas. Hæ ſunt familię Caathitarum
8 recenſitæ per nomina ſua. ¶ Omnes generis maſcu-
lini ab vno menſe & ſuprà, octo milla ſexcenti, ha-
9 bebũt excubias ſanctuarij, ¶ & caſtrametabuntur ad
0 meridianam plagam. ¶ Princepsq; eorum erit Eli-
1 ſapham filius Oziel: ¶ & cuſtodiẽt arcam, menſamq;
& candelabrum, altaria, & vaſa ſanctuarij, in quibus
miniſtratur: & velum, cunctamq; huiuſcemodi ſu-
2 pellectilem. ¶ Princeps autem principum Leuita-
rum Eleazar filius Aaron ſacerdotis, erit ſuper ex-
3 cubitores cuſtodię ſanctuarij. ¶ At verò de Merari
E erunt populi Moholitę & Muſitæ recenſiti per no-
4 mina ſua: ¶ omnes generis maſculini ab vno men-
5 ſe & ſuprà, ſex millia ducenti. ¶ Princeps eorum Su-
riel filius Abihaiel: in plaga ſeptentrionali caſtra-
6 metabuntur. ¶ Erunt ſub cuſtodia eorum tabulæ ta-
bernaculi, & vectes, & columnę, ac baſes earum, &
7 omnia quæ ad cultum huiuſcemodi pertinent: ¶ co-
lumnęq; atrij per circuitum cum baſibus ſuis, & pa-
8 xilli cum funibus. ¶ Caſtrametabuntur ante taber-
naculum fœderis, id eſt ad orientalem plagam,
Moyſes & Aaron cum filiis ſuis, habentes cuſtodiã
ſanctuarij in medio filiorum Iſraël. quiſquis alie-
9 nus acceſſerit, morietur. ¶ Omnes Leuitæ quos nu-
F merauerũt Moyſes & Aaron, iuxta pręceptum Do-
mini per familias ſuas in genere maſculino à men-
0 ſe vno & ſuprà, fuerunt viginti duo millia. ¶ Et ait
Dominus ad Moyſen: Numera primogenitos ſe-
xus maſculini de filiis Iſraël ab vno menſe, & ſuprà,
1 & habebis ſummã eorum. ¶ Tolleſq; Leuitas mihi
pro omni primogenito filiorum Iſraël. Ego ſum
Dominus: & pecora eorum pro vniuerſis primoge-
2 nitis pecorum filiorum Iſraël. ¶ Recenſuit Moyſes
ſicut præceperat Dominus, primogenitos filiorum
3 Iſraël. ¶ & fuerunt maſculi per nomina ſua à menſe
vno & ſuprà, viginti duo millia ducenti ſeptuagin-
4 ta tres. ¶ Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen, dicẽs:
5 ¶ Tolle Leuitas pro primogenitis filiorum Iſraël, &
G pecora Leuitarum pro pecoribus eorum: eruntque
6 Leuitę mei. Ego ſum Dominus. ¶ In precio autẽ du-
centorum ſeptuagintatrium qui excedunt numerũ
7 Leuitarum de primogenitis filiorũ Iſraël, ¶ accipies
quinq; ſiclos per ſingula capita ad menſuram ſan-
8 ctuarij. | Siclus habet viginti obolos. ¶ Dabiſq; pe-
cuniam Aaron & filiis eius, precium eorum qui ſu-
9 prà ſunt. ¶ Tulit igitur Moyſes pecuniam eorum qui
50 fuerant amplius, & quos redemerat à Leuitis ¶ pro
primogenitis filiorum Iſraël, mille trecentorum ſe-
xagintaquinque ſiclorum iuxta pondus ſanctuarij,
51 ¶ & dedit eam Aaron & filiis eius iuxta verbum
quod præceperat ſibi Dominus.

Ezech. 45. d. 12. Inf. 18. c. 16.

CAPVT IIII.

1 LOcutuſq; eſt Dñs ad Moyſen & Aaron,
A dicens: ¶ Tolle ſummam filiorum Caath
2 de medio Leuitarum per domos & fa-
3 milias ſuas, ¶ à triceſimo anno & ſuprà,
vſq; ad quinquageſimum annum, omnium qui in-
grediũtur, vt ſtent & miniſtrent in tabernaculo fœ-
4 deris. ¶ Hic eſt cultus filiorum Caath: Tabernacu-
5 lum fœderis & Sanctum ſanctorum ¶ ingredientur
Aaron & filij eius, quando mouenda ſunt caſtra; &
deponent velum quod pendet ante fores, inuo-
6 luentque eo arcam teſtimonij, ¶ & operient rurſum
velamen ˋianthinarumˋ pellium, extendentq; déſu-
per pallium totum hyacinthinum, & inducent ve-
7 ctes. ¶ Menſam quoq; propoſitionis inuoluent hya-
cinthino pallio, & ponent cum ea thuribula & mor
tariola, cyathos & cratéras ad liba fundenda: pa-
8 nes ſemper in ea erunt: ¶ extendentq; déſuper pal-
lium coccineum, quod rurſum operient velamento
9 ˋianthinarumˋ pellium, & inducent vectes. ¶ Sument
& pallium hyacinthinum, quo operient candela-
brum cum lucernis & forcipibus ſuis & emuncto-
riis & cunctis vaſis olei, quę ad concinnandas lucer
10 nas neceſſaria ſunt: ¶ & ſuper omnia ponent ope-
rimentum ˋianthinarumˋ pellium. & inducent ve-
11 ctes. ¶ Necnon & altare aureum inuoluent hyacin-
B thino veſtimento, & extendent déſuper operimen-
12 tum ˋianthinarumˋ pellium, inducẽtq; vectes. ¶ Om-
nia vaſa quibus miniſtratur in ſanctuario, inuoluẽt
hyacinthino pallio, & extẽdent déſuper operimen-
13 tum ˋianthinarumˋ pellium, inducentq; vectes. ¶ Sed
& altare mundabunt cinere, & inuoluent illud pur-
14 pureo veſtimento, ¶ ponentq; cum eo omnia vaſa
quibus in miniſterio eius vtuntur, id eſt, ignium re-
ceptacula, fuſcinulas, ac tridentes, vncinos & batil-
la. Cuncta vaſa altaris operient ſimul velamine ˋian
15 thinarumˋ pellium, & inducent vectes. ¶ Cumq; in-
uoluerint Aaron & filij eius ſanctuarium & omnia
vaſa eius in commotione caſtrorum; tunc intrabũt
filij Caath, vt portent inuoluta: & non tangent va-
ſa ſanctuarij, ne moriantur. Iſta ſunt onera filio-
16 rum Caath in tabernaculo fœderis: ¶ Super quos
erit Eleazar filius Aaron ſacerdotis, ad cuius cu-
ram pertinet oleum ad concinnandas lucernas, &
compoſitionis incenſum, & ſacrificium quod ſem-
per offertur, & oleum vnctionis; & quicquid ad
cultum tabernaculi pertinet, omniumque vaſo-
17 rum, quæ in ſanctuario ſunt. Locutuſque eſt Do-
18 minus ad Moyſen & Aaron, dicens: ¶ Nolite per-
19 dere populum Caath de medio Leuitarum. ¶ Sed
hoc facite eis, vt viuant, & non moriantur, ſi teti-
gerint Sancta ſanctorum. Aaron & filij eius in-
trabunt, ipſique diſponent ˋoperaˋ ſingulorum, &
20 diuident quid portare quis debeat. ¶ Alij nulla cu-
C rioſitate videant quæ ſunt in ſanctuario priuſquàm
21 inuoluantur, alioquin morientur. ¶ Locutuſq; eſt
22 Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Tolle ſummam etiã
filiorum Gerſon per domos, ac familias & cogna-
23 tiones ſuas, ¶ à triginta annis & ſuprà vſque ad an-
nos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediun-

ˋ hyacinthinarum.
ˋ hyacinthinarum.
ˋ hyacinthinarum.
ˋ hyacinthinarum.
ˋ hyacinthinarum.
ˋ hyacinthinarum.
ˋ onera 6.

24 tur & ministrant in tabernaculo fœderis. ¶ Hoc est
25 officium familiæ Gersonitarum, ¶ vt portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis, operimentum aliud, & super omnia velamen ianthinum*, tentoriumq́; quod pendet in introitu tabernaculi fœde-
26 ris: ¶ cortinas atrij, & velum in introitu quod est ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent,
27 funiculos & vasa ministerij, ¶ iubente Aaron & filiis eius, portabunt filij Gerson: & scient singuli cui de-
28 beant oneri mancipari. ¶ Hic est cultus familiæ Gersonitarū in tabernaculo fœderis, eruntq́; sub manu
29 Ithamar filij Aaron sacerdotis. ¶ Filios quoq; Merari per familias & domos patrum suorum recēse-
30 bis ¶ à triginta annis & supra, vsque ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium mi-
31 nisterij sui & cultum fœderis testimonij. ¶ Hęc sunt onera eorum: Portabunt tabulas tabernaculi & ve-
32 ctes eius, columnas ac bases earum, ¶ colūnas quoq; atrij per circuitū cum basibus & paxillis & funibus suis. Omnia vasa & supellectilem ad numerum ac-
33 cipient, sicq; portabunt. ¶ Hoc est officium familiæ Meraritarum, & ministerium in tabernaculo fœderis: eritq́; sub manu Ithamar filij Aaron sacerdotis.
34 ¶ Recensuerunt igitur Moyses & Aaron & principes
D synagogæ filios Caath per cognationes & domos
35 patrum suorum, ¶ à triginta annis & suprà, vsque ad annum quinquagesimum, omnes qui ingrediuntur
36 ad ministerium tabernaculi fœderis: ¶ & inuēti sunt
37 duo millia septingenti quinquaginta. ¶ Hic est numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numerauit Moyses & Aaron iuxta ser-
38 monem Dñi per manum Moysi. ¶ Numerati sunt & filij Gerson per cognationes, & domos patrum suo-
39 rum ¶ à triginta annis & suprà, vsq; ad quinquagesimum annum, omnes qui ingrediuntur, vt ministrēt
40 in tabernaculo fœderis: ¶ inuēti sunt duo millia sex-
41 cēti triginta. ¶ Hic est populus Gersonitarum, quos numerauerūt Moyses & Aaron iuxta verbum Dñi.
42 ¶ Numerati sunt & filij Merari per cognationes &
43 domos patrū suorum, ¶ à triginta annis & suprà, vsq; ad annum quinquagesimum, oēs qui ingrediuntur
44 ad explendos ritus tabernaculi fœderis: ¶ & inuenti
45 sunt tria millia ducenti: ¶ hic est numerus filiorum Merari, quos recensuerunt Moyses & Aaron iuxta
46 imperium Dñi per manum Moysi. ¶ Omnes qui recensiti sunt de Leuitis, & quos* fecit ad nomē Moyses & Aaron, & principes Israël per cognationes &
47 domos patrum suorum, ¶ à triginta annis & suprà, vsq; ad annum quinquagesimum, ingredientes ad
48 ministerium tabernaculi, & onera portanda, ¶ fue-
49 runt simul octo millia quingenti octoginta. ¶ Iuxta verbum Dñi recensuit eos Moyses, vnumquemque iuxta officium & onera sua, sicut pręceperat ei Dñs.

*hyacinthinum.

*recensere ti s.

CAPVT V.

1 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicēs:
A ¶ Pręcipe filiis Israël, vt eijciant de castris
2 omnem leprosum, & qui semine fluit,
3 pollutusq́; est super mortuo: ¶ tam masculum, quàm fœminam eijcite de castris, ne con-
4 taminent ea, cùm habitauerint vobiscum. ¶ Feceruntq́; ita filij Israël, & eiecerunt eos extra castra, si-
5 cut locutus erat Dñs Moysi. ¶ Locutusq́; est Dñs ad
6 Moysen, dicens: ¶ Loquere ad filios Israël: Vir siue mulier cùm fecerint ex omnibus peccatis quæ solent hominibus accidere, & per negligētiam transgressi fuerint mandatum Domini, atq; deliquerint:
7 ¶ confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintamq́; partem desuper ei in quem pec-
8 cauerint. ¶ Sin autem nō fuerit qui recipiat, dabunt Domino, & erit sacerdotis, excepto ariete qui of-
9 fertur pro expiatione, vt sit placabilis hostia. ¶ Omnes quoque primitię quas offerunt filij Israël, ad sa-
10 cerdotem pertinent: ¶ & quicquid in sanctuarium offertur à singulis, & traditur manibus sacerdotis,
11 ipsius erit. ¶ Locutusq́; est Dominus ad Moysen, di-
12 cens: ¶ Loquere ad filios Israël, & dices ad eos: Vir
13 cuius vxor errauerit, maritumq́; contemnens ¶ dor-
B mierit cum altero viro, & hoc maritus deprehēdere non quiuerit, sed latet adulterium, & testibus ar-
14 gui non potest, quia non est inuenta in stupro: ¶ si spiritus zelotypię concitauerit virum cōtra vxorem suam, quę vel polluta est, vel falsa suspicione appe-
15 titur: ¶ adducet eam ad sacerdotem & offeret oblationem pro illa decimam partem sati farinæ hordeaceæ. non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypiæ est, & oblatio inue-
16 stigans adulterium. ¶ Offeret igitur eam sacerdos, &
17 statuet coram Domino, ¶ assumetq́; aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pauimento ta-
18 bernaculi mittet in eam. ¶ Cumq́; steterit mulier in
C conspectu Domini, discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta
19 congessit: ¶ adiurabitq́; eam, & dicet: Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, nō te nocebunt aquę istę amarissimę,
20 in quas maledicta congessi. ¶ Sin autem declinasti à viro tuo, atq; polluta es, & concubuisti cum altero
21 viro; ¶ his maledictionibus subiacebis. Det te Dominus in maledictionem, exemplumq́; cunctorum in populo suo*. putrescere faciat fœmur tuum, &
22 tumens vterus tuus disrūpatur. ¶ Ingrediantur aquę maledictæ in vētrem tuum, & vtero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, amen.
23 ¶ Scribetq́; sacerdos in libello ista maledicta, & de-
D lebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta con-
24 gessit, ¶ & dabit ei bibere. Quas cùm exhauserit, ¶ tol-
25 let sacerdos de manu eius sacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetq́; illud su-
26 per altare: ita duntaxat, vt prius ¶ pugillum sacrificij tollat de eo quod offertur, & incendat super altare: & sic potum det mulieri aquas amarissimas.
27 ¶ Quas cùm biberit, si polluta est, & contempto viro adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur: eritq́; mulier in maledictionem, & in exēplum omni po-
28 pulo. ¶ Quòd si polluta non fuerit, erit innoxia, &
29 faciet liberos. ¶ Ista est lex zelotypiæ. Si declinaue-
30 rit à viro suo, & si polluta fuerit: ¶ maritusq́; zelotypię spiritu cōcitatus adduxerit eā in cōspectu Dñi,
31 & fecerit ei sacerdos iuxta oīa q̃ scripta sunt, ¶ maritus absq; culpa erit, & illa recipiet iniquitatē suā.

Leu. 6. a. 3.

*suo t.

CAPVT VI.

1 Locutusque est Dominus ad Moysen, di-
A cens: ¶ Loquere ad filios Israël, & di-
2 ces ad eos: Vir, siue mulier cùm fecerint votum vt sanctificentur, & se voluerint Domino consecrare: ¶ à vino & omni quod
3 inebriare potest, abstinebunt. ¶ Acetum ex vino, &

ex qualibet alia potione, & quicquid de vua expri-
mitur, non bibent: vuas recentes ſiccaſq; non co-
4 medent ¶ cunctis diebus quibus ex voto Domino
conſecrantur: quicquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua
5 paſſa vſque ad acinum non comedent. ¶ Omni tem-
pore ſeparationis ſuæ nouacula non tranſibit per
caput eius vſque ad completum diem quo Domi-
no conſecratur. Sanctus erit, creſcente cæſarie ca-
6 pitis eius. ¶ Omni tempore conſecrationis ſuæ ſu-
7 per mortuum non ingredietur, ¶ nec ſuper patris
quidem & matris, & fratris, ſororiſq; funere conta-
minabitur: quia cõſecratio Dei ſui ſuper caput eius
8 eſt. ¶ Omnibus diebus ſeparationis ſuæ ſanctus erit
9 Domino. ¶ Sin autem mortuus fuerit ſubitò quiſ-
B piam corã eo, polluetur caput conſecrationis eius:
quod radet ilicò in eadem die purgationis ſuæ, &
10 rurſum ſeptima. ¶ In octaua autem die offeret duos
turtures, vel duos pullos columbæ ſacerdoti in in-
11 troitu fœderis teſtimonij: ¶ facietq; ſacerdos vnum
pro peccato, & alterum in holocauſtum, & depre-
cabitur pro eo, quia peccauit ſuper mortuo: ſancti-
12 ficabitq; caput eius in die illo, ¶ & conſecrabit Do-
mino dies ſeparationis illius, offerens agnum an-
niculum pro peccato, ita tamen, vt dies priores irri-
13 ti fiant, quoniam polluta eſt ſanctificatio eius. ¶ Iſta
C eſt lex conſecrationis: Cùm dies quos ex voto de-
creuerat, complebuntur; adducet eum ad oſtium
14 tabernaculi fœderis, ¶ & offeret oblationem eius
Domino, agnum anniculum immaculatum in ho-
locauſtum, & ouem anniculam immaculatam pro
peccato, & arietem immaculatum, hoſtiam pacifi-
15 cam, ¶ caniſtrum quoq; panum azymorum qui con-
ſperſi ſint oleo, & lagana abſque fermento vncta
16 oleo, ac libamina ſingulorum: ¶ quę offeret ſacerdos
coram Domino, & faciet tam pro peccato, quàm in
17 holocauſtum. ¶ Arietem verò immolabit hoſtiam
pacificam Domino, offerens ſimul caniſtrum azy-
18 morũ, & libamenta quæ ex more debentur. ¶ Tunc
radetur nazaræus ante oſtium tabernaculi fœderis
cæſarie conſecrationis ſuæ, tolletq; capillos eius, &
ponet ſuper ignem, qui eſt ſuppoſitus ſacrificio pa-
19 cificorum. ¶ Et armum coctum arietis, tortamque
D abſq; fermento vnam de caniſtro, & laganum azy-
mum vnum, & tradet in manus nazaræi, poſtquàm
20 raſum fuerit caput eius. ¶ Suſceptaq; rurſum ab eo,
eleuabit in conſpectu Domini: & ſanctificata ſacer-
dotis erũt, ſicut pectuſculum quod ſeparari iuſſum
eſt, & femur. poſt hæc poteſt bibere nazaræus vi-
21 num. ¶ Iſta eſt lex nazaræi, cùm vouerit oblatio-
nem ſuam Domino tempore conſecrationis ſuæ,
exceptis his quę inuenerit manus eius. iuxta quod
mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem ſan-
22 ctificationis ſuę. ¶ Locutuſq; eſt Dominus ad Moy-
23 ſen, dicens: ¶ Loquere Aaron & filiis eius: Sic be-
24 nedicetis filiis Iſraël, & dicetis eis: ¶ Benedicat tibi
25 Dominus, & cuſtodiat te. ¶ Oſtendat Dominus fa-
26 ciem ſuam tibi; & miſereatur tui. ¶ Conuertat Dñs
27 vultum ſuũ ad te, & det tibi pacem. ¶ Inuocabuntq;
nomẽ meum ſuper filios Iſraël, & ego benedicã eis.

CAPVT VII.

1 A
Factum eſt autem in die qua compleuit
Moyſes tabernaculum, & erexit illud:
vnxitque & ſanctificauit cum omnibus
vaſis ſuis, altare ſimiliter & omnia vaſa
2 eius. ¶ Obtulerunt principes Iſraël & capita fami-
liarum qui erant per ſingulas tribus, pręfecti eorum
3 qui numerati fuerant, ¶ munera coram Domino ſex
plauſtra tecta cum duodecim bobus. Vnum plau-
ſtrum obtulêre duo duces, & vnum bouem ſinguli:
4 obtuleruntq; ea in conſpectu tabernaculi. ¶ Ait au-
5 tem Dominus ad Moyſen: ¶ Suſcipe ab eis, vt ſeruiãt
in miniſterio tabernaculi*: & trades ea Leuitis iux-
6 ta ordinem miniſterij ſui. ¶ Itaque cùm ſuſcepiſſet
Moyſes plauſtra, & boues, tradidit eos Leuitis.
7 ¶ Duo plauſtra, & quatuor boues dedit filiis Ger-
8 ſon: iuxta id quod habebant neceſſariũ. ¶ quatuor
alia plauſtra, & octo boues dedit filiis Merari ſecun
dùm officia & cultum ſuum, ſub manu Ithamar filij
9 Aaron ſacerdotis. ¶ Filiis autem Caath non dedit
plauſtra & boues: quia in ſanctuario ſeruiunt, &
10 onera propriis portant humeris. ¶ Igitur obtulerunt
duces in dedicationem altaris, die qua vnctum eſt,
11 oblationem ſuam ante altare. ¶ Dixitq; Dominus
B ad Moyſen: Singuli duces per ſingulos dies offerãt
12 munera in dedicationem altaris. ¶ Primo die obtu-
lit oblationem ſuam Nahaſſon filius Aminadab de
13 tribu Iuda: ¶ fueruntq; in ea acetabulum argenteum
pondo centũ triginta ſiclorũ, phiala argentea habẽs
ſeptuaginta ſiclos iuxta pondus ſanctuarij, vtrunq;
14 plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: ¶ mor-
15 tariolum ex decẽ ſiclis aureis plenum incenſo: ¶ bo-
uem de armento, & arietem, & agnum anniculũ in
16 holocauſtum, ¶ hircumq; pro peccato: ¶ & in ſacrifi-
17 cio pacificorũ boues duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quinque. hęc eſt oblatio
18 Nahaſſon filij Aminadab. ¶ Secũdo die obtulit Na-
19 thanaël filius Suar, dux de tribu Iſſachar, ¶ acetabu-
lum argenteum appendens centum triginta ſiclos,
phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos,
iuxta pondus ſanctuarij, vtrunq; plenum ſimila cõ-
20 ſperſa oleo in ſacrificium: ¶ mortariolum aureũ ha-
21 bens decem ſiclos plenum incenſo: ¶ bouem de ar-
mento, & arietem, & agnum anniculũ in holocau-
22 ſtum: ¶ hircumq; pro peccato, ¶ & in ſacrificio paci-
23 ficorum boues duos, arietes quinque, hircos quin-
que, agnos anniculos quinque. hęc fuit oblatio Na-
24 thanaël filij Suar. ¶ Tertio die princeps filiorũ Za-
25 bulon Eliab, filius Helon, ¶ obtulit acetabulum ar-
genteum appendens centum triginta ſiclos, phialã
argenteam habentẽ ſeptuaginta ſiclos ad pondus
C ſanctuarij, vtrunq; plenum ſimila conſperſa oleo in
26 ſacrificium: ¶ mortariolũ aureũ appendens decem
27 ſiclos plenũ incenſo: ¶ bouẽ de armento, & arietẽ, &
28 agnum anniculum in holocauſtum, ¶ hircumq; pro
29 peccato: ¶ & in ſacrificio pacificorum boues duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos
30 quinq; hęc eſt oblatio Eliab, filij Helon. ¶ Die quar-
31 to princeps filiorũ Ruben, Eliſur filius Sedeur, ¶ ob-
tulit acetabulum argenteũ appendens centum tri-
ginta ſiclos, phialam argenteã habentẽ ſeptuaginta
ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunq; plenum ſimila
32 conſperſa oleo in ſacrificium: ¶ mortariolũ aureum
33 appendens decem ſiclos plenum incenſo: ¶ bouem
de armento & arietem, & agnum anniculum in ho-
34 locauſtum: ¶ hircumque pro peccato: ¶ & in hoſtias
35 pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos
quinque, agnos anniculos quinque. hęc fuit oblatio
36 Eliſur filij Sedeur. ¶ Die quinto princeps filiorũ Si-
37 meon, Salamiel filius Suriſaddai, ¶ obtulit acetabu-
lum argenteũ appẽdens centũ triginta ſiclos, phia-
lã argenteã habentem ſeptuaginta ſiclos ad põdus

Iudit 13. a. 5. ascendet ſuper 7.

1 Act. 21. d. 24.

Exo. 40. b. 18.

* teſtimonij. I.

ea 4.

ſanctuarij,

ſanctuarij, vtrunque plenum ſimilia conſperſa oleo
38 in ſacrificium: ꝰ mortariolum aureum appendens
39 decem ſiclos plenum incenſo: ꝰ bouem de armen-
to, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtũ:
40 ꝰ hircũq; pro peccato: ꝰ & in hoſtias pacificorũ bo-
41 ues duos, arietes quinq; hircos quinq;, agnos anni-
D culos quinq;. hęc fuit oblátio Salamiel filij Suri ſad-
42 dai. ꝰ Die ſexto princeps filiorũ Gad, Eliaſaph filius
43 Duel, ꝰ obtulit acetabulũ argenteũ appendens cen-
tũ triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſe-
ptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunq; ple-
44 num ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: ꝰ morta-
riolum aureum appẽdens decem ſiclos plenum in-
45 cenſo: ꝰ bouem de armento, & arietem, & agnum
46 anniculum in bolocauſtum, ꝰ hircumq; pro pecca-
47 to: ꝰ & in boſtias pacificorum boues duos, arietes
quinque, hircos quinq;, agnos anniculos quinque.
48 hæc fuit oblatio Eliaſapb filij Duel. ꝰ Die ſeptimo
princeps filiorũ Ephráim, Eliſama filius Ammiud,
49 ꝰ obtulit acetabulum argenteum appendens centũ
triginta ſiclos, phialam argẽteam habentem ſeptua
ginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque plenum
50 ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: ꝰ mortariolum
aureum appendens deeem ſiclos plenum incenſo:
51 ꝰ bonem de armento, & arietem, & agnum annicu-
52 lum in holocauſtum, ꝰ hircumq; pro peccato: ꝰ &
53 in hoſtias pacificorum, boues duos, arietes quin-
E. que, bircos quinque, agnos anniculos quinque. hęc
54 fuit oblatio Eliſama filij Ammiud. ꝰ Die octauo
princeps filiorum Manaſſe, Gamaliel filius Phadaſ-
55 ſur, ꝰ obtulit acetabnlum argẽteum appendens cẽ-
tum triginta ſiclos, pbialam argenteam habentem
ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrunque
56 plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium; ꝰ mor-
tariolum aureum appendens decem ſiclos plenum
57 incenſo: ꝰ bouem de armento, & arietem, & agnũ
58 anniculum in holocauſtum; ꝰ hircumq; pro pecca-
59 to: ꝰ & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes
quinque, hircos quinque, agnos anniculos quin-
60 que. hæc fuit oblatio Gamaliel filij Phadaſſur. ꝰ Die
nono princeps filiorum Ben-iamin, Abidan filius
61 Gedeonis, ꝰ obtulit acetabulum argenteum appen
dens centum triginta ſiclos, phialam argenteam ha
bentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij,
vtrũque plenum ſimila cõſperſa oleo in ſacrificium;
62 ꝰ mortariolum aureũ appendens decem ſiclos ple-
63 num incenſo: ꝰ bouem de armento, & arietem,
64 & agnum anniculum in bolocauſtum, ꝰ bircumque
65 pro peccato: ꝰ & in hoſtias pacificorũ boues duos,
arietes quinque, bircos quinque, agnos anniculos
quinque. hæc fuit oblatio Abidan filij Gedeonis.
66 ꝰ Die decimo princeps filiorũ Dan, Ahi-ézer filius
F Ammi-ſaddai, ꝰ obtulit acetabulum argenteum ap
67 pendens cẽtum triginta ſiclos, phialam argenteam
habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij,
vtrunq; plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificiũ;
68 ꝰ mortariolum aureum appendens decem ſiclos ple
69 num incenſo: ꝰ bouem de armento, & arietem, &
70 agnum anniculum in bolocauſtũ, ꝰ hircumque pro
71 peccato: ꝰ & in boſtias pacificorum boues duos, arie
tes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quin
que. hæc fuit oblatio Ahi-êzer filij Ammi-ſaddai.
72 ꝰ Die vndecimo princeps filiorum Aſer, Phegiel
73 filius Ochram, ꝰ obtulit acetabulum argenteum ap-
pendens centum triginta ſiclos, phialam argenteã
habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij,
vtrunque plenũ ſimila cõſperſa oleo in ſacrificium;
74 ꝰ mortariolum aureum appẽdens decem ſiclos ple
75 num incenſo: ꝰ bouem de armento, & arietem, &
76 agnum anniculum in holocauſtum, ꝰ hircumque
77 pro peccato: ꝰ & in hoſtias pacificorum boues duos,
arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos
78 quinque. hæc fuit oblatio Phegiel filij Ochrã. ꝰ Die
duodecimo princeps filiorũ Nephtali, Ahira filius
79 Enan, ꝰ obtulit acetabulum argenteum appendens
centum triginta ſiclos, phialam argenteam haben-
tem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarij, vtrun-
que plenum ſimila oleo conſperſa in ſacrificium:
80 ꝰ mortariolum aureum appendens decem ſiclos ple
81 num incenſo: ꝰ bouem de armento, & arietem, &
82 agnum anniculum in bolocauſtum, ꝰ hircumq; pro
83 peccato: ꝰ & in hoſtias pacificorũ boues duos, arie-
tes quinq;, hircos quinque, agnos anniculos quin-
84 que. hæc fuit oblatio Ahiar filij Enan. ꝰ Hæc in de-
dicationem altaris oblata ſunt à principibus Iſraël,
in die qua conſecratum eſt: acetabula argẽtea duo-
decim, phialæ argenteæ duodecim, mortariola au-
85 rea duodecim: ꝰ ita vt centum triginta ſiclos argenti
G baberet vnum acetabulum, & ſeptuaginta ſiclos ha-
beret vna phiala: id eſt, in commune vaſorum om-
nium ex argento ſic li duo millia quadringenti,
86 pondere ſanctuarij: ꝰ mortariola aurea duodecim
plena incenſo, denos ſiclos appendentia pondere
ſanctuarij: id eſt, ſimul auri ſicli centum viginti.
87 ꝰ boues de armento in holocauſtum duodecim, a-
rietes duodecim, agni anniculi duodecim, & liba-
88 menta eorum, hirci duodecim pro peccato. ꝰ In ho-
ſtias pacificorum, boues vigintiquatuor, arietes ſe-
xaginta, hirci ſexaginta, agni anniculi ſexaginta.
Hæc oblata ſunt in dedicationem altaris, quando
89 vnctum eſt. ꝰ Cumque ingrederetur Moyſes taber-
naculum fœderis, vt conſuleret oraculum; audie-
bat vocem loquentis ad ſe de propitiatorio, quod
erat ſuper arcam teſtimonij inter duos Cherubim,
vnde & loquebatur ei.

CAPVT VIII.

1 LOcutusq; eſt Dominus ad Moyſen, dicẽs:
A ꝰ Loquere Aaron, & dices ad eum: Cùm
2 poſueris ſeptem lucernas, ⁻candelabrum
3 in auſtruali parte erigatur⁻. ꝰ Hoc igitur
præcipe, vt lucernæ contra boream è regione reſpi-
ciant ad menſam panum propoſitionis, contra eam
partem quam candelabrum reſpicit, lucere debe-
4 bunt. ꝰ Fecitq; Aaron, & impoſuit lucernas ſuper
5 candelabrum, vt præceperat Dominus Moyſi. ꝰ Hęc
autem erat factura candelabri: Ex auro ductili, tam
medius ſtipes, quàm cuncta quæ ex vtroq; calamo-
rum latere naſcebantur, iuxta exemplum quod oſtẽ
dit Dominus Moyſi, ita operatus eſt candelabrum.
6 ꝰ Et locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Tol-
le Leuitas ex medio filiorum Iſraël, & purificabis
7 eos ꝰ iuxta hunc ritum: Aſpergantur aqua luſtratio-
B nis, & radant omnes pilos carnis ſuæ. Cumq; laue-
8 rint veſtimenta ſua, & mundati fuerint; ꝰ tollent bo
uem de armentis, & libamentum eius ſimilam oleo
conſperſam. bouem autem alterum de armento tu
9 accipies pro peccato: & applicabis ꝰ Leuitas coram
tabernaculo fœderis, conuocata omni multitudine
10 filiorum Iſraël. ꝰ Cumq; Leuitæ fuerint coram Do-
11 mino, ponent filij Iſraël manus ſuas ſuper eos, ꝰ &

-5. candelabrorum in auſtrali parte erigantur.

Sup 3.a.6. 1. Eſd.6.d. 18.

offeret

offeret Aaron Leuitas, munus in conspectu Domi- 12 ni à filijs Israël, vt seruiant in ministerio eius. ¶ Leuitæ quoq; ponêt manus suas super capita bouem, è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holocaustum Domini, vt depreceris pro eis. 13 ¶ Statuesque Leuitas in conspectu Aaron & filiorum eius, & 14 consecrabis oblatos Domino, ¶ ac separabis de me- 15 dio filiorum Israël, vt sint mei; ¶ & postea ingrediantur tabernaculum fœderis, vt seruiant mihi. Sicque purificabis & cõsecrabis eos in oblationem Domi- 16 ni, ¶ quoniam dono donati sunt mihi à filijs Israël. ¶ Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vuluam in 17 Israël, accepi eos. ¶ Mea sunt enim omnia primogenita filiorum Israël, tam ex hominibus, quàm ex iumentis, ex die quo percussi omne primogenitum in 18 Terra-Aegypti, sanctificaui eos mihi: ¶ & tuli Leui- 19 tas pro cunctis primogenitis filiorũ Israël: ¶ tradidique eos dono Aaron & filijs eius de medio populi, vt seruiant mihi pro Israël in tabernaculo fœderis, & orêt pro eis, ne sit in populo plaga, si ausi fuerint 20 accedere ad sanctuarium. ¶ Feceruntq; Moyses & Aaron & omnis multitudo filiorum Israël super Le- 21 uitis quæ præceperat Dominus Moysi: ¶ purificatique sunt, & lauerunt vestimenta sua. Eleuauitq; eos 22 Aaron in conspectu Domini, & orauit pro eis, ¶ vt purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum fœderis coram Aaron & filijs eius. Sicut præceperat Dominus Moysi de Leuitis, ita factum est. 23 Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Hȩc 24 est lex Leuitarum: A viginti-quinq; annis, & suprà ingredientur, vt ministrent in tabernaculo fœderis. 25 ¶ Cumq; quinquagesimum annum ætatis impleue- 26 rint, seruire cessabunt, ¶ eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo fœderis, vt custodiant quæ sibi fuerint commendata: opera autem ipsa non faciant. Sic dispones Leuitis in custodijs suis.

CAPVT IX.

1 Locutus est Dominus ad Moysen in deserto Sinai anno secundo, postquàm egressi sunt de Terra-Aegypti, mense primo, 2 dicens: ¶ Faciant filij Israel Phase in tem- 3 pore suo ¶ quartadecima die mensis huius ad vesperã, iuxta omnes ceremonias & iustificationes eius. 4 ¶ Præcepitq; Moyses filijs Israël, vt facerent Phase. 5 ¶ Qui fecerunt tempore suo: quartadecima die mẽsis ad vesperam in monte Sinai. Iuxta omnia quæ mandauerant Dominus Moysi, fecerunt filij Israël. 6 ¶ Ecce autem quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phase in die illo; acce- 7 dentes ad Moysen & Aaron, ¶ dixerunt eis: Immundi sumus super anima hominis: quare fraudamur, vt non valeamus oblationem offerre Domino in tem- 8 pore suo inter filios Israël? ¶ Quibus respondit Moyses: State, vt consulam quid præcipiat Dominus de 9 vobis. ¶ Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs: 10 ¶ Loquere filijs Israël: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul in gente vestra; fa- 11 ciat Phase Domino ¶ in mense secundo, quartadecima die mensis ad vesperam: cum azymis & lactu- 12 cis agrestibus comedent illud. ¶ non relinquent ex eo quippiam vsque manè, ¶ & os eius non confrin- 13 gent, omnem ritum Phase obseruabunt. ¶ Si quis autem & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phase; exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tẽ- 14 pore suo: peccatum suum ipse portabit. ¶ Peregrinus quoque & aduena si fuerint apud vos, facient Phase Domino iuxta ceremonias, & iustificationes suas. Præceptum idem erit apud vos tam adue- 15 næ, quàm indigenæ. ¶ Igitur die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. A vespere autẽ super tentorium erat quasi species ignis vsque ma- 16 nè. ¶ sic fiebat iugiter. per diem operiebat illud nu- 17 bes, & per noctem quasi species ignis. ¶ Cumque ablata fuisset nubes quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiscebãtur filij Israël, & in loco vbi stetis- 18 set nubes, ibi castrametabantur. ¶ Ad imperium Domini proficiscebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum. Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum, manebant in eodẽ 19 loco: ¶ & si euenisset vt multo tempore maneret super illud, erant filij Israël in excubijs Domini, & 20 non proficiscebantur ¶ quotquot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium Domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant. 21 ¶ Si fuisset nubes à vespere vsque manè, & statim diluculo tabernaculum reliquisset; proficiscebantur: & si post diem & noctem recessisset, dissipabant ten- 22 toria. ¶ Si verò biduo, aut vno mense, vel longiore tempore fuisset super tabernaculum, manebant filij Israël in eodem loco, & non proficiscebantur: 23 statim autem vt recessisset, mouebant castra. ¶ Per verbum Domini figebant tentoria, & per verbum illius proficiscebantur: erantq; in excubijs Domini iuxta imperium eius per manum Moysi.

Exo.40.d 34.

1.Cor.10 a.1.

CAPVT X.

1 Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicẽs: 2 ¶ Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare possis multitudinem, 3 quando mouenda sunt castra. ¶ Cumque increpueris tubis, congregabitur ad te omnis tur- 4 ba ad ostium tabernaculi fœderis. ¶ Si semel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudi- 5 nis Israël. ¶ Si autem prolixior atq; concisus clangor increpuerit, mouebunt castra primi qui sunt ad 6 Orientalem plagam. ¶ In secundo autem sonitu & pari vlulatu tubæ, leuabunt tentoria qui habitant ad Meridiem, & iuxta hunc modum reliqui facient 7 vlulantibus tubis in profectionem. ¶ Quando autem congregandus est populus, simplex tubarum clan- 8 gor erit, & non concisè vlulabunt. ¶ Filij autem Aaron sacerdotis clangent tubis: eritq; hoc legitimum 9 sempiternum in generationibus vestris. ¶ Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes, qui dimicant aduersum vos; clangetis vlulantibus tubis; & erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro, vt eruamini de manibus inimicorum vestrorum. 10 ¶ Si quando habebitis epulum, & dies festos, & calendas; canetis tubis super holocaustis, & pacificis victimis, vt sint vobis in recordationem Dei vestri. 11 Ego Dominus Deus vester. ¶ Anno secundo, mense secundo, vicesima die mensis, eleuata est nubes 12 de tabernaculo fœderis: ¶ profectiq; sunt filij Israël per turmas suas de deserto Sinai, & recubuit nubes 13 in solitudine Pharan. ¶ Moueruntq; castra primi iu- 14 xta imperium Domini per manum Moysi, ¶ Filij Iuda per turmas suas, quorũ princeps erat Nahas- 15 son filius Aminadab. ¶ In tribu filiorum Issachar fuit

Sup. 1.a. 7.

princeps

16 princeps Nathanaël filius Suar. ¶ In tribu Zabulon 17 erat princeps Eliab filius Helon. ¶ Depositumq; est tabernaculum, quod portantes egressi sunt filij Ger 18 son & Merari. ¶ Profectiq; sunt & filij Ruben, per turmas & ordinem suum, quorum princeps erat Heli- 19 sur filius Sedeur. ¶ In tribu autem filiorum Simeon, C princeps fuit Salamiel filius Suri-saddai. ¶ Porrò in 20 tribu Gad erat princeps Eliasaph filius Duel. ¶ Pro- 21 fectique sunt & Caathitæ portantes sanctuarium. Tandiu tabernaculum portabatur, donec venirent 22 ad erectionis locū. ¶ Mouerūt castra & filij Ephraim per turmas suas, in quorum exercitu princeps erat 23 Elisama filius Ammiud. ¶ In tribu autem filiorum Manasse princeps fuit Gamaliel filius Phadassur: 24 ¶ & in tribu Ben-iamin erat dux Abidam filius Ge- 25 deonis. ¶ Nouissimi castrorum omnium profecti sunt filij Dan per turmas suas, in quorum exercitu 26 princeps fuit Ahiezer filius Ammi-saddai. ¶ In tribu autem filiorum Aser erat princeps Phegiel filius 27 Ochran. ¶ Et in tribu filiorum Nephtali princeps 28 fuit Ahira filius Enan. ¶ Hæc sunt castra, & profectiones filiorum Israel per turmas suas, quādo egre 29 diebantur. ¶ Dixitque Moyses Hobab filio Raguel D Madianitæ, cognato suo: Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis: veni nobiscum, vt benefaciamus tibi: quia Dominus bona promi- 30 sit Israëli. ¶ Cui ille respondit: Non vadam tecum, 31 sed reuertar in terram meam in qua natus sum. ¶ Et ille: Noli, inquit, nos relinquere: tu enim nosti in quibus locis per desertū castra ponere debeamus, 32 & eris ductor noster. ¶ Cumq; nobiscum veneris, quicquid optimum fuerit ex opibus quas nobis tra 33 diturus est Dominus, dabimus tibi. ¶ Profecti sunt ergo de Monte Domini viam trium dierum, arcaque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres 34 prouidens castrorum locum. ¶ Nubes quoq; Domi 35 ni super eos erat per diem, cùm incederent. ¶ Cùmq; eleuaretur arca, dicebat Moyses: ‖ Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, 36 à facie tua. ¶ Cùm autē deponeretur, aiebat: Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Israël.

‖ Psal. 67. a. 2.

CAPVT XI.

1 A Nterea ortum est murmur populi, quasi dolentium pro labore, contra Dominū. Quod cùm audisset Dominus, iratus est. Et accensus in eos ignis Domini, deuo- 2 rauit extremam castrorum partem. ¶ Cumque clamasset populus ad Moysen, orauit Moyses ad Do- 3 minum, & absorptus est ignis. ¶ Vocauitque nomen loci illius, Incensio: eò quòd succensus fuis- 4 set contra eos ignis Domini. ¶ Vulgus quippe promiscuum quod ascenderat cum eis, flagrauit desiderio *, sedens & flēs, iunctis sibi pariter filijs Israel, 5 & ait, ‖ Quis dabit nobis ad vescendum carnes? ¶ Recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & 6 pepones, porrique, & cepe, & allia. ¶ Anima nostra B arida est, nihil aliud respiciūt oculi nostri nisi Man. 7 ¶ ‖ Erat autem Man quasi semen coriandri coloris 8 bdellij. ¶ Circuibatq; populus, & colligens illud frā gebat mola, siue terebat in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas saporis quasi panis 9 oleati. ¶ Cumq; descenderet nocte super castra ros, 10 descendebat pariter & Man. ¶ Audiuit ergo Moyses fletum populum per familias, singulos per ostia tentorij sui. Iratusq; est furor Domini valde: sed & 11 Moysi intoleranda res visa est, ¶ & ait ad Dominum: Cur afflixisti seruum tuum? quare non inuenio gratiam coram te, & cur imposuisti pondus vniuersi po 12 puli huius super me? ¶ Nunquid ego concepi omnē C hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, Porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram pro qua iurasti patri- 13 bus eorum? ¶ Vnde mihi carnes, vt dem tantæ multitudini? flent contra me, dicentes, Da nobis car- 14 nes, vt comedamus. ¶ Non possum solus sustinere 15 omnem hunc populum, quia grauis est mihi. ¶ Sin aliter tibi videtur, obsecro vt interficias me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. 16 ¶ Et dixit Dominus ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël, quos tu nosti q senes populi sint ac magistri: & duces eos ad ostium 17 tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, ¶ vt D descendam & loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamq; eis, vt sustentent tecum onus populi, & 18 non tu solus graueris. ¶ Populo quoq; dices: Sanctificamini cras: * comedetis carnes. ego enim audiui vos dicere, Quis dabit nobis escas carnium? bene nobis erat in Aegypto. Vt det vobis Dominus 19 carnes, & comedatis: ¶ non vno die, nec duobus, 20 vel quinque, aut decem, nec viginti quidem: ¶ sed vsque ad mensem dierum donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseā, eò quòd repuleritis Dominum qui in medio vestri est, & fleueritis coram 21 eo, dicentes, Quare egressi sumus ex Aegypto? ¶ Et ait Moyses ad Dominum*: Sexcenta millia peditū huius populi sunt, & tu dicis, Dabo eis esum carniū 22 mense integro? ¶ ‖ Nunquid ouium & boum multi- E tudo cædetur, vt possit sufficere ad cibum: vel omnes pisces maris in vnum cōgregabuntur, vt eos sa- 23 tient? ¶ Cui respondit Dominus: ‖ Nunquid manus Domini inualida est? Iam nunc videbis vtrum meus 24 sermo opere compleatur. ¶ Venit igitur Moyses, & narrauit populo verba Domini, cōgregans septuaginta viros de senibus* Israel, quos stare fecit circa 25 tabernaculum. ¶ Descenditq; Dominus per nubem, & locutus est ad eum, auferens de Spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumq; requieuisset in eis Spiritus, prophetauerunt: nec vltrà ces- 26 sauerunt. ¶ Remanserant autem in castris duo viri, F quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad, super quos requieuit Spiritus: nā & ipsi descripti fuerant, & nō exierant ad tabernaculum. Cumq; pro- 27 phetarent in castris, ¶ cucurrit puer, & nunciauit Moysi, dicens: Eldad & Medad prophetant in ca- 28 stris. ¶ Statim Iosue filius Nun, minister Moysi, & electus è pluribus, ait: Domine mi Moyses, prohi- 29 be eos. ¶ At ille: Quid, inquit, æmularis pro me? G quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis 30 Dominus Spiritum suum? ¶ Reuersusq; est Moyses, 31 & maiores natu Israel in castra. ¶ ‖ Ventus autē egrediēs à Domino, arreptas trans mare coturnices detulit, & demisit in castra itinere quantum vno die confici potest ex omni parte castrorum per circuitum, volabantq; in aëre duobus cubitis altitudine 32 super terram. ¶ Surgens ergo populus toto die illo, & nocte, ac die altero, congregauit coturnicū multitudinem; qui parum, decem coros: & siccauerunt 33 eas per gyrum castrorum. ¶ ‖ Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus:

* carnium. ‖ 1. Cor. 10. a. 6.

‖ Exo. 16. c. 14. Sap. 16. c. 20. Psal. 77. c. 24. Ioan. 6. d. 31.

* & 1.

* 4.

‖ Ioan. 6. b. 7.

‖ Isa. 59. a. 1.

* populi.

‖ Exo. 16. 13. Psal. 77. d. 31.

‖ Psal. 77. 31.

& ecce furor Domini concitatus in populum, per-
34 cussit eum plaga magna nimis ¶ Vocatusq; est ille locus, Sepulchra-concupiscentiæ: ibi enim sepelie-
35 runt populum* qui desiderauerat. ¶ Egressi autem de Sepulchris-concupiscentiæ, venerunt in Haseroth, & manserunt ibi.

*quem percussit Dominus, qui desiderauerat carnes

CAPVT XII.

1 A 2 Locutaq; est Maria & Aaron contra Moysen propter vxorem eius Aethiopissam, ¶ & dixerunt: Num per solum Moysen locutus est Dominus? nónne & nobis similiter est locutus? Quod cùm audisset Dominus, 3 iratus est. ¶ Erat enim Moyses vir mitissimus super 4 omnes homines qui morabantur in terra. ¶ Statim locutus est Dominus ad eum, & ad Aaron & Mariã. B Egredimini vos tãtùm tres ad tabernaculum fœde- 5 ris. Cumq; fuissent egressi, ¶ descendit Dominus in columna nubis, & stetit in introitu tabernaculi, vo- 6 cãs Aaron & Mariam. Qui cùm issent, ¶ dixit ad eos: Audite sermones meos, Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per som- 7 nium loquar ad illũ. ¶ At nõ talis seruus meus Moy- 8 ses, ‖ qui in omni domo mea fidelissimus est: ¶ ore enim ad os loquor ei: & palàm, & non per ænigma- C ta & figuras Dominum videt. Quare ergo non ti- 9 muistis detrahere seruo meo Moysi? Iratusque cõ- 10 tra eos, abijt: ¶ nubes quoq; recessit quæ erat super tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens le-

‖ Hebr. 3. a. 2.

pra quasi nix. Cumque respexisset eam Aaron, & 11 vidisset perfusam lepra, ¶ ait ad Moysen: Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod 12 stultè commisimus, ¶ ne fiat hæc quasi mortua, & vt D abortium quod proijcitur de vulua matris suæ: ecce 13 iam medium carnis eius deuoratũ est à lepra. ¶ Clamauitque Moyses ad Dominum, dicens: Deus ob- 14 secro, sana eam. ¶ Cui respondit Dominus: Si pater eius spuisset in faciẽ illius, nónne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. 15 ¶ Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus: populus non est motus de loco illo, donec reuocata est Maria.

CAPVT XIII.

1 A 2 3 Profectusq; est populus de Haseroth, fixis tentorijs in deserto Pharan. ¶ ibiq; locutus est Dominus ad Moysen, dicens: ¶ Mitte viros qui considerent Terram-Chanáan, quam daturus sum filijs Israël, singulos de 4 singulis tribubus, ex principibus. ¶ Fecit Moyses quod Dominus imperauerat. de deserto Pharan 5 mittens principes viros, ¶ quorum ista sunt nomi- B na. De tribu Ruben, Sammua filium Zechur. ¶ De 6 tribu Simeon, Saphat filium Huri. ¶ De tribu Iuda, 7 Caleb filium Iéphone. ¶ De tribu Issachar, Igal filiũ 8 Ioseph. ¶ De tribu Ephráim, Osee filium Nun. ¶ De 9 tribu Ben-iamin, Phalti filium Raphu. ¶ De tribu 10 Zabulon, Geddiel filium Sodi. ¶ De tribu Ioseph, 11 sceptri Manasse, Gaddi filium Susi. ¶ De tribu Dan, 12 Ammiel filium Gemalli. ¶ De tribu Aser, Sthur fi- 13 lium Michaël. ¶ De tribu Nephthali, Nahabi filium 14 Vapsi. ¶ De tribu Gad, Guel filium Machi. ¶ Hæc sunt C nomina virorum, quos misit Moyses ad consyderan- 15 dam terram: vocauitque Osee filium Nun, Iosue. 16 ¶ Misit ergo eos Moyses ad consyderandam ter- 17 ram-Chanáan, & dixit ad eos: Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes, 18 ¶ consyderate terram, qualis sit: & populum, qui ha- 19 bitator est eius, vtrum fortis sit an infirmus, pauci 20 numero an plures: ¶ ipsa terra, bona an mala: vr- 21 bes quales, muratæ an absq; muris: ¶ humus, pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terræ. Erat autem tempus, quãdo iam præcoquæ vuæ ve- 22 sci possunt. ¶ Cumque ascendissent, explorauerunt D terram à deserto Sin, vsque Rohob intrantibus E- 23 math. ¶ Ascenderuntq; ad meridiem, & venerunt in Hebron, vbi erant Achiman, & Sisai, & Tholmai, filij Enac. nam Hebron septem annis ante Tanim 24 vrbem Aegypti condita est. ¶ ‖ Pergentesque vsq; ad Torrentem-botri, absciderunt palmitem cum vua sua, quem portauerunt in vecte duo viri. De E malis quoque granatis, & de ficis loci illius tule-

‖ Deut. 1. c. 24.

25 runt: ¶ qui appellatus est Nehel-escol, id est, Torrens-botri, eò quòd botrum portassent inde filij Is- 26 raël. ¶ Reuersiq; exploratores terræ post quadra- 27 ginta dies, omni regione circuita, ¶ venerunt ad Moysen & Aaron & ad omnem cœtum filiorum Israël in desertum Pharan, quod est in Cades. Locutique eis & omni multitudini ostenderunt fru- 28 ctus terræ, ¶ & narrauerunt, dicentes: Venimus in F terram ad quam misisti nos, quæ reuera fluit lacte 29 & melle, vt ex his fructibus cognosci potest: ¶ sed cultores fortissimos habet, & vrbes grandes*, atq; 30 muratas. Stirpem Enac vidimus ibi. ¶ Amalec habitat in meridie, Hethæus & Iebusæus & Amorrhæus in montanis. Chananæus verò moratur iu- 31 xta mare, & circa fluenta Iordanis. ¶ Inter hæc Caleb compescens murmur populi qui oriebatur contra Moysen, ait: Ascendamus, & possideamus terram, 32 quoniam poterimus obtinere eam. ¶ Alij verò qui fuerant cum eo, dicebant: Nequaquam ad hunc populum valemus ascẽdere, quia fortior nobis est.

* nimis 1.

¶ Detra-

33 ¶ Detraxeruntque terræ quam inſpexerant, apud filios Iſraël, dicentes: Terra quam luſtrauimus, deuotat habitatores ſuos. populus quem aſpeximus
34 proceræ ſtaturæ eſt: ¶ Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur.

CAPVT XIIII.

1 IGitur vociferans omnis turba fleuit no-
A cte illa, ¶ & murmurati ſunt contra Moy-
2 ſen & Aaròn cuncti filij Iſraël, dicentes: Vtinam mortui eſſemus in Aegy-
3 pto, & non in hac vaſta ſolitudine. ¶ Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram iſtam, ne cadamus gladio, & vxores ac liberi noſtri ducantur captiui. Nõne melius eſt reuerti in Aegyptum?
4 ¶ Dixeruntque alter ad alterum: Conſtituamus no-
5 bis ducẽ. & reuertamur in Aegyptum. ¶ Quo audito Moyſes & Aaron ceciderũt proni in terram coram
6 omni multitudine filiorum Iſraël. ¶ ‖ At verò Ioſue filius Nun, & Caleb filius Iéphone, qui & ipſi luſtra-
7 uerant terram, ſciderunt veſtimenta ſua. ¶ & ad om-
B nem multitudinem filiorum Iſrael locuti ſunt: Ter-
8 ra quam circuiuimus, valde bona eſt. ¶ ſi propitius fuerit Dominus, inducet nos in eam, & tradet
9 humum lacte & melle manantem. ¶ Nolite rebelles eſſe contra Dominum: neque timeatis populum terræ huius. quia ſicut panem ita eos poſſumus deuotare. receſſit ab eis omne præſidiũ. Dominus no-
10 biſcum eſt, nolite metuere. ¶ Cumq; clamaret omnis multitudo, & lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria Domini ſuper tectum fœderis cunctis vi-
11 dentibus filijs Iſraël. ¶ Et dixit Dominus ad Moyſen: Vſquequo detrahet mihi populus iſte? Quouſq; non credent mihi in omnibus ſignis quæ feci coram
12 eis? ¶ Feriam igitur eos peſtilentia, atque conſumã: te autem faciam principem ſuper gẽtem magnam,
13 & fortiorem quàm hæc eſt. ¶ Et ait Moyſes ad Do-
C minum: Vt audiant Aegyptij de quorum medio e-
14 duxiſti populum iſtum, ¶ & habitatores terræ huius qui audierunt quòd tu Domine in populo iſto ſis, & facie videaris ad faciem, ‖ & nubes tua protegat illos, & in columna nubis præcedas eos per diem, &
15 in columna ignis per noctem: ¶ quòd occideris tantam multitudinem quaſi vnum hominem, & dicãt,
16 ¶ Non poterat introducere populum in terram pro qua iurauerat, idcirco occidit eos in ſolitudine.
17 ¶ Magnificetur ergo fortitudo Domini ſicut iuraſti,
18 dicens: ¶ ‖ Dominus patiens & multæ miſericordiæ, auferens iniquitatem & ſcelera, nullumq; innoxiũ derelinquens, qui viſitas peccata patrum in filios in
19 tertiam, & quartam generationem. ¶ Dimitte obſecro, peccatum populi tui huius ſecundùm magnitudinem miſericordiæ tuæ, ſicut propitius fuiſti egre-
20 dientibus de Aegypto vſque ad locum iſtum. ¶ Di-
21 xitque Dominus: Dimiſi iuxta verbum tuum. ¶ Vi-
D uo ego: & implebitur gloria Domini vniuerſa terra.
22 ¶ Attamen omnes homines qui viderunt maieſtatem meam, & ſigna quæ feci in Aegypto & in ſolitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec
23 obedierunt voci meæ, ¶ non videbunt terrã pro qua iuraui patribus eorũ, nec quiſquam ex illis qui de-
24 traxit mihi, intuebitur eam. ¶ * ‖ Seruum meum Caleb qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, inducam in terram hanc quam circuiuit, & ſemen eius poſſi-
25 debit eam. ¶ Quoniam Amalecites, & Chananæus habitant in vallibus. Cras mouete caſtra, & reuerti-
26 mini in ſolitudinem per viam Maris-rubri. ¶ Locutuſq; eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens.
27 ¶ ‖ Vſquequo multitudo hæc peſſima murmurat cõ-
E tra me? querelas filiorum Iſrael audiui. ¶ Dic ergo
28 eis, Viuo ego, ait Dominus: ſicut locuti eſtis audi-
29 ente me, ſic faciam vobis. ¶ In ſolitudine hac iacebunt cadauera veſtra. ‖ Omnes qui numerati eſtis à viginti annis & ſuprà, & murmuraſtis contra me,
30 ¶ non intrabitis terram ſuper quam leuaui manum meam vt habitare vos facerem, præter Caleb fi-
31 lium Iéphone, & Ioſue filium Nun; ¶ Paruulos au-
F tem veſtros de quibus dixiſtis, quòd prædæ hoſtibus forent, introducam: vt videant terram quæ vo-
32 bis diſplicuit. ¶ Veſtra cadauera iacebunt in ſolitu-
33 dine. ¶ Filij veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta, & portabunt fornicationem veſtram, do-
34 nec conſumantur cadauera patrum in deſerto, ¶ iuxta numerum quadraginta dierum quibus conſideraſtis terram: annus pro die imputabitur: ‖ Et quadraginta annis recipietis iniquitates veſtras, & ſcie-
35 tis vltionem meam. ¶ quoniam ſicut locutus ſum, ita faciam omni multitudini huic peſſimæ, quæ conſurrexit aduerſum me: in ſolitudine hac deficiet &
36 morietur. ¶ Igitur omnes viri quos miſerat Moyſes ad contemplandam terram, & qui reuerſi murmurare fecerant cõtra eum omnem multitudinem,
37 detrahentes terræ quòd eſſet mala, ¶ ‖ mortui ſunt
38 atque percuſſi in conſpectu Domini. ¶ Ioſue autem filius Nun, & Caleb filius Iéphone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad conſiderandam terram.
39 ¶ Locutuſque eſt Moyſes vniuerſa verba hæc ad om-
G nes filios Iſraël, & luxit populus nimis. ¶ Et ecce ma-
40 ne primo ſurgentes, aſcenderunt verticem montis, atque dixerunt: Parati ſumus aſcendere ad locum
41 de quo Dominus locutus eſt: quia peccauimus. ¶ Quibus Moyſes, Cur, inquit, tranſgredimini verbũ Do-
42 mini, quod vobis non cedet in proſperum? ¶ Nolite aſcendere: non enim eſt Dominus vobiſcum: ne
43 corruatis coram inimicis veſtris. ¶ Amalecites & Chananæus ante vos ſunt, quorum gladio corruetis, eò quòd nolueritis acquieſcere Domino, nec erit
44 Dominus vobiſcum. ¶ At illi contenebrati aſcenderunt in verticem montis. Arca autem teſtamẽti Do-
45 mini, & Moyſes non receſſerunt de caſtris. ¶ Deſcenditque Amalecites & Chananæus qui habitabat in monte: & percutiens eos atque concidens, perſecutus eſt eos vſque Horma.

1 Pſa. 105. c. 27. Eccl. 26. & 65. a. 3. D. 12.
‖ Deut. 1. f. 35.
‖ Ioſ. 3. c.
‖ Ezech. 4. b. 6. Pſal. 94. b. 10.
1. Cor. 10. b. 10. Hebr. 3. d. 17. Iud. 1. b. 5.
Deut. 1. f. 41.

CAPVT XV.

1 LOcutuſque eſt Dominus ad Moyſen, di-
A cens: ¶ Loquere ad filios Iſraël, & dices
2 ad eos: Cùm ingreſſi fueritis Terram habitationis veſtræ quam ego dabo vo-
3 bis, ¶ & feceritis oblationem Domino in holocauſtum aut victimã pacificam vota ſoluentes, vel ſponte offerentes munera, aut in ſolennitatibus veſtris adolentes odorem ſuauitatis Domino, de bobus
4 ſiue de ouibus: ¶ offeret quicunque immolauerit victimam, ſacrificium ſimilæ, decimam partem ephi conſperſam oleo, quod menſuram habebit quar-
5 tam partem hin; ¶ & vinum ad liba fundenda eiuſdem menſuræ dabit in holocauſtum ſiue in victimã:
6 Per agnos ſingulos ¶ & arietes erit ſacrificium ſimilæ duarum decimarum quæ conſperſa ſit oleo ter-
7 tiæ partis hin, ¶ & vinum ad libamentum tertiæ par-

Eccl. 46. b. 9. 1. Mac. 2. f. 45.
Exo. 32. c. 12.
‖ Exo 13. d. 21.
Deut. 9. d. 28.
‖ Pſa. 102. b. 8. Exo. 20. a. 5. & 34. a. 7.
* Sed 3. ‖ Ioſ. 14. b. 6.

tis eiuſdem menſuræ offeret in odorem ſuauitatis
8 Domino. ¶ Quando verò de bobus feceris holo-
B cauſtum aut hoſtiam, vt impleas votum, vel pacifi-
9 cas victimas, ¶ dabis per ſingulos boues ſimilæ tres
decimas conſperſæ oleo, quod habeat medium mē
10 ſuræ hin, ¶ & vinū ad liba fundenda eiuſdem menſu
11 ræ in oblationem ſuauiſſimi odoris Domino. ¶ Sic
12 facies ¶ per ſingulos boues & arietes & agnos & hœ
13 dos. ¶ Tam indigenæ quàm peregrini ¶ eodem ritu
14 offerent ſacrificia. ¶ Vnum præceptum erit atque
15 iudicium tam vobis quam aduenis terræ. ¶ Locu-
16 tus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: ¶ Loquere fi-
17 lijs Iſraël, & dices ad eos. ¶ Cùm veneritis in terram
18 quam dabo vobis, ¶ & comederitis de panibus re-
19 gionis illius, ſeparabitis primitias Domino ¶ de ci-
20 bis veſtris. Sicut de areis primitias ſeparabitis, ¶ ita
21 & de pulmentis dabitis primitiua Domino. ¶ Quòd
22 ſi per ignorantiam prætericritis quicquam horum
23 quæ locutus eſt Dominus ad Moyſen, ¶ & manda-
uit per eum ad vos, à die qua cœpit iubere & vltrà,
24 ¶ oblitaq; fuerit facere multitudo, offerret vitulum
C de armento, holocauſtum in odorem ſuauiſſimum
Domino, & ſacrificium eius ac liba vt cæremoniæ
25 poſtulant, hircumque pro peccato, ¶ & rogabit ſa-
cerdos pro omni multitudine filiorum Iſraël: & di-
mittetur eis, quoniam non ſponte peccauerunt, ni-
hilominus offerentes incenſum Domino pro ſe & p
26 peccato, atque errore ſuo: ¶ & dimittetur vniuerſæ
plebi filiorū Iſraël, & aduenis qui peregrinantur in-
ter 'eos', quoniam culpa eſt omnis populi per igno-
27 rantiam. ¶ Quòd ſi anima vna neſciens peccauerit,
28 offeret caprā anniculam pro peccato ſuo, ¶ & depre
cabitur pro ea ſacerdos, quòd inſcia peccauerit co-
ram Domino: impetrabitq; ei veniam, & dimittetur
29 illi. ¶ Tam indigenis quàm aduenis vna lex erit om-
30 nium qui peccauerint ignorantes. ¶ Anima vero quę
per ſuperbiam aliquid commiſerit, ſiue ciuis ſit ille,
ſiue peregrinus: quoniam aduerſus Dominum re-
31 bellis fuit, peribit de populo ſuo: ¶ verbum enim
Domini contempſit & præceptum illius fecit irri-
tum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem
32 ſuam. ¶ Factum eſt autem, cùm eſſent filij Iſraël in
D ſolitudine, & inueniſſent hominem colligentem li-
33 gna in die ſabbathi, ¶ obtulerunt eum Moyſi & Aa-
34 ron & vniuerſæ multitudini. ¶ Qui recluſerunt eum
in carcerem, neſcientes quid ſuper eo facere debe-
35 rent. ¶ Dixitq; Dominus ad Moyſen: Morte moria-
tur homo iſte: obruat lapidibus omnis turba extra
36 caſtra. ¶ Cumque eduxiſſent eum foras, obruerunt
eum lapidibus, & mortuus eſt ſicut præceperat Do
37 minus. ¶ Dixit quoque Dominus ad Moyſen. ¶ Lo-
38 quere filijs Iſraël, & dices ad eos, | vt faciant ſibi fim
brias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas
39 hyacinthinas: ¶ quas cùm viderint, recordentur om
nium mādatorum Dñi, nec ſequantur cogitationes
40 ſuas & oculos per res varias fornicātes: ¶ ſed magis
memores præceptorum Dñi faciant ea, ſintq; ſancti
41 Deo ſuo. ¶ Ego Dominus Deus veſter, q eduxi vos
de Terra-Aegypti, vt eſſem Deus veſter.

vos 5.

Deut. 22. b. 12. | Mat. 23. a. 5.

CAPVT XVI.

1 A
ECce autem Core filius Iſaar, filij Caath,
filij Leui, & Dathan atque Abiron fi-
lij Eliab, Hon quoque filius Phelеth
2 de filijs Ruben, ¶ ſurrexerunt cōtra Moy
ſen, alijque filiorum Iſraël ducenti quinquaginta
viri proceres ſynagogæ, & qui tempore concilij per
3 nomina vocabantur. ¶ Cumq; ſtetiſſent aduerſum
Moyſen & Aaron, dixerunt: Sufficiat vobis, quia
omnis multitudo ſanctorum eſt, & in ipſis eſt Domi
4 nus: cur eleuamini ſuper populū Dñi? ¶ Quod cùm
5 audiſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem: ¶ Locu-
tusq; ad Core & ad omnem multitudinem: Manè,
inquit, notum faciet Dominus qui ad ſe pertineant,
& ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit, appropin
6 quabunt ei. ¶ Hoc igitur facite: Tollat vnuſquiſque
thuribula ſua, tu Core & omne concilium tuum:
7 ¶ & hauſto cras igne ponite deſuper thymiama co-
ram Domino: & quemcunq; elegerit, ipſe erit ſan-
8 ctus. multùm erigimini filij Leui. ¶ Dixitque rurſum
9 ad Core: Audite filij Leui: ¶ Num parum vobis eſt
B quòd ſeparauit vos Deus Iſraël ab omni populo,
& iunxit ſibi, vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi,
& ſtaretis coram frequentia populi, & miniſtrare-
10 tis ei? ¶ Idcirco ad ſe fecit accedere te & omnes fra-
tres tuos filios Leui, vt vobis etiam ſacerdotium vē
11 dicetis, ¶ & omnis globus tuus ſtet contra Dominū?
quis eſt enim Aaron vt murmuretis contra eum?
12 ¶ Miſit ergo Moyſes vt vocaret Dathan & Abiron
13 filios Eliab. Qui reſponderunt: Nō venimus. ¶ Nun-
quid parum eſt tibi quòd eduxiſti nos de terra quæ
lacte & melle manabat, vt occideres in deſerto,
14 niſi & dominatus fueris noſtri? ¶ Reuera induxiſti
nos in terram quæ fluit riuis lactis & mellis, & dedi-
ſti nobis poſſeſſiones agrorum & vinearū? an & ocu
15 los noſtros vis eruere? non venimus. ¶ Iratusque
Moyſes valde: ait ad Dominum: Ne reſpicias ſacri-
C ficia eorum: tu ſcis quòd nec aſellum qdem unquā
acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum.
16 ¶ Dixitq; ad Core: Tu, & omnis congregatio tua ſta
te ſeorſum coram Dño, & Aaron die craſtino ſepa-
17 ratim: ¶ Tollite ſinguli thuribula ueſtra, & ponite
ſuper ea incenſum, offerētes Domino, ducēta quin-
quaginta thuribula: Aaron quoque teneat thuribu-
18 lum ſuum. ¶ Quod cùm feciſſent ſtantibus Moyſe
19 & Aaron, ¶ & coaceruaſſent aduerſum eos omnem
multitudinem ad oſtium tabernaculi, apparuit cun-
20 ctis gloria Domini. ¶ Locutusque Dominus ad
21 Moyſen & Aaron, ait: ¶ Separamini de medio con-
gregationis huius, ut eos repentè diſperdam.
22 ¶ Qui ceciderunt proni in faciem, atque dixerunt:
Fortiſſime Deus ſpirituum uniuerſæ carnis, nū uno
23 peccante, contra omnes ira tua deſæuiet? ¶ Et ait
24 Dominus ad Moyſen: ¶ Præcipe uniuerſo populo,
D ut ſeparetur à tabernaculis Core & Dathan & Abi-
25 ron. ¶ Surrexitq; Moyſes, & abijt ad Dathan & Abi-
26 ron: & ſequentibus eum ſenioribus Iſraël, ¶ di-
xit ad turbam: Recedit à tabernaculis hominum
*impiorum, & nolite tangere quæ ad eos perti-
27 nent, ne inuoluamini in peccatis eorum. ¶ Cumque
receſſiſſent à tentorijs eorum per circuitum, Da-
than & Abiron egreſſi ſtabant in introitu papilionū
ſuorum cum uxoribus & liberis, omnique frequen
28 tia. ¶ Et ait Moyſes: In hoc ſcietis quód Dominus
miſerit me, ut facerem uniuerſa, quæ cernitis, & nō
29 ex proprio ea corde protulerim: ¶ Si conſueta ho-
minum morte interierint, & uiſitauerit eos plaga,
qua & cæteri uiſitari ſolent: non miſit me Domi-
30 nus. ¶ ſin autem nouam rem fecerit Dominus, ut a-
periens terra os ſuū, deglutiat eos & omnia quæ ad
illos pertinent, deſcenderintque uiuentes in infer-
num, ſcietis quòd blaſphemauerint Dominum.

1 Eccl. 45. c. 22. Iud. 1. d. 11. Inf. 27. a. 3.

* 2 Cor. 1.

¶ [Con-

Pſal.105. c.17. Deut.11. a.6. Infra.27. a.3.

31 ? | Confeſtim igitur, vt ceſſauit loqui, dirupta eſt 32 terra ſub pedibus eorum: ? & aperiens os ſuum, de-

uorauit illos cum tabernaculis ſuis & vniuerſa ſub-33 ſtantia eorum. ? deſcenderuntque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. 34 ? At verò omnis Iſraël qui ſtabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Ne fortè & nos ter-35 ra deglutiat. ? Sed & ignis egreſſus à Domino, interfecit ducentos quinquaginta viros, qui offerebāt 36 incenſum. ? Locutusque eſt Dominus ad Moyſen, 37 dicens: ? Præcipe Eleazaro filio Aaron ſacerdoti, vt F tollat thuribula quæ iacent in incendio, & ignem 38 huc illucq; diſpergat: quoniam ſanctificata ſunt ? in mortibus peccatorum: producatq; ea in laminas, & affigat altari, eo quòd oblatum ſit in eis incenſum Domino, & ſanctificata ſint: vt cernant ea pro ſigno 39 & monimēto filij Iſraël. ? Tulit ergo Eleazar ſacerdos thuribula ænea, in quibus obtulerāt hi quos incendium deuorauit, & produxit ea in laminas, affi-40 gens altari: ? vt haberent poſtea filij Iſraël quibus commonerentur, ne quis accedat alienigena, & qui non eſt de ſemine Aaron ad offerendum incenſum Domino, ne patiatur ſicut paſſus eſt Core, & omnis cōgregatio eius, loquente Domino ad Moy-41 ſen. ? Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Iſraël ſequenti die contra Moyſen & Aaron, 42 dicens: Vos interfeciſtis populum Domini. ? Cum-43 que oriretur ſeditio, & tumultus increſceret, ? Moyſes & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod, poſtquàm ingreſſi ſunt, operuit nubes,* 44 & apparuit gloria Domini. ? Dixitque Domi-45 nus ad Moyſen: ? Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos. Cumque iacerent 46 in terra, ? dixit Moyſes ad Aaron: Tolle thuribulum, & hauſto igne de altari, mitte incenſum deſuper, | pergens citò ad populum, vt roges pro eis: iam enim egreſſa eſt ira à Domino, & plaga deſæuit. 47 ? Quod cùm feciſſet Aaron, & cucurriſſet ad mediam multitudinem quam iam vaſtabat incēdium, 48 obtulit thymiama; ? & ſtans inter mortuos ac viuētes, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit. 49 ? Fuerunt autem qui percuſſi ſunt, quatuordecim millia hominum & ſeptingenti, abſq; his qui perie-50 rant in ſeditione Core. ? Reuerſusq; eſt Aaron ad Moyſen ad oſtium tabernaculi fœderis poſtquàm quieuit interitus.

* tabernaculum 10.

Sap. 18. d. 21.c.

CAPVT XVII.

1 A E T locutus eſt Dominus ad Moyſen, di-2 cens: ? Loquere ad filios Iſraël, & accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes ſuas, à cunctis principibus tribuum, virgas duodecim, & vniuſcuiuſq; nomen ſuperſcribes 3 virgæ ſuæ: ? nomen autem Aaron erit in tribu Leui, & vna virga cunctas eorum familias continebit: 4 ? ponesq; eas in tabernaculo fœderis coram teſti-5 monio, vbi loquar ad te. ? Quem ex his elegero, ger B minabit virga eius: & cohibebo à me querimonias 6 filiorum Iſraël, quibus contra vos murmurant. ? Locutusq; eſt Moyſes ad filios Iſraël: & dederunt ei omnes principes virgas per ſingulas tribus: fuerūtq; 7 virgæ duodecim abſque virga Aaron. ? Quas cùm poſuiſſet Moyſes corā Domino in tabernaculo te-8 ſtimonij, ? ſequenti die regreſſus inuenit germinaſ-C ſe virgam Aaron in domo Leui: & turgentibus gemmis eruperant flores, qui folijs dilatatis, in amyg-9 dalas deformati ſunt. ? Protulit ergo Moyſes omnes virgas de conſpectu Domini ad cunctos filios Iſraël: videruntq; & receperunt ſinguli virgas ſuas. 10 ? Dixitq; Dominus ad Moyſen: Refer virgam Aa-D ron in tabernaculum teſtimonij, | vt ſeruetur ibi in ſignum rebellium filiorum Iſraël, & quieſcant que-11 relæ eorum à me, ne moriantur. ? Fecitq; Moyſes, 12 ſicut præceperat Dominus. ? Dixerunt autem filij Iſraël, ad Moyſen: Ecce conſumpti ſumus, omnes 13 peribimus. ? quicunq; accedit ad tabernaculum Domini, moritur. Num vſque ad internecionem cuncti delendi ſumus?

1 Hebr.9. a.4.

CAPVT XVIII.

1 A D Ixitq; Dominus ad Aaron: Tu, & filij tui, & domus patris tui tecū portabitis iniquitatem ſanctuarij: & tu & filij tui ſimul ſuſtinebitis peccata ſacerdotij veſtri: 2 ? ſed & fratres tuos de tribu Leui, & ſceptrum patris tui ſume tecum, præſtoque ſint, & miniſtrent tibi: tu autem & filij tui miniſtrabitis in tabernacu-3 lo teſtimonij. ? Excubabuntque Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita duntaxat, vt ad vaſa ſanctuarij & altare non accedant, ne 4 & illi moriantur, & vos pereatis ſimul. ? Sint autem tecum, & excubēt in cuſtodijs tabernaculi, & in omnibus ceremonijs eius. Alienigena non miſcebitur 5 vobis. ? Excubate in cuſtodia ſanctuarij, & in miniſterio altaris, ne oriatur indignatio ſuper filios 6 Iſraël. ? Ego dedi vobis fratres veſtros Leuitas de medio filiorum Iſraël, & tradidi donum Domino, 7 vt ſeruiant in miniſterijs tabernaculi eius. ? Tu autem & filij tui cuſtodite ſacerdotium veſtrum: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum B ſunt, per ſacerdotes adminiſtrabūtur: ſiquis exter-8 nus acceſſerit, occidetur. ? Locutusque eſt Dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearū. Omnia, quæ ſanctificantur à filijs Iſraël, tradidi tibi & filijs tuis pro officio ſacerdotali legiti-9 ma ſempiterna. ? Hæc ergo accipies de his quæ ſanctificantur, & oblata ſunt Domino. Omnis oblatio, & ſacrificium, & quicquid pro peccato, atque delicto redditur mihi, & cedit in Sancta ſanctorum, 10 tuum erit, & filiorum tuorum. ? In ſanctuario comedes illud: mares tantùm edent ex eo, quia con-11 ſecratum eſt tibi. ? Primitias ſunt, quas vouerint & obtulerint filij Iſraël, tibi dedi, & filijs tuis, ac filiabus tuis iure perpetuo: qui mūdus eſt in domo tua, 12 veſcetur eis. ? Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti, quicquid offerunt primitiarum Domino, 13 tibi dedi. ? Vniuerſa frugum initia, quæ gignit hu-

Domino L.

mus, &

mus, & Domino deportantur, cedent in vsus tuos: 14 qui mundus est in domo tua, vescetur eis. ¶ Omne quod ex voto reddiderint filij Israël, tuum erit. 15 ¶ Quicquid primum erumpit è vulua cunctæ carnis, C quam offerunt Domino, siue ex hominibus, siue de pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita duntaxat, vt pro hominis primogenito precium accipias; & omne animal quod immundum est, redimi facias, 16 ¶ cuius redemptio erit post vnum mensem, siclis argenti quinque, pondere sanctuarij. | Siclus viginti 17 obolos habet. ¶ Primogenitum autem bouis & ouis & capræ non facies redimi, quia sanctificata sunt Domino: sanguinem tantùm eorum fundes super altare, & adipes adolebis in suauissimum odorem 18 Domino. ¶ Carnes verò in vsum tuum cedent, sicut pectusculum consecratum, & armus dexter, tua 19 erunt. ¶ Omnes primitias sanctuarij, quas offerunt filij Israël Domino, tibi dedi & filijs, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum salis est sempiternum corã 20 Domino, tibi ac filijs tuis. ¶ Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos: ego pars & hæreditas tua in 21 medio filiorum Israël. ¶ Filijs autem Leui dedi omnes D decimas Israëlis in possessionem pro ministerio 22 quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis: ¶ vt non accedant vltrà filij Israël ad tabernaculum, nec cõ- 23 mittant peccatum mortiferum. ¶ solis filijs Leui mihi in tabernaculo seruientibus, & portantibus peccata populi, legitimum sempiternum erit in genera- 24 tionibus vestris. Nihil aliud possidebunt, ¶ decimarum oblatione contenti, quas in vsus eorum & ne- 25 cessaria separaui. ¶ Locutusq; est Dominus ad Moy- 26 sen, dicens: Præcipe Leuitis, atque denuncia: Cùm acceperitis à filijs Israël decimas quas dedi vobis, primitias earum offerte Domino, id est, decimam 27 partem decimæ, ¶ vt reputetur vobis in oblationem primitiuorum, tam de areis: quàm de torcularibus, 28 ¶ & vniuersis quorum accipitis primitias, offerte 29 Domino, & date ea Aaron sacerdoti. ¶ Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria Domini separa- 30 bitis, optima & electa erunt cuncta. ¶ Dicesque ad eos: Si præclara & meliora quæque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area & torcu- 31 lari dederitis primitias: ¶ & comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos, quàm familiæ vestræ: quia precium est pro ministerio quo seruitis in taberna- 32 culo testimonij. ¶ Et non peccabitis super hoc, egregia vobis & pinguia reseruantes: ne polluatis oblationes filiorum Israël, & moriamini.

CAPVT XIX.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen & Aaron dicēs: ¶ Ista est religio victimæ, quam 2 constituit Dominus. Præcipe filijs Israël, vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla sit macula, nec portauerit iu- 3 gum: ¶ tradetisq; eam Eleazaro sacerdoti: qui eductam extra castra, immolabit in cõspectu omnium. 4 ¶ & tingens digitum in sanguine eius, asperget cõ- 5 tra fores tabernaculi septem vicibus; ¶ comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus 6 eius, quàm sanguine & fimo flammæ traditis. ¶ Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumq; bis tinctum sacerdos mittet in flammam quæ vaccã 7 vorat. ¶ Et tũc demum lotis vestibus & corpore suo, ingredietur in castra, commaculatusque erit vsque 8 ad vesperũ. ¶ Sed & ille qui combusserit eam, laua- B bit vestimenta sua & corpus, & immundus erit vs- 9 que ad vesperum. ¶ Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, vt sint multitudini filiorum Israël in custodiam, & in aquã aspersionis: quia pro peccato vacca 10 combusta est. ¶ Cumque lauerit qui vaccæ portauerat cineres, vestimenta sua, immundus erit vsque ad vesperum. Habebunt hoc filij Israël, & aduenæ, 11 qui habitant inter eos, sanctum iure perpetuo. ¶ Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc septē die- 12 bus fuerit immundus: ¶ aspergetur ex hac aqua die tertio & septimo, & sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari. 13 ¶ Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinum, C & aspersus hac commistione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israël: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, & ma- 14 nebit spurcitia eius super eum. ¶ Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, & vniuersa vasa quæ ibi 15 sunt, polluta erunt septem diebus. ¶ Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immũ- 16 dum erit. ¶ Si quis in agro tetigerit cadauer occisi hominis, aut per se mortui, siue os illius, vel sepul- 17 chrum, immũdus erit septem diebus. ¶ Tollentq; de cineribus combustionis atque peccati, & mittent 18 aquas viuas super eos in vas: ¶ in quibus cùm homo mundus tinxerit hyssopum, asperget ex eo omne tentorium, & cunctam supellectilem, & homines 19 huiuscemodi contagione pollutos: ¶ Atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio & septimo D die: expiatusq; die septimo, lauabit & se & vestimē- 20 ta sua, & immundus erit vsque ad vesperũ. ¶ Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiæ: quia sanctuarium Domini polluit, 21 & non est aqua lustrationis aspersus. ¶ erit hoc præceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lauabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit vsque 22 ad vesperum. ¶ Quicquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit vsque ad vesperum.

Heb. 9. b. 13.

CAPVT XX.

1 A Veneruntq; filij Israël, & omnis multitudo in desertum Sin, mense primo; & mãsit populus in Cades. Mortuaque est ibi 2 Maria, & sepulta in eodem loco. ¶ Cùmque indigeret aqua populus, conuenerunt aduersũ 3 Moysen, & Aaron, ¶ & versi in seditionem, dixerũt: Vtinam perijssemus inter fratres nostros corã Do- 4 mino. ¶ Cur eduxistis ecclesiam Domini in solitudi- 5 nem, vt & nos & nostra iumenta moriamur? ¶ Quare nos fecistis ascendere de Aegypto, & adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata, insuper 6 & aquam non habet ad bibendum? ¶ Ingressusque Moyses & Aaron, dimissa multitudine, in tabernaculum fœderis, corruerunt proni in terram, clamaueruntque ad Dominum atque dixerunt: Domine Deus audi clamorem huius populi, & aperi eis thesaurum tuum, fontem aquæ viuæ, vt satiati cesset B murmuratio eorum. Et apparuit gloria Domini su-

Exo. 17. a.

per

7 per eos. ¶ Locutusq; est Dominus ad Moysen, di-8 cens: ¶ Tolle virgam, & congrega populum tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumq; eduxeris aquam de 9 petra, bibet omnis multitudo & iumẽta eius. ¶ | Tulit igitur Moyses virgam, quæ erat in cõspectu Do-10 mini, sicut præceperat ei, ¶ congregata multitudine ante petram, dixitq; eis: Audite rebelles & increduli. | Num de petra hac vobis aquam poteri-11 mus eijcere? ¶ Cumq; eleuasset Moyses manũ percutiens virga bis silicem, egressę sunt aquę largissi-12 mæ, ita vt populus biberet & iumenta*. ¶ Dixitque Dominus ad Moysen & Aaron: | Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filiis Israël: non introducetis hos populos in terram quam da-13 bos eis. ¶ Hæc est aqua contradictionis, vbi iurgati sunt filij Israël contra Dominum, & sanctificatus est 14 in eis. ¶ Misit interea nuncios Moyses de Cades ad regem Edom, qui dicerent: Hęc mandat frater tuus C Israël: Nosti omnem laborem qui apprehẽdit nos, 15 ¶ quomodo descenderint patres nostri in Aegyptũ, & habitauerimus ibi multo tempore, afflixerintq; 16 nos Aegyptij, & patres nostros: ¶ & quomodo clamauerimus ad Dominum, & exaudierit nos, miseritq; Angelum qui eduxerit nos de Aegypto. *Ecce in vrbe Cades, quæ est in extremis finibus tuis, po-17 siti, ¶ obsecramus vt nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad sinistram decli-18 nantes, donec transeamus terminos tuos. ¶ Cui respondit Edom: Non transibis per me, alioquin ar-19 matus occurram tibi. ¶ Dixeruntq; filij Israël: Per tritam gradiemur viam: & si biberimus aquas tuas nos & pecora nostra, dabimus quod iustũ est: nulla erit in precio difficultas, tantùm velociter tran-20 seamus. ¶ At ille respondit: Non ˋtransibitisˋ. ¶ Sta-D timq; egressus est obuius cum infinita multitudine, 21 & manu forti. ¶ Nec voluit acquiescere deprecanti, vt concederet transitum per fines suos. Quam ob 22 rem diuertit ab eo Israël. ¶ Cumq; castra mouissent de Cades, venerunt in montem Hor, qui est in fini-23 bus Terrę Edom: ¶ Vbi locutus est Dominus ad 24 Moysen: ¶ Pergat, inquit, Aaron ad populos suos: non enim intrabit terram quam dedi filiis Israël, eò quòd incredulus fuerit ori meo ad Aquas contra-25 dictionis. ¶ | Tolle Aaron, & filium eius cum eo, & 26 duces eos in montem Hor. ¶ Cumq; nudaueris patrem veste sua, indues ea Eleazarum filium eius, & 27 Aaron colligetur & morietur ibi. ¶ Fecit Moyses, vt præceperat Dominus, & ascenderunt in montem 28 Hor corã omni multitudine. ¶ | Cumq; Aaron spoliasset vestibus suis, induit eis Eleazarũ filium eius. 29 ¶ Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum 30 Eleazaro. ¶ Omnis autem multitudo videns occubuisse Aaron, fleuit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

CAPVT XXI.

1 A QVod cùm audisset Chananęus rex Arad, qui habitabat ad Meridiem, venisse scilicet Israël per exploratorum viam, pugnauit contra illum, & victor existens, 2 duxit ex eo prędã. ¶ At Israël voto se Domino obligans, ait: Si tradideris populum istũ in manu mea, 3 delebo vrbes eius. ¶ Exaudiuitq; Dominus preces Israël, & tradidit Chananæum, quem ille interfecit subuersis vrbibus eius, & vocauit nomen loci illius 4 Horma, id est, anáthema. ¶ Profecti sunt autem & de monte Hor per viam quæ ducit ad Mare-rubrũ, vt circumirent Terram-Edom. Et tędere cœpit po-5 pulum itineris ac laboris: ¶ locutusq; contra Dñm B & Moysen, ait: Cur eduxisti nos de Aegypto, vt moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ: anima nostra iam nauseat super cibo isto le-6 uissimo. ¶ Quamobrem | misit Dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas & mortes plu-7 rimorũ, ¶ venerunt ad Moysen, atq; dixerunt: Peccauimus, quia locuti sumus contra Dñm & te: ora vt tollat à nobis serpentes. Orauitq; Moyses pro 8 populo, ¶ & locutus est Dñs ad eum: Fac serpentem C æneum, & pone eum pro signo: qui percussus aspe-9 xerit eum, viuet. ¶ | Fecit ergo Moyses SERPEN-

TEM AENEVM, & posuit eũ pro signo: quem 10 cùm percussi aspicerent, sanabantur. ¶ Profectiq; fi-11 lij Israël castrametati sunt in Oboth, ¶ vnde egressi fixêre tentoria in Ieabarim in solitudine quæ respi-12 cit Moab contra Orientalem plagam. ¶ Et inde mo-13 uentes venerunt ad Torrentem-Zared. ¶ Quem relinquentes castrametati sunt contra Arnon, quæ est in deserto, & prominet in finibus Amorrhæi: | siquidem Arnon terminus est Moab, diuidens Moa-14 bitas & Amorrhæos. ¶ Vnde dicitur in libro bellorum Dñi, Sicut fecit in Mari-rubro, sic faciet in tor-15 rentibus Arnon. ¶ Scopuli Torrentium inclinati D sunt, vt requiescerent in Arnon, & recumberent in 16 finibus Moabitarum. ¶ Et ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est Dñs ad Moysen: Cõgre-17 ga populum, & dabo ei aquam. ¶ Tunc cecinit Israël 18 carmen istud, Ascẽdat puteus. Cõcinebant: ¶ Puteus quẽ foderunt principes, & parauerũt duces multitudinis in datore legis, & ĩ baculis suis. ˗Profectiq; 19 suntˋ de solitudine Mathana. ¶ De Mathana in Na-20 haliel: de Nahaliel in Bamoth. ¶ *Bamoth vallis est in regione Moab, in vertice Phasga*, quod respicit 21 contra desertum. ¶ | Misit autem Israël nuncios ad 22 Sehon regem Amorrhęorum, dicens: ¶ Obsecro, vt E transire mihi liceat per terrã tuam: non declinabimus in agros & vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus termi-23 nos tuos. ¶ Qui cõcedere noluit vt trãsiret Israël per fines suos: quin potius exercitu cõgregato, egressus est obuiam in desertum, & venit in Iasa, pu-24 gnauitq; contra eum. ¶ | A quo percussus est in ore gladij, & possessa est terra eius ab Arnon vsq; Ieboc, & filios Ammon: quia forti pręsidio tenebantur 25 termini Ammonitarum. ¶ Tulit ergo Israël omnes ciuitates eius, & habitauit in vrbibus Amor-

G rhæi,

Marginal notes: ‡Sap. 11. a.4. Exod. 17. b.6. ‡Deu. 32. g.51. Psal. 77. b. 15. 104. d. 40. 1. Cor. 10. a. 4. * eius 6. ‡Deut. 1. f.37. Inf. 27. c.14. * E17. *transibis 2. Inf. 33. d.37. ‡Inf. 33. g.38. Deut. 32. g.50. ‡Deut. 10. a.6. Inf. 33. e.41. ‡Sap 16. a.1. Iud. 8. c.25. 1. Cor. 10. b.9. ‡Ioan. 3. b.14. ‡Iud. 11. c.13. * in. * & 3. * De 22. ‡Deu. 2. c.26. ‡Iud. 11. d.19. ‡ Amos 2. c.9. Psal. 134. a.11. Iof. 14. b.8 Iud. 5. c.20.

36 rhai, in Hesebon scilicet, & viculis eius. ¶ Vrbs Hesebon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pugnauit contra Regem Moab: & tulit omnem terram quæ 37 ditionis illius fuerat, vsque Arnon. ¶ Idcirco dicitur in prouerbio, Venite in Hesebon, ædificetur 38 construatur ciuitas Sehon: ¶ Ignis egressus est de Hesebon, flamma de oppido Sehon, & deuorauit Ar Moabitarum, & habitatores excelsorũ Arnon. 39 ¶ Væ tibi Moab, periisti popule Chamos. Dedit filios eius in fugam, & filias in captiuitatem regi 30 Amorrhæorum Sehon: ¶ Iugum ipsorum disperijt ab Hesebon vsq; Dibon; lassi peruenerunt in Nophe, & vsque Medaba. ¶ Habitauit itaque Israel in 32 terra Amorrhæi. ¶ Misitq; Moyses, qui explorarent Iazer: cuius ceperunt viculos, & possederunt habi- 33 tatores. ¶ Verteruntq; se, & ascenderunt per viam Basan, & occurrit eis Og rex Basan cum omni po- 34 pulo suo, pugnaturus in Edrai. ¶ Dixitq; Dominus ad Moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram eius: faciesque illi, sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum 35 habitatori Hesebon. ¶ Percusserunt igitur & huoc cum filiis suis, vniuersumq; populum eius vsque ad internecionem, & possederunt terram illius.

ud. 11. 11. 3. Reg. 2. b.7. Deut. 3. 1.29.a.7 Psal. 134. 11.

CAPVT XXII.

1 A Profectiq; castrametati sunt in campestribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho 2 sita est. ¶ Videns autem Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Israel Amor- 3 rhæo, ¶ & quòd pertimuissent eum Moabitæ, & im- 4 petum eius ferre nõ possent; ¶ dixit ad maiores natu Madian: Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas vsq; ad radices carpere. Ipse autem erat eo 5 tempore rex in Moab. ¶ Misit ergo nuncios ad Balaam filium Beor ariolum, qui habitabat super flumen terræ filiorum Ammon, vt vocarent eum, & dicerent: Ecce egressus est populus ex Aegypto, qui operuit superficiem terræ, sedens contra me. 6 ¶ Veni igitur, & maledic populo huic, quia fortior B me est: si quomodo possim percutere & eijcere eum de terra mea: noui enim, quòd benedictus sit, cui benedixeris: & maledictus, in quem maledicta cõ- 7 gesseris. ¶ Perrexeruntq; seniores Moab, & maiores natu Madian, habẽtes diuinationis precium in manibus. Cumq; venissent ad Balaam, & narrassent ei 8 omnia verba Balac, ¶ ille respondit: Manete hîc nocte, & respõdebo quicquid mihi dixerit Dominus. 9 Manentibus autem illis apud Balaam, ¶ venit Deus & ait ad eum: Quid sibi volunt homines isti apud 10 te? ¶ Respondit: Balac filius Sephor, Rex Moabi- 11 tarũ, misit ad me, ¶ dicens: Ecce populus qui egres- C sus est de Aegypto, operuit superficiem terræ: veni, & maledic ei, si quomodo possim pugnans abi- 12 gere eum. ¶ Dixitq; Deus ad Balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo, quia benedictus est. 13 ¶ Qui manè consurgens, dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me Dominus ve- 14 nire vobiscum. ¶ Reuersi principes dixerunt ad Ba- 15 lac: Noluit Balaam venire nobiscum. ¶ Rursum ille multò plures & nobiliores quàm antè miserat, mi- 16 sit. ¶ Qui cùm venissent ad Balaam, dixerunt: Sic dicit Balac filius Sephor: Ne cuncteris venire ad me: 17 ¶ paratus sum honorare te, & quicquid volueris,

Iosu. 24. 9.

18 dabo tibi: veni, & maledic populo isti. ¶ Respondit D Balaam: Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti & auri, nõ potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. 19 ¶ Obsecro, vt hîc maneatis etiam hac nocte, & sci- re queam quid mihi rursum respondeat Dominus. 20 ¶ Venit ergo Deus ad Balaam nocte, & ait ei: Si vocare te venerint homines isti, surge, & vade cũ eis: 21 ita duntaxat, vt quod tibi præcepero, facias. ¶ Surrexit Balaam manè, & strata asina sua profectus est 22 cum eis. ¶ Et iratus est Deus. Stetitq; Angelus Domini in via contra Balaam, qui insidebat asinæ, & 23 duos pueros habebat secum. ¶ Cernens asina An- E gelum *stantem in via euaginato gladio, auertit se de itinere, & ibat per agrum. Quam cùm verbera- 24 ret Balaam, & vellet ad semitam reducere, ¶ Stetit Angelus in angustiis duarum maceriarum, quibus 25 vineæ cingebantur. ¶ Quem videns asina, iunxit se parieti, & attriuit sedentis pedem. At ille iterum 26 verberabat eam: ¶ & nihilominus Angelus ad locum angustum transiens, vbi nec ad dexteram, nec 27 ad sinistram poterat deuiari, obuius stetit. ¶ Cumq; vidisset asina stantem Angelum, concidit sub pedibus sedentis. Qui iratus, vehementiùs cædebat fu- 28 ste latera eius. ¶ Aperuitq; Dominus os asinæ, & locuta est: Quid feci tibi? cur percutis me ecce iam

1 Inf. 24. c.13. 2. Pet. 2. c.16. Iude b.11. * Domini 1.

29 tertio? ¶ Respondit Balaam: Quia commeruisti, & F illusisti mihi: vtinam haberem gladium, vt te per- 30 cuterem. ¶ Dixit asina; Nónne animal tuum sum, cui semper insidere consueuisti vsq; in præsentem diem? dic quid simile vnquam fecerim tibi. At ille 31 ait: Nunquam. ¶ Protinus aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum stantem in via euaginato 32 gladio, adorauitq; eum pronus in terram. ¶ Cui Angelus: Cur, inquit, tertiò verberas asinam tuam? Ego veni, vt aduersarer tibi: quia peruersa est via 33 tua, mihiq; contraria: ¶ et nisi asina declinasset de via, dans locum resistenti, te occidissem, & illa vi- 34 ueret. ¶ Dixit Balaam: Peccaui, nesciens quòd tu stares contra me: & nunc si displicet tibi, vt vadam, 35 reuertar. ¶ Ait Angelus: Vade cum istis, & caue ne aliud quàm præcepero tibi, loquaris. Iuit igitur 36 cum principibus. ¶ Quod cùm audisset Balac, G egressus est in occursum eius in oppido Moabitarum, quod situm est in extremis finibus Arnon. 37 ¶ Dixitque ad Balaam: Misi nuncios, vt *vocarent te, cur non statim venisti ad me? an quia merce- 38 dem aduentui tuo reddere nequeo? ¶ Cui ille respondit: Ecce adsum: nunquid loqui potero 39 aliud, nisi quod Deus posuerit in ore meo? ¶ Perrexerunt ergo simul, & venerunt in vrbem quæ 40 in extremis regni eius finibus erat. ¶ Cumque

* vocarent 7.

occi-

occidiſſet Balac boues & oues, miſit ad Balaam, & 41 principes qui cum eo erant munera. ¶ Manè autem facto duxit eum ad excelſa Baal, & intuitus eſt extremam partem populi.

CAPVT XXIII.

1 A Dixitq́; Balaam ad Balac: Aedifica mihi hic ſeptem aras, & para totidem vitulos, 2 eiuſdemq́; numeri arietes. ¶ Cumq́; feciſſet iuxta ſermonem Balaam, impo- 3 ſuerunt ſimul vitulum & arietem ſuper aram. ¶ Dixitq́; Balaam ad Balac: Sta pauliſper iuxta holocauſtum tuum, donec vadã, ſi fortè occurrat mihi Dominus; & quodcunque imperauerit, loquar tibi. 4 ¶ Cumq́; abijſſet velociter, occurrit illi Deus. Locutusq́; ad eum Balaam: Septem, inquit, aras erexi, & 5 impoſui vitulum & arietem déſuper. ¶ Dominus autem poſuit verbum in ore eius, & ait: Reuertere ad 6 Balac, & hæc loquêris. ¶ Reuerſus inuenit ſtantem Balac iuxta holocauſtum ſuum, & omnes principes 7 Moabitarum: ¶ aſſumptaq́; parabola ſua, dixit: De Aran adduxit me Balac rex Moabitarum, de mon- B tibus Orientis. Veni, inquit, & maledic Iacob: pro- 8 pera, & deteſtare Iſrael. ¶ Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus? Qua ratione deteſter, quẽ 9 Dominus non deteſtatur? ¶ De ſummis ſilicibus videbo eum, & de collibus conſyderabo illum. Populus ſolus habitabit, & inter Gentes nõ reputabitur. 10 ¶ Quis dinumerare poſſit puluerem Iacob, & noſſe numerum ſtirpis Iſraël? Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia. 11 ¶ Dixitq́; Balac ad Balaam: Quid eſt hoc, quod agis? Vt malediceres inimicis meis, vocaui te: & tu econ- 12 trario, benedicis eis. ¶ Cui ille reſpondit: Num aliud 13 poſſum loqui, niſi quod iuſſerit Dominus? ¶ Dixit ergo Balac: Veni mecum in alterum locum, vnde partem Iſraël videas, & totum videre non poſſis* 14 inde maledicito ei. ¶ Cumq́; duxiſſet eum in locum ſublimem, ſuper verticem montis Phaſga, ædifica- C uit Balaam ſeptem aras, & impoſitis ſuprà vitulis 15 atque arietibus, ¶ dixit ad Balac: Sta hic iuxta ho- 16 locauſtum tuum, donec ego obuius pergam. ¶ Cui cùm Dominus occurriſſet, poſuiſſetq́; verbũ in ore eius, ait: Reuertere ad Balac, & hæc loquêris ei. 17 ¶ Reuerſus inuenit eum ſtantem iuxta holocauſtum ſuum, & principes Moabitarum cum eo. Ad quem 18 Balac: Quid, inquit, loquutus eſt Dominus? ¶ At ille aſſumpta parabola ſua, ait: Sta Balac, & auſculta: 19 audi fili Sephor: ¶ Nõ eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur; nec vt filius hominis, vt mutetur. Dixit ergo 20 & non faciet? locutus eſt, & non implebit? ¶ Ad benedicendum adductus ſum, benedictionem prohi- 21 bere non valeo. ¶ Non eſt idólum in Iacob, nec videtur ſimulachrum in Iſrael. Dominus Deus eius 22 cum eo eſt, & clangor victoriæ regis in illo. ¶ Deus D eduxit illum de Aegypto, ‖ cuius fortitudo ſimilis 23 eſt rhinocerótis. ¶ Non eſt augurium in Iacob, nec diuinatio in Iſraël. Temporibus ſuis dicetur Iacob 24 & Iſraëli quid operatus ſit Deus. ¶ Ecce populus, vt leæna conſurget, & quaſi leo erigetur: non accubabit, donec deuoret prædam, & occiſorum ſanguinẽ 25 bibat. ¶ Dixitq́; Balac ad Balaam: Nec maledicas ei, 26 nec benedicas. ¶ Et ille ait: Nónne dixi tibi, quòd 27 quidquid mihi Deus imperaret, hoc facerem? ¶ Et ait Balac ad eum: Veni, & ducam te ad alium locum: ſi fortè placeat Deo, vt inde maledicas eis. 28 ¶ Cumq́; duxiſſet eum ſuper verticem montis Pho- 29 gor, qui reſpicit ſolitudinem, ¶ dixit ei Balaam: Aedifica mihi hic ſeptem aras, & para totidem vitu- 30 los, eiuſdemq́; numeri arietes*. ¶ Fecit Balac, vt Balaam dixerat: impoſuitq́; vitulos & arietes per ſingulas aras.

* &7.

‖ Inf. 24. f. b.8.

* per ſingulas aras 8.

CAPVT XXIIII.

1 A Vmque vidiſſet Balaam, quòd placeret Domino, vt benediceret Iſraëli, nequaquam abijt, vt antè perrexerat, vt augurium quæreret: ſed dirigens contra de- 2 ſertum vultum ſuum, ¶ & eleuans oculos, vidit Iſraël in tentoriis commorantẽ per tribus ſuas: & irruen- 3 te in ſe ſpiritu Dei, ¶ aſſumpta parabola, ait: Dixit Balaam filius Beor; dixit homo, cuius obturatus eſt 4 oculus; ¶ dixit auditor ſermonum Dei, qui viſionem Omnipotentis intuitus eſt; qui cadit, & ſic aperiun- 5 tur oculi eius: ¶ Quàm pulchra tabernacula tua Ia- 6 cob, & tentoria tua Iſraël! ¶ vt valles nemoroſæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit 7 Dominus, quaſi cedri propè aquas. ¶ Fluet aqua de ſitula eius, & ſemen illius erit in aquas multas. Tolletur propter Agag, rex eius, & auferetur regnum 8 illius. ¶ Deus eduxit illum de Aegypto, ‖ cuius for- B titudo ſimilis eſt rhinocerôtis. Deuorabunt Gentes hoſtes illius, oſſaq́; eorum confringent, & per- 9 forabunt ſagittis. ¶ Accubans dormiuit, vt Leo, & quaſi leæna quam ſuſcitare nullus audebit. Qui benedixerit tibi, erit & ipſe benedictus: qui maledixe- 10 rit *, in maledictione reputabitur. ¶ Iratusq́; Balac contra Balaam, comploſis manibus, ait: Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, quibus econtrario 11 tertiò benedixiſti: ¶ reuertere ad locũ tuum. Decreuerã quidẽ magnificè honorare te, ſed Dñs priua- 12 uit te honore diſpoſito. ¶ Rñdit Balaam ad Balac: 13 Nónne nũciis tuis quos miſiſti ad me, dixi, ¶ ‖ Si de- C derit mihi Balac plenã domũ ſuã argenti & auri, nõ potero preterire ſermonẽ Dñi Dei mei, vt vel boni q̃d, vel mali ꝓferã ex corde meo: ſed q̃eq̃d Dñs di-

* gentes 3.

‖ Sup. 23. d.22.

* tibi 3.

‖ Sup. 22. d.18.

14 xerit, hoc loquar? ¶ Veruntamen pergens ad populum meum, dabo *cõsilium, quid populus tuus populo huic faciat extremo tempore. 15 ¶ Sumpta igitur parabola, rursum ait: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo, cuius obturatus est oculus; 16 ¶ dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam Altissimi, & visiones Omnipotentis videt, qui cadens apertos 17 habet oculos: ¶ Videbo eum, sed non modò: intuebor illum, sed non propè, ‖ ORIETVR STELLA D ex Iacob, & consurget virga de Israël, & percutiet 18 duces Moab, vastabitq; omnes filios Seth. ¶ Et erit Idumæa possessio eius: hæreditas Seir cedet inimi- 19 cis suis: Israël verò fortiter aget. ¶ De Iacob erit, qui 20 dominetur, & perdat reliquias ciuitatis. ¶ Cumque vidisset Amalec, assumens parabolam, ait: Principium Gentium Amalec, cuius extrema perdentur. 21 ¶ Vidit quoque Cinæum: & assumpta parabola, ait: Robustum quidem est habitaculum tuum: sed si in 22 petra posueris nidum tuum, ¶ & fueris electus de stirpe Cin; quandiu poteris permanere? Assur enim 23 capiet te. ¶ Assumptaq; parabola, iterum loquutus est: Heu, quis victurus est, quando ista faciet 24 Deus? ¶ Venient in trieribus de Italia, superabũt Assyrios, vastabuntque Hebræos, & ad extremum 25 etiam ipsi peribunt. ¶ Surrexitque Balaam, & reuersus est in locum suum: Balac quoque via qua venerat, reddijt.

*ubi 6.
‖ Mat. 2. a. 2.

CAPVT XXV.

1 A a Morabatur autem eo tempore Israël in Setim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, ¶ quę vocauerunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt, & adorauerunt Deos earum. 3 ¶ Initiatusq; est Israël Beel-Phegor: 4 & iratus Dominus, ¶ ait ad Moysen: ‖ Tolle cunctos B principes populi, & suspende eos cõtra Solem 5 in patibulis: vt auertatur furor meus ab Israël. ¶ Dixitq; Moyses ad iudices Israël: Occidat vnusquisq; 6 proximos suos, qui initiati sunt Beel-Phegor. ¶ Et ecce vnus de filiis Israël intrauit coram fratribus suis ad scortum Madianitidem, vidente Moyse, & omni turba filiorum Israël, qui flebant ante fores 7 tabernaculi. ¶ ‖ Quod cùm vidisset Phinees filius C Eleazari filij Aaron sacerdotis, surrexit de medio 8 multitudinis, & arrepto pugione ¶ ingressus est post virum Israëlitem in lupanar, & perfodit ambos simul, virũ scilicet & mulierem in locis genitalibus. 9 ¶ Cessauitq; plaga à filiis Israël, ¶ & occisi sunt viginti 10 quatuor millia hominum. ¶ Dixitq; Dominus ad 11 Moysen: ¶ Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, auertit iram meã à filiis Israël, quia zelo meo commotus est contra eos, vt non ipse delerem fi- 12 lios Israël in zelo meo. ¶ Idcirco loquere ad eum: 13 ‖ Ecce do ei pacem fœderis mei, ¶ & erit tam ipsi, D quàm semini eius pactum sacerdotij sempiternum: quia *zelatus est pro Deo suo, & expiauit scelus fi- 14 liorum Israël. ¶ Erat autẽ nomen viri Israëlitæ qui occisus est cũ Madianitide, Zambri filius Salu, dux de 15 cognatione & tribu Simeonis. ¶ Porrò mulier Madianitis, ¶ pariter interfecta est, vocabatur Cozbi 16 filia Sur principis nobilissimi Madianitarũ. ¶ Locu- 17 tusq; est Dñs ad Moysen, dicẽs: ¶ ‖ Hostes vos sen- 18 tiãt Madianitæ, & percutite eos. ¶ quia & ipsi hostiliter egerũt cõtra vos, *& deceperẽ insidijs per idolũ Phogor, & Cozbi filiã ducis Madian sororẽ suã, quæ percussa est in die plagæ ꝓ sacrilegio Phogor.

‖ Iosu. 22. d. 17.
Deu. 4. a.
‖ 1. Mac. 2. f. 54. Psal. 105. e. 30. 1. Cor. 10. b. 8.
1. Mac. 2. f. 54.
‖ Eccl. 45. d 24.
*zelo 4.
‖ Infr. 31. a. 2.
*vt deciperent 4.

CAPVT XXVI.

1 A a Postquàm noxiorum sanguis effusus est, dixit Dominus ad Moysen, & Eleazarũ filium Aaron sacerdotem: ¶ Numerate omnem summam filiorũ Israël à viginti annis & suprà, per domos & cognationes suas, cun- 3 ctos qui possunt ad bella procedere. ¶ Locuti sunt itaque Moyses & Eleazar sacerdos in campestribus Moab super Iordanem contra Iericho, ad eos 4 qui erant ¶ à viginti annis & suprà, sicut Dominus 5 imperauerat: quorum iste est numerus: ¶ ‖ Ruben primogenitus Israël, huius filius Henoch, à quo familia Henochitarum: & Phallu, à quo familia Phal- 6 luitarum: ¶ & Hesron, à quo familia Hesronitarum: 7 ¶ & Charmi, à quo familia Charmitarum. ¶ hę sunt familię de stirpe Ruben, quarum numerus inuentus est quadraginta tria millia, & septingenti triginta. 8 ¶ Filius Phallu, Eliab. Huius filij Namuel & Dathan 9 & Abiron. ¶ Isti sunt Dathan & Abiron principes populi, qui ‖ surrexerunt contra Moysen & Aaron in seditione Core, quando aduersus Dominũ re- 10 bellauerunt: ¶ & aperiens terra os suum, deuorauit B Core, morientibus plurimis, quãdo combussit ignis ducentos quinquaginta viros. Et factum est gran- 11 de miraculum, ¶ vt, Core pereunte, filij illius nõ pe- 12 rirent. ¶ Filij Simeõn per cognationes suas: Namuel, ab hoc familia Namuelitarum: & Iamin, ab hoc familia Iaminitarum: Iachin, ab hoc familia Iachini- 13 tarum: ¶ Zare, ab hoc familia Zareitarum: Saul, ab 14 hoc familia Saulitarum. ¶ hæ sunt familiæ de stirpe Simeõn, quarum omnis numerus fuit viginti duo 15 millia ducentorũ. ¶ Filij Gad per cognationes suas: Sephon, ab hoc familia Sephonitarum: Aggi, ab hoc familia Aggitarum: Suni, ab hoc familia Suni- 16 tarum: ¶ Ozni, ab hoc familia Oznitarum: Her, ab 17 hoc familia Heritarum: ¶ Arod, ab hoc familia Aro- 18 ditarum: Ariel, ab hoc familia Arielitarum. ¶ Istæ sunt familiæ Gad, quarũ omnis numerus fuit qua- 19 draginta millia quingentotum. ¶ ‖ Filij Iuda, Her, & Onan, qui ambo mortui sunt in terra Chanáaan. 20 ¶ Fueruntq; filij Iuda per cognationes suas: Sela, à C quo familia Selaitarum: Phares, à quo familia Pha- 21 resitarum: Zare, à quo familia Zareitarum. ¶ Porrò filij Phares, Hesron, à quo familia Hesronitarum; 22 & Hamul, à quo familia Hamulitarum. ¶ Istę sunt familiæ Iuda, quarum omnis numerus fuit septua- 23 ginta sex millia quingentorum. ¶ Filij Issachar per cognationes suas: Thola, à quo familia Tholai- 24 tarum: Phua, à quo familia Phuaitarum: ¶ Iasub, à quo familia Iasubitarũ: Semran, à quo familia Sem- 25 ranitarum. ¶ hæ sunt cognationes Issachar, quarum numerus fuit sexaginta quatuor millia trecentorũ. 26 ¶ Filij Zabulon per cognationes suas: Sared, à quo familia Sareditarum: Elon, à quo familia Elonita- 27 rum: Ialel, à quo familia Ialelitarum: ¶ hę sunt cognationes Zabulon, quarum numerus fuit sexagin- 28 ta millia quingentorum. ¶ Filij Ioseph per cogna- 29 tiones suas, Manasse & Ephráim. ¶ De Manasse or- D tus est Machir, à quo familia Machiritarum. Machir genuit Galaad, à quo familia Galaaditarum. 30 ¶ Galaad habuit filios: Iezer, à quo familia Iezeri- 31 tarum: & Helec, à quo familia Helecitarum: ¶ & Asriël, à quo familia Asriëlitarum: & Sechem, à quo 32 familia Sechemitarum: ¶ & Semida à quo familia Semidaitarum: & ‖ Hepher, à quo familia Hepheritarum.

‖ Gen. 46. b. 9. Exod. 6. b. 14. 1. Par. 5. a. 1.
‖ Sup. 16 a. 2. & 49.
‖ Gen. 38. a. 3. b. 7.
‖ Infr. 27. a. 1.

33 tarum. ¶Fuit autem Hepher pater Salphaad, qui filios nõ habebat, sed tantùm filias, quarum ista sunt nomina: Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Ter-
34 sa. ¶hæ sunt familiæ Manasse, & numerus earũ quin
35 quaginta duo millia septingentorum. ¶Filij autem Ephraim per cognationes suas fuerunt hi: Suthala, à quo familia Suthalaitarum: Becher, à quo familia Becheritarum, Thehen, à quo familia Thehenitarũ:
36 ¶Porrò filius Suthala fuit Heran, à quo familia He-
37 ranitarũ. ¶hæ sunt cognationes filiorum Ephraim, quarum numerus fuit triginta duo millia quingen-
38 torum. Isti sunt filij Ioseph per familias suas. ¶Filij
E Ben-iamin in cognationibus suis: Bela, à quo familia Belaitarum, Asbel, à quo familia Asbelitarum,
39 Achiram, à quo familia Achiramitarum: ¶Supham, à quo familia Suphamitarum: Hupham, à quo fami
40 lia Huphamitarum. ¶Filij Bela, Hered, & Noeman. De Hered, familia Hereditarum: de Noeman, fami-
41 lia Noemanitarum. ¶hi sunt filij Ben-iamin per cognationes suas, quorum numerus fuit quadragin-
42 taquinque millia sexcenti. ¶Filij Dan per cognationes suas: Suham à quo familia Suhamitarũ. hæ sunt
43 sunt cognationes Dan per familias suas: ¶omnes fuere Suhamitæ, quorum numerus erat sexaginta-
44 quatuor millia quadringentorum. ¶Filij Azer per cognationes suas: Iemna, à quo familia Iemnaitarum: Iessur, à quo familia Iessuitarum: Brie, à quo fa
45 milia Brieitarum. ¶Filij Brie: Heber à quo familia Heberitarum: & Melchi-el, à quo familia Melchieli
46 tarum. ¶Nomen autem filiæ Aser, fuit Sara. ¶hæ co-
47 gnationes filiorum Aser, & numerus eorum quinqua
F ginta-tria millia quadringenti. ¶Filij Nephtha-
48 li per cognationes suas: Iesiel, à quo familia Iesieli-
49 tarum: Guni, à quo familia Gunitarum: ¶Ieser, à quo familia Ieseritarum: Sellem, à quo familia Sellemi-
50 tarum: ¶hæ sunt cognationes filiorũ Nephthali per familias suas: quorum numerus quadraginta-quin-
51 que millia quadringentorum. ¶Ista est summa filiorum Israël qui recensiti sunt, sexcenta millia, & mil-
52 le septingẽti triginta. ¶Locutusq; est Dñs ad Moy-
53 sen, dicens. ¶Istis diuidetur terra iuxta numerum
54 vocabulorum in possessiones suas. ¶Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: singu-
55 lis sicut nunc recensiti sunt tradetur possessio: ¶ita duntaxat, vt sors terram tribubus diuidat & fami-
56 lijs. ¶Quicquid sorte contigerit, hoc vel plures acci
57 piant, vel pauciores. ¶Hic quoque est numerus filiorum Leui per familias suas: Gerson, à quo familia Gersonitarum: Caath, à quo familia Caathitarũ:
58 Merari, à quo familia Meraritarum. ¶hæ sunt fami-
G liæ Leui, Familia Lobni, familia Hebroni, familia Moholi, familia Musi, familia Core. At verò Caath
59 genuit Amram ¶qui habuit vxorem Iochabet filiã Leui, quæ nata est ei in Aegypto. hæc genuit Amrã viro suo filios, Aaron & Moysen, & Mariam soro-
60 rem eorum. ¶De Aaron orti sunt Nadab, & Abiu, &
61 Eleazar, & Ithamar: ¶quorum Nadab, & Abiu mortui sunt, cum obtulissent ignem alienum coram Do
62 mino. ¶Fueruntque omnes qui numerati sunt, vigintitria millia generis masculini ab vno mense & suprà: qui non sunt recensiti inter filios Israël, nec
63 eis cum cæteris data possessio est. ¶Hic est numerus filiorum Israël, qui descripti sunt à Moyse & Eleazaro sacerdote, in campestribus Moab supra Iorda
64 nem contra Iericho, ¶inter quos nullus fuit eorũ qui antè numerati sunt à Moyse, & Aaron in deserto

Exo.6. c. 17. — Exo. 2. a. 6. c. 20. — Sup. 3. a. Leu. 10. a. 1. Par. 24. a. — quia 2. — 1. Cor. 10. a. 6.

65 Sinai, ¶Prædixerat enim Dominus quòd omnes morerentur in solitudine. Nullusque remansit ex eis, nisi Caleb filius Iephone, & Iosue filius Nun.

Supr. 14. d. 24.

CAPVT XXVII.

1 A Ccesserunt autem filiæ Salphaad, filij Hepher, filij Galaad, filij Machir, filij Manasse, qui fuit filius Ioseph: quarum sunt nomina Maala, & Noa, & Hegla,
2 & Melcha & Thersa: ¶Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote, & cunctis principibus populi ad hostium tabernaculi fœderis, atque di-
3 xerunt: ¶Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione quæ concitata est contra Dominum sub Core, sed in peccato suo mortuus est: hic
4 non habuit mares filios. ¶Cur tollitur nomen illius de familia sua, quia non habet filium? Date nobis
5 possessionem inter cognatos patris nostri: ¶Retu-
B litque Moyses causam earum ad iudicium Domi-
6 ni. ¶Qui dixit ad eum: Iustam ¶rem postulant fi-
7 liæ Salphaad: da eis possessionem inter cognatos
8 patris sui, & ei in hæreditatem succedant. ¶Ad filios autem Israël loqueris hæc: Homo cùm mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hæ-
9 reditas. ¶si filiam non habuerit, habebit successores
10 fratres suos. ¶quod si & fratres non fuerint, dabi-
11 tis hæreditatem fratribus patris eius. ¶sin autem nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi sunt. eritque hoc filijs Israel sanctum lege perpetua, sicut præcepit Dominus Moysi. Di-
12 xit quoque Dominus ab Moysen: ¶Ascende in mon
C tem istum Abarim: & contemplare inde terram
13 quam daturus sum filijs Israël. ¶cumque videris eam, ibis & tu ad populum tuum, sicut iuit frater
14 tuus Aaron: ¶quia offendistis me in deserto Sin in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. hæ sunt aquæ con-
15 tradictionis in Cades deserti Sin. ¶Cui respondit
16 Moyses: ¶Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem qui sit super multitudinem
17 hanc: ¶& possit exire & intrare ante eos, & educe-
D re eos vel introducere, ne sit populus Domini si-
18 cut oues absque pastore. ¶Dixitque Dominus ad eum: ¶Tolle Iosue filium Nun virum in quo est Spiritus-Dei, & pone manum tuam super eum.
19 ¶Qui stabit coram Eleazaro sacerdote, & omni
20 multitudine, ¶& dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis
21 synagoga filiorum Israël. ¶Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum: ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipse, & omnes filij Israel cum eo, & cætera mul-
22 titudo. ¶Fecit Moyses, vt præceperat Dominus. Cumq; tulisset Iosue, statuit eũ co-
23 ram Eleazaro sacerdote & omni frequentia populi. ¶Et impositis capiti eius manibus, cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus.

Supr. 26. d. 33. Infra. 36. a. Iosu. 17. a. — Sup. 16. a. e. 32. — Deut. 32. g. 48. Sup. 20. b. 12. — Moyses 8. Deu. 3. 18. 4.

CAPVT XXVIII.

1 A D Ixit quoque Dominus ad Moyſen: ?Præcipe filijs Iſrael, & dices ad eos: Oblatio- 2 nem meam & panes, & incenſum odoris 3 ſuauiſsimi offerte per tempora ſua. ?Hæc ſunt ſacrificia quæ offerre debetis, Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocauſtum 4 ſempiternum: ?vnum offeretis manè: & alterum 5 ad veſperum: ?decimam partem epbi ſimilæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſſimo, & habeat quartam par- 6 tem hin. ?holocauſtum iuge eſt quod obtuliſtis in monte Sinai in odorem ſuauiſſimum incenſi Domi- 7 ni. ?& libabitis vini quartam partem hin per agnos 8 ſingulos in ſanctuario Domini. ?Alterumque agnũ ſimiliter offeretis ad veſperam iuxta omnem ritum ſacrificij matutini, & libamentorum eius oblatio- 9 nem ſuauiſſimi odoris Domino. ?‖Die autem Sab- B bathi offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas ſimilę oleo conſperſę in ſacrificio, 10 & liba, ?quæ ritè funduntur per ſingula Sabbatha 11 in holocauſtum ſempiternum. ?In calendis autem, id eſt in menſium exordijs, offeretis holocauſtum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, 12 agnos anniculos ſeptem immaculatos, ?& tres decimas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrificio per ſingulos vitulos. & duas decimas ſimilæ oleo conſper- 13 ſæ per ſingulos arietes: ?& decimam decimæ ſimilæ ex oleo * in ſacrificio per agnos ſingulos. holocauſtum ſuauiſſimi odoris, atque incenſi eſt Domino. 14 ?Libamenta autem vini quæ per ſingulas fundenda ſunt victimas, iſta erunt: Media pars hin per ſingulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnũ, hoc C erit holocauſtum per omnes menſes, qui ſibi anno 15 vertente ſuccedunt. ?Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocauſtum ſempiternum 16 cum libamentis ſuis. ?Menſe autem primo, quarta- 17 decima die menſis, Phaſe Domini erit, ?& quintadecima die ſolennitas: ſeptem diebus veſcentur a- 18 zymis. ?Quarũ dies prima venerabilis & ſancta erit, 19 omne opus ſeruile non facietis in ea. ?Offeretisque incenſum holocauſtum Domino vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos immacula- 20 tos ſeptem: ?& ſacrificia ſingulorũ ex ſimila quæ cõſperſa ſit oleo, tres decimas per ſingulos vitulos, & 21 duas decimas per arietem, ?& decimam decimæ 22 per agnos ſingulos, id eſt, per ſeptem agnos: ?Et hir- 23 cum pro peccato vnum, vt expietur pro vobis: ?pręter holocauſtum matutinum quod ſemper offere- 24 tis. ?Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum in fomitem ignis, & in odorem ſuauiſſimum Domino, D qui ſurget de holocauſto, & de libationibus ſingu- 25 lorum. ?Dies quoque ſeptimus celeberrimus, & ſanctus erit vobis: omne opus ſeruile non facietis in 26 eo. ?Dies etiam primitiuorum quando offeretis nouas fruges Domino expletis hebdomadibus, venerabilis & ſancta erit: omne opus ſeruile non facie- 27 tis in ea. ?Offeretisque holocauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, & agnos anniculos immaculatos ſe- 28 ptem: ?atque in ſacrificijs eorum ſimilæ oleo cõſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, per arietes 29 duas. ?per agnos decimam decimæ, qui ſimul ſunt 30 agni ſeptem. ?hircum quoq; * qui mactatur pro ex- 31 piatione: ?pręter holocauſtum ſempiternũ, & liba eius. Immaculata offeretis oĩa cũ libationibus ſuis.

Exod.19.f.8.
Mat. 12.a.3.
* conſperſæ 8.
Exo.23 d.21. Leui.23.a.5.
Deu.15.a.3.
* vnum 2.

CAPVT XXIX.

1 A M Enſis etiam ſeptimi prima dies venerabilis & ſancta erit vobis. omne opus ſeruile non facietis in ea, quia dies clangoris 2 eſt & tubarum. ?Offeretisque holocauſtum in odorem ſuauiſſimum Domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum, & agnos anniculos 3 immaculatos ſeptem: ?& in ſacrificijs eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, 4 duas decimas per arietem, ?vnam decimam per a- 5 gnum, qui ſimul ſunt agni ſeptem: ?& hircũ pro pec- 6 cato, qui offertur in expiationem populi, ?pręter holocauſtum calendarum cum ſacrificijs ſuis, & holocauſtum ſempiternum cum libationibus ſolitis. Eiſdẽ cęremonijs offeretis in odorẽ ſuauiſſimũ incen- 7 ſum Dño. ?‖Decima quoq; dies mẽſis huius ſeptimi erit vobis ſancta, atque venerabilis & affligetis aĩas 8 veſtras: omne opus ſeruile nõ facietis in ea. ?Offeretisq; holocauſtũ Dño in odorẽ ſuauiſſimũ vitulũ de armẽto vnũ, arietẽ vnũ, agnos anniculos immacula- 9 tos ſeptẽ. ?& in ſacrificijs eorũ ſimilæ oleo cõſper- B ſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas 10 per arietẽ, ?decimã decimæ per agnos ſingulos, qui 11 ſunt ſimul agni ſeptem: ?& hircum pro peccato, abſque his quæ offerri pro delicto ſolẽt in expiationẽ, & holocauſtum ſẽpiternum, & ſacrificio & libami- 12 nibus eorum. ?Quintadecima verò die menſis ſeptimi, quæ vobis ſancta erit atque venerabilis, omne opus ſeruile non facietis in ea, ſed celebrabitis ſo- 13 lẽnitatẽ Dño, ſeptẽ diebus. ?Offeretisq; holocauſtũ in odorẽ ſuauiſſimũ Dño, vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos ĩmaculatos qua- 14 tuordecim: ?& in libamẽtis eorũ ſimilæ oleo cõſperſę tres decimas ꝑ vitulos ſingulos, qui ſunt ſimul vituli tredecĩ: & duas decimas arieti vno, id eſt, ſimul 15 arietibus duobus: ?& decimã decimę agnis ſingulis, 16 q̃ ſunt ſimul agni quatuordecim: ?& hircũ pro pcõ. abſq; holocauſto ſempiterno, & ſacrificio, & libami- 17 ne eius. ?In die altero offeretis vitulos de armento C duodecim, arietes duos, agnos anniculos immacu- 18 latos quatuordecim: ?ſacrificiaq; & libamina ſingu- 19 lorũ ꝑ vitulos & arietes & agnos ritè celebrabitis, ?& hircũ pro pcõ, abſq; holocauſto ſempiterno, ſacrifi- 20 cioq; & libamine eius. ?Die tertio offeretis vitulos vndecim, arietes duos, agnos anniculos immacula- 21 tos quatuordecim: ?ſacrificiaq; & libamina ſingulorũ per vitulos & arietes, & agnos ritè celebrabitis: 22 ?& hircũ pro peccato. abſq; holocauſto ſempiter- 23 no, ſacrificioque & libamine eius. ?Die quarto offeretis uitulos decem, arietes duos, agnos anniculos 24 immaculatos quatuordecim: ?ſacrificiaque & libamina ſingulorum per uitulos, & arietes & agnos ri- 25 tè celebrabitis: ?& hircũ pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque & eius libamine. 26 ?Die quinto offeretis uitulos nouem, arietes duos, 27 agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ?ſacrificiaque & libamina ſingulorum per uitulos & 28 arietes & agnos ritè celebrabitis: ?& hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrifi- 29 cioque eius & libamine. ?Die ſexto offeretis ui- D tulos octo, arietes duos, agnos anniculos imma- 30 culatos quatuordecim: ?ſacrificiaque & libamina ſingulorum per uitulos & arietes, & agnos ritè 31 celebrabitis: ?& hircum pro peccato. abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioque eius, & libami-

Leui.23.d.24.
Leui.16.g.30. & 23 d.27.

32 ne. ¶ Die septimo offeretis vitulos septem, & arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: 33 ¶ sacrificiaq; & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis; 34 ¶ & hircum pro peccato. absq; holocausto sempiterno, sacrificioq; eius & libamine. 35 ¶ Die octauo, qui est celeberrimus, omne opus seruile non facietis, 36 ¶ offerentes holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos septem: 37 ¶ sacrificiaq; & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis: 38 ¶ & hircum pro peccato. absq; holocausto sempiterno, sacrificioq; eius & libamine. 39 ¶ Hæc offeretis Domino in solennitatibus vestris. præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis.

CAPVT XXX.

1 A Narrauitq; Moyses filiis Israël omnia quæ ei Dominus imperarat, 2 ¶ & locutus est ad Principes tribuum filiorum Israël: Iste est sermo quem præcepit Dominus: 3 ¶ Si quis virorum votum Domino vouerit, aut se constrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit, implebit. 4 ¶ Mulier si quippiam vouerit, & se constrinxerit iuramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari: 5 ¶ si cognouerit pater votum quod pollicita est, & iuramentum quo obligauit animam suam, & tacuerit; B voti rea erit: quicquid pollicita est, & iurauit, 6 opere complebit. ¶ Sin autem statim vt audierit, contradixerit pater; & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quòd 7 contradixerit pater. ¶ Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, & semel de ore eius verbum egrediēs 8 animam eius obligauerit iuramento: ¶ quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetq; 9 quodcunque promiserat. ¶ Sin autem audiens C statim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbaq; quibus obstrinxerat animam suā: 10 propitius erit ei Dominus. ¶ Vidua & repudiata 11 quicquid vouerint, reddent. ¶ Vxor in domo viri 12 cum se voto constrinxerit & iuramento, ¶ si audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit sponsioni; reddet 13 quodcunq; promiserat. ¶ Sin autem extemplo contradixerit, nō tenebitur promissionis rea: quia ma- 14 ritus contradixit, & Dominus ei propitius erit. ¶ Si D vouerit, & iuramento se constrinxerit, vt per ieiunium vel cæterarum rerum abstinentiam affligat animam suam: in arbitrio viri erit siue faciat, siue 15 non faciat. ¶ quòd si audiens vir tacuerit, & in alteram diem distulerit sententiam: quicquid vouerat atque promiserat, reddet: quia statim vt audiuit, 16 tacuit. ¶ Sin autem contradixerit postquàm rescivit, 17 portabit ipse iniquitatem eius. ¶ Istę sunt leges quas constituit Dominus Moysi inter virum & vxorem, inter patrem & filiam quæ in puellari adhuc ætate est, vel quę manet in parentis domo.

CAPVT XXXI.

1 A Locutusq; est Dominus ad Moysen, dicēs: 2 ¶ | Vlciscere prius filios Israël de Madianitis, & sic colligēris ad populum tuum. 3 ¶ Statimq; Moyses: Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint vltionem Domini expetere de Madianitis. 4 ¶ mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israël, qui mittantur ad bel- 5 lum. ¶ Dederuntq; millenos de singulis tribubus, id 6 est, duodecim millia expeditorum ad pugnā. ¶ quos misit Moyses cum Phinees filio Eleazari sacerdotis, vasaq; sancta, & tubas ad clangendum tradidit 7 ei. ¶ Cumq; pugnassent contra Madianitas, atq; vi- 8 cissent, omnes mares occiderunt, ¶ & | reges eorum Eui & Recem & Sur & Hur & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium Beor interfe- 9 cerunt gladio. ¶ Ceperuntque mulieres eorum & B paruulos, omniaq; pecora & cunctam supellectilem: quicquid habere potuerant, depopulati sunt: 10 ¶ tam vrbes, quàm viculos, & castella flamma con- 11 sumpsit. ¶ Et tulerunt prædam, & vniuersa quæ ce- 12 perant tam ex hominibus, quàm ex iumentis, ¶ & adduxerunt ad Moysen & Eleazarum sacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Israël: reliqua autem vtēsilia portauerunt ad castra in campestri- 13 bus Moab, iuxta Iordanem contra Iericho. ¶ Egressi sunt autem Moyses & Eleazar sacerdos, & omnes principes synagogæ in occursum eorum extra ca- 14 stra. ¶ Iratusq; Moyses principibus exercitus, tri- C bunis & centurionibus qui venerant de bello, ¶ ait: 15 Cur fœminas reseruastis? ¶ Nónne istæ sunt quæ 16 | deceperunt filios Israël ad suggestionem Balaam, & præuaricari vos fecerunt in Dominum super pec- 17 cato Phogor, vnde & percussus est populus? ¶ Ergo cunctos interficite quicquid est generis masculini, etiam in paruulis: & mulieres, quę nouerunt viros 18 in coitu, iugulate: ¶ puellas autem & omnes fœ- 19 minas virgines reseruate vobis, ¶ & manete extra castra septem diebus. Qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio & septimo. 20 ¶ Et de omni prǣda siue vestimētum fuerit, siue vas, & aliquid in vtēsilia præparatum, de caprarum pel- 21 libus & pilis & ligno expiabitur. ¶ Eleazar quoque sacerdos ad viros exercitus, qui pugnauerant, sic locutus est: Hoc est pręceptum legis quod | man- 22 dauit Dñs Moysi: ¶ Aurum & argentum & ęs & ferrum & plumbum & stannum, ¶ & omne quod po- 23 test transire per flammas, igne purgabitur: quicquid autem ignem non potest sustinere, aqua expiatio- 24 nis sanctificabitur, ¶ & lauabitis vestimenta vestra D die septimo, & purificati postea castra intrabitis. 25 ¶ Dixit quoq; Dñs ad Moysen: ¶ *Tollite summam 26 eorum quæ capta sunt ab hoīe vsq; ad pecus, tu & 27 Eleazar sacerdos & principes vulgi: ¶ diuidesq; ex ęquo prędam inter eos qui pugnauerunt, egressiq; sunt ad bellū, & inter oēm reliquam multitudinem, 28 ¶ & separabis partem Dño ab his qui pugnauerunt & fuerunt in bello, vnā animam de quingentis tam 29 ex hominibus, q̄ ex bobus & asinis & ouibus, ¶ & dabis eam Eleazaro sacerdoti, quia primitiæ Dñi 30 sunt. ¶ Ex media quoq; parte filiorum Israël acci- E pies quinquagesimum caput hoīum & boū & asinorum & ouium, cunctorumq; animantiū: & dabis ea Leuitis q̄ excubāt in custodiis tabernaculi Dñi. 31 ¶ Feceruntq; Moyses, & Eleazar,* sicut pręceperat 32 Dñs. ¶ Fuit autem prǣda, quam exercitus ceperat, 33 ouiū sexcenta septuagintaquinq; millia, ¶ boum se- 34 ptuagintaduo millia, ¶ asinorum sexaginta millia & 35 mille: ¶ animæ hominum sexus fœminei, quæ non 36 cognouerant viros, triginta duo millia. ¶ Dataque est media pars his qui in prælio fuerant, ouium 37 trecentatriginta septem millia quingentæ: ¶ è quibus in partem Domini supputatæ sunt oues sex-

Margin notes: | Sup. 25. d. 17. | | Iof. 13. c. 28. | | Sup. 24. a. 2. | | Leuit. 6. d. 11. | * Tolle 4. | * sacerdos 5.

38 cetæ septuagintaquinque. ¶Et de bobus trigintasex
F millibus, boues septuaginta & duo: ¶& de asinis tri-
39 ginta millibus quingentis, asini sexaginta vnus: ¶de
40 animabus hominum sexdecim millibus, cesserunt
41 in partem Domini triginta duæ animæ. ¶Tradiditq;
Moyses numerum primitiarum Domini Eleazaro
42 sacerdoti, sicut fuerat ei imperatum, ¶ex media par
te filiorum Israël, quam separauerat his qui in præ-
43 lio fuerant. ¶De media verò parte quæ contigerat
reliquæ multitudini, id est, de ouibus trecentistri-
44 gintaseptem millibus quingentis, ¶& de bobus tri-
45 gintasex millibus, ¶& de asinis triginta millibus
46 quingentis, ¶& de hominibus sexdecim millibus,
47 ¶tulit Moyses quinquagesimum caput, & dedit Le-
uitis qui excubabant in tabernaculo Domini, sicut
G præceperat Dominus. ¶Cumq; accessissent princi-
48 pes exercitus ad Moysen, & tribuni, centurionesq;,
49 ¶dixerunt: Nos serui tui recensuimus numerum pu-
gnatorum, quos habuimus sub manu nostra: & ne
50 vnus quidem defuit. ¶Ob hanc causam offerimus in
donariis Domini singuli quod in præda auri potui-
mus inuenire, periscelides & armillas, annulos &
dextralia ac murenulas, vt deprecetis pro nobis
51 Dominum. ¶Susceperuntq; Moyses & Eleazar sa-
52 cerdos omne aurum in diuersis speciebus, ¶*pon-
do* sexdecim millia septingentos quinquaginta si-
53 clos, à tribunis & centurionibus. ¶Vnusquisq; enim
54 quod in præda rapuerat, suum erat. ¶Et susceptum
intulerunt in tabernaculum testimonij, in monu-
mentum filiorum Israël coram Domino.

* pondere sanctuarij

CAPVT XXXII.

1 A Filij autem Ruben, & Gad habebant peco-
ra multa, & erat illis in iumentis infini-
ta substantia. Cumq; vidissent Iazer, &
Galaad aptas animalibus alēdis terras,
2 ¶venerūt ad Moysen, & ad Eleazarum sacerdotem,
3 & principes multitudinis, atq; dixerunt: ¶Ataroth,
& Dibon, & Iazer, & Nemra, Hesebon, & Eleale, &
4 Saban, & Nebo, & Beon, ¶terra quam percussit Do-
minus in conspectu filiorum Israël, regionis huber-
rimæ est ad pastum animalium: & nos serui tui ha-
5 bemus iumēta plurima: ¶precamurq; si inuenimus
gratiam coram te; vt des nobis famulis tuis eam in
possessionem, nec facias nos transire Iordanem.
6 ¶Quibus respondit Moyses: Nunquid fratres vestri
7 ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis? ¶Cur subuer-
B titis mentes filiorum Israël, ne transire audeant in
8 locum quem eis daturus est Dominus? ¶nónne ita
egerunt patres vestri, quando misi de Cades-barne
9 ad explorandam terram? ¶|Cumq; venissent vsque
ad Vallem-botri, lustrata omni regione, subuerte-
runt cor filiorum Israël, vt non intrarent fines quos
10 eis Dominus dedit. ¶Qui iratus iurauit, dicens:
11 ¶|Si videbunt homines isti qui ascenderunt ex Ae-
gypto à viginti annis & suprà, terram quam sub iu-
ramento pollicitus sum Abraham, Isaac, & Iacob:
12 noluerunt sequi me, ¶præter Caleb filium Iéphone
C Cenezeum, & Iosue filium Nun: isti impleuerunt
13 voluntatem meam. ¶Iratusque Dominus aduersum
Israël, circunduxit eum per desertum quadraginta
annis, donec cōsumeretur vniuersa generatio quæ
14 fecerat malum in conspectu eius. ¶Et ecce, inquit,
vos surrexistis pro patribus vestris, incrementa &
alumni hominū peccatorum, vt augeretis furorem
15 Domini contra Israël. ¶Quòd si nolueritis sequi
eum, in solitudine populum derelinquet, & vos
16 causa eritis necis omnium. ¶At illi propè acceden-
tes, dixerunt: Caulas ouium fabricabimus, & sta-
bula iumentorum, paruulis quoq; nostris vrbes mu
17 nitas: ¶nos autem ipsi armati, & accincti pergemus
ad prælium ante filios Israël, donec introducamus
eos ad loca sua. Paruuli nostri, & quicquid habere
possumus, erunt in vrbibus muratis, propter habi-
18 tatorum insidias. ¶Non reuertemur in domos no-
D stras, vsque dum possideant filij Israël hęreditatem
19 suam: ¶nec quicquam quęremus trans Iordanem,
quia iam habemus nostram possessionem in orien-
20 tali eius plaga. ¶Quibus Moyses ait: |Si facitis quod
promittitis, expediti pergite coram Domino ad
21 pugnam: ¶& omnis vir bellator armatus Iordanem
transeat, donec subuertat Dominus inimicos suos,
22 ¶& subijciatur ei omnis terra: tunc eritis inculpa-
biles apud Dominum & apud Israël, & obtinebitis
23 regiones quas vultis coram Domino. ¶Sin autem
E quod dicitis, non feceritis, nulli dubium est quin
peccetis in Deum: & scitote quoniam peccatum ve-
24 strum apprehendet vos. ¶Aedificate ergo vrbes
paruulis vestris, & caulas & stabula ouibus ac iu-
25 mentis: & quod polliciti estis, implete. ¶Dixe-
runtque filij Gad & Ruben ad Moysen. Serui tui
sumus: faciemus, quod iubet Dominus noster.
26 ¶Paruulos nostros & mulieres, & pecora, ac iumen-
27 ta relinquemus in vrbibus Galaad: ¶nos autem fa-
muli tui omnes expediti pergemus ad bellum, si-
28 cut tu domine loqueris. ¶|Præcepit ergo Moyses
Eleazaro sacerdoti, & Iosue filio Nun, & principi-
bus familiarum per tribus Israël, & dixit ad eos:
29 ¶Si transierint filij Gad, & filij Ruben vobiscū Ior-
danem omnes armati ad bellum coram Domino,
& vobis fuerit terra subiecta; date eis Galaad in
30 possessionem. ¶Sin autem noluerint transire armati
F vobiscum in terram-Chanáan, inter vos habitandi
31 accipiant loca. ¶Responderuntque filij Gad, & filij
Ruben: Sicut locutus est Dominus seruis *suis*,
32 ita faciemus; ¶ipsi armati pergemus coram Domi-
no in terram-Chanáan, & possessionem iam susce-
33 pisse nos confitemur trans Iordanem. ¶|Dedit ita-
que Moyses filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui
Manasse filij Ioseph, regnū Sehon regis Amorrhæi,
& regnum Og, regis Basan, -&* terram eorum cum
34 vrbibus suis per circuitum. ¶Igitur extruxerunt fi-
35 lij Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer, ¶& Roth,
36 & Sophan, & Iazer, & Iegbaa, ¶& Beth-nemra, &
Beth-aran, vrbes munitas, & caulas pecoribus suis.
37 ¶Filij verò Ruben ędificauerunt Hesebon, & Elea-
38 le; & Chariatháim, ¶& Nabo, & Baalmeon versis
nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabu-
39 la vrbibus quas extruxerant. ¶|Porrò filij Machir,
filij Manasse perrexerunt in Galaad, & vastauerunt
40 eam interfecto Amorrhæo habitatore eius. ¶De-
dit ergo Moyses terram-Galaad Machir filio Ma-
41 nasse, qui habitauit in ea. ¶Iair autem filius Ma-
nasse abijt, & occupauit vicos eius, quos ap-
pellauit Hanoth-Iair: id est, villas Iair.
42 ¶Nobe quoque perrexit, & appre-
hendit Chanath cum viculis
suis: vocauitque eam
ex nomine suo
Nobe.

Marginal notes: |Sup. 13. c. 14 — |Sup. 14. c. 28. — |Iosu. 1. c. 13. — |Iosu. 4. c. 10. — *suis 1. — |Iosu. 13. b. & 22. a. 4. Deut. 3. b. 12. — -1. — |Gen. 50. d. 23.

CAPVT XXXIII.

1 HAE sunt mansiones filiorum Israël, qui
A egressi sunt de Aegypto per turmas suas
2 in manus Moysi & Aaron: ¶ quas descripsit Moyses iuxta castrorum loca,
3 quæ Domini iussione mutabant. ¶ ‖ Profecti igitur de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi, fecerunt altera die Phase filij Israel in ma-
4 nu excelsa, videntibus cunctis Aegyptijs, ¶ & sepelientibus primogenitos quos percusserat Dominus
5 (nam & in dijs eorũ exercuerat vltionem) ¶ castra-
6 metati sunt in Socoth. ¶ Et de Socoth venerunt in
7 Ethan, quæ est in extremis finibus solitudinis: ¶ ‖ Inde egressi venerunt cõtra Phi-hahiroth, quæ respicit Beel-sephon, & castrametati sunt ante Magda-
8 lum. ¶ ‖ Profectiq; de Phi-hahiroth, transierunt per
B medium mare in solitudinem, & ambulantes tribus diebus per desertum Ethan, castrametati sunt in
9 Mara. ¶ Profectique de Mara, venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & palmæ septua-
10 ginta: ibiq; castrametati sunt. ¶ Sed & inde egressi,
11 fixerunt tentoria super Mare-rubrum. ¶ ‖ Profectiq; de Mari-rubro, castrametati sunt in deserto Sin.
12 ¶ Vnde egressi, venerunt in Daphca. ¶ ‖ Profectiq;
13 de Daphca, castrametati sunt in Alus. ¶ ‖ Egressiq;
14 de Alus, in Raphidim fixêre tentoria, vbi populo
15 defuit aqua ad bibendum. ¶ Profectique de Raphi-
16 dim, castrametati sũt in deserto Sinai. ¶ Sed & de so-
C litudine Sinai egressi, venerunt ad Sepulchra con-
17 cupiscentiæ. ¶ Profectiq, de Sepulchris concupi-
18 scentiæ, castrametati sunt in Haseroth. ¶ ‖ Et de Ha-
19 seroth venerunt in Rethma. ¶ Profecti de Rethma,
20 castrametati sunt in Remon-phares. ¶ ‖ Vnde egres-
21 si, venerunt in Lebna. ¶ De Lebna castrametati sunt
22 in Ressa. ¶ Egressique de Ressa, venerunt in Ceela-
23 tha. ¶ Vnde profecti, castrametati sunt in monte Se-
24 pher. ¶ Egressi de monte Sepher, venerunt in Hara-
25 da. ¶ Inde proficiscentes, castrametati sunt in Ma-
26 celoth. ¶ Profectiq; de Maceloth, venerunt in Thá-
27 ath. ¶ De Tháath castrametati sunt in Thare. ¶ Vn-
28 de egressi, fixêre tentoria in Methca. ¶ Et de Meth-
29 ca castrametati sunt in Hesmona. ¶ ‖ Profectiq; de
D Hesmona, venerunt in Moseroth. Et de Moseroth
30 castra metati sunt in Bene-iaacã. ¶ Profectique de
31 Bene-iaacã, venerunt in montem Gadgad. ¶ Vn-
32 de profecti, castrametati sunt in Ierebátha. ¶ Et de
33 Ierebátha venerunt in Hebrona. ¶ Egressiq; de He-
34 brona, castrametati sunt in Asion-gaber. ¶ Inde pro-
35 fecti, venerunt in desertum Sin, hæc est Cades.
36 ¶ ‖ Egressique de Cades, castrametati sunt in mon-
37 te Hor, in extremis finibus Terræ-Edon. ¶ ‖ Ascen-
E ditque Aaron sacerdos in montem Hor, iubente
38 Domino: & ibi mortuus est anno quadragesimo egressionis filiorum Israël ex Aegypto, mense quin-
39 to, prima die mensis, ¶ cùm esset annorum centum
40 vigintitrium. ¶ ‖ Audiuitque Chananæus rex Arad, qui habitabat ad meridiem, in terram-Chanáan ve-
41 nisse filios Israël. ¶ Et profecti de mõte Hor, castra-
42 metati sunt in Salmona. ¶ Vnde egressi, venerunt in
43 Phunon. ¶ ‖ Profectique de Phunon, castrametati
44 sunt in Oboth. ¶ Et de Oboth venerunt in Ie-aba-
45 rim, quæ est in finibus Moabitarum. ¶ Profectique
F de Ie-abarim, fixêre tentoria in Dibon-Gad. ¶ Vn-
46 de egressi, castrametati sũt in Helmon-deblathaim.
47 ¶ Egressique de Helmon-deblathaim, venerunt ad
48 montes Abarim contra Nabo. ¶ Profectiq; de montibus Abarim, transierunt ad campestria Moab, su-
49 pra Iordanem, contra Iericho. ¶ Ibique castrametati sunt de Beth-simoth vsque ad Abelsatim in pla-
50 nioribus locis Moabitarum. ¶ vbi locutus est Do-
51 minus ad Moysen: ¶ Præcipe filijs Israël, & dic ad eos: Quando transieritis Iordanem, intrantes Ter-
52 ram-Chanáan, ¶ disperdite cunctos habitatores terræ illius: confringite titulos, & statuas comminuite,
53 atque omnia excelsa vastate, ¶ mundantes Terram,
G & habitantes in ea: ego enim dedi vobis illam in pos-
54 sessionem, ¶ quam diuidetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem, & paucioribus angustiorem. Singulis, vt sors ceciderit, ita tribuetur hæreditas. Per tri-
55 bus & familias possessio diuidetur. ¶ Sin autem nolueritis interficere habitatores Terræ: qui remanserint, erunt vobis quasi claui in oculis, & lanceæ in lateribus, & aduersabuntur vobis in terra habita-
56 tionis vestræ: ¶ & quicquid illis cogitaueram facere, vobis faciam.

Marginal notes: ‖ Exo. 12. f. 37. –3. ‖ Exo. 13. d. 20. ‖ Exo. 14. a. 22. ‖ Exo. 15. a. 17. ‖ Exo. 16. a. 1. Exo. 17. a. 1. ‖ Exo. 19. a. 1. ‖ Sup. 11. g. 35. ‖ Sup. 13. a. 1. ‖ Deu. 10. b. 6. ‖ Supr. 20. d. 22. 25. ‖ Deu. 32. g. 50. –3. ‖ Sup. 21. a. ‖ Sup. 21. c. 10. Deut. 7. a. Iosue 1. b. 11.

CAPVT XXXIIII.

1 LOcutusque est Dominus ad Moysen, di-
A cens: ¶ Præcipe filijs Israël, & dices ad
2 eos: Cùm ingressi fueritis Terram-Chanáan, & in possessionem vobis sorte ceci-
3 derit, his finibus terminabitur. ¶ ‖ Pars meridiana incipiet à solitudine Sin, quæ est iuxta Edon: & habebit terminos contra Orientem mare salsissimum:
4 ¶ qui circuibunt australem plagam per Ascensum-scorpionis, ita vt transeant in Senna, & perueniant ad Meridiem vsq; ad Cadesbarne, vnde egredientur confinia ad villam nomine Adar, & tendent vs-
5 que ad Asemona. ¶ ibitque per gyrum terminus ab Asemona vsque ad torrentem Aegypti, & magni
6 maris littore finietur. ¶ Plaga autem Occidentalis à
B mari magno incipiet, & ipso fine claudetur. ¶ Por-
7 rò ad septẽtrionalem plagam à mari magno termini incipient, peruenientes vsque ad montem altis-
8 simum, ¶ a quo * venient in Emath vsque ad termi-
9 nos Sedáda, ¶ ibuntque confinia vsque ad Zephrona, & villam Enan: hi erunt termini in parte Aqui-
10 lonis. ¶ Inde metabuntur fines contra Orientalem
11 plagam de villa Enan vsque Sephâma, ¶ & de Sephâma descendent termini in Reblatha cõtra fon-
C tem Caphnim: inde peruenient contra Orientem
12 ad mare Cenéreth, ¶ & tendent vsq; ad Iordanem, & ad vltimum salsissimo claudentur mari. Hanc ha-
13 bebitis terram per fines suos in circuitu. ¶ Præcepitque Moyses filijs Israël, dicens: Hæc erit terra quam possidebitis sorte, & quam iussit Dominus dari no-
14 uem tribubus & dimidiæ tribui. ¶ Tribus enim filiorum Ruben per familias suas, & tribus filiorũ Gad
15 iuxta cognationum numerum, media quoque ¶ tribus Manasse, id est, duæ semis tribus, acceperunt partem suam trans Iordanem cõtra Iericho ad Oriẽ-
16 talem plagam. ¶ Et ait Dominus ad Moysen: ¶ ‖ Hæc
17 sunt nomina virorum qui Terram vobis diuident,
18 Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, ¶ & singuli
D principes de tribubus singulis, ¶ quorum ista sunt
19 vocabula. De tribu Iuda, Caleph filius Iéphone.
20 ¶ De tribu Simeon, Samuel filius Ammiud. ¶ De
21 tribu Ben-iamin, Elidad filius Chaselon. ¶ De tri-
22 bu filiorum Dan, Bocci filius Iogli. ¶ Filiorum Io-
23 seph de tribu Manasse, Haniel filius Ephod. ¶ De

Marginal notes: ‖ Iosu. 15. a. * venies ‖ Ios. 14. a. 1.

tribu

24 tribu Ephraim, Camuel filius Sephthan. ? De tri-
25 bu Zabulon, Elisaphan filius Pharnach. ? De tribu
26 Issachar dux Phaltiel filius Ozan. ? De tribu Aser,
27 Ahiud filius Salomi. ? De tribu Nephthali, Phe-
28 dael filius Ammiud. ? Hi sunt quibus præceperat
29 Dominus vt diuiderent filijs Israel Terram Cha-
naan.

CAPVT XXXV.

1 HAc quoq; locutus est Dominus ad Moy-
A sen in campestribus Moab supra Iorda-
2 nem, contra Iericho: ? ‖ Præcipe filijs Israël, vt dent Leuitis de possessionibus
3 suis ? vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum: vt ipsi in oppidis maneant, & sub-
4 urbana sint pecoribus ac iumentis: ? quæ à muris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum
5 spacio tendentur: ? contra Orientem duo millia erunt cubiti, & cōtra Meridiem similiter erunt duo millia: ad mare quoque quod respicit ad Occidentem, eadem mensura erit, & septentrionalis plaga æquali termino finietur. eruntque vrbes in medio,
6 & foris suburbana. ? ‖ De ipsis autem oppidis, quæ Leuitis dabitis, sex erunt in fugitiuorum auxilia separata, vt fugiat ad ea qui fuderit sanguinem: & ex-
7 ceptis his alia quadragintaduo oppida, ? id est si-
8 mul quadragintaocto cum suburbanis suis. ? Ipsæque vrbes quæ dabuntur de possessionibus filiorum Israël, ab his qui plus habent, plures auferentur:
B & qui minus, pauciores. singuli iuxta mensuram
9 hæreditatis suæ dabunt oppida Leuitis. ? Ait Do-
10 minus ad Moysen: ? Loquere filijs Israël, & dices ad eos: ‖ Quando transgressi fueritis Iordanem in
11 Terram Chanaan, ? decernite quæ vrbes esse debeant in præsidia fugitiuorum, qui nolentes san-
12 guinem fuderint: ? in quibus cùm fuerit profugus, cognatus occisi non poterit eum occidere, donec stet in conspectu multitudinis, & causa illius iudi-
13 cetur. ? De ipsis autem vrbibus quæ ad fugitiuorum
14 subsidia separantur, ? tres erunt trans Iordanem,
15 & tres in Terra Chanaan, ? tam filijs Israël, quàm aduenis atque peregrinis, vt confugiat ad eas qui
16 nolens sanguinem fuderit. ? Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit, qui percussus est; reus erit
17 homicidij, & ipse morietur. ? Si lapidem iecerit, &
18 ictus occubuerit: similiter punietur. ? Si ligno per-
C cussus interierit, percussoris sanguine vindicabitur.
19 ? Propinquus occisi, homicidam interficiet: statim vt apprehenderit eum, 'interficietur'. ? ‖ Si per o-
20 dium quis hominem impulerit, vel iecerit quip-
21 piam in eum per insidias; ? aut cùm esset inimicus, manu percusserit, & ille mortuus fuerit: percussor homicidij reus erit. cognatus occisi statim vt inue-
22 nerit eum, iugulabit. ? Quod si fortuitu, -& absque
23 odio ? & inimicitijs quicquam horum fecerit, ? &
24 hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem & propinquum sanguinis quæ-
25 stio ventilata: ? liberabitur innocens de vltoris manu, & reducetur per sententiam in vrbem ad quam confugerat, manebitque ibi, donec sacerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est, moriatur. ? Si in-
26 terfector extra fines vrbium, quæ exulibus deputa-
D tæ sunt, ? fuerit inuentus & percussus ab eo qui vl-
27 tor est sanguinis; absque noxa erit qui eum occide-
28 rit. ? debuerat enim profugus vsque ad mortem Pontificis in vrbe residere. postquàm autem ille o-
29 bierit, homicida reuertetur in terram suam. ? Hæc sēpiterna erūt, & legitima in cūctis habitationibus
30 vestris. ? Homicida sub testibus punietur: ad vnius
31 testimonium nullus condemnabitur. ? Non accipietis precium ab eo qui reus est sanguinis, statim & ipse
32 morietur. ? Exules & profugi ante mortem Pōtificis
33 nullo modo in vrbes suas reuerti poterunt. ? Ne pol luatis terram habitationis vestræ quæ insontiū cruore maculatur, nec aliter expiari potest, nisi per eius
34 sanguinem qui alterius sanguinem fuderit. ? Atque ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum. ego enim sum Dominus, qui habito inter filios Israël.

CAPVT XXXVI.

1 ACcesserunt autem & principes familia-
A rum Galaad filij Machir, filij Manasse de stirpe filiorum Ioseph: locutique sunt Moysi coram principibus Israël, atque
2 dixerunt: ? ‖ Tibi Domino nostro præcepit Dominus, vt Terram sorte diuideres filijs Israël, & vt filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem
3 debitā patri: ? quas si alterius tribus homines vxores acceperint, sequetur possessio sua: & translata ad aliam tribum de nostra hæreditate minuetur:
4 ? atque ita fiet, vt cùm iubileus, id est, quinquage-
B simus annus remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio, & aliorum possessio ad alios
5 transeat. ? Respondit Moyses filijs Israël & Domino præcipiente, ait: Rectè tribus filiorum Ioseph lo-
6 cuta est. ? & hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est: ‖ Nubant quibus volunt, tan-
7 tùm vt suæ tribus hominibus: ? ne commisceatur
C possessio filiorum Israël de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent vxores de tribu & cognatione
8 sua: ? & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos ac-
9 cipient: vt hæreditas permaneat in familijs, ? nec
10 sibi misceantur tribus, sed ita maneant ? vt à Domino separatæ sunt. Feceruntque filij Salphaad, vt
11 fuerat imperatum: ? & nupserunt Maala, & Ther-
D sa, & Hegla, & Melcha, & Noa filijs patrui sui, ? de
12 familia Manasse, qui fuit filius Ioseph: & possessio quæ illis fuerat attributa, mansit in tribu &
13 familia patris earum. ? Hæc sunt mandata, atque iudicia, quæ mandauit Dominus per manum Moysi ad filios Israël in campestribus Moab supra Iordanem, contra Iericho.

‖Sup. 27. a. 1. Iosu. 17. a. 11.

‖Tob. 7. c. 15.

LIBRI NVMERI, FINIS.

LIBER DEVTERONOMII, HEBRAICE, HELLE-HADDEBARIM, id est, hæc ſunt verba.

CAPVT PRIMVM.

1 A HAec ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſraël trans Iordanem in ſolitudine campeſtri contra Mare rubrum, inter Pharã & Theophel & Laban & Haſeroth vbi auri eſt plurimum: 2 ¶ Vndecim diebus de Horeb per viam montis Seir vſque ad Gadeſ-barne. 3 ¶ Quadrageſimo anno, vndecimo menſe, prima die menſis locutus eſt Moyſes ad filios Iſraël omnia 4 quæ præceperat illi Dñs vt diceret eis: ¶ poſtquam percuſſit Sehon regem Amorrhæorum, qui habitauit in Heſebon: & Og regẽ Baſan, qui manſit in Aſtaroth, 5 & in Edrái ¶ trans Iordanem in Terra-Moab. 6 Cœpitq; Moyſes explanare legem & dicere: ¶ Do- B minus Deus noſter locutus eſt ad nos in Horeb, di- 7 cens: Sufficit vobis quod in hoc mõte manſiſtis: ¶ reuertimini & venite ad mõtem Amorrhęorum, & ad cætera quæ ei proxima ſunt campeſtria atq; montana & humilliora loca cõtra meridiem, & iuxta littus maris, Terram-Chananæorum, & Libani vſque ad 8 flumen magnum Euphraten. ¶ En, inquit, tradidi vobis: ingredimini & poſsidete eam, ſuper qua iurauit Dominus patribus veſtris Abraham, Iſaac, & Iacob, 9 vt daret illam eis, & ſemini eorũ poſt eos. ¶ Dixiq; vobis illo in tempore: Non poſſum ſolus ſuſtinere 10 vos: ¶ quia Dñs Deus veſter multiplicauit vos, & e- C ſtis hodie ſicut ſtellæ cœli, plurimi. ¶ (Dñs Deus pa- 11 trum veſtrorum addat ad hunc numerum multa mil- 12 lia, & benedicat vobis ſicut locutus eſt.) ¶ Non valeo ſolus negocia veſtra ſuſtinere, & pondus ac iurgia. 13 ¶ Date ex vobis viros ſapientes & gnaros, & quorũ conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris, vt ponã 14 eos vobis principes. ¶ Tunc rñdiſtis mihi: Bona res 15 eſt quã vis facere. ¶ Tuliq; de tribubus veſtris viros ſapientes & nobiles, & conſtitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac deca- 16 nos, qui docerent vos ſingula. ¶ Pręcepiq; eis, dicẽs: Audite illos & quod iuſtum eſt iudicate: ſiue ciuis 17 ſit ille, ſiue peregrinus. ¶ Nulla erit diſtantia perſonarum, ita paruum audietis vt magnum: nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt. D Quòd ſi difficile vobis viſum aliquid fuerit, referte 18 ad me, & ego audiã. ¶ Præcepiq; omnia quæ facere 19 deberetis. ¶ Profecti autem de Horeb, tranſiuimus per eremum terribilem & maximam ſolitudinem quam vidiſtis, per viam montis Amorrhæi, ſicut pręceperat Dominus Deus noſter nobis. Cumque ve- 20 niſſemus in Cadeſ-barne, ¶ dixi vobis: Veniſtis ad montem Amorrhæi, quem Dominus Deus noſter 21 daturus eſt nobis. ¶ Vide Terram quam Dominus Deus tuus dat tibi: aſcende & poſside eam, ſicut locutus eſt Dominus Deus noſter patribus tuis: noli ti- 22 mere, nec quicquam paueas: ¶ Et acceſsiſtis ad me omnes, atque dixiſtis: Mittamus viros qui conſiderent terrãm: & renuncient per quod iter debeamus 23 aſcendere, & ad quas pergere ciuitates. ¶ Cumq; mihi ſermo placuiſſet, miſi ex vobis duodecim viros, 24 ſingulos de tribubus ſuis. ¶ Qui cùm perrexiſſent, & aſcendiſſent in mõtana, venerunt vſque ad Vallem- 25 botri: & conſiderata terra ¶ ſumentes de fructibus eius vt oſtenderent vbertatem, attulerunt ad E nos, atque dixerunt: Bona eſt terra quam Domi- 26 nus Deus noſter daturus eſt nobis. ¶ Et noluiſtis aſcendere, ſed increduli ad ſermonem Domini Dei 27 noſtri, ¶ murmuraſtis in tabernaculis veſtris, atq; 28 dixiſtis: ¶ Odit nos Dominus, & idcirco eduxit nos de Terra-Aegypti, vt traderet nos in manu Amor- 29 rhæi, atque deleret. ¶ Quò aſcendemus? nuncij terruerunt cor noſtrum, dicentes: Maxima multitudo eſt, & nobis ſtatura procerior, vrbes magnæ, & ad cœlum vſque munitæ, filios Enacim vidimus ibi. 30 Et dixi vobis. ¶ Nolite metuere, nec timeatis eos: Dominus Deus qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pugnabit, ſicut fecit in Aegypto cunctis videnti- 31 bus, ¶ & in ſolitudine ipſi vidiſtis. Portauit te Dominus Deus tuus, vt ſolet homo geſtare paruulum filium ſuum in omni via per quam ambulaſtis, donec 32 veniretis ad locum iſtum. ¶ Et nec ſic quidem cre- 33 didiſtis Domino Deo veſtro, ¶ qui præceſsit vos in via, & metatus eſt locum in quo tentoria figere deberetis, nocte oſtendens vobis iter per ignem, &

Marginal notes: Nu. 21. c. 24. — Exo. 18. c. 19. — Ioan. 7. d. 24 — Infr. 16. d. 18. — Leuit. 19. c. 15. — Prou. 24. e. 24 — Eccle. 42. a. 2. — Iac. 2. a. 1. — Num. 13. a. 4. — Num. 13. d. 24. — veſtri 6. — Exo. 13. d. 21.

die

34 dic per columnā nubis. ? Cumq; audisset Dominus vocem sermonum vestrorum, iratus iurauit, & ait: 35 ? Non videbit quispiam de hominibus generationis huius pessimæ terram bonam, quam sub iuramento pollicitus sum patribus vestris, ? pręter Caleb filiū Iephone: ipse enim videbit eam, & ipsi dabo terram quam calcauit, & filijs eius, quia secutus est Dñm. 37 ? Nec miranda indignatio in populū, cum mihi quoque iratus Dñs propter vos, dixerit, | Nec tu ingredieris illuc: 38 ? Sed Iosue filius Nun minister tuus, ipse intrabit pro te, hunc exhortare & robora, & ipse sorte terram diuidet Israëli. 39 ? Paruuli vestri, de quibus dixistis quòd captiui ducerentur, & filij qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur: & ipsis dabo terram, & possidebunt eam. 40 ? Vos autem reuertimini & abite in solitudinem per viam Maris-rubri. 41 ? Et respōdistis mihi: Peccauimus Domino: ascēdemus & pugnabimus, sicut præcepit Dominus Deus noster. Cumq; instructi armis pergeretis in montē. 42 ? Ait mihi Dñs: Dic ad eos, Nolite ascendere, neq; pugnetis: nō enim sum vobiscū, ne cadatis corā inimicis vestris. 43 ? Locutus sum, & non audistis: sed aduersantes imperio Domini, & tumētes superbia ascendistis in montē. 44 ? Itaq; egressus Amorrhæus qui habitabat in mōtibus, & obuiā veniens, persecutus est vos, sicut solent apes persequi: & cęcidit de Seir vsque Horma. 45 ? Cumque reuersi ploraretis coram Domino, non audiuit vos, nec voci vestræ voluit acquiescere. 46 ? Sedistis ergo in Cades-barne multo tempore.

CAPVT II.

1 Profectiq; inde venimus in solitudinem, quæ ducit ad Mare-rubrum sicut mihi dixerat Dominus: & circuiuimus mōtem Seir longo tempore. 2 ? Dixitq; Dominus ad me: 3 ? Sufficit vobis circuire montem istum: ite contra aquilonem, 4 ? & populo præcipe, dicens: Trāsibitis per terminos fratrum vestrorū filiorum Esau, qui habitant in Seir, & timebunt vos. 5 ? Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos: neq; enim dabo vobis de terra eorum quantum potest vnius pedis calcare vestigium: quia in possessionem Esau dedi montem Seir. 6 ? Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis. 7 ? Dñs Deus tuus benedixit tibi in omni opere manuū tuarum: nouit iter tuum, quōmodo transieris solitudinem hanc magnam, per quadraginta annos habitās tecum Dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit. 8 ? Cumq; transissemus fratres nostros filios Esau, qui habitabant in Seir per viam cāpestrem de Elath, & de Asion-gaber, venimus ad iter quod ducit in desertum Moab. 9 ? Dixitq; Dominus ad me: Non pugnes contra Moabitas, nec ineas aduersus eos prælium: non enim dabo tibi quicquam de terra eorum, quia filijs Loth tradidi Ar in possessionem. 10 ? Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus, & validus, & tam excelsus vt de Enacim stirpe, 11 ? quasi gigantes crederentur, & essent similes filiorum Enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim. 12 ? In Seir autem prius habitauerunt Horrim: quibus expulsis atq; deletis habitauerunt filij Esau, sicut fecit Israël in terra possessionis suæ, quam dedit illi Dominus. 13 ? Surgentes ergo vt transiremus torrentem Zared, venimus ad eum. 14 ? Tempus autem quo ambulauimus de Cades-barne vsq; ad transitum torrentis Zared, triginta & octo annorum fuit: donec cōsumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut iurauerat Dñs: 15 ? cuius manus fuit aduersum eos, vt interirēt de castrorum medio. 16 ? Postquam autem vniuersi ceciderunt pugnatores, ? locutus est Dñs ad me, dicēs: 17 ? Tu transibis hodie terminos Moab, vrbem nomine Ar: 18 ? & accedēs in vicina filiorum Ammon, caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prælium: 19 nō enim dabo tibi de terra filiorum Ammon, quia filijs Loth dedi eam in possessionem. 20 ? Terra gigātum reputata est. & in ipsa olim habitauerunt gigantes, quos Ammonitæ vocant Zomzommim, 21 ? populus magnus, & proceræ lōgitudinis, sicut Enacim, quos deleuit Dñs à facie eorum: & fecit illos habitare pro eis, 22 ? sicut fecerat filijs Esau qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis tradens, quam possidēt vsq; in præsens. 23 ? Heuæos quoq; qui habitabant in Haserim vsque Gazan, Cappadoces expulerunt: qui egressi de Cappadocia deleuerunt eos, & habitauerunt pro illis. 24 ? Surgite & transite Torrentē Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehon regem Hesebon Amorrhæum, & terram eius incipe possidere, 25 & committe aduersus eum prælium. ? Hodie incipiam mittere terrorē atq; formidinē tuam in populos qui habitant sub omni cœlo, vt audito nomine tuo, paueant & in morē parturientiū cōtremiscant, 26 & dolore teneantur. ? Misi ergo nuncios de solitudine Cademoth ad Sehon regem Hesebon verbis pacificis dicens: 27 ? Transibimus per terram tuam, publica ^a gradiemur uia: non declinabimus neq; ad dexteram, neq; ad sinistrā. 28 ? Alimenta precio vende ^b nobis ut uescamur: aquā pecunia tribue, & sic ^b bibemus. 29 ? Tm est ut nobis concedas transitum, ? sicut fecerūt filij Esau, qui habitant in Seir, & Moabitæ qui morātur in Ar: donec ^c ueniamus ad Iordanem, & transeamus ad terram quam Dñs Deus noster daturus est nobis. 30 ? Noluitq; Sehon rex Hesebon dare nobis trāsitum: quia indurauerat Dñs Deus tuus spiritū eius, & obfirmauerat cor illius, ut traderetur in manus tuas, sicut nūc uides. 31 ? Dixitq; Dñs ad me: | Ecce cœpi tibi tradere Sehon & terram eius, incipe possidere eam. 32 ? Egressusque est Sehon obuiam nobis cum omni populo suo ad prælium in Iasa. 33 ? Et tradidit eū Dñs Deus noster nobis: percussimusq; eū cum filijs suis, & omni populo suo. 34 ? Cunctasq; urbes in tempore illo cepimus interfectis habitatoribus earū uiris ac mulieribus & paruulis, non reliquimus in eis quicquam. 35 ? Absq; iumentis, quæ in partem uenere prędantium: 36 & spolijs urbium, quas cepimus. ? ab Aroer, quæ est super ripam torrentis Arnon: * oppido quod in ualle situm est, usq; Galaad. Non fuit uicus, & ciuitas quę nostras effugeret manus: oēs tradidit Dominus Deus noster nobis: 37 ? Absq; terra filiorum Ammon ad quā non accessimus: & cunctis quæ adiacent torrenti Ieboc: & urbibus mōtanis, uniuersisq; locis, à quibus nos prohibuit Dñs Deus noster.

CAPVT III.

1 Itaq; conuersi ascendimus per iter Basan: egressusq; est Og rex Basan in occursum nobis cū populo suo ad bellādū in Edrai. 2 ? Dixitque Dominus ad me: Ne timeas eum: quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua: faciesque ei | sicut fecisti Sehon regi Amorrhæorum, qui habitauit in Hesebon. 3 ? Tradidit ergo Dominus Deus noster in manibus nostris

Marginalia: Nu. 14. — Nu. 20. b — Nu. 14. f. — Horrhæi — Nu. 21. d — ^a Trāsibo: gradiar via: non declinabo — ^b mihi vescar; bibam. — ^c Tantum est mihi. Veniā ad Iordanē, & transeā — 1 Amos 2. c. 9. — & 1. — Infra 29. 7. Nu. 21. g 33. — Nu. 21. e 24. Nu. 21. g 31.

nostris etiam Og regem Basan, & vniuersum populum eius; percussimusq; eos vsq; ad internecionem, 4 vastantes cunctas ciuitates illius vno tempore: nõ fuit oppidum, quod nos effugeret: sexaginta vrbes, 5 omnem regionem Argob regni Og in Basan. Cunctæ vrbes erant munitæ muris altissimis, portisque & vectibus, absque oppidis innumeris quæ non habebant muros. 6 Et deleuimus eos, sicut feceramus B Sehon regi Hesebon, disperdentes omnem ciuitatem, 7 virosq; ac mulieres & paruulos: iumenta autem 8 & spolia vrbium diripuimus. Tulimusq; illo in tempore terram de manu duorum regum Amorrhæorum, qui erant trans Iordanem à torrente Arnon vsq; ad montem Hermon, 9 quem Sidonij Sarion vocant, 10 & Amorrhæi Sanir: omnes ciuitates quæ sitæ sunt in planitie, & vniuersam terram Galaad & Basan vsque ad Selcha, & Edrai ciuitates regni Og in Basan. 11 Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus, qui est in Rabbath filiorum Ammon nouem cubitos habens longitudinis, & quatuor latitudinis, 12 ad mensuram cubiti virilis manus. Terramq; possedimus tempore illo ab Aroer, quæ est super ripā torrentis Arnon, vsque ad mediam partem montis Galaad: & ciuitates illius dedi Ruben & Gad. 13 Reliquam autem partem Galaad, & omnem Basan regni Og, tradidi mediæ tribui Manasse, omnem regionem Argob: cunctaque Basan vocatur terra gigantum. 14 Iair filius Manasse possedit omnem regio- C nem Argob vsque ad terminos Gessuri, & Machati. Vocauitque ex nomine suo Basan, Hauoth-Iair, id est villas-Iair vsq; in præsentem diem. 15 Machir quoque dedi Galaad. 16 Et tribubus Ruben, & Gad dedi de Terra-Galaad vsque ad Torrentem Arnon medium Torrentis, & confinium vsque ad Torrentem 17 Ieboc, qui est terminus filiorum Ammon: & planitiem solitudinis, atque Iordanem & terminos Cenereth vsque ad mare deserti, quod est salsissi- D mum ad radices montis Phasga contra Orientem. 18 Præcepiq; vobis in tempore illo, dicens: Dominus Deus vester dat vobis terram hanc in hæreditatem, expediti præcedite fratres vestros filios Israël 19 omnes viri robusti: absque vxoribus, & paruulis atque iumentis. Noui enim, quòd plura habeatis pecora, & in vrbibus remanere debebunt, quas 20 tradidi vobis, donec requiem tribuat Dominus fratribus vestris, sicut vobis tribuit: & possideant ipsi etiam terram quam daturus est eis trās Iordanem: D tunc reuertetur vnusquisque in possessionem suam 21 quam dedi vobis. Iosue quoque in tempore illo præcepi, dicens: Oculi tui viderunt quæ fecit Dominus Deus vester duobus his regibus: sic faciet om- 22 nibus regnis ad quæ transiturus es. Ne timeas eos: Dominus enim Deus vester pugnabit pro vo- 23 bis. Precatusq; sum Dominum in tempore illo, di- 24 cens: Domine Deus, tu cœpisti ostendere seruo tuo magnitudinem tuam, manumque fortissimam. neq; enim est alius Deus, vel in cœlo, vel in terra, qui possit facere opera tua, & comparari fortitudini 25 tuæ. Transibo igitur, & videbo terram hanc optimam trans Iordanem, & montem istum egregium, 26 & Libanum. Iratusque est Dominus mihi propter vos, nec exaudiuit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi: 27 nequaquam vltrà loquaris de hac re ad me. Ascende cacumen Phasgæ, & oculos tuos circumfer ad Occidentem, & ad Aquilonem, Austrumque & Orientem, & aspice. nec enim transibis Iordanem istum. 28 Præcipe Iosue, & corrobora eum atque conforta, quia ipse præcedet populum istū, & diuidet eis terram quam visurus es. 29 Mansimusque in valle contra phanum Phogor.

Nom. 21. f. 33. — Nu. 27. d. 18. — Inf. 31. a. 2. & 34. a. 4.

CAPVT IIII.

1 A ET nunc Israël audi præcepta & iudicia quę ego doceo te: vt faciens ea, viuas, & ingrediens possideas terram quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est 2 vobis. Nō addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: custodite mādata Domini Dei 3 vestri, quæ ego præcipio vobis. Oculi vestri viderunt omnia quæ fecit Dominus cōtra Beel-phegor, quomodo contriuerit omnes cultores eius de 4 medio vestri. Vos autem, qui adhæretis Domino Deo vestro, viuitis vniuersi vsque in præsentem diē. 5 Scitis, quòd docuerim vos præcepta atq; iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus meus: sic facie- 6 tis ea in terra quam possessuri estis, & obseruabitis, & implebitis opere. Hæc est enim vestra sapientia & intellectus coram populis, vt audientes vniuersi præcepta hæc, dicant: En populus sapiens, & 7 intelligens, gens magna. Nec est alia natio tā grādis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut* Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. 8 Quæ est enim alia gens sic inclyta, vt habeat ceremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legem, B quam ego proponam hodie ante oculos vestros? 9 Custodi igitur temetipsum, & animam tuam solicitè. Ne obliuiscaris verborum quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos. 10 diem in quo stetisti coram Domino Deo tuo in Horeb, quando Dominus locutus est mihi, dicens, Congrega ad me populum, vt audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo vi- 11 uunt in terra, doceantque filios suos. Et accessistis ad radices montis qui ardebat vsque ad cœlum, 12 erantq; in eo tenebrę, & nubes & caligo. Locutusq; est Dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, & formam penitus non vi- 13 distis. Et ostendit vobis pactum suum quod præcepit vt faceretis, & decem verba quæ scripsit in 14 duabus tabulis lapideis. Mihiq; mandauit in illo C tempore, vt docerē vos ceremonias & iudicia quæ 15 facere deberetis in terra, quam possessuri estis. Custodite igitur solicitè animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua loquutus est vo- 16 bis Dominus in Horeb de medio ignis: ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, aut 17 imaginem masculi vel fœminę, similitudinem omnium iumētorum quę sunt super terram, vel auium 18 sub cœlo volantium, atq; reptilium quæ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra morantur in 19 aquis: ne fortè eleuatis oculis ad cœlum, videas Solem & Lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quę sub 20 cœlo sunt. Vos autem tulit Dominus, & eduxit de fornace ferrea Aegypti, vt haberet populum hęreditarium, sicut est in præsenti die. 21 Iratusq; est Do D minus contra me propter sermones vestros, & iurauit, vt non transirem Iordanem, nec ingrederer

Nu. 25. a. 1. Iof. 22. e. 17. Num. 25. a. 4. — * Dominus 3. — Exo. 18. c. 18. — Sup. 1. f. 37. & 3. d. 26. Inf. 34. a. 4

terram

22 terram optimam quam daturus est vobis. ¶ Ecce moriar in hac humo, non transibo Iordanem: vos 23 transibitis & possidebitis terram egregiam. ¶ Caue ne quando obliuiscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinẽ 24 eorum quæ fieri Dominus prohibuit. ¶ ‖ Quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, Deus æmu- [Heb. 12. g. 22.] 25 lator. ¶ Si genueritis filios ac nepotes, & morati fueritis in terra, deceptiq; feceritis vobis aliquam similitudinem, patrantes malum coram Domino Deo 26 vestro, vt eum ad iracundiam prouocetis: ¶ testes inuoco hodie cœlum & terram, citò perituros vos esse de terra quam transito Iordane possessuri estis. non habitabitis in ea longo tempore: sed delebit 27 vos Dominus, ¶ atque disperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus ad quas vos du- 28 cturus est Dominus. ¶ ibique seruietis dijs qui hominum manu fabricati sunt ligno & lapidi, qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odoran- 29 tur. ¶ Cumq; quæsieris ibi Dominum Deum tuum, [Sap. 1. a. 1.] E inuenies eum, si tamen toto corde quæsieris, & to- 30 ta tribulatione animæ tuæ. ¶ Postquàm te inuenerint omnia quæ prædicta sunt, nouissimo autem tẽpore reuerteris ad Dominum Deum tuum, & au- 31 dies vocem eius. ¶ Quia Deus misericors Dominus Deus tuus est: non dimittet te, nec omnino delebit, neq; obliuiscetur pacti in quo iurauit patribus tuis. 32 ¶ Interroga de diebus antiquis, qui fuerunt ante te ex die quo creauit Deus hominem super terram, à summo cœlo vsque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut vnquam cognitũ est, 33 ¶ vt audiret populus vocem Dei loquentis de me- 34 dio ignis, sicut tu audisti, & ᵇ vidisti: ¶ si fecit Deus [ᵇ vixisti 6.] vt ingrederetur, & tolleret sibi Gentem de medio nationum, per tentationes, signa atque portenta, per pugnam & robustam manum, extentumq; brachium, & horribiles visiones iuxta omnia, quæ fe- F cit pro vobis Dominus Deus vester in Aegypto vi- 35 dentibus oculis tuis: ¶ vt scires quoniam Dominus 36 ipse est Deus, & non est alius præter ᶜ vnum. ¶ De cœ- [ᶜ eum 4.] lo te fecit audire vocem suam, vt doceret te: & in terra ostendit tibi ignem suum maximum, & audisti 37 verba illius de medio ignis, ¶ quia dilexit patres tuos, & elegit semen eorum post eos. ‖ Eduxitque [Exo. 13. d. 21.] te præcedens in virtute sua magna ex Aegypto, 38 ¶ vt deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in præsenti die. 39 ¶ Scito ergo hodie, & cogitato in corde tuo, quòd Dominus ipse est Deus in cœlo sursum, & in terra 40 deorsum, & non sit alius. ¶ Custodi præcepta eius atque mandata, quæ ego præcipio tibi: vt bene sit tibi, & filijs tuis post te, & permaneas multo tempo- G re super terram quam Dominus Deus tuus daturus [Nu. 35. a. 6.] 41 est tibi. ¶ Tunc separauit Moyses tres ciuitates trans 42 Iordanem ad orientalem plagam, ¶ vt confugiat ad eos qui occiderit nolens proximum suum, nec sibi fuerit inimicus ante vnum & alterum diem: & ad ha- 43 rum aliquam vrbium possit euadere: ¶ ‖ Bosor in solitudine, quæ sita est in terra campestri de tribu Ru- [Ios. 20. c. 18.] ben: & Ramod in Galaad, quæ est in tribu Gad: & 44 Golan in Basan quæ est in tribu Manasse. ¶ Ista est 45 lex quam proposuit Moyses coram filijs Israël, ¶ & hæc testimonia, & ceremoniæ atque iudicia quæ locutus est ad filios Israël, quando egressi sunt de Ae- 46 gypto ¶ trans Iordanem in valle contra Phanũ Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit in Hesebon, quem percussit Moyses. Filij quoque 47 Israël egressi ex Aegypto ¶ possederunt terram eius & terram Og regis Basan, duorũ regum Amorrhæo- 48 rum, qui erant trans Iordanem ad solis ortum: ¶ ab Aroer, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, vs- 49 que ad montem Sion, qui est & Hermon: ¶ Omnem planitiem trans Iordanem ad Orientalem plagam, vsque ad mare solitudinis, & vsque ad radices montis Phasga.

CAPVT V.

1 A VOcauitque Moyses omnem Israëlem, & dixit ad eum: Audi Israël ceremonias atque iudicia, quæ ego loquor in auribus vestris hodie: discite ea, & opere com- 2 plete. ¶ ‖ Dominus Deus noster pepigit nobiscum [Exo. 19. a. 5.] 3 fœdus in Horeb. ¶ Non cum patribus nostris inijt pactum: sed nobiscum qui impræsentiarum sumus & 4 viuimus. ¶ Facie ad faciem locutus est nobis in mõ- 5 te de medio ignis. ¶ Ego sequester & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, vt annunciarẽ vobis verba eius. timuistis enim ignem, & non ascen- 6 distis in montem, & ait: ¶ ‖ Ego Dominus Deus tuus, [Exo. 20. a. 2. Leuit. 26. a. 1. Psal. 96. b. 7.] qui eduxi te de terra Aegypti de domo seruitutis. 7 ¶ Non habebis deos alienos in conspectu meo. 8 ¶ Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium quæ in cœlo sunt desuper, & quæ in terra deor- 9 sum, & quæ versantur in aquis sub terra. ¶ Non ado- B rabis ea, & non coles. ‖ Ego enim sum Dominus [Exo. 34. a. 7. Ier. 32. c. 18.] Deus tuus Deus emulator reddẽs iniquitatem patrum super filios in tertiam & quartam generatio- 10 nem his qui oderunt me; ¶ & faciens misericordiam [Leu. 19. c. 12. Matt. 5. e. 28.] in multa millia diligentibus me, & custodientibus 11 pręcepta mea. ¶ Non vsurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re va- [Eze. 20. b. 8.] 12 na nomen eius assumpserit. ¶ Obserua diem Sabba- [Exo. 20. a. 7.] thi, vt sanctifices eum sicut ‖ præcepit tibi Dominus 13 Deus tuus. ¶ Sex diebus operaberis, & facies om- [Exo. 20. b. 8.] 14 nia opera tua. ¶ Septimus dies Sabbathi est, id est, [Gen. 2. a. 2. Heb. 4. a.] ‖ requies Domini Dei tui. Non facies in eo quicquam operis, tu & filius tuus, & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat 15 seruus tuus, & ancilla tua, sicut & tu. ¶ Memento quòd & ipse seruieris in Aegypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento. Idcirco præcepit tibi, vt obseruares diem 16 Sabbathi. ¶ ‖ Honora patrem tuum & matrem, si- [Exo. 20. c. 12. Eccle. 3. b. 9. Matt. 15. a. 4. Ephes. 6. a. 2.] cut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tempore, & bene sit tibi in terra quam Domi- 17 nus Deus tuus daturus est tibi. ¶ ‖ Non occides. [Matt. 5. c. 21.] 18 ¶ Neque mœchaberis. ¶ Furtumque non facies. 19 ¶ Nec loquêris cõtra proximum tuum falsum testi- 20 monium. ¶ ‖ Non concupisces vxorem proximi tui, [Rom. 7. b. 7.] C non domum, non agrum, non seruum, non ancil- 21 lam, non bouem, non asinum, & vniuersa quæ il- 22 lius sunt. ¶ Hæc verba loquutus est Dominus, ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis & nubis & caliginis, voce magna, nihil addẽs amplius; & scripsit ea in duabus tabulis lapideis 23 quas tradidit mihi. ¶ Vos autem postquàm audistis vocem de medio tenebrarum, & montem ardere vidistis, accessistis ad me omnes principes tribuum 24 & maiores natu, atq; dixistis: ¶ Ecce ostendit nobis

Dominus Deus ooſter maieſtatem & magnitudinẽ ſuam: vocem enim eius audiuimus de medio ignis, D & probauimns hodie, quòd loquente Deo cum homine, vixerit homo: 25 Cur ergo motiemur, & deuorabit nos ignis hic maximus? Si enim audierimus 26 vltrà vocem Domini Dei noſtri, moriemur. Quid eſt omnis caro, vt audiat vocem Dei viuentis, qui de medio ignis loquitur, ſicut nos audiuimus, & poſſit viuere? 27 Tu magis accede, & audi cuncta quæ dixerit Dominus Deus ooſter tibi, loquèriſque ad 28 oos, & oos audientes faciemus ea. Quod cùm audiſſet Dominus, ait ad me: Audiui vocem verborum populi huius, quæ locuti ſunt tibi: bene omnia 29 ſunt locuti. Quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & cuſtodiant voiuerſa mandata mea in omni tempore, vt bene ſit eis & filijs eorum in 30 ſempiternum? Vade ergo & dic eis: Reuertimini 31 in tentoria veſtra. Tu verò hic ſta mecum, & loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atq; iudicia: quæ docebis eos, vt faciant ea in terra quã 32 dabo illis in poſſeſſionem. Cuſtodite igitur & facite quæ præcepit Dominus Deus vobis, oon declinabitis oeque ad dexteram, neque ad ſiniſtram: 33 ſed per viam quam præcepit Dominus Deus veſter, ambulabitis, vt viuatis, & bene ſit vobis, & pro-longentur dies in terra poſſeſſionis veſtræ.

CAPVT VI.

1 A HAec ſunt præcepta & ceremoniæ atque iudicia quæ mandauit Dominus Deus veſter, vt docerem vos, & faciatis ea in terra ad quam tranſgredimini poſſiden-2 dam, vt timeas Dominum Deum tuum, & cuſtodias omnia mãdata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi & filijs ac nepotibus tuis cũctis diebus vi-3 tæ tuæ, vt prolongentur dies tui. Audi Iſraël, & obſerua, vt facias quæ præcepit tibi Dominus, & bene ſit tibi, & multipliceris amplius, ſicut pollicitus eſt Dominus Deus patrum tuorum tibi terram lacte 4 & melle manantem. Audi Iſraël, Dominus Deus 5 noſter, Deus vnus eſt. * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex 6 tota fortitudine tua. Eruntque verba hæc quæ ego 7 præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea fi-B lijs tuis, & meditaberis ſedens in domo tua, & am-8 bulans in itinere, dormiens atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntq; & mo-9 uebuntur inter oculos tuos, ſcribeſq; ea in limine, 10 & oſtijs domus tuæ. Cumque introduxerit te Dominus Deus tuus in terram pro qua iurauit patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob: & dederit tibi ciuitates magnas & optimas quas non ædificaſti, 11 domos plenas cunctarum opum quas non extruxiſti, ciſternas quas non fodiſti, vineta & olìueta quæ noo plantaſti, & comederis & ſaturatus fue-12 ris: Caue diligenter ne obliuiſcaris Domini, qui C eduxit te de Terra-Aegypti de domo ſeruitutis. 13 Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſer-14 uies, ac per nomen illius iurabis. Non ibitis poſt deos alienos cunctarum Gentium, quæ in circuitu 15 veſtro ſunt: quoniam Deus æmulator Dominus Deus tuus in medio tui: nequando iraſcatur furor Domini Dei tui contra te, & auferat te de ſuperfi-16 cie terræ. Non tentabis Dominum Deum tuum, 17 ſicut tentaſti in loco tentationis. Cuſtodi præcepta Doonini Dei tui, ac teſtimonia & ceremonias 18 quas præcepit tibi: & fac quod placitum eſt & bonum in conſpectu Domini, vt bene ſit tibi: & ingreſſus poſſideas terram optimam: de qua iurauit Do-19 minus patribus tuis, vt deleret oẽs inimicos tuos 20 coram te, ſicut locutus eſt. Cùm interrogauerit te filius tuus cras, dicens, Quid ſibi volunt teſtimonia hæc, & ceremooiæ, atque iudicia, quæ præcepit Do-21 minus Deus noſter nobis? Dices ei: Serui era-D mus Pharaonis in Aegypto, & eduxit nos Dominus 22 de Aegypto in manu forti. fecitque ſigna atque prodigia magna & peſſima in Aegypto, contra Pharaonem & omnem domum illius in conſpectu no-23 ſtro. & eduxit nos inde, vt introductis daret ter-24 ram ſuper qua iurauit patribus noſtris. Præcepitque nobis Dominus, vt faciamus omnia legitima hæc, & timeamus Dominum Deum noſtrum, vt bene ſit nobis cunctis diebus vitæ noſtræ, ſicut eſt ho-25 die. Eritque noſtri miſericors, ſi cuſtodierimus & fecerimus omnia præcepta eius corã Domino Deo noſtro, ſicut mandauit oobis.

CAPVT VII.

1 A CVm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram quam poſſeſſurus ingredieris, & deleuerit Gentes multas corã te, Hethæum & Gergezæum & Amorrhæum, Chananæum, & Pherezæum, & Heuæum & Iebuſæum, ſeptem gentes multũ maioris numeri quàm 2 tu es, & robuſtiores te: tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi, percuties eas vſque ad internecionem. Non inibis cum eis fœdus nec miſereberis 3 earum, neque ſociabis cum eis coniugia: Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius ac-4 cipies filio tuo: quia ſeducat filium tuum ne ſequatur me, & vt magis ſeruiat dijs alienis iraſceturque 5 furor Domini, & delebit te citò. Quin potius hæc B facietis eis: Aras eorum ſubuertite, & confringite ſtatuas, lucoſque ſuccidite, & ſculptilia comburi-6 te. quia populus ſanctus es Domino Deo. Te elegit Dominus Deus tuus, vt ſis ei populus peculiaris 7 de cunctis populis qui ſunt ſuper terram. Nõ quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis iunctus eſt Dominus, & elegit vos, cùm omnibus ſitis po-8 pulis pauciores: ſed quia dilexit vos Dominus, & cuſtodiuit iuramentum quod iurauit patribus veſtris: Eduxitque vos in manu forti, & redemit de domo ſeruitutis, de manu Pharaonis regis Aegy-9 pti. Et ſcies, quia Dominus Deus tuus, ipſe eſt Deus fortis & fidelis, & cuſtodiens pactum & miſericordiam diligentibus ſe, & his qui cuſtodiunt 10 præcepta eius in mille generationes: & reddens odientibus ſe ſtatim, ita vt diſperdat eos, & vltrà nõ differat, protinus eis reſtituens quod merentur. 11 Cuſtodi ergo præcepta & ceremonias atque iudi-12 cia quæ ego mando tibi hodie, vt facias. Si poſtquàm audieris hęc iudicia, cuſtodieris ea & feceris, cuſtodiet & Dominus Deus tuus pactum tibi & mi-13 ſericordiam quam iurauit patribus tuis, Et diliget C te ac multiplicabit, benedicetque fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo atque vindemiæ, oleo & armentis, gregibus ouium tuarum ſuper terram, pro qua iurauit patribus tuis, vt daret 14 eam tibi. Benedictus eris inter omnes populos. Non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus, tam in

hominibus

Marginal references: Exo. 20. c. 5. — Ma. 22. d. 37. Mar. 12. c. 29. Luc. 10. c. 27. — Inf. 11. c. 18. — Inf. 10. d. 20. Mic. 4. b. 10. Luc. 4. b. 8. — Matt. 4. b. 7. — Luc. 24. b. 12. Num. 21. b. 5. Exo. 7. a. 2. — nobis i. — Inf. 31. a. 3 — Exo. 22. d. 30. 34. b. 12. — Inf. 14. a. & 26. d. 18. — Exo. 23. d. 26.

15 hominibus quàm in gregibus tuis. ¶ Auferet Dominus à te omnem languorem: & infirmitates Aegypti pessimas quas nouisti, non inferet tibi, sed
16 cunctis hostibus tuis. ¶ Deuorabis omnes populos quos Dominus Deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus; nec seruies dijs eorum, ne sint
17 in ruinam tui. ¶ Si dixeris in corde tuo: Plures sunt gentes istę quàm ego, quomodo potero delere eas?
18 ¶ noli metuere, sed recordare quæ fecerit Dominus
19 Deus tuus Pharaoni & cunctis Aegyptijs, ¶ plagas maximas quas viderunt oculi tui, & signa atq; portenta, manumque robustam, & extentum brachiũ, vt educeret te Dominus Deus tuus. sic faciet cun-
20 ctis populis quos metuis. ¶ Insuper & crabrones mittet Dominus Deus tuus in eos, donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint & latêre po-
21 tuerint. ¶ Non timebis eos, quia Dominus Deus
D tuus in medio tui est: Deus magnus & terribilis.
22 ¶ Ipse consumet nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter: ne forte multiplicentur contra te bestiæ terræ.
23 ¶ Dabitque eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo, & interficiet illos, donec penitus deleantur.
24 ¶ Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub cœlo: nullus poterit resiste-
25 re tibi, donec conteras eos. ¶ Sculptilia eorum igne combures: non concupisces argentum & aurum de quibus facta sunt, neque assumes ex eis tibi quicquam, ne offendas: propterea quia abominatio est
26 Domini Dei tui. ¶ Nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anáthema, sicut & illud est. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum ac sordes abominationi habebis: quia anáthema est.

CAPVT VIII.

1 Mne mandatum, quod ego præcipio tibi
A hodie, caue diligenter vt facias, vt possitis viuere, & multiplicemini, ingressiq; possideatis terram, pro qua iurauit Domi-
2 nus patribus vestris. ¶ Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per desertum, vt affligeret te atque tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versaba-
3 tur, vtrum custodires illius mandata, an non. ¶ Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui, vt ostenderet tibi quod non in solo pane viuat homo, sed in omni verbo
4 quod egreditur de ore Domini. ¶ Vestimentum tuũ
B quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit; & pes tuus non est subtritus, en quadragesimus annus
5 est: ¶ Vt recogites in corde tuo, quia sicut erudit filium suum homo, sic Dominus Deus tuus erudi-
6 uit te, ¶ vt custodias mandata Domini Dei tui, &
7 ambules in vijs eius, & timeas eum. ¶ Dominus enim Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum aquarumque, & fontium: in cuius cã-
8 pis & montibus erumpunt fluuiorum abyssi: ¶ terram frumenti, hordei ac vinearum, in qua ficus & malogranata, & olineta nascuntur: terram olei ac
9 mellis. ¶ Vbi absque vlla penuria comedes panem
C tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris: cuius lapides ferrum sunt, & de montibus eius æris
10 metalla fodiuntur: ¶ vt cùm comederis, & satiatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra opti-
11 ma quam dedit tibi. ¶ Obserua, & caue nequando obliuiscaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia & ceremonias quas ego præcipio
12 tibi hodie: ¶ ne postquam comederis, & satiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaue-
13 ris in eis, ¶ habuerisque armenta bouem, & ouium greges, argenti & auri, cunctarumque rerum co-
14 piam: ¶ eleuetur cor tuum, & non reminiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de Terra-Aegypti de do-
15 mo seruitutis: ¶ & ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens flatu adurẽs, & scorpio ac dipsas, & nullæ omnino aquæ: qui e-
16 duxit riuos de petra durissima, ¶ & cibauit te Manna in solitudine, quod nesciẽrũt patres tui. Et postquàm afflixit ac probauit*, ad extremum misertus
17 est tui, ¶ ne diceres in corde tuo: Fortitudo mea,
D & robur manus meæ hæc mihi omnia præstiterunt:
18 ¶ Sed recorderis Domini Dei tui, quòd ipse vires tibi præbuerit, vt impleret pactũ suum, super quo iu-
19 rauit patribus tuis, sicut pſens indicat dies. ¶ Sin autem oblitus Domini Dei tui, secutus fueris deos alienos, colueris que illos & adoraueris: ecce nunc
20 prædico tibi, quòd omnino dispereas. ¶ Sicut gentes quas deleuit Dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, si inobedientes fueritis voci Domini Dei vestri.

1 Bar. 2. d. 26. No. 20. b. 11. 21. b. 5 Exo. 16. d. 17. & 17. a. 2.
* te 2.

CAPVT IX.

1 Vdi Israël: Tu transgredieris hodie Ior-
A danem, vt possideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes, & ad
2 cœlum vsque muratas, ¶ populum magnum atque sublimem, filios Enacim quos ipse vidisti & audisti, quibus nullus potest ex aduerso re-
3 sistere. ¶ Scies ergo hodie, quòd Dominus Deus tuus ipse trãsibit ante te, ignis deuorans atque consumens, qui conterat eos & deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter, sicut locutus est tibi.
4 ¶ Ne dicas in corde tuo, cùm deleuerit eos Dominus Deus tuus in conspectu tuo, Propter iustitiam meam introduxit me Dominus, vt terram hanc possiderem, cùm propter impietates suas istæ deletæ
5 sint nationes. ¶ Neque enim propter iustitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris, vt possideas terras earum: sed quia illæ egerunt impiè, introeunte te deletæ sunt. & vt compleret verbum suum Dominus, quod sub iuramento pollicitus est patri-
6 bus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob. ¶ Scito ergo, quòd non propter iustitias tuas Dominus Deus tuus dederit tibi terram hanc optimam in possessionem,
7 cùm durissimæ ceruicis sis populus. ¶ Memento, &
B ne obliuiscaris, quomodo ad iracundiam prouocaueris Dominum Deum tuum in solitudine. ¶ Ex eo die quo egressus es ex Aegypto vsq; ad locum istũ,
8 semper aduersum Dominum contendisti. ¶ Nam & in Horeb prouocasti eum: & iratus delere te voluit,
9 ¶ quando ascendi in montem, vt acciperem tabulas lapideas pacti quod pepigit vobiscum Deus: & perseueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus,
10 panem non comedens, & aquam non bibens. ¶ Deditq; mihi Dominus duas tabulas lapideas scriptas digito Dei, & continentes omnia verba quæ vobis locutus est in monte de medio ignis, quando con-
11 cio populi congregata est. ¶ Cùmque transissent quadraginta dies & totidem noctes, dedit mihi

Exo. 14. b. 10 & 16. a. 2. & 17. a. 2.
Exo. 24. d. 18. & 34. d. 28. Exo. 31. d. 18.

Dominus

12 Dñs duas tabulas lapideas, tabulas fœderis.? dixitq; mihi: Surge & descẽde hinc citò, quia populus tuus quem eduxisti de Aegypto, deseruerunt velociter viam, quam demonstraueras eis, fecerunt q; sibi confla
13 tile.? Rursumq; ait Dñs ad me: Cerno, quòd popu-
13 lus iste duræ ceruicis sit: ? dimitte me, vt conteram
C eum, & deleam nomen eius de sub cœlo, & constituam te super gentem quæ hac maior & fortior sit.
15 ? Cumq; de monte ardente descẽderem, & duas ta
16 bulas fœderis vtraq; tenerem manu, ? vidissemque vos peccasse Domino Deo vestro, & fecisse vobis vitulum conflatilem, ac deseruisse velociter viam eius
17 quam vobis ostenderat; ? proieci tabulas de mani-
18 bus meis, confregiq; eas in conspectu vestro. ? Et procidi ante Dñm sicut prius, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquã nõ bibens propter omnia peccata vestra quæ gessistis cõtra Dominum, & eum ad iracundiam prouocastis:
19 ? timui enim indignationem & iram illius, qua aduersum vos cõcitatus delere vos voluit. Et exaudi-
20 uit me Dñs etiam hac vice. ? Aduersum Aaron quoque vehementer iratus, voluit eum cõterere: & pro
21 illo similiter deprecatus sum. ? Peccatum autem vestrum, quod feceratis, id est vitulum, arripiens, igne combussi, & in frusta comminuẽs, omninoq; in puluerem redigens proieci in torrentem qui de monte
22 descendit. ? In incendio quoque, & in Tentatione,
D & in Sepulchris concupiscentiæ prouocastis Domi
23 num. ? & quando misit vos de Cades-barne, dicens, Ascendite, & possidete terram, quam dedi vobis, & contempsistis imperium Domini Dei vestri: & non credidistis ei, neque vocem eius audire voluistis,
24 ? sed semper fuistis rebelles à die qua nosse vos cœ-
25 pi. ? Et iacui coram Domino quadraginta diebus ac noctibus, quibus eũ suppliciter deprecabar, ne de-
26 leret vos vt fuerat comminatus. ? Et orans dixi, Domine Deus, ne disperdas populum tuum, & hereditatem tuam, quam redemisti in magnitudine tua,
27 quos eduxisti de Aegypto in manu forti. ? Recordare seruorum tuorum, Abrahã, Isaac, & Iacob, ne aspicias duritiam populi huius, & impietatem atq;
28 peccatum: ? ne fortè dicant habitatores terræ, de qua eduxisti nos, Nõ poterat Dominus introducere eos in terram quam pollicitus est eis, & oderat illos: idcirco eduxit, vt interficeret eos in solitudine.
29 ? q; sunt populus tuus & hereditas tua, quos eduxisti in fortitudine tua magna & in brachio tuo extẽto.

Exod. 17. b. 7. Num. 11 a. 1. 3. 4. 34.

CAPVT X.

1 A IN tempore illo dixit Dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in mõ-
2 tem: faciesq; arcam ligneam, ? & scribam in tabulis verba quę fuerunt in his quas antè con-
3 fregisti: ponesq; eas in arca. ? Feci igitur arcam de lignis setim. Cumque dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem habens eas
4 in manibus. ? Scripsitque in tabulis iuxta id quod prius scripserat, verba decem, quæ locutus est Dominus ad vos in monte de medio ignis, quando po
5 pulus congregatus est, & dedit eas mihi. ? Reuersusque de monte, descendi, & posui tabulas in ar-
B cam quam feceram: quæ hucusque ibi, sunt sicut
6 mihi præcepit Dominus. ? Filij autem Israel mouerunt castra ex Beroth-filiorum-Iacan in Mosera, [vbi Aaron mortuus & sepultus est, pro quo sacer-
7 dotio functus est Eleazar filius eius. ? Inde venerũt in Gadgad: de quo loco profecti, castrametati sunt in Ietebatha, in terra aquarum atque torrentium.
8 ? Eo tempore separauit tribum Leui, vt portaret arcam fœderis Domini, & staret coram eo in ministerio, ac benediceret in nomine illius vsque in præsen
9 tem diem. ? Quamobrem non habuit Leui partem neque possessionẽ cum fratribus suis: quia ipse Dominus possessio eius est, sicut promisit ei Dominus
10 Deus tuus. ? Ego autem steti in monte, sicut prius,
C quadraginta diebus ac noctibus: exaudiuitq; me
11 Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit. ? Dixitque mihi: Vade, & præcede populum, vt ingrediatur, & possideat terram quam iuraui patribus eo
12 rum, vt traderem eis. ? Et nunc Israël quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in
13 tota anima tua; ? custodiasque mandata Domini, & ceremonias eius, quas ego hodie præcipio tibi, vt
14 bene sit tibi; ? En Domini Dei tui cœlum est, & cœ
15 lum cœli, terra, & omnia quæ in ea sunt: ? & tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amauit eos, elegitq; semen eorum post eos, id est vos, de
16 cunctis gentibus, sicut hodie comprobatur. ? Cir-
D cumcidite igitur præputium cordis vestri, & ceruicẽ
17 uestram ne induretis amplius: ? quia Dominus Deus vester ipse est Deus Deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus & potens & terribilis, qui per-
18 sonam non accipit, nec munera. ? Facit iudicium pupillo & viduę, amat peregrinum, & dat ei uictum at-
19 que uestitum. ? & uos ergo amate peregrinos: quia
20 & ipsi fuistis aduenæ in terra-Aegypti. ? Dominũ Deum tuum timebis, & ei * seruies. ipsi adhærebis,
21 iurabisque in nomine illius. ? Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hęc magnalia & terribilia q̃
22 uiderunt oculi tui. ? In septuaginta animabus descenderunt patres tui in Aegyptũ: & ecce nunc multiplicauit te Dominus Deus tuus sicut astra cœli.

CAPVT XI.

1 A AMa itaque Dominum Deum tuum, & obserua præcepta eius & ceremonias, iudi-
2 cia atque mandata omni tempore. ? Cognoscite hodie quę ignorant filij uestri, qui non uiderunt disciplinam Domini Dei uestri, magnalia eius & robustam manum, extentumque
3 brachium, ? signa & opera quæ fecit in medio Aegy
4 pti Pharaoni regi, & uniuersæ terrę eius, ? omnique exercitui Aegyptiorũ, & equis ac curribus, quomodo operuerint eos aquę Maris-rubri, cùm uos persequerentur; & deleuerit eos Dominus usq; in prę-
5 sentem diem: ? uobisque quę fecerit in solitudine,
6 donec ueniretis ad hunc locum: ? & Dathan, atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos aperto ore suo terra absorbuit cum domibus, & tabernaculis, & uniuersa substantia eorum, quam habebant
7 in medio Israel. ? Oculi uestri uiderunt omnia ope-
8 ra Domini magna quę fecit, ? ut custodiatis uniuer
B sa mãdata illius, quę ego hodie pręcipio uobis, ʼ &ʼ possitis introire & possidere terram ad quam ingre
9 dimini. ? Multoque in ea uiuatis tempore: quam sub iuramento pollicitus est Dominus patribus uestris, & semini eorum, lacte & melle manan-
10 tem. ? Terra enim ad quam * ingrederis possidendam, non est sicut Terra-Aegypti de qua exi-

Exod. 34. a. 1.

1 Nu. 33 d. 39. 1 Nu. 20 d. 20.

Num. 18 c. 20. Inf. 18. a

2. Par. 7. 34. 16 sup. 6. b. 1. cc. 31. 16. Rom. 2. 11. Gala. 2 6. supr. 6. 13 Matt. 4. 10 Lu. 4. b. Gen. 46 27.

1 Nu. 16. 31. Psal. 10 6. 17.

* vt a.

* ingrederis.

sti,vbi iacto semine in hortorum moiē aquæ ducũ-
11 tur irriguæ.¶Sed montuosa est,& cãpestris, de cœlo
12 expectans pluuias,¶ quã Dñs Deus tuus semper in-
uisit,& oculi illius in ea sunt à principio anni vsque
13 ad finem eius.¶ Si ergo obedieritis mandatis meis,
quæ ego hodie præcipio vobis,vt diligatis Dominũ
Deum vestrũ, & seruiatis ei in toto corde vestro, &
14 in tota anima vestra:¶dabit pluuiã terrę vestrę tem-
poraneã & serotinam, vt colligatis frumentũ,& vi-
15 num,& oleum.¶Fœnumq; ex agris ad pascenda iu-
16 menta, & vt ipsi comedatis ac saturemini.¶ Cauete
C ne fortè decipiatur cor vestrũ, & recedatis à Dño,
17 seruiatisq; dijs alienis, & adoretis eos.¶ Iratusque
Dñs claudat cœlũ,& pluuię nõ descendãt,nec terra
det germen suũ, pereatisq; velociter de terra opti-
18 ma,quã Dñs daturus est vobis.¶ Ponite hæc verba
mea in cordibus & in animis vestris, & suspẽdite ea
pro signo in manibus,& inter oculos vestros collo-
19 cate.¶ Docete filios vestros, vt illa meditentur, qñ
sederis in domo tua,& ambulaueris in via, & accu-
20 bueris, atq; surrexeris.¶ Scribes ea super postes &
21 ianuas domus tuę:¶ vt multiplicentur dies tui,& fi-
liorum tuorum in terra quam iurauit Dñs patribus
22 tuis,vt daret eis quandiu cœlum imminet terræ.¶Si
enim custodieritis mandata quæ ego pręcipio vo-
D bis, & feceritis ea, vt diligatis Dominum Deũ ve-
strum,& ambuletis in oĩbus vijs eius,adhærẽtes ei;
23 ¶disperdet Dominus oẽs gentes istas ante faciem
vestram,& possidebitis eas quæ maiores & fortio-
24 res vobis sunt.¶ Oĩs locus quem calcauerit pes ve-
ster,vester erit. À deserto, & à Libano,& à flumine
magno Euphráte vsq; ad mare occidẽtale erũt ter-
25 mini vestri.¶Nullus stabit contra vos:terrorẽ vestrũ
& formidinem dabit Dñs Deus vester super oẽm
terram quam calcaturi estis,sicut locutus est vobis.
26 ¶En propono in cõspectu vestro hodie benedictio-
27 nem & maledictionẽ:¶ Benedictionẽ,si obedieritis
mãdatis Dñi Dei vestri,quę ego hodie pręcipio vo-
28 bis:¶maledictionẽ,si non obedieritis mandatis Dñi
Dei vestri, sed recesseritis de via quã ego nũc ostẽ-
do vobis, & ambulaueritis post Deos alienos,quos
29 ignoratis.¶ Cùm verò introduxerit te Dñs Deus
tuus in terrã,ad quã pergis habitandã; pones be-
nedictionẽ super montem Gazirim, maledictionẽ
30 super montem Hebal:¶ qui sunt trans Iordanẽ post
viam quæ vergit ad Solis occubitũ in terra Chana-
næi, qui habitat in campestribus contra Galgalam,
quæ est iuxta vallem tendentem & intrantem pro-
31 cul.¶Vos enim trãsibitis Iordanẽ,vt possideatis ter-
ram,quam Dñs Deus vester daturus est vobis,vt ha
32 beatis & possideatis illã.¶ Videte ergo,vt impleatis
ceremonias, atque iudicia, quæ ego hodie ponam
in conspectu vestro.

CAPVT XII.

1 A HAec sunt præcepta atq; iudicia quę face-
re debetis in terra quã Dñs Deus patrum
tuorũ daturus est tibi,vt possideas eã cũ-
ctis diebus quibus super humũ gradièris.
2 ¶Subuertite oĩa loca in quibus coluerũt gẽtes quas
possessuri estis,Deos suos,super mõtes excelsos, &
3 colles, & subter omne lignũ frondosum.¶ Dissipate
aras earũ, & confringite statuas,lucos igne cõburi-
te,& idôla cõminuite,disperdite nomina earum de
4 locis illis.¶ Non facietis ita Dño Deo vestro:¶ sed
5 ad locum quẽ elegerit Dñs Deus vester de cunctis
tribubus vestris,vt ponat nomẽ suũ ibi,& habitet in
6 eo, venietis:¶ & offeretis in loco illo holocausta,&
victimas vestras,decimas & primitias manuum ve-
strarum,& vota,atque donaria,primogenita boũ &
7 ouium.¶ Et comedetis ibi in cõspectu Dñi Dei ve-
stri:ac lætabimini in cũctis ad quæ miseritis manũ
vos,& domus vestrę,in qbus benedixerit vobis Dñs
8 Deus vester.¶Nõ facietis ibi q̃ nos hic facimus ho-
9 die,singuli quod sibi rectũ videt.¶Neq; enim vsq; in
præsens tẽpus venistis ad requiẽ, & possessionẽ quã
10 Dñs Deus vester daturus est vobis.¶ Trãsibitis Ior-
B danẽ,& habitabitis in terra quã Dñs Deus vester da
turus est vobis,vt reqescatis à cũctis hostibus ꝑ cir-
11 cuitũ:& absq; vllo timore habitetis¶in loco quẽ ele
gerit Dñs Deus vester,vt sit nomen eius in eo. Illuc
oĩa,quę pręcipio, cõferetis holocausta*, & hostias,
ac decimas,& primitias manuũ vestrarũ: & quicqd
12 pręcipuũ est in muneribus q̃ vouistis Dño.¶Ibi epu
labimini corã Dño Deo vestro, vos & filij ac filiæ
vestræ, famuli & famulę atq; Leuites, q in vrbibus
vestris cõmorant: neq; enim habet aliã partem &
13 possessionẽ inter vos.¶Caue ne offeras holocausta
14 tua in omni loco quẽ videris: ¶sed in eo quẽ elege-
rit Dñs in vna tribuum tuarum offeres hostias,& fa
15 cies quęcũq; pręcipio tibi.¶Si aũt comedere volue-
ris,& te esus carnium delectauerit;occide & come-
de iuxta benedictionẽ Dñi Dei tui,quam dedit tibi
in vrbibus tuis: siue ĩmundũ fuerit,hoc est macula-
tum & debile;siue mũdũ, hoc est,integrũ & sine ma
cula,qđ offerri licet,sicut capreã & ceruũ,comedes,
16 ¶absq; esu duntaxat sanguinis,quẽ super terrã quasi
17 aquã effundes.¶ Non poteris comedere in oppidis
tuis decimã frumẽti,& vini,& olei tui,primogenita
C armẽtorum & pecorũ,& oĩa quę voueris, & sponte
18 offerre volueris,& primitias manuũ tuarũ:¶Sed co-
ram Dño Deo tuo comedes ea in loco quẽ elege-
rit Dñs Deus tuus,tu & filius tuus, & filiã tua,& ser
uus & famula,atq; Leuites,q manet in vrbib' tuis:
& lętaberis & reficieris corã Dño Deo tuo in cũctis
19 ad quę extẽderis manũ tuam.¶Caue ne derelinquas
20 Leuitem in oĩ tẽpore quo versaris in terra.¶Quãdo
dilatauerit Dñs Deus tuus terminos tuos, sicut lo-
cutus est tibi, & volueris vesci carnibus quas desy-
21 derat anima tua:¶ locus aũt quẽ elegerit Dñs Deus
tuus,vt sit nomẽ eius ibi,si procul fuerit,occides de
armẽtis & pecoribus q̃ habueris, sicut pręcepi tibi,
22 & comedes in oppidis tuis,vt tibi placet.¶Sicut co-
meditur caprea & ceruus,ita vescèris eis: & mũdus
23 & ĩmundus in cõmune vescent.¶ Hoc solũ caue, ne
sanguinẽ comedas. sanguis enim eorum pro anima
est:& idcirco nõ debes animã comedere cũ carni-
24 bus.¶ Sed super terrã fundes quasi aquã,¶ vt bene
25 sit tibi & filijs tuis post te,cũ feceris quod placet in
26 conspectu Dñi.¶Quæ aũt sanctificaueris & voueris
D Dño,tolles,& venies ad locũ quem elegerit Dñs,&
27 offeres oblationes tuas carnẽ & sanguinem super al
tare Dñi Dei tui:sanguinẽ hostiarum * fundes in al-
28 tari: carnibus autem ipse vescêris.¶Obserua & audi
oĩa quę ego pręcipio tibi,vt bene sit tibi,& filijs tuis
post te in sempiternũ,cùm feceris quod bonũ est &
29 placitũ in cõspectu Dñi Dei tui.¶Quando disperdi-
derit Dñs Deus tuus ante faciem tuam gentes ad
quas ingredieris possidendas,& possederis eas,atq;
30 habitaueris in terra earum:¶ caue ne imiteris eas,
postquàm te fuerint introeunte subuersæ, & requi-
ras ceremonias earum,dicẽs: Sicut coluerunt gen-

Margin notes: .6.b.6. | 1.2.3 | .27.b. | .ar.7.c. | 3.Reg.8.c.29. | *.vestra | com...tur 6. | Gen.12.c.14. Inf.19.b.9 | *tuarum.

Sup 4.2.2 Prou. 30. b.6.

31 tes istæ Deos suos, ita & ego colam. ¶ Non facies similiter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes quas auersatur Dominus, fecerunt diis suis, offerentes filios & filias, & comburentes igni.
32 ¶ Quod præcipio tibi, hoc tantùm facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.

CAPVT XIII.

1 A SI surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atq; portentum, 2 ¶ & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus & sequamur Deos alienos quos ignoras, & seruiamus eis: 3 ¶ nõ audies verba prophetę illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dñs Deus vester, vt palàm fiat vtrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra. 4 ¶ Dñm Deum vestrum sequimini, & ipsum timete, & mandata illius custodite, & audite vocem eius: ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis. 5 ¶ Propheta autem ille, aut fictor somniorum, interficietur: quia locutus est, vt vos auerteret à Domino Deo vestro, qui eduxit vos de terra Aegypti, & redemit vos de domo seruitutis: vt errare te faceret de via quam tibi præcepit Dñs Deus tuus: & auferes malum de medio tui. 6 ¶ Si tibi voluerit persuaB dere frater tuus, filius matris tuę, aut filius tuus, vel filia, siue vxor quæ est in sinu tuo, aut amicus quem diligis, vt animam tuam, clàm dicens, Eamus, & seruiamus diis alienis quos ignoras tu & patres tui, 7 ¶ cunctarum in circuitu gentium quæ iuxtà vel procul sunt, ab initio vsq; ad finem terræ: 8 ¶ non acquiescas ei, nec audias, neq; parcat ei oculus tuus, vt miserearis & occultes eum: 9 ¶ sed statim interficies. a Sit primùm manus tua super eum, & post te omnis populus mittat manum. 10 ¶ Lapidibus obrutus necabiC tur: quia voluit te abstrahere à Dño Deo tuo, qui 11 eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis: ¶ vt omnis Israël audiens timeat, & nequaquam vltrà 12 faciat quippiam huius rei simile. ¶ Si audieris in vna vrbium tuarum, quas Dñs Deus tuus dabit tibi ad 13 habitandum, dicentes aliquos, ¶ Egressi sunt filij Belial de medio tui, & auerterũt habitatores vrbis suę, atq; dixerũt, Eamus & seruiamus diis alienis quos 14 ignoratis: ¶ quęre solicitè: & diligenter rei veritate perspecta, si inueneris certum esse quod dicitur, & 15 abominationẽ hanc opere perpetratã; ¶ statim percuties habitatores vrbis illius in ore gladij, & delebis eam, omniaq; quæ in illa sunt, vsq; ad pecora.
16 ¶ Quicquid etiam supellectilis fuerit, congregabis in medio platearum eius, & cum ipsa ciuitate succendes, ita, vt vniuersa cõsumas Domino Deo tuo, & sit tumulus sempiternus. nõ ędificabitur amplius,
17 ¶ & non adhærebit de illo anathemate quicquam in manu tua, vt auertatur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, multiplicetq; te, sicut iurauit pa-
18 tribus tuis, ¶ quando audieris vocem Domini Dei tui, custodiens omnia pręcepta eius quæ ego præcipio tibi hodie, vt facias quod placitum est in conspectu Domini Dei tui.

a Inf. 17. b.25.

CAPVT XIIII.

1 A FIlij estote Domini Dei vestri: non vos incidetis, nec facietis caluitiũ super mor-
2 tuo. ¶ quoniam populus sanctus es Dño Deo tuo: & te elegit, vt sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus quæ sunt super ter-
3 ram. ¶ Ne comedatis quæ immunda sunt. ¶ Hoc est
4 animal quod comedere debetis: Bouem, & ouem,
5 & capram, ¶ ceruum, & capream, bubalum, tragela-
6 phum, pygargum, orygem, camelopardalum. ¶ Omne animal quod in duas partes findit vngulam, &
7 ruminat, cõmedetis. ¶ De his autem quæ ruminant, & vngulam non findunt, hęc comedere non debetis, camelum, leporem, chœrogryllum: quia ruminant, & non diuidunt vngulam, immunda erunt vo-
8 bis. ¶ Sus quoq;, quoniam diuidit vngulam, & non B ruminat, immunda erit. carnibus eorum nõ vesce-
9 mini, & cadauera non tangetis. ¶ Hęc comedetis ex omnibus quę morantur in aquis. Quę habent pin-
10 nulas & squamas comedite. ¶ Quæ abiq; pinnulis & squamis sunt, ne comedatis, quia immunda sunt.
11 ¶ Omnes aues mundas comedite. ¶ immũdas ne co-
12 medatis: aquilam scilicet, & gryphem, & haliętũ,
13 ¶ ixon, & vulturem, ac miluum iuxta genus suum:
14 ¶ & omne coruini generis, ¶ & struthionem, ac no-
15 ctuam, & larum, atq; accipitrem iuxta genus suum:
16 ¶ herodium, ac cygnum, & ibin, ¶ ac mergulum, por-
17 phyrionem, & nycticoracem, onocrotalum, & cha-
18 radrium, singula in genere suo; vpupam quoque, &
19 vespertilionem. ¶ Et omne quod reptat & pennulas
20 habet, immundum erit, & non comedetur. ¶ Omne
21 quod mundum est, comedite. ¶ Quicquid autem C morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino qui intra portas tuas est, da vt comedat, aut vende ei. quia tu populus sanctus Domini Dei tui es. Non co-
22 ques hœdum in lacte matris suę. ¶ a Decimam partẽ separabis de cunctis fructibus tuis, quę nascuntur in
23 terra per annos singulos, ¶ & comedes in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit, vt in eo nomen illius inuocetur. decimam frumenti tui, & vini, & olei, & primogenita de armentis, & ouibus tuis*: vt discas timere Dñm Deum tuum omni tpe.
24 ¶ Cùm autem longior fuerit via, & locus quẽ elegerit Dñs Deus tuus, tibiq; benedixerit, nec potueris
25 ad eũ hęc cuncta portare: ¶ vendes omnia, & in preD cium rediges, portabisq; manu tua, & proficisceris
26 ad locũ quem elegerit Dñs Deus tuus, ¶ & emes ex eadem pecunia quicquid tibi placuerit, siue ex armentis, siue ex ouibus: vinum quoque, & siceram, & omne quod desiderat anima tua. & comedes coram Domino Deo tuo, & epulaberis tu, & domus
27 tua, ¶ & Leuita qui intra portas tuas est. caue ne derelinquas eum, quia non habet aliam partẽ in pos-
28 sessione tua. ¶ Anno tertio separabis aliam decimã ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore: & re-
29 pones intra ianuas tuas. ¶ Venietq; Leuites qui aliã non habet partem nec possessionem tecum, & peregrinus ac pupillus & vidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent, & saturabuntur: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, quæ feceris.

Sup.7.2.6 Inf. 16. d.18.

Leu.11 a.2.

a Exod.23 c.19.& 34 d.26.

* offeres

Mat 21. c.12.

CAPVT XV.

1 A SEptimo anno facies remissionem, ¶ quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur
2 aliquid ab amico, vel proximo, ac fratre suo; repetere non poterit, quia annus
3 remissionis est Domini. ¶ A peregrino, & aduena exiges: ciuem & propinquum repetendi non
4 habebis potestatem. ¶ Et omnino indigens & mendicus non erit inter vos: vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in terra, quam traditurus est tibi in

~13.

5 possessionem. ¶Si tamen audieris vocem Dñi Dei tui, & custodieris vniuersa quę iussit, & quę ego ho-
6 die præcipio tibi; ¶benedicet tibi, vt pollicitus est.
B Fœnerabis Gentibus multis, & ipse à nullo accipies mutuum. Dominaberis nationibus plurimis, & tui
7 nemo dominabitur. ¶Si vnus de fratribus tuis qui morantur intra portas ciuitatis tuæ in terra quam Dñs Deus tuus daturus est tibi, ad paupertatẽ deuenerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes
8 manum, ¶sed aperies eam pauperi, & ‖ dabis mu-
9 tuum quo eum indigere perspexeris. ¶Caue ne fortè subrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat septimus annus remissionis: & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat, mutuum cõmodare; ne clamet con-
10 tra te ad Dñm, & fiat tibi in peccatum. ¶Sed dabis ei: nec ages quippiam callidè in eius necessitatibus subleuãdis: vt benedicat tibi Dñs Deus tuus in omni `tempore`, & in cunctis ad quę manum miseris.
11 ¶‖Non deerunt pauperes in terra habitationis tuę: idcirco ego præcipio tibi, vt aperias manum fratri
C tuo egeno & pauperi qui tecum versatur in Terra.
12 ¶Cùm tibi venditus fuerit frater tuus Hebręus, aut Hebræa, & sex annis seruierit tibi, in septimo anno
13 dimittes eum liberum: ¶& quem libertate donaue-
14 ris, nequaquam vacuum abire patieris: ¶sed dabis viaticum de gregibus, & de area & torculari tuo,
15 quibus Dñs Deus tuus benedixerit tibi. ¶Memento quòd & ipse seruieris in Terra-Aegypti, & liberauerit te Dñs Deus tuus: & idcirco ego nunc præci-
16 pio tibi. ¶Sin autem dixerit, Nolo egredi: eò quòd diligat te, & domum tuam, & bene sibi apud te es-
17 se sentiat: ¶assumes subulam, & perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & seruiet tibi vsq; in æter-
18 num. ancillę quoq; similiter facies. ¶Non auertas ab eis oculos tuos, quando dimiseris eos liberos: quoniam iuxta mercedem mercenarij per sex annos seruiuit tibi, vt benedicat tibi Dñs Deus tuus
19 in cunctis operibus quę agis. ¶De primogenitis quę
D nascuntur in armentis & ouibus tuis, quicquid est sexus masculini, sanctificabis Dño Deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis, & non tondebis
20 primogenita ouium. ¶‖In cõspectu Dñi Dei tui comedes ea per annos singulos in loco quem elege-
21 rit Dñs, tu & domus tua. ¶Sin autem habuerit maculam, & vel claudum fuerit, vel cęcum, aut in aliqua parte deforme, vel debile; non immolabitur
22 Domino Deo tuo: ¶sed intra portas vrbis tuæ comedes illud. tam mundus, quàm immundus simili-
23 ter vescentur eis quasi caprea, & ceruo. ¶Hoc solum obseruabis, vt sanguinem eorum non comedas, sed effundes in terram quasi aquam.

CAPVT XVI.

1
A Obserua mensem nouarum frugum, & verni primum tẽporis, vt facias Phase Dño Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dñs Deus tuus de Aegypto nocte.
2 ¶Immolabisq; Phase Dño Deo tuo de ouibus & de bobus in loco quem elegerit Dñs Deus tuus, vt
3 habitet nomen eius ibi. ¶Non comedes in eo panẽ fermentatum. Septem diebus comedes absq; fermento afflictionis panẽ: quoniam in pauore egressus es de Aegypto: vt memineris diei egressionis
4 tuæ de Aegypto omnibus diebus vitæ tuæ. ¶Non apparebit fermentatum in omnibus terminis tuis septem diebus, & non remanebit de carnibus eius quod immolatũ est vesperè in die primo, vsq; ma-
5 nè. ¶Non poteris immolare Phase in qualibet vrbium tuarum, quas Dñs Deus tuus daturus est tibi:
6 ¶sed in loco quem elegerit Dñs Deus tuus, vt habi-
B tet nomẽ eius ibi: immolabis Phase vesperè ad So-
7 lis occasum, quãdo egressus es de Aegypto. ¶Et coques, & comedes in loco quem elegerit Dñs Deus tuus, maneq; consurgens vades in tabernacula tua.
8 ¶Sex diebus comedes azyma: & ĩ die septima, quia
9 collecta est Dñi Dei tui, non facies opus. ¶Septem hebdomadas numerabis tibi ab ea die qua˚ falcẽ in
10 segetem miseris, ¶& celebrabis diem festum hebdomadarum Dño Deo tuo, oblationem spontaneã manus tuę, quam offeres iuxta benedictionem Dñi
11 Dei tui: ¶& epulaberis coram Dño Deo tuo, tu, & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancilla tua, & Leuites qui est intra portas tuas; & aduena, ac pupillus, & vidua, qui morantur vobiscum: in loco quẽ elegerit Dñs Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi:
12 ¶& recordaberis, qm̃ seruus fueris in Aegypto: cu-
13 stodiesq; ac facies quæ præcepta sunt. ¶Solennitatẽ quoq; tabernaculorum celebrabis per septẽ dies,
C quando collegeris de area & torculari fruges tuas:
14 ¶& epulaberis in festiuitate, tu, & filius tuus, & filia tua, & seruus tuus, & ancilla: Leuites quoque, & aduena, ac pupillus, ac vidua q̃ intra portas tuas sunt.
15 ¶Septem diebus Dño Deo tuo festa celebrabis in loco quẽ elegerit Dñs, benedicetq; tibi Dñs Deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere ma-
16 nuum tuarum, erisq; in lętitia. ¶Tribus vicibus per
D annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Dñi Dei tui in loco quem elegerit, in solennitate azymorum, & in solennitate hebdomadarũ,
17 & in solennitate tabernaculorum. ¶‖Non apparebit ante Dñm vacuus; ¶sed offeret vnusquisq; secundũ quod habuerit iuxta benedictionem Dñi Dei sui,
18 quam dederit ei. ¶Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dñs Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas: vt iudicent populũ
19 iusto iudicio. ¶Nec in alteram partem declinent. ‖Non accipies personam, nec munera: quia munera excęcant oculos sapientum, & mutant verba iu-
20 storum. ¶Iustè quod iustum est, persequêris: vt viuas, & possideas terram quam Dñs Deus tuus de-
21 derit tibi. ¶Non plantabis lucum & oẽm arborem
22 iuxta altare Dñi Dei tui. ¶Nec facies tibi, atq; constitues statuam: `quæ` odit Dominus Deus tuus.

Leui. 23. c. 15.

‖Exo. 23. b 15. 34 c. 23 Eccl. 16. b. 6.

‖Sup. 1. c. 17. Leui. 19. c. 15. Exo. 23. a. 8. Eccl. 20. d. 23.

`quam 6.

CAPVT XVII.

1
A Non immolabis Domino Deo tuo bouem & ouẽ, in quo est macula, aut quippiam vitij: quia abominatio est Domino Deo
2 tuo. ¶Cùm reperti fuerint apud te intra vnam portarum tuarum quas Dominus Deus dabit tibi, vir aut mulier, qui faciant malum in conspectu Domini Dei tui, & transgrediantur pactum illius,
3 ¶vt vadant & seruiant diis alienis, & adorent eos; Solem & Lunam, & omnem militiam cœli, quę
4 non præcepi: ¶& hoc tibi fuerit nunciatum, audiensque inquisieris diligenter, & verum esse re-
5 pereris, & abominatio facta est in Israël: ¶educes virum ac mulierem, qui rem sceleratissimam perpetrarunt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus
6 obruentur. ¶‖In ore duorum, aut trium testium
B peribit qui interficietur. Nemo occidatur, vno

‖Inf. 19. d. 15. Matt. 18. b. 16.

contra

(2. Cor. 13. a. 1. Sup. 13. b. 9.)

7 contra se dicente testimonium. ? Manus testiũ prima interficiet eum, & manus reliqui populi extre-
8 ma mittetur, vt auferas malum de medio tui. ? Si difficile & ambiguum apud te iudiciũ esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad
9 locum quem elegerit Dñs Deus tuus: ?‖ Veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicẽ qui fuerit illo tempore: quæresq; ab eis, qui indicabũt tibi
10 iudicij veritatem. ? Et facies quodcũq; dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dñs, & docuerint te
11 ? iuxta legem eius, sequerisq; sententiam eorũ. Nec
C declinabis ad dexteram, neq; ad sinistrã. ? Qui autẽ
12 superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Dño Deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malũ de Israël.
13 ? cunctusq; populus audiẽs timebit, vt nullus dein-
14 ceps intumescat superbia. ? Cùm ingressus fueris terram quam Dñs Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverisq; in illa, & dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum
15 nationes: ? eũ constitues quem Dñs Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui nõ sit fra-
16 ter tuus. ? Cumq; fuerit constitutus, non multipli-
D cabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptũ, equitatus numero subleuatus, præsertim cùm Dñs præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandẽ
17 viam reuertamini. ? Non habebit vxores plurimas quæ alliciant animam eius, neq; argenti & auri im-
18 mensa pondera. ? Postquàm autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus
19 Leuiticæ tribus, & habebit ? secum, legetq; illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dñm Deum suum, & custodire verba & ceremonias eius, quæ in
20 lege præcepta sunt. ? Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neq; declinet in partem dexteram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse & `filius` eius super Israël. (`filij 4.)

CAPVT XVIII.

1
A N On habebunt sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui de eadem tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo Israel: ‖ quia sacrificia Dñi & oblationes eius come- (Sup. 10. b. 9.)
2 dent: ? & nihil aliud accipient de possessione fratrũ suorum. ‖ Dñs enim ipse est hæreditas eorum: sicut (Num. 18 c. 20. 1. Cor. 9. b. 13. Nume. 18. c. 20.)
3 locutus est illis. ? Hoc erit iudicium sacerdotum à populo, & ab his qui offerũt victimas: siue bouem, siue ouem immolauerint, dabunt sacerdoti armum
4 ac ventriculum: ? primitias frumenti, vini, & olei, &
5 lanarum partem ex ouium tonsione. ? Ipsum enim elegit Dñs Deus tuus de cunctis tribubus tuis, vt ster, & ministret nomini Domini, ipse & filij eius in
6 sempiternũ. ? Si exierit Leuites ex vna vrbium tua-
B rum ex omni Israël in qua habitat, & voluerit veni-
7 re, desiderans locum quem elegerit Dñs: ? ministrabit in nomine Dñi Dei sui, sicut omnes fratres eius
8 Leuitæ, qui stabunt eo tempore coram Dño. ? Partẽ ciborum eandem accipiet, quam & cæteri: excepto eo quod in vrbe sua ex paterna ei successione de-
9 betur. ? Quando ingressus fueris terram quam Dñs Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis abomi- (Leui. 10. d. 15.)
10 nationes illarũ gentium: ? ‖ nec inueniatur in te qui lustret filium suum, aut filiam ducens per ignẽ: aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia, atq; au-
11 guria; nec sit maleficus, ? nec incãtator, neq; qui py-
C thones consulat, nec diuinos, ‖ & quærat à mortuis (1. Reg. 28. b. 7.)
12 veritatẽ. ? Omnia enim hæc abominatur Dñs, & ꝑ
13 istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. ? Per-
14 fectus eris, & absq; macula cũ Dño Deo tuo. ? Gentes istæ quarum possidebis terram, augures & diuinos audiunt: tu autem à Dño Deo tuo aliter insti-
15 tutus es. ? ‖ PROPHETAM de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dñs Deus tu- (Ioan. 1. g. 45. Act. 3. d. 22. 7. e. 37.)
16 us: ipsum audies. ? Vt petisti à Dño Deo tuo in Horeb, quando concio cõgregata est, atq; dixisti, ‖ Vltrà non audiam vocẽ Dñi Dei mei, & ignem hunc (Exo. 20. d. 19.)
17 maximum amplius non videbo, ne moriar: ? & ait
18 Dñs mihi, Bene omnia sunt locuti. ? ‖ Prophetã suscitabo eis de medio fratrum suorum similẽ tui: & (Ioan. 1. g. 45.)
ponã verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos om-
19 nia quæ præcepero illi. ? qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor
20 existam. ? Propheta autẽ qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego nõ præ-
D cepi illi, vt diceret, aut ex nomine alienorum deo-
21 rum; interficietur. ? Quòd si tacita cogitatione responderis, Quomodo possum intelligere verbum
22 quod Dñs non est locutus? ? hoc habebis signum: Quod in nomine Dñi propheta ille ꝑdixerit, & non euenerit: hoc Dñs nõ est locutus, sed ꝑ tumorẽ animi sui propheta cõfinxit: & idcirco nõ timebis eum.

CAPVT XIX.

1
A C Vm disperdiderit Dñs Deus tuus Gẽtes, quarum tibi traditurus est terrã, & pos-
2 sederis eã, habitaverisq; in vrbibus `eius`, & in ædibus: ? tres ciuitates separabis tibi in medio terræ, quam Dominus Deus tuus dabit ti- (Num. 35 b. 13. Iof. 20. a. `earum Ezec. 21. c. 13.)
3 bi in possessionem, ? sternens diligenter viam: & in tres æqualiter partes totã terræ tuæ prouinciam diuides: vt habeat è vicino qui propter homicidium
4 profugus est, quò possit euadere. ? Hæc erit lex homicidæ fugientis, cuius vita seruanda est: Qui percusserit proximum suum nesciens, & qui heri & nudiustertius nullum contra eum odium habuisse cõ-
5 probatur: ? sed abijsse cum eo simpliciter in syluam ad ligna cædenda, & in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumq; lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit: hic ad vnam su-
6 pradictarum vrbium confugiet, & viuet: ? ne forsi-
B tan proximus eius, cuius effusus est sanguis, dolore stimulatus, persequatur, & apprehẽdat eum, si longior via fuerit; & percutiat animam eius qui nõ est reus mortis: quia nullũ contra eum, qui occisus est,
7 odium prius habuisse monstratur. ? Idcirco præcipio tibi, vt tres ciuitates æquali inter se spacij diui-
8 das. ? Cùm autem dilatauerit Dñs Deus tuus terminos tuos, sicut iurauit patribus tuis; & dederit tibi
9 cunctam terram ‖ quam eis pollicitus est, ? (si tamen custodieris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum Deum tuum, & am- (Gen. 1 c. 14. Sup. 12. 10.)
C bules in viis eius omni tẽpore) addes tibi ‖ tres alias ciuitates, & supradictarum trium vrbium nume- (Iof. 20 c. 7.)
10 rum duplicabis: ? vt non effundatur sanguis innoxius in medio terræ, quam Dominus Deus tuus
11 dabit tibi possidendam, ne sis sanguinis reus. ? ‖ Si quis autem odio habens, proximum suum insidiatus fuerit vitæ eius, surgensque percusserit illum, (Num. 35 c. 20.)

& mortuus fuerit, fugeritq; ad vnam de supradictis
2 vrbibus; ⁋ mittent seniores ciuitatis illius, & arri-
pient eum de loco effugij, tradentq; in manu pro-
3 ximi, cuius sanguis effusus est, & morietur. ⁋ Non
misereberis eius, & auferes `innoxium` sanguinem
4 de Israël, vt benè sit tibi. ⁋ Non assumes & trāsferes
terminos proximi tui, quos fixerunt priores in pos-
D sessione tua, quam Dn̄s Deus tuus dabit tibi in ter-
5 ram quam acceperis possidendam. ⁋ Non stabit te-
stis vnus contra aliquem, quicquid illud peccati &
facinoris fuerit: sed | in ore duorum aut trium te-
6 stium stabit omne verbum. ⁋ Si steterit testis mēdax
contra hominem, accusans eum præuaricationis;
7 ⁋ stabunt ambo quorum causa est, ante Dn̄m in con-
spectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus
8 illis. ⁋ Cumq; diligentissimè perscrutantes, inuene-
rint falsum testem dixisse contra fratrem suū men-
9 dacium: ⁋ | reddent ei sicut fratri suo facere cogita-
10 uit, & auferes malum de medio tui. ⁋ Vt audientes
cæteri timorem habeant, & nequaquam talia au-
11 deant facere. ⁋ *Non misereberis eius, | sed animam
pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente,
manum pro manu, pedem pro pede exiges.

CAPVT XX.

1 A SI exieris ad bellum contra hostes tuos, &
videris equitatus & currus, & maiorem
quàm tu habeas, aduersarij exercitus
multitudinem; non timebis eos: quia
Dn̄s Deus tuus tecū est, qui eduxit te de Terra-Ae-
2 gypti. ⁋ Appropinquante autē iam prælio, stabit sa-
3 cerdos ante aciem, & sic loquetur ad populū: ⁋ Au-
di Israël, vos hodie cōtra inimicos vestros pugnam
committitis; nō pertimescat cor vestrū, nolite me-
4 tuere, nolite cedere, nec formidetis eos: ⁋ quia Dn̄s
B Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra
aduersarios dimicabit, vt eruat vos de periculo.
5 ⁋ Duces quoq; per singulas turmas audiente exer-
citu proclamabunt: | Quis est homo qui ædificauit
domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & re-
uertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bel-
6 lo, & alius dedicet eam. ⁋ Quis est homo qui plan-
tauit vineam, | & necdum fecit eam esse communē,
de qua vesci omnibus liceat? vadat, & reuertatur in
domum suam: ne fortè moriatur in bello, & alius
7 homo eius fungatur officio. ⁋ Quis est homo qui
despondit vxorem, & nō accepit eam? vadat, & re-
uertatur in domum suam, ne fortè moriatur in bel-
8 lo, & alius homo accipiat eam. ⁋ His dictis addent
reliqua, & loquentur ad populum: | Quis est homo
formidolosus, & corde pauido? vadat, & reuertatur
in domum suam, ne pauere faciat corda fratrū suo-
9 rum, sicut ipse timore perterritus est. ⁋ Cumq; si-
luerint duces exercitus, & finem loquēdi fecerint;
C vnusquisq; suos ad bellandum cuneos præparabit.
10 ⁋ Si quando accesseris ad expugnandam ciuitatem,
11 offeres ei primùm pacem. ⁋ Si receperit, & aperue-
rit tibi portas; cunctus populus qui in ea est, salua-
12 bitur, & seruiet tibi sub tributo. ⁋ Sin autem fœdus
inire noluerit, & cœperit contra te bellum; oppu-
13 gnabis eam. ⁋ Cumq; tradiderit Dn̄s Deus tuus il-
lam in manu tua, percuties omne quod in ea gene-
14 ris masculini est, in ore gladij, ⁋ absq; mulieribus &
infantibus, iumentis & cæteris quæ in ciuitate sunt.
Omnem prędam exercitui diuides, & comedes de
spoliis hostium tuorum, quę Dominus Deus tuus
15 dederit tibi. ⁋ Sic facies cunctis ciuitatibus quæ à te
procul valde sunt, & non sunt de his vrbibus quas
16 in possessionem accepturus es. ⁋ De his autem ciui-
D tatibus quæ dabuntur tibi, nullum omnino permit-
17 tes viuere: ⁋ sed interficies in ore gladij, Hethæum
videlicet, & Amorrhæum, & Chananæum, Phære-
zæum, & Heuæum, & Iebusęum, sicut pręcepit tibi
18 Dn̄s Deus tuus: ⁋ ne fortè doceant vos facere cun-
ctas abominationes quas ipsi operati sunt diis suis,
19 & peccetis in Dominum Deum vestrum. ⁋ Quando
obsederis ciuitatem multo tempore, & munitioni-
bus circundederis, vt expugnes eam; non succides
arbores de quibus vesci potest, nec securibus per
circuitum debes vastare regionem: quoniam lignū
est, & non homo, nec potest bellantium contra te
20 augere numerum. ⁋ Si qua autem ligna non sunt
pomifera, sed agrestia, & in cęteros apta vsus; suc-
cide, & instrue machinas, donec capias ciuitatem
quę contra te dimicat.

CAPVT XXI.

1 A QVando inuentum fuerit in terra quam
Dominus Deus tuus daturus est tibi, ho-
minis cadauer occisi, & ignorabitur cę-
2 dis reus; ⁋ egredientur maiores natu, &
iudices tui, & metientur à loco cadaueris singularū
3 per circuitum spacia ciuitatum: ⁋ & quam vicinio-
rem cæteris esse perspexerint, seniores ciuitatis il-
lius tollent vitulam de armento, quæ non traxit iu-
4 gum, nec terram scidit vomere; ⁋ & ducent eam ad
vallem asperam, atq; saxosam, quę nunquam arata
est, nec sementem recepit, & cædent in ea ceruices
5 vitulę: ⁋ accedentq; sacerdotes filij Leui, quos ele-
gerit Dominus Deus tuus, vt ministrent ei, & bene-
dicant in nomine eius; & ad verbum eorum omne
negocium-pendet`: & quicquid mundū, vel immun- (- 7.)
6 dum est, iudicetur. ⁋ Et venient *maiores natu ciui- (* omnes 1.)
B tatis illius ad interfectum, lauabuntq; manus suas
7 super vitulam, quę in valle percussa est, ⁋ & dicent:
Manus nostræ non effuderunt sanguinem hūc, nec
8 oculi viderunt. ⁋ propitius esto populo tuo Israël,
quem redemisti Domine, & ne reputes sanguinem
innocētem in medio populi tui Israël. Et auferetur
9 ab eis reatus sanguinis: ⁋ tu autē alienus eris ab in-
nocētis cruore qui fusus est, cùm feceris quod prę-
10 cepit Dn̄s. ⁋ Si egressus fueris ad pugnam cōtra ini-
micos tuos, & tradiderit eos Dn̄s Deus tuus in ma-
11 nu tua, captiuosq; duxeris, ⁋ & videris in numero
captiuorū mulierem pulchram, & adamaueris eā,
12 volucrisq; habere vxorem; ⁋ introduces eā in domū
C tuā: quę radet cęsariem & circuncidet vngues, ⁋ &
13 deponet vestē in qua capta est: sedensq; in domo
tua, flebit patrē & matrem suā vno mēse, & postea
intrabis ad eā, dormiesq; cum illa, & erit vxor tua.
14 ⁋ Si autē postea nō sederit animo tuo, dimittes eam
liberam, nec vēdere poteris pecunia, nec opprime-
15 re per potentiam: quia humiliasti eam. ⁋ Si habue-
rit homo vxores duas, vnā dilectam, & alterā odio-
sam, `genueritq; ex eis` liberos, & fuerit filius odio- (genue- ritq; ex eo.)
16 sę primogenitus, ⁋ volueritq; substantiā inter filios
suos diuidere: nō poterit filiū dilectę facere primo-
17 genitum, & pręferre filio odiosæ: ⁋ sed filium odiosę
agnoscet primogenitum, | dabitq; ei de his quæ ha- (| 1. Par. 5. 1.)
buerit cuncta duplicia. iste est enim principium li-
18 berorum eius, & huic debētur primogenita. ⁋ Si ge-

nuerit

nuerit homo filium cõtumacem & proteruum, qui
non audierit patris ac matris imperium, & coerci-
19 tus obedire contempserit: ¶ apprehendent eum, &
D ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iu-
20 dicij, ¶ dicentq; ad eos: Filius noster iste proteruus
& contumax est, monita nostra audire contemnit,
comessationibus vacat, & luxuriæ, atque conuiuiis:
21 ¶ lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morie-
tur, vt auferatis malum de medio vestri, & vniuer-
22 sus Israël audiens pertimescat. ¶ Quando peccaue-
rit homo quod morte plectendum est, & adiudica-
23 tus morti, appensus fuerit in patibulo: ¶ nõ perma-
nebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepe-
lietur: | quia maledictus à Deo est, qui pendet in li-
gno: & nequaquam cõtaminabis terram tuã, quam
Dominus Deus tuus dederit tibi in possessionem.

1 Gal.3. b.13.

CAPVT XXII.

Exod.23. 4. Tob 2. c.21.

1 A NOn videbis bouem fratris tui, aut ouẽ er-
rantem, & præteribis: sed reduces fratri
2 tuo, ¶ etiamsi non est propinquus frater
tuus, nec nosti eum: duces in domũ tuã,
& erunt apud te quàmdiu quærat ea frater tuus, &
3 recipiat. ¶ Similiter facies de asino, & de vestimen-
to, & de omni re fratris tui, quę perierit: si inueneris
4 eam, ne negligas quasi alienam. ¶ Si videris asinum
fratris tui, aut bouem cecidisse in via; nõ despicies,
5 sed subleuabis cum eo. ¶ Non induetur mulier veste
virili, nec vir vtetur veste fœminea: abominabilis
6 enim apud Deum est, qui facit hęc. ¶ Si ambulãs per
viam, in arbore vel in terra nidum auis inueneris, &
matrem pullis, vel ouis désuper incubantem: nõ te-
7 nebis eam cum filiis, ¶ sed abire patieris, captos te-
nens filios: vt bene sit tibi, & longo viuas tempore.
8 ¶ Cùm ædificaueris domum nouam, facies murum
tecti per circuitum: ne effundatur sanguis in domo
tua, & sis reus labente alio, & in præceps ruente.
9 ¶ Non seres vineam tuã altero semine: ne & semen-
B tis quam seuisti, & quæ nascuntur ex vinea, pariter
10 sanctificentur. ¶ Non arabis in boue simul & asino.
11 ¶ Non induêris vestimento, quod ex lana linoq; cõ-
12 textũ est. ¶ Funiculos in fimbriis facies per quatuor
13 angulos pallij tui quo operiris. ¶ Si duxerit vir vxo-
14 rem, & postea odio habuerit eam, ¶ quęsieritq; oc-
casiones quibus dimittat eam, obijciens ei nomen
pessimum, & dixerit, Vxorem hãc accepi, & ingres-
15 sus ad eam, nõ inueni virginem: ¶ tollent eam pater
& mater eius, & ferent secum signa virginitatis eius
16 ad seniores vrbis, qui in porta sunt: ¶ & dicet pater:
Filiam meam dedi huic vxorem: quam quia odit,
17 ¶ imponit ei nomen pessimum, vt dicat, Non inueni
filiam tuam virginem: & ecce hęc sunt signa virgi-
C nitatis filiæ meæ. Expandent vestimentum coram
18 senioribus ciuitatis: ¶ apprehẽdentq; senes vrbis il-
19 lius virum, & verberabunt illum, ¶ cõdemnantes in-
super centum siclis argẽti, quos dabit patri puellę:
quoniam diffamauit nomen pessimum super virgi-
nem Israël: habebitq; eam vxorem, & non poterit
20 dimittere eam omnibus diebus vitæ suæ. ¶ Quòd si
verum est quod obijcit, & non est in puella inuenta
21 virginitas: ¶ eijciẽt eam extra fores domus patris sui,
& lapidibus obruẽt viri ciuitatis illius, & morietur.
quoniam fecit nefas in Israël, vt fornicaretur in do
22 mo patris sui: & auferes malum de medio tui. ¶ | Si
dormierit vir cum vxore alterius, vterq; morietur,

1 Leu. 20 b.10.

id est, adulter & adultera: & auferes malũ de Israel.
23 ¶ Si puellam virginem desponderit vir, & inuenerit
D eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cũ ea: ¶ edu-
24 ces vtrunq; ad portam ciuitatis illius, & lapidibus
obruentur: puella, quia nõ clamauit, cùm esset in ci-
uitate: vir, quia humiliauit vxorem proximi sui: &
25 auferes malum de medio tui. ¶ Sin autẽ in agro re-
pererit vir puellam quę desponsata est, & apprehen
26 dens concubuerit cũ ea, ipse morietur solus: ¶ puel-
la nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut
latro consurgit contra fratrem suum, & occidit ani-
27 mam eius, ita & puella perpessa est. ¶ sola erat in
28 agro: clamauit, & nullus affuit qui liberaret eã. ¶ Si
inuenerit vir puellam virginẽ, quę non habet spon-
sum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res
29 ad iudicium venerit: ¶ | dabit qui dormiuit cum ea,
patri puellæ quinquaginta siclós argenti, & habebit
eã vxorem, quia humiliauit illã: non poterit dimit-
30 tere eam cunctis diebus vitæ suę. ¶ Nõ accipiet ho-
mo vxorẽ patris sui, nec reuelabit operimentũ eius.

g Exo.22. c.16.

CAPVT XXIII.

1 A NOn intrabit eunuchus attritis vel ampu-
tatis testiculis, & abscisso veretro, eccle-
2 siam Dñi. ¶ Non ingredietur mãzer, hoc
est, de scorto natus, in ecclesiã Dñi vsq;
3 ad decimam generationem. ¶ Ammonites & Moa-
bites etiam post decimam generationẽ non intra-
4 bunt ecclesiam Dñi, in æternum: ¶ quia noluerunt
vobis occurrere cum pane & aqua in via, quando
egressi estis de Aegypto. & quia conduxerunt con-
tra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syriæ,
5 vt malediceret tibi: ¶ | & noluit Dñs Deus tuus audi-
re Balaam, vertitq; maledictionem eius in benedi-
6 ctionem tuã, eò q diligeret te. ¶ Non facies cum eis
B pacem, nec quęras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ
7 in sempiternũ. ¶ Non abominaberis Idumęum, quia
frater tuus est: nec Aegyptium, quia aduena fuisti in
8 terra eius. ¶ Qui nati fuerint ex eis, tertia generatio-
9 ne intrabunt in ecclesiam Dñi. ¶ Quando egressus
fueris aduersus hostes tuos in pugnã, custodies te
10 ab omni re mala. ¶ Si fuerit inter vos homo, qui no-
cturno pollutus sit somnio; egredietur extra castra,
11 ¶ & non reuertetur priusquàm ad vesperam lauetur
aqua, & post Solis occasum regredietur in castra.
12 ¶ Habebis locũ extra castra, ad quem egrediaris ad
13 requisita naturę, ¶ gerens paxillũ in baltheo: cumq;
sederis, fodies per circuitũ, & egesta humo operies,
14 ¶ quo releuatus es, (Dñs enim Deus tuus ambulat
C in medio castrorum*, vt eruat te, & tradat tibi ini-
micos tuos) & sint castra tua sancta, & nihil in eis
15 appareat fœditatis, ne derelinquat te. ¶ Non trades
16 seruum Dño suo, qui ad te cõfugerit; ¶ habitabit te-
cum in loco qui ei placuerit, & in vna vrbium tuarũ
17 requiescet: ne contristes eũ. ¶ Non erit meretrix de
18 filiabus Israël, nec scortator de filiis Israël. ¶ Nõ of-
feres mercedem prostibuli, nec preciũ canis in do-
mo Dñi Dei tui, quicquid illud est quod ˋvouerintˊ:
quia abominatio est vtrunq; apud Dñm Deum tuũ.
19 ¶ Non fœnerabis fratri tuo ad vsuram pecuniã, nec
20 fruges, nec quamlibet aliam rem: ¶ sed alieno. Fratri
D autem tuo absq; vsura id quo indiget, cõmodabis:
vt benedicat tibi Dñs Deus tuus in omni opere tuo
21 in terra ad quam ˋingredierisˊ possidendam. ¶ Cùm
votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis

Nu. 22. c.5.

* tuorũ 7.

voueris 1.

ingrederis 1.

reddere: quia requiret illud Dñs Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. ¶ Si nolueris polliceri, absq; peccato eris. ¶ Quod autẽ semel egressum est de labiis tuis, obseruabis, & facies sicut promisisti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es. ¶ Ingressus vineam proximi tui, comede vuas quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum. ¶ Si intraueris segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce autem non metes.

Matt. 12. a 4.

CAPVT XXIIII.

SI acceperit homo vxorem, & habuerit eã, & non inuenerit gratiã ante oculos eius propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. ¶ Cumq; egressa alterum maritum duxerit, ¶ & ille quoq; oderit eã, dederitq; ei libellũ repudij, & dimiserit de domo suã, vel certè mortuus fuerit: ¶ non poterit prior maritus recipere eam in vxorẽ: quia polluta est, & abominabilis facta est coram Dño: ne peccare facias terram tuam quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendã. ¶ Cùm acceperit homo nuper vxorem, non procedet ad bellũ, nec ei quippiã necessitatis iniũgetur publicæ: sed vacabit absq; culpa domi suæ, vt vno anno lętetur cum vxore sua. ¶ Nõ accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam: quia animam suã apposuit tibi. ¶ Si deprehensus fuerit homo solicitans fratrem suum de filiis Israël, & vendito eo acceperit precium: interficietur, & auferes malum de medio tui. ¶ Obserua diligenter ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcunq; docuerint te sacerdotes Leuitici generis iuxta id quod pręcepi eis, & imple solicitè. ¶ \`Mementote q̃ fecerit Dñs Deus vester\` Mariæ in via, cùm egrederemini de Aegypto. ¶ Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, non ingredieris domum eius, vt pignus auferas: ¶ sed stabis foris, & ille tibi proferet quod habuerit. ¶ sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, ¶ sed statim reddes ei ante Solis occasum: vt dormiens in vestimento suo, benedicat tibi, & habeas iustitiam coram Dño Deo tuo. ¶ Non negabis mercedẽ indigentis, & pauperis fratris tui, siue aduenæ qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est: ¶ sed eadẽ die reddes ei precium laboris sui ante Solis occasum, quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dñm, & reputetur tibi in peccatum. ¶ Non occidentur patres pro filiis, nec filij pro patribus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur. ¶ Non peruertes iudiciũ aduenæ & pupilli, nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum. ¶ Memẽto quòd seruieris in Aegypto, & eruerit te Dñs Deus tuus inde. Idcirco præcipio tibi, vt facias hanc rem. ¶ Quando messueris segetem in agro tuo, & oblitus manipulũ reliqueris: non reuertêris, vt tollas illum: sed aduenam & pupillum, & viduã auferre patieris, vt benedicat tibi Dñs Deus tuus in omni opere manuum tuarum. ¶ Si fruges collegeris oliuarũ, quicquid remanserit in arboribus, nõ reuertêris vt colligas: sed relinques aduenæ, pupillo, ac viduę. ¶ Si vindemiaueris vineam tuam, nõ colliges remanentes racemos, sed cedent in vsus aduenę, pupilli, ac viduæ. ¶ Memento quòd & tu seruieris in Aegypto, & idcirco pręcipio tibi, vt facias hanc rem.

Matt. 5. c. 31 & 19. a. 7. — Nu. 12. a. 10. — \`Memento quæ fecerit Dominus Deus tuus. — Leui. 19. 13. — Tob. 4. c. 15. — 4. Reg. 4. a. 1. — 2. Par. 25. a. 4. — Eze. 18. c. 17.

CAPVT XXV.

SI fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices: quem iustum esse perspexerint, illi iustitię palmam dabunt: quem impium, cõdemnabunt impietatis. ¶ Sin autem eum qui peccauit, dignum viderint plagis: prosternent, & coram se facient verberari. Pro mensura peccati, erit & plagarum modus, ¶ ita duntaxat, vt quadragenarium numerum non excedãt: ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. ¶ Non ligabis os bouis terentis in area fruges tuas. ¶ Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absq; liberis mortuus fuerit; vxor defuncti nõ nubet alteri: sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui: ¶ & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt nõ deleatur nomẽ eius ex Israël. ¶ Sin autẽ noluerit accipere vxorem fratris sui quę ei lege debetur; perget mulier ad portã ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque: ¶ Nõ vult frater viri mei suscitare \`semen\` fratris sui in Israël, nec me in coniugẽ sumere. ¶ Statimq; accersiri eum facient, & interrogabunt. Si respõderit, Nolo eam vxorem accipere: ¶ accedet mulier ad eũ coram senioribus, & tollet calceamentum de pede eius, spuetq; in faciem illius, & dicet: Sic fiet homini, qui nõ ędificat domum fratris tui. ¶ Et vocabitur nomen illius in Israel, Domus discalceati. ¶ Si habuerint inter se iurgium viri-duo\`, & vnus cõtra alterum rixare cœperit; volensq; vxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritq; manum, & apprehenderit verẽda eius: ¶ abscindes manũ illius: nec flectêris super eam vlla misericordia. ¶ Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus, ¶ nec erit ĩ domo tua modius maior & minor: ¶ pondus habebis iustum & verum, & modius ęqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super terram quã Dñs Deus tuus dederit tibi. ¶ abominatur enim Dñs tuus eum qui facit hęc, & auersatur omnem iniustitiam. ¶ Memento quę fecerit tibi Amalec in via, quando egrediebaris ex Aegypto. ¶ quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassi residebant, ceciderit, quando tu eras fame & labore confectus, & non timuerit Deum. ¶ Cùm ergo Dñs Deus tuus dederit tibi requiẽ, & subiecerit cunctas per circuitũ nationes in terra quã tibi pollicitus est: delebis nomẽ eius sub cœlo. Caue ne obliuiscaris.

2. Cor. 11. 24. — 1. Cor. 9. a. 9. — 1. Tim. 5. c. 18. — Matt. 22. c. 24. — Mar. 12. c. 19. — Luc. 20. d. 27. — Ruth. 4. a. 7. — \`nomen 4. — \`5. — Exod. 17. c. 8.

CAPVT XXVI.

CVmq; intraueris terram quam Dñs Deus tuus tibi daturus est possidendam, & obtinueris eam, atq; habitaueris in ea; ¶ tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesq; ad locum quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomẽ eius: ¶ accedesq; ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingressus sum in terram, pro qua iurauit* patribus nostris, vt daret eam nobis. ¶ Suscipiensq; sacerdos cartallum de manu \`eius\`, ponet ante altare Domini Dei tui, ¶ & loquêris in conspectu Domini Dei tui: Syrus persequebatur patrem meũ, qui descendit in Aegyptum, & ibi peregrinatus est in paucissimo numero: creuitq; in gentẽ magnam ac robustam & infinitæ multitudinis. ¶ Affli-

* Dominus. 1. \`tua 6.

xeruntq;

xeruntque nos Aegyptij, & persecuti sunt, impo-
7 nentes onera grauissima: & clamauimus ad Do-
minum Deum patrũ nostrorum: qui exaudiuit nos,
& respexit humilitatem nostram, & laborem atque
8 angustiam, & eduxit nos de Aegypio in manu for
ti & brachio extento, in ingenti pauore, in signis
9 atque portentis, & introduxit ad locum istum, &
10 tradidit nobis terram lacte & melle manantem. Et
idcirco nunc offero primitias frugum terræ, quam
Dominus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu
11 Domini Dei tui, & adorato Domino Deo tuo, epu
laberis in omnibus bonis quæ Dominus Deus tuus
dederit tibi, & domui tuæ, tu & Leuites, & adue-
12 na qui tecum est. Quando compleueris decimam
C cunctarum frugum tuarum, anno decimarum ter-
tio dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo & viduæ, vt
13 comedant intra portas tuas, & saturentur. loquê-
risque in conspectu Domini Dei tui: Attuli quod
sanctificatum est de domo mea, & dedi illud Leui-
tæ & aduenæ, & pupillo ac viduæ, sicut iussisti mihi:
non præteriui mandata tua, nec sum oblitus impe-
14 rij tui. Non comedi ex eis in luctu meo, nec sepa-
raui ea in qualibet immunditia, nec expendi ex his
quicquam in re funebri. Obediui voci Domini Dei
15 mei, & feci omnia sicut præcepisti mihi. | Respi-
ce de sanctuario tuo, & de excelso cœlorum habi-
taculo, & benedic populo tuo Israël, & terræ quam
dedisti nobis, sicut iurasti patribus nostris, terræ la
16 cte & melle mananti. Hodie Dominus Deus tuus
præcepit tibi, vt facias mandata hæc atque iudicia:
vt custodias & impleas ex toto corde tuo & ex tota
17 anima tua. | Dominum elegisti hodie, vt sit tibi
D Deus, & ambules in vijs eius, vt custodias ceremo-
nias illius, & mandata atq; iudicia, & obedias eius
18 imperio. En Dominus elegit te hodie, vt sis ei po-
pulus peculiaris, sicut locutus est tibi, & custodias
19 omnia præcepta illius: & faciet te excelsiorem cun
ctis gentibus quas creauit in laudem, & nomen, &
gloriam suam: vt sis populus sanctus Domini Dei
tui, sicut locutus est.

Sup. 14. d.17.

Isa.63.d.15. Baruc. 2. c.16.

Sup.7.a.6.

Et 4.

CAPVT XXVII.

1 A PRæcepit autem Moyses & seniores Israël,
populo, dicentes: Custodite omne man-
2 datum quod præcipio vobis hodie. Cũ-
que transieritis Iordanem in terram quã
Dominus Deus tuus dabit tibi, eriges ingentes la-
3 pides, & calce leuigabis eos, vt possis in eis scribe-
re omnia verba legis huius, Iordane transmisso: vt
introeas terram quam Dominus Deus tuus dabit ti
bi, terram lacte & melle manantem, sicut iurauit pa
4 tribus tuis. | Quando ergo transieritis Iordanem,
erigite lapides quos ego hodie præcipio vobis in
5 monte Hebal, & leuigabis eos calce: & ædificabis
ibi altare Domino Deo tuo de lapidibus quos fer-
6 rum non tetigit, & de saxis informibus & impoli-
B tis: & offeres super eo holocausta Domino Deo
7 tuo, & immolabis hostias pacificas, comedesque
8 ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo. Et scri
bes super lapides omnia verba legis huius planè &
9 lucidè. Dixeruntque Moyses & sacerdotes Leui-
tici generis ad omnem Israëlem: Attende, & audi
Israël: Hodie factus es populus Domini Dei tui.
10 audies vocem eius, & facies mandata atque iusti-
11 tias quas ego * præcipio tibi. Præcepitque Moy-
12 ses populo in die illo, dicens: Hi stabunt ad bene-
dicendum Domino super montem Garizim, Ior-
dane transmisso: Simeon, Leui, Iudas, Issachar,
13 Ioseph, & Ben-iamin. Et è regione ista stabunt
ad maledicendum in monte Hebal, Ruben, Gad, &
C Aser, & Zabulon, Dan, & Nephthali. | Et pro-
14 nunciabunt Leuitæ, dicentq; ad omnes viros Isra.l
15 excelsa voce: Maledictus homo, qui facit sculptile,
& cõflatile, abominationẽ Domini, opus manuũ ar-
tificum, ponetque illud in abscondito. & respôde-
16 bit omnis populus, & dicet, Amen. Maledictus
qui non honorat patrem suum, & matrem *. & dicet
17 omnis populus, Amen. Maledictus qui transfert
D terminos proximi sui. & dicet omnis populus, Amẽ.
18 Maledictus qui errare facit cæcum in itinere. & di-
19 cet omnis populus, Amen. Maledictus qui per-
uertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. & dicet
20 omnis populus, Amen. Maledictus qui dormit
cum vxore patris sui, & reuelat operimentum le-
21 ctuli eius. & dicet omnis populus, Amen. Male-
dictus qui dormit cum omni iumento. & dicet om-
22 nis populus, Amen. Maledictus qui dormit cum
sorore sua filia patris sui, vel matris suæ. & dicet om
23 nis populus, Amen. Maledictus qui dormit cum
24 socru sua. & dicet omnis populus, Amen. Male-
dictus qui clam percusserit proximum suum. & di-
25 cet omnis populus, Amen. * Maledictus qui acci-
pit munera, vt percutiat animam sanguinis inno-
26 centis. & dicet omnis populus, Amen. | Maledi-
ctus qui non permanet in sermonibus legis huius,
nec eos opere perficit. & dicet omnis populus,
Amen.

Exo. 20. d.15. Iosue 8. f. 15.

*hodie 1.

populo

Dan. 9. 11.

faciet

ponitque

* suam

* Maledictus q dormit cum vxore proximi sui, & dicet omnis populus, Amen.

Gal 3. 10.

Leuit 26. a. 3.

CAPVT XXVIII.

1 A SI autem audieris vocem Domini Dei tui,
vt facias atque custodias omnia manda-
ta eius quæ ego præcipio tibi hodie; fa-
ciet te Dominus Deus tuus excelsiorem
2 cunctis gentibus quæ versantur in terra. Venient-
que super te vniuersæ benedictiones istæ, & appre-
3 dent te; si tamen p̃cepta eius audieris. Benedictus
4 tu in ciuitate & benedictus in agro. Benedictus
fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, fructusque
iumentorum tuorum, greges armentorum tuorum
5 & caulæ ouium tuarum. Benedicta horrea tua, &
6 benedictæ reliquiæ tuæ. Benedictus eris ingrediẽs
7 & egrediẽs. Dabit Dominus inimicos tuos qui cõ
surgunt aduersum te, corruentes in conspectu tuo:
per vnam viam venient contra te, & per septem fu-
8 gient à facie tua. Emittet Dominus benedictio-
nem super cellaria tua, & super omnia opera ma-
nuum tuarum: benedicetque tibi in terra quam ac-
9 ceperis. Suscitabit te Dominus sibi in populum san
ctum, sicut iurauit tibi, si custodieris mandata Do-
10 mini Dei tui, & ambulaueris in vijs eius. Vide-
buntque omnes terrarum populi, quòd nomen Do
11 mini inuocatum sit super te, & timebunt te. Abun-
dare te faciet Dominus omnibus bonis, fructu vte-
ri tui, & fructu iumentorum tuorum, fructu terræ
tuæ quam iurauit Dominus patribus tuis, vt daret ti
12 bi. Aperiet Dominus thesaurum suum optimum,
B cœlum, vt tribuat pluuiã terræ tuæ in tempore suo:
benedicetque cunctis operibus manuum tuarum.
Et fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo fœnus
13 accipies. Constituet te Dominus in caput, & non

in caudam:

in caudam: & eris semper suprà, & non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego
14 præcipio tibi hodie, & custodieris, & feceris, ¶ ac non declinaueris ab eis nec ad dexteram, nec ad sinistram, nec sequutus fueris deos alienos, neque
15 colueris eos. ¶ Quòd si audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius & ceremonias, quas ego præcipio tibi hodie; venient super te omnes maledictiones istæ, & ap-
16 prehendent te. ¶ Maledictus eris in ciuitate, ma-
17 ledictus in agro. ¶ Maledictum horreum tuum, &
18 maledictæ reliquiæ tuæ. ¶ Maledictus fructus ven-
C tris tui, & fructus terræ tuæ, armenta boum tuorũ,
19 & greges ouium tuarũ. ¶ Maledictus eris ingrediẽs,
20 & maledictus egrediens. ¶ mittet Dominus super te famem & esuriem, & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies: donec conterat te, & perdat velociter *, propter adinuentiones tuas pessimas in
21 quibus reliquisti me. ¶ Adiungat tibi Dominus pestilentiam, donec cõsumat te de terra ad quam in-
22 gredieris possidendam. ¶ Percutiat te Dominus egestate, febri & frigore, ardore & æstu, & aëre corrupto ac rubigine, & persequatur, donec pereas.
23 ¶ Sit cœlum quod supra te est, æneum: & terra
24 quam calcas, ferrea. ¶ Det Dominus imbrem terræ tuæ puluerem, & de cœlo descendat super te cinis,
25 donec cõteraris. ¶ Tradat te Dominus corruentem ante hostes tuos: per vnam viam egrediaris contra eos, & per septem fugias, & dispergaris per omnia
26 regna terræ. ¶ sitque cadauer tuum in escam cunctis volatilibus cœli, & bestijs terræ, & non sit qui
27 abigat. ¶ Percutiat te Dominus hulcere Aegypti, & partem corporis per quam stercora egeruntur, sca-
28 bie quoq; & prurigine, ita vt curari nequeas. ¶ Percutiat te Dominus amentia & cæcitate ac furore
29 mentis, ¶ & palpes in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam sustineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te. ¶ Vxorem ac-
30 cipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices,
D & non habites in ea. Plantes vineam, & non vinde-
31 mies eam. ¶ Bos tuus immoletur coram te, & non comedas ex eo. Asinus tuus rapiatur in conspectu tuo, & non reddatur tibi. Oues tuæ dentur inimicis
32 tuis, & non sit qui te adiuuet. ¶ Filij tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum eorum tota die, & nõ
33 sit fortitudo in manu tua. ¶ Fructus terræ tuæ & omnes labores tuos comedat populus quem ignoras: & sis semper calumniam sustinens, & oppressus cun-
34 ctis diebus, ¶ & stupens ad terrorem eorum quæ vi-
35 debunt oculi tui. ¶ Percutiat te Dominus hulcere pessimo in genibus & in suris, sanarique non possis
36 à planta pedis vsque ad verticem tuum. ¶ Ducet te Dominus, & regem quem constitues super te, in gentem quam ignoras tu & patres tui: & seruies ibi
37 dijs alienis, ligno & lapidi. ¶ Et eris perditus in prouerbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te
38 introduxerit Dominus. ¶ Sementem multam iacies in terram, & modicum congregabis: quia locustæ
39 deuorabunt omnia. ¶ Vineam plantabis, & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam:
40 quoniam vastabitur vermibus. ¶ Oliuas habebis in omnibus terminis tuis, & non vngeris oleo: quia
41 defluent, & deperibunt. ¶ Filios generabis & filias, & non fruêris eis: quoniam ducentur in captiuita-
42 tem. ¶ Omnes arbores tuas, & fruges terræ tuæ ru-
43 bigo consumet. ¶ Aduena qui tecum versatur in ter-
E ra, ascendet super te, eritque sublimior: tu autem
44 descendes, & eris inferior. ¶ Ipse fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. Ipse erit in caput, & tu eris in
45 caudam. ¶ Et venient super te omnes maledictiones istæ, & persequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audisti vocem Domini Dei tui, nec seruasti mandata eius & ceremonias quas præ-
46 cepit tibi. ¶ Et erunt in te signa atque prodigia, &
47 in semine tuo vsque in sempiternum: ¶ eò quòd nõ seruieris Domino Deo tuo in gaudio, cordisque læ-
48 titia, propter rerum omnium abundantiam. ¶ Seruies inimico tuo quem immittet tibi Dominus, in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria, & ponet iugum ferreum super ceruicem tuam, donec te cõ-
49 terat. ¶ Adducet Dominus super te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus in similitudinem aquilæ volantis cũ impetu: cuius linguam in-
50 telligere non possis. ¶ gentem procacissimam, quæ
51 non deferat seni, nec misereatur paruuli, ¶ & deuoret fructum iumẽtorum tuorum ac fruges terræ tuę, donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armenta boum, & greges ouium:
52 donec te disperdat, ¶ & conterat in cunctis vrbibus tuis, & destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam in omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni terra tua quam
53 dabit tibi Dominus Deus tuus, ¶ & comedes fructum vteri tui, & carnes filiorum tuorum, & filiarum tuarum, quas dederit tibi Dominus Deus tuus,
F in angustia & vastitate qua opprimet te hostis tuus.
54 ¶ Homo delicatus in te & luxuriosus valde inuide-
55 bit fratri suo, & vxori, quæ cubat in sinu suo, ¶ ne det eis de carnibus filiorum suorum quas comedet: eò quòd nihil aliud habeat in obsidione & penuria qua vastauerint te inimici tui intra omnes portas
56 tuas. ¶ Tenera mulier & delicata quæ super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere propter mollitiem & teneritudinem nimiam; inuidebit viro suo qui cubat in sinu eius, super filij & filiæ
57 carnibus, ¶ & illuuie secundinarum quæ egrediuntur de medio feminum eius; & super liberis qui eadem hora nati sunt. comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam, in obsidione & vastitate qua opprimet te inimicus tuus intra portas
58 tuas. ¶ Nisi custodieris, & feceris omnia verba legis huius, quæ scripta sunt in hoc volumine, & ti-
59 mueris nomen eius gloriosum & terribile, ¶ hoc est
60 Dominum Deum tuum: ¶ augebit Dominus plagas tuas, & plagas seminis tui, plagas magnas & per-
61 seuerantes, infirmitates pessimas & perpetuas, ¶ &
G conuertet in te omnes afflictiones Aegypti, quas timuisti, & adhærebunt tibi. Insuper & vniuersos lãguores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis huius, inducet Dominus super te, donec te
62 conterat: ¶ & remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra cœli præ multitudine: quoniam nõ
63 audisti vocem Domini Dei tui. ¶ Et sicut antè lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans: sic lætabitur disperdens vos, atque subuertens, vt auferamini de terra ad quam in-
64 gredieris possidendam. ¶ Disperget te Dominus in omnes populos à summitate terræ, vsque ad terminos eius: & seruies ibi dijs alienis, quos & tu igno-
65 ras & patres tui, lignis & lapidibus. ¶ In gentibus

Leu. 26. 14. Lamen. 2. f. Malac. 2. a. Baruc. 1. d. Iob. 3. 2. 4.

de sub cœ... 1.

ingredie-

Leu. 26. 19.

Mich. 6. 15. Aggæi 1. 6.

quoque

quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore. 66 ¶ & erit vita tua quasi pendens ante te. ¶ Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ. 67 ¶ Manè dices, Quis mihi det vesperum? & vespere, Quis mihi det manè? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, & propter ea quæ tuis videbis oculis. 68 ¶ Reducet te Dominus classibus in Aegyptum per viam de qua dixit tibi, vt eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in seruos & ancillas, & non erit qui emat.

CAPVT XXIX.

1 A HAec sunt verba fœderis quod præcepit Dominus Moysi, vt feriret cum filijs Israel in Terra-Moab: præter illud fœdus 2 quod cum eis pepigit in Horeb. ¶ Vocauitque Moyses omnem Israël, & dixit ad eos: Vos vidistis vniuersa quę fecit Dominus coram vobis in Terra-Aegypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, 3 vniuersæque terræ illius, ¶ tentationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa, portentaque ingentia: 4 ¶ & non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possint audire vsque in 5 præsentem diem. ¶ | Adduxit vos quadraginta annis per desertũ: nõ sunt attrita vestimẽta vestra, nec calceamenta pedum vestrorũ vetustate cõsumpta 6 sunt. ¶ Panem nõ comedistis, vinum & siceram non bibistis: vt sciretis, quia ipse est Dominus Deus ve- 7 ster. ¶ | Et venistis ad hunc locum: egressusque est Sehon rex Hesebon, & Og rex Basan, occurrentes 8 nobis ad pugnam. Et percussimus eos, ¶ & tulimus terram eorum, ac tradidimus possidendam Ruben 9 & Gad, & dimidiæ tribui Manasse. ¶ Custodite ergo B verba pacti huius, & implete ea: vt intelligatis 10 vniuersa quæ facitis. ¶ Vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri, & tribus, ac maiores natu, atque doctores, omnis popu 11 lus Israël, ¶ liberi & vxores vestrę, & aduenæ qui tecum morantur in castris, exceptis lignorum cæsori 12 bus, & his qui comportant aquas: ¶ vt transeas in fœdere Domini Dei tui, & in iureiurando quod ho 13 die Dominus Deus tuus percutit tecum: ¶ vt suscitet te sibi in populum, & ipse sit Deus tuus, sicut locutus est tibi, & sicut iurauit patribus tuis Abrahã, 14 Isaac, & Iacob. ¶ Nec vobis solis ego hoc fœdus fe- 15 rio, & hæc iuramenta confirmo; ¶ sed cunctis præ- 16 sentibus, & absentibus. ¶ Vos enim nostis, quomodo habitauerimus in Terra-Aegypti, & quomodo transierimus per medium nationum, quas trans- 17 euntes, ¶ vidistis abominationes & sordes, id est idola eorum, lignum & lapidem, argentum & aurum, 18 quæ colebant. ¶ Ne fortè sit inter vos vir, aut mulier, familia, aut tribus, cuius cor auersum est hodie à Domino Deo nostro, vt vadat & seruiat dijs illarum gentium, & sit inter vos radix germinans fel & 19 amaritudinem. ¶ Cumque audierit verba iuramen- C ti huius, benedicat sibi in corde suo, dicens: Pax erit mihi, & ambulabo in prauitate cordis mei: & assu- 20 mat ebria sitientem, & ¶ Dominus non ignoscat ei: sed tunc quàm maximè furor eius fumet & zelus cõtra hominem illum, & sedeat super eum omnia maledicta quæ scripta sunt in hoc volumine, & deleat 21 Dominus nomen eius sub cœlo, ¶ & consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israël, iuxta maledictiones quæ in libro legis huius ac fœde- 22 ris continentur. ¶ Dicetque sequens generatio, & filij qui nascentur deinceps, & peregrini qui de longè venerint, videntes plagas terræ illius, & infirmitates quibus eam afflixerit Dominus, sulphure, 23 ¶ & salis ardore comburens, ita, vt vltrà non sera- D tur; nec virens quippiam germinet in exemplum | subuersionis Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Seboim, quas subuertit Dominus in ira & in furore 24 suo. ¶ Et dicent omnes gentes, Quare sic fecit Dominus terræ huic? quæ est hæc ira furoris eius im- 25 mensa? ¶ Et respondebunt, Quia dereliquerunt pactum Domini, quod pepigit cum patribus eorum, 26 quando eduxit eos de Terra-Aegypti: ¶ & seruierunt dijs alienis, & adorauerunt eos, quos nescie- 27 bant, & quibus non fuerant attributi: ¶ idcirco iratus est furor Domini contra terram istam, vt induceret super eam omnia maledicta quæ in hoc volu- 28 mine scripta sunt: ¶ & eiecit eos de terra sua in ira & furore, & in indignatione maxima, proiecitque in 29 terram alienam, sicut hodie comprobatur. ¶ Abscondita Domino Deo nostro: quæ manifesta sunt, nobis & filijs nostris vsque in sempiternum, vt faciamus vniuersa * legis huius.

CAPVT XXX.

1 A CVm ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio, siue maledictio quã proposui in conspectu tuo: & ductus pœnitudine cordis tui in vniuersis gẽtibus, in 2 quas dispersit te Dominus Deus tuus, ¶ & reuersus fueris ad eum, & obedieris eius imperijs, sicut ego hodie præcipio tibi, cum filijs tuis, in toto cor- 3 de tuo, & in tota anima tua: ¶ reducet te Dominus Deus tuus de captiuitate tua, ac miserebitur tui, & rursum congregabit te de cunctis populis in quos 4 te antè dispersit. ¶ Si ad cardines cœli fueris dissipa- 5 tus, inde te retrahet Dominus Deus tuus, ¶ | & assumet, atque introducet in terram quam possederunt patres tui, & obtinebis eam: & benedicens tibi, maioris numeri te esse faciet, quàm fuerint pa- 6 tres tui. ¶ Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuũ, B & cor seminis tui: vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis vi- 7 uere. ¶ Omnes autem maledictiones has conuertet super inimicos tuos, & eos qui oderunt te, & 8 persequuntur. ¶ Tu autem reuerteris, & audies vocem Domini Dei tui: faciesque vniuersa mandata 9 quæ ego præcipio tibi hodie. ¶ & abundare te faciet Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole vteri tui, & in fructu iumentorũ tuorum, in vbertate terræ tuæ, & in rerum omniũ largitate. Reuertetur enim Dominus, vt gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gauisus est in pa- 10 tribus tuis: ¶ si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris præcepta eius & ceremonias, quæ in hac lege conscripta sunt: & reuertaris ad Domi- C num Deum tuum in toto corde tuo, & in tota ani- 11 ma tua. ¶ | Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, 12 ¶ nec in cœlo situm, vt possis dicere, Quis nostrum valet ad cœlum ascendere, vt deferat illud ad nos, 13 vt audiamus atque opere compleamus? ¶ Neq; trãs mare positum: vt causeris, & dicas, Quis è nobis

poterit

Marginal notes: Exo. 19. a. 4. — Sup. 8. a. 2. — * tuorum a. — * ego sum. — Nu. 21. g. 33. Sup. 3. a. 1. — * aduenæ qui tecum morantur. — Gen. 19. e. 25. — 3. Reg. 9. b. 8. Iere. 22. c. 8. — * verba 6. — Psal. 105. g. 45. — * Dominus Deus tuus captiuitatem tuam. — 2. Mac. 1. f. 46. 2. c. 18. — Rom. 10. a. 6.

poterit transfretare mare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire, & facere quod praeceptum est? Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo & in corde tuo, vt facias illud. Consydera, quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & econtrario mortem & malum: vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & custodias mandata illius, ac ceremonias atque iudicia: & viuas, atque multiplicet te, benedicatque tibi in terra ad quam ingrederis possidendam. Si autem auersum fuerit cor tuum, & audire nolueris, atque errore deceptus adoraueris deos alienos, & seruieris eis: praedico tibi hodie, quòd pereas, & paruo tempore moreris in terra ad quam Iordane transmisso ingredieris possidendam. Testes inuoco hodie coelum & terram, quòd proposuerim vobis vitam & bonum, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & semen tuũ: & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhaereas (ipse est enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) vt habites in terra pro qua iurauit Dominus patribus tuis, Abraham, Isaac, & Iacob, vt daret eam illis.

CAPVT XXXI.

Abijt itaque Moyses, & locutus est omnia verba haec ad vniuersum Israël, & dixit ad eos: Centum viginti annorũ sum hodie, non possum vltra egredi & ingredi, praesertim cùm & Dominus dixerit mihi, Non transibis Iordanem istum. Dominus ergo Deus tuus transibit ante te: ipse delebit omnes gẽtes has in conspectu tuo, & possidebis eas: & Iosue iste trãsibit ante te, sicut locutus est Dominus. Facietque Dominus eis, sicut fecit Sehõ & Og, regibus Amorrhaeorum, & terrae eorum, delebitque eos. Cùm ergo & hos tradiderit vobis, similiter facietis eis, sicut praecepi vobis. Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paueatis ad conspectum eorum: quia Dominus Deus tuus ipse est ductor tuus, & non dimittet, nec derelinquet te. Vocauitque Moyses Iosue, & dixit ei coram omni Israël: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces populum istum in terram quam daturum se patribus eorum iurauit Dominus: & tu eam sorte diuides. Et Dominus qui ductor est vester, ipse erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paueas. Scripsit itaque Moyses legem hanc, & tradidit eam sacerdotibus filijs Leui, qui portabant arcam foederis Domini, & cunctis senioribus Israël. Praecepitque eis, dicens: Post septem annos anno remissionis, in solennitate tabernaculorum, conuenientibus cunctis ex Israël, vt appareant in conspectu Domini Dei tui in loco quem elegerit Dominus: leges verba legis huius coram omni Israël, audientibus eis, & in vnum omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis qui sunt intra portas tuas: vt audientes discant & timeant Dominum Deum vestrum, & custodiãt, impleantq; omnes sermones legis huius. filij quoque eorum, qui nunc ignorant: vt audire possint, & timeant Dominum Deum suum cũctis diebus quibus versantur in terra, ad quã vos Iordane transmisso pergitis obtinendam. Et ait Dominus ad Moysen: Ecce propè sunt dies mortis tuae: voca Iosue, & state in tabernaculo testimonij, vt praecipiam ei. Abierunt ergo Moyses, & Iosue, & steterunt in tabernaculo testimonij: apparuitque Dominus ibi in columna nubis, quae stetit in introitu tabernaculi. Dixitque Dominus ad Moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in terra ad quam ingreditur, vt habitet in ea: ibi derelinquet me, & irritum faciet foedus quod pepigi cum eo. Et irascetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquã eum, & abscondam faciem meam ab eo, & erit in deuorationem: inuenient eum omnia mala & afflictiones: ita vt dicat in illo die, Verè quia non est Deus mecum, inuenerunt me haec mala. Ego autem abscondam, & celabo faciem meam in die illo propter omnia mala quae fecit: quia secutus est deos alienos. Nunc itaq; scribite vobis canticum istud, & docete filios Israël: vt memoriter teneant, & ore decantent, & sit mihi carmen istud pro testimonio inter filios Israël. Introducam enim eum in terram pro qua iuraui patribus eius, lacte & melle manantem. Cumque comederint, & saturati, crassique fuerint, auertẽtur ad deos alienos, & seruiẽt eis: detrahentque mihi, & irritum facient pactum meum. Postquàm inuenerint eum mala multa & afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit obliuio ex ore seminis tui. Scio enim cogitationes eius, quae facturus sit hodie antequàm introducam eum in terram quam ei pollicitus sum. Scripsit ergo Moyses canticum, & docuit filios Israël. Praecepitque Dominus Iosue filio Nun, & ait: Confortare, & esto robustus: tu enim introduces filios Israël in terram quam pollicitus sum: & ego ero tecum. Postquàm ergo scripsit Moyses verba legis huius in volumine, atque compleuit, praecepit Leuitis qui portabant arcam foederis Domini, dicens: Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcae foederis Domini Dei vestri: vt sit ibi contra te in testimoniũ. Ego enim scio contentionem tuam, & ceruicem tuam durissimam. Adhuc viuente me & ingrediente vobiscum, semper contentiosè egistis contra Dominum: quanto magis cùm mortuus fuero? Congregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras, atque doctores, & loquar audientibus eis sermones istos, & inuocabo contra eos coelum & terram. Noui enim, quòd post mortem meam iniquè agetis, & declinabitis citò de via quam praecepi vobis. & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conspectu Domini, vt irritetis eum per opera manuum vestrarum. Locutus est ergo Moyses audiente vniuerso coetu Israël, verba carminis huius, & ad finem vsq; compleuit.

CAPVT XXXII.

Audite coeli quae loquor, audiat terra verba oris mei. Concrescat in pluuiam doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillae super gramina. Quia nomen Domini inuocabo: date magnificentiam Deo nostro. Dei perfecta sunt opera, & omnes viae eius iudicia: Deus fidelis, & absque vlla iniquitate, iustus & rectus.

Pecca-

5 ¶Peccauerunt ei & non filij eius in sordibus, generatio praua atq; peruersa.
6 ¶Hæccine reddis Domino popule stulte & insipiens? nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te?
7 ¶Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.
8 ¶Quando diuidebat Altissimus gentes: quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israël.
9 ¶Pars autem Domini populus eius: Iacob funiculus hæreditatis eius.
10 ¶Inuenit eum in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis: circunduxit eum, & docuit: & custodiuit quasi pupillam oculi sui.
11 ¶Sicut aquila prouocans ad volandũ pullos suos, & super eos volitans, expandit alas: & assumpsit eum, atq; portauit in humeris suis.
12 ¶Dominus solus dux eius fuit: & non erat cum eo Deus alienus.
13 ¶Constituit eum super excelsam terram: vt comederet fructus agrorum: vt sugeret mel de petra, oleumque de saxo durissimo.
14 ¶Butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Basan, & hircos cum medulla tritici, & sanguinem vuæ biberet meracissimum.
15 ¶Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo.
16 ¶Prouocauerunt eum in dijs alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitauerunt.
17 ¶Immolauerunt dæmonijs & non Deo, dijs quos ignorabant: noui, recẽtesq; venerunt, quos non coluerunt patres eorum.
18 ¶Deum qui te genuit, dereliquisti: & oblitus es Domini creatoris tui.
19 ¶Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus est: quia prouocauerunt eum filij sui & filiæ.
20 ¶Et ait: Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo nouissima eorum: generatio enim peruersa est, & infideles filij.
21 ¶Ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerũt in vanitatibus suis: & ego prouocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.
22 ¶Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima: deuorabitq; terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet.
23 ¶Congregabo super eos mala, & sagittas meas complebo in eis.
24 ¶Consumentur fame, & deuorabunt eos aues morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram, atque serpentium.
25 ¶Foris vastabit eos gladius, & intus pauor, iuuenem simul ac virginem, lactentem cum homine sene.
26 ¶Et dixi, Vbinam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.
27 ¶Sed propter iram inimicorum distuli: ne fortè superbirent hostes eorum, & dicerent, Manus nostra excelsa, & non Dominus, fecit hæc omnia.
28 ¶Gens absq; consilio est: & sine prudentia.
29 ¶Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent.
30 ¶Quomodo persequebatur vnus mille, & duo fugarent decem millia? nónne ideo, quia Deus suus vendidit eos, & Dominus conclusit illos?
31 ¶Non enim est Deus noster, vt dij eorum: & inimici nostri sunt iudices.
32 ¶De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: vua eorum vua fellis, & botri amarissimi.
33 ¶Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.
34 ¶Nónne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis?
35 ¶Mea est vltio, & ego retribuam eis in tempore, vt labatur pes eorum: iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.
36 ¶Iudicabit Dominus populum suum, & in seruis suis miserebitur: videbit quòd infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt.
37 ¶Et dicet: Vbi sunt dij eorum, in quibus habebant fiduciam?
38 ¶De quorum victimis comedebant adipes, & bibant vinum libaminum: surgant, & opitulentur vobis, & in necessitate vos protegant.
39 ¶Videte, quòd ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego sanabo: & non est qui de manu mea possit eruere.
40 ¶Leuabo ad cœlum manum meam, & dicam: Viuo ego in æternum.
41 ¶Si acuero vt fulgur gladium meum, & arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionem hostibus meis, & his qui oderunt me, retribuam.
42 ¶Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes, de cruore occisorum, & de captiuitate, nudati inimicorum capitis.
43 ¶Laudate gentes populum eius, quia sanguinem seruorum suorum vlciscetur: & vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius erit terræ populi sui.
44 ¶Venit ergo Moyses, & locutus est omnia verba cãtici huius in auribus populi, ipse & Iosue filius Nun.
45 ¶Compleuitque omnes sermones istos, loquens ad vniuersum Israël, ¶& dixit ad eos: Ponite corda
46 vestra in omnia verba quæ ego testificor vobis hodie: vt mandetis ea filijs vestris custodire & facere, & implere vniuersa quæ scripta sunt legis huius:
47 ¶quia non incassum præcepta sunt vobis, sed vt singuli in eis viuerent: quæ facientes longo perseueretis tempore in terra ad quam Iordane transmisso
48 ingredimini possidendam. ¶Locutusque est Do-
49 minus ad Moysen in eadem die, dicens: ¶Ascende in montem istum Abarim, id est, transituum, in mõtem Nebo, qui est in Terra-Moab contra Iericho: & vide terram Chanaan, quam ego tradam filijs Is-
50 raël obtinendam, ¶& morere in monte. Quem conscendens iungeris populis tuis, sicut mortuus est Aaron frater tuus in monte Hor, & appositus
51 populis suis: ¶Quia prævaricati estis contra me in medio filiorum Israël, ad aquas contradictionis in Cades deserti Sin: & non san-
52 ctificastis me inter filios Israël. ¶E contra videbis terram, & non ingredieris in eam, quam ego dabo filijs Israël.

CAPVT XXXIII.

1 A HAec est benedictio qua benedixit Moyses homo Dei, filijs Israël ante mortem suã. 2 ❡ Et ait: Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo sanctorum millia. In dextera eius ignea lex.

3 ❡ Dilexit populos, omnes sancti in manu illius sunt: ‖ & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius.

4 ❡ Legem præcepit nobis Moyses hæreditatem multitudinis Iacob.

5 ❡ Erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi cum tribubus Israël.

6 ❡ Viuat Ruben, & non moriatur, & sit paruus in numero.

7 ❡ Hæc est Iudæ benedictio: Audi Domine vocem Iudæ, & ad populum suum introduc eum: manus B eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduersarios eius erit.

8 ❡ Leui quoque ait: Perfectio tua, & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in tentatione, & iudicasti ad Aquas-contradictionis.

9 ❡ Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro illos: & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt:

10 ❡ Iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Israël: ponent thymiama in furore tuo, & holocaustum super altare tuum.

11 ❡ Benedic Domine fortitudini eius, & opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non consurgant.

12 ❡ Et Ben-iamin ait: Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo: quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.

13 ❡ Ioseph quoque ait: De benedictione Domini C terra eius, de pomis cœli, & rore, atque abysso subiacente.

14 ❡ De pomis fructuũ Solis ac Lunæ, 15 ❡ de vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum,

16 ❡ Et de frugibus terræ, & de plenitudine eius. Benedictio illius ‖ qui apparuit in rubo, veniat super caput Ioseph, & super verticem nazaræi inter fratres suos.

17 ❡ Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhinocerótis cornua illius: in ipsis ventilabit Gentes vsque ad terminos terræ. hæ sunt multitudines Ephráim, & hæc millia Manasse.

18 ❡ Et Zabûlon ait: Lætare Zabûlon in exitu tuo, & Issachar in tabernaculis tuis.

19 ❡ Populos vocabunt ad montem: ibi immolabunt victimas iustitiæ. Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum.

20 ❡ Et Gad ait: Benedictus in latitudine Gad: quasi leo requieuit, cepitq; brachium & verticem.

21 ❡ Et vidit principatum suum, quòd in parte sua doctor esset repositus: qui fuit cum principibus popu- D li, & fecit iustitias Domini, & iudicium suum cum Israël.

22 ❡ Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan.

23 ❡ Et Nephthali dixit: Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus Domini: mare & Meridiem possidebit.

24 ❡ Aser quoque ait: Benedictus in filijs Aser, sit placens fratribus suis, & tingat in oleo pedem suum.

25 ❡ Ferrum & æs calceamentum eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & senectus tua.

26 ❡ Nõ est Deus alius vt Deus rectissimi: ascẽsor cæli auxiliator tuus. Magnificẽtia eius discurrũt nubes, 27 ❡ habitaculum eius sursum, & subter brachia sempiterna: eijciet à facie tua inimicum, dicetque, Conterere.

28 ❡ ‖ Habitabit Israël confidenter & solus. Oculus Iacob in terra frumenti & vini, cœlique caligabunt rore.

29 ❡ Beatus es tu Israël. quis similis tui popule, qui saluaris in Domino? scutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ. negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis.

CAPVT XXXIIII.

1 A AScendit ergo Moyses de campestribus Moab super montem Nebo, in verticem Phasga contra Iericho: ‖ ostenditque ei Dominus omnem terram Galaad 2 vsque Dan, ❡ & vniuersum Nephthali, terramque Ephráim & Manasse, & omnem terram * vsque ad 3 mare nouissimum, ❡ & australem partem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum, vsq; Se- 4 gor. ❡ Dixitque Dominus ad eum: Hæc est terra B pro qua iuraui Abraham, Isaac, & Iacob, dicens, ‖ Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis, & 5 non transibis ad illam. ❡ Mortuusque est ibi Moyses seruus Domini in terra Moab, iubente Domi- 6 no: ❡ & sepeliuit eum in valle terræ Moab, contra Phogor: ‖ & non cognouit homo sepulchrum eius 7 vsque in præsentem diem. ❡ Moyses centum & vi- C ginti annorum erat: quando mortuus est: non cali- 8 gauit oculus eius, nec dentes illius moti sunt. ❡ Fleueruntq; eum filij Israël in campestribus Moab triginta diebus; & completi sunt dies planctus lugen- 9 tium Moysen. ❡ Iosue verò filius Nun repletus est spiritu sapientiæ: quia Moyses posuit super eum manus suas. Et obedierunt ei filij Israël, fecerunt- 10 que sicut præcepit Dominus Moysi. ❡ & non surre- D xit vltrà propheta in Israël, sicut Moyses, quem nos- 11 set Dominus facie ad faciem? in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, vt faceret in Terra-Aegypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vni- 12 uersæque terræ illius, ❡ & cunctam manum robustam, magnaque mirabilia, quæ fecit Moyses coram vniuerso Israël.

LIBRI DEVTERONOMII, FINIS.

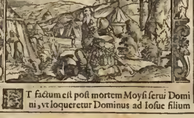
Conterere. ‖ Ier. 23. b. 6. 33. c. 16. ‖ 2. Mach. 2. a. 4. Supr. 3. d. 27. * Iuda 8. ‖ Gen. 12. b. 7. 13. d. 15. 15. d. 18. 26. a. 4. ‖ Iudæ c. 9.

LIBER IOSVE, HEBRAICÈ IEHOSVA.

HIERONYMI IN IOSVE PRAEFATIO.

TANDEM finito Pentateucho Moysi, velut grādi fœnore liberati, ad Iesum filium Naue manum mittimus, quē Hebræi IEHOSVA BEN NVN, *idest, Iosue filium Nun, vocant: & ad Iudicum librum, quem* SOPHETIM *appellant: ad Ruth quoque & Esther, quos eisdem nominibus efferunt. Monemusq; lectorem vt syluam Hebraicorum nominum, & distinctiones per membra diuisas, diligens scriptor cōseruet: ne & noster labor, & illius studium pereat. Et vt inprimis, (quod sæpe testatus sum) sciat me non in reprehensionem veterum noua cudere, sicut inimici mei criminantur: sed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus, quos tamen nostra delectant, vt pro Græcorum Hexaplis, quæ & sumptu & labore maximo indigent, editionem nostram habeant. Et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferētes, inueniant quod requirūt, maximè cùm apud Latinos tot sint exemplaria, quot codices: & vnusquisque pro arbitrio suo vel addiderit, vel subtraxerit quod ei visum est: & vtique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingua desistat: vel suscipiens, si placet: vel contemnens, si displicet: memineritq; illorum versuum: Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduersus fratrem tuū loquebaris: & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum: hæc fecisti & tacui. Existimasti inique, quòd ero tui similis? arguam te, & statuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas est, nos laborando sudare, & alios detrahendo laborare dolere? Iudæos quòd calumniandi eis, & irridendi Christianos sit ablata occasio, & Ecclesiæ homines id despicere, imò lacerare vnde aduersarij torqueantur? Quòd si vetus eis tantùm interpretatio placet, quæ & mihi non displicet, & nihil extra recipiendū putant: cur ea quæ sub asteriscis & obelis vel addita sunt vel amputata, legunt, & negligunt? Quare Danielem iuxta Theodotionis trāslationem ecclesiæ susceperunt? Cur Originem mirantur & Eusebiū Pamphili cunctas editiones similiter disserētes? Aut quæ fuit stultitia, postquàm vera dixerint, proferre quæ falsa sunt? Unde autem in nouo Testamento probare poterunt assumpta testimonia, quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterùm post sanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita virtutis exemplum est, & hos libros quos Eustochio virgini Christi negare non potui: decreuimus, dum spiritus hos regit artus, Prophetarum explanationi incumbere: & omissum iā diu opus, quasi quodam postliminio repetere: præsertim cùm & admirabilis sanctusq; vir Pammachius, hoc idem literis flagitet: & nos ad patriam festinantes mortiferos Sirenarum cantus surda debeamus aure transire.*

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum est post mortem Moysi serui Domini, vt loqueretur Dominus ad Iosue filium 2 Nun, ministrum Moysi, & diceret ei: ‸ Moyses seruus meus mortuus est: surge, & transi Iordanem istum, tu & omnis populus tecum in terram quam 3 ego dabo filijs Israel. ‸ ǁ Omnem locum quem calcauerit vestigium pedis vestri, vobis tradam, sicut 4 locutus sum Moysi. ‸ A deserto & Libano vsque ad fluuium magnū Euphrátem, omnis terra Hethæorum vsque ad mare magnum contra Solis occasum, 5 erit terminus vester. ‸ Nullus poterit vobis resistere cunctis diebus vitæ tuæ: sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: ǁ non dimittam, nec derelinquam te. 6 ‸ Confortare & esto robustus: tu enim sorte diui- B des populo huic terram pro qua iuraui patribus, 7 tuis vt traderem eam illis. ‸ Confortare igitur, & esto robustus valde, vt custodias, & facias omnem legem quam præcepit tibi Moyses seruus meus: ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, vt intelligas

ǁ Deu. 11. 24. Infra 14. c. 9.

ǁ Heb. 13. a 5.

8 telligas cuncta quæ agis. ¶ Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, vt custodias & facias omnia quę scripta sunt in eo: tūc diriges viam tuam, & intelliges eam. 9 ¶ Ecce præcipio tibi, confortare, & esto robustus. Noli metuere, & noli timere: quoniam tecum est Dominus Deus tuus in omnibus ad quæcũque perrexeris. 10 ¶ Præcepitque Iosue principibus populi, C dicens: Transite per medium castrorum, & imperate populo, ac dicite, 11 ¶ Præparate vobis cibaria: quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, & intrabitis ad possidēdam terram quam Dominus 12 Deus vester daturus est vobis. ¶ Rubenitis quoque, 13 & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse ait: ¶ Mementote sermonis quem præcepit vobis Moyses famulus Domini, dicens: Dominus Deus vester dedit vo 14 bis requiem & omnem terram. ¶ Vxores vestræ, & filij, ac iumenta manebunt in terra quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem: vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & 15 pugnate pro eis, ¶ donec det Dominus requiem fra D tribus vestris, sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque terram quam Dominus Deus vester daturus est eis: & sic reuertimini in terram possessionis vestræ, & habitabitis in ea quam vobis dedit Moyses famulus Domini trans Iordanem cōtra Solis or- 16 tum. ¶ Responderuntq; ad Iosue, atque dixerunt: Omnia quæ præcepisti nobis, faciemus: & quocun- 17 que miseris, ibimus. ¶ Sicut obediuimus in cunctis Moysi, ita obediemus & tibi: tantùm sit Dominus 18 Deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse. ¶ Qui contradixerit ori tuo, & non obedierit cunctis sermonibus quos præceperis ei, moriatur. tu tantùm confortare, & viriliter age.

Nu. 32. 20. — reuertemini 5.

CAPVT II.

1 A MIsit igitur Iosue, filius Nun, de Setim duos viros exploratores in abscondito, & dixit eis: Ite, & considerate terram, vrbemque Iericho. Qui pergentes ingressi sunt domū mulieris meretricis, nomine Rahab, & quie- 2 uerunt apud eam. ¶ Nunciatumq; est regi Iericho, & dictum: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de 3 filijs Israël, vt explorarent terram. ¶ Misitque rex Iericho ad Rahab dicens: Edue viros qui venerunt ad te, & ingressi sunt domum tuam: exploratores quippe sunt, & omnem terram considerare vene- 4 runt. ¶ Tollensque mulier viros, abscondit, & ait: Fateor, venerūt ad me, sed nesciebam vnde essent. 5 ¶ cumq; porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt, nescio quò abierunt: persequimini ci- 6 tò, & comprehendetis eos. ¶ Ipsa autem fecit ascēdere viros in solarium domus suæ, operuitque eos 7 stipula lini, quæ ibi erat. ¶ Hi autem qui missi fue- B rant, secuti sunt eos per viam quæ ducit ad vadum Iordanis: illisque egressis statim porta clausa est. 8 ¶ Necdum obdormierant qui latebant, & ecce mu- 9 lier ascendit ad eos, & ait: ¶ Noui quòd Dominus tradiderit vobis terram*: etenim irruit in nos terror vester, & elanguerunt omnes habitatores ter- 10 ræ. ¶ Audiuimus, quòd siccauerit Dominus aquas Maris-rubri ad vestrum introitum, quādo egressi estis ex Aegypto: & quæ feceritis duobus Amorrhæorum regibus qui erant trans Iordanem, Sehon 11 & Og, quos interfecistis. ¶ Et hæc audientes pertimuimus, & elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrū. Dominus enim Deus vester ipse est Deus in cœlo sursum, & in ter- 12 ra deorsum. ¶ Nunc ergo iurate mihi per Dominū, vt quo modo ego misericordiam feci vobiscum, ita C & vos faciatis cum domo patris mei: detisque mi- 13 hi verum signum, ¶ vt saluetis patrem meum & matrem, fratres, ac sorores meas, & omnia quæ illorum 14 sunt: & eruatis animas nostras à morte. ¶ Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in mortem: si tamen non prodideris nos: cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in te misericor 15 diam & veritatem. ¶ Demisit ergo eos per funem de 16 fenestra: domus enim eius hærebat muro. ¶ Dixitq; ad eos: Ad montana conscendite, ne fortè occurrant vobis reuertentes, ibique latitate tribus diebus, donec redeant; & sic ibitis per viam vestram. 17 ¶ Qui dixerunt ad eam: Innoxij erimus à iuramen- 18 to hoc quo adiurasti nos, ¶ si ingredientibus nobis terram, signum * fuerit funiculus iste coccineus, & ligaueris eum in fenestra, per quam dimisisti nos: & patrem tuū ac matrem, fratresque & omnem cognationem tuam congragaueris in domum tuam. 19 ¶ Qui ostium domus tuæ egressus fuerit, sanguis ip- D sius erit in caput eius, & nos erimus alieni. Cūctorum autem sanguis qui tecum in domo fuerint, redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. 20 ¶ Quòd si nos prodere volueris, & sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramē- 21 to quo adiurasti nos. ¶ Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittensque eos, vt pergerent, 22 appendit funiculum coccineum in fenestra. ¶ Illi verò ambulantes, peruenerunt ad montana, & manserunt ibi tres dies, donec reuerterentur qui fuerant persecuti: quærentes enim per omnem viam, 23 non repererunt eos. ¶ Quibus vrbem ingressis, reuersi sunt, & descenderunt exploratores de monte: & transmisso Iordane, venerunt ad Iosue filiū Nun, 24 narraueruntque ei omnia quæ acciderant sibi, ¶ atque dixerunt: Tradidit Dominus omnem terram hanc in manus nostras, & timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

Iac. 2. d. — Heb. 11. 31. — vada 2. — istam 5. — Nu. 21. c. 15. — & 5. — * non 4. — innoxij 6

CAPVT III.

1 A IGitur Iosue de nocte consurgens, mouit castra: egredientesque de Setim, venerunt ad Iordanem, ipse, & omnes filij Israël, & morati sunt ibi per tres dies. 2 ¶ Quibus euolutis, transierunt præcones per castro- 3 rum medium, ¶ & clamare cœperunt: Quando videritis arcam fœderis Domini Dei vestri, & sacer-

dotes

dotes ſtirpis Leuiticæ portantes eam, vos quoque 4 conſurgite,& ſequimini pręcedentes: ſitque inter vos & arcam ſpacium cubitorum duum millium: vt procul videre poſſitis,& noſſe per quam viam ingre diamini: quia prius non ambulaſtis per eam: & ca- 5 uete ne appropinquetis ad arcam. Dixitque Ioſue B ad populum: Sãctificamini: cras enim faciet Domi- 6 nus inter vos mirabilia: Et ait ad ſacerdotes:

Tollite arcam fœderis,& pręcedite populum. Qui iuſſa complentes, tulerunt, & ambulauerunt ante 7 eos. Dixitque Dominus ad Ioſue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Iſraël: vt ſciant quòd ſicut 8 cum Moyſe fui, ita & tecum ſim. Tu autem præcipe ſacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis: Cùm ingreſſi fueritis partem aquæ Iordanis, ſta 9 te in ea. Dixitque Ioſue ad filios Iſraël: Accedite 10 huc,& audite \`verbum\` Domini Dei veſtri. Et rurſum: In hoc, inquit, ſcietis, quòd Dominus Deus viuens C in medio veſtri eſt, & diſperdet in cõſpectu ueſtro Chananæum,& Hethæum, Heuęum, & Pherezæũ, Gergeſæum quoque & Iebuſæum, & Amorrhęum. 11 Ecce arca fœderis Domini omnis terrę antecedet 12 vos per Iordanem. Parate duodecim viros de * tri 13 bubus Iſraël, ſingulos per ſingulas tribus. Et cùm poſuerint veſtigia pedum ſuorum ſacerdotes, qui portant arcã * Domini Dei vniuerſæ terræ in aquis Iordanis, aquę, quæ inferiores ſunt, decurrent atq; deficient. quæ autem déſuper veniunt, ‖ in vna mo- 14 le conſiſtent. Igitur egreſſus eſt populus de tabernaculis ſuis, vt trãſiret Iordanem: & ſacerdotes qui 15 portabant arcam fœderis, pergebant ante eũ. In- D greſſiſque eis Iordanem, & pedibus eorum in parte aquę tinctis (‖ Iordanis autem ripas aluei ſui tempo 16 re meſſis impleuerat) ſteterunt aquæ deſcendentes in loco vno, & ad inſtar montis intumeſcentes apparebant procul ab vrbe quæ vocatur \`Edom\` vſque ad \`locum\` Sarthan. quæ autẽ inferiores erant, in Mare ſolitudinis (quod nunc vocatur mortuum) deſcenderunt, vſquequo omnino deficerent. Popu 17 lus autem incedebat contra \`Iordanem\`: & ſacerdotes, qui portabant arcam fœderis Domini, ſtabãt ſuper ſiccam humum in medio Iordanis accincti. omniſq; populus per arentem alueum tranſibat.

*verba 6. * duodecim. *fœderis ‖ Pſal. 113 a.3. Act. 7. f. 45 ‖ Eccl. 24. e 36. \`Adam 12 \`latus 2. \`Iericho 2

CAPVT IIII.

1 A QVibus tranſgreſſis dixit Dominus ad Ioſue: Elige duodecim viros ſingulos 2 per ſingulas tribus, & præcipe eis, vt 3 tollant de medio Iordanis alueo, vbi ſteterunt pedes ſacerdotum, duodecim duriſſimos lapides, quos ponetis in loco caſtrorum, vbi fixeritis 4 hac nocte tentoria. Vocauitq; Ioſue duodecim viros, quos elegerat de filiis Iſraël, ſingulos de ſingu- 5 lis tribubus, & ait ad eos: Ite ante arcam Dñi Dei veſtri ad Iordanis medium, & portate inde ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris, iuxta numerum

6 filiorum Iſraël, vt ſit ſignum inter vos. Et quando interrogauerint vos filii veſtri cras, dicentes: Quid 7 ſibi volunt iſti lapides? reſpondebitis eis: Defecerunt aquæ Iordanis ante arcam fœderis Domini, cùm tranſiret eum: idcirco poſiti ſunt lapides iſti in monimentum filiorum Iſraël vſque in æternum. 8 Fecerunt ergo filij Iſraël ſicut præcepit eis Ioſue, B portantes de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt Dominus ei imperarat, iuxta numerum filiorum Iſraël, vſque ad locum in quo caſtrametati 9 ſunt, ibiq; poſuerunt eos. Alios quoq; duodecim lapides poſuit Ioſue in medio Iordanis alueo, vbi ſteterunt ſacerdotes, qui portabãt arcam fœderis- 10 Domini\`, & ſunt ibi vſque in pręſentem diem. Sacerdotes autem qui portabant arcam, ſtabãt in Iordanis medio donec omnia cõplerentur, quæ Ioſue, vt loqueretur ad populum, pręceperat Dominus, \` &\` dixerat ei Moyſes. Feſtinauitque populus & trã- 11 ſiit. Cumq; tranſiſſent omnes, tranſiuit & arca Domini: ſacerdotes quoque pergebãt ante populum. 12 Filij quoque Ruben, & Gad, & dimidia tribus Ma C naſſe, armati præcedebant fratres ſuos, filios Iſraël, 13 ſicut eis pręceperat Moyſes: & quadraginta pugnatorum millia per turmas, & cuneos incedebant 14 per plana, atque campeſtria vrbis Iericho. In die illo magnificauit Dominus Ioſue corã omni Iſraël, vt timerent eum, ſicut timuerant Moyſen dum ad- 15 huc viueret. Dixitq; ad eum: Pręcipe ſacerdotibus 16 qui portant arcam fœderis, vt aſcendant de Iorda- 17 ne. Qui pręcepit eis, dicens: Aſcẽdite de Iordane. 18 Cũq; aſcendiſſẽt portãtes arcã fœderis Dñi, & ſiccã humũ calcare cœpiſſent, reuerſę ſunt aquę in al- 19 ueũ ſuũ, & fluebant ſicut antè conſueuerant. Popu D lus aũt aſcendit de Iordane decimo die menſis primi, & caſtrametati ſunt in Galgalis contra orientalẽ 20 plagam vrbis Iericho. Duodecim quoq; lapides, quos de Iordanis alueo sũpſerant, poſuit Ioſue in 21 Galgalis, & dixit ad filios Iſraël: Qñ interrogauerint filii veſtri cras patres ſuos, & dixerint eis, Quid 22 ſibi volunt lapides iſti? docebitis eos, atq; dicetis: 23 Per arentem alueũ tranſiuit Iſraël Iordanẽ iſtũ, ſiccante Dño Deo\` noſtro aquas eius in cõſpectu noſtro\`, donec \`trãſiretis\`: ſicut fecerat prius in mari-ru 24 bro, quod ſiccauit donec tranſiremus: vt diſcant omnes terrarum populi fortiſſimam Dñi manum, vt & vos timeatis Dñm Deum veſtrũ omni tempore.

\`5. \`vt 2. Num. 32. e. 29. \`veſtro aquas eius in cõſpectu ueſtro 4. \`tranſiremus. 10. Exo. 14. d. 21.

CAPVT V.

1 A POſtquam ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Iordanem

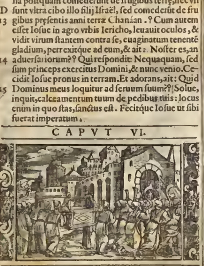
ad occidentalem plagam,& cuncti reges Chanáan, qui propinqua possidebât magni maris loca, quòd siccasset Dominus fluenta Iordanis corã filiis Israël donec transirent, dissolutum est cor eorum, & non remansit in eis spiritus timentium introitum filio-
2 rum Israël.¶ Eo tēpore ait Dominus ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, & circuncide secundò filios
3 Israël.¶ Fecit quoque quod iusserat Dominus,& cir
4 cuncidit filios Israel in colle-præputiorum.¶ Hæc autem causa est secundæ circuncisionis. Omnis po-
B pulus qui egressus est Aegypto generis masculini vniuersi bellatores viri, mortui sunt in deserto per
5 longissimos viç circuitus,¶qui omnes circũcisi erãt.
6 Populus autem qui natus est in deserto,¶ per quadraginta annos itineris latissimę solitudinis incircuncisus fuit: donec consumerentur qui non audierant vocem Domini, & quibus antè iurauerat * vt
7 ostenderet eis terram lacte & melle manantẽ.¶ Horum filij in locum successerunt patrum,& circuncisi
C sunt à Iosue:quia sicut nati fuerãt, in præputio erãt,
8 nec eos in via aliquis circunciderat.¶ Postquam autem omnes circuncisi sunt,manserunt in eodem ca
9 strorum loco,donec sanarentur.¶ Dixitque Dominus ad Iosue:Hodie abstuli opprobrium Aegypti à vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala,
10 vsque in pręsentem diem.¶ Manseruntq; filij Israël in Galgalis, & fecerunt Phase quartadecima die
11 mensis ad vesperum in campestribus Iericho:¶ & comederunt de frugibus terræ die altero, azymos
12 panes, & polentam eiusdem anni.¶ Defecitq; manna postquam comederunt de frugibus terrę,nec vsi
D sunt vltra cibo illo filij Israël, sed comederũt de fru
13 gibus pręsentis anni terræ Chanáan .¶ Cum autem esset Iosue in agro vrbis Iericho, leuauit oculos, & vidit virum stantem contra se, euaginatum tenentẽ gladium, perrexitque ad eum,& ait: Noster es,an
14 aduersariorum?¶ Qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus Domini,& nunc venio.Cecidit Iosue pronus in terram.Et adorans,ait: Quid
15 Dominus meus loquitur ad seruum suum?¶|Solue, inquit,calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas,sanctus est. Fecitque Iosue ut sibi fuerat imperatum.

* vt non t.

Exo. 23. c. 23.

|Exo. 3. b. 5.

CAPVT VI.

1 A IEricho autem clausa erat atque munita, timore filiorũ Israël,& nullus egredi au-
2 debat aut ingredi.¶Dixitq; Dominus ad Iosue:Ecce dedi in *manus tuas Iericho,
3 & regem eius,omnesque fortes viros.¶Circuite vrbem cuncti bellatores semel per diem: sic facietis
4 sex diebus.¶ Septimo autem die sacerdotes tollent septem buccinas,quarum vsus est in iubileo,& pręcedent arcam fœderis:septiesque circuibitis ciuita
5 tem,& sacerdotes clangent buccinis.¶Cumque insonuerit vox tubę longior,atque cõcisior,& in auribus vestris increpuerit,cõclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri funditus corruent ciuitatis,ingrediunturque singuli per locum contra
6 quem steterint.¶ Vocauit ergo Iosue filius Nun sacerdotes,& dixit ad eos: Tollite arcam fœderis: & septem alii sacerdotes tollant septem iubileorum
7 buccinas,& Incedant ante arcam Domini.¶Ad populum quoque ait:Ite,& circuite ciuitatem, armati
8 præcedentes arcam Domini.¶ Cumque Iosue ver-
B ba finisset, & septem sacerdotes septem buccinis
9 clangerent ante arcam fœderis Domini,¶ omnisq; præcederet armatus exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac buccinis omnia concrepabant.
10 ¶ Præceperat autem Iosue populo,dicens, Non clamabitis,nec audietur vox vestra,neque vllus sermo ex ore vestro egredietur: donec veniat dies in quo
11 dicam vobis,Clamate & vociferamini.¶ Circuiuit
12 ergo arca Domini ciuitatem semel per diem, & reuersa in castra,mansit ibi.¶ Igitur Iosue de nocte cõ
13 surgente,tulerunt sacerdotes arcam Domini,¶& septem ex eis septem buccinas, quarum in iubileo usus est:pręcedebantque arcam Domini ambulãtes atque clangẽtes: & armatus populus ibat ante eos: vulgus autem reliquum sequebatur arcam, & buc-
14 cinis personabat.¶Circuieruntque ciuitatem secundo die semel,& reuersi sunt in castra. Sic fecerunt
15 sex diebus.¶ Die autem septimo diluculo consurgẽtes,circuierũt vrbem,sicut dispositum erat, septies.
16 ¶Cumque septimo circuitu clangerent buccinis sa-
C cerdotes,dixit Iosue ad omnem Israël: Vocifera-
17 mini,tradidit enim vobis Dominus ciuitatem.¶ sitque ciuitas hæc anáthema:& omnia quæ in ea sunt,Domino.sola Rabab meretrix viuat cum vniuersis qui cum ea in domo sunt:|abscondit enim nũcios quos
18 direximus.¶ Vos autem cauete ne de his quæ pręcepta sunt quippiam contingatis, & sitis præuaricationis rei,& omnia castra Israel sub peccato sint at-
19 que turbentur.¶ Quicquid autem auri, aut argenti fuerit,& vasorum ęneorum ac ferri, Domino conse
20 cretur,repositum in thesauris eius.¶Igitur omni populo vociferante,& clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusq; increpuit, muri ilicò corruerunt: & ascendit vnusquisque per lo-
21 cum,qui contra se erat.|ceperuntq; ciuitatem,¶ & interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro vsque ad mulierem, ab infante vsque ad senem. Boues quoque & oues, & asinos in ore gladij percusserũt.

*manus tu. 3.

|Sup. 2. a. 4. Heb. 11. h. 30.

|| 2. Mac. 12. c 25.

22 ¶ Duobus autem viris, || qui exploratores missi fue-
D rant,dixit Iosue: Ingredimini domum mulieris me-

|Supr. 2. c. 14.

retricis,

H. b. 11.f. 33.

retricis,& producite eam,& omnia quæ illius sunt,
23 sicut illi iuramento firmastis, ? ingressique iuue-
nes,eduxerunt Rahab,& parẽtes eius,fratres quo-
que & cunctam supellectilem ac cognationem il-
24 lius,& extra castra Israël manere fecerunt . ? Vrbẽ
autem & omnia quæ[b] inuenta sunt in ea, succendẽ
runt:absque auro & argẽto. & vasis æneis, ac ferro,

[b] fuerunt 3.

25 quæ in ærarium Domini consecrarunt.? Rahab ve-
rò meretricem, & domũ patris eius, & omnia quæ
habebat,fecit Iosue viuere, & habitauerunt in me-
dio Israël vsque in præsentem diem: eo quòd ab-
sconderit nuncios,quos miserat vt explorarent Ie-
richo.In tempore illo,imprecatus est Iosue, dicẽs,
26 ? Maledictus vir coram Domino qui suscitauerit,
& ædificauerit ciuitatem Iericho. In primogenito
suo fundamenta illius iaciat,& in nouissimo libero
27 rum ponat portas eius . ? Fuit ergo Dominus cum
Iosue,& nomen eius vulgatum est in omni terra.

3. Reg. 16. g. 34.

CAPVT VII.

Infrà 22. d. 20. 2. Par. 2. b. 7.

1 A Filii autem Israël præuaricati sunt manda
tum, & vsurpauerunt de anáthemate.
Nan Achan filius Charmi, filii Zabdi, fi-
lij Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de
anáthemate: iratusque est Dominus contra filios
2 Israël. ? Cumque mitteret Iosue de Iericho viros
contra Hai,quæ est iuxta Beth-auen, ad oriẽtalem
plagam oppidi Beth-el,dixit eis:Ascẽdite,& explo
rate terram.Qui præcepta complentes,explorauc-
3 runt Hai,? & reuersi dixerũt ei,Non ascendat om-
nis populus,sed duo vel tria millia virorum pergãt
& deleãt ciuitatem: quare omnis populus frustra ve
4 xabitur contra hostes paucissimos? ? Ascenderunt
ergo tria millia pugnatorum. Qui statim terga ver-
5 tentes, ? percussi sunt à viris vrbis Hai,& corruerũt
ex eis triginta & sex homines: persecutiq; sunt eos
aduersarii de porta vsque ad Sabarim,& ceciderũt
per prona fugientes:pertimuitque cor populi,& ad
6 instar aquæ liquefactum est. ? Iosue verò scidit ve-
stimenta sua, & pronus cecidit in terram coram ar
ca Domini vsque ad vesperam,tam ipse quàm om-
nes senes Israël: miseruntque puluerem super capi
7 ta sua,? & dixit Iosue:Heu Domine Deus,quid vo-
B luisti traducere populum istum Iordanem fluuiũ,
vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes?
vtinam ut cœpimus,mansissemus trans Iordanem.
8 ?Mi Domine Deus,quid dicã,videns Israëlẽ hosti-
9 bus suis terga vertentem? ? Audient Chananæi, &
omnes habitatores terræ, & pariter conglobati,cir
cundabunt nos, atque delebunt nomẽ nostrum de
10 terra,& quid facies magno nomini tuo? ? Dixitq;
Dominus ad Iosue: Surge,cur iaces pronus in ter-
11 ra? ? Peccauit Israël & præuaricatus est pactũ meũ:
tuleruntque de anáthemate, & furati sunt atq; mẽ
12 titi, & absconderunt inter uasa sua . ? Nec poterit
Israël stare ante hostes suos,eosq; fugiet, quia pol
lutus est anáthemate.non ero vltra vobiscum, do-
13 nec cõteratis eum,qui huius sceleris reus est.?Sur-
ge,sanctifica populum,& dic eis, Sanctificamini in
crastinum: hæc enim dicit Dominus Deus Israël:
Anáthema in medio tui est Israël:non poteris stare
coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc
14 contaminatus est scelere.?Accedetisq; manè singu
C li per tribus vestras:& quamcũque tribum sors in-
uenerit,accedet per cognationes suas,& cognatio
15 per domos,domusque per viros.?Et quicunq; ille[c]
in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur
igni cum omni substantia sua:quoniam præuarica-
16 tus est pactũ Domini,& fecit nephas in Israël.? Sur
gens itaque Iosue manè, applicuit Israël per tribus
17 suas,& inuenta est tribus Iuda.? Quæ cum iuxta fa
milias suas esset oblata,inuenta est familia Zare.Il-
lam quoque per domos offerens, reperit Zabdi:
18 ? cuius domum in singulos diuidens viros, inuenit
Achan filiũ Carmi,filij Zabdi,filij Zare de tribu Iu-
19 da.? Et ait Iosue ad Achan: Fili mi, da gloriam Do
mino Deo Israël,& cõfitere, atq; indica mihi quid
20 feceris,ne abscõdas.? Responditq; Achan Iosue,&
dixit ei: Verè ego peccaui Domino Deo Israël, &
21 sic & sic feci.? vidi.n.inter spolia palliũ coccineum
D valde bonum,& ducẽtos siclos argenti, regulamq;
auream quinquaginta siclorũ:& concupiscens, ab-
stuli, & abscondi in terra contra medium taberna-
22 culi mei,argentumq; fossa humo operui. ? Misit er
go Iosue ministros,qui currentes ad tabernaculum
illius, repererunt cuncta abscõdita in eodem loco,
23 & argentum simul.?Auferentesque de tentorio,tu
lerunt ea ad Iosue,& ad omnes filios Israël proiece
24 runtque ante Dominum . ? Tollens itaque Iosue
Achan filium Zare,argentumq; & pallium,& aureã
regulam, filios quoq; & filias eius, boues & asinos
& oues,ipsumq; tabernaculum,& cunctam supelle
ctilem:(& omnis Israël cũ eo)duxerunt eos ad Val
25 lem-achor.? vbi dixit Iosue:Quia turbasti nos,ex-
turbet te Dominus in die hac.Lapidauitq; eũ om-
nis Israël:? & cuncta quæ illius erant igne consum-
26 pta sunt. ? Congregaueruntq; super eum aceruum
magnum lapidum,qui permanet vsque in præsen-
tem diẽ. Et auersus est furor Domini ab eis. Voca-
tũq; est nomẽ loci illius, Vallis-achor, vsq; hodie.

[c] est qui 4

CAPVT VIII.

1 A Dixit autẽ Dominus ad Iosue: Ne timeas,
neque formides: tolle tecum omnem
multitudinem pugnatorum & consur-
gens ascende in oppidum Hai: ecce tra-
didi in manum tuam regem eius, & populum, ur-
2 bemque & terram.? Faciesq; vrbi Hai, & regi eius,
sicut fecisti Iericho, & regi illius: prædam uerò &
omnia animantia diripietis vobis: pone insidias vr

Sup. 6. d. 20.

3 bi post eam . ? Surrexitq; Iosue & omnis exercitus
bellatorum cũ eo,vt ascenderẽt in Hai: & electa tri
4 ginta millia virorum fortium misit nocte, ? præce-
pitque eis,dicens: Ponite insidias post ciuitatem:
5 nec longius recedatis,& eritis omnes parati.? ego
autem & reliqua multitudo quæ mecum est, [d]ascen
B demus ex aduerso contra vrbem . Cumque exie-
rint contra nos, sicut antè fecimus, fugiemus,

[d] accedemus. 6.

6 & terga vertemus: ? donec persequentes ab vrbe
longius protrahantur: putabunt enim nos fugere
7 sicut prius.? Nobis ergo fugientibus, & illis perse-
quentibus,consurgetis de insidiis, & vastabitis ciui
tatem: tradetque eam Dominus Deus vester in ma
8 nus vestras. ? Cumque ceperitis, * succẽdite eam,
9 & sic omnia facietis,vt iussi.? Dimisitq; eos, & per-
rexerunt ad locum insidiarum, sederuntque inter
Beth-el,& Hai, ad occidẽtalem plagam vrbis Hai.
Iosue autem nocte illa in medio mansit popu-
10 li,? surgensque diluculo recensuit socios,& ascen-
11 dit cum senioribus in fronte exercitus,? vallatus au
xilio pugnatorum . Cumque venissent & ascen-
dissent ex aduerso ciuitatis, steterunt ad Septen-

* vrbem 2.

trionalem vrbis plagam, inter quam & cos erat val
12 lis media. ? Quinque autem millia viros elegerat
C & posuerat in insidiis inter * Beth-auen, & Hai ex
13 occidentali parte eiusdem ciuitatis: ? omnis verò reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita vt nouissimi multitudinis occidentalem plagam vrbis attingerent. Abijt ergo Iosue nocte illa, & ste
14 tit in vallis medio. ? Quod cum vidisset rex Hai, festinauit mane, & egressus est cum omni exercitu ciuitatis, direxitque aciem contra desertum, ignorās
15 quòd post tergum laterent insidię. ? Iosue vero, & omnis Israël cesserunt loco, simulantes metum, &
16 fugientes per solitudinis viam. ? At illi vociferātes pariter, & se mutuò cohortātes, persecuti sunt eos.
17 Cumque recessissent à ciuitate, ? & ne vnus quidē in vrbe Hai, & Beth-el remansisset, qui non persequeretur Israël (sicut eruperant aperta oppida re-
18 linquentes,) ? dixit Dominus ad Iosue: Leua cly-
D peum qui in manu tua est contra vrbem Hai, quo-
19 niam tibi tradam eam. ? Cumque leuasset clypeū ex aduerso ciuitatis, insidię quæ latebant, surrexerunt confestim: & per gentes ad ciuitatem, ceperūt
20 & succenderunt eam. ? Viri autē ciuitatis qui persequebantur Iosue, respicientes & vidētes fumum vrbis ad cœlum vsque conscendere, non potuerūt vltra huc illucque diffugere: præsertim cum hi qui simulauerant fugam, & tendebant ad solitudinem,
21 contra persequentes fortissimè restitissent. ? Vidensque Iosue & omnis Israël, quòd capta esset ciuitas, & fumus vrbis ascenderet, reuersus percussit
22 viros Hai. ? Si quidem & illi qui ceperant & succenderant ciuitatem, egressi ex vrbe contra suos, me-
E dios hostium ferire cœperunt. Cum ergo ex vtraque parte aduersarii cæderentur, ita vt nullus de tā
23 ta multitudine saluaretur, ? regem quoque vrbis Hai apprehenderunt uiuentē, & obtulerunt Iosue.
24 ? Igitur omnibus interfectis qui Israëlem ad deserta tendentem fuerant persequuti, & in eodem loco gladio corruentibus, reuersi filii Israel percusse-
25 runt ciuitatem. ? Erant autem qui in eodem die cō ciderant a viro vsque ad mulierem, duodecim mil
26 lia hominum omnes vrbis Hai. ? Iosue verò non cō traxit manum, quam in sublime porrexerat, tenens clypeum donec interficerētur omnes habitatores
27 Hai. ? Iumenta autem & prædam ciuitatis diuise-
F runt sibi filij Israël, sicut præceperat Dominus Io-
28 sue. ? Qui succendit urbem, & fecit eam tumulum
29 sempiternum: ? regem quoque eius suspendit in patibulo vsque ad vesperam & Solis occasum. Præcepitq; Iosue, & deposuerunt cadauer eius de cruce: proiecerunt q; in ipso introitu ciuitatis, congesto super eo magno aceruo lapidum, qui permanet

30 vsque in præsentem diem. ? Tunc ędificauit Iosue
31 altare Domino Deo Israël in monte Hebal, ? sicut præceperat Moyses famulus Domini filiis Israël, & scriptum est in volumine legis Moysi, Altare de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit: & obtulit super eo holocausta Domino, immolauitque
32 pacificas victimas. ? Et scripsit super lapides Deu-
G teronomium legis Moysi, quod ille digesserat co-
33 ram filiis Israël. ? Omnis autē populus, & omnes maiores natu, ducesque ac iudices stabant ex vtraque parte arcæ, in conspectu sacerdotum, qui portabant arcam fœderis Domini, vt aduena ita & indigena. Media pars eorum iuxta mōtem Garizim, & media iuxta montē Hebal, sicut pręceperat Moyses famulus Domini. Et primum quidem benedi-
34 xit populo Israël. ? Post hæc legit omnia uerba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ scripta
35 erant in legis volumine. ? Nihil ex his quæ Moyses iusserat, reliquit intactum, sed vniuersa replicauit coram omni multitudine Israël, mulieribus ac paruulis, & aduenis qui inter eos morabantur.

* Bethel 1.

* Exo. 20. c. 25. Deu. 17 a. 5.

CAPVT IX.

1 Q Vibus auditis, cuncti reges trans Iordanē
A qui versabantur in montanis, & campestrib', in maritimis ac littore Magni maris: hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, Hethæus, & Amorrhæus, Chananæus, Phe
2 rezæus, & Heuæus & Iebusæus, ? congregati sunt pariter, vt pugnarent contra Iosue & Israel uno ani-
3 mo, eademque sententia. ? At hi qui habitabant In Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Iosue Ieri-
4 cho & Hai, ? * callidè cogitantes tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes: & vtres vina-
5 rios scissos atque consutos, ? calceamentaque perantiqua, quæ ad iudicium vetustatis pittacijs consuta erant, induti veteribus vestimentis: panes quoq; quos portabant ob uiaticum, duri erant, & in fru-
6 sta comminuti: ? perrexeruntque ad Iosue, qui tūc
B morabatur in castris Galgalæ, & dixerunt ei atque simul omni Israëli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntq;
7 viri Israël ad eos, atque dixerunt: ? Ne fortè in terra quæ nobis forte debetur, habitetis, & non possi-
8 mus fœdus inire vobiscum. ? At illi ad Iosue: Serui, inquiūt, tui sumus. Quibus Iosue ait: Quinam estis
9 vos? aut vnde venistis? ? Responderunt: De terra longinqua valde venerunt serui tui in nomine Domini Dei tui: Audiuimus enim famam potentiæ
10 eius, cuncta quæ fecit in Aegypto, ? | & duobus regibus Amorrhęorum qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Hesebon, & Og regi Basan, qui erant
11 in Astaroth: ? dixeruntque nobis seniores, & om-

* & 5.

| Nu. 21. c 24.

nes

nes habitatores terræ nostræ: Tollite in manibus * cibaria ob longissimam viam, & occurrite eis, & di-12 cite: Serui vestri sumus: fœdus inite nobiscum. ¶ En panes quando egressi sumus de domibus nostris, vt veniremus ad vos, calidos sumpsimus, nunc sicci 13 facti sunt, & vetustate nimia comminuti. ¶ utres vi-C ni nouos impleuimus, nunc rupti sunt & soluti. vestes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ 14 trita sunt & penè consumpta. ¶ Susceperunt igitur de cibariis eorum, & os Domini non interrogaue-15 runt. ¶ ‖ Fecitque Iosue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus est vt non occiderentur: principes 16 quoque multitudinis iurauerunt eis. ¶ Post dies autem tres initi fœderis, audierunt quòd in vicino ha-17 bitarent, & inter eos futuri essent. ¶ Moueruntque castra filij Israel: & venerunt in ciuitates eorum die tertio, quarum hæc vocabula sunt: Gabaon, & Ca-18 phira & Beroth, & Cariath-iarim. ¶ Et non percusserunt eos eò quòd iurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmurauit 19 itaque omne vulgus contra principes. ¶ Qui respõderunt eis: Iurauimus eis in nomine Dñi Dei Israel, 20 & idcirco non possumus eos cõtingere. ¶ Sed hoc D faciemus eis, Reseruentur quidem vt viuant, ne cõtra nos ira Domini concitetur, si peierauerimus: * 21 ¶ sed sic viuant, vt in vsus vniuersæ multitudinis ligna cędant, aquasque comportent. Quibus hæc lo-22 quentibus, ¶ vocauit Gabaonitas Iosue, & dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis vt diceretis, Procul valde habitamus à vobis, cum in medio no-23 stri sitis? ¶ Itaque sub maledictione eritis, & nõ deficiet de stirpe vestra ligna cędens, aquasque com-24 portans in domum Dei mei. ¶ Qui responderunt: Nunciatum est nobis seruis tuis, quòd promisisset Dominus Deus tuus Moysi seruo suo, ut traderet vobis omnem terram, & disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur ualde, & prouidimus animabus nostris, vestro terrore compulsi: & 25 hoc consilium iniuimus. ¶ nunc autem in manu tua sumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac no-26 bis. ¶ Fecit ergo Iosue vt dixerat, & liberauit eos de 27 manu filiorũ Israël, vt nõ occiderentur. ¶ Decreuitque in illo die eos esse in ministerio cuncti populi & altaris Dñi, cædentes ligna, & aquas comportantes, vsq; in pręsens tẽpus, in loco quẽ Dñs elegisset.

vestris 7. · 2 Re. 21. 2. · cis 7.

CAPVT X.

1 A QVæ cùm audisset Adoni-sedec rex Ierusalem, quòd scilicet cepisset Iosue Hai, & subuertisset eam (sicut enim fecerat Iericho & regi eius, sic fecit Hai & regi illius) & quòd transfugissent Gabaonitę ad Israël, 2 & essent fœderati eorum, ¶ timuit valde. Vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ciuitatum regalium, & maior oppido Hai, omnesque bellatores eius for-3 tissimi. ¶ Misit ergo Adoni-sedec rex Ierusalem ad Ohan regem Hebron, & ad Pharã regem Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Dabir regẽ 4 Eglon, dicens: ¶ Ad me ascendite, & ferte præsidiũ ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Io-5 sue, & ad filios Israël. ¶ Congregati igitur ascende-B runt quinque reges Amorrhęorum, rex Ierusalem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, & castrametati sunt cir-6 ca Gabaon, oppugnantes eam. ¶ Habitatores autem Gabaon urbis obsessę miserunt ad Iosue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam; & dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio seruorũ tuorum: ascende citò, & libera nos, ferque pręsidium: conuenerunt enim aduersum nos omnes reges Ammorhæorum, qui habitant in montanis. 7 ¶ Ascenditque Iosue de Galgalis, & omnis exerci-8 tus bellatorum cum eo viri fortissimi. ¶ Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere pote-9 rit. ¶ Irruit itaque Iosue super eos repentè, tota no-10 cte ascendens de Galgalis. ¶ Et cõturbauit eos Dominus à facie Israel: contriuitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth-horom, & percussit vsque Azéca & Maceda. 11 ¶ Cumque fugerent filios Israel, & essent in descen-C su Beth-horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cœlo vsq; ad Azéca: & mortui sunt multò plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio 12 percusserant filij Israël. ¶ Tunc loquutus est Iosue Domino in die qua tradidit Amorrhæum in cõspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: ‖ Sol contra Habaon, ne mouearis, & Luna contra vallem-Aia-13 lon. ¶ Steteruntq; Sol & Luna, donec vlcisceretu

virisque 2. · Isa. 28. 21. · Eccl. 46. a.

se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro iustorum? Stetit itaque Sol in medio cœli, & 14 non festinauit occumbere spacio unius diei. ¶ Non fuit antea & posteà tam longa dies, obediente Do-15 mino voci hominis, & pugnante pro Israël. ¶ Reuersusque est Iosue cum omni Israel in castra Galga-16 lę. ¶ Fugerant enim quinque reges, & se absconde-17 rant in spelunca vrbis Maceda. ¶ Nunciatumq; est Iosue quòd inuenti essent quinque reges latentes D in spelunca vrbis Maceda. ¶ Qui pręcepit sociis, & 18 ait: Voluite saxa ingentia ad os speluncæ, & ponite 19 uiros industrios qui clausos custodiant: ¶ vos autẽ nolite stare, sed persequimini hostes, & extremos quosque fugientium cędite: nec dimittatis eos vrbium suarum intrare præsidia, quos tradidit domi-20 nus Deus in manus uestras. ¶ Cæsis ergo aduersariis plaga magna, & usque ad internecionem penè consumptis, hi qui Israel effugere potuerũt, ingres-21 si sunt ciuitates munitas. ¶ Reuersusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, ubi tunc erãt castra, sani, & integro numero: nullusque contra filios 22 Israël mutire ausus est. ¶ Pręcepitque Iosue, dicens: Aperite os speluncæ, & producite ad me 23 quinque reges, qui in ea latitant. ¶ Feceruntque ministri ut sibi fuerat imperatum: & adduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Ierusa-E lem, regem Hebron, regem Ierimoth, regẽ Lachis, 24 regem Eglõ. ¶ Cumque adducti essent ad eũ voca

eduxerũt 12. · educti 14.

uit omnes viros Israël, & ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, & ponite pedes super colla regum istorum: Qui cùm perrexissent, & subiectorũ colla pedibus calcarent, ¶ rursum ait ad eos: Nolite timere, nec paueatis: cõfortamini & estote robusti: sic enim faciet Dominus cũctis hostibus vestris aduersum quos dimicatis. ¶ Percussitque Iosue, & interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites: fueruntq; suspensi vsque ad vesperum. ¶ Cumq; occumberet Sol, præcepit sociis, vt deponerẽt eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam in qua latuerant, & posuerunt super os eius saxa ingentia, quę permanent vsque in præsens. ¶ Eodem die Macedam quoque cepit Iosue, & percussit in ore gladij: regemq; illius interfecit, & omnes habitatores eius: non dimisit in ea saltem paruas reliquas. Feciq; regi Maceda sicut, fecerat regi Iericho. ¶ Transiuit autem cum omni Israël de Maceda in Lebna, & pugnabat contra eam: ¶ quã tradidit Dominus cum rege suo in manus Israël: percusseruntque vrbẽ in ore gladij, & omnes habitatores eius: non dimiserunt in ea vllas reliquias. Feceruntq; regi Lebna ‖ sicut fecerant regi Iericho. ¶ De Lebna transiuit in Lachis cum omni Israël: & exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam. ¶ Traditdit; Dominus Lachis in manus Israël, & cepit eam die altero, atque percussit in ore gladij, omnemq; animam quę fuerat in ea, sicut fecerat Lebna. ¶ Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, vt auxiliaretur Lachis: quem percussit Iosue cum omni populo eius vsque ad internecionem. ¶ Transiuitq; de Lachis in Eglõ, & circumdedit, ¶ atq; expugnauit eam in eadẽ die: percussitque in ore gladij omnes animas quę erant in ea, iuxta omnia q̃ fecerat Lachis. ¶ Ascẽdit quoque cum omni Israël de Eglon in Hebron & pugnauit contra eam: ¶ cepitq; & percussit in ore gladii, regem quoque eius & omnia oppida regionis illius, vniuersasq; animas quę in ea fuerant commoratæ: non reliquit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Eglõ, sic fecit & Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio. ¶ Inde reuersus in Dabir, ¶ cepit eam, atque vastauit: regem quoq; eius atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladij: non dimisit in ea vllas reliquias: sicut fecerat Hebrõ & Lebna & regibus earum, sic fecit Dabir & regi illius. ¶ Percussit itaque Iosue omnem terram montanam & meridianam atque campestrem, & Asedoth cum regibus suis: non dimisit in ea vllas reliquias, sed omne quod spirare poterat, interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel ¶ à Cades-barne vsque Gazam. Omnem terram Gessen vsque Gabaõ, ¶ vniuersosque reges & regiones eorumvno impetu cepit atque vastauit. Dominus enim Deus Israel pugnauit pro eo. ¶ reuersusque est cum omni Israël ad locum castrorum in Galgala.

CAPVT XI.

Vae cùm audisset Iabin rex Asor, misit ad Iobab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph; ¶ ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis, & in planicie contra Meridiem Ceneroth, in campestribus quoque & regionibus Dor, iuxta mare; ¶ Chananæum quoque ab Oriente & Occidente, & Amorrhęum, atque Hethęum ac Pherezęum & Iebusæum in montanis: Heuæum quoq; qui habitabat ad radices Hermõ in terra Maspha. ¶ Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quę est in littore maris; equi quoque & currus immensę multitudinis. ¶ Cõueneruntque omnes reges isti in vnum ad Aquas-merom, vt pugnarent contra Israël. ¶ Dixitque Dominus ad Iosue: Ne timeas eos: cras enim hac eadẽ hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel: equos eorum subneruabis, & currus igne combures. ¶ Venitque Iosue, & omnis exercitus cũ eo aduersus illos ad Aquas-merom subitò, & irruerunt super eos: ¶ tradiditq; illos Dominus in manus Israël. Qui percusserunt eos, & persecuti sunt usque ad Sidonem magnam & Aquas-maserephoth, campumque Masphe, qui est ad Orientalem illius partem. Itaque percussit omnes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias: ¶ fecitque sicut præceperat ei Dominus, equos eorum subneruauit, currusque combussit igni. Reuersusq; ¶ statim cepit Asor: & regem eius percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat. ¶ Percussitque omnes animas quæ ibidem morabãtur: non dimisit in ea vllas reliquias, sed vsq; ad internecionem vniuersa vastauit, ipsamque vrbẽ* peruit incendio. ¶ Et omnes per circuitũ ciuitates, reges quoq; earum cepit, percussit atque deleuit, ‖ sicut præceperat ei Moyses famulus Domini. ¶ Absque vrbibus quæ erant in collibus & in tumulis sitæ, cæteras succendit Israël. unam tantùm Asor munitissimam flamma consumpsit. ¶ Omnemque prędam istarum vrbium ac iumenta diuiserunt sibi filij Israël, cunctis hominibus interfectis. ¶ ‖ Sicut pręceperat Dominus Moysi seruo suo, ‖ ita pręcepit Moyses Iosue, & ille vniuersa compleuit: nõ prętериit de vniuersis mandatis nec vnum quidem verbũ quod iusserat Dominus Moysi. ¶ Cepit itaque Iosue omnem terram montanam & meridianam, terramque Gessen, & planiciem, & Occidentalem plagam, mõtemque Israël, & campestria eius: ¶ & partem montis quę ascendit Seir vsque Baal-gad per planiciem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit & occidit. ¶ Multo tempore pugnauit Iosue contra reges istos. ¶ Non fuit ciuitas quæ se-non' traderet filiis Israel, præter Heuęũ qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit. ¶ Domini enim sententia fuerat, vt indurarẽtur corda eorum, & pugnarent contra Israël, & caderent: et non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut pręceperat Dominus Moysi. ¶ In illo tempore venit Iosue, et interfecit Enacim de montanis Hebron, et Dabir, et Anab, et de omni monte Iuda et Israël, urbesque eorum deleuit. ¶ Non reliquit vllum de stirpe Enacim in terra filiorum Israël: absque ciuitatibus Gaza, et Geth, et Azoto, in quibus solùm relicti sunt. ¶ Cepit ergo Iosue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysẽ, et tradidit eam in possessionem filiis Israel secundùm partes et tribus suas: quieuitque terra à pręliis.

CAPVT XII.

I sunt reges quos percusserũt filii Israël, et possederunt terram eorum trans Iordanem ad Solis ortum, à torrente-Arnon usque ad montem Hermon, et omnem orientalem plagam, quę respicit solitudinem. ¶ Sehon rex Amorrhęorum, qui habitauit in He-

Sehon

lebon: dominatus eſt ab Aroër quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon,& mediæ partis in valle,dimidiæque Galaad,vſq; ad torrẽtem Ieboc, qui eſt terminus filiorum Ammon. 3 ¶ & à ſolitudine vſque ad Mare-Ceneroth contra Orientem, & vſque ad Mare-deſerti,quod eſt mare ſalſiſſimum, ad orientalem plagam,per viam quæ ducit Beth-ſimoth:& ab B auſtrali parte, quæ ſubiacet Aſedoth vſq; Phaſga. 4 ¶ Terminus Og regis Baſan, de reliquiis Raphaim. qui habitauit in Aſtaroth,& in Edrai,& dominatus eſt in monte Hermon,& in Salecha, atq; in vniuerſa Baſan, 5 vſque ad terminos ¶ Geſſuri, & Machati, & dimidię partis Galaad: terminos Sehon regis 6 Heſebon. ¶ Moyſes famulus Domini, & filij Iſraël percuſſerunt eos, tradiditque terram eorum Moyſes in poſſeſſionẽ Rubenitis,& Gaditis, & dimidiæ 7 tribui Manaſſe. ¶ Hi ſunt Reges terræ quos percuſ- C ſit Ioſue & filij Iſraël trans Iordanem ad occidentalem plagam,á Baal-gad in campo Libani, vſque ad montem * cuius pars aſcendit in Seir, tradiditque eam Ioſue in poſſeſſionem tribubus Iſraël, ſingulis 8 partes ſuas, ¶ tam in montanis quàm in planis atq; D campeſtribus.In Aſeroth,& in ſolitudine ac in me9 ridie Herbens fuit & Amorrhęus,Cananęus,& Phe10 rezęus,Heuæus,& Iebuſęus, ¶ rex Iericho vnus,rex 11 Hai quę eſt ex latere Beth-el,vnus, ¶ rex Ieruſalem 12 vnus,rex Hebron vnus, ¶ rex Ierimoth vnus,rex La13 chis vnus, ¶ rex Eglon vnus, rex Gazer vnus, ¶ rex 14 Dabir unus,rex Gader unus, ¶ rex Herma vnus, rex 15 Hered vnus, ¶ rex Lebna vnus,rex Adullá vnus, rex 16 Maceda vnus,rex Beth-el vnus, ¶ rex Taphúa vnus, 17 rex Opher vnus, ¶ rex Aphec vnus rex Sarõ vnus, 18 ¶ rex Madon vnus,rex Aſor vnus, ¶ rex Semeron * 19 vnus, rex Acſaph vnus, rex Thenac vnus,rex Ma20 geddo vnus, ¶ rex Cedes vnus, rex Iachanan Car21 meli vnus, ¶ rex Dor, & prouinciæ Dor vnus, rex 22 gentium Galgal vnus, ¶ rex Therſa vnus: omnes re23 ges triginta vnus.

Occidentalem 4. — terminũ 7. — Iudic. 5 a. 10. — *Libani. — Aſedoth 1. — Hepher. 1 — Laſarõ 1. — *Maron 1

CAPVT XIII.

1 A IOſue ſenex prouectæque ætatis erat, & dixit Dominus ad eum: Senuiſti,& longæuus es, terraq; latiſſima derelicta eſt, 2 quę necdum ſorte diuiſa eſt: ¶ omnis vi3 delicet Galilæa,Philiſthijm,& vniuerſa Geſſuri. ¶ A fluuio turbido qui irrigat Aegyptum,vſque ad terminos Accaron contra Aquilonẽ, terra-Chanaan: quæ in quinque regulos Philiſthijm diuiditur,Gazæos,& Azotios,Aſcalonitas,Gethæos,& Accaro4 nitas. ¶ Ad meridiẽ verò ſunt Heuæi, omnis Terra-Chanáan, & Maara Sidoniorum vſque Apheca & 5 terminos Amorrhæi, ¶ eiuſq; confinia.Libani quoque regio cõtra Orientẽ à Baalgad ſub monte Her6 mon,donec ingrediaris Emath. ¶ Omnium qui habitant in monte Libano vſque ad Aquas Maſerephoth, vniuerſiq; Sidonij.Ego ſum qui delebo eos à facie filiorũ Iſraël. Veniat ergo in partem hęre7 ditatis Iſraël,ſicut præcepi tibi. ¶ Et nũc diuide TerB ram in poſſeſſionem nouem tribubus, & dimidiæ 8 tribui Manaſſe ¶ cum qua Ruben & Gad poſſederunt terram, ‖ quam tradidit eis Moyſes famulus Domini trans fluenta Iordanis, ad Orientalem pla9 gam. ¶ Ab Aroër quę ſita eſt in ripa torrentis Arnõ, & in uallis medio, vniuerſaq; campeſtria Medaba, 10 vſq; Dibon. ¶ & cunctas ciuitates Sehõ regis Amorrhęi,qui regnauit in Heſebon uſq; ad terminos fi11 liorum Ammon. ¶ & Galaad, ac terminum Geſſuri & Machati, & omnem montem Hermon, et uni12 uerſam Baſan, vſque ad Salecha, ¶ omne regnum Og in Baſan,qui regnauit in Aſtaroth et Edrai,ipſe fuit de reliquiis Raphaim: percuſſitque eos Moy13 ſes,atque deleuit. ¶ Nolueruntque diſperdere filij Iſraël Geſſuri et Machati: et habitauerũt in medio 14 Iſraël vſque in pręſentem diem. ¶ ‖ Tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem: ſed ſacrificia et victimæ Domini Dei Iſraël:ipſa eſt eius hæreditas,ſicut lo15 cutus eſt illi. ¶ Dedit ergo Moyſes poſſeſſionem tri16 bui filiorum Ruben iuxta cognationes ſuas. ¶ Fuitq; C terminus earum ab Aroër,quæ ſita eſt in ripa torrẽtis Arnon,et in valle eiuſdem torrentis media: uni17 uerſam pleniciem,quæ ducit Medaba ¶ et Heſebõ, cunctosque uiculos earum qui ſunt in campeſtribus:Dibon quoque, et Bamoth-baal, et oppidum 18 Baalmeon. ¶ et Iaſſa,et Cedimoth,et Mephaat, ¶ et 19 Cariathâim,et Sabama, et Sarathaſar in monte cõ20 uallis. ¶ Beth-phogor et Aſedoth, Phaſga et Be21 th-ieſimoth, ¶ et omnes vrbes campeſtres, uniuerſaque regna Sehon regis Amorrhęi qui regnauit in Heſebõ, ‖ quem percuſſit Moyſes cum principibus Madian:Heuęum,et Recem,et Sur,et Hur,et Re22 be duces Sehon,habitatores terrę. ¶ Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filij Iſraël gladio cũ 23 cęteris interfectis. ¶ Factusque eſt terminus filiorũ Ruben Iordanis fluuius. Hęc eſt poſſeſſio Rubenitarum per cognationes ſuas urbium et uiculorum. 24 ¶ Deditque Moyſes tribui Gad et filiis eius per cognationes ſuas poſſeſſionem, cuius hęc diuiſio eſt. 25 ¶ Terminus Iaſer,et omnes ciuitates Galaad, et dimidiam partem terrę filiorum Ammon: vſque ad 26 Aroër quę eſt contra Rabba. ¶ et ab Heſebon uſq; Ramoth, Maſphe et Betonim: et a Manaim vſque 27 ad terminos Dabir. ¶ in ualle quoque Beth-aram, D et Beth-nemra et Socoth,et Saphon reliquam partem regni Sehon regis Heſebon. huius quoque finis,Iordanis eſt uſque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad orientalem plagam: 28 ¶ hęc eſt poſſeſſio filiorum Gad per familias ſuas, 29 ciuitates, et villę earum. ¶ Dedit et dimidię tribui Manaſſe,filiiſque eius iuxta cognationes ſuas poſ30 ſeſſionem, ¶ cuius hoc principiũ eſt: à Manaim vniuerſam Baſan,et cuncta regna Og regis Baſan,omneſque uicos Iair qui ſunt in Baſan,ſexaginta oppi31 da: ¶ et dimidiam partem Galaad, et Aſtaroth, et Edrai urbes regni Og in Baſan: filiis Machir, filij Manaſſe dimidię parti filiorũ Machir iuxta cogna32 tiones ſuas. ¶ Hanc poſſeſſionem diuiſit Moyſes in campeſtribus Moab, trans Iordanem contra Ieri33 cho ad Orientalem plagam. ¶ Tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem: quoniam Dominus Deus Iſraël ipſe eſt poſſeſſio eius, ‖ ut locutus eſt illi.

Sup. 12. b. 5. — Nu. 32. f. 33. Iuſ. 13. a. 4 — Nu. 18. c. 20. — eius. 1. — Nu. 31. a 4. — Reba 1. — Ramath. 1. — Nu. 18. c. 26.

CAPVT XIIII.

1 A HOc eſt quod poſſederũt filii Iſraël in terra-Chanáan, quam dederunt eis Eleazar ſacerdos,et Ioſue filius Nun,et prin2 cipes familiarum per tribus Iſrael: ¶ ſorte omnia diuidentes, ‖ ſicut pręceperat Dominus in manu Moyſi, nouem tribubus, et dimidię tribui. 3 ¶ Duabus. n. tribubus, et dimidię dederat Moyſes trãs Iordanẽ poſſeſſionẽ: abſq; Leuitis,qui nihil ter4 rę acceperunt inter fratres ſuos. ¶ ſed in eorũ ſucceſſerunt locum filij Ioſeph in duas diuiſi tribus,Ma-

Nu. 34. 8. 54.

naſſe & Ephraim: nec acceperunt Leuitę aliam in
B terra partem, niſi vrbes ad habitandum, & ſuburba
5 na earum ad alenda iumenta & pecora ſua. ¶ Sicut
præceperat Dominus Moyſi, ita fecerũt filij Iſraël,
6 & diuiſerunt terram. ¶ Acceſſerunt itaque filij Iuda
ad Ioſue in Galgala, locutusque eſt ad eum Caleb
filius Iéphone Cenezæus: ǁ Noſti quid locutus ſit
Dominus ad Moyſen hominem Dei de me & te in
7 Cadeſ-barne. ¶ Quadraginta annorum eram quan
do miſit me Moyſes famulus Dñi de Cadeſ-bar-
ne, vt conſiderarem terram: nunciauique ei quod
8 mihi verum videbatur. ¶ Fratres autẽ mei qui aſcen
C derant mecum, diſſoluerunt cor populi: & nihilo-
minus ego ſecutus ſum Dominum Deum meum.
9 ¶ ǁ Iurauitque Moyſes in die illo, dicens, Terra quã
calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & filiorum tuo-
rum in æternum, quia ſecutus es Dominum Deũ
10 meum. ¶ Conceſſit ergo Dominus vitam mihi, ſicut
pollicitus eſt vſq; in præſentem diem. Quadragin-
ta & quinq; anni ſunt ex quo locutus eſt Dominus
verbum iſtud ad Moyſen, quãdo ambulabat Iſraël
per ſolitudinem: hodie octogintaquinque annorũ
11 ſum ¶ ſic valens, vt eo valebam tempore quãdo ad
D explorandum miſſus ſum: ǁ illius in me temporis
fortitudo vſque hodie perſeuerat, tam ad bellan-
12 dum, quàm ad gradiendum. ¶ Da ergo mihi mon-
tem iſtum quem pollicitus eſt Dominus, te quoq;
audiente, in quo Enacim ſunt, & vrbes magnæ at-
que munitæ, ſi fortè ſit Dominus mecum, & potue
13 ro delere eos: ſicut promiſit mihi. ¶ Benedixitque
ei Ioſue: ǁ & tradidit ei Hebron in poſſeſſionem,
14 ¶ atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iéphone Ce
nezæo vſque in præſentem diem: quia ſecutus eſt
15 Dominum Deum Iſraël. ¶ Nomen Hebron ante vo
cabatur Cariath-Arbe. Adam maximus ibi inter
Enacim ſitus eſt, & terra ceſſauit à prælijs.

CAPVT XV.

1 IGitur ſors filiorum Iudę per cognationes
A ſuas iſta fuit. A termino Edom vſq; ad
deſertum Sin contra Meridiem, & vſque
ad extremam partem auſtralis plagæ.
2 ¶ initium eius à ſummitate maris ſalſiſſimi, & à lin-
3 gua eius quę reſpicit Meridiem. ¶ Egrediturq; con-
tra aſcenſum Scorpionis, & pertrãſit in Sina: aſcen
ditque in Cadeſ-barne, & peruenit in Eſron, aſcen
4 dens ad Addar, & circuiens Carcaa, ¶ atque inde
pertranſiens in Aſemona, & perueniens ad torren-
tem-Aegypti: eruntque termini eius mare ma-
5 gnum. hic erit finis meridianæ plagæ. ¶ Ab Oriente
verò erit initium mare ſalſiſſimum vſque ad extre-
ma Iordanis: & ea quę reſpiciunt ad Aquilonem, à
lingua maris vſque ad eundem Iordanis fluuium.
6 ¶ aſcenditque terminus in Beth-hagla, & tranſit ab
Aquilone in Beth-araba: aſcendens ad lapidem-
7 Boen filij Ruben, ¶ & tendens vſque ad terminos
Debera de Valle-achor contra Aquilonem reſpi-
ciẽs Galgala, quę eſt ex aduerſo Aſcenſionis-adom
min, ab auſtrali parte torrentis: tranſitq; aquas quę
vocantur Fons-ſolis: & erunt exitus eius ad Fon-
8 tem-rogel, ¶ aſcenditque per conuallem filij En-
nom ex latere Iebuſęi ad Meridiem, hęc eſt Ieruſa-
lem: & inde ſe erigens ad verticem montis, quę eſt
contra Gehennom ad Occidentem in ſummitate
9 Vallis-Raphaim contra Aquilonem. ¶ pertranſitq;
C à vertice montis, vſque ad fontem aquæ Nephtoa,
& peruenit vſque ad vicos montis Ephron: inclina-
turq; in Baala, quę eſt Cariath-iarim, id eſt, vrbs ſyl
10 uarum, ¶ & circuit de Baala contra Occidentem, vſ
que ad montem Seir: tranſitque iuxta latus montis
Iarim ad Aquilonem in Cheſlon: & deſcẽdit in Be-
11 th-ſames, tranſitque in Thamna, ¶ & peruenit con
tra Aquilonem partis Accaron ex latere: inclina-
turque Sechrona, & tranſit montem Baala: perue-
nitque in Iebneel, & magni maris contra Occiden-
12 tem fine concluditur. ¶ hi ſunt termini filiorum Iu-
13 da per circuitum in cognationibus ſuis. ¶ Caleb ve
rò ǁ filio Iéphone dedit partem in medio filiorum
D Iuda, ſicut præceperat ei Dominus: Cariath-Arbe
14 patris Enac, ipſa eſt Hebron. ¶ ǁ Deleuitq; ex ea Ca
leb tres filios Enac; Seſai & Ahiman & Tholmai de
15 ſtirpe Enac. ¶ Atque inde conſcendens venit ad ha
bitatores Dabir quæ prius vocabatur Cariath-ſé-
16 pher, id eſt ciuitas literarum. ¶ Dixitque Caleb: Qui
percuſſerit Cariat-ſépher, & ceperit eam, dabo ei
17 Axam filiam meam vxorem. ¶ Cepitq; eam Otho-
18 niel filius Cenez frater Caleb iunior, deditque ei
19 Axam filiam ſuam vxorem. ¶ Qui cùm pergerent ſi-
E mul ſuaſa eſt à uiro ſuo, vt peteret à patre ſuo agrũ,
20 ſuſpirauitque ut ſedebat in aſino. Cui Caleb. Quid
21 habes, inquit? ¶ At illa reſpondit: Da mihi benedi-
22 ctionem: terram auſtralem & arẽtem dediſti mihi,
23 iunge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum
24 ſuperius & inferius. ¶ Hęc eſt poſſeſſio tribus filio-
25 rum Iuda per cognationes ſuas. ¶ Erantque ciuita-
26 tes ab extremis partibus filiorum Iuda iuxta termi
27 nos Edõ à Meridie: Cabſeel & Eder & Iagur, ¶ & Ci
28 na & Dimona & Adada, ¶ & Cedes & Aſor & Ieth-
29 nan, ¶ Ziph & Telem & Baloth, ¶ Aſor noua, &
30 Carioth, Heſron, hęc eſt Aſor. ¶ Amam, Sama, &
31 Molada, & Aſetgadda, & Aſſemon & Betphelet,
32 ¶ & Haſer-ſual & Berſabee & Baziothia ¶ & Baala &
33 Im & Eſem, ¶ & Eltholad & Ceſil & Harma, ¶ & Si-
34 celeg & Medemena & Senſenna, ¶ Lebaoth & Se-
35 lim & Aen & Remon, omnes ciuitates vigintino-
36 uem, & villę earũ. ¶ In campeſtribus verò: Eſtaol &
37 Sarea & Aſena, ¶ & Zanoe & Engannim & Taphúa
F & Enaim, ¶ & Ierimoth & Adullã, Socho & Azeca
38 ¶ & Saráim & Aditháim & Gedera & Gederothá-
39 im, urbes quatuordecim, & uillæ earum. ¶ Sanan, &
40 Hadaſa & Magdal-gad, Deſean & Maſepha & Ie-
41 ctheel, ¶ Lachis & Baſcath & Eglon, ¶ Chebbon &
42 Leheman & Cethlis ¶ & Gideroth & Bethdagon &
43 Naáma & Maceda: ciuitates ſedecim, & uillæ earũ.
44 ¶ Labana & Ether & Aſan, ¶ Iephtaa & Eſna & Ne-
45 ſib, ¶ & Ceila & Achzib & Mareſa: ciuitates nouẽ, &
46 villę earũ. ¶ Accaron cum uicis & uillulis ſuis. ¶ Ab
47 Accaron uſq; ad mare, omnia quę vergũt ad Azó-
48 tum & uiculos eius. ¶ Azótus cum uicis & uillulis
49 ſuis. ¶ Gaza cũ uicis & uillulis ſuis, vſq; ad Torren-
50 tem Aegypti & Mare-magnum terminus eius. ¶ Et
51 in monte, Samir & Iether ¶ & Socoth & Dána & Ca
52 riathſẽna, hęc eſt Dabir ¶ Anab & Iſtemo & Anim,
53 Goſen & Olon & Gilo: ciuitates undecim & villę
54 earũ. ¶ Arab & Ruma & Eſaan, ¶ & Ianũ & Beth-tha
55 phua & Apheca, ¶ Athmatha & Cariatharbe, hęc eſt
G Hebron, & Sior: ciuitates nouẽ & uillę earũ. ¶ Maon
56 & Charmel & Ziph & Ioth, Iezraël & Iucadam &
57 Zanoe, Accain, Gabaa & Thamna: ciuitates de-
58 cem & uillę earum. ¶ Halhul, & Beth-ſur, & Ge-
59 dor, ¶ Mareth, & Bethanoth, & Eltecon: ciui-
60 tates ſex & uillæ earum. ¶ Cariath-baal, hæc

eſt

Nu. 14. 24.

Deut. 1. 36.

Eccl. 46. 11.

1. Mac. 2. 56.

Num. 34. 3.

Iudic. 1. 10.

est Cariath-iarim vrbs syluarum, & Arebba: ciui- 61 tates duæ & villæ earum. ¶ In deserto Beth-araba, 62 Meddin, & Sachacha, ¶ & Nebsan, & Ciuitas salis, & 63 Engaddi: ciuitates sex & villæ earum. ¶ * Iebusæum autem habitatorem Ierusalem non potuerunt filij Iuda delere: habitauitq; Iebusæus cum filijs Iuda in Ierusalem vsque in præsentem diem.

* fiunt simul centum quindecim.

CAPVT XVI.

1 A Cecidit quoq; sors filiorum Ioseph ab Iordane contra Iericho & aquas eius, ab Oriente: solitudo quæ ascendit de Iericho ad montem Beth-el, 2 ¶ & egreditur de Beth-el Luzam, transitq; terminum Archiatharoth. 3 ¶ & descendit ad Occidentem iuxta terminum Iephleti, vsque ad terminos Beth-horon inferioris, & Gazer, finiunturque regiones eius Mari magno, 4 ¶ possederuntque filij Ioseph Manasses & Ephráim. 5 ¶ Et factus est terminus filiorum Ephráim B per cognationes suas: & possessio eorum contra Orientem Ataroth-addar vsque Beth-horon superiorem. 6 ¶ Egrediunturque confinia in mare; Machmethath verò Aquilonem respicit: C respicit: & circuit terminos contra Orientem in Thanath-selo: & pertransit ab Oriente Ianoe: 7 ¶ descenditque de Ianoe in Ataroth & Naarátha: & peruenit in Iericho, 8 egrediturque ad Iordanem. ¶ De Taphúa pertransit contra mare in Vallem-arundineti, suntq; egressus eius in mare salsissimum: D hæc est possessio tribus filiorum Ephráim per familias suas. 9 ¶ Vrbesque separatæ sunt filijs Ephráim in medio possessionis filiorum Manasse & villæ earum. 10 ¶ & non interfecerunt filij Ephráim Chananæũ qui habitabat in Gazer; habitauitque Chananæus in medio Ephráim vsque in diem hanc tributarius.

CAPVT XVII.

1 A Cecidit autẽ sors tribui Manasse (ipse enim est primogenitus Ioseph) Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator; habuitque possessionem Galaad & Basan, 2 ¶ ‡ & reliquis filiorum Manasse iuxta familias suas, filijs Abiézer, & filijs Helec, & filijs Esriel, & filijs Sechem; & filijs Hepher, & filijs Semida. Isti sunt filij Manasse filij Ioseph, mares ‡ per cognationes suas. 3 ¶ Salphaad verò filio Hepher filij Galaad, filij Machir filij Manasse non erant filij, sed solæ filiæ: quarum ista sunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Thersa. 4 ¶ Veneruntque in conspectu Eleazari sacerdotis, & Iosue filij Nun, & principum, dicentes: Dominus præcepit per manum Moysi, vt daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis iuxta imperium Domini possessionem in medio fratrum patris earum. 5 ¶ Et ceciderunt funiculi Manasse, decem, B absque terra Galaad & Basan trans Iordanem. 6 ¶ Filiæ enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in sortẽ filiorum Manasse, qui reliqui erant. 7 ¶ Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmathath, quæ respicit Sichem: & egreditur ad dextram iuxta habitatores fontis Taphúæ. 8 ¶ Etenim in sorte Manasse ceciderat terra Taphûæ, quæ est iuxta terminos Manasse filiorum Ephráim. 9 ¶ Descenditque terminus Vallis-arundineti in Meridiem torrentis ciuitatum Ephráim, quæ in medio sunt vrbium Manasse: terminus Manasse ab Aquilone torrẽtis, & exitus eius pergit ad Mare: 10 ¶ ita, vt possessio Ephráim sit ab C Austro, & ab Aquilone Manasse, & vtranque claudat mare, & cõiugãtur sibi in tribu in Aser ab Aquilone, & in tribu Issachar ab Oriente. 11 ¶ Fuitque hæreditas Manasse in Issachar & ĩ Aser, Beth-san & viculi eius, & Ieblaam cum viculis suis, & habitatores Dor cum oppidis suis, habitatores quoque Endor cum viculis suis: similiterque habitatores Tenac cum viculis suis, & habitatores Mageddo cum viculis suis, & tertia pars vrbis Nopheth. 12 ¶ Nec potuerunt filij Manasse has ciuitates subuertere: sed cœpit Chananæus habitare in terra ipsa. 13 ¶ Postquàm autem conualuerunt filij Israël, subiecerunt Chananæos, & fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos. 14 ¶ Locutique sunt filij Ioseph ad Iosue, & dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis & funiculi vnius, cùm sim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi Dominus? 15 ¶ Ad quos Iosue ait: D Si populus multus es, ascende in syluam: & succide tibi spacia in terra Pherezæi & Raphaim: quia angusta est tibi possessio montis Ephráim. 16 ¶ Cui respõderunt filij Ioseph: Non poterimus ad montana cõscendere, cum ferreis curribus vtantur Chananæi qui habitant in terra campestri, in qua sitæ sunt Beth-san cum viculis suis, & Iezraël mediam possidens vallem. 17 ¶ Dixitque Iosue ad domum Ioseph, Ephráim & Manasse: Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis sortem vnam, 18 ¶ sed transibis ad montem, & succides tibi, atque purgabis ad habitandum spacia: & poteris vltrà procedere, cùm subuerteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus & esse fortissimum.

CAPVT XVIII.

1 A Congregatiq; sunt omnes filij Israël in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonij, & fuit eis terra subiecta. 2 ¶ Remanserunt autem filiorum Israël septem tribus, quæ necdum acceperant possessiones suas. 3 ¶ Ad quos Iosue ait: Vsquequo marcetis ignauia, & non intratis ad possidendam terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis? 4 ¶ Eligite de singulis tribubus ternos viros: vt mittam eos & pergant atque circumeant terram & describant eam iuxta ˆnumerum ˋvniuscuiusq; multitudinis: referantque ad me quod descripserint. 5 ¶ Diuidite vobis terram in septem partes; Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, & domus Ioseph ab Aquilone. 6 ¶ mediam inter hos terram in septem partes describite: & huc venietis ad me, vt coram Domino 7 Deo vestro mittam vobis hic sortem: ¶ quia non est B inter vos pars Leuitarum, sed sacerdotium Domini est eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manasse iam acceperãt possessiones suas trans Iordanem ad Orientalem plagam: quas dedit eis Moyses famulus Domini. 8 ¶ Cumque surrexissent viri, vt pergerent ad describendam terram, præcepit eis Iosue, dicens: Circuite terram, & describite eam, ac reuertimini ad me: vt hîc coram 9 Domino in Silo mittam vobis sortem. ¶ Itaque perrexerunt: & lustrantes eam, in septem partes diuiserunt, scribentes in volumine. Reuersique sunt ad

ˆˋ termini s.

‡ Nu. 26. d. 29.

‡ Nu. 27. a. 1. & 36. a. 2.

10 Iosue in castro Silo. ¶ Qui misit sortes coram Do-
mino in Silo, diuisitque terram filijs Israël in septē
11 partes. ¶ Et ascendit sors prima filiorum Ben-iamin
per familias suas, vt possiderent terram inter filios
12 Iuda & filios Ioseph. ¶ Fuitque terminus eorum cō-
tra Aquilonem à Iordane, pergens iuxta latus Ieri-
cho septentrionalis plagæ, & inde contra Occiden-
tem ad montana conscendens, & perueniens ad so-
13 litudinem Beth-auen. ¶ atque pertransiens iuxta Lu
zam ad Meridiem, ipsa est Beth-el: descenditque
C in Ataroth-addar in montem qui est ad Meridiem
14 Beth-horon inferioris: ¶ et inclinatur circuiens cō-
tra mare ad Meridiem mōtis qui respicit Beth-ho-
ron contra Africum: suntque exitus eius in Gariat-
báal, quæ vocatur & Cariath-iarim, vrbem filiorum
Iuda. hæc est plaga contra mare ad Occidentem.
15 ¶ A Meridie autem ex parte Cariath-iarim egredi-
tur terminus contra mare, & peruenit vsque ad fon
16 tem aquarum Nephtóa. ¶ descenditque in partem
montis qui respicit Vallē-filiorum-Ennom: & est
contra septentrionalem plagam in extrema parte
Vallis-raphaim: Descenditque in Ge-Ennom (id
est Vallis-Ennom,) iuxta latus Iebusæi ad Austrū:
17 & peruenit ad Fontem-rogel, ¶ transiens ad Aqui-
lonem, & egrediens ad Ensemes, id est Fontem-so-
18 lis: ¶ & pertransit vsq; ad tumulos qui sunt è regio-
ne Ascensus-adommim: descenditque Abē-Boen,
id est lapidem Boen filij Ruben. & pertransit ex la-
tere Aquilonis ad campestria: descenditque in pla-
19 niciem, ¶ & prætergreditur contra Aquilonē Beth-
hagla: suntq; exitus eius cōtra linguam-maris-sal-
sissimi ab Aquilone in fine Iordanis ad Australem
20 plagam, ¶ qui est terminus illius ab Oriente. hæc
D est possessio filiorum Ben-iamin per terminos suos
21 in circuitu, & familias suas. ¶ Fueruntque ciuitates
22 eius, Iericho & Beth-hagla & Vallis-casis, ¶ Beth-
23 haraba & Samaraim & Beth-el ¶ & Auim & Apha-
24 ra & Ophera, ¶ Villa-hemona & Ophni & Gábee:
25 ciuitates duodecim, & villæ earum, ¶ Gabaon & Ra
26 ma & Beroth ¶ & Mesphe, & Caphara & Amosa
27 ¶ & Recen, Iarephel & Tharela ¶ & Sela, Eleph &
28 Iebus, quæ est Ierusalem, Gabaath & Cariath: ci-
uitates quatuordecim, & villæ earum. *Hæc est pos-
sessio filiorum Ben-iamin iuxta familias suas.

CAPVT XIX.

1 ET egressa est sors secunda filiorum Simeō
A per cognationes suas: fuitque hæreditas
eorum in medio possessionis filiorum Iu
2 da: ¶ Bersabee & Sabee & Molada &
3 ¶ Haser-sual, Bala & Asem ¶ & Eltholad, Bethul &
4 Harma ¶ & Siceleg & Beth-marchaboth & Haser-
5 susa & Beth-lebaoth & Saroben: ciuitates trede-
6 cim, & villæ earum. ¶ Ain & Remmon & Athar &
7 Asan: ciuitates quatuor, & villæ earum. ¶ omnes
8 viculi per circuitum vrbium istarum vsque ad Baa-
lath, Beer, Ramath contra Australem plagam. *Hæc
est hæreditas filiorum Simeon iuxta cognationes
9 suas, ¶ in possessione & funiculo filiorum Iuda: quia
maior erat, & idcirco filij Siméon possederūt in me
10 dio hæreditatis eorum. ¶ Ceciditque sors tertia fi-
liorum Zabûlon per cognationes suas: & factus est
11 terminus possessionis eorum vsque Sarid. ¶ Ascen-
ditque de mari & Medalaa, & peruenit in Debbá-
seth, vsque ad torrentem, qui est contra Ieconam.
12 ¶ & reuertitur de Sarid contra Orientem in finem
Cheseleth-Thabor. & egreditur ad Dabéreth, ascē
13 ditque contra Iaphiæ. ¶ Et inde pertransit vsque ad
B Orientalem plagam Geth-hepher & Tacasin: & e-
14 greditur in Remmon Amthar & Noa. ¶ Et circuit
ad Aquilonem Hanathō: suntq; egressus eius Val-
15 lis-iephtahel, ¶ & Careth & Naalol & Semeron &
Iedala & Beth-léhem: ciuitates duodecim, & villæ
16 earum. ¶ Hæc est hæreditas tribus filiorum Zabûlō
17 per cognationes suas, vrbes & viculi earum. ¶ Issa-
char egressa est sors quarta per cognationes suas.
18 ¶ Fuitque eius hæreditas Iezraël & Casaloth & Su-
19 nē, ¶ & Hapharáim & Seon & Anahárath ¶ & Rab-
20 both & Cesion, Abes, ¶ & Rameth & Engannim
21 & Enhadda, & Beth-pheses. ¶ Et peruenit termi-
22 nus eius vsque Thabor & Sehesima & Beth-se-
mes: eruntque exitus eius Iordanis: ciuitates sede-
23 cim, & villæ earum. ¶ Hæc est possessio filiorum Is-
sachar per cognationes suas, vrbes, & viculi ea-
24 rum. ¶ Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser
25 per cognationes suas: ¶ fuitque terminus eorum
26 Halcath & Chali & Betem & Axaph, ¶ & Elmélech
& Amaad & Messal: & peruenit vsque ad Carme-
27 lum maris, & Sihor, & Labanath. ¶ Ac reuertitur con
tra Orientē Beth-dagon: & pertransit vsque Zabû-
lon & Vallē-Iephtheel contra Aquilonem in Beth-
émec & Nehiel. Egrediturque ad Leuam Cabul,
28 ¶ & Abran & Rohob & Hamon & Cana, vsque ad
C Sidonem magnam: ¶ reuerititurque in Horma vs-
29 que ad ciuitatem munitissimā Tyrum, et vsque Ho
sa: eruntque exitus eius in mare de funiculo Ach-
30 ziba: ¶ & Amma & Aphec et Rohob: ciuitates vi-
31 gintiduæ, et villæ earum. ¶ Hæc est possessio filio-
rum Aser per cognationes suas, vrbesque et viculi
32 earum. ¶ Filiorum Nephthali sexta sors cecidit per
33 familias suas: ¶ et cœpit terminus de Heleph, et E-
lon in Saanim et Adami, quæ est Neceb, et Iebna-
el vsque Lecum: et egressus eorum vsque ad Iorda-
34 nem, ¶ reuertiturque terminus contra Occiden-
tem in Azanoth Thabor, atque inde egreditur in
Hucuca, pertransit in Zabûlon contra Meridiem,
et in Azer contra Occidentem, et in Iuda ad Iorda-
35 nem contra ortum Solis. ¶ ciuitates munitissimæ,
Assedim, Ser, et Emath, et Reccath, et Cenéreth,
36 ¶ et Edema et Arama, Asor ¶ et Cedes et Edrai,
37 En-hasor, ¶ et Ieron, et Magdalel, Horem et Beth-
38 anath et Beth-sames, ciuitates decem et nouem, et
D villæ earū. ¶ Hæc est possessio tribus filiorum Neph-
39 thali per cognationes suas, vrbes et viculi earum.
40 ¶ Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est
41 sors septima: ¶ et fuit terminus possessionis eius Sa-
raa, et Esthaol, et Hir-sémes, id est, ciuitas solis.
42 ¶ Selebin, et Aialon et Iethela, ¶ Elon, et Themna et
43 Acron. ¶ Elthecé, Gebbethon, et Balaath, ¶ et Iud
44 et Bane, et Barac, et Geth-remmon: ¶ et Meiarcon
45 et Arecon, cum termino qui respicit Ioppen, ¶ et
46 ipso fine concluditur. ¶ Ascenderuntque filij Dan,
47 et pugnauerunt contra Lesem, ceperuntque eam:
et percusserunt eam in ore gladij, et possederunt et
habitauerunt in eā, vocantes nomen eius Lesem-
48 Dan, ex nomine Dan patris sui. ¶ Hæc est possessio
tribus filiorum Dan, per cognationes suas, vrbes,
49 et viculi earum. ¶ Cumque complesset sorte diui-
dere Terram singulis per tribus suas, dederunt filij
Israël possessionem Iosue filio Nun in medio sui,
50 ¶ iuxta præceptum Domini, vrbem quā postulauit.

Tham-

Thamnath-saraa in monte Ephráim: & ædificauit ci- 51 uitatem, habitauitq; in ea. ¶ Hæ sunt possessiones quas sorte diuiserunt Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Israël, in Silo, coram Domino ad ostium tabernaculi testimonij, partitiq; sunt Terram.

CAPVT XX.

1 A ET locutus est Dominus ad Iosue, dicens: Loquere filijs Israël, & dic eis: 2 ¶ Separate vrbes fugitiuorum, | de quibus locu- 3 tus sum ad vos per manum Moysi, ¶ vt cōfugiat ad eas quicunq; animam percusserit nescius: & possit euadere iram proximi qui vltor est sangui- 4 nis, ¶ cùm ad vnam harum confugerit ciuitatum: stabitq; ante portam ciuitatis, & loquetur senioribus vrbis illius ea, quæ se comprobēt innocentem: sicq; suscipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum. 5 ¶ Cumq; vltor sanguinis eum fuerit persecutus, non B tradent in manus eius: quia ignorans percussit proximum eius, nec ante biduum, triduumve eius pro- 6 batur inimicus. ¶ Et habitabit in ciuitate illa, donec stet ante iudicium, causam reddens facti sui, & moriatur sacerdos magnus qui fuerit in illo tempore: C tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatē, & 7 domum suam de qua fugerat. ¶ Decreueruntq; Cedes in Galilæa montis Nephthali, & Sichem, in mōte Ephráim, & Cariath-arbe, ipsa est Hebron in mō- 8 te Iuda: ¶ et trans Iordanem cootra Orientalem plagam, Iericho. | statuerunt Bosor, quæ sita est in campestri solitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Ma- 9 nasse. ¶ Hæ ciuitates constitutæ sunt cunctis filijs Is- D raël, & aduenis qui habitabant inter eos: vt fugeret ad eas qui animam nescius percussisset, & non moreretur in manu proximi, effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

Nu. 35. b. 9. Deut. 19. a. 2.

Deu. 4. g. 43. Iof. 10. b. 9.

CAPVT XXI.

1 A ACcesseruntq; principes familiarum Leui ad Eleazarum sacerdotem, & Iosue filiū Nun, & ad duces cognationum per sin- 2 gulas tribus filiorum Israël. ¶ locutiq; sunt ad eos in Silo Terræ-Chanáan, atque dixerūt: | Dominus præcepit per manum Moysi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum, & suburbana earum ad 3 alenda iumenta. ¶ Dederuntq; filij Israël de possessionibus suis iuxta imperium Domini, ciuitates & 4 suburbana earum. ¶ Egressaque est sors in familiam Caath filiorum Aaron sacerdotis de tribu Iuda, & 5 Simeon, & Ben-iamin, ciuitates tredecim. ¶ Et reliquis filiorum Caath, id est Leuitis qui superfuerant, de tribubus Ephráim, & Dan, & dimidiæ tri- 6 bus Manasse, ciuitates decem. ¶ Porrò filijs Gerson egressa est sors, vt acciperent de tribubus Issachar, & Aser, & Nephthali, dimidiaque tribu Manasse in 7 Basan ciuitates numero tredecim. ¶ Et filijs Merari per cognationes suas de tribubus Ruben, & Gad, & 8 Zabúloo, vrbes duodecim. ¶ Dederuntq; filij Israël Leuitis ciuitates & suburbana earum, sicut præcepit Dominus per manum Moysi, singulis sorte tri- 9 buentes. ¶ De tribubus filiorū Iuda, & Simeon de- B dit Iosue ciuitates: | quarum ista sunt nomina: ¶ fi- 10 lijs Aaron per familias Caath Leuitici generis (pri- 11 ma enim sors illis egressa est) ¶ Cariath-Arbe patris Enac, quæ vocatur Hebron, in monte Iuda, & sub- 12 urbana eius per circuitum. ¶ | Agros verò, & villas eius dederat Caleb filio Iephone ad possidendum. 13 ¶ Dedit ergo filijs Aaron sacerdotis Hebron cōfugij ciuitatē, ac suburbana eius, & Lobnam cū subur- 14 banis suis: ¶ & Iether, & Estemo, ¶ & Holon, & Da- 15 bir, ¶ & Ain, & Ieta, & Beth-sames, cum suburba- 16 nis suis: ciuitates nouem de tribubus, vt dictum est, 17 duabus. ¶ De tribu autem filiorum Ben-iamin, Ga- 18 baon, & Gabae, ¶ & Anatoth, & Almon, cum sub- 19 urbanis suis, ciuitates quatuor. ¶ Omnes simul ciuitates filiorum Aaron sacerdotis tredecim cum sub- 20 urbanis suis. ¶ Reliquis verò per familias filiorum 21 Caath Leuitici generis hæc est data possessio. ¶ De C tribu Ephráim vrbes confugij Sichen, cum suburba- 22 nis suis, in monte Ephráim, & Gazer, ¶ & Cibsáim, & Beth-horon, cum suburbanis suis, ciuitates qua- 23 tuor. ¶ De tribu quoque Dan: Eltheco & Gabathō, 24 ¶ & Aialon, & Geth-remmon, cum suburbanis suis, 25 ciuitates quatuor. ¶ Porrò de dimidia tribu Manasse, Thanach, & Geth-remmon cum suburbanis suis, 26 ciuitates duæ. ¶ Omnes ciuitates decem, & suburbana earum, datę sunt filijs Caath, inferioris gra- 27 dus. ¶ Filijs quoque Gerson Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugij ciuitates, Gaulon in Basan, & Bosram cum suburbanis suis, ciuita- 28 tes duas. ¶ Porrò de tribu Issachar: Cesion, & Da- 29 bereth, ¶ & Iaramoth, & En-gânim, cum suburba- 30 nis suis, ciuitates quatuor. ¶ De tribu autem Aser: 31 Masal, & Abdon, ¶ & Helcath, & Rohob cum sub- 32 urbanis suis, ciuitates quatuor. ¶ De tribu quoque Nephthali ciuitates confugij Cedes in Galilæa, & Hammoth-dor, & Carthan, cum suburbanis suis, ci- 33 uitates tres. ¶ Omnes vrbes familiarum Gerson, tre- 34 decim, cum suburbanis suis. ¶ Filijs autem Merari Leuitis inferioris gradus per familias suas data est 35 de tribu Zabúlon, Iecnam, & Cartha, ¶ & Damna, & Naalol, ciuitates quatuor cum suburbanis suis. 36 ¶ De tribu Gad ciuitates confugij: Ramoth in Ga- D laad, & Manáim & Hæsebon & Iazer, ciuitates qua- 37 tuor, cum suburbanis suis. ¶ De tribu Ruben vltra Iordanē contra Iericho ciuitates refugij, Bosor in solitudine, Misor & Iaser, & Iethson, & Mephaath, 38 ciuitates quatuor cum suburbanis suis. ¶ Omnes vrbes filiorū Merari per familias, & cognationes suas, 39 duodecim. ¶ Itaq; ciuitates vniuersæ Leuitarum in medio possessionis filiorum Israel fuerunt quadra- 40 gintaocto, ¶ cum suburbanis suis, singulæ per fami- 41 lias distributæ. ¶ Deditq; Dominus Deus Israëli omnem terram, quam traditurum se patribus eorum iurauerat: & possederunt illam, atq; habitauerunt 42 in ea. ¶ Dataq; est ab eo pax in omnes per circuitū nationes: nullusq; eis hostiū resistere ausus est sed 43 cuncti in eorum ditionē redacti sunt. ¶ Ne vnum quidē verbum, quod illis præstiturū se esse promiserat, irritum fuit: sed rebus expleta sunt omnia.

Nu. 35. a. 8.

1. Par. 6. a. 2.

Sup. 14. d. 16.

a. 8.

CAPVT XXII.

1 A EOdem tempore vocauit Iosue Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manasse, 2 ¶ dixitq; ad eos: Fecistis omnia quæ præcepit vobis Moyses famulus Domini: mi- 3 hi quoque in omnibus obedistis, ¶ nec reliquistis

fratres

Dominus Deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foueam ac laqueum, & offendiculum ex latere vestro, & sudes in oculis vestris, donec vos auferat, atq; disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis. 14 En ego hodie ingredior viam vniuersæ terræ, & toto animo cognoscetis quòd de omnibus verbis quæ se Dominus præstiturum vobis esse pollicitus est, vnum non præterierit incassum. 15 Sicut ergo impleuit opere quod promisit, & prospera cuncta venerunt: sic adducet super vos quicquid malorum comminatus est, donec vos auferat, atq; disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis, 16 Eo quòd præterieritis pactum Domini Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & seruieritis dijs alienis, & adoraueritis eos: citò atq; velociter consurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac terra optima quam tradidit vobis.

*erunt I.

CAPVT XXIIII.

1 Congregauitq; Iosue omnes tribus Israël in Sichem, & vocauit maiores natu ac principes, & iudices, & magistros: steteruntq; in conspectu Domini, 2 & ad populum sic locutus est: Hæc dicit Dominus Deus Israël: Trans fluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham & Nachor: seruieruntque dijs alienis. 3 Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiæ finibus, & adduxi eũ in Terram-Chanaan: multiplicauiq; semen eius, 4 & dedi ei Isaac: illiq; rursum dedi Iacob, & Esau. E quibus Esau dedi mõtem Seir ad possidendum. Iacob verò, & filij eius descenderunt in Aegyptum. 5 Misiq; Moysen & Aaron, & percussi Aegyptum multis signis, atq; portentis. 6 Eduxique vos & patres vestros de Aegypto, & venistis ad mare, persecutiq; sunt Aegyptij patres vestros cum curribus & equitatu, vsque ad Mare-rubrum. 7 Clamauerunt autem ad Dominum filij Israël: qui posuit tenebras inter vos & Aegyptios: & adduxit super eos mare, & operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta quæ in Aegypto fecerim, & habitastis in solitudine multo tẽpore: 8 & introduxi vos in Terram-Amorrhæi, qui habitabat trans Iordanem. Cumq; pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, & possedistis terrã eorum, atque interfecistis eos. 9 Surrexit autẽ Balac filius Sephor rex Moab, & pugnauit contra Israëlem. Misitq;, & vocauit Balaam filium Beor, vt malediceret vobis: 10 & ego nolui audire eum, sed econtrario per illum benedixi vobis, & liberaui vos de manu eius. 11 Transistisq; Iordanem, & venistis ad Iericho. Pugnaueruntq; contra vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergesæus, & Heuæus, & Iebusæus: & tradidi illos in manus vestras. 12 Misiq; ante vos crabrones: & eieci eos de locis suis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio, & in arcu tuo. 13 Dediq; vobis terram in qua non laborastis, & vrbes quas non ędificastis, vt habitaretis in eis, vineas & oliueta quę nõ plantastis. 14 Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde atque verissimo, & auferte Deos quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia, & in Aegypto, ac seruite Domino. 15 Sin autem malum vobis videtur vt Domino seruiatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis, vtrum dijs quibus seruierunt patres vestri in Mesopotamia, an dijs Amorrhæorum, in quorũ terra habitatis: ego autem & domus mea seruiemus Domino. 16 Responditq; populus, & ait: Absit à nobis vt relinquamus Dominum, & seruiamus dijs alienis. 17 Dominus Deus noster ipse eduxit nos & patres nostros de Terra-Aegypti, de domo seruitutis: fecitq; videntibus nobis signa ingentia, & custodiuit nos in omni via, per quam ambulauimus, & in cunctis populis per quos transiuimus. 18 Et eiecit vniuersas gentes, Amorrhæum habitatorem terræ quam nos intrauimus. Seruiemus igitur Domino, quia ipse est Deus noster. 19 Dixitq; Iosue ad populum: Non poteritis seruire Domino: Deus enim sanctus, & fortis ęmulator est, nec ignoscet sceleribus vestris, atque peccatis. 20 Si dimiseritis Dominum, & seruieritis dijs alienis, conuertet se, & affliget vos, atque subuertet postquàm vobis præstiterit bona. 21 Dixitq; populus ad Iosue: Nequaquam ita vt loqueris erit: sed Domino seruiemus. 22 Et Iosue ad populum: Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis Dominum, vt seruiatis ei: Responderuntq;: Testes. 23 Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, & inclinate corda vestra ad Dominum Deum Israël. 24 Dixitq; populus ad Iosue: Domino Deo nostro seruiemus, & obedientes erimus præceptis eius. 25 Percussit ergo Iosue in die illo fœdus, & proposuit populo præcepta atque iudicia in Sichem. 26 Scripsit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini: & tulit lapidem pergrandem, posuitq; eum subter quercum quę erat in sanctuario Domini, 27 & dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimoniũ quòd audieritis omnia verba Domini quæ locutus est vobis: ne fortè postea negare velitis, & mẽtiri Domino Deo vestro. 28 Dimisitq; populum, singulos in possessionem suã. 29 Et post hæc mortuus est Iosue filius Nun seruus Domini, centum & decem annorum: 30 sepelieruntq; eum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare, quę est sita in monte Ephráim, à septentrionali parte montis Gaas. 31 Seruiuitq; Israël Domino cũctis diebus Iosue & seniorum, qui longo vixerant tẽpore post Iosue, & qui nouerant omnia opera Domini quæ fecerat in Israël. 32 Ossa quoque Ioseph, quæ tulerant filij Israël de Aegypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri quẽ emerat Iacob à filijs Hemor patris Sichem, centum nouellis ouibus. & fuit in possessionem filiorum Ioseph. 33 Eleazar quoque filius Aaron mortuus est: & sepelierunt eum in Gabaath Phinees filij eius, quæ data est ei in monte Ephráim.

Ge.11.d.26.&31. Ge.21.a.2. 25.d.26. Ge.36.a.8. Ge.46.a.6. Exo.3.c.10. Exo.12.f.37. Ex.14.b.9. Nu.21.e.29. Nu.22.a.5. Sup.3.d.14.6.a.1.11.a.3. Sup.11.d.20. Deut.7.e.20.

audieris. ſ. Ge.50.f.25. Exo.13.d.19. Ge.33.d.19.

LIBRI IOSVE, FINIS.

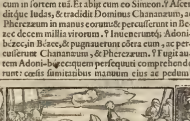
LIBER IVDICVM,

HEBRAICÈ SOPHETIM.

CAPVT PRIMVM.

1 A POst mortem Iosue cõsuluerunt filij Israël Dominum, dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananæum, & erit dux belli? 2 Dixitq; Dominus: Iudas ascẽdet: ecce tradidi terram in manus eius. 3 Et ait Iudas Simeoni fratri suo: Ascende mecum in sortem meã, & pugna contra Chananæum, vt & ego pergam tecum in sortem tuã. 4 Et abijt cum eo Simeon. Ascenditque Iudas, & tradidit Dominus Chananæum, ac B Pherezæum in manus eorum: & percusserunt in Bezec decem millia virorum. 5 Inueneruntq; Adoni-bézec, in Bézec, & pugnauerunt cõtra eum, ac percusserunt Chananæum, & Pherezæum. 6 Fugit autem Adoni-bézec: quem persequuti comprehenderunt: cæsis summitatibus manuum eius ac pedum.

7 Dixitq; Adoni-bézec: Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus. Adduxeruntq; eum in Ierusalem, 8 & ibi mortuus est. Oppugnantes ergo filij Iuda, Ierusalem, ceperunt eam, & percusserũt in ore gladij, 9 tradentes cunctam incendio ciuitatem: & postea descendentes pugnauerunt cõtra Chananæum qui habitabat in montanis, & ad meridiem in campestribus. 10 Pergensque Iudas contra Chananæum C qui habitabat in Hebron, (cuius nomen fuit antiquitus Cariath-arbe) percussit Sesai, & Ahiman, & 11 Tholmai: atque inde profectus abijt ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Cariath-sepher, 12 id est, ciuitas literarum. Dixitq; Caleb: Qui percusserit Cariath-sepher, & vastauerit eam, dabo ei Axã 13 filiam meam vxorem. Cumq; cepisset eam Othoniel filius Cenez frater Caleb minor, dedit ei Axã 14 filiam suam coniugem. Quam pergentem in itinere monuit vir suus, vt peteret à patre suo agrum. Quæ cùm suspirasset sedens in asino, dixi ei Caleb: 15 Quid habes? At illa respõdit: Da mihi benedictio- D nem, quia terram arentem dedisti mihi: da & irriguam aquis. Dedit ergo ei Caleb irriguũ superius, 16 & irriguum inferius. Filij autẽ Cinæi cognati Moysi ascenderunt de ciuitate-palmarum, cum filijs Iuda in desertum sortis eius, quod est ad meridiem 17 Arad, & habitauerunt cum eo. Abijt autem Iudas cum Simeone fratre suo, & percusserunt simul Chananæum qui habitabat in Sephat, & interfecerunt eum. Vocatumq; est nomen vrbis, Horma, id est, 18 anáthema. Cepitq; Iudas Gazan cum finibus suis, & Ascalónem, atque Accaron cum terminis suis. 19 Fuitq; Dominus cum Iuda, & montana possedit: nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis 20 curribus abundabant. Dederuntq; Caleb Hebrõ, E sicut dixerat Moyses, qui deleuit ex ea tres filios 21 Enac. Iebusæum autem habitatorem Ierusalem nõ deleuerunt filij Ben-iamin: habitauitque Iebusæus cum filijs Ben-iamin in Ierusalem vsque in præsen- 22 tem diem. Domus quoq; Ioseph ascendit in Be- 23 thel, fuitq; Dominus cum eis. Nam cùm obside- 24 rent vrbem, quæ prius Luza vocabatur, viderunt hominem egredientem de ciuitate, dixeruntq; ad eum: Ostẽde nobis introitum ciuitatis, & faciemus 25 tecum misericordiam. Qui cùm ostẽdisset eis, percusserunt vrbem in ore gladij: hominem autem il- F lum, & omnem cognationem eius dimiserunt. Qui 26 dimissus, abijt in terram-Hethim, & ædificauit ibi ciuitatem, vocauitq; eam Luzam: quæ ita appella- 27 tur vsque in præsentem diem. Manasses quoque non deleuit Beth-san, & Tanach cum viculis suis, & habitatores Dor, & Ieblaam, & Mageddo cum viculis suis: cœpitque Chananæus habitare cum eis. 28 Postquàm autem confortatus est Israel, fecit eos 29 tributarios, & delere noluit. Ephráim etiam non interfecit Chananæum qui habitabat in Gazer, sed 30 habitauit cum eo. Zabûlon non deleuit habitatores Cetron, & Naalon: sed habitauit Chananæus 31 in medio eius, factusque est ei tributarius. Aser

Iosu. 15. d. 14. — Nu. 14. d. 24. Iosu. 14. d. 13. & 16. d. 14. — Naalol.

quoque

quoque nõ deleuit habitatores Accho, & Sidonis, Ahalab, & Achazib, & Helba, & Aphec, & Rohob.
32 ꝰ habitauitq; in medio Chananæi habitatoris illius
G terræ, nec interfecit eũ. ꝰ Nephthali-quoq; nõ dele
33 uit habitatores Beth-ſemes, & Beth-anath: & habi
tauit inter Chananæũ habitatorem terræ, fueruntq;
34 ei Betſemitæ & Bethamitæ tributarij. ꝰ Arctauitque
Amorrhæus filios Dan in monte, nec dedit eis lo-
35 cum, vt ad planiora deſcenderent: ꝰ habitauitq; in
monte Hares, quod interpretatur ˋteſtatioˋ, in Aia-
lon & Salebim. Et aggrauata eſt manus domus Io-
36 ſeph, factusq; eſt ei tributarius. ꝰ Fuit autem termi-
nus Amorrhæi ab Aſcenſu-ſcorpionis, Petra, & ſu-
periora loca.

ꝰteſtatio

CAPVT II.

1 A Scenditq; Angelus Domini de Galgalis
A ad Locum-flentium, & ait: Eduxi vos de
Aegypto, & introduxi in terrã pro qua
iuraui patribus veſtris: & pollicitus ſum
vt non facerem irritum pactum meum vobiſcum in
2 ſempiternum: ꝰ ita duntaxat vt non feriretis fœdus
cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum ſub-
uerteretis: & noluiſtis audire vocẽ meam. Cur hoc
3 feciſtis? ꝰ Quam ob rem nolui delere eos à facie ve-
ſtra: vt habeatis hoſtes, & dij eorum ſint vobis in
4 ruinam. ꝰ Cumq; loqueretur Angelus Domini hæc
verba ad omnes filios Iſraël, eleuauerunt vocem
5 ſuam, & fleuerũt. ꝰ Et vocatum eſt nomen loci illius,
B Locus flentium, ſiue lachrymarum: immolaueruͤt-
6 que ibi hoſtias Domino. ꝰ Dimiſit ergo Ioſue po-
pulum, & abierunt filij Iſraël vniuſcuiuſq; in poſſeſ-
7 ſionem ſuam, vt obtinerent eam: ꝰ ſeruieruntq; Do-
mino cunctis diebus eius, & ſeniorum, qui longo
poſt eum vixerunt tempore, & nouerant omnia o-
8 pera Domini quæ fecerat cum Iſraël. ꝰ Mortuus eſt
autem Ioſue filius Nun, famulus Domini, centum
9 & decem annorum, ꝰ & ſepelierunt eum in finibus
poſſeſſionis ſuæ in Thamnathſare in monte Ephrá-
10 im, à ſeptentrionali plaga montis Gaas. ꝰ Omniſq;
illa generatio congregata eſt ad patres ſuos: & ſur-
rexerunt alij, qui non nouerant Dominum, & ope-
11 ra quæ fecerat cum Iſraël. ꝰ Feceruntq; filij Iſraël ma
12 lũ in conſpectu Domini, & ſeruierunt Baalim, ꝰ ac di
miſerunt Dñm Deũ patrum ſuorum: qui eduxerat
C eos de Terra-Aegypti: & ſequuti ſũt Deos alienos,
Deosq; populorũ qui habitabãt in circuitu eorum,
13 & adorauerũt eos, & ad iracũdiã cõcitauerũt Dñm,
14 ꝰ dimittẽtes eũ, & ſeruiẽtes Baal & Aſtharoth. ꝰ Ira-
tusque Dominus contra Iſraël, tradidit eos in ma-
nus diripientium: qui ceperunt eos, & vendiderũt
hoſtibus qui habitabant per gyrum: nec potuerunt
15 reſiſtere aduerſarijs ſuis, ꝰ ſed quocunque pergere
voluiſſent, manus Domini ſuper eos erat, ſicut lo-
cutus eſt, & iurauit eis, & vehementer afflicti ſunt.
16 ꝰ Suſcitauitq; Dominus iudices, qui liberarent eos
17 de vaſtantium manibus: ꝰ ſed nec eos audire volue-
runt: fornicantes cum dijs alienis, & adorantes eos.
Cito deſeruerunt viam per quam ingreſſi fuerant
patres eorum: & audientes mandata Domini om-
18 nia fecẽre contraria. ꝰ Cumq; Dominus iudices ſu-
D ſcitaret, in diebus eorum flectebatur miſericordia,
& audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de
19 cœde vaſtantium. ꝰ Poſtquàm autem mortuus eſſet
iudex, reuertebantur, & multò faciebant ˋmaioraˋ
quàm fecerant patres eorum, ſequentes deos alie-
nos, ſeruientes eis, & adorantes illos. Non dimiſe-
runt adinuentiones ſuas, & viam duriſſimam per
20 quam ambulare conſueuerant. ꝰ Iratusq; eſt furor
Domini in Iſrael, & ait: Quia irritum fecit gens iſta
pactum meum quod pepigeram cum patribus eo-
21 rum, & vocem meam audire contempſit: ꝰ & ego nõ
delebo gentes quas dimiſit Ioſue, & mortuus eſt:
22 ꝰ vt in ipſis experiar Iſraël, vtrum cuſtodiant viam
Domini, & ambulent in ea, ſicut cuſtodierunt pa-
23 tres eorum, an non. ꝰ Dimiſit ergo Dominus om-
nes nationes has, & citò ſubuertere noluit, nec tra-
didit in manus Ioſue.

ꝰpeiora.

Ioſ. 14. e. 18.

CAPVT III.

1 H Ae ſunt gentes quas Dominus dereliqt,
A vt erudiret in eis Iſraëlem, & omnes qui
2 non nouerant bella Chananæorum: ꝰ &
poſtea diſcerent filij eorum certare cum
3 hoſtibus, & habere conſuetudinẽ præliandi: ꝰ quin-
que ſatrapas Philiſthinorum, omnemq; Chananæũ,
& Sidonium, atq; Heuæum quiˋhabitabatˋin mõte
Libano, de monte Baal-Hermon vſque ad introi-
4 tum Emath. ꝰ Dimiſitq; eos, vt in ipſis experiretur
Iſraëlem, vtrum audirent mandata Domini, quæ
præceperat patribus eorum per manum Moyſi, an
5 non. ꝰ Itaque filij Iſraël habitauerũt in medio Cha-
nanæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & He-
6 uæi & Iebuſæi: ꝰ & duxerunt vxores filias eorum, ip-
ſiq; filias ſuas filijs eorum tradiderunt, & ſeruierunt
7 dijs eorum. ꝰ Feceruntq; malum in conſpectu Do-
mini, & obliti ſunt Dei ſui, ſeruientes Baalim, &
8 Aſtaroth. ꝰ Iratusq; contra Iſraël Dominus, tradi-
dit eos in manus Chuſan-raſathâim regis Meſopo
9 tamiæ. ſeruieruntq; ei octo annis. ꝰ Et clamauerunt
B ad Dominum: qui ſuſcitauit eis ſaluatorem, & libe-
rauit eos, Othoniel videlicet filium Cenez, fratrem
10 Caleb minorem. ꝰ fuitq; in eo Spiritus Domini: &
iudicauit Iſraël. Egreſſusq; eſt ad pugnam, & tra-

ꝰhabitabant. 12.

didit

didit Dominus in manus eius Chuſan-raſathàim re-
11 gem Syriæ, & oppreſſit eum. ¶ Quieuitq; terra qua-
draginta annis, & mortuus eſt Othoniel filius Ce-
12 nez. ¶ Addiderunt autem filij Iſraël facere malum
in conſpectu Domini: qui cōfortauit aduerſum eos
Eglon regem Moab: quia fecerunt malum in con-
13 ſpectu eius. ¶ Et copulauit ei filios Ammon, & Ama
lec: abijtq; & percuſſit Iſraël, atque poſſedit vrbem-
14 palmarū. ¶ Seruieruntq; filij Iſrael Eglon regi Moab
15 decem & octo annis. ¶ & poſtea clamauerunt ad
Dominum: qui ſuſcitauit eis ſaluatorem vocabulo
Aod *, filium Geta, filij Iemini, qui vtraque manu
pro dextera vtebatur. Miſeruntq; filij Iſraël per illū
16 munera Eglon regi Moab. ¶ Qui fecit ſibi gladium
C ancipitem, habentem in medio capulum longitudi
nis palmæ manus, & accinctus eſt eo ſubter ſagum
17 in dextro femore. ¶ Obtulitq; munera Eglon regi
18 Moab, Erat autem Eglon craſſus nimis. ¶ Cumque
obtuliſſet ei munera, proſecutus eſt ſocios qui cum
19 eo venerant. ¶ Et reuerſus de Galgalis, vbi erant i-
dòla, dixit ad regem: Verbum ſecretum habeo ad
te ô rex. Et ille imperauit ſilentium: egreſſisq; om-
20 nibus qui circa eum erant, ¶ ingreſſus eſt Aod ad eū.
ſedebat autem in æſtiuo cenaculo ſolus. dixitque,
Verbum Dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de
21 throno. ¶ Extenditq; Aod ſiniſtram manum, & tu-
lit ſicam de dextero femore ſuo, infixitque eam in
22 ventrem eius: ¶ tam validè vt capulus ſequeretur fe-
rum in vulnere, ac pinguiſſimo adipe ſtringeretur.
Nec eduxit gladium, ſed ita vt percuſſerat, reliquit
in corpore, ſtatimq; per ſecreta naturæ alui ſterco-
23 ra proruperunt. ¶ Aod autem clauſis diligentiſſimè
24 oſtijs cœnaculi, & obfirmatis ſera, ¶ per poſticum
D egreſſus eſt. Seruiq; regis ingreſſi viderunt clauſas
fores cœnaculi, atque dixerunt: Forſitan purgat al-
25 uum in æſtiuo cœnaculo. ¶ Expectantesq; diu do-
nec erubeſcerent, & videntes quòd nullus aperiret,
tulerunt clauem: & aperientes inuenerunt Domi-
26 num ſuum in terra iacentem mortuum. ¶ Aod au-
tem dum illi turbarentur, effugit, & pertranſijt Lo-
cum-idolorū, vnde reuerſus fuerat. Venitq; in Sei-
27 rath: ¶ & ſtatim inſonuit buccina in mōte Ephràim:
deſcenderuntque cum eo filij Iſraël, ipſo in fronte
28 gradiente. ¶ Qui dixit ad eos: Sequimini me: tradi-
dit enim Dominus inimicos noſtros Moabitas in
manus noſtras. Deſcenderuntq; poſt eum, & occu-
pauerunt vada Iordanis, quæ tranſmittunt in Moab:
29 & non dimiſerunt tranſire quemquam: ¶ ſed per-
cuſſerunt Moabitas in tempore illo, circiter decem
millia, omnes robuſtos, & fortes viros. nullus eo-
30 rum euadere potuit. ¶ Humiliatusque eſt Moab in
die illo ſub manu Iſraël: & quieuit terra octoginta
31 annis. ¶ Poſt hūc fuit Samgar filius Anath, qui per-
cuſſit de Philiſthijm ſexcentos viros vomere: & ip-
ſe quoque defendit Iſraël.

(margin: *inclytū.)

CAPVT IIII.

1 A Ddideruntque filij Iſraël facere malum in
A conſpectu Domini poſt mortem Aod,
2 ¶ & tradidit illos Dominus ī manus Iabin
regis Chanaán, qui regnauit in Aſor: ha-
buitq; ducem exercitus ſui nomine Siſaram, ipſe au
3 tem habitabat in Haroſeth-gentium. ¶ Clamauerūt-
que filij Iſraël ad Dominum. nongentos enim ha-
bebat falcatos currus, & perviginti annos vehemē
4 ter oppreſſerat eos. ¶ Erat autem Debora prophe-
tis vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo

(margin: 3. Reg. 12. 9.)

5 tempore. ¶ Et ſedebat ſub palma, quæ nomine illius
vocabatur, inter Rama & Beth-el in monte Ephrá-
im: aſcendebatque ad eam filij Iſraël in omne iudi-
6 cium. ¶ Quæ miſit, & vocauit Barac filium Abi-noē
de Cedes in Nephthali: dixitque ad eum: Præcepit
tibi Dominus Deus Iſraël, vade, & duc exercitum
in montem Thabor, tolleſque tecum decem mil-
lia pugnatorum de filijs Nephthali, & de filijs Za-
7 bûlon: ¶ ego autem adducam te in loco Torrentis-
ciſon, Siſaran principem exercitus Iabin, & cur-
rus eius, atque omnem multitudinem, & tradam
8 eos in manu tua. ¶ Dixitque ad eam Barac: Si venis
B mecum, vadam: ſi nolueris venire mecum, non
9 pergam. ¶ Quæ dixit ad eum: Ibo quidem tecum,
ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in
manu mulieris tradetur Siſara. Surrexit itaque De-
10 bora, & perrexit cum Barac in Cedes. ¶ Qui accitis
Zabûlon & Nephthali, aſcendit cum decem milli-
bus pugnatorum, habēs Deboram in comitatu ſuo.
11 ¶ Haber autem Cinæus receſſerat quondam à cæte-
ris Cinæis fratribus ſuis filijs Hobab, cognati Moy-
ſi: & tetenderat tabernacula vſque ad vallem quæ
12 vocatur Sennim, & erat iuxta Cedes. ¶ Nunciatum-
que eſt Siſaræ quòd aſcēdiſſet Barac filius Abinoē,
13 in montem Thabor, ¶ & cōgregauit nongentos fal-
catos currus, & omnem exercitum de Haroſeth-
14 gentium ad Torrentem ciſon. ¶ Dixitque Debora
C ad Barac: Surge. hæc enim eſt dies in qua tradidit
Dominus Siſaram in manus tuas: en ipſe ductor eſt
tuus. Deſcendit itaque Barac de monte Thabor, &
15 decem millia pugnatorum cum eo. ¶ † Perterruit-
que Dominus Siſaran, & omnes currus eius, vni-
uerſamq; multitudinem in ore gladij ad cōſpectum
Barac: in tantum vt Siſara de curru deſiliens, pedi-
16 bus fugeret, ¶ & Barac perſequeretur fugientes cur-
rus, & exercitum vſque ad Haroſeth-gentium, &
omnis hoſtium multitudo vſque ad internecionem
17 caderet. ¶ Siſara autem fugiens peruēnit ad tento-
rium Iahel vxoris Haber Cinæi. Erat autem pax in-
18 ter Iabin regem Azor, & domum Haber Cinæi. ¶ E-
greſſa igitur Iahel in occurſum Siſaræ, dixit ad eū:
Intra ad me Domine mi, intra, ne timeas. Qui in-
greſſus tabernaculum eius, & opertus ab ea pallio,
19 ¶ dixit ad eam: Da mihi obſecro paululum aquæ,
D quia ſitio valde. Quæ aperuit vtrem lactis, & dedit
20 ei bibere, & operuit illum. ¶ Dixitque Siſara ad eam:
Sta ante oſtium tabernaculi: & cùm venerit aliquis
interrogans te, & dicens, Nunquid hìc eſt aliquis?
21 Reſpondebis, Nullus eſt. ¶ Tulit itaque Iahel vxor
Haber clauum tabernaculi, aſſumēs pariter & mal-

(margin: † Pſal. 82. c. 12.)

leum:

leum: & ingressa abscondite, & cum silentio posuit supra tempus capitis eius clauum, percussumque malleo defixit in cerebrum vsque ad terram: qui soporem morti socians defecit, & mortuus est.

22 ¶Et ecce Barac sequens Sisaram veniebat: egressaque Iahel in occursum eius, dixit ei: Veni, & ostendam tibi virum quem quæris. Qui cùm intrasset ad eam, vidit Sisaram iacentem mortuum, & clauum infixum in tempore eius. ¶Humiliauit

23 ergo Deus in die illo Iabin regem Chanáan coram

24 filijs Israël. ¶qui crescebant quotidie, & forti manu opprimebãt Iabin regẽ Chanáan, donec delerẽt eũ.

CAPVT V.

1 A Ecinerunt que Debora & Barac filius Abinoem in illo die, dicentes.

2 ¶Qui sponte obtulistis de Israël animas vestras ad periculum, benedicite Dño.

3 ¶Audite reges, auribus percipite principes: Ego sum, ego sum quæ Dño canam, psallam Dño Deo Israël.

4 ¶Dñe cũ exires de Seir, & trãsires per regiones Edõ, terra mota est, cœliq; ac nubes distillauerũt aqs.

5 ¶Montes fluxerunt à facie Domini, & Sinai à facie Domini Dei Israël.

6 ¶In diebus Sangar filij Anath, in diebus Iahel quieuerunt semitæ: & qui ingrediebantur per eas, ambulauerunt per calles deuios.

7 ¶Cessauerunt fortes in Israël, & quieuerunt: donec surgeret Debora, surgeret mater in Israël.

8 ¶Noua bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subuertit: clypeus & hasta si apparuerunt in quadraginta millibus Israël.

9 ¶Cor meum diligit principes Israël: qui propria B voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Dño.

10 ¶Qui ascenditis super nitentes *asinos, & sedetis in iudicio, & ambulatis in via, loquimini.

*asinas r.

11 ¶Vbi collisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiæ Domini, & clementia in fortes Israël: tunc descendit populus Domini ad portas, & obtinuit principatum.

12 ¶Surge, surge Debora, surge, surge, & loquere canticum: surge Barac, & apprehende captiuos tuos filij Abi-noem.

13 ¶Saluatæ sunt reliquiæ populi, Dominus in fortibus dimicauit.

14 ¶Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, & post eum ex Ben-iamin in populos tuos ô Amalec: de Machir principes descenderũt, & de Zabulon, qui exercitum ducerent ad bellandum.

15 ¶Duces Issachar fuere cum Debora, & Barac vestigia sunt secuti, qui quasi in præceps ac barathrum se discrimini dedit: diuiso contra se Ruben, magnanimorum reperta est contentio.

16 ¶Quare habitas inter duos terminos, vt audias sibilos gregum? diuiso contra se Ruben magnanimorum reperta est contentio.

17 ¶Galaad trans Iordanem quiescebat, & Dan vacaC bat nauibus: Asser habitabat in littore maris, & in portubus morabatur.

18 ¶Zabulon verò & Nephthali obtulerunt animas suas morti in regione Merome.

19 ¶Venerunt reges & pugnauerunt, pugnauerunt reges Chanáan in Tanach iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulẽre prędantes.

20 ¶De cœlo dimicatũ est cõtra eos: stellę manẽtes in ordine & cursu suo, aduersus Sisaram pugnauerũt.

21 ¶Torrẽs Cison traxit cadauera eorũ: torrẽs Cadumim, torrẽs Cison, conculca anima mea robustos.

22 Vngulę equorũ ceciderunt, fugiẽtibus impetu, & pręceps ruentibus fortissimis hostium.

23 ¶Maledicite terræ-Meroz. dixit Angelus Dñi, maledicite habitatoribus eius, quia venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum eius.

24 ¶Benedicta inter mulieres Iahel vxor Haber CiD nęi, & benedicatur in tabernaculo *suo.

*r.

25 ¶Aquam petenti lac dedit, & in phiala principum obtulit butyrum.

26 ¶Sinistram manum misit ad clauum, & dexteram ad fabrorũ malleos, percussitq; Sisaram quęrens in capita vulneri locum, & tempus validè perforans.

27 ¶Inter pedes eius ruit, defecit, & mortuus est: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miserabilis.

28 ¶Per fenestram respiciens, vlulabat mater eius: & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus eius? quare tardauerũt pedes quadrigarũ illius?

29 ¶Vna sapientior cæteris vxoribus eius, hæc socrui verba respondit:

30 ¶Forsitan nunc diuidit spolia, & pulcherrima fœminarum eligitur ei: vestes diuersorum colorum Sisaræ traduntur in prædam, & supellex varia ad ornanda colla congeritur.

31 ¶Sic pereant omnes inimici tui Domine: qui autẽ diligunt te, sicut sol in ortu suo splẽdet, ita rutilent.

32 ¶Quieuitque terra per quadraginta annos.

CAPVT VI.

1 A Eccerunt autem filii Israël malum in conspectu Domini: qui tradidit illos in manu Madiã septem annis. ¶& oppressi sunt

2 valde ab eis. Feceruntq; sibi antra & speluncas in mõtibus, & munitissima ad repugnandũ lo-

3 ca. ¶Cumq; seuisset Israël, ascẽdebat Madiã & Ame-

4 lec, cæteriq; orientaliũ nationũ: ¶& apud eos figẽtes tẽtoria, sicut erãt in herbis cũcta vastabãt vsq; ad introitũ Gazæ: nihilq; omnino ad vitã pertinẽs relinquebant in Israël, nõ oues, non boues, non asinos.

5 ¶Ipsi enim & vniuersi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & instar locustarum vniuersa complebant, innumera multitudo hominum & camelo-

6 rũ, quicquid tetigerãt deuastantes. ¶Humiliatusque

7 est Israël valde in conspectu Madian. ¶Et clamauit B àd Dominum, postulãs auxilium cõtra Madianitas.

8 ¶Qui misit ad eos virum Prophetam, & locutus est: Hæc dicit Dñs Deus Israël, Ego vos feci cõscẽdere

9 de Aegypto, & eduxi vos de domo seruitutis, ¶& liberaui de manu Aegyptiorũ & oĩum inimicorũ qui affligebãt vos: eiecitq; eos ad introitũ vestrũ, & tra-

10 didi vobis terrã eorũ. ¶Et dixi, Ego Dominus Deus

vester, ne timeatis Deos Amorrhæorum, in quorũ terra habitatis: Et noluistis audire vocem meam.
11 ¶ Venit autem Angelus Domini, & sedit sub quer-

cu quæ erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas patrem familię Ezri. Cumque Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumẽta in torculari, vt fugeret Ma-
12 dian: ¶ apparuit ei Angelus Domini, & ait: Domi-
13 nus tecum: virorum fortissimè. ¶ Dixitque ei Ge-
C deon, Obsecro mi domine, si Dominus nobiscũ est, cur apprehenderunt nos hęc omnia? vbi sunt mirabilia eius quæ narrauerunt patres nostri, atque dixerunt, De Aegypto eduxit nos Dominus? Nũc autem dereliquit nos Dominus & tradidit in manus
14 Madian. ¶ Respexitq; ad eũ Dñs, & ait: Vade in hac fortitudine tua, & liberabis Israël de manu Madiã:
15 scito quòd miserim te. ¶ Qui respondens ait, Obsecro mi Domine, in quo liberabo Israël? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego minimus in do-
16 mo patris mei. ¶ Dixitque ei Dominus: Ego ero te-
17 cum, & percuties Madian quasi vnum virum. ¶ Et ille: Si inueni, inquit, gratiam coram te, da mihi signũ
18 quòd tu sis qui loqueris ad me. ¶ Nec recedas hinc,
D donec reuertar ad te portans sacrificium, & offerẽs tibi. Qui respondit. Ego præstolabor aduẽtum tuũ.
19 ¶ Ingressus est itaque Gedeon, & coxit hœdum, & de farinæ modio azymos panes: carnesque ponens in canistro, & ius carnium mittens in ollã, tulit om-
20 nia sub quercu, & obtulit ei. ¶ Cui dixit Angelus Domini: Tolle carnes & azymos panes, & pone supra petrã illã, & ius désuper funde. Cumq; fecisset
21 ita, ¶ extendit angelus Domini summitatem virgæ quã tenebat in manu, & tetigit carnes & panes azymos, ascenditque ignis de petra, & carnes, azymosque panes cõsumpsit. Angelus autem Domini eua-
22 nuit ex oculis eius. ¶ Vidensque Gedeon quòd esset Angelus Domini, ait: Heu mi Dñe Deus: quia
23 vidi Angelum Domini facie ad faciem. ¶ Dixitque ei Dominus: Pax tecum: ne timeas, non morieris.
24 ¶ Aedificauit ergo ibi Gedeon altare Domino, vo-
E cauitque illud, Domini-pax, vsque in præsentem diem. Cumque adhuc esset in Ephra quæ est fami-
25 liæ Ezri, ¶ nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, & alterum taurum annorum septem, destruesque aram Báal, quæ est patris tui: &
26 nemus quod circa aram est, succides: ¶ & ędificabis altare Domino Deo tuo in summitate petræ huius, super quam antè sacrificium posuisti: tollesque taurum secundum, & offeres holocaustum super struẽ
27 lignorum, quæ de nemore succideris. ¶ Assumptis ergo Gedeon decem viris de seruis suis, fecit sicut pręceperat ei Dominus. Timens autem domum patris sui & homines illius ciuitatis, per diem noluit
28 facere, sed omnia nocte compleuit. ¶ Cumque sur-
F rexissent viri oppidi eius manè, viderunt destructã aram Báal, lucumque succisum, & taurum alterum impositum super altare, quod tũc ædificatum erat.
29 ¶ Dixeruntque ad inuicem: Quis hoc fecit? Cumq; perquirerent authorem facti, dictum est, Gedeon
30 filius Ioas fecit hæc omnia. ¶ Et dixerunt ad Ioas: Produc filium tuum huc, vt moriatur: quia destru-
31 xit aram Báal, & succidit nemus. ¶ Quibus ille respõdit: Nunquid vltores estis Báal, vt pugnetis pro eo? qui aduersarius est eius moriatur antequã lux crastina veniat: si Deus est, vindicet se de eo qui suffo-
32 dit aram eius. ¶ Ex illo die vocatus est Gedeon, Ierobáal, eo quòd dixisset Ioas, Vlciscatur se de eo
33 Báal, qui fodit aram eius. ¶ Igitur omnis Madian & Amalec, & orientales populi cõgregati sunt simul, & transeuntes Iordanem, castrametati sunt in valle
34 Israël. ¶ Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui
G clangens buccina, conuocauit domum Abi-ézer,
35 vt sequeretur se. ¶ Misitque nuncios in vniuersum Manassem, qui & ipse secutus est eum: & alios nuncios in Azer & Zabulon & Nephthali, qui occurre-
36 runt ei. ¶ Dixitque Gedeon ad Dominum: Si saluũ
37 facis per manum meam Israël, sicut locutus es, ¶ ponam hoc vellus lanæ in area: si ros in solo vellere fuerit, & in omni terra siccitas, sciam quòd per ma-
38 num meam, sicut locutus es, liberabis Israël. ¶ Factumque est ita. Et de nocte cõsurgens expresso vel-
39 lere, concham rore impleuit. ¶ Dixitque rursus ad Dominum: Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel tentauero, signũ quærens in vellere. Oro vt solum vellus siccũ sit, & omnis terra rore madẽs.
40 ¶ Fecitque Dominus nocte illa vt postulauerat: & fuit siccitas in solo vellere, & ros in omni terra.

CAPVT VII.

1
A IGitur Ierobáal qui & Gedeon, de nocte consurgens, & omnis populus cum eo, venit ad fontem qui vocatur Harad. Erant autem castra Madian in valle ad se-
2 ptentrionalem plagam collis excelsi. ¶ Dixitq; Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius: ne glorietur cõtra
3 me Israël, & dicat, Meis viribus liberatus sum. ¶ Loquere ad populum, & cunctis audientibus prædica: ‖ Qui formidolosus & timidus est, reuertatur. Recesseruntque de monte Galaad, & reuersi sunt ex populo vigintiduo millia virorum, & tãtùm decem
4 millia remanserunt. ¶ Dixitque Dominus ad Ge-
B deõ: Adhuc populus multus est: duc eos ad aquas, & ibi probabo illos: & de quo dixero tibi vt tecum vadat, ipse pergat: quem ire prohibuero, * reuerta-
5 tur. ¶ Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeõ, Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum, qui autem curuatis genibus biberint, in altera par-
6 te erunt. ¶ Fuit itaq; numerus eorũ qui manu ad os proiiciente, lãbuerant aquas, trecẽti uiri: omnis an-
7 tẽ reliqua multitudo flexo poplite biberat. ¶ Et ait Dñs ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerunt aquas, liberabo vos, & tradam in manu tua Madiã: oĩs aũt reliqua multitudo reuertatur in locũ suum.
8 ¶ Sũptis itaq; pro numero cibariis & tubis, oẽm reli-
C quã multitudinẽ abire pręcepit ad tabernacula sua: & ipse cũ trecentis uiris se certamini dedit. Castra
9 autẽ Madian erant subter in ualle. ¶ Eadẽ nocte dixit Dñs ad eũ: Surge, & descẽde in castra: qa tradidi

Margin notes: 1. Reg. 12. 11. ‖ Deu. 20. 8. 1 Mac. 3. 56. ‖ * Ipse 2.

10 eos in manu tua.⁋ſin autem ſolus ire formidas,de-
11 ſcendat tecum Phara puer tuus.⁋ Et cùm audieris
quid loquantur,tunc confortabuntur manus tuę,&
ſecurior ad hoſtium caſtra deſcendes.Deſcendit er
go ipſe & Phara puer eius in partem caſtrorum,vbi
12 erant armatorum vigiliæ.⁋Madian autē & Amalec,
D & omnes orientales populi fuſi iacebant in valle, vt
locuſtarum multitudo:cameli quoque innumerabi
13 les erāt,ſicut arena quæ iacet in littore maris.⁋Cū-
que veniſſet Gedeon,narrabat aliquis ſomniū pro-
ximo ſuo: & in hunc modum referebat quod vide-
rat: Vidi ſomnium,& videbatur mihi quaſi ſubcine
ritius panis ex hordeo volui,& in caſtra Madiā de-
ſcendere:cumque perueniſſet ad tabernaculū,per-
cuſſit illud,atq; ſubuertit,& terrę funditus coęqua-
14 uit.⁋ Reſpondit is cui loquebatur: Non eſt hoc a-
liud,niſi gladius Gedeonis filij Ioas viri Iſraëlitæ:
tradidit enim Dominus in manus eius Madian, &
15 omnia caſtra eius.⁋ Cumque audiſſet Gedeon ſom
E nium,& interpretationem eius,adorauit: & reuer-
ſus eſt ad caſtra Iſraël, & ait:Surgite,tradidit.n. Do
16 minus in manus noſtras caſtra Madian.⁋ Diuiſitq;

trecentos viros in tres partes,& dedit tubas in ma-
nibus eorum,lagenasq; vacuas, ac lampades in me
17 dio lagenarum.⁋Et dixit ad eos: Quod me facere
videritis,hoc facite:ingrediar partem caſtrorum,&
18 quod fecero ſectamini.⁋ Quando perſonuerit tuba
in manu mea,vos quoque per caſtrorum circuitum
19 clangite & conclamate,Domino & Gedeoni.⁋ In-
greſſusque eſt Gedeon,& trecenti viri qui erant cū
F eo in partem caſtrorum, incipientibus vigiliis no-
ctis mediæ,& cuſtodibus ſuſcitatis, cœperunt buc-
20 cinis clāgere,& complodere inter ſe lagenas.⁋ Cū-
que per gyrum caſtrorum in tribus perſonarent lo-
cis,& hydrias confregiſſent,tenuerunt ſiniſtris ma-
nibus lampades,& dextris \`ſonantes\` tubas, clama
21 ueruntque,Gladius Domini & Gedeonis.⁋ ſtantes
ſinguli in loco ſuo per circuitum caſtrorum hoſti-
lium.Omnia itaque caſtra turbata ſunt, & vociferā
22 tes,vlulantesque fugerunt,⁋ & nihilominus inſiſte-
bant trecenti viri buccinis perſonantes. ‖Immiſitq;
Dominus gladium in omnibus caſtris, & mutua ſe
23 cæde truncabant,⁋ fugientes vſque ad\` Beth-ſeca\`,
& crepidinē Abel-mehula in Tabbath.Conclaman
tes autem viri Iſraël de Nephthali & Aſer, & omni
24 Manaſſe,perſequebantur Madian.⁋ Miſitque Ge-
deon nuncios in omnem montem Ephráim, dicēs:
G Deſcendite in occurſum Madiā, & occupate aquas
vſque Beth-bera atq; Iordanem. Clamauitq; om-
nis Ephráim;& præoccupauit aquas atque Iordanē
25 vſque Beth-bera.⁋ ‖Apprehenſosq; duos viros Ma
dian, Oreb & Zeb: interfecit Oreb in petra-Oreb,
Zeb verò intorculari-Zeb.Et perſecuti ſunt Madiā,

*ſonabit t

‖ Pſal. 82. c.12.

\`Beth-ſe-ta 4.

‖ Iſa. 10. f. 26. Pſal. 82. c. 12.

capita Oreb & Zeb portantes ad Gedeon trans
fluenta Iordanis.

CAPVT VIII.

1 A DIxeruntque ad eum viri Ephráim: Quid
eſt hoc quod facere voluiſti, vt nos non
vocares cùm ad pugnam pergeres cōtra
Madian?iurgantes fortiter,& propè vim
2 vim inferentes?⁋ Quibus ille reſpondit:Quid enim
tale facere potui, quale vos feciſtis? nónne melior
3 eſt racemus Ephráim,vindemijs Abi-ézer?⁋In ma
nus veſtras Dñs tradidit principes Madian, Oreb
& Zeb: quid tale facere potui, quale vos feciſtis?
Quod cùm locutus eſſet, requieuit ſpiritus eorum,
4 quo tumebant contra eum.⁋ Cumque veniſſet Ge-
deon ad Iordanem,tranſiuit eum cum trecentis vi-
ris qui ſecum erant.& præ laſſitudine fugientes p-
5 ſequi non poterant.⁋ Dixitq; ad viros Socoth:Da-
te,obſecro, panes populo qui mecum eſt,quia val-
de defecerunt: vt poſſimus perſequi Zébee, & Sal-
6 mana reges Madian.⁋ Reſponderunt principes So
B coth:Forſitan palmę manuum Zébee, & Salmana
in manu tua ſunt,& idcirco poſtulas,vt demus exer
7 citui tuo panes.⁋ Quibus ille ait:Cùm ergo tradide
rit Dominus Zébee & Salmana in manus meas,-&
cùm reuerſus fuero victor in pace, cōteram carnes
8 veſtras cum ſpinis tribulisque deſerti.⁋ Et inde cō
ſcendens,venit in Phanuel: locutusque eſt ad viros
loci illius ſimilia.Cui & illi rñderunt ſicut rñderant
9 viri Socoth.⁋ Dixit itaque eis: Cum reuerſus fuero
10 victor in pace,deſtruam turrim hanc.⁋ Zébee autē
C & Salmana requieſcebant cum omni exercitu ſuo.
Quindecim.n. millia viri remanſerant ex omnibus
turmis orientalium populorum,cęſis centum vigin
ti millibus bellatorum, & educentium gladium.
11 ⁋ ‖ Aſcendensque Gedeon per viam eorum qui in
tabernaculis morabantur ad orientalem partem
Nobe,& Iegbaa,percuſſit caſtra hoſtium,qui ſecu-
12 ri erant,& nihil aduerſi ſuſpicabantur.⁋Fugeruntq;
Zébee & Salmana, quos perſequens Gedeon com
13 prehendit,turbato omni exercitu eorum.⁋ Reuer-
14 tensque de bello ante Solis ortum,⁋ apprehendit
puerum de viris Socoth, interrogauitque eū nomi
na principum,& ſeniorum Socoth, & deſcripſit ſe-
15 ptuaginta ſeptem viros.⁋Venitque ad Socoth,& di
xit eis:En Zébee & Salmana ſup quibus exprobra-
ſtis mihi,dicentes, Forſitan manus Zébee & Salma
na in manibus tuis ſunt, & idcirco poſtulas vt de-
16 mus viris,qui laſſi ſunt & defecerunt,panes.⁋ Tulit
D ergo ſeniores ciuitatis,& ſpinas deſerti ac tribulos,
& contriuit cum eis, atq; comminuit viros Socoth.
17 ⁋Turrim quoque Phanuel ſubuertit, occiſis habita
18 toribus ciuitatis.⁋ Dixitque ad Zébee & Salmana:
Quales fuerunt viri quos occidiſtis in Thabor?Qui
reſponderunt:Similes tui, & vnus ex eis quaſi filius
19 regis.⁋ Quibus ille reſpondit: Fratres mei fuerunt
filij matris meæ. viuit Dominus, quia ſi ſeruaſſetis
20 eos,non vos occiderem.⁋ Dixitque Iether primo-
genito ſuo:Surge & interfice eos.Qui nō eduxit gla
21 diū:timebat.n.quia adhuc puer erat.⁋Dixeruntque
E Zébee & Salmana: Tu ſurge,& irrue in nos:quia iuxta
ętatē robur eſt hominis.‖Surrexit Gedeō,& interfe
cit Zébee & Salmana:& tulit ornaméta ac bullas q-
22 bus colla regaliū camelorū decorari ſolent.⁋Dixe-
runtq; omnes viri Iſraël ad Gedeon: Dñare noſtri
tu & filius tuus,& filius filij tui:quia liberaſti nos de

-6.

‖ Oſe. 10. d.14.

Pſal. 82. c. 12.

23 manu Madian.¶ Quibus ille ait:Non dominabor ve
ſtri, nec dominabitur in vos filius meus,ſed domi-
24 nabitur vobis Dñs.¶ Dixitq; ad eos: Vnam petitio-
nem poſtulo à vobis.Date mihi inaures ex prȩda ve
ſtra:Inaures enim aureas Iſmaelitæ habere conſue-
25 uerant, ¶ Qui reſponderunt:Libentiſſimè dabimus.
F Expandentesque ſuper terram pallium, proiece-
26 runt in eo inaures de præda: ¶ & fuit pondus poſtu
latarum inaurium,mille ſeptingenti auri ſicli,abſq;
ornamentis,& monilibus,& veſte purpurea,quibus
reges Madian vti ſoliti erant, & præter torques au-
27 reas camelorum. ¶ Fecitque ex eo Gedeon Ephod,
& poſuit illud in ciuitate ſua Ephra. Fornicatusque
eſt omnis Iſraël in eo, & factum eſt Gedeoni & om
28 ni domui eius in ruinam. ¶ Humiliatus eſt autẽ Ma
dian coram filiis Iſraël, nec potuerũt vltrà ceruices
eleuare : ſed quieuit terra per quadraginta annos
29 quibus Gedeon præfuit . ¶ Abijt itaque Ierobáal fi-
30 lius Ioas,& habitauit in domo ſua : ¶ habuitque ſe-
G ptuaginta filios, qui egreſſi ſunt de femore eius , eo
31 quòd plures haberet vxores.¶ Concubina autem il
lius,quam habebat in Sichem , genuit ei filium no-
32 mine Abi-mélech.¶ Mortuusque eſt Gedeon filius
Ioas in ſenectute bona , & ſepultus eſt in ſepulchro
33 Ioas patris ſui in Ephra de familia Ezri. ¶ Poſtq̃ au
tem mortuus eſt Gedeon , auerſi ſunt filij Iſraël , &
fornicati ſunt in Báalim. Percuſſeruntque cum Baal
34 fœdus,vt eſſet eis in Deum:¶ nec recordati ſunt Do
mini Dei ſui,qui eruit eos de manibus inimicorum
35 ſuorum omnium per circuitum: ¶ nec fecerunt mi-
ſericordiam cum domo Ierobáal Gedeon iuxta
omnia bona quȩ fecerat Iſraëli .

CAPVT IX.

1 Abiit autem Abi-mélech filius Ierobáal in
A Sichem ad fratres matris ſuæ, & locutus
eſt ad eos,& ad omnem cognationẽ do-
2 mus patris ˋmatrisqueˋ ſuæ dicens: ¶ Lo
quimini ad omnes viros Sichẽ. Quid vobis eſt me-
lius , vt dominentur veſtri ſeptuaginta viri omnes
filij Ierobáal , an vt dominetur vobis vnus vir ? ſi-
mulque conſiderate quòd os veſtrũ , & caro veſtra
3 ſum . ¶ Locutique ſunt fratres matris eius de eo ad
omnes viros Sichem vniuerſos ſermones iſtos , &
inclinauerunt cor eorum poſt Abi-mélech,dicẽtes:
4 Frater noſter eſt.¶ Dederuntq; illi ſeptuaginta pon
dera argenti de phano Baal-berith . Qui conduxit
ſibi ex eo viros inopes & vagos , ſecutique ſunt eũ.
5 ¶ Et venit in domum patris ſui in Ephra , & occidit
fratres ſuos filios Ierobáal ſeptuaginta viros, ſuper
lapidem vnum : remanſitq; Ioatham filius Ierobáal
6 minimus,& abſconditus eſt. ¶ Congregati ſunt au-
tem omnes viri Sichem , & vniuerſæ familiæ vrbis
Mello: abieruntque & conſtituerũt regem Abi-mé
7 lech,iuxta quercum quæ ſtabat in Sichem . ¶ Quod
B cùm nunciatum eſſet Ioatham,iuit,& ſtetit in verti
ce montis Gazirim,eleuataq; voce , clamauit & di-
xit:Audite me viri Sichem , ita vt audiat vos Deus.
8 ¶ Ierunt ligna,vt vngerent ſuper ſe regem: dixerũt-
9 que oliuȩ,Impera nobis.¶ Quæ reſpondit:Nunquid
poſſum deſerere pinguedinem meã, qua & dij vtun
tur,& homines,& venire vt inter ligna promouear?
10 ¶ Dixeruntque ligna ad arborem ficum:Veni,& ſu-
11 per nos regnum accipe.¶ Quæ reſpondit eis: Nun-
quid poſſum deſerere dulcedinem meam , fructuſ-
que ſuauiſſimos,& ire vt inter cætera ligna promo-
12 uear? ¶ Locutaq; ſunt ligna ad vitem: Veni,& impe
13 ra nobis.¶ Quæ reſpondit eis:Nunquid poſſum de-
ſerere vinum meum, quod lætificat Deum & homi
14 nes , & inter ligna cȩtera promoueri?¶ Dixeruntq;
15 oĩa ligna ad rhamnũ:Veni,& impera ſup nos.¶ Quæ
reſpondit eis : Si verè me regem conſtituitis, veni-
te,& ſub vmbra mea requieſcite, ſi autem non vul-
tisˋ,egrediatur ignis de rhamno,& deuoret cedros
16 Libani.¶ Nunc igitur ſi rectè, & abſque peccato cõ
C ſtituiſtis ſuper vos regem Abi-mélech,& benè egi-
ſtis cum Ierobáal,& cum domo eius,& reddiſtis vi-
17 cem beneficiis eius ¶ qui pugnauit pro vobis,& ani
mam ſuam dedit periculis, vt erueret vos de manu
18 Madiã, ¶ qui nũc ſurrexiſtis cõtra domũ patris mei,
& interfeciſtis filios eius ſeptuaginta viros ſuper
vnum lapidem , & conſtituiſtis regem Abi-mélech
filium ancillæ eius ſuper habitatores Sichem , eo
19 quod frater veſter ſit . ¶ ſi ergo rectè , & abſque vi-
tio egiſtis cum Ierobáal, & domo eius, hodie læta-
20 mini in Abi-mélech,& ille lætetur in vobis.¶ ſin au
tem peruersè, egrediatur ignis ex eoˋ , & conſumat
habitatores Sichem , & oppidum Mello : egredia-
turque ignis de viris Sichem , & de oppido Mello,
21 & deuoret Abi-mélech . ¶ Quæ cùm dixiſſet, fugit,
& abiit in Bera:habitauitque ibi ob metũ Abi-mé-
22 lech fratris ſui . ¶ Regnauit itaque Abi-mélech ſu-
23 per Iſrael tribus annis . ¶ Miſitque Dominus ſpiri-
tum peſſimum inter Abi-mélech,& habitatores Si
24 chem,qui cœperũt eum deteſtari, ¶ & ſcelus inter-
fectionis ſeptuaginta filiorum Ierobáal, & effuſio-
nem ſanguinis eorum conferre in Abi-mélech fra-
trem ſuum,& in cȩteros Sichimorum principes qui
25 eum adiuuerant . ¶ Poſueruntque inſidias aduer-
D ſum eum in ſummitate montium,& dum illius præ
ſtolabantur aduentum,exercebant latrocinia,agen
tes prædas de prætereuntibus.nũciatumq; eſt Abi-
26 mélech. ¶ Venit autem Gaal filius Obed cum fratri
bus ſuis,& tranſiuit in Sichimam. Ad cuius aduen-
27 tum erecti habitatores Sichẽ, ¶ egreſſi ſunt in agros
vaſtantes vineas,vuasque calcantes: & factis cantã
tium choris ingreſſi ſunt phanum Dei ſui , & inter
28 epulas & pocula maledicebant Abi-mélech, ¶ cla-
mãte Gaal filio Obed,Quis eſt Abi-mélech,& quȩ
eſt Sichem, vt ſeruiamus ei ? nunquid non eſt filius
Ierobáal,& conſtituit principem Zebul ſeruum ſuũ
ſuper viros Emor patris Sichẽ?Cur ergo ſeruiemus
29 ei?¶ vtinam daret aliquis populum iſtum ſub manu
mea,vt auferrem de medio Abi-mélech.Dictumq;
eſt Abi-mélech : Congrega exercitus multitudinẽ,
30 & veni.¶ Zebul enim princeps ciuitatis auditis ſer-
31 monibus Gaal filii Obed,iratus eſt valde, ¶ & miſit
clam ad Abi-mélech nuncios,dicens: Ecce, Gaal fi
lius Obed venit in Sichimam cum fratribus ſuis, &
32 oppugnat aduerſum te ciuitatem . ¶ Surge itaq; no
33 ćte cũ populo qui tecũ eſt,& latita in agro:¶ & pri-
mo manè oriente Sole,irrue ſuper ciuitatẽ,illo aũt
egrediente aduerſum te cum populo ſuo fac ei qđ
34 potueris.¶ Surrexit itaq; Abi-mélech cũ omni exer
citu ſuo nocte,& tetendit inſidias iuxta Sichimã in
35 quatuor locis.¶ Egreſſusq; eſt Gaal filius Obed , &
ſtetit in introitu portæ ciuitatis . Surrexit aũt Abi-
mélech,& omnis exercitus cum eo de inſidiarũ lo-
36 co.¶ Cumq; vidiſſet populum Gaal,dixit ad Zebul:
Ecce de montibus multitudo deſcendit.Cui ille re
ſpondit:Vmbras montium vides quaſi capita homi
37 num , & hoc errore deciperis . ¶ Rurſumque Gaal

ait:

(marginal notes: ˋmatris; -1.; -3.)

air: Ecce, populus de umbilico terræ descendit, & vnus cuneus venit per viam quæ respicit quercum.
38 ¶ Cui dixit Zebul: Vbi est nunc os tuum, quo loquebaris, Quis est Abi-mélech vt seruiamus ei? Nonne hic populus est, quem despiciebas? Egredere, & pugna contra eum.
39 ¶ Abiit ergo Gaal, spectante Sichimorum populo, & pugnauit contra Abi-mélech,
40 ¶ qui persecutus est eum fugientem, & in vrbem cō- F pulit: cecideruntque ex parte eius plurimi, vsq; ad portā ciuitatis,
41 ¶ & Abi-mélech sedit in Ruma: Zebul autē, Gaal & socios eius expulit de vrbe, nec in ea passus est commorari.
42 ¶ Sequenti ergo die egressus est populus in campum. Quod cùm nunciatum esset Abi-mélech,
43 ¶ tulit exercitum suum, & diuisit in tres turmas, tendens insidias in agris. Vidēsque q egrederetur populus de ciuitate, surrexit & irruit in eos,
44 ¶ cum cuneo suo, oppugnans & obsidens ciuitatē: duæ autē turmæ palātes per campum, aduersarios persequebantur.
45 ¶ Porrò Abi-mélech omni die illo oppugnabat vrbē, quā cepit interfectis habitatoribus eius ipsaq; destructa, ita vt sal in ea dispergeret.
46 ¶ Quod cū audissent qui habitabāt in turre Sichimorū, ingressi sunt phanum Dei sui Berith, vbi fœdus cū eo pepigerant, & ex eo locus nomen acceperat, qui erat munitus valde.
47 ¶ Abi-mélech quoq; audiens viros turris Sichimorū pariter conglobatos,
48 ¶ ascendit in montē Selmon cū omni populo suo: & arrepta securi, præcidit arboris rāmū, impositumq́, ferens humero, dixit ad socios: Quod me vidistis facere, citò fácite.
49 ¶ Igitur certatim ramos de arboribus præcidentes, sequebantur ducē. G qui circundantes præsidiū, succenderunt: atq; ita factū est, vt fumo & igne mille hominū necarētur, viri pariter & mulieres habitatorum turris Sichem.
50 Abi-mélech aūt inde proficiscens venit ad oppidū
51 Thebes, quod circundās obsidebat exercitu. ¶ Erat autē turris excelsa in media ciuitate, ad quā confugerant simul viri ac mulieres, & omnes principes ciuitatis, & clausa firmissimè ianua, & super turris tectū stātes per propugnacula.
52 ¶ Accedensq; Abi-mélech iuxta turrim pugnabat fortiter: & appropinquās ostio ignē supponere nitebatur:
53 ¶ & ecce vna mulier fragmen molæ désuper iaciens, illisit capiti Abi-mélech, & confregit cerebrū eius.

1.2.Re.11 c.21.

54 ¶ Qui voca-

uit citò armigerū suū, & ait ad eum: Euagina gladiū tuū & percute me: ne fortè dicatur q à fœmina interfectus sim. Qui iussa perficiens, interfecit eū:
55 ¶ illoq; mortuo omnes qui cum eo erant de Israël, reuersi sunt in sedes suas:
56 ¶ & reddidit Deus malum quod fecerat Abi-mélech cōtra patrē suum interfectis septuaginta fratribus suis.
57 ¶ Sichimitis quoq; quod operati erant, retributum est, & venit super eos maledictio Ioatham filij Ierobáal.

CAPVT X.

1 A Post Abi-mélech surrexit dux in Israël Thola filius Phua patrui Abi-mélech vir de Issachar, qui habitauit in Samir montis Ephráim:
2 ¶ & iudicauit Israëlem viginti & trib' annis, mortuusq; est, ac sepultus in Samir.

monte

3 ¶ Huic successit Iair Galaadites, qui iudicauit Israëlē p viginti & duos annos,
4 ¶ habens triginta filios sedentes super triginta pullos asinorū, & principes triginta ciuitatū, quæ ex nomine eius sunt appellatæ Auoth-Iair, id est oppida Iair, vsque in præsentem diem in terra Galaad.
5 ¶ Mortuusq; est Iair, ac sepultus in loco, cui est vocabulum Camon.
6 ¶ Filij B autem Israël peccatis veteribus iungentes noua, fecerunt malum in conspectu Domini, & seruierunt idolis Báalim & Astaroth, & dijs Syriæ ac Sidònis & Moab & filiorum Ammon & Philisthiim: dimiseruntque Dominum, & non coluerunt eum.
7 ¶ Contra quos Dominus iratus, tradidit eos in manus Philisthiim & filiorum Ammon.
8 ¶ Afflictique sunt & vehementer oppressi per annos decem & octo, omnes qui habitabant trans Iordanem in terra Amorrhæi, quæ est in Galaad.
9 ¶ in tantum vt filij Ammon Iordane transmisso vastarent Iudam & Ben-iamin & Ephráim: afflictusque est Israël nimis.
10 ¶ Et clamā C tes ad Dominum dixerunt: Peccauimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum nostrum, & seruiuimus Baálim.
11 ¶ Quibus locutus est Dominus: Nunquid non Aegyptij & Amorrhæi, filijq; Ammon &
12 Philisthiim, ¶ Sidonij quoque & Amalech & Chanáan oppresserunt vos: & clamastis ad me, & eruì vos de manu eorum?
13 ¶ Et tamen reliquistis me, & coluistis Deos alienos. idcirco non addam vt vltrà vos liberem.
14 ¶ Ite, & inuocate Deos quos elegistis, ipsi vos liberent in tempore angustiæ.
15 ¶ Dixeruntq; filij Israël ad Dominum: Peccauimus, redde tu nobis quicquid tibi placet: tantùm nunc libera nos.
16 ¶ Quæ dicentes, omnia de finibus suis alienorum D Deorum idôla proiecerunt, & seruierunt Domino Deo: qui doluit super miseriis eorum.
17 ¶ Itaque filij Ammon conclamantes, in Galaad fixère tentoria: contra quos cōgregati filij Israel, in Maspha castrametati sunt.
18 ¶ Dixeruntq; principes Galaad singuli ad proximos suos: Qui primus ex nobis cōtra filios Ammon cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

CAPVT XI.

1 A Fuit itaque illo in tempore Iephte Galaadites vir fortissimus atq; pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est de Galaad.
2 ¶ Habuit autem Galaad vxorem, de qua suscepit filios, qui postquam creuerant, eiecerunt Iephte, dicentes: Hæres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre natus es.
3 ¶ Quos ille fugiens atque deuitās, habitauit in Terra-Tob: congregatique sunt ad eum viri inopes, &
4 latrocinantes, & quasi principem sequebantur. ¶ In illis diebus pugnabant filij Ammon contra Israël.
5 ¶ Quibus acriter instantibus perrexerunt maiores natu de Galaad, vt tollerent in auxilium sui Iephte
6 de Terra-Tob: ¶ Dixeruntque ad eum: Veni, & esto princeps noster & pugna contra filios Ammon.
7 ¶ Quibus ille respondit: Nonne nos estis qui odi- B stis me, & eiecistis de domo patris mei, & nunc veni

8 stis ad me necessitate compulsi? ? Dixeruntq; principes Galaad ad Iephte: Ob hanc igitur causam nūc ad te venimus, vt proficiscaris nobiscum, & pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium qui habi-
9 tant in Galaad. ? Iephte quoq; dixit eis: Si verè venistis ad me, vt pugnem pro vobis contra filios Ammon, ti adiderintque eos Dominus in manus meas,
10 ego ero vester princeps? ? Qui responderunt ei: Dominus qui hęc audit, ipse mediator ac testis est q
11 nostra promissa faciemus. ? Abijt itaque Iephte cū principibus Galaad, feceitque eum omnis populus principem sui. Locutusq; est Iephte omnes sermo-
12 nes suos coram Domino in Maspha. ? Et misit nuncios ad regem filiorum Ammō, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi & tibi est, quia venisti contra
13 me, vt vastares terram meam? ? Quibus ille respon-
C dit: Quia tulit Israël terram meam, quando ascendit de Aegypto à finibus Arnon vsque Ieboc atque Iordanem: nūc ergo cum pace redde mihi eam.
14 ? Per quos rursum mandauit Iephte, & imperauit
15 eis vt dicerent regi Ammon: ? Hęc dicit Iephte, Nō tulit Israël Terram Moab, nec Terram filiorum Am-
16 mon: ? sed quando de Aegypto conscenderūt, ambulauit per solitudinem vsque ad Mare-rubrum, &
17 venit in Cades. ? Misitque nuncios ad regē Edom, dicens: Dimitte me, vt transeam terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus eius. Misit quoque ad regem Moab, qui & ipse transitum præbere cont-
18 psit. Mansit itaque in Cades ? & circuiuit ex latere Terram-Edom, & Terram-Moab: venitque contra orientalem plagam Terræ-Moab, & castrametatus est trans Arnon: nec voluit intrare terminos Moab:
19 Arnon quippe confinium est Terrę-Moab. ? Misit
D itaque Israël nuncios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Hesebō, & dixerunt ei: Dimitte vt transeam per terram tuam vsque ad fluuium.
20 ? Qui & ipse Israël verba despiciens, non dimisit eū transire per terminos suos: sed infinita multitudine congregata egressus est contra eum in Iasa, & forti-
21 ter resistebat. ? Tradiditque eum Dominus in manus Israël cum omni exercitu suo, & percussit eum, & possedit omnem Terram Amorrhęi habitatoris
22 regionis illius, ? & vniuersos fines eius de Arnon vsque Ieboc, & de solitudine vsque ad Iordanem.
23 ? Dominus ergo Deus Israël subuertit Amorrhæū, pugnantem contra illum populo suo Israël: & tu
24 nunc vis possidere terram eius? ? Nónne ea quę pos-
E sedit Chamos Deus tuus, tibi iure debentur? Quæ autem Dominus Deus noster victor obtinuit in no-
25 stram cedent possessionem, ? nisi fortè melior es Balac filio Sephor rege Moab: aut docere potes, q iurgatus sit contra Israël, & pugnauerit cōtra eum,
26 ? quando habitauit in Hesebon, & viculis eius, & in Aroër, & villis illius, vel in cūctis ciuitatibus iuxta Iordanem, per trecentos annos. Quare tanto tem-
27 pore nihil super hac repetitione tentastis? ? Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me malè agis, indicens mihi bella non iusta. Iudicet Dominus arbiter huius diei inter Israël, & inter filios Ammon.
28 ? Noluitque acquiescere rex filiorum Ammon verbis Iephte, quæ per nuncios mandauerat. ? Factus
F est ergo super Iephte Spiritus Domini, & circuiens Galaad & Manasse, Maspha quoque Galaad, & in-
30 de transiens ad filios Ammon, ? votum vouit Domino, dicens: Si tradideris filios Ammon in manus
31 meas: ? quicunque primus fuerit egressus de foribus domus meę, mihique occurrerit reuertenti cū pace à filijs Ammon, eum holocaustum offerā Do-
32 mino. ? Transiuitq; Iephte ad filios Ammon, vt pugnaret contra eos: quos tradidit Dominus in ma-
33 nus eius. ? Percussitque ab Aroër vsque dum venias in Mennith, viginti ciuitates, & vsque ad Abel, quæ est vineis consita, plaga magna nimis: humiliatique
34 sunt filij Ammon à filijs Israël. ? Reuertente autem Iephte in Maspha domum suam, occurrit ei vnigenita filia sua cum tympanis & choris. non enim ha-
35 bebat alios liberos. ? Qua visa scidit vestimēta sua, & ait: Heu me filia mi, decepisti me, & ipsa decepta es. aperui enim os meum ad Dominum, & aliud fa-
36 cere non potero. ? Cui illa respondit: Pater mi, si a-
G peruisti os tuum ad Dominum, fac mihi quodcūq; pollicitus es, cōcessa tibi vltione, atque victoria de
37 hostibus tuis. ? Dixitque ad patrem: Hoc solū mihi præsta quod deprecor: Dimitte me, vt duobus mensibus circumeam montes, & plangam virginitatem
38 meam cum sodalibus meis. ? Cui ille respondit: Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abijsset cum socijs, ac sodalibus suis, flebat virginitatem
39 suam in montibus. ? Expletisque duobus mēsibus, reuersa est ad patrem suū, & fecit ei sicut vouerat, quæ ignorabat virū. Exinde mos increuit in Israël,
40 & consuetudo seruata est, ? vt post anni circulum conueniant in vnum filij Israël, & plangant filiam Iephte Galaaditę diebus quatuor.

CAPVT XII.

1 ECce autem in Ephráim orta est seditio:
A nam transeuntes contra Aquilonem, dixerunt ad Iephte: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluisti, vt pergeremus tecum? Igitur incendemus
2 domum tuam. ? Quibus ille respondit: Disceptatio erat mihi, & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocauique vos vt præberetis mihi auxi-
3 lium, & facere noluistis. ? Quod cernens, posui animam meam in manibus meis, transiuique ad filios
B Ammon, & tradidit eos Dominus in manus meas. Quid commerui, vt aduersum me cōsurgatis in p̄lium? ? Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad,
4 pugnabat contra Ephráim: percusseruntq; viri Galaad Ephráim, quia dixerat: Fugitiuus est Galaad de Ephráim, & habitat in medio Ephráim & Ma-
5 nasse. ? Occupaueruntque Galaaditæ vada Iordanis, per quę Ephráim reuersurus erat. Cumque venisset ad ea de Ephráim numero, fugiens, atque dixisset: Obsecro vt me transire permittas: dicebāt ei Galaaditæ, Nunquid Ephratęus es? Quo dicente:
6 Non sum: ? interrogabant eum: Dic ergo Schibbo-
C leth, quod interpretatur spica. Qui respōdebat, Sibboleth: eadem litera spicam exprimere non valens. Statimq; apprehensum iugulabāt in ipso Iordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Ephráim
7 quadraginta duo millia. ? Iudicauit itaq; Iephte Galaadites Israël sex annis: & mortuus est, ac sepultus
8 in ciuitate sua Galaad. ? Post hunc iudicauit Israël
9 Abesan de Beth-léhem: ? qui habuit triginta filios, & totidē filias: quas emittēs foras, maritis dedit, &
D eiusdem numeri filijs suis accepit vxores introducens in domum suam. Qui septem annis iudicauit
10 Israël, ? mortuusq; est, ac sepultus in Beth-léhem.
11 ? Cui successit Aialon Zabulonites, & iudicauit Is-
12 raël decē annis: ? mortuusq; est, ac sepultus in Zabulon.

Margin notes: Nu. 21. f. 31. — Nu. 20. c. 19. — Nu. 21. c. 23. & 22. f. 24. — Nu. 22. a. 2. — Arnon. — te & 3. — Elon 1.

13 lon. ¶ Poſt hunc iudicauit Iſraël Abdon, filius Elel
14 Pharathonites: ¶ qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, aſcendentes ſuper ſeptuaginta
15 pullos aſinarũ, & iudicauit Iſraël octo annis: ¶ mortuuſque eſt, ac ſepultus in Pharathon terræ Ephráim, in monte Amalec.

CAPVT XIII.

1 A RVrſumq; filij Iſraël fecerunt malum in cõſpectu Domini: qui tradidit eos in manus Philiſthinorum quadraginta annis.
2 ¶ Erat autem quidam vir de Saraa, & de ſtirpe Dan, nomine Manue, habens vxorem ſterilẽ.
Nu.6.25.
3 ¶ Cui apparuit angelus Domini, & dixit ad eam: Sterilis es, & abſque liberis: ſed concipies & paries filium.
4 ¶ Caue ergo ne bibas vinum, ac ſiceram, nec
5 immundum quicquam comedas: ¶ quia concipies & paries filium, cuius non tanget caput nouacula: erit enim nazaręus Dei ab infantia ſua, & ex matris vtero: & ipſe incipiet liberare Iſraël de manu Phili-
6 ſthinorum. ¶ Quę cùm veniſſet ad maritum ſuum, dixit ei: Vir Dei venit ad me, habẽs vultum angeli-
B cum, terribilis nimis. Quem cũ interrogaſſem quis eſſet, & vnde veniſſet & quo nomine vocaretur, no-
7 luit dicere: ¶ ſed hoc reſpondit: Ecce concipies & paries filium: caue ne vinum bibas nec ſicerã, & ne aliquo veſcaris immundo: erit enim puer nazaræus Dei ab infantia ſua, & ex vtero matris ſuæ vſque ad
8 diem mortis ſuę. ¶ Orauit itaq; Manue Dominum, & ait: Obſecro Domine, vt vir Dei quem miſiſti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere
9 de puero qui naſciturus eſt. ¶ Exaudiuitque Domi

nus deprecantem Manue, & apparuit rurſum angelus Dei vxori eius ſedenti in agro. Manue autẽ maritus eius non erat cum ea. Quæ cùm vidiſſet ange-
10 lum, ¶ feſtinauit, & cucurrit ad virum ſuum: nũcia-
C uitque ei, dicens: Ecce apparuit mihi vir quem antè
11 videram. ¶ Qui ſurrexit, & ſecutus eſt vxorem ſuã: veniensque ad virum, dixit ei: Tu es qui locutus es
12 mulieri: Et ille reſpondit: Ego ſum. ¶ Cui Manue: Quando, inquit, ſermo tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat puer? aut à quo ſe obſeruare debebit?
13 ¶ Dixitq; angelus Domini ad Manue: Ab omnibus
14 quæ locutus ſum vxori tuæ, abſtineat ſe: ¶ & quicquid ex vinea naſcitur, non comedat: vinum & ſiceram non bibat, nullo veſcatur immundo: & quod
15 ei pręcepi, impleat atque cuſtodiat. ¶ Dixitque Manue ad angelum Domini: Obſecro te, vt acquieſcas precibus meis, & faciamus tibi hœdum de capris.
16 ¶ Cui reſpondit angelus: Si me cogis, nõ comedam panes tuos: ſi autem vis holocauſtum facere, offer illud Domino. Et neſciebat Manue quòd angelus
17 Domini eſſet. ¶ Dixitque ad eum: Quod eſt tibi nomẽ, vt ſi ſermo tuus fuerit expletus, honoremus
18 te? ¶ Cui ille reſpondit, Cur quæris nomen meum,
D quod eſt mirabile? ¶ Tulit itaque Manue hœdum
19 de capris, & libamenta, & poſuit ſuper petram, offerẽs Domino qui facit mirabilia: ipſe autem & vxor
20 eius intuebantur. ¶ Cumque aſcenderet flamma altaris in cœlum, angelus Domini pariter in flamma aſcendit. Quod cùm vidiſſent Manue & vxor eius,
21 proni ceciderunt in terram, ¶ & vltrà eis non apparuit angelus Domini. Statimque intellexit Manue
22 angelum Domini eſſe, ¶ & dixit ad vxorem ſuam:
23 Morte moriemur, quia vidimus Dominum. ¶ Cui reſpondit mulier: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus noſtris holocauſtum & libamenta non ſuſcepiſſet, nec oſtendiſſet nobis hæc omnia, neque
24 ea quæ ſunt ventura, dixiſſet. ¶ Peperit itaque filiũ, & vocauit nomen eius Samſon. Creuitque puer, &
25 benedixit ei Dominus. ¶ Cœpitq; Spiritus Domini eſſe cum eo in caſtris Dan, inter Saraa, & Eſthaol.

CAPVT XIIII.

1 A DEſcendit ergo Samſon in Thamnátha, videnſque ibi mulierem de filiabus Phili-
2 ſthiim, ¶ aſcendit, & nunciauit patri ſuo, & matri ſuæ, dicens: Vidi mulierem in Thamnátha de filiabus Philiſthinorum: quam quęſo vt mihi accipiatis vxorem.
3 ¶ Cui dixerunt pater & mater ſua. Nunquid nõ eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo tuo, quia vis accipere vxorem de Philiſthiim, qui incircuncisi ſunt? Dixitque Samſon ad patrem ſuum: Hanc mihi acci-
4 pe: quia placuit oculis meis. ¶ Parentes autem eius neſciebant quòd res à Domino fieret: & quęreret occaſionem contra Philiſthiim. eo enim tempore
5 Philiſthiim dominabantur Iſraëli. ¶ Deſcendit itaque Samſon cum patre ſuo & matre in Thamná-
6 tha. Cumque veniſſent ad vineas oppidi, apparuit
B catulus leonis ſæuus, & rugiẽs, & occurrit ei. ¶ Irruit autem Spiritus Domini in Samſon, & dilacerauit leonem, quaſi hœdum in fruſta diſcerperet, nihil

omnino habens in manu: & hoc patri & matri no-
7 luit indicare. ¶ Deſcenditque & locutus eſt mulieri
8 quę placuerat oculis eius. ¶ Et poſt aliquot dies reuertens vt acciperet eã, declinauit ut uideret cadauer leonis: & ecce examen apũ in ore leonis erat ac
9 fauus mellis. ¶ Quẽ cũ ſumpſiſſet in manibus, comedebat in via: veniensque ad patrem ſuum & matrem, dedit eis partem: qui & ipſi comederunt: nec tamen eis voluit indicare quòd mel de ˋcorpore ˋ ore 10.
10 leonis aſſumpſerat. ¶ Deſcendit itaque pater eius ad mulierem, & fecit filio ſuo Samſon conuiuium.
11 ſic.n. iuuenes facere conſueuerant. ¶ Cũ ergo ciues loci illius vidiſſent eũ, dederunt ei ſodales triginta

12 qui eſſent cum eo. ? Quibus locutus eſt Samſon:
Proponam vobis problema,quod ſi ſolueritis,mihi
C intra ſeptem dies conuiuij, dabo vobis triginta ſin-
13 dones,& totidem tunicas. ? ſin autem non potueri
tis ſoluere, vos dabitis mihi triginta ſindones, &
eiuſdem numeri tunicas.Qui reſponderunt ei : Pro
14 pone problema,vt audiamus. ? Dixitque eis:De co
medente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulce-
do.nec potuerunt per tres dies propoſitionem ſol-
15 uere. ? Cumque adeſſet dies ſeptimus,dixerunt ad
vxorem Samſon:Blādire viro tuo,& ſuade ei, vt in-
dicet tibi quid ſignificet problema. quod ſi facere
nolueris incēdemus te,& domum patris tui. an id-
16 circo vocaſtis nos ad nuptias,vt ſpoliaretis? ? Quæ
fundebat apud Samſon lachrymas, & quęrebatur,
D dicens: Odiſti me,& non diligis : idcirco problema
quod propoſuiſti filijs populi mei, non vis mihi ex-
ponere.At ille reſpondit : Patri meo & matri nolui
17 dicere,& tibi indicare potero? ? Septem igitur die-
bus conuiuij flebat ante eum: tandemque die ſepti
mo cùm ei eſſet moleſta,expoſuit. Quæ ſtatim indi
18 cauit ciuibus ſuis. ? Et illi dixerunt ei die ſeptimo
ante Solis occubitum : Quid dulcius melle, & quid
fortius leone? Qui ait ad eos:Si non araſſetis in vitu
19 la mea,non inueniſſetis propoſitionem meam. ? Ir
ruit itaque in eum Spiritus Domini, deſcenditque
Aſcalonem, & percuſſit ibi triginta viros : quorum
ablatas veſtes dedit ijs qui problema ſoluerāt. Ira-
20 tuſque nimis aſcendit in domum patris ſui : ? vxor
autem eius accepit maritum vnum de amicis eius
& pronubis.

CAPVT XV.

1 A POſt aliquantulum autem temporis, cùm
dies triticeę meſſis inſtarent,venit Sam-
ſon inuiſere volens vxorem ſuam, & at-
tulit ei hœdum de capris. Cumque cubi
culum eius ſolitò vellet intrare, prohibuit illum pa
2 ter illius,dicens. ? Putaui quòd odiſſes eam,& ideo
tradidi illam amico tuo:ſed habet ſororem, quæ iu
3 nior & pulchrior illa eſt,ſit tibi pro ea vxor. ? Cui
Samſon reſpondit: Ab hac die non erit culpa in me
4 cōtra Philiſthęos:faciam enim vobis mala. ? Perre-
xitque,& cepit trecentas vulpes,caudaſque earum
5 iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio: ? quas
igne ſuccendens dimiſit vt huc illucq; diſcurrerent.
Quę ſtatim perrexerunt in ſegetes Philiſthinorum.
Quibus ſuccenſis,& comportatæ iam fruges, & ad-
huc ſtantes in ſtipula concrematæ ſunt, in tantum
vt vineas quoque & oliueta, flamma conſumeret.
6 ? Dixeruntq; Philiſthiim: Quis fecit hāc rem? Qui-
B bus dictum eſt,Samſon gener Thamnathęi:quia tu
lit vxorem eius,& alteri tradidit, hęc operatus eſt.
Aſcēderuntque Philiſthiim. & combuſſerunt tam
7 mulierem,quàm patrem eius. ? Quibus ait Samſon:
Licèt hæc feceritis,tamen adhuc ex vobis expetam
8 vltionem,& tunc quieſcam. ? Percuſſitque eos ingē
ti plaga,ita vt ſtupentes ſuram femori imponerent.
Et deſcendens habitauit in ſpelunca petræ Etam:
9 ? Igitur aſcendētes Philiſthiim in Terram Iuda ca-
ſtrametati ſunt in loco, qui poſteà vocatus eſt Le-
chi, id eſt maxilla: vbi eorum fuſus eſt exercitus.
10 ? Dixeruntque ad eos de tribu Iuda. Cur aſcendi-
C ſtis aduerſum nos? Qui reſponderunt : Vt ligemus
Samſon venimus, & reddamus ei quæ in nos opera
11 tus eſt. ? Deſcenderunt ergo tria millia virorum de
Iuda,ad ſpecum ſilicis Etam,dixeruntque ad Sam-
ſon : Neſcis quòd Philiſthiim imperent nobis? quare [a]
hoc facere voluiſti ? Quibus ille ait:Sicut fecerunt
12 mihi,ſic feci eis. ? Ligare, inquiunt,te venimus, &
tradere in manus Philiſthinorum.Quibus Samſon:
Iurate,ait, & ſpondete mihi quod nō occidatis me.
13 ? Dixerunt : Non te occidemus,ſed vinctum trade-
mus.Ligaueruntque eum duobus nouis funibus,&
14 tulerunt eum de petra Etam. ? Qui cùm veniſſent
ad locum Maxillæ,& Philiſthiim vociferātes occur
riſſent ei,irruit Spiritus Domini in eum:& ſicut ſo-
lent ad odorem ignis, ligna conſumi,ita vincu-
15 la quibus ligatus erat, diſſipata ſunt & ſoluta. ? In-
uentamque maxillam,id eſt mandibulam aſini,quę
16 iacebat,arripiēs,interfecit in ea mille viros, ? & ait:
D In maxilla aſini,in mandibula pulli aſinarum dele-
17 ui eos,& percuſſi mille viros. ? Cumque hæc verba
canens compleſſet, proiecit mādibulam de manu,
& vocauit nomen loci illius Ramath-lechi, quod
18 interpretatur eleuatio maxillę. ? Sitienſque valde,
clamauit ad Dominum,& ait : Tu dediſti in manu
ſerui tui ſalutem hanc maximam, atque victoriam:
& en ſiti morior, incidamque in manus incircunci-
19 ſorum. ? Aperuit itaque Dominus molarem dētem
in maxilla aſini,& egreſſæ ſunt ex eo aquæ. Quibus

[a] ergo 1.
ardorē 3.
lina 2.

hauſtis refocillauit ſpiritum,& vires recepit. Idcir-
co appellatum eſt nomen illius Fons inuocātis de
20 maxilla, vſque in præſentem diem. ? Iudicauitque
Iſrael in diebus Philiſthiim viginti annis.

CAPVT XVI.

1 A ABijt quoque in Gazam,& vidit ibi mulie-
rem meretricem, ingreſſuſque eſt ad eā.
2 ? Quod cū audiſſent Philiſthiim, & per-
crebuiſſet apud eos ītraſſe vrbē Samsō,
circundiderunt eū,poſitis in porta ciuitatis cuſtodi
bus:& ibi tota nocte cū ſilentio pſtolantes, vt facto

3 manè exeunte occiderent.¶ Dormiuit autem Samson vsque ad medium noctis: & inde consurgens, apprehendit ambas portæ fores cum postibus suis & sera, impositasq; humeris suis portauit ad verti-
4 cem montis qui respicit Hebron.¶ Post hæc amauit

mulierem quę habitabat in Valle-sorec, & vocaba-
5 tur Dalila.¶ Veneruntq; ad eam principes Philisthi-
B norum, atque dixerunt: Decipe eum, & disce ab illo, in quo habeat tantam fortitudinem, & quomodo eum superare valeamus, & vinctum affligere, quod si feceris, dabimus tibi singuli mille & cen-
6 tum argenteos.¶ Locuta est ergo Dalila ad Samson: Dic mihi, obsecro, in quo sit tua maxima fortitudo, & quid sit quo ligatus erumpere nequeas.
7 ¶ Cui respondit Samson: Si septem neruiceis funibus necdum siccis, & adhuc humentibus ligatus
8 fuero, infirmus ero vt cæteri homines.¶ Attuleruntque ad eam satrapæ Philisthinorum septem funes,
9 vt dixerat: quibus vinxit eum, ¶ latentibus apud se insidijs, & in cubiculo finem rei expectantibus: clamauitq; ad eum Philisthijm super te Samson. Qui rupit vincula quo modo si rumpat quis filũ de stupa tortum sputamine, cùm *odorem ignis acceperit: & non est cognitum in quo esset fortitudo eius.

*ardorē s.

10 ¶ Dixitq; ad eum Dalila: Ecce illusisti mihi, & fal-
C sum locutus es: saltem nunc indica mihi quo ligari
11 debeas.¶ Cui ille respondit: Si ligatus fuero nouis funibus, qui nunquam fuerunt in opere, infirmus
12 ero, & aliorum hominum similis.¶ Quibus rursum Dalila vinxit eum, & clamauit: Philisthijm super te Samson, in cubiculo insidijs præparatis. Qui ita ru-
13 pit vincula quasi fila telarum.¶ Dixitq; Dalila rursum ad eum: Vsquequo decipis me, & falsum loqueris? ostende quo vinciri debeas. Cui respondit Samson: Si inquit, septem crines capitis mei cum licio plexueris, & clauum his circumligatum terræ fi-
14 xeris, infirmus ero.¶ Quod cùm fecisset Dalila, dixit ad eum: Philisthijm super te Samson. Qui consurgens de somno extraxit clauum cum crinibus &
15 licio.¶ Dixitque ad eum Dalila: Quomodo dicis
D quòd amas me, cùm animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere
16 in quo sit maxima fortitudo tua.¶ Cumq; molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhæreret, spacium ad quietem non tribuens, defecit anima eius,
17 & ad mortem vsque lassata est.¶ Tunc aperiens veritatem rei, dixit ad eam: Ferrum nunquam ascendit super caput meum, quia nazaræus, id est, consecratus Deo sum de vtero matris meæ: si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & de-
18 ficiam, eroq; sicut cæteri homines.¶ Vidensq; illa quod confessus ei esset omnem animum suum, misit ad principes Philisthinorum, ac mandauit: Ascēdite adhuc semel, quia nunc mihi aperuit cor suum.
E Qui ascenderunt, assumpta pecunia quam promi-
19 serant.¶ At illa dormire eum fecit super genua sua, & in sinu suo reclinare caput. Vocauitq; tonsorem, & rasit septem crines eius, & cœpit abigere eum, & à se repellere: statim enim ab eo fortitudo discessit:
20 ¶ dixitq;, Philisthijm super te Samson. Qui de somno consurgens, dixit in animo suo: Egrediar sicut antè feci, & me excutiam: nesciens quòd recessisset
21 ab eo Dominus.¶ Quem cùm apprehendissent Philisthijm, statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere mo-
22 lere fecerunt.¶ Iamq; capilli eius renasci cœperant,
23 ¶ & principes Philisthinorum conuenerunt in vnũ vt immolarent hostias magnificas Dagon Deo suo,
F & epularentur, dicentes: Tradidit Deus noster ini-
24 micum nostrum Samson in manus nostras.¶ Quod etiam populus videns, laudabat Deum suum, eadēque dicebat: Tradidit Deus noster aduersarium nostrum in manus nostras, qui deleuit terram nostrã,
25 & occidit plurimos.¶ Lætantesq; per cõuiuia, sumptis iam epulis, præceperunt vt vocaretur Samson, & ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos, feceruntq; eum stare inter duas colum-
26 nas.¶ Qui dixit puero regenti gressus suos: Dimitte me vt tangam columnas, quibus omnis imminet domus, & recliner super eas, & paululum requiescam.
27 ¶ Domus autem erat plena virorum ac mulierum: & erant ibi omnes principes Philisthinorum, ac de tecto & solario circiter tria milia vtriusq; sexus spe-
28 ctantes ludentem Samson.¶ At ille inuocato Do-
G mino, ait: Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, vt vlciscar me de hostibus meis, & pro amissione duo-
29 rum luminum vnam vltionem recipiam.¶ Et apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus: alteramq; earum dextera, & alteram leua te-
30 nens, ¶ ait: Moriatur anima mea cum Philisthijm: concussisq; fortiter columnis, cecidit domus super omnes principes, & cæteram multitudinem quæ ibi erat: multoq; plures interfecit moriens, quàm antè
31 viuus occiderat.¶ Descendentes autem fratres eius, & vniuersa cognatio, tulerunt corpus eius, & sepelierũt inter Saraa & Esthaol in sepulchro patris sui Manue: iudicauitq; Israël viginti annis.

CAPVT XVII.

1 FVitq; eo tempore vir quidam de monte
A Ephráim nomine Michas,¶ qui dixit ma-
2 tri suæ: Mille & centum argenteos quos separaueras tibi, & super quibus me audiente iuraueras, ecce ego habeo & apud me sunt.

Cui

Cui illa respondit: Benedictus filius meus Domino.
3 ¶ Reddidit ergo eos matri suæ, quæ dixerat ei: Consecraui, & voui hoc argentum Domino, vt de manu mea suscipiat filius meus, & faciat sculptile, atque
4 conflatile: & nunc trado illud tibi. ¶ Reddidit igitur
B eos matri suæ: quæ tulit ducentos argenteos, & dedit eos argentario, vt faceret ex eis sculptile, atque
5 conflatile, quod fuit in domo Michæ. ¶ Qui ædiculam quoque in ea Deo separauit, & fecit Ephod, & theraphim, idest, vestem sacerdotalem & idola: impleuitque vnius filiorum suorum manum, & factus
6 est ei sacerdos. ¶ In diebus illis non erat Rex in Is-
C raël, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur,
7 hoc faciebat. ¶ Fuit quoque alter adolescens de Beth-léhem Iuda, ex cognatione eius: eratq; ipse Le-
8 uites, & habitabat ibi. ¶ Egressusq; de ciuitate Beth-léhem, peregrinari voluit vbicunque sibi commodum reperisset. Cumq; venisset in montem Ephráim, iter faciens, & declinasset parumper in do-
9 mum Michæ, ¶ interrogatus est ab eo vnde venisset. Qui respondit: Leuita sum de Beth-léhem Iuda, &
D vado vt habitem vbi potuero, & vtile mihi esse pro-
10 spexero. ¶ Dixitq; Michas: Mane apud me, & esto mihi parens, ac sacerdos: daboq; tibi per annos singulos decem argēteos, ac vestem duplicem, & quæ
11 ad victū sunt necessaria. ¶ Acquieuit, & mansit apud
12 hominem, fuitq; illi quasi vnus de filijs: ¶ impleuitque Michas manum eius. & habuit puerum sacer-
13 dotem apud se. ¶ Nunc scio, dicens, quòd benefaciet mihi Deus habenti Leuitici generis sacerdotem.

CAPVT XVIII.

1 IN diebus illis non erat rex in Israël, & tri-
A bus Dan quærebat possessionem sibi vt habitaret in ea: vsque ad illum enim diē inter cæteras tribus sortem non accepe-
2 rat. ¶ Miserunt ergo filij Dan stirpis & familiæ suæ quinque viros fortissimos de Sara & Esthaol, vt explorarent terram, & diligenter inspicerent: dixeruntq; eis: Ite & consyderate terram. Qui cùm pergentes venissent in montem Ephráim, & intrassent
3 domum Michæ, requierunt ibi: ¶ & agnoscentes vocem adolescētis Leuitæ, vtentesq; illius diuersorio, dixerūt ad eum: Quis te huc adduxit? Quid hìc agis?
4 quam ob causam huc venire voluisti? ¶ Qui respon-
B dit eis: Hæc & hæc præstitit mihi Michas, & me mer
5 cede conduxit, vt sim ei sacerdos. ¶ Rogauerunt autem eum, vt consuleret Dominum, & scire possent, an prospero itinere pergerent, & res haberet effe-
6 ctum. ¶ Qui respondit eis: Ite cum pace, Dominus
7 respicit viam vestram, & iter quò pergitis. ¶ Euntes igitur quinque viri venerunt Lais: videruntq; populum habitantem in ea absque vllo timore, iuxta cōsuetudinem Sidóniorum, securum & quietum, nullo ei penitus resistente, magnarumq; opum, & procul à Sidóne atque à cunctis hominibus separatum.
8 ¶ Reuersique ad fratres suos in Saraa & Esthaol, &
C quid egissent sciscitantibus, ¶ responderunt: Surgi-
9 te & ascendamus ad eos: vidimus enim terram valde opulentam & vberem: nolite negligere, nolite cessare: eamus & possideamus eam: nullus erit la-
10 bor. ¶ Intrabimus ad securos in regionem latissimā, tradetq; nobis Dominus locum, in quo nullius rei
11 est penuria, eorum quæ gignuntur in terra. ¶ Profecti igitur sunt de cognatione Dan, idest, de Saraa &
12 Esthaol sexcēti viri accincti bellicis, ¶ ascendentesque, manserunt in Cariath-iarim Iudæ: qui locus ex eo tempore Castrorum-Dan nomen accepit, &
13 est post tergum Cariath-iarim. ¶ * Inde transierunt
D in montem Ephráim. Cumq; venissent ad domum
14 Michæ, ¶ dixerunt quinque viri qui prius missi fuerant ad consyderandam terram-Lais, cæteris fratribus suis: Nostis quòd in domibus istis sit ephod, & theraphim, & sculptile atque conflatile: videte
15 quid vobis placeat. ¶ Et cùm paululū declinassent, ingressi sunt domum adolescentis Leuitæ, qui erat in domo Michæ: salutaueruntq; eum verbis pacifi-
16 cis. ¶ Sexcenti autem viri ita vt erant armati, sta-
17 bant ante ostium. ¶ At illi qui ingressi fuerant domum iuuenis, sculptile & ephod & theraphim, atque conflatile tollere nitebantur, & sacerdos stabat ante ostium, sexcentis viris fortissimis haud procul
18 expectantibus. ¶ Tulerunt igitur qui intrauerant,
E sculptile, ephod & idola, atque conflatile. Quibus
19 dixit sacerdos: Quid facitis? ¶ Cui responderunt: Tace & pone digitum super os tuum: veniq; nobiscum, vt habeamus te patrem ac sacerdotem: Quid tibi melius est. vt sis sacerdos in domo vnius viri, an
20 in vna tribu & familia in Israël? ¶ Quod cùm audisset, acquieuit sermonibus eorum, & tulit ephod &
21 idola, ac sculptile, & profectus est cum eis. ¶ Qui cùm pergerent, & ante se ire fecissent paruulos ac
22 iumēta, & omne quod erat pretiosum, ¶ iamq; à domo Michę essent procul, viri q; habitabant in ędibus
23 Michæ conclamantes sequuti sunt, ¶ & post tergum
F clamare cœperunt. Qui cùm respexissent dixerunt

24 ad Micham: quid tibi vis? cur clamas? ¶ Qui respondit: Deos meos quos mihi feci, tulistis, & sacerdotem, & omnia quæ habeo, & dicitis, Quid tibi est?
25 ¶ Dixeruntq; ei filij Dan: Caue ne vltrà loquaris ad nos, & veniant ad te viri animo concitati, & ipse cū
26 omni domo tua pereas. ¶ Et sic cœpto itinere perrexerunt. Videns autem Michas quòd fortiores se
27 essent, reuersus est in domum suam. ¶ Sexcenti autem viri tulerūt sacerdotem, & quæ suprà diximus: veneruntq; in Lais ad populum quiescētem atque
G securum, & percusserunt eos in ore gladij: vrbem-
28 que incendio tradiderunt: ¶ nullo penitus ferente præsidium: eò quòd procul habitarent à Sidóne, & cum nullo hominum haberent quicquam societatis ac negocij. Erat autem ciuitas sita in regione Rohob: quam rursum extruentes habitauerunt in
29 ea: ¶ vocato nomine ciuitatis Dan, iuxta vocabulum patris sui, quem genuerat Israël, quæ prius Lais
30 dicebatur. ¶ Posueruntque sibi sculptile, & Ionathan filium Gersam filij Moysi, ac filios eius sacerdotes in tribu Dan, vsque ad diem captiuitatis suæ.

* & 1.

¶ Mansitq;

31 ¶ Mansitq; apud eos idolum Michæ omni tempore quo fuit domus Dei in Silo. in diebus illis non erat rex in Israël.

CAPVT XIX.

1 A Vit quidam vir Leuites, habitās in latere montis Ephraim, qui accepit vxorem de 2 Beth-lehem Iuda: ¶ quæ reliquit eum, & reuersa est in domum patris sui in Beth-lehem, mansitque apud eum quatuor mensibus. 3 ¶ Secutusq; est eam vir suus, volens reconciliari ei, atque blandiri, & secum reducere, habens in comitatu puerum, & duos asinos: quæ suscipit eum, & intro duxit in domum patris sui. Quod cùm audisset socer 4 eius, eumque vidisset, occurrit ei lætus, ¶ & amplexatus est hominem. Mansitq; gener in domo soceri tribus diebus, comedens cum eo, & bibens familia-5 riter. ¶ Die autem quarto de nocte consurgens proficisci voluit. Quem tenuit socer, & ait ad eum: Gu-B sta prius pusillum panis, & conforta stomachum, & 6 sic proficisceris. ¶ Sederuntq; simul, ac comederunt & biberunt. Dixitq; pater puellæ ad generum suum: Quæso te vt hodie hic maneas, pariterq; lætemur. 7 ¶ At ille cōsurgens, cœpit velle proficisci. Et nihilominus obnixè eum socer tenuit, & apud se fecit ma-8 nere. ¶ Manè autem facto, parabat Leuites iter. Cui socer rursum: Obsecro, inquit, vt paulisum cibi capias, & assumptis viribus, donec increscat dies, post-9 ea proficiscaris. Comederunt ergo simul. ¶ Surrexitq; adolescens, vt pergeret cum vxore sua & puero. Cui rursum loquutus est socer. Considera quòd dies ad occasum decliuior sit, & propinquat ad vesperum: mane apud me etiam hodie, & duc lætum diem, & cras proficisceris vt vadas in domum tuam. 10 ¶ Noluit gener acquiescere sermonibus eius: sed sta-C tim[*] perrexit & venit contra Iebus, quæ altero nomine vocatur Ierusalem, ducens secum duos asinos 11 onustos, & concubinam. ¶ Iamq; aderant iuxta Iebus, & dies mutabatur in noctem: dixitque puer ad Dominum suum: Veni, obsecro, declinemus ad vr-12 bem Iebusæorum, & maneamus in ea. ¶ Cui respondit Dominus: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non est de filijs Israël, sed transibo vsq; Ga-13 baa, ¶ & cùm illuc peruenero, manebimus in ea, aut 14 certè in vrbe Rama. ¶ Transierunt ergo Iebus, & cœptum carpebāt iter, occubuitq; eis sol iuxta Gabaa: 15 quæ est in tribu Ben-iamin: ¶ diuerteruntq; ad eam, D vt manerent ibi. Quò cùm intrassent, sedebant in platea ciuitatis, & nullus eos recipere voluit hospitio. 16 ¶ Et ecce apparuit homo senex reuertens de agro & de opere suo vesperi, qui & ipse de monte erat Ephraim, & peregrinus habitabat in Gabaa. homines 17 autem regionis illius erant filij Iemini. ¶ Eleuatisq; oculis, vidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea ciuitatis: & dixit ad eum: Vnde 18 Venis, & quò vadis? ¶ Qui respondit ei: Profecti sumus de Beth-lehem Iuda, & pergimus ad locum nostrum, qui est in latere montis Ephraim, vnde ieramus in Beth-lehem: & nunc vadimus ad domum Dei, nullusque sub tectum suum nos vult recipere, 19 ¶ habentes paleas, & fœnum in asinorum pabulum, E & panem ac vinum in meos, & ancillæ tuæ vsus, & pueri qui mecum est: nulla re indigemus nisi hospi-20 tio. ¶ Cui respondit senex: Pax tecum sit: ego præbebo omnia quæ necessaria sunt, tantùm quæso, ne

[*] surrexit.

21 in platea maneas. ¶ Introduxitque eum in domum suam, & pabulum asinis præbuit: ac postquàm la-22 uerunt pedes suos, recepit eos in conuiuium: ¶ illis epulantibus, & post laborem itineris, & cibo & potu reficientibus corpora, venerunt viri ciuitatis illius, filij Belial, id est, absq; iugo, & circundantes domum senis, fores pulsare cœperunt, clamantes ad dominum domus, atque dicentes: Educ virum 23 qui ingressus est domum tuam, vt abutamur eo. ¶ E-F gressusq; est ad eos senex, & ait: Nolite fratres, nolite facere malum hoc: quia ingressus est homo hos-24 pitium meum: & cessate ab hac stultitia, ¶ habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis: tantùm, obsecro, ne scelus hoc 25 cōtra naturam operemini in virum. ¶ Nolebant acquiescere sermonibus illius. Quod cernens homo, eduxit ad eos concubinam suam, & eis tradidit illudendam: qua cùm tota nocte abusi essent, dimise-26 runt eam manè. ¶ At mulier recedentibus tenebris, venit ad ostiū domus, vbi manebat Dominus suus, 27 & ibi corruit. ¶ Manè facto surrexit homo, & aperuit hostium, vt cœptam expleret viam: & ecce concubina eius iacebat ante ostium, sparsis in limine 28 manibus. ¶ Cui ille, putans eam quiescere, loque-G batur: Surge & ambulemus. Qua nihil responden-

te, intelligens quòd erat mortua, tulit eam, & im-29 posuit asino, reuersusq; est in domum suam. ¶ Quā cùm esset ingressus, arripuit gladium, & cadauer vxoris cū ossibus suis in duodecim partes ac frusta 30 concidens, misit in omnes terminos Israël. ¶ Quod cùm vidissent singuli, conclamabant: Nunquam res talis facta est in Israël ex eo die quo ascenderunt patres nostri de Aegypto, vsq; in præsens tempus. ferte sententiam, & in commune decernite quid facto opus sit.

CAPVT XX.

1 A Gressi itaque sunt omnes filij Israël, & pariter congregati quasi vir vnus de Dan vsque Ber-sabee, & terra-Galaad ad Do-2 minum in Maspha. ¶ omnesq; anguli populorum, & cunctæ tribus Israël in ecclesiam populi Dei cōuenerunt quadringenta millia pedirum pu-3 gnatorum. ¶ (Nec latuit filios Ben-iamin quòd ascēdissent filij Israël in Maspha.) Interrogatusque Leuita maritus mulieris interfectæ, quomodo tantum 4 scelus perpetratum esset, ¶ respondit: Veni in Gabaa Ben-iamin cum vxore mea, illucque diuerti: 5 ¶ & ecce, homines ciuitatis illius circundederunt nocte domum in qua manebam, volentes me occi-

Osee. 10 c.9.

dere:

dere : & vxorem meam incredibili furore libidinis
6 vexantes, denique mortua est. ¶ Quam arreptam
in frusta concidi, misique partes in omnes termi-
nos possessionis vestræ, quia nonquam tantum ne-
fas, & tam grande piaculum factum est in Israël.
7 ¶ Adestis omnes filij Israël, decernite quid facere
8 debeatis. ¶ Stansque omnis populus quasi vnius
hominis sermone respondit: Non recedemus in ta-
bernacula nostra, nec suam quisquam intrabit do-
9 mum: ¶ sed hoc contra Gabaa in commune facie-
10 mus. ¶ Decem viri eligantur è centum, ex omnibus
B tribubus Israël, & centum de mille, & mille de de-
cem millibus, vt comportent exercitui cibaria, &
possibus pugnare contra Gabaa Ben-iamin, & red-
11 dere ei pro scelere quod meretur. ¶ Conuenitque
vniuersus Israël ad ciuitatem, quasi homo vnus ea-
12 dem mente, vnoque consilio, ¶ & miserunt nun-
cios ad omnem tribum Ben-iamin, qui dicerent:
13 Cur tantum nefas in vobis repertum est? ¶ Tradi-
te homines de Gabaa, qui hoc flagitium perpetra-
runt, vt moriantur, & auferatur malum de Israël.
Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israël au-
14 dire mandatum: ¶ sed ex cunctis vrbibus quæ sor-
tis suæ erant, conuenerunt in Gabaa, vt illis ferrent
auxilium, & contra vniuersum populum Israël di-
15 micarent. ¶ Inuentique sunt vigintiquinque millia
de Ben-iamin educentium gladium, præter habi-
16 tatores Gabaa, ¶ qui septingenti erant viri fortissi-
C mi, ita sinistra vt dextra præliantes: & sic fundis la-
pides ad certum iacentes, vt capillum quoque pos-
sent percutere, & nequaquam in alteram partem i-
17 ctus lapidis deferretur. ¶ Virorum quoque Israël,
absque filijs Ben-iamin, inuenta sunt quadringen-
ta millia educentium gladios, & paratorum ad pu-
18 gnam. ¶ Qui surgentes, venerunt in domum Dei,
hoc est, in Silo: consuleruntque Dominum, atque
dixerunt: Quis erit in exercitu nostro princeps cer-
taminis contra filios Ben-iamin? Quibus respon-
19 dit Dominus: Iudas sit dux vester. Statimque ¶ filij
Israël surgentes manè castrametati sunt iuxta Ga-
20 baa: ¶ & inde procedentes ad pugnam contra Ben-
21 iamin, vrbem oppugnare cœperunt. ¶ Egressique filij
Ben-iamin de Gabaa, occiderunt de filijs Israël die
22 illo vigintiduo millia virorum. ¶ Rursum filij Israël
& fortitudine & numero confidentes: in eodem lo-
23 co in quo prius certauerant, aciem direxerunt, ¶ ita
tamen vt prius ascenderent, & flerent coram Do-
D mino vsque ad noctem: consulerentque eum, & di-
cerent: Debeo vltrà procedere ad dimicandum cō-
tra filios Ben-iamin fratres meos, an non? Qui-
bus ille respondit, Ascendite ad eos & inire certa-
24 men. ¶ Cumque filij Israël altera die contra filios
25 Ben-iamin ad prælium processissent, ¶ eruperunt
filij Ben-iamin de portis Gabaa: & occurrentes eis
tanta in illos cæde bacchati sunt, vt decem & octo
millia virorum educentium gladium prosternerēt.
26 ¶ Quamobrem omnes filij Israël venerunt in do-
mum Dei, & sedentes flebant coram domino: ie-
iunaueruntque die illo vsque ad vesperam, & ob-
tulerunt ei holocausta, atque pacificas victimas,
27 ¶ & super statu suo interrogauerunt. Eo tempore
28 ibi erat arca fœderis Domini, ¶ & Phinees filius E-
leazari filij Aaron præpositus domus. Consulue-
runt igitur Dominum, atque dixerunt: Exire vltrà
debemus ad pugnam contra filios Ben-iamin fra-
tres nostros, an quiescere? Quibus ait Dominus:
Ascendite: cras enim tradam eos in manus vestras.
29 ¶ Posueruntque filij Israël insidias per circuitum
30 vrbis Gabaa. ¶ & tertia vice, sicut semel & bis, con-
31 tra Ben-iamin exercitum produxerunt. ¶ Sed & fi-
lij Ben-iamin audacter eruperunt de ciuitate, fu-
E gientes aduersarios longius persecuti sunt: ita vt
vulnerarent ex eis sicut primo die & secundo, &
cæderent per duas semitas vertentes terga, qua-
rum vna ferebatur in Beth-el, & altera in Gabaa,
32 atque prosternerent triginta circiter viros: ¶ puta-
uerunt enim solito eos more cædere. Qui fugam
arte simulantes, inierunt consilium vt abstraherent
eos de ciuitate, & quasi fugientes ad supradictas
33 semitas perducerent. ¶ Omnes itaque filij Israël sur-
gentes de sedibus suis, tetenderunt aciem in loco
qui vocatur Baal-thamar. Insidiæ quoque quæ cir-
ca vrbem erant, paulatim se aperire cœperunt,
34 ¶ & ab occidentali vrbis parte procedere. Sed &
alia decem millia virorum de vniuerso Israël, ha-
bitatores vrbis ad certamina prouocabant, Ingra-
uatumque est bellum contra filios Ben-iamin: &
non intellexerunt quòd ex omni parte illis instaret
35 interitus. ¶ Percussitque eos Dominus in conspe-
ctu filiorum Israël & interfecerunt ex eis in illo die
vigintiquinque millia & centum viros, omnes bel-
36 latores & educentes gladium. ¶ Filij autem Ben-
F iamin cùm se inferiores esse vidissent, cœperunt
fugere. Quod cernentes filij Israël, dederunt eis ad
fugiendum locum, vt ad præparatas insidias deue-
37 nirent, quas iuxta vrbem posuerant. ¶ Qui cum re-
pentè de latibulis surrexissent, & Ben-iamin terga
cædentibus daret, ingressi sunt ciuitatem, & per-
38 cusserunt eam in ore gladij. ¶ Signum autem dede-
rant filij Israël his quos in insidijs collocauerant, vt
postquam vrbem cepissent, ignem accederent: vt
ascendente in altum fumo captam vrbem demon-
39 strarent. ¶ Quod cùm cernerent filij Israël in ipso
certamine positi (putauerunt enim filij Ben-iamin
eos fugere, & instantius persequebantur, cæsis de
40 exercitu eorum triginta viris) ¶ & viderunt quasi
columnam fumi de ciuitate conscendere. Ben-iam-
in quoque respiciēs retro cùm captam cerneret ci-
41 uitatem, & flammas in sublime ferri: ¶ qui prius si-
mulauerant fugam, versa facie fortius resistebant.
Quod cùm vidissent filij Ben-iamin, in fugam ver-
42 si sunt, ¶ & ad viam deserti ire cœperunt, illuc quo-
que eos aduersarijs persequentibus. sed & hi qui
43 vrbem succenderant, occurrerunt eis. ¶ Atque ita
factum est, vt ex vtraque parte ab hostibus cæde-
rentur: nec erat vlla requies morientium. Cecide-
G runt atque prostrati sunt ad orientalem plagam vr-
44 bis Gabaa. ¶ Fuerunt autem qui in eodem loco in-
terfecti sunt, decem & octo millia virorum, om-
45 nes robustissimi pugnatores. ¶ Quod cùm vidissent,
qui remanserant de Ben-iamin, fugerunt in solitu-
dinem: & pergebant ad petram: cuius vocabulum
est Remmon. In illa quoque fuga palantes, & in
diuersa tendentes, occiderunt quinque millia vi-
ros. Et cum vltrà tenderent persequuti sunt eos, &
46 interfecerunt etiam alia duo millia. ¶ Et sic factum
est, vt omnes qui ceciderant de Ben-iamin in di-
uersis locis, essent uigintiquinque millia, pugna-
47 tores ad bella promptissimi. ¶ Remanserunt itaque
de omni numero Ben-iamin, qui euadere potue-
runt, & fugere in solitudinem sexcenti uiri: sede-
48 runtque in Petra-remmon mensibus quatuor. ¶ Re-

gressi autem filij Israël, omnes reliquias ciuitatis à viris vsque ad iumenta gladio percusserunt, cunctasque vrbes & viculos Ben-iamin vorax flamma consumpsit.

CAPVT XXI.

1 A Iurauerunt quoque filij Israël in Maspha, & dixerunt: Nullus nostrum dabit filijs 2 Ben-iamin de filiabus suis vxorem. ❡Veneruntque omnes ad domum Dei in Silo, & in conspectu eius sedentes vsque ad vesperam, leuauerunt vocem, & magno vlulatu cœperunt fle- 3 re, ❡dicentes: Quare Domine Deus Israël factum est hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus 4 auferretur ex nobis: ❡Altera autem die diluculo consurgentes extruxerunt altare, obtuleruntq; ibi 5 holocausta, & pacificas victimas, ❡& dixerunt: Quis nō ascendit in exercitu Domini de vniuersis tribubus Israël? Grandi enim iuramento se constrinxerant cùm essent in Maspha, interfici eos qui defuis- 6 sent. ❡Ductiq; pœnitentia filij Israël super fratre suo B Ben-iamin, cœperunt dicere: Ablata est tribus vna 7 de Israël: ❡vnde vxores accipient? omnes enim in commune iurauimus, non daturos nos his filias no- 8 stras. ❡Idcirco dixerunt, Quis est de vniuersis tribubus Israël, qui nō ascendit ad Dominum in Maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores Iabes Galaad 9 in illo exercitu non fuisse (❡Eo quoque tempore cùm essent in Silo, nullus ex eis ibi repertus est). 10 ❡Miserūt itaque decem millia viros robustissimos, & præceperunt eis: Ite, & percutite habitatores Iabes-Galaad in ore gladij, tam vxores quàm paruu- 11 los eorum. ❡Et hoc erit quod obseruare debebitis, Omne generis masculini, & mulieres quæ cognoue- 12 runt viros, interficite: virgines autē reseruate. ❡Inuentæque sunt de Iabes-Galaad quadringentæ virgines, quæ nescierunt viri thorum, & adduxerunt 13 eas ad castra in Silo, in terram Chanáan. ❡Miseruntque nuncios ad filios Ben-iamin qui erant in C Petra-remmon, & præceperunt eis, vt eas suscipe- 14 rent in pace. ❡Veneruntque filij Ben-iamin in illo tempore, & datæ sunt eis vxores de filiabus Iabes-Galaad: alias autem non repererunt, quas simili 15 modo traderent. ❡Vniuersusque Israël valde doluit & egit pœnitentiam super interfectione vnius 16 tribus ex Israël. ❡Dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis qui non acceperunt vxores? om- 17 nes in Ben-iamin fœminæ conciderunt, ❡& magna nobis cura ingentique studio prouidendum est, ne 18 vna tribus deleatur ex Israël. ❡Filias enim nostras eis dare non possumus, constricti iuramento & maledictione, qua diximus, Maledictus qui dederit 19 de filiabus suis vxorem Ben-iamin. ❡Cœperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce solennitas Domini est in Silo anniuersaria, quæ sita est ad Septen- D trionem vrbis Beth-el, ad orientalem plagam viæ quæ de Beth-el tendit ad Sichimam, & ad meridiē 20 oppidi Lebona. ❡Præceperuntque filijs Ben-iamin, 21 atque dixerunt: Ite, & latitate in vineis. ❡Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repentè de vineis, & rapite ex eis singuli vxores singulas: & pergite in terram Ben- 22 iamin. ❡Cumque venerint patres earum ac fratres, & aduersum vos queri cœperint atque iurgari, dicemus eis, Miseremini eorum: non enim rapuerunt eas iure bellantium atque victorum: sed rogantibus vt acciperent, non dedistis, à vestra parte pec- 23 catum est. ❡Feceruntque filij Ben-iamin, vt sibi fuerat imperatum: & iuxta numerum suum, rapuerunt sibi de his quæ ducebant choros, vxores singulas: abieruntque in possessionem suam, ædificantes vr- 24 bes, & habitantes in eis. ❡Filij quoque Israël reuersi sunt per tribus, & familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat Rex in Israël, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

Libri Iudicum, finis.

LIBER RVTH.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN diebus vnius iudicis quando iudices præerant, facta est fames in terra. Abijtque homo de Beth-lehem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide cum vxore sua, ac duo- 2 bus liberis: ❡ipse vocabatur Eli-mélech, & vxor eius Noëmi: & duo filij, alter Mahalō, & alter Chelion, Ephratæi de Beth-lehem Iuda. Ingressique re- 3 gionem Moabitide, morabantur ibi. ❡Et mortuus est Elimélech maritus Noëmi: remansitque ipsa cū 4 filijs. ❡Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarum vno vocabatur Orpha, alteraque Ruth. Man- 5 seruntque ibi decem annis, ❡& ambo mortui sunt, Mahalon videlicet & Chelion: remansitque mulier 6 orbata duobus liberis ac marito. ❡Et surrexit vt in B patriam pergeret cum vtraque nuru sua de regione Moabitide: audierat enim quòd respexisset Domi- 7 nus populum suum, & dedisset eis escas. ❡Egressa est itaque de loco peregrinationis suæ cum vtraque nuru *: & iam in via reuertendi posita in terram Iu- 8 da, ❡dixit ad eas: Ite in domum matris vestræ: faciat vobiscum Dominus misericordiam, sicut feci- 9 stis cum mortuis & mecum. ❡Det vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos sortituræ estis. Et osculata est eas. Quæ eleuata voce flere cœpe- 10 runt, ❡& dicere, Tecum pergemus ad populum 11 tuum. ❡Quibus illa respondit: Reuertimini filiæ meę, cur venitis mecum? num vltrà habebo filios in 12 vtero meo, vt viros ex me sperare possitis? ❡Reuer- C timini filiæ meę, & abite: iam enim senectute con-

fecta

fecta sum, nec apta vinculo coniugali. etiam si pos-
13 sem hac nocte concipere, & parere filios, ¶ si eos expectare velitis donec crescant, & annos pubertatis impleant, antè eritis vetulæ quàm nubatis. Nolite quæso filiæ meæ: quia vestra angustia magis me premit, & egressa est manus Domini contra me.
14 ¶ Eleuata igitur voce, rursum flere cœperunt. Orpha osculata est socrum, ac reuersa est. Ruth adhæ-
15 sit socrui suæ, ¶ cui dixit Noëmi: En reuersa est cognata tua ad populum suum, & ad Deos suos, vade
16 cum ea. ¶ Quæ respondit: Ne aduerseris mihi vt relinquam te & abeam: quocunque enim perexeris, pergam: & vbi morata fueris, & ego pariter mora-
D bor. Populus tuus, populus meus: & Deus tuus,
17 Deus meus. ¶ Quę te terra morientē susceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepulturæ. Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si non sola mors me
18 & te separauerit. ¶ Videns ergo Noëmi, quòd obstinato animo Ruth decreuisset secum pergere, aduersari noluit, nec ad suos vltrà reditum persuade-
19 re: ¶ profectæque sunt simul, & venerunt in Beth-léhem. Quibus vrbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres, Hæc est il-
20 la Noëmi. ¶ Quibus ait: Ne vocetis me Noëmi, id est pulchram: sed vocate me Mara, id est amarā, quia amaritudine valde repleuit me Omnipotens.
21 ¶ Egressa sum plena, & vacuam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noëmi, quam Dominus
22 humiliauit, & afflixit Omnipotens? ¶ Venit ergo Noëmi cum Ruth moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suæ, ac reuersa est in Beth-léhem, quā do primùm hordea metebantur.

CAPVT II.

1 A ERat autem viro Eli-mélech consanguineus, homo potens, & magnarum opū,
2 nomine Booz. ¶ Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam: Si iubes, vadam in agrum, & colligam spicas, quæ fugerint manus metentium, vbicunque clementis in me patris familiâs reperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mi.
3 ¶ Abijt itaque & colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem vt ager ille haberet dominum nomine Booz, qui erat de cognatione Eli-mélech.
4 ¶ Et ecce, ipse veniebat de Beth-léhem, dixitque Messoribus: Dominus vobiscum. Qui responderūt
5 ei: Benedicat tibi Dominus. ¶ Dixitque Booz iuue-
6 ni q messoribus præerat: Cuius est hæc puella? ¶ Cui respōdit: Hæc est Moabitis quæ venit cum Noëmi,
7 de regione Moabitide, ¶ & rogauit vt spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: & de manè vsque nunc stat in agro, & ne ad momen-
8 tum quidem domum reuersa est. ¶ Et ait Booz ad
B Ruth: Audi filia, ne vadas in alterum agrum ad colligendum, nec recedas ab hoc loco: sed iungere
9 puellis meis, ¶ & vbi messuerint, sequere. Mandaui enim pueris meis vt nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, & bibe aquas de
10 quibus & pueri bibunt. ¶ Quæ cadens in faciem suā & adorans super terram, dixit ad eum: Vnde mihi hoc, vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & nos-
11 se me dignareris peregrinam mulierem? ¶ Cui ille respondit: Nunciata sunt mihi omnia quæ feceris socrui tuæ post mortem viri tui: & quòd reliqueris parentes tuos, & terram in qua nata es, & veneris
12 ad populum quem antea nesciebas. ¶ Reddat tibi
C Dominus pro opere tuo, & plenam mercedem recipias à Domino Deo Israël, ad quem venisti, & sub
13 cuius confugisti alas. ¶ Quæ ait: [a]Inueni gratiā apud oculos tuos, Domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis
14 vnius puellarum tuarum. ¶ Dixitque ad eam Booz. Quando hora vescendi fuerit, veni huc, & comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, & congessit polentam si-
15 bi, comeditq; & saturata est, & tulit reliquias. ¶ Atque inde surrexit, vt spicas ex more colligeret. Pręcepit autem Booz pueris suis, dicens: Etiam si vo-
16 biscum metere voluerit, ne prohibeatis eam: ¶ & de vestris quoque manipulis proiicite de industria, & remanere permittite, vt absque rubore colligat, &
17 colligentē nemo corripiat. ¶ Collegit ergo, in agro vsq; ad vesperā: & quæ collegerat virga cędēs & excutiens, inuenit hordei quasi ephi mensuram, id est
18 tres modios. ¶ Quos portans reuersa est in ciuitatē,
D & ostendit socrui suæ: insuper protulit, & dedit ei
19 de reliquijs cibi sui quo saturata fuerat. ¶ Dixitque ei socrus sua: Vbi hodie collegisti, & vbi fecisti opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicauitq; ei apud quem esset operata: & nomen dixit viri, q
20 Booz vocaretur. ¶ Cui respondit Noëmi: Benedictus sit à Domino: quoniam eādem gratiam quam præbuerat viuis, seruauit & mortuis. Rursumque
21 ait: Propinquus noster est homo. ¶ Et Ruth: Hoc quoque, inquit, præcepit mihi, vt tamdiu messoribus eius iungerer, donec omnes segetes meteren-
22 tur. ¶ Cui dixit socrus: Melius est filia mi, vt cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro
23 quispiam resistat tibi. ¶ Iuncta est itaq; puellis Booz: & tandiu cum eis messuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

[a] Inueniā 1.

CAPVT III.

1 A POstquàm autem reuersa est ad socrum suam, audiuit ab ea: Filia mi, quæram tibi requiem, & prouidebo vt bene sit ti-
2 bi. ¶ Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream
3 hordei ventilat. ¶ Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream: non te videat homo, donec esum potumque finie-
4 rit. ¶ Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: uenies q; & discooperies pallium quo operitur à parte pedum, & projicies te, &
B ibi iacebis: ipse autē dicet tibi, quid agere debeas.
5 ¶ Quæ respondit: Quicquid præceperis, faciam.
6 ¶ Descenditque in aream, & fecit omnia quæ sibi

imperauerat

7 imperauerat socrus. ¶ Cumque comedisset Booz, & bibisset, & factus esset hilarior, issetque ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum, venit abscondite, & discooperto pallio à pedibus eius, se
8 proiecit. ¶ Et ecce, nocte iam media expauit homo, & conturbatus est: viditque mulierem iacen-
9 tem ad pedes suos, ¶ & ait illi: Quæ es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus
10 es. ¶ Et ille: Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia
11 non es secuta iuuenes pauperes, siue diuites. ¶ Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris mihi, faciam
C tibi. Sit enim omnis populus qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis.
12 ¶ Nec abnuo me propinquum, sed est alius me
13 propinquior. ¶ Quiesce hac nocte: & facto mane, si te voluerit propinquitatis iure retinere, benè res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione suscipiam, viuit Dominus.
14 dormi vsque manè. ¶ Dormiuit itaque ad pedes
D eius, vsque ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuò, & dixit Booz: Caue ne quis nouerit quòd huc vene-
15 ris. ¶ Et rursum: Expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, & tene vtraque manu. Qua extendente, & tenente mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est
16 ciuitatem, ¶ & venit ad socrum suam. Quæ dixit ei: Quid egisti filia? Narrauitque ei omnia
17 quæ sibi fecisset homo. ¶ Et ait: Ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait, Nolo vacuam te reuerti
18 ad socrum tuam. ¶ Dixitque Noëmi. Expecta filia donec videamus quem res exitum habeat: neque enim cessabit homo nisi compleuerit quod locutus est.

CAPVT IIII.

1 A Scendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cùmque vidisset propinquum præterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine suo. Qui diuertit, & sedit.
2 ¶ Tollens autem Booz decem viros de senioribus ciuitatis, dixit ad eos: Sedete hic. Quibus resi-
3 dentibus ¶ locutus est ad propinquum: Partem agri fratris nostri Eli-mélech *vendet Noëmi, quæ
4 reuersa est de regione Moabitide. ¶ quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis, eme, & posside. sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, vt sciam quid facere debeam. nullus enim est propinquus, excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum.
5 At ille respondit: Ego agrum emam. ¶ Cui dixit
B Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere: vt suscites nomen propinqui tui
6 in hæreditate sua. ¶ Qui respondit: Cedo iuri propinquitatis: neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. tu meo vtere priuilegio, quo me li-
7 benter carere profiteor. ¶ | Hic autem erat mos antiquitus in Israël inter propinquos, vt si quando alter alteri suo iuri cedebat: vt esset firma concessio, soluebat homo calceamentum suum, & dabat proximo suo. hoc erat testimonium cessionis in Israël.
8 ¶ Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim soluit de pede suo.
9 ¶ At ille maioribus natu, & vniuerso populo: Te-
C stes vos, inquit, estis hodie, quòd possederim omnia quæ fuerunt Eli-mélech, & Chelion & Ma-
10 halon, tradente Noëmi: ¶ & Ruth Moabitidem, vxorem Mahalon, in coniugium sumpserim, vt suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum eius de familia sua, ac fratribus de populo
11 deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis. ¶ Respondit omnis populus qui erat in porta, & maiores natu: Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ ædificauerunt domum Israël, vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat ce-
12 lebre nomen in Beth-léhem: ¶ fiatque domus tua, sicut domus Phares, quem | Thamar peperit Iudæ, de semine quod tibi dederit Dominus ex
13 hac puella. ¶ Tulit itaque Booz Ruth, & accepit
D vxorem: ingressusque est ad eam, & dedit illi Do-
14 minus vt conciperet, & pareret filium. ¶ Dixeruntque mulieres ad Noëmi: Benedictus Dominus qui non est passus vt deficeret successor familiæ
15 tuæ, & vocaretur nomen eius in Israël: ¶ Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem. de nuru enim tua natus est, qui te diliget: & multò tibi melior est quàm si septem habe-
16 res filios. ¶ Susceptumque Noëmi puerum posuit in sinu suo, & nutricis ac gerulæ fungebatur
17 officio. ¶ Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: Natus est filius Noëmi: vocauerunt nomen eius Obed: hic est pater Isai, patris
18 Dauid. ¶ Hæ sunt generationes Phares. | Phares
19 genuit Esron, ¶ Esron genuit Aram, Aram genuit
20 Aminadab, ¶ Aminadab genuit Nahasson, Na-
21 hasson genuit Salmon, ¶ Salmon genuit Booz,
22 Booz genuit Obed, ¶ Obed genuit Isai, Isai genuit Dauid.*

*vendit. 6.

| Deu. 25. b. 7.

| Gen. 38. g. 29.

| 1. Par. 2. a. 4. b. 10. Matt. 1. a. 3.

* regem 2.

FINIS, LIBRI RVTH.

LIBER PRIMVS SAMVELIS, quem nos Primum Regum dicimus.

HIERONYMI IN LIBROS REGVM PRAEFATIO.

VIGINTI & duas literas esse apud Hebræos Syrorum quoque & Chaldæorum lingua testatur, quæ Hebrææ magna ex parte cousinis est. nam & ipsi viginti duo elementa habent, eodem sono, sed diuersis characteribus. Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem literis scriptitant: figuris tantùm, & apicibus discrepantes. Certumq; est, Esdram scribam, legisq; doctorem, post captam Ierosolymam & instaurationem templi sub Zorobabel, alias literas reperisse quibus nunc utimur: cùm ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorum, & Hebræorum characteres fuerint. In libro quoque Numerorum hæc eadem supputatio, sub Leuitarum ac sacerdotum censu, mysticè ostenditur. Et nomen Domini tetragrammaton in quibusdam Græcis voluminibus vsque hodie antiquis expressum literis inuenimus. Sed & Psalmi, tricesimus sextus, & centesimus decimus, & centesimus undecimus, & centesimus decimus octauus, & centesimus quadragesimus quartus, quanquam diuerso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius. Salomonis quoq; in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? ijsdem alphabetis vel incisionibus supputantur. Porrò quinque literæ duplices apud Hebræos sunt: Caph, Mem, Nun, Pe, Sade: aliter enim scribuntur per has principia medietatesq; verborum, aliter fines. Vnde & quinque à plerisq; libri, duplices æstimantur: Samuel, Malachim, Dibre-haiamin, Esdras, Ieremias, cum Cynoth, id est, lamentationibus suis. Quomodo igitur viginti duo elementa sunt per quæ scribimus Hebraicè omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana comprehenditur: ita vigintiduo volumina supputantur, quibus quasi literis & exordijs in Dei doctrina, tenera adhuc & latens viri iusti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur BERESITH, quem nos Genesim dicimus. Secũdus, VEELLE-SEMOTH, qui Exodus appellatur. Tertius VAICRA, id est Leuiticus. Quartus, VAIEDABBER, quem Numeros vocamus. Quintus, ELLE-HADDEBARIM, qui Deuteronomium prænotatur. Hi sunt quinque libri Moysi: quos propriè THORAH, idest, legem appellant.

Secundum Prophetarum ordinem faciunt: & incipiunt ab Iesu filio Naue, qui apud eos IEHOSVA BEN NVN dicitur. Deinde subtexunt SOPHETIM, idest Iudicum librum. Et in eũdem compingunt RVTH: quia in diebus Iudicum, facta eius narratur historia. Tertius sequitur SAMVEL, quem nos Regum primum & secundum dicimus. Quartus, MALACHIM, idest Regum: qui tertio & quarto Regum volumine continetur. Meliusq; multò est MALACHIM, id est Regum, quàm MALACOTH, id est regnorum dicere. Non enim multarum gentium describit regna, sed vnius Israelitici populi, qui tribubus duodecim continetur. Quintus est ISAIAS. Sextus, IEREMIAS. Septimus EZECHIEL. Octauus liber duodecim Prophetarum: qui apud illos vocatur THEREAZAR.

Tertius ordo hagiographa possidet. Et primus liber incipit ab IOB. Secundus à DAVID, quem quinque incisionibus, & vno psalmorum volumine comprehendunt. Tertius est, SALOMON, tres libros habens: Prouerbia, quæ illi parabolas, id est, MISLE appellant. Quartus Ecclesiastes, id est COHELETH. Quintus, Canticum Canticorum, quem titulo SIRHASSIRIM prænotant. Sextus est DANIEL. Septimus DIBREHAIAMIM, id est verba dierum: quod significantius Chronicon totius diuinæ historiæ possumus appellare: qui liber apud nos Paralipomenon primus & secundus inscribitur. Octauus, ESDRAS, qui & ipse similiter apud Græcos & Lati-

nos, in duos libros diuisus est. Nonus, ESTHER. *Atq; ita fiunt pariter Veteris legis libri vigintiduo: idest Moysi quinque, & prophetarum octo, hagiographorum nouem. Quanquam nonnulli* RVTH *&* CINOTH *inter hagiographa scriptitent, & hos libros in suo putent numero supputandos: ac per hoc esse priscæ legis libros vigintiquatuor: quos sub numero vigintiquatuor seniorum Apocalypsis Ioannis inducit adorantes agnum, & coronas suas prostratis vultibus offerentes, stantibus coram quatuor animalibus oculatis retrò & antè, id est in præteritum & in futurum respicientibus, & indefessa voce clamantibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Hic prologus, scripturarum quasi galeatum principium, omnibus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire potest, vt scire valeamus quicquid extra hos est, inter apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Iesu filij Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in canone. Machabæorum primum librum Hebraicum reperi. Secundus Græcus est: quod ex ipsa quoque phrasi probari potest. Quæ cùm ita se habeant, obsecro te Lector, ne laborem meum, reprehēsionem existimes antiquorum. In templo Dei offert vnusquisque quod potest: alij aurum & argentum & lapides pretiosos, alij byssum & purpuram & coccum offerunt & hyacinthum: nobiscum bene agetur, si obtulerimus pelles & caprarum pilos. Et tamen Apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo, & per singulas species ecclesiæ præsentis futuræq; distinctio, pellibus tegitur & cilicijs: ardoremq; solis & iniuriam imbrium ea quæ viliora sunt prohibent. Lege ergo primum Samuel, & Malachim meum. Meum, inquam, meū. quicquid.n. crebrius vertendo, & emendando solicitius, & didicimus & tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas: vel interpretem me existimato si gratus es: vel paraphrasten, si ingratus. Quanquam mihi omnino conscius non sim mutasse me quippiam de Hebraica veritate, certè si incredulus es, lege Græcos codices & Latinos: & confer cum his opusculis: & vbicunque discrepare inter se videris, interroga quemlibet Hebræorum, cui magis accommodare debeas fidem. Et si nostra firmauerit, puto quod eum non existimes coniectorem, vt in eodem loco mecum similiter diuinarit. Sed & vos famulas* CHRISTI *rogo, quæ Domini discumbentis pretiosissimo fidei myro vngitis caput, quæ nequaquam Saluatorem quæritis in sepulchro, quibus iam ad patrem* CHRISTVS *ascendit. vt contra latrantes, canes qui aduersum me rabido ore desæuiunt, & circumeunt ciuitatem, atque in eo se doctos arbitrantur si alijs detrahāt, orationum vestrarum clypeos opponatis. Ego sciēs humilitatē meam, illius semper sententiæ recordabor, Dixi, custodiā vias meas: vt non delinquā in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me, Obmutui, & humiliatus sum: & silui à bonis.*

CAPVT PRIMVM.

1 A FVit vir vnus de Ramathâim sophim de monte Ephrâim, & nomen eius Elcana, filius Ieroham, filij Eliu, filij 2 Thohu, filij Suph, Ephratæus: ¶ & habuit duas vxores nomē vni Anna, & & nomen secundæ Phenenna. Fueruntque Phenēnæ filij: Annæ autem non erant libe-3 ri. ¶ Et ascēdebat vir ille de ciuitate sua statutis diebus, vt adoraret & sacrificaret Domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filij Heli, Ophni & Phi-4 nees, sacerdotes Domini. ¶ Venit ergo dies, & immolauit Elcana, deditque Phenennæ vxori suæ, & 5 cunctis filiis eius & filiabus partes: ¶ Annæ autem B dedit partem vnam tristis, quia Annam diligebat. 6 Dominus autem concluserat vuluam eius. ¶ Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat, in tantum vt exprobaret, quòd Dominus con-7 clusisset vuluam eius: ¶ sicque faciebat per singulos annos, cùm redeunte tempore ascenderent ad templum Domini: & sic prouocabat eam. porrò illa fle-8 bat, & non capiebat cibum. ¶ Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles? & quare non comedis? & quā ob rem affligitur cor tuum? nunquid non ego me-9 lior tibi sum, quàm decem filij? ¶ Surrexit autem Anna postquàm comederat, & biberat in Silo. Et Heli sacerdote sedente super sellam ante postes domus 10 Domini: ¶ cùm esset Anna amaro animo, orauit ad 11 Dominum, flens largiter, ¶ & votum vouit, dicens: Domine exercituum si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque seruæ tuæ sexum virilē: dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius, & 12 nouacula non ascendet super caput eius. ¶ Factum C est autem, cùm illa multiplicaret preces coram Do-13 mino, vt Heli obseruaret os eius. ¶ Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Aestima-14 uit ergo eam Heli temulentam, ¶ dixitque ei: Vsquequo ebria eris? digere paulisper vinum quo ma-15 des. ¶ Respondens Anna: Nequaquam, inquit, Domine mi: nam mulier infœlix nimis ego sum, vinū; & omne quod inebriare potest, non bibi, sed effudi 16 animam meam in conspectu Domini. ¶ Ne repu-

tes ancillam tuam quasi vnam de filiabus Belial:
quia ex multitudine doloris & mœroris mei locu-
17 ta sum vsque in præsens. ¶ Tunc Heli ait ei: Vade in
pace: & Deus Israël det tibi petitionem tuam, quã
18 rogasti eum. ¶ At illa dixit: Vtinam inueniat ancilla
tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam
suam, & comedit vultusque illius nõ sunt amplius
19 in diuersa mutati. ¶ Et surrexerunt manè, & adora-
uerunt coram Domino: reuersique sunt, & venerũt
in domum suam in Ramáthá. Cognouit autem El-
cana Annam vxorem suam: & recordatus est eius
20 Dominus. ¶ Et factum est post circulum dierum, cõ
cepit Anna, & peperit filium, vocauitq; nomẽ eius
21 Samuel: eò quòd à Domino postulasset eũ. ¶ Ascen
dit autem vir eius Elcana, & omnis domus eius, vt
D immolaret Domino hostiam solennem, & votum
22 suum: ¶ & Anna non ascendit: dixit enim viro suo:
Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eũ,
vt appareat ante cõspectum Domini, & maneat ibi
23 iugiter. ¶ Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonũ
tibi uidetur, & mane donec ablactes eum: precor-
que vt impleat Dominus verbum suum. Mansit er-
go mulier, & lactauit filium suum, donec amoueret
24 eum à lacte. ¶ Et adduxit eum secum, postquã abla
ctauerat in vitulis tribus, & ˋtribus modiisˊ farinę, (vno modio 2.)
& amphora vini, & adduxit eum ad domum Domi
25 ni in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus: ¶ &
immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum He
26 li: ¶ Et ait ˋAnnaˊ: Obsecro mi domine, viuit anima
tua domine: ego sum illa mulier quæ steti coram
27 te hic orans Dominum. ¶ Pro puero isto oraui, &
dedit mihi Dominus petitionem meam, quam po-
28 stulaui eum. ¶ Idcirco & ego commodaui eum Do-
mino cunctis diebus quibus fuerit accommodatus
Domino. Et adorauerunt ibi Dominum. Et orauit
Anna, & ait.

CAPVT II.

1 A EXultauit cor meum in Domino, & exalta
tum est cornu meum in ˋDeo meoˊ: dila-
tatum est os meũ super inimicos meos:
quia lætata sum in salutari tuo.
2 ¶ Non est sanctus, vt est Dominus: neq; enim est
alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster.
3 ¶ Nolite multiplicare loqui sublimia gloriãtes:
recedant vetera de ore vestro: quia Deus scientia-
rum Dominus est, & ipsi præparãtur cogitationes.
4 ¶ Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti
sunt robore.
5 ¶ ˋRepletiˊ prius, pro panibus se locauerunt: & (Saturati 10.)
famelici saturati sunt: donec sterilis peperit pluri-
B mos: & quæ multos habebat filios, infirmata est.
6 ¶ ‖Dominus mortificat & viuificat: deducit ad in (Deut.32. 39. Tob.13. a. Sap. 16. b. 3.)
feros, & reducit.
7 ¶ Dominus pauperem facit & ditat: humiliat, &
subleuat.
8 ¶ Suscitat de puluere egenum, & de stercore ele
uat pauperem, vt sedeat cum principibus, & soliũ
gloriæ teneat. Domini enim sunt cardines terræ, &
posuit super eos orbem.
9 ¶ Pedes sanctorũ suorum seruabit, & impij in te-
nebris conticescent: quia non in ˋfortitudine suaˊ
roborabitur vir.
10 ¶ Dñm formidabunt aduersarij eius, & sup ipsos
in cœlis tonabit: Dñs iudicabit fines terræ; & dabit
imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.
11 ¶ Et abiit Elcana in Ramátha, in domum suã: puer
C autem erat minister in conspectu Domini ante fa-
12 ciem Heli sacerdotis. ¶ Porrò filij Heli, filij Belial
13 nescientes Dominum, ¶ neque officium sacerdotũ
ad populum: sed quicunque immolasset victimam,
veniebat puer sacerdotis dum coquerẽtur carnes,
14 & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, ¶ &
mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in
ollam, siue in cacabum: & omne quod leuabat fusci
nula, tollebat sacerdos sibi: sic faciebant vniuerso
15 Israëli venientium in Silo. ¶ Etiam antequam ado-
lerent adipem, veniebat puer sacerdotis, & dicebat
immolanti: Da mihi carnem, vt coquam sacerdoti:
non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudã.
16 ¶ Dicebatque illi immolans: Incendatur primùm
D iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi quantũcun-
que desiderat anima tua. Qui respondens, aiebat
ei: Nequaquam: nunc enim dabis, alioquin tollam
17 vi. ¶ Erat ergo peccatum puerorum grande nimis
coram Domino: quia detrahebant homines sacrifi
18 cio Domini. ¶ Samuel autem ministrabat ante fa-
19 ciem Domini: puer accinctus ephod lineo. ¶ Et tu-
nicam paruam faciebat ei mater sua, quam affere-
bat statutis diebus, ascendens cum viro suo, vt im-
20 molaret hostiam solennem*. ¶ Et benedixit Heli El (*& votum suum.)

canæ, & vxori eius, dixitque ei: Reddat tibi Domi-
nus semen de muliere hac, pro fœnore quod com-
21 modasti Domino. Et abierunt in locum suum. ¶ Vi
E sitauit ergo Dominus Annam, & concepit, & pepe
rit tres filios, & duas filias: & magnificatus est puer
22 Samuel apud Dominum: ¶ Heli autem erat senex
valde, & audiuit omnia quæ faciebant filij sui vni-
uerso Israëli: & quomodo dormiebant cum mulie-
23 ribus quæ obseruabant ad ostium tabernaculi: ¶ &
dixit eis: Quare facitis res huiuscemodi, quas ego
24 audio, res pessimas ab omni populo? ¶ Nolite filij
mei: non enim est bona fama quam ego audio, vt
25 transgredi faciatis populum Domini. ¶ Si peccaue
rit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in
Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo? Et
non audierunt vocem patris sui: quia voluit Domi
26 nus occidere eos. ¶ Puer autem Samuel proficie-
bat, atq; crescebat, & placebat tam Deo, quàm ho-
27 minibus. ¶ Venit autem vir Dei ad Heli, & ait ad
F eum: Hæc dicit Dominus: Nunquid non apertè re-
uelatus sum domui patris tui, cùm essent in Aegy-
28 pto in domo Pharaonis? ¶ Et elegi eum ex omni-
bus tribubus Israël mihi in sacerdotem, vt ascende
ret ad altare meum, & adoleret mihi incensum, &
portaret ephod coram me: & dedi domui patris
29 tui omnia de sacrificiis filiorum Israël. ¶ Quare cal
ce abiecistis victimam meam, & munera mea quæ

præcepi,

præcepi, vt offerantur in templo: & magis honorasti filios tuos quàm me, vt comederetis primitias 30 omnis sacrificij Israël populi mei?¶ Propterea ait Dominus Deus Israël: Loquens, locutus sum, vt domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo, vsque in sempiternum. Nunc autem di- G cit Dominus: Absit hoc à me: sed quicumque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem cõtem- 31 nunt me, erunt ignobiles.¶ Ecce dies veniunt & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris 32 tui, vt non sit senex in domo tua.¶ Et videbis æmulũ tuum in templo, in vniuersis prosperis Israël: & nõ 33 erit senex in domo tua omnibus diebus.¶ Veruntamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: sed vt deficiãt oculi tui, & tabescat anima tua, & pars magna domus tuæ morietur cum ad virilem 34 ætatem venerit.¶ Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filiis, Ophni & Phinees: In 35 die vno morientur ambo.¶ Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem qui iuxta cor meum, & animã meã faciet: & ædificabo ei domum fidelem, & ambula- 36 bit coram Christo meo cunctis diebus.¶ Futurum est autem vt quicunque remanserit in domo tua, veniat vt oretur pro eo, & offerat nummum argenteum, & tortam panis, dicatque: Dimittite me obsecro, ad vnam partem sacerdotalem, vt comedam buccellam panis.

3. Reg. 2. c. 17.

CAPVT III.

1 A Ver autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, (& sermo Domini erat preciosus in diebus illis, non erat visio manifesta.)¶ 2 Factum est ergo in die quadã, Heli iacebat in loco suo, & oculi eius caligauerãt, 3 nec poterat videre¶ lucernam Dei antequã extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Do- 4 mini, vbi erat arca Dei.¶ Et vocauit Dominus Sa- 5 muel. Qui respondens ait: Ecce ego.¶ Et cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego: vocasti enim me. Qui dixit: Non vocaui*: reuertere, & dormi. Et abiit, & 6 dormiuit.¶ Et adiecit Dominus rursum vocare Samuelem. Consurgensque Samuel, abiit ad Heli, & dixit: Ecce ego: quia vocasti me. Qui respondit: Nõ 7 vocaui te fili mi, reuertere, & dormi.¶ Porrò Sa- B muel necdum sciebat Dominum, neque reuelatus 8 fuerat ei sermo Domini.¶ Et adiecit Dominus, & vocauit adhuc Samuelem tertiò. Qui consurgens, 9 abiit ad Heli,¶ & ait: Ecce ego: quia vocasti me. Intellexit ergo Heli, quia Dominus vocaret puerum: & ait ad Samuelem: Vade, & dormi: & si deinceps vocauerit te, dices, Loquere Domine, quia audit seruus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormiuit in lo- 10 co suo.¶ Et venit Dominus, & stetit: & vocauit sicut vocauerat secũdò, Samuel, Samuel. Et ait Samuel. 11 Loquere Domine, quia audit seruus tuus.¶ Et dixit Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbũ C in Israël, quod quicunque audierit, tinnient ambæ 12 aures eius.¶ In die illa suscitabo aduersum Heli, omnia quæ locutus sum super domum eius: incipiã 13 & complebo.¶ Prædixi enim ei, quòd iudicaturus essem domum eius in æternum, propter iniquitatẽ, eò quòd nouerat indignè agere filios, & non cor- 14 ripuerit eos.¶ Idcirco iuraui domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius victimis & mu- 15 neribus vsque in æternum.¶ Dormiuit autem Samuel vsq; manè, aperuitque ostia domus Domini. 16 Et Samuel timebat indicare visionem Heli.¶ Vocauit ergo Heli Samuelẽ, & dixit: Samuel fili mi? Qui 17 respondens, ait: Præsto sum.¶ Et interrogauit eum: Quis est sermo quem locutus est Dominus ad te? D oro te ne celaueris me. hęc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem ex omnibus 18 verbis quæ dicta sunt tibi.¶ Indicauit itaque ei Samuel vniuersos sermones, & non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus est: quod bonum est in 19 oculis suis, faciat.¶ Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis 20 eius in terram.¶ Et cognouit vniuersus Israël à Dã, vsque Bersabee, quòd fidelis Samuel propheta es- 21 set Domini.¶ Et addidit Dominus, vt appareret in Silo: quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli in Silo iuxta verbum Domini. Et euenit sermo Samuelis vniuerso Israëli.

*te fili.

CAPVT IIII.

1 A Et factum est in diebus illis, conuenerũt Philisthiim in pugnam. Egressus est nãque Israël obuiam Philisthiim in prœliũ, & castrametatus est iuxta Lapidẽ adiu- 2 torii. Porrò Philisthiim venerunt in Aphec,¶ & instruxerunt aciem contra Israël. Inito autem certamine, terga vertit Israël Philisthæis: & cæsa sunt in illo certamine passim per agros, quasi quatuor mil- 3 lia virorum.¶ Et reuersus est populus ad castra, dixeruntq; maiores natu de Israël: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medium nostri, vt saluet nos de manu inimicorum no- 4 strorum.¶ Misit ergo populus in Silo, & tulerũt inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubim: erantque duo filij Heli cum arca fœ- 5 deris Domini, Ophni & Phinees.¶ Cumque venis- B set arca fœderis Domini in castra, vociferatus est 6 omnis Israël clamore grandi, & personuit terra.¶ Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quænam est hæc vox clamoris magni in castris Hebræorum? Et cognouerunt quòd arca Do- 7 mini venisset in castra.¶ Timueruntq; Philisthiim, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, di- 8 centes:¶ Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius: væ nobis. Quis nos seruabit de manu deorũ sublimium istorũ? hi sunt dij qui per- 9 cusserunt Aegyptũ omni plaga, in deserto.¶ Cõfortamini, & estote viri, Philisthiim: ne seruiatis Hebræis sicut & illi seruierũt nobis: cõfortamini & bel- 10 late.¶ Pugnauerunt ergo Philisthiim, & cęsus est Israël, & fugit vnusquisque in tabernaculum suum: & facta est plaga magna nimis: & ceciderũt de Israël

11 trigința millia peditũ. ¶ Et arca Dei capta est: duo quoque filij Heli mortui sunt, Ophni & Phinees.
12 ¶ Currens autem vir de Ben-iamin ex acie, venit in
C Silo in die illa, scissa veste, & conspersus puluere ca-
13 put. ¶ Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam` expectans`. Erat enim cor eius pauens pro arca Dei. Vir autem ille postquam ingressus est, nũciauit vrbi; & vlulauit omnis ciuitas.
14 ¶ Et audiuit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus huius? At ille festinauit, &
15 venit, & nunciauit Heli. ¶ Heli autem erat nonaginta & octo anoorum, & oculi eius calligauerãt, & vi-
16 dere uon poterat. ¶ Et dixit ad Heli: ego sum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie. Cui ille
17 ait: Quid actum est fili mi? ¶ Respondens autem ille qui nunciabat: Fugit, inquit, Israël coram Philisthiim, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filii tui mortui sunt, Ophni & Phinees: & ar-

18 ca Dei capta est. ¶ Cumque ille nominasset arcam
D Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est. Senex enim erat vir & grandæuus: & ipse iudicauit Israël quadraginta an-
19 nis. ¶ Nurus autem eius, vxor Phinees, prægnans erat, vicinaque partui, & audito nuncio quòd capta esset arca Dei, & mortuus esset socer suus, & vir suus, incuruauit se & peperit: irruerant enim in
20 eam dolores subiti. ¶ In ipso autem momento mortis eius, dixerunt ei quæ stabant circa eam: Ne timeas quia filium peperisti. Quæ non respondit eis,
21 neque animaduertit. ¶ Et vocauit puerũ, I-chabod, dicens: Translata est gloria * de Israël, quia capta est arca Dei, & pro socero suo, & pro viro suo.
22 ¶ * Ait: Translata est gloria ab Israël, eo quòd capta esset arca Dei.

spectãs 9. — Domini. — * Et 4.

CAPVT V.

1 Philisthiim autem tulerunt arcam Dei, &
A asportauerunt eam à Lapide-adiutorij
2 in Azótum. ¶ Tuleruntque Philisthiim arcam Dei, & intulerunt eam in templũ
3 Dagon, & statuerunt eam iuxta Dagon. ¶ Cumque surrexissent diluculo Azótij altera die, ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam Domini, & tulerunt Dagon, & restituerunt eum in locum suũ.
4 ¶ Rursumq; manè die altera consurgentes, inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum eius abscissæ erant super limen;
5 ¶ porrò Dagon solus truncus remanserat in loco
B suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes Dagon, & omnes qui ingrediuntur templum eius, super limen Dagon in Azóto, vsque in hodiernum
6 diem. ¶ Aggrauata est autem manus Domini super Azótios, & demolitus est eos: | & percussit in secretiori parte natium Azótum, & fines eius. -Et ebullierunt villæ & agri in medio regionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio mortis magnæ in
7 ciuitate`. ¶ Videntes autem viri Azótij huiuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei Israël apud nos, quoniam dura est manus eius super nos,
8 & super Dagon Deum nostrum. ¶ Et mittentes, cõgregauerunt omnes satrapas Philisthinorum ad se,
C & dixerunt: Quid faciemus de arca Dei Israël? Responderuntque Gethæi: Circunducatur arca Dei Israël. Et circunduxerunt arcam Dei Israël.
9 ¶ Illis autem circunducentibus eam: fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis: & percutiebat viros vniusquisque vrbis à paruo, vsque ad maiorem, & computrescebãt prominentes extales eorum. -Inieruntque Gethæi
10 consilium, & fecerunt sibi sedes pelliceas`. ¶ Miserunt ergo arcam Dei in Accaron. Cumque venisset
D arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes: Adduxerunt ad nos arcam Dei Israël, vt
11 interficiat nos, & populum nostrum. ¶ Miserũt itaque & congregauerũt omnes satrapas Philisthinorum: qui dixerunt: Dimittite arcam Dei Israël, `& ` reuertatur in locum suum, & non interficiat nos cũ populo nostro. Fiebat enim pauor mortis in singu-
12 lis vrbibus, & grauissima valde manus Dei. ¶ viri quoque qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: & ascendebat vlulatus vniuscuiusque ciuitatis in cœlum.

1 Ps. 77. b. 66. — 6. — 4. — vt 2.

CAPVT VI.

1 FVit ergo arca Domini in regione Phili-
A sthinorum septem mensibus. ¶ Et * voca-
2 uerunt Philisthiim sacerdotes, & diuinos dicẽtes: Quid faciemus de arca Domini? indicate nobis quomodo remittamus eam in
3 locum suum. Qui dixerunt: ¶ Si remittitis arcam Dei Israël, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, & tunc curabimini: & scietis quare non recedat manus eius à vobis.
4 ¶ Qui dixerunt: Quid est quod pro delicto reddere
5 debeamus ei: Responderuntque illi: ¶ Iuxta numerum prouinciarum Philisthinorum quinque anos aureos facietis, & quinque mures aureos: quia plaga vna fuit omnibus vobis, & satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israël gloriam: si fortè releuet manum suam à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra.
6 ¶ Quare aggrauatis corda vestra, sicut aggrauauit

* post hæc.

Exo. 12. d. 31.

Aegyptus,& Pharao cor suum? ¶ nónne postquam B percussus est, tunc dimisit eos,& abierunt? ¶ Nunc 7 ergo arripite & facite plaustrum nouum vnum: &

duas vaccas fętas, quibus non est impositum iugũ, iungite in plaustro, & recludite vitulos earum do- 8 mi. ¶ Tolletisq; arcam Domini, & ponetis in plaustro,& vasa aurea quę exoluistis ei pro delicto, ponetis in capsellam ad latus eius: & dimittite eam vt 9 vadat. ¶ Et aspicietis: & siquidem per viam finium suorum ascenderit cõtra Beth-sames, ipse fecit nobis hoc malum grande: sin autem minime, sciemus quia nequaquã manus eius tetigit nos, sed casu ac- 10 cidit. ¶ Fecerũt ergo illi hoc modo: & tollẽtes duas vaccas quæ lactabant vitulos, iunxerunt ad plau- 11 strum, vitulosque earum concluserunt domi. ¶ Et posuerunt arcam Dei super plaustrum, & capsellã quæ habebat mures aureos & similitudinem ano- 12 rum. ¶ Ibant autem in directum vaccæ per viã quæ C ducit Beth-sames,& itinere vno gradiebantur, pergentes,& mugientes: & non declinabant, neque ad dextram, neque ad sinistram: sed & satrapę Philisthiim sequebantur vsq; ad terminos Beth-sames. 13 ¶ Porrò Beth-sabitæ metebant triticum in valle: & eleuantes oculos suos, viderunt arcã, & gauisi sunt 14 cùm vidissent. ¶ Et plaustrum venit in agrum Iosue Beth-samitæ,& stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus,& conciderunt ligna plaustri, vaccasq; impo- 15 suerunt super ea holocaustum Domino. ¶ Leuitæ autem deposuerant arcam Dei, & capsellam quæ erat iuxta eam, in qua erant vasa aurea,& posuerũt super lapidem grandem. Viri autem Beth-samitæ obtulerunt holocausta, & immolauerunt victimas 16 in die illa Domino. ¶ Et quinque satrapæ Philistino D rum viderunt,& reuersi sunt in Accaron in die illa. 17 ¶ Hi sunt autem ani aurei quos reddiderunt Philisthiim pro delicto Domino, Azotus vnum, Gaza vnum, Ascalon vnum, Geth vnum, Accaron vnum, 18 ¶ & mures aureos secundum numerum vrbium Philisthiim, quinque prouinciarum, ab vrbe murata vsque ad villam quę erat absque muro, & vsque ad Abel-magnum, super quem posuerunt arcam Domini, quæ erat vsque in die illa in agro Iosue Beth- 19 samitis. Percussit autem * de viris Beth-samitibus, eò quòd vidissent arcã Domini: & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus, eò quòd Dominus percussis- 20 set plebem plaga magna. ¶ Et dixerunt viri Beth-samitæ. Quis poterit stare in conspectu Domini Dei 21 sancti huius? & ad quem ascendet à nobis? ¶ Miseruntque nuncios ad habitatores Cariath-iarim, dicentes: Reduxerunt Philisthiim arcam Domini, descendite,& 'reducite' eam ad vos.

* Dominus.

' ducite 4.

CAPVT VII.

1 A VEnerunt ergo viri Cariath-iarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerunt eam in domũ Abinadab in Gabaa. Eleazarum aũt filium eius sanctificauerunt, 2 vt custodiret arcam Domini. ¶ Et factum est ex qua die mansit arca 'Domini' in Cariath-iarim, multiplicati sunt dies, erat quippe iam annus vicesimus: & requieuit omnis domus Israël post Dominum. 3 ¶ Ait autem Samuel ad vniuersam domum Israël, dicens: Si in toto corde vestro reuertimini ad Dominũ, auferte Deos alienos de medio vestri, 'Baalim' & Astaroth: & præparate corda vestra Domino, | & seruite ei soli, & eruet vos de manu Phili- 4 sthiim. ¶ Abstulerũt ergo filii Israël Baalim & A- 5 staroth,& seruierunt Domino soli. ¶ Dixit autẽ Sa B muel: Congregate vniuersum Israël in Masphath, 6 vt orem pro vobis Dominum. ¶ Et conuenerunt in Masphath: hauseruntq; aquam, & effuderunt in cõspectu Domini,& ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi: Peccauimus Domino. Iudicauitque Sa- 7 muel filios Israël in Masphath. ¶ Et audierunt Philisthiim quòd congregati essent filij Israël in Masphath, & ascenderunt satrapæ Philisthinorum ad Israël. Quod cùm audissent filij Israël, timuerunt 8 a facie Philisthinorum. ¶ Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses pro nobis clamare ad Dominũ Deũ 9 nostrũ, vt saluet nos de manu Philisthinorũ. ¶ Tulit aũt Samuel agnum lactantem vnum, & obtulit il- C lum holocaustum integrum Domino: & clamauit Samuel ad Dominum pro Israël: & exaudiuit eum 10 Dñs. ¶ Factum est autem, cum Samuel offerret holocaustum, Philisthiim inière prælium contra Israël. Intonuit autem Dñs fragore magno in die illa super Philisthiim,& exterruit eos, & cæsi sunt à filiis 11 Israël. ¶ Egressiq; viri Israël de Masphath, persecuti sunt Philisthæos,& percusserunt eos vsque ad locũ 12 qui erat subter Beth-char. ¶ Tulit aũt Samuel lapidem vnum,& posuit eum inter Masphath, & inter Sen: & vocauit nomẽ 'loci illius', Lapis-adiutorij. Dixitque: Hucusq; auxiliatus est nobis Dominus. 13 ¶ Et humiliati sunt Philisthiim, nec apposuerunt vl- D trà vt venirent in terminos Israël: facta est itaq; manus Domini super Philisthæos, cunctis diebus Sa- 14 muelis. ¶ Et redditæ sunt vrbes quas tulerant Philisthiim ab Israël, Israëli, ab Accaron vsque Geth, & terminos suos: liberauitque Israël de manu Philisthinorum, eratque pax inter Israël, & Amor- 15 rhæum. ¶ Iudicabat quoque Samuel Israëlem 16 cunctis diebus vitæ suę: ¶ & ibat per singulos annos circuiens Beth-el,& Galgala, & Masphath, & 17 iudicabat Israëlem, in supradictis locis. ¶ Reuerte-

2.

5.

a Deu.6.c. 13. Matt.4.b. 18.

Eccl.46.d. 22.

' eius 3.

baturq; in Ramátha. ibi.n.erat domus eius,& ibi iu
dicabat Iſraëlem: ędificauit etiam ibi altare Dño.

CAPVT VIII.

1 A [I]Actum eſt autem cum ſenuiſſet Samuel,
poſuit filios ſuos iudices ſuper Iſrael.
2 ¶ Fuitque nomen filij eius primogeniti
Ioël:& nomen ſecundi Abia, iudicum in
3 Ber-ſabee, ¶ Et non ambulauerunt filij illius in viis
eius: ſed declinauerunt poſt auaritiam, acceperũt-
4 que munera,& peruerterunt iudicium. ¶ Congre-
gati ergo vniuerſi maiores natu Iſraël, venerunt ad
5 Samuelem in Ramátha. ¶ Dixeruntque ei: Ecce tu
ſenuiſti,& filij tui non ambulant in viis tuis: ‖ con-
ſtitue nobis regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſæ
6 habent nationes. ¶ Diſplicuitq; ſermo in oculis Sa
B muelis: eò quòd dixiſſent: Da nobis Regem, vt iu-
7 dicet nos. Et orauit Samuel ad Dominum. ¶ Dixit
autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem popu
li in omnibus quæ loquuntur tibi: non enim te abie
8 cerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos. ¶ Iuxta omnia
opera ſua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de Ae-
gypto, vſque ad diem hanc: ſicut dereliquerũt me,
9 & ſeruierunt diis alienis, ſic faciunt ẽt tibi. ¶ Nunc
ergo vocem eorum audi: veruntamen conteſtare
eos,& prædic eis ius regis qui regnaturus eſt ſuper
10 eos. ¶ Dixit itaque Samuel omnia verba Domini
11 ad populum qui petierat à ſe Regem, ¶ & ait: Hoc
C erit ius regis qui imperaturus eſt vobis. ¶ Filios ve-
ſtros tollet,& ponet in curribus ſuis, facietque ſibi
12 equites & præcurſores quadrigarũ ſuarum, ¶ & con
ſtituet ſibi tribunos & cẽturiones, & aratores agro
rum ſuorum & meſſores ſegetum, & fabros armo-
13 rum & curruum ſuorum. ¶ Filias quoque veſtras fa
14 ciet ſibi vnguentarias & focarias & panificas. ¶ A-
gros quoque veſtros, & vineas & olineta optima
15 tollet,& dabit ſeruis ſuis. ¶ Sed & ſegetes veſtras &
vinearum redditus addecimabit, vt det eunuchis
16 & famulis ſuis. ¶ Seruos etiam veſtros, & ancillas,
D & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in
17 opere ſuo. ¶ Greges quoque veſtros addecimabit,
18 voſque eritis ei ſerui. ¶ Et clamabitis in die illa, à fa
cie regis veſtri quem elegiſtis vobis: & non exau-
dict vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis
19 regem. ¶ Noluit aũt populus audire vocem Samue
lis, ſed dixerũt: Nequaquam. Rex.n. erit ſuper nos,
20 ¶ & erimus nos quoque ſicut omnes gentes: & iudi
cabit nos rex noſter,& egredietur ante nos, & pu-
21 gnabit bella noſtra pro nobis. ¶ Et audiuit Samuel
omnia verba populi, & locutus eſt ea in auribus
22 Domini. ¶ Dixit autem Dominus ad Samuelẽ: Au-
di vocem eorum,& conſtitue ſuper eos Regem, Et
ait Samuel ad viros Iſraël: Vadat vnuſquiſque in
ciuitatem ſuam.

1 Oſ 9 b, 54.13.c.10 \ 13.c. 18.

CAPVT IX.

1 A [E]T erat vir de Ben-iamin nomine Cis, fi-
lius Abi-el, filii Seor, filij Bechorath,* fi-
lij Aphia, filii viri Iemini, fortis robore.
2 ¶ Et erat ei filius vocabulo Saul, electus
& bonus: & non erat vir de filiis Iſraël melior illo,
ab humero & ſurſum eminebat ſuper omnem po-
3 pulum. ¶ Perierant aũt aſinæ Cis patris Saul: & di-
xit Cis ad Saul filium ſuum: Tolle tecum vnum de
pueris,& conſurgens vade,& quære aſinas. Qui cũ
4 tranſiſſent per montem Ephráim, ¶ & per Terram
-Saliſa,& non inueniſſent, tranſierũt etiam per ter
ram-Salim,& non erant: ſed & per terram-Iemini,
5 & minimè repererunt. ¶ Cùm aũt veniſſent in Ter-
ram-Suph,* dixit Saul ad puerum * qui erat cũ eo:
Veni & reuertamur, ne fortè dimiſerit pater meus
6 aſinas,& ſolicitus ſit pro nobis. ¶ Qui ait ei: Ecce
vir Dei eſt in ciuitate hac, vir nobilis: omne quod
loquitur, ſine ambiguitate venit: nunc ergo eamus
illuc, ſi fortè indicet nobis de via noſtra propter
7 quam venimus. ¶ Dixitq; Saul ad puerum ſuum: Ec
B ce ibimus: quid feremus ad virum Dei? panis defe-
cit in ciſtarciis noſtris: & ſportulam non habemus
8 vt demus homini Dei, nec quicquam aliud. ¶ Rur-
ſum puer reſpondit Sauli,& ait: Ecce inuenta eſt in
manu mea quarta pars ſtateris argenti: demus ho-
9 mini Dei, vt indicet nobis viam noſtram. ¶ (Olim in
Iſraël ſic loquebatur vnuſquiſque, vadens conſule
re Deum: Venite,& eamus ad Vidẽtem. Qui enim
propheta dicitur hodie, vocabatur olim Videns.)
10 ¶ Et dixit Saul ad puerũ ſuũ: Optimus ſermo tuus:
Veni, eamus. Et ierunt in ciuitatem in qua erat uir
11 Dei. ¶ Cumq; aſcenderent cliuum ciuitatis, inuene
runt puellas egredientes ad hauriẽdam aquam, &
12 dixerunt eis: Num hìc eſt Videns? ¶ Quæ reſpondẽ
tes, dixerunt illis: Hìc eſt, ecce ante te, feſtina nũc,
hodie.n. venit in ciuitatem: quia ſacrificium eſt ho
13 die `populi` in excelſo. ¶ Ingredientes vrbem, ſta-
tim inuenietis eum antequam aſcendat excelſum
ad veſcendum: neq;.n. comeſturus eſt populus do
nec ille veniat: quia ipſe benedicet hoſtiæ,& dein-
ceps comedent qui vocati ſunt. Nunc ergo cõſcen-
14 dite: quia hodie reperietis eum. ¶ Et aſcenderũt in
ciuitatem. Cumque illi ambularẽt in medio vrbis,
apparuit Samuel egrediens obuiam eis, vt aſcende
15 ret in excelſum. ¶ (‖ Dñs autem reuelauerat auricu
lam Samuelis, ante vnam diẽ quàm veniret Saul,
16 dicens: ¶ Hac ipſa hora, quæ nunc eſt, cras mittam
C virum ad te de Terra Ben-iamin,& vnges eum du-
cem ſuper populũ meũ Iſraël: & ſaluabit populum
meũ de manu Philiſthinorũ: quia reſpexi populum
17 meum: venit.n. clamor eorũ ad me.) ¶ Cumq; aſpe-
xiſſet Samuel Saulem: Dñs dixit ei: Ecce uir quẽ di
18 xeram tibi, iſte dominabitur populo meo. ¶ Acceſ-
ſit autem Saul ad Samuelem in medio portę & ait:
19 Indica, oro, mihi, vbi eſt domus Videntis. ¶ Et rñdit
Samuel Sauli, dicens: Ego ſum Videns: aſcẽde ante
me in excelſum, ut `comedatis` mecum hodie,& di
mittam te manè: & omnia quæ ſunt in corde tuo,
20 indicabo tibi. ¶ Et de aſinis quas nudiuſtertius pdi
ſti, ne ſolicitus ſis, quia inuentæ ſunt. Et cuius erũt
optima quæque Iſraël? nónne tibi & omni domui
21 patris tui? ¶ Reſpondens autem Saul, ait: Nunquid
nõ filius Iemini ego ſum de minima tribu Iſraël, &
cognatio mea nouiſſima inter oẽs familias de tribu

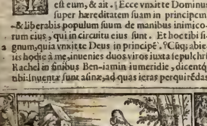
* Filii Sereth.
* & non inueniſſet 7. ſuum 6.
populo ſ
‖ Act. 13. c. 21.
comedas.

Ben-iamin?

Ben-iamin? quare ergo loquutus es mihi sermonẽ
22 istum?? Assumens itaque Samuel Saulem & puerũ
D eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locũ in capite eorum qui fuerant inuitati. erant.n.qua-
23 si triginta viri.? Dixitque Samuel coco: Da partem quam dedi tibi, & præcepi vt reponeres seorsum
24 apud te.? Leauit autem cocus armum, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria seruatũ est tibi, quando populum vocaui. & comedit Saul
25 cum Samuele in die illa.? Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est cum Saule in sola-
26 rio:-straui[t]que Saul in solario, & dormiuit`.? Cũque manè surrexissent, & iam elucesceret, vocauit Samuel Saulem in solario, dicens: Surge, 'vt' dimittam te. Et surrexit Saul: egressique sunt ambo: ipse
27 videlicet & Samuel.? Cumque descenderẽt in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero vt antecedat nos, & transeat: tu autem subsiste paulisper, vt indicem tibi verbum domini.

CAPVT X.

1 A TVlit autem Samuel Lenticulam olei, & effudit super caput eius, & deosculatus est eum, & ait: Ecce vnxit te Dominus super hæreditatem suam in principem, -& liberabis populum suum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi si-
2 gnum, quia vnxit te Deus in principẽ`.? Cũq; abieris hodie à me, inuenies duos viros iuxta sepulchrũ Rachel in finibus Ben-iamin in meridie, dicentq; tibi: Inuentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirẽdas:

& intermissis pater tuus asinis solicitus est pro vo-
3 bis, & dicit: Quid faciam de filio meo?? Cũq; abieris inde, & vltrà transieris, & veneris ad quercum Thabor, inuenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Beth-el, vnus portãs tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius portans lagenam vini.
4 ? Cumque te salutauerint, dabunt tibi duos panes,
5 & accipies de manu eorum.? Post hæc venies in collem Dei, vbi est statio Philisthinorum & cũ ingressus fueris ibi vrbẽ, obuiũ habebis ibi gregem prophetarum descendentiũ de excelso, & ante eos psalterium & tympanum, & tibiam, & cytharam: ip-
6 sosque prophetantes.? Et insiliet in te Spiritus Do-
B mini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virũ
7 alium.? Quando ergo euenerint signa hæc omnia tibi, fac quæcunque inuenerit manus tua: quia Do-
8 minus tecum est.? Et descendes ante me in Galgala: (ego quippe descẽdam ad te) vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis donec veniam ad te, & ostendam ti-
9 bi quid facias.? Itaq; cum auertisset humerum suũ vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud,
10 & venerunt omnia signa hæc in die illa.? Veneruntque ad prædictum collem, & ecce cuneus prophetarum obuius ei: & insiluit super eum Spiritus Do-
11 mini, & prophetauit in medio eorum.? Videntes autem omnes qui nouerant eum heri & nudiuster-
C tius, quòd esset cum prophetis, & prophetaret, dixerunt ad inuicem: Quænã res accidit filio Cis-'nun & Saul
12 inter prophetas?? Responditq; alius ad alterum, dicens: Et' quis pater` eius`? Propterea versum est in prouerbium: NVM ET SAVL INTER
13 PROPHETAS?? Cessauit aũt prophetare, &
14 venit ad excelsum.? Dixitq; patruus Saul ad eum, & ad puerũ eius: 'Quò abistis? Qui rñderunt: Quærere asinas: quas cũ non reperissemus, venimus ad
15 Samuelem.? Et dixit ei patruus suus: Indica mihi
16 quid dixerit tibi Samuel.? Et ait Saul ad patruum suũ: Indicauit nobis, quia inuentæ essent asinæ. De sermone aũt regni non indicauit ei, quẽ loquutus
17 fuerat ei Samuel.? Et conuocauit Samuel populũ
18 ad Dñm in Masphat, & ait ad filios Israël: Hæc dicit Dñs Deus Israel: Ego eduxi Israël de Aegypto, & erui vos de manu Aegyptiorum, & de manu om-
19 nium regum qui affligebant vos.? Vos autẽ hodie proiecistis Deum vestrũ, qui solus saluauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris, & dixi-
D stis: Nequaquam, sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Dño per tribus vestras, &
20 p familias.? Et applicuit Samuel oẽs tribus Israël,
21 & cecidit sors sup tribum Ben-iamin.? Et applicuit tribũ Ben-iamin & cognationes eius, & cecidit sors sup cognationẽ Metri, & puenit vsq; ad Saul filiũ
22 Cis. Quæsierunt ergo eũ, & non est inuentus.*? Et cõsuluerunt post hæc Dñm vtrũ nã venturus esset illuc. Responditq; Dñs: Ecce absc̃ditus est domi.
23 ? Cucurrerunt itaq; & tulerunt eum inde: stetitque in medio populi: & altior fuit vniuerso populo ab
24 humero & sursum.? Et ait Samuel ad omnẽ populum: Certè videtis quem elegit Dñs: quoniam non sit similis illi in omni populo. Et clamauit omnis
25 populus, & ait: Viuat rex.? Loquutus est autẽ Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Dño: & dimisit Samuel omnem
26 populum, singulos in domum suam.? Sed & Saul abiit in domum suam in Gabaa: & abiit cũ eo pars
27 exercitus, quorum tetigerat Deus corda.? Filij verò Belial dixerunt: Num saluare nos poterit iste? Et despexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille verò dissimulabat se audire.

CAPVT XI.

1 A ET factum est quasi post mensem`, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit aduersum Iabes-Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos
2 fœderatos, & seruiemus tibi.? Et rñdit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscũ fœdus, vt eruã omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos
3 opprobrium in vniuerso Israël.? Et dixerunt ad eũ seniores Iabes: Concede nobis septem dies, vt mittamus nuncios ad vniuersos terminos Israël: & si non fuerit qui defendat nos egrediemur ad
4 te.? Venerunt ergo nuncii in Gabaa Saulis: &
B locuti sunt verba—hæc`, audiente populo: & leuauit omnis populus vocem suam & fleuit.

Margin notes: 1 Act. 13. c. 21. Ose. 9. d. 15. — 1 Inf. 19. d. 24. — ' Cis pater eorum. — villic. — 1 Sup. 8. c. 11. — Infr. 12. c. 12.

5 ¶ Et ecce Saul veniebat, sequens boues de agro, & ait: Quid habet populus quòd plorat? Et narrauerunt ei verba virorum Iabes. 6 ¶ Et insiluit Spiritus Domini in Saul, cum audisset verba hæc, & iratus 7 est furor eius nimis. ¶ Et assumens vtrúq; bouem, concidit in frusta, misitque in omnes terminos Israël per manum nunciorum, dicens: Quicunq; non

exierit & sequutus fuerit Saul & Samuel, sic fiet bobus eius. Inuasit ergo timor Domini populum, & 8 egressi sunt quasi vir vnus. ¶ Et recensuit eos in Bezec: fueruntq; filiorum Israël trecenta millia: viro- C rum autem Iuda triginta millia. 9 ¶ Et dixerunt nunciis qui venerãt: Sic dicetis viris qui sunt in Iabes-Galaad: Cras erit vobis salus cũ incaluerit Sol. Venerunt ergo nuncij, & annunciauerunt uiris Iabes: 10 qui lætati sunt. ¶ Et dixerunt: Manè exibimus ad vos: & facietis nobis omne quod placuerit vobis. 11 ¶ Et factum est, cùm dies crastinus venisset, constituit Saul populũ in tres partes: & ingressus est media castra in vigilia matutina, & percussit Ammon vsque dum incalesceret dies: reliqui autem dispersi sunt, ita vt non relinquerentur in eis duo pariter. 12 ¶ |Et ait populus ad Samuelem: Quis est iste qui di- D xit: Saul num regnabit super nos? Date viros, & in- 13 terficiemus eos. ¶ Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutẽ 14 in Israël. ¶ Dixit autem Samuel ad populum: Venite, & eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum. 15 ¶ Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, & immolauerunt ibi victimas pacificas coram Dño. Et lętatus est ibi Saul, & cuncti viri Israël nimis.

§ Sop. 10 d 17.

CAPVT XII.

1 A Dixit autem Samuel ad vniuersum Israël: Ecce audiui vocem vestram iuxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui 2 super vos regem. ¶ Et nunc rex graditur ante vos: ego autẽ senui & incanui, porrò filij mei vobiscum sunt: itaque conuersatus coram vobis ab 3 adolescentia mea vsque ad hanc diem, ¶ ecce præsto sum. |Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, vtrum bouẽ cuiusquam tulerim aut asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi: & contemnam illud hodie restituamque vobis. 4 ¶ Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. 5 ¶ Dixitque ad eos: Testis est Dominus aduersum uos, & testis Christus eius in die hac: quia non inueneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Te- 6 stis. ¶ Et ait Samuel ad populum: Dominus qui fe- B cit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de 7 terra Aegypti, adest. ¶ Nunc ergo state, vt iudicio contendam aduersum vos coram Domino de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum, 8 & cum patribus vestris: ¶ | quomodo Iacob ingressus est in Aegyptum, & clamauerunt patres vestri ad Dominum: & misit Dominus Moysen & Aarõ, & eduxit patres vestros de Aegypto, & collocauit 9 eos in loco hoc. ¶ | qui obliti sunt Domini Dei sui, & tradidit eos in manu Sisaræ magistri militię *Hasor, & in manu Philisthinorum, & in manu regis 10 Moab, & pugnauerunt aduersum eos. ¶ Postea autem clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Peccauimus, quia dereliquimus Dominum, & seruiuimus Baalim & Astaroth: nũc ergo erue nos de ma- 11 nu inimicorum nostrorum, & seruiemus tibi. ¶ Et misit Dominus Ierobaal & *Badam, & Samson, & Barac, & Iephte, & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, & habitastis 12 confidenter. ¶ Videntes autem quòd Naas, rex fi- C liorum Ammon, venisset aduersum vos, dixistis mihi: Nequaquam, sed rex imperabit nobis: cũ Do- 13 minus Deus vester regnaret in vobis: ¶ Nunc ergo præsto est rex vester, quem elegistis & petistis: ec- 14 ce dedit vobis Dñs regem. ¶ Si timueritis Dominũ, & seruieritis ei, & audieritis vocẽ eius, & non exasperaueritis os Domini, eritis & vos, & rex qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum: 15 ¶ si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus Domini su- 16 per vos, & super patres vestros. ¶ Sed & nunc state & videte rem istam grandem, quã facturus est Do- 17 minus in conspectu vestro. ¶ Nunquid non messis tritici est hodie? inuocabo Dñm, & dabit voces, & pluuias: & scietis & videbitis, quia grande malũ feceritis vobis in conspectu Dñi, petentes super vos 18 vos regem. ¶ Et clamauit Samuel ad Dñm, & dedit 19 Dñs voces & pluuias in illa die. ¶ Et timuit omnis D populus nimis Dominum & Samuelẽ. Et dixit vniuersus populus ad Samuelem: Ora pro seruis tuis ad Dñm Deum tuum, vt nõ moriamur. addidimus. n. vniuersis peccatis nostris malum, vt peteremus 20 nobis regẽ. ¶ Dixit autem Samuel ad populũ: Nolite timere, vos fecistis vniuersum malum hoc: verum tamen nolite recedere à tergo Dñi, sed seruite Do- 21 mino in omni corde vestro. ¶ Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt uobis, neque eruẽt 22 uos, quia uana sunt. ¶ Et non derelinquet Dñs populum suum, propter nomen suũ magnum: quia iu- 23 rauit Dñs facere uos sibi populum. ¶ Absit autem a me hoc peccatum in Dño, ut cessem orare pro uo- 24 bis, & docebo uos uiam bonam & rectam. ¶ Igitur timete Dominum, & seruite ei in ueritate, et ex toto corde uestro. uidistis enim magnifica quæ in vo- 25 bis gesserit. ¶ Quòd si perseueraueritis in malitia, & uos & Rex uester pariter peribitis.

§ Eccl. 46. d. 21.

-6.

§ Gen. 46 a. 5.

§ Iudic. 4. a. 2.

*regis.

Badam & Barac, -a.

CAPVT XIII.

1 A Filius unius anni erat Saul cum regnare cœ- 2 pisset, duobus autem annis regnauit super Israël. ¶ Et elegit sibi Saul tria millia de Israël: & erant cũ Saul duo millia in Machmas, & in monte Beth-el: mille autem cũ Ionatha in Gabaa Ben-iamin. porrò cęterum populũ 3 remisit, unumquemq; in tabernacula sua. ¶ Et percussit Ionathas stationem Philisthinorum, quæ

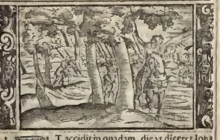
Infr. 15. d. 17.

erat

erat in Gabaa. Quod cũ audissent Philisthijm, Saul cecinit bucina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi. 4 ¶ Et vniuersus Israël audiuit huiuscemodi famam. Percussit Saul stationem Philisthinorum: & erexit se Israël aduersus Philisthijm. Clamauit ergo populus post Saul in Galgala. 5 ¶ Et Philisthijm cõgregati sunt ad præliandum contra Israël, triginta millia curruum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus sicut arena quæ est in littore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad orientem Bethàuen. 6 ¶ Quod cùm vidissent viri Israël se in arcto positos (afflictus enim erat populus) B absconderunt se in speluncis, & in abditis: in petris quoque, & in antris, & in cisternis. 7 ¶ Hæbrei autem transierunt Iordanem in terrã Gad & Galaad. Cũque adhuc esset Saul in Galgala, vniuersus populus perterritus est, qui sequebatur eum. 8 ¶ Et expectauit septem diebus iuxta placitum Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. 9 ¶ Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum, & pacifica: Et obtulit holocaustum. 10 ¶ Cùmque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat: & egressus est Saul obuiam ei, vt salutaret eum. 11 ¶ Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quòd populus dilaberetur à me, & tu non veneras iuxta placitos dies, porrò Philisthijm congregati fuerant in Machmas: 12 ¶ dixi, Nunc C descendent Philisthijm ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Necessitate compulsus, obtuli holocaustum. 13 ¶ Dixitque Samuel ad Saul: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israël in sempiternum, 14 ¶ sed nequaquam regnum tuum vltrà consurget. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum: & præcepit ei Dominus vt esset dux super populũ suũ, eò quòd non seruaueris, quæ præcepit Dominus. 15 ¶ Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis in Gabaa Ben-iamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obuiam populo, qui expugnabant eos, venientes de Galgala in Gabaa, in colle Ben-iamin: Et recensuit Saul populum, qui inuenti fuerãt cum eo, quasi sexcentos viros. 16 ¶ Et Saul & Ionathas filius eius, populusque qui inuentus fuerat cum eis, erat in Gabaa Ben-iamin: porrò Philisthijm cõsederant in Machmas. 17 ¶ Et egressi sunt ad præliandum de castris Philisthinorum tres cunei. D Vnus cuneus pergebat cõtra viam Ephra ad terram Sual. 18 ¶ porrò alius ingrediebatur per uiam Beth-oròn. tertius autem verterat se ad iter termini in terra Sabaa imminentis valli Seboim contra desertum. 19 ¶ Porrò faber ferrarius non inueniebatur in omni terra Israël. cauerant enim Philisthijm, ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam. 20 ¶ Descẽdebat ergo omnis Israël ad Philisthijm vt exacueret vnusquisque vomerem suum, & ligonem, & securim* & sarculum. 21 ¶ Retusæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & tridentum, & securium vsque ad stimulum corrigendum. 22 ¶ Cumque venisset dies prælij, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi qui erat cum Saule & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio eius. 23 ¶ Egressa est aũt statio Philisthijm, vt transcẽderet in Machmas.

[Margin: autem 1. — 13. — Act. 13. d. 12. — 6. — prædandum 9. — 6. — * & tridentem.]

CAPVT XIIII.

1 A ET accidit in quadam die vt diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni & transeamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trãs locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicauit. 2 ¶ Porrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malogranato, quæ erat in agro Gabaa: & erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum. 3 ¶ Et Achias filius Achitob fratris I-chabod filij Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo, portabat Ephod. Sed & populus ignorabat quò isset Ionathas. 4 ¶ Erant autem inter ascẽsus, per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philisthinorum, eminentes petræ ex vtraque parte, & quasi in modum dentium scopuli hinc inde prærupti: nomen vni Boses, & nomen alteri Sene: 5 ¶ vnus scopulus prominens ad aquilonem ex aduerso Machmas 6 & alter ad meridiem, contra Gabaa. ¶ Dixit autem B Ionathas ad adolescentẽ armigerum suum: Veni trãseamus ad stationem incircũcisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile saluare vel in multis vel in paucis. 7 ¶ Dixitq; ei armiger suus: Fac omnia q̃ placent animo tuo: perge quò cupis & ero tecũ vbicunq; volueris. 8 ¶ Et ait Ionathas: Ecce nos trãsimus ad viros istos. Cũq; apparuerimus eis, 9 ¶ si taliter locuti fuerint ad nos, Manete, donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos. 10 ¶ Si aũt dixerint: Ascẽdite ad nos: ascẽdamus, q̃a tradidit eos Dominus in manibus nostris, * hoc erit nobis signum. 11 ¶ Apparuit igitur vterque stationi Philisthinorum: dixeruntque Philisthiim, En Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus absconditi fuerant. 12 ¶ Et locuti sũt viri de statione ad Ionatham, & ad armigerũ eius, dixeruntque: Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerum suum. Ascẽdamus, sequere me. tradidit enim Dominus eos in manus Israël. 13 ¶ Ascendit autem Ionathas manibus C & pedibus reptans, & armiger eius post eum. Itaq; * alij cadebant ante Ionatham, alias armiger eius interficiebat sequens eum. 14 ¶ Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas & armiger eius, quasi viginti virorum in media parte iugeris, quam par boum in die arare consueuit. 15 ¶ Et factum est miraculum in castris, & per agros: sed & omnis populus stationis eorum, qui ierant ad prædandum, obstupuit, & conturbata sunt castra: & accidit quasi miraculum à Deo. 16 ¶ Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Ben-iamin, & ecce multitudo prostrata, & huc illucque diffugiens. 17 ¶ Et ait Saul populo qui erat cum eo: Requirite & videte quis abierit ex nobis. Cumque requisissent, reper-

[Margin: Magron 3. — Sup. 4. 2. — Ps. 14 c. 12. — 5. — * & 1. — * cum uidissent faciem Ionathæ. — 10. — est terra 4]

tum est

18 tum est non adesse Ionathan & armigerum eius. ¶Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Domini. (Erat 19 enim ibi arca Dei in die illa cũ filijs Israël.) ¶Cumq; loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthinorum: crescebatque paulatim, & clarius resonabat. Et ait Saul ad sacer-20 dotem: Contrahe manum tuam. ¶Conclamauit ergo Saul, & omnis populus qui erat cum eo, & venerunt vsque ad locum certaminis: & ecce versus fuerat gladius vniuscuiusque ad proximum suum, & cę-21 des magna nimis. ¶Sed & Hebræi qui fuerant cum Philisthijm heri & nudiustertius, ascenderantq; cũ eis in castris, reuersi sunt vt essent cum Israël * qui 22 erant cum Saul & Ionatha. ¶Omnes quoque Israëli-D tæ qui se absconderant in monte Ephraim, audientes quòd fugissent Philisthæi, sociauerũt se cum suis in prælio. Et erant cum Saul quasi decem millia vi-23 rorum. ¶Et saluauit Dominus in die illa Israël. Pu-24 gna autem peruenit vsque ad Beth-áuen. ¶Et viri Israël sociati sunt sibi in die illa: adiurauit autẽ Saul populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem vsque ad vesperam, donec vlciscar de inimicis meis. Et non mãducauit vniuersus populus panem: 25 ¶omnesque terrę vulgus venit in saltum, in quo erat 26 mel super faciem agri. ¶Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum ad os suum: timebat enim populus iuramẽ-27 tum. ¶Porrò Ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum, extenditque summitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: & conuertit manum suam ad os suum, & illumi-28 nati sunt oculi eius. ¶Respondensque vnus de populo ait: Iureiurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem 29 hodie (defecerat autem populus.) ¶Dixitque Iona-E thas: Turbauit pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eo quòd gustauerim pau-30 lulum de melle isto: ¶quãto magis si comedisset populus de præda inimicorum suorum quam reperit? 31 nõne maior plaga facta fuisset in Philisthijm? ¶Percusserunt ergo in die illa Phillisthæos à Machmis vsque in Aialon. Defatigatus est autem populus ni-32 mis: ¶& versus ad prædam, tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra: comeditque populus 33 cum sanguine. ¶Nunciauerunt autem Sauli, dicentes quòd populus peccasset Domino, comedens cũ sanguine. Qui ait: Præuaricati estis. Voluite ad me 34 iam nunc saxum grande. ¶Et dixit Saul: Dispergimini in vulgus, & dicite eis, vt adducat ad me vnusquisque bouem suum & arietem, & occidite super istud, & vescimini, & non peccabitis Domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus vnusquisque bouem in manu sua vsque ad noctem: 35 & occiderũt ibi. ¶Aedificauit autem Saul altare Domino: tuncque primùm cœpit ædificare altare Do-36 mino. ¶Et dixit Saul: Irruamus super Philisthæos nocte, & vastemus eos vsque dum illucescat manè, F nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis, fac. Et ait 37 sacerdos: Accedamus huc ad Deum. ¶Et consuluit Saul Dominum, dicens: Nũ persequar Philisthijm? si trades eos in manus Israël? Et non respondit ei in 38 die illa. ¶Dixitque Saul: Applicate huc vniuersos angulos populi: & scitote, & videte per quem accide-39 rit peccatum hoc hodie. ¶Viuit Dominus saluator Israël, quia si per Ionathan filium meum factum est, absque retractione morietur. Ad quod nullus con-40 tradixit ei de omni populo. ¶Et ait ad vniuersum Israël. Separamini vos in partem vnam, & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera. Responditq; populus ad Saul: Quod bonum videtur in ocu-41 lis tuis, fac. ¶Et dixit Saul ad Dominum Deum Israël: Domine Deus Israël, da indicium quid est quòd non responderis seruo tuo hodie. Si in me, aut in Ionatha filio meo est iniquitas hæc, da ostensionẽ: aut si hæc iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est Ionathas & Saul, populus 42 autem exiuit. ¶Et ait Saul: Mittite sortem inter me, & inter Ionathan filium meum. Et captus est Iona-43 thas. ¶Dixit autem Saul ad Ionathan: Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans gustaui in summitate virgæ, quæ erat in manu mea, 44 paululum mellis, & ecce ego morior. ¶Et ait Saul: G Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte mo-45 rieris Ionatha. ¶Dixitque populus ad Saul: Ergóne Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israël? hoc nefas est: viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cũ Deo operatus est hodie. Liberauit ergo populus Ionathan, 46 vt non moreretur. ¶Recessitque Saul, nec persecutus est Phillisthijm: porrò Philisthijm abierunt in lo-47 ca sua. ¶Et Saul confirmato regno super Israël, pugnabat per circuitum aduersum oẽs inimicos eius: contra Moab, & filios Ammon, & Edóm, & reges Soba, & Philisthæos: & quocunque se verterat, supera-48 bat. ¶Congregatoque exercitu percussit Amalec, & 49 eruit Israël de manu vastatorum eius. ¶Fuerunt autem filij Saul, Ionathas, & Iesui, & Melchi-sua: & nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitæ 50 Merob, & nomen minoris Michol. ¶Et nomen vxoris Saul, Achinoam filia Achimaas: & nomen principis militiæ eius Abner, filius Ner, patruelis Saul. 51 ¶Porrò Cis fuit pater Saul, & Ner pater Abner, fi-52 lius Abiel. ¶Erat autem bellum potens aduersum Philisthæos omnibus diebus Saul. Nam quemcunque viderat Saul virum fortem, & aptum ad prœliũ, sociabat eum sibi.

Marginal notes: * & Iss. — 1. Pa. 8. c. 33.

CAPVT XV.

1 A ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus, vt vngerem te in regem super populum eius Israël: nunc ergo audi vocẽ Do-2 mini: ¶Hæc dicit Dominus exercituum: Recensui quæcunque fecit Amalec Israëli, quomodo restitit ei in via cùm ascenderet de Aegypto. 3 ¶Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire vniuersa eius: non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro vsq; ad mulierem,

Marginal note: Exo. 17. b. 2.

lierem, & paruulum atq; lactantem, bouem, & ouẽ,
4 camelum, & asinum. ¶ Præcepit itaq; Saul populo, & recensuit eos quasi agnos: ducenta millia peditũ,
5 & decem millia virorum Iuda. ¶ Cùmq; venisset Saul vsque ad ciuitatem Amalec, tetendit insidias in tor-
6 rente. ¶ Dixitque Saul Cinæo: Abite, recedite, atq;
B discedite ab Amalec: ne forte inuoluam te cum eo. tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filijs Israël, cùm ascenderent de Aegypto. Et recessit Ci-
7 næus de medio Amalec. ¶ Percussitque Saul Amalec ab Heuila, donec venias ad Sur, quæ est è regione
8 Aegypti. ¶ Et apprehendit Agag regem Amalec viuum, omne autem vulgus interfecit in ore gladij.
9 ¶ Et pepercit Saul & populus, Agag, & optimis gregibus ouium & armẽtorum, & vestibus, & arietibus & vniuersis quę pulchra erant, nec voluerunt disper-
C dere ea: quicquid verò vile fuit & reprobum, hoc
10 demoliti sunt. ¶ Factum est autem verbum Domini
11 ad Samuel, dicens: Pœnitet me quòd constitueri m Saul regem: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit. Contristatusque est Samuel, & cla-
12 mauit ad Dominum tota nocte. ¶ Cùmque de nocte surrexisset Samuel, vt iret ad Saul, manè nunciatum est Samueli, eo quòd venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicẽ triumphalem, & reuersus transisset: descendissetque in Galgala. Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino de initijs prędarum quæ attulerat ex Amalec.
13 ¶ Et cum venisset Samuel ad Saul, dixit ei Saul: Bene-
14 dictus tu Domino, impleui verbum Domini. ¶ Di-
D xitque Samuel: Et quę est hæc vox gregum quæ resonat in auribus meis, & armentorum quam ego au-
15 dio? ¶ Et ait Saul: De Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ouibus & armentis vt immolarentur Domino Deo tuo: reliqua verò occi-
16 dimus. ¶ Ait autem Samuel ad Saul: Sine me, & indicabo tibi quę locutus sit Dominus ad me nocte. Di-
17 xitque ei: Loquere. ¶ Et ait Samuel: Nónne cùm paruulus esses in oculis tuis caput in tribubus Israel factus es? vnxitque te Dominus in regem super Is-
18 raël, ¶ & misit te Dominus in viam, & ait: Vade & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos
19 vsque ad internecionem eorum? ¶ Quare ergo non audisti vocẽ Domini: sed versus ad prædam es, & fe-
20 cisti malũ in oculis Domini? ¶ Et ait Saul ad Samuelem: Imò audiui vocem Domini, & ambulaui in via
E per quam misit me Dominus, & adduxi Agag regẽ
21 Amalec, & Amalec interfeci. ¶ Tulit autem de præda populus oues & boues primitias eorum quę cæsa sunt, vt immolet Domino Deo suo in Galgalis.
22 ¶ Et ait Samuel: Nunquid vult Dominus holocausta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini? MELIOR EST ENIM OBEDIENTIA QVAM VICTIMAE; & auscultare ma-
23 gis quàm offerre adipem arietum. ¶ quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus
24 ne sis rex. ¶ Dixitque Saul ad Samuelem: peccaui, quia præuaricatus sum sermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.
25 ¶ Sed nunc porta, quęso, peccatum meum, & reuer-
26 tere mecum vt adorem Dominum. ¶ Et ait Samuel
F ad Saul: Nõ reuertar tecum, quia proiecisti sermonem Domini, & proiecit te Dominus ne sis Rex su-
27 per Israël. ¶ Et cõuersus est Samuel vt abiret: ille autem apprehendit summitatem pallij eius, quæ & scis-
28 sa est. ¶ Et ait ad eum Samuel: Scidit Dominus regnũ Israël à te hodie, & tradidit illud proximo tuo
29 meliori te. ¶ Porrò Triumphator in Israël non parcet, & pœnitudine non flectetur: neque enim homo
30 est vt agat pœnitẽtiam. ¶ At ille ait: Peccaui: sed nũc honora me coram senioribus populi mei & coram Israël, & reuertere mecum, vt adorem Dominum
31 Deum tuũ. ¶ Reuersus ergo Samuel, secutus est Sau-
G lem: & adorauit Saul Dominum. ¶ Dixitq; Samuel:
32 Adducite ad me Agag regem Amalec. Et oblatus est ei Agag pinguissimus & tremens. Et dixit Agag:
33 Siccine separat amara mors? ¶ Et ait Samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absq; liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis.
34 ¶ Abijt autẽ Samuel in Ramatha. Saul verò ascendit
35 in domum suam in Gabaa. ¶ & non vidit Samuel vltrà Saul vsque ad diem mortis suæ: veruntamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat quòd constituisset regem Saul super Israël.

Sup. 13. a. 1. — tuo s. — Eccl. 4. d. 17. Ose. 6. c. 7. Matt. 9. b. 13. & 12. a. 1. — Infra 28. c. 17. — Saulis.

CAPVT XVI.

1 Dixitque Dominus ad Samuelem: Vsque-
A quo tu luges Saul, cùm ego proiecerim eum ne regnet super Israël? imple cornu tuum oleo, & ueni, vt mittam te ad Isai Beth-lehemitem: prouidi enim in filijs eius mihi
2 regem. ¶ Et ait Samuel: Quomodo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad im-
3 molandum Domino veni. ¶ Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendã tibi quid facias, & vnges quen-
4 cunque monstrauero tibi. ¶ Fecit ergo Samuel sicut locutus est ei Dominus. Venitque in Beth-lehem,
B & admirati sunt seniores ciuitatis, occurrentes ei,
5 dixeruntque: Pacificúsne est ingressus tuus? ¶ Et ait: Pacificus: ad immolandum Domino veni: sanctificamini, & venite mecum vt immolem. Sanctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad sacrificium.
6 ¶ Cumque ingressi essent, vidit Eliab, & ait: Num co-
7 ram Domino est Christus eius? ¶ Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum eius, neque altitudinem staturæ eius: quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico: homo enim videt
8 ea quę parent, Dominus autem intuetur cor. ¶ Et vocauit Isai Abinadab, & adduxit eum corã Samue-
9 le. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus. ¶ Adduxit autem Isai Samma, de quo ait: Etiam hunc non ele-
10 git Dominus. ¶ Adduxit itaq; Isai septem filios suos coram Samuele, & ait Samuel ad Isai: Non elegit
11 Dominus ex istis. ¶ Dixitque Samuel ad Isai: Nunquid iam completi sunt filij? Qui respondit: Adhuc

Inf. 17. b. 12. — Psal. 7. a. 10.

reliquus

C reliquus est paruulus & pascit oues. Et ait Samuel
ad Isai: Mitte, & adduc eum: nec enim discumbe-
12 mus priusquam hûc ille veniat. ¶ Misit ergo,& addu
xit eum. Erat autem rufus,& pulcher aspectu, deco
raque facie: & ait Dominus: Surge,& vnge eum: ip-
13 se est enim. ¶ Tulit ergo Samuel cornu olei: & vnxit
eum in medio fratrum eius,& † directus est Spiritus
Domini à die illa in Dauid,& deinceps: surgensque
14 Samuel, abijt in Ramátha. ¶ Spiritus autem Domini
recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam,
15 à Domino. ¶ Dixeruntque serui Saul ad eum: Ecce
16 spiritus Dei malus exagitat te. ¶ Iubeat Dominus no
ster, *& serui tui qui coram te sunt, quærent homi-
nem scientem psallere cithara, vt quando arripue-
rit te spiritus Domini malus, psallat manu sua, & le
17 uius feras. ¶ Et ait Saul ad seruos suos, prouidete er
go mihi aliquem bene psallentem,& adducite eum
18 ad me. ¶ Et respondens vnus de pueris, ait: Ecce vidi
D filium Isai Beth-lehemité scientem psallere, & for-
tissimum robore,& virum bellicosum,& prudentem
in verbis, & virum pulchrum: & Dominus est cum
19 eo. ¶ Misit ergo Saul nuncios ad Isai, dicens. Mitte
20 ad me Dauid filium tuum, qui est in pascuis. ¶ Tulit
itaque Isai asinum plenum panibus, & lagenam vi-
ni, & hœdum de capris vnum, & misit per manum
21 Dauid filij sui, Sauli. ¶ Et venit Dauid ad Saul, & ste
tit coram eo: at ille dilexit eum nimis, & factus est
22 eius armiger. ¶ Misitque Saul ad Isai, dicens: Stet Da
uid in conspectu meo: inuenit enim gratiam in ocu
23 lis meis. ¶ Igitur quandocunq; spiritus Domini ma-
lus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharã, & per-
cutiebat manu sua, & refocillabatur Saul, & leuius
habebat. recedebat enim ab eo spiritus malus.

CAPVT XVII.

1 CONgregantes autem Philisthijm agmina
A sua in prælium, conuenerunt in Socho
Iudæ, & castrametati sunt inter Socho &
2 Azeca in finibus Dommim. ¶ Porrò Saul
& Filij Israël congregati venerunt in Vallem-tere-
binthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra
3 Philisthijm ¶ Et Philisthijm stabãt super mõtẽ ex par
te hac,& Israël stabat supra mõtẽ ex altera parte: val
4 lisq; erat inter eos. ¶ Et egressus est vir spurius de ca
stris Philisthinorum, noĩe Goliath, de Geth, altitudi
5 nis sex cubitorum & palmi: ¶ & cassis ærea super ca-
put eius, & lorica hamata induebatur. porrò pon-
dus loricæ eius, quinque millia siclorum æris erat:
6 ¶ & ocreas æreas habebat in cruribus: & clypeus æ-
7 reus tegebat humeros eius. ¶ hastile autem hastæ
eius erat quasi liciatorium texentium. ipsum autem
ferrum hastæ eius sexcentos siclos habebat ferri: &
8 armiger eius antecedebat eum. ¶ Stansque clama-
bat aduersum phalangas Israël,& dicebat eis: Qua-
re venistis parati ad præliũ? Nunquid ego non sum
Philisthæus,& vos serui Sauli? Eligite ex vobis vi-
9 rum,& descendat ad singulare certamen. ¶ si quiue-
B rit pugnare mecum,& percusserit me, erimus vobis
serui: si autem ego præualuero, & percussero eum,
10 vos serui eritis,& seruietis nobis. ¶ Et aiebat Phili-
sthæus: Ego exprobraui agminibus Israel hodie, Da
te mihi virum,& ineat mecum singulare certamen.
11 ¶ Audiens autem Saul,& omnes Israëlitæ sermones
Philisthæi huiuscemodi, stupebãt, & metuebant ni-
12 mis. ¶ Dauid autẽ erat filius viri Ephrathæi, de quo
† supra dictum est de Beth-léhem Iuda, cui nomen
erat Isai, qui habebat octo filios, & erat vir in die-
13 bus Saul senex,& grandæuus inter viros. ¶ Abierũt
autem tres filij eius maiores post Saul in prælium:
& nomina trium filiorum eius, qui perrexerunt ad
bellum, Eliab primogenitus, & secũdus Abinadab,
14 tertius quoque Samma. ¶ Dauid autem erat mini-
15 mus. Tribus ergo maioribus secutis Saulem, ¶ abijt
Dauid,& reuersus est à Saul, vt pasceret gregem pa
16 tris sui in Beth-léhẽ. ¶ procedebat verò Philisthæus
17 manè & vespere,& stabat quadraginta diebus. ¶ Di
C xit autem Isai ad Dauid filium suum: Accipe fratri-
18 bus tuis ephi polentæ, ¶ & decem panes istos,& cur-
re in castra ad fratres tuos: & decem formellas casei
has deferes ad tribunum: & fratres tuos visitabis, si
19 rectè agant: & cũ quibus ordinati sunt, disce. ¶ Saul
autem, & illi,& omnes filij Israël in Valle-terebin-
20 thi pugnabant aduersum Philisthijm. ¶ Surrexit ita-
que Dauid manè,& commendauit gregem custodi:
& onustus abijt, sicut præceperat ei Isai. Et venit ad
locum Magala, & ad exercitum qui egressus ad pu-
21 gnam vociferatus erat in certamine. ¶ Direxerat.n.
aciem Israël, sed & Philisthijm ex aduerso fuerant
22 præparati. ¶ Derelinquens ergo Dauid vasa quæ at-
tulerat, sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad
locum certaminis, & interrogabat si omnia rectè a-
23 gerentur erga fratres suos. ¶ Cumque adhuc ille lo-
queretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens,
Goliath nomine, Philisthæus de Geth, de castris
Philisthinorum: & loquente eo hæc eadem verba
24 audiuit Dauid. ¶ Omnes autem Israëlitæ, cùm vidis-
sent virum, fugerunt à facie eius, timentes eum val-
25 de. ¶ Et dixit vnus quispiam de Israël: Num vidistis
virum hunc qui ascendit? ad exprobandum enim Is
raëli, ascendit. Virum ergo qui percusserit eum, di-
tabit rex diuitijs magnis, & filiam suam dabit ei, &
domum patris eius faciet absque tributo in Israël.
26 ¶ Et ait Dauid ad viros qui stabant secum, dicens:
D Quid dabitur viro qui percusserit Philisthæũ hunc,
& tulerit opprobrium de Israël? quis est enim hic
Philisthæus incircũcisus qui exprobrauit acies Dei
27 viuentis? ¶ Referebat autem ei populus eundem ser
monem, dicens: Hæc dabuntur viro qui percusserit
28 eum. ¶ Quod cùm audisset Eliab, frater eius maior,
loquente eo cum alijs, iratus est contra Dauid, &
ait: Quare venisti,& quare dereliquisti paucnlas o-
ues illas in deserto? ego noui superbiam tuã, & ne-
quitiã cordis tui: quia vt videres prælium, descendi
29 sti. ¶ Et dixit Dauid: Quid feci? nunquid non verbum
30 est? ¶ Et declinauit paululum ab eo ad alium: dixit-
que eundem sermonẽ. Et respondit ei populus ver-
31 bum, sicut prius. ¶ Audita sunt autem verba quæ lo-
cutus est Dauid, & annunciata in conspectu Saul.

† Sup.16. a.1.

¶ Audita

31 ¶Audita ſunt autem verba quæ locutus eſt Dauid, 32 & annunciata in conſpectu Saul.¶Ad quẽ cùm fuiſſet adductus, locutus eſt ei: Non concidat cor cuiuſquam in eo: ego ſeruus tuus vadam, & pugnabo ad-33 uerſus Philiſthæum.¶Et ait Saul ad Dauid: Non va-E les reſiſtere Philiſthæo iſti, nec pugnare aduerſus eum: quia puer es, hic autem vir bellator eſt ab ado-34 leſcentia ſua.¶Dixitq; Dauid ad Saul: Paſcebat ſeruus tuus patris ſui gregem, & veniebat leo vel vrſus, 35 & tollebat arietẽ de medio gregis:¶& perſequebar eos, & percutiebam, eruebamque de ore eorum, & illi conſurgebant aduerſum me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque 36 eos.¶Nam & leonem & vrſum interfeci ego ſeruus tuus: erit igitur & Philiſthæus hic incircũciſus, quaſi vnus ex eis. Nunc vadam & auferam opprobrium populi: quoniam quis eſt iſte Philiſthæus incircunciſus, qui auſus eſt maledicere exercitui Dei viuen-37 tis?¶Et ait Dauid: Dominus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrſi, ipſe me liberabit de manu Philiſthæi huius. Dixit autem Saul ad Dauid: Va-38 de, & Dominus tecum ſit.¶Et induit Saul Dauid veſtimentis ſuis, & impoſuit galeam æream ſuper ca-39 put eius, & veſtiuit eum lorica.¶Accinctus ergo Dauid gladio eius ſuper veſtem ſuam, cœpit tentare ſi armatus poſſet incedere: non enim habebat conſuetudinem. Dixitque Dauid ad Saul: Non poſſum ſic 40 incedere, quia non vſum habeo. Et depoſuit ea,¶& tulit baculum ſuum quem ſemper habebat in manibus: & elegit ſibi quinque limpidiſſimos lapides de torrente, & miſit eos in peram paſtoralem quam habebat ſecum; & fundam manu tulit: & proceſſit ad-41 uerſum Philiſthæum.¶Ibat autem Philiſthæus ince-F dens & appropinquans aduerſum Dauid, & armi-42 ger eius ante eũ.¶Cumque inſpexiſſet Philiſthæus, & vidiſſet Dauid, deſpexit eum. Erat autem adole-43 ſcẽs ruſus, & pulcher aſpectu.¶Et dixit Philiſthæus ad Dauid: Nunquid ego canis ſum, quòd tu venis ad me cum baculo? Et maledixit Philiſthæus Da-44 uid in dijs ſuis:¶dixitque ad Dauid: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli & beſtijs terræ. 45 ¶Dixit autem Dauid ad Philiſthæum: Tu venis ad me cum gladio & haſta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum, Dei agmi-46 num Iſraël, quibus exprobraſti¶hodie: & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te; & dabo cadauera caſtrorum Philiſthijm hodie volatilibus cœli, & beſtiis terræ: vt ſciat 47 omnis terra, quia eſt Deus in Iſraël.¶Et nouerit vniuerſa eccleſia hæc, quia non in gladio, nec in haſta ſaluat Dominus: ipſius enim eſt bellũ, & tradet vos 48 in manus noſtras;¶Cùm ergo ſurrexiſſet Philiſthæus, & veniret, & appropinquaret contra Dauid, feſtinauit Dauid, & cucurrit ad pugnam ex aduerſo 49 Philiſthæi.¶Et miſit manum ſuam in peram, tulitque G vnum lapidem, & funda iecit, & circunducens percuſſit Philiſthæũ in fronte; & infixus eſt lapis in fron-50 te eius, & cecidit in faciem ſuã ſuper terram.¶Præualuitque Dauid aduerſum Philiſthæum in funda & lapide, percuſſumq; Philiſthæum interfecit. Cum-51 que gladium non haberet in manu Dauid,¶cucurrit, & ſtetit ſuper Philiſthæum & tulit gladium eius, & eduxit eum de vagina ſua: & interfecit eum, præciditque caput eius. Videntes autem Philiſthijm, quòd mortuus eſſet fortiſſimus eorum, fugerunt. 52 ¶Et cõſurgentes viri Iſraël & Iuda, vociferati ſunt, & perſecuti ſunt Philiſthæos vſque dum uenirent in vallem, & vſque ad portas Accaron: cecideruntque vulnerati de Philiſthijm in via Saráim, * vſque

Eccle. 47, a.3. | - 8. | * quia 5, | - 5. | 1.Ma. 4 d.38. | * & | * Abner, 10. | - 6.

53 ad Geth, & vſque ad Accaron.¶Et reuertentes filij Iſraël poſtquam perſecuti fuerant Philiſthæos, inua-54 ſerunt caſtra eorum.¶Aſſumens autem Dauid caput Philiſthæi, attulit illud in Ieruſalem: arma verò eius 55 poſuit in tabernaculo ſuo.¶Eo autem tempore quo viderat Saul Dauid egredientem contra Philiſthæũ, ait ad Abner principem militiæ: De qua ſtirpe deſcendit hic adoleſcens*?¶Dixitque Abner: Viuit ani-56 ma tua, rex, ſi noui.¶Et ait rex: Interroga tu, cuius fi-57 lius ſit puer.¶Cumque egreſſus eſſet Dauid, percuſſo Philiſthæo, tulit eum Abner, & introduxit coram 58 Saule, caput Philiſthæi habentem in manu.¶Et ait ad eum Saul: De qua progenie es, ò adoleſcens? Dixitque Dauid: Filius ſerui tui Iſai Beth-lehemitæ ego ſum.

CAPVT XVIII.

1 A ET factum eſt cum cõpleſſet loqui ad Saul, anima Ionathæ conglutinata eſt animæ Dauid, & dilexit eum Ionàthas quaſi ani-2 mam ſuam.¶Tulitque eum Saul in die illa, & non conceſſit ei, vt reuerteretur in domum pa-3 tris ſui.¶Inierunt autem Dauid, & Ionathas fœdus: 4 diligebat enim eum quaſi animam ſuam.¶Nam exſpoliauit ſe Ionathas tunica qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua veſtimenta ſua vſque ad 5 gladium & arcum ſuum, & vſq; ad baltheum.¶Egre-B diebatur quoque Dauid ad omnia quæcunque miſiſſet eum Saul, & prudenter ſe agebat: poſuitque eum Saul ſuper viros belli, & acceptus erat in oculis vniuerſi populi, maximeque in conſpectu famu-6 lorum Saul.¶Porrò cùm reuerteretur percuſſo Philiſthæo Dauid, & ferret caput eius in Ieruſalem, egreſſæ ſunt mulieres de vniuerſis vrbibus Iſraël, cãtantes, chorosque ducentes in occurſum Saul regis 7 in tympanis lætitiæ, & in ſiſtris.¶Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: Percuſſit Saul mil-8 le, & Dauid decem millia.¶Iratus eſt autem Saul ni-

quod miserat Ionathas: & clamauit Ionathas post tergum pueri,& ait: Ecce ibi est sagitta, porrò vltra
38 te. ‖Clamauitq; iterum Ionathas post tergum pueri,dicens:Festina velociter ne steteris. Collegit autem puer Ionathæ sagittas, & attulit ad dominum
39 suum:‖& quid ageretur,penitus ignorabat.tantum-
40 modo enim Ionathas,& Dauid rem nouerãt. ‖Dedit ergo Ionathas arma sua puero,& dixit ei: Vade
41 & defer in ciuitatem.‖Cumque abijsset puer,surrexit Dauid de loco qui vergebat ad austrũ, & cadens pronus in terram, adorauit tertiò: & osculantes se alterutrum,fleuerunt pariter, Dauid autẽ amplius.
42 ‖Dixit ergo Ionathas ad Dauid: Vade in pace: quæcunque iurauimus ambo in nomine Domini,dicentes:Dominus sit inter me & te,& inter semen tuum,
43 & semen meum vsque in sempiternum.‖Et surrexit Dauid,& abijt:sed Ionathas ingressus est ciuitatem.

CAPVT XXI.

1 A VEnit autem Dauid in Nobe ad Achi-mélech sacerdotẽ:& obstupuit Achimélech, eò quòd venisset Dauid:Et dixit ei: Qua-
2 re tu solus, & nullus est tecum? ‖Et ait Dauid ad Achi-mélech sacerdotem: Rex præcepit mihi sermonem, & dixit: Nemo sciat rem propter quã missus es à me, & cuiusmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris condixi in illum, & illum
3 locum. ‖Nunc ergo siquid habes ad manũ,vel quin-
4 que panes,da mihi,aut quicquid inueneris. ‖Et respondens sacerdos ad Dauid,ait illi:Non habeo laicos panes ad manum, sed tantùm panem sanctum:
5 si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus. ‖Et re-
B spondit Dauid sacerdoti,& dixit ei:Et quidem si de mulieribus agitur, cõtinuimus nos ab herì & nudiustertius,quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum sancta. porrò via hæc polluta est, sed & ipsa
6 hodie sanctificabitur in vasis.‖‖Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. neque enim erat ibi panis,nisi tantum panes propositionis,qui sublati fue-
7 rant à facie Dñi, vt ponerentur panes calidi. ‖Erat autem ibi vir quidam de seruis Saul, in die illa in-
C tus in tabernaculo Domini: & nomẽ eius Doeg Idu-
8 mæus,potentissimus pastorum Saul: * ‖Dixit autem Dauid ad Achi-mélech:Si habes hic ad manum hastam,aut gladium?*quia gladium meũ,& arma mea
9 non tuli mecum,sermo enim regis vrgebat. ‖Et dixit sacerdos: Ecce-hic gladius Goliath Philisthæi, quem percussisti in Valle-terebinthi, est inuolutus pallio post ephod: si istum vis tollere, tolle: neque enim hic est alius absque eo. Et ait Dauid: Non est
10 huic alter similis,da mihi eum.‖Surrexit itaque Dauid,& fugit in die illa à facie Saul, & venit ad Achis

* mandu-cent.

‖Mat. 12. 3.

hic pasce-bat mulas Saul.

* da mihi

-1.

11 regem Geth, ‖dixeruntq; serui Achis ad eum-cùm vidissent Dauid: Nũqd nõ iste est Dauid rex terræ?
D nónne huic cantabant per choros,dicentes,Percus-
12 sit Saul mille,& Dauid decem millia?‖Posuit autem Dauid sermones istos in corde suo, & extimuit val-
13 de à facie Achis regis Geth. ‖Et immutauit os suũ coram eis,& collabebatur inter manus eorum:& impingebat in ostia portæ, defluebantque salinæ eius
14 in barbam.‖Et ait Achis ad seruos suos: Vidistis ho-
15 minem insanum:quare adduxistis eum ad me?‖An desunt nobis furiosi,quòd introduxistis istum, vt fureret me præsente? hiccine ingredietur domũ meã?

-6.

CAPVT XXII.

1 A ABijt ergo Dauid inde, & fugit in speluncã Odollam. Quod cùm audissent fratres eius:& omnis domus patris eius,descen-
2 derunt ad eum illuc.‖Et conuenerunt ad eum omnes qui erant in angustia constituti, & oppressi ære alieno,& amaro animo: & factus est eorũ princeps:fueruntque cum eo quasi quadringenti vi-
3 ri.‖Et profectus est Dauid inde in Maspha, quæ est Moab:& dixit ad regem Moab: Maneat oro, pater meus,& mater mea vobiscum, donec sciam quid fa-
4 ciat mihi Deus. ‖Et reliquit eos ante faciem regis Moab: manseruntque apud eum cũctis diebus qui-
5 bus Dauid fuit in præsidio.‖Dixitque Gad propheta ad Dauid:Noli manere in præsidio: proficiscere, & vade in terram-Iuda. Et profectus est Dauid, &
6 venit in Saltum-hareth.‖Et audiuit Saul, quòd apparuisset Dauid, & viri qui erant cum eo. Saul autẽ
B cum maneret in Gabaa,& esset in nemore quod est in Rama,hastam manu tenens,cunctique serui eius
7 circunstarent eum,‖ait ad seruos suos qui assistebãt ei:Audite me nunc filij Iemini: nũquid omnibus vobis dabit filius Isai agros & vineas, & vniuersos vos
8 faciet tribunos,& centuriones:‖ quoniam coniurastis omnes aduersum me, & non est qui mihi renunciet, maximè cùm & filius meus fœdus inierit cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annunciet mihi: eò quòd suscitauerit filius meus seruum meum aduersum me,insidiantem mi-
9 hi vsq; hodie. ‖Respondens autem Doeg Idumæus qui assistebat,& erat primus inter seruos Saul:Vidi, inquit, filium Isai in Nobe apud Achi-mélech filiũ
10 Achitob-sacerdotem.‖Qui consuluit pro eo Dominum,& cibaria dedit ei: sed & gladium Goliath Phi-
11 listhæi dedit illi. ‖Misit ergo rex ad accersendum Achi-mélech sacerdotem,filium Achitob, & omnẽ domum patris eius,sacerdotum qui erant in Nobe,
12 qui vniuersi venerunt ad regem. ‖Et ait Saul ad Achi-mélech: Audi fili Achitob.Qui respondit:Præ-
13 sto sum domine.‖Dixitque ad eum Saul: Quare cõ-
C iurastis aduersum me tu & filius Isai,& dedisti ei panes & gladium, & consuluisti pro eo Dominum, vt consurgeret aduersum me insidiator vsque hodie
14 permanens? ‖Respondensque Achi-mélech regi, ait:Et quis in omnibus seruis tuis, sicut Dauid fidelis,& gener regis,& pergens ad imperium tuum, &
15 gloriosus in domo tua? ‖Num hodie cœpi pro eo consulere Dominum? absit hoc à me: ne suspicetur rex aduersus seruum suum rem huiuscemodi, in vniuersa domo patris mei:non enim sciuit seruus tuus quicquam super hoc negocio, vel modicũ vel gran-
16 de.‖Dixitque rex: Morte morieris Achi-mélech, tu

-5.

-4.

17 & omnis domus patris tui. ¶ Et ait rex emissarijs qui circumstabant eum: Conuertimini, & interficite sacerdotes Domini: nam manus eorum cũ Dauid est: scientes quòd fugisset, & non indicauerunt mihi. Noluerunt autem serui Regis extẽdere manus suas 18 in sacerdotes Domini*. ¶ Et ait rex ad Doeg: Con-

*Domini

D uertere tu, & irrue in sacerdotes*. Conuersusque Doeg Idumæus, irruit in sacerdotes: & trucidauit in die illa octogintaquinque viros vestitos ephod li-19 neo. ¶ Nobe autem ciuitatem sacerdotum percussit in ore gladij, & viros & mulieres, & paruulos & lactentes, bouemque & asinum, & ouem in ore gla-20 dij. ¶ Euadens autem vnus filius Achi-melech filij Achitob, cuius nomẽ erat Abiathar, fugit ad Dauid, 21 ¶ & annunciauit ei quòd occidisset Saul sacerdotes 22 Domini. ¶ Et ait Dauid ad Abia-thar: Sciebam in die illa, quòd cùm ibi esset Doeg Idumæus, proculdubio annunciaret Sauli: ego sum reus omnium 23 animarum* patris tui. ¶ Mane mecum, ne timeas: si quis quæsierit animam meam, quæret & animam tuam, mecumque seruaberis.

*domus t.

CAPVT XXIII.

1 A T annunciauerunt Dauid, dicentes: Ecce Philisthiim oppugnant Ceilam, & diripiunt areas. 2 ¶ Consuluit ergo Dauid Dominum, dicens: Num vadam & percutiã Philisthæos istos? Et ait Dominus ad Dauid: Vade, 3 & percuties Philisthæos & Ceilã saluabis. ¶ Et dixerunt viri qui erant cum Dauid ad eum: Ecce nos hic in Iudæa consistentes timemus: quantò magis si ierimus in Ceilam aduersum agmina Philisthinorũ? 4 ¶ Rursum ergo Dauid consuluit Dominum. Qui respondens, ait ei: Surge, & vade in Ceilam: ego enim 5 tradam Philisthæos in manu tua. ¶ Abiit ergo Dauid & viri eius in Ceilã, & pugnauit aduersum Philisthæos, & abegit iumenta eorũ, & percussit eos pla-6 ga magna: & saluauit Dauid habitatores Ceilę. ¶ Porrò eo tempore quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad Dauid in Ceilam, ephod secum habens 7 descenderat. ¶ Nunciatum est autem Sauli, quòd ve-B nisset Dauid in Ceilam. & ait Saul: Tradidit eũ Dominus in manus meas, conclususq; est introgressus 8 vrbem in qua portæ & seræ sunt. ¶ Et præcepit Saul omni populo vt ad pugnam descẽderet in Ceilam, 9 & obsideret Dauid & viros eius. ¶ Quod cum Dauid rescisset, quia præpararet ei Saul clam malum, 10 dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod. ¶ Et ait Dauid: Domine Deus Israël, audiuit famam seruus tuus, quòd disponat Saul venire in Ceilam, vt 11 euertat vrbem propter me. ¶ Si tradent me viri Ceilæ in manus eius? & si descendet Saul sicut audiuit seruus tuus? Domine Deus Israël indica seruo tuo.

12 Et ait Dominus: Descendet. Dixitque ¶* Dauid: Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui sunt mecum in 13 manus Saul? Et dixit Dominus: Tradent. ¶ Surrexit ergo Dauid & viri eius quasi sexcenti, & egressi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti; nunciatumque est Sauli, quòd fugisset Dauid de Ceila & 14 saluatus esset: quam ob rem dissimulauit exire. ¶ Morabatur autẽ Dauid in deserto in locis firmissimis, mansitq; in monte solitudinis Ziph in monte opa-C co: quærebat eum tamen Saul cunctis diebus, & nõ 15 tradidit eum Dominus in manus eius. ¶ Et uidit Dauid quòd egressus esset Saul vt quæreret animã 16 eius. Porrò Dauid erat in deserto Ziph in sylua. ¶ Et surrexit Ionathas filius Saul, & abijt ad Dauid in syl-17 uam, & confortauit manus eius in Deo, ¶ dixitq; ei: Ne timeas: neq; enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis super Israël, & ego ero tibi 18 secundus, sed & Saul pater meus scit hoc. ¶ Percussit ergo vterque fœdus coram Domino: mansitque Dauid in sylua, Ionathas autem reuersus est in domũ 19 suam. ¶ Ascenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Nõne ecce Dauid latitat apud nos in locis tutissimis syluæ, in Colle Hachila, quæ est 20 ad dexteram deserti? ¶ Nunc ergo sicut desiderauit anima tua vt descenderes, descende: nostrum au-21 tem erit vt tradamus eum in manus regis. ¶ Dixitque Saul: Benedicti vos à Domino, quia doluistis 22 vicem meam. ¶ Abite ergo, oro, & diligentius præparate, & curiosius agite & considerate locum vbi sit pes eius*, vel quis viderit eum ibi,* recogitat 23 enim de me, quod callidè insidier ei. ¶ Considerate, & videte omnia latibula eius, in quibus D absconditur: & reuertimini ad me ad rem certam, vt vadam vobiscum. quòd si etiam in terram se obstruxerit, perscrutabor eum in cunctis millibus Iuda. 24 ¶ At illi surgentes, abierũt in Ziphante Saul: Dauid autem & viri eius erant in Deserto-Maon in cam-25 pestribus ad dexteram Iesimon. ¶ Iuit ergo Saul & socij eius ad quærẽdum eum: & nunciatum est Dauid, statimq; descendit ad petram, & versabatur in deserto-Moan. quod cùm audisset Saul, persequu-26 tus est Dauid in deserto Maon. ¶ Et ibat Saul* ad latus montis ex parte vna: Dauid autem & viri eius erant in latere montis ex parte altera: porrò Dauid desperabat se posse euadere à facie Saul: itaq; Saul, & viri eius in modum coronæ cingebant Dauid & 27 viros eius, vt caperẽt eos. ¶ Et nuncius venit ad Saul, dicens: Festina, & ueni, quoniam infuderunt se Phi-28 listijm super terram. ¶ Reuersus est ergo Saul, desistens persequi Dauid, & perrexit in occursum Philistinorum: propter hoc uocauerunt locum illum Petram diuidentem.

*rursum.

*velociter *vbi dixistis.

*& viri eius.

CAPVT XXIIII.

1 A Scendit ergo Dauid inde: & habitauit in locis tutissimis En-gaddi. 2 ¶ Cumque reuersus esset Saul. postquàm persequutus est Philisthæos, nunciauerunt ei, dicen-3 tes: Ecce Dauid in deserto est En-gaddi. ¶ Assumẽs ergo Saul tria millia electorum uirorum ex omni Israël, perrexit ad inuestigandum Dauid & uiros eius, etiã super abruptissimas petras, quæ solis ibici-4 bus peruię sunt. ¶ Et uenit ad caulas ouiũ, quæ se offerebant uianti: eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul, ut purgaret uentrem: porrò Dauid & ui-5 ri eius in interiore parte speluncæ latebant. ¶ Et

dixerunt serui Dauid ad eum: Ecce dies de qua loquutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei sicut placuerit in oculis tuis. • Surrexit ergo Dauid & præcidit oram chlamydis 6 Saul silenter. ¶ Post hæc percussit cor suum Dauid, 7 eò quòd abscidisset oram chlamydis Saul. ¶ Dixitq; B ad viros suos: Propitius sit mihi Dominus ne faciã hanc rem domino meo, Christo Domini, vt mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.- -7.- Viuit Dominus', quia nisi Dominus percusserit eũ, aut dies eius venerit vt moriatur, aut descendens in prælium, perierit: propitius mihi sit Dominus vt nõ 8 mittam manum meam in Christum Domini. ¶ Et confregit Dauid viros suos sermonibus,* & non permisit eos vt consurgerent in Saul: porrò Saul exur- *ipsis. 9 gens de spelunca, pergebat cœpto itinere. ¶ Surrexit autem Dauid post eum: & egressus de spelunca, clamauit post tergum Saul, dicens: Domine mi rex. ¶ Et respexit Saul post se: & inclinans se Dauid pro- 10 nus in terram, adorauit, ¶ dixitque ad Saul: Quare

audis verba hominum loquentium, Dauid quærit 11 malum aduersum te? ¶ Ecce hodie viderunt oculi tui quòd tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca: & cogitaui vt occiderem te: sed pepercit tibi C oculus meus. dixi enim: Non extendam manum meam in dominum meum, quia Christus Domini 12 est. ¶ Quin potius pater mi, vide, & cognosce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cùm præscinderem summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te: animaduerte, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neq; iniquitas, neque peccaui in te: tu autem insidiaris animæ meæ 13 vt auferas eam. ¶ Iudicet Dominus inter me & te, & vlciscatur me Dominus ex te: manus autem mea nõ 14 sit in te. ¶ Sicut & in prouerbio antiquo dicitur: AB IMPIIS egredietur impietas: manus ergo 15 mea non sit in te. ¶ Quem persequeris Rex Israël? • quem persequeris? canem mortuum persequeris, & 16 pulicem vnum. ¶ Sit Dominus iudex, & iudicet inter me, & te: & videat & iudicet causam meam, & e- 17 ruat me de manu tua. ¶ Cùm autem complesset Da- D uid, loquens sermones huiuscemodi ad Saul, dixit Saul: Nunquid vox hæc tua est, fili mi Dauid? Et le- 18 uauit Saul vocem suam, & fleuit, ¶ dixitque ad Dauid: Iustior tu es quàm ego: tu enim tribuisti mihi 19 bona: ego autem reddidi tibi mala. ¶ Et tu indicasti hodie quę feceris mihi bona: quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & nõ occideris me. 20 ¶ Quis enim cùm inuenerit inimicum suum, dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod hodie operatus es in 21 me. ¶ Et nunc, quia scio quòd certissimè regnaturus 22 sis, & habiturus in manu tua regnum Israël: ¶ iura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei. 23 ¶ Et iurauit Dauid Sauli. Abiit ergo Saul in domum suã: & Dauid & viri eius ascenderũt ad tutiora loca.

CAPVT XXV.

1 A MOrtuus est autem Samuel, & congregatus est vniuersus Israël, & planxerunt eum, & sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgensque Dauid, descendit in 2 desertum Pharan. ¶ Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, & possessio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erantque ei oues tria millia, & mille capræ: & accidit vt tonderetur grex eius in 3 Carmelo. ¶ Nomen autem viri illius erat Nabal: & nomen vxoris eius Abigail: eratque mulier illa prudentissima & speciosa: porrò vir eius durus, & pessimus, & malitiosus: erat autem de genere Caleb. 4 ¶ Cùm ergo audisset Dauid in deserto quòd tonde- 5 ret Nabal gregem suum, ¶ misit decem iuuenes, & dixit eis: Ascendite in Carmelum, & venietis ad Na- 6 bal, & salutabitis eum ex nomine meo pacificè. ¶ Et B dicetis: Sit fratribus meis & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus quæcunque habes, sit pax. -Et mul- 7 tis annis saluos faciens tuos, & omnia tua. ¶ Audiui quòd tonderent pastores tui * qui erant nobiscum in deserto: nunquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit quicquam eis de grege, omni tẽpore quo 8 fuerunt nobiscum in Carmelo. ¶ Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nũc ergo inueniant pueri tui' gratiã in oculis tuis: in die enim bona venimus. quodcunque inuenerit manus tua, da seruis tuis, & 9 filio tuo Dauid. ¶ Cumque venissent pueri Dauid, loquuti sunt ad Nabal omnia verba hæc ex nomine 10 Dauid: & siluerunt. ¶ Respondens autem Nabal pueris Dauid, ait: Quis est Dauid? & quis est filius Isai? hodie increuerunt serui qui fugiunt dominos suos. 11 ¶ Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidi tonsoribus meis, & dabo 12 viris quos nescio vnde sint? ¶ Regressi sunt itaque pueri Dauid per viam suam & reuersi venerunt, & annunciauerunt ei omnia verba quę dixerat Nabal. 13 ¶ Tunc ait Dauid' pueris' suis: Accingatur vnus- C quisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est & Dauid ense suo: & secuti sunt Dauid quasi quadringenti viri: porrò ducenti 14 remanserunt ad sarcinas. ¶ Abigail autem vxori Nabal nunciauit vnus de pueris suis, dicens: Ecce Dauid misit nuncios de deserto vt benedicerent domi 15 no nostro: & auersatus est eos. ¶ homines isti, boni satis fuerunt nobis, & non molesti, nec quicquam aliquando periit omni tempore quo fuimus con- 16 uersati cum eis in deserto: ¶ pro muro erant nobis tam in nocte quàm in die, omnibus diebus quibus 17 pauimus apud eos greges. ¶ Quam ob rem considera, & recogita quid facias: quoniam completa est malitia aduersum virum tuum, & aduersum domũ tuam, & ipse est filius Belial, ita vt nemo possit ei lo 18 qui. ¶ Festinauit igitur Abigail, & tulit ducentos panes & duos vtres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centum ligaturas vuæ passæ, & ducentas massas caricarum, & posuit super 19 asinos: ¶ dixitque pueris suis: Præcedite me: ecce, D ego post tergum sequar vos. viro autem suo Na- 20 bal non indicauit. ¶ Cùm ergo ascendisset asinum, & descenderet ad radicem montis, Dauid & uiri

Eccl.46.d.23. -4. *greges tuos. 'viris 8.

eius descendebant in occursum eius: quibus & illa
21 occurrit. Et ait Dauid: ¶ Verè frustra seruaui omnia
quę huius erant in deserto, & non periit quicquā de
cunctis quæ ad eum pertinebāt: & reddidit mihi ma
22 lum pro bono. ¶ Hæc faciat Deus inimicis Dauid,
& hæc addat, si reliquero de omnibus quę ad ipsum
pertinent vsque manè, mingentem ad parietem.
23 ¶ Cùm autem vidisset Abigaïl Dauid, festinauit, &
descendit de asino, & procidit coram Dauid super
24 faciem suā, & adorauit super terram, ¶ & cecidit ad
pedes eius, & dixit: In me sit domine mi, hęc iniqui
tas: loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis: &
25 audi verba famulæ tuæ. ¶ Ne ponat oro, dn̄s meus
rex cor suum super virū istum iniquū Nabal: quo-
niam secundum nomen suum stultus est, & stultitia
est cum eo: ego autem ancilla tua non vidi pueros
26 tuos domine mi, quos misisti. ¶ Nunc ergo dominę
E mi, viuit Dominus, & viuit anima tua, qui prohibuit
te ne venires in sanguinem, & saluauit manum tuā
tibi: & nunc fiant sicut Nabal inimici tui, & qui quę-
27 runt domino meo malum. ¶ Quapropter suscipe be
nedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi do
mino meo: & da pueris qui sequuntur te dominum
28 meum. ¶ Aufer iniquitatem famulæ tuæ: faciēs enim
faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem,
quia prælia Domini domine mi tu præliaris: malitia
ergo non inueniatur in te omnibus diebus uitę tuę.
29 ¶ Si enim surrexerit aliquando homo persequēs te,
& quærens animam tuā, erit anima domini mei cu-
stodita quasi in fasciculo viuentium, apud Domi-
num Deum tuum: porrò inimicorum tuorum ani-
30 ma rotabitur, quasi in impetu & circulo fundę. ¶ Cū
ergo fecerit Dominus tibi domino meo omnia quę
loquutus est bona de te, & constituerit te ducem su
31 per Israël. ¶ nō erit tibi hoc in singultum, & in scru-
pulum cordis domino meo, quòd effuderis sangui-
nem innoxium, aut ipse te vltus fueris: & cum bene
fecerit Dominus domino meo, recordaberis ancil-
32 læ tuæ. * ¶ Et ait Dauid ad Abigaïl: Benedictus Do-
F minus Deus Israël, qui misit hodie te in occursum
33 meum: ¶ & benedictum eloquium tuum: & benedi-
cta tu, quæ prohibuisti me hodie ne irem ad sangui
34 nem & vlciscerer me manu mea. ¶ Alioquin viuit
Dominus Deus Israël, qui prohibuit me, ne malum
facerem tibi: nisi citò venisses in occursum mihi, nō
remansisset Nabal vsque ad lucem matutinam, min
35 gens ad parietem. ¶ Suscepit ergo Dauid de manu
eius omnia quæ attulerat ei, dixitque ei: Vade paci
ficè in domum tuam, ecce audiui vocem tuā & ho-
36 noraui faciem tuam. ¶ Venit autem Abigaïl ad Na
bal: & ecce erat ei conuiuiū in domo eius, quasi con
uiuium regis, & cor Nabal iucundum: erat.n. ebrius
nimis: & non indicauit ei verbum pusillum aut gran
37 de vsque manè. ¶ Diluculo autem cùm digessisset vi
G num Nabal, indicauit ei vxor sua verba hęc, & emor
tuum est cor eius intrinsecus, & factus est quasi la-
38 pis. ¶ Cumque pertransissent decem dies, percussit
39 Dominus Nabal, & mortuus est. ¶ Quod cùm audis-
set Dauid mortuū Nabal, ait: Benedictus Dominus
qui iudicauit causam opprobrij mei de manu Na-
bal, & seruum suum custodiuit à malo: & malitiam
Nabal reddidit Dominus in caput eius. Misit ergo
Dauid, & locutus est ad Abigaïl, vt sumeret eam si-
40 bi in vxorem. ¶ Et venerunt pueri Dauid ad Abi-
gaïl in Carmelum, & locuti sunt ad eam, dicentes:
Dauid misit nos ad te, vt accipiat te sibi in vxorem.

* & tu benefacies ei.

41 ¶ Quæ consurgens adorauit prona in terram, & ait:
Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes ser-
42 uorum Domini mei. ¶ Et festinauit, & surrexit Abi-
gaïl, & ascendit super asinum, & quinque puellę ie-
runt cum ea, pedissequę eius, & secuta est nuncios
43 Dauid, & facta est illi vxor. ¶ Sed & Achi-noam ac-
cepit Dauid de Iezrahel: & fuit vtraque vxor eius.
44 ¶ Saul autem dedit Michol filiam suam vxorem Da
uid, Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

CAPVT XXVI.

1 ET venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, di-
A centes: Ecce Dauid absconditus est in
Colle-Hachila, quæ est ex aduerso soli-
2 tudinis. ¶ Et surrexit Saul, & descendit
in desertum-Ziph, & cum eo tria millia virorum de
electis Israël, vt quæreret Dauid in deserto-Ziph.
3 ¶ Et castrametatus est Saul in Gabaa-hachila, quæ
erat ex aduerso solitudinis in via: Dauid autem ha-
bitabat in deserto. Vidēs autem quòd venisset Saul
4 post se in desertum, ¶ misit exploratores, & didicit
5 quòd illuc venisset certissimè. ¶ Et surrexit Dauid
clam, & venit ad locum vbi erat Saul: cumque vidis
set locū in quo dormiebat Saul & Abner filius Ner,
princeps militię eius, & Saulem dormientem in ten
6 torio, & reliquum vulgus per circuitum eius, ¶ ait
Dauid ad Achi-melech Hethæum, & Abisai filium
Saruiæ, fratrem Ioab, dicens: Quis descendet
mecum ad Saul in castra? Dixitque Abisai: Ego de-
7 scendam tecum. ¶ Venerunt ergo Dauid & Abi-
sai ad populum nocte, & inuenerunt Saul iacentem
& dormientem in tentorio, & hastam fixam in terra
ad caput eius: Abner autem & populum dormien-
8 tes in circuitu eius. ¶ Dixitque Abisai ad Dauid:
Conclusit Deus inimicum tuum hodie in manus
B tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra se-
9 mel, & secundo opus non erit. ¶ Et dixit Dauid ad
Abisai: Ne interficias eum: quis enim extendet ma-
num suam in Christum Domini, & innocens erit?
10 ¶ Et dixit Dauid: Viuit Dominus, quia nisi Domi-
nus percusserit eum, aut dies eius venerit vt moria-
11 tur, aut in prælium descendens, perierit: ¶ propitius
sit mihi Dominus ne extendam manum meam in
Christum Domini. nunc igitur tolle hastam quæ est
12 ad caput eius, & scyphum aquæ, & abeamus. ¶ Tulit
igitur Dauid hastam, & scyphum aquæ, qui erat ad
caput Saul & abierunt: & non erat quisquam qui vi
deret, & intelligeret, & euigilaret, sed omnes dor-
miebant: quia sopor Domini irruerat super eos.
13 ¶ Cumq; transisset Dauid ex aduerso, & stetisset in
uertice montis de longè, & esset grande interual-

-7.
-3.

14 lum inter eos,¶ clamauit Dauid ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens: Nónne respondebis Abner? Et respondẽs Abner, ait: Quis es tu qui clamas, 15 & inquietas regem? ¶ Et ait Dauid ad Abner: Nunquid nõ vir tu es? & quis alius similis tui in Israël? quare ergo non custodisti Dominum tuum regem? ingressus est enim vnus de turba vt interficeret regem 16 Dominum tuum. ¶ Non est bonum hoc quod fecisti: viuit Dominus, quoniã filij mortis estis vos, qui non custodistis Dominum vestrum, Christum Domini: nunc ergo vide vbi sit hasta regis, & vbi scy- 17 phus aquæ qui erat ad caput eius. ¶ Cognouit autẽ Saul vocem Dauid, & dixit: Nũquid vox hæc tua fili mi Dauid? Et ait Dauid: Vox mea domine mi rex.

18 ¶ Et ait: Quam ob causam dominus meus persequitur seruum suum? Quid feci? aut quod est malum in 19 manu mea? ¶ Nunc ergo audi oro Domine mi rex verba serui tui: Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium: si autem filij hominum, maledicti sunt in conspectu Domini, qui eiecerunt me hodie, vt non habitem in hæreditate Domini, dicẽ- 20 tes: Vade, serui diis alienis. ¶ Et nunc non effundatur sanguis meus in terram coram Domino: quia egressus est rex Israël vt quærat pulicem vnum, sicut 21 persequitur perdix in montibus. ¶ Et ait Saul, Peccaui: reuertere fili mi Dauid: nequaquam enim vltrà tibi malefaciam, eò quòd preciosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie: apparet enim quòd stultè 22 egerim, & ignorauerim multa nimis. ¶ Et respondẽs Dauid, ait: Ecce hasta regis, transeat vnus de pueris 23 regis, & tollat eam. ¶ Dominus autem retribuet vnicuique secundum iustitiam suam & fidem: tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in Christum Domini.

24 ¶ Et sicut magnificata est anima tua hodie in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domi- 25 ni, & liberet me de omni angustia. ¶ Ait ergo Saul ad Dauid: Benedictus tu fili mi Dauid: & quidem faciens facies, & potẽs poteris. Abiit autem Dauid in viam suam, & Saul reuersus est in locum suum.

(Margin: quia 1.)

CAPVT XXVII.

1 ET ait Dauid in corde suo: Aliquando incidam vna die in manus Saul: nónne melius est vt fugiam, & saluer in terra Philisthinorum, vt desperet Saul, cessetque me quærere in cunctis finibus Israël? fugiã ergo ma- 2 nus eius. ¶ Et surrexit Dauid, & abiit ipse, & sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch regem Geth. 3 ¶ Et habitauit Dauid cum Achis in Geth, ipse & viri eius, & domus eius, Dauid & duæ vxores eius, Achinóam Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal Car- 4 meli. ¶ Et nunciatum est Sauli quòd fugisset Dauid 5 in Geth, & non addidit vltrà quærere eum. ¶ Dixit autem Dauid ad Achis. ¶ Si inueni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbium regionis huius, vt habitem ibi. cur enim manet seruus tuus in ci- 6 uitate regis tecum? ¶ Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg 7 regum Iuda vsque in diem hanc. ¶ Fuit autem numerus dierum quibus habitauit Dauid in regione Phi- 8 listhinorum, quatuor mensium. ¶ Et ascẽdit Dauid, & viri eius, & agebant prædas de Gessuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur vsque ad terram 9 Aegypti. ¶ Et percutiebat Dauid omnem terram, nec relinquebat viuentem virum & mulierem: tollẽsq; oues, & boues, & asinos, & camelos, & vestes, 10 reuertebatur & veniebat ad Achis. ¶ Dicebat autẽ ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat Dauid: Contra meridiem Iudæ, & contra meridiem Ie- 11 rameel, & contra meridiem Ceni. ¶ Virum & mulierem non viuificabat Dauid, nec adducebat in Geth: dicens: Ne fortè loquantur aduersum nos. Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretum illi omnibus diebus 12 quibus habitauit in regione Philisthinorum. ¶ Credidit ergo Achis Dauid, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israël: erit igitur mihi seruus sempiternus.

(Margins: *& 2 · *vir 2. · *habitabant 8. vagi habitabant 4 · *illorum.)

CAPVT XXVIII.

1 FActum est autem in diebus illis, congregauerunt Philisthiim agmina sua, vt præpararentur ad bellum contra Israel: Dixitque Achis ad Dauid: Sciens nunc scito, quoniam mecum egredieris in castris tu & viri 2 tui. ¶ Dixitque Dauid ad Achis: Nunc scies quæ facturus est seruus tuus. Et ait Achis ad Dauid: Et ego custodem capitis mei ponam te cũctis diebus. 3 ¶ Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israël, & sepelierunt eum in Ramátha vrbe sua. Et Saul abstulit magos, & hariolos de terra: & in- 4 terfecit eos, qui pythones habebant in ventre. ¶ Cõgregatique sunt Philisthiim & venerũt & castrametati sunt in Sunam: congregauit autem & Saul vni- 5 uersum Israël, & venit in Gelbóe. ¶ Et vidit Saul castra Philisthiim, & timuit, & expauit cor eius nimis. 6 ¶ Consuluitque Dominum, & non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per 7 prophetas. ¶ Dixitque Saul seruis suis: Quærite mihi mulierem habentem pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam. Et dixerunt serui eius ad eũ: Est mulier pythonem habens in Endor. ¶ Mutauit 8 ergo habitum suum, vestitusque est aliis vestimentis, & abiit ipse & duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, & ait illi: Diuina mihi in pytho 9 ne, & suscita mihi quem dixero tibi. ¶ Et ait mulier ad eum: Ecce tu nosti quanta fecerit Saul, & quomodo eraserit magos & hariolos de terra: qua- 10 re ergo insidiaris animæ meæ, ut occidar? ¶ Et iurauit ei Saul in Domino, dicens: Viuit Dominus, quia non eueniet tibi quicquam mali pro- 11 pter hanc rem. ¶ Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita. 12 ¶ Cùm autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul: Quare impo-

(Margins: Sap. 25. 1. · 6. · Leu. 20. d. 27. · Deu. 18. b. 11.)

13 fuisti mihi? Tu es enim Saul. ? Dixitq; ei rex: Noli timere: quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: deos vidi 14 ascendentes de terra. ? Dixitque ei: Qualis est for- C ma eius? Quæ ait. Vir senex ascendit, & ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul, quòd Samuel esset, & inclinauit se super faciem suam in terra, & adora- 15 uit. ? |Dixit autem Samuel ad Saul: Quare, inquieta sti me vt suscitarer? Et ait Saul: Coarctor nimis: siquidem Philisthiim pugnant aduersum me, & Deus recessit à me, & exaudire me noluit, neq; in manu prophetarum, neque per somnia: vocaui ergo te, vt o- 16 stenderes mihi quid faciam. ? Et ait Samuel: Quid interrogas me, cùm Dominus recesserit à te, & tran- 17 sierit ad æmulum tuum? Faciet enim tibi Dominus sicut loquutus est in manu mea, & | scindet regnum tuum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Da- 18 uid: ? quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram furoris eius in Amalec. idcirco quod pateris, 19 fecit tibi Dominus hodie. ? Et dabit Dominus etiã Israël tecum in manus Philisthiim: cras autem tu & filij tui mecum eritis: sed & castra Israël tradet Do- 20 minus in manus Philisthiim. ? Statimque Saul ceci- D dit porrectus in terram; extimuerat enim * verba Samuelis: & robur non erat in eo, quia non comederat 21 panem tota die illa. ? Ingressa est itaque mulier illa ad Saul, (conturbatus enim erat valde) dixitque ad eum: Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, & posui animam meã in manu mea: & audiui sermones tuos 22 quos loquutus es ad me. ? Nunc igitur audi & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam coram te buccellam panis, vt comedens conualescas, & possis iter agere. 23 ? Qui renuit, & ait: Non comedam. Coegerunt autẽ eum serui sui & mulier: & tandem audita voce eorũ, 24 surrexit de terra, & sedit super lectum. ? Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo; & festinauit, & occidit eum: tollensque farinam miscuit 25 eam, & coxit azyma, ? & posuit ante Saul, & ante seruos eius. Qui cùm comedissent, surrexerunt & ambulauerunt per totam noctem illam.

Margin: Eccle.46. d.23. — 1Sup.15.f.18. — *valde

CAPVT XXIX.

1 A Congregata sunt ergo Philisthiim vniuersa agmina in Aphec: sed & Israël castrametatus est super fontem qui erat in Iez- 2 rahel. ? Et satrapæ quidem Philisthiim incedebant in centuriis & millibus. Dauid autem & 3 viri eius erant in nouissimo agmine cum Achis. ? Dixeruntque principes Philisthiim ad Achis. Quid sibi volũt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philisthiim: Nunquid ignoratis Dauid, qui fuit seruus Saul regis Israël, & est apud me multis diebus vel annis, & non inueni in eo quicquam * ex die qua 4 transfugit ad me, vsq; ad diem hanc. ? Irati sunt autem aduersus eum principes Philisthiim, & dixerũt B ei: | Reuertatur vir, & sedeat in loco suo, in quo cõstituisti eũ: & non descendat nobiscum in prælium, ne fiat nobis aduersarius cùm præliari cœperimus: quo enim aliter poterit placare Dñm suũ, nisi in capiti 5 bus nostris? ? Nonne iste est Dauid, cui cantabant in choris, dicẽtes: Percussit Saul in millibus suis: Et Da 6 uid in decẽ millibus suis. ? Vocauit ergo Achis Da- C uid, & ait ei: Viuit Dñs, quia rectus es tu, & bonus in cõspectu meo: & exitus tuus & introitus tuus mecũ est in castris: & non inueni in te quicquã mali ex die qua venisti ad me, vsque in diem hanc: sed satrapis 7 non places. ? Reuertere ergo, & vade in pace, & nõ 8 offendas oculos satraparum Philisthiim. ? Dixitq; Dauid ad Achis: Quid enim feci, & quid inuenisti in me seruo tuo à die qua fui in conspectu tuo vsq; in diem hanc, vt non veniam, & pugnem contra ini- 9 micos domini mei regis? ? Respondens autẽ Achis, locutus est ad Dauid: Scio, quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei: sed principes Philisthinorum dixerunt, Non ascendet nobiscum in præ- 10 lium. ? Igitur consurge manè, tu & serui domini tui, D qui venerunt tecum: & cùm de nocte surrexeritis, & 11 cœperit dilucescere, pergite. ? Surrexit itaq; de nocte Dauid ipse & viri eius, vt proficiscerentur manè, & reuerterentur ad terram Philisthiim: Philisthiim autem ascenderunt in Iezrahel.

Margin: -5. — *mali. — 11.Pa.12. d.19.

CAPVT XXX.

1 A Cùmque venissent Dauid & viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, & percusserant Siceleg, & succenderant eam 2 igni. ? Et captiuas duxerant mulieres ex ea, à minimo vsque ad magnum: & non interfecerant quenquam, sed secum duxerant, & pergebãt itinere suo. 3 ? Cùm ergo venisset Dauid, & viri eius ad ciuitatẽ, & inuenissent eam succensam igni, & vxores suas, & 4 filios suos, & filias ductas esse captiuas, ? leuauerũt Dauid & populus qui erant cum eo, voces suas, & 5 planxerunt donec deficerent in eis lachrymæ. ? Siquidem & duæ vxores Dauid captiuæ ductę fuerãt, Achinóam Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal Car 6 meli. ? Et cõtristatus est Dauid valde: volebat enim B eũ populus lapidare: quia amara erat anima vniuscuiusque viri super filiis suis, & filiabus: confortatus 7 est autem Dauid in Domino Deo suo. ? Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achi-melech: Applica ad me ephod: Et applicuit Abiathar ephod ad Da- 8 uid: ? & consuluit Dauid Dominum, dicens: Persequar latrunculos hos, & comprehẽdã eos, an nõ? Dixitque ei Dominus: Persequere: absque dubio 9 enim comprehẽdes eos, & excuties prædã. ? Abiit ergo Dauid ipse & sexcenti viri qui erant cum eo, & venerunt vsque ad Torrentem-Besor: & lassi qui- 10 dam substiterunt. ? Persecutus est autem Dauid ipse C & quadringenti viri: * substiterant enim ducẽti, qui 11 lassi transire non poterant Torrentem-Besor. ? Et inuenerunt virum Aegyptium in agro, & adduxerunt eum ad Dauid: dederuntq; ei panem vt come- 12 deret, & biberet aquam, ? sed & fragmen massæ caricarum & duas ligaturas vuæ passæ. Qui cùm comedisset, reuersus est spiritus eius, & refocillatus est: non enim comederat panem, neque biberat aquã, 13 tribus diebus & tribus noctibus. ? Dixit itaque ei Dauid. Cuius es tu? vel vnde? & quo pergis? D Qui ait: Puer Aegyptius ego sum, seruus viri Amalecitæ: dereliquit autem me dominus meus, qui 14 ægrotare cœpi nudiustertius. ? Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerethi, & contra Iudam, & ad meridiem Caleb, & Siceleg 15 succendimus igni. ? Dixitque ei Dauid: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait: Iura mihi per Deum quòd non occidas me, & non tradas me in manus Domini mei, & ego ducam 16 te ad cuneum istum. Et iurauit ei Dauid. ? Qui cùm duxisset eum, ecce illi discumbebant super

Margin: -6. — *cum eo. — -2. — -4.

faciem vniuersæ terræ, comedentes & bibentes, & quasi festum celebrantes diem pro cuncta præda & spolijs quę ceperant de terra-Philisthiim,& de ter-
17 ra Iuda. ¶ Et percussit eos Dauid à vespere vsque ad
E vesperam alterius diei,& non euasit ex eis quisquā, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderāt
18 camelos,& fugerant. Eruit ergo Dauid omnia quæ
19 tulerant Amalecitæ,& duas vxores suas eruit.¶ Nec defuit* quisquam* à paruo vsq; ad magnum, tam de filiis quam de filiabus,& de spoliis:& quæcunq; ra-
20 puerant,omnia reduxit Dauid. ¶ Et tulit vniuersos greges & armenta,& minauit ante faciem suam,di-
21 xeruntque: Hęc est præda Dauid.¶ Venit autem Dauid ad ducentos viros,qui lassi substiterant, nec sequi potuerant Dauid, & residere eos iusserat in Torren-
F te-Besor:qui egressi sunt obuiam Dauid, & populo qui erat cum eo. Accedens autem Dauid ad popu-
22 lum,salutauit eos pacificè. ¶ Respondensq; omnis vir pessimus, & iniquus de viris qui ierant cum Dauid,dixit:Quia non venerunt nobiscū,non dabimus eis quicquam de præda quam eruimus: sed sufficiat vnicuique vxor sua & filij,quos cùm acceperint,re-
23 cedant. ¶ Dixit autem Dauid: Nō sic facietis fratres mei de his quæ tradidit nobis Dominus, & custodiuit nos, & dedit latrunculos qui eruperant aduersū
24 nos,in manus nostras : ¶ nec audiet vos quisquā super sermone hoc: ęqua enim pars erit descendentis ad prælium, & remanentis ad sarcinas, & similiter
25 diuident.¶ Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præfinitum,& quasi lex in Israël,vsq;
26 in diem hanc.¶ Venit ergo Dauid in Siceleg,& misit dona de præda senioribus Iuda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de præda hostiū Do-
27 mini : ¶ His qui erant in Bet-hel, & qui in Ramoth
28 ad meridiem,& qui in Gether, ¶ & qui in Aroër, &
29 qui in Sepha-moth ,& qui in Esthamo, ¶ & qui in Rachal,& qui in vrbibus Ierameel,& qui in vrbibus
30 Ceni, ¶ & qui in Harama,& qui in lacu Asan, & qui
31 in Athach, ¶ & qui in Hebron : & reliquis qui erant in his locis,in quibus commoratus fuerat Dauid & viri eius.

* quicquā.

CAPVT XXXI.

1 A Philisthiim autem pugnabant aduersum Israël:& fugerunt viri Israël: ante faciem Philisthiim, & ceciderunt interfecti in
2 monte Gelbóe.¶ Irrueruntq; Philisthiim in Saul & in filios eius, & percusserunt Ionathan &
3 Abinadab & Melchisúa filios Saul , ¶ totumq; pondus prælij versum est in Saul:& consecuti sunt eum viri sagittarij,& vulneratus est vehementer à sagit-
4 tariis.¶ Dixitque Saul ad armigerum suum: Euagina gladium tuum,& percute me,ne fortè veniāt incircuncisi isti,& interficiant me,illudentes mihi. Et
B noluit armiger eius : fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium-suum* &
5 irruit super eum.¶ Quod cùm vidisset armiger eius, videlicet quòd mortuus esset Saul,irruit etiam ipse
6 super gladium suum,& mortuus est cum eo.¶ Mortuus est ergo Saul,& tres filij eius, & armiger illius,
7 & vniuersi viri eius in die illa pariter.¶ Videntes autem* filij Israël qui erant trans vallem & trans Iordanē,quòd fugissent viri Israelitę, & quòd mortuus esset Saul,& filij eius, reliquerunt ciuitates suas, &

fugerūt:veneruntq; Philisthiim , & habitauerūt ibi.
8 ¶ Facta autem die altera,venerūt Philisthiim,vt ex-
C poliarent interfectos, & inuenerunt Saul & tres fi-
9 lios eius iacentes in Gelbóe.¶ Et præciderūt caput Saul,& expoliauerunt eum armis:& miserunt in terram Philisthinorum per circuitum, vt annūciaretur
10 in templo idolorum, * & in populis. ¶ Et posuerunt arma eius in templo Astaroth:corpus verò eius su-
11 spenderunt in muro Beth-san.¶ Quod cùm audissent habitatores Iabes-Galaad, quæcunque fecerāt
12 Philisthiim Saul, ¶ surrexerūt omnes viri fortissimi, & ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul,& cadauera filiorum eius de Muro-Beth-san: veneruntque Iabes-Galaad, & combusserunt ea ibi
13 igni : ¶ & tulerunt ossa eorum, & sepelierunt in nemore Iabes,& ieiunauerunt septem diebus.

1. Par. 10. a.1. — * 1. — *viri s. — *fuerū t. — 12.Reg. 2. d.1.

LIBRI PRIMI REGVM FINIS.

LIBER SECVNDVS SAMVELIS, quem nos ſecundum Regum dicimus.

CAPVT PRIMVM.

A FACTVM eſt autẽ poſtquàm mortuus eſt Saul, vt Dauid reuerteretur à cæde Amalec, & maneret in Siceleg duos dies. 2 ⁋ In die autem tertia apparuit homo veniens de caſtris Saul veſte conſciſſa, & puluere conſperſus caput: & vt venit ad Dauid, cecidit ſuper faciem ſuam, & adorauit. 3 ⁋ Dixitque ad eum Dauid: Vnde venis? Qui ait ad eum: De caſtris Iſraël fugi. 4 ⁋ Et dixit ad eum Dauid: Quod eſt verbum quod factum eſt? indica mihi. Qui ait: Fugit populus ex prælio, & multi corruentes e populo mortui ſunt: ſed & 5 Saul & Ionathas filius eius, interierunt. ⁋ Dixitque Dauid ad adoleſcentẽ qui nunciabat ei: Vnde ſcis, 6 quia mortuus eſt Saul & Ionathas filius eius? ⁋ Et ait adoleſcens qui nunciabat ei: Caſu veni in montem Gelboe, & Saul incumbebat ſuper haſtam ſuã: 7 porrò currus & equites appropinquabant ei, ⁋ & cõ B uerſus poſt tergum ſuum, videnſque me vocauit. 8 Cui cùm reſpondiſſem, Adſum: ⁋ dixit mihi: Quiſnã 9 es tu? Et aio ad eum: Amalecites ego ſum. ⁋ Et locutus eſt mihi: Sta ſuper me, & interfice me: quoniam tenent me anguſtiæ, & adhuc tota anima mea in me 10 eſt. ⁋ Stanſque ſuper eum, occidi illum: ſciebã enim quòd viuere non poterat poſt ruinam: & tuli diadema quod erat in capite eius, & armillã de brachio 11 illius, & attuli ad te, dominum meum huc. ⁋ Apprehendens autem Dauid veſtimenta ſua ſcidit, om-12 neſque viri qui erant cum eo. ⁋ & planxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vſque ad veſperam ſuper Saul, & ſuper Ionathan filium eius, & ſuper populũ Domini, & ſuper domũ Iſraël, eò quòd corruiſſent 13 gladio. ⁋ Dixitq; Dauid ad iuuenẽ qui nunciauerat ei: Vnde es tu? Qui rñdit: Filius hominis aduenæ A-14 malecitæ ego ſum. ⁋ Et ait ad eũ Dauid: ‖ Quare non C timuiſti mittere manũ tuam vt occideres Chriſtum 15 Dñi? ⁋ Vocanſq; Dauid vnum de pueris ſuis, ait: Accedens, irrue in eũ. Qui percuſſit illum, & mortuus 16 eſt. ⁋ Et ait ad eum Dauid: Sãguis tuus ſuper caput tuum: os enim tuum locutum eſt aduerſum te, di-17 cens: Ego interfeci Chriſtum Domini. ⁋ Planxit autem Dauid planctum huiuſcemodi ſuper Saul & ſu-18 per Ionathan filium eius: ⁋ (& præcepit vt docerent filios Iuda ˋarcũˋ, ſicut ſcriptũ eſt in Libro iuſtorũ.)

‖ Ps. 104 b. 13.

ˋplanctum -10.

-Et ait, Conſydera Iſraël pro his qui mortui ſunt ſuper excelſa tua vulneratiˋ.

19 ⁋ Inclyti, Iſraël, ſuper montes tuos interfecti ſunt: quomodo ceciderunt fortes?

20 ⁋ Nolite annunciare in Geth, neque annuncietis in compitis Aſcalonis: ne fortè lætentur filij Philiſthiim, ne exultent filiæ incircunciſorum.

21 ⁋ Mõtes Gelbóe, nec ros, nec pluuia veniant ſup vos: neq; ſint agri primitiarũ: q̃a ibi abiectus eſt clypeus fortiũ, clypeus Saul, quaſi nõ eſſet vnctˋ oleo.

22 ⁋ A ſanguine interfectorũ, ab adipe fortium, ſagit D ta Ionathæ nunquàm rediit retrorſum: & gladius Saul non eſt reuerſus inanis.

23 ⁋ Saul & Ionathas amabiles, & decôri in vita ſua, in morte quoque non ſunt diuiſi: aquilis velociores, leonibus fortiores.

24 ⁋ Filiæ Iſraël ſup Saul flete, q̃ veſtiebat vos coccino in delitiis, q̃ pbebat ornamenta aurea cultui veſtro.

25 ⁋ Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Ionathas in excelſis tuis occiſus eſt?

26 ⁋ Doleo ſuper te frater mi Ionatha decóre nimis, & amabilis ſuper amorem mulierum. -Sicut mater vnicum amat filium ſuum, ita ego te diligebamˋ.

s.

27 ⁋ Q̃uo ceciderũt robuſti, & perierũt arma bellica?

CAPVT II.

1 A IGitur poſt hæc conſuluit Dauid Dñm, dicens: Num aſcendã in vnam de ciuitatibus Iuda? Et ait Dñs ad eum: Aſcẽde. Dixitq; Dauid: Quò aſcendam? & rñdit ei, 2 in Hebrõ. ⁋ Aſcẽdit ergo Dauid, & duæ vxores eius, Achi-nóam Iezrahelitis, & Abigáil vxor Nabal 3 Carmeli: ⁋ ſed & viros qui erant cum eo, duxit Dauid ſingulos cum domo ſua, & manſerunt in op-4 pidis Hebron. ⁋ ‖ Veneruntq́ue uiri Iuda, & unxerunt ibi Dauid, vt regnaret ſuper domum Iuda. ‖ Et nunciatum eſt Dauid, quòd viri Iabeſ-Galaad 5 ſepeliſſent Saul. ⁋ Miſit ergo Dauid nuncios ad

‖ 1. Ma:. 2 f. 57
‖ 1. Re. 31. d. 11.

viros Iabeſ-Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam hanc cum do-
6 mino veſtro Saul, & ſepeliſtis eum. ¶ Et nunc retri-
B buet vobis quidem Dominus miſericordiam & veritatem: ſed & ego reddam gratiã, eò quòd feciſtis
6 verbum iſtud. ¶ Cõfortentur manus veſtræ, & eſtote filij fortitudinis: licèt enim mortuus ſit dominus veſter Saul, tamen me vnxit domus Iuda in regem
8 ſibi. ¶ Abner aũt filius Ner princeps exercitus Saul, tulit Iſ-bóſeth filium Saul, & circumduxit eum per
9 caſtra, ¶ regẽq; cõſtituit ſuper Galaad, & ſuper Geſſuri, & ſuper Gezrahel, & ſuper Ephráim, & ſuper
10 Ben-iamin, & ſuper Iſrael vniuerſum. ¶ Quadraginta annorum erat Iſ-bóſeth filius Saul, cùm regnare cœpiſſet ſuper Iſraël, & duobus annis regnauit: ſola
11 autem domus Iuda ſequebatur Dauid. ¶ Et fuit nu-
C merus dierum quos commoratus eſt Dauid, imperans in Hebron ſuper domum Iuda, ſeptem anno-
12 rum, & ſex menſium. ¶ Egreſſusque eſt Abner filius Ner, & pueri Iſ-bóſeth filij Saul de caſtris in Ga-
13 baon. ¶ Porrò Ioab filius Saruiæ, & pueri Dauid egreſſi ſunt, & occurrerunt eis iuxta piſcinã Gabaõ. Et cùm in vnum conueniſſent è regione ſederũt: hi
14 in vna parte piſcinæ, & illi ex altera. ¶ Dixitq; Abner ad Ioab: Surgant pueri, & ludant coram nobis. Et re-
15 ſpondit Ioab: Surgant: ¶ Surrexerunt ergo, & tranſierunt numero duodecim de Ben-iamin, ex parte Iſ-bóſeth filij Saul, & duodecim de pueris Dauid.
16 ¶ Apprehenſóq; vnuſquiſque capite comparis ſui,
D defixit gladiũ in latus contrarij, & ceciderunt ſimul: vocatumq; eſt nomẽ loci illius, Ager-robuſtorum,
17 in Gabaon. ¶ Et ortum eſt bellum durum ſatis in die illa: fugatusque eſt Abner & viri Iſraël, à pueris Da-
18 uid. ¶ Erant autem ibi tres filij Saruiæ, Ioab, & Abiſai, & Aſael: porrò Aſael curſor velociſſimus fuit,
19 quaſi vnus de capreis quæ morantur in ſyluis. ¶ Perſequebatur autem Aſael Abner, & non declinauit ad dexteram, neque ad ſiniſtram, omittẽs perſequi
20 Abner. ¶ Reſpexit itaque Abner poſt tergum ſuum,
21 & ait: Túne es Aſael? Qui reſpondit: Ego ſum. ¶ Dixitque ei Abner: Vade ad dextram, ſiue ad ſiniſtrã,
E & apprehende vnum de adoleſcentibus, & tolle tibi ſpolia eius. Noluit autem Aſael omittere quin
22 vrgeret eum. ¶ Rurſumque locutus eſt Abner ad Aſael: Recede & noli me ſequi, ne compellar confodere te in terrã, & leuare non potero faciem meam
23 ad Ioab fratrem tuum. ¶ Qui audire contempſit, & noluit declinare: percuſſit ergo eum Abner auerſa haſta in inguine, & transfodit, & mortuus eſt in eodem loco: omneſque qui tranſibant per locum illũ in quo ceciderat Aſael, & mortuus erat, ſubſiſtebãt.
24 ¶ Perſequentibus autem Ioab, & Abiſai fugientem
F Abner, ſol occubuit: & venerunt vſque ad Collem-aquæductus qui eſt ex aduerſo vallis, & itineris
25 deſerti in Gabaon. ¶ Congregatiq; ſunt filij Ben-iamin ad Abner: & conglobati in vnum cuneum, ſtete-
26 runt in ſũmitate tumuli vnius. ¶ Et exclamauit Abner ad Ioab, & ait: Num vſque ad internecionẽ tuus mucro deſeruiet? an ignoras, quòd periculoſa ſit diſperatio? vſquequo non dicis populo, vt omittat perſequi fratres ſuos? ¶ Et ait Ioab: Viuit Dñs, ſi locu-
27 tus fuiſſes, manè receſſiſſet populus perſequens fra-
28 trem ſuum. ¶ Inſonuit ergo Ioab buccina, & ſtetit omnis exercitus, nec perſecuti ſunt vltrà Iſraël, ne-
29 que iniêre certamen. ¶ Abner aũt & viri eius abierũt
G per campeſtria, tota nocte illa: & tranſierunt Iordanem, & luſtrata omni Beth-horon, venerunt ad ca-
30 ſtra. ¶ Porrò Ioab reuerſus omiſſo Abner, cõgregauit omnem populum: & defuerunt de pueris Dauid
31 decem & nouem viri, excepto Aſaele. ¶ Serui autẽ Dauid percuſſerunt de Ben-iamin, & de viris qui erant cum Abner, trecentos ſexaginta, * qui & mor-
32 tui ſunt. ¶ Tuleruntque Aſael, & ſepelierunt eum in ſepulchro patris ſui in Beth-léhem: & ambulauerũt tota nocte Ioab, & viri qui erant cum eo, & in ipſo crepuſculo peruenerunt in Hebron.

* viros I.

CAPVT III.

1 Facta eſt ergo longa concertatio inter do-
A mum Dauid, & inter domum Saulis: Dauid proficiẽs & ſemper ſeipſo robuſtior, domus autem Saul decreſcens quotidie:
2 ¶ | Natique ſunt filij Dauid in Hebron fuitque primogenitus eius Ammon de Achinoan Iezraheliti-
3 de. ¶ Et poſt eum Cheleab de Abigail vxore Nabal Carmeli: porrò tertius Abſalom filius Maacha filiæ
4 Tolmai regis Geſſur. ¶ Quartus autẽ Adonias, filius
5 Haggith: & quintus Saphatia, filius Abital. ¶ Sextus quoque Iethraam de Egla vxore Dauid. hi nati ſunt
6 Dauid in Hebron. ¶ Cum ergo eſſet prælium inter domum Saul, & domum Dauid. Abner filius Ner re-
7 gebat domum Saul. ¶ Fuerat autem Sauli concubina nomine Reſpha, filia Aia: * Dixitque Iſ-bóſeth
8 ad Abner: ¶ Quare ingreſſus es ad concubinã patris
B mei? Qui iratus nimis propter verba Iſ-bóſeth, ait: Nunquid caput canis ego ſum aduersũ Iudã hodie, qui fecerim miſericordiam ſuper domum Saul patris tui, & ſuper fratres & proximos eius, & non tradidi te in manus Dauid. & tu requiſiſti in me quod
9 argueres pro muliere hodie? ¶ Hęc faciat Deus Abner, & hęc addat ei, niſi quomodo iurauit Dominus
10 Dauid, ſic faciam cum eo, ¶ vt transferatur regnum de domo Saul, & eleuetur thronus Dauid ſuper Iſ-
11 raël, & ſuper Iudam, à Dan vſque Ber-ſabee. ¶ Et non potuit reſpõdere ei quicquam, quia metuebat
12 illum. ¶ Miſit ergo Abner nuncios ad Dauid * pro ſe dicẽtes: Cuius eſt terra? Et vt loquerentur: Fac mecum amicitias, & erit manus mea tecum, & reducã
13 ad te vniuerſum Iſraël. ¶ Qui ait: Optimè. ego faciã tecũ amicitias: ſed vnam rem peto à te, dicens: Non
C videbis faciem meam antequam adduxeris Michol
14 filiam Saul: & ſic venies, & videbis me. ¶ Miſit autem Dauid nuncios ad Iſ-bóſeth filium Saul, dicẽs: Redde vxorem meam Michol, | quam deſpondi mihi
15 centũ præputiis Philiſthiim. ¶ Miſit ergo Iſ-bóſeth,
16 & tulit eam à viro ſuo Phaltiel, filio Lais. ¶ Sequebaturq; eã vir ſuus, plorãs vſq; Bahurim: & dixit ad eũ
17 Abner: Vade, & reuertere. Qui reuerſus eſt. ¶ Sermonem quoq; intulit Abner ad ſeniores Iſraël, dicens:

¶ 1. Par. 3. a 1.

* Ingreſſusque eſt ad Abner.

* in Hebron

¶ 1. Re. 18. g. 27.

Tam herì, quàm nudiustertius quęrebatis Dauid, vt
18 regnaret super vos. Nunc ergo facite quoniam Do
minus locutus est ad Dauid, dicens: In manu serui
mei Dauid saluabo populum meum Israël de manu
19 Philisthijm, & omnium inimicorum eius. Locutus
D est autem Abner etiam ad Ben-iamin. Et abijt vt lo
queretur ad Dauid in Hebron omnia quæ placue-
20 rant Israël, & vniuerso Ben-iamin. Venitq; ad Da-
uid in Hebron cum viginti viris, & fecit Dauid Ab-
ner, & viris eius qui venerant cum eo, conuiuiũ.
21 Et dixit Abner ad Dauid: Surgam, vt congregem
ad te Dominum meum regem omnem Israël, & in-
eam tecum fœdus, & imperes omnibus, sicut desi-
derat anima tua. Cùm ergo deduxisset Dauid Ab-
22 ner, & ille isset in pace, statim pueri Dauid & Ioab
venerunt cęsis latronibus cum præda magna nimis.
Abner autem non erat cum Dauid in Hebron, quia
23 iam dimiserat eum, & profectus fuerat in pace. Et
Ioab, & omnis exercitus qui erant cum eo, posteà
venerant: nunciatum est itaque Ioab à narrantibus:
Venit Abner filius Ner ad regem, & dimisit eum,
24 & abijt in pace. Et ingressus est Ioab ad regem, &
E ait: Quid fecisti? Ecce venit Abner ad te: quare di-
25 misisti eum, & abijt & recessit? Ignoras Abner filiũ
Ner, quoniam ad hoc venit ad te, vt deciperet te,
& sciret exitum tuum, & introitum tuum, & nosset
26 omnia quę agis? Egressus itaque Ioab à Dauid mi-
sit nuncios post Abner, & reduxit eum à cisterna Si
27 ra, ignorante Dauid. Cumque redijsset Abner in
Hebron, seorsum adduxit eum Ioab ad mediũ por-
tæ, vt loqueretur ei in dolo: & percussit illum ibi in
inguine, & mortuus est ĩ vltione sanguinis Asael fra
28 tris eius. Quòd cùm audisset Dauid rem iam gestã,
ait: Mundus ego sum, & regnum meum apud Deum
vsque in sempiternum à sanguine Abner filij Ner,
29 & veniat super caput Ioab, & super omnem domũ
F patris eius: nec deficiat de domo Ioab fluxum semi
nis sustinens, & leprosus, & tenens fusum, & cadens
30 gladio, & indigens pane. Igitur Ioab, & Abisai fra-
ter eius interfecerũt Abner, eò quòd occidisset A-
31 sael fratrem eorum in Gabaon in prælio. Dixit au-
tem Dauid ad Ioab, & ad omnẽ populum qui erat
cum eo. Scindite vestimenta vestra, & accingimini
saccis, & plangite ante exequias Abner: porrò rex
32 Dauid sequebatur feretrum. Cumque sepelissent
Abner in Hebron, leuauit rex Dauid vocem suam,
& fleuit super tumulum Abner: fleuit autem & om
33 nis populus. Plangensque rex & lugens Abner,
ait: Nequaquam vt mori solent ignaui, mortuus est
34 Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui nõ
sunt compedibus aggrauati: sed sicut solent cadere
coram filijs iniquitatis, sic corruisti. Congeminans-
35 que, omnis populus fleuit super eum. Cumque ve
G nisset vniuersa multitudo cibum capere cum Da-
uid, clara adhuc die iurauit Dauid, dicens: Hęc fa-
ciat mihi Deus, & hęc addat, si ante occasum Solis
36 gustauero panem, vel aliud quicquam. Omnisque
populus audiuit, & placuerunt eis cuncta quæ fecit
37 rex in conspectu totius populi. Et cognouit omne
vulgus, & vniuersus Israël in die illa, quoniam non
actum fuisset à rege, vt occideretur Abner filius
38 Ner. Dixit quoque rex ad seruos suos: Num ignora
tis quoniam princeps, & maximus cecidit hodie
39 in Israël? Ego autem adhuc delicatus, & vnctus
rex: porrò viri isti filij Saruiæ duri sunt mihi: retri-
buat Dominus facienti malum iuxta malitiam suam.

CAPVT IIII.

1 AVdiuit autem Is-bóseth filius Saul, quòd
A cecidisset Abner in Hebron, & dissolutæ
sunt manus eius, omnisque Israël pertur
2 batus est. Duo autem viri principes la-
tronum erant filio Saul, nomen vni Baana, & nomẽ
alteri Rechab, filii Remmõ Berothitæ de filijs Ben-
iamin, siquidem, & Beroth reputata est in Ben-ia-
3 min. & fugerunt Berothitę in Gethàim, fueruntq;
4 ibi aduenæ vsque ad tempus illud. Erat autem Io-
nathę filio Saul filius debilis pedibus: quinquennis
enim fuit quando venit nuncius de Saul & Ionatha
B ex Iezrahel. tollens itaque eum nutrix sua, fugit;
cumque festinaret, vt fugeret, cecidit & claudus ef-
5 fectus est: habuitque vocabulum Miphi-boset. Ve-
nientes igitur filii Remmon Berothitę Rechab, &
Baana ingressi sunt feruẽte die domum Is-bóseth:
qui dormiebat super stratũ suum meridie. Et ostia
6 ria domus purgans triticum, obdormiuit. Ingressi
sunt autem domum latenter assumentes spicas tri
tici, & percusserunt eum in inguine Rechab, & Baa-
7 na frater eius, & fugerunt. Cùm autẽ ingressi fuis-
sent domum, ille dormiebat super lectum suum in
C conclaui, & percutientes interfecerunt eum: subla-
latoque capite eius, abierunt per viam deserti tota
8 nocte, & attulerũt caput Is-boseth ad Dauid in He
bron: dixeruntque ad regem: Ecce caput Is-bóseth

filij Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: &
dedit Dominus domino meo regi vltionem hodie
9 de Saul, & de semine eius. Respondens autem Da-
uid Rechab, & Baana fratri eius filij Remmon Bero
thitæ, dixit ad eos: Viuit Dominus qui eruit animã
10 meam de omni angustia, quoniam eum qui annũ
D ciauerat mihi, & dixerat: Mortuus est Saul: qui pu-
tabat, se prospera nunciare, tenui, & occidi eum in
Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuncio.
11 Quantò magis nunc cùm homines impij interfece
runt virum innoxium in domo sua, super lectũ suũ,
non quæram sanguinem eius de manu vestra, & au-
12 feram vos de terra? Præcepit itaque Dauid pueris
suis, & interfecerunt eos: præcidentesque manus
& pedes eorum, suspenderunt eos super piscinam
in Hebron: caput autem Is-boseth tulerunt & sepe-
lierunt in sepulchro Abner in Hebron.

CAPVT V.

1 ET venerunt vniuersę tribus Israël ad Da-
A uid in Hebron, dicẽtes: Ecce nos os tuũ,
2 & caro tua sumus. Sed & herì & nudius
tertius cùm esset Saul rex super nos, tu
eras educens & reducens Israël: dixit autẽ Dominus
ad te: Tu pasces populum meum Israël, & tu eris

[Margin notes: 2.Re.2.25. / -6. / -5. / -4. / -7. / -2. / -3. / 1.Sup.1.c.15. / 1.Par.11.a.1. / Psal.77.g.71.]

dux

3 dux super Israël. ¶ Venerunt quoque & seniores Israël ad regem in Hebron, & percussit cum eis rex
· Dauid fœdus in Hebron coram Domino: vnxerūt-
4 que Dauid in regem super Israël. ¶ Filius triginta annorum erat Dauid, cùm regnare cœpisset, & quadra-
5 ginta annis regnauit. ¶ In Hebron regnauit super Iudam septem annis, & sex mensibus: in Ierusalem autem regnauit triginta tribus annis super omnem Is-
6 raël & Iudam, ¶ & abijt rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Ierusalem ad Iebusæum habitatorem terræ: dictumq; est Dauid ab eis: Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos & claudos, dicentes: Nō ingre-
7 dietur Dauid huc. ¶ Cepit autem Dauid arcem Siō,
8 hęc est ciuitas Dauid. ¶ Proposuerat enim Dauid in
B die illa præmium, qui percussisset Iebusæum, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cęcos, & claudos odiētes animam Dauid: idcirco dicitur in prouerbio: Cæcus & claudus non intrabunt in templū.
9 ¶ Habitauit autē Dauid in arce, *& vocauit eam, Ciuitatem Dauid: & ædificauit per gyrum à Mello &
10 intrinsecus. ¶ Et ingrediebatur proficiens, atque succrescens, & Dominus Deus exercituum erat cū eo.
11 ¶ Misit quoque Hiram rex Tiri nuncios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificesque lapidum ad parietes: & ædificauerunt domum Da-
12 uid. ¶ Et cognouit Dauid, quoniam confirmasset eū Dominus regem super Israël, & quoniam exaltasset
13 regnūm eius super populum suum Israël. ¶ Accepit
C ergo Dauid adhuc concubinas, & vxores de Ierusalem, postquam venerat de Hebron: natiq; sunt Da-
14 uid & alij filij & filię. ¶ & hæc nomina eorum qui nati sunt ei in Ierusalem, Samua, & Sobab, & Nathan,
15 & Salomon. ¶ & Iebahar, & Elisua, & Nepheg, ¶ & Ia-
16 phia & Elisama, & Elioda, & Eliphálet. ¶ Audierūt
17 ergo Philisthijm, quòd vnxissent Dauid in regem super Israël: & ascenderunt vniuersi, vt quærerent Dauid. quod cùm audisset Dauid, descendit in pre-
18 sidium. ¶ Philisthijm autem venientes, diffusi sunt in
19 Valle-Raphaim. ¶ Et consuluit Dauid Dominum, dicens: Si ascendam ad Philisthijm? & si dabis eos in manu mea? Et dixit Dominus ad Dauid: Ascende,
20 quia tradens dabo Philisthijm in manu tua. ¶ Venit ergo Dauid in Baal-pharasim, & percussit eos ibi, & dixit: Diuisit Dominus inimicos meos coram me, sicut diuiduntur aquæ. Propterea vocatum est no-
21 men loci illius Baal-pharasim. ¶ Et reliquerunt ibi
22 sculptilia sua: quę tulit Dauid, & viri eius. ¶ Et addi-
D derunt adhuc Philisthijm, vt ascenderent, & diffusi
23 sunt in valle-Raphaim. ¶ Consuluit autem Dauid Dominum, Si ascendam contra Philisthæos, & tradas eos in manus meas? Qui respondit: Non ascendas contra eos, sed gyra post tergum eorum, & ve-
24 nies ad eos ex aduerso pyrorum. ¶ Et cùm audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur Dominus ante fa-
25 ciem tuam, vt percutiat castra Philisthijm. ¶ Fecit itaque Dauid sicut præceperat ei Dominus, & percussit Philisthijm de Gabaa, vsq; dū venias Gezer.

2. Re. 2. c 11. — *Sion. — 1. Pa. 14. a.2. — 1. Par. 3. b.5. — 1. Pa. 14. b. 8. c. 11. d. 16. — Isa. 28. f. 21. — -4. -4.

CAPVT VI.

1 A Congregauit autem rursum Dauid omnes electos ex Israël, triginta millia. ¶ Surre-
2 xitque Dauid, & abijt, & vniuersus populus, qui erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam Dei, super quam inuocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in Cherubim su-
3 per eam. ¶ Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum nouum: tuleruntque eam de domo Abina-

dab, qui erat in Gabaa: Oza autem & Ahio filij Abi-
4 nadab, minabant plaustrum nouum. ¶ Cumque tulissent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa, custodiens arcam Dei, Ahio præcedabat arcam.
5 ¶ Dauid autem, & omnis Israël ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis & ly-
6 ris & tympanis & sistris & cymbalis. ¶ Postquàm autem venerunt ad Aream Nachon, extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam
7 calcitrabant boues & declinauerunt eam. ¶ Iratusque est indignatione Dominus cōtra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iux-
8 ta arcam Dei. ¶ Contristatus est autem Dauid, eò q
B percussisset Dominus Ozam, & vocatum est nomen
9 loci illius, Percussio-Ozæ, vsque in diem hanc. ¶ Et extimuit Dauid Dominum in die illa, dicens: Quo-
10 modo ingredietur ad me arca Domini? Et noluit diuertere ad se arcam Domini in ciuitatem Dauid: sed diuertit eam in domum Obed-edom Gethæi.
11 ¶ Et habitauit arca Domini in domo Obed edom Gethęi tribus mensibus: & benedixit Dominus O-
12 bed-edom, & omnem domum eius. ¶ Nunciatumque est regi Dauid quòd benedixisset Dominus Obed-edom, & omnia eius propter arcam Dei. Dixitque Dauid: Ibo, & reducam arcam cum benedictione in domum meam. Abijt ergo Dauid, & abduxit arcam Dei de domo Obed-edom in ciuitatem Dauid cum gaudio: & erant cum Dauid septem chori, &
13 victima vituli. ¶ Cumque transcendissent, qui por-
C tabant arcā Domini sex passus, immolabat bouē & ouem & arietem, & Dauid percutiebat in orga-
14 nis armigatis, ¶ & saltabat totis viribus ante Dñm
15 porrò Dauid, erat accinctus ephod linteo. ¶ Et Dauid & oīs domus Israël ducebāt arcā testamēti Dñi
16 in iubilo, & in clāgore buccinæ. ¶ Cumq; intrasset arca Dñi in ciuitatē Dauid, Michol filia Saul, pspiciēs per fenestrā, vidit regem Dauid subsilientem, atq; saltantem coram Domino: & despexit eum in corde
17 suo. ¶ Et introduxerunt arcam Domini, & imposuerunt eā in loco suo in medio tabernaculi, quod tetēderat ei Dauid: & obtulit Dauid holocausta, & paci-
18 fica coram Domino. ¶ Cumque complesset offerēs holocausta & pacifica, benedixit populo in nomine
19 Domini exercituū. ¶ Et partitus est vniuersæ multitudini Israël tam viro quàm mulieri singulis collyridam panis vnam, & assaturam bubalæ carnis vnam,
D & similam frixā oleo: & abijt omnis populus, vnus-
20 quisque in domum suam. ¶ Reuersusque est Dauid vt bndiceret domui suæ: & egressa Michol filia Saul in occursum Dauid, ait: Quam gloriosus fuit hodie

1. Pa. 13. b.5. — 1. Reg. 7 a.1. — 1. Pa. 15 b.13. — Nachon 1. — -3-. — 1. Pa. 15. d.25. -6. — -7-. — -6. -4. — 1. Par. 16. a.1. — holocaustum 3.

rex Israël discooperiens se ante ancillas seruorum suorum,& nudatus est,quasi si nudetur vnus de scur
21 ris. ¶ Dixitque Dauid ad Michol: Viuit Dominus quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius, quàm patrem tuum,& quàm omnem domum eius, & præcepit mihi. vt essem dux super populum Do
22 mini in Israël, & ludam ¶& vilior fiam plus quàm factus sum:& ero humilis in oculis meis, & cum ancil
23 lis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo. ¶ Igitur Michol filiæ Saul non est natus filius vsque in diem mortis suæ.

CAPVT VII.

1 A FActum est autem cùm sedisset rex in domo sua, & Dominus dedisset ei requiem
2 vndique ab vniuersis inimicis suis, ¶dixit ad Nathan prophetam : Vidésne quòd ego habitem in domo cedrina,& arca Dei posita sit
3 in medio pellium?¶Dixitq; Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo , vade fac : quia Dominus
4 tecum est . ¶ Factum est autem in illa nocte : & ecce
5 sermo Domini ad Nathan,dicens:¶Vade & loquere ad seruum meum Dauid : Hæc dicit Dominus : Nunquid tu ædificabis mihi domum ad habitandū?
6 ¶Neque enim habitaui in domo ex die illa,qua eduxi filios Israël de terra Aegypti,vsque in diem hāc:
7 sed ambulabam in tabernaculo,& in tentorio.¶Per cuncta loca quæ transiui cum omnibus filijs Israël, nunquid loquens locutus sum ad vnam de tribus Israël,cui præcepi,vt pasceret populum meum Israël, dicens : Quare non ædificastis mihi domum cedri
8 nam?¶Et nunc hæc dices seruo meo Dauid:Hæc di
B cit Dominus exercituū , ¦ Ego tuli te de pascuis sequentem greges , vt esses dux super populum meū
9 Israël , ¶ & fui tecum in omnibus vbicunque ambulasti, & interfeci vniuersos inimicos tuos à facie tua : fecique tibi nomen grande, iuxta nomen magnorū
10 qui sunt in terra.¶Et ponam locum populo meo Israël,& plantabo eum,& habitabit sub eo,& non turbabitur amplius:nec addent filij iniquitatis,vt affli
11 gant eum sicut prius , ¶ ex die qua constitui iudices super populum meum Israël : & requiem dabo tibi ab omnibus inimicis tuis : prædicitque tibi Domi
12 nus,quòd domum faciat tibi Dominus. ¶ ¦Cumque completi fuerint dies tui , & dormieris cum patribus tuis,suscitabo semen tuum post te , quod egre
13 dietur de vtero tuo,& firmabo regnum eius. ¶ ¦Ipse ædificabit domum nomini meo , & stabiliam thro
14 num regni eius vsque in sempiternum . ¶ ¦EGO ERO EI IN PATREM , & ipse erit mihi in filium:qui si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in
15 virga virorum,& in plagis filiorum hominum. ¶Mi

1. Par. 17. a.2.
3 1.Re.16. c.12. Psal. 77.g 72.
1. Par. 33. a.4.b.7.
3.Reg.8. b,12. 3.Re.5.a 5. 1.Par. 22. b.10. Heb.1.b. 5. Psal. 88.c 31.

C sericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut
16 abstuli à Saul,quem amoui à facie mea . ¶ Et fidelis erit domus tua , & regnum tuum vsque in æternum ante faciem tuam , & thronus tuus erit firmus iugi
17 ter. ¶Secundum omnia verba hæc , & iuxta vniuersam visionem istam , sic locutus est Nathan ad Da
18 uid.¶Ingressus est autem rex Dauid , & sedit coram Domino, & dixit . Quis ego sum domine Deus , &
19 quę domus mea,quia adduxisti me hucusque?¶Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo Domine Deus, nisi loquereris etiā de domo serui tui in longinquum : ista est enim lex Adam Domine Deus .
20 ¶Quid ergo addere poterit adhuc Dauid,vt loquatur ad te?tu enim scis seruum tuum Domine Deus .
21 ¶Propter verbum tuum , & secundum cor tuum fecisti omnia magnalia hæc , ita vt notum faceres seruo
22 tuo. ¶Idcirco magnificatus es Domine Deus , quia non est similis tui , neq; est Deus extra te, in omni
23 bus quæ audiuimus auribus nostris.¶Quæ est autem
D vt populus tuus Israël , gens in terra, propter quam iuit Deus,vt redimeret eam sibi in populum, & poneret sibi nomen,faceretque eis magnalia , & horribilia super terram à facie populi tui,quem redemi
24 sti tibi ex Aegypto, gentem,& Deum eius?¶Firmasti enim tibi populum tuum Israël in populum sempiternum: Et tu Domine Deus factus es eis in Deū.
25 ¶ Nunc ergo Domine Deus verbum quod locutus es super seruum tuum,& super domum eius,suscita
26 in sempiternum:& fac sicut locutus es, ¶vt magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum, atque dicatur,Dominus exercitum Deus super Israël. Et domus serui tui Dauid erit stabilita coram Domino,
27 ¶quia tu Domine exercituum Deus Israël reuelasti aurem serui tui , dicens : Domum ędificabo tibi : propterea inuenit seruus tuus cor suum vt oraret te
28 oratione hac.¶Nunc ergo Dñe Deus,tu es Deus, & verba tua erūt vera : locutus es enim ad seruum tuū
29 bona hæc.¶Incipe ergo,& benedic domui serui tui, vt sit in sempiternum corā te,quia tu Domine Deus locutus es , * benedictione tua benedicetur domus serui tui in sempiternum .

tua sı
gentibus, x dus a: gente , & Deo.
* & 6.

CAPVT VIII.

1 A FActum est autem post hæc, percussit Dauid Philisthijm & humiliauit eos, | & tulit Dauid Frenum tributi de manu Philisthijm .
2 ¶Et percussit Moab,& mensus est eos funiculo, coęquans terræ: mensus est autem duos funiculos , vnū ad occidendum,& vnum ad viuificandum : factusq;
3 est Moab Dauid seruiens sub tributo. ¶ Et percussit Dauid Adar-ézer filium Rohob regem Soba,quando profectus est, vt dominaretur super flumen Eu
4 phrátem . ¶ Et captis Dauid ex parte eius mille septingentis equitibus , & viginti millibus peditum , subneruauit omnes iugales curruum : dereliquit au
5 tem ex eis centum currus.¶Venit quoque Syria Da
B masci , vt pręsidium ferret Adar-ézer regi Soba : & percussit Dauid de Syria viginti duo millia viro
6 rum.¶Et posuit præsidium in Syria Damasci: factaque est Syria Dauid seruiens sub tributo : seruauitque Dominus Dauid in omnibus ad quęcunq; pro
7 fectus est.¶Et tulit Dauid arma aurea, quę habebāt
8 serui Adar-ézer,& detulit ea in Ierusalē. ¶Et de Bete,& de Beroth ciuitatibus Adar-ézer tulit rex Dauid æs multum nimis , de quo fecit Salomon om

1.Par.18. a.1.
c.

nia vasa ærea in templo: & mare æneum, & colum-
9 nas,& altare. ¶ Audiuit autem Thou rex Emath,
quòd percussisset Dauid omne robur Adar-èzer,
10 ¶& misit Thou Ioram filium suum ad regẽ Dauid,
C vt salutaret eum congratulans,& gratias ageret: eo
quòd expugnasset Adar-ézer, & percussisset eum.
Hostis qppe erat Thou Adar-ézer, & in manu eius
11 erant vasa aurea,& vasa argẽtea,& vasa ęrea. ¶ Quę
& ipsa sanctificauit rex Dauid Domino cum argen-
to & auro, quæ sanctificauerat de vniuersis gẽtibus
12 quas subegerat¶de Syria,& Moab,& filiis Ammon,
& Philisthijm,& Amalec,& de manubijs Adar-ézer
13 filij Rohob regis Soba.¶Fecit quoq; sibi Dauid no-
D men cùm reuerteretur capta Syria in Valle-salina-
rum, cæsis ˋdecem & octo ˊmillibus: & in Gebelem
14 ad viginti tria millia. ¶& posuit in Idumęa custodes
statuitque pręsidium: & facta est vniuersa Idumæa
seruiens Dauid: & seruauit Dominus Dauid in om-
15 nibus ad quęcunque profectus est.¶Et regnauit Da
uid super omnem Israël: faciebat quoque Dauid iu
16 dicium,& iustitiam omni populo suo. ¶Ioab autem
filius Saruię erat super exercitum: porrò Iosaphat fi
17 lius Ahilud erat à commẽtarijs: ¶& Sadoc filius A-
chitob,& Achi-mélech filius Abiatar erant sacerdo
18 tes:& Saraias,scriba:¶Banaias aũt filius Ioiadæ. Sup
Cerethi,& Pelethi: filii aũt Dauid sacerdotes erant.

ˋduodeci -9- -6-

CAPVT IX.

1 A ET dixit Dauid: Putásne est aliquis qui re-
manserit de domo Saul, vt faciam eum
eo misericordiam propter Ionathan?
2 ¶Erat autem de domo Saul, seruus nomi
ne Siba: quem cùm vocasset rex ad se, dixit ei: Tu ne
3 es Siba? Et ille respondit: Ego sum seruus tuus. ¶ Et
ait Rex: Nunquid superest aliquis de domo Saul, vt
faciam cum eo misericordiam Dei? Dixitque Siba
4 regi: Superest filius Ionathæ, debilis pedibus. ¶Vbi,
B inquit est? Et Siba ad regem: Ecce, ait, in domo est
5 Machir filij Ammiel in Lo-dabar. ¶ Misit ergo rex
Dauid, & tulit eum de domo Machir filij Ammiel
6 de Lo-dabar. ¶ Cùm aũt venisset Miphi-bôseth fi-
lius Ionathæ filii Saul ad Dauid, corruit in faciem
suam,& adorauit. Dixitque Dauid: Miphi-bóset?
7 qui respondit: Adsum seruus tuus. ¶Et ait ei Dauid:
Ne timeas, quia faciens faciam in te misericordiam
propter Ionatham patrem tuum, & restituam tibi
C omnes agros Saul patris tui,& tu comedes panem
8 in mensa mea semper. ¶ Qui adorans eum, dixit:
Quis ego sum seruus tuus, quoniam respexisti super
9 canem mortuum similem mei? ¶Vocauit itaque rex
Sibam puerum Saul,& dixit ei: Omnia quæcunque
fuerunt Saul, & vniuersam domum eius, dedi filio
10 domini tui. ¶Operare igitur ei terram tu, & filij tui,
& serui tui: & inferes filio domini tui cibos, vt ala-
tur: Miphi-bôset autem filius domini tui comedet
semper panẽ super mẽsam meã. Erãt aũt Sibæ quin
11 decim filii,& viginti serui. ¶Dixitq; Siba ad regem;
D Sicut iussisti domine mi rex seruo tuo, sic faciet ser-
uus tuus: & Miphi-bóseth comedet super mensam ˋ
12 meam ˊquasi vnus de filiis regis. ¶ Habebat autem
Miphi-bôseth filium paruulum nomine Micha: om
nis vero cognatio domus Sibæ seruiebat Miphi-bô
13 set. ¶Porrò Miphi-bóseth habitabat in Ierusalem:
quia de mensa regis iugiter vescebatur: & erat clau
dus vtroque pede.

ˋ tuam.9.

CAPVT X.

1 A FActum est autem post hæc, vt moreretur
rex filiorum Ammon: & regnauit Hanon
2 filius eius pro eo. ¶|Dixitque Dauid: Fa-
ciam misericordiam cum Hanon filio
Naas, sicut fecit pater eius meeum misericordiam.
Misit ergo Dauid, consolans eum per seruos suos
super patris interitu. Cùm autem venissent serui Da
3 uid, in terram filiorum Ammon, ¶ dixerunt princi-
pes filiorum Ammon ad Hanon dominum suum:
Putas quòd propter honorem patris tui miserit Da
uid ad te consolatores,& non ideo vt * inuestigaret,
& exploraret ciuitatem,& euerteret eam, misit Da
4 uid seruos suos ad te? ¶ Tulit itaque Hanon seruos
Dauid, rasitque dimidiam partem barbę eorum, &
præscidit vestes eorum medias vsque ad nates, & di
5 misit eos. ¶Quod cùm nunciatum esset Dauid, misit
B in occursum eorum: erant enim viri confusi turpiter
valde,& mandauit eis Dauid: Manete in Iericho, do
6 nec crescat barba vestra,& tunc reuertimini. ¶Vidẽ
tes autem filij Ammon quòd iniuriam fecissent Da-
uid, miserunt & conduxerunt mercede Syrum Ro-
hob,& Syrum Soba, viginti millia peditum, & à re-
ge Maacha mille viros, et ab Is-tob duodecim mil-
7 lia virorum, ¶Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab
8 & omnem exercitum bellatorum. ¶ Egressi sunt er-
go filij Ammon, & direxerunt aciem ante ipsum in
troitum portæ. Syrus autem Soba, & Rohob, & Is-
9 tob, & Maacha, seorsum erant in campo. ¶Vidẽs igi
tur Ioab quòd præparatum esset aduersum se præ-
lium,& ex aduerso & post tergum, elegit * ex omni-
bus electis Israël, & instruxit aciem contra Syrum:
10 ¶reliquam autem partem populi tradidit Abisai fra
tri suo, qui direxit aciem aduersus filios Ammon.
11 ¶Et ait Ioab: Si pręualuerint aduersum me Syri, eris
C mihi in adiutorium: si autem filii Ammon præua-
12 luerint aduersum te, auxiliabor tibi. ¶Esto vir fortis,
& pugnemus pro populo nostro, & ciuitate Dei

11 Par. 19.2.9.

* te.

* sibi.

nostri:

nostri: Dominus autem faciet quod bonū est in con-
13 spectu suo. ¶ Iniit itaque Ioab & populus qui erat cum eo, certamen contra Syros: qui statim fugerūt
14 à facie eius. ¶ Filij autem Ammon videntes quia fugissent Syri, fugerunt & ipsi à facie Abisai, & ingressi sunt ciuitatem: reuersusque est Ioab à filijs Am-
15 mon, & venit Ierusalem. ¶ *Videntes igitur filii Ammon quoniam Syrus expauit, & quoniam corruis-
16 sent coram Israël, congregati sunt pariter. ¶ Misitq; Adar-ézer & eduxit Siros qui erant trans fluuium, & adduxit eorum exercitum: Sobach autem magi-
17 ster militiæ Adar-ézer, erat princeps eorum. ¶ Quod
D cùm nunciatum esset Dauid, contraxit omnem Israëlem, & transiuit Iordanem, venitque in Heleam: & direxerunt aciem Syri ex aduerso Dauid, & pu-
18 gnauerunt contra eum. ¶ Fugeruntque Syri à facie Israël, & occidit Dauid de Syris septingentos currus, & quadraginta millia equitum: & Sobach principē
19 militiæ percussit, qui statim mortuus est. ¶ Videntes autē vniuersi reges qui erāt in præsidio Adar-ézer, se victos esse ab Israël, -expauerunt & fugerunt quinquaginta & octo millia coram Israël. Et fecerunt pacem cum Israël: & seruierunt eis, timueruntque Syri auxilium præbere *filijs Ammon.

* Videntes igitur Syri quoniā corruissent 7.

-6.

* vltra. 1.

CAPVT XI.

1 A F Actum est autem, vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, misit Dauid Ioab, & seruos suos cum eo, & vniuersum Israël, & vastauerunt filios Ammon, & obsederunt Rabba: Dauid autem
2 remansit in Ierusalem. ¶ Dum hæc agerentur, accidit* vt surgeret Dauid de stratu suo post meridiem, & deambularet in solario domus regiæ: viditq; mulierem se lauantem, ex aduerso super solarium sui:
3 erat autem mulier pulchra valde. ¶ Misit ergo Rex, & requisiuit quæ esset mulier. Nunciatumque est ei quòd ipsa esset Beth-sabee, filia Eliam, vxor Vriæ
4 Hethæi. ¶ Missis itaque Dauid nūciis tulit eam: quæ cùm ingressa esset ad illum, dormiuit cum ea. | Sta-
5 timque sanctificata est ab immunditia sua: ¶ & reuersa est in domum suam cōcepto fœtu: Mittensq;
6 nunciauit Dauid, & ait: Concepi. ¶ Misit autem Dauid ad Ioab dicens: Mitte ad me Vriam Hethæum.
7 Misitque Ioab Vriam ad Dauid. ¶ Et venit Vrias ad
B Dauid. Quæsiuitq; Dauid quàm rectè ageret Ioab, & populus, & quomodo administraretur bellum,
8 ¶ & dixit Dauid ad Vriam: Vade in domū tuā, & laua pedes tuos. Et egressus est Vrias de domo regis, Secutusq; est eū cibus regius. ¶ Dormiuit aūt Vrias
9 ante portā domus regiæ cū alijs seruis Dñi sui, & nō
10 descēdit ad domū suā. ¶ Nūciatumq; est Dauid à di-

1. Paral. 20.a.1.

* quadam die.

| Leu. 15. c. 18.

centibus: Non iuit Vrias in domum suam. Et ait Dauid ad Vriā: Nunquid non de via venisti? quare non
11 descendisti in domum tuam? ¶ Et ait Vrias ad Dauid: Arca Dei & Israël, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & serui Domini mei super faciem terræ manent: & ego ingrediar domū meam, vt comedam & bibam, & dormiam cum vxore mea? per salutem tuam & per salutem animę tuæ
12 non faciam rem hanc. ¶ Ait ergo Dauid ad Vriam: Mane hic etiam hodie, & cras dimittam te. Mansit
13 *Vrias in Ierusalem in die illa & altera. ¶ Et vocauit eum Dauid vt comederet coram se & biberet: & inebriauit eum: qui egressus vespere, dormiuit in stratu suo cum seruis domini sui, & in domum suam
14 non descendit. ¶ Factum est ergo manè, & scripsit
C Dauid epistolam ad Ioab: misitque per manū Vriæ,
15 ¶ scribens in epistola: Ponite Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum est prælium: & derelinquite eū,
16 vt percussus intereat. ¶ Igitur cùm Ioab obsideret vrbem, posuit Vriam in loco vbi sciebat viros esse for-
17 tissimos. ¶ Egressique viri de ciuitate, bellabant aduersum Ioab, & ceciderunt de populo seruorū Da-
18 uid, & mortuus est etiam Vrias Hethæus. ¶ Misit itaque Ioab & nunciauit Dauid omnia verba prælii:
19 ¶ præcepitque nuncio, dicens: Cùm compleueris vni-
20 uersos sermones belli ad Regem, ¶ si eū videris indignari, & dixerit: Quare accessistis ad murū vt præliaremini? an ignorabatis quòd multa desuper ex
21 muro tela mittantur? | Quis percussit Abi-mélech filium Ierobaal? nonne mulier misit super eū fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare iuxta murum accessistis? dices: Etiam seruus
22 tuus Vrias Hethæus occubuit. ¶ Abiit ergo nuncius,
D & venit, & narrauit Dauid omnia quæ ei præcepe-
23 rat Ioab. ¶ Et dixit nuncius ad Dauid: Præualuerunt aduersum nos viri, & egressi sunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu persecuti eos sumus vsque
24 ad portam ciuitatis. ¶ Et direxerunt iacula sagittarij ad seruos tuos ex muro desuper: mortuique sunt de seruis regis, quinetiā seruus tuus Vrias Hethæus
25 mortuus est. ¶ Et dixit Dauid ad nuncium: Hæc dices Ioab: Non te frangat ista res: varius enim euentus est belli, & nunc hunc, & nunc illum consumit gladius: conforta bellatores tuos aduersus vrbem,
26 vt destruas eam, & exhortare eos. ¶ Audiuit autem vxor Vriæ, quòd mortuus esset Vrias vir suus, & plā-
27 xit eum. ¶ Transactoque luctu, misit Dauid & introduxit eam in domum suam, & facta est ei vxor, peperitque ei filium: & displicuit verbum hoc quod fecerat Dauid coram Domino.

-6.

* autem 1.

| Iudi. 9. g. 13. Ierobeseth 5.

CAPVT XII.

1 A M Isit ergo Dominus Nathan ad Dauid: qui cùm venisset ad eum, dixit ei. *Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter
2 pauper. ¶ Diues habebat oues & boues
3 plurimos valde. ¶ Pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulam quam emerat, & quæ creuerat apud eum cum filiis eius simul, de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in
4 sinu illius dormiens: eratque illi sicut filia. ¶ Cùm autem peregrinus quidam venisset ad diuitem, parcēs ille sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet conuiuiū peregrino illi qui venerat ad se, tulit ouem viri pauperis, & præparauit cibos homini qui venerat ad

* Respōde mihi iudicium.

5 rat ad se. ¶Iratus autem indignatione Dauid aduer-
B sus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: Viuit Dominus, quoniam filius mortis est vir qui fecit
6 hoc. ¶Ouem reddet in quadruplum, eò quòd fece-
7 rit verbum istud, & non pepercerit. ¶Dixit autē Nathan ad Dauid: Tu es ille vir*. Hæc dicit Dominus Deus Israël; Ego vnxi te in regem super Israël, &
8 ego erui te de manu Saul, ¶& dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in sinu tuo, dedique ti bi domum Israël & Iuda: & si parua sunt ista, adijciā
9 tibi multò maiora. ¶Quare ergo contempsisti verbū Domini, vt faceres malum in conspectu meo? Vriā Hethæum percussisti gladio, & vxorem illius accepi sti in vxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorū
10 Ammon. ¶Quam ob rem non recedet gladius de do
C mo tua vsque in sempiternum, eò quòd despexeris me, & tuleris vxorem Vriæ Hethæi, vt esset vxor tua.
11 ¶Itaque hæc dicit Dominus: Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, ‖ & dabo proximo tuo, & dormiet cū
12 vxoribus tuis in oculis Solis huius. ¶Tu enim fecisti abscondite: ego aūt faciā verbū istud in cōspectu
13 oīs Israël, & in conspectu Solis. ¶* Et dixit Dauid ad Nathan: ‖ Peccaui Dño. Dixitq; Nathā ad Dauid:
14 Dñs quoq; trāstulit peccatū tuū, non morieris. ¶ Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos* Dñi:
D propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte
15 morietur. ¶Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus paruulum quē pepere-
16 rat vxor Vriæ Dauid, & desperatus est. ¶Deprecatusque est Dauid Dominum pro paruulo: & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit super ter
17 ram. ¶Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum vt surgeret de terra: qui noluit, nec come-
18 dit cum eis cibum. ¶ Accidit autem die septima vt moreretur infans: timueruntque serui Dauid nunciare ei quòd mortuus esset paruulus: dixerunt n.
E Ecce cùm paruulus adhuc viueret, loquebamur ad eum, & non audiebat vocem nostram: quantò ma-
19 gis si dixerimus, Mortuus est puer, se affliget? ¶Cùm ergo Dauid* audisset seruos suos mussitantes, intellexit quòd mortuus esset infantulus, dixitque ad ser uos suos: Num mortuus est puer? Qui responderūt
20 ei: Mortuus est. ¶Surrexit ergo Dauid de terra, & lo tus vnctusque est: cùmque mutasset* vestem, ingressus est domum Domini: & adorauit, & venit in domum suam, petiuitque vt ponerent ei panem, & co
21 medit. ¶Dixerunt autem ei serui sui: Quis est sermo quem fecisti? propter infantem cùm adhuc viueret, ieiunasti & flebas: mortuo autem puero surrexisti,
22 & comedisti panem. ¶Qui ait: Propter infantem, dū adhuc viueret, ieiunaui & fleui: dicebā enim: Quis scit si fortè donet eum mihi Dominus, & viuat in-
23 fans? ¶ Nunc autem, quia mortuus est, quare ieiu-
F no? Nunquid potero reuocare eum amplius? ego va dam magis ad eum: ille verò non reuertetur ad me.
24 ¶Et cōsolatus est Dauid Beth-sabee vxorem suam, ingressusque ad eam, dormiuit cum ea: ‖ quæ genuit filium, & vocauit nomen eius Salomon, & dominus
25 dilexit eum. ¶ Misitque * in manu Nathan prophetæ, & vocauit nomen eius Amabilis Domino: eò q
26 diligeret eum Dominus. ¶ Igitur pugnabat Ioab cō tra Rabbath filiorum Ammon, & expugnabat vrbē
27 regiam. ¶Misitque Ioab nuncios ad Dauid, dicens: Dimicaui aduersum Rabbath, & capiēda est Vrbs-
28 aquarum. ¶Nunc igitur congrega reliquam partem
G populi, & obside ciuitatem, & cape eam: ne cùm à me vastata fuerit vrbs, nomini meo ascribat victo-
29 ria. ¶Congregauit itaque Dauid omnem populum, & profectus est aduersum Rabbath: cumque dimi-
30 casset, cepit eam. ¶Et tulit diadema regis eorum de capite eius, pondo auri talentum, habens gemmas preciosissimas, & impositum est super caput Dauid. Sed & prædam ciuitatis asportauit multam valdè.
31 ¶Populum quoq; eius adducens seruauit, & circū egit super eos ferrata carpenta: diuisitque cultris, & traduxit in typo laterum: sic fecit vniuersis ciuitatibus filiorum Ammon: & reuersus est Dauid, & omnis exercitus in Ierusalem.

CAPVT XIII.

1 Factum est autem post hæc, vt Absalom fi-
A lij Dauid sororem speciosissimam vocabulo Thamar, adamaret Amnō filius Da
2 uid, ¶& deperiret in eā valdè, ita vt propter amorem eius ægrotaret: quia cùm esset virgo, difficile ei videbatur vt quippiam inhonestè ageret
3 cum ea. ¶Erat autem Amnon amicus, nomine Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, vir prudēs valde.
4 ¶Qui dixit ad eum: Quare sic attenuaris macie fili regis, per singulos dies? cur nō indicas mihi? Dixitque ei Amnon: Thamar sororem fratris mei Absa-
5 lom amo. ¶Cui respondit Ionadab: Cuba super lectum tuum, & languorem simula: cumq; venerit pater tuus vt visitet te, dic ei, Veniat, oro, Thamar soror mea, vt det mihi cibum, & faciat pulmentum, vt
6 comedā de manu eius. ¶ Accubuit itaque Amnon, & quasi ægrotare cœpit: cumque venisset rex ad visi-
B tandum eum, ait Amnō ad regem: Veniat obsecro, Thamar soror mea, vt faciat in oculis meis duas sor
7 bitiunculas, & cibum* capiam de manu eius. ¶Misit ergo Dauid ad Thamar domum, dicens: Veni in do
8 mum Amnon fratris tui & fac ei pulmentum. ¶ Venitque Thamar in domum Amnon fratris sui: ille au tem iacebat: quæ tollens farinam commiscuit, & li-
9 que faciens, in oculis eius coxit sorbitiunculas. ¶Tollensque quod coxerat, effudit, & posuit coram eo, & noluit comedere: dixitq; Amnon: Eiicite vniuer-
10 sos à me. Cùmque eiecissent omnes, ¶dixit Amnon ad Thamar: Infer cibum in cōclaui, vt vescar de ma nu tua. Tulit ergo Thamar sorbitiunculas quas fece rat, & intulit ad Amnon fratrem suum in conclaui.
11 ¶Cumque obtulisset ei cibum, apprehendit eam, &
C ait: Veni cuba mecum, soror mea. ¶Quæ respondit
12 ei: Noli frater mi, noli opprimere me: neque enim hoc fas est in Israël: noli facere stultitiam hanc.
13 ¶Ego enim ferre non potero opprobrium meum, & tu eris quasi vnus de insipiētibus in Israël: quin po

tius

Marginal notes: ‖ Exo. 22. a. 2. — * qui feci sti hæc re. — ‖ Inf. 26. d. 22. — * huius. — ‖ Eccl. 47. b. 13. — * nomen. — * vidisset. — * vestes. — ‖ Math. 1. a. 6. — * cum. — 1. Par. 10. a. 1. — * paratum.

14 tius loquere ad regem,& non negabit me tibi.? Noluit autem* acquiescere precibus eius, & preualens
*Amnon.
15 viribus oppressit eã, & cubauit cum ea. ? Et exosam eam habuit Amnon odio magno nimis:ita vt maius esset odium,quo oderat eam,amore,quo antè dile-
16 xerat. Dixitque ei Amnon:Surge & vade. ? Quæ respondit ei:Maius est hoc malum quod nũc agis aduersum me, quàm quod antè fecisti,expellens me.
17 Et noluit audire eam:? sed vocato puero, qui ministrabat ei, dixit: Eijce hanc à me foras, & claude
18 ostium post eam.? Quæ induta erat talari tunica:huiuscemodi enim filiæ regis virgines vestibus vtebãtur. Eiecit itaque eam minister illius foras: clausitq;
19 fores post eam.? Quæ aspergens cinerem capiti suo.
D scissa talari tunica: impositisque manibus super ca-
20 put suum,ibat ingrediens,& clamans.? Dixit autem ei Absalom frater suus. Nunquid Amnõ frater tuus concubuit tecum?sed nũc soror tace:frater tuus est: neque affligas cor tuum pro hac re. Mansit itaque Thamar contabescẽs in domo Absalom fratris sui.
21 ? Cùm autem audisset rex Dauid verba hæc,contristatus est valde, -& noluit contristare spiritum Amnon filij sui,quoniam diligebat eum, quia primoge
22 nitus erat ei'. ? Porrò non est locutus Absalom ad Amnon,nec malum,nec bonum: oderat enim Ab-
E salõ Amnon, eò quòd violasset Thamar sororem
23 suam.? Factum est autem post tẽpus biennij, vt tonderẽtur oues Absalom in Baal-hasor,quæ est iuxta Ephraim, & vocauit Absalom omnes filios regis.
24 ? Venitque ad regem,& ait ad eum: Ecce tondẽtur oues serui tui:veniat oro rex cum seruis suis ad ser-
25 num suum.? Dixitque rex ad Absalom: Noli fili mi, noli rogare vt veniamus oẽs, & grauemus te. Cùm autem cogeret eum, & noluisset ire, benedixit ei:
*ad Dauid.
26 ? Et ait Absalom:* Si non vis venire, veniat obsecro nobiscum saltem Amnon frater meus. Dixitque ad
27 eum rex: Non est necesse,vt vadat tecum. ? Coegit itaque Absalom eum, & dimisit cum eo Amnon, & vniuersos filios regis. -Feceratque Absalom conui-
28 uium quasi conuiuium regis.'? Præceperat autẽ Absalom pueris suis,dicens: Obseruate cùm temulentus fuerit Amnon vino, & dixero vobis, Percutite eum, & interficite:nolite timere: ego enim sum qui præcipio vobis: roboramini, & estote viri fortes.
29 ? Fecerunt ergo pueri Absalom aduersum Amnõ sicut præceperat eis Absalom. Surgentesque omnes
F filij regis,ascenderũt singuli mulas suas, & fugerũt.
30 ? Cumque adhuc pergerent in itinere,fama peruenit ad Dauid,dicẽs: Percussit Absalom omnes filios
*Dauid.
31 regis,& non remansit ex eis saltem vnus. ? Surrexit itaque rex*,& scidit vestimenta sua: & cecidit super terram,& omnes serui illius qui assistebant ei,scide-
32 runt vestimenta sua. ? Respondens autem Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, dixit: Ne æstimet dominus meus quòd omnes pueri filij regis occisi sint. Amnon solus mortuus est, quoniam in ore Absalõ erat positus ex die qua oppressit Thamar sororem
33 eius.? Nũc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suũ verbum istud,dicens, Omnes filii regis occi
34 si sunt:quoniam Amnon solus mortuus est. ? Fugit autem Absalom:& eleuauit puer speculator oculos
G suos, & aspexit:& ecce populus multus veniebat p
35 iter deuium ex latere montis. ? Dixit autem Ionadab ad regem: Ecce filii regis adsunt: iuxta verbum
36 serui tui sic factum est. ? Cumque cessasset loqui,apparuerunt & filij regis: & intrantes leuauerunt vocem suã,& fleuerũt:sed & rex, & oẽs serui eius fleue
37 runt:ploratu magno nimis.? Porrò Absalõ fugiens, abijt ad Tholomai filiũ Ammiud regẽ Gessur. Luxit
38 ergo Dauid filium suum*' multis diebus.? Absalom autem cùm fugisset,& venisset in Gessur,fuit ibi tri-
*Amnon. cunctis 4.
39 bus annis. ? Cessauitque rex Dauid persequi Absalom,eò q consolatus esset super Amnon interitu.

CAPVT XIIII.

1 INtelligẽs autem Ioab filius Saruiæ, quòd
A cor regis versum esset ad Absalom,? mi-
2 sit Thecuam, & tulit inde mulierem sapientem, dixitque ad eam: Lugere te simula, & induere veste lugubri, & ne vngatis oleo, vt sis quasi mulier iam plurimo tẽpore lugens mor-
3 tuum:? & ingredieris ad regem, & loqueris ad eum sermones huiuscemodi. Posuit autem Ioab verba
4 in ore eius.? Itaq; cùm ingressa fuisset mulier Thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram, &
5 adorauit,& dixit:Serua me rex. ? Et ait ad eam rex: Quid causæ habes? Quæ respondit: Heu,mulier vi-
6 dua ego sum:mortuus est enim vir meus. ? Et ancillæ tuæ erant duo filii: qui rixati sunt aduersum se in agro,nullusq; erat qui eos prohibere posset:& per-
7 cussit alter alterum,& interfecit eum.? Et ecce con-
B surgens vniuersa cognatio aduersum ancillam tuã, dicit: trade eum qui percussit fratrem suum, vt occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit, & deleamus heredem: & quærunt extinguere scintillam meam quæ relicta est, vt non supersit viro meo
8 nomen,& reliquiæ super terram.? Et ait rex ad mulierem:Vade in domum tuam,& ego iubebo pro te.
9 ? Dixitque mulier Thecuitis ad regem: In me domine mi rex sit iniquitas,& in domum patris mei, rex
10 autem & thronus eius sit innocens . ? Et ait rex: Qui contradixerit tibi,adduc eum ad me,& vltra nõ
11 addet vt tangat te.? Quæ ait:Recordetur Rex domini Dei sui, vt non multiplicentur proximi sanguinis
C ad vlciscendum, & nequaquam interficiant filium meum. Qui ait: Viuit Dominus,quia non cadet de
12 capillis filij tui super terram.? Dixit ergo mulier: loquatur ancilla tua ad dominum meũ regem verbum.
13 Et ait: Loquere.? Dixitque mulier: Quare cogitasti huiuscemodi rem contra populum Dei, & locutus est rex verbum istud vt peccet, & non reducat eie-
14 ctum suum?? Omnes morimur,& quasi aquæ dilabimur in terram,quæ non reuertuntur: nec vult Deus
Ezec. 18 & 32. & 33. c.11.
perire animam, sed retractat cogitans ne penitus
15 pereat qui abiectus est. ? Nunc igitur veni vt loquar ad dominum meum regem verbum hoc præsente populo. Et dixit ancilla tua: Loquar ad regẽ,si quo-

modo

16 modo faciat rex verbum ancillæ suæ: ¶ Et audiuit D rex,* vt liberaret ancillam suam de manu omnium qui volebant de hæreditate Domini delere me, & 17 filium meum simul. ¶ Dicat ergo ancilla tua, vt fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. Sicut enim angelus domini, sic est dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur: vn- 18 de & Dominus Deus tuus est tecum. ¶ Et respondēs rex dixit ad mulierem: Ne abscondas à me verbum quod te interrogo. Dixitque ei mulier: Loquere do 19 mine mi rex. ¶ Et ait rex: Nunquid manus Ioab tecū E est in omnibus istis? Respondit mulier & ait: Per salutem animæ tuę domine mi rex, nec ad sinistram, nec ad dexteram est ex omnibus his quę locutus est dominus meus rex: seruus enim tuus Ioab, ipse pręcepit mihi, & ipse posuit in os ancillę tuæ omnia ver 20 ba hæc. ¶ Vt verterem figuram sermonis huius, seruus tuus Ioab præcepit istud: tu autem domine mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam angelus Dei, 21 vt intelligas omnia super terrā. ¶ Et ait rex ad Ioab: Ecce placatus feci verbum tuum: vade ergo, & reuo 22 ca puerum Absalom. ¶ Cadensque Ioab super faciē suam in terram, adorauit, & benedixit regi, & dixit Ioab: Hodie intellexit seruus tuus, quia inueni gratiam in oculis tuis domine mi rex: fecisti enim ser- 23 monem* rex serui tui. ¶ Surrexit ergo Ioab, & abijt F in Gessur, & adduxit Absalom in Ierusalem. ¶ Dixit 24 autem rex: Reuertatur in domum suam, & faciem meam non videat. Reuersus est itaque Absalom in 25 domum suam, & faciem regis non vidit. ¶ Porrò si cut Absalom, vir non erat pulcher in omni Israël, & decorus nimis: à vestigio pedis vsque ad verticē 26 non erat in eo vlla macula. ¶ Et quando tondebat capillum (semel autem in anno tōdebatur, quia grauabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui 27 ducentis siclis, pondere publico. ¶ Nati sunt autem Absalom filii tres: & filia vna, nomine Thamar, ele- 28 gantis formæ. ¶ Mansitque Absalom in Ierusalē duo 29 bus annis, & faciem regis non vidit. ¶ Misit itaque ad Ioab, vt mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eum. Cumque secundò misisset: & ille noluisset 30 venire ad eum, ¶ dixit seruis suis: Scitis agrum Ioab G iuxta agrum meum, habentem messem hordei: ite igitur, & succendite eum igni. Succenderunt ergo serui Absalom segetē igni. Et venientes serui Ioab, scissis vestibus suis, dixerunt: Succēderūt serui Ab- 31 salom partem agri igni. ¶ Surrexitque Ioab & venit ad Absalom in domum eius, & dixit: Quare succen- 32 derunt serui tui segetem meam igni? ¶ Et respondit Absalom ad Ioab: Misi ad te obsecrans vt venires ad me, & mitterem te ad regem, & diceres ei: Quare veni de Gessur? melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo, vt videam faciē Regis: quòd si memor 33 est iniquitatis meæ, interficiat me. ¶ Ingressus itaq; Ioab ad regem, nunciauit ei omnia: vocatusq; est Absalom, & intrauit ad regem, & adorauit super faciem terræ coram eo: osculatusq; est rex Absalom.

*verba.
* domine mi.
-8.
-9.

CAPVT XV.

1 A 2 IGitur post hæc fecit sibi Absalom currus & equites, & quinquaginta viros qui præcederent eum. ¶ Et manè consurgens Absalom, stabat iuxta introitum portæ in via, & omnem virum qui habebat negocium vt veniret ad regis iudicium, vocabat Absalom ad se, & dicebat: De qua ciuitate es tu? Qui respondens, aie- 3 bat. Ex vna tribu Israël ego sum seruus tuus. ¶ Respondebatque ei Absalom: Videntur mihi sermones tui boni & iusti, sed non est qui te audiat consti 4 tutus à rege. Dicebatque Absalom: ¶ Quis me constituat iudicem super terram, vt ad me veniant om- 5 nes qui habent negocium, & iustè iudicem? ¶ Sed & cùm accederet ad eum homo vt salutaret illum, extendebat manum suam, & apprehendens osculaba 6 tur eum. ¶ Faciebatque hoc omni Israël venienti ad B iudicium vt audiretur à rege, & sollicitabat corda vi 7 rorum Israël. ¶ Post quadraginta autem annos, dixit Absalom ad regem David: Vadam, & reddam 8 vota mea quæ voui Domino in Hebron. ¶ Vouens enim vouit seruus tuus, cùm esset in Gessur Syriæ, dicens: Si reduxerit me Dominus in Ierusalem, sa- 9 crificabo Domino. ¶ Dixitque ei rex David: Vade in 10 pace. Et surrexit & abiit in Hebron. ¶ Misit autem Absalom exploratores in vniuersas tribus Israël, di cens: Statim vt audieritis clangorem buccinæ, dici 11 te: Regnabit Absalom in Hebron. ¶ Porrò cum Absalom ierunt ducēti viri de Ierusalem vocati, euntes simplici corde, & causam penitus ignorantes. 12 ¶ Accersiuit quoque Absalom Achitophel Gilonitem consiliarium David, de ciuitate sua Gilo. Cū- C que immolaret victimas, facta est coniuratio valida, populusque concurrens augebatur cum Absa- 13 lom. ¶ Venit igitur nuncius ad David, dicens: Toto 14 corde vniuersus Israel sequitur Absalom. ¶ Et ait David seruis suis qui erant cum eo in Ierusalem: Surgite, fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalom. festinate egredi, ne fortè veniens occupet nos, & impleat super nos ruinam, & percu- 15 tiat ciuitatem in ore gladii. ¶ Dixeruntque serui regis ad eum: Omnia quęcunque præceperit dominus 16 noster rex, libenter exequemur serui tui. ¶ Egressus est ergo rex & vniuersa domus eius pedibus suis: & reliquit rex decem mulieres concubinas ad custo- 17 diendam domum. ¶ Egressusque rex & omnis Is- D raël pedibus suis: stetit procul à domo: ¶ & vniuersi 18 serui eius ambulabant iuxta eum, & legiones Cerethi, & Phelethi, & omnes Gethæi pugnatores validi sexcenti viri qui secuti eum fuerant de Geth 19 pedites, pręcedebant regem. ¶ Dixit autem rex ad Ethai Gethæum: Cur venis nobiscum? reuertere, & habita cum rege, quia peregrinus es, & egressus es 20 de loco tuo. ¶ Heri venisti, & hodie compelleris nobiscum egredi? ego autem vadam quò iturus sum: reuertere, & reduc tecum fratres tuos, & Dominus faciat tecum misericordiam & veritatē, quia ostē 21 disti gratiam & fidem. ¶ Et respondit Ethai regi, di cens: Viuit Dominus & viuit dominus meus rex: quoniam in quocunq; loco fueris domine mi rex, 22 siue in morte, siue in vita, ibi erit seruus tuus. ¶ Et ait E David Ethai: Veni, & transi. Et transiuit Ethai Gethæus, & omnes viri qui cū eo erant, & reliqua mul- 23 titudo. ¶ Omnesque flebant voce magna, & vniuersus populus transibat: rex quoque transgrediebatur Torrentem Cedron, & cunctus populus incedebat contra viam oliuæ quę respicit ad desertum. 24 ¶ Venit autem & Sadoc sacerdos, & vniuersi Leuitæ cum eo, portantes arcam fœderis Dei, & deposuerūt arcam fęderis Dei, & ascendit Abiathar, donec expletus esset omnis populus qui egressus fue- 25 rat de ciuitate. ¶ Et dixit rex ad Sadoc: Reporta arcam Dei in vrbem, si inuenero gratiā in oculis Domini,

*quatuor 9. -3.
* Cùm immolaret victimas & facta. 5.
* impellat. 7.
-3.
5.
-7. -3.

mini, reducet me, & ostendet mihi eam & taber- 26 naculum suum. Si autem dixerit mihi: Non places, 27 præsto sum faciat * quod bonum est coram se. Et F dixit rex ad Sadoc-sacerdotem: O videns reuertere in ciuitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Ionathan filius Abiathar duo filij vestri, sint vobiscum. 28 Ecce ego abscondar in campestribus deserti, 29 donec veniat sermo à vobis indicans mihi. Reportauerunt ergo Sadoc & Abiathar arcam Dei in 30 Ierusalem: & manserunt ibi. Porrò Dauid ascendebat Cliuum-Oliuarum, scandens & flens, nudis pedibus incedens, & operto capite, sed & omnis populus qui erat cum eo, operto capite ascendebat plo- 31 rans. Nunciatum est autem Dauid, quòd & Achitóphel esset in coniuratione cum Absalom, dixitq; Dauid: Infatua quæso Domine consilium Achi-tó- 32 phel. Cumque ascenderet Dauid summitatem mō- G tis in quo adoraturus erat Dominum, ecce occurrit ei Chusai Arachites scissa veste & terra pleno capi- 33 te. Et dixit ei Dauid: Si veneris mecum, eris mihi 34 oneri: si autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Absalom, Seruus tuus sum rex, -patere me viuere`: sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus: dissipa- 35 bis consilium Achi-tóphel. Habes autem tecū Sadoc & Abiathar sacerdotes: & omne verbum quodcunque audieris de domo regis, indicabis Sadoc & 36 Abiathar sacerdotibus. Sunt enim cum eis duo filij eorum Achimaas filius Sadoc, & Ionathan filius Abiathar: & mittetis per eos ad me omne verbum 37 quod audieritis. Veniente ergo Chusai amico Dauid in ciuitatē, Absalō quoq; ingressus est Ierusalē.

CAPVT XVI.

1 A Cumque Dauid transisset paululum montis verticem, apparuit Siba puer Miphi-bósceth, in occursum eius, cum duobus asinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis vuæ passæ, & centum mas- 2 sis palatharum, `& duobus vtribus` vini. Et dixit rex Sibæ: Quid sibi volunt hæc? Responditque Siba: * asini, domesticis regis vt sedeant, & panes & palathæ ad vescendum pueris-tuis, `vinum autem vt bi- 3 bat siquis defecerit in deserto. | Et ait rex: Vbi est filius domini tui? Respōditque Siba regi: Remansit in Ierusalem, dicens: `Hodie restituet mihi domus 4 Israël regnum patris mei. Et ait rex Sibæ: Tua sint omnia quæ fuerunt Miphi-bósceth. Dixitque Siba: Oro, vt inueniam gratiam coram te domine mi rex. 5 | Venit ergo rex Dauid vsq; Bahurim, & ecce egrediebatur inde vir de cognatione domus Saul, nomine Semei, filius Gera, procedebatque egrediens, & 6 maledicebat. Mittebatque lapides contra Dauid, B & contra vniuersos seruos regis Dauid: omnis autē populus, & vniuersi bellatores à dextro & à sinistro 7 latere regis incedebant. Ita autem loquebatur Semei cùm malediceret-regi`: Egredere, egredere vir 8 sanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuersum sanguinē domus Saul: quoniam inuasisti regnum pro eo, & dedit Dominus regnum in manu Absalom filij tui: & ecce præmunt te mala tua, 9 quoniam vir sanguinum es. Dixit autem Abisai filius Saruiæ regi: Quare maledicit canis hic moriturus domino meo regi? vadam, & amputabo caput 10 eius. Et ait rex: quid mihi & vobis est filij Saruiæ? dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid: & quis est qui audeat dice- 11 re, quare sic fecerit? Et ait rex Abisai, & vniuersis seruis suis: Ecce filius meus, qui egressus est de vte- C ro meo, quærit animam meam: quantò magis * hic filius Iemini * dimittite eum, vt maledicat iuxta præ- 12 ceptum Domini, si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonū pro 13 maledictione hac, die hodierna. Ambulabat itaq; Dauid & socij eius per viam cum eo. Semei autem per iugum montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, mittens lapides aduersum eum, ter- 14 ramque spargens. Venit itaque rex * & vniuersus 15 populus cum eo lassus, & `refocillati sunt` ibi. Absalom autem & omnis populus` eius` ingressi sunt 16 Ierusalem, sed & Achi-tóphel cum eo. Cùm autē venisset Chusai Arachites amicus Dauid ad Absa- 17 lom, locutus est ad eum: Salue rex, salue rex. Ad quem Absalom: Hæc est, inquit, gratia tua ad amicū 18 tuum? quare non iuisti cum amico tuo? Respon- D ditque Chusai ad Absalom: Nequaquā: quia illius ero quem elegit Dominus, & omnis hic populus & 19 vniuersus Israel, & cum eo manebo. Sed vt & hoc inferam, cui ego seruiturus sum? nonne filio re- 20 gis? sicut parui patri tuo, ita parebo & tibi. Dixit autem Absalom ad Achi-tóphel: Inite consilium quid 21 agere debeamus. Et ait Achi-tophel ad Absalom: Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendum domum: vt cū audierit omnis Israël quòd fœdaueris patrem tuum, roborentur tecū ma- 22 nus eorum. Tetenderunt ergo Absalom tabernaculum in solario, | ingressusque est ad concubinas 23 patris sui coram vniuerso Israel. Consilium autem Achi-tóphel, quod dabat in diebus illis, quasi siquis consuleret Deum: sic erat omne consilium Achi-tóphel, & cùm esset cum Dauid, & cum esset cum Absalom.

CAPVT XVII.

1 A Dixit ergo Achi-tóphel ad Absalom: Eligam mihi duodecim millia virorum, & consurgens persequar Dauid hac nocte. 2 Et irruens super eum (quippe qui lassus est, & solutis manibus) percutiam eum: cumque fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiā re- 3 gem desolatum. Et reducam vniuersum populū, quomodo `vnus homo` reuerti solet: vnum enim vi- 4 rū tu quæris, & omnis populus erit in pace. Placuitque sermo eius Absalom, & cunctis maioribus 5 natu Israël. Ait autem Absalom: Vocate * Chusai 6 Arachiten, & audiamus quid etiam ipse dicat. Cūque venisset Chusai ad Absalō, ait Absalom ad eū: Huiuscemodi sermonē locutus est Achi-tóphel: fa- 7 cere debemus an non? quod das consiliū? Et dixit B Chusai ad Absalom: Non est bonū consilium quod 8 dedit Achi-tóphel hac vice. Et rursum intulit Chusai: Tu nosti patrem tuum, & viros qui cum eo sunt, esse fortissimos & amaro animo, veluti si vrsa raptis catulis in saltu sæuiat: sed & pater tuus vir bellator 9 est, nec morabitur cum populo. Forsitan nunc latitat in foueis, aut in vno quo voluerit loco. & cū ceciderit vnus quilibet in principio, audiet quicunq; audierit, & dicet: Facta est plaga in populo qui se- 10 quebatur Absalō. Et fortissimus` quisq;`, cuius cor est quasi leonis, pauore soluetur: scit enim omnis -populus` Israël fortē esse patrē tuū, & robustos om- 11 nes qui cū eo sunt. Sed hoc mihi videtur rectū esse C consilium: Congregetur ad te vniuersus * Israël, à

Dan vsque Bersabee, quasi arena maris innumerabi-
12 lis: & tu eris in medio eorum. ¶ Et irruemus super eum in quocunque loco inuentus fuerit, & operiemus eum, sicut cadere solet ros super terram: & non relinquemus de viris qui cum eo sunt, ne vnum qui-
13 dem. ¶ Quòd si vrbem aliquam fuerit ingressus, circũdabit omnis Israël ciuitati illi funes: & trahemus eam in torrentem, vt non reperiatur ne calculus q-
14 dem ex ea. ¶ Dixitq; Absalom, & omnes viri Israël: Melius est consilium Chusai Arachitæ, consilio A-
D chi-tóphel. Domini autem nutu dissipatum est consilium Achi-tóphel vtile, vt induceret Dominus su-
15 per Absalom malum. ¶ Et ait Chusai, Sadoc & Abiathar sacerdotibus: Hoc & hoc modo consilium dedit Achi-tóphel Absalõ, & senioribus Israel: & ego
16 tale & tale dedi consilium. ¶ Nunc ergo mittite citò, & nunciate Dauid dicentes: Ne moréris nocte hac in campestribus deserti, sed absque dilatione transgredere, nè fortè absorbeatur rex, & omnis po-
17 pulus qui cum eo est. ¶ Ionathã autem & Achimaas stabant iuxta Fontem-rogel: abiit ancilla & nunciauit eis: & illi profecti sunt, vt referrent ad regem Dauid nuncium, non enim poterant videri, aut introi-
18 re ciuitatem. ¶ Vidit autem eos quidam puer, & in-
E dicauit Absalom: illi verò concito gradu ingressi sunt domum cuiusdã viri in Bahurim, qui habebat puteum in vestibulo suo, & descenderunt in eum.
19 ¶ Tulit autem mulier, & expandit velamen super os
20 putei quasi siccans ptisanas: & sic latuit res. ¶ Cumque venissent serui Absalom in domum, ad mulierẽ dixerunt: Vbi est Achimaas & Ionathan? Et respondit eis mulier: Transierunt festinanter, gustata paululũ aqua. At hi qui quærebant, cũ nõ reperissent, re-
21 uersi sunt in Ierusalem. ¶ Cumque abiissent, ascenderunt illi de puteo, & pergentes nunciauerunt regi Dauid, & dixerunt: Surgite, & transite citò fluuiũ: quoniam huiuscemodi dedit consilium contra vos
22 Achi-tóphel. ¶ Surrexit ergo Dauid, & omnis popu-
F lus qui cum eo erat, & transierũt Iordanem, donec dilucesceret, * & ne vnus quidem residuus fuit, qui
23 non transisset fluuium. ¶ Porrò Achi-tóphel videns quòd non fuisset factum consilium suum, strauit asinum suum, surrexitque & abiit in domum suam & in ciuitatem suam: & disposita domo sua, suspendio
24 interiit, & sepultus est in sepulchro patris sui. ¶ Da-

* antequã denudaretur verbũ.

uid autem venit in castra, & Absalom transiit Iorda-
25 nem ipse & omnes viri Israël cum eo. ¶ Amasam verò constituit Absalom pro Ioab super exercitum. Amasa autem erat filius viri, qui vocabatur Ietra de
G Israëli, qui ingressus est ad Abigail filiam Naas, so-
26 rorem Saruiæ, quæ fuit mater Ioab. ¶ Et castrametatus
27 est Israël cum Absalom in terra Galaad. ¶ Cumque venisset Dauid in castra, Sobi filius Naas de Rabath filiorum Ammon & Machir filius Amihel de Lo-dabar, & Berzellai Galaadites de Rogelim,
28 ¶ obtulerunt ei stratoria, & tapetia, & vasa fictilia, frumentum & hordeum & farinam & polentam &
29 fabam & lentem, & frixum * cicer, ¶ & mel & butyrum, oues & pingues vitulos, dederuntque Dauid, & populo qui cum eo erat, ad vescendum: suspicati enim sunt populum fame & siti fatigari in deserto.

* oleo.

CAPVT XVIII.

1 A Gitur consyderato Dauid populo suo [illegible] cõstituit su-
2 per eos tribunos & centuriones, ¶ & dedit populi tertiam partẽ sub manu Ioab, & tertiam partẽ sub manu Abisai filij Saruiæ fratris Ioab, & tertiã partem sub manu Ethai, qui erat de Geth: Dixitq; rex ad populum: Egrediar & ego vobi-
3 scũ. ¶ Et rñdit populus: Non exibis: siue enim fugerimus, non magnopere ad eos de nobis pertinebit, siue media pars ceciderit è nobis, non satis curabūt: quia tu vnus * pro decem millibus computaris: me-
4 lius est igitur vt sis nobis in vrbe pñsidio. ¶ Ad quos rex ait: Quod vobis videtur rectum, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturque popu-
5 lus per turmas suas centeni & milleni. ¶ Et præcepit
B rex Ioab & Abisai & Ethai, dicẽs: Seruate mihi puerum Absalom. Et omnis populus audiebat præcipiẽ-
6 tem regem cunctis principibus pro Absalom. ¶ Itaque egressus est populus in campum contra Israël,
7 & factum est prælium in saltu Ephráim. ¶ Et cæsus est ibi populus Israël ab exercitu Dauid, factaq; est
8 plaga magna in die illa, viginti millium. ¶ Fuit autẽ ibi prælium dispersum super faciem omnis terræ, & multò plures erant quos saltus cõsumpserat de populo, quàm hi quos vorauerat gladius in die illa.
9 ¶ Accidit autem vt occurreret Absalom seruis Dauid, sedens mulo: cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum & magnam, adhæsit caput eius quercui: & illo suspenso inter cœlum & ter-
10 ram, mulus cui insederat, pertransiuit. ¶ Vidit autẽ
C hoc quispiam, & nunciauit Ioab, dicens: Vidi Absa-
11 lom pendere de quercu. ¶ Et ait Ioab viro qui nunciauerat ei: Si vidisti, quare non confodisti eum cũ terra, & ego dedissem tibi decem argenti siclos, &
12 vnum baltheum? ¶ Qui dixit ad Ioab: Si appẽderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manũ meam in filium regis: audiẽtibus enim nobis præcepit rex tibi & Abisai, & Ethai, dicẽs: Cu-
13 stodite mihi puerum Absalom. ¶ Sed & si fecissem contra animam meam audacter, nequaquã hoc re-
14 gem latère potuisset, & tu stares ex aduerso. ¶ Et ait Ioab: Non sicut tu vis, sed aggrediar eum coram te. Tulit ergo * tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absalom. Cumque adhuc palpitaret hærẽs
15 in quercu, ¶ cucurrerunt decem iuuenes armigeri
16 Ioab, & percutientes interfecerunt eum. ¶ Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum, ne perse-
D queretur fugientem Israël, volens parcere multitu-
17 dini. ¶ Et tulerunt Absalom, & proiecerunt eum in saltu, in foueam grandem, & comportauerũt super eum aceruum lapidum magnum nimis: omnis autẽ
18 Israël fugit in tabernacula sua. ¶ Porrò Absalom erexerat sibi cùm adhuc viueret, titulum, qui est in Valle-regis: dixerat enim, Non habeo filium,

* solus.

* Ioab. 9.

& hoc

& hoc erit monimentum nominis mei. Vocauitq; titulum nomine suo, & appellatur Manus-Absalõ 19 vsque ad hanc diem. ¶ Achimaas autẽ filius Sadoc, ait: Curram, & nunciabo regi, quia iudicium fecerit 20 ei Dominus de manu inimicorum eius. ¶ Ad quem Ioab dixit: Non eris nuncius in hac die, sed nunciabis in alia: hodie nolo te nunciare: filius enim regis 21 est mortuus. ¶ Et ait Ioab Chusi: Vade, & nuncia re E gi quæ vidisti. Adorauit Chusi Ioab, & cucurrit. 22 ¶ Rursus autẽ Achimaas filius Sadoc dixit ad Ioab: Quid impedit si etiam ego curram post Chusi? Dixitque ei Ioab: Quid vis currere fili mi? -veni huc`, 23 non eris boni nuncij baiulus. ¶ Qui respondit: Quid enim si cucurrero? Et ait ei: Curre. Currens ergo A-24 chimaas per viam compendij, transiuit Chusi. ¶ Dauid autem sedebat inter duas portas: speculator vero qui erat in fastigio portæ super murum, eleuans 25 oculos, vidit hominem currentem solum. ¶ Et exclamans, indicauit regi. Dixitque rex: Si solus est, bo-F nus est nuncius in ore eius. Properante autem illo, 26 & accedente propius, ¶ vidit speculator hominem alterum currentem, & vociferans in culmine, ait: Apparet mihi alter homo currens solus. Dixitque 27 rex: Et iste bonus est nuncius. ¶ Speculator autem: Contemplor, ait, cursum prioris, quasi cursum Achimaas filij Sadoc. Et ait rex: Vir bonus est: & nunciũ 28 portans bonum venit. ¶ Clamans autem Achimaas, dixit ad regem: Salue rex. Et adorans regem coram eo pronus in terrã, ait: Benedictus Dominus Deus tuus, qui conclusit homines qui leuauerunt manus 29 suas contra dominum meum regem. ¶ Et ait rex: Estne pax puero Absalom? Dixitque Achimaas: Vi G di ˇtumultum` magnum, cum mitteret Ioab seruus 30 tuus, ô rex, me seruum tuum: nescio aliud. ¶ Ad quẽ rex: Transi, ait, & sta hic. Cumque ille transisset, & 31 staret. ¶ Apparuit Chusi, & veniens, ait: Bonum apporto nuncium domine mi rex: iudicauit enim pro te Dominus hodie de manu omnium qui surrexe-32 runt cõtra te. ¶ Dixit autem rex ad Chusi: Estne pax puero Absalõ? Cui respondens Chusi: Fiant, inquit, sicut puer, inimici domini mei regis, & vniuersi qui 33 consurgunt aduersus eum in malum. ¶ Contristatus itaque rex, ascendit cœnaculum portæ, & fleuit. Et sic loquebatur vadens: Fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat vt ego moriar pro te, Absalom fili mi, fili mi Absalom?

Margin: -4. ˇtumultũ 9

CAPVT XIX.

1 A NVnciatũ est autem Ioab quòd rex fleret, & lugeret filium suum: ¶ & versa est victo 2 ria in luctum in die illo omni populo: audiuit enim populus in die illa dici: Do-3 let rex super filio suo. ¶ Et declinauit populus in die illa ingredi ciuitatem, quomodo declinare solet po-4 pulus versus, & fugiens de prælio. ¶ Porrò rex operuit caput suũ, & clamabat voce magna: Fili mi Ab-5 salom, Absalom fili mi.* ¶ Ingressus ergo Ioab ad regem in domum, dixit: Confudisti hodie vultus omnium seruorum tuorum, qui saluam fecerunt animam tuam, & animam filiorum tuorum & filiarum tuarum, & animam vxorum tuarum, & animam con 6 cubinarum tuarum. ¶ Diligis odientes te, & odio habes diligentes te: & ostendisti hodie quia non curas de ducibus tuis, & de seruis tuis: & verè cognoui modò, quia si Absalom viueret, & omnes nos occu 7 buissemus, & tunc placeret tibi. ¶ Nunc igitur sur-

Margin: * fili mi.

B ge, & procede: & alloquens satisfac seruis tuis: iuro enim tibi per Dominum, quòd si non exieris, ne vnus quidem remansurus sit tecum nocte hac: & peius erit hoc tibi, quàm omnia mala quæ venerunt 8 super te ab adolescentia tua, vsque in præsens. ¶ Surrexit ergo rex, & sedit in porta: & omni populo nunciatum est quòd rex sederet in porta: venitque vniuersa multitudo coram rege, Israël autem fugit in 9 tabernacula sua. ¶ Omnis quoq; populus certabat in cunctis tribubus Israël, dicens: Rex liberauit nos de manu inimicorum nostrorum, ipse saluauit nos de manu Philisthinorum: & nũc fugit de terra pro-10 pter Absalom. ¶ Absalom autem quem vnximus super nos, mortuus est in bello: vsquequo siletis, & nõ reducitis regem? -Et consilium totius Israël venit 11 ad regem`. ¶ Rex verò Dauid misit ad Sadoc & Abia C thar sacerdotes, dicens: Loquimini ad maiores natu Iuda, dicentes: Cur venitis nouissimi ad reducendum regem in domum suam? Sermo autem omnis Israël peruenerat ad regem in domo eius, -quia di-12 xerat rex, Hæc dicetis ad populum Iuda`. ¶ Fratres mei vos, os meum, & caro mea vos: quare nouissimi 13 reducitis regem? ¶ Et Amasæ dicite: Nonne os meũ, & caro mea es? Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tem 14 pore pro Ioab. ¶ Et inclinauit cor omnium virorum Iuda, quasi viri vnius: miseruntque ad regem, dicen 15 tes: Reuertere tu, & omnes serui tui. ¶ | Et reuersus est rex, & venit vsque ad Iordanem, & -omnis` Iuda venit vsque in Galgala, vt occurreret regi, & tradu-16 ceret eum Iordanem. ¶ Festinauit autem Semei fi-17 lius Gera filij Iemini de Bahurim, ¶ & descẽdit cum viris Iuda in occursum regis Dauid cum mille viris de Ben-iamin, & Siba puer de domo Saul: & quindecim filij eius, ac viginti serui cum eo erant: 18 & irrumpentes Iordanem ante regem, ¶ transierunt vada, vt traducerent domum regis, & facerent iu-D xta iussionem eius: Semei autem filius Gera prostra 19 tus coram rege, cùm iam transisset Iordanem, ¶ dixit ad eum: | Ne reputes mihi domine mi iniquitatem, neque memineris iniuriarum serui tui in die qua egressus est Domine mi rex de Ierusalem, ne-20 que ponas rex in corde tuo. ¶ Agnosco enim seruus tuus peccatum meum: & idcirco hodie primus veni de omni domo Ioseph, descendique in occursũ do 21 mini mei regis. ¶ Respondens verò Abisai filius Saruiæ, dixit: Nunquid pro his verbis nõ occidetur Se-22 mei, quia maledixit Christo Domini? ¶ Et ait Dauid: Quid mihi & vobis filij Saruiæ? cur efficimini mihi hodie in Satan? ergóne hodie interficietur vir in Israël? an ignoro hodie me factum regem super 23 Israël? ¶ Et ait rex Semei, Non morieris. Iurauitque 24 ei. ¶ Miphi-bóseth quoque filius Saul descendit in E occursum regis illotis pedibus, & intonsa barba: vestesque suas non lauerat à die qua egressus fuerat 25 rex, vsque ad diem reuersionis eius in pace. ¶ Cumque Ierusalem occurrisset regi, dixit ei rex: Quare 26 non venisti mecum Miphi-bóseth? ¶ Et respondens, ait: Domine mi rex, seruus meus contempsit me: dixique ei ego famulus tuus, vt sterneret mihi asinum, & ascendens abirem cũ rege: claudus enim 27 sum seruus tuus. ¶ | Insuper & accusauit me seruum tuum ad te dominum meum regem: tu autem domine mi rex sicut Angelus Dei es, fac quod pla-28 citum est tibi. ¶ Neque enim fuit domus patris mei, nisi morti obnoxia domino meo regi: tu

Margin: -11. -6. 13. Re. 2. 8. -6. 1 Sup. 16. 5. 1 Sup. 16. 3. Eib. 15. c. 16

autem posuisti me seruum tuum inter conuiuas mẽsæ tuæ: quid ego habeo iuste querelæ? aut quid possum vltrà vociferari ad regẽ? Ait ergo ei rex: Quid vltrà loqueris? fixum est | quod locutus sum: tu & Siba diuidite possessiones. Respondítque Miphi-bóseth regi: Etiam cuncta accipiat, postquam reuersus est Dominus meus rex pacificè in domum suam.

31 || Berzellai quoque Galaadites, * descendens de Rogelim, traduxit regem Iordanem, paratus etiam vltra fluuium prosequi eum. Erat autem Berzellai Galaadites senex valde, id est octogenarius, & ipse præbuit alimenta regi, cum moraretur in Castris: fuit quippe vir diues nimis. Dixit itaque rex ad Berzellai: Veni mecũ, vt requiescas securus mecum in Ierusalem. Et ait Berzellai ad regem: Quot sunt dies annorum vitæ meæ, vt ascendam cum rege in Ierusalem? Octogenarius sum hodie, nunquid vigent sensus mei ad discernendum suaue, aut amarum? aut delectare potest seruum tuũ cibus aut potus? vel audire possum vltrà vocem cantorum atque cãtatricũ? quare seruus tuus sit oneri domino meo regi? paulúlum ˋ procedam ˋ famulus tuus ab Iordane tecum: non indigeo hac vicissitudine. Sed obsecro vt reuertar seruus tuus, & moriar in ciuitate mea, -& sepeliar ˋ iuxta sepulchrũ patris mei & matris meæ. Est autem seruus tuus Chamaam, ipse vadat tecum domine mi rex, & fac ei quicquid tibi bonum videtur. Dixit itaque ei rex: Mecum transeat Chamaam, & ego faciã ei quicquid tibi placuerit, & omne quod petieris à me, impetrabis. Cumque transisset vniuersus populus & rex Iordanem, * osculatus est rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reuersus est in locum suum. Transiuit ergo rex in Galgalam, & Chamaam cum eo: omnis autem populus Iuda traduxerat regem, & media tantùm pars affuerat de populo Israël. Itaque omnes viri Israël concurrentes ad regem, dixerunt ei: Quare te furati sũt fratres nostri viri Iuda, & traduxerunt regem & domum eius Iordanem, omnésque viros Dauid cum eo? Et respondit omnis vir Iuda ad viros Israel: Quia mihi ꝓpior est rex: cur irasceris super hac re? nunquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data sunt? Et respondit vir Israël ad viros Iuda, & ait: Decem partibus maior ego sum apud regem, * magisq; ad me pertinet Dauid, quàm ad te: cur fecisti mihi iniuriam, & non mihi nunciatum est priori, vt reducerem regem meum? Durius autem responderunt viri Iuda viris Israël.

Marginal notes: 1 Sup. 16. 4. — 13. Reg. 2. 7. — * 1. nisi va d... — Sup. 17. g. 27. — * procedam 1. — ~1. — * reditit — * & primogenitus ego sum 4

CAPUT XX.

1 A Ccidit quoque vt ibi esset vir Belial, nomine Seba, filius Bochri, vir Iemineus: & cecinit buccina, & ait: Non est nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Isai: -reuertere ˋ in tabernacula ˋ tua ˋ Israël. Et separatus est omnis Israël à Dauid, secutusque est Seba filium Bochri: viri autem Iuda adhæserunt regi suo à Iordane vsque Ierusalem. Cumque venisset rex in domum suam in Ierusalem, tulit decem mulieres cõcubinas, quas dereliquerat ad custodiendam domum, & tradidit eas in custodiam, alimenta eis præbens: & non est ingressus ad eas, sed erant clausæ vsque in diem mortis suæ in viduitate viuentes. Dixit autem rex Amasæ: Conuoca mihi omnes viros Iuda in diem tertium: & tu adesto præsens. Abiit ergo Amasa vt conuocaret Iudam, & moratus est extra placitum quod ei constituerat rex. Ait autem Dauid ad Abisai: Nũc magis afflicturus est nos Seba filius Bochri, quàm Absalom. Tolle igitur seruos Domini tui, & persequere eum, ne fortè inueniat ciuitates munitas, vt effugiat nos. Egressi sunt ergo cum eo viri Ioab, Cerethi quoq; & Phelethi: & omnes robusti exierunt de Ierusalem ad persequendum Seba filium Bochri. Cumque illi essent iuxta lapidem grandem qui est in Gabaon, Amasa veniens occurrit eis. Porrò Ioab vestitus erat tunica stricta ad mensurã habitus sui, & desuper accinctus gladio dependente vsque ad ilia, in vagina, qui fabricatus leui motu egredi poterat, & percutere. Dixit itaque Ioab ad Amasam: Salue mi frater. | Et tenuit manu dextera mẽtum Amasæ, quasi osculans eum. Porrò Amasa non obseruauit gladium, quẽ habebat Ioab, qui percussit eum in latere, & effudit intestina eius in terram *, nec secundum vulnus apposuit. Ioab autem, & Abisai frater eius persecuti sunt Seba filium Bochri. Intereà quidam viri, cùm stetissent iuxta cadauer Amasæ, de sociis Ioab, dixerunt: Ecce qui esse voluit pro Ioab comes Dauid. Amasa autem cõspersus sanguine, iacebat in media via. Vidit hoc quidam vir quòd subsisteret omnis populus ad videndum eum, & amouit Amasam de via in agrum: operuitq; eum vestimento, ne subsisterent transeuntes propter eum. Amoto ergo illo de via transibat omnis vir sequens Ioab ad persequendum Seba filium Bochri. Porrò ille trãsierat per omnes tribus Israël vsque in Abelam, & Bethmaacha: omnesque viri electi congregati fuerãt ad

eum. Venerũt itaque, & oppugnabãt eum in Abela, & in Beth-maacha, & cir cundederunt munitionibus ciuitatem, & obsessa est vrbs: omnis autẽ turba quæ erat cũ Ioab, moliebatur destruere muros. Et exclamauit mulier sapiens de ciuitate: Audite, audite, dicite Ioab, Appropinqua huc, & loquar tecum. Qui cũ accessisset ad eam, ait illi: Tu es Ioab? Et ille respondit: Ego. Ad quem sic locuta est: Audi sermones ancillæ tuæ. Qui respondit: Audio. Rursumque illa: Sermo, inquit, dicebatur in veteri prouerbio, | Qui interrogant, interrogent in Abela: & sic proficiebant. Nónne ego sum quæ respõdeo veritatem in Israël, & tu quæris subuertere ciuitatẽ & euertere matrẽ in Israël? Quare præcipitas hæreditatem Dñi? Rñdensque Ioab, ait: Absit, absit hoc à me: non præcipito, neque demolior. Non sic se habet res, sed homo de monte Ephráim Seba, filius Bochri cognomine, leuauit manum suam contra regem Dauid: tradite illum solum, & recedemus à ciuitate. Et ait mulier ad Ioab: Ecce caput eius mittetur ad te per murum. Ingressa est

Marginal notes: 13. Reg. 2. 5. — * & mortuus est. — 1 Deu. 20. c. 11.

ergo

ergo ad omnem populum,& locuta eſt eis ſapiēter:
G qui abſciſſum caput Sebæ filij Bochri proiecerũt ad Ioab. Et ille cecinit tuba,& receſſerũt ab vrbe,vnuſquiſque in tabernacula ſua. Ioab autē reuerſus eſt
23 Ieruſalem ad regem. ¶ Fuit ergo Ioab ſuper omnē exercitum Iſraël: Banaias autem filius Ioiadæ ſuper [Sup.8.d.16.]
24 Cerethæos & Phelethæos. ¶ Aduram verò ſuper tributa: porrò Ioſaphat filius Ahilud,à commentariis.
25 ¶ Siba autem,ſcriba. Sadoc verò & Abiathar,ſacer-
26 dotes: ¶ Ira autem Iairites erat ſacerdos Dauid.

CAPVT XXI.

1 A FActa eſt quoque fames in diebus Dauid tribus annis iugiter: & conſuluit Dauid oraculum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saul,& domum eius ſanguinũ,
2 quia occidit Gabaonitas. ¶ Vocatis ergo Gabaonitis rex,dixit ad eos: (Porrò Gabaonitę nō erant de filiis Iſraël,ſed reliquiæ Amorrhæorum: filij quippe Iſraël iurauerāt eis, & voluit Saul percutere eos [Ioſ.9.c.16.]
3 zelo,quaſi pro filiis Iſraël & Iuda.) ¶ Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? & quod erit veſtri piaculum,vt benedicatis hæreditati Domini?
4 ¶ Dixeruntque ei Gabaonitæ: Non eſt nobis ſuper argento & auro quæſtio, ſed contra Saul,& contra domum eius: neque volumus,vt interficiatur homo de Iſraël. Ad quos rex ait: Quid ergo vultis,vt fa-
5 ciam vobis? ¶ Qui dixerunt regi: Virum qui attriuit nos & oppreſſit iniquè, ita delere debemus, vt ne vnus quidem reſiduus ſit de ſtirpe eius in cunctis fi-
6 nibus Iſraël. ¶ Dentur nobis ſeptē viri de filiis eius,
B vt crucifigamus eos Domino in Gabaa Saul quon-
7 dam electi Domini. Et ait rex: Ego dabo. ¶ Pepercitque Rex Miphi-boſeth filio Ionathæ filij Saul, propter Iuſiurandum Domini, quod fuerat inter [1.Re.18.a.3.]
8 Dauid,& inter Ionathan filium Saul. ¶ Tulit itaque rex duos filios Reſpha filiæ Aia, quos peperit Sauli,Armoni,& Miphi-boſeth,& quinq; filios Michol filiæ Saul, quos genuerat Hadrieli filio Berzellai,
9 qui fuit de Molathi, ¶ & dedit eos in manus Gabaonitarum: qui crucifixerunt eos in monte coram Domino: & ceciderunt hi ſeptem ſimul occiſi in diebus
10 meſſis primis,incipiente meſſione hordei. ¶ Tollens autem Raſpha filia Aia,ciliciũ, ſubſtrauit ſibi ſupra petram ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cœlo, & non dimiſit aues lacerare eos per
11 diem,neque beſtias per noctem. ¶ Et nunciata ſunt Dauid quę fecerat Reſpha,filia Aia,cōcubina Saul.
12 ¶ Et abiit Dauid,& tulit oſſa Saul, & oſſa Ionathę fi-
C lij eius à viris Iabes-Galaad, qui furati fuerāt ea de platea Beth-ſan, in qua ſuſpenderant eos Phili- [1.Re.31.d.13.]
13 ſthiim cum interfeciſſent Saul in Gelboe, ¶ & aſportauit inde oſſa Saul,& oſſa Ionathæ filij eius: & col-
14 ligentes oſſa eorum,qui affixi fuerant, ¶ ſepelierunt ea cum oſſibus Saul, & Ionathæ filij eius in Terra Ben-iamin, in latere, in ſepulchro Cis patris eius: feceruntque omnia quæ præceperat rex, & repropi-
15 tiatus eſt Deus terrę poſt hæc. ¶ Factum eſt autē rurſum prælium Philiſthinorũ aduerſum Iſraël, & deſcendit Dauid, & ſerui eius cum eo, & pugnabant
16 contra Philiſthiim. Deficiēte autem Dauid, ¶ Ieſbibenob, qui fuit de genere Arapha, cuius ferrum haſtæ trecentas vncias appendebat, & accinctus erat
17 enſe nouo, niſus eſt percutere Dauid. ¶ Præſidioque ei fuit Abiſai filius Saruiæ, & percuſſum Philiſthęũ
D interfecit. Tunc iurauerunt viri Dauid, dicentes: Iā non egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguas
18 lucernam Iſraël. ¶ Secundum quoque bellum fuit in Gob contra Philiſthæos: tunc percuſſit Sobochai de Huſathi, Saph de ſtirpe Arapha de genere gigā- [1.Pa.20.a.4.]
19 tum. ¶ Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philiſthæos, in quo percuſſit Adeodatus filius Saltus polymitarius Beth-lehemites Goliath Gethæũ, cuius haſtile haſtæ erat quaſi liciatorium texentiũ.
20 ¶ Quartum bellum fuit in Geth: in quo vir fuit excelſus qui ſenos in manibus pedibusque habebat digitos, id eſt vigintiquatuor, & erat de origine Ara-
21 pha. ¶ Et blaſphemauit Iſraël. percuſſit autem eum
22 Ionathan filius Samaa fratris Dauid. ¶ Hi quatuor nati ſunt de Arapha in Geth,& ceciderunt in manu Dauid,& ſeruorum eius.

CAPVT XXII.

1 A LOcutus eſt autem Dauid Domino verba carminis huius,in die qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorũ
2 ſuorum,& de manu Saul. ¶ Et ait:
Dominus petra mea,& robur meum, & ſaluator meus.
3 ¶ Deus fortis meus ſperabo in eum: ſcutum meũ & cornu ſalutis meæ: eleuator meus, & refugium meum: ſaluator meus, de iniquitate liberabis me.
4 ¶ Laudabilem inuocabo Dominum,& ab inimicis meis ſaluus ero. [Pſal.17.a.3.]
5 ¶ Quia circundederunt me contritiones mortis: torrentes Belial terruerunt me.
6 ¶ Funes inferni circundederunt me: præuenerunt me laquei mortis.
7 ¶ In tribulatione mea inuocabo Dominum,& ad Deum meum clamabo: & exaudiet de templo ſancto ſuo vocem meam, & clamor meus veniet ad aures eius.
8 ¶ Commota eſt, & contremuit terra, fundamenta montium concuſſa ſunt & conquaſſata, quoniam iratus eſt eis.
9 ¶ Aſcendit fumus de naribus eius, & ignis de ore eius vorabit: carbones ſuccenſi ſunt ab eo.
10 ¶ Et inclinauit cœlos, & deſcendit: & caligo ſub pedibus eius.
11 ¶ Et aſcendit ſuper Cherubim,& volauit, & lapſus eſt ſuper pennas venti.
12 ¶ Poſuit tenebras in circuitu ſuo latibulum: cri-
B brans aquas de nubibus cœlorum.
13 ¶ Præ fulgore in conſpectu eius,* ſuccenſi ſunt carbones ignis. [* nubes.]
14 ¶ Tonabit de cœlo Dominus, & excelſus dabit vocem ſuam.
15 ¶ Miſit ſagittas,* & diſſipauit eos: fulgur, & conſumpſit eos. [* ſuas a.]
16 ¶ Et apparuerunt effuſiones maris, & reuelata ſunt fundamēta orbis ab increpatione Domini, ab inſpiratione ſpiritus furoris eius.
17 ¶ Miſit de cœlo, & aſſumpſit me, & extraxit me de aquis multis.
18 ¶ Liberauit me ab inimico meo potentiſſimo, & ab his qui oderant me, quoniā robuſtiores me erāt.
19 ¶ Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus eſt Dominus firmamentum meum.
20 ¶ Et eduxit me in latitudinem: liberauit me, quia complacui ei.
21 ¶ Retribuet mihi Dñs ſecundum iuſtitiam meam: & ſecundum munditiā manuũ mearũ reddet mihi.

22 ¶ Quia custodiui vias Domini, & non egi impiè à Deo meo.

23 ¶ Omnia enim iudicia eius in conspectu meo, & præcepta eius non amoui à me.

24 ¶ Et ero perfectus cum eo, & custodiam me ab iniquitate mea.

25 ¶ Et restituet mihi Dominus secundum iustitiam C meam: & secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum suorum.

26 ¶ Cum sancto sanctus eris, & cum robusto perfectus.

27 ¶ Cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.

28 ¶ Et populum pauperem saluum facies, oculisq; tuis excelsos humiliabis.

29 ¶ Quia tu lucerna mea Domine, & tu Domine illuminabis tenebras meas.

30 ¶ In te enim curram accinctus, in Deo meo transiliam murum.

31 ¶ Deus, immaculata via eius, eloquium domini igne examinatum: scutum est omnium sperantium in se.

32 ¶ Quis est Deus præter Dominum: & quis fortis, præter Deum nostrum?

33 ¶ Deus qui accinxit me fortitudine, & complanauit perfectam viam meam.

34 ¶ Coæquans pedes meos ceruis, & super excelsa mea statuens me.

35 ¶ Docens manus meas ad prælium, & componens quasi arcum æreum brachia mea.

36 ¶ Dedisti mihi clypeum salutis tuæ, & mansuetudo * mea * multiplicauit me. *tua 2.

37 ¶ Dilatabis gressus meos subtus me, & non deficient D tali mei.

38 ¶ Persequar inimicos meos, & conteram, & non conuertar donec consumam eos.

39 ¶ Consumam eos, & confringam, vt non consurgant: cadent sub pedibus meis.

40 ¶ Accinxisti me fortitudine ad prælium, incuruasti resistentes mihi subtus me.

41 ¶ Inimicos meos dedisti mihi dorsum, odientes me, & disperdam eos.

42 ¶ Clamabunt, & non erit qui saluet, ad Dominũ, & non exaudiet eos.

43 ¶ Delebo eos, vt puluerem terræ: quasi lutum platearum comminuam eos, atque confringam.

44 ¶ Saluabis me à contradictionibus populi mei: custodies ME IN CAPVT GENTIVM: populus, quem ignoro, seruiet mihi.

45 ¶ Filij alieni resistent mihi, auditu auris obedient mihi.

46 ¶ Filij alieni defluxerunt, & contrahentur in angustiis suis.

47 ¶ Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltabitur Deus fortis salutis meæ.

48 ¶ Deus qui das vindictas mihi, & deiicis populos sub me.

49 ¶ Qui educis me ab inimicis meis, & à resistentibus mihi eleuas me: à viro iniquo liberabis me.

50 ¶ | Proptereà confitebor tibi Domine in gentibus, & nomini tuo cantabo. |Rom.15 b.9.

51 ¶ Magnificans salutes regis sui, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius in sempiternum.

CAPVT XXIII.

1 A Haec autem sunt verba nouissima quæ dixit Dauid filius Isai: Dixit vir cui constitutum est de Christo Dei Iacob, egregius psaltes Israël. 2 ¶ Spiritus Domini locutus est per me, & sermo eius per linguam meam.

3 ¶ Dixit Deus Israël mihi, locutus est Fortis Israël, Dñator hominũ, iustus dominator in timore Dei.

4 ¶ *Sicut lux auroræ oriente sole, manè absque nubibus rutilat, & sicut pluuiis germinat herba de terra. *Et 1.

5 ¶ Nec tanta est domus mea apud Deum, vt pactum æternum iniret mecum firmum in omnibus, atque munitũ. Cuncta enim salus mea, & omnis voluntas:

6 nec est quicquam ex * ea * quod non germinet. ¶ Præuaricatores autem quasi spinæ euellentur vniuersæ: *co 1.

7 quæ non tolluntur manibus. ¶ Et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneq;

8 succensæ comburentur, vsque ad nihilum. ¶ Hæc nomina fortium Dauid. Dauid * sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres, ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. |1. Par. 11. c. 10. 3.

9 ¶ Post hunc Eleazar filius patrui eius B Ahohites inter tres fortes, qui erant cum Dauid, quando exprobauerunt Philisthiim, & congregati

10 sunt illuc in prælium. ¶ Cumq; ascendissent viri Israël, ipse stetit, & percussit Philisthæos donec deficeret manus eius, & obrigesceret cum gladio: fecitq; Dominus salutem magnã in die illa: & populus qui fugerat, reuersus est ad cæsorum spolia detrahẽda.

11 ¶ Et post hunc, Semma filius Age de Arari: & congregati sunt Philisthiim in statione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cumque fugisset populus à facie

12 Philisthiim, ¶ stetit ille in medio agri, & tutatus est eum, percussitq; Philisthæos: & fecit Dominus salutem magnam.

13 ¶ Necnon & antè descenderant tres, qui erant principes inter triginta, & venerant tempore messis ad Dauid in speluncam Odollã: castra autem Philisthinorum erant posita in Valle-gigantũ.

14 ¶ Et Dauid erat in præsidio: porrò statio Philisthinorum tunc erat in Beth-lehem.

15 ¶ Desiderauit ergo Dauid * aquam de lacu *, & ait: O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna quæ est in Beth-lehem iuxta portam. *7.

16 ¶ Irruperunt ergo tres fortes castra Phi C listhinorum, & hauserunt aquam de cisterna Beth-lehem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid: at ille noluit bibere, sed libauit eam Domino,

17 ¶ dicens: Propitius sit mihi Dñs, ne faciã hoc: nũ sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, & animarum periculũ bibam? Noluit ergo bibere. hæc fe-

18 cerunt tres robustissimi. ¶ Abisai quoq; frater Ioab filius Saruiæ, princeps erat de tribus: * ipse est qui leuauit hastã suã contra trecentos, quos interfecit, *Filius 2.

19 nominatus in * tribus, ¶ & inter tres nobilior, eratq; eorum princeps, sed vsq; ad tres primos non perue- *Filius 1.

20 nerat. ¶ Et Banaias filius Ioiadæ viri fortissimi, magnorũ operũ de Cabseel: ipse percussit duos leones Moab, & ipse descendit, & percussit leonem in media cisterna in diebus niuis.

21 ¶ Ipse quoque interfecit virum Aegyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam: itaque cùm descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu Ae-

22 gyptij, & interfecit eum hasta sua. ¶ Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ.

23 ¶ Et ipse nominatus inter tres roD bustos, qui erant inter triginta nobiliores: veruntamen, vsq; ad tres non peruenerat: fecitque eum sibi

24 Dauid auriculariũ,à ſecreto,¶ Aſael frater Ioab inter triginta,Elehanan filius patrui eius de Beth-léhem.¶ 25 Semma de Harodi.Elica de Harodi.¶ Heles 26 de Phalti, Hira filius Acces de Thecua.¶ Abi-ézer 27 de Anathoth,Mobonnai de Huſati,¶ Selmon Aho 28 lites,Maharái de Netophathites,¶ Heled filius Baa 29 na,& ipſe Netophathites,¶ Ithai filius Ribai de Ga- 30 baath filiorũ Ben-iamin.¶ Bannaia Pharathonites, 31 Heddai de Torrente Gáas,¶ Abialbon Arbathites, 32 Azmauéth de Beromi,¶ Eliaba de Salaboni:Filij Iaſ- 33 ſen, Ionathan.¶ Semma* de Orodi*, Ahiam filius 34 Sarar Ararites,¶ Eliphelet filius Aasbai filij Macha 35 ti,Eliam filius Achi-tóphel Gelonites,¶ Heſrai 36 de Carmelo, Pharai de Arbi,¶ Igaal filius Nathan 37 de Soba.* Bonni* de Gadi,¶ Selec de Ammoni,Na- 38 harai de Berothites armiger Ioab filij Saruiæ.¶ Ira 39 Iethrites,Gareb & ipſe Iethrites,¶ Vrias Hethæus. Omnes triginta ſeptem.

*Orodi 1. *Bani 1.

CAPVT XXIIII.

1.Par. 21. a. 1. * ad Ioab.

1 A ET addidit furor Domini iraſci contra Iſraël, commouitque Dauid in eis dicen- 2 tem:* Vade,numera Iſraël & Iudã.¶ Dixitque rex ad Ioab principem exercitus ſui:Perambula omnes tribus Iſraël a Dan vſq; Berſabee,& numerate populum,vt ſciam numerũ eius. 3 ¶ Dixitq; Ioab regi: Adaugeat Dominus Deus tuus ad populum tuum,quantus nunc eſt,iterumque cẽtuplicet in conſpectu domini mei regis: ſed quid ſibi dominus meus rex vult in re huiuſcemodi? 4 ¶ Obtinuit autem ſermo regis verba Ioab, & principum exercitus:egreſſusque eſt Ioab, & principes militũ 5 à facie regis,vt numerarent populum Iſraël.¶ Cumque pertranſiſſent Iordanem,venerunt in Aroer ad 6 dexteram vrbis quę eſt in Valle-Gad.¶ & per Iazer tranſierunt in Galaad, & in terram inferiorẽ Hadſi, & venerunt in Dan ſylueſtria. Circumeuntes iuxta 7 Sidõnem.¶ Tranſierunt prope mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi,& Chananæi,veneruntq; ad me 8 ridiem Iuda in Ber-ſabee:¶ & luſtrata vniuerſa terra affuerunt poſt nouem menſes, & viginti dies, in 9 Ieruſalem.¶ Dedit ergo Ioab numerum deſcriptio B nis populi regi,& inuenta ſunt de Iſraël octingenta millia virorum fortium,qui educerent gladium: & 10 de Iuda quingenta millia pugnatorũ.¶ Percuſſit autem cor Dauid eum, poſtquam numeratus eſt populus:& dixit Dauid ad Dominum: Peccaui valde in hoc facto, ſed precor Domine vt trãſferas iniqui- 11 tatem ſerui tui,quia ſtultè egi nimis.¶ Surrexit itaque Dauid manè, & ſermo Domini factus eſt ad 12 Gad prophetam & videntem Dauid,dicẽs:¶ Vade, & loquere ad Dauid:Hæc dicit Dominus:Trium tibi datur optio, elige vnum quod volueris ex his,vt 13 faciam tibi.¶ Cumque veniſſet Gad ad Dauid,nunciauit ei,dicens:Aut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua:aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos:& illi te perſequentur: aut certè tribus diebus C erit peſtilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem reſpõdeam ei,qui me miſit, ſermonem. 14 ¶ Dixit autem Dauid ad Gad. Coarctor nimis:ſed melius eſt,vt incidã in manu Domini (multæ enim miſericordiæ eius ſunt) quàm in manus hominum. 15 ¶ Immiſitque Dominus peſtilentiam in Iſraël de manè vſque ad tempus conſtitutum, & mortui ſunt ex populo à Dan vſque ad Ber-ſabee ſeptuaginta mil- 16 lia virorum.¶ Cumque extendiſſet manum ſuã Angelus Domini ſuper Ieruſalem,vt diſperderet eam, miſertus eſt Dominus ſuper afflictionem, & ait Angelo percutienti populum: Sufficit:nunc cõtine manum tuam.Erat autem Angelus Domini iuxta arcã 17 Areuna Iebuſæi.¶ Dixitque Dauid ad Dominum cũ vidiſſet Angelum cædẽtem populum: Ego ſum qui peccaui,& ego iniquè egi:iſti qui oues ſunt,quid fecerunt? vertatur obſecro manus tua contra me, & 18 contra domum patris mei.¶ Venit autem Gad *ad Dauid in die illa,& dixit ei:Aſcende,& conſtitue al 19 tare Domino in area Areuna Iebuſæi.¶ Et aſcendit D Dauid,iuxta ſermonem Gad,quẽ præceperat ei Do 20 minus.¶ Conſpiciensque Areuna,animaduertit re- 21 gem & ſeruos eius tranſire ad ſe:¶ & egreſſus adorauit regem prono vultu in terram,& ait:Quid cauſæ eſt, vt veniat Dominus meus rex ad ſeruum ſuũ? Cui Dauid ait:Vt emam à te aream, & ædificem altare Domino, & ceſſet interfectio quæ graſſatur in 22 populo.¶ Et ait Areuna ad Dauid:Accipiat,& offerat dominus meus rex, ſicut placet ei: habes boues in holocauſtum,& plauſtrum,& iuga boum in vſum 23 lignorum.¶ Omnia dedit Areuna regi,dixitq; Areuna ad regem: Dominus Deus tuus ſuſcipiat votum 24 tuum.¶ Cui reſpondens rex ait: Nequaquam vt vis, ſed emam precio à te,& non offeram Domino Deo meo holocauſta gratuita. Emit ergo Dauid aream 25 & boues,argenti ſiclis quinquaginta:¶ & ædificauit ibi Dauid altare Domino: & obtulit holocauſta, & pacifica:& propitiatus eſt Dominus terræ, & cohibita eſt plaga ab Iſraël.

*propheta

2.Par.3.a.1.

LIBRI SECVNDI REGVM FINIS.

LIBER TERTIVS REGVM, ſecundùm Hebręos, primus Malachim.

CAPVT PRIMVM.

1 A T rex Dauid ſenuerat, habebatque ætatis plurimos dies: cumque operiretur veſtibus non calefiebat. 2 ¶ Dixerunt ergo ei ſerui ſui: Quæramus Domino noſtro regi adoleſcētulā virginem, & ſtet corā rege, & foueat eū, dormiàtque in ſinu ' ſuo ', & calefaciat Dominū noſtrum regem. 3 ¶ Quæſierunt igitur adoleſcentulā ſpecioſam in omnibus finibus Iſraël, & inuenerūt Abiſag Sunamitidem, & adduxerūt eam ad regē. 4 ¶ Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatq; cum rege & miniſtrabat ei: rex verò non cognouit eam. 5 ¶ Adonias autem filius Haggith eleuabatur, dicens. Ego regnabo. Fecitq; ſibi currus, & equites & quinquaginta viros qui currerent ante eum. 6 ¶ Nec corripuit eum pater ſuus aliquando, dicens: Quare hoc feciſti? Erat autem & ipſe pulcher valde, ſecundus natu poſt Abſalom. 7 ¶ Et ſermo ' ei ' cū Ioab filio Sar B uiæ, & cū Abiathar ſacerdote, qui adiuuabāt partes Adoniæ. 8 ¶ Sadoc verò ſacerdos, & Banaias filius Ioiadæ, & Nathan prophera, & Semei, & ' Cerethi & Pheleti ', & * robur exercitûs Dauid non erat cum Adonia. 9 ¶ Immolatis ergo Adonias arietibus & vitulis, & vniuerſis pinguibus iuxta lapidē-zoheleth, qui erat vicinus Fonti-rogel, vocauit vniuerſos fratres ſuos filios regis, & omnes viros Iuda ſeruos regis. 10 ¶ Nathan autem prophetam, & Banaiam, & robuſtos quoſque, & Salomonem fratrem ſuum non vocauit. 11 ¶ Dixit itaq; Nathan ad Beth-ſabee matrē Salomonis: Num audiſti quòd regnauerit Adonias filius Haggith, & dominus noſter Dauid hoc ignorat? 12 ¶ Nunc ergo veni, accipe conſilium a me, & ſalua animam tuam, filijque tui Salomonis. 13 ¶ Vade, & ingredere ad regem Dauid, & dic ei: Nónne tu Domine mi rex iuraſti mihi ancillæ tuę, dicens: Quòd Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo? quare ergo regnat Adonias? 14 ¶ Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniā poſt te, & complebo ſermones tuos. 15 ¶ Ingreſſa eſt itaque Be C th-ſabee ad regem in cubiculo: rex autem ſenuerat nimis, & Abiſag Sunamitis miniſtrabat ei. 16 ¶ Inclinauit ſe Beth-ſabee, & adorauit regem. Ad quam rex: Quid tibi, inquit, vis? 17 ¶ Quæ reſpondens ait: Domine mi * tu iuraſti per Dominum Deum tuum ancillæ tuę: Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo. 18 ¶ Et ecce nunc Adonias regnat, te domine mi rex ignorante. 19 ¶ Mactauit boues & pinguia quæque, & arietes plurimos, & vocauit omnes filios regis, Abiathar quoque ſacerdotem, & Ioab principem militiæ: Salomonem autem ſeruum tuum non vocauit. 20 ¶ Verumtamen domine mi rex, in te oculi reſpiciūt totius Iſraël, vt indices eis quis ſedere debeat in ſolio tuo domine mi rex, poſt te. 21 ¶ Eritque, cum dormierit Dominus meus rex cum patribus ſuis, erimus ego & filius meus Salomō peccatores. 22 ¶ Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit. 23 ¶ Et nunciauerunt regi, dicentes: Adeſt Nathan propheta. ¶ Cumque introiſſet in cōſpectum regis, & adoraſſet eum pronus in terram, 24 ¶ dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixiſti, Adonias regnet poſt me, & ipſe ſedeat ſuper thronum meū? 25 ¶ Quia deſcendit hodie, & immolauit boues, & pin D guia & arietes plurimos, & vocauit vniuerſos filios regis, & principes exercitus, Abiathar quoque ſacerdotem: illiſque veſcentibus, & bibentibus coram eo, & dicentibus: Viuat rex Adonias. 26 ¶ Me ſeruum tuum & Sadoc ſacerdotem, & Banaiam filium Ioiadæ, & Salomonem famulum tuum non vocauit. 27 ¶ Nunquid à domino meo rege exiuit hoc verbum, & mihi non indicaſti ſeruo tuo quis ſeſſurus eſſet ſuper thronum domini mei regis poſt eum? 28 ¶ Et reſpondit rex Dauid, dicens: Vocate ad me Beth-ſabee: Quæ cùm fuiſſet ingreſſa coram rege, & ſtetiſſet ante eum, 29 ¶ iurauit rex, & ait: Viuit Dominus, qui eruit animam meam de omni anguſtia. 30 ¶ Quia ſicut iuraui tibi per Dominum Deum Iſraël, dicens, Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit ſuper ſolium meum pro me: ſic faciam hodie. 31 ¶ Summiſſoque Beth-ſabee in terram vultu, adorauit regem, dicens: Viuat dominus meus Dauid in æternum. 32 ¶ Dixit quoque rex Dauid: Vocate mihi Sadoc ſacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioiadæ. Qui cùm ingreſſi fuiſſent coram rege, 33 ¶ dixit ad eos: Tollite vobiſcum ſeruos domini veſtri, & imponite Salomonem filium meum ſuper mulam meam: & ducite eum E in Gihon. 34 ¶ & vngat eum ibi Sadoc ſacerdos, &

Marginal notes: ' meo 3. — ' eius. — ' Rei f. — * omne. — * Rex. — 1. Par. 29. f. 22.

Nathan

*& Iudã 4. `veniet 2. *in Ieruſalem.

Nathan propheta in regem ſuper Iſraël *: & canetis 35 buccina, atque dicetis, Viuat rex Salomon. ¶ Et aſcendetis poſt eum, & `venietis`*, & ſedebit ſuper ſolium meum, & ipſe regnabit pro me: illique præcipiam 36 vt ſit dux ſuper Iſraël & ſuper Iudam. ¶ Et reſpondit Banaias filius Ioiadæ regi, dicens: Amen: 37 ſic loquatur Dominus Deus dñi mei regis. ¶ Quomodo fuit Dominus cum domino meo rege, ſic ſit cum Salomone, & ſublimius faciat ſolium eius à ſo- 38 lio domini mei regis Dauid. ¶ Deſcendit ergo Sadoc ſacerdos & Nathan propheta, & Banaias filius Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi: & impoſuerunt Salomonem ſuper mulam regis Dauid, & adduxerunt 39 eum in Gihon. ¶ Sumpſitque Sadoc ſacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem: & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus: Viuat 40 Rex Salomon. ¶ Et aſcẽdit vniuerſa multitudo poſt eum, & populus canentium tibijs, & lætantium gaudio magno, & inſonuit terra à clamore eorum. 41 ¶ Audiuit autem Adonias, & omnes qui inuitati fue- F rant ab eo, iamque conuiuium finitum erat: ſed & Ioab audita voce tubæ ait: Quid ſibi vult clamor ci- 42 uitatis tumultuantis? ¶ Adhuc illo loquente, Ionathã filius Abiathar ſacerdotis venit: cui dixit Adonias: 43 Ingredere, quia vir fortis es, & bona nuncians. ¶ Reſpondit Ionathan Adoniæ: Nequaquam: Dominus enim noſter rex Dauid regem conſtituit Salomo- 44 nem: ¶ miſitque cum eo Sadoc ſacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi, & impoſuerunt eum ſuper mulã 45 regis. ¶ Vnxeruntque eum Sadoc ſacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon: & aſcenderunt inde lætantes, & inſonuit ciuitas. hæc eſt vox quam 46 audiſtis. ¶ Sed & Salomon ſedet ſuper ſolium re- 47 gni. ¶ Et ingreſſi ſerui regis, benedixerunt domino G noſtro regi Dauid, dicentes: Amplificet Deus nomen Salomonis ſuper nomen tuum, & magnificet thronum eius ſuper thronum tuum. Et adorauit rex 48 in lectulo ſuo: ¶ inſuper & hæc locutus eſt, Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui dedit hodie ſeden- 49 tem in ſolio meo, videntibus oculis meis. ¶ Territi ſunt ergo, & ſurrexerunt omnes qui inuitati fuerãt 50 ab Adonia, & iuit vnuſquiſque in viam ſuam. ¶ Adonias autem timens Salomonem, ſurrexit, & abijt in -3. 51 tabernaculum Domini`, tenuitq; cornu altaris. ¶ Et nunciauerunt Salomoni, dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens: Iuret mihi rex Salomon hodie, quòd non in- 52 terficiat ſeruum ſuum gladio. ¶ Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet ne vnus quidem capillus eius in terram: ſin autem malum inuentum fue- 53 rit in eo, morietur. ¶ Miſit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari, & ingreſſus adorauit regem Salomonem: dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.

CAPVT II.

1 A APpropinquauerunt autem dies Dauid vt moreretur, præcepitque Salomoni filio 2 ſuo, dicens: ¶ *Ego ingredior viam vniuer- 3 ſæ terræ: confortare, & eſto vir *. ¶ Et obſerua vt `cuſtodias mandata` Domini Dei tui, vt ambules in vijs eius, & cuſtodias ceremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & teſtimonia, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi, vt intelligas vniuerſa quæ

*Ecce. *fortis. -13. -13. Deut.17. 16. Int. 7. b. 14

4 facis, & quocunque te verteris: ¶ Vt confirmet Dominus ſermones ſuos quos locutus eſt de me, dicens: Si cuſtodierint filij tui `vias meas, in omni cor

`viam ſuam 4.

de ſuo, & in omni anima ſua, non auferetur tibi vir 5 de ſolio Iſraël. ¶ Tu quoque noſti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Iſraël, Abner filio Ner, & Amaſæ filio Iether: quos occidit, & effudit ſanguinem belli in pace, & poſuit cruorem prælij in baltheo ſuo, qui erat circa lumbos eius, & in calceamento ſuo quod 6 erat in pedibus eius. ¶ Facies ergo iuxta ſapientiam B tuam, & non deduces canitiem eius pacificè ad in- 7 feros. ¶ Sed & filijs Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in menſa tua: occurrerunt enim mihi quando fugiebam a facie Abſa- 8 lom fratris tui. ¶ Habes quoque apud te Semei filium Gera filij Iemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione peſſima, quãdo ibam ad Caſtra: ſed quia deſcẽdit mihi in occurſum cum tranſirem Iordanem, & iuraui ei per Dominum, dicens: Non 9 te interficiam gladio: ¶ tu noli pati eum eſſe innoxium. vir autem ſapiens es, `vt ſcias` quæ facies ei, deduceſque canos eius cum ſanguine ad inferos. 10 ¶ Dormiuit igitur Dauid cum patribus ſuis, & ſe- 11 pultus eſt in Ciuitate Dauid. ¶ Dies autem quibus regnauit Dauid ſuper Iſrael, quadraginta anni ſunt: in Hebron regnauit ſeptem annis: in Ieruſalem *tri- 12 ginta tribus. ¶ `Salomõ autem ſedit ſuper thronum C Dauid patris ſui, & firmatũ eſt regnum eius nimis. 13 ¶ Et ingreſſus eſt Adonias filius Haggith ad Bethſabee matrem Salomonis. Quæ dixit ei: Pacificùſne 14 eſt ingreſſus tuus? Qui reſpondit: Pacificus. ¶ Addiditque: Sermo mihi eſt ad te. Cui ait: Loquere. Et 15 ille: ¶ Tu, inquit, noſti, quia meũ erat regnum, & me præpoſuerat omnis Iſrael ſibi in regem: ſed tranſlatum eſt regnum, & factum eſt fratris mei: a Domi- 16 no enim conſtitutum eſt ei. ¶ Nunc ergo petitionem vnam precor à te, ne confundas faciem meam. Quæ 17 dixit ad eum: Loquere. ¶ Et ille ait: Precor vt dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quicquam poteſt) vt det mihi Abiſag Sunamitidem vxorem. 18 ¶ Et ait Beth-ſabee: Bene, ego loquar pro te re- 19 gi. ¶ Venit ergo Beth-ſabee ad regem Salomonem, vt loqueretur ei pro Adonia: & ſurrexit rex in occurſum eius, adorauitque eam & ſedit ſuper thronum ſuum. poſituſque eſt thronus matri regis, quæ 20 ſedit ad dexteram eius. ¶ Dixitque ei: Petitionem vnam paruulam ego deprecor à te, ne confundas D faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea: neq; 21 enim fas eſt vt auertam faciem tuam. ¶ Quæ ait: De- 22 tur Abiſag Sunamitis Adoniæ fratri tuo vxor. ¶ Reſponditq; rex Salomon, & dixit matri ſuæ: Quare

2. Reg. 3. c. 29. & 20. c. 10.

2. Reg. 19. f. 31.

2. Reg. 16. A. 5. & 19. d. 15.

& ſcies 6.

Act. 2. c. 29. & 13. c. 36.

1. Pa. 29. 23.

*vero 2.

2. Reg. 5. 4.

poſtulas

postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei & regnum: ipse est enim frater meus maior me, & habet Abiathar sacerdotem, & Ioab filium Saruiæ.
23 ¶ Iurauit itaque rex Salomon per Dominum, dicens: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia cõtra animam suam locutus est Adonias verbum hoc.
24 ¶ Et nunc viuit Dominus qui firmauit me & collocauit me super solium Dauid patris mei, & qui fecit mihi domum, sicut locutus est, quia hodie occide-
25 tur Adonias. ¶ Misitque Rex Salomon per manum Banaiæ filij Ioiadæ, qui interfecit eum, & mortuus
26 est. ¶ Abiathar quoque sacerdoti dixit rex: Vade in
E Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es, sed hodie te non interficiam, quia portasti arcam Domini Dei coram Dauid patre meo, & sustinuisti laborẽ in omnibus in quibus laborauit pater meus.
27 ¶ Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non esset sacerdos Domini, | vt impleretur sermo Domini,
28 quem locutus est super domum Heli in Silo. ¶ Ve-

1. Reg. 2. c. 31.

nit autẽ nuncius ad Salomon quòd Ioab declinasset post Adoniam, & post Salomonem non declinasset: fugit ergo Ioab in tabernaculum Domini, &
29 apprehendit cornu altaris. ¶ Nunciatumque est regi Salomoni, quòd fugisset Ioab in tabernaculum domini & esset iuxta altare, misitque Salomon Banaiam filium Ioiadæ, dicẽs: Vade, interfice eum.
30 ¶ Et venit Banaias ad tabernaculum Domini, & dixit ei: Hæc dicit rex: Egredere. Qui ait, Non egrediar, sed hic moriar. Renunciauit Banaias regi sermonem, dicens: Hæc locutus est Ioab, & hæc respõ-
31 dit mihi. ¶ Dixitque ei rex: Fac sicut locutus est: & interfice eum, & sepeli, & amouebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Ioab, à me & à domo pa-
32 tris mei. ¶ Et reddet Dominus sanguinem eius super caput eius, quia interfecit duos viros iustos, melioresque se: & occidit eos gladio, patre meo Dauid ignorante: Abner filium Ner principem militiæ Israël, & Amasam filiũ Iether principem exer-
33 citus Iuda: ¶ & reuertetur sanguis illorum in caput Ioab, & in caput seminis eius in sempiternum: Dauid autem & semini eius, & domui, & throno illius
34 sit pax vsque in æternum à Domino. ¶ Ascendit itaque Banaias filius Ioiadæ, & aggressus eum interfe-
35 cit, sepultusque est in domo sua in deserto. ¶ Et cõstituit rex Banaiam filium Ioiadæ pro eo super exercitum, & Sadoc sacerdotem posuit pro Abiathar.
36 ¶ Misit quoque rex & vocauit Semei, dixitque ei: Aedifica tibi domum in Ierusalem, & habita ibi, &
37 non egredieris inde huc, atque illuc. ¶ Quacunque autem die egressus fueris & transieris Torrentem Cedron, scito te interficiendum: sanguis tuus erit
38 super caput tuum. ¶ Dixitque Semei regi: Bonus ser

Ioab 1.

F

2. Reg. 3. c. 27. 2. Reg. 20. c. 9.

mo: sicut locutus est Dominus meus rex, sic faciet seruus tuus. Habitauit itaque Semei in Ierusalem
39 diebus multis. ¶ Factum est autem post annos tres vt fugerent serui Semei ad Achis filium Maacha regem Geth: nunciatumq; est Semei quòd serui eius
40 issent in Geth. ¶ Et surrexit Semei, & strauit asinum suum, iuitque ad Achis in Geth ad requirendum
41 seruos suos, & adduxit eos de Geth. ¶ Nunciatum est autẽ *Salomoni quòd isset Semei in Geth de Ie-
42 rusalem, & rediisset. ¶ Et mittens vocauit eum, dixitque illi: Nonne testificatus sum tibi per Dominum, & prædixi tibi, Quacunq; die egressus fueris huc & illuc, scito te esse moriturum? Et respondisti
43 mihi, Bonus sermo quem audiui? ¶ Quare ergo non custodisti iusiurãdum domini, & præceptum quod
44 præceperam tibi? ¶ Dixitque rex ad Semei: Tu nosti omne malum, cuius tibi conscium est cor tuum, quod fecisti Dauid patri meo: reddidit dominus
45 malitiam tuam in caput tuum. ¶ Et rex Salomon benedictus & thronus Dauid erit stabilis coram Do-
46 mino vsque in sempiternum. ¶ Iussit itaque rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui egressus percussit eum, & mortuus est.

* regi.

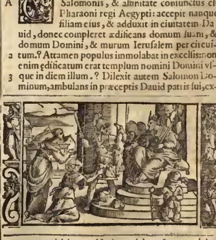
* iteris 4.

* egressus.

CAPVT III.

1 Confirmatum est igitur regnum in manu
A Salomonis, & affinitate coniunctus est Pharaoni regi Aegypti: accepit nanque filiam eius, & adduxit in ciuitatem Dauid, donec compleret ædificans domum suam, & domum Domini, & murum Ierusalem per circui-
2 tum. ¶ Attamen populus immolabat in excelsis: non enim ędificatum erat templum nomini Domini v-
3 que in diem illum. ¶ Dilexit autem Salomon Dominum, ambulans in præceptis Dauid patris sui, ex-

2. Par. 1. a. 1.

cepto quòd in excelsis immolabat, & accendebat
4 thymiama. ¶ Abijt itaque * in Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat excelsum maximum: mille hostias in holocaustum obtulit Salomon super
5 altare illud * in Gabaon. Apparuit autem Dominus Salomoni per somnium nocte, dicens: Postula
6 quod vis vt dem tibi. ¶ Et ait Salomon: Tu fecisti cũ seruo tuo Dauid patre meo misericordiam magnã, sicut ambulauit in conspectu tuo in veritate, & iustitia, & recto corde tecum: custodisti ei misericordiam tuam grandem, & dedisti ei filium sedentem
7 super thronum eius, sicut est hodie. ¶ Et nunc Domine Deus, tu regnare fecisti seruum tuum pro Da-
B uid patre meo: ego autem sum puer paruulus, & i-
8 gnorans egressum & introitum meum. ¶ Et seruus tuus in medio est populi quem elegisti, populi in-

* Salomõ.

* In Gabaon appa ruit Domi nus 5.

2. Par. 1. b. 10.

finiti,

finiti, qui numerari & supputari nō potest præ mul-
9 titudine. ¶ Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt po-
pulum tuum iudicare possit, & discernere inter bo-
num, & malum: quis enim poterit iudicare popu-
10 lum tuum, populum tuum hunc multum? ¶ Placuit
ergo sermo coram Domino, quòd Salomon postu-
11 lasset huiuscemodi rem. ¶ Et dixit Dominus Salo-
moni: Quia postulasti verbum hoc, & nō petisti tibi
dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum
tuorum: sed postulasti tibi sapientiam ad discernen
12 dum iudicium: ¶ ecce feci tibi secundum sermones
tuos: & dedi tibi cor sapiens & intelligens, intan-
tum vt nullus ante te similis tui fuerit nec post te sur
13 recturus sit. ¶ Sed & hæc quæ non postulasti dedi ti
bi, diuitias scilicet, & gloriam, vt nemo fuerit si-
14 milis tui in regibus cunctis retrò diebus. ¶ Si autem
ambulaueris in vijs meis, & custodieris præcepta
mea & mandata mea, sicut ambulauit * pater tuus,
15 longos faciam dies tuos. ¶ Igitur euigilauit Salomō,
C & intellexit quòd esset somnium. Cùmque venis-
set Ierusalem, stetit coram arca fœderis Domini, &
obtulit holocausta & fecit victimas pacificas & grā-
16 de conuiuium vniuersis famulis suis. ¶ Tunc vene-
runt duæ mulieres meretrices ad regem, steterunt-
17 que coram eo, ¶ Quarum vna ait: Obsecro, mi do-
mine, ego & mulier hæc habitabamus in domo vna:
18 & peperi apud eam in cubiculo. ¶ Tertia autem die
postquàm ego peperi, peperit & hæc: & eramus si-
mul, nullusque alius nobiscum in domo, exceptis
19 nobis duabus. ¶ Mortuus est autem filius mulieris
20 huius nocte: dormiens quippe oppressit eum. ¶ Et
consurgens intempestæ noctis silentio, tulit filium
meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & col
locauit in sinu suo: suum autem filium, qui erat mor
21 tuus, posuit in sinu meo. ¶ Cùmque surrexissem ma
nè vt darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem
diligentius intuens clara luce, deprehendi non es-
22 se meum quem genueram. ¶ Responditque altera
D mulier: Non est ita vt dicis, sed filius tuus mortuus
est, meus autem viuit. Econtrario illa dicebat: Men
tiris: filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus
est. Atque in hunc modum contendebant coram re
23 ge. ¶ Tunc rex ait: Hæc dicit, Filius meus viuit, &
filius tuus mortuus est: Et ista respondit, Non, sed
24 filius tuus mortuus est, meus autem viuit. ¶ Dixit
ergo rex: Afferte mihi gladium. Cùmque attulis-
25 sent gladium coram rege, ¶ Diuidite, inquit, infan-
tem viuum in duas partes, & date dimidiam partē
26 vni, & dimidiam partem alteri. ¶ Dixit autem mu-
lier, cuius filius erat viuus, ad regem (commota sunt
quippe viscera eius super filio suo:) Obsecro domi-
ne, date illi infantem viuum, & nolite interficere
eum. Econtrario illa dicebat: Nec mihi, nec tibi
27 sit, sed diuidatur. ¶ Respondit rex, & ait: Date huic
infantem viuum, & non occidatur: hæc est enim
28 mater eius. ¶ Audiuit itaque omnis Israël iudicium
quod iudicasset rex, & timuerunt regem, videntes
sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium.

Margin: ‡ Sap. 7. b. 11. Matt. 6. d. 29. — * Dauid. — ‑5.

CAPVT IIII.

1 A Erat autem rex Salomon regnans super
omnem Israël: ¶ & hi principes quos ha-
2 bebat: Azarias filius Sadoc * sacerdotis:
3 ¶ Elioreph & Ahia filij Sisa, scribæ: Iosa-
4 phat filius Ahilud, à commentarijs: ¶ Banaias filius
Ioiadæ, super exercitum: Sadoc autem & Abiathar
5 sacerdotes. ¶ Azarias filius Nathan, super eos qui
assistebant regi: Zabud filius Nathan, sacerdos ami
6 cus regis: ¶ & Ahisar præpositus domus: & Adoni-
7 ram filius Abda super tributa. ¶ Habebat autem Sa-
lomō duodecim præfectos super omnem Israël, qui
præbebant annonam regi & domui eius: per singu-
los enim menses in anno, singuli necessaria ministra
8 bant. ¶ Et hæc nomina eorum: Ben-hur, in monte
9 Ephraim. ¶ Ben-décar, in Macces & in Salē-bim,
& in Beth-sames, & in Elon, & in Beth-hanam-
10 ¶ Beth-hésed, in Aruboth: ipsius * erat Socho, &
11 omnis Terra-Epher. ¶ Ben-abinadab, cuius omnis
Nephath-dor, Tapheth filiam Salomonis habebat
12 vxorem. ¶ Bana filius Ahilud regebat Thanach, &
Mageddo, & vniuersam Beth-san, quę est iuxta Sar-
B thana subter Iezrahel, à Beth-san vsque Abel-me-
13 hula è regione Iecmaan. ¶ Bengaber in Ramoth-
galaad. habebat Auoth-iair filij Manasse in Galaad,
ipse præerat in omni regione Argob quæ est in Ba-
san, sexaginta ciuitatibus magnis atq; muratis, quæ
14 habebant seras æreas. ¶ Abinadad filius Addo præ
15 erat in Manáim. ¶ Achimáas in Neph-tali: sed & ip-
se habebat Básemath filiam Salomonis in cōiugio.
16 ¶ Baana filius Husi, in Aser, & in Baloth. ¶ Iosa-
17 phat filius Pharue: in Issachar. ¶ Semei filius Ela, in
18 Ben-iamin. ¶ Gaber filius Vri, in terra Galaad,
19 * in terra Sehon regis Amorrhæi, & Og regis Ba-
20 san, super omnia quæ erant in illa terra. ¶ Iuda &
Israël innumerabiles, sicut arena maris in multitu-
21 dine comedentes, & bibentes, atque lætantes. ¶ ‡ Sa-
lomon autem erat in ditione sua, habens omnia re-
C gna, secum à flumine terræ Philistijm vsque ad ter-
minum Aegypti: offerentium sibi munera, seruien-
22 tium ei cunctis diebus vitæ eius. ¶ Erat autem cibus
Salomonis per dies singulos triginta cori similæ, &
23 sexaginta cori farinæ, ¶ Decem boues pingues, &
viginti boues pascuales, & centum arietes, excepta
venatione ceruorum, caprearum, atque bubalorū,
24 & auium altilium. ¶ Ipse enim obtinebat omnem
regionem, quæ erat trans flumen, quasi à Taphsa
vsque ad Gazam, & cunctos reges illarum regionū:
25 & habebat pacem ex omni parte in circuitu. ¶ Ha-
bitabatque Iuda & Israël absque timore vllo, vnus-
quisq; sub vite sua, & sub ficu sua, à Dan vsque Ber-
26 sabee cūctis diebus Salomonis. ¶ Et habebat Salo-
D mon quadraginta millia præsepia equorum curri-
27 lium, & duodecim millia equestrium. ¶ Nutriebant-
que eos supradicti regis præfecti: sed & necessaria
mensæ regis Salomonis cum ingenti cura præbebāt
28 in tempore suo. ¶ Hordeum quoque & paleas equo
rum & iumentorum deferebant in locum vbi erat
29 rex, iuxta constitutum sibi. ¶ ‡ Dedit quoque Deus
sapientiam Salomoni, & prudētiam multam nimis,
& latitudinem cordis quasi arenam quæ est in lito-
30 re maris: ¶ Et præcedebat sapientia Salomonis sa-
pientiam omnium Orientalium, & Aegyptiorum,
31 ¶ & erat sapientior cunctis hominibus: sapientior
Ethan Ezrahite, & Heman, & Chalcol, & Dorda
filijs Mahol: & erat nominatus in vniuersis gētibus
32 per circuitum. ¶ Locutus est quoque Salomon tria
33 millia parabolas: & fuerunt carmina eius quinque
millia. ¶ Et disputauit super lignis à cedro, quæ est
in Libano, vsque ad hyssopum quæ egreditur de pa
riete: & disseruit de iumentis & volucribus & repti-
34 libus & piscibus, ¶ Et veniebant de cunctis populis
ad au-

Margin: * sacerdos. 2. — * enim. — * &. — ‡ Eccl. 47. c. 12. — ‑2. — ‑3. — 2. Par. 9. d. 25. — ‡ E. c. 47. c. 16.

ad audiendam sapientiam Salomonis, & ab vniuersis regibus terræ qui audiebant sapientiam eius.

CAPVT V.

1 A Misit quoq; Hiram rex Tyri seruos suos ad Salomonem: audiuit enim quòd ipsum vnxissent regem * pro patre eius: quia amicus fuerat Hiram Dauid omni tempo-
2 re. ¶ Misit autem Salomon ad Hiram, dicens: ¶ Tu
3 scis voluntatem Dauid patris mei, & quia non potuerit ædificare domű nomini Domini Dei sui propter bella iminentia per circuitum, donec daret Do-
4 minus eos sub vestigio pedum eius. ¶ Nunc autem requiem dedit * Deus meus mihi per circuitum: &
5 non est satan, neque occursus malus. ¶ Quamobrem cogito ædificare templű nomini | Domini Dei mei, sicut locutus est Dominus Dauid patri meo,
B dicens: Filius tuus quem dabo pro te super solium
6 tuum, ipse ædificabit domum nomini meo. ¶ Præcipe igitur vt præcidant mihi * serui tui cedros de Libano, & serui mei sint cum seruis tuis: mercedem autem seruorum tuorum dabo tibi quamcunq; petieris: scis enim quomodo non est in populo meo
7 vir qui nouerit ligna cædere sicut Sidonij. ¶ Cùm ergo audisset Hiram verba Salomonis, lætatus est valde, & ait: Benedictus Dominus Deus hodie, qui dedit Dauid filium sapientissimum super populum
8 hunc plurimum. ¶ Et misit Hiram ad Salomonem, dicens: Audiui quæcunque mandasti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis &
9 abiegnis. ¶ Serui mei deponent ea de Libano ad

mare: & ego componam ea in ratibus in mari, vsque
C ad locum quem significaueris mihi, & applicabo ea ibi, & tu tolles ea: præbebisque necessaria mihi, vt
10 detur cibus domui meæ. ¶ Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, iuxta om-
11 nem voluntatem eius. ¶ Salomon autem præbebat Hiram viginti millia coros tritici in cibum domui eius, & viginti coros purissimi olei: hæc tribuebat
12 Salomon Hiram per singulos annos. ¶ Dedit quoq; Dominus sapientiam Salomoni, | sicut locutus est ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & per-
13 cusserunt ambo fœdus. ¶ Elegitque rex Salomon operarios de omni Israël, & erat indictio triginta
14 millia virorum. ¶ Mittebatque eos in Libanum, decem millia per menses singulos vicissim, ita vt duo-
D bus mensibus essent in domibus suis: & Adoniram
15 erat super huiuscemodi indictionem. ¶ Fueruntque Salomoni septuaginta millia eorum qui onera portabant: & octoginta millia latomorum in monte:
16 ¶ absque præpositis qui præerant singulis operibus, numero trium millium, & trecentorum præcipientiű
17 populo, & his qui faciebant opus. ¶ Præcepitque rex vt tollerent lapides grandes, lapides preciosos
18 in fundamentum templi, & quadsarent eos: ¶ quos dolauerunt cæmentarij Salomonis, & cæmentarij Hiram: porrò Giblij præparauerunt ligna & lapides ad ædificandam domum.

* sup. Israel.
* 1. Par. 2. b. 3.
* Dominus 1.
* 2. Reg. 7. b. 11. 1. Par. 22. c. 10.
* 8.
* Sup. 3. b. 12. 1. Par. 22. b. 10.

Templum Sine Tecto, cum porticu sua.

OCCIDENS.

MERIDIES.

SEPTENTRIO.

ORIENS.

a b Longitudo lx cubitorum.
a c Latitudo xx cubitorum.
d e Altitudo xxx cubitorum.
f g Porticus ante templum, xx cubitorum longitudinis, & x cubitorum latitudinis.
h Fenestræ obliquæ, siue laxiores intrinsecus, & extrinsecus arctæ.
i K Tabulata per gyrum tria, siue appendices: quarum vna quinque cubitos latitudinis habebat: media, sex: suprema, septem: singula altitudinis quinque cubitorum.
m n o Retractiones, siue reductiones in muro templi, quibus innitebantur capita trabium. Vocamus Gallicè retraictes. Pro quibus trabes vertit Interpres.
p Cochlea.
q Sanctum sanctorum, siue oraculum, cuius longitudo, & latitudo erant xx cubitorum: altitudo autem cubitorum xx. quod dum dicimus, eam partem altitudinis intelligimus quæ solo auro erat tecta: nam alij decem cubiti erant tecti lapillis preciosis, & auro.
r Templum, siue sanctum, pro foribus oraculi, xl cubitorum longitudinis.
s Arca fœderis.
t Cherubim duo, x cubitorum altitudinis.
u Ostiola, siue valuæ in introitu oraculi.
x Velum quo distinguebatur Sanctum à Sancto sanctorum. 2. Par. 3. Matt. 27.
y Locus ostij templi: quod ideo non expressit pictor, ne reliquæ picturæ officeret.
z Candelabra decem, quinq; ad dexteram, & quinque ad sinistram. 2. Paral. 4.
aa Mensæ decem.
bb Altare thymiamatis.

Templum tectum cum porticu sua, atrio Sacerdotum, & atrio populi.

OCCIDENS.

ORIENS.

a Atriũ interius, quod & atrium sacerdotum dicitur.
b Altare holocausti, longitudinis & latitudinis xx.cubitorum, & x.altitudinis.
c Labra, siue lutéres.2.Par.4.
d Mare.2.Paralip.4.
e Atrium populi, quod basilica, siue basilica grandis. 1.Par.4.& 6.dicitur: & Act.3. Porticus Salomonis. Hoc atrium, nomine templi sæpe intelligitur in Nouo testamento, vt Matt.21. Act.3. In hoc atrio concionabatur CHRISTVS, & ex eo vendentes & ementes eiecit.
f Basis ænea, siue suggestum, longitudinis, & latitudinis v. cubitorum, & altitudinis trium.2.Par.6.
g Porta Orientalis, quæ porta Sur, 4.Regum 2.& Porta fundamenti.2.Paralip.23.dicitur. Hanc nonnulli putant eam esse, quæ Actuum tertio dicitur Porta speciosa: quòd omnium portarum, Orientalis esset pulcherrima.
h Porta Meridionalis.
i Porta Septentrionalis.

CAPVT VI.

1 A [1. Par. 3. a. 2.] Actum est ergo quadringentesimo & octogesimo anno egressionis filiorum Israël de Terra-Aegypti, in anno quarto, (mense Zio, ipse est mensis secundus) regni Salomonis super Israël, ædificare cœpit do- 2 mum Domino. ¶ Domus autem quam ædificabat rex Salomon Domino, habebat sexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudi- 3 ne, & triginta cubitos in altitudine. ¶ Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis iuxta mẽsuram latitudinis templi: & habebat 4 decem cubitos latitudinis ante faciem templi. ¶ Fe- 5 citq; in templo fenestras obliquas. ¶ Et ædificauit super parietem templi tabulata per gyrum, in parietibus domus per circuitum templi, & oraculi, & fe- 6 cit latera in circuitu. ¶ Tabulatum quod subter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum sex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum septem habẽs cubitos latitudinis: Trabes autem posuit in domo per circuitum forinsecus, vt nõ 7 hærerent muris templi. ¶ Domus autem cùm ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est: & malleus, & securis, & omne ferramẽtum 8 nõ sunt audita in domo cùm ædificaretur. ¶ Ostium lateris medij in [parte.] pariete erat domus dextræ: & p cochleam ascendebãt in medium cœnaculum, & à me- 9 dio in tertium. ¶ Et ædificauit domum, & consum- B mauit eam: texit quoq; domum laquearibus cedri- 10 nis. ¶ Et ædificauit tabularum super omnem domũ quinq; cubitis altitudinis: & operuit domum lignis 11 cedrinis. ¶ Et factus est sermo Domini ad Salomo- 12 nem, dicens: ¶ Domus hæc quam ædificas, si ambulaueris in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & custodieris omnia mandata mea, gradiens per ea, firmabo sermonem meum tibi, quem locutus sum [2. Reg. 7. c. 16. 1. Par. 22. b. 9.] 13 ad Dauid patrem tuum. ¶ Et habitabo in medio filiorum Israël, & non derelinquam populum meum Is- 14 raël. ¶ Igitur ædificauit Salomon domum, & consum- 15 mauit eam. ¶ Et ædificauit parietes domus, intrinsecus, tabulatis cedrinis, à pauimento domus vsque ad summitatẽ parietum, & vsq; ad laquearia, * [* a.] operuit lignis cedrinis intrinsecus: & texit pauimentum 16 domus tabulis abiegnis. ¶ Aedificauitq; viginti cubitorum ad posteriorem partem templi tabulata cedrina, à pauimento vsque ad superiora, & fecit interiorem domum oraculi in Sanctum sanctorum. 17 ¶ Porrò quadraginta cupitorum erat ipsum templũ 18 pro foribus oraculi. ¶ Et cedro omnis domus intrin- C secus vestiebatur, habens tornaturas, & iuncturas suas fabrefactas, & cælaturas eminentes: omnia cedrinis tabulis vestiebantur: nec omnino lapis appa- 19 rere poterat in pariete. ¶ Oraculum autem in medio domus in interiori parte fecerat, vt poneret ibi ar- 20 cam fœderis Domini. ¶ Porrò oraculum habebat viginti cubitos lõgitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & viginti cubitos altitudinis, & operuit illud atque vestiuit auro purissimo, sed & altare vestiuit ce- 21 dro. ¶ Domum quoque ante oraculum operuit au- 22 ro purissimo, & affixit laminas clauis aureis. ¶ Nihilque erat in templo, quod non auro tegeretur: sed & 23 totum altare oraculi texit auro. ¶ Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis oliuarum, decem cubi- 24 torum altitudinis. ¶ Quinque cubitorum ala cherub vna, & quinque cubitorum ala cherub altera: id est decem cubitos habens à summitate alæ vnius, vsq; 25 ad alæ alterius summitatem. ¶ Decem quoque cubitorum erat cherub secundus: in mensura pari, & 26 opus vnum erat in duobus cherubim, ¶ id est, altitudinem habebat vnus cherub decem cubitorum, & 27 similiter cherub secundus. ¶ Posuitq; cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas cherubim, & tangebat ala vna parietem, & ala cherub secundi tangebat parietem alterum: alæ au- D tem alteræ in media parte templi seinuicem con- [-1.] 28 tingebant. ¶ Texit quoque cherubim auro. ¶ Et om- 29 nes parietes tẽpli per circuitũ sculpsit varijs cælaturis & torno: & fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias quasi pminẽtes de pariete, & egredien- 30 tes. ¶ Sed & pauimẽtũ domus texit auro intrinsecus, 31 & extrinsecus. ¶ Et in ingressu oraculi fecit * [* duo.] ostiola 32 de lignis oliuarũ, postesq; angulorũ quiq;. ¶ Et duo ostia de lignis oliuarũ, & sculpsit in eis picturã cherubim, & palmarũ species, & anaglypha valde prominentia: & texit, & operuit tam cherubim quàm 33 palmas, & cætera auro. ¶ Fecitq; in introitu templi

postes

34 poltes de lignis oliuarum quadrangulatos: ꝰ & duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: & vtrunque ostium duplex erat, & se inuicem tenens aperieba-
35 tur. ꝰ Et sculpsit cherubim, & palmas & cælaturas valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis
36 opere quadro ad regulam. ꝰ Et ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & vno
37 ordine lignorum cedri: ꝰ Anno quarto fundata est
38 domus Domini in mēse Zio. ꝰ & in anno vndecimo, mense Bul (ipse est mensis octauus) perfecta est domus in omni opere suo, & in vniuersis vtensilibus suis: ædificauitq; eam annis septem.

CAPVT VII.

a Infra 9. b. 10.

1 A DOmum autem suam ædificauit Salomon | tredecim annis, & ad perfectum vsque
2 perduxit. ꝰ Aedificauit quoque domum saltus Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis, & quatuor deambulacra inter columnas cedrinas: ligna quippe cedri-
3 na exciderat in columnas. ꝰ Et tabulatis cedrinis vestiuit totam cameram, quę quadragintaquinque co-
4 lumnis sustentabatur. ꝰ Vnus autem ordo habebat
5 columnas quindecim: ꝰ contra se inuicem positas, & è regione se respicientes, æquali spacio inter columnas, & super columnas quadrangulata ligna in cun-
6 ctis æqualia. ꝰ Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alteram porticum in facie maioris porticus: & columnas, & epistylia, super colum-
7 nas*. ꝰ Porticum quoque solij, in qua tribunal est, fecit: & texit lignis cedrinis à pauimento vsque ad

* fecit.

8 summitatem. ꝰ Et domuncula in qua sedebatur ad iudicandum, erat in media porticu simili opere. Do-
B mum quoque fecit filiæ Pharaonis (| quam vxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porti-

| Sup. 3. a. 1.

9 cum. ꝰ Omnia lapidibus preciosis, qui ad normam quandam, atque mensuram, tam intrinsecus, quàm extrinsecus serrati erant: à fundamento vsque ad summitatem parietum, & `intrinsecus` vsq; ad atriū

* extrinsecus 1.

10 maius. ꝰ Fundamenta autem de lapidibus preciosis,
11 lapidibus magnis decem siue octo cubitorum. ꝰ Et desuper lapides preciosi æqualis mēsurę secti erāt:
12 similiterq; de cedro. ꝰ Et atrium maius rotundum trium ordinum de lapidibus sectis, & vnius ordinis de dolata cedro: nec non & in atrio domus Domi-
13 ni interiori, & in porticu domus. ꝰ Misit quoque rex
14 Salomon, & tulit Hiram de Tyro, ꝰ filium mulieris viduæ de tribu Nephthali, patre Tyrio, artificem ęrarium, & plenum sapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cùm venisset ad regem Salomonē, fecit omne opus eius.
15 ꝰ Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnam vnam: & | linea duodecim cubitorum ambiebat columnam vtramque.

| Iere. 53. c. 21.

16 ꝰ Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur su-
C per capita columnarum, fusilia ex ære, quinque cubitorum altitudinis capitellum vnum, & quinque
17 cubitorum altitudinis capitellum alterum: ꝰ & quasi in modum retis, & catenarum sibi inuicem miro opere contextarum. Vtrunque capitellum columnarū fusile erat: septena versuum retiacula in capitello vno, & septena retiacula in capitello altero.
18 ꝰ Et perfecit columnas & duos ordines, per circuitū retiaculorum singulorum, vt tegerēt capitella, quæ erant super summitatem malogranatorum: eodem
19 modo fecit & capitello secundo. ꝰ Capitella autē quæ erant super capita columnarum, quasi opere lilij fabricata erant, in porticu, quatuor cubitorum.
20 ꝰ Et rursum alia capitella in summitate columnarū desuper iuxta mensuram columnæ contra retiacula: malogranatorum autem ducenti ordines erant
21 in circuitu capitelli secundi. ꝰ Et statuit duas columnas in poticu templi: cumq; statuisset columnā dexteram, vocauit eam nomine Iachin: similiter erexit columnam secundam, & vocauit nomen eius
22 Booz. ꝰ Et super capita columnarum opus in modum lilij posuit: perfectumq; est opus columnarū.

2. Par. 4. a. 2.

23 ꝰ Fecit quoque mare fusile decem cubitorum à la-
D bio vsq; ad labium, rotundum circuitu: quinque cubitorum altitudo eius, & resticula triginta cubito-
24 rum cingebat illud per circuitū. ꝰ Et sculptura subter labium circuibat illud decē cubitis ambiēs mare: duo ordines sculpturarum histriatarum erant fu-
25 siles. ꝰ Et `stabant` super duodecim boues, è quibus tres respiciebant ad Aquilonem, & tres ad Occidētem, & tres ad Meridiem, & tres ad Oriētem: & mare super eos desuper erat: quorum posteriora vni-

* stabat 1.

26 uersa intrinsecus latitabant. ꝰ Grossitudo autem luteris, trium vnciarum erat: labiumq; eius quasi labium calicis, & folium repandi lilij: duo millia ba-
27 tos capiebat, & tria millia metretas`. ꝰ Et fecit decem bases æneas quatuor cubitorum longitudinis bases singulas, & quatuor cubitorum latitudinis, &

-4-

28 trium cubitorum altitudinis. ꝰ Et ipsum opus basiū,
29 interrasile erat, & sculpturæ inter iuncturas. ꝰ Et inter coronulas, & plectas, leones, & boues, & cherubim: & in iuncturis similiter desuper: & subter leo-
30 nes, & boues quasi lora ex ære dependentia. ꝰ Et quatuor rotæ per bases singulas, & axes ærei, & per quatuor partes quasi humeruli subter lutērem fusi-
31 les, contra se inuicem respectantes. ꝰ Os quoque lu-
E têris intrinsecus erat in capitis summitate: & quod forinsecus apparebat vnius cubiti erat, totum rotundum, pariterq; habebat vnum cubitum, & dimidium: in angulis autem columnarum variæ cælaturæ erant: & media intercolumnia, quadrata non ro-
32 tunda. ꝰ Quatuor quoque rotæ, quæ per quatuor angulos basis erant, cohærebant sibi subter basim:
33 vna rota habebat altitudinis cubitum & semis. ꝰ Tales autem rotæ erant quales solent in curru fieri: & axes earum, & radij, & canthi, & modioli, omnia
34 fusilia. ꝰ Nam & humeruli illi quatuor per singulos angulos basis vnius, ex ipsa basi fusiles, & coniun-
35 cti erant. ꝰ In summitate autem basis erat quædam rotunditas vnius & dimidij cubiti, ita fabrefacta, vt luter desuper posset imponi, habens cælaturas suas,
36 variasq; sculpturas ex semetipsa. ꝰ Sculpsit quoque
F in tabulatis illis, quæ erant ex ære, & in angulis, cherubim, & leones, & palmas, quasi in similitudinem hominis stantis, vt non cælata, sed apposita per cir-
37 cuitum viderentur. ꝰ In hunc modum fecit decem bases fusura vna, & mensura, sculpturaq; consimi-
38 li. ꝰ Fecit quoque decem lutêres æneos: quadraginta batos capiebat luter vnus, eratq; quatuor cubitorum: singulos quoque lutêres per singulas, id est,
39 decem bases posuit. ꝰ Et constituit decem bases, quinque ad dexteram partem templi, & quinque ad sinistram: mare autem posuit ad dexteram partē
40 templi cōtra Orientem ad Meridiem. ꝰ Fecit `ergo`

* quoque 1.

Hiram lebetes,& scutras,& amulas,& perfecit om-
41 ne opus regis Salomonis in templo Domini. ? Columnas duas, & funiculos capitellorum super capitella columnarum duos: & retiacula duo, vt operirent duos funiculos, qui erant super capita colum-
42 narum. ? Et malogranata quadringenta in duobus retiaculis: duos versus malogranatorum in retiaculis singulis, ad operiendos funiculos capitellorũ,
43 qui erant super capita columnarum. ? Et bases de-
44 cem,& luteres decem super bases. ? Et mare vnum,
45 & boues duodecim subter mare. ? Et lebetes,& scu
G tras,& amulas, omnia vasa quæ fecit Hiram regi Sa
46 lomoni in domo Domini, de aurichalco erant. ? In campestri regione Iordanis fudit ea rex in argillo-
47 sa terra, inter Sochoth & Sartham. ? Et posuit Salomon omnia vasa*: propter multitudinem autem
48 nimiam non erat pondus æris. ? Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini: altare aureum, & mensam super quam ponerentur panes proposi-
49 tionis, auream: ? & candelabra aurea quinque ad dexteram, & quinq; ad sinistram contra oraculum ex auro puro: & quasi lilij flores, & lucernas désu-
50 per aureas: & forcipes aureos, ? & hydrias, & fuscinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro purissimo, & cardines ostiorum domus interioris sancti sanctorum, & ostiorum domus templi, ex
51 auro erant. ? | Et perfecit omne opus quod faciebat * Salomon in domo Domini, & intulit quæ sanctificauerat Dauid pater suus, argentum, & aurum, & vasa, reposuitque in thesauris domus Domini.

*in domo Domini. — 2. — † 2.Par.5.a.1. *rex I.

Duo schemata domus saltus Libani, siue domus columnarum, siue regia rustica.

Primum schema domus saltus Libani, in quo sublato pariete, oculis tuis subiecimus lx. illas cedrinas columnas mansionis inferioris, & xlv. mansionis superioris.

a b. Longitudo centum cubitorum.
a c. Latitudo l. cubitorum.
d e. Altitudo xxx. cubitorum.
f g h i. Quatuor deambulatoria, siue potius quatuor ordines columnarum cedrinarum, in inferiori parte domus numero sexaginta.
K l m. Tres ordines columnarum in superiori parte, numero xlv.
n Porticus columnarum, siue Porticus domus columnarum, aut Porticus, seu vestibulum domus saltus Libani, l. cubitorum lõgitudinis, & latitudinis xxx. Porticus hæc obiecta & coniuncta fronti domus columnarum, habebat contignationem vnam deambulationis causa: neque certo numero columnarum constabat. quamuis illi sex adiecerimus in vtroque schemate: quod fecimus, vt intelligas, eam quoque suum columnarum numerum habuisse, incertum tamen, quòd illum scriptura non exprimat.

Secundum schema domus saltus Libani, in quo & alterum parietem regiæ ipsius, & alteros fenestrarum superioris mansionis terniones, tibi expressimus. Erant enim in vtroque latere superioris mansionis regiæ huius rusticæ, multiplices fenestrarum terniones.

Absoluto templo ædificauit Salomon regiam in saltu Libani, in qua per æstatem ageret. Constabat hæc regia duabus mansionibus: in inferiori habebat lx. columnas cedrinas, quòd maius onus sustineret, quàm superior, quæ xlv. columnis tantùm constabat. Superior mansio sortita est tam copiosum fenestrarum numerum, vt illa esset opportunior ventis hinc inde excipiendis. Saltus Libani in quo ædificata fuit regia hæc rustica, erat propè Ierusalem. Sic autem appellatus est, quòd amœnitate, pulchritudine, & cedrorum copia cum ipso Libano certare videretur. Totum ædificium regiæ saltus Libani oculis tuis non subiecimus: sed tantùm illius partes, quæ maiorem obscuritatem videbantur habere.

Porticus solij seu tribunalis, id est porticus in qua ius reddebat populo Salomon, pertinebat ad regiam vrbanam, non ad rusticam. Absurdum enim esset dicere, Salomonem habuisse tribunal ruri, & non in vrbe. Hanc autem porticum, & domum filiæ Pharaonis, quæ erat Salomoni vxor, non expressimus pictura, quòd earum metrum & formam scriptura non tradat.

Altera columnarum anearum vestibuli templi.

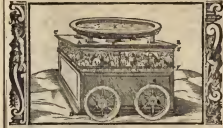
a b. Altitudo, xviij. cubitorum.
c Linea, siue filum ambiens, aut rotunditas, xij. cubitorum
d Capitellum altitudinis quinque cubitorum, factum ex duobus hemisphærijs, contectum retiaculo. in singulis hemisphærijs erant singuli ordines malogranatorum sculptorum in ipsis maculis, & interuallis retiaculi. reliqua verò hemisphæriorum portio erat sparsa lilijs. A vertice autem capitelli dependebant septem funiculi.

Descriptio maris, id est vasis continentis aquæ vim maximam.

ab Latitudo x. cubitorum.
cd Altitudo v. cubitorum.
ef Rotunditas, xxx. cubitorum.
g Cincturæ ornatæ tuberculis trecentis, instar cucurbitarum: in quibus deformata erant capita boum. 2. Parali.4. In capitibus autem illis boum erant sententes ad educendam aquam.

Luteris siue concha vnius è decem forma.

ab Longitudo basis. iiij. cubitorum.
ac Latitudo, iiij. cubitorum.
ad Altitudo, iij. cubitorum.
e Prominentiæ.
f Cinctura, in qua imagines leonum, boû, & cherubim.
g Rotæ quatuor, altitudinis cubiti, & semis.
h Columella in formam capitelli, latitudinis cubiti, & dimidij, & dimidij altitudinis, in qua cælaturæ cherubim, leonum, & palmarum.
i Humeruli, siue sustentacula.
K Luter. iiij. cubitorum in diametro.

CAPVT VIII.

1 A TVnc | congregati sunt omnes maiores natu Israël cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorum Israël ad regem Salomonem in Ierusalem: vt deferrent arcam fœderis Domini, de ciuitate Dauid, id est de 2 Sion. ¶ Conuenitque ad regem Salomonem vniuersus Israël * in mense 'Bethanim', in solenni die, ipse 3 est mensis septimus. ¶ Veneruntque cuncti senes 4 de Israël, & tulerunt arcam sacerdotes, ¶ & portauerunt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa sanctuarij quæ erant in tabernaculo: & 5 ferebant ea sacerdotes & Leuitæ. ¶ Rex autem Salomon, & omnis multitudo Israël quæ conuenerat ad eum, gradiebatur cum illo ante arcam, & immolabant oues, & boues absque æstimatione, & nu6 mero. ¶ Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in San7 ctum sanctorum subter alas cherubim. ¶ Siquidem cherubim expandebant alas super locum arcæ, & 8 protegebant arcam, & vectes eius desuper. ¶ Cumq; eminerent vectes, & apparerent summitates eorum foris sanctuarium ante oraculum, non apparebant vltrà extrinsecus, qui & fuerunt ibi vsque in præsen9 tem diem. ¶ In arca autem non erat aliud | nisi duæ B tabulæ lapideæ | quas posuerat in ea Moyses in Horeb, quando pepigit Dominus fœdus cum filijs Is10 raël, cùm egrederentur de Terra-Aegypti. ¶ Factũ est autem cum exissent sacerdotes de sanctuario, ne11 bula impleuit domum Domini, ¶ & non poterant sacerdotes stare, & ministrare propter nebulam: impleuerat enim gloria Domini domum Domini. 12 ¶ Tunc ait Salomon: Dominus dixit, vt habitaret in 13 nebula. ¶ Aedificans ædificaui domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternũ. 14 ¶ Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ Israël: omnis enim ecclesia Israël stabat.

Marginal notes: 2. Par. 5. a. 2. — Ethanim a. — Exo. 25. d. 25. Heb. 9. a. 4 — Exo. 40. d. 27. 2. Par. 6. a. 1.

¶ Et

15 ¶ Et ait Salomō: Benedictus Dominus Deus Israël, qui locutus est ore suō ad Dauid patrem meum, & 16 in manibus eius perfecit, dicens: ¶ A die qua eduxi populum meum Israël de Aegypto, non elegi ciuitatem de vniuersis tribubus Israël, vt ædificaretur domus, & esset nomen meum ibi: sed elegi Dauid, 17 vt esset super populum meum Israël. ¶ Voluitque Dauid pater meus ædificare domum nomini Domini Dei Israël: ¶ & ait Dominus ad Dauid patrē meū: 18 Quòd cogitasti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene fecisti hoc ipsum mente tractans. 19 ¶ Veruntamen tu non ædificabis mihi domum, sed filius tuus qui egredietur de renibus tuis, ipse ædifi-20 cabit domum nomini meo. ¶ Confirmauit Dominus sermonem suum, quem locutus est: steti que pro Dauid patre meo, & sedi super thronum Israël, sicut locutus est Dominus: & ædificaui domum nomini 21 Domini Dei Israël. ¶ Et constitui ibi locum arcæ, in qua fœdus Domini est, quod percussit cum patribus 22 nostris, quando egressi sunt de Terra Aegypti. ¶ Stetit autem Salomon ante altare Domini in cōspectu C ecclesiæ Israël, & expandit manus suas in cœlum, 23 ¶ & ait, Domine Deus Israël, non est similis tui Deus in cœlo desuper, & super terram deorsum: qui custodis pactum, & misericordiam seruis tuis, 24 qui ambulant coram te in toto corde suo. ¶ Qui custodisti seruo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus pfecisti, vt hęc dies pro-25 bat. ¶ Nunc igitur Domine Deus Israël, conserua famulo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei, dicens: Nō auferetur de te vir coram me, qui sedeat super thronum Israël: ita tamen si custodierint filij tui viam suam, vt ambulēt coram me, sicut tu ambu-26 lasti in conspectu meo. ¶ Et nunc Domine Deus Israël firmentur verba tua quę locutus es seruo tuo 27 Dauid patri meo. ¶ Ergóne putandum est, quòd verè Deus habitet super terram? si enim cœlum, & cœli cœlorum te capere non possunt, quātò magis do-28 mus hæc quam ædificaui? ¶ Sed respice ad orationē serui tui, & ad preces eius Domine Deus meus: audi hymnum & orationem quam seruus tuus orat corā 29 te hodie: ¶ Vt sint oculi tui aperti super domū hanc nocte, ac die: super domum de qua dixisti, Erit nomen meū ibi: vt exaudias orationē, quā orat in loco 30 isto ad te seruus tuus. ¶ Vt exaudias deprecationem serui tui, & populi tui Israël, quodcūque orauerint in loco isto, & exaudies in loco habitaculi tui in cœ-31 lo: & cùm exaudieris, propitius eris. ¶ Si peccauerit D homo in proximū suum, & habuerit aliquod iuramentum quo teneatur astrictus: & venerit propter 32 iuramentum coram altari tuo in domum tuam, ¶ tu exaudies in cœlo: & facies, & iudicabis seruos tuos, condemnans impium, & reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum, & retribuens ei se-33 cundum iustitiam suam. ¶ Si fugerit populus tuus Israël inimicos suos (quia peccaturus est tibi) & agētes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo, venerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo 34 hac: ¶ exaudi in cœlo, & dimitte peccatum populi tui Israël, & reduces eos in terram quam dedisti pa-35 tribus eorum. ¶ Si clausum fuerit cœlum, & nō pluerit propter peccata eorum, & orantes in loco isto, pœnitentiam egerint nomini tuo, & à peccatis suis 36 conuersi fuerint propter afflictionem suam: ¶ exaudi eos in cœlo, & dimitte peccata seruorum tuorum, & populi tui Israël: & ostende eis viam bonam per quam ambulent, & da pluuiam super terram tuam quam dedisti populo tuo in possessionem. 37 ¶ Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aër, aut ærugo, aut locusta, vel rubigo, & afflixerit eum inimicus eius portas obsidens, om-38 nis plaga, vniuersa infirmitas, ¶ cuncta deuoratio, & imprecatio, quæ acciderit omni homini de populo tuo Israël: si quis cognouerit plagam cordis sui, & 39 expanderit manus suas in domo hac, ¶ tu exaudies in cœlo in loco habitationis tuæ, & repropitiaberis, & facies vt des vnicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor eius (quia tu nosti solus cor 40 omnium filiorum hominum) ¶ vt timeant te cunctis diebus quibus viuunt super faciem terræ quam de-41 disti patribus nostris. ¶ Insuper & alienigena, qui E non est de populo tuo Israël, cùm venerit de terra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachiū 42 tuum ¶ extentum vbique) cùm venerit ergo, & o-43 rauerit in hoc loco, ¶ tu exaudies in cœlo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena: vt discant vniuersi populi terrarum nomen tuum timere, sicut populus tuus Israël, & probent quia nomen tuum inuo-44 catum est super domum hanc quam ædificaui. ¶ Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos, per viam, quocunque miseris eos, orabunt te contra viam ciuitatis quam elegisti, & con-45 tra domum quam ædificaui nomini tuo, ¶ & exaudies in cœlo orationes eorum, & preces eorum, & 46 facies iudicium eorum. ¶ Quòd si peccauerint tibi (non est enim homo qui non peccet) & iratus tradideris eos inimicis suis, & captiui ducti fuerint 47 in terram inimicorum longè vel propè, ¶ & egerint pœnitentiam in corde suo in loco captiuitatis, & conuersi deprecati te fuerint in captiuitate sua, dicentes: Peccauimus, iniquè egimus, impiè 48 gessimus: ¶ & reuersi fuerint ad te in vniuerso corde suo, & tota anima sua in terra inimicorum suorum, ad quam captiui ducti fuerint: & orauerint te contra viam terræ suæ, quam dedisti patribus eorum, & ciuitatis quam elegisti, & templi quod 49 ædificaui nomini tuo: ¶ exaudies in cœlo, in fir-F mamento solij tui orationes eorum, & preces eo-50 rum, & facies iudicium eorum. ¶ & propitiaberis populo tuo qui peccauit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum, quibus præuaricati sunt in te: & dabis misericordiam coram eis qui eos captiuos 51 habuerint, vt misereantur eis. ¶ Populus enim tuus est, & hæreditas tua, quos eduxisti de Terra 52 Aegypti, de medio fornacis ferreæ. ¶ Vt sint oculi tui aperti ad deprecationem serui tui, & populi tui Israël, & exaudias eos in vniuersis pro quibus 53 inuocauerint te. ¶ Tu enim separasti eos tibi in hęreditatem de vniuersis populis terræ, sicut locutus es per Moysen seruum tuum, quando eduxisti 54 patres nostros de Aegypto Domine Deus. ¶ Factum est autem, cùm complesset Salomon orans Dominum, omnem orationem, & deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris Domini: vtrunque enim genu in terram fixerat, & manus expan-55 derat in cœlum. ¶ Stetit ergo, & benedixit om-56 ni ecclesiæ Israël voce magna, dicens: ¶ Benedictus Dominus qui dedit requiem populo suo Israël, iuxta omnia quæ locutus est: non cecidit ne vnus quidem sermo ex omnibus bonis quæ

Marginal notes: -6. | manu sua | 2. Reg. 7. a. 5. | 2. Par. 33. b. 7. | -1. | 2. Mach. 2. b. 7. | 2. Reg. 7. b. 12. c. 16. | -8. | Deu. 12. b. 21. | 2. Par. 6. f. 36. | 1. Io. 1. d. 8. | Eccle. 7. c. 21.

57 locutus eſt per Moyſen ſeruum ſuum. ❡ Sit Dominus Deus noſter nobiſcum: ſicut fuit cum patribus noſtris, non derelinquens nos, neque proiiciens:
58 ❡ ſed inclinet corda noſtra ad ſe, vt ambulemus in
G vniuerſis viis eius, & cuſtodiamus mandata eius, & cæremonias eius, & iudicia quæcunque mandauit
59 patribus noſtris. ❡ Et ſint ſermones mei iſti quibus deprecatus ſum coram Domino, appropinquantes Domino Deo noſtro die, ac nocte, vt faciat iudiciũ
60 ſeruo ſuo, & populo ſuo Iſraël p ſingulos dies: ❡ & ſciant omnes populi terræ, quia Dominus ipſe eſt
61 Deus, & non eſt vltrà abſque eo. ❡ Sit quoque cor noſtrum perfectum cum Domino Deo noſtro, vt ambulemus in decretis eius, & cuſtodiamus manda-
62 ta eius, ſicut & hodie. ❡ Igitur rex & omnis Iſraël cũ
63 eo, immolabant victimas coram Domino. ❡ Mactauitque Salomon hoſtias pacificas, quas immolauit Domino, boum viginti duo millia, & ouium cẽtum uiginti millia: & dedicauerũt templum Domini rex
64 & * filij Iſraël. ❡ In die illa ſanctificauit rex medium atrij, quod erat ante domum Domini: fecit quippe holocauſtum ibi, & ſacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum quod erat coram Domino, minus erat, & capere non poterat holocau-
65 ſtum, & ſacrificium, & adipem pacificorum. ❡ Fecit ergo Salomon in tempore illo feſtiuitatem celebrem, & omnis Iſraël cum eo multitudo magna ab introitu Emath vſque ad Riuum-Aegypti corã Domino Deo noſtro, ſeptem diebus, & ſeptem diebus,
66 id eſt, quatuordecim diebus. ❡ Et in die octaua dimiſit populos: qui benedicentes regi, profecti ſunt in tabernacula ſua lætãtes, & alacri corde ſuper omnibus bonis quæ fecerat Dominus Dauid ſeruo ſuo, & Iſraël populo ſuo.

ᵇ vt 2 — a Par. 7. a. 5. — * omnes.

CAPVT IX.

1 A FActum eſt autem cũ perfeciſſet Salomon ædificium domus Domini, & ædificium regis, & omne quod optauerat, & volue-
2 rat facere, ❡ apparuit ei Dominus ſecun-
3 dò, ſicut apparuerat ei in Gabaon. ❡ Dixitque Dominus ad eum: Exaudiui orationem tuam, & deprecationem tuam, quã deprecatus es coram me. Sanctificaui domum hanc quam ędificaſti, vt ponerem nomen meum ibi in ſempiternum, & erunt oculi
4 mei, & cor meum ibi cunctis diebus. ❡ Tu quoque ſi ambulaueris corã me, ſicut ambulauit * pater tuus, in ſimplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia quę præcepi tibi, & legitima mea & iudicia mea
5 ſeruaueris: ❡ ponam thronum regni tui ſuper Iſraël in ſempiternũ, ‖ ſicut locutus ſum Dauid patri tuo, dicens: Nõ auferetur vir de genere tuo de ſolio Iſ-
6 raël. ❡ Si autem auerſione auerſi fueritis vos & filij veſtri, non ſequentes me, nec cuſtodientes mandata mea, & cæremonias meas quas propoſui vobis, ſed abieritis, & colueritis deos alienos, & adoraue-
7 ritis eos: ❡ auferam Iſraël de ſuperficie terræ quàm
B dedi eis, & tẽplum quod ſanctificaui nomini meo proiiciam à conſpectu meo, eritque Iſraël in pro-
8 uerbium, & in fabulam cunctis populis: ❡ & domus hæc erit in exemplum: omnis qui tranſierit per eam, ſtupebit & ſibilabit, & dicet: ‖ Quare fecit
9 Dominus ſic terrę huic, & domui huic? ❡ Et reſpondebunt: Quia dereliquerunt Dominum Deum ſuum, qui eduxit patres eorum de Terra-Aegypti, & ſecuti ſunt deos alienos, & adorauerunt eos, & coluerunt eos, idcirco induxit Dominus ſuper eos
10 omne malum hoc. ❡ ‖ Expletis autem annis viginti poſtquam ędificauerat Salomõ duas domos,
11 id eſt domum Domini, & domum regis. (❡ Hiram rege Tyri præbente Salomoni ligna cedrina & abiegna, & aurũ iuxta omne quod opus habuerat:) tunc dedit * Salomon Hiram viginti oppida in terra Ga-
12 lileæ. ❡ Et egreſſus eſt Hiram de Tyro, vt videret oppida quæ dederat ei Salomon, & non placuerũt
13 ei, ❡ & ait: Hæccine ſunt ciuitates quas dediſti mihi,
C frater? Et appellauit eas Terram-chabul, vſque in
14 diem hanc. ❡ Miſit quoque Hiram ad regem Sa-
15 lomonem centum viginti talenta auri. ❡ Hæc eſt ſumma expenſarum, quam obtulit rex Salomon ad ædificandam domum Domini, & domum ſuam, & Mello, & murum Ieruſalem, & Heſer, & Maged-
16 do, & Gazer. ❡ Pharao rex Aegypti aſcendit, & cepit Gazer, ſuccenditque eam igni: & Chananęum qui habitabat in ciuitate, interfecit, & dedit eam
17 in dotem filiæ ſuę vxori Salomonis. ❡ Aedificauit ergo Salomon Gazer, & Beth-horon inferiorem,
18 ❡ & Balaath, & Palmiram in terra ſolitudinis. &
19 ❡ Et omnes vicos qui ad ſe pertinebant, & erãt abſque muro, muniuit & ciuitates curruum, & ciuitates equitum, & quodcunque ei placuit, vt ędificaret in Ieruſalem, & in Libano, & in omni terra po-
20 teſtatis ſuę. ❡ Vniuerſum populum qui remanſerat de Amorrhęis, & Hethęis, & Pherezęis, & He-
21 uęis, & Iebuſęis, qui non ſunt de filiis Iſraël. ❡ horũ filios, qui remanſerant in terra, quos ſcilicet non potuerant filij Iſraël exterminare: fecit Salomon tri-
22 butarios, vſque in diem hanc. ❡ De filiis autem
D Iſraël non conſtituit Salomon ſeruire quenquam, ſed erant viri bellatores & miniſtri eius, & principes & duces, & pręfecti curruum & equorum.
23 ❡ Erant autem principes ſuper omnia opera Salomonis prępoſiti quingenti quinquaginta, qui habebant ſubiectum populum, & ſtatutis operibus
24 imperabant. ❡ ‖ Filia autem Pharaonis aſcendit de ciuitate Dauid in domum ſuam, quam ędifica-
25 uerat ei Salomon: tunc ędificauit Mello. ❡ Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos ſingulos holocauſta, & pacificas victimas ſuper altare quod ędificauerat Domino, & adolebat thymiama coram Domino: perfectumque eſt templũ.
26 ❡ Claſſem quoque fecit rex Salomon in Aſiongáber, quę eſt iuxta Ailath in littore Maris rubei, in
27 terra-Idumeę. ❡ Miſitque Hiram in claſſe illa ſeruos ſuos viros nauticos & gnaros maris, cum ſeruis
28 Salomonis. ❡ Qui cùm veniſſent in Ophir, ſumptum inde aurum quadringentorum viginti talentorum, detulerunt ad regem Salomonem.

‖ 2. Par. 7. c. 11. Sup. 3. a. 5 — * Dauid. 2. — ‖ 2. Reg. 7. b. 12. c. 16. 1. Par. 22. —10. — ‖ Deu. 29. 24. Iere. 22. b. 8. — ‖ 2. Par. 8. a. 1. — * rex. —3. — ‖ 2. Par. 8. c. 11. —1.

CAPVT X.

1 A SEd & regina Saba audita fama Salomo-
a nis in nomine Domini, venit tẽtare eum in ęnigmatibus. ❡ Et ingreſſa Ieruſalem multo cum comitatu & diuitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas precioſas, venit ad regem Salomonem, & locuta eſt ei vniuerſa quę habebat in
3 corde ſuo. ❡ Et docuit eam Salomon omnia verba quę propoſuit: non fuit ſermo qui regem poſ-
4 ſet latêre, & non reſponderet ei. ❡ Videns autem

‖ 2. Par. 9. a. 1. Mat. 12. 42. Luc. 11. d. 31. —5.

regina Saba omnem ſapientiam Salomonis, & do-
5 mum quam ędificauerat.ꝰ & cibos menſę eius,& ha
bitacula ſeruorum,& ordines miniſtrantium: veſteſ
que eorũ,& pincernas: & holocauſta quę offerebat
6 in,domo Domini, non habebat vltrà ſpiritum,ꝰ di-

xitque ad regem: Verus eſt ſermo quem audiui in
7 in terra mea ꝰ ſuper ſermonibus tuis,& ſuper ſapiẽ-
tia tua: & non credebam narrantibus mihi, donec
ipſa veni,& vidi oculis meis, & probaui quòd me-
dia pars mihi nunciata non fuerit: maior eſt ſapien-
8 tia,& opera tua, quàm rumor quem audiui. ꝰ Beati
B viri tui,& beati ſerui tui hi,qui ſtant coram te ſem-
9 per, & audiunt ſapientiam tuam. ꝰ Sit Dominus
Deus tuus benedictus,cui complacuiſti,& poſuit te
ſuper thronum Iſraël, eò quòd dilexerit Dominus
Iſraël in ſempiternum,& conſtituit te regem, vt fa-
10 ceres iudicium & iuſtitiam.ꝰ Dedit ergo regi centũ
viginti talenta auri,& aromata multa nimis, & gem
mas precioſas: non ſunt allata vltrà aromata tã mul
ta,quàm ea quæ dedit regina Saba regi Salomoni.
11 ꝰ (Sed & claſsis Hiram, quæ portabat aurum de O-
phir, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, &
12 gemmas pretioſas. ꝰ Fecitque rex de lignis thyinis
fulcra domus Domini, & domus regiæ, & citharas
lyraſque cantoribus: non ſunt allata huiuſcemodi
ligna thyina,neque viſa vſque in pręſentem diem.)
13 ꝰ rex autem Salomõ dedit reginæ Saba omnia quæ
voluit,& petiuit ab eo: exceptis his quæ vltrò obtu-
lerat ei munere regio. Quæ reuerſa eſt, & abiit in
14 terram ſuam cum ſeruis ſuis. ꝰ Erat autem pondus
C auri quod offerebatur Salomoni per annos ſingu-
15 los,ſexcentorum ſexaginta ſex talentorũ auri: ꝰ ex-
cepto eo quod afferebant viri, qui ſuper vectigalia
erant,& negociatores, vniuerſique 'ſcruta' venden
16 tes,& omnes reges Arabiæ,duceſque terræ. ꝰ Fecit
quoque rex Salomon ducenta ſcuta de auro puriſſi
mo, ſexcentos ſiclos dedit in laminas ſcuti vnius.
17 ꝰ Et trecentas peltas ex auro probato; trecentæque
minæ auri vnam peltam veſtiebant: poſuitq; eas rex
18 in domo ſaltus Libani. ꝰ Fecit etiam rex Salomon
thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro
19 fuluo nimis: ꝰ qui habebat ſex gradus: & ſummitas
throni rotunda erat in parte poſteriori: & duæ ma-
nus hinc atque inde tenentes ſedile: & duo leones
20 ſtabant iuxta manus ſingulas. ꝰ Et duodecim leun-
culi ſtantes ſuper ſex gradus hinc atque inde: non
21 eſt factum tale opus in vniuerſis regnis.ꝰ Sed & om
D nia vaſa,de quibus potabat rex Salomon,erant au-
rea: & vniuerſa ſupellex domus ſaltus Libani de au
ro puriſſimo: non erat argentum, nec alicuius pretij
22 putabatur in diebus Salomonis, ꝰ quia claſsis re-

'ſcruta.

gis per mare cum claſſe Hiram ſemel per tres an-
nos ibat in Tharſis, deferens inde aurum & argen-
tum,& dentes elephantorum, & ſimias, & pauos.
23 ꝰ Magnificatus eſt ergo rex Salomon ſuper omnes
24 reges terræ diuitiis & ſapientia. ꝰ Et vniuerſa ter-
ra deſiderabat vultum Salomonis,vt audiret ſapien
25 tiam eius, quam dederat Deus in corde eius. ꝰ Et
ſinguli deferebant ei munera, vaſa argentea & au-
rea,veſtes & arma bellica, aromata quoq; & equos
26 & mulos, per annos ſingulos. ꝰ Congregauitque
Salomõ currus & equites,& facti ſunt ei mille qua-
dringenti currus,& duodecim millia equitum: & di
ſpoſuit eos per ciuitates munitas,& cum rege in Ie
27 ruſalem.ꝰ Fecitque vt tanta eſſet abundantia argen
ti in Ieruſalem,quanta & lapidum: & cedrorum præ
buit multitudinem quaſi ſicomoros,quæ naſcuntur
28 in campeſtribus. ꝰ Et educebantur equi Salomoni
de Aegypto & de Coa. Negociatores enim regis
emebant de Coa, & ſtatuto precio perducebant.
29 ꝰ Egrediebatur autem quadriga ex Aegypto ſex-
centis ſiclis argenti, & equus centum quinquagin-
ta.Atque in hunc modum cuncti reges Hethęorum
& Syriæ equos venundabant.

2.Par.1.d.14.

CAPVT XI.

1 REx autem Salomon adamauit mulieres
A alienigenas multas, filiam quoque Pha-
raonis,& Moabitidas, & Ammonitidas,
2 Idumæas, & Sidonias, & Cethæas. ꝰ de
gentibus ſuper quibus dixit Dominus filijs Iſraël:
Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingrediẽ
tur ad veſtras: certiſſimè enim auertẽt corda veſtra
vt ſequamini deos earum. His itaque copulatus eſt
3 Salomon ardentiſſimo amore. ꝰ Fueruntque ei vxo
res quaſi reginæ ſeptingentæ,& concubinę trecen-
4 tæ: & auerterunt mulieres cor eius. ꝰ Cumque iam

Ecc. 47.d.21.
Deu.17.d.17.
Exo. 34.b.16.

effet fenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres, vt ſequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor Dauid patris

5 eius. ¶ Sed colebat Salomon Aſtarthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moabitarum, & Moloc
6 idolum Ammonitarum. ¶ Fecitque Salomon quod non placuerat coram Domino, & non adimpleuit vt ſequeretur Dominum, ſicut Dauid pater eius.
7 ¶ Tunc ædificauit Salomon phanum Chamos idòlo Moab, in monte qui eſt contra Ieruſalem, & Mo-
B
8 loch idólo filiorum Ammon. ¶ Atque in hũc modũ fecit vniuerſis vxoribus ſuis alienigenis, quæ adole-
9 bant thura & immolabãt diis ſuis. ¶ Igitur iratus eſt Dominus Salomoni, quòd auerſa eſſet mens eius à
10 Domino Deo Iſrael, qui apparuerat ei ſecũdò, ¶ & præceperat de verbo hoc ne ſequeretur deos alienos, & non cuſtodiuit quæ mandauit ei Dominus.

-6.

ſ Sup.6.b. 12.9.2.3.

11 ¶ Dixit itaque Dominus Salomoni: Quia habuiſti hoc apud te: & non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta mea quæ mandaui tibi, diſrumpẽs ſcindam
12 regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo. ¶ Veruntamẽ in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem
13 tuum: de manu filij tui ſcindam illud, ¶ nec totum regnum auferam, ſed tribum vnam dabo filio tuo propter Dauid ſeruum meum, & Ieruſalem quã elegi.

ſ Inf.12.d. 15.

14 ¶ Suſcitauit autem Dominus aduerſarium Salomo-
C ui Adad Idumæũ de ſemine regio, qui erat in Edõ.
15 ¶ Cùm enim eſſet Dauid in Idumæa, & aſcendiſſet Ioab princeps militiæ ad ſepeliendum eos qui fuerant interfecti, & occidiſſet omne maſculum in Idu-
16 mæa. ¶ (ſex enim menſibus ibi moratus eſt Ioab, & omnis Iſraël, donec interimeret omne maſculinum
17 in Idumæa) ¶ fugit Adad ipſe, & viri Idumæi de ſeruis patris eius cum eo, vt ingrederetur Aegyptum:
18 erat aũt Adad puer paruulus. ¶ Cũq; ſurrexiſſent de Madian, venerunt in Pharan, tuleruntq; ſecum viros de Pharan, & introierunt Aegyptum ad Pharaonem regem Aegypti: qui dedi ei domum, & cibos
19 conſtituit, & terram delegauit. ¶ Et inuenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum vt daret ei vxorem, ſororem vxoris ſuæ germanã Taphnes
20 reginæ. ¶ Genuitque ei ſoror Taphnes Genubath
D filium, & nutriuit eũ Taphnes in domo Pharaonis: eratque Genubath habitans apud Pharaonem cum
21 filiis eius. ¶ Cumque audiſſet Adad in Aegypto, dormiſſe Dauid cum patribus ſuis, & mortuũ eſſe Ioab principem militiæ, dixit Pharaoni: Dimitte me, vt
22 vadam in terram meam. ¶ Dixitque ei Pharao: Qua enim re apud me indiges, vt quæras ire ad terram tuam? At ille reſpondit: Nulla, ſed obſecro te vt di-
23 mittas me. ¶ Suſcitauit quoque ei Deus aduerſariũ Razon filium Eliada, qui fugerat Adar-ézer regem
24 Soba dominum ſuum: ¶ & congregauit contra eum viros, & factus eſt princeps latronum cùm interficeret eos Dauid: abieruntque Damaſcũ & habitauerunt ibi, & conſtituerunt eum regem in Damaſco,

12 Reg 8 d.14.

25 ¶ eratque aduerſarius Iſraëli cũctis diebus Salomonis: & hoc eſt malum Adad, & odium contra Iſraël,
26 regnauitque in Siria. ¶ Ieroboam quoque filius Na-
E bat, Ephratæus de Sareda, ſeruus Salomonis, cuius mater erat nomine Serua, mulier vidua: leuauit ma-
27 num contra regem. ¶ Et hæc eſt cauſa rebellionis aduerſus eum, quia Salomõ ędificauit Mello, & coę-
28 quauit voraginem ciuitatis Dauid patris ſui. ¶ Erat autem Ieroboam vir fortis & potens, vidensque Salomon adoleſcentem bonæ indolis & induſtrium, conſtituerat eum præfectum ſuper tributa vniuer-
29 ſæ domus Ioſeph. ¶ Factum eſt igitur in tempore illo, vt Ieroboam egrederetur de Ieruſalem, & inueniret eũ Ahias Silonites propheta in via, opertus pallio nouo: erant autem duo tantùm in agro.

2. Par. 13. 2.6.

2. Pa. 10. .15.

30 ¶ Apprehendensque Ahias pallium ſuum nouum,
31 quo coopertus erat, ſcidit in duodecim partes. ¶ Et
F ait ad Ieroboam: Tolle tibi decẽ ſciſſuras: hęc enim dicit Dñs Deus Iſraël: Ecce ego ſcindam regnũ de
32 manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus. ¶ Porrò vna tribus remanebit ei propter ſeruum meum Dauid, & Ieruſalem ciuitatem quam elegi ex omni-
33 bus tribubus Iſraël: ¶ eò quòd dereliquerit me, & adorauerit Aſtarthen deam Sidoniorũ, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorum Ammon: & nõ ambulauerit in viis meis, vt faceret iuſtitiam coram me, & præcepta mea, & iudicia ſicut Dauid pa-
34 ter eius: ¶ Nec auferam omne regnũ de manu eius, ſed ducem ponam cũ cunctis diebus vitæ ſuæ, propter Dauid ſeruum meum quem elegi, qui cuſtodi-
35 uit mandata mea & pręcepta mea. ¶ Auferam autẽ regnum de manu filij eius, & dabo tibi decẽ tribus:
36 ¶ filio autem eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid ſeruo meo cũctis diebus coram me in Ieruſalem ciuitate quam elegi vt eſſet nomen
37 meum ibi. ¶ Te autem aſſumã, & regnabis ſuper om-
G nia quæ deſiderat anima tua, erisq; rex ſuper Iſraël.
38 ¶ Si igitur audieris omnia quę pręcepero tibi, & ambulaueris in viis meis, & feceris quod rectum eſt coram me, cuſtodiẽs mandata mea & præcepta mea, ſicut fecit Dauid ſeruus meus: ero tecum, & ædificabo tibi domum fidelem, quomodo ædificaui Da-
39 uid domum, & tradam tibi Iſraël: ¶ & affligam ſemen Dauid ſuper hoc: veruntamen non cunctis
40 diebus. ¶ Voluit ergo Salomon interficere Ieroboã: qui ſurrexit, & aufugit in Aegyptum ad Seſac regẽ Aegypti, & fuit in Aegypto vſque ad mortem Salo-
41 monis. ¶ Reliquum autem verborum Salomonis, & omnia quæ fecit, & ſapientia eius: ecce vniuerſa ſcripta ſunt in libro verborum-dierum Salomonis.

-6.

42 ¶ Dies

42 ¶ Dies autem quos regnauit Salomon in Ierusalem
43 super omnem Israël, quadraginta anni sunt. ¶ Dormiuitque Salomon cum patribus suis, & sepultus est in ciuitate Dauid patris sui, regnauitq; Roboam filius eius pro eo.

CAPVT XII.

1 A VEnit autem Roboam in Sichē: illuc enim congregatus erat omnis * Israël, ad custo-
2 diendum eum regem. ¶ At verò Ieroboā filius Nabat, cum adhuc esset in Aegypto profugus à facie regis Salomonis, audita mor-
3 te eius, reuersus est de Aegypto. ¶ Miseruntque & vocauerunt eum: venit ergo Ieroboā, & omnis multitudo Israël, & locuti sunt ad Roboam, dicentes:
4 ¶ Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis: tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de iugo grauissimo quod imposuit
5 nobis, & seruiemus tibi. ¶ Qui ait eis: Ite vsq; ad tertium diem, & reuertimini ad me. Cumque abiisset
6 populus, ¶ iniit consilium rex Roboam cum senio-
B ribus, qui assistebant coram Salomone patre eius, cùm adhuc viueret, & ait: Quod datis mihi consiliū,
7 vt respondeam populo huic? ¶ Qui dixerūt ei: Si hodie obedieris populo huic, & seruieris, & petitioni eorum cesseris, locutusq; fueris ad eos verba leuia,
8 erunt tibi serui cunctis diebus. ¶ Qui dereliquit cōsilium senum quod dederant ei, & adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo, & assistebant il-
9 li. ¶ dixitque ad eos: Quod mihi datis consilium, vt respondeam populo huic, qui dixerūt mihi, Leuius
10 fac iugum quod imposuit pater tuus super nos? ¶ Et dixerunt ei iuuenes, qui nutriti fuerant cum eo: Sic
C loquere populo huic, qui locuti sunt ad te, dicētes: Pater tuus aggrauauit iugum nostrū, tu releua nos: Sic loquēris ad eos, Minimus digitus meus gros-
11 sior est dorso patris mei. ¶ Et nunc pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addā super iugum vestrū: pater meus cecidit vos flagellis, ego
12 autem cædam vos scorpionibus. ¶ Venit ergo Ieroboam, & omnis populus ad Roboam die tertia, sicut locutus fuerat rex, dicens: Reuertimini ad me
13 die tertia. ¶ Respónditque rex populo dura, dereli-
14 ċto cōsilio seniorum quod ei dederant, ¶ & locutus est eis secundum consilium iuuenum, dicens: Pater meus aggrauauit iugum vestrum, ego autem addā iugo vestro: pater meus cęcidit vos flagellis, ego au
15 tem cædam vos scorpionibus. ¶ Et nō acquieuit rex populo: quoniam auersatus fuerat eum Dominus,
D vt suscitaret verbum suum quod locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ, ad Ieroboam filium Nabat.
16 ¶ Videns itaque populus quòd noluisset eos audire rex, respondit ei, dicens: Quæ nobis pars in Dauid? vel quę hereditas in filio Isai? Vade in tabernacula tua Israël, nunc vide domum tuam Dauid. Et abiit
17 Israël in tabernacula sua. ¶ Super filios autē Israël, quicunque habitabāt in ciuitatibus Iuda, regnauit
18 Roboam. ¶ Misit ergo rex Roboam Adurā qui erat super tributa: & lapidauit eum omnis Israël, & mortuus est. Porrò rex Roboam festinus ascendit cur-
19 rum, & fugit in Ierusalem, ¶ recessitq; Israël à domo
20 Dauid, vsq; in præsentem diem. ¶ Factum est autem
E cùm audisset omnis Israël quòd reuersus esset Ieroboā, miserunt, & vocauerunt eū cōgregato cœtu, & constituerunt eū regem super omnē Israël, nec secutus est quispiam domū Dauid præter tribum Iuda
21 solam. ¶ Venit autem Roboam Ierusalē, & congregauit vniuersam domū Iuda, & tribum Ben-iamin, centum octoginta millia electorum virorum, & bellatorum, vt pugnarent cōtra domum Israel, & redu-
22 cerent regnum Roboam filio Salomonis. ¶ Factus est autem sermo Domini ad Semeiam virum Dei,
23 dicens: ¶ Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad omnem domum Iuda, & Ben-ia-
24 min, & reliquos de populo, dicens: ¶ Hæc dicit Dominus: Non ascendetis, neque bellabitis contra fratres vestros, filios Israël: reuertatur vir in domum suam: à me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem Domini, & reuersi sunt de itinere sicut
25 eis præceperat Dominus. ¶ Aedificauit autem Ieroboam Sichem in monte Ephraim, & habitauit ibi:
26 & egressus inde, ædificauit Phanuel. ¶ Dixitque Ieroboam in corde suo, Nunc reuertetur regnū ad
27 ad domum Dauid, ¶ si ascenderit populus iste vt faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem: & conuertetur cor populi huius ad dominum suum Roboam regem Iuda, interficientque me, & reuerten-
28 tur ad eum. ¶ Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis. Nolite vltra ascendere in Ie-
G rusalē: Ecce dij tui Israël, qui te eduxerunt de ter-
29 ra Aegypti. ¶ Posuitq; vnū in Beth-el, & alterū in
30 Dan: ¶ & factum est verbum hoc in peccatum: ibat enim populus ad adorandum vitulum vsq; in Dan.
31 ¶ Et fecit phana in excelsis, & sacerdotes de extre-
32 mis populi, qui non erant de filiis Leui. ¶ Cōstituitque diem solennem in mēse octauo, quintadecima die mensis, in similitudinē solennitatis quæ celebrabatur in Iuda. Et ascendens altare similiter fecit in Beth-el, vt immolaret vitulis quos fabricatus fuerat: constituitq; in Beth-el sacerdotes excelsorum
33 quę fecerat. ¶ Et ascendit super altare qđ extruxerat in Beth-el quintadecima die mensis octaui, quē finxerat de corde suo: & fecit solēnitatem filiis Israël, & ascendit super altare, vt adoleret incensum.

CAPVT XIII.

1 A ET ecce vir Dei venit de Iuda in sermone Domini in Beth-el, Ieroboam stante su-
2 per altare, & thus iaciente. ¶ Et exclamauit contra altare in sermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus: Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incen-
3 det. ¶ Deditque in illa die signum dicens: Hoc erit signum quod locutus est Dominus: Ecce altare scin-
4 detur, & effundetur cinis qui in eo est. ¶ Cumq; audisset rex sermonē hominis Dei, quē inclamauerat contra altare in Beth-el, extendit manum suā de altari, dicens: Apprehēdite eū. Et exaruit manus eius
B quam extenderat contra eum: nec valuit retrahere
5 eam ad se. ¶ Altare quoq; scissum est, & effusus est cinis de altari, iuxta signū quod prædixerat vir Dei
6 in sermone Domini. ¶ Et ait rex ad virum Dei: Deprecare faciem Dñi Dei tui, & ora pro me, vt restituatur manus mea mihi. Orauitque vir Dei faciem Dñi, & reuersa est manus regis ad eū, & facta est si-
7 cut prius fuerat. ¶ Locutus est aūt rex ad virū Dei: Veni mecū domū vt prandeas, & dabo tibi munera.
8 ¶ Rñditq; vir Dei ad regē: Si dederis mihi mediā partem domus tuę, non veniam tecum, nec comedam
9 panem, neque bibam aquam in loco isto: ¶ sic enim

[Marginal notes: * populos. 1.Pa.10.a.1. — Ecce 47 d.28. — Sup. 11. b.12. — 2.Pa.11. a.2. — Sup.11.f.37. — Tob.1.a.5 — Exo. 32. b.8. — 2.Pa.11. c.15. — 4.Re.23. d.17.]

C mandatum est mihi in sermone Domini præcipientis: Non comedes panem, neque bibes aquam, nec 10 reuertêris per viam qua venisti. ? Abiit ergo per aliam viam, & non est reuersus per iter quo venerat 11 in Beth-el. ? Prophetes autem quidam senex habitabat in Beth-el, ad quem' venerunt filij sui, & narrauerût' ei omnia opera quæ fecerat vir Dei illa die in Beth-el, & verba quæ locutus fuerat ad regem, 12 -&' narrauerunt patri suo. ? Et dixit eis pater eorû: Per quam viam abiit? * Ostenderunt ei filij sui viam 13 per quam abierat vir Dei qui venerat de Iuda. ? Et ait filiis suis: Sternite mihi asinum. Qui cùm strauis- 14 sent, ascendit, ? & abiit post virum Dei, & inuenit eû D sedêtem subtus terebinthum, & ait illi: Tu ne es vir Dei qui venisti de Iuda? Respondit ille: Ego sum. 15 ? ' Dixitque' ad eum: Veni mecum domû, vt come- 16 das panem. ? Qui ait: Non possum reuerti, neque venire tecum, nec comedam panem, neque bibam a- 17 quam in loco isto: ? quia locutus est Dominus ad me in sermone Domini, dicens: Non comedes panem, & non bibes aquam ibi, nec reuertêris per viâ 18 qua ieris. ? Qui ait illi: Et ego propheta sum similis tui: & angelus locutus est mihi in sermone Domini, dicens: Reduc eum tecum in domum tuâ, vt come- 19 dat panem, & bibat aquam. Fefellit eum, ? & reduxit secum: comêdit ergo panem in domo eius, & bi- 20 bit aquam. ? Cumque sederent ad mensam, factus est sermo Domini ad prophetam qui reduxerat eû. 21 ? Et exclamauit ad virum Dei, qui venerat de Iuda, E dicens: Hæc dicit Dominus, Quia non obediens fuisti ori Domini, & non custodisti mâdatum quod præ 22 cepit tibi Dominus Deus tuus: ? & reuersus es, & comedisti panem, & bibisti aquâ in loco, in quo præcepit tibi ne comederes panem, neq; biberes aquâ: non inferetur cadauer tuum in sepulchrum patrum 23 tuorum. ? Cumque comedisset & bibisset, strauit asi 24 num- suum' propheta' quem reduxerat. ? Qui cùm

' venit filius suus & narrauit 7.

-4.

* Et 1.

* Dixit 9.

' Prophetę datiuus 3.

abiisset, inuenit eum leo in via, & occidit, & erat cadauer eius proiectum in itinere: asinus autê stabat 25 iuxta illum, & leo stabat iuxta cadauer. ? Et ecce, viri transeuntes viderunt cadauer proiectum in via, & leonem stantem iuxta cadauer. Et venerunt, & diuulgauerunt in ciuitatem in qua prophetes ille se 26 nex habitabat. ? Quod cùm audisset propheta ille F qui reduxerat eum de via, ait: Viri Dei est, qui inobediens fuit ori Domini, & tradidit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit iuxta verbum Do 27 mini quod locutus est ei. ? Dixitque ad filios suos: 28 Sternite mihi asinum. Qui cùm strauissent, ? & ille abiisset, inuenit cadauer eius proiectum in via, & asinum & leonem stantes iuxta cadauer: non comedit 29 leo de cadauere, nec læsit asinum. ? Tulit ergo prophetes cadauer viri Dei, & posuit illud super asinû, & reuersus intulit in ciuitatem' prophetę senis' vt 30 plangerent eum. ? Et posuit cadauer eius in sepulchro suo: & planxerunt eum. Heu-heu' mi frater. 31 ? Cumque plâxissent eum, dixit ad filios suos: Cùm mortuus fuero, sepelite me in sepulchro in quo vir Dei sepultus est: iuxta ossa eius ponite ossa mea. 32 ? Profectò enim veniet sermo quem prædixit in sermone Domini contra altare quod est in Beth-el, & contra omnia phana excelsorum, quæ sunt in vrbi- 33 bus Samariæ. ? Post verba hæc non est reuersus Ieroboam de via sua pessima, sed econtrario fecit de nouissimis populi sacerdotes excelsorum: quicunq; volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos 34 excelsorum. ? Et propter hanc causam peccauit domus Ieroboam, & euersa est, & deleta de superficie terræ.

' propheta senex 4. -1.

CAPVT XIIII.

1 IN tempore illo ægrotauit Abia filius Ie- A roboam. ? Dixitque Ieroboam vxori suę: 2 Surge, & commuta habitum, ne cognoscaris quòd sis vxor Ieroboam: & vade in Silo, vbi est Ahias propheta, qui locutus est mihi 3 quòd regnaturus essem super populum hunc. ? Tolle quoque in manu tua decem panes, & crustulam, & vas mellis, & vade ad illum: ipse enim indicabit ti 4 bi quod euenturum sit puero huic. ? Fecit vt dixerat, vxor Ieroboam: & consurgens abiit in Silo, & venit in domû Ahię: at ille non poterat videre, quia 5 caligauerant oculi eius præ senectute. ? Dixit autê Dominus ad Ahiam: Ecce vxor Ieroboam ingreditur, vt consulat te super filio suo qui ægrotat: hæc &

Sup. 11. f. 31.

B hæc loquêris ei. Cùm ergo illa intraret, & dissimula 6 ret se esse quę erat, ? audiuit Ahias sonitum pedum eius introeuntis per ostium, & ait: Ingredere vxor Ieroboam: quare aliam te esse simulas? ego autem 7 missus sum ad te durus nuncius. ? Vade & dic Ieroboam: Hæc dicit Dominus Deus Israël, Quia exaltaui te de medio populi, & dedi te ducem super po- 8 pulum meum Israël: ? & scidi regnum domus Dauid, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo, faciens quod placi- 9 tum esset in conspectu meo: ? sed operatus es malè super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos, & conflatiles, vt me ad iracundiam prouocares, me autem proiecisti post corpus tuû. 10 ? Idcirco ecce ego inducam mala super domum C Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingentem ad parietem, & clausum, & nouissimum in Israël: & mundabo reliquias domus Ieroboam, si- 11 cut mundari solet fimus vsque ad purum. ? Qui

Infra 15. f. 29.

mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes: qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cœli: quia Dominus locutus eſt. 12 ¶ Tu D igitur ſurge, & vade in domum tuã: & in ipſo introitu pedum tuorum in vrbem, morietur puer, 13 ¶ & plãget eum omnis Iſraël, & ſepeliet: iſte enim ſolus inferetur de Ieroboam in ſepulchrum, quia inuentus eſt ſuper eo ſermo bonus ᵃ à Domino Deo ᵃ Iſraël, in domo Ieroboam. 14 ¶ Conſtituet autem ſibi Dominus regem ſuper Iſraël, qui percutiet domum Ieroboã 15 in hac die, & in hoc tempore: ¶ & percutiet Dominus Deus Iſrael, ſicut moueri ſolet arundo in aqua: & euellet Iſraël de terra bona hac, quam dedit patribus eorum, & ventilabit eo trans Flumen: quia fe16 cerunt ſibi lucos, vt irritarent Dominum. ¶ Et tradet Dominus Iſraël propter peccata Ieroboam, qui pec17 cauit, & peccare fecit Iſraël. ¶ Surrexit itaque vxor Ieroboam, & abiit, & venit in Therſa: cùmque illa 18 ingrederetur limen domus, puer mortuus eſt, ¶ & ſepelierunt eum. Et planxit eum omnis Iſraël iuxta E ſermonem Domini, quem locutus eſt in manu ſer19 ui ſui Ahiæ prophetæ. ¶ Reliqua autem verborũ Ieroboam, quomodo pugnauerit, & quomodo regnauerit, ecce ſcripta ſunt in libro verborũ dierum re20 gum Iſraël. ¶ Dies autem quibus regnauit Ieroboã, viginti duo anni ſunt: & dormiuit cũ patribus ſuis: 21 regnauitque Nadab filius eius pro eo. ¶ ‖ Porrò Roboam Salomonis regnauit in Iuda: Quadraginta & vnius anni erat Roboam, cùm regnare cœpiſſet: decem & ſeptem annos regnauit in Ieruſalem ciuitate, quam elegit Dominus vt poneret nomen ſuum ibi, ex omnibus tribubus Iſraël. Nomen autem ma22 tris eius Naama Ammanitis. ¶ Et fecit Iudas malũ F coram Domino, & irritauerũt eum ſuper omnibus quæ fecerant patres eorum in peccatis ſuis quæ pec23 cauerunt. ¶ Aedificauerunt enim & ipſi ſibi aras, & ſtatuas, & lucos ſuper omnem collem excelſum, & 24 ſubter omnem arborem frondoſam. ¶ Sed & effœminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attriuit Dominus ante fa25 ciem filiorum Iſraël. ¶ In quinto autem anno regni Roboam, aſcendit Seſac rex Aegypti in Ieruſalem, 26 ¶ & tulit theſauros domus Domini, & theſauros regios, & vniuerſa diripuit: ſcyta quoque aurea ‖ quæ 27 fecerat Salomon: ¶ pro quibus fecit rex Roboã ſcu G ta ærea, & tradidit ea in manum ducum ſcutariorũ, & eorum qui excubabãt ante oſtium domus regis. 28 ¶ Cumque ingrederetur rex in domum Domini, portabant ea qui præeundi habebant officium, & poſtea reportabant ad armamentarium ſcutario29 rum. ¶ Reliqua autem ſermonum Roboam, & omnia quæ fecit, ecce ſcripta ſunt in libro ſermonum 30 dierum regum Iuda. ¶ Fuitque bellum inter Roboã 31 & Ieroboam cunctis diebus. ¶ Dormiuitque Roboam cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in Ciuitate Dauid: nomen autem matris eius Naama Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

ᵃ ad Dominũ Deũ ſ.

‖ 2. Pa. 12. c. 13.

2. Pa. 12. a. 2.

‖ Sup. 10 c. 16.

CAPVT XV.

1 A IGitur in octauo decimo anno regni Ieroboam filij Nabat, regnauit Abiam ſuper Iudam. 2 ¶ Tribus annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Maacha filia Abeſſalon. 3 ¶ Ambulauitque in omnibus peccatis patris ſui, quæ fecerat ante eum, nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor Dauid 4 patris eius. ¶ Sed propter Dauid dedit ei Dominus Deus ſuus lucernam in Ieruſalem, vt ſuſcitaret filiũ 5 eius poſt eum, & ſtatueret Ieruſalem, ¶ eò quòd feciſſet Dauid rectum in oculis Domini, & non declinaſſet ab omnibus quę præceperat ei, cũctis diebus 6 vitæ ſuæ, ‖ excepto ſermone Vriæ Hethæi. ¶ Attamen bellum fuit inter Roboam & Ieroboam omni 7 tempore vitæ eius. ¶ Reliqua autem ſermonum A- B biam, & omnia quæ fecit, nónne hæc ſcripta ‖ ſunt in libro verborum dierum regum Iuda? Fuitque prę8 lium inter Abiam & inter Ieroboam. ¶ Et dormiuit Abiam cum patribus ſuis: & ſepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: regnauitque Aſa filius eius pro eo. 9 ¶ In anno ergo viceſimo Ieroboam regis Iſraël re10 gnauit Aſa rex Iuda. ¶ & quadraginta & vno anno regnauit in Ieruſalem. Nomẽ matris eius Maacha, 11 filia Abeſſalon. ¶ Et fecit Aſa rectum ante conſpe- C ctum Domini, ſicut Dauid pater eius: ¶ & abſtulit 12 effœminatos de terra, purgauitque vniuerſas ſor13 des idolorum, quæ fecerant patres eius. ¶ Inſuper &

‖ 2. Pa. 11. d. 22.

2. Pa. 13. a. 2.

‖ 2. Re 11. a. 4. c. 17. & 12. b. 9.

‖ 2. Pa. 14. a. 1.

Maacham matrem ſuam amouit, ne eſſet princeps in ſacris Priapi, & in luco eius quem cõſecrauerat: ſubuertitque ſpecum eius, & confregit ſimulacrum turpiſſimum, & combuſſit in Torrente Cedron: 14 ¶ excelſa autem non abſtulit. Veruntamen cor Aſa perfectum erat cum Domino cunctis diebus ſuis: 15 ¶ & intulit ea quæ ſanctificauerat pater ſuus, & vouerat, in domum Domini, argentum & aurum, & 16 vaſa. ¶ Bellum autem erat inter Aſa & Baaſa regem 17 Iſraël cunctis diebus eorum. ¶ Aſcendit quoque Baaſa rex Iſraël in Iudam & ædificauit Rama, vt nõ poſſet quiſpiam egredi vel ingredi de parte Aſa re18 gis Iudæ. ¶ Tollens itaque Aſa omne argentum & D aurum quod remanſerat in theſauris domus Domini, & in theſauris domus regiæ, dedit illud in manus ſeruorum ſuorum: & miſit ad Ben-adad filium Tabremon filij Hezion, regem Syriæ, qui habitabat in 19 Damaſco, dicens: ¶ Fœdus eſt inter me & te, & inter patrem meum & patrem tuum: ideo miſi tibi munera, argentum & aurum: & peto vt venias, & irritum facias fœdus quod habes cum Baaſa rege Iſ20 raël, & recedat à me. ¶ Acquieſcens Ben-adad regi Aſa, miſit principes exercitus ſui in ciuitates Iſraël, & percuſſerunt Ahion, & Dan, & Abel-domum Maacha, & vniuerſam Cenheroth, omnem 21 ſcilicet Terram-Nephthali. ¶ Quòd cùm audiſ- E ſet Baaſa, intermiſit ædificare Rama, & reuer22 ſus eſt in Therſa. ¶ Rex autem Aſa nuncium miſit in omnem Iudam, dicens: Nemo ſit excuſatus. & tulerunt lapides de Rama, & ligna eius, quibus

2. Pa. 16. a. 2.

2. Pa. 15. a. 2.

ædificauerat Baaſa, & extruxit de eis rex Aſa, Ga-
23 baa-Ben-iamin, & Maſpha. ¶ Reliqua autem om-
nium ſermonum Aſa, & vniuerſę fortitudines eius,
& cuncta quæ fecit, & ciuitates quas extruxit, nón-
ne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regũ
Iuda? Veruntamẽ in tempore ſenectutis ſuæ doluit
24 pedes. ¶ Et dormiuit * cum patribus ſuis, & ſepultus (* Aſa 2.)
F eſt cum eis in ciuitate Dauid patris ſui. Regnauit-
25 que Ioſaphat filius eius pro eo. ¶ Nadab verò filius (.Pa.17.2.)
Ieroboã regnauit ſuper Iſraël anno ſecundo Aſa re-
26 gis Iuda: regnauitq; ſuper Iſraël duobus annis. ¶ Et
fecit quod malum eſt in cõſpectu Dñi, & ambulauit
in viis patris ſui, & in peccatis eius quibus peccare
27 fecit Iſrael. ¶ Inſidiatus eſt autẽ ei Baaſa filius Ahiæ
de domo Iſſachar, & percuſſit eum in Gebbethon,
quæ eſt vrbs Philiſthinorum: ſiquidẽ Nadab & om-
28 nis Iſraël obſidebant Gebbethon: ¶ interfecit ergo
illum Baaſa in anno tertio Aſa regis Iuda, & regna-
29 uit pro eo. ¶ Cumque regnaſſet, percuſſit omnem
domum Ieroboam: non dimiſit ne vnam quidẽ ani-
G mam de ſemine eius, donec deleret eum ‖ iuxta ver- (‖ Sup. 14. 10.)
bum Domini quod locutus fuerat in manu ſerui ſui
30 Ahiæ Silonitis, ¶ propter peccata Ieroboã quę pec-
cauerat, & quibus peccare fecerat Iſraël: & propter
delictum quo irritauerat Dominum Deum Iſraël.
31 ¶ Reliqua autem ſermonum Nadab, & omnia quæ
operatus eſt: nónne hęc ſcripta ſunt in libro verbo-
32 rum dierum regum Iſraël? ¶ Fuitque bellum inter
Aſa & Baaſa regem Iſraël, cunctis diebus eorum.
33 ¶ Anno tertio Aſa regis Iuda regnauit Baaſa filius
Ahiæ, ſuper omnẽ Iſraël in Therſa viginti quatuor
34 annis. ¶ Et fecit malum coram Domino, ambulauit-
que in viis Ieroboam, & in peccatis eius, quibus
peccare fecit Iſraël.

CAPUT XVI.

1 FActus eſt autem ſermo Domini ad Iehu
A filium Hanani contra Baaſa, dicens: ¶ Pro
2 eo quòd exaltaui te de puluere, & poſui
te ducem ſuper populum meum Iſraël,
tu autem ambulaſti in via Ieroboam, & peccare fe-
ciſti populum meũ Iſraël, vt me irritares in peccatis
3 eorum: ¶ ecce, ego demetam poſteriora Baaſa, &
poſteriora domus eius: & faciam domum tuam ‖ ſi- (‖ Sup. 15. 29.)
4 cut domum Ieroboã filij Nabat. ¶ Qui mortuus fue-
rit de Baaſa in ciuitate, comedent eum canes: & qui
mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum vo-
5 lucres cœli. ¶ Reliqua autem ſermonũ Baaſa, & quę-
cunque fecit, & prælia eius: nónne hæc ſcripta ſunt
6 ‖ in libro verborum dierum regum Iſraël? ¶ Dormi- (‖ 2.Pa.15. 1.)
B uit ergo Baaſa cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt in
7 Therſa: & regnauit Ela filius eius pro eo. ¶ Cùm au-
tem in manu Iehu filij Hanani prophetę verbũ Do-
mini factum eſſet contra Baaſa, & cõtra domũ eius,
& contra omne malum quod fecerat coram Domi-
no, ad irritandum eum in operibus manuum ſua-
rum, vt fieret ſicut domus Ieroboam: ob hanc cau-
ſam occidit eum, - hoc eſt, Iehu filium Hanani pro-
8 phetam`. ¶ Anno viceſimo ſexto Aſa regis Iuda, re-
gnauit Ela filius Baaſa ſuper Iſraël in Therſa duo-
9 bus annis. ¶ Et rebellauit contra eum ſeruus ſuus
Zambri, dux mediæ partis equitum: erat autem Ela
C in Therſa bibens, & temulentus in domo Arſa præ-
10 fecti Therſa. ¶ ‖ Irruens ergo Zambri, percuſſit & oc- (‖ 4.Reg.9. 31.)
cidit eum anno viceſimo ſeptimo Aſa regis Iuda,
11 & regnauit pro eo. ¶ Cumq; regnaſſet, & ſediſſet ſu-
per ſolium eius, percuſſit omnem domum Baaſa, &
non dereliquit ex ea mingentem ad parietẽ, & pro-
12 pinquos & amicos eius. ¶ Deleuitq; Zambri omnẽ
domum Baaſa, iuxta verbũ Domini, quod locutus
13 fuerat ad Baaſa in manu Iehu prophetæ, ¶ propter
vniuerſa peccata Baaſa, & peccata Ela filij eius, qui
peccauerunt, & peccare fecerunt Iſraël prouocãtes
14 Dominum Deum Iſraël in vanitatibus ſuis. ¶ Reli-
qua autem ſermonum Ela, & omnia quę fecit, nón-
D ne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regũ
15 Iſraël? ¶ Anno viceſimo ſeptimo Aſa regis Iuda, re-
gnauit Zambri ſeptẽ diebus in Therſa: porrò exer-
citus obſidebat Gebbethon vrbem Philiſthinorũ.
16 ¶ Cumque audiſſet rebellaſſe Zãbri, & occidiſſe re-
gem, fecit ſibi regẽ omnis Iſraël Amri, qui erat prin
17 ceps militiæ ſuper Iſraël in die illa, in caſtris. ¶ Aſcẽ-
dit ergo Amri, & omnis Iſraël cum eo de Gebbe-
18 thon, & obſidebant Therſa. ¶ Videns autem Zãbri
quòd expugnanda eſſet ciuitas, ingreſſus eſt pala-
19 tium, & ſuccendit ſe cum domo regia: ¶ & mortuus
E eſt in peccatis ſuis quæ peccauerat faciens malum
coram Domino, & ambulans in via Ieroboam & in
20 peccato eius, quo fecit peccare Iſraël. ¶ Reliqua au
tem ſermonum Zambri, & inſidiarum eius & tyran-
nidis, nónne hæc ſcripta ſunt in libro verborũ die-
21 rum regum Iſraël? ¶ Tunc diuiſus eſt populus Iſ-
raël in duas partes: media pars populi ſequebatur
Thebni filium Gineth, vt conſtitueret eum regem:
22 & media pars Amri. ¶ Pręualuit autem populus qui
erat cum Amri, populo qui ſequebatur Thebni fi-
lium Gineth: mortuuſque eſt Thebni, & regnauit
23 Amri. ¶ Anno triceſimo primo Aſa regis Iuda, re-
gnauit Amri ſuper Iſraël, duodecim annis: in Ther-
24 ſa regnauit ſex annis. ¶ Emitque montem Samariæ
à Somer` duobus talentis argenti: & ædificauit eũ, (Semer.)
F & vocauit nomen ciuitatis quam extruxerat nomi
25 ne Semer domini montis Samariæ. ¶ Fecit autem
Amri malum in conſpectu Domini, & operatus eſt
26 nequiter ſuper omnes qui fuerunt ante eum. ¶ Am
bulauitq; in omni via Ieroboã filij Nabat, & in pec-
catis eius quibus peccare fecerat Iſraël: vt irritaret
27 Dominum Deũ Iſraël in vanitatibus ſuis. ¶ Reliqua
autem ſermonum Amri, & prælia eius quæ geſſit,
nónne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum
28 regum Iſraël? ¶ Dormiuitque Amri cum patribus
ſuis, & ſepultus eſt in Samaria: regnauitque Achab
29 filius eius pro eo. ¶ Achab verò filius Amri regna-
uit ſuper Iſraël anno triceſimo octauo Aſa regis Iu
da. Et regnauit Achab filius Amri ſuper Iſraël in Sa
30 maria viginti & duobus annis. ¶ Et fecit Achab fi-
G lius Amri malum in conſpectu Domini ſuper om-
31 nes qui fuerunt ante eum. ¶ Nec ſuffecit ei vt am-

bularet

bularet in peccatis Ieroboam filij Nabat, insuper duxit vxorem Iezabel filiam Eth-Baal regis Sidoniorum. Et abijt, & seruiuit Baal, & adorauit eum.
32 ¶ Et posuit aram Baal in templo Baal, quod ædifica-
33 uerat in Samaria, ¶ & plantauit lucum: & addidit Achab in opere suo, irritans Dominum Deum Israël
34 super omnes reges Israël qui fuerunt ante eum. ¶ In diebus eius ædificauit Hiel de Beth-el, Iericho: in Abiram primitiuo suo fundauit eam, & in Segub nouissimo suo posuit portas eius: [iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in manu Iosue filij Nun.

1 Iosu. 6. d. 26.

CAPVT XVII.

1 A ET dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad Achab: Viuit Dominus Deus Israel, in cuius conspectu sto: si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxta oris mei
2 verba. ¶ Et factum est verbum Domini ad eum, di-
3 cens: ¶ Recede hinc, & vade contra Orientem, & abscondere in Torrente-carith, qui est contra Iorda-
4 nem, ¶ & ibi de torrente bibes: coruisq; præcepi vt
5 pascant te ibi. ¶ Abijt ergo, & fecit iuxta verbum Domini: cumq; abijsset, sedit in Torrente-carith, qui
6 est contra Iordanem. ¶ Corui quoq; deferebant ei panem & carnes manè, similiter panem & carnes
7 vesperi, & bibebat de Torrente. ¶ Post dies autem siccatus est Torrens: non enim pluerat super terrã.
8 ¶ Factus est ergo sermo Domini ad eum, dicens:
9 ¶ [Surge & vade in Sarepta Sidoniorum, & manebis ibi: præcepi enim ibi mulieri viduæ vt pascat te.
10 ¶ Surrexit, & abijt in Sarepta. ¶ Cumq; venisset ad B portam ciuitatis, apparuit ei mulier vidua colligẽs ligna, & vocauit eam, dixitq; ei: Da mihi paululum
11 aquæ in vase, vt bibam. ¶ Cumq; illa pergeret vt afferret, clamauit post tergum eius dicens: Affer mi-
12 hi obsecro & buccellam panis in manu tua. ¶ Quæ respondit: Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quãtum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho: en colligo duo ligna, vt ingrediar & faciam illud mihi &
13 filio meo, vt comedamus, & moriamur. ¶ Ad quam Elias ait: Noli timere, sed vade, & fac sicut dixisti: veruntamen mihi primùm fac de ipsa farinula subcinericium panem paruulum, & affer ad me: tibi au-
14 tem & filio tuo facies posteà. ¶ Hæc autem dicit

1 Eccl. 48. a. 5. Iacob. 5. d. 16.

1 Luc. 4. d. 25.

Dominus Deus Israël, hydria farinæ non deficiet, C nec lecythus olei minuetur vsque ad diem in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ.
15 ¶ Quæ abijt, & fecit iuxta verbum Eliæ: & comedit
16 ipse, & illa, & domus eius: & ex illa die ¶ hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus, iuxta verbum Domini quod locutus fuerat in
17 manu Eliæ. ¶ Factum est autem post * hæc, ægrotauit filius mulieris matrisfamilias, & erat languor * fortissimus, ita vt non remaneret in eo halitus.
18 ¶ Dixit ergo ad Eliam: Quid mihi, & tibi vir Dei?
D ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates
19 meæ, & interficeres filium meum? ¶ Et ait ad eam Elias: Da mihi filium tuum. Tulitque eum de sinu eius, & portauit in cœnaculum vbi ipse manebat:

* verba.
* eius.
-s.

20 & posuit super lectulum suum. ¶ Et clamauit ad Dominum, & dixit: Domine Deus meus, etiámne viduam, apud quam ego vtcunque sustentor, afflixi-
21 sti, vt interficeres filium eius? ¶ Et expandit se, atque mensus est super puerum tribus vicibus, & clamauit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus reuertatur obsecro, anima pueri huius in viscera eius.
22 ¶ Et exaudiuit Dominus vocem Eliæ: & reuersa est
23 anima pueri intra eum, & reuixit. ¶ Tulitque Elias puerum & deposuit eum de cœnaculo in inferiorẽ domum, & tradidit matri suæ, & ait illi: En viuit fi-
24 lius tuus. ¶ Dixitque mulier ad Eliam: nunc in isto cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est.

CAPVT XVIII.

1 A POst dies multos factum est verbum Domini ad Eliam, in anno tertio, dicens: Vade, & ostende te Achab, vt dem pluuiam
2 super faciem terræ. ¶ Iuit ergo Elias vt ostenderet se Achab: erat autem fames vehemens
3 in Samaria. ¶ Vocauitq; Achab Abdiam dispensatorem domus suæ: Abdias autem timebat Dominũ
4 valde. ¶ Nam cùm interficeret Iezabel prophetas Domini, tulit ille centum prophetas, & abscondit eos quinquagenos, & quinquagenos in speluncis,
5 & pauit eos pane & aqua. ¶ Dixit ergo Achab ad Abdiam: Vade in terram ad vniuersos fontes aquarum, & in cunctas valles: si fortè possimus inuenire herbam, & saluare equos & mulos, & non peni-
6 tus iumenta intereant. ¶ Diuiseruntque sibi regiones, vt circuirent eas: Achab ibat per viam vnam,

& Abdias

7 & Abdias per viam alteram seorsum ? Cumque esset Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cùm cognouisset eum, cecidit super faciem suam, & ait: Non
8 tu es, Domine mi, Elias? ? Cui ille respondit: Ego.
9 * Vade, & dic domino tuo: Adest Elias. ? Et ille: Quid peccaui, inquit, quoniam tradis me seruum
10 tuum in manu Achab, vt interficiat me? ? Viuit Dominus Deus tuus, quia non est gens, aut regnum, quò non miserit dominus meus te requirēs: & respondentibus cunctis, Non est hic: adiurauit regna
11 singula & gentes, eò quòd minimè repertreris. ? Et nunc tu dicis mihi, Valde, & dic domino tuo, Ad-
12 est Elias. ? Cumq; recessero à te, Spiritus Domini asportabit te in locum quem ego ignoro: & ingressus nunciabo Achab, & nō inueniens te, interficiet me: seruus autem tuus timet Dominum ab infantia
13 sua. ? Nunquid nō indicatum est tibi domino meo, quid fecerim cùm interficeret Iezabel prophetas Domini, quòd abscondérim de prophetis Domini centum viros, quinquagenos, & quinquagenos in
14 speluncis, & pauerim eos pane & aqua? ? Et nunc tu dicis, Vade, & dic domino tuo, Adest Elias: vt
15 interficiat me. ? Et dixit Elias: Viuit Dominus exercituum, ante cuius vultum sto, quia hodie appare-
16 bo ei. ? Abijt ergo Abdias in occursum Achab, &
17 indicauit ei: venitq; Achab in occursum Eliæ. ? Et cùm vidisset eum, ait: Tu ne es ille qui conturbas
18 Israël? ? Et ille ait: Non ego turbaui Israël, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Do-
19 mini, & secuti estis Baalim. ? Veruntamen nunc mitte, & cõgrega ad me vniuersum Israël in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringentos quinquaginta, prophetasq; lucorum quadringentos, qui co-
20 medunt de mensa Iezabel. ? Misit Achab ad omnes filios Israël, & cõgregauit prophetas in monte Car-
21 meli. ? Accedens autem Elias ad omnem populum, ait: Vsque quo claudicatis in duas partes? si Dominus est Deus, sequimini eum: si autem Baal, sequimini illum. Et non respondit ei populus verbum.
22 ? Et ait rursus Elias ad populum: Ego remansi propheta Domini solus: prophetæ autem Baal quadrin-
23 genti & quinquaginta * viri sunt. ? Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bouem vnum, & in frustra cædentes ponant super ligna, ignem autem non supponant: & ego faciam bouem alterum, & imponam
24 super ligna, ignem autem non supponam. ? Inuocate nomina deorum vestrorum, & ego inuocabo nomen Domini mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus. Respondens omnis populus,
25 ait: Optima propositio *. ? Dixit ergo Elias prophetis Baal: Eligite vobis bouem vnum, & facite primi: quia vos plures estis: & inuocate nomina deorū ve-
26 strorum, ignemq; non supponatis. ? Qui cùm tulissent bouem quem dederat eis, fecerunt: & inuocabant nomen Baal de manè vsque ad meridiem, dicentes: Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui re-
27 sponderet: trāsiliebantq; altare quod fecerāt. ? Cūq; esset iam meridies: illudebat illis Elias, dicens: Clamate voce maiore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certè dor-
28 mit, vt excitetur. ? Clamabant ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris & lanceolis,
29 donec perfunderentur sanguine. ? Postquàm autem transijt meridies, & illis prophetantibus venerat tēpus, quo sacrificiū offerri solet, nec audiebatur vox, nec aliquis respondebat, nec attendebat orantes:

Margin: ¶ dixit. / prophe-tis luco-rum qua-dringētis. / quam lo-cutus est Elias.

30 ? dixit Elias omni populo: Venite ad me. Et accedēre ad se populo, curauit altare Domini, quod de-
31 structū fuerat. ? Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum Iacob, ad quem factus est
32 sermo Domini, dicens: | Israël erit nomen tuū. ? Et ædificauit de lapidibus altare in nomine Domini, fecitq; aquæ-ductum, quasi per duas aratiunculas
33 in circuitu altaris, ? & composuit ligna: diuisitq; per
34 membra bouē, & posuit super ligna, ? & ait: Implete quatuor hydrias aqua, & fundite super holocaustum, & super ligna. Rursumq; dixit: Etiam secundò hoc facite. Qui cum fecissent secundò, ait: Etiam ter-
35 tiò idipsum facite. Feceruntq; tertiò, ? & currebant aquæ circū altare, & fossa aquæ-ductus repleta est.
36 ? Cumq; iam tempus esset, vt offerretur holocaustū, accedens Elias propheta, ait: Domine Deus Abraham, & Isaac, & Israël, ostēde hodie, quia tu es Deus Israël, & ego seruus tuus, & iuxta præceptum tuum
37 feci omnia verba hæc. ? Exaudi me Domine, exaudi me: vt discat populus iste, quia tu es Dominus
38 Deus, & tu conuertisti cor eorum iterum. ? Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocaustum, & ligna, & lapides, puluerem quoque, & aquā quæ erat
39 in aquæ-ductu lambens. ? Quod cùm vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam, & ait: Dominus
40 ipse est Deus, Dominus ipse est Deus. ? Dixitque Elias ad eos: Apprehendite prophetas Baal, & ne vnus quidē effugiat ex eis: Quos cùm apprehendissent, duxit eos Elias ad Torrentem Cison, & interfe-
41 cit eos ibi. ? Et ait Elias ad Achab: Ascende, come-
42 de, & bibe: quia sonus multæ pluuiæ est. ? Ascendit Achab, vt comederet & biberet: Elias autem ascendit in verticem Carmeli, & pronus in terram posuit
43 faciem suam inter genua sua, ? & dixit ad puerum suum: Ascende, & prospice contra mare. Qui cùm ascendisset, & cōtemplatus esset, ait: Non est quicquam. Et rursum ait illi: Reuertere septem vicibus.
44 ? In septima autem vice, Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendebat de mari. Qui ait: Ascende, & dic Achab: Iunge currum tuum & de-
45 scende, ne occupet te pluuia. ? Cumq; se verteret huc atque illuc, ecce cœli contenebrati sunt, & nubes & ventus, & facta est pluuia grandis. Ascendens
46 itaque Achab abijt in Iezrahel, ? & manus Domini facta est super Eliam, accinctisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret in Iezrahel.

Margin: | Gen. 32. f. 28. 4. Re. 17. f. 34. / -3.

CAPVT XIX.

1 NVnciauit autē Achab Iezabel omnia quæ fecerat Elias, & quo modo occidisset vniuersos prophetas * gladio. ? Misitq; Iezabel nūcium ad Eliā, dicens: Hæc mihi faciant dij, & hæc addant, nisi hac hora cras posuero

Margin: * Baal. -1.

animam

3 animam tuam, ficut animam vnius ex illis. ¶ Timuit ergo Elias, & furgens abiit quocunque eum ferebat voluntas: venitq; in Ber-fabee Iuda, & dimifit ibi 4 puerum fuum, ¶ & perrexit in defertum viam vnius diei. Cumq; veniffet, & federet fubter vnam iunipe rum, petiuit animæ fuæ, vt moreretur, & ait: Sufficit mihi Domine, tolle animam meam: neq; enim me-5 lior fum quàm patres mei. ¶ Proiecitq; fe, & obdormiuit in vmbra iuniperi: & ecce angelus Domini 6 tetigit eum, & dixit illi: Surge, & comede. ¶* Refpe-B xit, & ecce ad caput fuum fubcinericius panis, & vas aquæ: comedit ergo & bibit, & rurfum obdormiuit. 7 ¶ Reuerfusq; eft angelus Domini fecundò, & tetigit eum, dixitq; illi: Surge comede: grandis enim tibi 8 reftat via. ¶ Qui cùm furrexiffet, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, vfque ad mõtem Dei, 9 Horeb. ¶ Cumq; veniffet illuc, manfit in fpelunca: & ecce fermo Domini ad eum, dixitq; illi: Quid hic a-10 gis Elia? ¶ At ille refpondit: ǀ Zelo zelatus fum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum* Domini filij Ifraël: altaria tua deftruxerunt, & prophetas tuos occiderũt gladio, & derelictus fum ego folus, & quærunt animam meam, vt auferant 11 eam. ¶ Et ait ei. Egredere, & fta in monte coram Domino: & ecce Dominus tranfit, & fpiritus grandis, C & fortis fubuertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in fpiritu Dominus, & poft fpiri-12 ritum commotio: nõ in commotione Dominus, ¶ & poft commotionem ignis: non in igne Dominus, & 13 poft ignem fibilus auræ tenuis. ¶ Quod cùm audiffet Elias, operuit vultum fuum pallio, & egreffus ftetit in oftio fpeluncæ: & ecce vox ad eum, dicens: 14 Quid hic agis Elia? ¶ Et ille refpondit: Zelo zelatus fum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filij Ifraël: altaria tua deftruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus fum ego folus, & quærunt animam meam, vt 15 auferant eam. ¶ Et ait Dominus ad eum: Vade, & reuertere in viam tuam per defertum in Damafcum: cumq; perueneris illuc, vnges Hazael regem fuper 16 Siriam. ¶ & Iehu filium Nam fi vnges regem fuper D Ifraël: Elifeum autẽ filium Saphat, qui eft de Abel-17 meula, vnges prophetam pro te. ¶ ǀ Et erit quicunque fugerit gladium Hazael, occidet eum Iehu: & quicunq; fugerit gladium Iehu, interficiet eum Eli-18 fæus. ¶ ǀ Et derelinquam mihi in Ifraël feptem millia* virorum, quorum genua nõ funt incuruata ante Baal, & omne os quod nõ adorauit eũ, ofculans ma-19 num: ¶ Profectus ergo inde Elias, reperit Elifeum filium Saphat, arantem in duodecim iugis boum, & ipfe in duodecim iugis boum arantibus, vnus erat: cumq; veniffet Elias ad eum, mifit pallium fuum fu-20 per illum. ¶ Qui ftatim relictis bobus cucurrit poft Eliã, & ait: Ofculer oro, patrẽ meum, & matrẽ meã, & fic fequar te. Dixitq; ei: Vade, & reuertere: quod 21 enim meum erat, feci tibi. ¶ Reuerfus autem ab eo, tulit par boũ, & mactauit illud, & in aratro boum coxit carnes, & dedit populo, & comederũt: cõfurgẽfque abijt, & fecutus eft Eliam, & miniftrabat ei.

-3. * Et 2. 3 Ro. 11. a. 3. *tuum 4. 4 Reg. 9 a. 1. Eccl. 48. a. 8. 3 Ro. 11. a. 4. *vniuerforum 2. -6.

CAPVT XX.

1 A Porrò Ben-adad rex Syriæ cõgregauit omnem exercitum fuum, & triginta duos reges fecum, & equos, & currus: & afcendens pugnabat contra Samariam, & ob-2 fidebat eam. ¶ Mittenfq; nuncios ad Achab regem 3 Ifraël in ciuitatem, ¶ ait: Hæc dicit Ben-adad, Argentum tuum & aurum tuum meum eft: & vxores tuæ, 4 & filij tui optimi, mei funt. ¶ Refponditq; rex Ifraël: Iuxta verbum tuum domine mi rex, tuus fum ego, & 5 omnia mea. ¶ Reuertentefq; nuncij dixerunt: Hæc dicit Ben-adad, qui mifit nos ad te, Argentum tuũ, & aurum tuum, & vxores tuas, & filios tuos dabis mi-6 hi. ¶ Cras igitur hac eadem hora mittã feruos meos ad te, & fcrutabuntur domum tuam, & domum feruorum tuorum: & omne quod eis placuerit, ponẽt 7 in manibus fuis, & auferent. ¶ Vocauit autem Rex Ifraël omnes feniores terræ, & ait: Animaduertite B & videte quoniam infidietur nobis, mifit enim ad me pro vxoribus meis, & filijs, & pro argẽto & auro: & 8 non abnui. ¶ Dixeruntque omnes maiores natu, & vniuerfus populus ad eum: Non audias, neque ac-9 quiefcas illi. ¶ Refpondit itaque nuncijs Ben-adad: Dicite domino meo regi, Omnia propter quæ mififti ad me feruum tuum in initio, faciam: hanc autẽ rem facere non poffum. Reuerfiq; nuncij retulerũt 10 ei. ¶ Qui remifit, & ait: Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, fi fuffecerit pulnis Samariæ pugillis omnis 11 populi qui fequitur me. ¶ Et refpondens rex Ifraël, ait: Dicite ei: Ne glorietur accinctus æquè vt difcin-12 ctus. ¶ Factum eft autem cùm audiffet Ben-adad verbum iftud, bibebat ipfe & reges in vmbraculis, & ait feruis fuis: Circundate ciuitatem. Et circunde-13 derunt eam. ¶ Et ecce propheta vnus accedens ad Achab regem Ifraël, ait ei: Hæc dicit Dominus: Certè vidifti omnem multitudinem hanc nimiam? ecce C ego tradam eam in manum tuã hodie: vt fcias quia 14 ego fum Dominus. ¶ Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Hæc dicit Dominus; Per pediffequos principum prouinciarum. Et ait: Quis incipiet præliari? Et 15 ille dixit: Tu. ¶ Recenfuit ergo pueros principum prouinciarum, & reperit numerum ducentorum triginta duorum: & recẽfuit poft eos populum, omnes 16 filios Ifraël, feptem millia: ¶ & egreffi funt meridie. Ben-adad autem bibebat temulentus in vmbraculo fuo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium 17 eius venerant. ¶ Egreffi funt autem pueri principũ prouinciarum in prima fronte. Mifit itaq; Ben-adad. Qui nunciauerunt ei, dicentes: Viri egreffi funt 18 de Samaria. ¶ At ille ait: Siue pro pace veniunt, apprehendite eos viuos: fiue vt prælientur, viuos eos ca-19 pite. ¶ Egreffi funt ergo pueri principum prouincia-20 rum, & reliquus exercitus fequebatur: * ¶ & percuffit vnufquifque virum qui contra fe veniebat: fugeruntq;, Syri, & perfecutus eft eos Ifraël. Fugit quo-D que Ben-adad rex Syriæ in equo cũ equitibus fuis. 21 ¶ Nec non egreffus rex Ifraël percuffit equos & cur-22 rus: & percuffit Syriam plaga magna. ¶ (Accedens autem propheta ad regem Ifraël, dixit ei: Vade, & cõfortare, & fcito, & vide quid facias: fequẽti enim 23 anno rex Syriæ afcendet contra te.) ¶ Serui verò regis Syriæ dixerunt ei: Dij montium funt Dij eorum, ideò fuperauerunt nos: fed melius eft vt pugnemus contra eos in campeftribus, & obtinebimus eos. 24 ¶ Tu ergo verbum hoc fac: Amoue reges fingulos 25 ab exercitu tuo, & pone principes pro eis: ¶ & inftaura numerũ militum qui ceciderunt de tuis, & equos fecundum equos priftinos, & currus fecundum currus quos antè habuifti: & pugnabimus cõtra eos in cãpeftribus, & videbis quod obtinebimus eos. Cre-26 didit confilio eorum, & fecit ita. ¶ Igitur poftquàm

-4. * eos 3.

annus

annus transierat, recensuit Ben-adad Syros, & ascẽ-
27 dit in Aphec, vt pugnaret contra Israël. ¶ Porrò filij
E Israël recensiti sunt, & acceptis cibarijs profecti ex aduerso, castráq; metati sunt contra eos, quasi duo parui greges caprarum. Syri autem repleuerunt ter-
28 ram. ¶ (Et accedens vnus vir Dei, dixit ad regem Israël: Hæc dicit Dominus, Quia dixerũt Syri: Deus montium est Dominus, & non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu
29 tua, & scietis quia ego sum Dominus.) ¶ Dirigebãtque septem diebus ex aduerso, hi, atq; illi acies, septima autem die commissum est bellum: percusseruntq; filij Israël de Syris centum millia peditum in
30 die vna. ¶ Fugerũt autem qui remanserat in Aphec, in ciuitatem; & cecidit murus super vigintiseptem millia hominum qui remanserant. Porrò Ben-adad fugiens, ingressus est ciuitatem, in cubiculum quod
31 erat intra cubiculum. ¶ Dixeruntq; ei serui sui: Ecce, audiuimus quòd reges domus Israël clementes
F sint, ponamus itaq; saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris, & egrediamur ad regem
32 Israël: forsitan saluabit animas nostras. ¶ Accinxerunt saccis lumbos suos, & posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntq; ad regem Israël, & dixerunt ei: Seruus tuus Ben-adad dicit: Viuat, oro te, anima mea. Et ille ait: Si adhuc viuit, frater meus
33 est. ¶ Quod acceperunt viri pro omine: & festinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerunt: Frater tuus Ben-adad.* Et dixit eis: Ite, & adducite eum ad me. Egressus est ergo ad eum Ben-adad, &
34 leuauit eum in currum suum. ¶ Qui dixit ei: Ciuitates quas tulit pater meus à patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damasco, sicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam à te. Pepigit er-
35 go fœdus, & dimisit eum. ¶ Tunc vir quidam de fi-
G lijs prophetarum dixit ad socium suum in sermone
36 Domini: Percute me. At ille noluit percutere. ¶ Cui ait: Quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes à me, & percutiet te leo. Cumq; paululum re-
37 cessisset ab eo, inuenit eum leo, atq; percussit. ¶ Sed & alterum inueniens virum, dixit ad eum: Percute
38 me. Qui percussit eum, & vulnerauit. ¶ Abijt ergo propheta, & occurrit regi in via, & mutauit asper-
39 sione pulueris os & oculos suos. ¶ Cumq; rex transisset, clamauit ad regem, & ait: Seruus tuus egressus est ad prœliandum cominus: cumq; fugisset vir vnus, adduxit eum quidam ad me, & ait: Custodi virum istum: qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima
40 eius, aut talentum argenti appendes: ¶ Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israël ad eum: Hoc est iudi-
41 cium tuum, quod ipse decreuisti. ¶ At ille statim abstersit puluerem de facie sua, & cognouit eum
42 rex Israël quòd esset de prophetis. ¶ Qui ait ad eum: Hæc dicit Dominus: | Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius,
43 & populus tuus pro populo eius. ¶ Reuersus est igitur rex Israël in domum suam, audire contemnens, & furibundus venit in Samariam.

(margin: viuit. — Inf. 22. 38.)

CAPVT XXI.

1 A Post verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth Iezraëlitæ quæ erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Sa-
2 mariæ. ¶ Locutus est ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerũ, quia vicina est, & prope domum meam: daboq; tibi pro ea vineam meliorem, aut si commodius tibi putas, argenti precium quantum
3 digna est. ¶ Cui respondit Naboth: Propitius sit mihi Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorũ
4 tibi. ¶ Venit ergo Achab in domum suam indignans, & frendens super verbo quod locutus fuerat ad eũ Naboth Iezrahelites, dicens: Non dabo tibi hære-
B ditatem patrum meorum. Et proijciens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, & non
5 comedit panem. ¶ Ingressa est autem ad eum Iezabel vxor sua, dixitque ei: Quid est hoc, vnde anima tua contristata est? & quare non comedis panem?
6 ¶ Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei: Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut si tibi placet, dabo tibi vineam meliorem
7 pro ea: Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam. ¶ Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius: Grandis authoritatis es, & bene regis regnum Israel: surge & comede panem, & æquo animo esto: ego dabo tibi vi-
8 neam Naboth Iezrahelitæ. ¶ Scripsit itaq; literas ex
C nomine Achab, & signauit eas annulo eius, & misit ad maiores natu, & optimates qui erant in ciuitate
9 eius, & habitabãt cum Naboth. ¶ Literarum autem hæc erat sententia: Prædicate ieiunium, & sedere fa-
10 cite Naboth inter primos populi, ¶ & submittite duos viros filios Belial contra eum, & falsum testimonium dicant: Benedixit Deum & regem: & edu-
11 cite eum, & lapidate, sicq; moriatur. ¶ Fecerunt ergo ciues eius maiores natu, & optimates qui habitabant cum eo in vrbe, sicut præceperat eis Iezabel,
D & sicut scriptum erat in literis quas miserat ad eos.
12 ¶ Prædicauerunt ieiunium, & sedere fecerunt Na-
13 both inter primos populi. ¶ Et adductis duobus viris filijs diaboli, fecerunt eos sedere contra eum: at illi, scilicet vt viri diabolici, dixerunt contra eum testimoniũ coram multitudine: Benedixit Naboth Deum & regem: quamobrem eduxerunt eum extra
14 ciuitatem, & lapidibus interfecerunt. ¶ Miseruntq;

ad Iezabel, dicentes: Lapidatus est Naboth, & mor-
15 tuus est. ¶ Factum est autem, cùm audisset Iezabel lapidatum Naboth, & mortuum locuta est ad Achab: Surge, & possidē vineam Naboth Iezrahelitæ, qui noluit tibi acquiescere, & dare eam accepta pecu-
16 nia: nõ enim viuit Naboth, sed mortuus est. ¶ Quod cùm audisset Achab mortuum videlicet Naboth, surrexit, & descendebat in vineam Naboth Iezra-
17 helitæ, vt possideret eam. ¶ Factus est igitur sermo
18 Domini ad Eliam Thesbiten, dicens: ¶ Surge, & de-
E scende in occursum Achab regis Israël, qui est in Samaria: ecce ad vineam Naboth, descendit, vt

Inf. 22. f. 38.

19 possideat eam. ¶ Et loquêris ad eum, dicens: Hæc
dicit Dominus: Occidisti, insuper & possedisti. Et
post hæc addes: Hæc dicit Dominus, In loco hoc
in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lam-
20 bent quoque sanguinem tuum. ¶ Et ait Achab ad
Eliam: Num inuenisti me *inimicum tibi? Qui di-
xit: Inueni, eò quòd venundatus sis, vt faceres ma-
21 lum in conspectu Domini.* ¶ Ecce ego inducam su-
F per te malum, & demetam posteriora tua, & in-
terficiam de Achab mingêtem ad parietem, & clau-
22 sum, & vltimum in Israël. ¶ Et dabo domum tuam
‖ sicut domum Ieroboam filij Nabat, | & sicut do-
mum Baasa filij Ahia: quia egisti, vt me ad iracun-
23 diam prouocares, & peccare fecisti Israël. ¶ | Sed
& de Iezabel loquutus est Dominus, dicens: Ca-
24 nes comedent Iezabel in agro Iezrahel. ¶ Si mor-
tuus fuerit Achab in ciuitate, comedêt eum canes:
si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum vo
25 lucres cœli. ¶ Igitur non fuit alter talis sicut Achab,
G qui venundatus est vt faceret malum in conspectu
Domini: concitauit enim eum Iezabel vxor sua,
26 ¶ & abominabilis factus est, in tantum vt sequere-
tur idôla quæ fecerant Amorrhæi, quos consum-
27 psit Dominus à facie filiorum Israël. ¶ Itaque cùm
audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta
sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque
& dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite.
28 ¶ Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbiten,
29 dicens: ¶ Nónne vidisti humiliatum Achab coram
me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non in-
ducam malum in diebus eius, sed ‖ in diebus filij sui
inferam malum domui eius.

*inimice mi? 4.

*Hæc dicit Dominus. 4. Reg. 9. b. 8.

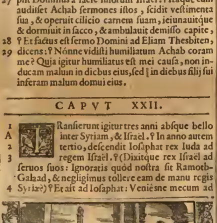
‖Sup. 14. g. 19. |Sup. 16. a. 3. ‖4. Reg. 9. g. 33.

‖4. Reg. 9. f. 26.

CAPVT XXII.

2. Par. 18 a. 1.

1 A TRansierunt igitur tres anni absque bello
inter Syriam, & Israël. ¶ In anno autem
2 tertio, descendit Iosaphat rex Iuda ad
3 regem Israël. ¶ (Dixitque rex Israël ad
seruos suos: Ignoratis quòd nostra sit Ramoth-
Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis
4 Syriæ?) ¶ Et ait ad Iosaphat: Veniêsne mecum ad

5 prœliandum in Ramoth-Galaad? ¶ Dixitque Io-
saphat ad regem Israël: Sicut ego sum, ita & tu: *po-
pulus meus, & populus tuus vnum sunt: & equites
mei equites tui. Dixitq; Iosaphat ad regem Israël:
6 Quære, oro te, hodie sermonem Domini. ¶ Congre-
gauit ergo rex Israël prophetas, quadringentos cir
citer viros, & ait ad eos: Ire debeo in Ramoth-Ga-
laad ad bellandum, an quiescere? Qui responde-
runt: Ascende, & dabit eam Dominus in manu re-
7 gis. ¶ Dixit autem Iosaphat: Non est hîc propheta

*sicut populus meus, & populus tuus: & sicut equi mei, ita & equi tui.

8 Domini quispiam, vt interrogemus per eum? ¶ Et
ait rex Israël ad Iosaphat: Remansit vir vnus per
quem possumus interrogare dominum: sed ego odi
eum, quia non prophetat mihi bonum, sed ma-
lum, Michæas filius Iemla. Cui Iosaphat ait: Ne
9 loquaris ita rex. ¶ Vocauit ergo rex Israël eunu-
B chum quendam, & dixit ei: Festina adducere Mi-
10 chæam filium Iemla. ¶ Rex autem Israël & Iosaphat
rex Iuda sedebant vnusquisque in solio suo vestiti
cultu regio, in area iuxta ostium portæ Samariæ,
& vniuersi prophetæ prophetabant in cõspectu eo-
11 rum. ¶ Fecit quoque sibi Sedecias filius Chanaana
cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus, his ven-
12 tilabis Syriam donec deleas eam. ¶ Omnesque pro-
phetæ similiter prophetabant, dicentes: Ascende
in Ramoth-Galaad, & vade prosperè, & tradet
13 eam Dominus in manus regis. ¶ Nuncius verò qui
ierat vt vocaret Michæam, locutus est ad eum, di-
cens: Ecce sermones prophetarum ore vno regi bo
na prædicant: sit ergo *sermo tuus similis eorum,
14 & loquere bona. ¶ Cui Michæas ait: Viuit Domi-
nus, quia quodcunque dixerit mihi Dominus, hoc
15 loquar. ¶ Venit itaque ad regem, & ait illi rex: Mi-
chæa ire debemus in Ramoth-Galaad ad prælian-
dum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, &
C vade prosperè, & tradet Dominus in manus regis.
16 ¶ Dixit autem rex ad eum: Iterum atque iterum ad-
iuro te, vt non loquaris mihi nisi quod verum est,
17 in nomine Domini. ¶ Et ille ait: Vidi cunctum Is-
raël dispersum in montibus quasi oues non haben-
tes pastorem: & ait Dominus, Non habent isti do-
minum: reuertatur vnusquisque in domum suam in
18 pace. ¶ (Dixit ergo rex Israël ad Iosaphat: Nun-
quid non dixi tibi quia nõ prophetat mihi bonum,
19 sed semper malum?) ¶ Ille verò addens, ait: Pro-
pterea audi sermonem Domini: Vidi Dominum se
dentem super solium suum, & omnem exercitum
20 cœli assistentem ei à dextris & à sinistris. ¶ Et ait Do
minus: Quis decipiet Achab regem Israël, vt ascen
dat, & cadat in Ramoth-Galaad? Et dixit vnus ver-
21 ba huiuscemodi, & alius aliter. ¶ Egressus est au-
tem spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego
decipiam illum. Cui locutus est Dominus. In quo?
22 ¶ Et ille ait Egrediar, & ero spiritus mendax in ore
D omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus:
23 Decipies & præualebis: egredere, & fac ita. ¶ Nunc
igitur ecce dedit Dominus spiritum mẽdacij in ore
omnium prophetarum tuorum qui hîc sunt, & Do-
24 minus locutus est contra te malum. ¶ Accessit au-
tem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michæã
in maxillam, & dixit: Mêne ergo dimisit Spiritus
25 domini, & locutus est tibi? ¶ Et ait Michæas: Visu-
rus es in die illa quando ingrediêris in cubiculum
26 intra cubiculum, vt abscondaris. ¶ Et ait rex Israël:
Tollite Michæam, & maneat apud Amon princi-
27 pem ciuitatis, & apud Ioas filium Amélech: ¶ & di-
cite eis: Hæc dicit rex: Mittite virum istum in car-
cerem, & sustentate eum pane tribulationis, & a-
28 qua angustiæ, donec reuertar in pace. ¶ Dixitque
Michæas: Si reuersus fueris in pace, non est locu-
tus in me Dominus. Et ait: Audite populi omnes.
29 ¶ Ascendit itaque rex Israël, & Iosaphat rex Iuda
30 in Ramoth Galaad. ¶ Dixit itaque rex Israël ad Io-
saphat: Sume arma, & ingredere prælium, & in-
duere vestibus tuis: porrò Rex Israël mutauit ha-
31 bitum suum, & ingressus est bellum. ¶ Rex autem

*& 6.

Syriæ

E Syriæ præceperat principibus curruum triginta-duobus, dicens: Non pugnabitis contra minorem, & maiorem quempiam, niſi contra regem Iſraël ſolum. 32 ? Cũ ergo vidiſſent principes curruũ Ioſaphat, ſuſpicati ſunt quòd ipſe eſſet rex Iſraël, & impetu facto pugnabant contra eum, & exclamauit Ioſaphat. 33 ? Intellexeruntque principes curruum quòd 34 non eſſet rex Iſraël, & ceſſauerunt ab eo. ? Vir autem quidam tetendit arcum, in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſſit regem Iſraël inter pulmonem & ſtomachum. At ille dixit aurigæ ſuo: Verte manum tuam & eijce me de exercitu, quia 35 grauiter vulneratus ſum. ? Commiſſum eſt ergo prælium in die illa, & rex Iſraël ſtabat in curru ſuo contra Syros, & mortuus eſt veſpere: fluebat autem 36 ſanguis plagæ in ſinum currus, ? & præco inſonuit in vniuerſo exercitu antequàm ſol occumberet, dicens: Vnuſquiſque reuertatur in ciuitatem *, & in 37 terram ſuam. ? Mortuus eſt autem rex, & perlatus eſt in Samariam: ſepelieruntque regem in Samaria: 38 ? & lauerunt currum eius in piſcina Samariæ, & lingerunt canes ſanguinem eius, & habenas lauerunt iuxta verbum Domini quod locutus fuerat. 39 ? Reliqua autem ſermonum Achab, & vniuerF ſa quæ fecit, & domus eburnea quam ædificauit, cunctarumque vrbium, quas extruxit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſraël? 40 ? Dormiuit ergo Achab cum patribus ſuis, & 41 regnauit Ochozias filius eius pro eo. ? Ioſaphat verò filius Aſa regnare cœperat ſuper Iudam anno 42 quarto Achab regis Iſraël. ? Trigintaquinque annorum erat cum regnare cœpiſſet, & vigintiquinque annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius 43 Azuba filia Salai. ? & ambulauit in omni via Aſa patris ſui, & non declinauit ex ea: fecitque quod 44 rectum erat in conſpectu Domini. ? Veruntamen excelſa non abſtulit: adhuc enim populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in excelſis. 45 ? Pacem-46 que habuit Ioſaphat cum rege Iſraël. ? Reliqua autem verborum Ioſaphat, & opera eius quæ geſſit, & prælia, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ver-47 borum dierum regum Iuda? ? Sed & reliquias efG fœminatorum, qui remanſerant in diebus Aſa pa-48 tris eius, abſtulit de terra. ? Nec erat tunc rex con-49 ſtitutus in Edom. ? Rex verò Ioſaphat fecerat claſſes in mari, quæ nauigarent in Ophir propter aurum: & ire non poterant, quia confractæ ſunt in 50 Aſion-gáber: ? Tunc ait Ochozias filius Achab ad Ioſaphat: Vadant ſerui mei cum ſeruis tuis in na-51 uibus. Et noluit Ioſaphat. ? Dormiuitque Ioſaphat cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in ciuitate Dauid patris ſui: regnauitque Ioram fi-52 lius eius pro eo. ? Ochozias autem filius Achab regnare cœperat ſuper Iſraël in Samaria, anno ſeptimodecimo Ioſaphat regis Iuda, regnauitque 53 ſuper Iſrael duobus annis. ? Et fecit malum in conſpectu Domini, & ambulauit in via patris ſui & matris ſuæ, & in via Ieroboam filij Nabat, qui 54 peccare fecit Iſraël. ? Seruiuit quoque Baal, & adorauit eum, & irritauit Dominum Deum Iſraël, iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

Marginal notes: *vnus 8. — -1. — * ſuam 1. — 3 Sip. 21: c. 21. — 2. Par. 21. a. 2.

LIBRI TERTII REGVM FINIS.

LIBER QVARTVS REGVM, ſecundùm Hebręos, Malachim ſecundus.

CAPVT PRIMVM.

1 A 2 Præuaricatus eſt autem Moab in Iſraël, poſtquàm mortuus eſt Achab. ? Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi ſui, quod habebat in Samaria, & ægrotauit: miſitq; nuncios, dicens ad eos: Ite, conſulite Beel-zebub Deũ Accaron, vtrum viuere queã de infirmitate mea hac. 3 ? Angelus autẽ Domini locutus eſt ad Eliam Theſbiten, dicens: Surge, & aſcende in occurſum nunciorum regis Samariæ, & dices ad eos: Nunquid non eſt Deus in Iſraël, vt eatis ad conſulendũ Beel-4 zebub deum Accaron? ? Quamobrem hæc dicit Dominus: De lectulo ſuper quem aſcendiſti, non de-5 ſcendens, ſed morte morieris. Et abijt Elias. ? ReB uerſique ſunt nuncij ad Ochoziam. Qui dixit eis: 6 Quare reuerſi eſtis? ? At illi reſponderunt ei: Vir occurrit nobis, & dixit ad nos: Ite, & reuertimini ad regem qui miſit vos, & dicetis ei: Hæc dicit Dominus. Nunquid quia non erat Deus in Iſraël, mittis vt conſulatur Beel-zebub Deus Accaron? Idcirco de lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, 7 ſed morte morieris. ? Qui dixit eis: Cuius figuræ & habitus eſt vir ille qui occurrit vobis, & locutus eſt 8 verba hæc? ? At illi dixerunt: Vir piloſus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Theſbites 9 eſt. ? Miſitq; ad eum quinquagenarium principem,

& quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum: sedentiq; in vertice montis, ait: Homo Dei, rex præcepit vt descendas. Respondensque Elias,
10 ¶ dixit quinquagenario: Si homo Dei sum, descen-
C dat ignis de cœlo & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de cœlo, & deuorauit
11 eum, & quinquaginta qui erant cum eo. ¶ Rursumque misit ad eum principem quinquagenarium alterum, & quinquaginta cum eo. Qui locutus est il-
12 li: Homo Dei, hæc dicit rex: Festina, descende. ¶ Respondens Elias, ait: Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Descendit ergo * ignis de cœlo, & deuorauit
13 illũ, & quinquaginta eius. ¶ Iterũ misit principẽ quinquagenariũ tertiũ, & quinquaginta q. erãt cũ eo. Qui cũ venisset, curuauit genua cõtra Eliam, & precatus est eum, & ait: Homo Dei, noli despicere animam meam, & animas seruorum tuorum qui mecũ sunt:
14 ¶ Ecce descendit ignis de cœlo, & deuorauit duos
D principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cum eis erant: sed nunc obsecro vt miserea-
15 ris animæ meæ. ¶ Locutus est autem angelus Domini ad Eliam, dicens: Descende cum eo, ne timeas.
16 Surrexit igitur & descendit cum eo ad regem, ¶ & locutus est ei: Hæc dicit Dominus: Quia misisti nuncios ad consulendum Beel-zebub Deum Accaron, quasi non esset Deus in Israël, à quo posses interrogare sermonem, ideò de lectulo super quem ascen-
17 disti, non descendes, sed morte morieris. ¶ Mortuus est autem iuxta sermonem Domini quem locutus est Elias: & regnauit Iorã frater eius pro eo, anno secundo Ioram filij Iosaphat regis Iudæ: non
18 enim habebat filium. ¶ Reliqua autem verborum Ochoziæ quæ operatus est, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Israel?

* Dei 4.

CAPVT II.

1 A F Actum est autem, cùm leuare vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum,
2 ibant Elias & Eliseus de Galgalis. ¶ Dixitque Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me vsq; in Beth-el. Cui ait Eliseus: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia non dere-
3 linquam te. Cumq; descendissent Beth-el, ¶ egressi sunt filij prophetarum, qui erant in Beth-el, ad Eliseum, & dixerunt ei: Nunquid nosti quia hodie Dominus tollet dominum tuum à te? Qui respon-
4 dit: Et ego noui: silete. ¶ Dixit autem Elias ad Eliseum: Sede hic, quia Dominus misit me in Iericho. Et ille ait: Viuit Dominus, & viuit anima tua, quia
5 non derelinquam te. Cum venissent Iericho, ¶ accesserunt filij prophetarum qui erant in Iericho, ad Eliseum, & dixerunt ei: Nunquid nosti, quia Dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ait: Et ego
6 noui: silete. ¶ Dixit autem ei Elias: Sede hic, quia Dominus misit me vsque ad Iordanem. Qui ait: Vi-
B uit Dominus, & viuit anima tua, quia non derelin-
7 quam te. ¶ Ierunt igitur ambo pariter, & quinquaginta viri de filijs prophetarum secuti sunt eos, qui & steterunt econtra, longè: illi autem ambo stabant
8 super Iordanem. ¶ Tulitq; Elias pallium suum, & inuoluit illud, & percussit aquas, quæ diuisæ sunt in vtranque partem, & transierunt ambo per
9 siccum. ¶ Cumq; transissent, Elias dixit ad Eliseum: Postula quod vis vt faciam tibi, antequàm tollar à te. Dixitque Eliseus: Obsecro vt fiat in me duplex
10 spiritus tuus. ¶ Qui respondit: Rem difficilem postulasti: attamen si videris me, quando tollar a te, erit tibi quod petisti: si autem non videris, non erit.
11 ¶ Cumque pergerent, & incedentes sermocinarentur: ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrumque, & ascendit Elias per turbinem in cœlum.
12 ¶ Eliseus autem videbat & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Israël, & auriga eius. Et non vidit eũ amplius: apprehenditq; vestimenta sua, & scidit il-
13 la in duas partes. ¶ Et leuauit pallium Eliæ, quod
C ceciderat ei: reuersusque stetit super ripam Iorda-
14 nis, ¶ & pallio Eliæ quod ceciderat ei, percussit aquas, & nõ sunt diuisæ, & dixit: Vbi est Deus Eliæ? etiam nunc. Percussitque aquas, & diuisæ sunt huc
15 atque illuc, & transijt Eliseus. ¶ Videntes autem * filij prophetarum qui erant in Iericho econtra, dixerunt: Requieuit spiritus Eliæ super Eliseum. Et venientes in occursum eius, adorauerunt eum proni
16 in terram, ¶ dixeruntque illi: Ecce, cum seruis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire, & quærere dominum tuum, ne forte tulerit eum Spiritus Domini, & proiecerit eum in vnum montium,
17 aut in vnam vallium. Qui ait: Nolite mittere. ¶ Coëgeruntq; eum, donec acquiesceret, & diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros: qui cùm quæ-
18 sissent tribus diebus, non inuenerunt. ¶ Et reuersi
D sunt ad eum: at ille habitabat in Iericho, & dixit eis:
19 Nunquid non dixi vobis: Nolite * mittere? ¶ Dixerunt quoque viri ciuitatis ad Eliseum: Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tu ipse domine perspicis: sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis.
20 ¶ At ille ait: Afferte mihi vas nouum, & mittite in il-
21 lud sal. Quod cum attulissent, ¶ egressus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dñs: Sanaui aquas has, & non erit vltrà in eis mors,
22 neque sterilitas. ¶ Sanatæ sunt ergo aquæ vsque in diem hanc, iuxta verbum Elisei quod locutus est.
23 ¶ Ascendit autem inde in Beth-el. Cumque ascenderet per viam, pueri parui egressi sunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes: Ascende calue, ascen-
24 de calue. ¶ Qui cùm respexisset, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: egressiq; sunt duo vrsi de saltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos
25 pueros. ¶ Abijt autem inde in montem Carmeli, & inde reuersus est in Samariam.

1. Mach. 2. 58. Ecc. 48. 3. 15.
-2.
* eum 1.
* ire 24.

CAPVT III.

1 A I Oram verò filius Achab regnauit super Israël in Samaria anno decimooctauo Iosaphat regis Iudæ. Regnauitque duodecim annis. ¶ Et fecit malum coram
2 Domino, sed non sicut pater suus & mater: tulit

enim

3 enim statuas Baal quas fecerat pater eius. ¶ Veruntamen in peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel, adhæsit, nec recessit ab eis. 4 ¶ Porrò Mesa rex Moab, nutriebat pecora multa, & soluebat regi Israel centum millia agnorum, centum 5 millia arietum cum velleribus suis. ¶ Cumque mortuus fuisset Achab, præuaricatus est fœdus quod ha6bebat cum rege Israel. ¶ Egressus est igitur rex Ioram in die illa de Samaria, & recensuit vniuersum Israel. 7 ¶ Misitq; ad Iosaphat regem Iuda, dicens: Rex Moab recessit a me, veni mecum contra eum ad prælium.

Qui respondit: Ascendam, qui meus est, tuus est: populus meus, populus tuus: & equi mei, equi tui. 8 ¶ Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille re9spondit: Per desertum Idumææ. ¶ Perrexerunt igi- B tur rex Israel, & rex Iuda, & Edom, & circuierunt per viam septem dierum, nec erat aqua exercitui & 10 iumentis quę sequebantur eos. ¶ Dixitque rex Israel: Heu-heu, heu, congregauit nos Dominus tres re11ges, vt traderet in manu Moab. ¶ Et ait Iosaphat: Est ne hic propheta Domini, vt deprecemur Dominum per eum? Et respondit vnus de seruis regis Israel: Est hic Eliseus filius Saphat, qui fundebat 12 aquam super manus Eliæ. ¶ Et ait Iosaphat: Est apud eum sermo Domini. Descenditque ad eum rex Is13raël, & Iosaphat rex Iuda, & rex Edom. ¶ Dixit autem Eliseus ad regem Israel: Quid mihi & tibi est? vade ad prophetas patris tui & matris tuæ. Et ait illi rex Israel: Quare congregauit Dominus tres re14ges hos, vt traderet eos in manus Moab? ¶ Dixitque ad eum Eliseus: Viuit Dominus exercituũ, in cuius conspectu sto, quòd si non vultum Iosaphat regis Iudæ erubescerem, non attendissem quidem te, nec 15 respexissem. ¶ Nunc autem adducite mihi psaltem. C Cumque caneret psaltes, facta est super eum ma16nus Domini, ¶ & ait: Hæc dicit Dominus: Facite al17ueum torrentis huius fossas & fossas. & Hæc enim dicit Dominus: Non videbitis ventum, neque pluuiam: & alueus iste replebitur aquis, & bibetis vos, 18 & familiæ vestræ, & iumenta vestra. ¶ Parumq; est hoc in cõspectu Domini: insuper tradet etiam Mo19ab in manus vestras. ¶ Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem vrbem electam, & vniuersum lignum fructiferum succidetis. cunctosque fontes aquarum obturabitis, & omnem agrum egregiũ 20 operietis lapidibus. ¶ Factum est igitur manè, quando sacrificium offerri solet, & ecce, aquæ veniebant 21 per viam Edom, & repleta est terra aquis. ¶ Vniuersi autem Moabitæ audientes quòd ascendissent reges vt pugnarent aduersum eos, cõuocauerunt omnes qui accincti erant baltheo desuper, & steterunt 22 in terminis. ¶ Primoque manè surgentes, & orto iam sole ex aduerso aquarum, viderunt Moabitæ 23 econtra aquas rubras, quasi sanguinem. ¶ dixerunt- D que, Sanguis gladij est: pugnauerunt reges contra se, & cæsi sunt mutuò: nunc perge ad prędam Moab. 24 ¶ Perrexeruntque in castra Israel: porrò consurgens Israel, percussit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percusserant Mo25ab, ¶ & ciuitates destruxerunt: & omnem agrum optimum, mittentes singuli lapides, repleuerunt: & vniuersos fontes aquarum obturauerunt: & omnia ligna fructifera succiderunt, ita vt muri tantùm fictiles remanerent: & circundata est ciuitas à fun26dibularijs, & magna ex parte percussa. ¶ Quod cùm vidisset rex Moab, præualuisse scilicet hostes, tulit secum septingentos viros educentes gladios, vt irrumperent ad regem Edom: & non potuerunt. 27 ¶ Arripiensque filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum: & facta est indignatio magna in Israel, statimque recesserunt ab eo, & reuersi sunt in terram suam.

CAPVT IIII.

1 A MVlier autem quędam de vxoribus prophetarum clamabat ad Eliseum, dicens: Seruus tuus vir meus mortuus est, & tu nosti quia seruus tuus fuit timens Deum: & ecce creditor venit, vt tollat duos filios meos ad ser2uiendum sibi. ¶ Cui dixit Eliseus: Quid vis vt faciam tibi? Dic mihi, quid habes in domo tua? At illa respondit: Non habeo ancilla tua quicquam in domo 3 mea, nisi parum olei quo vngar. ¶ Cui ait: Vade, pete mutuò ab omnibus vicinis tuis vasa vacua nõ pau4ca. ¶ Et ingredere, & claude ostium tuum, cum intrinsecus fueris tu & filij tui: & mitte inde in om5nia vasa hæc: & cùm plena fuerint, tolles. ¶ Iuit itaque mulier, & clausit ostium super se & super filios 6 suos: illi offerebant vasa, & illa infundebat. ¶ Cumque plena fuissent vasa, dixit ad filium suum: Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo. Ste7titque oleum. ¶ Venit autem illa, & indicauit ho- B mini Dei. Et ille: Vade, inquit, vende oleum, & redde creditori tuo: tu autem & filij tui viuite de reli8quo. ¶ Facta est autem quædam dies, & transibat Eliseus per Sunam *: erat autem ibi mulier magna, quæ tenuit eum vt comederet panem: cumque frequenter inde transiret, diuertebat ad eam vt come9deret panem. ¶ Quæ dixit ad virũ suum: Animaduerto quòd vir Dei sanctus est iste, qui transit per nos 10 frequenter. ¶ Faciamus ergo ei cœnaculum paruum & ponamus ei in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, vt cùm venerit ad nos, maneat ibi.

* ciuitatem

¶ Facta

11 ¶ Facta eſt ergo dies quædam,& veniens diuertit in
12 cœnaculum,& requieuit ibi.¶ Dixitq; ad Giezi puc
rum ſuum:Voca Sunamitidem iſtam. Qui cùm vo-
13 caſſet eam,& illa ſtetiſſet coram eo, ¶ dixit ad pue-
C rũ ſuum: Loquere ad eam, Ecce ſedulò in omnibus
mioiſtraſti nobis,quid vis vt faciam tibi?nũquid ha
bes negocium,& vis vt loquar regi, ſiue principi mi
litię? Quæ reſpondit:In medio populi mei habito.
14 ¶ Et ait:Quid ergo vult vt faciam ei? Dixitque Gie-
zi:Ne quæras:filium enim non habet, & vir eius ſe-
15 nex eſt.¶ Præcepit itaque vt vocaret eam : quæ cùm
16 vocata fuiſſet, & ſtetiſſet ante oſtium , ¶ dixit ad eã:
In tempore iſto in hac eadẽ hora,ſi vita comes fue-
rit,habebis in vtero filium. At ille reſpondit : Noli
17 quæſo Domine mi vir Dei, ooli mentiri ancillę tuę.
¶ Et concepit mulier , & peperit filium io tempore,
* ei 1. 18 & in hora eadem qua dixerat * Eliſeus . ¶ Creuit au
tem puer.Et cùm eſſet quędam dies,& egreſſus iſſet
19 ad patrem ſuum ad meſſores,¶ ait patri ſuo : Caput
13. meum-doleo' caput meũ-doleo'.At ille dixit pue-
20 ro:Tolle,duc eum ad matrem ſuam . ¶ Qui cùm tu-
liſſet, & duxiſſet eum ad matrem ſuam , poſuit eum
illa ſuper genua ſua vſque ad meridiem,& mortuus
21 eſt.¶ Aſcendit autem,& collocauit eum ſuper lectu
D lum hominis Dei , & clauſit oſtium & egreſſa ¶ vo-
22 cauit uirum ſuum,& ait:Mitte mecum obſecro, vnũ
de pueris , & aſinam vt excurram vſq; ad hominem
23 Dei & reuertar.¶ Qui ait illi: Quam ob cauſam va-
dis ad eum?hodie non ſunt Calendæ , neque Sabba
' Vale 10. 24 thum. Quæ reſpondit': Vadam'.¶ Strauitque aſinã
& pręcepit puero.Mina,& propera,ne mihi moram
25 facias in eundo,& hoc age quod pcipio tibi. ¶ Pro-
fecta eſt igitur,& venit ad virũ Dei in montem Car
meli : cumque vidiſſet eam vir Dei econtra , ait ad
26 Giezi puerum ſuum:Ecce Sunamitis illa.¶ Vade er
go in occurſum eius,& dic ei: Rectène agitur circa
te,& circa virum tuum & circa filium tuum?Quæ re
27 ſpondit: Rectè.¶ Cumque veniſſet ad virum Dei in
montem,apprehẽdit pedes eius, & acceſſit Giezi vt
amoueret eam.Et ait homo Dei:Dimitte illam: ani
ma enim eius in amaritudioe eſt & Domious cela-
28 uit à me,& non indicauit mihi.¶ Quæ dixit illi: Nun
E quid petiui filium à Domioo meo?nunquid noo di
29 xi tibi,Ne illudas me?¶ Et ille ait ad Giezi: Accinge
lumbos tuos , & tolle baculum meum in manu tua,
& vade:Si occurrerit tibi homo,non ſalutes eum:&
ſi ſalutauerit te quiſpiam,non reſpondeas illi:& po
30 nes baculum meum ſuper faciem pueri. ¶ Porrò ma
ter pueri ait:Viuit Dominus,& viuit anima tua , nõ
31 dimittam te.Surrexit ergo:& ſecutus eſt eam.¶ Gie
zi autem præceſſerat ante eos,& poſuerat baculum
ſuper faciem pueri,& non erat vox,neque ſenſus:re
uerſusq; eſt in occurſum eius,& nunciauit ei,dicẽs:
32 Non ſurrexit puer . ¶ Ingreſſus eſt ergo Eliſeus do-
mum, & ecce puer mortuus iacebat in lectulo eius:
33 ¶ ingreſſusq; clauſit oſtium ſuper ſe,& ſuper puerũ,
F & orauit ad Dñm.¶ Et aſcẽdit,& incubuit ſuper pue
34 rũ,poſuitq; os ſuum ſuper os eius, & oculos ſuos ſu
per oculos eius,& manus ſuas ſuper manus eius : &
incuruauit ſe ſuper eum,& calefacta eſt caro pueri.
35 ¶ At ille reuerſus,deambulabat in domo, ſemel huc
atque illuc:& aſceodit,& iocubuit ſuper eũ : & oſci-
36 tauit puer ſepties, aperuitq; oculos . ¶ Et ille voca-
uit Giezi,& dixit ei:Voca Sunamitidem hanc.Quæ
vocata,ingreſſa eſt ad eum. Qui ait: Tolle filiũ tuũ.
37 ¶ Venit illa,& corruit ad pedes eius, & adorauit ſu
38 per terram:tulitq; filium ſuum,& egreſſa eſt:¶ & Eli
ſeus reuerſus eſt in Galgala.Erat autẽ fames in ter-
ra,& filij prophetarum habitabant coram eo,dixit-
que vni de pueris ſuis.Pone ollam grandem , & co-
39 que pulmentum filiis prophetarum.¶ Et egreſſus eſt
vnus in agrum vt colligeret herbas agreſtes : inue-
G nitq; quaſi vitem ſylueſtrem , & collegit ex ea colo
cynthidas agri & impleuit palliũ ſuum , & reuerſus
conſcidit in ollam pulmenti : neſciebat enim quid
40 eſſet.¶ Infuderunt ergo ſociis,vt comederẽt: Cum-
que guſtaſſent de coctione,clamauerunt,dicentes:
Mors in olla vir Dei . Et non potuerunt comedere.
41 ¶ At ille:Afferte,inquit,farinam . ' Cumq; tuliſſent,
miſit' in ollam,& ait:Infunde turbę vt comedant.Et ' Et miſit 5
42 nõ fuit amplius quicquã amaritudinis in olla. ¶ Vir
autem quidã venit de Baal-ſaliſa deferens viro Dei
panes primitiarum , -& ' viginti panes hordeaceos, -2.
& frumentum nouum in pera ſua.At ille dixit : Da
43 populo,vt comedat.¶ Reſponditq; ei miniſter eius.
Quantùm eſt hoc vt apponam coram centum viris?
Rurſum ille ait:Da populo , vt comedat : hæc enim
44 dicit Dominus:Comedẽt,& ſupererit. ¶ Poſuit ita-
que coram eis:qui comederunt , & ſuperfuit iuxta
verbum Domini .

CAPVT V.

1 A NAaman* princeps militię regis Syrię erat * autem 1.
vir magnus apud dominum ſuum,& ho-
noratus: per illum enim dedit Dominus
ſalutem Syriæ : erat autem vir fortis , &
2 diues,ſed leproſus. ¶ Porrò de Syria egreſſi fuerant
latrunculi , & captiuam duxerant de Terra -Iſraël
puellam paruulã, quæ erat in obſequio vxoris Naa
3 man , ¶ quæ ait ad dominam ſuam : Vtinam fuiſſet
dominus meus ad prophetam qui eſt in Samaria:
4 profectò curaſſet eum a lepra quam habet. ¶ Ingreſ
ſus eſt itaque Naaman ad dominum ſuum, & nũcia
uit ei,diceos : Sic & ſic locuta eſt puella de Terra-
5 Iſraël.¶ Dixitq; ei rex Syriæ: Vade, & mittam lite-
ras ad regem Iſraël . Qui cùm profectus eſſet,& tu-
B liſſet ſecum decem talenta argenti,& ſex millia au-
6 reos,& decem mutatoria veſtimentorum , ¶ detulit
literas ad regem Iſraël,in hæc verba : Cùm accepe-
ris epiſtolam hanc , ſcito quòd miſerim ad te Naa-
7 man ſeruum meum,vt cures eum à lepra ſua . ¶ Cũ-
que legiſſet rex Iſraël literas , ſcidit veſtimenta ſua,
& ait:Nonquid Deus ego ſum,vt occidere poſſim &
oiuificare,quia iſte miſit ad me,vt curem hominem
à lepra ſua?animaduertite, & videte quòd occaſio-
8 nes quærat aduerſum me. ¶ Quod eum audiſſet Eli
ſeus vir Dei,ſcidiſſe videlicet regem Iſraël ueſtimẽ-
ta ſua,miſit ad eum,dicens: Quare ſcidiſti veſtimen
ta tua?ueniat ad me , & ſciat eſſe prophetam in Iſ-
9 raël . ¶ Venit ergo Naaman cum equis & curribus,
C & ſtetit ad oſtium domus Eliſei: ¶ miſitque ad eum
10 Eliſeus nuncium,dicens : Vade & lauare ſepties in
Iordane,& recipiet ſanitatem caro tua,atque mun-
11 daberis.¶ Iratus Naaman recedebat, dicens : Puta-
bam quòd egrederetur ad me,& ſtãs inuocaret no-
men Domini Dei ſui , & tangeret manu ſua locum
12 lepræ,& curaret me . ¶ Nunquid non meliores ſunt
D Abana & Pharphar fluuij Damaſci omnibus aquis
Iſraël,ut lauer in eis,& munder?| Cùm ergo oertiſ- 9 Luc 4. c. 27.
13 ſet ſe,& abiret indignans,¶ acceſſerunt ad eum ſer-
ui ſui,& locuti ſuot ei:Pater, |-& ſi rem grandem di +
xiſſet tibi propheta, certè facere debueras : quantò

magis quia nunc dixit tibi, Lauare, & mundaberis?
14 ¶ Descendit & lauit in Iordane septies iuxta sermo

nẽ viri Dei, & restituta est caro eius, sicut caro pueri
15 paruuli, & mundatus est. ¶ Reuersusque ad virũ Dei cum vniuerso comitatu suo, venit, & stetit coram eo, & ait: Verè scio quòd non sit alius Deus in vniuersa terra, nisi tantùm in Israël. Obsecro itaque vt
16 accipias benedictionem á seruo tuo. ¶ At ille respõ
E dit: Viuit Dominus ante quem sto, quia non accipiam. Cumque vim faceret, penitus non acquieuit.
17 ¶ Dixitque Naaman: Vt vis, sed obsecro, concede mihi seruo tuo, vt tollam onus duorum burdonũ de terra: non enim faciet vltrà seruus tuus holocaustũ,
18 aut victimam diis alienis, nisi Domino. ¶ Hoc autem solum est de quo depreceris Dominum pro seruo tuo. Quando ingredietur Dominus meus templum Remmon, vt adoret: & illo innitente super manum meam, si adorauero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, vt ignoscat mihi Dominus seruo
19 tuo pro hac re. ¶ Qui dixit ei: Vade in pace. Abiit er
20 go ab eo electo terræ tempore. ¶ Dixitque Giezi
F puer viri Dei: Pepercit Dominus meus Naaman Syro isti, vt non acciperet ab eo quæ attulit: viuit Dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo ali
21 quid. ¶ Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cùm vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum eius, & ait: Rectène sunt omnia?
22 ¶ Et ille ait: Rectè: Dominus meus misit me ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo adolescẽtes de monte Ephráim, ex filiis prophetarum, da eis talen
23 tum argenti, & vestes mutatorias duplices. ¶ Dixitque Naaman: Melius est vt accipias duo talenta. Et coëgit eum, ligauitque duo talenta argenti in duobus saccis, & duplicia vestimenta, & imposuit duobus pueris suis, qui & portauerunt coram eo.
24 ¶ Cumque venisset iam vesperi, tulit de manu eorũ,
G & reposuit in domo: dimisitq; viros, & abierunt. ¶ Ip
25 se autem ingressus, stetit coram Domino suo. Et dixit Eliseus: Vnde venis Giezi? Qui respondit: Non
26 iuit seruus tuus quóquam. ¶ At ille ait: Nónne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas, & oues, & boues, & seruos, & ancillas. ¶ Sed &
27 lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo vsq; in sẽpiternũ. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

CAPVT VI.

1 DIxerunt autem filij prophetarum ad Eli-
A seum: Ecce, locus in quo habitamus coram te, angustus est nobis. ¶ Eamus vs-
2 que ad Iordanem, & ᵃtollant ᵃsinguli de sylua materias singulas, vt ædificemus nobis ibi lo
3 cum ad habitandum. Qui dixit: Ite. ¶ Et ait vnus ex illis: Veni ergo & tu cum seruis tuis. Respõdit: Ego
4 veniam. ¶ Et abiit cum eis. Cumq; venissent ad Ior
5 danem, cædebant ligna. ¶ Accidit autem, vt cùm vnus materiam succidisset, caderet ferrum securis in aquam: exclamauitque ille, & ait: Heu, heu, heu, Do
6 mine mi, & hoc ipsum mutuò acceperam. ¶ Dixit au
B tem homo Dei: Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locum: præcidit ergo lignum, & misit illuc: natauitque
7 ferrum, ¶ & ait: Tolle. Qui extendit manum, & tu
8 lit illud. ¶ Rex autem Syriæ pugnabat contra Israël, consiliumque iniit cum seruis suis, dicens: In loco
9 illo & illo ponamus insidias. ¶ Misit itaque vir Dei ad regem Israël, dicens: Caue ne transeas in locum
10 illum: quia ibi Syri in insidiis sunt. ¶ Misit itaque rex

Israël ad locum quem dixerat ei vir Dei, & præoccupauit eum, & obseruauit se ibi non semel neque
11 bis. ¶ Conturbatumque est cor regis Syriæ pro hac re, & conuocatis seruis suis, ait: Quare non indicatis mihi quis proditor mei sit apud regem Israël?
12 ¶ Dixitque vnus seruorum eius: Nequaquam domi
C ne mi rex, sed Eliseus propheta qui est in Israël, indicat regi Israël omnia verba quæcunque locutus
13 fueris in conclaui tuo. ¶ Dixitque eis: Ite, & videte vbi sit vt mittam, & capiam eum. Annunciaueruntque ei, dicentes: Ecce in Dothain. ¶ Misit ergo illuc
14 equos & currus, & robur exercitus: qui cùm venis-
15 sent nocte, circundederunt ciuitatem. ¶ Consurgẽs autem diluculo minister viri Dei, egressus est, viditque exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & currus, nunciauitque ei, dicens: Heu, heu, heu, do-
16 mine mi, quid faciemus? ¶ At ille respondit: Noli timere, plures enim nobiscum sunt quàm cum illis.
17 ¶ Cumque orasset Eliseus, ait: Domine aperi ocu-
D los huius, vt videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons plenus equorum, & cur
18 ruum igneorum in circuitu Elisei. ¶ Hostes verò descenderunt ad eum: porrò Eliseus orauit ad Dominum, dicens: Percute, obsecro, gentem hanc cæcitate. Percussitque eos Dominus, ne viderent,
19 iuxta verbum Elisei. ¶ Dixit autem ad eos Eliseus: Non est hæc via, neque ista est ciuitas: sequimini me, & ostendam vobis virum quem quæritis. Duxit
20 ergo eos in Samariam. ¶ Cumq; ingressi fuissent in Samariam, dixit Eliseus: Domine aperi oculos istorum vt videant. Aperuitque Dominus oculos eorũ,
21 & viderunt se in medio Samariæ. ¶ Dixitque rex Is-
E raël ad Eliseum, cùm vidisset eos, Nunquid percu-
22 tiam eos pater mi? Et ille ait: Non percuties: neque enim cepisti eos gladio, & arcu tuo, vt percutias: sed pone panem, & aquam coram eis, vt come-

ᵃ tollamus 1. 4

23 dant, & bibant, & vadant ad dominum suum. ? Appositaque est eis ciborum magna præparatio & comederunt, & biberunt, & dimisit eos, abieruntq; ad dominum suum, & vltrà non venerunt latrones Syriæ in terram Israël. 24 ? Factum est autem post hęc, cógregauit Ben-adad, rex Syrię vniuersum exercitum 25 suum, & ascendit, & obsidebat Samaria. ? Factaque est fames magna in Samaria, & tandiu obsessa est, donec venundaretur caput asini octoginta argenteis, & quarta pars cabi stercoris columbarú, quin-26 que argenteis. ? Cumque rex Israël transiret per F murum, mulier quædam exclamauit ad eum, dicés: 27 Salua me domine mi rex. ? Qui ait: Nó, te saluet Dominus: vnde te possum saluare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex: Quid tibi vis? Quæ respó-28 dit, ? Mulier ista dixit mihi: Da filium tuum, vt comedamus eum hodie, & filium meum comede-29 mus cras. ? Coximus ergo filium meum & comedimus. Dixique ei die altera: Da filium tuum, vt comedamus eum. Quæ abscondit filium suum. 30 ? Quod cùm audisset rex, scidit vestimenta sua, & transibat per murum. Viditque omnis populus cili-31 cium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus. ? Et G ait rex: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, si stete-32 rit caput Elisei filij Saphat super ipsum hodie. ? Eliseus autem sedebat in domo sua, & senes sedebant cum eo. Præmisit itaq; virum: & antequam veniret nuncius ille, dixit ad senes: Nunquid scitis, quòd miserit filius homicidæ hic, vt præcidatur caput meú? videte ergo, cùm venerit nuncius, claudite ostium, & non sinatis eum introire: ecce enim sonitus pedú 33 Domini eius post eum est. ? Adhuc illo loquente eis, apparuit nuncius, qui veniebat ad eum. Et ait: Ecce, tantum malum à Domino est: quid amplius expectabo à Domino?

-3.

CAPVT VII.

1 A DIxit autem Eliseus: Audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus: In tempore hoc cras modius similæ vno statére erit, & duo modij hordei statére vno, in porta 2 Samariæ. ? Respondens vnus de ducibus, super cuius manum rex incumbebat, homini Dei, ait: Si Dominus fecerit etiam cataractas in cœlo, nunquid poterit esse quod loqueris? Qui ait: Videbis oculis 3 tuis, & inde non comedes. ? Quatuor ergo viri erãt leprosi iuxta introitum portæ: qui dixerunt adinui-

4 cem: Quid hîc esse volumus, donec moriamur? Siue ingredi voluerimus ciuitatem, fame moriemur: siue manserimus hîc, moriendum nobis est: venite ergo, & transfugiamus ad castra Syriæ: si pepercerint nobis, viuemus: si autem occidere voluerint, B 5 nihilominus moriemur. ? Surrexerunt ergo vesperi, vt venirent ad castra Syriæ. ? Cumque venissent ad principium castrorum Syriæ, nullum ibidem re-6 pererunt. ? Siquidem Dominus sonitum audire fecerat in castris Syriæ, curruú & equorum, & * exercitus plurimi, dixeruntque adinuicem: Ecce mercede conduxit aduersum nos rex Israël, reges * Hethæo-7 rum * & Aegyptiorum, & venerunt super nos. ? Surrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris, & dereliquerunt tentoria sua, & equos & asinos in castris, fugeruntque, animas tantum suas saluare cupientes. 8 ? Igitur cùm venissent leprosi illi ad principium castrorum, ingressi sunt vnum tabernaculum, & comederunt, & biberunt: tuleruntque inde argentum, & aurum, & vestes, & abierunt, & absconderunt: & rursum reuersi sunt ad aliud tabernaculum, & inde si-9 militer auferentes, absconderunt. ? Dixerútque ad C inuicem: Non rectè facimus: hæc enim dies boni núcij est. Si tacuerimus, & noluerimus nunciare vsque manè, sceleris arguemur: venite eamus, & nuncie-10 mus in aula regis. ? Cumque venissent ad portam ciuitatis narrauerunt eis, dicentes: Iuimus ad castra Syriæ, & nullum ibidem reperimus hominem, nisi 11 equos & asinos alligatos, & fixa tentoria. ? Ierút ergo portarij, & nunciauerunt in palatio regis intrin-12 secus. ? Qui surrexit nocte, & ait ad seruos suos: Dico vobis quid fecerint nobis Syri: Sciunt quia fame laboramus, & idcirco egressi sunt de castris, & latitant in agris, dicentes: Cùm egressi fuerint de ciuitate, capiemus eos viuos, & tunc ciuitatem ingredi 13 poterimus. ? Respondit autem vnus seruorum eius: Tollamus quinque equos, qui remanserunt in vrbe, (quia ipsi tantú sunt in vniuersa multitudine Israël, alij enim consumpti sunt) & mittètes, explorare po-14 terimus. ? Adduxerunt ergo duos equos, misitque 15 rex in castra Syrorum, dicens: Ite, & videte. ? Qui abierunt post eos vsque ad Iordanem: ecce autem D omnis via plena erat vestibus, & vasis, quæ proiecerant Syri cùm turbarentur: reuersique nuncij indica-16 uerunt regi. ? Et egressus populus diripuit castra Syriæ: factusque est modius similæ statére vno, & duo modij hordei statére vno, iuxta verbum Domini. 17 ? Porrò rex ducem illum, in cuius manu * incubuerat *, constituit ad portam: quem conculcauit turba in introitu portæ, & mortuus est, iuxta * quod locutus fuerat vir Dei, quando descenderat rex ad eum. 18 ? Factumque est secundùm sermonem viri Dei, quē dixerat regi, quando ait: Duo modij hordei statére vno erunt, & modius similæ statére vno, hoc eodem 19 tempore cras in porta Samariæ: ? quando responderat dux ille viro Dei, & dixerat: Etiã si Dominus fecerit cataractas in cœlo, nunquid poterit fieri qđ loqueris? Et dixit ei: Videbis oculis tuis, & inde nó 20 comedes. ? Euenit ergo ei sicut prædictum erat, & conculcauit eum populus in porta, & mortuus est.

-a. | Gethæorum. | incumbebat s. | verbú 1.

CAPVT VIII.

1 A ELiseus autem locutus est ad mulierem, cuius viuere fecerat filium, dicens: Surge, vade, tu & domus tua, & peregrinare vbicunque repereris: vocauit enim Dñs 2 famem, & veniet super terram septem annis. ? Quæ surrexit, & fecit iuxta verbú hominis Dei: & vadens cum domo sua, peregrinata est in terra Philisthiim 3 * diebus multis *. ? Cumque finiti essent anni septem, reuersa est mulier de terra Philisthiim: &

Supr. 4. f. 51. | annis septem 1.

egressa est, vt interpellaret regem pro domo sua, & 4 pro agris suis. ¶ Rex autem loquebatur cum Giezi B puero viri Dei, dicens: Narra mihi omnia magnalia 5 quæ fecit Eliseus. ¶ Cumque ille narraret regi quomodo mortuum suscitasset, apparuit mulier cuius viuificauerat filium, clamans ad regem pro domo sua, & pro agris suis: dixitque Giezi: Domine mi, rex,

hęc est mulier, & hic est filius eius quem suscitauit 6 Eliseus. ¶ Et interrogauit rex mulierem: quæ narrauit ei. Deditque ei rex eunuchum vnum, dicens: Restitue ei omnia quę sua sunt, & vniuersos reditus agrorum à die qua reliquit terram, vsque ad præ- 7 sens. ¶ Venit quoque Eliseus Damascum, & Ben- C adad rex Syriæ ægrotabat: nunciaueruntque ei, di- 8 centes: Venit vir Dei huc. ¶ Et ait rex ad Hazaël: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens: Si euadere po- 9 tero de infirmitate mea hac? ¶ Iuit igitur Hazaël in occursum eius, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum: cumque stetisset coram eo, ait: Filius tuus Ben-adad, rex Syriæ misit me ad te, dicens: Si sanari potero de infir- 10 mitate mea hac? ¶ Dixitque ei Eliseus: Vade, dic ei: Sanaberis, porrò ostēdit mihi Dominus, quia mor- 11 te morietur. ¶ Stetitque cum eo, & conturbatus est 12 vsque ad suffusionem vultus: fleuitque vir Dei. ¶ Cui Hazaël ait: Quare dominus meus flet? At ille dixit: D Quia scio, quæ facturus sis filiis Israel mala. Ciuitates eorum munitas igne succendes, & iuuenes eorū interficies gladio, & paruulos eorum elides, & præ- 13 gnātes diuides. ¶ Dixitque Hazaël: Quid enim sum seruus tuus canis, vt faciam rem istam magnam? Et ait Eliseus: Ostendit mihi Dominus te regem Syriæ 14 fore. ¶ Qui cùm recessisset ab Eliseo, venit ad dominum suum, qui ait ei: Quid dixit tibi Eliseus? At ille 15 respondit: Dixit mihi, Recipies sanitatem. ¶ Cumque venisset dies altera, tulit stragulum, & infudit aquā, & expandit super faciem eius: quo mortuo regna- 16 uit Hazaël pro eo. ¶ ‖ Anno quinto Iorā filij Achab E regis Israël, & Iosaphat regis Iuda, regnauit Ioram 17 filius Iosaphat rex Iuda. ¶ Triginta duorum annorū erat cùm regnare cœpisset, & octo annis regnauit 18 in Ierusalem. ¶ Ambulauitque in viis regum Israël, sicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod malum est in conspectu 19 Domini. ¶ Noluit autem Dominus disperdere Iudam, propter Dauid seruum suum, ‖ sicut promiserat ei: vt daret illi lucernam, & filiis eius cunctis die- 20 bus. ¶ In diebus eius recessit Edom, ne esset sub Iu- 21 da, & constituit sibi regem. ¶ Venitque Ioram Seira, & omnes currus cum eo: & surrexit nocte, percussitque Idumæos qui eum circundederant, & principes curruum: populus autem fugit in tabernacula 22 sua. ¶ Recessit ergo Edom ne esset sub Iuda vsque ad F diem hanc. Tunc recessit & Lobna in tempore illo. 23 ¶ Reliqua autem sermonum Ioram, & vniuersa quę fecit, nónne hæc scripta sunt in libro verborum die- 24 rum regum Iuda? ¶ Et dormiuit Ioram cum patribus suis, sepultusque est cum eis in Ciuitate-Da- 25 uid, ‖ & regnauit Ochozias filius eius pro eo. ¶ Anno duodecimo Ioram filij Achab regis Israël, regna- 26 uit Ochozias filius Ioram regis Iudæ. ¶ Viginti duo G rum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpisset, & vno anno regnauit in Ierusalem: nomen ma- 27 tris eius Athalia filia Amri regis Israël. ¶ Et ambulauit in viis domus Achab: & fecit quod malū est coram Domino, sicut domus Achab: gener enim do- 28 mus Achab fuit. ¶ Abiit quoque cum Ioram filio Achab, ad præliandum contra Hazaël regem Syrię in 29 Ramoth-Galaad, & vulnerauerūt Syri Ioram: ¶ qui reuersus est vt curaretur, in Iezrahel, quia vulnerauerant eum Syri in Ramoth præliantem contra Hazaël regem Syriæ. Porrò Ochozias filius Ioram rex Iuda, descendit inuisere Ioram filiū Achab, in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

Marginal notes: 2. Par. 21. 4. — 2. Reg. 7. 14. — 2. Par. 21. b. 8. — 2. Par. 22. a. 1. Achasias 6. & infra semper. — Infr. 19. c. 14.

CAPVT IX.

1 A ELiseus autem propheta vocauit vnum de filiis prophetarum, & ait illi: ‖ Accinge lumbos tuos, & tolle lenticulam olei hāc in manu tua, & vade in Ramoth-Ga- 2 laad. ¶ Cumque veneris illuc, videbis Iehu filiū Iosaphat filij Namsi: & ingressus suscitabis eum de medio fratrum suorum, & introduces in interius cubi- 3 culum. ¶ Tenensque lenticulam olei, fundes super caput eius, & dices: Hæc dicit Dominus, Vnxi te regem super Israël. Aperiesque ostiū, & fugies, & non 4 ibi subsistes. ¶ Abiit ergo adolescens puer prophetę 5 in Ramoth-Galaad, ¶ & ingressus est illuc: Ecce autem principes exercitus sedebant, & ait: Verbū mihi ad te ô princeps. Dixitque Iehu: Ad quē ex omnibus 6 nobis? At ille dixit: Ad te ô princeps. ¶ Et surrexit, & ingressus est cubiculum: at ille fudit oleum super B caput eius, & ait: Hęc dicit Dominus Deus Israël, 7 Vnxi te regem super populum Dñi Israël, ¶ & percuties domum Achab Dñi tui, & vlciscar sanguinē seruorum meorum prophetarum, & sanguinem om- 8 nium seruorum Dñi de manu Iezabel. ¶ Perdamque omnem domum Achab: & interficiā de Achab mingētē ad parietem & clausum, & nouissimū in Israël. 9 ¶ Et dabo domum Achab, ‖ sicut domum Ieroboam 10 filij Nabat, ‖ & sicut domum Baasa filij Ahia. ¶ Iezabel quoque comedēt canes in agro Iezrahel: nec erit 11 qui sepeliat eam. Aperuitque ostium, & fugit. ¶ Iehu autē egressus est ad seruos domini sui: qui dixerunt ei: Recténe sunt omnia? quid venit insanus iste ad te? Qui ait eis: Nostis hominem & quid locutus sit. 12 ¶ At illi responderunt: Falsum est, sed magis narra C nobis. Qui ait eis: Hæc & hęc locutus est mihi, & ait: 13 Hęc dicit Dñs: Vnxi te regem super Israël. ¶ Festinauerunt itaque, & vnusquisque tollens pallium suū posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnauit 14 Iehu. ¶ Coniurauit ergo Iehu filius Iosaphat filij Namsi cōtra Ioram: porrò Ioram obsederat Ramoth-Galaad, ipse, & omnis Israël contra Hazaël regē 15 Syriæ: ¶ & reuersus fuerat vt curaretur, in Iezrahel, propter vulnera, quia percusserant eum Syri,

Marginal notes: 3. Reg. 19. d. 17. — 3. Reg. 21. f. 30. — 3. Reg. 15. g. 30. 3. Reg. 16. a. 3. — Sup. 8. g. 28.

præliantem contra Hazaël regem Syriæ. Dixitque
Iehu:Si placet vobis, nemo egrediatur profugus de
16 ciuitate,ne vadat,& nunciet in Iezrahel. ¶ Et afcen
dit,& profectus eft in Iezrahel. Ioram enim ægro-
tabat ibi,& Ochozias rex Iuda defcenderat ad vifi-
17 tandum Ioram. ¶ Igitur fpeculator qui ftabat fuper
D turrim Iezrahel,vidit globum Iehu venientis, & ait:
Video ego globum. Dixitque Ioram: Tolle currũ,
& mitte in occurfum eorum, & dicat vadens: Re-
18 cténe funt omnia?¶Abiit ergo qui afcenderat currũ,
in occurfum eius,& ait:Hæc dicit rex: Pacatáne sũt
omnia:Dixitque Iehu:Quid tibi & paci?transi & fe-
quere me.Nunciauit quoque fpeculator,dicẽs:Ve-
19 nit nuncius ad eos, & non reuertitur. ¶ Mifit etiam
currum equorum fecundum:venitque ad eos,& ait:
Hęc dicit rex:Nunquid pax eft?Et ait Iehu:Quid ti-
20 bi & paci?transi,& fequere me. ¶ Nunciauit autem
fpeculator,dicens: Venit vfque ad eos,& non reuer
titur: eft aũt inceffus quafi inceffus Iehu filij Namfi:
21 præceps enim graditur.¶ Et ait Ioram:Iunge currũ.
E Iunxeruntque currũ eius,& egreffus eft Ioram rex
Ifraël,& Ochozias rex Iuda, finguli in curribus fuis,
egreffique funt in occurfum Iehu, & inuenerunt eũ
22 in agro Naboth Iezrahelitæ.¶ Cumque vidiffet Io-
ram Iehu,dixit:Pax eft Iehu?At ille refpondit:Quæ
pax?adhuc fornicationes Iezabel matris tuæ,& ve-
23 neficia eius multa vigent.¶Conuertit autem Ioram
manum fuam,& fugiens ait ad Ochoziam: Infidiæ
24 Ochozia.¶ Porrò Iehu tetendit arcum manu, & per
cuffit Ioram inter fcapulas, & egreffa eft fagitta per
25 cor eius,ftatimque corruit in curru fuo. ¶ Dixitque
Iehu ad Badacer ducem:Tolle,proiice eum in agro
Naboth Iezrahelitæ: memini enim quando ego &
F tu fedentes in curru,fequebamur Achab patrẽ hu-
ius,quòd Dominus onus hoc leuauerit fuper eum,
26 dicens: ¶ Si non pro fanguine Naboth, & pro fan-
guine filiorum eius, quem vidi heri, ait Dominus,
reddam tibi in agro ifto,dicit Dominus. Nunc er-
go tolle, & proiice eum in agrum iuxta verbum Do
27 mini.¶ Ochozias autem Rex Iuda videns hoc, fugit
per viam domus horti: perfecutusq; eft eum Iehu,
& ait: Etiam hunc percutite in curru fuo.¶Et percuf
ferunt eum in afcenfu Gaber, qui eft iuxta Ieblaã:
28 qui fugit in Mageddo,& mortuus eft ibi: ¶ Et impo
fuerunt eum ferui eius fuper currum fuum, & tule-
runt in Ierufalem:fepelieruntque eum in fepulchro
29 cum patribus fuis in Ciuitate Dauid.¶ Anno vnde-
cimo Ioram filij Achab, * regnauit Ochozias fuper
30 Iudam,¶ venitque Iehu in Iezrahel. Porrò Iezabel
introitu eius audito,depinxit oculos fuos ftibio, &
31 ornauit caput fuum, & refpexit per feneftram ¶ in-
G gredientem Iehu per portam,& ait: Nunquid pax
poteft effe Zambri, qui interfecit dominum fuum?
32 ¶ Leuauitq; Iehu faciem fuam ad feneftram, & ait:
Quæ eft ifta? Et inclinauerũt fe ad eum duo vel tres
33 eunuchi.* ¶ At ille dixit eis: Præcipitate eam deor-
fum.Et præcipitauerunt eam, afperfusque eft fan-
guine paries, & equorum vngulæ conculcauerunt
34 eam.¶ Cumque introgreffus effet,vt comederet, bi
beretque,ait:Ite,& videte maledictam illam, & fe-
35 pelite eam: quia filia regis eft. ¶ Cumque iffent,
vt fepelirent eam: non inuenerunt nifi caluariam,
36 & pedes,& fummas manus.¶Reuerfique nunciaue-
runt ei.Et ait Iehu:Sermo Domini eft, quem locu
tus eft per feruum fuum Eliam Thesbitem, dicens:
In agro Iezrahel, comedent canes carnes Iezabel,

Margin: Iunxitq; &c. — 3. Reg. 21.f.21. — 6. — * Regis Ifrael. — 3. Reg. 16.c.10. — * & dixerunt: Hæc eft illa Iezabel. — 3. Reg. 21.f.21.

37 ¶ & erunt carnes Iezabel ficut ftercus fuper faciem
terræ in agro Iezrahel, ita vt prætereuntes dicant:
Hęccine eft illa Iezabel?

CAPVT X.

1 A ERant autem Achab feptuaginta filij in Sa
maria:fcripfit ergo Iehu literas, & mifit
in Samariã,ad optimates ciuitatis, & ad
maiores natu,& ad nutritios Achab, di-
2 cens: ¶ Statim vt acceperitis literas has, qui habe-
tis filios domini veftri,& currus,& equos, & ciuita-
3 tes firmas, & arma, ¶ eligite meliorem, & eum qui
vobis placuerit de filijs domini veftri, & eum poni-
te fuper folium patris fui, & pugnate pro domo do
4 mini veftri.¶Timuerunt illi vehementer & dixerũt:
Ecce duo reges non potuerunt ftare coram eo, &
5 quomodo nos valebimus refiftere?¶ Miferunt ergo
præpofiti domus,& præfecti ciuitatis,& maiores na
tu,& nutritij ad Iehu,dicẽtes:Serui tui fumus,quæ-
cunque iufferis faciemus, nec conftituemus nobis
6 regem.quęcunque tibi placent, fac. ¶ Refcripfit aũt
B eis literas fecundò,dicens: Si mei eftis, & obeditis
mihi,tollite capita filiorum domini veftri,& venite
ad me hac eadem hora cras,in Iezrahel. Porrò filij
regis,feptuaginta viri,apud optimates ciuitatis nu-
7 triebantur.¶ Cumq; veniffent literę ad eos,tulerunt
filios regis,& occiderũt feptuaginta viros, & pofue
rũt capita eorũ in cophinis,& miferũt ad eũ in Iez-
8 rahel: ¶ Venit autem nuncius,& indicauit ei, dicẽs:
Attulerunt capita filiorum regis.Qui refpondit: Po
nite ea ad duos aceruos iuxta introitum portæ vfq;
9 manè.¶ Cumque diluxiffet egreffus eft, & ftans di-
xit ad omnem populum:Iufti eftis: fi ego coniuraui
contra dominum meum,& interfeci eum,quis per-
10 cuffit omnes hos? ¶ Videte ergo nunc quoniam nõ
cecidit de fermonibus Dñi in terram, quos locu-
tus eft Dominus fuper domum Achab:& Dominus
11 fecit quod locutus eft in manu ferui fui Eliæ.¶ Per-
cuffit igitur Iehu omnes qui reliqui erant de domo
C Achab in Iezrahel, & vniuerfos optimates eius, &
notos,& facerdotes, donec non remanerent ex eo
12 reliquię.¶Et furrexit, & venit in Samariã. Cumque
13 veniffet ad Cameram paftorum, in via ¶ inuenit fra
tres Ochozię regis Iuda,dixitq; ad eos:Qui nã eftis
vos?Qui refponderunt: Fratres Ochoziæ fumus, &
defcendimus ad falutãdos filios Regis, & filios Re
ginę.¶ Qui ait:Comprehendite eos viuos. Quos cũ
14 cõprehendiffent viuos, iugulauerũt eos in cifterna
iuxta Camerã,quadraginta duos viros,& non reli-
15 quit ex eis quenquã.¶ Cumq; abiiffet inde,inuenit
D Ionadab filiũ Rechab in occurfum fibi,& benedixit
ei.Et ait ad eũ:Nunquid eft cor tuum rectum * ficut

Margin: 3. Reg. 21.g.29. — * eũ corde meo.

cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Est. Si est, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum 16 suam. At ille leuauit eum ad se in currum. ❡ dixitq; ad eum: Veni mecum, & vide zelum meum pro Do- 17 mino. Et impositum in curru suo, ❡ duxit in Samariam. Et percussit omnes qui reliqui fuerant de Achab in Samaria, vsque ad vnum, iuxta verbum Do 18 mini quod locutus est per Eliam. ❡ Congregauit ergo Iehu omnem populum, & dixit ad eos: Achab coluit Baal parum, ego autem colam eum amplius: 19 ❡ Nunc igitur omnes prophetas Baal, & vniuersos seruos eius, & cunctos sacerdotes ipsius vocate ad me: nullus sit qui non veniat: sacrificium enim grande est mihi Baal: quicunque defuerit, non viuet. Por E rò Iehu faciebat hoc insidiosè, vt disperderet culto 20 res Baal. ❡ Et dixit: Sanctificate diem solẽnem Baal. 21 Vocauitque, ❡ & misit in vniuersos terminos Israël, & venerunt cuncti serui Baal: non fuit residuus ne vnus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum Baal, & repleta est domus Baal, à summo vs- 22 que ad summum. ❡ Dixitque his qui erant super vestes: Proferte vestimenta vniuersis seruis Baal. Et 23 protulerunt eis vestes. ❡ Ingressusque Iehu, & Ionadad filius Rechab templum Baal, ait cultoribus Baal: Perquirite & videte ne quis fortè vobiscum 24 sit de seruis Domini, sed vt sint serui Baal soli. ❡ Ingressi sunt igitur vt facerent victimas & holocausta. Iehu autem præparauerat sibi foris octoginta viros, & dixerat eis: Quicunque fugerit de hominibus his, quos ego adduxero in manus vestras, ani- 25 ma eius erit pro anima illius. ❡ Factum est autem cũ completum esset holocaustum, pręcepit Iehu mili- F tibus & ducibus suis: Ingredimini & percutite eos, nullus euadat. Percusseruntque eos in ore gladij & proiecerunt milites & duces: & ierunt in ciuitatem 26 templi Baal, ❡ & protulerunt statuã de phano Baal, 27 & combusserunt. ❡ & comminuerunt eam. Destruxerunt quoque ædem Baal, & fecerunt pro ea latri 28 nas vsque in diem hanc. ❡ Deleuit itaque Iehu Baal 29 de Israël. ❡ Veruntamen à peccatis Ieroboam filij Nabat qui peccare fecit Israël, non recessit nec dereliquit vitulos aureos qui erant in Beth-el & in 30 Dan. ❡ Dixit autem Dominus ad Iehu: Quia studiosè egisti quod rectum erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo fecisti contra domum Achab: ‖ filij tui vsque ad quartam ge- 31 nerationem sedebunt super thronum Israël. ❡ Por- G rò Iehu non custodiuit vt ambularet in lege Domini Dei Israël in toto corde suo: non enim recessit à 32 peccatis Ieroboam, qui peccare fecerat Israël. ❡ In diebus illis cœpit Dominus tædere super Israël: percussitq; eos Hazaël in vniuersis finibus Israël, ❡ à Ior 33 dane contra oriẽtalem plagam omnem terram Galaad & Gad & Ruben & Manasse, ab Aroër quæ est 34 super Torrentem-Arnon, & Galaad, & Basan. ❡ Reliqua autem verborum Iehu, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius, nónne hęc scripta sunt in libro ver 35 borũ dierum regum Israël? ❡ Et dormiuit Iehu cum patribus suis, sepelieruntque eum in Samaria: & re 36 gnauit Ioachaz filius eius pro eo. ❡ Dies autẽ quos regnauit Iehu super Israël, viginti & octo anni sunt, in Samaria.

3 Reg 16 g 32.

Inf. 15. c. 2.

CAPVT XI.

2. Par. 22. d. 10.

1 A ATthalia verò mater Ochoziæ, videns mortuum filium suum, surrexit, & interfecit omne semen 2 regium. ❡ Tollens autem Iosaba filia Regis Ioram, soror Ochoziæ, Ioas filium Ochoziæ furata est eum de medio filiorum regis qui interficiebantur, & nutricẽ eius de triclinio: & abscõdit eum à facie Atha 3 liæ vt non interficeretur. ❡ Eratque cum ea sex annis clam in domo Domini: porrò Athalia regnauit 4 super terram. * ❡ ‖ Anno autem septimo misit Ioiada, & assumens cẽturiones, & milites introduxit ad se in templum Domini, pepigitque cum eis fœdus: & adiurans eos in domo Domini, ostendit eis filiũ 5 regis, ❡ & præcepit illis, dicẽs: Iste est sermo quem fa 6 cere debetis: ❡ Tertia pars vestrûm introeat sabba- B tho, & obseruet excubias domus regis. Tertia autẽ pars sit ad portam Seir: & tertia pars sit ad portam quæ est post habitaculum scutariorum: & custodie- 7 tis excubias domus Messa: ❡ Duæ verò partes è vobis omnes egredientes sabbatho custodiant excu- 8 bias domus Domini circa regem. ❡ Et vallabitis eũ, habentes arma in manibus vestris: si quis autem ingressus fuerit septum templi, interficiatur: eritisque 9 cum rege introeunte & egrediente. ❡ Et fecerunt cẽturiones iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada sacerdos: & assumẽtes singuli viros suos, qui ingrediebantur 'sabbathum' cum his qui ingrediebantur è 10 sabbatho, venerunt ad Ioiadam sacerdotem. ❡ Qui dedit eis hastas, & arma regis Dauid, quæ erant in 11 domo Domini. ❡ Et steterunt singuli habẽtes arma in manu sua à parte templi dextera, vsque ad partẽ 12 sinistram altaris, & ædis, circum regem. ❡ Produxit- C que filium regis, & posuit super eum diadema & testimonium: feceruntque eum regem, & vnxerunt, & 13 plaudentes manu dixerunt: Viuat rex. ❡ Audiuit autem Athalia vocem populi currentis: & ingressa est 14 ad turbas in templum Domini: ❡ vidit regem stantẽ super tribunal iuxta morem, & cantores & 'tubas' prope eum, omnemque populum terræ lætantem, & canentem tubis: & scidit vestimenta sua, clama- 15 uitque: Coniuratio, coniuratio. ❡ Præcepit autem Ioiada * centurionibus qui erant super exercitum, & ait eis: Educite eam extra septa templi: & quicunque eã secutus fuerit, feriatur gladio. Dixerat enim 16 sacerdos: Non occidatur in templo Domini. ❡ Im- D posueruntque ei manus, & impegerunt eam per viã introitus equorum, iuxta palatiũ, * & interfecta est 17 ibi. ❡ Pepigit ergo Ioiada fœdus inter Dominum & regem, & inter populũ, vt esset populus Dñi, & in- 18 ter regem & populum. ❡ Ingressusque est omnis populus terræ templũ Baal, & destruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt validè: Mathan quoq; sacerdotem Baal occiderunt coram altari: Et posuit 19 sacerdos custodias in domo Dñi. ❡ Tulitque centuriones, & Cerethi & Phelethi legiones, & omnem populum terræ, deduxeruntque regẽ de domo Domini: & venerunt per viam portæ scutariorum in pa 20 latium, & sedit super thronum regum. ❡ Lætatusq; est omnis populus terræ, & ciuitas cõquieuit. Atha 21 lia autem occisa est gladio in domo regis. ❡ Septẽque annorum erat Ioas cùm regnare cœpisset.

*Septem annis. 2. Pa. 23. a. 1.

'sabbato.

'tuba.

* sacerdos.

* Regis

CAPVT XII.

1 A ANno septimo Iehu regnauit Ioas: quadraginta annis regnauit in Ierusalem: nomẽ 2 matris eius Sebia, de Bersabee. ❡ Fecitque Ioas rectum coram Domino cunctis diebus quibus docuit eum Ioiada sacerdos. 3 ❡ Veruntamen excelsa non abstulit: adhue enim

populus

populus immolabat, & adolebat in excelsis incensum. 4 ꝰ Dixitque Ioas ad sacerdotes: Omnem pecuniam sanctorum quæ illata fuerit in templum Domini à prętereuntibus, quæ offertur pro precio animæ, & quam sponte & arbitrio cordis sui inserũt in templum Domini: accipiant illam sacerdotes iuxta 5 ordinem suum, ꝰ & instaurent sartatecta domus, si- 6 quid necessarium viderint instauratione. ꝰ Igitur usque ad vicesimumtertium annum regis Ioas, nõ in- 7 staurauerunt sacerdotes sartatecta templi. ꝰ Vocauitque rex Ioas Ioiadam pontificem & sacerdotes, B dicens eis: Quare sartatecta non instauratis templi? nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum, sed ad instaurationem templi reddite 8 eam. ꝰ Prohibitiq; sunt sacerdotes vltrà accipere pecuniam à populo, & instaurare sartatecta `domus`.

templi 2.

9 ꝰ Et tulit Ioiada pontifex gazophylacium vnũ: aperuitque foramen desuper, & posuit illud iuxta `altare` ad dexteram ingrediẽtium domum Domini, mittebantque in eo sacerdotes qui custodiebant ostia, omnem pecuniam quæ deferebatur ad templũ Do- 10 mini. ꝰ Cumq; viderent nimiam pecuniã esse in gazophylacio, ascendebat scriba regis & pontifex, effundebantq; & numerabant pecuniam quæ inuenie- 11 batur in domo Domini: ꝰ & dabant eam iuxtà numerum atque mensuram in manu eorum qui præerant cęmentariis domus Domini: qui impendebant eam in fabris lignorum, & in cæmentariis ijs qui opera- 12 bantur in domo Domini, ꝰ & sartatecta faciebant: & ijs qui cædebant saxa, & vt emerent ligna & lapides qui excidebantur: ita vt impleretur instauratio domus Domini in vniuersis quæ indigebant expẽsa ad 13 muniendam domum. ꝰ Veruntamen non fiebãt ex eadem pecunia hydriæ templi Domini, & fuscinulę & turibula & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in templum Do- 14 mini. ꝰ Iis enim qui faciebant opus, dabatur, vt in- 15 staurarętur * templum Domini: ꝰ & non fiebat ratio ijs hominibus qui accipiebant pecuniam vt distribuerent eam artificibus, sed in fide tractabant 16 eam. ꝰ Pecuniam verò pro delicto & pecuniam pro peccatis non inferebant in templum Domini, quia 17 sacerdotum erat. ꝰ Tunc ascendit Hazaël rex Syriæ, D & pugnabat contra Geth, cepitque eam, & direxit 18 faciem suam vt ascenderet in Ierusalem. ꝰ Quam ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia sanctificata, quæ consecrauerant Iosaphat, & Ioram, & Ochozias patres eius reges Iuda & quæ ipse obtulerat: & vniuersum `argentum` quod inueniri potuit in thesauris tẽpli Domini, & in palatio regis: misitq; Hazaëli regi Sy- 19 riæ, & recessit ab Ierusalem. ꝰ Reliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa quæ fecit, nonne hæc scripta 20 sunt in libro verborum dierum regum Iuda? ꝰ Surrexerunt autem serui eius, & coniurauerunt inter se, percusseruntque Ioas in Domo-mello in descensu 21 Sella. ꝰ Iosachar namque filius Semaath, & Iozabad filius Somer serui eius, & percusserunt eum, & mortuus est: & sepelierunt eũ cũ patribus suis in Ciuitate Dauid, regnauitq; Amasias filius eius pro eo.

*ex ea 2.

*aurum 2.

CAPVT XIII.

1 A ANno vicesimo tertio Ioas filij Ochoziæ regis Iudæ, regnauit Ioachaz filius Iehu super Israël in Samaria, decem & 2 septem annis. ꝰ Et fecit malum coram Domino, secutusq; est peccata Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël, & non declinauit ab eis. 3 ꝰ Iratusque est furor Domini contra Israël, & tradidit eos in manu Hazaël regis Syriæ, & ĩ manu Ben- 4 adad filij Hazael, cunctis diebus. ꝰ Deprecatus est autem Ioachaz faciem Domini, & audiuit eum Dominus: vidit enim angustiam Israël, quia attriuerat 5 eos rex Syrię: ꝰ & dedit Dominus saluatorem Israëli, & liberatus est de manu `regis` Syrię: habitaueruntque filij Israël in tabernaculis suis sicut heri, & 6 nudiustertius. ꝰ Veruntamẽ nõ recesserunt a peccatis domus Ieroboam qui peccare fecit Israël, sed in ipsis ambulauerunt: siquidem & lucus permansit in 7 Samaria. ꝰ Et non sunt derelicti Ioachaz de populo, nisi quinquaginta equites, & decem currus, & decem millia peditum: interfecerat enim eos rex Syrię, & redegerat quasi puluerem in tritura areę.

-4-

8 ꝰ Reliqua autem sermonum Ioachaz, & vniuersa B quę fecit, & fortitudo eius, nónne hęc scripta sunt 9 in libro sermonum dierum regum Israël? ꝰ Dormiuitque Ioachaz cum patribus suis, & sepelierunt eũ 10 in Samaria: regnauitq; Ioas filius eius pro eo. ꝰ Anno tricesimoseptimo Ioas regis Iuda, regnauit Ioas filius Ioachaz super Israël in Samaria sedecim an- 11 nis, ꝰ & fecit quod malum est in conspectu Domini: non declinauit ab omnibus peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israël, sed in ipsis am- 12 bulauit. ꝰ Reliqua autem sermonum Ioas, & vniuersa quę fecit, & fortitudo eius, quomodo pugnauerit contra Amasiam regem Iuda, nónne hęc scripta sũt 13 in libro sermonum dierum regum Israël? ꝰ Et dormiuit Ioas cum patribus suis: Ieroboam autem sedit super solium eius. Porrò Ioas sepultus est in Sa- 14 maria cum regibus Israël. Eliseus autem ęgrotabat C infirmitate, qua & mortuus est: descenditque ad eum Ioas rex Israël, & flebat coram eo, dicebatque: Pater mi, pater mi, currus Israël, & auriga eius. 15 ꝰ Et ait illi Eliseus: Affer arcum & sagittas. Cum- 16 que attulisset ad eum arcum & sagittas, ꝰ dixit ad regem Israël: Pone manum tuam super arcum. Et cùm posuisset ille manum suam, superposuit Eliseus ma- 17 nus suas manibus regis, ꝰ & ait: Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset, dixit Eliseus: Iace sagittam. Et iecit. Et ait Eliseus: Sagitta salutis Domini, & sagitta salutis contra Syriam, percutiesque Syriam in Aphec, donec consumas eam. 18 ꝰ Et ait: Tolle sagittas. Qui cùm tulisset, rursum dixit ei: Percute iaculo terram. Et cùm percussisset 19 tribus vicibus, & stetisset, ꝰ iratus est vir Dei contra eum, & ait: Si percussisses quinquies, aut sexies, siue septies, percussisses Syriam vsq; ad consumma-

tionem: nunc autem tribus vicibus percuties eam. 20 Mortuus ꝰ est ergo Eliseus, & sepelierunt eum.

Latrunculi autem de Moab venerunt in terram in
21 ipso anno. Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulchro Elisei: Quod cùm tetigisset ossa Elisei, re-
22 uixit homo, & stetit super pedes suos. Igitur Hazaël rex Syriæ afflixit Israël cunctis diebus Ioachaz:
23 & misertus est Dominus eorum, & reuersus est ad eos propter pactum suum quod habebat cum Abraham, & Isaac, & Iacob: & noluit disperdere eos, neque proiicere penitus, vsque in præsens tempus.
24 Mortuus est autem Hazaël rex Syriæ, & regnauit
25 Ben-adad filius eius pro eo. Porrò Ioas filius Ioachaz, tulit vrbes de manu Ben-adad filij Hazaël, quas tulerat de manu Ioachaz patris sui iure prælij: tribus vicibus percussit eum Ioas, & reddidit ciuitates Israël.

Eccl. 48. 14.

CAPVT XIIII.

1 In anno secundo Ioas filij Ioachaz regis
A Israël, regnauit Amasias filius Ioas regis
2 Iuda. Vigintiquinque annorum erat cū regnare cœpisset: viginti autem & nouē annis regnauit in Ierusalem: nomē *matris eius Ioadan de Ierusalem.
3 Et fecit rectum coram Domino, veruntamen non vt Dauid pater eius. Iuxta om-
4 nia quæ fecit Ioas pater suus, fecit: nisi hoc tantū quòd excelsa non abstulit: adhuc enim populus im-
5 molabat & adolebat incensum in excelsis. Cumque obtinuisset regnum percussit seruos suos qui
6 interfecerunt regem patrem suum: filios autē eorum qui occiderant, non occidit iuxta quod scriptū
B est in libro legis Moysi, sicut præcepit Dominus, dicens: Non morientur patres pro filiis, neque filij morientur pro patribus: sed vnusquisque in
7 suo morietur. Ipse percussit Edom in Valle Salinarum decem millia, & apprehēdit petrā in prælio, vocauitque nomen eius Iectehel, vsque in præsentē
8 diem. Tunc misit Amasias nuncios ad Ioas filium Ioachaz, filij Iehu regis Israël, dicens: Veni, & videa-
9 mus nos. Remisitque Ioas rex Israël ad Amasiam regem Iuda, dicēs: Carduus Libani misit ad Cedrū, quæ est in Libano, dicens: Da filiam tuam filio meo vxorem. Transieruntque bestiæ saltus, quæ sunt in
10 Libano, & conculcauerunt carduum. Percutiens inualuisti super Edom, & subleuauit te cor tuū: contentus esto gloria, & sede in domo tua: quare pro-
11 uocas malum, vt cadas tu & Iudas tecum? Et non acquieuit Amasias: Ascenditque Ioas rex Israël, & viderunt se, ipse & Amasias rex Iuda in Beth-sames
12 oppido Iudæ. Percussusque est Iuda corā Israël, &
D fugerunt vnusquisque in tabernacula sua. Amasiā
13 verò regem Iuda filiū Ioas filij Ochoziæ, cepit Ioas rex Israël in Beth-sames, & adduxit eum in Ierusalem, & interrupit murum Ierusalē, à Porta Ephraim vsque ad portam anguli, quadringentis cubitis.
14 Tulitque omnem aurum, & argentum, & vniuersa vasa quæ inuēta sunt in domo Domini, & in thesau-
15 ris regis, & obsides, & reuersus est in Samariā. Reliqua autem verborum Ioas quæ fecit, & fortitudo eius qua pugnauit contra Amasiam regē Iuda, nōnne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regū
16 Israël? Dormiuitque Ioas cum patribus suis, & se-
E pultus est in Samaria cū regibus Israël: & regnauit
17 Ieroboam filius eius pro eo. Vixit autem Amasias filius Ioas rex Iuda, postquam mortuus est Ioas filius Ioachaz regis Israël, vigintiquinque annis.

Par. 25. 1. — autem 5. — Deu. 24. 16. Ezec 18.c. — quindecim 1.

18 Reliqua autem sermonum Amasiæ nōnne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum Iuda?
19 Factaque est contra eum coniuratio in Ierusalem: at ille fugit in Lachis. Miseruntque post eum in La-
20 chis & interfecerunt eum ibi: & asportauerunt in equis, sepultusque est in Ierusalem cum patribus
21 suis in ciuitate Dauid. Tulit autem vniuersus
F populus Iudæ Azariam annos natum sedecim, & cō-
22 stituerunt eum regem pro patre eius Amasia. Ipse ædificauit Ailam, & restituit eam Iudæ, postquàm
23 dormiuit rex cum patribus suis. Anno quintodecimo Amasiæ filij Ioas regis Iuda, regnauit Ieroboam filius Ioas regis Israël in Samaria quadragin-
24 ta & vno anno: & fecit quod malum est corā Domino. Non recessit ab omnibus peccatis Ieroboam
25 filij Nabat, qui peccare fecit Israël. Ipse restituit
G terminos Israël ab introitu Emath, vsque ad Mare solitudinis iuxta sermonem Domini Dei Israël, quē locutus est per seruum suum Ionam filium Amathi
26 prophetam qui erat de Geth, quæ est in Opher. Vidit enim Dominus afflictionem Israël amaram nimis, & quod consumpti essent vsque ad clausos carcere & extremos, & non esset qui auxiliaretur Israë-
27 li. Nec locutus est Dominus vt deleret nomen Israël de sub cœlo, sed saluauit eos in manu Ieroboā
28 filij Ioas. Reliqua autem sermonum Ieroboam, & vniuersa quæ fecit, & fortitudo eius qua præliatus est, & quō restituit Damascū, & Emath Iudę in Israël, nōne hęc scripta sunt in libro sermonū dierū re-
29 gū Israël? Dormiuitq; Ieroboā cū patribus suis regibus Israël, & regnauit Zacharias filius eius pro eo.

2.Par.26 a.1. — Elath 1. — propheta 1. Ion. 1.a.1.

CAPVT XV.

1 Anno vicesimo septimo Ieroboam regis
A Israël, regnauit Azarias filius Amasię re-
2 gis Iuda. Sedecim annorum erat, cùm regnare cœpisset, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius
3 Iechelia, de Ierusalē. Fecitq; quod erat placitum coram Dño, iuxta oīa quę fecit Amasias pater eius.
4 Veruntamen excelsa non est demolitus: adhuc populus sacrificabat, & adolebat incensum in excelsis.
5 Percussit aūt Dñs regem, & fuit leprosus vsque in diem mortis suę, & habitabat in domo libera seorsum: Ioatham verò filius regis gubernabat palatiū,
6 & iudicabat populum terrę. Reliqua autem sermonū Azarię, & vniuersa quę fecit, nónne hęc scripta sunt
7 in libro verborum dierum regū Iuda? Et dormiuit Azarias cum patribus suis: & sepelierunt eum cum maioribus suis in Ciuitate Dauid, & regnauit Ioa-
8 thā filius eius pro eo. Anno tricesimo octauo Aza-
B rię regis Iudę, regnauit Zacharias filius Ieroboā su-
9 per Israël in Samaria sex mensibus. & fecit quod malū est corā Dño, sicut fecerant patres eius: non recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare
10 fecit Israël. Coniurauit autem contra eum Sellum filius Iabes: percussitq; eum palàm, & interfecit, re-
11 gnauitq; pro eo. Reliqua aūt verborum Zacharię, nónne hęc scripta sunt in libro sermonum dierū re-
12 gum Israël? Iste est sermo Domini quē locutus est
C ad Iehu dicens: Filij tui vsq; ad quartam generationem sedebunt de te super thronū Israël. Factumq;
13 est ita. Sellum filius Iabes regnauit tricesimonono anno Azarię regis Iudę, regnauit autem vno mense
14 in Samaria. Et ascendit Manahem filius Gadi de Thersa: venitque in Samariam, & percussit Sellum

2.Par.26 d.21. — liberè 5. — Sup. 10. f.30. — 3.

filium

filium Iabes in Samaria, & interfecit eum, regnauit-
15 que pro eo. ¶ Reliqua autem verborum Sellum, & coniuratio eius per quam tetendit insidias, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum
16 Israël? ¶ Tunc percussit Manahem Thapsam, & omnes qui erant in ea, & terminos eius de Thersa, noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnan-
17 tes eius, & scidit eas. ¶ Anno tricesimonono Aza-
D riæ regis Iudæ regnauit Manahem filius Gadi super
18 Israël decem annis in Samaria: ¶ Fecitq; quod erat malum coram Domino: non recessit à peccatis Ieroboã filij Nabat, qui peccare fecit Israël ˇcunctis die-
19 bus eius. ¶ Veniebat Phul ˇrex Assyriorum in ˇThersam, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti,
20 vt esset ei in auxilium, & firmaret regnum eius. ¶ Indixitq; Manahem argentum super Israël cunctis potentibus & diuitibus vt daret regi Assyriorũ, quinquaginta siclos argenti per singulos: reuersusq; est
21 rex Assyriorum, & non est moratus in ˇThersa. ¶ Reliqua autem sermonum Manahem, & vniuersa quę fecit, nónne hæc scripta sunt in libro sermonum die-
22 rum regum Israël? ¶ Et dormiuit Manahem cum pa-
E tribus suis; regnauitque Phaceia filius eius pro eo.
23 ¶ Anno quinquagesimo Azariæ regis Iudæ, regnauit Phaceia filius Manahẽ super Israel in Samaria, bien-
24 nio: ¶ & fecit quod erat malum coram Domino: nõ recessit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui pecca-
25 re fecit Israël. ¶ Coniurauit autem aduersus eum Phacee filius Romeliæ, dux eius, & percussit eum in Samaria in turre domus regiæ iuxta Argob, & iuxta Ariæ, & cum eo quinquaginta viros de filijs Galaaditarum, & interfecit eum, regnauitque pro eo.
26 ¶ Reliqua autem sermonũ Phaceia, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro sermonũ die-
27 rum regum Israël? ¶ Anno quinquagesimo secundo Azariæ regis Iudæ, regnauit Phacee filius Romeliæ
28 super Israël in Samaria, viginti annis. ¶ Et fecit quod
F erat malum coram Domino: non recessit à peccatis
29 Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Israel. ¶ In diebus Phacee regis Israël venit Teglath-phalásar rex Assur, & cepit Aion, & Abel-domum-Maacha, & Ianoe, & Cedes, & Asor, & Galaad, & Galilæam, & vniuersam terram Nephthali: & transtulit eos in
30 Assyrios. ¶ Coniurauit autem, & tetendit insidias Osee filius Ela contra Phacee filium Romeliæ, & percussit eum, & interfecit: regnauitque pro eo vi-
31 cesimo anno Ioatham filij Oziæ. ¶ Reliqua autem sermonum Phacee, & vniuersa quæ fecit, nónne hęc scripta sunt in libro sermonũ dierum regum Israël?
32 ‡ ¶ Anno secundo Phacee filij Romeliæ regis Israël,
G regnauit Ioatham filius Oziæ regis Iuda. ¶ Viginti-
33 quinque annorum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris
34 eius, Ierusa filia Sadoc. ¶ Fecitque quod erat placitum coram Domino: iuxta omnia quæ fecerat O-
35 zias pater suus, operatus est. ¶ Verumtamen excelsa non abstulit: adhuc populus immolabat, & adolebat incensum in excelsis: ipse ædificauit portam
36 domus Domini sublimissimam. ¶ Reliqua autem sermonum Ioathan, & vniuersa quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro verborum dierum regum Iudæ?
37 ¶ In diebus illis cœpit Dominus mittere in Iudam
38 Rasin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ. ¶ Et dormiuit Ioatham cum patribus suis, sepultusque est cum eis in ciuitate Dauid patris sui, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

ˇCũctis diebus eius venebat Phul. 5. ˇterram 1.

ˇterra 1.

‡ 2. Par. 27. a. 1.

CAPVT XVI.

1 ANno decimo septimo Phacee filij Rome-
A liæ, Regnauit Achaz filius Ioatham re-
2 gis Iuda. ¶ Viginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem. Non fecit quod erat placitum in conspectu Domini Dei sui, sicut Dauid pa-
3 ter eius, ¶ sed ambulauit in via regum Israël: insuper & filium suum cõsecrauit, transferens per ignẽ secundum idóla Gentium, quæ dissipauit Dominus
4 coram filijs Israël: ¶ Immolabat quoque victimas & adolebat incensum in excelsis, & in collibus, & sub
5 omni ligno frondoso. ¶ Tunc ascendit Rasin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Israel in Ierusalẽ ad prœliandum: cumque obsiderent Achaz, non va-
6 luerunt superare eum. ¶ In tempore illo restituit Rasin rex Syriæ Ailam Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila: & Idumæi * venerunt in Ailam, & habitauerunt ibi
7 vsque in diem hanc. ¶ Misit autem Achaz nuncios
B ad Theglath-phalásar regem Assyriorum, dicens: Seruus tuus & filius tuus ego sum: ascende, & saluum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis
8 Israël, qui consurrexerunt aduersum me. ¶ Et cum collegisset * argentum & aurum quod inueniri potuit in domo Domini, & in thesauris regis, misit re-
9 gi Assyriorum munera. ¶ Qui & acquieuit voluntati eius: ascẽdit enim rex Assyriorum in Damascum, & vastauit eam: & transtulit habitatores eius Cy-
10 renen, Rasin autem interfecit. ¶ Perrexitque rex Achaz in occursum Theglath-phalásar regis Assyriorum in Damascum: cumque vidisset altare Damasci, misit rex Achaz ad Vriam sacerdotem exemplar eius & similitudinem iuxta omne opus eius.
11 ¶ Extruxitque Vrias sacerdos altare: iuxta omnia
C quæ præceperat rex Achaz, de Damasco: ita fecit

sacerdos Vrias, donec veniret rex Achaz de Dama-
12 sco. ¶ Cumque venisset rex de Damasco, vidit altare & veneratus est illud, ascenditque & immolauit
13 holocausta & sacrificiũ suum, ¶ & libauit libamina, & fudit sanguinem pacificorum quæ obtulerat su-
14 per altare. ¶ Porrò altare æreum, quod erat coram Domino, transtulit de facie templi, & de loco altaris, & de loco templi Domini, posuitque illud ex
15 latere altaris ad Aquilonem. ¶ Præcepit quoque rex Achaz Vriæ sacerdoti, dicens: Super altare maius offer holocaustum matutinum, & sacrificiũ vespertinum, & holocaustum regis, & sacrificium eius, & holocaustum vniuersi populi terræ, & sacrificia eorum, & libamina eorum, & omnem sanguinem holocausti, & vniuersum sanguinem victimæ super il-
D lud effundes: altare verò æreum erit paratum ad

2. Par. 28. a. 1.

‡ Isaia 7. a. 1.

* & Syri.

* Achaz 4.

voluntatem

16 voluntatem meam.⁋ Fecit igitur Vrias sacerdos iux
17 ta omnia quæ præceperat rex Achaz. ⁋ Tulit autem
rex Achaz cœlatas bases, & lutêrem, qui erat désu-
per: & mare deposuit de bobus æreis, qui sustenta-
bant illud, & posuit super pauimentum stratum la-
18 pide. ⁋ Musach quoque sabbathi, quod ædificaue-
rat in templo, & ingressum regis exterius, conuertit
in templum Domini propter regem Assyriorum.
19 ⁋ Reliqua autem verborum Achaz * quæ fecit, nón-
ne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regũ
20 Iuda? ⁋ Dormiuitque Achaz cum patribus suis, &
sepultus est cum eis in Ciuitate Dauid, & regnauit
Ezechias filius eius pro eo.

*& omnia.

CAPVT XVII.

1 A Nno duodecimo Achaz regis Iuda, re-
gnauit Osee filius Ela in Samaria super
2 Israël nouem annis. ⁋ Fecitque malum
coram Domino: sed non sicut reges Is-
3 raël qui ante eum fuerant. ⁋ Contra hunc ascendit
Salmanásar rex Assyriorum, & factus est ei Osee ser
4 uus, reddebatque illi tributa. ⁋ Cumque deprehen-
disset rex Assyriorum Osee, quòd rebellare nitens,
misisset nuncios ad Sua regem Aegypti, ne præsta-
ret tributa regi Assyriorum, sicut singulis annis soli-
tus erat: obsedit eum, & vinctum misit in carcerem.
5 ⁋ Peruagatusq; est omnem terram: & ascendens Sa-
6 mariam, obsedit eam tribus annis. ⁋ | Anno autem
nono Osee, cepit rex Assyriorum Samariam, & trás-
tulit Israël in Assyrios: posuitque eos in Hala, & in
Habor iuxta fluuium Gozan, in ciuitatibus Medo-
7 rum. ⁋ Factum est enim, cùm peccassent filij Israël
B Domino Deo suo, qui eduxerat eos de Terra-Ae-
gypti, de manu Pharaonis regis Aegypti, coluerũt
8 deos alienos. ⁋ Et ambulauerunt iuxta ritum Gen-
tium quas consumpserat Dominus in conspectu fi-
liorum Israël, & regum Israël: quia similiter fece-
9 rant. ⁋ Et ˋoffenderunt filij Israël verbis non rectis
Dominum Deum suum: & ædificauerunt sibi excel-
sa in cunctis vrbibus suis à Turre-custodum, vsque
10 ad Ciuitatem-munitam. ⁋ Feceruntque sibi statuas
& lucos in omni colle sublimi, & subter omne lignũ
11 nemorosum: ⁋ & adolebant ibi incensum super aras
in morem Gentium quas transtulerat Dominus à fa
cie eorum: feceruntque verba pessima, irritantes
12 Dominum, ⁋ & coluerunt immunditias de quibus
præcepit eis Dominus ne facerent verbum hoc.
13 ⁋ Et testificatus est Dominus in Israël, & in Iuda per
manum omnium Prophetarum, & Videntium, di-
cens: | Reuertimini à vijs vestris pessimis, & custo-
dite præcepta mea & cæremonias, iuxta omnem le-
gem quam præcepi patribus vestris, & sicut misi ad
14 vos in manu seruorum meorum Prophetarũ. ⁋ Qui
C non audierunt, sed indurauerunt ceruicẽ suam iux-
ta ceruicem patrum suorum, qui noluerunt obedi-
15 re Domino Deo suo. ⁋ Et abiecerunt legitima eius,
& pactum quod pepigit cum patribus eorum, & te-
stificationes quibus contestatus est eos: secutique
sunt vanitates, & vanè egerunt: & secuti sunt Gen-
tes quæ erant per circuitum eorum, super quibus
præceperat Dominus eis vt non facerent sicut & il-
16 læ faciebant. ⁋ Et dereliquerunt omnia præcepta Do
mini Dei sui: feceruntque sibi conflatiles duos vi-
tulos, & lucos, & adorauerunt vniuersam militiam
17 cœli: seruieruntque Baal, ⁋ & consecrauerunt filios
suos & filias suas per ignem: & diuinationibus in-
seruiebant & augurijs, & tradiderunt se vt facerent
18 malum coram Domino, vt irritarent eum. ⁋ Iratus-
que est Dominus vehemẽter Israëli, & abstulit eos à
conspectu suo, & non remansit nisi tribus Iuda tan-
19 tummodo. ⁋ Sed nec ipse Iuda custodiuit mandata
Domini Dei sui: veruntamen ambulauit in errori-
20 bus Israël, quos operatus fuerat. ⁋ Proiecitque Do
D minus omne semen Israël, & afflixit eos, & tradidit
eos in manu diripientium, donec proijceret eos à
21 facie sua: ⁋ | ex eo iam tempore, quo scissus est Is-
raël à domo Dauid, & constituerunt sibi regem Ie-
roboam filium Nabat: separauit enim Ieroboam Is-
raël a Domino: & peccare eos fecit peccatum ma-
22 gnum. ⁋ Et ambulauerunt filij Israël in vniuersis pec
catis Ieroboam quæ fecerat: & non recesserunt ab
23 eis, ⁋ vsquequo Dominus auferret Israël à facie sua,
| sicut locutus fuerat in manu omniũ seruorum suo-
rum prophetarum: translatusque est Israël de ter-
24 ra sua in Assyrios, vsque in diem hanc. ⁋ Adduxit
autem rex Assyriorum * de Babylone, & de Cutha,
& de Emath, & de Sepharuáim: & collocauit eos in
ciuitatibus Samariæ pro filijs Israël: qui possede-
runt Samariam, & habitauerunt in vrbibus eius.
25 ⁋ Cumq; ibi habitare cœpissent, non timebant Do-
minum: & immisit in eos Dominus leones, qui in-

26 terficiebant eos. ⁋ Nunciatumque est regi Assyrio-
E riorum, & dictum: Gentes quas transtulisti, & ha-
bitare fecisti in ciuitatibus Samariæ, ignorant legi-
tima Dei terræ, & immisit in eos Dominus leones:
& ecce interficiunt eos, eò quòd ignorant ritum
27 Dei terræ. ⁋ Præcepit autem rex Assyriorum, dicẽs:
Ducite illuc vnum de sacerdotibus, quos inde ca-
ptiuos adduxistis, & vadat, & habitet cum eis: & do
28 ceat eos legitima Dei terræ. ⁋ Igitur cùm venisset
vnus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant
de Samaria, habitauit in Beth-el, & docebat eos
29 quomodo colerent Dominũ. ⁋ Et vnaquæque gens
fabricata est Deum suum: posueruntque eos in pha
nis excelsis quæ fecerant Samaritæ, gens & gens in
30 vrbibus suis, in quibus habitabat. ⁋ Viri enim Ba-
bylonij fecerunt Socoth-benot: Viri autem Cut-
hæi fecerunt Nergel: & Viri de Emath fecerunt A-
31 sima. ⁋ Porrò Heuæi fecerunt Nebahaz & Tarthac.
F Hi autem qui erant de Sepharuáim, comburebant
filios suos igni, Adramélech & Anamélech dijs Se-
32 pharuáim: ⁋ & nihilominus colebant Dominum.
Fecerunt autem sibi de nouissimis sacerdotes excel
33 sorum, & ponebant eos in phanis sublimibus. ⁋ Et
cùm Dominum colerent, dijs quoque suis seruie-
bant iuxta cõsuetudinem Gentium, de quibus trãs-
34 lati fuerant Samariam, ⁋ vsque in præsentem diem

Infra 18 b. 9. Tobiæ 1. a. 1.

| Infra 18 b. 10.

ˋ operuerunt 5.

| Iere. 25. b. 5.

| 3. Reg. 12. c. 16.

Iere. 25 b. 3.

* viro 2.

morem ſequuntur antiquum: non timent Dominũ, neque cuſtodiunt ceremonias eius, atque iudicia & legem & mandatum quod præceperat Dominus filijs Iacob, 35 quem cognominauit Iſraël: & percuſſerat cum eis pactum, & mandauerat eis, dicens: Nolite timere deos alienos, & non adoretis eos, ne 36 que colatis eos, & non immoletis eis. Sed Domi- G num Deum veſtrum qui eduxit vos de Terra-Aegypti in ſortitudine magna, & in brachio extento: ipſum timete, & illum adorate, & ipſi immolate. 37 Ceremonias quoque, & iudìcia & legem & mandatum quod ſcripſit vobis, cuſtodite, vt faciatis cun 38 ctis diebus: & non timeatis deos alienos. Et pactum quòd percuſſit vobiſcum nolite obliuiſci: nec 39 colatis deos alienos: ſed Dominum Deum veſtrũ timete, & ipſe eruet vos de manu omnium inimico- 40 rum veſtrorum. Illi verò non audierunt, ſed iuxta 41 conſuetudinem ſuam priſtinam perpetrabant. Fuerunt igitur gentes iſtæ timẽtes quidem Dominum, ſed nihilominus & idólis ſuis ſeruientes: nam & filij eorum, & nepotes, ſicut fecerunt patres ſui, ita faciunt vſque in præſentem diem.

Gen. 32. f. 28.

CAPVT XVIII.

1 A Nno tertio Oſee filij Ela regis Iſraël, regnauit Ezechias filius Achaz regis Iuda. 2 Vigintiquinque annorum erat cùm regnare cœpiſſet: & vigintinouem annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Abi filia Za 3 chariæ. Fecitque quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius. 4 Ipſe diſſipauit excelſa, & contriuit ſtatuas, & ſuccidit lucos, confregitq́; ſerpentem æneum, quem fecerat Moyſes: ſiquidem vſque ad illud tempus filij Iſraël adolebant ei incenſum: vocauitque nomen 5 eius Noheſtan. In Domino Deo Iſraël ſperauit: itaque poſt eum non fuit ſimilis ei de cunctis regibus Iuda, ſed neque in his qui ante eum fuerunt: 6 & adhæſit Domino, & non receſſit à veſtigijs eius, fecitque mandata eius quæ præceperat Dominus 7 Moyſi. Vnde & erat Dominus cum eo, & in cun- B ctis ad quæ procedebat, ſapienter ſe agebat. Rebellauit quoque contra regem Aſſyriorum, & non 8 ſeruiuit ei. Ipſe percuſſit Philiſthæos vſque ad Gazam, & omnes terminos eorum, à Turre-cuſtodũ 9 vſque ad Ciuitatem-munitam. Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus ſeptimus Oſee filij Ela regis Iſraël, aſcendit Salmanáſar rex Aſſyriorum in 10 Samariam, & oppugnauit eam, & cepit. Nam poſt annos tres, anno ſexto Ezechiæ, id eſt nono anno 11 Oſee regis Iſraël, capta eſt Samaria: & tranſtulit rex Aſſyriorum Iſraël in Aſſyrios, collocauitq́; eos in Hala, & in Habor fluuijs Gozam in ciuitatibus 12 Medorum: quia non audierunt vocẽ Domini Dei ſui, ſed prætergreſſi ſunt pactum eius: omnia quæ præceperat Moyſes ſeruus Domini, non audierunt, 13 neque fecerunt. Anno quartodecimo regis Eze- C chiæ aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum ad vni- 14 uerſas ciuitates Iuda munitas: & cœpit eas. Tunc miſit Ezechias rex Iuda nuncios ad regem Aſſyriorum in Lachis, dicens: Peccaui recede à me: & omne quod impoſueris mihi, feram. Indixit itaque rex Aſſyriorum Ezechiæ regi Iuda trecenta talenta ar- 15 genti, & triginta talenta auri. Deditque Ezechias omne argentum quod repertum fuerat in Domini, 16 & in theſauris regis. In tempore illo confregit Ezechias valuas templi Domini, & laminas auri quas 17 ipſe affixerat, & dedit eas regi Aſſyriorum. Miſit D autẽ rex Aſſyriorum Tharthan, & Rabſaris, & Rabſacen de Lachis ad regem Ezechiam cum manu valida Ieruſalem: qui cùm aſcendiſſent, venerunt Ieruſalem, & ſteterunt iuxta aquæ ductum piſcinæ ſu- 18 perioris, quę eſt in via Agri-fullonis. Vocaueruntque regem, egreſſus eſt autem ad eos Eliacĩn filius Helciæ præpoſitus domus, & Sobna ſcriba, & Ioahe 19 filius Aſaph, à cõmẽtarijs. Dixitq́; ad eos Rabſaces: Loquimini Ezechiæ: Hęc dixit rex magnus, rex Aſſy 20 riorũ, Quæ eſt iſta fiducia qua niteris? Forſitan iniſti conſilium, vt præpares te ad pręlium. In quo cõ- 21 fidis vt audeas rebellare? an ſperas in baculo arundineo atque confracto Aegypto, ſuper quem ſi incubuerit homo comminutus ingredietur manum eius, & perforabit eam? ſic eſt Pharao rex Aegypti, 22 omnibus qui confidunt in ſe. Quòd ſi dixeritis mi- E hi: In Domino Deo noſtro habemus fiduciã: nónne iſte eſt cuius abſtulit Ezechias excelſa & altaria: & præcepit Iudę & Ieruſalem: Ante altare hoc ado- 23 rabitis in Ieruſalem? Nunc igitur tranſite ad dominum meum regem Aſſyriorũ, & dabo vobis duo millia equorum: & videte an habere valeatis aſcen- 24 ſores eorum. Et quómodo poteſtis reſiſtere ante vnum ſatrapam de ſeruis domini mei minimis? An fiduciam habes in Aegypto propter currus & equi- 25 tes? Nunquid ſine Domini voluntate aſcendi ad locum iſtum, vt demolirer eum? Dominus dixit mihi: 26 Aſcende ad terram hanc & demolire eam. Dixerunt autem Eliacim filius Helcię, & Sobna, & Ioahe, Rabſaci: Precamur vt loquaris nobis ſeruis tuis Siriacè: ſiquidem intelligimus hanc linguam: & nõ loquaris nobis Iudaicè audiente populo qui eſt ſu- 27 per murum. Reſponditque eis Rabſaces, dicens: F Nunquid ad dominum tuum, & ad te miſit me dominus meus, vt loquerer ſermones hos, & non potius ad viros qui ſedent ſuper murum, vt comedant 28 ſtercora ſua, & bibant vrinam ſuam vobiſcum? Stetit itaque Rabſaces, & exclamauit voce magna Iudaicè, & ait: Audite verba regis magni, regis Aſſy- 29 riorum. Hęc dicit rex: Non vos ſeducat Ezechias, 30 non enim poterit eruere vos de manu mea. Neque fiduciam vobis tribuat ſuper Dominum, dicẽs: Eruens liberabit nos Dominus, & non tradetur ci- 31 uitas hęc in manus regis Aſſyriorum. Nolite audire Ezechiam. Hęc enim dicit rex Aſſyriorum, Facite mecũ quod vobis eſt vtile, & egredimini ad me: & comedet vnuſquiſque de vinea ſua, & de ficu ſua: 32 & bibetis aquas de ciſternis veſtris, donec veniam, & transferam vos in terram quę ſimilis eſt terrę veſtrę, in terram fructiferam, & fertilem vini, terram

2. Par. 28 d. 28. & 29. a. 1.

Nu. 21. c. 9.

Supr. 17. a. 3. Tobi. 1. a. 2. Supr. 17. a. 6.

2. Par. 32. a. 1. Iſai. 36. a. 1. Eccle. 48. c. 9.

panis

panis & vinearum, terram oliuarum, & olei ac mel-
G lis: & viuetis, & non moriemini. Nolite audire Eze-
chiam, qui vos decipit, dicens: Dominus liberabit
33 nos. ? Numquid liberauerunt dij gentium terram
34 suam de manu regis Assyriorum? ? Vbi est Deus
Emath & Arphad? vbi est Deus Sepharuáim, Ana
Aua? Numquid liberauerunt Samariam de manu
35 mea? ? Qui nam illi sunt in vniuersis dijs terrarum,
qui eruerunt regionem suam de manu mea, vt pos-
36 sit eruere Dominus Ierusalem de manu mea? ? Ta-
cuit itaque populus, & non respondit ei quicquam,
siquidem præceptum regis acceperat vt non respō-
37 derent ei. ? Venitque Heliacim filius Helciæ, præpo-
situs domus, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asa-
ph, à commentarijs, ad Ezechiam scissis vestibus, &
nunciauerunt ei verba Rabsacis.

Tob 1. d. 24.

CAPVT XIX.

Isaia. 37. a. 1.

1 Quæ cùm audisset Ezechias rex, scidit ve-
A stimenta sua, & opertus est sacco: ingres-
2 susque est domum Domini. ? Et misit Elia-
cim præpositum domus, & Sobnam scri-
bam, & senes de sacerdotibus opertos saccis, ad
3 Isaiam prophetam filium Amos. ? Qui dixerunt:
*Hæc dicit Ezechias, Dies tribulationis, & increpa-
tionis, & blasphemiæ Dies iste: Venerunt filij vsque
4 ad partum, & vires non habet parturiens: ? Si forte
audiat Dominus Deus tuus vniuersa verba Rabsa-
cis, quem misit rex Assyriorū dominus suus, vt ex-
probraret Deum viuentem, & argueret verbis quæ
audiuit Dominus Deus tuus: & fac orationem pro
5 reliquijs quæ repertæ sunt. ? Venerunt ergo serui re-
6 gis Ezechiæ ad Isaiam. ? Dixitque eis Isaias: Hæc di-
cetis domino vestro, Hæc dicit Dominus: Noli time-
B re à facie sermonum quos audisti, quibus blasphe-
7 mauerunt pueri regis Assyriorum me. ? Ecce ego
immittam ei spiritum, & audiet nuncium, & reuer-
tetur in terram suam, & deijciam eum gladio in ter-
8 ra sua. ? Reuersus est ergo Rabsaces, & inuenit re-
gem Assyriorum expugnantem Lobnam: audierat
9 enim quòd recessisset de Lachis. ? Cumque audis-
set de Tharáca rege Aethiopiæ, dicentes: Ecce e-
gressus est vt pugnet aduersum te: & iret cōtra eum,
10 misit nuncios ad Ezechiam, dicens: ? Hæc dicite E-
C zechiæ regi Iuda: Non te seducat Deus tuus, in quo
habes fiduciam: neque dicas: Non tradetur Ierusa-
11 lem in manus regis Assyriorum. ? Tu enim ipse au-
disti quæ fecerunt reges Assyriorum vniuersis ter-
ris, quomodo vastauerunt eas: num ergo solus po-
12 teris liberari? ? Nunquid liberauerunt dij gentium
singulos, quos vastauerunt patres mei, Gozam vi-
delicet, & Haram, & Reseph, & filios Eden, qui erāt

* ei. 1.

* ea 1.

13 in Thelassar? ? Vbi est rex Emath, & rex Arphad, &
14 rex ciuitatis Sepharuáim, Ana & Aua? Itaque cùm
accepisset Ezechias literas de manu nunciorum, &
legisset eas, ascendit in domum Domini, & expan-
15 dit eas coram Domino, ? & orauit in cōspectu eius,
dicens: Domine Deus Israël, qui sedes super cheru-
bim, tu es Deus solus regum omnium terræ: tu feci-
16 sti cœlum & terram. ? Inclina aurem tuam & audi:
aperi Domine oculos tuos, & vide, & audi omnia
verba Sennacherib, qui misit vt exprobraret nobis
17 Deum viuentem. ? Verè Domine dissipauerunt re-
D ges Assyriorum gentes, & terrás omnium. ? Et mi-
18 serunt deos eorum in ignem: non enim erant dij,
sed opera manuum hominum ex ligno, & lapide: &
19 perdiderunt eos. ? Nunc igitur Domine Deus no-
ster, saluos nos fac de manu eius, vt sciant omnia
20 regna terræ, quia tu es Dominus Deus solus. ? Mi-
sit autem Isaias filius Amos ad Ezechiam, dicens:
Hæc dicit Dominus Deus Israël. Quę deprecatus es
me super Sennacherib rege Assyriorum, audiui.
21 ? Iste est sermo quem locutus est Dominus Deus
de eo: Spreuit te, & subsannauit te virgo filia Sion:
post tergum tuum caput mouit, filia Ierusalem.
22 ? Cui exprobasti, & quem blasphemasti? contra
quem exaltasti vocem tuam, & eleuasti in excelsum
23 oculos tuos? cōtra sanctum Israël. ? Per manum ser-
E uorum tuorum exprobasti Domino: dixisti, In mul-
titudine curruum meorum ascendi excelsa mōtiū,
in sūmitate Libani, & succidi sublimes cedros eius,
& electas abietes illius. Et ingressus sum vsque ad
24 terminos eius, & saltum carmeli eius ? ego succi-
di. Et bibi aquas alienas, & siccaui vestigijs pedum
25 meorum omnes aquas clausas. ? Nunquid non au-
disti qd ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plas-
maui illud, & nunc adduxi: eruntque in ruinam col-
26 lium compugnantium ciuitates munitæ. ? Et qui se-
dent in eis, humiles manu contremuerunt & con-
fusi sunt, facti sunt velut fœnum agri & virens herba
tectorum, quæ arefacta est antequàm veniret ad ma-
27 turitatem. ? Habitaculum tuum, & egressum tuum,

F & introitum tuum, & viam tuam ego præsciui, & fu-
28 rorem tuum contra me. ? Insanisti in me, & super-
bia tua ascendit in aures meas: ponam itaque circu-
lum in naribus tuis, & camum in labijs tuis, & redu-
29 cam te in viam per quam venisti. ? Tibi autem Eze-
chiæ hoc erit signum: Comede hoc anno quæ repe-
reris: in secundo autem anno quæ ponte nascuntur:
porrò in tertio anno seminate & metite: plantate
30 vineas, & comedite fructum earum. ? Et quodcun-
que reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem
31 deorsum, & faciet fructum sursum. ? De Ierusalem
quippe egredientur reliquiæ, & quod saluetur de

fructus.

monte

monte Sion: zelus Domini exercituum faciet hoc.
32 ¶Quam ob rem hæc dicit Dominus de rege Assyriorum: Non ingredietur vrbem hanc, nec mittet in eam sagittā, nec occupabit eā clypeus, nec circun-
33 dabit eam munitio. ¶Per viam qua venit, reuerte-
G tur: & ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Domi-
34 nus: ¶Protegam vrbem hāc, & saluabo eam propter
35 me, & propter Dauid seruum meum. ¶ | Factum est igitur in nocte illa, venit angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia. Cumque diluculo surrexisset, vidit om-
36 nia corpora mortuorum: ¶ & recedēs abijt, & reuersus est Sennacherib rex Assyriorum, & mansit in Ni-
37 niue. ¶ Cumq; adoraret in templo Nesroch deum suum, Adramélech & Sarasar filij eius percusserunt eum gladio, fugeruntq; in terram Armeniorum, & regnauit Asar-haddon filius eius pro eo.

Tob. 1. d. 21. Ecc. 48. d. 24. Isai 37. g. 35. 1 Mac. 7. f. 41. 2. Mac 8. c. 19.

CAPVT XX.

2. Par. 32. f. 24. Isaia 38. a. 1. Ecc. 48. d. 26.

1 A IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem: & venit ad eum Isaias filius Amos propheta, dixitque ei: Hæc dicit Dominus Deus: Præcipe domui tuæ:
2 morieris enim tu, & non viues. ¶ Qui conuertit faciem suam ad parietem, & orauit Dominum, di-
3 cens. ¶ Obsecro Domine, memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim.
4 Fleuit itaque Ezechias fletu magno. ¶ Et antequam egrederetur Isaias mediam partem atrij, factus est
5 sermo Domini ad eum, dicens: ¶ Reuertere, & dic Ezechiæ duci populi mei: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lachrymam tuā: & ecce, sanaui te: die tertio ascen-
6 des templum Domini. ¶ Et addam diebus tuis quindecim annos: sed & de manu regis Assyriorum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegam vrbem istam propter me, & propter Dauid seruum meum.
7 ¶ Dixitque Isaias: Afferte massam ficorum. Quam
B cùm attulissent, & posuissent super vlcus eius, cura-
8 tus est. ¶ Dixerat autem Ezechias ad Isaiam: Quod erit signū, quia Dominus me sanabit, & quia ascen-
9 surus sum die tertia templum Domini? ¶ Cui ait Isaias: Hoc erit signum à Domino, quod facturus sit Dominus sermonem quem locutus est: Vis vt ascēdat vmbra decem lineis, an vt reuertatur totidem
10 gradibus? ¶ Et ait Ezechias: Facile est vmbram crescere decem lineis: nec hoc volo vt fiat, sed vt reuer-
11 tatur retrorsum decem gradibus. ¶ Inuocauit itaque Isaias propheta Dominum, & reduxit vmbram per lineas, quibus iā descenderat in horologio Achaz,
12 retrorsum decem gradibus. ¶ | In tempore illo misit
C Berodach Baladan filius Baladan rex Babyloniorū

Isa. 39. a. 1.

literas & munera ad Ezechiā: audierat enim quòd
13 ægrotasset Ezechias. ¶ Lætatus est autem in aduentu eorum Ezechias, & ostendit eis domum aromatum, & aurum, & argentum, & pigmenta varia, vnguenta quoque, & domum vasorum suorum, & omnia quæ habere poterat in thesauris suis. Non fuit * quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, &
14 in omni potestate sua. ¶ Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei: Quid dixerunt isti? aut vnde venerunt ad te? Cui ait Ezechias: De
15 terra longinqua venerunt ad me de Babylone. ¶ At ille respondit: Quid viderunt in domo tua? Ait Eze-
D chias: Omnia quæcunque sunt in domo mea, viderunt: nihil est quod non monstrauerim eis in the-
16 sauris mei. ¶ Dixit itaque Isaias Ezechiæ: Audi ser-
17 monem Domini: ¶ Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui vsque in diem hanc, in Babylonem:
18 non remanebit quicquam, ait Dominus: ¶ Sed & de filijs tuis qui egredientur ex te, quos generabis, 'tollentur', & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis.
19 ¶ 'Dixit' Ezechias ad Isaiam: Bonus sermo Domini quem locutus es, fit * pax & veritas in diebus meis.
20 ¶ Reliqua autem sermonum Ezechiæ, & omnis fortitudo eius, & quomodo fecerit piscinam, & aquæductum, & introduxerit aquas in ciuitatem, nonne hæc scripta sunt in libro sermonum dierum regum
21 Iuda? ¶ Dormiuitque Ezechias cum patribus suis, & regnauit Manasses filius eius pro eo.

*verbū ... -s. 'tollent ... 'Dixitque ... *tantùm

CAPVT XXI.

2. Par. 33. a. 1.

1 A DVodecim annorum erat Manasses cùm regnare cœpisset, & quinquaginta quinque annis regnauit in Ierusalem: nomen
2 matris eius Haphsiba. ¶ Fecitque malum in conspectu Domini iuxta idola gentium, quæ de-
3 leuit Dominus à facie filiorum Israël. ¶ Cōuersusq; est, & ædificauit excelsa quæ dissipauerat Ezechias pater eius: & erexit aras Baal, & fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israël: & adorauit omnem militiā
4 cœli, & coluit eam. ¶ Extruxitq; aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: | In Ierusalem ponam
5 nomen meum. ¶ Et extruxit altaria vniuersæ militiæ
6 cœli in duobus atrijs templi Domini. ¶ Et traduxit filium suum per ignem, & ariolatus est, & obseruauit auguria, & fecit phythones, & aruspices multiplicauit, vt faceret malum coram Domino, & irrita-
7 ret eum. ¶ Posuit quoq; idolum luci quem fecerat,
B in tēplo Domini, | super quo locutus est Dominus ad Dauid, & ad Salomonem filium eius: In templo hoc & in Ierusalem quā elegi de cunctis tribubus Is-
8 raël, ponam nomen meum in sempiternum. ¶ Et vltrà non faciam commoueri pedem Israël de terra quam dedi patribus eorū: si tamen custodierint opere omnia quæ præcepi eis, & vniuersam legem quā
9 mandauit eis seruus meus Moyses. ¶ Illi verò nō audierunt: sed seducti sunt à Manasse, vt facerent malum super gentes quas cōtriuit Dominus à facie fi-
10 liorum Israël. ¶ Locutusq; est Dominus in manu ser-
11 uorum suorum prophetarum, dicens: | ¶ Quia fecit Manasses rex Iuda abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerant Amorrhæi ante eum, & pec-
12 care fecit etiā Iudam in immunditijs suis: ¶ Propte-
C rea hæc dicit Dominus Deus Israël: Ecce ego inducā mala super Ierusalē & Iudā: vt quicunq; audierit,

2. Reg. 7. b. 10. Iere. 32. f. 34. 2. Reg. 7. c. 10. 3. Reg. 8. b. 16. & 9. a. 3. Iere. 15. a. 4.

tinniant

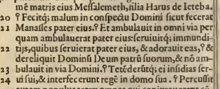
13 tinnīant ambæ aures eius. ¶ Et extendā sup Ierusalē funiculū Samariæ, & pondus Achab: & delebo Ierusalem, sicut deleri solent tabulæ: delēs vertam, & du-
14 cam crebrius stylum super faciem eius. ¶ Dimittam verò reliquias hereditatis meæ, & tradam eas in manus inimicorum eius: eruntq; in vastitatem, & in ra-
15 pinam cunctis aduersarijs suis. ¶ eò quòd fecerit malū corā me, & perseuerauerint irritantes me, ex die qua egressi sunt patres eorum ex Aegypto, vsque ad
16 hanc diē. ¶ Insuper & sanguinē innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Ierusalē vsq; ad os: absq; peccatis suis quibus peccare fecit Iudā,
17 vt faceret malum corā Domino. ¶ Reliqua autē sermonū Manasse, & vniuersa quę fecit, & peccatū eius quod peccauit, nónne hæc scripta sunt in libro ser-
18 monū dierum regum Iuda? ¶ Dormiuitq; Manasses cū patribus suis, & sepultus est in horto domus suæ, in horto Oza: & regnauit Amon filius eius pro eo.
19 ¶ Viginti duorū annorū erat Amon cum regnare cœ-
D pisset: duobus quoq; annis regnauit in Ierusalē nomē matris eius Messalemeth, filia Harus de Ieteba.
20 ¶ Fecitq; malum in conspectu Domini sicut fecerat
21 Manasses pater eius. ¶ Et ambulauit in omni via per quam ambulauerat pater eius: seruiuitq; immundi-
22 tijs, quibus seruierat pater eius, & adorauit eas, ¶ & dereliquit Dominū Deum patrū suorum, & nō am-
23 bulauit in via Domini. ¶ Tetēderūtq; ei insidias ser-
24 ui sui, & interfecerunt regē in domo sua. ¶ Percussit autem populus terræ omnes qui coniurauerant cōtra regem Amon: & constituerunt sibi regem Iosiā
25 filium eius pro eo. ¶ Reliqua autē sermonum Ammon quæ fecit, nónne hæc scripta sunt in libro ser-
26 monum dierum regum Iuda? ¶ Sepelieruntq; eum in sepulchro suo, in horto Oza: & regnauit Iosias filius pro eo.

CAPVT XXII.

1 A OCto annorum erat Iosias cū regnare cœpisset, & trigintavno anno regnauit in Ierusalē: nomen matris eius Idida, filia Ha-
2 daia de Besecath. ¶ Fecitq; quod placitū erat corā Domino, & ambulauit per oēs vias Dauid patris sui: non declinauit ad dexteram, siue ad sini-
3 stram. ¶ Anno autē octauodecimo regis Iosiæ, misit rex Saphan filium Assia, filij Messulam scribam tem-
4 pli Domini, dicens ei: ¶ Vade ad Helciam sacerdotem magnum, vt confletur pecunia quæ illata est in templum Domini, quam collegerūt ianitores tem-
5 pli à populo. ¶ Deturq; fabris per ꝓpositos domus

Par. 34 1.

in domo.

Domini: qui & distribuant eam his qui operātur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi:
6 ¶ tignarijs videlicet & cęmentarijs, & ijs qui inter-
B rupta componunt, & vt emantur ligna, & lapides de
7 lapidicinis ad instaurandū templū Domini. ¶ Veruntamen nō supputetur eis argētū quod accipiūt,
8 sed in potestate habeant & in fide. ¶ Dixit autē Helcias pontifex ad Sapham scribā: Librum Legis reperi in domo Domini: deditq; Helcias volumē Saphā,
9 qui & legit illud. ¶ Venit quoq; Saphan scriba ad regē, & renunciauit ei quod præceperat, & ait: Cōflauerūt serui tui pecuniā quæ reperta est in domo Domini: & dederunt vt distribueretur fabris à præfe-
10 ctis operū templi Domini. ¶ Narrauit quoq; Saphā scriba regi, dicens: Librū dedit mihi Helcias sacer-
11 dos. ¶ Quē cùm legisset Saphan corā rege, ¶ & audisset rex verba libri Legis Domini, scidit vestimenta
12 sua. ¶ Et præcepit Helciæ sacerdoti, & Ahicam filio Saphan, & Achobor filio Micha, & Saphan scribæ,
13 & Asaiæ seruo regis, dicens: ¶ Ite & consulite Domi-
C num super me, & super populo, & super omni Iuda de verbis voluminis istius, quod inuentū est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba libri huius, vt facerēt
14 oē quod scriptum est nobis. ¶ Ierunt itaq; Helcias sacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Asaia ad Holdam prophetidē vxorē Sellum filij Thecuæ, filij Araas custodis vestium, quę habitabat in Ierusa-
15 lem in Secunda: locutiq; sunt ad eā. ¶ Et illa respondit eis: Hæc dicit Dñs Deus Israel: Dicite viro q mi-
16 sit vos ad me: ¶ Hæc dicit Dñs, Ecce ego adducam
D mala super locū istum, & super habitatores eius, oīa
17 verba legis, quæ legit rex Iuda. ¶ quia dereliquerūt me, & sacrificauerunt dijs alienis: irritātes me in cūctis operibus manuum suarum, & succendetur indi-
18 gnatio mea in loco hoc, & non extinguetur. ¶ Regi autem Iuda, qui misit vos, vt consuleretis Dominū, sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israel, Pro eo
19 quod audisti verba voluminis, ¶ & perterritū est cor tuum, & humiliatus es coram Domino, audiris sermonibus contra locum istum & habitatores eius, ꝙ videlicet fierent in stuporem & in maledictum: & scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me, & ego au-
20 diui, ait Dominus: ¶ idcirco colligam te ad patres tuos, & colligeris ad sepulcrum tuum in pace, vt nō videant oculi tui omnia mala quæ introducturus sum super locum istum.

-7.

CAPVT XXIII.

1 A ET renunciauerunt regi quod dixerat. Qui misit: & congregati sunt ad eū omnes se-
2 nes Iuda & Ierusalē. ¶ Ascenditq; rex templum Domini, & oēs viri Iuda, vniuersiq; qui habitabant in Ierusalē cū eo, sacerdotes & prophetæ, & omnis populus à paruo vsq; ad magnum: legitq; cunctis audientibus omnia verba libri fœde-
3 ris, qui inuentus est in domo Domini. ¶ Stetitq; rex super gradum: & fœdus percussit coram Domino, vt ambularent post Dominum, & custodirēt præcepta eius, & testimonia, & cęremonias in omni corde, & in tota anima, & suscitarēt verba fœderis huius, quę scripta erāt in libro illo: acquieuitq; populus pacto.
4 ¶ Et præcepit rex Helcię pontifici & sacerdotibus secundi ordinis, & ianitoribus, vt proijcerent de templo Domini oīa vasa, quæ facta fuerant Baal, & in luco, & vniuersæ militiæ cœli: & cōbussit ea foris Ierusalē in Conualle-Cedron, & tulit puluerem eorū
5 in Beth-el. ¶ Et deleuit aruspices, quos posuerāt re-
B ges Iuda ad sacrificandū in excelsis per ciuitates Iuda, & in circuitu Ierusalem, & eos qui adolebant incensum

2. Par. 34. c. 30.

1 Eccl. 49 a. 3.

cenſum Baal,& Soli,& Lunæ,& duodecim ſignis,&
6 omni militiæ cœli.¶ Et efferri fecit lucum de domo
Domini foras Ieruſalem in Conualle-Cedron: &
combuſſit eum ibi,& redegit in puluerem, & proie-
7 cit ſuper ſepulchra vulgi.¶ Deſtruxit quoq; ædiculas
effæminatorum,quę erant in domo Domini,pro q-
8 bus mulieres texebant quaſi domunculas luci.¶ Cō
gregauitq; omnes ſacerdotes de ciuitatibus Iuda:&
contaminauit excelſa, vbi ſacrificabant ſacerdotes,
de Gabaa vſq; Ber-ſabee: & deſtruxit aras portarū
in introitu oſtij Ioſue principis ciuitatis, quod erat
9 ad ſiniſtram portæ ciuitatis.¶ Veruntamen non aſcē
C debant ſacerdotes excelſorum ad altare Domini in
Ieruſalem: ſed tantùm comedebāt azyma in medio
10 fratrum ſuorum.¶ Contaminauit quoq; Thopheth,
quod eſt in Conualle-filij-Ennom,vt nemo conſe-
craret filium ſuum aut filiam per ignem, Moloch.
11 ¶Abſtulit quoq; equos, quos dederant reges Iudæ,
Soli,in introitu templi Domini,iuxta exedram. Na
than-mélech eunuchi,qui erat in Pharurim: currus
12 autem Solis combuſſit igni. ¶ Altaria quoque quæ
erant ſuper tecta cœnaculi Achaz,quæ fecerant re-
ges Iuda,& altaria quæ fecerat Manaſſes in duobus
atrijs tēpli Domini, deſtruxit rex: & cucurrit inde,
& diſperſit cinerem eorum in Torrētem-Cedron.
13 ¶Excelſa quoq; quæ erant in Ieruſalem ad dexterā
partem Montis-offenſionis,| quæ ædificauerat Sa-
lomon rex Iſraël Aſtaroth idôlo Sidoniorū, & Cha

[3. Reg. 10.b 7.]

mos offenſioni Moab, & Melchom abominationi
14 filiorum Ammon,polluit rex.¶ Et contriuit ſtatuas,
D & ſuccidit lucos:repleuitq; loca eorum oſſibus mor
15 tuorum.¶| Inſuper & altare quod erat in Beth-el,
& excelſum quod fecerat Ieroboam filius Nabat,

[13. Reg. 12 g. 28. -1.]

qui peccare fecit Iſraël: & altare illud excelſum de-
ſtruxit,atq; combuſſit, & comminuit in puluerem,
16 ſuccenditq; etiam lucum. ¶ Et conuerſus Ioſias vi-
dit ibi ſepulchra quæ erant in monte: miſitq; & tulit
oſſa de ſepulchris, & combuſſit ea ſuper altare, &
polluit illud iuxta verbū Domini, quod locutus eſt
17 vir Dei,qui prædixerat verba hæc.¶ Et ait, Quis eſt
titulus ille quem video?Reſponderuntq; ei ciues vr
bis illius, Sepulchrum eſt hominis dei,qui venit de

[13.Reg. 13.a.2.]

Iuda, & prædixit verba hæc quæ feciſti ſuper altare
18 Beth-el.¶ Et ait: Dimitte eum, nemo commoueat
oſſa eius. Et intacta manſerunt oſſa illius cū oſſibus
19 prophetæ qui venerat de Samaria.¶ Inſuper & om-
nia phana excelſorum quæ erant in ciuitatibus Sa-
mariæ,quæ fecerant reges Iſraël ad irritandum Do
minum,abſtulit Ioſias: & fecit eis ſecundum omnia
20 opera quæ fecerat in Beth-el.¶ Et occidit vniuerſos
E ſacerdotes excelſorum, qui erant ibi ſuper altaria:
& combuſſit oſſa humana ſuper ea:reuerſuſq; eſt Ie
21 ruſalem.¶| Et præcepit omni populo,dicens: Facite

[2.Paral. 35. a. 3. 3. Eſd. 1. a. 1.]

Phaſe Domino Deo veſtro ſecundū quod ſcriptum
22 eſt in libro fœderis huius.¶ Nec enim factum eſt
Phaſe tale à diebus Iudicū,qui iudicauerunt Iſraël,
23 & omnium dierum regum Iſraël, & regū Iuda,¶ ſi-
cut in octauo decimo anno regis Ioſiæ factum eſt
24 Phaſe iſtud Domino in Ieruſalem.¶ Sed & pytho-
nes & ariolos,& figuras idôlorum,& immunditias,
& abominationes quæ fuerant in terra Iuda & Ieru
ſalē,abſtulit Ioſias:vt ſtatueret verba legis, quæ ſcri
pta ſunt in libro quem inuenit Helcias ſacerdos in
25 templo Domini.¶ Similis illi non fuit ante eum rex,
qui reuerteretur ad Dñm in omni corde ſuo, & in
tota aīa ſua,& in vniuerſa virtute ſua, iuxta oēm le-
26 gem Moyſi: neq; poſt eum ſurrexit ſimilis illi.¶ Ve-
F runtamen non eſt auerſus Dominus ab ira furoris
ſui magni, quo iratus eſt furor eius contra Iudam:
propter irritationes quibus prouocauerat eum Ma
27 naſſes.¶ Dixit itaq; Dominus: Etiam Iudam auferā

[Inf. 24. a. 2.]

à facie mea,ſicut abſtuli Iſraël: & proijciam ciuitatē
hanc quam elegi Ieruſalem,& domum de qua dixi,
28 Erit nomen meum ibi.¶ Reliqua autem ſermonum
Ioſiæ, & vniuerſa quæ fecit,nònne hæc ſcripta ſunt
29 in libro verborum dierum regum Iuda?¶| In diebus

[2. Pa. 35 a.20. 3. Eſd. 1. 1.23.]

eius aſcendit Pharao Nechao rex Aegypti,cōtra re
gem Aſſyriorum ad flumen Euphrátē: & abijt Ioſias
rex in occurſum eius: & occiſus eſt in Mageddo, cū
30 vidiſſet eum.¶ Et portauerunt eum ſerui ſui mortuū
de Mageddo:& pertulerunt in Ieruſalem,& ſepelie
runt eū in ſepulcho ſuo. Tulitq; populus terræ Ioa-

[2. Paral. 36 a.1.]

chaz filium Ioſiæ; & vnxerunt eum, & cōſtituerunt
31 eum regem pro patre ſuo.¶ Viginti trium annorum
G erat Ioachaz cùm regnare cœpiſſet,& tribus menſi-
bus regnauit in Ieruſalem:nomen matris eius Ami-
32 tal, filia Ieremiæ de Lobna.¶ Et fecit malum coram
33 Dño, iuxta omnia quæ fecerant patres eius.¶ Vin-
xitq; eum Pharao Nechao in 'Reblata, 'quę eſt in ter

['Rebla. 1.]

ra Emath,ne regnaret in Ieruſalem:& impoſuit mul
ctam terræ,centum talentis argenti,& talento auri.
34 ¶Regemq; cōſtituit Pharao Nechao Eliacim filium
Ioſiæ pro Ioſia patre eius, vertitq; nomen eius Ioa-
35 cim:porrò Ioachaz tulit, & duxit in Aegyptū.¶ Ar-
gentum autem,& aurū dedit Ioacim Pharaoni,cùm
indixiſſet terræ per ſingulos, vt cōferretur iuxta pr§
ceptum Pharaonis:& vnumquemq; iuxta vires ſuas
exegit, tam argentum quàm aurum de populo ter-
36 ræ:vt daret Pharaoni Nechao.¶ Vigintiquinque an
norum erat Ioacim cùm regnare cœpiſſet: & vnde-
cim annis regnauit in Ieruſalem: & nomen matris
37 eius Zebida filia Phadaia de Ruma.¶ Et fecit malū
corā Domino iuxta omnia quæ fecerāt patres eius.

CAPVT XXIIII.

1 IN diebus eius aſcēdit Nabuchodonoſor
A rex Babylonis, & factus eſt ei Ioacim ſer
nus tribus annis: & rurſum rebellauit cō
2 tra eum.¶ Immiſitq; ei Dominus latrun-
culos Chaldæorum,& latrūculos Syrię,& latruncu-
los Moab,& latrunculos filiorum Ammon:& immi-
ſit eos in Iudam,vt diſperderent eum,iuxta verbum
Domini quod locutus fuerat per ſeruos ſuos pro-

[p. 23. 23.]

3 phetas.¶ Factum eſt autem hoc per verbum Dom-
ini contra Iudam, vt auferret eum coram ſe propter
4 peccata Manaſſe vniuerſa quæ fecit;¶ & propter ſan
guinem innoxium quem effudit,& impleuit Ieruſa-
lem cruore innocentium,& ob hanc rem noluit Do
5 minus propitiari.¶ Reliqua autem ſermonum Ioa-
cim & vniuerſa quæ fecit,nònne hæc ſcripta ſunt in
B libro ſermonum dierum regum Iuda? Et dormiuit
6 Ioacim cum patribus ſuis.¶ & regnauit Ioachin fi-
7 lius eius pro eo.¶ Et vltrà non addidit rex Aegypti,
vt egrederetur de terra ſua: tulerat enim rex Baby-
lonis à riuo Aegypti, vſq; ad fluuiū Euphráten om-
8 nia quæ fuerant regis Aegypti.¶ Decem & octo an-
norum erat Ioachin cum regnare cœpiſſet,& tribus
menſibus regnauit in Ieruſalem:nomen matris eius
9 Noheſta filia Eluathan de Ieruſalem.¶ Et fecit ma-
lum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat pa-
10 ter eius.¶| In tempore illo aſcenderunt ſerui Nabu-

[Dan.1. a.1.]

C chodonoſor regis Babylonis in Ieruſalem,& circū-

data

11 data est vrbs munitionibns. ¶ Venitq; Nabuchodonosor rex Babylonis ad ciuitatem cum seruis suis vt
12 oppugnarēt eam. ¶ Egressusq; est Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipse & mater eius, & serui eius & principes eius, & eunuchi eius: & suscepit eū rex
13 Babylonis anno octauo regni sui. ¶ Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, & thesauros domus regiæ: & concîdit vniuersa vasa aurea quæ fecerat Salomon rex Israël in templo Domini iuxta ver-
14 bum Domini. ¶ Et transtulit omnem Ierusalem & vniuersos principes, & omnes fortes exercitus, decem millia in captiuitatem: & omnem artificem & inclusorem: nihilq; relictum est, exceptis pauperi-
15 bus populi terræ. ¶ Transtulit quoque Ioachin in
D Babylonem, & matrem regis, & vxores regis, & eunuchos eius: & iudices terræ duxit in captiuitatem
16 de Ierusalem in Babylonem. ¶ Et omnes viros robustos, septem millia, & artifices, & inclusores mille, omnes viros fortes & bellatores: duxitq; eos rex Ba-
17 bylonis captiuos in Babylonē. ¶ Et cōstituit Matthaniam patruū eius pro eo: imposuitq; nomen ei Sede-
18 ciā. ¶ Vicesimū & primum annum ætatis habebat Sedecias cum regnare cœpisset. Et vndecim annis regnauit in Ierusalē: nomen matris eius erat Amital,
19 filia Ieremię de Lobna. ¶ Et fecit malum coram Do-
20 mino, iuxta omnia quæ fecerat Ioacim. ¶ Irascebatur enim Dominus contra Ierusalem & contra Iudam, donec proijceret eos à facie sua: recessitq; Sedecias à rege Babylonis.

qui serui eius oppugnarēt 3.
‖ 2. Paral. 36.b. 10. Esth. 2.2.6 & 11.2.4.
‖ Ier.37.2.2.& 52.2.1

CAPVT XXV.

1 FActum est autem anno nono regni eius,
A mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse & omnis exercitus eius in Ierusalem, & circundederunt eam: & extruxerunt in circuitu eius
2 munitiones. ¶ Et clausa est ciuitas atque vallata vsq;
3 ad vndecimū annum regis Sedeciæ. ¶ nona die mensis, præualuitq; fames in ciuitate, nec erat panis po-
4 pulo terræ. ¶ Et interrupta est ciuitas: & omnes viri bellatores nocte fugerunt per viā portæ, quæ est inter duplicem murum ad hortum regis (porrò Chaldæi obsidebant in circuitu ciuitatē) fugit itaq; Sede-
5 cias p viā quæ ducit ad campestria solitudinis. ¶ Et
B persequutus est exercitus Chaldæorum regem, cōprehenditq; eū in planicie Iericho: & oēs bellatores qui erant cum eo dispersi sunt, & reliquerūt eū.
6 ¶ Apprehēsum ergo regē duxerunt ad regem Baby-
7 lonis ī Reblátha: q locutus est cū eo iudiciū. ¶ Filios autē Sedecię occidit corā eo, & oculos eius effodit,
8 vinxitq; eum catenis, & adduxit in Babylonē. ¶ Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, seruus regis Babylonis, in Ierusalē.
9 ¶ Et succendit domum Domini, & domum regis: & * domos Ierusalem: omnemq; domum * combussit
10 igni. ¶ Et muros Ierusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Caldæorū, qui erat cum principe mi-
11 litum. ¶ Reliquam autem populi partem quæ reman-
C serat in ciuitate, & perfugas qui trāsfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus trāstulit Nabu-
12 zardan princeps militiæ ¶ Et de pauperibus terræ
13 reliquit vinitores & agricolas, ¶ Columnas autē æreas quæ erant in templo Domini & bases, & mare æreum quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi, & transtulerunt æs omne in Babylonem.
14 ¶ Ollas quoque æreas, & trullas, & tridentes, & scyphos & mortariola, & omnia vasa ærea, in qbus mi-
15 nistrabant, tulerunt. ¶ Necnon & thuribula, & phia-
D las: quæ aurea, aurea: & quæ argentea, argentea, tu-
16 lit princeps militiæ: ¶ id est, columnas duas, mare vnum, & bases quas fecerat Salomō in templo Do-
17 mini: nō erat pondus æris omnium vasorum. ¶ ‖ Decem & octo cubitos altitudinis habebat columna vna: & capitellum æreum super se altitudinis trium cubitorum: & retiaculum, & malogranata super capitellum columnæ, omnia ęrea: similem & columna
18 secunda habebat ornatum. ¶ Tulit quoq; princeps militiæ Saraiam sacerdotem primum, & Sophomā
19 sacerdotem secundum, & tres ianitores. ¶ Et de ciuitate eunuchū vnū qui erat p̄fectus super bellatores
E viros: & quinq; viros de his qui steterant corā rege, quos reperit in ciuitate: & Sopher principē exercitus. q pbabat tyrones de populo terræ, & sex viros
20 è vulgo, qui inuenti fuerant in ciuitate. ¶ Quos tollens Nabuzardan princeps militū, duxit ad regē Ba-
21 bylonis ī Reblitha. ¶ Percussitq; eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblátha in terra Emath: & trāsl-
22 latus est Iuda de terra sua: ¶ Populo aūt qui relictus erat in terra Iuda, quem dimiserat Nabuchodonosor rex Babylonis præfecit Godoliam filiū Ahicam
23 filij Saphan: ¶ Quod cùm audissent oēs duces militū,
F ipsi & viri qui erant cūm eis, videlicet q constituisset rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliā in Maspha, Ismahel filius Nathaniæ, Iohanan filius Carée, & Saraia filius Thanchùmeth Netophathites, & Iezonias, filius Maachati, ipsi & socij eorum.
24 ¶ Iurauitq; Godolias ipsis & socijs eorum, dicens: Nolite timere seruire Chaldæis: manete in terra, &
25 seruite regi Babylonis, & bene erit vobis. ¶ Factum est autem in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ filij Elisama de semine regio, & decē viri cū eo: percusserūtq; Godoliam qui & mortuus est: sed & Iudęos & Chaldęos qui erant cum eo in Maspha.
26 ¶ Consurgensq; oīs populus à paruo vsque ad magnū, & principes militum, venerunt in Aegyptū ti-
27 mentes Chaldęos. ¶ Factū est verò in anno tricesimo
G septimo transmigrationis Ioachin regis Iudę, mēse duodecimo, vicesima septima die mēsis: subleuauit Euil-merodach rex Babylonis anno quo regnare
28 cœperat, caput Ioachin regis Iuda de carcere. ¶ Et locutus est ei benignè, & posuit thronum eius super thronum regum qui erant cum eo in Babylone.
29 ¶ Et mutauit vestes eius quas habuerat in carcere, & comedebat panem semper in conspectu eius cun-
30 ctis diebus vitę suæ. ¶ Annonam quoque constituit ei sine intermissione, quę & dabatur ei à rege per singulos dies, omnibus diebus vitę suę.

Libri quarti Regum finis.

Ier.39.2. 4.& 52.2.5
Iere. 17. c.19.
‖ 3. Reg. 7. 15. Iere. 52. c. 21. 2. Par. 3. d.15.
Ierē.49 b 5.c.9.

LIBER

LIBER PRIMVS, PARALIPOMENON:

Hebraicè Dibrehaiamim.

Beati Hieronymi in librum Paralipomenon *Præfatio*.

SI septuaginta Interpretum, pura & ut ab eis in Græcum versa est, æditio permaneret, superfluè me, Chromati episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres ut Hebræa tibi volumina Latino sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupauerat, & nascentis ecclesiæ roborauerat fidem: iustum erat etiã nostro silentio comprobari. Nunc verò, cùm pro varietate regionum diuersa ferantur exemplaria: & germana illa antiquaq; translatio corrupta sit, atque violata: nostri arbitrij putas, aut è pluribus iudicare quid verum sit, aut nouum opus in veteri opere condere, illudentibusq; Iudæis, cornicum (ut dicitur) oculos configere. Alexandria & Aegyptus in septuaginta suis Hesychium laudat authorem. Constantinopolis vsque Antiochiam Luciani martyris exemplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Palestinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgauerunt, totusq; orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certè Origenes non solùm exemplaria composuit quatuor editionum, è regione singula verba describens, vt vnus dissentiens, statim cæteris inter se consentientibus arguatur: sed, quod maioris audaciæ est, in editione septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quæ minus fuerãt, & virgulis quæ ex superfluo videbantur apposita. Si igitur alijs licuit non tenere quod semel susceperant: & post septuaginta cellulas, quæ vulgo sine authore iactantur, singulas cellulas aperuere, hocq; in ecclesiis legitur quod septuaginta nescierunt: cur me non suscipiant Latini mei, qui inuiolata editione veteri, ita nouam condidi, vt laborem meum Hebræis, &, quod his maius est, Apostolis authoribus comprobem? Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi, ostendens illa de Euangelio, Ex Aegypto vocaui filium meum: & Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & illud Apostoli, Quæ oculus non vidit nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus illum: cæteraq; his similia in Hebræorum libris inueniri. Certè Apostoli & Euangelistæ septuaginta Interpretes nouerant, & vnde eis hæc quæ in septuaginta Interpretibus non habentur? Christus Dominus noster vtriusque testamenti conditor in Euangelio secundum Ioannem: Qui credit, inquit, in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vtique scriptum est quod Saluator scriptum esse testatur. Vbi scriptum est? Septuaginta non habent, apocrypha nescit ecclesia: Ad Hebræos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt. Hæc pace veterum loquor: & obtrectatoribus meis tantùm respondeo, qui canino dente me rodunt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, ijdem & accusatores & defensores, cùm in alijs probent quod in me reprobant: quasi virtus & vitium non in rebus sit sed cum authore mutetur. Cæterum memini editionem septuaginta translatorum, olim de Græco emendatam, tribuisse me nostris: nec inimicum debere existimari eorum quos in conuentu fratrum semper edissero. Et quòd nunc DIBREHAIAMIM, id est, Verba dierum, interpretatus sum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & syluam nominum, quæ scriptorum confusa sunt vitio, sensuumq; barbariem apertius & per versuum cola digererem, mihimetipsi & meis iuxta Ismeniam canens, si aures surdæ sunt cæterorum.

AD DOMNIONEM, ET ROGATIANVM in librum Paralipomenon Præfatio B. Hieronymi.

Qvomodo Græcorum historias magis intelligunt qui Athenas viderint: & tertium Virgilij Librum, qui à Troade per Leucaten, & Acroceraunia ad Siciliam, inde ad ostia Tiberis nauigauerint: ita sanctam scripturam lucidius intuebitur, qui Iudæam oculis contemplatus sit, & antiquarum vrbium memorias, locorumq́; vel eadem vocabula, vel mutata cognouerit. Unde & nobis curæ fuit cum eruditissimis Hebræorum hunc laborem subire: vt circuiremus prouinciam quam vniuersæ Christi ecclesiæ sonant: fateor enim mi Domnion & Rogatiane carissimi nūquam me in diuinis voluminibus proprijs viribus credidisse: nec habuisse opinionē meā: sed ea etiam de quibus scire me arbitrabar, interrogare me solitū, quātò magis de his super quibus anceps eram? Denique cùm à me nuper literis flagitassetis, vt uobis Librum Paralipomenon Latino sermone trāsferrem, de Tyberiade quēdam legis doctorem, qui apud Hebræos admirationi habebatur, assumpsi: & contuli cū eo à vertice (vt aiūt) vsque ad extremum vnguem: & sic confirmatus, ausus sum facere quod iubebatis. Liberè enim vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, vt nō tam Hebræa quàm Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum sit. Nec hoc septuaginta Interpretibus, qui spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transtulerunt: sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis inemendata scriptitant: & sæpe tria nomina subtractis è medio syllabis in vnum vocabulum cogunt: vel è regione vnum nomē, propter latitudinē suam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipsæ appellationes, non homines, vt pleriq́; existimāt, sed vrbes, & regiones, & saltus, & prouincias sonant: & obliquè sub interpretatione & figura eorum, quædam narrantur historiæ: de quibus in Regnorum libro dicitur. Nonne ecce hæc scripta sunt in Libro verborum dierū regum Iuda? Quæ vtique in nostris codicibus non habentur. Hoc primum sciendum, quòd apud Hebræos, Paralipomenon liber vnus sit: & apud illos vocatus DIBRE-HAIAMIN *id est, Verba dierum: qui propter magnitudinem apud nos diuisus est, quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciunt, vt eum in tres partes secent, cùm vnus à suo auctore sit editus. Deinde illud etiam attendendum, quòd frequenter nomina non vocabula hominum, sed rerum (vt dixi) significantias sonāt. Ad extremum quòd omnis eruditio scripturarum in hoc libro cōtinetur: & historiæ quæ vel prætermissæ sunt in suis locis vel perstrictæ leuiter, hic per quædam verborum compēdia explicentur. Orationum itaque vestrarū adiutus auxilio, misi librum beneuolis placiturum, tamen inuidis displiciturum esse non ambigo. Optima enim quæq; (vt ait Plin.) malunt contemnere pleriq;, quàm discere. Siquis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, suam conscientiam recolat, videat ordinem textumq́; sermonis: & tūc nostro labori, si potuerit, detrahat. Vbicunque ergo asteriscos, id est, stellas, radiare in hoc volumine videritis, ibi sciatis de Hebræo additum quod in Latinis codicibus nō habetur. Ubi verò obelus, transuersa scilicet virga præposita est, illic signatur quid septuaginta Interpretes addiderint, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti authoritatem, licet in Hebræis voluminibus non legatur*

CAPVT PRIMVM.

1 A Adam, Seth, Enos ¶ Cainan, Malaleel, Iared, ¶ Henoch, Mathusale, Lamech. ¶ Noë 2 Sem Cham, et Iapheth. ¶ Filii Iapheth: 3 Gomer, et Magog, et Madai et Iauan, 4 Thubal, Mosoch, Thiras. ¶ Porrò filii Gomer: Ascenez 5 et Riphath et Thogorma. ¶ Filii autem Iauan: 6 Elisa et Tharsis Cethim et Dodanim: ¶ Filii Cham 7 Chus, et Mesráim et Phut et Chanaan. ¶ Filii autem 8 Chus: Saba et Heuila, Sabatha et Regma et Saba- 9 thaca, Porrò filii Regma: Saba et Dadan. ¶ Chus au- 10 tem Nemrod: iste cœpit esse potens in terra. ¶ Me- 11 sráim verò genuit Ludim et Anamin et Laabim et 12 Nephtuim, ¶ Phetrusim quoque et Casluim: de qui- B bus egressi sunt Philisthiim, et Caphtorim. ¶ Cha- 13 naan verò genuit Sidonem primogenitum suū: He- 14 thæum quoq; ¶ et Iebusæum et Amorrhæum, et Ger- 15 gesæum, ¶ Heuæumque et Aracæum, et Sinæum, 16 ¶ Aradium quoque et Samaræum, et Hamathæū. ¶ Fi- 17 lii Sem: Aelam et Assur et Arphaxad et Lud et Arā. 18 Hus et Hul et Gether, et Mosoch. ¶ Arphaxad autē 19 genuit Sale, qui et ipse genuit Heber. ¶ Porrò Heber nati sunt duo filii, nomē vni Phaleg, quia in diebus eius diuisa est terra: et nomē fratris eius Iectā.

Gen. 10. b. 8.

Gen. 11. c. 10.

20 ¶ Iectan

20 ¶ Iectan autem genuit Elmodad & Saleph & Asar-
21 moth & Iare, ¶ Adoram quoque & Vzal & Decla.
22 ¶ Hebal etiam & Abimáel & Saba, nec non ¶ & O-
23 phir & Heuila & Iobab. omnes isti filij Iectã. ¶ Sem,
24 Arphaxad, Sale, ¶ Heber, Phaleg, Ragau, ¶ Serug,
25 Nachor, Thare, ¶ Abram, iste est Abraham. ¶ ‖ Filij
26 autem Abraham, Isaac & Ismahel: ¶ Et hæ genera-
27 tiones eorum. ¶ ‖ Primogenitus Ismaelis, Nabaioth
28 & Gedar & Abbeel, & Mabsam, ¶ & Masma & Du-
29 ma, Massa, Hadad, & Thema, ¶ Iachur Naphis. Ced-
30 ma, hi sunt filij Ismahelis. ¶ Filij autem Ceturæ con
C cubinæ Abraham, quos genuit: Zamran, ‖ Iecsan, Ma
31 dan, Madian, Iesboc & Sue. Porrò filij Iecsan: Saba,
32 & Dadan. Filij autem Dadan: Assurim & Latussim
33 & Laomim. ¶ ‖ Filij autem Madian: Epha & Epher
& Henoch & Abida & Eldaa. omnes hi filij Ceturę.
34 ¶ ‖ Genuit autem Abraham Isaac cuius fuerunt filij
35 Esau & Israël. ¶ ‖ Filij Esau: Eliphaz, Rahuel, Iehus,
36 Ihelom, & Core. ¶ Filij Eliphaz, Themam, Omar, Se
37 phi, Gatham, Cenez Thãna, Amalec. ¶ Filij Rahuel:
38 Nahath Zara, Samna, Meza. ¶ Filij Seir: Lotan, So-
39 bal, Sebeon, Aua, Dison, Eser, Disan. ¶ Filij Lotam:
Hori, Homam. Soror autem Lotan fuit Thamna.
40 ¶ Filij Sobal: Alian, & Manáhath, & Ebal, Sephi, &
Onam. Filij Sebeon: Aia, & Ana. Filij Ana: Dison.
41 ¶ Filij Dison: Hamram, & Hesebã, & Iethran & Cha
42 ran. ¶ Filij Eser: Balaan & Zauan & Iacan. Filij Disõ:
43 Hus & Aran. ¶ Isti sunt reges qui imperauerunt in
D Terra-Edom, antequam esset rex super filios Israël.
Bale filius Beor & nomen ciuitatis eius, Denaba.
44 ¶ Mortuus est autem Bale, & regnauit pro eo Iobab
45 filius Zare de Bosra. ¶ Cumque & Iobab fuisset mor
tuus, regnauit pro eo Husam de Terra-Themano-
46 rum. ¶ Obiit quoque & Husam, & regnauit pro eo
Adad filius Badad, qui percussit Madiam in terra
47 Mozab, & nomen ciuitatis eius Auith. ¶ Cumque,
& Adad fuisset mortuus, regnauit pro eo Semla de
48 Masreca. ¶ Sed & Sẽla mortuus est, & regnauit pro
49 eo Saul de Rohoboth quę iuxta amnẽ sita est. ¶ Mor
tuo quoque Saul, regnauit pro eo Balanan filius
50 Achobor. ¶ Sed & hic mortuus est, & regnauit pro
eo Adad: cuius vrbis nomen fuit Phau, & appellata
est vxor eius Meetabel filia Matred filiæ Mezaab.
51 ¶ Adad autem mortuo duces pro regibus in Edom
esse cœperũt, dux Thamna, dux Alua, dux Ietheth,
52 ¶ dux Oolibama, dux Ela, dux Phinõ, ¶ dux Cenez,
53 dux Themam, dux Mabsar, ¶ dux Magdiel, dux Hi-
54 ram. Hi duces Edom.

CAPVT II.

1 A Filij autem Israël: ‖ Ruben, Simeon, Leui,
Iuda, Issachar, & Zabûlon, ¶ Dan, Ioseph,
2 Ben-iamin, Nephthali, Gad & Aser. ¶ ‖ Fi
3. lij Iuda: Her, Onan, & Sela. hi tres nati
sunt ei de filia Sue Chananitidis. Fuit autem Her
primogenitus Iuda, malus coram Domino, & occi-
4 dit eum. ¶ Thamar autem nurus eius peperit ei Pha
5 res & Zara. omnes ergo filij Iuda, quinque. ¶ Filij au
6 tem Phares. Hesron & Hamul. ¶ Filii quoque Zaræ:
Zamri & Ethan & Eman, Chalchal quoque, & Dar
7 da: simul quinque. ¶ Filij Charmi: Achar, ‖ qui tur-
B bauit Israël, & peccauit in furto anathematis. ¶ Fi-
8 lij Ethan Azarias. ¶ Filij autem Hesron qui nati sunt
9 ei: Ierameel & Ram & Calubi. ¶ ‖ Porrò Ram ge-
10 nuit Aminadab, Aminadab autem genuit Nahas-
11 son principem filiorum Iuda. ¶ Nahasson quoque
12 genuit Salma, de quo ortus est Booz. ¶ Booz verò
13 genuit Obed, qui & ipse genuit Isai: ¶ ‖ Isai autem
genuit primogenitũ Eliab, secundum * Aminadab,
14 tertium Sammaa, ¶ quartum Nathanael quintum
15 Raddai, ¶ sextum Asom, septimum Dauid. ¶ Quo-
16 rum sororum fuerũt Saruia & Abigáil. Filij Saruiæ:
17 Abisai, Ioab, & Asael, tres. ¶ Abigail autem genuit
18 Amasa, cuius pater fuit Iether Ismahelites, ¶ Caleb
verò filius Hesron accepit vxorem nomine Azuba,
de qua genuit Ierioth, fueruntque filij eius Iaser &
19 Sobab & Ardon, ¶ Cumque mortua fuisset Azuba,
C accepit vxorẽ Caleb, Ephrath quæ peperit ei Hur.
20 ¶ Porrò Hur genuit Vri: & Vri genuit Bezeleel.
21 ¶ Post hęc ingressus est Hesron ad filiam Machir pa
tris Galaad, & accepit eam cùm esset annorum sexa
22 ginta: quæ peperit ei Segub. ¶ Sed & Segub genuit
Iair, & possedit viginti tres ciuitates in terra-Ga-
23 laad. ¶ Cœpitque Gessur & Aram oppida Iair, & Ca
nath & viculos eius sexaginta ciuitatum: omnes isti
24 filij Machir patris Galaad. ¶ Cùm autem mortuus
esset Hesron ingressus est Caleb ad Ephrata. Ha-
buit quoque Hesron vxorem Abia quæ peperit ei
25 Ashur patrem Thecuæ. ¶ Nati sunt autem filij Iera
D meel primogeniti Hesron, Ram primogenitus eius,
26 & Buna & Aram, & Asom, & Achia. ¶ Duxit quoque
vxorem alteram Ierameel nomine Atara, quæ fuit
27 mater Onam. ¶ Sed & filij Ram primogeniti Iera-
28 meel, fuerunt Moos, Iamin & Acar. ¶ Onam autem
habuit filios Semei & Iada. Filij autem Semei: Na-
29 dab & Abisur. ¶ Nomen verò vxoris Abisur, Abi-
30 hahil quæ peperit ei Ahobban, & Molid. ¶ Filij au-
tem Nadab fuerunt Saled, & Apphaim. Mortuus
31 est autem Saled absque liberis. ¶ Filius verò Ap-
phaim, Iesi: qui Iesi genuit Sesan, Porrò Sesan ge-
32 nuit Oholai. ¶ Filij autem Iada fratris Semei: Iether
& Ionathan. Sed & Iether mortuus est absque libe-
33 ris. ¶ Porrò Ionathan genuit Phaleth & Ziza. Isti fue
34 runt filij Ierameel. ¶ Sesan autem non habuit filios,
E sed filias: & seruum Aegyptium, nomine Ieraa.
35 ¶ Deditque ei filiam suam vxorem: quæ peperit ei
36 Ethei. ¶ Ethei autem genuit Nathan, & Nathan ge-
37 nuit Zabad, ¶ Zabad quoque genuit Ophlal, ¶ & O-
38 phlal genuit Obed, ¶ Obed genuit Iehu, Iehu genuit
39 Azariam, Azarias genuit Helles, & Helles genuit
40 Elasa, ¶ Elasa genuit Sisamoi, Sisamoi genuit Sel-
41 lum, ¶ Sellum genuit Icamiam, Icamia autẽ genuit
42 Elisama. ¶ Filij autem Caleb fratris Ierameel: Mesa
F primogenitus eius, ipse est pater Ziph: & filij Mare
43 sa patris Hebron. ¶ porrò filij Hebron, Core & Ta-
44 phua, & Recem, & Samma, ¶ Samma autem genuit
Raham patrem Iercaam, & Recem genuit Sammai.
45 ¶ Filius * Sammai, Mahon: & Mahõ pater Beth-sur,
46 ¶ Epha autem concubina Caleb peperit Haran &
47 Mosa & Gezez. Porrò Haram genuit Gezez. ¶ Filij
autem Iahaddai, Regom & Ioathã & Gesan & Pha
48 let & Epha & Saaph. ¶ Concubina Caleb Maacha,
49 peperit Saber, & Tharana, ¶ Genuit autem Saaph
pater Madmena, Sue patrem Machbena, & patrem
50 Gabaa. ¶ Filia verò Caleb, fuit Achsa. ¶ Hi erant filij
G Caleb, filij Hur, primogeniti Ephratha, Sobal pater
51 Cariathiarim. Salma pater Beth-léhem, Hariph pa
52 ter Beth-gader. ¶ Fuerunt autem filij Sobal patris
Cariath-iarim, Qui videbat dimidium Requietio-
53 num. ¶ Et de cognatione Cariath-iarim, Iethrel,
& Aphuthei, & Semathei, & Maserei. Ex his
54 egressi sunt Saraitæ & Esthaolitæ. ¶ Filij Sal-

Marginal notes: ‖ Ge. 11. d. 26. ‖ Gen. 25. b. 13. ‖ Gen. 25 a 3. ‖ Gen. 25. c. 18. ‖ Gen. 36 b. 11. ‖ Gen. 29. g. 32. & 30 a 3. & 35 c 23. Ge. 38. a. 3 ‖ Inf. 4. a. 1. Mat. 1. a. 1 ‖ Iosu. 7: a. 1 ‖ Ruth. 4. d. 19. ‖ 1. Re. 16 b. 10 & 17. b. 12. ‖ * Abinadab 1. ‖ * autem 1.

ma Beth-léhem, & Netophathi, Coronæ domus
55 Ioab, & Dimidium Requietionis Sarai. ¶ Cognatio nes quoque scribarum habitantium in Iabes, Canẽtes atque Resonantes, & in tabernaculis commorãtes. Hi sunt Cinæi, qui venerunt de Calore patris Domus Rechab.

CAPVT III.

1 A DAuid verò hos habuit filios, qui ei nati sunt in Hebron: primogenitum Amnon ex Achinoam Iezrahelitide: secundum
2 Daniel de Abigáil Carmelitide, ¶ tertiũ Absalom filium Maacha filiæ Tolmai regis Gessur,
3 quartum Adoniam filium Aggith, ¶ quintum Saphatiam ex Abital, sextum Iethraham de Egla vxore
4 sua. ¶ Sex ergo nati sunt ei in Hebron, vbi regnauit septem annis & sex mensibus. Triginta autem & tri
5 bus annis regnauit in Ierusalem. ¶ Porrò in Ierusa B lem nati sunt ei filij Simmaa & Sobab, & Nathan, &
6 Salomon, quatuor de Beth-sabee filia Ammiel,
7 ¶ Iebaar quoque & Elisama & Eliphalet & Noge
8 & Nopheg & Iaphia, ¶ necnõ Elisama & Eliada Eli
9 phálet; nouem: ¶ omnes hi filij Dauid, absque filiis concubinarum: habueruntque sororem Thamar.
10 ¶ Filius autem Salomonis, Roboam: cuius Abia filius, genuit Asa. De hoc quoque natus est Iosaphat
11 ¶ pater Ioram, qui Ioram genuit Ochoziam, ex quo
12 ortus est Ioas: ¶ & huius Amasias filius, genuit Aza
13 riam. Porrò Azariæ filius Ioatham ¶ procreauit Achaz patrem Ezechiæ, de quo natus est Manasses:
14 ¶ Sed & Manasses genuit Amon patrem Iosiæ. ¶ Fi- C lij autem Iosiæ fuerunt, primogenitus Iohanan, se-
15 cundus Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sellum.
16 ¶ De Ioacim natus est Iechonias, & Sedecias. ¶ Fi-
17 lij Iechoniæ fuerunt: Asir, Salathiel, ¶ Melchiram,
18 Phadaia, Senneser, & Iecemia, Sama, & Nadabia.
19 ¶ De Phadaia orti sunt Zorobabel, & Semei. Zorobabel genuit Mosollam, Hananiam, & Salomith
20 sororem eorum: ¶ Hasabam quoque & Ohol & Ba
21 rachiam, & Hasadiam Iosabhesed, quinque. ¶ Filius D autem Hananiæ Phaltias pater Ieseiæ, cuius filius Raphaia: huius quoque filius, Arnan, de quo natus
22 est Obdia, cuius filius fuit Sechenias. ¶ Filij Secheniæ, Semeia, cuius filij Hattus & Iegaal & Baria &
23 Naaria, & Saphat, sex numero. ¶ Filius Naa
24 riæ, Elioenai & Ezechias & Ezricam tres. ¶ Filius Elioenai, Oduia & Eliasub & Pheleia & Accub, & Iohanan & Dalaia & Anani, septem.

2.Reg.3. a.2. — 3.Reg.5. 14. Beth-sua. — Mat.1.b. 1. — 7.

CAPVT IIII.

1 A FIlij Iuda: ¶ Phares, Hesron & Charmi, & Hur & Sobal. ¶ Raia verò filius Sobal ge
2 nuit Iahath, de quo nati sunt Ahumai &
3 Laad, hæ cognationes Sarathi. ¶ Ista quoque stirps Etham: Iezrahel & Iesema & Iedebos: Nomen quoque sororis eorum, Asalelphuni.
4 Phanuel autẽ pater Gedor, & Ezer pater Hosa. isti sunt filij Hur primogeniti Ephrata patris Beth-lé-
5 hem. ¶ Assur verò patri Thecuæ erant duæ vxores,
6 Halaa & Naara, ¶ Peperit autem ei Naara, Oozam & Hepher, & Themani & Ahasthari, isti sunt filij
7 Naara. ¶ Porrò filij Haala: Sereth, & Sahar & Eth-
8 nam. ¶ Cos autem genuit Anob & Soboba, & co-
9 gnationem Aharehel filij Arum. ¶ Fuit autem Iabes B Inclytus præ fratribus suis, & mater eius vocauit nomen illius Iabes, dicens: Quia peperi eum in dolo-
10 re. ¶ Inuocauit verò Iabes Deum Israel, dicens: Si benedicens benedixeris mihi, & dilataueris terminos meos, & fuerit manus tua mecum, & feceris me à malitia non opprimi. Et præstitit Deus quæ pre-
11 catus est. ¶ Caleb autem frater Sua, genuit Ma-hir,
12 qui fuit pater Esthon. ¶ Porrò Esthon genuit Beth-rapha, & Phesse & Theinna patrem vrbis Naas, hi
13 sunt viri Recha. ¶ Filij autem Cenez: Othoniel & Sa C raia. Porrò filij Othoniel, Hathat & Mahonathi.
14 ¶ Mahonathi genuit Ophra. Saraia autem genuit Ioab patrem Vallis artificum: ibi quippe artifices
15 erant. ¶ Filij verò Caleb filij Iephone, Hir & Ela &
16 Nahan. Filij quoque Ela Cenez. ¶ Filij quoque Ia-
17 leleel: Ziph & Zipha, Thiria & Asrael. ¶ Et filij Ezra: Iether & Mered & Epher & Ialon, genuitque
18 Mariam & Sammái & Iesba patrem Esthamo. ¶ Vxor quoque eius Iudaia, peperit Iared patrem Gedor, & Heber patrem Socho, & Icuthiel patrem Zanoe. hi autem filij Bethiæ filię Pharaonis, quam ac-
19 cepit Mered. ¶ Et filij vxoris Odaiæ sororis Naham D patris Ceila, Carmi, & Esthamo qui fuit de Macha
20 thi. ¶ Filij quoque Simon: Ammon & Rinna filius Hanan, & Thilon. Et filij Iesi, Zoheth & Bézoheth.
21 ¶ Filij Sela, Filij Iudæ: Her pater Lecha, & Laada pater Maresa & cognationes domus operantium
22 byssum in Domo-iuramenti. ¶ Et qui stare fecit solem, virique Mendacii, & Securus & Incendens, qui principes fuerunt in Moab, & qui reuersi sunt
23 in Lahem. hæc autem verba vetera. ¶ Hi sunt figuli habitantes in Plantationibus & in Sepibus, apud regem in operibus eius, commoratique sunt ibi.
24 ¶ Filij Simeon, Namuel, & Iamin, Iarib, Zara, Saul,
E ¶ Sellum filius eius, Mabsam filius eius, Masma fi-
25 lius eius. ¶ Filij Masma: Hamuel filius eius, Zachur
26 filius eius, Semei filius eius. ¶ Filij Semei sedecim,
27 & filiæ sex: fratres autem eius non habuerunt filios multos, & vniuersa cognatio non potuit adæquare
28 summam filiorum Iuda. ¶ Habitauerunt autem in
29 Bersabee & Molada & Hasar-sual, ¶ & in Bala, & in
30 Asom, & in Tholad, ¶ & in Bathuel, & in Horma,
31 & in Siceleg, ¶ & in Beth-marchaboth, & in Hasar susim, & in Beth-berai, & in Saarim. hæ ciuitates eo
32 rum vsque ad regem Dauid. ¶ Villæ quoque eorũ: Etam & Aen, Remmon, & Thochem & Asan, ciui-
33 tates quinque. ¶ Et vniuersi viculi eorum per circui F tum ciuitatum istarum vsque ad Baal. hæc est habi-
34 tatio eorum, & sedium distributio. ¶ Mosobab quo-
35 que & Iemlech, & Iosa filius Amasiæ. ¶ & Ioel, & Iehu filius Iosabiæ filij Saraiæ, filij Asiel, & Elioenái
36 & Iacoba, & ¶ Isuhaia & Asaia & Adiel & Ismiel, &
37 Bana-ia. ¶ Ziza quoque filius Sephei filij Allon filij
38 Idaia filij Semri filij Samaia: ¶ Isti sũt nominati principes in cognationibus suis, & in domo affinitatum
39 suarum multiplicati sunt vehementer. ¶ Et profecti sunt vt ingrederentur in Gador vsque ad orientem vallis, & vt quærerent pascua gregibus
40 suis. ¶ Inueneruntque pascuas huberes & valde G bonas, & terram latissimam & quietam & fertilem, in qua antè habitauerant de stirpe Cham.
41 ¶ Hi ergo venerunt quos suprà descripsimus nominatim, in diebus Ezechiæ regis Iuda: & percusserunt tabernacula eorum, & habitatores qui inuenti fuerant ibi, & deleuerunt eos vsque in præsentem diem: habitaueruntque pro eis, quoniam

Sup.2.a. Gen.28.g. 29.&46. a.12. — Gen.38. a.3. — Gen 46. b.10.

42 hubertimas pascuas ibidem repererunt. ¶ De filiis quoque Simeon abierunt in montem Seir viri quingenti, habentes principes Phaltiam & Naariā & Raphaiam & Oziel Flios Iesi, ¶ & percusserūt reliquias
43 quæ euadere potuerant Amalecitarum, & habitauerunt ibi pro eis vsque ad diem hanc.

CAPVT V.

1Ge.35.d. 22.49.a.4.

1 A Filij quoque Ruben primogeniti Israël (| ipse quippe fuit primogenitus eius, sed cū violasset thorum patris sui, data sunt primogenita eius filiis Ioseph filij Israël, &
2 non est ille reputatus in primogenitum. ¶ Porrò Iudas qui erat fortissimus inter fratres suos, de stirpe eius principes germinati sunt: primogenita autem
3 reputata sunt Ioseph) ¶ | filij ergo Ruben primogeniti Israël: Enoch & Phallu, Esron & Charmi.

1Gen.46 b,9. Exod. 6.c. 14. Num. 26. a.5.

4 ¶ Filij Ioel, Samia filius eius, Gog filius eius, Semei
5 filius eius, ¶ Micha filius eius, Reia filius eius, Baal
6 filius eius. ¶ Beera filius eius, quem captiuum duxit Thelgath-phalnasar rex Assyriorū, & fuit princeps
7 in tribu Ruben. ¶ Fratres autem eius & vniuersa cognatio eius quando numerabantur p familias suas,
8 habuerunt principes Iehiel, & Zachariam. ¶ Porrò Bala filius Azaz, filij Samma, filij Ioel, ipse habitauit
9 in Aroer vsque ad Nebo & Beelmeon. ¶ Contra o-
B rientalem quoque plagam habitauit vsq; ad introitum eremi & flumen Ephrátem. Multum quippe iumentorum numerum possidebāt in Terra-Galaad.
10 ¶ In diebus autem Saul præliati sunt contra Agarenos, & interfecerunt illos, habitaueruntque pro eis in tabernaculis eorum, in omni plaga quæ respicit
11 ad orientem Galaad. ¶ Filij verò Gad è regione eorum habitauerunt in Terra-Basan vsque Selcha:
12 ¶ Ioel in capite, & Sapham secundus: Ianai autem
13 & Saphat in Basan. ¶ Fratres verò eorum secundum domos cognationum suarum, Michael & Mosollā & Sebe & Iorai & Iachan & Zie, & Heber, septem.
14 ¶ Hi filij Abiháil, filij Huri, filij Iara, filij Galaad, filij
15 Michael, filij Iesesi, filij Ieddo, filij Buz: ¶ Fratres quoque filij Abdiel, filij Guni, principes domus in
16 familiis suis, ¶ Et habitauerūt in Galaad & in Basan & in viculis eius, & in cunctis suburbanis Saron, vs-
17 que ad terminos. ¶ Omnes hi numerati sunt in die-
C bus Ioatham regis Iuda, & in diebus Ieroboā regis
18 Israël. ¶ Filij Ruben & Gad & dimidiæ tribus Manasse, viri bellatores, scuta portantes & gladios, & tendentes arcum, eruditiq; ad prælia, quadragintaquatuor millia, & septingenti sexaginta procedētes ad
19 pugnam. ¶ Dimicauerunt contra Agarenos: Ituræi
20 verò, & Naphis, & Nodab ¶ præbuerunt eis auxiliū. Traditique sunt in manus eorum Agareni, & vniuersi qui fuerant cum eis, quia Deum inuocauerūt cùm præliarentur: & exaudiuit eos, eo quòd credi-
21 dissent in eum. ¶ Ceperuntque omnia quæ possederant, camelorum quinquaginta millia, & ouium ducenta quinquaginta millia, & asinos duo millia, &
22 animas hominum cētum millia. ¶ Vulnerati autem multi corruerunt. fuit enim bellum Domini. Habi-
23 taueruntque pro eis vsque ad transmigrationē. ¶ Fi-
D lij quoque dimidiæ tribus Manasse possederunt terram à finibus Basan vsque Baal, Hermon & Sanir, & montem Hermon. ingens quippe numerus erat.
24 ¶ Et hi fuerunt principes domus cognationis eorū, Epher, & Iesi, & Eliel, & Exriel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel viri fortissimi & potentes, & nominati
25 duces in familiis suis. ¶ Reliquerunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post deos populo-
26 rum terræ, quos abstulit Deus coram eis. ¶ & suscitauit Deus Israël spiritum Phul regis Assyriorum, & spiritum Thelgath-phalnásar regis Assur: & transtulit Ruben & Gad & dimidiam tribum Manasse, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluuiū Gozan, vsque ad diem hanc.

CAPVT VI.

1 A Filij Leui: | Gerson, Caath, & Merari. ¶ Filij Caath, Amrā, Isaar, Hebrón, & Oziel:
2 ¶ Filij Amram: Aaron, Moyses & Maria.
3 ¶ Filij Aaron, Nadab, & Abiu, Eleazar, &
4 Ithamar. ¶ Eleazar genuit Phinees, & Phinees ge-
5 nuit Abisúe, ¶ Abisúe verò genuit Bocci: & Bocci
6 genuit Ozi, ¶ Ozi genuit Zaraiam, & Zaraias genuit
7 Meraioth. ¶ Porrò Meraioth genuit Amariam, &
8 Amarias genuit Achitob, ¶ Achitob genuit Sadoc,
9 & Sadoc genuit Achimaas, ¶ Achimaas genuit Aza-
10 riam, Azarias genuit Iohanan, ¶ Iohanā genuit Azariam. ipse est qui sacerdotio functus est in domo,
11 quam ędificauit Salomon in Ierusalem. ¶ Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob,
12 ¶ Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellū, ¶ Sellum genuit Helciam, & Helcias genuit Azariam,
14 ¶ Azarias genuit Saraiā, & Saraias genuit Iosedec.
15 ¶ Porrò Iosedec egressus est, quando transtulit Do-
B minus Iudam & Ierusalem per manus Nabucdonosor.
16 ¶ Filij ergo Leui: | Gerson, Caath, & Merari. ¶ Et
17 hęc nomina filiorum Gerson: Lobni, & Semei: ¶ Fi-
18 lij Caath: Amram & Isaar, & Hebron, & Oziel: ¶ Filij
19 Merari: Moboli & Musi. Hæ autem cognationes Le-
20 ui secundum familias eorum. ¶ Gerson, Lobni filius
21 eius, Iahath filius eius, Zamma filius eius, ¶ Ioab filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius, Iethrái fi-
22 lius eius. ¶ Filij Caath, Aminadab filius eius, Core
23 filius eius, Asir filius eius. ¶ Elcana filius eius, Abia-
24 saph filius eius, Asir filius eius, ¶ Tháhath filius eius, Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius.
25 ¶ Filij Elcana: Amasai, & Achimoth, ¶ & Elcana. Fi-
26 lij Elcana, Sophai filius eius, Nahath filius eius,
27 ¶ Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius
C eius. ¶ Filij Samuel: primogenitus Vasseni, & Abia:
28 ¶ Filij autem Merari, Moboli: Lobni filius eius, Se-
29 mei filius eius, Oza filius eius, ¶ Sammaa filius eius,
30 Haggia filius eius, Asaia filius eius. Isti sunt quos cō-
31 stituit Dauid super cātores domus Domini, ex quo
32 collocata est arca. ¶ & ministrabant coram tabernaculo testimonij, canentes donec ędificaret Salomō domum Domini in Ierusalem: stabant autem iux-
33 xta ordinem suum in ministerio. ¶ Hi verò sunt qui assistebant cum filijs suis, de filijs Caath, Heman
34 cantor filius Ioel, filij Samuel. ¶ filij Elcana, filij Ie-
35 roham, filij Eliel, filij Thohu, ¶ filij Suph, filij Elca-
36 na, filij Mahath, filij Amasai, ¶ filij Elcana, filij Io-
37 hel, filiæ Azariæ, filij Sophoniæ, ¶ filij Thahath, fi-
38 lij Asir, filij Abiasaph, filij Core. ¶ filij Isaar, filij
39 Caath, filij Leui, filij Israël. ¶ Et frater eius Asaph, qui stabat à dextris eius, Asaph filius Barachiæ, fi-
40 lij Sammaa, ¶ filij Michael, filij Basaiæ, filij Melchiæ,
41 ¶ filij Athanai, filij Zara, filij Adaia, ¶ filij Ethan, filij
42 Zamma, filij Semei, ¶ filij Ieth, filij Gerson, filij Leui.
43 ¶ Filij aūt Merari fratres eorū, ad sinistrā. ¶ Ethan fi-

1Ge.46. 11. Inf.23 b. Exod.6. 17. Iof 21. 12.

1Exo.1. 17.

46 lius Cuſi,filij Abdi, filij Maloch, ¶ filii Aſabiæ, filii
47 Amaſiæ,filii Helciæ, ¶ filii Amaſai,filii Boni filii So-
D mer, filii Moholi,filii Muſi, filii Merari, filii Leui.
48 ¶ Fratres quoque eorum Leuitæ qui ordinati ſunt in cunctum miniſterium tabernaculi domus Domi-
49 ni. ¶ Aaron verò & filii eius adolebant incenſum ſuper altare holocauſti, & ſuper altare thymiamatis, in omne opus Sancti ſanctorum; & vt præcarentur pro Iſraël iuxta omnia quæ præceperat Moyſes ſer-
50 uus Dei. ¶ Hi ſunt autem filii Aaron: Eleazar filius
51 eius, Phinees filius eius, Abiſue filius eius, ¶ Bocci
52 filius eius, Ozi filius eius, Zarahia filius eius, ¶ Meraioth filius eius, Amarias filius eius, Achitob filius
53 eius. ¶ Sadoc filius eius, Achimaas filius eius. ¶ Et
54 hæc habitacula eorum per vicos atque confinia, filiorum ſcilicet Aaron iuxta cognationes Caathita-
55 rum: ipſis enim ſorte contigerant. ¶ Dederunt igitur
E eis Hebron in terra Iuda, & ſuburbana eius per cir-
56 cuitum: ¶ agros autem ciuitatis, & villas, Caleb filio
57 Iephone. ¶ Porrò filiis Aaron dederunt ciuitates ad confugiendū, Hebron & Lobna, & ſuburbana eius.
58 ¶ Iether quoque & Eſthemo cum ſuburbanis ſuis,
59 ſed & Helon & Dabir cum ſuburbanis ſuis. ¶ Aſan
60 quoque & Beth-ſémes & ſuburbana earū. ¶ De tribu autem Ben-iamin: Gáber & ſuburbana eius, & & Almath cum ſuburbanis ſuis. Anathoth quoque cū ſuburbanis ſuis. Omnes ciuitates tredecim per
61 cognationes ſuas. ¶ Filiis autem Caath reſiduis de cognatione ſua, dederunt ex dimidia tribu Manaſ-
62 ſe in poſſeſſionem vrbes decem. ¶ Porrò filiis Gerſon per cognationes ſuas de tribu Iſſachar, & de tribu Aſer, & de tribu Neph-thali, & de tribu Manaſſe
63 in Baſan, vrbes ˋtredecimˋ. ¶ Filiis autem Merari per
F cognationes ſuas de tribu Ruben & de tribu Gad, & de tribu Zabûlon, dederunt ſorte ciuitates duo-
64 decim. ¶ Dederunt quoque filii Iſraël Leuitis ci-
65 uitates, & ſuburbana earum: ¶ dederuntque per ſortem ex tribu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum Simeon, & ex tribu filiorum Ben-iamin, vrbes
66 has quas vocauerunt nominibus ſuis. ¶ & his qui erant de cognatione filiorum Caath, fueruntque ci-
67 uitates in terminis eorum de tribu Ephráim. ¶ ‖Dederunt ergo eis vrbes ad confugiendum, Sichem cū ſuburbanis ſuis in monte Ephráim: & Gazer cū ſub-
68 urbanis ſuis: ¶ Iecmaam quoque cum ſuburbanis
69 ſuis, & Beth-horon ſimiliter, ¶ nec non & Helon cū ſuburbanis ſuis, & Geth-remmon in eundem mo-
70 dum. ¶ Porrò ex dimidia tribu Manaſſe, Aner & ſuburbana eius: Balaam & ſuburbana eius: his videlicet qui de cognatione filiorū Caath reliqui erant.
71 ¶ Filiis autem Gerſon de cognatione dimidiæ tribus Manaſſe, Gaulon in Baſan & ſuburbana eius, &
72 Aſtaroth cum ſuburbanis ſuis. ¶ De tribu Iſſachar,
G Cedes & ſuburbana eius, & Dabereth cum ſuburba-
73 nis ſuis, ¶ Ramoth quoque & ſuburbana eius, & Anē
74 cum ſuburbanis ſuis. ¶ De tribu verò Aſer Maſal cū
75 ſuburbanis ſuis, & Abdon ſimiliter. ¶ ˋAſachˋ quoq; & ſuburbana eius, & Rohob cum ſuburbanis ſuis.
76 ¶ Porrò de tribu Neph-thali, Cedes in Galilæa & ſuburbana eius, Hamon cum ſuburbanis ſuis, & Ca-
77 riathíim, & ſuburbana eius. ¶ Filiis autem Merari reſiduis de tribu Zabulon, Remmono & ſuburbana
78 eius, & Thabor cum ſuburbanis ſuis. ¶ trans Iordanem quoque ex aduerſo Iericho contra orientem Iordanis, de tribu Ruben, Boſor in ſolitudine cum
79 ſuburbanis ſuis, & Iaſſa cum ſuburbanis ſuis. ¶ Cademoth quoque & ſuburbana eius, & Mepháath cū
80 ſuburbanis ſuis. ¶ Nec non & de tribu Gad, Ramoth in Galaad & ſuburbana eius, & Manáim cū ſuburba-
81 nis ſuis: ¶ ſed & Heſebon cum ſuburbanis ſuis, & Iezer cum ſuburbanis ſuis.

Iof.21.b — quatuordecim 10. — Iof.21.b — Hacoc.1.

CAPVT VII.

1 PORRÒ filii Iſſachar: Tola, & Phua, Iaſub &
A Simeron, quatuor. ¶ Filij Thola: Ozi &
2 Raphaia, & Ieriel, & Iemái, & Iebſem, & Samuel principes per domos cognationum ſuarum. De ſtirpe Thola viri fortiſſimi numerati ſunt in diebus Dauid, viginti duo millia ſexcenti.
3 ¶ Filii Ozi: Izrahia, de quo nati ſunt Michael, & Oba-
4 dia, & Ioel, & Ieſia, quinque omnes principes. ¶ Cūque eis per familias, & populos ſuos, accincti ad prælium, viri fortiſſimi triginta ſex millia: multas
5 enim habuerunt vxores, & filios. ¶ Fratres quoque eorum per omnem cognationem Iſſachar, robuſtiſ-
B ſimi ad pugnādum, octoginta ſeptem millia nume-
6 rati ſunt. ¶ ‖ˋFilii ˋBen-iamin, Bela, & Bechor, & Ia-
7 dihel, tres. ¶ Filii Bela: Eſbun, & Ozi, & Oziel, & Ierimoth, & Vrai, quinque principes familiarum, & ad pugnandum robuſtiſſimi: numerus autem eorum, vi-
8 ginti duo millia & trigintaquatuor. ¶ Porrò filii Bechor: Zamira, & Ioas, & Eliézer, & Elioenai, & Amri, & Ierimoth, & Abia, & Anathoth & Almath: om-
9 nes hi filii Bechor. ¶ Numerati ſunt autem per fami-
C lias ſuas principes cognationum ſuarū ad bella for-
10 tiſſimi, viginti millia, & ducenti. ¶ Porrò filii Iadihel Balan. Filii autē Balan: Iehus, & Ben-iamin, & Aod,
11 & Chanaana, & Zethan, & Tharſis, Ahiſahar. ¶ omnes hi filii Iadihel, principes cognationum ſuarū, viri fortiſſimi, decem & ſeptem millia, & ducenti ad
12 prælium procedentes. ¶ Sepham quoque & Haphā
13 filii Hir: & Haſim filii Aher. ¶ Filii autem Neph-tha-
14 li: Iaſiel, & Guni, & Ieſer, & Sellum, filii Bala: ¶ Porrò ˋfiliusˋ Manaſſe, Eſriel: concubinaque eius Syra
15 peperit Machir patrem Galaad. ¶ Machir autem ac-
D cepit vxorem filiis ſuis Happhim & Saphan: & habuit ſororem nomine Maacha: nomen autem ſecū-
16 di Salphaad, natæque ſunt Salphaad filiæ. ¶ & peperit Maacha vxor Machir filium vocauitque nomen eius Phares: porrò nomen fratris eius, Sares: & filii
17 eius, Vlam, & Recen: ¶ Filius autem Vlam, Badan.
18 hi ſunt filii Galaad, filii Machir, filii Manaſſe. ¶ Soror autem eius rehina peperit virum decôrum, &
19 Abiezer, & Mohola. ¶ Erant autem filii Semida: A-
20 hin & Sechen et Leci, et Anian. ¶ Filii antē Ephráim, Suthala, Bared filius eius, Tháhath filius eius, Elada filius eius, Thāhath filius eius et huius filius
21 Zabad. ¶ et huius filius Suthàla et huius filius Ezer et Elad: occiderunt aūt eos viri Geth indigenę, quia
22 deſcenderāt vt inuaderēt poſſeſsiones eorū. ¶ Luxit
E igitur Ephráim pater eorum multis diebus, et vene-
23 runt fratres eius vt conſolarentur eū. ¶ Ingreſſuſq; eſt ad vxorē ſuā: quę concepit, et peperit filiū, et vocauit nomen eius Beria, eo quòd in malis domus
24 eius ortus eſſet: ¶ filia autem eius fuit Sara, quę ędificauit Beth-horon inferiorem, et ſuperiorem, et
25 Ozenſara. ¶ Porrò filius eius Rapha, et Reſeph, et
26 Thale, de quo natus eſt Thaan, ¶ qui genuit Laadan: huius quoque filius Ammiud, qui genuit Eliſa-
27 ma, ¶ de quo ortus eſt Nun, qui habuit filiū Ioſue.
28 ¶ Poſſeſſio aūt eorum et habitatio, Beth-el cū filiabus ſuis, et contra Orientē Noran, ad occidētalem

1 Ge.46.c. 21. — filij 1.

plagam Gazer,& filiæ eius,Sichem quoque cum fi-
29 liabus suis, vsque ad Asa cum filiabus eius. ¶ Iuxta
filios quoque Manasse Beth-san & filias eius, Ta-
nach & filias eius,Mageddo & filias eius, Dor & fi-
lias eius:in his habitauerunt filij Ioseph, filij Israël.
30 ¶ | Filij Aser:Iemna,& Iesua,& Iessui,& Baria, & Sa
31 ra soror eorum.¶Filij aūt Baria:Heber,& Melchiel:
32 ipse est pater Barsaith. ¶ Heber aūt genuit Iephlat,
33 & Somer,& Hotham, & Suàa sororem eorū. ¶ Filij
Iephlat:Phosech, & Chamaal, & Asoth: hi filij Ie-
34 phlat. ¶ Porrò filij Somer Ahi,& Roaga,& Haba, &
35 Hara. ¶ Filij autē Helem fratris eius:Supha,& Iem-
G na,& Selles,& Amal. ¶ Filij Supha: Sue,Harnapher,
36 & Sual,& Beri,& Iamra,¶ Bosor,& Hod,& Samma,
37 & Salusa,& Iethran,& Bera. ¶ Filij Iether : Iephon-
38 ne,& Phaspha,& Ara. ¶ Filij autem Olla:Arec,& Ha
39 niel,& Resia. ¶ Omnes hi filij Aser principes cogna-
40 tionum,electi atque fortissimi duces ducum: nume
rus autem eorum ætatis quæ apta esset ad bellum,
viginti sex millia.

(margin: ¶ Gen. 46 b. 17.)

CAPVT VIII.

(margin: Gen. 46. c. 21. Sup. 7. b. 6.)

1 A BEn-iamin autem genuit Bale primogeni-
tum suum, Asbel secundum, Ahara ter-
2 tium: ¶ Nohaa quartum,& Rapha quin-
3 tum.Fueruntque filii Bale:Addar,& Ge-
4 ra,& Abiud,¶ Abisùe quoque & Naaman,& Ahóe,
5 ¶ sed & Gera,& Sephuphan,& Huram. ¶ Hi sunt fi-
6 lij Ahód principes cognationum habitātium in Ga
7 baa,qui translati sunt in Manáath. ¶ Naaman autem
& Achia, & Gera ipse transtulit eos, & genuit Oza
8 & Ahihud. ¶ Porrò Sabaráim genuit in regione
Moab, postquā dimisit Husim & Bara vxores suas.
9 ¶ Genuit autem de Hodes vxore sua Iobab, & Se-
B bia,& Mosa,& Molchon,¶ Iehus quoque & Sechia,
10 & Marma.hi sunt filij eius principes in familiis suis.
11 ¶ Mehusim verò genuit Abitob,& Elphaal: ¶ Porrò
12 filij Elphàal:Heber,& Misaan,& Saman:hic ædifica
13 uit Ono,& Lod,& filias eius. ¶ Baria autem & Sama
principes cognationum habitantium in Aialon; hi
14 fugauerunt habitatores Geth. ¶ Et Ahio,& Sesac,&
15 Ierimoth,¶ & Zabadia,& Atod,& Heder,¶ Michael
16 quoque & Iespha, & Ioha filij Baria. ¶ Et Zabadia,
17 & Mosollam, & Hezeci, & Hebet, & Iesamari, &
18 Iezlia,& Iobab filij Elphaal. ¶ Et Iacim, & Zechri,&
19 Zabdi,¶ & Elioënai,& Selethai,& Eliel,¶ & Adaia,
20 & Baraia,& Samarath filij Semei. Et Iesphan, & He
21 bet,& Eliel,¶ & Abdon,& Zechri,& Hanam,& Ha-
C nania,& Elam,& Anathothia,¶ & Iephdaia:& Pha-
22 nuel filij Sesac. ¶ & Samsari, et Sophoria, et Otho-
23 lia,¶ et Iersia,et Elia,et Zechri,filij Ieroham. ¶ hi pa
24 triarchæ,et cognationum principes, qui habitaue-
25 runt in Ierusalem. ¶ | In Gabaon autem habitauerūt
26 Abi-gabaon,et nomen vxoris eius Maacha. ¶ Filius
27 que eius primogenitus Abdon: et Sur, et Cis, et
28 Baal,et Nadab,¶ Gedor quoq; et Ahio, et Zacher,
29 et Macelloth: ¶ Macelloth genuit Samaa: habitaue
30 runtque ex aduerso fratrum suorum in Ierusalem
31 cum fratribus suis. ¶ | Ner autem genuit Cis,et Cis
32 genuit Saul. ¶ Porrò Saul genuit Ionathan, et Mel-
33 chi-sua,et Abinadab, et Esbáal: ¶ Filius autem Io-
D nathan,Merib-àal:et Merib-àal genuit Micha. ¶ fi-
34 lij Micha, Phiton, et Melech, et Tharaa, et Ahaz,
35 ¶ et Ahaz genuit Ioada, et Ioada genuit Alamath,
36 et Azmoth,et Zamri:porrò Zamri genuit Mosa,¶ et
37 Mosa genuit Banaa cuius filius fuit Rapha: de quo
38 ortus est Elasa,qui genuit Asel. ¶ Porrò Asel sex filij
fuerunt,his nominibus,Ezricam,Bochur, Ismahel,
39 Saria, Obdia, et Hanam:omnes hi, filij Asel. ¶ Filij
autem Esec fratris eius,Vlā primogenitus,et Iehus
40 secundus,et Eliphalet tertius. ¶ Fueruntq; filij Vlā
viri robustissimi, et magno robore tendētes arcum:
et multos habentes filios ac nepotes,vsque ad cen-
tū quinquaginta-millia: Omnes hi filij Ben-iamin.

(margin: ¶ Inf. 9. f. 35. — ¶ 1. Re. 14 g. 51. Inf. 9. g. 39)

CAPVT IX.

1 A VNiuersus ergo Israël dinumeratus est: et
summa eorum scripta est in libro regum
Israël,et Iuda: translatique sunt in Baby
2 lonem,propter delictum suum. ¶ Qui au
tem habitauerunt primi in possessionibus, et in vrbi
bus suis: Israël et sacerdotes, et Leuitæ, et Nathinei.
3 ¶ Commorati sunt in Ierusalem de filiis Iuda, et de
filiis Ben-iamin, de filiis quoque Ephráim, et Ma-
4 nasse. ¶ Othei filius Amniud,filij Amri,filij Omrai,
5 filij Bonni,de filiis Phares filij Iuda. ¶ Et de Siloni,
6 Asaia primogenitus, et filij eius. ¶ De filiis autem
Zara: Iehuel,et fratres eorum, sexcenti nonaginta.
7 ¶ Porrò de filiis Ben-iamin:Salo filius Mosollam fi-
8 lij Oduia,filij Asana, ¶ et Lobania filius Ierohan:et
B Ela filius Ozi, filij Mochori: et Mosollam filius Sa-
9 phatiæ,filij Rahuel,filij Iebaniæ, ¶ et fratres eorum
per familias suas,nongenti quinquaginta sex. Om-
nes hi, principes cognationum per domos patrum
10 suorum. ¶ De sacerdotibus autem: Iedaia, Ioiarib,
11 et Iachin. ¶ Azarias quoque filius Helciæ, filij Mo-
sollam,filij Sadoc,filij Maraioth,filij Achitob, pon-
12 tifex domus Dei. ¶ Porrò Adaias filius Ieroham, fi-
lij Phassur, filii Melchiæ et Máasai filius Adiel filii
Iezra,filii Mosollam,filii Mosollamith,filii Emmer:
13 ¶ fratres quoq; eorum principes per familias suas,
mille septingenti sexaginta:fortissimi robore ad fa-
14 ciendum opus ministerii in domo Dei. ¶ De Leui-
C tis autem:Semeia filius Hassu filii Ezricam,filii Ha-
15 sebia de filiis Merari. ¶ Bacbacar quoque carpenta
rius, et Galath, et Mathania filius Micha, filii Ze-
16 chri,filii Asaph,¶ et Obdia filius Semeiæ filii Galal,
filii Idithun:et Barachia filius Asa, filii Elcana, qui
17 habitauit in atriis Netophati. ¶ Ianitores autem:Sel
lum,et Accub,et Telmon,et Ahiman: et frater eo-
18 rum Sellum princeps: ¶ vsque ad illum tempus, in
porta regis ad orientem,obseruabant per vices suas
19 de filiis Leui. ¶ Sellū verò filius Core filii Abiasaph,
filii Core,cum fratribus suis, et domo patris sui, hi
sunt Coritæ super opera ministerii, custodes vesti-
bulorum tabernaculi: et familiæ eorum per vices
20 castrorum Domini custodientes introitum. ¶ Phi-
nees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram
21 Domino. ¶ Porrò Zacharias filius Mosollamia iani
D tor portæ tabernaculi testimonii. ¶ Omnes hi electi
22 in ostiarios per portas, ducenti duodecim: et de-
scripti in villis propriis:quos constituerunt Dauid,
23 et Samuel Videns, in fide sua ¶ tam ipsos quàm fi-
lios eorum in ostiis domus Domini, et in taberna-
24 culo vicibus suis. ¶ Per quatuor ventos erant ostia-
rii: id est ad orientem, et ad occidētem,et ad aqui-
25 lonem, et ad austrum. ¶ Fratres autem eorum in
viculis morabantur, et veniebant in sabbathis
26 suis de tempore vsque ad tempus. ¶ His qua-
tuor Leuitis creditus erat omnis numerus ianito-
27 rum, et erant super exedras, et thesauros domus
E Domini. ¶ Per gyrum quoque templi Domini

E morabátur in custodiis suis: vt cùm tempus fuisset, 28 ipsi manè aperirent fores.¶ De horum' grege erant & super vasa ministerij: ad numerum enim & infere 29 bantur vasa, & efferebantur.¶ De ipsis, & qui credita habebant vtensilia sanctuarij, præerant similæ, & 30 vino, & oleo, & thuri, & aromatibus.¶ Filij autem sacerdotum vnguenta ex aromatibus conficiebant. 31 ¶ Et Marhathias Leuites, primogenitus Sellũ Coritæ, præfectus erat eorum quæ in Sartagine frige- 32 bantur.¶ Porrò de filiis Caath fratribus eorum, super panes erant propositionis, vt semper nouos per 33 singula sabbatha præpararent.¶ Hi sunt principes F cantorum per familias Leuitarũ, qui in exedris mo rabantur: vt die ac nocte iugiter suo ministerio de- 34 seruirent.¶ Capita Leuitarũ per familias suas prin- 35 cipes, manserunt in Ierusalem.¶ In Gabaon autem commorati sunt pater Gabaon Iehiel, & nomẽ vxo 36 ris eius Maacha.¶ Filius primogenitus eius Abdõ, 37 & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab, ¶ Gedor 38 quoque, & Ahio, & Zacharias, & Macelloth.¶ Porrò Macelloth genuit Saaman: isti habitauerunt è regione fratrum suorum in Ierusalem, cum fratribus 39 suis.¶ Ner autem genuit Cis: Cis genuit Saul: & G Saul genuit Ionathan, & Melchisua, & Abinadab, 40 & Esbaal.¶ Filius autem Ionathan, Merib-báal: & 41 Merib-báal genuit Micha.¶ Porrò filij Micha: Phi- 42 ton, & Melech, & Tharaa, & Ahaz.¶ Ahaz autem genuit Iara: & Iara genuit Alámath, & Azimoth & 43 Zamri. Zamri autem genuit Mosa.¶ Mosa verò genuit Banaa: cuius filius Raphaia, genuit Elasa: de 44 quo ortus est Asel.¶ Porrò Asel sex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bochru, Ismael, Saria, Obdia, Hanan. hi sunt filij Asel.

Margin: ' genere 10. — ‡ Sup. 8. c. 29. — ‡ Sup. 8. d. 33.

CAPVT X.

1 A Hilisthiim autẽ pugnabant contra Israël, fugeruntque viri Israël Palæsthinos, & ceciderunt vulnerati in monte Gelbóe. 2 ¶ Cumque appropinquassent Philisthæi persequentes Saul, & filios eius, percusserunt Iona- 3 than, & Abinadab, & Melchisua filios Saul.¶ Et aggrauatum est prælium contra Saul, inueneruntque 4 eum sagittarij, & vulnerauerunt iaculis.¶ Et dixit B Saul ad armigerum suum: Euagina gladium tuum, & interfice me: ne fortè veniant incircuncisi isti, & illudant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere, timore perterritus: arripuit ergo Saul ensem, & ir 5 ruit in eum.¶ Quod cùm vidisset armiger eius, videlicet mortuum esse Saul, irruit etiam ipse in gladiũ 6 suum, & mortuus est.¶ Interiit ergo Saul & tres filij eius, & omnis domus illius pariter concidit. 7 ¶ Quod cùm vidissent viri Israël qui habitabant in campestribus, fugerũt: & Saul ac filiis eius mortuis, derelinquerunt vrbes suas, & huc illucque dispersi sunt, veneruntq; Philisthiim, & habitauerunt in eis. 8 ¶ Die igitur altero detrahentes Philisthiim spolia C cæsorum, inuenerunt Saul, & filios eius iacentes in 9 monte Gelbóe.¶ Cumque spoliassent eum, & amputassent caput armisque nudassent, miserũt in terram suam, vt circumferretur, & ostenderetur idolo- 10 rum templis & populis: ¶ arma autem eius consecrauerunt in phano Dei sui, & caput affixerunt in 11 templo Dagon.¶ Hoc cùm audissent viri Iabes-Ga D laad, omnia scilicet quæ Philisthiim fecerant super 12 Saul, ¶ consurrexerunt singuli virorum fortium, & tulerunt cadauera Saul & filiorum eius, attuleruntque ea in Iabes, & sepelierunt ossa eorũ subter quercum quæ erat in Iabes, & ieiunauerunt septem die- 13 bus.¶ Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas, eò quòd præuaricatus sit mandatum Domini quod præceperat, & non custodierit illud: sed insu- 14 per etiam pythonissam consulerit, ¶ nec sperauerit in Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid, filium Isai.

Margin: 1. Reg. 31. a. 1. — 1. Re. 15. c. 23. — 1. Re. 28 b. 8.

CAPVT XI.

1 A Congregatus est igitur omnis Israël ad Dauid in Hebron, dicens: Os tuum sumus & 2 caro tua.¶ Heri quoque & nudiustertius cùm adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas & introducebas Israël: tibi enim dixit Dominus Deus tuus, Tu pasces populum meũ Israël, 3 & tu eris princeps super eum.¶ Venerunt ergo omnes maiores natu Israël ad regem in Hebrõ, & iniit Dauid cum eis fœdus coram Domino: vnxeruntque eum regem super Israël iuxta sermonem Domini, 4 quem locutus est in manu Samuel.¶ Abiit quoque Dauid, & omnis Israël in Ierusalem. hæc est Iebus, 5 vbi erant Iebusæi habitatores terræ.¶ Dixeruntque B qui habitabant in Iebus ad Dauid: Non ingredieris huc. Porrò Dauid cepit arcem Sion, quæ est Ci- 6 uitas-Dauid, dixitque: ¶ Omnis qui percusserit Iebusæum in primis, erit princeps & dux. Ascendit igitur primus Ioab filius Saruiæ, & factus est prin- 7 ceps.¶ Habitauit autem Dauid in arce, & idcir- 8 co appellata est Ciuitas-Dauid.¶ Aedificauitque vrbem in circuitu à Mello, vsque ad gyrum: Ioab au- 9 tem reliqua vrbis extruxit.¶ Proficiebatque Dauid vadens & crescens, & Dominus exercituum erat cũ 10 eo.¶ Hi principes virorum fortium Dauid, qui C adiuuerunt eum vt rex fieret super omnem Israël iu- 11 xta verbum Domini quod locutus est ad Israël.¶ Et iste numerus robustorum Dauid: Iesbaã filius Hachamoni princeps inter triginta: iste leuauit hastã 12 suam super trecentos vulneratos vna vice.¶ Et post eum Eleazar filius Patrui eius Ahohites, qui erat 13 inter tres potentes.¶ Iste fuit cum Dauid in Phesdomin, quando Philisthiim congregati sunt ad locum illum in prælium: & erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus à facie Philisthinorum. 14 ¶ Hi steterunt in medio agri, & defenderunt eũ: cumq; percussissent Philisthæos, dedit Dñs salu 15 tem magnã populo suo.¶ Descenderunt autẽ tres de triginta principibus ad petram in qua erat Dauid, ad speluncam Odollam, quando Philisthiim fuerãt 16 castrametati in Valle-Raphaim.¶ Porrò Dauid erat in præsidio, & statio Philisthinorũ in Beth-léhem.

Margin: 2. Reg. 5. a. 1. — 2. Re. 23. a. 8. — Hic stetit 12. — Descẽdit 13. — percussit 13.

2.Reg.23 c.15. * aquam.

17 ¶ Desiderauit igitur Dauid * & dixit: O si quis daret
D mihi aquam de cisterna Beth-léhem, quę est in por
18 ta. ¶ Tres ergo isti per media castra Philistinorum
perrexerunt, & hauserunt aquam de cisterna Beth-
léhem quæ erat in porta, & attulerunt ad Dauid vt
biberet: qui noluit, sed magis libauit illam Domi-
19 no, ¶ dicens: Absit vt in conspectu Dei mei hoc fa-
ciam, & sanguinem istorum virorum bibam: quia in
periculo animarum suarum attulerũt mihi aquam.
Et ob hanc causam noluit bibere. hæc fecerunt tres
20 robustissimi. ¶ Abisai quoque frater Ioab, ipse erat
E princeps trium, & ipse leuauit hastam suam contra
21 trecentos vulneratos, & ipse erat ¶ inter tres nomi-
natissimus, & inter tres secundus inclytus, & prin-
ceps eorum: veruntamen vsque ad tres primos non
22 peruenerat. ¶ Banaias filius Ioiadæ ʼviri robustissimiʼ,
qui multa opera perpetrarat, de Cabseel: ipse per-
cussit duos ariel Moab: & ipse descendit, & interfe-
23 cit leonem in media cisterna tempore niuis. ¶ Et ip
se percussit virũ Aegyptiũ, cuius statura erat quin-
que cubitorum, & habebat lanceam vt liciatorium
texentium: descendit igitur ad eum cum virga, & ra
puit hastã quã tenebat manu, & interfecit eũ hasta
24 sua. ¶ Hæc fecit Banaias filius Ioiadæ, qui erat inter
F tres robustos nominatissimus, ¶ inter triginta pri-
25 mus: veruntamen ad tres vsque nõ peruenerat: po-
26 suit autem eum Dauid ad auriculam suam. ¶ Porrò
fortissimi viri in exercitu, Asahel frater Ioab, & El-
27 chanan filius Patrui eius de Beth-léhem, Sammoth
28 Arorites, Helles Phalonites. ¶ Ira filius Acces The-
29 cuites, Abiézer Anathothites, ¶ Sobbochai Husa-
30 thites, Ilai Ahohites, ¶ Maharai Netophatites, He-
31 led filius Baana Nethophathites, ¶ Ethai filius Ri-
bai de Gabaath filiorum Ben-iamin, Banaia Phara-
32 tonites, ¶ Hurai de Torrente-Gaas, Abiel Ar-
33 bathithes, ¶ Azmoth Bauramites, Eliaba Salabo-
34 nites. ¶ Filij Assem Gezonites, Ionathan filius Sa-
35 ge Ararites. ¶ Ahiam filius Sachar Ararites. Eli-
36 phal filius Vr, ¶ Hepher Mecherathites, Ahia Phe-
G lonites, ¶ Hesro Carmelites, Nahárai filius Az-
37 bai, ¶ Ioel frater Nathan, Mibahar filius Agarai.
38 ¶ Selec Ammonites, Nathárai Berothites armi-
39 ger Ioab filij Saruiæ, Ira Iethræus, Gareb Ie-
40 thræus, ¶ Vrias Hethæus, Zabad filius Oholi. ¶ Adi-
41 na filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, &
42 cum eo triginta. ¶ Hanan filius Maacha, & Iosaphat
43 Mathanites. ¶ Ozia Astarothites, Samma & Iehiel
44 filij Hothan Arorhites, ¶ Iedihel filius Samri, & Io-
45 ha frater eius Thosaites, ¶ Eliel Mahumithes, & Ie-
46 ribái & Iosaia filij Elnáem, & Iethma Moabites, E-
liel & Obed, & Iasiel de Masobia.

* vir robustissimus 4

CAPVT XII.

1 A HI quoque venerunt ad Dauid in Siceleg: cum adhuc fugeret Saul filium Cis, qui
2 erãt fortissimi & egregij pugnatores, ¶ tẽ
dentes arcum, & vtraque manu fundis sa
xa iacientes, & dirigentes sagittas: de fratribus Saul
3 ex Ben-iamin. ¶ Princeps Ahizer, & Ioas filij Samaa
Gabaathites: & Iaziel & Phallet filij Azmoth, & Ba
4 racha & Iehu Anathotites. ¶ Samaias quoque Ga-
baonites fortissimus inter triginta & super triginta.
Ieremias & Ieheziel & Iohanam & Iezabad Gade-
5 rothites. ¶ & Eluzai & Ierimuth, & Baalia & Sama-
6 ria & Sapharia Haruphites. ¶ Elcana & Iesia & Aza-
7 reel & Ioezer & Iesbaam de Carehim: ¶ Ioela quo-
8 que & Zabadia filij Ieroham de Gedor. ¶ Sed & de
B Gaddi transfugerunt ad Dauid, cum lateret in de-
serto, viri robustissimi, & pugnatores optimi tenen
tes clypeum & hastam: facies eorũ quasi facies leo-
9 nis, & veloces quasi capreæ in montibus. ¶ Ezer
10 princeps, Obdias secundus, Eliab tertius. ¶ Masma-
11 na quartus, Ieremias quintus, ¶ Ethi sextus. Eliel
12 septimus, ¶ Iohanan octauus, Elzebad nonus, ¶ Ie-
13 remias decimus, Machabanai vndecimus. ¶ hi de
14 filijs Gad principes exercitus: nouissimus, centum
15 militibus præerat, & maximus mille. ¶ Isti sunt qui
transierunt Iordanem mense primo, quando inun-
dare consueuit super ripas suas: & omnes fugaue-
runt qui morabantur in vallibus ad Oriẽtalem pla-
16 gam & Occidentalẽ. ¶ Venerunt autem & de Ben-
C iamin & de Iuda ad præsidium in quo morabatur
17 Dauid. ¶ Egressusque est Dauid obuiam eis, & ait,
Si pacificè venistis ad me vt auxiliemini mihi, cor
meum iũgatur vobis: si autem insidiamini mihi pro
aduersarijs meis, cùm ego iniquitatem in manibus
non habeam, videat Deus patrum nostrorum, &
18 iudicet. ¶ Spiritus verò induit Amasai principem
inter triginta, & ait: Tui sumus ô Dauid, & tecum
fili Isai, pax, pax tibi, & pax adiutoribus tuis. te enim
adiuuat Deus tuus. Suscepit ergo eos Dauid, & cõ
19 stituit principes turmæ. ¶ Porrò de Manasse transfu
gerunt ad Dauid, quando veniebat cum Philisthijm
aduersus Saul, vt pugnaret: & non dimicauit cum
eis, ‖ quia inito consilio remiserunt eum principes
Philisthinorum, dicentes, Periculo capitis nostri re
20 uertetur ad dominum suum Saul. ¶ Quando igitur
D reuersus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de
Manasse, Ednas, & Iozabad, & Iedihel, & Michael
& Ednas ʼ& Iozabad, & Eliu, & Salathi, principes
21 ʼmilitum ʼin Manasse. ¶ hi præbuerunt auxiliũ Dauid
aduersus latrunculos: omnes enim erant viri fortis-
22 simi, & facti sunt principes in exercitu. ¶ Sed & per
singulos dies veniebant ad Dauid ad auxiliandum
ei, vsq; dum fieret grandis numerus, quasi exercitus
23 Dei. ¶ Iste quoq; est numerus, quasi principũ exerci
tus, qui venerunt ad Dauid, cùm esset in Hebron, vt
trãsferrent regnũ Saul ad eum, iuxta verbũ Domi-
24 ni. ¶ Filij Iuda portantes clypeum & hastam, sex mil
25 lia octingẽti expediti ad prælium. ¶ De filijs Simeõ
E virorum fortissimorum ad pugnandum, septem mil
26 lia centum. ¶ De filijs Leui, quatuor millia sexcen-
27 ti. ¶ Ioiada quoque princeps de stirpe Aaron, & cũ
28 eo tria millia septingenti. ¶ Sadoc etiam puer egre-
giæ indolis, & domus patris eius, principes viginti-
29 duo. ¶ De filijs autem Ben-iamin fratribus Saul,
tria millia: magna enim pars eorum adhuc seque-
30 batur domum Saul. ¶ Porrò de filijs Ephráim vigin-
ti millia octingenti, fortissimi robore, viri nomina-
31 ti in cognationibus suis. ¶ Et ex dimidia tribu Manasse,
decem & octo millia, singuli per nomina sua vene-
32 runt vt constituerent regem Dauid. ¶ De filijs quo-
que Issachar viri eruditi qui nouerant singula tem-
pora, ad præcipiendum quid facere deberet Israël,
principes ducenti: omnis autem reliqua tribus, eo-
33 rum consilium sequabatur. ¶ Porrò de Zabulon qui
F egrediebantur ad prælium, & stabant in acie instru-
cti armis bellicis, quinquaginta millia venerunt in
34 auxilium, non in corde duplici. ¶ Et de Neph-tha-
li, principes mille, & cum eis instructi clypeo & ha-
35 sta, triginta & septem millia. ¶ De Dan etiam præ-

1. Reg. 29. b.4.

-6.

millia 6.

36 parati ad prælium, vigintiocto millia sexcenti, ¶ Et de Aser egredientes ad pugnam, & in acie prouo-
37 cantes, quadraginta millia. ¶ Trans Iordanem autem de filijs Ruben, & de Gad & dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis, centum vigin-
38 ti millia. ¶ Omnes isti viri bellatores expediti ad pugnandum, corde perfecto venerunt in Hebron vt constituerent regem Dauid super vniuersum Israël:
G sed & omnes reliqui ex Israël, vno corde erant, vt
39 rex fieret Dauid. ¶ Fueruntque ibi apud Dauid tribus diebus comedentes & bibentes, præparauerãt
40 enim eis fratres sui. ¶ Sed & qui iuxta eos erãt, vsque ad Issachar & Zabulon & Nephthalin, afferebant panes in asinis & camelis, & mulis, & bobus ad vescendum: farinam, palathas, vuam passam, vinum, oleum, boues, arietes ad omnem copiam, gaudium quippe erat in Israël.

CAPVT XIII.

1 A Dijt autem cõsilium Dauid cum tribunis & cẽturionibus & vniuersis principibus,
2 ¶ & ait ad omnem cœtum Israël: Si placet vobis, & à Domino Deo nostro egreditur sermo quem loquor: mittamus ad fratres nostros reliquos in vniuersas regiones Israël, & ad sacerdotes & Leuitas qui habitant in suburbanis vr-
3 bium, vt congregentur ad nos, ¶ & reducamus arcã Dei nostri ad nos: non enim requisiuimus eam in
4 diebus Saul. ¶ Et respondit vniuersa multitudo vt
5 ita fieret: placuerat enim sermo omni populo. ¶ Cõ-
B gregauit ergo Dauid cunctum Israël à Sihor Aegypti, vsque dum ingrediaris Emath, vt adduceret
6 arcam Dei de Cariath-iarim. ¶ Et ascendit Dauid & omnis vir Israël ad collem Cariath-iarim, qui est in Iuda, vt afferret inde arcam Domini Dei sedentes super cherubim, vbi inuocatum est nomen
7 eius. ¶ Imposueruntq; arcam Dei super plaustrum
C nouum, de domo Abinadab: Oza autem & frater
8 eius minabant plaustrum. ¶ Porrò Dauid & vniuersus Israël ludebant coram Deo omni virtute in cãticis & in citharis, & psalterijs & tympanis, & cym-
9 balis, & tubis. ¶ Cùm autẽ peruenissent ad Areamchidon, tetendit Oza manum suam, vt sustentaret arcam: bos quippe lasciuiens pululùm inclinaue-
10 rat eam. ¶ Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, eò quòd tetigisset arcam: & mor-
11 tuus est ibi coram Domino. ¶ Contristatusque est
D Dauid, eò quòd diuisisset Dominus Ozam: vocauitque locum illum, Diuisio Ozæ, vsque in præsen-
12 tem diem. ¶ Et timuit Deum tunc temporis, dicẽs: Quomodo possum ad me introducere arcam Dei?
13 ¶ Et ob hanc causam non adduxit eam ad se, hoc est in Ciuitatem Dauid, sed auertit in domum O-
14 bed-edom Gethæi. ¶ Mansit ergo arca Dei in domo Obed-edom tribus mẽsibus: & benedixit Dominus domui eius, & omnibus quæ habebat.

2 Reg. 6. a. 1. omnes viri. ... Num. 4. b. 19.

CAPVT XIIII.

1 A Misit quoque Hiram rex Tyri nuncios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices parietum, lignorumque, vt ædificarent ei
2 domum. ¶ Cognouitq; Dauid, eò quòd confirmasset eum Dominus in regem super Israël, & subleuatum est regnum suũ super populum eius

2. Reg. 5. b. 11.

3 Israël. ¶ Accepit quoque Dauid alias vxores in Hie-
4 rusalem genuitque filios & filias. ¶ Et hæc nomina
B eorum qui nati sunt ei in Ierusalem: Samua & So-
5 bad, Nathan & Salomon, ¶ Iebahar, & Elisua, & Elipalet,
6 Eliphálet, ¶ Noga quoque, & Mápheg, & Iaphia,
7 ¶ Elisama, & Baal-iada, & Eliphálet, ¶ Audientes
8 autem Philisthijm eò quòd vnctus esset Dauid in regem super vniuersum Israël: ascenderunt omnes vt quærerent eum: quod cùm audisset Dauid, egres-
9 sus est obuiam eis. ¶ Porrò Philisthijm venientes,
10 diffusi sunt in Valle-Raphaim. ¶ Consuluitque Dauid Dominum, dicens: Si ascendã ad Philisthæos
C & si trades eos in manu mea? Et dixit ei Dominus:
11 ¶ Ascende, & tradam eos in manu tua. Cumque illi ascendissent in Baal-pharasim, percussit eos ibi Dauid, & dixit: Diuisit Deus inimicos meos per manum meam, sicut diuiduntur aquæ: & idcirco vo-
12 catum est nomen illius loci Baal-pharasim. ¶ Dereliqueruntque ibi deos suos quos Dauid iussit exuri.
13 ¶ Alia etiam vice Philisthijm irruerũt, & diffusi sunt
14 in valle. ¶ Consuluitque rursum Dauid Deum: &
D dixit ei Deus, Non ascendas post eos, recede ab eis, & venies contra illos ex aduerso pyrorum.
15 ¶ Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc egredieris ad bellum. Egressus est enim Deus ante te, vt percutiat castra Philisthijm.
16 ¶ Fecit ergo Dauid sicut præceperat ei Deus, & percussit castra Philisthinorum, de Gabaon vsque Ga-
17 zera. ¶ Diuulgatumque est nomen Dauid in vniuersis regionibus, & Dominus dedit pauorem eius super omnes gentes.

2. Reg. 5. c. 15. ... Et Elisua. 2. Reg. 5. c. 17.

CAPVT XV.

1 A Ecit quoque sibi domos in Ciuitate-Dauid: & ædificauit locum arcæ Dei, tetenditque ei tabernaculum.
2 ¶ Tunc dixit Dauid: Illicitum est vt à quocunque portetur arca Dei, nisi à Leuitis: quos elegit Dominus ad portandum eam & ad ministrandum sibi, vsque in
3 æternum. ¶ Congregauitq; vniuersum Israël in Ierusalem, vt afferretur arca Dei in locum suum quẽ
4 præparauerat ei. ¶ Necnon & filios Aaron & Leui-
5 tas ¶ de filijs Caath, Vriel princeps fuit: & fratres
6 eius centum viginti. ¶ De filiis Merari, Asaia prin-
7 ceps: & fratres eius ducenti viginti. ¶ De filiis Gerson, Ioel princeps & fratres eius centum triginta.
8 ¶ De filiis Elisaphan, Semeias princeps: & fratres
9 eius ducenti. ¶ De filiis Hebron, Eliel princeps:
10 & fratres eius octoginta. ¶ De filiis Oziel, Ammina-
11 dab princeps, & fratres eius cẽtum duodecim. ¶ Vocauitque Dauid Sadoc & Abiathar sacerdotes, & Leuites, Vriel, Asaiam, Ioel, Semeiam, Eliel, &
12 Aminadab: ¶ & dixit ad eos: Vos qui estis princi-
B pes familiarum Leuiticarum, sanctificamini cum fratribus vestris, & afferte arcam Domini Dei Israël
13 ad locum qui ei præparatus est: ¶ ne vt à principio, quia non eratis præsentes, percussit nos Dominus:
14 sic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus. ¶ Sãctificati sunt ergo sacerdotes & Leuitæ vt portarent
15 arcam Domini Dei Israël. ¶ Et tulerunt filii Leui arcam Dei, sicut præceperat Moyses iuxta verbum
16 Domini, humeris suis, in vectibus. ¶ Dixitque Dauid principibus Leuitarum, vt constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet & lyris & cymbalis, vt resonaret in excelsis

Num. 4. a. 6. ... ducenta ... triginta ... viginti ... Sup. 13. ... Num. 4. b. 15.

17 sonitus lætitiæ. ¶ Constitueruntque Leuitas: Heman filium Ioel, & de fratribus eius, Asaph filium Barachiæ. de filijs verò Merari, fratribus eorum: Ethan 18 filium Casaiæ. ¶ Et cum eis fratres eorum, in secun- C do ordine, Zachariam & Ben & Iaziel, & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab, & Banaiam, & Maasiam, & Mathathiam, & Eliphalu & Maceniam, & 19 Oed-edom, & Iehiel, ianitores. ¶ Porrò cantores, Hemam, Asaph & Ethan: in cymbalis æneis concre 20 pantes. ¶ Zacharias autem & Oziel, & Semiramoth & Iahiel, & Ani, & Eliab & Maasias & Banaias in 21 nablis arcana cantabant. ¶ Porrò Mathathias & Eliphalu & Macenias & Obed-edom & Iehiel & Ozaziu: in citharis pro octaua canebant epinicion. 22 ¶ Chonenias autem princeps Leuitarum, prophetiæ præerat, ad præcinendam melodiam. erat quip- 23 pe valde sapiens: ¶ Et Barachias & Elcana: ianito- 24 res arcæ. ¶ Porrò Sebenias & Iosaphat & Nathanael & Amasai & Zacharias, & Banaias & Eliezer sacerdotes clangebant tubis coram arca Dei: & O- 25 bed-edom & Iehias erant ianitores arcæ. ¶ ‖ Igitur D Dauid & omnes maiores natu Israël, & tribuni, ierunt ad deportandam arcam fœderis Domini de 26 domo Obed-edom cum lætitia. ¶ Cumque adiuuisset Deus Leuitas qui portabant arcam fœderis Domini, immolabantur septem tauri & septem arietes. 27 ¶ Porrò Dauid erat indutus stola byssina, & vniuersi Leuitæ qui portabant arcam, cātoresque, & Chonenias princeps prophetiæ inter cantores: Dauid 28 autem etiam indutus erat ephod lineo. ¶ Vniuersusque Israël deducebant arcam fœderis Domini in iubilo, & sonitu buccinæ & tubis & cymbalis & na- 29 blis & cytharis concrepantes. ¶ Cumque peruenisset arca fœderis Domini vsque ad Ciuitatem-Dauid, Michol filia Saul prospiciens per fenestram, vidit Dauid regem saltantem atque ludentem, & despexit eum in corde suo.

‖ Achimaas 12. 11. Reg. 6 b. 12. -2. -5.

CAPVT XVI.

1 A Tulerunt igitur arcam Dei, & constituerunt eam in medio tabernaculi quod tetenderat ei Dauid, & obtulerunt holocausta & pacifica coram Domino. 2 ¶ Cumque complesset Dauid offerens holocausta & pacifica, benedixit populo in nomine Domini. 3 ¶ Et diuisit vniuersis per singulos, à viro vsque ad mulierem tortam panis, & partem assæ carnis bubalæ, 4 & frixam oleo similam. ¶ Constituitque coram arca Domini de Leuitis, qui ministrarent: & recordarentur operum eius, & glorificarent, atque lau- 5 darent Dominum Deum Israël: ¶ Asaph principem, & secundum eius Zachariam. Porrò Iahiel & Semiramoth & Iehiel & Mathathiam & Eliab & Banaiā & Obed-edom, & Iehiel super organa psalterij & 6 lyras: Asaph autem vt cymbalis personaret. ¶ Banaiam verò & Iaziel sacerdotes, canere tuba iugi- 7 ter corā arca fœderis Domini. ¶ In illo die fecit Dauid principem ad confitendum Domino, Asaph & fratres eius.

1. Reg. 6. d. 17.

8 ¶ ‖ Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius.
9 ¶ Cantate ei, & psallite ei, & narrate omnia mira- B bilia eius.
10 ¶ Laudate nomen sanctum eius: lætetur cor quærentium Dominum.
11 ¶ Quærite Dominum & virtutem eius: quærite faciem eius semper.
12 ¶ Recordamini mirabilium eius quæ fecit, signorum illius, & iudiciorum oris eius.
13 ¶ Semen Israël serui eius: filij Iacob electi eius.
14 ¶ Ipse Dominus Deus noster: in vniuersa terra iudicia eius.
15 ¶ Recordamini in sempiternum pacti eius: sermonis quem præcepit in mille generationes.
16 ¶ Quem pepigit cum Abraham: & iuramenti illius cum Isaac.
17 ¶ Et constituit illud Iacob in præceptum, & Israël in pactum sempiternum.
18 ¶ Dicens, Tibi dabo terram Chanáan funiculum hæreditatis vestræ.
19 ¶ Cum essent pauci numero, parui & coloni eius.
20 ¶ Ttransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.
21 ¶ Non dimisit quenquam calumniari eos: sed increpauit pro eis reges.
22 ¶ ‖ Nolite tangere Christianos meos: & in prophetis meis nolite malignari.
23 ¶ Cantate Domino omnis terra, annunciate ex die C in diem salutare eius.
24 ¶ Narrare in gentibus gloriam eius: in cunctis populis mirabilia eius.
25 ¶ Quia magnus Dominus, & laudabilis nimis: & horribilis super omnes deos.
26 ¶ Omnes enim dij populorum, idola: Dominus autem cœlos fecit.
27 ¶ Confessio & magnificentia coram eo: fortitudo & gaudium in loco eius.
28 ¶ Afferte Domino familiæ populorum: afferte Domino gloriam & imperium.
29 ¶ Date Domino gloriam, nomini eius, leuate sacrificium, & venite in conspectu eius: & adorate Dominum in decóre sancto.
30 ¶ Cōmoueatur à facie eius omnis terra: ipse enim fundauit orbem immobilem.
31 ¶ Lætentur cœli, & exultet terra: & dicant in nationibus, Dominus regnauit.
32 ¶ Tonet mare, & plenitudo eius: exultent agri, & omnia quæ in eis sunt.
33 ¶ Tunc laudabūt ligna saltus coram Domino: quia venit iudicare terram.
34 ¶ Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniā in æternum misericordia eius.
35 ¶ Et dicite, Salua nos Deus Saluator noster: & cō- D grega nos, & erue de gentibus; vt confiteamur nomini sancto tuo, & exultemus in carminibus tuis.
36 ¶ Benedictus Dominus Deus Israël ab æterno vsque in æternum: & dicat omnis populus, Amen, & hymnum Deo.

‖ Psal. 104 a. 1. Isaia 12. a. 4.

‖ Psal. 95. a. 1.

-4-

¶ Dereli-

37 ❡Dereliquit itaque ibi coram arca fœderis Domini, Asaph & fratres eius: vt ministrarent in conspectu arcæ iugiter per singulos dies, & vices suas.
38 ❡Porrò Obed-edom, & fratres eius sexaginta octo: & Obed-edom filium Idithum, & Hosa constituit
39 ianitores. ❡Sadoc autem sacerdotem, & fratres eius sacerdotes, coram tabernaculo Domini in excel-
40 so, quod erat in Gabaon: ❡vt offerrent holocausta Domino super altare holocaustomatis iugiter, manè & vespere, iuxta omnia quæ scripta sunt in lege
41 Domini, quam præcepit Israëli. ❡Et post eum Hemam & Idithum, & reliquos electos, vnumquenque vocabulo suo, ad confitendum Domino, Quo-
42 niam in æternum misericordia eius, ❡Hemam quoque Idithum canentes tuba, & quatientes cymbala & omnia musicorum organa ad canendum Domi-
43 no: filios autem Idithum fecit esse portarios. ❡Reuersusq; est omnis populus in domum suam: & Dauid, vt benediceret etiam domui suæ.

CAPVT XVII.

1.Reg.7: a. 2.

1 A CVm autem habitaret Dauid in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœ-
2 deris Domini sub pellibus est. ❡Et ait Nathan ad Dauid: Omnia quæ in corde tuo sunt, fac:
3 Deus enim tecum est. ❡Igitur nocte illa factus est
4 sermo Domini ad Nathan, dicens: ❡Vade & loquere Dauid seruo meo: Hæc dicit Dominus, Non æ-
5 dificabis tu mihi domum ad habitandum. ❡Neque enim mansi in domo ex eo tempore quo eduxi Israël * vsque ad diem hanc: sed fui semper mutans lo-
6 ca tabernaculi, & in tentorio ❡manens cum omni Israël. Nunquid locutus sum saltem vni iudicum Israël, quibus præceperam vt pascerēt populum meū, & dixi: Quare non ædificastis mihi domum cedri-
7 nam? ❡Nunc itaque sic loquêris ad seruum meum Dauid: Hæc dicit Dominus exercituum, Ego tuli te cùm in pascuis sequereris gregem: vt esses dux po-
8 puli mei Israël. ❡Et fui tecum quocunque perrexi-
B sti: & interfeci omnes inimicos tuos coram te, fecique tibi nomen quasi vnius magnorum qui celebrā-
9 tur in terra. ❡Et dedi locum populo meo Israël: plā-tabitur & habitabit in eo, & vltrà non cōmouebitur: nec filij iniquitatis atterent eos, sicut à principio, &
10 ❡ex diebus qbus dedi iudices populo meo Israël, & humiliaui vniuersos inimicos tuos. *Annuncio ergo tibi, quòd ædificaturus sit tibi Dominus domū.
11 ❡Cumque impleueris dies tuos vt vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de
12 filijs tuis: & stabiliam regnum eius. ❡Ipse ædificabit mihi domum, & firmabo solium eius vsque in æter-
13 num: ❡EGO ERO EI IN PATREM, & ipse erit mihi in filium: & misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli ab eo qui ante te fuit.
14 ❡Et statuam eum in domo mea, & in regno meo vsque in sempiternum: & thronus eius erit firmissimus
15 in perpetuum. ❡Iuxta omnia verba hæc, & iuxta vniuersam visionem istam, sic locutus est Nathan ad
16 Dauid. ❡Cumque venisset rex Dauid, & sedisset co-
C ram Domino, dixit: Quis ego sum Domine Deus,
17 & quæ domus mea, vt præstares mihi talia? ❡Sed & hoc parum visum est in conspectu tuo, ideoque locutus es super domum serui tui etiam in futurum: & fecisti me spectabilem super omnes homines,
18 Domine Deus. ❡Quid vltrà addere potest Dauid, cùm ita glorificaueris seruum tuum, & cognoueris
19 eum? ❡Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc, & nota
20 esse voluisti vniuersa magnalia. ❡Domine non est similis tui: & non est alius Deus absque te, ex om-
21 nibus quos audiuimus auribus nostris. ❡Quis *enim* est alius, vt populus tuus Israël, gens vna in terra,
D ad quam perrexit Deus, vt liberaret & faceret populum sibi, & magnitudine sua atque terroribus eijceret nationes à facie eius, quem de Aegypto li-
22 berarat? ❡Et posuisti populum tuum Israël tibi in populum vsque in æternum, & tu Domine factus es
23 Deus eius. ❡Nunc igitur Domine sermo quem locutus es famulo tuo, & super domum eius, confir-
24 metur in perpetuum, & fac sicut locutus es. ❡Permaneatque & magnificetur nomen tuum vsque in sempiternum: & dicatur, Dominus exercituum Deus Israël, & domus Dauid serui eius permanens
25 coram eo. ❡Tu enim Domine Deus meus reuelasti auriculam serui tui, vt ædificares ei domum: & idcirco inuenit seruus tuus fiduciam, vt oret coram
26 te. ❡Nunc ergo Domine tu es Deus: & locutus es
27 ad seruum tuum tanta beneficia. ❡Et cœpisti benedicere domui serui tui, vt sit semper coram te: te enim Domine benedicente, benedicta erit in perpetuum.

CAPVT XVIII.

1.Reg.8. a. 1.

1 A FActum est autem post hæc, vt percuteret Dauid Philisthijm, & humiliaret eos, & tolleret Geth, & filias eius de manu Phi-
2 listhijm, ❡percuteretque Moab, & fierent
3 Moabitæ serui Dauid offerentes ei munera. ❡Eo tēpore percussit Dauid etiam Adar-ézer regem Soba regionis Emath, quando perrexit vt dilataret impe-
4 rium suum vsque ad flumen Euphráten. ❡Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius, & septem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum. subneruauitque omnes equos curruum, exceptis centum
5 quadrigis quas reseruauit sibi. ❡Superuenit autem
B & Syrus Damascenus, vt auxilium præberet Adar-ézer regi Soba: sed & huius percussit Dauid viginti
6 duo millia virorum. ❡Et posuit milites in Damasco, vt Syria quoque seruiret sibi, & offerret munera. Adiuuitque eum Dominus in cunctis ad quæ per-
7 rexerat. ❡Tulit quoque Dauid pharetras aureas, quas habuerant serui Adar-ézer: & attulit eas in Ie-
8 rusalem. ❡Necnon de Tebath & Chun vrbibus Adar-ézer æris plurimum, de quo fecit Salomon ma-
9 re æneum, & columnas, & vasa ænea. ❡Quod cùm
C audisset Thou rex Hemath percussisse videlicet Da-
10 uid omnem exercitum Adar-ézer regis Soba, ❡misit Adoran filium suum ad regem Dauid, vt postularet ab eo pacem, & congratularetur ei quòd percussisset, & expugnasset Adar-ézer: aduersarius quip-
11 pe erat Thou Adar-ézer. ❡Sed & omnia vasa aurea & argentea & ænea cōsecrauit Dauid rex Domino, cum argento & auro quod tulerat ex vniuersis gentibus, tam de Idumæa & Moab, & filijs Ammon,
12 quàm de Philisthijm & Amalec. ❡Abisai verò filius
D Saruiæ percussit Edom in Valle-salinarum, decem
13 & octo millia: ❡& constituit in Edom præsidium, vt seruiret Idumæa Dauid: saluauitque Dominus
14 Dauid in cūctis ad quæ perrexerat. ❡Regnauit ergo

* de terra Aegypti.

* Annunciabo.

* autem 4.

Dauid super vniuersum Israël, & faciebat iudicium
15 atque iustitiam cuncto populo suo. ¶ Porrò Ioab filius Saruiæ erat super exercitum, & Iosaphat filius
16 Ahilud à commentarijs. ¶ Sadoc autem filius Achitob, & Abi-mélech, filius Abiathar, sacerdotes: &
17 Susa, scriba. ¶ Banaias quoq; filius Ioiadæ super legiones Cerethi & Phelethi: Porrò filij Dauid primi ad manum regis.

Abi-melech 3.

CAPVT XIX.

1 A Ccidit autem vt moreretur Naas rex filiorum Ammon, & regnaret filius eius pro
2 eo. ¶ Dixitque Dauid: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas: præstitit enim mihi pater eius gratiam. Misitq; Dauid nuncios ad consolandum eum super morte patris sui. Qui cùm peruenissent in terram filiorum Ammon,
3 vt consolarentur Hanon, ¶ dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon, Tu forsitan putas quòd Dauid honoris causa in patrem tuum, miserit qui consolarentur te: nec animaduertis, quòd vt explorent, & inuestigent, & scrutentur terram tuam
4 venerint ad te serui eius. ¶ Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit & rasit & præcidit tunicas eorum à
5 natibus vsque ad pedes, & dimisit eos. ¶ Qui cùm abijssent, & hoc mandassent Dauid, misit in occursum eorum (grandem enim contumeliam sustinuerant) & præcepit vt manerent in Iericho, donec cresceret barba eorum, & tunc reuerterentur. ¶ Videntes autem filij Ammon, quòd iniuriam fecissent Dauid, tam Hanon quàm reliquus populus, miserunt mille talenta argenti, vt conducerent sibi de Mesopotamia, & de Syria-Maacha, & de Soba currus &
7 equites. ¶ Conduxeruntque triginta duo millia curruum, & regem Maacha cum populo eius. Qui cùm venissent castrametati sunt è regione Medaba. Filij quoque Ammon congregati de vrbibus suis, vene-
8 runt ad bellum. ¶ Quod cùm audisset Dauid, misit Ioab & omnem exercitum virorum fortium: ¶ egres-
9 sique filij Ammon, direxerunt aciem iuxta portam ciuitatis: reges autem qui ad auxilium eius venerât,
10 separatim in agro steterunt. ¶ Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerso, & post tergum contra se fieri, elegit viros fortissimos de vniuerso Israël, &
11 perrexit contra Syrum. ¶ Reliquam autem partem populi dedit sub manu Abisai fratris sui, & perre-
12 xerunt contra filios Ammon. ¶ Dixitque: Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: Si autem superauerint
13 te filij Ammon, ero tibi in præsidium. ¶ Confortare, & agamus viriliter pro populo nostro, & pro vrbibus Dei nostri. Dominus autem quod in con-
14 spectu suo bonum est, faciet. ¶ Perrexit ergo Ioab, & populus qui cum eo erat, contra Syrum ad præ-
15 lium: & fugauit eos. ¶ Porrò filij Ammon videntes quod fugisset Syrus, ipsi quoque fugerunt Abisai fratrem eius, & ingressi sunt ciuitatem: reuersus-
16 que est etiam Ioab in Ierusalem. ¶ Vidēs autem Syrus quòd cecidisset coram Israël, misit nuncios, & adduxit Syrum qui erat trans Fluuium: Sophach autem princeps militiæ Adar-ézer, erat dux eo-
17 rum. ¶ Quod cùm annunciatum esset Dauid, congregauit vniuersum Israël, & transiuit Iordanem, irruitque in eos & direxit ex aduerso aciem, illis
18 contra pugnantibus. ¶ Fugit autem Syrus Israël: & interfecit Dauid de Syris septem millia curruum,
19 & Sophach exercitus principem. ¶ Videntes autem serui Adar-ézer se ab Israël esse superatos, transfugerunt ad Dauid, & seruierunt ei, noluitq; vltrà Syria auxilium præbere filiis Ammon.

2.Reg.10. a.1.

CAPVT XX.

1 F Actum est autem post anni circulum, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitū & robur militiæ, & vastauit terram filiorum Ammon, perrexitque & obsedit Rabba: porrò Dauid manebat in Ierusalem, quando Ioab percussit
2 Rabba, & destruxit eam. ¶ Tulit autem Dauid coronam Melchon, de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum & preciosissimas gemmas, fecitque sibi inde diadema: manubias quoque vrbis
3 plurimas tulit. ¶ Populum autem qui erat in ea, eduxit: & fecit super eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta transire, ita vt dissecarentur & cōtererentur: sic fecit Dauid cunctis vrbibus filiorū Ammon: & reuersus est cum omni populo suo in Ieru-
4 salem. ¶ Post hæc initum est bellum in Gazer aduersum Philisthæos: in quo percussit Sobochai Husathites, Saphai de genere Raphaim, & humiliauit
5 eos. ¶ Aliud quoque bellum gestum est aduersus Philisthæos, in quo percussit Adeodatus filius Saltus Beth-lehemites fratrem Goliath Gethæi, cuius hastæ lignum erat quasi liciatorium texentium.
6 ¶ Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longissimus, senos habens digitos, id est, simul vigintiquatuor: qui & ipse de Rapha fuerat stir-
7 pe generatus. ¶ Hic blasphemauit Israël: & percussit eum Ionathan filius Samaa, fratris Dauid. Hi sunt filij Raphan in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & seruorum eius.

2.Reg.10. b.7. & 11. a.1.

2.Reg.21. d.18.

Lehemitem. a.

CAPVT XXI.

1 C Onsurrexit autem Satan contra Israël: & incitauit Dauid vt numeraret Israël. ¶ Di-
2 xitque Dauid ad Ioab, & ad principes populi: Ite, & numerate Israël à Bersabee vsque Dan, & afferte mihi numerum, vt sciam.
3 ¶ Respônditque Ioab: Augeat Dominus populum suum centuplum, quàm sunt: nónne domine mi rex, omnes serui tui sunt? quare hoc quærit domi-
4 nus meus quod in peccatum reputetur Israëli? ¶ Sed sermo regis magis præualuit: egressusque est Ioab, & circuiuit vniuersum Israël: & reuersus est Ierusa-
5 lem. ¶ Deditque Dauidi numerum eorum quos circuierat: & inuentus est omnis numerus Israël, mille millia, & centum millia virorum educentium gladium: de Iuda autem quadringenta septuaginta
6 millia bellatorum. ¶ Nam Leui & Ben-iamin non numerauit: eò quòd Ioab inuitus exequeretur re-
7 gis imperium. ¶ Displicuit autem Deo quòd iussum
8 erat: & percussit Israël. ¶ Dixitque Dauid ad Deum: Peccaui nimis, vt hoc facerem: obsecro aufer ini-
9 quitatem serui tui, quia insipienter egi. ¶ Et locutus est Dominus ad Gad videntem Dauidis, dicēs:
10 ¶ Vade & loquere ad Dauid, & dic ei, Hæc dicit Dominus: Trium tibi optionem do, vnum quod vo-
11 lueris elige, & faciam tibi. ¶ Cumque venisset Gad ad Dauid, dixit ei: Hæc dicit Dominus: Elige quod
12 volueris: ¶ aut tribus annis pestilentiam *: aut tri-

2.Reg.24. a.1. Infr.17. a.14.

tricenta. 13.

-1.

*famis 4

bus

bus mensibus te fugere hostes tuos, & gladium eorum non posse euadere: aut tribus diebus gladium Domini, & mortem versari in terra, & angelum Domini interficere in vniuersis finibus Israël: nunc 13 igitur vide quid respondeam ei qui misit me. ¶ Et dixit Dauid ad Gad: Ex omni parte me angustiæ præmunt, sed melius mihi est vt incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes eius: quàm 14 in manus hominum. ¶ Misit ergo Dominus pestilentiam in Israël: & ceciderunt de Israël septuaginta 15 millia virorum. ¶ Misit quoque angelum in Ierusalem, vt percuteret eam: cumque percuteretur, vidit Dominus, & misertus est super magnitudine mali: & imperauit angelo qui percutiebat: Sufficit, iam cesset manus tua. Porrò angelus Domini sta- 16 bat iuxta aream Ornan Iebusæi. ¶ Leuansque Da- C uid oculos suos, vidit angelum Domini stantem inter cœlum & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & versum contra Ierusalem: & ceciderunt tam ipse, quàm maiores natu vestiti cilicijs, proni 17 in terram. ¶ Dixitque Dauid ad Deum: Nónne ego sum qui iussi vt numeraretur populus? Ego qui peccaui, ego qui malum feci: iste grex quid commeruit? Domine Deus meus vertatur obsecro, manus tua in me, & in domum patris mei: populus au- 18 tem tuus non percutiatur. ¶ Angelus autem Domini præcepit Gad vt diceret Dauidi, vt ascenderet, extrueretque altare Domino Deo in area Ornan 19 Iebusæi. ¶ Ascendit ergo Dauid iuxta sermonẽ Gad, 20 quem locutus ei fuerat ex nomine Domini. ¶ Porrò Ornan cùm suspexisset & vidisset angelum, quatuorque filij eius cum eo, absconderunt se: nam eo 21 tempore terebat in area triticum. ¶ Igitur cum veniret Dauid ad Ornan cõspexit eum Ornan, & processit ei obuiam de area, & adorauit eum pronus in 22 terram. ¶ Dixitque ei Dauid: Da mihi locum areæ tuæ, vt ædificem in ea altare Domino: ita vt quantum valet, argenti accipias, & cesset plaga à popu- 23 lo. ¶ Dixit autem Ornan ad Dauid: Tolle, & faciat D dominus meus rex quodcunque ei placet: sed & boues do in holocaustum, tribulas in ligna, & triticum in sacrificium. Omnia libens præbeo. ¶ Di- 24 xitque ei rex Dauid: Nequaquam ita fiet, sed argentum dabo quantum valet: neque enim tibi auferre debeo, & sic offerre Domino holocausta gra- 25 tuita ¶ Dedit ergo Dauid Ornan pro loco siclos au- 26 ri iustissimi ponderis sexcentos. ¶ Et ædificauit ibi altare Domino: obtulitque holocausta, & pacifica, & inuocauit Dominum, & exaudiuit eum in 27 igne de cœlo super altare holocausti. ¶ Præcepitq; Dominus angelo: & conuertit gladium suum in va- 28 ginam. ¶ Protinus ergo Dauid, videns quòd exaudisset eum Dominus in area Ornan Iebusæi, immo- 29 lauit ibi victimas. ¶ Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moyses in deserto, & altare holocaustorum, ea tempestate erat in excelso Gabaon: 30 ¶ Et non præualuit Dauid ire ad altare, vt ibi obsecraret Deum: nimio enim fuerat timore perterritus videns gladium angeli Domini.

2 Par. 3. a. 1.

1 Exod. 36. a. 1.

CAPVT XXII.

1 A 2 DIxitque Dauid: Hæc est domus Dei, & hoc altare in holocaustum Israël. ¶ Et præcepit vt congregarentur omnes proselyti de terra Israël, & constituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, vt ædi- 3 ficaretur domus Dei. ¶ Ferrum quoque plurimum ad clauos ianuarum, & ad commissuras atque iuncturas præparauit Dauid: & æris pondus innumera- 4 bile. ¶ Ligna quoque cedrina non poterant æstimari, quæ Sidonij & Tyrij deportauerant ad Dauid. 5 ¶ Et dixit Dauid: Salomon filius meus puer paruulus est & delicatus: domus autem quam ædificare volo Domino, talis esse debet, vt in cunctis re- B gionibus nominetur: præparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam, ante mortem suam omnes præ- 6 parauit impensas. ¶ Vocauitque Salomonem filiũ suum: & præcepit ei vt ædificaret domum Domino 7 Deo Israël. ¶ Dixitque Dauid ad Salomonem. Fili mi, voluntatis meæ fuit vt ædificarem domum no- 8 mini Domini Dei me i. ¶ Sed factus est sermo Domini ad me, dicens: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram 9 me: ¶ Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem & ocium dabo in Israël cunctis diebus eius. ipse ædificabit domum nomini meo, 10 ¶ & IPSE ERIT MIHI IN FILIVM: & ego ero illi in patrem: firmaboque solium regni eius su- 11 per Israël in æternum. ¶ Nunc ergo fili mi, sit Do- C minus tecum & prosperare & ædifica domum Do- 12 mino Deo tuo, sicut locutus est de te. ¶ Det quoque tibi Dominus prudentiam & sensum, vt regere possis Israël & custodire legem Domini Dei tui. 13 ¶ Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata, & iudicia quæ præcepit Dominus Moysi vt doceret Israël: confortare & viriliter age, ne timeas, 14 neque paueas. ¶ Ecce ego in paupertate mea præparaui impensas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò & ferri non est pondus: vincitur enim numerus magnitudine: ligna & lapides præparaui ad 15 vniuersa impendia. ¶ Habes quoque plurimos artifices, latomos, & cæmentarios, artificesque li- D gnorum, & omnium artium ad faciendum opus pru- 16 dentissimos ¶ in auro & argento, & ære, & ferro, cuius non est numerus. Surge igitur, & fac, & erit 17 Dominus tecum. ¶ Præcepit quoque Dauid cunctis principibus Israël, vt adiuuarent Salomonem 18 filium suum. ¶ Cernitis inquiens, quòd Dominus Deus vester vobiscum sit, & dederit vobis requiem per circuitum, & tradiderit omnes inimicos vestros in manus vestras, & subiecta sit terra coram 19 Domino, & coram populo eius: ¶ Præbete igitur corda vestra & animas vestras vt quæratis Dominũ Deum vestrum: & consurgite & ædificate sanctuarium Domino Deo: vt introducatur arca fœderis Domini, & vasa Domino consecrata, in domum quæ ædificatur nomini Domini.

Inf. 28. a. 9.

2 Reg. 7. c. 13. Cr. 1. a. 9. 3 Reg. 5. b. 5.

10.

CAPVT XXIII.

1 A 2 IGitur Dauid senex, & plenus dierum, regem cõstituit Salomonem filium suum, super Israël. ¶ Et cõgregauit omnes principes Israël, & sacerdotes atque Leuitas. 3 ¶ Numeratique sunt Leuitæ à viginti annis, & suprà, & inuenta sunt triginta octo millia virorum. 4 ¶ Ex his electi sunt & distributi in ministeriũ domus

triginta

Domini

1 Domini viginti quatuor millia: præpositorum autē 5 & iudicum, sex millia. ¶ Porrò quatuor millia ianitores: totidem psaltes canentes Domino in organis quæ fecerat ad canendum. ¶ | Et distribuit eos Dauid per vices filiorum Leui, Gerson videlicet, 7 & Caath & Merari. ¶ Filij Gerson: Leedam, & Semei. ¶ Filij Leedam: princeps Iahiel & Zetham, & 9 Ioel, tres. ¶ Filij Semei: Salomith & Hosiel & Aran, B tres: isti principes familiarum Leedam. ¶ Porrò filij Semei: Leheth, & Ziza, & Iaus, & Baria: isti filij 11 Semei quatuor. ¶ Erant autem Leheth prior, Ziza secundus, porrò Iaus & Baria non habuerunt plurimos filios, & idcirco in vna familia vnaque domo 12 computati sunt. ¶ Filij Caath: Amram & Isaar, Hebron & Oziel quatuor. ¶ | Filij Amram Aaron & Moyses. | Separatusque est Aaron, vt ministraret in Sancto sanctorum, ipse & filij eius in sempiternū, & adoleret incēsum Domino secundum ritum suū, 14 ac benediceret nomini eius in perpetuum. ¶ Moysis quoque hominis Dei filij annumerati sunt in tribu Leui. ¶ Filij Moysi: Gersom & Eliezer. ¶ Filij Gersom: Subuel primus. ¶ | Fuerunt autem filij Eliezer: 17 Rohobia primus: & non erant Eliezer filij alij. Porrò filij Rohobia multiplicati sunt nimis. ¶ Filij Isaar: 18 Salomith primus. ¶ Filij Hebron: Ieriâu primus, 19 Amarias secundus, Iahaziel tertius, Iecmaan quartus. ¶ Filij Oziel: Micha primus, Iesia secundus. 21 ¶ Filij Merari: Moholi & Musi. filij Moholi: Eleázar 22 & Cis. ¶ Mortuus est autem Eleázar & non habuit filios, sed filias: acceperuntque eas filij Cis fratres 23 earum. ¶ Filij Musi: Moholi & Eder & Ierimoth, 24 tres. ¶ Hi filij Leui in cognationibus & familijs suis, principes per vices & numerum capitum singulorū, qui faciebant opera ministerij domus Domini à viginti annis, & supra. ¶ Dixit enim Dauid: Requiem dedit Dominus Deus Israel populo suo, & habitationem Ierusalem vsque in æternum. ¶ Nec erit officij Leuitarum vt vltrà portent tabernaculum, & 27 omnia vasa eius ad ministrandum. ¶ Iuxta præcepta quoque Dauid nouissima supputabitur numerus filiorum Leui à viginti annis & supra. ¶ Et erunt sub D manu filiorum Aaron in cultum domus Domini in vestibulis & in exedris, & in loco purificationis, & in sanctuario, & in vniuersis operibus ministerij templi Domini: ¶ Sacerdotes autem, super panes propositionis, & ad similæ sacrificium, & ad lagna & azyma & sartaginem, & ad torrendum, & super omne pondus atque mensuram. ¶ Leuitæ verò vt stent manè ad confitendum, & canendum Domino: similiterq; ad vesperam, ¶ tam in oblatione holocaustorum Domini, quàm in sabbathis & Calendis & solennitatibus reliquis iuxta numerum & cæremonias vniuscuiusque rei, iugiter coram Domino. ¶ Et custodiant obseruationes tabernaculi fœderis, & ritum sanctuarij, & obseruationem filiorū Aaron fratrum suorum, vt ministrent in domo Domini.

¶ Exod. 6. c. 17. Sup. 6. a. 1.

¶ Exod. 2. a. 1. & 6. c. 20. Heb. 5. b. 5.

¶ Exod. 2. d. 22. & 18. a. 3.

*fermentū similam 14

CAPVT XXIIII.

Luc. 10. a. 1. Num. 3. a. 4. & 26. g. 60.

1 A Porrò filijs Aaron hæ partitiones erant. Filij Aaron: Nadab & Abiu & Eleázar & Ithamar. ¶ mortui sunt autem Nadab & Abiu ante patrem suum absque liberis: 3 sacerdotioque functus est Eleazar & Ithamar. ¶ Et diuisit eos Dauid, idest Sadoc de filijs Eleazari, & Ahi-mélech de filijs Ithamar secundum vices suas 4 & ministerium. ¶ Inuentique sunt multò plures filij Eleazar in principibus viris, quàm filij Ithamar. Diuisit autē eis hoc est filijs Eleazar principes per familias sedecim: & filijs Ithamar per familias, & 5 domos suas octo. ¶ Porrò diuisit vtrasque inter se familias sortibus: erant enim principes sanctuarij, & principes Dei tam de filijs Eleazar, quàm de filijs Ithamar. ¶ Descripsitque eos Semeias filius Nathaneel scriba Leuites, coram rege & principibus, & Sadoc sacerdote, & Achi-mélech filio Abiathar, principibus quoque familiarum sacerdotalium & Leuiticarum: vnam domum, quæ cæteris præerat, Eleazar: & alteram domum, quæ sub se habebat cæteros, Ithamar. ¶ Exiuit autem sors prima Ioiarib, 8 secunda Iedei, ¶ tertia Harim, quarta Seorim, ¶ quinta Melchia, sexta Maiman, ¶ septima Accos, octaua Abia, ¶ noua Iesua, decima Sechenia, vndecima Eliasib, duodecima Iacim, ¶ tertiadecima Hoppha, decimaquarta Isbaab, ¶ decimaquinta Belga, 13 decimasexta Emmer, ¶ decimaseptima Hezir, decimaoctaua Aphses, ¶ decimanona Pheteia, vicesima Hezechiel, ¶ vicesimaprima Iachin, vicesimasecūda Gamul, ¶ vicesimatertia Dalaiâu, vicesimaquarta Maaziâu. ¶ Hæ vices eorum secundum ministeria sua, vt ingrediantur domum Domini & iuxta ritum suum sub manu Aaron patris eorum: sicut C præceperat Dominus Deus Israel. ¶ Porrò filiorum 20 Leui, qui reliqui fuerant, de filijs Amram erat Subael: & de filijs Subael, Iehedeia. ¶ de filijs quoque 22 Rohobiæ princeps Iesias. ¶ Isaari verò filius Salemoth: filiusque Salemoth Iahath: ¶ filiusque eius D Ieriâu primus, Amarias secundus, Iahaziel tertius, 24 Iecmáan quartus. ¶ Filius Oziel, Micha: filius Micha, Samir. ¶ Frater Micha, Iesia, filiusque Iesiæ, 26 Zacharias. ¶ Filij Merari: Moholi & Musi. filius Oziâu: Benno. Filius quoque Merari: Oziâu & Soã 28 & Zachur, & Hebri. ¶ Porrò Moholi filius Eleazar, 29 qui nō habebat liberos: ¶ Filius verò Cis, Ierameel. 30 ¶ Filij Musi: Moholi Eder & Ierimoth. Isti filij Leui 31 secundum domos familiarum suarum. ¶ Miseruntque ipsi sortes contra fratres suos filios Aaron coram Dauid rege, & Sadoc, & Ahi-melech, & principibus familiarum Sacerdotalium & Leuiticarum, tam maiores, quàm minores: omnes sors æqualiter diuidebat.

—8.

CAPVT XXV.

1 A Igitur Dauid & magistratus exercitus segregauerūt in ministerium filios Asaph & Heman, & Idithun: qui prophetarent in citharis, & psalterijs, & cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi officio seruientes. ¶ De filijs Asaph: Zacchur & Ioseph & Nathania & Asarela, filij Asaph sub manu Asaph prophetantes iuxta regem. ¶ Porrò Idithun: filij Idithun, Godolias, Sori, Ieseias, & Hasabias, & Mathathias, sex, sub manu patris sui Idithun, qui in cithara prophetabat super confitentes & laudantes 4 Dominum. ¶ Heman quoque: filij Heman, Bocciâu, B Mathaniâu, Oziel, Subuel, & Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Geddelthi, & Romemti-ezer, & 5 Iesbacassa, Mellothi, Othir, Mahasioth. ¶ omnes isti filij Heman Videntes regis in sermonibus Dei, vt exaltaret cornu: deditque Deus Heman filios 6 quatuordecim: & filias tres. ¶ Vniuersi sub manu

*proph. e. regis. Videntis s.

patris

patris sui ad cantandum in templo Domini distributi erant, in cymbalis, & psalteriis, & citharis, in ministeria domus Domini iuxta regem: Asaph videlicet & Idithun & Heman. ¶ Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis, qui erudiebant canticum Domini, cuncti doctores, ducenti octogintaocto. ¶ Miseruntque sortes per vices suas, ex æquo tam maior quam minor, doctus pariter & indoctus. ¶ Egressaque est sors prima Ioseph, qui erat de Asaph, secunda Godoliæ, ipsi & filijs eius, & fratribus eius duodecim. ¶ Tertia Zacchur, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Quarta Isari, filijs & fratribus eius duodecim: ¶ Quinta Nathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Sexta Bocciau, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Septima Isreela, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Octaua Iesaiæ, filij & fratribus eius duodecim. ¶ Nona Mathaniæ, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Decima Semeiæ, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Vndecima Azareel, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Duodecima Hasabiæ filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Tertiadecima Subael, & filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Quarta decima Mathathiæ, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Quintadecima Ierimoth, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Sextadecima Hananię, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Septimadecima Iesbacassę, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Octauadecima Hanani, filijs & fratribus eius duodecim. Nonadecima Mellothi, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Vicesima Eliatha, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Vicesimaprima Othir, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Vicesimasecunda Geddelthi, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Vicesimatertia Mahazioth, filijs & fratribus eius duodecim. ¶ Vicesimaquarta Romenthi-ézer, filijs, & fratribus eius duodecim.

CAPVT XXVI.

Diuisiones autem ianitorum. de Coritis Meselemia, filius Core, de filijs Asaph, ¶ filij Meselemiæ: Zacharias primogenitus, Iahiel secundus, Zabadias tertius, Iathanael quartus, ¶ Aelam quintus, Iohanam sextus, Elioenai septimus. ¶ Filij autem Obed-edom: Semeias primogenitus, Iozabad secundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus. ¶ Ammiel sextus, Issachar septimus, Phollathi octauus: quia benedixit illi Dominus: ¶ Semeiæ autem filio eius nati sunt filij, præfecti familiarum suarum: erāt enim viri fortissimi. ¶ filij ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, Obed, Elzabad, & fratres eius viri fortissimi: Elieu quoque, & Samachias. ¶ omnes hi de filiis Obed-edom: ipsi & filii, & fratres eorum fortissimi ad ministrandum, sexagintaduo de Obed-edom. ¶ Porrò Meselemiæ filii, & fratres eorum robustissimi, decem & octo. ¶ De Hosa autem, id est de filiis Merari: Semri princeps (non enim habuerat primogenitum, & idcirco posuerat eum pater eius in principem:) ¶ Helcias secundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filii, & fratres Hosa, tredecim. ¶ Hi diuisi sunt in ianitores, vt semper principes custodiarum, sicut & fratres eorum ministrarēt in domo Domini. ¶ Missæ sunt ergo sortes ex æquo, & paruis & magnis per familias suas in vnamquanque portarum. ¶ Cecidit ergo sors Orientalis, Selemiæ. Porrò Zachariæ filio eius, viro prudentissimo, & erudito, sortitò obtigit plaga septentrionalis. ¶ Obed-edom verò & filiis eius, ad austrum: in qua parte domus erat seniorum cōcilium. ¶ Sephim & Hosa ad Occidentem iuxta portam quæ ducit ad viam ascensionis: custodia contra custodiam. ¶ Ad Orientem verò Leuitæ sex: & ad aquilonem quatuor per diem atque ad Meridiem similiter in die, quatuor: & vbi erat concilium, bini et bini. ¶ In cellulis quoque ianitorum ad Occidentalem quatuor in via: biniqúe per cellulas. ¶ Hæ sunt diuisiones ianitorum filiorum Core, et Merari. ¶ Porrò Achias erat super thesauros domus Dei, & vasa sanctorum. ¶ Filij quoque Ledam, filij Gersonni: de Ledan principes familiarum, Ledan & Gersonni, Iehieli. ¶ Filij Iehieli: Zathan & Ioel *fratres eius super thesauros domus Domini, ¶ Amramitis & Isaaritis, & Hebronitis & Ozihelitis. ¶ Subael autem filius Gersom, filij Moysi, præpositus thesauris. ¶ *Frater quoque eius Eliezer, cuius filius Rahabia, & huius filius Isaias, & huius filius Ioram, huius quoq; filius Zechri, & huius filius Selemith. ¶ Ipse Selemith, & fratres eius super thesauros sanctorum, quæ sanctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus, ¶ de bellis, & manubijs præliorum, quæ consecrauerāt ad instaurationem & supellectilem templi Domini. ¶ Hæc autem vniuersa sanctificauit Samuel Videns, & Saul filius Cis, & Abner filius Ner, & Ioab filius Saruiæ: *omnesque sanctificauerāt ea per manum Selemith, fratrum eius. ¶ Isaaritis verò præerat Chonenias, & filius eius ad opera forinsecus super Israël ad docendum & iudicandum eos. ¶ Porrò de Hebronitis Hasabias, & fratres eius viri fortissimi, mille septingēti præerant Israël trans Iordanem contra Occidentem, in cunctis operibus Domini, & in ministerium regis. ¶ Hebronitarum autem princeps fuit Ieria secundum familias & cognationes eorum. Quadragesimo anno regni Dauid recensiti sunt, & inuenti sunt viri fortissimi in Iazer Galaad, ¶ fratresque eius robustioris ætatis, duo millia septingenti principes familiarum. Præposuit autem eos Dauid rex Rubenitis & Gadditis, & dimidiæ tribui Manasse, in omne ministerium Dei, & regis.

*fratres. *fratres. *omnes qui ij.

CAPVT XXVII.

Filij autem Israël secūdùm numerum suū, principes familiarum, tribuni & centuriones & præfecti, qui ministrabāt regi iuxta turmas suas, ingredientes per singulos menses in anno: vigintiquatuor millibus singuli præerant. ¶ Primæ turmæ in primo mense Iesboam præerat filius Zabdiel: & sub eo vigintiquatuor millia. ¶ De filijs Phates, princeps cunctorum principum in exercitu mense primo. ¶ Secundi mēsis habebat turmam Dudia Ahohites, & post se alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitus vigintiquatuor millium. ¶ Dux quoque turmæ tertiæ in mense tertio, erat Banaias filius Ioiadæ *sacerdos: & in diuisione sua vigintiquatuor millia. ¶ Ipse est Banaias fortissimus inter triginta, & super triginta. præerat autem turmæ ipsius Amizabad filius eius. ¶ Quartus, mense quarto, Azabel frater Ioab, & Zabadias filius eius post eum: & in turma eius vigintiquatuor millia. ¶ Quintus, mēse quinto,

*sacerdotis ?.

princeps Samaoth Iezerites:& in turma eius vigin 9 quatuor millia.¶ Sextus, mense sexto, Hira filius Acces Thecuites:& in turma eius vigintiquatuor mil 10 lia.¶ Septimus, mense septimo, Helles Phallonites de filijs Ephráim:& in turma eius vigintiquatuor 11 millia.¶ Octauus, mense octauo, Sobochai Husathites de stirpe Zarahi:& in turma eius vigintiquatuor 12 millia.¶ Nonus, mense nono, Abi-ézer Anathotites de filijs Iemini:& in turma eius vigintiquatuor mil 13 lia.¶ Decimus, mense decimo, Marai,& ipse Netophathites de stirpe Zarahi,& in turma eius viginti- 14 quatuor millia.¶ Vndecimus, mense vndecimo, Banaias Pharathonites de filijs Ephráim:& in turma 15 eius vigintiquatuor millia.¶ Duodecimus, mense duodecimo, Holdai Netophathites, de stirpe Go- 16 thoniel:& in turma eius vigintiquatuor millia.¶ Porrò tribubus præerant in Israël, Rubenitis, dux Eliezer filius Zechri: Simeonitis, dux Saphathias filius 17 Maacha:¶ Leuitis, Hasabias filius Camuel: Aaroni 18 tis, Sadoc.¶ Iuda, Eliu frater Dauid: Issachar, Amri 19 filius Michael:¶ Zabulonitis, Iesmaias filius Abdię: 20 Nephthalitibus, Ierimoth filius Ozriel:¶ filiis Ephráim, Osee filius Ozaziu: dimidię tribui Manasse, 21 Ioel filius Phadaię:¶ & dimidię tribui Manasse in Galaad, Iaddo filius Zacharię: Beniamin autem, Ia 22 siel filius Abner.¶ Dan verò, Ezrihel filius Ieroham. 23 hi principes filiorum Israël.¶ Noluit autem Dauid numerare eos à viginti annis inferius: quia dixerat Dominus ut multiplicaret Israël quasi stellas cœli. 24 ¶ Ioab filius Saruię cœperat numerare, nec cōpleuit: quia super hoc ira irruerat in Israël: & idcirco numerus eorum qui fuerant recensiti, non est rela- 25 tus in fastos regis Dauid.¶ Super thesauros autem regis fuit Azmoth filius Adiel. his autem thesauris qui erant in vrbibus, & in vicis, & in turribus præsi- 26 debat Ionathan filius Oziæ.¶ Operi autem rustico, & agricolis qui exercebant terram, præerat Ezri fi- 27 lius Chelub:¶ vinearumq; cultoribus, Semeias Romathites: cellis autē vinariis, Zabdias Aphonites. 28 ¶ Nam super olìueta & ficeta, quæ erant in campestribus Balanan Gederites: super apothecas autem 29 olei, Ioas.¶ Porrò armentis quæ pascebantur in Sarō, præpositus fuit Setrai Saronites:& super boues 30 in vallibus Saphath filius Adli:¶ super camelos verò, Vbil Ismaelites:& super asinos, Iadias Merona- 31 thites:¶ super oues quoque Iaziz Agarenus. omnes 32 hi, principes substantiæ regis Dauid.¶ Ionathan autem patruus Dauid, consiliarius, vir prudēs & literatus. ipse & Iahiel filius Hachamoni, erant cum fi- 33 liis regis.¶ Achitophel etiam consiliarius regis, & 34 Chusai Arachites amicus regis.¶ Post Achitophel fuit Ioiada filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps autem exercitus regis erat Ioab.

Sup. 21. a.2.

CAPVT XXVIII.

1 Conuocauit igitur Dauid omnes principes Israël, duces tribuum, & præpositos turmarum, qui ministrabant regi: tribunos quoque & centuriones, & qui præerant substantiæ & possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis, & potentes, & robustissimos 2 quosque in exercitu Ierusalem.¶ Cumque surrexisset rex, & stetisset, ait: Audite me fratres mei, & populus meus. Cogitaui vt ędificarem domum in qua requiesceret arca fœderis Domini, & scabellum pedum Dei nostri, & ad ædificandum omnia præ- 3 paraui.¶ Deus autem dixit mihi: Non ædificabis domum nomini meo: eò quòd sis vir bellator, & 4 sanguinem fuderis.¶ Sed elegit Dominus Deus Israël me de vniuersa domo patris mei, vt essem rex super Israël in sempiternum: de Iuda enim elegit principes: porrò de domo Iuda, domū patris mei: & de filiis patris mei, placuit ei vt me eligeret re- 5 gem super cunctum Israël.¶ Sed & de filiis meis (filios enim mihi multos dedit Dominus) elegit Salomonem filium meum, vt sederet in throno regni 6 Domini super Israël:¶ dixitque mihi: Salomon filius tuus ędificabit domum meam, & atria mea: ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in pa- 7 trem.¶ Et firmabo regnum eius vsque in æternum, si perseuerauerit facere pręcepta mea, & iudicia, si- 8 cut & hodie.¶ Nunc ergo coram vniuerso cœtu Israël andiente Deo nostro, custodite & perquirite cuncta mandata Domini Dei nostri, vt possideatis terram bonam & relinquatis eam filiis vestris post 9 vos vsque in sempiternum.¶ Tu autem Salomon fili mi, scito Deum patris tui, & serui ei corde perfecto, & animo voluntario: Omnia enim corda scrutatur Dominus, & vniuersas mentium cogitationes intelligit: Si quęsieris eum, inuenies: si autem dereli 10 queris eum, proiiciet te in ęternum.¶ Nunc ergo quia elegit te Dominus vt ędificares domū sanctua 11 rij, confortare & perfice.¶ Dedit autem Dauid Salomoni filio suo descriptionem porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in ady- 12 tis, & domus propitiationis,¶ necnon & omnium quę cogitauerat atriorum & exedrarum per circuitum in thesauros domus Domini, & in thesauros 13 sanctorum,¶ diuisionumque sacerdotalium, & Leuiticarū, in omnia opera domus Domini, & in vni- 14 uersa vasa ministerij templi Domini.¶ Aurum in pōdere per singula vasa ministerij. Argenti quoque 15 pondus pro vasorum & operum diuersitate.¶ Sed & in candelabra aurea & ad lucernas eorum, aurū pro mensura vniuscuiusque candelabri, & lucernarum. Similiter & in candelabra argentea, & in lucernas eorum pro diuersitate mensuræ, pondus argen 16 ti tradidit.¶ Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diuersitate mensarum: similiter & 17 argentum in alias mensas argenteas.¶ Ad fuscinulas quoque & phialas, & thuribula ex auro purissimo, & leunculos aureos pro qualitate mensuræ pōdus distribuit, in leunculum & leunculum. Similiter & in leones argenteos diuersum argenti pon- 18 dus separauit.¶ Altari autem in quo adoletur incensum, aurum purissimum dedit: vt ex ipso fieret similitudo quadrigę cherubim extendentium alas, & 19 velantium arcam fœderis Domini.¶ Omnia (inquit) venerunt scripta manu Domini ad me, vt in- 20 telligerem vniuersa opera exemplaris.¶ Dixit quoque Dauid Salomoni filio suo: Viriliter age, & confortare, & fac: ne timeas, & ne paueas: Dominus enim Deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerij 21 domus Domini.¶ Ecce diuisiones sacerdotum & Leuitarum, in omne ministerium domus Domini assistunt tibi, & parati sunt, & nouerunt tam principes, quàm populus facere omnia pręcepta tua.

1. Reg. 7. b.13.
1 Sap. 9. b. 7.
atria 13
1 Psal. 7. c. 10.
mensas 13
mensurarum 13.
opus ministerij 13

CAPVT XXIX.

1 A Locutusq; est Dauid rex ad omnem ecclesiam: Salomonem filium meũ vnum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum: opus enim grande est: neque enim homini præparatur habitatio, sed * Deo. ? Ego autem totis viribus meis præparaui impensas domus* Dei mei. Aurum ad vasa aurea, & argentum in argẽtea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quasi stibinos, & diuersorum colorum, omnemque lapidem, & marmor pariũ abundantissimè. ? & super hæc quæ obtuli in domum Dei mei, de peculio meo aurum & argentum do in templum Dei mei, exceptis his quæ præparaui in ędem sanctam. ? Tria millia talenta auri de Ophir: & septẽ B millia talentorum argenti probatissimi; ad deaurandos parietes ?*Et vbicunq; opus est aurum, de auro, & vbicunque opus est argentum, de argẽto opera fiant per manus artificum: & siquis spontè offert, impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit Domino. ? Polliciti sunt itaque principes familiarum, & proceres tribuum Israël, tribuni quoque & centuriones, & principes-principum* possessionũ regis. ? Dederuntq; in opera domus Domini auri talenta quinque millia, & solidos decem millia, argenti talenta decem millia: & æris talenta decem & octo millia: ferri quoque centum millia talentorũ. ? Et apud quemcunque inuenti sunt lapides, dederunt in* thesauros* domus Domini, per manum Iahiel Gersonitis. ? Lætatusq; est populus, cum vota* C sponte promitterent: quia corde toto offerebant ea Domino: sed & Dauid rex lætatus est gaudio magno. ? Et Benedixit Domino coram vniuersa multitudine, & ait: Benedictus es Domine Deus Israël patris nostri ab æterno in æternum. ? Tua est Domine magnificentia, & potentia, & gloria, atque victoria, & tibi laus: cũcta enim quæ in cœlo sunt & in terra, tua sunt: tuum Domine regnum, & tu es super omnes principes. ? Tuæ diuitiæ, & tua est gloria: tu dominaris omnium: in manu tua virtus & potentia, in manu tua magnitudo & imperium omnium. ? Nunc igitur Deus noster confitemur tibi, & laudamus nomen tuum inclytum. ? Quis ego, & quis populus D meus, vt possimus hęc tibi vniuersa promittere? tua sunt omnia: & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. ? Peregrini enim sumus coram te & aduenæ, sicut omnes patres nostri. ‖ Dies nostri quasi vmbra super terram, & nulla est mora. ? Domine Deus noster, omnis hæc copia quam parauimus, vt ædificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, & tua sunt omnia. ? Scio Deus meus quòd probes corda, & simplicitatẽ diligas, vnde & ego in simplicitate cordis mei, lætus obtuli vniuersa hęc: & populum tuum qui hic repertus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. ? Domine Deus Abra- E ham, & Isaac, & Israël Patrum nostrorum, custodi in æternum hanc voluntatem cordis eorum, & semper in venerationem tui mens ista permaneat. ? Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, vt custodiat mandata tua, testimonia tua, & cęremonias tuas, & faciat vniuersa: & ædificet ædem, cuius impensas paraui. ? Præcepit autem Dauid vniuersę ecclesiæ: Benedicite Domino Deo* nostro*. Et benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrum suorum, & inclinauerunt se, & adorauerunt Deum, & deinde regem. ? Immolaueruntq; victimas Domino: & ob- F tulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, & vniuerso ritu abundantissimè in omnem Israël. ? Et comederunt, & biberũt coram Domino in die illo cũ grandi lætitia. ‖ Et vnxerunt secundo Salomonem filium Dauid. Vnxerunt autẽ eum Domino in principem, & Sadoc in pontificem. ? Seditq; Salomõ super solium Domini in regem pro Dauid patre suo, & cunctis placuit: & paruit illi omnis Israël. ? Sed & vniuersi principes & potẽtes, & cuncti filij regis Dauid dederunt manum, & subiecti fuerunt Salomoni regi. ? Magnificauit ergo Dominus Salomonem super omnem Israël: & dedit illi gloriã regni, qualem nullus habuit ante eum rex Israël. ? Igitur Da- G uid filius Isai regnauit super vniuersum Israël. ? Et dies quibus regnauit super Israël, fuerunt quadraginta anni: in Hebron regnauit septem annis, & in Ierusalem annis triginta tribus. ? Et mortuus est in senectute bona, & plenus dierum, & diuitiis, & gloria. Et regnauit Salomon filius eius pro eo. ? Gesta autem Dauid regis priora & nouissima scripta sunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan prophetę, atque in volumine Gad Videntis: ? vniuersiq; regni eius & fortitudinis, & temporũ quæ trãsierũt sub eo, siue in Israël, siue in cunctis regnis terrarum.

Marginal notes: * Domino; * Dom ni; * Vt 3.; * 6.; * thesa uri 9.; * sua 4.; 8 Sap. 5. b; * vestro 1.; 13. Reg. 1. f. 34; 1. Reg. 2. b

LIBRI PRIMI PARALIPOMENON FINIS.

LIBER SECVNDVS, PARALIPOMENON:

Hebraicè Dibre haiamim.

CAPVT PRIMVM.

1 A CONfortatus est ergo Salomõ filius Dauid in regno suo, & Dominus * erat cũ eo, & magnificauit eum in excelsum. 2 ᵽ Præcepitq; Salomon vniuerso Israëli, tribunis & centurionibus, & ducibus & iudicibus omnis Israël, & principibus familiarũ: 3 ᵽ & abiit cum vniuersa multitudine in Excelsum Gabaõ, vbi erat tabernaculũ fœderis Domini, quod fecit Moyses famulus Dei, in solitudine. 4 ᵽ Arcam autem Dei adduxerat Dauid de Cariath-iarim in locum quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi tabernaculũ, hoc est in Ierusalem. 5 ᵽ Altare quoq; ęneum, quod fabricatus fuerat Beselcel filius Vri, filij Hur, ibi erat coram B tabernaculo Domini, quod & requisiuit Salomon & omnis ecclesia. 6 ᵽ Ascenditq; Salomon ad altare æneum, coram tabernaculo fœderis Domini, 7 & obtulit in eo mille hostias. ᵽ Ecce autẽ in ipsa nocte apparuit ei Deus, dicens: Postula quod vis, vt dẽ 8 tibi. ᵽ Dixitq; Salomon Deo: Tu fecisti cum Dauid patre meo misericordiam magnam, & constituisti 9 me regem pro eo. ᵽ Nunc ergo Domine Deùs impleatur sermo tuus, quem pollicitus es Dauid patri meo: tu enim me fecisti regem super populum tuũ multum, qui tã innumerabilis est, quàm puluis ter-10 ræ. ᵽ | Da mihi sapientiam & intelligẽtiam, vt ingre C diar & egrediar corã populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum dignè, qui tam grandis est, iu-11 dicare? ᵽ Dixit aũt Deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non postulasti diuitias, & substantiã, & gloriam, neq; animas eorum qui te oderant, sed nec dies vitæ plurimos: petisti autẽ sapiẽtiam & scientiã, vt iudicare possis populum meũ 12 super quẽ constitui te regem: ᵽ Sapientia & sciẽtia data sunt tibi: diuitias autem & substantiam & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus nec ante te, 13 nec post te fuerit similis tui. ᵽ | Venit ergo Salomon D ab excelso Gabaon in Ierusalem coram tabernacu-14 lo fœderis, & regnauit super Israël. ᵽ Congregauitque sibi currus & equites, & facti sũt mille quadringenti currus, & duodecim millia equitũ: & fecit eos esse in vrbibus quadrigarum, & cum rege in Ierusa-15 lem. ᵽ Prębuitq; rex argentum & aurum in Ierusalẽ quasi lapides, & cedros quasi sycomoros, quę nascũ-16 tur in campestribus multitudine magna. ᵽ | Adducebantur autem ei equi de Aegypto, & de Coa à negociatoribus regis, qui ibant, & emebant precio, 17 ᵽ quadrigam equorum sexcentis argenteis, & equũ centum quinquaginta: similiter de vniuersis regnis Cethæorum, à regibus Syriæ emptio celebrabatur.

3.Reg 3. a.2. | * Deut. eius 1. | Exo. 38 a.1. | Sap. 9.b. 10. | 3. Reg. 10.d. 26. | 3. Reg. 10.d. 28.

CAPVT II.

1 A DEcreuit autem Salomon ædificare domũ nomini Domini, & palatium sibi. 2 ᵽ Et numerauit septuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui cæderent lapides in montibus, præpositosq; eorum 3 tria millia sexcentos. ᵽ Misit quoque ad Hiram regem Tyri, dicens: | Sicut elegisti cum Dauid patre meo, & misisti ei ligna cedrina, vt ædificaret sibi do-4 mum, in qua & habitauit: ᵽ sic fac mecum, vt ædificem domum nomini Domini Dei mei, vt cõsecrem eam ad adolendum incensum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propositionem panum sempiternam, & ad holocaustomata manè & vespere, sabbathis quoque & neomeniis, & solennitatibus Domini Dei nostri in sempiternum, quæ mandata 5 sunt Israëli. ᵽ Domus enim quam ædificare cupio, B magna est: magnus est enim Deus noster super om-6 nes deos. ᵽ Quis ergo poterit pręualere, vt ędificet ei dignam domum? si cœlum, & cœli cœlorum capere eum nequeunt: quantus ego sum, vt possim ędificare ei domum? sed ad hoc tantùm, vt adoleatur 7 incensum coram illo? ᵽ Mitte ergo mihi virum eruditum, qui nouerit operari in auro & argento, ære, & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui sciat sculpere cęlaturas cum his artificibus quos mecum habeo in Iudęa & Ierusalem, quos pręparauit Da-8 uid pater meus. ᵽ Sed & ligna cedrina mitte mihi, & arceuthina, & pinea de Libano: scio enim quòd serui tui nouerint cędere ligna de Libano, & erunt 9 serui mei cum seruis tuis, ᵽ vt parentur mihi ligna C plurima. Domus enim quam cupio ędificare, ma-10 gna est nimis, & inclyta. ᵽ Preterea operariis qui cęsuri sunt ligna, seruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia, & hordei coros totidẽ, * olei quo

3. Reg. 5. a.2.

11 que ſata viginti millia.¶ Dixit autem Hiram rex Tyri per literas,quas miſerat Salomoni:,Quia dilexit Dominus populum ſuum, idcirco te regnare fecit
12 ſuper eum.¶ Et addidit,dicens: Benedictus Dominus Deus Iſraël,qui fecit cœlum & terram, qui dedit Dauid regi filium ſapientem,¦& eruditum & ſenſatum atque prudentem, vt ædificaret domũ Domi
13 no,& palatium ſibi.¶ Miſi ergo tibi virum pruden-
14 tem & ſcientiſſimum Hiram patrem meum,¶ filium mulieris de filiabus Dã:cuius pater fuit Tyrius, qui nouerit operari in auro & argento,ære, & ferro, & marmore, & lignis, in purpura quoque & hyacintho & byſſo & coccino: & qui ſciat cælare omnem ſculpturam, & adinuenire prudenter quodcunque in opere neceſſarium eſt cum artificibus tuis, & cũ
15 artificibus Domini mei Dauid patris tui.¶ Triticũ
D ergo,& hordeum,& oleum,& vinum,quę pollicitus
16 es Domine mi mitte ſeruis tuis.¶ Nos autem cædemus ligna de Libano, quot neceſſaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuum
17 autem erit transferre ea in Ieruſalem.¶ Numerauit igitur Salomon omnes viros proſelytos qui erant in terra Iſraël:poſt dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius;& inuenti ſunt centum quin
18 quaginta tria millia & ſexcenti. ¶ Fecitque ex eis ſeptuaginta millia, qui humeris onera portarent, & octoginta millia qui lapides de montibus cæderẽt: tria aũt millia,& ſexcẽtos prępoſitos operũ populi,

* & uini uiginti millia metretas.

CAPVT III.

1 A ET cœpit Salomon ædificare domum Domini in Ieruſalem,in Monte-moria, qui demonſtratus fuerat Dauid patris eius, in loco, quem parauerat Dauid in area
2 ¦Ornam Iebuſęi.¶ Cœpit autem ædificare menſe
3 ſecundo,anno quarto regni ſui.¶ Et hæc ſunt fundamenta quæ fecit Salomon,vt ædificaret domũ Dei, longitudinis cubitos in menſura prima ſexaginta,
4 latitudinis cubitos viginti.¶ Porticũ verò ante frontem,quæ tendebatur in longum iuxta menſuram latitudinis domus,cubitorũ viginti:porrò altitudo cẽtum viginti cubitorum erat:& deaurauit eã intrinſe
5 cus auro mundiſſimo.¶ Domum quoq; maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi
B affixit per totũ:ſculpſitq; in ea palmas, & quaſi cate
6 nulas ſeinuicem complectentes.¶ Strauit quoq; pauimentum templi precioſiſſimo marmore, decore
7 multo.¶ Porrò aurum erat probatiſſimum,de cuius laminis texit domum & trabes eius, & poſtes,& pa
8 rietes,&oſtia:& cęlauit cherubim in parietibus.¶ Fecit quoque domum Sanctiſanctorum: lõgitudinem iuxta latitudinem domus,cubitorum viginti: & latitudinem ſimiliter viginti cubitorum: & laminis au-
9 reis texit eam,quaſi talentis ſexcentis.¶ Sed & clauos fecit aureos,.ita vt ſinguli claui ſiclos quinquagenos appenderent: cœnacula quoque texit auro.
10 ¶ Fecit ẽt in domo Sãctiſanctorum cherubim duos,
11 opere ſtatuario:& texit eos auro.¶ Alæ cherubim
C viginti cubitis extendebãtur, ita vt vna ala haberet cubitos quinque,& tangeret parietẽ domus:& altera quinq; cubitos habens, alã tangeret alterius che
12 rub.¶ Similiter cherub alterius ala,quinq; habebat cubitos,& tangebat parietẽ:& ala eius altera quinque cubitorum, alam cherub alterius contingebat.
13 ¶ Igitur alæ vtriuſq; cherubim expanſæ erant & extendebantur per cubitos viginti:ipſi autem ſtabant erectis pedibus,& facies eorum erant verſę ad exte
14 riorẽ domum.¶ Fecit quoq; ¦ velum ex hyacintho, purpura, cocco, & byſſo: & intexuit ei cherubim.
15 ¶ Ante fores ẽt tẽpli ¦duas columnas,quę triginta & quinq; cubitos habebant altitudinis: porrò capita
16 earum,quinq; cubitorũ.¶ Necnon & quaſi catenulas in oraculo,& ſuperpoſuit eas capitibus colũnarum:malogranata etiã centum,quę catenulis inter-
17 poſuit.¶ Ipſas quoque columnas poſuit in veſtibulo templi,vnã à dextris,& alteram à ſiniſtris:eã quę à dextris erat,vocauit Iachin:& quæ ad lęuã, Booz.

13.Re.6.a. 1 Par. 21. d.26. 3. Reg. 6. a.1.

¦ Mat. 27. f 51.

¦ Ier. 52. d. 20.

CAPVT IIII.

1 A FEcit quoque altare ęneum viginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis,& decẽ cubitorũ altitudinis.
2 ¶ Mare etiam fuſile decem cubitis à labio vſq; ad labium,rotundũ per circuitum:quinque cubitos habebat altitudinis:& funiculus triginta cu
3 bitorũ ambiebat gyrum eius. ¶ Similitudo quoque boũ erat ſubter illud:& decẽ cubitis quædã extrinſecus cęlaturę,quaſi duobus verſibus aluũ maris cir-
4 cuibãt:Boues autem erant fuſiles: ¶ & ipſum mare ſuper duodecim boues impoſitũ erat,quorũ tres reſpiciebant ad aquilonẽ,& alii tres ad occidentem, porrò tres alij meridiẽ, & tres qui reliqui erant, orientẽ,habentes mare ſuperpoſitum:poſteriora au-
5 tem boum erãt intrinſecus ſub mari.¶ Porrò vaſtitas eius habebat menſurã palmi, & labiũ illius erat
B quaſi labiũ calicis, vel repandi lilij, capiebatq; tria
6 millia metretas.¶ Fecit quoque conchas decẽ:& poſuit quinq; à dextris,& quinq; à ſiniſtris, ut lauarẽt ¶ in eis omnia quæ in holocauſtũ oblaturi erãt:porrò in mari ſacerdotes lauabãtur.¶ Fecit autem & cãdelabra aurea decẽ,ſecundũ ſpeciẽ qua`iuſſerat`fie
7 ri:& poſuit ea in tẽplo,quinq; à dextris, & quinque
8 à ſiniſtris:¶ Necnon & menſas decẽ;& poſuit eas in tẽplo,quinq; à dextris,& quinq; à ſiniſtris. Phialas
9 quoq; aureas cẽtum.¶ Fecit etiam atrium ſacerdotum,& baſilicã grandẽ:& oſtia in baſilica, quæ texit
10 ære.¶ Porrò mare poſuit in latere dextro contra o-
C rientẽ ad meridiẽ.¶ Fecit aũt Hirã lebetes, & crea-
11 gras,& phialas: & cõpleuit oẽ opus regis in domo
12 Dei:¶ Hoc eſt,colũnas duas:& epiſtylia & capita,& quaſi quædã retiacula,quæ capita tegerent ſup epi
13 ſtylia.¶ Malogranata quoq;`quadringenta`& retiacula duo, ita vt bini ordines malogranatorũ ſingulis retiaculis iungerentur,qđ (protegerẽt epiſtylia:
14 & capita colũnarũ.¶ Baſes ẽt fecit & conchas, quas
15 ſuperpoſuit baſibus:¶ mare vnũ,boues quoq; duo-
16 decim,ſub mari.¶ Et lebetes,& creagras,& phialas. Oĩa vaſa fecit Salomoni Hirã pater eius ĩ domo Do
17 mo Dñi ex ęre mũdiſſimo.¶ In regione Iordanis fu-
D dit ea rex in argilloſa terra inter Socoth,& Saredã-
18 tha.¶ Erat aũt multitudo vaſorũ innumerabilis, ita
19 vt ignoraretur põdus ęris.¶ Fecitq; Salomon oĩa vaſa domus Dei,& altare aureũ: & mẽſas & ſuper eas
20 panes ꝓpoſitionis.¶ Candelabra quoq; cũ lucernis ſuis vt lucerent ante oraculũ iuxta ritũ,ex auro pu-
21 riſſimo:¶ et florẽtia q̃dã,et lucernas,et forcipes au-
22 reos.oĩa de auro mũdiſſimo facta ſunt.¶ Thymiamateria quoque,et thuribula,et phiales, et mortariola ex auro puriſſimo. Et oſtia cęlauit templi interioris,ideſt in Sanctoſanctorum: & oſtia templi forin
23 cus aurea.¶ Sicq; completum eſt omne opus quod fecit Salomon in domo Domini.

3. Reg. 7. c.23.

` iuſſa erit.

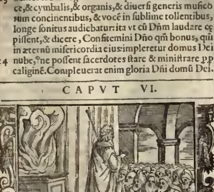
` quadraginta 13:

CAPVT V.

3.Reg.7.g 51. & 8.a. 1.

1 A Ntulit igitur Salomon omnia quæ vouerat Dauid pater suus, argentum & aurū, & vniuersa vasa posuit in thesauris domus Dei. 2 ? Post quæ congregauit maiores natu Israël, & cunctos principes tribuum, & capita familiarum de filiis Israël, in Ierusalē: vt adducerent arcam fœderis Dñi de ciuitate Dauid, quæ 3 est Sion. ? Venerunt itaque ad regem oēs viri Israël 4 in die solenni mensis septimi. ? Cumq; venissent cū 5 ctis seniorum Israël, portauerunt Leuitæ arcā, ? & intulerunt eā, & oēm paraturam tabernaculi. Porrò vasa sanctuarij quæ erant in tabernaculo, portaue- 6 runt sacerdotes cum Leuitis. ? Rex aūt Salomon & B & vniuersus coetus Israel, & oēs qui fuerunt congregati ante arcā, immolabant arietes & boues absque vllo numero: tanta enim erat multitudo victimarū. 7 ? Et intulerunt sacerdotes arcam fœderis Dñi in locum suum, idest, ad oraculum templi, in Sancta san- 8 ctorū subter alas cherubim: ? ita vt cherubim expanderent alas suas super locū in quo posita erat arca, 9 & ipsam arcā tegerent cum vectibus suis. ? Vectium aūt quibus portabatur arca, quia paululum longio- C res erant, capita parebant ante oraculū: si verò quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non pote- 10 rat: Fuit itaq; arca ibi vsq; in præsentem diem. ? Nihilq; erat aliud in arca, nisi duæ tabulæ quas posuerat Moyses in Horeb, qñ legem dedit Dñs filiis Is- 11 raël egredientibus ex Aegypto. ? Egressis aūt sacerdotibus de sanctuario (oēs enim sacerdotes qui ibi potuerant inueniri, sanctificati sunt: nec adhuc in illo tpe vices, & ministeriorū ordo inter eos diuisus 12 erat) ? tā Leuitæ, q̄ cantores, idest, & qui sub Asaph erant, & qui sub Hemam, & qui sub Idithum, filij & D fratres eorū vestiti byssinis, cymbalis & psalteriis, & cytharis concrepabant, stantes ad orientalē plagam altaris, & cum eis sacerdotes centū viginti ca- 13 nentes tubis. ? Igitur cunctis pariter & tubis, & voce, & cymbalis, & organis, & diuersi generis musicorum concinentibus, & vocē in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur: ita vt cū Dñm laudare cœpissent, & dicere, Confitemini Dño qm̄ bonus, qm̄ in æternū misericordia eius: impleretur domus Dei 14 nube, ? ne possent sacerdotes stare & ministrare pp caliginē. Compleuerat enim gloria Dñi domū Dei.

CAPVT VI.

3. Reg. 8 b. 12.

1 A T Vnc Salomō ait: Dominus pollicitus est vt habitaret in caligine: ? ego autem ædi- 2 ficaui domum nomini eius, vt habitaret 3 ibi in perpetuum. ? Et conuertit rex faciem suam, & benedixit vniuersæ multitudini Israël 4 (nam omnis turba stabat intenta,) & ait: ? Benedictus Dominus Deus Israël, qui quod locutus est Da- 5 uid patri meo, opere compleuit, dicens, ? A die qua eduxi populum meum de terra Aegypti, non elegi ciuitatem de cunctis tribubus Israël, vt ædificaretur in ea domus nomini meo: neque elegi quemquam alium virum, vt esset dux in populo meo Is- 6 raël: ? sed elegi Ierusalem, vt sit nomē meum in ea, & elegi Dauid, vt constituerem eum super populū 7 meum Israël. ? Cumque fuisset voluntatis Dauid patris mei, vt ædificaret domum nomini Domini Dei 8 Israël, ? dixit Dominus ad eum: Quia hæc fuit vo- B luntas tua, vt ædificares domum nomini meo, benè quidem fecisti huiuscemodi habere voluntatem: 9 ? sed non tu ædificabis domum: veruntamen filius tuus, qui egredietur de lumbis tuis, ipse ædificabit 10 domum nomini meo. ? Compleuit ergo Dominus sermonem suum quem locutus fuerat: & ego surrexi pro Dauid patre meo, & sedi super thronū Israël, sicut locutus est Dominus: & ædificaui domum no- 11 mini Domini Dei Israël. ? Et posui in ea arcam, in qua est pactum Domini quod pepigit cum filiis Is- 12 raël. ? Stetit ergo coram altari Domini ex aduerso vniuersæ multitudinis Israël, & extēdit manus suas. 13 ? Siquidem fecerat Salomon basim æneam, & posuerat eam in medio basilicæ, habentem quinque cubitos longitudinis, & quinque cubitos latitudinis, & tres cubitos altitudinis. stetitque super eam: & deinceps flexis genibus contra vniuersam multi- 14 tudinem Israël, & palmis in cœlum leuatis, ? ait: C Domine Deus Israël non est similis tui Deus in cœlo & in terra: qui custodis pactum & misericordiā cum seruis tuis qui ambulant coram te in toto cor- 15 de suo. ? Qui præstitisti seruo tuo Dauid, patri meo, quæcunque locutus fueras ei: & quæ ore promiseras, opere complesti, sicut & præsens tempus pro- 16 bat. ? Nunc ergo Domine Deus Israël, imple seruo tuo patri meo Dauid quæcunque locutus es, dicēs: Non deficiet ex te vir coram me, qui sedeat super thronum Israël: ita tamen si custodierint filij tui vias meas, & ambulauerint in lege mea, sicut & tu 17 ambulasti coram me. ? Et nunc Domine Deus Israël, firmetur sermo tuus quē locutus es seruo tuo 18 Dauid. ? Ergóne credibile est vt habitet Deus cum hominibus super terram? Si cœlum, & cœli cœlorū non te capiunt: quantò magis domus ista quam ædi- 19 ficaui? Sed ad hoc tantum facta est, vt respicias orationem serui tui, & obsecrationem eius Dñe Deus meus: & audias preces quas fudit famulus tuus co- 20 ram te: ? vt aperias oculos tuos super domum istam D diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus 21 es, vt inuocaretur nomen tuum: ? & exaudires orationem quā seruus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui, & populi tui Israël. Quicunque orauerit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est, 22 de cœlis, & propitiare. ? Si peccauerit quispiam in proximum suum, & iurare contra eum paratus venerit, seque maledicto cōstrinxerit coram altari in 23 domo ista: ? tu audies de cœlo, & facies iudiciū seruorū tuorum, ita vt reddas iniquo viam suā in caput proprium, & vlciscaris iniustū, retribuens ei secundū iu- 24 stitiā suam. ? Si superatus fuerit populus tuus Israël ab inimicis (peccabunt enim tibi) & cōuersi egerint pœnitentiā, & obsecrauerint nomē tuum, & fuerint 25 deprecati * in loco isto: ? tu exaudies de cœlo, &

1. Mac. 2. a. 10.

* viam suā.

* fundit.

* vel, r.

propitiare peccato populi tui Israël,& reduc eos in 26 terram quam dedisti eis,& patribus eorũ.¶ Si clauso cœlo pluuia non fluxerit propter peccata populi,& deprecati te fuerint in loco isto,& confessi nomini tuo,& conuersi à peccatis suis, cùm eos affli- 27 xeris: ¶ exaudi de cœlo Domine, & dimitte peccata seruis tuis,& populi tui Israël, & doce eos viam bonam per quam ingrediantur,& da pluuiam terræ 28 quam dedisti populo tuo ad possidendum.¶ Fames si orta fuerit in terra,& pestilentia, ærugo,& aurugo,& locusta,& bruchus, & hostes vastatis regionibus portas obsederint ciuitatis,omnisq; plaga & in 29 firmitas presserit: ¶ siquis de populo tuo Israel fuerit deprecatus, cognoscens plagam & infirmitatem 30 suam, & expanderit manus suas in domo hac: ¶ tu exaudies de cœlo, de sublimi scilicet habitaculo tuo,& propitiare, & redde vnicuique secundũ vias suas,quas nosti eum habere in corde suo: (tu enim 31 solus nosti corda filiorum hominum:) ¶ Vt timeant te, & ambulent in viis tuis cunctis diebus quibus viuunt super faciem terræ quam dedisti patribus no- 32 stris. ¶ Externum quoque qui nõ est de populo tuo Israël, si venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robustam,& brachium tuum extentum, & adorauerit in 33 loco isto: ¶ tu exaudies de cœlo firmissimo habitaculo tuo,& facies cuncta pro quibus inuocauerit te ille peregrinus: vt sciant omnes populi terræ nomẽ tuum,& timeant te sicut populus tuus Israël,& cognoscant quia nomẽ tuum inuocatum est super do- 34 mum hanc quam ædificaui.¶ Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra aduersarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam in qua ciuitas hęc est quam elegisti,& domus quam 35 ędificaui nomini tuo: ¶ tu exaudies de cœlo preces 36 eorum,& obsecrationem, & vlciscaris. ¶ Si autem peccauerint tibi: (neque enim est homo qui non peccet)& iratus fueris eis,& tradideris hostibus, & captiuos duxerint eos in terram longinquam, vel 37 certè quæ iuxta est,¶ & conuersi in corde suo in terra ad quam captiui ducti fuerant, egerint pœnitentiã: Et deprecati te fuerint in terra captiuitatis suæ, dicentes: Peccauimus,iniquè fecimus, iniustè egi- 38 mus: ¶ & reuersi fuerint ad te in toto corde suo, & in tota anima sua,in terra captiuitatis suæ ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terrę suę quã dedisti patribus eorum,& vrbis quam elegisti,& do- 39 mus quam ędificaui nomini tuo: ¶ tu exaudies de cœlo,hoc est de firmo habitaculo tuo,preces eorũ, & facias iudicium,& dimittas populo tuo quamuis 40 peccatori: ¶ tu es enim Deus meus: aperiãtur quæso, oculi tui, & aures tuę intentæ sint ad orationem 41 quę fit in loco isto.¶ Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu & arca fortitudinis tuę. Sacerdotes tui Domine Deus induantur salu- 42 tem,& sancti tui lętentur in bonis. ¶ Domine Deus ne auerseris faciem Christi tui: memento misericordiarum Dauid serui tui.

CAPVT VII.

1 Vmque complesset Salomon fundẽs preces, ignis descendit de cœlo, & deuorauit holocausta & victimas: & maiestas 2 Domini impleuit domũ. ¶ Nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eò quòd im- 3 plesset maiestas Domini templum Domini. ¶ Sed & omnes filij Israël videbant descendentem ignem,& gloriam Domini super domum: & corruentes proni in terram super pauimẽtum stratum lapide, adorauerunt,& laudauerunt Dominum, Quoniam bo- 4 nus, quoniam in seculum misericordia eius. ¶ Rex autem & omnis populus immolabant victimas co- 5 ram Domino. ¶ Mactauit igitur rex Salomon hostias, boum viginti duo millia, arietum cẽtum viginti millia: & dedicauit domum Dei rex & vniuersus 6 populus. ¶ Sacerdotes autem stabant in officiis suis: & Leuitę in organis carminũ Domini, quę fecit Dauid rex ad laudandum Dominum, Quoniam in ęternum misericordia eius, hymnos Dauid canẽtes per manus suas: porrò sacerdotes canebant tubis ante 7 eos, cunctusq; Israël stabat. ¶ Sanctificauit quoque Salomon medium atrij ante templum Domini: obtulerat enim ibi holocausta & adipes pacificorum: quia altare ęneum quod fecerat, non poterat susti- 8 nere holocausta & sacrificia & adipes. ¶ Fecit ergo Salomon solennitatem in tempore illo septem diebus, & omnis Israël cum eo, ecclesia magna valde, 9 ab introitu Emath, vsque ad torrentẽ Aegypti. ¶ Fecitque die octauo collectam, eò quòd dedicasset altare septem diebus,& solennitatem celebrasset die- 10 bus septem. ¶ Igitur in die vicesimo tertio mensis septimi dimisit populos ad tabernacula sua, lętantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus Dauidi, & Salomoni, & Israëli populo suo. 11 ¶ Compleuitque Salomon domũ Domini, & domum regis, & omnia quę disposuerat in corde suo vt faceret in domo Domini,& in domo sua,& pro- 12 speratus est. ¶ Apparuit autem ei Dominus nocte, & ait: Audiui orationem tuam,& elegi locum istum 13 mihi in domum sacrificij. ¶ Si clausero cœlum & pluuia non fluxerit, & mandauero & pręcepero locustę vt deuoret terram, & misero pestilentiam in 14 populum meum: ¶ cõuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis suis pessimis: & ego exaudiam de cœlo,& propitius ero peccatis eorum,& sanabo 15 terram eorum. ¶ Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meę erectę ad orationem eius qui in loco isto 16 orauerit. ¶ Elegi enim, & sanctificaui locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. 17 ¶ Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit Dauid pater tuus, & feceris iuxta omnia quę pręcepi tibi, & iustitias meas, iudiciaq; seruaueris: 18 ¶ suscitabo thronum regni tui, sicut pollicitus sum Dauid patri tuo, dicens: Nõ auferetur de stirpe tua 19 vir, qui non sit princeps in Israël. ¶ Si autem auersi fueritis, & dereliqueritis iustitias meas, & pręcepta mea quę proposui vobis, & abeũtes seruieritis diis 20 alienis, & adoraueritis eos: ¶ euellam vos de terra mea quam dedi vobis, & domum hanc quam sanctificaui nomini meo proiiciam à facie mea, & tradam eam in parabolam, & in exemplum cunctis po- 21 pulis. ¶ Et domus ista erit in prouerbium vniuersis transeuntibus, & dicent stupentes: Quare fecit Do- 22 minus sic terrę huic, & domui huic? ¶ Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum, qui eduxit eos de terra Aegypti, & apprehenderunt deos alienos, & adorauerunt eos, et coluerunt: idcirco venerunt super eos vniuersa hęc mala.

3.Reg. 8.62.

3.Reg. 9.2.

-11. ædificaui 11.

CAPVT VIII.

1 A Xpletis autem viginti annis post quàm ædificauit Salomon domum Domini & domum suam:¶ 2 ciuitates quas dederat Hirã Salomoni, ædificauit, & habitare ibi fecit filios Israël.¶ 3 Abiit quoque in Emath Suba: & obtinuit eam.¶ 4 Et ędificauit Palmiram in deserto, & alias ciuitates munitissimas ędificauit in Emath. 5 ¶ Extruxitque Beth-horon superiorem, & Beth-horon inferiorem, ciuitates muratas, habẽtes portas, 6 & vectes, & seras: Balaath etiam, ¶ & omnes vrbes firmissimas quæ fuerunt Salomonis, cunctasque vrbes quadrigarum, & vrbes equitum: omnia * quæcũ que* voluit Salomon atque disposuit, ędificauit in Ierusalem, & in Libano, & in vniuersa terra potestatis suę.¶ 7 Omnem populum qui derelictus fuerat B de Hethæis, & Amorrhæis, & Pherezęis, & Heuęis, 8 & Iebusæis, qui non erant de stirpe Israël, ¶ de filiis eorum, & de posteris quos non interfecerant filij Israël, subiugauit Salomon in tributarios, vsque in 9 diem hanc.¶ Porrò de filijs Israël nõ posuit vt seruirent operibus regis: ipsi enim erant viri bellatores, & duces primi & principes quadrigarum & equitũ 10 eius.¶ Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta, qui erudie 11 bant populum.¶ Filiam verò Pharaonis trãstulit de Ciuitate-Dauid in domum quam ædificauerat ei. C Dixit enim *rex*: Non habitabit vxor mea in domo Dauid, regis Israël, eò quòd sanctificata sit: quia in- 12 gressa est in eam arca Domini.¶ Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini, qđ 13 extruxerat ante porticum,¶ vt per singulos dies offerretur in eo iuxta præceptum Moysi, in sabbatbis, & in calendis, & in festis diebus, ter per annum, id est, in solennitate azymorum, & in solennitate heb 14 domadarum, & in solennitate tabernaculorum.¶ Et constituit iuxta dispositionem Dauid patris sui, officia sacerdotum in ministeriis suis: & Leuitas in ordine suo, vt laudarent, & ministrarent coram sacerdotibus iuxta ritum vniuscuiusque diei: & ianitores in diuisionibus suis per portam & portam: sic enim 15 præceperat Dauid homo Dei.¶ Nec prætergressi D sunt de mandatis regis tam sacerdotes, quàm Leuitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in custodiis the 16 saurorum.¶ Omnes impensas præparatas habuit Salomon ex eo die quo fundauit domum Domini, vs- 17 que in diem quo pérfecit eam.¶ Tunc abiit Salomõ in Asion-Gaber, & in Ailath ad oram Maris-rubri, 18 quæ est in terra-Edom.¶ Misit autem ei Hiram per manum seruorum suorum naues, & nautas gnaros maris, & abierunt cum seruis Salomonis in Ophir: tuleruntque inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

3.Reg.9. b.10. — *quæ 3. — 6.

CAPVT IX.

1 A Egina quoque Saba cùm audisset famam Salomonis, venit vt tentaret eũ in ænigmatibus, in Ierusalem: cum magnis opibus & camelis, qui portabant aromata, & auri plurimum, gemmasque preciosas. Cumque venissent ad Salomonem, locuta est ei quæcunque 2 erant in corde suo,¶ Et exposuit ei Salomõ omnia quæ proposuerat: nec quicquam fuit quod nõ per- 3 spicuum ei fecerit.¶ Quæ postquàm vidit sapientiam scilicet Salomonis, & domum quam ædifica- 4 uerat,¶ necnon & cibaria mensæ eius, & habitacula seruorum, & officia ministrorum eius, & vestimenta eorum, pincernas quoque & vestes eorum, & victimas quas immolabat in domo Domini: non erat 5 præ stupore vltrà in ea spiritus.¶ Dixitque ad regẽ: Verus est sermo quem audieram in terra mea de B virtutibus sapientia tua.¶ Non credebam narranti- 6 bus, donec ipsa venissem, & vidissent oculi mei: & probassem vix medietatem sapientiæ tuæ mihi fuis 7 se narratam: vicisti famam virtutibus tuis.¶ Beati viri tui, & beati serui tui, hi qui assistunt coram te om 8 ni tempore, & audiunt sapientiam tuam.¶ Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suũ regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israël, & vult seruare eum in æternum: idcirco posuit te super eum regem, vt facias iudicia 9 atque iustitiam.¶ Dedit autem regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas preciosissimas: non fuerunt aromata talia, vt hæc 10 quæ dedit regina Saba regi Salomoni.¶ Sed & serui Hiram cum seruis Salomonis attulerunt aurum C de Ophir, & ligna thyina, et gemmas preciosissimas. 11 ¶ De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini et in domo regia: citharas quoque et psalteria cantoribus: nunquam visa sunt 12 in terra-Iuda ligna talia.¶ Rex autem Salomon dedit reginæ Saba cuncta quæ voluit, et quæ postulauit, et multò plura quàm attulerat ad eum: quæ 13 reuersa abiit in terram suam cum seruis suis.¶ Erat autem pondus auri quod afferebatur Salomoni D per singulos annos, sexcenta sexaginta sex talen- 14 ta auri:¶ excepta ea summa quam legati diuersarum gentium, et negociatores afferre consueuerant, omnesque reges Arabiæ, et satrapę terrarum, qui comportabant aurum et argentum Salomoni. 15 ¶ Fecit igitur rex Salomon ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum, qui in singulis 16 hastis expendebantur.¶ Trecenta quoque scuta aurea trecentorum aureorum, quibus tegebantur singula scuta: posuitque ea rex in armamẽtario, quod 17 erat consitum nemore.¶ Fecit quoque rex solium eburneum grande: et vestiuit illud auro mũdissimo. 18 ¶ Sex quoque gradus, quibus ascendebatur ad solium: et scabellum aureum, et brachiola duo altrin 19 secus, et duos leones stantes iuxta brachiola:¶ sed et alios duodecim leunculos stantes super sex gradus ex vtraque parte. non fuit tale solium in vniuer 20 sis regnis.¶ Omnia quoq; vasa conuiuij regis erant aurea. et vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentũ enim in diebus illis pro nihilo reputa 21 batur.¶ Siquidem naues regis ibant in Tharsis cum seruis Hiram, semel in annis tribus: et deferebãt inde aurum et argentum, et ebur, et simias et pauos. 22 ¶ Magnificatus est igitur Salomon super omnes re- 23 ges terrę prę diuitiis et gloria.¶ Omnesque reges terrarũ desiderabãt videre faciem Salomonis, vt audirent sapientiã quam dederat Deus in corde 24 eius.¶ Et deferebant ei munera, vasa argentea et aurea, et vestes et arma, et aromata, equos et mulos, 25 per singulos annos.¶ Habuit quoq; Salomon quadraginta millia equorũ in stabulis: et curruum, equitumq; duodecim millia: constituitq; eos in vrbibus 26 quadrigarũ, et vbi erat rex, in Ierusalem.¶ Exercuit ẽt potestatem super cũctos reges, à flumine Euphrã te, vsq; ad terram Philisthinorum, et vsq; ad termi- 27 nos Aegypti.¶ Tantamq; copiam prębuit argenti

3.Reg.10. a.1. Mat 12.d 42 Luc.11.d. 31. — 3.Reg.10. b.11.

in Ieruſalem quaſi lapidum & cedrorum tantã multitudinem, velut ſycomororum quæ giguntur in cãpeſtribus. 28 ¶ Adducebantur autem ei equi de Aegy- 29 pto, cunctiſque regionibus. ¶ Reliqua autem opera Salomonis priorum & nouiſſimorum ſcripta ſunt in verbis Nathan prophetæ, & in libris Ahiæ Silonitis, in viſione quoque Addo videntis, contra Iero- 30 boam filium Nabat. ¶ Regnauit autem Salomon in Ieruſalem ſuper omnem Iſraël, quadraginta annis. 31 ¶ Dormiuitque cum patribus ſuis: & ſepelierunt eũ in Ciuitate David: regnauitq; Roboam filius eius pro eo.

CAPVT X.

3.Reg.12.a.1.

1 A PRofectus eſt autem Roboam in Sichem: illuc enim cunctus Iſraël conuenerat vt 2 conſtituerent eum regem. ¶ Quod cùm audiſſet Ieroboam filius Nabat, qui erat in Aegypto (fugerat quippe illuc ante Salomonẽ) 3 ſtatim reuerſus eſt. ¶ Vocaueruntque eum, & venit cum vniuerſo Iſraël, & locuti ſunt ad Roboam, di- 4 centes: ¶ Pater tuus duriſſimo iugo nos preſſit: tu leuiora impera patre tuo, qui nobis impoſuit grauẽ ſeruitutem, & paululum de onere ſubleua, vt ſerui- 5 amus tibi. ¶ Qui ait: Poſt tres dies reuertimini ad 6 me. Cumque abiiſſet populus, ¶ iniit conſilium cũ ſenibus qui ſteterant coram patre eius Salomone, dum adhuc viueret, dicens: Quid datis conſilij, vt re- 7 ſpondeam populo? ¶ Qui dixerunt ei: Si placueris B populo huic, & lenieris eos verbis clementibus, ſer- 8 uient tibi omni tempore. ¶ At ille reliquit conſiliũ ſenum, & cum iuuenibus tractare cœpit, qui cũ eo 9 nutriti fuerant, & erant in comitatu illius. ¶ Dixitq; ad eos, quid vobis videtur? vel reſpondere quid debeo populo huic, qui dixit mihi, Subleua iugum 10 quod impoſuit nobis pater tuus? ¶ At illi reſponderunt vt iuuenes & nutriti cum eo in deliciis, atque dixerunt: Sic loqueris populo qui dixit tibi, Pater C tuus aggrauauit iugum noſtrum, tu ſubleua: & ſic reſpondebis ei: Minimus digitus meus groſſior eſt lũ- 11 bis patris mei. ¶ Pater meus impoſuit vobis graue iugum, & ego maius pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cędam vos ſcorpioni- 12 bus. ¶ Venit ergo Ieroboam, & vniuerſus populus 13 ad Roboam die tertio, ſicut præceperat eis. ¶ Reſponditque rex dura, derelicto conſilio ſeniorum, 14 ¶ locutusque eſt iuxta iuuenum voluntatem: Pater meus graue vobis impoſuit iugũ, quod ego grauius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego verò cę- 15 dam vos ſcorpionibus. ¶ Et non acquieuit populi precibus: erat enim voluntatis Dei, vt compleretur ſermo eius, quem locutus fuerat per manum Ahiæ 16 Silonitis ad Ieroboam filium Nabat. ¶ Populus au- D tem vniuerſus, rege duriora dicente, ſic locutus eſt ad eum: Non eſt nobis pars in Dauid neque hæreditas in filio Iſai. Reuertere in tabernacula tua Iſraël, tu autem paſce domum tuam Dauid. Et abiit Iſrael 17 in tabernacula ſua. ¶ Super filios autem Iſraël, qui habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. 18 ¶ Miſitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidauerunt eum filij Iſraël, & mortuus eſt: porrò rex Roboam currum feſtinauit aſcende- 19 re, & fugit in Ieruſalem. ¶ Receſſitque Iſraël à domo Dauid vſque ad diem hanc.

3.Re.12.19.

CAPVT XI.

3.Reg.12.d.21.

1 A VEnit autem Roboam in Ieruſalem, & conuocauit vniuerſam domũ Iuda & Beniamin, centum octoginta millia electorum atque bellantium, vt dimicaret con- 2 tra Iſraël, & conuerteret ad ſe regnum ſuum. ¶ Factuſque eſt ſermo Domini ad Semeiam hominem 3 Dei, dicens: ¶ Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad vniuerſum Iſraël qui eſt in Iu- 4 da & Ben-iamin: ¶ Hæc dicit Dominus: Non aſcendetis, neque pugnabitis contra fratres veſtros: reuertatur vnuſquiſque in domum ſuã, quia mea hoc B geſtum eſt voluntate. Qui cùm audiſſent ſermonẽ Domini, reuerſi ſunt, nec perrexerunt contra Iero- 5 boam. ¶ Habitauit autem Roboam in Ieruſalem, & 6 ædificauit ciuitates muratas in Iuda. ¶ Extruxitque 7 Beth-lehem, & Etã, & Thecue, ¶ Beth-ſur quoque, 8 & Socho, & Odollam, ¶ necnon & Geth, & Mareſa, 9 & Ziph: ¶ ſed & Aduram, & Lachis, & Azeca. ¶ Saraa 10 quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Iuda & 11 Ben-iamin, ciuitates munitiſſimas. ¶ Cumque clauſiſſet eas muris, poſuit in eis principes, ciborumq; 12 horrea, hoc eſt, olei, & vini. ¶ Sed & in ſingulis vrbibus fecit armamentaria ſcutorum & haſtarum: firmauitque eas ſumma diligentia, & imperauit ſuper 13 Iudam & Ben-iamin. ¶ Sacerdotes autem & Leuitę C qui erant in vniuerſo Iſraël, venerunt ad eum de cũ- 14 ctis ſedibus ſuis, ¶ relinquentes ſuburbana & poſſeſſiones ſuas, & tranſeuntes ad Iudam & Ieruſalẽ: eò quòd abieciſſet eos Ieroboam, & poſteri eius, 15 ne ſacerdotio Domini fungerentur. ¶ Qui conſtituit ſibi ſacerdotes excelſorum & dæmoniorum vi- 16 tulorumque quos fecerat. ¶ Sed & de cunctis tribubus Iſraël, quicunque dederant cor ſuum vt quærerent Dominum Deum Iſraël, venerunt in Ieruſalẽ ad immolãdum victimas ſuas coram Domino Deo 17 patrum ſuorum. ¶ Et roborauerunt regnum Iuda & confirmauerũt Roboam filium Salomonis per tres annos: ambulauerunt enim in viis Dauid & Salomo- 18 nis, annis tantùm tribus. ¶ Duxit autem Roboam D vxorem Mahalath, filiam Ierimoth filij Dauid: ¶ Abi- 19 háil quoque filiam Eliab filij Iſai, quæ peperit ei 20 filios Iehus, & Somoriam & Zoon. ¶ Poſt hãc quoque accepit Maacha filiam Abſalom, quæ peperit 21 ei Abia, & Ethai, & Ziza, & Salomith. ¶ Amauit autem Roboam Maacha filiam Abſalom ſuper omnes vxores ſuas, & concubinas: nam vxores decem & octo duxerat, cõcubinas autem ſexaginta: & genuit 22 viginti octo filios, & ſexaginta filias. ¶ Conſtituit verò in capite Abiam filium Maacha ducem ſuper omnes fratres ſuos: ipſum enim regem facere co- 23 gitabat, ¶ quia ſapientior fuit, & potentior ſuper omnes filios eius, & in cunctis finibus Iuda, & Ben-iamin, & in vniuerſis ciuitatibus muratis: præbuitque eis eſcas plurimas, & multas petiuit vxores.

3.Reg.12.g.31.

CAPVT XII.

1 A CVmque roboratum fuiſſet regnum Roboam & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Iſraël cum eo. 2 ¶ Anno autem quinto regni Roboam, aſcendit Seſac rex Aegypti in Ieruſalem, (quia peccauerant Domino) 3 ¶ cum mille ducentis curribus, & ſexaginta millibus equitum: nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Aegypto, Lybies ſcilicet, & Troglodytæ, & Aethiopes. 4 ¶ Cepitque ciuitates munitiſſimas in Iuda, & venit vſque in Ieruſalem. 5 ¶ Semeias autem propheta ingreſſus eſt ad Roboã, & principes Iuda, qui congregati fuerant in Ieruſa- B lem, fugientes Seſac: dixitque ad eos: Hæc dicit Dominus: Vos reliquiſtis me, & ego reliqui vos in manu Seſac. 6 ¶ Conſternatique principes Iſraël, & rex, dixerunt: Iuſtus eſt Dominus. 7 ¶ Cumque vidiſſet Dominus quòd humiliati eſſent, factus eſt ſermo Domini ad Semeiam, dicens: Quia humiliati ſunt, non diſperdam eos: daboque eis pauxillum auxilij, & non ſtillabit furor meus ſuper Ieruſalem per manũ Seſac. 8 ¶ Veruntamen ſeruient ei: vt ſciant diſtantiam ſeruitutis meæ, & ſeruitutis regni terrarum. 9 ¶ Receſſit itaque Seſac rex Aegypti ab Ieruſalem, ſublatis theſauris domus Domini, & domus C regis: omniaq; ſecum tulit: & clypeos aureos quos fecerat Salomon, 10 ¶ pro quibus fecit rex æneos, & tradidit illos principibus ſcutariorum qui cuſtodiebant veſtibulum palatij. 11 ¶ Cumque introiret rex domum Domini, veniebant ſcutarij, & tollebant eos: iterumque referebant eos ad armamentarium ſuũ. 12 ¶ Veruntamen quia humiliati ſunt, auerſa eſt ab eis ira Domini, nec deleti ſunt penitus: ſi quidem in Iuda inuenta ſunt opera bona. 13 ¶ Confortatus eſt ergo rex Roboam in Ieruſalem, atque regnauit: quadraginta autem & vnius anni erat cùm regnare D cœpiſſet: & decem & ſeptem annis regnauit in Ieruſalem, vrbe quam elegit Dominus, vt confirmaret nomen ſuum ibi de cunctis tribubus Iſraël: nomen autem matris eius Naama Ammanitis. 14 ¶ Fecit autem malum, & non præparauit cor ſuum vt quæreret Dominum. 15 ¶ Opera verò Roboam prima & nouiſſima ſcripta ſũt in libris Semeiæ Prophetæ, & Addo Videntis, & diligenter expoſita: pugnaueruntque aduerſum ſe Roboam & Ieroboam cunctis diebus. 16 ¶ Et dormiuit Roboam cum patribus ſuis, ſepultusque eſt in ciuitate Dauid. Et regnauit Abia filius eius pro eo.

3.Re.14. ſ 25.

3.Re.14. c.21.

CAPVT XIII.

1 A ANno octauodecimo regis Ieroboam, regnauit Abia ſuper Iudam. 2 ¶ Tribus annis regnauit in Ieruſalem: nomenque matris eius Michaia, filia Vriel de Gabaa: & erat bellum inter Abiam & Ieroboam. 3 ¶ Cumque iniiſſet Abia certamen, & haberet bellicoſiſſimos viros, & electorum ˋquadragintaˊ millia: Ieroboam inſtruxit econtra aciem ˋoctogintaˊ millia virorum, qui & ipſi electi erant, & ad bella fortiſſimi. 4 ¶ Stetit ergo Abia ſuper montem Semeron qui erat in Ephraim, & ait: Audi Ieroboam, & omnis Iſraël: 5 ¶ Num ignoratis quòd Dominus Deus Iſraël dederit regnum Dauid ſuper Iſraël in ſempiternum, ipſi & filijs eius in pactum ſalis? 6 ¶ (Et ſurrexit Ieroboam filius Nabath, ſeruus Salomonis filij Dauid: & rebellauit contra Dominum ſuum. 7 ¶ Congregatique ſunt ad eum viri vaniſſimi, & filij Belial: & præualuerunt contra Roboam filium Salomonis: porrò Roboam erat rudis, & corde pauido, nec potuit reſiſtere eis.) 8 ¶ Nunc ergo vos dicitis quòd reſiſtere poſ- B ſitis regno Domini, quod poſſidet per filios Dauid: habetisque grandem populi multitudinem, atque vitulos aureos quos fecit vobis Ieroboam in deos: 9 ¶ Et eiecistis ſacerdotes Domini filios Aaron, atque Leuitas: & feciſtis vobis ſacerdotes ſicut omnes populi terrarum: quicunque venerit, & initiauerit manum ſuam in tauro de bobus, & in arietibus ſeptem, fit ſacerdos eorum qui nõ ſunt dij. 10 ¶ Noſter autem Dominus Deus eſt quem non relinquimus: ſacerdotesque miniſtrant Domino de filijs Aaron: & Leuitæ ſunt in ordine ſuo. 11 ¶ Holocauſta quoque offerunt Domino per ſingulos dies, manè & veſpere: & thymiama iuxta legis præcepta confectum, & proponuntur panes in menſa mundiſſima: eſtque apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendantur ſemper ad veſperam: nos quippe cuſtodimus præcepta Domini Dei noſtri, quem vos reliquiſtis. 12 ¶ Ergo in exercitu noſtro C dux Deus eſt, & ſacerdotes eius, qui clangunt tubis, & reſonant contra vos: Filij Iſraël nolite pugnare contra Dominum Deum patrum veſtrorum, quia non vobis expedit. 13 ¶ Hæc illo loquente, Ieroboam retro moliebatur inſidias. Cumque ex aduerſo hoſtium ſtaret, ignorantem Iudam ſuo ambiebat exercitu. 14 ¶ Reſpiciensque Iudas, vidit inſtare bellum ex aduerſo & poſt tergum, & clamauit ad Dominum: ac ſacerdotes tubis canere cœperunt. 15 ¶ Omnesque viri Iuda vociferati ſunt: & ecce illis clamantibus perterruit Deus Ieroboam & omnem Iſraël qui ſtabat ex aduerſo Abia & Iuda. 16 ¶ Fugeruntque filij Iſraël Iudam, & tradidit eos Deus in manus eorum. 17 ¶ Percuſſit ergo eos Abia, & popu- D lus eius plaga magna: & corruerunt vulnerati ex Iſraël ˋquinquagintaˊ millia virorum fortium. 18 ¶ Humiliatique ſunt filij Iſraël in tempore illo: & vehementiſſimè confortati filij Iuda, eò quòd ſperaſſent in Domino Deo patrum ſuorum. 19 ¶ Perſecutus eſt autem Abia fugientem Ieroboam: & cœpit ciuitates eius Beth-el, & filias eius: & Ieſana cum filiabus ſuis: Ephron quoque & filias eius. 20 ¶ Nec valuit vltrà reſiſtere Ieroboam in diebus Abia: quem percuſſit Dominus, & mortuus eſt. 21 ¶ Igitur Abia confortato imperio ſuo, accepit vxores quatuordecim, procreauitque vigintiduos filios, & ſedecim filias.

3.Re.15. a. 2.

3.Re.15. a. 7.

ˋ quadringenta 6. ˋ octingenta 4.

3.Re.11. c. 26.

3.Re.12. g 31.

ˋ quingenta 1.

¶ Reliqua

23 ¶ Reliqua autem sermonum Abia, viarumque & operum eius, scripta sunt diligentissimè in libro Addo prophetæ.

CAPVT XIIII.

3.Reg. 15. a. 8.

1 A Dormiuit autem Abia cum patribus suis: & sepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: regnauitque Asa filius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis decem.
2 ¶ Fecit autem Asa quod bonum & placitum erat in
3 conspectu * Dei sui, ¶ & subuertit altaria peregrini cultus, & excelsa, & confregit statuas, lucosque suc-
4 cidit. ¶ Et præcepit Iudæ, vt quæreret Dominum Deum patrum suorum, & faceret legem, & vniuer-
5 sa mandata. ¶ Et abstulit de cũctis vrbibus Iuda aras
6 & phana, & regnauit in pace. ¶ Aedificauit quoque vrbes munitas in Iuda, quia quietus erat, & nulla temporibus eius bella surrexerant, pacem Domi-
7 no largiente. ¶ Dixit autem Iudæ: Aedificemus ci-
B uitates istas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & seris: donec à bellis quieta sunt omnia, eò quòd quæsierimus Dominum Deum patrum nostrorum, & dederit nobis pacem per gyrũ. Aedificauerunt igitur, & nullum in extruendo im-
8 pedimentum fuit. ¶ Habuit autem Asa in exercitu suo portantium scuta & hastas, de Iuda trecenta millia: de Ben-iamin verò scutariorum & sagittariorũ, ducenta * octoginta millia: omnes isti viri fortissimi.
9 ¶ Egressus est autem contra eos Zara Aethiops cũ
C exercitu suo, decies centena millia, & curribus tre-
10 centis: & venit vsque Maresa. ¶ Porrò Asa perrexit obuiam ei, & instruxit aciem ad bellum in Valle Se-
11 phatha, quæ est iuxta Maresa. ¶ Et inuocauit Dominum Deum, & ait: Domine, non est apud te vlla distantia, vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua nos Domine Deus noster: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Domine Deus noster tu es,
12 non præualeat contra te homo. ¶ Exterruit itaque
D Dominus Aethiopes coram Asa & Iuda: fugerunt-
13 que Aethiopes. ¶ Et persecutus est eos Asa & populus qui cum eo erat, vsque Gerara: & ruerũt Aethiopes vsque ad internecionem, quia Domino cædente contriti sunt, & exercitu illius præliante. Tu-
14 lerunt ergo spolia multa. ¶ Et percusserunt ciuitates omnes per circuitum Geraræ: grandis quippe cunctos terror inuaserat: & diripuerunt vrbes, &
15 multam prædam asportauerunt. ¶ Sed & caulas ouium destruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reuersique sunt in Ierusalem.

* Domini 3.

* septuaginta 9.

13.Re.14. b. 6.

CAPVT XV.

13.Re.15. c.22.

1 A Zarias autem filius Obed, facto in se spiritu Dei, ¶ egressus est in occursum Asa,
2 & dixit ei: Audite me Asa, & omnis Iuda & Ben-iamin: Dominus vobiscum, quia fuistis cum eo. Si quæsieritis eum, inuenietis: si au-
3 tem dereliqueritis eum, derelinquet vos. ¶ Transibunt autem multi dies in Israël absque Deo vero,
4 & absque sacerdote doctore, & absque lege. ¶ Cumque reuersi fuerint in angustia sua, * ad Dominum
5 Deum Israël, & quæsierint eũ, reperient eum. ¶ In tempore illo non erit pax egredienti & ingredienti: sed terrores vndique in cunctis habitatoribus ter-
6 rarum. ¶ Pugnabit enim gens contra gentem, & ci-
B uitas contra ciuitatem: quia Dominus conturba-
7 uit eos in omni angustia. ¶ Vos ergo confortamini, & non dissoluantur manus vestræ: erit enim merces
8 operi vestro. ¶ Quod cùm audisset Asa, verba scilicet, & prophetiam Azariæ filij Obed Prophetæ, confortatus est, & abstulit idola de omni terra Iuda, & de Ben-iamin, & ex vrbibus, quas ceperat, montis Ephraim, & dedicauit altare Domini quod
9 erat ante porticum Domini. ¶ Congregauitque vni-
C uersum Iudam & Ben-iamin, & aduenas cum eis de Ephraim, & de Manasse, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Israël, videntes quòd
10 Dominus Deus illius esset cum eo. ¶ Cumque venissent in Ierusalem mẽse tertio, anno decimo quin
11 to regni Asa, ¶ immolauerunt Domino in die illa de manubijs & præda quam adduxerant, boues septin-
12 gentos, & arietes septem millia. ¶ Et intrauit ex more ad corroborandum fœdus, vt quærerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde, & in to-
13 ta anima sua. ¶ Si quis autem, inquit, non quæsierit Dominum Deum Israël, moriatur, à minimo
14 vsque ad maximum, à viro vsque ad mulierem. ¶ Iu-
D rauerunt que Domino voce magna in iubilo, & in
15 clãgore tubæ, & in sonitu buccinarum ¶ omnes qui erant in Iuda, cum execratione: in omni enim corde suo iurauerunt, & in tota voluntate quæsierunt eum, & inuenerunt: præstititque eis Dominus requiẽ
16 per circuitum. ¶ Sed & Maacham matrem Asa regis ex augusto deposuit imperio, eò quòd fecisset in luco simulachrum Priapi: quod omne contriuit, & in frusta comminuens combussit in Torrente-ce-
17 dron. ¶ Excelsa autem derelicta sunt in Israël: Attamen cor Asa erat perfectum cunctis diebus eius.
18 ¶ Eaque quæ vouerat pater suus, & ipse, intulit in domum Domini: argentum & aurum, vasorumque
19 diuersam supellectilem. ¶ Bellum verò non fuit vsque ad * tricesimum annum regni Asa.

* & clamauerint.

* tricesimũ quintũ 1.

CAPVT XVI.

13.Re.15. d.18.

1 A Nno autem tricesimosexto regni eius, ascendit Baasa rex Israël in Iudam, & muro circundabat Rama, vt nullus tutè posset egredi & ingredi de regno Asa.
2 ¶ Protulit autem Asa argentum & aurum de thesauris domus Domini, & de thesauris regis, misitque ad Ben-adad regem Syriæ, qui habitabat in Da-
3 masco, dicens: ¶ Fœdus inter me & te est: pater quoque meus & pater tuus habuere concordiam: quamobrem misi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere quod habes cum Baasa rege Israël, facias
4 eum à me recedere. ¶ Quo comperto Ben-adad misit principes exercituum suorum ad vrbes Israël: qui percusserunt Ahion, & Dan, & Abel-main, &
5 vniuersas vrbes Neph-thali muratas. ¶ Quod cùm audisset Baasa, desijt ædificare Rama, & intermisit
6 opus suum. ¶ Porrò Asa rex assumpsit vniuersum Iu-
B dam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparauerat Baasa: ædificauitque ex
7 eis Gabaa & Maspha. ¶ In tempore illo venit Hanani propheta ad Asam regem Iuda, & dixit ei: Quia habuisti fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo tuo: idcirco euasit Syriæ regis exercitus de ma-
8 nu tua. ¶ Nónne Aethiopes & Lybies multò plu-

Sup.14. c.9.

C res erant quadrigis & equitibus, & multitudine nimia: quos, cùm in Domino credidisses, tradidit in 9 manu tua? ¶ Oculi enim Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Stultè igitur egisti: & propter hoc ex præsenti tempore aduersum te 10 bella consurgent. ¶ Iratusque Asa aduersus Videntem, iussit eum mitti in neruum: valde quippe super hoc fuerat indignatus, & interfecit de populo in tempore illo plurimos. 11 ¶ Opera autem Asa prima & nouissima scripta sunt in libro regum Iuda, & Israël. 12 ¶ Aegrotauit etiam Asa anno tricesimonono regni D sui, dolore pedum vehementissimo: & nec in infirmitate sua quæsiuit Dominum, sed magis in medi-13 corum arte confisus est. ¶ Dormiuitque cum patribus suis, & mortuus est anno quadragesimo-primo 14 regni sui. ¶ Et sepelierunt eũ in sepulchro suo quod foderat sibi in Ciuitate-Dauid. posueruntq; eum super lectum suum plenum aromatibus & vnguentis meretricijs, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combusserunt super eum ambitione nimia.

Ioan.7. i.38.

CAPVT XVII.

1 A 2 REgnauit autẽ Iosaphat filius eius pro eo, & inualuit contra Israel. ¶ Constituitque militum numeros in cunctis vrbibus Iuda, quæ erant vallatæ muris. Præsidiaque disposuit in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim 3 quas ceperat Asa pater eius. ¶ Et fuit Dominus cũ Iosaphat, quia ambulauit in vijs Dauid patris sui pri-4 mis, & non sperauit in Baalim, ¶ sed in Deo patris sui, & perrexit in præceptis illius, & non iuxta pec-5 cata Israël. ¶ Confirmauitque Dominus regnum in manu eius: & dedit omnis Iuda munera Iosaphat: 6 factæq; sunt ei infinitæ diuitiæ & multa gloria. ¶ Cũ-B que sumpsisset cor eius audaciam propter vias Do-7 mini, etiam excelsa & lucos de Iuda abstulit. ¶ Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis Ben-hail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanael, 8 & Michæam, vt docerent in ciuitatibus Iuda: ¶ & cum eis Leuitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Asel quoque & Semiramoth, & Ionathan, Adoniamque & Tobiam & Thob-adoniam Leui-9 tas: & cum eis Elisama & Ioram sacerdotes: ¶ docebantque populum in Iuda, habentes librum legis Domini: & circuibãt cunctas vrbes Iuda, atque eru-10 diebant populum. ¶ Itaque factus est pauor Domini C super omnia regna terrarum, quæ erant per gyrum 11 Iuda: nec audebant bellare contra Iosaphat. ¶ Sed & Philisthæi Iosaphat munera deferebant, & vectigal argenti: Arabes quoq; adducebant pecora arietum, septem millia septingentos, & hircos totidẽ. 12 ¶ Creuit ergo Iosaphat, & magnificatus est vsque in sublime: atque ædificauit in Iuda domos ad instar 13 turrium, vrbesque muratas. ¶ Et multa opera parauit in vrbibus Iuda: viri quoque bellatores, & robu-14 sti erant in Ierusalem. ¶ Quorum iste numerus per domos atque familias singulorũ. In Iuda [a]principes exercitus, Ednas dux, & cum eo robustissimi viri tre-15 centa millia. ¶ Post hunc Iohanam princeps, & cum D eo ducenta octoginta millia. ¶ Post illum quoque 16 Amasias filius Zechri, consecratus Domino, & cum 17 eo ducenta millia virorum fortium. ¶ Hunc sequebatur robustus ad prælia, Eliada, & cum eo tenen-18 tium arcum & clypeum ducenta millia. ¶ Post istum etiam Iozabad & cum eo centum octoginta millia 19 expeditorum militum. ¶ Hi omnes erant ad manum regis, exceptis alijs quos posuerat in vrbibus muratis in vniuerso Iuda.

3.Reg.15 e.14.

[a] principes.

CAPVT XVIII.

1 A 2 FVit ergo Iosaphat diues & inclytus multum, & affinitate coniunctus est Achab. ¶ Descenditq; post annos ad eum in Samariam: ad cuius aduentum mactauit Achab arietes, & boues plurimos ipsi & populo qui venerant cum eo: persuasitque illi vt ascenderet in 3 Ramoth Galaad. ¶ Dixitq; Achab rex Israël ad Iosaphat regem Iuda: Veni mecum in Ramoth-Galaad. Cui ille respondit: Vt ego & tu: sicut populus tuus, sic & populus meus, tecumque erimus in bel-4 lo. ¶ Dixit Iosaphat ad regem Israel: Consule obse-5 cro in præsentiarum sermonem Domini. ¶ Congregauit igitur rex Israël prophetarum quadringentos B viros, & dixit ad eos: In Ramoth-Galaad ad bellandum ire debemus, an quiescere? At illi: Ascen-6 de, inquiunt, & tradet Deus in manu regis. ¶ Dixitque Iosaphat: Nunquid non est hîc prophetes Do-7 mini, vt ab illo etiam requiramus? ¶ Et ait rex Israël ad Iosaphat: Est vir vnus à quo possumus quærere Domini voluntatem: sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore: est autem Michæas filius Iemla. Dixitque Iosaphat: 8 Ne loquaris rex hoc modo. ¶ Vocauit ergo rex Israël vnũ de eunuchis, & dixit ei: Voca cito Michæã 9 filium Iemla. ¶ Porrò Rex Israël, & Iosaphat rex Iuda, vterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio: sedebant autem in area iuxta portam Samariæ, om-10 nesque prophetæ vaticinabantur coram eis. ¶ Sede-C cias verò filius Chanaana, fecit sibi cornua ferrea, & ait: Hæc dicit Dominus, His ventilabis Syriam, 11 donec conteras eam. ¶ Omnesque prophetæ similiter prophetabant atque dicebant: Ascende in Ramoth-Galaad & prosperaberis, & tradet eos Domi-12 nus in manu regis. ¶ Nuncius autem qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi: En, verba omnium prophetarum vno ore bona regi annunciant: quæso ergo te, vt & sermo tuus ab eis non dissentiat, loqua-13 risque prospera. ¶ Cui respondit Michæas: Viuit Dominus, quia quodcũq; dixerit mihi Deus meus, 14 hoc loquar. ¶ Venit ergo ad regem, Cui rex ait: Mi-D chæa, ire debemus in Ramoth-Galaad ad bellandum, an quiescere? Cui ille respondit: Ascendite. cuncta enim prospera euenient, & tradentur hostes 15 in manus vestras. ¶ Dixitque rex, Iterum atque iterum te adiuro, vt mihi non loquaris, nisi quod ve-16 rum est in nomine Domini. ¶ At ille ait: Vidi vniuersum Israël dispersum in mõtibus, sicut oues absque pastore: & dixit Dominus, Non habent isti dominos: reuertatur vnusquisque in domum suam in 17 pace. ¶ Et ait rex Israël ad Iosaphat: Nónne dixi tibi quód non prophetaret iste mihi quicquam boni, 18 sed ea quæ mala sunt? ¶ At ille: Idcirco, ait, audite E verbum Domini: Vidi Dominum sedentem in solio suo, & omnem exercitum cœli assistentem ei à 19 dextris & à sinistris. ¶ Et dixit Dominus: Quis decipiet Achab regem Israël, vt ascẽdat & corruat in Ramoth-Galaad? Cumque diceret vnus hoc mo-20 do, & alter alio: ¶ processit spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam eum. Cui Dominus:

3.Reg.22. a.1.

In quo,

21 In quo, inquit, decipies? ¶ At ille respondit: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Dixitque Dominus: Decipies, & præ-
22 ualebis: egredere & fac ita. ¶ Nunc igitur, ecce Dominus dedit spiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum: & Dominus locutus est de te ma-
23 la. ¶ Accessit autem Sedecias filius Chanaana, & percussit Michææ maxillam, & ait: Per quam viam tran-
24 siuit Spiritus Domini à me, vt loqueretur tibi? ¶ Dixitque Michæas: Tu ipse videbis in die illo, quando ingressus fueris cubiculum de cubiculo, vt abscon-
25 daris. ¶ Præcepit autem rex Israël, dicens: Tollite
F Michæam, & ducite eum ad Amon principem ciui-
26 tatis, & ad Ioas filium Amélech, ¶ Et dicetis: Hæc dicit rex, Mittite hunc in carcerem, & date ei panis modicum & aquæ pauxillum, donec reuertar in pa-
27 ce. ¶ Dixitque Michæas: Si reuersus fueris in pace, non est locutus Dominus in me. Et ait: Audite om-
28 nes populi. ¶ Igitur ascenderunt rex Israël & Iosa-
29 phat rex Iuda in Ramoth-Galaad. ¶ Dixitque rex Israël ad Iosaphat: Mutabo habitum, & sic ad pugnam vadam: tu autem induere vestibus tuis. Muta-
30 toque rex Israël habitu, venit ad bellum. ¶ Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus sui, dicēs: Ne pugnetis contra minimum aut contra maximū,
31 nisi contra solum regem Israël. ¶ Itaque cùm vidissent principes equitatus Iosaphat, dixerunt: Rex Is-
G raël est iste. Et circumdederunt eum dimicantes: at ille clamauit ad Dominum, & auxiliatus est ei, at-
32 que auertit eos ab illo. ¶ Cùm enim vidissent duces equitatus, quòd non esset rex Israël, reliquerūt
33 eum. ¶ Accidit autem vt vnus è populo sagittam in incertum iaceret, & percuteret regem Israël inter ceruicem & scapulas: at ille auri gæ suo ait: Conuerte manum tuam, & educ me de acie, quia vulnera-
34 tus sum. ¶ Et finita est pugna in die illo: porrò rex Israël stabat in curru suo contra Syros vsque ad vesperam, & mortuus est Occidente Sole.

CAPVT XIX.

1 Reuersus est autem Iosaphat rex Iuda, in
A domum suam pacificè, in Ierusalem.
2 ¶ Cui occurrit Iehu filius Hanani Vidēs, & ait ad eum: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris: & id-
3 circo iram quidem Domini merebaris: ¶ sed bona opera inuenta sunt in te, eo quòd abstuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum vt require-
4 res Dominum Deum patrum tuorum. ¶ Habitauit ergo Iosaphat in Ierusalem: rursumque egressus est ad populum de Ber-sabee vsque ad montem Ephráim, & reuocauit eos ad Dominum Deum pa-
5 trum suorum. ¶ Constituitque iudices terræ in cun-
B ctis ciuitatibus Iuda munitis, per singula loca, ¶ &
6 præcipiens iudicibus: Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: &
7 quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. ¶ Sit timor Domini vobiscum: & cum diligētia cuncta facite, non est enim apud Dominum Deum nostrum iniquitas, ‖ nec personarum acceptio, nec cupido
8 munerum. ¶ In Ierusalem quoque constituit Iosa-
C phat Leuitas & sacerdotes, & principes familiarum ex Israël, vt iudicium & causam Domini iudicarent
9 habitatoribus eius. ¶ Præcepitque eis, dicens: Sic agetis in timore Domini fideliter, & corde perfe-
10 cto. ¶ Omnem causam quæ venerit ad vos fratrum
D vestrorum qui habitant in vrbibus suis inter cognationem, & cognationem, vbicunque quæstio est de lege, de mandato, de cæremonijs, de iustificationibus, ostendite eis, vt non peccent in Dominum, & ne veniat ira super vos, & super fratres vestros: sic
11 ergo agentes non peccabitis. ¶ Amarias autem sacerdos & pontifex vester, in his quæ ad Deum pertinent, præsidebit: porrò Zabadias filius Ismahel, qui est dux in domo Iuda, super ea opera erit quæ ad regis officium pertinent: habetisque magistros Leuitas coram vobis. confortamini, & agite diligēter: & erit Dominus vobiscum in bonis.

Deu. 10. d. 17. Rom. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Ephes. 6. b. 9.

Deut. 1. d. 17. Act. 10. c. 34. 1 Pet. 1. c. 17. Sap. 6 b. 4. Eccle. 35. b. 16.

* cum bonis.

CAPVT XX.

1 Post hæc congregati sunt filij Moab, & fi-
A lij Ammon, & cum eis de Ammonitis ad
2 Iosaphat, vt pugnarent contra eum. ¶ Veneruntque nuncij, & indicauerunt Iosaphat, dicentes: Venit contra te multitudo magna de his locis quæ trans mare sunt, & de Syria: & ecce consistunt in Asason-thamar, quæ est En-gaddi.
3 ¶ Iosaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum: & prædicauit ieiuniū
4 vniuerso Iuda. ¶ Congregatusque est Iudas ad deprecādum Dominum: sed & omnes de vrbibus suis
5 venerunt ad obsecrandum eum. ¶ Cùmque stetisset Iosaphat in medio cœtu Iudæ, & Ierusalem, in
6 domo Domini ante atrium nouum, ¶ ait: Domine Deus patrum nostrorum, tu es Deus in cœlo, & dominaris cunctis regnis gentium: in manu tua est for-
B titudo & potentia, nec quisquam tibi potest resi-
7 stere. ¶ Nónne tu Deus noster interfecisti omnes habitatores terræ huius coram populo tuo Israël, & dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiter-
8 num? ¶ Habitaueruntque in ea, & extruxerunt in il-
9 la sanctuarium nomini tuo, dicentes: ¶ ‖ Si irruerint super nos mala, gladius iudicij, pestilētia, & fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua inuocatum est nomen tuum: & clamabimus ad te in tribulationibus nostris, & exaudies, saluosque fa-
10 cies. ¶ Nunc igitur ecce filij Ammon & Moab, & mōs
C Seir, ‖ per quos non concessisti * Israël vt transirent quando egrediebantur de Aegypto, sed declinauerunt ab eis & non interfecerunt illos: ¶ econtrario
11 agunt, & nituntur eijcere nos de possessione quam
12 tradidisti nobis. ¶ Deus noster, ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. ¶ Omnis verò Iuda stabat coram Do-
13

‖ Sup. 6. c. 28.

‖ Deut. 2. a. 5. * filijs Is.

mino

14 mino cũ paruulis, & vxoribus, & liberis suis. ¶ Erat autem Iahaziel filius Zachariæ, filij Banaiæ, filij Iehiel, filij Mathaniæ, Leuites de filijs Asaph, super quem factus est spiritus Domini in medio turbæ,
15 ¶ & ait: Attendite omnis Iuda & qui habitatis in Ierusalem, & tu rex Iosaphat. Hæc dicit Dominus vobis: Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinẽ:
16 non est enim vestra pugna, sed Dei. ¶ Cras ˈdescen-
D detisˈcontra eos: ascensuri enim sunt per cliuum nomine Sis, & inuenietis illos in summitate torrentis,
17 qui est contra solitudinem Ieruel. ¶ Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos, ô Iuda, & Ierusalem: nolite timere, nec paueatis: cras egre
18 diemini contra eos, & Dominus erit vobiscum. ¶ Iosaphat ergo, & Iuda, & omnes habitatores Ierusalem ceciderunt proni in terram coram Domino &
19 adorauerunt eum. ¶ Porrò Leuitæ de filijs Caath, & de filijs Core laudabant Dominum Deum Israel vo
20 ce magna, in excelsum. ¶ Cumque manè surrexissent, egressi sunt per desertum Thecua: profectisq; eis, stans Iosaphat in medio eorum, dixit: Audite me viri Iuda & omnes habitatores Ierusalem: credite in Domino Deo vestro, & securi eritis: credite
21 prophetis eius, & cuncta euenient prospera. ¶ Deditque consilium populo, & statuit cantores Domini, vt laudarent eum in turmis suis, & antecederent exercitum: ac voce consona dicerent: Confitemini Domino quoniam in æternum misericordia eius.
22 ¶ Cumque cœpissent laudes canere, vertit Domi-
E nus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon, & Moab, & montis Seir, qui egressi fuerãt
23 vt pugnarent contra Iudam: & percussi sunt. ¶ Namque filij Ammon, & Moab consurrexerunt aduersum habitatores montis Seir, vt interficerẽt, & delerent eos: cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi, mutuis conciderũt vulneribus.
24 ¶ Porrò Iuda cùm venisset ad ˈspeluncamˈ quæ respicit solitudinem, vidit procul omnem latè regionẽ plenam cadaueribus, nec superesse quenquam qui
25 necem potuisset euadere. ¶ Venit ergo Iosaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum: inueneruntque inter cadauera variam supellectilem, vestes quoque, & vasa pretiosissima: & diripuerunt, ita vt omnia portare non possent, nec per tres dies spolia auferre præ prædæ magnitudi-
26 ne. ¶ Die autem quarto congregati sunt in Valle be-
F nedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant Domino, vocauerunt locum illum Vallis-benedictio-
27 nis, vsque in præsentem diem. ¶ Reuersusque est omnis vir Iuda, & habitatores Ierusalem, & Iosaphat ante eos in Ierusalem cum lætitia magna, eò quòd
28 dedisset eis Dominus gaudium de inimicis suis. ¶ Ingressique sunt in Ierusalem cum psalterijs, & citha-
29 ris, & tubis in domum Domini. ¶ Irruit autem pauor Domini super vniuersa regna terrarum, cùm audissent quòd pugnasset Dominus contra inimicos Is-
30 raël. ¶ Quieuitque regnum Iosaphat, & præbuit ei
31 Deus pacem per circuitum. ¶ Regnauit igitur Iosaphat super Iudam, & erat triginta quinque annorũ cùm regnare cœpisset: viginti autem & quinque annis regnauit in Ierusalem: & nomen matris eius A-
32 zuba filia Selahi. ¶ Et ambulauit in via patris sui A-
G sa, nec declinauit ab ea, faciens quæ placita erãt co-
33 ram Domino. ¶ Veruntamen excelsa non abstulit, & adhuc populus non direxerat cor suum ad Domi
34 num Deum patrum suorum. ¶ Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum & nouissimorum scripta sũt in verbis Iehu filij Hanani, quæ digessit in libros re-
35 gum Israel. ¶ Post hæc inijt amicitias Iosaphat Rex Iuda cum Ochozia rege Israël, cuius opera fuerunt
36 impijssima. ¶ Et particeps fuit vt facerent naues quæ irent in Tharsis: feceruntq; classem in Asion-gaber.
37 ¶ Prophetauit autẽ Eliezer filius Dodau de Maresa ad Iosaphat, dicens: Quia habuisti fœdus cum Ochozia, percussit Dominus opera tua: contritæque sunt naues nec potuerunt ire in Tharsis.

CAPVT XXI.

1 Dormiuit autem Iosaphat cũ patribus suis
A & sepultus est cũ eis in Ciuitate Dauid: regnauitque Ioram filius eius pro eo.
2 ¶ Qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariã, & Azariam, & Michael, & Saphariam: omnes hi filij Iosaphat regis Iuda.
3 ¶ Deditque èis pater suus multa munera argenti & auri, & ˈpensationesˈ cum ciuitatibus munitissimis in Iuda: regnum autem tradidit Ioram, eò quòd es-
4 set primogenitus. ¶ Surrexit autem Ioram super regnum patris sui: cumque se cõfirmasset, occidit omnes fratres suos gladio, & quosdam de principibus
5 Israël. ¶ Triginta duorum annorum erat Ioram cùm regnare cœpisset: & octo annis regnauit in Ierusa-
6 lem. ¶ Ambulauitq; in vijs regum Israel, sicut egerat domus Achab: filia q̃ppe Achab erat vxor eius,
7 & fecit malum in conspectu Domini. ¶ Noluit autẽ
B Dominus disperdere domum Dauid propter pactũ quod inierat cum eo: & quia promiserat vt daret ei
8 lucernam, & filijs eius omni tempore. ¶ In diebus illis rebellauit Edom, ne esset subditus Iudæ, & con-
9 stituit sibi regem. ¶ Cũq; transisset Ioram cũ principibus suis & cũcto equitatu qui erat secũ, surrexit nocte, & percussit Edom qui se circumdederat, & om-
10 nes duces equitatus eius. ¶ Attamen rebellauit Edom, ne esset sub ditione Iuda, vsque ad hanc diem: eo tempore & Lobna recessit, ne esset sub manu illius. Dereliquerat enim Dominum Deum patrum
11 suorum: insuper, ¶ & excelsa fabricatus est in vrbibus Iuda, & fornicari fecit habitatores Ierusalem,
12 & præuaricari Iudam. ¶ Allatæ sunt autem ei literæ
C ab Elia propheta, in quibus scriptum erat: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Quoniam non ãbulasti in vijs Iosaphat patris tui, & in vijs Asa re-
13 gis Iuda, ¶ sed incessisti per iter regum Israël, & fornicari fecisti Iudam, & habitatores Ierusalem, imitatus fornicationem domus Achab: insuper & fratres tuos domum patris tui, meliores te occidisti:
14 ¶ ecce Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo, & filijs, & vxoribus tuis: vniuersaque sub-
15 stantia tua. ¶ Tu autem ægrotabis pessimo languore vteri tui donec egrediatur vitalia tua paulatim per
16 singulos dies. ¶ Suscitauit ergo Dominus contra Ioram spiritum Philisthinorum, & Arabum, qui con-
17 fines sunt Aethiopibus. ¶ & ascenderunt in terram
D Iuda, & vastauerunt eam, diripueruntque cunctam substantiam quæ inuenta est in domo regis, insuper & filios eius, & vxores: nec remãsit ei filius, nisi Ioachaz qui minimus natu erat.
18 ¶ Et super hæc omnia, percussit eum Dominus alui languore insanabili.
19 ¶ Cumque dies succederet dies, & temporũ spacia voluerentur, duorum annorum expletus est circu-

lus: &

ˈascende-tis 11,

-13,

Psal. 135. a. 1.

ˈspeculã ;

3. Reg. 22. g. 51.

ˈpensatio nes 3.

4. Reg. 8. c. 16.

4. Reg. 8. c. 22.

lus; & ſic longa conſumptus tabe, ita vt egereret etiam viſcera ſua, lãguore pariter & vita caruit. Mortuusque eſt in infirmitate peſſima, non fecit ei populus ſecundum morem combuſtionis exequias 20 ſicut fecerat maioribus eius.¶ Triginta duorum annorum fuit cùm regnare cœpiſſet: & octo annis regnauit in Ieruſalem. Ambulauitque non rectè, & ſepelierunt eum in Ciuitate-Dauid: veruntamen non in ſepulchro regum.

CAPVT XXII.

4 Reg. 8. b. 24.

1 A CONſtituerunt autem habitatores Ieruſalẽ Ochoziam filium eius minimum, regem pro eo: omnes enim maiores natu qui ante eum fuerant, interfecerãt latrones Arabum, qui irruerant in caſtra: regnauitq; Ocho-2 zias filius Ioram regis Iuda.¶ Quadragintaduorum annorum erat Ochozias cùm regnare cœpiſſet, & vno anno regnauit in Ieruſalem: & nomen matris 3 eius Athalia filia Amri.¶ Sed & ipſe ingreſſus eſt per vias domus Achab: mater enim eius impulit eum vt 4 impiè ageret.¶ Fecit igitur malum in conſpectu Do-B mini, ſicut domus Achab: ipſi enim fuerunt ei con-5 ſiliarij poſt mortem patris ſui, in interitũ eius.¶ Ambulauitq; in conſilijs eorum. Et perrexit cum Ioram filio Achab rege Iſraël, in bellum contra Hazael regem Syriæ, in Ramoth-Galaad: vulnerauerũtq; Sy-6 ri Ioram:¶ Qui reuerſus eſt vt curaretur in Iezráhel: multas enim plagas acceperat in ſupradicto certamine. Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda, deſcendit vt inuiſeret Ioram filiũ Achab in Iezráhel ægro-7 tantẽ.¶ Voluntatis quippe fuit Dei aduerſus Ocho-C ziam, vt veniret ad Ioram: & cùm veniſſet, -&ʼegrederetur cum eo aduerſum Iehu filium Namſi, quem 8 vnxit Dominus, vt deleret domum Achab.¶ Cum ergo euerteret Iehu domum Achab, inuenit principes Iuda, & filios fratrum Ochoziæ, qui miniſtrabãt 9 ei, & interfecit illos.¶ Ipſum quoq; perquirens Ochoziam, comprehendit latitantem in Samaria, adductumq; ad ſe occidit, & ſepelierũt eum: eò quòd eſſet filius Ioſaphat, qui quæſierat Dominum in toto corde ſuo. nec erat vltrà ſpes aliqua vt de ſtirpe

4 Reg. 11.

10 quis regnaret Ochoziæ.¶ ſi quidem Athalia mater D eius videns quòd mortuus eſſet filius ſuus, ſurrexit, & interfecit omnem ſtirpem regiã domusʼIoramʼ.

11 ¶ Porrò Ioſabeth filia regis, tulit Ioas filium Ochoziæ, & furata eſt eum de medio filiorum regis, cùm interficerentur: abſcõditq; eum cum nutrice ſua in cubiculo lectulorum: Ioſabeth autem quæ abſconderat eum, erat filia regis Ioram, vxor Ioiadæ pontificis, ſoror Ochoziæ, & idcirco Athalia non interfe-12 cit eum.¶ Fuit ergo cũ eis in domo Dei abſconditus ſex annis, quibus regnauit Athalia ſuper terram.

CAPVT XXIII.

4 Reg. 11. a. 4.

1 A ANno autem ſeptimo confortatus Ioiada, aſſumpſit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroham, & Iſmahel filium Iohanan, Azariam quoq; filium Obed, & Maaſiam filium Adaiæ, & Eliſaphat filium Zechri: & 2 inijt cum eis fœdus.¶ Qui circumeuntes Iudam, cõgregauerũt Leuitas de cunctis vrbibus Iuda, & principes familiarum Iſraël: veneruntq; in Ieruſalem. 3 ¶ Inijt ergo omnis multitudo pactum in domo Dei cum rege: dixitq; ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit, ſicut locutus eſt Dominus ſuper filios Da-4 uid.¶ Iſte eſt ergo ſermo quẽ facietis:¶ Tertia pars 5 veſtrum qui veniunt ad Sabbathum, ſacerdotum, & Leuitarum, & ianitorum, erit in portis: tertia verò pars ad domum regis: & tertia ad portam quæ appellatur Fundamenti: omne verò reliquum vulgus 6 ſit in atriis domus Domini.¶ Nec quiſpiam alius ingrediatur domum Domini, niſi ſacerdotes & qui miniſtrant de Leuitis: ipſi tantummodo ingrediantur, quia ſanctificati ſunt: & omne reliquum vulgus 7 obſeruet cuſtodias Domini.¶ Leuitæ autem circun-B dent regem, habentes ſinguli arma ſua: (& ſi quis alius ingreſſus fuerit templum, interficiatur) ſintq; 8 cum rege & intrante & egrediente.¶ Fecerunt ergo Leuitæ, & vniuerſus Iuda iuxta omnia quæ præceperat Ioiada pontifex: & aſſumpſerunt ſinguli viros qui ſub ſe erant, & veniebãt per ordinem ſabbathi cum his qui impleuerãt ſabbathum, & ʼegreſſiʼ erãt. ſiquidem Ioiada pontifex non dimiſerat abire turmas, quę ſibi per ſingulas hebdomadas ſuccedere 9 conſueuerant.¶ Deditq; Ioiada ſacerdos centurionibus, lãceas, clypeoſq; & peltas regis Dauid quas 10 conſecrauerat in domo Domini.¶ Conſtituitq; omnem populum tenentium pugiones à parte templi dextera, vſq; ad partem templi ſiniſtram coram al-11 tari, & templo, per circuitum regis.¶ Et eduxerunt filium regis, & impoſuerunt ei diadema, -& teſtimo-C niumʼ, -dederuntq; in manu eius tenendam legemʼ: & conſtituerunt eum regem: vnxit quoq; illum Ioiada pontifex, & filij eius: imprecatiq; ſunt ei: atq; 12 dixerunt: Viuat rex.¶ Quod cùm audiſſet Athalia, vocem ſcilicet currentium atq; laudantium regem, 13 ingreſſa eſt ad populũ in tẽplum Domini.¶ Cumq; vidiſſet regem ſtantem ſuper gradum in introitu, & principes, turmaſq; circa eum, omnemq; populum terræ gaudentem atq; clangentem tubis, & diuerſi generis organis concinentem, vocemq; laudantiũ: 14 ſcidit veſtimenta ſua, & ait: Inſidiæ, inſidię.¶ Egreſſus autem Ioiada pontifex ad centuriones & principes exercitus, dixit eis: Educite illam extra ſepta templi, & interficiatur foris gladio. Pręcepitq; ſa-15 cerdos ne occideretur in domo Domini.¶ Et impoſuerunt ceruicibus eius manus: cumq; intraſſet portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi. 16 ¶ Pepigit autem Ioiada fœdus inter ſe, vniuerſumq; 17 populum & regem, vt eſſet populus Domini.¶ Itaq; D ingreſſus eſt omnis populus domum Baal, & deſtruxerunt eam: & altaria ac ſimulachra illius confregerunt: Mathan quoque ſacerdotem Baal interfece-18 runt ante aras.¶ Conſtituit autem Ioiada prępoſitos in domo Domini, ſub manibus ſacerdotum & Leuitarum, quos diſtribuit Dauid in domo Domini: vt offerrent holocauſta Domino, ſicut ſcriptum eſt in ʼlegeʼ Moyſi, in gaudio & canticis, iuxta diſpo-19 ſitionem Dauid.¶ Conſtituit quoque ianitores in portis domus Domini, vt non ingrederetur eã im-20 mundus in omni re:¶ Aſſumpſitque centuriones, & fortiſsimos viros ac principes populi, & omne vulgus terrę, & fecerunt deſcendere regem de domo Domini, & introire per medium portę ſuperioris in domum regis, & collocauerunt 21 eum in ſolio regali.¶ Lætatuſq; eſt omnis populus terrę, & vrbs quieuit: porrò Athalia interfecta eſt gladio.

CAPVT

CAPVT XXIIII.

4.Reg.12.a.1.

1 A Septem annorum erat Ioas cùm regnare cœpiſſet: & quadraginta annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Sebia de Ber-ſabee. 2 ꝰ Fecitq́ue quod bonum eſt coram Domino cunctis diebus Ioiadæ ſacerdotis. 3 ꝰ Accepit autem ei Ioiada vxores duas, è quibus 4 genuit filios & filias. ꝰ Poſt quæ placuit Ioas vt in- 5 ſtauraret domum Domini. ꝰ Congregauitque ſacerdotes & Leuitas, & dixit eis: Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerſo Iſraël pecuniam ad ſartatecta templi Dei `noſtri`, per ſingulos annos, feſtinatoq́; hoc facite: porró Leuitæ egêre negligen- 6 tius. ꝰ Vocauitq́; rex Ioiadam principem, & dixit B ei: Quare tibi non fuit curæ vt cogeres Leuitas inferre de Iuda & de Ieruſalem pecuniam quæ conſtituta eſt à Moyſe ſeruo Domini, vt inferret eam omnis multitudo Iſraël in tabernaculum teſtimonij? 7 ꝰ Athalia enim impijſſima, & filij eius deſtruxerunt domum Dei, & de vniuerſis quæ ſanctificata fuerāt in templo Domini, ornauerunt phanum Baalim. 8 ꝰ Præcepit ergo Rex, & fecerunt arcam: poſueruntque 9 eam iuxta portam* Domini forinſecus. ꝰ Et prædicatum eſt in Iuda & Ieruſalem vt deferant ſinguli pretium Domino, quod ‖ conſtituit Moyſes ſeruus 10 Dei ſuper omnem Iſraël, in deſerto. ꝰ Lætatiq́; ſunt C cuncti principes, & omnis populus: & ingreſſi contulerunt in arcām-Domini`, atq; miſerunt ita vt im- 11 pleretur. ꝰ Cumq́; tempus eſſet vt deferrent arcam coram rege per manus Leuitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur ſcriba regis, & quem primus ſacerdos conſtituerat: effundebantq́; pecuniam quæ erat in arca: porrò arcam reportabant ad locum ſuū: ſicq́; faciebāt per ſingulos dies, 12 & congregata eſt infinita pecunia. ꝰ Quam dederūt rex & Ioiada his qui præerant operibus domus Domini: at illi conducebant ex ea cæſores lapidum, & artifices operum ſingulorum, vt inſtaurarent domum Domini: fabros quoque ferri, & æris vt quod 13 cadere cœperat, fulciretur. ꝰ Egeruntq́; hi qui ope- D rabantur induſtriè, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum: ac ſuſcitarunt domum Domini in ſtatum priſtinum, & firmiter eam ſtare fece- 14 runt. ꝰ Cumque compleſſent omnia opera, detulerūt coram rege & Ioiada reliquam partem pecuniæ: de qua facta ſunt vaſa templi in miniſterium ad holocauſta, phialæ quoque & cætera vaſa aurea & argentea: & offerebantur holocauſta in domo Domi- 15 ni iugiter cunctis diebus Ioiadæ. ꝰ Senuit autem Io- E iada plenus dierum, & mortuus eſt cùm eſſet cen- 16 tum triginta annorum: ꝰ ſepelieruntque eum in Ciuitate-Dauid cum regibus, eo quòd feciſſet bonū 17 cum Iſraël, & cum domo eius. ꝰ Poſtquàm autem obijt Ioiada, ingreſſi ſunt principes Iuda, & adorauerunt regem: qui delinitus obſequijs eorum, acquie- 18 uit eis. ꝰ Et dereliquerunt templum Domini Dei patrum ſuorum, ſeruieruntque lucis & ſculptilibus: & facta eſt ira contra Iudam & Ieruſalem propter hoc 19 peccatum. ꝰ Mittebatque eis prophetas, vt reuerterentur ad Dominum: quos proteſtantes, illi audi- 20 re nolebant. ꝰ Spiritus itaque Dei induit Zachariam filium Ioiadæ ſacerdotem, & ſtetit in conſpectu populi, & dixit eis. Hæc dicit Dominus Deus, Quare F tranſgredimini præceptum Domini, quod vobis nō proderit: & dereliquiſtis Dominum, vt derelinque- 21 ret vos? ꝰ Qui congregati aduerſus eum, miſerunt lapides, iuxta regis imperium, in atrio domus Domi- 22 ni. ꝰ Et non eſt recordatus Ioas rex miſericordiæ quam fecerat Ioiada pater illius ſecum: ſed interfecit filium eius. ‖ Qui cum moreretur, ait: Videat Do- 23 minus & requirat. ꝰ Cumq́ue euolutus eſſet annus, aſcendit contra eum exercitus Syriæ: venitq́; in Iudam & Ieruſalem, & interſecit cūctos principes populi, atque vniuerſam prædam miſerunt regi in Da- 24 maſcum. ꝰ & certe cum permodicus veniſſet nume- G rus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitā multitudinem: eò quod dereliquiſſent Dominum Deum patrum ſuorum: in Ioas quoq; igno- 25 minioſa exercuere iudicia. ꝰ Et abeuntes, dimiſerūt eum in languoribus magnis. ſurrexerunt autem cōtra eum ſerui ſui, in vltionem ſanguinis filij Ioiadæ ſacerdotis, & occiderunt eum in lectulo ſuo, & mortuus eſt: ſepelieruntq́; eū in Ciuitate-Dauid, ſed nō 26 in ſepulchris regum. ꝰ Inſidiati verò ſunt ei Zabad filius Semaath Ammanitidis, & Iozabad filius Se- 27 marith Moabitidis. ꝰ Porrò filij eius, ac ſumma pecuniæ quæ adunata fuerat ſub eo, & inſtauratio domus Dei, ſcripta ſunt diligentius in Libro regum: regnauit autem Amaſias filius eius pro eo.

Margin notes: 4.Reg.12.a.1. — ‖ veſtri 12. — * domus. — ‖ Exo.30, b.12. — ‖ Matt.23. d.35.

CAPVT XXV.

4.Reg.14.a.1.

1 A Vigintiquinque annorū erat Amaſias cùm regnare cœpiſſet, & vigintinouem annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris 2 eius `Ioiadan` de Ieruſalem. ꝰ Fecitque bonum in conſpectu Domini, veruntamen non in 3 corde perfecto. ꝰ Cumq́ue roboratum ſibi videret imperium, iugulauit ſeruos qui occiderant regem 4 patrem ſuum. ꝰ Sed filios eorum non interfecit, ſicut ſcriptum eſt in Libro legis Moyſi: vbi præcepit Dominus, dicens: Non occidentur patres pro filijs, neque filij pro patribus ſuis: ſed vnuſquiſque in ſuo 5 peccato morietur. ꝰ Congregauit igitur Amaſias B Iudam, & conſtituit eos per familias, tribunoſque

Margin notes: 4.Reg.14.a.1. — ‖ Ioadam 8 — ‖ Deut.24.c.16. 4.Reg.14.b.6. Ezech.18

&cen-

& centuriones in vniuerſo Iuda, & Ben-iamin: & re-
5 cenſuit à viginti annis ſurſum, inuenitque \`triginta\` (\`trecenta\`)
millia iuuenum qui egrederentur ad pugnam, & te-
6 nerent haſtam & clypeum. ¶ Mercede quoque con-
duxit de Iſraël centum millia robuſtorum, centum
7 talentis argenti. ¶ Venit autem homo Dei ad illum,
& ait: O rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſraël:
non eſt enim Dominus cum Iſraël, & cunctis filijs
8 Ephràim. ¶ Quòd ſi putas in robore exercitus bella
conſiſtere: ſuperari te faciet Deus ab hoſtibus: Dei
9 quippe eſt & adiuuare, & in fugam conuertere. ¶ Di-
C xitque Amaſias ad hominem Dei: Quid ergo fiet de
centum talentis quæ dedi militibus Iſraël? Et reſpō-
dit ei homo Dei: Habet Dominus vnde tibi dare
10 poſſit multò his plura. ¶ Separauit itaque Amaſias
exercitum qui venerat ad eum ex Ephràim, vt reuer-
teretur in locum ſuum: at illi contra Iudam vehe-
11 menter irati, reuerſi ſunt in regionem ſuam. ¶ Porrò
Amaſias cōfidenter eduxit populum ſuum, & abijt
in Vallem ſalinarum, percuſſitq́; filios Seir, decem
12 millia. ¶ Et alia decem millia virorum ceperunt filij
D Iuda, & adduxerunt ad præruptum cuiuſdam petræ,
præcipitaueruntque eos de ſummo in præceps, qui
13 vniuerſi crepuerunt. ¶ At ille exercitus quem remi-
ſerat Amaſias, ne ſecum iret ad prælium, diffuſus eſt
in ciuitatibus Iuda, à Samaria vſque ad Beth-horō,
& interfectis tribus millibus, diripuit prædam ma-
14 gnam. ¶ Amaſias verò poſt cædem Idumæorum, &
allatos deos filiorum Seir, ſtatuit illos in deos ſibi,
15 & adorabat eos, & illis adolebat incēſum. ¶ Quam-
obrem iratus Dominus contra Amaſiam, miſit ad il-
lum prophetam, qui diceret ei: Cur adoraſti deos
qui non liberauerunt populum ſuum de manu tua?
16 ¶ Cumque hæc ille loqueretur, reſpondit ei: Num
E conſiliarius regis es? quieſce, ne interficiam te. Di-
ſcedensq́; propheta: Scio, inquit, quòd cogitauerit
Deus occidere te, quia feciſti hoc malum, & inſuper
17 non acquieuiſti conſilio meo. ¶ Igitur Amaſias rex
Iuda inito peſſimo conſilio, miſit ad Ioas filium Ioa-
chaz filij Iehu, regem Iſraël, dicens: Veni, videamus
18 nos mutuò. ¶ At ille remiſit nuncios, dicens: Car-
duus qui eſt in Libano miſit ad Cedrum Libani, di-
cens: Da filiam tuam filio meo vxorem: & ecce, be-
ſtiæ quæ erant in ſylua Libani tranſierunt, & concul-
19 cauerunt carduum. ¶ Dixiſti: Percuſſi Edom: & id-
F circo erigitur cor tuum in ſuperbiam, ſede in do-
mo tua, cur malum aduerſum te prouocas, vt cadas
20 & tu & Iudas tecum? ¶ Noluit * audire Amaſias, eò (* autem I.)
quòd Domini eſſet voluntas vt traderetur in ma-
21 nus hoſtium propter deos Edom. ¶ Aſcendit igitur
Ioas rex Iſraël & mutuos ſibi præbuere conſpectus.
Amaſias autem rex Iuda erat in Beth-ſames Iudæ.
22 ¶ Corruitque Iudas coram Iſraël, & fugit in taber-
23 nacula ſua. ¶ Porrò Amaſiam regē Iuda filium Ioas,
filij Ioachaz, cepit Ioas rex Iſraël in Beth-ſames, &
adduxit in Ieruſalem, deſtruxitque murum eius à
porta Ephràim vſque ad portam anguli, quadrin-
24 gentis cubitis. ¶ Omne quoque aurum & argentum,
G & vniuerſa vaſa quæ repererat in domo Dei, & apud
Obed-edom, in theſauris etiam domus regiæ, nec
25 non & filios obſidum reduxit in Samariam. ¶ Vixit
autem Amaſias filius Ioas rex Iuda, poſtquàm mor-
tuus eſt Ioas filius Ioachaz rex Iſraël, quindecim an-
26 nis. ¶ Reliqua autem ſermonum Amaſiæ priorum &
nouiſſimorum ſcripta ſunt in libro regum Iuda & Iſ-
27 raël. ¶ Qui poſtquàm receſſit à Domino, tetende-
runt ei inſidias in Ieruſalem. Cumque fugiſſet in
28 Lachis, miſerunt, & interfecerunt eum ibi. ¶ Repor-
tantesque ſuper equos, ſepelierunt eum cum patri-
bus ſuis in Ciuitate-Dauid.

CAPVT XXVI.

1 OMnis autem populus Iuda, filium eius O-
A ziam annorum ſedecim, conſtituit regem (4.Reg.14. 1.21.)
2 pro Amaſia patre ſuo. ¶ Ipſe ædificauit
Ailath, & reſtituit eam ditioni Iudæ, poſt-
3 quàm dormiuit rex cum patribus ſuis. ¶ Sedecim
annorum erat Ozias cùm regnare cœpiſſet, & quin-
quaginta duobus annis regnauit in Ieruſalem: nō-
4 men matris eius Iechelia de Ieruſalem. ¶ Fecitque
quod erat rectum in oculis Domini, iuxta omnia
5 quæ fecerat Amaſias pater eius. ¶ Et exquiſiuit Do-
minum in diebus Zachariæ intelligentis & videntis
Deum: cumque requireret Dominum, direxit eum
6 in omnibus. ¶ Denique egreſſus eſt, & pugnauit cō-
tra Philiſthijm, & deſtruxit murum Geth, & murū
Iabniæ, murumque Azoti: ædificauit quoque op-
7 pida in Azoto, & in Philiſthijm. ¶ Et adiuuit eum
Deus contra Philiſthijm, & contra Arabes qui habi-
8 tabant in Gurbáal, & contra Ammonitas. ¶ Appen-
B debantque Ammonitæ munera Oziæ: & diuulgatū
eſt nomen eius vſque ad introitum Aegypti, pro-
9 pter crebras victorias. ¶ Aedificauitque Ozias tur-
res in Ieruſalem ſuper portam anguli, & ſuper por-
tam vallis, & reliquas, in eodem muri latere, firma-
10 uitque eas. ¶ Extruxit etiam turres in ſolitudine, &
effodit ciſternas plurimas, eò quòd haberet multa
pecora tam in campeſtribus quam in eremi vaſtita-
te: vineas quoque habuit & vinitores in montibus
& in carmelo: erat quippe homo agriculturæ dedi-
11 tus. ¶ Fuit autem exercitus bellatorum eius, qui pro-
cedebant ad prælia ſub manu Iehiel ſcribæ, Maaſię-
que doctoris, & ſub manu Hananiæ qui erat de du-
12 cibus regis. ¶ Omniſque numerus principum per fa-
milias, virorum fortium duorum millium ſexcen-
13 torum. ¶ Et ſub eis vniuerſus exercitus trecentorū
& ſeptem millium quingentorum, qui erant apti ad
bella, & pro rege contra aduerſarios dimicabant.
14 ¶ Præparauit quoque eis Ozias, id eſt, cuncto exer-
G citui, clypeos & haſtas & galeas & loricas, arcuſq́;
15 & fundas, ad iaciendos lapides. ¶ Et fecit in Ieruſa-
lem diuerſi generis machinas, quas in turribus col-
locauit, & in angulis murorum, vt mitterent ſagit-
tas & ſaxa grandia: egreſſumq́; eſt nomen eius pro-
cul, eò quòd auxiliaretur ei Dominus, & corrobo-
16 raſſet illum. ¶ Sed cùm roboratus eſſet, eleuatum eſt
cor eius in interitum ſuum, & neglexit Dominum
Deum ſuum: ingreſſuſque templum Domini, ado-
17 lere voluit incēſum ſuper altare thymiamatis. ¶ Sta-
timq́; ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cum
eo ſacerdotes Domini \`octoginta\`, viri fortiſſimi, (\` ſeptuaginta.)
18 ¶ reſtiterunt regi, atque dixerunt: Non eſt tui offi-
cij Ozia, vt adoleas incenſum Domino: ſed ſacer-
dotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt
ad huiuſcemodi miniſterium: egredere de ſanctua-
rio, ne contempſeris: quia non reputabitur tibi in
19 gloriam hoc à Domino Deo. ¶ Iratuſque Ozias, & (Zach 14. b.6.)
D tenens in manu thuribulum vt adoleret incenſum,
minabatur ſacerdotibus. Statimque orta eſt lepra
in fronte eius coram ſacerdotibus, in domo Domi-
20 ni ſuper altare thymiamatis. ¶ Cumque reſpexiſſet

eum

eum Azarias pōtifex: & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & festinato expulerunt eum. Sed & ipse perterritus accelerauit egre-
21 di, eò quòd sensisset ilico plagam Domini. ¶ Fuit igitur Ozias rex leprosus vsque ad diem mortis suæ: & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quā eiectus fuerat de domo Domini. Porrò Ioathan filius eius rexit domum regis, & iudicabat populum
22 terræ. ¶ Reliqua autem sermonum Oziæ priorum & nouissimorum scripsit Isaias filius Amos propheta.
23 ¶ Dormiuitque Ozias cum patribus suis, & sepelierunt eum in agro regalium sepulcrorum, eò quòd esset leprosus: regnauitq; Ioathā filius eius pro eo.

4 Re.15. 1.5.

CAPVT XXVII.

1 A Vigintiquinque annorum erat Ioathā cùm regnare cœpisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem: nomen matris eius
2 Ierusa filia Sadoc. ¶ Fecitque quod rectū erat corā Domino, iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater suus, excepto quòd nō est ingressus templum
3 Domini: & adhuc populus delinquebat. ¶ Ipse ædi-
B ficauit portam domus Domini excelsam: & in mu-
4 ro Ophel multa construxit. ¶ Vrbes quoque ædificauit in montibus Iuda: & in saltibus castella & turres.
5 ¶ Ipse pugnauit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos: dederuntque ei filij Ammon in tempore
C illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei præbuerunt
6 filij Ammon in anno secundo & tertio. ¶ Corroboratusque est Ioathan, eò quòd direxisset vias suas co-
7 ram Domino Deo suo. ¶ Reliqua autem sermonum Ioathan, & omnes pugnæ eius, & opera, scripta sunt
8 in libro regum Israel & Iuda. ¶ Vigintiquinque an-
D norum erat cùm regnare cœpisset, & sedecim annis regnauit in Ierusalem. ¶ Dormiuitque Ioathan cum
9 patribus suis, & sepelierūt eum in Ciuitate Dauid, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

4.Reg.15. b.32.

CAPVT XXVIII.

1 A Viginti annorum erat Achaz cùm regnare cœpisset: & sedecim annis regnauit in Ierusalem: non fecit rectū in conspectu Do-
2 mini sicut Dauid pater eius. ¶ Sed ambulauit in viis regū Israël, insuper & statuas fudit Baa-
3 lim. ¶ Ipse est qui adoleuit incensum in Valle-benennon, & lustrauit filios suos in igne iuxta ritum gētium quas interfecit Dominus in aduentu filiorum
4 Israël. ¶ Sacrificabat quoque, & thymiama succendebat in excelsis, & in collibus, & sub omni ligno fron-
5 doso. ¶ Tradiditq; eum Dominus Deus eius in manu regis Syriæ, qui percussit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Damascū: manibus quoque regis Israël traditus est, & percus-
6 sus plaga grandi. ¶ Occiditque Phaceæ filius Romeliæ de Iuda centum viginti millia in die vno, omnes viros bellatores: eò quòd reliquissent Dominū
7 Deum patrum suorum. ¶ Eodem tēpore occidit Zechri vir potens ex Ephraim, Maasiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoque secū
8 dum à rege. ¶ Ceperuntque filii Israël de fratribus suis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eā in Sa-
9 mariam. ¶ Ea tempestate erat ibi propheta Domi-
B ni, nomine Obed: qui egressus obuiam exercitui veniēti in Samariam, dixit eis: Ecce iratus Dominus

4.Reg.16. a.2.

Deus patrum vestrorum cōtra Iudam, tradidit eos in manibus vestris, & occidistis eos atrociter, ita vt
10 ad cœlum pertingeret vestra crudelitas. ¶ Insuper filios Iuda, & Ierusalem vultis vobis subiicere in seruos & ancillas, quod nequaquā facto opus est: pec-
11 catis enim super hoc Domino Deo vestro. ¶ Sed audite consilium meū, & reducite captiuos quos adduxistis de fratribus vestris: quia magnus furor Do-
12 mini imminet vobis. ¶ Steterunt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Iohanam, Barachias filius Mosollamoth, Ezechias filius Sellum, & *Amasias filius Hadali, cōtra eos qui venie-
13 bant de prælio, ¶ & dixerunt eis: Non introducetis huc captiuos, ne peccemus Domino: Quare vultis adiicere super peccata nostra, & vetera cumulare delicta? grande quippe peccatum est, & ira furoris
14 Domini imminet super Israël. ¶ Dimiseruntque viri bellatores prædam, & vniuersa quæ ceperāt coram
15 principibus & omni multitudine. ¶ Steteruntque vi-
C ri quos suprà memorauimus, & apprehendentes captiuos, omnesque qui nudi erant, vestierunt de spoliis: cumque vestissent eos, & calceassent, & refecissent cibo ac potu, vnxissentque propter laborem, & adhibuissent eis curam: quicunque ambulare non poterant, & erant imbecillo corpore, imposuerunt eos iumentis, & adduxerunt *Iericho Ciuitatē palmarum, ad fratres eorum, ipsique reuersi sunt in Sa-
16 mariam. ¶ Tempore illo misit rex Achaz ad regem
17 Assyriorum, postulans auxilium. ¶ Veneruntq; Idumæi, & percusserunt multos ex Iuda, & ceperūt præ-
18 dam magnam. ¶ Philisthiim quoque diffusi sunt per vrbes campestres, & ad meridiem Iudæ: & ceperuntq; Beth-sames, & Aialon, & Gederoth, Socho quoque, & Thamnan, & Gamzo cum viculis suis: & ha-
19 bitauerunt in eis. ¶ Humiliauerat enim Dominus Iudam propter Achaz regem Iuda, eò quòd nudasset eum auxilio, & contemptui habuisset Dominum.
D ¶ Adduxitque contra eum Thelgathphalnasar re-
20 gem Assyriorum, qui & afflixit eum, & nullo resi-
21 stente vastauit. ¶ Igitur Achaz, spoliata domo Domini, & domo regum ac principum, dedit regi Assy-
22 riorum munera: & tamen nihil ei profuit. ¶ Insuper & tempore angustiæ suæ auxit contemptum in Do-
23 minū, ipse per se rex Achaz: ¶ immolauit diis *Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: Dij regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi, cùm econtrario ipsi fuerint
24 ruinæ ei, & vniuerso Israël. ¶ Direptis itaq; Achaz omnibus vasis domus Dei, atque confractis, clausit ianuas templi Dei, & fecit sibi altaria in vniuersis
25 angulis Ierusalem. ¶ In omnibus quoque vrbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus, atque ad iracundiam prouocauit Dominum Deum patrum suo-
26 rum. ¶ Reliqua autem sermonum eius, & omnium operum suorum priorum & nouissimorum scripta
27 sunt in libro regum Iuda & Israel. ¶ Dormiuitque Achaz cùm patribus suis, & sepelierunt eum in ciuitate Ierusalem: neque enim receperunt eum in sepulchra regum Israël. Regnauitque Ezechias filius eius pro eo.

*Amasa.
*eos.
Damasci.

CAPVT XXIX.

1 A IGITVR Ezechias regnare cœpit, cùm uigintiquinque esset annorum: & viginti nouem annis regnauit in Ierusalem:

4 Reg 18 a.1.

2 nomen matris eius Abia, filia Zachariæ. ¶ Fecitque quod erat placitum in conspectu Domini, iuxta om-
3 nia quę fecerat Dauid pater eius. ¶ Ipso anno & mẽse primo regni sui, aperuit valuas domus Domini,
4 & instaurauit eas. ¶ Adduxitque sacerdotes atq; Le-
5 uitas & congregauit eos in plateam orientalẽ. ¶ Dixitque ad eos: Audite me, Leuitæ, & sanctificamini, mundate domum Domini Dei patrum vestrorum,
6 & auferte omnem immunditiã de sanctuario. ¶ Peccauerunt patres nostri, & fecerunt malum in cõspectu Domini Dei nostri, derelinquentes eum: auerterunt facies suas à tabernaculo Domini, & prębue-
7 runt dorsum: ¶ clauserunt ostia quæ erant in porti-
B cu, & extinxerunt lucernas: incensumque non adoleuerunt, & holocausta non obtulerunt in sanctua-
8 rio Deo Israël. ¶ Concitatus est itaque furor Domini super Iudam & Ierusalem: tradiditque eos in cõmotionem, & in interitum, & in sibilũ, sicut ipsi cer-
9 nitis oculis vestris. ¶ En corruerũt patres nostri gladiis: filij nostri, & filiæ nostræ, & coniuges captiuæ
10 ductæ sunt propter hoc scelus. ¶ Nunc ergo placet mihi vt ineamus fœdus cum Domino Deo Israël,
11 & auertet à nobis furorem iræ suę. ¶ Filij mei nolite negligere: vos elegit Dominus vt stetis coram eo, & ministretis illi, colatisque eum, & cremetis ei incen-
12 sum. ¶ Surrexerunt ergo Leuitæ: Mahath filius Amasai, & Ioel filius Azariæ, de filiis Caath. Porrò de fi-
C liis Merari: Cis filius Abdi, & Azarias filius Ialaleel. De filiis autem Gerson: Ioha filius Zemma, & Eden
13 filius Ioha. ¶ At verò de filiis Elisaphan: Samri & Iahiel. De filiis quoque Asaph: Zacharias & Matha-
14 nias. ¶ Necnon de filiis Heman, Iahiel, & Semei.
15 Sed & de filiis Idithun: Semeias & Oziel. ¶ Congregaueruntque fratres suos, & sanctificati sunt, & ingressi sunt iuxta mandatum regis, & imperium Do-
16 mini, vt expiarent domum Dei. ¶ Sacerdotes quoque ingressi templum Domini vt sanctificarẽt illud, extulerunt omnem immunditiam quam intro repererant in vestibulo domus Domini: quam tulerunt Leuitæ, & asportauerunt ad Torrentem-Cedron fo-
17 ras. ¶ cœperunt autem prima die mensis primi mun-
D dare, & in die octauo eiusdem mensis ingressi sunt porticum templi Domini: expiaueruntque templum diebus octo, & in die sextadecima mensis eiusdem,
18 quod cœperant, impleuerunt. ¶ Ingressi quoq; sunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei: Sãctificauimus omnem domum Domini, & altare holocausti, vasaque eius, necnon & mensam propositionis cum
19 omnibus vasis suis, ¶ cunctamque templi supellectilem quam polluerat rex Achaz in regno suo postquàm præuaricatus est: & ecce exposita sunt omnia
20 coram altari Domini. ¶ Consurgensque diluculo Ezechias rex, adunauit omnes principes ciuitatis,
21 & ascendit in domum Domini: ¶ obtuleruntque simul tauros septem, & arietes septem, agnos septẽ, & hircos septem, pro peccato, pro regno, pro sanctuario, pro Iuda: dixitque sacerdotibus filiis Aa-
22 ron, vt offerrent super altare Domini. ¶ Mactaue-
E runt igitur tauros, & susceperunt sanguinem sacerdotes, & fuderunt illud super altare: mactauerunt etiam arietes, & illorum sanguinem super altare fuderunt: immolaueruntque agnos, & fuderunt super
23 altare sanguinem. ¶ Applicuerunt hircos pro peccato coram rege, & vniuersa multitudine: imposue-
24 runtque manus super eos. ¶ Et immolauerunt illos sacerdotes, & asperserunt sanguinem eorum coram altari pro piaculo vniuersi Israëlis: pro omni quippe Israël præceperat rex, vt holocaustum fieret
25 & pro peccato. ¶ Constituit quoque Leuitas in domo Domini cum cymbalis & psalteriis, & citharis secundum dispositionem Dauid regis, & Gad Videntis,* & Nathan prophetæ: siquidẽ Domini pręceptum fuit per manum prophetarum eius. ¶ Stete-
F runtque Leuitæ tenentes organa Dauid, & sacerdo-
27 tes tubas. ¶ Et iussit Ezechias vt offerrent holocausta super altare: cumque offerrentur holocausta, cęperunt laudes canere Domino, & clãgere tubis, atque in diuersis organis quæ Dauid rex Israël præpa-
28 rauerat concrepare. ¶ Omni autem turba adorante, cantores, & ij qui tenebant tubas, erant in officio
29 suo, donec compleretur holocaustum. ¶ Cumque finita esset oblatio, incuruatus est rex, & omnes
30 qui erant cum eo, & adorauerunt. ¶ Præcepitq; Ezechias, & principes Leuitis, vt laudarent Dominum sermonibus Dauid & Asaph Videntis: qui laudauerunt eum magna lætitia, & incuruato genu adora-
31 uerunt. ¶ Ezechias autem etiam hęc addidit: Implestis manus vestras Domino, accedite, & offerte victimas, & laudes in domo Domini. Obtulit ergo vni-
G uersa multitudo hostias, & laudes, & holocausta
32 mente deuota. ¶ Porrò numerus holocaustorũ quæ obtulit multitudo, hic fuit: Tauros septuaginta, arie-
33 tes centum, agnos ducentos. ¶ Sanctificaueruntque
34 Domino boues sexcentos, & oues tria millia. ¶ Sacerdotes verò pauci erant, nec poterant sufficere vt pelles holocaustorum detraherent: vnde & Leuitæ fratres eorum adiuuerunt eos, donec impleretur opus, & sanctificarentur antistites: Leuitæ quippe fa-
35 ciliori ritu sanctificantur, quàm sacerdotes. ¶ Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum, & libamina holocaustorum: & completus est cul-
36 tus domus Domini. ¶ Lætatusque est Ezechias, & omnis populus eò quòd ministerium Domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat.

CAPVT XXX.

1 A MIsit quoque Ezechias ad omnem Israël & Iudam: scripsitq; epistolas ad Ephráim & Manassen, vt venirent ad domum Domini in Ierusalem, & facerent Phase
2 Domino Deo Israël. ¶ Inito ergo consilio regis & principum, & vniuersi cœtus Ierusalem, decreue-
3 runt vt facerent Phase mense secundo. ¶ Non enim occurrerant facere in tempore suo: quia sacerdotes qui possent sufficere, sanctificati non fuerant: & populus nondum congregatus fuerat in Ierusalem.
4 ¶ Placuitque sermo regi & omni multitudini. ¶ Et
5 decreuerunt vt mitterent nuncios in vniuersum Israël de Ber-sabee vsque Dan, ut uenirent, & facerẽt Phase Domino Deo Israël, in Ierusalẽ: multi enim
6 non fecerant sicut lege præscriptum est. ¶ Perrexeruntque cursores cum epistolis ex regis imperio & principum eius, in vniuersum Israël & Iudam, iuxta id quod rex iusserat, prædicantes: Filij Israël reuertimini ad Dominum Deum Abraham, & Isaac, & Israël: & reuertetur ad reliquias quæ effugerunt ma-
7 nus regis Assyriorum. ¶ Nolite fieri sicut patres vestri & fratres qui recesserunt à Domino Deo patrum suorum, & tradidit eos in interitum, vt ipsi
8 cernitis. ¶ Nolite indurare ceruices vestras, sicut

patres

B patres vestri, tradite manus Domino, & venite ad sanctuarium eius quod sanctificauit in æternum: seruite Domino Deo patrum vestrorum, & auertetur
9 à vobis ira furoris eius. ? Si enim vos reuersi fueritis ad Dominum, fratres vestri & filij habebunt misericordiam coram dominis suis qui illos duxerũt captiuos, & reuertentur in terram hãc: pius enim & clemẽs est Dominus Deus vester, & non auertet
10 faciem suam à vobis, si reuersi fueritis ad eum. ? Igitur cursores pergebant velociter de ciuitate in ciuitatem, per terram Ephráim, & Manasse, vsque ad Za
11 bùlon, illis irridentibus & subsannãtibus eos. ? Attamen quidam viri ex Aser & Manasse & Zabùlon
12 acquiescentes consilio, venerunt Ierusalem. ? In Iuda verò facta est manus Domini, vt daret eis cor vnum vt facerent iuxta præceptum regis & principũ,
13 verbum Domini. ? Congregatiq; sunt in Ierusalem populi multi, vt facerent solennitatem azymorum
14 in mense secundo. ? Et surgentes destruxerunt alta
C ria quæ erant in Ierusalem: atq; vniuersa in quibus idolis adolebatur incensum subuertentes, proiece-
15 runt in Torrentem-Cedron. ? Immolauerũt autem Phase quarta-decima die mensis secundi. Sacerdotes quoque, atque Leuitæ tandem sanctificati obtu
16 lerunt holocausta in domo Domini. ? Steteruntque in ordine suo iuxta dispositionem & legem Moysi hominis Dei: sacerdotes verò suscipiebant effundẽ
17 dum sanguinem de manibus Leuitarum, ? eò quòd multa turba sanctificata non esset: & idcirco immolarent Leuitæ Phase his qui non occurrerant sancti
18 ficari Domino. ? Magna etiam pars populi de Ephráim & Manasse & Issachar & Zabùlon, quæ sanctificata non fuerat, comedit Phase, nõ iuxta quod scriptum est: & orauit pro eis Ezechias, dicens: Do-
19 minus bonus propitiabitur ? cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum, & non imputabit eis quòd minus sanctificati sunt.
20 ? Quem exaudiuit Dominus, & placatus est popu-
21 lo. ? Feceruntque filij Israël qui inuenti sunt in Ierusalem, solennitatem Azymorum septem diebus in lætitia magna, laudantes Dominum per singulos dies. Leuitæ quoque & sacerdotes per organa quæ
22 suo officio congruebant. ? Et locutus est Ezechias
D ad cor omnium Leuitarum qui habebant intelligentiam bonam super Domino: & comederunt septem diebus solennitatis immolantes victimas pacificorum, & laudantes Dominum Deum patrum suorũ.
23 ? Placuitque vniuersæ multitudini vt celebrarent etiam alios dies septem: quod & fecerunt cum ingẽ
24 ti gaudio. ? Ezechias ˋautemˋ rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & septem millia ouium: principes verò dederant populo tauros mille, & oues decem millia: sanctificata est ergo sacerdotum
25 plurima multitudo. ? Et hilaritate perfusa omnis turba Iuda tam sacerdotum & Leuitarũ, quàm vniuersæ frequentiæ quæ venerat ex Israël: proselytorum quoque de terra Israël, & habitantium in Iuda.
26 ? Factaque est grandis celebritas in Ierusalem qualis à diebus Salomonis filij Dauid regis Israël in ea
27 vrbe non fuerat. ? Surrexerunt antè sacerdotes atq; Leuitæ benedicẽtes populo: & exaudita est vox eorum, peruenitq; oratio in habitaculum sanctũ cœli.

ˋenim 4.

CAPVT XXXI.

1 Cvmq; hæc fuissent ritè celebrata, egressus est
A omnis Israël, qui inuentus fuerat in vrbibus Iuda, & fregerunt simulachra, succideruntq; lucos, demoliti sunt excelsa, & altaria destruxerunt, non solùm de vniuerso Iuda & Ben-iamin, sed & de Ephráim quoque & Manasse, donec penitus euerterent: reuersique sunt omnes filij Israël in possessio-
2 nes & ciuitates suas. ? Ezechias autem cõstituit turmas sacerdotales, & Leuiticas per diuisiones suas vnumquenque in officio proprio, tam sacerdotum videlicet, quàm Leuitarum, ad holocausta & pacifica, vt ministrarent, & confiterentur, canerentque in
3 portis castrorum Domini. ? Pars autem regis erat, vt de propria eius substantia offerretur holocaustũ manè semper & vespere, Sabbathis quoque, & Calendis, & solennitatibus cæteris, sicut scriptum est
4 in lege ˋMoysiˋ. ? Præcepit etiam populo habitan-
B tium Ierusalem, vt darent partes sacerdotibus &
5 Leuitis, ut possent uacare legi Domini. ? Quod cũ percrebuisset in auribus multitudinis, plurimas obtulére primitias filij Israël, frumenti, uini, & olei, mellis quoque: & omnium quæ gignit humus, deci
6 mas obtulerunt. ? Sed & filij Israël & Iuda, qui habitabant in urbibus Iuda, obtulerunt decimas boum & ouium, decimasque sanctorum, quæ vouerãt Domino Deo suo: atque vniuersa portantes, fecerunt
7 aceruos plurimos. ? Mense tertio cœperunt aceruorum iacere fundamenta, & mense septimo comple-
8 uerunt eos. ? Cumque ingressi fuissent Ezechias & principes eius, uiderunt aceruos, & benedixerunt
9 Domino ac populo Israël. ? Interrogauitque Ezechias sacerdotes, & Leuitas, cur ita iacerent acer-
10 ui. ? Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoc, dicens: Ex quo cœperunt offerri primitię in domo Domini, comedimus, & saturati sumus, & remanserunt plurima: eò quòd benedixerit Dñs populo suo: reliquiarum autem copia est ista, quam
11 cernis. ? Pręcepit igitur Ezechias ut præpararẽt hor
C rea in domo Domini. Quod cùm fecissent, ? intule-
12 runt tam primitias quàm decimas, & quæcunq; uouerant fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater eius secundus: ? post
13 quem Iahiel, & Azazias, & Nahath, & Asael, & Ierimoth, Iozabad quoque & Eliel, & Iesmachias, & Mahath & Banaias, prępositi sub manibus Choneniæ & Semei fratris eius, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ põtificis domus Dei, ad quos omnia-per-
14 tinebantˋ. ? Core uerò filius Iemna Leuites, & ianitor orientalis portæ, præpositus erat ijs quę spontè offerebantur Dño, primitiisque & consecratis in-
15 Sancta sanctorum. ? Et sub cura eius Eden & Ben-iamin, Iesue & Semeias, Amatias quoq; & Sechenias, in ciuitatibus sacerdotum: ut fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maioribus:
16 ? exceptis maribus ab annis tribus & suprà, cunctis
D qui ingrediebantur templum Dñi, & quicquid per singulos dies condecebat in ministerio atque obser
17 uationibus iuxta diuisiones suas, ? sacerdotibus per familias, & Leuitis à uicesimo anno & suprà per or-
18 dines, & turmas suas, ? vniuersæque multitudini tã uxoribus quàm liberis eorũ utriusq; sexus, fideliter cibi de his quæ sanctificata fuerant, præbebantur.
19 ? Sed & filiorum Aaron per agros, & suburbana urbiũ singularium dispositi erant uiri, qui partes distribuerent uniuerso sexui masculino, de sacerdotibus
20 & Leuitis. ? Fecit ergo Ezechias uniuersa quæ diximus, in omni Iuda: operatusque est bonum & rectum, & verũ coram Domino Deo suo ? in uniuersa
21

ˋDomini

-1.

cultura miniſterij domus Domini, iuxta legem & cęremonias, volens requirere Deum ſuum in toto corde ſuo: fecitque & proſperatus eſt.

CAPVT XXXII.

1 A POſt quæ & huiuſcemodi veritatem, venit Sennacherib rex Aſſyriorum, & ingreſſus Iudam, obſedit ciuitates munitas, volens eas capere. 2 Quod cùm vidiſſet Ezechias, veniſſe ſcilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Ieruſalem: 3 inito cum principibus conſilio, viriſque fortiſſimis, vt obturarent capita fontium qui erant extra vrbem: & hoc omnium decernente ſententia, 4 congregauit plurimã multitudinem, & obturauerunt cunctos fontes, & riuum qui fluebat in medio terræ, dicentes, Ne veniant reges Aſſyriorum, & inueniant aquarum abũdantiam. 5 Aedificauit quoque, agens induſtriè, omnem murum qui fuerat diſſipatus, & extruxit turres deſuper, & forinſecus alterum murum: inſtaurauitque Mello in Ciuitate-Dauid, & fecit vniuerſi generis armaturam & clypeos. 6 B Conſtituitque principes bellatorum in exercitu. Et conuocauit vniuerſos in platea portę ciuitatis, ac locutus eſt ad cor eorum, dicens: 7 Viriliter agite, & confortamini: nolite timere, nec paueatis regem Aſſyriorum, & vniuerſam multitudinem quæ eſt cum eo: multò enim plures nobiſcum ſunt, quàm cum illo. 8 Cũ illo enim eſt brachium carneum, nobiſcum Dominus Deus noſter qui auxiliator eſt noſter, pugnatque pro nobis. Confortatuſque eſt populus huiuſcemodi verbis Ezechiæ regis Iuda. 9 Quæ poſt quàm geſta ſunt, miſit Sennacherib rex Aſſyriorum ſeruos ſuos in Ieruſalem (ipſe enim cũ vniuerſo exercitu obſidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda, & ad omnem populum, qui erat in vrbe, dicẽs: 10 C Hæc dicit Sennacherib rex Aſſyriorum: In quo habentes fiduciam, ſedetis obſeſſi in Ieruſalem? 11 Num Ezechias decipit vos, vt tradat morti in fame, & ſiti, affirmans, quòd Dominus Deus veſter liberet vos de manu regis Aſſyriorum? 12 Nunquid non iſte eſt Ezechias qui deſtruxit excelſa illius, & altaria, & præcepit Iudę & Ieruſalem, dicens: Coram altari vno adorabitis, & in ipſo comburetis incenſum? 13 An ignoratis quę ego fecerim & patres mei cunctis terrarum populis? nũquid præualuerunt dij gentium, omniumque terrarum liberare regionem ſuam de manu mea? 14 Quis eſt de vniuerſis diis gentium, quas vaſtauerunt patres mei, qui potuerit eruere populum ſuum de manu mea, vt poſſit etiam Deus veſter eruere vos de hac manu? 15 D Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana perſuaſione deludat, neq; credatis ei. Si enim nullus potuit Deus cunctarum gentium atque regionum liberare populum ſuum de manu mea, & de manu patrum meorum, conſequenter nec Deus veſter poterit eruere vos de manu mea. 16 Sed & alia multa locuti ſunt ſerui eius contra Dominum Deum, & contra Ezechiam ſeruum eius: 17 epiſtolas quoque ſcripſit plenas blaſphemiæ in Dominũ Deum Iſraël, & locutus eſt aduerſus eum, Sicut dij gentium cæterarum non potuerunt liberare populum ſuum de manu mea, ſic & Deus Ezechiæ eruere non poterit populum ſuum de manu iſta. 18 Inſuper & clamore magno, lingua Iudaica, contra populum qui ſedebat in muris Ieruſalem, perſonabat, 19 vt terreret eos, & caperet ciuitatem. E Locutuſque eſt contra Deum Iſraël, ſicut aduerſum deos populorum terræ, opera manuum hominum. 20 Orauerũt igitur Ezechias rex, & Iſaias filius Amos prophetes, aduerſus hanc blaſphemiam, ac vociferati ſunt vſque in cœlum. 21 Et miſit Dominus angelum qui percuſſit omnem virum robuſtum, & bellatorem, & principem exercitus regis Aſſyriorum. Reuerſuſque eſt cum ignominia in terram ſuam. Cumque ingreſſus eſſet domum Dei ſui, filij qui egreſſi fuerant de vtero eius, interfecerunt eum gladio. 22 Saluauitque Dominus Ezechiam & habitatores Ieruſalem, de manu Sennacherib, regis Aſſyriorum, & de manu omnium, & pręſtitit ei quietem per circuitum. 23 Multi etiam deferebant hoſtias, & ſacrificia Domino in Ieruſalẽ, & Ezechiæ regi Iuda: qui exaltatus eſt poſt hæc coram cunctis gẽtibus. 24 F In diebus illis ægrotauit Ezechias vſque ad mortem, & orauit Dominum, exaudiuitque eum, & dedit ei ſignum. 25 Sed non iuxta beneficia quæ acceperat retribuit, quia eleuatum eſt cor eius: & facta eſt contra eum ira, & contra Iudam & Ieruſalem. 26 Humiliatuſque eſt poſteà, eò quòd exaltatum fuiſſet cor eius, tam ipſe, quàm habitatores Ieruſalem: & idcirco non venit ſuper eos ira Domini in diebus Ezechiæ. 27 Fuit autem Ezechias diues, & inclytus valde, & theſauros ſibi plurimos congregauit argenti & auri & lapidis pretioſi, aromatum, & armorũ vniuerſi generis, & vaſorum magni precij. 28 Apothécas quoque frumenti, vini, & olei, & præſepia omnium iumentorum, caulaſque pecorum, 29 & vrbes ſex ædificauit ſibi. habebat quippe greges ouium, & armentorum innumerabiles, eò quòd dediſſet ei Dominus ſubſtantiam multã nimis. 30 G Ipſe eſt Ezechias qui obturauit ſuperiorem fontem aquarum Gihõ, & auertit eas ſubter ad occidentem Vrbis-Dauid: in omnibus operibus ſuis fecit proſperè quę voluit. 31 Attamen in legatione principum Babylonis qui miſſi fuerant ad eum, vt interrogarent de portento, quod acciderat ſuper terram, dereliquit eum Deus vt tentaretur, & nota fierent omnia quę erãt in corde eius. 32 Reliqua autem ſermonum Ezechiæ & miſericordiarum eius, ſcripta ſunt in viſione Iſaiæ filij Amos prophetæ, & in libro regum Iuda & Iſrael. 33 Dormiuitque Ezechias cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum ſuper ſepulchra filiorum Dauid: & celebrauit eius exequias vniuerſus Iuda, & omnes habitatores Ieruſalem, regnauitque Manaſſes filius eius pro eo.

CAPVT XXXIII.

1 A DVodecim annorum erat Manaſſes cùm regnare cœpiſſet: & quinquagintaquinque annis regnauit in Ieruſalem. 2 Fecit autem malum coram Domino iuxta abominationes gentium, quas ſubuertit Dominus coram filiis Iſraël. 3 Et conuerſus, inſtaurauit excelſa quæ demolitus fuerat Ezechias pater eius: conſtruxitque aras Baalim, & fecit lucos, & adorauit omnem militiam cœli, & coluit eam. 4 Aedificauit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus, In Ieruſalem erit nomen meum in ęternum. 5 Aedificauit autem ea cuncto exercitui cœli in duobus atriis domus Domini. 6 Tranſireque fecit filios ſuos per ignem, in Valle-ben-ennõ:

4. Reg. 18. c. 13. Iſaias 36. 2. Eccle. 47. c. 17. — Ieruſalẽ 15. — Tob. 1. d. 14. — Gen. 24. f. 31. — 4. Re. 20. a. 1. Iſaias 38. a. 1. — 4. Reg. 21. a. 1. — 2. Reg. 7. b. 10.

obſeruabat

obseruabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inseruiebat: habebat secum magos & incantatores: multaque mala operatus est coram Domino, 7 vt irritaret eum. ¶ Sculptile quoque & conflatile signum posuit in domo Domini, de qua locutus est Dominus ad David & ad Salomonem filium eius, dicens: In domo hac, & in Ierusalem quam elegi de cunctis tribubus Israël, ponam nomẽ meum in sempiternum. 8 ¶ Et mouere non faciam pedem Israël de terra quam tradidi patribus eorum: ita duntaxat si custodierint facere quæ præcepi eis, cunctamque legem, & cęremonias atq; iudicia * per manũ Moysi. 9 ¶ Igitur Manasses seduxit Iudam, & habitatores Ierusalem, vt facerent malũ super omnes gentes quas 10 subuerterat Dominus à facie filiorum Israël. ¶ locutusque est Dominus ad eum, & ad populum illius, 11 & attendere noluerunt. ¶ Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum: cœperuntq; Manassen, & vinctum catenis atque compedibus, 12 duxerunt in Babylonem. ¶ Qui postquàm coangustatus est, orauit Dominum Deum suum: & egit pœ 13 nitentiam valde coram Deo patrum suorum. ¶ Deprecatusque est eum: & obsecrauit intentè: & exaudiuit orationem eius, reduxitq; eum Ierusalẽ in regnum suum: & cognouit Manasses, quòd Dominus 14 ipse esset Deus. ¶ Post hęc ædificauit murum extra Ciuitatem-Dauid, ad occidentem Gihon in conualle: ab introitu portæ piscium per circuitum vsq; ad Ophel, & exaltauit illum vehementer: constituitq; principes exercitus in cunctis ciuitatibus Iuda mu-15 nitis. ¶ Et abstulit deos alienos, & simulacrũ de domo Domini: aras quoque quas fecerat in monte domus Domini, & in Ierusalem: & proiecit omnia ex-16 tra vrbem. ¶ Porrò instaurauit altare Domini, & immolauit super illud victimas, & pacifica, & laudem: præcepitque Iudæ, vt seruiret Domino Deo Israël. 17 ¶ Attamẽ adhuc populus immolabat in excelsis Do-18 mino Deo suo. ¶ Reliqua autem gestorum Manasse: & obsecratio eius ad Deum suum: verba quoque Videntium qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israel, continentur in sermonibus regum 19 Israël. ¶ Oratio quoque eius & exauditio, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam in quibus ędificauit excelsa, & fecit lucos, & statuas antequàm ageret pœnitentiam, scripta sunt in sermonibus Ho-20 zai. ¶ Dormiuit ergo Manasses cum patribus suis, & sepelierunt eũ in domo sua: regnauitq; pro eo filius 21 eius Amon. ¶ Vigintiduorum annorum erat Amon cùm regnare cœpisset: & duobus annis regnauit in 22 Ierusalem. ¶ Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius: & cunctis idolis quæ Manasses fuerat fabricatus, immolauit, atq; ser-23 uiuit. ¶ Et non est reueritus faciem Domini, sicut reueritus est Manasses pater eius: & multò maiora 24 deliquit. ¶ Cumq; coniurassent aduersus eum serui 25 sui, interfecerunt eum in domo sua. ¶ Porrò reliqua populi multitudo, cęsis ijs qui Amon percusserant, constituit regem Iosiam filium eius pro eo.

*Marginalia: 2.Reg.7.b.10. 3.Reg.8.b.17. — *quæ mandaui.*

CAPVT XXXIIII.

1 Octo annorum erat Iosias cùm regnare cępisset: & triginta & vno anno regnauit in 2 Ierusalem. ¶ Fecitque quod erat rectum in cõspectu Domini, & ambulauit in viis David patris sui: non declinauit neq; ad dexteram, 3 neque ad sinistram. ¶ Octauo autem anno regni sui, cùm adhuc esset puer, cœpit quærere Deum patris sui David, & duodecimo anno postquàm regnare cœperat, mundauit Iudam & Ierusalem ab excel-4 sis, & lucis, simulacrisque, & sculptilibus. ¶ Destruxeruntque coram eo aras Baalim: & simulachra quę superposita fuerant, demoliti sunt: lucos etiam, & sculptilia succidit atque comminuit: & super tumulos eorum qui eis immolare consueuerant, fragmẽ 5 ta dispersit. ¶ Ossa pręterea sacerdotum combussit in altaribus idolorum, mundauitque Iudam & Ierusa-6 lem. ¶ Sed & in vrbibus Manasse & Ephraim, & Si-7 meon, vsque Nephthali cuncta subuertit. ¶ Cumque altaria dissipasset, & lucos, & sculptilia contriuisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de vniuersa terra Israël, reuersus est in Ierusalem. 8 ¶ Igitur anno octauodecimo regni sui, mundata iam terra, & templo Domini, misit Saphan filium Eseliæ, & Maasian principem ciuitatis, & Ioha filium Ioachaz à commentariis: vt instaurarent domũ Domini Dei 9 sui. ¶ Qui venerunt ad Helciam sacerdotem magnũ: acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum Domini, & quam congregauerant Leuitæ, & ianitores de Manasse & Ephraim, & vniuersis reliquiis Israël, ab omni quoque Iuda, & Ben-iamin, & 10 habitatoribus Ierusalem: ¶ tradiderunt in manibus eorum qui præerant operariis in domo Domini vt instaurarent templum, & infirma quęque sarcirent, 11 ¶ At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis, vt emerent lapides de lapidicinis, & ligna ad commissuras ædificij, & ad contignationem domorum 12 quas destruxerant reges Iuda. ¶ Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpositi operantium, Iahath & Abdias de filiis Merari: Zacharias & Mosollam de filiis Caath, qui vrgebant opus: om-13 nes Leuitæ scientes organis canere. ¶ Super eos verò qui ad diuersos vsus onera portabant erant 14 scribæ, & magistri de Leuitis, ianitores. ¶ Cumque efferrent pecuniam quæ illata fuerat in templum Domini, reperit Helcias sacerdos librum le-15 gis Domini, per manum Moysi. ¶ Et ait ad Saphan scribam: Librum legis inueni in domo Do-16 mini. Et tradidit ei. ¶ At ille intulit volumen ad regem, & nunciauit ei, dicens: Omnia quæ dedisti 17 in manu seruorum tuorum, ecce complentur. ¶ Argentum quod repertum est in domo Domini, conflauerunt: datumque est præfectis artificum, & di-18 uersa opera fabricantium. ¶ Præterea tradidit mihi Helcias sacerdos hunc librum. Quem cùm rege 19 præsente recitasset, ¶ audissetque ille verba legis, sci-20 dit vestimenta sua: ¶ & præcepit Helciæ & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quo-21 que scribæ, & Asaæ seruo regis, dicens: ¶ Ite, & orate Dominum pro me, & pro reliquiis Israël & Iuda, super vniuersis sermonibus libri istius qui repertus est: magnus enim furor Domini stillauit super nos, eò quòd non custodierint patres nostri verba Domini, vt facerent omnia quæ scripta sunt in 22 isto volumine. ¶ Abiit ergo Helcias, & hi qui simul à rege missi fuerant, ad Oldam prophetidem, vxorem Sellum filij Thecuath, filij Hasra, custodis vestium: qui habitabat in Ierusalem in secunda: & locuti sunt ei verba quæ supra narrauimus. 23 ¶ At illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus 24 Israël: Dicite viro qui misit vos ad me: ¶ Hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam mala super locum istum, & super habitatores eius: cunctaque maledi-

cta quæ scripta sunt in libro hoc, quem legerunt coram rege Iuda: quia dereliquerunt me, & sacrificauerunt diis alienis, vt me ad iracundiam prouocarent in cunctis operibus manuum suarum: idcirco stillabit furor meus super locum istum, & non extinguetur. Ad regem autem Iuda, qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Quoniam audisti verba voluminis, atque emollitum est cor tuum: & humiliatus es in conspectu Domini super his quæ dicta sunt cõtra locum hunc & habitatores Ierusalem, reueritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & fleuisti coram me: ego quoque exaudiui te, dicit Dominus. Iam enim colligam te ad patres tuos & inferêris in sepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum, & super habitatores eius. Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat. At ille conuocatis vniuersis maioribus natu Iuda & Ierusalem, ascendit in domum Domini, vnaque omnes viri Iuda & habitatores Ierusalem, sacerdotes, & Leuitę, & cunctus populus à minimo vsque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini legit rex omnia verba voluminis. Et stans in tribunali suo, percussit fœdus coram Domino, vt ambularet post eum, & custodiret præcepta & testimonia, & iustificationes eius, in toto corde suo, & in tota anima sua, faceretque quæ scripta sunt in volumine illo quod legerat. Adiurauit quoque super hoc omnes qui reperti fuerant in Ierusalem & Ben-iamin: & fecerũt habitatores Ierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum. Abstulit ergo Iosias cunctas abominationes de vniuersis regionibus filiorum Israël: & fecit omnes qui residui erant in Israël, seruire Domino Deo. Cunctis diebus vitæ eius non recesserunt à Domino Deo patrum suorum.

CAPVT XXXV.

Fecit autem Iosias in Ierusalem Phase Domino, quod immolatum est quarta decima die mensis primi. Et constituit sacerdotes in officiis suis: hortatusque est eos vt ministrarent in domo Domini. Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Israël sanctificabatur Domino, locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi, quod ædificauit Salomon filius Dauid, rex Israël: nequaquam enim eam vltrà portabitis: nunc autem ministrate Domino Deo vestro, & populo eius Israël. Et præparate vos per domos & cognationes vestras in diuisionibus singulorum, sicut præcepit Dauid rex Israël, & descripsit Salomõ filius eius: & ministrate in sanctuario eius per familias, turmasq; Leuiticas, & sanctificati immolate Phase: fratres etiam vestros, vt possint iuxta verba quæ locutus est Dominus in manu Moysi facere, præparate. Dedit præterea Iosias omni populo qui ibi fuerat innentus in solennitate Phase, agnos & hœdos de gregibus, & reliqui pecoris triginta millia, boum quoque tria millia. hæc de regis vniuersa substantia. Duces quoque eius spontè quod vouerant obtulerunt, tam populo, quàm sacerdotibus & Leuitis. Porrò Helcias & Zacharias & Iahiel principes domus Domini, dederunt sacerdotibus ad faciendum Phase, pecora commixtim duo millia sexcenta, & boues trecentos. Chonenias autem, & Semeias etiam, & Nathanael fratres eius: necnõ Hasabias, & Iehiel, & Iosabad principes Leuitarum, dederunt cæteris Leuitis ad celebrãdum Phase, quinq; millia pecorum, & boues quingẽtos. Præparatumque est ministerium, & steterunt sacerdotes in officio suo: Leuitę quoque in turmis iuxta regis imperium. Et immolatum est Phase: aspserseruntq; sacerdotes manu sua sanguinem: & Leuitæ detraxerunt pelles holocaustorum. Et separauerunt ea vt darent per domos & familias singulorum, & offerrentur Domino, sicut scriptum est in libro Moysi, de bobus quoq; fecerunt similiter. Et assauerunt Phase super ignem, iuxta quod in lege scriptum est. pacificas verò hostias coxerunt in lebetibus, & cacabis, & ollis: & festinato distribuerũt vniuersę plebi. Sibi autem, & sacerdotibus postea parauerunt. nam in oblatione holocaustorum & adipum, vsq; ad noctem sacerdotes fuerunt occupati: vnde Leuitæ sibi, & sacerdotibus filiis Aaron parauerunt nouissimis. Porrò cãtores filij Asaph, stabant in ordine suo, iuxta præceptum Dauid, & Asaph, & Heman, & Idithum prophetarum regis. Ianitores verò per portas singulas obseruabant, ita vt nec puncto quidem discederent à ministerio: quã ob rem & fratres eorum Leuitæ parauerunt eis cibos. Omnis igitur cultura Domini ritè completa est in die illa, vt facerent Phase, & offerrent holocausta super altare Domini, iuxta præceptum regis Iosiæ. Feceruntque filij Israël qui reperti fuerant ibi Phase in tempore illo, & solennitatem azymorum septem diebus. Nõ fuit Phase simile huic in Israel, à diebus Samuelis prophetæ: sed nec quisquam de cunctis regibus Israël fecit Phase sicut Iosias, sacerdotibus, & Leuitis, & omni Iudæ, & Israël qui repertus fuerat, & habitantibus in Ierusalem. Octauo decimo anno regni Iosię, hoc Phase celebratum est. Postquàm instaurauerat Iosias templum, ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Euphrátẽ: & processit in occursum eius Iosias. At ille missis ad eum nunciis, ait: Quid mihi & tibi est rex Iuda? non aduersum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam me Deus festinato ire præcepit: Desine aduersum Deum facere, qui mecum est, ne interficiat te. Noluit Iosias reuerti, sed præparauit contra eum bellum: nec acquieuit sermonibus Nechao ex ore Dei: verùm perrexit vt dimicaret in campo Mageddo. Ibiq; vulneratus à sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de prœlio, quia oppidò vlneratus sum. Qui transtulerunt eũ de curru in alterum currum, qui sequebatur eum more regio: & asportauerunt eũ in Ierusalem, mortuusque est: & sepultus in mausoleo patrum suorum: & vniuersus Iuda & Ierusalem luxerũt eum, Ieremias maximè: cuius omnes cantores atq; cantatrices, vsque in præsentem diem lamẽtationes super Iosiam replicãt, & quasi lex obtinuit in Israël: Ecce scriptũ fertur in lamentationibus. Reliqua autem sermonum Iosiæ, & misericordiarum eius, quæ lege præcepta sunt Domini, opera quoque illius prima & nouissima scripta sunt in libro regum Iuda & Israël.

CAPVT XXXVI.

Vlit ergo populus terrę, Ioachaz filiũ Iosiæ & cõstituit regẽ pro patre suo in Ierusalẽ. Viginti triũ annorũ erat Ioachaz cũ regnare cœpisset: & trib' mẽsib' regnauit in Ierusalẽ. Amouit

uit aũt eũ rex Aegypti cùm venisset in Ierusalem, & condemnauit terram centum talentis argenti, & talento auri. ¶ Constituitque pro eo regem, Eliacim fratrem eius, super Iudam & Ierusalem: & vertit nomen eius Ioacim. Ipsum verò Ioachaz tulit secum, & abduxit in Aegyptum. ¶ Viginti quinque annorũ erat Ioacim cũ regnare cœpisset, & vndecim annis regnauit in Ierusalem: fecitque malum corã Domino Deo suo. ¶ Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldæorum: & vinctum catenis duxit in Babylonem. ¶ Ad quam & vasa Domini transtulit, & posuit ea in templo suo. ¶ Reliqua autem verborum Ioacim, & abominationum eius quas operatus est, & quæ inuenta sunt in eo, continentur in libro regum Iuda & Israël. Regnauit autẽ Ioachim filius eius pro eo. ¶ Octo annorum erat Ioachim cùm regnare cœpisset: & tribus mensibus, ac decem diebus regnauit in Ierusalem: fecitque malum in cõspectu Domini. ¶ Cũq; anni circulus volueretur, misit Nabuchodonosor rex nuncios, qui & adduxerunt eum in Babylonem, asportatis simul preciosissimis vasis domus Domini. ¶ Regem verò constituit Sedeciã patruum eius super Iudam & Ierusalem. ¶ Viginti & vnius anni erat Sedecias cùm regnare cœpisset: & vndecim annis regnauit in Ierusalem. ¶ Fecitque malum in oculis Domini Dei sui: nec erubuit faciẽ Ieremiæ prophetæ loquentis ad se ex ore Domini. ¶ A rege quoq; Nabuchodonosor recessit, qui adiurauerat eum per Deum: & indurauit ceruicem suam & cor, vt non reuerteretur ad Dominum Deum Israël. ¶ Sed & vniuersi principes sacerdotum & populus, præuaricati sunt iniquè iuxta vniuersas abominationes gentium: & polluerunt domum Domini, quam sanctificauerat sibi in Ierusalem. ¶ Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum ad illos per manum nunciorum suorum, de nocte consurgens, & quotidie commonens: eò quòd parceret populo & habitaculo suo. ¶ At illi subsannabant nuncios Dei, & paruipendebant sermones eius, illudebantque prophetis: donec ascenderet furor Domini in populum eius, & esset nulla curatio. ¶ Adduxit enim super eos regem Chaldæorum, & interfecit iuuenes eorum gladio in domo sanctuarij sui: nõ est misertus adolescentis, & virginis, & senis, nec decrepiti quidem: sed omnes tradidit in manibus eius. ¶ Vniuersaque vasa domus Domini tam maiora quàm minora, & thesauros templi, & regis & principum transtulit in Babylonem. ¶ Incenderunt hostes domum Dei, destruxeruntque murum Ierusalem: vniuersas turres combusserunt, & quicquid preciosum fuerat demoliti sunt. ¶ Siquis euaserat gladium, ductus in Babylonem seruiuit regi & filiis eius, donec imperaret rex Persarum. ¶ Vt compleretur sermo Domini ex ore Ieremiæ: & celebraret terra sabbatha sua: cunctis enim diebus desolationis egit sabbathum, vsque dum complerentur septuaginta anni. ¶ Anno autem primo Cyri regis Persarum, ad explendum sermonem Domini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, qui iussit prædicari in vniuerso regno suo, etiam per scripturam, dicens: ¶ Hæc dicit Cyrus rex Persarum. Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli: & ipse præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ierusalẽ, quæ est in Iudæa. Quis ex vobis est in omni populo eius? sit Dominus Deus suus cum eo, & ascendat.

ORATIO MANASSAE Regis Iuda, cùm captus teneretur in Babylone.

Domine omnipotens Deus patrũ nostrorum, Abraham, & Isaac, & Iacob, & seminis eorum iusti, qui fecisti cœlum & terram cum omni ornatu eorum, qui ligasti mare verbo præcepti tui, qui conclusisti abyssum, & signasti eam terribili & laudabili nomine tuo: quem omnia pauent, & tremũt à vultu virtutis tuæ: quia importabilis est magnificẽtia gloriæ tuæ, & insustentabilis ira comminationis tuæ super peccatores: immensa verò & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ: quoniã tu es Dominus altissimus, benignus, longanimis & multum misericors, & pœnitens super malitias hominum. Tu Domine, secundum multitudinem bonitatis tuæ, promisisti pœnitentiam, & remissionem ijs qui peccauerunt tibi, & multitudine miserationum tuarum decreuisti pœnitentiam peccatoribus, in salutem. Tu igitur Domine Deus iustorum non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem: quoniam peccaui super numerum arenæ maris: multiplicatæ sunt iniquitates meæ domine, multiplicatæ sunt iniquitates meæ, & non sum dignus intueri, & aspicere altitudinem cœli, præ multitudine iniquitatum mearum: incuruatus sum multo vinculo ferreo, vt non possim attollere caput meum, & non est respiratio mihi: quia excitaui iracundiam tuam, & malum coram te feci: non feci voluntatem tuam, & mandata tua non custodiui: statui abominationes, & multiplicaui offensiones. Et nunc flecto genu cordis mei, precans à te bonitatẽ. Peccaui Domine, peccaui, & iniquitates meas agnosco. Quare peto rogans te, remitte mihi Domine, remitte mihi: & ne simul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus, reserues mala mihi, neque damnes me in infima terræ loca: quia tu es Deus, Deus inquam pœnitentium: & in me ostendes omnem bonitatem tuam, quia indignum saluabis me secundum magnam misericordiam tuam, & laudabo te semper omnibus diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tibi est gloria in secula seculorum. Amen.

Secundi libri Paralipomenon finis.

LIBER PRIMVS ESDRAE.

B. HIERONYMVS AD DOMNIONEM & Rogatianum in Eſdram & Nehemiam,

PRAEFATIO.

VTRVM difficilius ſit, facere quod poſcitis, an negare, necdum ſtatui. Nam neque vobis aliquid imperantibus abnuere ſententia eſt: & magnitudo oneris impoſiti ita ceruices premit, vt ante ſub faſce ruendum ſit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum ſtudia, qui omne quod ſcribimus, reprehendendum putant: & interdum contra ſe conſcientia repugnante, publicè lacerant quæ occultè legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere, Domine, libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua doloſa. Tertius annus eſt quod ſemper ſcribitis atque reſcribitis, vt Eſdræ librum, & Eſther, vobis de Hebræo transferam: quaſi nõ habeatis Græca & Latina volumina: aut quicquid illud eſt quod à nobis vertitur, non ſtatim ab omnibus conſpuendum ſit. Fruſtra autẽ (vt ait quidam) niti, neque aliud fatigando, niſi odium quærere, extremæ dementiæ eſt. Itaque obſecro vos; mi Domnion, & Rogatiane cariſsimi, vt priuata lectione contenti, librum non efferatis in publicum, nec faſtidioſis cibos ingeratis: vitetisq; eorum ſupercilium qui iudicare tantùm de alijs, & ipſi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum ſunt, quibus noſtra non diſplicent, his tribuatis exemplar: admonentes vt Hebræa nomina, quorum grandis in hoc volumine copia eſt, diſtinctè & per interualla tranſcribant. Nihil enim proderit emẽdaſſe librum, niſi emendatio librariorum diligentia conſeruetur. Nec quẽquam moueat, quòd vnus à nobis liber editus eſt: nec apocryphorum tertij & quarti libri ſomnijs delectetur: quia & apud Hebræos Eſdræ, Nehemiæque ſermones in vnum librum coarctantur: & quæ non habentur apud illos, nec de vigintiquatuor ſenioribus, ſunt procul abijcienda. Si quis autem ſeptuaginta vobis oppoſuerit Interpretes, quorum exemplaria varietas ipſa lacerata & inuerſa demonſtrat: nec poteſt vtique verum aſſeri quod diuerſum eſt: mittite eum ad Euangelia: in quibus multa ponuntur de veteri teſtamento, quæ apud ſeptuaginta Interpretes non habentur, velut illud: Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Aegypto vocaui filium meum, &: Videbunt in quem compunxerunt, multaq; alia, quæ latiori operi reſeruamus: & quærite ab eo vbi ſcripta ſunt: eumq; proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus quæ nuper à nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniam: certè quod illaturus ſum, æquiſsimum eſt. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quàm à me verſum eſt. Quid interpretem laniant? interrogent Hebræos: & ipſis authoribus translationi meæ, vel arrogent vel derogent fidem. Porrò aliud eſt ſi clauſis (quod dicitur) oculis mihi volunt maledicere, & non imitantur Græcorum ſtudium, & beneuolentiam, qui poſt ſeptuaginta translatores, iam Chriſti Euangelio coruſcãte, Iudæos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum, & Theodotionem, & curioſè legunt, & per Origenis laborem in hexaplis, eccleſiis dedicarunt. Quãtò magis Latini grati eſſe deberẽt, quòd exultantẽ cernerent Græciã à ſe aliquid mutuari? Primũ enim magnorũ ſumptuũ eſt & infinitæ difficultatis, exemplaria poſſe habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi ſermonis ignari ſunt, magis errabunt ignorãtes quis è multis verius dixerit. Quod ẽt ſapientiſsimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum ſcripturæ ſenſum relinquens, vniuſcuiuslibet in-

terpretis sequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ linguæ saltem paruam habemus scientiam, & latinus nobis vtcunque sermo non deest, & de alijs magis possumus iudicare, & ea quæ ipse intelligimus in nostra lingua promere. Itaque licet hydria sibilet, victorq; Sinon incendia iactet: nunquam meum, iuuante Christo, silebit eloquium: etiam præcisa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt, abijciant. Euentilent apices, literas calumnientur: magis vestra charitate prouocabor ad studium, quàm illorum destructione & odio deterrebor.

CAPVT PRIMVM.

Infra 16. a. 3. Iere. 25. c. 12. & 29. c. 10. 1. Par. 36. d. 22. 3. Esd. 2. 2. 1. & 6. c. 24. Dan 9. a. 2. Iudit. 5. g. 57. & 5. d. 23.

1 A IN anno primo Cyri regis Persarum, vt compleretur verbum Domini ex ore Ieremiæ, suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum: & traduxit vocem in omni regno suo, etiam 2 per scripturam dicens: ¶ Hæc dicit Cyrus rex Persarũ: Omnia regna terræ dedit mihi Dominus Deus cœli, & ipse præcepit mihi vt ædificarẽ ei domum 3 in Ierusalem, quæ est in Iudæa. ¶ Quis est in vobis B de vniuerso populo eius? Sit Deus illius cum ipso. Ascendat in Ierusalem quæ est in Iudæa, & ædificet domum Domini Dei Israël, ipse est Deus qui est in 4 Ierusalem. ¶ Et omnes reliqui in cunctis locis, vbicunque habitant, adiuuent eum viri de loco suo, argento & auro, & substantia, & pecoribus, excepto quod voluntariè offerunt templo Dei quod est in 5 Ierusalem. ¶ Et surrexerunt principes patrum de Iu C da & Ben-iamin, & sacerdotes & Leuitæ, & omnis cuius Deus suscitauit spiritum vt ascenderet ad ædificandum templum Domini, quod erat in Ierusalẽ. 6 ¶ Vniuersique qui erant in circuitu, adiuuerunt manus eorum in vasis argenteis & aureis, in substantia & iumentis, in supellectili, exceptis his quæ spontè 7 obtulerant. ¶ Rex quoque Cyrus protulit vasa templi Domini, quæ tulerat Nabuchodonosor de Ieru- 8 salem, & posuerat ea in templo Dei sui. ¶ Protulit D autem ea Cyrus rex Persarum per manum Mithridatis filij Gazabar, & annumerauit ea Sassabasar 9 principi Iudæ. ¶ Et hic est numerus eorum, Phialæ aureæ triginta, Phialæ millæ, cultri viginti nouem, 10 ¶ scyphi aurei triginta, scyphi argentei secundi qua- 11 dringenti decem: vasa alia mille. ¶ Omnia vasa aurea & argentea, quinque millia quadringenta: vniuersa tulit Sassabasar cum his qui ascendebant de transmigratione Babylonis in Ierusalem.

CAPVT II.

1 Esdr. 7. b. 4. 3. Esdr. 5. a. 1. & 7.

1 A HI sunt autem prouinciæ filij qui ascenderunt de captiuitate quam trãstulerat Nabuchodonosor rex Babylonis in Babylonem, & reuersi sunt in Ierusalem & Iudam, vnusquisque 2 in ciuitatem suam. ¶ Qui venerunt cum Zorobabel: 3 Iesua, Nehemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Bel- 4 san, Mespuar, Beguai Rehum, Baana. Numerus vi- 5 rorum populi Israël. ¶ Filij Pharos, duo millia cen- 6 tum septuaginta duo. ¶ Filij Sephatia, trecenti se- 7 ptuaginta duo. ¶ Filij Area, septingenti septuagin- 8 taquinque. ¶ Filij Phahath-moab filiorum Iosue 9 Ioab, duo millia ˋoctingenti ˋduodecim. ¶ Filij Ae- 10 lam, mille ducẽti quinquaginta quatuor. ¶ Filij Ze- 11 thua, nongenti quadragintaquinque. ¶ Filij Zachai, 12 septingenti sexaginta. ¶ Filij Bani, sexcenti quadra- 13 gintaduo. ¶ Filij Bebai, sexcenti viginti tres. ¶ Filij 14 Azgad, mille ducenti vigintiduo. ¶ Filij Adonicam, 15 sexcẽtisexagintasex. ¶ Filij Beguai, duo millia quin- 16 quaginta sex. ¶ Filij Adin, quadringenti quinqua- 17 gintaquatuor. ¶ Filij Ather, qui erant ex Ezechia, 18 ˋnonagintaˋocto. ¶ Filij Besai, trecenti viginti tres. B ¶ Filij Iora, centum duodecim. ¶ Filij Hasum, du- 19 centi viginti tres. ¶ Filij Gebbar, nonagintaquin- 20 que. ¶ Filij Beth-lehem, centum viginti tres. ¶ Vi- 21 ri Netupha, quinquaginta sex. ¶ Viri Anathoth, 22 centum viginti octo. ¶ Filij Azmaueth, quadragin- 23 ta duo. ¶ Filij Cariath-iarim, Cephira, & Beroth, 24 septingenti quadraginta tres. ¶ Filij Rama & Ga- 25 baa, sexcenti viginti vnus. ¶ Viri Machmas, cen- 26 tum vigintiduo. ¶ Viri Beth-el & Hai, ducenti vigin 27 ti tres. ¶ Filij Nebo, quinquaginta duo. ¶ Filij Meg- 28 bis, centum quinquaginta sex. ¶ Filij Aelam alterius, 29 mille ducenti quinquaginta quatuor. ¶ Filij Harim, 30 trecenti viginti. ¶ Filij Lodhadid & Ono, septingen 31 ti vigintiquinque. ¶ Filij Iericho, trecenti quadra- 32 ginta quinque. ¶ Filij Senaa, tria millia sexcenti tri- 33 ginta. ¶ Sacerdotes: Filij Iadai in domo Iesue, ˋnõ- 34 genti septuaginta tres. ¶ Filij Emmer, mille quin- 35 quaginta duo. ¶ Filij Pheshur, mille ducenti qua- 36 draginta septem. ¶ Filij Harim, mille decem & se- 37 ptem. ¶ Leuitæ: Filij Iesue & Ced-miel filiorum C Odouiæ, septuagintaquatuor. ¶ Cantores: Filij A- 38 saph centum viginti octo. ¶ Filij Ianitorum: filij Sel- 39 lum, filij Ater, filij Telmon, filij Accub, filij Hati- 40 ta, filij Sobai: vniuersi centum trigintanouem. 41 ¶ Nathinæi: filij Siha, filij Hasupha, filij Tabbaoth, 42 ¶ filij Ceros, filij Siaa, filij Phadon, ¶ filij Lebana, 43 filij Hagaba, filij Accub, ¶ filij Hagab, filij Semlai, 44 filij Hana, ¶ filij Gaddel, filij Gaher, filij Raaia, ¶ fi- 45 lij Rasin, filij Necoda, filij Gazan. ¶ filij Aza, filij 46 Phasea, filij Besee, ¶ filij Asena, filij Munim, filij 47 Nephusim, ¶ filij Bacbuc, filij Hacopha, filij Harhur, 48 ¶ filij Besluth, filij Mahida, filij Harsa, ¶ filij Bercos, 49 filij Sisara, filij Thema, ¶ filij Nasia, filij Hatipha, 50 ¶ filij seruorum Salomonis, filij Sotai, filij Sophe- 51 reth, filij Pharuda, ¶ filij Iala, filij Dercon, filij 52 Geddel, ¶ filij Saphatia, filij Hatil, filij Phochereth, 53 qui erant de Asebaim, filij Ami. ¶ omnes Nathi- 54 næi, & filij seruorum Salomonis, trecenti nona- 55 ginta duo. ¶ Et hi qui ascenderunt de Thel-mela, 56 Thel-harsa, Cherub, & Adon, & Emer: Et non

ˋnongenti. 12.

ˋnongẽti 2

poruerunt

57 potuerunt indicare domum patrum suorum & semen suum, vtrum ex Israel essent. ¶ 58 Filij Dalaia, filij Tobia, filij Necoda, sexcenti quinquaginta duo. 59 ¶ Et de filijs sacerdotum: Filij Hobia, filij Accos, D filij Bersellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem, & vocatus est nomine eorum: ¶ 61 hi quæsierunt scripturam genealogiæ suæ, & non inuenerunt, & eiecti sunt de sacerdotio. ¶ 62 Et dixit Athersatha eis vt non comederent de Sanctasanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus. ¶ 63 Omnis multitudo quasi vnus, quadraginta duo millia trecenti sexaginta, ¶ 64 exceptis seruis eorum & ancillis, qui erant septem millia, trecenti triginta septem: & in ipsis cantores atque cantatrices 65 ducenti. ¶ 66 Equi eorum ˀsexcenti triginta sex: muli eorum, ducenti quadragintaquinque: ¶ 67 cameli eorum, quadringenti trigintaquinque: asini eorum, sex millia septingenti viginti. ¶ 68 Et de principibus patrum, cùm ingrederētur templum Domini quod est in Ierusalem, spontè obtulerunt in domum Dei ad extruendam eam in loco suo. ¶ 69 Secundum vires suas dederunt impensas operis, auri solidos ˀquadraginta millia & mille, argenti mnas quinque millia, & vestes sacerdotales centum. ¶ 70 Habitauerunt ergo sacerdotes, & Leuitæ, & de populo, & cantores, & ianitores, & Nathinæi in vrbibus suis, vniuersusq; Israel in ciuitatibus suis.

ˀ septingenti 1. ˀ sexaginta 1.

CAPVT III.

3. Esdr. 5. c. 47.

1 A IAmque venerat mensis septimus & erant filij Israel in ciuitatibus suis: congregatus est ergo populus quasi vir vnus in Ierusalem: ¶ 2 Et surrexit Iosue filius Iosedech, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius, & ædificauerunt altare Dei Israel, vt offerrent in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moysi viri Dei. ¶ 3 Collocauerunt autem altare Dei super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum: obtulerunt super 4 illud holocaustum Domino manè, & vesperè. ¶ Feceruntque solennitatem tabernaculorum, sicut scriptum est: & holocaustum diebus singulis per ordinem, secundùm præceptum, opus diei in die suo. 5 ¶ Et post hæc holocaustum iuge tam in Calendis B quàm in vniuersis solennitatibus Domini quæ erant consecratæ, & in omnibus in quibus vltrò offereba-6 tur munus Domino. ¶ A primo die mensis septimi cœperunt offerre holocaustum Domino: porrò tem-7 plum Dei nondum fundatum erat. ¶ Dederunt autem pecunias latomis & cæmentarijs: cibum quoque & potum, & oleum Sidonijs Tyrijsque, vt deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Ioppem, iuxta quod præceperat Cyrus rex Persarum eis. 8 ¶ Anno autem secundo aduentus eorum ad templum Dei in Ierusalem, mense secundo, cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & reliqui de fratribus eorum sacerdotes & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalem: & C constituerunt Leuitas à viginti annis, & suprà, vt 9 vrgerent opus Domini. ¶ Stetitq; Iosue & filij eius & fratres eius, & Cedmihel, & filij eius, & filij Iuda, quasi vir vnus, vt instarent super eos qui faciebant opus in templo Dei: filij Hetadad, & filij eorum, & 10 fratres eorum Leuitæ. ¶ Fundato igitur à cæmentarijs templo Domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis, & Leuitæ filij Asaph in cymbalis, vt 11 laudarent Deum per manus Dauid regis Israel. ¶ Et concinebant in hymnis & confessione Domino: D Quoniam bonus: quoniam in æternum misericordia eius super Israel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominum, 12 eò quòd fundatum esset templum Domini. ¶ Plurimi etiam de sacerdotibus & Leuitis & principes patrum, & seniores qui viderant templum prius cum fundatum esset, & hoc templum in oculis eorum flebant voce magna, & multi vociferantes in lætitia, 13 eleuabant vocem. ¶ Nec poterat quisquam agnoscere vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAPVT IIII.

3. Esdr. 5. 66.

1 A AVdierunt autem hostes Iudæ & Beniamin, quia filij captiuitatis ædificarent tem-2 plum Domino Deo Israel. ¶ Et accedentes ad Zorobabel, & ad principes patrum, dixerunt eis: Aedificemus vobiscum, quia ita vt vos, quærimus Deum vestrum: ecce nos immolauimus victimas à diebus Asor-haddan regis 3 Assur, qui adduxit nos huc. ¶ Et dixit eis Zorobabel, & Iosue, & reliqui principes patrum Israel: Non est vobis & nobis vt ædificemus domum Deo nostro: sed nosipsi soli ædificabimus Domino Deo nostro, sicut præcepit nobis Cyrus rex Persarum. 4 Factum est igitur vt populus terræ impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in ædificando. 5 ¶ Conduxerunt autem aduersus eos consiliatores, vt destruerent consilium eorum omnibus diebus Cyri regis Persarum, & vsque ad regnum Darij re-6 gis Persarum. ¶ In regno autem Assueri* in principio regni eius scripserunt accusationem aduersus 7 habitatores Iudæ & Ierusalem. ¶ Et in diebus Artaxerxis scripsit Beselam Mithridates, & Thabeel, & reliqui qui erant in consilio eorum, ad Artaxerxem regem Persarum. Epistola autem accusationis scripta 8 erat Syriacè, & legebatur sermone Syro. ¶ Reum B Beelteem & Samsai Scriba scripserunt epistolam vnam de Ierusalem Artaxerxi regi huiuscemodi: 9 ¶ REVM BEELTEEM, & Samsai scriba, & reliqui consiliatores eorum, Dinæi, & Apharsathachæi, Terphalæi, Apharsæi, Erchuæi, Babylonij, 10 Susanechæi, Dieui, & Aelamitæ: ¶ & cæteri de Gentibus, quas transtulit Asenaphar magnus & gloriosus: & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ, & 11 in reliquis regionibus trans Flumen in pace. ¶ (Hoc est exemplar epistolæ quam miserunt ad eum) Artaxerxi regi, serui tui viri qui sunt trans Fluuium, 12 salutem dicunt. ¶ Notum sit regi, quia Iudæi, qui ascenderunt à te ad nos, venerunt in Ierusalem ciuitatem rebellem & pessimam, quam ædificant, extruentes muros eius, & parietes componentes. 13 ¶ Nunc igitur notum sit regi, quia si ciuitas illa ædi-C ficata fuerit, & muri eius instaurati, tributum, & vectigal, & annuos reditus non dabunt, & vsque ad 14 reges hæc noxa perueniet. ¶ Nos autem memores salis, quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis videre nefas ducimus: idcirco misimus & nun-15 ciauimus regi, ¶ vt recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & inuenies scriptum in commentarijs, & scies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis est, &

3. Esdr. 2. c. 16. * ipse est Artaxerxes.

nocens

nocens regibus & prouincijs, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis: quamobrem & ciuitas ip-
16 sa destructa est. ¶ Nuntiamus nos regi, quoniam si ciuitas illa ædificata fuerit, & muri ipsius instaura-
17 ti, possessionem trans Fluuium non habebis. ¶ Verbum misit rex ad Reum Beelteem, & Samsai scribã, & ad reliquos qui erant in consilio eorum, habitatores Samariæ, & cæteris trans fluuium, salutem di-
18 cens & pacem. ¶ ACCVSATIO quam misisti
19 ad nos manifestè lecta est coram me, ¶ & à me præ-
D ceptum est: & recensuerunt, inueneruntque: quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduersum reges rebellat, & seditiones & prælia concitantur in ea.
20 ¶ Nam & reges fortissimi fuerunt in Ierusalem, qui & dominati sunt omni regioni quæ trãs fluuium est. Tributum quoque & vectigal, & reditus accipie-
21 bant. ¶ Nunc ergo audite sententiam. Probibeatis viros illos, vt vrbs illa non ædificetur, donec si for-
22 tè à me iussum fuerit. ¶ Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim crescat malum contra reges.
23 ¶ Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum est coram Reum-Beel-teem, & Samsai scriba, & cõsiliarijs eorum: & abierunt festini in Ierusalem ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore.
24 ¶ Tunc intermissum est opus Domini in Ierusalem, & non fiebat vsque ad annum secundum regni Darij regis Persarum.

CAPVT V.

3.Esdr 6. a.1.

1 A PRophetauerunt autem Aggæus propheta, & Zacharias filius Addo, prophetantes ad Iudæos qui erant in Iudæa & Ierusalem, in nomine Dei Israël. ¶ Tunc sur-
2 rexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedec: & cœperunt ædificare templum Dei in Ierusalem, & cum eis prophetæ Dei adiuuantes eos.
3 ¶ In ipso autem tẽpore venit ad eos Thathanai qui erat dux trans flumen, & Sthar-buzanái, & consiliarij eorum: sicque dixerunt eis: Quis dedit vobis cõsilium vt domum hanc ædificaretis, & muros eius
4 instauraretis? ¶ Ad quod respondimus eis, quæ essent nomina hominum authorum ædificationis il-
5 lius. ¶ Oculus autem Dei eorum factus est super se-
B nes Iudæorum, & non potuerunt inhibere eos. Placuitque vt res ad Darium referretur, & tunc satisfa-
6 cerent aduersus accusationem illam. ¶ Exemplar epistolæ quam misit Thathanái dux regionis trans flumen, & Sthar-buzanái, & consiliatores eius Arphasachæi, qui erant trans flumen, ad Darium re-
7 gem. ¶ Sermo quem miserant ei, sic scriptus erat:
8 DARIO REGI pax omnis. ¶ Notum sit regi, isse nos ad Iudæam prouinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extrui-
9 tur, & crescit in manibus eorum. ¶ Interrogauimus ergo senes illos, & ita diximus eis; Quis dedit vobis potestatem, vt domum hanc ædificaretis, & mu-
10 ros hos instauraretis? ¶ Sed & nomina eorum quæ-
C siuimus ab eis, vt nunciaremus tibi: scripsimusque nomina eorum virorum qui sunt principes in eis.
11 ¶ Huiuscemodi autem sermonem responderunt nobis, dicentes; Nos sumus serui Dei cœli & terræ, & ædificamus templum quod erat extructum ante hos annos multos: quodque rex Israël magnus æ-
12 dificauerat & extruxerat. ¶ Postquàm autem ad iracundiam prouocauerunt patres nostri Deum cœli, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis Chaldæi: domum quoque hanc destruxit,
13 & populum eius transtulit in Babylonem. ¶ Anno autem primo Cyri regis Babylonis Cyrus rex pro-
14 posuit edictum vt domus Dei ædificaretur. ¶ Nam
D & vasa templi Dei aurea & argentea quę Nabuchodonosor tulerat de templo quod erat in Ierusalem, & asportauerat ea in templum Babylonis, protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data sunt Sassa-
15 basar vocabulo, quem & principem constituit, ¶ dixitque ei: Hæc vasa tolle, & vade: & pone ea in templo quod est in Ierusalem, & domus Dei ædificetur
16 in loco suo. ¶ Tunc itaque Sassabasar ille venit, & posuit fundamenta templi Dei in Ierusalem, & ex eo tempore vsque nunc ædificatur, & necdum com-
17 pletum est. ¶ Nunc ergo si videtur regi bonum recenseatur in bibliotheca regis, quæ est in Babylone, vtrum nam à Cyro rege iussum fuerit vt ædificaretur domus Dei in Ierusalem, & voluntatem regis super hac re mittat ad nos.

CAPVT VI.

1 A TVnc Darius rex præcepit, & recensuerũt in bibliotheca librorum, qui erant repo-
2 siti in Babylone, ¶ & inuentum est in Ecbatanis, quod est castrũ in Medena prouincia, volumen vnum, talisque scriptus erat in eo
3 commentarius: ¶ ANNO PRIMO Cyri regis, Cyrus rex decreuit vt domus Dei ædificaretur, quæ est in Ierusalem, in loco vbi immolent hostias, & vt ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexa-
4 ginta, ¶ ordines de lapidibus impolitis tres, & sic ordines de lignis nouis: sumptus autem de domo
5 regis dabuntur. ¶ Sed & vasa templi Dei aurea & argentea, quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Ierusalem, & attulerat ea in Babylonem, reddantur
B & referrãtur in templum in Ierusalem in locum suũ:
6 quæ & posita sunt in templo Dei. ¶ Nunc ergo Thathanái dux regionis quę est trans flumen, Sthar-buzanái, & cõsiliarij vestri Apharsachæi, qui estis trãs
7 Flumen, procul recedite ab illis, ¶ & dimittite fieri templum Dei illud à duce Iudæorum, & à senioribus eorum, vt domum Dei illam ædificent in loco
8 suo. ¶ Sed & á me præceptum est quid oporteat fieri à presbyteris Iudæorum illis, vt ędificetur domus Dei, scilicet vt de arca regis, id est, de tributis quæ dantur de regione trans Flumen, studiosè sumptus
9 dentur viris illis, ne impediatur opus. ¶ Quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & hædos in holocaustum Deo cœli, frumentum, sal, vinum, & oleũ, secundum ritum sacerdotum qui sunt in Ierusalem, detur eis per singulos dies: ne sit in aliquo querimo-
10 nia. ¶ Et offerant oblationes Deo cœli, orentque
11 pro vita regis, & filiorum eius. ¶ A me ergo positũ est decretum, Vt omnis homo qui hanc mutauerit iussionem, tollatur lignum de domo ipsius, & erigatur, & configatur in eo: domus autem eius pu-
12 blicetur. ¶ Deus autem qui habitare fecit nomen
C suum ibi, dissipet omnia regna, & populum qui extenderit manum suam vt repugnet & dissipet domũ Dei illam quæ est in Ierusalem. Ego Darius statui
13 decretum, quod studiose impleri volo. ¶ Igitur Thathanái dux regionis trans Flumen, & Stharbuzanái,

buzanai, & consiliarij eius, secundum quod præce-
14 perat Darius rex, sic diligenter executi sunt. ¶ Senio
res autem Iudæorum ædificabant & prosperaban-
tur iuxta prophetiam Aggæi prophetæ, & Zacharię
filij Addo: & ædificauerunt & construxerunt iuben-
te Deo Israel, & iubente Cyro, & Dario, & Artaxer-
15 xe regibus Persarum: ¶ & compleuerunt domũ Dei
istam, vsque ad diem tertium mensis Adar, qui est
16 annus sextus Darij regis. ¶ Fecerunt autem filij Is-
raël sacerdotes & Leuitæ, & reliqui filiorum trans-
migrationis, dedicationem domus Dei in gaudio.
17 ¶ Et obtulerunt in dedicatione domus Dei, vitulos
D centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,
hircos caprarum pro peccato totius Israël duode-
18 cim, iuxta numerum tribuum Israël, ¶ Et statuerunt
sacerdotes in ordinibus suis, & Leuitas in vicibus
suis super opera Dei in Ierusalem, sicut scriptum est
19 in libro Moysi. ¶ Fecerunt autem filij Israël transmi-
grationis, Pascha, quartadecima die mensis primi.
20 ¶ Purificati enim fuerant sacerdotes & Leuitæ qua-
si vnus: omnes mundi ad immolandum Pascha vni-
uersis filijs transmigrationis & fratribus suis sacer-
21 dotibus, & sibi. ¶ Et comederunt filij Israël qui re-
uersi fuerant de trãsmigratione, & omnes qui se se-
parauerãt à coinquinatione Gentium terræ ad eos,
22 vt quærerent Dominum Deum Israël. ¶ Et fecerunt
solennitatem azymorum septem diebus in lætitia,
quoniam lætificauerat eos Dominus, & converte-
rat cor regis Assur ad eos, vt adiuuaret manus eorũ
in opere domus Domini Dei Israël.

[margin: 1 Num. 3. a. 6. & 8. b. 9.]

CAPVT VII.

[margin: 3. Esdr. 8. a. 1.]

1 A POst hęc autem verba in regno Artaxerxis
regis Persarum, Esdras filius Saraiæ, filij
2 Azariæ, filij Helciæ, ¶ filij Sellum, filij Sa
3 doc, filij Achitob, ¶ filij Amariæ, filij A-
4 zariæ, filij Maraioth, ¶ alij Zarahiæ, filij Ozi, filij Boc
5 ci, ¶ filij Abisue, filij Phinees, filij Eleazar, filij Aa-
6 ron sacerdotis ab initio. ¶ Ipse Esdras ascendit de
Babylone, & ipse scriba velox in lege Moysi, quam
Dominus Deus dedit Israël: & dedit ei rex secun-
dum manum Domini Dei eius, super eum, omnem
7 petitionem eius. ¶ Et ascenderunt de filijs Israël, &
de filijs sacerdotum, & de filiis Leuitarum, & de cã-
toribus & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ieru-
8 salem anno septimo Artaxerxis regis. ¶ Et venerunt
in Ierusalem mense quinto, ipse est annus septimus
9 regis. ¶ Quia in primo die mensis primi cœpit ascẽ
dere de Babylone, & in primo die mensis quinti ve
nit in Ierusalem iuxta manum Dei sui bonam super
10 se. ¶ Esdras autem parauit cor suum, vt inuestigaret
legem Domini, & faceret & doceret in Israel præ-
11 ceptum, & iudicium. ¶ Hoc autem exemplar episto
B læ edicti, quod dedit rex Artaxerses Esdræ sacerdo
ti scribæ erudito in sermonibus & præceptis Domi-
12 ni, & cæremoniis eius in Israel. ¶ ARTAXERXES
rex regum, Esdræ sacerdoti, scribæ legis Dei cœli
13 doctissimo, salutem. ¶ A me decretum est, vt cuicũ-
que placuerit in regno meo de populo Israël, & de
sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Ierusalem, te
14 cum vadat. ¶ A facie enim regis & septem consilia-
torum eius missus es, vt visites Iudæam & Ierusalẽ
15 in lege Dei tui, quę est in manu tua: ¶ & vt feras argẽ
tum & aurum quod rex & consiliatores eius spontè
obtulerunt Deo Israël, cuius in Ierusalem taberna-
16 culum est. ¶ Et omne argentum & aurum quodcun-
que inueneris in vniuersa prouincia Babylonis, &
populus offerre voluerit, & de sacerdotibus q̃ spon
tè obtulerint domui Dei sui quæ est in Ierusalem,
17 ¶ liberè accipe, & studiosè eme de hac pecunia vi-
tulos, arietes, agnos, & sacrificia, & libamina eo-
rum, & offer ea super altare templi Dei vestri quod
18 est in Ierusalem. ¶ Sed & siquid tibi & fratribus tuis
C placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis iux-
19 ta voluntatem Dei vestri, facite. ¶ Vasa quoque quę
dantur tibi in ministerium domus Dei tui, trade in
20 conspectu Dei in Ierusalem. ¶ Sed & cætera quibus
opus fuerit in domum Dei tui quantuncunque ne-
cesse est, vt expendas, dabis de thesauro & de fisco
21 regis, ¶ & à me. Ego Artaxerxes rex statui atque de-
creui omnibus custodibus arcæ publicæ qui sunt
trans Flumen, vt quodcunque petierit à vobis Es-
dra sacerdos, scriba legis Dei cœli, absque mora de-
22 tis, ¶ vsque ad argenti talenta centum, & vsque ad-
frumenti coros centum, & vsque ad vini batos cen-
tum, & vsque ad batos olei centum, sal verò absque
23 mensura. ¶ Omne quod ad ritum Dei cœli pertinet,
tribuatur diligenter in domo Dei cœli: ne fortè ira-
D scatur contra regnum regis, & filiorum eius. ¶ Vo-
24 bis quoque notum facimus, de vniuersis sacerdo-
tibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, Na-
thinæis, & ministris domus Dei huius, vt vectigal,
& tributum, & annonas non habeatis potestatem
25 imponendi super eos. ¶ Tu autem Esdra secundum
sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue
iudices & præsides, vt iudicent omni populo qui est
trans Flumen, his videlicet qui nouerunt legem
26 Dei tui, sed & imperitos docete liberè. ¶ Et omnis
qui non fecerit legem Dei tui, & legem regis dili-
genter, iudicium erit de eo, siue in mortem, siue
in exilium, siue in condemnationẽ substantiæ eius,
27 vel certè in carcerem. ¶ Benedictus Dominus Deus
patrum nostrorum, qui dedit hoc in corde regis vt
glorificaret domum Domini quæ est in Ierusalem,
28 ¶ & in me inclinauit misericordiam suam coram re-
ge & consiliatoribus eius, & vniuersis principibus
regis potentibus: & ego confortatus manu Domini
Dei mei quæ erat in me, congregaui de Israël prin-
cipes qui ascenderent mecum.

CAPVT VIII.

[margin: 1. Esdr. 8. c. 31.]

1 A HI sunt ergo principes familiarum & ge-
nealogia eorum qui ascẽderunt mecum
2 in regno Artaxerxis regis, de Babylone.
¶ De filiis Phinees, Gersom. De filiis Itha
3 mar, Daniel. De filiis Dauid, Hattus. ¶ De filiis Se-
cheniæ, & de filiis Pharos, Zacharias: & cum eo nu
4 merati sunt viri, centum quinquaginta. ¶ De filiis
Phahath-moab, Elioenai filius Zarebæ: & cum eo
5 ducenti viri. ¶ De filiis Secheniæ, filius Ezechiel: &
6 cum eo trecenti viri. ¶ De filiis Adan, Abed filius Io
7 nathan: & cum eo quinquaginta viri. ¶ De filiis A-
lam, Isaias, filius Athaliæ, & cum eo septuaginta vi
8 ri. ¶ De filiis Saphatiæ, Zebedia filius Michael: &
9 cum eo octoginta viri ¶ De filiis Ioab, Obedia filius
B Iahiel: & cum eo ducenti decem & octo viri. ¶ De
10 filiis Selomith, filius Iosphiæ: & cum eo centum se-
11 xaginta viri. ¶ De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai:
12 & cum eo viginti octo viri. ¶ De filiis Azgad, Ioha-
nan filius Eccetan: & cum eo centum & decem viri.

¶ De

13 ¶ De filijs Adonicam, qui erant nouissimi, & hæc nomina eorum, Eliphéleth, & Iehiel, & Samaias:
14 & cum eis sexaginta viri. ¶ De filijs Begui, Vthai &
15 Zachur: & cum eis septuaginta viri. ¶ Congregaui autem eos ad fluuium qui decurrit ad Ahaua, &
C mansimus ibi tribus diebus: quæsiuíque in populo & in sacerdotibus de filijs Leui, & non inueni ibi.
16 ¶ Itaque misi Eliézer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Mosollam principes: & Ioiarib, &
17 Elnathan sapientes. ¶ Et misi eos ad Eddo, qui est primus in Chasphiæ loco: & posui in ore eorum verba quæ loquerentur ad Eddo, & fratres eius Nathinæos in loco Chasphiæ, vt adducerent nobis mini-
18 stros domus Dei nostri. ¶ Et adduxerunt nobis per manum Dei nostri bonam super nos, virum doctis-
D simum de filijs Moholi, filij Leui, filij Israel, & Sarabiam & filios eius, & fratres eius, decem & octo:
19 ¶ & Hasabiam, & cum eo Isaiam de filijs Merari, fra-
20 tresque eius, & filios eius viginti. ¶ Et de Nathinæis quos dederat Dauid, & principes ad ministeria Leuitarum: Nathinæos ducentos viginti: omnes hi
21 suis nominibus vocabantur. ¶ Et prædicaui ibi ieiunium iuxta fluuium Ahaua, vt affligeremur coram Domino Deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis & filijs nostris, vniuersæque substantiæ
22 nostræ. ¶ Erubui enim petere regem auxilium & equites, qui defenderent nos ab inimico in via, quia dixeramus regi, Manus Dei nostri est super omnes qui quærunt eum in bonitate: & imperium eius & fortitudo eius, & furor super omnes qui derelin-
23 quunt eum. ¶ Ieiunauimus autem, & rogauimus
E Deum nostrum pro hoc: & euenit nobis prospe-
24 rè. ¶ Et separaui de principibus sacerdotum duodecim, Sarabiam, & Hasabiam, & cum eis de fratri-
25 bus eorum decem: ¶ appendíque eis argentum & aurum, & vasa consecrata domus Dei nostri, quæ obtulerat rex & consiliatores eius, & principes eius,
26 vniuersúsque Israël eorum qui inuenti fuerant: ¶ & appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & vasa argentea centum, auri cen-
27 tum talenta: ¶ & crateres aureos viginti, qui habebant solidos millenos, & vasa æris fulgentis optimi
28 duo pulchra, vt aurum. ¶ Et dixi eis: Vos sancti Domini, & vasa sancta, & argentum & aurum quod sponte oblatum est Domino Deo patrum ˋnostro-
29 rumˊ. ¶ vigilate & custodite, donec appendatis co-
F ram principibus sacerdotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum Israël in Ierusalem in thesaurum
30 domus Domini. ¶ Susceperunt autem sacerdotes & Leuitæ pondus argenti & auri, & vasorum, vt de-
31 ferrent Ierusalem in domum Dei nostri. ¶ Promouimus ergo à flumine Ahaua duodecimo die mensis primi vt pergeremus Ierusalem: manus Dei nostri fuit super nos, & liberauit nos de manu inimici
32 & insidiatoris in via. ¶ Et venimus Ierusalem: & man-
33 simus ibi tribus diebus. ¶ Die autem quarta appensum est argentum & aurum, & vasa in domo Dei nostri per manum Meremoth filij Vriæ sacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, cumq; eis Iozabed
34 filius Iosue, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ, ¶ iuxta numerum & pondus omnium: descriptumque est
35 omne pondus in tempore illo. ¶ Sed & qui venerāt de captiuitate filij transmigrationis obtulerunt holocaustomata Deo Israël, vitulos duodecim pro omni populo Israel, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos pro peccato duodecim.
36 omnia in holocaustum Domino. ¶ Dederunt autem edicta regis satrapis qui erant de conspectu regis & ducibus trans Flumen, & eleuauerunt populum & domum Dei.

ˋvestrorū 9.

CAPVT IX.

1 A POstquàm autem hæc completa sunt, accesserunt ad me principes, dicentes: Non est separatus populus Israël, & sacerdotes & Leuitæ à populis terrarum, & de abominationibus eorum, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Ammonitarum, & Moabitarum, & Aegyptiorum, & Amorrhæorum.
2 ¶ Tulerunt enim de filiabus eorum sibi & filijs suis, & commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum. Manus enim principum & magistratuum fuit in
3 transgressione hac prima. ¶ Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum & tunicam, & euelli capillos capitis mei & barbæ, & sedi mœrēs.
4 ¶ Conuenerunt autem ad me omnes qui timebant verbum Dei Israël, pro transgressione eorum qui de captiuitate venerant: & ego sedebam tristis, vs-
5 que ad sacrificium vespertinum. ¶ Et in sacrificio ve-
B spertino surrexi de afflictione mea, & scisso pallio & tunica, curuaui genua mea, & expādi manus meas
6 ad Dominum Deum meum, & dixi: ¶ Deus meus, confundor & erubesco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput ˋnostrumˊ, & delicta nostra creuerunt vs-
7 que ad cœlum, ¶ à diebus patrum nostrorum: Sed & nos ipsi peccauimus grauiter vsque ad diem hanc, & ˋinˊ iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi, & reges nostri, & sacerdotes nostri in manum regum terrarum, & in gladium, & ˋinˊ captiuitatem, & ˋinˊ rapinam, & in confusionem vultus, sicut & die hac.
8 ¶ Et nunc quasi parum & ad momentum facta est deprecatio nostra apud Dominum Deum nostrum
C vt dimitterentur nobis reliquiæ, & daretur nobis ˋpax illiusˊ in loco sancto eius, & illuminaret oculos nostros Deus noster, & daret nobis vitam modicā
9 in seruitute nostra, ¶ quia serui sumus, & in seruitute nostra non dereliquit nos Deus noster: & inclinauit super nos misericordiam coram rege Persarum, vt daret nobis vitam, & sublimaret domum Dei nostri, & extrueret solitudines eius, vt daret
10 nobis ˋspemˊ in Iuda & Ierusalem. ¶ Et nunc quid dicemus * Deus noster, post hæc? quia dereliquimus
11 mandata tua, ¶ quæ præcepisti in manu seruorum tuorum prophetarum, dicens: Terra ad quam vos ingredimini vt possideatis eam, terra immunda est iuxta immunditiam populorum, cæterarumque terrarum, abominationibus eorum qui repleuerunt
12 eam ab ore vsq; ad os ˋinˊ coinquinatione sua. ¶ Nūc ergo filias vestras ne detis filijs eorum, & filias eorum ne accipiatis filijs vestris: & non quæratis pacem eorum, & prosperitatem eorum vsque in æternum, vt confortemini, & comedatis quæ bona sunt terræ, & hæredes habeatis filios vestros vsque in se-
13 culum. ¶ Et post omnia quæ venerunt super nos in operibus nostris pessimis, & in delicto nostro magno, quia tu Deus noster, liberasti nos de iniquitate nostra, & dedisti nobis salutem, sicut est hodie,
14 ¶ vt non conuerteremur, & irrita faceremus mandata tua, neque matrimonia iungeremus cum populis

3. Esdr. 8. c. 69.
-6.
pro s.
-1.
-1.
pusillus
septem.
Domine
Deut. 7. 3.
-1.

abominationum

abominationum iſtarum. Nunquid iratus es nobis vſque ad conſumationem, ne dimitteres nobis re-
15 liquias ad ſalutem? ¶ Domine Deus Iſraël, iuſtus es tu: quoniam derelicti ſumus, qui ſaluaremur ſicut die hac. Ecce coram te ſumus in delicto noſtro. Non enim ſtari poteſt coram te ſuper hoc.

CAPVT X.

1 A SIc ergo orante Eſdra, & implorãte Deũ, & flente, & iacente ante templum Dei, collectus eſt ad eum de Iſraël cœtus grãdis nimis, virorum & mulierum & puero-
2 rum: & fleuit populus fletu multo. ¶ Et reſpondit Sechenias filius Iehiel de filijs Aelam, & dixit Eſdræ: Nos præuaricati ſumus in Deum noſtrum, & duximus vxores alienigenas de populis terræ: &
3 nunc ſi eſt pœnitentia in Iſraël ſuper hoc, ¶ percutiamus fœdus cum Domino Deo noſtro, vt proijciamus vniuerſas vxores, & eos qui de his nati ſunt, iuxta voluntatem Domini, & eorum qui timent præceptum Domini Dei noſtri: ſecundum legem fiat.
4 ¶ Surge, tuum eſt diſcernere: noſque erimus tecum:
5 confortare, & fac. ¶ Surrexit ergo Eſdras, & adiurauit principes ſacerdotum & Leuitarum, & omnem Iſraël, vt facerent ſecundùm verbum hoc: & iu-
6 rauerunt. ¶ Et ſurrexit Eſdras ante domum Dei, & abijt ad cubiculum Iohanan filij Eliaſib, & ingreſſus eſt illud: panem non comedit, & aquam non bibit: lugebat enim tranſgreſſionem eorum qui venerant
7 de captiuitate. ¶ Et miſſa eſt vox in Iuda & Ieruſa-
B lem omnibus filijs tranſmigrationis: vt congrega-
8 rentur in Ieruſalem. ¶ Et omnis qui non venerit in tribus diebus, iuxta conſilium principum & ſeniorum, auferetur vniuerſa ſubſtantia eius, & ipſe abij-
9 cietur de cœtu tranſmigrationis. ¶ Conuenerunt igitur omnes viri Iuda & Ben-iamin in Ieruſalem tribus diebus, ipſe eſt menſis nonus, & viceſima die mẽſis: & ſedit omnis populus in platea domus Dei,
10 trementes pro peccato & pluuijs. ¶ Et ſurrexit Eſdras ſacerdos, & dixit ad eos: Vos tranſgreſſi eſtis, & duxiſtis vxores alienigenas, vt adderetis ſuper
11 delictum Iſraël. ¶ Et nunc date confeſſionem Domino Deo patrum veſtrorum, & facite placitum eius: & ſeparamini à populis terræ, & ab vxoribus alieni-
12 genis. ¶ Et reſpondit vniuerſa multitudo, dixitque voce magna: Iuxta verbum tuum ad nos, ſic fiat.
13 ¶ Veruntamen quia populus multus eſt, & tempus pluuiæ, & non ſuſtinemus ſtare foris; & opus non eſt diei vnius vel duorum (vehementer quippe pec-
14 cauimus in ſermone iſto) ¶ conſtituantur principes in vniuerſa multitudine: & omnes in ciuitatibus noſtris qui duxerunt vxores alienigenas, veniant in tẽporibus ſtatutis, & cũ his ſeniores per ciuitatẽ & ciuitatẽ, & iudices eius, donec auertatur ira Dei noſtri
15 à nobis ſuper peccato hoc. ¶ Igitur Ionathan filius
C Azahel: & Iaazia filius Thecuæ, ſteterũt ſuper hoc, & Meſollam & Sebethai Leuites adiuuerunt eos,
16 ¶ Feceruntque ſic filij tranſmigrationis. Et abierunt Eſdras ſacerdos, & viri principes familiarum, in domos patrum ſuorum, & omnes per nomina ſua, & ſederunt in die primo menſis decimi, vt quære-
17 rent rem. ¶ Et conſummati ſunt omnes viri qui duxerant vxores alienigenas, vſque ad diem primam
18 menſis primi: ¶ Et inuenti ſunt de filijs ſacerdotum qui duxerant vxores alienigenas. De filijs Ioſue filij Ioſedec, & fratres eius, Maaſia & Eliézer & Ia-
19 rib & Godolia. ¶ Et dederunt manus ſuas, vt eijcerent vxores ſuas, & pro delicto ſuo arietem de oui-
20 bus offerrent. ¶ Et de filijs Emmer: Hanani & Ze-
21 bedia. ¶ Et de filijs Harim: Maaſia & Elia & Semeia,
22 & Iehiel, & Ozias. ¶ Et de filijs Pheshur: Elioenai,
23 Maaſia, Iſmael, Nathanael, Iozabed & Elaſa. ¶ Et de filijs Leuitarum: Iozabed & Semei & Celai, ipſe eſt Calita, Phathaia, Iuda & Eliézer. Et de canto-
24 ribus, Eliaſib. ¶ Et de ianitoribus, Sellum, & Te-
25 lem & Vri. ¶ Et ex Iſraël, de filijs Pharos: Remeia
D & Iezia & Melchia & Miamin & Eliézer & Melchia
26 & Banea. ¶ Et de filijs Aelam: Mathania, Zacha-
27 rias, & Iehiel, & Abdi & Ierimoth, & Elia. ¶ Et de filijs Zethua: Elioenai, Eliaſib, Mathania & Ieri-
28 muth & Zabad, & Aziza. ¶ Et de filijs Bebai: Ioha-
29 nan, Hanania, Zabbai, Athalai. ¶ Et de filijs Bani, Moſollam, & Meluch & Adaia, Iaſub & Saal, &
30 Ramoth. ¶ Et de filijs Phahath-Moab: Edna, & Chalal, Bananias, & Maaſias, Mathanias, Beſeleel,
31 Bennui & Manaſſe. ¶ Et de filijs Herem: Eliézer,
32 Ieſue, Melchias, Semeias, Simeon, ¶ Ben-iamin,
33 Maloch, Samarias. ¶ Et de filijs Haſom: Mathanai,
34 Mathatha, Zabad, Eliphelet, Iermai, Manaſſe,
35 Semei. ¶ De filijs Bani: Maaddi, Amram & Vel,
36 ¶ Baneas, & Badaias, Cheliau, ¶ Vania, Marimuth,
37 & Eliaſib, ¶ Mathanias, Mathanai, & Iaſi, & Bani
38 & Bennui, Semei ¶ & Salmias & Nathan & Adaias,
39 ¶ & Mecbnedebai, Siſai, Sarai, Ezrel & Selemiàu,
40 Semeria, ¶ Sellum, Amaria, Ioſeph, ¶ De filijs Ne-
41 bo: Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu,
42 & Ioal, & Banaia. ¶ Omnes hi acceperant vxores
43 alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres quæ pepererant filios.

LIBRI PRIMI ESDRAE, FINIS.

LIBER NEHEMIAE,

qui & Esdræ secundus dicitur.

CAPVT PRIMVM.

1 A VErba Nehemiæ filij Helchiæ. Et factum est in mense Casleu, anno vicesimo, & ego eram in Susis castro. 2 ❡ Et venit Hanani vnus de fratribus meis, ipse, & viri * Iuda: & interrogaui eos de Iudæis qui remanserant, & supererant 3 de captiuitate, & Ierusalem. ❡ Et dixerunt mihi: Qui remanserunt, & derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia, in afflictione magna sunt, & in opprobrio: & murus Ierusalem dissipatus est, & portæ eius 4 combustæ sunt igni. ❡ Cumque audissem verba hu-B iuscemodi, sedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ie-5 iunabam, & orabam ante faciem Dei cœli. ❡ Et dixi: ‖ Quæso Domine Deus cœli fortis, magne, atque terribilis, qui custodis pactum & misericordiã cum his qui te diligunt, & custodiunt mandata tua: 6 ❡ fiant aures tuæ ausculantes, & oculi tui aperti, vt C audias orationem serui tui, quam ego oro coram te hodie, nocte, & die pro filijs Israël seruis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum Israël: quibus peccauerunt tibi: & ego, & domus patris mei peccaui-7 mus, ❡ vanitate seducti sumus, & non custodiuimus mandatum tuum, & cæremonias, & iudicia quæ 8 præcepisti Moysi famulo tuo. ❡ Memẽto verbi quod mandasti Moysi seruo tuo, dicens: Cùm transgressi 9 fueritis, ego disperdam vos in populos. ❡ Et si reuer-D tamini ad me, & custodiatis præcepta mea, & faciatis ea, etiam si abducti fueritis ad extrema cœli, inde congregabo vos, & reducam in locum quem ele-10 gi vt habitaret nomen meum ibi. ❡ Et ipsi serui tui, & populus tuus, quos redemisti in fortitudine tua 11 magna, & in manu tua valida. ❡ Obsecro Domine, sit auris tua attendens ad orationem serui tui, & ad orationem seruorum tuorum qui volunt timere nomen tuum: & dirige seruum tuum hodie, & da ei misericordiam ante virum hunc. ego enim eram pincerna regis.

*ex 7. ‖ Dan. 9. c. 4.

CAPVT II.

1 A FActum est autem in mense Nisan, anno vicesimo Artaxerxis regis, & vinum erat ante eum, & leuaui vinum, & dedi regi: & eram quasi languidus ante faciẽ eius. 2 ❡ Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est, cùm te ægrotum non videam? nõ est hoc frustrà, sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valde 3 ac nimis, ❡ & dixi regi: Rex in æternum viue: quare non mœreat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorum patris mei deserta est, & portæ eius com-4 bustæ sunt igni? ❡ Et ait mihi rex: Pro qua re postu-5 las? Et oraui Deum cœli: ❡ & dixi ad regem: Si videtur regi bonum, & si placet seruus tuus ante faciem tuam, vt mittas me in Iudæam ad ciuitatem 6 sepulchri patris mei, & ædificabo eam. ❡ Dixitque B mihi rex, & regina quæ sedebat iuxta eum: Vsque ad quod tempus erit iter tuum, & quando reuertêris? Et placuit ante vultum regis, & misit me: & cõ-7 stitui ei tempus. ❡ Et dixi regi: Si regi videtur bonum, epistolas det mihi ad duces regionis trans Flumen, vt traducant me, donec veniam in Iudæam: 8 ❡ & epistolam ad Asaph custodem saltus regis, vt det mihi ligna, vt tegere possim portas templi, turres, domus, & muros ciuitatis, & domum quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum Dei 9 mei bonam mecum. ❡ Et veni ad duces regionis trãs Flumen, dediq; eis epistolas regis. Miserat autem 10 rex mecum principes militum & equites. ❡ Et audierunt Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites, & contristati sunt afflictione magna, quòd C venisset homo qui quæreret prosperitatem filiorum 11 Israël. ❡ Et veni Ierusalem, & eram ibi tribus diebus: 12 ❡ & surrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicaui cuiquam quid Deus dedisset in corde meo vt facerem in Ierusalem: & iumentum non erat me-13 cum, nisi animal cui sedebam. ❡ Et egressus sum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam stercoris: & considerabam murum Ierusa-14 lem dissipatum, & portas eius consumptas igni. ❡ Et transiui ad portam fontis, & ad aquæ ductũ regis, & non erat locus iumento cui sedebam, vt transiret. 15 ❡ Et ascendi per torrentem nocte, & considerabam murum: & reuersus veni ad portam vallis, & redij. 16 ❡ Magistratus autem nesciebant quò abijssem, aut quid ego facerem: sed & Iudæis & sacerdotibus, & optimatibus, & magistratibus, & reliquis qui facie-17 bant opus vsque ad id loci nihil indicaueram. ❡ Et di-D xi eis: Vos nostis afflictionem in qua sumus, quia Ierusalem deserta est, & portæ eius consumptæ sunt igni: venite, & ædificemus muros Ierusalem, & non 18 simus vltrà opprobrium. ❡ Et indicaui eis manum

Dei mei quod esset bona mecum, & verba regis quę locutus esset mihi, & aio: Surgamus, & ædificamus. 19 Et confortatæ sunt manus eorum in bono. ¶ Audierunt autem Sanaballat Horonites, & Tobias seruus Ammanites, & Gosem Arabs: & subsannauerũt nos, & despexerunt, dixeruntque: Quæ est hęc res quam 20 facitis? nunquid contra regem vos rebellatis? ¶ Et reddidi eis sermonem, dixiq; ad eos: Deus cœli ipse nos iuuat, & nos serui eius sumus: surgamus, & ædificemus: vobis autem non est pars, & iustitia, & memoria in Ierusalem.

CAPVT III.

A ET surrexit Eliasib sacerdos magnus, & fratres eius sacerdotes: & ędificauerũt portam gregis: ipsi sanctificauerunt eam, statuerunt valuas eius, & vsque ad turrim centum cubitorum sanctificauerunt eam, vsque ad 2 turrim Hananeel. ¶ Et iuxta eum ædificauerunt viri Iericho: & iuxta eũ ædificauit Zacchur filius Am-3 ri. ¶ Portam autem piscium ædificauerunt filij Asnaa: ipsi texerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras, & vectes. Et iuxta eos ædificauit Marimuth 4 filius Vriæ, filij Accus. ¶ Et iuxta ˋeumˊ ædificauit B Mosollam filius Baracbiæ, filij Mesezebel: & iuxta 5 eos ædificauit Sadoch filius Baana. ¶ Et iuxta eos ędificauerunt Thecueni optimates: autem eorum non supposuerunt colla sua in opere Domini sui. 6 ¶ Et portam veterẽ ædificauerunt Ioiada filius Phasea, & Mosollam filius Besodia: ipsi texerunt eam, & 7 statuerunt valuas eius, & seras & vectes. ¶ Et iuxta eos ędificauerũt Meltias Gabaonites, & Iadon Meronathites, viri de Gabaon & Maspha: pro duce qui 8 erat in regione trans Flumen. ¶ Et iuxta eum ædificauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta eum ædifica- C uit Ananias filius pigmentarij: & dimiserunt Ierusa- 9 lem vsque ad murum plateæ latioris. ¶ Et iuxta eum ædificauit Raphaia filius Hur princeps vici Ierusa- 10 lem. ¶ Et iuxta ˋeumˊ ædificauit Iedaia filius Haromaph contra domum suam: & iuxta eum ædificauit 11 Hartus filius Haseboniæ. ¶ Mediam partem vici ædificauit Melchias filius Herẽ, & Hasub filius Pha- 12 hath-moab, & turrim furnòrum. ¶ Et iuxta eum ædificauit Sellum filius Alohes princeps mediæ par- 13 tis vici Ierusalem, ipse & filiæ eius. ¶ Et portam vallis ædificauit Hanun, & habitatores Zanóe: ipsi ædificauerunt eam, & statuerunt valuas eius, & seras & vectes, & mille cubitos in muro, vsque ad portam 14 sterquilinij. ¶ Et portam sterquilinij ædificauit Melchias filius Rechab, princeps vici Beth-acháram: ipse ædificauit eam, & statuit valuas eius, & seras & 15 vectes. ¶ Et portam fontis ædificauit Sellum filius D Chol-hoza, princeps pagi Maspha: ipsę ædificauit eam, & texit, & statuit valuas eius, & seras & vectes, & muros piscinæ Siloe in hortum regis, & vsque ad gradus qui descendunt de Ciuitate-Dauid. 16 ¶ Post eum ædificauit Nehemias filius Azboc princeps dimidiæ partis vici Beth-sur, vsque contra sepulchrum Dauid, & vsque ad piscinam quæ grandi opere constructa est, & vsque ad domum fortium. 17 ¶ Post eum ædificauerũt Leuitæ, Rehum filius Benni: post eum ædificauit Hasebias princeps dimidiæ 18 partis vici Celiæ in vico suo. ¶ Post eum ædificauerunt fratres eorum Bauai filius Henadad, princeps 19 dimidiæ partis Ceilæ. ¶ Et ædificauit iuxta eum A- E zer filius Iosue, princeps Maspha mensuram secun- 20 dam, contra ascensum firmissimi anguli. ¶ Post eum in monte ædificauit Baruch filius Zachái, mensurã secundam ab angulo vsque ad portam domus Elia- 21 sib sacerdotis magni. ¶ Post eum ædificauit Merimuth filius Vriæ filij Haccus, mensuram secundam à porta domus Eliasib, donec extenderetur domus 22 Eliasib. ¶ Et post eum ædificauerunt sacerdotes, vi- 23 ri de campestribus Iordanis. ¶ Post eum ædificauit Ben-iamin & Hasub contra domum suam: & post eum ædificauit Azarias filius Maasię filij Ananiæ cõ- 24 tra domum suam. ¶ Post eum ædificauit Bennui fi- F lius Henadad mensuram secundam, a domo Aza- 25 riæ vsque ad flexuram, & vsque ad angulum ¶ * Phalel filius Ozi contra flexuram & turrim quæ eminet de domo regis excelsa, id est in atrio carceris: post 26 eum Phadaia filius Pharos. ¶ Nathinæi autem habitabant in Ophel, vsque contra portam aquarum, 27 ad Orientem, & turrim quæ prominebat. ¶ Post eum ædificauerunt Thecueni mensuram secundam è regione, à turre magna & eminente, vsq; ad murum 28 templi. ¶ Sursum autem ˋad portamˊ equorum ædificauerunt sacerdotes, vnusquisque contra domum 29 suam. ¶ Post eum ædificauit Sadoc filius Emmer cõtra domum suam. Et post eum ædificauit Semaia fi- 30 lius Secheniæ, custos portæ Orientalis. ¶ Post eum G ædificauit Hanania filius Selemiæ, & Hanun filius Seleph sextus mensuram secundam: post eum ædificauit Mosollam filius Barachiæ, contra gazophy- 31 lacium suum. ¶ Post eum ædificauit Melchias filius aurificis vsque ad domum Nathinæorum, & ˋscutaˊ vendentium, contra portam iudicialem, & vsque 32 ad cœnaculum anguli. ¶ Et ˋinterˊ cœnaculum anguli in porta gregis ædificauerunt ˋartificesˊ & negociatores.

[Margin notes: ˋeos I. — ˋeos I. — * Post eum ædificauit. — ˋà porta] II. — ˋscruta I. — ˋvsque ad S. — ˋartifices. I.]

CAPVT IIII.

1 A ET Actum est autem, cùm audisset Sanaballat quòd ædificaremus murum, iratus est valde: & motus nimis subsannauit Iu- 2 dæos, ¶ & dixit coram fratribus suis, & frequentia Samaritanorum: Quid Iudæi faciunt imbecilles? num dimittent eos gentes? Num sacrificabunt, & complebunt in vna die? Nunquid ædificare poterunt lapides de aceruis pulueris, qui combu- 3 sti sunt? ¶ Sed & Tobias Ammanites proximus eius, ait: Aedificent: si ascenderit vulpes, transiliet mu- 4 rum eorum lapideum. * ¶ Audi Deus noster, quia facti sumus despectui: conuerte opprobrium super caput eorum, & da eos in despectionem in terra ca- 5 ptiuitatis. ¶ Ne operias iniquitatem eorum, & pec- B catum eorum coram facie tua non deleatur: quia

[Margin note: * Et dixit Nehæmi.]

6 irriserunt ædificantes.? Itaque ędificauimus murū, & coniunximus totum vsque ad partem dimidiam: 7 & prouocatum est cor populi ad operandum.? Factum est autem, cùm audisset Sanaballat,& Tobias, & Arabes,& Ammanitæ, & Azotii, quòd obducta esset cicatrix muri Ierusalem,& quod cœpissent interrupta concludi,irati sunt nimis.? 8 Et congregati sunt omnes pariter vt venirent, & pugnarent cōtra 9 Ierusalem, & molirentur insidias. ? Et orauimus Deum nostrum, & posuimus custodes super murū 10 die ac nocte contra eos.? Dixit autem Iudas: Debilitata est fortitudo portantis,& humus nimia est,& 11 nos non poterimus ædificare murum.? Et dixerunt hostes nostri: Nesciant & ignorēt, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, & cessare 12 faciamus opus.? Factum est autem venientibus Iu- C dæis qui habitabant iuxta eos, & dicentibus nobis per decem vices,ex omnibus locis quibus venerant 13 ad nos,? statui in loco post murum per circuitū populum in ordinem cum gladiis suis,& lanceis, & ar 14 cubus.? Et perspexi atque surrexi: & aio ad optimates & magistratus,& ad reliquam partem vulgi: Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis mem̄etote, & pugnate pro fratribus vestris,filiis vestris,& filiabus vestris,& vxoribus uestris, & do- 15 mibus vestris.? Factum est autem, cùm audissent inimici nostri nunciatum esse nobis, dissipauit Deus consilium eorum. Et reuersi sumus omnes ad mu- 16 ros,vnusquisque ad opus suum.? Et factum est à die illa, media pars iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum,& lanceæ, & scuta, & arcus,& loricæ, & principes post eos in omni domo 17 Iuda ? ædificantium in muro,& portantium onera, D & imponentium:vna manu sua faciebat opus,& al- 18 tera tenebat gladium.? ædificantium enim vnusquisque erat accinctus renes.Et ædificabant,& clā- 19 gebant buccina iuxta me.? Et dixi ad optimates, & ad magistratus,& ad reliquam partem vulgi: Opus grande est & latum, & nos separati sumus in muro 20 procul alter ab altero: ? in loco quocunque audieritis clangorē tubæ,illuc concurrite ad nos. Deus no- 21 ster pugnabit pro nobis.? Et nosipsi faciamus opus: & media pars nostrum teneat lāceas ab ascensu au- 22 roræ,donec egrediantur astra.? In tempore quoq; illo dixi populo: Vnusquisq; cum puero suo maneat in medio Ierusalem, & fint ˋvobisˊ vices per noctē, 23 & diem,ad operandum.? Ego autem & fratres mei & pueri mei,& custodes qui erant post me,non deponebamus vestimenta nostra:vnusquisque tantùm nudabatur ad baptismum.

ˋnobis ℊ.

CAPVT V.

1 A E T factus est clamor populi, & uxorū eius magnus aduersus fratres suos Iudæos. 2 ? Et erant qui dicerent: Filii nostri & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro precio eorum frumentum:& comedamus, & vi 3 uamus.? Et erant qui dicerent: Agros nostros,& vineas,& domos nostras opponamus : & accipiamus 4 frumentum in fame.? Et alii dicebant: Mutuō sumamus pecunias in tributa regis,demusque agros no- 5 stros, & vineas : ? & nunc sicut carnes fratrum nostrorum, sic carnes nostræ sunt: & sicut filii eorum, ita & filii nostri. ecce nos subiugamus filios nostros & filias nostras in seruitutem, & de filiabus nostris sunt famulæ, nec habemus vnde possint redimi, & agros nostros, & vineas nostras alii possi- 6 dent.? Et iratus sum nimis, cùm audissem clamorem 7 eorum, secundùm verba hæc: ? cogitauitque cor B meum mecum, & increpaui optimatus & magistratus, & dixi eis: Vsurásne singuli à fratribus vestris exigitis ? Et congregaui aduersum eos concionem 8 magnam.? & dixi eis:Nos,vt scitis,redemimus fratres nostros Iudæos qui venditi fuerant gentibus, secundum possibilitatem nostram: & vos igitur vendetis fratres vestros,& redimemus eos? Et siluerūt, 9 nec inuenerunt quid responderent. ? Dixique ad eos:Non est bona res,quam facitis: quare non in timore Dei nostri ambulatis, ne exprobretur nobis 10 à gentibus inimicis nostris? ? Et ego & fratres mei & pueri mei, commodauimus plurimis pecuniam & frumentum : non repetamus in commune istud, 11 æs alienum concedamus quod debetur nobis.? Reddite eis hodie agros suos, & vineas suas, & olíueta sua,& domos suas:quin potius & centesimam pecuniæ,frumenti,vini, & olei, quam exigere soletis ab 12 eis,date pro illis.? Et dixerunt: Reddemus & ab eis C nihil quæremus:sicque faciemus vt loqueris.Et vocaui sacerdotes, & adiuraui eos vt facerent iuxta 13 quod dixeram.? Insuper excussi sinum meum,& dixi : Sic excutiat Deus omnem uirum qui non compleuerit uerbū istud de domo sua & de laboribus suis:sic excutiatur, & uacuus fiat. Et dixit uniuersa multitudo:Amen. Et laudauerunt Deum. Fecit er- 14 go populus sicut erat dictum.? A die autē illa qua præceperat rex mihi ut essem dux in terra Iuda, ab anno uicesimo usque ad annum tricesimum secundum Artaxerxis regis,per annos duodecim, ego & fratres mei annonas quæ ducibus debebantur, non 15 comedimus.? Duces autem primi,qui fuerant ante me,grauauerunt populum, & acceperunt ab eis in pane & uino, & pecunia quotidie siclos quadragin D ta:sed & ministri eorum depresserūt populum. Ego 16 autem non feci ita, ꝑp timorem Dei,? quin potius in opere muri ędificaui, & agrum non emi, & om- 17 nes pueri mei congregati ad opus erāt.? Iudęi quoque & magistratus centum quinquaginta uiri, & qui ueniebant ad nos de gentibus quæ in circuitu 18 nostro sunt,in mensa mea erant.? Parabatur autem mihi per dies singulos bos unus, arietes sex electi, exceptis uolatilibus,& inter dies decem uina diuersa,& alia multa tribuebam: insuper & annonas ducatus mei non quæsiui : ualde enim attenuatus erat 19 populus.? Memento mei Deus meus in bonum,secundum omnia quę feci populo huic.

CAPVT VI.

1 A F Actum est autem cùm audisset Sanaballat,& Tobias,& Gossem Arabs, & cęteri inimici nostri, quòd ędificassem ego murum, & non esset in ipso residua interruptio (usque ad tempus autem illud valuas non 2 posueram in portis)? miserunt Sanaballat, & Gossem ad me,dicentes: Veni, & percutiamus fœdus pariter in ˋvitulisˊ in Campo-ono. Ipsi autem co- 3 gitabant vt facerent mihi malum. ? Misi ergo ad eos nuncios,dicens: Opus grande ego facio, & non possum descendere,nè fortè negligatur cū uenero, 4 & descendero ad uos.? Miserunt autem ad me secūdum uerbū hoc per quatuor uices:& respōdi eis iu-

ˋviculis ℊ.

5 xta sermonem priorem. ? Et misit ad me Sanaballat
B iuxta verbum prius quinta vice puerum suũ, & epi-
6 stolã habebat in manu sua ? scriptam hoc modo: I N
GENTIBVS auditum est, & Gossem dixit quòd
tu & Iudęi cogitetis rebellare, & propterea ędifices
murum, & leuare te velis super eos regem: propter
7 quam causam ? & prophetas posueris qui prædicẽt
de te in Ierusalem, dicentes: Rex in Iudæa est. Audi
turus est rex verba hæc: idcirco nunc veni vt inea-
8 mus consilium pariter. ? Et misi ad eos, dicens: Nõ
est factum secundùm verba hæc quæ tu loqueris: de
9 corde enim tuo tu componis hæc. ? Omnes enim hi
C terrebant nos cogitantes, quòd cessarent manus no
stræ ab opere, & quiesceremus. Quam ob causam
10 magis confortaui manus meas: ? & ingressus sum
domum Semaiæ filij Dalaiæ, filij Metabeel secretò.
Qui ait: Tractemus nobiscum in domo Dei in me-
dio templi, & claudamus portas ædis: quia venturi
sunt vt interficiant te, & nocte venturi sunt ad occi-
11 dendum te. ? Et dixi: Num quisquam similis mei fu-
git? & quis vt ego ingredietur templum & viuet? nõ
12 ingrediar. ? Et intellexi quòd Deus non misisset
eum, sed quasi vaticinans locutus esset ad me, & To
13 bias & Sanaballat cõduxissent eũ: ? acceperat enim
precium. vt territus facerem & peccarem, & habe-
14 rent malum quod exprobrarent mihi. ? Memento
D mei Domine pro Tobia & Sanaballat iuxta opera
eorum talia: sed & Noadiæ prophetæ & cæterorum
15 prophetarum qui terrebant me. ? Completus est au
tem murus vicesimo quinto die mensis Elul, quin-
16 quaginta duobus diebus. ? Factum est ergo cùm au
dissent omnes inimici nostri, vt timerent vniuersæ
gentes quæ erant in circuitu nostro, & conciderent
intra semetipsos, & scirent quòd à Deo factum es-
17 set opus hoc. ? Sed & in diebus illis multæ optima-
tum Iudæorum epistolæ mittebantur ad Tobiam, &
18 à Tobia veniebant ad eos. ? Multi enim erant in Iu-
dæa habentes iuramentum eius, quia gener erat Se
cheniæ filij Area, & Iohanan filius eius acceperat
19 filiam Mosollam filij Barachiæ. ? sed & laudabant
eum coram me, & verba mea nunciabant ei: & To-
bias mittebat epistolas vt terreret me.

CAPVT VII.

1 POstquam autem ædificatus est murus &
A posui valuas, & recensui ianitores, & can
2 tores, & Leuitas: ? præcepi Hanani fra-
tri meo, & Hananiæ principi domus de
Ierusalem (ipse enim quasi vir verax & timens Deũ
3 plus cęteris videbatur) ? & dixi eis: Non aperiantur
portæ Ierusalem vsque ad calorem solis. ? Cumque
adhuc assisterent, clausæ portæ sunt, & oppilatæ, &
posui custodes de habitatoribus Ierusalem singu-
los per vices suas, & vnumquenque contra domum
4 suam. ? Ciuitas autem erat lata nimis & grandis, &
populus paruus in medio eius, & non erant domus
5 ædificatæ. ? Deus autem dedit in corde meo, & con
gregaui optimates, & magistratus & vulgus, vt recẽ
serem eos: & inueni librum census eorum qui ascen
6 derant primùm, & inuetum est scriptum in eo. ? Isti
B filij prouinciæ, qui ascenderunt de captiuitate mi-
grantium, quos transtulerat Nabuchodonosor rex
Babylonis, & reuersi sunt in Ierusalem, & in Iudæã,
7 in ciuitatem suam. ? Qui venerant cum Zorobabel,
Iosue, Nehemias Azarias, Raamias, Nahamani,
Mardochęus, Belsan, Mespharath, Begoai, Nahum,
8 Baana. Numerus virorum populi Israel, ? Filij
9 Pharos, duo millia centum septuaginta duo. ? Filij
10 Saphatia, trecenti septuagintaduo. ? Filij Area sex-
11 centi quinquaginta duo. ? Filii Phahath-moab
C filiorum Iosue, & Ioab, duo millia octingenti de-
12 cem & octo. ? Filii Aelam, mille 'octingenti' quin-
13 quaginta quatuor. ? Filii Zethua, octingenti qua-
14 dragintaquinque. ? Filii Zachai, septingenti se-
15 xaginta. ? Filii Bannui, sexcenti quadraginta octo.
16 ? Filii Bebai, sexcenti vigintiocto. ? Filii Azgad, duo
17 millia trecenti vigintiduo. ? Filii Adonicam, sexcen
18 ti sexaginta septem. ? Filii Beguai, duo millia sexa-
19 ginta septem. ? Filii Adim, sexcenti quinquaginta
20 quinque. ? Filii Ater, filii Hezeciæ, 'nongenti octo'.
21 ? Filii Hasen, trecenti viginti octo. ? Filii Besai, trę-
22 centi vigintiquatuor. ? Filii Hareph, centum duo-
23 decim. Filii Gabaon: nonagintaquinque. ? Filii Be-
24 th-lehem, & Netupha, centum octoginta octo. ? Vi
25 ri Anathoth, centum uiginti octo. ? Viri Beth-az-
26 moth, quadragintaduo. ? Viri Cariath-iarim, Ce-
27 phira & Beroth, septingenti quadraginta tres. ? Vi-
D ri Rama & Geba, sexcenti viginti vnus. ? Viri Mach
28 mas, centum viginti duo. ? Viri Beth-el & Hai, cen-
29 tum viginti tres. ? Viri Nebo alterius, quinquagin-
30 taduo. ? Viri Aelam alterius, mille ducenti quin-
31 quaginta quatuor. Filii Harem, trecenti uiginti. ? Fi
32 lii Iericho, trecenti quadraginta quinque. ? Filii Lo
33 dhadid, & Ono, septingenti viginti unus. ? Filii Se-
34 naa, tria millia nongenti triginta. ? Sacerdotes: Filii
35 Idaia in domo Iesua, nongenti septuaginta tres. ? Fi
36 lii Emmer, mille quinquagintaduo. ? Filii Phashur,
37 mille ducenti quadraginta septem. ? Filii Arem, mil
38 le decem & septem. ? Leuitæ: Filii Iosue & Cedmiel
39 filiorum ? Oduiæ septuaginta quatuor. ? Cantores:
40 Filii Asaph, centum quadraginta octo. ? Ianitores:
41 Filii Sellum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub, filii
42 Hatita, filii Sobai centum trigintaocto. ? Nathinęi:
43 Filii Soha, filii Hasupha, filii Thebbaoth, ? filii Ce-
44 ros, filii Siaa, filii Phadon. ? filii Lebana, filii Haga-
45 ba, filii Selmai, ? filii Hanan, filii Geddel, filii Ga-
E her, ? filii Raaia, filii Rasin, filii Necoda, ? filii Ge-
46 zem, filii Aza, filii Phasea, ? filii Besai, filii Munim,
47 filii Nephussim, ? filii Babuc, filii Hacupha filii
48 Harhur, ? filii Bessoth, filii Mahida, filii Harsa, ? filii
49 Bercos, filii Sisara, filii Thema. ? Filii Naasia, filii
50 Hatipha, ? filii seruorum Salomonis, filii Sotai, filii
51 Sophereth, filii Pharida, ? filii Iahala, filii Darcon,
52 filii Ieddel, ? filii Saphatia, filii Hatil, filii Phoche-
53 reth, qui erat ortus ex Sabaim filio Amon. ? Omnes
54 Nathinæi, & filii seruorum Salomonis, trecenti no-
55 naginta duo. ? Hi sunt autem qui ascenderunt de
56 Thel-mela Thel-harsa, Cherub, Addon, & Emmer:
57 & nõ potuerunt indicare domum patrum suorum,
58 & semen suum, utrum ex Israel essent. ? Filii Dalaia,
59 filii Dobia, filii Necoda, sexcenti quadragintaduo.
60 ? Et de sacerdotibus filii Habia, filii Accos, filii
61 Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Ga-
F laaditis vxorem, & uocatus est nomine eorum.
62 ? hi quæsierunt scripturam suam in censu, & non
63 inuenerunt: & eiecti sunt de sacerdotio. ? Dixit-
64 que Athersatha eis, ut non manducarent de San-
65 ctis sanctorum, donec staret sacerdos doctus & eru
66 ditus. ? Omnis multitudo quasi vir vnus, quadragin
67 ta duo millia 'sexcenti' sexaginta: ? absque seruis

Eccl. 49.c.15.

1.Esd. 2.a.1.

Esd.5.a.

u.nerũt 7

'ducenti

'nonaginta 2 ib.

'trecenti 4

&an-

& ancillis eorum, qui erant septem millia trecenti trigintaseptem: & inter eos cantores, & cantatrices,
68 ducenti quadraginta quinque: ⁋ Equi eorum, septin genti trigintasex, muli eorum, ducenti quadraginta
69 quinque: ⁋ cameli eorum, quadringenti triginta quinque: asini, sex millia septingenti viginti.

Hucusque refertur quid in commentario scriptum fuerit, exin Nehemiæ historia texitur.

70 ⁋ Nonnulli autem de principibus familiarum dede G runt in opus. Athersatha dedit in thesaurum auri drachmas mille, phialas quinquaginta, tunicas sa-
71 cerdotales quingentas triginta. ⁋ Et de principibus familiarum dederunt in thesaurum operis, auri drachmas viginti millia: & argenti mnas duo millia du
72 centas. ⁋ Et quod dedit reliquus populus, auri drachmas viginti millia. & argenti mnas duo millia, &
73 tunicas sacerdotales sexaginta septem. ⁋ Habitauerunt autem sacerdotes, & Leuitæ, & ianitores, & cãtores, & reliquum vulgus, & Nathinæi, & omnis Israël in ciuitatibus suis.

CAPVT VIII.

1 A ET venerat mensis septimus: filij autem Israël erant in ciuitatibus suis. Congregatusque est omnis populus quasi vir vnus ad plateam quę est ante portam aquarum: & dixerunt Esdræ scribæ vt afferret librum le-
2 gis Moysi, quem præceperat Dominus Israëli. ⁋ Attulit ergo Esdras sacerdos legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctisque, qui poterant
3 intelligere, in die prima mensis septimi. ⁋ Et legit in eo apertè in platea quæ erat ante portam aquarum, de manè vsque ad mediam diem in conspectu virorum & mulierum, & sapiẽtium: & aures omnis
4 populi erãt erectæ ad librum. ⁋ Stetit autem Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum: & steterunt iuxta eum Mathathias, & Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia, & Maasia, ad dextrã eius: & ad sinistram, Phadaia, Misael, & Melchia, &
5 Hasum, & Hasbadana, Zacharia, & Mosollam. ⁋ Et B aperuit Esdras librum coram omni populo: super vniuersum quippe populum eminebat. Et cùm ape-
6 ruisset eum, stetit omnis populus. ⁋ Et benedixit Esdras Domino Deo ᵃ voce magna ᵃ: & respondit omnis populus: Amen, amen: eleuans manus suas, & incuruati sunt, & adorauerũt Deum proni in ter-
7 ram. ⁋ Porrò Iosue, & Bani, & Serebia, Iamin, Accub, Septhai, Odia, Maasia, Celita, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia, Leuitæ, silentium faciebant in populo ad audiẽdam legem: populus autem stabat
8 in gradu suo. ⁋ Et legerunt in libro legis Dei distinctè, & apertè ad intelligendum: & intellexerunt cũ
9 legeretur. ⁋ Dixit autem Nehemias (ipse est Ather- C satha) & Esdras sacerdos & scriba, & Leuitæ interpretantes vniuerso populo: Dies sanctificatus est Domino Deo ᵇ nostro ᵇ, nolite lugere, & nolite flere. Flebat enim omnis populus cùm audiret verba le-
10 gis. ⁋ Et dixit eis: Ite comedite pinguia, & bibite mulsum, & mittite partes ᶜ his qui non præparauerunt ᶜ sibi, quia sanctus dies Domini est, & nolite contristari: gaudiũ etenim Domini est fortitudo ᵈ nostra ᵈ.
11 ⁋ Leuitæ autem silentium faciebant in omni popu-

ᵃ magno 1.
ᵇ nostro 1.
ᶜ ei qui nõ præparauit 6.
ᵈ vestra 1.

lo, dicentes: Tacete, quia dies sanctus est, & nolite
12 dolere. ⁋ Abiit itaq; omnis populus, vt comederet, & biberet, & mitteret partes, & faceret lætitiam magnã: quia intellexerant verba quę docuerat eos. ⁋ Et
13 in die secundo congregati sunt principes familiarũ vniuersi populi, sacerdotes & Leuitæ ad Esdrã scri-
14 bam, vt interpretaretur eis verba legis. ⁋ Et inuene-D rũt scriptũ in lege, precepisse Dñm in manu Moysi, vt habitent filij Israël in tabernaculis, in die solẽni,
15 mense septimo, ⁋ & vt prædicent, & diuulgent vocẽ in vniuersis vrbibus suis, & in Ierusalem, dicentes: Egredimini in montem, & afferte frondes oliuæ, & frondes ligni pulcherrimi, frondes myrti, & ramos palmarum, & frondes ligni nemorosi, vt fiant taber
16 nacula, sicut scriptum est. ⁋ Et egressus est populus, & attulerunt. Feceruntq; sibi tabernacula vnusquisque in domate suo, & in atriis suis, & in atriis domus Dei, & in platea portæ aquarum, & in platea
17 portæ Ephraim. ⁋ Fecit ergo vniuersa ecclesia eorũ qui redierant de captiuitate tabernacula, & habitauerunt in tabernaculis: non enim fecerant à diebus Iosue filij Nun taliter filij Israël, vsque ad diem illũ.
18 Et fuit lætitia magna nimis. ⁋ Legit autem Esdras in libro legis Dei per dies singulos à die primo vsque ad diem nouissimum. & fecerunt solennitatem septem diebus, & in die octauo collectam iuxta ritũ

CAPVT IX.

1 A IN die autem vicesimo quarto mensis huius conuenerunt filij Israël in ieiunio, &
2 in saccis, & humus super eos. ⁋ Et separatum est semen filiorum Israël ab omni filio alienigena: & steterunt & confitebantur peccata
3 sua, & iniquitates patrum suorum. ⁋ Et consurrexerunt ad standum: & legerunt in volumine legis Dñi Dei sui, quater in die, & quater cõfitebantur, & ado
4 rabant Dominum Deum suum. ⁋ Surrexerunt autẽ super gradũ Leuitarum Iosue, & Bani, & Cedmiel, Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Chanani: & clamauerunt voce magna ad Dominum Deum suum.
5 ⁋ Et dixerunt Leuitæ Iosue, & Cedmiel, Bonui, Hasebnia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia: Surgite, benedicite Domino Deo ᵃ vestro ᵃ ab æterno usque in æternum: & benedicant nomini glorię tuę excel-
6 so in omni benedictione & laude. ⁋ Tu ipse Domine solus, tu fecisti cœlum, & cœlũ cœlorum, & om- B nem exercitum eorum, terram, & vniuersa quæ in ea sunt: maria, & omnia quę in eis sunt: & tu viuifi-
7 cas omnia hęc, & exercitus cœli te adorat. ᵇ Tu ipse Domine Deus, qui elegisti Abram, & eduxisti eum de Igne Chaldęorum: & posuisti nomẽ eius Abra-
8 ham. ⁋ Et inuenisti cor eius fidele coram te: & percussisti cum eo fœdus, vt dares ei terram Chananęi, Hethæi, & Heuæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebusæi, & Gergesæi, vt dares semini eius: & implesti
9 verba tua, quoniam iustus es. ⁋ Et vidisti afflictionem patrum nostrorum in Aegypto, clamoremque
10 eorum audisti super Mare rubrum. ⁋ Et dedisti signa atque portenta in Pharaone, & in vniuersis ser uis eius, & in omni populo terræ illius: cognouisti enim quia superbè egerant contra eos, & fecisti ti-
11 bi nomen, sicut & in hac die. ⁋ Et mare diuisisti ante eos, & transierunt per medium maris in sicco: persecutores autem eorum proiecisti in profundũ,
12 quasi lapidem in aquas validas. ⁋ Et in columna nu C bis ductor eorum fuisti per diem: & in columna

ᵃ nostro.
ᵇ Gen. 11. 3.31.
Exo. 14 c. 2.

ignis per noctem; vt appareret eis via per quam in-
13 grediebantur.¶ Ad montem quoque Sinai descendi
sti,& locutus es cum eis de cœlo: & dedisti eis iudi
cia recta,& legem veritatis, ceremonias, & præce-
14 pta bona.¶ Et sabbathum sanctificatum tuum osten
disti eis,& mandata,& ceremonias,& legem præce
15 pisti eis,in manu Moysi serui tui.¶ Panem quoque
de cœlo dedisti eis in fame eorum,& aquam de pe-
tra eduxisti eis sitientibus: & dixisti eis vt ingrede-
rentur & possiderent terram super quã leuasti ma-
16 num tuam vt traderes eis.¶ Ipsi verò & patres no-
stri superbè egerunt, & indurauerunt ceruices suas,
17 & non audierunt mandata tua.¶ Et noluerunt audi
re,& non sunt recordati mirabilium tuorum quę fe
ceras eis. Et indurauerunt ceruices suas,& dede-
runt caput vt conuerterentur ad seruitutem suam,
quasi per cõtentionem. Tu autem Deus propitius,
clemens,& misericors,longanimis, & multæ mise-
18 rationis non dereliquisti eos,¶ & quidem cùm fe-
D cissent sibi vitulum conflatilem,& dixissent: Iste est
Deus tuus,qui eduxit te de Aegypto. feceruntque
19 blasphemias magnas.¶ Tu autem in misericordiis
tuis multis nõ dimisisti eos in deserto: columna nu-
bis non recessit ab eis per diem, vt duceret eos in
viam: & columna ignis per noctem, vt ostenderet
20 eis iter p quod ingrederentur.¶ Et spiritum tuũ bo-
num dedisti qui doceret eos, & manna tuum non
prohibuisti ab ore eorum, & aquam dedisti eis in
21 siti.¶ Quadraginta annis pauisti eos in deserto, ni-
hilque eis defuit: vestimenta eorum non inuetera-
22 uerunt,& pedes eorum non sunt attriti.¶ Et dedisti
eis regna & populos,& partitus es eis sortes: & pos
sederunt terram Sehon,& terram regis Hesebon,&
23 terram Og regis Basan.¶ Et multiplicasti filios eo-
rum sicut stellas cœli,& adduxisti eos ad terram de
qua dixeras patribus eorum, vt ingrederẽtur & pos
24 siderent.¶ Et venerunt filii, & possederunt terram,
E & humiliasti coram eis habitatores terræ Chana-
næos,& dedisti eos in manu eorum,& reges eorũ,
& populos terræ,vt facerent eis sicut placebat illis.
25 ¶ Ceperũt itaque vrbes munitas & humum pinguẽ,
& possederunt domos plenas cunctis bonis: cister-
nas ab aliis fabricatas,vineas,& olivueta, & ligna po
mifera multa:& comederunt,& saturati sunt, & im-
pinguati sunt,& abundauerunt deliciis in bonitate
26 tua magna.¶ Prouocauerunt autem te ad iracun-
diam,& recesserunt à te, & proiecerũt legem tuam
post terga sua:& prophetas tuos occiderunt,qui cõ
testabantur eos vt reuerterentur ad te: feceruntque
27 blasphemias grandes.¶ Et dedisti eos in manũ ho-
stium suorum,& afflixerunt eos. Et in tempore tri-
bulationis suæ clamauerunt ad te,& tu de cœlo au-
disti,& secundum miserationes tuas multas dedisti
eis saluatores qui saluarent eos de manu hostium
28 suorum.¶ Cumque requieuissent, reuersi sunt vt fa-
cerent malum in conspectu tuo: & dereliquisti eos
in manu inimicorum suorum,& possederunt eos.
F Conuersique sunt, & clamauerunt ad te: tu autem
de cœlo exaudisti,& liberasti eos in misericordiis
29 tuis multis temporibus.¶ Et contestatus es eos vt
reuerterẽtur ad legem tuam. Ipsi verò superbè ege-
runt,& non audierunt mandata tua, & in iudiciis
tuis peccauerunt, quæ faciet homo, & viuet in eis:
& dederunt humerum recedentem, & ceruicem
30 suam indurauerunt, nec audierunt.¶ Et protra-
xisti super eos annos multos, & contestatus es eos

Exod. 20. a.1.
Exo.16. c. 13.
Exod. 13. d.21.
Leuit. 18. a.6. Ro. 10. b. 11.
Gal.3.b. 12.

in Spiritu tuo per manum prophetarum tuorum: &
non audierunt,& tradidisti eos in manũ populorũ
31 terrarum.¶ In misericordiis autem tuis plurimis nõ
fecisti eos in consumptionem,nec dereliquisti eos:
32 quoniam Deus miserationũ & clemens es tu.¶ Nũc
itaque Deus noster magne,fortis & terribilis,custo
diens pactum & misericordiam, ne auertas à facie
tua omnem laborem qui inuenit nos,reges nostros,
& principes nostros,& sacerdotes nostros, & pro-
phetas nostros,& patres nostros,& omnem popu
lum tuum à diebus regis Assur, vsque in diem hanc.
33 ¶ Et tu iustus es in omnibus quæ venerũt super nos:
G quia veritatem fecisti, nos autem impiè egimus.
34 ¶ Reges nostri,principes nostri, sacerdotes nostri,
& patres nostri non fecerunt legem tuam,& non at
tenderunt mandata tua,& testimonia tua quæ testi-
35 catus es in eis.¶ Et ipsi in regnis suis bonis,& in
bonitate tua multa quam dederas eis,& in terra la-
tissima & pingui quam tradideras in conspectu eo-
rum, non seruierunt tibi, nec reuersi sunt à studiis
36 suis pessimis.¶ Ecce nos ipsi hodie serui sumus: &
terra quam dedisti patribus nostris ut comederent
panem eius, & quæ bona sunt eius, & nosipsi serui
37 sumus in ea.¶ Et fruges eius multiplicantur regi-
bus, quos posuisti super nos propter peccata no-
stra,& corporibus nostris dominantur,& iumentis
nostris secundum voluntatem suam, & in tribula-
38 tione magna sumus.¶ Sup omnibus ergo his nosipsi
percutimus fœdus & scribimus,& signant principes
nostri, Leuitæ nostri,& sacerdotes nostri.

CAPVT X.

1 Signatores autem fuerunt, Nehemias, A-
A thersatha filius Hachilai, & Sedecias,
2 ¶ Saraias,Azarias, Ieremias,¶ Pheshur,
3 Amarias, Melchias,¶ Hattus, Sebenia,
4 Melluch,Harem,Merimuth,Obdias,¶ Daniel,Gen
5 thon,Baruch,¶ Mosollam,Abia,Miamin,¶ Maazia,
6 Belgai,Semeia:hi sacerdotes.¶ Porrò Leuitæ,Iosue
7 filius Azaniæ, Bennui de filiis Henadad, Cedmiel:
8 ¶ & fratres eorum,Sebenia,Odaia,Celita, Phalaia,
9 Hanã,¶ Micha,Rohob,Hasebia,¶ Zachur, Serebia,
10 Sabania,¶ Odaia,Banĩ,Baninu.¶ Capita populi,Pha
11 ros,Phahath,Moab,Helam,Zethu, Bani,¶ Bonni,
12 Azgad,Bebai,¶ Adonia,Begoai,Adin,¶ Ater,Heze
13 cia,Azur,¶ Odaia,Hasum,Besai,¶ Areph, Anatho-
14 th, Nebai,¶ Megphias,Mosollam,Hazir,¶ Mesiza
15 bel,Sadoc,Ieddua,¶ Pheltia,Hanan,Anaia,¶ Osee,
16 Hanania,Hasub,¶ Alohes,Phalea,Sobec,¶ Rehum,
B Maasia,¶ Echaia,Hanan,Anan,¶ Melluch, Haran,
17 Baana,& reliqui de populo,sacerdotes, Leuitæ,ia-
18 nitores,& cantores, Nathinæi,& omnes qui se sepa
19 rauerũt de populis terrarum ad legem Dei, vxores
20 eorum, filii eorum, & filiæ eorum,¶ * omnes qui
21 poterant ¶ sapere spondentes pro fratribus suis,
22 optimates eorũ, & qui veniebant ad pollicendum
23 & iurandum ut ambularent in lege Dei, quam
24 dederat in manu Moysi serui Dei, vt facerent &
25 custodirent uniuersa mandata Domini Dei no-
26 stri,& iudicia eius & ceremonias eius,¶ & ut non
27 daremus filias nostras populo terræ, & filias eo-
28 rum non acciperemus filiis nostris.¶ Populi quo-
29 que terræ qui importantvenalia, & omnia ad v-
30 sum, per diem sabbathi, vt vendant, non acci-
piemus ab eis in sabbatho & in die sanctificato.

*& 2.

Et

Et dimittemus annum ſeptimum, & exactionem
32 vniuerſæ manus.⸮ Et ſtatuemus ſuper nos pręcepta,
C vt demus tertiam partem ſicli per annum ad opus
33 domus Dei noſtri, ⸮ ad panes propoſitionis, & ad
ſacrificium ſempiternum, & in holocauſtum ſempi
ternum in ſabbathis, in calendis, in ſolennitatibus,
& in ſanctificatis, & pro peccato: vt exoretur pro Iſ
34 raël, & in omnem vſum domus Dei noſtri. ⸮ Sortes
ergo miſimus ſuper oblationem lignorum inter ſa-
cerdotes, & Leuitas, & populum vt inferrentur in
domum Dei noſtri per domos patrum noſtrorum,
per tempora, à temporibus anni vſque ad annum:
vt arderét ſuper altare Domini Dei noſtri, ſicut ſcri
35 ptum eſt in lege Moyſi, ⸮ & vt afferremus primoge-
nita terræ noſtræ, & primitiua vniuerſi fructus om-
36 nis ligni ab anno in annum, in domo Domini. ⸮ &
D primitiua filiorum noſtrorum, & pecorum noſtro-
rum, ſicut ſcriptum eſt in lege, & primitiua boum no
ſtrorum, & ouium noſtrarum, vt offerrentur in do-
mo Dei noſtri ſacerdotibus qui miniſtrabant in do
37 mo Dei noſtri. ⸮ Et primitias ciborum noſtrorum,
& libaminum noſtrorum, & poma, omnis ligni vin-
demiæ quoque, & olei afferemus ſacerdotibus ad
gazophylacium Dei noſtri, & decimam partem ter
ræ noſtræ Leuitis. Ipſi Leuitæ decimas accipient ex
38 omnibus ciuitatibus operum noſtrorum. ⸮ Erit au-
tem ſacerdos filius Aaron cum Leuitis in decimis
Leuitarum, & Leuitæ offerent decimam partem
decimæ ſuæ in domo Dei noſtri, ad gazophylacium
39 in domo theſauri. ⸮ Ad gazophylacium enim depor
tabunt filij Iſraël, & filij Leui primitias frumenti, vi-
ni, & olei. & ibi erũt vaſa ſanctificata, & ſacerdotes,
& cantores, & ianitores, & miniſtri, & non dimitte-
mus domum Dei noſtri.

CAPVT XI.

1 A HAbitauerunt autem principes populi in
Ieruſalem: reliqua verò plebs miſit ſor-
tem, vt tollerẽt vnam partem de decem
qui habitaturi eſſent in Ieruſalem ciuita-
2 te ſancta, nouem verò partes in ciuitatibus. ⸮ Bene-
dixit autem populus omnibus viris qui ſe ſpõtè ob-
3 tulerant vt habitarent in Ieruſalem. ⸮ Hi ſunt itaque
principes prouinciæ qui habitauerunt in Ieruſalẽ,
& in ciuitatibus Iuda. Habitauit autem vnuſquiſq;
in poſſeſſione ſua, in vrbibus ſuis, Iſraël, ſacerdotes,
4 Leuitæ, Nathinæi, & filij ſeruorum Salomonis. ⸮ Et
in Ieruſalem habitauerunt de filiis Iuda, & de filiis
Ben-iamin: de filiis Iuda Athaias filius Aziam, filij
Zachariæ, filii Amariæ, filii Saphatiæ, filii Malaleel.
5 de filiis Phares, ⸮ Maaſia filius Baruch, filius Cho-
B lhoza, filius Hazia, filius Adaia, filius Ioiarib, filius
6 Zachariæ, filius Silonitis. ⸮ omnes hi, filii Phares,
qui habitauerunt in Ieruſalem, quadringenti ſexa-
7 ginta nouem viri fortes. ⸮ Hi ſunt autem filii Ben-
iamin: Sellum filius Moſollam, filius Ioed, filius Pha
daia, filius Colaia, filius Maſia, filius Etheel, filius
8 Iſaia, ⸮ & poſt eum Gebái, Sellái nongenti viginti o-
9 cto. ⸮ & Ioel filius Zechri prępoſitus eorum, & Iu-
10 da filius Senua ſuper ciuitatem ſecundus. ⸮ Et de ſa
11 cerdotibus, Idaia filius Ioiarib, Iachin. ⸮ Saraia filius
Helciæ, filius Moſollam, filius Sadoch, filius Mera-
12 ioth, filius Achitob princeps domus Dei, ⸮ & fra-
tres eorum facientes opera templi: octingenti vigin
ti duo. Et Adaia filius Ieroham, filius Phelelia, fi-
lius Amſi, filius Zachariæ, filius Pheshur, filius Mel
13 chiæ, ⸮ & fratres eius principes patrum: ducenti
quadragintaduo, Et Amaſſai filius Azreel, filius
14 Ahazi, filius Moſoliamoth, filius Emmer, ⸮ & fra-
tres eorum potentes nimis: centum viginti octo, &
15 præpoſitus eorum Zabdiel filius potentium. ⸮ Et de
Leuitis Semeia filius Haſub, filius Azaricam, filius
16 Haſabia filius Boni, ⸮ & Sabathai, & Iozabed, ſuper
C omnia opera, quæ erant forinſecus in domo Dei, à
17 principibus Leuitarum. ⸮ Et Mathania filius Micha,
filius Zebedæi, filius Aſaph princeps ad laudandũ,
& ad confitendum in oratione, & Becbecia ſecũdus
de fratribus eius, & Abda filius Samúa, filius Galal,
18 filius Idithun: ⸮ omnes Leuitæ in ciuitate ſancta, du
19 cẽti octoginta quatuor. ⸮ Et Ianitores, Accub, Thel
mon, & fratres eorum, qui cuſtodiebant oſtia: centũ
20 ſeptuaginta duo. ⸮ Et reliqui ex Iſrael ſacerdotes &
Leuitę in vniuerſis ciuitatibus Iuda, vnuſquiſque in
21 poſſeſſione ſua. ⸮ Et Nathinęi qui habitabant in O-
22 phel, & Siaha, & Gaſpha de Nathinæis. ⸮ Et epiſco-
pus Leuitarum in Ieruſalem Azzi filius Bani, filius
Haſabiæ, filius Mathanię, filius Michę: De filiis A-
23 ſaph cantores in miniſterio domus Dei. ⸮ Pręceptũ
quippe regis ſuper eos erat, & ordo in cantoribus
24 p dies ſingulos, ⸮ & Phathahia filius Meſezebel de
filiis Zara filii Iuda in manu regis, iuxta omne ver-
25 bum populi, ⸮ & in domibus per omnes regiones
D eorum. De filiis Iuda habitauerunt in Cariath-ar-
be, & in filiabus eius, & ĩ Dibõ & in filiabus eius, &
26 in Cabſeel, & in viculis eius, ⸮ & in Ieſue, & in Mola
27 da, & Beth-phalet, & in Haſerſual, & in Ber-ſabee,
28 & in filiabus eius: ⸮ & in Siceleg, & in Mochona, &
29 in filiabus eius, ⸮ & in Remmon. & in Saraa, & in Ie
30 rimuth, ⸮ Zanoá, Odollam & in villis earum, Lachis
& in regionibus eius, Azeca, & in filiabus eius. Et
manſerunt in Ber-ſabee vſque ad vallem-Ennon.
31 ⸮ Filii autem Ben-iamin, à Geba, Mechmas, & Hai,
32 & Beth-el, & filiabus eius. ⸮ Anathoth, Nob, Ana-
33 nia, ⸮ Aſor, Rama, Gethaim, ⸮ Gadid, Seboim & Ne-
34 ballat, * ⸮ & Ono-valle-artificum. ⸮ Et de Leuitis
portiones Iudæ & Ben-iamin.

*1. Par. 8. c.

CAPVT XII.

1 A HI ſunt autem ſacerdotes & Leuitæ qui a-
ſcenderunt cum Zorobabel filio Salathiel,
2 & Ioſue, Saraia: Ieremias, Eſdras, ⸮ Ama-
3 ria, Melluch, Hattus, ⸮ Sebenias, Rehum, Meri-
4 muth, ⸮ Addo, Genthon, Abia, ⸮ Miamin, Ma-
5 dia, Belga, ⸮ Semeia, & Ioiarib. ⸮ Idaia, Sel-
lum, Amoc, Helcias, Idaia. Iſti principes ſacer-
6 dotum & fratres eorum in diebus Ioſue. ⸮ Porrò Le
7 uitę, Ieſua, Bennui, Cedimel, Sarebia, Iuda, Ma-
8 thanias, ſup hymnos ipſi & fratres eorũ: ⸮ & Becbe
9 cia atq; Hanni, & fratres eorũ vnuſquiſq; in officio
10 ſuo. ⸮ Ioſue autẽ genuit Ioacim, & Ioacim genuit
11 Eliaſib, & Eliaſib genuit Ioiada, ⸮ & Ioiada genuit
12 Ionathan, & Ionathan genuit Ieddos. ⸮ In die-
bus autem Ioacim erant ſacerdotes & principes
13 familiarum: Saraiæ, Maraia: Ieremię, Ha-
14 nania, ⸮ Eſdrę, Moſollam: Amarię, Iohanan. ⸮ Mi-
15 licho, Ionathan: Sebenię, Iaſeph: ⸮ Haram, Ednai
16 Maraioth, Helci: ⸮ Adaię, Zacharia: Genthon,
17 Moſollam: ⸮ Abię, Zechri: Miamin & Moadię,
18 Phelti: ⸮ Belgæ Sammúa: Semaię, Ionathan:

18 ⁋ Ioiarib, Mathanai: Iodaiæ, Azzi: ⁋ Sellai, Celai: A-
19 moc, Heber: ⁋ Helciæ, Hasabia: Idaiæ, Nathanael.
20 ⁋ Leuitæ in diebus Eliasib, & Ioiada, & Iohanan, &
21 Ieddoa scripti principes familiarum, & sacerdotes
B in regno Darij Persæ. ⁋ Filij Leui principes familia-
22 rum, scripti in libro verborum dierum, & vsque ad
23 dies Ionathan filii Eliasib. ⁋ Et principes Leuitarū,
24 Hasebia, Serebia, & Iesue filius Cedmiel: & fratres
eorum per vices suas, vt laudarent, & confiterentur
iuxta præceptum Dauid viri Dei, & obseruarent æ-
25 què per ordinem. ⁋ Mathania, & Becbecia, Obedia,
Mosollam, Telmon, Accub custodes portarum &
26 vestibulorum ante portas. ⁋ Hi in diebus Ioacim fi-
lij Iosue, filij Iosedec, & in diebus Nehemiæ ducis,
27 & Esdræ sacerdotis scribęque. ⁋ In dedicatione au-
tem muri Ierusalem requisierunt Leuitas de omni-
bus locis suis, vt adducerent eos in Ierusalem, & fa-
cerent dedicationem & lætitiam in actione gratia-
rum, & cātico, & in cymbalis, psalteriis, & citharis.
28 ⁋ Congregati sunt autem filij cantorum, de campe-
29 stribus circa Ierusalem, & de villis Netuphathi, ⁋ &
de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azma-
ueth: quoniam villas ædificauerunt sibi cantores in
30 circuitu Ierusalem. ⁋ Et mundati sunt sacerdotes &
Leuitæ, & mundauerunt populum, & portas, & mu
31 rum. ⁋ Ascendere autem feci principes Iuda super
C murum, & statui duos magnos choros laudantium.
Et ierunt ad dexteram super murum ad portam ster
32 quilinij. ⁋ Et iuit post eos Osaias, & media pars prin
33 cipum Iuda, ⁋ & Azarias, Esdras, & Mosollam, Iu-
34 da, & Ben-iamin, & Semeia, & Ieremias. ⁋ Et de fi-
liis sacerdotum in tubis, Zacharias filius Ionathan,
filius Semeiæ, filius Mathaniæ, filius Michaię, filius
35 Zechur, filius Asaph, ⁋ & fratres eius Semeia, & Aza
reel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Iuda, &
Hanani, in vasis cātici Dauid viri Dei: & Esdras scri
36 ba ante eos ⁋ in porta Fontis. Et contra eos ascen-
derunt in gradibus ciuitatis Dauid in ascensu muri
super domum Dauid, & vsque ad portam Aquarū
37 ad orientem. ⁋ Et chorus secundus gratias referen-
tium ibat ex aduerso, & ego post eū, & media pars
populi super murum, & super turrim furnorum, &
38 vsque ad murum latissimum, ⁋ & super portā Ephrā-
im, & super portam antiquam, & super portam pi-
scium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & vsq;
ad portam gregis, & steterunt in porta custodiæ,
39 ⁋ steteruntque duo chori laudātium in domo Dei,
40 & ego, & dimidia pars magistratuum mecum. ⁋ Et
D sacerdotes, Eliacim, Maasia, Miamin, Michéa, E-
41 lioénai, Zacharia, Hanania in tubis, ⁋ & Maasia, &
Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Iohanan, & Melchia,
& Aelan, & Ezer. Et clarè cecinerunt cantores, &
42 Iezraia præpositus: ⁋ & immolauerunt in die illa vi-
ctimas magnas, & lætati sunt. Deus enim lætificaue
rat eos lętitia magna. Sed & vxores eorum & liberi
gauisi sunt, & audita est lætitia Ierusalem procul.
43 ⁋ Recensuerunt quoque in die illa viros super gazo
phylacia thesauri, ad libamina, & ad primitias, & ad
decimas vt introferrent per eos principes ciuitatis
in decore gratiarum actionis, sacerdotes & Leui-
tas: quia lætificatus est Iuda, in sacerdotibus & Leui
44 tis astantibus, ⁋ Et custodierunt obseruationem Dei
sui, & obseruationem expiationis, & cantores & ia
nitores iuxta præceptum Dauid, & Salomonis filij
45 eius. ⁋ quia in diebus Dauid & Asaph ab exordio
erant principes constituti cātorum in carmine lau-
46 dantium & confitentium Deo. ⁋ Et omnis Israël in
diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ dabant
partes cantoribus, & ianitoribus per dies singulos,
& sanctificabant Leuitas, & Leuitæ sanctificabant
filios Aaron.

CAPVT XIII.

1 A IN die autem illo lectum est in volumine Moysi audiente populo: [a] & inuentū est scriptum in eo, quod non debeant introire Ammonites & Moabites in Ecclesiā
2 Dei vsque in æternum. ⁋ eò quòd non occurrerint filiis Israël cum pane & aqua, & conduxerint aduersum eos Balaam, ad maledicendum eis, & conuertit Deus noster maledictionem in benedictionem.
3 ⁋ Factum est autem cum audissent legem, separaue-
4 runt omnem alienigenam ab Israël. ⁋ Et super hoc erat Eliasib sacerdos qui fuerat præpositus in gazophylacio domus Dei nostri, & proximus Tobiæ.
5 ⁋ Fecit ergo sibi gazophylacium grande, & ibi erant ante eum reponentes munera, & thus, & vasa, & decimam frumenti, vini, & olei, partes Leuitarum, & cantorum, & ianitorum, & primitias sacerdota-
6 les. ⁋ In omnibus autem his non fui in Ierusalem, quia anno tricesimo secundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regem: & in fine dierum rogaui re-
7 gem. ⁋ Et veni in Ierusalem, & intellexi malum quod fecerat Eliasib Tobiæ vt faceret ei thesaurum
8 in vestibulis domus Dei. ⁋ Et malum mihi visum est valde. Et proieci vasa domus Tobiæ foras de
9 gazophylacio. ⁋ Præcepique, & emundauerunt
B gazophylacium: & retuli ibi vasa domus Dei, sa-
10 crificium & thus. ⁋ Et cognoui quòd partes Leuitarum non fuissent datæ: & fugisset vnusquisque in regionem suam de Leuitis, & cantoribus, & de
11 his qui ministrabant. ⁋ & egi causam aduersum magistratus, & dixi: Quare dereliquimus domum Dei? Et congregaui eos: & feci stare in statio-
12 bus suis. ⁋ Et omnis Iuda apportabat decimam
13 frumenti, vini, & olei in horrea. ⁋ Et constituimus super horrea Selemiam sacerdotem, & Sadoc scribam, & Phadaiam de Leuitis, & iuxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniā fideles comprobati sunt, & ipsis creditæ sunt partes
14 fratrum suorum. ⁋ Memento mei Deus meus pro hoc, & ne deleas miserationes meas quas feci in domo Dei mei, & in cęremoniis eius. ⁋ In diebus illis
15 vidi in Iuda calcantes torcularia in Sabbatho, portantes aceruos, & onerantes super asinos vinum, & vuas, & ficus, & omne onus: & inferentes in Ierusalē die Sabbathi. Et contestatus sum vt in die qua ven-
16 dere liceret, venderent. ⁋ Et Tyrij habitauerunt in
C ea inferentes pisces, & omnia uenalia: & vendebant
17 in Sabbathis filiis Iuda & Ierusalem: ⁋ & obiurgaui optimates Iuda, & dixi eis: Quæ est hęc res mala quā
18 vos facitis, & prophanatis diem Sabbathi? ⁋ Nunquid non hæc fecerunt patres ˋnostriˊ, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super ciuitatem hāc? Et vos additis iracundiam super Is-
19 raël violando Sabbathum. ⁋ Factum est autem, cum quieuissent portę Ierusalem in die Sabbathi, dixi: & clauserunt ianuas, & præcepi vt non aperirent eas vsque post Sabbathum: & de pueris meis constitui super portas, vt nullus inferret onus in die Sabbathi.

[a] Deu. 23. 3.
ˋuestriˊ.

20 bathi. ¶ Et manserunt negociatores, & vendentes 21 vniuersa venalia foris Ierusalem semel & bis. ¶ Et contestatus sum eos, & dixi eis: Quare manetis ex aduerso muri? si secundò hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in 22 sabbatho. ¶ Dixi quoque Leuitis, vt mundarentur, & venirent ad custodiendas portas, & sanctificandā diem Sabbathi: & pro hoc ergo meméto mei Deus meus, & parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarū. 23 ¶ Sed & in diebus illis vidi Iudęos D ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. 24 ¶ Et filij eorum ex media parte loquebātur Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta linguam populi, & populi. 25 ¶ Et obiurgaui eos, & maledixi. Et cęcidi ex eis viros, & decaluaui eos, & adiuraui in Deo vt non darent filias suas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filiis suis, & sibimetipsis, dicens: 26 ¶ | Nunquid non in huiuscemodi re peccauit Salomon rex Israël? & certè in gentibus multis non erat similis rex ei: & dilectus Deo suo erat, & posuit eum Deus regem super omnem Israël: | & ipsum ergo duxerunt ad peccatū 27 mulieres alienigenæ. ¶ Nunquid & nos inobedientes faciemus omne malum grande hoc, vt præuaricemur in Deo nostro, & ducamus vxores peregrinas? 28 ¶ De filiis autem Ioiada filij Eliasib sacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites quem fugaui à me. 29 ¶ Recordare Domine Deus meus aduersum eos qui polluunt sacerdotium, iusque sacerdotale, & Leuiticum. 30 ¶ Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis: & constitui ordines sacerdotum & 31 Leuitarum, vnumquemque in ministerio suo: ¶ & in oblatione lignorum in temporibus constitutis, & in primitiis: memento mei Deus meus in bonum. Amen.

[Margin: 3.Reg.3.b.7. — 3.Re.11.a.1.]

Nehemiæ, qui Secundus Esdræ dicitur, finis.

LIBER TERTIVS ESDRAE.

CAPVT PRIMVM.

[Margin: 4.Reg.23.c.21. 2.Pa.35.a.1.]

1 A ET fecit Iosias Pascha in Ierosolymis Domino, & immolauit Phase quartadecima luna primi mensis, 2 ¶ statuens sacerdotes per vices dierū stolis amictos in téplo Dñi: 3 ¶ & dixit Leuitis sacris seruis Israël, vt sanctificarent se Domino in positione sanctę arcæ Domini, in domo quam ædificauit Salomon filius Dauid rex. 4 ¶ Non erit vobis tollere super humeros eā. Et nunc deseruite Domino vestro, & curā agite gentis illius Israël, ex parte secundum pagos & tribus `vestras`, 5 ¶ secūdum scripturam Dauid regis Israël, & secundum magnificentiam Salomonis filij eius, omnes in templo, & secundum particulam principatus paternam vestram eorum qui stant in conspectu fratrum filiorum Israël. 6 ¶ Immolate Pascha, & sacrificia parate fratribus vestris, & facite secundum præceptum Dñi quod datum est Moysi. 7 ¶ Et donauit Iosias B in plebem quæ inuenta est, ouium, agnorum, & hœdorum & caprarum, triginta millia, vitulos tria 8 millia. ¶ hæc de regalibus data sunt secundum promissionem populo: & sacerdotibus in Pascha, oues 9 numero duo millia, ac vituli cētum. ¶ Et Iechonias, & Semeias, & Nathanael fratres, & Hasabias, & Oziel, & Coraba in Phase, oues quinque millia, vitu10 los quingentos, ¶ & hæc cùm fierent eleganter, steterunt sacerdotes & Leuitæ habentes azyma per tri11 bus. ¶ Et secundùm partes principatus patrum, in conspectu populi offerebant Dño, secūdum ea quæ 12 in libro Moysi scripta sunt: ¶ & assauerūt Phase igni prout oportebat: & hostias coxerunt in `eniolis`, & 13 in ollis cum beneuolentia: ¶ & attulerunt omnibus qui erant ex plebe: & post hæc parauerunt sibi & sa14 cerdotibus. ¶ Sacerdotes enim offerebant adipes vsq; dū finita esset hora: & Leuitę parauerunt sibi, & 15 fratribus suis, filiis Aaron. ¶ Et sacri cantores filij A- C saph, erant per ordinē secundū præceptū Dauid, & 16 Asaph, & Zacharias, & Ieddimus, q erat à rege: ¶ Et ostiarij per singulas ianuas, ita vt nō præuaricaretur vnusquisq; suā: fratres enim illorū parauerunt illis. 17 ¶ Et consummata sunt quę pertinebant ad sacrificiū 18 Dñi. ¶ In illa die egerunt Phase, & offerebāt hostias super Domini sacrificium, secundùm præceptum re19 gis Iosiæ. ¶ Et egerunt filij Israël, qui inuenti sunt in tempore illo Phasę: & diem festum azymo-

[Margin: `nostras. — `amulis.]

20 rum per dies septem: ¶ & non est celebratum Phase tale in Israël, à temporibus Samuelis prophetæ:
21 ¶ & omnes reges Israël non celebrauerunt tale Pascha quale egit Iosias, & sacerdotes, & Leuitæ, & Iudæi, & omnis Israël, qui inuenti sunt in commora-
22 tione Ierosolymis. ¶ Octauo decimo anno regnan-
23 te Iosia celebratum est Phase. ¶ Et directa sunt ope
D ra Iosiæ in conspectu Domini sui in corde pleno
24 metuentis`: ¶ & quæ circa illum quidem conscripta sunt in pristinis temporibus de eis qui peccauerũt, quique irreligiosi fuerunt in Dominum præ omni gente, & qui nõ quæsierunt verba Dñi super Israël.
25 ¶ | Et post omnem actum hunc Iosiæ, ascendit Pharao rex Aegypti, veniens in Charcamis ab itinere
26 super Euphraten, & exiit obuiã illi Iosias. ¶ Et misit rex Aegypti ad Iosiam, dicens: Quid mihi & tibi est
27 rex Iudę? ¶ Non sum missus à Domino vt pugnem contra te: super Euphràten enim bellum meum est,
28 festinans descende. ¶ Et non est reuersus Iosias super currum, sed expugnare eum conabatur, non at-
29 tendens verbum prophetæ ex ore Domini: ¶ sed cõstituit ad eum bellum in campo Mageddo. Et de-
30 scenderũt principes ad regem Iosiam. ¶ Et dixit rex pueris suis: Amouete me a prælio, infirmatus sum enim valde. Et statim amouerunt eum pueri ipsius
31 de acie. ¶ Et ascendit super currum secũdarium suũ & perueniens Ierosolymam, vita functus est, & se-
32 pultus est in paterno sepulchro. ¶ Et in tota Iudæa lugebant Iosiam: & qui præsidebant, cũm vxoribus lamentabant eum vsque in hunc diem. Et datum
33 est hoc fieri semper in omne genus Israël. ¶ Hæc au
E tem præscripta sunt in libro historiarum regum Iudæ: & singula gesta actus Iosiæ, & eius gloria & intellectus eius in lege Domini: quæque gesta sunt ab eo, & quę non scripta sunt in libro regum Israël &
34 Iudæ. ¶ | Et assumentes, qui erant ex gente Iechoniam filium Iosiæ, constituerunt regem pro Iosia pa
35 tre suo, cùm esset annorum trigintatriũ. ¶ Et regnauit super Israël mensibus tribus. Et amouit eum rex
36 Aegypti, ne regnaret in Ierosolymis: ¶ & mulctauit gentem argenti talenta centum, & auri talentum v-
37 num. ¶ Et constituit rex Aegypti Ioacim fratrem ip
38 sius, regem Iudæ & Ierusalem: ¶ & alligauit magistratus Ioacim, & Zaracelem fratrem suũ, & apprehen-
39 dens reduxit in Aegyptum. ¶ Annorum erat Ioacim viginti quinque cùm regnare cœpisset in terra Iuda & Ierusalem: & fecit malum in conspectu Domi
40 ni. ¶ Post hũc autem ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, & alligans eum in æreo vinculo, perdu-
41 xit in Babyloniam: ¶ & sacra vasa Domini accepit Nabuchodonosor, & tulit & consecrauit in templo
42 suo in Babylonia. ¶ Nam de immunditia illius, & irreligiositate scriptum est in libro temporum regũ.
43 ¶ Et regnauit Ioachin filius eius pro eo. Cùm au-
F tem constitutus esset rex, erat annorum `decem & octo`. ¶ Regnauit autem menses tres, & dies decem
44 in Ierusalem, & fecit malum in conspectu Domini:
45 ¶ & post annum mittens Nabuchodonosor, transmigrauit eum in Babyloniam simul cum sacris vasis
46 Domini. ¶ Et constituit Sedeciam regem Iuda, & Ierusalem, cùm esset annorum viginti vnius: regnauit
47 autem annis vndecim. ¶ Et fecit malum in conspectu Domini, & non est veritus à verbis | quæ dicta
48 sunt ab Ieremia propheta ex ore Domini: ¶ & adiuratus à rege Nabuchodonosor, periurans discessit: & indurata ceruice sua, & corde suo, transgressus
49 est legitima Domini Dei Israël. ¶ Et duces populi Domini multa iniquè gesserunt, & impiè egerunt super omnes immunditias gentium: & polluerunt templum Domini quod sanctum erat in Ierosoly-
50 mis. ¶ Et misit Deus patrum ipsorum per angelum suum reuocare eos, propter quod parceret illis, &
51 tabernaculo suo. ¶ Ipsi verò subsannabant in ange-
G lis suis: & qua die locutus est Dominus, erant illudẽ
52 tes prophetis eius. ¶ Qui vsque ad iracundiam concitatus est super gentem suam propter irreligiositatem suam, & præcepit ascendere reges Chaldæorũ.
53 ¶ Hi occiderunt iuuenes eorum in gladio: in circuitu sancti templi eorum, & non pepercerunt iuueni,
54 & seni, & virgini, & adolescenti. ¶ Sed omnes traditi sunt in manus ipsorum: & omnia sacra vasa Domini, & regales apothecas resumentes, rulerunt in
55 Babyloniam, ¶ & incenderunt domum Domini, & demolierunt muros Ierusalem: & turres eius incen
56 derunt igne, ¶ & consũmauerunt omnia honorifica eius, & ad nihilum redegerunt, & reliquos à gladio
57 duxerunt in Babylonem. ¶ & erant serui illius vsque dum regnarent Persæ | in repletione verbi Domini
58 in ore Ieremiæ: ¶ quousque benignè ageret terra sabbatha sua, omni tẽpore desertionis suę sabbathizauit in applicatione annorũ `septuagintaseptem`.

CAPVT II.

1 Regnante Cyro rege Persarum in cõsum-
A matione verbi Domini in ore Ieremiæ,
2 ¶ suscitauit Dominus spiritum Cyri regis Persarum, & prædicauit in toto re-
3 gno suo simul per scripturam, ¶ dicens: Hęc dicit Cyrus rex Persarum: Me constituit regem orbi terra-
4 rum Dominus Israël, ¶ Dominus excelsus, & significauit mihi ędificare domum sibi in Ierusalem, quæ
5 est in Iudęa. ¶ Si quis est ex genere vestro, dominus
6 ipsius ascendat cum eo in Ierusalem. ¶ Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuent eos qui sunt in lo-
7 co ipso, in auro, & argento, ¶ in dationibus cũ equis & iumentis, cumque aliis quæ secundum vota apponuntur in ædem Domini quæ est in Ierusalem.
8 ¶ Et stantes principes tribuum, pagorum, & Iudææ ex tribu Ben-iamin, & sacerdotes, & Leuitæ, quos excitauit Dominus ascendere & ædificare domum Domini quæ est in Ierusalem, & qui erant in circul
9 tu eorum ¶ adiuuerũt in omni auro & argento eius, & iumentis & votis compluribus multi quorum
10 sensus excitatus est. ¶ Et Cyrus rex protulit va-
B sa sacra Domini, quæ transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis ex Ierusalem, & consecrauit ea idó-
11 lo suo, ¶ & proferens ea Cyrus rex Persarum tradidit Mithridato, qui erat super thesauros ipsius.
12 ¶ Per hunc autem tradita sunt Salmanasaro præsidi
13 Iudeæ. ¶ Horum autem hic numerus: Libatoria argentea duo millia quadringenta: athiscę argenteę triginta: phialę aureę triginta, item argenteæ duo
14 millia quadringentę, & alia vasa mille. ¶ Omnia autem vasa aurea & argentea`, quinque millia octin-
15 genta sexaginta`. ¶ Et enumerata sunt Salmanasaro simul cum his qui ex captiuitate Babyloniæ venerãt
16 in Ierosolymam. ¶ | In Artaxerxis autem regis Persarum temporibus scripserunt ei de his qui habitabant in Iudæa & Ierusalem, Balsamus, & Mitridarus, & Sabellius, & Rathimus, Balthemus, Samellius scriba, & reliqui habitantes in Samaria, & cæteris locis, subiectam epistolam regi Artaxerxi.

Margin notes: `metuẽtia 9. — 4.Re.23.c.29. 2.Pa.35. — 4.Re.23.c.30. 2.Pa.36.a. — `octo 9. — | Iere. 37.a.2. — | Iere. 25.c.12.& 29 c.10. Dan. 9.b. — `septuaginta 9. — 2.Pa.36.d.22. 1.Esd.1.a.1.& c.a.3. Iere.26.c.12. & 3.c.10. Dan.9.b.2. 1.Esd.1.g.37. & a.2. 1.6.c.14. — `quatuor millia quadringenta nonaginta. 9. & 1. Esd.4. b.2.

17 ¶ DOMINE, pueri tui Rathimus ab accidenti-
C bus, & Sabellius ſcriba, & reliqui curiæ tuæ iudices
18 in Cœleſyria & Phænice. ¶ Et nunc notum ſit domi
no regi, quoniam Iudæi qui aſcenderunt à vobis ad
nos, venientes in Ieruſalem ciuitatem refugam &
peſſimam, ædificant furnos eius, & ſtatuunt muros,
19 & templum ſuſcitant. ¶ Quòd ſi ciuitas iſta, & muri
conſummati fuerint, non tantùm tributa non ſuſti-
20 nebunt pendere, ſed etiam regibus reſiſtent. ¶ Et
quia id agitur circa templum, rectè haberi arbitrati
21 ſumus non deſpicere hoc ipſum. ¶ ſed notum facere
domino regi, vt ſi videbitur, rex, quæratur in libris
22 patrum tuorũ, ¶ & inuenies in admonitionibus ſcri-
pta de his, & ſcies quoniam ciuitas iſta fuit refuga,
23 & reges & ciuitates concutiens. ¶ & Iudæi refugæ,
& prælia committentes in ea ab æterno, ob quam
24 cauſam ciuitas iſta deſerta eſt. ¶ Nunc ergo notum
facimus, Domine rex, quoniam ſi ciuitas hæc ædifi
cata fuerit, & huius muri erecti fuerint, deſcenſus
25 tibi non erit in Cœleſyriam & Phœnicem. ¶ Tunc
D. ſcripſit rex Rathimo, qui ſcribebat accidentia, &
Balthemo, & Sabellio ſcribæ, & cæteris conſtitutis,
& habitantibus in Syria, & Phœnice, ea quæ ſubie-
26 cta ſunt: ¶ LEGI epiſtolam quam miſiſtis mihi.
Præcepi ergo inquiri: & inuentum eſt, quoniam ci-
27 uitas illa eſt ab æuo regibus reſiſtens, ¶ & homines
refugæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortiſſi-
mi erant in Ieruſalem dominantes & tributa exigẽ-
28 tes à Cœleſyria & Phœnice. ¶ Nunc ergo præcepi
prohibere homines illos ædificare ciuitatẽ, & pro-
29 hibere ne quid vltrà hæc fiant: ¶ Sed nec procedant
in plurimum, ex quo ſunt malitiæ, ita vt regibus mo
30 leſtia importetur. ¶ Tunc recitatis his quæ à rege
Artaxerxe ſcripta fuerant, Rathimus, & Sabellius
ſcriba, & qui cum his conſtituti erant iungentes fe-
ſtinanter venerunt in Ieruſalem cum equitatu, &
31 turba, & agmine: ¶ cœperuntque ædificantes pro-
hibere, & vacabant ab ædificatione templi in Ie-
ruſalem, vſque ſecundo anno regni Darij regis
Perſarum.

CAPVT III.

1 REx Darius fecit cœnam magnam omni-
A bus vernaculis ſuis, & omnibus magiſtra
2 tibus Mediç & Perſidis, ¶ & omnibus pur
puratis, & prætoribus, & conſulibus, &
præfectis ſub illo ab India vſque Aethiopiam, cen-
3 tum viginti ſeptem prouincijs. ¶ Et cùm manducaſ-
ſent, & bibiſſent, & ſatiati reuerterentur, tunc Da-
rius rex aſcendit in cubiculum ſuum, & dormiuit,
4 & expergefactus eſt. ¶ Tunc illi tres iuuenes corpo-
ris cuſtodes, qui cuſtodiebant corpus regis, dixe-
5 runt alter alteri, ¶ Dicamus vnuſquiſque noſtrum
B ſermonem qui præcellat: & cuiuſcunque apparue-
rit ſermo ſapientior alterius, dabit illi rex Darius
6 dona magna, ¶ purpura cooperiri, & in auro bibe-
re, & ſuper aurum dormire, & currum aureo fręno,
& cydarim byſſinam, & torquem circa collum:
7 ¶ & ſecundo loco ſedebit à Dario propter ſapien-
8 tiam ſuam. Et cognatus Darij vocabitur. ¶ Tunc ſcri
bentes ſinguli ſuum verbum, ſignauerunt, & poſue-
9 runt ſubtus ceruical Darij regis, ¶ & dixerunt: Cùm
ſurrexerit rex, dabimus illi ſcripta noſtra: & quod-
cunque iudicauerit rex è tribus, & magiſtratus Per-
ſidis, quoniam verbum eius ſapientius eſt, ipſi da-
10 bitur victoria ſicut ſcriptum eſt. ¶ Vnus ſcripſit: For-
11 te eſt vinum. ¶ Alius ſcripſit, Fortior eſt rex. ¶ Ter-
12 tius ſcripſit: Fortiores ſunt mulieres: ſuper omnia
13 autem vincit veritas. ¶ Et cùm ſurrexiſſet rex, acce-
14 perunt ſcripta ſua, & dederunt illi, & legit. ¶ Et mit-
C tens vocauit omnes magiſtratus Perſarum, & Me-
15 dos, & purpuratos, & prætores, & præfectos: ¶ & ſe
derunt in concilio: & lecta ſunt ſcripta coram ipſis.
16 ¶ Et dixit: Vocate adoleſcentes, & ipſi indicabũt ver
17 ba ſua. Et vocati ſunt, & introierunt. ¶ Et dixit illis:
Indicate nobis de his quæ ſcripta ſunt. Et cœpit
18 prior, qui dixerat de fortitudine vini, ¶ & dixit: Vi-
ri, quám præualet vinum omnibus qui bibunt illud?
19 ſeducit mentem. ¶ Itemque regis & orphani facit
mentem vanam. Item ſerui ac liberi, pauperis ac di-
20 uitis, ¶ & omnem mentem conuertit in ſecuritatem
D & iucunditatem, & non meminit omnem triſtitiam
21 & debitum, ¶ & omnia præcordia facit honeſta, &
non meminit regem nec magiſtratum, & omnia per
22 talenta loqui facit. ¶ Et non meminerunt, cùm bi-
berunt, amicitiam, nec fraternitatem: ſed non mul-
23 tùm poſt ſumunt gladios. ¶ Et cùm à vino merſerint
24 & ſurrexerint, non meminerunt quæ geſſerunt. ¶ O
viri, num præcellit vnium? quis ſic cogitat facere?
Et tacuit hoc dicto.

CAPVT IIII.

1 ET inchoauit ſequens dicere qui dixit de
A fortitudine regis: ¶ O viri, num præcel-
2 lunt homines, qui terram & mare obti-
3 nent, & omnia quæ in eis ſunt? ¶ rex au-
tem ſuper omnia præcellit, & dominatur eorum: &
4 omne quodcunque dixerit illis, faciunt. ¶ Et ſi mi-
ſerit illos ad bellatores, vadunt, & demoliuntur mõ
5 tes, & muros, & turres. ¶ Iugulantur, & iugulant,
& regis verbum nõ prætereunt. nam ſi vicerint, af-
6 ferunt regi omnia quæcunque prædati fuerint. ¶ Si-
militer & alij omnes, & quotquot non militant, &
nec pugnant, ſed colunt terram: rurſum cùm fuerint
7 metentes, afferunt tributa regi: ¶ ipſe vnus ſolus ſi
dixerit occidite, occidunt, dixerit remittite, remit
8 tunt: ¶ dixerit percutite, percutiunt: dixerit exter-
minate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant:
9 ¶ dixerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plan-
10 tant: ¶ & omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt,
11 & ſuper hoc ipſe recumbit, & bibit, & dormit. ¶ Hi
B autem cuſtodiunt in circuitu eum, & non poſſunt
ire ſinguli, & facere opera ſua, ſed in dicto obau-
12 dientes ſunt ei. ¶ Viri, quomodo non præcellit rex
13 qui ſic diffamatur? Et tacuit. ¶ Tertius qui dixerat,
de mulieribus & veritate, hic eſt Zorobabel, cœ-
14 pit loqui: ¶ Viri, non magnus rex, & multi homines,
nec vinum præcellit. Quis eſt ergo qui dominatur
15 eorum? ¶ Nonne mulieres genuerunt regem, & om
16 nem populum, qui dominatur mari & terræ: ¶ & ex
illis nati ſunt, & ipſæ educauerunt eos qui planta-
17 uerunt vineas ex quibus vinum fit? ¶ Et ipſæ faciun
ſtolas omnium hominum: & ipſæ faciunt gloriam
hominibus, & non poſſunt homines ſeparari à mu
18 lieribus? ¶ Si congregauerint aurum & argentum, &
omnem rem ſpecioſam, & viderint mulierem vnam
19 bono habitu & bona ſpecie, ¶ omnia hæc relinque
tes, in eam intendunt, & aperto ore conſpiciunt
& eam alliciunt magis quam aurum & argentum
20 & omnem rem precioſam. ¶ Homo patrem ſuum

relinq

relinquit qui enutrijt illum, & ſuam regionem, &
21 ad mulierem ſe coniungit. ¶ Et cum muliere remit-
C tit animam: & neque patrem meminit, neque ma-
22 trem neque regionem. ¶ Et hinc oportet vos ſcire,
quoniam mulieres dominantur veſtri. Nonne do-
23 letis? ¶ Et accipit homo gladium ſuum, & vadit in
viam facere furta, & homicidia, & mare nauigarę
24 & flumina, ¶ & leonem videt, & in tenebris ingredi-
tur: & cum furtum fecerit & fraudes, & rapinas a-
25 mabili ſuæ affert. ¶ Et iterum, diligit homo vxorem
26 ſuam magis quàm patrem aut matrem. ¶ Et multi
dementes facti ſunt propter vxores ſuas: & ſerui fa-
27 cti ſunt propter illas, ¶ & multi perierunt, & iugu-
28 lati ſunt, & peccauerunt propter mulieres. ¶ Et nunc
credite mihi, quia magnus eſt rex in poteſtate ſua:
quoniam omnes regiones verentur tangere eum.
29 ¶ Videbam tamen Apemen filiam Bezacis, mirifici
concubinam regis ſedentem iuxta regem ad dexte-
30 ram, ¶ & auferentem diadema de capite eius, & im-
ponentem ſibi, & palmis cædebat regem de ſiniſtra
31 manu. ¶ Et ſuper hæc aperto ore intuebatur eam:
D & ſi arriſerit ei, ridet: nam ſi indignata ei fuerit, blā-
32 ditur donec reconcilietur in gratiam ¶ O viri, cur
non ſunt fortiores mulieres? Magna eſt terra, & ex-
33 celſum ieſt cœlum: ꞌquis iſta agitꞌ? ¶ Et nunc rex, &
purpurati intuebantur in alterutrum. Et inchoauit
34 loqui de veritate. ¶ O viri, nonne fortes ſunt mulie-
res? Magna eſt terra, & excelſum eſt cœlum: & ve-
lox curſus ſolis conuertit in gyro cœlum in locum
35 ſuum in vna die. ¶ Nonne magnificus eſt qui hæc fa-
36 cit, & veritas magna, & fortior præ omnibus? ¶ Om-
nis terra veritatem inuocat, cœlum etiam ipſam be-
nedicit, & omnia opera mouentur, & tremunt eam,
37 & non eſt cum ea quicquam iniquum. ¶ Vinum ini-
quum, iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes
filij hominum, & iniqua illorum omnia opera, &
non eſt in ipſis veritas, & in ſua iniquitate peribūt:
38 ¶ & veritas manet, & inualeſcit in æternum, & viuit,
39 & obtinet in ſecula ſeculorum. ¶ Nec eſt apud eam
E accipere perſonas, neque differentias: ſed quæ iu-
ſta ſunt, facit omnibus iniuſtis ac malignis, & om-
40 nes benignantur in operibus eius. ¶ Et non eſt in iu-
dicio eius iniquum, ſed fortitudo, & regnum, & po-
teſtas, & maieſtas omnium æuorum. Benedictus
41 Deus veritatis. ¶ Et deſijt loquendo. Et omnes po-
puli clamauerunt, & dixerunt: Magna eſt veritas, &
42 præualet. ¶ Tūc rex ait illi: Pete, ſi quid vis amplius,
quam quæ ſcripta ſunt, & dabo tibi ſecundùm quod
inuentus es ſapientior proximis, & proximus mihi
43 ſedebis, & cognatus meus vocaberis. ¶ Tunc ait re-
gi: Memor eſto voti tui quod vouiſti, ædificare Ieru-
44 ſalem in die qua regnum accepiſti: ¶ & omnia vaſa
quæ accepta ſunt ex Ieruſalem, remittere, quæ ſe-
parauit Cyrus, quando mactauit Babyloniam, & vo-
45 luit remittere ea ibi. ¶ Et tu vouiſti ædificare tem-
plum, quod incenderunt Idumæi, quando extermi-
46 nata eſt Iudæa à Chaldæis. ¶ Et nunc hoc eſt quod
F poſtulo domine, & quod peto, hoc eſt maieſtas qđ
à te poſtulo, vt facias votum quod vouiſti regi cœ-
47 li ex ore tuo. ¶ Tunc ſurgens Darius rex, oſculatus
eſt illum: & ſcripſit epiſtolas ad omnes diſpenſato-
res, & pręfectos & purpuratos, vt deducerent eum,
& eos qui cum illo erant omnes aſcendentes ędifi-
48 care Ieruſalem. ¶ Et omnibus pręfectis, qui erant in
Syria, & Phœnice, & Libano, ſcripſit epiſtolas, vt
traherent ligna cedrina à Libano in Ieruſalem, vt ę-
49 dificarent cum eis ciuitatem. ¶ Et ſcripſit omnibus
Iudęis qui aſcendebant à regno in Iudęam pro li-
bertate, omnem potentem, & magiſtratum, & pręfe-
50 ctum non ſuperuenire ad ianuas ipſorum, ¶ & om-
nem regionem quam obtinuerant immunem eſſe
eis, & Idumęi relinquant caſtella quæ obtinent Iu-
51 dęorum, ¶ & in ſtructuram templi dare per ſingulos
annos talenta viginti, vſque dum perędificaretur:
52 ¶ & ſuper ſacrarium holocauſtomata vitulare quo-
tidie, ſicut habent pręceptum: alia talenta decem
53 offerre per ſingulos annos, ¶ & omnibus qui procę-
dunt à Babylonia condere ciuitatem: vt eſſet liber-
tas tam ipſis quàm filijs eorum, & omnibus ſacerdo-
54 tibus qui pręcedunt. ¶ Scripſit autem & quantitatē,
G & ſacram ſtolam iuſſit dari, in qua deſeruirent: ¶ &
55 Leuitis ſcripſit dare pręcepta, vſque in diem qua
conſummabitur domus, & Ieruſalem extruetur:
56 ¶ & omnibus cuſtodientibus ciuitatem, ſcripſit da-
57 ri ei ſortes & ſtipendia. ¶ Et dimiſit omnia vaſa quę-
cunque ſeparauerat Cyrus à Babylonia, & omnia
quęcunque dixit Cyrus, & ipſe pręcepit fieri, & mit-
58 ti Ieruſalem. ¶ Et cùm proceſſiſſet ille adoleſcens,
eleuans faciem in Ieruſalem, benedixit regem cœ-
59 li, ¶ & dixit: Abs te eſt victoria, & abs te eſt ſapien-
60 tia & claritas. Et ego ſeruus tuus ſum. ¶ Benedictus
es qui dediſti mihi ſapientiam, & tibi confitebor
61 Domine Deus patrum noſtrorum. ¶ Et accepit epi-
ſtolas, & profectus eſt in Babyloniam: Et venit, &
nunciauit fratribus ſuis omnibus qui fuerunt in Ba-
62 bylonia: ¶ & benedixerunt Deum patrum ſuorum,
quoniam dedit illis remiſſionem & refrigerium,
63 ¶ vt aſcenderent & ędificarent Ieruſalem, & templū
vbi nominatum eſt nomen eius in ipſo, & exultaue-
runt cum muſicis & lętitia diebus ſeptem.

CAPVT V.

1 A POſt hęc autem electi ſunt, vt aſcenderent
principes pagorum per domos & tribus
ſuas, & vxores illorum, & filij & filię eo-
rum, & ſerui & ancillę ipſorum, & peco-
2 ra eorum. ¶ Et Darius rex miſit vnà cum eis equites
mille, donec deducerent eos in Ieruſalem cum pa-
3 ce, & cum muſicis & cum tympanis & tybijs: ¶ &
omnes fratres erant ludentes, & fecit eos aſcende-
4 re ſimul cum eis. ¶ Et hęc ſunt nomina virorum, qui
aſcenderunt per pagos ſuos in tribus, & in partem
5 principatus ipſorum. ¶ Sacerdotes: Filij Phinees,
filij Aaron, Ieſus filius Ioſedec, Ioacim filius Zoro-
babel filij Salathiel de domo Dauid, ex progenie
6 Phares, de tribu Iuda, ¶ qui locutus eſt ſub Dario re-
ge Perſarum ſermones mirificos in ſecundo anno
7 regni ipſius menſe Niſan primo. ¶ Sunt autem hi,
qui aſcenderunt ex Iudęa de captiuitate tranſmigra-
tionis, quos tranſmigrauit Nabochodonoſor rex
Babylonię in Babylonem, & reuerſus eſt in Ieruſa-
8 lem. ¶ Et requiſiuit partem Iudęę vniuſquiſque in
ciuitatem ſuam, qui venerunt cum Zorobabel & Ie-
ſu, Nehemias, Areores, Elimeo, Emmanio, Mar-
docheo, Beelſuro, Mechpſatochor, Olioro, Emo-
9 nia vnus de principibus eorum. ¶ Et numerus à gen-
tilibus eorum, ex prępoſitis eorum filij Phares, duo
10 millia centum ſeptuagintaduo. ¶ filijs Ares, tria mil-
11 lia centum quinquagintaſeptem: ¶ filij Phœmo, cē-
B tum quadragintaduo: in filijs Ieſu & Ioabes, mille
12 trecentiduo: ¶ filij Demu duo millia quadringenti

Margin notes: ꞌ quæ iſta agunt 8. — 1. Eſdr. 2. a. 1. — 1. Eſdr. 2. a. 1. — 2. Eſdr. 7. b. 6.

septuaginta: filij Choraba, ducenti quinque: filij Banica, centum sexagintaocto: ? filij Bebech quadringenti tres: filij Archad, quadringenti vigintiseptem: ? filij Cham, trigintaseptem: filij Zoroar, duo millia sexagintaseptem: filij Adin, quadringenti sexaginta vnus: ? filij Aderectis, centum octo: filij Ciaso, & Zelas, centum septem: filij Azoroe, quadringenti trigintanouem: ? filij Iedarbone, centum trigintaduo: filij Ananiæ, centum triginta: filij Asoni, nonaginta. ? filij Marsar, quadringenti vigintiduo: filij Zabarus, nonagintaquinque: filij Sepolemon, centum vigintitres. ? filij Nepopas, quinquagintaquinque: filij Hechanatus, centum quinquaginta octo: filij Cebethamus, centum trigintaduo. ? filij Crearpatros, qui Enocadies, & Modiæ, quadringenti vigintitres: qui ex Gramas & Gabea, centum viginti vnus: ? qui ex Bessélon, & Ceagge, sexagintaquinque: qui ex Bastaro, centum vigintiduo: ? Qui ex Bechenobes, quinquagintaquinque: filij Liptis, centum quinquagintaquinque: filij Labonni, trecenti quinquaginta septem: ? filij Sichen, trecenti septuaginta: filij Suadon, & Cliomus, trecenti septuagintaocto: ? filij Ericus duo millia centum quadragintaquinque: filij Anaas, trecenti septuaginta. Sacerdotes: ? Filij Ieddus filij Euther, filij Eliasib, trecenti septuagintaduo: filij Emerus ducenti quinquagintaduo: ? filij Phasurij, trecenti quinquagintaseptem: filij Caree, ducenti vigintiseptem. ? Leuitæ: Filij Iesu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, septuagintaquatuor. omnis numerus à duodecimo anno, triginta millia quadringenti sexaginta duo. ? filij & filiæ & vxores, omnis computatio, quadraginta millia ducēti quadragīta duo. ? Filij sacerdotum, qui psallebant in templo: filij Asaph, centū viginti octo. ? Ostiarij verò: filij Esmenni, filij Azer filij Amon, filij Accuba, Topa filij Tobi, omnes centum trigintanouem. ? Sacerdotes seruientes in templo: filij Sel, filij Gaspha, filij Tobloch, filij Cariæ, filij Su, filij Hellu, filij Labana, filij Armacha, filij Accub, filij Vtha, filij Cetha, filij Aggab, filij Obai, filij Anani, filij Canna, filij Geddu, ? filij An, filij Radin, filij Desanon filij Nachoba, filij Casseba, filij Gaze, filij Ozui, filij Sinone, filij Artre, filij Hasten, filij Asiana, filij Manei, filij Nasissim, filij Accusu, filij Agista, filij Azui, filij Fauon, filij Phasalon, ? filij Meedda, filij Phusa, filij Caree, filij Barcus, filij Saree, filij Coesi, filij Nasith, filij Agisti, filij Pedon. ? Salomon filij eius, filij Asophor, filij Phalida, filij Celi, filij Dedon, filij Gaddahel, filij Sephegi, ? filij Aggia, filij Sachareth, filij Sabathem, filij Caroneth, filij Malsith, filij Amæ, filij Sasus, filij Addus, filij Suba, filij Eura, filij Rahotis, filij Phasphar, filij Malmon. ? omnes sacro seruientes, & pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo. ? Hi sunt filij qui ascenderunt à Thel-mela, Thel-harsa: principes eorum, Carmellam, & Careth: ? & non poterant edicere ciuitates suas, & progenies suas, quemadmodum sint ex Israël. Filij Dalari, filij Tubal, filij Nechodaici, ? ex sacerdotibus qui fungebantur sacerdotio: & non sunt inuenti filij Obia, filij Achisos, filij Addin, qui accepit vxorem ex filiabus Phargeleu: ? & vocati sunt nomine eius, & horum quæsita est generis scriptura in prædatura, & non est inuenta, & prohibiti sunt sacerdotio fungi. ? Et dixit illis Nehemias & Astharas: Ne participentur sancta, donec exurgat pontifex doctus in ostensionem & veritatem. ? Omnis autem Israël erat, exceptis seruis & ancillis, quadraginta duo millia trecenti quadraginta. ? Serui horum & ancillæ, septem millia trecenti triginta septem. Cantores & cantatrices, ducenti sexagintaquinque. ? Cameli, quadringenti triginta quinque. Equi, septem millia trigintasex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque. Subiugalia, quinque milia viginti quinque. ? Et de præpositis ipsis per pagos, dum venirent in templum Dei, quod erat in Ierusalem, innouare & suscitare templum in loco suo, secundū suam virtutem: ? & dari in templum thesaurum operum sacrum auri mnas duodecim millia, & mnas argenti quinque millia, & stolas sacerdotales cētum. ? Et habitauerunt sacerdotes & Leuitæ, & qui exierant de plebe in Ierusalem & in regione, & sacri cātores, & ostiarij, & omnis Israël in regionibus suis. ? Instante autem septimo mense cumque essent filij Israël vnusquisque in suis rebus, conuenerunt vnanimes in atrium quod erat ante ianuam Orientalē. ? Et stantes Iesus filius Iosedec, & fratres eius sacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & huius fratres, parauerunt altare, ? vt offerrēt super illud holocaustomata, secundū quæ in libro Moysi hominis Dei, scripta sunt. ? Et conuenerunt ibi ex alijs nationibus terræ, & erexerunt sacrarium in loco suo omnes gentes terræ, & offerebant hostias, & holocaustomata Domino matutina. ? Et egerunt scenopegiam, & diem solennem sicut præceptum est in lege: & sacrificia quotidie, sicut oportebat: ? & post hæc oblationes institutas, & hostias sabbathorum, & neomeniarum, & dierum solennium omnium sanctificatorum. ? Et quotquot vouebant Domino à neomenia septimi mensis, cœperunt hostias offerre Deo, & templum Domini nondum erat ædificatum. ? Et dederunt pecuniam lapidarijs & fabris & potum & pabula cum gaudio. ? Et dederunt carra Sidonijs, & Tyrijs, vt transueherent illis de Libano trabes cedrinas, & facerent rates in Ioppe portu, secūdūm decretum quod scriptum erat eis a Cyro rege Persarum. ? Et in secundo anno venientes in templum Dei in Ierusalem, mense secundo inchoauit Zorobabel filios Salathiel, & Iosue filius Iosedec, & fratres ipsorum, & sacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ierusalem: ? & fundauerunt templum Dei nouilunio secundi mensis secundi anni, cùm venissent in Iudæa & Ierusalem. ? Et statuerunt Leuitas à viginti annis, super opera Domini: & stetit Iesus & filius eius, & fratres omnes Leuitæ conspirantes, & executores legis, facientes opera in domo Domini. ? & steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis: & Leuitæ filij Asaph, habentes cymbala, ? collaudantes Dominum, & benedicentes secundum Dauid regē Israël. ? Et cantabant canticum Domino, quoniam dulcedo eius, & honor in secula super omnem Israël. ? Et omnis populus tuba cecinerunt, & proclamauerunt voce magna, collaudantes Dominum in suscitatione domus Domini. ? Et venerunt ex sacerdotibus, & Leuitis, & præsidentibus secundum pagos senioribus, qui viderant pristinam domum: ? & ad huius ædificationem cum clamore & planctu magno, ? & multi cum tubis & gaudio magno: ? in tantum vt populus non audiret tubas propter planctum populi. Turbam enim erat tubis canens magnificè, ita vt longè audiretur. ? Et audientes ini-

mici tribus Iudæ, & Ben-iamin, & venerunt scire
67 quæ esset vox tubarum. ¶ Et cognouerunt quoniam qui erant ex captiuitate, ædificant templum Domi
68 no Deo Israël. ¶ Et accedentes ad Zorobabel & Iesum, præpositos pagorum, dixerunt eis: Aedifica-
69 bimus vnà vobiscum: ¶ Similiter enim audiuimus Dominum vestrum, & ipsi pariter incedimus à diebus Asbasareth regis Assyriorum, qui transmigrauit
70 nos huc. ¶ Et dixit illis Zorobabel, & Iesus, & prin-
71 cipes pagorum Israël: ¶ Non est nobis & vobis ædificare domum Dei nostri. nos enim soli ædificabimus Domino Israël secundum ea quæ præcepit no-
72 bis Cyrus rex Persarum. ¶ Gentes autem terræ incumbentes his qui sunt in Iudæa, & leuantes opus ædificationis, & insidias & populos adducẽtes pro-
73 hibebant eos ædificare, ¶ & aggressuras exercentes impedierunt ne consummaretur ædificium omni tẽpore vitæ Cyri regis, & protraxerunt structurã per biennium vsque ad Darij regnum.

CAPVT VI.

1 A IN secundo autem anno regni Darij prophetauit Aggęus, & Zacharias filius Addin prophetę apud Iudæam & Ierusalem
2 in nomine Dei Israël super eos. ¶ Tunc stans Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, incohoauerũt ædificare domum Domini quæ
3 est in Ierusalem: ¶ cùm adessent eis prophetæ Domini, & adiuuarent eos. in ipso tempore venit ad illos Sisennes subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Sa-
4 trabuzanes, & sodales eius, ¶ & dixerunt eis: Quo præcipiente vobis domum hanc ædificatis, & tectum istud, & alia omnia perficitis? Et qui sunt stru
5 ctores qui hæc ædificant? ¶ Et habuerunt gratiam visitatione facta super eos, qui erant ex captiuitate à
6 Domino seniores Iudæorum, ¶ & non sunt impediti ædificare, donec significaretur Dario de omnibus
7 istis, & responsum acciperetur. ¶ Exemplum epistolæ, quam miserunt Dario: SISENNES subregulus Syriæ, & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales eius in Syria, & Phœnice præsides, regi Dario salutem.
8 Omnia nota sint Domino regi, quòd cùm venissemus in regionem Iudææ, & introissemus in Ierusalem, inuenimus ædificãtes domum Dei magnam:
9 ¶ & templum ex lapidibus politis, & magnis & pre-
10 ciosis materijs in parietibus, ¶ & opera illa instan-
B ter fieri, & suffragare, & prosperare in manibus eorum, & in omni gloria quàm diligentissimè per-
11 fici. ¶ Tunc interrogauimus seniores, dicentes: Quo permittente vobis ædificatis domum istam, & o-
12 pera hæc fundatis? ¶ Ideo autem interrogauimus eos, vt notum faceremus tibi homines & præpositos, & nominum scripturam præpositorum postula
13 uimus illos. ¶ At illi responderunt nobis, dicentes: Nos sumus serui Domini, qui fecit cœlum & terrã,
14 ¶ & ædificabatur hæc domus ante annos istos multos à rege Israël magno & fortissimo, & consumma
15 ta est. ¶ Et quoniam patres nostri exarcerbantes erant & peccauerunt in Deum Israël, tradidit eos in manus Nabuchodonosor regis Babyloniæ, regis
16 Chaldæorum, ¶ & domum istam demolientes incẽderunt, & populum captiuum duxerunt in Babylo-
17 nem. ¶ In primo anno regnante Cyro rege Babyloniæ, scripsit Cyrus rex domumun hanc ædificare,
18 ¶ & illa sacra vasa aurea & argentea quæ extulerat
C Nabuchodonosor de domo quæ est in Ierusalem, & consecrauerat ea in suo templo, rursus protulit ea Cyrus rex de templo quod erat in Babylonia, & tradita sunt Zorobabel, & Salmanasar subregulo:
19 ¶ Et præceptum est eis vt offerrent hæc vasa, & reponerent in templo quod erat in Ierusalem, & ip-
20 sum templum Dei ædificare in loco suo: ¶ Tunc Salmanasarus subiecit fundamenta domus Domini, quæ est in Ierusalem: & exinde vsque nunc ædifica-
21 tur, & non accepit consumationem. ¶ Nunc ergo si iudicatur à te ô rex, perquiratur in regalibus biblio
22 thecis Cyri regis, quæ sunt in Babylonia: ¶ & si inuentum fuerit consilio Cyri regis cœptam esse structuram domus Domini, quæ est in Ierusalem, & iudicatur à Domino rege nostro, scribat de his nobis
23 ¶ Tunc Darius rex præcepit inquiri in bibliothecis: & inuentus est in Ecbathanis oppido, quod est in media regione locus vnus, in quo scripta erant
24 ista: ¶ ANNO primo regnante Cyro rex Cyrus pręcepit domum Domini quæ est in Ierusalem ædifi-
25 care, vbi incendebant igni assiduo, ¶ cuius altitudo sit cubitorum decem, & latitudo cubitorum sexaginta, quadratum lapidibus politis tribus, & meniano ligneo eiusdem regionis, & meniano vno nouo, &
26 impendia dari de domo Cyri regis: ¶ & sacra vasa domus Domini tam aurea quàm argentea, quæ extulit Nabuchodonosor in domum Domini, quæ est in Ierusalem, vbi erant posita, vt ponantur illic:
27 ¶ & præcepit curam agere Sisennem subregulum Sy
D riæ, & Phœnicis, & Satrabuzanem, & sodales eius, & qui ordinati erant in Syria & Phœnice præsides,
28 vt abstinerent se ab eodem loco. ¶ Et ego quoque præcepi in totum ædificare: & prospexi, vt adiuuẽt eos qui sunt ex captiuitate Iudæorum, donec con-
29 summetur templum ædis Domini: ¶ & à vexatione tributorũ Cœlesyriæ & Phœnicis, diligenter quantitatem dari his hominibus ad sacrificium Domini, Zorobabel pfecto, ad tauros, & arietes, & agnos,
30 ¶ similiter autem & frumentum, & sal, & vinum, & oleum instanter per singulos annos, prout sacerdotes qui sunt in Ierusalem, dictauerunt cõsumi quo-
31 tidie sine vlla dilatione, ¶ vt offerantur libationes summo Deo pro rege & pueris eius, & orent pro ip
32 sorum vita: ¶ & denuncietur, vt quicunque transgressi fuerint aliquid ex his quæ scripta sunt, aut spreuerint, accipiatur lignum de suis proprijs, & suspen-
33 dantur, & bona ipsorum regi ascribantur. ¶ Proptereà & Dominus cuius nomen inuocatum est ibi, exterminet omnem regem & gentem, qui manum suam extenderit prohibere, aut malè tractare do-
34 mum Domini illam quæ est in Ierusalem. ¶ Ego Darius rex decreui quàm diligentissimè secundum hæc fieri.

1.Esd.6. a.1.

CAPVT VII.

1 A TVnc Sisennes subregulus Cœlesyriæ & Phœnicis, & Satrabuzanes, & sodales obsecuti his, quæ à Dario rege erant de-
2 creta, ¶ insistebant sacrosanctis operibus diligentissimè, cooperantes cum senioribus Iudęo-
3 rum principibus Syriæ. ¶ & prosperata sunt sacrosancta opera prophetantibus Aggæo & Zacharia
4 prophetis. ¶ Et consummauerunt omnia per præ-
B ceptum Domini Dei Israël, & ex consilio Cyri, &
5 Darij, & Artaxerxis regis Persarum. ¶ Et consum-

1.Esdr.6. c.13.

mata

mata est domus nostra vsque ad tertiam vicesimã 6 diem mensis Adar, sexto anno Darij regis. ? Et fecerunt filij Israël & sacerdotes & Leuitæ, & cæteri qui erant ex captiuitate, qui appositi sunt secũdum 7 ea quæ scripta sunt in libro Moysi, ? Et obtulerunt in dedicationem templi Domini, tauros centum, 8 arietes ducentos, agnos quadringentos. ? & hœdos pro peccatis vniuersi Israël, duodecim, secundùm 9 numerum tribuum Israël. ? Et steterunt sacerdotes C & Leuitæ amicti stolis per tribus super omnia opera Domini Dei Israël secundum librum Moysi, & 10 ostiarij per singulas ianuas. ? Et egerunt filij Israël cum his qui erant ex captiuitate illud Phase quartadecima luna mensis primi, quãdo sanctificati sunt 11 sacerdotes & Leuitæ. ? Omnes filij captiuitatis nõ sunt simul sanctificati, quia Leuitæ omnes simul san-12 ctificati sunt. ? Et immolauerunt Phase vniuersi fi-D lij captiuitatis, & fratribus suis sacerdotibus, & si-13 bimetipsis. ? Et manducauerunt filij Israël, qui erãt ex captiuitate omnes qui remanserant ab omnibus execrationibus gentium terræ quęrẽtes Dominum, 14 ? & celebrauerunt diem festum azymorum septem 15 diebus epulantes in conspectu Domini, ? quoniam conuertit consilium regis Assyriorum in eos, cõfortare manus eorum ad opera Domini Dei Isra.l.

CAPVT VIII.

1 Esd. 7. a. 1.

1 A ET post hunc regnante Artaxerxe Persarũ rege; accessit Esdras filius Azariæ, filij 2 Helciæ, filij Salome, ? filij Sadoc, filij Achitob, filij Ameri, filij Azahel, filij Boci, filii Abisue, filii Phinees, filii Eleazari, filii Aa-3 ron primi sacerdotis: ? hic Esdras ascendit de Babylonia, cùm esset scriba & ingeniosus in lege Moysi, quæ data est à Domino Deo Israël docere & face-4 re. ? Et dedit ei rex gloriam, quòd inuenisset gratiã in omni dignitate & desiderio in cõspectu eius. 5 ? Et ascenderunt simul cum ipso ex filiis Israël, & sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cantoribus templi, 6 & ostiariis, & seruis templi in Ierusalem. ? Anno septimo regnante Artaxerxe, in quinto mense, hic annus septimus est regni, exeuntes de Babylonia 7 nouilunio quinti mensis, ? venerunt Ierosolymam iuxta præceptum illius secundum prosperitatem iti-8 neris à Domino ipsorum datam eis. ? In his enim Esdras magnam disciplinam obtinebat, ne prætermitteret quicquam eorum, quæ essent ex lege Domini & præceptis, & docendo vniuersum Israël om-9 nem iustitiam & iudicium. ? Accedentes autem, qui scribebant scripta Artaxerxis regis tradiderunt scriptum quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Esdram sacerdotem, & lectorem legis Domini, cuius 10 exemplum subiectum est. ? REX Artaxerxes Esdræ 11 sacerdoti & lectori legis Domini salutem. ? Humanior ego iudicans in beneficiis, præcepi eis qui desiderant ex gente Iudæorum sua sponte, & ex sacerdotibus, & Leuitis, qui sunt in regno meo, co-12 mitari tecum in Ierusalem. ? Si qui ergo cupiunt ire tecum, conueniant, & proficiscantur sicut placuit 13 mihi & septem amicis meis consiliariis, ? vt visitent B ea quæ aguntur secundum Iudæam & Ierusalem, 14 obseruantes sicut habes in lege Domini, ? & ferant munera Domino Deo Israël, quæ voui ego & amici Ierusalem, & omne aurum & argentum, quod inuentum fuerit in regione Babyloniæ Domino in

Vic. e. b.

15 Ierusalem cum illo, ? quod est donatum pro ipsa gẽte in templum Domini eorum quod est in Ierusalẽ: vt colligatur hoc aurum & argentum ad tauros, & arietes, & agnos, & hœdos, & quæ his sunt con-16 gruentia, ? vt offerant hostias Domino super alta-17 re Domini ipsorum quod est in Ierusalem. ? Et omnia quecunque volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua secun-18 dùm præceptum Domini Dei tui: ? & sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi ad opera domus Domini 19 Dei tui, quæ est in Ierusalem: ? & cætera quæcunque tibi subuenerint ad opera templi Dei tui, da-20 bis de regali gazophilacio: ? cùm volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice secundũ 21 voluntatem Domini. ? Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi custodibus thesaurorum Syriæ & Phœnicis, vt quæcunque scripserit Esdras sacerdos, & lector legis Domini, diligenter detur ei vsque ad 22 argenti talenta centum, similiter & auri: ? & vsque ad frumenti modios centum, & vini amphoras cẽtum, & alia quæcunque abundant sine taxatione. 23 ? Omnia secundum legem Dei fiant Deo altissimo, ne fortè exurgat ira in regno regis, & filii, & filio-24 rum eius. ? Vobis autem dicitur, vt omnibus sacerdotibus, & Leuitis, & sacris cantoribus, & seruis 25 templi, & scribis templi huius, ? nullum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quis-26 quam potestatem obiicere eis quicquam. ? Tu autem Esdra secundum sapientiam Dei constitue iu-C dices & arbitros in tota Syria & Phœnice: & om-27 nes qui legem Dei tui non nouerunt, doce: ? vt quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur siue morte, siue cruciatu, siue etiam pecu-28 niæ multatione vel abductione. ? Et dixit Esdras scriba: Benedictus Deus patrum nostrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum 29 suam, quæ est in Ierusalem, ? & me honorificauit in conspectu regis, & consiliariorum, & amicorum, 30 & purpuratorum eius. ? & ego constans animo factus sum secũdum opitulationem Domini Dei mei, & congregaui ex Israël viros, vt simul ascenderent 31 mecum. ? Et hi sunt præpositi secundum suas patrias, & principatus portionales eorum qui mecum ascenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. 32 ? Et ex filiis Phares, Gersomnus: ex filiis Siemarith, Amenus: filiorum Dauid, Acchus filius Scecilia: 33 ? ex filiis Phares, Zacharias, & cum eo reuersi sunt 34 viri centũ quinquaginta: ? ex filiis ductoris Moabillonis Zaraei, & cum ipso viri ducenti quinquagin-35 ta: ? ex filiis Zacheus, Iechonias Zechoeli, & cum 36 ipso viri ducenti quinquaginta: ? ex filiis Sala, Maa-37 sias Gotholiæ, & cum ipso viri septuaginta: ? ex filiis Saphatiæ, Zarias, Micheli, & cum ipso viri octo-38 ginta: ? ex filiis Iob, Abdias Ieheli, & cum ipso viri 39 ducenti duodecim: ? ex filiis Baniæ, Salimoth, filius Iosaphiæ, & cum ipso viri centum sexaginta: 40 ? ex filiis Beer, Zacharias Bebei, & cum ipso viri du-41 centi octo: ? ex filiis Ezead, Iohannes, Eccetan, & 42 cum ipso viri centum decem: ? ex filiis Adonicam ipsis postremis, & hæc sunt nomina eorum, Eliphalam, filius Gebel, & Semeias, & cum ipso viri septua-43 ginta. ? Et congregaui eos ad fluuium qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recognoui 44 eos. ? Et ex filiis sacerdotum, & Leuitarum non in-45 ueni illic. ? Et misi ad Eleazarum, & Ecceion, & Masman, & Maloban, & Enaathan, & Samea, & Ioribum,

1. Esd. 8. a. 1.

D Ioribum, Nathan, Enuagam, Zachariam, & Mo-
46 ſolamum ipſos ductores & peritos: ¶ & dixi eis vt
venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazo-
47 phylacij. ¶ Et mandaui eis vt dicerent Loddeo, &
fratribus eius, & illis qui erant in gazophylacio, vt
mitterent nobis eos qui ſacerdotio fungerentur in
48 domo Domini Dei noſtri: ¶ & adduxerunt nobis ſe
cundùm manum validam Domini Dei noſtri viros
peritos: ex filijs Moholi, filij Leui, filij Iſrael, Se-
bebiam, & filios & fratres, qui erant decem & octo:
49 ¶ Asbiam, & Amin ex filijs filiorum Chananæi, &
50 & filij eorum viri viginti. ¶ Et ex his qui templo ſer-
uiebant, quos dedit Dauid, & ipſi principes ad ope
rationem Leuitis templo ſeruientium ducenti vi-
ginti. Omnia nomina ſignificata ſunt in ſcripturis.
51 ¶ Et voui illic ieiunium iuuenibus in conſpectu Dei,
vt quærerem ab eo bonum iter nobis, & qui nobiſ-
cum erant, & filijs, & pecoribus propter inſidias.
52 ¶ Erubui enim petere à rege pedites & equites in co
mitatu, tutelæ gratia contra aduerſarios noſtros.
53 ¶ Diximus enim regi, quoniam virtus Domini erit
54 cum eis qui inquirunt eum in omni affectu. ¶ Et ite-
rum deprecati ſumus Dominum Deum noſtrum ſe-
cundum hæc: quem & propitium habuimus, & cō-
55 potes facti ſumus Deo noſtro. ¶ Et ſeparaui ex ple-
bis præpoſitis, & ſacerdotibus templi viros duode-
cim, & Sedebiam, & Aſannam, & cum eis ex fratri-
56 bus eorum viros decem, ¶ & appendi eis aurum &
argentum & vaſa ſacerdotalia domus Dei noſtri,
quæ donauerat rex, & conſiliarij eius, & principes,
57 & omnis Iſraël. ¶ Et cùm appendiſſem, tradidi argen
E ti talenta centum quinquaginta, & vaſa argentea ta
58 lentorum centum, & auri talenta centum, ¶ & vaſo-
rum aureorum ſepties viginti, & vaſa ærea de bono
æramento ſplendentia, duodecim, auri ſpeciem red
59 dentia: ¶ & dixi eis: Et vos ſancti eſtis Domino, &
vaſa ſunt ſancta, & aurum, & argentū votum eſt Do-
60 mino Deo patrum noſtrorum. ¶ Vigilate & cuſto-
dite, donec tradatis ex plebis præpoſitis, & ſacer-
dotibus, & Leuitis, & principibus ciuitatum Iſraël
in Ieruſalem, in paſtophorio domus Dei noſtri.
61 ¶ Et hi qui ſuſceperunt ſacerdotes & Leuitæ aurum
& argentum & vaſa, intulerunt in Ieruſalem in tem-
62 plum Domini. ¶ Et promouimus à fluuio Thia die
duodecima menſis primi, vſquequò introiuimus in
63 Ieruſalem. ¶ E cùm factus fuiſſet tertius dies, quar-
ta autem die ponderatum aurum, & argentum tra-
ditum eſt in domo Domini Dei noſtri, Marimoth
64 filio Iori ſacerdoti: ¶ & cum ipſo erat Eleazar filius
Phinees: & erant cum ipſis Ioſadus filius Ieſu, & Me
dias, & Banni filius Leuitæ ad numerum, & ad pon-
65 dus vniuerſa. ¶ Et ſcriptum eſt pondus ipſorum ea-
66 dem hora. ¶ Qui autem venerunt ex captiuitate, ob-
tulerunt ſacrificiū Domino Deo Iſraël, tauros duo-
67 decim pro omni Iſraël, arietes octoginta ſex, ¶ agnos
ſeptuagintaduos, hircos pro peccato duodecim, &
pro ſalute vaccas duodecim, omnia in ſacrificium
68 Domini. ¶ Et relegerunt præcepta regis regalibus
diſpenſatoribus, & ſubregulis Cœleſyriæ, & Phœni
cis: & honorificauerunt gentem, & templum Domi
69 ni. ¶ Et conſummatis his, acceſſerunt ad me præpoſi
ti, dicentes: Nō ſegregauerunt genus Iſraël, & prin
70 cipes & ſacerdotes, & Leuitę, ¶ & alienigenæ gentes
F & nationes terræ immunditias ſuas à Chananęis, &
Hethæis, & Pherezæis, & Iebuzæis, & Moabitis, &
71 Aegyptijs & Idumæis. ¶ coniuncti enim ſunt filiabus
eorum & ipſi, & filij eorum: & miſtum eſt ſemen ſan
ctum alienigenis gentibus terræ: & participes erant
præpoſiti, & magiſtratus iniquitatis eius ab initio
72 ipſius regni. ¶ Et mox vt audiui iſta, conſcidi veſtimē
ta & ſacram tunicam: & lacerans capillos capitis, &
73 barbam, ſedi dolens & mœſtus. ¶ Et conuenerunt
quotquot tunc mouebantur in verbo Domini Dei
Iſraël, ad me lugētem ſuper iniquitatem iſtam, & ſe
74 debam triſtis vſque ad ſacrificium veſpertinum. ¶ Et
conſurgens à ieiunio, conſciſſa habens veſtimēta &
ſacram tunicam, ingeniculans, & extendens manus
75 ad Dominum, ¶ dicebam: Domine confuſus ſum, &
76 reueritus ſum ante faciem tuam. ¶ Peccata enim no
ſtra multiplicata ſunt ſuper capita noſtra, & iniqui-
77 tates noſtræ exaltatæ ſunt vſq; ad cœlum. ¶ Quoniā
à temporibus patrum noſtrorum ſumus in magno
78 peccato vſque ad diem hunc. ¶ Et propter peccata
noſtra, & patrum noſtrorum ſumus traditi cum fra-
tribus noſtris, & cum ſacerdotibus noſtris, regibus
terræ in gladium & captiuitatem, & deprædationē
79 cum confuſione vſque in hodiernum diem. ¶ Et nūc
quantum eſt hoc quod contigit nobis miſericordia
abs te Domine Deus, & relinque nobis radicem, &
80 nomen in locum ſanctificationis tuæ. ¶ detegere lu-
minare noſtrum in domo Domini Dei noſtri, dare
81 nobis cibum in omni tempore ſeruitutis noſtræ. ¶ Et
cùm ſeruiremus, non fuimus derelicti à Domino
Deo noſtro: ſed conſtituit nos in gratia, ponens no
82 bis reges Perſarum dare cibum, ¶ & clarificare tem-
plum Domini Dei noſtri, & ædificare deſerta Sion,
83 dare nobis ſtabilitatem in Iudæa & Ieruſalem. ¶ Et
G nunc quid dicimus Domine habentes hæc? Tranſ-
greſſi enim ſumus præcepta tua, quæ dediſti in ma-
84 nus puerorum tuorum prophetarum, ¶ dicens: Quo
niam terra, in quam introiſtis poſſidere hæreditatē
eius, terra polluta eſt coinquinationibus alienige-
narum terræ, & immunditiæ illorum repleuerunt eā
85 totam immunditia ſua. ¶ Et nunc filias veſtras non
coniungetis filijs eorum, & filias eorum non acci-
86 pietis filijs veſtris, ¶ & non inquiretis pacem habe-
re cùm illis omni tempore, vt inualeſcentes man-
ducetis optima terrę, & hęreditatem diſtribuatis fi-
87 lijs veſtris vſque in ęuum. ¶ Et quę cōtingunt nobis,
omnia fiūt propter opera noſtra maligna, & magna
88 peccata noſtra. ¶ Et dediſti nobis talem radicem, &
rurſum reuerſi ſumus tranſgredi legitima tua, vti cō
miſceremur immunditię alienigenarum gētium ter
89 ræ huius. ¶ Nónne iraſcêris nobis perdere nos, quo-
adusque non relinquatur radix & nomen noſtrum?
90 ¶ Domine Deus Iſraël verax es. Derelicta eſt enim
91 radix vſq; in hodiernum diem. ¶ Ecce, nunc ſumus
in conſpectu tuo in iniquitatibus noſtris. Non eſt
92 enim adhuc ſtare ante te in his. ¶ Et cum adorando
confiteretur Eſdras flens, humi proſtratus ante tem
plum, congregati ſunt ante eum ex Ieruſalem turba
magna valde, viri, & mulieres, & iuuenes, & iuuentu
93 lę. Fletus enim erat magnus in ipſa multitudine. ¶ Et
cùm clamaſſet, Iechonias Iecheli ex filijs Iſraël, dixit
Eſdrę: Nos in Dominum peccauimus, quod colloca
uimus nobis in matrimonium mulieres alienigenas
94 ex gentibus terrę. Et nunc es ſuper omnem Iſraël.
In his ergo ſit iuſiurādùm à Domino expellere om-
nes vxores noſtras quę ex alienigenis ſunt cum filijs
95 earum. ¶ Sicut tibi decretum eſt à maioribus ſecun-
96 dùm legem Domini exurgens explica. ¶ Ad te enim
ſpectat negocium, & nos tecum ſumus: viriliter fac.

1. Eſd. 9. a. 2.

1. 3. Eſd. 10. a. 1.

97 ¶ Et exurgens Eſdras adiurauit principes ſacerdotum, & Leuitas, & omnem Iſraël facerę ſecundum hæc, & iurauerunt.

CAPVT IX.

3. Eſd. 10. a. 6.

1 A ET exurgens Eſdras ab ante atrium templi, abijt in paſtophorium Iónathę filij Naſabi, 2 ¶ & hóſpitatus illic non guſtauit panẽ, nec aquam bibit ſuper iniquitatem multitudinis. 3 ¶ Et facta eſt prædicatio in omni Iudæa, & in Ieruſalem omnibus qui erant ex captiuitate in Ieruſalem congregati, 4 ¶ vt quicunque non occurrerit biduo, vel triduo diei ſecundùm iudicium aſſidentium ſeniorum, tollerentur facultates ſuæ, & ipſe alienus iudicaretur à multitudine captiuitatis. 5 ¶ Et congregati ſunt omnes qui erant ex tribu Iuda, & Ben-iamin in tribus diebus in Ieruſalem. hic menſis 6 eſt nonus, dies menſis viceſimus. ¶ Et ſedit omnis multitudo in area templi trementes, propter hyemen præſentem. 7 ¶ Et exurgens Eſdras, dixit illis: Vos iniquè feciſtis collocantes vobis in matrimonium vxores alienigenas, vt adderetis ad peccata Iſraël. 8 ¶ Et nunc date confeſſionem, & magnificen- B tiam Domino Deo patrum noſtrorum: ¶ & perficite 9 voluntatem ipſius, & diſcedite à gentibus terræ 10 & ab vxoribus alienigenis. ¶ Et clamauit omnis multitudo, & dixerunt voce magna: Sicut dixiſti, faciemus. 11 ¶ Sed quoniam multitudo magna eſt, & tẽpus hybernum, & nõ poſſumus inſubſidiati ſtare: & hoc opus nõ eſt nobis vnius diei, neque bidui: multùm 12 enim in his peccauimus. ¶ Stent præpoſiti multitudinis, & omnes qui nobiſcum inhabitant, & quotquot 13 habent vxores apud ſe alienigenas, ¶ & aſſiſtant accepto tempore ex omni loco presbyteri, & iudices, 14 vſquequo ſoluant iram Domini negocij huius. ¶ Ionathas autem filius Ezeli, & Ozias Thecam ſuſceperunt ſecundùm hæc: & Boſoramus, & Leuis, & Sab- 15 bathæus ſimul cooperati ſunt cum illis. ¶ Et ſteterunt ſecundùm hæc omnia vniuerſi qui erant ex ca- 16 ptiuitate. ¶ Et elegit ſibi viros Eſdras ſacerdos prin- C cipes magnos de patribus eorum ſecundum nomina: & conſederunt nouiluuio menſis decimi exami- 17 nare negocium iſtud. ¶ Et determinatum eſt de viris qui habebant vxores alienigenas, vſque ad neo- 18 meniam primi menſis: ¶ & inuenti ſunt ex ſacerdotibus permiſti qui habebant alienigenas vxores. 19 ¶ Ex filijs Ieſu filij Ioſedec, & fratribus eius: Maſcas, 20 & Eliozerus, & Ioribus, & Ioadeus, ¶ & iniecerunt manus vt expellerent vxores ſuas: & ad litandum in 21 exorationem, arietem pro ignorantia ſua. ¶ & ex filijs Semmeri: Maſeas & Eſſes & Ieelech, Azarias. 22 ¶ & ex filijs Foſere: Limoſias, Hiſmaenis, & Natha- 23 nee, Iuſſio, Reddus, & Thalſas. ¶ & ex Leuitis: Iorabdus, & Semeis, & Colnis, & Calitas, & Eacteas, 24 & Coluas, & Elionas. ¶ & ex ſacris cantoribus: Elia- 25 ſib, Zaccarus. ¶ & ex oſtiarijs: Salumus, & Tolba- 26 nes. ¶ & ex Iſraël: ex filijs Foro, Ozi, & Remias, & D Geddias, & Melchias, & Michelus, Eleazarus, & 27 Iammebias & Bannas. ¶ & ex filijs Iolaman: Chamas, & Zacharias. & Iezrelus, & Ioddius, & Eri- 28 moth, & Helias. ¶ & ex filijs Zathoim: Eliadas & Liaſumus, Zochias, & Iarimoth, & Zabdis, & Tebe- 29 dias. ¶ & ex filijs Zebes: Iohannes, & Amanias, & 30 Zabdias, & Emeus, ¶ & ex filijs Banni: Olamus & Maluchus & Ieddeus & Iaſub & Azabus & Ieri- 31 moth. ¶ & ex filijs Addin: Naathus & Mooſias & Caleus, & Raanas, Maaſeas, Mathathias, & Beſe- 32 leel & Bonnus & Manaſſes. ¶ & ex filijs Nuaë: Noneas & Afeas & Malchias & Sameas & Simõ, Ben- 33 iamin & Malchus & Marras. ¶ & ex filijs Aſom Carianeus, Mathathias & Bannus & Eliphalach & 34 Manaſſes, & Semei. ¶ & ex filijs Banni: Ieremias & Moadias & Abramus & Iohel & Baneas & Pelias & Ionas & Marimoth & Eliaſib & Mathaneus & Eliaſis & Orizas & Dielus & Semedius, & Zambris & Io- 35 ſephus. ¶ & ex filijs Nobei: Idelus & Mathathias & E Sabadus, & Zecheda, Sedmi, & Ieſſei, Baneas. ¶ om- 36 nes iſti coniunxerunt ſibi vxores alienigenas, & di- 37 miſerunt eas cum filijs. ¶ Et inhabitauerunt ſacerdotes & Leuitæ: & qui erant ex Iſraël in Ieruſalem, & in tota vna regione, nouilunio menſis ſeptimi. 38 Et erant filij Iſraël in commorationibus ſuis. ¶ Et cõgregata eſt omnis multitudo ſimul in aream quæ 39 eſt ab oriente portæ ſacræ: ¶ & dixerunt Eſdræ pontifici & lectori, vt afferret legem Moyſi, quæ tradi- 40 ta eſt à Domino Deo Iſraël. ¶ Et attulit Eſdras pontifex legem omni multitudini eorum, à viro vſque ad mulierem, & omnibus ſacerdotibus audire legẽ 41 nouilunio menſis ſeptimi. ¶ Et legebat in area, quę F eſt ante ſacram portam templi, à prima luce vſque ad veſperam coram viris & mulieribus. Et dederũt 42 omnes ſenſum ad legem. ¶ Et ſtetit Eſdras ſacerdos & lector legis ſuper ligneum tribunal quod fabrica- 43 tum erat. ¶ Et ſteterunt ad eum Mathathias, & Samus, Ananias, Azarias, Vrias, Ezechias, & Balſa- 44 mus ad dextram: ¶ & ad ſiniſtram, Faldeus, Miſael, Malachias, Abuſtas, Sabus, Nabadias, & Zacha- 45 rias. ¶ Et aſſumpſit Eſdras librum coram omni multitudine: præſidebat enim in gloria in conſpectu 46 omnium. ¶ Et cùm abſoluiſſet legem, omnes erecti ſteterunt, & benedixit Eſdras Dominum Deum al- 47 tiſſimum, Deum Sabaoth omnipotentem. ¶ Et reſpondit omnis populus: Amen. Et eleuatis ſurſum manibus procidentes in terram, adorauerunt Do- 48 minum. ¶ Ieſus & Banaeus & Sarebias & Iaddimus, & Accubus, & Sabbathæus, & Calithes, & Azarias, 49 & Ioradus, & Ananias, & Philias Leuitæ: ¶ qui docebant legem Domini, & in multitudine legebant legem Domini, & pręferebant ſinguli eos, qui intel- 50 ligebant lectionem. ¶ Et dixit Atharathes Eſdrę põ- G tifici, & lectori, & Leuitis, qui docebant multitudi- 51 nem, ¶ dicens: Dies hic ſanctus eſt Domino. Et om- 52 nes flebãt, cùm audiſſent legem. ¶ Et dixit Eſdras: Digreſſi ergo manducate pinguiſſima quęque, & bibite dulciſſima quęque, & mittite munera his qui 53 non habent. ¶ Sanctus enim eſt hic dies Domini, & nolite mœſti eſſe: Dominus enim clarificabit vos. 54 ¶ Et Leuitę denunciabant in publico omnibus, di- 55 centes: Dies hic ſanctus eſt, nolite mœſti eſſe. ¶ Et abierunt omnes manducare, & bibere, & dare munera his qui non habebant, vt epularentur. Magnificè enim ſunt exaltati verbis quibus edocti ſunt. 56 ¶ Et congregati ſunt vniuerſi in Ieruſalem celebrare lętitiam, ſecundùm teſtamentum Domini Dei Iſraël.

Nehemiæ, qui Tertius Eſdræ dicitur, finis.

LIBER QVARTVS ESDRAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A Iber Eſdræ prophetæ ſecũdus, filij Sarei, filij Azarei, filij Helciæ, filij Sadaniæ, filij Sadoch, filij Achitob, 2 ¶ filij Achiæ, filij Phinees, filij Heli, filij Ameriæ, filij Aſiel, filij Marimoth, filij Arna, filij Oziȩ, filij Borith, filij Abiſei, filij Eleazar, 3 ¶ filij Aaron ex tribu Leui: qui fuit captiuus in regione Medorum, in 4 regno Artaxerxis regis Perſarum. ¶ Et factum eſt 5 verbum Domini ad me, dicens: ¶ Vade, & nuncia populo meo facinora ipſorum, & filijs eorum iniquitates, quas in me admiſerunt, vt nuncient filijs 6 filiorum: ¶ quia peccata parentum ipſorum in illis creuerunt. Obliti enim mei ſacrificauerunt dijs alie- 7 nis. ¶ Nónne ego eduxi eos de terra Aegypti, de domo ſeruitutis? Ipſi autem irritauerunt me, & con- 8 ſilia mea ſpreuerunt. ¶ Tu autem excute comam capitis tui, & proijce omnia mala ſuper illos: quoniã non obedierunt legi meæ. Populus autem eſt indi- 9 ſciplinatus. ¶ Vſquequo eos ſubſtinebo, quibus tan- 10 ta beneficia contuli? ¶ Reges multos propter eos B ſubuerti: Pharaonem cum pueris ſuis & omnem 11 exercitum eius percuſſi: ¶ Omnes gentes à facie eorũ perdidi, & in Oriente prouinciarum duarum populos Tyri & Sidonis diſſipaui, & omnes aduerſa- 12 rios eorum interfeci. ¶ Tu verò loquere ad eos, di- 13 cens: Hæc dicit Dominus: ¶ Nempe ego vos per mare tranſmeaui, & plateas vobis initio munitas exhibui: ducem vobis dedi Moyſen, & Aaron ſacer- 14 dotem: ¶ lucem vobis per columnam ignis præſtiti, & magna mirabilia feci in vobis: vos autẽ mei obli- 15 ti eſtis, dicit Dominus. ¶ Hæc dicit Dominus omnipotens: Coturnix vobis in ſigno fuit, caſtra vobis 16 ad tutelam dedi, & illic murmuraſtis: ¶ & non triumphaſtis in nomine meo de perditione inimicorum veſtrorum, ſed adhuc nunc vſque murmura- 17 ſtis. ¶ Vbi ſunt beneficia, quæ præſtiti vobis? Nónne in deſerto cùm eſuriretis, proclamaſtis ad me, 18 ¶ dicentes: Vt quid nos in deſertum iſtud adduxiſti interficere nos. melius nobis fuerat ſeruire Ae- 19 gyptijs, quàm mori in deſerto hoc? ¶ Ego dolui gemitus veſtros, & dedi vobis manna in eſcam. Pa- 20 nem angelorum manducaſtis. ¶ Nónne cùm ſitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ in ſaturitate? 21 Propter æſtus folijs arborum vos texi. ¶ Diuiſi vo- C bis terras pingues: Chananæos, & Pherezæos, & Philiſthæos à facie veſtra proieci: quid faciam vo- 22 bis adhuc? dicit Dominus: ¶ Hæc dicit Dominus omnipotens: In deſerto cùm eſſetis in flumine Amorrhæo ſitientes, & blaſphemantes nomen meũ, 23 ¶ non ignem vobis pro blaſphemijs dedi, ſed mit- 24 tens lignum in aquam, dulce feci flumen. ¶ Quid tibi faciam Iacob? Noluiſti obedire Iuda. Transferam me ad alias gentes, & dabo eis nomen meum 25 vt cuſtodiant legitima mea. ¶ Quoniam me dereliquiſtis, & ego vos derelinquam. Petentibus vobis 26 à me miſericordiam, non miſerebor. ¶ Quando inuocabitis me, ego non exaudiam vos. Maculaſtis enim manus veſtras ſanguine, & pedes veſtri impi- 27 gri ſunt ad committenda homicidia. ¶ Nõ quaſi me 28 dereliquiſtis, ſed voſipſos dicit Dominus. ¶ Hæc dicit Dominus omnipotens: Nónne ego vos rogaui, vt pater filios, & vt mater filias, & vt nutrix paruu- 29 los ſuos, ¶ vt eſſetis mihi in populum, & ego vobis in Deum: & vos mihi in filios, & ego vobis in pa- 30 trẽ? ¶ Ita vos collegi, vt gallina pullos ſuos ſub alas D ſuas. Modò autem quid faciã vobis? Proijciam vos 31 à facie mea. ¶ Oblationem cùm mihi attuleritis, auertam faciem meam à vobis. Dies enim feſtos veſtros, & neomenias & circunciſiones repudiaui. 32 ¶ Ego miſi pueros meos prophetas ad vos, quos acceptos interfeciſtis, & laniaſtis corpora eorum, 33 quorum ſanguinẽ exquiram, dicit Dominus. ¶ Hæc dicit Dominus omnipotens: Domus veſtra deſer- 34 ta eſt. Proijciam vos ſicut ventus ſtipulam, ¶ & filij procreationem non facient: quoniam mandatum meum neglexerunt, & quod malum eſt coram me, 35 fecerunt. ¶ Tradam domos veſtras populo venienti, qui me non audientes credunt: quibus ſigna non 36 oſtendi, facient quæ præcepi. ¶ Prophetam non vi- 37 derunt & memorabuntur iniquitatum eorum. ¶ Teſtor populi venientis gratiam, cuius paruuli exultant cum lætitia, me non videntes oculis carnibus, 38 ſed ſpiritu credentes quæ dixi. ¶ Et nunc frater aſpice, quæ gloria: & vide populum venientem ab O- 39 riente, ¶ quibus dabo ducatum Abraham, Iſaac, & Iacob, & Oſee, & Amos, & Michææ, & Ioel, & Ab- 40 diæ, & Ionæ, ¶ & Naum, & Habacuc, Sophoniæ, Aggæi, Zachariæ, & Malachiæ, qui & angelus Domini vocatus eſt.

Sap. 16. c. 20. Num. 20. c. 11. Is. 5. a. 4. Exo. 15. d. 25. Exo. 32. b. 8. Eſai. 1. d. 15. Mat. 23. d. 37. Eſa. 66. a. 5. Mala. 3. a. 1.

CAPVT II.

1 A Aec dicit Dominus: Ego eduxi populum iſtum de ſeruitute, quibus mandata dedi per pueros meos prophetas, quos audire noluerunt, ſed irrita fecerunt mea 2 conſilia. ¶ Mater quæ eos generauit, dicit illis: Ite 3 filij, quia ego vidua ſum & derelicta. ¶ Educaui vos cum lætitia, & amiſi vos cum luctu & triſtitia, quoniam peccaſtis coram Domino Deo veſtro, & quod

4 malum est coram eo, fecistis. ¶ Modò aut quid faciam vobis? Ego vidua sum & derelicta. Ite filij, &
5 petite à Domino misericordiam. ¶ Ego autem te pater testem inuoco super matrem filiorũ, qui noluerunt
6 testamentum meum seruare, ¶ vt des eis confusionem, & matrem eorum in direptionem, ne gene-
7 ratio eorum fiat. ¶ Dispergantur in gentes nomina eorum, deleantur à terra: quoniam spreuerũt sacra-

Ge.19.a.2

8 mentum meum. ¶ Væ tibi Assur, qui abscondis iniquos penes te. Gens mala, memorare quid fecerim
9 Sodomæ & Gomorrhæ, ¶ quorum terra iacet in piceis glebis & aggeribus cinerum. sic dabo eos, qui
10 non audierunt, dicit Dominus omnipotens. ¶ Hæc dicit Dominus ad Esdrã: Nuncia populo meo quoniam dabo eis regnum Ierusalem, quod daturus erã
11 Israël. ¶ Et sumam mihi gloriam illorum, & dabo eis
12 tabernacula æterna, quæ præparaueram illis. ¶ Li-
B gnum vitæ erit illis in odorem vnguenti, & non la-
13 borabunt neq; fatigabuntur. ¶ Ite, & accipietis. Rogate vobis dies paucos, vt immorentur. Iam paratũ
14 est vobis regnum: vigilate. ¶ Testare cœlum & terrã. Contriui enim malum & creaui bonum, quia viuo
15 ego dicit Dominus. ¶ Mater amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia. Sicut columba confirma pe-
16 des eorũ: quoniam te elegi, dicit Dominus. ¶ Et resuscitabo mortuos de locis suis, & de monumentis educam illos, quoniam cognoui nomen meũ in Is-
17 raël. ¶ Noli timere mater filiorum, quoniã te elegi,
18 dicit Dominus. ¶ Mittam tibi adiutorium pueros meos, Isaiam & Ieremiam, ad quorum consiliũ sanctificaui, & paraui tibi arbores duodecim grauatas

Exo.15.d. 11.

19 variis fluctibus, ¶ & totidem fontes fluentes lac & mel: & montes immensos septem, habentes rosam
20 & lilium, in quibus gaudio implebo filios tuos. ¶ Viduam iustifica, pupillo iudica, egenti da, orphanum
21 tuere, nudum vesti, ¶ confractum & debilem cura, claudum irridere noli, tutare mãcum, & cœcum ad

Tob. 1. d. 12.

22 visionem claritatis meæ admitte. ¶ Senem & iuuenẽ
23 intra muros tuos serua: ¶ mortuos vbi inueneris, signans commenda sepulchro, & dabo tibi primã ses-
24 sionem in resurrectione mea. ¶ Pausa & quiesce po-
25 pulus meus, quia veniet requies tua. ¶ Nutrix bona
26 nutri filios tuos, cõfirma pedes eorũ. ¶ Seruos quos tibi dedi, nemo ex eis interiet: eos ego enim requi-
27 ram de numero tuo. ¶ Noli fatigari. Cùm enim vene-
C rit dies pressuræ & angustiæ, alij plorabunt & tristes
28 erunt: tu autem hilaris & copiosa eris. ¶ Zelabunt gentes, & nil aduersus te poterunt, dicit Dominus:
29 ¶ Manus meę tegent te, ne filij tui gehennã videant.
30 ¶ Iucũdare mater cum filiis tuis, quia ego te eripiã,
31 dicit Dominus. ¶ Filios tuos dormientes memorare, quoniam ego eos educam de lateribus terræ, & misericordiam cum illis faciam: quoniã misericors
32 sum, dicit Dominus omnipotens. ¶ Amplectere natos tuos vsque dum venio, & præstẽ illis misericordiam: quoniam exuberant fontes mei & gratia mea
33 non deficiet. ¶ Ego Esdras præceptum accepi à Domino in monte Oreb, vt irem ad Israël: ad quos cùm venirem, reprobauerunt me, & respuerunt manda-
34 tum Dñi. ¶ Ideoq; vobis dico gentes, quæ auditis & intelligitis: Expectate pastorẽ vestrum, requiẽ ęternitatis dabit vobis: quoniam in proximo est ille qui
35 in fine seculi adueniet. ¶ Parati estote ad pręmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatẽ
36 tẽporis. ¶ Fugite vmbrã seculi huius: accipite iucunditatem gloriæ vestræ. Ego testor palàm Saluatorẽ
37 meum. ¶ Commendatum donum accipite, & iucun-
D damini, gratias agẽtes ei qui vos ad cœlestia regna
38 vocauit. ¶ Surgite, & state, & uidete numerũ signa-
39 torum in conuiuio Domini. ¶ Qui se de vmbra seculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acce-
40 perunt. ¶ Recipe Sion numerum tuum, & conclude
41 candidatos tuos qui legem Dñi compleuerunt. ¶ Filiorum tuorum quos optabas, plenus est numerus. Roga imperium Dñi vt sanctificetur populus tuus

Apoc.7.c 9.

42 qui vocatus est ab initio. ¶ Ego Esdras vidi in mõte Sion turbam magnam, quam numerare non potui,
43 & omnes canticis collaudabant Dominum. ¶ Et in medio eorum erat iuuenis statura celsus, eminentior omnibus illis: & singulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur: Ego autem mi-
44 raculo tenebar. ¶ Tunc interrogaui angelũ, & dixi:
45 Qui sunt hi Dñe? ¶ Qui rñdens dixit mihi: Hi sunt qui mortalem tunicam deposuerunt, & immortalẽ sumpserunt, & cõfessi sunt nomen Dei. Modò coro-
46 nantur, & accipiũt palmas. ¶ Et dixi angelo: Ille iuuenis quis est, qui eis coronas imponit, & palmas in
47 manus tradit? ¶ Et rñdens, dixit mihi: Ipse est filius Dei: quem in seculo confessi sunt: ego autẽ magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine Dñi stete-
48 runt. ¶ Tũc dixit mihi angelus: Vade, annũcia populo meo, qualia & quanta mirabilia Dñi Dei vidisti.

CAPVT III.

1 ANno tricesimo ruinæ ciuitatis, eram in
A Babylone, & conturbatus sum super cubiculo meo recumbens, & cogitationes
2 meæ ascendebant super cor meũ: ¶ quoniam vidi desertionem Sion & abundantiam eorũ
3 qui habitant in Babylone: ¶ & ventilatus est spiritus meus valde, & cœpi loqui ad Altissimũ verba timo-
4 rata, & dixi: ¶ O dominator Domine, tu dixisti ab initio, quando plantasti terram, & hoc solus, & im-

Gen.2.a.5

5 perasti populo, ¶ & dedisti Adam corpus mortuũ: sed & ipsum figmentum manuum tuarum erat, & insufflasti in eum spiritum vitæ, & factus est viuens
6 coram te: ¶ & induxisti eum in paradiso, quem plã-
7 tauerat dextera tua, antequàm terra aduẽtaret. ¶ Et huic mandasti diligere viam tuam, & præteriuit eã,

eum 3.

& statim instituisti in eo mortem, & in nationibus eius, & natæ sunt gentes, & tribus, & populi, & co-
8 gnationes quarum non est numerus. ¶ Et ambulauit vnaquæque gens in voluntate sua & mira agebãt co-

Gen. 4. 2. Gen. 7. 10.

9 ram te, & spernebant præcepta tua. ¶ Iterum autem
B in tempore induxisti diluuium super inhabitantes
10 seculũ, & perdidisti eos. ¶ Et factum est in vnoquoq;

1.Pet.3.d. 20.

11 eorum sicut Adæ mors, sic his diluuium. ¶ Dereliquisti autem vnum ex his, Noë cum domo sua, &
12 ex eo iusti omnes. ¶ Et factum est cùm cœpissent multiplicari, qui habitabant super terram, & multiplicauerunt filios & populos & gentes multas: & cœperunt iteratò impietatem facere plus quàm

Gen.12.a 2.

13 priores. ¶ Et factum est, cùm iniquitatem facerent coram te, elegisti tibi virum ex his, cui nomen erat
14 Abraham. ¶ Et dilexisti eum, & demonstrasti ei soli
15 voluntatem tuam: ¶ & disposuisti ei testamentum ęternum, & dixisti ei, vt non vnquam derelinqueres semen eius. Et dedisti ei Isaac, & Isaac dedisti Iacob

Gen.21.a 2. Ro.9.b. Gen.25.

16 & Esau. ¶ Et segregasti tibi Iacob, Esau autem separasti. Et factus est Iacob in multitudine magna.
17 ¶ Et factum est cùm educeres semen eius ex Aegy-
18 pto, adduxisti super montem Sina. ¶ Et inclinasti

Exod. 19. 21. *Deut. 4. b. 10*

cælos,& statuisti terram, & commouisti orbem : &
19 tremere fecisti abyssos,& conturbasti seculum,? &
C transiit gloria tua portas quatuor ignis & terræmotus,& spiritus,& gelu,vt dares semini Iacob legem,
20 & generationi Israël diligentiam.? Et non abstulisti ab eis cor malignum,vt faceret lex tua in eis fru-
21 ctum.? Cor enim malignum baiulās primus Adam transgressus & victus est,sed & omnes qui de eo na-
22 ti sunt.? Et facta est permanens infirmitas & lex cū corde populi, cum malignitate radicis: & discessit
23 quod bonum est,& mansit malignum.? Et transierunt tempora,& finiti sunt anni : & suscitasti tibi ser-
24 uum nomine Dauid,? & dixisti ei ædificare ciuitatem nominis tui, & offerre tibi in eadē thus & obla-
25 tiones.? Et factū est hoc annis multis,& dereliquerunt qui habitabant ciuitatem? in omnibus facien-
26 tes sicut fecit Adam & omnes generationes eius:
27 vtebantur enim & ipsi corde maligno.? Et tradidisti ciuitatem tuam in manibus inimicorum tuorū.

Iere. 10. d. 25.

28 ? Nunquid meliora faciunt qui habitant Babylonē?
29 ? Et propter hoc dominabitur Sion?? Factum est cū
D venissem huc, & vidissem impietates quarum nō est numerus; & delinquentes multos vidit anima mea
30 hoc tricesimo anno,& excessit cor meum:? quoniā vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impie agentibus,& perdidisti populum tuum,& cō-
31 seruasti inimicos tuos, & non significasti. ? Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hęc.Nun-
32 quid meliora facit Babylon quàm Sion? ? aut alia gens cognouit te præter Israël? aut quæ tribus credi-
33 derunt testamentis tuis,sicut Iacob?? Quarū merces non comparuit,neque labor fructificauit. Pertransiens enim pertransiui in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatuorū tuo-
34 rum.? Nunc ergo pōdera in statēra nostras iniquitates,& eorum qui habitant in seculo: & non inue-
35 nietur nomen tuum,nisi in Israël.? Aut quando nō peccauerunt in conspectu tuo,qui habitant terram?
36 ? aut quæ gens sic obseruauit mandata tua?? Hos quidem per nomina inuenies seruasse mandata tua,gentes autem non inuenies.

CAPVT IIII.

1 A Et respondit ad me angelus qui missus est ad me, cui nomen Vriel,? & dixit
2 mihi: Excedens excessit cor tuum in seculo hoc, & comprehendere cogitas viam
3 Altissimi:? Et dixi:Ita Domine meus. Et respondit mihi & dixit: Tres vias missus sum ostendere tibi,
4 & tres similitudines proponere coram te:? de quibus mihi si renunciaueris vnam ex his, & ego tibi demōstrabo viam quam desideras videre, & doce-
5 bo te,vnde sit cor malignum.? Et dixi:Loquere Domine meus. Et dixit ad me : Vade, pondera mihi ignis pondus, aut mensura mihi flatum venti, aut
6 reuoca mihi diem quæ præteriit.? Et respondi & dixi : Quis natorum poterit facere, vt me interroges
7 de his?? Et dixit ad me:Si essem interrogans te, dicens,Quantæ habitationes sunt in corde maris, aut quātæ venæ sunt in principio abyssi,aut quātę venæ sunt super firmamentū,aut qui sunt exitus paradisi:
8 ? diceres mihi fortassis. In abyssum non descendi, neq; in infernum adhuc, neque in cœlum vnquam
9 ascendi. ? nunc autem non interrogaui te, nisi de igne,& vento,& die,per quem transisti, & à quibus separari non potes : & non respondisti mihi de eis.
10 ? Et dixit mihi:Tu quæ tua sunt,tecum coadolescē-
11 tia, non potes cognoscere:? & quomodo poterit vas tuum capere Altissimi viam,& iam exterius corrupto seculo intelligere corruptionem euidentem
12 in facie mea?? Et dixi illi: Melius erat nos non esse, quàm adhuc viuentes viuere in impietatibus, & pa-
13 ti,& non intelligere de qua re.? Et respōdit ad me, & dixit:Proficiscēs profectus sum ad syluam lignorum campi,& cogitauerunt cogitationem, & dixe-
14 runt:? Venite & eamus, & faciamus ad mare bellum, vt recedat corā nobis, & faciamus nobis alias
15 syluas.? Et similiter fluctus maris & ipsi cogitaue-
B runt cogitationem & dixerunt: Venite ascendētes, debellemus syluas campi, vt & ibi consumemus no
16 bismetipsis aliam regionem.? Et factus est cogitatus syluæ in vanum:venit enim ignis, & consumpsit
17 eam.? Similiter & cogitatus fluctuum maris : stetit
18 enim arena, & prohibuit eos.? Si enim esses iudex horum, quem inciperes iustificare, aut quem con-
19 demnare?? Et respondi,& dixi: Vtique vanam cogitationem cogitauerunt.terra enim data est syluæ,&
20 mari locus portare fluctus suos.? Et respondit ad me,& dixit:Bene tu iudicasti:& quare non iudica-
21 sti tibimetipsi?? Quemadmodum enim terra syluæ data est, & mare fluctibus suis; sic qui super terram inhabitant, quæ sunt super terram intelligere solūmodo possunt:& qui super cœlos,quæ super altitu-
22 dinem cœlorum.? Et respondi,& dixi:Deprecor te
C Domine, vt mihi detur sensus intelligendi ,? non
23 enim volui interrogare de superioribus tuis, sed de his quæ pertranseunt per nos quotidie. propter quid Israël datus in opprobrium gentibus, quem dilexisti populum,datus est tribubus impiis, & lex patrum nostrorum in interitum deducta est, & dispo-
24 sitiones scriptæ nusquam sunt:? & pertransiuimus de seculo,vt locustæ, & vita nostra stupor & pauor.
25 & nec digni sumus misericordiam consequi.? Sed quid faciet nomini suo quod inuocatum est super
26 nos? Et de his interrogaui.? Et respondit ad me,& dixit:Si fueris plurimum scrutatus,frequenter mirabéris: quoniam festinans festinat seculum pertran-
27 sire,? & non capit portare quæ in futuris temporibus iustis repromissa sunt: quoniam plenum iniusti-
28 tia est seculum hoc & infirmitatibus. ? De quibus autem interrogas dicam: seminatum enim est ma-
29 lum,& necdum venit destructio ipsius.? Si ergo nō inuersum fuerit quod seminatum est, & discesserit locus vbi seminatum est malum, non veniet vbi se-
30 minatum est bonum:? Quoniam grauamen seminis mali seminatum est in corde Adam ab initio: & quantum impietatis generauit vsque nunc, & gene-
31 rat vsque cum veniat area? Aestima autem apud te gramen mali seminis, quantum fructum impietatis
32 generauit, ? quando secatæ fuerint spicæ, quarū nō est numerus,quam magnam aream incipiēt facere?
33 ? Et respondi,& dixi: Quomodo & qn hæc? Quare
34 modici & mali anni nostri?? Et rñdit ad me,& dixit mihi:Non festines tu super Altissimum. Tu enim festinas inaniter esse super ipsum. nam excessus tuus
35 multus.? Nónne de his interrogauerunt animæ iustorū in promptuariis suis,dicentes: Vsquequo spero sic?? & quando veniet fructus areę mercedis no-
36 stræ?? Et rñdit ad ea Ieremiel archangelus,& dixit: Quando impletus fuerit numerus seminū in vobis,
37 quoniam in statéra ponderauit seculū,? & mensura

Iud. 9. b. 8. 2. Par. 25. c. 18.

Quo. a.

mensurauit tempora, & numero numerauit tēpora,
& non commouit, nec excitauit usque dum implea
38 tur prædicta mensura. ¶ Et respondi, & dixi: O domi
D nator Domine, sed & nos pleni sumus impietate.
39 ¶ Et ne fortè propter nos non impleantur iustorum
areæ, propter peccata inhabitantium super terram.
40 ¶ Et respondit ad me, & dixit: Vade, & interroga
prægnantem, si quando impleuerit nouem menses
suos, adhuc poterit matrix eius retinere partum in
41 semetipsa? ¶ Et dixi: Non potest Domine. Et dixit
ad me: In inferno promptuaria animarum matrici
42 assimilata sunt. ¶ Quemadmodum enim illa festinat
quæ parit, effugere necessitatem partus, sic & hęc fe
43 stinat reddere ea quę commendata sunt. ¶ Ab initio
tibi demonstrabitur de his quæ concupiscis videre.
44 ¶ Et respondi, & dixi: Si inueni gratiam ante oculos
45 tuos, & si possibile est, & si idoneus sum, ¶ demon-
stra mihi, si plusquàm præteritum sit habet venire,
aut plura pertransierunt suprà quàm futurum est.
46 ¶ Quid pertransiuit, scio: quid autem futurū sit igno
47 ro. ¶ Et dixit ad me: Sta super dexteram partem, &
demonstrabo tibi interpretationem similitudinis.
48 ¶ Et steti, & vidi: & ecce fornax ardens transiit corā
me. & factum est, cùm transiret flamma, vidi: & ecce
49 superauit fumus. ¶ Post hæc transiit coram me nu-
bes plena aquæ, & immisit pluuiam impetu multā:
& cùm transisset impetus pluuiæ, superauerunt in
50 ea guttæ. ¶ Et dixit ad me: Cogita tibi, sicut crescit
pluuia amplius quàm guttæ, & ignis quàm fumūs:
sic superabundauit quæ transiuit mensura. Supera-
51 uerunt autem guttæ & fumus: ¶ & oraui, & dixi: Pu-
tas viuo vsque in diebus illis? vel quid erit in diebus
52 illis? ¶ Respondit ad me, & dixit: De signis, de qui-
bus me interrogas, ex parte possum tibi dicere: de
vita autē tua non sum missus dicere tibi, sed nescio.

CAPVT V.

5 A DE signis autem: ecce dies venient, in qui-
bus apprehendentur qui inhabitant ter-
ram in censu multo: & abscondetur veri
2 tatis via: & sterilis erit à fide regio: ¶ &
multiplicabitur iniustitia super hanc quam ipse tu
3 vides, & super quam audisti olim: ¶ & erit imposi-
tio vestigio quam nunc vides regnare regionem, &
4 videbunt eam desertam. ¶ Si autem tibi dederit Al-
5 tissimus viuere, videbis post tertiam tubam, ¶ & re-
lucescet subitò sol noctu, & luna ter in die, & de li-
gno sanguis stillabit, & lapis dabit vocem suam, &
6 populi commouebuntur: ¶ & regnabit, quem non
sperant qui inhabitant super terram, & volatilia cō-
7 migrationem facient: ¶ & mare Sodomiticum pi-
sces reiiciet, & dabit vocem noctu, quam non noue
8 rant multi. omnes autem audient vocem eius, ¶ &
chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remit
tetur, & bestię agrestes transmigrabunt, & mulieres
9 menstruatæ parient monstra, ¶ & in dulcibus aquis
salsæ inuenientur, & amici omnes semetipsos expu
gnabunt: & abscōdetur tunc sensus, & intellectus se
10 parabitur in promptuarium suum: ¶ & quæretur à
multis, & non inuenietur: & multiplicabitur iniusti-
11 tia, & incontinentia super terram. ¶ Et interrogabit
regio proximam suam, & dicet: Nūquid per te per-
12 transiit iustitia iustum faciens? Et hoc negabit. ¶ Et
erit in illo tempore, & sperabunt homines, & non
impetrabunt: laborabunt, & non dirigentur viæ eo-
13 rum. ¶ Hæc signa dicere tibi permissum est mihi: &
si oraueris iterum & ploraueris, sicut & nunc, & ie-
iunaueris septem diebus, audies iteratò horum ma
14 iora: ¶ Et euigilaui, & corpus meum horruit val-
B de: & anima mea laborauit, vt deficeret: ¶ & tenuit
15 me, qui venit angelus, qui loquebatur in me: & con-
16 fortauit me, & statuit me super pedes. ¶ Et factum
est in nocte secunda, & venit ad me Salathiel dux
populi, & dixit mihi: Vbi eras? & quare vultus tuus
17 tristis? ¶ An nescis, quoniam tibi creditus est Israël
18 in regione transmigrationis eorum? ¶ Exurge ergo,
& gusta panem, & non derelinquas nos, sicur pa-
stor gregem suum in manibus luporum malignorū.
19 ¶ Et dixi ei: Vade à me, & non appropies ad me.
20 Et audiuit, ut dixi: & recessit à me. ¶ Et ego ieiunaui
diebus septem, vlulans & plorans, sicut mihi man-
21 dauit Vriel Angelus. ¶ Et factum est post dies septē,
& iterum cogitationes cordis mei molestæ erant
22 mihi valde, ¶ & resumpsit anima mea spiritum intel
lectus: & iterum cœpi loqui corā Altissimo sermo-
23 nes. ¶ & dixi: Dominator Domine, ex omni sylua
terræ, & omnibus arboribus eius, elegisti uineam
24 vnicam: ¶ Et ex omni terra orbis, elegisti tibi foueā
vnam: & ex omnibus floribus orbis elegisti tibi liliū
25 vnum: ¶ & ex omnibus abyssis maris, replesti tibi ri
uum vnum: & ex omnibus ędificatis ciuitatibus, san
26 ctificasti timetipsi Sion: ¶ & ex omnibus creatis uo-
latilibus, nominasti tibi columbam vnam: & ex om-
nibus plasmatis pecoribus, prouidisti tibi ouem v-
27 nam: & ¶ ex omnibus multiplicatis populis, acqui-
siuisti tibi populum vnum: & ab omnibus probatam
28 legem donasti huic, quem desiderasti populo. ¶ Et
nunc Domine, vt quid tradidisti vnum pluribus? Et
præparasti super vnam radicem alias, & disperdidi-
29 sti vnicum tuum in multis: ¶ & conculcauerunt
C eum, qui contradicebant sponsionibus tuis, qui-
30 que tuis testamentis non credebant. ¶ Et si odiens
odisti populum tuum, tuis manibus debet castigari.
31 ¶ Et factum est, cùm locutus essem sermones, & mis
sus est angelus ad me, qui antè venerat ad me præ-
32 terita nocte, ¶ & dixit mihi: Audi me, & in-
struam te: & intende mihi, & adiiciam coram
33 te. ¶ Et dixi, loquere Domine meus. Et dixit
ad me: Valde tu in excessu mentis factus es pro
Israël: an plus dilexisti eum, quàm qui eum fecit?
34 ¶ Et dixi ad eum: Non Domine, sed dolens locu-
tus sum. Torquent enim me renes mei per om-
nem horam, quærentem apprehendere semitam
35 Altissimi, & inuestigare partem iudicij eius. ¶ Et
dixit ad me: Non potes. Et dixi: Quare Domi-
ne? Ad quid nascebar, aut quare non fiebat ma-
trix matris meæ mihi sepulchrum, vt non viderem
laborem Iacob, & defatigationem generis Israël?
36 ¶ Et dixit ad me: Numera mihi, qui necdum ve-
nerant, & collige mihi dispersas guttas, & reuirida
37 mihi aridos flores, ¶ & aperi mihi clausa promptua
ria, & produc mihi inclusos in eis flatus, demonstra
mihi vocis imaginem: & tunc ostendam tibi labo-
38 rem quem rogas videre. ¶ Et dixi: Dominator Do-
mine, quis enim est qui potest hæc scire, nisi qui cū
39 hominibus habitationem non habet? ¶ Ego autem
insipiens, & quomodo potero dicere de his, quibus
40 me interrogasti? ¶ Et dixit ad me: Quomodo non po
tes facere vnum de his quæ dicta sunt: sic non pote-
ris inuenire iudicium meum, aut in fine charitatē,

41 quam populo promisi. ¶ Et dixi: Sed ecce Domine,
D tu prope es his qui in finẽ sunt: & quid facient qui an
42 te me fuerunt, aut nos, aut hi qui post nos? ¶ Et dixit ad me: Coronæ assimilabo iudicium meum. Sicut non nouissimorum tarditas, sic nec priorum veloci-
43 tas. ¶ Et respõdi, & dixi: Nec poteras facere eos qui facti sunt, & qui sunt, & qui futuri sunt, in vnum, vt
44 celeriùs iudicium tuum ostendas? ¶ Et respondit ad me, & dixit: Nõ potest festinare creatura super creatorem, nec sustinere seculum eos qui in eo creandi
45 sunt in vnum. ¶ Et dixi: Quomodo dixisti seruo tuo, quoniam viuificans viuificasti à te creatam creaturam in vnum, & sustinebat creatura: poterit & nunc
46 portare præsentes in vnum? ¶ Et dixit ad me: Interroga matricem mulieris, & dices ad eam: Et si paris, quare per tempus? Roga ergo eam, vt det decem in
47 vnum. ¶ Et dixi: Non vtique poterit, sed secundùm
48 tempus. ¶ Et dixit ad me: Et ego dedi matricem ter-
49 ræ his qui seminati sunt super eã per tẽpus. ¶ Quẽadmodum enim infans non parit ea, quæ senũ sunt:
50 sic ego disposui a me creatum seculum. ¶ Et interrogaui, & dixi: Cùm iam dederis mihi viam, loquar coram te: nam mater nostra; de qua dixisti mihi, Ad-
51 huc iuuenis est: iam senectuti appropinquat. ¶ Et respondit ad me, & dixit: Interroga eam quæ parit,
52 & dicet tibi. ¶ Dices enim ei: Quare quos peperisti, nunc non sunt similes his qui ante te, sed minores
53 statura? ¶ Et dicet tibi & ipsa: Alij sunt qui in iuuentute virtutis nati sunt: & alij qui sub tempore sene-
54 ctutis, deficiente matrice sunt nati. ¶ Considera ergo & tu, quoniam minori statura estis præ his qui
55 ante vos: ¶ & qui post vos, minori quàm vos, quasi iam senescentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætereuntes. Et dixi: Rogo Domine, si inueni gratiam ante oculos tuos, demonstra seruo tuo, per quem visites creaturam tuam.

CAPVT VI.

1 A ET dixit ad me: Initio terreni orbis, & antequàm starẽt exitus seculi, & antequàm
2 spirarent conuentiones ventorum, ¶ & antequàm sonarent voces tonitruum, & antequàm splenderent nitores coruscationum, & antequàm confirmarentur fundamenta Paradisi,
3 ¶ & antequàm viderẽtur decori flores, & antequàm confirmarẽtur motæ virtutes, & antequàm collige-
4 rentur innumerabiles militiæ angelorum, ¶ & antequàm extollerentur altitudines aeris, & antequàm nominarentur mensuræ firmamentorum, & ante-
5 quàm æstuarent camini in Sion, ¶ & antequàm inuestigarentur præsentes anni, & antequàm abalienarentur eorum qui nunc peccant adinuentiones, &
6 consignati essent qui fidem thesaurizauerunt: ¶ tunc cogitaui, & facta sunt per me solum, & non per aliũ:
7 & finis per me, & non per alium. ¶ Et respondi, & dixi: Quæ erit separatio temporum? aut quando prio-
8 ris finis, & sequentis initium? ¶ Et dixit ad me: Ab Abraham vsque ad Isaac, quando nati sunt ab eo Iacob & Esau, manus Iacob tenebat ab initio calca-
9 neum Esau: ¶ finis enim huius seculi Esau, & princi-
10 pium sequentis Iacob. ¶ Hominis manus inter cal-
11 caneum & manum. Aliud noli quærere Esdra. ¶ Et respondi, & dixi: O dominator Domine, si inueni
12 gratiam ante oculos tuos, ¶ oro vt demonstres seruo tuo finem signorum tuorum, quorũ partẽ mihi
13 demonstrasti nocte præcedenti. ¶ Et respondit, & dixit ad me: Surge super pedes tuos, & audi vocem
14 plenissimam sonitus. ¶ Et erit sicut commotio, nec
15 commouebitur locus, in quo stes super eum. ¶ Ideo cùm loquitur, tu nõ expaueas, quoniam de fine ver
16 bum & fundamentum terræ intelligitur, ¶ quoniam
B de ipsis sermo tremiscit & commouetur: scit enim
17 quoniam finem eorum oportet commutari. ¶ Et factum est, cùm audissem, surrexi super pedes meos, & audiui: & ecce vox loquens, & sonus eius sicut so
18 nus aquarum multarum, ¶ & dixit: Ecce dies veniũt, & erit quando appropinquare incipiam, vt visitem
19 habitantes in terra: ¶ & quando inquirere incipiam ab eis qui iniustè nocuerunt iniustitia sua, & quan-
20 do suppleta fuerit humilitas Sion. ¶ & cùm supersignabitur seculum quod incipiet pertransire, hæc signa faciam: Libri aperientur ante faciem firmamen
21 ti, & omnes videbunt simul: ¶ & anniculi infantes loquentur vocibus suis, & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor mensium, & viuẽt &
22 suscitabuntur. ¶ Et subitò apparebunt seminata loca non seminata, & plena promptuaria subitò inue
23 nientur vacua: ¶ & tuba canet cùm sono: quam cùm
24 omnes audierint, subitò expauescent. ¶ Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos vt inimici, & expauescet terra cum his: & venæ fontium stabunt,
25 & non decurrent in horis tribus. ¶ & erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus istis quibus prædixi tibi, ipse saluabitur, & videbit salutare meum, & finẽ
26 seculi vestri. ¶ Et videbũt qui recepti sunt homines, qui mortem non gustauerũt à natiuitate sua, & mutabitur cor inhabitantium, & cõuertetur in sensum
27 alium. ¶ Delebitur enim malum, & extinguetur do-
28 lus. ¶ Florebit autem fides, & vincetur corruptela, & ostendetur veritas quæ sine fructu fuit diebus tãtis.
29 ¶ Et factum est, cùm loqueretur mihi: & ecce paula-
30 tim intuebar super eum ante quem stabam, ¶ & dixit ad me hæc: Veni tibi ostendere tempus venturæ
31 noctis. ¶ Si ergo iterum rogaueris, & iterum ieiunaueris septem diebus, iterum tibi renunciabo horum
32 maiora per diem quam audiui. ¶ Audita est enim
C vox tua apud Altissimum. Vidit enim fortis directionem tuam, & prouidit pudicitiam, quam à iuuen-
33 tute tua habuisti: ¶ & propter hoc misit me demonstrare tibi hæc omnia, & dicere tibi: Confide, & no-
34 li timere: ¶ & noli festinare cum prioribus temporibus cogitare vana, vt non properes à nouissimis tẽ
35 poribus. ¶ Et factum est post hæc, & fleui iterum: & similiter ieiunaui septem diebus, vt suppleam tres
36 hebdomadas, quæ dictæ sunt mihi. ¶ Et factum est in octaua nocte, & cor meum turbabatur iteratò in
37 me, & cœpi loqui coram Altissimo. ¶ Inflammabatur enim spiritus meus valde, & anima mea anxia-
38 batur, ¶ & dixi: O Domine, loquens locutus es ab initio creaturæ in primo die, dicens: Fiat cœlum & ter
39 ra: & tuum verbum opus perfectum. ¶ Et erat tunc spiritus, & tenebræ circunferebantur, & silentium:
40 sonus vocis hominis nondum erat abs te. ¶ Tunc dixisti de thesauris tuis proferri lumen luminosum,
41 quo appareret opus tuum. ¶ Et die secundo creasti spiritum firmamenti, & imperasti ei vt diuideret & diuisionem faceret inter aquas, vt pars quædã
42 sursum recederet, pars verò deorsum maneret. ¶ Et tertia die imperasti aquis cõgregari i septima parte

terræ:ſex verò partes ſiccaſti & conſeruaſti, vt ex his
ſint coram te miniſtrautia ſeminata à Deo,& culta.
43 ¶ Verbum enim tuum proceſſit, & opus ſtatim fie-
44 bat.¶ Proceſſit enim ſubito fructus multitudinis im
menſus, & concupiſcentiæ guſtus multiformes, &
flores colore immutabili, & odores odorameti in-
45 ueſtigabilis,& die tertia hæc facta ſunt.¶ Quarta au
D tem die imperaſti fieri Solis ſplendorem, lunæ lu-
46 men,ſtellarum diſpoſitionem:¶ & imperaſti eis, vt
47 deſeruirent futuro plaſmato homini.¶ Quinto autē
die dixiſti ſeptimæ parti,vbi erat aqua congregata,
vt procrearet animalia, & volatilia, & piſces: & ita
48 fiebat.¶ Aqua muta,& ſine anima,quæ Dei nutu iu-
bebantur,animalia faciebat,vt ex hoc mirabilia tua
49 nationes enarrent.¶ Et tunc conſeruaſti duas ani-
mas:nomen vni vocaſti Henoch,& nomen ſecundę
50 vocaſti Leuiathan,¶& ſeparaſti ea ab alterutro,Nō
enim poterat ſeptima pars,vbi erat aqua congrega
51 ra,capere ea.¶ Et dediſti Henoch vnam partē, quæ
ſiccata eſt tertio die, vt habitet in ea vbi ſunt mon-
52 tes mille.¶ Leuiathan autem dediſti ſeptimam par
tem humidam,& ſeruaſti eam, vt fiat in deuoratio-
53 nem quibus vis,& quando vis.¶ Sexto autē die im-
peraſti terræ,vt crearet corā te iumenta,& beſtias,
54 & reptilia:¶ & ſuper his Adam, quem conſtituiſti
ducē ſuper omnibus factis quæ feciſti, & ex eo edu
55 cimur nos omnes,quemq; elegiſti populum.¶ Hæc
autem omnia dixi coram te Domine, quia propter
56 nos creaſti ſeculum.¶ Reſiduas autem gentes ab A-
dam natas,dixiſti eas nil eſſe, & quoniam ſaliuæ aſſi
milatæ ſunt,& quaſi ſtillicidium de vaſe ſimilaſti a-
57 bundantiam eorum.¶ Et nunc Domine, ecce,iſtæ
gentes quæ in nihilum deputatæ ſunt, cœperunt do
58 minari noſtri,& deuorare:¶ nos autē populus tuus
quem vocaſti primogenitum, vnigenitum æmulato
59 rem tuum, traditi ſumus in manibus eorum:¶ & ſi
propter nos creatum eſt ſeculum,quare non hære-
ditatem poſſidemus cum ſeculo? Vſquequo hæc?

CAPVT VII.

1 E T factum eſt, cùm finiſſem loqui verba
A hæc,miſſus eſt ad me angelus qui miſſus
2 fuerat ad me primis noctibus,¶ & dixit
ad me: Surge Eſdra, & audi ſermones
3 quos veni loqui ad te.¶ Et dixi: Loquere Deus
meus.Et dixit ad me: Mare poſitum eſt in ſpacio-
4 ſo loco,vt eſſet altum & immenſum:¶ erit autem ei
introitus in anguſto loco poſitus, vt eſſet ſimilis flu
5 minibus.¶Quis enim volens voluerit ingredi mare,
& videre eum, vel dominari eius: ſi non tranſierit
anguſtum in latitudinem quomodo venire poterit?
6 ¶ Item aliud: Ciuitas eſt ædificata, & poſita in loco
7 campeſtri:eſt autem plena omnium bonorum.¶ In-
troitus eius anguſtus & in præcipiti poſitus, vt eſſet
8 à dextris quidem ignis, à ſiniſtris aqua alta:¶ ſemi-
ta autem eſt vna ſola inter eos poſita,hoc eſt, inter
ignem & aquam, vt non capiat ſemita niſi ſolùmo-
9 dò veſtigium hominis.¶Si autem dabitur ciuitas ho
mini in hæreditatem,ſi nunquam antepoſitum peri
culum pertranſierit, quomodo accipiet hæreditatē
10 ſuam?¶ Et dixi:Sic Domine. Et dixit ad me: Sic eſt
11 & Iſraël pars.¶ Propter eos enim feci ſeculum: &
quando trangreſſus eſt Adam cōſtitutiones meas,
12 iudicatum eſt quod factum eſt.¶ Et facti ſunt introi
tus huius ſeculi anguſti, & dolentes, & laborioſi:
pauci autem & mali,& periculorum pleni, & labo-
13 re magnopere fulti.¶ Nam maioris ſeculi introitus
ſpacioſi & ſecuri, & facientes immortalitatis fru-
14 ctum.¶ Si ergo ingredientes non fuerunt ingreſſi,
qui viuunt,anguſta & vana hæc: non poterunt reci-
15 pere quæ ſunt repoſita.¶ Nunc ergo quare tu con-
turbaris, cùm ſis corruptibilis? & quid mouêris tu,
16 cùm ſis mortalis?¶ Et quare non accepiſti in corde
17 tuo quod eſt futurum,ſed quod in præſenti?¶ Reſpō
di,& dixi:Dominator Domine, ecce diſpoſuiſti le-
ge tua,quoniam iuſti hæreditabunt hæc,impij autē
18 peribunt.¶ Iuſti autem ferent anguſta ſperantes ſpa
cioſa.qui enim impiè geſſerunt,& anguſta paſſi ſūt,
19 & ſpacioſa non videbunt.¶ Et dixit ad me: Non eſt
B iudex ſuper Deum, neque intelligens ſuper Altiſſi-
20 mum.¶ Pereunt enim multi præſentes, quia negligi
21 tur quæ antepoſita eſt, Dei lex:¶ Mandans enim
mandauit Deus venientibus,quando venerūt,quid
facientes viuerent, & quid obſeruantes non puni-
22 rentur.¶ Hi autem non ſunt perſuaſi, & contradixe
runt ei, & conſtituerunt ſibi cogitamen vanitatis,
23 ¶ propoſuerunt ſibi circumuentiones delictorum,&
ſuperdixerunt Altiſſimo non eſſe, & vias eius non
24 cognouerunt,¶ & legem eius ſpreuerunt,& ſponſio
nes eius abnegauerunt, & in legitimis eius fidem
25 non habuerunt,& opera eius nō perfecerūt.¶ Pro-
26 pter hoc Eſdra vacua vacuis,& plena plenis.¶ Ecce
tempus veniet, & erit quando venient ſigna quæ
prædixi tibi,& apparebit ſponſa, & apparescens o-
27 ſtendetur quæ nunc ſubducitur terra:¶ & omnis qui
liberatus eſt de prædictis malis, ipſe videbit mirabi
28 lia mea.¶ Reuelabitur enim filius meus IESVS
cum his qui cum eo ſunt: & iucundabuntur qui reli
29 cti ſunt in annis quadringentis.¶ Et erit poſt annos
hos,& morietur filius meus CHRISTVS,& om
30 nes qui ſpiramentum habent homines:¶ & conuer
tetur ſeculum in antiquum ſilentium diebus ſeptē,
ſicut in prioribus iudiciis, ita vt nemo derelinqua-
31 tur.¶ Et erit poſt dies ſeptem, & excitabitur quod
nondum vigilat ſeculum, & morietur corruptum,
32 ¶ & terra reddet quæ in ea dormiunt, & puluis qui
in eo ſilentio habitant,& promptuaria reddent quę
33 eis commendatæ ſunt animæ.¶ Et reuelabitur Altiſ
ſimus ſuper ſedem iudicij,& pertranſibunt miſerię,
34 & longanimitas congregabitur.¶ Iudicium autē ſo-
35 lū remanebit,veritas ſtabit,& fides conualeſcet,¶ &
opus ſubſequetur,& merces oſtendetur, & iuſtitiæ
36 vigilabunt,& iniuſtitiæ non dominabuntur.¶Et di-
xi:Primus Abraham propter Sodomitas orauit, &
C Moyſes pro patribus qui in deſerto peccauerunt.
37 ¶ & qui poſt eum pro Iſraël in diebus Achaz,& Sa-
38 muelis,¶ & Dauid pro confractione,& Salomō pro
39 eis qui venerunt in ſanctificationem,¶ & Elias pro
his qui pluuiam acceperunt,& pro mortuo vt viue-
40 ret,¶ & Ezechias pro populo in diebus Sennache-
41 rib,& multi pro multis.¶Si ergo modo quando cor
ruptibile increuit, & iniuſtitia multiplicata eſt, &
orauerunt iuſti pro impiis: quare & nunc ſic non
42 erit? Et reſpondit ad me,& dixit:Præſens ſeculum
non eſt finis, gloria in eo frequens manet: propter
43 hoc orauerūt pro inualidis.¶ Dies enim iudicij erit
finis temporis huius, & initium temporis futurę im
44 mortalitatis,in quo tranſiuit corruptela,¶ ſoluta eſt
intemperantia, abſciſſa eſt incredulitas: creuit
45 autem iuſtitia, orta eſt veritas.¶ Tunc enim nemo
poterit ſaluare eum qui periit, neque demerge-

Gen. 18 c. 13.
Exo. 32. c. 11.
1. Reg. 4 c. 17.
2. Par 6. c 14.
1. Reg. 17 1. 21 & 1[illegible] d 25.
4. Reg. 19 15.
Ro. 5. 2. 2

46 re qui vlcit. Et relpōdi, ¶ & dixi. Hic est sermo meus
primus & nouissimus, quoniam melius erat non da
re terram Adam, vel cùm iam dedisset, coërcere eũ
47 vt non peccaret. ¶ Quid enim prodest hominibus
in præsenti viuere in tristitia, & mortuos sperare pu
48 nitionem? ¶ O tu quid fecisti Adam? Si enim tu pec
casti, non est factus solius tuus casus, sed & noster
49 qui ex te aduenimus. ¶ Quid enim prodest nobis si
promissum est nobis immortale tempus: nos autem
50 mortalia opera egimus? ¶ Et quoniam prædicta est
nobis perennis spes: nos verò pessimi vani facti su-
51 mus. ¶ Et quoniam reposita sunt nobis habitacula
sanitatis & securitatis: nos verò malè conuersati su
52 mus. ¶ Et quoniã reposita est gloria Altissimi pro-
tegere eos qui tardę conuersati sunt: nos autem pes
53 simis viis ambulauimus. ¶ Et quoniam ostendetur
paradisus, cuius fructus incorruptus perseuerat, in
54 quo est securitas & medela: ¶ nos verò nõ ingredie
55 mur. in ingratis enim locis conuersati sumus. ¶ Et
D quoniam super stellas fulgebunt facies eorum qui
abstinentiam habuerunt: nostrę autem facies super
56 tenebras nigrę: ¶ non enim cogitauimus uiuentes
quando iniquitatem faciebamus, quòd incipiemus
57 post mortem pati. ¶ Et respondit, & dixit: Hoc est
cogitamentum certaminis quod certabit qui super
58 terram natus est homo, ¶ vt si uictus fuerit, patiatur
quod dixisti: si autem uicerit, recipiet quod dico:
59 ¶ quoniam hæc est uita quàm Moyses dixit cùm ui-
ueret, ad populum dicẽs: Elige tibi uitam, ut uiuas.
60 ¶ Non crediderunt autem ei, sed nec post eum pro-
61 phetis: sed nec mihi qui locutus sum ad eos. ¶ quo-
niam non esset tristitia in perditionem eorum, ¶ si-
cut futurum est gaudium super eos, quibus persua-
62 sa est salus. ¶ Et respõdi, & dixi: Scio Domine, quo-
niam uocatus est Altissimus misericors in eo, quòd
misereatur his, qui nondum in seculo aduenerunt,
63 ¶ & quòd miseretur illis qui conuersionem faciunt
64 in lege eius, ¶ & longanimis est, quoniam longani-
mitatem præstat his qui peccauerunt quasi suis ope
65 ribus: ¶ & munificus est, quoniam quidem donare
66 vult pro exigentiis: ¶ & multæ misericordiæ, quo-
niam multiplicat magis misericordias his qui præ-
sentes sunt, & qui præterierunt, & qui futuri sunt.
67 ¶ Si enim non multiplicauerit misericordias suas,
non uiuificabitur seculum cum his qui inhæredita-
68 bant in eo. ¶ Et donat: quoniam si non donauerit de
bonitate sua, vt alleuentur hi qui iniquitatem fece-
runt, de suis iniquitatibus non poterit decies mil-
69 lesima pars viuificari hominum. ¶ Et iudex si non
ignouerit his qui curati sunt uerbo eius, & deleue-
70 rit multitudinem contentionum: ¶ non forsitan de-
relinquerentur in innumerabili multitudine, nisi
pauci ualde.

Deu.30.d.19.

CAPVT VIII.

1 E T respondit ad me, & dixit: Hoc seculũ
A fecit Altissimus propter multos, futurum
2 autem propter paucos. ¶ Dicam autem
coram te similitudinem Esdra. Quomo-
do autem interrogabis terram, & dicet tibi, quo-
niam dabit terram multam magis unde fiat fictile,
paruum autem puluerem unde aurũ fit: sic & actus
3 præsentis seculi. ¶ Multi quidem creati sunt, pauci
4 autem saluabuntur. ¶ Et respondi & dixi: Absor-
5 be ergo anima sensum, & deuora quod sapit, ¶ con-
uenisti enim obaudire, & prophetare volens. Nec
enim tibi datum est spacium, nisi solummodo uiue
6 re. ¶ O Domine, si non permittes seruo tuo, ut ore-
mus coram te, & des nobis semen cordi, & sensui
culturam, vnde fructus fiat, vnde uiuere possit om-
7 nis corruptus, qui portabit locum hominis? ¶ Solus
enim es, & una plasmatio nos sumus manuum tua-
8 rum, sicut locutus es: ¶ & quomodo nunc in matri-
ce plasmatum est corpus, & pręstas membra: con-
seruatur in igne, & aqua tua creatio: & nouem men
sibus patitur tua plasmatio tuam creaturam quæ in
9 ea creata est: ¶ ipsum autem quod seruat, & quod
seruatur utraque seruabuntur: seruataque quãdo-
10 que iterum reddit matrix quæ in ea creuerunt. ¶ Im
perasti enim ex ipsis mẽbris, hoc est mamillis præ-
11 bere lac fructui mamillarum, ¶ vt nutriatur id quod
plasmatum est usque in tempus aliquod, & postea
12 disponas eum tuæ misericordiæ. ¶ Enutristi eum tua
iustitia, & erudisti eum in lege tua, & corripuisti eũ
13 tuo intellectu: ¶ & mortificabis eum, ut tuam creatu
14 ram: & uiuificabis eum, ut opus tuum. ¶ Si ergo per-
B dideris eum qui tantis laboribus plasmatus est: tuo
iussu facilè est ordinari, ut & id quod fiebat serua-
15 retur. ¶ Et nunc Domine dicam, de omni homine tu
magis scis: de populo autem tuo, ob quem doleo,
16 ¶ & de hęreditate tua, propter quam lugeo: & pro-
pter Israel, propter quem tristis sum: & de Iacob,
17 propter quem doleo: ¶ ideo incipiam orare coram
te pro me, & pro eis: quoniã uideo lapsus nostros,
18 qui inhabitamus terram. ¶ Sed audiui celeritatem
19 iudicis qui futurus est: ¶ Ideo audi uocem meam,
& intellige sermonem meum, & loquar coram te.
Initium uerborum Esdræ priusquam assumeretur:
20 ¶ & dixi: Domine, qui inhabitas seculum, cuius ocu
21 li eleuati in superna & aere: ¶ & cuius thronus inæsti
mabilis, & gloria incomprehensibilis: cui astat exer
22 citus angelorum cum tremore, ¶ quorum seruatio
in uento & igni conuertitur: cuius uerbum uerum,
23 & dicta perseuerantia: ¶ cuius iussio fortis, & dispo-
sitio terribilis, cuius aspectus arefacit abyssos, & in-
dignatio tabescere facit montes, & ueritas testifica
24 tur: ¶ exaudi orationem serui tui, & auribus perci-
25 pe precationem figmenti tui. ¶ Dum enim uiuo, lo-
26 quar: & dum sapio respondeo. ¶ Nec respicias po-
puli tui delicta, sed qui tibi in ueritate seruiunt.
27 ¶ Nec intendas impia gentium studia, sed qui tua
28 testimonia cum doloribus custodierunt. ¶ Nec co-
gites qui in cõspectu tuo falsè conuersati sunt, sed
memorare qui ex uoluntate tua timorem cogno-
29 uerunt. ¶ Neque uolueris perdere, qui pecudũ mo-
res habuerunt: sed respicias eos qui legem tuã splẽ-
30 didè docuerunt. ¶ Nec indigneris eis qui bestiis pe-
iores iudicati sũt: sed diligas eos qui semper in tua
31 iustitia confidunt, & gloria. ¶ Quoniã nos & patres
C nostri talibus morbis languemus: tu autem propter
32 nos peccatores misericors uocaberis. ¶ Si enim de-
sideraueris ut nostri miserearis, tunc misericors uo
caberis, nobis autem non habentibus opera iusti-
33 tiæ. ¶ Iusti enim, quibus sunt opera multa reposita
34 ex propriis operibus recipient mercedẽ. ¶ Quid est
enim homo, ut ei indigneris: aut genus corruptibi-
35 le, ut ita amarus sis de ipso? ¶ In ueritate enim ne-
mo de genitis est, qui non impiè gessit, & de confi-
36 tentibus qui non deliquit. ¶ In hoc enim annũciabi-
tur iustitia tua, & bonitas tua Dñe, cum misertus
fueris eis qui non habent substantiam bonorũ ope

volens.

37 tum. ¶ Et respondit ad me, & dixit: Rectè locutus es
38 aliqua: & iuxta sermones tuos sic & fiet. ¶ quoniam
non verè cogitabo super plasma eorum qui pecca-
uerunt ante mortem, ante iudicium, ante perditio-
39 nem. ¶ sed iucundabor super iustorum figmentum,
& memorabor peregrinationis quoq;, & saluatio-
40 nis, & mercedis receptionis. ¶ Quomodo ergo locu
41 tus sum, sic & est. ¶ Sicut enim agricola serit super
terram semina multa, & plantationes multitudinis
plantat, sed non in tempore omnia quæ seminata
sunt, saluantur, sed nec omnia quæ plantata sunt ra-
dicabunt: sic & qui in seculo seminati sunt, non om-
42 nes saluabuntur. ¶ Et respondi, & dixi: Si inueni gra
43 tiam, loquar. ¶ Quo modo semen agricolæ si non a-
scenderit, aut non acceperit pluuiam tuam in tem-
pore, aut si corruptum fuerit multitudine pluuiæ,
44 ¶ sic perit: & similiter homo qui manibus tuis plas-
matus est, & tu ei imago nominatus, quoniam simi
latus ei, propter quem omnia plasmasti, & similasti
45 semini agricolæ. ¶ Non irascaris super nos: sed par-
ce populo tuo, & miserere hereditati tuæ. Tu autem
46 creaturæ tuæ misereris. ¶ Et respondit ad me, & di-
D xit: Quæ sunt præsentia præsentibus, & quæ futura
47 futuris. ¶ Multum enim tibi restat, vt possis diligere
meam creaturam super me: tibi autem frequenter
48 & ipsi proximaui, iniustis autem nunquam. ¶ Sed &
49 in hoc mirabilis es coram Altissimo, ¶ quoniam hu
miliasti te sicut decet te, & non iudicasti te, vt inter
50 iustos plurimum glorificeris. ¶ Propter quod mise-
riæ multæ, & miserabiles efficientur eis qui habitãt
seculum in nouissimis: quia in multa superbia ambu
51 lauerunt. ¶ Tu autem pro te intellige, & de similibus
52 tuis inquire gloriam. ¶ Vobis enim apertus est para
disus, plantata est arbor uitæ, præparatum est futu-
rum tempus, præparata est abundantia, ædificata est
ciuitas, probata est requies, perfecta est bonitas, &
53 perfecta sapientia. ¶ Radix mali signata est à vobis:
infirmitas, & tinea à vobis absconsa est: & in infer-
54 num fugit corruptio in obliuione. ¶ Transierunt do
lores, & ostensus est in fine thesaurus immortalita-
55 tis. ¶ Noli ergo adiicere inquirendo de multitudine
56 eorum qui pereunt. ¶ Nam & ipsi accipientes liber-
tatem, spreuerunt Altissimum, & legem eius contẽ-
57 pserunt, & vias eius dereliquerunt. ¶ Adhuc autem
58 iustos eius conculcauerunt, ¶ & dixerunt in corde
suo non esse Deum: & quidem scientes quoniã mo
59 riuntur. ¶ Sicut enim vos suscipient quæ prædicta
sunt, sic eos sitis & cruciatus, quæ præparata sunt:
60 non enim voluit hominem disperdi. ¶ Sed & ipsi qui
creati sunt, coinquinauerunt nomen eius qui fecit
eos: & ingrati fuerunt ei qui præparauit eis uitam.
61 ¶ Qua propter iudiciũ meum modò appropinquat.
62 ¶ Quæ non omnibus demonstraui, nisi tibi, & tibi
63 similibus paucis. Et respondi, & dixi: ¶ Ecce nunc
Domine demonstrasti mihi multitudinem signorũ
quæ incipies facere in nouissimis: sed non demon-
strasti mihi quo tempore.

Gen. 4. a. 4
Mat. 13. a. 4. & 20. b. 16.
Psl. 13. a. 1. & 52. a. 1.

CAPVT IX.

1 A ET respondit ad me, & dixit: Metiens me-
tire tempus in semetipso: & erit cùm vi-
deris, quando transierit pars quędam si-
2 gnorum quæ prædicta sunt, ¶ tunc intel-
liges, quoniam ipsum est tempus in quo incipiet Al
3 tissimus visitare seculum quod ab eo factum est. ¶ Et
quando uidebitur in seculo motio locorum, & po-
4 pulorum turbatio, ¶ tunc intelliges quoniam de his
erat Altissimus locutus à diebus qui fuerunt ante te
5 ab initio. ¶ Sicut enim omne quod factum est in se-
culo, initium habet, pariter & consummationem, &
6 consummatio est manifesta: ¶ sic & Altissimi tempo
ra initia habẽt manifesta in prodigiis & virtutibus,
7 & consummationes in actu & in signis. ¶ Et erit, om
nis qui saluus factus fuerit, & qui poterit effugere
8 per opera sua & per fidem, in qua credidistis, ¶ relin
quetur de prædictis periculis, & videbit salutare
meum in terra mea, & in finibus meis. quoniam san
9 ctificaui me à seculo. ¶ Et tunc miserebuntur qui
nunc abusi sunt vias meas: & in tormentis commo-
10 rabuntur hi qui eas proiecerunt in cõtemptu. ¶ Qui
enim non cognouerunt me, uiuentes beneficia con
11 secuti: ¶ & qui fastidierunt legem meam cùm adhuc
12 erant habentes libertatem, ¶ & cùm adhuc esset eis
apertus pœnitentiæ locus non intellexerunt, sed
spreuerunt: hos oportet post mortem in cruciamen
13 to cognoscere. ¶ Tu ergo noli adhuc curiosus esse,
quomodo impij cruciabuntur: sed inquire quomo-
B do iusti saluabuntur, & quorum seculum, & propter
14 quos seculũ, & quando. ¶ Et respondi, & dixi: ¶ Olim
15 locutus sum, & nũc dico, & postea dicam: quoniam
16 plures sunt qui pereunt, quàm qui saluabuntur: ¶ si-
cut multiplicatur fluctus super guttam. Et respõdit
17 ad me, & dixit: ¶ Qualis ager: talia & semina: & qua-
les flores, tales & tincturæ: & qualis operator, talis
& creatio: & qualis agricola, talis cultura: quoniam
18 tempus erat seculi. ¶ Et nunc cùm essem parans eis
his qui nunc sunt, antequam fieret seculum, in quo
19 habitarent: & nemo mihi contradixit. ¶ tunc enim
quisque & nunc creator in mundo hoc parato, &
messe indeficiẽti, & lege inuestigabili corrupti sunt
20 mores eorum. ¶ Et consideraui seculum, & ecce
erat periculum propter cogitationes quæ in eo ad-
21 uenerunt. ¶ Et uidi, & peperci ei ualde: & seruaui
mihi acinum de botro, & plantationem de tribu
22 multa. ¶ Pereat ergo multitudo quæ sine causa nata
est, & seruetur acinus meus, & plantatio mea: quia
23 cùm multo labore perfeci. ¶ Tu autem si adhuc in-
termittas septem dies alios, sed non ieiunabis in
24 eis: ¶ ibis in campum florum, ubi domus non est
ædificata: & manducabis solummodo de floribus
campi, & carnem non gustabis, & uinum non bi-
25 bes, sed solummodo flores: ¶ deprecare Altissimum
26 sine intermissione, & veniam & loquar tecum. ¶ Et
C profectus sum, sicut dixit mihi, in campum qui vo-
catur Ardath, & sedi ibi in floribus. Et de herbis
agri manducaui, & facta est esca earum mihi in sa-
27 turitatem. ¶ Et factum est post dies septem, & ego
discumbebam supra fœnum, & cor meum iterum
28 turbabatur sicut antè. ¶ Et apertum est os meum, &
29 inchoaui dicere coram Altissimo, & dixi: ¶ O Do-
mine, te nobis ostendens ostensus es patribus no-
stris in deserto, quod non calcatur, & infructuoso,
quando erant exeuntes de Aegypto: & dicens dixi-
30 sti: ¶ Tu Israël audi me, & semen Iacob intende ser-
31 monibus meis. ¶ Ecce enim ego semino in uobis le
gem meam, & faciet in vobis fructum, & glorificabi
32 mini in eo per seculũ. ¶ Nam patres nostri accipien
tes legem, non seruauerunt, & legitima mea non
custodierunt, & factus est fructus legis non parens:
33 nec enim poterat, quoniam tuus erat. ¶ Nam qui
acceperunt, perierunt, non custodientes quod
34 in eis seminatum fuerat. ¶ Et ecce consuetudo est,

Mat. 10. b. 6.
creatus
Exod. 19. b. 9. & 24. a. 3.
Deut. 4. b. 12.
Exo. 32. f. 18.

vt cùm acceperit terra ſcmen, vel nauem mare, vel
vas aliquod eſcam vel potum, cùm fuerit extermi-
natum id, in quo ſeminatum eſt, vel in quod miſſum
35 eſt: ¶ ſimul id quod ſeminatum, vel miſſum eſt, vel
D quæ ſuſcepta ſunt, exterminantur, & ſuſcepta iam
non manent apud nos. ſed nobis ſiç non factum eſt.
36 ¶ Nos quidem qui legem accepimus peccantes pe-
37 riuimus, & çor noſtrum quod ſuſcepit eam: ¶ nam
38 lex non periit, ſed permanſit in ſuo labore. ¶ Et cùm
loquerer hæc in çorde meo, reſpexi oculis meis, &
vidi mulierē in dextera parte. & ecce hæc lugebat,
& plorabat cum voce magna, & animo dolebat val-
de, & veſtimenta eius diſciſſa, & cinis ſuper caput
39 eius. ¶ Et dimiſi cogitatus, in quibus eram cogitans,
40 & conuerſus ſum ad eam, & dixi ei: ¶ Vt quid fles?
41 & quid doles animo? Et dixit ad me: ¶ Dimitte me
Domine meus, vt defleam me, & adiiciam dolorē:
quoniā valde amaro ſum animo, & humiliata ſum
42 valde. ¶ Et dixi ei: Quid paſſa es? dic mihi. Et dixit ad
43 me: ¶ Sterilis fui ego famula tua, & non peperi, ha-
44 bens maritum annis triginta. ¶ Ego enim per ſingu-
las horas, & per ſingulos dies, & annos hos triginta
45 deprecor Altiſſimum nocte ac die. ¶ Et factum eſt,
poſt triginta annos exaudiuit me Deus ancillam
tuam, & vidit humilitatem meam & attendit tribu-
lationi meæ, & dedit mihi filium: & iucundata ſum
ſuper eum valde ego, & vir meus, & omnes ciues
46 mei, & honorificabamus valde Fortem. ¶ Et nutrimi
47 eum cum labore multo. ¶ Et factum eſt cùm creuiſ-
ſet, & ueniſſet accipere vxorem, feci diem epuli.

CAPVT X.

1 ET factum eſt, cum introiſſet filius meus
A in thalamo ſuo, cecidit, & mortuus eſt:
2 ¶ & euertimus omnes lumina, & ſurrexe
runt omnes ciues mei ad conſolandum
3 me, & quieui vſque in alium diem uſque nocte. ¶ Et
factum eſt, cùm omnes quieuiſſent vt me conſola-
rentur ut quieſcerem: & ſurrexi nocte, & fugi: & ue
4 ni ſicut uides in hoc campo: ¶ & cogito iam non re
uerti in ciuitatem, ſed hic conſiſtere: & neque man-
ducare, neque bibere, ſed ſine intermiſſione luge-
5 re, & ieiunare uſque dum moriar. ¶ Et dereliqui ſer
mones in quibus eram, & reſpondi cum iracundia
6 ad eam, & dixi: ¶ Stulta ſuper omnes mulieres, non
uides luctum noſtrum, & quæ nobis contingunt?
7 ¶ Quoniam Sion mater noſtra omni triſtitia contri
ſtatur, & humilitate humiliata eſt, & luget ualidiſſi-
8 mè. ¶ Et nunc quoniam omnes lugemus, & triſtes
ſumus: quoniam omnes contriſtati ſumus, tu autem
9 contriſtaris in uno filio? ¶ Interroga enim terram,
& dicet tibi: quoniam hæc eſt, quę debeat lugere ca
10 ſum tantorum ſuper eam germinantium. ¶ Et ex ip-
ſa ab initio omnes nati, & alij uenient: & ecce penè
omnes in perditionem ambulant, & exterminium
11 fit multitudo eorū. ¶ Et quis ergo debet lugere ma-
gis, niſi hęc quę tam magnam multitudinē perdidit,
quàm tu, quæ pro uno doles? Si autem dicis mihi:
12 ¶ Quoniam non eſt plāctus meus ſimilis terræ: quo-
niam fructus uentris mei perdidi, quem eum mœro
13 ribus peperi, & cum doloribus genui: ¶ terra autem
ſecundùm uiam terræ, abiitque in ea multitudo prę
14 ſens, quo modo euênit: & ego tibi dico, ¶ ſicut tu cū
labore peperiſti, ſic & terra dat fructum ſuum homi
15 ni ab initio ei qui fecit eā. ¶ Nunc ergo retine apud
temetipſam dolorem tuum, & fortiter fer qui tibi
16 contingerunt caſus. ¶ Si enim iuſtificaueris terminū
B Dei, & conſilium ſuum recipies in tempore, & in ta
17 libus collaudaberis. ¶ Ingredere ergo in ciuitatem
18 ad virum tuum. Et dixit ad me: ¶ Non faciam, neq;
19 ingrediar ciuitatem, ſed hic moriar. ¶ Et appoſui
20 adhuc loqui ad eam, & dixi: ¶ Noli facere hunc ſer-
monem, ſed cōſenti perſuadenti. Quot enim caſus
21 Sion? Conſolare propter dolorem Ieruſalem. ¶ Vi-
des enim quoniam ſanctificatio noſtra deſerta ef-
fecta eſt, & altare noſtrum demolitum eſt, & tem-
22 plum noſtrum deſtructum eſt, ¶ & pſalterium no-
ſtrum humiliatū eſt, & hymnus conticuit, & exulta-
tio noſtra diſſoluta eſt, & lumen candelabri noſtri
extinctum eſt, & arca teſtamenti noſtri direpta eſt,
& ſancta noſtra contaminata ſunt, & nomen quod
inuocatum eſt ſuper nos, penè prophanatum eſt: &
liberi noſtri contumeliam paſſi ſunt, & ſacerdotes
noſtri ſuccenſi ſunt, & Leuitæ noſtri in captiuitatē
abierunt, & virgines noſtræ coinquinatę ſunt, & mu
lieres noſtræ vim paſſæ ſunt, & iuſti noſtri rapti sūt,
& paruuli noſtri perditi ſunt, & iuuenes noſtri ſer-
23 uierunt, & fortes noſtri inualidi facti ſunt: ¶ & quod
omnium maius, ſignaculum Sion, quoniam reſigna
ta eſt de gloria ſua, nā & tradita eſt in manibus eo-
24 rum qui nos oderunt. ¶ Tu ergo excute tuam triſti-
tiam multam, & depone abs te multitudinem dolo
rum, vt tibi repropitietur Fortis, & requiem faciet
25 tibi Altiſſimus requietionem laborum. ¶ Et factum
eſt, cùm loquebar ad eam, facies eius fulgebat ſubi
tò & ſpecies, coruſcus fiebat viſus eius, vt eſſem pa-
uens valde ad eam, & cogitarem quid eſſet hoc.
26 ¶ Et ecce, ſubitò emiſit ſonitum vocis magnum ti-
more plenum, vt cōmoueretur terra à mulieris ſo-
27 no. & vidi: ¶ & ecce, amplius mulier non compare-
bat mihi, ſed ciuitas ædificabatur, & locus demon-
C ſtrabatur de fundamentis magnis: & timui, & cla-
28 maui voce magna, & dixi: ¶ Vbi eſt Vriel angelus,
qui à principio venit ad me? quoniam ipſe me fecit
venire in multitudine in exceſſu mentis huius, & fa
ctus eſt finis meus in corruptionem, & oratio mea
29 in improperium. ¶ Et cùm eſſem loquens ego hæc,
30 ecce venit ad me, & vidit me. ¶ & ecce eram poſitus
vt mortuus, & intellectus meus alienatus erat, & te
nuit dexteram meam, & confortauit me, & ſtatuit
31 me ſuper pedes meos, & dixit mihi: ¶ Quid tibi eſt?
& quare conturbatus eſt intellectus tuus, & ſenſus
32 cordis tui? & quare conturbaris? Et dixi: ¶ Quoniam
dereliquiſti me, & ego quidem feci ſecundùm ſer-
mones tuos, & exiui in campum: & ecce vidi, & vi-
33 deo quòd nō poſſum enarrare. Et dixit ad me: ¶ Sta
34 vt vir, & commouebo te. Et dixi: ¶ Loquere Domi
ne meus tu in me, noli me derelinquere, vt non fru
35 ſtra moriar: ¶ quoniam vidi quæ non ſciebam, & au
36 dio quæ non ſcio. ¶ Aut nunquid ſenſus meus falli-
37 tur, & anima mea ſomniat? ¶ Nunc ergo deprecor
te, vt demonſtres ſeruo tuo de exceſſu hoc. Et re-
38 ſpondit ad me, & dixit: ¶ Audi me & doceam te, &
dicam tibi de quibus times: quoniam Altiſſimus re-
39 uelauit tibi myſteria multa. ¶ Vidit rectam viam
tuam, quoniam ſine intermiſſione contriſtabaris
40 pro populo tuo, & valde lugebas propter Siō. ¶ Hic
ergo intellectus viſionis quæ tibi apparuit ante pau
41 lulum. ¶ Quam vidiſti lugentem, inchoaſti conſola-
42 ri eam. ¶ Nunc autem iam ſpeciem mulieris non vi-
43 des, ſed apparuit tibi ciuitas ædificari. ¶ & quoniam
enarrabat tibi de caſu filij ſui, hæc abſolutio eſt.

Sup. 4. 2. 2.

commouebo a.

44 ¶ Hęc

44 ¶ Hæc mulier quam vidiſti, hæc eſt Sion: & quoniã
D dixit tibi quam & nunc conſpicies, vt ciuitatem æ-
45 dificatam. ¶ Et quoniam dixit tibi, quia ſterilis fuit
triginta annis: propter quód erant anni ſcilicet tri-
ginta, quando non erat in ea adhuc oblatio oblata.
46 ¶ Et factum eſt poſt annos triginta ædificauit Salo-
mon ciuitatem, & obtulit oblationes: tunc fuit quã
47 do peperit ſterilis filium. ¶ Et quod tibi dixit, quo-
niam nutriuit eum cum labore, hoc erat habita-
48 tio in Ieruſalem. ¶ Et quoniam dixit tibi, quòd fi-
lius meus veniens in ſuo thalamo mortuus eſſet, &
contigiſſet ei caſus, hoc erat, quæ facta eſt ruina Ie-
49 ruſalem. ¶ Et ecce vidiſti ſimilitudinem eius: & quo-
niam filium lugeret, inchoaſti conſolari eam: & de
50 his quæ contigerunt, hæc erant tibi aperienda. ¶ Et
nunc videt Altiſſimus, quoniam ex animo contriſta
tus es, & quoniam ex toto corde pateris pro ea, o-
ſtendit tibi claritatem gloriæ eius, & pulchritudi-
51 nem decôris eius. ¶ Propterea enim dixi tibi vt ma-
52 neres in campo vbi domus non eſt ædificata. ¶ Scie-
bam enim egó, quoniam Altiſſimus incipiebat tibi
53 oſtendere hæc: ¶ propterea dixi tibi, vt venires in
54 agrum, vbi non eſt fundamentũ ædificij. ¶ Nec enim
poterat opus ædificij hominis ſuſtineri in loco, vbi
55 incipiebatur Altiſſimi ciuitas oſtendi. ¶ Tu ergo no-
li timere, neque expaueſcat cor tuum: ſed ingrede-
re, & vide ſplendorem & magnitudinem ædificij,
56 quantum capax eſt tibi viſus oculorum videre: ¶ &
poſt hæc audies quãtum capit auditus aurium tua-
57 rum audire. ¶ Tu enim beatus es præ multis, & vo-
58 catus es apud Altiſſimum ſicut & pauci. ¶ Nocte au-
59 tem quæ in craſtinum futura eſt, manebis hic: ¶ &
oſtendet tibi Altiſſimus eas viſiones ſupremorum;
quæ faciet Altiſſimus his qui habitant ſuper terram
60 à nouiſſimis diebus. ¶ Et dormiui illam noctem &
aliam, ſicut dixerat mihi.

CAPVT XI.

1 ET vidi ſomnium, & ecce aſcendebat de
A mari aquila, cui erant duodecim alæ pen
2 narum, & capita tria. ¶ Et vidi, & ecce
expandebat alas ſuas in omnem terram,
& omnes venti cœli inſufflabant in eam, & collige-
3 bantur. ¶ Et vidi, & de pennis eius naſcebantur cõ-
trariæ pennæ, & ipſæ fiebant in pennaculis minutis
4 & modicis. ¶ Nam capita eius erant quieſcentia, &
dimidium caput erat maius aliorum capitum, ſed ip
5 ſa quieſcebat cum eis. ¶ Et vidi, & ecce aquila vola-
uit in pennis ſuis, & regnauit ſuper terram, & ſuper
6 eos qui habitant in ea. ¶ Et vidi, quoniam ſubiecta
erant ei omnia ſub cœlo, & nemo illi contradice-
bat, neque vnus de creatura quæ eſt ſuper terram.
7 ¶ Et vidi, & ecce ſurrexit aquila ſuper vngues ſuos,
8 & miſit vocem pennis ſuis, dicens: ¶ Nolite omnes
ſimul vigilare, dormite vnuſquiſque in loco ſuo &
9 per tempus vigilate. ¶ Capita autem in nouiſſimo
10 ſeruentur. ¶ Et vidi, & ecce vox non exibat de ca-
11 pitibus eius, ſed de medietate corporis eius. ¶ Et nu
meraui contrarias pennas eius, & ecce ipſæ erant
12 octo. ¶ Et vidi, & ecce à dextera parte ſurrexit vna
13 penna, & regnauit ſuper omnem terram. ¶ Et factũ
eſt cùm regnaret, venit ei finis, & non apparuit lo-
B cus eius: & ſequens exurrexit, & regnabat. Ipſa mul
14 tum tenuit tempus. ¶ Et factum eſt cùm regnaret, &
veniebat finis eius, vt non appareret ſicut prior.
15 ¶ Et ecce, vox emiſſa eſt illi, dicens: ¶ Audi tu quæ
16 tanto tempore tenuiſti terram: hæc annuncio tibi
17 antequàm incipias non apparere: ¶ Nemo poſt te
18 tenebit tempus tuum, ſed nec dimidium eius. ¶ Et
leuauit-ſe tertia, & tenuit principatum ſicut & prio
19 res, & non apparuit & ipſa. ¶ Et ſic contingebat om-
nibus alijs ſingulatim principatum gerere, & iterũ
20 nuſquam comparere. ¶ Et vidi, & ecce in tempore
ſequentes pennæ erigebantur à dextera parte vt te-
nerent & ipſæ principatum: & ex his erant quæ te-
21 nebant, ſed tamen ſtatim non comparebãt. ¶ Nam
& aliquæ ex eis erigebantur, ſed non tenebant prin
22 cipatum. ¶ Et vidi poſt hæc, & ecce non comparue-
runt duodecim pennæ, & duo pennacula: ¶ & nihil
23 ſupererat in corpore aquilæ niſi duo capita quieſcẽ
24 tia & ſex pennacula. ¶ Et vidi, & ecce ſex pennacu-
C lis diuiſæ ſunt duæ, & manſerunt ſub capite quod
eſt ad dexteram partem. Nam quatuor manſerunt
25 in loco ſuo. ¶ Et vidi, & ecce ſubalares cogitabant
26 ſe erigere & tenere principatus. ¶ Et vidi, & ecce
27 vna erecta eſt, ſed ſtatim non comparuit. ¶ Et ſecun
28 dæ velocius quàm priores non comparuerunt. ¶ Et
vidi, & ecce duæ quæ ſuperauerunt apud ſemetip-
29 ſas, cogitabant & ipſæ regnare. ¶ & in eo cùm cogi-
tarent, ecce vnum quieſcentium capitum quod erat
medium, euigilabat: hoc enim erat duorum capi-
30 tum maius. ¶ Et vidi quóniam complecta ſunt duo
31 capita ſecum: ¶ & ecce conuerſum eſt caput cum his
qui cum eo erant, & comedit duas ſubalares quæ
32 cogitabant regnare. ¶ Hoc autem caput perconter-
ruit omnem terram, & dominabatur in ea his qui
habitant terram cum labore multo, & potentatum
tenuit orbis terrarum ſuper omnes alas quæ fuerũt.
33 ¶ Et vidi poſt hæc, & ecce medium caput ſubitò nõ
34 comparuit, & hoc ſicut alæ. ¶ Superauerunt autem
duo capita, quæ & ipſa ſimiliter regnauerunt ſuper
35 terram, & ſuper eos qui habitant in ea. ¶ Et vidi, &
ecce deuorauit caput à dextera parte illud quod a
36 leua. ¶ Et audiui vocem dicentem mihi: Conſpice
37 contra te, & conſidera quod vides. ¶ Et vidi, & ec-
D ce ſicut leo concitatus de ſylua rugiens: & vidi quo-
niam emittebat vocem hominis ad aquilam, & di-
38 xit dicens: ¶ Audi tu, & loquar ad te, & dicet Altiſ-
39 ſimus tibi: ¶ Nónne tu es qui ſuperaſti de quatuor
animalibus, quæ feceram regnare in ſeculo meo,
40 & vt per eos veniret finis temporũ eorum? ¶ Et quar
tus ueniens, deuicit omnia animalia quæ tranſierũt,
& potentatu tenuit ſeculum cum tremore multo, &
omnem orbem cum labore peſſimo, & inhabitauit
41 tot temporibus orbem terrarum cum dolo. ¶ Et iu-
42 dicaſti terram non cum ueritate. ¶ Tribulaſti enim
manſuetos, & læſiſti quieſcentes, & dilexiſti men-
daces, & deſtruxiſti habitationes eorum qui fructi-
ficabant, & humiliaſti muros eorum qui te non no-
43 cuerunt. ¶ Et aſcendit contumelia tua uſque ad Al
44 tiſſimum, & ſuperbia tua ad Fortem. ¶ Et reſpexit
Altiſſimus ſuperba tempora, & ecce finita ſunt, &
45 ſcelera eius completa ſunt. ¶ Propterea non appa-
reas tu aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennacula
tua peſſima, & capita tua maligna, & ungues tui peſ
46 ſimi, & omne corpus tuum uanum, ¶ uti refri-
geretur omnis terra, & reuertatur liberata
de tua ui, & ſperet iudicium & mi-
ſericordiam eius qui
fecit eam.

CAPVT XII.

1 A ET factum eſt dum loqueretur leo verba hæc ad aquilam: ¶ & ecce quod ſuperaue
2 rat caput, & non comparuerunt quatuor alæ illæ quæ ad eum tranſierunt, & erectæ ſunt vt regnarent: & erat regnum eorum exile,
3 & tumultu plenum. ¶ Et vidi, & ecce ipſa non apparebant, & omne corpus aquilæ incendebatur, & expaueſcebat terra valde, & ego à tumultu & exceſſu mentis, & à magno timore vigilaui, & dixi ſpiritui
4 meo: ¶ Ecce tu præſtitiſti mihi hoc in eo, quòd ſcru-
5 taris vias Altiſſimi. ¶ Ecce adhuc fatigatus ſum animo, & ſpiritu meo inualidus ſum valde, & nec modica eſt in me virtus à multo timore, quem expaui
6 nocte hac. ¶ Nunc ergo orabo Altiſſimum, vt me cō
7 fortet vſque in finem. ¶ Et dixi: Dominator Domine, ſi inueni gratiam ante oculos tuos, & ſi iuſtificatus ſum apud te præ multis, & ſi certè aſcēdit de-
8 precatio mea ante faciem tuam: ¶ conforta me, & oſtende ſeruo tuo mihi interpretationem & diſtinctionem viſus horribilis huius, vt pleniſſimè conſo-
9 leris animam meam. ¶ Dignum enim me habuiſti oſtendere mihi temporum nouiſſima. Et dixit ad
10 me: ¶ Hæc eſt interpretatio viſionis huius. ¶ Aqui-
11 lam quam vidiſti aſcendentem de mari, hoc eſt regnum quod viſum eſt in viſione Danieli fratri tuo.
12 ¶ Sed non eſt illi interpretatum, quoniam ego nunc
13 tibi interpretor. ¶ Ecce dies veniunt, & exurget regnum ſuper terram, & erit timor acrior omnium re-
14 gnorum quæ fuerunt ante eum. ¶ Regnabunt autem
15 in eo reges duodecim, vnus poſt vnū. ¶ Nam ſecun-
B dus incipiet regnare, & ipſe tenebit amplius tem-
16 pus præ duodecim. ¶ Hæc eſt interpretatio duode-
17 cim alarum quas vidiſti. ¶ Et quam audiſti vocem quæ locuta eſt, non de capitibus eius exeuntem,
18 ſed de medio corporis eius, ¶ hæc eſt interpretatio. quoniam poſt tempus regni illius naſcentur contentiones non modicæ, & periclitabitur vt cadat: & non cadet tunc, ſed iterum conſtituetur in ſuum i-
19 nitium. ¶ Et quoniam vidiſti ſubalares octo cohæ-
20 rentes alis eius, ¶ hæc eſt interpretatio. exurgent in ipſo octo reges quorum erunt tempora leuia, & an
21 ni citati, & duo quidem ex ipſis perient. ¶ Appropinquante autem tempore medio, quatuor ſeruabuntur in tempore, cùm incipiet appropinquare tēpus eius vt finiatur: duæ verò in finem ſeruabuntur.
22 ¶ Et quoniam vidiſti tria capita quieſcentia, ¶ hæc
23 eſt interpretatio: in nouiſſimis eius ſuſcitabit Altiſſimus tria regna, & reuocabit in ea multa. & domi-
24 nabuntur terram, ¶ & qui habitant in ea, cum labore multo ſuper omnes qui fuerūt ante hos. propter
25 hoc ipſi vocati ſunt capita aquilæ. ¶ Iſti enim erunt qui recapitulabunt impietates eius, & qui perficiēt
26 nouiſſima eius. ¶ Et quoniam vidiſti caput maius
C non apparens, hæc eſt interpretatio eius. quoniam vnus ex eis ſuper lectum ſuum morietur, & tamen
27 cum tormentis. ¶ Nam duo qui perſeuerauerint,
28 gladius eos comedet. ¶ Vnius enim gladius comedet qui cum eo: ſed tamen hic gladio in nouiſſimis
29 cadet. ¶ Et quoniam vidiſti duas ſubalares traijcien
30 tes ſuper caput quod eſt in dextera parte, ¶ hæc eſt interpretatio. hi ſunt quos cōſeruauit Altiſſimus in finem ſuum, hoc eſt regnum exile, & turbationis
31 plenum. ¶ Sicut vidiſti & leonem, quem vidiſti in ſylua euigilantem & rugientem, & loquentem ad aquilam, & arguentem eam, & iniuſtitias ipſius per
32 omnes ſermones eius, ſicut audiſti. ¶ hic eſt ventus quem ſeruauit Altiſſimus in finem ad eos, & impietates ipſorum: & arguet illos, & incutiet coram ip-
33 ſis diſcerptiones eorum. ¶ Statuet enim eos in iudicio viuos: & erit cùm arguerit eos, tunc corripiet
34 eos. ¶ Nam reſiduum populum meum liberabit cū miſeria, qui ſaluati ſunt ſuper fines meos, & iucundabit eos quoadusque veniet finis dies iudicij, de
35 quo locutus ſum tibi ab initio. ¶ Hoc ſomniū quod
36 vidiſti, & hæ interpretationes. ¶ Tu ergo ſolus di-
37 gnus fuiſti ſcire Altiſſimi ſecretum hoc. ¶ Scribe ergo omnia iſta in libro, quæ vidiſti, & pone ea in lo-
38 co abſcondito: ¶ Et docebis ea ſapientes de populo tuo, quorum corda ſcis poſſe capere & ſeruare ſe-
39 creta hæc. ¶ Tu autem adhuc ſuſtine hic alios dies ſeptem, vt tibi oſtendatur quicquid viſum fuerit Al
40 tiſſimo oſtendere tibi. ¶ Et profectus eſt à me. Et factum eſt, cùm audiſſet omnis populus, quoniā pertranſierunt ſeptem dies, & ego non fuiſſem reuer-
D ſus in ciuitatem, & congregauit ſe omnis, à minimo vſque ad maximum: & venit ad me, & dixerunt
41 mihi, dicētes: ¶ Quid peccauimus tibi, & quid iniuſtè egimus in te, quoniam derelinquens nos, ſedi-
42 ſti in loco hoc? ¶ Tu enim nobis ſuperes ſolus ex omnibus populis, ſicut botrus de vinea, & ſicut lucerna in loco obſcuro, & ſicut portus & nauis ſaluata à
43 tempeſtate. ¶ Aut non ſufficiunt nobis mala quæ cō
44 tingunt? ¶ Si ergo tu nos dereliqueris, quanto nobis erat melius ſi eſſemus ſuccenſi & nos cum incen
45 dio Sion? ¶ Nec enim nos ſumus meliores eorum qui ibi mortui ſunt. Et plorauerunt voce magna. Et
46 reſpondi ad eos, & dixi: ¶ Confide Iſrael, & noli tri-
47 ſtari tu domus Iacob. ¶ Eſt enim memoria veſtri corā Altiſſimo: & Fortis non eſt oblitus veſtri in tenta-
48 tione. ¶ Ego enim non dereliqui vos, neque exceſſi à vobis: ſed veni in hūc locum, vt deprecarer pro deſolatione Sion, vt quærerem miſericordiam pro hu
49 militate ſanctificationis veſtræ. ¶ Et nunc ite vnuſquiſque veſtrum in domum ſuam: & ego veniam ad
50 vos poſt dies iſtos. ¶ Et profectus eſt populus, ſicut
51 dixi ei, in ciuitatem: ¶ ego autem ſedi in campo ſeptem diebus, ſicut mihi mandauit: & manducabam de floribus ſolummodo agri, de herbis facta eſt eſca mihi in diebus illis.

CAPVT XIII.

1 A ET factum eſt poſt dies ſeptem, & ſomniaui ſomnium nocte. ¶ Et ecce de mari ven
2 tus exurgebat vt conturbaret omnes flu-
3 ctus eius. ¶ Et vidi, & ecce conualeſcebat ille homo cum millibus cœli: & ubi uultum ſuum uertebat ut conſideraret, tremebant omnia quę ſub
4 eo uidebantur. ¶ & ubicunque exibat uox de ore eius, ardeſcebant omnes qui audiebant uoces eius,
5 ſicut quieſcit terra quando ſenſerit ignem. ¶ Et uidi poſt hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus, de quatuor uentis cœli, ut debellarent hominem qui aſcēderat de
6 mari. ¶ Et uidi, & ecce ſibimetipſi ſculpſerat mon-
7 tem magnum, & uolauit ſuper eum. ¶ Ego autem quæſiui uidere regionem, uel locum unde ſculptus
8 eſſet mons, & non potui. ¶ Et poſt hæc uidi, & ecce, omnes qui congregati ſunt ad eum, ut expugnarent
9 eum, timebant ualde, tamen audebant pugnare. ¶ Et

ecce, vt vidit impetum multitudinis venientis, non leuauit manum suam, neque phramæam tenebat, neque aliquod vas bellicosum, nisi solummodo vt 10 vidi,? quoniam emisit de ore suo sicut flatum ignis, & de labijs eius spiritus flammæ, & de lingua eius emittebat scintillas & tempestates, & commista sunt omnia simul, hic flatus ignis, & spiritus flāmæ, 11 & multitudo tempestatis:? & concidit super multitudinem in impetu, quæ præparata erat pugnare, & succendit omnes, vt subito nihil videretur de innumerabili multitudine, nisi solummodo puluis,& 12 fumi odor: & vidi, & extimui.? Et post hæc vidi ipsum hominem descendetem de monte, & vocantē 13 ad se multitudinem aliam pacificam,? & accedebat ad eum vultus hominum multorum, quorundam gaudentium, quorundam tristantium, aliqui B verò alligati, aliqui adducentes ex eis qui offerebantur: & ægrotaui à multitudine pauoris,? & ex- 14 pergefactus sum, & dixi:? Tu ab initio demonstrasti seruo tuo mirabilia hæc, & dignum me habuisti 15 vt susciperes deprecationem meam:? & nunc demonstra mihi adhuc interpretationem somnij hu- 16 ius.? Sicut enim existimo in sensu meo: væ qui derelicti fuerunt in diebus illis: & multò plus væ his 17 qui non sunt derelicti.? Qui enim non sunt dereli- 18 cti, tristes erant.? Intelligo nunc quæ sunt reposita in nouissimis diebus, & occurrent eis, sed & his qui 19 derelicti sunt.? Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & necessitates multas, sicut ostendunt 20 somnia hæc.? Attamen facilius est periclitantem venire in hunc, quàm pertransire, sicut nubem à seculo: & nunc videre quæ contingunt in nouissimo. 21 Et respondit ad me & dixit:? Et visionis interpretationem dicam tibi: & de quibus locutus es, ad a- 22 periam tibi.? Quoniam de his dixisti qui derelicti 23 sunt, hæc est interpretatio.? Qui aufert periculum illo tempore, hic se custodiuit. qui in periculum inciderunt, hi sunt qui habent opera & fidem ad For- 24 tissimum.? Scito ergo, quoniam magis beatificati 25 sunt qui derelicti, super eos, qui mortui sunt.? Hæ interpretationes visionis, quia vidisti virum ascen- 26 dentem de corde maris,? ipse est quem conseruat Altissimus multis temporibus, qui per semetipsum liberabit creaturam suam: & ipse disponet, qui de- 27 relicti sunt.? Et quoniam vidisti de ore eius exire, 28 vt spiritum, & ignem, & tempestatem:? & quoniā non tenebat phramæam, neque vas bellicosum: cor C rupit enim impetus eius multitudinem, quæ vene- 29 rat expugnare eum. hæc est interpretatio.? Ecce dies veniunt, quando incipiet Altissimus liberare 30 eos qui super terram sunt:? & veniet in excessu mē- tis super eos qui inhabitant terram.? Et alij alios 31 cogitabunt debellare: ciuitas ciuitatem, & locus locum, & gens aduersus gentem, & regnum aduer- 32 sus regnum.? Et erit cùm fient hæc, & contingent signa quæ antè ostēdi tibi: & tunc reuelabitur filius 33 meus, quem vidisti, vt virum ascendentem.? Et erit quando audierint omnes gentes vocem eius: & derelinquet vnusquisque in regione sua bellum suum, 34 quod habent ad alterutrum:? & colligetur in vnum multitudo innumerabilis, sicut volentes venire, & 35 expugnare eum.? Ipse autem stabit super cacumen 36 montis Sion.? Sion autem veniet, & ostēdetur omnibus parata & ædificata, sicut vidisti montem scul- 37 pi sine manibus.? Ipse autem filius meus arguet quę adinuenerūt Gētes, impietates eorum has quæ tē-

Matt.24.27.

pestati appropinquauerunt propter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta quibus incipient cru 38 ciari:? quæ assimilatæ sunt flammæ, & perdet eos si- 39 ne labore per legem quæ igni assimilata est.? Et quoniam vidisti eum colligentem ad se aliam multitudi 40 nem pacificam,? hæ sunt decem tribus, quæ captiuæ factæ sunt de terra sua in diebus Osee regis, quē captiuum duxit Salmanasar rex Assyriorum: & trāstulit eos trans Flumen, & translati sunt in terram 41 aliam.? Ipsi autem sibi dederunt consilium hoc, vt derelinquerent multitudinem gentium, & proficiscerētur in vlteriorem regionem, vbi nunquam in- 42 habitauit genus humanum:? vel ibi obseruare legitima sua, quæ non fuerant seruantes in regione sua. 43 ? Per introitus autem angustos fluminis Euphráten 44 introierunt.? Fecit enim eis tunc Altissimus signa, D & statuit venas fluminis vsquequo transirent. 45 ? Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni vnius & dimidij: nam regio illa vocatur Arsa- 46 reth.? Tunc inhabitauerunt ibi vsque in nouissimo 47 tempore: & nunc iterum cùm cœperint venire,? iterum Altissimus statuet venas fluminis, vt possint trā sire: propter hoc vidisti multitudinem cum pace. 48 ? Sed & qui derelicti sunt de populo tuo, hi sunt qui 49 inueniuntur intra terminum meum.? Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ sunt gentes, proteget eos qui su- 50 perauerunt populum:? & tunc ostendet eis multa 51 plurima portenta.? Et dixi ego: Dominator Domine, hoc mihi ostende, propter quod vidi virum ascē 52 dentem de corde maris. Et dixit mihi:? Sicut non potes hæc vel scrutari, vel scire quæ sunt in profundo maris: sic non poterit quisque super terram uidere filium meum, uel eos qui cum eo sunt, nisi in tem 53 pore diei.? Hæc est interpretatio somnij quod uidi 54 sti, & propter quod illuminatus es hic solus.? Dereliquisti enim tuam, & circa meam uacasti legem, 55 & quæsisti.? Vitam enim tuam disposuisti in sapien 56 tia, & sensum tuum uocasti matrē:? & propter hoc ostendi tibi merces apud Altissimum. erit enim post alios tres dies, ad te alia loquar, & exponam tibi 57 grauia & mirabilia.? Et profectus sum, & transij in campum, multùm glorificans & laudans Altissimū 58 de mirabilibus quæ per tempus faciebat:? & quoniam gubernat ipsum, & quæ sunt in temporibus illata, & sedi ibi tribus diebus.

4.Reg.17.a.3.

Exo.14.c.21.

Iof.3.d.15

CAPVT XIIII.

1 A ET factum est tertio die, & ego sedebā sub quercu.? Et ecce, uox exiuit contra me 2 de rubo, & dixit: Esdra, Esdra. Et dixi: Ecce ego, Domine. Et surrexi super pe- 3 des meos. Et dixit ad me:? Reuelans reuelatus sum super rubum, & locutus sum Moysi, quando popu- 4 lus meus seruiebat in Aegypto:? & misi eum, & eduxi populum meum de Aegypto, & adduxi eum super montem Sina, & detinebam eum apud me 5 diebus multis:? & enarraui ei mirabilia multa, & ostendi ei temporum secreta & finem: & præcepi ei, 6 dicens:? Hæc in palàm facies uerba, & hæc abscon- 7 des.? Et nunc tibi dico:? Signa quæ demonstraui, 8 & somnia quæ uidisti, & interpretationes quas tu 9 uidisti, in corde tuo repone ea:? tu enim recipieris ab omnibus, conuerteris residuus cum cōsilio meo & cum similibus tuis, usquequo finiantur tempora.

Exo.3.a.1.

? quoniam

10 ¶ quoniam seculum perdidit iuuentutem suam, & 11 tempora appropinquant senescere. ¶ Duodecim enim partibus diuisum est seculum, & transierunt 12 eius decima & dimidium decimæ partis: ¶ supersunt 13 autem eius post medium decimæ partis. ¶ Nunc er-B go dispone domum tuam, & corripe populum tuũ, & consolare humiles eorum, & renuncia iam cor-14 ruptelæ, ¶ & dimitte abs te mortales cogitationes, & proijce abs te pondera humana, & exue te iam infirmam naturam, & repone in vnam partem molestissima tibi cogitamenta, & festina transmigrare 15 á temporibus his: ¶ quæ enim vidisti nunc contigis-16 se mala, iterum horum deteriora facient. ¶ Quantùm enim inualidum fiet seculum á senectute, tantùm multiplicabuntur super inhabitantes mala.

Matt. 24. a. 7. 1. Ioh. 2. c. 18.

17 ¶ Prolongauit enim se magis veritas, & appropinquauit mendacium. Iam enim festinat venire, quam 18 vidisti visionem. ¶ Et respondi, & dixi coram te Do-19 mine: ¶ Ecce enim ego abibo, sicut præcepisti mihi, & corripiam præsentem populum. Qui autem 20 iterum nati fuerint, quis commonebit? ¶ Positum est ergo seculum in tenebris, & qui inhabitant in eo si-21 ne lumine. ¶ Quoniam lex tua incensa est, propter quod nemo scit quæ à te facta sunt, vel quæ incipiẽt 22 opera. ¶ Si enim inueni in te gratiam, immitte in me Spiritum sanctum, & scribam omne quod factum est in seculo ab initio, quæ erant in lege tua scripta, vt possint homines inuenire semitam: & qui volue-23 rint viuere in nouissimis, viuant. ¶ Et respondit ad C me, & dixit: Vadens congrega populum, & dices 24 ad eos, vt non quærant te diebus quadraginta. ¶ Tu autem præpara tibi buxos multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, & Asiel, quinque hos qui parati sunt ad scribendum veloci-25 ter: ¶ Et venias huc, & ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non extinguetur quoad-26 usque finiantur quæ incipies scribere. ¶ Et tunc perfectis quædam palàm facies, quædam sapientibus absconsè trades: in crastinum enim hac hora inci-27 pies scribere. ¶ Et profectus sum sicut mihi præce-28 pit, & congregaui omnem populum, & dixi: ¶ Audi 29 Israel verba hæc: ¶ Peregrinati sunt patres nostri ab 30 initio in Aegypto, & liberati sunt inde. ¶ & acceperunt legem vitæ, quam non custodierunt, quam & 31 vos post eos transgressi estis: ¶ & data est vobis terra in sortem, & terra Sion, & patres vestri, & vos iniquitatem fecistis, & non seruastis vias quas præ-32 cepit vobis Altissimus: ¶ & iustus iudex cùm sit, ab-33 stulit à vobis in tempore quod donauerat. ¶ Et nunc vos hìc estis, & fratres vestri introrsùm vestrũ sunt. 34 ¶ Si ergo imperaueritis sensui vestro, & erudieritis cor vestrum, viui conseruati eritis, & post mortem 35 misericordiam consequemini. ¶ Iudicium enim post mortem veniet, quando iterum reuiuiscemus: & tũc iustorum nomina patebunt, & impiorum facta ostẽ-36 dentur. ¶ Ad me igitur nemo accedat nunc, neque D requirat me vsq; dies quadraginta. ¶ Et accepi quin 37 que viros, sicut mandauit mihi, & profecti sumus in 38 campum, & mansimus ibi. ¶ Et factus sum in crastinum, & ecce vox vocauit me, dicens: Esdra aperi os 39 tuum, & bibe quo te potauero. ¶ Et aperui os meũ, & ecce calix plenus porrigebatur mihi. Hoc erat plenum sicut aqua: color autem eius vt ignis similis. 40 ¶ Et accepi, & bibi: & in eo cùm bibissem, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectus meum increscebat sapientia. Nam spiritus meus conseruabatur me-41 moria. ¶ Et apertum est os meum, & non est clau-42 sum amplius. ¶ Altissimus dedit intellectum quinque viris & scripserunt quæ dicebantur excessiones 43 noctis, quas non sciebant. ¶ Nocte autem manducabant panem, ego autem per diem loquebar, & per 44 noctem non tacebam. ¶ Scripti sunt autem per qua-45 draginta dies libri ducenti quatuor. ¶ Et factum est cum compleuissent quadraginta dies, locutus est Altissimus, dicens: Priora quæ scripsisti, in palàm 46 pone, & legant digni & indigni: ¶ Nouissimos autem septuaginta conseruabis, vt tradas eos sapientibus 47 de populo tuo. ¶ In his enim est vena intellectus & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Et feci sic.

Gene. 47. a. 4. Deuter. 4. a. 5. & 5. a. 6. Act. 7. g. 55

CAPVT XV.

1 A ECce loquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immisero in os tuũ, 2 dicit Dominus: ¶ & fac vt in charta scribantur: quoniam fideles & veri sunt. 3 ¶ Ne timeas à cogitationibus aduersum te, nec tur-4 bent te incredulitates dicentium, ¶ Quoniam om-5 nis incredulus in incredulitate sua morietur. ¶ Ecce ego incudo, dicit Dominus, super orbem terrarum mala, gladium, & famem, & mortem, & inte-6 ritum, ¶ propter quod superpolluit iniquitas omnẽ terram, & adimpleta sunt opera nociua illorum. 7 ¶ Propterea dicit Dominus: ¶ Iam non silebo de im-8 pietatibus eorum quæ irreligiosè agunt, nec sustinebo in his quæ iniquè exercent: ecce sanguis innoxius & iustus clamat ad me, & animæ iustorum cla-9 mant perseueranter. ¶ Vindicans vindicabo illos, dicit Dominus, & accipiam omnem sanguinem in-10 noxium ex illis ad me. ¶ Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur, iam nõ patiar illum ha-11 bitare in Terra-Aegypti: ¶ sed educam eum in manu potenti & brachio excelso, & percutiam plaga 12 sicut prius, & corrumpam omnem terram eius. ¶ Lugebit Aegyptus, & fundamenta eius plaga vti bera-13 ta, & castigatione, quas inducet ei Deus. ¶ Lugebunt cultores operantes terram, quoniam deficiẽt semina eorum ab vredine & grandine, & à sydere 14 terribili. ¶ Væ seculo, & qui habitant in eo: ¶ quia 15 appropinquauit gladius & contritio eorum, & exurget gens contra gentem ad pugnam, & rhomphæa 16 in manibus eorum. ¶ Erit enim inconstabilitio hominibus, & alij alijs inualescentes non curabunt regem suum, & principes viæ gestorum suorum in po-17 tentia sua. ¶ Concupiscet enim homo in ciuitatem 18 ire, & non poterit. ¶ Propter superbiam enim eorũ B ciuitates turbabuntur, domus exterentur, homines 19 metuent. ¶ Non miserebitur homo proximum suum ad irritum faciendum domos eorum in gladium, ad diripiendas substantias eorum propter famem pa-20 nis & tribulationem multam. ¶ Ecce, ego conuoco, dicit Deus, omnes reges terræ ad me verendum qui sunt ab Oriente & ab Austro, ab Euro, & à Libano ad conuertendos in se, & reddere quæ dederunt 21 illis: ¶ sicut faciunt vsque hodie electis meis, sic faciam & reddam in sinu eorum. Hæc dicit Dominus 22 Deus: ¶ Non parcet dextera mea super peccatores, nec cessabit rhomphæa super effundentes sanguinẽ 23 innoxium super terram. ¶ Exijt ignis ab ira eius, & deuorauit fundamenta terræ, & peccatores quasi 24 stramen incensum. ¶ Væ eis qui peccant & non ob-25 seruant mandata mea, dicit Dominus. ¶ nõ parcam

Apoca. 6. c. 10 & 19. a. 2.

illis.

illis. Diſcedite filij à poteſtate. Nolite contamina-
26 re ſanctificationem meam. ¶ quoniam nouit Domi-
nus omnes qui delinquunt in illum; propterea tra-
27 didit eos in mortem, & in occiſionem. ¶ Iam enim
venerunt ſuper orbem terrarum mala, & manebitis
in illis. non enim liberabit vos Deus, propter quod
28 peccaſtis in eum. ¶ Ecce viſio horribilis, & facies
29 illius ab Oriente. ¶ Et exient nationes draconum
Arabum in curribus multis, & ſicut flatus, eorum
numerus fertur ſuper terram, vt iam timeant & tre-
30 pident omnes qui illos audient: ¶ Carmonij inſaniē
tes in ira, & exient vt apri de ſylua, & aduenient de
virtute magna, & conſtabunt in pugnam cum illis,
31 & vaſtabunt portionem terræ Aſſyriorum, ¶ Et poſt
hæc ſuperualeſcent dracones natiuitatis ſuæ memo
res, & conuertent ſe conſpirantes in virtute magna
32 ad perſequendos eos. ¶ Iſti turbabuntur & ſilebunt
in virtute illorum, & conuertent pedes ſuos in fu-
33 gam, ¶ & à territorio Aſſyriorum ſubſeſſor obſide-
bit eos, & cōſumet vnum ex illis, & erit timor & tre-
mor in exercitu illorum, & contentio in reges ipſo-
34 rum. ¶ Ecce nubes ab Oriente, & à ſeptentrione vſ-
que ad meridianum, & facies earum horrida val-
C de, plena iræ, & procellæ, & collident ſe inuicem,
35 ¶ & collident ſydus copioſum ſuper terram, & ſy-
dus illorum, & erit ſanguis à gladio vſque ad ven-
36 trem, ¶ & fimus hominis vſque ad ſubſtramen came
37 li, & erit timor & tremor multus ſuper terram, ¶ &
horrebunt qui videbunt iram illam, & tremor ap-
prehendet illos: & poſt hæc mouebuntur nimbi co-
38 pioſi, ¶ à meridiano & ſeptentrione, & portio alia
39 ab Occidente: ¶ & ſuperinualeſcent venti ab Orien
te, & recludent eam, & nubem quam ſuſcitauit in
ira, & ſydus ad faciendam exterritationem ad Ori-
40 entalem ventum, & Occidentē violabitur: ¶ & exal-
tabūtur nubes magnæ & validæ plenæ iræ, & ſydus,
vt exterreant omnem terram, & inhabitantes eam,
& infundent ſuper omnem locum altum & eminen
41 tem ſydus terribile. ¶ Ignem & grandinem, & rhom
phæas volantes, & aquas multas, vt etiam implean
tur omnes campi, & omnes riui plenitudine aqua-
42 rum multarum. ¶ & demolientur ciuitates, & muros,
& montes, & colles, & ligna ſyluarum, & fœnum
43 pratorum, & frumenta eorum. ¶ Et tranſibunt con-
44 ſtantes vſque Babylonem, & exterent eam: ¶ con-
uenient ad ipſam, & circuibunt eam, & effundent
ſydus, & omnem iram ſuper eam, & ſubibit puluis
& fumus vſque in cœlum: & omnes in circuitu luge-
45 bunt eam. ¶ & qui ſub ea remanſerint his qui exter-
46 ruerunt. ¶ Et tu Aſia concors in ſpem Babylonis, &
47 gloria perſonæ eius: ¶ væ tibi miſera propter quod
aſſimilaſti ei, & ornaſti filias tuas in fornicatione, ad
placendum, & gloriandum in amatoribus tuis, qui
48 tecum cupierunt ſemper fornicari. ¶ Odibilē imita-
D ta es in omnibus operibus eius, & in adinuentioni-
49 bus eius: propterea dicit Deus: ¶ Immittam tibi ma
la, viduitatem, paupertatem, & famem, & gladium,
& peſtem, ad deuaſtādas domos tuas à violatione,
50 & morte, & gloria virtutis tuæ. ¶ Sicut flos ſiccabi-
51 tur, cùm exurget ardor qui emiſſus eſt ſuper te, ¶ in-
firmaberis vt paupercula plagata & caſtigata à mu-
lieribus, vt non poſſint te ſuſcipere potentes & ama
52 tores. ¶ Nunquid ego ſic zelabor te, dicit Dominus,
53 ¶ niſi occidiſſes electos meos in omni tēpore exal-
tans percuſſionem manuum, & dicens ſuper mortē
54 eorum, cùm inebriata eſſes, ¶ Exorna ſpeciem vul-
55 tus tui? ¶ Merces fornicationis tuæ in ſinu tuo, pro-
56 pter hoc redditionem accipies. ¶ Sicut facies ele-
ctis meis, dicit Dominus, ſic faciet tibi Deus, & tra
57 det te in malum. ¶ Et nati tui fame interient: & tu
rhomphæa cades, & ciuitates tuæ conterentur, &
58 omnes tui in campo gladio cadent. ¶ Et qui ſunt in
montibus, fame peribunt, & manducabunt carnes
ſuas, & ſanguinem bibent à fame panis & ſiti aquæ.
59 ¶ Infœlix per maria venies, & rurſum accipies ma-
60 la. ¶ Et in tranſitu allident ciuitatem ᵃocciſam, & ex-
terent ᵇaliquam portionem terræ tuæ, & partem glo
riæ tuæ exterminabunt, rurſum reuertentes ᶜad Ba-
61 bylonem ſubuerſam. ¶ Et demolita eris illis pro ſti
62 pula, & ipſi erunt tibi ignis: ¶ & deuorabunt te, & ci
uitates tuas, terram tuam & montes tuos, omnes
ſyluas tuas & lignum fructiferum igni comburent.
63 ¶ Filios tuos captiuos ducent, & cenſum tuum in
prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ extermi-
nabunt.

ᵃ ociosam ᵇ & exterē s. ᶜ ſubuerſam ſ.

CAPVT XVI.

1 Væ tibi Babylon & Aſia, væ tibi Aegypte
A & Syria: ¶ Præcingite vos ſaccis & cili-
2 cijs, & plangite filios veſtros, & dolete:
quoniam appropinquauit contritio ve-
3 ſtra: ¶ Immiſſus eſt vobis gladius, & quis eſt qui a-
4 uertat illum? ¶ Immiſſus eſt in vobis ignis, & quis
5 eſt qui extinguat illum? ¶ Immiſſa ſunt vobis mala, &
6 quis eſt qui repellat ea? ¶ Nunquid repellet aliquis
leonem eſurientem in ſylua, aut extinguet ignem in
7 ſtipula, mox quando cœperit ardere? ¶ Nunquid
repellet aliquis ſagittam à ſagittario forti miſſam?
8 ¶ Dominus fortis immittit mala, & quis eſt qui re-
9 pellat ea? ¶ Exijt ignis ex iracundia eius, & quis eſt
10 qui extinguat eum? ¶ Coruſcabit, & quis non time-
11 bit? Tonabit, & quis non pauebit? ¶ Dominus com
minabitur, & quis non funditus conteretur à facie
12 ipſius? ¶ Terra tremuit, & fundamenta eius, mare
fluctuat de profundo, & fluctus eius diſturbabun-
tur, & piſces eius à facie Domini, & à gloria virtu-
13 tis eius: ¶ quoniam fortis dextera eius quæ arcum
tendit: ſagittæ eius acutæ quæ ab ipſo mittuntur,
non deficient, cum cœperint mitti in fines terræ.
14 ¶ Ecce mittuntur mala & non reuertentur donec ve
15 niant ſuper terram. ¶ Ignis ſuccenditur, & non extin
16 guetur, donec conſumat fundamenta terræ. ¶ Quē-
admodum non redit ſagitta miſſa à valido ſagitta-
rio, ſic non reuertentur mala quæ miſſa fuerint in
17 terram. ¶ Væ mihi, væ mihi, quis me liberabit in il-
18 lis diebus? ¶ Initium dolorum & multi gemitus, ini-
tium famis & multi interitus, initium bellorum &
formidabunt poteſtates, initium malorum, & tre-
19 pidabunt omnes. ¶ In his quid faciam, cùm venerint
20 mala? ¶ Ecce fames, & plaga, & tribulatio, & angu-
21 ſtia, miſſa ſunt flagella in emendatione, ¶ & in his
omnibus ſe non conuertent ab iniquitatibus ſuis,
22 neque flagellorum memores erunt ſemper. ¶ Ecce
B erit annonæ vilitas ſuper terram, ſic vt putent ſibi
eſſe directam pacem, & tunc germinabunt mala ſu-
23 per terram, gladius, fames, & magna confuſio. ¶ A
fame enim plurimi qui inhabitāt terram interient,
& gladius perdet cæteros qui ſuperauerint à fame,
24 ¶ & mortui ſicut ſtercora proijcientur, & non erit
qui conſoletur eos. Derelinquetur enim terra de-
25 ſerta, & ciuitates eius deijcientur. ¶ Non dereli-

quetur

26 quetur qui colat terram, & qui seminet eam. ¶ Ligna 27 dabunt fructus, & quis vindemiabit illa? ¶ Vua matura fiet, & quis calcabit illam? Erit enim locis ma- 28 gna desertio. ¶ Cupiet enim homo hominem vide- 29 re, vel vocem eius audire. ¶ Relinquentur enim de ciuitate decem, & duo de agro qui absconderint se 30 in densis nemoribus, & scissuris petrarum. ¶ Quemadmodum derelinquuntur in oliueto & singulis ar- 31 boribus tres aut quatuor oliuæ. ¶ aut sicut in vinea vindemiata racemi relinquuntur ab his qui diligen- 32 ter vineam scrutantur: ¶ sic relinquentur in diebus illis tres aut quatuor ab scrutantibus domos eorum 33 in rhomphæa. ¶ Et relinquetur terra deserta, & agri eius inueterabunt, & viæ eius, & omnes semitæ eius germinabunt spinas, eo quòd non transient homines per eam. Lugebunt virgines non habentes spō- 34 sos: ¶ lugebunt mulieres non habentes viros, luge- 35 bunt filiæ earum non habentes adiutorium: ¶ sponsi earum in bello consumentur, & viri earum in fame 36 exterentur. ¶ Audite verò ista, & cognoscite ea ser- 37 ui Domini. ¶ Ecce verbum Domini, excipite illud: 38 ne dijs credatis, de quibus dicit Dominus. ¶ Ecce 39 appropinquant mala, & non tardant. ¶ Quemadmodum prægnans cùm parit in nono mense filium suũ, C appropinquante hora partus eius, ante horas duas vel tres, dolores circumeunt ventrem eius, & prodeunte infante de ventre non tardabunt vno pun- 40 cto: ¶ sic non morabuntur mala ad prodeundum super terram, & seculum gemet, & dolores circumte- 41 nebunt illud. ¶ Audite verbum, plebs mea: parate vos in pugnam, & in malis sic estote, quasi aduenæ 42 terræ. ¶ Qui vendit, quasi qui fugiat: & qui emit, 43 quasi qui perditurus. ¶ Qui mercatur, quasi qui fructum non capiat: & qui ædificat, quasi non habitatu- 44 rus. ¶ Qui seminat, quasi qui non metet: sic & qui vi- 45 neam putat, quasi non vindemiaturus. ¶ Qui nubũt, sic quasi filios non facturi: & qui non nubunt, sic qua- 46 si vidui. ¶ Propter quod qui laborant, sine causa la- 47 borant. ¶ Fructus enim illorum alienigenæ metent, & substantiam illorum rapient, & domos euertent, & filios eorum captiuabunt, quia in captiuitate & fa- 48 me generant natos suos. ¶ Et qui negociantur in rapina, quãtum diu exornant ciuitates & domos suas 49 & possessiones & personas suas, ¶ tanto magis adze- 50 labor eos super peccata sua, dicit Dominus. ¶ Quomodo zelatur fornicaria mulierem idoneam & bo- 51 nam valdè, ¶ sic zelabitur iustitia iniquitatem cùm exornat se, & accusat eam in facie, cùm venerit, qui defendat exquirentem omne peccatum super ter- 52 rã. ¶ Propterea nolite similari ei, nec operibus eius. 53 ¶ quoniam adhuc pusillum, & tolletur iniquitas à 54 terra, & iustitia regnabit in vos. ¶ Non dicat peccator, se non peccasse: quoniam carbones ignis comburet super caput eius qui dicit, Non peccaui co- 55 ram Domino Deo & gloria ipsius. ¶ Ecce Dominus cognoscet omnia opera hominum, & adinuentiones illorum, & cogitationes illorum, & corda il- 56 lorum. ¶ Dixit enim: Fiat terra, & facta est: fiat cœ- 57 lum, & factum est. ¶ Et in verbo illius stellæ fundatæ sunt, & nouit numerum stellarum. ¶ Qui scruta- 58 tur abyssum, & thesauros illarum: qui metius est ma- 59 re, & conceptum eius. ¶ Qui conclusit mare in medio aquarum, & suspendit terram super aquas ver- 60 bo suo. ¶ Qui extendit cœlum quasi cameram, su- 61 per aquas fundauit eum. ¶ Qui posuit in deserto fon- D tes aquarum, & super verticem montium lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, vt *potaret 62 terram: ¶ Qui finxit hominem, & posuit cor suum in medio corporis, & misit ei spũitum, vitam, & intel- 63 lectum. ¶ & spiramen Dei omnipotẽtis qui fecit omnia, & scrutinat omnia abscon̄sa in absconsis terræ. 64 ¶ Hic nouit adinuentionem vestram, & quæ cogitatis in cordibus vestris, peccantes & volentes occul- 65 tare peccata vestra. ¶ Propter quod Dominus scrutinando scrutinauit omnia opera vestra, & traducet 66 vos omnes, ¶ & vos confusi eritis cum processerint peccata vestra corã hominibus, & iniquitates erunt, 67 quæ accusatores stabunt in die illo. ¶ Quid facietis? aut quomodo absconderis peccata vestra corã Deo 68 & angelis eius? ¶ Ecce iudex Deus, timete eum. Desinite à peccatis vestris, & obliuiscamini iniquitates vestras iam agere eas in sempiterno, & Deus e- 69 ducet vos, & liberabit de omni tribulatione. ¶ Ecce enim inceditur ardor super vos turbæ copiosæ, & rapient quosdam ex vobis, & cibabunt idolis occi- 70 sos. ¶ & qui consenserint eis, erunt illis in derisum, 71 & in improperium, & in conculcationẽ. ¶ erit enim locis locus, & in vicinas ciuitates exurrectio multa 72 super timentes Dominum. ¶ Erunt quasi insani nemini parcentes: ad diripiendum & deuastãdum ad- 73 huc timentes Dominum: ¶ quia deuastabunt & diripient substantias, & de domibus suis eos eijciẽt. 74 ¶ Tunc parebit probatio electorum meorum, vt au- 75 rum quod probatur ab igne. ¶ Audite dilecti mei, dicit Dominus: Ecce adsunt dies tribulationis, & 76 de his liberabo vos. ¶ Ne timeatis, nec hæsitetis, quo- 77 niam Deus dux vester est. ¶ Et qui seruat mandata & præcepta mea, dicit Dominus Deus, ne præponderent vos peccata vestra, ne supereleuent se iniqui 78 tates vestræ. ¶ Væ qui constringuntur à peccatis suis, & obteguntur ab iniquitatibus suis, quemadmodũ ager constringitur à syua, & spinis regitur semita eius, per quam non transit homo, & excluditur, & mittitur ad deuorationem ignis.

-3- Eccle. 23. c. 25. Luc. 16. d. 15. Gen. 1. a. 1 Psa. 146. b. 4.

*portaret

LIBRI QVARTI ESDRAE, FINIS.

LIBER

LIBER TOBIAE,

Hieronymi ad Chromatium & Heliodorum in Tobiam Præfatio.

MIRARI non desino exactionis vestræ instantiam. Exigitis enim vt librum Chaldæo sermone conscriptum ad Latinum stylum traham: Librum vtique Tobiæ, quem Hebræi de cathalogo diuinarum scripturarum secantes, his quæ hagiographa memorant, manciparunt. Feci satis desiderio vestro, non tamen meo studio. Arguunt enim nos Hebræorum studia; & imputant nobis, contra suum canonem Latinis auribus ista transferre. Sed melius esse iudicans Pharisæorum displicere iudicio, & episcoporum iussionibus deseruire, institi vt potui. Et quia vicina est Chaldæorum lingua sermoni Hebraico, vtriusque linguæ peritissimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quicquid ille mihi Hebraicis verbis expressit, hoc ego accito notario sermonibus Latinis exposui. Orationibus vestris mercedem huius operis compensabo, cùm gratum vobis didicero me, quod iubere estis dignati, complesse.

CAPVT PRIMVM.

1 A TObias ex tribu & ciuitate Nephthali, quæ est in superioribus Galilææ supra Naasson, post viam quæ ducit ad Occidentem, in sinistro babens ciuitatem Sepbet: 2 Cùm captus esset in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captiuitate tamen positus, viã 3 veritatis non deseruit, ita vt omnia quæ habere poterat, quotidie concaptiuis fratribus, qui erant 4 ex eius genere, impertiret. Cumque esset iunior omnibus in tribu Nephthali, nihil tamen puerile 5 gessit in opere. Denique cùm irent omnes ad vitulos aureos, quos Ieroboam fecerat, rex Israel, hic 6 solus fugiebat consortia omnium: & pergebat in Ierusalem ad templum Domini, & ibi adorabat Do- B minum Deum Israël, omnia primitiua sua, & deci- 7 mas suas fideliter offerens, ita vt in tertio anno proselytis & aduenis ministraret omnem decima- 8 tionem. Hæc & bis similia secundum legem Dei 9 puerulus obseruabat. Cùm verò factus fuisset vir, accepit vxorem Annam de tribu sua: genuitq; ex ea 10 filium, nomen suum imponens ei, quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni pec- 11 cato. Igitur cùm per captiuitatem deuenisset cum vxore sua & filio in ciuitatem Niniuẽ cum omni tri- 12 bu sua: & cùm omnes ederent ex cibis gentilium, C ipse custodiuit animam suam & nunquam contami 13 natus est in escis eorum. Et quoniam memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Deus gratiam 14 In conspectu Salmanasar regis: & dedit illi potestatem quocũque vellet ire, habens libertatem quæ- 15 cunque facere voluisset. Pergebat ergo ad omnes qui erant in captiuitate, & monita salutis dabat eis. 16 Cùm autem venisset in Rages, ciuitatem Medorũ, & ex his quibus honoratus fuerat à rege, habuisset 17 decem talenta argenti: & cùm in multa turba generis sui Gabelum egentem videret, qui erat ex tribu eius, sub chirographo dedit illi memoratũ pon-

4 Reg. 17. a. 4. & 18. b. 9.

3. Re. 12. f. 28.

enim 13:

dus ar-

18 dus argenti.¶ Post multū verò tēporis, mortuo Salmanasar rege, cùm regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Israël exosos haberet in conspectu
19 suo.¶ Tobias quotidie pergebat per omnem co-
D gnationem suam, & consolabatur eos, diuidebatq;
20 vnicuique, prout poterat, de facultatibus suis.¶ esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam solicitus exhibe-
21 bat.¶ Denique cùm reuersus esset rex Sennacherib fugiens à Iudæa plagam, quam circa eum fecerat Deus propter blasphemiam suam, & iratus multos occideret ex filiis Israël, Tobias sepeliebat corpo-
22 ra eorum.¶ At vbi nunciatum est regi, iussit eum oc-
23 cidi, & tulit omnem substantiam eius.¶ Tobias verò cum filio suo, & cum vxore fugiens, nudus latuit,
24 quia multi diligebant eum.¶ Post dies verò qua-
25 draginta quinque occiderunt regem filij ipsius,¶ & reuersus est Tobias in domum suam, omnisque facultas eius restituta est ei.

-8. | 4 Re. 19. g. 35. Eccle. 48. d. 24. Isaia 37. g. 36. 1. Ma. 7. 41. 2. Ma. 8. 19. 4 Reg. 18. 1 Par. 32. c. 21.

CAPVT II.

1 Post hæc verò cùm esset dies festus Domi-
A ni, & factum esset prandium bonum in
2 domo Tobiæ,¶ dixit filio suo: Vade, & adduc aliquos de tribu nostra, timentes
3 Deum, vt epulentur nobiscum.¶ Cumque abijsset, reuersus nūciauit ei vnum ex filijs Israël iugulatum iacere in platea. Statimque exiliēs de accubitu suo, relinquens prandium, ieiunus peruenit ad corpus:
4 ¶ tollensque illud portauit ad domum suam occul-
5 tè, vt dum sol occubuisset, cautè sepeliret eum.¶ Cūque occultasset corpus, manducauit panem cum lu-
6 ctu & tremore, memorans ¶ illum sermonem quem dixit Dominus per Amos prophetam: | Dies festi vestri conuertentur in lamentationem & luctum.
7 ¶ Cùm verò sol occubuisset, abijt, & sepeliuit eum.
8 ¶ Arguebant autem eum omnes proximi eius, di-
B centes: Iam huius rei causa interfici iussus es, & vix effugisti mortis imperium: & iterum sepelis mor-
9 tuos?¶ Sed Tobias plus timens Deum quàm regem, rapiebat corpora occisorum, & occultabat in do-
10 mo sua, & medijs noctibus sepeliebat ea.¶ Contigit autem, vt quadam die fatigatus à sepultura, veniens in domum suam, iactasset se iuxta parietem, & ob-
11 dormisset:¶ & ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, fie-
12 retque cæcus.¶ Hanc autem tentationem ideo per-
C misit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exē-
13 plum patientiæ eius, sicut & sancti Iob.¶ Nam cùm ab infantia sua semper Deum timuerit, & mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deū,
14 quòd plaga cæcitatis euenerit ei:¶ sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus
15 diebus vitæ suæ.¶ Nam sicut beato Iob insultabant reges: ita isti parentes & cognati eius irridebant vi-
16 tam eius, dicentes:¶ Vbi est spes tua, pro qua elee-
17 mosynas & sepulturas faciebas?¶ Tobias verò in-
18 crepabat eos, dicens: Nolite ita loqui,¶ quoniam filij sanctorum sumus & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquā
19 mutant ab eo.¶ Anna verò vxor eius ibat ad opus
D textrinum quotidie: & de labore manuum suarum
20 victum, quem consequi poterat, deferebat.¶ Vnde factum est, vt hœdum caprarum accipiens, detulis-
21 set domi.¶ Cuius cùm vocem balantis vir eius audisset, dixit: Videte ne fortè furtiuus sit: reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex fur-
22 to aliquid, aut contingere.¶ Ad hæc vxor eius irata respondit: Manifestè vana facta est spes tua, & e-
23 leemosynæ tuæ modò apparuerunt. Atque his, & alijs huiuscemodi verbis exprobrabat ei.

Inf. 21. c. 12. | Amos 8. c. 10. 1. Mac. 1. d. 14. Supr. 1. d. 25. | Deute. 22. a. 1. | Iob 2. 9.

CAPVT III.

1 Tunc Tobias ingemuit, & cœpit orare cū
A lachrymis,¶ dicens: Iustus es Domine,
2 & omnia iudicia tua iusta sunt, & omnes viæ tuæ misericordia, & veritas, & iudi-
3 cium.¶ Et nunc Domine memor esto mei, & ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris
4 delicta mea, vel parentum meorum.¶ Quoniam non obediuimus præceptis tuis, ideo traditi sumus in direptionem, & captiuitatem, & mortem, & in fabulam, & in improperium omnibus nationibus in
5 quibus dispersisti nos.¶ Et nunc Domine magna iudicia tua, quia nō egimus secundum præcepta tua,
6 & nō ambulauimus synceriter coram te.¶ Et nunc * Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi spiritum meum. Expedit
7 enim mihi mori magis quàm viuere.¶ Eadem itaq; die contigit, vt Sara filia Raguelis in Rages, ciuita-
B te Medorum, & ipsa audiret improperium ab vna
8 ex ancillis patris sui:¶ quoniam tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occide-
9 rat eos mox vt ingressi fuissent ad eam.¶ Ergo cùm pro culpa sua increparet puellam, respondit ei, dicens: Amplius ex te non videamus filium, aut filiā
10 super terram, interfectrix virorum tuorum.¶ Nunquid & occidere me vis, sicut iam occidisti septem viros?¶ Ad hanc vocem perrexit in superius cubiculum domus suæ: & tribus diebus, & tribus noctibus
11 non manducauit, neq; bibit:¶ sed in oratione persistens, cum lachrymis deprecabatur Deum, vt ab
12 isto improperio liberaret eam.¶ Factum est autem
C die tertia, dum compleret orationem, benedicens
13 Dominum,¶ dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum, qui cùm iratus fueris, misericordiam facies, & in tempore tribulationis pec-
14 cata dimittis his qui inuocant te.¶ Ad te Domine faciem meam conuerto, ad te oculos meos dirigo.
15 ¶ Peto Domine vt de vinculo improperij huius absoluas me, aut certè desuper terram eripias me.
16 ¶ Tu scis Domine, quia nunquàm concupiui virum, & mundam seruaui animam ab omni concupiscen-
17 tia.¶ Nunquàm cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in leuitate ambulant participē me præ-
18 bui.¶ Virum autem cum timore tuo, non cum libi-
19 dine mea consensi suscipere.¶ Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan mihi non fuerunt digni: quia
20 forsitan viro alij conseruasti me.¶ Non est enim in
21 hominis potestate cōsilium tuum.¶ Hoc autem pro
D certo habet omnis qui te colit, quòd vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in correptione fuerit,
22 ad misericordiam tuam venire licebit.¶ Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationē
23 & fletum, exultationem infundis.¶ Sit nomen tuū
24 Deus Israël benedictum in secula.¶ In illo tempore exauditæ sunt preces amborum in conspectu glo-
25 riæ summi Dei:¶ & missus est angelus Domini, sanctus

Deut. 28. b. 15. | * misericordiam 5.

Raphael,

Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatæ.

CAPVT IIII.

1 A Gitur cùm Tobias putaret orationem suã exaudiri, vt mori potuisset, vocauit ad 2 se Tobiam filium suum, ʕ dixitq; ei: Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde 3 tuo quasi fundamentum construe. ʕ Cùm acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: & honorem habebis matri tuę omnibus diebus vitę eius. 4 ʕ Memor enim esse debes quæ & quanta pericula 5 passa sit propter te in vtero suo. ʕ Cùm autem & ipsa compleuerit tempus vitæ suæ, sepelias eam circa 6 me. ʕ Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mentem B habeto Deum: & caue ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei no-7 stri. ʕ ‖ Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet 8 vt nec à te auertatur facies Domini. ʕ Quo modo 9 potueris, ita esto misericors. ʕ Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam 10 exiguum libenter impertiri stude. ʕ Præmium enim 11 bonum tibi thesaurizas in die necessitatis, ʕ ‖ quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte libe-12 rat, & non patietur animam ire in tenebras. ʕ Fiducia C cia magna erit coram summo Deo eleemosyna om-13 nibus facientibus eam. ʕ Attende tibi fili mi, ab omni fornicatione: & præter vxorem tuam nunquam 14 patiaris crimen scire. ʕ Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa 15 enim initium sumpsit omnis perditio. ʕ ‖ Quicunq; tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedẽ restitue, & merces mercenarij tui apud te omnino nõ 16 remaneat. ʕ Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne 17 tu aliquando alteri facias. ʕ Panem tuum cum esurientibus & egenis comede: & de vestimentis tuis 18 nudos tege. ʕ Panem tuum, & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare, 19 & bibere cum peccatoribus: ʕ consilium semper à 20 sapiẽte perquire. ʕ Omni tempore benedic Deum: D & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia consi-21 lia tua in ipso permaneant. ʕ Indico etiam tibi fili mi, dedisse me decem talenta argenti, dum adhuc infantulus esses Gabelo, in Rages, ciuitate Medo-22 rum, & chitographum eius apud me habeo: ʕ & ideo perquire quomodo ad eum peruenias, & recipias ab eo suprà memoratum pondus argenti, & 23 restituas ei chirographum suum. ʕ Noli timere fili mi, pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene.

Eccle. 7. c. 29. Exo. 20. b. 12.

Luc. 14. c. 13. Prou. 3. b. 9. Eccl. 4. a. 1. & 14. b. 13. Eccl. 35. a. 4. Eccl. 29. c. 15.

1. Thes. 4. a. 3.

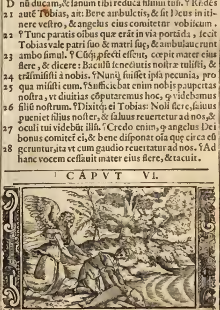
Ge. 3. a. 5. Leui. 19. c. 13. Deu. 24. c. 14. Matt. 7. b. 12. Luc. 6. c. 31. Luc. 14. c. 14.

Tob. 1. d. 17.

CAPVT V.

1 A Vnc respondit Tobias patri suo, & dixit: Omnia quæcũq; præcepisti mihi, faciam 2 pater. ʕ Quomodo autem pecuniã hanc requiram, ignoro, ille me nescit, & ego eum ignoro: quod signum dabo ei? Sed neq; viam, 3 per quam pergatur illuc, aliquãdo cognoui. ʕ Tunc pater suus respondit illi, & dixit: Chirographum quidem illius apud me habeo: quod dum illi osten-4 deris, statim restituet. ʕ Sed perge nunc, & inquire tibi aliquem fidelẽ virum, qui eat tecum salua mer-5 cede sua: dum adhuc viuo, vt recipias eam. ʕ Tunc egressus Tobias, inuenit iuuenẽ splendidũ, stantẽ, 6 præcinctum, & quasi paratum ad ambulandum. ʕ Et ignorãs q angelus Dei esset, salutauit eum, & dixit: 7 Vnde te habemus bone iuuenis? ʕ At ille rñdit: Ex filijs Israël. Et Tobias dixit ei: Nosti viã quæ ducit 8 in regionẽ Medorũ? ʕ Cui rñdit: Noui, & oĩa itinera B eius frequenter ambulaui, & mãsi apud Gabelum fratrẽ nostrum qui moratur in Rages, ciuitate Me-9 dorũ, quæ posita est in monte Ecbatanis. ʕ Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hęc ipsa nunciẽ 10 patri meo. ʕ Tũc ingressus Tobias indicauit vniuersa hæc patri suo. Super q admiratus pater, rogauit 11 vt introiret ad eũ. ʕ Ingressus itaq; salutauit eũ, & di-12 xit: Gaudium tibi sit semper. ʕ Et ait Tobias: Quale gaudiũ mihi erit, q in tenebris sedeo, & lumẽ cœli 13 nõ video? ʕ Cui ait iuuenis: Forti aĩo esto, in proxi-14 mo est, vt à Deo cureris. ʕ Dixit itaque illi Tobias: Nũquid poteris pducere filiũ meum ad Gabelum C in Rages, ciuitatem Medorũ? & cùm redieris, resti-15 tuã tibi mercedem tuã. ʕ Et dixit ei angelus: Ego du-16 cã, & reducam eũ * ad te. ʕ Cui Tobias rñdit: Rogo te, indica mihi, de qua domo, aut de qua tribu es tu? 17 ʕ Cui Raphael angelus dixit: Genus quæris mercenarij: an ipsum mercenariũ qui cum filio tuo eat? 18 ʕ Sed ne fortè sollicitũ te reddam, ego sum Azarias 19 Ananiæ magni filius. ʕ Et Tobias rñdit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris q voluerim co-20 gnoscere genus tuũ. ʕ Dixit aũt illi angelus: Ego sa-D nũ ducam, & sanum tibi reducã filium tuũ. ʕ Rñdẽs 21 autẽ Tobias, ait: Bene ambuletis, & sit Deus in itinere vestro, & angelus eius comitetur vobiscum. 22 ʕ Tunc paratis oĩbus quæ erãt in via portãda, fecit Tobias vale patri suo & matri suę, & ambulauerunt 23 ambo simul. ʕ Cũq; pfecti essent, cœpit mater eius flere, & dicere: Baculũ senectutis nostræ tulisti, & 24 trãsmisisti à nobis. ʕ Nunq̃ fuisset ipsa pecunia, pro 25 qua misisti eum. ʕ Sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias cõputaremus hoc, q videbamus 26 filiũ nostrum. ʕ Dixitq; ei Tobias: Noli flere, saluus perueniet filius noster, & saluus reuertetur ad nos, & 27 oculi tui videbũt illũ. ʕ Credo enim, q angelus Dei bonus comitetur ei, & bene disponat oĩa quę circa eũ 28 geruntur, ita vt cum gaudio reuertatur ad nos. ʕ Ad hanc vocem cessauit mater eius flere, & tacuit.

CAPVT VI.

1 A Rofectus est aũt Tobias, & canis secutus est eũ, & mansit prima mansione iuxta fluuium 2 Tigris. ʕ Et exiuit ut lauaret pedes suos, & ecce piscis immanis exiuit ad deuorandum eum. 3 ʕ Quẽ expauescens Tobias, clamauit uoce magna, 4 dicens: Dñe, inuadit me. ʕ Et dixit ei angelus: Apprehẽde branchiã eius, & trahe eũ ad te. Quod cùm fecisset, attraxit eũ in siccũ, & palpitare cœpit ante

5 pedes eius. ¶ Tunc dixit ei angelus: exentera hunc piscem: & cor eius,& fel, & iecur repone tibi. sunt
6 enim hęc necessaria ad medicamēta vtiliter.¶Quod cùm fecisset, assauit carnes eius, & secum tulerunt in via: cætera salierunt quæ sufficerent eis, quousque peruenirēt in Rages,ciuitatē Medorum.¶Tunc
B interrogauit Tobias angelum, & dixit ei: Obsecro te Azaria frater, vt dicas mihi,quod remedium ha-
8 bebunt ista quæ de pisce seruare iussisti? Et respondens angelus, dixit ei: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum siue à viro, siue à muliere: ita vt
9 vltrà non accedat ad eos. ¶ Et fel valet ad vngendos oculos in quibus fuerit albugo, & sanabuntur.

-5.

10 ¶ Et dixit ei Tobias: Vbi vis vt maneamus?Respon-
11 densq; angelus, ¶ ait: Est hic Raguel nomine, vir propinquus de tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque fœminam
12 vllam habet aliam præter eam.¶ Tibi debetur om-
C nis substantia eius,& oportet eam te accipere con-
13 iugem.¶ Pete ergo eam à patre eius, & dabit tibi eā
14 in vxorem. ¶ Tunc respondit Tobias, & dixit: Audio quia tradita est septem viris: & mortui sunt:sed
15 & hoc audiui, quia dæmonium occidit illos. ¶ Timeo ergo ne forte & mihi hæc eueniant: & cùm sim vnicus parentibus meis,deponam senectutem illo-
16 rum cum tristitia ad inferos.¶Tūc angelus Raphael dixit ei: Audi me,& ostendam tibi qui sunt quibus
17 præualere potest dęmonium.¶Hi namque qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus &
D mulus,quibus non est intellectus:habet potestatem
18 dæmonium super eos.Tu autem cùm acceperis eā, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud,nisi orationibus vacabis cū ea.
19 Ipsa autem nocte incenso iecore piscis, fugabitur
20 dæmonium. ¶ Secunda verò nocte in copulatione
21 sanctorum patriarcharum admitteris. ¶ Tertia autem nocte benedictionem consequêris, vt filij ex
22 vobis procreentur incolumes. ¶ Transacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini,amore filiorū magis,quàm libidine ductus,vt in semine Abrahæ benedictionē in filijs consequaris.

Num. 27. ?. & 36. 8.

CAPVT VII.

1 INgressi sunt autem ad Raguelem,& susce-
A pit eos Raguel cum gaudio.¶Intuensque
2 Tobiam Raguel, dixit Annæ vxori suæ: Quàm similis est iuuenis iste consobrino
3 meo? ¶ Et cùm hæc dixisset,ait: Vnde estis iuuenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nepthali
4 sumus, ex captiuitate Niniue. ¶ Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixe-
5 runt: Nouimus.¶ Cumque multa bona loqueretur de eo, dixit angelus ad Raguelem: Tobias de quo
6 interrogas,pater istius est.¶Et misit se Raguel,& eū lacrymis osculatus est eum, & plorans super collū
7 eius, ¶ dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni &
8 optimi viri filius es. ¶ Et Anna vxor eius, & Sara
9 ipsorū filia lachrymatæ sunt. ¶ Postquàm autem locuti sunt; præcepit Raguel occidi arietem,& parari conuiuium. Cumq; hortaretur eos discumbe-
10 re ad prandium.¶ Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, & promittas mihi dare Saram fi-
11 liam tuam. ¶ Quo audito verbo Raguel, expauit, sciens quid euenerit illis septem viris qui ingressi sunt ad eam:& timere cœpit ne forte & huic similiter contingeret. Et cum nutaret,& non daret peten-
12 ti vllum responsum, ¶ dixit ei angelus: Noli timere
C dare eam isti,quoniam huic timenti Deum debetur coniunx filia tua: propterea alius non potuit habe-
13 re illam. ¶ Tunc dixit Raguel: Non dubito, quod Deus preces & lachrymas meas in conspectu suo
14 admiserit.¶Et credo quoniam ideo fecit vos venire ad me, vt ista coniungeretur cognationi suæ secundū legem Moysi: & nunc noli dubium gerere quòd
15 tibi eam tradam. ¶ Et apprehendens dexteram filiæ suę, dextræ Tobię tradidit, dicens: Deus Abraham, & Deus Isaac,& Deus Iacob vobiscū sit, & ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vo-
16 bis.¶Et accepta charta fecerunt cōscriptionem con-
17 iugij.¶ Et post hęc epulati sunt benedicentes Deū.
18 ¶ Vocauitque Raguel ad se Annam vxorem suam,
19 & pręcepit ei vt prępararet alterum cubiculum.¶Et introduxit illuc Saram filiam suam, & lachrymata
20 est.¶Dixitque ei:Forti animo esto filia mea: Dominus cœli det tibi gaudiū pro tędio quod ꝑpessa es.

Nu. 36. c.

CAPVT VIII.

1 POstquam verò cœnauerunt, introduxerunt
A iuuenem ad eam.¶ Recordatus itaque To-
2 bias sermonum angeli, protulit de cassidili suo partem iecoris, posuitque eam super car-
3 bones viuos.¶ Tunc Raphael angelus apprehendit dęmonium, & religauit illud in deserto superio-
4 ris Aegypti. ¶Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei:Sara,exurge, & deprecemur Deum hodie,& cras,& secundum cras: quia his tribus noctibus Deo iungimur:tertia autem transacta nocte, in
5 nostro erimus coniugio.¶Filij quippe sanctorum sumus, & non possumus ita coniungi sicut gentes quę
6 ignorant Deum.¶Surgentes autem pariter, instāter
7 orabant ambo simul, vt sanitas daretur eis.¶Dixitq; Tobias:Domine Deus patrum nostrorum, benedicāt te cœli & terrę,mareque & fontes,& flumina,& om-
B nes creaturę tuę,quæ in eis sunt.¶ Tu fecisti Adam
8 de limo terrę,dedistiq; ei adiutorium Heuam. ¶ Et
9 nunc Domine tu scis, quia non luxurię causa accipio sororem meā coniugem, sed sola posteritatis dilectione,in qua benedicatur nomen tuum in secu-
10 la seculorum. ¶ Dixit itaque Sara: Miserere nobis Domine, miserere nobis, & consenescamus ambo
11 pariter sani. ¶Et factum est circa pullorum cantum, accersiri iussit Raguel seruos suos, & abierunt cum
12 eo pariter vt foderent sepulchrum.¶ Dicebat enim: Ne forte simili modo euenerit ei, quo & cæteris il-
13 lis septem viris qui sunt ingressi ad eam. ¶ Cumque
C parassent fossam, reuersus Raguel ad vxorē suam,

Genes. 2. 7.

-13.

dixit

14 dixit ei: ⁋ Mitte vnâ ex ancillis tuis, & videat si mortuus est, vt sepeliam eum antequàm illucescat dies.
15 ⁋ At illa misit vnam ex ancillis suis. Quæ ingressa cubiculum, reperit eos saluos & incolumes, secum pa-
16 riter dormientes. ⁋ Et reuersa nunciauit bonũ nuncium, & benedixerũt Dominum, Raguel videlicet,
17 & Anna vxor eius, ⁋ & dixerũt: Benedicimus te Domine Deus Israël, quia non contigit quemadmodũ
18 putabamus. ⁋ Fecisti enim nobiscum misericordiã tuam, & exclusisti à nobis inimicum persequentem
19 nos. ⁋ Misertus es autem duobus vnicis. Fac eos
D Domine plenius benedicere te: & sacrificiũ tibi laudis tuæ, & suæ sanitatis offerre, vt cognoscat vniuersitas gentium, quia tu es Deus solus in vniuersa ter-
20 ra. ⁋ Statimque præcepit seruis suis Raguel, vt replerent fossam quam fecerant, priusquàm elucesce-
21 ret. ⁋ Vxori autem suæ dixit, vt instituerat conuiuiũ, & prepararet omnia quæ in cibos erant iter agen-
22 tibus necessaria. ⁋ Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arietes occidi fecit, & parari epulas omni-
23 bus vicinis suis, cunctisq; amicis. ⁋ Et adiurauit Raguel Tobiã, vt duas hebdomadas moraretur apud
24 se. ⁋ De omnibus autem quę possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ: & fecit hanc scripturam, vt pars dimidia quæ supererat post obitum eorum, Tobiæ dominio deueniret.

CAPVT IX.

1
A TVnc vocauit Tobias angelum ad se, quẽ quidem hominem existimabat: dixitque ei: Azaria frater, peto vt auscultes verba
2 mea: ⁋ Si meipsum tradam tibi seruum,
3 non ero condignus prouidentiæ tuæ. ⁋ Tamen obsecro te, vt assumas tibi animalia siue seruitia, & vadas ad Gabelum in Rages, ciuitatem Medorũ: reddasque ei chirographum suum, & recipies ab eo pe-
4 cuniam, & roges eũ venire ad nuptias meas. ⁋ Scis
B enim ipse quoniam numerat pater meus dies: & si
5 tardauero vna die plus, cõtristatur anima eius. ⁋ Et certè vides quomodo adiurauit me Raguel, cuius
6 adiuramentum spernere non possum. ⁋ Tunc Raphael assumẽs quatuor ex seruis Raguelis, & duos camelos, in Rages ciuitatem Medorum perrexit, & inueniens Gabelum, dedit ei chirographum suum,
7 & recepit ab eo omnem pecuniam. ⁋ Indicauitq; ei
C de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ gesta sunt: fecit-
8 que eum secum venire ad nuptias. ⁋ Cumque ingressus esset domum Raguelis, inuenit Tobiam discumbentem: & exiliens, osculati sunt se inuicem: & fle-
9 uit Gabelus, benedixitque Deum, & dixit: ⁋ Bene-
D dicat te Deus Israël, quia filius es optimi viri, & iu-
10 sti, & timentis Deum, & eleemosynas facientis: ⁋ & dicatur benedictio super vxorem tuam; & super pa-
11 rentes vestros: & videatis filios vestros, ⁋ & filios filiorum vestrorum vsque in tertiam & quartam generationem: & sit semẽ vestrum benedictum à Deo
12 Israël, qui regnat in secula seculorum. ⁋ Cumque omnes dixissent: Amen, accesserunt ad conuiuium: sed & cum timore Domini nuptiarum conuiuium exercebant.

CAPVT X.

1
A CVm verò moras faceret Tobias, causa nuptiarum, solicitus erat pater eius Tobias, dicens: Putas quare moratur filius
2 meus, aut quare detentus est ibi? ⁋ Putasne Gabelus mortuus est, & nemo reddet illi pe-
3 cuniam? ⁋ Cœpit autem contristari nimis ipse, & Anna vxor eius cum eo: & cœperunt ambo simul flere: eo quòd die statuto minimè reuerteretur fi-
4 lius eorum ad eos. ⁋ Flebat igitur mater eius irremediabilibus lachrymis, atque dicebat: Heu heu
B me fili mi, vt quid te misimus peregrinari, lumẽ oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, sola-
5 tium vitæ nostræ, spem posteritatis nostræ? ⁋ Omnia simul in te vno habentes, te non debuimus dimit-
6 tere ire à nobis. ⁋ Cui dicebat Tobias: Tace, & noli turbari: sanus est filius noster: satis fidelis est vir ille
7 cum quo misimus eum. ⁋ Illa autem nullo modo cõsolari poterat, sed quotidie exiliens circunspiciebat, & circuibat vias omnes per quas spes remeandi videbatur, vt procul videret eum, si fieri posset,
8 venientem. ⁋ At verò Raguel dicebat ad generum
C suum: Mane hic, & ego mittam nuncium salutis de
9 te ad Tobiam patrem tuum. ⁋ Cui Tobias ait: Ego noui, quia pater meus & mater mea modò dies cõ-
10 putant, & cruciatur spiritus eorum in ipsis. ⁋ Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partem omnis substantiæ suæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis & in pecunia multa: & saluum atque gaudentem di-
11 misit eum à se, ⁋ dicens: Angelus Domini sanctus sit
D in itinere vestro, perducatque vos incolumes, & inueniatis omnia rectè circa parentes vestros, & videant oculi mei filios vestros priusquàm moriar.
12 ⁋ Et apprehendentes parentes filiam suam, oscula-
13 ti sunt eam, & dimiserunt ire: ⁋ monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem exhibere.

Sup. 5. d. 23.

CAPVT XI.

1
A CVmque reuerterentur, peruenerunt ad Charan, quæ est in medio itinere contra
2 Niniuen, vndecimo die. ⁋ Dixitque angelus: Tobia frater, scis quemadmodum
3 reliquisti patrem tuum. ⁋ Si placet itaque tibi, præcedamus, & lento gradu insequantur iter nostrum familiæ, simul cum coniuge tua, & cum animalibus.
4 ⁋ Cumque hoc placuisset, vt irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis: erit enim necessarium. Tulit itaque Tobias ex felle illo, &
5 abierunt. ⁋ Anna autem sedebat secus viam quotidie in supercilio mõtis vnde respicere poterat de
6 longinquo. ⁋ Et dum ex eodem loco specularetur aduentum eius, vidit à longè, & illicò agnouit ve-
B nientem filiũ suum: currensq; nũciauit viro suo, di-

7 cens:Ecce venit filius tuus. ? Dixitque Raphael ad Tobiam: At vbi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum & gratias agens ei, accede ad patrem tuum & osculare eum. ? Statimque lini super oculos eius ex felle isto piscis, quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, & videbit pater tuus lumen cœli, & in aspectu
9 tuo gaudebit. ? Tunc præcucurrit canis, qui simul fuerat in via: & quasi nuncius adueniens, blandimē-
10 to suæ caudæ gaudebat. ? Et consurgens cæcus pater eius, cœpit offendens pedibus currere: & data
11 manu puero occurrit obuiam filio suo, ? Et susci-
C piens osculatus est eum cum vxore sua, & cœpe-
12 runt ambo flere præ gaudio. ? Cùmque adorassent
13 Deum, & gratias egissent, consederunt. ? Tunc sumens Tobias de felle piscis, liniuit oculos patris
14 sui. ? Et sustinuit quasi dimidiam ferè horam: & cœpit albugo ex oculis eius, quasi membrana oui, egre-
15 di. ? Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis
16 eius, statimque visum recepit. ? Et glorificabant Deum, ipse videlicet & vxor eius, & omnes qui scie-
17 bant eum. ? Dicebatque Tobias: Benedico te Do-
D mine Deus Israël, quia tu castigasti me, & tu saluasti
18 me: & ecce, ego video Tobiam filium meum. ? Ingressa est etiam post septē dies Sara vxor filij eius, & omnis familia & pecora sana, & cameli, & pecunia multa vxoris, & sed & illa pecunia quam recepe-
19 rat à Gabelo: ? & narrauit parentibus suis omnia beneficia Dei, quæ fecisset circa eum per hominem
20 qui eum duxerat. ? Veneruntque Achior & Nabat, consobrini Tobiæ, gaudentes ad Tobiam, & congratulantes ei de omnibus bonis quæ circa illum
21 ostenderat Deus, ? Et per septem dies epulantes, omnes cum gaudio magno gauisi sunt.

CAPVT XII.

1 Vnc vocauit ad se Tobias filium suum, di-
A xitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto, qui venit tecum? ? Respondens To-
2 bias, dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? aut quid dignū poterit esse beneficiis eius?
3 ? Me duxit & reduxit sanum, pecuniam à Gabelo ipse recepit, vxorem ipse me habere fecit, & dæmonium ab ea ipse compescuit, gaudium parentibus eius fecit, meipsum à deuoratione piscis eripuit, te quoque videre fecit lumen cœli, & bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad hæc poterimus
4 dignum dare? ? Sed peto a te pater mi, vt roges eū,
B si fortè dignabitur medietatem de omnibus quæ al-
5 lata sunt, sibi assumere. ? Et vocantes eum, pater scilicet & filius, tulerunt eum in partem: & rogare cœperunt, vt dignaretur dimidiam partem omnium
6 quæ attulerant, acceptam habere. ? Tunc dixit eis occultè: Benedicite Deum cœli, & coram omnibus viuentibus confitemini ei, quia fecit vobiscum mi-
7 sericordiam suam. ? Etenim sacramentum regis abscondere, bonum est: opera autem Dei reuelare &
8 confiteri, honorificum est. ? Bona est oratio cum ieiunio: & eleemosyna, magis quam thesauros auri
9 recondere: ? quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire mi-
10 sericordiam & vitam æternam. ? Qui autem faciūt
11 peccatum & iniquitatē, hostes sunt animæ suæ. ? Ma-
C nifesto ergo vobis veritatem, & non abscondam à
12 vobis occultum sermonem. ? Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum: & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos: ego obtuli ora-
13 tionem tuā Domino. ? Et quia acceptus eras Deo,
14 necesse fuit vt tentatio probaret te. ? Et nunc misit me Dominus vt curarem te, & Saram vxorem filij
15 tui à dæmonio liberarem. ? Ego enim sum Raphael angelus vnus ex septem, qui astamus ante Domi-
16 num. ? Cumque hæc audissent, turbati sunt, & tre-
D mentes ceciderunt super terram in faciem suam.
17 ? Dixitq; eis angelus: Pax vobis, nolite timere. ? Ete-
18 nim cùm essem vobiscum, per voluntatem Dei erā:
19 ipsum benedicite, & cantate illi. ? Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest,
20 vtor. ? Tempus est ergo vt reuertar ad eum qui me misit: vos aūt benedicite Deū, & narrate omnia mi-
21 rabilia eius, ? Et cū hęc dixisset, ab aspectu eorum
22 ablatus est, & vltrà eū videre non potuerunt. ? Tūc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deū: & exurgentes narrauerunt oīa mirabilia eius.

CAPVT XIII.

1 Periens autem Tobias senior os suū, be-
A nedixit Dominum, & dixit: Magnus es Dñe in æternū, & in omnia secula regnū
2 tuum: ? quoniam tu flagellas, & saluas: deducis ad inferos, & reducis: & nō est qui effugiat
3 manum tuam: ? Confitemini Domino filij Israël, &
4 in conspectu gentium laudate eum: ? quoniā ideo dispersit uos inter gentes, quæ ignorant eum, vt vos enarretis mirabilia eius, & faciatis scire eos, quia
5 non est alius Deus omnipotens, præter eum. ? Ipse castigauit nos propter iniquitates nostras, & ipse
6 saluabit nos propter misericordiam suam. ? Aspici-
B te ergo quæ fecit nobiscum, & cum timore & tremore confitemini illi: regemque seculorum exalta-
7 te in operibus uestris. ? Ego autem in terra captiuitatis meæ confitebor illi: quoniam ostendit maie-
8 statem suam in gentem peccatricem. ? Conuertimini itaque peccatores, & facite iustitiam corā Deo, credentes quòd faciat uobiscum misericordiam
9 suam. ? Ego autem & anima mea in eo lætabimur.
10 ? Benedicite Dominū omnes electi eius: agite dies
11 lætitiæ, & confitemini illi. ? Ierusalem ciuitas Dei, castigauit te Dominus in operibus manuum tua-
12 rum. ? Confitere Domino in bonis tuis, & benedic
C Deum seculorum vt reædificet in te tabernaculum suum, & reuocet ad te omnes captiuos, & gaudeas
13 in omnia secula seculorum. ? Luce splendida fulge-
14 bis, & omnes fines terræ adorabunt te. ? Nationes ex longinquo ad te uenient, & munera deferentes,
15 adorabunt in te Dominum, & terram tuam in san-
15 ctificationem habebunt. ? Nomen enim magnum
16 inuocabunt in te. ? Maledicti erunt qui contempserint te: & condemnati erūt omnes qui blasphema-
17 uerint te: benedictiq; erūt qui ædificauerint te. ? Tu
D aūt lætaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedi-
18 centur, & congregabuntur ad Dñm. ? Beati oēs qui
19 diligunt te, & qui gaudent super pace tua. ? Anima mea benedic Dominum, quoniam liberauit Ierusalem ciuitatem suam à cunctis tribulationibus eius,
20 Dominus Deus noster. ? Beatus ero, si fuerint reliquiæ seminis mei ad videndam claritatem Ierusa-
21 lem. ? Portæ Ierusalē ex sapphiro & smaragdo ędificabuntur: & ex lapide precioso omnis circuitus mu-
22 rorū eius. ? Et lapide candido, & mundo oēs plateæ

Marginal notes: Deu.32. f. 39. 1. Reg.2. b. 6. Sap. 16. b. 13. — Apo. 20. f. 18. — ...10. — ... sup. 2. a. 5.

eius sternentur: & per vicos eius hallelu-ia cantabi 23 tur.? Benedictus Dominus, qui exaltauit eam, vt sit regnum eius in secula seculorum super eam, Amen.

CAPVT XIIII.

1 A ET consummati sunt sermones Tobiæ. Et postquàm illuminatus est Tobias, vixit annis quadraginta duobus, & vidit filios 2 nepotum suorum.? Completis itaq; annis centum duobus, sepultus est honorificè in Nini 3 ue.? Quinquaginta nanque & sex annorum lumen 4 oculorum amisit: sexagenarius verò recepit.? Reliquum verò vitæ suæ in gaudio fuit, & cũ bono pro 5 fectu timoris Dei perrexit in pace.? In hora autem mortis suæ vocauit ad se Tobiam filium suum, & septem iuuenes filios suos, nepotes suos, dixitq; eis: 6 Propè erit interitus Niniue: non enim excidit verbum Domini: & fratres nostri qui dispersi sunt à ter 7 ra Israël reuertentur ad eam.? Omnis enim deserta B terra eius replebitur, & domus Dei quæ in ea incensa est, iterum reædificabitur: ibique reuertentur om 8 nes timẽtes Deum, ?& relinquent gentes idóla sua, 9 & venient in Ierusalem, & inhabitabunt in ea: ? & gaudebunt in ea omnes reges terræ adorantes re 10 gem Israël: ? Audite ergo filij mei patrem vestrum: C seruite Domino in veritate, & inquirite vt faciatis 11 quæ placita sunt illi: ? & filiis vestris mandate vt faciãt iustitias & eleemosynas, vt sint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & 12 in tota virtute sua.? Nunc ergo filij audite me, & nolite manere hìc: sed quacunque die sepelieritis matrem vestram circa me in vno sepulchro, ex eo diri 13 gite gressus vestros, vt exeatis hinc.? Video enim 14 quia iniquitas eius finem dabit ei.? Factum est autem post obitum matris suæ, Tobias abscessit ex Niniue cum vxore sua, & filiis, & filiorum filiis, & re 15 uersus est ad soceros suos.? Inuenitque eos incolumes in senectute bona, & curam eorum gessit, & D ipse clausit oculos eorum: & omnem hęreditatem domus Raguelis ipse percepit: viditque quintã ge 16 nerationem, filios filiorum suorum.? Et completis annis nonagintanouem in timore Domini cum gau 18 dio sepelierunt eum.? Omnis autem cognatio eius, & omnis generatio eius in bona vita, & in sancta conuersatione permansit, ita vt accepti essent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.

1.Esd.3.b. & 6.c. 14.

Libri Tobiæ finis.

LIBER IVDITH.

Hieronymi in librum Iudith Præfatio.

APVD Hebræos, liber Iudith inter hagiographa legitur: cuius authoritas ad roboranda illa quæ in contentionẽ veniunt, minus idonea iudicatur: Chaldæo tamen sermone conscriptus inter historias computatur. Sed quia hunc librum synodus Nicena in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquieui postulationi vestræ, imò exactioni: & sepositis occupationibus, quibus vehementer arctabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis sensum è sensu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputaui: sola ea quæ intelligentia integra in verbis Chaldäis inuenire potui, Latinis expressi. Accipite Iudith viduam, castitatis exemplum: & triumphali laude perpetuis eam præconijs declarate. Hanc enim non solùm fœminis, sed & viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator, virtutem ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & insuperabilem superaret.

CAPVT PRIMVM.

1 A ARphaxad itaq; rex Medorum subiugauerat multas gentes imperio suo, & ipse ædificauit ciuitatem potentissimam, quã appellauit Ecbatanis. 2 ? Ex lapidibus quadratis & sectis fecit muros eius in altitudinẽ cubitorum septuaginta, & in latitudinẽ cubitorũ triginta: turres verò eius posuit in altitudinem cubitorũ cẽ 3 tum.? Per quadrum verò earum latus utrunq; uice B norũ pedum spacio tẽdebatur, posuitq; portas eius 4 in altitudinem turrium.? Et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, & in gloria quadri 5 garum suarum.? Anno igitur duodecimo regni sui, C Nabuchodonosor rex Assyriorum, qui regnabat in Niniue ciuitate magna, pugnauit contra Ar 6 phaxad: ? & obtinuit eum in campo magno, quod appellatur Ragau, circa Euphráten, & Tigrin, & 7 Iadason in campo Erioch regis Elicorum.? Tunc exaltatum est regnum Nabuchodonosor, & cor eius eleuatum est: & misit ad omnes qui habita 8 bant in Cilicia, & Damasco, & Libano: ? & ad gentes quæ sunt in Carmelo & Cedar, & inhabi 9 tantes Galilæam in campo magno Esdrelon: ? & ad D omnes qui erant in Samaria & trans flumen Iordanem, usque ad Ierusalem, & omnem terram Iesse, 10 quousque perueniatur ad terminos Aethiopię.? Ad

hos omnes misit nuncios Nabuchodonosor rex Assyriorum, 11 ¶ qui omnes vno animo contradixerunt, & remiserũt eos vacuos, & sine honore abiecerũt. 12 ¶ Tunc indignatus Nabuchodonosor rex ad omnẽ terram illam, iurauit per thronum & regnum suum, quòd defenderet se de omnibus regionibus his.

CAPVT II.

1 Anno tertiodecimo Nabuchodonosor regis, vicesima & secunda die mẽsis primi, factum est verbum in domo Nabuchodonosor regis Assyriorum, vt defenderet se. 2 ¶ Vocauitque omnes maiores natu, omnesq; duces, & bellatores suos, & habuit cum eis mysterium consilij sui. 3 ¶ Dixitque cogitationem suam in eo esse, vt omnem terram suo subiugaret imperio. 4 ¶ Quod dictũ cum placuisset omnibus, vocauit Nabuchodonosor rex Holofernem principem militiæ suæ, 5 & dixit ei: ¶ Egredere aduersum omnem regnũ occidentis: & contra eos præcipuè qui contempserunt imperium meum. 6 ¶ Non parcet oculus tuus vlli regno, omnemq́ue vrbem munitam subiugabis mihi. 7 ¶ Tũc Holofernes vocauit duces, & magistratus virtutis Assyriorum: & dinumerauit viros in expeditionem sicut præcepit ei rex, cẽtum viginti millia peditum pugnatorũ, & equites sagittarios duodecim millia. 8 ¶ Omnemq́ue expeditionem suam fecit præire in multitudine innumerabilium camelorum, cum his quæ exercitibus sufficerent copiosè: 9 boum quoque armenta, gregesq́ue ouium, quorum non erat numerus. 10 ¶ Frumentum ex omni Syria in transitu suo parari constituit. 11 ¶ Aurum verò & argẽtum de domo regis assumpsit, multũ nimis. ¶ Et profectus est ipse & omnis exercitus, cum quadrigis & equitibus, & sagittariis, qui cooperuerunt faciẽ terræ sicut locustæ. 12 ¶ Cumq́ue pertransisset fines Assyriorũ, venit ad magnos montes Ange, qui sunt à sinistro Ciliciæ: ascenditq; oĩa castella eorũ, & obtinuit omnem munitionem. 13 ¶ Effregit aũt ciuitatem opinatissimam Melothi, prædauitq; omnes filios Tharsis, & filios Ismahel, qui erant contra faciem deserti, 14 & ad austrum terræ Gellon. ¶ Et transiuit Euphrãten, & venit Mesopotamiam: & fregit omnes ciuitates excelsas quæ erant ibi, à torrente Mãbre, vsquequo perueniatur ad mare: 15 ¶ & occupauit terminos eius à Cilicia, vsque ad fines Iapheth qui sunt ad austrum. 16 ¶ Abduxitque omnes filios Madian, & prædauit omnem locupletationem eorum, omnesq́ue resistẽtes sibi occidit in ore gladij. 17 ¶ Et post hęc descendit in campos Damasci in diebus messis, & succendit omnia sata, omnesq́ue arbores & vineas fecit incidi, 18 ¶ & cécidit timor illius super omnes inhabitantes terram.

Inf. 16. a. 5

CAPVT III.

1 Tunc miserunt legatos suos vniuersarum vrbium ac prouinciarũ reges ac principes, Syriæ scilicet, & Mesopotamiæ, & Syriæ Sobal, & Libyæ, atque Ciliciæ, qui venientes ad Holofernẽ, dixerunt: 2 ¶ Desinat indignatio tua circa nos. Melius est enim vt viuentes seruiamus Nabuchodonosor regi magno, & subditi simus tibi, quàm morientes cum interitu nostro ipsi seruitutis nostræ damna patiamur. 3 ¶ Omnis ciuitas nostra, omnisq́ue possessio, omnes montes & colles, & campi, & armenta boum, gregesq́ue ouium, & caprarũ, equorumq; & camelorum, & vniuersæ facultates nostræ atque familiæ in cõspectu tuo sunt: 4 ¶ sint omnia nostra sub lege tua. 5 ¶ Nos etiam & filij nostri, serui tui sumus. 6 ¶ Veni nobis pacificus dominus, & vtere seruitio nostro sicut placuerit tibi. 7 ¶ Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, & obtinuit omnem ciuitatem, & omnem inhabitantẽ terram. 8 ¶ De vniuersis autem vrbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes, & electos ad bellum. 9 ¶ Tantusque metus prouinciis illis incubuit, vt vniuersarum vrbium habitatores, principes, & honorati simul cum populis exirent in obuiam venienti, 10 ¶ excipientes eum cum coronis & lampadibus, ducentes choros in tympanis & tibiis. 11 ¶ Nec ista tamẽ facientes ferocitatem eius pectoris mitigare potuerunt. 12 ¶ Nam & ciuitates eorũ destruxit & lucos eorum excidit. 13 ¶ Præceperat enim illi Nabuchodonosor rex, vt omnes deos terræ exterminaret, videlicet vt ipse solus diceretur Deus ab his nationibus quæ potuissent Holofernis potẽtia subiugari. 14 ¶ Pertransiens autem Syriam Sobal, & omnem Apameã, omnemq́ue Mesopotamiam, venit ad Idumæos in terram Gabaa, 15 ¶ accepitq́ue ciuitates eorum, & sedit ibi per triginta dies, in quibus diebus adunari præcepit vniuersum exercitum uirtutis suæ.

CAPVT IIII.

1 Tunc audientes hæc filij Israël, qui habitabant in terra Iuda, timuerunt valde à facie eius. 2 ¶ Tremor etiam & horror inuasit sensus eorum, ne hoc faceret Ierusalẽ & templo Domini, quod fecerat cæteris ciuitatibus & templis earum. 3 ¶ Et miserunt in omnem Samariam per circuitum vsque Iericho, & præoccupauerunt omnes vertices montium. 4 ¶ Et muris circũdederunt vicos suos, & congregauerunt frumenta in præparationem pugnæ. 5 ¶ Sacerdos etiam Eliachim scripsit ad vniuersos qui erant contra Esdrelon, quę est contra faciem campi magni, iuxta Dothain, & 6 vniuersos per quos uiæ transitus esse poterat, ¶ vt obtinerent ascensus montium, per quos uia esse poterat ad Ierusalem, & illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes. 7 ¶ Et fecerũt filij Israel secundum quod constituerat eis sacerdos Domini, 8 Eliachim. ¶ Et clamauit omnis populus ad Dominũ instantia magna, & humiliauerũt animas suas in ieiuniis & orationibus, ipsi & mulieres eorũ. 9 ¶ Et induerunt se sacerdotes ciliciis, & infantes prostrauerunt contra faciem templi Dñi, & altare Domini operuerunt cilicio. 10 ¶ Et clamauerunt ad Dominum Deum Israel vnanimiter, ne darentur in prędam infantes eorum, & vxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobrium gentibus. 11 ¶ Tunc Eliachim, sacerdos Domini magnus, circuiuit omnẽ Israel, 12 allocutusq; est eos, dicẽs: ¶ Scitote quoniam exaudiet Dñs preces uestras, si manentes permanseritis in ieiuniis & orationibus in conspectu Dñi. 13 ¶ Memores estote Moysi serui Dñi, qui Amalec confidentẽ in uirtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnãdo, sed precibus sanctis orando deiecit: 14 ¶ sic erunt uniuersi hostes Israël, si perseueraueritis in hoc opere quod cępistis. 15 ¶ Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum permanebant in conspectu Dñi:

-14.

Exo. 17. c. 12.

16 ¶ ita

16 ita vt etiam hi qui offerebãt Domino holocausta, præcincti ciliciis offerrẽt sacrificia Domino, & erat 17 cinis supra capita eorũ. Et ex toto corde suo omnes orabant Deum, vt visitaret populum suũ Israël.

CAPVT V.

1 A NVnciatumque est Holoferni principi militiæ Assyriorum, quòd filij Israël præpararent se ad resistendum, ac montium iti 2 nera cõclusissent: & furore nimio exarsit in iracũdia magna, vocauitque omnes principes 3 Moab & duces Ammon, & dixit eis: Dicite mihi, quis sit populus iste, qui montana obsidet: aut quæ & quales, & quantæ sint ciuitates eorum: quæ etiam sit virtus eorum, aut quæ sit multitudo eorum, vel 4 quis rex militiæ illorum: & quare præ omnibus qui habitant in oriente, isti contempserunt nos, & non exierunt in obuiam nobis, vt susciperent nos 5 cum pace? Tunc Achior dux omnium filiorũ Ammon respondẽs, ait: Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo de populo isto, qui in montanis habitat, & non egredietur verbum 6 falsum ex ore meo. Populus iste ex progenie Chal 7 dæorum est. hic primum in Mesopotamia habitauit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suo 8 rum, qui erant in terra Chaldæorum. Deserentes itaque cæremonias patrum suorum, quæ in multitu 9 dine deorum erant, vnum Deum cœli coluerunt, qui & præcepit eis vt exirent inde & habitarent in Charan. Cumque operuisset omnem terrã fames, B descenderunt in Aegyptum, illicque per quadringẽtos annos sic multiplicati sunt, vt dinumerari eo 10 rum non posset exercitus. Cumque grauaret eos rex Aegypti, atque in ædificationibus vrbium suarum in luto & latere subiugasset eos, clamauerũt ad Dominum suum, & percussit totam terram Aegypti 11 plagis variis. Cùmq; eiecissent eos Aegypti à se, & cessasset plaga ab eis, & iterum eos vellent cape 12 re, & ad suum seruitium reuocare, fugientibus his Deus cœli mare aperuit, ita vt hinc inde aquę quasi murus solidarentur, & isti pede sicco fundum ma 13 ris perambulando transirent. In quo loco dũ innumerabilis exercitus Aegyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, vt non remaneret vel 14 vnus, qui factum posteris nunciaret. Egressi etiam mare rubrum, deserta Sina montis occupauerunt, in quibus nũquam homo habitare potuit, vel filius 15 hominis requieuit. Illic fontes amari, obdulcati sunt eis ad bibẽdum, & per annos quadraginta an 16 nonam de cœlo consecuti sunt. Vbicũque ingressi sunt sine arcu & sagitta, & absque scuto & gladio: 17 Deus eorum pugnauit pro eis, & vicit. Et nõ fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cul 18 tu Domini Dei sui. Quotiescunque autem præter C ipsum Deum suum, alterum coluerunt, dati sunt in 19 prædam, & in gladium, & in opprobrium. Quotiescunque autem pœnituerũt se recessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cœli virtutem resistendi. 20 Denique Chananæum regem, & Iebusæum, & Pherezæum, & Hethæum, & Heuæum, & Amorrhæum, & omnes potentes in Hesebon prostrauerunt, & terras eorum, & ciuitates eorum ipsi posse 21 derunt: & vsque dum non peccarent in conspectu Dei sui, erant cum illis bona. Deus enim illo 22 rum odit iniquitatem. Nam & ante hos annos cũ recessissent à via, quam dederat illis Deus, vt exterminarent in ea: exterminati sunt præliis à multis nationibus, & plurimi eorum captiui abducti sunt in 23 terram non suam. Nuper autem reuersi ad Do D minum Deum suum ex dispersione qua dispersi fuerant, & adunati sunt, & ascenderunt montana hæc omnia, & iterum possident Ierusalem, vbi sunt San 24 cta sanctorum. Nunc ergo mi Domine, perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum, & ascendamus ad illos: quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, & subiugati erunt sub iu 25 go potentiæ tuæ. Si verò non est offensio populi huius coram Deo suo, nõ poterimus resistere illis, quoniam Deus eorum defendet illos, & erimus in 26 opprobrium vniuersæ terræ. Et factum est cùm cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holofernis, & cogitabant interficere eum, 27 dicentes ad alterutrum. Quis est iste qui filios Israël posse dicat resistere regi Nabuchodonosor & exercitibus eius, homines inermes, & sine virtute, 28 & sine peritia artis pugnæ? Vt ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana: & cùm capti fuerint potentes eorum, tunc cum ei 29 dem gladio transuerberabitur: vt sciat omnis gens quoniam Nabuchodonosor Deus terræ est, & præter ipsum alius non est.

Infra 11. b.7. | Gen. 11. d.31. | Gen. 12. a.1. | Gen. 46. a.2. | Exo. 14. a.1. | Iosu. 6. e.13 | Exo. 15. b.11. & 16 g.31. | Nu. 21. e 25. | Iosu. 12. a.7 | Esd. 1. a.3.

CAPVT VI.

1 A FActum est autem cùm cessassent loqui, indignatus Holofernes vehementer, di 2 xit ad Achior: Quoniam prophetasti nobis, dicens: quòd gens Israël defendatur à Deo suo, vt ostendam tibi quoniam non est 3 Deus, nisi Nabuchodonosor: cùm percusserimus eos omnes sicut hominem vnum, tunc & ipse cum illis Assyriorum gladio interibis, & omnis Israël te 4 cum perditione disperiet: & probabis quoniam Nabuchodonosor dominus sit vniuersæ terræ, tũcque gladius militiæ meæ transiet per latera tua, & confixus cades inter vulneratos Israël, & non respi 5 rabis vltrà, donec extermineris cum illis. Porrò autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat uultus tuus: & pallor qui faciem tuã obtinet, abscedat à te, si verba mea hæc putas impleri non 6 posse. Vt autem noueris quia simul cum illis hæc B experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis; ut dum dignas mei gladij pœnas exceperint, 7 ipse simul vltioni subiaceas. Tunc Holofernes præcepit seruis suis, ut comprehenderent Achior, & perducerent eum in Bethuliam, & traderẽt eum in ma 8 nus filiorum Israël. Et accipientes eum serui Holofernis, profecti sunt per campestria: sed cũ appropinquassent ad montana, exierunt contra eos fun 9 dibularij. Illi autem diuertentes à latere mõtis, ligauerunt Achior ad arborẽ manibus & pedibus, & sic uinctũ de restibus dimiserunt eum, & reuersi sũt 10 ad dominum suum. Porrò filij Israël descendentes de Bethulia, venerunt ad eũ. Quem soluentes, duxerunt ad Bethuliam, atq; in medium populi illum statuẽtes, percunctati sunt quid rerum esset, quòd illũ 11 uinctum Assyrii reliquissent. In diebus illis erant C illic principes, Ozias filius Micha de tribu Simeon, 12 & Charmi, qui & Gothoniel. In medio itaque seniorum & in conspectu omnium Achior dixit omnia quæ locutus ipse fuerat ab Holoferne interrogatus: & qualiter populus Holofernis uoluissent

13 propter hoc verbum interficere eum, ? & quemadmodum ipse Holofernes iratus iusserit eum Israëlitis hac de causa tradi:vt dum vicerit filios Israël,tûc & ipsum Achior diuersis iubeat interire suppliciis, propter hoc quòd dixisset, Deus cœli defensor eo-14 rum est. ? Cùmque Achior vniuersa hæc exposuisset,omnis populus cecidit in faciem,adorâtes Dominum,& communi lamêtatione & fletu vnanimes 15 preces suas Domino effuderunt,dicêtes;? Domine Deus cœli & terræ,intuere superbiam eorum, & respice ad nostram humilitatem,& faciem sanctorum tuorum attende, & ostende quòniam non derelinquis præsumentes de te:& præsumentes de se,& de 16 sua virtute gloriantes,humilias. ? Finito itaque fle-D tu,& per totam diem oratione populorum comple-17 ta,consolati sunt Achior,? dicentes: Deus patrû nostrorum,cuius tu virtutem prædicasti, ipse tibi hâc dabit vicissitudinem, vt eorum magis tu interitum 18 videas. ? Cùm verò Dominus Deus noster dederit hanc libertatem seruis suis, sit & tecû Deus in medio nostri:vt sicut placuerit tibi, ita cum tuis omni-19 bus conuerseris nobiscum. ? Tunc Ozias finito consilio,suscepit eum in domum suam, & fecit ei cœnâ 20 magnam. ? Et vocatis omnibus presbyteris, simul 21 expleto ieiunio refecerunt. ? Postea verò conuocatus est omnis populus, & per totam noctem intra ecclesiam orauerût, petentes auxiliû à Deo Israël.

CAPVT VII.

1 A HOlofernes autê altera die præcepit exercitibus suis,vt ascenderent contra Bethu-2 liam. ? Erant autem pedites bellatorum centum viginti millia, & equites viginti duo millia, præter præparationes virorum illorum quos occupauerat captiuitas, & abducti fuerant de 3 prouinciis & vrbibus vniuersæ iuuentutis. ? Omnes parauerût se pariter ad pugnam contra filios Israël, & venerunt per crepidinem montis vsque ad apicem,qui respicit super Dothain, à loco qui dicitur Belma,vsque ad Chelmon, qui est contra Esdrelô. 4 ? Filij autem Israël, vt viderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, vnanimes orantes vt Deus Israel misericordiam suam ostenderet super popu-5 lum suum. ? Et assumentes arma sua bellica, sedèrunt per loca quæ ad angusti itineris tramitem dirigunt inter montosa, & erant custodientes ea tota 6 die & nocte. ? Porrò Holofernes dum circuit per B gyrum, reperit quòd fons qui influebat, aquæductum illorum à parte australi extra ciuitatem diri-7 geret,& incidi præcepit aquęductum illorû.? Erant tamen non longè à muris fontes, ex quibus furtim videbantur haurire aquam ad refocillandû potius, 8 quàm ad potandum. ? Sed filij Ammô & Moab accesserunt ad Holofernem,dicentes: Filij Israël non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos, & muniunt illos colles in præcipitio 9 constituti. ? Vt ergo sine congressione pugnæ possis superare eos, pone custodes fontium, vt non hauriant aquam ex eis,& sine gladio interficies eos,vel certè fatigati tradent ciuitatem suam,quam putant 10 in montibus positam superari nô posse. ? Et placuerunt verba hæc corâ Holoferne, & coram satellitibus eius:& constituit per gyrum cêtenarios per sin-11 gulos fontes. ? Cumq; ista custodia per dies viginti C fuisset expleta defecerunt cisternæ, & collectiones aquarum omnibus habitantibus Bethuliam, ita vt non esset intra ciuitatem vnde satiarentur vel vna die:quoniâ ad mensurâ dabatur populis aqua quo-12 tidie. ? Tunc ad Oziam congregati omnes viri, fœminæq;, iuuenes * & paruuli, omnes simul vna voce 13 ? dixerunt:Iudicet Deus inter nos,& te:quoniam fecisti in nos mala,nolês loqui pacificè cum Assyriis, & propter hoc vêdidit nos Deus in manibus eorû. 14 ? Et ideo non est qui adiuuet, cùm prosternamur 15 ante oculos eorum in siti & perditione magna. ? Et nunc congregate vniuersos qui in ciuitate sunt, vt 16 spontè tradamus nos populo Holofernis. ? Melius est enim vt captiui benedicamus Dominum viuentes, quàm moriamur & simus opprobriû omni carni,cû viderimus vxores nostras, & infantes nostros 17 mori antè oculos nostros.? Contestamur hodie cœ-D lum & terram,& Deum patrum nostrorum,qui vlciscitur nos secundum peccata nostra,ut iam tradatis ciuitatem in manu militiæ Holofernis, vt sit finis noster breuis in ore gladij, qui longior efficitur in 18 ariditate sitis. ? Et cû hæc dixissent,factus est fletus & vlulatus magnus in ecclesia omnibus,& per multas horas vna voce clamauerunt ad Deum,dicêtes: 19 ? ‖ Peccauimus cû patribus nostris, iniustè egimus, 20 iniquitatê fecimus. ? Tu, quia pius es,miserere nostri;aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, & noli tradere côfitentes te populo qui ignorat te. 21 ? vt non dicant inter gentes, Vbi est Deus eorû? ? Et 22 cùm fatigati his clamoribus,& his fletibus lassati si-23 luissent,? exurgens Ozias,infusus lachrymis, dixit: Aequo animo estote fratres, & hos quinque dies 24 expectemus à Domino misericordiam. ? Forsitan enim indignationem suam abscindet, & dabit glo-25 riam nomini suo. ? Si autem transactis quinq; diebus non uenerit adiutorium, faciemus hæc uerba quæ locuti estis.

Sup. 5. b. 4.

* seneśq; 6

‖ Psal. 105. a. 6.

CAPVT VIII.

1 A ET. factum est, cùm audisset hæc verba Iudith vidua, quæ erat filia Merari, filij Idox,filij Ioseph, filij Oziæ, filij Elai, filij Iamnor, filij Gedeon, filij Raphaim, filij Achitob,filij Melchiæ,filij Enan,filij Nathanię, 2 filij Salathiel, filij Simeon, filij Ruben: ? & uir eius fuit Manasses, qui mortuus est in diebus messis hor-3 deaceæ: ? instabat enim super alligantes manipulos in campo, & venit æstus super caput eius, & mortuus est in Bethulia ciuitate sua,& sepultus est 4 illic cum patribus suis. ? Erat autem Iudith relicta 5 eius uidua iam annis tribus,& mensibus sex. ? Et in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubicu-6 lum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: ? &

habens

habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbatha, & neomenias, & festa domus Israel. ¶ Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat diuitias multas, & familiam copiosam, ac possessiones armentis boum, & gregibus ouium plenas. ¶ Et erat hæc in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde: nec erat qui loqueretur de illa verbum malum. ¶ Hæc itaque cùm audisset, quoniam Ozias promisisset, quòd transacto quinto die, traderet ciuitatem, misit ad presbyteros Chabri, & Charmi, ¶ & venerunt ad illam, & dixit illis: Quod est hoc verbum in quo consensit Ozias, vt tradat ciuitatem Assyrijs, si intra quinque dies nō venerit vobis adiutorium? ¶ Et qui estis vos, qui tentatis Dominum? ¶ Non est iste sermo qui misericordiam prouocet: sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. ¶ Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diē constituistis ei. ¶ Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso pœniteamus, & indulgentiam eius fusis lachrymis postulemus. ¶ non enim quasi homo sic Deus comminabitur: neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. ¶ Et ideo humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruientes illi, ¶ dicamus flentes Domino, vt secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum citò misericordiam suam: vt sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur: ¶ quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorū qui dereliquerunt Deum suum, & adorauerunt deos alienos: ¶ pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in confusionem inimicis suis: nos autem alterum Deum nescimus præter ipsum. ¶ Expectemus humiles consolationem eius, & exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum: & humiliabit omnes gentes, quæcunque insurgunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus noster. ¶ Et nunc fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, vt memores sint, quia tentati sunt patres nostri, vt probarentur, si verè colerent Deum suum. ¶ Memores esse debent | quomodo pater noster Abraham tentatus, est & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. ¶ Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses: & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles. ¶ Illi autem qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam, & improperium murmurationis suæ contra Dominum protulerunt: ¶ exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt. ¶ Et nos ergo non vlciscamur nos pro his quæ patimur: ¶ sed reputantes peccatis nostris hęc ipsa supplicia minora esse flagella Domini, quibus quasi serui corripimur ad emendationem, & non ad perditionem nostram euenisse credamus. ¶ Et dixerunt illi Ozias & presbyteri: Omnia quæ locutus es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis vlla reprehensio. ¶ Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deum. ¶ Et dixit illis Iudith: Sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis: ¶ ita quod facere disposui, probate si ex Deo est: & orate, vt firmum faciat Deus consilium meū. ¶ Stabitis vos ad portam nocte ista, & ego exeam cum Abramea: & orate, vt sicut dixistis, in diebus quinque respiciat Dominus populum suum Israel. ¶ Vos autem nolo vt scrutemini actum meum, & vsque dum renunciem vobis, nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum. ¶ Et dixit ad eam Ozias princeps Iuda: Vade in pace & Dominus sit tecum in vltionem inimicorum nostrorum. Et reuertentes abierunt.

(Margin: Gen. 22. a. 1. — Num. 21. b. 6. 1. Cor. 10. b. 9.)

CAPVT IX.

Cvius ascendentibus, Iudith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum dicens: ¶ Domine Deus patris mei Simeon, | qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione sua, & denudauerunt femur virginis in confusionē: ¶ & dedisti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captiuitatem: & omnem prædam in diuisionem seruis tuis, qui zelauerunt zelum tuum: subueni quæso te, Domine Deus meus mihi viduæ. ¶ Tu enim fecisti priora, & illa post illa cogitasti: & hoc factum est quod ipse voluisti. ¶ Omnes enim viæ tuæ paratæ sunt, & tua iudicia in tua prouidentia posuisti. ¶ Respice castra Assyriorum nunc, sicut tunc castra Aegyptiorum videre dignatus es, quando post seruos tuos armati currebant cōfidentes in quadrigis, & in equitatu suo, & in multitudine bellatorum. ¶ Sed aspexisti super castra eorum, & tenebræ fatigauerunt eos. ¶ Tenuit pedes eorum abyssus, & aquæ operuerunt eos. ¶ Sic fiant & isti Domine qui confidunt in multitudine sua & in curribus suis, & in contis, & in scutis, & in sagittis suis, & in lanceis gloriantur, ¶ & nesciunt quia tu ipse es Deus noster qui conteris bella ab initio, & Dominus nomen est tibi. ¶ Erige brachium tuum, sicut ab initio: & allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & deijcere gladio suo cornu altaris tui. ¶ Fac Domine vt gladio proprio eius superbia amputetur, ¶ capiatur laqueo oculorum suorum in me, & percuties eum ex labijs charitatis meæ. ¶ Da mihi in animo constantiam vt contemnam illum, & virtutē, vt euertam illum. ¶ Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum manus fœminæ deiecerit eum. ¶ Non enim in multitudine est virtus tua Domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi: sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. ¶ Deus cœlorū creator aquarū, & Dominus totius creaturæ, exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia præsumentem. ¶ Memento Domine testamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo consilium corrobora, vt domus tua in sanctificatione tua permaneat: ¶ & omnes gentes agnoscant, quia tu es Deus, & non est alius præter te.

(Margin: Gen. 34. a. 25. — Exod. 14. a. 9.)

CAPVT X.

Factum est autem cùm cessasset clamare ad Dominum, surrexit de loco in quo iacuerat prostrata ad Dominum. ¶ Vocauitque Abram suam, & descendens in domum suam, abstulit à se cilicium, & exuit se vestimentis

3 ſtimentis viduitatis ſuæ. ¶ & lauit corpus ſuum: & vnxit ſe myro optimo, & diſcriminauit crinem capitis ſui, & impoſuit mitram ſuper caput ſuum, & induit ſe veſtimentis iucunditatis ſuæ, induitq́ue ſandalia pedibus ſuis, aſſumpſitq́ue dextrariola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamen-
4 tis ſuis ornauit ſe. ¶ Cui etiã Dominus contulit ſplẽdorem: quoniam omnis iſta compoſitio non ex libidine, ſed ex virtute pendebat: & ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliauit, vt incom-
5 parabili decóre omnium oculis appareret. ¶ Impoſuit itaque Abræ ſuæ aſcopam vini, & vas olei, & po-
B lentam, & lapates, & panes, & caſeum, & profecta
6 eſt. ¶ Cumq́ue veniſſent ad portam ciuitatis, inuenerunt expectantem Oziam & presbyteros ciuita-
7 tis. ¶ Qui cùm vidiſſent eam, ſtupentes mirati ſunt
8 nimis pulchritudinem eius. ¶ Nihil tamen interrogantes eam dimiſerunt tranſire dicentes: Deus patrum noſtrorum det tibi gratiam, & omne conſiliũ tui cordis ſua virtute corroboret, vt glorietur ſuper te Ieruſalem, & ſit nomen tuum in numero ſancto-

9 rum & iuſtorum. ¶ Et dixerunt hi qui illic erant om-
10 nes vna voce: Fiat, fiat. ¶ Iudith verò orans Domi-
11 num, tranſiuit per portas, ipſa & Abra eius. ¶ Factum eſt autem, cum deſcenderet montem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Aſſyriorum
12 & tenuerunt eam, dicentes: ¶ Vnde venis? aut quò
C vadis? Quæ reſpondit: Filia ſum Hebræorum, ideo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnoui, quòd dentur vobis in deprædationẽ, pro eo quòd contemnentes vos, noluerunt vltrò tradere ſeipſos vt inuenirent miſericordiam in conſpectu veſtro.
13 ¶ Hac de cauſa cogitaui mecum, dicens: Vadam ad faciem principis Holofernis, vt indicem illi ſecreta illorum, & oſtendam illi quo aditu poſſit obtinere eos: ita vt non cadat vir vnus de exercitu eius.
14 ¶ Et cum audiſſent viri illi verba eius, conſiderabãt faciem eius: & erat in oculis eorum ſtupor, quo-
15 niam pulchritudinem eius mirabantur nimis. ¶ Et dixerunt ad eam: Conſeruaſti animam tuam, eò quòd tale reperiſti conſilium, vt deſcenderes ad
16 dominum noſtrũ. ¶ Hoc autem ſcias, quoniam cùm
D ſteteris in conſpectu eius, bene tibi faciet, & eris gratiſſima in corde eius. Duxeruntq́ue illam ad ta-
17 bernaculum Holofernis, annunciantes eam. ¶ Cũq́ue intraſſet ante faciem eius, ſtatim captus eſt in
18 ſuis oculis Holofernes. ¶ Dixeruntq́ue ad eum ſatellites eius: Quis contemnat populum Hebræorum qui tam decoras mulieres habent, vt non pro his
19 merito pugnare cõtra eos debeamus? ¶ Videns itaque Iudith Holofernem ſedentem in conopœo, quod erat ex purpura, & auro, & ſmaragdo, & la-

Infr. 6. b. 8.

20 pidibus precioſis intextum: ¶ & cùm in faciem eius intendiſſet, adorauit eum, proſternens ſe ſuper terram. Et eleuauerunt eam ſerui Holofernis, iubente domino ſuo.

CAPVT XI.

1
A TVnc Holofernes dixit ei: Aequo animo eſto, & noli pauere in corde tuo, quoniã ego nunquàm nocui viro qui voluit ſer-
2 uire Nabuchodonoſor regi. ¶ Populus autem tuus ſi non contempſiſſet me, nõ alleuaſſem
3 lanceam meam ſuper eum. ¶ Nunc autem dic mihi, qua ex cauſa receſſiſti ab illis, & placuit tibi vt veni-
4 res ad nos? ¶ Et dixit illi Iudith: Sume verba ancillæ tuæ: quoniam ſi ſecutus fueris verba ancillæ tuæ,
5 perfectam rem faciet Dominus tecum. ¶ Viuit enim Nabuchodonoſor rex terræ, & viuit virtus eius quę eſt in te ad correptionem omnium animarum errãtium: quoniam non ſolùm homines ſeruiunt illi per
6 te, ſed & beſtiæ agri obtemperant illi. ¶ Nunciatur enim animi tui induſtria vniuerſis gentibus, & indi-
B catum eſt omni ſeculo, quoniam tu ſolus bonus & potens es in omni regno eius, & diſciplina tua om-
7 nibus prouincijs prædicatur. ¶ Nec hoc latet quod locutus eſt Achior, nec illud ignoratur quod ei iuſ-
8 ſeris euenire. ¶ Conſtat enim Deum noſtrum ſic peccatis offenſum, vt mandauerit per prophetas ſuos ad populum, quòd tradat eum pro peccatis ſuis.
9 ¶ Et quoniam ſciunt ſe offendiſſe Deum ſuum filij
10 Iſraël, tremor tuus ſuper ipſos eſt. ¶ Inſuper etiam fames inuaſit eos, & ab ariditate aquæ iam inter
11 mortuos computantur. ¶ Denique hoc ordinant,
C vt interficiant pecora ſua, & bibant ſanguinem eo-
12 rum, ¶ & Sancta Domini Dei ſui, quæ præcepit Deus non contingi, in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, & volunt conſumere quæ nec manibus deberent cõtingere. ergo quoniam hæc faciunt, certum eſt quòd in perditionem
13 dabuntur. ¶ Quod ego ancilla tua cognoſcens, fugi ab illis, & miſit me Dominus hæc ipſa nunciare
14 tibi. ¶ Ego enim ancilla tua Deum colo, etiam nunc
15 apud te: & exiet ancilla tua, & orabo Deum, ¶ & dicet mihi quando eis reddat peccatum ſuum, & veniens nunciabo tibi, ita vt ego adducam te per
D mediam Ieruſalem, & habebis omnem populum Iſraël, ſicut oues quibus non eſt paſtor, & non la-
16 trabit vel vnus canis contra te, ¶ quoniam hæc mi-
17 hi dicta ſunt per prouidentiam Dei. ¶ Et quoniam iratus eſt illis Deus, hæc ipſa miſſa ſum nunciare ti-
18 bi. ¶ Placuerunt autem omnia verba hæc coram Holoferne, & coram pueris eius: & mirabantur ad ſa-
19 pientiam eius, & dicebant alter ad alterum. ¶ Non eſt talis mulier ſuper terram in aſpectu, in pulchri-
20 tudine, & in ſenſu verborum. ¶ Et dixit ad illam Holofernes: Benefecit Deus, qui miſit te ante po-
21 pulum, vt des illum tu in manibus noſtris: ¶ & quoniam bona eſt promiſſio tua, ſi fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonoſor magna eris, & nomen tuum nominabitur in vniuerſa terra.

Supra. 5. a. 5.

CAPVT XII.

1
A TVnc iuſſit eam introire vbi repoſiti erant theſauri eius, & iuſſit illic manere eam, & conſtituit quid daretur illi de cõuiuio ſuo.

¶Cui

2 ¶ Cui respondit Iudith, & dixit: Nunc non potero manducare ex his quæ mihi præcipis tribui, ne veniat super me offensio: ex his autem quæ mihi detuli manducabo. ¶ Cui Holofernes ait: Si defecerint tibi ista quæ tecum detulisti, quid faciemus tibi? ¶ Et dixit Iudith: Viuit anima tua domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat Deus in manu mea hæc quæ cogitaui. Et induxerunt illam serui eius in tabernaculum quod præceperat. ¶ Et petijt dum introiret, vt daretur ei copia nocte & ante lucem egrediendi foras ad orationem, & deprecandi Dominum. ¶ Et præcepit cubicularijs suis, vt sicut placeret illi, exiret & introiret ad orandum Deum suum per triduum. ¶ Et exibat noctibus in Vallem Bethuliæ, & baptizabat se in fonte aquæ. ¶ Et vt ascendebat, orabat Dominum Deum Israël vt dirigeret viam eius ad liberationem populi sui. ¶ Et introiens, munda manebat in tabernaculo, vsque dum acciperet escam suam in vespere. ¶ Et factum est in quarta die Holofernes C fecit cœnam seruis, & dixit ad Vagao eunuchum suum: Vade, & suade Hebræam illam, vt sponte consentiat habitare mecum. ¶ Fœdum est enim apud Assyrios, si fœmina irrideat virum agendo, vt immunis ab eo transeat. ¶ Tunc introiuit Vagao ad Iudith, & dixit: Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, vt honorificetur ante faciem eius, vt manducet cum eo, & bibat vinum in iucunditate. ¶ Cui Iudith respondit: Quæ ego sum vt contradicam domino meo? ¶ Omne quod D erit ante oculos eius bonum & optimum, faciam. Quicquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ. ¶ Et surrexit, & ornauit se vestimento suo, & ingressa stetit ante faciem eius. ¶ Cor autem Holofernis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia eius. ¶ Et dixit ad eam Holofernes: Bibe nunc, & accumbe in iucunditate: quoniam inuenisti gratiam coram me. ¶ Et dixit Iudith: Bibam domine, quoniam magnificata est anima mea hodie præ omnibus diebus meis. ¶ Et accepit, & manducauit, & bibit coram ipso ea quæ parauerat illi ancilla eius. ¶ Et iucundus factus est Holofernes ad eam, bibitque vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita sua.

CAPVT XIII.

1 A T autem serò factum est, festinauerunt serui illius ad hospitia sua, & conclusit Vagao ostia cubiculi, & abijt. ¶ Erant autem omnes fatigati à vino. ¶ Eratque Iudith sola in cubiculo. ¶ Porrò Holofernes iacebat in lecto, nimia ebrietate sopitus. ¶ Dixitque Iudith puellæ suæ, vt staret foris ante cubiculum, & obseruaret. ¶ Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lachrymis & labiorum motu in silentio, ¶ dicens: Confirma me Domine Deus Israël, & respice in hac hora ad opera manuum mearum, vt sicut promisisti, Ierusalem ciuitatem tuam erigas, & hoc quod credens per te posse fieri cogitaui, perficiam. ¶ Et cùm hæc dixisset, accessit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius qui in ea ligatus pendebat, exoluit. ¶ Cumque euaginasset illum, apprehendit comam capitis eius, & ait: Confirma me Domine Deus in hac hora: ¶ & percussit bis in ceruicem eius, & abscidit caput eius, & abstulit conopæum eius a columnis, & euoluit corpus eius truncum. ¶ Et post pusillum exiuit, & tradidit caput Holofernis ancillæ suæ, & iussit vt mitteret illud in peram suam. ¶ Et exierunt duæ secundum consuetudinem suam quasi ad orationem, & transierunt castra: & gyrantes vallem, venerunt ad portam ciuitatis. ¶ Et dixit Iudith à longe custodibus murorum: Aperite portas, quoniam nobiscum est Deus qui fecit virtutem * in Israël. ¶ Et factum est, cùm audissent viri vocem eius, vocauerunt presbyteros ciuitatis. ¶ Et occurrerunt ad eam omnes, à minimo vsque ad maximum: quoniam sperabant eam iam non esse venturam. ¶ Et accendentes luminaria, congyrauerunt circa eam vniuersi: illa autem ascendens in eminentiorem locum iussit fieri silentium. Cumque omnes tacuissent, ¶ dixit Iudith: Laudate Dominum Deum nostrum, qui non deseruit sperantes in se: ¶ & in me ancilla sua adimpleuit misericordiam suam, quam promisit domui Israël: & interfecit in manu mea hostem populi sui in hac nocte. ¶ Et proferens de pera caput Holofernis, ostendit illis, dicens: Ecce caput Holofernis, principis militiæ Assyriorum. Et ecce conopæum illius in quo recumbebat in ebrietate sua, vbi per manum fœminæ percussit illum Dominus Deus noster. ¶ Viuit autem ipse Dominus, quoniam custodiuit me angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem: & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me vobis gaudentem in victoria sua, in euasione mea, & in liberatione vestra. ¶ Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. ¶ Vniuersi autem adorantes Dominum, dixerũt ad eam: Benedixit te Dominus in virtute sua, quia per te ad nihilum redegit inimicos nostros. ¶ Porrò Ozias princeps populi Israël, dixit ad eam: Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram. ¶ Benedictus Dominus qui creauit cœlum & terram, qui te direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum: ¶ Quia hodie nomen tuum ita magnificauit, vt non recedat laus tua de ore hominum, qui memores fuerint virtutis Domini in æternum, pro quibus non pepercisti animæ tuę propter angustias & tribulationem generis tui, sed subuenisti ruinæ ante conspectum Dei nostri. ¶ Et dixit omnis populus: Fiat, fiat. ¶ Porrò Achior vocatus venit, & dixit ei Iudith, Deus Israël cui tu testimonium dedisti, quòd vlciscatur se de inimicis suis, ipse caput omnium incredulorum

* magnam r.

Psal. 105. 1. & 1 . . .

incidit

28 inclúdit in hac nocte in manu mea. ¶ Et vt probes quia ita est, ecce caput Holofernis, qui in contemptu superbiæ suæ, Deum Israël contempsit: & tibi interitum minabatur, dicens: Cùm captus fuerit populus Israël, gladio perforari præcipiam latera 29 tua. ¶ Videns autem Achior caput Holofernis, angustiatus præ pauore cécidit in faciem suam super 30 terram, & æstuauit anima eius. ¶ Posteà verò quàm resumpto spiritu, recreatus est, procidit ad pedes 31 eius, & adorauit eam, & dixit: ¶ Benedicta tu à Deo tuo in omni tabernaculo Iacob: quoniam in omni gente quæ audierit nomen tuum, magnificabitur super te Deus Israël.

CAPVT XIIII.

1 A DIxit autem Iudith ad omnem populum: Audite me fratres: suspendite caput hoc 2 super muros nostros: ¶ & erit, cùm exierit sol, accipiat vnusquisque arma sua, & exite cum impetu: non vt descendatis deorsum, 3 sed quasi impetum facientes. ¶ Tunc exploratores necesse erit vt fugiant ad principem suum excitan- 4 dum ad pugnam. ¶ Cumque duces eorum cucurrerint ad tabernaculum Holofernis, & inuenerint eum truncum in suo sanguine volutatum, décidet 5 super eos timor. ¶ Cumque cognoueritis fugere eos, ite post illos securi, quoniam Dominus con- 6 teret eos sub pedibus vestris. ¶ Tunc Achior videns B virtutem quam fecit Deus Israël, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputij sui, & appositus est ad populum Israël, & omnis successio generis eius, vsque in hodiernum 7 diem. ¶ Mox autem vt ortus est dies, suspenderunt super muros caput Holofernis, accepitque vnusquisque vir arma sua, & egressi sunt cum gran- 8 di strepitu & vlulatu. ¶ Quod videntes exploratores, ad tabernaculum Holofernis cucurrerunt. 9 ¶ Porrò hi qui in tabernaculo erant, venientes, & ante ingressum cubiculi perstrepentes, excitandi gratia, inquietudinem arte moliebantur, vt non ab excitantibus, sed à sonantibus Holofernes evi- 10 gilaret. ¶ Nullus enim audebat cubiculum virtutis C Assyriorum pulsando aut intrando aperire. ¶ Sed 11 cùm venissent eius duces ac tribuni, & vniuersi maiores exercitus regis Assyriorum, dixerunt cu- 12 bicularijs: ¶ Intrate, & excitate illum, quoniam egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouoca- 13 re nos ad prælium. ¶ Tunc ingressus Vagao cubiculum eius, stetit ante cortinam, & plausum fecit manibus suis: suspicabatur enim illum cum Iu- 14 dith dormire. ¶ Sed cùm nullum motum iacentis sensu aurium caperet, accessit proximans ad cortinam, & eleuans eam, vidensque cadauer absque capite Holofernis in suo sanguine labefactum iacêre super terram, exclamauit voce magna cum 15 fletu, & scidit vestimenta sua. ¶ Et ingressus taber- D naculum Iudith, non inuenit eam: & exilijt foras 16 ad populum, & dixit: ¶ Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo regis Nabuchodonosor: ecce enim Holofernes iacet in terra, & caput eius 17 non est in illo. ¶ Quod cùm audissent principes virtutis Assyriorum, sciderunt omnes vestimenta sua, & intollerabilis timor & tremor cecidit super eos, 18 & turbati sunt animi eorum valde. ¶ Et factus est clamor incomparabilis in medio castrorum eorum.

CAPVT XV.

1 A CVmque omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis, & solo tremore & metu agi- 2 tati, fugæ præsidium sumunt, ¶ ita vt nullus loqueretur cum proximo suo, sed inclinato capite, relictis omnibus, euadere festinabant Hebræos, quos armatos super se venire audierant, fugientes per vias camporum & semitas collium. 3 ¶ Videntes itaque filij Israël fugientes, secuti sunt illos. Descenderuntque clangentes tubis, & vlu- 4 lantes post ipsos. ¶ Et quoniam Assyrij non adu- B nati in fugam ibant præcipites: filij autem Israël vno agmine persequentes, debilitabant omnes quos 5 inuenire potuissent. ¶ Misit itaque Ozias nuncios 6 per omnes ciuitates & regiones Israël. ¶ Omnis itaque regio, omnisque vrbs electam iuuentutem armatam misit post eos, & persecuti sunt eos in ore gladij, quousque peruenirent ad extremitatem fi- 7 nium suorum. ¶ Reliqui autem qui erant in Bethulia, ingressi sunt castra Assyriorum, & prædam quam fugientes Assyrij reliquerant, abstulerunt, & onu- 8 stati sunt valde. ¶ Hi verò qui victores reuersi sunt C ad Bethuliam, omnia quæ erant illorum abstulerunt secum, ita vt non esset numerus in pecoribus, & iumentis, & vniuersis mobilibus eorum, vt à minimo vsque ad maximum omnes diuites fierent de 9 prædationibus eorum. ¶ Ioachim autem summus pontifex de Ierusalem venit in Bethuliam cum v- 10 niuersis presbyteris suis, vt videret Iudith. ¶ Quæ cùm exisset ad illum, benedixerunt eam omnes vna voce, dicentes: Tu gloria Ierusalem, tu lætitia 11 Israël, tu honorificentia populi nostri: ¶ quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quòd castitatem amaueris, & post virum tuum, alterum nescieris: ideo & manus Domini confortauit te, & 12 ideò eris benedicta in æternum. ¶ Et dixit omnis 13 populus: Fiat, fiat. ¶ Per dies autem triginta, vix collecta sunt spolia Assyriorum à populo Israël, 14 ¶ Porrò autem vniuersa quæ Holofernis peculiaria fuisse probata sunt, dederunt Iudith in auro, D & argento, & vestibus, & gemmis, & omni supellectili, & tradita sunt om- 15 nia illi à populo. ¶ Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus in organis & citharis.

CAPVT XVI.

1 A TVnc cantauit canticum hoc Domino Iudith, dicens:
2 ¶ Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum nouum: exultate, & inuocate nomen eius.
3 ¶ Dominus conterens bella, Dominus nomen est illi.
4 ¶ Qui posuit castra sua in medio populi sui, vt criperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum.
5 ¶ Venit Assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis suæ: cuius multitudo obturauit torrentes, & equi eorum cooperuerunt valles. *Sup. 2.b. 11.*
6 ¶ Dixit se incensurum fines meos, & iuuenes meos occisurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captiuitatem.
7 ¶ Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus fœminæ, & 'confodit' eum. *'confudit. 14. Supr. 10, d.17.*
8 ¶ Nō enim cecidit potens eorum à iuuenibus, nec filij Titan percusserunt eum, nec excelsi gigantes B imposuerunt se illi: sed Iudith filia Merari in specie faciei suæ dissoluit eum.
9 ¶ Exuit enim se vestimento viduitatis, & induit se vestimento lætitiæ in exultatione filiorum Israël.
10 ¶ Vnxit faciem suam vnguento, & colligauit cincinnos suos mitra, accepit stolam nouam ad decipiendum illum.
11 ¶ Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit animam eius, amputauit pugione ceruicem eius.
12 ¶ Horruerunt Persæ constantiam eius, & Medi audaciam eius.
13 ¶ Tunc vlulauerunt castra Assyriorum quando apparuerunt humiles mei, arescentes in siti.
14 ¶ Filij puellarum compunxerunt eos, & sicut pueros fugientes occiderunt eos, perierunt in prælio à facie Domini Dei mei.
15 ¶ Hymnum cantemus Domino, hymnum nouum C cantemus Deo nostro.
16 ¶ Adonai Domine, magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem superare nemo potest.
17 ¶ Tibi seruiat omnis creatura tua: | quia dixisti, & facta sunt: misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ. *|Gen. 1 c. a. 24. Psal. 32. b. 9.*
18 ¶ Montes à fundamentis mouebuntur cum aquis, petræ sicut cera liquescent ante faciem tuam.
19 ¶ Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.
20 ¶ Væ genti insurgenti super genus meum: Dominus enim omnipotens vindicabit in eis, in die iudicij visitabit illos.
21 ¶ Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur & sentiant vsque in sempiternum.
22 ¶ Et factum est post hæc, omnis populus post victoriam venit in Ierusalem adorare Dominum: & mox vt purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta, & vota, & repromissiones suas.
23 ¶ Porrò Iudith vniuersa vasa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, D & conopœum quod ipsa sustulerat de cubili ipsius, obtulit in anathema obliuionis. *-13.*
24 ¶ Erat autem populus iucundus secūdum faciem sanctorum, & per tres menses gaudium huius victoriæ celebratum est cum Iudith.
25 ¶ Post dies autem illos vnusquisque rediit in domum suam, & Iudith magna facta est in Bethulia, & præclarior erat vniuersæ terræ Israël.
26 ¶ Et erat etiam virtuti castitas adiuncta, ita vt non cognosceret virum omnibus diebus vitæ suæ, ex quo defunctus est Manasses vir eius.
27 ¶ Erat autem diebus festis procedens cum magna gloria.
28 Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque, & dimisit Abram suam liberam, & defuncta
29 est ac sepulta cum viro suo in Bethulia.
30 ¶ Luxitque illam omnis populus diebus septem. ¶ In omni autem spacio vitæ eius non fuit qui perturbaret Israël, *Gen. 50. b. 10.*
31 & post mortem eius annis multis. ¶ Dies autem victoriæ huius festiuitatis, ab Hebræis in numero sanctorum dierum accipitur, & colitur à Iudæis ex illo tempore vsque in præsentem diem.

LIBRI IVDITH, FINIS.

L I B E R   E S T H E R.

Hieronymi in librum Esther Præfatio.

LIBRVM Esther varijs translatoribus constat esse vitiatum: quem ego de archiuis Hebræorum releuans, verbum è verbo expreßius transtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum funibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: sicut solitum est scholaribus disciplinis, sumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam passus est, vel qui iniuriam fecit. Vos autem ô Paula, & Eustochium, quoniam tantùm bibliothecas Hebræorum studuistis intrare, & interpretum certamina comprobastis, tenentes Esther Hebraicum librum, per singula verba nostram translationem aspicite: vt positis agnoscere, me nihil, etiam augmentasse addendo, sed fideli testimonio simpliciter, sicut in Hebræo habetur, historiam Hebraicam Latinæ Linguæ tradidisse. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus. Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam | Deus dißipat ossa eorum qui hominibus placere desiderant: & secundùm Apostolum | qui eiusmodi sunt, serui Christi esse non possunt. Rursum in libro Esther alphabetum ex minio vsque ad Teth literam fecimus diuersis in locis, volentes scilicet septuaginta Interpretum ordinem per hoc insinuare studioso lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinem prosequi etiam in Septuaginta editione maluimus.

Psa. 52. b.
Gal. 1. b.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN diebus Assueri qui regnauit ab India vsque Aethiopiam super centum 2 vigintiseptem prouincias: ¶ quando sedit in solio regni sui, Susan ciuitas regni eius exordium fuit. 3 ¶ Tertio igitur anno imperij sui fecit grande conuiuium cunctis principibus, & pueris suis, fortissimis Persarum, & Medorum inclytis, & præ- 4 fectis prouinciarum coram se, ¶ vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ suæ, multo tempore, centum videli- 5 cet & octoginta diebus. ¶ Cumq; implerentur dies conuiuij, inuitauit omnem populum qui inuentus est in Susan, à maximo vsque ad minimũ: & iussit septem diebus cõuiuium præparari in vestibulo horti, & nemoris, quod regio cultu & manu consitum 6 erat. ¶ Et pendebant ex omni parte tentoria *ærei* co- B loris, & carbasini ac hyacinthini, sustentata funibus byssinis, atque purpureis, qui eburneis circulis inserti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei & argentei super pauimentũ smaragdino & pario stratum lapide, dispositi erãt: 7 quod mira varietate pictura decorabat. ¶ Bibebant autem qui inuitati erant, aureis poculis, & alijs atque alijs vasis cibi inferebantur. Vinum quoque, 8 vt magnificentia regia dignum erat, ¶ abundans & præcipuum ponebatur. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum: sed sicut rex statuerat, præponens mensis singulos de principibus suis, vt sume- 9 ret vnusquisque quod vellet. ¶ Vasthi quoque regina fecit conuiuium fœminarum in palatio, vbi rex 10 Assuerus manere cõsueuerat. ¶ Itaque die septimo, cum rex esset hilarior, & post nimiam potationem C incaluisset mero, præcepit Mauman, & Bazatha, & Harbona, & Bagatha, & Abgatha, & Zethar, & Charchas, septem eunuchis qui in conspectu eius 11 ministrabant, ¶ vt introducerent reginam Vasthi coram rege, posito super caput eius diademate, vt ostenderet cunctis populis & principibus pulchritu- 12 dinem illius: erat enim pulchra valde. ¶ Quæ renuit, & ad regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, venire contempsit. Vnde iratus rex, & nimio 13 furore succensus, ¶ interrogauit sapientes qui ex more regio semper ei aderant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, ac iura maiorum: 14 ¶ (erant autẽ primi & proximi, Charsena, & Sethar,

*ærei 16.

& Ad-

& Admátha, & Tharsis, & Mares, & Marsana, & Mamuchan, septem duces Persarum, atque Medorum qui videbant faciem regis, & primi post eum 15 residere soliti erant) ? cui sententiæ Vasthi regina subiaceret, quæ Assueri regis imperium, quod per 16 eunuchos mandauerat, facere noluisset. ? Respon-ditque Mamuchan, audiente rege, atque principibus: Non solùm regem læsit regina Vasthi, sed & omnes populos, & principes qui sunt in cúctis pro-17 uincijs regis Assueri. ? Egredietur enim sermo re-D ginæ ad omnes mulieres, vt cõtemnant viros suos, & dicant: Rex Assuerus iussit vt regina Vasthi intra-18 ret ad eum, & illa noluit. ? Atque hoc exemplo omnes principum cõiuges Persarum atque Medorum paruipendent imperia maritorum, vnde regis iusta 19 est indignatio. ? * Si tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & scribatur iuxta legem Persarum atque Medorum, quam præteriri illicitum est, vt nequaquam vltrà Vasthi ingrediatur ad regem, sed regnũ 20 illius, altera quæ melior est illa, accipiat. ? Et hoc in omne (quod latissimum est) prouinciarum tuarum diuulgetur imperium: & cũctę vxores tam maiorum quàm minorum, deferant maritis suis hono-21 rem. ? Placuit consilium eius regi, & principibus: 22 fecitque rex iuxta consilium Mamuchan: ? & misit epistolas ad vniuersas prouincias regni sui, vt quæque gens audire & legere poterat, diuersis linguis & literis, esse viros principes ac maiores in domibus suis, & hoc per cunctos populos diuulgari.

*Est.

CAPVT II.

1 A His ita gestis, postquàm regis Assueri indignatio deferbuerat, recordatus est Vasthi, & quæ fecisset, vel quæ passa es-2 set: ? dixeruntque pueri regis, ac mini-3 stris eius: ? Quærãtur regi puellæ virgines ac speciosæ, & mittantur qui considerent per vniuersas prouincias puellas speciosas & virgines: & adducant eas ad ciuitatem Susan, & tradant eas in domum fœminarum sub manu Egei eunuchi, qui est præpositus & custos mulierum regiarum: & accipiant mũ-4 dum muliebrum, & cætera ad vsus necessaria. ? Et quæcunque inter omnes oculis regis placuerit, ipsa regnet pro Vasthi. Placuit sermo regi: & ita vt sug-5 gesserant, iussit fieri. ? Erat vir Iudæus in Susan ciuitate, vocabulo Mardochæus, filius Iair, filij Semei, 6 filij Cis de stirpe Iemini, ? qui translatus fuerat de Ierusalem eo tempore quo Iechoniam regem Iuda Nabochodonosor rex Babylonis transtulerat, 7 ? qui fuit nutritius filiæ fratris sui Edissæ, quæ altero nomine vocabatur Esther: & vtrunque parentẽ amiserat: pulchra nimis, & decora facie. Mortuisq; patre eius ac matre, Mardochæus sibi eam adopta-8 uit in filiam. ? Cumque percrebuisset regis imperiũ, B & iuxta mandatũ illius multæ pulchræ virgines adducerentur Susan, & Egeo traderentur eunucho: Esther quoque inter cæteras puellas ei tradita est, 9 vt seruaretur in numero fœminarum. ? Quæ placuit ei, & inuenit gratiam in conspectu illius. Et præcepit eunucho vt acceleraret mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, & septem puellas speciosissimas de domo regis, & tam ipsam, quàm pedisse-10 quas eius ornaret atque excoleret. ? Quæ noluit indicare ei populum, & patriam suam: Mardochæus enim præceperat ei, vt de hac re omnino reticeret:

Infr. 11. a. 2.

4. Reg. 24. d. 15. Infra 11. a. 4.

11 ? qui deambulabat quotidie ante vestibulum domus in qua electæ virgines seruabantur, curã agens salutis Esther, & scire volens quid ei accideret. 12 Cùm autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum, vt intrarent ad regem, expletis omnibus quæ ad cultum muliebrem pertinebant, mensis duodecimus vertebatur: ita duntaxat, vt sex C mensibus oleo vngerentur myrtino, & alijs sex qui-13 busdam pigmentis & aromatibus vterentur. ? Ingredientesque ad regem, quicquid postulassent ad ornatum pertinens, accipiebant: & vt eis placuerat compositæ, de triclinio fœminarum ad regis cubi-14 culum transibant. ? Et quæ intrauerat vespere, egrediebatur manè, atque inde in secundas ædes deducebantur, quæ sub manu Susagazi eunuchi erant, qui concubinis regis præsidebat: nec habebat potestatem ad regem vltra redeundi, nisi voluisset rex, 15 & eam venire iussisset ex nomine. ? Euoluto autem tempore per ordinem, instabat dies quo Esther filia Abihail fratris Mardochęi, quam sibi adoptauerat in filiam, deberet intrare ad regem. Quæ non quæsiuit muliebrem cultum, sed quęcunque voluit Egeus eunuchus custos virginum, hęc ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine, omnium oculis gratiosa & amabilis 16 videbatur. ? Ducta est itaque ad cubiculum regis Assueri mense decimo, qui vocatur Tebeth, septi-17 mo anno regni eius. ? Et adamauit eam rex plus quàm omnes mulieres, habuitque gratiam & misericordiam coram eo super omnes mulieres, & posuit diadema regni in capite eius, fecitque eam re-18 gnare in loco Vasthi. ? Et iussit conuiuium præparari per magnificum cunctis principibus, & seruis D suis pro coniunctione, & nuptijs Esther. Et dedit requiem vniuersis prouincijs, ac dona largitus est 19 iuxta magnificentiam principalem. ? Cumque & secundo quærerentur virgines, & congregarentur, 20 Mardochæus manebat ad ianuam regis. ? Necdum prodiderat Esther patriam, & populum suum, iuxta mãdatum eius. Quidquid enim ille præcipiebat, obseruabat Esther: & ita cuncta faciebat, vt eo tem-21 pore solita erat, quo eam paruulam nutriebat. ? Eo igitur tempore quo Mardochæus ad regis ianuam morabatur, irati sunt Bagatham & Thares duo eunuchi regis qui ianitores erant, & in primo palatij limine præsidebant, volueruntque insurgere in re-22 gem, & occidere eum. ? Quod Mardochæum non latuit: statimque nunciauit reginæ Esther, & illa regi ex nomine Mardochæi, qui ad se rem detulerat. 23 ? Quæsitum est, & inuentum: & appensus est vterque eorum in patibulo. * Mandatumque est historijs, & annalibus traditum coram rege.

deducebatur 6.

Infra 12. a. 1.

* Et iussit rex, vt in monumentis historiarum scriberetur, vt ... vita sua a quid ... Infra 16. b. 10.

CAPVT III.

1 A Post hæc rex Assuerus exaltauit Aman filium Amadathi, qui erat de stirpe Agag: & posuit solium eius super omnes prin-2 cipes quos habebat. ? Cunctique serui regis qui in foribus palatij versabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: sic enim præceperat eis imperator: solus Mardochæus non flectebat genu, 3 neque adorabat eum. ? Cui dixerunt pueri regis qui ad fores palatij præsidebãt: Cur præter cæteros 4 non obseruas mandatum regis? ? Cumque hoc crebrius dicerent, & ille nollet audire, nunciauerunt

Aman,

Aman, scire cupientes vtrum perseueraret in sen-
5 tentia: dixerat enim eis se esse Iudæum. ¶ Quod cùm
B audisset Aman, & experimēto probasset quòd Mar
dochæus non flecteret sibi genu, nec se adoraret,
6 iratus est valde, ¶ & pro nihilo duxit in vnum Mar-
dochæum mittere manus suas. Audierat enim quòd
esset gentis Iudæ, magisque uoluit omnem Iudæo-
rum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.
7 ¶ mense primo (cuius vocabulum est Nisan) anno
duodecimo regni Assueri, missa est sors in urnam,
quę Hebraicè dicitur Phur, coram Aman, quo die
& quo mense gens Iudęorum deberet interfici: &
8 exiuit mensis duodecimus qui uocatur Adar. ¶ Di-
xitque Aman regi Assuero: Est populus per omnes
prouincias regni tui dispersus, & à se mutuò sepa-
ratus, nouis utens legibus & ceremonijs, insuper
& regis scita contemnens. Et optimè nosti, quòd
non expediat regno tuo ut insolescat per licētiam.
9 ¶ si tibi placet, decerne ut pereat, & decem millia
C talentorum appendam arcarijs gazæ tuę. ¶ Tulit er-
10 go rex annulum quo utebatur, de manu sua, & de-
dit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag,
11 hosti Iudęorum. ¶ dixitque ad eum: Argētum quod
tu polliceris, tuum sit, de populo *age quod tibi
12 placet. ¶ Vocatique sunt scribę regis mense primo
Nisan, tertiadecima die eiusdem mensis: & scriptū
est, ut iusserat Aman ad omnes satrapas regis, & iu
dices prouinciarum, diuersarumque gentium, ut
quęque gens legere poterat, & audire pro uarieta-
D te linguarum, ex nomine regis Assueri: & literę si-
13 gnatę ipsius annulo, ¶ missę sunt per cursores regis
ad uniuersas prouincias, ut occiderent atque dele-
rent omnes Iudęos, à puero usque ad senem, par-
uulos & mulieres uno die, hoc est tertiodecimo
mensis duodecimi qui uocatur Adar, & bona eo-
14 rum diriperent. ¶ Summa autem epistolarum hęc
fuit, ut omnes prouincię scirent, & pararent se ad
15 prędictā diem. ¶ Festinabant cursores qui missi erāt
regis imperium explere. Statimq; in Susan pepen-
dit edictum, rege & Aman celebrante cōuiuium, &
cunctis Iudęis qui in urbe erant, flentibus.

*autem s.

CAPVT IIII.

1 Qvæ cùm audisset Mardochæus, scidit ve-
A stimenta sua, & indutus est sacco, spar-
gens cinerem capiti: & in platéa mediæ
ciuitatis voce magna clamabat, osten-
2 dens amaritudinem animi sui, ¶ & hoc eiulatu vs-
que ad fores palatij gradiens. Non enim erat licitū,
3 indutum sacco aulam regis intrare. ¶ In omnibus
quoque prouincijs, oppidis ac locis, ad quæ crude-
le regis dogma peruenerat, planctus ingens erat
apud Iudæos, ieiunium, vlulatus, & fletus, sacco &
4 cinere multis pro stratu vtentibus. ¶ Ingressę autem
sunt puellę Esther & eunuchi, nunciaueruntque ei.
Quod audiens consternata est: & vestem misit, vt
ablato sacco *indueret eam: quam accipere noluit.
5 ¶ Accitoque Athach, eunucho, quem rex ministrum
B ei dederat, præcepit ei, vt iret ad Mardochæum, &
6 disceret ab eo, cur hoc faceret. ¶ Egressusq; Athach,
iuit ad Mardochæum stantem in platéa ciuitatis,
7 ante ostium palatij: ¶ qui indicauit ei omnia quæ ac
ciderant, quomodo Aman promisisset vt in thesau-
ros regis pro Iudæorum nece inferret argentum.
8 ¶ Exemplar quoq; edicti quod pendebat in Susan,

*indueret eum s.

dedit ei vt reginę ostenderet, & moneret eam vt in-
traret ad regem, & deprecaretur eum pro populo
9 suo. ¶ Regressus Athach, nūciauit Esther omnia quæ
C Mardochæus dixerat. ¶ Quæ respondit ei, & iussit
10 vt diceret Mardochæo: ¶ Omnes serui regis, & cun-
11 ctæ quæ sub ditione eius sunt, norunt prouinciæ,
quòd siue vir, siue mulier non vocatus, interius
atrium regis intrauerit, absque vlla cunctatione sta
tim interficiatur: nisi fortè rex auream uirgam ad
eum tetenderit pro signo clementiæ, atque ita pos-
sit uiuere. Ego igitur quomodo ad regem intrare
potero, quę triginta iam diebus non sum uocata ad
12 eum? ¶ Quod cùm audisset Mardochęus, ¶ rursum
13 mandauit Esther, dicens: Ne putes quòd animam
tuam tantùm liberes, quia in domo regis es prę cun
14 ctis Iudæis: ¶ si enim nunc silueris, per aliam occasio
D nem liberabuntur Iudæi: & tu, & domus patris tui
peribitis. Et quis nouit utrum idcirco ad regnum
15 ueneris, ut in tali tempore parareris? ¶ Rursumque
16 Esther hęc Mardochæo uerba mandauit: ¶ Vade, &
congrega omnes Iudæos, quos in Susan repereris,
& orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tri-
bus diebus, & tribus noctibus, & ego cum ancillis
meis similiter ieiunabo, & tūc ingrediar ad regem,
contra legem faciens non uocata, tradensque me
17 morti & periculo. ¶ Iuit itaque Mardochæus, & fecit
omnia quæ ei Esther præceperat.

CAPVT V.

1 Die autē tertio induta est Esther regalibus
A uestimentis, & stetit in atrio domus regię
quod erat interius cōtra basilicam regis:
at ille sedebat super solium suum in cō-
2 sistorio palatij, contra ostium domus. ¶ Cumque
uidisset Esther reginam stātem, placuit oculis eius,
& extendit contra eam uirgam auream quam tene-
bat manu. Quæ accedens osculata est summitatem
3 uirgæ eius. ¶ Dixitque ad eam rex: Quid uis Esther
regina? quæ est petitio tua? etiam si dimidiam par-
4 tem regni petieris, dabitur tibi. ¶ At illa respondit:
Si regi placet, obsecro ut uenias ad me hodie, &
5 Aman tecum ad cōuiuium quod paraui. ¶ Statimq;
B rex: Vocate, inquit, citò Aman, ut Esther obediat
uoluntati. Venerunt itaque rex & Aman ad conui-
6 uium quod eis regina parauerat. ¶ Dixitque ei rex,
postquàm uinum biberat abundanter: Quid petis
ut detur tibi? & pro qua re postulas? etiam si dimi-
7 diam partem regni mei petieris, impetrabis. ¶ Cui
8 respōdit Esther: Petitio mea, & preces sunt istæ: ¶ Si
inueni in conspectu regis gratiam, & si regi placet,
ut det mihi quod postulo, & meam impleat petitio
nem: ueniat rex & Aman ad conuiuium quod pa-
raui eis, & cras aperiam regi uoluntatem meam.
9 ¶ Egressus est itaque illo die Aman lætus & alacer.
C Cumq; uidisset Mardochæum sedentem ante fores
palatij, & non solùm non assurrexisse sibi, sed nec
motum quidem de loco sessionis suę, indignatus est
10 ualde: ¶ & dissimulata ira, reuersus in domum suam,
conuocauit ad se amicos suos, & Zares uxorem suā:
11 ¶ & exposuit illis magnitudinem diuitiarum suarū,
filiorumq; turbam, & quanta eum gloria super oēs
12 principes & seruos suos rex eleuasset. ¶ Et post hæc
ait: Regina quoq; Esther nullū alium uocauit ad cō
uiuium cum rege, præter me: apud quam etiam cras
13 cum rege pransurus sum. ¶ Et cùm hæc omnia ha-
D beam, nihil me habere puto, quandiu uidero Mar-

Matt. 6. c 23.

14 docheum Iudæum sedentem ante fores regias. ¶ Responderuntq; ei Zares vxor eius, & ceteri amici: Iube parari excelsam trabem, habentē altitudinis quinquaginta cubitos: & dic manè regi, vt appendatur super eam Mardocheus: & sic ibis cum rege letus ad ad conuiuiū. Placuit ei consilium, & iussit excelsam preparari crucem.

CAPVT VI.

1 NOctem illam duxit rex insomnē, iussitq; sibi afferri historias & annales priorum temporum. Quæ cùm illo presente legerentur, 2 ventum est ad illum locum, vbi scriptum erat, quomodo nunciasset Mardocheus insidias Bagathan & Thares eunuchorum, regem Assuerum iugulare cupientium. 3 ¶ Quod cùm audisset rex, ait: Quid pro hac fide honoris ac premij Mardocheus consecutus est? Dixerunt ei serui illius ac ministri: nihil omnino mercedis accepit. 4 ¶ Statimq; rex: Quis est, inquit, in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiæ intrauerat, vt suggereret regi, & iuberet Mardochæum affigi patibulo quod ei fuerat preparatum. 5 ¶ Responderunt pueri: Aman stat in atrio. 6 Dixitq; rex: Ingrediatur. ¶ Cumque esset ingressus, ait illi: Quid debet fieri viro, quem rex honorare desiderat? Cogitans autem in corde suo Aman, & reputās, quòd nullum alium rex, nisi se, vellet honorare, 7 ¶ respondit. Homo quem rex honorare cupit, 8 ¶ debet indui vestibus regijs: & imponi super equum, qui de sella regis est, & accipere regiū 9 diadema super caput suum, ¶ & primus de regijs principibus ac tyrannis teneat equum eius, & per plateam ciuitatis incedens, clamet, & dicat: Sic honorabitur, quemcunque voluerit rex honorare. 10 ¶ Dixitque ei rex: Festina, & sumpta stola & equo, fac vt locutus es, Mardocheo Iudeo qui sedet ante fores palatij. Caue ne quicquam de his que locutus es, pretermittas. 11 ¶ Tulit itaque Aman stolam & equum, indutumque Mardocheum, in platea ciuitatis, & impositum equo præcedebat, atque clamabat: Hoc honore condignus est, quemcunque rex voluerit honorare. 12 ¶ Reuersusq; est Mardocheus ad ianuam palatij: & Aman festinauit ire in domum suam, lugens & operto capite: 13 ¶ narrauitque Zares vxori sue, & amicis omnia que euenissent sibi. Cui responderunt sapientes quos habebat in consilio, & vxor eius: Si de semine Iudeorum est Mardocheus ante quem cadere cœpisti, non poteris ei resistere: 14 sed cades in conspectu eius. ¶ Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, & citò eum ad conuiuium quod regina parauerat, pergere compulerunt.

CAPVT VII.

1 INtrauit itaque rex & Aman, vt biberent cum regina. 2 ¶ Dixitque ei rex etiam secunda die, postquam vino incaluerat: Que est petitio tua Esther, vt detur tibi? & quid vis fieri? etiam si dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. 3 ¶ Ad quem illa respondit: Si inueni gratiam in oculis tuis o rex, & si tibi placet, dona mihi animam meam pro qua rogo, & populum meum pro quo obsecro. 4 ¶ Traditi enim sumus, ego & populus meus, vt conteramur, iugulemur, & pereamus. Atque vtinam in seruos & famulas venderemur: esset tolerabile malum, & gemens tacerem: nunc autem hostis noster est, cuius crudelitas redundat in regem. 5 ¶ Respondensque rex Assuerus, ait: Quis est iste, & cuius potentie, vt hec audeat facere? 6 ¶ Dixitque Esther: Hostis & inimicus noster pessimus iste est, Aman. Quod ille audiens, illico obstupuit, vultum regis ac regine ferre non sustinens. 7 ¶ Rex autem iratus surrexit, & de loco conuiuij intrauit in hortum arboribus consitū. Aman quoque surrexit, vt rogaret Esther reginam pro anima sua. Intellexit enim à rege sibi paratum 8 malum. Qui cùm reuersus esset de horto nemoribus consito, & intrasset conuiuij locum, reperit Aman super lectulum corruisse, in quo iacebat Esther & ait: Etiam reginam vult opprimere, me presente, in domo mea. Necdum verbū de ore regis exierat, & statim operuerunt faciem eius. 9 ¶ Dixitque Harbona, vnus de eunuchis qui stabant in ministerio regis: En lignum quod parauerat Mardocheo qui locutus est pro rege, stat in domo Aman, habens altitudine quinquaginta cubitos. Cui dixit rex: Appen

10 dite eum in eo. ¶ Suspensus est itaq; Aman in patibulo quod parauerat Mardocheo: & regis ira quieuit.

CAPVT VIII.

1 DIe illo dedit rex Assuerus Esther reginæ domum Aman aduersarij Iudeorum, & Mardocheus ingressus est ante faciem regis. 2 ¶ Confessa est enim ei Esther quod esset patruus suus. ¶ Tulitq; rex annulum quem ab Aman recipi iusserat, & tradidit Mardocheo. Esther autem constituit Mardochæum super domum suā. 3 ¶ Nec his contenta, procidit ad pedes regis: fleuitque, & locuta ad eum, orauit vt malitiam Aman Agagite, & machinationes eius pessimas, quas excogitauerat contra Iudeos iuberet irritas fieri. 4 ¶ At ille ex more sceptrum aureum pretendit manu, quo signum clementie monstrabatur. Illaque

5 consurgens stetit ante eum, ¶ & ait: Si placet regi, & si inueni gratiam in oculis eius, & depreca-tio mea non ei videtur esse contraria, obsecro vt nouis epistolis veteres Aman literæ insidiatoris & ho-stis Iudæorum, quibus eos in cunctis regis prouin-
6 cijs perire præceperat,corrigãtur.¶Quomodo enim potero sustinere necem & interfectionem populi
7 mei?¶Rñditq; rex Assuerus Esther reginę,& Mardo
B chęo Iudæo: Domum Aman concessi Esther: & ip-sum iussi affigi cruci, qui ausus est manum mittere
8 in Iudæos. ¶ Scribite ergo Iudæis, sicut vobis pla-cet, ex regis nomine signantes literas annulo meo. Hęc enim consuetudo erat,vt epistolis quæ ex regis nomine mittebantur,& illius annulo signatæ erant,
9 nemo auderet contradicere. ¶ Accitisque scribis & librarijs regis (erat autem tempus tertij mensis, qui appellatur Siban) vicesima & tertia die illius scri-ptæ sunt epistolæ, vt Mardochæus voluerat, ad Iu-dęos.& ad principes,procuratoresq;, & iudices,qui centum vigintiseptem prouincijs ab India vsque ad
C Aethiopiam præsidebãt: prouinciæ atq; prouinciæ, populo & populo iuxta linguas & literas suas, & Iu
10 dæis, prout legere poterant,& audire. ¶Ipsæq; epi-stolę quę ex regis nomine mittebãtur,annulo ipsius obsignatę sunt & missæ per veredarios: qui per oẽs prouincias discurrentes,veteres literas nouis nun-
11 cijs præuenirent. ¶Quibus imperauit rex, vt conue-nirent Iudęos per singulas ciuitates, & in vnum pręciperent congregari,vt starent pro animabus suis & omnes inimicos suos cum coniugibus ac liberis &
12 vniuersis domibus interficerent atq; delerent. ¶ Et constituta est per omnes prouincias vna vltionis dies, idest, tertiadecima mensis duodecimi Adar.
13 ¶Summaque epistolæ hęc fuit, vt in omnibus terris
D ac populis, qui regis Assueri subiacent imperio, no-tum fieret paratos esse Iudæos ad capiendam vindi
14 ctam de hostibus suis.¶Egressiq; sunt veredarij cele-res nuncia perferentes, & edictum regis pependit
15 in Susan.¶ Mardochęus autem de palatio, & de con spectu regis egrediens,fulgebat vestibus regijs,hya cinthinis videlicet & ęrinis,coronã auream portans in capite, & amictus serico pallio atque purpureo.
16 Omnisq; ciuitas exultauit,atque lætata est.¶Iudæis autem noua lux oriri visa est, gaudium, honor, &
17 tripudium.¶Apud omnes populos, vrbes, atq; pro-uincias, quocunq; regis præcepta veniebant, mira exultatio, epulæ atque conuiuia,& festus dies:intan tum vt plures alterius gẽtis & sectæ eorum religio-ni & cęremonijs iũgerentur. Grandis enim cunctos Iudaici nominis terror inuaserat.

CAPVT IX.

1 A IGitur duodecimi mensis, quem Adar vo-cari antè iam diximus,tertiadecima die, quando cunctis Iudæis interfectio para-batur,& hostes eorum inhiabant sangui-ni, versa vice Iudæi superiores esse cœperunt, & se
2 de aduersarijs vindicare.¶ Congregatiq; sunt per sin gulas ciuitates,& oppida,& loca,vt extenderent ma num cõtra inimicos,& persecutores suos. Nullusq; ausus est resistere, eò quòd omnes populos magni-
3 tudinis eorum formido 'penetraret'.¶ Nam & pro-uinciarum iudices, & duces, & procuratores, om-nisq; dignitas quæ singulis locis ac operibus præe-
4 rat, extollebant Iudæos timore Mardochæi, ¶ quẽ

penetra- ‖ 4.

principem esse palatij, & plurimũ posse cognoue-rant. fama quoq; nominis eius crescebat quotidie,
5 & per cunctorum ora volitabat.¶ Itaque percusse-
B runt Iudæi inimicos suos plaga magna, & occi-derunt eos, reddentes eis quod sibi parauerant fa-
6 cere:¶ intantum vt etiam in Susan quingentos viros interficerent extra decem filios Aman Agagitæ ho-
7 stis Iudæorum: quorum ista sunt nomina,¶Pharsan-
8 datha,& Delphon,& Esphãta,¶& Phorãtha, & Ada
9 lia,& Aridatha,¶& Phermẽsta,& Arisai,& Aridai,&
10 Iezatha.¶Quos cum occidissent, prædas de substan-
11 tijs eorum 'agere' noluerunt.¶Statimq; numerus eo rum qui occisi erant in Susan, ad regem relatus est.
12 ¶Qui dixit reginæ: In vrbe Susan interfecerunt Iudęi quingentos viros,& alios decem filios Aman: quan tam putas eos exercere cædem in vniuersis prouin-cijs?Quid vltrà postulas, & quid vis vt fieri iubeam?
13 ¶ Cui illa respondit: Si regi placet, detur potestas
C Iudæis: vt sicut fecerunt hodie in Susan, sic & cras faciant, & decem filij Aman in patibulis suspendan
14 tur. ¶ Præcepitq; rex vt ita fieret. Statimq; in Susan pependit edictum, & decẽ filij Aman suspensi sunt.
15 ¶ Congregatis Iudæis quartadecima die mensis Adar, interfecti sunt in Susan trecenti viri: nec eo-
16 rum ab illis direpta substantia est. ¶Sed & per om-nes prouincias, quæ ditioni regi subiacebant, pro animabus suis steterunt Iudæi, interfectis hostibus ac persecutoribus suis: intantum vt septuagintaquin que millia occisorum implerentur, & nullus de sub-
17 stantijs eorum quicquam contingeret.¶ Dies autem tertiusdecimus mensis Adar vnus apud omnes inter
D fectionis fuit, & quartadecima die cædere desie-runt. Quem constituerunt esse solennem, vt in eo omni tempore deinceps vacarent epulis, gaudio,
18 atque conuiuijs. ¶ At hi qui in vrbe Susan cædem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die eiusdem mensis in cæde versati fuerant: quintodecimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituerunt solennem epularum atque læ-
19 titiæ. ¶ Hi verò Iudæi qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, quartumdecimum diem men sis Adar conuiuiorum & gaudij decreuerunt, ita vt exultent in eo, & mittant sibi mutuò partes epula-
20 rum & ciborum.¶ Scripsit itaque Mardochæus om-
E nia hæc, & literis comprehensa misit ad Iudæos qui in omnibus regis prouincijs morabantur, tam
21 in vicino positis quàm procul, ¶ vt quartãdecimam & quintamdecimam diem mensis Adar pro festis susciperent, & reuertente semper anno solenni ce-
22 lebrarent honore: ¶ quia in ipsis diebus se vlti sunt Iudęi de inimicis suis, & luctus atq; tristitia in hilari tatem gaudiumq; cõuersi sunt: essentq; dies isti epu larum atq; lętitię, & mitterent sibi inuicem cibo rũ
23 partes,& pauperibus munuscula largirentur.¶Susce peruntq; Iudæi in solennem ritum cũcta quæ eo tem pore facere cœperant, & quæ Mardochęus literis fa
24 cienda mandauerat.¶Aman enim,filius Amadathi, stirpis Agag hostis & aduersarius Iudæorum, cogi-tauit contra eos malum,vt occideret illos, atq; de-leret: & misit ‖ phur, quod nostra lingua vertitur in
25 sortem. ¶ Et postea ingressa est Esther ad regem, obsecrans, vt conatus eius literis regis irriti fie-
F rent: & malum quod contra Iudęos cogitauerat, reuerteretur in caput eius. Denique & ipsum & fi-
26 lios eius affixerunt cruci: ¶ atque ex illo tempore dies isti appellati sunt Phurim, id est, Sortium: eo

'tigere 4.

Sup 3.b.7

quod

quod phur, id est sors, in vnam missa fuerit. Et cuncta quæ gesta sunt, epistolæ, id est libri huius volu-
27 mine continentur: ❡ quęq; sustinuerunt, & quæ dein ceps immutata sunt, susceperunt Iudæi super se & semen suum, & super cunctos qui religioni eorum voluerunt copulari, vt nulli liceat duos hos dies absq; solennitate transigere: quos scriptura testatur & certa expetunt tempora annis sibi iugiter succeden-
28 tibus. ❡ Isti sunt dies, quos nulla vnquam delebit C obliuio: & per singulas generationes cunctæ in toto orbe prouinciæ celebrabunt; nec est vlla ciuitas in qua dies phurim, id est, sortium, non obseruentur à Iudæis, & ab eorum progenie, quæ his cæremonijs
29 obligata est. ❡ Scripseruntq; Esther regina, filia Abihail, & Mardochæus Iudæus etiam secundam epistolam, vt omni studio dies istas solennis sanciretur in
30 posterum: ❡ & miserunt ad Iudæos, qui in centum viginti septem prouincijs regis Assueri versabantur,
31 vt haberent pacem, & susciperent veritatem, ❡ obseruantes dies sortium & suo tempore cum gaudio celebrarent: sicut constituerant Mardochæus & Esther, & illi obseruanda susceperunt à se, & à semine
32 suo ieiunia, & clamores, & Sortium dies. ❡ & omnia quæ libri huius, qui vocatur Esther, historia continentur.

CAPVT X.

1 A REx verò Assuerus omnem terram, & cunctas maris insulas fecit tributarias: ❡ cu-
2 ius fortitudo & imperium, & dignitas atque sublimitas, qua exaltauit Mardochæum, scripta sunt in libris Medorum atq; Persa-
3 rum: ❡ & quomodo Mardochæus Iudaici generis, secundus à rege Assuero fuerit, & magnus apud Iudæos, & acceptabilis plebi fratrum suorum, quærēs B bona populi suo, & loquens ea quæ ad pacem semi-
4 nis sui pertinerent. ❡ Dixitq; Mardochæus: A Deo
5 facta sunt ista. ❡ Recordatus sum somnij quod videram, hæc eadem significantis, nec eorum quicquam
6 irritum fuit. ❡ Paruus fons qui creuit in fluuium, & in lucem solemque conuersus est, & in aquas plurimas redundauit: Esther est, quam rex accepit vxo-
7 rem, & voluit esse reginam. ❡ Duo autem dracones:
8 ego sum, & Aman. ❡ Gentes quæ conuenerunt: hi
9 sunt qui conati sunt delere nomen Iudæorum. ❡ Gēs C aut mea, Israël est, quæ clamauit ad Dominum, & saluum fecit Dominus populum suum: liberauitq; nos ab omnibus malis, & fecit signa magna atq; por-
10 tenta inter gentes: ❡ & duas sortes esse præcepit: vnā
11 populi Dei, & alteram cunctarum gētium. ❡ Venitq; D vtraque sors in statutum ex illo iam tempore diem
12 coram Deo vniuersis gentibus: & recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est hæreditatis suæ.
13 ❡ Et obseruabuntur dies isti in mense Adar, quartadecima & quintadecima die eiusdem mensis, cū omni studio, & gaudio in vnum cœtum populi congregati, in cūctas deinceps generationes populi Israël.

CAPVT XI.

1 A ANno quarto regnantibus Ptolemęo, & Cleopatra, attulerunt Dositheus, qui se sacerdotem, & Leuitici generis ferebat, & Ptolemæus filius eius hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysima-
2 chum Ptolemæi filium in Ierusalem. ❡ Anno secun-
B do, regnante Artaxerxe maximo, prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardochæus, filius Iairi, filij
3 Semei, filij Cis de tribu Beniamin: ❡ homo Iudæus qui habitabat in vrbe Susis, vir magnus, & inter pri-
4 mos aulæ regię. ❡ Erat autem de eo numero captiuorum, quos transtulerat Nabuchodonosor rex Ba-
5 bylonis de Ierusalem cum Iechonia rege Iuda: ❡ & C hoc eius somnium fuit. Apparuerunt voces, & tumulrus, & tonitrua, & terræmotus, & conturbatio
6 super terram: & ecce duo dracones magni, paratiq;
7 contra se in prœlium. ❡ Ad quorum clamorem cunctæ concitatę sunt nationes, vt pugnarent contra Gē-
8 tem iustorum. ❡ Fuitque dies illa tenebrarum & discriminis, tribulationis, & angustiæ, & ingens formi-
9 do super terram. ❡ Conturbataq; est gens iustorum
10 timentium mala sua, & præparata ad mortem. ❡ Cla D mauerunt q; ad Deum: & illis vociferantibus, fons paruus creuit in fluuiū maximum, & in aquas pluri-
11 mas redundauit. ❡ Lux & sol ortus est, & humiles
12 exaltati sunt, & deuorauerunt inclytos. ❡ Quod cū vidisset Mardochæus, & surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet: & fixum habebat in animo, scire cupiens quid significaret somnium.

CAPVT XII.

1 A MOrabatur autem eo tempore in aula re-
2 gis cum Bagatha & Thara, eunuchis regis, qui ianitores erant palatij. ❡ Cumq; intellexisset cogitationes eorum & cu- B ras diligentius peruidisset, didicit quòd conarentur in regem Artaxerxem manus mittere: & nuncia-
3 uit super eo regi. ❡ Qui de vtroque habita quæstio-
4 ne, confessos iussit duci ad mortem. ❡ Rex autem C quod gestum erat, scripsit in commentarijs: sed &
5 Mardochæus rei memoriam literis tradidit. ❡ Præcepitq; ei rex, vt in aula palatij moraretur, datis ei pro
6 delatione muneribus. ❡ Aman verò filius Amadathi Bugæus erat gloriosissimus coram rege, & voluit no- D cere Mardochæo, & populo eius pro duobus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Epistola autem hoc exemplar fuit.

CAPVT XIII.

1 A REx maximus Artaxerxes ab India vsque Aethiopiam, centum viginti septem pro uinciarum principibus & ducibus, qui
2 eius imperio subiecti sunt, salutem. ❡ Cū plurimis gentibus imperarem, & vniuersum orbem meæ ditioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos: vt absque vllo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace
3 fruerentur. ❡ Quærente autem me à consiliarijs meis, quomodo posset hoc impleri: vnus qui sapientia & fide cæteros præcellebat, & erat post regem
4 secundus, Aman nomine, ❡ indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui nouis vteretur legibus, & contra omnium Gentium consuetudinem faciens, Regum iussa contemneret, & vniuersarum concordiam nationum sua dissen-
5 sione violaret. ❡ Quod cùm didicissemus, videntes B vnam gentem rebellem aduersus omne hominum genus peruersis vti legibus, nostrisq; iussionibus cō-

Inf. 16. Sup. 2. a

4. Reg. 24. d. 15. Sup. 2. a 6

Supr. 2. d. 11. & 6. a 2.

Infra 7.

trarie, & turbare subiectarum nobis prouinciarum
6 pacem, atq; concordiam: ¶ iussimus, vt quoscunque Aman, qui omnibus prouincijs præpositus est, & secundus a rege, & quem patris loco colimus, monstrauerit: cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusq; eorum misereatur quartadecima die duodecimi mensis Adar, anni præsentis: ¶ vt
7 nefarij homines vno die ad inferos descendentes, reddant imperio nostro pacem, quam turbauerant.
8 ¶ Mardochæus autem deprecatus est Dominum me
9 mor omnium operum eius, ¶ & dixit: Dñe, Dñe rex
C omnipotens, in ditione enim tua cuncta sunt posita: & non est qui possit tuæ resistere voluntati, si de
10 creueris saluare Israel. ¶ Tu fecisti cœlum & terrā,
11 & quicquid cœli ambitu continetur. ¶ Dominus
12 omnium es, nec est qui resistat maiestati tuæ. ¶ Cuncta nosti, & scis quia non pro superbia & contumelia, & aliqua glorię cupiditate fecerim hoc, vt non
13 adorarem Aman superbissimum. (¶ Libenter enim
D pro salute Israël etiam vestigia pedum eius deoscu
14 lari paratus essem:) ¶ sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem: & ne quenquam
15 adorarem excepto Deo meo. ¶ Et nunc Domine rex, Deus Abraham, miserere populi tui, quia volūt nos inimici nostri perdere, & hęreditatē tuā dele
16 re. ¶ Ne despicias partem tuam quam redemisti tibi
17 de Aegypto. ¶ Exaudi deprecationem meam, & propitius esto sorti & funiculo tuo, & conuerte luctum nostrum in gaudium, vt viuentes laudemus nomen tuum Domine, & ne claudas ora te canentium.
18 ¶ Omnis quoque Israël pari mente, & obsecratione, clamauit ad Dominum, eò quòd eis certa mors impenderet.

CAPVT XIIII.

1 A Esther quoque regina confugit ad Dominum, pauens periculum quod imminebat. ¶ Cumq; deposuisset vestes regias, fle
2 tibus & luctui apta indumenta suscepit, & pro vnguentis varijs, cinere & stercore impleuit caput, & corpus suum humiliauit ieiunijs: omniaq; loca in quibus antea lætari consueuerat, crinium la
3 ceratione compleuit. ¶ Et deprecabatur Dominum Deum Israël dicens: Domine mi, qui rex noster es solus, adiuua me solitariam, & cuius præter te nul
4 lus est auxiliator alius. ¶ Periculum meum in mani
5 bus meis est. ¶ Audiui a patre meo, quòd tu Domine tulisses Israël de cunctis Gentibus, & patres nostros ex omnibus retro maioribus suis, vt possidere
B res hereditatem sempiternam, fecistiq; eis sicut lo
6 cutus es. ¶ Peccauimus in conspectu tuo, & idcirco
7 tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum: ¶ co
8 luimus enim deos eorum. Iustus es Domine. ¶ Et nunc non eis sufficit, quòd durissima nos opprimūt seruitute: sed robur manuum suarum, idolorum po
9 tentię deputantes, ¶ volunt tua mutare promissa, & delere hęreditatem tuam, & claudere ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi & altaris
10 tui, ¶ vt aperiant ora Gentium, & laudent idolorum fortitudinem, & prædicent carnalem regem in sem
11 piternum. ¶ Ne tradas Domine sceptrum tuum his
C qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram: sed cō uerte consilium eorum super eos, & eum qui in nos
12 cœpit sæuire, disperde. ¶ Memento Domine, & ostē de te nobis in tempore tribulationis nostræ, & da mihi fiduciam Domine rex deorum & vniuersę po-
13 testatis: ¶ Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, vt & ipse pereat, & ceteri qui
14 ei consentiunt. ¶ Nos autem libera in manu tua, & adiuua me, nullum aliud auxilium habentem, nisi
15 te Domine, qui habes omnium scientiam, ¶ & nosti quia oderim gloriam iniquorum, & detester cu
16 bile incircuncisorum, & omnis alienigenæ. ¶ Tu scis necessitatem meā quod abominer signū superbiæ, & glorię meæ, quod est super caput meū in diebus ostē tationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & nō portem in diebus silētij mei, ¶ & quod
17 non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium Regis, & non biberim vinum libami
18 nū: ¶ & nunquā lætata sit ancilla tua, ex quo huc trāslata sum vsque in præsentem diem, nisi in te Domi
19 ne Deus Abraham. ¶ Deus fortis super omnes exaudi vocem eorum qui nullam aliam spem habent, & libera nos de manu iniquorum, & erue me a timore meo.

CAPVT XV.

1 A Et mandauit ei (haud dubium quin Esther Mardochæus) vt ingrederetur ad regem, & rogaret pro populo suo & pro patria
2 sua. ¶ Memorare (inquit) dierum humilitatis tuæ, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus a rege locutus est cōtra nos in mor
3 tē: ¶ & tu inuoca Dominum, & loquere regi pro nō
4 bis, & libera nos de morte. ¶ Die autem tertio depo suit vestimenta ornatus sui, & circundata est gloria
5 sua. ¶ Cumq; regio fulgeret habitu, & inuocasset omnium rectorem saluatorem Deum, assumpsit duas
6 famulas: ¶ & super vnam quidem innitebatur, quasi
B prę delicijs, & nimia teneritudine corpus suum fer-
7 re non sustinens: ¶ altera autem famularum sequebatur dominam, defluentia in humum indumenta su
8 stentans. ¶ Ipsa autem roseo colore vultum perfusa, & gratis ac nitentibus oculis tristem celabat animū,
9 & nimio timore contractum. ¶ Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem, vbi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regijs, auroq; fulgens, & pretiosis lapidibus: eratque
10 terribilis aspectu. ¶ Cumq; eleuasset faciem, & ar-
C dentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, & in pallorem colore mutato, lassum super
11 ancillulam reclinauit caput. ¶ conuertitq; Deus spiritum regis in mansuetudinem, & festinus ac metuens exiliuit de solio: & sustentans eam vlnis suis,
12 donec rediret ad se, his verbis blandiebatur. ¶ Quid habes Esther? Ego sum frater tuus, noli metuere.
13 ¶ Non morieris: non enim pro te, sed pro omnibus
14 hæc lex constituta est. ¶ Accede igitur, & tange sce-
15 ptrum. ¶ Cumq; illa reticeret, tulit aureā virgam
D & posuit super collum eius, & osculatus est eam, &
16 ait: Cur mihi non loqueris? ¶ Quę respondit: Vidi te domine quasi angelum Dei, & conturbatum est
17 cor meum præ timore gloriæ tuæ. Valde enim mirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarum.
18 ¶ Cumque loqueretur, rursus corruit, &
19 penè exanimata est. ¶ Rex autē turbabatur, & omnes ministri eius consolabantur eam.

Gene. 3. h. 10.
1 Reg. 19. c. 17.

CAPVT XVI.

Supr.11.a.1.

1 A REx magnus Artaxerxes, ab India vsque Aethiopiam centum vigintiseptem prouinciarum ducibus ac principibus, qui nostræ iussioni obediunt, salutem dicit. 2 Multi bonitate principũ & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam: 3 & non solũ subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos qui dederunt, moliuntur insidias. 4 Nec contenti sunt gratias non agere beneficijs, & humanitatis in se iura violare: sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se posse fugere sententiam. 5 Et in tantum vesaniæ proruperunt, vt eos qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt, vt omnium laude digni sint, mẽ- 6 daciorũ 'cuniculis' conentur subuertere, dum aures principũ simplices, & ex sua natura alios æstimantes callida fraude decipiũt. 7 Quę res, & ex ueteribus probatur historijs & ex his quæ geruntur quotidie, quõ B malis quorũdã suggestionibus regũ studia deprauẽ- 8 tur. Vnde prouidendum est paci omnium prouin- 9 ciarum. Nec putare debetis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri venire leuitate: sed pro qualitate & necessitate temporũ, vt reipublicę poscit vtilitas, ferre sentẽtiã. 10 Et vt manifestiùs quod dicimus, intelligatis: Amã filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusq; à persarum sanguine, & pietatem nostram sua credulitate commaculans, peregrinus à 11 nobis susceptus est: & tantam in se expertus humanitatem, vt pater noster vocaretur, & adoraretur 12 ab omnibus, post regem secũdus: qui in tantam arrogantiæ tumorem sublatus est, vt regno priuare 13 nos niteretur & spiritu. Nam Mardocheum, cuius C fide & beneficijs viuimus, & consortem regni nostri Esther cum omni gente sua, nouis quibusdam atq; 14 inauditis machinis expetiuit in mortem: hoc cogitans, vt illis interfectis, insidiaretur nostræ solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas. 15 Nos autem à pessimo mortalium Iudæos neci destinatos in nulla penitus culpa reperimus: sed econ- 16 trario, iustis vtẽtes legibus, & filios Altissimi & maximi, semperq; viuentis Dei, cuius beneficio & patribus nostris, & nobis regnum est traditũ, & vsque 17 hodie custoditur. Vnde eas literas quas sub nomi- 18 ne nostro ille direxerat, sciatis esse irritas. Pro quo scelere ante portas huius vrbis, id est Susan, & ipse qui machinatus est, & omnis cognatio eius, pendet in patibulis: non nobis, sed Deo reddente ei quod 19 meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus, D in cunctis vrbibus proponatur vt liceat Iudæis vti le- 20 gibus suis. Quibus debetis esse adminiculo, vt eos qui se ad necem eorum parauerant, possint interficere tertiadecima die mensis duodecimi, qui voca- 21 tur Adar: hanc enim diem Deus omnipotens, mœ- 22 roris & luctus eis vertit in gaudium. Vnde & vos inter cæteros festos dies, hãc habetote diẽ, & celebrate eam cũ omni lætitia, ut & in posterum cogno- 23 scatur, omnes, qui fideliter Persis obediunt, dignã pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur 24 regno eorũ, perire pro scelere. Omnis autem prouincia & ciuitas quæ noluerit solennitatis huius esse particeps, gladio & igne pereat: & sic deleatur, ut non solùm hominibus, sed etiam bestijs inuia sit in sempiternum pro exemplo contemptus, & inobedientiæ.

^ funiculis 6.

Sup.3.a.1.

Libri Esther finis.

LIBER IOB.

Hieronymi in librum Iob præfatio.

COGOR per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorum respondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehensionem septuaginta Interpretum criminantur: quasi non & apud Grecos, Aquila, Symmachus & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è sensu, vel ex vtroq; commistum, & mediæ temperatum genus translationis expresserint: & omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisq; distinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione sumptos translationi antiquæ inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest vt quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam in quibusdam errasse fateantur, præcipuè in Iob: cui si ea quæ sub asteriscis addita sunt, subtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc duntaxat apud Græcos. Cæterùm apud Latinos, ante eam translationem, quam sub asteriscis &

obelis nuper edidimus, septingenti fermè aut octingenti versus desunt, ut decurtatus & laceratus, corrosusq; liber fœditatem sui publice legentibus præbeat. Hæc autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem: sed ex ipso Hebraico, Arabicoq; sermone & interdum Syro, nunc verba, nunc sensus, nunc simul utrunque resonabit. Obliquus enim etiam apud Hebræos totus liber fertur & lubricus: & quod Græci rhetores vocant eschematismenos dum, qui aliud loquitur, aliud agit: ut si velis anguillam vel murenulā strictis tenere manibus, quantò fortius presseris, tantò citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lyddæum quendā præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redimisse nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, nescio. hoc unum scio, non potuisse me interpretari, nisi quod antè intellexeram. A principio itaque voluminis, usque ad verba Iob, apud Hæbræos prosa oratio est. Porrò à verbis Iob, in quibus ait: Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est: Conceptus est homo, usque ad eum locum ubi ante finem voluminis scriptum est: Idcirco ipse me reprehendo, & ago pænitentiam in fauilla & cinere, hexametri versus sunt, dactylo, spondeoq; currentes: & propter linguæ idioma, crebrò recipientes & alios pedes non earundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis & tinnulus fertur numeris pedum lege solutis: quod metrici magis, quàm simplex lector intelligunt. A supradicto autem versu usq; ad finem libri, paruum cōma quod remanet, prosa oratione contexitur. Quòd si cui videtur incredulum, metra scilicet esse apud Hebræos, & in morem nostri Flacci, Græciq; Pindari & Alcei, & Saphus, vel Psalterium, vel Lamentationes Ieremiæ, vel omnia fermè scripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cæsariensem Eusebium, & eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea quæ in illa aut obscura sunt, aut omissa, aut certè scriptorum vitio deprauata, manifestiora, nostra interpretatione, fierent, qui & Hebræum sermonem ex parte didicimus, & in Latino penè ab ipsis cunabulis inter Grammaticos & Rhetores & Philosophos detriti sumus. Quod si apud Græcos post Septuaginta editionem, iam Christi euangelio coruscante, Iudæus Aquila & Symmachus, ac Theodotio Iudaizantes hæretici sunt recepti, qui multa mysteria Saluatoris subdola interpretatione celarunt, & tamen in exaplis habentur apud Ecclesias, & explanantur ab ecclesiasticis viris: quantò magis ego Christianus, & de parentibus Christianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans (cuius studium fuit omissa repetere, deprauata corrigere, & sacramenta Ecclesiæ puro & fideli aperire sermone) vel à fastidiosis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoq; descriptos, vel uncialibus (ut vulgo aiunt) literis onera magis exarata, quàm codices: dummodo mihi, meisq; permittant pauperes habere schedulas, & non tam pulchros codices quàm emendatos. Vtraque autem editio, & Septuaginta iuxta Græcos, & mea iuxta Hebræos in Latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult: & studiosum me magis quam maleuolum probet.

Alia eiusdem præfatio.

Si aut fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in sudore uultus mei comederem panem, & ventris opus solicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris volo operari cibum qui non perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentibus virgultisq; purgare, error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius vocor, & errores non auferre, sed serere. Tanta est enim vetustatis consuetudo, ut etiam confessa plerisq; vitia placeant: dum magis pulchros habere volunt codices, quàm emendatos. Quapropter, ô fratres dilectissimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calatis, sportelisq;, munusculis monachorum, spiritalia hæc & mansura dona suscipite, ac B. Iob, qui adhuc apud Latinos iacebat in stercore, & vermibus scatebat errorum, integrum immaculatumq; gaudete. Quomodo enim post probationem atque victoriam, duplicia sunt ei uniuersa reddita: ita ego in lingua nostra; (ut audacter loquar) feci eum habere quæ amiserat. Igitur & vos & unumquemque lectorem solita præfatione commoneo & in principijs librorum eadem semper annectens, rogo, ut vbicunque semper præcedentes virgulas videritis, sciatis ea quæ subiecta sunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. Porrò ubi stellæ imago præfulserit, ex Hebræo in sermone nostro addita sunt. Necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erane ut sensum legentibus tollerent, orantibus uobis magno labore correxi: magis utile quid ex ocio meo Ecclesijs Christi uenturum ratus, quàm ex aliorum negotio.

Argumentum in librum Iob.

IN terra quidem habitasse Iob Hussitidi, in finibus Idumææ & Arabiæ fertur: & erat ei antea nomen Iobab. Et accepit vxorem Arabissam: & genuit filium quem vocauit Ennon. Erat autem ipse filius quidem Zaræ, de Esau filijs filius: de matre vero Bosra, ita vt sit quintus ab Abraham. Et hi sunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipse regnauit. Sed primus in ea regnauit Bela filius Beor: & nomen ciuitatis eius Dennába. Post hunc autem Bela, Iobab, qui vocatur Iob. Post Iob autem Husam, qui erat dux ex Themanorum regione. Et post illum regnauit Adad filius Badad, qui excidit Madian in campo Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. Porrò liber Iob patientiam & reliquas virtutes ipsius commendat, disputationem quoque Iob cum amicis habitam continet: qui licèt ad consolandum venissent, iniuriosi tamen & contumeliosi in Iob fuerunt. Nam audientes quod Iob in grauissima afflictione constitutus, malediceret diei natiuitatis suæ, se quoque innocentem à Deo tam acerbè affligi assereret, ipsum arguunt impatientiæ, arrogantiæ, blasphemiæ multorumq; aliorum criminum, propter quæ contendunt ipsum à Deo meritò afflictum cùm Deus (vt impiè volebant) hic tantùm malos flagellet: ideoq; vt Iob se ob sua peccata à Deo affligi agnoscat, & ab illis resipiscens ad Deum se conuertat, iustitiæ quoque diuinæ humiliter se subijciat, multis rationibus exhortantur. Dei potentiam, sapientiam, iustitiam, & bonitatem, assidue ad hoc commendantes: item quòd Deus in præsenti vita tantùm malus mala, & bonis bona dispenset, quamobrem Iob resipiscenti liberationem à flagellis, & bona quæque promittunt. At Iob suam constanter tuetur iustitiam, & in præsenti vita vniuersa æquè euenire iusto & impio: sed veram iustorum retributionem post hanc vitam esse expectandam asserit, nempe futuram resurrectionem. Tum demum ipsius Iob à Deo correptionem, & restitutam fælicitatem, amicos quoque per ipsius orationem Deo reconciliatos hic liber explicat.

CAPVT PRIMVM.

1 VIr erat in terra Hus, nomine Iob: & A erat vir ille simplex & rectus, ac timens Deum, & recedẽs à malo: 2 ¶Natiq; sunt ei septem filij, & tres filiæ. 3 ¶Et fuit possessio eius septem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoq; iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis: eratq; vir ille magnus inter omnes orientales. 4 ¶Et ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos, vnusquisq; in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent, & biberent cũ eis. 5 ¶Cumq; in orbem transissent dies cõ B uiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. 6 ¶Quadam autem die cùm venissent filij Dei, vt assisterant coram Dño, affuit inter eos etiam Satan. 7 ¶Cui dixit Dominus: Vnde venis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. 8 ¶Dixitq; Dominus ad eum: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, ac timens Deum, 9 & recedens à malo? ¶Cui respondens Satan ait: Nũ 10 quid Iob frustra timet Deum? ¶Nonne tu vallasti eum, ac domum eius, vniuersamq; substantiam eius per circuitum: operibus manuum eius benedixisti, 11 & possessio eius creuit in terra? ¶Sed extende pau- C lulum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: 12 nisi 'in faciem' * benedixerit tibi. ¶Dixit ergo Dominus ad Satan: Ecce, vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manum tuam. 13 Egressusq; est Satan à facie Domini. ¶Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent & biberent 14 vinum in domo fratris sui primogeniti, ¶nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ pa 15 scebantur iuxta eos: ¶& irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio: & euasi ego 16 solus, vt nunciarem tibi. ¶Cùmq; adhuc ille loqueretur venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidi è cœlo, & tactas oues puerosq; consumpsit: & effugi ego solus, 17 vt nunciarem tibi. ¶Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percusserunt gladio: & ego fugi solus, vt nuncia 18 rem tibi. ¶Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intra- D uit, & dixit: Filijs tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, 19 ¶repentè ventus vehemens irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego 20 solus, vt nunciarem tibi. ¶Tunc surrexit Iob, & scidit 'vestimenta sua': & tonso capite corruens in ter 21 ram, adorauit, ¶& dixit: Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut dño placuit, ita factum est': sit nomen domini benedictũ. 22 ¶In omnibus his non peccauit Iob labijs suis 'neq; stultum quid contra Deum locutus est.

in facie tua 10. * tuam. 2

* tunicam suam 10. Eccl 5 c. 14. 1. Tim. 6 b.7. - 8. - 7. Infr. 2. c 10.

CAPVT II.

1 A Actum est autem cùm quadam die venissent filij Dei, & starent coram Domino, venisset quoque Satan inter eos, & staret 2 in conspectu eius, ¶ vt diceret Dominus ad Satan: Vnde venis? Qui respondens, ait: Circui 3 ui terram, & perambulaui eam. ¶ Et dixit Dñs ad Satan: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra, vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouisti me aduersus 4 eum, vt affligerem eũ frustrà. ¶ Cui rñdens Satan, ait: B Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit 5 pro anima sua: ¶ alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd *in faciẽ 6 benedicat tibi. ¶ Dixit ergo Dñs ad Satan: Ecce, in 7 manu tua est, veruntamen animã illius serua. ¶ Egressus igitur Satan à facie Dñi, percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis vsq; ad verticem eius, ¶ qui testa 9 saniem radebat, sedens in sterquilinio. ¶ Dixit autẽ illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? 10 benedic Deo & morere. ¶ Qui ait ad illã: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. si bona suscepimus de manu Dei, mala quare non suscipiamus? In 11 omnibus his non peccauit Iob labiis suis. ¶ Igitur audiẽtes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites. Cõdixerant enim, vt pariter venientes visitarent eũ, & 12 consolarentur. ¶ Cumque eleuassent procul oculos D suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, scissisq; vestibus sparserunt puluerem super 13 caput suum in cœlum ¶ Et sederunt cũ eo in terra septẽ diebus, & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbũ: videbant enim dolorem esse vehementem.

*in facie tua 3.
Tob. 2. c. 12.
Sup. 1. d. 22.

CAPVT III.

1 A Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, ¶ & locutus est. 2 ¶ Pereat dies in qua natus sum, & nox 3 in qua dictũ est: Conceptus est homo. 4 ¶ Dies ille vertatur in tenebras: nõ requirat eum Deus desuper *& non illustretur lumine. 5 ¶ Obscurent eum tenebræ & vmbra mortis: occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. 6 ¶ Noctem illam tenebrosus turbo possideat: non cõputetur in diebus anni, nec numeretur in mẽsib. 7 ¶ Sit nox illa solitaria, nec laude digna: 8 ¶ Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati B sunt suscitare Leuiathan. 9 ¶ Obtenebrentur stellæ caligine eius: expectent lucem, & non videat nec ortum surgentis auroræ. 10 ¶ Quia non conclusit ostia ventris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. 11 ¶ Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij? 12 ¶ Quare exceptus genibus? cur lactatus huberib. 13 ¶ Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem. 14 ¶ Cum regibus, & consulibus terræ, qui ædifi- C cant sibi solitudines: 15 ¶ Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento: 16 ¶ Aut sicut abortiuum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

Ier 20. d. 14.
*non sit in recordatione. 13.
*illustret. a.

17 ¶ Ibi impij cessauerunt à tumultu: & ibi requieuerunt fessi robore. 18 ¶ Et quondam vincti pariter sine molestia non audierunt vocem exactoris. 19 ¶ Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber à Domino suo. 20 ¶ Quare misero data est lux, & vita his qui in amaritudine animæ sunt? 21 ¶ Qui expectant mortem, & non venit: quasi effodientes thesaurum. 22 ¶ Gaudentq; vehemẽter cũ inuenerint sepulchrũ. 23 ¶ Viro cuius abscondita est via, & circumdedit eum Deus tenebris? 24 ¶ Antequam comedam suspiro: & tanquam inundantes aquæ sic rugitus meus: 25 ¶ Quia timor quẽ timebam, euenit mihi: & quod verebar, accidit. 26 ¶ Nónne dissimulaui? nónne silui? nónne quieui? & venit super me indignatio.

CAPVT IIII.

1 A Respondens autẽ Eliphaz Themanites, dixit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè 2 accipies, sed conceptum sermonem tenere quis poterit? 3 ¶ Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti. 4 Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti. 5 ¶ Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es. 6 ¶ Vbi est timor tuus, fortitudo tua *patientia tua, B & perfectio viarum tuarum? 7 ¶ Recordare obsecro te, quis vnquam innocens perijt? aut quando recti deleti sunt? 8 ¶ Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatẽ, & seminant dolores, & metunt eos, 9 ¶ Flãte Deo perisse, & spũ irę eius esse cõsumptos. 10 ¶ Rugitus leonis & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt. 11 ¶ Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonis dissipati sunt. 12 ¶ Porrò ad me dictum est verbum absconditũ, & C quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurri eius. 13 ¶ In horrore uisionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines. 14 ¶ Pauor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. 15 ¶ Et cum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ. 16 ¶ Stetit quidã, cuius nõ agnoscebam vultũ, imago D corã oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audiui. 17 ¶ Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? 18 ¶ Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, ‖ & in angelis suis reperit prauitatem. 19 Quãtò magis hi qui habitãt domos luteas, qui terrenũ habẽt fundamentũ, cõsumentur velut à tinea? 20 ¶ De manè vsq; ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt. 21 ¶ Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

*& 7.
Infra 15. c. 4.
Infra 15. b 15.
‖ 2. Pet. 2. a 4.

CAPVT V.

1 A Voca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere. 2 ¶ Virum stultum interficit iracundia, &

*Verè 4.

paruulum

paruulum occidit inuidia.

3 ¶Ego vidi stultum firma radice,& maledixi pulchritudini eius statim.

4 ¶Longe fient filij eius à salute:& conterentur in porta,& non erit qui eruat.

5 ¶Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus,& bibent sitientes diuitias eius.

6 ¶Nihil in terra sine causa fit,& de humo non oB rietur dolor.

7 ¶Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatū.

8 ¶Quam ob rem ego deprecabor Dominum, & ad Deum ponam eloquium meum.

9 ¶Qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero.

10 ¶Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa.

11 ¶Qui ponit humiles in sublime,& mœrentes erigit sospitate.

12 ¶Qui dissipat cogitationes malignorum, ne posC sint implere manus eorum quod cœperant.

1. Co. 3. d. 19. 13 ¶Qui apprehendit sapientes in astutia eorum,& consilium prauorum dissipat.

14 ¶Per diem incurrent tenebras: & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie.

-5. 15 ¶Porrò saluum faciet egenum à gladio oris eorum,& de manu violenti pauperem.

16 ¶Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum.

Iaco. 1. b. 12 17 ¶Beatus homo qui corripitur à Deo:increpatio nem ergo Domini ne reprobes.

18 ¶Quia ipse vulnerat, & medetur:percutit,& manus eius sanabunt.

19 ¶In sex tribulationibus liberabit te,& in septima non tanget te malum.

20 ¶In fame, eruet te de morte: & in bello de manu D gladij.

21 ¶A flagello linguę absconderis:& non timebis calamitatem cùm venerit.

22 ¶In vastitate & fame ridebis: & bestias terræ non formidabis.

23 ¶Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.

24 ¶Et scies quòd pacem habeat tabernaculū tuum, & visitans speciem tuam, non peccabis.

25 ¶Scies quoq; quoniam multiplex erit semen tuū, & progenies tua quasi herba terræ.

26 ¶Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo.

27 ¶Ecce hoc vt inuestigauimus, ita est: quod auditum, mente pertracta.

CAPVT VI.

1 Respondens autem Iob, dixit:

2 ¶Vtinam appenderentur peccata mea, A quibus iram merui:& calamitas quā patior, in statera.

3 ¶Quasi arena maris hęc grauior appareret: vnde & verba mea dolore sunt plena.

apparet 3.

4 ¶Quia sagittæ Dñi in me sunt: quarū indignatio ebibit spiritū meū,& terrores Dñi militāt cōtra me.

5 ¶Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam? aut mugiet bos, cùm ante præsepe plenum steterit?

6 ¶Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatū affert mortem?

B 7 ¶Animæ enim esurienti etiam amara dulcia esse videntur. -10. 1. Pro 27. a.

7 ¶Quæ prius nolebat tāgere anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt.

8 ¶Quis det vt veniat petitio mea: & quod expecto, tribuat mihi Deus?

9 ¶Et qui cœpit, ipse me conterat: soluat manum suam,& succidat me?

10 ¶Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, nō parcat, nec contradicam sermonibus Sancti.

11 ¶Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineam? aut quis finis meus, vt patienter agam?

12 ¶Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est.

13 ¶Ecce non est auxilium mihi in me, & necessarij C quoque mei recesserunt à me.

14 ¶Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit.

15 ¶Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.

16 ¶Qui timent pruinam, irruit super eos nix.

17 ¶Tempore quo fuerint dissipati, peribūt,& vt incaluerint, soluentur de loco suo.

18 ¶Inuolutæ sunt semitę gressuum eorum: ambulabunt in vacuum,& peribunt.

19 ¶Considerate semitas Thema, itinera Saba, & expectate paulisper.

20 ¶Confusi sunt, quia speraui: venerunt quoq; vsq; ad me,& pudore cooperti sunt. speraue-runt 1.

21 ¶Nunc venistis: & modo videtes plagam meam, timetis.

22 ¶Nunquid dixi: Afferte mihi,& de substantia vestra donate mihi?

23 ¶Vel: Liberate me de manu hostis,& de manu ro D bustorum eruite me?

24 ¶Docete me,& ego tacebo:& si quid fortè ignoraui, instruite me.

25 ¶Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum è vobis nullus sit qui possit arguere me? -5.

26 ¶Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.

27 ¶Super pupillum irruitis, & subuertere nitimini amicum vestrum.

28 ¶Veruntamen quod cœpistis, explete: præbete aurem, & videte an mentiar.

29 ¶Respondete obsecro absque contentione:& loquentes id quod iustum est, iudicate.

30 ¶Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.

CAPVT VII.

1 Militia est vita hominis super terram: & si-A cut dies mercenarij dies eius.

2 ¶Sicut seruus desyderat vmbrā, & sicut mercenarius præstolatur finē operis sui.

3 ¶Sic & ego habui menses vacuos,& noctes laboriosas enumeraui mihi.

4 ¶Si dormiero, dico: Quando consurgā?& rursum expectabo vesperam, & replebor doloribus vsque ad tenebras.

5 ¶Induta est caro mea putredine,& sordibus pulueris: cutis mea aruit, & contracta est.

6 ¶Dies mei velociùs transierunt, quàm à texente tela succiditur, & consumpti sunt absq; vlla spe.

7 ¶Memento, quia ventus est vita mea,& nō reuer-

tetur oculus meus vt videat bona.

8 ¶Nec aspiciet me visus hominis: oculi tui in me, & non subsistam.

9 ¶Sicut consumitur nubes,& pertransit: sic qui descenderit ad inferos non ascendet.

10 ¶Nec reuertetur vltrà in domum suam,neque cognoscet eum amplius locus eius.

11 ¶Quapropter & ego non parcam ori meo,loquar C in tribulatione spiritus mei: confabulabor cum amaritudine animæ meæ.

12 ¶Nunquid mare ego sum,aut cetus,quia circundedisti me carcere?

13 ¶Si dixero: Consolabitur me lectulus meus,& releuabor loquens mecum in stratu meo.

14 ¶Terrebis me per somnia,& per visiones horrore concuties.

15 ¶Quam ob rem elegit suspendium anima mea,& mortem ossa mea.

17. ¶Desperaui,nequaquam vltrà iam viuam:parce D mihi,nihil enim sunt dies mei.

17 ¶Quid est homo, quia magnificas eum?aut quid apponis erga eum cor tuum?

18 ¶Visitas eum diluculo,& subitò probas illum.

19 ¶Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam?

20 ¶Peccaui, quid faciam tibi ò custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi,& factus sum mihimetipsi grauis?

21 ¶Cur non tollis peccatum meum, & quare nõ aufers iniquitatem meam? ecce nunc in puluere dormiam:& si manè me quæsieris, non subsistam.

CAPVT VIII.

1 Respondens autem Baldad Suhites,dixit:

A ¶Vsquequo loquêris talia, & spiritus

2 multiplex sermonis oris tui?

3 ¶Nunquid Deus supplantat iudicium? aut Omnipotens subuertit quod iustum est?

4 ¶Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ:

5 ¶Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus:

6 ¶Si mundus & rectus incesseris,statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.

7 ¶In tãtum,vt si priora tua fuerint parua,& nouissima tua multiplicentur nimis.

8 ¶Interroga enim generationem pristinam,& diligenter inuestiga patrum memoriam.

9 ¶(Hesterni quippe sumus,& ignoramus,quoniã sicut vmbra dies nostri sunt super terram.)

[Psal.143.4. Infrà 14.a.]

10 ¶Et ipsi docebunt te: loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.

11 ¶Nunquid virere potest scirpus absque humore? C aut crescere carectum sine aqua?

12 ¶Cùm adhuc sit in flore,nec carpatur manu,ante omnes herbas arescit.

13 ¶Sic viæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit:

14 ¶Non ei placebit vecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius.

15 ¶Innitetur super domum suam,& non stabit: fulciet eam, & non consurget.

16 ¶Humectus videtur antequam veniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur.

17 ¶Super aceruum petrarum radices eius dẽsabun- D tur,& inter lapides commorabitur.

18 ¶Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum & dicet:Non noui te.

19 ¶Hæc est enim lætitia viæ eius,vt rursum de terra alij germinentur.

20 ¶Deus nõ proijciet simplicem,nec porriget manum malignis.

21 ¶Donec impleatur risu os tuũ,& labia tua iubilo.

22 ¶Qui oderunt te,induentur confusione:& tabernaculum impiorum non subsistet.

CAPVT IX.

1 Et respondens Iob,ait:

A ¶Verè scio quòd ita sit,& quòd non iu-

2 stificetur homo compositus Deo.

3 ¶Si voluerit contendere cum eo, nõ poterit ei respondere vnum pro mille.

4 ¶Sapiens corde est,& fortis robore:quis* restitit ei,& pacem habuit?

[* restitit.]

5 ¶Qui transtulit montes,& nescierũt hi quos subuertit in furore suo.

6 ¶Qui commouet terram de loco suo,& columnę eius concutiuntur.

7 ¶Qui præcipit soli,& non oritur:& stellas claudit quasi sub signaculo.

8 ¶Qui extendit cœlos solus, & graditur super fluctus maris.

9 ¶Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, & interiora Austri.

10 ¶Qui facit magna, & incomprehensibilia,& mira B bilia quorum non est numerus.

11 ¶Si venerit ad me,non videbo eum:si abierit non intelligam*.

[* eum 9.]

12 ¶Si repentè interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?

13 ¶Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem.

14 ¶Quantus ergo sum ego, vt respõdeam ei, & loquar verbis meis cum eo?

15 ¶Qui etiam si habuero quippiam iustum,non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.

16 ¶Et cùm inuocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.

17 ¶In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.

18 ¶Non cõcedit requiescere spiritum meum,& implet me amaritudinibus.

19 ¶Si fortitudo quæritur, robustissimus est:si æqui- C tas iudicij, nemo audet pro me testimoniũ dicere.

20 ¶Si iustificare me voluero, os meum condẽnabit me: si innocentẽ ostendero, prauũ me cõprobabit.

21 ¶Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.

22 ¶Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.

23 ¶Si flagellat, occidat semel,& non de pœnis innocentum rideat.

24 ¶Terra data est in manus impij, vultum iudicum eius operit:quòd si non ille est,quis ergo est?

25 ¶Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non viderunt bonum.

26 ¶Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam.

27 ¶Cùm dixero:Nequaquam ita loquar. commuto D faciem meam, & dolore torqueor.

28 ¶Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti.

29 ¶Si

29 ¶Si aūt & sic impius sum, quare frustra laboraui?
30 ¶Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ:
31 ¶Tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea.
32 ¶Neque enim viro qui similis mei est, respondebo: nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.
33 ¶Non est qui vtrunque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.
34 ¶Auferat à me virgam suam, & pauor eius non me terreat.
35 ¶Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.

CAPVT X.

1 A Taedet animam meam vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum, loquar in amaritudine animæ meæ.
2 ¶Dicam Deo: Noli me cōdemnare: indica mihi, cur me ita iudices.
3 ¶Nunquid bonū tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me opus manuum tuarum, & cōsilium impiorum adiuues?
4 ¶Nunquid oculi carnei tibi sunt: aut sicut videt homo, & tu videbis.
5 ¶Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora:
6 B ¶Vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris?
7 ¶Et scias, quia nihil impium fecerim, cùm sit nemo qui de manu tua possit eruere.
8 ¶Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu: & sic repente præcipitas me?
9 ¶Memento quæso, quòd sicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.
10 ¶Nónne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?
11 ¶Pelle & carnibus vestisti me.* ossibus & neruis compegisti me.
*& p.
12 C ¶Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum.
13 ¶Licèt hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris.
14 ¶Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?
15 ¶Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.
16 ¶Et propter superbiam quasi 'leænam' capies me, reuersusque mirabiliter me crucias.
'leæna.
17 ¶Instauras testes tuos contra me, & multiplicas D iram tuam aduersum me, & pœnæ militant in me.
18 ¶Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret.
19 ¶Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum.
20 ¶Nunquid nō paucitas dierū meorū finietur breui? dimitte ergo me, vt plāgam paululū dolorē meū,
21 ¶Antequàm vadam & non reuertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine,
22 ¶Terram miseriæ & tenebrarū, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror 'inhabitās'.
'inhabitat.

CAPVT XI.

1 A Respondēs autē Sophar Naamathites, dixit:
2 ¶Nunquid qui multa loquitur, non & audiet? aut vir verbosus iustificabitur?
3 ¶Tibi soli tacebūt homines? & cum cæteros irriseris, à nullo confutaberis?
4 ¶Dixisti enim: Purus est sermo meus, & mundus sum in conspectu tuo.
5 ¶Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.
6 B ¶Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex eius, & intelligeres quòd multò minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.
7 ¶Forsitan vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectum, Omnipotentem reperies?
8 ¶Excelsior cælo est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognosces?
9 ¶Longior terra mensura eius, & latior mari.
10 C ¶Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis contradicet ei?*
* vel quis dicere ei pōt, Cur ita facis?
11 ¶Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem nónne considerat?
12 ¶Vir vanus in superbiam erigitur, tanquam pullum onagri se liberum natum putat.
13 ¶Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.
14 ¶Si iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia:
15 D ¶Tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis.
16 ¶Miseriæ quoque obliuisceris, & quasi aquarum quæ præterierunt, recordaberis.
17 ¶Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam: & cùm te consumptum putaueris, orieris vt lucifer.
Leui. 26. 5.
18 ¶Et habebis fiduciam proposita tibi spe, & defossus securus dormies.
19 ¶Requiesces, & non erit qui te exterreat: & deprecabuntur faciem tuam plurimi.
20 ¶Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & spes illorum abominatio animæ.

CAPVT XII.

1 A Respondens autem Iob, dixit:
2 ¶Ergo vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?
3 ¶Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum: quis enim hæc quæ nostis, ignorat?
Infra 13. 2.
4 ¶Qui deridetur ab amico suo sicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum: deridetur enim iusti simplicitas.
Prou. 14. 2.
5 ¶Lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus statutum.
6 ¶Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocāt Deū, cùm ipse dederit oīa in manus eorū.
7 B ¶Nimirum interroga iumenta, & docebunt te: & volatilia cœli, & indicabunt tibi.
8 ¶Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.
9 ¶Quis ignorat, ꝙ oīa hæc manus Domini fecerit?
10 ¶In cuius manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis?
11 ¶Nónne auris verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem?
Infra 34. 3.
12 ¶In antiqs est sapiētia, & multo tēpore prudētia.
13 ¶Apud ipsum est sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & intelligentiam.
Isa 22. 22. Apoc 3. 7.
14 C ¶Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat.

15 ¶Si continuerit aquas,omnia siccabuntur:& si emiserit eas,subuertent terram.
16 ¶Apud ipsum est fortitudo,& sapientia: ipse nouit & decipientem,& eum qui decipitur.
17 ¶Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem.
18 ¶Baltheum regum dissoluit, & pręcingit fune renes eorum.
19 ¶Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat.
20 ¶Cõmutãs labiũ veraciũ,& doctrinã senũ auferẽs.
21 ¶Effundit despectionem super principes, & eos D qui oppressi fuerant releuans.
22 ¶Qui releuat profunda de tenebris, & producit in lucem vmbram mortis.
23 ¶Qui multiplicat gentes & perdit eas,& subuersas in integrum restituit.
24 ¶Qui immutat cor principum populi terrę,& decipit eos vt frustra incedant per inuium.
25 ¶Palpabunt quasi in tenebris,& non in luce: & errare eos faciet quasi ebrios.

CAPVT XIII.

1 A Ecce omnia hæc vidit oculus meus,& audiuit auris mea:& intellexi singula.
2 ¶Secundum scientiam vestram, & ego noui:nec inferior vestri sum.
3 ¶Sed tamen ad Omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio.
4 ¶Prius uos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum.
5 ¶Atq; vtinã taceretis,vt putaremini esse sapiẽtes.
6 ¶Audite ergo correptiones meas,& iudicium la B biorum meorum attendite.
7 ¶Nunquid Deus indiget vestro mendacio,vt pro illo loquamini dolos?
8 ¶Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini.
9 ¶Aut placebit ei,quem celare nihil potest?aut decipietur,vt homo,vestris fraudulentijs?
10 ¶Ipse vos arguet,quoniam in abscondito faciem eius accipitis.
11 ¶Statim vt se commouerit,turbabit vos:& terror eius irruet super vos.
12 ¶Memoria vestra comparabitur cineri: & redigentur in lutum ceruices vestræ.
13 ¶Tacete paulisper, vt loquar quodcunque mihi mens suggesserit.
14 ¶Quare lacero carnes meas dentibus meis,& animam meam porto in manibus meis?
15 ¶Etiam si occiderit me,in ipso sperabo: verunta- C men vias meas in conspectu eius arguam.
16 ¶Et ipse erit saluator meus: non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.
17 ¶Audite sermonem meum,& ænigmata percipite auribus vestris.
18 ¶Si fuero iudicatus,scio quòd iustus inueniar.
19 ¶Quis est qui iudicetur mecum?veniat: quare tacens consumor?
20 ¶Duo tantùm ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar:
21 ¶Manum tuam lõgè fac à me,& formido tua non me terreat.
22 ¶Voca me,& ego respondebo tibi: aut certè loquar,& tu responde mihi.
23 ¶Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta * ostende mihi.
*mea ?.
24 ¶Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum?
25 ¶Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris.
26 ¶Scribis enim contra me amaritudines,& consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.
27 ¶Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.
28 ¶Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea.

CAPVT XIIII.

1 A Homo natus de muliere, breui viuens tempore,repletur multis miserijs.
2 ¶Qui quasi flos egreditur & conteritur,& fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.
Supr.8.b. 9. Psal. 143. b.4.
3 ¶Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos,& adducere eum tecum in iudicium.
4 ¶Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine?nónne tu qui solus es?
Psf.50.b.7
5 ¶Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt.
6 ¶Recede * paulùlum ab eo vt quiescat, donec B optata veniat,sicut mercenarij,dies eius.
*ergo &.
7 ¶Lignum habet spem:si precisum fuerit, rursum virescit,& rami eius pullulant.
8 ¶Si senuerit in terra radix eius, &in puluere emortuus fuerit truncus illius:
9 ¶Ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cùm primùm plantatum est:
10 ¶Homo verò cùm mortuus fuerit,& nudatus atq; consumptus,vbi quæso est?
11 ¶Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat:
12 ¶Sic homo cùm dormierit non resurget: donec atteratur cœlum, non euigilabit, nec consurget de somno suo.
13 ¶Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas C me,& abscondas me,donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei?
14 ¶Putásne mortuus homo rursum viuet? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.
15 ¶Vocabis me,& ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.
16 ¶Tu quidem gressus meos dinumerasti,sed *parce peccatis meis.
Prou.5.d 21. *parces ?.
17 ¶Signasti quasi in sacculo delicta mea,sed curasti D iniquitatem meam.
18 ¶Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo:
19 ¶Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur:& homines ergo similiter perdes.
20 ¶Roborasti eum paululum, vt in perpetuum transiret:immutabis faciem eius,& emittes eum.
21 ¶Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.
22 ¶Attamen caro eius dum viuet,dolebit: & anima illius super semetipso lugebit.

CAPVT . XV.

1 A RESpondens autem Eliphaz Themanites, dixit:
2 ¶Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum?
3 ¶Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.
4 ¶Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.
5 ¶Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.
6 ¶Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi.
7 ¶Nunquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles formatus?
8 ¶Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia?
9 B ¶Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus?
10 ¶ǁEt senes & antiqui sunt in nobis multò vetustiores quàm patres tui.
11 ¶Nunquid grande est vt consoletur te Deus? sed verba tua praua hoc prohibent.
12 ¶Quid te eleuat cor tuum: & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos?
13 ¶Quid tumet contra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?
14 ¶Quid est homo, vt immaculatus sit, & vt iustus appareat natus de muliere?
15 ¶ǁEcce inter sanctos eius nemo immutabilis*, & cœli non sunt mundi in conspectu eius:
16 ¶Quantò magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem?
17 ¶Ostendã tibi, audi me: quod vidi, narrabo tibi.
18 ¶Sapientes cõfitẽtur, & nõ abscõdũt patres suos.
19 ¶Quibus solis data est terra, & non transiuit alie- C nus per eos.
20 ¶Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius.
21 ¶Sonitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille semper* insidias suspicatur.
22 ¶Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucem*, circumspectans vndique gladium.
23 ¶Cùm se mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebrarum dies.
24 ¶Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eũ, sicut regem qui præparatur ad prælium.
25 ¶Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra Omnipotentem roboratus est.
26 ¶Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est.
27 ¶Operuit faciem eius crassitudo, & de lateribus D eius aruina dependet.
28 ¶Habitauit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ.
29 ¶Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terra radicem suam.
30 ¶Non recedet de tenebris: ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritu oris sui.
31 ¶Non credet frustra errore deceptus, quòd aliquo precio redimendus sit.
32 ¶Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius *arescent*.
33 ¶Lędetur quasi vinea, in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum.
34 ¶Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorum qui munera libenter accipiunt.
35 ¶ǁConcepit dolorem & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos.

Marginal notes: ǁEccl. 10 b. 8. — ǁSup. 4. d. 18. — *ƒ. — *ƒ. — *arescet ƒ. — ǁIsa. 59. b. 14. Ps. 7. d. 15.

CAPVT XVI.

1 A RESpondens autem Iob, dixit:
2 ¶Audiui frequenter talia: consolatores onerosi omnes vos estis.
3 ¶Nunquid habebunt finem verba ventosa? aut aliquid tibi molestum est si loquaris?
4 ¶Poteram & ego similia vestri loqui: atque vtinam esset anima vestra pro anima mea.
5 ¶Consolarer & ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos.
6 ¶Roborarem vos ore meo: & mouerem labia B mea, quasi parcens vobis.
7 ¶Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus: & si tacuero, non recedet à me.
8 ¶Nunc autem oppressit me dolor meus, & in nihilum redacti sunt omnes artus mei.
9 ¶Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam, contradicens mihi.
10 ¶Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis: hostis meus terribilibus oculis me intuitus est.
11 ¶Aperuerunt super me ora sua, & exprobrantes percusserunt maxillam meã, satiati sunt pęnis meis.
12 ¶Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.
13 ¶Ego ille quondam opulentus repentè contritus C sum: tenuit ceruicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum.
14 ¶Circũdedit me lanceis suis, cõuulnerauit lũbos meos,* non pepercit & effudit in terra viscera mea.
15 ¶Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas.
16 ¶Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.
17 ¶Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.
18 ¶Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces.
19 ¶Terra ne operias sanguinem meum, neque in- D ueniat in te locum latendi clamor meus.
20 ¶Ecce enim in cœlo testis meus, & cõscius meus in excelsis.
21 ¶Verbosi amici mei, ad Deũ stillat oculus meus.
22 ¶Atque vtinam sic iudicaretur vir cum Deo, quo

Marginal note: * & ƒ.

modo iudicatur filius hominis cum collega suo.

23 ¶Ecce enim breues anni transeunt: & semitam per quam non reuertar, ambulo.

CAPVT XVII.

1 A SPiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur; & solum mihi superest sepulchrum.

2 ¶Non peccaui, & in amaritudinibus ^morabitur^ oculus meus.

3 ¶Libera me, & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me.

4 ¶Cor eorum longè fecisti à disciplina, & proptereà non exaltabuntur.

5 B ¶Prædam pollicetur socijs, & oculi filiorum eius deficient.

6 ¶Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis.

7 ¶Caligauit ab indignatione oculus meus, & mêbra mea quasi in nihilum redacta sunt.

8 ¶Stupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur.

9 C ¶Et tenebit iustus viam suam, & ^mundis^ manibus addet fortitudinem.

10 ¶Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & nô inueniam in vobis vllum sapientem.

11 ¶Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.

12 ¶Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem.

13 D ¶Si sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris straui lectulum meum.

14 ¶Putredini dixi, Pater meus es: Mater mea, & soror mea, vermibus.

15 ¶Vbi est ergo nunc præstolatio mea, & patientiam meam quis considerat?

16 ¶In profundissimum infernum descendêt omnia mea: putásne saltem ibi erit requies mihi?

CAPVT XVIII.

1 A REspondens autem Baldad Suhites, dixit:

2 ¶Vsque ad quem finem verba iactabitis? intelligite prius, & sic loquamur.

3 ¶Quare reputati sumus vt iumenta, & sorduimus coram ^vobis^?

4 ¶Qui perdis animam tuam in furore tuo, nûquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo?

5 ¶Nónne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius?

6 B ¶Lux obtenebrescet in tabernaculo illius: & lucerna quæ super eum est, extinguetur.

7 ¶Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum.

8 ¶Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat.

9 ¶Tenebitur planta illius laqueo, & exardescet contra eum sitis.

10 ¶Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam.

11 ¶Vndique terrebunt eum formidines, & inuoluent eum pedes eius.

12 ¶Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius.

13 C ¶Deuoret pulchritudinem cutis illius, consumat brachia illius primogenita mors.

14 ¶Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum, quasi rex, interitus.

15 ¶Habitêt in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur.

16 D ¶Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius.

17 ¶Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis.

18 ¶Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.

19 ¶Non erit semen eius, neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.

20 ¶In die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror.

21 ¶Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deum.

CAPVT XIX.

1 A REspondens autem Iob, dixit:

2 Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus?

3 ¶En, decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me.

4 ¶Nempe & si ignoraui, mecû erit ignorãtia mea.

5 ¶At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobrijs meis.

6 ¶Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit.

7 B ¶Ecce, clamabo vim patiens, & nemo audiet: vociferabor, & non est qui iudicet.

8 ¶Semitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit.

9 ¶Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo.

10 ¶Destruxit me vndique, & pereo, & quasi euulsæ ^arbori^ abstulit spem meam.

11 ¶Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum.

12 ¶Simul venerunt latrones eius, & fecerût sibi viã per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meû.

13 ¶Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me.

14 ¶Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti sunt mei.

15 C ¶Inquilini domus meæ, & ancillæ meę, sicut alienû habuerût me, & quasi peregrinus fui in oculis eorû.

16 ¶Seruum meum vocaui, & non respondit, ore proprio deprecabar illum.

17 ¶Halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei.

18 ¶Stulti quoque despiciebant me: & cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.

19 ¶Abominati sunt me quondam consiliarij mei: & quem maximè diligebam, ^auersatus est me^.

20 ¶Pelli meæ, cõsumptis carnibus, adhęsit os meû: & derelicta sunt tãtûmodo labia circa dêtes meos.

21 D ¶Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.

22 ¶Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?

23 ¶Quis mihi tribuat vt scribantur sermones mei? quis mihi det, vt exarentur in libro

24 ¶Stylo ferreo, & plumbi lamina, vel ^certè^ sculpantur in silice?

25 ¶Scio enim quòd Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum.

Marginal notes: ^morabitur. 4. ‡Domine. 12. ^mundus. 4. ^te 15. ‡Prou. 2. d. 22. Infr. 30. c. 20. ^arboris 12. ^aduersatus est mihi 7. ^celte.

26 ¶Et

26 ¶Et rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum *.

27 ¶Quem visurus sum ego ipse,& oculi mei conspecturi sunt, & non alius. reposita est hæc spes mea in sinu meo.

28 ¶Quare ergo nunc dicitis: Persequamur eum, & radicem verbi inueniamus contra eum?

29 ¶Fugite ergo à facie gladij:quoniam vltor*iniquitatum*gladius est, & scitote esse iudicium.

*saluatorē meum 8.

*Iniquitatis 1.

CAPVT XX.

Supr. 12.a.

1 A RESpōdēs aūt Sophar Naamathites,dixit:

2 ¶Idcirco cogitationes meę variæ succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.

3 ¶Doctrinam qua me arguis, audiam, & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.

4 ¶Hoc scio à principio,ex quo positus est homo super terram.

5 Quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti.

6 ¶Si ascenderit vsque ad cœlum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit:

7 ¶Quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eū viderant,dicent:Vbi est?

8 ¶Velut somnium auolans nō inuenietur, transiet B sicut visio nocturna.

9 ¶Oculus qui eum viderat,non videbit: neque vltrà intuebitur eum locus suus.

10 ¶Filij eius atterentur egestate,& manus illius reddent ei dolorem suum.

11 ¶Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient.

12 ¶Cùm enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua.

13 ¶Parcet illi, & non derelinquet illud, & celabit in gutture suo.

14 ¶Panis eius in vtero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus.

15 ¶Diuitias quas deuorauit, euomet: & de ventre C illius extrahet eas Deus.

16 ¶Caput aspidū suget,& occidet eū lingua viperæ.

17 ¶Non*videat*riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.

*videbit 4.

18 ¶Luet quæ fecit oīa, nec tamen cōsumetur:iuxta multitudinē adinuentionū suarum, sic & sustinebit.

19 ¶Quoniam confringens nudauit pauperes: domum rapuit,& non ædificauit eam.

20 ¶Nec est satiatus venter eius: & cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit.

21 ¶Non remansit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius.

22 ¶Cum satiatus fuerit,arctabitur:æstuabit,& omnis dolor irruet super eum.

23 ¶Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum irā furoris sui, & pluat super illū bellum suum.

24 ¶Fugiet arma ferrea,& irruet in arcum æreum.

25 ¶*Eductus* & egrediens de vagina sua, & fulgu- D rans in amaritudine sua: vadent, & veniēt super eū horribiles.

*Gladius eductus 1.

26 ¶Omnes tenebrę abscōditæ sunt in occultis eius: deuorabit eum ignis qui non succenditur,affligetur relictus in tabernaculo suo.

27 ¶Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum.

28 ¶Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.

29 ¶Hæc est pars hominis impij à Deo: & hæreditas verborum eius à Domino.

CAPVT XXI.

1 A RESpondens autem Iob, dixit:

2 ¶Audite quęso, sermones meos,& agite pœnitentiam.

3 ¶Sustinete me,vt & ego loquar: & post mea,si videbitur, verba, ridete.

4 ¶Nunquid contra hominem disputatio mea est, vt meritò non debeam contristari?

5 ¶Attendite me, & obstupescite, & superponite digitum ori vestro.

6 ¶Et ego quando recordatus fuero,pertimesco,& concutit carnem meam tremor.

7 ¶Quare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatique diuitijs?

*Iere.12.a. Haba.1.a.

8 ¶Semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba,& nepotum in conspectu eorum.

9 ¶Domus eorum securæ sunt & pacatæ,& non est virga Dei super illos.

10 ¶Bos eorum concepit,& non abortiuit: vacca pe B perit,& non est priuata fœtu suo.

11 ¶Egrediuntur quasi greges paruuli eorum,& infantes eorum exultant lusibus.

12 ¶Tenent tympanum,& citharam, & gaudent ad sonitum organi.

13 ¶Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

14 ¶Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.

15 ¶*Quis* est Omnipotens, vt seruiamus ei? & quid nobis prodest si orauerimus illum?

*Mal.3.d.14 *Quid 9.

16 ¶Veruntamen quia non sunt in manu eorum bona sua,consilium impiorum longè sit à me.

17 ¶Quoties lucerna impiorū extinguetur,& super- C ueniet eis inundatio,& dolores diuidet furoris sui?

18 ¶Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit.

19 ¶Deus seruabit filijs illius dolorem patris, & cùm reddiderit, tunc sciet.

20 ¶Videbunt oculi eius interfectionem suam,& de furore Omnipotentis bibet.

21 ¶Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se?& si numerus mensium eius dimidietur?

22 ¶Nunquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat?

23 ¶Iste moritur robustus & sanus, diues & fœlix.

24 ¶Viscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur:

25 ¶Alius verò moritur in amaritudine animæ suæ absque vllis opibus:

26 ¶Et tamen simul in puluere dormient, & vermes D operient eos.

27 ¶Certe noui cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas.

28 ¶Dicitis enim: Vbi est domus principis? & vbi tabernacula impiorum?

29 ¶Interrogate quemlibet de viatoribus,& hęc eadem illum intelligere cognoscetis.

30 ¶Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur.

31 ¶Quis arguet coram eo viam eius? & quæ fecit, quis reddet illi?

32 ¶Ipse ad sepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.

33 ¶Dulcis fuit glareis Cocyti, & post se omnem hominem trahet, & ante se innumerabiles.
34 ¶Quomodo igitur consolamini me frustra, cùm responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

CAPVT XXII.

1 Respondēs aūt Elipbaz Themanites, dixit:
A 2 ¶Nunquid Deo potest comparari homo, etiam cùm perfectæ fuerit scientiæ?
3 ¶Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confert si immaculata fuerit via tua?
4 ¶Nunquid timens * arguet te, & veniet tecum in iudicium,
5 ¶Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas?
6 ¶Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.
7 ¶Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxa-
B sti panem.
8 ¶In fortitudine brachij tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.
9 ¶Viduas dimisisti vacuas, & lacertos pupillorum comminuisti.
10 ¶Propterea circumdatus es laqueis, & conturbat te formido subita.
11 ¶Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri?
12 ¶An cogitas quòd Deus excelsior cœlo sit, & super stellarum verticem sublimetur?
13 ¶Et dicis: Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat.
14 ¶Nubes latibulum eius, nec nostra considerat & circa cardines cœli perambulat.
15 ¶Nunquid semitam seculorum custodire cupis,
C quam calcauerunt viri iniqui?
16 ¶Qui sublati sunt ante tempus suum, & fluuius subuertit fundamentum eorum.
17 ¶Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil possit facere Omnipotens, æstimabant eum.
18 ¶Cùm ille implesset domos eorum bonis: quorū sententia procul sit à me.
19 ¶Videbunt iusti & lætabuntur, & innocens subsanabit eos.
20 ¶Nónne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis?
21 ¶Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos.
22 ¶Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.
23 ¶Si reuersus fueris ad Omnipotentem, ædificabe-
D ris, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo.
24 ¶Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.
25 ¶Eritque Omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi.
26 ¶Tunc super Omnipotentem delicijs afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuam.
27 ¶Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.
28 ¶Decernes rem, & veniet tibi, & in vijs tuis splendebit lumen.
29 ¶Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos, ipse saluabitur.
30 ¶Saluabitur innocens, saluabitur autem in munditia manuum suarum.

* te 8.

*An non 2.

Psal.106. 1.42.

Prou.29. 1.23.

CAPVT XXIII.

1 Respondens autem Iob, ait:
2 ¶Nunc quoque in amaritudine est ser-
A mo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum.
3 ¶Quis mihi tribuat vt cognoscam & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius?
4 ¶Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus.
5 ¶Vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelli-
B gam quid loquatur mihi.
6 ¶Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me præmat.
7 ¶Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad victoriam iudicium meum.
8 ¶Si ad Orientem iero, non apparet: si ad Occidentem, non intelligam eum.
9 ¶Si ad sinistram, quid agam: non apprehendam
C eum: si me vertam ad dexteram non videbo illum.
10 ¶Ipse verò scit viam meam, & probabit me quasi aurum quod per ignem transit.
11 ¶Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.
12 ¶A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius.
13 ¶Ipse enim solus est, & nemo auertere potest co-
D gitationem eius: & anima eius quodcunque voluit, hoc fecit.
14 ¶Cumque expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præstò sunt ei:
15 ¶Et idcirco à facie eius turbatus sum: & considerans eum, timore solicitor.
16 ¶Deus molliuit cor meum, & Omnipotens conturbauit me.
17 ¶Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

CAPVT XXIIII.

1 Ab Omnipotente non sunt abscondita tem-
A pora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.
2 ¶Alij terminos transtulerunt, diripuerūt greges, & pauerunt eos.
3 ¶Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore bouem viduæ.
4 ¶Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ.
5 ¶Alij quasi onagri in deserto egrediūtur ad opus suum: vigilantes ad prædā, præparant panē liberis.
6 ¶Agrum non suum demetunt: & vineam eius, quem vi oppresserint, uindemiant.
7 ¶Nudos dimittunt homines indumenta tollen-
B tes, quibus non est operimentum in frigore:
8 ¶Quos imbres montium rigant: & non habentes uelamen, amplexantur lapides.
9 ¶Vim fecerunt deprædantes pupillos: & uulgum pauperem spoliauerunt.
10 ¶Nudis & incedentibus absque uestitu, & esurientibus tulerunt spicas:
11 ¶Inter aceruos eorum meridiani sunt qui calcatis torcularibus sitiunt.
12 ¶De ciuitatibus fecerunt uiros gemere, & anima uulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur.

-1.

¶Ipsi

13 ¶Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius: C nec reuersi sunt per semitas eius.
14 ¶Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quasi fur.
15 ¶Oculus adulteri obseruat caliginem dicēs: Non me videbit oculus: & operiet vultum suum.
16 ¶Perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem.
17 ¶Si subitò apparuerit aurora, arbitrãtur vmbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant.
18 ¶Leuis est super faciem aquæ: maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum.
19 ¶Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius.
20 ¶Obliuiscatur eius misericordia: dulcedo illius vermes: non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.
21 ¶Pauit enim sterilem, & quæ non parit, & viduæ bene non fecit.
22 ¶Detraxit fortes in fortitudine sua: & cùm steterit non credet vitæ suæ.
23 ¶†Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam: oculi autē eius sunt in vijs illius.
24 ¶Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum conterentur.
25 ¶Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

† Apo. 2. 21.

CAPVT XXV.

1 A Respondens autem Baldad Suhites, dixit:
2 ¶Potestas & terror apud eum est qui facit concordiam in sublimibus suis.
3 ¶Nunquid est numerus militum eius? & super quem non surget lumen illius?
4 ¶Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere?
5 ¶Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius.
6 ¶Quantò magis homo putredo, & filius hoīs vermis.

supr. 4. c. 17.

CAPVT XXVI.

1 A Respondens autem Iob, dixit:
2 ¶Cuius adiutor es? nunquid imbecillis? & sustentas brachium eius qui non est fortis?
3 ¶Cui dedisti consilium? forsitan illi qui non habet sapientiā, & prudentiā tuam ostendisti plurimā.
4 ¶*Quem docere voluisti? nónne eum qui fecit spiramentum?
5 ¶Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habiB tant cum eis.
6 ¶Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.
7 ¶Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.
8 ¶Qui ligat aquas in nubibus suis: vt non erumpant pariter deorsum.
9 ¶Qui tenet vultum solij sui, & expandit super ilC lud nebulam suam.
10 ¶Terminum circundedit aquis, vsque dum finiantur lux & tenebræ.
11 ¶Columnæ cœli contremiscunt, & pauent ad nutum eius.
12 ¶In fortitudine illius repentè maria congregata D sunt, & prudentia eius percussit superbum.

*Aut. 12.

13 ¶Spiritus eius ornauit cœlos: & obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus.
14 ¶Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum eius: & cùm vix paruam stillam sermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

CAPVT XXVII.

1 A Ddidit quoque Iob, assumens parabolam suam, & dixit:
2 ¶Viuit Deus, (qui abstulit iudicium meum & Omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meam.)
3 ¶Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis.
4 ¶Non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.
5 ¶Absit à me, vt iustos vos esse iudicem, donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.
6 ¶Iustificationem meam quam cœpi tenere non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.
7 ¶Sit vt impius, inimicus meus, & aduersarius B meus quasi iniquus.
8 ¶Quæ est enim spes hypocritæ si auarè rapiat, & non liberet Deus animam eius?
9 ¶Nunquid Deus audiet clamorem eius, cùm venerit super eum angustia?
10 ¶Aut poterit in Omnipotente delectari, & inuocare Deum omni tempore?
11 ¶Docebo vos per manum Dei quæ Omnipotens C habeat, nec abscondam.
12 Ecce vos omnes nostis, & * quid sine causa vana loquimini?
13 ¶Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hęreditas violentorū, quam ab Omnipotente suscipient.
14 ¶Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt: & nepotes eius non saturabuntur pane.
15 ¶Qui reliqui fuerint ex eo sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt.
16 ¶Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præparauit vestimenta:
17 ¶Præparabit quidem: sed iustus vestietur illis: & argentum innocens diuidet.
18 ¶Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut cuD stos fecit vmbraculum.
19 ¶‡Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.
20 ¶Apprehendet eum quasi aqua, inopia: nocte opprimet eum tempestas.
21 ¶Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.
22 ¶*Et mittet super eum, & non parcet: de manu eius fugiens fugiet.
23 ¶Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum eius.

*vt 8.
‡ Psal. 48. 18.
*Emitt. 14.

CAPVT XXVIII.

1 A Abet argentum venarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur.
2 ¶Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore in æs vertitur.
3 ¶Tempus posuit tenebris, & vniuersorū finē ipse considerat: lapidē quoq; caliginis, & vmbrā mortis.
4 ¶Diuidit torrens à populo peregrināte, eos quos oblitus est pes egentis hominis & inuios.

5 ¶ Terra de qua oriebatur panis in loco ſuo, igni ſubuerſa eſt.
6 ¶ Locus ſapphiri lapides eius, & glebę illius aurū.
7 ¶ Semitam ignorauit auis, nec intuitus eſt eam
B oculus vulturis.
8 ¶ Non calcauerunt eam filij inſtitorum, nec pertranſiuit per eam leæna.
9 ¶ Ad ſilicem extendit manum ſuam, ſubuertit à radicibus montes.
10 ¶ In petris riuos excidit, & omne precioſum vidit oculus eius.
11 ¶ Profunda quoque fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcondita in lucem produxit.
12 ¶ Sapientia verò vbi inuenitur? & quis eſt locus intelligentiæ?

Prou. 1. a. 7.

13 ¶ Neſcit homo precium eius, nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium.
14 ¶ Abyſſus dicit, Non eſt in me: & mare loquitur,
C Non eſt mecum.
15 ¶ Non dabitur aurum obrizum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius.

Prou. 8. b. 10. Sap. 7. a. 9.

16 ¶ Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi ſardonyco precioſiſſimo, vel ſapphiro.
17 ¶ Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vaſa auri.
18 ¶ Excelſa & eminentia non memorabuntur comparatione eius: trahitur autem ſapientia de occultis.
19 ¶ Non adęquabitur ei topazius de Aethiopia, nec
D tincturæ mundiſſimæ componetur.
20 ¶ Vnde ergo ſapientia venit? & quis eſt locus intelligentiæ.
21 ¶ Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium, volucres quoque cœli latet.
22 ¶ Perditio & mors dixerunt: Auribus noſtris audiuimus famam eius.
23 ¶ Deus intelligit viā eius, & ipſe nouit locū illius.
24 ¶ Ipſe enim fines mundi intuetur: & omnia quæ ſub cœlo ſunt, reſpicit.
25 ¶ Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in menſura.
26 ¶ Quando ponebat pluuijs legem, & viam procellis ſonantibus.
27 ¶ Tunc vidit illam, & enarrauit, & præparauit & inueſtigauit.
28 ¶ Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipſa eſt ſapientia, & recedere à malo intelligentia.

Prou. 1. a. 7 & 9. b. 10.

CAPVT XXIX.

1 ADdidit quoque Iob aſſumens parabolam
A ſuam, & dixit:
2 ¶ Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundum dies quibus Deus cuſtodiebat me?
3 ¶ Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris.
4 ¶ Sicut fui in diebus adoloſcentiæ meæ, quando ſecretò Deus erat in tabernaculo meo.
5 ¶ Quando erat Omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei.
6 ¶ Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.
7 ¶ Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi.
8 ¶ Videbant me iuuenes, & abſcondebantur: & ſe-
B nes aſſurgentes ſtabant.
9 ¶ Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo.
10 ¶ Vocem ſuam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhærebat.
11 ¶ Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi.
12 ¶ Eo quòd liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum cui non eſſet adiutor.
13 ¶ Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor vi-
C duæ conſolatus ſum.
14 ¶ Iuſtitia indutus ſum: & veſtiui me, ſicut veſtimento, & diademate, iudicio meo.
15 ¶ Oculus fui cæco, & pes claudo.
16 ¶ Pater eram pauperum: & cauſam quam neſciebam diligentiſſimè inueſtigabam.
17 ¶ Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam.
18 ¶ Dicebamque: In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies.
19 ¶ Radix mea aperta eſt ſecus aquas, & ros morabitur in meſſione mea.
20 ¶ Gloria mea ſemper innouabitur, & arcus meus
D in manu mea ſemper inſtaurabitur.
21 ¶ Qui me audiebant, expectabant ſententiam, & intenti tacebant ad conſilium meum.
22 ¶ Verbis meis addere nihil audebant, & ſuper illos ſtillabat eloquium meum.
23 ¶ Expectabant me ſicut pluuiam, & os ſuum aperiebant quaſi ad imbrem ſerotinum.
24 ¶ Si quando ridebam ad eos, non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terram.
25 ¶ Si voluiſſem ire ad eos, ſedebam primus: cumq; ſederem quaſi rex circunſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.

CAPVT XXX.

1 NVnc autem derident me iuniores tempo-
A re, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei.
2 ¶ Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo, & vita ipſa putabantur indigni.
3 ¶ Egeſtate, & fame ſteriles, qui rodebant in ſolitudine, ſquallentes calamitate & miſeria.
4 ¶ Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum.
5 ¶ Qui de conuallibus iſta rapientes, cùm ſingula reperiſſent, ad ea cum clamore currebant.
6 ¶ In deſertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, vel ſuper glaream.
7 ¶ Qui inter huiuſcemodi lætabantur, & eſſe ſub
B ſentibus delicias computabant.
8 ¶ Filij ſtultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes.
9 ¶ Nunc in eorum canticum verſus ſum, & factus ſum eis in prouerbium.
10 ¶ Abominantur me, & longè fugiunt a me, & faciem meam conſpuere non verentur.
11 ¶ Pharetram enim ſuam aperuit, & afflixit me, & frenum poſuit in os meum.
12 ¶ Ad dexteram orientis calamitatis meæ illicò ſurrexerunt: pedes meos ſubuerterunt, & oppreſſerūt quaſi fluctibus, ſemitis ſuis.
13 ¶ Diſſipauerunt itinera mea, inſidiati ſunt mihi: & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.
14 ¶ Quaſi rupto muro, & aperta ianua irruerunt ſuper me, & ad meas miſerias deuoluti ſunt.

¶ Redactus

15 ¶Redactus sum in nihilum: abstulit quasi ventus C desideriũ meũ, & velut nubes pertransijt salus mea.
16 ¶Nunc autẽ in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis.
17 ¶Nocte os meum perforatur doloribus:& qui me comedunt, non dormiunt.
18 ¶In multitudine eorum consumitur vestimentum meum,& quasi capitio tunicæ succinxerunt me.
19 ¶Comparatus sum luto,& assimilatus sum fauillæ & cineri.
20 ¶Clamo ad te & non exaudis me: sto, & non respicis me.
21 ¶Mutatus es mihi in crudelem,& in duritia manus tuæ aduersaris mihi.
22 ¶Eleuasti me,& quasi super ventum ponens, elisisti me validè.
23 ¶Scio quia morti trades me, vbi constituta est do D mus omni viuenti.
24 ¶Veruntamen non ad consumptionem meam emittis manum tuam:& si corruerint, ipse saluabis.
25 ¶Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.
26 ¶Expectabam bona, & venerunt mihi mala: præstolabar lucem,& eruperunt tenebræ.
27 ¶Interiora mea efferbuerunt absque vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis.
28 ¶Mœrens incedebam sine furore, consurgens in tuba clamabam.
29 ¶Frater fui draconum,& socius struthionum.
30 ¶Cutis mea denigrata est super me,& ossa mea aruerunt præ caumate.
31 ¶Versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

Sup. 19.a. 7.

CAPVT XXXI.

1 A Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.
2 ¶Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hæreditatem Omnipotens de excelsis?
3 ¶Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus in iustitiam?
4 ¶Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?
5 ¶Si ambulaui in vanitate,& festinauit in dolo pes meus.
6 ¶Appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.
7 ¶Si declinauit gressus meus de via, & si *secutus est oculus meus cor meũ, & si in manibus meis adhæsit macula:
8 ¶Seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur.
9 ¶Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum:
10 ¶Scortum alterius sit vxor mea,& super illam in-B curuentur alij.
11 ¶Hoc enim nefas est,& iniquitas maxima.
12 ¶Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.
13 ¶Si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea,cùm disceptarent aduersum me.
14 ¶Quid enim faciã cum surrexerit ad iudicandum Deus?& cùm quæsierit, quid respondebo illi?
15 ¶Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus est:& formauit me in vulua vnus?

Prou. 5. d. 21. Infr. 34. c. 21.

*secutum est oculos meos 3.

16 ¶Si negaui, quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci.
17 ¶Si comedi buccellam meam solus,& non comedit pupillus ex ea?
18 ¶(Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio: & de vtero matris meæ egressa est mecum.)
19 ¶Si despexi prætereuntem, eò quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem?
20 ¶Si non benedixerunt mihi latera eius, & de vel-C leribus ouium mearum calefactus est?
21 ¶Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cùm viderem me in porta superiorem?
22 ¶Humerus meus à iunctura sua cadat,& brachium meum cum suis ossibus confringatur.
23 ¶Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum,& pondus eius ferre non potui.
24 ¶Si putaui aurum robur meum:& obrizo dixi, Fiducia mea.
25 ¶Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea?
26 ¶Si vidi Solem cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè:
27 ¶Et lætatum est in abscondito cor meum,& osculatus sum manum meam ore meo.
28 ¶Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum?
29 ¶Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat:& exultaui quòd inuenisset eum malum?
30 ¶Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt D expeterem maledicens animam eius.
31 ¶Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius,vt saturemur?
32 ¶Foris nõ mãsit peregrinus,ostiũ meũ viatori patuit.
33 ¶Si abscondi quasi homo peccatum meum,& celaui in sinu meo iniquitatem meam?
34 ¶Si expaui ad multitudinem nimiam,& despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum ostium.
35 ¶Quis mihi tribuat auditorem, vt desiderium meum audiat Omnipotens:& librum scribat ipse qui iudicat:
36 ¶Vt in humero meo portem illum, & circundem illum quasi coronam mihi?
37 ¶Per singulos gradus meos pronunciabo illum,& quasi principi offeram eum.
38 ¶Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent?
39 ¶Si fructus eius comedi absq; pecunia,& animam agricolarum eius afflixi:
40 ¶Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Finita sunt verba Iob.

CAPVT XXXII.

1 A Miserunt autem tres viri isti respondere Iob,eò quòd iustus sibi videretur.
2 ¶Et iratus indignatusque est Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus est autem aduersum Iob, eò quòd iustum se esse diceret coram Deo.
3 ¶Porrò aduersum amicos eius indignatus est, eò quòd non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob.
4 ¶Igitur Eliu expectauit Iob loquentem: eò quòd seniores* essent qui loquebantur.

*sen.

5 ¶Cùm autem vidisset quòd tres respondere non B potuissent, iratus est vehementer.
6 ¶Respōdensq; Eliu filius Barachel Buzites, dixit: Iunior sum tēpore, vos aūt antiquiores: idcirco demisso capite veritus sum vobis indicare meā sentētiā.
7 ¶Sperabā enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.
8 ¶Sed vt video, Spiritus est in hominibus, & inspiratio Omnipotentis dat intelligentiam.
9 ¶Non sunt longæui sapientes, nec senes intelli- C gunt iudicium.
10 ¶Ideo dicam, audite me, ostendam vobis etiam ego meam sapientiam.
11 ¶Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiā vestram, donec disceptaremini sermonibus.
12 ¶Et donec putabam vos aliquid dicere, considerabam: sed vt video, non est qui possit arguere Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius.
13 ¶Ne fortè dicatis, inuenimus sapientiam, Deus proiecit eum, non homo.
14 ¶Nihil locutus est mihi, & ego non secundum ser D mones vestros respondebo illi.
15 ¶Extimuerūt, nec responderunt vltrà, abstulerūtque à se eloquia.
16 ¶Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec vltrà responderunt.
17 ¶Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam.
18 ¶Plenus sum enim sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei.
19 ¶En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit.
20 ¶Loquar, & respirabo paululum: aperiam labia & respondebo.
21 ¶Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo.
22 ¶Nescio enim quandiu subsistam, & si post modicum tollat me factor meus.

CAPVT XXXIII.

1 A V di igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta.
2 ¶Ecce, aperui os meum, 'loquatur' lingua mea in faucibus meis.
3 ¶Simplici corde meo sermones mei, & 'scientiam' puram labia mea loquentur.
4 ¶Spiritus Dei fecit me, & spiraculum Omnipotentis viuificauit me.
5 ¶Si potes rñde mihi, & aduersus faciē meā cōsiste.
6 ¶Ecce, & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum.
7 ¶Veruntamen miraculum meum non te terreat. & 'eloquentia mea non sit tibi grauis'.
8 ¶Dixisti ergo in auribus meis, & vocē verborum tuorum audiui.
9 ¶Mundus sum ego, & absque delicto: immacula- B tus, & non est iniquitas in me.
10 ¶Quia querelas in me reperit: ideò arbitratus est me inimicum sibi.
11 ¶Posuit in neruo pedes meos custodiuit omnes semitas meas.
12 ¶Hoc est ergo in quo non es iustificatus: respondebo tibi, quia maior sit Deus homine.
13 ¶Aduersus eum contendis, quòd non ad omnia verba responderit tibi?
14 ¶Semel loqtur Deus, & secūdò idipsum nō repetit.

'loquetur.
'scientiā t.
'eloquium meum non sit tibi graue t.

15 ¶Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo:
16 ¶Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos in- C struit disciplina.
17 ¶Vt auertat hominem ab his quæ 'fecit' & liberet eum de superbia.
18 ¶Eruens animam eius à corruptione, & vitam illius, vt non transeat in gladium.
19 ¶Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.
20 ¶Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis.
21 ¶Tabescet caro eius, & ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur.
22 ¶Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.
23 ¶Si fuerit pro eo angelus loquens 'vnus' de millibus, vt annunciet hominis æquitatem.
24 ¶Miserebitur eius, & dicet: Libera eū, vt non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier.
25 ¶Consumpta est caro eius à supplicijs, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.
26 ¶Deprecabit Deū, & placabilis ei erit: & videbit D faciē eius in iubilo, & reddet homini iustitiā suam.
27 ¶Respiciet homines, & dicet, Peccaui, & verè deliqui: & vt eram dignus, non recepi.
28 ¶Liberauit animam suām ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret.
29 ¶Ecce, hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.
30 ¶Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium.
31 ¶Attende Iob, & audi me: & tace, dū ego loquor.
32 ¶Si autem habes quod loquaris, responde mihi, loquere: volo enim te apparere iustum.
33 ¶Quòd si non habes, audi me: tace, & docebo te sapientiam.

CAPVT XXXIIII.

1 A P Ronuncians itaque Eliu, etiam hæc locutus est:
2 ¶Audite sapientes verba mea, & eruditi: auscultate me.
3 ¶Auris enim verba probat, & guttur escas gustu diiudicat.
4 ¶Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.
5 ¶Quia dixit Iob, Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum.
6 ¶In iudicando enim me mendacium est: violenta sagitta mea absque vllo peccato.
7 ¶Quis est vir vt est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam.
8 ¶Qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs?
9 ¶Dixit enim, Non placebit vir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.
10 ¶Ideo viri cordati audite me, absit à Deo impietas, & ab Omnipotente iniquitas.
11 ¶Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias sin- B gulorum restituet eis.
12 ¶Verè enim Deus non condemnabit frustrà, nec Omnipotens subuertet iudicium.
13 ¶Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem quem fabricatus est?
14 ¶Si direxerit ad eum cor suum, spiritū illius & fla-

'facit t.
'vnum t.
Sup. 12. b. 11.

tum ad se trahet:
15 ¶Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem euertetur.
16 ¶Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquij mei.
17 ¶Nunquid qui non amat iudicium, sanari potest? & quomodo tu eũ qui iustus est, intantũ condẽnas,
18 ¶Qui dicit regi apostata: qui vocat duces impios?
19 ¶Qui non accipit personas principum: nec cognouit tyrannum, cùm disceptaret contra pauperem: opus enim manuum eius sunt vniuersi.
20 ¶Subitò morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt & auferent violentum absque manu.
21 ¶Oculi enim eius super vias hominum, & omnes C egressus eorum considerat.
22 ¶Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.
23 ¶Neque enim vltrà in hominis potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium.
24 ¶Conteret multos, innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.
25 ¶Nouit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem, & conterentur.
26 ¶Quasi impios percussit eos in loco videntium.
27 ¶Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias eius intelligere noluerunt.
28 ¶Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum.
29 ¶Ipso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? ex quo absconderit vultũ, quis est qui con D templetur eum & super gẽtes & super oẽs homines?
30 ¶Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.
31 ¶Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo.
32 ¶Si erraui, tu doce me: si iniquitatem locutus sum vltrà non addam.
33 ¶Nunquid à te Deus expetit eam, quia displicuit tibi? tu enim cœpisti loqui, & non ego: quod si quid nosti melius, loquere.
34 ¶Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me.
35 ¶Iob autem stulte locutus est, & verba illius non sonant disciplinam.
36 ¶Pater mi, probetur Iob vsque ad finem: ne desinas ab homine iniquitatis.
37 ¶*Qui addit super peccata sua blasphemiam: inter nos interim constringatur, & tunc \`ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum\`.

Deu.10. d.17. 2.Par.19 c.7. Sa.6.b.8. Eccl.35. b.16. Rom.2. b.11. Ga.2.b.6 Ephe.6. b.9. Colo.3 d.26. Act.10. c.34. 1.Pet.1. c.17. Sap.31. a.4. Pro.5. d.21.

*Quia & \`multiplicet sermones suos ad Deum.\`

CAPVT XXXV.

1 A Gitur Eliu hæc rursum locutus est:
2 ¶Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres: Iustior sum Deo?
3 ¶Dixisti enim, Non tibi placet quod rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccauero?
4 ¶Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.
5 ¶Suspice cœlum & intuere, & contemplare æthe- B ra quòd altior te sit.
6 ¶Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatę fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?
7 ¶Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?
8 ¶Homini qui similis tui est nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iustitia tua.
9 ¶Propter multitudinem calumniatorum clamabunt: & eihulabunt propter vim brachij tyrannorum.
10 ¶Et non dixit: Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit C carmina in nocte?
11 ¶Qui docet nos super iumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos.
12 ¶Ibi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum.
13 ¶Non ergo frustra audiet Deus, & Omnipotens causas singulorum intuebitur.
14 ¶Etiam cùm dixeris, Non considerat: iudicare coram illo, & expecta eum.
15 ¶Nunc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur scelus valde.
16 ¶Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat.

CAPVT XXXVI.

1 A Ddens quoque Eliu, hæc locutus est:
A ¶Sustine me paululum, & indicabo tibi:
2 adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.
3 ¶Repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum.
4 ¶Verè enim absque mendacio sermones mei, & perfecta scientia probabitur tibi.
5 ¶Deus *potẽtes nõ abijcit, cùm & ipse sit potens.
6 ¶Sed non saluat impios, & iudicium pauperi- B bus \`tribuit\`.
7 ¶Non auferet à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & \`illic\` eriguntur.
8 ¶Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis.
9 ¶Indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt.
10 ¶Reuelabit quoque aurem eorum, vt corripiat: & loquetur, vt reuertantur ab iniquitate.
11 ¶Si audierunt & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria.
12 ¶Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia.
13 ¶Simulatores & callidi prouocant iram Dei, neque clamabunt cùm vincti fuerint.
14 Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos.
15 ¶Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius.
16 ¶Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & nõ habente fundamentum subter se: requies autẽ mensæ tuæ erit plena pinguedine.
17 ¶Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudi- C ciumque recipies.
18 ¶Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.
19 ¶Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.
20 ¶Ne protrahas noctẽ, vt ascẽdant populi pro eis.
21 ¶Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam.
22 ¶Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.
23 ¶Quis poterit scrutari vias eius, aut quis potest ei D dicere: Operatus es iniquitatem?
24 ¶Memento quòd ignores opus eius de quo cecinerunt viri.
25 ¶Omnes homines vident eum, vnusquisque intue-

*potens \`tribuet\` \`illi\`.

tur procul.

26 ¶ Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram, numerus annorum eius inæſtimabilis.

27 ¶ Qui aufert ſtillas pluuiæ, & effundit imbres ad inſtar gurgitum.

28 ¶ Qui de nubibus 'fluunt', quæ prætexunt cuncta deſuper. *pluunt ſ.*

29 ¶ Si voluerit extendere nubes quaſi tentoriũ ſuũ,

30 ¶ Et fulgurare lumine ſuo deſuper, cardines quoque maris operiet.

31 ¶ Per hæc enim iudicat populos, & dat eſcas multis mortalibus.

32 ¶ In manibus abſcondit lucem & præcipit ei vt rurſus adueniat.

33 ¶ Annunciat de ea amico ſuo, quòd poſſeſsio eius ſit, & ad eam poſsit aſcendere.

CAPVT XXXVII.

1 A Vper hoc expauit cor meum, & emotum eſt de loco ſuo.

2 ¶ Audite auditionem in terrore vocis eius: & ſonum de ore illius procedẽtem.

3 ¶ Subter omnes cœlos ipſe conſiderat, & lumen illius ſuper terminos terræ.

4 ¶ Poſt eũ rugiet ſonitus, tonabit voce magnitudinis ſuæ, & nõ inueſtigabiť, cũ audita fuerit vox eius.

5 ¶ Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter, qui facit magna & inſcrutabilia.

6 ¶ Qui præcipit niui, vt deſcendat in terram, & hye B mis pluuijs, & imbri fortitudinis ſuæ.

7 ¶ Qui in manu omnium hominum ſignat, vt nouerint ſinguli opera ſua.

8 ¶ Ingredieť beſtia latibulũ, & in antro ſuo morabiť.

9 ¶ Ab interioribus egredietur tempeſtas, & ab arcturo frigus.

10 ¶ Flante Deo concreſcit gelu, & rurſum latiſsimè funduntur aquæ.

11 ¶ Frumentum deſiderat nubes, & nubes ſpargunt lumen ſuum.

12 ¶ Quæ luſtrant per circuitum quocunque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis ſuper faciem orbis terrarum.

13 ¶ Siue in vna tribu, ſiue in terra ſua, ſiue in quocũq; C loco miſericordiæ ſuæ eas iuſſerit inueniri.

14 ¶ Auſculta hæc Iob: ſta, & cõſidera mirabilia Dei.

15 ¶ Nunquid ſcis quando præcepit Deus pluuijs, vt oſtenderent lucem nubium eius?

16 ¶ Nunquid noſti ſemitas nubium magnas, & perfectas ſcientias?

17 ¶ Nónne veſtimenta tua calida ſunt cùm perflata fuerit terra Auſtro?

18 ¶ Tu forſitan cum eo fabricatus es cœlos, qui ſoli- D diſſimi quaſi ære fuſi ſunt.

19 ¶ Oſtende nobis quid dicamus illi: nos quippe inuoluimur tenebris.

20 ¶ Quis narrabit ei quæ loquor? etiam ſi locutus fuerit homo, deuorabitur.

21 ¶ At nunc non vident lucem: ſubitò aër cogetur in nubes, & ventus tranſiens fugabit eas.

22 ¶ Ab Aquilone aurum venit, & ad Deum formidoloſa laudatio.

23 ¶ Digne eum inuenire non poſſumus: magnus fortitudine & iudicio, & iuſtitia, & enarrari non poteſt.

24 ¶ Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui ſibi videntur eſſe ſapientes.

CAPVT XXXVIII.

1 A Eſpondens autem Dominus Iob de turbine, dixit:

2 ¶ Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis?

3 ¶ Accinge ſicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & reſponde mihi.

4 ¶ Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi, ſi habes intelligentiam.

5 ¶ Quis poſuit mẽſuras eius ſi noſti? vel quis tetendit ſuper eam lineam?

6 ¶ Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? aut quis demiſit lapidem angularem eius?

7 ¶ Cùm me laudarent ſimul aſtra matutina: & iubilarent omnes filij Dei?

8 ¶ Quis concluſit oſtijs mare, quando erumpebat quaſi de vulua procedens.

9 ¶ Cùm ponerem nubem veſtimentum eius, & caligine illud quaſi pannis infantiæ obuoluerem?

10 ¶ Circundedi illud terminis meis, & poſui vectem & oſtia.

11 ¶ Et dixi, vſque huc venies, & non procedes am- B plius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.

12 ¶ Nunquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo, & oſtendiſti auroræ locum ſuum?

13 ¶ Et tenuiſti concutiens extrema terræ, & 'excuſſiſti' impios ex ea? *excuſſiſ.*

14 ¶ Reſtituetur vt lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut veſtimentum.

15 ¶ Auferetur ab impijs lux ſua, & brachium excelſum confringetur.

16 ¶ Nunquid ingreſſus es profunda maris, & in nouiſſimis abyſſi deambulaſti?

17 ¶ Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mortis, & oſtia tenebroſa vidiſti?

18 ¶ Nunquid conſideraſti 'latitudinem' terræ? indica mihi, ſi noſti omnia. *latitudines.*

19 ¶ In qua via lux habitet, & tenebrarũ quis locus ſit.

20 ¶ Vt ducas vnumquodq; ad terminos ſuos, & intelligas ſemitas domus eius.

21 ¶ Sciebas tũc quod naſciturus eſſes? & numerum C dierum tuorum noueras?

22 ¶ Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grandinis aſpexiſti?

23 ¶ Quæ præparaui in tempus hoſtis, in diem pugnę & belli?

24 ¶ Per quam viam ſpargitur lux, diuiditur æſtus ſuper terram?

25 ¶ Quis dedit vehemẽtiſſimo imbri curſum, & viam ſonantis tonitrui.

26 ¶ Vt plueret ſuper terrã, abſq; homine in deſerto,

vbi

vbi nullus mortalium commoratur.
27 ¶ Vt impleret inuiam & desolatam, & produce-
28 ret herbas virentes?¶ Quis est pluuiæ pater?vel quis genuit stillas roris?
29 ¶ De cuius vtero egressa est glacies?& gelu de cœlo quis genuit?
30 ¶ In similitudinem lapidis aquæ durãtur,& super-
D ficies abyssi constringitur.
31 ¶ Nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poteris dissipare?
32 ¶ Nunquid producis Luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terræ consurgere facis?
33 ¶ Nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra?
34 ¶ Nunquid eleuabis in nebula vocem tuam,& impetus aquarum operiet te?
35 ¶ Nunquid mittes fulgura, & ibunt,& reuertentia dicent tibi,Adsumus?
36 ¶ Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam?
37 ¶ Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?
38 ¶ Quando fundabatur puluis in terra, & glebæ compingebantur?

CAPVT XXXIX.

1 NVnquid capies leænæ prædam,& animam
A catulorum eius implebis,
2 ¶ Quando cubant in antris, & in speculis insidiantur?
Psal. 146. b. 9. 3 ¶ Quis præparat coruo escam suam,qñ pulli eius clamant ad Deũ, vagantes, eo q non habent cibos.
4 ¶ Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris? vel parturientes ceruas obseruasti?
5 ¶ Dinumerasti menses conceptus earum, & scisti tempus partus earum?
6 Incuruãtur ad fœtũ,& pariunt,& rugitus emittũt.
7 ¶ Separantur filij earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur,& non reuertuntur ad eas.
8 ¶ Quis dimisit onagrum liberum, & vincula eius quis soluit?
9 ¶ Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis?
10 ¶ Contemnit multitudinem ciuitatis; clamorem
B exactoris non audit.
11 ¶ Circunspicit mõtes pascuæ suæ,& virentia quęque perquirit.
12 ¶ Nunquid volet rhinoceros seruire tibi aut morabitur ad præsepe tuum?
13 ¶ Nunquid alligabis rhinocerota ad arandum loro tuo?aut confringet glebas vallium post te?
14 ¶ Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?
15 ¶ Nunquid credes illi quoniam sementem reddat tibi, & aream tuam congreget?
16 ¶ Penna struthionis similis est pennis herodij, & accipitris.
17 ¶ Quando derelinquit oua sua in terra tu fortsitan in puluere calefacies ea?
18 ¶ Obliuiscitur quòd pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.
19 ¶ Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra
C laborauit nullo timore cogente.
20 ¶ Priuauit enim eam Deus sapientia,nec dedit illi intelligentiam.
21 ¶ Cùm tempus fuerit,in altum alas erigit: deridet equum & ascensorem eius.
22 ¶ Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum.
23 ¶ Nunquid suscitabis eum quasi locustas? gloria narium eius terror.
24 ¶ Terram vngula fodit, exultat audacter: in occursum pergit armatis.
25 ¶ Contemnit pauorem,nec cedit gladio.
26 ¶ Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus.
27 ¶ Feruens,& fremens sorbet terram, nec reputat tubę sonare clangorem.
28 ¶ Vbi audierit buccinam,dicit: Vah, procul odoratur bellũ,exhortationẽ ducũ & vlulatũ exercitus.
29 ¶ Nun quid per sapientiam tuam plumescit acci-
D piter expandens alas suas ad Austrum?
30 ¶ Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?
31 ¶ In petris manet,& in præruptis silicibus commoratur atque inaccessis rupibus.
32 ¶ Inde contemplatur escam,& de lõge oculi eius prospiciunt.
33 ¶ Pulli eius lambent sanguinem: & vbicunque cadauer fuerit, statim adest.
34 ¶ Et adiecit Dominus,& locutus est ad Iob:
35 ¶ Nunquid qui contendit cum Deo,tã facilè conquiescit? vtique qui arguit Deum, debet rñdere ei.
36 ¶ Respondens autem Iob Domino,dixit:
37 ¶ Qui leuiter locutus sum, respondere quid possum?manum meam ponam super os meum.
38 ¶ Vnum locutus sum,quod vtinam non dixissem: & alterum,quibus vltrà non addam:

CAPVT XL.

1 REspondens autem Dominus Iob de turbi
A ne, dixit:
2 ¶ Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi.
3 ¶ Nunquid irritum facies iudicium meum,& condemnabis me,vt tu iustificeris?
4 Et si habes brachium sicut Deus,& si voce simili
5 tonas ¶ Circunda tibi decorem,& in sublime erigere,& esto gloriosus, & speciosis induere vestibus.
6 ¶ Disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia.
7 ¶ Respice cunctos superbos,& confunde eos, &
B contere impios in loco suo.
8 ¶ Absconde eos in puluere simul, & facies eorum demerge in foueam:
9 ¶ Et ego cõfitebor qđ saluare te possit dextera tua.
10 ¶ Ecce, Bethemoth quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet.
11 ¶ Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.
12 ¶ Stringit caudam suam quasi cedrum, nerui testiculorum eius perplexi sunt.
13 ¶ Ossa eius velut fistulæ æris, cartilago illius quasi lamina ferrea.
14 ¶ Ipse est principium viarum Dei qui fecit eum,
C applicabit gladium eius
15 ¶ Huic montes herbas ferunt:omnes bestiæ agri ludent ibi.
16 ¶ Sub vmbra dormit in secreto calami,& in locis humentibus.
17 ¶ Protegunt vmbræ vmbram eius, circundabunt eum salices torrentis.

18 ¶Ecce, absorbebit fluuium, & non mirabitur: & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.
19 ¶In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares eius.
20 ¶An extrahere poteris leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius?
21 ¶Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius?
22 ¶Nunquid multiplicabit ad te preces aut loque- D tur tibi mollia?
23 ¶Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum?
24 ¶Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?
25 ¶Concident eum amici, diuident illum negociatores?
26 ¶Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius?
27 ¶Pone super eum manum tuam: memento belli, nec vltra addas loqui.
28 ¶Ecce, spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAPUT XLI.

1 A Non quasi crudelis suscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?
2 ¶Quis ante dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt.
3 ¶Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.
4 ¶Quis reuelabit faciem indumenti eius? & medium oris eius quis intrabit?
5 ¶Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.
6 ¶Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.
7 ¶Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas.
8 ¶Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquã separabuntur.
9 ¶Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius vt B palpebræ diluculi.
10 ¶De ore eius lampades procedunt, sicut tedæ ignis accensæ.
11 ¶De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atque feruentis.
12 ¶Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.
13 ¶In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egestas.
14 ¶Membra carnium eius cohærentia sibi: mittet C contra eũ flumina, & ad locum alium non ferentur.
15 ¶Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.
16 ¶Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.
17 ¶Cum apprehẽderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:
18 ¶Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum æs.
19 ¶Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.
20 ¶Quasi stipulam æstimabit malleum, & deride- D bit vibrantem hastam.
21 ¶Sub ipso erunt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.
22 ¶Feruescere faciet quasi ollam, profundum mare: & ponet quasi cum vnguenta bulliunt.
23 ¶Post eum lucebit semita: æstimabit abyssum quasi senescentem.
24 Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret.
25 ¶Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.

CAPUT XLII.

1 A Respondens autem Iob Domino, dixit:
2 ¶Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.
3 ¶Quis est iste qui celat consilium absq; scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam.
4 ¶Audi, & ego loquar: interrogabo te, & ostende mihi.
5 ¶Auditu auris audiui te, nũc autem oculus meus videt te.
6 ¶Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœniten- B tiam in fauilla & cinere.
7 ¶Postquàm autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos: quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob.
8 ¶Sumite ergo vobis septem tauros & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta sicut seruus meus Iob.

coram me rectum 3.

9 ¶Abierunt ergo Eliphaz Themanithes, & Bal- C dad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos: & suscepit Dominus faciem Iob.
10 ¶Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis. & addidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob, duplicia.
11 ¶Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius: & comederunt cum eo panem in domo eius, & mouerunt super eum caput, & cõsolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum. Et dederunt ei vnusquisque ouem vnam, & in- D aurem auream vnam.
12 ¶Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quàm principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouium, & sex millia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ.
13 ¶Et fuerunt ei septem filij, & tres filiæ.
14 ¶Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibij.
15 ¶Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa terra: deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres earum.
16 Vixit autem Iob post hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum, vsque ad quartam generationem, & mortuus est senex, & plenus dierum.

Libri Iob finis.

LIBER PSALMORVM.

Prologus Beati Hieronymi in Psalterium, quod secundùm Septuaginta editionem correxit.

PSALTERIVM Romæ dudum positus emendaram: & iuxta septuaginta Interpretes, licèt cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis ò Paula, & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusq; antiquum errorem quàm nouam emendationem valere: me cogitis vt veluti quodam nouali scissum iã aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicẽtes, vt, quod crebrò malè pullulat, crebriùs succidatur. Vnde consueta præfatione commoneo tam vos quibus fortè labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi vnusquisque vel iacentem lineam, vel radiantia signa, id est obelos, vel asteriscos. Et vbicunque viderit virgulam præcedentem, ab ea vsque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in septuaginta Translatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit æquè vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis à septuaginta Interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuiq; fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui, vel inuidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam discere: & de turbulento magis riuo, quam de purissimo fonte potare.

PSALMVS PRIMVS.

1 A BEATVS vir qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum nõ stetit, & in cathedra pestilẽtiæ non sedit:

2 ¶ | Sed in lege Dñi voluntas eius: & in lege eius meditabit̃ die ac nocte. (Iosu.1.b.8.)

3 ¶ | Et erit tanquàm lignum quod plantatum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo. (Iere. 17. b.8.) Et folium eius non defluet: & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur.

4 ¶ Non sic impij, non sic: sed tanquàm puluis quem proijcit ventus à facie terræ.

5 ¶ Ideo non resurgunt impij in iudicio: neque peccatores in consilio iustorum.

6 ¶ Quoniam nouit Dominus viam iustorum: & iter impiorum peribit.

PSALMVS II.

1 A QVare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

2 ¶ Astiterũt reges terræ & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus CHRISTVM eius. (Actu. 4. c. 25.)

3 ¶ Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum.

4 ¶ Qui habitat in cœlis irridebit eos: & Dominus subsannabit eos.

5 ¶ Tunc loquetur ad eos in ira sua: & in furore suo conturbabit eos.

6 ¶ Ego autem cõstitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius: prædicans præceptum eius.

Domi-

Act. 13. c.33. Hebr. 1.b. & 5.b.1.

7 ¶ Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

8 ¶ Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem C tuam, & possessionem tuam terminos terræ.

Apoc. 2. g.27.& 19 c.15.

9 ¶ Reges eos in virga ferrea: & tanquam vas figu- confringes eos.

10 ¶ Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudica- tis terram.

11 ¶ Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.

12 ¶ Apprehendite disciplinam, nequando irasca- tur Dominus: & pereatis de via iusta.

13 ¶ Cùm exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.

1 *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalon filij sui. 2. Reg. 15. c.14. III.*

2 A Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me.

3 ¶ Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo eius.

4 ¶ Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

5 ¶ Voce mea ad Dominum clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo.

Ioan. 2. d 21. *suscipiet

6 ¶ Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi: quia Dominus* suscepit* me.

7 ¶ Non timebo millia populi circundantis me: e- B xurge Domine, saluum me fac Deus meus.

8 ¶ Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mi- hi sine causa: dentes peccatorum contriuisti.

9 ¶ Domini est salus: & super populum tuum bene- dictio tua.

1 *In finem in carminibus, Psalmus David. IIII.*

2 A Cum inuocarem, exaudiuit me Deus iustitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi: Miserere mei, & exaudi orationem meam.

3 ¶ Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?

4 ¶ Et scitote quoniam mirificauit Dominus san- ctum suum. Dominus exaudiet me cùm clamauero ad eum.

Eph. 4. f 26.

5 ¶ Irascimini nolite peccare: quæ dicitis in cordi- bus vestris, & in cubilibus vestris, compungimini.

6 ¶ Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in Do- B mino. multi dicunt, Quis ostendit nobis bona?

7 ¶ Signatum est super nos lumen vultus tui Domi ne: dedisti lætitiam in corde meo.

8 ¶ A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt.

9 ¶ In pace in idipsum dormiam & requiescam.

10 ¶ Quoniam tu Domine singulariter in spe consti- tuisti me.

1 *In finem pro ea quæ hereditatem consequitur. Psalmus David. V.*

2 A Verba mea auribus percipe Domine intelli- ge clamorem meum.

3 ¶ Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.

4 ¶ Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vocem meam.

5 ¶ Manè astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.

6 ¶ Neque habitabit iuxta te malignus, neque per- manebunt iniusti ante oculos tuos.

7 ¶ Odisti omnes qui operantur iniquitatem. per- des omnes qui loquuntur mendacium.

B Virum sanguinū & dolosum abominabitur Dñs.

8 ¶ Ego autem in multitudine misericordiæ tuę in- troibo in domum tuam: adorabo ad templum san- ctum tuum in timore tuo.

9 ¶ Domine deduc me in iustitia tua: propter inimi cos meos dirige in conspectu* tuo viam meam*.

*meo vi tuam s.

10 ¶ Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eo- C rum vanum est.

Infr. 13. b.3. Rom. 3. 13.

11 ¶ Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, iudica illos Deus.

Decidant à cogitationibus suis, secūdum multitu- dinem impietatum eorum expelle eos, quoniam ir- ritauerunt te Domine.

12 ¶ Et lætentur omnes qui sperant in te: in æternum exultabunt, & habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te oēs qui diligunt nomen tuū:

13 ¶ quoniam tu benedices iusto.

Dñe, vt scuto bonæ voluntatis tuę* coronasti nos. *s.

1 *[illegible] in carminibus, Psalmus David pro o[illegible] VI.*

Psal. 37. a.1.

2 A Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

3 ¶ Miserere mei Domine, quoniam infir- mus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

*sed.

4 ¶ Et anima mea turbata est valde: * &* tu Domi- ne vsquequo?

5 ¶ Conuertere Domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam.

6 ¶ Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in B inferno autem quis confitebitur tibi?

7 ¶ Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.

8 ¶ Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.

Mat. 7. d. 23. 25. d. 41. Luc. 13. f. 27.

9 ¶ Discedite à me omnes qui operamini iniqui- tatem: Quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.

10 ¶ Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Do minus orationem meam suscepit.

11 ¶ Erubescant, & conturbentur vehementer om- nes inimici mei: conuertantur & erubescant valde velociter.

1 *Psalmus David, quem cantauit Domino pro verbis Chusi filij Iemi ni. 2. Reg. 16. d VII.*

2 A Domine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libe ra me.

3 ¶ Nequando rapiat vt leo animam meam, dum non est qui redimat neque qui saluum faciat.

4 ¶ Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis.

5 ¶ Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidam meritò ab inimicis meis inanis.

6 ¶ Persequatur inimicus animam meam, & com- prehendat, & conculcet in terra vitam meā, & glo- riam meam in puluerem deducat.

7 ¶ Exurge Domine in ira tua: & exaltare in fini- bus inimicorum meorum. Et exurge Domine Deus

8 meus in præcepto quod mandasti: ¶ & synagoga po pulorum circundabit te.

Et propter hanc in altum regredere:

9 ¶ Dominus iudicat populos.

B Iudica me Domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.

10 ¶Consumetur nequitia peccatorum,& diriges iu-
11 stum, scrutans corda & renes Deus. Iustum ¶adiutorium meũ à Domino, qui saluos facit rectos corde.

12 ¶Deus iudex iustus,* fortis,& patiens, nunquid irascitur per singulos dies?

13 ¶Nisi conuersi fueritis,gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit,& parauit illum.

14 ¶Et in eo parauit vasa mortis sagittas suas arden-
C tibus effecit.

15 ¶Ecce parturijt iniustitiam, concepit dolorem: & peperit iniquitatem.

16 ¶Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.

17 ¶Conuertetur dolor eius in caput eius:& in verti-
18 cem ipsius iniquitas eius descendet. ¶ Confitebor Domino secundum iustitiam eius,& psallam nomini Domini altissimi.

1 *In finem pro torcularibus, Psalmus Dauid. VIII.*

2 A DOmine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.

Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.

3 ¶Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos: vt destruas inimicum & vltorem.

4 ¶Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum: lunam & stellas quæ tu fundasti.

5 ¶Quid est homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

6 ¶Minuisti eum paulominus ab angelis: gloria &
7 honore coronasti eum ¶ & constituisti eum super o-
B pera manuum tuarum.

8 ¶Omnia subiecisti sub pedibus eius: ¶oues & boues vniuersas: insuper & pecora campi.

9 ¶Volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris.

10 ¶Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra?

1 *In finem pro occultis filij. Psalm. Dauid. IX.*

2 A COnfitebor tibi domine in toto corde meo narrabo omnia mirabilia tua.

3 ¶Lætabor & exultabo in te,psallam nomini tuo Altissime.

4 ¶In conuertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur,& peribunt à facie tua.

5 ¶Quoniam fecisti iudicium meũ & causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.

6 ¶Increpasti Gentes, & perijt impius: nomen eorum delesti in æternum,& in seculum seculi.

7 ¶Inimici defecerunt frameæ in finem: & ciuitates eorum destruxisti. Perijt memoria eorum cum sonitu.

8 ¶Et Dominus in æternum permanet. Parauit in
9 iudicio thronum suum:¶ & ipse iudicabit orbem ter-
B ræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia.

10 ¶Et factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus,in tribulatione.

11 ¶Et sperent in te qui nouerũt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.

12 ¶Psallite Domino qui habitat in Sion: annunciate inter gentes studia eius.

13 ¶Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

14 ¶Miserere mei Domine: vide humilitatem meam
C de inimicis meis.

15 ¶Qui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

16 Exultabo in salutari tuo: infixę sunt Gentes in interitu quem fecerunt.

In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

17 ¶Cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

18 ¶Conuertantur peccatores in infernum, omnes Gentes quæ obliuiscuntur Deum.

19 ¶Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.

20 ¶Exurge Domine, non confortetur homo: iudicentur Gentes in conspectu tuo.

21 ¶Constitue Domine legislatorem super eos: vt sciant Gentes quoniam homines sunt.

Psal. X. secundum Hebræos.

1 Vt quid Domine recessisti longè, despicis in opportunitatibus,in tribulatione?

2 ¶Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consilijs quibus cogitant.

3 ¶Quoniam laudatur peccator in desiderijs animę suæ:& iniquus benedicitur.

4 ¶Exacerbauit Dominũ peccator,secundum multitudinem iræ suæ non quæret.

5 Non est Deus in conspectu eius: ¶inquinatæ sunt vię illius in omni tempore.

B Auferuntur iudicia tua à facie eius omnium inimicorum suorum dominabitur.

6 ¶Dixit enim in corde suo, Non mouebor à generatione in generationem,sine malo.

7 ¶Cuius maledictione os plenum est,& amaritudine,& dolo:sub lingua eius labor & dolor.

8 ¶Sedet in insidijs cum diuitibus:in occultis vt interficiat innocentem.

9 Oculi eius in pauperem respiciunt: ¶insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.

Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperem
C dum attrahit eum.

10 ¶In laqueo suo: humiliabit eum, inclinabit se, & cadet cùm dominatus fuerit pauperum.

11 ¶Dixit enim in corde suo,Oblitus est Deus:auertit faciem suam ne videat in finem.

12 ¶Exurge Domine Deus,* exaltetur manus tua:ne obliuiscaris pauperum.

13 ¶Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim
D in corde suo:Non requiret.

14 ¶Vides, quoniam tu laborem & dolorem consideras:vt tradas eos in manus tuas.

Tibi derelictus est pauper:orphano tu eris adiutor.

15 ¶Contere brachium peccatoris & maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur.

16 ¶Dominus regnabit in ęternum & in seculum seculi:peribitis Gentes de terra illius.

17 ¶Desiderium pauperum exaudiuit Dominus:præparationem cordis eorum audiuit auris tua.

18 ¶Iudicare pupillo & humili: vt non apponat vltrà magnificare se homo super terram.

Marginal notes: 4. Par. 18. b. 9; Iere. 11. d.; 20. 17. b.; 10. c. 13.; * & 3.; * vibrabit.; Isaia. 59. a. 4.; Iob 15 d 35.; Mat. 21. b. 16.; Heb. 2. b 7.; Gene. 1. c 28.; 1. Cor. 15. d. 27.; 7.; Isai. 13 ...; Rom. 3 b. 14.; 2.

Hebr.11.

In finem, Psalmus David. X.

1 A IN Domino confido: quomodò dicitis animę meę, Trãsmigra in montẽ sicut passer?
2 ¶Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum: parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.
3 ¶Quoniam quæ perfecisti destruxerunt: iustus autem quid fecit?
4 B ¶|Dominus in templo sancto suo, Dominus in cęlo sedes eius.

Oculi eius in pauperem respiciunt: palpebrę eius interrogant filios hominum.

5 ¶Dominus interrogat iustum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.
6 ¶Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.
7 ¶Quoniam iustus Dominus, & iustitias dilexit: æquitatem vidit vultus eius.

(Margin: |Aba.2.d.20. —13. —2.)

Heb.12.

In finem pro octaua, Psalmus David. XI.

2 A SAluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominum.
3 ¶Vana locuti sunt vnusquisque ad proximũ suũ: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.
4 ¶Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam.
5 ¶Qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus: labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?
6 B ¶Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.
7 ¶|Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terrę purgatum septuplum.
8 ¶Tu domine seruabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.
9 ¶In circuitu impij ambulant: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

(Margin: —1. |Prou.30.a.5.)

Heb.13.

In finem, Psalmus David. XII.

2 A VSquequo Domine obliuisceris me in finem? vsquequo auertis faciem tuã à me?
3 ¶Quandiu ponam cõsilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Vsque
4 quo exaltabitur inimicus meus super me? ¶respice, & exaudi me Domine Deus meus.

Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte:

5 B ¶Nequando dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum. Qui tribulant me exultabunt si motus
6 fuero: ¶ego autem in misericordia tua speraui.

Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino, qui bona tribuit mihi: & Psallam nomini Domini altissimi.

Hebr.14

In finem, Psalmus David. XIII.

1 A DIxit insipiens in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.
2 ¶Dominus de cœlo prospexit super filios hominum: |vt videat si est intelligens, aut requirens Deũ.
3 ¶Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

|Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolosè agebant, |venenum aspidum sub labijs eorũ. |Quorum os maledictione & amaritudine plenũ est: veloces pedes eorum ad effundendũ sanguinem. Contritio & infœlicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: |non est timor Dei ante oculos eorum.

4 B ¶Nónne cognoscẽt omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorãt plebem meam sicut escã panis?
5 ¶Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore vbi non erat timor,
6 ¶Quoniam Dominus in generatione iusta est cõsilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes eius est.
7 ¶Quis dabit ex Syon salutare Israël? cùm auerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

(Margin: 4.Esd.8.d.58. Infr.52.a.1. |Rom.3.b.10. |Sup.5.c.11. Rom.3.b.13. Infr.139.a.4. Sup.9.d.16. |Esa.59.b.8. |Infr.35.a.1.)

Hebr.15.

Psalmus David. XIIII.

1 A DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?
2 ¶Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam:
3 ¶Qui loquitur veritatem in corde suo, ¶qui non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malũ, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos.

4 B ¶Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentes autem Dominum glorificat:
5 Qui iurat proximo suo, & non decipit, ¶qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera super innocentem non accepit.

Qui facit hæc non mouebitur in æternum.

Hebr.16.

Tituli inscriptio ipsi David. XV.

1 A COnserua me Dñe, quoniam speraui in te.
2 ¶Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.
3 ¶Sanctis qui sunt in terra eius mirificauit omnes voluntates meas in eis.
4 ¶Multiplicatę sunt infirmitates eorum: posteà accelerauerunt.

Non congregabo cõuenticula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominũ eorum per labia mea.

5 ¶Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.
6 ¶Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.
7 B ¶Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum, insuper & vsque ad noctem increpuerunt me renes mei.
8 ¶|Prouidebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commouear.
9 ¶Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.
10 ¶|Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctũ tuum videre corruptionẽ.
11 ¶Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem.

(Margin: |Act.2.d.25. |Act.2.c.31.13.c.35.)

Hebr.17.

Oratio David. XVI.

1 A EXaudi Domine iustitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolosis.

2 ¶De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.
3 ¶Probasti cor meũ, & visitasti nocte: igne me examinasti,

minasti,& non est inuenta in me iniquitas.
4 Vt nō loquatur os meum? opera hominum, propter verba labiorū tuorum ego custodiui vias duras.
5 ?Perfice gressus meos in semitis tuis: vt non mo-
B ueantur vestigia mea.
6 ?Ego clamaui, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi,& exaudi verba mea.
7 ?Mirifica misericordias tuas,qui saluos facis sperantes in te.
8 A resistentibus dexteræ tuæ, ?custodi me vt pupillam oculi.
9 Sub vmbra alarum tuarum protege me: ? à facie
C impiorum qui me afflixerunt.
10 Inimici mei animam meam circundederunt:?adipem suum cōcluserunt, os eorū locutū est superbiā.
11 ?Proijcientes me, nunc circundederunt me:oculos suos statuerunt declinare in terram.
12 ?Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam,& sicut catulus leonis habitans in abditis.
13 ?Exurge Domine,præueni eum,& supplāta eum:
14 eripe animam meam ab impio, frameam tuam? ab
D inimicis manus tuæ.
Domine, à paucis de terra diuide eos in vita eorū, * de absconditis tuis adimpletus est venter eorū.
Saturati sunt filijs:& dimiserunt reliquias suas paruulis suis.
15 ? Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cùm apparuerit gloria tua.

a In finem puero Domini Dauid,qui locutus est Domino verba cantici huius in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius,& de manu Saul,& dixit. 2. Re.22.a.2. XVII.

2 Diligam te Domine fortitudo mea:? Domi-
3 nus firmamentum meum, & refugium
A meum,& liberator meus.
Deus meus adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.
4 ? Laudans inuocabo Dominum: & ab inimicis meis saluus ero.
5 ? Circundederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.
6 ? Dolores inferni circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis.
7 ? In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui.
Et exaudiuit de templo sancto suo vocē meā:& clamor meus in conspectu eius,introiuit in aures eius.
8 ?Commota est & contremuit terra:* fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.
9 ?Ascendit fumus in ira eius:& ignis à facie eius exarsit: carbones succensi sunt ab eo.
10 ? Inclinauit cœlos,& descendit: & caligo sub pedibus eius.
11 ?Et ascendit super cherubim & volauit: volauit super pennas ventorum.
12 ? Et posuit tenebras latibulū suū, in circuitu eius
B tabernaculū eius: tenebrosa aqua in nubibus aëris.
13 ?Præ fulgore in cōspectu eius nubes transierunt, grando,& carbones ignis.
14 ?Et intonuit de cœlo Dominus, & altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis.
15 ? Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.
16 ? Et apparuerunt fontes aquarum,& reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.

Ab increpatione tua Domine,ab inspiratione spiritus iræ tuæ.
17 ?Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.
18 ?Eripuit me de inimicis meis fortissimis,& ab his qui oderunt me:quoniam confortati sunt super me.
19 ?Præuenerunt me in die afflictionis meę:& factus est Dominus protector meus.
20 ? Et eduxit me in latitudinem: saluum me fecit, quoniam voluit me.
21 ?Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam,& secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.
22 ? Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo.
23 ?Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me.
24 ? Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me ab iniquitate mea.
25 ? Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam
C meam: & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius.
26 ?Cum sancto sanctus eris, & cum viro Innocente Innocens eris.
27 ?Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruertéris.
28 ?Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculos superborum humiliabis.
29 ? Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.
30 ? Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.
31 ?Deus meus impolluta via eius: eloquia Domini igne examinata:protector est omniū sperantiū in se.
32 ?Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?
33 ?Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.
34 ?Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum:& super excelsa statuens me.
35 ? Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti vt arcum æreum,brachia mea.
36 ? Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me.
Et disciplina tua correxit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit.
37 ?Dilatasti gressus meos subtus me:& non sunt in-
D firmata vestigia mea.
38 ?Persequar inimicos meos,& comprehendam illos:& non conuertar donec deficiant.
39 ?Confringam illos,nec poterunt stare:cadēt subtus pedes meos.
40 ?Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.
41 ?Et inimicos meos dedisti mihi dorsum:& odientes me disperdidisti.
42 ?Clamauerunt,nec erat qui saluos faceret: ad Dominum,nec exaudiuit eos.
43 ? Et comminuam eos vt puluerē ante faciem venti: vt lutum platearum delebo eos.
44 ?Eripies me de contradictionibus populi:constitues me in caput Gentium.
45 ?Populus quem non cognoui,seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.
46 ? Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt,& claudicauerunt à semitis suis.

Margin: *a. — 2.b.18. — Heb.2.c.13. — *a 5. — *a 1. — 2.Re.22.33.

47 ¶Viuit Dominus,& benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.

48 ¶Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

49 ¶Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.

50 ¶Propterea confitebor tibi in nationibus Domine:& nomini tuo psalmum dicam. (2 Re.22 d.50. Rom.15. b.9.)

51 ¶Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius vsque in seculum.

1 *In finem Psalmus Dauid.* XVIII. (Hebr.19.)

2 A Coeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.

3 ¶Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam.

4 ¶Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

5 ¶In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. (Rom.10 d.18. Luc.24. g.16 *exultabit a.)

6 In sole posuit tabernaculum suum: ¶& ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo,

7 *Exultauit vt gigas ad currendam viam,¶à summo cœlo egressio eius. Et occursus eius vsque ad summum eius: nec est qui se abscõdat à calore eius.

8 ¶Lex Domini immaculata, conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans B paruulis.

9 ¶Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.

10 ¶Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi: iudicia Domini vera iustificata in semetipsa.

11 ¶Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum: & dulciora super mel & fauum.

12 ¶Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis C illis retributio multa.

13 ¶Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda

14 me:¶& ab alienis parce seruo tuo.

Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.

15 ¶Et erunt vt complaceant eloquia oris mei:& meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Domine adiutor meus, & redemptor meus.

1 *In finem Psalmus Dauid.* XIX. (Heb.20.)

2 A Exaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.

3 ¶Mittat tibi auxilium de sancto:& de Sion tueatur te.

4 ¶Memor sit omnis sacrificij tui:& holocaustum tuum pingue fiat.

5 ¶Tribuat tibi secundum cor tuum:& omne consilium tuum confirmet.

6 ¶Lætabimur in salutari tuo:& in nomine Dei no-B stri magnificabimur.

7 ¶Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam saluum fecit Dominus CHRISTVM suum.

Exaudiat illum de cœlo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ eius.

8 ¶Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.

9 ¶Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.

10 ¶Domine saluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

1 *In finem, Psalmus Dauid.* XX. (Hebr. 21.)

2 A Domine in virtute tua lætabitur rex: & super salutare tuum exultabit vehementer.

3 ¶Desiderium cordis eius tribuisti ei: & voluntate labiorum eius non fraudasti eum.

4 ¶Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.

5 ¶Vitam petijt à te: & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum, & in seculum seculi.

6 ¶Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriam B & magnum decorem impones super eum.

7 ¶Quoniam dabis eum in benedictionem in seculum seculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8 ¶Quoniam rex sperat in Domino: & in misericordia Altissimi non commouebitur.

9 ¶Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.

10 ¶Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuo-C rabit eos ignis.

11 ¶Fructum eorum de terra perdes: & semen eorum à filijs hominum.

12 ¶Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt consilia quæ non potuerunt stabilire.

13 ¶Quoniam pones eos dorsum: in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.

14 ¶Exaltare domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

1 *In finem, pro susceptione matutina Psalmus Dauid.* XXI (Hebr. 22.)

2 A Deus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum. (Mat. 27 d.46. Mar. 15. e 34.)

3 ¶Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.

4 ¶Tu autem in sancto habitas, Laus Israël.

5 ¶In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt,& liberasti eos.

6 ¶Ad te clamauerunt & salui facti sunt: in te sperauerunt,& non sunt confusi.

7 ¶Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum & abiectio plebis.

8 ¶Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labijs,& mouerunt caput. (Mat.27. d.39. Mar. 15 e 29. Mat. 27.d. 43.)

9 ¶Sperauit in Domino eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum.

10 ¶Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre, spes

11 mea ab huberibus matris meæ.¶In te proiectus sum B ex vtero.

12 De ventre matris meæ Deus meus es tu:¶ne discesseris à me.

Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adiuuet.

13 ¶Circundederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.

14 ¶Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

15 ¶Sicut aqua effusus sum: & dispersa sunt omnia ossa mea.

Factum

Factum est cor meum tanquam cera liquescens in
16 medio ventris mei. ℣ Aruit tanquam testa virtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in puluerem
17 mortis deduxisti me. ℣ Quoniam circundederunt
C me canes multi: consilium malignantium obsedit me.
18 ℣ Foderunt manus meas & pedes meos: ℣ dinumerauerunt omnia ossa mea.
19 ℣ Ipsi verò considerauerunt & inspexerunt me: diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.
20 ℣ Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum à me: ad defensionem meam conspice.
21 ℣ Erue à framea Deus animam meam: & de manu canis vnicam meam.
22 ℣ Salua me ex ore leonis: & à cornibus vnicornium humilitatem meam.
23 ℣ Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te.
24 ℣ Qui timetis Dominum, laudate eum: vniuersum semen Iacob glorificate eum.
25 ℣ Timeat eum omne semen Israël: quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis.
Nec auertit faciem suam à me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me.
26 ℣ Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea
D reddam in conspectu timentium eum.
27 ℣ Edent pauperes & saturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum: viuent corda eorum in seculum seculi.
28 ℣ Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ.
Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ Gentium.
29 ℣ Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.
30 ℣ Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.
31 ℣ Et anima mea illi viuet: & semen meum seruiet ipsi.
32 ℣ Annunciabitur Domino generatio ventura, & annunciabunt cœli iustitiam eius populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.

Mat. 27. d. 35. Ioan. 19. d. 23. Mar. 15. d. 35. — .21. .3. — Heb. 2. c. 12.

1 *Psalmus David* XXII.

2 Dominus regit me, & nihil mihi deerit: ℣ in
A loco pascuæ ibi me collocauit. Super a-
3 quam refectionis educauit me: ℣ animam meam conuertit.
Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum.
4 ℣ Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.
Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.
5 ℣ Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.
Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians, quàm præclarus est.
6 ℣ Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.
Et vt inhabitem in Domo Domini, in longitudinem dierum.

HEB. 23. Isai 40. c. 11. Ier. 23. 25. Ezec. 34. c. 11. e. 23. Io. 10. b. 11. 1. Pet. 2. d. 25 5. a. 4.

1 *Psalmus David prima sabbathi* XXIII.

A Domini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo.
2 ℣ Quia ipse super maria fundauit eum: & super flumina præparauit eum.
3 ℣ Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius?
4 ℣ Innocens manibus & mundo corde: qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.
5 ℣ Hic accipiet benedictionem à Domino, & mi-
B sericordiam à Deo salutari suo.
6 ℣ Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Iacob.
7 ℣ Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
8 ℣ Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio.
9 ℣ Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.
10 ℣ Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum, ipse est rex gloriæ.

HEB. 24. 1. Co. 10. f. 26. Psal. 49 b. 12. Mat. 5. a. 8

1 *In finem Psalmus David.* XXIIII.

A Ad te Domine leuaui animam meam:
2 ℣ Deus meus in te confido non erubescam.
3 Neque irrideant me inimici mei: ℣ etenim vniuersi qui sustinent te, non confundentur.
Confundantur omnes iniqua agentes superuacuè.
4 ℣ Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me.
5 ℣ Dirige me in veritate tua, & doce me, quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die.
6 ℣ Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum quæ à seculo sunt.
7 ℣ Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne
B memineris.
Secundum misericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatem tuam Domine.
8 ℣ Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.
9 ℣ Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.
10 ℣ Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas, requirentibus testamentum eius, & testimonia eius.
11 ℣ Propter nomen tuum domine propitiaberis pec-
C cato meo: multum est enim.
12 ℣ Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via quam elegit.
13 ℣ Anima eius in bonis demorabitur, & semen eius hæreditabit terram.
14 ℣ Firmamentum est Dominus timentibus eum: & testamentum ipsius vt manifestetur illis.
15 ℣ Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.
16 ℣ Respice in me, & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego.
17 ℣ Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me.
18 ℣ Vide humilitatem meam, & laborem meum: & dimitte vniuersa delicta mea.
19 ℣ Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt,

HEB. 25. — .24.

Iob 15.d. 17. sunt,& odio iniquo oderunt me.

20 ¶Custodi animam meam, & erue me:non erubescam, quoniam speraui in te.

21 ¶Innocentes & recti adhæserunt mihi: quia sustinui te.

22 ¶Libera Deus Israël, ex omnibus tribulationibus suis.

HEB.26. 1 *In finem, Psalmus Dauid* XXV.

A Vdica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor.

2 ¶Proba me Domine, & tenta me, vre renes meos & cor meum.

3 ¶Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua.

4 ¶Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.

5 ¶Odiui ecclesiam malignantium: & cum impijs B non sedebo.

6 ¶Lauabo inter innocentes manus meas, & circum dabo altare tuum Domine:

7 ¶Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua.

8 ¶Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

-6. 9 ¶Ne perdas cum impijs Deus animam meam, & C cum viris sanguinum vitam meam.

10 ¶In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.

11 ¶Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.

12 ¶Pes meus stetit in directo: in ecclesijs benedicam te Domine.

HEB.27. 1 *Psalmus Dauid priusquam liniretur.* XXVI.

A Ominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo?

Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?

2 ¶Dum appropiant super me nocentes: vt edant carnes meas.

Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.

3 ¶Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.

B Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.

4 ¶Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Vt videam 'voluntatem' Domini, & visitem templum eius.

'Voluptatem.

5 ¶Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

6 ¶In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.

Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hostiam C vociferationis: cātabo & psalmum dicam Domino.

7 ¶Exaudi Domine vocem meam, qua clamaui ad -8. te: miserere mei, & exaudi me.

-1. 8 ¶Tibi dixit cor meum, exquisiuit 'te' facies mea: faciem tuam Domine requiram.

9 ¶Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira à seruo tuo.

Adiutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.

10 ¶Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

11 ¶Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige D me in semita recta propter inimicos meos.

12 ¶Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.

13 ¶Credo videre bona Domini in terra viuentium.

14 ¶Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

Infr. 30.d. 25. HEB.28.

1 *Psalmus huic Dauid* XXVII.

A D te Domine clamabo, Deus meus ne sileas à me: ne quando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.

2 ¶Exaudi Domine vocem deprecationis meæ, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3 ¶Ne simul 'tradas' me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem ne perdas me: Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum.

'trahas.

4 ¶Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum.

Secundùm opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

5 ¶Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius: destrues illos, & non ædificabis eos.

6 ¶Benedictus Dominus: quoniam exaudiuit vo- B cem deprecationis meæ.

7 ¶Dominus adiutor meus, & protector meus: & in ipso sperauit cor meum & adiutus sum. -4.

Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.

8 ¶Dominus fortitudo plebis suæ: & protector saluationum Christi sui est.

9 ¶Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ: & rege eos, & extolle illos vsque in æternum.

HEB.29. 1 *Psalmus Dauid, in consummatione tabernaculi.* XXVIII.

A Fferte Domino filij Dei: afferte Domino filios arietum.

2 ¶Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.

3 ¶Vox Domini super aquas, Deus maiestatis in- B tonuit: Dominus super aquas multas.

4 ¶Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.

5 ¶Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani.

6 ¶Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.

7 ¶Vox Domini intercidentis flammam ignis:

8 ¶Vox Domini concutientis desertum, & commouebit Dominus desertum Cades.

9 ¶Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit C condensa: & in templo eius omnes dicent gloriam.

10 ¶Dominus diluuium inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in æternum.

11 ¶Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus

benedicet

benedicet populo suo in pace.

HEB.30. 1 *Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid.* XXIX.

2 A EXaltabo te Domine, quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.
3 ?Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me.
4 Domine eduxisti ab inferno animam meam, saluasti me à descendentibus in lacum.
5 ?Psallite Domino sancti eius: & confitemini memoriæ sanctitatis eius.
6 ?Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.
Ad vesperum demorabitur fletus & ad matutinũ lætitia.
7 ?Ego autem dixi in abundantia mea: Non mouebor in æternum.
8 ?Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.
C Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.
9 ?Ad te Domine clamabo, & ad Deum meum deprecabor.
10 ?Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?
D Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit veritatem tuam?
11 ?Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.
12 ?Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia.
13 ?Vt cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

HEB.31. 1 *In finem, Psalmus Dauid, pro extasi.* XXX.

Isa.49.23. 2 A IN te Domine speraui, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me.
3 ?Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem & in domum refugij, vt saluum me facias.
4 ?Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.
5 ?Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.
Luc.23.f.46 6 ?In manus tua commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.
7 ?Odisti obseruantes vanitates superuacuè.
8 Ego autem in Domino speraui: exultabo & lætabor in misericordia tua.
B Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam.
9 ?Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spacioso pedes meos.
10 ?Miserere mei Domine, quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus.
11 ?Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.
Infirmata est in paupertate virtus mea, & ossa mea conturbata sunt.
12 ?Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium *vicinis meis valde, & timor notis meis. *& 3.
13 ?Qui videbant me foras fugerunt à me: obliuioni
C datus sum tanquàm mortuus à corde.
14 Factus sum tanquàm vas perditum: quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent simul aduersum me, accipere animam meam consiliati sunt.
15 ?Ego autẽ in te speraui Domine: dixi Deus meus
16 es tu, ?in manibus tuis sortes meæ.
Eripe me de manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.
17 ?Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluũ me fac in misericordia tua.
18 ?Domine non confundar, quoniam inuocaui te.
19 Erubescant impij, & deducantur in infernum: muta fiant labia dolosa.
Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem, in superbia & in abusione.
20 ?Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quàm abscondisti timentibus te.
Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filio-
D rum hominum.
21 ?Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.
22 ?Benedictus Dominus: quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita.
23 ?Ego autem dixi in excessu mentis meæ, Proiectus sum à facie oculorum tuorum.
Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.
24 ?Diligite Dominum omnes sancti eius: quoniam veritatem requiret Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.
25 ?Viriliter agite & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. 1Sup.26.d.14.

HEB.32. 1 *Ipsi Dauid intellectus* XXXI.

A BEati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Rom.4.a.7.
2 ?Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatũ, nec est in spiritu eius dolus.
3 ?Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.
4 ?Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.
5 ?Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.
B Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Isa.65.d.24.
6 ?Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.
Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.
7 ?Tu es refugium meum à tribulatione quæ circundedit me: exultatio mea, erue me à circundan-
C tibus me.
8 ?Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.
9 ?Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.
In camo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

relictum,nec ſemen eius quærens panem.
26 Tota die miſeretur & commodat: & ſemen illius in benedictione erit.
27 ¶Declina a malo,& fac bonum,& inhabita in ſeculum ſeculi.
28 ¶Quia Dominus amat iudicium: & non derelinquet ſanctos ſuos:in æternum conſeruabuntur.
Iniuſti punientur: & ſemen impiorum peribit.
29 ¶Iuſti autem hæreditabunt terram: & inhabita-
D bunt in ſeculum ſeculi ſuper eam.
30 ¶Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.
31 ¶Lex Dei eius in corde ipſius, & non ſupplantabuntur greſſus eius.
32 ¶Conſiderat peccator iuſtum:& quærit mortificare eum.
33 ¶Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius:nec damnabit eum cùm iudicabitur illi.
34 ¶Expecta Dominum,& cuſtodi viam eius:& exaltabit te vt hæreditate capias terram: cùm perierint peccatores videbis.
35 ¶Vidi impium ſuperexaltatum,& eleuatum ſicut cedros Libani.
36 ¶Et tranſiui, & ecce non erat:& quæſiui eum,& non eſt inuentus locus eius.
37 ¶Cuſtodi innocentiam,& vide æquitatem: quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.
38 ¶Iniuſti autem diſperibunt ſimul:reliquiæ impiorum interibunt.
39 ¶Salus autem iuſtorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.
40 ¶Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & ſaluabit eos: quia ſperauerunt in eo.

(Marginal notes: Prò.31.d 26. Eſai.51.c.7. — 14.)

1 *Pſalmus Dauid in rememoratione, die Sabbathi.* XXXVII.

(Marginal notes: HEB.38. Pſal.6.a.2)

2 DOmine ne in furore tuo arguas me, neq;
A in ira tua corripias me.
3 ¶Quoniam ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi: & confirmaſti ſuper me manum tuã.
4 Non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuę: non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.
5 ¶Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum: & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.
6 ¶Putruerunt & corruptæ ſunt citatrices meæ,à facie inſipientiæ meæ.
7 ¶Miſer factus ſum,& curuatus ſum vſque in finẽ: tota die contriſtatus ingrediebar.
8 ¶Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus:
B & non eſt ſanitas in carne mea.
9 ¶Afflictus ſum,& humiliatus ſum nimis: rugiebã à gemitu cordis mei.
10 ¶Domine ante te omne deſiderium meum:& gemitus meus à te non eſt abſconditus.
11 ¶Cor meum conturbatum eſt*,dereliquit me virtus mea:& lumen oculorum meorum,& ipſum non eſt mecum.
12 ¶Amici mei, & proximi mei, aduerſum me ap-
C propinquauerunt & ſteterunt.
13 ¶Et qui iuxta me erant,délonge ſteterunt:& vim faciebant,qui quærebant animam meam.
Et qui inquirebant mala mihi locuti ſunt vanitates,& dolos tota die meditabantur.
14 ¶Ego autem tanquam ſurdus non audiebam:& ſicut mutus non aperiens os ſuum.
15 ¶Et factus ſum ſicut homo non audiens, & nõ habens in ore ſuo redargutiones.
16 ¶Quoniam in te Domine ſperaui,tu exaudies me Domine Deus meus.
17 ¶Quia dixi,Nequando ſupergaudeant mihi inimici mei: & dum commouentur pedes mei, ſuper me magna locuti ſunt.
18 ¶Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor
D meus in conſpectu meo ſemper.
19 ¶Quoniam iniquitatem meam annunciabo: & cogitabo pro peccato meo.
20 ¶Inimici autem mei viuunt,& confirmati ſunt ſuper me: & multiplicati ſunt qui oderunt me iniquè.
21 ¶Qui retribuunt mala pro bonis,detrahebant mihi,quoniam ſequebar bonitatem.
22 ¶Ne derelinquas me Domine Deus meus:ne diceſſeris à me.
23 ¶Intende in adiutorium meum Domine Deus ſalutis meæ.

(Marginal notes: — 9. *in me. — 4.)

1 *In finem, pro Idithun, canticum Dauid* XXXVIII.

(Marginal note: HEB.39)

2 DIxi,Cuſtodiam vias meas:vt non delinquam
A in lingua mea.
Poſui ori meo cuſtodiam,cùm conſiſteret peccator aduerſum me.
3 Obmutui,& humiliatus ſum, & ſilui à bonis: & dolor meus renouatus eſt.
4 ¶Concaluit cor meum intra me:& in meditatione mea exardeſcet ignis.
5 Locutus ſum in lingua mea,¶Notũ fac mihi Domine finem meum.
Et numerum dierum meorum quis eſt: vt ſciam quid deſit mihi.
6 Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos,& ſubſtan
B tia mea tanquam nihilum ante te.
7 ¶Veruntamen vniuerſa vanitas: omnis homo viuens.
Veruntamen in imagine pertranſit homo: ſed & fruſtra conturbatur. Theſaurizat,& ignorat cui congregabit ea.
8 ¶Et nunc quæ eſt expectatio mea? Nónne dominus?& ſubſtantia mea apud te eſt.
9 ¶Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: op-
C probrium inſipienti dediſti me.
10 ¶Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu
11 feciſti:¶amoue à me plagas tuas.
12 A fortitudine manus tuæ ego defeci:¶ in increpationibus propter iniquitatem,corripuiſti hominem.
Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius: veruntamen vanè conturbatur omnis homo.
13 ¶Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam, auribus percipe lachrymás meas.
Ne ſileas:quoniam aduena ego ſum apud te,& peregrinus,ſicut omnes patres mei.
14 ¶Remitte mihi,vt refrigerer prius quàm abeam, & amplius non ero.

1 *In finem, Pſalmus Dauid.* XXXIX.

(Marginal note: HEB.40)

2 EXpectans expectaui Dominum, & intendit
A mihi.
3 Et exaudiuit preces meas, & eduxit me

de lacu miseriæ, & de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes meos, & direxit gressus meos.
4 ¶Et immisit in os meum cáticum nouum, carmen Deo nostro.
Videbunt multi, & timebunt: & sperabunt in Domino.
5 ¶Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius: & non respexit in vanitates & insanias falsas.
6 ¶Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia
B tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.
Annunciaui & locutus sum: multiplicati sunt super numerum.
7 ¶Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.
8 Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi, Ecce venio.
Heb.10.b.5.
9 In capite libri scriptum est de me, ¶vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.
10 ¶Annunciaui iustitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo, Domine tu scisti.
11 ¶Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, ve-
C ritatem tuam salutare tuum dixi.
Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam à concilio multo.
12 ¶Tu autem Domine ne longè facias miserationes tuas à me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.
13 ¶Quoniam circundederunt me mala quorum nõ est numerus: comprehẽderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.
Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.
14 ¶Complaceat tibi Domine vt erues me: ¶Domine ad adiuuandum me respice.
Infr.59.a.1. Sup.34.a.4. Infr.69.a.3.
15 ¶Confundantur, & reuereantur simul qui quærunt animam meam, vt auferant eam.
Conuertantur retrorsum & reuereantur qui volũt
D mihi mala.
16 ¶Ferant confestim cõfusionem suam, qui dicunt mihi, Euge, euge.
17 ¶Exultent & lætentur super te omnes quęrentes te: & dicant semper, Magnificetur Dominus qui diligunt salutare tuum.
18 ¶Ego autem mendicus sum & pauper: Dominus solicitus est mei.
Adiutor meus & protector meus tu es: Deus meus ne tardaueris.

1 *In finem, Psalmus ipsi David.* XL.

Heb.41.

2 **B**Eatus vir qui intelligit super egenum &
A pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.
3 ¶Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum eius.
4 ¶Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.
5 ¶Ego dixi, Dñe miserere mei: sana animã meam,
B quia peccaui tibi.
6 ¶Inimici mei dixerunt mala mihi, Quando morietur, & peribit nomen eius?
7 ¶Et si ingrediebatur vt videret, vana loquebatur, cor eius congregauit iniquitatem sibi.
8 Egrediebatur foras, & loquebatur ¶in idipsum.
Aduersum me susurrabant omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi.
9 ¶Verbum iniquum constituerunt aduersum me, Nunquid qui dormit, non adijciet vt resurgat?
10 ¶Etenim homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos: magnificauit super me supplantationem.
11 ¶Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me:
C & retribuam eis.
Iob.13.b.18. Act.1.c.16
12 ¶In hoc cognoui quoniam voluisti me: quoniam nõ gaudebit inimicus meus super me.
13 ¶Me autem propter innocentiam suscepisti: & cõfirmasti me in conspectu tuo in æternum.
14 ¶Benedictus Dominus Deus Israël à seculo, & vsque in seculum. fiat, fiat.

1 *In finem, intellectus filijs Core.* XLI.

Heb.42.

2 **Q**Vemadmodum desiderat ceruus ad fon-
A tes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.
3 ¶Sitiuit anima mea ad Deum ¶fortem viuum: quando veniam & apparebo ante faciẽ Dei?
¶fortem 8.
4 ¶Fuerunt mihi lachrymę meę panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie: Vbi est Deus tuus?
5 ¶Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi ad-
B mirabilis, vsque ad domum Dei, In voce exultationis & confessionis, sonus epulantis.
6 ¶Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Isa.c.12. Infr.42.b.5.
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salu-
7 tare vultus mei, ¶& Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonijm à monte modico.
8 ¶Abyssus abyssum inuocat, in voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua & fluctus tui super me transierunt.
9 ¶In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius.
10 Apud me oratio Deo vitæ meæ: ¶dicam Deo, su-
C sceptor meus es.
Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?
11 ¶Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei: Dum dicunt mi-
12 hi per singulos dies: Vbi est Deus tuus? ¶Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Sup.b.6. infra 42.5.
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

Psalmus David XLII.

1 **I**Vdica me Deus, & discerne causam meã
A de gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me.
¶Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?
3 ¶Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.
4 ¶Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat
B iuuentutem meam.

18 ¶ Ecce, absorbebit fluuium, & non mirabitur: & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.

19 ¶ In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares eius.

20 ¶ An extrahere poteris leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius?

21 ¶ Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius?

22 ¶ Nunquid multiplicabit ad te preces aut loque- D tur tibi mollia?

23 ¶ Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum?

24 ¶ Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis?

25 ¶ Concident eum amici, diuident illum negociatores?

26 ¶ Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius?

27 ¶ Pone super eum manum tuam: memento belli, nec vltra addas loqui.

28 ¶ Ecce, spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.

CAPVT XLI.

1 A NOn quasi crudelis suscitabo eum: quis enim resistere potest vultui meo?

2 ¶ Quis ante dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt.

3 ¶ Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.

4 ¶ Quis reuelabit faciem indumenti eius? & medium oris eius quis intrabit?

5 ¶ Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.

6 ¶ Corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus.

7 ¶ Vna vni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas.

8 ¶ Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquā separabuntur.

9 ¶ Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius vt B palpebræ diluculi.

10 ¶ De ore eius lampades procedunt, sicut tedæ ignis accensæ.

11 ¶ De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atque feruentis.

12 ¶ Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur.

13 ¶ In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedit egestas.

14 ¶ Membra carnium eius cohærentia sibi: mittet C contra eū flumina, & ad locum alium non ferentur.

15 ¶ Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.

16 ¶ Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur.

17 ¶ Cum apprehēderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax:

18 ¶ Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum, æs.

19 ¶ Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides fundæ.

20 ¶ Quasi stipulam æstimabit malleum, & deride- D bit vibrantem hastam.

21 ¶ Sub ipso erunt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum.

22 ¶ Feruescere faciet quasi ollam, profundum mare: & ponet quasi cum vnguenta bulliunt.

23 ¶ Post eum lucebit semita: æstimabit abyssum quasi senescentem.

24 Non est super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret.

25 ¶ Omne sublime videt, ipse est rex super vniuersos filios superbiæ.

CAPVT XLII.

1 A RESpondens autem Iob Domino, dixit:

2 ¶ Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.

3 ¶ Quis est iste qui celat consilium absq; scientia? ideo insipienter locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam.

4 ¶ Audi, & ego loquar: interrogabo te, & ostende mihi.

5 ¶ Auditu auris audiui te, nūc autem oculus meus videt te.

6 ¶ Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœniten- B tiam in fauilla & cinere.

7 ¶ Postquàm autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos: quoniam non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob.

8 ¶ Sumite ergo vobis septem tauros & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis: Iob autem seruus meus orabit pro vobis: faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia: neque enim locuti estis ad me recta sicut seruus meus Iob.

coram me rectum 3.

9 ¶ Abierunt ergo Eliphaz Themanithes, & Bal- C dad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos: & suscepit Dominus faciem Iob.

10 ¶ Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis suis. & addidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob, duplicia.

11 ¶ Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum priùs: & comederunt cum eo panem in domo eius, & mouerunt super eum caput, & cōsolati sunt eum super omni malo quod intulerat Dominus super eum. Et dederunt ei vnusquisque ouem vnam, & in- D aurem auream vnam.

12 ¶ Dominus autem benedixit nouissimis Iob magis quàm principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim millia ouium, & sex millia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ.

13 ¶ Et fuerunt ei septem filij, & tres filiæ.

14 ¶ Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Cassiam, & nomen tertiæ Cornustibij.

15 ¶ Non sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in vniuersa terra: deditque eis pater suus hæreditatem inter fratres earum.

16 Vixit autem Iob post hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum, vsque ad quartam generationem, & mortuus est senex, & plenus dierum.

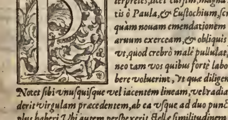
Libri Iob finis.

LIBER PSALMORVM.

Prologus Beati Hieronymi in Psalterium, quod secundùm Septuaginta editionem correxit.

PSALTERIVM Romæ dudum positus emendaram: & iuxta septuaginta Interpretes, licèt cursim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rursum videtis ô Paula, & Eustochium, scriptorum vitio deprauatum, plusq; antiquum errorem quàm nouam emendationem valere: me cogitis vt veluti quodam nouali scissum iã aruum exerceam, & obliquis sulcis renascentes spinas eradicem: æquum esse dicẽtes, vt, quod crebrò malè pullulat, crebriùs succidatur. Vnde consueta præfatione commoneo tam vos quibus fortè labor iste desudat, quàm eos qui exemplaria istiusmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligentia transcribantur. Notet sibi vnusquisque vel iacentem lineam, vel radiantia signa, id est obelos, vel asteriscos. Et vbicunque viderit virgulam præcedentem, ab ea vsque ad duo puncta quæ impressimus, sciat in septuaginta Translatoribus plus haberi. Vbi autem perspexerit stellæ similitudinem, de Hebræis voluminibus additum nouerit æquè vsque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem, qui simplicitate sermonis à septuaginta Interpretibus non discordat. Hæc ergo & vobis & studioso cuiq; fecisse me sciens, non ambigo multos fore, qui, vel inuidia, vel supercilio malint contemnere videri præclara, quam discere: & de turbulento magis riuo, quam de purissimo fonte potare.

PSALMVS PRIMVS.

1 A BEATVS vir qui non abijt in consilio impiorum, & in via peccatorum nõ stetit, & in cathedra pestilẽtiæ non sedit:

Iosue 1. b. 8.

2 ¶ | Sed in lege Dñi voluntas eius: & in lege eius meditabitͬ die ac nocte.

Iere. 17. b. 8.

3 ¶ | Et erit tanquàm lignum quod plantarum est secus decursus aquarum: quod fructum suum dabit in tempore suo.

Et folium eius non defluet: & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur.

4 ¶ Non sic impij, non sic: sed tanquàm puluis quem proijcit ventus à facie terræ.

5 ¶ Ideo non resurgunt impij in iudicio: neque peccatores in consilio iustorum.

6 ¶ Quoniam nouit Dominus viam iustorum: & iter impiorum peribit.

PSALMVS II.

1 A QVare fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

Actu. 4. c. 25.

2 ¶ Astiterũt reges terræ & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus CHRISTVM eius.

3 ¶ Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum.

4 ¶ Qui habitat in cœlis irridebit eos: & Dominus subsannabit eos.

5 ¶ Tunc loquetur ad eos in ira sua: & in furore suo conturbabit eos.

6 ¶ Ego autem cõstitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius: prædicans præceptum eius.

7 ¶ Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.
8 ¶ Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem C tuam, & possessionem tuam terminos terræ.
9 ¶ Reges eos in virga ferrea:& tanquam vas figuli confringes eos.
10 ¶ Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.
11 ¶ Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore.
12 ¶ Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus: & pereatis de via iusta.
13 ¶ Cùm exarserit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.

1 *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalon filij sui.* 2. Reg. 15. c.14. III.

2 A Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me.
3 ¶ Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo eius.
4 ¶ Tu autem Domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.
5 ¶ Voce mea ad Dominum clamaui: & exaudiuit me de monte sancto suo.
6 ¶ Ego dormiui, & soporatus sum, & exurrexi: quia Dominus suscepit me.
7 ¶ Non timebo millia populi circundantis me: eB xurge Domine, saluum me fac Deus meus.
8 ¶ Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa: dentes peccatorum contriuisti.
9 ¶ Domini est salus: & super populum tuum benedictio tua.

1 *In finem in carminibus, Psalmus David.* IIII.

2 A Vm inuocarem, exaudiuit me Deus iustitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi: Miserere mei, & exaudi orationem meam.
3 ¶ Filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?
4 ¶ Et scitote quoniam mirificauit Dominus sanctum suum. Dominus exaudiet me cùm clamauero ad eum.
5 ¶ Irascimini nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris, compungimini.
6 ¶ Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in DoB mino. multi dicunt, Quis ostendit nobis bona?
7 ¶ Signatum est super nos lumen vultus tui Domine: dedisti lætitiam in corde meo.
8 ¶ A fructu frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt.
9 ¶ In pace in idipsum dormiam & requiescam.
10 ¶ Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.

1 *In finem pro ea quæ hæreditatem consequitur. Psalmus David.* V.

2 A Erba mea auribus percipe Domine intellige clamorem meum.
3 ¶ Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus.
4 ¶ Quoniam ad te orabo: Domine manè exaudies vocem meam:
5 ¶ Manè astabo tibi & videbo: quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.
6 ¶ Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos tuos.
7 ¶ Odisti omnes qui operantur iniquitatem. perdes omnes qui loquuntur mendacium.
B Virum sanguinū & dolosum abominabitur Dñs.
8 ¶ Ego autem in multitudine misericordiæ tuę introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.
9 ¶ Domine deduc me in iustitia tua: propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam.
10 ¶ Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eoC rum vanum est.
11 ¶ Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, iudica illos Deus.
Decidant à cogitationibus suis, secūdum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritauerunt te Domine.
12 ¶ Et lætentur omnes qui sperant in te: in ęternum exultabunt, & habitabis in eis.
Et gloriabuntur in te oēs qui diligunt nomen tuū:
13 ¶ quoniam tu benedices iusto.
Dñe, vt scuto bonæ voluntatis tuę coronasti nos.

1 *... in carminibus, Psalmus David pro oct...* VI.

2 A Omine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.
3 ¶ Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.
4 ¶ Et anima mea turbata est valde: & tu Domine vsquequo?
5 ¶ Conuertere Domine, & eripe animam meam: saluum me fac propter misericordiam tuam.
6 ¶ Quoniam non est in morte qui memor sit tui: in B inferno autem quis confitebitur tibi?
7 ¶ Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.
8 ¶ Turbatus est à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.
9 ¶ Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem: Quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.
10 ¶ Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.
11 ¶ Erubescant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubescant valde velociter.

1 *Psalmus David, quem cantauit Domino pro verbis Chusi filij Iemini.* 2. Reg. 16. d VII.

2 A Omine Deus meus in te speraui: saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me.
3 ¶ Nequando rapiat vt leo animam meam, dum non est qui redimat neque qui saluum faciat.
4 ¶ Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis.
5 ¶ Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidam meritò ab inimicis meis inanis.
6 ¶ Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meā, & gloriam meam in puluerem deducat.
7 ¶ Exurge Domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum. Et exurge Domine Deus
8 meus in præcepto quod mandasti: & synagoga populorum circundabit te.
Et propter hanc in altum regredere:
9 ¶ Dominus iudicat populos,

Marginalia: Actu. 13. c.33. Hebr. 1. b. & 5. b. 5. — Apoc. 2. g.27. & 19. c.15. — Ioan. 2. d 21. — suscipiet — Eph. 4. f. 26. — meo viam s. — Infr. 13. b.3. Rom. 3. b.13. — s. — Psal. 38. a.1. — sed. — Mat. 7. d. 23. 25. d. 41. Luc. 13. f. 27.

B Iudica me Domine secundum iustitiam meam, & secundum innocentiam meam super me.

10 ¶Consumetur nequitia peccatorum, & diriges iustum, ‖scrutans corda & renes Deus. Iustum¶ adiutorium meũ à Domino, qui saluos facit rectos corde.

11

12 ¶Deus iudex iustus, * fortis, & patiens, nunquid irascitur per singulos dies?

13 ¶Nisi conuersi fueritis, gladium suum ᵃvibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum.

14 ¶Et in eo parauit vasa mortis sagittas suas ardentibus effecit.

C

15 ¶‖Ecce parturijt iniustitiam, concepit dolorem: & peperit iniquitatem.

16 ¶Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.

17 ¶Conuertetur dolor eius in caput eius: & in verticem ipsius iniquitas eius descendet. ¶Confitebor Domino secundum iustitiam eius, & psallam nomini Domini altissimi.

18

(margin: ‖1. Par. 28 b 9 Iere. 11. d. 20 17. b. ‖Iere. 12. ᵃ & 3. ᵃvibrabit. ‖Isai. 59. a. 4. Iob 15 d 35.)

1 *In finem pro torcularibus, Psalmus David. VIII.*

2 **D**Omine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra.

A Quoniam eleuata est magnificentia tua super cœlos.

3 ¶‖Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos: vt destruas inimicum & vltorem.

4 ¶Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum: lunam & stellas quæ tu fundasti.

5 ¶Quid est homo, quòd memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum?

6 ¶‖Minuisti eum paulominus ab angelis: gloria &

7 honore coronasti eum¶ & constituisti eum super o-

B pera manuum tuarum.

8 ‖Omnia subiecisti sub pedibus eius: ¶oues & boues vniuersas: insuper & pecora campi.

9 ¶Volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris.

10 ¶Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra?

(margin: ‖Mat. 21. b. 16. ‖Heb. 2. b 7. ‖Gene. 1. c 28. 1. Cor. 15. d. 27.)

1 *In finem pro occultis filij. Psalm David. IX.*

2 **C**Onfitebor tibi domine in toto corde meo narrabo omnia mirabilia tua.

A

3 ¶Lætabor & exultabo in te, psallam nomini tuo Altissime.

4 ¶In conuertendo inimicum meum retrorsum: infirmabuntur, & peribunt à facie tua.

5 ¶Quoniam fecisti iudicium meũ & causam meam: sedisti super thronum qui iudicas iustitiam.

6 ¶Increpasti Gentes, & perijt impius: nomen eorum delesti in æternum, & in seculum seculi.

7 ¶Inimici defecerunt frameæ in finem: & ciuitates eorum destruxisti. Perijt memoria eorum cum sonitu.

8 ¶Et Dominus in æternum permanet. Parauit in

9 iudicio thronum suum:¶ & ipse iudicabit orbem ter-

B ræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia.

10 ¶Et factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.

11 ¶Et sperent in te qui nouerũt nomen tuum: quoniam non dereliquisti quærentes te Domine.

12 ¶Psallite Domino qui habitat in Sion: annunciate inter gentes studia eius.

13 ¶Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est: non est oblitus clamorem pauperum.

14 ¶Miserere mei Domine: vide humilitatem meam

C de inimicis meis.

15 ¶Qui exaltas me de portis mortis, vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

16 Exultabo in salutari tuo: infixę sunt Gentes in interitu quem fecerunt.

In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.

17 ¶Cognoscetur Dominus iudicia faciens: in operibus manuum suarum comprehensus est peccator.

18 ¶Conuertantur peccatores in infernum, omnes Gentes quæ obliuiscuntur Deum.

19 ¶Quoniam non in finem obliuio erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.

20 ¶Exurge Domine, non confortetur homo: iudicentur Gentes in conspectu tuo.

21 ¶Constitue Domine legislatorem super eos: vt sciant Gentes quoniam homines sunt.

Psal. X. secundum Hebræos.

1 Vt quid Domine recessisti longè, despicis in opportunitatibus, in tribulatione?

2 ¶Dum superbit impius, incenditur pauper: comprehenduntur in consilijs quibus cogitant.

3 ¶Quoniam laudatur peccator in desiderijs animę suæ: & iniquus benedicitur.

4 ¶Exacerbauit Dominũ peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret.

5 Non est Deus in conspectu eius: ¶inquinatæ sunt vię illius in omni tempore.

B Auferuntur iudicia tua à facie eius omnium inimicorum suorum dominabitur.

6 ¶Dixit enim in corde suo, Non mouebor à generatione in generationem, sine malo.

7 ¶Cuius maledictione os plenum est, & amaritudine, & dolo: sub lingua eius labor & dolor.

8 ¶Sedet in insidijs cum diuitibus: in occultis vt interficiat innocentem.

9 Oculi eius in pauperem respiciunt: ¶insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.

Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperem

C dum attrahit eum.

10 ¶In laqueo suo: humiliabit eum, inclinabit se, & cadet cùm dominatus fuerit pauperum.

11 ¶Dixit enim in corde suo, Oblitus est Deus: auertit faciem suam ne videat in finem.

12 ¶Exurge Domine Deus, * exaltetur manus tua: ne obliuiscaris pauperum.

13 ¶Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim

D in corde suo: Non requiret.

14 ¶Vides, quoniam tu laborem & dolorem consideras: vt tradas eos in manus tuas.

Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.

15 ¶Contere brachium peccatoris & maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur.

16 ¶Dominus regnabit in ęternum & in seculum seculi: peribitis Gentes de terra illius.

17 ¶Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua.

18 ¶Iudicare pupillo & humili: vt non apponat vltrà magnificare se homo super terram.

(margin: ‖Isai. 13 c. 1. Rom. 3 b 14.)

Hebr.11.

In finem, Psalmus David. X.

1 A IN Domino confido: quomodò dicitis animæ meæ, Trãsmigra in montẽ sicut passer?

2 ¶Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum: parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuro rectos corde.

3 ¶Quoniam quæ perfecisti destruxerunt: iustus autem quid fecit?

¶Aba.2.d. 20.

4 B ¶Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius.

Oculi eius in pauperem respiciunt: palpebræ eius interrogant filios hominum.

5 ¶Dominus interrogat iustum & impium: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam

-13.

6 ¶Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.

-2.

7 ¶Quoniam iustus Dominus & iustitias dilexit æquitatem vidit vultus eius.

Heb.12.

In finem pro octaua, Psalmus David XI

2 A SAluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominum.

3 ¶Vana locuti sunt vnusquisque ad proximũ suũ: labia dolosa, in corde & corde locuti sunt.

-1.

4 ¶Disperdat Dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam.

5 ¶Qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus: labia nostra à nobis sunt, quis noster Dominus est?

6 B ¶Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari: fiducialiter agam in eo.

¶Prou. 31. 2.5.

7 ¶Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum septuplum.

8 ¶Tu domine seruabis nos: & custodies nos à generatione hac in æternum.

9 ¶In circuitu impij ambulant: secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

Heb. 13.

In finem, Psalmus David XII

2 A VSquequo Domine obliuisceris me in finem? vsquequo auertis faciem tuã à me?

3 ¶Quandiu ponam cõsilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Vsque

4 quo exaltabitur inimicus meus super me? ¶respice, & exaudi me Domine Deus meus.

Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte:

5 B ¶Nequando dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum. Qui tribulant me exultabunt si motus

6 fuero: ¶ego autem in misericordia tua speraui.

Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo Domino, qui bona tribuit mihi: & Psallam nomini Domini altissimi.

Hebr.14

In finem, Psalmus David. XIII.

¶Esd.S.d. 5. infr.52.a. 1.

1 A DIxit insipiens in corde suo: Non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studijs suis: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

¶Rom 3.b 10.

2 ¶Dominus de cœlo prospexit super filios hominum: vt videat si est intelligens, aut requirens Deũ.

¶Sup.5.c. 1. Rom. 3.b. 13.

3 ¶Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.

Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum sub labijs eorũ.

Quorum os maledictione & amaritudine plenũ est: veloces pedes eorum ad effundendũ sanguinem.

Inf.139. 14. Sup.9.d. 16. Ro.3.b.14.

Contritio & infœlicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: non est timor Dei ante oculos eorum.

¶Isai.59. b.8. infr.52. a.2.

4 B ¶Nónne cognoscẽt omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorãt plebem meam sicut escã panis?

5 ¶Dominum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore vbi non erat timor,

6 ¶Quoniam Dominus in generatione iusta est cõsilium inopis confudistis: quoniam Dominus spes eius est.

7 ¶Quis dabit ex Syon salutare Israël? cùm auerterit Dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

Hebr.15.

Psalmus David. XIIII.

1 A DOmine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo?

2 ¶Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam:

3 Qui loquitur veritatem in corde suo, ¶qui non egit dolum in lingua sua:

Nec fecit proximo suo malũ, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos.

4 B ¶Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timentes autem Dominum glorificat:

5 Qui iurat proximo suo, & non decipit, ¶qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, & munera super innocentem non accepit.

Qui facit hæc non mouebitur in æternum.

Hebr.16.

Tituli inscriptio ipsi David. XV.

1 A COnserua me Dñe, quoniam speraui in te.

2 ¶Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

3 ¶Sanctis qui sunt in terra eius mirificauit omnes voluntates meas in eis.

4 ¶Multiplicatæ sunt infirmitates eorũ: posteà accelerauerunt.

Non congregabo cõuenticula eorum de sanguinibus: nec memor ero nominũ eorum per labia mea.

5 ¶Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.

6 ¶Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi.

7 B ¶Benedicam Dominum qui tribuit mihi intellectum, insuper & vsque ad noctem increpuerunt me renes mei.

¶Act.2.d 25.

8 ¶Prouidebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi, ne commouear.

9 ¶Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe.

¶Act.2.c. 31.13.e.35

10 ¶Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctũ tuum videre corruptionẽ.

11 ¶Notas mihi fecisti vias vitæ: adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vsque in finem.

Hebr. 17.

Oratio David XVI

1 A EXaudi Domine iustitiam meam: intende deprecationem meam.

Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolosis.

2 ¶De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui videant æquitates.

3 ¶Probasti cor meũ, & visitasti nocte: igne me examinasti,

minasti,

minasti,& non est inuenta in me iniquitas.

4 Vt nõ loquatur os meum¶ opera hominum,propter verba labiorũ tuorum ego custodiui vias duras.

5 ¶Perfice gressus meos in semitis tuis: vt non moueantur vestigia mea.

B

6 ¶Ego clamaui, quoniam exaudisti me Deus: inclina aurem tuam mihi,& exaudi verba mea.

7 ¶Mirifica misericordias tuas,qui saluos facis sperantes in te.

8 A resistentibus dexteræ tuæ, ¶custodi me vt pupillam oculi.

9 Sub vmbra alarum tuarum protege me: ¶à facie impiorum qui me afflixerunt.

C

10 Inimici mei animam meam circundederunt:¶adipem suum cõcluserunt, os eorũ locutũ est superbiã.

11 ¶Proijcientes me, nunc circundederunt me:oculos suos statuerunt declinare in terram.

12 ¶Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam,& sicut catulus leonis habitans in abditis.

13 ¶Exurge Domine,præueni eum,& supplãta eum:

14 eripe animam meam ab impio, frameam tuam ¶ab inimicis manus tuæ.

D

Domine, à paucis de terra diuide eos in vita eorũ, *de absconditis tuis adimpletus est venter eorũ.

Saturati sunt filijs:& dimiserunt reliquias suas paruulis suis.

15 ¶Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo: satiabor cùm apparuerit gloria tua.

a In finem pueto Domini Dauid, qui locutus est Domino verba cantici huius in die qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul. & dixit. 2. Re. 22. a. 2. XVII.

2 Diligam te Dòmine fortitudo mea:¶ Dominus firmamentum meum, & refugium meum,& liberator meus.

3

A

Deus meus adiutor meus, & sperabo in eum. Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.

4 ¶Laudans inuocabo Dominum: & ab inimicis meis saluus ero.

5 ¶Circundederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

6 ¶Dolores inferni circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis.

7 ¶In tribulatione mea inuocaui Dominum, & ad Deum meum clamaui.

Et exaudiuit de templo sancto suo vocẽ meã:& clamor meus in conspectu eius,introiuit in aures eius.

8 ¶Commota est & contremuit terra:* fundamenta montium conturbata sunt, & commota sunt, quoniam iratus est eis.

9 ¶Ascendit fumus in ira eius:& ignis à facie eius exarsit: carbones succensi sunt ab eo.

10 ¶Inclinauit cœlos, & descendit: & caligo sub pedibus eius.

11 ¶Et ascendit super cherubim & volauit: volauit super pennas ventorum.

12 ¶Et posuit tenebras latibulũ suũ, in circuitu eius tabernaculũ eius: tenebrosa aqua in nubibus aëris.

B

13 ¶Præ fulgore in cõspectu eius nubes transierunt, grando, & carbones ignis.

14 ¶Et intonuit de cœlo Dominus, & altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis.

15 ¶Et misit sagittas suas, & dissipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.

16 ¶Et apparuerunt fontes aquarum,& reuelata sunt fundamenta orbis terrarum.

Ab increpatione tua Domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ.

17 ¶Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis.

18 ¶Eripuit me de inimicis meis fortissimis,& ab his qui oderunt me: quoniam confortati sunt super me.

19 ¶Præuenerunt me in die afflictionis meę:& factus est Dominus protector meus.

20 ¶Et eduxit me in latitudinem: saluum me fecit, quoniam voluit me.

21 ¶Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam,& secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.

22 ¶Quia custodiui vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo.

23 ¶Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me.

24 ¶Et ero immaculatus cum eo: & obseruabo me ab iniquitate mea.

25 ¶Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam: & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius.

C

26 ¶Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris.

27 ¶Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.

28 ¶Quoniam tu populum humilem saluum facies: & oculos superborum humiliabis.

29 ¶Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas.

30 ¶Quoniam in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.

31 ¶Deus meus impolluta via eius: eloquia Domini igne examinata: protector est omniũ sperantiũ in se.

32 ¶Quoniam quis Deus pręter Dominum? aut quis Deus præter Deum nostrum?

33 ¶Deus qui præcinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam.

34 ¶Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum:& super excelsa statuens me.

35 ¶Qui docet manus meas ad prælium: & posuisti vt arcum æreum, brachia mea.

36 ¶Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me.

Et disciplina tua correxit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit.

37 ¶Dilatasti gressus meos subtus me:& non sunt infirmata vestigia mea.

D

38 ¶Persequar inimicos meos,& comprehendam illos:& non conuertar donec deficiant.

39 ¶Confringam illos,nec poterunt stare:cadẽt subtus pedes meos.

40 ¶Et præcinxisti me virtute ad bellum: & supplantasti insurgentes in me subtus me.

41 ¶Et inimicos meos dedisti mihi dorsum:& odientes me disperdidisti.

42 ¶Clamauerunt,nec erat qui saluos faceret: ad Dominum,nec exaudiuit eos.

43 ¶Et comminuam eos vt puluerẽ ante faciem venti: vt lutum platearum delebo eos.

44 ¶Eripies me de contradictionibus populi:constitues me in caput Gentium.

45 ¶Populus quem non cognoui,seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.

46 ¶Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt,& claudicauerunt à semitis suis.

Viuit

47 ¶Viuit Dominus,& benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.

48 ¶Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis.

49 ¶Et ab insurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.

50 ¶Propterea confitebor tibi in nationibus Domine:& nomini tuo psalmum dicam.

51 ¶Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius vsque in seculum.

2 Re.22 d 50. Rom.15. b 9.

Hebr.19.

1 *In finem Psalmus Dauid. XVIII.*

2 A Coeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.

3 ¶Dies diei eructat verbum: & nox nocti indicat scientiam.

4 ¶Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.

5 ¶In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

6 In sole posuit tabernaculum suum: ¶& ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo,

7 *Exultauit vt gigas ad currendam viam, ¶à summo cœlo egressio eius, Et occursus eius vsque ad summum eius: nec est qui se abscõdat à calore eius.

8 ¶Lex Domini immaculata, conuertens animas: testimonium Domini fidele, sapientiam præstans B paruulis.

9 ¶Iustitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: præceptum Domini lucidum, Illuminans oculos.

10 ¶Timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi: iudicia Domini vera iustificata in semetipsa.

11 ¶Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum: & dulciora super mel & fauum.

12 ¶Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis C illis retributio multa.

13 ¶Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda 14 me: ¶& ab alienis parce seruo tuo.

Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.

15 ¶Et erunt vt complaceant eloquia oris mei:& meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Domine adiutor meus, & redemptor meus.

*Rom.10 d.18. Luc.24. g.16. *exultabit.*

Hebr.20.

1 *In finem Psalmus Dauid XIX.*

2 A Exaudiat te Dominus in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.

3 ¶Mittat tibi auxilium de sancto:& de Sion tueatur te.

4 ¶Memor sit omnis sacrificij tui:& holocaustum tuum pingue fiat.

5 ¶Tribuat tibi secundum cor tuum:& omne consilium tuum confirmet.

6 ¶Lætabimur in salutari tuo:& in nomine Dei nostri B magnificabimur.

7 ¶Impleat Dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam saluum fecit Dominus CHRISTVM suum.

Exaudiat illum de cœlo sancto suo: in potentatibus salus dexteræ eius.

8 ¶Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus.

9 ¶Ipsi obligati sunt, & ceciderunt: nos autem surreximus & erecti sumus.

10 ¶Domine saluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

Hebr.21.

1 *In finem, Psalmus Dauid XX.*

2 A Domine in virtute tua lætabitur rex:& super salutare tuum exultabit vehementer.

3 ¶Desiderium cordis eius tribuisti ei:& voluntate labiorum eius non fraudasti eum.

4 ¶Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.

5 ¶Vitam petijt à te:& tribuisti ei longitudinem dierum in seculum, & in seculum seculi.

6 ¶Magna est gloria eius in salutari tuo: gloriam B & magnum decorem impones super eum.

7 ¶Quoniam dabis eum in benedictionem in seculum seculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo.

8 ¶Quoniam rex sperat in Domino:& in misericordia Altissimi non commouebitur.

9 ¶Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.

10 ¶Pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui: Dominus in ira sua conturbabit eos, & deuo- C rabit eos ignis.

11 ¶Fructum eorum de terra perdes:& semen eorum à filijs hominum.

12 ¶Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt consilia quæ non potuerunt stabilire.

13 ¶Quoniam pones eos dorsum: in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.

14 ¶Exaltare domine in virtute tua: cantabimus & psallemus virtutes tuas.

Hebr.22.

1 *In finem, pro susceptione matutina Psalmus Dauid. XXI.*

2 A Deus Deus meus respice in me: quare me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum.

3 ¶Deus meus clamabo per diem,& non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.

4 ¶Tu autem in sancto habitas, Laus Israël.

5 ¶In te sperauerunt patres nostri: sperauerunt,& liberasti eos.

6 ¶Ad te clamauerunt & salui facti sunt: in te sperauerunt,& non sunt confusi.

7 ¶Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum & abiectio plebis.

8 ¶Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labijs,& mouerunt caput.

9 ¶Sperauit in Domino eripiat eum: saluum faciat eum, quoniam vult eum.

10 ¶Quoniam tu es qui extraxisti me de ventre, spes 11 mea ab huberibus matris meæ. ¶in te proiectus sum B ex vtero.

12 De ventre matris meæ Deus meus es tu: ¶ne discesseris à me.

Quoniam tribulatio proxima est, quoniam non est qui adiuuet.

13 ¶Circundederunt me vituli multi: tauri pingues obsederunt me.

14 ¶Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens.

15 ¶Sicut aqua effusus sum:& dispersa sunt omnia ossa mea.

1 Mat.27 e 46. Mar.15. e 34.

1 Mat.27. 39. Mar.15 e 29. Mat.27. e 43.

Factum est cor meum tanquam cera liquescens in 16 medio ventris mei. Aruit tanquam testa virtus mea & lingua mea adhæsit faucibus meis,& in puluerem 17 mortis deduxisti me. Quoniam circumdederunt C me canes multi: consilium malignantium obsedit me.

18 Foderunt manus meas & pedes meos: dinumerauerunt omnia ossa mea.

19 Ipsi verò considerauerunt & inspexerunt me: diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.

20 Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum-à me: ad defensionem meam conspice.

21 Erue à framea- Deus animam meam: & de manu canis vnicam meam.

22 Salua me ex ore leonis:& à cornibus vnicornium humilitatem meam.

23 Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio ecclesiæ laudabo te.

24 Qui timetis Dominum, laudate eum: vniuersum semen Iacob glorificate eum.

25 Timeat eum omne semen Israël: quoniam non spreuit, neque despexit deprecationem pauperis.

Nec auertit faciem suam à me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me.

26 Apud te laus mea in ecclesia magna: vota mea D reddam in conspectu timentium eum.

27 Edent pauperes & saturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum: viuent corda eorum in seculum seculi.

28 Reminiscentur & conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ.

Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ Gentium.

29 Quoniam Domini est regnum: & ipse dominabitur Gentium.

30 Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in conspectu eius cadent omnes qui descendunt in terram.

31 Et anima mea illi viuet: & semen meum seruiet ipsi.

32 Annunciabitur Domino generatio ventura, & annunciabunt cœli iustitiam eius populo, qui nascetur, quem fecit Dominus.

1 *Psalmus David* XXII.

2 Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in A loco pascuæ ibi me collocauit. Super a-3 quam refectionis educauit me: animam meam conuertit.

Deduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum.

4 Nam etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es.

Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

5 Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me.

Impinguasti in oleo caput meum: & calix meus inebrians, quàm præclarus est.

6 Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.

Et vt inhabitem in Domo Domini, in longitudinem dierum.

1 *Psalmus David prima sabbathi* XXIII.

A Domini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuersi qui habitant in eo.

2 Quia ipse super maria fundauit eum: & super flumina præparauit eum.

3 Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius?

4 Innocens manibus & mundo corde: qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.

5 Hic accipiet benedictionem à Domino, & mi-B sericordiam à Deo salutari suo.

6 Hæc est generatio quærentium eum, quærentium faciem Dei Iacob.

7 Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.

8 Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio.

9 Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.

10 Quis est iste rex gloriæ? Dominus virtutum, ipse est rex gloriæ.

1 *In finem Psalmus David.* XXIIII.

A Ad te Domine leuaui animam meam:

2 Deus meus in te confido non erubescam.

3 Neque irrideant me inimici mei: etenim vniuersi qui sustinent te, non confundentur.

Confundantur omnes iniqua agentes superuacuè.

4 Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me.

5 Dirige me in veritate tua, & doce me, quia tu es Deus saluator meus, & te sustinui tota die.

6 Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum quæ à seculo sunt.

7 Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne B memineris.

Secundum misericordiam tuam memento mei tu, propter bonitatem tuam Domine.

8 Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.

9 Diriget mansuetos in iudicio: docebit mites vias suas.

10 Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas, requirentibus testamentum eius, & testimonia eius.

11 Propter nomen tuum domine propitiaberis pec-C cato meo: multum est enim.

12 Quis est homo qui timet Dominum? legem statuit ei in via quam elegit.

13 Anima eius in bonis demorabitur, & semen eius hæreditabit terram.

14 Firmamentum est Dominus timentibus eum: & testamentum ipsius vt manifestetur illis.

15 Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos.

16 Respice in me, & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego.

17 Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me.

18 Vide humilitatem meam, & laborem meum: & dimitte vniuersa delicta mea.

19 Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt,

Mat. 27. d. 35. Ioan. 19. d. 23. Mar. 15. c. 35. -11. -3. Heb. 2. c. 12. HEB. 23. Isai 40. c 11. Ier. 23. 25. Ezec. 34 c. 11 e. 23. Io. 10. b. 11. 1. Pet. 2. d. 25 5. a. 4

HEB. 14 11. Co. 10. f. 26. Psal. 49 b 12. Mat. 5. a. 8 HEB. 25. 24.

Iob 11.d. 15. sunt,& odio iniquo oderunt me.

20 ¶Custodi animam meam, & erue me: non erubescam, quoniam speraui in te.

21 ¶Innocentes & recti adhæserunt mihi: quia sustinui te.

22 ¶Libera Deus Israël, ex omnibus tribulationibus suis.

HEB.26. 1 *In finem, Psalmus Dauid* XXV.

A IVdica me Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum: & in Domino sperans non infirmabor.

2 ¶Proba me Domine, & tenta me, vrenes meos & cor meum.

3 ¶Quoniam misericordia tua ante oculos meos est: & complacui in veritate tua.

4 ¶Non sedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo.

5 ¶Odiui ecclesiam malignantium: & cum impijs B non sedebo.

6 ¶Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum Domine:

7 ¶Vt audiam vocem laudis, & enarrem vniuersa mirabilia tua.

8 ¶Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

-6. 9 ¶Ne perdas cum impijs Deus animam meam, & C cum viris sanguinum vitam meam.

10 ¶In quorum manibus iniquitates sunt: dextera eorum repleta est muneribus.

11 ¶Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.

12 ¶Pes meus stetit in directo: in ecclesijs benedicam te Domine.

HEB.27. 1 *Psalmus Dauid priusquam liniretur.* XXVI.

A DOminus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?

2 ¶Dum appropiant super me nocentes: vt edant carnes meas.
Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt.

3 ¶Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum.
B Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.

4 ¶Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Vt videam 'voluntatem' Domini, & visitem templum eius. *Voluptatem.

5 ¶Quoniam abscondit me in tabernaculo suo: in die malorum protexit me in abscondito tabernaculi sui.

6 ¶In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum super inimicos meos.
Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hostiam C vociferationis: cãtabo & psalmum dicam Domino.

-8. 7 ¶Exaudi Domine vocem meam, qua clamaui ad 'te': miserere mei, & exaudi me.

-1. 8 ¶Tibi dixit cor meum, exquisiuit 'te' facies mea: faciem tuam Domine requiram.

9 ¶Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira à seruo tuo.
Adiutor meus esto: ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.

10 ¶Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem assumpsit me.

11 ¶Legem pone mihi Domine in via tua: & dirige D me in semita recta propter inimicos meos.

12 ¶Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.

13 ¶Credo videre bona Domini in terra viuentium.

14 ¶Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.

Infr. 30.d. 25. HEB.28. 1 *Psalmus huic Dauid* XXVII.

A AD te Domine clamabo, Deus meus ne sileas à me: ne quando taceas à me, & assimilabor descendentibus in lacum.

2 ¶Exaudi Domine vocem deprecationis meæ, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum.

3 ¶Ne simul 'tradas' me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem ne perdas me: Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. *trahas.

4 ¶Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum.
Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipsis.

5 ¶Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius: destrues illos, & non ædificabis eos.

6 ¶Benedictus Dominus: quoniam exaudiuit vo- B cem deprecationis meæ.

-4. 7 ¶Dominus adiutor meus, & protector meus: 'et' in ipso sperauit cor meum & adiutus sum.
Et refloruit caro mea: & ex voluntate mea confitebor ei.

8 ¶Dominus fortitudo plebis suæ: & protector saluationum Christi sui est.

9 ¶Saluum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ: & rege eos, & extolle illos vsque in æternum.

HEB.29. 1 *Psalmus Dauid, in consummatione tabernaculi.* XXVIII.

A AFferte Domino filij Dei: afferte Domino filios arietum.

2 ¶Afferte Domino gloriam & honorem, afferte Domino gloriam nomini eius: adorate Dominum in atrio sancto eius.

3 ¶Vox Domini super aquas, Deus maiestatis in- B tonuit: Dominus super aquas multas.

4 ¶Vox Domini in virtute: vox Domini in magnificentia.

5 ¶Vox Domini confringentis cedros: & confringet Dominus cedros Libani.

6 ¶Et comminuet eas tanquam vitulum Libani: & dilectus quemadmodum filius vnicornium.

7 ¶Vox Domini intercidentis flammam ignis:

8 ¶Vox Domini concutientis desertum, & commouebit Dominus desertum Cades.

9 ¶Vox Domini præparantis ceruos, & reuelabit C condensa: & in templo eius omnes dicent gloriam.

10 ¶Dominus diluuium inhabitare facit: & sedebit Dominus rex in æternum.

11 ¶Dominus virtutem populo suo dabit: Dominus

benedicet populo suo in pace.

HEB.3e. 1 *Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid.* XXIX.

2 A Exaltabo te Domine, quoniam suscepisti me: nec delectasti inimicos meos super me.
3 ¶Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me.
4 Domine eduxisti ab inferno animam meam, saluasti me à descendentibus in lacum.
5 ¶Psallite Domino sancti eius: & confitemini memoriæ sanctitatis eius.
6 ¶Quoniam ira in indignatione eius: & vita in voluntate eius.
Ad vesperum demorabitur fletus & ad matutinũ lætitia.
7 ¶Ego autem dixi in abundantia mea: Non mouebor in æternum.
8 ¶Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem.
C Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.
9 ¶Ad te Domine clamabo, & ad Deum meum deprecabor.
10 ¶Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?
D Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annunciabit veritatem tuam?
11 ¶Audiuit Dominus, & misertus est mei: Dominus factus est adiutor meus.
12 ¶Conuertisti planctum meum in gaudium mihi: concidisti saccum meum, & circundedisti me lætitia.
13 ¶Vt cantet tibi gloria mea, & non compungar: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi.

HEB.P.31. 1 *In finem, Psalmus Dauid, pro extasi.* XXX.

Isai.49.a.2 2 A In te Domine speraui, ¶non confundar in æternum: in iustitia tua libera me.
3 ¶Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.
Esto mihi in Deum protectorem & in domum refugij, vt saluum me facias.
4 ¶Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.
5 ¶Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi: quoniam tu es protector meus.
Luc.23.f.46 6 ¶In manus tuas commendo spiritum meum: redemisti me Domine Deus veritatis.
7 ¶Odisti obseruantes vanitates superuacuè.
8 Ego autem in Domino speraui: exultabo & lætabor in misericordia tua.
B Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meam.
9 ¶Nec conclusisti me in manibus inimici: statuisti in loco spacioso pedes meos.
10 ¶Miserere mei Domine, quoniam tribulor: conturbatus est in ira oculus meus, anima mea, & venter meus.
11 ¶Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.
Infirmata est in paupertate virtus mea, & ossa mea conturbata sunt.
12 ¶Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium *vicinis meis valde, & timor notis meis.

*&3.

13 ¶Qui videbant me foras fugerunt à me: obliuioni C datus sum tanquàm mortuus à corde.
14 Factus sum tanquàm vas perditum: quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent simul aduersum me, accipere animam meam consiliati sunt.
15 ¶Ego autẽ in te speraui Domine: dixi Deus meus
16 es tu, ¶in manibus tuis sortes meæ.
Eripe me de manu inimicorum meorum, & à persequentibus me.
17 ¶Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluũ me fac in misericordia tua.
18 ¶Domine non confundar, quoniam inuocaui te.
19 Erubescant impij, & deducantur in infernum: muta fiant labia dolosa.
Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem, in superbia & in abusione.
20 ¶Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te.
Perfecisti eis qui sperant in te, in conspectu filio-D rum hominum.
21 ¶Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.
22 ¶Benedictus Dominus: quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita.
23 ¶Ego autem dixi in excessu mentis meæ, Proiectus sum à facie oculorum tuorum.
Ideo exaudisti vocem orationis meæ, dum clamarem ad te.
24 ¶Diligite Dominum omnes sancti eius: quoniam veritatem requirit Dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.
25 ¶Viriliter agite & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. Sup.26.14.

1 *Ipsi Dauid intellectus.* XXXI. HEB.32

A Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Rom.4.b.7.
2 ¶Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatũ, nec est in spiritu eius dolus.
3 ¶Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.
4 ¶Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.
5 ¶Delictum meum cognitum tibi feci, & iniusti-B tiam meam non abscondi.
Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Isa.65.24.
6 ¶Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.
Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.
7 ¶Tu es refugium meum à tribulatione quæ circundedit me: exultatio mea, erue me à circundantibus me.
8 ¶Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.
9 ¶Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.
In camo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

10 ¶ Multa flagella peccatoris: sperantem autem in Domino misericordia circundabit.

11 ¶ Lætamini in Domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.

HEB. 33 1 *In finem, Psalmus David* XXXII

A E Xultate iusti in Domino: rectos decet collaudatio.

2 ¶ Confitemini Domino in cithara: in psalterio decem cordarum psallite illi.

3 ¶ Cantate ei canticum nouum: bene psallite ei in vociferatione.

4 ¶ Quia rectum est verbum Domini, & omnia opera eius in fide.

5 Diligit misericordiam & iudiciũ: misericordia Domini plena est terra.

6 ¶ Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris B eius omnis virtus eorum.

7 ¶ Congregans sicut in vtre aquas maris: ponens in Thesauris abyssos.

8 ¶ Timeat Dominum omnis terra: ab eo autem cõmoueantur omnes inhabitantes orbem.

9 ¶ Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. (Gen. 1. a. 3. Iudit. 16. c 17.)

10 ¶ Dominus dissipat consilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum.

11 ¶ Consilium autem Domini in æternum manet: C cogitationes cordis eius in generatione & generationem.

12 ¶ Beata gens cuius est Dominus, Deus eius: populus quem elegit in hæreditatem sibi.

13 ¶ De cœlo respexit Dominus: vidit omnes filios hominum.

14 ¶ De præparato habitaculo suo respexit super oẽs qui habitant terram.

15 ¶ Qui finxit sigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

16 ¶ Non saluatur rex per multam virtutem: & gigas D non saluabitur in multitudine virtutis suæ.

17 ¶ Fallax equus ad salutem: in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur.

18 ¶ Ecce oculi Domini super metuentes eum: & in eis qui sperant super misericordia eius.

19 ¶ Vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame.

20 ¶ Anima nostra sustinet Dominum, quoniam adiutor & protector noster est.

21 ¶ Quia in eo lætabitur cor nostrum: & in nomine sancto eius sperauimus.

22 ¶ Fiat misericordia tua Domine super nos, quemadmodum sperauimus in te.

HEB. 34 1 *Dauid cùm immutauit vultum suum coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit. 1. Reg. 21. d.* XXXIII.

2 A B Enedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.

3 ¶ In Domino laudabitur anima mea: audiant mansueti, & lætentur.

4 ¶ Magnificate Dominum mecum: & exaltemus nomen eius in idipsum.

5 ¶ Exquisiui Dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me.

6 ¶ Accedite ad eum, & illuminamini: & facies vestræ non confundentur.

7 ¶ Iste pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus eius salua-B uit eum.

8 ¶ Immittet angelus Domini in circuitu timentiũ eum: & eripiet eos. (Mat. 18. b. 10.)

9 ¶ Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus: beatus vir qui sperat in eo.

10 ¶ Timete Dominum omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum.

11 ¶ Diuites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. (Luc. 1. c 53.)

12 ¶ Venite filij, audite me: timorem Domini do-C cebo vos.

13 ¶ Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? (1. Pet. 3. b 17.)

14 ¶ Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum.

15 ¶ Diuerte a malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam.

16 ¶ Oculi Domini super iustos: & aures eius in preces eorum. (Eccl. 15. d 21. Hebr. 4. c. 13.)

17 ¶ Vultus autem Domini super facientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum.

18 ¶ Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit D eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.

19 ¶ Iuxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit.

20 ¶ Multæ tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus.

21 ¶ Custodit Dominus omnia ossa eorum: vnum ex his non conteretur.

22 ¶ Mors peccatorum pessima, & qui oderunt iustum delinquent.

23 Redimet Dominus animas seruorum suorum: & non delinquent omnes qui sperant in eo.

1 *Psalmus ipsi Dauid* XXXIIII. HEB. 35

A I Vdica Domine nocentes me: expugna impugnantes me.

2 ¶ Apprehende arma & scutum: & exurge in adiutorium mihi.

3 ¶ Effunde frameam, & conclude aduersus eos qui persequuntur me: dic animæ meæ: Salus tua ego sum.

4 ¶ Confundantur & reuereantur quærentes animam meam. (Infr. 39. d. 15. & 69. a. 3.)

Auertantur retrorsum, & confundantur, cogitantes mihi mala.

5 ¶ Fiant tanquàm puluis ante faciem venti, & angelus Domini coarctans eos.

6 ¶ Fiat via illorum tenebræ & lubricum: & angelus

7 Domini persequens eos.

B ¶ Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui: superuacuè exprobrauerunt animam meam.

8 ¶ Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quã abscondit, apprehendat eum: & in laqueum cadat in ipsum.

9 ¶ Anima autem mea exultabit in Domino: & delectabitur super salutari suo.

10 ¶ Omnia ossa mea dicent: Domine quis similis tibi?

Eripiens inopem de manu fortiorum eius: egenũ & pauperem a diripientibus eum.

¶ Surgen-

11 ¶Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam, interrogabant me.
12 ¶Retribuebant mihi mala pro bonis: sterilitatem animæ meæ.
13 ¶Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio.
C Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur.
14 ¶Quasi proximum, * quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi lugens & contristatus sic humiliabar.
15 ¶Et aduersum me lætati sunt, & conuenerunt: cōgregata sunt super me flagella, & ignoraui.
16 ¶Dissipati sunt, nec compuncti, tentauerunt me, subsannauerunt me subsannatione: frenduerunt super me dentibus suis.
17 ¶Domine quando respicies? restitue animam meam à malignante eorum, à leonibus vnicam meam.
18 ¶Cōfitebor tibi in ecclesia magna, in populo graui lauabo te.
19 ¶Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi iniquè, | qui oderunt me gratis, & annuunt oculis.
20 ¶Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur: & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant.
21 ¶Et dilatauerunt super me os suum: dixerunt, Euge, euge, viderunt oculi nostri.
22 ¶Vidisti Domine, ne sileas: Domine ne discedas à me.
23 ¶Exurge & intende iudicio meo, Deus meus: &
D Dominus meus in causam meam.
24 ¶Iudica me secundum iustitiam tuam Domine Deus meus, & non supergaudeant mihi.
25 ¶Non dicant in cordibus suis: Euge, euge, animę nostræ: nec dicant: * Deuorabimus eum.
26 ¶Erubescant & reuereantur simul qui gratulantur malis meis.
Induantur confusione & reuerentia qui `maligna` loquuntur super me.
27 ¶Exultent & lætentur qui volunt iustitiam meā: & dicant semper, Magnificetur Dominus, qui volunt pacem serui eius.
28 ¶Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam, tota die laudem tuam.

* &. | | Ioan. 15. d. 25. | *Deuorauimus s. | `magna s

1 *In finem, seruo Domini ipsi Dauid.* XXXV.

2 Dixit iustus vt delinquat in semetipso, non
A est timor Dei ante oculos eius.
3 ¶Quoniam dolosè egit in conspectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.
4 ¶Verba oris eius iniquitas & dolus: noluit intelligere vt bene ageret.
5 ¶Iniquitatem meditatus est in cubili suo: astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.
6 ¶Domine in cęlo misericordia tua: & veritas tua vsque ad nubes.
7 ¶Iustitia tua sicut montes Dei: iudicia tua abyssus multa.
8 Homines & iumenta saluabis Domine: ¶(quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus.)
B Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt.
9 ¶Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

HEB. 36. | Sup. 13. a. 5.

10 ¶Quoniam apud te est fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.
11 ¶Prætende misericordiam tuam scientibus te, & iustitiam tuam his qui recto sunt corde.
12 ¶Non veniat mihi pes superbiæ: & manus peccatoris non moueat me.
13 ¶Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare.

1 *Psalmus ipsi Dauid.* XXXVI.

A Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatem.
2 ¶Quoniam tanquam fœnum velociter arescent: & quemadmodum olera herbarum citò decident.
3 ¶Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pascēris in diuitijs eius.
4 ¶Delectare in Domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.
5 ¶Reuela Domino viam tuam, & spera in eo: & ipse faciet.
6 ¶Et educet quasi lumen iustitiam tuam: & iudi-
7 cium tuum tanquam meridiem: ¶subditus esto Domino, & ora eum.
Noli æmulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente iniustitias.
8 ¶Desine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris.
9 ¶Quoniam qui malignantur, exterminabuntur: sustinentes autem Dominum, ipsi hæreditabunt terram.
10 ¶Et adhuc pusillum, & non erit peccator: & quæres locum eius, & non inuenies.
11 ¶Mansueti autem hęreditabunt terram: & dele-
B ctabuntur in multitudine pacis.
12 ¶Obseruabit peccator iustum, & stridebit super eum dentibus suis.
13 ¶Dominus autem irridebit eum: quoniam prospicit quòd veniet dies eius.
14 ¶Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum.
Vt `decipiant` pauperem & inopem, vt trucident rectos corde.
15 ¶Gladius eorū intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur.
16 ¶Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas.
17 ¶Quoniam brachia peccatorum conterentur: cōfirmat autem iustos Dominus.
18 ¶Nouit Dominus dies immaculatorum: & hęreditas eorum in æternum erit.
19 ¶Non confundentur in tempore malo, & in die-
20 bus famis saturabuntur, ¶quia peccatores peribūt.
C Inimici verò Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati: deficientes quemadmodum fumus deficient.
21 ¶`Mutuabitur` peccator, & non soluet: iustus autem miseretur & tribuet:
22 ¶Quia benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei, disperibunt.
23 ¶Apud Dominum gressus hominis `dirigetur`: & viam eius volet.
24 ¶Cum ceciderit, non collidetur: quia Dominus supponit manum suam.
25 ¶| Iunior fui, etenim senui: & non vidi iustū de-

HEB. 37. | Matt. 5. a. 4. | `deijciāt s | `Mutuatur s. | `dirigentur s. | Eccl. 2. 11.

relictum,nec semen eius quærens panem.
26 Tota die miseretur & commodat: & semen illius in benedictione erit.
27 ¶Declina a malo,& fac bonum,& inhabita in seculum seculi.
28 ¶Quia Dominus amat iudicium: & non derelinquet sanctos suos:in æternum conseruabuntur. Iniusti punientur: & semen impiorum peribit.
29 ¶Iusti autem hæreditabunt terram: & inhabita-D bunt in seculum seculi super eam.
30 ¶Os iusti meditabitur sapientiam,& lingua eius loquetur iudicium.
31 ¶Lex Dei eius in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus eius.
32 ¶Considerat peccator iustum:& quærit mortificare eum.
33 ¶Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius:nec damnabit eum cùm iudicabitur illi.
34 ¶Expecta Dominum,& custodi viam eius:& exaltabit te vt hæreditate capias terram: cùm perierint peccatores videbis.
35 ¶Vidi impium superexaltatum,& eleuatum sicut cedros Libani.
36 ¶Et transiui, & ecce non erat-&' quæsiui eum,& non est inuentus locus eius.
37 ¶Custodi innocentiam,& vide æquitatem: quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.
38 ¶Iniusti autem disperibunt simul:reliquiæ impiorum interibunt.
39 ¶Salus autem iustorum à Domino: & protector eorum in tempore tribulationis.
40 ¶Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos: & eruet eos à peccatoribus, & saluabit eos: quia sperauerunt in eo.

Pró.31.d 6. Isai.51.c. — -14. — HEB.38.

1 *Psalmus Dauid in rememorationem, die Sabbathi.* XXXVII.

2 A DOmine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me.
3 ¶Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: & confirmasti super me manum tuā.
4 Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuę: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.
5 ¶Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: -&' sicut onus graue grauatæ sunt super me.
6 ¶Putruerunt & corruptæ sunt citatrices meæ,à facie insipientiæ meæ.
7 ¶Miser factus sum,& curuatus sum vsque in finē: tota die contristatus ingrediebar.
8 ¶Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: B & non est sanitas in carne mea.
9 ¶Afflictus sum,& humiliatus sum nimis: rugiebā à gemitu cordis mei.
10 ¶Domine ante te omne desiderium meum:& gemitus meus à te non est absconditus.
11 ¶Cor meum conturbatum est*,dereliquit me virtus mea:& lumen oculorum meorum,& ipsum non est mecum.
12 ¶Amici mei, & proximi mei, aduersum me ap-C propinquauerunt & steterunt.
13 ¶Et qui iuxta me erant,delonge steterunt:& vim faciebant,qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt vanitates,& dolos tota die meditabantur.
14 ¶Ego autem tanquam surdus non audiebam:& sicut mutus non aperiens os suum.
15 ¶Et factus sum sicut homo non audiens, & nō babens in ore suo redargutiones.
16 ¶Quoniam in te Domine speraui,tu exaudies me Domine Deus meus.
17 ¶Quia dixi,Nequando supergaudeant mihi inimici mei: & dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.
18 ¶Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor D meus in conspectu meo semper.
19 ¶Quoniam iniquitatem meam annunciabo: & cogitabo pro peccato meo.
20 ¶Inimici autem mei viuunt,& confirmati sunt super me: & multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.
21 ¶Qui retribuunt mala pro bonis,detrahebant mihi,quoniam sequebar bonitatem.
22 ¶Ne derelinquas me Domine Deus meus ne discesseris à me.
23 ¶Intende in adiutorium meum Domine Deus salutis meæ.

Psal.6.a. 2 — -9. — in me. — -4. — HEB.39

1 *In finem, pro Idithun, canticum Dauid* XXXVIII.

2 A DIxi,Custodiam vias meas:vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam,cùm consisteret peccator aduersum me.
3 Obmutui,& humiliatus sum, & silui à bonis: & dolor meus renouatus est.
4 ¶Concaluit cor meum intra me:& in meditatione mea exardescet ignis.
5 Locutus sum in lingua mea,¶Notū fac mihi Domine finem meum. Et numerum dierum meorum quis est: vt sciam quid desit mihi.
6 Ecce mensurabiles posuisti dies meos,& substan B tia mea tanquam nihilum ante te.
7 ¶Veruntamen vniuersa vanitas: omnis homo viuens. Veruntamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur. Thesaurizat,& ignorat cui congregabit ea.
8 ¶Et nunc quæ est expectatio mea? Nónne dominus?& substantia mea apud te est.
9 ¶Ab omnibus iniquitatibus meis erue me: op-C probrium insipienti dedisti me.
10 ¶Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu
11 fecisti:¶amoue à me plagas tuas.
12 A fortitudine manus tuæ ego defeci: ¶ in increpationibus propter iniquitatem,corripuisti hominem. Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius: veruntamen vanè conturbatur omnis homo.
13 ¶ Exaudi orationem meam Domine, & deprecationem meam, auribus percipe lachrymas meas. Ne sileas:quoniam aduena ego sum apud te,& peregrinus,sicut omnes patres mei.
14 ¶Remitte mihi,vt refrigerer prius quàm abeam, & amplius non ero.

HEB.4

1 *In finem, Psalmus Dauid.* XXXIX.

2 A EXpectans expectaui Dominum, & intendit mihi.
3 Et exaudiuit preces meas, & eduxit me

de lacu miseriæ, & de luto fæcis.
Et statuit super petram pedes meos, & direxit gressus meos.
4 ¶Et immisit in os meum cãticum nouum, carmen Deo nostro.
Videbunt multi, & timebunt: & sperabunt in Domino.
5 ¶Beatus vir, cuius est nomen Domini spes eius: & non respexit in vanitates & insanias falsas.
6 ¶Multa fecisti tu Domine Deus meus mirabilia
B tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.
Annunciaui & locutus sum: multiplicati sunt super numerum.
7 ¶Sacrificium & oblationem noluisti: aures autem perfecisti mihi.
8 Holocaustum & pro peccato non postulasti: tunc dixi, Ecce venio.
9 In capite libri scriptum est de me, ¶vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.
10 ¶Annunciaui iustitiam tuam in ecclesia magna, ecce labia mea non prohibebo, Domine tu scisti.
11 ¶Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, ve-
C ritatem tuam & salutare tuum dixi.
Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam à concilio multo.
12 ¶Tu autem Domine ne longè facias miserationes tuas à me: misericordia tua & veritas tua semper susceperunt me.
13 ¶Quoniam circundederunt me mala quorum nõ est numerus: comprehẽderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.
Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei: & cor meum dereliquit me.
14 ¶Complaceat tibi Domine vt eruas me ¶Domine ad adiuuandum me respice.
15 ¶Confundantur, & reuereantur simul qui quærunt animam meam, vt auferant eam.
Conuertantur retrorsum & reuereantur qui volũt
D mihi mala.
16 ¶Ferant confestim cõfusionem suam, qui dicunt mihi, Euge, euge.
17 ¶Exultent & lætentur super te omnes quęrentes te: & dicant semper, Magnificetur Dominus qui diligunt salutare tuum.
18 ¶Ego autem mendicus sum & pauper: Dominus solicitus est mei.
Adiutor meus & protector meus tu es: Deus meus ne tardaueris.

Heb.10.b 5. Infr.39.a 1. Sup.34.a 4. Infr.69.a 3.

1 *In finem, Psalmus ipsi David.* XL.

2 A Beatus vir qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus.
3 ¶Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum eius.
4 ¶Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius: vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.
5 ¶Ego dixi, Dñe miserere mei: sana animã meam,
B quia peccaui tibi.
6 ¶Inimici mei dixerunt mala mihi, Quando morietur, & peribit nomen eius?
7 ¶Et si ingrediebatur vt videret, vana loquebatur, cor eius congregauit iniquitatem sibi.

Heb. 41.

8 Egrediebatur foras, & loquebatur ¶in idipsum.
Aduersum me susurrabant omnes inimici mei: aduersum me cogitabant mala mihi.
9 ¶Verbum iniquum constituerunt aduersum me, Nunquid qui dormit, non adijciet vt resurgat?
10 ¶Etenim homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos: magnificauit super me supplantationem.
11 ¶Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me:
C & retribuam eis.
12 ¶In hoc cognoui quoniam voluisti me: quoniam nõ gaudebit inimicus meus super me.
13 ¶Me autem propter innocentiam suscepisti: & cõfirmasti me in conspectu tuo in æternum.
14 ¶Benedictus Dominus Deus Israel à seculo, & vsque in seculum. fiat, fiat.

Iob.13.b 18. Act.1.c.16

1 *In finem, intellectus filijs Core.* XLI.

Heb. 42.

2 A Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.
3 ¶Sitiuit anima mea ad Deum ¶fontem viuum: quando veniam & apparebo ante faciẽ Dei?
4 ¶Fuerunt mihi lachrymę meę panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie: Vbi est Deus tuus?
5 ¶Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam, quoniam transibo in locum tabernaculi ad-
B mirabilis, vsque ad domum Dei, In voce exultationis & confessionis, sonus epulantis.
6 ¶Quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salu-
7 tare vultus mei, ¶& Deus meus.
Ad meipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis, & Hermonijm à monte modico.
8 ¶Abyssus abyssum inuocat, in voce cataractarum tuarum.
Omnia excelsa tua & fluctus tui super me transierunt.
9 ¶In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius.
10 Apud me oratio Deo vitæ meæ: ¶dicam Deo, su-
C sceptor meus es.
Quare oblitus es mei? & quare contristatus incedo, dum affligit me inimicus?
11 ¶Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerunt mihi qui tribulant me inimici mei: Dum dicunt mi-
12 hi per singulos dies: Vbi est Deus tuus? ¶quare tristis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, & Deus meus.

¶fontem 8. Inf.c.12 Infr.42.b 5. Sup.b 6. infra 42. 5.

Psalmus David XLII.

1 A Iudica me Deus, & discerne causam meã de gente non sancta, ab homine iniquo & doloso erue me.
2 ¶Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti? & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?
3 ¶Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.
4 ¶Et introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat
B iuuentutem meam.

Sup. 41. b 6 & c. 15.

5 Confitebor tibi in cithara Deus Deus meus:? quare tristis es anima mea?& quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei,& Deus meus.

HEB 44

1 *In finem pro filijs Core ad intellectum.* XLIII.

2 A Deus auribus nostris audiuimus:patres nostri annunciauerunt nobis.

Opus quod operatus es in diebus eorum, -&'in diebus antiquis.

3 ?Manus tua gentes disperdidit & plantasti eos:afflixisti populos,& expulisti eos.

4 ?Nec enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos.

Sed dextera tua, & brachium tuum,& illuminatio vultus tui: quoniam complacuisti in eis.

5 ?Tu es ipse rex meus & Deus meus: qui mandas salutes Iacob:

6 ?In te inimicos nostros ventilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgentes,'in nobis'.

7 ?Nō enim in arcu meo sperabo:&‖ gladius meus

B non saluabit me.

8 ?‖Saluasti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos,confudisti.

9 ?In Deo laudabimur tota die': & in nomine tuo confitebimur in seculum.

10 ?Nunc autem repulisti, & confudisti nos: & non egredieris-Deus'in virtutibus nostris.

11 ?Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros: & qui oderunt nos, diripiebant sibi.

12 ?Dedisti nos tanquam oues escarum,'& in Gentibus dispersisti nos.

13 ?Vendidisti populum tuum sine precio:& nō fuit multitudo in commutationibus eorum.

14 ?Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum his qui sunt in circuitu nostro.

15 ?Posuisti nos in similitudinem Gentibus:commotionem capitis in populis.

16 ?Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.

17 ?A voce exprobrantis & obloquentis,à facie inimici & persequentis.

18 ?Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te:& iniquè non egimus in testamento tuo.

19 ?Et non recessit retrò cor nostrum:& declinasti semitas nostras à via tua.

20 ?Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis.

21 ?Si obliti sumus nomen Dei nostri,& si expandimus manus nostras ad Deum alienum?

22 ?Nonne Deus requiret ista? ipse enim nouit absconditа cordis.

23 ?‖Quoniam propter te mortificamur tota die:ęstimati sumus sicut oues occisionis.

Exurge, quare obdormis Domine? exurge,& ne repellas in finem.

24 ?Quare faciem tuam auertis, obliuisceris inopię nostræ, & tribulationis nostræ?

25 ?Quoniam humiliata est in puluere anima nostra: conglutinatus est in terra venter noster.

26 ?Exurge Domine, adiuua nos: & redime nos propter nomen tuum.

1 *In finem, pro ijs qui commutabuntur, filijs Core ad intellectum, canticum pro dilecto.* XLIIII.

HEB 45

2 A Eructauit cor meum verbum bonum: dico ego opera mea regi.

Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.

3 ?Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis: propterea benedixit te Deus in æternum.

4 ?Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissimè.

5 ?Specie tua & pulcritudine tua intende, prosperè procede, & regna.

B Propter veritatem & mansuetudinem, & iustitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.

6 ?Sagittæ tuæ acutæ (populi sub te) cadent in corda inimicorum regis.

7 ?‖Sedes tua Deus in seculū seculi:virga directionis virga regni tui.

8 ?Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem:propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.

†Heb.1.c. 8.

9 ?Myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis à do-

10 mibus eburneis,ex quibus delectauerunt te?filiæ regum in honore tuo.

C Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate.

11 ?Audi filia,& vide,& inclina aurem tuam:& obliuiscere populum tuum,& domum patris tui.

12 ?Et concupiscet rex decorem tuum:quoniam ipse est Dominus Deus tuus,& adorabunt eum.

13 ?Et filiæ Tiri,in muneribus vultum tuum deprecabuntur,-omnes'diuites plebis.

14 ?Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, in fim-

15 brijs aureis ?circumamicta varietatibus.

D Adducentur regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi.

16 ?Afferentur in lætitia & exultatione: adducentur in templum regis.

17 ?Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super omnem terram.

18 ?Memores erunt'nominis tui* in omni generatione & generationem.

Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.

Memor ero 8. * Domine 14.

1 *In finem filijs Core pro arcanis Psalmus* XLV.

HEB 46

2 A Deus noster refugium & virtus: adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis.

3 ?Propterea non timebimus dum turbabitur terra,& transferentur montes in cor maris.

4 ?Sonuerunt & turbatæ sunt aquę eorum: conturbati sunt montes in fortitudine eius.

5 ?Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei:sanctificauit tabernaculum suum Altissimus.

6 Deus in medio eius, non commouebitur,adiuuabit eam Deus manè diluculo.

7 ?Conturbatæ sunt gentes,& inclinata sunt regna: dedit vocem suam,mota est tera.

8 ?Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

9 ?Venite,& videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: ?Auferens bella vsque ad finem

10 terræ.

C Arcum conteret, & confringet arma: & scuta comburet igni.

11 ¶Vacate & videte, quoniam ego sum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.

12 ¶Dominus virtutum nobiscum: susceptor noster Deus Iacob.

HEB. 47. 1 *In finem, pro filijs Core. Psalmus* XLVI.

2 A Omnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in voce exultationis.

3 ¶Quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terrã.

4 ¶Subiecit populos nobis: & gentes sub pedibus nostris.

5 ¶Elegit nobis hæreditatem suam, speciem Iacob 'quam' dilexit. [quem 13.]

6 ¶|Ascendit Deus in iubilo, & Dominus in voce tubæ. [1.Re.7.c.]

7 ¶Psallite Deo nostro, psallite: psallite Regi B nostro, psallite.

8 ¶Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.

9 ¶'Regnabit' Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam. [regnauit.]

10 ¶Principes populorum cõgregati sunt cum Deo Abraham: quoniam dij fortes terræ, vehementer eleuati sunt.

1 *Psalmus cantici filijs Core secunda Sabbathi.* XLVII. HEB. 48.

2 A Magnus Dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius.

3 ¶Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion, latera Aquilonis, ciuitas Regis magni.

4 ¶Deus in domibus eius cognoscetur, cùm suscipiet eam.

5 ¶Quoniam ecce reges 'terræ' congregati sunt: cõuenerunt in vnum. [–13]

6 ¶Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt,

7 commoti sunt: ¶Tremor apprehendit eos, ibi dolores vt parturientis.

8 ¶In spiritu vehementi conteres naues Tharsis.

9 ¶Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domi B ni virtutum, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum.

10 ¶Suscepimus Deus misericordiam tuam in medio templi tui.

11 ¶Secundum nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terræ: iustitia plena est dextera tua.

12 ¶Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ, propter iudicia tua Domine.

13 ¶Circundate Sion, & complectimini eam: narrate in turribus eius.

14 ¶Ponite corda vestra in virtute eius: distribuite domos eius, vt enarretis in progenie altera.

15 ¶Quoniam hic est Deus, Deus noster in æternũ & in seculum seculi: ipse reget nos in secula.

1 *In finem, filijs Core Psalmus.* XLVIII.

2 A Audite hæc omnes gentes: auribus percipite omnes qui habitatis orbem.

3 ¶Quiq; terrigenæ & filij hominum: 'simul' in vnum diues & pauper. [–3.]

4 ¶Os meum loquetur sapientiam: & meditatio cordis mei prudentiam.

5 ¶Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiã in psalterio propositionem meam. [Infr. 77. a. Mat. 13. e. 35.]

6 ¶Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circundabit me.

7 ¶Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur.

8 ¶Frater non redimit, redimet homo: * non da- B bit Deo placationem suam. [* & 4.]

9 ¶Et precium redemptionis animæ suæ: & labora-

10 bit in æternum, ¶& viuet adhuc in finem.

11 Non videbit interitum, ¶cùm viderit sapientes morientes: simul insipiens & stultus peribunt.

12 Et relinquent alienis diuitias suas: ¶& sepulchra eorum domus illorum in æternum.

Tabernacula eorum in progenie & progenie, vocauerunt nomina sua in terris suis.

13 ¶'Et homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis C factus est illis. [–21.]

14 ¶Hæc via illorum scandalum ipsis: & posteà in ore suo complacebunt.

15 ¶Sicut oues in inferno positi sunt: mors depascet eos.

Et dominabuntur eorum iusti in matutino: & auxilium eorum veterascet, in inferno à gloria eorum.

16 ¶Veruntamen Deus redimet animam meam, de manu inferi cùm acceperit me.

17 ¶Ne timueris cùm diues factus fuerit homo: & D cùm multiplicata fuerit gloria domus eius.

18 ¶|Quoniam cùm interierit, non sumet omnia: neque descendet cum eo gloria eius. [Iob. 27. d 19.]

19 ¶Quia anima eius in vita ipsius benedicetur: confitebitur tibi cùm benefeceris ei.

20 ¶Introibit vsq; in progenies patrum suorum -&' vsque in æternum non videbit lumen. [–1.]

21 ¶Homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

1 *Psalmus Asaph.* XLIX. HEB. 50

A Deus deorum Dominus locutus est, & vocauit terram.

2 A solis ortu vsque ad occasum: ¶ex Siõ species decoris eius.

3 ¶Deus manifestè veniet: Deus noster, & non silebit.

Ignis in conspectu eius exardescet: & in circuitu eius tempestas valida.

4 ¶'Aduocauit' cœlum desursum: & terram discernere populum suum. [Aduocabit 8.]

5 ¶Congregate illi sanctos eius: qui ordinant testamentum eius super sacrificia.

6 ¶Et annunciabunt cœli iustitiam eius: quoniam B Deus iudex est.

7 ¶Audi populus meus, & loquar: Israël, & testificabor tibi: Deus Deus tuus ego sum.

8 ¶Non in sacrificijs tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.

9 ¶Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos.

10 ¶Quoniam meæ sunt omnes feræ syluarum iumẽta in montibus & boues.

11 ¶Cognoui omnia volatilia cœli, & pulchritudo agri mecum est.

12 Si eſuriero, non dicam tibi: meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius.
13 Nunquid manducabo carnes taurorum? aut ſan-
C guinem hircorum potabo?
14 Immola Deo ſacrificium laudis: & redde Altiſſimo vota tua.
15 Et inuoca me in die tribulationis: & eruam te, & honorificabis me.
16 Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?
17 Tu verò odiſti diſciplinam: & proiecisti ſermones meos retrorſum.
18 Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.
19 Os tuum abundauit malitia: & lingua tua con-
C cinnabat dolos.
20 Sedens, aduerſus fratrem tuum loquebaris, &
21 aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcãdalum: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti iniquè quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.
22 Intelligite hæc qui obliuiſcimini Deum: nequando rapiat, & non ſit qui eripiat.
23 Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.

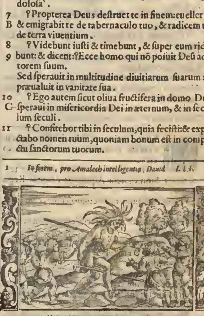
1 *In finem, Pſalmus David cùm venit ad eum Nathan propheta,*
2 *quando intrauit ad Bethſabee.* 2 Reg. 12. a. L.

A Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam.
3 Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.
4 Amplius laua me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.
5 Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco: & peccatum meum contra me eſt ſemper.
6 Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.
7 Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum: &
B in peccatis concepit me mater mea.
8 Ecce enim veritatem dilexiſti: incerta & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.
9 Aſperges me hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.
10 Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exultabunt oſſa humiliata.
11 Auerte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.
12 Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum re-
C ctum innoua in viſceribus meis.
13 Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum ſanctũ tuum ne auferas à me.
14 Redde mihi lætitiam ſalutaris tui: & ſpiritu principali confirma me.
15 Docebo iniquos vias tuas: & impij ad te conuertentur.
16 Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ: & exultabit lingua mea iuſtitiam meam.
17 Domine labia mea aperies, & os meum annun-
D ciabit laudem tuam.
18 Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique: holocauſtis non delectaberis.
19 Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum, Deus, non deſpicies.
20 Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion: & ædificentur muri Ieruſalem.
21 Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes & holocauſta: tunc imponent ſuper altare tuum vitulos.

1 *In finem intellectus David, cùm venit Doeg Idumæus, & annun-*
2 *ciauit Sauli, & dixit: Venit David in domum Abi-melech.*
1 Reg. 22 b 9. L. L.

3 Quid gloriaris in malitia, qui potens es
A in iniquitate?
4 Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua: ſicut nouacula acuta feciſti dolum.
5 Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem: iniquitatem magis, quàm loqui æquitatem.
6 Dilexiſti omnia verba præcipitationis, lingua doloſa.
7 Propterea Deus deſtruet te in finem: euellet te,
B & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuã de terra viuentium.
8 Videbunt iuſti & timebunt, & ſuper eum ride-
9 bunt, & dicent: Ecce homo qui nõ poſuit Deũ adiutorem ſuum.
Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum: & præualuit in vanitate ſua.
10 Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei,
C ſperaui in miſericordia Dei in æternum, & in ſeculum ſeculi.
11 Confitebor tibi in ſeculum, quia feciſti: & expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum.

1 *In finem, pro Amalech intelligentia, David* L. L.

2 Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus.
A Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus: non eſt qui faciat bonum.
3 Deus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum: vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.
4 Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.
5 Nonne ſcient omnes qui operantur iniquitatẽ,
B qui deuorant plebem meam vt cibum panis?
6 Deum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.
Quoniam Deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent: cõfuſi ſunt, quoniã Deus ſpreuit eos.
7 Quis dabit ex Sion ſalutare Iſraël? cùm conuerterit Deus captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabitur Iſraël.

Marginal notes: vt. — Achimelech. — HEB. 52 — linguam doloſam — HEB. 53 — Pſal. 13. 1 — Eſdr. 8 — Rom. 3 c. 12.

1 *In finem, in carminibus intellectus David, cum venissent Ziphæi*
2 *& dixissent ad Saul: Nonne David absconditus apud est nos?*
1. Reg. 23. d. 19. 26. a. 1. LIII.

HEB. 54.

3 A Deus in nomine tuo saluum me fac: & in virtute tua iudica me.
4 Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.
5 Quoniam alieni insurrexerunt aduersum me, & fortes quæsierunt animam meam: & non proposuerunt Deum ante conspectum suum.
6 Ecce enim Deus adiuuat me: & Dominus susceptor est animæ meæ.
B 7 Auerte mala inimicis meis: * in veritate tua disperde illos.
8 Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est.
9 Quoniam ex omni tribulatione eripuisti me: & super inimicos meos despexit oculus meus.

1 *In finem, in carminibus intellectus David.* LIIII.

HEB. 55.

2 A Exaudi Deus orationem meam, & ne despexeris deprecationem meam.
3 Intende mihi, & exaudi me.
Contristatus sum in exercitatione mea:
4 & conturbatus sum à voce inimici, & tribulatione peccatoris.
Quoniam declinauerunt in me iniquitates: & in ira molesti erant mihi.
5 Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me.
6 Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ:
7 B Et dixi: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam?
8 Ecce elongaui fugiens: & mansi in solitudine.
9 Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate.
10 Præcipita Domine, & diuide linguas eorũ: quoniam vidi iniquitatẽ & contradictionẽ in ciuitate.
11 Die ac nocte circumdabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia.
12 Et non defecit de plateis eius vsura & dolus.
13 Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique:
Et si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset: abscondissem me forsitan ab eo.
14 C Tu verò homo vnanimis, dux meus & notus meus.
15 Qui simul mecum dulces capiebas cibos: in domo Dei ambulauimus cum consensu.
16 Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes.
Quoniam nequitiæ in habitaculis eorum, in medio eorum.
17 Ego autem ad Deum clamaui: & Dominus saluabit me.
18 Vespere, & manè, & meridie narrabo & annunciabo, & exaudiet vocem meam.
19 Redimet in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi: quoniam inter multos erant mecum.
20 D Exaudiet Deus, humiliabit illos, qui est ante secula.
Non enim est illis commutatio, & non timuerunt
21 Deum: extendit manum suam in retribuendo.
22 Contaminauerũt testamentum eius, diuisi sunt ab ira vultus eius: & appropinquauit cor illius. Molliti sunt sermones eius super oleum: & ipsi sunt iacula.
23 Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. * non dabit in æternum fluctuationẽ iusto.
24 Tu verò Deus deduces eos in puteũ interitus. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos: ego autem sperabo in te Domine.

1 *In finem, pro populo qui à sanctis longè factus est, David in tituli inscriptione, cùm tenuerunt eum Allophyli in Geth.* 1. Reg. 21. d. 12. LV.

HEB. 56.

2 A Miserere mei Deus, quoniam conculcauit me homo: tota die impugnans tribulauit me.
3 Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduersum me.
4 Ab altitudine diei timebo: ego verò in te sperabo.
5 In Deo laudabo sermones meos, in Deo speraui: non timebo quid faciat mihi caro.
6 B Tota die verba mea execrabantur: aduersum me omnes cogitationes eorum, in malum.
7 Inhabitabunt & abscondent: ipsi calcaneum meum obseruabunt.
8 Sicut sustinuerunt animam meam, pro nihilo saluos facies illos: in ira populos confringes.
9 Deus, vitam meam annunciaui tibi: posuisti lachrymas meas in conspectu tuo:
10 C Sicut & in promissione tua: tunc conuertentur inimici mei retrorsum.
In quacunque die inuocauero te, ecce cognosco, quoniam Deus meus es.
11 In Deo laudabo verbum, in Domino laudabo
12 sermonem: in Deo speraui, non timebo quid faciat mihi homo.
13 In me sunt Deus vota tua, quę reddam, laudationes tibi.
14 Quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu, vt placeam coram Deo in lumine viuentium.

1 *In finem, ne disperdas, David in tituli inscriptione, cùm fugeret à facie Saul in speluncam.* LVI.

HEB. 57.

2 A Miserere mei Deus, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea.
Et in vmbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas.
3 Clamabo ad Deum altissimum: Deum qui benefecit mihi.
4 Misit de cœlo, & liberauit me: dedit in opprobrium conculcantes me.
Misit Deus misericordiam suam, & veritatem
5 suam. & eripuit animam meam de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus.
Filij hominum, dentes eorum arma & sagittæ: & lingua eorum, gladius acutus.
6 B Exaltare super cœlos Deus: & in omnem terram gloria tua.
7 Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam.
8 Paratum cor meum Deus, paratum cor meũ: cantabo & psalmum dicam *.

Marginal notes: -3. -5. * & -4. iniquitatem 3. -4. saluauit 10. Matt. 6. d. 25. Luc. 12. c. 22. 1. Pet. 5. b. 7. * & laudationis 6. 1. Reg. 22. a. 1. & 24. a. 4. Inf. 107. 1. * Domine

Exurge

(ſIoh.1.d.4.)

9 ¶Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara: exurgam diluculo.

10 ¶Confitebor tibi in populis Domine 1-&ʼ pſalmum dicam tibi in Gentibus.

11 ¶Quoniam magnificata eſt vſque ad cœlos miſericordia tua, & vſque ad nubes veritas tua.

12 ¶Exaltare ſuper cœlos Deus: & ſuper omnem terram gloria tua.

1 *In finem, ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptione.* LVII. (HEB. 58.)

2 A SI verè vtique iuſtitiam loquimini: ʼrectèʼ iudicate filij hominum. (ʼrecta 4.)

3 ¶Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniuſtitias manus veſtræ conciunant.

4 ¶Alienati ſunt peccatores à vulua: errauerunt ab vtero, locuti ſunt falſa.

5 ¶Furor illis ſecundùm ſimilitudinem ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas.

6 ¶Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.

7 ¶Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum: B molas leonum confringet Dominus.

8 ¶Ad nihilum deuenient tanquam aqua decurrens: intendit arcum ſuum donec infirmentur.

9 ¶Sicut cera quę fluit, auferentur: ſupercecidit ignis, & non viderunt ſolem.

10 ¶Priuſquàm intelligerent ſpinæ veſtrę rhamnum: ſicut viuentesʼ ſicutʼ in ira abſorbet eos. (ʼſic 12.)

11 ¶Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.

12 ¶Et dicet homo: Si vtique eſt fructus iuſto? vtiq; eſt Deus iudicans eos in terra.

1 *In finem, ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptione, quando miſit Saul, & cuſtodiuit domum eius, vt interficeret eum. 1.Reg.19. b.11.* LVIII. (HEB.59.)

2 A ERipe me de inimicis meis Deus meus: & ab inſurgentibus in me libera me.

3 ¶Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris ſanguinum ſalua me.

4 ¶Quia ecce ceperunt animam meam, irruerunt in me fortes:

5 ¶Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine: ſine iniquitate cucurri & direxi.

6 ¶Exurge in occurſum meum, & vide: & tu Domine Deus virtutum, Deus Iſraël.

B Intende ad viſitandas omnes gentes: non miſerearis omnibus qui operantur iniquitatem.

7 ¶Conuertentur ad veſperam: & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.

8 ¶Ecce loquentur in ore ſuo, & gladius in labijs eorum: quoniam quis audiuit?

9 ¶Et tu Domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.

10 ¶Fortitudinē meam ad te cuſtodiam: quia Deus ſuſceptor meus es.

11 ¶Deus meus miſericordia eius prǫueniet me.

12 ¶Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos: ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei. C Diſperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus Domine:

13 ¶Delictum oris eorum, ſermonem labiorum ipſorum, & comprehendantur in ſuperbia ſua.

Et de execratione, & mendacio annunciabuntur

14 ¶in conſummatione: in ira conſummationis, & non erunt.

Et ſcient quia Deus ʼdominabiturʼ Iacob, & finium terræ. (ʼdominatur 1.)

15 ¶Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes: & circuibunt ciuitatem.

16 ¶Ipſi diſpergentur ad manducandum: ſi verò non D fuerint ſaturati, & murmurabunt:

17 ¶Ego autem cantabo fortitudinem tuam & ʼexaltaboʼ manè miſericordiam tuam: (ʼexultabo 9.)

Quia factus es ſuſceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meæ.

18 ¶Adiutor meus tibi pſallam, quia Deus ſuſceptor meus es: Deus meus miſericordia mea.

1 *In finem, pro ijs qui immutabuntur in tituli inſcriptione ipſi Da-*
2 *uid in doctrinam: | cùm ſuccendit Meſopotamiam Syriæ & Sobal, & conuertit Ioab, & percuſſit Idumæam in valle Salmarum duodecim millia.* LIX. (2.Reg.8. a. 1.10.b. 7. 1.Par.18. a 5. HEB.60.)

3 A DEus repuliſti nos, & deſtruxiſti nos: iratus es, & miſertus eſt nobis.

4 ¶Commouiſti terram, & conturbaſti eã: ſana contritiones eius, quia commota eſt.

5 ¶Oſtendiſti populo tuo dura: potaſti nos vino compunctionis.

6 ¶Dediſti metuentibus te ſignificationem: vt fu- B giant à facie arcus:

7 ¶Vt liberentur dilecti tui: ſaluum fac dextera tua, & exaudi me.

8 ¶Deus locutus eſt in ſancto ſuo, Lætabor & partibor Sichimam, & conuallem tabernaculorum metibor. (ſInfr.107. b.8.)

9 ¶Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſes: & Ephráim fortitudo capitis mei.

10 ¶Iuda rex meus: Moab olla ſpei meæ.

In Idumæum extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ ſubditi ſunt.

11 ¶Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vſque in Idumæam?

12 ¶Nónne tu Deus qui repuliſti nos: & non egre- C dièris Deus in virtutibus noſtris?

13 ¶Da nobis auxilium de tribulatione: ʼ& ʼvana ſalus hominis. (ʼquia 12.)

14 ¶In Deo faciemus virtutem: & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos.

1 *In finem, in hymnis Dauid.* LX. (HEB 61.)

2 A EXaudi Deus deprecationem meam: intende orationi meæ.

3 ¶A finibus terræ ad te clamaui: dũ anxiaretur cor meum in petra exaltaſti me.

4 Deduxiſti me, ¶quia factus es ſpes mea: turris fortitudinis à facie inimici.

5 ¶Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſecula: protegar in velamento alarum tuarum.

6 ¶Quoniam tu Deus meus exaudiſti orationem meam: dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum. (-8.)

7 ¶Dies ſuper dies regis adijcies: annos eius vſque in diem generationis & generationis.

8 ¶ʼPermanetʼ in æternum in conſpectu Dei: miſericordiam & veritatem eius quis requiret? (ʼPermanebit 1.)

9 ¶Sic pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi: vt reddam vota mea de die in diem.

In

1 *In finem, pro Idithun, Psalmus David.* LXI.

2 A NOnne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.
3 ‡Nam & ipse Deus meus, & salutaris meus: susceptor meus, non mouebor amplius.
4 ‡Quousque irruitis in hominem? interficitis vniuersi vos: tanquam parieti inclinato, & 'maceriæ' depulsæ?
5 ‡Veruntamen precium meum cogitauerunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.
6 ‡Veruntamen Deo subiecta esto anima mea. quoniam ab ipso patientia mea.
7 B ‡Quia ipse Deus meus, & saluator meus: adiutor meus, non emigrabo.
8 ‡In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxilij mei, & spes mea in Deo est.
9 ‡Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum.
10 ‡Veruntamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris: vt decipiant ipsi de vanitate in idipsum.
11 ‡Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere: diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.
12 ‡Semel locutus est Deus, duo hæc audiui: quia
13 potestas Dei est, ‡& tibi Domine misericordia: quia tu reddes vnicuique iuxta opera sua.

Margin: HEB.62. — 'materiæ. — Mat.16.d.27. Rom.2.b.6. 1.Cor.3.b.8. Ga.6.b.5.

1 *Psalmus David cùm esset in deserto Idumeæ.* 1.Reg.22.a.5. LXII.

2 A DEus Deus meus, ad te de luce vigilo. Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.
3 In terra deserta, & inuia, & inaquosa. ‡sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam.
4 ‡Quoniam melior est misericordia tua super vitas: labia mea laudabunt te.
5 ‡Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo lauabo manus meas.
6 ‡Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labijs exultationis laudabit os meum.
7 ‡'Sic' memor fui tui super stratum meum, in ma-
8 tutinis meditabor in te: ‡quia fuisti adiutor meus.
B Et in velamento alarum tuarum exultabo, ‡adhæ-
9 sit anima mea post te: me suscepit dextera tua.
10 ‡Ipsi verò in vanum quæsierunt animam meam,
11 introibunt in inferiora terræ, ‡tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.
12 ‡Rex verò lætabitur in Deo, 'laudabuntur omnes qui iurant' in eo, quia obstructum est os loquentium iniqua.

Margin: HEB.63. — 'Si 9. — 'laudabitur ois qui iurat 3.

1 *In finem Psalmus David.* LXIII.

2 A EXaudi Deus orationem meam cum deprecor: à timore inimici eripe animam meam.
3 ‡Protexisti me à conuentu malignantium: à multitudine operantium iniquitatem.
4 ‡Quia exacuerunt vt gladium linguas suas, in-
5 tenderunt arcum rem amaram: ‡vt sagittent in occultis immaculatum.
6 ‡Subitò sagittabunt eum, & non timebunt, firmauerunt sibi sermonem nequam:
Narrauerunt vt absconderent laqueos: dixerunt: Quis videbit eos?
7 ‡Scrutati sunt iniquitates: defecerunt scrutan-
B tes 'scrutinio'.
8 Accedet homo 'ad' cor altum: ‡& exaltabitur Deus.
9 Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum: ‡& infirmatæ sunt contra eos linguæ eorum.
10 Conturbati sunt omnes qui videbant eos: ‡& timuit omnis homo.
Et annunciauerunt opera Dei, & facta eius intellexerunt.
11 ‡Lætabitur iustus in Domino, & sperabit in eo, & laudabuntur omnes recti corde.

Margin: HEB.64. — 'scrutinia 4. — '& 6.

1 *In finem, Psalmus David, Canticum Aggæi, Ieremiæ, & Ezechiel populo transmigrationis, quando incipiebant proficisci* LXIIII.

2 A TE decet hymnus Deus in Sion: & tibi reddetur votum in Ierusalem.
3 ‡Exaudi orationem meam: ad te omnis caro veniet.
4 ‡Verba iniquorum præualuerũt super nos: & impietatibus nostris tu propitiaberis.
5 ‡Beatus quem elegisti & assumpsisti, inhabitabit in atriis tuis.
Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est tem-
6 plum tuum, ‡mirabile in æquitate.
B Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terræ, & in mari longè.
7 ‡Præparans montes in virtute tua, accinctus po-
8 tentia: ‡qui conturbas profundum maris, sonum fluctuum eius.
9 Turbabuntur gentes, ‡& timebunt qui habitant terminos à signis tuis: exitus matutini & vespere delectabis.
10 ‡Visitasti terram, & inebriasti eam: multiplicasti
C locupletare eam.
Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ita est præparatio eius.
11 ‡Riuos eius 'inebria', multiplica genimina eius: in stillicidiis eius lætabitur germinans.
12 ‡Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur vbertate.
13 ‡Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur.
14 ‡Induti sunt arietes ouium, & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.

Margin: HEB.65. — 'inebrians 14.

1 *In finem Canticum Psalmi resurrectionis* LXV.

2 A IVbilate Deo omnis terra, ‡psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius.
3 ‡Dicite Deo, quàm terribilia sunt opera tua Domine, in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.
4 ‡Omnis terra adoret te, & psallat tibi: psalmum dicat nomini tuo.
5 ‡Venite & videte opera Dei, terribilis in consiliis super filios hominum.
6 ‡Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede: ibi lætabimur in ipso.
7 ‡Qui dominatur in virtute sua in æternum, oculi
B eius super Gentes respiciunt: qui exasperant non exaltentur in semetipsis.

Margin: HEB 66.

‡Bene-

8 ¶Benedicite Gentes Deum nostrum, & auditam facite vocem laudis eius.
9 ¶Qui posuit animam meam ad vitam: & non dedit in commotionem pedes meos.
10 Quoniam probasti nos Deus: igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.
11 ¶Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes
12 in dorso nostro: ¶imposuisti homines super capita
C nostra.
Transiuimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium.
13 ¶Introibo in domum tuam in holocaustis: reddā
14 tibi vota mea, ¶quæ distinxerunt labia mea.
Et locutum est os meum in tribulatione mea.
15 ¶Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis.
16 ¶Venite, & audite, & narrabo omnes qui timetis
D Deum, quanta fecit animæ meæ.
17 ¶Ad ipsum ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea.
18 ¶Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus.
19 ¶Propterea exaudiuit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.
20 ¶Benedictus Deus qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me.

1 *In finem, in hymnis Psalmus cantici Dauid.* LXVI.

HEB.67. 2 A Deus misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri.
3 ¶Vt cognoscamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus salutare tuum.
4 ¶Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes.
5 Lætentur & exultent gentes, quoniā iudicas po-
B pulos in æquitate, & gentes in terra dirigis.
6 ¶Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur ti-
7 bi populi omnes, ¶terra dedit fructum suum.
8 Benedicat nos Deus Deus noster, ¶benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.

1 *In finem, Psalmus cantici ipsi Dauid.* LXVII.

HEB.68 2 A Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum, à facie eius.
3 ¶Sicut deficit fumus deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei.
4 ¶Et iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei: & delectentur in lætitia.
5 ¶Cantate Deo, psalmum dicite nomini eius: iter facite ei qui ascendit super occasum: Dominus nomen illi.
Exultate in conspectu eius, turbabuntur à facie
6 eius, ¶patris orphanorum, & iudicis viduarum.
7 Deus in loco sancto suo: ¶Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo:
Qui educit vinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant, qui habitant in sepulchris.
8 ¶Deus cùm egredereris in conspectu populi tui, cùm pertransires in deserto.
9 ¶Terra mota est, etenim cœli distillauerunt à facie Dei Sinai, à facie Dei Israël.
10 ¶Pluuiam voluntariam segregabis, Deus, hæredi-
B tati tuæ: & infirmata est, tu verò perfecisti eam.

11 ¶Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, Deus.
12 ¶Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa.
13 ¶Rex virtutum dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia.
14 ¶Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.
15 ¶Dum discernit cœlestis reges super eam, niue
16 dealbabuntur in Selmon: ¶mōs Dei, mons pinguis.
17 Mons coagulatus, mons pinguis, ¶vt quid suspicamini montes coagulatos.
Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo: etenim Dominus habitabit in finem.
18 ¶Currus Dei decem millibus multiplex millia lætantium: Dominus in eis in Sinai in sancto.
19 ¶Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, acce-
C pisti dona in hominibus. Ephe. 4. b 8.
Etenim non credentes, inhabitare Dominū Deū
20 ¶Benedictus Dominus die quotidie: prosperum iter faciet nobis, Deus salutarium nostrorum.
21 ¶Deus noster Deus saluos faciendi: & Domini Domini exitus mortis.
22 ¶Veruntamen Deus confringet capita inimicorum suorum: verticem capilli perambulantium in delictis suis.
23 ¶Dixit Dominus, Ex Basan, conuertam, conuertam in profundum maris:
24 ¶Vt intinguatur pes tuus in sanguine: lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso.
25 ¶Viderūt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto.
26 ¶Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum.
27 ¶In ecclesijs benedicite Deo Domino, de fontibus Israël.
28 ¶Ibi Ben-iamin adolescentulus in mentis excessu:
D Principes Iuda, duces eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.
29 ¶Manda, Deus, virtuti tuæ: confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.
30 ¶A templo tuo in Ierusalem, tibi offerent reges munera.
31 ¶Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum: vt excludant eos qui probati sunt argento.
32 Dissipa gentes quæ bella volunt: ¶venient legati ex Aegypto. Aethiopia præueniet manus eius Deo.
33 ¶Regna terræ cantate Deo: psallite Domino.
34 Psallite Deo ¶qui ascendit super cœlum cœli, ad Orientem.
35 Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, ¶date gloriam Deo, super Israël magnificentia eius, & virtus eius in nubibus.
36 ¶Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suę: benedictus Deus.

1 *In finem, pro ijs qui commutabuntur Dauid.* LXVIII.

HEB.69. 2 A Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animam meam.
3 ¶Infixus sum in limo profundi: & non est substantia.
Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.

¶Labo-

4 ¶Laboraui clamans:raucę factę sunt fauces meę, defecerunt oculi mei,dum spero in Deum meum.
5 ¶Multiplicati sunt super capillos capitis mei qui oderunt me gratis.
Cõfortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniustè: quæ non rapui tunc exoluebam.
6 ¶Deus tu scis insipientiam meam: & delicta mea à te non sunt abscondita.
7 ¶Non erubescant in me qui expectant te Domine,Domine virtutum.
Non confundantur super me qui quærunt te, Deus Israël.
8 ¶Quoniam propter te sustinui opprobrium: operuit confusio faciem meam.
9 ¶Extraneus factus sum fratribus meis, & peregri B nus filijs matris meæ.
10 ¶Quoniam zelus domus tuę comẽdit me:& opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.
11 ¶Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi.
12 ¶Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.
13 ¶Aduersum me loquebantur qui sedebãt in porta:& in me psallebant qui bibebant vinum.
14 ¶Ego verò orationem meam ad te Domine:tempus beneplaciti Deus.
In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me, in veritate salutis tuæ.
15 ¶Eripe me de luto,vt non infigar:libera me ab iis qui oderunt me,& de profundis aquarum.
16 ¶Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum:neque vrgeat super me puteus os suum.
17 ¶Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua:secumdùm multitudinem miserationum tuarum respice in me.
18 ¶Et ne auertas faciem tuam à puero tuo: quoniam tribulor,velociter exaudi me.
19 ¶Intende animæ meæ,& libera eam,propter ini- C micos meos eripe me.
20 ¶Tu scis improprium meum, & confusionem meam,& reuerentiam meam.
21 ¶In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, impróperium expectauit cor meum,& miseriam.
Et sustinui qui simul contristaretur,& non fuit: & qui consolaretur, & non inueni.
22 ¶Et dederunt in escam meam fel:& in siti mea potauerunt me aceto.
23 ¶Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum,& in 'retributiones' & in scandalum.
24 ¶Obscurentur oculi eorũ ne videant, & dorsum eorum semper incurua.
25 ¶Effunde super eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.
26 ¶Fiat habitatio eorum deserta: & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet.
27 ¶Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt.
28 ¶Appone iniquitatem super iniquitatem eo- D rum:& non intrent in iustitiam tuam.
29 ¶Deleantur de libro viuentium:& cum iustis non scribantur.
30 ¶Ego sum pauper & dolens: salus tua Deus suscepit me.
31 ¶Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude.

Ioan. 2. d. 17. Rom. 15. a. 3.
Mat. 27. e. 48. Mar. 15. d. 36.
'retributionem 2.
Act. 1. d. 20.

32 ¶Et placebit Deo super vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas.
33 ¶Videant pauperes & lætentur: quærite Deum, & viuet anima vestra.
34 ¶Quoniam exaudiuit pauperes Dominus: & vinctos suos non despexit.
35 ¶Laudent illum cœli & terra, mare,& omnia reptilia in eis.
36 ¶Quoniam Deus saluam faciet Sion: & ædificabuntur ciuitates Iudæ.
Et inhabitabunt ibi,& hęreditate acquirent eam.
37 ¶Et semen seruorum eius possidebit eam, & qui diligunt nomen eius,habitabunt in ea.

1 *In finem, Psalmus David, in rememoratione quòd saluum fecerit 'eum' Dominus.* LXIX.

2 A Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me festina.
3 ¶Confundantur & reuereantur qui quærunt animam meam.
4 ¶Auertantur retrorsum & erubescant, qui volunt mihi mala.
Auertantur statim erubescentes: qui dicunt mihi: Euge, euge.
5 ¶Exultent & lætẽtur in te omnes qui quærunt te: & dicant semper,Magnificetur Dominus,qui diligunt salutare tuum.
6 ¶Ego verò egenus & pauper sum: Deus adiuua me.
Adiutor meus & liberator meus es tu:Domine ne moréris.

1 *Psalmus David, filiorum Ionadab, & priorum captiuorum.* LXX.

2 A In te Domine speraui, non confundar in æternum: ¶in iustitia tua libera me, & eripe me.
Inclina ad me aurem tuam,& salua me.
3 ¶Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum,vt saluum me facias.
Quĩ firmamentum meum & refugium meũ es tu.
4 ¶Deus meus eripe me de manu peccatoris:& de manu contra legem agentis & iniqui.
5 ¶Quoniam tu es patientia mea Domine,Domine spes mea à iuuentute mea.
6 ¶In te confirmatus sum ex vtero: de ventre ma- B tris meæ tu es protector meus.
7 In te cantatio mea semper: ¶tanquam prodigiũ factus sum multis,& tu adiutor fortis.
8 ¶Repleatur os meum laude: vt cantem gloriam tuam,tota die magnitudinem tuam.
9 ¶Ne proijcias me in tempore senectutis,cùm defecerit virtus mea,ne derelinquas me.
10 ¶Quia dixerunt inimici mei mihi:& qui custodiebant animam meam,consilium fecerunt in vnum,
11 ¶Dicentes: Deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum:quia non est qui eripiat.
12 ¶Deus ne elongeris à me:Deus meus in auxilium meum respice.
13 ¶Confundantur & deficiant detrahentes animæ C meæ: operiantur confusione & pudore qui quærunt mala mihi.
14 ¶Ego autem semper sperabo: & adiiciam super omnem laudem tuam.
15 ¶Os meus annunciabit iustitiam tuam: tota die salutare tuum.

Sup. 34. d. 33. 39. c. 14. HEB 70.
Sup 34. d. 16. Inf. 70. b. 13.
HEB 71.
Sup 30. a. 1.

16 ¶Quoniam non cognoui literaturam, introibo in `potentiam' Domini: Domine memorabor iustitiæ tuæ solius.

`potentias ta.

17 ¶Deus docuisti me à iuuentute mea, & vsque nunc pronunciabo mirabilia tua.

18 ¶Et vsque in senectam & senium, Deus ne derelinquas me,

Donec annunciem brachium tuum generationi omni quæ ventura est:

19 ¶Potentiam tuam & iustitiam tuam Deus, vsque D in altissima quæ fecisti magnalia: Deus quis similis* tibi?

*sit.

20 ¶Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas: & cõuersus viuificasti me: & de abyssis terræ iterum reduxisti me.

21 ¶Multiplicasti magnificentiam tuam: & conuersus consolatus es me:

22 ¶Nam & ego confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam Deus: psallam tibi in cithara, sanctus Israël.

23 ¶Exultabunt labia mea cùm cantauero tibi: & anima mea quam redemisti.

24 ¶Sed & lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam: cùm confusi & reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

HEB 72.

1 *Psalmus in Salomonem.* LXXI.

2 A Deus iudicium tuum regi da: & iustitiam tuam filio regis.

Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio.

3 ¶Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam.

4 ¶Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.

5 ¶Et permanebit cum Sole, & ante Lunam in generatione `& generationem'.

`generationum a.

6 ¶Descendet sicut pluuia in vellus: & sicut stilli- B cidia stillantia super terram.

7 ¶Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis: donec auferatur Luna.

8 ¶Et dominabitur à mari vsque ad mare: & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum.

9 ¶Coram illo procident Aethiopes: & inimici eius terram lingent.

§Esai.60 a 6. Mat.2.b.11. *terræ.

10 ¶Reges Tharsis & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent.

11 ¶Et adorabunt eum omnes reges*: omnes gen- C tes seruient ei.

12 ¶Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor.

13 ¶Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum saluas faciet.

14 ¶Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.

15 ¶Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper: tota die benedicent ei.

16 ¶Et erit firmamentum in terra in summis montium, superextolletur super Libanum fructus eius: D & florebunt de ciuitate sicut fœnum terræ.

17 ¶Sit nomen eius benedictum in secula: ante solem permanet nomen eius.

Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.

18 ¶Benedictus Dominus Deus Israël, qui facit mirabilia solus.

19 ¶Et benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & replebitur maiestate eius omnis terra: fiat, fiat.

20 ¶Defecerunt laudes David filij Iessæ.

1 *Psalmus Asaph.* LXXII.

HEB.73.

A Qvàm bonus Israël Deus his qui recto sunt corde?

2 ¶Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei.

3 ¶Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns.

4 ¶Quia non est respectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.

5 ¶In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.

6 ¶Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.

7 ¶Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis.

8 ¶Cogitauerunt, & locuti sunt nequitiam: iniqui- B tatem in excelso locuti sunt.

9 ¶Posuerunt in cœlum os suum: & lingua eorum transiuit in terra.

10 ¶Ideo cõuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.

11 ¶Et dixerunt: Quomodo scit Deus, & si est sciẽtia in excelso?

12 ¶Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo, obtinuerunt diuitias.

13 ¶Et dixi: Ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas:

14 ¶Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis.

15 ¶Si dicebam: Narrabo sic, ecce nationem filio- C rum tuorum reprobaui.

16 ¶Existimabam vt cognoscerem hoc: labor est ante me.

17 ¶Donec intrem in sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum.

18 ¶Veruntamen propter dolos posuisti eis, deiecisti eos dum alleuarentur.

19 ¶Quomodo facti sunt in desolationem? subitò defecerunt: perierunt propter iniquitatem suam.

20 ¶Velut somnium surgentium Domine, in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.

21 ¶Quia inflammatum est cor meum, & renes mei

22 commutati sunt: & ego ad nihilum redactus sum, D & nesciui.

23 ¶Vt iumentum factus sum apud te: & ego semper tecum.

24 ¶Tenuisti manum dexteram meam: & in voluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me.

25 ¶Quid enim mihi est in cœlo? & à te quid volui super terram?

26 ¶Defecit caro mea & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.

27 ¶Quia ecce, qui elongant se à te, peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abs te.

28 ¶Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam:

Vt annunciem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

HEB.74.

1 *Intellectus Asaph* LXXIII.

A T quid Deus repulisti in finem: iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ?

2 ¶Memor esto congregationis tuę, quã possedisti ab initio.

Redemisti virgam hæreditatis tuæ: 'mons' Sion in quo habitasti in eo. *monté 1.*

3 ¶Leua manus tuas in superbias eorum in finem: quanta malignatus est inimicus in sancto.

4 ¶Et gloriati sunt qui oderunt te, in medio solennitatis tuæ.

5 ¶Posuerunt signa sua, signa: & non cognouerũt sicut in exitu super summum.

6 Quasi in sylua lignorum securibus ¶exciderunt ianuas eius in idipsum: in securi & ascia deiecerunt eam.

B

7 ¶Incenderunt igni sanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui. *4.Re.25. 9.*

8 ¶Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul, Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.

9 ¶Signa nostra non vidimus, iam non est propheta: & nos non cognoscet amplius.

10 ¶Vsquequo Deus improperabit inimicus, irritat aduersarius nomen tuum in finem?

11 ¶Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuã de medio sinu tuo in finem?

C

12 ¶Deus autem rex noster ante secula: operatus est salutem in medio terræ. *1.Luc. 2.8. 70.*

13 ¶Tu confirmasti in virtute tua mare: contribulasti capita draconum in aquis.

14 ¶Tu confregisti capita draconis: dedisti eum escam populis Aethiopum.

15 ¶Tu dirupisti fontes & torrentes: tu siccasti fluuios Ethan.

16 ¶Tuus est dies & tua est nox: tu fabricatus es auroram & solem.

17 ¶Tu fecisti omnes terminos terræ: æstatem & ver tu plasmasti ea.

18 ¶Memor esto huius, inimicus improperauit Domino, & populus insipiens incitauit nomen tuum.

D

19 ¶Ne tradas bestiis 'animas' confitentes 'tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem. *animam confitētē, *confitentium 4.*

20 ¶Respice in testamẽtum tuum: quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

21 ¶Ne auertatur humilis factus cõfusus: pauper & inops laudabunt nomen tuum.

22 ¶Exurge Deus, iudica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die.

23 ¶Ne obliuiscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.

HEB.75. *disperdas*

1 *In finem ne 'corrumpas', Psalmus cantici Asaph.* LXXIIII.

2 A Onfitebimur tibi Deus: confitebimur, & inuocabimus nomen tuum.

3 Narrabimus mirabilia tua: ¶cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.

4 ¶Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmaui columnas eius.

5 ¶Dixi iniquis, Nolite iniquè agere: & delinquentibus, Nolite exaltare cornu.

6 ¶Nolite extollere in altum cornu vestrum: nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.

B

7 ¶Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente,

8 neque à desertis mõtibus: ¶quoniã Deus iudex est.

9 Hunc humiliat, & hunc exaltat: ¶quia calix in manu Domini vini meri plenus misto.

C Et inclinauit ex hoc in hoc: veruntamen fæx eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ.

10 ¶Ego autem annunciabo in seculum: cantabo Deo Iacob.

11 ¶Et omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua iusti.

HEB.76.

1 *In finem in laudibus, Psalmus Asaph, Canticum Ad Assyrios* LXXV.

2 N Otus in Iudæa Deus, in Israël magnum nomen eius.

3 ¶Et factus est in pace locus eius: & habitatio eius in Sion.

4 ¶Ibi confregit potẽtias 'arcum' scutum, gladium, & bellum. *arcus.*

5 ¶Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis:

6 ¶turbati sunt omnes insipientes corde.

B Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

7 ¶Ab increpatione tua Deus Iacob dormitauerunt qui ascenderunt equos.

8 ¶Tu terribilis es, & qs resistet tibi? ex tũc ira tua.

9 ¶De cœlo auditum fecisti iudicium: terra tremuit & quieuit.

C

10 ¶Cùm exurgeret in iudicium Deus, vt saluos faceret omnes mansuetos terræ.

11 ¶Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi.

12 ¶Vouete & reddite Domino Deo vestro: omnes qui in circuitu eius affertis munera.

13 Terribili, ¶& ei qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ.

HEB.77.

1 *In fine pro Idithun, Psalmus Asaph* LXXVI

2 A V Oce mea ad Dominũ clamaui: voce mea ad Deum, & intendit mihi. *Infr. 141 2.1.*

3 ¶In die tribulationis meę Deum exquisiui, manibus meis nocte contra eum: & non sum deceptus.

4 Renuit consolari anima mea, ¶memor fui Dei, & delectatus sum, & exercitatus sum: & defecit spiritus meus.

5 ¶Anticipauerũt vigilias oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus.

6 ¶Cogitaui dies antiquos: & annos æternos in mente habui.

7 ¶Et meditatus sum nocte cum corde meo: & exercitabar, & scopebam spiritum meum.

B

8 ¶Nunquid in æternum proiiciet Deus, 'aut' non apponet vt complacitior sit adhuc? *'& 8.*

9 ¶Aut in finem misericordiam suam abscindet à generatione in generationem?

10 ¶Aut obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?

11 ¶Et dixi, Nũc cœpi: hæc mutatio dexterę Excelsi.

12 ¶Memor fui operum Domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.

C

13 ¶Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinuentionibus tuis exercebor.

14 ¶Deus in sancto via tua: quis Deus magnus sicut

15 Deus noster? ¶tu es Deus qui facis mirabilia.

16 Notam fecisti in populis virtutem tuam: ¶redemisti in brachio tuo populũ tuũ filios Iacob & Ioseph.

17 ¶Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ: & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.

18 ¶Multitudo sonitus aquarũ:vocẽ dederũt nubes.
19 Etenim sagittæ tuæ transeunt: ¶vox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ: commota est & contremuit terra.
20 ¶In mari via tua,& semitæ tuæ in aquis multis:& vestigia tua non cognoscentur.
21 ¶Deduxisti sicut oues populum tuum in manu Moysi & Aaron.

I *Intellectus Asaph.* LXXVII.

A Attendite popule meus legem meã: inclinate aurem vestram in verba oris mei.
2 ¶Aperiam in parabolis os meum: loquar propositiones ab initio.
3 ¶Quanta audiuimus & cognouimus ea:& patres nostri narrauerunt nobis.
4 ¶Non sunt occultata à filijs eorum in generatione altera,
Narrantes laudes Domini,& virtutes eius,& mirabilia eius quæ fecit.
5 ¶Et suscitauit testimonium in Iacob: & legem posuit in Israël.
Quanta mandauit patribus nostris nota facere ea
6 filiis suis:¶vt cognoscat generatio altera.
Filij qui nascentur & exurgent, & narrabunt filiis suis,
7 ¶Vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum Dei,& mandata eius exquirant.
8 ¶Ne fiant sicut patres eorum, generatio praua & exasperans.
Generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus eius.
9 ¶Filij Ephrem intendentes & mittentes arcum:
B conuersi sunt in die belli.
10 ¶Non custodierunt testamentum Dei: & in lege eius noluerunt ambulare.
11 ¶Et obliti sunt benefactorum eius,& mirabilium eius quæ ostendit eis.
12 ¶Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Taneos.
13 ¶Interrupit mare, & perduxit eos: & statuit aquas quasi in vtre.
14 ¶Et deduxit eos in nube diei:& tota nocte in illuminatione ignis.
15 ¶Interrupit petram in eremo: & adaquauit eos velut in abysso multa.
16 ¶Et eduxit aquam de petra: & 'deduxit' tãquàm flumina aquas.
17 ¶Et apposuerunt adhuc peccare ei: in iram excitauerunt Excelsum in inaquoso.
18 ¶Et tentauerunt Deum in cordibus suis vt peterent escas animabus suis,
19 ¶Et malè locuti sunt de Deo:dixerunt, nunquid poterit Deus parare mensam in deserto?
20 ¶Quoniam percussit petram, & fluxerunt aquæ,
C & torrentes inundauerunt.
Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?
21 ¶Ideo audiuit Dominus,& distulit: & ignis accensus est in Iacob,& ira ascendit in Israël.
22 ¶Quia non crediderunt in Deo, nec sperauerunt in salutari eius.
23 ¶Et mandauit nubibus désuper, & ianuas cœli aperuit.
24 ¶Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis.
25 ¶Panem angelorum manducauit homo: cibaria misit eis in abundantia.
26 ¶Transtulit Austrum de cœlo: & induxit in virtute sua Africum.
27 ¶Et pluit super eos sicut puluerem carnes: & sicut arenam maris volatilia pennata.
28 ¶Et ceciderunt in medio castrorum eorum, circa tabernacula eorum.
29 ¶Et manducauerunt & saturati sunt nimis,& de-
30 siderium eorum attulit eis:¶non sunt fraudati à desiderio suo.
D Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum:& ira
31 ¶Dei ascendit super eos.
Et occidit pingues eorũ,& electos Israël impediuit.
32 ¶In omnibus his peccauerunt adhuc:& non crediderunt in mirabilibus eius.
33 ¶Et defecerunt in vanitate dies eorum: & anni eorum cum festinatione.
34 ¶Cùm occideret eos, quærebant eum:& reuertebantur,& diluculo veniebant ad 'eum'.
35 ¶Et rememorati sunt quia Deus adiutor est eorum:& Deus excelsus redemptor eorum est.
36 ¶Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.
37 ¶Cor autem eorum nõ erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius.
38 ¶Ipse autem est misericors,& propitius fiet peccatis eorum:& non disperdet eos.
Et 'abundauit' vt auerteret iram suam: & non accendit omnem iram suam.
39 ¶Et recordatus est quia caro sunt:spiritus vadẽs, & non rediens.
40 ¶Quoties exacerbauerunt eum in deserto, in irã
E concitauerunt eum in inaquoso?
41 ¶Et conuersi sunt,& tentauerunt Deum:& sanctum Israël exacerbauerunt.
42 ¶Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis.
43 ¶Sicut posuit in Aegypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.
44 ¶Et conuertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent,
45 ¶Misit in eos cynomiam, & comedit eos:& ranam,& disperdidit eos.
46 ¶Et dedit ærugini fructus eorum:& labores eorum locustæ.
47 ¶Et occidit in grandine vineas eorum: & moros eorum in pruina.
48 ¶Et tradidit grandini iumenta eorum:& possessionem eorum igni.
49 ¶Misit in eos iram indignationis suæ: indignationem & iram & tribulationem: 'immissiones' per angelos malos.
50 ¶Viam fecit semitæ iræ suę,* non pepercit à mor-
F te animabus eorum, & iumenta eorum in morte conclusit.
51 ¶Et percussit omne primogenitum in terra Aegypti: primitias 'omnis laboris' eorum in tabernaculis Cham.
52 ¶Et abstulit sicut oues populum suum: & perduxit eos tanquàm gregem in deserto.
53 ¶Et eduxit eos in spe, & non timuerunt:& inimicos eorum operuit mare.
54 ¶Et induxit eos in montem sanctificationis suæ, montem quem acquisiuit dextera eius.

Margin notes: Exo.14 d — EB 78. — Sup.48 a — Matt.13:c — Exo.14 c — Exo.13.d, 1.d.14 d — 9.f.14 — Psal.104 — Exo.17.b — eduxit 3. — Nu.20.b — Nu.11.a — Exo.16.b — Nu.11 — Iohan.6 — 1.Cor.10 — Nu.11 — Nu.11 — Deum. — multiplicauit I. — Exo.7.d — Exo.8 — Exo.10 — Exo.9.c — Exo.9 — immissionem 14. — *& 6. — Exo.12 — laborũ 4 — Exo.13 — Exo.14

Et eiecit à facie eorum Gentes:& sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.

55 ¶Et habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Israël.

56 ¶Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelsum:& testimonia eius non custodierunt.

57 ¶Et auerterunt se, & non seruauerunt pactum quemadmodum patres eorum, conuersi sunt in arcum prauum.

58 ¶In iram concitauerunt eum in collibus suis: & in sculptilibus suis ad æmulationem eum prouocauerunt.

59 ¶Audiuit Deus & spreuit: & ad nihilum redegit valde Israel.

60 ¶Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum G suum vbi habitauit in hominibus.

61 ¶Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulcbritudinem eorum in manus inimici.

62 ¶Et conclusit in gladio populum suum: & hæreditatem suam spreuit.

63 ¶Iuuenes eorum comêdit ignis: & virgines eorum non sunt lamentatæ.

64 ¶Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non plorabantur.

65 ¶Et excitatus est tanquàm dormiens Dominus, tanquàm potens crapulatus à vino:

66 ¶Et percussit inimicos suos in posteriora opprobrium sempiternum dedit illis.

67 ¶Et repulit tabernaculum Ioseph: & tribum Ephráim non elegit.

68 ¶Sed elegit tribum Iuda, montem Sion quem dilexit.

69 ¶Et ędificauit sicut vnicornium sanctificium suum in terra, quam fundauit in secula.

70 ¶Et elegit Dauid seruum suum, & sustulit eum

71 de gregibus ouium:¶de post fœtantes accepit eum. Pascere Iacob seruum suum, & Israël hęreditatem

72 suam:¶Et pauit eos in innocentia cordis sui:& in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

1 *Psalmus Asaph.* LXXVIII.

A Eus venerunt Gentes in hęreditatem tuam polluerunt templum sanctumtuum: posuerũt Ierusalem in pomorum custodiam.

2 ¶Posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cęli: carnes sanctorũ tuorũ bestijs terrę.

3 ¶Effuderunt sanguinem eorum tanquàm aquam in circuitu Ierusalem:& non erat qui sepeliret.

4 ¶Facti sumus opprobrium vicinis nostris:subsan B natio & illusio his qui in circuitu nostro sunt.

5 ¶Vsquequo Domine irascêris in finem, accende tur velut ignis zelus tuus?

6 ¶Effunde iram tuam in Gentes quę te non nouerunt: & in regna quę nomen tuũ non inuocauerunt.

7 ¶Quia comederunt Iacob: & locum eius desolauerunt.

8 ¶Ne memineris iniquitatum nostrarũ antiqua- C rum, citò anticipent nos misericordię tuæ:quia pauperes facti sumus nimis.

9 ¶Adiuua nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui Domine, libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.

10 ¶Ne fortè dicant in gentibus, Vbi est Deus eorũ? & innotescat in nationibus corã oculis nostris. Vltio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est.

11 ¶Introeat in cõspectu tuo gemitus compeditorum.

D Secundum magnitudinem brachij tui posside filios mortificatorum.

12 ¶Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum: improperium ipsorum quod exprobrauerunt tibi Domine.

13 ¶Nos autem populus tuus & oues pascuæ tuæ, confitebimur tibi in seculum,

In generationem & generationem annunciabimus laudem tuam.

1 *In finem, pro iis qui commutabuntur, testimonium Asaph Psalmus.* LXXIX.

2 A Vi regis Israël, intende: qui deducis velut ouem, Ioseph.

Qui sedes super cherubin manifestare

3 ¶coram Ephráim, Ben-iamin & Manasse. Excita potentiã tuã, & veni vt saluos facias nos.

4 ¶Deus conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

5 ¶Domine Deus virtutum, quousque irascêris super orationem serui tui?

6 ¶Cibabis nos pane lachrymarum, & potum da- B bis nobis in lachrymis in mensura?

7 ¶Posuisti nos in contradictionem vicinis nostris: & inimici nostri subsannauerunt nos.

8 ¶Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

9 ¶Vineam de Aegypto transtulisti: eiecisti Gentes: & plantasti eam.

10 ¶Dux itineris fuisti in conspectu eius, & plantasti radices eius, & impleuit terram.

11 ¶Operuit montes vmbra eius: & arbusta eius ce- C dros Dei.

12 ¶Extendit palmites suos vsque ad mare: & vsque ad flumen propagines eius.

13 ¶Vt quid destruxisti maceriam eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam?

14 ¶Exterminauit eam aper de sylua:& singularis ferus depastus est eam.

15 ¶Deus virtutum conuertere: respice de cęlo & vide, & visita vineam istam.

16 ¶Et perfice eam quam plantauit dextera tua: & super filium-hominis quem confirmasti tibi.

17 ¶Incensa igni & suffossa ab increpatione vultus D tui peribunt.

18 ¶Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ: & super filium hominis quem confirmasti tibi.

19 ¶Et non discedimus à te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.

20 ¶Domine Deus virtutum conuerte nos: & ostende faciem tuam, & salui erimus.

1 *In finem pro torcularibus, Psalmus ipsi Asaph, quinta sabbati.* LXXX.

2 A Xultate Deo adiutori nostro: iubilate Deo Iacob.

3 ¶Sumite psalmum, & date tympanum: psalterium iucundum cum cithara.

4 ¶Buccinate in Neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestræ.

5 ¶Quia pceptũ in Israël est, & iudiciũ Deo Iacob.

6 ¶Testimoniũ in Ioseph posuit illud, cùm exiret de Terra-Aegypti, linguã quã nõ nouerat, audiuit.

7 ¶Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus eius B in cophino seruierunt.

[Exod.17.b.6.] 8 ¶In tribulatione inuocasti me,& liberaui te,exaudiui te in abscondito tempestatis:| probaui te apud aquam contradictionis.

[Exod. 20. a.7.] 9 ¶Audi populus meus, & contestabor te: Israël si 10 audieris me,¶non erit in te Deus recens,neque adorabis Deum alienum.

11 ¶Ego enim sum Dñs Deus tuus qui eduxi te de C Terra-Aegipti: dilata os tuum, & implebo illud.

12 ¶Et non audiuit populus meus vocem meam: & Israël non intendit mihi.

[Act. 14. c.16.] 13 ¶| Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum,ibunt in adinuentionibus suis.

[Baru. 3.b 13.] 14 ¶| Si populus meus audisset me: Israël si in vijs meis ambulasset;

15 ¶Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem:& D super tribulantes eos misissem manũ meam.

16 ¶Inimici Domini mentiti sunt ei: & erit tempus eorum in secula.

17 ¶Et cibauit eos ex adipe frumenti: & de petra melle saturauit eos.

[HEB. 82.] 1 *Psalmus Asaph.* LXXXI.

A Deus stetit in synagoga deorum: in medio autem deos dijudicat.

2 ¶Vsquequo iudicatis iniquitatem:& facies peccatorum sumitis?

3 ¶Iudicate egeno & pupillo: & humilem & pauperem iustificate.

[Prou.24. b.11.] 4 ¶|Eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate.

5 ¶Nescierunt,neque intellexerunt,in tenebris am B bulant:mouebuntur omnia fundamenta terræ.

[Ioan. 10. f.34.] 6 ¶|Ego dixi,Dij estis,& filij excelsi omnes.

7 ¶Vos autem sicut homines moriemini: & sicut vnus de principibus cadetis.

8 ¶Surge Deus iudica terram:quoniam tu hæreditabis in omnibus Gentibus.

[HEB. 83.] 1 *Canticum Psalmi Asaph.* LXXXII.

2 A Deus quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus.

3 ¶Quoniam ecce inimici tui sonuerunt: & qui oderunt te extulerunt caput.

4 ¶Super populum tuum malignauerunt cõsilium: & cogitauerunt aduersus sanctos tuos.

5 ¶Dixerunt,Venite,& disperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Israël vltrà:

6 ¶Quoniam cogitauerunt vnanimiter simul aduer 7 sum te testamentum disposuerunt,¶ tabernacula B Idumæorum & Ismahelitæ, Moab, & Agareni,

8 ¶Gebal, & Ammon, & Amalec: alienigenæ cum habitantibus Tyrum.

9 ¶Etenim Assur venit cum illis facti sunt in adiutorium filijs Lot.

[Iudi. 7.f. 22.] 10 ¶Fac illis sicut Madian & | Sisaræ: sicut Iabin in Torrente Cisson.

[Iud.4.d.15] 11 ¶Disperierunt in Endor: facti sunt vt stercus C terræ.

[Iud. 7 g. 25.] 12 ¶Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb:& Zebee,& Salmana,

[Iud. 8. d.] 13 ¶Omnes principes eorum:¶ qui dixerunt, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.

14 ¶Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.

15 ¶Sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes:

16 ¶Ita persequeris illos in tempestate tua, & in ira D tua turbabis eos.

17 ¶Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum Domine.

18 ¶Erubescant & conturbentur in seculum seculi: confundantur & pereant:

19 ¶Et cognoscant quia nomen tibi Dominus,tu solus altissimus' in omni terra. [*super omnem terram.]

[HEB. 84.] 1 *In finem pro torcularibus filijs Core, Psalmus.* LXXXIII.

2 Qvàm dilecta tabernacula tua Domine vir 3 A tutum:¶concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.

Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

4 ¶Etenim passer inuenit sibi domum:& turtur nidum sibi;vbi ponat pullos suos.

B Altaria tua Dñe virtutũ, rex meus & Deus meus.

5 ¶Beati qui habitant in domo tua:*in secula seculorum laudabunt te. [*Domus.]

6 ¶Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascensio- 7 nes in corde suo disposuit, ¶ in valle lachrymarum in loco quem posuit.

8 ¶Etenim benedictiones' dabit legislator, ibunt de C virtute in virtutem: videbitur Deus deorũ in Sion. [* benedictionem.]

9 ¶Domine Deus virtutũ exaudi orationẽ meam: auribus percipe Deus, Iacob.

10 ¶Protector noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui.

11 ¶Quia melior est dies vna in atrijs tuis super mil D lia. Elegi abiectus esse in domo Dei mei: magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.

12 ¶Quia misericordiam & veritatem diligit*Deus: gratiam & gloriam dabit Dominus. [*Dominus.]

Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocen 13 tia:¶Domine virtutũ,beatus homo qui sperat in te.

[HEB. 85.] 1 *In finem filijs Core Psalmus.* LXXXIIII.

2 A Benedixisti domine terram tuam:auertisti captiuitatem Iacob.

3 ¶Remisisti iniquitatem plebis tuæ: operuisti omnia peccata eorum.

4 ¶Mitigasti omnem iram tuam auertisti ab ira indignationis tuæ.

5 ¶Conuerte nos Deus salutaris noster: & auerte iram tuam à nobis.

6 ¶Nunquid in æternum irasceris nobis?aut exten B des iram tuam à generatione in generationem?

7 ¶Deus tu conuersus viuificabis nos: & plebs tua lætabitur in te.

8 ¶Ostende nobis Domine misericordiam tuam: & salutare tuum da nobis.

9 ¶Audiam quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.

C Et super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor.

10 ¶Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius:vt inhabitet gloria in terra nostra.

11 ¶Misericordia & veritas obuiauerunt sibi:iustitia & pax osculatæ sunt.

12 ¶Veritas de terra orta est: & iustitia de cœlo D prospexit.

13 ¶Etenim Dominus dabit benignitatem: & terra nostra dabit fructum suum.

14 ¶Iustitia ante eum ambulabit: & ponet in via gressus suos.

HEB. 86. 1 *Oratio ipsi David* LXXXV.

A Inclina Domine aurem tuam: & exaudi me: quoniam inops & pauper sum ego.
2 ¶Custodi animam meam, quoniam sanctus sum: saluum fac seruum tuum Deus meus sperantem in te.
3 ¶Miserere mei Domine, quoniam ad te clamaui
4 tota die: ¶lætifica animam serui tui, quoniam ad te Domine animam meam leuaui.
5 ¶Quoniam tu Domine suauis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te.
6 ¶Auribus percipe Domine orationem meam, &
B intende voci deprecationis meæ.
7 ¶In die tribulationis meæ clamaui ad te: quia exaudisti me.
8 ¶Non est similis tui in dijs Domine: & non est secundum opera tua.
9 ¶Omnes gentes quascunq; fecisti, venient & adorabunt coram te Dñe: & glorificabunt nomen tuum.
10 ¶Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu
C es Deus solus.
11 ¶Deduc me Dñe in via tua, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meum vt timeat nomen tuum.
12 ¶Confitebor tibi Domine Deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuũ in æternum.
13 ¶Quia misericordia tua magna est super me: & eruisti animam meam ex inferno inferiori.
14 ¶Deus, iniqui insurrexerunt super me, & synagoga potentium quæsierunt animam meã: & non pro-
D posuerunt te in conspectu suo.
15 ¶Et tu Domine Deus miserator & misericors, patiens, & multæ misericordiæ, & verax.
16 ¶Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo: & saluum fac filium ancillæ tuæ.
17 ¶Fac mecum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuisti me, & consolatus es me.

HEB. 87. 1 *Filijs Core Psalmus cantici.* LXXXVI.

A Fundamenta eius in montibus sanctis: ¶di-
2 ligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.
3 ¶Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.
4 ¶Memor ero Raab & Babylonis scientium me. Ecce alienigenę, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic.
5 ¶Nunquid Sion dicet, Homo, & homo natus est
B in ea: & ipse fundauit eam Altissimus?
6 ¶Dominus narrabit in scripturis populorum & principum, horum qui fuerunt in ea.
7 ¶Sicut lætantium omnium habitatio est in te.

HEB. 88. 1 *Canticum Psalmi Filijs Core in finem pro Maeleth ad respondendum, intellectus Eman Ezrahitæ.* LXXXVII.

2 Domine Deus salutis meæ in die clamaui
A & nocte coram te.
3 ¶Intret in conspectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meam.
4 ¶Quia repleta est malis anima mea: & vita mea in ferno appropinquauit.
5 ¶Aestimatus sum cum descendentibus in lacum:
6 factus sum sicut homo sine adiutorio, ¶inter mortuos liber,
Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius: & ipsi de manu tua repulsi sunt.
7 ¶Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis,
B & in vmbra mortis.
8 ¶Super me confirmatus est furor tuus: & omnes fluctus tuos induxisti super me.
9 ¶Longe fecisti notos meos à me: posuerunt me abominationem sibi.
10 Traditus sum, & non egrediebar: ¶oculi mei languerunt præ inopia.
Clamaui ad te Domine tota die: expandi ad te manus meas.
11 ¶Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici
C suscitabunt, & confitebuntur tibi?
12 ¶Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?
13 ¶Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra obliuionis?
14 ¶Et ego ad te Domine clamaui: & manè oratio mea præueniet te.
15 ¶Vt quid Domine repellis orationem meam: auertis faciem tuam à me?
16 ¶Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute
D mea, exaltatus autẽ humiliatus sum & cõturbatus.
17 ¶In me transierunt iræ tuæ: & terrores tui conturbauerunt me.
18 ¶Circundederunt me sicut aqua: tota die circundederunt me simul.
19 ¶Elongasti à me amicum & proximum: & notos meos à miseria.

1 *Intellectus Ethan Ezrahitæ.* LXXXVIII. HEB. 89.

2 Misericordias Domini in æternum can-
A tabo.
In generatione & generationem annunciabo veritatem tuam in ore meo.
3 ¶Quoniam dixisti, In æternum misericordia ædificabitur: in cœlis præparabitur veritas tua in eis.
4 ¶Disposui testamentum electis meis, iuraui Da-
5 uid seruo meo, ¶vsque in æternum præparabo semen tuum.
Et ædificabo in generatione & generationem sedem tuam.
6 ¶Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine: etenim veritatem tuam in ecclesia sanctorum.
7 ¶Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino, similis erit Deo in filijs Dei?
8 ¶Deus qui glorificatur in consilio sanctorum: ma-
B gnus & terribilis super oẽs qui in circuitu eius sunt.
9 ¶Domine Deus virtutum, quis similis tibi? potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.
10 ¶Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.
11 ¶Tu humiliasti, sicut vulneratum, superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.
12 ¶Tui sunt cœli, & tua est terra, orbem terræ &
13 plenitudinem eius tu fundasti: ¶aquilonem & mare tu creasti.
Thabor & Hermon in nomine tuo exultabunt:
14 ¶tuum brachium cum potentia.
15 Firmetur manus tua, & exaltetur dextera tua: ¶iu-
C stitia & iudicium præparatio sedis tuæ.
Misericordia & veritas præcedent faciem tuam:
16 ¶beatus populus qui scit iubilationem.
17 Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, ¶& in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur.
18 ¶Quoniam gloria virtutis eorum tu es, & in bene

Marginal notes: Ioel 2. c. 13. — 2. Reg. 7. c. 12. — Gene 1. a 1.

placito tuo exaltabitur cornu nostrum.

19 ¶Quia Domini est assumptio nostra, & sancti Israel regis nostri.

20 ¶Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti, Posui adiutorium in potente, & exaltaui electum de plebe mea.

21 ¶Inueni Dauid seruum meum: oleo sancto meo D vnxi eum.

22 ¶Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum confortabit eum.

23 ¶Nihil proficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis non apponet nocere ei.

24 ¶Et concidam à facie ipsius inimicos eius, & odientes eum in fugam conuertam.

25 ¶Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso: & in nomine meo exaltabitur cornu eius.

26 ¶Et ponam in mari manum eius: & in fluminibus dexteram eius.

27 ¶Ipse inuocauit me: Pater meus es tu: Deus meus & susceptor salutis meæ.

28 ¶Et ego primogenitum ponam illum: excelsum præ regibus terræ.

29 ¶In æternum seruabo illi misericordiam meam: & testamentum meum fidele ipsi.

30 ¶Et ponam in seculum seculi semen eius: & thro E num eius sicut dies cœli.

31 ¶Si autem dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint.

32 ¶Si iustitias meas prophanauerint, & mandata mea non custodierint.

33 ¶Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.

34 ¶Misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea.

35 ¶Neque prophanabo testamētum meum, & quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.

36 ¶Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mentiar:

37 ¶semen eius in æternum manebit.

38 Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, ¶& si F cut luna perfecta in æternum: & testis in cœlo fidelis.

39 ¶Tu verò repulisti & despexisti: distulisti Christum tuum.

40 ¶Auertisti testamentum serui tui: prophanasti in terra sanctuarium eius.

41 ¶Destruxisti omnes sepes eius: posuisti firmamentum eius formidinem.

42 ¶Diripuerunt eum omnes transeuntes viam: factus est opprobrium vicinis suis.

43 ¶Exaltasti dexteram deprimentium eum: lætificasti omnes inimicos eius.

44 ¶Auertisti adiutorium gladij eius: & non es auxi G liatus ei in bello.

45 ¶Destruxisti eum ab emundatione: & sedem eius in terra collisisti.

46 ¶Minorasti dies temporis eius: perfudisti eum confusione.

47 ¶Vsquequo Domine auertis in finem: exardescet sicut ignis ira tua?

48 ¶Memorare quæ mea substantia: nunquid enim vanè constituisti omnes filios hominum?

49 ¶Quis est homo qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam suam de manu inferi?

50 ¶Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ Domine: sicut iurasti Dauid in veritate tua?

51 ¶Memor esto Domine opprobrij seruorum tuorum (quod continui in sinu meo) multarū gentium.

52 ¶Quod exprobrauerūt inimici tui Domine, quòd exprobrauerunt, commutationem Christi tui.

53 ¶Benedictus Dominus in æternum: fiat, fiat.

1 *Oratio Moysi hominis Dei,* LXXXIX. HEB 90.

A Domine refugium factus es nobis à generatione in generationem.

2 ¶Priusquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis, à seculo, & vsque in seculum tu es Deus.

3 ¶Ne auertas hominem in humilitatem: & dixisti, Conuertimini filij hominum.

4 ¶Quoniam mille anni ante oculos tuos: tanquam dies hesterna quæ præterijt,

5 Et custodia in nocte: ¶quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.

6 ¶Manè sicut herba transeat, manè floreat & trans B eat: vespere decidat, induret, & arescat.

7 ¶Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus.

8 ¶Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo: seculum nostrum in illuminatione vultus tui.

9 ¶Quoniam omnes dies nostri defecerunt: & in ira tua defecimus.

10 Anni nostri sicut aranea meditabuntur: ¶dies an C norum nostrorum in ipsis septuaginta anni.

Si autem in potentatibus, octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor.

Quoniā superuenit mansuetudo, & corripiemur.

11 ¶Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare?

12 ¶Dexteram tuam sic notam fac: & eruditos corde in sapientia.

13 ¶Conuertere Domine, vsquequo? & deprecabilis esto super seruos tuos.

14 ¶Repleti sumus manè misericordia tua: & exulta D uimus, & delectati sumus in oībus diebus nostris.

15 ¶Lætati sumus ꝓ diebus quibus nos humiliasti: annis quibus vidimus mala.

16 ¶Respice in seruos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum.

17 ¶Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos: & opus manuum nostrarum dirige.

1 *Laus cantici Dauid,* XC. HEB. 91.

A Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

2 ¶Dicet Domino, Susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus sperabo in eum.

3 ¶Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.

4 ¶Scapulis suis obumbrabit tibi: & sub pennis eius sperabis.

5 ¶Scuto circundabit te veritas eius: non timebis B à timore nocturno.

6 ¶A sagitta volante in die, à negocio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.

7 ¶Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis: ad te autem non appropinquabit.

8 ¶Veruntamen oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis.

9 ¶Quoniam tu es Domine spes mea: Altissimum C posuisti refugium tuum.

10 ¶Non accedet ad te malū, & flagellū non appropinquabit

Margin notes: super po[tentem]; Act. 13. d; 1. Reg. 16. c; 2. Reg. 5.; confirma[bit]; inuocabit; decipiam; 2. Reg. 7. b. 10; Auertisti; inimic[orum] eius; in terra; 2. Reg. 7. b. 11; & 8.; Eccle. 18. a. 8.; liberabit; In

pinquabit tabernaculo tuo.

11 Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis.

12 In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

13 Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

14 Quoniam in me sperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.

15 Clamauit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione: eripiã eum & glorificabo eũ:

16 Longitudine dierum replebo eum: & ostendam illi salutare meum.

HEB. 92. 1 *Psalmus cantici in die sabbati.* XCI.

2 Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime.

3 Ad annunciandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuã per noctem.

4 In decachordo psalterio, cum cantico, in cithara.

5 Quia delectasti me Domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.

6 Quàm magnificata sunt opera tua Domine: nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.

7 Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.

8 Cùm exorti fuerint peccatores sicut fœnum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem.

9 Vt intereant in seculum seculi, (tu autem altissimus in æternum Domine.)

10 Quoniam ecce inimici tui Domine, quoniam ecce inimici tui peribunt: & dispergentur omnes qui operantur iniquitatem.

11 Et exaltabitur sicut vnicornis cornu meum: & senectus mea in misericordia huberi.

12 Et despexit oculus meus inimicos meos: &* insurgentibus in me malignãtibus, audiet auris mea.

13 Iustus vt palma florebit: * sicut cedrus Libani multiplicabitur.

14 Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebunt.

15 Adhuc multiplicabuntur in senecta huberi: &

16 bene patientes erunt: vt annuncient. Quoniam rectus Dominus Deus noster, & nõ est iniquitas in eo.

HEB. 93. *Laus cantici ipsi Dauid in die ante sabbatum, quando fundata est terra.* XCII.

1 Dominus regnauit decórem indutus est: indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur.

2 Parata sedes tua Deus ex tunc: à seculo tu es.

3 Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina vocem suam:

4 Eleuauerunt flumina fluctus suos à vocibus aquarum multarum.

Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis Dominus.

5 Testimonia tua credibilia facta sunt nimis: domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum.

HEB. 94. *Psalmus ipsi Dauid quarta sabbathi.* XCIII.

1 Deus vltionum Dominus: Deus vltionum liberè egit.

2 Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem superbis.

3 Vsquequo peccatores Domine, vsquequo peccatores gloriabuntur.

4 Effabuntur & loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur iniustitiam?

5 Populum tuum Domine humiliauerunt: & hæreditatem tuam vexauerunt.

6 Viduam & aduenam interfecerunt. & pupillos occiderunt.

7 Et dixerunt, Non videbit Dominus: nec intelliget Deus Iacob.

8 Intelligite insipientes in populo: & stulti aliquando sapite.

9 Qui plantauit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum non considerat?

10 Qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem scientiam?

11 Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.

12 Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.

13 Vt mitiges ei à diebus malis: donec fodiatur peccatori fouea.

14 Quia non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet.

15 Quoadusque iustitia conuertatur in iudicium: & qui iuxta illam omnes qui recto sunt corde.

16 Quis consurget mihi aduersus malignantes? aut quis stabit mecum aduersus operãtes iniquitatem?

17 Nisi quia Dominus adiuuit me: paulominus habitasset in inferno anima mea.

18 Si dicebam, Motus est pes meus: misericordia tua Domine adiuuabat me.

19 Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

20 Nunquid adhæret tibi sedes iniquitatis: qui fingis *laborem in præcepto?

21 Captabunt in animam iusti: & sanguinem innocentem condemnabunt.

22 Et factus est mihi Dominus in refugiũ, & Deus meus in adiutorium spei meę.

23 Et reddet illis iniquitatem ipsorum: & in malitia eorum disperdet eos, disperdet illos Dominus Deus noster.

HEB. 95. *Laus cantici ipsi Dauid.* XCIIII.

1 Venite exultemus Domino, iubilemus Deo salutari nostro:

2 Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei.

3 Quoniam Deus magnus Dominus, & rex magnus super omnes deos.

4 Quia in manu eius sunt fines terræ: & altitudines montium ipsius sunt.

5 Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud: & siccam manus eius formauerunt.

6 Venite, adoremus, & procidamus, & plore-

7 mus ante Dominum qui fecit nos: quia ipse est Dominus Deus noster.

Et nos populus pascuæ eius: & oues manus eius.

Marginal notes: 1 Matt. 4. a. 6. Luc. 4. b. 10. — 1 Iud. 110. a. 2. — *ib. 5. — * & 3. — *dolorẽ 7.

8 ¶Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurate corda vestra.
Sicut in irritatione secundùm diem tentationis in deserto.
9 ¶Vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt & viderunt opera mea.
10 ¶Quadraginta annis offensus fui generationi illi: & dixi, Semper hi errant corde.
11 Et isti non cognouerunt vias meas: ¶ vt iuraui in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

1 *Canticum ipsi Dauid quando domus aedificabatur post captiuitatem. 1. Par. 16. c. 23.* XCV

A Cantate Domino canticum nouum: cantate Domino omnis terra.
2 Cãtate Dño, & benedicite nomini eius: annunciate de die in diem salutare eius.
3 ¶Annunciate inter Gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius.
4 ¶Quoniã magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes Deos.
5 ¶Quoniam omnes dij Gentium dæmonia: Dominus autem cœlos fecit.
6 ¶Confessio & pulchritudo in cõspectu eius, sancti B monia & magnificentia in sanctificatione eius.
7 ¶Afferte Dño patrię Gentium, afferte Dño gloriã
8 & honorem. ¶afferte Domino gloriam nomini eius.
9 Tollite hostias, & introite in atria eius, ¶adorate Dominum in atrio sancto eius.
10 Commoueatur à facie eius vniuersa terra: ¶dicite in Gentibus quia Dominus regnauit.
C Etenim correxit orbem terræ qui non commo-
11 uebitur: iudicabit populos æquitate. ¶Lætentur cœli, & exultet terra: commoueatur mare, & plenitudo
12 eius: ¶gaudebunt campi, & omnia quæ in eis sunt.
13 Tunc exultabunt omnia ligna syluarum ¶à facie Domini, quia venit, quoniã venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua.

1 *Huic Dauid, quando terra eius restituta est ei.* XCVI.

A Dominus regnauit, exultet terra: lætentur insulæ multæ.
2 ¶Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudicium correctio sedis eius.
3 ¶Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.
4 ¶Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota est terra.
5 ¶Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra.
6 ¶Annunciauerunt cœli iustitiam eius, & viderunt omnes populi gloriam eius.
7 ¶Confundantur omnes qui adorant sculptilia, B & qui gloriantur in simulachris suis.
8 Adorate eum omnes angeli eius: ¶audiuit & læta est Sion.
Et exultauerũt filię Iudę propter iudicia tua Dñe.
9 ¶Quoniam tu Dominus altissimus super omnem terram, nimis exultatus es super omnes deos.
10 ¶Qui diligitis Dominum, odite malum: custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos.
11 ¶Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia.
12 ¶Lętamini iusti in Domino: & confitemini memoriæ sanctificationis eius.

1 *Psalmus ipsi Dauid.* XCVII.

A Cantate Domino canticum nouum: quia mirabilia fecit.
Saluauit sibi dextera eius, & brachium sanctum eius.
2 ¶Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu Gentium reuelauit iustitiam suam.
3 ¶Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israël.
Viderũt omnes termini terrę, salutare Dei nostri.
4 ¶Iubilate Domino omnis terra: cantate, & exultate, & psallite.
5 ¶Psallite Domino in cithara, in cithara & voce
6 psalmi: ¶in tubis ductilibus, & voce tubę corneæ.
7 Iubilate in conspectu regis Domini: ¶moueatur B mare & plenitudo eius: orbis terrarum, & qui habitant in eo.
8 ¶Flumina plaudent manu, simul montes exulta-
9 bunt ¶à conspectu Domini: qm̃ venit iudicare terrã.
Iudicabit orbem terrarum in iustitia, & populos in æquitate.

1 *Psalmus ipsi Dauid.* XCVIII.

A Dominus regnauit irascantur populi: qui sedes super cherubim, moueatur terra.
2 ¶Dominus in Sion magnus: & excelsus super omnes populos.
3 ¶Confiteantur nomini tuo magno, quoniam ter-
4 ribile & sanctum est: ¶& honor regis iudiciũ diligit.
Tu parasti directiones: iudicium & iustitiam in Iacob tu fecisti.
5 ¶Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est.
6 ¶Moyses & Aaron in sacerdotibus eius: & Sa-
B muel inter eos qui inuocant nomen eius.
7 Inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos: ¶in columna nubis loquebatur ad eos.
Custodiebant testimonia eius, & præceptum quod dedit illis.
8 ¶Domine Deus noster tu exaudiebas eos. Deus tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adinuentiones eorum.
9 ¶Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorate in monte sancto eius: qm̃ sanctus Dñs Deus noster.

1 *Psalmus in confessione.* XCIX

2 Iubilate Deo omnis terra: ¶seruite Domi
A no in lætitia.
Introite in cõspectu eius in exultatione.
3 ¶Scitote quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos.
4 Populus eius & oues pascuæ eius. ¶Introite portas eius in confessione, atria eius in hymnis confitemini illi.
5 Laudate nomen eius: ¶quoniam suauis est Domi
B nus, in æternum misericordia eius, & vsque in generationem & generationem veritas eius.

1 *Psalmus ipsi Dauid.* C.

2 Misericordiam & iudicium cãtabo tibi Do-
A mine.
Psallam, & intelligam in via immaculata: quando venies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ.

Non

Marginalia: Heb. 3. b; Heb. 4. a; HEB. 96; 1. Pa. 16. c; HEB. 97; Exo. 20; Leu. 26; Deu. 5. a; Heb. 1. b; Amos. 5; Rom. 12; HEB. 98; Isa. 52. c; 30. 63. b; HEB. 99; sedes 1.; HEB. 100; HEB. 101

3 ¶Non proponebam ante oculos meos rem iniustam:facientes præuaricationes odiui.
4 ¶Non adhæsit mihi cor prauum: declinantem à me malignum non cognoscebam.
5 ¶Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar.
B Superbo oculo & insatiabili corde, cum hoc non edebam.
6 ¶Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.
7 ¶Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam:qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.
8 ¶In matutino interficiebam omnes peccatores terræ:vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.

HEB.102. 1 *Oratio pauperis cùm anxius fuerit, & coram Domino effuderit precem suam.* CI.

2 A Domine exaudi orationem meam:& clamor meus ad te veniat.
3 ¶Non auertas faciem tuam à me in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.
In quacũq; die inuocauero te, velociter exaudi me.
4 ¶Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremium aruerunt.
5 ¶Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meum:quia oblitus sum comedere panem meum.
6 ¶A voce gemitus mei adhæsit os meũ carni meæ.
7 ¶Similis factus sum pellicano solitudinis: factus B sum sicut nicticorax in domicilio.
8 ¶Vigilaui & factus sum sicut passer solitarius in tecto.
9 ¶Tota die exprobrabant mihi inimici mei:& qui laudabant me, aduersum me iurabant.
10 ¶Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.
11 ¶A faciæ iræ* indignationis tuæ: quia eleuans allisisti me. (*& s.)
12 ¶Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui.
13 ¶Tu autem Domine in æternum permanes:& memoriale tuum in generatione & generationem.
14 ¶Tu exurgens `misereberis Sion: quia tempus miserendi eius quia venit tempus. (`Domine 1.)
15 ¶Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius: & C terræ eius miserabuntur.
16 ¶Et timebunt Gentes `nomen tuum Domine, `& omnes reges terræ gloriam tuam. (`nomē Domini l. 3.)
17 ¶Quia ædificauit Dominus Sion: & videbitur in gloria sua.
18 ¶Respexit in orationem humilium: & non spreuit precem eorum.
19 ¶Scribantur hæc `in generatione altera`: & populus qui creabitur laudabit Dominum. (`in generationem alteram 1.)
20 ¶Quia prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cœlo in terram aspexit.
21 ¶Vt audiret `gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum. (`gemitum 3.)
22 ¶Vt annuncient in Sion nomen Domini, & laudem D eius in Ierusalem.
23 ¶In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant Domino.
24 ¶Respondit ei in via virtutis suæ, Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.
25 ¶Ne reuoces me in dimidio dierum meorum: in generatione & generationem anni tui.
26 ¶Initio tu Domine terram fundasti:& opera manuum tuarum sunt cœli. (†Heb. 1. c. 14.)
27 ¶Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut vestimentum veterascent.
Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur:
28 ¶tu autem idem ipse es:& anni tui non deficient.
29 ¶Filij seruorum tuorum habitabunt:& semen eorum in seculum dirigetur.

HEB. 103. 1 *Ipsi David* CII.

A Benedic anima mea Domino: & omnia quæ intra me sunt nomini sancto eius.
2 ¶Benedic anima mea Domino: & noli obliuisci omnes retributiones eius.
3 ¶Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas.
4 ¶Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in misericordia & miserationibus.
5 ¶Qui replet in bonis desiderium tuum: renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.
6 ¶Faciens misericordias Dominus: & iudicium omnibus iniuriam patientibus.
7 ¶Notas fecit vias suas Moysi, filijs Israël volunta B tes suas.
8 ¶Miserator & misericors Dominus: longanimis & multum misericors. (†Nu. 15 c. 18.)
9 ¶Non in perpetuum irascetur: neque in æternum comminabitur.
10 ¶Non secundum peccata nostra fecit nobis: neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.
11 ¶Quoniam secundum altitudinem cœli à terra: corroborauit misericordiam suam super timentes se.
12 ¶Quantum distat ortus ab occidente longe fecit C à nobis iniquitates nostras.
13 ¶Quomodo miseretur pater filiorum, misertus
14 est Dominus timentibus se: ¶quoniam ipse cognouit figmentum nostrum.
15 Recordatus est quoniam puluis sumus,¶ homo sicut fœnum:dies eius tanquam flos agri sic efflorebit.
16 ¶Quoniam spiritus pertransibit in illo,& non subsistet:& non cognoscet amplius locum suum.
17 ¶Misericordia autem Domini ab æterno & vsque in æternum super timentes eum
18 ¶Et iustitia illius in filios filiorum, his qui seruant D testamentum eius.
Et memores sunt `mandatorum ipsius ad faciendum ea.
19 ¶Dominus in cœlo parauit sedem suam: & regnum ipsius omnibus dominabitur.
20 ¶Benedicite Domino omnes `angeli eius potentes virtute, facientes verbum illius `ad audiendam vocem sermonum eius. (-7-)
21 ¶Benedicite Domino omnes virtutes eius; ministri eius qui facitis voluntatem eius.
22 ¶Benedicite Domino omnia opera eius: in omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino.

HEB. 104. *Ipsi David.* CIII.

1 A Benedic anima mea Dño: Domine Deus meus magnificatus es vehementer.
2 Confessionem & decorem induisti: ¶amictus lumine sicut vestimento.
3 Extendens cœlum sicut pellē: qui tegis aquis superiora

periora eius.

Qui ponis nubem ascensum tuum: qui ambulas super pennas ventorum.

4 ¶| Qui facis angelos tuos spiritus: & ministros tuos ignem vrentem.

5 Qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in seculum seculi.

6 ¶ Abyssus sicut vestimentum amictus eius: super montes stabunt aquæ.

7 ¶ Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui formidabunt.

8 ¶ Ascendunt montes, & descendunt campi in locum quem fundasti eis.

9 ¶ Terminum posuisti quem non transgredientur:

B neque conuertentur operire terram.

10 ¶ Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montium pertransibunt aquæ.

11 ¶ Potabunt omnes bestiæ agri: expectabunt onagri in siti sua.

12 ¶ Super ea volucres cæli habitabunt: de medio petrarum dabunt 'voces'.

13 ¶ Rigans montes de superioribus suis: de fructu operum tuorum satiabitur terra.

14 ¶ Producens fœnum iumentis, & herbam seruituti hominum.

15 Vt 'ducas' panem de terra: ¶ & vinum 'lætificet' cor hominis.

Vt exhilaret faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.

16 ¶ Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani quas

17 plantauit: ¶ illic passeres nidificabunt.

18 Herodij domus dux est eorum, ¶ montes excelsi

C ceruis, petra refugium herinacijs.

19 ¶ Fecit Lunã in tẽpora sol cognouit occasum suũ.

20 ¶ Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ.

21 ¶ Catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi.

22 ¶ Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur.

23 ¶ Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperum.

24 ¶ Quàm magnificata sunt opera tua Domine: omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua.

25 ¶ Hoc mare magnum, & spaciosum manibus: illic reptilia quorum non est numerus.

26 Animalia pusilla cum magnis: ¶ illic naues pertransibunt.

27 Draco iste quem formasti ad illudendum ei: ¶ om-

D nia à te expectant vt des illis escam in tempore.

28 ¶ Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate.

29 ¶ Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur.

30 ¶ Emittes spiritum tuum & creabuntur: & renouabis faciem terræ.

31 ¶ Sit gloria Domini in seculum, lætabitur Dominus in operibus suis.

32 ¶ Qui respicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes & fumigant.

33 ¶| Cantabo Domino in vita mea, psallam Deo meo quandiu sum.

34 Iucundum sit ei eloquium meum: ego verò delectabor in Domino.

35 ¶ Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint, benedic anima mea Domino.

Halleluia. CIIII.

1 Confitemini Domino, & inuocate nomen

A eius: annunciate inter Gentes opera eius.

2 ¶ Cantate ei, & psallite ei: narrate omnia mirabilia eius.

3 ¶ Laudamini in nomine sancto eius: lætetur cor quærentium Dominum.

4 ¶ Quærite Dominum, & confirmamini: quærite faciem eius semper.

5 ¶ Mementote mirabilium eius quæ fecit, prodigia eius & iudicia oris eius.

6 ¶ Semẽ Abraham serui eius, filij Iacob electi eius.

7 ¶ Ipse Dominus Deus noster, in vniuersa terra iudicia eius.

8 ¶ ¶ Memor fuit in seculum testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes.

9 ¶| Quod disponit ad Abraham, & iuramenti sui ad Isaac.

10 ¶ Et statuit illud Iacob in præceptum, & Israël in testamentum æternum.

11 ¶ Dicens: Tibi dabo terram Chanáan, funiculum hæreditatis vestræ.

12 ¶ Cùm essent numero breui, paucissimi, & inco-

B læ eius.

13 ¶ Et pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum.

14 ¶ Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.

15 ¶| Nolite tangere Christos meos: & in prophetis meis nolite malignari.

16 ¶ Et vocauit famẽ super terram: & omne firmamentum panis contriuit.

17 ¶ Misit ante eos virum: in seruum venundatus est Ioseph.

18 ¶| Humiliauerunt in compedibus pedes eius, fer-

19 rum pertransijt animam eius, ¶ donec veniret verbum eius.

20 ¶ Eloquium Domini inflammauit eum, ¶ misit rex & soluit eum, princeps populorum, & dimisit eum.

21 ¶ Constituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ.

22 ¶ Vt erudiret principes eius sicut semet ipsum, &

C senes eius prudentiam doceret.

23 ¶ Et intrauit Israël in Aegyptum, & Iacob accola fuit in Terra-Cham.

24 ¶ Et auxit populum suum vehementer: & firmauit eum super inimicos eius.

25 ¶| Conuertit cor eorum vt odirent populum eius & dolum facerent in seruos eius.

26 ¶| Misit Moysen seruum suum: Aaron quem elegit ipsum.

27 ¶| Posuit in eis verba signorum suorum, & prodigiorum in Terra-Cham.

28 ¶| Misit tenebras & obscurauit, & non exacerbauit sermones suos.

29 ¶| Conuertit aquas eorum in sanguinem, & occidit pisces eorum.

30 ¶| 'Edidit' terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum.

31 ¶| Dixit, & venit cynomya, & cynifes in omnibus finibus eorum.

32 ¶ Posuit pluuias eorum grandinem, ignem comburentem in terra ipsorum.

Margin notes: |Heb.1.b.7. 'vocem 8 'educat 2 'lætificat 3 |Infr. 142. Deficient HEB.105. |1. Par. 16. a.8 |Isa.12.a.4 |Gen. 22. c.16. |1. Pa.16. c.22. 2. Reg.1. c.14 |Gen. 37. g.36. |Gen 39. d.20. |Gen. 41. b.14. Gene. 41 c.40. |Gen. 46. a.6. |Exo.1. a.7. |Act. 7.b 17. |Exo. 3. c. 10.4.g.29 |Exo.7.b 10. |Exo. 10. d.21. |Exo. 7.d 20. |Exo. 8.b 6 'Et dedit 13. |Exod. 8. f.24. |Exod. 9 c.23.

[Exo. 10.c. 12.] 33 ¶Et percussit vineas eorum & ficulneas eorum:& contriuit lignum finium eorum.

[Exo. 10.d. 19.] 34 ¶Dixit, & venit locnsta & bruchus, cuius non erat numerus. D

35 ¶Et comedit omne fœnum in terra eorum, & comedit omnem fructum terræ eorum.

[Exo. 12. c.35.] 36 ¶Et percussit omnem primogenitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum.

[Exod. 13. d.21.] 37 ¶Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribubus eorum infirmus.

[Psal. 77. b.14.] 38 ¶Lætata est Aegyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum super eos.

[1.Co. 10. a.1.] 39 ¶Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem vt luceret eis per noctem.

[Exo. 16. c.13. d.15.] 40 ¶Petierunt, & venit coturnix: & pane cœli saturauit eos.

[Nu. 20.c. 11.] 41 ¶Dirupit petram, & fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina.

[Gen. 17. a.7.] 42 ¶Quoniam memor fuit verbi sancti sui quod habuit ad Abraham puerum suum.

[Iosu. 3. 17.] 43 ¶Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia.

[Ios. 11. a.6.] 44 ¶Et dedit illis regiones Gentium, & labores populorum possederunt.

45 ¶Vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

[HEB. 106.] 1 *Halleluia.* CV.

A Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in seculum misericordia eius.

[Iudith. 13.c.21. Eccl. 43. d.35.] 2 ¶Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes eius?

3 ¶Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore.

4 ¶Memento nostri Domine in beneplacito populi tui, visita nos in salutari tuo.

5 ¶Ad videndum in bonitate electorum tuorum: ad lætandum in lætitia gentis tuæ: vt lauderis cum hæreditate tua.

[Iudith. 7. c.19.] 6 ¶Peccauimus cum patribus nostris: iniuste egimus, iniquitatem fecimus.

7 ¶Patres nostri in Aegypto non intellexerunt mirabilia tua: non fuerunt memores multitudinis misericordiæ tuæ.

B Et irritauerunt ascendentes in mare, Mare-rubrũ.

8 ¶Et saluauit eos propter nomen suum, vt notam faceret potentiam suam.

[Exod. 14. c.21.] 9 ¶Et increpauit Mare-rubrum, & exiccatum est: & deduxit eos in abyssis, sicut in deserto:

10 ¶Et saluauit eos de manu odientium, & redemit eos de manu inimici.

[Exod. 14. f.27.] 11 ¶Et operuit aqua tribulantes eos: vnus ex eis non remansit.

12 ¶Et crediderunt verbis eius: & laudauerunt laudem eius.

13 ¶Citò fecerunt, obliti sunt operum eius, & non sustinuerunt consilium eius.

[Nu. 11. a.4.] 14 ¶Et concupierunt concupiscentiam in deserto: C & tentauerunt Deum in inaquoso.

[Exod. 17 a.2.] 15 ¶Dedit eis petitionem ipsorum: & misit saturitatem in animas eorum.

[Nu. 11. g.31.] 16 ¶Et irritauerunt Moysen in castris, Aaron sanctum Domini.

[Deut. 11. a.6.] 17 ¶Aperta est terra, & deglutiuit Dathan, & operuit super congregationem Abiron.

18 ¶Et exarsit ignis in synagoga eorum: flamma combussit peccatores.

[Exod. 32. a.4.] 19 ¶Et fecerunt vitulum in Horeb: & adorauerunt sculptile.

20 ¶Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum.

21 ¶Obliti sunt Deum qui saluauit eos, qui fecit magnalia in Aegypto, 22 ¶mirabilia in Terra-Cham: terribilia in Mari-rubro.

[Exod. 32. b.10.] 23 ¶Et dixit vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius. D

24 Vt auerteret irã eius ne disperderet eos, ¶& pro nihilo habuerunt terram desiderabilem.

[Num. 14. f.32.] 25 Non crediderunt verbo eius, ¶& murmurauerũt in tabernaculis suis: non exaudierunt vocẽ Domini.

26 ¶Et eleuauit manum suam super eos vt prosterneret eos in deserto.

27 ¶Et vt deijceret semen eorum in Nationibus, & dispergeret eos in regionibus.

28 ¶Et initiati sunt Beel-phegor: & comederunt sacrificia mortuorum.

[Num. 25. b.7.] 29 ¶Et irritauerunt eum in adinuentionibus suis: & E multiplicata est in eis ruina.

30 ¶Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit quassatio.

31 ¶Et reputatum est ei in iustitiam in generatione & generationem, vsque in sempiternum.

[Nu. 20. b.10.] 32 ¶Et irritauerunt eum ad aquas contradictionis, 33 & vexatus est Moyses propter eos: ¶quia exacerbauerunt spiritum eius.

34 Et distinxit in labijs suis, ¶non disperdiderunt gentes quas dixit Dominus illis.

35 ¶Et commisti sunt inter gentes, & didicerũt opera eorum: 36 ¶& seruierunt sculptilibus eorum: & factum est illis in scandalum.

37 ¶Et immolauerunt filios suos, & filias suas dæmonijs.

[Infecta.] 38 ¶Et effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum & filiarum suarum, quas F sacrificauerunt sculptilibus Chanaan.

39 Et interfecta est terra in sanguinibus, ¶& contaminata est in opeiibus eorum: & fornicati sunt in adinuentionibus suis.

40 ¶Et iratus est furore Dominns in populum suũ, & abominatus est hæreditatem suam.

41 ¶Et tradidit eos in manus gentium: & dominati sunt eorum qui oderunt eos.

42 ¶Et tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati sunt sub manibus eorum: 43 ¶sæpe liberauit eos.

Ipsi autem exacerbauerunt eum in consilio suo: & humiliati sunt in iniquitatibus suis.

44 ¶Et vidit cùm tribularentur, & audiuit oratio- G nem eorum.

45 ¶Et memor fuit testamenti sui: & pœnituit eum secundùm multitudinem misericordiæ suæ.

46 ¶Vt dedit eos in misericordias in conspectu omnium qui ceperant eos.

47 ¶Saluos nos fac Domine Deus noster, & congrega nos de Nationibus:

Et confiteamur nomini sancto tuo: & gloriemur in laude tua.

48 ¶Benedictus Dominus Deus Israel, à seculo, & vsque in seculum: & dicet omnis populus: Fiat, fiat.

HEB. 107 | Iudith. 13.c.21.

1 *Hallelu-ia.* CVI.

A Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.
2 ¶Dicant qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici: * de regionibus congregauit eos.
3 ¶A solis ortu & occasu, ab aquilone & mari.
4 ¶Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.
5 ¶Esurientes & sitientes: anima eorũ in ipsis defecit.
6 ¶Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum eripuit eos.
7 ¶Et eduxit eos in viam rectam: vt irent in ciuitatem habitationis.
8 ¶Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.
9 ¶Quia satiauit animam inanem: & animam esurientem satiauit bonis.
10 ¶Sedentes in tenebris & vmbra mortis, vinctos in mendicitate & ferro.
11 ¶Quia exacerbauerunt eloquia Dei, & consilium Altissimi irritauerunt.
12 ¶Et humiliatum est in laboribus cor eorum, infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret.
13 ¶Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos.
B
14 ¶Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis: & vincula eorum disrupit.
15 ¶Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.
16 ¶Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit.
17 ¶Suscepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniustitias enim suas humiliati sunt.
18 ¶Omnem escam abominata est anima eorum: & appropinquauerunt vsque ad portas mortis.
19 ¶Et clamauerunt ad Dominum, cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum liberauit eos.
20 ¶Misit verbum suum, & sanauit eos: & eripuit eos de interitionibus eorum.

Matt. 8.b. 13. Luc. 7.b. 10.

21 ¶Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.
22 ¶Et sacrificent sacrificium laudis, & annuncient opera eius in exultatione.
23 ¶Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis:
C
24 ¶Ipsi viderunt opera Domini & mirabilia eius in profundo.
25 ¶Dixit, & stetit spiritus procellæ: & exaltati sunt fluctus eius.
26 ¶Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat.
27 ¶Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius: & omnis sapientia eorum deuorata est.
28 ¶Et clamauerunt ad Dominum cùm tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos.
29 ¶Et statuit procellam eius in auram, & siluerunt fluctus eius.
30 ¶Et lætati sunt, quia siluerunt: & deduxit eos in portum voluntatis eorum.
31 ¶Confiteantur Domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominum.
32 ¶Et exaltent eum in ecclesia plebis: & in cathedra seniorum laudent eum.
33 ¶Posuit flumina in desertum: & exitus aquarum in sitim:
34 ¶Terram fructiferam in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea.
D
35 ¶Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.
36 ¶Et collocauit illic esurientes: & constituerunt ciuitatem habitationis.
37 ¶Et seminauerunt agros, & plantauerunt vineas: & fecerunt fructum natiuitatis.
38 ¶Et benedixit eis, & multiplicati sunt nimis: & iumenta eorum non minorauit.
39 ¶Et pauci facti sunt, & vexati sunt à tribulatione malorum & dolore.
40 ¶Effusa est contentio super principes, & errare fecit eos in inuio, & non in via.
41 ¶Et adiuuit pauperem de inopia: & posuit sicut oues familias.
42 ¶Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os suum.

Iob. 22.c. 9.

43 ¶Quis sapiens, & custodiet hæc? & intelliget misericordias Domini?

1 *Canticum Psalmi ipsi David.* CVII.

HEB. 108 | sup 56. b.5.

2 A Paratum cor meum Deus, paratum cor meum: cantabo, & psallam in gloria mea.
3 ¶Exurge psalterium & cithara: exurgam diluculo.
4 ¶Confitebor tibi in populis Domine, & psallam tibi in nationibus.
5 ¶Quia magna est super cœlos misericordia tua: & vsque ad nubes veritas tua.
6 ¶Exaltare super cœlos Deus, & super omnem
7 terram gloria tua: ¶vt liberentur dilecti tui.
8 Saluum fac dextera tua, & exaudi me. ¶Deus locutus est in sancto suo.
B Exultabo & diuidam Sichimam: & conuallem tabernaculorum dimetiar.
9 ¶Meus est Galaad, & meus est Manasses: & Ephraim susceptio capitis mei.
10 Iuda rex meus, ¶Moab lebes spei meæ.
In Idumæam extendam calceamentum meum: mihi alienigenæ amici facti sunt.
11 ¶Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vsque in Idumæam?
12 ¶Nonne tu Deus qui repulisti nos, & non exibis, Deus in virtutibus nostris?
13 ¶Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana salus hominis.
14 ¶In Deo faciemus virtutem: & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

1 *In finem, Psalmus David.* CVIII.

HEB. 109

2 A Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris & os dolosi super me apertum est.
3 ¶Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circumdederunt me: & expugnauerunt me gratis.
4 ¶Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam.
5 ¶Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea.
6 ¶Constitue super eum peccatorem: & diabolus stet à dextris eius.
7 Cùm iudicatur exeat condemnatus: & oratio eius fiat in peccatum.

Fiant

Ioh.17.d.12. Act.1.d.20.

8 ¶Fiant dies eius pauci | & episcopatum eius accipiat alter.
B
9 ¶Fiant filij eius horphani, & vxor eius vidua.
10 ¶Nutantes transferantur filij eius, & mendicent: & eijciantur de habitationibus suis.
11 ¶Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius: & diripiant alieni labores eius.
12 ¶Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius.
13 ¶Fiant nati eius in interitum: in generatione vna deleatur nomen eius.
14 ¶In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius non deleatur.
15 ¶Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum: pro eo quòd non est recordatus facere misericordiam.
16 ¶Et persecutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare.
17 ¶Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit
C benedictionem, & elongabitur ab eo.
18 ¶Et induit maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.
19 ¶Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, & sicut zona qua semper præcingitur.
20 ¶Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominũ: & qui loquuntur mala aduersus animã meam.
21 ¶Et tu Domine, Domine, fac mecum propter nomen tuum: quia suauis est misericordia tua.
22 Libera me, ¶quia egenus & pauper ego sum: & cor meum conturbatum est intra me.
23 ¶Sicut vmbra cùm declinat, ablatus sum: & excussus sum sicut 'locustæ'.

'locusta 6.

24 ¶Genua mea infirmata sunt à ieiunio: & caro mea immutata est propter oleum.
25 ¶Et ego factus sum opprobrium illis: viderũt me,
D & mouerunt capita sua.
26 ¶Adiuua me Domine Deus meus: saluum me fac secundum misericordiam tuam.
27 ¶Et sciant quia manus tua hæc: & tu Domine fecisti 'eam'.

'ea 7.

28 ¶Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur: seruus autem tuus lætabitur.
29 ¶Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide confusione sua.
30 ¶Confitebor Domino nimis in ore meo: & in medio multorum laudabo eum.
31 ¶'Quia' astitit à dextris pauperis, vt saluam faceret à persequentibus animam meam.

'Qui 16.

HEB.110. 1 *Psalmus Dauid* CIX

Mat.22.d. 1.Cor.15.d.25. Hebr.1.d. 13.10.c.12 Act.2.f.34

A DIxit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis:
Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.
2 ¶Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.
3 ¶Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum: ex vtero ante luciferũ genui te.
4 ¶Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.

Hebr.5.b. 6.7.c.17. Ioan.12.c.34.

5 ¶Dominus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ
B reges.
6 ¶Iudicabit in nationibus, implebit ruinas: conquassabit capita in terra multorum.
7 ¶De torrente in via bibit: propterea exaltabit caput.

Halelu-ia. CX. HEB.111

1 COnfitebor tibi domine in toto corde meo
A in consilio iustorum & congregatione.
2 ¶| Magna opera Domini; exquisita in omnes voluntates eius.

Sup.91.a.6.

3 ¶Confessio & magnificentia opus eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
4 ¶Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors
5 & miserator Dominus: ¶escam dedit timentibus se.
6 Memor erit in seculum testamenti sui. ¶virtutem operum suorum annunciabit populo suo:
7 ¶| Vt det illis hæreditatem gentium: ¶opera ma-
B nuum eius, veritas & iudicium.
8 Fidelia omnia mandata eius: ¶confirmata in seculum seculi, facta in veritate & æquitate.
9 ¶Redemptionem misit *populo suo: mandauit in æternum testamentum suum.
10 Sanctum & terribile nomen eius: ¶| initium sapientiæ est timor Domini.
Intellectus bonus omnibus facientibus eum: laudatio eius manet in seculum seculi.

Sup.104.d.44. *Dominus 15. Prou.1.a.7.&9.b.10. Prou.1.b.7.&9.b.10. Eccle.1.b.16. Iob.28.d.28.

1 *Hallelu-ia, reuersionis Aggæi & Zachariæ* CXI. HEB.112

A BEatus vir qui timet Dominum: in mandatis eius volet nimis.
2 ¶Potens in terra erit semen eius: generatio rectorum benedicetur.
3 ¶Gloria & diuitiæ in domo eius: & iustitia eius manet in seculum seculi.
4 ¶Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors & miserator & iustus.
5 ¶Iocundus homo qui miseretur & commodat: di-
6 sponet sermones suos in iudicio: quia in æternum
B non commouebitur.
7 In memoria æterna erit iustus: ¶ab auditione mala non timebit.
8 Paratum cor eius sperare in Domino, ¶confirmatum est cor eius: non commouebitur, donec despiciat inimicos suos.
9 ¶Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi: cornu eius exaltabitur in gloria.
10 ¶Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet: desiderium peccatorum peribit.

1 *Halleu-ia.* CXII. HEB.113.

A LAudate pueri Dominum: laudate nomen Domini.
2 ¶Sit nomẽ Domini benedictum, ex hoc nunc & vsque in seculum.
3 ¶A solis ortu vsque ad occasum, laudabile nomen Domini.

Malac.1.a.11

4 ¶Excelsus super omnes gentes Dominus: & super cœlos gloria eius.
5 ¶Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis ha-
6 bitat, ¶& humilia respicit in cœlo & in terra?
7 ¶Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens
B pauperem:
8 ¶Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.
9 ¶Qui habitare facit sterilem in domo, matrem

filiorum

filiorum lætantem.

HEB. 114.

Halleluia. XCIII.

Exod. 13. a. 3.

1 A IN exitu Israël de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro.

2 ¶Facta est Iudæa sanctificatio eius, Israël potestas eius.

3 ¶Mare vidit & fugit, Iordanis conuersus est retrorsum.

4 ¶Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium.

5 ¶Quid est tibi mare quod fugisti, & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum?

6 ¶Montes exultastis sicut arietes, & colles sicut agni ouium.

7 ¶A facie Dñi mota est terra, à facie Dei Iacob.

8 B ¶Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.

HEB. 115.

1 ¶NON NOBIS Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam.

2 ¶Super misericordia tua & veritate tua, nequando dicant Gentes, Vbi, est Deus eorum?

Inf. 134. c. 15.

3 ¶Deus autem noster in cœlo: omnia quæcunque voluit fecit.

4 ¶Simulachra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum.

Sap. 15. d. 15.

5 ¶Os habent & non loquentur: oculos habent & non videbunt.

6 ¶Aures habent, & non audient: nares habent & non odorabunt.

7 ¶Manus habent & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.

8 ¶Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

9 C ¶Domus Israël sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

10 ¶Domus Aaron sperauit in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

11 ¶Qui timent Dominum, sperauerunt in Domino: adiutor eorum & protector eorum est.

12 ¶Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis. Benedixit domui Israël, benedixit domui Aaron.

13 D ¶Benedixit omnibus qui timent Dominum, pusillis cum maioribus.

14 ¶Adijciat Dominus super vos: super vos & super filios vestros.

15 ¶Benedicti vos à Dño, qui fecit cœlum & terram

16 ¶Cœlum cœli Domino: terram autem dedit filijs hominum.

Baru. 2. d. 17.

17 ¶Non mortui laudabunt te Domine, neq; omnes qui descendunt in infernum.

18 ¶Sed nos qui viuimus, benedicimus Domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.

HEB. 116.

Halleluia CXIIII.

1 A DIlexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meæ.

2 ¶Quia inclinauit aurem suam mihi: & in diebus meis inuocabo.

3 ¶Circundederunt me dolores mortis, & pericula Inferni inuenerunt me.

4 ¶Tribulationem & dolorem inueni: & nomen Domini inuocaui.

5 O Domine libera animam meam: misericors Dominus, & iustus, & Deus noster miseretur.

6 ¶Custodiēs paruulos Dominus: humiliatus sum, & liberauit me.

7 ¶Conuertere anima mea in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi.

8 ¶Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu.

9 ¶Placebo Domino in regione viuorum.

Halleluia. CXV.

10 A CRedidi propter quod locutus sum: ego autem humiliatus sum nimis.

11 ¶Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax.

Psalmum hunc Hebræi annectunt præcedenti.

12 ¶Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?

13 ¶Calicem salutaris accipiam: & nomen Domini inuocabo.

14 ¶Vota mea Domino reddam coram omni populo eius:

15 ¶preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.

12. Cor. 4. c. 13. Roma. 3. a. 4.

16 ¶O Domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.

17 Dirupisti vincula mea: ¶tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo.

18 ¶Vota mea Domino reddam in conspectu omnis

19 populi eius: ¶in atrijs domus Domini in medio tui Ierusalem.

HEB. 117.

Halleluia. CXVI.

Ro. 15. d. 11.

1 A LAudate Dominum omnes Gentes: laudate eum omnes populi.

2 ¶Quoniam confirmata est super nos misericordia eius: & veritas Domini manet in æternum.

Ioan. 12. c. 34.

HEB. 118.

Halleluia. CXVII.

1 A COnfitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

2 ¶Dicat nunc Israël quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

3 ¶Dicat nunc domus Aaron: quoniam in seculum misericordia eius.

4 ¶Dicant nunc omnes qui timent Dominum: quoniam in seculum misericordia eius.

5 ¶De tribulatione inuocaui Dominum, & exaudiuit me in latitudine Dominus.

Hebr. 13. a. 6.

6 ¶Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

7 ¶Dominus mihi adiutor: & ego despiciam inimicos meos.

8 B ¶Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine.

9 ¶Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in principibus.

10 ¶Omnes gentes circuierunt me, & in nomine Domini quia vltus sum in eos.

11 ¶Circundantes circundederunt me: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.

12 ¶Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis: & in nomine Domini quia vltus sum in eos.

13 ¶Impulsus euersus sum vt caderem: & Dominus suscepit me.

Exod. 15. a. 2.

14 ¶Fortitudo mea, & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem.

15 ¶Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.

16 ¶Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem.

Non

17 ℣Non moriar, sed viuam: & narrabo opera Dñi
18 ℣Castigās castigauit me Dominus: & morti non tradidit me.
19 ℣Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas
20 confitebor Domino: ℣hæc porta Domini, iusti intrabunt in eam.
21 ℣Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
22 ℣Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.
23 ℣A Domino factum est istud: & est mirabile in oculis nostris.
24 ℣Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus, D & lætemur in ea.
25 ℣O Domine saluum me fac, ó Domine bene pro
26 sperare: ℣benedictus qui venit in nomine Domini.
27 Benediximus vobis de domo Domini: ℣ Deus Dominus & illuxit nobis.
Constituite diem solennem in condensis vsque ad cornu altaris.
28 ℣Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te.
Confitebor tibi quoniam exaudisti me: & factus es mihi in salutem.
29 ℣Confitemini Domino, quoniā bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

Math. 21. c. 42. Luc. 20. c. 17. Act. 4. b. 11. Rom. 9. g. 33. 1. Petr. 2. a. 7. Esai. 28. d. 16. Mat. 21. a. 9.

Hallelu-ia. Aleph. CXVIII.

Heb. 119.

1 A Beati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini.
2 ℣Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum.
3 ℣Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs
4 eius ambulauerunt. ℣ Tu mandasti mandata tua custodiri nimis.
5 ℣Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas.
6 ℣Tunc non confundar, cùm prospexero in omnibus mandatis tuis.
7 ℣Cōfitebor tibi in directione cordis, in eo quòd didici iudicia iustitiæ tuæ.
8 ℣Iustificationes tuas custodiam: non me derelinquas vsque quaque.

Beth.

9 ℣In quo corrigit adolescentior viam suam? in custodiendo sermones tuos.
10 ℣In toto corde meo exquisiui te: ne repellas me à mandatis tuis.
11 ℣In corde meo abscondi eloquia tua: vt non peccem tibi.
12 ℣Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas.
13 ℣In labijs meis pronunciaui, omnia iudicia oris tui.
14 ℣In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs.
15 ℣In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas.
16 ℣In iustificationibus tuis meditabor, non obliuiscar sermones tuos.

Gimel.

17 ℣Retribue seruo tuo, viuifica me: & custodiam sermones tuos.
18 ℣Reuela oculos meos: & considerabo mirabilia de lege tua.
19 ℣Incola ego sum in terra: non abscondas à me mandata tua.
20 ℣Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore.
21 ℣Increpasti superbos: maledicti qui declinant à mandatis tuis.
22 ℣Aufer à me opprobrium & contemptum: quia testimonia tua exquisiui.
23 ℣Etenim sederunt principes, & aduersum me loquebantur: seruus autem tuus exercebatur in iustificationibus tuis.
24 ℣Nam & testimonia tua meditatio mea est: & consilium meum iustificationes tuæ.

Daleth.

25 ℣Adhæsit pauimento anima mea: viuifica me secundùm verbum tuum.
26 ℣Vias meas enunciaui, & exaudisti me: doce me iustificationes tuas.
27 ℣Viam iustificationum tuarum instrue me, & exercebor in mirabilibus tuis.
28 ℣Dormitauit anima mea præ tędio, confirma me in verbis tuis.
29 ℣Viam iniquitatis amoue à me: & de lege tua miserere mei.
30 ℣Viam veritatis elegi: iudicia tua non sum oblitus.
31 ℣Adhæsi testimonijs tuis Domine: noli me confundere.
32 ℣Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum.

He.

33 ℣Legem pone mihi Domine viam iustificationum tuarum, & exquiram eam semper.
34 ℣Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo.
35 ℣Deduc me in semitā mandatorum tuorum: quia ipsam volui.
36 ℣Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam.
37 ℣Auerte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua viuifica me.
38 ℣Statue seruo tuo eloquium tuū in timore tuo.
39 ℣Amputa opprobrium meum quod suspicatus sum: quia iudicia tua iucunda.
40 ℣Ecce concupiui mandata tua: in æquitate tua viuifica me.

Vau.

41 ℣Et veniat super me misericordia tua Domine, salutare tuum secundum eloquium tuum.
42 ℣Et respondebo exprobrantibus mihi verbum, quia speraui in sermonibus tuis.
43 ℣Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque: quia in iudicijs tuis supersperaui.
44 ℣Et custodiam legem tuam semper: in seculum & in seculum seculi.
45 ℣Et ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquisiui.
46 ℣Et loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar.
47 ℣Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi:
38 ℣Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi, & exercebor in iustificationibus tuis.

Zain.

49 ℣Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti.
50 ℣Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum viuificauit me.

Superbi

51 ¶Superbi iniquè agebant vſquequaque: à lege au tem tua non declinaui.
52 ¶Memor fui iudiciorum tuorum à ſeculo Domine, & conſolatus ſum.
53 ¶Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.
54 ¶Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.
55 ¶Memor fui nocte nominis tui Domine, & cuſtodiui legem tuam.
56 ¶Hæc facta eſt mihi, quia iuſtificationes tuas exquiſiui.

Heth.

57 ¶Portio mea Domine, dixi cuſtodire legẽ tuam.
58 ¶Deprecatus ſum faciem tuã in toto corde meo: miſerere mei ſecundum eloquium tuum.
59 ¶Cogitaui vias meas &, conuerti pedes meos in teſtimonia tua.
60 ¶Paratus ſum, & non ſum turbatus: vt cuſtodiam mandata tua.
61 ¶Funes peccatorum circumplexi ſunt me: & legem tuam non ſum oblitus.
62 ¶Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſu per iudicia iuſtificationis tuæ.
63 ¶Particeps ego ſum omnium timentium te: & cuſtodientium mandata tua.
64 ¶Miſericordia tua Domine plena eſt terra: iuſtificationes tuas doce me.

Teth.

65 ¶Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo Domine, ſecundum verbum tuum.
66 ¶Bonitatem diſciplinam, & ſcientiam doce me: quia mandatis tuis credidi.
67 ¶Priuſquàm humiliarer, ego deliqui: propterea eloqnium tuum cuſtodiui.
68 ¶Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iuſtificationes tuas.
69 ¶Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum: ego autem in toto corde meo ſcrutabor mandata tua.
70 ¶Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum: ego verò legem tuam meditatus ſum.
71 ¶Bonum mihi quia humiliaſti me: vt diſcam iuſtificationes tuas.
72 ¶Bonũ mihi lex oris tui ſuper millia auri & argẽti.

Iod.

73 ¶Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me: da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua.
74 ¶Qui timent te videbunt me, & lætabuntur: quia in verba tua ſuperſperaui.
75 ¶Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua, & in veritate tua humiliaſti me.
76 ¶Fiat miſericordia tua vt conſoletur me, ſecundum eloquium tuum ſeruo tuo.
77 ¶Veniant mihi miſerationes tuæ, & viuam: quia lex tua meditatiò mea eſt.
78 ¶Confundantur ſuperbi, quia iniuſtè iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.
79 ¶Conuertantur mihi timentes te, & qui nouerunt teſtimonia tua.
80 ¶Fiat cor meum immaculatum in iuſtificationibus tuis, vt non confundar.

Caph.

81 ¶Defecit in ſalutare tuum anima mea: & in verbum tuum ſuperſperaui.
82 ¶Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicentes, Quando conſolaberis me.
83 ¶Quia factus ſum ſicut vter in pruina: Iuſtificationes tuas non ſum oblitus.
84 ¶Quot ſunt dies ſerui tui, quando facies de perſequentibus me iudicium?
85 ¶Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: ſed non vt lex tua.
86 ¶Omnia mandata tua veritas: iniqui perſecuti ſunt me, adiuua me.
87 ¶Paulòminus conſummauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.
88 ¶Secundum miſericordiam tuam viuifica me: & cuſtodiam teſtimonia oris tui.

Lamed.

89 ¶In æternum Domine verbum tuum permanet in cœlo.
90 ¶In generatione & generationem veritas tua: fundaſti terram & permanet.
91 ¶Ordinatione tua perſeuerat dies: quoniam omnia ſeruiunt tibi.
92 ¶Niſi quòd lex tua, meditatio mea eſt: tunc fortè perijſſem in humilitate mea.
93 ¶In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas: quia in ipſis viuificaſti me.
94 ¶Tuus ſum ego, ſaluum me fac: quoniam iuſtificationes tuas exquiſiui.
95 ¶Me expectauerunt peccatores vt perderent me: teſtimonia tua intellexi.
96 ¶Omnis conſummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis.

Mem.

97 ¶Quomodo dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea eſt.
98 ¶Super inimicos meos prudentem me feciſti mandato tuo: quia in æternum mihi eſt.
99 ¶Super omnes docentes me intellexi: quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.
100 ¶Super ſenes intellexi: quia mãdata tua quæſiui.
101 ¶Ab omni via mala prohibui pedes meos: vt cuſtodiam verba tua.
102 ¶A iudiciis tuis non declinaui: quia tu legem poſuiſti mihi.
103 ¶Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo.
104 A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem viam iniquitatis.

Nun.

105 ¶Lucerna pedibus meis verbum tuum: & lumen ſemitis meis.
106 ¶Iuraui, & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ.
107 ¶Humiliatus ſum vſquequaque Domine: viuifica me ſecundùm verbum tuum.
108 ¶Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine: & iudicia tua doce me.
109 ¶Anima mea in manibus meis ſemper: & legem tuam non ſum oblitus.
110 ¶Poſuerunt peccatores laqueum mihi, & de mandatis tuis non erraui.
111 ¶Hæreditate acquiſiui teſtimonia tua in æternum: quia exultatio cordis mei ſunt.
112 ¶Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.

Samech.

113 ¶Iniquos odio habui: & legem tuam dilexi.
114 ¶Adiutor & ſuſceptor meus es tu: & in verbum

tuum ſuperſperaui.

115 ℣Declinate à me maligni: & ſcrutabor mandata Dei mei.

116 ℣Suſcipe me ſecũdum eloquium tuum,& viuam: & non confundas me ab expectatione mea.

117 ℣Adiuua me, & ſaluus ero:& meditabor in iuſtificationibus tuis ſemper.

118 ℣Spreuiſti omnes diſcendentes à 'iudicijs' tuis: quia iniuſta cogitatio eorum.

119 ℣Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ: ideo dilexi teſtimonia tua.

120 ℣Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui.

Ain.

121 ℣Feci iudicium, & iuſtitiam: non tradas me calumniantibus me.

122 ℣Suſcipe ſeruum tuum in bonum: non calumnientur me ſuperbi.

123 ℣Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum:& in eloquium iuſtitiæ tuæ.

124 ℣Fac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam:& iuſtificationes tuas doce me.

125 ℣Seruus tuus ſum ego: da mihi intellectum, vt ſciam teſtimonia tua.

126 ℣Tempus faciendi Domine: diſſipauerunt legem tuam.

127 ℣Ideo dilexi mandata tua ſuper aurum & topazion.

128 ℣Propterea ad omnia mandata tua dirigebar:om viam iniquam odio habui.

Phe.

129 ℣Mirabilia teſtimonia tua: ideo ſcrutata eſt ea anima mea.

130 ℣Declaratio ſermonum tuorum illuminat:& intellectum dat paruulis.

131 ℣Os meum aperui,& attraxi ſpiritum, quia mandata tua deſiderabam.

132 ℣Aſpice in me, & miſerere mei ſecundùm iudicium diligentium nomen tuum.

133 ℣Greſſus meos dirige ſecũdum eloquium tuum: & non dominetur mei omnis iniuſtitia.

134 ℣Redime me à calumnijs hominum, 'vt' cuſtodiam mandata tua.

135 ℣Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum:& doce me iuſtificationes tuas.

136 ℣Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non cuſtodierunt legem tuam.

Sade.

137 ℣Iuſtus es Domine: & rectum iudicium tuum.

138 ℣Mandaſti iuſtitiam teſtimonia tua:& veritatem tuam nimis.

139 ℣Tabeſcere me fecit zelus meus,quia obliti ſunt verba tua inimici mei.

140 ℣Ignitum eloquium tuum vehementer:& ſeruus tuus dilexit illud.

141 ℣Adoleſcentulus ſum ego & contemptus: iuſtificationes tuas non ſum oblitus.

142 ℣Iuſtitia tua, iuſtitia in æternum: & lex tua veritas.

143 ℣Tribulatio & anguſtia inuenerunt me: mandata tua meditatio mea eſt.

144 ℣Aequitas teſtimonia tua in æternum: intellectum da mihi,& viuam.

Coph.

145 ℣Clamaui in toto corde meo,'exaudi me Domine:iuſtificationes tuas requiram.

146 ℣Clamaui ad te ſaluum me fac: 'vt' cuſtodiam mandata tua.

147 ℣Præuẽni in maturitate, & clamaui-'quia,'in verba tua ſuperſperaui.

148 ℣Præuenerunt oculi mei ad te diluculo:vt meditarer eloquia tua.

149 ℣Vocem meam audi ſecundùm miſericordiam tuam Domine: & ſecundùm iudicium tuum viuifica me.

150 ℣Appropinquauerunt perſequentes me iniquitati:à lege autem tua longè facti ſunt.

151 ℣Propè es tu Domine: & omnes viæ tuæ veritas.

152 ℣Initio cognoui de teſtimonijs tuis,quia in æternum fundaſti ea.

Res.

153 ℣Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non ſum oblitus.

154 ℣Iudica iudicium meum, & redime me: propter eloquium tuum viuifica me.

155 ℣Longè à peccatoribus ſalus:quia iuſtificationes tuas non exquiſierunt.

156 ℣Miſericordiæ tuæ multæ Domine:ſecundum iudicium tuum viuifica me.

157 ℣Multi qui perſequuntur me, & tribulant me, à teſtimonijs tuis non declinaui.

158 ℣Vidi præuaricantes, & tabeſcebam, quia eloquia tua non cuſtodierunt.

159 ℣Vide quoniam mandata tua dilexi Domine: in miſericordia tua viuifica me.

160 ℣Principium verborum tuorum veritas:*in æternum omnia iudicia iuſtitiæ tuæ.

Sin.

161 ℣Principes perſecuti ſunt me gratis: & à verbis tuis formidauit cor meum.

162 ℣Lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa.

163 ℣Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum:legem autem tuam dilexi.

164 ℣Septies in die laudem dixi tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ.

165 ℣Pax multa diligentibus legem tuam: & non eſt illis ſcandalum.

166 ℣Expectabam ſalutare tuum Domine, & mandata tua dilexi.

167 ℣Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua: & dilexit ea vehementer.

168 ℣Seruaui mandata tua & teſtimonia tua quia omnes viæ meæ in conſpectu tuo.

Tau.

169 ℣Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo Domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

170 ℣Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo: ſecundùm eloquium tuum eripe me.

171 ℣Eructabunt labia mea hymnum, cùm docueris me iuſtificationes tuas.

172 ℣Pronunciabit lingua mea eloquium tuum:quia omnia mandata tua æquitas.

173 ℣Fiat manus tua vt ſaluet me: quoniam mandata tua elegi.

174 ℣Concupiui ſalutare tuum Domine: & lex tua meditatio mea eſt.

175 ℣Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

176 Erraui ſicut ouis quæ perijt:quære ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus.

Canticum

HEB. 120. 1 *Canticum graduum.* CXIX.

A D Dominum cum tribularer, clamaui; & exaudiuit me.
2 ¶Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa.
3 ¶Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
4 ¶Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus de-
B solatorijs.
5 ¶Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus
6 est: habitaui cum habitantibus Cedar: ¶multum incola fuit anima mea.
7 ¶Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: cùm loquebar illis, impugnabant me gratis.

HEB. 121. 1 *Canticum graduum.* CXX.

1. Par. 20. c. 17.

A Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi.
2 ¶Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram.
3 ¶Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.
4 ¶Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custo-
B dit Israël.
5 ¶Dominus custodit te, Dominus protectio tua super manum dexteram tuam.
6 ¶Per diem sol non vret te: neq; luna per noctem.
7 ¶Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.
8 ¶Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum, ex hoc nunc & vsque in seculum.

HEB. 122. 1 *Canticum graduum.* CXXI.

A Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus,
2 ¶Stantes erant pedes nostri: in atrijs tuis Ierusalem.
3 ¶Ierusalem quæ ædificatur vt ciuitas: cuius participatio eius in idipsum.
4 ¶Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini: testimonium Israël, ad confitendũ nomini Domini.
5 ¶Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.
6 ¶Rogate quæ ad pacem sunt Ierusalem: & abun-
B dantia diligentibus te:
7 ¶Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.
8 ¶Propter fratres meos & proximos meos, loquebar pacem de te.
9 ¶Propter domum Domini Dei nostri, quæsiui bona tibi.

HEB. 123. 1 *Canticum graduum.* CXXII.

A D te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis.
2 ¶Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum,
Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.
3 ¶Miserere nostri Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione.
4 ¶Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, & despectio superbis.

HEB. 124. 1 *Canticum graduum ipsi Dauid.* CXXIII.

A Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat
2 nunc Israël, ¶nisi quia Dominus erat in nobis.
3 Cùm exurgerent homines in nos, ¶forte viuos deglutissent nos:
4 Cum irasceretur furor eorum in nos: ¶forsitan aqua absorbuisset nos.
5 ¶Torrentem pertransiuit anima nostra: forsitan
B pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.
6 ¶Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
7 ¶Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium.
Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.
8 ¶Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram.

HEB. 125. 1 *Canticum graduum.* CXXIIII.

A Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Ierusalem.
2 ¶Montes in circuitu eius: & Dominus in circuitu populi sui, ex hoc nunc & vsque in seculum.
3 ¶Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum: vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.
4 ¶Benefac Domine bonis & rectis corde.
5 ¶Declinãtes autem in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitatem: pax super Israël.

HEB. 126. 1 *Canticum graduum.* CXXV.

A In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati.
2 ¶Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione.
Tunc dicent inter Gentes, Magnificauit Dominus facere cum eis.
3 ¶Magnificauit Dominus facere nobiscum: facti sumus lætantes.
4 ¶Conuerte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro.
5 ¶Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.
6 ¶Euntes ibant & flebant, 'mittentes' semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.

portant es

HEB. 127. 1 *Canticum graduum Salomonis.* CXXVI.

A Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam.
Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam.
2 ¶Vanum est vobis ante lucẽ surgere: surgite postquàm sederitis qni manducatis panem doloris.
3 Cum dederit dilectis suis somnum: ¶ecce hæreditas Domini, filij, merces, fructus ventris.
4 ¶Sicut sagittæ in manu potentis: ita filij excussorum.
5 ¶Beatus vir qni impleuit desiderium suum ex ipsis: non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

Canticum

HEB.128.

1 *Canticum graduum.* CXXVII.

A Beati omnes qui timent Dominum: qui ambulant in vijs eius.

2 ¶Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit.

3 ¶Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.

Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensę tuæ.

4 ¶Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dñm.

5 ¶Benedicat tibi Dominus ex Sion: & videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ.

6 ¶Et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israël.

HEB.129.

1 *Canticum graduum.* CXXVIII.

A Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Israël.

2 ¶Sępe expugnauerūt me à iuuētute mea: etenim non potuerunt mihi.

3 ¶Supra dorsum meum fabricauerūt peccatores: prolongauerunt iniquitatem suam.

4 ¶Dominus iustus cōcidet ceruices peccatorum:

5 ¶confundantur & conuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.

6 ¶Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam B euellatur exaruit:

7 ¶De quo non 'implebit' manum suam qui metet, & sinum suum qui manipulos colligit.

' implebit 10.

8 ¶Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini.

HEB.130.

1 *Canticum graduum.* CXXIX.

A De profundis clamaui ad te Domine:

2 ¶Domine exaudi vocem meam.

Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.

3 ¶Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?

4 ¶Quia apud te propitiatio est; & propter legem

5 tuam ¶sustinui te Domine.

6 Sustinuit anima mea in verbo eius: ¶sperauit anima mea in Domino.

7 A custodia matutina vsque ad noctem: ¶speret Israël in Domino.

Quia apud Dominum misericordia: & copiosa apud eum redemptio.

8 Et ipse redimet Israël ex oībus iniquitatibus eius.

HEB.131.

1 *Canticum graduum David* CXXX.

A Domine non est exaltatum cor meum, neq; eleuati sunt oculi eius.

Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.

2 ¶Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam.

Sicut ablactatus est super matre sua, ita retributio in anima mea.

3 ¶Speret Israël in Domino, ex hoc nunc & vsque in seculum.

HEB.132.

1 *Canticum graduum.* CXXXI.

§ 2.Reg.7. b.12.

A Memento Domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius.

2 ¶Sicut iurauit Dño, votū vouit deo Iacob.

3 Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei.

4 ¶Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem.

5 Et requiem temporibus meis: ¶donec inueniam lo B cum Domino, tabernaculum Deo Iacob.

6 ¶Ecce audiuimus eam in Ephráta: inuenimus eā in campis syluæ.

7 ¶Introibimus in 'tabernaculū' eius: adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius.

' tabernacula 1.

8 ¶Surge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ.

§ 2.Par.6 g 41.

9 ¶Sacerdotes tui induantur iustitiam: & sancti tui C exultent.

10 ¶Propter Dauid seruum tuum, non auertas faciē C Christi tui.

11 ¶Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum, § De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.

§ 2.Reg.7. c.12. Lu.1.c.55 Act.2.c.30

12 ¶Si custodierint filij tui testamētum meum, & testimonia mea hæc quæ docebo eos.

Et filij eorum vsque in seculum sedebunt super sedem tuam.

13 ¶Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in D habitationem sibi.

14 ¶Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam.

15 ¶Viduam eius benedicens benedicam: pauperes eius saturabo panibus.

16 ¶Sacerdos eius induam salutari: & sancti eius exultatione exultabunt.

17 ¶§'Illuc' producam cornu Dauid, §paraui lucernam Christo meo.

' Illic 4. Luc. 1. g. 69 § Mal 3.a.1

18 ¶Inimicos eius induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

1 *Canticum graduum Dauid.* CXXXII.

HEB.133.

A Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.

2 ¶Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aarō, Quod descendit in oram vestimenti

3 eius: ¶sicut ros Hermon qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandauit Dominus benedictionem, & vitam vsque in seculum.

1 *Canticum graduum.* CXXXIII.

HEB.134.

A Ecce nunc benedicite Domino, omnes serui Domini.

Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri.

2 In noctibus ¶ extollite manus vestras in sancta, & benedicite Domino.

3 ¶Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlū & terram.

1 *Hallelu-ia* CXXXIIII.

HEB.135.

A Laudate nomen Domini, laudate serui Dominum.

2 ¶Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri.

3 ¶Laudate Dominum, quia bonus Dominus: psallite nomini eius, quoniam suaue est.

4 ¶Quoniam Iacob elegit sibi Dominus, Israël in possessionem sibi.

5 ¶Quia ego cognoui quòd magnus est Dominus, & Deus noster præ omnibus dijs.

6 ¶Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra,in mari,& in omnibus abyssis.
7 ¶Educẽs nubes ab extremo terræ:fulgura in pluuiam fecit.
8 ¶Qui producit vẽtos de thesauris suis: qui percussit primogenita Aegypti ab homine vsque ad pecus
9 ¶Emisit signa & prodigia in medio tui Aegypte,in Pharaonem,& in omnes seruos eius.
10 ¶Qui percussit gentes multas:& occidit reges fortes.
11 ¶Schon regem Amorrhæorum,& Og regem Basan,& omnia regna Chanaán.
12 ¶Et dedit terram eorum hæreditatem,hæreditatem Israël populo suo.
13 ¶Domine nomen tuum in æternum:Dñe memoriale tuum in generationem & generationem.
14 ¶Quia iudicabit Dominus populum suum,& in seruis suis deprecabitur.
15 ¶Simulachra Gentium argentum & aurum,opera manuum hominum.
16 ¶Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.
17 ¶Aures habent, & non audient: neque enim est spiritus in ore ipsorum.
18 ¶Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.
19 ¶Domus Israël benedicite Domino: domus Aaron benedicite Domino.
20 ¶Domus Leui benedicite Domino: qui timetis Dominum benedicite Domino.
21 ¶Benedictus Dominus ex Sion,qui habitat in Ierusalem.

1 *Halleluia.* CXXXV.

Confitemini Domino quoniã bonus:quoniam in æternum misericordia eius.
2 ¶Confitemini Deo Deorum: quoniam in æternum misericordia eius.
3 ¶Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.
4 ¶Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia eius.
5 ¶Qui fecit cœlos in intellectu:quoniam in æternum misericordia eius.
6 ¶Qui firmauit terram super aquas: quoniam in æternum misericordia eius.
7 ¶Qui fecit luminaria magna: quoniam in æternum misericordia eius.
8 ¶Solem in potestatem diei:quoniam in æternum misericordia eius.
9 ¶Lunam & stellas in potestatem noctis: quoniã in æternum misericordia eius.
10 ¶Qui percussit Aegyptum cũ primogenitis eorum:quoniam in æternum misericordia eius.
11 ¶Qui eduxit Israël de medio eorum: quoniam in æternum misericordia eius.
12 ¶In manu potenti & brachio excelso: quoniam in æternum misericordia eius.
13 ¶Qui diuisit Mare-rubrum in diuisiones:quoniã in æternum misericordia eius.
14 ¶Et eduxit Israël per medium eius: quoniam in æternum misericordia eius.
15 ¶Et excussit Pharaonem & virtutem eius in Mari-rubro:quoniam in æternum misericordia eius.
16 ¶Qui traduxit populum suum per desertum:quoniam in æternum misericordia eius.
17 ¶Qui percussit reges magnos: quoniam in æternum misericordia eius.
18 ¶Et occidit reges fortes: quoniam in æternum misericordia eius.
19 ¶Schon regem Amorrhæorum:quoniam in ęternum misericordia eius.
20 ¶Et Og regem Basan:quoniam in æternum misericordia eius.
21 ¶Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniã in æternum misericordia eius.
22 ¶Hæreditatem Israël seruo suo: quoniam in æternum misericordia eius.
23 ¶Quia in humilitate nostra memor fuit nostri: quoniam in æternum misericordia eius.
24 ¶Et redemit nos ab inimicis nostris:quoniam in æternum misericordia eius.
25 ¶Qui dat escam omni carni: quoniam in æternũ misericordia eius.
26 ¶Confitemini Deo cœli: quoniam in æternum misericordia eius.
Confitemini Domino dominorum: quoniam in æternum misericordia eius.

1 *Psalmus Dauid propter Ieremiam.* CXXXVI.

Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion.
2 ¶In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra.
3 ¶Quia illic interrogauerunt nos,qui captiuos duxerunt nos,verba cantionum:
Et qui abduxerunt nos, Hymnum cantate nobis de canticis Sion.
4 ¶Quomodo cantabimus cãticum Domini in terra aliena?
5 ¶Si oblitus fuero tui Ierusalem, obliuioni detur dextera mea.
6 ¶Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.Si non proposuero Ierusalem in principio lętitię meæ.
7 ¶Memor esto Domine filiorum Edom, in die Ierusalem:
Qui dicunt, Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.
8 ¶Filia Babylonis misera: beatus, qui retribuet tibi retributionem tuam,quam retribuisti nobis.
9 ¶Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram.

1 *Ipsi Dauid.* CXXXVII.

Confitebor tibi Dñe in toto corde meo: quoniam audisti verba oris mei.
In conspectu angelorum psallam tibi:
2 ¶adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.
Super misericordia tua & veritate tua: quoniam magnificasti super omne,nomen sanctum tuum.
3 ¶In quacunq; die inuocauero te,exaudi me: multiplicabis in anima mea virtutem.
4 ¶Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ, quia audierunt omnia verba oris tui.
5 ¶Et cantent in vijs Domini: quoniam magna est gloria Domini.
6 ¶Quoniam excelsus Dominus: & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.
7 ¶Si ambulauero in medio tribulationis,viuificabis me:

bis me:& super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam,& saluum me fecit dextera tua.
8 ¶Dominus retribuet pro me, Dñe misericordia tua in seculum, opera manuũ tuarum ne despicias.

HEB.139 1 *In finem, Psalmus David.* CXXXVIII.

A 2 Domine probasti me, & cognouisti me: ¶tu cognouisti sessionem meum,& resurrectionem meam.
3 ¶Intellexisti cogitationes meas de longè, semitam meam & funiculum meam inuestigasti.
4 ¶Et omnes vias meas præuidisti: quia non est sermo in lingua mea.
5 ¶Ecce Domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua:tu formasti me, & posuisti super me manum tuam.
6 ¶Mirabilis facta est scientia tua ex me:confortata est,& non potero ad eam.
7 Quò ibo à spiritu tuo? & quo à facie tua fugiam?
8 ¶Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. (1 Amos 9 a.2.)
B 9 ¶Si sumpsero pennas meas diluculo,& habitanero in extremis maris.
10 ¶Etenim illuc manus tua deducet me,& tenebit me dextera tua.
11 ¶Et dixi, Forsitan tenebræ conculcabunt me: & nox illuminatio mea in delicijs meis.
12 ¶Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur:sicut tenebræ eius,ita & lumen eius.
13 ¶Quia tu possedisti renes meos:suscepisti me de vtero matris meæ.
C 14 ¶Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es:mirabilia opera tua, & anima mea ˋcognoscetˋnimis. (ˋcognoscit a.)
15 ¶Non est occultatum os meum à te quod fecisti in occulto:& substantia mea in inferioribus terræ.
16 ¶Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur:dies formabuntur, & nemo in eis.
17 ¶Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus:nimisˋconfortatus estˋprincipatus eorum. (ˋconfortati sunt 3.)
18 ¶Dinumerabo eos,& super arenam multiplicabuntur:exurrexi,& adhuc sum tecum.
19 ¶Si occideris Deus peccatores: viri sanguinum
D declinate à me.
20 ¶Qui dicitis in cogitatione,accipient in vanitate ciuitates suas.
21 ¶Nónne qui te oderunt te Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam?
22 ¶Perfecto odio oderam illos:*inimici facti sunt mihi. (*& 4.)
23 ¶Proba me Deus, & scito cor meum: interroga me,& cognosce semitas meas.
24 ¶Et vide si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.

Heb.140. 1 *In finem, Psalmus David.* CXXXIX.

2 Ripe me Domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.
3 ¶Qui cogitauerunt iniquitates in corde,tota die constituebant prælia.
4 ¶Acuerunt linguam suam sicut serpentes: venenum aspidum sub labijs eorum. (‡Sup.5. c. 11.13 a.3. Ro.3.b.13)
5 ¶Custodi me Domine de manu peccatoris:& ab hominibus iniquis eripe me.
6 Qui cogitauerunt supplantare gressus meos:¶absconderunt superbi laqueum mihi:
Et funes extenderunt in laqueum,iuxta iter scandalum posuerunt mihi.
7 ¶Dixi Domino,Deus meus es tu, exaudi Domine vocem deprecationis meæ.
8 ¶Domine Domine virtus salutis meæ:obumbra
B sti super caput meum in die belli.
9 ¶Ne tradas me Domine à desiderio meo peccatori: cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur.
10 ¶Caput circuitus eorum,labor labiorum ipsorũ operiet eos.
11 ¶Cadent super eos carbones: in ignem deijcies eos,in miserijs non subsistent.
12 ¶Vir linguosus non dirigetur in terra:virum iniustum mala capient in interitu.
13 ¶Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis,& vindictam pauperum.
14 ¶Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

1 *Psalmus David* CXL. HEB.141

A Domine clamaui ad te, exaudi me: intende voci meæ,cùm clamauero ad te.
2 ¶Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.
3 ¶Pone Domine custodiã ori meo,& ostium circunstantiæ labijs meis. (Eccl.22.d. 33.)
4 ¶Nõ declines cor meum in verba malitiæ,ad excusandas excusationes in peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem:&non communicabo cum electis eorum.
5 ¶Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
B Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eo-
6 rum:¶absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum.
7 Audient verba mea quoniam potuerunt:¶sicut crassitudo terræ erupta est super terram.
8 Dissipata sunt ossa nostra secus infernum:¶ quia ad te Domine Domine oculi mei,in te speraui,non auferas animam meam.
9 ¶Custodi me à laqueo, quem statuerunt mihi: & à scandalis operantium iniquitatem.
10 ¶Cadent in retiaculo eius peccatores: singulariter sum ego donec transeam.

1 *Intellectus David cum esset in spelunca, oratio.* HEB.142.
1.Reg.24. CXLI.

2 Voce mea ad Dominum clamaui, voce mea ad Dominum deprecatus sum. (Sup.76.a. 1.)
A 3 ¶Effundo in conspectu eius orationẽ meam,& tribulationem meam ante ipsum pronuncio.
4 ¶In deficiendo ex me spiritum meum, & tu cognouisti semitas meas.
In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueũ mihi.
5 ¶Considerabam ad dexteram,& videbam: & nõ erat qui cognosceret me.
B Perijt fuga à me: & non est qui requirat animam meam.
6 Clamaui ad te Domine, dixi: Tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.

7 ¶Intēde ad deprecationem meam: quia humiliatus sum nimis.
Libera me à persequentibus me: quia confortati sunt super me.
8 ¶Educ de custodia animam meam, ad cōfitendū nomini tuo: me expectāt iusti, donec retribuas mihi

HEB.143. 1 *Psalmus David, quando persequebatur eum Absalom filius eius. 2. Reg. 17.* CXLII.

A Domine exaudi orationem meam: auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua iustitia.
2 ¶Et non intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.
3 ¶Quia persecutus est inimicus animam meam, humiliauit in terra vitam meam.
Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi,
4 ¶& anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.
5 ¶Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum
B in omnibus operibus tuis: in factis manuum tuarum meditabar.
6 ¶Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi:
7 ¶Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.
Non auertas faciem tuam à me: & similis ero descendentibus in lacum.
8 ¶Auditam fac mihi manè misericordiam tuam: quia in te speraui.
Notam fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.
9 ¶Eripe me de inimicis meis Domine, ad te con-
10 fugi: ¶doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.
C Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam:
11 ¶propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua.
12 Educes de tribulatione animam meam: ¶& in misericordia tua disperdes* inimicos meos.
*omnes.
Et perdes omnes qui tribulant animam meam, quoniam ego seruus tuus sum.

HEB 144. 1 *Psalmus David aduersus Goliath.* CXLIII.

A Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.
2 ¶Misericordia mea & refugium meū: susceptor meus, & liberator meus.
Protector meus, & in ipso speraui: qui 'subdis' populum meum sub me.
'subdit 4.
3 ¶Domine quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis, quia reputas eum?
4 ¶Homo vanitati similis factus est: dies eius sicut
B vmbra prætereunt.
Iob 8. 9. & 14. a. 2.
5 ¶Domine inclina cœlos tuos, & descende: tange montes, & fumigabunt.
6 ¶Fulgura coruscationem, & dissipabis eos: emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.
7 ¶Emitte manum tuam de alto eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorū.
8 ¶Quorum os locutum est vanitatem: & dextera
C eorum dextera iniquitatis.
9 ¶Deus canticum nouum cantabo tibi: in psalterio decachordo psallam tibi.
10 ¶Qui das salutem regibus: qui redemisti Dauid
11 seruum tuum de gladio maligno: ¶eripe me.
Erue me de manu filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis:
12 ¶Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua.
Filiæ eorum compositæ: circumornatæ vt similitudo templi.
13 ¶Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.
Oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus
14 suis: ¶boues eorum crassæ
Non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum.
15 ¶Beatum dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus cuius Dominus Deus eius.

1 *Laudatio ipsi David.* CXLIIII. HEB.145.

A Exaltabo te Deus meus rex: & benedicā nomini tuo in seculum, & in seculum seculi.
2 ¶Per singulos dies benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum, & in seculum seculi.
3 ¶Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis.
4 ¶Generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam pronunciabunt.
5 ¶Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur, & mirabilia tua narrabunt.
6 ¶Et virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tua narrabunt.
7 ¶Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructa-
B bunt: & 'iustitia tua' exultabunt.
'iustitiam tuam a.
8 ¶Miserator & misericors Dominus, patiēs & multum misericors.
9 ¶Suauis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.
10 ¶Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi:
11 ¶Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur.
12 ¶Vt notam faciant filijs hominum potētiam tuā,
C & gloriam magnificentiæ regni tui.
13 ¶Regnum tuum regnum omnium seculorum: & dominatio tua in omni generatione & generatione.
Fidelis Dominus in omnibus verbis suis: & sanctus in omnibus operibus suis.
14 ¶Alleuat Dominus omnes qui corruūt, & erigit omnes elisos.
15 ¶Oculi omnium in te sperant*: & tu das escam illorum in tempore opportuno.
*Domine
16 ¶Aperis tu manum tuam: & imples omne animal benedictione.
17 ¶Iustus Dominus in omnibus vijs suis: & sanctus
D in omnibus operibus suis.
18 ¶Propè est Dominus omnibus inuocantibus eū: omnibus inuocantibus eum in veritate.
19 ¶Voluntatem timētium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet eos.
20 ¶Custodit Dominus omnes diligentes se: & omnes peccatores disperdet.
21 ¶Laudationē Dñi loquet os meū: & benedicat omnis caro nōi sctō eius in seculum, & in seculū seculi.

Hallelu-ia, Aggæi & Zachariæ. C X L V.

HEB. 146. Lauda anima mea Dominum,¶ laudabo Dominum in vita mea, psallã Deo meo quamdiu fuero. ¶ Nolite confidere in principibus: *in filijs hominum, in quibus nõ est salus. ¶ Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suã: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. ¶ Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in Domino Deo ipsius, ¶ qui fecit cœlum & terrã, mare, & omnia quæ in eis sunt. ¶ Qui custodit veritatem in seculum facit iudiciũ iniuriam patientibus: dat escam esurientibus. ¶ Dominus soluit compeditos: Dominus illuminat cæcos. Dominus erigit elisos, Dominus diligit iustos. ¶ Dominus custodit aduenas, pupillum & viduã suscipiet: & *vias peccatorum disperdet. ¶ Regnabit Dominus in secula, Deus tuus Sion, in generatione, & generationem.

Hallelu-ia. C X L V I.

HEB. 147. Iste Psal. iungitur præcedenti apud Hebr. Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus; Deo nostro sit iucunda decoraque laudatio. ¶ Ædificans Ierusalẽ Dominus: dispersiones Israëlis congregabit. ¶ Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. ¶ Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocans. ¶ Magnus Dominus noster, & magna virtus eius: & sapientiæ eius non est numerus. ¶ Suscipiens mansuetos Dominus humilians autem peccatores vsque ad terram. ¶ Præcinite Domino in confessione: psallite Deo nostro in cithara. ¶ Qui operit cœlum nubibus, & parat terræ pluuiam. Qui producit in montibus fœnum, & herbam seruituti hominum. ¶ Qui dat iumentis escam ipsorum: & pullis coruorum inuocantibus eum. ¶ Non in fortitudine equi voluntatem habebit: nec in tibijs viri beneplacitum erit ei: ¶ Beneplacitum est Domino super timentes eũ, & in eis qui sperant super misericordia eius.

Hallelu-ia. C X L V I I.

Psal. hic iungitur præcedenti apud Hebræos. Lauda Ierusalem Dominum, lauda Deũ tuum Sion. ¶ Quoniam confortauit seras portarũ tuarum: benedixit filijs tuis in te. ¶ Qui posuit fines tuos pacem: & adipe frumenti satiat te: ¶ Qui emittit eloquium suum terræ: velociter currit sermo eius. Qui dat niuem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit. ¶ Mittit crystallum suam sicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis sustinebit? ¶ Emittet verbum suum, & liquefaciet ea: flabit spiritus eius, & fluent aquæ: ¶ Qui annunciat verbum suum Iacob: iustitias & iudicia sua Israël. ¶ Non fecit taliter omni nationi: & iudicia sua non manifestauit eis. Hallelu-ia.

Hallelu-ia. C X L V I I I.

Laudate Dñm de cœlis: laudate eũ in excelsis. ¶ Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes virtutes eius. ¶ Laudate eum sol & luna: laudate eum oẽs stellæ & lumen. ¶ Laudate eum cœli cœlorum: & aquæ quæ super cœlos sunt, ¶ laudent nomen Domini. Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mãdauit, & creata sunt. ¶ Statuit ea in æternum, & in seculum seculi: præceptum posuit, & non præteribit. ¶ Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyssi. ¶ Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarũ, quæ faciunt verbum eius. ¶ Montes & omnes colles, ligna fructifera & omnes cedri. ¶ Bestiæ, & vniuersa pecora, serpentes & volucres pennatæ. ¶ Reges terræ, & omnes populi, principes & omnes iudices terræ. Iuuenes & virgines, senes cum iunioribus, laudent nomen Dñi: quia exaltatum est nomen eius solius. Confessio eius super cœlum & terram; ¶ & exaltauit cornu populi sui. Hymnus omnibus sanctis eius: filijs Israël populo appropinquanti sibi. Hallelu-ia.

Hallelu-ia. C X L I X.

Cantate Domino canticum nouum: laus eius in ecclesia sanctorum. ¶ Lætetur Israël in eo qui fecit eum: & *filiæ Sion exultent in rege suo. ¶ Laudent nomen eius in choro, in tympano & psalterio psallant ei. ¶ Quia beneplacitum est Domino in populo suo, & exaltauit mansuetos in salutem. ¶ Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. ¶ *Exultationes Dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum. ¶ Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. ¶ Ad alligandas reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. ¶ Vt faciant in eis iudicium conscriptum: gloria hæc est omnibus sanctis eius. Hallelu-ia.

Hallelu-ia. C L.

Laudate Dñm in sanctis eius: laudate eum in firmamento virtutis eius. ¶ Laudate eum in virtutibus eius: laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. ¶ Laudate eum in sono tubæ: laudate eum in psalterio & cithara. ¶ Laudate eum in tympano & choro: laudate eũ in chordis & organo. ¶ Laudate eum in cymbalis bene sonantibus: laudate eum in cymbalis iubilationis: omnis spiritus laudet Dominum. Hallelu-ia.

Libri Psalmorum finis

Marginalia: Sup. 103. d. 33.; *ut.; Act. 14. c 15.; Apoc. 14. b 7.; *viam 6.; Esa. 16. 17. vocat 8.; Iob 39. a. 3.; Dan. 3. c. 58.; Dan. 3. c. 59.; *filij 6; *Exaltationes.

HIERONYMI IN LIBROS SALOMONIS

Ad Chromacium, & Heliodorum episcopos præfatio.

IVNGAT epistola quos iungit sacerdotium: immo charta non diuidat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiam, quos poscitis, scripsissem, si licuisset præ valetudine. Mittitis solatia sumptuum, notarios nostros & librarios sustentatis, vt vobis potissimùm nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuersa poscentium: quasi aut æquum sit, me, vobis esurientibus, alijs laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius sim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, & apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, MISLE, quas Hebræi Parabolas, Vulgata autem editio Prouerbia vocat: COHELETH, quem Græcè Ecclesiasten, Latinè concionatorem possumus dicere: SIRHASIRIM, quod in nostram linguam vertitur, Canticum Canticorum. Fertur & Panaretos Iesu filij Sirach liber, & alius pseudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inscribitur, Quorum priorem, Hebraicum reperi: non Ecclesiasticum, vt apud Latinos, sed parabolas prænotatum; cui iunctierant Ecclesiastes & Canticum Canticorum; vt similitudinem Salomonis, non solùm librorum numero, sed etiam materiarum genere coæquarent. Secundus apud Hebræos nusquam est, quin & ipse stylus Græcam eloquentiam redolet: nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas Scripturas non recipit: sic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sanè Septuaginta Interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neq; enim noua sic cudimus, vt vetera destruamus. Et tamen cùm diligentissimè legerit, sciat magis nostra scripta intelligi, quæ non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prælo purissimæ commendata testæ, suum saporem seruauerint.

LIBER PROVERBIORVM

Quem Hebræi Misle appellant.

CAPVT PRIMVM.

1 A PArabolæ Salomonis filij Dauid, regis Israël: 2 ad sciendam sapientiam & disciplinam, ad intelligenda verba prudentiæ, 3 & suscipiendam eruditionem doctrinæ, iustitiam & iudicium, & æquitatem, 4 vt detur paruulis astutia, adolescenti scientia & intellectus. 5 Audiens sapiens sapientior erit: & intelligens, 6 gubernacula possidebit. Animaduertet parabolam & interpretationem, verba sapientum, & enigmata eorum. 7 | Timor Domini, principium sapientiæ. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. 8 Audi fili mi disciplinam patris tui, & ne 9 dimittas legem matris tuæ: vt addatur gratia capiti tuo, 10 & torques collo tuo. Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. 11 Si dixerint

Psal. 110. b. 10. Ecc. 1. b. 16. Iob 28. d. 28.

Veni

Veni nobiscum insidiemur sanguini, abscondamus B tendiculas cōtra insontem frustra: ¶ deglutiamus eū 12 sicut infernus, viuentem, & integrum quasi descē 13 dentem in lacum. ¶ Omnem preciosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spolijs. 14 ¶ Sortem mitte nobiscum, marsupium vnum sit 15 omnium nostrum. ¶ Fili mi ne ambules cū eis, pro- 16 hibe pedem tuum à semitis eorum. ¶| Pedes enim illorum ad malum currunt, & festinant vt effundant 17 sanguinem. ¶ Frustra autem iacitur rete ante oculos 18 pennatorum. ¶ Ipsi quoque cōtra sanguinem suum insidiantur, & moliuntur fraudes contra animas 19 suas. ¶ Sic semitæ omnis auari, animas possidentium 20 rapiunt. ¶ Sapientia foris prædicat, in plateis dat 21 vocem suam: ¶ in capite turbarum clamitat, in fori- C bus portarum vrbis profert verba sua, dicens: ¶ Vs- 22 quequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quę sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt sciē 23 tiam? ¶| Conuertimini ad correptionem meam: en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vo 24 bis verba mea. Quia vocaui, & renuistis, extendi 25 manum meam, & non fuit qui aspiceret. ¶ Despexistis omnem consilium meū, & increpationes meas 26 neglexistis, ¶ Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cū vobis id quod timebatis, aduenerit. 27 ¶ Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando venerit super vos 28 tribulatio & angustia. ¶ Tunc inuocabunt me, & D non exaudiam, manè consurgent, & non inuenient 29 me: ¶ eò quod exosam habuerint disciplinam, & 30 timorem Domini non susceperint, ¶ nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint vniuersæ corre- 31 ptioni meę. ¶ Comedent igitur fructus viæ suæ, 32 suisq; consilijs saturabuntur. ¶ auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet il- 33 los. ¶ Qui autem me audierit, absque terrore requiescet, & abundātia perfruetur, timore malorum sublato.

Isa.19.b.7 | 1Esa.65 b, 11 66.b.4, Ier 7.b.14, Zach.7.c.11.

CAPUT II.

1 Fili mi, si susceperis sermones meos, & A mandata mea absconderis penes te, ¶ vt 2 audiat sapientiam auris tua: inclina cor 3 tuum, ad agnoscendam prudentiam. ¶ Si enim sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor 4 tuum prudentię, ¶ si quęsieris eam quasi pecuniam, 5 & sicut thesauros effoderis illam: ¶ tunc intelliges 6 timorem Domini, & scientiam Dei inuenies: ¶ quia Dñs dat sapientiam, & ex ore eius prudentia, & 7 scientia. ¶ Custodiet rectorum salute, ¶ seruans semitas iustitię, & 8 gradientes simpliciter, ¶ seruans semitas iustitię, & B vias sanctorum custodiens. ¶ Tunc intelliges iustitiam & iudicium, & æquitatem & omnem semitam 10 bonam. ¶ Si intrauerit sapientia cor tuum, & sciētia 11 animę tuę placuerit: ¶ consilium custodiet te, & prudentia seruabit te, vt eruaris à via mala, & ab hoie 12 qui peruersa loquitur: ¶ qui relinquunt iter rectum, 13 14 & ambulant per vias tenebrosas: ¶ qui lętantur cùm C malefecerint, & exultāt in rebus pessimis: ¶ quorum 15 vię peruersæ sunt, & infames gressus eorum. ¶ Vt e- 16 ruaris à muliere aliena, & ab extranea quæ mollit 17 sermones suos, ¶ & relinquit ducem pubertatis suæ, 18 & pacti Dei sui oblita est: inclinata est enim ad mor D tem domus eius, & ad inferos semitæ ipsius; ¶ om- 19 nes qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec

20 apprehendentur semitas vitæ: ¶ Vt ambules in via 21 bona, & calles iustorum custodias. ¶ Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanebūt 22 in ea. ¶| Impij verò de terra perdentur: & qui iniquè agunt, auferentur ex ea.

Iob.18 d. 17.

CAPUT III.

1 Fili mi, ne obliuiscaris legis meæ, & præce A pta mea cor tuum custodiat. ¶| longitudi 2 nem enim dierū, & annos vitę, & pacem 3 apponent tibi. ¶ Misericordia & veritas te non deserant, circunda eas gutturi, & describe 4 in tabulis cordis tui: ¶ & inuenies gratiam & discipli 5 nam bonam coram Deo & hominibus: ¶ Habe fiduciam in Dño ex toto corde tuo, & ne innitaris pru 6 dentię tuę: ¶ In omnibus vijs tuis cogita illum, & ip- 7 se diriget gressus tuos. ¶| Ne sis sapiens apud teme- 8 tipsum: time Deum, & recede à malo. ¶ sanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum. 9 ¶| Honora Dominum de tua substantia, & de pri- 10 mitiis omnium frugum tuarum ¶ * & implebuntur B horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redun 11 dabunt. ¶| Disciplinam Domini fili mi, ne abijcias, 12 nec deficias cum ab eo corriperis. ¶ quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio com 13 placet sibi. ¶ Beatus homo qui inuenit sapientiam, 14 & qui ᵃ affluit prudentia ᵃ. ¶ melior est acquisitio eius negotiatione ᵃ auri & argenti, primi & purissi- 15 mi ᵃ fructus eius: ¶ preciosior est cunctis opibus: & omnia quę desiderantur, huic non ualent compara 16 ri. ¶ Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra 17 illius diuitię & gloria. ¶ Vię eius vię pulchrę, & om 18 nes semitæ illius pacificæ: ¶ Lignum vitæ est his qui C apprehenderint eam: & qui tenuerit eam, beatus. 19 ¶ Dominus sapientia fundauit terram, stabiliuit cę 20 los prudentia. ¶ Sapientia illius eruperunt abyssi, & 21 nubes rore concrescunt. ¶ Fili mi, ne effluant hæc 22 ab oculis tuis. Custodi legem atque consilium: ¶ & 23 erit vita animæ tuæ & gratia faucibus tuis, ¶ tunc ambulabis fiducialiter in via tua, & pes tuus non im 24 pinget. ¶ Si dormieris non timebis: quiesces, & sua- 25 uis erit somnus tuus, ¶ ne paueas repentino terrore, 26 & irruentes tibi ᵃ potentias, impiorum. ¶ Dominus enim erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum, 27 ne capiaris. ¶ Noli prohibere benefacere eum qui D potest: si vales, & ipse benefac. Nec dicas amico 28 tuo: Vade, & reuertere, & cras dabo tibi: cùm sta- 29 tim possis dare. ¶ Ne moliaris amico tuo malum, cū 30 ille in te habeat fiduciā. ¶ Ne contendas aduersus hominem frustra, cùm ipse tibi nihil mali fecerit. 31 ¶| Ne æmuleris hominem iniustum, nec imiteris 32 vias eius: ¶ quia abominatio Domini est omnis illu 33 sor, & cum simplicibus sermocinatio eius. ¶ Egestas à Domino in domo impij: habitacula autem iu 34 storum benedicentur. ¶ Ipse deludet illusores, & 35 mansuetis dabit gratiam. ¶ Gloriam sapientes possidebunt: stultorum ᵃ exaltatio ᵃ ignominia.

Deut.8 a. 30.c.16. | Ro.12. d 16. | Tob.4 b 7. Luc.14 c. 13. | ᵃ da paupe ribus. | Heb.12. b 7. Apoc.3. d 19 | ᵃ effluit prudentia | ᵃ argento & auro primo. | ᵃ ruinas i. | Psal.36 a.1.2.8 | ᵃ exaltatio is.

CAPUT IIII.

1 Audite filij disciplinam patris, & attendi- A te: vt sciatis prudentiam: ¶ Donum bo 2 num tribuam vobis, legem meam ne de- 3 relinquatis. ¶ Nam & ego filius fui patris mei: tenellus & vnigenitus coram matre mea:

4 ¶& docebat me, atque dicebat: Suscipiat verba mea
5 cor tuum, custodi præcepta mea, & viues. ¶ Posside
sapientiam, posside prudentiam, ne obliuiscaris ne
6 que declines à verbis oris mei. ¶ Ne dimittas eã, &
7 custodiet te, dilige eam & conseruabit te. ¶ Principium sapientiæ, posside sapientiam, & in omni pos-
8 sessione tua acquire prudentiam: ¶ arripe illam, &
B exaltabit te: glorificaberis ab ea cũ eã fueris ample
9 xatus. ¶ dabit capiti tuo augmenta gratiarum, & co
10 rona inclyta proteget te. ¶ Audi fili mi, & suscipe
11 verba mea, vt multiplicentur tibi anni vitę. ¶ Viam
sapientiæ mõstrabo tibi, ducam te per semitas æqui
12 tatis: ¶ quas cum ingressus fueris, nõ artabitur gres-
13 sus tui, & currens non habebis offendiculum. ¶ Tene disciplinam, ne dimittas eam, custodi illam,
14 quia ipsa est vita tua. ¶ Ne delecteris in semitis im-
15 piorum, nec tibi placeat malorum via. ¶ Fuge
ab ea, nec transeas per illam, declina & desere eã.
16 ¶ non enim dormiunt nisi malefecerint: & non rapi
C tur somnus ab eis, nisi supplantauerint. ¶ Comedũt
17 panem impietatis, & vinum iniquitatis bibunt: ¶ Iu
18 storum autem semita, quasi lux splendens, proce-
19 dit & crescit vsque ad perfectam diem. ¶ Via impio-
20 rum tenebrosa: nesciunt vbi corruant. ¶ Fili mi, ausculta sermones meos, & ad eloquia mea inclina
21 aurem tuam. ¶ ne recedant ab oculis tuis, custodi
22 ea in medio cordis tui. ¶ vita enim sunt inuenienti-
D bus ea, & vniuersæ carnis sanitas. ¶ Omni custodia
23 serua cor tuum, quia ex ipso vita procedit. ¶ Remo
24 ue à te os prauum, & detrahentia labia sint procul à
25 te. ¶ Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præ-
26 cedant gressus tuos. ¶ Dirige semitam pedibus tuis
27 & omnes viæ tuæ stabilientur. ¶ Ne declines ad dex
teram neque ad sinistram: auerte pedem tuum à
malo: vias enim quæ à dextris sunt, nouit Dominus: peruersæ verò sunt quæ à sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in
pace producet.

~~ 1.

CAPVT V.

1 Fili mi, attende ad sapientiam meam, &
A prudentiæ meæ inclina aurem tuam: ¶ vt
2 custodias cogitationes, & disciplinam
3 labia tua conseruent. ¶ * Fauus enim stillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius:
4 ¶ nouissima autem illius amara, quasi absynthium,
5 & acuta, quasi gladius biceps. ¶ Pedes eius descen
dunt in mortem, & ad inferos gressus eius pene-
6 trant. ¶ Per semitam vitæ non ambulant, vagi sunt
7 gressus eius & inuestigabiles. ¶ Nunc ergo fili mi,
8 audi me, & ne recedas à verbis oris mei. ¶ Longè
fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus
9 domus eius. ¶ Ne des alienis honorem tuum, & an
B nos tuos crudeli. ¶ ne fortè impleantur extranei vi
10 ribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, ¶ & ge
11 mas in nouissimis quando consumpseris carnes
12 tuas & corpus tuum, ¶ & dicas, Cur detestatus
C sum disciplinam, & increpationibus non acquie-
13 uit cor meum, ¶ nec audiui vocem docentium me,
14 & magistris non inclinaui aurem meam? ¶ Penè fui
15 in omni malo, in medio ecclesiæ & synagogæ. ¶ Bi-
16 be aquam de cisterna tua & fluenta putei tui. ¶ Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas
17 diuide. ¶ Habeto eas solus, nec sint alieni partici-
18 pes tui. ¶ Sit vena tua benedicta, & lætare cum mu-

*one inten ... meretricis fallacis mulie ris.

19 liere adolescentię tuæ, ¶ cerua charissima, & gratis-
D simus hinnulus, vbera eius inebrient te in omni
20 tempore, in amore eius delectare iugiter. ¶ Quare
seduceris fili mi, ab aliena, & fouèris in sinu alte-
21 rius? ¶ Respicit Dominus vias hominis, & omnes
22 gressus eius considerat. ¶ Iniquitates suæ capiũt impium, & funibus peccatorum suorum cõstringitur,
23 ¶ Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in
multitudine stultitiæ suæ decipietur.

‡ Iob. 31. 4 & 34. c. 21.

CAPVT VI.

1 Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defi-
A xisti apud extraneum manum tuam, ¶ illa-
2 queatus es verbis oris tui, & captus pro-
3 prijs sermonibus. ¶ Fac ergo quod dico, fili mi, &
temetipsum libera, quia incidisti in manum proxi-
4 mi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum: ¶ ne
dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpe-
5 bræ tuæ. ¶ Eruere quasi damula de manu, & quasi
6 auis de * manu aucupis. ¶ Vade ad formicam ò pi-
7 ger, & considera vias eius, & disce sapientiam: ¶ quę
cùm non habeat ducem, nec pręceptorem, nec
8 principem, ¶ parat in æstate cibum sibi, & congre-
9 gat in messe quod comedat. ¶ Vsquequo piger dor
10 mies? quando consurges è somno tuo? ¶ Paululũ
B dormies, paululum dormitabis, paululum conse-
11 res manus vt dormias, ¶ & veniet tibi quasi viator
egestas, & pauperies quasi vir armatus. Si verò impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas lon
12 gè fugiet à te. ¶ Homo apostata, vir inutilis, gradi-
13 tur ore peruerso, ¶ annuit oculis, terit pede, digito
14 loquitur, ¶ prauo corde machinatur malum, & om
15 ni tempore iurgia seminat: ¶ huic ex templo veniet
perditio sua, & subitò conteretur, nec habebit vl-
16 tra medicinam. ¶ Sex sunt quæ odit Dominus, &
17 septimũ detestatur anima eius. ¶ Oculos sublimes,
Linguam mendacem, Manus effundentes innoxiũ
18 sanguinem, ¶ Cor machinans cogitationes pessi-
19 mas, Pedes veloces ad currendum in malum, ¶ Pro-
C ferentem mendacia testem fallacem. Et eum, qui
20 seminat inter fratres discordias. ¶ Conserua fili mi,
præcepta patris tui, ne dimittas legem matris tuæ.
21 ¶ Liga ea in corde tuo iugiter, & circunda * gutturi
22 tuo. ¶ Cum ambulaueris, gradiantur tecum: cùm
dormieris, custodiant te, & euigilans loquere cum
23 eis. ¶ Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via
24 vitę increpatio disciplinæ. ¶ Vt custodiant te à mu
25 liere mala, & à blanda lingua extraneæ. ¶ Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris
26 nutibus illius. ¶ precium enim scorti vix est vnius
panis: mulier autem viri preciosam animam capit.
27 ¶ Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu
D suo, vt vestimenta illius non ardeant? ¶ aut ambula-
28 re super prunas, vt non comburantur plantæ eius?
29 ¶ Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non
30 erit mundus cùm tetigerit eam. ¶ Non grandis est
culpa, cùm quis furatus fuerit: furatur enim vt esu-
31 rientem impleat animam: ¶ deprehensus quoque
reddet septuplum, & omnem substantiam domus
32 suę tradet. ¶ * Qui autem adulter est, propter cor-
33 dis inopiam perdet animam suam: ¶ turpitudinem
& ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius
34 non delebitur. ¶ Quia zelus & furor viri non parcet
35 in die vindictæ, ¶ nec acquiescet cuiusquam preci-
bus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

*insidiis ‡ Infra 24. 33. ~~ 1. * ea 4. * & liberabit se

CAPVT

CAPVT VII.

1 A FIli mi, custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi. -Fili honora Dominum & valebis: præter eum verò ne timueris alienum. 2 ¶Serua mãdata mea, & viues: & legem meam quasi pupillam oculi tui, 3 ¶liga *eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui. 4 ¶Dic sapientiæ, Soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam, 5 ¶Vt custodiat te a muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua dulcia facit. 6 ¶De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi, 7 ¶& video paruulos, considero vecordem iuuenem, 8 ¶qui transit per plateas iuxta angulum, & 9 prope viam domus illius graditur ¶ in obscuro, adB uesperascente die, in noctis tenebris, & caligine. 10 ¶Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad *decipiendas animas, garrula & vaga, 11 ¶quietis impatiens, nec valens in domo consistere 12 pedibus suis, ¶nunc foris, nunc in plateis, nunc iu13 xta angulos insidiãs. ¶Apprehensúmque deosculatur iuuenem & procaci vultu blanditur, dicens: 14 ¶Victimas pro salute deuoui, hodie reddidi vota 15 mea, ¶ idcirco egressa sum in occursum tuum, desiC derans te videre, & reperi. ¶Intexui funibus lectu16 lum meũ, straui tapetibus pictis ex Aegypto ¶asper17 si cubile meũ myrrha, & aloe, & cinnamomo. ¶Ve18 ni inebriemur vberibus, & fruamur cupitis am19 plexibus donec illucescat dies. ¶ non est enim vir in 20 domo sua, abijt via longissima. ¶ sacculum pecuniæ secum tulit; in die plenæ lunæ reuersurus est in do21 mum suam. ¶ Irretiuit eum multis sermonibus, & 22 blanditiis labiorum protraxit illum. ¶Statim eam D sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuiens, & ignorans quòd ad vincula stultus 23 trahatur, ¶ donec transfigat sagitta iecur eius: velut si auis festinet ad laqueum, & nescit quòd de pe24 riculo animæ illius agitur. ¶Nunc ergo fili mi, audi 25 me, & attende verbis oris mei. ¶Ne abstrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. 26 ¶multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi qui27 que interfecti sunt ab ea. ¶Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.

-21. *ea l. *capiendas 14.

CAPVT VIII.

1 A NVnquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam? 2 ¶In summis excelsisque verticibus supra viam, in me3 diis semitis stans. ¶Iuxta portas ciuitatis 4 in ipsis foribus loquitur, dicens: ¶O viri ad vos cla5 mito, & vox mea ad filios hominum: ¶intelligite 6 paruuli astutiam, & insipientes animaduertite. ¶Audite, quoniam de rebus magnis locutura sum: & a7 perientur labia mea vt recta prædicent. ¶Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detesta8 buntur impium. ¶Iusti sunt omnes sermones mei, 9 non est in eis prauum quid, neque peruersum, ¶recti sunt intelligentibus, & æqui inuenientibus scie10 tiam. ¶‡Accipite disciplinam meam, & non pecuB niam: doctrinam magis, quàm aurum eligite. ¶Me11 lior est enim sapientia cunctis opibus preciosissimis: & omne desiderabile ei non potest compara12 ri. ¶Ego sapientia habito in consilio, & eruditis in13 tersum cogitationibus. ¶ Timor Domini odit malum: arrogantiam & superbiam & viam prauam, 14 & os bilingue detestor. ¶Meum est consilium & æ15 quitas, mea est prudentia, mea est fortitudo. ¶Per me reges regnant, & legum conditores iusta de16 cernunt. ¶Per me principes imperant, & potentes 17 decernunt iustitiam. ¶Ego diligentes me, diligo: & 18 qui manè vigilant ad me, inuenient me. ¶Mecum 19 sunt diuitiæ & gloria, opes superbæ & iustitia. ¶MeC lior est enim fructus meus auro & lapide precio20 so, & genimina mea argento electo. ¶In viis iusti21 tiæ ambulo, in medio semitarum iudicij, ¶vt ditem 22 diligentes me, & thesauros eorum repleam. ¶‡Dominus possedit me in initio viarum suarum, ante23 quam quicquam faceret à principio. ¶Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequam terra fieret. 24 ¶Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram, 25 necdum fontes aquarũ eruperant. ¶Necdum montes graui mole constiterant, ante * colles ego par26 turiebar, ¶adhuc terram non fecerat, & flumina, & 27 cardines orbis terræ. ¶Quando præparabat cœlos, D aderam: quando certa lege & gyro vallabat abys28 sos. ¶quando æthera firmabat sursum, & librabat 29 fontes aquarum: ¶Quando circundabat mari termi num suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appendebat fundamenta terræ. 30 ¶Cum eo eram cuncta componens: & delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore: 31 ¶ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ esse cum 32 filiis hominum. ¶Nunc ergo filij audite me, Beati 33 qui custodiunt vias meas. ¶Audite disciplinam, & 34 estote sapientes, & nolite abiicere eam. ¶Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas 35 quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. ¶Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet salutem a Do36 mino: ¶qui autem in me peccauerit, lædet animam suam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

‡Iob 27.c 18. Sap 7. a.9. ‡Sapien 9. b.9. * omnes.

CAPVT IX.

1 A SApientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. 2 ¶Immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mensam 3 suam. ¶Misit ancillas suas vt vocarent ad 4 arcem, & ad mœnia ciuitatis. ¶Si quis est paruulus, 5 veniat ad me. ¶Et insipientibus locuta est, ¶Venite, B comedite panẽ meũ, & bibite vinum quod miscui 6 vobis. ¶Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate 7 per vias prudentiæ. ¶Qui erudit derisorem, ipse iniuriam sibi facit: & qui arguit impium, sibi maculã 8 generat. ¶Noli arguere derisorem, ne oderit te. Ar9 gue sapientẽ, & diliget te. ¶Da sapiẽti occasionẽ, & C addetur ei sapientia. ¶Doce iustũ, & festinabit acci10 pere. ¶‡Principiũ sapiẽtiæ, timor Dñi: & sciẽtia san11 ctorum prudentia. ¶Per me enim multiplicabuntur 12 dies tui, & addentur tibi anni vitæ. ¶Si sapiens fueris, tibimetipsi eris: ¶ si autem illusor, solus portabis 13 malum. ¶Mulier stulta & clamosa, plenaque illece14 bris, & ¶nihil omnino sciens: ¶sedit in foribus do15 mus suæ super sellam, in excelso vrbis loco, ¶vt voD caret transeuntes per viam & pergentes itinere suo. 16 ¶Quis est paruulus, declinet ad me. Et vecordi lo17 cuta est, ¶Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis ab18 sconditus suauior. ¶Et ignorauit quòd ibi sint gigantes, & in profundis inferni conuiuæ eius. -Qui enim applicabitur illi, descendet ad inferos: nam qui abscesserit ab ea, saluabitur.

‡Sap. 1.a. 7. Psal. 110 b.10. Eccle. 1. b. 16. Iob. 28.d. 28. -12.

PARABOLAE SALOMONIS.

CAPVT DECIMVM.

1 A Filius sapiens lætificat patrem: filius verò stultus mæstitia est matris suæ.
2 ¶Nil proderunt thesauri impietatis: iustitia vero liberabit à morte.
3 ¶Non affliget Dominus fame animam iusti: & insidias impiorum subuertet.
4 ¶Egestatem operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat.
¶Qui nititur mendacijs, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aues volantes.
5 ¶Qui congregat in messe, filius sapiens est: qui autem stertit æstate, filius confusionis.
6 ¶Benedictio Domini super caput iusti: os autem impiorum operit iniquitas.
7 ¶Memoria iusti cum laudibus: & nomen impio-B rum putrescet.
8 ¶Sapiens corde præcepta suscipiet: stultus cæditur labiis.
9 ¶Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter: qui autem deprauat vias suas, manifestus erit.
10 ¶Qui annuit oculo, dabit dolorem: & stultus labiis verberabitur.
11 ¶Vena vitæ, os iusti: & os impiorum operit iniquitatem.
12 ¶Odium suscitat rixas: & vniuersa delicta operit charitas.
13 ¶In labiis sapientis inuenitur sapientia, & virga in dorso eius qui indiget corde.
14 ¶Sapientes abscondunt scientiam: os autem stulti confusioni proximum est.
15 ¶Substantia diuitis, vrbs fortitudinis eius: pauor C pauperum, egestas eorum.
16 ¶Opus iusti, ad vitam: fructus autem impij ad peccatum.
17 ¶Via vitæ, custodienti disciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat.
18 ¶Abscondunt odium labia mēdacia: qui profert contumeliam, insipiens est.
19 ¶In multiloquio nō deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudentissimus est.
20 ¶Argentum electum, lingua iusti: cor autem impiorum pro nihilo.
21 ¶Labia iusti erudiunt plurimos: qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.
22 ¶Benedictio Domini diuites facit, nec sociabitur eis afflictio.
23 ¶Quasi per risum stultus operatur scelus: sapien-D tia autem est viro prudentia.
24 ¶Quod timet impius, veniet super eum: desiderium suum iustis dabitur.
25 ¶Quasi tempestas transiens non erit impius: iustus autem quasi fundamentum sempiternum.
26 ¶Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum*.
27 ¶Timor Domini apponet dies: & anni impiorum breuiabuntur.
28 ¶Expectatio iustorum lætitia: spes autem impiorum peribit.
29 ¶Fortitudo simplicis, via Domini: & pauor his qui operantur malum.
30 ¶Iustus in æternum non commouebitur: impij autem non habitabunt super terram.
31 ¶Os iusti parturiet sapientiam: * lingua prauorum peribit.
32 ¶Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa.

CAPVT XI.

1 A Statera dolosa abominatio est apud Deū, & pondus æquum voluntas eius.
2 ¶Vbi fuerit superbia, ibi erit & contumelia: vbi autem est humilitas, ibi & sapientia.
3 ¶Simplicitas iustorum diriget eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos.
4 ¶Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iustitia autem liberabit à morte.
5 ¶Iustitia simplicis diriget viam eius: in impietate sua corruet impius.
6 ¶Iustitia rectorum liberabit eos: & in insidiis suis capientur iniqui.
7 ¶Mortuo homine impio nulla erit vltrà spes, & expectatio solicitorum peribit.
8 ¶Iustus de angustia liberatus est, & tradetur impius pro eo.
9 ¶Simulator ore decipit amicum suum: iusti au-B tem liberabuntur scientia.
10 ¶In bonis iustorum exaltabitur ciuitas: & in perditione impiorum erit laudatio.
11 ¶Benedictione iustorum exaltabitur ciuitas: & ore impiorum subuertetur.
12 ¶Qui despicit amicum suum, indigens corde est: vir autem prudens tacebit.
13 ¶Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum.
14 ¶Vbi non est gubernator, populus corruet: salus autem, vbi multa consilia.
15 ¶Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem cauet laqueos, securus erit.
16 ¶Mulier gratiosa inueniet gloriam: & robusti C habebunt diuitias.
17 ¶Benefacit animæ suæ vir misericors: qui autem crudelis est, etiam propinquos abiicit.
18 ¶Impius facit opus instabile: seminanti autem iustitias merces fidelis.
19 ¶Clementia præparat vitam: & sectatio malo-
20 rum mortem. ¶Abominabile Domino cor prauum, & voluntas eius in ijs qui simpliciter ambulant.
21 ¶Manus in manu non erit innocens malus: semē

autem

Margin notes: Eccl. 27. c. 25. — 1. Pet. 4. b. 8. 1. Cor. 13. b. 4. — * ei. 1. — * in via. — * & 4. — Infr. 20. b. 10. d. 23. — Eccl. 5. c. 10. — Sap. 5. c. 15. — * exaltabit 7.

autem iustorum saluabitur.

22 ¶Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.

23 ¶Desiderium iustorum omne bonum est: præstolatio impiorum furor.

24 ¶Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

25 ¶Anima quę benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.

26 ¶Qui abscondit frumenta maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium. D

27 ¶Bene consurgit diluculo qui quærit bona: qui autē inuestigator malorum est, opprimetur ab eis.

28 ¶Qui confidit in diuitiis suis, corruet: iusti autem quasi virens folium germinabunt.

29 ¶Qui conturbat domum suam, possidebit ventos: & qui stultus est seruiet sapienti.

30 ¶Fructus iusti lignum vitæ: & qui suscipit animas, sapiens est.

31 ¶Si iustus in terra recipit, quantò magis impius & peccator? (1.Pet. 4. d.18.)

CAPVT XII.

1 Qui diligit disciplinam, diligit scientiam: qui aūt odit increpationes, insipiēs est. A

2 ¶Qui bonus est, hauriet * gratiam à Domino: qui autem confidit in cogitationibus suis, impiè agit. (*sibi)

3 ¶Non roborabitur homo ex impietate: & radix iustorum non commouebitur.

4 ¶Mulier diligens: corona est viro suo: & putredo in ossibus eius quæ confusione res dignas gerit.

5 ¶Cogitationes iustorum, iudicia: & consilia impiorum fraudulenta.

6 ¶Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos.

7 ¶Verte impios, & non erunt: domus autem iustorum permanebit. B

8 ¶Doctrina sua noscitur vir: qui autem vanus & excors est, patebit contemptui.

9 ¶Melior est pauper & sufficiens sibi, quàm gloriosus & indigens pane. (Eccle. 10. d.30.)

10 ¶Nouit iustus iumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.

11 ¶Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem sectatur ocium, stultissimus est. (Eccl. 20. d.30. Infr. 28.c. 19)

-Qui suauis est 'in vini' moderationibus, in suis munitionibus relinquit contumeliam'. (-13. *viuit 16.)

12 ¶Desiderium impij monimentum est pessimorum: radix autem iustorum proficiet.

13 ¶Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugit autem iustus de angustia. C

14 ¶De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis, & iuxta opera manuum suarum retribuetur ei.

15 ¶Via stulti recta in oculis eius: qui autem sapiens est, audit consilia.

16 ¶Fatuus statim indicat iram suam: qui autem dissimulat iniuriam, callidus est.

17 ¶Qui quod nouit loquitur, 'iudex' iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus. (*Index 14)

18 ¶Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientiæ: lingua autem sapientium sanitas est.

19 ¶Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacij. D

20 ¶Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium.

21 ¶Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit: impij autem replebuntur malo.

22 ¶Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

23 ¶Homo versutus celat scientiam: & cor insipientium prouocat stultitiam.

24 ¶Manus fortium dominabitur: quę autem remissa est, tributis seruiet.

25 ¶Mœror in corde viri humiliabit illum: & sermone bono lætificabitur.

26 ¶Qui negligit damnum propter amicum, iustus est: iter autem impiorum decipiet eos.

27 ¶Non inueniet fraudulentus lucrum: & substantia hominis erit auri precium.

28 ¶In semita iustitiæ vita: iter autem deuium ducit ad mortem.

CAPVT XIII.

1 Filius sapiens, doctrina patris: qui autem illusor est, non audit cùm arguitur. A

2 ¶De fructu oris-sui homo satiabitur bonis: aīa autem præuaricatorū iniqua. (-9.)

3 ¶Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui aūt inconsideratus est ad loquendū, sentiet mala.

4 ¶Vult & non vult piger: anima autem operantium impinguabitur.

5 ¶Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confundetur.

6 ¶Iustitia custodit innocentis viam: impietas autem peccatorem supplantat.

7 ¶Est quasi diues cùm nihil habeat: & est quasi pauper, cùm in multis diuitijs sit.

8 ¶Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ: qui autem pauper est increpationem non sustinet. B

9 ¶Lux iustorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.

10 ¶Inter superbos semper iurgia sunt: qui autem agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.

11 ¶Substantia festinata minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur.

12 Spes quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ desiderium veniens.

13 ¶Qui detrahit alicui rei, ipse se in futurum obligat: qui autem timet præceptum, in pace versabitur.

-Animæ dolosæ errant in peccatis: iusti autem misericordes sunt & miserantur'. C (-14.)

14 ¶Lex sapiētis fons vitę, & declinet à ruina mortis.

15 ¶Doctrina bona dabit gratiam: in itinere contemptorum vorago.

16 ¶Astutus omnia agit cum consilio: qui autem fatuus est, aperit stultitiam.

17 ¶Nuncius impij cadet in malum: legatus autem fidelis, sanitas.

18 ¶Egestas & ignominia ei qui deserit disciplinam: qui autem acquiescit arguenti, glorificabitur.

19 ¶Desiderium si cōpleatur, delectat animam: detestantur stulti eos qui fugiunt mala. D

20 ¶Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus stultorum similis efficietur.

21 ¶Peccatores persequitur malum: & iustis retribuentur bona.

22 ¶Bonus relinquit hæredes filios & nepotes: & custoditur iusto substantia peccatoris.

23 ¶Multi cibi in noualibus patrum: & 'alijs' congregan- (*alij 13.)

gregantur absque iudicio.

24 ¶Qui parcit virgæ*, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.

25 ¶Iustus comedit, & replet animam suam: venter autem impiorum insaturabilis.

CAPVT XIIII.

1 A SApiens mulier ædificat domum suam: insipiens extructam quoque manibus

2 destruet.

¶†Ambulans recto itinere, & timens Deum, despicitur ab eo qui infami graditur via.

3 ¶In ore stulti virga superbiæ: labia autem sapientum custodiunt eos.

4 ¶Vbi non sunt boues, præsepe vacuū est: vbi autē plurimæ segetes, ibi manifesta est fortitudo bouis.

5 ¶Testis fidelis non mentietur: profert autem mendacium dolosus testis.

6 ¶Quærit derisor sapientiam, & non inuenit: doctrina prudentium facilis.

7 ¶Vade contra virum stultum, & 'nescit' labia prudentiæ.

8 ¶Sapientia callidi est intelligere viam suam: & imprudentia stultorum errans.

9 ¶Stultus illudet peccatum, & inter iustos morabitur gratia.

10 ¶Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in B gaudio eius non miscebitur extraneus.

11 ¶Domus impiorum delebitur: tabernacula* iustorum germinabunt.

12 ¶Est via quæ videtur homini iusta: nouissima autem eius deducunt ad mortem.

13 ¶Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat.

14 ¶Viis suis replebitur stultus, & super eum erit vir bonus.

15 ¶Innocens credit omni verbo: astutus considerat gressus suos.

-Filio doloso nihil erit boni: seruo autem sapienti prosperi erunt actus, & dirigetur via eius'.

16 ¶Sapiens timet, & declinat à malo, stultus transilit & confidit.

17 ¶Impatiens operabitur stultitiam: & vir 'versutus' odiosus est.

18 ¶Possidebunt paruuli stultitiam, & expectabunt C astuti scientiam.

19 ¶Iacebunt mali ante bonos: & impij ante portas iustorum.

20 ¶Etiam proximo suo pauper odiosus 'erit: amici verò diuitum multi.

21 ¶Qui despicit proximum suum, peccat: qui autem miseretur pauperis, beatus erit.

-Qui credit in Domino, misericordiam diligit.

22 ¶Errant qui operantur malum: misericordia & veritas præparant bona.

23 ¶In omni opere -bono' erit abundantia: vbi autem verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.

24 ¶Corona sapientum, diuitiæ eorum: fatuitas stultorum imprudentia.

25 ¶Liberat animas testis fidelis: & profert mendacia versipellis.

26 ¶In timore Domini fiducia fortitudinis, & filiis D eius erit spes.

27 ¶Timor Dñi fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

28 ¶In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

29 ¶Qui patiens est, multa gubernatur prudentia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam.

30 ¶Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, inuidia.

31 ¶†Qui calumniatur egentem exprobrat factori eius: honorat autē eum, qui miseretur pauperis.

32 ¶In malitia sua expelletur impius: sperat autem iustus in morte sua.

33 ¶In corde prudentis requiescit sapientia, & indoctos 'quosque' erudiet.

34 ¶Iustitia eleuat gentem: miseros autem facit populos peccatum.

35 ¶Acceptus est regi minister intelligens: iracundiam eius inutilis sustinebit.

CAPVT XV.

1 A REsponsio mollis frangit iram: sermo durus suscitat furorem.

2 ¶Lingua sapientum ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam.

3 ¶In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos.

4 ¶Lingua placabilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum.

5 ¶Stultus irridet disciplinam patris sui: qui autem custodit increpationes, astutior fiet.

-In abundanti iustitia virtus maxima est: cogitationes autem impiorum eradicabuntur'.

6 ¶Domus iusti plurima fortitudo: & in fructibus impij conturbatio.

7 ¶Labia sapientum disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.

8 ¶†Victimæ impiorum abominabiles Domino: B vota iustorum placabilia.

9 ¶Abominatio est Domino via impij: qui sequitur iustitiam, diligitur ab eo.

10 ¶Doctrina mala deserentium viam -vitæ'. qui increpationes odit, morietur.

11 ¶Infernus & perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum?

12 ¶Non amat pestilens eum qui se corripit, nec ad sapientes graditur.

13 ¶†Cor gaudens exhilarat faciem: in mœrore animi deiicitur spiritus.

14 ¶Cor sapientis quærit doctrinam, & os stultorum pascitur imperitia.

15 ¶Omnes dies pauperis mali: secura mens quasi iuge conuiuium.

16 ¶Melius est parum cum timore Domini, quàm thesauri magni & insatiabiles.

17 ¶Melius est vocari ad olera cum charitate: quàm ad vitulum saginatum cum odio.

18 ¶Vir iracundus prouocat rixas: qui patiens est, C mitigat suscitatas.

19 ¶Iter 'pigrorum' quasi sepes spinarum: via iustorum absque offendiculo.

20 ¶Filius sapiens lætificat patrem: & stultus homo despicit matrem suam.

21 ¶Stultitia, gaudium stulto: & vir prudens dirigit gressus suos.

22 ¶Dissipantur cogitationes, vbi non est cōsilium: vbi verò sunt plures consiliarij, confirmantur.

23 ¶Lætatur homo in sententia oris sui: & sermo opportunus est optimus.

Margin notes: * suæ 4. Infra 23.d 13. Eccl. 30.a 1. — † Iob. 12.a 4. — 'nescito 47. — *verò 6. Infr. 16.d 23. — -14. — 'versutus 12. — 'erit 6. — -4. — -6. — † Infr. 17.a 5. — 'quoq; 16. — Infr. 25.c 15. — -12. — † Eccl. 34.c 21. — -6. — † Inf. 17.d 22. — 'impiorū.

24 Semita vitæ super eruditum, vt declinet de inferno nouissimo.
25 Domum superborum demolietur Dominus: & firmos faciet terminos viduæ.
26 Abominatio Domini cogitationes malæ: & purus sermo pulcherrimus firmabitur ab eo.
27 Conturbat domum suam qui sectatur auaritiam: qui autem odit munera, viuet.
D Per misericordiam & fidem purgantur peccata: per timorē autem Dñi declinat omnis à malo.
28 Mens iusti meditabitur obedientiam: os impiorum redundat malis.
29 Longè est Dominus ab impiis: & orationes iustorum exaudiet.
30 Lux oculorum lætificat animam: fama bona impinguat ossa.
31 Auris quæ audit increpationes vitæ, in medio sapientum commorabitur.
32 Qui abiicit disciplinā, despicit animā suā: qui aūt acquiescit increpationibus, possessor est cordis.
33 Timor Domini, disciplina sapientiæ: & gloriam præcedit humilitas.

CAPVT XVI.

1 A Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.
2 Omnes viæ hominis patent oculis eius, spirituū ponderator est Dominus.
3 Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.
4 Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus: impium quoque ad diem malum.
5 Abominatio Domini est omnis arrogans: etiā si manus ad manum fuerit, non est innocens.
Initium viæ bonæ, facere iustitiā: accepta est aūt apud Deum magis, quàm immolare hostias.
6 Misericordia & veritate redimitur iniquitas: & in timore Domini declinatur à malo.
7 Cùm placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.
8 Melius est parum cum iustitia, quàm multi fructus cum iniquitate.
B
9 Cor hominis disponit viam suam: sed Domini est dirigere gressus eius.
10 Diuinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os eius.
11 Pondus & statera iudicia Domini sunt: & opera eius omnes lapides sæculi.
12 Abominabiles regi qui agunt impiè: quoniam iustitia firmatur solium.
13 Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, dirigitur.
14 Indignatio regis, nuncij mortis: & vir sapiens placabit eam.
15 In hilaritate vultus regis, vita: & clementia eius quasi imber serotinus.
16 Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia preciosior est argento.
C
17 Semita iustorum declinat mala: custos animæ suæ seruat viam suam.
18 Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus.
19 Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis.
20 Eruditus in verbo reperiet bona: & qui sperat in Domino, beatus est.
21 Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis eloquio, maiora reperiet.
22 Fons vitæ eruditio possidentis: doctrina stultorum, fatuitas.
23 Cor sapientis erudiet os eius, & labiis eius addet gratiam.
24 Fauus mellis composita verba: dulcedo animæ *sanitas ossium.
D
25 Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem.
26 Anima laborantis laborat sibi, quia compulit
27 eum os suum: vir impius fodit malum, & in labiis eius ignis ardescit.
28 Homo peruersus suscitat lites, & verbosus separat principes.
29 Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam.
30 Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua perficit malum.
31 Corona dignitatis senectus, quæ in viis iustitiæ reperietur.
32 Melior est patiens viro forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.
33 Sortes mittuntur in sinū, sed à Dño tēperantur.

CAPVT XVII.

1 A Melior est buccella sicca cū gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio.
2 Seruus sapiens dominabitur filijs stultis, & inter fratres hæreditatē diuidet.
3 Sicut igne probatur argentum, & aurum camino: ita corda probat Dominus.
4 Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat labiis mendacibus.
5 Qui despicit pauperē, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus.
6 Corona senum, filij filiorum: & gloria filiorum patres eorum.
7 Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens.
8 Gemma gratissima expectatio præstolantis: quocunque se vertit, prudenter intelligit.
B
9 Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos.
10 Plus proficit correptio apud prudētem, quàm centum plagæ apud stultum.
11 Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum.
12 Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti sibi in stultitia sua.
13 Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.
14 Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum: & antequam patiatur contumeliam, iudicium deserit.
C
15 Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.
16 Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapientiam emere non possit.
Qui altam facit domum suam, quærit ruinam: & qui euitat discere, incidet in mala.
17 Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur.
18 Stultus homo plaudet manibus, cùm spoponderit pro amico suo.
19 Qui meditatur discordias, diligit rixas: & qui

exaltat

exaltat os ſuum, quærit ruinam.

20 ¶Qui peruerſi cordis eſt, non inueniet bonum: D & qui vertit linguam, incidet in malum.

21 ¶Natus eſt ſtultus in ignominiam ſuam: ſed nec pater in fatuo lętabitur.

22 ¶Animus gaudens ætatem floridam facit: ſpiritus triſtis exiccat oſſa.

23 ¶Munera de ſinu impius accipit, vt peruertat ſemitas iudicij.

24 ¶In facie prudentis lucet ſapientia: oculi ſtultorum in finibus terræ.

25 ¶Ira patris, filius ſtultus: & dolor matris quæ genuit eum.

26 ¶Non eſt bonum, damnum inferre iuſto: nec percutere principem qui recta iudicat.

27 ¶Qui moderatur ſermones ſuos, doctus, & prudens eſt: & precioſi ſpiritus vir eruditus.

28 ¶Stultus quoque ſi tacuerit, ſapiens reputabitur: & ſi compreſſerit labia ſua, intelligens.

CAPVT XVIII.

1 A Occaſiones quærit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis.

2 ¶Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris q̃ verſantur in corde eius.

3 ¶Impius cùm in profundum venerit peccatorũ, cõtemnit: ſed ſequitur eũ ignominia & opprobriũ.

4 ¶Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons ſapientiæ.

5 ¶Accipere perſonam impij in iudicio non eſt bonum, vt declines à veritate iudicij.

6 ¶Labia ſtulti miſcent ſe rixis, & os eius iurgia prouocat.

7 Os ſtulti contritio eius, & labia ipſius ruina animæ eius.

8 ¶Verba bilinguis, quaſi ſimplicia, & ipſa perueniunt vſque ad interiora ventris.

Pigrum deijcit timor: animæ autem effœminatorum eſurient.

9 ¶Qui mollis & diſſolutus eſt in opere ſuo, frater eſt ſua opera diſſipantis.

10 ¶Turris fortiſſima nomen Domini: ad ipſam currit iuſtus, & exaltabitur.

11 ¶Subſtantia diuitis vrbs roboris eius, & quaſi murus validus circumdans eum.

12 ¶Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, & antequam glorificetur, humiliatur.

13 ¶Qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultũ ſe eſſe C demonſtrat, & confuſione dignum.

14 ¶Spiritus viri ſuſtentat imbecillitatem ſuam: ſpiritũ verò ad iraſcendũ facilè quis poterit ſuſtinere?

15 ¶Cor prudens poſſidebit ſcientiam, & auris ſapientium quærit doctrinam.

16 ¶Donum hominis dilatat viam eius, & ante principes ſpacium ei facit.

17 ¶Iuſtus prior eſt accuſator ſui: venit amicus eius, & inueſtigabit eum.

18 ¶Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoque diiudicat.

19 ¶Frater qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma: & iudicia quaſi vectes vrbium.

20 ¶De fructu oris viri replebitur venter eius, & ge- D nimina labiorum ipſius ſaturabunt eum.

21 ¶Mors & vita, in manu linguæ: qui diligunt eã, comedent fructus eius.

22 ¶Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum, & hauriet iucunditatem à Domino.

Qui expellit mulierẽ bonam, expellit bonũ, qui autem tenet adulteram, ſtultus eſt & inſipiens.

23 ¶Cum obſecrationibus loquitur pauper, & diues effabitur rigidè.

24 ¶Vir amicabilis ad ſocietatem, magis amicus erit, quàm frater.

CAPVT XIX.

1 A Melior eſt pauper qui ambulat in ſimplicitate ſua, quàm diues torquẽs labia ſua & inſipiens.

2 ¶Vbi non eſt ſcientia animæ, nõ eſt bonum: & qui feſtinus eſt pedibus, offendet.

3 ¶Stultitia hominis ſupplantat greſſus eius: & cõtra Deum feruet animo ſuo.

4 ¶Diuitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem & hi quos habuit ſeparantur.

5 ¶Teſtis falſus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

6 ¶Multi colunt perſonam potentis, & amici ſunt dona tribuentis.

7 ¶Fratres hominis pauperis oderunt eum, inſuper & amici procul receſſerunt ab eo.

8 ¶Qui tantum verba ſectatur, nihil habebit: qui B autem poſſeſſor eſt mentis, diligit animam ſuam, & cuſtos prudentiæ inueniet bona.

9 ¶Falſus teſtis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia, peribit.

10 ¶Non decent ſtultum deliciæ, nec ſeruum dominari principibus.

11 ¶Doctrina viri per patientiam noſcitur: & gloria eius eſt iniqua prætergredi.

12 ¶Sicut fremitus leonis, ita & regis ira: & ſicut ros ſuper herbam, ita & hilaritas eius.

13 ¶Dolor patris, filius ſtultus: & tecta iugiter perſtillantia, litigioſa mulier.

14 ¶Domus & diuitiæ dantur à parentibus: à Domino autem propriè vxor prudens.

15 ¶Pigredo immittit ſoporem, & anima diſſoluta C eſuriet.

16 ¶Qui cuſtodit mandatum, cuſtodit animã ſuam: qui autem negligit viam ſuam mortificabitur.

17 ¶Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis: & viciſſitudinem ſuam reddet ei.

18 ¶Erudi filium tuum, ne deſperes: ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam.

19 ¶Qui * impatiens eſt, ſuſtinebit damnum: & cùm rapuerit, aliud apponet.

20 ¶Audi conſilium, & ſuſcipe diſciplinam, vt ſis ſapiens in nouiſſimis tuis.

21 ¶Multæ cogitationes in corde viri: voluntas autem Domini * permanebit.

22 ¶Homo indigẽs miſericors eſt: & melior eſt pauper *, quàm vir mendax.

23 ¶Timor Domini ad vitam: & in plenitudine cõ- D morabitur, abſque viſitatione peſſimi.

24 ¶Abſcondit piger manum ſuam ſub aſcella, nec ad os ſuum applicat eam.

25 ¶Peſtilente flagellato ſtultus ſapiẽtior erit: ſi autem corripueris ſapientem, intelliget diſciplinam.

26 ¶Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominioſus eſt & infœlix.

27 ¶Non ceſſes fili audire doctrinam, nec ignores

sermones scientiæ.

28 ℣Testis iniquus deridet iudicium, & os impiorum deuorat iniquitatem.

29 ℣Parata sunt derisoribus iudicia: & mallei percutientes, stultorum corporibus.

CAPVT XX.

1 A Luxuriosa res vinũ, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur, nõ erit sapiẽs.

2 ℣Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui prouocat eum, peccat in animam suam.

3 ℣Honor est homini qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscẽtur contumeliis.

4 ℣Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.

5 ℣Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri: sed homo sapiens exhauriet illud.

6 ℣Multi homines misericordes vocantur: virum autem fidelem quis inueniet?

7 ℣Iustus qui ambulat in simplicitate sua, beatos post se filios derelinquet.

8 ℣Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne B malum intuitu suo.

9 ℣Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato?

10 ℣Pondus & pondus, mensura & mensura vtrunque abominabile est apud Deum.

11 ℣Ex studiis suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius.

12 ℣Aurem audientem & oculum videntem, Dominus fecit vtrunque.

13 ℣Noli diligere somnum, ne te egestas opprimat: aperi oculos tuos, & saturare panibus.

14 ℣Malum est, malum est, dicit omnis emptor: & cùm recesserit, tunc gloriabitur.

15 ℣Est aurum, & multitudo gemmarum: vas autem C preciosum labia scientiæ.

16 ℣Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneis aufer pignus ab eo.

17 ℣Suauis est homini panis mendacij, & postea implebitur os eius calculo.

18 ℣Cogitationes consilij roborantur, & gubernaculis tractanda sunt bella.

19 ℣Ei qui reuelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis.

20 ℣Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna eius in mediis tenebris.

21 ℣Hæreditas ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit.

22 ℣Ne dicas, Reddam malum*: expecta Dominum, & liberabit te.

23 ℣Abominatio est apud Dominum pondus, & D pondus: statêra dolosa non est bona.

24 ℣A Domino diriguntur gressus viri: quis autem hominum intelligere potest viam suam?

25 ℣Ruina est homini deuorare sanctos, & pòst vota retractare.

26 ℣Dissipat impios rex sapiens, & incuruat super eos fornicem.

27 ℣Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris.

28 ℣Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.

29 ℣Exultatio iuuenum fortitudo eorum, & dignitas senum canities.

[Marg.: 3.Reg. 8.c 46. 2.Par.6.g 36. Ecc.7.c.21 Sup.11.a.1 Infr. 20.d. 23. — Inf. 27.b 13. — Exo. 21.c.16. Leui. 20.b 9. Matt. 15.a 4. — Sup. 17.c 13. Rom.12.d 17. 1.Pe.3.b.9 1.Thes. 5.c. 15. *pro malo. Sup. 11.a.1 20.b.10.]

30 ℣Liuor vulneris absterget mala, & plagæ in secretioribus ventris.

CAPVT XXI.

1 A Sicut diuisiones aquarum, ita cor regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud.

2 ℣Omnis via viri, recta sibi videtur: appendit autem corda Dominus.

3 ℣Facere misericordiam & iudicium magis placet Domino, quàm victimæ.

4 ℣Exaltatio oculorum `est` dilatatio cordis, lucerna impiorum peccatum.

5 Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autem piger semper in egestate est.

6 ℣Qui congregat thesauros lingua mendacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis.

7 ℣Rapinæ impiorum detrahent eos, quia noluerunt facere iudicium.

8 ℣Peruersa via viri, aliena est: qui autem mundus est, rectum opus eius.

9 ℣Melius est sedere in angulo domatis, quàm B cum muliere litigiosa, & in domo communi.

10 ℣Anima impij desiderat malum, non miserebitur proximo suo.

11 ℣Mulctato pestilente sapientior erit paruulus: & si sectetur sapientem, sumet scientiam.

12 ℣Excogitat iustus de domo impij, vt detrahat impios `à malo`.

13 ℣Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.

14 ℣Munus absconditum extinguit iras: & donum in sinu indignationem maximam.

15 ℣Gaudium iusto est facere iudicium: & pauor C operantibus iniquitatem.

16 ℣Vir qui errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigantum commorabitur.

17 ℣Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.

18 ℣Pro iusto dabitur impius: & pro rectis, iniquus.

19 ℣Melius est habitare in terra deserta, quàm cum muliere rixosa & iracunda.

20 ℣Thesaurus desiderabilis, & oleum in habitaculo iusti: & imprudens homo dissipabit illud.

21 ℣Qui sequitur iustitiam & misericordiam, inueniet vitam, iustitiam, & gloriam.

22 ℣Ciuitatem fortium ascendit sapiens, `destruxitque` robur fiduciæ eius.

23 ℣Qui custodit os suum, & linguam suam, custo-D dit ab angustiis animam suam.

24 ℣Superbus, & arrogans vocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam.

25 ℣Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari: ℣tota die concupiscit & desiderat: qui autem iustus est, tribuet, & non cessabit.

27 ℣Hostiæ impiorum abominabiles, `quæ` offeruntur ex scelere.

28 ℣Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.

29 ℣Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.

30 ℣Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.

31 ℣Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.

[Marg.: iustitiā 1. — & 22. — Infr.c.19 15.d.24. — Sup. 19.d 24. — in malum 3. — Eccl.25.c 23. Infr.25.d. 24. Sup.b 9. — detraxitque 1. — Esai. 1.d. 13. — quia 4.]

CAPVT

CAPVT XXII.

1 A MElius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: super argentum * & aurum, gratia bona.

2 ¶Diues & pauper obuiauerunt sibi: vtriusque operator est Dominus.

3 ¶Callidus videt malum, & abscondit se: innocens pertransiit, & afflictus est damno.

4 ¶Finis modestiæ timor Domini, diuitiæ & gloria & vita.

5 ¶Arma & gladij in via 'peruersi': custos autem animæ suæ longè recedit ab eis.

6 ¶Prouerbium est, Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.

7 B ¶Diues pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, seruus est fœnerantis.

8 ¶Qui seminat iniquitatem, metet 'mala', & virga iræ suæ consummabitur.

9 ¶Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur: de panibus enim suis dedit pauperi.

-Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium'.

10 ¶Eiice derisorem, & exibit cum eo iurgium, cessabuntque causæ, & contumeliæ.

11 ¶Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.

12 ¶Oculi Domini custodiunt scientiam, & supplantantur verba iniqui.

13 ¶Dicit piger, Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

14 ¶Fouea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.

15 C ¶Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplinæ fugabit eam.

16 ¶Qui calumniatur pauperem, vt augeat diuitias suas, dabit ipse ditiori, & egebit.

17 -Fili mi' ¶inclina aurem tuam, & audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam: 18 ¶quæ pulchra erit tibi cùm seruaueris eam in ventre tuo, & redundabit in labiis tuis.

19 ¶Vt sit in Domino fiducia tua, vnde & ostendi eam tibi hodie.

20 ¶Ecce discripsi eã tibi tripliciter, in cogitationibus & sciẽtia, 21 ¶vt ostẽderem tibi firmitatẽ & eloquia veritatis, respõdere ex his illis qui miserũt te.

22 ¶Non facias violentiam pauperi, quia pauper D est: neque conteras egenum in porta, 23 ¶quia iudicabit Dominus causam eius: & configet eos, qui confixerunt animam eius.

24 ¶Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso: 25 ¶ne fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.

26 ¶Noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis: si enim non habes 27 vnde restituas, ¶quid causæ est vt tollat operimentum * de cubili tuo?

28 ¶Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

29 ¶Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, nec erit ante ignobiles.

CAPVT XXIII.

1 A QVando sederis vt comedas cũ principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam: 2 ¶& statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate 3 animam tuam, ¶ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacij.

4 ¶Noli laborare vt diteris: sed prudentiæ tuæ pone modum. 5 ¶ne erigas oculos tuos ad opes quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilæ, & volabunt in cœlum.

6 ¶Ne comedas cum homine inuido, & ne desideres cibos eius: 7 ¶quoniam in similitudinem arioli & coniectoris æstimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius non est tecum. 8 ¶cibos quos comederas euomes, & perdes pulchros sermones tuos.

9 B ¶In auribus insipientium ne loquaris, quia despicient doctrinam eloquij tui.

10 ¶Ne attingas paruulorum terminos, & agrum 11 pupillorũ ne introeas: ¶propinquus enim illorum fortis est: & ipse iudicabit contra te causam illorũ.

12 ¶Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuæ ad verba scientiæ.

13 ¶Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur.

14 ¶Tu virga percuties eum: & animam eius de inferno liberabis.

15 ¶Fili mi, si sapiens fuerit animus tuus, gaudebit 16 tecum cor meum: ¶& exultabũt renes mei, cùm locuta fuerint recta labia tua.

17 ¶Non æmuletur cor tuum peccatores, sed in ti- 18 more Domini esto tota die: ¶quia habebis spem in nouissimo, & præstolatio tua non auferetur.

19 ¶Audi fili mi, & esto sapiens, & dirige in via animum tuum.

20 C ¶Noli esse in cõuiuijs potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad vescẽdum confe- 21 runt: ¶quia vacantes potibus, & dantes symbola cõsumentur, & vestietur pannis dormitatio.

22 ¶Audi patrem tuum qui genuit te: & ne contemnas cum senuerit mater tua.

23 ¶Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.

24 ¶Exultat gaudio pater iusti: qui sapientem ge- 25 nuit, lætabitur in eo. ¶Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet quæ genuit te.

26 ¶Præbe fili mi, cor tuum mihi, & oculi tui vias 27 meas custodiant. ¶fouea enim profunda est mere- 28 trix, & puteus angustus aliena. ¶insidiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.

29 D ¶Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? Cui sine causa vulnera? cui 'suffusio' oculorum? 30 ¶nònne his qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?

31 ¶Ne intuearis vinum quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, 32 ¶sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet.

33 ¶Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa.

34 ¶Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi 35 sopitus gubernator amisso clauo, ¶& dices, Verberauerunt me, sed non dolui: traxerũt me, & ego nõ sensi. Quando euigilabo, & rursus vina reperiam?

CAPVT XXIIII.

1 A NE æmuleris viros malos, nec desideres esse 2 cum eis: ¶quia rapinas meditatur mẽs eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.

Sapientia

3 ¶Sapientia ædificabitur domus, & prudentia ro
4 borabitur.¶in doctrina replebuntur cellaria,vniuer
sa substantia preciosa & pulcherrima.
5 ¶Vir sapiens,fortis est,& vir doctus, robustus &
validus.
6 ¶Quia cum dispositione initur bellum: & erit
salus vbi multa consilia sunt.
7 ¶Excelsa stulto sapientia,in porta nõ aperiet os
suum.
8 ¶Qui cogitat mala facere,stultus vocabitur.
9 ¶Cogitatio stulti peccatum est: & abominatio
hominum detractor.
10 ¶Si desperaueris lapsus in die angustiæ, immi-
nuetur fortitudo tua.
11 ¶Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui tra-
huntur ad interitum,liberare ne cesses.
12 Si dixeris,Vires nõ suppetunt: qui inspector est
B cordis,ipse intelligit,& seruatorem animæ tuæ ni-
hil fallit,reddetq; homini iuxta opera sua.
13 ¶Comede fili mi mel, quia bonum est, & fauum
14 dulcissimum gutturi tuo:¶sic & doctrina sapientiæ
animæ tuæ:quam cùm inueneris,habebis in nouis-
simis spem,& spes tua non peribit.
15 ¶Ne insidieris, & quæras impietatem in domo
iusti,neq; vastes requiem eius.
16 ¶Septies enim * cadet iustus, & resurget: impij
autem corruent in malum.
17 ¶Cùm ceciderit inimicus tuus,ne gaudeas, & in
18 ruina eius ne exultet cor tuũ:¶neforte videat Dñs,
& displiceat ei, & auferat ab eo iram suam.
19 ¶Ne contendas cum pessimis, nec æmuleris im-
20 pios:¶qnoniam non habent futurorum spem mali,
C & lucerna impiorum extinguetur.
21 ¶Time Dominum,fili mi,& regem:&cum detra
22 ctoribus non commiscearis:¶quoniam repente cõ-
surget perditio eorũ:& ruinam vtriusq; quis nouit?
23 ¶Hæc quoque sapientibus,
Cognoscere personam in iudicio, non est bonũ.
24 ¶Qui dicunt impio, Iustus es: maledicent eis po
25 puli,& detestabuntur eos tribus:¶qui arguunt eũ,
laudabuntur,& super ipsos veniet benedictio.
26 ¶Labia deosculabitur, qui recta verba respõdet.
27 ¶Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce
agrum tuum,& postea ædifices domum tuam.
28 ¶Ne sis testis frustra cõtra proximum tuum,nec
D lactes quenquam labijs tuis.
29 ¶Ne dicas, Quomodo fecit mihi, sic faciam ei:
reddam vnicuique secundùm opus suum.
30 ¶Per agrum hominis pigri transiui, & per vineã
31 viri stulti:¶& ecce totum repleuerant vrticæ,& ope-
ruerant superficiem eius spinæ, & maceria lapidũ
32 destructa erat.¶Quod cùm vidissem,posui in corde
meo,& exemplo didici disciplinam.¶Vsquequo pi
ger dormies?vsquequo de somno consurges?
33 ¶Parum inquam dormies,modicum dormitabis
34 pauxillum manus conseres,vt quiescas: & veniet ti
bi,quasi cursor, egestas tua, & mendicitas quasi vir
armatus.

CAPVT XXV.

1 Hae quoq; parabolæ Salomonis, quas trã
A stulerunt viri Ezechiæ regis Iuda.
2 ¶Gloria Dei est celare verbum,& glo-
ria regum inuestigare sermonem.
3 ¶Cœlum sursum,& terra deorsum,& cor regum in-
scrutabile.
4 ¶Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas
5 purissimum:¶aufer impietatem de vultu regis, & fir
mabitur iustitia thronus eius.
6 ¶Ne gloriosus appareas coram rege, & in loco
7 magnorũ ne steteris.¶melius est enim vt dicatur ti-
bi,Ascẽde huc: quã vt humilieris coram principe.
8 ¶Quæ viderunt oculi tui,ne proferas in iurgio ci
B tò:ne postea emendare non possis, cum dehonesta
ueris amicum tuum.
9 ¶Causam tuam tracta cum amico tuo, & secretũ
10 extraneo ne reueles:¶ne fortè insultet tibi cùm au-
dierit,& exprobare non cesset.
Gratia & amicitia liberant,quas tibi serua, ne ex-
probrabilis fias.
11 Mala aurea in lectis argenteis,qui loquitur ver-
bum in tempore suo.
12 ¶Inauris aurea, & margaritum fulgens, qui ar-
guit sapientem & aurem obedientem.
13 ¶Sicut frigus niuis in die messis,ita legatus fide-
lis ei qui misit eũ,animam ipsius requiescere facit.
14 ¶Nubes & ventus, & pluuiæ non sequentes, vir
gloriosus & promissa non complens.
15 ¶Patientia lenietur princeps, & lingua mollis
C confringet duritiam.
16 ¶Mel inuenisti,comede quod sufficit tibi, ne for
tè satiatus euomas illud.
17 ¶Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui,
nequando satiatus oderit te.
17 ¶Iaculũ,& gladius,& sagitta acuta,homo qui lo-
quitur contra proximũ suũ falsum testimonium.
19 ¶Dens putridus,& pes lassus,qui sperat super infi
20 deli in die angustiæ,¶& amittit palliũ i die frigoris.
Acetum in nithro,* qui cantat carmina cordi
pessimo.
Sicut tinea vestimento,& vermis ligno: ita tristi
tia viri nocet cordi.
21 ¶Si esurierit inimicus tuus ciba illum: si sitierit
22 da ei aquam bibere:¶prunas enim congregabis su-
per caput eius,& Dominus reddet tibi.
23 ¶Ventus aquilo dissipat pluuias: & facies tristis
D linguam detrahentem.
24 ¶Melius est sedere in angulo domatis,quàm cũ
muliere litigiosa, & in domo communi.
25 ¶Aqua frigida animæ sitienti: & nuncius bonus
de terra longinqua.
26 ¶Fons turbatus pede,& vena corrupta,iustus ca
dens coram impio.
27 ¶Sicut qui mel multũ comedit,nõ est ei bonum:
sic qui scrutator est maiestatis,opprimatur à gloria
28 ¶Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu,
ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiri-
tum suum.

CAPVT XXVI.

1 Quomodo nix in æstate,& pluuiæ in mes-
A se:sic indecens est stulto gloria.
2 ¶* Sicut auis ad alta transuolans,& pas
ser quolibet vadens: sic maledictum fru
strà prolatum in quempiam superueniet.
3 ¶Flagellum equo,& camus asino, & virga in dor
so imprudentium.
4 ¶Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam,ne
efficiaris ei similis.
5 ¶Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi
sapiens esse videatur.
6 ¶Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui

mittit verba per nuncium stultum.

7 ¶ Quomodo pulchras frustra habet claudus ti-
B bias: sic indecens est in ore stultorum parabola.

8 ¶ Sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij: ita qui tribuit insipienti honorem.

9 ¶ Quomodo si spina nascatur in manu temulenti: sic parabola in ore stultorum.

10 ¶ Iudiciũ determinat causas: & qui imponit stulto silentium, iras mitigat.

1.Pet.2.d 22. 11 ¶ |Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam.

12 ¶ Vidisti hominem sapientem sibi videri? magis illo spem habebit insipiens.

13 ¶ Dicit piger, Leo est in via, & leæna in itineribus:

14 ¶ sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo.

Sup.19.d 24. 15 ¶ |Abscondit piger manus sub ascella sua, & laborat si ad os suum eas conuerterit.

16 ¶ Sapientior sibi piger videtur septem viris lo-
C quentibus sententias.

17 ¶ Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit impatiens, & commiscetur rixæ alterius'.

18 ¶ Sicut noxius est qui mittit sagittas, & lanceas

19 in mortem: ¶ ita vir qui fraudulenter nocet amico suo: & cùm fuerit deprehensus, dicit, Ludens feci.

20 ¶ Cum defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, iurgia conquiescunt.

Eccl.8.b. 33. 21 ¶ |Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem: sic homo iracundus suscitat rixas.

22 ¶ Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perue-
D niunt ad intima ventris.

23 ¶ Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumẽtia cum pessimo corde sociata.

24 ¶ Labijs suis intelligitur inimicus, cùm in corde

25 tractauerit dolos: ¶ quãdo submiserit vocem suam, ne credideris ei: quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius.

26 ¶ Qui operit odium fraudulẽter, reuelabitur malitia eius in consilio.

Eccl. 10. b 8. Eccle.27.d 29. 27 ¶ |Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui voluit lapidem, reuertetur ad eum.

28 ¶ Lingua fallax non amat veritatem': & os lubricum operatur ruinas.

CAPVT XXVII.

1 A Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superuentura pariat dies.

2 ¶ Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua.

Eccl.22. b.18. 3 ¶ |Graue est saxum, & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior.

—17. 4 ¶ Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: & impetum concitati spiritus' ferre quis poterit?

5 Melior est manifesta correptio quàm amor absconditus.

6 ¶ Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.

Iob 6.a.7 7 ¶ Anima saturata calcabit fauum: |& anima esu-
B riens etiam amarum pro dulci sumet.

8 ¶ Sicut auis transmigrans de nido suo, sic vir qui derelinquit locum suum.

9 ¶ Vnguento & varijs odoribus delectatur cor: & bonis amici consilijs anima dulcoratur.

10 ¶ Amicum tuum, & amicum patris tui ne dimiseris: & domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ.

Melior est vicinus iuxta, quàm frater procul.

11 ¶ Stude sapientiæ fili mi, & lætifica cor meum, vt possim exprobranti respondere sermonem.

12 ¶ Astutus videns malum, absconditus est: paruuli transeuntes sustinuerunt dispendia.

Sup. 20.c 16. 13 ¶ |Tolle vestimentum eius qui spopondit pro ex-
C traneo: & pro alienis aufer ei pignus.

14 ¶ Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit.

15 ¶ Tecta perstillantia in die frigoris, & litigiosa

16 mulier comparantur. ¶ qui retinet eam, quasi qui vẽtum teneat, & oleum dexteræ suæ vocabit'.

'exacuet. 17 ¶ Ferrum ferro exacuitur, & homo exacuit faciẽ amici sui.

18 ¶ Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui custos est Domini sui, glorificabitur.

19 ¶ Quomodo in aquis resplendet vultus prospiciẽtium: sic corda hominũ manifesta sunt prudẽtibus.

Eccl. 14. b.10. 20 ¶ |Infernus & perditio nunquam implentur: similiter & oculi hominum insatiabiles.

Sup.17.a 3. 21 ¶ |Quomodo probatur in conflatorio argentum,
D & in fornace aurũ: sic probatur homo ore laudãtis.

—Cor iniqui inquirit mala: cor autem rectum inquirit scientiam'.

—13. 22 ¶ Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas feriẽte desuper pilo, nõ auferetur ab eo stultitia eius.

23 ¶ Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosq;

24 greges considera: ¶ non enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur * in generatione & generationem.

*tibi. 25 ¶ Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes, & collecta sunt fœna de montibus.

1.Timo. 6.b.8. *sunt. *ad 26 ¶ |Agni * ad vestimentum tuum, & hœdi, * agri precium.

27 ¶ Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in necessaria domus tuæ: & ad victum ancillis tuis.

CAPVT XXVIII.

1 A Fugit impius nemine persequente: iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.

2 ¶ Propter peccata terræ multi principes eius: & propter hominis sapientiam & horum scientiam quæ dicuntur, vita ducis longior erit.

3 ¶ Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi in quo paratur fames.

4 ¶ Qui derelinquunt legem, laudant impium: qui custodiunt, succenduntur contra eum.

5 ¶ Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia.

Sup.19.a 6 ¶ |Melior est pauper ambulãs in simplicitate sua, quàm diues in prauis itineribus.

7 ¶ Qui custodit legem, filius sapiens est: qui autẽ
B comessatores pascit, confundit patrem suum.

8 ¶ Qui coaceruat diuitias vsuris & fœnore liberali, in pauperes congregat eas.

9 ¶ Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

10 ¶ Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet, & simplices possidebunt bona eius.

11 ¶ Sapiens sibi videtur vir diues, pauper autem prudens scrutabitur eum.

12 ¶ In exultatione iustorum multa gloria est: regnãtibus impijs ruinæ hominum.

13 ¶ Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui

autem

autem confessus fuerit,& reliquerit ea, misericordiam consequetur.

14 ¶Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò mentis duræ,corruet in malum.

15 ¶Leo rugiens,& vrsus esuriens,princeps impius super populum pauperem.

16 ¶Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam:qui autem odit auaritiam, longi fient dies eius.

17 ¶Hominem qui calumniatur animæ sanguinem, si vsque ad lacum fugerit,nemo sustinet.

18 ¶Qui ambulat simpliciter,saluus erit:qui peruersis graditur vijs concidet semel.

19 ¶ Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autẽ sectatur ocium,replebitur egestate.

20 ¶Vir fidelis multùm laudabitur: qui autem festinat ditari, non erit innocens.

21 ¶Qui cognoscit in iudicio faciem,non benefacit, iste & pro buccella panis deserit veritatem.

22 ¶Vir qui festinat ditari, & alijs inuidet, ignorat quòd egestas superueniet ei.

23 ¶Qui corripit hominem, gratiam postcà inueniet apud eum magis, quàm ille qui per linguæ blãdimenta decipit.

24 ¶Qui subtrahit aliquid à patre suo,& à matre,& dicit hoc non esse peccatum: particeps homicidæ est.

25 ¶Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat: qui verò sperat in Domino, sanabitur.

26 ¶Qui confidit in corde suo, stultus est: qui autẽ graditur sapienter,ipse laudabitur.

27 ¶Qui dat pauperi,non indigebit:qui despicit deprecantem,sustinebit penuriam.

28 ¶Cùm surrexerint impij, abscondentur homines:cùm illi perierint, multiplicabuntur iusti.

CAPVT XXIX.

1 Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei superueniet interitus,& eum sanitas nõn sequetur.

2 ¶In multiplicatione iustorum lætabitur vulgus:cùm impij sumpserint principatum, gemet populus.

3 Vir qui amat sapientiam,lætificat patrem suum: qui autem nutrit scorta,perdet substantiam.

4 ¶Rex iustus erigit terram:vir auarus destruet eã.

5 Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo,rete expandit gressibus eius.

6 ¶Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus: & iustus laudabit atq; gaudebit.

7 ¶Nouit iustus causam pauperum: impius ignorat scientiam.

8 ¶Homines pestilentes dissipant ciuitatem:sapiẽtes verò auertunt furorem.

9 ¶Vir sapiens si cum stulto contenderit, siue irascatur,siue rideat,non inueniet requiem.

10 ¶Viri sanguinum oderunt simplicem: iusti autẽ quærunt animam eius.

11 ¶Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt & reseruat in posterum.

12 ¶Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.

13 ¶Pauper & creditor obuiauerunt sibi: vtriusque illuminator est Dominus.

14 ¶Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

15 ¶Virga atque correptio tribuit sapientiam: puer autem qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam.

16 ¶In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera,& iusti ruinas eorum videbunt.

17 ¶Erudi filium tuũ, & refrigerabit te,& dabit delicias animę tuę.

18 ¶Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus: qui verò custodit legem,beatus est.

19 ¶Seruus verbis non potest erudiri:quia quod dicis intelligit,& respondere contemnit.

20 ¶Vidisti hominem velocem ad loquendum?stultitia magis speranda est, quàm illius correptio.

21 ¶Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum,postea sentiet eum contumacem.

22 ¶Vir iracundus prouocat rixas:& qui ad indignãdum facilis est,erit ad peccandum procliuior.

23 ¶Superbum sequitur humilitas: & humilem spiritu suscipiet gloria.

24 ¶Qui cum fure participat,odit animã suam: adiurantem audit,& non indicat.

25 ¶Qui timet hominem,citò corruet: qui sperat in Domino,subleuabitur.

26 Multi requirunt faciem principis, & iudicium à Domino egreditur singulorum.

27 ¶Abominantur iusti virum impium: & abominãtur impij eos qui in recta sunt via.

Verbũ custodiens filius, extra perditionem erit.

CAPVT XXX.

1 Verba Congregantis filij Vomentis. Visio quam locutus est vir cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus,ait.

2 ¶Stultissimus sum virorum & sapientia hominũ non est mecum.

3 ¶Non didici sapientiam,& * noui scientiam sanctorum.

4 ¶Quis ascendit in cœlum,atque descendit? quis continuit spiritum in manibus suis? quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terrę?quod nomen eius,& quod nomen filij eius,si nosti?

5 ¶Omnis sermo Dei ignitus clypeus est sperantibus in se:

6 ne addas quicquam verbis illius, & arguaris,inueniarisq; mendax.

7 ¶Duo rogaui te,ne deneges mihi antequam moriar:

8 ¶Vanitatem,& verba mendacia longè fac à me.Mendicitatem,& diuitias ne dederis mihi: tribue tãtùm victui meo necessaria.

9 ¶ne fortè satiatus illiciar ad negandum,& dicam:Quis est Dominus? aut egestate compulsus furer & periurem nomen Dei mei.

10 ¶Ne accuses seruum ad dominum suum,ne fortè maledicat tibi & corruas.

11 ¶Generatio quę patri suo maledicit,& quę matri suæ non benedicit.

12 ¶Generatio quę sibi munda videtur,& tamen nõ est lota à sordibus.

13 ¶Generatio cuius excelsi sunt oculi,& palpebræ eius in alta surrectę.

14 ¶Generatio quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra,& pauperes ex hominibus.

15 ¶Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes, Affer, Affer.

C Tria sunt insaturabilia, & quartum quod nun-
16 quam dicit, Sufficit: ?Infernus, & os vuluæ,& terra quæ non satiatur aqua: ignis verò nunquam dicit Sufficit.
17 ?Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partũ matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus,& comedant eum filij aquilę.
18 ?Tria sunt difficilia mihi,& quartũ penitus igno
19 ro. ?Viam aquilæ in cœlo, viam colubri super terram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia.
20 ?Talis est & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os suum dicit, Non sum operata malum.
21 ?Per tria mouetur terra, & quartum non potest sustinere.
22 ?Per seruum cum regnauerit: per stultum cùm
23 saturatus fuerit cibo: ?per odiosam mulierem cũ in matrimonio fuerit assumpta: & per ancillam cũ fuerit hæres dominæ suæ.
24 ?Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapien
25 tiora sapientibus: ?formicæ populus infirmus, 'qui
D præparat' in messe cibum 'sibi': ?lepusculus plebs
26 inualida, qui collocat in petra cubile suum: ?regẽ
27 locusta non habet, & egreditur vniuersa per tur-
28 mas suas, ?stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis.
29 ?Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartũ quod
30 incedit fœliciter. ?leo fortissimus bestiarum, ad nul
31 lius pauebit occursum: ?gallus succinctus lumbos: & aries, nec est rex qui resistat ei.
32 ?Et qui stultus apparuit postquam eleuatus est in sublime: si enim intellexisset, ori suo imposuisset manum.
33 ?Qui autem fortiter premit hubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem: & qui prouocat iras, producit discordias.

'quæ præparant 10. 'iuuns 4.

1 VERBA LAMVELIS REGIS.

Visio qua erudiuit eum mater sua.

CAPVT XXXI.

2 A Qvid dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum?
3 ?Ne dederis mulieribus substantiam tuam, &'diuitias' tuas ad delendos reges.
4 ?Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas:
5 ?ne forte bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.
6 ?Date siceram mœrentibus, & vinum his qui
7 amaro sunt animo: ?bibant & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius.
8 ?Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorũ
9 qui pertranseunt: ?aperi os tuum, decerne quod iustum est, &'iudica' inopem, & pauperem.
10 ?Mulierem fortem quis inueniet? procul, & de
B vltimis finibus precium eius.
11 ?Confidit in ea cor viri sui, & spolijs non indigebit:
12 ?Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ.
13 ?Quæsiuit lanam & linum, & operata est cõsilio manuum suarum.
14 ?Facta est quasi nauis institoris de longè portãs panem suum.
15 ?Et de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis.
16 ?Considerauit agrum, & emit eum, de fructu manuum suarum plantauit vineam.
17 ?Accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum.
18 ?Gustauit-& vidit', quia bona est negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius.
19 ?Manum suã misit ad fortia, & digiti eius appre-
C henderunt fusum.
20 ?Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.
21 ?Non timebit domui suæ à frigoribus niuis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.
22 ?Stragulatam vestem fecit sibi, byssus & purpura indumentum eius.
23 ?Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.
24 ?Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo.
25 ?Fortitudo & decor indumẽtum eius, & ridebit
D in die nouissimo.
26 ?Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius.
27 ?Considerauit semitas domus suæ, & panem ociosa non comedit.
28 ?Surrexerunt filij eius, & beatissimam prædicanerunt: vir eius, & laudauit eam.
29 ?Multæ filię congregauerunt diuitias: tu supergressa es vniuersas.
30 ?Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Dominum, ipsa laudabitur.
31 ?Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius.

'vindica. ~1. ~1. vias 1.

Finis libri Prouerbiorum.

ECCLESIASTES

Qui ab Hebræis Coheleth appellatur.

CAPVT PRIMVM.

1 A Verba Ecclesiastæ filij Dauid, regis Ierusalem. ¶ 2 Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas. ¶ 3 Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo quo laborat sub sole? ¶ 4 Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autem in æternum stat. ¶ 5 Oritur sol, & occidit, & 6 ad locum suum reuertitur: ibique renascens, ¶ B gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem: lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. ¶ 7 Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt 8 flumina, reuertuntur, vt iterum fluant. ¶ Cunctæ res difficiles non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu imple- 9 tur. ¶ Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum 10 est. ¶ Nihil sub sole nouum, nec valet quisquam di- C cere, Ecce hoc recens est: iam enim præcessit in se- 11 culis quæ fuerunt ante nos. ¶ Non est priorum memoria: sed nec eorum quidem quæ postea futura sunt, erit recordatio apud eos qui futuri sunt in no- 12 uissimo. ¶ Ego ecclesiastes fui rex Israël in Ierusalē 13 & proposui in animo meo quærere & inuestigare sapienter de omnibus quæ fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filijs hominum, 14 vt occuparentur in ea. ¶ Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & ecce vniuersa vanitas, & afflictio spiritus. 15 ¶ Peruersi difficilè corriguntur, & stultorum infinitus 16 est numerus. ¶ Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapiē tia, qui fuerunt ante me in Ierusalem, & mens mea 17 contemplata est multa sapienter, & didici. ¶ Dedíq; cor meum vt scirem prudentiam atq; doctrinam, erroresq; & stultitiam: & agnoui quod in his quoque 18 esset labor, & afflictio spiritus, ¶ eò quòd in multa sapientia, multa sit indignatio: & qui addit scientiā addit & laborem.

-5. a doloré 8.

CAPVT II.

b ergo 10.

1 A Dixi ergo in corde meo: Vadam, & affluā delicijs, & fruar bonis. Et vidi quòd 2 hoc quoque esset vanitas. Risum reputaui errorem: & gaudio dixi, Quid frustra 3 deciperis? ¶ Cogitaui in corde meo abstrahere à vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam, deuitaremq; stultitiam, donec viderem quid esset vtile filijs hominum, quo facto o- 4 pus est sub sole numero dierum vitæ suæ. ¶ Magnificaui opera mea, ædificaui mihi domos, & plantaui 5 vineas, ¶ feci hortos & pomaria, & conseui ea cūcti 6 generis arboribus. ¶ Et extruxi mihi piscinas aquarum, vt irrigarem syluam lignorum germinantium. 7 ¶ Possedi seruos & ancillas, multamq; familiam ha- B bui: armenta quoq; & magnos ouium greges vltra 8 omnes qui fuerunt ante me in Ierusalem. ¶ Coaceruaui mihi argentum & aurum, & substantias regum & prouinciarum. Feci mihi cantores & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos, & vrceos 9 in ministerio ad vina fundenda. ¶ Et supergressus sum opibus omnes qui ante me fuerunt in Ierusa- 10 lem. sapientia quoq; perseuerauit mecum. ¶ Et omnia quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis, nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur, & oblectaret se in his quæ præparaueram: & hanc ratus sum partem meam, si vterer labore 11 meo. ¶ Cumque me conuertissem ad vniuersa opera quæ fecerant manus meæ, & ad labores in quibus frustra sudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere sub sole. 12 Transiui ad contemplandam sapientiam, erroresq; C & stultitiam (quid est, inquam, homo, vt sequi 13 possit regem factorem suum?) & vidi quòd tantū præcederet sapientia stultitiam, quantum differt 14 lux à tenebris. ¶ Sapientis oculi in capite eius: stultus in tenebris ambulat. Et didici quod vnus vtrius- 15 que esset interitus. ¶ Et dixi in corde meo: Si vnus & stulti & meus occasus erit, quid mihi prodest quod maiorem sapientiæ dedi operam? Locutusque cū mente mea, animaduerti quòd hoc quoque esset 16 vanitas: ¶ Non enim erit memoria sapientis similiter vt stulti in perpetuum, & futura tempora obliuione cuncta pariter operient: moritur doctus si- 17 militer vt indoctus. ¶ Et idcirco tæduit me vitæ meæ, videntem mala vniuersa esse sub sole, & cun- D cta uanitatem & afflictionem spiritus. ¶ Rursus dete- 18 status sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredē post me, 19 ¶ quem ignoro, utrum sapiens an stultus futurus sit, & dominabitur in laboribus meis quibus desudaui & solicitus fui. & est quicquam tam uanum? 20 ¶ Vnde cessaui, renunciauitque cor meum ultra 21 laborare sub sole. ¶ Nam cum alius laboret in sapientia & doctrina & solicitudine, homini otioso

quod 6.

a Ecli.2.14 Prou.17.d 24.

quoque quæsita dimittit.& hoc ergo vanitas & magnū malum. ? Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo & afflictione spiritus, qua sub sole cruciatus est? ? Cuncti dies eius doloribus & erumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit. & hoc nónne vanitas est? ? Nónne melius est comedere, & bibere, & ostendere animæ suæ bona de laboribus suis? & hoc de manu Dei est. ? Quis ita deuorabit, & delicijs affluet vt ego? ? Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam, & scientiam, & lætitiam: peccatori autem dedit afflictionem & & curam superfluam, vt addat & congreget & tradat ei qui placuit Deo. sed & hoc vanitas est, & cassa solicitudo mentis.

CAPVT III.

1 A Omnia tempus habent, & suis spacijs transeunt vniuersa sub cœlo.
2 ? Tempus nascendi & tempus moriēdi. Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est.
3 ? Tempus occidendi, & tempus sanandi. Tempus destruendi, & tempus ædificandi.
4 ? Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus saltandi.
5 ? Tempus spargendi lapides, & tempus colligēdi. Tempus amplexandi, & tempus lōgè fieri ab amplexibus.
6 ? Tempus acquirendi, & tempus perdendi. Tempus custodiendi & tempus abijciendi.
7 ? Tempus scindendi, & tempus consuendi.
B Tempus tacendi, & tempus loquendi.
8 ? Tempus dilectionis, & tempus odij. Tempus belli, & tempus pacis.
9 ? Quid habet amplius homo de labore suo? ? Vidi
10 afflictionem quam dedit Deus filijs hominum, vt
11 distendantur in ea. ? Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus quod operatus est Deus
12 ab initio vsq; ad finem. ? Et cognoui quod non es-
C set melius nisi lætari, & facere benè in vita sua.
13 ? Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt
14 bonum de labore suo, hoc donum Dei est. ? Didici quòd omnia opera quæ fecit Deus, perseuerent in perpetuum: non possumus eis quicquam addere,
15 nec auferre, quæ fecit Deus vt timeatur. ? Quod factum est, ipsum permanet: quæ futura sunt, iam fue
16 runt: & Deus instaurat quod abijt. ? Vidi sub sole in loco iudicij impietatem, & in loco iustitiæ iniqui-
17 tatem. ? Et dixi in corde meo, Iustum & impium iu-
18 dicabit Deus, & tempus omnis rei tunc erit. ? Dixi
D in corde meo de filijs hominum vt probaret eos
19 Deus, & ostenderet similes esse bestijs: ? Idcirco vnus interitus est hominis & iumentorum, & æqua vtriusq; conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur, similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius, cuncta subiacent vanitati.
20 ? Et omnia pergunt ad vnum locum: de terra facta
21 sunt, & in terram pariter reuertuntur. ? Quis nouit si spiritus filiorum Adā ascendat sursum, & si spiri-
22 tus iumentorum descendat deorsum? ? Et deprehendi nihil esse melius quàm lætari hominem in opere suo, & hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, vt post se futura cognoscat?

CAPVT IIII.

1 A Verti me ad alia, & vidi calumnias quę sub sole geruntur, & lachrimas innocentiū, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorum violentiæ, cunctorum au-
2 xilio destitutos: ? Et laudaui magis mortuos, quā
3 viuentes: ? & fœliciorem vtroque iudicaui qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt.
4 ? Rursum contemplatus sum omnes labores hominum, & industrias animaduerti patere inuidiæ proximi. & in hoc ergo vanitas, & cura superflua est.
5 ? Stultus complicat manus suas, & comedit carnes
6 suas, dicens: ? Melior est pugillus cum requie, quàm
B plena vtraque manus cum labore, & afflictione ani
7 mi. ? Considerans reperi & aliam vanitatem sub
8 sole. ? Vnus est, & secundum non habet, non filiū, non fratrem: & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitijs: nec recogitat, dicens, Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? in hoc
9 quoque vanitas est, & afflictio pessima. ? Melius est ergo duos esse simul, quàm vnum: habent enim
10 emolumentum societatis suæ: ? si vnus ceciderit, ab
C altero fulcietur. væ soli, quia cùm ceciderit, non ha-
11 bet subleuantem se. ? Et si dormierint duo, foue-
12 buntur mutuò: vnus quomodo calefiet? ? Et si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei:
13 funiculus triplex difficilè rūpitur. ? Melior est puer pauper & sapiens, rege sene & stulto, qui nescit præ
14 uidere in posterum. ? Quòd de carcere, catenisque interdum quis egrediatur ad regnum: & alius na-
15 tus in regno, inopia consummatur. ? Vidi cunctos
D viuentes qui ambulant sub sole cum adolescente
16 secundo qui consurget pro eo. ? Infinitus numerus est populi omnium qui fuerunt ante eum: & qui postea futuri sunt, non lætabuntur in eo. sed & hoc
17 vanitas & afflictio spiritus. ? Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, & appropinqua vt audias. Multò enim melior est obedientia, quàm stultorū victimæ, qui nesciunt quid faciunt mali. 1.Re.15. c.22. Osee.6.a.6.

CAPVT V.

1 A Ne temerè quid loquaris, neque cor tuū sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in cœlo, & tu super terram: idcirco sint pauci sermo
2 nes tui. ? Multas curas sequuntur somnia, & in mul
3 tis sermonibus inuenietur stultitia. ? Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis & stulta promissio: sed quodcunque voueris, red 1 Deu.23. d.21.
4 de. ? multoque melius est non vouere, quàm post
5 votū promissa non reddere. ? Ne dederis os tuum vt peccare facias carnē tuam. neq; dicas corā ange
B lo, Nō est prouidentia: ne fortè iratus Deus cōtra sermones tuos, dissipet cuncta opera manuum tua-
6 rum. ? Vbi multa sunt somnia, plurimæ sunt uanita-
7 tes, & sermones innumeri: tu verò Deum time. ? Si videris calumnias egenorum & violentia iudicia, & subuerti iustitiam in prouincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, &
8 super hos quoq; eminentiores sunt alij: ? & insuper
9 vniuersæ terræ rex imperat seruienti: ? Auarus non
C implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructū nō
10 capiet ex eis: & hoc ergo vanitas. ? Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodest
11 possessori, nisi q cernit diuitias oculis suis? ? Dulcis

est som-

est somnus operanti, siue parũ, siue multum comedat: saturitas autem diuitis non finit eum dormire.

Iob. 10. e. 20. — 12 ¶ Est & alia infirmitas pessima, quam vidi sub sole: 13 diuitiæ conseruatæ in malum domini sui. ¶ Pereunt enim in afflictione pessima: generauit filium, 14 qui in summa egestate erit. ¶ Sicut egressus est nudus de vtero matris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo. (1 Iob 1. d. 21. 1. Tim. 6. b 7.) 15 ¶ Miserabilis prorsus infirmitas: quomodo venit, sic reuertetur. Quid ergo prodest ei, quòd laborauit in ventum? 16 ¶ Cunctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris, & in curis 17 multis, & in ærumna atque tristitia. ¶ Hoc itaque visum est mihi bonum, vt comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex * labore suo quo laborauit ipse sub sole numero dierũ vitę suę, quos dedit ei Deus, 18 & hæc est pars illius. ¶ Et omni homini cui dedit Deus diuitias, atque substantiam, potestatemq́; ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte sua, & lætetur de labore suo: hoc est donum Dei. 19 ¶ Nõ enim satis recordabitur dierum vitæ suæ, eò quòd Deus occupet deliciis cor eius.

(* omni 1.)

CAPVT VI.

1 A EST & aliud malum quod vidi sub sole, & quidem frequens apud homines. 2 ¶ Vir cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud. hoc vanitas: & miseria magna est. 3 B ¶ Si genuerit quispiam centum liberos, & vixerit multos annos, & plures dies ætatis habuerit, & anima illius non vtatur bonis substantiæ suæ, sepulturaque careat: de hoc ego pronuncio, quod melior illo sit 4 abortiuus. ¶ Frustra enim venit & pergit ad tenebras, C & obliuione delebitur nomen eius. 5 ¶ Non vidit solem, neque cognouit distantiã boni & mali: 6 ¶ etiam si duobus millibus annis vixerit, & non fuerit perfruitus bonis: nónne ad vnum locum properant omnia? 7 ¶ Omnis labor hominis in ore eius: sed 8 anima eius non implebitur. ¶ Quid habet amplius D sapiens à stulto? & quid pauper, nisi vt pergat illuc 9 vbi est vita? ¶ Melius est videre quod cupias, quam desiderare quod nescias: sed & hoc vanitas 10 est, & præsumptio spiritus. ¶ Qui futurus est, iam vocatum est nomen eius: & scitur quòd homo sit, & non possit contra fortiorem se in iudicio contendere. 11 ¶ Verba sunt plurima, multamq́; in disputando habentia vanitatem.

CAPVT VII.

1 A QVid necesse est homini maiora se quærere, cùm ignoret quid conducat sibi in vita sua numero dierum peregrinationis suæ, & tempore quod velut vmbra præterit? Aut quis ei poterit indicare quid post 2 eum futurum sub sole sit? ¶ Melius est nomen bonum, quàm vnguenta preciosa, & dies mortis die 3 natiuitatis. ¶ Melius est ire ad domum luctus, quã ad domum conuiuij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid * futurum sit. 4 Melior est ira risu: quia per tristitiam vul5 tus corrigitur animus delinquentis. 6 ¶ Cor sapientũ vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lętitia. ¶ Melius est à sapiente corripi, quam stultorum adulatione 7 decipi: ¶ quia sicut sonitus spinarum ardentium sub 8 olla, sic risus stulti. sed hoc vanitas. ¶ Calumnia cõ9 turbat sapiẽtem, & perdet robur cordis illius. ¶ Me- B lior est finis orationis quàm principium. 10 ¶ Melior est patiens arrogante. ¶ Ne sis velox ad irascen11 dum: quia ira in sinu stulti requiescit. ¶ Ne dicas: Quid putas causæ est, quod priora tempora meliora fuere quàm nũc sunt? stulta enim est huiuscemo12 di interrogatio. ¶ Vtilior est sapientia, cum diui13 tijs, & magis prodest videntibus solem. ¶ Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia: hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quòd 14 vitam tribuunt possessori suo. ¶ Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ille de15 spexerit. ¶ In die bona fruere bonis, & malam diem præcaue. sicut enim hanc, sic & illã fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iustas querimo16 nias. ¶ Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ. C Iustus perit in iustitia sua, & impius multo viuit tẽ17 pore in malitia sua. ¶ Noli esse iustus multum: neq; 18 plus sapias, quàm necesse est, ne obstupescas. ¶ Ne impiè agas multùm: & noli esse stultus, ne moria19 ris in tempore non tuo. ¶ Bonum est te sustentare iustum, sed & ab illo ne subtrahas manum tuam: 20 quia qui timet Deum, nihil negligit. ¶ Sapientia cõfortauit sapientem super decem principes ciuita21 tis. ¶ Non est enim homo iustus in terra, qui fa22 ciat bonum, & non peccet. ¶ Sed & cunctis sermonibus qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne 23 fortè audias seruum maledicentem tibi. ¶ scit enim conscientia tua, quia & tu crebrò maledixisti aliis. 24 ¶ Cuncta tentaui in sapientia. Dixi, Sapiens ef25 ficiar: & ipsa longius recessit à me ¶ multò magis quàm erat: & alta profunditas, quis inueniet eam? 26 ¶ Lustraui vniuersa animo meo, vt scirem & consi- D derarem, & quęrerem sapientiam & rationem, & vt cognoscerem impietatem stulti, & errorem im27 prudentium: ¶ & inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorũ est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius. qui placet Deo, effugiet 28 illam: qui autem peccator est, capietur ab illa. ¶ Ecce hoc inueni, dixit Ecclesiastes, vnum & alterum, 29 vt inuenirem rationem, ¶ quam adhuc quærit anima mea, & non inueni. Virum de mille vnum repe30 ri: mulierem ex omnibus non inueni. ¶ Solummodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum: & ipse se infinitis miscuerit quęstionibus. Quis talis vt sapiens est? & quis cognouit solutionem verbi?

(1 Pro. 22. a. 1. — * futurus 3 — 3. Reg. 8. c. 46. 2. Par. 6. g 36. — Prou. 20. b 9. 1. Ioan. 1. d 8.)

CAPVT VIII.

1 A SApiẽtia hominis lucet in vultu eius, & potentissimus faciẽ illius cõmutabit. 2 ¶ Ego os regis obseruo, & pręcepta iuramenti 3 Dei. ¶ Ne festines recedere à facie eius, neq; permaneas in opere malo: quia omne quod 4 voluerit, faciet: ¶ & sermo illius potestate plenus est nec dicere ei quisquam potest, Quare ita facis? 5 ¶ Qui custodit præceptum, non experietur quicquam mali. Tempus & responsionem cor sapien6 tis intelligit. ¶ Omni negocio tempus est, & op7 portunitas, & multa hominis afflictio: ¶ quia ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuncio. 8 ¶ Nõ est in hominis potestate prohibere spiritũ, nec habet potestatẽ in die mortis, nec sinitur quiescere

(Supr. 2. c. 14. Prou. 17. d 24.)

ingruente bello, neque saluabit impietas impium.
9 ¶Omnia hæc consideraui, & dedi cor meum in cun
B ctis operibus quæ fiunt sub sole. Interdum domi-
10 natur homo homini in malum suum. ¶Vidi impios
sepultos: qui etiam cum adhuc viuerēt, in loco san-
cto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iusto-
11 rum operum, sed & hoc vanitas est. ¶Etenim quia
non profertur citò contra malos sententia, absq; ti-
12 more vllo filij hominum perpetrant mala. ¶Atta-
men peccator ex eo quòd centies facit malum, &
C per patientiam sustentatur, ego cognoui quod erit
bonum timētibus Deum qui verentur faciem eius.
13 ¶Nō sit bonum impio, nec prolongentur dies eius:
sed quasi vmbra transeant qui non timent faciem
14 Domini. ¶Est & alia vanitas, quæ fit super terram.
sunt iusti quibus mala proueniunt, quasi opera ege
rint impiorum: & sunt impij qui ita securi sunt, qua
si iustorum facta habeant. sed & hoc vanissimum iu
15 dico. ¶Laudaui igitur lætitiam, quòd non esset hō-
D mini bonum sub sole, nisi quod comederet, & bi-
beret atq; gauderet: & hoc solum secum auferret
de labore suo ī diebus vitæ suæ, quos dedit ei Deus
16 sub sole. ¶Et apposui cor meum vt scirem sapientiā,
& intelligerem ˋdistentionemˊ quæ versatur in ter-
ra. Est homo qui diebus ac noctibus somnum non
17 capit oculis. ¶Et intellexi, quòd omnium operum
Dei nullam possit homo inuenire rationem eorum
quæ fiunt sub sole: & quātò plus laborauerit ad quę
rendum, tantò minus inueniat: etiam si dixerit sa-
piens se nosse, non poterit reperire.

ˋ dissensio- nem.

CAPVT IX.

1 A OMnia hæc tractaui in corde meo, vt cu-
riosè intelligerem: Sunt iusti atque sa-
pientes, & opera eorum in manu Dei:
& tamen nescit homo vtrum amore an
2 odio dignus sit: ¶sed omnia in futurum seruantur
incerta, eò quòd vniuersa æquè eueniant iusto, &
impio, bono & malo, mundo & immundo, im-
molanti victimas, & sacrificia contemnenti. sicut
bonus, sic & peccator: vt periurus, ita & ille qui ve-
3 rum deierat. ¶Hoc est pessimum inter omnia quæ
sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt, vnde
& corda filiorum hominum implentur malitia, &
contemptu in vita sua, & post hæc ad inferos de-
4 ducētur. ¶Nemo est qui semper viuat, & qui huius
B rei habeat fiduciam: melior est canis viuus leone
5 mortuo. ¶Viuentes enim sciunt se esse morituros,
mortui verò nihil nouerunt amplius, nec habent vl
trà mercedem: quia obliuioni tradita est memoria
6 eorum. ¶Amor quoq; & odium, & inuidiæ simul pe
rierunt, nec habent partem in hoc seculo, & in ope
7 re quod sub sole geritur. ¶Vade ergo & comede in
lętitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuū:
8 quia Deo placent opera tua. ¶Omni tempore sint
vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo nō
9 deficiat. ¶Perfruere vita cum vxore quam diligis,
C cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt
tibi sub sole omni tempore vanitatis tuæ. hæc est
enim pars in vita, & in labore tuo quo laboras sub
10 sole. ¶Quodcunq; facere potest manus tua, instan-
ter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia,
nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.
11 ¶Verti me ad aliud, & vidi sub sole, nec velocium es
se cursum, nec fortium bellum, nec sapientium pa
nem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiā:
12 sed tempus casumq; in omnibus. ¶Nescit homo fi-
nem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut
aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homi
nes in tempore malo, cùm eis extemplo superue-
13 nerit. ¶Hanc quoq; sub sole vidi sapientiam, & pro
14 baui maximam: ¶Ciuitas parua, & pauci in ea viri.
D venit contra eam rex magnus, & vallauit eam, ex-
truxitque munitiones per gyrum, & perfecta est ob
15 sidio. ¶Inuentusq; est in ea vir pauper, & sapiens, &
liberauit vrbem per sapientiam suā, & nullus dein-
16 ceps recordatus est hominis illius pauperis. ¶Et di
cebam ego, meliorem esse sapientiam fortitudine:
quomodo ergo sapientia pauperis contempta est,
17 & verba eius non sunt audita? ¶Verba sapientium
audiuntur in silentio, plusquam clamor principis
18 inter stultos. ¶Melior est sapientia, quam arma bel
lica: & qui in vno peccauerit, multa bona perdet.

Sap.6.a

CAPVT X.

1 A MVscæ morientes perdunt suauitatem vn
guenti. Preciosior est sapientia & glo-
2 ria, parua ad tempus stultitia. ¶Cor sa-
pientis in dextera eius, & cor stulti in si
3 nistra illius. ¶Sed & in via stultus ambulans, cum ip
4 se insipiens sit omnes stultos æstimat. ¶Si spiritus
potestatem habentis ascenderit super te, locū tuū
ne dimiseris: quia curatio faciet cessare peccata
5 maxima. ¶Est malum quod vidi sub sole, quasi per
6 errorem egrediens à facie principis: ¶positum stul-
B tū in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum.
7 ¶Vidi seruos in equis: & principes ambulantes su-
8 per terram quasi seruos. ¶Qui fodit foueam, inci-
det in eam: & qui dissipat sepem, mordebit eum
9 coluber. ¶Qui transfert lapides, affligetur in eis: &
10 qui scindit ligna, vulnerabitur ab eis. ¶Si retusum
fuerit ferrum, & hoc non vt prius, sed hebetatum
fuerit, multo labore exacuetur, & post industriam
11 sequetur sapientia. ¶Si mordeat serpens in silentio,
12 nihil eo minus habet qui occultè detrahit. ¶Ver-
C ba oris sapientis, gratia: & labia insipientis præcipi
13 tabunt eum. ¶Initium verborum eius stultitia, & no
14 uissimum oris illius error pessimus. ¶Stultus verba
multiplicat: Ignorat homo quid ante se fuerit: &
quid post se futurum sit, quis ei poterit indicare?
15 ¶Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in vrbē
16 pergere. ¶Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius
17 principes manè comedunt. ¶Beata terra, cuius rex
nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempo-
18 re suo ad reficiendum, & nō ad luxuriam. ¶In pigri
D tijs humiliabitur contignatio, & in infirmitate ma-
19 nuum perstillabit domus. ¶In risum faciunt panem
& vinum vt epulentur bibentes: & pecuniæ obediūt
20 omnia: ¶In cogitatione tua regi ne detrahas, & in
secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti: quia &
aues cœli portabunt vocem tuam, & qui habet pen
nas annuntiabit sententiam.

Pro. 26. d.27. Eccl.10. b. 8. Eccl.27 d. 29.

CAPVT XI.

1 A MItte panem tuum super transeuntes aquas:
quia post tempora multa inuenies illum.
2 ¶Da partem septem, necnon & octo: quia
3 ignoras quid futurum sit mali super terram. ¶Si re-
pletæ fuerint nubes, imbrem super terrā effundēt.
Si ceciderit lignū ad Austrū, aut ad Aquilonem, in
4 quocūq; loco ceciderit, ibi erit. ¶Qui obseruat vētū

5 non ſeminat,& qui cõſiderat nubes,nunquã metet.
B ¶Quo ignoras quæ ſit via ſpiritus,& qua ratione cõ
pingãtur oſſa in ventre prægnantis : ſic neſcis opera
6 Dei,qui fabricator eſt omnium. ¶Manè ſemina ſe-
men tuum,& veſpere ne ceſſet manus tua:quia ne-
ſcis quid magis oriatur, hoc aut illud: & ſi vtrumq;
7 ſimul, melius erit. ¶Dulce lumen,& delectabile eſt
8 oculis videre ſolem. ¶Si annis multis vixerit homo,
& in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet
C tenebroſi temporis,& dierum multorum : qui cùm
9 venerint,vanitatis arguentur præterita. ¶Lætare er-
go iuuenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor
tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in viis
D cordis tui, & in intuitu oculorum tuorum : & ſcito
quòd pro omnibus his adducet te Deus in iudiciũ.
10 ¶Aufer iram à corde tuo,& amoue malitiam à car-
ne tua. Adoleſcentia enim & voluptas vana ſunt.

CAPVT XII.

1 A MEmento creatoris tui in diebus iuuentu
tis tuæ,antequàm veniat tẽpus afflictio-
nis, & appropinquent anni, de quibus
2 dicas,Non mihi placent: ¶antequam te-
nebreſcat ſol,& lumen,& luna, & ſtellæ,& reuer-
3 tantur nubes poſt pluuiam : ¶quando commoue-
bũtur cuſtodes domus, & nutabunt viri fortiſſimi,
B & ocioſę erunt molentes in minuto numero,& te-
4 nebreſcent videntes per foramina. ¶Et claudent o-
ſtia in platea, in humilitate vocis molentis,& con-
ſurgent ad vocem volucris,& obſurdeſcent omnes
5 filiæ carminis. ¶Excelſa quoque timebunt,& formi
dabunt in via,florebit amygdalus, impinguabitur
locuſta,& diſſipabitur capparis : quoniam ibit ho-
mo in domum æternitatis ſuæ,& circuibunt in pla-
6 tea plangentes. ¶Antequàm rumpatur funiculus ar
genteus,& recurrat vitta aurea,& cõteratur hydria
ſuper fontem, & confringatur rota ſuper ciſternã,
7 ¶& reuertatur puluis in terram ſuam vnde erat,&
8 ſpiritus redeat ad Deum,qui dedit illum. ¶Vanitas
vanitatum, dixit Eccleſiaſtes -&` omnia vanitas. -3.
9 ¶Cumque eſſet ſapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit
C populum, & enarrauit quæ fecerat : & inueſtigans
10 compoſuit parabolas multas: ¶Quæſiuit verba vti-
lia, & conſcripſit ſermones rectiſſimos, ac veritate
11 plenos. ¶Verba ſapientium ſicut ſtimuli, & qua-
ſi claui in altum defixi,quę per magiſtrorum`conſi-
12 lium` data ſunt à paſtore vno. ¶His amplius fili mi *concilia 2
D ne requiras. Faciendi plures libros nullus eſt finis:
13 frequẽſque meditatio, carnis afflictio eſt. ¶Finem
loquendi pariter omnes audiamus. Deum time,&
mandata eius obſerua: hoc eſt enim omnis homo.
14 ¶Et cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudiciũ pro
omni`errato`, ſiue bonum,ſiue malum ſit. `abſcondito 2.

Libri Eccleſiaſtes, Finis.

CANTICVM CANTICORVM

Salomonis, Quod Hebraicè dicitur Sir haſirim.

CAPVT PRIMVM.

2 A OSculetur me`oſculo` oris ſui : quia `oſculis 1.
meliora ſunt hubera tua vino, ¶fra-
3 grantia vnguentis optimis. Oleum
effuſum nomen tuum : ideo adole-
4 ſcentulæ dilexerunt te. ¶Trahe me:
poſt te curremus-in odorẽ vnguen
torum tuorum`. Introduxit me rex in cellaria ſua. -3.
exultabimus & lætabimur in te, memores hube-
5 rum tuorum ſuper vinum : recti diligunt te. ¶Nigra
B ſum ſed formoſa filiæ Ieruſalem, ſicut tabernacula
6 Cedar, ſicut pelles Salomonis. ¶Nolite me conſi-
derare,quòd fuſca ſim,quia decolorauit me ſol:fi-
lij matris meæ pugnauerunt contra me, poſuerunt
me cuſtodem vineis : vineam meam non cuſtodi-
7 ui. ¶Indica mihi quem diligit anima mea,vbi pa-
ſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt
8 greges ſodalium tuorum: ¶Si ignoras te o pulcher-
C rima inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia
gregum *, & paſce hœdos tuos iuxta tabernacula
9 paſtorum. ¶Equitatui meo in curribus Pharaonis *tuorum.
10 aſſimilaui te amica mea. ¶Pulchrę ſunt genę tuæ ſi-
11 cut turturis : collum tuum ſicut monilia. ¶Murenu-
las aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.
12 ¶Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit
13 odorem ſuum. ¶Faſciculus myrrhæ dilectus meus
D mihi inter hubera mea cõmorabitur. ¶Botrus Cy-
14 pri dilectus meus mihi, in vineis En-gaddi. ¶Ecce
15 tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, ocu-
16 li tui columbarum. ¶Ecce tu pulcher es dilecti mi,
17 & decòrus. Lectulus noſter floridus: ¶tigna do-
morum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cy-
preſſina.

CAPVT

CAPVT II.

1 Ego flos campi, & lilium conuallium. A ℣Sicut lilium inter spinas, sic amica mea 2 inter filias. ℣Sicut malus inter ligna syl- 3 uarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius quem desideraueram, sedi: & fru- 4 ctus eius dulcis gutturi meo. ℣Introduxit me* in 5 cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. ℣Ful- 6 cite me floribus, stipate me malis: quia amore lan- B gueo: ℣Læua eius sub capite meo, & dextera illius 7 amplexabitur me. ℣Adiuro vos filiæ Ierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitetis, ne- que euigilare faciatis dilectam, quoadusque ipsa 8 velit. ℣Vox dilecti mei, ecce iste venit saliens in mō- 9 tibus, transiliens colles: ℣Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque ceruorum. en ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospi- 10 ciens per cancellos. ℣ Et dilectus meus loquitur C mihi: Surge, propera amica mea, columba mea, 11 formosa mea, & veni. ℣Iam enim hyems transiit, 12 imber abiit & recessit. ℣Flores apparuerunt in ter- ra nostra, tempus putationis aduenit: vox turturis 13 audita est in terra nostra. ℣Ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem*. Surge. 14 *amica mea, speciosa mea, & veni. ℣Columba mea D in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis: 15 vox enim tua dulcis, & facies tua decóra. ℣Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. 16 nam vinea nostra floruit. ℣Dilectus meus mihi, & 17 ego illi, qui pascitur inter lilia, ℣donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Reuertere: similis esto dilecte mi capreæ, hinnuloque ceruorum super montes Beth-el.

*rex

Inf. 8.a.3 Inf. 3.b.5.

*En

-4.

-7.

*suum.

*propera.

CAPVT III.

1 In lectulo meo per noctes quæsiui quem A diligit anima mea: quæsiui illum, & non 2 inueni. ℣Surgam, & circuibo ciuitatem: per vicos & plateas quæram quem dili- 3 git anima mea. quæsiui illum, & non inueni. ℣In- uenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem: 4 Num quem diligit anima mea, vidistis? ℣Paululum B cùm pertransissem eos, inueni quem diligit ani- ma mea: tenui eum: nec dimittam, donec introdu- cam illum in domum matris meæ, & in cubiculum 5 genitricis meæ. ℣Adiuro vos filiæ Ierusalem per capreas, ceruosque camporum, ne suscitetis, ne- que euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. 6 ℣Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut vir- C gula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vni- 7 uersi pulueris pigmentarij? ℣En lectulum Salomo- nis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël 8 ℣omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: uniuscuiusque ensis super femur suum propter timo- 9 res nocturnos. ℣Ferculum fecit sibi Rex Salomon 10 de lignis Libani. ℣Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: me- dia charitate constrauit propter filias Ierusalem. 11 ℣Egredimini & uidete filiæ Sion regem Salomo- nem in diademate, quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

Infr. 6.

supr 2.b 7 infra 8.a 4

CAPVT IIII.

1 Vàm pulchra es amica mea, quàm pul- A chra es? Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. ℣Capilli tui sicut greges caprarum quæ ascenderunt 2 de monte Galaad. ℣Dentes tui sicut greges tonsa- rum, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis 3 fœtibus, & sterilis nō est inter eas. ℣Sicut uitta coc- cinea labia tua, & eloquium tuum, dulce. Sicut fra- gmen mali punici, ita & genæ tuæ, absque eo quod 4 intrinsecus latet. ℣Sicut turris Dauid collum tuū, B quæ ædificata est cum propugnaculis. mille clypei 5 pendent ex ea, omnis armatura fortium. ℣Duo u- bera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pa- 6 scuntur in lilijs, ℣donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem 7 thuris. ℣Tota pulchra es amica mea, & macula non 8 est in te. ℣Veni de Libano sponsa mea, veni de Li- C bano, veni: coronaberis de capite Amana, de ver- tice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de 9 montibus pardorum. ℣Vulnerasti cor meum so- ror mea sponsa, uulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. 10 ℣Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea spon- sa? pulchriora sunt hubera tua vino, & odor vnguē- 11 torum tuorum super omnia aromata. ℣Fauus di- D stillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua. & odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. 12 ℣Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus con- 13 clusus, fons signatus. ℣Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorū fructibus. Cy- 14 pri cum nardo, ℣nardus & crocus, fistula & cinna- momum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & a- 15 loë cum omnibus primis vnguentis. ℣Fons horto- rum: puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt im- 16 petu de Libano. ℣ Surge Aquilo, & ueni Auster, persla hortum meum, & fluent aromata illius.

Infra 6.a 4

CAPVT V.

1 Veniat dilectus meus in hortum suum, A & comedat fructum pomorum suorū. Veni in hortum meum soror mea spon sa, messui myrrham meam cum aroma- tibus meis: comedi fauum cum melle meo: bibi ui- num meum cum lacte meo: comedite amici, & bi- 2 bite, & inebriamini charissimi. ℣Ego dormio, & cor meum uigilat: uox dilecti mei pulsantis, Aperi mi- hi soror mea, amica mea, columba mea, immacu- lata mea: quia caput meum plenum est rore, & 3 cincinni mei guttis noctium. ℣Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quo- 4 modo inquinabo illos? ℣Dilectus meus misit ma- num suam per foramen, & uenter meus intremuit 5 ad tactum eius. ℣Surrexi, ut aperirem dilecto meo. B manus meæ stillauerunt myrrham, & digiti mei 6 pleni myrrha probatissima. ℣Pessulum ostij mei a- perui dilecto meo: at ille declinauerat, atque tran- sierat. Anima mea liquefacta est, ut* locutus est: quæsiui, & non inueni illum: uocaui, & non re- 7 spondit mihi. ℣Inuenerunt me custodes qui cir- cumeunt ciuitatem: percusserunt me, & uulnera- uerunt me: tulerunt pallium meum mihi custodes 8 murorum. ℣Adiuro uos filiæ Ierusalem, si inuene- C ritis dilectum meum, ut nuncietis ei, quia amore 9 langueo. ℣Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pul-

*Dilectus

Sup. 3.a.1

Supr 3.b 7.3.b.5.8.a 4.

cher-

cherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex di-10 lecto, quia sic adiurasti nos? ¶ Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Caput e-11 ius aurum optimum. ¶Comæ eius sicut elatæ pal-12 marum, nigræ quasi coruus. ¶ Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, 13 & resident iuxta fluenta plenissima. ¶Genę illius sicut areolæ aromatum consitæ à pigmentarijs. La-14 bia eius lilia distillantia myrrham primam. ¶Manus illius tornatiles aureæ, plenę hyacinthis. Ven-15 ter eius eburneus, distinctus sapphiris. ¶Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas. Species eius vt Libani, electus vt ce-16 dri. ¶ Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis. talis est dilectus meus, & ipse est amicus 17 meus, filiæ Ierusalem. ¶Quò abijt dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum? quò declinauit dilectus tuus, & quæremus eum tecum?

CAPVT VI.

1 Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in 2 hortis, & lilia colligat. ¶Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur 3 inter lilia. ¶ Pulchra es amica mea, suauis & decôra sicut Ierusalem: terribilis vt castrorum acies or-4 dinata. ¶Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt. ¶Capilli tui sicut grex caprarum, quæ 5 apparuerũt de Galaad. ¶ Dẽtes tui sicut grex ouiũ, quæ ascenderunt de lauacro, omnes gemellis fœ-6 tibus, & sterilis non est in eis. ¶Sicut cortex mali 7 punici, sic genę tuæ absque occultis tuis. ¶Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adole-8 scentularum non est numerus. ¶Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Viderunt eam filiæ, & beatissimam prædicauerunt: reginæ & concubinæ, & laudauerunt 9 eam. ¶ Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribi-lis vt castrorum acies ordinata? ¶Descendi in hor-10 tum ʻnucumʼ vt viderem poma ʻconuallium, &ʼ inspicerem si floruisset vinea, & germanissent mala 11 punica. ¶Nesciui: anima mea conturbauit me pro-12 pter quadrigas Ami-nadab. ¶ Reuertere reuertere ʻSunamitisʼ: reuertere reuertere, vt intueamur te.

Sup.4.a.1

ʻmeum 10 ʻconuallis, vt 8.

ʻSulamitis 21

CAPVT VII.

1 Qvid videbis in ʻSunamiteʼ, nisi chorōs castrorum? Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis? Iuncturæ feminum tuorum, sicut monilia 2 quæ fabricata sunt manu artificis. ¶Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis. Ven-3 ter tuus, sicut aceruus tritici, vallatus liliis. ¶ Duo hubera tua, sicut duo hinnuli gemelli capreæ. 4 ¶Collum tuum, sicut turris eburnea. Oculi tui, sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis. Nasus tuus, sicut turris Libani, quæ respi-5 cit contra Damascum. ¶Caput tuum, vt Carmelus: & comæ capitis tui, sicut purpura regis ʻvinctaʼ 6 canalibus. ¶Quàm pulchra es, & quàm decôra cha-7 rissima, in deliciis. ¶Statura tua assimilata est pal-8 mæ, & hubera tua botris. ¶Dixi, Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius: & erunt hubera tua sicut botri vineæ: & odor oris tui sicut * ma-9 lorum. ¶Guttur tuum sicut vinum optimum, dignũ dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus 10 illius ad ruminandum. ¶Ego dilecto meo, & ad me 11 conuersio eius. ¶Veni dilecte mi, egrediamur in a-12 grum, commoremur in villis. ¶Manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo ti-13 bi hubera mea. ¶Mandragoræ dederunt odorem. in portis nostris omnia poma: noua & vetera, dilecte mi, seruaui tibi.

ʻSulamite 2.

ʻiuncta

*odor.

CAPVT VIII.

1 Qvis mihi det te fratrem meum, sugentem hubera matris meæ, vt inueniam te foris, & deosculer te. ʻ& iamʼ me nemo de-2 spiciat? ¶Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ. * Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum gra-3 natorum meorum. ¶ Læua eius sub capite meo, & 4 dextera illius amplexabitur me. ¶Adiuro vos filiæ Ierusalem, ne suscitetis, neque euigilare faciatis 5 dilectam, donec ipsa velit. ¶Quę est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitaui te: ibi cor-6 rupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. ¶Pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est vt mors dilectio: dura sicut infernus æmulatio, lampades 7 eius lampades ignis atque flammarum. ¶ Aquæ multæ non ʻpoteruntʼ extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil 8 ʻdespicietʼ eam. ¶Soror nostra parua & hubera non habet. quid faciemus sorori nostrę in die, quando 9 alloquenda est? Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea: si ostium est, com-10 pingamus illud tabulis cedrinis. ¶ Ego murus: & hubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram 11 eo quasi pacem reperiens. ¶ Vinea fuit Pacifico, in ea quæ habet populos, tradidit eam custodibus, vir affert pro fructu eius mille argenteos.

12 ¶Vinea mea coram me est. Mille tui ʻPacificiʼ
& ducenti his qui custodiunt fructus eius.
13 ¶Quæ habitas in hortis, amici auscul-
tant, fac me audire vocem tuam.
14 ¶Fuge dilecte mi, & assimi-
lare capreę, hinnuloq;
ceruorum super
montes aro-
matum.

ʻetiam a.

*& in cubiculũ genitricis meę.

Sup.2.b.6.

Sup.2.b.7.3.b.5.&5.c.8.

ʻpoterũt.

despiciẽs 6

ʻPacifice 1

Finis Canticum Canticorum.

LIBER SAPIENTIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quęrite illum: 2 quoniam inuenitur ab his, qui nō tētant illum: apparet autē eis, qui fidem habent in illum. 3 peruersę enim cogitationes separāt à Deo: 4 probata autem virtus corripit insipientes. quoniā in maleuolam animam nō introibit sapientia, nec 5 habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus e- B nim sanctus disciplinę effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corri- 6 pietur à superueniente iniquitate. Benignus est enim spiritus sapientiæ, & nō liberabit *maledicū à labiis suis: quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator est verus, & linguæ eius au- 7 ditor. Quoniam spiritus Domini repleuit orbem terrarum: & hoc quod continet omnia, scientiam 8 habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illam corripiens 9 iudicium. In cogitationibus enim impij interro- C gatio erit: sermonum autem illius auditio ad Deū 10 veniet, ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmu- 11 rationum non abscondetur. Custodite ergo vos à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ: quoniam sermo obscurus in vacuū non ibit: os autem quod mentitur, occidit animā. 12 Nolite zelare mortem in errore vitæ vestræ: neque acquiratis perditionem in operibus manuum 13 vestrarum. Quoniam Deus mortem non fecit, nec D lætatur in perditione viuorum. Creauit enim, vt 14 essent omnia: & sanabiles fecit nationes orbis terrarum: & non est in illis medicamentum extermi- 15 nij, nec inferorum regnum in terra. Iustitia enim 16 perpetua est & immortalis. * impij autem manibus & verbis accersierunt illam: & æstimantes illam amicam, defluxerunt, & sponsiones posuerunt ad illam: quoniam * digni sunt qui sunt ex parte illius.

3.Reg 30. a.3.b 9. Isa. 56.a.1 2.Par. 15 a.4. — Gal 5. d. 22. Ier. 17. b. 10. *maledicum 1. Isa.6.a.3 Ier.4.d.18 — Deu. 4 c. 16 d.23. Ezec. 18 d. 32. 33.c.11 — *iniustitia sūt mortis est acquisitio. *morte.

CAPVT II.

1 A Dixerunt enim * cogitātes apud se nō rectè. Exiguū, & cùm tædio est tēpus vitæ nostræ, non est refrigerium in fine hoīs, & nō 2 est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquàm nō fuerimus: qīa fumus *flatus est in naribus nostris: & 3 sermo scintillæ ad cōmouēdū cor nostrū: quia *extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquàm mollis aër: & transibit vita nostra tanquàm vestigiū nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius 4 aggrauata: & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit ope- 5 rum nostrorum. Vmbræ enim transitus est tem- B pus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniā 6 consignata est, & nemo reuertitur. Venite ergo, & fruamur bonis quę sunt, & vtamur creatura tan- 7 quam in iuuentute celeriter. Vino pretioso & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos 8 temporis. Coronemus nos rosis, antequàm marcescant: nullum pratum sit quod non pertranseat 9 luxuria nostra. Nemo vestrum exors sit luxuriæ nostræ: vbique relinquamus signa lætitiæ: quoniam 10 hæc est pars nostra, & hæc est sors. * Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduæ, nec *ve- 11 terano, nec reuereamur canos multi temporis. Sit C autem fortitudo nostra lex iniustitię: quod enim in- 12 firmum est, inutile inuenitur. Circumueniamus ergo iustum: quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ no- 13 stræ: Promittit se scientiam Dei habere, & filium 14 Dei se nominat. 15 Factus est nobis in traductionē cogitationum nostrarum. Grauis est nobis etiam ad vidēdum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, 16 & immutatę sunt viæ eius. Tanquàm nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tanquàm ab immunditiis, & præfert nouissima iusto- 17 rum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videa- D mus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissi- 18 ma illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. 19 Contumelia & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius, & probemus patientiā 20 illius. Morte turpissima condemnemus eum: erit 21 enim ei respectus ex sermonibus illius. Hęc cogitauerunt, & errauerunt: excęcauit enim illos mali- 22 tia eorum. Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt 23 honorem animarum sanctarum. Quoniam Deus creauit hominem inexterminabilem, & ad imagi- 24 nem similitudinis suæ fecit illum. 25 Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.

*impij Iob 7.a.1 14.a.1. 1.Cor.15. d.32. — *afflatus 3 *extincta 7 — 11.Par. 19 d.15. — Isa.22.b. 13.56.d. 12. 1.Cor.15. d 32. — *nostra. Prou.5.b 11. *veterani reuereamur g. — Mat.27.c 43. Ioh.7.a.7 — Mat.27.c 42. Psa.21.a.9 Iere.11 d 19. — Gen.1 d. 27.2.a.7.5 a.1. Ecc.17.a.1 Gene.3.a 1.

CAPVT III.

1 A Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum 2 mortis. Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio, exitus il- 3 lorum. Et ab itinere iusto abierunt in exterminiū,

Deut.33.a 3. Infr.5.a.4.

& quod à nobis est iter exterminij: illi autem sunt 4 in pace. ¶Et si corã hominibus tormenta passi sunt, 5 spes illorum immortalitate plena est. ¶* In paucis vexati, in multis bene disponẽtur: quoniam Deus 6 tentauit eos, & inuenit illos dignos se. ¶Tanquàm aurum in fornace probauit illos, & quasi holocau- B sti hostiam accepit illos, & in tempore erit respe- 7 ctus illorum. ¶Fulgebunt iusti, & tanquam scin- 8 tillę in arundineto discurrent. ¶Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit Domi- 9 nus illorum in perpetuum. ¶Qui confidunt in illo, intelligent veritatem, & fideles in dilectione acquiescent illi: quoniam donum & pax est electis 10 eius. ¶Impij autem secundum quæ cogitauerunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt iustum, 11 & à Domino recesserunt. ¶Sapientiam enim, & di- C sciplinam qui abiicit, infœlix est: & vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eo- 12 rum. ¶Mulieres eorum insensatę sunt, & nequissimi 13 filij illorum. ¶Maledicta creatura eorum: quoniam fœlix est sterilis & incoinquinata quę nesciuit thorum in delicto, habebit fructum in respectione ani- 14 marum sanctarum, ¶& spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit aduer- D sus Deum nequissima, dabitur enim illi fidei donũ 15 electum, & sors in templo Dei acceptissima. ¶Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ 16 non concidit radix sapientiæ. ¶Filij autem adulterorum in consummatione erunt, & ab iniquo tho- 17 ro semen exterminabitur. ¶Et si quidem longæ vitę erũt in nihilum computabuntur, & sine honore e- 18 rit nouissima senectus illorum. ¶Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitio- 19 nis allocutionem. ¶ 'Nationes' enim iniquæ, diræ sunt 'consummationis'.

*Margin: *Ez. 3. — 1 Mat. 13. f. 43. — 2. 1. Cor. 6. a. 2. — Isai. 56. a. 4. — 'nationis 1 'consummationes 1.*

CAPVT IIII.

1 A O Quàm pulchra est casta generatio cum claritate: immortalis est enim memoria illius: quoniam & apud Deum nota est, 2 & apud homines. ¶Cùm præsens est, imitantur illam: & desiderant eam cùm se eduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoin- 3 quinatorum certaminum præmium vincens. ¶Multigena autem impiorum multitudo non erit vtilis, & 'spuria vitulamina' non dabunt radices al- 4 tas, nec stabile firmamẽtum collocabunt. ¶Et si in ramis in tempore germinauerint: infirmiter posita à vento commouebuntur, & à nimietate ventorũ 5 eradicabuntur. ¶Confringentur enim rami incon- B summati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad 6 manducãdum & ad nihilum apti. ¶Ex iniquis enim omnes filij qui nascuntur, testes sunt nequitiæ ad- 7 uersus parentes in interrogatione sua. ¶Iustus autẽ si morte pręoccupatus fuerit, in refrigerio erit. 8 ¶Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neq; 9 annorum numero computata. ¶cani autem sunt sensus hominis: & ætas senectutis vita immacula- 10 ta. ¶Placens Deo factus dilectus, & viuens inter 11 peccatores translatus est. ¶Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet a- 12 nimam illius. ¶Fascinatio enim nugacitatis obscu- C rat bona, & 'inconstantia' concupiscentiæ transuer 13 tit sensum sine malitia. ¶Cõsummatus in breui ex- 14 pleuit tempora multa. ¶Placita enim erat Deo ani

Margin: 'adulterinæ plantationes 1. 1 Here. 17 a 6. Matt. 7. d. 37. — 1 Heb. 11. a 5. — 'instãtia 1.

ma illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. populi autem videntes & non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia. 15 ¶Quoniam gratia Dei & misericordia in sanctos 16 eius, & respectus in electos illius. ¶Condemnat au- D tem iustus mortuus viuos impios, & iuuentus ce- 17 lerius consummata longam vitam iniusti. ¶Videbunt enim finem sapientis, & non intelligent quid cogitauerit de illo Deus, & quare munierit illum 18 Dominus. ¶Videbunt enim & contemnent eum: il- 19 los autem Dominus irridebit. ¶& erunt post hæc decidentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum: qnoniam disrupet illos inflatos sine voce, & commouebit illos à fundamentis, & vsque ad supremum desolabuntur, & erunt ge- 20 mentes, & memoria illorum peribit. ¶Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates ipsorum.

CAPVT V.

1 A T Vnc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & 2 qui abstulerunt labores eorum. ¶Videntes turbabuntur timore horribili, & mi- 3 rabuntur in subitatione insperatę salutis, ¶dicentes intra se, pœnitentiam agentes, & prę angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando 4 in derisum, & in similitudinem improperij. ¶Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & 5 finem illorum sine honore. ¶Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors il- 6 lorum est. ¶Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est 7 ortus nobis. ¶Lassati sumus in via iniquitatis & per- B ditionis, & ambulauimus vias difficiles: viam au- 8 tem Domini ignorauimus. ¶Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit no- 9 bis? ¶Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & 10 tanquam nuncius præcurrens. ¶& tanquam nauis quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius cùm præterierit, non est vestigium inuenire, neque semi- 11 tam carinę illius in fluctibus. ¶aut * auis quæ trãsuolat in aëre, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, sed tantùm sonitus alarum verberãs leuem ventum, & scindens per vim itineris aërem, commotis alis transuolauit, & post hoc nullum si- 12 gnum inuenitur itineris illius. ¶aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus aër conti- C nuò in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius. 13 ¶sic & nos nati continuò desiuimus esse: ¶& virtu- 14 tis quidem nullum signum valuimus ostendere. In malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia 15 dixerũt in inferno hi qui peccauerunt: ¶quoniam spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur: & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur: & tanquam fumus qui à vento diffusus est: & tanquam memoria hospitis vnius diei præ- 16 tereuntis. ¶Iusti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum est merces eorum, & cogitatio illorum 17 apud Altissimum. ¶Ideo accipient regnum decoris, D & diadema speciei de manu Domini: quoniam dextera sua teget eos, & in brachio sancto suo defen- 18 det illos. ¶Et accipiet armaturam zelus illius, & 19 armabit creaturam ad vltionem inimicorum. ¶Induet pro thorace iustitiam, & accipiet pro galea iudi-

*Margin: 1 Sup. 3. a. 2. — 1 Sup. 2. b. 5. 1. Par. 29. d. 15. — * tanquã 6 — 1 Prou. 30. c. 19. — 1 Prou. 11. a. 7. — 1 Ephe. 6. c. 13. Esa 59. d. 17. 1 Ephe. 6. c. 17.*

20 iudicium certum. ¶ sumet scutum inespugnabile
21 æquit..em. ¶ acuet autem diram iram in lanceam,
& pugnabit cum illo orbis terrarum contra insen-
22 satos. ¶ Ibũt directè emissiones fulgurum, & tanquã
à bene curuato arcu nubium exterminabuntur, &
23 ad certum locum insilient. ¶ Et à petrosa ira plenæ
mittentur grandines, excandescet in illos aqua ma
24 tis, & flumina cõcurrent duriter. ¶ Contra illos sta-
bit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet
illos: & ad eremum perducet omnem terram 'ini-
quitatis' illorum, & malignitas euertet sedes po-
tentium.

[margin: iniquitas]

CAPVT VI.

1 MElior est sapientia, quàm vires: & vir pru-
A dens, quàm fortis. ¶ Audite ergo reges,
2 & intelligite: discite iudices finium ter-
3 ræ. ¶ Præbete aures vos qui continetis
multitudines, & placetis vobis in turbis nationum:
4 ¶ quoniam data est à Domino potestas vobis, &
virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra,
5 & cogitationes scrutabitur: ¶ quoniam cùm essetis
ministri regni illius, non rectè iudicastis, nec custo
distis legem iustitiæ, neque secundum voluntatem
6 Dei ambulastis. ¶ Horrendè & citò apparebit vo-
bis: quoniam iudicium durissimum in his, qui præ-
7 sunt, fiet. ¶ Exiguo enim conceditur misericordia:
8 potentes autem potenter tormẽta patientur. ¶ Nõ
B enim subtrahet personam cuiusquam Deus, * nec
verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pu-
sillum & magnum ipse fecit, & æqualiter cura est
9 illi de omnibus. ¶ Fortioribus autem fortior instat
10 cruciatio. ¶ Ad vos ergo reges sunt hi sermones
11 mei, vt discatis sapientiam & non excidatis. ¶ Qui
enim custodierint iustitiam, iustè iudicabuntur: &
qui didicerint iusta, inuenient quid respondeant.
12 ¶ Concupiscite ergo sermones meos, diligite illos,
13 & habebitis disciplinam. ¶ Clara est, & quę nunquã
marcescit sapientia, & facilè videtur ab his qui di-
C ligunt eam, & inuenitur ab his qui quærunt illam.
14 ¶ Præoccupat qui se concupiscunt, vt illis se prior
15 ostendat. ¶ Qui de luce vigilauerit ad illam, non la-
borabit: assidentem enim illam foribus suis inue-
16 niet. ¶ Cogitare ergo de illa, sensus est consumma-
tus. & qui vigilauerit propter illam, citò securus e-
17 rit. ¶ Quoniam dignos se, ipsa circuit quærens, in
viis ostendit se illis hilariter, & in omni prouiden-
18 tia occurrit illis. ¶ Initium enim illius verissima est
19 disciplinæ concupiscentia. ¶ Cura ergo disciplinæ,
dilectio est: & dilectio, custodia legum illius est: cu
stoditio autem legum, consummatio incorruptio-
20 nis est: ¶ Incorruptio autem facit esse proximum
21 Deo. ¶ Concupiscentia itaque sapientię deducit ad
22 regnum perpetuum. ¶ Si ergo delectamini sedi-
D bus, & sceptris ò reges populi, diligite sapientiam,
23 vt in perpetuum regnetis. ¶ Diligite lumen sapien-
24 tiæ omnes: qui præestis populis. ¶ Quid est autem
sapientia, & quemadmodum facta sit, referam: &
non abscondam à vobis sacramenta Dei, sed ab ini
tio natiuitatis inuestigabo, & ponã in lucem scien-
25 tiam illius, & non præteribo veritatem: ¶ neque cũ
inuidia tabescente iter habebo: quoniam talis ho-
26 mo non erit particeps sapientiæ. ¶ Multitudo autẽ
sapientium, sanitas est orbis terrarum: & rex sapiẽs
27 stabilimentum populi est. ¶ Ergo accipite discipli-
nam per sermones meos, & proderit vobis.

[margin: Eccl. 9.d. ... | Ro.13.a. | Deu. 10. 17. | 2. Par.19. 7. | Iob. 34. b. 19 | Eccl. 35.b. 16. | ...o.2.b.11 | Gal.2.b.6. | Eph.6.b 9. | Col 3. b. 25. | Act. 10. e. 34. | 1. Pet. 1.c. 17. | *qui est omniũ dominator. | 3.Re. 3.b ...]

CAPVT VII.

1 SVm quidem & ego mortalis homo, simi-
A lis omnibus, & ex genere terreno illius
qui prior factus est, & in ventre matris
2 figuratus sum caro, ¶ decem mensium
tẽpore coagulatus sum in sanguine, ex semine ho-
3 minis, & delectamento somni cõueniente. ¶ Et ego
natus accepi communem aërem, & in similiter fa-
ctam decidi terram, & primam vocem similem om
4 nibus emisi plorans. ¶ In inuolumẽtis nutritus sum,
5 & curis magnis. ¶ Nemo enim ex Regibus aliud ha-
6 buit natiuitatis initium. ¶ Vnus ergo introitus est
7 omnibus ad vitam, & similis exitus. ¶ Propter hoc
optaui, & datus est mihi sensus: & inuocaui, & ve-
8 nit in me spiritus sapientiæ: ¶ & præposui illam re-
gnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in compa
9 ratione illius. ¶ nec comparaui illi lapidem precio
sum: quoniam omne aurum in comparatione il-
lius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabi-
10 tur argentum in conspectu illius. ¶ Super salutem &
B speciem dilexi illam, & proposui pro luce habere il
11 lam: quoniam inextinguibile est lumen illius. ¶ Ve
nerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa,
12 & innumerabilis honestas per manus illius, ¶ & læ-
tatus sum in omnibus: quoniam antecedebat me
ista sapientia, & ignorabam quoniam horum om-
13 nium mater est. ¶ Quam sine fictione didici, & sine
inuidia communico, & honestatem illius non ab-
14 scondo. ¶ Infinitus enim thesaurus est hominibus:
quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei,
15 propter disciplinæ dona commendati. ¶ Mihi autẽ
dedit Deus dicere ex sententia, & pręsumere digna
horum quæ mihi dantur: quoniam ipse sapientiæ
16 dux est, & sapientium emendator. ¶ In manu enim
illius & nos, & sermones nostri, & omnis sapien-
17 tia, & operum scientiæ disciplina. ¶ Ipse enim dedit
mihi horum quæ sunt scientiam veram: vt sciam di-
C spositionem orbis terrarum, & virtutes elemento-
18 rum, ¶ initium & consummationem & medietatem
temporum, vicissitudinum permutationes, & 'con-
19 summationes temporum, ¶ morum' mutationes, &
diuisiones temporum, anni cursus, & stellarum di-
20 spositiones: ¶ naturas animaliũ, & iras bestiarum,
vim ventorum, & cogitationes hominum, differen-
21 tias 'virgultorum', & virtutes radicum, ¶ & quæcun-
que sunt absconsa & improuisa, didici. omnium e-
22 nim artifex docuit me sapiẽtia. ¶ est enim in illa spi-
ritus intelligẽtiæ, sanctus, vnicus, multiplex, subti-
lis, desertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis,
amans bonum, acutus, qui nihil vetat benefacere,
23 ¶ humanus, benignus, stabilis, certus, securus, om-
nem habens virtutem, omnia prospiciens, & qui ca
24 piat omnes spiritus: intelligibilis, mũdus, subtilis.
D ¶ Omnibus mobilibus mobilior est sapientia: attin
25 git autem vbique propter suam munditiam. ¶ Va-
por est enim virtutis Dei, & emanatio quædam est
claritatis omnipotentis Dei syncera: & ideò nihil
26 inquinatum in eam incurrit. ¶ candor est enim lu-
cis æternæ, & speculum sine macula Dei maiesta-
27 tis, & imago bonitatis illius. ¶ Et cùm sit vna, omnia
potest: & in se permanens, omnia innouat, & per
nationes in animas sanctas se trãsfert, amicos Dei
28 & prophetas constituit. ¶ Neminem enim diligit
29 Deus, nisi eum qui cum sapientia inhabitat. ¶ Est e-
nim hæc speciosior sole, & super omnem dispoſi-

[margin: Iob 10. b. 10. | Iob 1. d. 21. | 1. Tim. 6.b 7. | Iob 28.c 15. | Prou. 8. b. 10. | 3. Reg 3. 13. | Matt.6 d. 33. | Eccl.1.c.20 | 'mutationẽ omniũ morum 2. | 'arborũ 2. | Heb. 1.a. 3.]

tionem ſtellarum, luci comparata inuenitur prior.
30 ¶Illi enim ſuccedit nox, ſapientiam autem non vin cit malitia.

CAPVT VIII.

1 ATtingit ergo à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. A 2 ¶Hanc amaui, & exquiſiui eam à iuuentute mea, & quæſiui ſponſam mihi eam aſſumere, 3 & amator factus ſum formæ illius. ¶Generoſitatem illius glorificat, contubernium habens Dei: ſed & 4 omnium Dominus dilexit illam: ¶doctrix enim eſt 5 diſciplinæ Dei, & electrix operum illius. ¶Et ſi diuitiæ appetuntur in vita: quid ſapientia locupletius, 6 quæ operatur omnia? ¶Si autem ſenſus operatur: quis horum quæ ſunt, magis quàm illa eſt ar- 7 tifex? ¶Et ſi iuſtitiam quis diligit: labores huius ma- B gnas habent virtutes: ſobrietatem enim & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, quibus vtilius 8 nihil eſt in vita hominibus. ¶Et ſi multitudinem ſcientiæ deſiderat quis: ſcit præterita, & de futuris æſtimat: ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumentorum: ſigna & monſtra ſcit antequam fiant, & euentus temporum & ſeculorum.
9 ¶Propoſui ergo hanc adducere mihi ad conuiuendum: ſciens quoniam mecum communicabit de bonis, & erit alloquutio cogitationis, & tædij mei.
10 ¶Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & ho- C norem apud ſeniores iuuenis: ¶& acutus inueniar 11 in iudicio, & in conſpectu potentium admirabilis 12 ero: & facies principum mirabuntur me. ¶tacentē me ſuſtinebunt, & loquentem me reſpicient, & ſermocinantem me plura, manus ori ſuo imponent.
13 ¶Præterea habebo per hanc immortalitatem: & memoriam æternam his qui poſt me futuri ſunt relin- 14 quam. ¶Diſponam populos, & nationes mihi erunt 15 ſubditæ. ¶Timebunt me audientes reges horrendi, in multitudine videbor bonus, & in bello fortis.
16 ¶Intrans in domum meam, conquieſcam cum illa. D non enim habet amaritudinem conuerſatio illius, nec tædium conuictus illius, ſed lætitiam & gaudiū.
17 ¶Hæc cogitans apud me, & commemorans in corde meo, quoniam 'immortalis' eſt in cogitatione 18 'ſapientiæ, & in amicitia illius delectatio bona, ¶& in operibus manuum illius honeſtas ſine defectione, & in certamine loquelæ illius ſapientia, & præclaritas in communicatione ſermonum ipſius: cir- 19 cuibam quærens, vt mihi illam aſſumerem. ¶Puer autem eram ingenioſus, & ſortitus ſum animā bo- 20 nam. ¶Et cùm eſſem magis bonus, veni ad corpus 21 incoinquinatum. ¶Et vt ſciui quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum 'erat * ſapientia', ſcire cuius eſſet hoc donum: adij Dominum, & deprecatus ſum illum, & dixi ex totis præcordiis meis.

'immortalis 6. 'ſapientia 10.

'erat ſapiē tiæ 6. *ſumma.

CAPVT IX.

1 DEus 'patrum 'meorum, & Domine miſeri- A cordiæ, qui feciſti omnia verbo tuo, ¶‖& 2 ſapientia tuā conſtituiſti hominē, vt dominaretur creaturæ quæ à te facta eſt, 3 ¶vt diſponat orbem terrarū in æquitate & iuſtitia, 4 & in directione cordis iudicium iudicet: ¶da mihi ſediū tuarum aſſiſtricem ſapientiam, & noli me re- 5 probare à pueris tuis. ¶‖quoniam ſeruus tuus ſum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicij & legum.
6 ¶Et ſi quis erit cōſummatus inter filios hominum, ſi B ab illo abfuerit ſapientia tua, in nihilū computabi- 7 tur. ¶‖Tu elegiſti me regem populo tuo, & iudicem 8 filiorum tuorum & filiarum: ¶& dixiſti me ædificare templum in monte ſancto tuo, & in ciuitate habitationis tuæ altare, ſimilitudinē tabernaculi ſan- 9 cti tui quod præparaſti ab initio: ¶‖& tecum ſapiētia tua quæ nouit opera tua, quæ & affuit tunc cùm orbem terrarum faceres, & ſciebat quid eſſet placitū 10 oculis tuis, & quid directū in præceptis tuis. ¶Mitte illā de cœlis ſanctis tuis & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecū ſit & mecum laboret, vt ſciam quid ac- 11 ceptū ſit apud te. ¶ſcit enim illa omnia, & intelligit, C & deducet me in operibus meis ſobriè, & cuſtodiet 12 me in ſua potentia. ¶Et erūt accepta opera mea, & diſponam populum tuū iuſtè, & ero dignus ſedium 13 patris mei. ¶‖Quis enim hominum poterit ſcire cō- ſiliū Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? 14 ¶Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ 15 prouidentiæ noſtræ. ¶Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: & terrena inhabitatio de- 16 primit ſenſum multa cogitantem. ¶Et difficilè æſti- D mamus quæ in terra ſunt, & quæ in proſpectu ſunt inuenimus cum labore. Quæ autem in cœlis ſunt, 17 quis inueſtigabit? ¶Senſum autem tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris Spiritum ſan- 18 ctum tuum de altiſſimis: ¶& ſi correctæ ſint ſemitæ eorum qui ſunt in terris, & quæ tibi placent didice- 19 rint homines? ¶Nam per ſapientiā ſanati ſunt, quicunque placuerunt tibi Domine à principio.

'parentū 1. 3.Reg.3. b.9.c.12.

‖Pſal. 115. c.16.

‖2.Par. 1. a.4.b.5. 2.Par. 2.b. 9.

‖Prou. 8 b 12.d.27. Ioan.1. a.1.

‖Iſa.40.c. 23. Rom.11.d 14. 1 Cor.2.d 16.

CAPVT X.

1 HAec, illum qui primus formatus eſt à Deo A pater orbis terrarū, cùm ſolus eſſet crea- 2 tus, cuſtodiuit, ¶& eduxit illum à delicto ſuo*, & dedit illi virtutē continendi om- 3 nia. ¶Ab hac vt receſſit iniuſtus in ira ſua, ‖per iram 4 homicidij 'fraternitas' deperijt. ¶Propter quod ‖cū aqua deleret terram, ſanauit iterum ſapientia, per 5 contemptibile lignum iuſtum gubernans. ¶‖Hæc & in conſenſu ſuperbiæ, cùm ſe nationes extuliſſent, ſciuit iuſtum, & conſeruauit ſine querela Deo, & in B filiis 'miſericordiam' fortem cuſtodiuit. ¶Hæc, iuſtū à pereuntibus impiis liberauit fugientem, deſcen- 7 dente igne in Pentapolim: ¶quibus in teſtimonium nequitiæ fumigabunda conſtat deſerta terra, & incerto tēpore fructus habentes arbores, & incredi- 8 bilis animæ memoria ſtans figmentū ſalis. ¶Sapientiā enim prætereuntes non tantùm in hoc lapſi ſunt vt ignorarent bona, ſed & inſipientiæ ſuæ reliquerūt hominibus memoriam, vt in his quæ peccauerunt, 9 nec latére potuiſſent. ¶Sapientia autem hos qui ſe 10 obſeruāt, à doloribus liberauit. ¶‖Hæc autem profugum iræ fratris iuſtū deduxit per vias rectas, & oſtendit illi regnū Dei, & dedit illi ſciētiam ſanctorum, honeſtauit illum in laboribus, & compleuit la- 11 bores illius. ¶In fraude circumuenientiū illū affuit 12 illi, & honeſtū fecit illū. ¶Cuſtodiuit illum ab inimi- C cis, & à ſeductoribus tutauit illū, & certamen forte dedit illi, vt vinceret, & ſciret, quoniam omniū po- 13 tentior eſt ſapientia. ¶‖Hæc, venditum iuſtum non dereliquit, ſed à peccatoribus liberauit eum: de- 14 ſcenditque cum illo in foueam, ¶‖& in vinculis non dereliquit illum, donec afferret, illi ſceptrū regni,

‖Gen.2. d. 17.2.a.7. *& eduxit illum de limo terræ. ‖Gen.4.b. 8 'fraternitatis 4. Gen.6.7.8 ‖Gen. 11. a. 1.d. 31. 13.a 1. 'miſericordia 2. ‖Gen. 19. d.17.

‖Gen. 28. a.2.

‖Gen. 37. f.26. Act. 7.a.9. ‖Gen.41.c 40.

& po-

& potentiam aduersus eos qui eum deprimebant: & mendaces ostendit qui maculauerunt illum, & 15 dedit illi claritatẽ æternam. ¶Hæc, populum iustũ & semen sine querela liberauit à nationibus | quæ 16 illum deprimebãt. ¶ Intrauit in animam serui Dei, D & stetit contra reges horrendos in portentis & si- 17 gnis. ¶Et reddidit iustis mercedem laborum suorũ, & deduxit illos in via mirabili: & fuit illis in vela- 18 mento diei, & in luce stellarum per noctem. ¶ & trãstulit illos per Mare-rubrum & transuexit illos 19 per aquam nimiam. ¶ Inimicos autẽ illorũ demersit in mare, & ab altitudine inferorum eduxit illos. 20 |Ideo iusti tulerunt spolia impiorum, ¶ & decantauerunt Domine nomen sanctum tuum, & victricẽ 21 manum tuum laudauerunt pariter, ¶quoniam sapiẽtia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit disertas.

Exo. 3.b. 11. Exo. 5. 4.5 7.8. -6. Exo. 14.c 22. Psal. 77.b. 14 Exod. 12 e.35. Exo. 15. 3.

CAPVT XI.

1 A Direxit opera eorum in manibus prophetæ sancti. ¶Iter fecerunt per deserta, quæ non 2 habitabantur: & in locis desertis fixerũt ca- 3 sas. ¶|Steterunt contra hostes, & de inimicis se vin- 4 dicauerunt. ¶|Sitierunt, & inuocauerunt te, & data est illis aqua de petra altissima, & requies sitis de la- 5 pide duro. ¶Per quæ enim pœnas passi sunt inimici illorũ, à defectione potus sui: *cùm abundarent filij 6 Israël, lætati sunt. ¶Per hæc, cùm illis deessent, bene 7 eũ illis actum est. ¶Nam pro fonte quidẽ sempiter- 8 ni fluminis, humanũ sanguinẽ dedisti iniustis: ¶Qui cùm minuerentur in traductione infantiũ occisorũ, 9 dedisti illis abundantem aquã insperatè: ¶ostendẽs per sitim quæ tunc fuit, quemadmodum tuos exal- 10 tares, & ¶aduersarios illorum necares. ¶Cùm enim B tentati sunt, & quidem cum misericordia disciplinã accipientes, scierũt quemadmodum cum ira iu- 11 dicati impij tormenta paterentur. ¶Hos quidẽ tanquam pater monens probasti: illos autẽ tanquã du- 12 rus rex interrogans condemnasti. ¶Absentes enim 13 & præsentes similiter torquebantur. ¶Duplex enim illos acceperat tædium, & gemitus cum memoria 14 præteritorum. ¶Cum enim audirẽt per sua tormenta bene secum agi, commemorati sunt Dñm admi- 15 rantes in finem exitus. ¶Quem enim in expositione praua proiectum deriserũt, in finem euentus mira- 15 ti sunt: nõ similiter iustis faciens: ¶pro cogitationi- C bus autem insensatis iniquitates illorũ. |Quòd quidam errantes colebant mutos serpentes, & bestias superuacuas, immisisti illis multitudinem mutorũ 17 animalium in vindictam: ¶vt scirent, quia per quæ 18 peccat quis, per hæc & torquetur. ¶Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua, quæ creauit orbẽ terrarũ ex materia inuisa, immittere illis mul- 19 titudinem vrsorum, aut audaces leones, ¶ aut noui generis ira plenas aut ignotas bestias, aut vaporẽ igneum spirantes, aut fumi odorẽ proferentes, aut 20 horrendas ab oculis scintillas immittentes: ¶quarũ D non solùm læsura poterat illos exterminare, sed & 21 aspectus per timorẽ occidere. ¶Sed & sine his vno spiritu poterant occidi persecutionẽ passi ab ipsis factis suis, & dispersi per spiritum virtutis tuæ: sed omnia in mensura & numero & pondere disposui- 22 sti. ¶Multũ enim valere tibi soli `supererat` semper: 23 & virtuti brachij tui quis resistet? ¶Quoniam tanquam momẽtum statéræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani quę descen- 24 dit in terram. ¶Sed misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœ- 25 nitentiam. ¶Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti: nec enim odiens aliquid 26 constituisti aut fecisti. ¶Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vo- 27 catum non esset, cõseruaretur? ¶ Parcis autem omnibus, quoniã tua sunt Domine, qui amas animas.

Exod, 16.23. Exo. 17.c 12. Nu. 20.b 11. *in eis. Infr. 12. d 24. Leu. 26. d 22. Infr. 16. a.1 Iere. 5. f. 17 `superat 3.

CAPVT XII.

1 A O Quàm bonus & suauis est Domine spiritus tuus in omnibus. ¶Ideoquè eos qui 2 `exerrant partibus, corripis`: & de quibus peccant, admones & alloqueris: vt 3 relicta malitia, credant in te Domine. ¶Illos enim antiquos inhabitatores terræ sanctæ tuæ, quos ex- 4 horruisti, ¶quoniã odibilia opera tibi faciebãt per 5 medicamina, ¶& sacrificia iniusta, & filiorum suorũ necatores sine misericordia, & comestores viscerũ hominum, & deuoratores sanguinis à medio sacra- 6 mento tuo, ¶& authores parentes animarum inauxiliatarum perdere voluisti per manus parentum 7 nostrorum, ¶vt dignam `perciperent` peregrinationem puerorum Dei, quæ tibi omnium charior est 8 terra. ¶ Sed & his tanquam hominibus pepercisti, & misisti antecessores exercitus tui vespas, vt illos 9 paulatim exterminarent. ¶Non quia impotẽs eras B in bello subiicere impios iustis, aut bestiis sæuis, 10 aut verbo duro simul exterminare: ¶ || sed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ, non ignorans quoniam nequã est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam nõ poterat mutari cogita- 11 tio illorum in perpetuum. ¶Semen enim erat maledictum ab initio, nec timẽs aliquem: veniam dabas 12 peccatis illorum. ¶Quis enim dicet tibi, Quid fecisti? aut quis stabit contra iudicium tuũ? aut quis `in conspectu tuo` veniet vindex iniquorum hominũ? aut quis tibi imputabit si perierint nationes quas 13 tu fecisti? ¶Non enim est alius Deus quàm tu, ¦cui cura est de omnibus, vt ostendas quoniam non in- 14 iustè iudicas iudicium. ¶Neque rex, neq; tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti. 15 ¶Cùm ergo sis iustus, iustè omnia disponis: ipsum quoq; qui non debet puniri, condẽnare, exterum 16 ęstimas à tua virtute. ¶Virtus enim tua, iustitiæ ini- C tium est: & ob hoc quòd omniũ Dominus es, om- 17 nibus te parcere facis. ¶Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute cõsummatus, & ho- 18 rum qui te nesciũt, audaciam traducis. ¶Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. subest enim ti- 19 bi cùm volueris, posse: ¶Docuisti autem populum tuũ per talia opera, quoniã oportet iustum esse & humanum, & bonæ spei fecisti filios tuos: quoniam 20 -iudicans` das locum in peccatis pœnitentiæ. ¶Si enim inimicos seruorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, & liberasti, dans tempus & locum per quæ possent mutari à malitia: 21 ¶cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorũ parentibus iuramẽta, & cõuentiones dedisti bona- 22 rum promissionũ? ¶Cùm ergo das nobis disciplinã, D inimicos nostros multipliciter flagellas, vt bonitatẽ tuã cogitemus iudicantes: & cùm de nobis iudi- 23 catur, speremus misericordiam tuã. ¶Vnde & illis qui in vita sua insensatè, & iniustè vixerunt, per hęc

`errant ex partibus, corripis 2. Deu. 9. a.3. 12. d. 29. 18. c.12. `perciperent a. Exo. 23. g 30. Deut. 7. d. 22. `in conspectũ tuũ 5. 1. Petr. 5. b.7. -3.

[Sup.11.b.16.] 24 quæ coluerunt, dedisti summa torm̄ẽta. ¶ Etenim in erroris via diutius errauerunt, deos æstimantes hæc quæ in animalibus sunt superuacua, infantium [Ro.1.c.24] 25 insensatorum more viuentes. ¶ Propter hoc tanquã 26 pueris insensatis iudicium in derisum dedisti. ¶ Qui autem ludibrijs ‘& increpationibus, non sunt corre- [* increpationis 2.] 27 pti, dignum Dei iudiciũ experti sunt. ¶ In his enim quæ patiebantur, molestè ferebant: in quibus patiẽtes indignabantur, per hæc quos putabant deos, in ipsis cùm exterminarentur, videntes illum quem olim negabant se nosse, verum Deum agnouerunt, propter quod & finis condemnationis eorum veniet super illos.

CAPVT XIII.

[Ro.1.c.18] 1 A Vani autem sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum qui est: neq; operibus at- [Deut.4.c.19.37.a.3.] 2 tendentes agnouerunt quis esset artifex, ¶ sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam 3 rectores orbis terrarum deos putauerunt. ¶ Quorũ si specie delectati Deos putauerunt: sciant quanto his dominator eorum speciosior est: speciei enim 4 generator hæc omnia constituit. ¶ Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligant ab illis, quo 5 niam qui hæc fecit, fortior est illis: ¶ à magnitudinẽ enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit 6 creator horum videri. ¶ Sed tamen adhuc in his mi- B nor est querela. Et hi enim fortasse errant, Deum [Rom.1.c.21.] 7 quærentes & volentes inuenire. ¶ Etenim cùm in operibus illius conuersentur, inquirunt: & persua- 8 sum habent quoniam bona sunt quæ videntur. ¶ Ite 9 rum autem nec his debet ignosci. ¶ Si enim tantum potuerunt scire, vt possent æstimare seculum: quomodo huius Dominum non faciliùs inuenerunt? 10 ¶ Infœlices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellauerunt Deos opera manuum hominum, aurum & argentum, artis inuentionem, & similitudines animalium, aut lapidem inutilem [Isa.44.b.1.12.46.b.6. Iere.10.a.3.] 11 opus manus antiquæ. ¶ Aut si quis artifex faber de sylua lignum rectum secuerit, & huius doctè eradat C omnem corticem, & arte sua vsus diligenter fabri- 12 cet vas vtile in conuersationem vitæ, ¶ reliquijs autem eius operis ad præparationem escæ abutatur: 13 ¶ & reliquum horum quod ad nullos est vsus, faciat lignum curuum, & verticibus plenum sculpat diligenter per vacuitatem suam, & per scientiam suæ artis figuret illud, & assimilet illud imagini homi- 14 nis, aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica, & rubicundum faciens fuco colorẽ illius, & omnem maculam quę in illo est perliniens [* terra.] 15 * ¶ & faciat ei dignam habitationem: & in pariete D ponens illud, & confirmans ferro, ¶ ne fortè cadat [– s.] 16 prospiciens illi, sciens quoniam non potest adiuuare se: imago enim est, & opus est illi adiutorium. 17 ¶ Et de substantia sua, & de filijs suis, & de nuptijs votum faciens Inquirit. Non erubescit loqui cum il 18 lo qui sine anima est. ¶ & pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in 19 adiutorium inutilem inuocat: ¶ & pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest, & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum euentu petit ab eo qui in omnibus est inutilis.

CAPVT XIIII.

1 A Iterum alius nauigare cogitans & per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portante se, fragilius lignum inuocat. 2 ¶ Illud enim cupiditas acquirendi exco- 3 gitauit, & artifex sapientia fabricauit sua. ¶ Tua autem pater prouidentia * gubernat, quoniam ‖ dedisti & in mari viam, & inter fluctus semitam firmissi- [* ab initio cuncta. Exo.14.c.22.] 4 mam, ¶ ostendens quoniam potens es ex omnibus 5 sanare, etiam si sine rate aliquis adeat mare. ¶ Sed vt non essent vacua sapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credũt homines animas suas: & transeuntes mare per ratem liberati sunt. 6 ¶ Sed ab initio cùm perirent ‖ superbi gigantes, spes orbis terrarum ad ratem confugiens, remisit seculo semen natiuitatis, quæ manu tua erat gubernata. [Gen.6.a.4.7.b.7.] 7 ¶ Benedictum est enim lignum, per quod fit iustitia. 8 ¶ Per manus autem quod fit idolum, maledictũ est & ipsum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus est: illud autẽ cùm esset fragile, Deus cognomi- [Psal.113.b.8. Bar.6.a.3. Psal.5.b.7.] 9 natus est. ¶ Similiter autẽ odio sunt Deo, impius & 10 & impietas eius. ¶ Etenim quod factum est cum illo 11 qui fecit, tormenta patietur. ¶ Propter hoc & idolis B nationũ non erit respectus: quoniam creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationẽ animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. 12 ¶ Initium enim fornicationis est exquisitio idôlorũ, 13 & adinuentio illorũ, corruptio vitæ est. ¶ neq; enim 14 erant ab initio, neq; erunt in perpetuum. ¶ Superuacuitas enim ‘hominum hæc adinuenit’ in orbẽ ter- [* hominũ aduenit 2.] 15 rarum, & ideo breuis illorũ finis est inuẽtus. ¶ Acerbo enim luctu dolens pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem: & illum qui tunc quasi homo mortuus [– s.] fuerat, nunc tanquã Deum colere cœpit, & consti- 16 tuit inter seruos suos sacra & sacrificia. ¶ Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus, & ty- 17 rannorum imperio colebãt figmenta. ¶ Et hos quos in palàm homines honorare non poterãt, ꝑꝑ hoc quòd lõgè essent, è longinquo figura eorũ allata, cuidentem imaginẽ regis, quẽ honorare volebant, fecerunt: vt illum qui aberat, tanquã pręsentẽ colerẽt 18 sua solicitudine. ¶ Prouexit autem ad horum culturã & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia. 19 ¶ Ille enim volens placere illi qui se assumpsit, elabo C rauit arte sua, vt similitudinẽ in melius figuraret. 20 ¶ Multitudo autẽ hominum abducta per speciẽ operis, eũ qui ante tempus tanquam homo honoratus 21 fuerat, nunc Deum ęstimauerunt. ¶ Et hęc fuit vitæ humanę deceptio: qm̃ aut affectui, aut regibus deseruientes hoĩes, incõicabile nomẽ lapidibus & li- 22 gnis imposuerũt. Et nõ suffecerat errasse eos circa Dei scientiã, sed & in magno viuentes insciẽtiæ bel 23 lo, tot & tam magna mala pacẽ appellãt. ¶ Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia faciẽ 24 tes, aut insaniæ plenas vigilias habentes: ¶ neq; vitã neq; nuptias mundas iã custodiunt: sed alius alium [Ier.7.b.9] 25 per inuidiã occîdit, aut adulterans contristat: ¶ & oĩa commista sunt, sanguis, homicidium, furtũ, & fi D ctio, corruptio & infidelitas, turbatio & periurium, 26 tumultus bonorum, ¶ Dei immemoratio, animarũ inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarũ incon 27 stantia, inordinatio ‘mœchię & impudicitię’. ¶ Infandorum enim idolorũ cultura, omnis mali causa est, [* męchia & impudicitia 4.] 28 & initium & finis. ¶ Aut enim dum lætantur, insa-

niunt:aut certè vaticinantur falsa, aut viuunt iniu-
29 stè, aut peierant citò. ¶Dum enim confidunt in idó
lis quæ sine anima sunt, malè iurantes noceri se nõ
30 sperant. ¶Vtraq; ergo illis euenient dignè : quoniã
malè senserunt de Deo, attendentes idólis, & iura-
uerunt iniustè in dolo, contemnentes iustitiam.
31 ¶Non enim iurantium est virtus, sed peccantium pę
na perambulat semper iniustorũ præuaricationem.

CAPVT XV.

1 A TV autem Deus noster, suauis & verus es, patiens, & in misericordia disponens
2 omnia. ¶Etenim si peccauerimus, tui su mus, scientes magnitudinem tuam : &
si non peccauerimus scimus quoniam apud te su-
3 mus computati. ¶Nosse enim te, consummata iu-
stitia est: & scire iustitiam & virtutem tuam, radix
4 est immortalitatis. ¶ Non enim in errorem indu-
xit nos hominũ malæ artis excogitatio, nec vmbra
picturæ labor sine fructu, effigies sculpta per varios
5 colores, ¶cuius aspectus insensato dat concupiscen
B tiam, & diligit mortuæ imaginis effigiem sine ani-
6 ma. ¶Malorum amatores digni sunt *: qui spem ha-
bent in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt,
7 & qui colunt. ¶ Sed & figulus mollem terram pre-
mens laboriose fingit ad vsos nostros vnumquodq;
vas, & de eodẽ luto fingit quæ munda sunt in vsum
vasa, & similiter quæ his sunt contraria: horum autẽ
8 vasorum quis sit vsus, iudex est figulus. ¶Et cum la-
bore vano Deum fingit de eodem luto; ille qui pau
lò antè de terra factus erat, & post pusillum redu-
cit se vnde acceptus est, repetitus animæ debitum
9 quam habebat. ¶Sed cura est illi non quia laboratu
rus est, nec quoniam breuis illi vita est, sed concer
C tatur aurificibus & argentarijs: sed & ærarios imita-
tur, & gloriam præfert, quoniam res superuacuas fingit.
10 ¶Cinis est enim cor eius, & terra superuacua spes il
11 lius, & luto vilior vita eius: ¶ quoniã ignorauit qui
se finxit, & qui inspirauit illi animam quæ operatur
12 & qui insufflauit ei spiritum vitalem. ¶ Sed & æsti-
mauerunt lusum esse vitam nostram, & cõuersatio-
nem vitæ cõpositam ad lucrum, & oportere vnde-
13 cũq; etiam ex malo acquirere. ¶Hic enim scit se su-
per oẽs delinquere, qui ex terrę materia fragilia va
14 sa, & sculptilia fingit. ¶ Oẽs enim insipientes, & in-
fœlices supra modum animæ superbi sunt, inimici
15 populi tui, & imperantes illi. ¶ Quoniam oĩa idóla
nationum Deos æstimauerũt, quibus neq; oculo-
D rum visus est ad videndum, neq; nares ad percipiẽ
dum spũm, neq; aures ad audiẽdum, neq; digiti ma
nuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad
16 ambulandũ. homo enim fecit illos: & qui spiritum
mutuatus est, is finxit illos. Nemo enim sibi similẽ
17 homo poterit Deũ fingere. ¶ Cũ enim sit mortalis,
mortuum fingit manibus iniquis. Melior enim est
ipse his quos colit : quia ipse quidẽ vixit, cùm esset
18 mortalis: illi autem nunquam. ¶Sed & animalia mi-
serrima colunt: insensata enim comparata his, illis
19 sunt deteriora. ¶Sed nec aspectu aliquis ex his ani-
malibus bona potest conspicere. Effugerũt autem
Dei laudem, & benedictionem eius.

CAPVT XVI.

1 A PRopter hęc & per his similia passi sunt di-
gnè tormenta, & per multitudinem bestia
2 rum exterminati sunt. ¶ Pro quibus tormẽ
tis bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti
concupiscentiam delectamenti sui nouum saporẽ,
3 escam parans eis ortygometram: ¶vt illi quidem cõ
cupiscentes escam propter ea quæ illis ostensa & missa
sunt, etiã à necessaria concupiscentia auerterentur.
Hi autem in breui inopes facti, nouam gustauerunt
4 escam. ¶Oportebat enim illis sine excusatione qui
dem superuenire interitum exercẽtibus tyrannidẽ:
his autem tantũ ostendere quemadmodum inimici
5 eorum exterminabantur. ¶Etenim cùm illis super-
uenit sæua bestiarum ira, morsibus peruersorum co
6 lubrorum exterminabantur: ¶Sed non in perpetuũ
ira tua permansit: sed ad correptionem in breui tur
bati sunt, signum habentes salutis ad commemora
7 tionem mandati legis tuæ. ¶Qui enim conuersus est
non per hoc quod videbat sanabatur, sed per te om
8 nium saluatorem. ¶& in hoc autem ostendisti inimi
B cis nostris, quia tu es qui liberas ab omni malo. ¶Il
9 los enim locustarũ, & muscarũ occiderunt morsus,
& non est inuenta sanitas animæ illorum : quia di-
10 gni erant ab huiusmodi exterminari. ¶Filios autem
tuos, nec draconum venenatorum vicerũt dentes :
11 misericordia enim tua adueniens, sanabat illos. ¶In
memoria enim sermonum tuorum examinabãtur,
& velociter saluabantur, ne in altam incidentes ob
12 liuionem, non possent tuo vti adiutorio. ¶ Etenim
neq; herba, neq; malagma sanauit eos, sed tuus dñe
13 sermo, qui sanat omnia. ¶ Tu es enim Dñe, qui vi
tę & mortis habes potestatem, & deducis ad portas
14 mortis & reducis. ¶homo autem occidit quidẽ per
malitiam animam suam. & cùm exierit spiritus,
non reuertetur nec reuocabit animam quæ rece-
15 pta est. ¶ sed tuam manum effugere impossibile est.
16 ¶ Negantes enim te nosse impij, per fortitudinem
brachij tui flagellati sunt: nouis aquis, & grandini-
bus, & pluuijs persecutionem passi, & per ignem cõ-
17 summati. ¶Quod enim mirabile erat : in aqua, quæ
omnia extinguit, plus ignis valebat. vindex est e-
18 nim orbis iustorum. ¶ Quodam enim tempore mãsueta-
batur ignis, ne comburerentur quæ ad impios missa
erant animalia: sed vt ipsi videntes, scirent quoniã
19 Dei iudicio patiuntur persecutionem. ¶ Et quodã
tempore in aqua supra virtutem ignis exardescebat vn-
20 diq;, vt iniquę terrę nationem exterminaret. ¶ Pro
quibus angelorum esca nutristi populum tuum, &
paratũ panem de coelo præstitisti illis sine labore,
oẽ delectamentum in se habentem, & omnis sapo-
21 ris suauitatẽ. ¶ Substantiã enim tuã & dulcedinem
tuam quam in filios habes ostendebas & deseruiẽs
vniuscuiusq; voluntati, ad quod quisq; volebat con
22 uertebatur. ¶ Nix autem & glacies sustinebãt vim
ignis, & non tabescebant, vt scirent quoniam fructus ini-
D micorũ exterminabat ignis ardens in grandine &
23 pluuia coruscãs. ¶Hoc autem iterum vt nutrirentur
24 iusti, *etiã suæ virtutis oblitus est. ¶ Creatura enim
tibi factori deseruiens exardescit in tormentum
aduersus iniustos: & lenior fit ad benefaciẽdũ pro
25 his qui in te confidunt. ¶Propter hoc & tunc in om
nia transfigurata omniũ nutrici gratiæ tuę deseruie
bant ad voluntatem eorum qui à te desiderati sunt:
26 ¶ vt scirent filij tui, quos dilexisti Domine, quo-
niam non natiuitatis fructus pascunt homines, sed
sermo tuus hos qui in te crediderint conseruat.
27 ¶ Quod enim ab igne non poterat exterminari, sta
28 tim ab exiguo radio solis calefactũ tabescebat : ¶ vt
notum omnibus esset, quoniam oportet pręuenire solẽ

ad be-

*morte. | Rom 9 d.21. | Psal. 113. a. 4. & 134 c.15. | Inf 19.c. 11. | Nu.11. 31. | Nu.21. 6. | Exo.8. f. 24. & 10.a. 4. | Apoc.9. b 7. | Psal. 106. b. 20. | Tu enim vitæ 1. | Deut 32. f. 39. | 1.Reg.2.a 6. | Tob. 13. a 2. | Exo 9. c. 23. | Exo 16. c 14. | Nu.11. b 7. | Psal. 77. c 25. | Iob 6 d 31 | Substantia enim tua dulcedinẽ. | ostendebat 3. | Exod.9 b.23. | *ignis excandescit 13. | Deut.8 3. | Matt 4 a 4.

ad benedictionem tuam, & ad orientem lucis te 29 adorare. Ingrati enim fides tanquam hybernalis glacies tabescet, & disperiet tanquam aqua superuacua.

CAPVT XVII.

1 Magna sunt enim iudicia tua Domine, & A inenarrabilia verba tua: propter hoc in- 2 disciplinatæ animæ errauerunt. Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctæ: vinculis tenebrarum, & longæ noctis compediti, inclusi sub tectis, fugitiui 3 perpetuæ prouidentiæ iacuerunt. Et dum putant se latere in obscuris peccatis: tenebroso obliuionis velamento dispersi sunt, pauentes horrendè, & cum 4 admiratione nimia perturbati. Neque enim quæ continebat illos spelunca, sine timore custodiebat: quoniam sonitus descendens perturbabat illos, & personæ tristes illis apparentes, pauorem illis præ- 5 stabant. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec siderum limpidæ flammæ illumi- 6 nare poterant illam noctem horrendam. Apparebat autem illis subitaneus ignis timore plenus: & ti- B more percussi illius quæ non videbatur faciei, æsti- 7 mabant deteriora esse quæ videbantur: & magicæ artis appositi erant derisus, & sapientiæ gloria cor- 8 reptio cum contumelia. Illi enim qui promittebant timores, & perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant. 9 Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabant: transitu animalium, & serpentium sibilatione commoti, tremebundi peribant, & aërem quem nulla ra- 10 tione quis effugere posset, negantes se videre. Frequenter enim præoccupant pessima, redarguente 11 conscientia. Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condemnationis: semper enim præsu- 12 mit sæua perturbata conscientia. Nihil enim est ti- C mor, nisi præsumptionis adiutorium, proditio co- 13 gitationis auxiliorum. Et dum abintus minor est expectatio, maiorem computat scientiam eius cau- 14 sæ, de qua tormentum præstat. Illi autem qui impotentem verè noctem, & ab infimis, & ab altissimis inferis superuenientem eundem somnum dormien- 15 tes, aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione: subitaneus enim illis, & insperatus timor superuenerat. 16 Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodie- 17 batur in carcere sine ferro reclusus. Si enim rusticus quis erat, aut pastor, aut agri laborum operarius præoccupatus esset: ineffugibilem sustinebat 18 necessitatem. Vna enim catena tenebrarum omnes D erant colligati. Siue spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos auium sonus suauis, aut vis aquæ 19 decurrentis nimium, aut sonus validus præcipitatarum petrarum: aut ludentium animalium cursus inuisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus Echo: deficientes faciebant il- 20 los præ timore. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur. Solis autem illis superposita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ superuentura illis erat. Ipsi ergo sibi erant grauiores tenebris.

CAPVT XVIII.

1 Sanctis autem tuis maxima erat lux, & A horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non & ipsi per eadem passi erant, magnificabant 2 te: & qui antè læsi erant, quia non lædebantur, gratias agebant: & vt esset differentia, donum pete- 3 bant. Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & solem sine læsura 4 boni hospitij præstitisti. Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incor- 5 ruptum legis lumen seculo dari. Cùm cogitarent iustorum occidere infantes: & vno exposito filio, & liberato in traductionem illorum, multitudinem filiorum abstulisti, pariter illos perdidi- 6 sti in aqua valida. Illa enim nox antè cognita est à B patribus nostris: vt verè scientes quibus iuramen- 7 tis crediderunt, animæquiores essent. Suscepta est autem à populo tuo sanitas quidem iustorum, iniu- 8 storum autem exterminatio. Sicut enim læsisti ad- 9 uersarios: sic & nos prouocans magnificasti. Absconsè enim sacrificabant iusti pueri bonorum, & iustitiæ legem in concordiam disposuerunt: similiter & bona & mala recepturos iustos, patrum omnium 10 decantantes laudes. Resonabat autem in conueniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur plan- 11 ctus ploratorum infantium. Simili autem pœna seruus cum domino afflictus est, & popularis ho- 12 mo regi similia passus. Similiter ergo omnes vno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum viui sufficiebant: quoniam vno momento quæ erat præclarior natio il- 13 lorum, exterminata est. De omnibus enim non credentes propter beneficia, tunc cum primum fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt 14 populum Dei se esse. Cùm enim quietum silen- C tium contineret omnia, & nox in suo cursu medium 15 iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de cœlo à regalibus sedibus, durus debellator in me- 16 diam exterminij terram prosiliuit, gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, & stans repleuit omnia morte, & vsque ad cœlum attinge- 17 bat stans in terra. Tunc continuò visus somniorum malorum turbauerunt illos, & timores super- 18 uenerunt insperati. Et alius alibi proiectus semiuiuus, propter quam moriebatur, causam demonstra- 19 bat mortis. Visiones enim quæ illos turbauerunt, præmonebant, ne inscij quare mala patiebantur, 20 perirent. Tetigit autem tunc & iustos tentatio mortis, & commotio in eremo facta est mul- 21 titudinis: sed non diu permansit ira tua. Prope- D rans enim homo sine querela deprecari pro populis proferens seruitutis suæ scutum orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati, ostendens quo- 22 niam tuus est famulus. Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armatura potentiæ, sed verbo illum qui se vexabat subiecit, iuramenta paren- 23 tum & testamentum commemorans. Cum enim iam aceruatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit, & amputauit impetum, & diuisit il- 24 lam quæ ad viuos ducebat viam. In veste enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & magnificentia in diademate 25 capitis illius scripta erat. His autem cessit qui exterminabat, & hæc extimuit. erat enim sola tentatio iræ sufficiens.

CAPVT XIX.

Exod.12. 31.

Exo.14. 2.

1 A IMpijs autem vsque in nouissimum sine misericordia ira superuenit. Præsciebat 2 enim & futura illorum: ¶ quoniam cùm ipsi permisissent vt se educerent & cum magna solicitudine præmisissent illos, consequebã 3 tur illos pœnitentiæ actus. ¶ Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiæ: & quos rogantes proiecerant, hos 4 tanquam fugitiuos persequebãtur. ¶ ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas: & horum quę acciderant commemorationem amittebant, vt quę 5 deerant tormentis, repleret punitio: ¶ & populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem nouã 6 mortem inuenirent. ¶ Omnis enim creatura ad suũ B genus ab initio refigurabatur, deseruiens tuis præ-7 ceptis, vt pueri tui custodirentur illæsi. ¶ Nã nubes castra eorum obumbrabat, & ex aqua quæ antè erat, terra arida apparuit, & in mari-rubro via sine impedimento, & campus germinans de profundo 8 nimio: ¶ Per quem omnis natio transiuit quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monstra. 9 ¶ Tanquam enim equi depauerunt escam, & tanquam agni exultauerunt magnificantes te Domi-10 ne, qui liberasti illos: ¶ Memores enim erant adhuc eorum quæ in incolatu illorum facta fuerant, quẽadmodũ pro natione animaliũ eduxit terra muscas, & pro piscibus eructauit fluuius multitudinem ra-11 narum. ¶ Nouissimè autem viderunt nouam creatu C ram auium, cùm adducti concupiscentia postulaue-12 runt escas epulationis. ¶ In allocutione enim desiderij ascendit illis de mari ortygometra, & vexationes peccatoribus superuenerunt, non sine illis quæ antè facta erant argumentis per vim fluminum: iustè enim patiebantur secundùm suas nequitias. 13 ¶ Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt. alij quidem ignotos non recipiebant aduenas, alij autem bonos hospites in seruitutem redi-14 gebant. ¶ Et non solum hæc, sed & alius quidem respectus illorum erat: quoniam inuiti recipiebãt ex-15 traneos. ¶ Qui autem cum lætitia receperunt hos, qui eisdem vsi erant iustitijs, sęuissimis affixerũt do-16 loribus. ¶ Percussi sunt autem cæcitate: sicut illi in foribus iusti cùm subitaneis cooperti essent tenebris, 17 vnusquisq; transitum ostij sui quærebat. ¶ In se enim elementa dum conuertuntur, sicut in organo quali D tatis sonus immutatur, & omnia suum sonum custo-18 diunt: vnde æstimari ex ipso visu certò potest. ¶ Agrestia enim in aquatica conuertebantur: & quæcũ-19 que erant natantia, in terram transibant. ¶ Ignis in aqua valebat supra suam virtutẽ, & aqua extinguen-20 tis naturæ obliuiscebatur. ¶ Flammæ ecõtrario, corruptibilium animalium non vexauerunt carnes coambulantium, nec dissoluebant illam quę facilè dissoluebatur, sicut glacies bonam escam. In omnibus enim magnificasti populũ tuũ Dñe, & honorasti, & nõ despexisti omni tpe, & in omni loco assistẽs eis.

Exo.16. c. 13. Nu. 11. g. 31. Sup.16. a. 2.

IN ECCLESIASTICVM IESV FILII SIRACH.

PROLOGVS.

MVLTORVM nobis & magnorum per legem & prophetas aliosq; qui secuti sunt illos, sapientia demonstrata est: in quibus oportet laudare Israël doctrinæ & sapientiæ causa: quia non solùm ipsos loquentes necesse est esse peritos, sed etiam extraneos posse & discentes & scribentes doctissimos fieri. Auus meus Iesus, postquam se amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarum, et aliorum librorum, qui nobis à parentibus nostris traditi sunt: voluit & ipse scribere aliquid horum quæ ad doctrinam, & sapientiam pertinent: vt desiderantes discere, & illorum periti fieri, magis magisq; attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori studio lectionem facere: & veniam habere in illis in quibus videmur sequentes imaginem sapientiæ, & deficere in verborum compositione. Nam deficiunt & verba Hebraica quando fuerint translata ad alteram linguam. Non autem solùm hæc, sed & ipsa lex & prophetæ, cæteraq; aliorum librorum non paruam habent differentiam quando inter se dicuntur. Nam in octauo & trigesimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, postquàm perueni in Aegyptum, & cum multum temporis ibi fuissem, inueni ibi libros relictos non paruæ, neq; contemnendæ doctrinæ. Itaq; bonum & necessarium putaui & ipse aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum istum: & multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa quæ ad finem ducunt, librum istum dare, & illis qui volunt animum intendere, et discere quemadmodum oporteat instituere mores, qui secundùm legem Domini proposuerint vitam agere.

ECCLESIASTICVS.

CAPVT PRIMVM.

3. Reg. 3. b. 2. 4. d. 19.

1 A OMnis sapientia à Domino Deo est, & cũ illo fuit semper, & est ante æuum. 2 ¶ Arenam maris & pluuiæ guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est? 3 ¶ Sapientiam Dei præcedentem omnia 4 quis inuestigauit? Prior omnium creata est sapien- 5 tia, & intellectus prudentiæ ab æuo. ¶ Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, & ingressus illius man 6 data æterna. ¶ Radix sapientiæ cui reuelata est? & 7 astutias illius quis agnouit? Disciplina sapientiæ cui reuelata est, & manifestata? & multiplicatio- 8 nem ingressus illius quis intellexit? ¶ Vnus est altissimus creator* omnipotens, & rex potens & metuendus nimis, sedens super thronum illius & dominãs 9 Deus. ¶ Ipse creauit illam in spiritu sancto, & vidit, B & dinumerauit, & mensus est. ¶ Et effudit illam su- 10 per omnia opera sua, & super omnem carnem secundùm datum suum, & præbuit illam diligenti- 11 bus se. ¶ Timor Domini gloria, & gloriatio, & læti- 12 tia, & corona exultationis. ¶ Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium * in longitudi- 13 nem dierum. ¶ Timenti Dominum bene erit in ex- 14 tremis, & in die defunctionis suę benedicetur. ¶ Di- 15 lectio Dei honorabilis sapientia. ¶ Quibus autem apparuerit in visu, diligũt eam in visione, & in agni- 16 tione magnalium suorum. ¶ | Initium sapientiæ timor Domini, & cum fidelibus in vulua concreatus est, & cum electis fœminis graditur, & cum iustis 17 & fidelibus agnoscitur. ¶ Timor Dñi scientiæ religio- 18 sitas. ¶ Religiositas custodiet & iustificabit cor, iucũ- 19 ditatem atq; gaudium dabit. ¶ Timẽti Dominum bene erit, & in diebus consummationis illius benedi- 20 cetur. ¶ Plenitudo sapientiæ est, timere Deum, & C plenitudo à fructibus illius. ¶ Omnem domum il- 21 lius implebit à generationibus, & receptacula à 22 thesauris illius. ¶ Corona sapientiæ, timor Domini 23 replens pacem, & salutis fructum. ¶ Et vidit, & dinu- 24 merauit eam. vtraque autem sunt dona Dei. ¶ Sciẽtiam & intellectum prudẽtiæ sapientia compartie- 25 tur: & gloriam tenentium se, exaltat. ¶ Radix sapientiæ est, timere Dominum: rami enim illius longæ- 26 ui. ¶ In thesauris sapientiæ intellectus, & sciẽtię religiositas, execratio autem peccatoribus sapientia. 27 ¶ Timor Domini expellit peccatum. ¶ nam qui sine ti- 28 more est, non poterit iustificari: iracundia enim 29 animositatis illius, subuersio illius est. ¶ Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucũ- 30 ditatis. ¶ Bonus sensus vsque in tempus abscondet D verba illius, & labia multorum enarrabunt sensum 31 illius. ¶ In thesauris sapientię significatio disciplinę: 32 ¶ Execratio autem peccatori, cultura Dei. ¶ Fili, con- 33 cupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Deus 34 præbebit illã tibi. ¶ Sapiẽtia enim & disciplina timor 35 Domini: ¶ & quod beneplacitum est illi, fides & mã- 36 suetudo, & adimplebit thesauros illius. ¶ Ne sis incredibilis timori Domini, & ne accesseris ad illum 37 duplici corde. ¶ Ne fueris hypocrita in conspectu 38 hominum, & non scandalizeris in labijs tuis. ¶ Attẽde in illis ne fortè cadas, & adducas animæ tuæ in- 39 honorationem, ¶ & reuelet Deus absconsa tua, & in 40 medio synagogæ elidat te, quoniam accessisti malignè ad Dominum, & cor tuum plenum est dolo & fallacia.

*omnium. — * & i.

Ps. 110. b. 10. Prou. 1. a. 7. & 9. c. 10.

CAPVT II.

1 A FIli, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animã tuã 2 ad tentationem. ¶ Deprime cor tuum: & sustine: & inclina aurem tuam, & suscipe verba intellectus, & ne festines in tempore ob- 3 ductionis. ¶ Sustine sustentationes Dei: coniungere Deo, & sustine, vt crescat in nouissimo vita tua. 4 ¶ Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore sustine, & in humilitate tua patientiam ha- 5 be: ¶ quoniam in igne probatur aurum & argẽtum, homines verò receptibiles in camino humiliatio- 6 nis. ¶ Crede Deo, & recuperabit te: & dirige viam B tuam: & spera in illum. Serua timorem illius, & 7 in illo veterasce. ¶ Metuentes Dominum, sustinete misericordiam eius: & non deflectatis ab illo, ne 8 cadatis. ¶ Qui timetis Dominum, credite illi: & nõ 9 euacuabitur merces vestra. ¶ Qui timetis Dñm, sperate in illũ: & in oblectationem veniet vobis miseri- 10 cordia. ¶ Qui timetis Dominum, diligite illum, & 11 illuminabuntur corda vestra. ¶ Respicite filij nationes hominum: & scitote quia nullus sperauit in Do- 12 mino, & confusus est. ¶ | Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? aut quis inuocauit 13 eum, & despexit illum? ¶ Quoniam pius & miseri- C cors est Deus, & remittet in die tribulationis peccata: & protector est omnibus exquirentibus se in 14 veritate. ¶ Væ duplici corde, & labijs scelestis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingre- 15 dienti duabus vijs. ¶ Vę dissolutis corde, qui nõ cre- 16 dunt Deo, & ideo non proteguntur ab eo. ¶ Væ his qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerũt 17 vias rectas, & diuerterunt in vias prauas. ¶ Et quid 18 *facient, cùm inspicere cœperit Dñs? ¶ Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & 19 qui diligunt illum, conseruabunt viã illius. ¶ Qui ti- D ment Dominũ, inquirent quæ beneplacita sunt ei, 20 & qui diligunt eum, replebũtur lege ipsius. ¶ Qui timẽt Dñm, præparabunt corda sua, & in conspectu 21 illius sanctificabunt animas suas. ¶ Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius, & patientiam 22 habebunt vsque ad inspectionem illius, ¶ dicentes: Si pęnitentiam non egerimus incidemus in manus 23 Domini, & non in manus hominum. ¶ Secundùm enim magnitudinem ipsius, sic & misericordia illius cum ipso est.

Ps. 36. c. 25. — *facietis

CAPVT III.

1 A Filii sapientiæ, ecclesia iustorum: & natio illorum, obedientia & dilectio. ? Iudicium patris audite filij, & sic facite vt sal ui sitis. ? Deus enim honorauit patrem in filijs: & iudicium matris exquirens, firmauit in 4 filios. ? Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exau- 5 dietur. ? Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honori- 6 ficat matrem suam. ? Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filiis, & in die orationis suæ exaudie- 7 tur. ? Qui honorat patrem suum, vita viuet lõgiore, 8 & qui obedit patri, refrigerabit matrem. ? Qui timet B Dñm, honorat parentes, & quasi dominis seruiet 9 bis qui se genuerunt. ? | In opere & sermone, & om- 10 ni patientia honora patrem tuum, ? vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouis- 11 simo maneat. ? Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autẽ matris eradicat fundamen 12 ta. ? Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim 13 est tibi gloria, sed confusio. ? gloria enim hominis ex honore patris sui: & dedecus filij, pater sine ho- 14 nore. ? Fili, suscipe senectam patris tui, & non con 15 tristes eum in vita illius: ? & si defecerit sensu veniam da, & ne spernas eum in virtute tua, eleemo- 16 syna enim patris non erit in obliuione. ? Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, & in iu- 17 stitia ædificabitur tibi, ? & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies, soluen- 18 tur peccata tua. ? Quàm malæ famæ est qui derelin C quit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat 19 matrem. ? Fili in mansuetudine opera tua perfice, 20 & super hominum gloriam diligêris. ? | Quantò ma gnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inue 21 nies gratiam, ? quoniam magna potentia Dei solius 22 & ab humilibus honoratur. | Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus o- 23 peribus eius ne fueris curiosus. ? non est enim tibi necessariũ ea quę abscõdita sunt videre oculis tuis. 24 ? In superuacuis rebus noli scrutari multipliciter, & 25 in pluribus operibus eius non eris curiosus. ? Pluri- 26 ma enim super sensum hoĩum ostẽsa sunt tibi. ? Multos enim supplantauit suspicio illorum, & in vanita 27 te detinuit sensus illorum. ? Cor durum habebit ma lè in nouissimo: & qui amat periculum, in illo peri- 28 bit. ? Cor ingrediens duas vias, non habebit succes- 29 sus, & prauus corde in illis scandalizabitur. ? Cor D nequam grauabitur in doloribus, & peccator ad- 30 ijciet ad peccandum. ? Synagogæ superborum non erit sanitas: frutex enim peccati eradicabitur in il- 31 lis, & non intelligetur. ? Cor sapientis intelligitur in sapientia, & auris bona audiet cum omni con 32 cupiscentia sapientiam. ? Sapiens cor, & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ 33 successus habebit. ? | Ignem ardentem extinguit a- 34 qua, & eleemosyna resistit peccatis: & Deus prospe ctor est eius qui reddit gratiam. Meminit in posterum, & in tempore casus sui inueniet firmamẽtum.

Margin: Exo.20.c 12. Deut.5.b. 16. Matt.15.a 4. Mar.7.b.10. Ephe.6.a. Ibid.27.d 17 49.a.2. Philip.2. a.3. Prou.25.d 28. Dan.4.c. 4. Tob.4.b.

CAPVT IIII.

A Fili, eleemosynam pauperis ne defraudes, 1 & oculos tuos ne transuertas à paupere. 2 ? Animam esuriẽtem ne despexeris, & non 3 exasperes pauperẽ in inopia sua. ? Cor inopis ne af- 4 flixeris, & non protrahas datum angustianti. ? Rogationem contribulati ne abijcias: & non auer- 5 tas faciem tuam ab egeno. ? Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quæ- 6 rentibus tibi retro maledicere. ? maledicentis ẽnim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem eum qui fecit illum. 7 ? Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animam tuam, & magnato hu- 8 milia caput tuum. ? Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & responde 9 illi pacificè in mansuetudine. ? Libera eum qui in- B iuriam patitur de manu superbi: & non acidè fe- 10 ras in anima tua. ? In iudicando esto pupillis mise- 11 ricors vt pater, & pro viro matri illorum: ? & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui 12 magis quàm mater. ? Sapientia filijs suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & præibit in via iu- 13 stitiæ. ? & qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilauerint ad illam, complectentur placorem eius. 14 ? Qui tenuerint illam, vitam hæreditabunt: & quò 15 introibit, benedicet Deus. ? Qui seruiunt ei obsequentes erunt sancto: & eos qui diligunt illam, 16 diligit Deus. ? Qui audit illam, iudicabit gentes, 17 & qui intuetur illam, permanebit confidens. ? Si crediderit ei, hæreditabit illam, & erunt in confir- 18 matione creaturæ illorum: ? quoniam in tentatio- 19 ne ambulat cum eo, & in primis eligit eum. ? Ti- C morem & metum, & probationem inducet super illum: & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet eum in cogitationibus suis, & cre 20 dat animæ illius. ? Et firmabit illum, & iter addu- 21 cet directum ad illum, & lætificabit illum. ? & denudabit absconsa sua illi, & thesaurizabit super illum 22 scientiam & intellectum iustitiæ. ? Si autem oberrauerit, derelinquet eum, & tradet eum in manus ini- 23 mici sui. ? Filij conserua tempus, & deuita à malo. 24 ? Pro anima tua ne confundaris dicere verum. ? est 25 enim confusio adducens peccatum, & est confusio 26 adducens gloriam & gratiam. ? Ne accipias faciem aduersus faciẽ tuã, nec aduersus animã tuã menda- 27 cium. ? Ne reuerearis proximum tuum in casu suo: 28 ? nec retineas verbum in tempore salutis. Non ab- 29 scondas sapientiam tuam in decôre suo. ? In lingua D enim sapientia dignoscitur: & sensus, & scientia, & doctrina in verbo sensati, & firmamentum in operi 30 bus iustitiæ. ? Non contradicas verbo veritatis vllo modo, & de mẽdacio ineruditionis tuæ confunde- 31 re. ? Nõ cõfundaris confiteri peccata tua, & ne subij 32 cias te omni homini pro peccato. ? Noli resistere contra faciem potentis, nec coneris contra ictum 33 fluuij. ? Pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsq; ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit 34 pro te inimicos tuos. ? Noli citatus esse in lingua 35 tua: & inutilis, & remissus in operibus tuis. ? Noli esse sicut leo in domo tua, euertens domesticos tuos, 36 & opprimens subiectos tibi. ? Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.

CAPVT V.

1 A Noli attendere ad possessiones iniquas, & ne dixeris: Est mihi sufficiens vita. Nihil enim proderit in tẽpore vindictę & obductionis. 2 ? Ne sequaris in fortitudine tua cõcupiscẽtiã cordis tui. ? Et ne dixeris: Quõ potui? aut quis me subijciet

pro-

propter facta mea? Deus enim vindicans vindi-
4 cabit. ‖ Ne dixeris: Peccaui, & quid mihi accidit
5 triste? Altissimus enim est patiens redditor. ‖ De
B propitiato peccato noli esse sine metu, neque adij-
6 cias peccatum super peccatum. ‖ Et ne dicas: Mi-
seratio Domini magna est, multitudinis peccato-
7 rum meorũ miserebitur. ‖ Misericordia enim & ira
ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira
8 illius. ‖ Non tardes conuerti ad Dominum, & ne dif
9 feras de die in diem. ‖ subitò enim veniet ira illius.
10 & in tempore vindictæ disperdet te. ‖ Noli anxius
C esse in diuitijs iniustis: non enim proderunt tibi in
11 die obductionis & vindictæ. ‖ Non ventiles te in
omnem ventum, & non eas in omnem viã. sic enim
12 omnis peccator probatur in duplici lingua. ‖ Esto
firmus in via Domini, & in veritate sensus tui & sciẽ
13 tia, & prosequatur te verbum pacis & iustitię. ‖ Esto
mansuetus ad audiendum verbum Dei, vt intelli-
14 gas: & cum sapiẽtia proferas responsum verum. ‖ Si
est tibi intellectus, responde proximo: sin autem, sit
D manus tua super os tuum, ne capiaris in verbo indi
15 sciplinato, & confundaris. ‖ Honor & gloria in ser-
mone sensati: lingua verò imprudentis subuersio
16 est ipsius. ‖ Non appelleris susurro, & lingua tua ne
17 capiaris, & confundaris. ‖ Super furẽ enim est con-
fusio & pœnitentia, & denotatio pessima super bilin
guem, susurratori autem odium, & inimicitia &
18 contumelia. ‖ Iustifica pusillũ, & magnum similiter.

Marg.: ‡Inf. 16.b & 21.a. ‡Pro. 10.a; 3.11.d 29.

CAPVT VI.

1 A Noli fieri pro amico inimicus proximo, improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. 2 ‖ Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne fortè elidatur 3 virtus tua per stultitiã, & folia tua comedat, ‖ & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignũ aridũ in 4 eremo. ‖ Anima enim nequã disperdet qui se habet, & in gaudium inimicis dat illũ, & deducet in sortẽ 5 impiorũ. ‖ Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua *eucharis in bono homine 6 abũdat. ‖ Multi pacifici sint tibi, & cõsiliarius sit tibi 7 vnus de mille. ‖ Si possides amicũ, in tẽtatione possi 8 de eũ, & ne facile credas ei*. ‖ Est enim amicus secũ dũm tempus suum, & non permanebit in die tri- 9 bulationis. ‖ Et est amicus qui conuertitur ad inimicitiam: & est amicus qui odium & rixam, & 10 conuicia denudabit. ‖ Est autem amicus socius 11 mensæ, & non permanebit in die necessitatis. ‖ A- B micus si permanserit fixus, erit tibi quasi coæqua- 12 lis, & in domesticis tuis fiducialiter aget. ‖ Si humiliauerit se contra te, & à facie tua absconderit 13 se, vnanimem habebis amicitiam bonam. ‖ Ab inimicis tuis separare, & ab amicis tuis attende. 14 ‖ Amicus fidelis protectio fortis: qui autem in- 15 uenit illum, inuenit thesaurum. ‖ Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. 16 ‖ Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis: & qui metuunt Dominum, inueniunt illum. 17 ‖ Qui timet Deum, æquè habebit amicitiam bonam: quoniam secundum illum erit amicus illius. 18 ‖ Fili à iuuentute tua excipe doctrinam, & vsque ad 19 canos inuenies sapientiam. ‖ Quasi is qui arat, & qui seminat, accede ad eam, & sustine bonos fru- 20 ctus illius. ‖ In opere enim ipsius exiguũ laborabis,

Marg.: *gratiosa *teipsum.

21 & citò edes de generationibus illius. ‖ Quàm aspe-
C ra est nimium sapientia indoctis hominibus, & non
22 permanebit in illa excors. ‖ Quasi lapidis virtus pro
batio erit in illis, & non demorabuntur proijcere il
23 lam. ‖ Sapientia enim doctrinæ secundum nomen
est eius, & non est multis manifesta, quibus autem
cognita est permanet vsque ad conspectum Dei.
24 ‖ Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne ab
25 ijcias consilium meum. ‖ Inijce pedem tuum in com
26 pedes illius, & in torques illius collum tuum. ‖ Sub-
ijce humerum tuum, & porta illam, & ne accidie-
27 ris vinculis eius. ‖ In omni animo tuo accede ad il-
28 lam, & in omni virtute tua conserua vias eius. ‖ Inue
stiga illam, & manifestabitur tibi, & continens fa-
29 ctus ne derelinquas eam. ‖ In nouissimis enim inue-
nies requiem in ea, & conuertetur tibi in oblecta-
30 tionem. ‖ Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques il-
31 lius in stolam gloriæ. ‖ decor enim vitæ est in illa, &
32 vincula illius alligatura salutaris. ‖ Stola gloriæ in-
D dues eam, & coronam gratulationis superpones ti-
33 bi. ‖ Fili, si attenderis mihi, disces*: & si accommoda
34 ueris animum tuum, sapiens eris. ‖ Si inclinaueris
aurem tuam, excipies doctrinam: & si dilexeris au-
35 dire, sapiens eris. ‖ In multitudine presbyterorum
prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde con-
iungere, vt omnem narrationem Dei possis audire,
36 & prouerbia laudis non effugiant à te. ‖ Et si videris sensatum, euigila ad eum, & gradus ostiorum il-
37 lius exterat pes tuus. ‖ Cogitatum tuum habe in pręceptis Dei, & in mandatis illius maximè assiduus e-
sto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi.

Marg.: *eam. ‡Inf. 8.b.

CAPVT VII.

1 A Noli facere mala, & non te apprehendent. 2 ‖ Discede ab iniquo, & deficiẽt mala abs te. ‖ Fili non semines mala in sulcis iniu- 3 stitiæ, & non metes ea in septuplum. 4 ‖ Noli quærere ab homine ducatum, neque a rege 5 cathedram honoris. ‖ Non te iustifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipse est: & penes regem no 6 li velle videri sapiens. ‖ Noli quærere fieri iudex, ni si valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciẽ potentis, & ponas scandalũ in agilita 7 te tua. ‖ Non pecces in multitudine ciuitatis, nec te 8 immittas in populũ, ‖ neq; alliges duplicia peccata, 9 nec enim in vno eris immunis. ‖ Noli esse pusillani- 10 mis in animo tuo. ‖ Exorare, & facere eleemosynã 11 ne despicias. ‖ Ne dicas, In multitudine munerum meorũ respiciet Deus, & offerẽte me Deo altissimo 12 munera mea suscipiet. ‖ Nõ irrideas hoĩem in ama- B ritudine animę: est enim qui humiliat & exaltat, cir 13 cũspector Deus. ‖ Noli amare mẽdaciũ aduersus fra 14 trem tuum: neq; in amicũ similiter facias. ‖ Noli velle mentiri omne mendacium: assiduitas enim illius 15 nõ est bona. Noli verbosus esse in multitudine pręsbyterorũ: 16 & nõ iteres verbũ in orõne tua. ‖ Nõ oderis laboriosa opera, & rusticationẽ creatã ab Altissi- 17 mo. ‖ Non te reputes in multitudine indisciplinato- 18 rũ. ‖ Memento iræ, qm̃ nõ tardabit. ‖ Humilia valde 19 spiritũ tuum: qm̃ vindicta carnis impij, ignis & ver- 20 mis. ‖ Noli pręuaricari in amicũ pecuniã differẽtẽ, neq; 21 fratrẽ charissimũ auro spreueris. ‖ Noli discedere à C muliere sensata & bona, quam sortitus es in timore Domini: gratia enim verecundię illius super aurũ.

Marg.: ‡Psal. 141. Eccl. 7. c. 17. Iob. 9. a. 2. c. 20. Luc. 18. b. 11.d 11 ‡Inf. 12. a. 3. ‡1. Reg. 2. b. 7. ‡Inf. 18. 24.

22 ¶ Non lædas seruum in veritate operantem, neque
23 mercenarium dantem animam suam. ¶ Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua: non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas il-
24 lum. ¶ Pecora tibi sunt? attende illis: & si sunt vtilia,
25 perseuerent apud te. ¶ Filij tibi sunt? erudi illos, &
26 curua illos à pueritia illorum. ¶ Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciē tuam
27 ad illas. ¶ Trade filiam & grande opus feceris: & ho
28 mini sensato da illam. ¶ Mulier si est tibi secundùm animam tuam, non projicias illam: & odibili non
29 credas te in toto corde tuo. ¶ Honora patrē tuum:
30 & gemitus matris tuæ nō obliuiscaris. ¶ Memento quoniam nisi per illos natus non fuisses: & retribue
31 illis, quomodo & illi tibi. ¶ In tota anima tua time
32 Dominum, & sacerdotes illius sanctifica. ¶ In omni
D virtute tua dilige eum qui te fecit: & ministros
33 eius ne derelinquas. ¶ Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & propurga te
34 cum brachijs. ¶ Da illis partem, sicut mandatum est tibi, primitiarum & purgationis: & de negligen-
35 tia tua purga te cum paucis. ¶ Datum brachiorum tuorum, & sacrificium sanctificationis offeres Do-
36 mino, & initia sanctorum: ¶ & pauperi porrige manum tuam, vt perficiatur propitiatio, & benedictio
37 tua. ¶ Gratia ‛datus' in conspectu omnis viuentis, &
38 mortuo non prohibeas gratiam. ¶ Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambu-
39 la. ¶ Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in
40 dilectione firmaberis. ¶ In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternū nō peccabis.

Leui. 19. c. 13. Inf. 34. d. 27. Inf. 33. d. 31. Inf. 30. b. 12. Sup. 3. b. 9. Tob. 4. a. 3. Deu. 12. c. 18. Leu. 2. a. 1. Nu. 18. b. 13. ‛dati. Rom. 12. c. 15. Mat. 25. d. 36.

CAPVT VIII.

1 NOn litiges cum homine potente, ne fortè
A incidas in manus illius. ¶ Non conten-
2 das cum viro locuplete, ne fortè contra
3 te constituat litem tibi. ¶ Multos enim perdidit aurum & argentum, & vsque ad cor regum
4 extendit, & conuertit. ¶ Non litiges cum homine
5 linguato, & non strues in ignem illius ligna. ¶ Non communices homini indocto, ne malè de progenie
6 tua loquatur. ¶ Ne despicias hominem auertentem se à peccato, neque improperes ei: memento quo-
7 niam omnes in ‛correptione' sumus. ¶ Ne spernas hominem in sua senectute: etenim ex nobis sene-
8 scunt. ¶ Noli de mortuo inimico tuo gaudere: sciens
B quoniam omnes morimur, & in gaudiū ‛volumus'
9 venire. ¶ Ne despicias narrationē presbyterorum
10 sapientum, & in prouerbijs eorum conuersare. ¶ ab ipsis enim disces sapientiam, & doctrinam intelle-
11 ctus, & seruire magnatis sine querela. ¶ Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à pa
12 tribus suis. ¶ quoniam ab ipsis disces intellectum, &
13 in tempore necessitatis ‛dabis' responsum. ¶ Non incendas carbones peccatorum, arguens eos: & ne
14 incendaris flamma ignis peccatorum illorum. ¶ Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi in-
15 sidiator ori tuo. ¶ Noli fœnerari homini fortiori te:
16 quod si fœneraueris, quasi perditum habe. ¶ Non
C spondeas super virtutem tuam: quod si spoponde-
17 ris quasi restituens cogita. ¶ Non iudices contra iudicem: quoniam secūdùm quod iustum est, iudicat.
18 ¶ Cum audace non eas in via, ne fortè grauet mala sua in te: ipse enim secundùm voluntatem suam va-
19 dit, & simul cum stultitia illius peries. ¶ Cum iracun
D do non facias rixam, & cum audace non eas in de-
sertum: quoniam quasi nihil est ante illum sanguis,
20 & vbi non est adiutoriū, elidet te. ¶ Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi
21 quæ eis placent. ¶ Coram extraneo ne facias consi-
22 lium: nescis enim quid pariet. ¶ Non omni homini cor tuum manifestes: ne fortè inferat tibi gratiam falsam, & conuicietur tibi.

Mat. 5. d. 25. Inf. 31. a. 6. Gal. 6. a. 1. 2. Cor. 2. a. 6. ‛Correptione. Leu. 19. f. 32. ‛nolumus. Sup. 6. d. 35. ‛dare. Pro. 26. c. 21. Inf. 29. a. 4. Gen. 4. b. 8. Pro. 22. d. 24.

CAPVT IX.

1 NOn zeles mulierem sinus tui, ne ostendat
A super te malitiā doctrinæ nequam. ¶ Non
2 des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtute tua, & cōfundaris.
3 ¶ Ne respicias mulierem multiuolam: ne fortè inci-
4 das in laqueos illius. ¶ Cum saltatrice ne assiduus sis: nec audias illam, ne fortè pereas in efficacia il-
5 lius. ¶ Virginem ne conspicias, ne fortè scandalize-
6 ris in decore illius. ¶ Ne des fornicarijs animam
7 tuam in vllo: ne perdas te & hæreditatē tuam. ¶ Noli circunspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in
8 plateis illius. ¶ Auerte faciem tuam à muliere com
9 pta, & ne circunspicias speciem alienam. ¶ Propter
B speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concu
10 piscētia quasi ignis exardescit. ¶ Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur.
11 ¶ Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt: colloquium enim illius quasi ignis exar-
12 descit. ¶ Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec
13 accumbas cum ea super cubitum: ¶ & non altercer is cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in il
14 lam, & sanguine tuo labaris in perditionem. ¶ Ne derelinquas amicum antiquum: nouus enim non
15 erit similis illi. ¶ Vinum nouum amicus nouus: vete-
16 rascet, & cum suauitate bibes illud. ¶ Non zeles glo
C riam, & opes peccatoris: non enim scis quæ futura
17 sit illius subuersio. ¶ Nō placeat tibi iniuria iniustorum, sciens quoniam vsque ad inferos non place-
18 bit impius. ¶ Longè abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem
19 mortis. ¶ & si accesseris ad illum, noli aliquid com-
20 mittere, ne fortè auferat vitam tuam. ¶ Communio
D nem mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingredieris, & super dolentium arma ambulabis.
21 ¶ Secundùm virtutem tuam caue te à proximo tuo,
22 & cum sapientibus & prudētibus tracta. ¶ Viri iusti sint tibi conuiuæ, & in timore Dei sit tibi gloriatio,
23 ¶ & in sensu sit tibi cogitatus Dei, & omnis enarra-
24 tio tua in præceptis altissimi. ¶ In manu artificum opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia
25 sermonis sui: in sensu verò seniorum verbum. ¶ Terribilis est in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit.

Gen 6. a. 2. Pro. 5. a. 2. Mat. 5. d. 28. Gen. 34. a. 2. 2. Re. 11. a. 4. 13. a. 1. Mat. 10. c. Iud. 9. a. 2. Re. 15. b. 10.

CAPVT X.

1 IVdex sapiens iudicabit populum suum,
A & principatus sensati stabilis erit. ¶ Se-
2 cundùm iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales &
3 inhabitantes in ea. ¶ Rex insipiens perdet populum suum: & ciuitates inhabitabuntur per sensum
4 prudentium. ¶ In manu Dei potestas terræ, & execrabilis omnis iniquitas gentium, & vtilem recto-
5 rem suscitabit in tempus super illam. ¶ In manu Dei potestas hominis, & super faciem scribæ imponet
6 honorem suum. ¶ Omnis iniuriæ proximi ne memi
7 neris, & nihil agas in operibus iniuriæ. ¶ Odibilis co-

Prou. 29. b. 12. 3. Re. 12. c. 13. Leu. 19. d. 17.

ram Deo est & hominibus superbia: & execrabilis 8 omnis iniquitas gentium. ¶ Regnũ à gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & 9 contumelias, & diuersos dolos. ¶ Auaro autem ni-10 hil est scelestius. Quid superbit terra & cinis? ¶ Nihil B est iniquius quàm amare pecuniam. hic enim & animam suam venalem habet: quoniam in vita sua 11 proiecit intima sua. ¶ Omnis potẽtatus breuis vita. 12 Languor prolixior grauat medicum. ¶ Breuem languorẽ præcidit medicus: sic & rex hodie est, & cras 13 morietur. ¶ Cùm enim morietur homo, hæredita-14 bit serpentes & bestias, & vermes. ¶ Initium super-15 biæ hominis, apostatare à Deo: ¶ quoniã ab eo qui fecit illum, recessit cor eius: quoniam initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adim-16 plebitur maledictis, & subuertet eũ in finem. ¶ Propterea exhonorauit Dominus conuentus malorum, 17 & destruxit eos vsque in finem. ¶ Sedes ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro 18 eis. ¶ Radices gentium superbarum arefecit Deus, 19 & plantauit humiles ex ipsis gẽtibus. ¶ Terras Gen-C tium euertit Dominus, & perdidit eas vsq; ad fun-20 damentum. ¶ arefecit ex ipsis, & disperdidit eos, & 21 cessare fecit memoriam eorũ à terra. ¶ Memoriam superborum perdidit Deus, & reliquit memoriam 22 humilium sensu. ¶ Non est creata hominibus super-23 bia, neque iracundia nationi mulierum. ¶ Semen hominum honorabitur hoc, quod timet Deum; semen autem hoc exhonorabitur, quod præterit mandata 24 Domini. ¶ In medio fratrum rector illorum in honore: & qui timent Dominum, erunt in oculis illius: 25 ¶ Gloria diuitum, honoratorum, & pauperum, ti-26 mor Dei est: ¶ non despicere hominem iustum pauperem, & non magnificare virum peccatorem diui-27 tem. ¶ Magnus est iudex & potens est in honore: & 28 non est maior illo qui timet Deum. ¶ | Seruo sensato liberi seruient: & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus: & insciuis non honorabitur. 29 ¶ Noli extollere te in faciẽdo opere tuo, & noli cun-30 ctari in tempore angustiæ. ¶ | Melior est qui operatur, & abundat in omnibus, quàm qui gloriatur, & 31 eget pane. ¶ Fili, in mãsuetudine serua animã tuam, 32 & da illi honorem secundum meritum suum. ¶ Peccantem in animam suam quis iustificabit? & quis ho-33 norificabit exhonorantem animam suam? ¶ Pauper gloriatur per disciplinam & timorẽ suum: & est homo qui honorificatur propter substantiam suam. 34 ¶ Qui autem gloriatur in paupertate, quantò magis in substantia? & qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

CAPVT XI.

1 A SApientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorũ cõsedere illũ faciet. 2 ¶ Nõ laudes virũ in specie sua, neq; 3 spernas hoĩem in visu suo. ¶ breuis in volatilibus est apis, & initiũ dulcoris habet fructus illius: 4 ¶ In vestitu ne glorieris vnq̃, nec in die honoris tui extollaris: qm̃ mirabilia opa Altissimi solius, & glo-5 riosa & abscõsa & inuisa opera illius. ¶ | Multi tyrãni sederunt in throno, & insuspicabilis portauit dia-6 dema. ¶ | Multi potentes oppressi sunt validè, & glo-7 riosi traditi sunt in manus alterorum. ¶ Priusquam interroges, ne vituperes quenquam: & cùm interro-8 gaueris, corripe iustè. ¶ | Priusquam audias, ne respondeas verbum, & in medio `seniorum' ne adij-9 cias loqui. ¶ De ea re quæ te non molestat, ne cer-10 teris: & in iudicio peccantium ne consistas. ¶ Fili, ne B in multis sint actus tui, & si diues fueris, non eris immunis à delicto. si enim secutus fueris, non ap-11 prehendes: & non effugies, si præcucurreris. ¶ | Est homo laborans & festinans, & dolens impius, & 12 tanto magis non abundabit. ¶ Est homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abũ-13 dans paupertate, ¶ & oculus Dei respexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipsius, & exaltauit caput eius: & mirati sunt in illo multi, & hono-14 rauerunt Deum. ¶ Bona & mala, vita & mors, pau-15 pertas & honestas à Deo sunt. ¶ Sapientia & disciplina, & scientia legis apud Deum. Dilectio & viæ 16 bonorum apud ipsum. ¶ Error & tenebræ peccatoribus concreata sunt: qui autem exultant in malis 17 consenescũt in malo. ¶ Datio Dei permanet iustis, & profectus illius successus habebit in æternum. 18 ¶ Est qui locupletatur parcè agendo, & hæc est pars 19 mercedis illius ¶ in eo quod dicit: | Inueni requiem C mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus. 20 & nescit quòd tempus prætereat, & mors appropin-21 quet, & relinquat omnia alijs, & morietur. ¶ Sta in testamento tuo, & in illo colloquere, & in opere 22 mandatorum tuorum veterasce. ¶ Ne manseris in operibus peccatorum. Confide autem in Deo, & 23 mane in loco tuo. ¶ Facile est enim in oculis Dei su-24 bitò honestare pauperem. ¶ Benedictio Dei in mercedem iusti festinat, & in honore veloci processus 25 illius fructificat. ¶ Ne dicas, Quid est mihi opus, & 26 quæ erunt mihi ex hoc bona? ¶ Ne dicas, Sufficiens 27 mihi sum: & quid ex hoc pessimabor? ¶ | In die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malo-28 rum ne immemor sis bonorum: ¶ quoniam facile est coram Deo in die obitus retribuere vnicui-29 que secũdum vias suas. ¶ Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio 30 operum illius. ¶ Ante mortem ne laudes hominem 31 quẽquàm, quoniã in filijs suis agnoscitur vir. ¶ Non D oẽm hominẽ inducas in domũ tuã: multę.n. sunt in-32 sidię dolosi. ¶ Sicut.n. eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caueam, & vt caprea in laqueum: sic & cor superborum: & sicut pro-33 spector vidẽs casũ proximi sui. ¶ Bona.n. in mala cõuertens insidiatur, & in electis imponet maculã. 34 ¶ A scintilla enim vna augetur ignis, & ab vno doloso augetur sanguis: homo verò peccator sanguini 35 insidiatur. ¶ Attende tibi à pestifero, fabricat enim mala: ne fortè inducat sup te subsannationẽ in per-36 petuum. ¶ Admitte ad te alienigenam, & subuertet te in turbine, & ab alienabit te à `vijs' proprijs.

CAPVT XII.

1 A SI bene feceris, scito cui feceris & erit gratia in bonis tuis multa. ¶ Benefac iusto, 2 & inuenies retributionem magnã: & si non ab ipso, certè à Domino. ¶ Non est 3 enim ei bene qui assiduus est in malis, & eleemosynas non danti: quoniam & Altissimus odio habet 4 peccatores, & misertus est pœnitentibus. ¶ | Da misericordi, & ne suscipias peccatorem: & impijs & peccatoribus `redde' vindictam, custodiens eos in 5 diem vindictæ. ¶ Da bono, & non receperis pecca-6 torem; ¶ Benefac humili, & non dederis impio pro-

Margin: Dan 4.c. 14.f. 27. — 1.Pro. 17. a.2. — Pro. 12. b.9. — Gen. 41.a. 4. — Dan.6.a.3 — Ioan. 7.c. 18. — Act. 12. d. 22. — 1.Reg. 15. f.28. — Esth.6. a.7 — Deu. 13. c. 13 17.b.6. monũ. — Pro.18 c.13. 1.Tim. 6 b 9. — Pro. 10. g 23. Iob. 42.c. 10. — Iob.1.d 21 -13. — Luc.12.c 19. — Inf. 18 b 25. — tuis 6. — Gal. 6. c 10. redde.4.

CAPVT XV.

illud. 21.

1 QVi timet Deum, faciet 'bona' & qui con-
A tinens est iustitiæ, apprehendet illã.¶ &
2 obuiabit illi quasi mater honorificata,
& quasi mulier à virginitate suscipiet il-
3 lum.¶ Cibabit illum pane vitæ, & intellectus, &
aqua sapientiæ salutaris potabit illum: & firmabi-
4 tur in illo, & non flectetur: ¶ & continebit illum &
non confundetur: & exaltabit illum apud proxi-
5 mos suos.¶ in medio ecclesiæ aperiet os eius, &
adimplebit illum spiritu sapientiæ & intellectus, &
6 stola gloriæ vestiet illum.¶ Iucunditatem, & exul-
B tationem thesaurizabit super illum, & nomine æter
7 no hæreditabit illũ.¶ Hoĩes stulti non apprehẽdent
illam, & homines sensati obuiabunt illi: homines
stulti non videbunt eã: longè enim abest à superbia
8 & dolo: ¶ viri mendaces non erunt illius memores:
& viri veraces inuenientur in illa, & successum ha-
9 bebunt vsq; ad inspectionẽ Dei.¶ Non est speciosa
10 laus in ore peccatoris*: ¶ quĩ à Deo profecta est sa-
piẽtia: sapiẽtię enim Dei astabit laus, & in ore fide-
11 lis abũdabit, & dñator dabit eã illi.¶ Nõ dixeris, Per
12 Deũ abest, quę enim odit, ne feceris.¶ Nõ dicas, Ille
C me implanauit: Nõ enim necessarij sunt ei homines
13 impij.¶ Omne exeeramẽtum erroris odit Dominus,
14 & non erit amabile timentibus eum.¶ ‖ Deus ab ini-
tio constituit hominem, & reliquit illum in manu
15 consilij sui.¶ Adiecit mandata & præcepta sua, ‖ ¶ si
16 volueris mandata seruare, conseruabunt te, & in
17 perpetuum fidem placitam facere.¶ Apposuit tibi
aquam & ignem: ad quod volueris, porrige ma-
18 num tuam.¶ ‖ Ante hominem vita & mors bonum
19 & malum: quod placuerit ei, dabitur illi: ¶ quo-
D niam multa sapientia Dei, & fortis in potentia, vi-
20 dens omnes sine intermissione.¶ ‖ Oculi Domini ad
timentes eum, & ipse agnoscit omnem operam ho
21 minis.¶ Nemini mandauit impiè agere, & nemini
dedit spacium peccandi, non enim concupiscit mul
titudinem filiorum infidelium & inutilium.

*quia non est à Domino missus.
‖ Gen. 1. d. 27.
‖ Mat. 19. c. 17.
‖ Iere. 21. c. 8.
‖ Psal. 33. c. 16.
Heb. 4. d. 13

CAPVT XVI.

1 NE iucunderis in filijs impijs, si multipli-
A centur: nec oblectêris super ipsos, si
2 non est timor Dei in illis.¶ Non credas
vitæ illorum, & ne respexeris in labo-
3 res eorum.¶ Melior est enim vnus timens Deum:
4 quàm mille filij impij.¶ Et vtile est mori sine filijs,
5 quàm relinquere filios impios.¶ Ab vno sensato
inhabitabitur patria, & à tribus impijs deseretur.
6 ¶ Multa talia vidit oculus meus, & fortiora horum
7 audiuit auris mea.¶ ‖ In synagoga peccantium exar-
debit ignis: & in gente incredibili exardescet ira.
8 ¶ Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui gigan-
9 tes, qui destructi sunt confidentes suæ virtuti: ¶ &
non pepercit peregrinationi illorum, & execratus
10 est eos præ superbia illorum.¶ Non misertus est il-
B lis gentem totam perdens, & extollentem se in pec
11 catis suis.¶ Et sicut sexcenta millia peditum qui con
gregati sunt in duritia cordis sui: & si vnus fuisset
12 ceruicatus, mirum si fuisset immunis.¶ misericor-
dia enim & ira est cum illo. Potens exoratio, & ef-
13 fundens iram ¶ secundùm misericordiam suam: sic
correptio illius hominem secundum opera sua iudi
dicat: ¶ Non effugiet in rapina peccator, & non re-
15 tardabit sufferentia misericordiã facientis.¶ Oĩs mi
sericordia faciet locũ vnicuiq; secundũ meritũ ope
rũ suorũ, & secũdũ intellectũ peregrinationis ipsius.
16 ¶ Nõ dicas, A Deo abscõdar, & ex summo quis me i
17 memorabitur? ¶ In populo magno nõ agnoscar: quæ
18 est enim anima mea in tã immensa creatura? ¶ Ecce,
C cœlum, & cœli cœlorũ, abyssus, & vniuersa terra, &
quæ in eis sunt, in conspectu illius cõmouebuntur.
19 ¶ mõtes simul & colles, & fundamẽta terrę: & cũ con
20 spexerit illa Deus, tremore cõcutiẽtur.¶ Et in oĩbus
his insensatum est cor: omne cor intelligitur ab illo:
21 ¶ & vias illius quis intelligit, & procellã quã nec o-
22 culus videbit hominis? ¶ Nam plurima illius opera
sunt in absconsis: sed opera iustitiæ eius quis enun-
ciabit? aut quis sustinebit? Lõgè enim est testamẽtũ
à quibusdam, & interrogatio 'hominum' in consum
23 matione est.¶ Qui minoratur corde cogitat inania:
24 & vir imprudens & errans cogitat stulta.¶ Audi me
fili, & disce disciplinam sensus, & in verbis meis at-
tende in corde tuo, & dicam in æquitate disciplinã,
25 & serutabor enarrare sapientiã.¶ & in verbis meis at-
D tende in corde tuo, & dico in æquitate spiritus, vir-
tutes quas posuit Deus in opera sua ab initio, & in
26 veritate enuncio scientiã eius.¶ * In iudicio Dei o-
pera eius ab initio, & ab institutione ipsorum di-
stinxit partes illorum, & initia eorum in gentibus
27 suis. Ornauit in æternum opera illorum, nec esurie-
runt, nec laborauerunt, & non destiterunt ab operi
28 bus suis.¶ Vnusquisque' proximum sibi non angu-
29 stiabit vsque in æternum.¶ Non sis ¶ incredibilis
30 verbo illius.¶ Post hæc Deus in terram respexit, &
31 impleuit illam bonis suis.¶ Anima autem omnis vi
talis denunciabit ante faciem ipsius, & in ipsa ite-
rum reuersio illorum.

‖ Inf. 21. b. 10.
Gen. 6. a. 4
Nu. 14. c. 10. 26. f. 51
‖ Rom. 2. a. 6
'omnium s.
*& s.

CAPVT XVII.

1 DEus ‖ creauit de terra hominem, & secun
A dùm imaginem suam fecit illum.¶ Et ite
2 rum conuertit illum in ipsam, & secun-
3 dum se vestiuit illum virtute.¶ Nume-
rum dierum & tempus dedit illi, & dedit illi pote-
4 statem eorum quæ sunt super terram.¶ Posuit timo
rem illius super omnem carnem, & dominatus est
5 bestiarum & volatilium.¶ ‖ Creauit ex ipso adiuto-
rium simile sibi: consiliũ & linguam, & oculos & au
res & cor dedit illis excogitandi: & disciplina in-
6 tellectus repleuit illos.¶ Creauit illis scientiam spi
ritus, sensu impleuit cor illorum, & mala & bona o-
7 stendit illis.¶ Posuit oculum 'ipsorum' super corda
B illorum ostendere illis magnalia operum suorum,
8 ¶ vt nomen sanctificationis collaudent: & gloriari
in mirabilibus illius, vt magnalia enarrent operum
9 eius.¶ Addidit illis disciplinam, & legem vitæ hære
10 ditauit illos.¶ Testamentum æternum constituit cũ
11 illis, & iustitiam' & iudicia sua ostẽdit illis.¶ Et ma
gnalia honoris eius vidit oculus illorum, & hono-
rẽ vocis audierunt aures illorũ, & dixit illis. Atten-
12 dite ab omni iniquo.¶ Et mandauit illis vnicuique
13 de proximo suo.¶ Viæ illorũ corã illo sunt semper:
14 non sunt absconsę ab oculis ipsius.¶ In vnamquam-
15 que gentẽ præposuit rectorẽ.¶ & pars Dei Israël fa
16 cta est manifesta.¶ Et 'omnia opera illorum velut
C sol in conspectu Dei: & oculi eius sine intermissio
17 ne inspicientes in vijs eorũ.¶ Non sunt absconsa te-
stamenta per iniquitatẽ illorum, & omnes iniquita
18 tes eorũ in cõspectu Dei.¶ ‖ Eleemosyna viri quasi

‖ Gen. 1. d. 27. 2. b. 7 1 a. 1.
Cap. 2. a. 23.
1. Cor. 11. b. 8.
Colos. 3. b. 10.
‖ Gen. 1. d. 21.
'suum s.
's.
Rom. 13. a. 1.
's.
‖ Infr. 29 b. 16.

ſacculus cum ipſo, & gratiã hominis quaſi pupillã
19 conſeruabit:¶& poſtea reſurget, & retribuet illis re
tributionem, vnicuiq; in caput ipſorũ, & conuertet
20 in interiores partes terræ.¶Pœnitentibus autem de
dit viam iuſtitiæ, & confirmauit deficientes ſuſtine
21 re, & deſtinauit illis, ſortem veritatis.¶ Conuertere
22 ad Dñm, & relinque peccata tua:¶ precare ante fa-
23 ciem 'Domini,' & minue offendicula.¶ Reuertere
ad Dominũ, & auertere ab iniuſtitia-tua', & nimis
24 odito execrationem:¶ & cognoſce iuſtitias & iudi
cia Dei, & ſta in ſorte propoſitionis & orationis
25 altiſſimi Dei.¶In partes vade ſeculi ſancti, cum vi-
D uis & dantibus confeſſionem Deo.¶ Non demore
26 ris in errore impiorum, -ante mortem confitere'. A
27 mortuo quaſi nihil, perit-confeſſio.'¶ Confiteberis
viuens, viuus & ſanus cõfiteberis, & laudabis Deũ,
28 & gloriaberis in miſerationibus illius.¶Quàm ma-
gna miſericordia Domini, & propitiatio illius cõ-
29 uertentibus ad ſe?¶Nec enim omnia poſſunt eſſe in
hominibus: quoniam non eſt immortalis filius ho
30 minis, & in vanitate malitię placuerunt.¶Quid lu-
cidius ſole? & hic deficiet. Aut quid nequius* exco
31 gitauit caro & ſanguis? & hoc arguetur.¶ Virtutem
alitudinis cœli ipſe conſpicit: & omnes homines
terra & cinis.

CAPVT XVIII.

1 Qui viuit in ęternum, creauit omnia ſimul.
A Deus ſolus iuſtificabitur, & manet inui-
2 ctus rex in æternum.¶Quis ſufficit enar-
3 rare opera illius?¶Quis enim inueſtiga-
4 bit magnalia eius?¶Virtutem autem magnitudinis
eius quis enunciabit? aut quis adijciet enarrare mi
5 ſericordiam ejus?¶Non eſt minuere, neque adij-
6 cere, nec eſt inuenire magnalia Dei.¶Cùm cõſum
mauerit homo, tunc incipiet: & cùm quieuerit,
7 operabitur:¶ Quid eſt homo, & quæ eſt gratia il-
lius? & quid eſt bonum, aut quid nequam illius?
8 ¶Numerus dierum hominum, vt multum centum
anni: quaſi guttæ aquæ maris deputati ſunt. & ſicut
9 calculus arenæ, ſic exigui anni in die æui.¶ Propter
B hoc patiẽs eſt Deus in illis, & effundit ſuper eos mi
10 ſericordiam ſuam.¶Vidit præſumptionem cordis
eorum quoniam mala eſt, & cognouit ſubuerſio-
11 nem illorum quoniam nequam eſt.¶ideò adim-
pleuit propitiationem ſuã in illis, & oſtendit eis viã
12 æquitatis.¶ Miſeratio hominis circa proximum
ſuum: miſericordia autem Dei ſuper omnem car-
13 nem.¶ Qui miſericordiam habet, docet & erudit
14 quaſi paſtor gregem ſuum.¶ Miſereatur excipiens
doctrinam miſerationis, & qui feſtinant in iudicijs
15 eius.¶Fili, in bonis non des querelam, & in omni
16 dato non des triſtitiam verbi mali.¶Nónne ardo-
rem refrigerabit ros? ſic & verbum melius quã da-
17 tum.¶ Nónne ecce verbum ſuper datum bonum?
18 ſed vtraque cum homine iuſtificato.¶ Stultus acri-
C ter improperabit, & datus indiſciplinati tabeſcere
19 facit oculos.¶Ante iudicium para iuſtitiam tibi: &
20 antequam loquaris, diſce.¶ Ante languorem adhi
be medicinam, & ante iudicium interroga teipſum
21 & in conſpectu Dei inuenies propitiationem.¶An
te languorem humilia te, & in tempore infirmita-
22 tis oſtende conuerſationem tuam.¶ Non impedia
ris orare ſemper, & ne verearis vſq; ad mortẽ iuſtifi
23 cari: quoniam merces Dei manet in æternum.¶An-
te orationem præpara animam tuam, & noli eſſe
24 quaſi homo qui tentat Deum.¶ Memento iræ in
die conſummationis, & tempus retributionis 'in
25 conuerſatione facies.'¶Memento paupertatis in tẽ
pore abundantiæ, & 'neceſſitatem' paupertatis in
26 die diuitiarum. A manè vſque ad veſperam immu-
tabitur tempus, & hæc omnia cirata in oculis Dei.
27 ¶Homo ſapiẽs in omnibus metuit, & in diebus de-
D lictorum attendet ab inertia.¶Omnis aſtutus agno
28 ſcit ſapientiam, & inuenienti eam dabit confeſſio-
29 nem. Senſati in verbis & ipſi ſapienter egerunt, &
intellexerunt veritatem & iuſtitiam: & imploraue-
30 runt prouerbia & iudicia.¶ Poſt concupiſcentias
31 tuas non eas, & à voluntate tua auertere.¶ Si præ-
ſtes animæ tuæ cõcupiſcentias eius, faciet te in gau
32 dium inimicis tuis.¶Ne oblecteris in turbis, nec in
33 modicis: aſſidua enim eſt commiſſio illorũ.¶Ne fue
ris mediocris in contentione ex fœnore, & non eſt
tibi nihil in 'ſeculo': eris enim inuidus vitæ tuæ.

CAPVT XIX.

1 Operarius ebrioſus non locupletabitur:
A qui ſpernit modica, paulatim decidet.
2 ¶ Vinum & mulieres apoſtatare fa-
3 ciunt ſapientes, & arguent ſenſatos:¶&
qui ſe iungit fornicarijs, erit nequã, putredo & ver-
mes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplũ
4 maius, & tolletur de numero anima eius.¶Qui cre-
dit citó, leuis corde eſt, & minorabitur: & qui de-
5 linquit in animam ſuam, inſuper habebitur.¶ Qui
gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit corre-
ptionem, minuetur vita. & qui odit loquacitatẽ, ex
6 tinguit malitiã.¶Qui peccat in aĩam ſuã, pœnitebit.
7 & qui iucũdatur in malitia, denotabitur.¶ Ne ite-
res verbũ nequam & durum, & non minoraberis.
8 ¶Amico & inimico noli narrare ſenſum tuũ: & ſi eſt
B tibi delictũ, noli denudare.¶ audiet enim te, & cu-
9 ſtodiet te, & quaſi defendẽs peccatum, odiet te, &
10 ſic aderit tibi ſemper.¶ Audiſti verbũ aduerſus pro
ximũ tuũ? cõmoriatur in te, fidẽs quõ non te dirũpet
11 ¶A facie verbi parturit fatuus, tanq̃ gemitus partus
12 infantis.¶Sagitta infixa fœmori 'carnis': ſic verbũ in
13 corde ſtulti.¶ Corripe amicũ, ne fortè nõ intellexe
rit, & dicat, Nõ feci: aut ſi fecerit, ne iterũ addat fa-
14 cere.¶Corripe proximũ, ne fortè nõ dixerit: & ſi di
15 xerit, ne fortè iteret.¶ Corripe amicũ: ſæpe enim fit
16 cõmiſſio.¶Et nõ omni verbo credas. eſt qui labitur
C lingua, ſed non ex animo. Quis eſt enim qui nõ de
17 liquerit in lingua ſua? Corripe proximum antequã
18 cõminẽris.¶Et da locum timori Altiſſimi: quia om-
nis ſapiẽtia timor Dei, & in illa timere Deum, & in
19 omni ſapientia diſpoſitio legis.¶Et non eſt ſapien-
tia nequitiæ diſciplina: & non eſt cogitatus pecca-
20 torũ prudentia.¶Eſt nequitia, & in 'ipſa execratio:
21 & eſt inſipiens, qui minuitur ſapientia.¶ Melior eſt
homo qui minuitur ſapientia, & deficiens ſenſu in
timore, quàm qui abundat ſenſu, & trangreditur le
22 gem Altiſſimi.¶Eſt ſolertia certa, & ipſa iniqua. Et
D eſt qui emittit verbum certum enarrãs veritatem.
23 ¶ Eſt qui nequiter humiliat ſe, & interiora eius ple
24 na ſunt dolo.¶ & eſt iuſtus qui ſe nimium ſubmittit
à multa humilitate: & eſt iuſtus qui inclinat faciẽ
25 ſuã, & fingit ſe non videre quod ignoratum eſt.¶&
ſi ab imbecillitate virium vetetur peccare, ſi inue-
26 nerit tempus malefaciendi, malefaciet.¶ Ex viſu co
gnoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſen-
27 ſatus.¶ Amictus corporis, & riſus dentium, & in-

28 gressus hominis enunciant de illo. ?Est correptio mendax in ira contumeliosi: & est iudicium quod non probatur esse bonum: & est tacens, & ipse est prudens.

CAPVT XX.

1 A Q Vàm bonum est arguere, quàm irasci! & confitentem in oratione non prohibere. 2 ?Concupiscentia spadonis deuirginabit iuuenculam: 3 ?sic qui facit per vim 4 iudicium iniquum. ?Quàm bonum est correptum manifestare pœnitentiam! sic enim effugies volun 5 tarium peccatum. ?Est tacens, qui inuenitur sapiẽs: 6 & est odibilis, qui procax est ad loquendum. ?Est autem tacens, non habens sensum loquelæ: & est 7 tacens, sciens tempus apti temporis: ?|Homo sapiens tacebit vsque ad tempus: lasciuus autem & 8 imprudens nõ seruabunt tempus. ?Qui multis vtitur verbis, lædet animam suam: & qui potestatem 9 sibi sumit iniustè, odietur. ?Est processio in malis viro indisciplinato, & est inuentio in detrimentũ.

Ecc.3.b.7. Iaf.32.a.6

10 ?Est datum quod non est vtile: & est datum, cuius B retributio duplex. ?Est propter gloriam minora- 11 tio: & est qui ab humilitate leuabit caput. ?Est qui 12 multa redimat modico precio, & restituens ea in 13 septuplum. ?Sapiens in verbis seipsum amabilem 14 facit: gratiæ autem fatuorum effundentur. ?Datus insipientis non erit vtilis tibi: oculi enim illius se- 15 ptemplices sunt. ?exigua dabit, & multa impropе- 16 rabit: & apertio oris illius inflammatio est. ?Hodie C fœneratur quis & cras expetit, & odibilis est ho- 17 mo huiusmodi. ?Fatuo non erit amicus, & non erit 18 gratia bonis illius. ?Qui enim edunt panem illius: falsæ linguæ sunt. Quoties, & quanti irridebunt eũ? 19 ?Neque enim quod habendum erat directo sensu 20 distribuit: similiter & quod non erat habendũ. ?Lapsus falsæ linguæ quasi qui in pauimento cadens. 21 sic casus malorũ festinanter venient. ?Homo 'acharis' quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assi- 22 dua erit. ?Ex ore fatui reprobabitur parabola: non 23 enim dicit illam in tempore suo. ?Est qui vetatur peccare præ inopia, & in requie sua stimulabitur. 24 ?Est qui perdet animam suam præ confusione, & ab imprudenti persona perdet eam: personæ autẽ 25 acceptione perdet se. ?Est qui pręconfusione pro- D mittit amico, & lucratus est eum inimicum gratis. 26 ?Opprobrium nequam in homine mendacium, & 27 in ore indisciplinatorum assiduè erit. ?Potior fur quàm assiduitas viri mẽdacis. perditionem autem 28 ambo hęreditabunt. ?Mores hominum mendaciũ sine honore: & confusio illorum cum ipsis sine in- 29 termissione. ?Sapiens in verbis producet seipsum, 30 & homo prudens placebit magnatis. ?Qui operatur terram suam, inaltabit aceruum frugum: & qui operatur iustitiam, ipse exaltabitur: qui verò pla- 31 cet magnatis, effugiet iniquitatem. ?Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in o- 32 re auertit correptiones eorum. ?Sapientia abscousa & thesaurus inuisus: quæ vtilitas in 33 vtrisque? ?Melior est qui celat insipientiam suam, quàm homo qui abscondit sapientiam suam.

'ingratus 6.

Prou.12.b.11.&18 c.19. Exo.23.b 8. Deut.16.d 19. Infrà.41.c 18.

CAPVT XXI.

1 A F Ili, peccasti? non adijcias iterum: sed & de pristinis deprecare vt tibi dimittantur. 2 ?Quasi à facie colubri fuge peccata: 3 & si accesseris ad illa, suscipiẽt te. ?Dentes leonis dentes eius, interficientes animas homi 4 num. ?Quasi rhomphæa bis acuta omnis iniquitas: 5 plagæ illius non est sanitas. ?Obiurgatio & iniuriæ annulabunt substantiam: & domus quę nimis locuples est, annulabitur superbia: sic substantia super- 6 bi eradicabitur. ?Deprecatio pauperis ex ore vsq; ad aures eius perueniet, & iudicium festinatò ad- 7 ueniet illi. ?Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris: & qui timet Deum, conuertetur ad cor 8 suum. ?Notus à longè potens lingua audaci: & sen- B satus scit labi se ab ipso. ?Qui ædificat domũ suam 9 impendiis alienis, quasi qui colligit lapides suos in 10 hyeme. ?|Stupa collecta synagoga peccantium, & 11 consummatio illorum flamma ignis. ?Via peccantium 'complantata' lapidibus, & 'in finem' illorum 12 inferi, & tenebræ, & pœnæ. ?Qui custodit iustitiam, 13 continebit sensum eius. ?Consummatio timoris 14 Dei, sapientia & sensus. ?Non erudietur, qui non 15 est sapiens in bono. ?Est autem insipientia quæ abundat in malo: & non est sensus vbi 'est' amaritu- 16 do. ?Scientia sapientis tanquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet. 17 ?Cor fatui quasi vas confactum, & omnem sapien- 18 tiam non tenebit. ?Verbum sapiens, quodcun- C que audierit scius laudabit & * adijciet: audiuit luxuriosus, & displicebit illi, & proijciet illud post 19 dorsum suum. ?Narratio fatui quasi sarcina in via. 20 nam in labijs sensati inuenietur gratia. ?Os prudentis quęritur in ecclesia: & verba illius cogitabunt in 21 cordibus suis. ?Tanquam domus exterminata, sic fatuo sapientia: & scientia insensati inenarrabilia 22 verba. ?Compedes in pedibus, stulto doctrina, & 23 quasi vincula manuum super manum dextram. ?Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens 24 vix tacitè ridebit. ?Ornamentum aureum prudenti D doctrina, & quasi brachiale in brachio dextro. 25 ?Pes fatui facilis in domum proximi: & homo peri- 26 tus confundetur à persona potentis. ?Stultus à fenestra respiciet in domum: vir autem eruditus fo- 27 ris stabit. ?Stultitia hominis auscultare per ostium: 28 & prudens grauabitur contumelia. ?Labia imprudentium stulta narrabunt: verba autem pruden- 29 tium statera ponderabuntur. ?In ore fatuorum cor 30 illorum: & in corde sapientium os illorum. ?Dum maledicit impius diabolum: maledicit ipse animã 31 suam. ?Susurro coinquinabit animam suam, & in omnibus odietur: & qui permanserit, odiosus erit: tacitus & sensatus honorabitur.

Supr. 5.b 5.

Sup. 16.a 7.

'complanata. 'in fine.

'abũdat 8.

*ad se 8.

CAPVT XXII.

1 A I N lapide luteo lapidatus est piger, & omnes loquentur super aspernationem il- 2 lius: ?De stercore boum lapidatus est piger, & omnis qui tetigerit eum, excutiet 3 manus. ?Confusio patris est de filio indisciplinato: 4 *filia autem* in deminoratione fiet. ?Filia prudens hæreditas viro suo. nam quę confundit, in contu- 5 meliam fit genitoris. ?Patrem & virum confundit audax: & ab impiis non minorabitur: ab vtrisque 6 autem inhonorabitur. ?Musica in luctu, importuna narratio: flagella & doctrina in omni tempore sapientia.

*in 9. *fatua.

pientia.

7 pientia. ¶Qui docet fatuum, quasi qui congluti- 8 nat testam. ¶Qui narrat verbum nō audienti, quasi 9 qui excitat dormientem de graui somno. ¶*Cùm dormiente loquitur, qui enarrat stulto sapientiam, 10 & in fine narrationis dicit, ¶Quis est hic? ¶Supra mortuum plora, defecit enim lux eius: & supra fa- 11 tuum plora, deficit enim sensus. ¶Modicum plora su- 12 pra mortuum, quoniam requieuit. ¶Nequissimi e- 13 nim nequissima vita, super mortem fatui. ¶Luctus B mortui septem dies: fatui autem & impij, omnes 14 dies vitæ illorum. ¶Cum stulto ne multum loqua- 15 ris: & cum insensato ne abieris. ¶Serua te ab illo, vt non molestiam habeas, & non coinquinaberis pec- 16 cato illius. ¶Deflecte ab illo, & inuenies requiem, 17 & non acediaberis in stultitia illius. ¶Super plumbum quid grauabitur? & quod illi aliud nomen, 18 quàm fatuus? ¶Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quàm hominem imprudentem, & 19 fatuum & impium. ¶Loramentum ligneum colliga- C tum fundamento ædificij non dissoluetur: sic & cor 20 confirmatum in cogitatione consilij. ¶Cogitatus sensati in omni tempore vel metu non deprauabi- 21 tur. ¶*Sicut paleæ in excelsis, & cæmenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebūt: 22 ¶sic & cor timidum in cogitatione stulti contra im- 23 petum timoris non resistet. ¶Sicut cor trepidum in cogitatione fatui, omni tempore non metuet: sic & 24 qui in præceptis Dei permanet semper. ¶Pungens oculum, deducit lachrymas: & qui pungit cor, pro- 25 fert sensum. ¶Mittens lapidem in volatilia, deijciet illa: sic & qui cōuiciatur amico, dissoluit amicitiam. 26 ¶Ad amicum etsi produxeris gladium, non despe- 27 res: est enim regressus ad amicum. ¶Si aperuerit os triste, non timeas: est enim concordatio: excepto D conuitio, & improperio & superbia & mysterij reuelatione, & plaga dolosa. in his omnibus effugiet 28 amicus. ¶Fidem posside cum amico in paupertate illius, vt & in bonis illius læteris. ¶In tempore tri- 29 bulationis illius permane illi fidelis, vt & in hære- 30 ditate illius cohæres sis. ¶Ante ignem camini vapor & fumus ignis inaltatur: sic & ante sanguinem 31 maledicta, & contumeliæ, & minæ. ¶Amicum salutare non confundaris, à facie illius non me abscondam: & si mala mihi euenerint per illum, sustinebo. 32 ¶Omnis qui audiet, cauebit se ab eo. ¶Quis dabit 33 ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me?

*qui enumerat stulto, & in fine dicit 9. ‡Infr.38.b 16 ‡Gen. 50. o.10. ‡Pro.23.b. 9. ‡Pro. 27.a. 3. *Sicut ornatus arenosus in pariete limpido, & ‡Psal.140. a.3.

CAPVT XXIII.

1 A Domine pater & dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in consilio eorum: nec sinas me cadere in illa exprobratione. 2 ¶Quis superponit in cogitatu meo flagella, & in corde meo doctrinam sapientiæ, vt ignorationibus eorum non parcant mihi, & non appa- 3 reant delicta eorum, ¶& ne adincrescant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conspectu aduersa- 4 riorum meorum, & gaudeat inimicus meus? ¶Domine pater, & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me 5 in cogitatu illorum. ¶Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à 6 me. ¶Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me, & ani- 7 mæ irreuerenti & infrunitæ ne tradas me. ¶Doctrinam oris audite filij: & qui custodierit illam non peribit labiis, nec scandalizabitur in operibus ne- 8 quissimis. ¶In vanitate sua apprehenditur peccator, & superbus & maledicus scandalizabitur in illis. 9 ¶Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus 10 in illa. ¶Nominatio verò Dei non sit assidua in ore B tuo, & in nominibus sanctorum non admiscearis: 11 quoniam non eris immunis ab eis. ¶Sicut enim seruus interrogatus assiduè, à liuore non minuitur: sic omnis iurans & nominans, in toto à peccato non 12 purgabitur. ¶Vir multum iurans implebitur iniqui- 13 tate, & non discedet à domo illius plaga. ¶Et si frustrauerit, delictum illius super ipsum erit: & si dissi- 14 mulauerit, delinquit dupliciter: ¶& si in vacuum iurauerit, non iustificabitur: replebitur enim retribu- 15 tione *domus illius. ¶Est & alia loquela contraria 16 morti, non inueniatur in hæreditate Iacob. ¶Etenim à misericordibus omnia hæc auferentur, & in 17 delictis non volutabuntur. ¶Indisciplinatæ loquelæ non assuescat os tuum: est enim in illa verbum pec- 18 cati. ¶Memento patris & matris tuæ, in medio e- 19 nim magnatorum consistis: ¶ne fortè obliuiscatur te Deus in conspectu illorum, & assiduitate tua infatuatus, improperium patiaris, & maluisses non 20 nasci, & diem natiuitatis tuæ maledicas. ¶Homo assuetus in verbis improperij, in omnibus diebus 21 suis non erudietur. ¶Duo genera abundant in pec- C catis, & tertium adducit iram, & perditionem. 22 ¶Anima calida quasi ignis ardens nō extinguetur, 23 donec aliquid glutiat: ¶& homo nequā in ore car- 24 nis suæ non desinet, donec incendat ignem. ¶Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabi- 25 tur transgrediens vsque ad finem. ¶Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in a- 26 nimam suam, & dicens: Quis me videt? ¶tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circunspicit me: quem verior? delictorum meo- 27 rum non memorabitur Altissimus. ¶Et non intelligit, quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit à se timorem Dei huiusmodi hominis ti- 28 mor, & oculi hominum timentes illum: ¶& non cognouit quoniam oculi Domini multò plus lucidiores sunt super solem, circunspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum cor- 29 da intuētes in absconditas partes. ¶Domino enim D Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita: sic 30 & post perfectum respicit omnia. ¶Hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & quasi pullus equinus fugabi- 31 tur: & vbi non sperauit, apprehendetur. ¶Et erit 32 dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem Domini. ¶Sic & mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hæreditatem ex alieno ma- 33 trimonio. ¶primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: & secundò virum suum dereliquit: tertiò in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit 34 sibi. ¶Hæc in ecclesiam adducetur, & in filios eius 35 respicietur. ¶Non tradent filij eius radices, & rami 36 eius non dabunt fructum. ¶Derelinquet in maledi- ctum memoriam eius, & dedecus illius non dele- 37 bitur. ¶Et agnoscent qui derelicti sunt, quā nihil melius est, quàm timor Dei: & nihil dulcius, quàm 38 respicere in mandatis Domini. ¶Gloria magna est sequi Dominum: longitudo enim dierum assumetur ab eo.

Exo. 20.b. 7. Infra 27.b. 15. Matt. 5. 33. ‡Inf. 27.b. 13. *pessima. 2. Re. 16. b.7. ‡Isa. 29.c. 15. Leui. 20.b. 10. Deu. 22.c. 22. *in virum suum delinquit 1.

CAPVT XXIIII.

1 A SApiens laudabit animã suam, & in Deo honorabitur, & in medio populi sui glo-
2 riabitur, & in ecclesijs Altissimi aperiet os suum, & in conspectu virtutis illius
3 gloriabitur, ¶& in medio populi sui exaltabitur, &
4 in plenitudine sancta admirabitur, ¶ & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedi-
5 ctos benedicetur, dicẽs: ¶Ego ex ore Altissimi pro-
6 diui, primogenita ante omnem creaturam. ¶Ego
7 feci in cœlis vt oriretur lumen indeficiens, & sicut
8 nebula texi omnem terram. ¶Ego in altissimis habitaui, & thronus meus in columna nubis. ¶Gyrum
cœli circuiui sola, & profundum abyssi penetraui,
& in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra ste-
9 ti. ¶Et in omni populo, ¶ & in omni gente prima
10 tum babui, ¶& omnium excellentium & humilium
11 corda virtute calcaui: & in his omnibus requiem
12 quæsiui, & in hæreditate Domini morabor. ¶Tunc
præcepit & dixit mihi creator omnium: & qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo, & dixit mi-
13 hi: ¶In Iacob inhabita, & in Israël hæreditare, in ele
14 ctis meis mitte radices. ¶Ab initio * ante secula
creata sum, & vsque ad futurum seculum non desi-
B nam: & in habitatione sancta coram ipso ministra-
15 ui. ¶Et sic in Sion firmata sum, & in ciuitate sanctificata similiter requieui, & in Ierusalem potestas
16 mea. ¶Et radicaui in populo honorificato, & in partes Dei mei hæreditas illius, & in plenitudine san-
17 ctorum detentio mea. ¶Quasi cedrus exaltata sum
18 in Libano: & quasi cypressus in monte Sion. ¶quasi
palma exaltata sum in Cades, & quasi plantatio ro-
19 sæ in Iericho. ¶Quasi oliua speciosa in campis, &
quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in pla-
20 teis. ¶Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi: quasi myrrha electa, dedi suaui
21 tatem odoris: ¶& quasi storax & galbanus, & vngula, & gutta, & quasi Libanus non incisus vaporaui habitationem meam: & quasi balsamum non mi
22 stum odor meus. ¶Ego quasi Terebinthus extendi
23 ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. ¶Ego
quasi vitis fructificaui suauitatem odoris: & flores
24 mei fructus honoris & honestatis. ¶Ego mater pul
C chræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ
25 spei. ¶ in me gratia omnis viæ & veritatis, in me
26 omnis spes vitæ & virtutis. ¶Transite ad me omnes
qui concupiscitis me, & à generationibus meis im-
27 plemini. ¶ Spiritus enim meus super mel dulcis, &
28 hæreditas mea super mel & fauum. ¶Memoria mea
29 in generationes seculorum. ¶|Qui edunt me, ad-
30 huc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient. ¶Qui
audit me, non cõfundetur: & qui operantur in me,
31 non peccabunt. ¶Qui elucidant me, vitam æternam
32 habebunt. ¶Hæc omnia liber vitæ, & testamentum
33 Altissimi, & agnitio veritatis. ¶Legẽ mãdauit Moyses in præceptis iustitiarũ, & hæreditatem domui
34 Iacob, & Israël promissiones. ¶Posuit Dauid puero
suo excitare regem ex ipso fortissimum, & in thro-
35 no honoris sedentem in sempiternum. ¶|Qui implet
quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus
36 nouorũ. ¶ | Qui adimplet quasi Euphrátes sensum:
D qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis.
37 ¶Qui mittit disciplinã sicut lucem, & assistens qua-
38 si Gehõ in die vindemiæ. ¶Qui perficit primus scire
39 ipsam, & infirmior non inuestigabit eam. ¶A ma-

[margin: *a; Psal.18.b.12. | Ioan.6.d.35. | Gen.2.b.11. | Iosue 3.c.15.]

ri enim abundabit cogitatio eius, & cõsilium illius
40 in abysso magna. ¶Ego sapientia effundi flumina.
41 ¶Ego quasi trames aquæ immensæ de fluuio, ego
quasi fluuius Dorix, & sicut aquæductus exiui de
42 paradiso. ¶Dixi: Rigabo hortum meum plantatio-
43 num, & inebriabo partus mei fructum. ¶Et ecce factus est mihi trames abundans, & fluuius meus ap-
44 propinquauit ad mare. ¶quoniam doctrinam quasi
antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam
45 vsque ad longinquum. ¶Penetrabo omnes inferiores partes terræ & inspiciam omnes dormiẽtes, &
46 illuminabo omnes sperantes in Domino. ¶Adhuc
doctrinam quasi prophetiã effundam, & relinquã
illam quærentibus sapientiã, & nõ desinam in pro-
47 genies illorum vsque in æuum sanctum. ¶|Videte
quoniam non soli mihi laboraui, sed omnibus exquirentibus veritatem.

[margin: partus 3. | *ſ. | Infr. 33.c.18.]

CAPVT XXV.

1 A IN tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo, & hominibus.
2 ¶Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consen-
3 tientes. ¶Tres species odiuit anima mea, & aggra-
4 uor valde animæ illorum. ¶Pauperem superbum: &
diuitem mendacem: & senem fatuum & insensatũ.
5 ¶Quæ in iuuentute tua non congregasti, quomodo
6 in senectute tua inuenies? ¶Quàm speciosum canitiei iudicium, & presbyteris cognoscere consiliũ!
7 Quàm speciosa veteranis sapientia, & gloriosus in-
8 tellectus, & consilium! ¶Corona senum, multa pe-
9 ritia: & gloria illorum, timor Dei. ¶Nouem insuspicabilia cordis magnificaui, & decimum dicam in
10 lingua hominibus. ¶Homo qui iucundatur in filijs,
B viuens & videns subuersionem inimicorum suorũ.
11 ¶Beatus qui habitat cum muliere sensata, | & qui
lingua sua non est lapsus, & qui non seruiuit indi-
gnis se. ¶|Beatus qui inuenit amicum verum, & qui
13 enarrat iustitiam auri audienti. ¶Quàm magnus qui
inuenit sapientiam & scientiam! sed non est super
14 timentem Dominum. ¶timor Dei super omnia se
15 superposuit. ¶Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei: qui tenet illum, cui assimilabitur?
16 ¶Timor Dei initium dilectionis eius: fidei autem
17 initium agglutinandum est ei: ¶Omnis plaga tristi-
18 tia cordis est: & omnis malitia nequitia mulieris.
C ¶Et omnem plagam, & non plagam videbis cordis:
19 ¶& omnem nequitiam & non nequitiam mulieris:
20 ¶& omnem obductum, & non obductum odientiũ
21 ¶& omnem vindictam, & non vindictam inimico-
22 rum. ¶Non est caput nequius super caput colubri.
23 ¶& non est ira super iram mulieris: |Commorari
leoni & draconi placebit, quàm habitare cum mu-
24 liere nequam. ¶Nequitia mulieris immutat faciem
eius: & obcæcabit vultum suum tanquam vrsus: &
quasi saccum ostendet in medio proximorum eius.
25 ¶Ingemuit vir eius, & audiẽs suspirauit modicum.
26 ¶Breuis omnis malitia super malitiã mulieris: sors
D peccatorum cadat super illam. ¶Sicut ascensus are-
27 nosus in pedibus veterani, sic mulier linguata homini quieto. ¶Ne respicias in mulieris speciem, &
28 non cõcupiscas mulierem in specie. ¶Mulieris ira,
29 & irreuerentia, & confusio magna. ¶Mulier si pri-
30 matum habeat, contraria est viro suo. ¶Cor humi-
31 le, & facies tristis, & plaga mortis, mulier nequã.

[margin: Infr.26.a.a | Supr 14.a.1.19 c.16. | Iacob. 3.a.a. | Prou.21.c.19.]

Manus

32 ¶Manus debiles, & genua dissoluta, mulier quæ nō 33 beatificat virum suum. ¶A muliere initium factum 34 est peccati, & per illam omnes morimur. ¶Non des aquæ tuæ exitum, nec modicū: nec mulieri nequā 35 veniam prodeundi. ¶Si non ambulauerit ad manū 36 tuam, confundet te in conspectu inimicorum. ¶A carnibus tuis abscinde illā, ne semper te abutatur.

Gen. 3. 6.

CAPVT XXVI.

1 A Mulieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illorum duplex. ¶Mulier for- 2 tis oblectat virum suum, & annos vitæ il- 3 lius in pace implebit. ¶Pars bona mulier bona, in parte bona timentium Deum, dabitur vi- 4 ro pro factis bonis. ¶Diuitis autem, & pauperis cor 5 bonum in omni tempore vultus illorum hilaris. ¶A tribus timuit cor meū, & in quarto facies mea me- 6 tuit. ¶Delaturam ciuitatis, & collectionem populi, 7 ¶& calumniam mendacem super mortem omnia 8 grauia. ¶Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa. 9 ¶In muliere zelotypa flagellum linguę omnibus 10 communicans. ¶Sicut boum iugum quod moue- tur, ita & mulier nequam: qui tenet illam, quasi qui 11 apprehendit scorpionem. ¶Mulier ebriosa ira ma- B gna: & contumelia, & turpitudo illius non tegetur. 12 ¶Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in 13 palpebris illius agnoscetur. ¶In filia non auertente se, firma custodiam: ne inuenta occasione vtatur se. 14 ¶Ab omni irreuerentia oculis caue, & ne mireris 15 si te neglexerit. ¶Sicut viator sitiens ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum sedebit, & contra omnem sagittam 16 aperiet pharetram, donec deficiat. ¶Gratia mulie- C ris sedulæ delectabit virum suum, & ossa illius im- 17 pinguabit. ¶Disciplina illius datum Dei est. ¶Mulier 18 sensata & tacita, non est immutatio eruditæ animę. 19 ¶Gratia super gratiam, mulier sancta, & pudorata. 20 ¶Omnis autem ponderatio non est digna continen- 21 tis animę. ¶Sicut sol oriēs mundo in Altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus 22 eius. ¶Lucerna splendens super candelabrum san- 23 ctum, & species faciei super ętatem stabilem. ¶Co- D lumnę aureæ super bases argenteas, & pedes firmi 24 super plantas stabilis mulieris. ¶Fundamenta æter- na supra petram solidam, & mandata Dei in corde 25 mulieris sanctæ. ¶In duobus contristatum est cor 26 meum, & in tertio iracūdia mihi aduenit. ¶Vir bel- lator deficiens per inopiam: & vir sensatus contem- 27 ptus: ¶& qui transgreditur à iustitia ad peccatum, 28 Deus parauit eum ad rhomphæam. ¶Duæ species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt: difficilè exuitur negocians à negligentia, & non iustificabi- tur caupo à peccatis labiorum.

Sup. 25. b. 12. — Infideli 6. — Infr. 42. b. 11.

CAPVT XXVII.

1 A Propter inopiam multi deliquerūt: & qui quærit locupletari, auertit oculum suū. 2 ¶Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur: sic & inter medium vendi- 3 tionis & emptionis angustiabitur peccatis. ¶Con- 4 teretur cum delinquente delictum. ¶Si non in ti- more Domini tenueris te instanter, citò subuerte- 5 tur domus tua. ¶Sicut in percussura cribri remane- bit puluis: sic aporia hominis in cogitatu illius. 6 ¶Vasa figuli probat fornax, & homines iustos ten- 7 tatio tribulationis. ¶Sicut rusticatio de ligno osten- dit fructum illius: sic verbum ex cogitatu cordis 8 hominis. ¶Ante sermonem non laudes virum: hæc 9 enim tentatio est hominum. ¶Si sequaris iustitiam, apprehendes illam: & indues quasi poderem hono- ris, & inhabitabis cum ea: & proteget te in sempi- ternum, & in die agnitionis inuenies firmamentū. 10 ¶Volatilia ad sibi similia conueniunt: & veritas ad B eos qui operantur illam reuertetur. ¶Leo venatio- 11 ni insidiatur semper, sic peccata operantibus ini- 12 quitates. ¶Homo sanctus in sapientia manet sicut 13 sol: nam stultus sicut luna mutatur. ¶In medio insen- satorum serua verbum tempori: in medio autem 14 cogitantium assiduus esto. ¶Narratio peccantium 15 odiosa, & risus illorū in delictis peccati. ¶Loque- la multum iurans, horripilationem capiti statuet, 16 & irreuerentia ipsius obturatio auriū. ¶Effusio san- guinis in rixa superborū, & maledictio illorum au- C ditus grauis. ¶Qui denudat arcana amici, fidē per- 17 dit, & non inueniet amicum ad animum suum. ¶Di- 18 lige proximum, & coniungere fide cum illo. ¶Quòd 19 si denudaueris absconsa illius, nō persequèris post 20 eum. ¶Sicut enim homo qui perdit amicum suum: 21 sic & qui perdit amicitiā proximi sui. ¶Et sicut qui dimittit auem de manu sua: sic dereliquisti proxi- 22 mum tuum, & non eum capies. ¶Non illum sequa- ris, quoniam lōgè abest, effugit enim quasi caprea 23 de laqueo, quoniam vulnerata est anima eius. ¶Vl- trà eum non poteris colligare, & maledicti est cō- 24 cordatio. ¶Denudare autem amici mysteria, despe- 25 ratio est animæ infœlicis. ¶Annuens oculo, fabri- 26 cat iniqua, & nemo eum abijciet: ¶In conspectu o- culorum tuorum conculcabit os suum, & super ser- D mones tuos admirabitur. Nouissimè autem peruer- 27 tet os suum, & verbis tuis dabit scandalum. ¶Mul- ta audiui, & non coæquaui ei, & Dominus odiet il- 28 lum. ¶Qui in altum mittit lapidē, super caput eius 29 cadet: & plaga dolosa dolosi diuidet vulnera. ¶Et qui foueam fodit, incidet in eam: & qui statuit la- pidem proximo, offendet in eo: & qui laqueū alij 30 ponit, peribit in illo. ¶Facienti nequissimum consi- lium, super ipsum deuoluetur, & non agnoscet vn- 31 de adueniat illi. ¶Illusio & improperium superbo- 32 rum, & vindicta sicut leo insidiabitur illi. ¶Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum: dolor au- 33 tem consumet illos antequam moriātur. ¶Ira & fu- ror vtraque execrabilia sunt, & vir peccator con- tinens erit illorum.

1. Tim. 6. b. 9. — Prou. 27. c. 21. — Matt. 7. b. 15. — Sup. 13. c. 19. — Sup. 13. b. 11. — Sup. 19. b. 10. 12. d. 27. — Prou. 10. b. 10. — Prou. 26. d. 27. Eccle. 10. b. 8.

CAPVT XXVIII.

1 A Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans ser- 2 uabit. ¶Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata sol- 3 uētur. ¶Homo homini reseruat iram: & à Deo quæ- 4 rit medelam? ¶In hominem similem sibi non habet 5 misericordiam: & de peccatis suis deprecatur? ¶Ip- se dum caro sit, reseruat iram: & propitiationem pe- 6 tit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? ¶Memē- 7 to nouissimorum, & desine inimicari. ¶Tabitudo 8 enim & mors imminent in mandatis eius. ¶Memo- 9 rare timorem Dei, & non irascaris proximo. ¶Me- B morare testamentum Altissimi, & despice ignoran- 10 tiam proximi. ¶Abstine te à lite, & minues pecca- 11 ta. ¶Homo enim iracundus incēdit litem, & vir pec- cator turbabit amicos, & in medio pacē habentiū

Deut. 32. e. 35. Matt. 6. b. 14. Mar. 11. c. 25. Rom. 12. d. 19.

immit-

12 immittet inimicitiam.¶ Secundùm enim ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secundùm virtutem hominis, sic iracundia illius erit, & secundùm substan-
13 tiam suam exaltabit iram suam.¶ Certamen festinatum incendit ignem: & lis festinans effundit san-
14 guinem: & lingua testificans adducit mortem.¶ Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur: vtraque ex ore proficiscun-
15 tur.¶ Susurro & bilinguis maledictus: multos enim
C turbauit pacem habentes.¶ Lingua tertia multos
16 commouit, & dispersit illos de gente in gentem:¶ ci-
17 uitates muratas diuitum destruxit, & domos ma-
18 gnatorum effodit.¶ Virtutes populorum concidit,
19 & gẽtes fortes dissoluit.¶ Lingua tertia mulieres vi-
20 ratas eiecit, & priuauit illas laboribus suis.¶ qui respicit illã non habebit requiẽ, nec habebit amicum
21 in quo requiescat.¶ Flagelli plaga liuorem facit: pla-
22 ga autem linguæ comminuet ossa.¶ Multi ceciderũt in ore gladij, sed non sic quasi qui interierunt per
23 linguam suam.¶ Beatus qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non est
24 ligatus:¶ iugum enim illius, iugum ferreum est: &
25 vinculum illius, vinculum æreum est.¶ Mors illius, mors nequissima: & vtilis potius infernus, quàm illa.
26 ¶ Perseuerantia illius non permanebit, sed obtine-
D bit vias iniustorum: & in flãma sua non comburet
27 iustos.¶ Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos.
28 ¶ Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire: & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.
29 ¶ Aurum tuum & argentum tuum consla, & verbis
30 tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos:¶ & attende ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

CAPVT XXIX.

1 Qui facit misericordiam, fœnerator proxi-
A mo suo: & qui præualet manu, mandata
2 seruat.¶ Fœnerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, & iterum redde
3 proximo in tempore suo.¶ Confirma verbum, & fideliter age cum illo: & in omni tempore inuenies
4 quod tibi necessarium est.¶ Multi quasi inuentionem æstimauerunt fœnus, & præstiterunt molestiã
5 his qui se adiuuerunt.¶ Donec accipiant, osculantur manus dantis, & in promissionibus humiliant vo-
6 cem suam.¶ Et in tempore redditionis postulabit tempus, & loquetur verba tædij & murmurationũ,
7 & tempus causabitur.¶ Si autem potuerit reddere, aduersabitur, solidi vix reddet dimidium, & com-
8 putabit illud quasi inuentionem.¶ Sin autem, frau-
B dabit illud pecunia sua, & possidebit illum inimicũ
9 gratis.¶ & conuitia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi cõtumeliam.¶ Mul-
10 ti non causa nequitiæ non fœnerati sunt, sed frau-
11 dari gratis timuerunt.¶ Veruntamen super humilem animo fortior esto, & pro eleemosyna non tra-
12 has illum.¶ Propter mandatum assume pauperem: & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.
13 ¶ Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuũ: & non abscondas illam sub lapide in perditionem.
14 ¶ Pone thesaurũ tuũ in præceptis Altissimi, & pro-
15 derit tibi magis quàm aurum.¶ Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit
16 ab omni malo.¶ Eleemosyna viri quasi sacculus cũ ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conserua-
17 bit:¶ & postea resurget, & retribuet illis retributio-
18 nem vnicuique in caput illorum.¶ Super scutum potentis, & super lanceam, aduersus inimicum tuum
19 pugnabit.¶ Vir bonus fidem facit proximo suo: &
C qui perdiderit confusionem, derelinquet sibi.¶ Gra-
20 tiam fideiussoris ne obliuiscaris: dedit enim pro te
21 animam suam.¶ Repromissorem fugit peccator &
22 immundus.¶ Bona repromissoris sibi adscribit peccator: & ingratus sensu derelinquet liberantem se.
23 ¶ Vir repromittit de proximo suo, & cum perdide-
24 rit reuerẽtiam, derelinquetur ab eo.¶ Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, & commo-
25 uit illos quasi fluctus maris.¶ Viros potentes gyrãs
26 migrare fecit, & vagati sunt in gẽtibus alienis.¶ Peccator transgrediens mandatum Domini, incidet in promissionem nequã: & qui conatur multa agere,
27 incidet in iudicium.¶ Recupera proximum secundũ
28 virtutem tuam, & attende tibi ne incidas.¶ Initiũ
D vitæ hominis, aqua & panis & vestimentum, & do-
29 mus protegens turpitudinẽ.¶ Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quam epulæ splendidæ
30 in peregrè sine domicilio.¶ Minimum pro magno placeat tibi, & improperiũ peregrinationis nõ au-
31 dies.¶ Vita nequam hospitandi de domo in domũ: & vbi hospitabitur, non fiducialiter aget, nec ape-
32 riet os.¶ Hospitabitur, & pascet, & potabit ingratos,
33 & ad hæc amara audiet.¶ Transi hospes, & orna mẽ-
34 sam, & quæ in manu habes, ciba cæteros.¶ Exi à fa-
35 cie honoris amicorum meorum: necessitudine domus meæ hospitio mihi factus est frater.¶ Grauia hæc homini habenti sensum, Correptio domus, & improperium fœneratoris.

CAPVT XXX.

1 Qui diligit filium suum, assiduat illi flagel-
A la, vt lætetur in nouissimo suo, & non pal-
2 pet proximorum ostia.¶ Qui docet filiũ suum, laudabitur in illo, & in medio do-
3 mesticorum in illo gloriabitur.¶ Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio ami-
4 corum gloriabitur in illo.¶ Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit si-
5 bi post se.¶ In vita sua vidit, & lætatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est co-
6 ram inimicis.¶ reliquit enim defensorem domus
7 contra inimicos, & amicis reddẽtem gratiam.¶ Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, & super
8 omnem vocem turbabuntur viscera eius.¶ Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadet
9 præceps.¶ Lacta filium, & pauentem te faciet: lude
10 cum eo, & cõtristabit te.¶ Non corrideas illi ne do-
B leas, & in nouissimo obstupescent dentes tui.¶ Non
11 des illi potestatem in iuuentute, & ne despicias co-
12 gitatus illius.¶ Curua ceruicẽ eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est: ne fortè indurescat, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.
13 ¶ Doce filium tuum, & operare in illo, ne in tur-
14 pitudinem illius offendas.¶ Melior est pauper sanus, & fortis viribus, quàm diues imbecillis & fla-
15 gellatus malitia.¶ Salus animæ in sanctitate iustitiæ,
C & melior est omni auro & argẽto: & corpus validũ,
16 quàm sensus immensus.¶ Non est census super censum salutis corporis: & non est oblectamentum

17 super cordis gaudiũ. ¶Melior est mors, q̃ vita amara: & requies æterna, quàm languor perseuerans.
18 ¶Bona abscondita in ore clauso, quasi appositiones
19 epularũ circumpositæ sepulchro. ¶Quid proderit libatio idolo? nec enim manducabit, nec odorabi-
20 tur. ¶Sic qui effugatur à Dño, & portans mercedes
21 iniquitatis. ¶Vidẽs oculis, & ingemiscens, sicut spa-
22 do complectens virginem, & suspirans. ¶Tristitiã
D non des animæ tuæ, & nõ affligas temetipsum in cõ
23 silio tuo. ¶Iucunditas cordis, hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis: & exultatio
24 viri est longæuitas. ¶Miserere animæ tuæ placens Deo, & cõtine, & cõgrega cor tuũ in sanctitate eius:
25 & tristitiã longè expelle à te. ¶Multos enim occidit
26 tristitia, & nõ est vtilitas in illa. ¶Zelus & iracundia minuunt dies: & ante tempus senectã adducet co-
27 gitatus. ¶Splendidum cor, bonum in epulis est: epulæ enim illius diligenter fiunt.

Dan. 14.b.6. | 1 Pro. 12.d. 15.15.b. 17 & 17.d.22

CAPVT XXXI.

1 A Vigilia honestatis tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet somnium. ¶Cogita-
2 tus præscientiæ auertit sensum: & infir-
3 mitas grauis sobriã facit animã. ¶Laborauit diues in cõgregatione substantiæ, & in requie
4 sua replebitur bonis suis. ¶Laborauit pauper in di-
5 minutione victus, & in fine inops fit. ¶Qui aurum diligit, non iustificabitur: & qui insequitur consum-
6 ptionem, replebitur ex ea. ¶Multi dati sunt in auri
7 casus, & facta est in specie ipsius perditio illorũ. ¶Lignum offensionis est aurum sacrificantium. væ illis qui sectantur illud, & omnis imprudẽs deperiet in
8 illo. ¶Beatus diues qui inuentus est sine macula: & qui post aurum nõ abiit, nec sperauit in pecunia &
9 thesauris. ¶Quis est hic, & laudabimus eum? fecit e-
10 nim mirabilia in vita sua. ¶Quis probatus est in illo, & perfectus * est, & erit illi gloria æterna? qui potuit transgredi, & non est transgressus: & facere ma-
11 la, & nõ fecit. ¶Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit oĩs Ecclesia
12 sanctorũ. ¶Supra mensam magnã sedisti? nõ aperias
B super illam faucem tuam prior. ¶Non dicas, si mul-
13 ta sunt quæ super illam sunt. ¶Memento quoniam
14 malus est oculus nequam. ¶Nequius oculo quid
15 creatum est? ideo ab omni facie sua lachrymabi-
16 tur, cùm viderit. ¶Ne extendas manum tuã prior, &
17 inuidia contaminatus erubescas. ¶Ne comprimaris
18 in conuiuio vini. ¶Intellige quæ sunt proximi tui ex
19 teipso. ¶Vtere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, & nõ cùm manducas multum, odio habea-
20 ris. ¶Cessa prior, causa disciplinæ: & noli nimius es-
21 se, ne fortè offendas. ¶Et si in medio multorum sedisti, prior illis ne extendas manum tuã, nec prior
22 poscas bibere. ¶Quàm sufficiens est homini erudi-
C to vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis
23 ab illo, & non senties dolorem. ¶Vigilia & cholera,
24 & tortura viro infrunito: ¶somnus sanitatis in homi ne parco: dormiet vsque in manè, & anima illius
25 cum ipso delectabitur. ¶Et si coactus fueris in edẽdo multum, surge è medio, & vome: & refrigerabit
26 te, & non adduces corpori tuo infirmitatem. ¶Audi me fili, & ne spernas me: & in nouissimo inuenies
27 verba mea. ¶In omnibus operibus tuis esto velox, &
28 omnis infirmitas non occurret tibi. ¶Splendidum in panibus benedicent labia multorum, & testimo
29 nium veritatis illius fidele. ¶In nequissimo pane murmurabit ciuitas, & testimonium nequitiæ illius
30 verum est. ¶Diligentes in vino noli prouocare: mul
D tos enim exterminauit vinum. ¶Ignis probat fer-
31 rum durum: sic vinum corda superborum arguet in
32 ebrietate potatum. ¶Aequa vita hominibus, vinum in sobrietate: si bibas illud moderatè, eris so-
33 brius. ¶Quæ vita est quæ minuitur vino? ¶Quid de-
34 fraudat vitam? Mors. ¶Vinum in iucundita-
35 tem creatum est, & non in ebrietatem ab initio.
36 ¶Exultatio animæ & cordis vinum moderatè pota-
37 tum. ¶Sanitas est animæ & corpori sobrius potus.
38 ¶Vinum multum potatum, irritationem, & iram, &
39 ruinas multas facit. ¶Amaritudo animæ vinum mul
40 tum potatum. ¶Ebrietatis animositas, imprudentis
41 offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera. ¶In conuiuio vini non arguas proximum: & non despi-
42 cias eum in iucunditate illius: ¶verba improperij non dicas illi, & non premas illum in repetendo.

Sup. 8.a.3. | *Qui inuentus | Pro. 23.b | Psal. 103.b.15. Prou. 31.a.4

CAPVT XXXII.

1 A Rectorem te posuerũt? noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis. ¶Curam illorum
2 habe, & sic considera, & omni cura tua
3 explicita recumbe: ¶vt læteris propter illos, & ornamentum gratiæ accipias coronam, & di-
4 gnationẽ consequaris corrogationis. ¶Loquere ma
5 ior natu, decet enim te, ¶primum verbum diligenti
6 scientiam, & non impedias musicam. ¶Vbi auditus non est, non effundas sermonem, & importunè no-
7 li extolli in sapientia tua. ¶Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio musicorum in con
8 uiuio vini. ¶Sicut in fabricatione auri signum est
B smaragdi: sic numerus musicorum in iucundo &
9 moderato vino. ¶Audi tacens, & pro reuerentia ac-
10 cedet tibi bona gratia. ¶Adolescens loquere in tua
11 causa, vix cùm necesse fuerit. ¶Si bis interrogatus
12 fueris, habeat caput responsum tuum. ¶In multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens.
13 In medio magnatorum * non præsumas, & vbi sunt
14 senes, non multum loquaris. ¶Ante grandinẽ præibit coruscatio: & ante verecundiam, præibit gratia,
15 & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. ¶Et ho-
C ra surgendi non te * trices: præcurre autem prior in
16 domum tuam, & illic auocare, & illic lude, ¶& age conceptiones tuas, & nõ in delictis & verbo super-
17 bo. ¶Et super his omnibus benedicito Dominũ qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis suis.
18 ¶Qui timet Dñm, excipiet doctrinam eius: & qui vi
19 gilauerint ad illum, inuenient benedictionẽ. ¶Qui quærit legẽ, replebitur ab ea: & qui insidiosè agit,
20 scandalizabitur ab ea. ¶Qui timẽt Dominum, inuenient iudicium iustum, & iustitias quasi lumen ac-
21 cẽdent. ¶Peccator homo vitabit correptionẽ, & secũdum voluntatem suam inueniet comparationẽ.
22 ¶Vir consilij non disperdet intelligentiam, alienus
D & superbus non pertimescet timorem. ¶etiã post-
23 quam fecit cum eo sine consilio, & suis insectatio-
24 nibus arguetur. ¶Fili, sine consilio nihil facias, &
25 post factum non pœnitebis. ¶In via ruinæ nõ eas, & non offendes in lapides: nec credas te viæ laborio-
26 sæ, ne ponas aĩæ tuæ scandalũ. ¶Et à filijs tuis caue,
27 & à domesticis tuis attẽde. ¶In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ. hoc est enim cõseruatio mã-
28 datorum. ¶Qui credit Deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

Eccl. 35.b.5. Sup. 20.a.7 | Iob 32.a.6 | *loqui. | * tristes.

CAPVT XXXIII.

1 A Timenti Dñm non occurrent mala, sed in tentatione Deus illum cõseruabit,& liberabit à malis.
2 ¶Sapiēs nō odit mādata & iustitias, & nō illidetur quasi in pro-
3 cella nauis.¶Homo sensatus credit legi Dei,& lex il
4 li fidelis.¶Qui interrogationem manifestat,parabit verbum,& sic deprecatus exaudietur,& cõseruabit
5 disciplinam,& tunc respondebit.¶Præcordia fatui quasi rota carri:& quasi axis versatilis cogitatus il-
6 lius.¶Equus emissarius, sic & amicus subsannator,
7 sub omni supra sedente hinnit.¶Quare dies diē superat,& iterum lux lucem, & annus annum à sole?
8 ¶A Domini scientia separati sunt facto sole,& præ-
9 ceptum custodiente.¶Et immutauit tēpora,& dies festos ipsorum, & in illis dies festos celebrauerunt
10 ad horā.¶Ex ipsis exaltauit & magnificauit Deus,&
B ex ipsis posuit in numerum dierum,& oēs hoīes de
11 solo, & ex terra vnde creatus est Adā.¶In multitudine disciplinæ Domini separauit eos, & immutauit
12 vias eorum.¶Ex ipsis benedixit, & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit: & ex ipsis maledixit & humiliauit,& conuertit illos à separatio-
13 ne ipsorum.¶Quasi lutum figuli in manu ipsius,
14 plasmare illud & disponere.¶Omnes viæ eius secundùm dispositionem eius: sic homo in manu illius qui se fecit, & reddet illi secundùm iudicium
15 suum.¶Contra malum bonum est, & contra mortem vita: sic & contra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera Altissimi. Duo contra duo,
16 & vnum contra vnum.¶Et ego nouissimus euigilaui,& quasi qui colligit acinos post vindemiatores.
17 ¶In benedictione Dei & ipse speraui: & quasi qui
C vindemiat,repleui torcular.¶Respicite quoniam
18 non mihi soli laboraui,sed omnibus exquirentibus
19 disciplinam.¶Audite me magnati, & omnes popu-
20 li, & rectores Ecclesiæ auribus percipite.¶Filio & mulieri, fratri & amico non des potestatem super te in vita tua: & non dederis alij possessionē tuam:
21 ne fortè pœniteat te,& depreceris pro illis.¶Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis
22 caro.¶Melius est enim vt filij tui te rogent, quàm te
23 respicere in manus filiorum tuorum.¶In omnibus
24 operibus tuis præcellens esto.¶Ne dederis maculam in gloriam tuam. In die consummationis die-
D rum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hę
25 reditatē tuā.¶Cibaria, & virga, & onus asino: panis
26 & disciplina, & opus seruo.¶Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi,& quærit
27 libertatem.¶Iugum & lorum curuant collum du-
28 rum, & seruum inclinant operationes assiduæ.¶Seruo maleuolo tortura & compedes, mitte illum in
29 operationem, ne vacet: ¶multam enim malitiam
30 docuit ociositas.¶In opera constitue eum: sic enim condecet illum. Quòd si non obaudierit, curua illum compedibus,& non amplifices super omnem
31 carnem. Verùm sine iudicio nihil facias graue.¶Si est tibi seruus*, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta: quoniam in sanguine animæ
32 comparasti illum.¶Si læseris eum iniustè,in
33 fugam conuertetur: ¶& si extollens discesserit: quem quæras, & in qua via quæras illum,nescis.

Margin: Supr. 21. b.17. — Gen. 2. a 7. — Rom. 9. c 21. — Supr. 24. d.47. — Supr. 7. c. 25. *fidelis.

CAPVT XXXIIII.

1 A Vana spes,& mendacium viro insensato:&
2 somnia extollunt imprudentes.¶Quasi qui apprehēdit vmbram,& persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa menda-
3 cia.¶hoc secundum hoc visio somniorum. Ante fa-
4 ciē hoīs similitudo alterius hoīs.¶Ab immundo quid mundabitur,& à mendace quid verū dicetur?
5 ¶Diuinatio erroris,& auguria mēdacia, & somnia
6 malefacientium, vanitas est.¶Et sicut parturientis, cor tuum pbātasias patitur, nisi ab Altissimo fuerit
7 emissa visitatio, ne dederis in illis cor tuum:¶multos enim errare fecerunt somnia,& exciderunt sperantes
8 in illis.¶Sine mendacio consummabitur verbum le
9 gis, & sapientia in ore fidelis conplanabitur.¶Qui nō est tentatus,quid scit? Vir in multis expertus, co
B gitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intel-
10 lectum.¶Qui non est expertus,pauca recognoscit: qui autem in multis factus est,multiplicat malitiā.
11 ¶Qui tentatus non est,qualia scit? qui implanatus
12 est,abundabit nequitia.¶Multa vidi enarrando,&
13 plurimas verborum cōsuetudines.¶Aliquoties vsque ad mortem periclitatus sum horum causa, & li
14 beratus sum gratia Dei.¶Spiritus timentium Deū
15 quæritur,& in respectu illius benedicetur.¶Spes enim illorū in saluantem illos,& oculi Dei in diligē
16 tes se.Qui timet Dominum, nihil trepidabit,& nō
C pauebit: quoniam ipse est spes eius.¶Timentis Do
17 minū beata est anima eius.¶Ad quē respicit,& quis
18 est fortitudo eius?¶Oculi Domini super timentes
19 eum,protector potentię,firmamentum virtutis,te-
20 gimen ardoris,& vmbraculum meridiani.¶deprecatio offensionis,& adiutorium casus,exaltans animam,& illuminans oculos,dans sanitatem,& vitā,
21 & benedictionem.¶Immolantis ex iniquo oblatio est maculata,& non sunt beneplacitæ subsannatio-
22 nes iniustorum.¶Dominus solus sustinētibus se in
23 via veritatis & iustitię.¶Dona iniquorum nō probat Altissimus,nec respicit in oblationes iniquorū: nec in multitudine sacrificiorum eorum propitia-
24 bitur peccatis.¶Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu
25 patris sui.¶Panis egētium,vita pauperum est: qui
D defraudat illum,homo sanguinis est.¶Qui aufert in
26 sudore panem, quasi qui occidit proximum suum.
27 ¶Qui effundit sanguinē,& qui fraudem facit mer-
28 cenario, fratres sunt.¶Vnus ædificans,& vnus de-
29 struens, quid prodest illis nisi labor?¶Vnus orans, & vnus maledicens cuius vocem exaudiet Deus?
30 ¶Qui baptizatur à mortuo,& iterū tāgit eum: quid
31 proficit lauatio illius?¶Sic homo qui ieiunat in peccatis suis:& iterum eadem faciens,quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

Margin: -s. — fatuus -7- — Psal. 33. d 18. — Prou. 21. d.18. — Prou. 15. b 8. — Leu. 19. c 13. Supr. 1 c 22.

CAPVT XXXV.

1 A Qui conseruat legem,multiplicat oratio-
2 nem.¶Sacrificium salutare est attēdere mandatis, & discedere ab omni iniqui-
3 tate:¶& propitiationē litare sacrificiis super iniustitias,&deprecatio pro peccatis recedere
4 ab iniustitia.¶Retribuet gratiā qui offert similagi-
5 nē:& qui facit misericordiā, offert sacrificiū.¶Beneplacitum est Dño recedere ab iniquitate:& de-
6 precatio pro peccatis recedere ab iniustitia.¶Nō

Margin: verba 1. Reg 15 c.22. Eccle 7. a 4. -8- — -s. — Ezec. 18 b 15. & 24 ...

7 apparebis ante conspectum Domini vacuus. ¶Hæc
8 enim omnia propter mandatum Dei fiunt. ¶Obla-
B tio iusti impinguat altare, & odor suauitatis est in
9 conspectu Altissimi. ¶Sacrificium iusti acceptũ est,
10 & memoriam eius non obliuiscetur Dominus. ¶Bo
no animo gloriam redde Deo: & nõ minuas primi-
11 tias manuum tuarum. ¶In omni dato hilarem fac
vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas
12 tuas. ¶Da Altissimo secũdum datum eius, & in bo-
13 no oculo adinuentionẽ facito manuũ tuarũ: ¶quo-
niam Dñs retribuens est, & septies tantum reddet
14 tibi. ¶Noli offerre munera praua: non enim susci-
15 piet illa. ¶Et noli inspicere sacrificium iniustũ, quo-
C niam Dñs iudex est, & nõ est apud illũ gloria per-
16 sonæ. ¶Nõ accipiet Dominus personã in pauperẽ,
17 & deprecationẽ læsi exaudiet. ¶Non despiciet pre-
ces pupilli: nec viduam, si effundat loquelam gemi
18 tus. ¶Nónne lachrymę viduæ ad maxillam descen-
19 dunt, & exclamatio eius super deducẽtem eas? ¶A
maxilla enim ascendunt vsq; ad cœlum, & Dñs ex-
20 auditor delectabitur in illis. ¶Qui adorat Deum in
oblectatione, suscipietur: & deprecatio illius vsque
21 ad nubes propinquabit. ¶Oratio humiliantis se, nu
bes penetrabit: & donec propinquet, nõ consolabi
22 tur: & non discedet donec Altissimus aspiciat. ¶Et
Dñs non elongabit, sed iudicabit iustos, & faciet iu
D dicium: & Fortissimus nõ habebit in illis patientiã,
23 *vt contribulet dorsum ipsorum: ¶& Gentibus red-
det vindictã, donec tollat plenitudinẽ superborũ: &
24 sceptra iniquorum contribulet, ¶donec reddat ho-
minibus secundum actus suos: & secundum opera
25 Adæ, & secundum præsumptionẽ illius, ¶donec iu
dicet iudicium plebis suæ, & oblectabit iustos mise
26 ricordia sua. ¶Speciosa misericordia Dei in tẽpore
tribulatiõis, quasi nubes pluuię in tẽpore siccitatis.

*Deu. 16 d. 16. 1. Cor 9. b. 7. Tob. 4 b. 9. Leu. 22. c 20. Deut 15. d 21. Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. b 7. Iob 34 b 19. Sap 6 b. 8. Ro 2 b. 11. Gal. 2. b 6 Eph 6. b. 9. Colo. 3. d. 25. Actu. 10. e 34. 1 Pet. 1. c. 17. *quousque &c.*

CAPVT XXXVI.

1 Miserere nostri Deus omnium, & respice
A nos, & ostẽde nobis lucem miserationũ
2 tuarum, & immitte timorẽ tuũ super gẽ-
tes quæ non exquisierunt te: vt cogno-
scant quia non est Deus nisi tu, vt enarrent magna-
3 lia tua. ¶Alleua manũ tuam super Gẽtes alienas, vt
4 videant potentiã tuã. ¶Sicut enim in conspectu eo-
rum sanctificatus es in nobis, sic in cõspectu nostro
5 magnificaberis in eis: ¶vt cognoscãt te, sicut & nos
B cognouimus, qm̃ non est Deus præter te Domine.
6 ¶Innoua signa, & immuta mirabilia. ¶Glorifica ma
7 num, & brachium dextrum. ¶Excita furorem, &
8 effunde irã. ¶Extolle aduersariũ, & affige inimicũ.
9 ¶Festina tempus, & memento finis, vt enarrent mi-
10 rabilia tua. ¶In ira flammæ deuoretur qui saluatur:
11 & qui pessimant plebem tuã, inueniant perditionẽ.
12 ¶Contere caput principũ, & inimicorum dicentiũ.
13 Non est alius præter nos. ¶Congrega oẽs tribus Ia-
cob: & cognoscant quia nõ est Deus nisi tu, vt enar
rent magnalia tua: & hæreditabis eos, sicut ab ini-
14 tio. ¶miserere plebi tuæ, super quam inuocatum est
nomen tuũ: & Israël, quẽ coæquasti primogenito
15 tuo. ¶Miserere ciuitati sanctificationis tuę Ierusalẽ,
16 ciuitati requiei tuæ. ¶Reple Sion inenarrabilibus
17 verbis tuis, & gloria tua populũ tuũ. ¶Da testimo-
C niũ quia ab initio creaturæ tuæ sunt, & suscita præ-
dicationes quas loquuti sunt in nomine tuo prophe-
18 tæ priores. ¶Da mercedẽ sustinentibus te, vt prophe
tę tui fideles inueniantur, & exaudi orationes ser-

Exod. 4 22.

19 uorũ tuorũ. ¶Secundũ benedictionẽ Aaron da po-
pulo tuo, & dirige nos in viã iustitię: & sciãt oẽs qui
habitant terrã, quia tu es Deus conspector sæculo-
20 rũ. ¶Oẽm escã manducabit venter, & est cibus cibo
21 melior. ¶Fauces contingunt cibum feræ, & cor in-
sensatum verba mendacia. ¶Cor prauum dabit tri-
22 stitiã, & homo peritus resistet illi. ¶Oẽm masculum
D excipiet mulier: & est filia melior filia. ¶Species mu
23 lieris exhilarat faciem viri sui, & super omnẽ cõcu-
24 piscentiam hominis superducit desiderium: ¶Si est
lingua curationis, est & mitigationis & misericor-
25 diæ: non est vir illius secundùm filios hominũ. ¶Qui
possidet mulierem bonã, inchoat possessionem: ad-
iutorium secundùm illum est, & colũna vt requies.
27 ¶Vbi non est sepes, diripietur possessio: & vbi non
28 est mulier, ingemiscit egens. ¶Cui credit, qui nõ ha
bet nidũ? ¶Et deflectens vbicunq; obscurauerit, qua
si succinctus latro exiliẽs de ciuitate in ciuitatem.

Nu. 6 d. 24.

CAPVT XXXVII.

1 Omnis amicus dicet: Et ego amicitiã copu
A laui: sed est amicus solo nomine ami-
cus. Nónne tristitia inest vsq; ad mortẽ?
2 ¶Sodalis autem & amicus ad inimicitiã
cõuertentur. ¶O præsumptio nequissima, vnde crea
3 ta es cooperire aridam malitia, & dolositate illius?
4 ¶Sodalis amico coniucundatur in oblectationibus,
5 & in tempore tribulationis aduersarius erit. ¶Soda
lis amico cõdolet causa ventris, & contra hostẽ ac-
6 cipiet scutum. ¶Nõ obliuiscaris amici tui in animo
7 tuo, & nõ immemor sis illius in operibus tuis. ¶No-
li consiliari cum socero tuo, & à zelãtibus te abscõ-
8 de consiliũ. ¶Oĩs cõsiliarius prodit cõsilium, sed est
9 cõsiliarius in semetipso. ¶A cõsiliario serua animã
tuã. prius scito quæ sit illius necessitas, & ipse enim
10 aĩo suo cogitabit. ¶ne fortè mittat sudẽ in terrã, &
11 dicat tibi, ¶Bona est via tua, & stet è cõtrario videre
12 quid tibi eueniat. ¶Cum viro irreligioso tracta de
B sanctitate, & cum iniusto de iustitia, & cum mulie-
re de his quę emulatur: cũ timido de bello, cũ ne-
gociatore de traiectione, cũ emptore de venditio-
13 ne, cum viro liuido de gratiis agendis, ¶cum impio
de pietate, cum inhonesto de honestate, cum ope-
14 rario agrario de omni opere, ¶cũ operario annuali
de cõsummatione anni, cũ seruo pigro de multa o-
15 peratione: nõ attendas his in omni cõsilio. ¶Sed cũ
viro sancto assiduus esto, quẽcunq; cognoueris ob-
16 seruantẽ timorẽ Dei, ¶cuius aĩa est secundùm aĩam
tuam, quicunq; titubauerit in tenebris, nõ cõdole-
17 bit tibi. ¶Et cor boni cõsilij statue tecũ, nõ est enim
18 tibi aliud pluris illo. ¶Anima viri sancti enunciat a-
C liquãdo vera, q̃ septem circumspectores sedentes
19 in excelso ad speculãdum. ¶Et in his oĩbus depreca
20 re Altissimum, vt dirigat in veritate viã tuã. ¶Ante
oĩa opera verbum verax præcedat te, & ante oẽm
21 actum consilium stabile. ¶Verbum neq; immutabit
cor: ex quo partes quatuor oriũtur, bonũ & malũ,
vita & mors: & dominatrix illorũ est assidua lingua.
22 ¶Vir peritus multos erudiuit, & aĩæ suæ suauis est.
23 ¶Qui sophisticè loquitur, odibilis est: in omni re de
24 fraudabitur. ¶nõ est enim illi data à Dño gratia: om
25 ni enim sapientia defraudatus est. ¶Est sapiens, aĩæ
26 suæ sapiens: & fructus sensus illius laudabilis. ¶Vir
27 sapiẽs plebem suã erudit, & fructus sensus illius fi-
D deles sunt. ¶Vir sapiẽs implebit benedictionibus,
28 & videntes illum laudabunt. ¶Vita viri in numero

Sea 3. *-15.*

29 dierum: dies autem Israël innumerabiles sunt. ¶Sapiens in populo hereditabit honorem, & nomen illius erit viuens in æternum. ¶Fili, in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequam, nō des illi potestatē: ¶non enim omnia omnibus expediunt, & nō omni animæ omne genus placet. ¶Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. ¶In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsq; ad choleram. ¶Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet vitam.

30
31 1. Cor. 6. c. 12. & 10. 23.
32
33
34

CAPVT XXXVIII.

1 A HOnora medicum, propter necessitatē etenim illū creauit Altissimus. ¶A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationē. ¶Disciplina medici exaltabit caput illius, & in conspectu magnatorū collaudabitur. ¶Altissimus creauit de terra medicina, & vir prudens nō abhorrebit illā. ¶Nōnne à ligno indulcata est aqua amara? ¶Ad agnitionē hominū virtus illorū, & dedit hominibus scientiā Altissimus, honorari in mirabilibus suis. ¶In his curās mitigabit dolorē, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis, & nō cōsummabūtur opera eius. ¶Pax enim Dei super faciē terræ. ¶Fili, in tua infirmitate ne despicias teipsum, sed ora Dominū, & ipse curabit te. ¶Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto mūda cor tuū. ¶Da suauitatē & memoriā similaginis & impingua oblationem, & da locū medico. ¶etenim illum Dñs creauit, B & nō discedat à te quia opera eius sunt necessaria. ¶Est enim tempus quando in manus illorum incurras: ¶ipsi verò Dñm deprecabūtur, vt dirigat requiē eorum & sanitatem, propter conuersationem illorum. ¶Qui delinquit in cōspectu eius qui fecit eum, incidet in manus medici. ¶Fili, in mortuū produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare, & secundū iudiciū cōtege corpus illius, & nō despicias sepulturā illius. ¶Propter delaturā autē amarè fer luctum illius vno die, & consolare propter tristitiā, ¶& fac luctū secūdum meritū eius vno die vel duobus propter detractionē. ¶A tristitia enim festinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia cordis flectit ceruicē. ¶In abductione permanet tristitia: & substātia Inopis secundum cor eius. ¶Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eā à te: & memento nouissimorum, ¶noli obliuisci: neq; enim est conuersio, C & huic nihil proderis, & teipsum pessimabis. ¶Memor esto iudicij mei: sic enim erit & tuum. mihi heri, & tibi hodie. ¶In requie mortui requiescere, fac memoriā eius, & consolare illum in exitu spiritus sui. ¶Sapientiam scribe in tēpore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapiētiam percipiet: quia sapientia replebitur. ¶Qui tenet aratrū, & qui gloriatur in iaculo, stimulo boues agitat, & conuersatur in operibus eorū, & enarratio eius in filiis taurorum. ¶Cor suū dabit ad versandos sulcos, & vigilia eius in sagina vaccarū. ¶Sic omnis faber & architectus qui noctem tanquam diem transigit, qui sculpit signaculo sculptilia, & assiduitas eius variat picturam: cor suū dabit in similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus. ¶Sic faber ferrarius sedens iuxta incūdē, & considerans opus ferri. Vapor ignis vret carnes eius, & in calore fornacis côcertatur. ¶Vox mallei D innouat aurem eius, & contra similitudinem vasis

Marginal verse numbers and notes: 2, 3, 4, 5 (Exo. 15. d. 25.), 6, 7, 8 (Esa. 38. a. 1.), 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 (Sup. 22. a. 10.), 17, 18, 19 (Prou. 15. b. 13. & 17. d. 22.), 20, 21, 22, 23, 24 (2. Reg. 12. e. 22.), 25, 26, 27, 28, 29, 30

oculus eius. ¶Cor suum dabit in cōsummationē operum, & vigilia sua ornabit imperfectionem. ¶Sic figulus sedens ad opus suum, conuertens pedibus suis rotam, qui in solicitudine positus est semper propter opus suum, & innumera est omnis operatio eius. ¶In brachio suo formabit lutū, & ante pedes suos curuabit virtutē suam. ¶Cor suum dabit vt cōsummet linitionē, & vigilia sua mūdabit fornacē. ¶Oēs hi in manibus suis sperauerunt, & vnusquisq; in arte sua sapiens est. ¶Sine his omnibus non ædificatur ciuitas. ¶Et nō inhabitabunt, nec inambulabunt, & in ecclesiā nō transilient. ¶Super sellā iudicis non sedebunt, & testamentum iudicij non intelligent, neque palàm facient disciplinā & iudicium, & in parabolis non inuenientur: ¶sed creaturā æui confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis accommodantes animam suam, & conquirentes in lege Altissimi.

31 32 33 34 35 36 37 38 39

CAPVT XXXIX.

1 A SApientiam omnium antiquorum exquiret sapiēs, & in prophetis vacabit. ¶Narrationem virorum nominatorum cōseruabit, & in versutias parabolarum simul introibit. ¶Occulta prouerbiorū exquiret, & in abscōditis parabolarum cōuersabitur. ¶In medio magnatorum ministrabit, & in cōspectu præsidis apparebit. ¶In terram alienigenarum gentium pertrāsiet: bona enim & mala in omnibus tētabit. ¶Cor suum tradet ad vigilādum diluculo ad Dñm qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur. ¶Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur. ¶Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum: ¶& ipse tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione B confitebitur Dño. ¶Et ipse diriget consilium eius & disciplinam, & in absconditis suis cōsiliabitur. ¶Ipse palàm faciet disciplinā doctrinæ suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur. ¶Collaudabunt multi sapientiam eius, & vsque in seculum non delebitur. ¶Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur à generatione in generationem. ¶Sapientiam eius enarrabunt gentes, & laudem eius enunciabit ecclesia. ¶Si permanserit nomen *, derelinquet plus quàm mille: & si requieuerit, proderit illi. ¶Adhuc cōsiliabor, vt enarrem: vt furore enim repletus sum. ¶In voce dicit: Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa plātata super riuos aquarum fructificate. ¶Quasi Libanus odorē suauitatis habete. ¶Florete flores, quasi lilium, & date odorem, & frōdete in gratiam, & collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus suis. ¶Date nomini eius magnificentiā, & confitemini illi in voce labiorum C vestrorum, & in canticis labiorum, & citharis, & sic dicetis in cōfessione, ¶Opera Domini vniuersa bona valde. ¶In verbo eius stetit aqua, sicut cōgeries: & in sermone oris illius, sicut exceptoria aquarum: ¶quoniā in præcepto ipsius placor fit, & nō est minoratio in salute ipsius. ¶Opera omnis carnis corā illo, & non est quicquam absconditum ab oculis eius. ¶A seculo vsq; in seculum respicit: & nihil est mirabile in conspectu eius. ¶Non est dicere, Quid est hoc? aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quęrētur. ¶Benedictio illius quasi fluuius inundabit, ¶& quo modo cataclysmus arida inebriauit, sic ira ipsius gentes quæ nō exquisierūt eū, hæredi-

Marginal verse numbers and notes: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 (* eius.), 16, 17, 18, 19, 20, 21 (Gen. 1. d. 31. Marc. 7. d. 37.), 22, 23 (Gen. 8. a. 3.), 24, 25, 26, 27 (Gen. 7. d. 17.), 28

29 tabit. ¶ Quomodo conuertit aquas in ſiccitatem, & ſiccata eſt terra, & viæ illius viis illorum directæ
30 ſunt:ſic peccatoribus offenſiones in ira eius. ¶Bona bonis creata ſunt ab initio, ſic nequiſſimis bona &
31 mala. ¶ Initium neceſſariæ rei vitæ hominũ, aqua,
D ignis,& ferrum, ſal, lac, & panis ſimilagineus, &
32 mel, & botrus vuæ,& oleum,& veſtimentum. ¶Hæc omnia ſanctis in bona,ſic & impiis & peccatoribus
33 in mala conuertentur. ¶Sunt ſpiritus qui ad vindictã creati ſunt, & in furore ſuo confirmauerunt tor
34 menta ſua: ¶in tempore conſummationis effundẽt virtutem:& furorem eius qui fecit illos,confundẽt.
35 ¶ Ignis,grando,fames,& mors,omnia hæc ad vin-
36 dictam creata ſunt. ¶Beſtiarum dentes,& ſcorpij,& ſerpentes, & romphæa vindicans in exterminiũ im
37 pios: ¶In mandatis eius epulabuntur,& ſuper terrã in neceſſitate præparabũtur, & in temporibus ſuis
38 non præterient verbum. ¶Propterea ab initio confirmatus ſum,& conſiliatus ſum,& cogitaui,& ſcri-
39 pta dimiſi. ¶ Omnia opera Domini bona,& omne
40 opus hora ſua ſubminiſtrauit. ¶Nõ eſt dicere:Hoc illo nequius eſt: omnia enim in tempore ſuo com-
41 probabũtur. ¶Et nunc in omni corde & ore collaudate & benedicite nomen Domini.

Exo. 14. c. 21. -5. | Sup. 29. d. 28. -18. | Inf. 40. b. 6. | Exod 9. c. 23. | 4. Reg. 6. c. 25. | Iere. 24. d. 10. | neceſſitatem 4. | Gen. 1. d. 31.

CAPVT XL.

1
A OCcupatio magna creata eſt omnibus hominibus,& iugũ graue ſuper filios Adã à die exitus de vẽtre matris eorum, vſq; in diem ſepulturæ in matrem omnium.
2 ¶Cogitationes eorũ, & timores cordis, adinuẽtio-
3 nes expectationis & dies finitionis. ¶à preſidẽte ſuper ſedem glorioſam, vſq; ad humiliatum in terrã
4 & cinerẽ: ¶ab eo qui vtitur hyacintho,& portat coronã,vſque ad eum qui operitur lino crudo. Furor, zelus,tumultus,fluctuatio,&timor mortis,iracũdia
5 perſeuerans,& contentio, ¶& in tẽpore refectionis
6 in cubili ſomnus noctis immutat ſciẽtiã eius. ¶Modicũ aũt tanquã nihil in requie, & ab eo in ſomnis,
7 quaſi in die reſpectus. ¶Conturbatus eſt in viſu cordis ſui, tanquam qui euaſerit in die belli. In tempore ſalutis ſuę exurrexit,& admirãs ad nullum timo-
8 rẽ ¶cum omni carne, ab homine vſque ad pecus,&
9 ſuper peccatores ſeptuplum. ¶ Ad hæc mors,ſan-
B guis,contentio, & romphæa, oppreſſiones, fames,
10 & contritio, & flagella: ¶ſuper iniquos creata ſunt hęc omnia,& propter illos factus eſt cataclyſmus.
11 ¶ Omnia enim quæ de terra ſunt,in terrã conuer-
12 tẽtur, & oẽs aquæ in mare cõuertẽtur. ¶Omne munus, & iniquitas delebitur,& fides in ſeculũ ſtabit.
13 ¶Subſtãtiæ iniuſtorũ ſicut fluuius ſiccabuntur,& ſi-
14 cut tonitruũ magnũ in pluuia perſonabunt. ¶In aperiendo manus ſuas,lætabitur:ſic præuaricatores in
15 conſummatione tabeſcent. ¶Nepotes impiorũ nõ
C multiplicabunt ramos, & radices immundæ ſuper
16 cacumen petræ ſonant. ¶Super oẽm aquã viriditas,
17 & ad orã fluminis ante omne fœnũ euelletur. ¶Gratia ſicut paradiſus in benedictionibus, & miſeri-
18 cordia in ſeculo permanet. ¶Vita ſibi ſufficientis operarij condulcabitur,& in ea inuenies theſaurum.
19 ¶Fili, ędificatio ciuitatis cõfirmabit nomẽ,& ſuper
20 hanc mulier immaculata cõputabitur. ¶Vinũ & muſica lętificant cor,& ſuper vtraq; dilectio ſapientię.
21 ¶ Tibię & pſalteriũ ſuauẽ faciunt melodiã,& ſuper
22 vtraq; lingua ſuauis. ¶Gratiã & ſpeciẽ deſiderabit

mortis 4. | Sup. 39. d. 35. | Gen. 7. b. 10. -1. | Infr. 41. b. 13. | Ecc. 1. b. 7. | mortis 4. | 1. Tim. 6. b. 8. | Tibia 4.

23 oculus tuus,& ſuper hoc virides ſationes. ¶Amicus & ſodalis in tẽpore conuenientes, & ſuper vtroſq;
24 mulier cũ viro. ¶Fratres in adiutorium in tẽpore tri
D bulationis,& ſuper eos miſericordia liberabit. ¶Au
25 rum & argẽtũ eſt cõſtitutio pedum: & ſuper vtrũq;
26 cõſilium beneplacitum. ¶Facultates & virtutes ex-
27 altant cor,& ſuper hæc timor Dñi. ¶Nõ eſt in timorẽ Domini minoratio,& nõ eſt in eo inquirere ad-
28 iutorium. ¶Timor Dñi ſicut paradiſus benedictio-
29 nis,& ſuper omnem gloriam operuerunt illum. ¶Fili, in tempore vitę tuæ ne indigeas. melius eſt enim
30 mori,quàm indigere. ¶Vir reſpiciens in menſam alienam,non eſt vita eius in cogitatione victus: alit
31 enim animam ſuã cibis alienis. ¶Vir autem diſcipli-
32 natus, & eruditus cuſtodiet ſe. ¶In ore imprudẽtis cõdulcabitur inopia, & in vẽtre eius ignis ardebit.

CAPVT XLI.

1
A O Mors quàm amara eſt memoria tua homini pacẽ habenti in ſubſtantiis ſuis: ¶vi-
2 ro quieto, & cuius viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valẽti accipere cibũ!
3 ¶O mors bonum eſt iudicium tuũ homini indigẽti,
4 & qui minoratur viribus, ¶ defecto ætate,& cui de omnibus cura eſt,& incredibili qui perdit ſapiẽtiã.
5 ¶Noli metuere iudiciũ mortis. Memento quæ ante te fuerunt, & quæ ſuperuentura ſunt tibi:hoc iudi-
6 ciumà Dño omni carni. ¶& quid ſuperueniet tibi in beneplacito Altiſſimi? ſiue decẽ,ſiue centũ,ſiue mil
7 le anni. ¶Nõ eſt enim in inferno accuſatio vitæ. ¶Fi-
8 lij abominationum fiunt filij peccatorum, & qui cõ
B uerſantur ſecus domos impiorum. ¶Filiorum pec-
9 catorum periet hęreditas, & cum ſemine illorũ aſſi
10 duitas opprobrij. ¶De patre impio quæruntur filij,
11 quoniam propter illum ſunt in opprobrio. ¶Væ vobis viri impij,qui dereliquiſtis legẽ Domini altiſſi-
12 mi: ¶Et ſi nati fueritis, in maledictione naſcemini: ſi mortui fueritis, in maledictione erit pars veſtra.
13 ¶ Omnia quæ de terra ſunt, in terram cõuertentur:
14 ſic impij à maledicto in perditionem. ¶Luctus hominum in corpore ipſorũ:nomen autẽ impiorũ de-
15 lebitur. ¶Curã habe de bono nomine,hoc enim magis permanebit tibi quàm mille theſauri precioſi
16 & magni. ¶Bonæ vitæ numerus dierum: bonum aũt
17 nomẽ permanebit in æuum. ¶Diſciplinã in pace cõ
C ſeruate filij:ſapientia enim abſcondita,& theſaurus
18 inuiſus, quæ vtilitas in vtriſq;? ¶ Melior eſt homo qui abſcondit ſtultitiã ſuã,quàm homo qui abſcon
19 dit ſapientiam ſuam. ¶Veruntamen reuertimini in
20 his quæ procedunt de ore meo. ¶Non eſt enim bonum omnem irreuerentiam obſeruare:& non om-
21 nia omnibus bene placent in fide. ¶Erubeſcite à patre & à matre de fornicatione: & à præſidente & à
22 potẽte de mendacio: ¶à principe & à iudice de de-
23 licto:à ſynagoga & plebe de iniquitate: ¶ à ſocio &
24 amico de iniuſtitia & de loco in quo habitas, ¶de
D furto, de veritate Dei,& teſtamento : de diſcubitu
25 in panibus,& ab obfuſcatione dati,& accepti: ¶à ſalutantibus de ſilentio: à reſpectu mulieris forni-
26 cariæ: & ab auerſione vultus cognati. ¶Ne auertas faciem à proximo tuo, & ab auferendo partem
7 & non reſtituendo. ¶Ne reſpicias mulierem alieni viri,& ne ſcruteris ancillam eius, neque ſteteris ad
28 lectum eius. ¶*Ab amicis de ſermonibus improperij:& cùm dederis, ne improperes.

Sup. 40. b. 11. | Sup. 20. d. 32. | reuertemini 1. | -9. | Matt. 5. d. 28. | *Caue.

CAPVT XLII.

1 A Non duplices sermonem auditus de reuelatione sermonis absconditi, & eris verè sine confusione, & inuenies gratiam in cõspectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris.¹& ne accipias personam, vt 2 delinquas.¶De lege Altissimi, & testamento, & de 3 iudicio iustificare impium, ¶ de verbo sociorum, & 4 viatorum,& de datione hereditatis amicorum,¶de equalitate statẽræ & põderum,de acquisitione mul 5 torum & paucorum,¶de ˆcorruptione emptionis & negociatorum,& de multa disciplina filiorũ,& ser 6 uo pessimo latus sanguinare. ¶Super mulierẽ neq; 7 bonum est signum.¶Vbi manus multę sunt, claude: & quodcunque trades, numera & appende: darum 8 verò,& acceptũ omne describe. ¶De disciplina in-B sensati & fatui, & de senioribus qui iudicantur ab adolescẽtibus:& eris eruditus in omnibus, & pro-9 babilis in cõspectu oĩum virorum.¶Filia patris abscondita est, vigilia & solicitudo eius aufert somnũ, ne fortè in adolescẽtia sua adultera efficiatur, & cũ 10 viro cõmorata odibilis fiat: ¶nequãdo polluatur in virginitate sua, & in paternis suis grauida inueniatur:ne fortè cum viro cõmorata transgrediatur, aut 11 certè sterilis efficiatur.¶¹Super filiã luxuriosam cõfirma custodiã: ne quando faciat te in opprobrium venire inimicis, à detractione in ciuitate, & obiectione plebis,& cõfundat te in multitudine popu-12 li.¶Omni homini noli intẽdere in specie: & in me-C dio mulierum noli cõmorari.¶De vestimẽtis enim 13 procedit tinea, & à muliere iniquitas viri.¶Melior 14 est enim iniquitas viri q̃ mulier benefaciens,& mu 15 lier cõfundens in opprobrium.¶Memor ero igitur operum Dñi, & quæ vidi annunciabo in sermoni-16 bus Dñi opera eius.¶Sol illuminãs per oĩa respexit, 17 & gloria Dñi plenum est opus eius.¶Nónne Dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quę confirmauit Dñs omnipotẽs stabiliri in gloria suã? 18 ¶Abyssum & cor hominum inuestigauit: & in astu-D tia eorum excogitauit.¶Cognouit enim Dominus 19 omnem sciẽtiam, & inspexit in signum æui, annuncians quæ præterierunt & quæ superuentura sunt, 20 reuelans vestigia occultorum.¶Non præterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo vllus ser 21 mo.¶Magnalia sapientię suæ decorauit: qui est ante 22 seculum & vsq; in seculum,¶neq; adiectum est, neq; 23 minuitur: & non eget alicuius consilio.¶Quàm desiderabilia omnia opera eius, & tãquã scintilla quæ 24 est considerare?¶Omnia hæc viuunt & manent in seculum, & in omni necessitate omnia obaudiunt ei. 25 ¶Omnia duplicia, vnum contra vnum, & non fecit 26 quicquam deesse. ¶Vniuscuiusque confirmauit bona. Et quis satiabitur videns gloriam eius?

¹ Leu.19.c.15. Deut.1.c.17.16.d.19. Prou.24.c.23. Iaco.2.a.1.
ˆ correptione 2.
¹ Sap.16.b.13.

CAPVT XLIII.

1 A Ltitudinis firmamẽtum pulchritudo eius 2 est, species cęli in visione gloriæ.¶Sol in aspectu annuncians in exitu, vas admi-3 rabile opus excelsi.¶In meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris eius, quis poterit sustinere?Fornacem custodiens in operibus ar-4 doris.¶Tripliciter sol exurẽs mõtes, radios igneos exufflans & refulgens, radiis suis obcæcat oculos. 5 ¶Magnus Dominus qui fecit illum, & in sermoni-6 bus eius festinauit iter.¶Et luna in omnibus in tem 7 pore suo, ostensio temporis & signum æui.¶A luna signũ diei festi, luminare quod minuitur in cõsum-8 matione. ¶Mensis secundùm nomẽ eius est crescẽs 9 mirabiliter in cõsummatione. ¶Vas castrorũ in ex-B celsis, in firmamento cœli resplendens gloriosè. 10 ¶Species cœli gloria stellarum mundum illuminãs 11 in excelsis Dominus. ¶In verbis sanctis stabunt ad 12 iudicium,& non ˆdeficient in vigiliis suis.¶¹Vide arcum & benedic eum qui fecit illũ: valde speciosũ 13 est in splendore suo.¶Gyrauit cęlum in circuitu glo 14 riæ suæ, manus excelsi aperuerũt illũ.¶Imperio suo accelerauit niuẽ, & accelerat coruscationes emitte 15 re iudicij sui.¶Propterea aperti sunt thesauri, & e-16 uolauerunt nebulæ sicut aues.¶In magnitudine sua 17 posuit nubes, & confracti sunt lapides grandinis. In conspectu eius cõmouebuntur montes, & in vo-18 luntate eius aspirauit notus.¶Vox tonitrui eius verberauit terram, tempestas aquilonis, & cõgregatio 19 spiritus.¶& sicut auis deponens ad sedẽdum, asper git niuẽ, & sicut locusta demergens descensus eius. 20 ¶Pulchritudinẽ candoris eius, admirabitur oculus, C & super imbrem eius expauescit cor.¶Gelu sicut sa-21 lẽ effundet super terrã: & dum gelauerit, fiet tanq̃ 22 cacumina tribuli.¶Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua, super omnem cõgregationẽ aquarum requiescet, & sicut lorica induet se 23 aquis. ¶Et deuorabit mõtes, & exuret desertum, & 24 extinguet viride sicut ignẽ. ¶Medicina omnium in festinatione nebulę: & ros obuiãs ab ardore venien-25 ti humilem efficiet eum.¶In sermone eius siluit vẽtus, & cogitatione sua placauit abyssum, & plãtauit 26 illum Dñs IESVS.¶Qui nauigant mare, enarrant pericula eius: & audientes auribus nostris admira-27 bimur.¶Illic præclara opera & mirabilia: varia bestiarum genera, & omnium pecorũ, & creatura bel 28 uarum. ¶Propter ipsum confirmatus est itineris fi-29 nis, & in sermone eius cõposita sunt oĩa.¶Multa di-D cemus, & deficiemus in verbis, cõsummatio autem 30 sermonum ipse est in omnibus.¶Gloriãtes ad quid valebimus? ipse enim omnipotens super oĩa opera 31 sua.¶¹Terribilis Dñs, & magnus vehementer, & mi 32 rabilis potentia ipsius.¶Glorificantes Dñm quantumcunq; potueritis, superualebit adhuc, & admi-33 rabilis magnificẽtia eius.¶Benedicentes Dñm, exaltate illum quãtum potestis: maior enim est omni 34 laude.¶Exaltantes eũ replemini virtute. Ne labo-35 retis: nõ enim cõprehendetis.¶¹Quis videbit eum, & enarrabit? & quis magnificabit eum sicut est ab 36 initio?¶Multa abscondita sunt maiora his: pauca 37 enim vidimus operum eius. ¶Omnia autem Dominus fecit, & piè agentibus dedit sapientiam.

ˆ exardescent 4.
¹ Gen.9.b.13.
¹ Psal.46.a.3. 95.a.4.
¹ Psal.105.a.2.

CAPVT XLIIII.

1 A L Audemus viros gloriosos, & parentes no 2 stros in generatione sua. ¶Multã gloriã fecit Dominus magnificentia sua a secu-3 lo.¶Dominãtes in potestatibus suis homines magni virtute, & prudẽtia sua prediti, nũciã-4 tes in prophetis dignitatẽ prophetarũ, ¶& imperãtes in præsenti populo, & virtute prudẽtiæ populis 5 sanctissima verba.¶In peritia sua requirẽtes modos 6 musicos, & narrãtes carmina ˆscripturarũ.¶Hoĩes diuites in virtute pulchritudinis studium habẽtes: 7 pacificãtes in domibus suis.¶Oẽs isti in generatio-B nibus gentis ˆsuæ gloriam adepti sunt, & in diebus

ˆ in scripturis 3.

8 suis habẽtur in laudibus.¶Qui de illis nati sunt, re-
9 liquerunt nomen narrandi laudes eorum, ¶& sunt quorum non est memoria: perierunt quasi qui nõ fuerint: & nati sunt, quasi non nati, & filij ipsorum
10 cũ ipsis. ¶Sed illi viri misericordiæ sunt, quorũ pie-
11 tates nõ defuerunt: ¶cum semine eorum permanẽt
12 bona, ¶hereditas sancta nepotes eorum, & in testa-
13 mentis stetit semen eorum: ¶& filij eorum propter illos vsque in ęternum manent: semen eorũ & glo-
14 ria eorum non derelinquetur. ¶Corpora ipsorũ in
C pace sepulta sunt, & nomẽ eorum viuit in genera-
15 tionẽ & generationẽ. ¶Sapientiam ipsorũ narrent
16 populi, & laudẽ eorum nunciet ecclesia. ¶Henoch placuit Deo, & trãslatus est in paradisum, vt det gẽ-
17 tibus pœnitentiã. ¶Noë inuentus est perfectus, iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconcilia-
18 tio. ¶Ideò dimissum est reliquũ terræ, cũ factum est
19 diluuium. ¶Testamenta seculi posita sunt apud il-
20 lum, ne deleri possit diluuio omnis caro. ¶Abrahã magnus pater multitudinis gentiũ, & non est inuen-
D tus similis in gloria, qui conseruauit legẽ Excelsi, &
21 fuit in testamento cum illo. ¶In carne eius stare fecit testamentũ, & in tentatione inuentus est fidelis.
22 ¶Ideò iureiurando dedit illi gloriam in gente sua,
23 crescere illum quasi terræ cumulũ, ¶& vt stellas exaltare semen eius, & hæreditare illos à mari vsq; ad
24 mare, & à flumine vsque ad terminos terræ. ¶Et in Isaac eodem modo fecit propter Abraham patrem
25 eius. ¶Benedictionem omnium gentium dedit illi Dñs, & testamentum *confirmauit super caput Ia-
26 cob. ¶Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatẽ, & diuisit illi partem in tribubus
27 duodecim. ¶Et conseruauit illi homines misericordiæ inuenientes gratiam in oculis omnis carnis.

Gene.5.c 21. Hebr.11.a 5. — Gen 6 b 9 7.a 1. Heb.11 b. 7. — Gen.9.b.9 c 13. — Gen.12.a 2.15.b.5 17.a.5. — Gen.17.a 10. — Gen.22.a 1. — *timen 7. Gal 3.a 6 Heb.11.d 17. — Genes.22 d.18. — *suum.

CAPVT XLV.

1 Dilectus Deo & hominibus Moyses, cuius
A memoria in benedictione est. ¶Similem
2 illum fecit in gloria sanctorum, & magnificauit eum in timore inimicorum, & in
3 verbis suis mõstra placauit. ¶Glorificauit illum in conspectu regum, & iussit illi coram populo suo, &
4 ostendit illi gloriã suam. ¶In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.
5 ¶Audiuit enim eum, & vocem ipsius, & induxit il-
6 lum in nubẽ. ¶Et dedit illi cor ad pręcepta, & legẽ vitę & disciplinę docere Iacob testamentũ suum, &
7 iudicia sua Israël. ¶Excelsum fecit Aaron fratrem
8 eius, & similem sibi de tribu Leui. ¶Statuit ei testamentũ æternũ, & dedit illi sacerdotiũ gentis, & bea-
9 tificauit illum in gloria. ¶& circuncinxit eum zona gloriæ, & induit eũ stolã gloriæ, & coronauit eũ in
10 vasis virtutis. ¶Circũpedes & fœmoralia, & humerale posuit ei, & cinxit illum tintinnabulis aureis
11 plurimis in gyro, ¶dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo in memoriam fi-
12 liis gentis suæ. ¶Stola sancta auro & hyacintho & purpura, opus textile, viri sapientis iudicio & ve-
13 ritate præditi. ¶Torto cocco opus artificis, gemmis preciosis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarij sculptis in memoriã secundum numerum tribuũ
14 Israël. ¶Coronã aureã super mitrã eius impressam signo sanctitatis, & gloria honoris, & opus virtutis,
15 desideria oculorũ ornata. ¶Sic pulchra ante ipsum
16 non fuerunt alia vsque ad originem. ¶Non est indutus illa alienigena aliquis, sed tantùm filij ipsius

Exo. 11.a 3. — Exo. 7 8. 9 10. Nu.12 a 2 b 7. Heb.3. a 5 - 3. — Exo. 19. & 20. — *corã præcepta.3. — Exo 4.d. 14. Exo 28.a 1 — Exo. 28.& 29.

C soli, & nepotes eius per omne tẽpus. ¶Sacrificia ip-
17 sius cõsumpta sunt igne quotidie. ¶Cõpleuit Moy-
18 ses manus eius, & vnxit illum oleo sancto. ¶Factum
19 est illi in testamẽtum æternum, & semini eius sicut dies cœli, fungi sacerdotio, & habere laudẽ, & glo-
20 rificare populum suum in nomine suo. ¶Ipsum elegit ab omni viuente, offerre sacrificium Deo, incẽsum & bonum odorẽ in memoriã placare pro po-
21 pulo suo: ¶& dedit illis in præceptis suis potestatẽ in testamẽtis iudiciorum docere Iacob testimonia,
22 & in lege sua lucem dare Israël. ¶Quia cõtra illum steterunt alieni, & propter inuidiã circundederunt illum homines in deserto, qui erant cum Dathan &
23 Abiron, & congregatio Core in iracundia. ¶Vidit Dñs Deus, & non placuit illi, & consumpti sunt in
24 impetu iracundię. ¶Fecit illis mõstra, & consumpsit
25 illos in flamma ignis: ¶Et addidit Aaron gloriã, &
D dedit illi hæreditatẽ, & primitias frugum terræ di-
26 uisit illi. ¶Panẽ ipsis in primis parauit in satietatẽ: nam & sacrificia Dñi edent, quæ dedit illi, & semini
27 eius. ¶Cæterùm in terra gentes non hæreditabit, & pars non est illi in gente: ipse est enim pars eius &
28 hæreditas. ¶Phinees filius Eleazari tertius in glo-
29 ria est, imitando eũ in timore Dñi: ¶& stare in reuerentia gẽtis: in bonitate & alacritate animæ suæ pla-
30 cuit Deo Israël. ¶Ideo statuit illi testamẽtum pacis, principem sanctorum & gẽtis suę, vt sit illi & semi-
31 ni eius sacerdotij dignitas in æternum. ¶Et testamẽtũ Dauid regi filio Iesse de tribu Iuda hęreditas ipsi & semini eius, vt daret sapientiã in cor nostrũ iudicare gentẽ suã in iustitia: ne abolerẽtur bona ipsorũ, & gloriã ipsorum in gentẽ eorum æternã fecit.

Leui.8.b. 12. — *4. — Nu.16.a 1 16.b.9. — Nu.25.b 7. 1.Mac.2.f 14.

CAPVT XLVI.

1 Fortis in bello Iesus Naue, successor Moy-
A si in prophetis, qui fuit magnus secundũ
2 nomẽ suum, ¶maximus in salutẽ electorum Dei, expugnare insurgentes hostes,
3 vt cõsequeretur hæreditatẽ Israël. ¶Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, & iactando cõ-
4 tra ciuitates romphæas? ¶Quis ante illum sic resti-
5 tit? Nã hostes ipse Dñs perduxit. ¶Aut non in iracundia eius impeditus est sol, & vna dies facta est
6 quasi duo? ¶Inuocauit Altissimum potentẽ in oppugnãdo inimicos vndiq;, & audiuit illum magnus & sanctus Deus in saxis grandinis virtutis valdè for-
7 tis. ¶Impetum fecit cõtra gentẽ hostilẽ, & in descẽ-
8 su perdidit contrarios, ¶vt cognoscant gentes po-
B tentiã eius, quia contra Deum pugnare non est fa-
9 cile, & secutus est à tergo potentes. ¶Et in diebus Moysi misericordiã fecit ipse & Caleb filius Iephone, stare contra hostem, & prohibere gentem à pec-
10 catis, & perfringere murmur malitiæ. ¶Et ipsi duo constituti, à periculo liberati sunt à numero sexcẽtorum millium peditum, inducere illos in hære-
11 ditatem, in terram quæ manat lac & mel. ¶Et dedit Dominus ipsi Caleb fortitudinem, & vsque in senectutem permansit illi virtus, vt ascenderet in excel-
C sum terræ locum, & semen ipsius obtinuit hæreditatem. ¶vt viderent omnes filij Israël, quia bonum
12 est obsequi sancto Deo. ¶Et iudices singuli suo no-
13 mine, quorum nõ est corruptum cor, qui nõ auersi
14 sunt à Dño, ¶vt sit memoria illorum in benedictio-
15 ne, & ossa eorum pullulent de loco suo, ¶& nomen eorum permaneat in æternum, permanẽs ad filios
16 illorũ sanctorum virorum gloria. ¶Dilectus à Dño

*perenisit. Iosu. 10.c. 12. — Nu. 14.a 6. — Nu. 14.d 24. — Iosu. 14.c 11.

Deo suo Samuel Propheta Domini, renouauit imperium & vnxit principes in gente sua. 17 ¶ In lege Domini congregationem iudicauit, & vidit Deum Iacob, & in fide sua probatus est propheta, 18 ¶ Et cognitus est in verbis suis fidelis, quia vidit Deum lucis, 19 ¶ & inuocauit Dominum omnipotentem in oppugnando hostes circunstantes vndique in oblatione D viri inuiolati. 20 ¶ | Et intonuit de cœlo Dominus, & 21 in sonitu magno auditam fecit vocem suam, ¶ | & contriuit principes Tyriorum, & omnes duces Philisthiim. 22 ¶ Et ante tempus finis vitæ suæ & seculi testimonium præbuit in conspectu Domini, & Christi, pecunias & vsque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusauit illum homo. 23 ¶ | Et post hoc dormiuit, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem eius de terra in prophetia delere impietatem gentis.

1.Re.7.c. 10. 1.Re.12. a.3. 1.Re.28. c.17.

CAPVT XLVII.

1 A Post hæc | surrexit Nathan propheta in diebus Dauid. 2 ¶ Et quasi adeps separatus à carne, sic Dauid à filijs Israël. 3 ¶ | Cum leonibus lusit quasi cum agnis, & in vrsis similiter fecit sicut in agnis ouium in iuuentute 4 sua. ¶ Nunquid non occidit gigantem, & abstulit 5 opprobrium de gente? ¶ In tollendo manum in saxo 6 fundæ deiecit exultationem Goliæ, ¶ vbi inuocauit Dominum omnipotentem, & dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello, & exaltare 7 cornu gentis suæ. ¶ | Sic in decem millibus glorificauit eum, & laudabit eum in benedictionibus Do- 8 mini, in offerendo illi coronam gloriæ: ¶ contriuit enim inimicos vndique, & extirpauit Philisthijm contrarios vsque in hodiernum diem: contriuit 9 cornu ipsorum vsque in æternum. ¶ In omni opere dedit confessionem Sancto & Excelso in verbo glo- 10 riæ. ¶ De omni corde suo laudauit Dominum, & di- B lexit Deum qui fecit illum, & dedit illi contra ini- 11 micos potentiam. ¶ & stare fecit cantores contra al- 12 tare, & in sono eorum dulces fecit modos. ¶ Et dedit in celebrationibus decus, & ornauit tempora vsque ad consummationem vitæ, vt laudarent nomen sanctum Domini, & amplificarent manè Dei 13 sanctitatem. ¶ Christus purgauit peccata ipsius, & exaltauit in æternum cornu eius: & dedit illi testa- 14 mentum regum, & sedem gloriæ in Israël. ¶ Post ipsum surrexit filius sensatus, & propter illum deie- 15 cit omnem potentiam inimicorum. ¶ | Salomon imperauit in diebus pacis, cui subiecit Deus omnes hostes, vt conderet domum in nomine suo, & pararet sanctitatem in sempiternum, quemadmodum 16 eruditus est in iuuentute sua? ¶ | Et impletus est quasi flumen sapientia: & terram retexit anima sua. 17 ¶ Et replesti in comparationibus ænigmata: ad in- C sulas longè diuulgatum est nomen tuum, & dilectus 18 es in pace tua. ¶ In cantilenis & prouerbijs, & comparationibus, & interpretationibus miratæ sunt ter- 19 ræ. ¶ & in nomine Domini Dei, cui est cognomen, 20 Deus Israël. ¶ | Collegisti, quasi aurichalcum aurum, & vt plumbum complesti argentum, & incli- 21 nasti femora tua mulieribus. ¶ Potestatem habui- 22 sti in corpore tuo, ¶ dedisti maculam in gloria tua, & prophanasti semen tuum inducere iracundiam 23 ad liberos tuos, & in cæteris stultitiam tuam, ¶ vt faceres imperium bipartitum, & ex Ephraim im- 24 perare imperium durum. ¶ | Deus autem non derelinquet misericordiam suam, & non corrumpet, D nec delebit opera sua, neque perdet à stirpe nepotes electi sui: & semen eius qui diligit Dominum, 25 non corrumpet. ¶ Dedit autem reliquum Iacob, & 26 Dauid de ipsa stirpe. ¶ Et finem habuit Salomon 27 cum patribus suis. ¶ Et dereliquit post se de semine 28 suo gentis stultitiam, ¶ & imminutum à prudentia 29 Roboam, qui auertit gentem consilio suo, ¶ | & Ieroboam filium Nabat, qui peccare fecit Israël, & dedit viam peccandi Ephraim, & plurima redunda- 30 uerũt peccata ipsorũ. ¶ Valde auerterunt illos à ter- 31 ra sua. ¶ Et quęsiuit oẽs nequitias, vsq; dũ perueniret ad illos defensio, & ab oĩbus peccatis liberauit eos.

1.Re.11. a.1. 1.Re.17. d.34. 1.Re.17. f.46. 1.Reg.18. b.7. 2.Re.12. a.13. 3.Reg. 1. a.1. 3.Reg. 4 d.31. &c. 3.Reg.10 d.27. 3.Reg. 11. a.4. 3.Reg.7.c. 15. 3.Re.11. a.16. 3.Re.12. a.28.

CAPVT XLVIII.

1 A Et surrexit | Elias propheta, quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat: 2 ¶ Qui induxit in illos famem, & imitantes illum inuidia sua, pauci facti sunt. non 3 enim poterant sustinere præcepta Domini. ¶ Verbo Domini continuit cœlum, & deiecit à se ignem ter 4 ræ, ¶ sic amplificatus est Elias in mirabilibus suis. 5 Et quis potest similiter sic gloriari tibi? ¶ | Qui sustulisti mortuum ab inferis, de sorte mortis, in verbo 6 Domini Dei: ¶ Qui deiecisti reges ad perniciem, & confregisti faciem potentiam ipsorum, & glorio- 7 sos de lecto suo. ¶ Qui audis in Sina iudicium, & in 8 Horeb iudicia defensionis. ¶ Qui vngis reges ad pœ B nitentiam, & prophetas facis successores post te. 9 ¶ | Qui receptus es in turbine ignis, in curru equo- 10 rum igneorum. ¶ Qui inscriptus es in iudicijs temporum lenire iracundiam Domini, conciliare cor 11 patris ad filium, & restituere tribus Iacob. ¶ Beati sunt qui te viderunt, & in amicitia tua decorati sunt. 12 ¶ Nam nos vita viuimus tantùm, post mortem au- 13 tem non erit tale nomen nostrum. ¶ | Elias qui in turbine tectus est, & in Elisæo completus est spiritus eius: in diebus suis non pertimuit principem, & 14 potentia nemo vicit illũ. ¶ Nec superauit illũ verbũ 15 aliquod, & mortuum prophetauit corpus eius. ¶ In 16 vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia ope- C ratus est. ¶ In omnibus istis non pœnituit populus, & non recesserunt à peccatis suis vsque dum eiecti sunt de terra sua, & dispersi sunt in omnem ter- 17 ram. ¶ & relicta est gens perpauca, & princeps in 18 domo Dauid. ¶ Quidam ipsorum fecerunt quod placeret Deo: alij autem multa commiserunt peccata. 19 ¶ | Ezechias muniuit ciuitatem suam, & induxit in medium ipsius aquam, & fodit ferro rupem, & æ- 20 dificauit ad aquam puteum. ¶ | In diebus ipsius ascendit Sennacherib, & misit Rabsacen, & sustulit ma- D num suam contra illos, & extulit manum suam 21 in Sion, & superbus factus est potentia sua. ¶ Tunc mota sunt corda, & manus ipsorum: & doluerunt 22 quasi parturientes mulieres. ¶ Et inuocauerunt Dominum misericordem, & expandentes manus suas extulerunt ad cœlum: & sanctus Dominus Deus 23 audiuit citò vocem ipsorum. ¶ Non est commemoratus peccatorum illorum, neque dedit illos inimicis suis: sed purgauit eos in manu Isaiæ sancti pro- 24 phetæ. ¶ Deiecit castra Assyriorũ, & cõtriuit illos an 25 gelus Dñi. Nam ¶ fecit Ezechias quod placuit Deo, & fortiter iuit in via Dauid patris sui, quã mandauit illi Isaias propheta magnus, & fidelis in conspectu 26 Dei. ¶ | In diebus ipsius retrò rediit sol, & addidit re 27 gi vitam. ¶ Spiritu magno vidit vltima, & consola-

3.Re.17. a.1. 3.Re.17.d 22. 3.Re.19. c.16. 4.Re.2.b 11. iudicijs. 4.Re.2.b. 9. 4.Re.13. d.21. 4.Reg.20. d.20. 4.Re.18 b.13. 4.Re.19. g.35. Tob. 1. d. 21. 2.Par. Isa.37.g 36. 1.Mac.7.f. 41. 2.Ma. 8.c. 19. 4.Re. 20. b.11. Isa.38.b.8.

tus

tus est lugentes in Sion, vsque in sempiternum.
28 ¶Ostendit futurã, & abscondita antequã euenirent.

CAPVT XLIX.

4.Reg.22. a 1. 1. Pa. 34. a.1. 4.Re.23. b 9. 4.Reg.25. b 9. Iere 1.b. 5. Ier. 1.b.5 Ezech. 1 a.4. Agg.2.d. 24. 1.Esd 3.a. 2. 3.Esd. 5.a. 5. Zac.3.a.1 Neh.2 d. 17.7.a.1. Sup.44. c. 16. Gen. 41. c.40.42.a. 3.45.b.5. 50.d.20. Gen. 4. d. 25 5.a.3.

1 A MEmoria Iosiæ in compositione odoris facta opus pigmentarij. ¶In omni ore qua-
2 si mel indulcabitur eius memoria, & vt
3 musica in conuiuio vini. ¶Ipse est directus diuinitus in pœnitentia gentis, & tulit abomi-
4 nationes impietatis. ¶| Et gubernauit ad Dominum cor ipsius, & in diebus peccatorum corrobo-
5 rauit pietatem. ¶Præter Dauid, & Ezechiam, &
6 Iosiam, omnes peccatum commiserunt. ¶nam reliquerunt legem Altissimi reges Iuda, & contem-
7 pserunt timorem Dei. ¶Dederunt enim regnum
8 suum alijs, & gloriam suam alienigenæ genti. ¶| In-
B cenderunt electam sanctitatis ciuitatem, & deser-
9 tas fecerunt vias ipsius| in manu Ieremiæ. ¶Nã male tractauerunt illum, | qui à ventre matris consecratus est propheta, euertere, & eruere, & perdere, &
10 iterum ædificare, & renouare, ¶| Ezechiel qui vidit conspectum gloriæ, quam ostendit illi in curru
11 Cherubim. ¶Nam commemoratus est inimicorum in imbre benefacere illis qui ostenderũt rectas vias.
12 ¶Et duodecim prophetarum ossa pullulent de loco
C suo: nam corroborauerunt Iacob, & redemerunt
13 se in fide virtutis. ¶Quomodo amplificemus| Zorobabel? nam & ipse quasi signum in dextera manu Is-
14 raël? ¶| Et Iesum filium Iosedec, qui in diebus suis ædificauerunt domum, & exaltauerunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiter-
15 nam. ¶| Et Nehemias in memoria multi temporis,
D qui erexit nobis muros euersos, stare fecit portas
16 & seras, qui erexit domos nostras. ¶| Nemo natus est in terra qualis Henoch, nam & ipse receptus est
17 à terra. ¶| Et Ioseph qui natus est homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabi-
18 limentum populi, ¶& ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetauerunt. ¶| Seth & | Sem apud homines gloriam adepti sunt, & super omnem animam in origine Adam.

CAPVT L.

1. Ma. 12. a.6. 2.Ma.3.& 4.

1 A SImon | Oniæ filius, sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit domum, & in diebus suis
2 corroborauit templum. ¶Templi etiam altitudo ab ipso fundata est, duplex ædificatio & ex-
3 celsi parietes templi. ¶In diebus ipsius emanauerunt putei aquarum, & quasi mare adimpleti sunt
4 supra modum. ¶Qui curauit gentem suam, & libe-
5 rauit eam à perditione. ¶Qui præualuit amplificare ciuitatem, qui adeptus est gloriam in conuersatione gentis: & ingressum domus & atrij amplificauit.
6 ¶Quasi stella matutina in medio nebulæ: & quasi
7 luna plena in diebus suis lucet. ¶Et quasi sol reful-
8 gens, sic ille effulsit in templo Dei: ¶Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ, & quasi flos rosarum in diebus vernis, & quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ, & quasi thus redolens in diebus æstatis.
9 ¶Quasi ignis refulgens & thus ardens in igne. ¶Qua
10 si vas auri solidum ornatum omni lapide precioso.
11 ¶Quasi oliua pullulans, & cypressus in altitudinem
B se extollens, in accipiendo ipsum stolam gloriæ, &
12 vestiri eum in consummatione virtutis. ¶In ascensu altaris sancti gloriam dedit sanctitatis amictum.
13 In accipiendo autem partes de manu sacerdotum,
14 & ipse stans iuxta aram. ¶Circa illum corona fratrum: & quasi plantatio cedri in monte Libano, sic circa illum steterunt quasi rami palmæ, & omnes
15 filij Aaron in gloria sua. ¶Oblatio autem Domini in manibus ipsorum, coram omni synagoga Israël, & consummationem fungens in ara, amplificare
16 oblationem excelsi regis, ¶porrexit manum suam
17 in libatione, & libauit de sanguine vuæ. ¶Effudit in fundamento altaris odorem diuinum excelso
18 principi. ¶Tunc exclamauerunt filij Aaron, in tubis
C prod uctilibus sonuerunt, & auditam fecerunt vo-
19 cem magnam in memoriam coram Deo. ¶Tunc omnis populus simul properauerunt, & ceciderunt in faciem super terram adorare Dominũ Deum suum,
20 & dare preces omnipotenti Deo excelso. ¶Et amplificauerunt psallẽtes in vocibus suis, & in magna do-
21 mo auctus est sonus suauitatis plenus. ¶Et rogauit populus Dominum excelsum in prece vsque dum perfectus est honor Dñi, & munus suum perfece-
22 runt. ¶Tunc descendens, manus suas extulit in omnem congregationem filiorum Israël dare gloriam
23 Deo à labijs suis, & in nomine ipsius gloriari. ¶& iterauit orationem suam, volens ostẽdere virtutem
24 Dei. ¶Et plus orauit Deum omnium, qui magna fe
D cit in omni terra, qui auxit dies nostos à ventre matris nostræ, & fecit nobiscum secundum suam mi-
25 sericordiam, ¶det nobis iucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus nostris in Israël per dies sempi-
26 ternos: ¶credere Israël nobiscum esse Dei miseri-
27 cordiam, vt liberet nos in diebus suis. ¶Duas gentes odit anima mea, tertia autem nõ est gens quam
28 oderim: ¶qui sedent in monte Seir, & Philisthiim:
29 & stultus populus, qui habitat in Sichimis. ¶Doctrinam sapientię & disciplinę scripsit in codice isto Iesus filius Sirach Ierosolymita, qui renouauit sapiẽ-
30 tiam de corde suo. ¶Beatus qui in istis versatur bonis: qui ponit illa in corde suo, sapiens erit semper.
31 ¶Si enim hæc fecerit, ad omnia valebit, quia lux Dei vestigium eius est.

Oratio Iesu filij Sirach.

CAPVT LI.

1 A COnfitebor tibi Domine rex, & collaudabo te Deum saluatorem meum. ¶Confi-
2 tebor nomini tuo: quoniam adiutor &
3 protector factus es mihi, ¶& liberasti corpus meum à perditione, à laqueo linguę iniquę, & à labijs operantium mendacium, & in conspectu
4 astantium factus es mihi adiutor. ¶Et liberasti me secundùm multitudinem misericordiæ nominis tui
5 à rugientibus, præparatis ad escam. ¶De manibus quærentium animam meam: & de portis tribula-
6 tionum quæ circundederunt me. ¶à pressura flammæ quæ circundedit me, & in medio ignis non sum
7 æstuatus. ¶De altitudine ventris inferi, & à lingua coinquinata, & à verbo mendaci, à rege iniquo,
8 & à lingua iniusta. ¶Laudabit vsque ad mortem ani
9 ma mea Dominum, ¶& vita mea appropinquans
10 erat in inferno deorsum. ¶Circundederunt me vn-
B diq;, & non erat qui adiuuaret. Respiciens eram ad
11 adiutorium hominum, & non erat. ¶Memoratus sum misericordiæ tuæ Domine, & cooperationis
12 tuæ, quæ à seculo sunt: ¶quoniam eruis sustinentes

te

te Domine, & liberas eos de manibus gentium.
13 ¶Exaltasti super terram habitationem meam, & pro
14 morte defluente deprecatus sum: ¶Inuocaui Domi nū patrē Domini mei, vt non derelinquat me in die tribulationis meæ, & in tempore superborum fine
15 adiutorio. ¶Laudabo nomē tuum assiduè, & collaudabo illud in confessione, & exaudita est oratio
16 mea. ¶Et liberasti me de perditione, & eripuisti
17 me de tempore iniquo. ¶Propterea confitebor & laudem dicam tibi, & benedicam nomini Domini.
18 ¶Cùm adhuc iunior sum, priusquā oberrarem, quę-
19 siui sapientiam palàm in oratione mea. ¶Ante tem C pus postulabam pro illa, & vsque in nouissimis in-
20 quiram eam, & florebit tanquàm precox vua. ¶Lætatum est cor meum in ea, ambulanit pes meus iter
21 rectum, à iuuentute mea inuestigabam eam. ¶In-
22 clinaui modicè aurem meam, & excepi illam. ¶Multam inueni in meipso sapientiam, & multum pro-
23 feci in ea. ¶Danti mihi sapientiam, dabo gloriam.
24 ¶Consiliatus sum enim vt facerē illā: zelatus sum bo
25 nū, & nō confundar. ¶Colluctata est aīa mea in illa,
26 & in faciēdo eā cōfirmatus sum. ¶Manus meas extēdi in altū, & in sapiētia eius luxit aīa mea, & igno
27 rantias meas illuminauit. ¶Aīam meā direxi ad illā,
28 & in agnitione inueni eā. ¶Possedi cum ipsa cor ab
29 initio: propter hoc non derelinquar. ¶Venter meus cōturbatus est quærendo illā, propterea bonā pos-
30 sidebo possessionē. ¶Dedit enim mihi Dñs linguam
31 mercedē meā: & in ipsa laudabo eū. ¶Appropiate ad D me indocti, & cōgregate vos in domum disciplinæ.
32 ¶Quid adhuc retardatis? & quid dicitis in his? aīæ
33 vestræ sitiunt vehementer. ¶Aperui os meū, & locu
34 tus sum. Comparate vobis sine argēto*, ¶& collum vestrum subijcite iugo, & suscipiat anima vestra di-
35 sciplinam: in proximo est enim inuenire eam. ¶Vi- dete oculis vestris quia modicum laboraui, & inue-
36 ni mihi multam requiem. ¶Assumite disciplinam in multo numero argenti, & copiosum aurum possi-
37 dete in ea. ¶Lætetur anima vestra in misericordia
38 eius, & non confundemini in laude ipsius. ¶Operamini opus vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

*sapientiā.

AD PAVLAM ET EVSTOCHIVM
In translationem Isaiæ ex Hebraica veritate Hieronymi Præfatio.

NEMO cùm prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari, & aliquid simile habere de psalmis vel operibus Salomonis: sed, quod in Demosthene & Tullio solet fieri, vt per cola scribantur & commata, qui vtiq; prosa, & non versibus conscripserunt. Nos quoq; vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam nouo scribendi genere distinximus. Ac primum de Isaia sciendum, q; in sermone suo disertus sit: quippe vt vir nobilis, & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio rusticitatis admistum. Vnde accidit, vt præ cæteris florem sermonis eius translatio non poterit conseruare. Deinde etiam hoc adijciendum, quòd non tam propheta dicendus sit quàm Euangelista. Ita enim vniuersa Christi, Ecclesiæq; mysteria ad liquidum prosecutus est, vt non putes eum de futuro vaticinari, sed de præteritis historiam texere. Vnde conijcio noluisse tunc temporis Septuaginta Interpretes fidei suæ sacramenta perspicuè Ethnicis prodere, ne sanctum canibus, & margaritas porcis darent: quæ, cùm hanc editionem legeritis, ab illis animaduertetis abscondita. Nec ignoro, quanti laboris sit Prophetas intelligere: nec facilè quempiam posse iudicare de interpretatione, nisi intellexerit ante quæ legerit: nos quoque patere morsibus plurimorum, qui stimulante inuidia, q; consequi non valent, despiciunt. Sciens ergo & prudens in flammam mitto manum: & nihilominus hoc à fastidiosis lectoribus precor, vt quomodo Græci post Septuaginta trāslatores, Aquilam & Symmacum, & Theodotionem legunt, vel ob studium doctrinæ suæ, vel vt Septuaginta magis ex collatione eorum intelligant: sic & isti saltem vnum post priores habere dignentur interpretem. Legant priùs, & postea despiciant, ne videantur non ex iudicio, sed ex odij præsumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Isaias in Ierusalem & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commistim nunc separatim texit oraculum. Et cùm interdum ad præsentem respiciat historiam, & post Babyloniæ captiuitatem reditum populi significet in Iudæam: tamen omnis eius cura de vocatione Gentium, & aduentu Christi est. Quem quantò plus amatis ô Paula & Eustochium, tantò magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præsenti, qua me indesinenter æmuli laniant, ipse mihi mercedem restituat in futuro, qui scit me ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione sudasse, ne Iudæi de falsitate scripturarum ecclesijs eius diutius insultarent.

PROPHETIA ISAIAE.

CAPUT PRIMUM.

1 A VISIO Isaiæ filij Amos, quã vidit super Iudam, & Ierusalem in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ regum Iuda. 2 ¶Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est, Filios enutriui & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me. 3 ¶Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. 4 ¶Væ genti peccatrici, B populo graui iniquitate, semini nequã, filijs sceleratis, dereliquerunt Dñm, blasphemauerunt sanctum Israël, abalienati sunt retrorsum. 5 ¶Super quo percutiã vos vltrà, addẽtes præuaricationẽ? oẽ caput languidũ, & omne cor mœrens. 6 ¶A planta pedis vsque ad verticẽ non est in eo sanitas, vulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. 7 ¶Terra vestra deserta: ciuitates vestræ succensæ igni: regionẽ vestram corã vobis alieni deuorant: & desolabitur sicut in vastitate hostili. 8 ¶Et derelinquetur filia Sion vt vmbraculũ in vinea, & sicut tuguriũ in cucumerario, 9 & sicut ciuitas quæ vastatur. ¶Nisi Dñs exercituũ reliquisset nobis semen, C quasi Sodoma fuissemus, & 10 quasi Gomorrha similes essemus. ¶Audite verbũ Dñi principes Sodomorũ: percipite auribus legem 11 Dei nostri populus Gomorrhæ. ¶Quo mihi multitudinẽ victimarũ vestrarum, dicit Dñs? plenus sum holocausta arietum & adipem pinguiũ, & sanguinem 12 vitulorũ & agnorũ & hircorũ nolui. ¶Cùm veniretis ante conspectum meum, quis quæsiuit hæc de manibus vestris, vt ambularetis in atrijs meis?

13 ¶ne afferatis vltrà sacrificiũ frustra: incẽsum abomi- D natio est mihi. Neomeniã & sabbathũ, & festiuita- 14 tes alias non feram: iniqui sunt cœtus vestri: ¶calendas vestras & solẽnitates vestras odiuit aĩa mea: fa- 15 cta sunt mihi molesta, laboraui sustinens. ¶Et cũ extenderitis manus vestras auertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. 16 ¶Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere per- 17 uersè, ¶discite benefacere: quærite iudicium, subue- E nite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam: 18 ¶Et venite, & arguite me dicit Dominus: si fuerint peccata vestra, vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana 19 alba erunt. ¶Si volueritis, & audieritis me, bona 20 terræ comedetis. ¶Quòd si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis: gladius deuorabit vos, 21 quia os Domini locutum est. ¶Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iustitia habi- 22 tauit in ea, nũc autem homicidæ. ¶Argentum tuum versum est in scoriam: vinum tuum mistum est a- 23 qua. ¶Principes tui infideles, socij furum, omnes di- F ligunt munera, sequuntur retributiones. ¶Pupillo non iudicant: & causa viduæ nõ ingreditur ad illos. 24 ¶Propter hoc ait Dominus Deus exercituum fortis Israël: Heu, consolabor super hostibus meis, & vin- 25 dicabor de inimicis meis. ¶Et conuertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriam tuam, 26 & auferam omne stannum tuum. ¶Et restituam iudices tuos vt fuerunt prius, & consiliarios tuos si- G cut antiquitus. post hęc vocaberis ciuitas iusti, vrbs 27 fidelis. ¶Sion in iudicio redimetur, & reducent eam 28 in iustitia: ¶& conteret scelestos, & peccatores simul: & qui dereliquerunt Dominum consumen- 29 tur. ¶Confundentur enim ab idolis quibus sacrificauerunt: & erubescetis super hortis quos elegera- 30 tis. ¶cùm fueritis velut quercus defluentibus folijs, 31 & velut hortus absque aqua. ¶Et erit fortitudo vestra, vt fauilla stupę, & opus vestrũ quasi scintilla: & succẽdetur vtrunq; simul, & nõ erit qui extinguat.

CAPUT II.

1 A VErbum quod uidit Isaias filius Amos super Iudam & Ierusalem. 2 ¶Et erit in nouissimis diebus præparatus mõs domus Domini in uertice montium, & eleuabi- 3 tur super colles: & fluẽt ad eũ oẽs gentes. ¶Et ibunt populi multi, & dicent: Venite, & ascendamus ad

mon-

môtem Dñi,& ad domũ Dei Iacob,& docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de 4 Sion exibit lex,& verbũ Dñi de Ierusalem.¶Et iudi B cabit Gentes,& arguet populos multos, & conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces: non leuabit gens contra gentem gladium, nec 5 exercebuntur vltrà ad prelium.¶Domus Iacob veni 6 te, & ambulemus in lumine Dñi. ¶Proiecisti enim populũ tuum domũ Iacob: quia repleti sunt vt olim & augures habuerunt vt Philistijm,& pueris alienis 7 adhęserunt.¶*Repleta est terra*argento & auro,& 8 non est finis thesaurorum eius,¶ & repleta est terra eius equis:& innumerabiles quadrigæ eius. Et repleta est terra eius idôlis:opus manuũ suarum ado 9 rauerunt,quod fecerunt digiti eorum.¶Et incuruauit se homo,& humiliatus est vir: ne ergo dimittas 10 eis.¶Ingredere in petrã,& abscondere in fossa hu- C mo à facie timoris Dñi,& à gloria maiestatis eius. 11 ¶Oculi sublimes hoĩs humiliati sunt,& incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur autẽ Dñs solus in die 12 illa. Quia dies Dñi exercituum super oẽm superbũ & excelsum,& super oẽm arrogantem,& humilia- 13 bitur.¶Et super oẽs cedros Libani sublimes & ere- 14 ctas,& super omnes quercus Basan .¶Et super oẽs montes excelsos,& super omnes colles eleuatos. 15 ¶Et super omnem turrim excelsam , & super om- 16 nem murum munitum . ¶ Et super omnes naues Tharsis, & super omne quod visu pulchrum est. 17 ¶Et incuruabitur sublimitas hominum,& humilia- D bitur altitudo virorum: & eleuabitur Dominus solus in die illa . ¶ Et idôla penitus conterentur.¶¦Et 19 introibunt in speluncas petrarum , & in voragines terræ à facie formidinis Domini , & à gloria maie- 20 statis eius , cùm surrexerit percutere terram. ¶In die illa proijciet homo idola argenti sui,& simulachra auri sui,quæ fecerat sibi vt adoraret , talpas & 21 vespertiliones. ¶Et ingredietur scissuras petrarum, & in cauernas saxorum à facie formidinis Domini, 22 & à gloria maiestatis eius,cùm surrexerit percutere terram . ¶ Quiescite ergo ab homine , cuius spiritus in naribus eius est: quia excelsus reputatus est ipse.

*Ei 2. *eius i.

¶Osee 10. b 8 Luc. 23. d. 30. Apo 9. c. 17

CAPVT III.

1 A Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet à Ierusalem & à Iuda validum & fortem, omne robur panis, & 2 & omne robur aquæ: ¶ fortem , & virum bellatorem , iudicem & prophetam , & ariolum & 3 senem. ¶ Principem super quinquaginta , & honorabilem vultu, & consiliarium, & sapientem de ar- 4 chitectis, & prudentem eloquij mystici . ¶Et dabo pueros principes eorum , & effœminati domina- 5 buntur eis.¶Et irruet populus,vir ad virum,& vnusquisque ad proximum suum : tumultuabitur puer 6 contra senẽ, & ignobilis contra nobilem. ¶Appre- B hẽdet enim uir fratrem suũ domesticum patris sui, *Vestimentum tibi est ,princeps esto noster , ruina 7 autem hæc sub manu tua.¶*Respondebit* in die illa dicens:Non sum medicus,& in domo mea non est panis,neq; uestimentum:nolite cõstituere me prin 8 cipem populi.¶Ruit enim Ierusalem, & Iudas concidit : quia lingua eorum & adinuentiones eorum contra Dominũ, ut prouocarent oculos maiestatis 9 eius.¶ Agnitio uultus eorũ respondit eis: & peccatũ suũ quasi Sodoma prędicauerunt,nec absconderũt.Vę animę eorũ,quoniam reddita sunt eis mala.

*dicens. *Respondebitque.

10 ¶Dicite iusto quoniam bene,qm̃ fructum adinuen- 11 tionum suarum comedet.¶Væ impio in malum:re- 12 tributio enim manuũ eius fiet ei. ¶Populum meum C exactores sui spoliauerunt , & mulieres dominatæ sunt eis. Popule meus , qui te beatũ dicunt , ipsi te 13 decipiũt, & viã gressuum tuorũ dissipant. ¶ ¶Stat ad iudicandũ Dominus,& stat ad iudicãdos populos. 14 ¶ Dominus ad iudiciũ veniet cũ senibus populi sui, & principibus eius:vos enim depasti estis vineam*, 15 & rapina pauperis in domo vestra . ¶ Quare atteritis populũ meum,& facies pauperũ cõmolitis,dicit 16 Dominus Deus exercituũ?¶Et dixit Dominus: Pro eo q; eleuatę sunt filię Sion,& ambulauerunt extento collo,& nutibus oculorũ,ibant & plaudebãt:ambulabãt,& pedibus suis cõposito gradu incedebãt: 17 ¶Decaluabit Dominus verticẽ filiarũ Sion, & Dñs 18 crinẽ earũ nudabit. In¶die illa auferet Dominus or 19 nãmentũ calceamẽtorũ, & lunulas, ¶ & torques,& D monilia, & armillas , & mitras, & discriminalia, & periscelidas,& murenulas,& olfactoriola, & inau- 20 res,¶& annulos,& gẽmas¶in fronte pendentes,¶ & 21 mutatoria,& palliola,& linteamina,& acus,¶& spe 22 cula, & sindones & vittas,& theristra . ¶ Et erit pro 23 suaui odore fœtor,& pro zona funiculus,& pro cri 24 spante crine,caluitium,& pro fascia pectorali cili- 25 cium.¶ Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, 26 & fortes tui in prælio . ¶ Et mœrebunt atque lugebunt portæ eius,& desolata in terra sedebit.

¶Apoc. 8. b. 7.

*meam

CAPVT IIII.

1 A Et apprehendent septem mulieres virum vnum in die illa dicentes: Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodo inuocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium no- 2 strum . ¶ In die illa erit germen Domini in magnificentia & gloria,& fructus terræ sublimis, & exul- 3 tatio his qui saluati fuerint de Israël.¶Et erit omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Ierusalem, sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in 4 vita in Ierusalem. ¶ Si abluerit Dominus sordes fi- B liarum Siõ , & sanguinem Ierusalem lauerit de me- 5 dio eius in spiritu iudicij & spiritu ardoris.¶Et creabit Dominus super omnem locum montis Sion, & vbi inuocatus est : nubem per diem , & fumum & splendorem ignis flammantis in nocte, super om- 6 nem enim gloriam protectio . ¶ Et tabernaculum erit in vmbraculum diei ab æstu , & in securitatem & absconsionem à turbine, & à pluuia.

CAPVT V.

1 A Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vineæ suæ . ¶ Vinea facta est dilecto 2 meo in cornu filio olei . ¶ Et sepiuit eam & lapides elegit ex illa,& plantauit eam electam , & ædificauit turrim in medio eius , & torcular extruxit in ea : & expectauit vt faceret 3 vuas , & fecit labruscas . ¶ Nunc ergo habitatores Ierusalem,& viri Iuda, iudicate inter me & vineam 4 meam . ¶ Quid est quòd debui vltrà facere vineæ meæ , & non feci ei ? an quòd expectaui ut faceret 5 uuas, & fecit labruscas ? ¶ Et nunc ostendam uobis quid ego faciam uineæ meæ. Auferam sepem eius, & erit in direptionem : diruam maceriam eius , & 6 erit in cõculcationem . ¶¶Et ponam eam desertam : non putabitur,& non fodietur:& ascẽdent* vepres

¶Ierem. 2. d 21. ¶Mat. 21. e 33. ¶Sup. 1. b 7.

& spi-

& spinæ:& nubibus mandabo ne pluant super eam 7 imbrem.¶Vinea enim Dñi exercituũ,domus Israel est:& vir Iuda,germẽ eius delectabile:& expectaui vt faceret iudiciũ,& ecce iniquitas:& iustitiã,& ec- 8 ce clamor.¶Væ,qui cõiungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vsq; ad terminũ loci. nun- 9 quid habitabitis vos soli in medio terræ?¶In auribus meis sunt hec,dicit Dominus exercituũ'.Nisi C domus multæ desertæ fuerint grandes,& pulchræ, 10 absq; habitatore.¶Decẽ enim iugera vinearum facient lagunculã vnã, & triginta modij sementis fa- 11 cient modios tres.¶Væ,qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandã,& potandum vsq; ad vesperã, 12 vt vino æstuetis:¶Cithara & lyra,& tympanum,& tibia,& vinum, in conuiuijs vestris: & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius considera- 13 tis.¶Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam, & nobiles eius interie- 14 runt fame, & multitudo eius siti exaruit.¶Pro- D pterea dilatauit infernus animam suam,& aperuit os suum absque vllo termino: & descendent fortes eius & populus eius, & sublimes gloriosique eius 15 ad eũ.¶Et incuruabitur homo,& humiliabitur vir, 16 & oculi sublimium deprimentur.¶Et exaltabitur Dominus exercituum in iudicio, & Deus sanctus 17 sanctificabitur in iustitia.¶Et pascentur agni iuxta ordinem suum, & deserta in hubertatem versa ad- 18 uenæ comedent.¶Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri, pec- 19 catum.¶Qui dicitis: Festinet, & citò veniat opus E eius vt videamus:& appropiet, & veniat consilium 20 sancti Israel, & sciemus illud.¶Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem,& lucem tenebras:ponentes amarum in dul 21 ce, & dulce in amarum.¶Væ, qui sapientes estis in oculis vestris,& coram vobismetipsis prudentes. 22 ¶Væ, qui potentes estis ad bibendum vinum,& vi- 23 ri fortes ad miscendam ebrietatem.¶Qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferv 24 tis ab eo.¶Propter hoc,sicut deuorat stipulam lin- F gua ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum quasi fauilla erit,& germen eorum vt puluis ascendet. Abiecerunt enim legem Domini exercituum, 25 & eloquium sancti Israel blasphemauerunt.¶Ideò iratus est furor Domini in populum suum,& extendit manum suam super eum,& percussit eum:& conturbati sunt montes, & facti sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. In his omnibus non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius 26 extenta.¶Et eleuabit signũ in nationibus procul, & sibilabit ad eũ de finibus terræ:& ecce festinus velo- 27 citer veniet.¶Nõ est deficiẽs,neq; laborãs in eo: nõ dormitabit,neq; dormiet,neq; soluetur cingulũ re- 28 nũ eius,nec rũpetur corrigia calceamẽti eius.¶Sagittæ eius acutæ, & oẽs arcus eius extẽti.Vngulæ equorũ eius vt silex,& rotæ eius quasi impetus tẽpestatis. 29 ¶Rugitus eius vt leonis,rugiet vt catuli leonũ:& frẽdet, & tenebit prædam, & amplexabitur, & non 30 erit qui eruat.¶Et sonabit super eũ in die illa sicut sonitus maris,aspiciemus in terrã,& ecce tenebræ tribulationis, & lux obtenebrata est in caligine eius.

Margin: hæc Dominum exercituum; 7. — Prou.3.2. 7. Rom.12.d 16.

CAPVT VI.

1 A IN anno quo mortuus est rex Ozias,vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum:* & ea quæ sub ipso erant, re- 2 plebant templum.¶Seraphim stabant super illud: sex alæ vni,& sex alæ alteri.duabus velabant faciem eius,& duabus velabant pedes eius,& duabus vola- 3 bãt.¶Et clamabãt alter ad alterũ,& dicebãt: Sãctus B sãctus sãctus Dñs Deus exercituũ,plena est oĩs terra 4 gloria eius.¶Et cõmota sunt superliminaria cardinũ à 5 voce clamãtis,& domus repleta est fumo.¶Et dixi: Væ mihi,quia tacui,quia vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habẽtis ego habi- 6 to,& regẽ Dñm exercituũ vidi oculis meis.¶Et volauit ad me vnus de Seraphim,& in manu eius calcu- 7 lus,quẽ forcipe tulerat de altari.¶Et tetigit os meũ & dixit:Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur ini- C quitas tua,& peccatum tuum mundabitur.¶Et au- 8 diui vocẽ Domini dicentis: Quẽ mittã? & quis ibit 9 nobis?Et dixi:Ecce ego mitte me.¶Et dixit; Vade, & dices populo huic: Audite audientes, & nolite intelligere:& videte visionem, & nolite cognosce- 10 re.¶Excæca cor populi huius,& aures eius aggraua,& oculos eius claude: ne fortè videat oculis suis,& auribus suis audiat, & corde suo intelligat, 11 & conuertatur,& sanem eum.¶Et dixi: Vsquequo D Domine?Et dixit:Donec desolẽtur ciuitates absq; habitatore,domus sine hoĩe. & terra relinquetur 12 deserta.¶Et longè faciet Dominus hoĩes,& multi 13 plicabitur quæ derelicta fuerat in medio terræ.¶Et adhuc in ea decimatio,& cõuertetur,& erit in ostẽsionẽ sicut terebinthus,& sicut quercus quæ expãdit ramos suos:semẽ sanctũ erit quod steterit in ea.

Margin: & plena — stat domus ma[iestate] eius. — Apoc.4.c 8 — 3. — 12. etc. — 1Mat.13.b 14. Marc.4.b 12. Luc.8.b 10. Io.12.f.40 Act.28.f.6 Rom.11.b.8.

CAPVT VII.

1 A ET factum est in diebus Achaz filij Ioathã, filij Oziæ regis Iuda, ascendit Rasin rex Syriæ,& Phacee filius Romeliæ, rex Israel,in Ierusalem,ad præliandum contra 2 eam: & non potuerunt debellare eam.¶Et nunciauerunt domui Dauid, dicentes: Requieuit Syria super Ephraim,& commotum est cor eius,& cor populi eius sicut mouentur ligna syluarũ à facie ven- 3 ti.¶Et dixit Dominus ad Isaiam: Egredere in occursum Achaz tu, & qui derelictus est Iasub filius tuus, ad extremum aquæductus piscinæ superioris 4 in via Agri fullonis.¶Et dices ad eum: Vide ut sileas noli timere, & cor tuum ne formidet à duabus caudis titionum fumigantium istorum in iræ furo- 5 ris Rasin regis Syriæ, & filij Romeliæ.¶eo quòd cõsilium inierit contra te Syria in malum,Ephraim 6 & filius Romeliæ,dicentes:¶Ascẽdamus ad Iudam B & suscitemus eum, & auellamus eum ad nos,& po 7 namus regem in medio eius filium Tabeel.¶Hæc dicit Dominus Deus:Non stabit, & non erit istud: 8 ¶sed caput Syriæ Damascus,& caput Damasci Rasin:& adhuc sexaginta quinque anni, & desinet E- 9 phraim esse populus:¶& caput Ephraim Samaria, & caput Samariæ filius Romeliæ. Si non credide- 10 ritis,non permanebitis.¶Et adiecit Dominus lo- 11 qui ad Achaz, dicens:¶Pete tibi signum à Domino Deo tuo in profundum inferni, siue in excelsum 12 suprà.¶Et dixit Achaz:Non petam, & non tenta- 13 bo Dominũ.¶Et dixit: Audite ergo domus Dauid. Nunquid parum nobis est, molestos esse homini- 14 bus,quia molesti estis & Deo meo?¶Propter hoc C dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce uirgo concipiet,& pariet filium, & uocabitur nomẽ eius Em 15 manuel.¶Butyrum & mel comedet, ut sciat repro-

Margin: 4.Reg.16 a.1 — & 6. — 1Mat.1.d. 23. Luc.1.c.31 vocab[it]

bare

16 bare malum & eligere bonum. ¶Quia antequàm sciat puer reprobare malum, & eligere bonum, derelinquetur terra quam tu detestaris à facie duo-
17 rum regum suorum. ¶Adducet Dominus super te, & super populum tuum, & super domum patris tui dies qui non venerunt à diebus separationis E-
18 phráim à Iuda cum rege Assyriorum. ¶Et erit in die illa, sibilabit Dominus muscæ quæ est in extremo
19 fluminum Aegypti, & api quæ est in terra Assur: ¶& venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & in cauernis petrarum, & in omnibus fru-
20 tetis, & in vniuersis foraminibus. ¶In die illa radet D Dominus in nouacula conducta in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput & pilos
21 pedum, & barbam vniuersam. ¶Et erit in die il-
22 la: nutriet homo vaccam boum, & duas oues. ¶& præ hubertate lactis comedet butyrum: butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit
23 in medio terræ. ¶Et erit in die illa: omnis locus vbi fuerint mille vites, mille argenteis, in spinas & in
24 vepres erunt. ¶Cum sagittis, & in arcu ingredientur illuc: vepres enim & spinæ erunt in vniuersa ter
25 ra. ¶Et omnes montes qui in sarculo sarrientur, non veniet illuc terror spinarum & veprium, & erit in pascua bouis, & in conculcationem pecoris.

vocabitis 9. — *4. Reg. 19 d. 35.*

CAPVT VIII.

1 A ET Dixit Dominus ad me. Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahe, citò præ-
2 da. ¶Et adhibui mihi testes fideles, Vriam sacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ:
3 ¶& accessi ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen eius
4 Accelera, spolia detrahere, Festina prædari. ¶Quia antequàm sciat puer vocare patrem suum & matrem suam auferetur fortitudo Damasci, & spolia
5 Samariæ coram rege Assyriorum. ¶Et adiecit Do-
6 minus loqui ad me adhuc, dicens, ¶Pro eo quòd abiecit populus iste aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, & assumpsit magis Rasin, & filium Rome
7 liæ: ¶Propter hoc ecce Dominus adducet super eos B aquas fluminis fortes & multas, regem Assyriorum & omnem gloriam eius: & ascendet super omnes
8 riuos eius, & fluet super vniuersas ripas eius, ¶& ibit per Iudam inundans, & transiens vsque ad collum veniet. Et erit extensio alarum eius, implens latitudi-
9 nem terræ tuæ ô Emmanuel. ¶Congregamini populi, & vincimini, & audite vniuersæ procul terræ: confortamini & vincimini, accingite vos & vincimini.
10 ¶Inite consilium & dissipabitur: loquimini verbum,
11 & non fiet: quia nobiscum Deus. ¶Hęc enim ait Dominus ad me: Sicut in manu forti erudiuit me, ne
12 irem in via populi huius dicens, ¶Non dicatis con-C iuratio: oia enim quæ loquitur populus iste, cõiuratio est: & timorem eius ne timeatis, neq; paueatis.
13 ¶Dñm exercituũ ipsum sanctificate: ipse pauor ve-
14 ster, & ipse terror vester. ¶Et erit vobis in sanctificationẽ. ¶In lapidẽ autẽ offensionis, & in petrã scandali duabus domibus Israël, in laqueũ & in ruinã ha-
15 bitantibus Ierusalẽ. ¶Et offendent ex eis plurimi, &
16 cadent, conterentur, & irretientur, & capientur. ¶Liga testimoniũ, signa legẽ in discipulis meis. ¶Et ex-
17 pectabo Dñm qui abscõdit faciẽ suã à domo Iacob,
18 & præstolabor eũ. ¶Ecce ego & pueri mei quos D dedit mihi Dñs in signum, & in portentum Israël à

Luc. 2. e 34. Ro. 9. g. 33 1. Pet. 2. b 6. — *Heb. 2. c 13. -9.*

19 Dño exercituũ, qui habitat in mõte Sion. ¶Et cũ dixerint ad vos: Quærite à pythonibus, & à diuinis qui strident in incantationibus suis. Nunqd non populus à Deo suo requiret visionẽ pro viuis a mor-
20 tuis? ¶Ad legẽ magis, & ad testimoniũ. Quòd si non dixerint iuxta verbũ hoc, non erit eis matutina lux.
21 ¶Et transibit per eam, corruet, & esuriet: & cùm esurierit, irasfetur, & maledicet regi suo, & Deo suo,
22 & suscipiet sursum. Et ad terram intuebitur, & ecce tribulatio & tenebræ, dissolutio & angustia, & caligo persequẽs, & nõ poterit auolare de angustia sua.

-3.

CAPVT IX.

1 A PRimo tempore alleuiata est terra Zabulon & terra Nephthali, & nouissimo aggrauata est via maris trans Iordanẽ Ga-
2 lilęę Gentium. ¶Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in
3 regione vmbræ mortis lux orta est eis. ¶Multiplicasti gentem, non magnificasti lætitiam. Lætabuntur corã te, sicut qui lætãtur in messe, sicut exultant
4 victores capta præda quando diuidunt spolia. ¶Iugum enim oneris eius, & virgã humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madiã.
5 ¶Quia omnis violenta prædatio cum tumultu, & vestimentum mistum sanguine erit in combustio-
6 nem & cibus ignis. ¶PARVVLVS enim NATVS est nobis, & filius datus est nobis, & factus B est principatus super humerum eius: & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis,
7 pater futuri seculi, princeps pacis. ¶Multiplicabitur eius imperiũ, & pacis non erit finis: super solium Dauid, & super regnum eius sedebit: vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia amodo & vsque in sempiternum. Zelus Domini exercituum
8 faciet hoc. ¶Verbum misit Dominus in Iacob, & ce-
9 cidit in Israël. ¶Et sciet omnis populus Ephráim, & habitantes Samariam, in superbia & magnitudine
10 cordis dicentes: ¶Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros succiderunt,
11 sed cedros immutabimus. ¶Et eleuabit Dominus hostes Rasin super eum, & inimicos eius in tumul-
12 tũ vertet. ¶Syriam ab oriente, & Philistijm ab occi-C dente: & deuorabunt Israël toto ore. In oĩbus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius
13 extenta: ¶& populus non est reuersus ad percutientem se, & Dominum exercituum non inquisierunt.
14 ¶Et disperdet Dominus ab Israël caput & caudam,
15 incuruantem & refrenantem die vna. ¶Longæuus & honorabilis, ipse est caput: & propheta docens
16 mendaciũ, ipse est cauda. ¶Et erunt, qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur,
17 præcipitati. ¶Propter hoc super adolescentulis eius D non lætabitur Dominus: & pupillorum eius & viduarum non miserebitur: quia omnis hypochrita est & nequam, & vniuersum os locutum est stultitiam. In omnibus his non est auersus furor eius, sed
18 adhuc manus eius extenta. ¶Succensa est enim quasi ignis impietas, veprem & spinam vorabit: & succendetur in densitate saltus, & conuoluetur super-
19 bia fumi. ¶In ira Domini exercituum conturbata est terra, & erit populus quasi esca ignis: vir fratri suo non parcet. ¶Et declinabit ad dexteram, & esurier: & comedet ad sinistram, & non saturabitur:
20 vnusquisque carnem brachij sui uorabit. ¶Manasses

Mat. 4 c. 15 — *Gentium populis 2.* — *Iudi. 7. f 22* — *Luc. 2. a. 7* — *-9.* — *deprauantes.*

ses Ephráim, & Ephráim Manassen, simul ipsi contra Iudam. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

CAPVT X.

1 A Væ qui condunt leges iniquas: & scribentes iniustitiam scripserunt, 2 ¶vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent. 3 ¶Quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longè venientis? ad cuius confugietis auxilium? & 4 vbi derelinquetis gloriam vestram, ¶ne incuruemini sub vinculo, & cum interfectis cadatis? Super omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc 5 manus eius extenta. ¶Væ Assur, virga furoris mei & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea. 6 ¶Ad gentem fallacem mittam eum, & contra po- B pulum furoris mei mandabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum in conculca- 7 tionem quasi lutum platearum. ¶Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit: sed ad conterendum erit cor eius, & ad internecionem 8 gentium non paucarum. ¶Dicet enim: Nunquid 9 nō principes mei simul reges sunt? ¶Nunquid non vt Charcamis, sic Calano: & vt Arphad, sic Emath? 10 nunquid non vt Damascus, sic Samaria? ¶Quo modo inuenit manus mea regna idôli, sic & simu- 11 lachra eorum de Ierusalem & de Samaria. ¶Nun- C quid non sicut feci Samariæ & idôlis eius, sic fa- 12 ciam Ierusalem & simulachris eius? ¶Et erit, cùm impleuerit Dominus cuncta opera sua in monte Siō & in Ierusalem, visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur, & super gloriam altitudinis 13 oculorum eius. ¶Dixit enim: In fortitudine manus meæ feci, & in sapientia mea intellexi: & abstuli terminos populorū, & principes eorum deprædatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes. 14 ¶Et inuenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorū: & sicut colligūtur oua quę derelicta sunt, sic vniuersam terrā ego congregaui: & non fuit qui 15 moueret pennā, & aperiret os, & gāniret. ¶Nūquid D gloriabitꝰ securis cōtra eū qui secat in ea? aut exaltabitꝰ serra contra eum à quo trahitur? q̄uo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus qui 16 vtiq; lignum est. ¶Propter hoc mittet Dominator Dominus exercituū, in pinguibus eius tenuitatem: & subtus gloriam eius succensa ardebit quasi com 17 bustio ignis. ¶Et erit lumē Israël in igne, & Sanctus eius in flamma: & succendetur, & deuorabitur spi- 18 na eius, & vepres in die vna. ¶Et gloria saltus eius, E & carmeli eius ab anima vsque ad carnem consu- 19 metur, & erit terrore profugus. ¶Et reliquiæ ligni saltus eius præ paucitate numerabūtur, & puer scri 20 bet eos. ¶Et erit in die illa: non adijciet residuum Israël, & hi qui fugerint de domo Iacob, inniti super eo qui percutit eos: sed innitetur super Dominum 21 sanctum Israël, in veritate. ¶Reliquiæ conuerten- 22 tur, reliquiæ, inquam, Iacob ad Deum fortem. ¶Si enim fuerit populus tuus Israël quasi arena maris, reliquię conuertentꝰ ex eo cōsummatio abbreuiata 23 inundabit iustitiam. ¶Consummationem enim & F abbreuiationem Dominus Deus exercituum fa- 24 ciet in medio omnis terræ. ¶Propter hoc, hæc dicit Dominus Deus exercituum: Noli timere populus meus habitator Sion, ab Assur, in virga percutiet te, & baculum suum leuabit super te in via Ae- 25 gypti. ¶Adhuc enim paululum modicumq; & consummabitur indignatio, & furor meus super scelus 26 eorum. ¶Et suscitabit super eum Dominus exercituum flagellum, iuxta plagam Madian in Petra-Oreb, & virgam suam super mare, & leuabit eam in 27 via Aegypti. ¶Et erit in die illa: auferetur onus eius de humero tuo, & iugum eius de collo tuo, & com 28 putrescet iugum à facie olei. ¶Veniet in Aiath, trā- G sibit in Magron: apud Machmas cōmendabit vasa 29 sua. ¶Transierunt cursim Gaba sedes nr̄a: obstupuit 30 Rama. Gabaath Saulis fugit. ¶Hinni voce tua filia 31 Gallim, attende Laisa, paupercula Anathoth. ¶Migrauit Medemena: habitatores Gabim cōfortamini. 32 ¶Adhuc dies est, vt in Nobe stetur: agitabit manum suam super montem filiæ Sion, collem Ierusa 33 lem. ¶Ecce, dominator Dominus exercituum confringet lagunculā in terrore, & excelsi statura succi 34 dentur, & sublimes humiliabūtur. ¶Et subuertētur cōdensa saltus ferro: & Libanus cū excelsis cadet.

4 Re. 19. 35. Isai. 37. g.

verita- reliquię

Rom. 9. f. 27. ... 11. c. 1

Isai. 37. g. 36.

Iudi. 7. g. 25.

CAPVT XI.

1 A ET egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, 2 ¶Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij 3 & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis. ¶Et replebit eum spiritus timoris Domini: nō secundùm visionem oculorum iudicabit, neque secundùm au 4 ditum aurium arguet: ¶Sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in ęquitate pro mansuetis terrę: & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorū 5 suorū interficiet impium. ¶Et erit iustitia cingulum lumborum eius: & fides cinctorium renum eius. 6 ¶Habitabit lupus cum agno: & pardus cum hœdo B accubabit: vitulus, & leo, & ouis, simul morabun- 7 tur, & puer paruulus minabit eos. ¶Vitulus, & vrsus pascentur: simul requiescent catuli eorum, & leo 8 quasi bos comedet paleas. ¶Et delectabitur infans ab hubere super foramine aspidis: & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. 9 ¶Non nocebunt, & non occident in vniuerso monte sancto meo, quia repleta est terra scientia Do- 10 mini sicut aquæ maris operientes. ¶In die illa radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum. 11 ¶Et erit in die illa adijciet Dominus secundò manum suam ad possidendum residuum populi sui, C quod relinquetur ab Assyrijs, & ab Aegypto & à Phethros, & ab Aethiopia, & ab Aelam, & à Sen- 12 naar, & ab Emath, & ab insulis maris. ¶Et leuabit signum in nationes, & congregabit profugos Israël, & dispersos Iuda colliget à quatuor plagis terræ. 13 ¶Et auferetur zelus Ephráim, & hostes Iuda peribunt: Ephráim nō æmulabitur Iudam, & Iudas non 14 pugnabit contra Ephráim. ¶Et volabunt in hume- D ros Philisthijm per mare, simul prędabuntur filios Orientis: Idumæa & Moab præceptum manus eo- 15 rum, & filij Ammon obedientes erunt. ¶Et desolabit Dominus linguam maris Aegypti, & leuabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui: & percutiet eum in septem riuis, ita vt trans- 16 eant per eum calceati. ¶Et erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyrijs sicut fuit Israëli in die illa qua ascendit de terra Aegypti.

Act. 13. 23.

2. Tess. 2. c. 8.

Isai. 65. d. 25.

Rom. 15. c. 12.

Sup. 10. e. 22.

Exo. 14. c. 29.

CA-

CAPVT XII.

1 A ET dices in die illa: Confitebor tibi Domine, quoniam iratus es mihi: côuersus est furor tuus, & consolatus es me.
2 ¶Ecce Deus saluator meus, fiducialiter agam, & non timebo: quia ‖ fortitudo mea, & laus mea Dominus*, & factus est mihi in salutem.
3 ¶Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris.
4 B ¶Et dicetis in die illa: Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: notas facite in populis adinuentiones eius: mementote quoniam excelsum est nomen eius.
5 ¶Cantate Domino quoniam magnificè fecit: annunciate hoc in vniuersa terra.
6 ¶Exulta, & lauda habitatio Sion: quia magnus in medio tui sanctus Israel.

‖Exo.15.a. 2. Psa.117.c. 14. *Deut 20.

CAPVT XIII.

1 A ONus Babylonis, quod vidit Isaias filius Amos.
2 ¶Super montem caliginosum leuate signum, exaltate vocem, leuate manum, & ingrediátur portas duces.
3 ¶Ego mandaui sanctificatis meis, & vocaui fortes meos
4 in ira mea, exultantes in gloria mea. ¶Vox multitudinis in montibus quasi populorum frequentium, vox sonitus regum & gentium congregatarum: Dominus exercituum præcepit militiæ belli,
5 ¶venientibus de terra procul, à summitate cœli Dominus, &
6 vasa furoris eius, vt disperdat omnem terram. ¶Vlulate, quia propè est dies Dñi: quasi vastitas à Domi-
7 no veniet. ¶Propter hoc omnes manus dissoluen-
8 B tur, & omne cor hominis contabescet ¶& conteretur. Torsiones & dolores tenebunt, quasi parturiês dolebunt: vnusquisque ad proximum suum stupe-
9 bit, facies combustæ vultus eorum. ¶Ecce dies Domini veniet, crudelis & indignationis plenus, & iræ, furorisq; ad ponendam terram in solitudinem, &
10 peccatores eius côterendos de ea. ¶‖Quoniam stellæ cœli, & splendor earum non expandent lumen suum: ‖ obtenebratus est sol in ortu suo, & luna
11 C non splendebit in lumine suo. ¶Et visitabo super orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum, & quiescere faciam superbiam infidelium, & arro-
12 gantiam fortium humiliabo. ¶Preciosior erit vir au-
13 ro, & mundo obrizo. ¶Super hoc, cœlum turbabo, & mouebitur terra de loco suo, propter indignationem Domini exercituum, & propter diem
14 iræ furoris eius. ¶Et erit quasi damula fugiens, & quasi ouis: & non erit qui congreget: vnusquisque ad populum suum côuertetur, & singuli ad terram
15 suam fugient. ¶Omnis qui inuentus fuerit, occidetur: & omnis qui superuenerit, cadet in gladio.
16 ¶‖Infantes eorum allidentur in oculis eorum: diripientur domus eorum, & vxores eorum violabun-
17 tur. ¶Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui ar-
18 D gentum non quærant, nec aurum velint. ¶sed sagittis paruulos interficient, & lactentibus vteri non miserebuntur, & super filios non parcet oculus eo-
19 rum. ¶Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta in superbia Chaldæorum, ‖ sicut subuertit Do-
20 minus Sodomam & Gomorrham. ¶Non habitabitur vsque in finem, & non fundabitur vsque ad generationem & generationem: nec ponet ibi tento-
21 ria Arabs, nec pastores requiescent ibi. ¶Sed requiescent ibi bestiæ, & replebuntur domus eorum draconibus: & habitabunt ibi struthiones, & pilosi
22 saltabunt ibi: ¶& respondebunt ibi ululæ in ædibus eius, & sirenes in delubris uoluptatis.

‖Ezec.32. b.6. Ioel.3.c.15 Mat.24.c. 29. Mar.13.c. 24. Luc.21.c. 25.
‖Psa.136. b 9.
‖Gen.19 c.24.

CAPVT XIIII.

1 A PRopè est vt veniat tempus eius, & dies eius non elongabuntur. Miserebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de Israel, & requiescere eos faciet super humum suam: adiungetur aduena ad eos, & adhære-
2 bit domui Iacob. ¶Et tenebunt eos populi, & adducent eos in locum suum: & possidebit eos domus Israel super terram Domini in seruos & ancillas: & erunt capientes eos qui se ceperant, & subijcient
3 exactores suos. ¶Et erit in die illa: cùm requiem dederit tibi Deus à labore tuo, & à concussione
4 B tua, & à seruitute dura qua ante seruisti, ¶sumes parabolam istam contra regem Babylonis, & dices:
5 Quomodo cessauit exactor, quieuit tributû? ¶Contriuit Dominus baculum impiorum, virgam do-
6 minantium, ¶cædentem populos in indignatione, plaga insanabili, subijciêtem in furore gentes, per-
7 sequentem crudeliter. ¶Conquieuit & siluit om-
8 nis terra, gauisa est & exultauit: ¶abietes quoque lætatæ sunt super te, & cedri Libani, ex quo dor-
9 C misti, non ascêdit qui succidit nos. ¶Infernus subter conturbatus est in occursum aduentus tui, suscitauit tibi gigantes. Omnes principes terræ surrexe-
10 runt de solijs suis, omnes principes nationû. ¶Vniuersi respondebunt, & dicent tibi: Et tu vulneratus
11 es sicut & nos, nostri similis effectus es. ¶Detracta est ad inferos superbia tua, côncidit cadauer tuum: subter te sternetur tinea, & operimentû tuû erunt
12 vermes. ¶Quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui manè oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas
13 gentes? ¶qui dicebas in corde tuo: In cœlû conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, * sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.
14 ¶Ascendâ super altitudinem nubiû, similis ero Al-
15 tissimo. ¶Veruntamen ad infernum detraheris in
16 D profundum laci. ¶Qui te viderint, ad te inclinabuntur, teq; prospicient: Nunquid iste est vir qui côturbauit terram, qui concussit regna?
17 ¶Qui posuit orbem desertum, & vrbes eius destruxit, vinctis eius
18 non aperuit carcerem? ¶Omnes reges gentium vni-
19 uersi dormierunt in gloria, vir in domo sua. ¶Tu autem proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis pollutus, & obuolutus cum his qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta laci,
20 quasi cadauer putridum. ¶Non habebis côsortium neque cum eis in sepultura: tu enim terram tuam disperdidisti, tu populum tuum occidisti: non vo-
21 cabitur in æternum semen pessimorum. ¶Præparate filios eius occisioni, in iniquitate patrum suorum
22 E non consurgent, nec hæreditabunt terram: neque implebunt faciem orbis ciuitatum. ¶Et consurgam super eos, dicit Dominus exercituum: & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & pro-
23 geniem: dicit Dominus. ¶Et ponam eam in posses-
F sionem ericij, & in paludes aquarû, & scopabo eam
24 in scopa terens, dicit Dñs exercituû. ¶Iurauit Dominus exercituum dicens: Si non vt putaui, ita erit: &
25 quomodo mente tractaui, ¶sic eueniet. Vt côteram Assyrium in terra mea, & in montibus meis conculcem eum, & auferetur ab eis iugû eius, & onus il-
26 lius ab humero eorû tolletur. ¶Hoc côsilium quod

* & 2.

cogitaui super omnem terram,&hęc est manus extenta super vniuersas gentes.¶Dominus enim exercituũ decreuit: & quis poterit infirmare? & manus eius extenta:& quis auertet eã? ¶In anno quo mortuus est rex Achaz,factum est onus istud.¶Ne lęteris Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui, de radice enim colubri egredietur regulus, & semen eius absorbẽs volucrem. ¶Et pascentur primogeniti pauperum,& pauperes fiducialiter requiescent: & interire faciam in fame radicem tuam,& reliquias tuas interficiam.¶Vlula porta,clama ciuitas:prostrata est Philisthæa omnis: ab Aquilone enim fumus veniet,& non est qui effugiet agmen eius. ¶ Et quid respondebitur nuncijs gentis? Quia Dominus fundauit Sion, & in 'ipsa' sperabunt pauperes populi eius.

CAPVT XV.

ONus Moab. quia nocte vastata est Ar, Moab conticuit: quia nocte vastatus est Murus,Moab conticuit.Ascẽdit¶domus & Dibon ad excelsa in planctum: super Nabo & super Medaba, Moab vlulabit: | in cunctis capitibus eius caluitiũ:& omnis barba radetur: ¶ | In triuijs eius accincti sunt sacco: super tecta eius & in plateis eius omnis 'vlulatus', descendit in fletum. ¶ Clamabit Hesebon & Eleale, vsque Iasa audita est vox eorum: super hoc expediti Moab vlulabunt, anima eius ululabit sibi. Cor meum ad Moab clamabit, vectes eius vsque ad Segor vitulam 'consternantem'.Per ascensum enim Luith flens ascendet, & in via Oronaim clamorem contritionis leuabunt. ¶ Aquæ enim Nemrim desertæ erunt, quia aruit herba,defecit germen, viror omnis interijt. ¶ Secundùm magnitudinem operis & visitatio eorum:ad torrentem salicum ducent eos. ¶Quniam circuibit clamor terminum Moab: vsq; ad Gallim vlulatus eius, & vsque ad Puteum-Elim clamor eius. ¶Quia aquæ Dibon repletæ sunt sanguine: ponam enim super Dibon additamenta:his qui fugerint de Moab leonem, & 'reliquijs' terræ.

CAPVT XVI.

EMitte agnum -Domine' dominatorem terræ,de Petra-deserti ad montem filiæ Sion.) ¶ Et erit sicut auis fugiens,& pulli de nido auolantes,sic erunt filię Moab in transcensu Arnon. ¶ Ini consilium, coge concilium : pone quasi noctem vmbrã tuam in meridie, absconde fugientes,& vagos ne prodas. ¶ Habitabunt apud te profugi mei: Moab esto latibulum eorum à facie vastatoris: finitus est enim puluis, consummatus est miser, defecit, qui conculcabat terram.¶Et præparabitur in misericordia solium,& sedebit super eum in veritate in tabernaculo Dauid,iudicans & quærens iudicium, & velociter reddẽs quod iustũ est.¶Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde: superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquam fortitudo eius. ¶Idcirco vlulabit Moab ad Moab, vniuersus vlulabit:his qui lętantur super muros cocti lateris loquimini plagas suas. ¶Quoniam suburbana Hesebon deserta sunt, & vineam Sábama Domini Gentium exciderũt flagella eius: vsq; ad Iazer peruenerunt, errauerunt in deserto,propagines eius relictę sunt, transierunt mare. ¶Super hoc plorabo in fletu Iaser vineam Sábama:inebriabo te lachryma mea Hesebon,& Eleale: quoniam super vindemiam tuam,& super messem tuam vox calcantium irruit. ¶ Et auferetur lętitia & exultatio de Carmelo,& in vineis non exultabit, neque iubilabit. vinum in torculari non calcabit qui calcare consueuerat:vocẽ calcantium abstuli. ¶Super hoc vẽter meus ad Moab quasi cithara sonabit,& viscera mea ad murum cocti lateris.¶Et erit, cùm apparuerit quod laborauit Moab super excelsis suis, ingredietur ad sancta sua ut obsecret,& non valebit. ¶Hoc uerbum quod locutus est Dominus ad Moab ex tunc. ¶Et nunc locutus est Dominus dicens: In tribus annis quasi anni mercenarij auferetur gloria Moab super omni populo multo, & relinquetur*paruus & modicus, nequaquam multus.

CAPVT XVII.

ONus Damasci. Ecce Damascus desinet esse ciuitas, & erit sicut aceruus lapidum in ruina.¶Derelictæ ciuitates Aroër gregibus erunt,& requiescent ibi, & non erit qui exterreat. Et¶cessabit adiutorium ab Ephráim, & regnum à Damasco: & reliquiæ Syriæ, sicut gloria filiorum Israël erunt: dicit Dominus exercituum.¶Et erit in die illa:attenuabitur gloria Iacob, & pinguedo carnis eius marcescet. ¶ Et erit sicut congregans in messe, quod restiterit, & brachium eius spicas leget,& erit sicut quærens spicas in valle Rapháim.¶Et relinquetur in eo sicut racemus,& sicut excussio oleę duarum vel trium oliuarũ in summitate rami,siue quatuor aut quinque in cacuminibus eius fructus eius. Dicit Dominus Deus Israël: ¶ In die illa inclinabitur homo ad factorẽ suum, & oculi eius ad sanctũ Israël respicient:¶ & non inclinabitur ad altaria quæ fecerunt manus eius:& quæ operati sunt digiti eius non respiciet,lucos & delubra. ¶In die illa erũt ciuitates fortitudinis eius derelictæ, sicut aratra, & segetes quæ derelictæ sunt à facie filiorum Israël, & 'eris' deserta. ¶Quia oblita es Dei saluatoris tui, & Fortis adiutoris tui non es recordata: propterea plantabis plantatiõẽ 'fidelẽ',& germen alienum seminabis.¶In die plantationis tuæ labrusca, & manè semen tuũ florebit:ablata est messis in die hæreditatis,& dolebit grauiter.¶Væ 'multitudo' populorũ multorũ ut multitudo maris sonantis:& tumultus turbarũ sicut sonitus aquarũ multarũ. ¶ Sonabũt populi sicut sonitus aquarũ inũdãtiũ,& increpabit eũ,& fugiet procul:& rapieť sicut puluis montiũ à facie venti, & sicut turbo corã tẽpestate.¶In tẽpore vesperę,&ecce turbatio: in matutino, & non subsistet. hęc est pars eorum qui uastauerunt nos,& sors diripientiũ nos.

CAPVT XVIII.

VAe terræ cymbalo alarum quæ est trans flumina Aethiopiæ, qui mittit in mare legatos, & in uasis papyri super aquas. ¶Ite angeli ueloces ad gentem conuulsam, & dilaceratam : ad populum terribilem, post quem non est aliusad gentẽ expectantẽ*& conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. ¶*Omnes habitatores orbis qui moramini in terra, cum eleuatum fuerit signum in montibus, uidebitis, & clangorem tubæ audietis:¶ quia hæc dicit Dominus ad me: Quiescã,& cõsiderabo in loco

meo

Margin notes: *ipso. Iere.48.f.37 Ezec.7.c.18. *vlulat 4. *conterna̋tem, id est, trimam 7. *reliquiis 2. -10. Iere.48.15. *in eo sicut acinus. *erit 3. *in fidelẽ. *multitudini 20. *expectantem 8. *ad montem nomi nis Domini exercitium montem Sion

meo sicut meridiana lux clara est, & sicut nubes ro
5 ris in die messis.¶Ante messem enim totus effloruit
B & immatura perfectio germinabit,& præcidentur
ramusculi eius falcibus:& quæ derelicta fuerint,ab
6 scindētur,& excutientur.¶Et relinquentur simul
auibus montium, & bestijs terræ: & æstate perpe-
tua erunt super eum volucres,& omnes bestiæ ter-
7 ræ super illum hyemabunt.¶In tempore illo defere
tur munus Domino exercituum à populo diuulso
& dilacerato:à populo terribili,post quem non fuit
alius à gente expectante,-expectante & conculca-
ta,cuius diripuerunt flumina terram eius ad locum
nominis Domini exercituum,montem Sion.

CAPVT XIX.

1 A ONus Aegypti. Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum & commouebūtur simulachra Aegypti à facie eius, & cor Aegypti ta-
2 bescet in medio eius.¶Et concurrere faciam Aegy
ptios aduersus Aegyptios:& pugnabit vir cōtra fra
trem suum,& vir contra amicum suū,ciuitas aduer
3 sus ciuitatem,regnum aduersus regnum.¶Et dirum
petur spiritus Aegypti in visceribus eius, & cōsiliū
eius præcipitabo:& interogabunt simulachra sua,
4 & diuinos suos,& pythones,& ariolos.¶Et tradam
Aegyptum in manu dominorum crudelium,& rex
fortis dominabitur eorum,ait Dominus Deus exer
5 cituum.¶Et arescet aqua de mari, & fluuius desola
6 bitur atque siccabitur.¶Et deficient flumina: * at-
tenuabuntur,& siccabūtur riui aggerum. Calamus
7 & iuncus marcescet.¶nudabitur alueus riui à fon-
B te suo:& omnis sementis irrigua siccabitur,arescet
8 & non erit.¶Et mœrebunt piscatores, & lugebunt
omnes mittentes in flumen hamum, & expanden-
9 tes rete super faciem aquarum emarcescent.¶Con
fundentur qui operabantur linum, plectentes &
10 texentes subtilia.¶Et erunt irrigua eius flaccentia:
omnes qui faciebant lacunas ad capiendos pisces.
11 ¶Stulti principes Taneos,sapientes consiliarij Pha
raonis dederunt consilium insipiens: quomodo di
citis Pharaoni, Filius sapientium ego,filius regum
12 antiquorum?¶Vbi nunc sunt sapientes tui? annun-
cient tibi, & indicent quid cogitauerit Dominus
13 exercituum super Aegyptum.¶Stulti facti sunt prin
cipes Taneos,emarcuerunt principes Mempheos,
deceperunt Aegyptum,angulum populorum eius.
14 ¶Dominus miscuit in medio eius spiritum vertigi-
nis: & errare fecerunt Aegyptum in omni opere
15 suo,sicut errat ebrius & vomens.¶Et nō erit Aegy-
C pto opus quod faciat caput & caudam incuruantē
16 & refrenantem.¶In die illa erit Aegyptus quasi mu
lieres,& stupebunt & timebunt à facie commotio-
nis manus Domini exercituum, quam ipse moue-
17 bit super eam.¶Et erit terra Iuda Aegypto in pauo
rē:omnis qui illius fuerit recordatus, pauebit à fa-
cie cōsilij Domini exercituum,quod ipse cogitauit
18 super eam.¶In die illa erunt quinq; ciuitates in ter
ra Aegypti,loquentes lingua Chanáan, & iurantes
per Dñm exercituum: Ciuitas solis vocabitur vna:
19 ¶In die illa erit altare Domini in medio terræ Ae-
20 gypti,& titulus Domini iuxta terminum eius:¶&
D erit in signum & in testimoniū Domino exercituū
in terra Aegypti. Clamabunt enim ad Dominum à
facie tribulantis,& mittet eis saluatorem & propu
21 gnatorem qui liberet eos.¶Et cognoscetur Do-
minus ab Aegypto,& cognoscent Aegyptij Domi
num in die illa,& colent eum in hostijs & in mune-
22 ribus:& vota vouebunt Domino,& soluēt.¶Et per-
cutiet Dominus Aegyptum plaga, & sanabit eā, &
reuertentur ad Dominum,& placabitur eis,& sana
23 bit eos.¶In die illa erit via de Aegypto in Assyrios,
& intrabit Assyrius Aegyptum,& Aegyptius in As
24 syros,& seruient Aegyptij Assur.¶In die illa erit Is-
raël tertius Aegyptio & Assyrio:benedictio in me-
25 dio terræ,¶cui benedixit Dominus exercituum,di
cēs:Benedictus populus meus Aegypti, & opus ma
nuum mearum Assyrio,hæreditas autē mea Israël.

CAPVT XX.

1 A IN anno quo ingressus est Tharthā in Azótum,cùm misisset eum Sargon rex Assyriorum,& pugnasset contra Azótum,
2 & cepisset eam:¶In tempore illo locutus
est Dominus in manu Isaiæ filij Amos, dicens: Va-
de, & solue saccum de lumbis tuis,& calceamenta
tua tolle de pedibus tuis. Et fecit sic vadēs nudus,
3 & discalceatus.¶Et dixit Dñs: sicut ambulauit ser-
uus meus Isaias nudus,& discalceatus, trium an-
norum signum & portentum erit super Aegyptum
4 & super Aethiopiam:¶sic minabit rex Assyriorum
B captiuitatem Aegypti,& transmigrationem Aethio
piæ,iuuenem,& senem, nudam & discalceatam di
5 scoopertis natibus ad ignominiam Aegypti.¶Et ti
mebunt,& confundentur ab Aethiopia spe sua, &
6 ab Aegypto gloria sua.¶Et dicet habitator insulæ
huius in die illa: Ecce hęc erat spes nostra,ad quos
confugimus in Auxilium, vt liberarent nos à facie
regis Assyriorum:& quō effugere poterimus nos?

CAPVT XXI.

1 A ONus deserti maris. Sicut turbines ab Aphrico veniunt,de deserto venit,de ter-
2 ra horribili.¶Visio dura nunciata est mihi: qui incredulus est, infideliter agit:
& qui depopulator est, vastat.Ascende Aelam, ob
3 side Mœde omnem gemitū eius cessare feci.¶Pro-
pterea repleti sunt lumbi mei dolore, angustia pos
sidet me sicut angustia parturientis:corrui cùm au-
4 direm, conturbatus sum cùm viderem.¶Emarcuit
cor meum,tenebrę stupefecerunt me:Babylon di-
5 lecta mea posita est mihi in miraculū.¶Pone men-
sam,contemplare in specula,comedentes & biben
6 tes surgite principes,arripite clypeum:¶hæc enim
B dixit mihi Dominus:Vade,& pone speculatorem:
7 & quodcunque viderit, annūciet.¶Et vidit currum
duorum equitum,ascensorem asini, & ascensorem
cameli: & contemplatus est diligenter multo in-
8 tuitu.¶Et clamauit leo: Super speculam Domini
ego sum,stās iugiter per diē,& super custodiā meā
9 ego sum,stans totis noctibus.¶Ecce iste venit ascē-
C sor uir bigæ equitum,& respondit, & dixit: Ceci-
dit cecidit Babylon,& oīa sculptilia deorū eius con
10 trita sunt in terram.¶Tritura mea,& filia areę meę,
quæ audiui à Domino exercituum Deo Israël, an-
11 nunciaui uobis, Onus Duma.¶Ad me clamat rex
Seir: Custos quid de nocte? custos quid de nocte?
12 ¶Dixit custos: Venit manè & nox:si quæritis,quæ-
13 rite:conuertimini, uenite. Onus in Arabia.¶In sal-
14 tu ad uesperē dormietis,in semitis Dedanim.¶Oc
D currentes sitienti ferte aquam qui habitatis ter-
15 ram Austri, cū panibus occurrite fugienti.¶A facie

enim gladiorum fugerunt, à facie gladij imminen-
16 tis, à facie arcus extenti, à facie grauis prælij: ¶ quĩ
hæc dicit Dominus ad me: Adhuc in vno anno qua
si in anno mercenarij, & auferetur omnis gloria
17 Cedar. ¶ Reliquiæ numeri sagittatorum fortium
de filijs Cedar imminuentur: Dominus enim Deus
Israël locutus est.

CAPVT XXII.

1 A ONus vallis visionis. ¶ Quidnam quoque ti
bi est, quia ascendisti & tu omnis in te-
2 cta? ¶ clamoris plena, vrbs frequens, ci-
uitas exultans: interfecti tui, non interfe
3 cti gladio: nec mortui * in bello. ¶ Cuncti principes
tui fugerunt simul, durèq; ligati sunt: omnes qui in-
4 uenti sunt vincti sunt pariter, procul fugerunt. ¶ Pro-
pterea dixi, Recedite à me, amare flebo: nolite in-
cũbere vt consolemini me super vastitate filię popu
5 li mei. ¶ Dies enim interfectionis & conculcationis
B & fletuum Domino Deo exercituum in valle visio
nis, scrutans murum, & magnificus super montem.
6 ¶ Et Aelam sumpsit pharetram, currum hominis
7 equitis, & parietem nudauit clypeus. ¶ Et erunt ele
ctę valles tuę plenæ quadrigarum, & equites ponẽt
8 sedes suas in porta. ¶ Et reuelabitur operimentum
Iudæ, & * videbis, in die illa armamentariũ domus
9 saltus. ¶ Et scissura ciuitatis Dauid videbitis, quia
multiplicatæ sunt, & congregastis aquas piscinæ
10 inferioris, ¶ & domos Ierusalem numerastis, & de-
C struxistis domos ad muniẽdũ murum. ¶ Et lacũ feci-
11 stis inter duos muros, * & aquã piscinę veteris: & nõ
suspexistis ad eum qui fecerat eam, & operatorem
12 eius dèlonge non vidistis. ¶ Et vocabit Dominus
Deus exercituum in die illa ad fletum, & ad plan-
13 ctum, ad caluitium, & ad cingulum sacci: ¶ & ec-
D ce gaudium & lætitia occidere vitulos, & iugulare
arietes, comedere carnes, & bibere vinum, | Come
14 damus, & bibamus, cras enim moriemur. ¶ Et reue-
lata est in auribus meis vox Domini exercituũ: Si di
mittet iniquitas hęc vobis donec moriamini: dicit
15 Dominus Deus exercituum. ¶ Hæc dicit Dominus
Deus exercituum: Vade, ingredere ad eum qui ha
bitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum tem-
16 pli, & dices ad eũ: ¶ Quid tu hic? aut quasi quis hic?
quia excidisti tibi hic sepulchrũ, excidisti in excelso
17 memoriale diligẽter, in petra tabernaculũ tibi. ¶ Ec
E ce, Dominus asportari te faciet, sicut asportatur
gallus gallinaceus, & quasi amictum sic subleuabit
18 te. ¶ Coronans coronabit te tribulatione, quasi pi
lam mittet te in terram latã & spaciosam: ibi morie
ris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia Domus
19 Domini tui. ¶ Et expellam te de statione tua, & de
20 ministerio tuo depouam te. ¶ Et erit in die illa voca
21 bo seruum meum Eliacim, filium Helciæ. ¶ & induã
F illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum,
& potestatem tuam dabo in manu eius: & erit qua-
si pater habitantibus Ierusalem, & domui Iuda.
22 ¶ Et dabo clauẽ domus Dauid super humerũ eius:
& aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non
23 erit qui aperiat. ¶ Et figam illum paxillum in loco
24 fideli, & erit in solium gloriæ domui patris sui. ¶ Et
G suspendent super eum omnem gloriam domus pa-
tris eius vasorum diuersa genera, omne vas paruu-
lum, à vasis craterarum vsq; ad omne vas musico-
25 rum. ¶ In die illa, dicit Dominus exercituum, aufe-
retur paxillus, qui fixus fuerat in loco fideli: & fran
getur, & cadet, & peribit quod pependerat in eo,
quia Dominus locutus est.

* tui, mortui.

* videbitis.

* ad I.

Sup. 2. b. 6. 1.Cor.15. d.32. Infra 56. d 12.

Apo.3.b 7. Iob.12.e. 14.

CAPVT XXIII.

1 A ONus Tyri. Vlulate naues maris, quia va-
stata est domus vnde venire cõsueuerãt,
2 de terra Cethim reuelatum est eis: ¶ Ta-
cete qui habitatis in insula: negociatio
3 Sidonis, transfretantes mare, repleuerunt te. ¶ In
aquis multis semen Nili, messis fluminis fruges e-
4 ius: & facta est negociatio gentium. ¶ Erubesce Si-
B don, ait enim mare, fortitudo maris, dicens: Non
enim parturiui, & non peperi, & non enutriui iuue
5 nes, nec ad incrementum perduxi virgines. ¶ Cùm
auditum fuerit in Aegypto, dolebunt cùm audie-
6 rint de Tiro. ¶ Transite maria, vlulate qui habitatis
7 in insula: ¶ Nunqd nõ vestra hęc est, quę gloriabatur
à diebus pristinis in antiquitate sua? ducẽt eam pe-
8 des sui longè ad peregrinandum. ¶ Quis cogitauit
hoc super Tyrum quondam coronatam, cuius ne-
gociatores principes, institores eius incly ti terræ?
9 ¶ Dominus exercituum cogitauit hoc, vt detrahe-
ret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam de-
10 duceret vniuersos inclytos terræ. ¶ Transi terram
tuam quasi flumen, filia maris, non est cingulum vl
11 trà tibi. ¶ Manum suam extendit super mare, contur
C bauit regna: Dominus mandauit aduersus Chanaã,
12 vt contereret fortes eius, ¶ & dixit: Non adijcies vl-
trà vt glorieris, calumniam sustinens virgo filia Si-
donis: in Cethim consurgens transfreta, ibi quoq;
13 non erit requies tibi. ¶ Ecce, terra Chaldæorum ta
lis populus non fuit, Assur fundauit eam, in capti-
uitatem traduxerunt robustos eius, suffoderunt do
14 mos eius, posuerunt eam in ruinam. ¶ Vlulate na-
15 ues maris, quia deuastata est fortitudo vestra. ¶ Et
erit in die illa: in obliuione eris, ó Tyre, septuagin-
ta annis, sicut dies regis vnius: post septuaginta au-
tem annos erit Tyro quasi canticum meretricis.
16 ¶ Sume citharam, * circui ciuitatem meretrix obli-
D uioni tradita: bene cane, frequenta canticum, vt
17 memoria tui sit. ¶ Et erit post septuaginta annos, vi
sitabit Dñs Tirum, & reducet eam ad merces suas:
& rursum fornicabitur cum vniuersis regnis terræ
18 super faciem terræ. ¶ Et erũt * negotiationes eius, &
* mercedes eius sanctificatæ Domino, non conden
tur, neq; reponentur: quia his qui habitauerint co-
ram Domino, erit negociatio eius, vt mãducent in
saturitatem, & vestiantur vsque ad vetustatem.

* & 7.

* negociatio 7. * merces 2.

CAPVT XXIIII.

1 A ECce, Dominus dissipabit terrã, & nuda-
bit eam, & affliget faciem eius, & disper
2 get habitatores eius. ¶ Et erit sicut po-
pulus, sic sacerdos: & sicut seruus sic
dominus eius: sicut ancilla, sic domina eius: sicut e-
mens, sic ille qui vendit: sicut fœnerator, sic is qui
3 mutuũ accipit: sicut qui repetit, sic qui debet. ¶ Dis-
sipatione dissipabitur terra, & direptione prædabi-
4 tur. Dominus enim locutus est verbum hoc. ¶ Luxit
& defluxit terra, & infirmata est: defluxit orbis, infir
5 mata est altitudo populi terræ. ¶ Et terra infecta est
ab habitatoribus suis: quia transgressi sunt leges,
mutauerũt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum.
6 ¶ Propter hoc maledictio vorabit terram, & pecca-
bũt habitatores eius: ideoq; insaniẽt cultores eius,
7 & relinquentur homines pauci. ¶ Luxit vindemia,

Osee 4 b 9.

infir-

infirmata est vitis, ingemuerunt omnes qui lætabã-
8 tur corde. ¶Cessauit gaudium tympanorum, quieuit sonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ.
9 ¶Cum cantico non bibent vinum: amara erit potio
10 bibentibus illã. ¶Attrita est ciuitas vanitatis, clausa
11 est omnis domus nullo introeunte. ¶Clamor erit super vino in plateis: deserta est omnis lætitia, trans-
12 latum est gaudium terræ. ¶Relicta est in vrbe solitu-
13 do, & calamitas opprimet portas. ¶Quia hæc erunt
C in medio terræ, in medio populorum, quo modo si paucæ oliuæ quæ remanserunt, excutiatur ex olea,
14 & racemi cùm fuerit finita vindemia. ¶Hi leuabunt vocem suam, atq; laudabunt: cùm glorificatus fue-
15 rit Dominus, hinnient de mari. ¶Propter hoc in doctrinis glorificate Dominum: in insulis maris no-
16 men Domini Dei Israël. ¶A finibus terræ laudes audiuimus, gloriam iusti. Et dixi: Secretum meum mihi, secretum meum mihi, væ mihi: præuaricantes præuaricati sunt, & præuaricatione transgressorum
17 præuaricati sunt. ¶Formido & fouea, & laqueus su-
18 per te qui habitator es terræ. ¶Et erit: | qui fugerit à voce formidinis, cadet in foueam: & qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelsis apertæ sunt, & concutientur fundamenta
19 terræ. ¶Confractione confringetur terra, contritio-
D ne conteretur terra, commotione commouebitur
20 terra, agitatione agitabitur terra sicut ebrius, & auferetur quasi tabernaculum vnius noctis: & grauabit eam iniquitas sua, & corruet, & non adijciet vt
21 resurgat. ¶Et erit: in die illa visitabit Dominus super militiam cœli in excelso: & super reges terræ
22 qui sunt super terram. ¶Et congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi
23 in carcere: & post multos dies visitabuntur. ¶Et erubescet Luna, & confundetur Sol, cũ regnauerit Dominus exercituum in mõte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus.

‖Ierε.48.g 44.

CAPVT XXV.

1 A DOmine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fide-
2 les amen. ¶Quia posuisti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum: vt non sit ciuitas, & in sempiternum non ędifi-
3 cetur. ¶Super hoc laudabit te populus fortis, ciui-
4 tas gẽtium robustarum timebit te. ¶Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes à turbine, vmbraculum ab æstu: spũs enim
5 robustorum quasi turbo impellens parietem. ¶Si-
B cut ęstus in siti, tumultum alienorum humiliabis, & quasi calore sub nube torrente propaginem for-
6 tium marcescere facies. ¶Et faciet Dominus exercituũ oĩbus populis in mõte hoc cõuiuium pinguiũ, cõuiuium vindemiæ pinguium medullatorum, vin-
7 demiæ defęcatæ. ¶Et præcipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & te-
8 lam quam orditus est super omnes nationes. ¶Præ-
C cipitabit mortem in sempiternum | & auferet Dominus Deus lachrymam ab omni facie, & opprobriũ populi sui auferet de vniuersa terra: quia Do-
9 minus locutus est. ¶Et dicet in die illa: Ecce Deus noster iste, expectauimus eum, & saluabit nos: iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus, & lætabi-
10 mur in salutari eius. ¶Quia requiescet manus Domini in monte isto: & triturabitur Moab sub eo, si-
D cuti teruntur paleæ in plaustro. ¶Et extendet ma-
11 nus suas sub eo, sicut extendit natans ad natandum: & humiliabit gloriam eius cum allisione ma-
12 nuũ eius. ¶Et munimenta sublimium murorũ tuorum concident, & humiliabũtur, & detrahentur in terram vsque ad puluerem.

‖Apo.7.d 17.21.b 4.

CAPVT XXVI.

1 A IN die illa cãtabitur canticum istud in terra Iuda.
Vrbs fortitudinis nostræ -Sion` saluator, ponetur in ea murus & antemurale.
2 ¶Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.
3 ¶Vetus error abijt: seruabis pacem: pacem, quia in te sperauimus.
4 ¶Sperastis in Domino in seculis æternis, in Domino Deo forti in perpetuum.
5 ¶Quia incuruabit habitantes in excelso, ciuitatẽ sublimem humiliabit: humiliabit eam vsque ad terram, detrahet eam vsque ad puluerem.
6 ¶Conculcabit eam pes, `pedes` pauperis, gressus
B egenorum.
7 ¶Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum.
8 ¶Et in semita iudiciorum tuorum Domine sustinuimus te: nomen tuum & memoriale tuum in desiderio animæ.
9 ¶Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritu meo in præcordijs meis de manè vigilabo ad te: cùm feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent habitatores orbis.
10 ¶Misereamur impio, & non discet iustitiam facere: in terra sanctorum iniqua gessit, & non videbit gloriam Domini.
11 ¶Domine exaltetur manus tua, `& non videant: videant & confundantur zelantes populi, & ignis hostes tuos deuoret.
12 ¶Domine dabis pacem nobis: omnia enim ope-
C ra nostra operatus es nobis.
13 ¶Domine Deus noster, possederunt nos domini absq; te, tantùm in te recordemur nominis tui.
14 ¶Morientes non viuant: gigantes non resurgant, propterea visitasti & contriuisti eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.
15 ¶Indulsisti genti Domine, indulsisti genti: nunquid glorificatus es? elongasti oẽs terminos terrę.
16 ¶Domine in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis.
17 ¶Sicut quę concipit, cùm appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis: sic facti sumus à facie tua Domine.
18 ¶Concepimus, & quasi parturiuimus, & peperi-
D mus `spiritum: salutes` * nõ fecimus in terra. ideo nõ ceciderunt habitatores terrę.
19 ¶Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent: expergiscimini, & laudate qui habitatis in puluere: quia ros lucis ros tuus, & terram gigantum detrahes in ruinam.
20 ¶Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude ostia tua super te, abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio.
21 ¶| Ecce enim Dominus egredietur de loco suo, vt visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eũ: & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet vltrà interfectos suos.

-s. ‘ps. ‘vt ‘ spiritum salutis. *iustitiam. ‖Mich.1 a 3.

CAPVT XXVII.

1 A IN die illa visitabit Dominus in gladio suo duro,& grandi,& forti,super Leuiathan serpentem vectem, & super Leuiatan serpentem tortuosum,& occidet ce-
2 tum,qui in mari est.¶In die illa vinea meri cantabit
3 ei:¶Ego Dominus qui seruo eam, repente propina bo ei:ne fortè visitetur contra eam,nocte & die ser
4 uo eam.¶Indignatio non est mihi:quis dabit me spi nam & veprem in prælio:gradiar super eam, succen
5 dam eã pariter?¶ An potius tenebit fortitudinem
6 meã,faciet pacẽ mihi,pacẽ faciet mihi?¶Qui ˋingrediuntur impetu adˋ Iacob,florebit & germinabit Is-
7 raël, & implebunt faciem orbis semine.¶Nunquid
B iuxta plagam percutientis se percussit eum? aut si-
8 cut occîdit interfectos eius,sic occisus est? In men sura cõtra mẽsurã cũ abiecta fuerit, ˋ iudicabis eã:
9 meditata est in spũ suo duro per diẽ æstus.¶Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domui Iacob:& iste
C omnis fructus vt auferaẽ peccatũ eius, cũ posuerit oẽs lapides altaris, sicut lapides cineris allisos,nõ
10 stabunt luci & delubra.¶Ciuitas enim munita desolata erit, speciosa relinquetur, & dimittetur quasi desertum:ibi pascetur vitulus, & ibi accubabit, &
11 consumet summitates eius.¶In siccitate messes illius conterentur, mulieres venientes & docentes
D ˋeasˋ:non est enim populus sapiens,propterea non miserebitur eius qui fecit eum, & qui formauit eũ
12 non parcet ei.¶Et erit: in die illa percutiet Dominus ab alueo fluminis vsq; ad Torrentẽ Aegypti,&
13 vos cõgregabimini vnus & unus filij Israël.¶Et erit: in die illa clangetur in tuba magna, & venient qui perditi fuerant de terra Assyriorum, & qui eiecti erant de terra Aegypti,& adorabunt Dominum in monte sancto in Ierusalem.

ˋ egredientur impetu à 10.

ˋ iudicabit 10.

ˋ eam.

CAPVT XXVIII.

1 A VAe coronæ superbiæ, ebrijs Ephraim,& flori decidenti,gloriæ exultationis eius, qui erant in vertice vallis pinguissimæ,
2 errantes à vino.¶Ecce validus, & fortis Dominus,sicut impetus grandinis:turbo confringens,sicut impetus aquarum multarum inundantiũ
3 & emissarum super terram spaciosam.¶Pedibus cõ
4 culcabitur corona superbiæ ebriorũ Ephráim.¶Et erit flos décidens gloriæ exultationis eius, qui est super verticem vallis pinguium, quasi tẽporaneum ante maturitatem Autumni: quod cùm aspexerit videns, statim vt manu tenuerit, deuorabit illud.
5 ¶In die illa erit Dominus exercituum corona glo-
B riæ, & sertum exultationis residuo populi sui:¶&
6 spiritus iudicij sedenti super iudicium,& fortitudo
7 reuertẽtibus de bello ad portam.¶Verùm hi quoquæ præ vino nescierũt,& præ ebrietate errauerũt. sacerdos & propheta nescierũt prę ebrietate,absorpti sunt à vino,errauerunt in ebrietate, nescierunt
8 videntem, ignorauerunt iudicium.¶Omnes enim
C mensæ repletæ sunt vomitu ˋsordiumqueˋ, ita vt nõ
9 esset vltra locus.¶Quem docebit scientiam? & quẽ intelligere faciet auditum? ablactatos à lacte, auul
10 sos ab huberibus.¶Quia manda remanda,manda remãda, expecta reexpecta,expecta,reexpecta,modi
11 cum ibi,modicum ibi.¶In loquela enim labij,& lin
12 gua altera loquetur ad populum istum.¶Cui dixit: Hæc est requies mea,reficite lassum,& hoc est meũ
13 refrigerium:& noluerunt audire.¶Et erit eis verbũ Domini, Manda remanda,manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi:vt vadant,& cadant retrorsum,& cõ-
14 terãtur,& illaqueentur,& capiantur.¶Propter hoc
D audite verbum Domini viri illusores,qui domina-
15 mini super populum meum qui est in Ierusalẽ.¶Dixistis enim:Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.Flagellum inundans cùm transierit non veniet super nos:quia posuimus mẽdacium spem nostram, & mendacio protecti su-
16 mus.¶Idcirco hæc dicit Dominus Deus:|Ecce,ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatũ an-
E gularem,preciosum,in fundamento fundatum| qui
17 crediderit,non festinet.¶Et ponam in pondere iudicium, & iustitiam in mensura: & subuertet grando spem mendacij: & protectionem.Aquæ inunda
18 bunt,¶& delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit: flagellum inundans cum transierit,eritis in conculcationem.
19 ¶Quandocunq; pertransierit, tollet vos: quoniam manè diluculo pertransibit in die & in nocte,& tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui.
20 ¶Coangustatum est enim stratum, ita vt alter decidat,& pallium breue vtrunque operire non potest:
21 ¶|Sicut enim in monte diuisionum stabit Dominus:
F sicut| in valle quæ est in Gabaon irascetur: vt faciat opus suum, alienũ opus eius:vt operetur opus
22 suum,peregrinum est opus eius ab eo.¶Et nunc nolite illudere, ne fortè constringantur vincula vestra. Consummationem enim & abbreuiationem audiui à Domino Deo exercituũ super vniuersam
23 terram.¶Auribus percipite & audite vocẽ meam,
24 attendite & audite eloquium meum.¶Nunquid tota die arabit arans vt serat, proscindet & sariet hu-
25 mum suam?¶Nónne cùm adæquauerit faciẽ eius,
G seret gith,& cyminum sparget,& ponet triticũ per ordinem,& hordeum,& milium, & viciam in fini-
26 bus suis?Et erudiet illum in iudicio,Deus suus do-
27 cebit illum.¶Non enim in serris triturabitur gith, nec rota plaustri super cyminũ circuibit, sed in vir-
28 ga excutietur gith, & cyminum in baculo.¶Panis autẽ comminuetur:verùm non in perpetuum triturans triturabit illum,neque vexabit eum rota plau
29 stri,nec vngulis suis comminuet eum.¶Et hoc a Domino Deo exercituum exiuit, vt mirabile faceret consilium,& magnificaret iustitiam.

ˋ sordibus que.

.Co.14 21.

Psal.117.d 22. Mat.21.d. 42. Act.4.b.11 1.Pe.2.a.6 Ro.9.g.33

2.Re.5.d 20. 1.Pa.14. c.13. Iosue 10.c 10.

CAPVT XXIX.

1 A VAe Ariel,Ariel ciuitas quam expugnauit Dauid:additus est annus ad annum, so-
2 lennitates euolutę sunt.¶Et circumuallabo Ariel,& erit tristis & mœrens,& erit
3 mihi quasi Ariel.¶Et circundabo quasi sphæram in circuitu tuo,& iaciam contra te aggerem, & muni
4 mẽta ponam in obsidionem tuam.¶Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuũ: & erit quasi pythonis de terra vox tua,& de hu
5 mo eloquium tuum mussitabit.¶Et erit sicut puluis tenuis multitudo ventilãtium te: & sicut fauilla
B pertransiens multitudo eorum qui contra te pręua
6 luerunt:¶eritq; repentè cõfestim. A Domino exercituum visitabitur in tonitruo & commotione terrę,& uoce magna turbinis & tempestatis, & flãma
7 ignis deuorantis.¶Et erit sicut somnium uisionis nocturnæ multitudo omnium gentium quę di-

micaue-

micauerunt contra Ariel,& omnes qui militauerũt
8 & obsederunt,& præualuerunt aduersus eam. ¶ Et
C sicut somniat esuriens & comedit, cùm autem fue-
rit expergefactus,vacua est anima eius:& sicut som
niat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefa-
ctus,lassus adhuc sitit,& anima eius vacua est:sic e-
rit multitudo omnium gẽtium, quæ dimicauerunt
9 contra montem Sion. ¶ Obstupescite & admira-
mini: fluctuate, & vacillate: inebriamini, & non à
10 vino:mouemini,& non ab ebrietate.¶Quoniam mi
scuit vobis Dominus spiritum soporis: claudet ocu
los vestros: prophetas & principes vestros q videt
11 visiones,operiet. ¶ Et erit vobis visio omnium sicut
D verba libri signati:quem cùm dederint scienti lite-
ras,dicent:Lege istum,& respondebit: Nõ possum,
12 signatus est enim. ¶ Et dabitur liber nescienti lite-
ras,diceturq; ei:Lege:& respõdebit:Nescio literas.
13 ¶Et dixit Dñs: Eo quod appropinquat populus iste
ore suo,& labijs suis glorificat me, cor autem eius
longè est à me,& timuerunt me mãdato hominum
14 & doctrinis:¶Ideò,ecce ego addam vt admirationẽ
E faciam populo huic miraculo grandi & stupendo:
peribit enim sapientia à sapientibus eius,& intel-
15 lectus prudentium eius abscondetur.¶ Væ,qui pro
fundi estis corde,vt à Domino abscondatis consi-
lium,quorũ sunt in tenebris opera,& dicunt Quis
16 videt nos,& quis nouit nos?¶Peruersa est hęc vestra
cogitatio:quasi si lutum contra figulum cogitet, &
dicat opus factori suo: Non fecisti me: & figmẽtum
17 dicat fictori suo:Nõ intelligis.¶ Nónne adhuc ĩ mo
F dico & in breui conuertetur Libanus in Charmel,
18 & Charmel in saltum reputabitur?¶ Et audient in
die illa surdi verba libri, & de tenebris & caligine
19 oculi cæcorum videbunt. ¶ Et addent mites in Do-
mino lætitiam, & pauperes homines in sancto Is-
20 raël exultabunt.¶Quoniam defecit qui prævalebat,
consummatus est illusor, & succisi sunt omnes qui
21 vigilabant super iniquitatem, ¶ qui peccare facie-
bant hoĩes in verbo,& arguentẽ in porta supplanta
22 bant,& declinauerunt frustrà à iusto.¶Propter hoc
haec dicit Dñs ad domum Iacob, qui redemit Abra
G ham:Non modò confundetur Iacob, nec modò
23 vultus eius erubescet: ¶sed cum viderit filios suos,
opera manuum mearum,in medio sui sanctificãtes
nomen meum, & sanctificabunt sanctum Iacob, &
24 Deum Israël prædicabunt,¶& scient errãtes spiritu
intellectum,& mussitatores discent legem.

[Marginal notes: Mat.15.a 8. Mar.7.b 6 — 1.Cor.1.d.19 Abd.1.a.8. — Eccl 23.c 25. — Ieranae]

CAPVT XXX.

1 A [V]Æ filij desertores,dicit Dominus, vt fa-
ceretis consilium,& non ex me: & ordi
remini telam,& nõ per spiritum meum,
vt adderetis peccatum super peccatum.
2 ¶qui ambulatis vt descendatis in Aegyptum, & os
meum non interrogastis, sperantes auxilium in for
titudine Pharaonis,& habentes fiduciam in vmbra
3 Aegypti.¶Et erit vobis fortitudo Pharaonis in con
fusionem, & fiducia vmbræ Aegypti in ignominiã.
4 ¶Erũt enim in Tanĩ principes tui,& nuncij tui vsq;
5 ad Hanes peruenerunt.¶Omnes confusi sunt super
populo,qui eis prodesse non potuit: non fuerunt
in auxilium,& in aliquam vtilitatem,sed in confu-
6 sionem,& in opprobrium.¶ Onus iumentorum Au
stri.In terra tribulationis & angustiæ, leæna & leo
ex eis,vipera & regulus volans,portantes super hu
B meros iumentorum diuitias suas, & super gibbum
camelorum thesauros suos ad populum qui eis pro
7 desse non poterit.¶ Aegyptus enim frustrà & vanè
auxiliabitur: ideo clamaui super hoc: Superbia tan
8 tum est,quiesce.¶Nũc ergo ingressus scribe ei super
buxum,& in libro diligenter exara illud, & erit in
die nouissimo in testimonium vsque in æternum.
9 ¶ Populus enim ad iracundiam prouocans est, & fi
10 lij mẽdaces, filij nolentes audire legem Dei. ¶ Qui
dicunt videntibus,Nolite videre: & aspicientibus,
C Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt: loquimini
11 nobis placentia, videte nobis errores. ¶ Auferte à
me viam,declinate à me semitam,cesset à facie no
12 stra Sanctus Israël.¶Propterea hęc dicit Sanctus Is
raël:Pro eo quod reprobastis verbũ hoc, & spera-
stis in calũnia & in tumultu,& innixi estis super eo:
13 ¶ Propterea erit vobis iniquitas hæc sicut interru-
ptio cadẽs,& requisita in muro excelso,qm̃ subitò,
14 dum nõ speratur,veniet contritio eius.¶Et commi-
nuetur,sicut conteritur lagena figuli cõtritione pręr
ualida:& non inuenietur de fragmentis eius testa,
in qua portetur igniculus de incendio, aut hauria-
15 tur parum aquæ de fouea. ¶Quia hæc dicit Domi-
D nus Deus* Israël:Si reuertamini & quiescatis, salui
eritis:in silentio & in spe erit fortitudo vestra.Et no
16 luistis,¶& dixistis:Nequaquã,sed equos fugiemus:
ideo fugietis.Et super veloces ascendemus:ideò ve
17 lociores erunt,qui persequentur vos.¶Mille homi-
nes à facie terroris unius:& à facie terroris quinq;,
fugietis, donec relinquamini quasi malus nauis in
18 vertice montis,& quasi signum super collem¶ Pro-
pterea expectat Dominus vt misereatur vestri: &
ideo exaltabitur parcens vobis, quia Deus iudicij
19 Dominus: beati omnes qui expectant eum.¶Popu
lus enim Sion habitabit in Ierusalem: plorans ne-
quaquã plorabis,miserans miserebitur tui:ad vocẽ
clamoris tui statim vt audierit, respondebit tibi.
20 ¶Et dabit vobis Dominus panem arctum, & aquã
E breuem:& non faciet auolare à te ultrà doctorem
tuum, & erunt oculi tui videntes præceptorem
21 tuum.¶Et aures tuæ audient uerbum post tergum
monẽtis,Hęc est uia,ambulate in ea: & nõ decliue-
22 tis neq; ad dexteram,neq; ad sinistrã.¶ Et contami
nabis laminas sculptilium argenti tui,& uestimen-
tum conflatilis auri tui, & disperges ea sicut im-
23 munditiam menstruatæ. Egredere, dices ei. ¶ Et
dabitur pluuia semini tuo, ubicunque seminaueris
in terra,& panis frugum terræ erit uberrimus, &
pinguis:pascet in possessione tua in die illo agnus
24 spaciosè:¶& tauri tui,& pulli asinorum qui operan
tur terram, commistum migma comedent sicut in
25 area uentilatum est.¶Et erunt super omnem mon-
tem excelsum, & super omnem collem eleuatum
riui currentium aquarum in die interfectionis mul
26 torum cùm ceciderint turres. ¶ Et erit lux lunæ si-
cut lux solis, & lux solis erit septempliciter, sicut
lux septem dierum in die qua alligauerit Dominus
uulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sana-
27 uerit.¶ Ecce nomen Domini uenit de longinquo,
ardens furor eius, & grauis ad portandum: la-
bia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius
28 quasi ignis deuorans.¶ Spiritus eius uelut torrens
inundans usq; ad medium colli, ad perdendas gen
tes in nihilum,& frenum erroris quod erat in maxil
29 lis populorum.¶Cãticum erit uobis sicut uox san-
ctificatæ solẽnitatis, & lætitia cordis sicut qui per-
git cum tibia,ut intret in montem Domini ad for-

[Marginal notes: *Sanctus 8 — Ps.2.c.13. — *uox 4.]

30 tem Israel. ¶ Et auditam faciet Dominus gloriam
G vocis suæ, & terrorem brachij sui ostendet in com-
minatione furoris, & flamma ignis deuorantis: al-
31 lidet in turbine, & in lapide grandinis. ¶ A voce e-
32 nim Domini pauebit Assur virga percussus. ¶ Et erit
transitus virgæ fundatus, quam requiescere faciet
Dñs super eum in tympanis & citharis: & in bellis
33 præcipuis expugnabit eos. ¶ Præparata est enim ab
herì Tophet, à rege præparata, profunda & dilata-
ta. Nutrimenta eius, ignis & ligna multa: flatus Do
mini sicut torrens sulphuris succedens eam.

CAPVT XXXI.

1 A VAe qui descendunt in Aegyptum ad au-
xilium, in equis sperantes, & habentes
fiduciam super quadrigis, quia multæ
sunt: & super æquitibus, quia præualidi
nimis: & non sunt confisi super Sanctum Israel, &
2 Dominum non requisierunt. ¶ Ipse autem sapiens
adduxit malum, & verba sua non abstulit: & consur
get contra domum pessimorum, & contra auxiliũ
3 operantium iniquitatem. ¶ Aegyptus homo, & non
B Deus: & equi eorum, caro, & non spiritus: & Domi
nus inclinabit manum suam, & corruet auxiliator,
& cadet cui præstatur auxilium, simulq; omnes cō-
4 sumentur. ¶ Quia hæc dicit Dominus ad me, quo-
modo si rugiat leo, & catulus leonis super prædam
suam, cùm occurrerit ei multitudo pastorum, à vo-
ce eorum non formidabit, & à multitudine eorum
non pauebit: sic descendet Dñs exercituum, vt prę
C lietur super montem Sion, & super collem eius.
5 ¶ Sicut aues volantes, sic proteget Dominus exerci
tuum Ierusalem, protegens, & liberans, transiens,
6 & saluans. ¶ Conuertimini sicut in profundum reces
7 seratis filij Israël. ¶ In die enim illa abijciet vir idô-
D la argenti sui, & idôla auri sui, quæ fecerunt vobis
8 manus vestræ in peccatum. ¶ Et cadet Assur in gla-
dio non viri, & gladius non hominis vorabit eum,
& fugiet non à facie gladij: & iuuenes eius vectiga
9 les erunt: ¶ & fortitudo eius à terrore transibit, &
pauebunt fugientes principes eius: dixit Do-
minus, cuius ignis est in Sion, & caminus eius in
Ierusalem.

Sup. 2. d. 18.

CAPVT XXXII.

1 A ECce, in iustitia regnabit rex, & principes
in iudicio præerunt: ¶ Et erit vir sicut qui
2 absconditur à vento, & celat se à tempe-
state, sicut riui aquarum in siti, & vmbra
3 petræ prominentis in terra deserta. ¶ Non caliga-
bunt oculi videntium, & aures audientium diligen
4 ter auscultabunt. ¶ Et cor stultorum intelliget sciē
tiam, & lingua balborum velociter loquetur & pla
5 nè. ¶ Non vocabitur vltrà is qui insipiens est, prin-
6 ceps: neq; fraudulentus appellabitur maior. ¶ Stul-
tus enim fatua loquetur, & cor eius faciet iniquita
tem, vt perficiat simulationem, & loquatur ad Do-
minũ fraudulenter, & vacuam faciat animam esuriē
7 tis, & potum sitienti auferat. ¶ Fraudulenti vasa pes
sima sunt: ipse enim cogitationes concinnauit ad
B perdendos mites in sermone mendacij, cùm loque
8 retur pauper iudicium: ¶ Princeps verò ea, quæ di-
gna sunt principe, cogitabit, & ipse super duces sta
9 bit. ¶ Mulieres opulentæ surgite, & audite vocem
meam: filiæ confidentes percipite auribus eloquiũ
10 meum. ¶ Post dies enim & annum vos conturbabi-
mini confidentes: consummata est enim vindemia,
11 collectio vltrà non veniet. ¶ Obstupescite opulen-
C tæ, conturbamini confidentes: exuite vos, & cōfun-
12 dimini, accingite lũbos vestros. Super hubera plan
gite, super regione desiderabili, super vinea fertili.
13 ¶ Super humum populi mei spinæ & vepres ascen-
dent: quantò magis super omnes domos gaudij ci
14 uitatis exultantis? ¶ Domus enim dimissa est, multi
tudo vrbis relicta est, tenebræ & palpatio factæ
D sunt per speluncas vsq; in æternum. Gaudium ona
15 grorum pascua gregum: ¶ donec effundatur super
nos spiritus de excelso: & erit desertum in Char-
16 mel, & Charmel in saltum reputabitur. ¶ Et habita
bit in solitudo iudicium, & iustitia in Charmel sede
17 bit. Et erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silen-
18 tium, & securitas vsque in sempiternum. ¶ Et sede-
bit populus meus in pulchritudine pacis, & in taber
19 naculis fiduciæ, & in requie opulenta. ¶ Grando au-
tē in descensione saltus, & humilitate humiliabitur
20 ciuitas. ¶ Beati qui seminatis super omnes aquas,
immitentes pedem bouis & asini.

spinæ 1.

Sup. 29 c. 17.

CAPVT XXXIII.

1 A VAe qui prædaris, nónne & ipse prædabe
ris? & qui spernis, nónne & ipse sperné-
ris? cùm consummaueris deprædatio-
nem deprædaberis: cùm fatigatus desie
2 ris contemnere, contemnéris. ¶ Domine miserere
nostri: te enim expectauimus. Esto brachium no-
strum in manè, & salus nostra in tempore tribula-
3 tionis. ¶ A voce angeli fugerunt populi, & ab exal-
4 tatione tua dispersæ sunt gentes. ¶ Et congregabun-
tur spolia vestra sicut colligitur bruchus, velut cùm
5 fossæ plenæ fuerint de eo. ¶ Magnificatus est Domi
nus, quoniam habitauit in excelso: impleuit Sion
6 iudicio & iustitia. ¶ Et erit fides in temporibus tuis:
diuitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini
7 ipse est thesaurus eius. ¶ Ecce, videntes clamabunt
8 foris, angeli pacis amarè flebunt. ¶ Dissipatæ sunt
B viæ, cessauit transiens per semitam, irritum factum
est pactum, proiecit ciuitates, non reputauit homi
9 nes. ¶ Luxit & elanguit terra: confusus est Libanus,
& obsurduit. & factus est Saron sicut desertum: &
10 & concussa est Basan, & Carmelus. ¶ Nunc consurgā
dicit Dominus, nunc exaltabor, nunc subleuabor.
11 ¶ Concipietis ardorem, parietis stipulam: spiritus
12 vester vt ignis vorabit vos. ¶ Et erunt populi quasi
de incendio cinis, spinę cōgregatæ igni comburent.
13 Audite qui longè estis, quæ fecerim, & cognoscite
14 vicini fortitudinem meam. ¶ Contriti sunt in Sion
C peccatores, possedit tremor hypocritas. quis pote-
rit habitare de vobis cum igne deuorante? quis ha-
15 bitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? Qui
ambulat in iustitijs, & loquitur veritatē qui proij-
cit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab
omni munere, qui obturat aures suas ne audiat san
guinem, & claudit oculos suos nę videat malum.
16 ¶ Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sub
limitas eius: panis ei datus est, aquæ eius fideles
17 sunt. ¶ Regem in decôre suo videbunt oculi eius,
18 cernent terram de longè. ¶ Cor tuum meditabitur
timorem: vbi est literatus? vbi legis verba ponde-
19 rans? vbi doctor paruulorum? ¶ Populum imprudē
tem non videbis, populum alti sermonis: ita vt nō
possis intelligere disertitudinē linguæ eius, in quo
20 nulla est sapientia. ¶ Respice Sion ciuitatem solen-

Psal. 14. a. veritatem 4.

1. Cor. 1. c. 20.

D nitatis nostræ oculi tui videbunt Ierusalem habitationem opulẽtam, tabernaculum quod nequaquã transferri poterit: nec auferentur claui eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur:
21 quia solummodo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluuiorum riui latissimi & patentes; non transibit per eum nauis remigum, neq; trieris magna transgredietur eum. Dominus enim iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster:
23 ipse saluabit nos. Laxati sunt funiculi tui, sed non præualebunt: sic erit malus tuus, vt dilatare signum non queas. Tunc diuidentur spolia prædarum multarum: claudi diripient rapinam. Nec dicet vicinus, Elangui; populus qui habitat in ea, auferetur ab eo iniquitas.

CAPVT XXXIIII.

1 A Accedite Gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra & plenitudo eius, orbis, & omne germen eius. 2 Quia indignatio Domini super omnes Gentes, & furor super vniuersam militiam eorum: interfecit
3 eos, & dedit eos in occisionem. Interfecti eorum proijcientur, & de cadaueribus eorum ascendet fœ
4 tor: tabescent mõtes à sanguine eorum. Et tabescet omnis militia cœlorum, & complicabuntur sicut liber cœli: & oĩs militia eorum defluet sicut de-
5 fluit folium de vinea & de ficu. Quoniam inebriatus est in cęlo gladius meus: ecce super Idumæã descẽdet, & super populum interfectionis meæ ad
6 iudicium. Gladius Domini repletus est sanguine, B incrassatus est adipe, sanguine agnorum & hircorũ de sanguine medullatorum arietum: victima enim Domini in Bosra, & interfectio magna in terra E-
7 dom. Et descendent vnicornes cum eis, & tauri cũ potentibus, inebriabitur terra eorum sanguine, &
8 humus eorum adipe pinguium. quia dies vltionis
9 Domini, annus retributionum iudicij Sion. Et conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in sulphur: & erit terra eius in picem ardentem.
10 Nocte & die non extinguetur, in sempiternum C ascendet fumus eius: à generatione in generationem desolabitur, in secula seculorum non erit trã
11 siens per eam. Et possidebunt illam onocrotalus, & ericius: & ibis, & coruus habitabunt in ea: & extendetur super eam mensura, vt redigatur ad nihi-
12 lum, & perpendiculum in desolationem. Nobiles eius non erunt ibi: regem potius inuocabunt, &
13 omnes principes eius erunt in nihilum. Et orientur in domibus eius spinæ & vrticæ, & paliurus in D munitionibus eius: & erit cubile draconum, & pa
14 scua struthionum. Et occurrent dæmonia, onocentaurus, & pilosus clamabit alter ad alterum:
15 ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem. Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos & circumfodit, & fouit in vmbra eius: illuc congregati
16 sunt milui, alter ad alterum. Requirite diligenter in libro Domini, & legite: vnum ex eis non defuit, alter alterum non quæsiuit, quia quod ex ore meo
17 procedit, ille mandauit, & spiritus eius ipse congregauit ea. Et ipse misit eis sortem, & manus eius diuisit eam illis in mensuram: vsque in ęternum possidebunt eam, in generatione & generationem habitabunt in ea.

Infr. 65.4.

CAPVT XXXV.

1 A Laetabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium. 2 Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans: gloria Libani data est ei, decor Carmeli & Saron: ipsi videbunt glo
3 riam Domini, & decorem Dei nostri. Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.
4 Dicite pusillanimis confortamini: & nolite time- B re. Ecce Deus vester vltionem adducet retribu-
5 tionis: Deus ipse veniet, & saluabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum pa-
6 tebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorũ: quia scissę sunt in deserto aquę,
7 & torrentes in solitudine. Et quę erat arida, erit in stagnum, & sitiens in fontes aquarum. In cubi- C libus, in quibus prius dracones habitabant,
8 orietur viror calami & iunci. Et erit ibi semita & via, & via sancta vocabitur: non transibit per eam pollutus, & hęc erit vobis directa via, ita vt stulti
9 non errent per eam. Non erit ibi leo, & mala be- D stia non ascendet per eam, nec inuenietur ibi: &
10 ambulabunt qui liberati fuerint. Et redempti à Domino, conuertentur, & venient in Sion cum laude, & lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor, & gemitus.

pusillanimes. Mat. 11. c. 9. nos. Mat. 15. c. 30.

CAPVT XXXVI.

1 A ET factum est: in quartodecimo anno regis Ezechiæ, ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes ciuitates Iuda
2 munitas, & cepit eas. Et misit rex Assyriorum Rabsacẽ de Lachis in Ierusalem, ad regem Ezechiam in manu graui, & stetit in aquæductu pi
3 scinæ superioris in via Agri fullonis. Et egressus est ad eum Eliacim filius Helciæ, qui erat super domum, & Sobna scriba, & Ioahe filius Asaph a com-
4 mentarijs. Et dixit ad eos Rabsaces: Dicite Ezechiæ, Hæc dicit rex magnus, rex Assyriorum: Quæ
5 est ista fiducia qua confidis? aut quo consilio vel fortitudine rebellare disponis? super quem habes
6 fiduciam, quia recessisti à me? Ecce confidis super B baculum arundineum confractum istum, super Aegyptum: cui si innixus fuerit homo intrabit in manum eius, & perforabit eam: sic Pharao rex Aegy-
7 pti, omnibus qui confidunt in eo. Quòd si responderis mihi, in Domino Deo nostro cõfidimus: nõne ipse est cuius abstulit Ezechias excelsa & altaria & dixit Iudę & Ierusalem, Coram altari isto adora-
8 bitis? Et nunc trade te domino meo regi Assyriorum, & dabo tibi duo millia equorum, nec poteris
9 ex te præbere ascensores eorum. Et quomodo sustinebis faciem iudicis vnius loci ex seruis domini mei minoribus? Quòd si confidis in Aegipto, in
10 quadrigis & in equitibus: & nunc nunquid sine C Domino ascendi ad terram istam vt disperderem eam? Dominus dixit ad me: Ascende super terram
11 istam, & disperde eam. Et dixit Eliacim, & Sobna, & Ioahe ad Rabsacen: Loquere ad seruos tuos Syra lingua: intelligimus enim, ne loquaris ad nos Iudaicè in auribus populi qui est super mu
12 rũ. Et dixit ad eos Rabsaces: Nunquid ad dominũ tuum, & ad te misit me dominus meus, vt loquerer

4 Reg. 18. c. 13. 2 par. 32. a.

omnia verba iſta:& non potius ad viros qui ſedent
in muro, vt comedant ſtercora ſua, & bibant vrinã
13 pedum ſuorum vobiſcum? ¶ Et ſtetit Rabſaces, &
clamauit voce magna Iudaicè,& dixit: Audite ver-
14 ba regis magni Aſſyriorum. ¶ Hæc dicit rex: Nõ ſe-
ducat vos Ezechias, quia non poterit eruere vos.
15 ¶ Et non vobis tribuat fiduciam Ezechias ſuper Do
mino dicens, Eruens liberabit nos Dominus, non
16 dabitur ciuitas iſta in manu regis Aſſyriorum. ¶ No
D lite audire Ezechiam: hæc enim dicit rex Aſſyrio-
rum: Facite mecum benedictionem, & egredimini
ad me, & comedite vnuſquiſque vineam ſuam, &
vnuſquiſq; ficum ſuam: & bibite vnuſquiſq; aquam
17 ciſternæ ſuæ. ¶ donec veniam & tollam vos ad ter-
ram quæ eſt vt terra veſtra, terram frumenti & vini,
18 terram vinearum. ¶ Ne conturbet vos Ezechias, di-
cens, Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerũt
dij gentium vnuſquiſque terram ſuam de manu re-
19 gis Aſſyriorum? ¶ Vbi eſt Deus Emath & Arphad?
vbi eſt Deus Sepharuáim? nunquid liberauerunt
20 Samariã de manu mea? ¶ Quis eſt ex omnibus dijs
terrarum iſtarum, qui eruerit terram ſuam de ma-
nu mea, vt eruat Dominus Ieruſalẽ de manu mea?
21 ¶ Et ſiluerunt, & non reſponderunt ei verbum: Man
22 dauerat enim* rex, dicens, Ne reſpondeatis ei. ¶ Et
ingreſſus eſt Eliacim filius Helciæ qui erat ſuper
domum, & Sobna ſcriba, & Ioahe filius Aſaph à
commentarijs, ad Ezechiam ſciſſis veſtibus & nun
ciauerunt ei verba Rabſacis.

*eis.

CAPVT XXXVII.

4.Re.19. a.1. 2.Par.32.a.1.

1 ET factum eſt cùm audiſſet rex Ezechias,
A ſcidit veſtimenta ſua, & obuolutus eſt
2 ſacco, & intrauit in domũ Domini. ¶ Et
miſit Eliacim qui erat ſuper domum &
Sobnam ſcribam, & ſeniores de ſacerdotibus oper
3 tos ſaccis ad Iſaiam filium Amos prophetam, ¶ & di
xerunt ad eum: Hæc dicit Ezechias: Dies tribula-
tionis, & correptionis, & blaſphemiæ dies hæc:
quia venerunt filij vſque ad partum, & virtus non
4 eſt pariendi. ¶ Si quomodo audiat Dominus Deus
tuus verba Rabſacis, quem miſit rex Aſſyriorum do
minus ſuus ad blaſphemandum Deum viuentem,
& exprobrandum ſermonibus quos audiuit Domi
nus Deus tuus: leua ergo orationem pro reliquijs
5 quæ repertæ ſunt. ¶ Et venerunt ſerui regis Ezechię
6 ad Iſaiam, ¶ & dixit ad eos Iſaias: Hæc dicetis domi
B no veſtro: Hæc dicit Dominus, Ne timeas à facie
verborum quę audiſti, quibus blaſphemauerũt pue
7 ri regis Aſſyriorum me. ¶ Ecce, ego dabo ei ſpiritũ,
& audiet nuncium, & reuertetur ad terram ſuam,
8 & corruere eum faciam gladio in terra ſua. ¶ Reuer
ſus eſt autem Rabſaces, & inuenit regem Aſſyrio-
rum præliantem aduerſus Lobnam. Audierat enim
9 quia profectus eſſet de Lachis, ¶ & audiuit de Thará
ca rege Aethiopiæ, dicẽtes: Egreſſus eſt vt pugnet
contra te. Quod cùm audiſſet, miſit nuncios ad
10 Ezechiam, dicens: ¶ Hæc dicetis Ezechiæ regi Iudę,
loquentes: Non decipiat Deus tuus, in quo tu con
fidis, dicens: Non dabitur Ieruſalem in manum re
11 gis Aſſyriorum. ¶ Ecce tu audiſti omnia quæ fece-
runt reges Aſſyriorum omnibus terris quas ſubuer
12 terũt, & tu poteris liberari? ¶ Nunquid eruerunt eos
dij Gentium, quos ſubuerterunt patres mei Gozam
& Haram, & Reſeph, & filios Eden, qui erant in
13 Thalaſſar? ¶ Vbi eſt rex Emath, & rex Arphad, &
14 rex vrbis Sepharuáim, Ana, & Aua? ¶ Et tulit Eze-
chias libros de manu nunciorum, & legit eos, &
aſcendit in domum Domini, & expandit eos Eze-
15 chias coram Domino. ¶ Et orauit Ezechias ad Do-
16 minum, dicens: ¶ Domine exercituum, Deus Iſraël,
qui ſedes ſuper cherubim: tu es Deus ſolus omniũ
17 regnorum terræ, tu feciſti cœlum & terram. ¶ Incli-
na Dñe aurẽ tuam, & audi: aperi Dñe oculos tuos,
& vide, & audi omnia verba Sennacherib, quæ mi-
18 ſit ad blaſphemandum Deum viuentem. ¶ Verè e-
D nim Domine deſertas fecerunt reges Aſſyriorum
19 terras & regiones earum. Et dederunt deos earum
igni: non enim erant dij, ſed opera manuum homi-
20 num, lignum & lapis, & comminuerunt eos. ¶ Et nunc
Domine Deus noſter ſalua nos de manu eius: & co
gnoſcant omnia regna terræ quia tu es Dominus
21 ſolus. ¶ Et miſit Iſaias filius Amos ad Ezechiam, di-
cens: Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: Pro quibus
22 rogaſti me de Sennacherib rege Aſſyriorum, ¶ hoc
eſt verbum quod locutus eſt Dominus ſuper eum:
Deſpexit te, & ſubſannauit te, virgo filia Sion: poſt
23 te caput mouit, filia Ieruſalem: ¶ Cui exprobraſti,
& quem blaſphemaſti, & ſuper quem exaltaſti vo-
cem, & leuaſti altitudinem oculorum tuorum? Ad
24 ſanctum Iſraël. ¶ In manu ſeruorum tuorum expro-
E braſti Domino: & dixiſti, In multitudine quadriga
rum mearum ego aſcendi altitudinem montium,
iuga Libani: & ſuccidam excelſa cedrorum eius,
& electas abietes illius, & introibo altitudinẽ ſum-
25 mitatis eius, ſaltum Carmeli eius. ¶ Ego fodi &
bibi aquam, & exiccaui veſtigio pedis mei omnes
26 riuos aggerum. ¶ Nunquid non audiſti quæ olim fe
cerim ei? ex diebus antiquis ego plaſmaui illud: &
nunc adduxi & factum eſt in eradicationem colliũ
27 compugnantium, & ciuitatum munitarum. ¶ Habi-
tatores earum breuiata manu contremuerunt, &
confuſi ſunt: facti ſunt ſicut fœnum agri, & gramen
paſcuæ, & herba tectorum, quæ exaruit antequam
28 matureſceret. ¶ Habitationẽ tuam & egreſſum tuũ,
F & introitum tuum cognoui, & inſaniam tuã cõtra
29 me. ¶ Cùm fureres aduerſum me ſuperbia tua aſcen
dit in aures meas: ponam ergo circulum in naribus
tuis, etiam frenum in labijs tuis, & reducam te in
30 viam per quam veniſti. ¶ Tibi autem hoc erit ſignũ,
Comede hoc anno quæ ſponte naſcuntur, & in an
no ſecundo pomis veſcere: in anno autem tertio ſe
minate & metite, & plantate vineas, & comedite
31 fructum earum. ¶ Et mittet id quod ſaluatum fuerit
de domo Iuda, & quod reliquum eſt, radicem deor
32 ſum, & faciet fructum ſurſum. ¶ quia de Ieruſalem
exibunt reliquiæ, & ſaluatio de monte Sion: zelus
33 Domini exercituum faciet iſtud. ¶ Propterea hęc di
cit Dominus de rege Aſſyriorum, non introibit ci-
G uitatem hanc, & non iaciet ibi ſagittam: & non oc
cupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius
34 aggerem. ¶ In via qua venit, per eam reuertetur, &
ciuitatem hanc non ingredietur, dicit Dominus.
35 ¶ Et protegam ciuitatem iſtam, vt ſaluem eam pro-
36 pter me, & propter Dauid ſeruum meum. ¶ Egreſ-
ſus eſt autem angelus Domini, & percuſſit in ca-
ſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque mil-
lia. Et ſurrexerunt manè, & ecce omnes, cadauera
37 mortuorum. ¶ Et egreſſus eſt, & abijt: & reuerſus eſt
Sennacherib rex Aſſyriorum, & habitauit in Niniue.
38 ¶ Et factũ eſt, cùm adoraret in templo Neſroch
Deum ſuum, Adramélech, & Saráſar filij eius, per-

Sup. 10. c. 12. 4 Re.19. 35. Tob. 1. d. 21. Eccl.48.d. 24. 1. Mac.7.f. 41. 2. Mac.8.c. 19.

cufferunt eum gladio, fugeruntq; in terram Ararat & regnauit Asarhaddon filius eius pro eo.

CAPVT XXXVIII.

14.Re.20.a.1. 2.Pa.32.f 24.

1 A IN diebus illis ægrotauit Ezechias vsque ad mortem, & introiuit ad eum Isaias filius Amos propheta, & dixit ei: Hæc dicit Dominus, Dispone domui tuæ, quia 2 morièris tu, & non viues. ¶ Et conuertit Ezechias faciem suam ad parietem, & orauit ad Dominum, 3 ¶& dixit: Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis, fece- 4 rim. Et fleuit Ezechias fletu magno. ¶ Et factum est 5 verbum Domini ad Isaiam, dicẽs: ¶ Vade, & dic Ezechię: Hęc dicit Dominus Deus Dauid patris tui, Audiui orationem tuam, & vidi 'lachrymas tuas'. ecce ego adijciam super dies tuos, quindecim an- 6 nos, ¶& de manu regis Assyriorum eruam te, & ciui- 7 tatem istam, & protegam eam. ¶ Hoc autem tibi e- B rit signũ à Dño, quia faciet Dñs verbum hoc quod 8 locutus est: ¶ Ecce ego reuerti faciam vmbram linearum, per quas descẽderat in horologio Achaz in sole, retrorsum decem lineis. Et reuersus est sol decem lineis per gradus quos descenderat.

Lachrymã tuam 10.

9 ¶ Scriptura Ezechiæ regis Iuda cùm ægrotasset, & conualuisset de infirmitate sua.

10 ¶Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadã ad portas inferi: quęsiui residuum annorum meorum.

11 ¶ Dixi, Non videbo Dominum Deum in terra viuentium, non aspiciam hominem vltrà, & habitatorem quietis.

12 Generatio mea ablata est: & conuoluta est à me, C quasi tabernaculum pastorum: præcisa est, velut à texente vita mea: dum adhuc ordirer succidit me: de manè vsque ad vesperam finies me.

13 ¶ Sperabam vsque ad mane, quasi leo sic contriuit omnia ossa mea: de manè vsque ad vesperam finies me.

14 ¶Sicut pullus hirundinis, sic clamabo, meditabor vt columba: attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsum: Domine vim patior, 'responde' pro me.

'Sponde 1.

15 ¶Quid dicam, aut quid respondebit mihi cùm ip D se 'fecerit? recogitabo* omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

'fecerim 12. *tibi. -5.

16 ¶Domine, si sic viuitur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me & viuificabis me.

17 ¶Ecce, in pace amaritudo mea amarissima: tu autem eruisti animam meam vt non periret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18 ¶ Quia non infernus confitebitur tibi, neq; mors laudabit te: non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam.

19 ¶ Viuens viuens ipse confitebitur tibi, sicut & ego hodie: pater filijs notam faciet veritatem tuam.

20 ¶Domine saluum me fac, & psalmos nostros cãtabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Dñi.

21 ¶Et iussit Isaias vt tollerent massam de ficis, & cataplasmarent super vulnus, & sanaretur.

22 ¶Et dixit Ezechias: Quod erit signum, quia ascẽdam in domum Domini.

CAPVT XXXIX.

14.Re.20. c.12.

1 A IN tempore illo misit Merodach Baladan filius Baladan rex Babylonis, libros & munera ad Ezechiam: audierat enim quod 2 ęgrotasset, & conualuisset. Lætatus est autem super eis Ezechias, & ostendit eis cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & vnguẽti optimi, & omnes apothecas supellectilis suæ, & vni- B uersa quæ inuenta sunt in thesauris eius. Non fuit verbum quod non ostenderet eis Ezechias in do- 3 mo sua, & in omni potestate sua. ¶ Introiuit autem Isaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei: Quid dixerunt viri isti, & vnde venerunt ad te? Et dixit Ezechias: De terra longinqua venerunt ad 4 me, de Babylone. ¶ Et dixit: Quid viderunt in C domo tua? Et dixit Ezechias: Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res quam non ostende- 5 rim eis in thesauris meis. ¶ Et dixit Isaias ad Eze- 6 chiam: Audi verbum Domini exercituum: ¶ Ecce dies veniẽt, & auferentur omnia quæ in domo tua D sunt, & quæ thesaurizauerunt patres tui vsq; ad diẽ hanc, in Babylonem: non relinquetur quicquam, 7 dicit Dominus. ¶Et de filijs tuis, qui exibunt de te, quos genueris, tollent, & erunt eunuchi in palatio 8 regis Babylonis. ¶Et dixit Ezechias ad Isaiam: Bonum verbum Domini quod locutus est. Et dixit: Fiat tantùm pax & veritas in diebus meis.

CAPVT XL.

1 A CONsolamini consolamini popule meus, 2 dicit Deus vester. ¶Loquimini ad cor Ierusalem, & aduocate eam: quoniam cõpleta est malitia eius, dimissa est iniquitas illius: suscepit de manu Dñi duplicia pro omni- 3 bus peccatis suis. ¶ Vox clamãtis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas 4 Dei nostri. ¶Omnis vallis exaltabitur, & omnis mõs & collis humiliabitur: & erũt praua in directa, & a- 5 spera in vias planas. ¶ Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter quod os Domini 6 locutum est. ¶Vox dicentis, Clama. Et dixi: Quid cla B mabo? ¶ Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius 7 quasi flos agri. ¶ Exiccatum est fœnum, & cécidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo. Verè fœ- 8 num est populus: ¶exiccatum est fœnum, & cécidit flos: ¶verbum autem Domini nostri manet æternũ: 9 ¶Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Ierusalem: exalta, noli timere. Dic ciui- 10 tatibus Iudæ: Ecce Deus vester: ¶ecce Dominus C Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur: ecce merces eius cum eo, & opus illius co- 11 ram illo. ¶Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit, 12 fœtas ipse portabit. ¶Quis mẽsus est pugillo aquas, & cęlos palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, 13 & colles in statẽra? ¶Quis adiuuit spiritum Domini? aut quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? 14 ¶Cum quo inijt consilium, & instruxit eum, & docuit eum semitam iustitiæ, & erudiuit eum sciẽntiã, 15 & viam prudentiæ ostendit illi? Ecce, Gentes quasi D stilla situlæ, & quasi momentum statéræ reputatæ 16 sunt: ecce, insulæ quasi puluis exiguus. ¶Et Libanus non sufficiet ad succendendum, & animalia eius 17 nõ sufficient ad holocaustum. ¶ Omnes gẽtes quasi non sint, sic sunt coram eo: & quasi nihilum & inane 18 reputatæ sunt ei. ¶ Cui ergo similem fecistis 19 Deum? aut quam imaginem ponetis ei? ¶ Nunquid sculptile conflauit faber? aut artifex auro figurauit

Matt.3.a 3. Mar.1.a.3. Luc.3.a.4. Ioan.1.c 23

Eccl.14.c 18. Iacob 1.b 10. 1.Pet.1.d. 24. Matt 5 c. 18.24.e 35 Mar.13.e. 31. Luc.19.d. 27.

Ioã.10.b 11. Ezec.34.f 23.37.f 24

Ro.11.d 34. 1.Cor.2.d 16. Sap.9.c 13

Act.17.f 29.

illud

20 illud,& laminis argenteis argentarius? ¶Forte lignũ
E & imputribile elegit: artifex ſapiens quærit quo-
modo ſtatuat ſimulachrum quod non moueatur.
21 ¶Nunquid non ˋſcitisˊ? nunquid non audiſtis? nun-
quid non annunciatum eſt vobis ab initio? nũquid
22 non intellexiſtis fundamenta terræ? ¶Qui ſedet ſu-
per gyrum terræ, & habitatores eius ſunt quaſi lo-
cuſtæ; qui extendit velut nihilum cœlos, & expan-
23 dit eos ſicut tabernaculum ad inhabitandum. ¶Qui
dat ſecretorum ſcrutatores quaſi non ſit, iudices
24 terræ velut inane fecit: ¶Equidem neque ˋplantatus,
neq; ſatus, neq; radicatus in terra truncusˊ eorum;
F repente flauit in eos,& aruerunt,& turbo quaſi ſti-
25 pulam auferet eos. ¶Et cui aſſimilaſtis me, & adæ-
26 quaſtis, dicit Sanctus? ¶Leuate in excelſum oculos
veſtros, & videte quis creauit hæc: qui educit in
numero militiam eorum, & omnes ex nomine vo-
cat: præ multitudine fortitudinis & roboris, virtu-
27 tiſq; eius, neque vnum reliquum fuit. ¶Quare dicis
Iacob,& loqueris Iſraël: Abſcondita eſt via mea à
G Domino,& à Deo meo iudicium meum tranſiuit?
28 ¶Nunquid neſcis, aut non audiſti? Deus ſempiter-
nus Dominus, qui creauit terminos terræ: non defi
ciet, neq; laborabit, nec eſt inueſtigatio ſapientiæ
29 eius. ¶Qui dat laſſo virtutẽ: & his qui non ſunt, forti
30 tudinem,& robur multiplicat. ¶Deficient pueri, &
31 laborabunt,& iuuenes in infirmitate cadent. ¶Qui
autem ſperant in Dño, mutabunt fortitudinem, aſ-
ſument pennas ſicut aquilæ, current,& non labora-
bunt: ambulabunt,& non deficient.

ˋ ſcietis?

ˋ Plantato, neq; ſato, neq; radicato in terra trũco ε.

CAPVT XLI.

1 TAceant ad me inſulæ, & Gentes mutent
A fortitudinem: accedant, & tunc loquan
tur, ſimul ad iudicium propinquemus.
2 ¶Quis ſuſcitauit ab Oriente iuſtum, vo-
cauit eum vt ſequeretur ſe? dabit conſpectu eius
Gentes,& reges obtinebit. dabit quaſi puluerẽ gla-
dio eius, *ſicut ſtipulam vento raptam arcui eius.
3 ¶Perſequetur eos, tranſibit in pace, ſemita in pedi-
4 bus eius non apparebit. ¶Quis hæc operatus eſt, &
fecit vocans generationes ab exordio? Ego Domi
5 nus, | primus & nouiſſimus ego ſum. ¶Viderunt inſu
B læ,& timuerunt, extrema terræ obſtupuerunt, ap-
6 propinquauerunt & acceſſerunt. ¶Vnuſquiſq; pro-
ximo ſuo auxiliabitur, & fratri ſuo dicet: Conforta
7 re. ¶Confortauit faber ærarius percutiens malleo,
eũ qui cudebat tunc temporis, dicens: Glutino bo
nũ eſt: & confortauit eum clauis, vt nõ moueretur.
8 ¶Et tu Iſraël ſerue meus, Iacob quem elegi, ſemen
9 Abraham amici mei, ¶In quo apprehendi te ab ex-
tremis terræ,& à longinquis eius vocaui te, & dixi
C tibi: Seruus meus es tu, elegi te, & non abieci te.
10 ¶Ne timeas, quia ego tecum ſum: ne declines, quia
ego Deus tuus: cõfortaui te,& auxiliatus ſum tibi,
11 & ſuſcepit te dextera iuſti mei. ¶Ecce cõfundentur
& erubeſcent oẽs qui pugnant aduerſum te: erunt
quaſi non ſint, & peribunt viri qui contradicunt ti-
12 bi. ¶Quæres eos,& nõ inuenies viros rebelles tuos,
erunt quaſi non ſint, & veluti conſumptio ˋhomi-
13 nis bellãtisˊ aduerſum te. ¶Quia ego Dñs Deus tuus
apprehendens manum tuam, dicenſq; tibi: Ne ti-
14 meas, ego audiui te. ¶Noli timere vermis Iacob, qui
mortui eſtis ex Iſraël: ego auxiliatus ſum tibi, dicit
15 Dominus,& redemptor tuus, ſanctus Iſraël. ¶Ego
poſui te quaſi plauſtrum triturans nouum, habens
D roſtra ſerrantia: triturabis montes,& comminues:
16 & colles quaſi puluerem pones. ¶Ventilabis eos,&
ventus tollet:& turbo diſperget eos:& tu exultabis
17 in Domino: in Sancto Iſraël lætaberis. ¶Egeni, &
pauperes quærunt aquas, & non ſunt: lingua eorũ
ſiti aruit. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Iſraël
18 non derelinquam eos. ¶Aperiam in ſupinis colli-
bus flumina, & in medio camporum fontes: ponã
deſertum in ſtagna aquarum, & terram inuiam in
19 riuos aquarum. ¶Dabo in ſolitudinem cedrum, &
E ſpinam,& myrtum, & lignum oliuæ: ponam in de-
20 ſerto abietem, vlmum,& buxum ſimul. ¶Vt videãt,
& ſciant, recogitent, & intelligant pariter, quia ma
nus Domini fecit hoc;& ſanctus Iſraël creauit il-
21 lud. ¶Prope facite iudicium veſtrum, dicit Domi-
nus: afferte, ſiquid fortè habetis, dixit rex Iacob:
22 ¶Accedant, & nuncient nobis quæcunque ventura
ſunt: priora quæ fuerint nunciate: & ponemus cor
noſtrum, & ſciemus nouiſſima eorum, & quæ ven-
23 tura ſunt indicate nobis. ¶Annunciate quæ ventura
ſunt in futurum,& ſciemus quia dij eſtis vos: benè
quoq; aut malè, ſi poteſtis, facite:& loquamur, & vi
24 deamus ſimul. Ecce, vos eſtis ex nihilo,& opus ve-
ſtrum ex eo quod non eſt: abominatio eſt qui ele-
25 git vos. ¶Suſcitaui ab Aquilone,& ueniet ab Ortu ſo
lis: uocabit nomen meum, & adducet magiſtratus
quaſi lutum, & uelut plaſtes conculcans humum.
26 ¶Quis annunciauit ab exordio, ut ſciamus:& à prin
G cipio, ut dicamus, Iuſtus es? non eſt neque annun-
cians, neq; prædicens, neque audiens ſermones ve-
27 ſtros. ¶Primus ad Sion dicet: Ecce adſum, & Ieruſa
28 lem euangeliſtam dabo. Et uidi,& non erat, neq; ex
iſtis quiſquam qui iniret conſilium, & interroga-
29 tus reſponderet uerbum. ¶Ecce oẽs iniuſti, & uana
opera eorum, uentus & inane ſimulachra eorum.

* & 3.

| Infr. 44. a 5. 48. b 12. Apoc. 1. d. 18. 22 b 13.

ˋ homines bellãtes ε.

CAPVT XLII.

1 ECce | ſeruus meus, ſuſcipiam eum: electus
A meus, cõplacuit ſibi in illo anima mea:
dedi ſpiritum meum ſuper eum, iudiciũ
2 Gentibus proferet. ¶Non clamabit, neq;
accipiet perſonam, nec audietur uox eius foris.
3 ¶Calamum quaſſatum non conteret,& linum fumi
gans non extinguet: in ueritate educet iudicium.
4 ¶Non erit triſtis, neque turbulentus, donec ponat
in terra iudicium:& legem eius inſulæ expectabũt.
5 Hæc dicit Dominus Deus, creans cœlos, & exten-
dens eos: firmans terram,& quæ germinant ex ea:
dans flatum populo qui eſt ſuper eam, & ſpiritum
6 calcantibus eam. ¶Ego Dominus uocaui te in iuſti
B tia, & apprehendi manum tuam, & ſeruaui te. Et
7 | dedi te in fœdus Populi, in lucem Gentium. ¶Vt
aperires oculos cæcorum, & educeres de conclu-
ſione uinctum, de domo carceris ſedentes in tene
8 bris. ¶Ego Dominus, hoc eſt nomen meum: | glo-
riam meam alteri non dabo, & laudem meam ſcul
9 ptilibus. ¶Quæ prima fuerũt, ecce uenerũt: noua quo
que ego annuncio: antequam oriantur, audita uo-
10 bis faciam. ¶Cantate Domino canticum nouum,
laus eius ab extremis terræ, qui deſcenditis in ma-
re,& plenitudo eius: inſulæ, & habitatores earum.
11 ¶Subleuetur deſertum & ciuitates eius; in domi-
bus habitabit Cedar: laudate habitatores Petræ, de
uertice montium clamabunt. ¶Ponent Domino
gloriam, & laudem eius in inſulis nunciabunt.

| Mat. 12. b 18.

| Infr. 49. b 6.

| Infr. 48. b 11.

¶Do-

13 ¶Dominus sicut fortis egredietur, * sicut vir prælia
C tor suscitabit zelum:vociferabitur, & clamabit: su-
14 per inimicos suos confortabitur.¶Tacui semper,si-
lui,patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo,
15 & absorbebo simul.¶Desertos faciam montes, &
colles, & omne gramen eorum exiccabo: & ponã
16 flumina in insulas,& stagna arefaciam. ¶Et ducam
cæcos in viam quã nesciunt: & in semitis quas igno
rauerunt,ambulare eos faciam:ponam tenebras co
ram eis in lucem, & praua in recta. hæc verba feci
17 eis,& nõ dereliqui eos.¶Conuersi sunt retrorsum:
confundantur confusione, qui confidunt in sculpti
li, qui dicunt conflatili, Vos dij nostri. ¶Surdi au-
18 dite,& cæci intuemini ad videndum.¶Quis cæcus,
19 nisi seruus meus? & surdus, nisi ad quem nuncios
meos misi? quis cæcus, nisi qui vænundatus est? &
20 quis cæcus,nisi seruus Dñi?¶Qui vides multa,nõne
custodies? qui apertas habes aures,nónne audies?
21 ¶Et Dominus voluit,vt sanctificaret eum,& magni
22 ficaret legem & extolleret.¶Ipse autem populus di
D reptus,& vastatus: laqueus iuuenum omnes, & in
domibus carcerum absconditi sunt:facti sunt in ra-
pinam, nec est qui eruat: in direptionem, nec est
23 qui dicat, Redde, ¶Quis est in vobis qui audiat
24 hoc,attendat,& auscultet futura?¶Quis dedit in di
reptionem Iacob,& Israel vastantibus?nónne Do-
minus ipse,cui peccauimus? Et noluerunt in vijs
25 eius ambulare,& non audierunt legem eius.* Et ef
fudit super eum indignationem furoris sui, & for-
te bellum,& combussit eum in circuitu, & non co-
gnouit:& succendit eum,& non intellexit.

CAPVT XLIII.

1 ET nunc hæc dicit Dominus creans te Ia-
A cob,& formans te Israël: Noli timere,
quia redemi te, & vocaui te nomine tuo.
2 meus es tu. ¶ Cùm transieris per aquas,
tecum ero:& flumina non operient te: cùm ambu-
laueris in igne,non comburêris,& flamma non ar-
3 debit in te.¶Quia ego Dominus Deus tuus sanctus
Israël saluator tuus,dedi propitiationem tuã Aegi
4 ptum, Aethiopiam & Saba pro te. ¶Ex quo ho-
norabilis factus es in oculis meis,& gloriosus:ego
dilexi te,& dabo homines p̃ te,& populos pro ani
5 ma tua.¶Noli timere:quia ego tecum sum: ab Oriẽ
te adducam semen tuum,& ab Occidente congre-
6 gabo te.¶Dicam Aquiloni,Da:& Austro, Noli pro
hibere:affer filios meos de lõginquo,& filias meas
7 ab extremis terræ.¶Et omnem qui inuocat nomen
meum,in gloriam meam creaui eum, formaui eũ,
8 & feci eum.¶Educ foras populum cæcum, & ocu-
9 los habentem:surdum,& aures ei sunt.¶Omnes gẽ-
B tes congregatæ sunt simul, & collectę sunt tribus:
quis in vobis annunciet istud,& quæ prima sunt au
dire nos faciet?dẽt testes eorũ,& iustificentur,& au
10 diant,& dicant.Verè.¶Vos testes mei,dicit Domi
nus,& seruus meus quem elegi:vt sciatis, & creda-
tis mihi,& intelligatis quia ego ipse sum, ante me
11 non est formatus Deus,& post me non erit. ¶ Ego
sum,ego sum Dominus,& non est absque me salua
12 tor.¶Ego annunciaui,& saluaui:auditum feci,& nõ
fuit in vobis alienus.vos testes mei,dicit Dominus
13 & ego Deus.¶Et ab initio ego ipse, & nõ est qui de
manu mea eruat: operabor, & quis auertet illud?
14 ¶Hęc dicit Dominus redemptor vester,Sanctus Is-
raël:Propter vos emisi in Babylonem,& detraxi ve
ctes vniuersos,& Chaldæos in nauibus suis glorian
15 tes.¶Ego Dominus sanctus vester,creans Israël,rex
16 vester.¶Hæc dicit Dominus,qui dedit in mari viã,
C & in aquis torrentibus semitam.¶Qui eduxit qua-
17 drigam & equum:agmen & robustum, simul obdor
mierunt,nec resurgẽt: contriti sunt quasi linum,
18 & extincti sunt. ¶Ne memineritis priorum, & anti
19 qua ne intueamini.¶Ecce,*ego facio noua,& nunc
orientur, vtique cognoscetis ea:ponam in deserto
20 viam,& in inuio flumina. ¶ Glorificabit me bestia
agri,dracones & struthiones: quia dedi in deserto
aquas, flumina in inuio, vt darem potum populo
21 meo, electo meo. ¶Populum istum formaui mihi,
22 laudem meam narrabit.¶Non me inuocasti Iacob:
23 nec laborasti in me Israël.¶Non obtulisti mihi arie
tem holocausti tui, & victimis tuis non glorificasti
me:non te seruire feci in oblatione,nec laborem ti
24 bi prębui in thure.¶ Non emisti mihi argento cala-
D mum,& adipe victimarum tuarũ nõ inebriasti me.
Verũtamẽ seruire me fecisti in peccatis tuis,prębui
25 sti mihi laborẽ in iniquitatibus tuis.¶Ego sum,ego
sum ipse qui deleo iniquitates tuas p̃p me,& pecca
26 torum tuorum nõ recordabor. ¶Reduc me in me-
moriam,& iudicemur simul:narra si quid habes vt
27 iustificeris.¶Pater tuus primus peccauit, & inter-
28 pretes tui pręuaricati sunt in me.¶Et contamina-
ui principes sanctos,* dedi ad internetionẽ Iacob,
& Israël in blasphemiam.

CAPVT XLIIII.

1 ET nunc audi Iacob serue meus, & Israël
A quem elegi.¶Hæc dicit Dominus faciẽs
2 & formans te,ab vtero auxiliator tuus:
Noli timere serue meus Iacob,& rectissi
3 me quem elegi.¶Effundam enim aquas super sitiẽ-
tem,& fluenta super aridam: effundam spiritum
meum super semen tuum,& benedictionem meam
4 super stirpem tuam.¶Et germinabunt inter herbas
5 quasi salices iuxta præterfluentes aquas. ¶Iste di-
cet,Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Ia-
cob.& hic scribet manu sua,Domino: & in nomi-
6 ne Israël assimilabitur.¶Hęc dicit Dominus rex Is-
raël,& redemptor eius Dominus exercituum: ¶E-
go primus,& ego nouissimus,& absque me non est
7 Deus. ¶Quis similis mei? vocet & annunciet: &
ordinem exponat mihi,ex quo constitui populum
antiquum: ventura & quæ futura sunt annuncient
8 eis.¶Nolite timere,neq; conturbemini: ex tunc au
B dire te feci,& annunciaui: vos estis testes mei.nun
quid est Deus absq; me,& formator quem ego non
9 nouerim?¶Plastæ idóli omnes nihil sunt, & amantis
sima eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes eo-
rum,quia non vident neq; intelligunt, vt confundã
10 tur.¶Quis formabit Deum, & sculptile cõflauit ad
11 nihil vtile?¶Ecce,oẽs participes eius cõfundentur:
fabri enim sunt ex hominibus:conuenient oẽs,sta-
12 bunt & pauebunt, & confundentur simul. ¶ Fa-
ber ferrarius lima operatus est in prunis, & in mal-
leis formauit illud, & operatus est in brachio forti-
tudinis suæ:esuriet & deficiet, non bibet aquam, &
13 lassescet.¶Artifex lignarius extendit normam,for-
mauit illud in runcina:fecit illud in angularibus, &
in circino tornauit illud:& fecit imaginem viri qua
14 si speciosum hominem habitantem in domo.¶Suc-
cidit cedros,tulit ilicem, & quercum quæ steterat
inter

Marginal notes: * a. 7. — * Osee 13. b. 14. — * 2. Cor. 5. d. 17. Apoc. 21. b. 5. — * a. 1. — Iere. 30. b. 10. 46. g. 27. — Sup. 41 b. 4. Inf. 48. b. 12. Apoc. 1. d. 17. & 22. d. 13. — Sup. 13. c. 11.

ligna saltus plantauit pinum, quā pluuia nutri-**15** erat. Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex C eis, & calefactus est, & succendit, & coxit panes: de reliquo autem operatus est Deum, & adorauit: fe-**16** cit sculptile; & curuatus est ante illud. ¶ Mediū eius cōbussit igni, & de medio eius carnes * comedit, coxit pulmentū & saturatus est, & calefactus est, & di-**17** xit: Vah, calefactus sum, vidi focum. ¶ Reliquum autem eius Deum fecit & sculptile sibi: curuatur ante illud, & adorat illud, & obsecrat, dicens: Libera **18** me, quia Deus meus es tu. ¶ Nescierunt, neque intellexerunt: obliti enim sunt, ne videant oculi eorum, **19** & ne intelligant corde suo. ¶ Non recogitant in mēte sua, neque cognoscunt, neq; sentiunt, vt dicant: Medietatem eius conbussi igni, & coxi super carbones eius panes: coxi carnes & comedi: & de reliquo eius idolum faciam? ante truncum ligni proci-**20** dam? ¶ Pars eius cinis est: cor insipiens adorauit illud, & nō liberabit animam suam, neq; dicet: Fortè **21** mendacium est in dextera mea. ¶ Memento horum Iacob, & Israël, quō seruus meus es tu: formaui te, **22** seruus meus es tu Israël, non obliuiscaris mei. ¶ Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quasi nebulā pec-**23** cata tua. reuertere ad me, quoniā redemi te. ¶ Lau-D date cœli quoniam misericordiam fecit Dñs: iubilate extrema terræ: resonate montes laudationem saltus & omne lignum eius: quoniam redemit Do-**24** minus Iacob, & Israël gloriabitur. Hęc dicit Dominus redēptor tuus, & formator tuus ex vtero: Ego sum Dñs, faciens omnia, extendens cœlos solus, **25** stabiliens terram, & nullus mecum. ¶ Irrita faciens signa diuinorum, & ariolos in furorem vertens. Conuertens sapientes retrorsum: & scientiam eorū stul-**26** tam faciens. ¶ Suscitans verbum serui sui, & consiliū nunciorum suorum complens. Qui dico Ierusalem: Habitaberis: & ciuitatibus Iudæ: Aedificabimi-**27** ni, & deserta eius suscitabo. ¶ Qui dico profundo: **28** Desolare, & flumina tua arefaciā. ¶ Qui dico Cyro: Pastor meus es: & omnem voluntatem meam complebis: Qui dico Ierusalem: Aedificaberis: & templo: Fundaberis.

*coxit, &

- 8.

CAPVT XLV.

1 A HAec dicit Dominus christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram vt subijciā ante faciem eius Gētes, & dorsa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & **2** portæ non claudentur. ¶ Ego ante te ibo: & gloriosos terræ humiliabo: portas æreas conteram, & ve-**3** ctes ferreos confringam. ¶ Et dabo tibi thesauros abscōditos, & arcana secretorum: vt scias quia ego **4** Dñs, qui voco nomen tuum Deus Israël. ¶ Propter seruum meum Iacob, & Israël electum meum, & vocaui te * nomine tuo: assimilaui te, & non cognoui-**5** sti me. ¶ Ego Dominus, & non est amplius: extra me **6** nō est Deus: accinxi te, & non cognouisti me. ¶ Vt sciant hi qui ab ortu solis, & qui ab Occidēte, quoniam absque me non est. Ego Dominus, & non est **7** alter: ¶ formans lucem, & creans tenebras: faciens pacem, & creans malum: ego Dominus faciēs om-**8** nia hæc. ¶ Rorate cœli désuper, & nubes pluant iu-B stum: aperiatur terra, & germinet Saluatorem: & iu-**9** stitia oriatur simul. Ego Dominus creaui eum. ¶ Væ qui contradicit factori suo, testa de samijs terræ. ‖ Nunquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, & **10** opus tuum absque manibus est? ¶ Væ qui dicit pa-**11** tri: Quid generas? & mulieri: Quid parturis? ¶ Hęc dicit Dominus Sanctus Israël, plastes eius: Ventura interrogate me: super filios meos, & super opus ma-**12** nuum mearum mandate mihi. ¶ Ego feci terram, & hominem super eam creaui ego: manus meæ tetenderunt cœlos, & omni militiæ eorum mandaui. **13** ¶ Ego suscitaui eum ad iustitiā, & omnes vias eius dirigam: ipse ædificabit ciuitatem meā, & captiuitatem meam dimittet, non in precio, neque in mu-**14** neribus, dicit Dominus Deus exercituum. ¶ Hæc di-C cit Dominus: Labor Aegypti, & negotiatio Aethiopiæ, & Sabaim viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: Post te ambulabunt, vincti manicis pergent: & te adorabunt, teq; deprecabūtur: Tantū in te est **15** Deus, & non est absque te Deus. ¶ Verè tu es Deus **16** absconditus, Deus Israël saluator. ¶ Confusi sunt & erubuerunt omnes: simul abierunt in confusionem **17** fabricatores errorum. ¶ Israël saluatus est in Domino salute ęterna: non confundemini, & non erube-**18** scetis vsque in seculum seculi. ¶ Quia hæc dicit Dñs creans cœlos, ipse Deus formans terram, & faciēs eam, ipse plastes eius: non in vanum creauit eam: vt habitaretur formauit eam. ego Dominus, & nō est **19** alius. ¶ Non in abscondito locutus sum, in loco terræ tenebroso: non dixi semini Iacob: Frustra quęrite me. ego Dñs loquens iustitiam, annūcians recta. **20** ¶ Congregamini, & venite & accedite simul qui sal-D uati estis ex Gentibus: nescierunt qui leuant lignū **21** sculpturæ suæ, & rogant Deum non saluantē. ¶ Annunciate, & venite, & consiliamini simul: quis auditū fecit hoc ab initio, ex tunc predixit illud? nūquid non ego Dñs, & non est vltrà Deus absq; me? Deus **22** iustus & saluans non est præter me. ¶ Conuertimini ad me, & salui eritis omnes fines terræ: quia ego **23** Deus, & non est alius. ¶ In memetipso iuraui, egredietur de ore meo iustitiæ verbum, & non reuertetur, quia ‖ mihi curuabitur oē genu, & iurabit omnis **24** lingua. ¶ Ergo in Dño, dicet, meæ sunt iustitiæ & imperium: ad eum venient, & confundentur omnes **25** qui repugnant ei. ¶ In Domino iustificabitur, & laudabitur omne semen Israël.

* in 16.

*factori 16

‖ Iere. 18. a 6.

Ro. 9. d 20

‖ Ro 14. b 11. Philip. 2. b 10.

CAPVT XLVI.

1 A COnfractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulachra eorum bestijs & iumentis, onera vestra graui pondere vsq; **2** ad lassitudinem. ¶ Contabuerunt, & contrita sunt simul: non potuerunt saluare portantem, **3** & anima eorum in captiuitatem ibit. ¶ Audite me domus Iacob, & omne residuum domus Israël, qui portamini à meo vtero: qui gestamini à mea vulua. **4** ¶ Vsque ad senectam ego ipse, & vsq; ad canos ego B portabo: ego feci, & ego feram: ego portabo, & sal-**5** uabo. ¶ Cui assimilastis me, & adæquastis & com-**6** parastis me & fecistis similem? ¶ Qui confertis aurum de sacculo, & argentum statéra ponderatis. cōducentes aurificem, vt faciat Deum: & procidunt **7** & adorant. ¶ Portant illum in humeris gestantes, & ponentes in loco suo, & stabit, ac de loco suo non C mouebitur: sed & cùm clamauerint ad eum, nō au-**8** diet: de tribulatione non saluabit eos. ¶ Memento-te istud, & confundamini: redite præuaricatores ad **9** cor. ¶ Recordamini prioris seculi, quoniam ego sum Deus; & non est vltrà Deus, nec est similis mei. **10** ¶ Annuncians ab exordio nouissimum, & ab initio quæ necdum facta sunt, dicens: Consilium meum

‖ Bar. 6. e 5.

11 stabit, & omnis voluntas mea fiet: ¶Vocans ab O-
D riente auem, & de terra longinqua virũ voluntatis meæ, & locutus sum, & adducam illud: creaui, &
12 faciam illud. ¶Audite me duro corde, qui lõgè estis
13 à iustitia. ¶Prope feci iustitiam meam, non elongabitur: & salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, & Israëli gloriam meam.

CAPVT XLVII.

1 Descende, sede in puluere virgo filia Ba-
A bylon, sede in terra: non est solium filiæ Chaldæorum, quia vltrà non voca-
2 beris mollis & tenera. ¶Tolle molam, & mole farinã: denuda turpitudinẽ tuã, & discooperi
3 humerum, reuela crura, transi flumina. ¶Reuelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum:
4 ultionẽ capiã, & nõ resistet mihi homo. ¶Redẽptor noster, Dominus exercituũ nomẽ illius, Sanctus Is-
5 raël. ¶Sede tacẽs, & intra in tenebras filia Chaldæo-
6 rũ: quia non uocaberis ultrà domina regnorũ. ¶Ira-
B tus sum super populũ meũ, contaminaui hæreditatẽ meã, & dedi eos in manu tua: nõ posuisti eis misericordias, super senẽ aggrauasti iugũ tuum ualde.
7 ¶Et dixisti: In sempiternum ero domina, nõ posuisti hęc super cor tuum, neque recordata es nouissi-
8 mi tui. ¶Et nunc audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo, Ego sum, & non est præter me amplius: non sedebo uidua, & igno-
9 rabo sterilitatem. ¶Venient tibi duo hæc subitò in die una, sterilitas & uiduitas, vniuersa uenerunt su-
C per te, propter multitudinẽ maleficiorũ tuorum, &
10 propter duritiã incantatorũ tuorũ uehementẽ. ¶Et fiduciam babuisti in malitia tua, & dixisti: Non est qui uideat me. Sapientia tua & scientia tua, hęc decepit te. Et dixisti in corde tuo, Ego sum, & præter
11 me non est altera. ¶Veniet super te malũ, & nescies ortum eius: & irruet super te calamitas quã non poteris expiare: ueniet super te repẽtè miseria quam
12 nescies. ¶Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi, aut si
13 possis fieri fortior. ¶Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, & saluent te augures cęli, qui
D contemplabantur sydera, & supputabãt menses, vt
14 ex eis annunciarent ventura tibi. ¶Ecce, facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos: non liberabunt animam suã de manu flammæ, non sunt prunę qui-
15 bus calefiant, nec focus vt sedeant ad eum. ¶Sic facta sunt tibi in quibuscunq; laboraueras, negociatores tui ab adolescẽtia tua, vnusquisque in via sua errauerunt: non est qui saluet te.

Margin: Nah. 3. b 5. — Apoc. 18. b. 7. — Inf. 51. c. 19

CAPVT XLVIII.

1 Audite hæc domus Iacob, qui vocamini
A nomine Israël, & de aquis Iuda existis: qui iuratis in nomine Domini, & Dei Israël recordamini non in veritate ne-
2 que in iustitia. De ciuitate enim sancta vocati sunt, & super Deum Israel constabiliti sunt: Dominus e-
3 xercituum nomen eius. ¶Priora ex tunc annunciaui, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea: repen-
4 tè operatus sum, & venerunt. ¶Sciui enim quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua
5 ærea. ¶Prędixi tibi ex tunc: antequam venirent indicaui tibi, ne fortè diceres: Idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflatilia mandauerunt ista.
6 ¶Quæ audisti vide oĩa, vos autem nũ annunciastis?
B Audita feci tibi noua ex tunc, & cõseruata sunt quę
7 nescis: nunc creata sunt, & non ex tunc: & ante diẽ, & non audisti ea, ne fortè dicas, Ecce ego cognoui
8 ea. ¶Neq; audisti, neq; cognouisti, neq; extunc aperta est auris tua: scio enim quia præuaricans præua-
9 ricaberis, & transgressorẽ ex vtero vocaui te. ¶Propter nomẽ meum longè faciam furorem meum: &
10 laude mea infrenabo te, ne intereas. ¶Ecce, excoxi te, sed nõ quasi argentũ: elegi te in camino pauper-
11 tatis. ¶Propter me, propter me faciã, vt nõ blasphe-
12 mer: & gloriam meam alteri non dabo. ¶Audi me Iacob, & Israël quem ego voco, ego ipse, ego pri-
13 mus, & ego nouissimus. ¶Manus quoq; mea funda-
C uit terram, & dextera mea mensa est cœlos: ego vo
14 cabo eos, & stabunt simul. ¶Congregamini omnes vos, & audite: quis de eis annunciauit hæc? Dominus dilexit eum, faciet voluntatem suam in Babylo
15 ne, & brachiũ suum in Chaldæis. ¶Ego ego locutus sum, & vocaui eum, adduxi eum, & directa est via
16 eius. ¶Accedite ad me, & audite hoc: nõ à principio in abscõdito locutus sum: ex tẽpore antequã fieret, ibi erã, & nunc Dñs Deus misit me, & spiritus eius.
17 ¶Hæc dicit Dominus, redemptor tuus, Sanctus Israël: Ego Dominus Deus tuus docens te vtilia, gu-
18 bernãs te in via qua ambulas. ¶Vtinam attendisses
D mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua, &
19 iustitia tua sicut gurgites maris, & fuisset quasi arena semen tuum, & stirps vteri tui vt lapilli eius: nõ interisset, & non fuisset attritum nomẽ eius à facie
20 mea. ¶Ingredimini de Babylone, fugite à Chaldæis, in voce exultationis annunciate: auditum facite hoc, & efferte illud vsque ad extrema terrę. Dici-
21 te: Redemit Dominus seruum suum Iacob. ¶Non sitierunt in deserto, cum educeret eos: aquam de petra produxit eis, & scidit petram, & fluxerunt a-
22 quæ. ¶Non est pax impiis, dicit Dominus.

Margin: Sup. 42. b — Sup. 41. a. 44. a. 6. — Ierem. 31. a. 6. — Exo. 17. c. 6. — Nu. 20. b 11. — Inf. 57. d. 21.

CAPVT XLIX.

1 Audite insulæ, & attendite populi de lon-
A ge: Dominus ab vtero vocauit me: de vẽtre matris meæ recordatus est nominis
2 mei. ¶Et posuit os meum quasi gladium acutum in umbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam, in pharetra sua abscon
3 dit me. Et dixit mihi: Seruus meus es tu Israël, quia
4 in te gloriabor. ¶Et ego dixi: In vacuũ laboraui, sine causa, & vanè fortitudinẽ meã consumpsi: ergo iudi
5 ciũ meũ cũ Dño, & opus meũ cũ Deo meo. Et nunc
B dicit Dñs, formãs me ex vtero seruũ sibi, vt reducã Iacob ad eum, & Israël non congregabitur: & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus fa-
6 ctus est fortitudo mea. ¶Et dixit: Parum est vt sis mihi seruus ad suscitãdas tribus Iacob, & fæces Israël conuertendas. Ecce, dedi te in lucem Gentium, vt
7 sis salus mea vsq; ad extremũ terræ. ¶Hæc dicit Dominus redemptor Israël, sanctus eius, ad contẽptibilem animam, ad abominatam gentem, ad seruũ dominorum, Reges videbũt & consurgent principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis est, &
8 Sanctum Israël, qui elegit te. ¶Hæc dicit Dominus
C In tempore placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui: & seruaui te, & dedi te in fœdus populi, vt suscitares terram, & possideres hære-
9 ditates dissipatas: vt diceres his qui vincti sunt, Exite: & his qui in tenebris. Reuelamini. Super vias

Margin: Infra 51. 16. — Sup. 4. b 7. — Act. 13. g. 47. — 2. Cor. 6. a. 2.

10 pascentur,& in omnibus planis pascua eorũ. ¶Non
esurient neque sitient,& non percutiet eos ęstus &
sol:quia miserator eorum reget eos,& ad fontes a-
11 quarum *potabit eos. ¶Et ponam oẽs montes meos
12 in viam,& semitæ meæ exaltabuntur. ¶Ecce isti de
D longe veniẽt,& ecce illi ab Aquilone,& mari,& isti
13 de terra australi. ¶Laudate cœli & exulta terra, iu-
bilate montes laudem quia consolatus est Dñs po
14 pulum suũ,& pauperũ suorũ miserebitur. ¶Et dixit
Sion: Dereliquit me Dñs, & Dominus oblitus est
15 mei. ¶ Nunquid obliuisci potest mulier infantem
suum,vt non misereatur filio vteri sui? & si illa obli
16 ta fuerit,ego tamẽ nõ obliuiscar tui. ¶Ecce,in mani
E bus meis descripsi te:muri tui corã oculis meis sem
17 per. ¶Venerunt structores tui: destruentes te,& dis
18 sipantes à te exibũt. ¶‖Leua in circuitu oculos tuos,
& vide:omnes isti congregati sunt,venerunt tibi:vi
uo ego,dicit Dominus,quia omnibus his uelut or-
namẽto vestieris,& circundabis tibi eos quasi spon
19 sa. ¶Quia deserta tua & solitudines tuæ & terra rui-
nę tuę nunc angusta erunt prę habitatoribus,& lon
20 gè fugabuntur qui absorbebãt te. ¶Adhuc dicent in
auribus tuis filij sterilitatis tuę:Angustus est mihi lo
21 cus,fac spacium mihi vt habitẽ. ¶Et dices in corde
F tuo:Quis genuit mihi istos?ego sterilis, & non pa-
riẽs,trãsmigrata & captiua: & istos quis enutriuit?
22 ego destituta & sola:& isti ubi hic erant? ¶Hęc dicit
Dñs Deus:Ecce leuabo ad Gentes manum meam,
& ad populos exaltabo signũ meũ. Et afferẽt filios
tuos in vlnis, & filias tuas super humeros porta-
23 bunt. ¶Et erunt reges nutritij tui,& reginæ nutrices
tuæ:vultu in terra demisso adorabunt te, & pulue-
G rem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego Do-
minus,super quo non confundentur qui expectant
24 eum. ¶Nunquid tolletur à forti præda?aut quod ca
25 ptum fuerit à robusto,saluũ esse poterit? ¶Quia hęc
dicit Dominus:Equidem & captiuitas à forti tolle-
tur: & quod ablatum fuerit à robusto, saluabitur.
Eos verò qui iudicauerunt te, ego iudicabo, & fi-
26 lios tuos ego saluabo. ¶ Et cibabo hostes tuos car-
nibus suis: & quasi musto, sanguine suo inebria-
buntur:& sciet omnis caro,quia ego Dominus sal-
uans te, & redemptor tuus Fortis Iacob.

‖A.o..7.d 16.
*portabi.
‖Inf. 60 a. 4.

CAPVT L.

1 A HAec dicit Dominus: Quis est hic liber re-
pudij matris vestræ, quo dimisi eam? aut
quis est creditor meus, cui vendidi vos?
ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sce-
2 leribus vestris dimisi matrem vestram. ¶ Quia ve-
ni,& non erat vir: vocaui, & non erat, qui audiret,
‖nũquid abbreuiata & paruula facta est manus mea,
vt non possim redimere?aut non est in me virtus ad
B liberandum? Ecce in increpatione mea desertum
faciam mare,ponam flumina in siccum:computre-
3 scent pisces sine aqua,& moriẽtur in siti. ¶Induam
cœlos tenebris, & saccum ponam operimentum
4 eorum. ¶Dominus dedit mihi linguam eruditam,
vt sciam sustentare eum qui lassus est, verbo: erigit
manè, manè eregit mihi aurem, vt audiam quasi
5 magistrum. ¶Dominus Deus aperuit mihi aurem,
C ego autem non contradico, retrorsum non abij.
6 ¶ ‖Corpus meũ dedi percutientibus,& genas meas
vellentibus:faciem meam non auerti ab increpan-
7 tibus & conspuentibus*. ¶Dominus Deus auxilia-
tor meus,ideò non sum cõfusus:ideo posui faciem
meam vt petram durissimam, & scio qm̃ non con-
8 fundar. ¶‖Iuxta est qui iustificat me: quis contradi-
cet mihi? stemus simul: quis est aduersarius meus?
9 accedat ad me. ¶ Ecce Dñs Deus auxiliator meus,
D quis est qui condẽnet me?Ecce oẽs quasi vestimẽ-
10 tũ cõterentur,tinea comedet eos: ¶Quis ex vobis ti
mens Dominũ,audiens vocẽ serui sui,qui ambula-
uit in tenebris,& non est lumen ei?speret in nomi-
11 ne Dñi,& innitatur super Deum suũ. ¶Ecce vos oẽs
accendẽtes ignẽ,accincti flãmis, ambulate in lumi-
ne ignis vestri,& in flãmis quas succẽdistis: de ma-
nu mea factũ est hoc vobis,in doloribus dormietis.

‖Inf. 59 a. 1. Nu.11.c.23
Mat. 26. 67.
*In me.
Rom.8.f. 33.

CAPVT LI.

1 A AVdite me qui sequimini quod iustũ est,&
q̃ritis Dñm: attẽdite ad petrã vnde ex-
cisi estis,& ad cauernã laci de qua prę-
2 cisi estis. ¶Attendite ad Abrahã patrẽ ve-
strũ,& ad Sarã quę peperit vos:quia vnũ uocaui eũ,
3 & benedixi ei,& multiplicaui eũ. ¶Cõsolabitur er-
go Dñs Siõ,& cõsolabitur oẽs ruinas eius:& ponet
desertũ eius quasi delicias,& solitudinẽ eius,quasi
B hortum Domini. Gaudiũ & lętitia inuenietur in ea,
4 gratiarum actio, & vox laudis. ¶ Attendite ad me
popule meus, & tribus mea me audite: quia lex à
me exiet, & iudicium meum in lucem populorum
5 requiescet. ¶Propè est iustus meus,egressus est sal-
uator meus, & brachia mea populos iudicabunt:
me insulę expectabunt & brachium meum sustine-
6 bunt. ¶Leuate in cœlum oculos vestros, & videte
C sub terra deorsum: quia cęli sicut fumus liquescẽt,
& terra sicut vestimentum atteretur,& habitatores
eius sicut hæc interibunt: Salus autem mea in sem-
7 piternum erit,& iustitia mea non deficiet. ¶Audite
me qui scitis iustum,populus meus,lex mea in cor-
de eorum: nolite timere opprobrium hominum,
8 & blasphemias eorum ne metuatis. ¶ Sicut enim
vestimentum, sic comedet eos vermis: & sicut la-
nam, sic deuorabit eos tinea: ‖ Salus autem mea
in sempiternum erit, & iustitia mea in generatio-
9 nes generationum. ¶Consurge, consurge, indue-
D re fortitudinem brachium Domini: consurge si-
cut in diebus antiquis, in generationibus seculo-
rum. nunquid non tu percussisti superbum,& vulne
10 rasti draconem? ¶ ‖ Nunquid non tu siccasti mare,
aquam abyssi vehementis: qui posuisti profundum
11 maris viam, ut transirent liberati? ¶Et nunc qui re-
dempti sunt à Dño reuertentur, & venient in Sion
laudantes, & lætitia sempiterna super capita eorũ,
gaudiũ & lætitiã tenebunt,fugiet dolor & gemitus.
12 ¶Ego ego ipse cõsolabor vos:quis tu ut timeres ab
hoĩe mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum
13 ita arescet? ¶Et oblitus es Dñi factoris tui,qui teten
E dit cœlos,& fundauit terrã:& formidasti iugiter to
ta die à facie furoris eius qui te tribulabat,& para-
14 uerat ad perdendũ:vbi nũc est furor tribulãtis? ¶Ci
tò ueniet gradiẽs ad aperiẽdũ,& nõ interficiet vsq;
15 ad internecionẽ,nec deficiet panis eius. ¶Ego autẽ
sum Dñs Deus tuus qui cõturbo mare, & intume-
16 scũt fluctus eius,Dñs exercituũ nomẽ meũ. ¶‖Posui
verba mea in ore tuo,& in vmbra manus meę pro-
texi te,vt plantes cœlos,& fundes terrã,& dicas ad
17 Sion:Populus meus es tu. ¶Eleuare,eleuare,cõsur-
F ge Ierusalem,quę bibisti de manu Domini calicem
iræ eius:usq; ad fundũ calicis soporis bibisti,& po-
18 tasti vsq; ad fęces. ¶Non est qui sustentet eã ex om-

‖Psal.36.d. 21. 39.
Psal 36.d. 31.d. 39.
‖Exo.14.c. 21.
‖Sup 49.a. 2.

nibus filiis quos genuit: & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filiis quos enutriuit. 19 ¶ Duo sunt quæ occurrerunt tibi: quis contristabitur super te? uastitas & cõtritio, & fames & gladius. 20 quis cõsolabitur te? ¶ Filij tui proiecti sunt, dormierunt in capite omnium uiarum, sicut oryx illaqueatus: pleni indignatione Domini, increpatione Dei 21 tui. ¶ Idcirco audi hoc paupercula & ebria non à ui 22 no. ¶ Hæc dicit dominator tuus Dominus, & Deus tuus, & qui pugnauit pro populo suo: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum calicis Indignationis meæ, non adiicies ut bibas illum ultrà. 23 Et ponam illum in manu eorum qui te humiliauerunt, & dixerunt animæ tuæ: Incuruare, ut transeamus: & posuisti ut terram corpus tuum, & quasi uiam transeuntibus.

[Sup. 47. b. 9.]

CAPVT LII.

1 Consurge, consurge, induere fortitudine tua Sion, induere uestimentis gloriæ tuæ Ierusalem, ciuitas Sancti: quia non adijcict ultrà ut pertranseat per te incircuncisus & immundus. 2 ¶ Excutere de puluere, consurge, sede Ierusalem, solue uincula colli tui captiua 3 filia Sion. ¶ Quia hæc dicit Dominus: Gratis uenundati estis, & sine argento redimemini. 4 ¶ Quia hęc dicit Dominus Deus: In Aegyptum descendit populus meus in principio, ut colonus esset ibi: & Assur 5 absq; ulla causa calumniatus est eum. ¶ Et nũc quid mihi est hic, dicit Dominus: quoniã ablatus est populus meus gratis? Dominatores eius inique agũt, dicit Dominus, & iugiter tota die nomen meum 6 blasphematur. ¶ Propter hoc sciet populus meus nomen meũ in die illa: quia ego ipse qui loquebar, 7 Ecce adsum. ¶ Quàm pulchri super mõtes pedes annunciantis & prędicantis pacẽ: annunciãtis bonũ, prædicantis salutẽ, dicentes Sion: `Regnabit` Deus 8 tuus? ¶ Vox speculatorũ tuorum, leuauerunt vocem, simul laudabunt: quia oculo ad oculũ videbunt cũ 9 cõuerterit Dominus Sion. ¶ Gaudete & laudate simul deserta Ierusalẽ: quia consolatus est Dñs populum suũ, redemit Ierusalem. 10 ¶ Parauit Dominus brachium sanctũ suum in oculis omnium Gentium: & 11 videbunt oẽs fines terrę salutare Dei nostri. ¶ Recedite, recedite, exite inde: pollutum nolite tangere: exite de medio eius, mundamini qui fertis vasa Do 12 mini. ¶ Quoniam non in tumultu exibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos Dominus, & 13 cõgregabit vos Deus Israël. ¶ Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit val 14 de. Sicut obstupuerunt super te multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter fi 15 lios hominum. ¶ Iste asperget gentes multas, super ipsum continebunt reges os suum: quia quibus nõ est narratum de eo, viderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt.

[Gen. 46. a. 6. — Rom. 2. d. 24. — Ezec. 36. d. 20. — Ro. 10. c. 15. — Nah. 1. d. 15. — `Regnauit. — Ps. 97. a. 3. — 2. Cor. 6. d. 17. — Ro. 15. d. 21.]

CAPVT LIII.

1 Quis credidit auditui nostro? & brachiũ Domini cui reuelatum est? 2 ¶ Et `ascendet` sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti: nõ est species ei, neque decor: & uidimus eum, & non erat aspectus, 3 & desiderauimus eum. ¶ Despectum & nouissimũ virorum, uirum dolorum & scientem infirmitatẽ: & quasi absconditus vultus eius & despectus: unde 4 nec reputauimus eum. ¶ Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eũ quasi leprosum, & percussum à Deo 5 & humiliatum. ¶ Ipse autem uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore e 6 ius sanati sumus. ¶ Omnes nos quasi oues errauimus, unusquisque in uiam suam declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. 7 ¶ Oblatus est quia ipse uoluit, & non aperuit os suũ: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se, obmutescet, & non aperiet os 8 suum. ¶ De angustia & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra uiuentium: propter scelus populi mei percussi 9 eum. ¶ Et dabit impios pro sepultura, & diuitem pro morte sua: eò quòd iniquitatẽ non fecerit, ne 10 que dolus fuerit in ore eius. ¶ Et Dominus uoluit cõterere eum in infirmitate: si posuerit pro peccato animam suam, uidebit semen longæuum, & uolun 11 tas Domini in manu eius dirigetur. ¶ Pro eo quòd laborauit anima eius, uidebit & saturabitur: in sciẽtia sua iustificabit ipse iustus `seruus meus` multos, 12 & iniquitates eorum ipse portabit. ¶ Ideo dispertiã ei plurimos, & fortium diuidet spolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit.

[Iob. 12. f. 28. — Rom. 10. 16. — `ascendit. — Mar. 9. b. 12. — Mat. 8. c. 17. & 2. d. 24. — 1. Cor. 15. a. 3. — Mat. 26. f. 63. 27. b. 14. — Act. 8. 32. — 1. Pet. 2. d. 22. — 1. Ioan. 3. a. 5. — `seruos meos. — Mar. 15. c. 28. — Luc. 22. d. 37. — Luc. 23. e. 34.]

CAPVT LIIII.

1 `Lauda` sterilis quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas, quoniã multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet uirum, dicit Dominus. 2 ¶ Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & cla 3 uos tuos consolida. ¶ Ad dexteram enim, & ad læuã penetrabis: & semen tuum Gentes hæreditabit, & 4 ciuitates desertas inhabitabit. ¶ Noli timere, quia non confundéris, neque erubesces: non enim te pudebit, quia confusionis adolescentiæ tuæ obliuiscéris, & opprobrij uiduitatis tuæ non recordaberis 5 amplius. ¶ Quia dominabitur tui qui fecit te: Dominus exercituum nomen eius: & redemptor tuus 6 Sanctus Israël, Deus omnis terræ uocabitur. ¶ Quia ut mulierem derelictã & mœrẽtem spiritu uocauit te Dominus, & uxorem ab adolescentia abiectam, 7 dixit Deus tuus. ¶ Ad punctum in modico dereliqui 8 te, & in miserationibus magnis congregabo te. ¶ In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna miser 9 tus sum tui: dixit redemptor tuus Dominus. ¶ Sicut in diebus Noë istud mihi est, cui iuraui ne inducerẽ aquas `Noë` ultrà supra terrã: sic iuraui ut nõ ira 10 scar tibi, & nõ increpẽ te. ¶ Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autẽ mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mo 11 uebitur: dixit miserator tuus Dñs. ¶ Paupercula tẽpestate cõuulsa, absq; ulla cõsolatione, Ecce ego sternã per ordinẽ lapides tuos, & fundabo te in sapphi 12 ris, ¶ & ponã iaspidẽ propugnacula tua: & portas tuas in lapides sculptos, & oẽs terminos tuos in lapides 13 desiderabiles. ¶ Vniuersos filios tuos doctos à Domino, & multitudinẽ pacis filiis tuis. ¶ Et in iustitia 14 fundaberis: recede procul à calũnia, quia nõ timebis: & à pauore, quia nõ appropinquabit tibi. 15 ¶ Ecce

[`Lætare. — Luc. 23. d. 29. — Gala. 4. d. 27. — Luc. 1. e. 32. — Gen. 9. b. 15. — `diluuij. — Iohi. 6. e. 45.]

accola veniet, qui non erat mecum, aduena quon-
16 dam tuus adiungetur tibi. ¶Ecce ego creaui fabrum
G sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in o-
pus suum: & ego creaui interfectorem ad disper-
17 dendum. ¶Omne vas quod fictum est contra te, nõ
dirigetur: & omnem linguam resistentem tibi in iu
dicio iudicabis. Hęc est hęreditas seruorum Domi
ni, & iustitia eorum apud me, dicit Dominus.

CAPVT LV.

Eccl. 51. d. Apo. 22. 17.

1 A Mnes sitientes venite ad aquas: & qui nõ habetis argẽtum, properate, emite & comedite: venite, emite absque argento, & absque vlla commutatione vinum &
2 lac. ¶Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in
3 crassitudine anima vestra. ¶Inclinate aurem vestrã, & venite ad me: audite & viuet anima vestra, & fe-
B riam vobiscum pactum sempiternũ, misericordias
4 Dauid fideles. ¶Ecce testem populis dedi eum, du
5 cem ac pręceptorem Gentibus. ¶Ecce, gentem quã nesciebas, vocabis: & gentes quæ te non cognouerunt, ad te current propter Dominum Deum tuũ,
6 & Sanctũ Israël: quia glorificauit te. ¶Quærite Dominũ dum inueniri potest, inuocate eum dum pro-
7 pe est. ¶Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominũ,
C & miserebitur eius, & ad Deum nostrum: qm̃ mul-
8 tus est ad ignoscendum. ¶Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestrę: neq; viæ vestræ, viæ meę,
9 dicit Dominus. ¶Quia sicut exaltantur cęli à terra, sic exaltatę sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitatio-
10 nes meæ à cogitationibus vestris. ¶Et quomodo descendit imber, & nix de cœlo, & illuc vltrà nõ reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit: & dat semen serenti, & panem co
11 medenti: ¶Sic erit verbum meum, quod egredietur
D de ore meo: non reuertetur ad me uacuum, sed faciet quæcunq; volui, & prosperabitur in his ad quæ
12 misi illud. ¶Quia in lætitia egrediemini, & in pace deducemini: montes & colles cantabunt corã uobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent ma-
13 nu. ¶Pro saliunca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus: & erit Dominus nominatus in signum æternum, quod non auferetur.

Act. 13. e.

CAPVT LVI.

Sap. 3. a. 1

1 A Aec dicit Dominus: Custodite iudicium, & facite iustitiã: quia iuxtà est salus mea ut ueniat, & iustitia mea ut reueletur.
2 ¶Beatus uir qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet istud: custodiens sabbathum, ne polluat illud: custodiens manus suas, ne faciat
3 omne malum. ¶Et non dicat filius aduenæ qui adhęret Dño, dicens: Separatione diuidet me Dominus à populo suo. Et non dicat Eunuchus: Ecce ego li-
4 gnum aridum. ¶Quia hæc dicit Dñs Eunuchis: Qui
B custodierint sabbatha mea, & elegerint quæ ego
5 uolui, & tenuerint fœdus meum: ¶Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis,
6 quod nõ peribit. ¶Et filios aduenę qui adhęrẽt Domino, ut colant eum, & diligant nomen eius, ut sint ei in seruos: omnem custodientem sabbathum, ne
7 polluat illud, & tenentẽ fœdus meũ: ¶Adducã eos in montem sanctũ meum, & lætificabo eos in domo
C orationis meæ: holocausta eorum & uictimæ eorũ placebũt mihi super altari meo: quia domus mea,
8 domus orationis uocabitur cunctis populis. ¶Ait Dominus Deus qui cõgregat dispersos Israël: Ad-
9 huc congregabo ad eum cõgregatos eius. ¶Omnes bestiæ agri uenite ad deuorandum, uniuersæ bestię
10 saltus. ¶Speculatores eius cæci omnes, nescierunt
D vniuersi: canes muti, nõ valentes latrare, videntes
11 vana, dormientes & amantes somnia. ¶Et canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam: omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad auaritiam suam, à
12 summo vsque ad nouissimum. ¶Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multò amplius.

Mat. 21. b 13. Mar. 11. c. 16. Luc. 19. f. 46. Iere. 6. c. 13. & 8. c. 10. Sup. 1. b 7. Supr. 22. d 13.

CAPVT LVII.

1 A Vstus perit, & nõ est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat: à facie enim
2 malitię collectus est iustus. ¶Veniat pax, requiescat in cubili suo, qui ambulauit in directio-
3 ne sua. ¶Vos autem accedite huc filij auguratricis,
4 semen adulteri, & fornicariæ. ¶Super quem lusistis? super quem dilatastis os, & eiecistis linguam? nun-
5 quid non vos filij scelesti, semen mendax? qui consolamini in diis subter omne lignum frõdosum, immolantes paruulos in torrentibus, subter eminen-
6 tes petras? In partibus torrentis pars tua, hæc est sors tua: & ipsis effudisti libamẽ, obtulisti sacrificiũ,
7 nunquid super his non indignabor? ¶Super montẽ
B excelsum & sublimem posuisti cubile tuum, & illuc
8 ascendisti, vt immolares hostias. ¶Et post ostium, & retro postem posuisti memoriale tuum: quia iuxta me discooperuisti, & suscepisti adulterum, dilatasti cubile tuũ, & pepigisti cum eis fędus: dilexisti stratũ
9 eorum manu aperta. ¶Et ornasti te regio vnguẽto, & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos
10 procul, & humiliata es vsque ad inferos. ¶In multitudine viæ tuæ laborasti: non dixisti: Quiescam. vitam manus tuæ inuenisti, propterea non rogasti.
11 ¶Pro quo solicita timuisti, quia mentita es, & mei
C nõ es recordata, neque cogitasti in corde tuo: quia ego tacens, & quasi non videns, & mei oblita es.
12 ¶Ego annunciabo iustitiam tuam, & opera tua non
13 proderunt tibi. ¶Cùm clamaueris, liberent te congregati tui, & omnes eos auferet vẽtus, tollet aura. Qui autem fiduciam habet mei, hæreditabit terrã,
14 & possidebit montem sanctum meum. ¶Et dicam: Viam facite, præbete iter, declinate de semita, au-
15 ferte offendicula de via populi mei. ¶Quia hæc dicit excelsus, & sublimis habitans æternitatẽ: & san-
D ctum nomen eius in excelso, & in sancto habitans, & cum contrito, & humili spiritu: vt viuificet spiri-
16 tum humilium, & viuificet cor contritorum. ¶Non enim in sempiternum litigabo, neque vsque ad finem irascar: quia spiritus à facie mea egredietur,
17 & flatus ego faciam. ¶Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus sum, & percussi eum: abscondi à te faciẽ meam, & indignatus sum: & abiit uagus in uia
18 cordis sui. ¶Vias eius uidi, & sanaui eum, & reduxi eum, & reddidi consolationes ipsi, & lugentibus
19 eius. ¶Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei qui lõgè est, & qui propè, dixit Dominus, & sanaui
20 eum. ¶Impij aũt quasi mare feruens, quod quiesce-

Infr. 62. d 10.

re non

re non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. ‖ Non est pax impiis, dicit Dominus meus.

Sup. 48. d. 22.

CAPVT LVIII.

1 A Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ‖ scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.
2 ¶Me etenim de die in diem quærunt, & scire vias meas volũt: quasi gens quę iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui nõ dereliquerit: rogant me
3 iudicia iustitię; appropinquare Deo volunt. ¶Quare ieiunauimus, & non aspexisti: humiliauimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores ve-
4 stros repetitis. ¶Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsq; ad hanc diẽ, vt audiatur in excelso clamor
5 vester. ¶‖ Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per B diem affligere hominem animam suã? nunquid cõtorquere quasi circulum caput suũ, & saccum & cinerẽ sternere? nunquid istud vocabis ieiuniũ, & diẽ
6 acceptabilem Domino? ¶Nonne hoc est magis ieiuniũ quod elegi? dissolue colligationes impietatis, solue fasciculos deprimentes, dimitte eos qui cõfra-
7 cti sunt liberos, & omne onus dirumpe. ¶‖ Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuã: cùm videris nudum, operi eum, & car-
8 nem tuã ne despexeris. ¶Tunc erumpet quasi manè lumẽ tuum, & sanitas tua citius orietur, & anteibit C faciẽ tuã iustitia tua, & gloria Domini colliget te.
9 ¶Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adsum. si abstuleris de medio tui catenã, & desieris extendere digitum, & loqui quod nõ
10 prodest. ¶Cùm effuderis esurienti animã tuã, & animam afflictã repleueris: orietur in tenebris lux tua,
11 & tenebræ tuæ erunt sicut meridies. ¶Et requiẽ tibi dabit Dñs * semper, & implebit splendoribus animã tuam, & ossa tua liberabit: & eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarũ, cuius nõ deficient aquæ.
12 ¶‖ Et ædificabuntur in te deserta seculorum: funda-D mẽta generationis & generationis suscitabis: & vocaberis ædificator sepiũ, auertens semitas in quie-
13 tem. ¶Si auerteris à sabbatho pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaueris sabbathum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaueris eum dum nõ facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt loquaris sermonem.
14 Tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terrę, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui. os enim Domini locutum est.

Supr. 1. d. 16. Zach. 7. b. 5. Ezec. 18. b. 16. Matt. 25. c. 35. *Deus. Inf. 61. b. 4.

CAPVT LIX.

1 A Ecce, ‖ nõ est abbreuiata manus Dñi vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius vt nõ exaudiat. ¶Sed iniquitates ve-
2 stræ diuiserũt inter vos & Deum vestrũ, & peccata vestra absċõderunt faciem eius à vobis
3 ne exaudiret. ¶‖ Manus enim vestræ pollutæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra locuta sunt mendacium, & lingua vestra iniquitatem
4 fatur. ¶Nõ est qui inuocet iustitiam, neq; est qui iudicet verè: sed confidunt in nihili, & loquuntur vanitates: ‖ cõceperunt laborẽ, & pepererunt iniqui-
5 tatem. ¶Oua aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerũt: qui comederit de ouis eorum, morietur: &
6 quod cōfotum est, erumpet in regulum. ¶Telę eorum non erunt in vestimentum, neq; operientur o-B peribus suis: opera eorum opera inutilia, & opus
7 iniquitatis in manibus eorum. ¶‖ Pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundãt sanguinem innocẽtem: cogitationes eorum cogitationes inu-
8 tiles: vastitas & cõtritio in viis eorum. ¶Viam pacis nescierũt, & nõ est iudicium in gressibus eorum. semitæ eorum incuruatę sunt eis: omnis qui calcat in
9 eis, ignorat pacem. ¶Propter hoc elongatum est iudicium à *vobis, & non apprehendet *vos iustitia: expectauimus lucem, & ecce tenebrę: splendorem,
10 & in tenebris ambulauimus. ¶Palpauimus sicut cæci, parietem, & quasi absq; oculis attrectauimus: impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis
11 quasi mortui. ¶Rugiemus quasi vrsi omnes, & quasi columbę meditantes gememus. expectauimus iudi-
12 cium, & nõ est: salutẽ, & elongata est à nobis. ¶Multiplicatæ sunt enim iniquitates nostræ coram te, & peccata nostra respõderunt nobis: quia scelera nostra nobiscum, & iniquitates nostras cognouimus,
13 ¶peccare & mentiri cõtra Dñm. & auersi sumus ne C iremus post tergum Dei nostri, vt loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus & locuti
14 sumus de corde verba mendacij. ¶Et cõuersum est retrorsum iudicium, & iustitia lõgè stetit: quia corruit in plateā veritas, & ęquitas nõ potuit ingredi.
15 ¶Et facta est veritas in obliuionem, & qui recessit à malo, prædæ patuit: & vidit Dominus, & malum ap-
16 paruit in oculis eius, quia non est iudicium. ¶Et vidit quia non est vir: & aporiatus est, quia nõ est qui occurrat: & saluauit sibi brachium suum, & iustitia
17 eius ipsa cõfirmauit eum. ¶Indutus est iustitia vt lorica, & galea salutis in capite eius: indutus est vesti-
18 mentis vltionis, & opertus est quasi pallio zeli. ¶Sicut ad vindictã quasi ad retributionẽ indignationis D hostibus suis, & vicissitudinẽ inimicis suis, insulis vi-
19 cem reddet. ¶Et timebunt qui ab Occidente, nomẽ Domini: & qui ab ortu solis, gloriã eius: cùm venerit quasi fluuius violentus, quem spiritus Dñi cogit.
20 ¶‖ Et venerit Sion redemptor, & eis qui redeunt ab
21 iniquitate in Iacob, dicit Dñs. ¶Hoc fœdus meum cũ eis, dicit Dominus: Spiritus meus qui est in te, & verba mea quę posui in ore tuo, non recedẽt de ore tuo, & de ore seminis tui, & de ore seminis seminis tui, dicit Dominus, amodò & vsq; in sempiternum.

Nu. 11. c. 23. Supr. 50. a. 2. Supr. 1. d. 15. Iob 15. d. 35. Prou. 1. b. 16. Rom. 3. b. 15. *nobis 6. *nos 9. Eph. 6. c. 17. 1. The. 5. b. 8. Ro. 11. d. 26.

CAPVT LX.

1 A Svrge, illuminare Ierusalem: quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te
2 orta est. ¶Qua ecce tenebræ operient terrã, & caligo populos: super te autẽ orie-
3 tur Dominus, & gloria eius in te videbitur. ¶Et ambulabũt Gentes in lumine tuo, & reges in splẽdore
4 ortus tui. ¶‖ Leua in circuitu oculos tuos, & vide: oẽs isti congregati sunt, venerunt tibi: filij tui de-
5 longe venient, & filiæ tuæ de latere surgent. ¶Tunc videbis & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuũ, quando cõuersa fuerit ad te multitudo maris,
6 fortitudo Gẽtium venerit tibi. ¶Inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian, & Epha: Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes: &
7 laudem Domino annunciantes. ¶Omne pecus Ce-B dar congregabitur tibi, arietes Nabaioth ministrabunt tibi, offerentur super placabili altari meo, &
8 domum maiestatis meæ glorificabo. ¶Qui sunt isti,

Supr. 49. c. 18.

qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras
9 suas? ¶Me enim insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos delonge: argentum eorum, & aurum eorum cum eis nomini Domini Dei tui, & Sancto Israël, quia glorificauit te.
10 ¶Et ædificabunt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui.
11 ¶Et aperiẽtur portæ tuæ iugiter: die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo Gentium, & reges earum adducantur.
12 ¶Gens enim & regnũ quod non seruierit tibi, peribit: & Gẽtes solitudine uastabuntur.
13 ¶Gloria Libani ad te ueniet, abies & buxus & pinus simul, ad ornandũ locum sanctificationis meę, & locũ pedum meorum
14 glorificabo. ¶Et ueniẽt ad te curui filij eorũ qui humiliauerunt te, & adorabunt uestigia pedum tuorũ oẽs qui detrahebant tibi, & uocabunt te Ciuitatẽ
15 Domini, Sion Sãcti Israël. ¶Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te trãsiret, ponam te in superbiam seculorum, gaudium in
16 generationem & generationem. ¶Et suges lac Gentium, & mamilla regũ lactaberis: & scies quia ego
17 Dñs saluãs te, & redẽptor tuus Fortis Iacob. ¶Pro ęre afferam aurum, & pro ferro afferã argentum: & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum: & ponã visitationem tuã pacem, & præpositos tuos iustitiam.
18 ¶Non audietur vltrà iniquitas in terra tua, vastitas & contritio in terminis tuis, & occupabit salus mu
19 ros tuos, & portas tuas laudatio. ¶Nõ erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunę illuminabit te: sed erit tibi Dominus in lucem sem
20 piternam, & Deus tuus in gloriam tuã. ¶Non occidet vltrà sol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi Dominus in lucem sempiternã, & comple-
21 būtur dies luctus tui. ¶Populus autem tuus omnes iusti, in perpetuũ hæreditabunt terrã, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum.
22 ¶Minimus erit in mille, & paruulus in gentẽ fortissimam, ego Dñs in tempore eius subitò faciã istud.

Apo. 21. 25. — Apo. 21. g 3. — Apoc. 21. 5.

CAPVT LXI.

1 SPiritus Domini super me, eo quòd vnxerit Dominus me: ad annunciandum mãsuetis misit me, vt mederer cõtritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiã,
2 & clausis apertionem. ¶Vt prędicarem annum placabilem Domino, & diem vltionis Deo nostro: ¶vt
3 consolarer omnes lugentes. ¶Vt ponerem lugentibus Sion, & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: & vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plãtatio Do-
4 mini ad glorificandum. ¶Et ædificabunt deserta à seculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas, dissipatas in generationem & ge
5 nerationem. ¶Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra: & filij peregrinorũ, agricolæ & vinitores ve-
6 stri erunt. ¶Vos autem sacerdotes Domini vocabimini: Ministri Dei nostri dicetur vobis, fortitudinẽ Gentium comedetis, & in gloria earum superbie-
7 tis. ¶Pro confusione vestra duplici & rubore laudabunt partem eorum: propter hoc in terra sua dupli-
8 cia possidebunt, lætitia sempiterna erit eis. ¶Quia ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinã in holocausto: & dabo opus eorum in veri-
9 tate, & fœdus perpetuum feriam eis. ¶Et scietur in Gentibus semẽ eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoscent il
10 los, quia isti sunt semẽ cui benedixit Dñs. ¶Gaudẽs gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quia induit me vestimentis salutis, & indumento iustitiæ circundedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam mo-
11 nilibus suis. ¶Sicut enim terra profert germen suũ, & sicut hortus semen suum germinat: sic Dominus Deus germinabit iustitiam, & laudem coram vniuersis Gentibus.

Luc. 4. c 8. — Mat. 5. a. — Sup. 58. d — 3.

CAPVT LXII.

1 PRopter Sion nõ tacebo, & propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur vt splendor iustus eius, & saluator eius vt
2 lãpas accendatur. ¶Et videbunt Gentes iustum tuum, & cũcti reges inclytum tuũ: & vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini *nomina-
3 uit. ¶Et eris corona gloriæ in manu Domini, & dia
4 dema regni in manu Dei tui. ¶Non vocaberis vltrà Derelicta: & terra tua non vocabitur amplius Desolata: sed vocabitur, Voluntas mea in ea, & terra tua *inhabitabitur*, quia complacuit Domino in te: &
5 terra tua inhabitabitur. ¶Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabũt in te filij tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus
6 tuus. ¶Super muros tuos, Ierusalẽ, constitui custodes: tota die & tota nocte in perpetuũ nõ tacebunt.
7 Qui reminiscimini Dñi, ne taceatis, & ne detis silẽ tium ei, donec stabiliat, & donec ponat Ierusalem
8 laudẽ in terra. ¶Iurauit Dñs in dextera sua, & in brachio fortitudinis suę: Si dedero triticum tuum vltrà cibum inimicis tuis: & si biberint filij alieni vinum
9 tuum in quo laborasti. ¶Quia qui congregabunt illud, comedent, & laudabunt Dominum: & qui cõ-
10 portant illud, bibent in atrijs sanctis meis. ¶Transite, transite per portas, ¶præparate viã populo, planum facite iter, & eligite lapides, & eleuate signum
11 ad populos. ¶Ecce Dominus auditum fecit in extremis terræ, ¶dicite filiæ Sion, Ecce saluator tuus venit: ecce merces eius cum eo, & opus eius coram
12 illo. ¶Et vocabunt eos, Populus Sanctus, redempti à Domino. Tu autem vocaberis, Quæsita ciuitas, & non Derelicta.

*nominabit 6. — *inhabitata 2. — Sup. 57. c. 14. — Mat. 21. a 5. Zacha. 9. b 9.

CAPVT LXIII.

1 QVis est iste qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra, iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ? Ego qui loquor iustitiã, & pro-
2 pugnator sum ad saluãdum. ¶Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut cal-
3 cantium in torculari? ¶Torcular calcaui solus, & de Gentibus non est vir mecum: calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea: & aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia in-
4 dumenta mea inquinaui. ¶Dies enim vltionis in
5 corde meo, annus *retributionis* meæ venit. ¶Circunspexi, & non erat auxiliator: quæsiui, & non fuit qui adiuuaret: & saluauit mihi brachium meum, &
6 indignatio mea ipsa auxiliata est mihi. ¶Et conculcaui populos in furore meo, & inebriaui eos in indignatione mea, & detraxi in terram virtutem eo-
7 rum. ¶Miserationum Domini recordabor, laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dñs,

Apoc. 19. c. 13. — Sup. 34. b 8. — *redemptionis 14.

& su-

& super multitudinem bonorum domui Israël, quæ
largitus est eis secundùm indulgentiam suam, & se-
8 cundum multitudinem misericordiarum suarũ. ¶Et
dixit: Veruntamen populus meus est, filij nõ negã-
9 tes: & factus est eis saluator. ¶In omni tribulatione
C eorum non est tribulatus, & angelus faciei eius sal
uauit eos: in dilectione sua, & in indulgẽtia sua ipse
redemit eos, & portauit eos, & eleuauit eos cũctis
10 diebus seculi. ¶Ipsi autem ad iracundiam prouoca-
uerunt, & afflixerunt spiritum ˋsancti´ eius: & con-
uersus est eis in inimicum, & ipse debellauit eos.
11 ¶Et recordatus est dierum seculi Moysi ˋ& populi
sui: Vbi est qui | eduxit eos de mari cum pastoribus
gregis sui? Vbi est qui posuit in medio eius spiritũ
12 Sancti sui? ¶Qui eduxit ad dexterã Moysen brachio
maiestatis suæ: qui scidit aquas ante eos, vt faceret
13 sibi nomen sempiternum. ¶Qui eduxit eos per abys
14 sos, quasi equum in deserto nõ impingentẽ. ¶Quasi
animal in campo descendens spiritus Domini du-
ctor eius fuit: sic adduxisti populum tuum vt face-
15 res tibi nomen gloriæ. ¶|Attende de cœlo, & vide
D de habitaculo sancto tuo & * gloriæ tuæ: vbi est ze-
lus tuus, & fortitudo tua, multitudo viscerum tuo-
rum, & miserationum tuarum? super me continue-
16 rũt se. ¶Tu enim pater noster, & Abraham nesciuit
nos, & Israël ignorauit nos: tu Domine pater no-
17 ster, redemptor noster, à seculo nomen tuũ. ¶Qua-
re errare nos fecisti Domine de viis tuis: indurasti
cor nostrum, ne timeremus te? cõuertere propter
18 seruos tuos, tribus hæreditatis tuæ. ¶Quasi nihilum
possederunt populum sanctũ tuũ: hostes nostri con
19 culcauerunt sanctificationem tuam: ¶Facti sumus
quasi in principio, cum non dominareris nostri ne-
que inuocaretur nomen tuum super nos.

ˋsanctũ 3.
ˋ15.
| Exo.14 g 29.
| Deut.26. c.15. Baruc.2.d. 16.
* solio

CAPVT LXIIII.

1 A V Tinam dirumperes cœlos, & descende-
res: à facie tua montes defluerent. ¶Sicut
2 exustio ignis tabescerent, aquæ arderẽt
igni, vt notum fieret nomen tuum inimi-
3 cis tuis: à facie tua gentes turbarentur. ¶Cùm fece-
ris mirabilia, nõ substinebimus: descendisti, & à fa-
4 cie tua montes defluxerunt. ¶|A seculo non audie-
runt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit
Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.
5 ¶Occurristi lætanti, & facienti iustitiam: in viis tuis
B recordabũtur tui: ecce, tu iratus es, & peccauimus:
6 in ipsis fuimus semper, & saluabimur. ¶Et facti su-
mus vt ˋimmundus´ omnes nos, & quasi pannus mẽ
struatæ vniuersæ iustitiæ nostræ: & cecidimus quasi
folium vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus
7 abstulerunt nos. ¶Non est qui inuocet nomen tuũ:
C qui consurgat, & teneat te: abscondisti faciem tuam
à nobis, & allisisti nos in manu iniquitatis nostræ.
8 ¶Et nunc Domine pater noster es tu, nos verò lutũ:
& fictor noster es tu, & opera manuũ tuarũ omnes
9 nos. ¶|Ne irascaris Domine satis, & ne vltrà memi-
neris iniquitatis ˋnostræ´ ecce, respice, populus tuus
10 omnes nos. ¶Ciuitas sancti tui facta est deserta,
11 Sion deserta facta est, Ierusalem desolata est. ¶Do-
D mus sanctificationis nostræ & gloriæ nostræ, vbi
laudauerunt te patres nostri, facta est in exustionẽ
ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in
12 ruinas. ¶Nunquid super his continebis te Domine,
tacebis & affliges nos vehementer?

| 1. Cor.2. b.9.
ˋimmundi
| Psal.78. 8.
ˋ16

CAPVT LXV.

1 A Q |Væsierunt me, qui ante non interroga-
bant, inuenerunt qui non quæsierũt me.
dixi: Ecce ego, ecce ego, ad Gentem quę
2 non inuocabat nomen meum. ¶Expandi
manus meas tota die ad populum incredulum, ˋqui
graditur in via non bona post cogitationes suas.
3 ¶Populus qui ad iracundiam prouocat me ante fa-
ciem meam semper: qui immolant in hortis, & sa-
4 crificant super lateres: ¶qui habitant in sepulchris,
& in delubris idolorũ dormiunt: qui comedunt car
5 nem suillã, & ius prophanũ in vasis eorum. ¶Qui di
cunt, Recede à me, nõ appropinques mihi, quia im
mundus es: isti fumus erũt in furore meo, ignis ar-
6 dens tota die. ¶Ecce scriptum est corã me: nõ tace-
7 bo, sed reddã & retribuam in sinu eorum ¶iniquita
tes vestras, & iniquitates patrum vestrorũ simul, di
cit Dñs, qui sacrificauerunt super montes, & super
colles exprobrauerunt mihi, & remetiar opus eo-
8 rum primum in sinu eorum. ¶Hæc dicit Dominus:
B Quomodo si inueniatur granum in botro, & dica-
tur, Ne dissipes illud, quoniam benedictio est: sic fa
ciam propter seruos meos, vt non disperdã totum.
9 ¶Et educam de Iacob semen, & de Iuda possidentẽ
montes meos & hæreditabunt eã electi mei, & ser-
10 ui mei habitabunt ibi. ¶Et erunt campestria in cau-
las gregum, & vallis Achor in cubile armentorum
11 populo meo qui requisierunt me. ¶Et vos qui dere
liquistis Dominum, qui obliti estis montem sanctũ
meum, qui ponitis Fortunæ mẽsam, & libatis super
12 eam: ¶Numerabo vos in gladio, & omnes in cæde
corruetis: | pro eo quod vocaui, & non respõdistis:
locutus sum, & non audistis, & faciebatis malum in
13 oculis meis: & quæ nolui elegistis. ¶Propter hoc
hæc dicit Dominus Deus: Ecce, serui mei come-
dẽt, & vos esurietis: ecce, serui mei bibent, & vos si-
14 tietis. ¶ˋEcce serui mei lętabuntur, & vos cõfunde-
C mini´: Ecce serui mei laudabũt præ exultatione cor
dis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ cõ-
15 tritione spiritus vlulabitis. ¶Et dimittetis nomẽ ve
strum in iuramentum electis meis: & interficiet te
16 Dñs Deus, & seruos suos vocabit nomine alio. ¶In
quo qui benedictus est super terrã, benedicetur in
Deo amẽ: & qui iurat in terra, iurabit in Deo amẽ:
quia obliuioni traditæ sunt angustiæ priores, &
17 quia absconditæ sunt ab oculis nostris. ¶Ecce enim
ego creo | cœlos nouos & terrã nouã: & non erunt
18 in memoria priora, & nõ ascendent super cor. ¶Sed
gaudebitis & exultabitis vsq; in sempiternũ in his
quę ego creo: quia ecce ego creo Ierusalẽ exulta-
19 tionẽ, & populũ eius gaudiũ. ¶Et exultabo in Ierusa
lem, & gaudebo in populo meo, & non audietur in
20 eo vltrà vox fletus & vox clamoris. ¶Nõ erit ibi am
D plius infans dierum, & senex qui non impleat dies
suos, quoniam puer centũ annorũ morietur, & peccator
21 centũ annorũ maledictus erit. ¶Et ædificabunt do-
mos, & habitabũt: & plãtabunt vineas, & comedẽt
22 fructus earum. ¶Nõ ædificabunt, & alius habitabit:
nõ plãtabunt, & alius comedet: secundũ enim dies
ligni, erũt dies populi mei, & opera manuũ eorum
23 inueterabunt ¶ electi mei. Non laborabunt frustra,
neque generabunt in conturbatione: quia semẽ be
nedictorum Domini est, & nepotes eorum cũ eis.
24 ¶|Eritque antequã clamẽt, ego exaudiã: adhuc illis
25 loquẽtibus, ego audiam. ¶|Lupus & agnus pascen-

| Rom.10. d.20.
| Prou.1.e 24. Ierem.7.c 13.
Inf.66.b 4.
ˋ5.
| Inf 66 g 22. Apoc 21.a 1.
| Psal 31.b 5.
| Sup 11 b 6.

tur si-

tur simul,& leo & bos comedent paleas,& serpenti pulvis panis eius:non nocebunt,neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.

CAPVT LXVI.

1 A H Ac dicit Dominus: Cœlum sedes mea, terra autē scabellum pedum meorum: quæ est ista domus quā ædificabitis mihi?&quis est iste locus quietis meę?Oia 2 hæc manus mea fecit,& facta sunt vniuersa ista,dicit Dominus.Ad quem aūt respiciā,nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermo-3 nes meos? Qui immolat bouem,quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canē:qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat:qui recordatur thuris,quasi qui be-B nedicat idolo.Hæc omnia elegerunt in viis suis, & in abominationibus suis anima eorū delectata est. 4 Vnde & ego eligā illusiones eorum: & quæ timebant,adducam eis:quia vocaui,& non erat qui responderet:locutus sum,& nō audierunt:feceruntq; 5 malum in oculis meis, & quæ nolui elegerunt. Audite verbum Dñi,qui tremitis ad verbum eius:dixerunt fratres vestri odientes vos,& abiicientes propter nomen meum: glorificetur Dominus,& vide-6 bimus in lætitia vestra:ipsi autē cōfundentur. Vox populi de ciuitate,vox de tēplo,vox Domini red-7 dentis retributionē inimicis suis. Antequā parturi-C ret,peperit:antequā veniret partus eius,peperit ma-8 sculum. Quis audiuit vnquā tale?& quis vidit huic simile?nunquid parturiet terra in die vna?aut pariet gēs simul, quia parturiuit & peperit Sion filios 9 suos? Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse nō pariam,dicit Dominus?si ego,qui generationē cæ-10 teris tribuo,sterilis ero,ait Dñs Deus tuus? Lætamini cum Ierusalē,& exultate in ea oēs qui diligitis eā: gaudete cū ea gaudio vniuersi qui lugetis super 11 eam, vt sugatis,& repleamini ab hubere consolationis eius:vt mulgeatis,& delitijs affluatis ab om-12 nimoda gloria eius. Quia hęc dicit Dominus: Ecce D ego declinabo super eā quasi fluuiū pacis, & quasi torrentē inundantem gloriā Gētium, quā sugetis: ad hubera portabimini,& super genua blandientur 13 vobis. Quomodo si cui mater blādiatur,ita ego cō-14 solabor vos,& in Ierusalē consolabimini. Videbitis,& gaudebit cor vestrum,& ossa vestra quasi herba germinabūt,& cognoscetur manus Domini ser-15 uis eius, & indignabitur inimicis suis. Quia ecce E Dñs in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorem suum,& increpa-16 tionem suā in flamma ignis: quia in igne Dominus diiudicabit,& in gladio suo ad oēm carnem,& mul-17 tiplicabūtur interfecti à Domino. Qui sanctificabantur,& mundos se putabāt in hortis post ianuā intrinsecus,qui comedebant carnem suillā,& abominationem & murem:simul cōsumentur,dicit Do-18 minus. Ego autē opera eorum,& cogitationes eo-F rum:venio vt congregem cum omnibus gentibus & 19 linguis:& venient,& videbūt gloriam meam. Et ponam in eis signum,& mittā ex eis qui saluati fuerint, ad Gētes in mare,in Aphricam,& Lydiam tenentes sagittam: in Italiam & Gręciam, ad insulas longè,ad eos qui non audierunt de me,& nō viderunt gloriam meam.Et annunciabunt gloriam meā 20 Gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis gētibus donū Domino,in equis,& in quadrigis,& in lecticis,& in mulis, & in carrucis, ad mōtem sanctum meum Ierusalem,dicit Dominus, quomodo si inferant filij Israel munus in vase mun-21 do,in domum Domini. Et assumam ex eis in sacer-22 dotes,& Leuitas, dicit Dominus. Quia sicut cœli G noui & terra noua, quæ ego facio stare coram me, dicit Dominus: sic stabit semen vestrum,& nomen 23 vestrum. Et erit mensis ex mense,& sabbathum ex sabbatho: veniet omnis caro vt adoret coram facie 24 mea,dicit Dominus. Et egredientur, & videbunt cadauera virorum qui preuaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt vsque ad facietatem visionis omni carni.

Ioan 11. | Sup. 65 c. 17. Apoc. 21. a. 1. | Mar. 9. g. 44.

HIERONYMI IN IEREMIAM PRAEFATIO.

IEREMIAS Propheta,cui hic prologus scribitur sermone quidem apud Hebræos,Isaiæ & Oseæ, & quibusdam alijs prophetis videtur esse rusticior,sed sensibus par est:quippe qui eodem spiritu prophetauerit. Porrò simplicitas eloquij à loco ei in quo natus est, accidit. Fuit enim Anathothites, qui est vsque hodie viculus tribus ab Ierosolymis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, & in matris vtero sanctificatus: virginitate sua euangelicum virum CHRISTI Ecclesiæ dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer: & captiuitatem vrbis atque Iudææ, non solum spiritu,sed & oculis carnis intuitus est: Iam decem tribus Israël Assyrij in Medos transtulerant: iam terras earum colonia Gentium possidebant. Vnde in Iuda tantum, & in Beniamin prophetauit: & ciuitatis suæ ruinas quadruplici planxit alphabeto, quod nos mensuræ metri, versibusq; reddidimus. Præterea ordinem visionum qui apud Græcos & Latinos omnino confusus est, ad pristinā fidem correximus. Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur,prætermisimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis prastolantes: quibus me necesse est per singula opuscula respōdere. Et hoc patior,quia vos me cogitis. Ceterùm ad compendiū mali,rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quàm quotidie noui aliquid scriptitantem,inuidorum insaniam prouocare.

PROPHETIA IEREMIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBA Ieremiæ, filij Helcię, de sacerdotibus qui fuerũt in Anathoth, 2 in terra-Ben-iamin. ¶Quod factum est verbum Dñi ad eum in diebus Iosiæ, filij Amon, regis Iuda in ter- 3 tiodecimo anno regni eius. ¶Et factũ est in diebus Ioacim filij Iosiæ, regis Iuda, vsq; ad cõsummationẽ vndecimi anni Sedecię, filij Iosiæ, regis Iuda, vsque 4 ad transmigrationẽ Ierusalẽ in mense quinto. ¶Et 5 factum est verbũ Dñi ad me, dicens: ¶Priusquam te B formarẽ in vtero, noui te: & anteq̃ exires de vulua, 6 sanctificaui te, & prophetã in Gentibus dedi te. ¶Et dixi: A, a, a, Dñe Deus: ecce nescio loqui: quia puer 7 ego sum. ¶Et dixit Dñs ad me: Noli dicere, Puer sum: qm̃ ad oĩa quæ mittã te, ibis: & vniuersa quæ- 8 cunq; mandauero tibi, loquêris. ¶Ne timeas à facie 9 eorum: quia tecũ ego sum, vt eruã te, dicit Dñs. ¶Et misit Dñs manũ suã, & tetigit os meũ: & dixit Dñs 10 ad me: ‖Ecce, dedi verba mea in ore tuo: ¶ecce cõsti tui te hodie super Gentes, & super regna: ‖vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices 11 & plãtes. ¶Et factũ est verbũ Dñi ad me dicẽs: Quid tu vides Ieremia? Et dixi: virgã vigilãtẽ ego video. 12 ¶Et dixit Dñs ad me: Bene vidisti, quia vigilabo e- 13 go super verbo meo vt faciã illud. ¶Et factũ est ver- C bum Dñi secundò ad me, dicens: Quid tu vides? Et dixi, Ollã succensam ego video, & faciẽ eius à facie 14 Aquilonis. ¶Et dixit Dñs ad me: ‖Ab Aquilone pan 15 detur * malum super oẽs habitatores terræ. ¶quia ecce ego conuocabo oẽs cognationes regnorum Aquilonis, ait Dñs: & venient, & ponẽt vnusquisq; solium suum in introitu portarum Ierusalẽ, & super oẽs muros eius in circuitu, & super vniuersas vrbes 16 Iuda. ¶Et loquar iudicia mea cũ eis super oẽm ma- D litiã eorũ qui dereliquerunt me, & libauerunt dijs 17 alienis, & adorauerunt opus manuum suarum. ¶Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge, & loquere ad eos oĩa quæ ego præcipio tibi. Ne formides à facie 18 eorũ: nec enim timere te faciã vultum eorũ. ¶‖Ego quippe dedi te hodie in ciuitatẽ munitã, & in colũ nã ferreã, & in murũ æreũ super oẽm terram regibus Iuda, principibus eius, & sacerdotibus, & * po- 19 pulo terrę. ¶Et bellabunt aduersum te, & nõ pręualebunt: quia ego tecum sum, ait Dñs, vt liberem te.

‖Isa. 51. e 16. 59. g. 21.
‖Infr. 18. a 7.
‖Infr. 4. b 6. 25. b. 9
* omne
‖Infr. 6. g. 27 15. d. 20.
* omni.

CAPVT II.

1 A ET factum est verbum Domini ad me, di- cens: ¶Vade, & clama in auribus Ierusa- 2 lem, dicens: Hæc dicit Dominus, Recordatus sum tui miserans adolescentiam tuam, & charitatem desponsationis tuæ, quãdo secuta es me in deserto, in terra, quę non seminatur. 3 ¶Sanctus Israël Dño, primitię frugum eius: omnes qui deuorant eum, delinquunt: mala venient super 4 eos, dicit Dominus. ¶Audite verbũ Domini domus 5 Iacob, & omnes cognationes domus Israël. ¶ hæc dicit Dominus: ‖Quid inuenerunt patres vestri in me iniquitatis, quia elongauerunt se à me, & ambu- 6 lauerũt post vanitatẽ, & vani facti sunt? ¶Et nõ dixe- B runt: Vbi est Dominus qui ascendere nos fecit de terra-Aegypti: qui traduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem & inuiam, per terram sitis & imaginem mortis, per terrã in qua non ambulauit 7 vir, neq; habitauit homo? ¶Et induxi vos in terram Carmeli, vt comederetis fructum eius & optima illius: & ingressi cõtaminastis terram meã, & hęredi- 8 tatem meã posuistis in abominationem. ¶Sacerdotes non dixerunt: Vbi est Dominus? & tenentes legem, nescierunt me: & pastores præuaricati sunt in me: & prophetę prophetauerunt in Baal, & idòla 9 secuti sunt. ¶Propterea adhuc iudicio contendã vo- C biscum, ait Dñs: & cũ filiis vestris disceptabo. ¶Trã- 10 site ad insulas Cethim, & videte: & in Cedar mittite, & considerate vehementer: & videte si factũ est 11 huiuscemodi. ¶Si mutauit gens deos-suos, & certè ipsi non sunt dij: populus verò meus mutauit gloriã 12 suã in idòlũ. ¶Obstupescite cœli super hoc, & portæ 13 eius desolamini uehemẽter, dicit Dñs. ¶Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontẽ aquę uiuę, & foderũt sibi cisternas: cisternas dissipa- 14 tas, quæ continere nõ ualẽt aquas. ¶Nunquid seruus est Israël, aut uernaculus? quare ergo factus est 15 in prædã? ¶Super eũ rugierũt leones, & dederũt vocem suã, posuerũt terrã eius in solitudinẽ: ciuitates 16 eius exustæ sunt, & non est qui habitet in eis. ¶Filij D quoq; Mempheos & Taphnes constuprauerunt te 17 usque ad uerticẽ. ¶Nunquid nõ istud factũ est tibi, quia dereliquisti Dñm Deum tuũ eo tempore quo 18 ducebat te per uiam? ¶Et nunc quid tibi uis in uia Aegypti, ut bibas aquã turbidã? & quid tibi cũ uia 19 Assyriorum, ut bibas aquã fluminis? ¶Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito, & uide, quia malũ & amarũ est reliquisse te Dominũ Deum

‖Mich. 6. a 3.
-2.

tuum, & non esse timorem mei apud te: dicit Dñs 20 Deus exercituum. A seculo contregisti iugũ meũ, rupisti vincula mea,& dixisti:Non seruiam. In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso 21 tu prosternebaris meretrix. Ego autem plantaui E te vineam electam, omne semen verum:quomodo 22 ergo conuersa es mihi in prauum vinea aliena? Si laueris te nitro,& multiplicaueris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me,dicit 23 Dominus Deus. Quomodo dicis. Non sum polluta, post Baalim non ambulaui?vide vias tuas in cõualle,scito quid feceris: cursor leuis explicans vias 24 suas. Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui:nullus auertet eam:oẽs qui quærunt eam, non deficient:in mẽ 25 struis eius inuenient eam. Prohibe pedem tuum à nuditate,& guttur tuum à siti.Et dixisti:Desperaui, nequaquam faciã: adamaui quippe alienos,& post 26 eos ambulabo. Quomodo confunditur fur quãdo F deprehenditur,sic confusi sunt domus Israël,ipsi & reges eorum,principes & sacerdotes, & prophetæ 27 eorum, dicentes ligno,Pater meus es tu:& lapidi, Tu me genuisti. verterunt ad me tergum,& non faciem:& in tempore afflictionis suę dicent,Surge,& 28 libera nos. Vbi sunt dij tui quos fecisti tibi? surgãt & liberent te in tempore afflictionis tuæ: secundũ numerũ quippe ciuitatũ tuarum erant dij tui Iuda. 29 Quid vultis mecum iudicio contendere? omnes 30 dereliquistis me, dicit Dominus. Frustra percussi filios vestros,disciplinam non receperunt:deuorauit gladius vester prophetas vestros,quasi leo vastator 31 generatio vestra, Videte verbũ Domini:Nunquid G solitudo factus sum Israëli,aut terra serotina?quare ergo dixit populus meus,Recessimus,non veniemus vltrà ad te? 32 Nunquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ?populus verò meus oblitus est mei diebus innumeris. 33 Quid niteris bonam ostẽdere viam tuam ad quærendam dilectionem,quæ insuper & malitias tuas 34 docuisti vias tuas, & in alis tuis inuẽtus est sanguis animarum pauperum & innocentum? non in fossis inueni eos, sed in omnibus quæ suprà memoraui. 35 Et dixisti,Absque peccato,& innocens ego sum:& propterea auertatur furor tuus à me. Ecce,ego iudicio contendam tecum,eò quòd dixeris,Non pec 36 caui. Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas? & ab Aegypto confundêris, sicut confusa es ab Assur. 37 Nam & ab ista egredieris, & manus tuę erunt super caput tuum:quoniam obtriuit Dominus confidentiam tuam,& nihil habebis prosperum.

a Inf. 3. b. 6 Ifa. 5. a. 1. Mat. 21. d 33.

a Infra. 32 f. 33.

a Inf. 11 c. 13.

vastatur generatio.

CAPVT III.

1 A Vlgò dicitur,Si dimiserit vir vxorem suã, & recedens ab eo,duxerit virum alterũ, nunquid reuertetur ad eam vltrà? nunquid nõ polluta,& cõtaminata erit mulier illa?tu autẽ fornicata es cum amatoribus mul- 2 tis,tamen reuertere ad me,dicit Dominus*. Leua oculos tuos in directum,& vide vbi non prostrata sis:in viis sedebas,expectans eos quasi latro in solitudine,& polluisti terram in fornicationibus tuis, 3 & in malitiis tuis. Quam ob rem prohibitæ sunt stillæ pluuiarum,& serotinus imber non fuit:frons mulieris meretricis facta est tibi,noluisti erubescere. 4 Ergo saltem amodò voca me,Pater meus,dux 5 virginitatis meæ tu es. Nunquid irascêris in perpe B tuum,aut perseuerabis in finem?Ecce,locuta es & 6 fecisti mala,& potuisti. Et dixit Dominus ad me in diebus Iosiæ regis. Nunquid vidisti quæ fecerit auersatrix Israël? abiit sibimet super omnem montẽ excelsum,& sub omni ligno frondoso,& fornicata 7 est ibi. Et dixi,cùm fecisset hæc omnia, Ad me reuertere,& non est reuersa. Et vidit pręuaricatrix so- 8 ror eius Iuda, quia pro eo quòd mœchata esset auersatrix Israël, dimisissem eã,& dedissem ei libellũ repudij:& non timuit pręuaricatrix Iuda soror e- 9 ius,sed abiit,& fornicata est etiã ipsa. Et facilitate C fornicationis suæ contaminauit terrã,& mœchata 10 est cũ lapide & ligno. Et in omnibus his non est reuersa ad me præuaricatrix soror eius Iuda in toto 11 corde suo,sed in mendacio, ait Dominus. Et dixit Dominus ad me: Iustificauit animã suã auersatrix 12 Israël,comparatione præuaricatricis Iudæ. Vade & clama sermones istos contra Aquilonem, & dices:Reuertere auersatrix Israël,ait Dominus,& nõ D auertam faciem meã à vobis:quia sanctus ego sum, 13 dicit Dominus: & nõ irascar in perpetuũ. Verũtamen scito iniquitatem tuam, quia in Dominũ Deũ tuum præuaricata es:& dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso, & vocem meam non au- 14 disti,ait Dominus. Conuertimini filij reuertentes, dicit Dominus:quia ego vir vester: & assumam vos vnum de ciuitate, & duos de cognatione,& intro- 15 ducam vos in Sion. Et dabo vobis pastores iuxta 16 cor meũ,& pascent vos scientia & doctrina. Cumque multiplicati fueritis, & creueritis in terra in E diebus illis,ait Dominus:nõ dicent vltrà, Arca testamenti Domini:neque ascendet super cor,neque recordabuntur illius, nec visitabitur,nec fiet vltrà. 17 In tempore illo vocabunt Ierusalem Solium Domini: & congregabuntur ad eam omnes Gentes in nomine Domini in Ierusalem, & non ambulabunt 18 post prauitatem cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus Iuda ad domum Israël,& venient simul de terra Aquilonis ad terram quam dedi patribus 19 vestris. Ego autẽ dixi:Quomodo ponã te in filios, & tribuam tibi terrã desiderabilem,hęreditatẽ pręclaram exercituum Gentium? Et dixi:Patrem voca F bis me, & post me ingredi non cessabis. Sed quo 20 modo si contemnat mulier amatorem suum, sic cõ 21 tempsit me domus Israël,dicit Dominus. Vox in viis audita est, ploratus & vlulatus filiorum Israël. quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt 22 Domini Dei sui. Conuertimini filij reuertentes,& sanabo auersiones vestras. Ecce nos venimus ad 23 te:tu enim es Dominus Deus noster. Verè menda G ces erant colles,& multitudo montium:verè in Do 24 mino Deo nostro salus Israël. Confusio comêdit laborem patrum nostrorũ ab adolescentia nostra, greges eorum & armẽta eorum, filios eorum & fi- 25 lias eorum. Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra: quoniam Domino Deo nostro peccauimus nos, & patres nostri ab adolescentia nostra vsque ad diem hanc: & non audiuimus vocem Domini Dei nostri.

* & ego suscipiam te 15.
nunc 9.

a Supra 3. b. 2 a.

CAPVT IIII.

1 A SI reuertêris Israël, ait Dñs, ad me con- 2 uertere: si abstuleris offendicula tua à facie mea,nõ cõmoueberis. Et iurabis, Viuit Dñs,in veritate,& in iudicio,& in iustitia:& benedicent eũ Gẽtes, ipsumq; laudabũt.

c onuerteris 16.

Hæc

3 ¶Hęc enim dicit Dominus viro Iuda,&*Ieruſalem:
¶Nouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpi-
4 nas: ¶circuncidimini Domino, & auferte præputia
cordium veſtrorum viri Iuda, & habitatores Ieru-
ſalem:ne fortè egrediatur vt ignis indignatio mea,
& ſuccendatur,& non ſit qui extinguat:propter ma
5 litiam cogitationum veſtrarum. ¶Annunciate in Iu
B da, & in Ieruſalem auditum facite:loquimini,& ca
nite tuba in terra: clamate fortiter, & dicite,Con-
6 gregamini, & ingrediamur ciuitates munitas, ¶le-
uate ſignum in Sion. Confortamini, nolite ſtare,
¶quia malum ego adduco ab Aquilone, & cõtritio-
7 nem magnam. ¶Aſcendit leo de cubili ſuo,& prędo
Gentium ſe leuauit:¶egreſſus eſt de loco ſuo,vt po-
nat terram tuam in ſolitudinem:ciuitates tuæ vaſta
8 buntur,remanentes abſque habitatore. ¶Super hoc
C accingite vos cilicijs, plangite & vlulate: quia non
9 eſt auerſa ira furoris Domini à 'vobis'. ¶Et erit in
die illa, dicit Dñs, Peribit cor regis, & cor princi-
pum:& obſtupeſcent ſacerdotes,& prophetæ con-
10 ſternabuntur. ¶Et dixi:Heu,heu,heu Dñe Deus,er
go ne decepiſti populum iſtum & Ieruſalem,dicés,
Pax erit vobis:& ecce peruênit gladius vſq; ad ani-
11 mam? ¶In tempore illo dicetur populo huic & Ie-
ruſalem, Ventus vrens in vijs, quæ ſunt in deſerto
viæ filiæ populi mei,non ad ventilandum,& ad pur
12 gandũ. ¶Spiritus plenus ex his veniet mihi:& nunc
13 ego *loquar iudicia mea cum eis. ¶Ecce quaſi nu-
D bes aſcendet, & quaſi tempeſtas currus eius: velo-
ciores aquilis equi illius:væ nobis,quoniam vaſta-
14 ti ſumus. ¶Laua a malitia cor tuum Ieruſalem,vt ſal
ua fias: vſquequo morabũtur in te cogitationes no
15 xiæ? ¶Vox enim annunciantis à Dan, & notum fa-
16 cientis idólũ de monte Ephráim. ¶'Concitate Gen
tes', Ecce auditum eſt,in Ieruſalem cuſtodes veni-
re de terra longinqua, & dare ſuper ciuitates Iuda
17 vocem ſuam. ¶Quaſi cuſtodes agrorum facti ſunt
ſuper eam in gyro: quia me ad iracundiam prouo-
18 cauit,dicit Dominus. ¶Viæ tuę,& cogitationes tuę
fecerunt hæc tibi:iſta malitia tua, quia amara, quia
19 tetigit cor tuum. ¶Ventrem meum,ventrem meum
doleo, ſenſus cordis mei turbati ſunt in me:non ta
cebo,quoniam vocem buccinę audiuit anima mea,
20 clamorem prælij. ¶Contritio ſuper contritionem
E vocata eſt,& vaſtata eſt omnis terra:repente vaſta-
21 ta ſunt tabernacula mea, ſubitò pelles meæ. ¶Vſ-
quequo videbo fugientem, audiam vocem bucci-
22 næ? ¶Quia ſtultus populus meus me non cognouit:
filij inſipientes ſunt & vecordes: ſapientes ſunt vt
23 faciant mala,bene autem facere neſcierunt. ¶Aſpe
xi terram, & ecce vacua erat, & nihili: & cœlos, &
24 non erat lux in eis. ¶Vidi montes,& ecce moueban
25 tur:& omnes colles conturbati ſunt. ¶Intuitus ſum,
F & non erat homo: & omne volatile cœli receſſit.
26 ¶Aſpexi, & ecce Carmelus deſertus: & omnes vr-
bes eius deſtructæ ſunt à facie Domini, & à facie
27 iræ furoris eius. ¶Hæc enim dicit Dominus:Deſer-
ta erit omnis terra,ſed tamen conſummationẽ non
28 faciam. ¶Lugebit terra,& mœrebunt cœli déſuper:
eò quòd locutus ſum:cogitaui,& non pęnituit me,
29 nec auerſus ſum ab eo. ¶A voce equitis,& mittentis
G ſagittam fugit omnis ciuitas: ingreſſi ſunt ardua,&
aſcenderunt rupes: vniuerſæ vrbes derelictæ ſunt,
30 & nõ habitat in eis homo. ¶Tu autem vaſtata quid
facies?cùm veſtieris te coccino, cùm ornata fueris
monili aureo,& pinxeris ſtibio oculos tuos:fruſtrà
componéris, contempſerunt te amatores tui, ani-
31 mam tuam quęrent. ¶Vocem enim quaſi parturien
tis audiui,anguſtias vt puerperę. Vox filiæ Sion 'in-
ter morientes,expandenteſque' manus ſuas:væ mi
hi, quia defecit anima mea propter interfectos.

¶habitato-ri.
¶Oſeæ. 10 c.12.
¶Super. 1. c 14.
Inf. 59. b. t
'nobis 7.
*ſed.
'Dicite Gentibus.
¶Sap. 2. 2. 3 b 5.
'inter mo-rientes ex-pandentes-que a.

CAPVT V.

1 C Ircuite vias Ieruſalem,& aſpicite,& con-
A ſiderate,& quęrite in plateis eius,an in-
ueniatis virum facientem iudicium, &
quærentem fidem, & propitius ero ei.
2 ¶Quòd ſi etiam Viuit Dominus,dixerint:& hoc fal
3 sò iurabunt. ¶Domine oculi tui reſpiciunt fidem:
percuſſiſti eos, & non doluerunt:attriuiſti eos, &
renuerunt accipere diſciplinam: indurauerunt fa-
4 cies ſuas ſupra petram, & noluerunt reuerti. ¶Ego
autem dixi, Forſitan pauperes ſunt & ſtulti, igno-
5 rantes viam Domini, iudicium Dei ſui. ¶Ibo igitur
ad optimates & loquar eis. Ipſi enim cognouerũt
viam Dñi,iudiciũ Dei ſui:& ecce magis hi ſimul cõ
6 fregerunt iugũ, ruperũt vincula. ¶Idcirco percuſſit
B eos leo de ſylua, lupus ad veſperã vaſtauit eos,par
dus vigilãs ſup ciuitates eorũ: oĩs ꝗ egreſſus fuerit
ex eis,capietur:ꝗa multiplicatę ſunt pręuaricationes
7 eorum,confortatæ ſunt auerſiones eorum. ¶Super
quo propitius tibi eſſe potero? filij tui dereliquerũt
me,& iurant in his qui non ſunt dij: ſaturaui eos,&
mœchati ſunt, & in domo meretricis luxuriaban-
8 tur. ¶Equi amatores*, & emiſſarij facti ſunt: ¶vnuſ-
9 quiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat. ¶Nun-
quid ſuper his nõ viſitabo,dicit Dominus:& in gen
10 te tali non vlciſcetur anima mea? ¶Aſcendite mu-
C ros eius, & diſſipate:conſummationem autem noli
te facere: auferte propagines eius, quia non ſunt
11 Domini. ¶Præuaricatione enim præuaricata eſt in
12 me domus Iſraël,& domus Iuda,ait Dominus. ¶Ne
gauerunt Dominum,& dixerunt: ¶Nõ eſt ipſe, neq;
veniet ſuper nos malum: & gladium & famem non
13 videbimus. ¶Prophetæ fuerunt in ventum 'locuti',
& reſponſum non fuit in eis:hæc ergo euenĩet illis.
14 ¶Hæc dicit Dominus Deus exercituum. Quia locu
ti eſtis verbum iſtud:ecce ego do verba mea in ore
tuo 'in' ignem, & populum iſtum ligna, & vorabit
15 eos. ¶Ecce ego adducam ſuper vos gentem de lon
D ginquo domus Iſraël, ait Dominus: gentem robu-
ſtam, gentem antiquam, gentem cuius ignorabis
16 linguam, nec intelliges quid loquatur. ¶Pharetra
17 eius quaſi ſepulchrum patens, vniuerſi fortes. ¶Et
comedet ſegetes tuas,& panem tuum:deuorabit fi
lios tuos,& filias tuas:comedet gregem tuum,& ar
menta tua:comedet vineam tuam & ficum tuum:&
E conteret vrbes munitas tuas, in quibus tu habes fi
18 duciam,gladio. ¶Veruntamẽ in diebus illis,ait Do
19 minus,non faciam vos in conſummationẽ. ¶Quòd
ſi dixeritis: Quare fecit nobis Dominus Deus no-
ſter hęc omnia? dices ad eos:Sicut dereliquiſtis me,
& ſeruiſtis Deo alieno in terra veſtra: ſic ſeruietis
20 alienis in terra non veſtra. ¶Annũciate hoc domui
21 Iacob, & auditum facite in Iuda, dicẽtes: ¶Audi po
pule ſtulte,qui non habes cor: qui habẽtes oculos,
22 non videtis:& aures, & non auditis. ¶Me ergo non
timebitis,ait Dominus: & à facie mea non dolebi-
tis? Qui poſui arenam terminum mari, præceptum
ſempiternum quod non præteribit: & commoue-
F buntur,& non poterunt:& intumeſcẽt fluctus eius,
23 & non tranſibũt illud: ¶populo autem huic factum,

*in fœmi-nas.
¶Ezec. 22. b. 11.
Inf. 9. c. 9
Inf. 14. b 13. 27. d. 17
-7.
-5.
¶Inf. 16. b. 10.

est cor incredulum & exasperans, recesserunt, & a-
24 bierunt. ¶Et non dixerunt in corde suo: Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluuiam temporaneam & serotinam in tempore suo: pleni-
25 tudinem annuę messis custodiētem nobis. ¶Iniquitates 'vestræ' declinauerunt hæc: & peccata 'vestra'
26 prohibuerunt bonum à 'vobis'. ¶Quia inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, la-
27 queos ponentes & pedicas ad capiēdos viros. ¶Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ
28 dolo: ideo magnificati sunt & ditati. ¶Incrassati sunt
G & impinguati: & prætererunt sermones meos pessimè. ¶Causam viduæ nō iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iu-
29 dicauerunt. ¶Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut super gentem huiuscemodi non vl-
30 ciscetur anima mea? ¶Stupor & mirabilia facta sunt
31 in terra: ¶prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia: qd igitur fiet in nouissimo eius?

'nostræ. 'nostra. 'nobis 16. Isai. 1. f. 23. Zacha. 7. c. 10. –3.

CAPVT VI.

1 A Confortamini filij Ben-iamin in medio Ierusalem, & in Thecua clangite buccina, & super Bethacarem leuate vexillum: quia malum visum est ab Aquilone, &
2 contritio magna. ¶Speciosæ & delicatæ assimilaui
3 filiam Sion. ¶Ad eam venient pastores, & greges eorum, fixerunt in ea tentoria in circuitu: pascet v-
4 nusquisque eos qui sub manu sua sunt. ¶Sanctificate super eam bellum: consurgite, & ascendamus in meridie: væ nobis, quia declinauit dies, quia lon-
5 giores factæ sunt vmbræ vesperi. ¶Surgite, & ascen-
6 damus in nocte, & dissipemus domos eius. ¶Quia
B hæc dicit Dominus exercituū: Cædite lignum eius & fundite circa Ierusalem aggerem: hæc est ciuitas
7 visitationis: omnis calumnia in medio eius. ¶Sicut frigidam facit cisterna aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam: iniquitas & vastitas audietur in
8 ea, coram me semper infirmitas & plaga. ¶Erudire Ierusalem, ne fortè recedat anima mea à te, ne for-
9 tè ponam te desertam, terram inhabitabilem. ¶Hęc dicit Dominus exercituum: Vsq; ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israël: conuerte ma-
10 num tuam, quasi vindemiator ad cartallum. ¶Cui loquar? & quem contestabor vt audiat? ecce, incir-
C cuncisæ aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, &
11 non suscipient illud. ¶Idcirco furore Domini plenus sum, laboraui sustinēs: effunde super paruulum foris, & super consilium iuuenum simul: vir enim
12 cum muliere capietur, senex cum pleno dierū. ¶Et transibunt domus eorum ad alteros, agri & vxores pariter: quia extendam manum meam super habi-
13 tantes terram, dicit Dominus. ¶A minore quippe vsque ad maiorē omnes auaritiæ student: & à propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.
14 ¶Et curabant contritionem filiæ populi mei cum
D ignominia dicētes: Pax, pax: & non erat pax. ¶Con-
15 fusi sunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confusiōne non sunt confusi, & erubescere nescierunt: quam ob rem cadent inter ruentes: in tē-
16 pore visitationis suę corruent, dicit Dominus. ¶Hęc dicit Dominus: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus ve-
17 stris. Et dixerunt: Non ambulabimus. ¶Et consti-
18 tui super vos speculatores. Audite vocem tubæ. Et
E dixerunt: Non audiemus. ¶Ideo audite Gentes, &
19 cognosce congregatio, quanta ego faciam eis. ¶Audi terra: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius: quia verba mea
20 non audierunt, & legem meam proiecerunt. ¶Vt quid mihi thus de Saba affertis, & calamum suaue olentem de terra lōginqua? holocaustomata vestra non sunt accepta, & victimæ vestræ non placuerunt
21 mihi. ¶Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego da-
F bo in populum istum ruinas, & ruent in eis patres
22 & filij simul, vicinus & proximus, & peribunt. ¶Hęc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aqui-
23 lonis, & gens magna consurget à finibus terræ. ¶Sagittam & scutum arripiet: crudelis est, & non miserebitur: vox eius quasi mare sonabit: & super equos ascendent præparati quasi vir ad prælium aduer-
24 sum te filia Sion. ¶Audiuimus famā eius, dissolutæ sunt manus nostræ: tribulatio apprehendit nos, do-
25 lores vt parturientem. ¶Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniam gladius inimici pauor
26 in circuitu. ¶Filia populi mei accingere cilicio, &
G conspergere cinere: luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum, quia repentè veniet vastator super
27 'nos'. ¶Probatorem dedi te in populo meo robu-
28 stum: & scies, & probabis viam eorum. ¶Omnes isti principes declinantes, ambulantes fraudolenter,
29 æs & ferrum: vniuersi corrupti sunt. ¶Defecit sufflatorium, in igne consumptum est plumbum: frustrà conflauit conflator: malitiæ enim eorum non sunt
30 consumptæ. ¶Argētum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos.

Isai. 56. c. 1. Iosu. 8. c. 10. Mat. 11. d 29. Isai. 1. c. 11. 'vos. Sup. 1. d. 18. Infr. 15. d 20. –t 6.

CAPVT VII.

1 A Verbum quod factum est ad Ieremiam à
2 Domino, dicens: ¶Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbum Domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has vt adoretis Do-
3 minum. ¶Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Bonas facite vias vestras & studia vestra: & ha-
4 bitabo vobiscum in loco isto. ¶Nolite confidere in verbis mendacij, dicentes: Templum Domini, tem-
5 plum Domini, templum Domini est. ¶Quoniam si bene direxeritis vias vestras, & studia vestra: si fece-
6 ritis iudicium inter virum & proximū eius: ¶aduenæ & pupillo & viduę non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, & post deos alienos non ambulaueritis in malum vo-
7 bismetipsis: ¶habitabo vobiscum in loco isto, in ter-
B ra quam dedi patribus vestris à seculo & vsque in
8 seculum. ¶Ecce vos confiditis vobis in sermonibus
9 mēdacij, qui non proderunt vobis: ¶furari, occidere, adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim, &
10 ire post deos alienos quos ignoratis. ¶Et uenistis, & stetistis coram me in domo hac, in qua inuocatum est nomen meum, & dixistis: Liberati sumus, eò quòd fecerimus omnes abominationes istas.
11 ¶Nunquid ergo spelūca latronum facta est domus
C ista, in qua inuocatum est nomen meum in oculis
12 uestris? ego ego sum, ego uidi, dicit Dominus. ¶Ite ad locum meum in Silo, ubi habitauit nomē meum à principio: & uidete quæ fecerim ei propter mali-
13 tiam populi mei Israël. ¶Et nunc quia fecistis omnia

Infr. 26 c. 13. 'benedixeritis. –9 Mat. 21. b 13. Mar. 11. c. 17. Luc. 19. g 46.

nia opera hæc, dicit Dominus: & locutus sum ad vos manè consurgens & loquens, & non audistis: 14 ‖ & vocaui vos & non respondistis: ¶ ‖ Faciam domui huic in qua inuocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco quem dedi vobis 15 & patribus vestris, ‖ sicut feci Silo. ¶ Et proijciam vos à facie mea, sicut proieci omnes fratres vestros 16 vniuersum semen Ephráim. ¶ ‖ Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem & o- D rationem, & non obsistas mihi: quia nō exaudiam 17 te. ¶ Nónne vides quid isti faciunt in ciuitatibus 18 Iuda, & in plateis Ierusalem? ‖ ¶ Filij colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cœli & libent dijs alienis, & me ad iracundiam prouo- 19 cent. ¶ Nunquid me ad iracundiam prouocant dicit Dominus? nónne semetipsos in confusionem 20 vultus sui? ¶ Ideò hæc dicit Dominus Deus: Ecce furor meus, & indignatio mea conflatur super locum istum, super viros, & super iumenta, & super lignum regionis, & super fruges terræ, & succende- 21 tur, & non extinguetur. ¶ Hęc dicit Dominus exer- E cituum Deus Israël: Holocaustomata vestra addi- 22 te victimis vestris, & comedite carnes. ¶ Quia non sum locutus cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de Terra-Aegypti, de ver- 23 bo holocaustomatum, & victimarum. ¶ Sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via quam mandaui vobis, vt bene sit 24 vobis. ¶ Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed abierunt in ʽvoluptatibusʼ & in prauitate cordis sui mali: factique sunt retrorsum, & non in 25 antè, ¶ à die qua egressi sunt patres eorum de Terra F -Aegypti, vsque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes seruos meos prophetas per diem, consurgens 26 diluculo, & mittens. ¶ Et non audierunt me, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam: ‖ & peius operati sunt quàm patres eo- 27 rum. ¶ Et loquéris ad eos omnia verba hæc, & non audient te, & vocabis eos, & non respondebunt ti- 28 bi. ¶ Et dices ad eos: Hæc est gens quæ non audiuit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam: pe- 29 rijt fides, & ablata est de ore eorū. ¶ Tonde capillū tuum & proijce, & sume in directū planctum: quia proiecit Dominus, & reliquit generationem furo- 30 ris sui, ¶ quia fecerunt filij Iuda malū in oculis meis, dicit Dominus. Posuerunt offendicula sua in domo in qua inuocatum est nomen meum, vt pollucrent 31 eam. ¶ & ædificauerunt excelsa Topheth, quæ est G in valle filij Ennom: vt incenderent filios suos, & filias suas igni: quę non pręcepi, nec cogitaui in cor- 32 de meo. ¶ Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, & non dicetur amplius, Topheth & vallis filij Ennō: sed vallis interfectionis: & sepeliēt in Topheth, 33 eò quòd non sit locus. ¶ Et erit morticinum populi huius in cibos volucribus cœli & bestijs terræ, & 34 non erit qui abigat. ¶ ‖ Et quiescere faciam de vrbibus Iuda, & de plateis Ierusalem vocem gaudij, & uocem lætitiæ, uocem sponsi & uocem sponsæ: in desolatione enim erit terra.

Marginal notes: ‖ Prou. 1. c. 24. ‖ Isai. 65. b. 21. ‖ 1. Reg. 4. a. b. 10. ‖ Inf. 11. c. 14. 14. b. 11. ‖ Inf. 44. d. 17. c. 19. ʽ volunta- tibus. a. ‖ Infr. 16. c. 12. ‖ Ezec. 26. a. 13.

CAPVT VIII.

1 A IN illo tempore ait Dominus, eijcient ossa ʽregisʼ Iuda, & ossa principum eius, & ossa sacerdotum, & ossa prophetarum, & ossa eorum qui habitauerunt Ierusalem, de sepulchris 2 suis: ¶ Et expandēt ea ad solem & lunam, & omnem militiam cœli, quæ dilexerunt, & quibus seruierunt, & post quæ ambulauerunt, & quæ quæsierunt & adorauerunt: non colligentur, & non sepelientur: in 3 sterquilinium super faciem terræ erunt. ¶ Et eligent magis mortem quàm uitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in uniuersis locis quæ derelicta sunt, ad quæ eieci eos, dicit Dominus 4 exercituum. ¶ Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus; B Nunquid qui cadit nō resurget? & qui auersus est, 5 non reuertetur? ¶ Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa? Apprehen- 6 derunt mendacium, & noluerunt reuerti. ¶ Attendi & auscultaui: nemo quod bonum est loquitur: nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, di- C cens: Quid feci? Omnes conuersi sunt ad cursum 7 suum, quasi equus impetu uadens ad prœlium. ¶ Miluus in cœlo cognouit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tēpus aduentus sui: populus autem meus nō cognouit iudicium Domini. 8 ¶ Quomodo dicitis, Sapientes nos sumus, & lex Domini nobiscum est? uere mendacium operatus 9 est stylus mendax Scribarum. ¶ Confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: uerbum enim Domini 10 proiecerunt, & sapientia nulla est in eis. ¶ Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum hæ- D redibus: quia à minimo usque ad maximum, omnes auaritiam sequuntur: à propheta usq; ad sacer- 11 dotem, cuncti faciunt mendaciū. ¶ Et sanabant contritionem filiæ populi mei ad ignominiam, dicen- 12 tes: Pax, pax: cum non esset pax. ¶ Confusi sunt, quia abominationem fecerūt. quinimo confusione non sunt confusi, & erubescere nescierūt: idcirco cadent inter corruentes, in tempore uisitationis suæ cor- 13 ruent, dicit Dominus. ¶ Congregans congregabo E eos, ait Dominus: non est uua in uitibus, & non sunt ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis quæ 14 prætergressa sunt. ¶ Quare sedemus? conuenite & ingrediamur ciuitatem munitā, & sileamus ibi, quia Dominus Deus noster silere nos fecit, & potum de- 15 dit nobis aquam fellis: peccauimus enim Domi- F no, ¶ ‖ Expectauimus pacem, & nō erat bonum: tem- 16 pus medelæ, & ecce formido. ¶ A Dan auditus est fremitus equorum eius: à uoce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra, & uenerunt, & deuorauerunt terrā, & plenitudinem eius: urbem 17 & habitatores eius. ¶ Quia ecce ego mittam uobis serpentes regulos, quibus non est incātatio: & mor- 18 debunt uos ait Dominus. ¶ dolor meus super dolo- 19 rem, in me cor meum mœrens. ¶ Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua. Nunquid Do- G minus non est in Sion? aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiā concitauerunt in scul- 20 ptilibus suis, & in uanitatibus alienis? ¶ Trāsijt mes- 21 sis, finita est æstas: & nos saluati non sumus. ¶ Super contritione filiæ populi mei contritus sum & con- 22 tristatus: stupor obtinuit me. ¶ Nunquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? quare igitur non est obducta cicatrix filiæ populi mei?

Marginal notes: ‖ Isai. 59. b. 11. Sup. 6. c. 13. ‖ Inf. 14. d. 9.

CAPVT IX.

1 A QVis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi 2 mei? ¶ Quis dabit me in solitudine diuer-

sotium viatorum,& derelinquam populum meum & recedam ab eis? quia omnes adulteri sunt,*cœtus præuaricatorū.¶Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij & non veritatis: confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, & me non cognouerunt, dicit Dñs.¶Vnusquisque se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciā: quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet.¶Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur:docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt. ¶Habitatio tua in medio doli:in dolo renuerunt scire me dicit Dominus. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: ¶Ecce ego conflabo & probabo eos. quid enim aliud faciā à facie filiæ populi mei? ¶Sagitta vulnerās lingua eorum, dolum locuta est. in ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occultè ponit ei insidias.¶Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus? aut in gentē huiusmodi non vlciscetur anima mea?¶Super montes assumam fletum ac lamentum, & super speciosa deserti planctum: quoniā incensa sunt, eò quòd non sit vir pertransiens:& non audierunt vocem possidentis:à volucre cœli vsque ad pecora,transmigrauerunt & recesserunt.¶Et dabo Ierusalem in acervos arenæ, & cubilia draconum: & ciuitates Iuda dabo desolationem, eo quòd non sit habitator.¶Quis est vir sapiens qui intelligat hoc,& ad quē verbum oris Domini fiat,vt annunciet istud, quare perierit terra,& exusta sit quasi desertum, eo quòd non sit qui pertranseat?¶Et dixit Dominus: Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulauerunt in ea:¶& abierūt post prauitatem cordis sui,& post Baalim,quod didicerunt à patribus suis.¶Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël:|Ecce ego cibabo populum istum absynthio, & potum dabo eis aquam fellis.¶Et dispergam eos in gentibus,quas non nouerunt ipsi & patres eorum: & mittam post eos gladium, donec consumantur.¶Hæc dicit Dominus exercituum*: Contemplamini & vocate lamentatrices,vt veniant:& ad eas quæ sapientes sunt, mittite & properent,¶festinent,& assumant super nos lamentum:deducant oculi nostri lachrymas,& palpebræ nostræ defluāt aquis.¶Quia vox lamentationis audita est de Sion. Quomodo vastati sumus & confusi vehementer? quia dereliquimus terram, quoniam deiecta sunt tabernacula nostra.¶Audite ergo mulieres verbum Domini:&*assumat auris vestra sermonem oris eius: & docete filias vestras lamentum:& vnaquęque proximā suam planctum. quia ascēdit mors per fenestras nostras,ingressa est domos nostras,disperdere paruulos de foris, iuuenes de plateis.¶Loquere: Hæc dicit Dominus, Et cadet morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis, & quasi fœnum post tergum metentis, & non est qui colligat.¶Hæc dicit Dominus: |Non glorietur sapiens in sapientia sua,& non glorietur fortis in fortitudine sua,& non glorietur diues in diuitijs suis:¶sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus qui facio misericordiam & iudicium & iustitiam in terra.hęc enim placent mihi, ait Dominus.¶Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & visitabo super omnem qui circūcisum habet prępputiū,¶super Aegyptum, & super Iudam,& super Edom,& super filios Ammō,& super Moab,& super omnes qui attonsi sunt in comā,habitātes in deserto:quia oēs gētes habēt ꝑputiū,oīs aūt domus Israël incircūcisi sunt corde.

Marginal notes: *& | Psal.27.a. 3. Suprà 5.b. 9. | Inf.23.c. 5. | *Deus Israel 7. | *deserta. | *assumant aures vestræ. | 1. Cor.1 .31. 2. Cor.10. .17.

CAPVT X.

Audite verbum quod locutus est Dominus super vos domus Israël.¶Hæc dicit Dominus:Iuxta vias Gentium nolite discere:& à signis cęli nolite metuere,quę timent gentes:¶quia leges populorum vanæ sunt: quia lignum de saltu præcidit opus manus artificis in ascia.¶Argēto & auro decorauit illud: clauis & malleis compegit,vt non dissoluatur.¶In similitudinem palmæ fabricata sunt, & non loquentur:portata tollentur, quia incedere non valent:nolite ergo timere ea,quia nec malè possunt facere,nec bene.¶Non est similis tui Domine: magnus es tu, & magnum nomen tuum in fortitudine.¶Quis non timebit te ô rex gentium?tuum est enim decus: inter cunctos sapientes gentium, &in vniuersis regnis eorum nullus est similis tui.¶Pariter insipientes & fatui probabuntur: doctrina vanitatis eorum lignum est.¶Argētum inuolutum de Tharsis affertur,& aurum de Ophaz: opus artificis & manus ærarij: hyacinthus & purpura indumentum eorum. opus artificū vniuersa hæc.¶Dominus autem Deus verus est ipse Deus viuens, & rex sempiternus, ab indignatione eius commouebitur terra:& nō sustinebunt Gentes comminationem eius.¶Sic ergo dicetis eis:Dij qui cęlos & terram non fecerunt, pereant de terra & de his quæ sub cœlo sunt.¶|Qui facit terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua,& prudentia sua extendit cœlos.¶Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cęlo, & eleuat nebulas ab extremitatibus terræ: in fulgura|pluuiam facit, & educit ventum de thesauris suis. ¶Stultus factus est omnis homo à scientia, confusus est artifex omnis in sculptili: quoniam falsum est quod conflauit,& non est spiritus in eis.¶Vana sunt & opus risu dignum: in tēpore visitationis suæ peribunt.¶Non est his similis pars Iacob:qui enim formauit omnia, ipse est:& Israël virga hæreditatis eius:Dominus exercituum nomen illi.¶Congrega de terra confusionem tuam,quę habitas in obsidione.¶quia hæc dicit Dominus:Ecce,ego longè proijciam habitatores terrę in hac vice:& tribulabo eos ita vt non inueniantur.¶Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi:Planè hæc infirmitas mea est,& portabo illā.¶Tabernaculum meum vastatū est,omnes funiculi mei dirupti sunt: filij mei exierunt à me,& non subsistunt:non est qui extendat vltrà tentorium meum, & erigat pelles meas.¶Quia stultè egerunt pastores, & Dominum non quęsierunt:propterea non intellexerunt,& omnis grex eorum dispersus est.¶Vox auditionis ecce venit, & commotio magna de terra Aquilonis: vt ponat ciuitates Iuda in solitudinem, & habitaculum draconum.¶Scio Domine quia non est hominis via eius: nec viri est vt ambulet,& dirigat gressus suos.¶|Corripe me Dñe,verūtamē in iudicio: & nō in furore tuo,ne fortè ad nihilū redigas me.¶Effunde indignationē tuā super Gētes quę nō cognouerunt te, & super prouincias quæ nomen tuū nō inuocauerūt:qa comederūt Iacob, & deuorauerūt eū,& cōsumpserūt illū,& decus eius dissipauerunt.

Marginal notes: *Sop.13.d. 13.14.24. | 1 Mich.7. 18. Apo.15.b. 4. | Gen.1. a.b. Inf.51.b.15. | Psa.134 b.7. Inf.51.b.16. | Psal.6 a.1. Psal.78.b.6

CAPVT XI.

1 A VErbum quod factum eſt à Domino ad Ieremiam, dicens: ¶ Audite verba pacti
2 huius, & loquimini ad viros Iuda, & ad
3 habitatores Ieruſalē, ¶ & dices ad eos: Hęc dicit Dominus Deus Iſraël, Maledictus vir qui
4 non audierit verba pacti huius, ¶ quod præcepi patribus veſtris in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de fornace ferrea, dicēs: Audite vocem meam, & facite omnia quæ præcipio vobis: & eritis mihi
5 in populū, & ego ero vobis in Deum. ¶ Vt ſuſcitem iuramentum quod iuraui patribus ueſtris daturum me eis terram fluentem lacte & melle, ſicut eſt dies
6 hæc. Et reſpondi, & dixi: Amen Domine. ¶ Et dixit Dominus ad me: Vociferare omnia uerba hæc in ciuitatibus Iuda, & foris Ieruſalem, dicens: Audite
7 uerba pacti huius, & facite illa: ¶ quia cōteſtans con
B teſtatus ſum patres ueſtros in die qua eduxi eos de Terra-Aegypti, uſque ad diem hanc: manè conſurgens cōteſtatus ſum, & dixi, Audite uocem meā.
8 ¶ & non andierunt nec inclinauerunt aurem ſuam: ſed abierunt unuſquiſq; in prauitate cordis ſui mali: & induxi ſuper eos oīa uerba pacti huius, quod
9 præcepi ut facerent, & non fecerunt. ¶ Et dixit Dominus ad mé: Inuenta eſt cōiuratio in uiris Iuda, &
10 in habitatoribus Ieruſalē. ¶ Reuerſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorum priores, qui noluerūt audire uerba mea: & hi ergo abierunt poſt deos alienos, ut ſeruirent eis: irritum fecerunt domus Iſraël, & domns Iuda pactum meum quod pepigi cum pa-
11 tribus eorum. ¶ Quamobrem hæc dicit Dominus: Ecce ego inducam ſuper eos mala, de quibus exire non poterunt: & clamabūt ad me, & non exaudiam
12 eos. ¶ Et ibunt ciuitates Iuda, & habitatores Ieruſalem, & clamabunt ad eos quibus libant, & non ſal-
13 uabunt eos in tempore afflictionis eorum. ¶ Secun
C dùm numerum enim ciuitatum tuarū erant dij tui Iuda: & ſecundum numerum viarum *Ieruſalem poſuiſti aras confuſionis, aras ad libandum Baalim.
14 ¶ Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne aſſumas pro eis laudem & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore af-
15 flictionis eorum. ¶ Quid eſt quod dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata
16 es? ¶ Oliuam uberem, pulchram, fructiferam, ſpecioſam vocauit Dominus nomen tuum: ad vocem loquelæ, grandis exarſit ignis in ea, & combuſta
17 ſunt fruteta eius. ¶ Et Dominus exercituū qui plantauit te, locutus eſt ſuper te malum pro malis domus Iſraël, & domus Iuda, quæ fecerunt ſibi ad irri
18 tandum me, libātes Baalim. ¶ Tu autē Domine demōſtraſti mihi, & cognoui: tu oſtēdiſti mihi ſtudia
19 eorum. ¶ Et ego quaſi agnus manſuetus, qui porta-
D tur ad victimam: & nō cognoui quia cogitauerunt ſuper me conſilia, dicentes: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium,
20 & nomē eius non memoretur amplius. ¶ Tu autem Domine Sabaoth, qui iudicas iuſtè, & probas renes & corda, videam vltionem tuā ex eis: tibi enim
21 reuelaui cauſam meam. ¶ Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animā tuā, & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, &
22 non morieris in manibus noſtris. ¶ Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce, ego viſitabo ſuper eos: iuuenes morientur in gladio, filij eorum &
23 filiæ eorum morientur in fame. ¶ Et reliquiæ non erunt ex eis: inducam enim malum ſuper viros Anathoth, annum viſitationis eorum.

CAPVT XII.

1 A IVſtus quidem tu es Domine, ſi diſputem tecum: veruntamen iuſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur? bene eſt omnibus qui præuaricātur, & iniquè
2 agunt? ¶ Plantaſti eos, & radicē miſerunt: proficiūt, & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & longè
3 à renibus eorum. ¶ Et tu Domine noſti me, vidiſti me & probaſti cor meum tecum: cōgrega eos quaſi gregem ad victimam, & ſanctifica eos in die occi
4 ſionis. ¶ Vſquequo lugebit terra, & herba omnis regionis ſiccabitur propter malitiam habitantium in ea? conſumptum eſt animal, & volucre, quoniam di
5 xerunt: Non videbit nouiſſima noſtra. ¶ Si cum pe-
B ditibus currens laboraſti: quomodo contendere poteris cum equis? cum autem in terra pacis ſecu-
6 rus fueris, quid facies in ſuperbia Iordanis? ¶ Nam & fratres tui & domus patris tui, etiam ipſi pugnauerunt aduerſum te, & clamauerunt poſt te plena
7 voce: ne credas eis, cū locuti fuerint tibi bona. ¶ Reliqui domum meam, dimiſi hęreditatem meam: dedi dilectam animam meam in manum inimicorum
8 eius. ¶ Facta eſt mihi hæreditas mea quaſi leo in ſyl
9 ua: dedit contra me vocem, ideo odiui eam. ¶ Nunquid auis diſcolor hæreditas mea mihi? nunquid auis tincta per totum? venite, cōgregamini omnes
10 beſtiæ terræ, properate ad deuorandum. ¶ Paſtores
C multi demoliti ſunt vineam meam, conculcauerūt partem meam, dederunt portionem meam deſiderabilem in deſertum ſolitudinis. ¶ Poſuerunt eam
11 in diſſipationem, luxitque ſuper me: deſolatione deſolata eſt omnis terra, quia nullus eſt qui recogitet
12 corde. ¶ Super omnes vias deſerti venerunt vaſtatores, quia gladius Domini deuorabit ab extremo terræ vſque ad extremum eius: non eſt pax vniuerſæ
13 carni. ¶ Seminauerunt triticum, & ſpinas meſſuerūt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit: confundemini à fructibus veſtris, propter iram furoris
14 Domini. ¶ Hęc dicit Dominus aduerſum omnes vi-
D cinos meos peſſimos, qui tangunt hæreditatē, quā diſtribui populo meo Iſraël: Ecce, ego euellam eos de terra ſua, & domū Iudas euellam de medio eo-
15 rum. ¶ Et cùm euulſero eos, cōuertar, & miſerebor eorū, & reducā eos, virū ad hęreditatē ſuā, & virum
16 in terrā ſuā. ¶ Et erit, ſi eruditi didicerint vias populi mei, vt iurēt in nomine meo, Viuit Dominus, ſicut docuerūt populū meū iurare in Baal: ædificabū-
17 tur in medio populi mei. ¶ Quòd ſi nō audierint, euellā gentem illā euulſione & perditione, ait Dūs.

Iob. 21.a. 7. Habac. 1.a 3.

CAPVT XIII.

1 A HAec dicit Dominus ad me: Vade, & poſſide tibi lumbare lineum, & pones illud ſuper lumbos tuos, & in aquam non in-
2 feres illud. ¶ Et poſſedi lumbare iuxta
3 verbum Domini, & poſui circa lumbos meos. ¶ Et factus eſt ſermo Domini ad me ſecundò, dicens:
4 ¶ Tolle lumbare quod poſſediſti quod eſt circa lumbos tuos, & ſurgens vade ad Euphrāten, & abſcon-
5 de ibi illud in foramine petræ. ¶ Et abii, & abſcondi illud in Euphrāte, ſicut pręceperat mihi Dominus.

6 ¶Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me: Surge, vade ad Euphráten, & tolle inde lumbare, quod præcepi tibi vt absconderes illud ibi. 7 ¶Et abij ad Euphráten, & fodi, & tuli lumbare de loco vbi absconderam illud: & ecce cōputruerat lumbare, ita vt nulli vsui aptum esset. 8 ¶Et factum est verbum Domini ad me, dicens: 9 ¶Hæc dicit Dominus, Sic putrescere faciam superbiā Iuda, & superbiam Ierusalem multam. 10 ¶Populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, & ambulant in prauitate B cordis sui: abieruntque post deos alienos, vt seruirent eis, & adorarēt eos: & erūt sicut lumbare istud quod nulli vsui aptū est. 11 ¶Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, sic agglutinaui mihi omnem domum Iuda, dicit Dominus, vt essent mihi in populum, & in nomē, & in laudem, & in gloriā, & non audierunt. 12 ¶Dices ergo ad eos sermonem istum: Hæc dicit Dominus Deus Israël, Omnis laguncula implebitur vino. Et dicent ad te: Nunquid ignorāmus quia omnis laguncula implebitur vino? 13 ¶Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus, Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges qui sedēt de stirpe Dauid super thronum eius, & sacerdotes & prophetas, & omnes habitātes Ierusalem, ebrietate: 14 ¶& dispergam eos, virū à fratre suo, & patres, C & filios pariter, ait Dominus: non parcam, & non concedam: neque miserebor vt nō disperdam eos. 15 ¶Audite, & auribus percipite. Nolite eleuari, quia 16 Dominus locutus est. ¶Date Domino Deo vestro gloriam, antequàm contenebrescat, & antequàm offendant pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucem, & ponet eam in vmbram mortis, & in caliginem. 17 ¶Quod si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ: plorans plorabit, & deducet oculus meus lachrymam, 18 quia captus est grex Domini. ¶Dic regi & dominatrici: Humiliamini, sedete: quoniam descendit de 19 capite vestro corona gloriæ vestræ. ¶Ciuitates Austri clausæ sunt, & non est qui aperiat: translata est 20 omnis Iuda transmigratione perfecta. ¶Leuate ocu D los vestros, & videte qui venitis ab Aquilone: vbi est grex qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? 21 ¶Quid dices cū visitauerit te? tu enim docuisti eos aduersum te, & erudisti in caput tuum. nunquid nō dolores apprehendent te, quasi mulierē parturientem? 22 ¶Quòd si dixeris in corde tuo. Quare venerūt mihi hęc? Propter multitudinem iniquitatis tuę reuelata sunt verecundiora tua, pollutæ sunt plantæ tuæ. 23 ¶Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas: & uos poteritis benefacere, 24 cùm didiceritis malum. ¶Et disseminabo eos quasi stipulam quæ vento raptatur in deserto. 25 ¶Hæc sors tua parsque mensurę tuę à me, dicit Dominus: quia 26 oblita es mei & confisa es in mendacio. ¶Vnde & ego nudaui femora tua contra faciem tuam, & ap- 27 paruit ignominia tua, ¶adulteria tua, & hinnitus tuus, scelus fornicationis tuę: super colles in agro vidi abominationes tuas. Vę tibi Ierusalem, non mundaberis post me: usquequo adhuc?

Thre. 1. a — ... c. 15

CAPVT XIIII.

1 A QVod factum est verbum Domini ad Ieremiam de sermonibus siccitatis. 2 ¶Luxit Iudæa, & portæ eius corruerunt, & obscuratæ sunt in terra, & clamor Ierusalem 3 ascendit. ¶Maiores miserūt minores suos ad aquā: venerunt ad hauriendum, non inuenerunt aquam, reportauerunt vasa sua vacua, confusi sunt & affli- 4 cti, & operuerunt capita sua. ¶Propter terræ vastitatem, quia non venit pluuia in terram, confusi sunt 5 agricolæ, operuerunt capita sua. ¶Nam & cerua in 6 agro peperit, & reliquit: quia non erat herba. ¶Et onagri steterunt in rupibus, traxerūt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat 7 herba. ¶Si iniquitates nostræ responderint nobis: Domine fac propter nomen tuum, quoniam mul- 8 tæ sunt auersiones nostræ, tibi peccauimus. ¶Expectatio Israël, saluator eius in tēpore tribulationis: quare quasi colonus futurus es in terra, & quasi via- 9 tor declinans ad manēdum? ¶Quare futurus es ve- B lut vir vagus, vt fortis qui non potest saluare? tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuoca- 10 tum est super nos, ne derelinquas nos. ¶Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & non quieuit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & visitabit pecca- 11 ta eorū. ¶Et dixit Dominus ad me: Noli orare pro 12 populo isto in bonum. ¶Cùm ieiunauerit, non exaudiam preces eorum: & si obtulerint holocaustomata & victimas, non suscipiam ea: quoniam gladio 13 & fame & peste consumā eos. ¶Et dixi. A, a, a, Domine Deus, Prophetæ dicunt eis: Non videbitis gladium, & fames non erit in vobis, sed pacem veram 14 dabit vobis in loco isto. ¶Et dixit Dominus ad me: C Falsò prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, & non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, & diuinationem fraudulentam, & seductionem cordis sui prophetant vo- 15 bis. ¶Idcirco hæc dicit Dominus de prophetis qui prophetant in nomine meo, quos ego non misi, dicentes, Gladius & fames non erit in terra hac. In 16 gladio & fame consumentur prophetæ illi. ¶Et populi quibus prophetant, erunt proiecti in vijs Ierusalem, præ fame, & gladio, & non erit qui sepeliat eos: ipsi & vxores eorum, filij & filiæ eorū, & effun- 17 dam super eos malum suum. ¶Et dices ad eos verbum istud: Deducant oculi mei lachrymam per noctem & diem, & nō taceant: quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga 18 pessima vehementer. ¶Si egressus fuero ad agros: ec- D ce, occisi gladio. & si introiero in ciuitatem, ecce, attenuati fame. Propheta nanque & sacerdos abie- 19 runt in terram quam ignorabant. ¶Nunquid proijciens abiecisti Iudam? aut Sion abominata est anima tua? quare ergo percussisti nos, ita vt nulla sit sanitas? expectauimus pacem, & non est bonum: & 20 tempus curationis, & ecce turbatio. ¶Cognouimus Domine impietates nostras, iniquitates patrum no- 21 strorum, quia peccauimus tibi. ¶Ne des nos in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam solij gloriæ tuæ: recordare, ne irri- 22 tum facias fœdus tuum nobiscum. ¶Nunquid sunt in sculptilibus Gentium qui pluant? aut cœli possunt dare imbres? nónne tu es Dominus Deus noster quem expectauimus? tu enim fecisti omnia hæc.

Sup. 7. c. 16. 11. c. 14 — Sup. 5. c. 12. Iaf. 23. e. 27 c. 25 b 9. — & fraudulentam 4. — Thre. 1. f. 6. 2. f. 18. — quoque. — Sup. 8. c. 15.

CAPVT XV.

1 A ET dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eijce illos à fa- 2 cie mea, & egrediantur. ¶Quòd si dixerint ad te, Quo egrediemur? dices ad eos: Hęc dicit

Domi-

Dominus: Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famem, ad famem: 3 & qui ad captiuitatem, ad captiuitatem. Et visitabo super eos quatuor species, dicit Dominus. Gladium ad occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cœli & bestias terræ ad deuorãdum & dissipandum: 4 & dabo eos in feruorem vniuersis regnis terræ: propter Manassen filium Ezechiæ regis Iuda, super omnibus quæ fecit in Ierusalem. 5 Quis enim miserebitur tui Ierusalem? aut quis cõtristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum pro 6 pace tua? Tu reliquisti me, dicit Dominus, retrorsum abijsti: & extendam manum meam super te, & 7 interficiam te: laboraui rogans. Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfeci & disperdidi populum meum, & tamen à vijs suis nõ sunt reuersi. 8 Multiplicatæ sunt mihi viduæ eius super arenã maris: induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie: misi super ciuitates repentè ter- 9 rorem. Infirmata est quæ peperit septem, defecit anima eius, occidit ei sol, cùm adhuc esset dies: confusa est, & erubuit: & residuos eius in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum, ait Domi- 10 nus. Væ mihi mater mea: quare genuisti me virum rixæ, virum discordiæ in vniuersa terra? non fœneraui, nec fœnerauit mihi quisquam: omnes 11 maledicunt mihi. Dicit Dominus: Si non reliquiæ tuæ in bonum, si non occurri tibi in tempore afflictionis, & non in tempore tribulationis aduersus 12 inimicum? Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab 13 Aquilone, & æs? Diuitias tuas & thesauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis 14 tuis, & in omnibus terminis tuis. Et adducam inimicos tuos de terra quam nescis: quia ignis suc- 15 census est in furore meo, super vos ardebit. Tu scis Domine, recordare mei, & visita me, & tuere me ab his qui persequuntur me: noli in patientia tua suscipere me: scito quoniam sustinui propter te 16 opprobrium. Inuenti sunt sermones tui, & comedi eos, & factum est mihi verbum tuum in gaudiũ & in lætitiam cordis mei: quoniam inuocatum est nomen tuum super me Domine Deus exercituum. 17 Non sedi in concilio ludentium, & gloriatus sum à facie manus tuæ: solus sedebam, quoniam com- 18 minatione repleuisti me. Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis renuit curari? facta est mihi quasi mendacium aquarum 19 infidelium. Propter hoc hæc dicit Dominus: Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam stabis: & si separaueris preciosum à vili, quasi os meum eris. conuertentur ipsi ad te, & tu non con- 20 uerteris ad eos. Et dabo te populo huic in murũ æreum, fortem: & bellabunt aduersum te, & nõ præualebunt: quia ego tecum sum vt saluem te, & eruã 21 te, dicit Dominus. Et liberabo te de manu pessimorum, & redimam te de manu fortium.

Zac. 11. b. 9. — 4 Reg. 21. b. 11. — Amos 8. c. 9. — Rom. 10. d. 19. Deu. 32. d. 22. — Psal. 1. a. 1. 25. 4. Inf. 30. c. 15. — Suprà 1. d. 18. 6. g. 27.

CAPVT XVI.

1 ET factum est verbum Domini ad me, di- 2 cens: Non accipies vxorem, & non erũt tibi filij & filiæ in loco isto. Quia hæc di- 3 cit Dominus super filios & filias, qui generantur in loco isto: & super matres eorum quæ genuerunt eos: & super patres eorum, de quorum 4 stirpe sunt nati in terra hac: Mortibus ægrotationum morientur: non plangentur, & non sepelientur, in sterquilinium super faciem terræ erunt: & gladio & fame consumentur, & erit cadauer eorũ 5 in escam volatilibus cœli, & bestijs terræ. Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum conuiuij, neque vadas ad plangendum, neque consoleris eos: quia abstuli pacem meam à populo isto, 6 dicit Dominus, misericordiã & miserationes. Et morientur grandes, & parui in terra ista: non sepelientur neque plangentur, & non se incident, 7 neque caluitium fiet pro eis. Et non frangent inter eos lugenti panem ad cõsolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolan- 8 dum super patre suo & matre. Et domum conuiuij non ingrediaris, vt sedeas cum eis, & comedas 9 & bibas. quia hæc dicit Dominus exercituũ Deus Israël: Ecce, ego auferam de loco isto, in oculis vestris, & in diebus vestris vocem gaudij, & vocem 10 lætitiæ, vocem sponsi & vocem sponsæ. Et cùm annunciaueris populo huic omnia verba hæc, & dixerint tibi, Quare locutus est Dominus super nos omne malum grande istud? quæ iniquitas nostra? & quod peccatum nostrum quod peccauimus Do- 11 mino Deo nostro? Dices ad eos: Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus: & abierunt post deos alienos, & seruierunt eis, & adorauerunt eos: & me dereliquerunt, & legem meam nõ custodie- 12 runt. Sed & vos peius operati estis, quàm patres vestri: ecce enim ambulat vnusquisque post prauitatem cordis sui mali, vt me non audiat. 13 Et eijciã vos de terra hac, in terram quam ignoratis vos, & patres vestri: & seruietis ibi dijs alienis die ac no- 14 cte, qui nõ dabunt vobis requiem. Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur vltrà, Viuit Dominus qui eduxit filios Israel de ter- 15 ra Aegypti: sed, Viuit Dominus qui eduxit filios Israël de terra Aquilonis, & de vniuersis terris ad quas eieci eos: & reducam eos in terram suam, quã 16 dedi patribus eorum. Ecce, ego mittam piscatores multos, dicit Dominus: & piscabuntur eos: & post hæc mittam eis multos venatores, & venabuntur eos de omni monte, & de omni colle, & de ca- 17 uernis petrarũ. Quia oculi mei super omnes vias eorum: non sunt absconditæ à facie mea, & non 18 fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis. Et reddam primùm duplices iniquitates, & peccata eorum: quia cõtaminauerunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis 19 impleuerunt hæreditatem meam. Domine fortitudo mea, & robur meum, & refugium meum in die tribulationis: ad te Gentes venient ab extremis terræ, & dicent, Verè mendacium possederunt 20 patres nostri, vanitatem quæ eis non profuit. Nũquid faciet sibi homo deos, & ipsi non sunt dij? 21 Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam: & scient quia nomen mihi Dominus.

Suprà 7. c. 16. — Su. 5. c. 19 — Infr. 23. b. 7.

CAPVT XVII.

1 PEccatum Iuda scriptum est stilo ferreo in vngue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum, in cornibus a- 2 rarum eorum. Cùm recordati fuerint filij eorum ararum suarum, & lucorum suorum, lignorumque frondentium in montibus excelsis, 3 sa-

crificantes

crificãtes in agro: fortitudinem tuam & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua pro-
4 pter peccata in vniuersis finibus tuis. ¶ Et relinqueris sola ab hæreditate tua, quam dedi tibi, & seruire te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras: quoniam ignem succendisti in furore meo, vsque
5 in æternum ardebit. ¶ Hæc dicit Dominus: ‖ Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius.
6 ¶ Erit enim quasi myricæ in deserto, & non videbit cùm venerit bonum: sed habitabit in siccitate in
7 deserto in terra salsuginis & inhabitabili. ¶ Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus
8 fiducia eius. ¶ ‖ Et erit quasi lignum quod trãsplan-
B tatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit cùm venerit æstus. Et erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitum, nec aliquando desinet facere fructum.
9 ¶ Prauum est cor hominis & inscrutabile: quis co-
10 gnoscet illud? ¶ ‖ Ego Dominus scrutans cor, & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam, &
11 iuxta fructum adinuentionum suarum. ¶ Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, &
12 in nouissimo suo erit insipiens. ¶ Solium gloriæ altitudinis à principio, locus sanctificationis nostræ.
13 ¶ Expectatio Israël Domine: omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scri-
C bentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum
14 viuentium Dominum. ¶ Sana me Domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero: quoniã laus mea
15 tu es. ¶ Ecce ipsi dicunt ad me, Vbi est verbum Do-
16 mini? veniat. ¶ Et ego non sum turbatus, te pastorẽ sequens: & diem hominis non desideraui, tu scis. Quod egressum est de labiis meis, rectum in con-
17 spectu tuo fuit. ¶ Non sis tu mihi formidini, spes
18 mea tu in die afflictionis. ¶ Confundantur qui me persequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & nõ paueam ego: induc super eos diem afflictio-
19 nis, & duplici contritione contere eos. ¶ Hæc dicit Dominus ad me: Vade, & sta in porta filiorum populi per quam ingrediuntur reges Iuda, & egrediũ
20 tur, & in cunctis portis Ierusalem. ¶ & dices ad eos: Audite verbum Domini reges Iuda, & omnis Iuda, cunctique habitatores Ierusalem, qui ingredimini
21 per portas istas. ¶ Hæc dicit Dominus, Custodite
D animas vestras, & nolite portare põdera in die sab
22 bathi: nec inferatis per portas Ierusalem. ¶ Et nolite eiicere onera de domibus vestris in die sabbathi, & omne opus non facietis: sanctificate diẽ sab
23 bathi, sicut præcepi patribus vestris. ¶ Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem suam: sed indurauerunt ceruicem suam, ne audirent me, & ne ac-
24 ciperent disciplinam. ¶ Et erit: si audieritis me, dicit Dominus, vt non inferatis onera per portas ciuitatis huius in die sabbathi: & si sanctificaueritis
25 diem sabbathi, ne faciatis in eo omne opus: ¶ Ingredientur per portas ciuitatis huius reges & principes, sedentes super solium Dauid, & ascendentes in curribus & equis, ipsi & principes eorum viri Iuda, & habitatores Ierusalem: & habitabitur ciuitas
26 hæc in sempiternum. ¶ Et venient de ciuitatibus Iuda, & de circuitu Ierusalem, & de terra Ben-iamin, & de campestribus, & de montuosis, & ab Austro, portantes holocaustum, & victimam, & sacrificiũ, & thus, & inferẽt oblationem in domum Domini.
27 ¶ Si autem non audieritis me, vt sanctificetis diem sabbathi, & ne portetis onus, & ne inferatis per portas Ierusalem in die sabbathi, succendam ignẽ in portis eius, & deuorabit domos Ierusalem, & non extinguetur.

CAPVT XVIII.

1 Verbum quod factum est ad Ieremiam à
A Domino, dicens: ¶ Surge & descende
2 in domũ figuli, & ibi audies verba mea.
3 ¶ Et descendi in domum figuli, & ecce,
4 ipse faciebat opus super rotam. ¶ Et dissipatum est vas quod ipse faciebat è luto manibus suis: cõuersusque fecit illud, vas alterum, sicut placuerat in
5 oculis eius vt faceret. ¶ Et factum est verbum Do-
6 mini ad me, dicens: ¶ ‖ Nunquid sicut figulus iste, non potero vobis facere, domus Israël? ait Dominus, Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in ma-
7 nu mea, domus Israël. ¶ Repentè loquar aduersum gentem & aduersus regnum, ‖ vt eradicem & de-
8 struam & disperdam illud. ¶ Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo quod locutus sum aduersus eã: agã & ego pœnitẽtiã super malo quod cogitaui vt
9 facerem ei. ¶ Et subitò loquar de gente & de regno,
10 vt ædificem & plantem illud. ¶ Si fecerit malum in
B oculis meis, vt non audiat vocem meam: pœnitentiam agam super bono quod locutus sum vt face-
11 rem ei. ¶ Nunc ergo dic viro Iuda, & habitatoribus Ierusalem, dicens: Hæc dicit Dominus, ‖ Ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: reuertatur vnusquisque à via sua ma-
12 la, & dirigite vias vestras & studia vestra. ¶ Qui dixerunt, Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui
13 mali faciemus. ¶ Ideo hæc dicit Dominus: Interrogate gentes, Quis audiuit talia horribilia, quæ
14 fecit nimis virgo Israël? ¶ Nunquid deficiet de pe-
C tra agri nix Libani? aut euelli possunt aquæ erum-
15 pentes frigidæ, & defluentes? ¶ Quia oblitus est mei populus meus, frustra libantes, & impingentes in vijs suis, in semitis seculi, vt ambularent per
16 eas in itinere non trito: ¶ ‖ vt fieret terra eorum in desolationem, & in sibilum sempiternum: omnis qui præterierit per eam, obstupescet, & mouebit
17 caput suum. ¶ Sicut ventus vrens dispergam eos coram inimico: dorsum, & non faciem ostendam eis
18 in die perditionis eorum. ¶ Et dixerunt: Venite & cogitemus contra Ieremiam cogitationes: nõ enim peribit lex à sacerdote, neque consilium à sapiente, nec sermo à propheta. venite, & percutiamus eum lingua, & non attendamus ad vniuersos sermo-
19 nes eius. ¶ Attende Domine ad me, & audi vocem
20 aduersariorum meorum. ¶ Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foueam animæ meæ?
D Recordare quod steterim in cõspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem
21 tuam ab eis. ¶ Propterea da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij: fiant vxores eorum absque liberis, & viduæ: & viri earum interficiantur morte: iuuenes eorum confodiantur gladio in
22 prælio. ¶ Audiatur clamor de domibus eorũ: adduces enim super eos latronẽ repentè: quia foderunt foueam, vt caperent me, & laqueos absconderunt
23 pedibus meis. ¶ Tu autem Domine scis omne consilium eorũ aduersum me in mortẽ: ne propitieris

iniquitati eorum:& peccatum eorum à facie tua nõ deleatur:fiant corruentes in conspectu tuo,in tempore furoris tui abutere eis.

CAPVT XIX.

1 A Haec dicit Dominus: Vade, & accipe lagunculam figuli testeam à senioribus populi, & à senioribus sacerdotum. 2 ¶Et egredere ad uallem filij Ennom,quæ est iuxta introitum portæ fictilis:& prædicabis ibi uerba quæ ego loquar ad te. 3 ¶Et dices: Audite uerbum Domini reges Iuda, & habitatores Ierusalem. Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel. Ecce ego inducam afflictionem super locum istum:ita vt omnis qui audierit illam, tinniant aures eius: ¶ Eò 4 quòd dereliquerint me, & alienum fecerint locum istum: & libauerint in eo diis alienis,quos nescierunt ipsi & patres eorum, & reges Iuda:& repleuerunt locum istum sanguine innocentum. 5 ¶Et ędificauerunt excelsa Baalim:ad cõburendos filios suos igni in holocaustum Baalim: quæ non præcepi,nec 6 locutus sum, nec ascenderunt in cor meum. ¶Pro- B pterea ecce dies veniunt,dicit Dominus:& non vocabitur amplius locus iste, Topheth, & Vallis filij 7 Ennom, sed Vallis occisionis. ¶Et dissipabo consilium Iuda & Ierusalem in loco isto: & subuertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum, & in manu quærentium animas eorum:& dabo cadauera eorum escam uolatilibus cœli, & bestiis terræ. 8 ¶Et ponam ciuitatem hanc in stuporem,& in sibi- C lum: omnis qui præterierit per eam,obstupescet,& 9 sibilabit super ᵃvniuersa plaga eius. ¶Et cibabo eos carnibus filiorum suorum,& carnibus filiarum suarum: & unusquisque carnem amici sui comedet in obsidione & in angustia, in qua concludent eos ini10 mici eorum,& qui quærunt animas eorum. ¶Et conteres lagunculam in oculis uirorum qui ibunt tecũ. 11 ¶Et dices ad eos:Hæc dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum istum & ciuitatem istam,sicut conteritur uas figuli quod non potest vltrà instaurari:& in Topheth sepelientur,eò quòd non sit 12 alius locus ad sepeliendum. ¶Sic faciam loco huic, ait Dominus, & habitatoribus eius:& ponam ciui13 tatem istam sicut Topheth. ¶Et erunt domus Ierusa- D lem & domus regum Iuda sicut locus Topheth,immundæ:omnes domus, in quarum domatibus sacrificauerunt omni militiæ cœli,& libauerunt libami14 na diis alienis. ¶Venit autem Ieremias de Topheth, quò miserat eum Dominus ad prophetãdum,& stetit in atrio domus Domini, & dixit ad omnem po15 pulum: ¶Hæc dicit Dominus exercituum,Deus Israel. Ecce ego inducam super ciuitatem hanc,& super omnes vrbes eius uniuersa mala quæ locutus sum aduersum eam:quoniam indurauerunt ceruicẽ suam,vt non audirent sermones meos.

¶Sup.18.c.16 Infr. 49.c 23.& 50.c 13. ᵃ vniuersas plagas 4.

CAPVT XX.

1 A Et audiuit Phassur, filius Emmer, sacerdos,qui constitutus erat princeps in domo Dñi,Ieremiam prophetantẽ sermones istos. 2 ¶Et percussit Phassur Ieremiã prophetam,& misit eum in neruũ,quod erat in porta Ben-iamin superiori, in domo Domini. 3 ¶Cumq; illuxisset in crastinum,eduxit Phassur Ieremiam de neruo,& dixit ad eum Ieremias. Non Phassur vocauit Dominus nomen tuũ, sed pauorẽ vndiq;. 4 ¶Quia hæc dicit Dominus:Ecce,ego dabo te in pauorem, te & omnes amicos tuos: & corruent gladio inimicorum suorum,& oculi tui videbunt,& omnem Iudam dabo in manu regis Babylonis:& traducet eos 5 in Babylonem,& percutiet eos gladio. ¶Et dabo v- B niuersam substantiam ciuitatis huius,& omnem laborem eius,omneq; precium, & cũctos thesauros regum Iuda dabo in manu inimicorum eorum:& di6 ripient eos,& tollent,& ducent in Babylonem. ¶Tu autẽ Phassur,& omnes habitatores domus tuæ ibitis in captiuitatem,& in Babylonem venies, & ibi morieris: ibique sepelieris tu, & omnes amici tui 7 quibus prophetasti mendacium. ¶Seduxisti me Domine,& seductus sum: fortior me fuisti, & inualuisti: factus sum in derisum tota die, omnes subsan8 nant me. ¶Quia iam olim loquor,uociferans iniquitatem,& vastitatem clamito: & factus est mihi sermo Domini in opprobrium,& in derisum tota die. 9 ¶Et dixi:Non recordabor eius, neque loquar vltrà in nomine illius, & factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis:& defe10 ci, ferre non sustinens. ¶Audiui enim contumelias C multorum,& terrorem in circuitu:Persequimini,& persequamur eum:ab omnibus uiris qui erant pacifici mei,& custodientes latus meum:si quomodo decipiatur,& preualeamus aduersus eum,& conse11 quamur vltionem ex eo. ¶Dominus autem mecum est,quasi bellator fortis:idcirco q. persequuntur me cadent, & infirmi erunt confundentur uehementer,ᵇ quia non intellexerunt opprobrium sempiter12 num quod nunquam delebitur. ¶Et tu Domine exercituum probator iusti,qui vides renes & cor:videam quęso vltionem tuam ex eis:tibi enim reuela13 ui causam meam. ¶Cãtate Domino,laudate Domi- D num:quia liberauit animam pauperis de manu ma14 lorum. ¶Maledicta dies in qua natus sum: dies in qua peperit me mater mea,non sit benedicta. ¶Ma15 ledictus vir qui annunciauit patri meo,dicens:Natus est puer masculus:& quasi gaudio lætificauit eũ. 16 ¶Sit homo ille vt sunt ciuitates quas subuertit Dñs, & non pœnituit eum: audiat clamorem manè, & 17 vlulatum in tempore meridiano. ¶ᶜ qui non me interfecit à vulua, vt fieret mihi mater mea sepul18 chrum,& vulua eius conceptus ęternus. ¶Quare de vulua egressus sum,vt viderem laborem & dolorẽ, & consumerentur in confusione dies mei?

¶Iaf 23.g 40. ¶Sup.11.d. 20. 17. b. 10. Iob 3.a. 3 ᶜ quia s.

CAPVT XXI.

1 A Verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino, quando misit ad eum rex Sedecias Phassur filium Melchię,& Sophoniam,filium Maasię,sacerdotem,dicens: 2 Interroga pro nobis Dominum,quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur aduersum nos:si forte faciat Dominus nobiscum secundùm omnia mi3 rabilia sua,& recedat à nobis. ¶Et dixit Ieremias ad 4 eos:Sic dicetis Sedeciæ: ¶Hęc dicit Dominus Deus Israel:Ecce,ego conuertam vasa belli quæ in manibus vestris sunt,& quibus vos pugnatis aduersum regem Babylonis & Chaldæos qui obsident vos in 5 circuitu murorum:& congregabo ea in medio ciuitatis huius. ¶Et debellabo ego vos in manu extẽta, B & in brachio forti, & in furore,& in indignatio6 ne,& in ira grãdi. ¶Et percutiã habitatores ciuitatis huius:homines & bestię pestilentia magna morien-

7 tur. ¶Et post hoc, ait Dominus, dabo Sedeciam regem Iuda, & seruos eius, & populũ eius, qui derelicti sunt in ciuitate hac à peste, & gladio, & fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum: & percutiet eos in ore gladij, & nõ flectetur, 8 neque parcet, nec miserebitur. ¶Et ad populum hunc C dices: Hæc dicit Dominus, Ecce, ego do 9 coram uobis viam vitæ, & viam mortis. ¶ Qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio, & fame, & peste: qui autẽ egressus fuerit, & transfugierit ad Chaldæos, qui obsident uos, viuet, & erit ei anima sua 10 quasi spolium. ¶Posui enim faciem meam super ciuitatem hãc in malum, & non in bonum, ait Dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eã 11 igni. ¶Et domui regis Iuda: Audite verbum Domi- 12 ni ¶Domus Dauid, hæc dicit Dominus, ‖ Iudicate D manè iudicium, & eruite vi oppressum de manu calumniantis: ne fortè egrediatur vt ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat pro- 13 pter malitiam studiorum vestrorum. ¶Ecce, ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campestris, ait Dominus: qui dicitis, Quis percutiet nos? & quis 14 ingredietur domos nostras? ¶ & visitabo super uos iuxta fructum studiorum vestrorũ, dicit Dominus: & succendam ignem in saltu eius: & deuorabit omnia in circuitu eius.

[Margin: Infr. 38. a. 2. — Infr. 22. a. 3.]

CAPVT XXII.

1 A HAec dicit Dominus: Descende in domũ regis Iuda, & loquêris ibi verbum hoc, 2 ¶& dices: Audi uerbum Domini rex Iuda, qui sedes super solium Dauid: tu & serui tui, & populus tuus, qui ingredimini per por- 3 tas istas. ¶Hæc dicit Dominus: Facite iudicium & iustitiam: & liberate vi oppressum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè, & sanguinẽ 4 innocentem ne effundatis in loco isto. ¶Si enim facientes feceritis verbum istud: ingredietur per portas domus huius reges sedentes de genere Dauid super thronum eius, & ascendẽtes currus & equos, 5 ipsi & serui, & populus eorum. ¶Quod si non audie- B ritis verba hæc: in memetipso iuraui, dicit Domi- 6 nus: quia in solitudinem erit domus hęc. ¶Quia hęc dicit Dominus super domum regis Iuda: Galaad tu mihi caput Libani: si non posuero te solitudinem, vr- 7 bes inhabitabiles. ¶Et sanctificabo super te interficientem virum & arma eius: & succident electas ce- 8 dros tuas, & pręcipitabunt in ignem. ¶Et pertransibunt gentes multę per ciuitatem hãc: & dicet vnusquisque proximo suo: Quare fecit Dominus sic ci- 9 uitati huic grandi? ¶Et respondebunt: Eo quòd de- C reliquerint pactum Domini Dei sui, & adorauerint 10 deos alienos, & seruierint eis. ¶ Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum fletu: plangite eum qui egreditur, quia non reuertetur vltrà, nec vide- 11 bit terram natiuitatis suę. ¶Quia hęc dicit Dominus ad Sellum filium Iosiæ, regẽ Iuda, qui regnauit pro Iosia patre suo, qui egressus est de loco isto. Non re- 12 uertetur huc amplius, ¶sed in loco ad quem transtuli eum, ibi morietur, & terram istam non videbit am- 13 plius. ¶Vę qui ædificat domum suam in iniustitia, & D cœnacula sua non in iudicio, amicum suum oppri- 14 met frustra, & mercedem eius non reddet ei. ¶Qui dicit, Aedificabo mihi domum latam & cœnacula spaciosa: qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia 15 cedrina, pingitque sinopide. ¶Nunquid regnabis, quoniam confers te cedro? pater tuus nunquid nõ comédit & bibit, & fecit iudicium & iustitiam tunc 16 cùm bene erat ei? ¶Iudicauit causam pauperis & egeni in bonum suum, nunquid nõ ideo quia cogno- 17 uit me, dicit Dominus? ¶Tui uero oculi & cor ad auaritiam, & ad sanguinem innocẽtem fundendum, & ad calumniam, & ad cursum mali operis. ¶Pro- 18 pterea hæc dicit Dominus ad Ioacim, filium Iosiæ, E regem Iuda: Non plangent eum, Væ frater, & væ soror: non concrepabunt ei, Vę domine, & vę inclyte. 19 ¶Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proie- 20 ctus extra portas Ierusalem. ¶Ascende Libanum, & clama: & in Basan da vocem tuam, & clama ad trã- 21 seuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui. ¶Locutus sum ad te in abundantia tua, dixisti, Non audiam: hæc est via tua ab adolescentia tua, quia non 22 audisti vocem meam: ¶Omnes pastores tuos pascet ventus, & amatores tui in captiuitatẽ ibunt: & tunc F confundêris, & erubesces ab omni malitia tua. 23 ¶Quæ sedes in Libano, & nidificas in cedris, quomodo cõgemuisti cùm venissent tibi dolores, qua- 24 si dolores parturientis? ¶Viuo ego, dicit Dominus: quia si fuerit Iechonias filius Ioacim regis Iuda, an- 25 nulus in manu dextera mea, inde euellam eum. ¶Et dabo te in manu quærentium animam tuam, & in manu quorum tu formidas faciem, & in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, & in manu Chal- 26 dęorum. ¶Et mittam te & matrem tuam quæ genuit G te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique 27 moriemini: ¶& in terram ad quam ipsi leuant animam suam, vt reuertantur illuc, non reuertentur. 28 ¶Nunquid uas fictile atque contritum uir iste Iechonias? nunquid uas absq; omni uoluptate? quare abiecti sunt ipse & semen eius, & proiecti in terram 29 quam ignorauerunt? ¶Terra, terra, terra, audi ser- 30 monem Domini. ¶Hæc dicit Dominus: Scribe uirũ istum sterilem, uirum qui in diebus suis non prosperabitur, nec enim erit de semine eius uir qui sedeat super solium Dauid, & potestatem habeat ultrà in Iuda.

[Margin: Sup. 21. d. 13. — Deu. 29. d. 24. 3. Reg. 9. b. 8.]

CAPVT XXIII.

1 A VAe pastoribus qui disperdunt, & dilacerãt gregem pascuæ meæ, dicit Dominus. 2 ¶Ideo hęc dicit Dominus Deus Israel ad pastores qui pascunt populum meũ: Vos dispersistis gregem meum, & eiecistis eos, & nõ uisitastis eos: ecce, ego uisitabo super uos malitiã stu- 3 diorum uestrorum, ait Dominus: ¶Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris, ad quas eiecero eos illuc: & conuertã eos ad rura sua, & cre- 4 scent & multiplicabũtur. ¶Et suscitabo super eos pastores & pascent eos: *non formidabunt ultrà, & nõ pauebunt: & nullus quæretur ex numero, dicit Do- 5 minus. ¶ Ecce dies ueniunt, dicit Dominus: & suscitabo Dauid germen iustum: & regnabit rex, & sapiens erit: & faciet iudicium & iustitiam in terra. 6 ¶ In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter: & hoc est nomen quod uocabunt 7 eum, Dominus iustus noster. ¶ Propter hoc ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & non dicent B ultrà: Viuit Dominus, qui eduxit filios Israël de ter- 8 ra Aegypti: ¶Sed, Viuit Dominus qui eduxit & adduxit semẽ domus Israël de terra Aquilonis, & de

[Margin: Ezec. 13. 3 34. a. 2. — * & 1. — Isa. 42. 2. 4 Luc. 11. 45 b. 8. — Infr. 33. 14. — Ezec 34. c. 1. f. 24. — Dan 9. f. 24. — Ioan. 1. g. 45. — illius t. — Sup. 16. c. 14. — Deu. 33. d 18.]

eunctis terris ad quas eieceram eos illuc:& habitabunt in terra sua.

19 ¶Ad prophetas: Cõtritum est cor meum in medio mei,cõtremuerũt omnia ossa mea: factus sum quasi vir ebrius,& quasi homo madidus à vino,à facie Domini,& à facie verborum sanctorum eius.

10 ¶Quia adulteris repleta est terra, quia à facie maledictionis luxit terra, arefacta sunt arua deserti: factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dissimilis.

11 ¶Propheta nanq; & sacerdos polluti sunt: & in domo mea inueni malum eorum, ait Dominus.

12 ¶Idcirco via eorũ erit quasi lubricum in tenebris:impellentur enim,& corruent in ea: afferam enim super eos mala, annum visitationis eorũ, ait Dominus.

13 ¶Et in prophetis Samariæ vidi fatuitatem:& prophetabant in Baal,& decipiebant populum meum Israël.

14 ¶Et in prophetis Ierusalem vidi similitudinem adulterantium, & iter mendacij: & confortauerunt manus pessimorum,vt non conuerteretur vnusquisque à malitia sua:facti sunt mihi omnes vt Sodoma, & habitatores eius quasi Gomorrha.

15 ¶Propterea hæc dicit Dominus exercituũ ad prophetas: Ecce ego cibabo eos absynthio, & potabo eos felle:à prophetis enim Ierusalẽ egressa est pollutio super omnem terram.

16 ¶Hæc dicit Dominus exercituum: Nolite audire verba prophetarum,qui prophetant vobis,& decipiunt vos: visionem cordis sui loquuntur,non de ore Domini.

17 ¶Dicunt his qui blasphemãt me:Locutus est Dominus, Pax erit vobis: & omni qui ambulat in prauitate cordis sui,dixerunt: Non veniet super vos malum.

18 ¶Quis enim affuit in consilio Domini,& vidit & audiuit sermonem eius? quis considerauit verbum illius, & audiuit?

19 ¶ Ecce, turbo Dominicæ indignationis egredietur, & tempestas erumpens:super caput impiorum veniet.

20 ¶Non reuertetur furor Domini,vsque dum faciat, & usque dum compleat cogitationem cordis sui.in nouissimis diebus intelligetis consilium eius.

21 ¶Non mittebam prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.

22 ¶Si stetissent in consilio meo,& nota fecissent verba mea populo meo: auertissem vtique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis.

23 ¶Putásne Deus è vicino ego sum,dicit Dominus?& non Deus de longe?

24 ¶Si occultabitur vir in absconditis:& ego nõ videbo eum,dicit Dominus? nunquid non cœlum & terram ego impleo, dicit Dominus?

25 ¶Audiui quę dixerũt prophetę,prophetãtes in nōie meo mendacium,atq; dicentes: Sõniaui, somniaui.

26 ¶Vsquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium & prophetantium seductiones cordis sui?

27 ¶Qui volunt facere vt obliuiscatur populus meus nominis mei propter somnia eorũ, quæ narrat vnusquisque ad proximum suum: sicut obliti sunt patres eorũ nominis mei propter Baal.

28 ¶Propheta qui habet somnium, narret somnium:& qui habet sermonẽ meum, loquatur sermonẽ meũ verè. quid paleis ad triticum, dicit Dominus?

29 ¶Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus:& quasi malleus conterens petram?

30 ¶Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui furantur verba mea unusquisque à proximo suo.

31 ¶Ecce ego ad prophetas, ait Dominus: qui assumunt linguas suas,& aiũt,Dicit Dominus.

32 ¶Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium, ait Dominus:qui narrauerunt ea, & seduxerunt populum meum in mẽdacio suo,& in miraculis suis: cùm ego nõ misissem eos,nec mandassem eis,qui nihil profuerunt populo huic, dicit Dominus.

33 ¶Si igitur interrogauerit te populus iste, vel propheta, aut sacerdos, dicens: Quod est onus Domini? Dices ad eos: Vt quid uobis onus? proiiciam quippe vos,dicit Dominus.

34 ¶Et propheta, & sacerdos, & populus qui dicit, Onus Domini:visitabo super virum illum, & super domũ eius.

35 ¶Hæc dicetis unusquisque ad proximum & ad fratrem suum,Quid respondit Dominus?Et quid locutus est Dominus?

36 ¶Et onus Domini ultrà non memorabitur: quia onus erit unicuique sermo suus: & peruertistis verba Dei uiuentis, Domini exercituum Dei nostri.

37 ¶Hæc dices ad prophetam: Quid respondit tibi Dominus?& quid locutus est Dominus?

38 ¶Si autem onus Domini dixeritis: propter hoc hæc dicit Dominus:Quia dixistis sermonem istum, onus Domini:& misi ad vos,dicens:Nolite dicere, onus Domini:

39 ¶propterea ecce ego tollam uos portans, & derelinquam uos, & ciuitatem quam dedi uobis, & patribus uestris à facie mea.

40 ¶Et dabo uos in opprobrium sempiternum,& in ignominiam æternam,quæ nunquam obliuione delebitur.

CAPUT XXIIII.

1 Ostendit mihi Dominus:& ecce duo calathi pleni ficis, positi ante templum Domini, postquã transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Iechoniam filium Ioacim,regem Iuda,& principes eius,& fabrum,& inclusorem de Ierusalem, & adduxit eos in Babylonem.

2 ¶Calathus unus ficus bonas habebat nimis,vt solent ficus esse primi temporis: & calathus unus, ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eo quòd essent malæ.

3 ¶Et dixit Dominus ad me: Quid tu uides Ieremia?Et dixi:Ficus:ficus bonas,bonas valde:& malas,malas ualde:quę comedi non possunt,eo quòd sint malæ.

4 ¶Et factum est uerbum Domini ad me, dicens:

5 ¶Hæc dicit Dominus Deus Israël: Sicut ficus hæ bonæ:sic cognoscã trãsmigrationem Iuda,quam emisi de loco isto in terrã Chaldæorum,in bonum.

6 ¶Et ponam oculos meos super eos ad placandum ,& reducam eos in terram hanc:& ędificabo eos,& non destruam:& plantabo eos,& non euellam.

7 ¶Et dabo eis cor,ut sciant me, quia ego sum Dominus:& erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deum: quia reuertentur ad me in toto corde suo.

8 ¶Et sicut ficus pessimæ,quæ comedi non possunt,eo quòd sint malæ:hæc dicit Dominus, Sic dabo Sedeciam regem Iuda: & principes eius, & reliquos de Ierusalem, qui remanserunt in urbe hac, & qui habitant in terra Aegypti.

9 ¶Et dabo eos in uexationem, afflictionemq; omnibus regnis terræ:in opprobriũ,& in parabolam,& in prouerbium,& in maledictionem in uniuersis locis ad quæ eieci eos.

10 ¶Et mittam in eis gladium,& famẽ, & pestem:donec consumantur de terra,quam dedi eis, & patribus eorum.

CAPUT XXV.

1 Verbum quod factum est ad Ieremiam de omni populo Iudæ in anno quarto Ioacim, filij Iosię, regis Iuda, (ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babylonis.)

2 ¶Quod locutus est Ieremias propheta ad omnem populum Iuda, & ad uniuersos habitatores Ierusalem,dicens:

3 ¶A tertiodecimo anno

Iosiæ, filij Amon, regis Iuda, vsque ad diem hanc: iste tertius & vicesimus annus, factum est verbum Domini ad me, & locutus sum ad vos de nocte con-
4 surgens & loquens, & non audistis. ¶Et misit Dominus ad vos omnes seruos suos prophetas, consurgens diluculo, mittensque: & non audistis, neque inclinastis
5 aures vestras vt audiretis, cum diceret, Reuertimini vnusquisque à via sua mala, & à pessimis cogitationibus vestris: & habitabitis in terra quam dedit Dominus vobis, & patribus vestris, à sæculo
6 & vsque in sæculum. ¶Et nolite ire post deos alienos,
B vt seruiatis eis, adoretisque eos: neque me ad iracundiam prouocetis in operibus manuum vestrarum, &
7 non affligam vos. ¶Et non audistis me, dicit Dominus, vt me ad iracundiam prouocaretis in operibus
8 manuum uestrarum in malum vestrum. ¶Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eo quòd non au-
9 distis verba mea, ¶ecce ego mittam, & assumam vniuersas cognationes Aquilonis, ait Dominus, & Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum: & adducam eos super terram istam & super habitatores eius, & super omnes nationes quæ in circuitu illius sunt: & interficiam eos, & ponam eos in stuporem & in si-
10 bilum, & in solitudines sempiternas. ¶Perdamque ex eis vocem gaudij & vocem lætitiæ, uocem sponsi & vo-
11 cem sponsæ, uocem molæ, & lumen lucernæ. ¶Et erit
C omnis uersa terra hæc in solitudinem, & in stuporem: & seruient omnes gentes istæ regi Babylonis septua-
12 ginta annis. ¶Cùmque impleti fuerint septuaginta anni, uisitabo super regem Babylonis, & super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum, & super terram Chaldæorum: & ponam illam in so-
13 litudines sempiternas. ¶Et adducam super terram illam omnia verba mea quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto, quæcunque
14 prophetauit Ieremias aduersum omnes gentes. ¶Quia seruierunt eis cùm essent gentes multæ & reges magni: & reddam eis secundùm opera eorum, & secundùm facta manuum suarum. ¶Quia sic dicit Domi-
15 nus exercituum Deus Israel: Sume calicem uini fu-
D roris huius de manu mea: & propinabis de illo cun-
16 ctis gentibus ad quas ego mittam te. ¶Et bibent, & turbabuntur, & insanient à facie gladij quem ego mit-
17 tam inter eos. ¶Et accepi calicem de manu Domini, & propinaui cunctis gentibus ad quas misit me
18 Dominus: ¶Ierusalem & ciuitatibus Iuda, & regibus eius, & principibus eius: ut darem eos in solitudinem, & in stuporem, & in sibilum, & in maledictionem:
19 sicut est dies ista. ¶Pharaoni regi Aegypti, & seruis
20 eius, & principibus eius & omni populo eius, ¶& vniuersis generaliter: cunctis regibus terræ Ausitidis, & cunctis regibus terræ Philisthiim, & Ascalonis
21 & Gazæ, & Accaron, ¶& reliquiis Azoti & Idumeæ,
22 & Moab, & filiis Ammon: ¶Et cunctis regibus Tyri,
E & uniuersis regibus Sidonis: & regibus terræ insula-
23 rum qui sunt trans-mare. ¶Et Dedan, & Thema, &
24 Buz, & uniuersis qui attonsi sunt in comam. ¶Et cunctis regibus Arabiæ, & cunctis regibus Occidentis,
25 qui habitant in deserto. ¶Et cunctis regibus Zambri, & cunctis regibus Elam, & cunctis regibus Me-
26 dorum: ¶cunctis quoque regibus Aquilonis de prope & de longe, vnicuique contra fratrem suum: & omnibus regnis terræ, quæ super faciem eius sunt:
27 & rex Sesach bibet post eos. ¶Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël, Bibite, & inebriamini & vomite: & cadite, neque surgatis, à
28 facie gladij quem ego mittam inter uos. ¶Cùmque
F noluerint accipere calicem de manu tua vt bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum, Bi-
29 bentes bibetis: ¶quia ecce, in ciuitate in qua inuocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, & vos quasi innocentes & immunes eritis? non eritis immunes: gladium enim ego uoco super omnes ha-
30 bitatores terræ, dicit Dominus exercituum. ¶Et tu prophetabis ad eos omnia uerba hæc, & dices ad illos: Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celeusma quasi calcantium concine-
31 tur aduersus omnes habitatores terræ. ¶Peruenit sonitus usque ad extrema terræ: Quia iudicium Domino cum gentibus: iudicatur ipse cum omni carne,
32 impios tradidi gladio, dicit Dominus. ¶Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce, afflictio egredietur de gente in gentem: & turbo magnus egredietur à sum-
33 mitatibus terræ. ¶Et erunt interfecti Domini in die
G illa à summo terræ vsque ad summum eius: non plangentur & non colligentur, neque sepelientur: in
34 sterquilinum super faciem terræ iacebunt. ¶Vlulate pastores & clamate: & aspergite uos cinere optimates gregis: quia completi sunt dies vestri, ut interficiamini: & dissipationes vestræ, & cadetis quasi
35 uasa preciosa. ¶Et peribit fuga à pastoribus, & sal-
36 uatio ab optimatibus gregis. ¶Vox clamoris pastorum, & ululatus optimatum gregis: quia vastauit
37 Dominus pascua eorum. ¶Et conticuerunt arua pa-
38 cis à facie iræ furoris Domini. ¶Dereliquit quasi leo vmbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ columbæ, & à facie iræ furoris Domini.

CAPVT XXVI.

1 IN principio regni Ioacim, filij Iosiæ, regis
A Iuda, factum est uerbum istud à Domi-
2 no, dicens: ¶Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, & loquéris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo Domini, uniuersos sermones quos ego mandaui tibi ut loquaris ad eos: noli subtrahere uer-
3 bum: ¶si fortè audiant & conuertantur unusquisque à uia sua mala: & pœniteat me mali, quod cogito fa-
4 cere eis propter malitiam studiorum eorum. ¶Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Si nõ audieritis me
5 ut ambuletis in lege mea quam dedi uobis, ¶ut audiatis sermones seruorum meorum prophetarum, quos ego misi ad uos de nocte consurgens & diri-
6 gens, & nõ audistis: ¶Dabo domum istam sicut Silo, & urbem hanc dabo in maledictionem cunctis
7 gentibus terræ. ¶Et audierunt sacerdotes & prophe-
B tæ, & omnis populus Ieremiam loquentem uerba hæc
8 in domo Domini. ¶Cùmque compleßet Ieremias loquens omnia quæ præceperat ei Dominus, ut loqueretur ad uniuersum populum: apprehenderunt eum sacerdotes & prophetæ, & omnis populus, di-
9 cens: Morte moriatur. ¶Quare prophetauit in nomine Domini, dicens: Sicut Silo erit domus hæc: & urbs ista desolabitur, eo quòd non sit habitator? Et congregatus est omnis populus aduersus Ieremiam in
10 domo Domini. ¶Et audierunt principes Iuda uer-
C ba hæc, & ascenderunt de domo regis in domũ Domini, & sederunt in introitu portæ domus Domini
11 nouæ. ¶Et locuti sunt sacerdotes & prophetæ ad principes & ad omnem populum, dicentes: Iudi-

cium

cium mortis est viro huic: quia prophetauit aduersus ciuitatem istam, sicut audistis auribus vestris.
12 ¶Et ait Ieremias ad omnes principes & ad vniuersum populum, dicēs: Dominus misit me vt prophetarem ad domum istam, & ad ciuitatem hāc omnia
13 verba quæ audistis. ¶|Nunc ergo bonas facite vias
D vestras, & studia vestra, & audite vocem Domini Dei vestri: & pœnitebit Dominum mali quod locu
14 tus est aduersum vos. ¶Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi quod bonū & rectum est in
15 oculis uestris. ¶Veruntamen scitote & cognoscite quòd si occideritis me, sanguinē innocentē tradetis contra vosmetipsos, & cōtra ciuitatem istam, & habitatores eius: in veritate enim misit me Dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris omnia ver
16 ba hęc. ¶Et dixerunt principes & omnis populus ad
E sacerdotes & ad prophetas: Non est viro huic iudicium mortis: quia in nomine Domini Dei nostri lo
17 cutus est ad nos. ¶Surrexerunt ergo viri de senioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi lo
18 quentes: ¶|Michęas de Morasthi fuit propheta in diebus Ezechiæ regis Iuda: & ait ad omnem populum Iudæ, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Sion quasi ager arabitur: & Ierusalem in acervum lapidum erit, & mons domus * in excelsa syluarum.
19 ¶Nunquid morte condemnauit eum Ezechias Rex
F Iuda, & omnis Iuda? nunquid non timuerunt Dñm, & deprecati sunt faciem Domini: & pœnituit Dominum mali quod locutus fuerat aduersum eos? Itaq; 'nos facimus' malum grande cōtra animas nostras.
20 ¶Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini Vrias, filius Semei, de Cariath-iarim: & prophetauit aduersus ciuitatem istam, & aduersus terrā hāc,
21 iuxta omnia verba Ieremiæ. ¶Et audiuit rex Ioacim, & omnes potentes & principes eius verba hæc: & quæsiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias, & ti
22 muit, fugitque, & ingressus est Aegyptum. ¶Et misit
G rex Ioacim viros in Aegyptum, Elnathan filium A-
23 chobor, & viros cum eo in Aegyptum. ¶Et eduxerunt Vriam de Aegypto, & adduxerunt eum ad regem Ioacim, & percussit eum gladio, & proiecit cadauer eius in sepulchris uulgi ignobilis. ¶Igitur ma
24 nus Ahicam, filij Saphan, fuit cum Ieremia, ut non traderetur in manus populi & interficerent eum.

Margin: 1Sup.25.c 13. 2. Par. 35. d.22. 1.Esd.1.a. 1.& 6.a.3 1 Esd. 1. g. 57.&2.a.1 & 6.c. 14. Sup.7.a.3 — 1Mich.3. d.13. — *Domini. — non faciamus.

CAPVT XXVII.

1 IN principio regni Ioacim, filij Iosię, regis
A Iuda, factum est uerbum istud ad Iere-
2 miam à Domino, dicens. ¶Hæc dicit Dominus ad me: Fac tibi vincula & catenas:
3 & pones eas in collo tuo. ¶Et mittes eas ad regem Edom, & ad regem Moab, & ad regem filiorū Ammon, & ad regem Tyri, & ad regem Sidonis: in manu nunciorum qui uenerunt Ierusalem ad Sedeciā
4 regem Iuda. ¶Et præcipies eis vt ad dominos suos loquantur: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus
5 Israël, Hæc dicetis ad dominos vestros, ¶Ego feci terram, & homines, & iumenta quæ sunt super faciē terræ, in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei qui placuit in oculis meis.
6 ¶Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor, regis Babylonis, serui mei:
7 insuper & bestias agri dedi ei, vt seruiant illi. ¶Et seruient ei omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius: donec veniat tempus terrę eius & ipsius: & seruient
8 ei gentes multæ & reges magni. ¶Gens autem & regnum quod non seruierit Nabuchodonosor regi
B Babylonis: & quicunque nō curuauerit collum suū sub iugo regis Babylonis: in gladio, & in fame, & in peste visitabo super gentem illam, ait Dominus: do
9 nec consumam eos in manu eius. ¶|Vos ergo nolite audire prophetas uestros, & diuinos, & somniatores, & augures, & maleficos qui dicunt vobis: Non
10 seruietis regi Babylonis. ¶Quia mēdacium prophetant uobis, ut longè uos faciant de terra uestra, &
11 eijciant uos, & pereatis. ¶Porrò gens quæ subiecerit ceruicem suam sub iugo regis Babylonis, & seruierit ei, dimittam eam in terra sua, dicit Dominus:
12 & colet eam, & habitabit in ea. ¶Et ad Sedeciam, re-
C gem Iuda, locutus sum secūdum omnia verba hæc, dicens. Subiicite colla vestra sub iugo regis Babylo
13 nis, & seruite ei, & populo eius, & uiuetis. ¶Quare moriemini tu, & populus tuus gladio, & fame, & peste, sicut locutus est Dominus ad gentem quæ ser-
14 uire noluerit regi Babylonis? ¶Nolite audire uerba prophetarum dicentium uobis, Non seruietis regi Babylonis: quia mendacium ipsi loquuntur uobis:
15 ¶|Quia non misi eos, ait Dominus: & ipsi prophetant in nomine meo mendaciter: vt eiiciant uos, & pereatis tam uos, quàm prophetæ qui uaticinantur
16 uobis. ¶Et ad sacerdotes, & ad populum istum locutus sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire uerba prophetarum uestrorum, qui prophetant uobis, dicentes: Ecce uasa Domini reuertentur de Babylone nunc citò. mendacium enim prophetant
17 uobis. ¶Nolite ergo audire eos, sed seruite regi Ba-
D bylonis, ut uiuatis. quare datur hęc ciuitas in soli-
18 tudinem? ¶Et si prophetę sunt, & est uerbum Domini in eos, occurrant Domino exercituum, ut non ueniant uasa quę derelicta fuerunt in domo Domini, & in domo regis Iuda, & in Ierusalem, in Babylo-
19 nem. ¶Quia hæc dicit Dominus exercituum ad|columnas, & ad mare, & ad bases, & ad reliqua naso-
20 rum, quę remanserunt in ciuitate hac: ¶quę non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, |cùm transferret Iechoniam filium Ioacim regem Iuda de Ierusalem in Babylonem, & omnes optimates Iuda &
21 Ierusalem. ¶Quia hęc dicit Dominus exercituum Deus Israël ad uasa quę derelicta sunt in domo Do
22 mini, & in domo regis Iuda & Ierusalem. ¶|In Babylonem transferentur, & ibi erunt usque ad diem uisitationis suę, dicit Dominus: & afferri faciam ea, & restitui in loco isto.

Margin: 1Sup.23.d 16. Isa.29.b.8 — 1Sup.14.c 14 23.c.21 29.b.9. — 14.Re.25. c.13. — 14 Re.24. c.16. — 14.Re.25. c.13.

CAPVT XXVIII.

1 ET factum est in anno illo in principio re-
A gni Sedecię regis Iuda, in anno quarto, in mense quinto, dixit ad me Hananias filius Azur Propheta de Gabaon, in domo Domini coram sacerdotibus, & omni popu-
2 lo dicens: ¶Hęc dicit Dominus exercituum Deus
3 Israël: Contriui iugum regis Babylonis. ¶Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum istum omnia uasa domus Domini, quę tulit Nabuchodonosor rex Babylonis de loco isto, & transtu-
4 lit ea in Babylonem. ¶Et Iechoniam filium Ioacim regem Iuda, & omnem transmigrationem Iudę, qui ingressi sunt in Babylonem, ego conuertam ad locum istum, ait Dominus: conteram enim iugum re
5 gis Babylonis. ¶Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam in oculis sacerdotum, & in

B oculis omnis populi qui ſtabat in domo Domini:
6 ¶& ait Ieremias propheta :Amē,ſic faciat Dn̄s:ſuſci
tet Dn̄s verba tua quæ prophetaſti,ut referantur va
ſa in domum Domini, & omnis trāſmigratio de Ba
7 bylone ad locum iſtum . ¶Veruntamen audi verbū
hoc quod ego loquor in auribus tuis , & in auribus
8 vniuerſi populi . ¶Prophetæ qui fuerunt ante me &
ante te ab initio,& prophetauerūt ſuper terras mul
tas,& ſuper regna magna,de prælio & de afflictione
9 & de fame. ¶Propheta qui vaticinatus eſt pacē,cū
C venerit verbum eius , ſcietur propheta quem miſit
10 Dominus in veritate. ¶Et tulit Hananias propheta
catenam de collo Ieremiæ prophetæ, & confregit
11 eam . ¶Et ait Hananias in conſpectu omnis populi,
dicens : Hæc dicit Dominus:Sic cōfringā iugū Na-
buchodonoſor regis Babylonis poſt duos annos
12 dierum de collo omnium gentiū.¶Et abiit Ieremias
propheta in viā ſuam.Et factum eſt verbum Domi
ni ad Ieremiā poſtquā confregit Hananias prophe
13 ta catenā de collo Ieremiæ prophetę, dicēs:¶Vade,
& dices Hananiæ: Hæc dicit Dominus,Catenas li-
D gneas contriuiſti , & facies pro eis catenas ferreas.
14 ¶Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël,
Iugum ferreum poſui ſuper collum cunctarum gē-
tium iſtarum,vt ſeruiant Nabuchodonoſor regi Ba
bylonis,& ſeruient ei: inſuper & beſtias terræ dedi
15 ei. ¶Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam pro-
phetam:Audi Hanania:non miſit te Dominus,& tu
16 confidere feciſti populum iſtum in mendacio.¶Id-
circo hæc dicit Dominus: Ecce ego mittam te à fa-
cie terræ:hoc anno morieris:aduerſum enim Domi
17 num locutus es. ¶Et mortuus eſt Hananias prophe
ta in anno illo,menſe ſeptimo.

CAPVT XXIX.

1 A ET hæc ſunt verba libri quæ miſit Ieremias
propheta de Ieruſalē ad reliquias ſenio-
rum tranſmigrationis , & ad ſacerdotes,
& ad prophetas , & ad omnem populum
quem traduxerat Nabuchodonoſor de Ieruſalem
2 in Babylonem : ¶poſtquam egreſſus eſt Iechonias
rex,& domina,& eunuchi,& principes Iuda & Ieru
3 ſalem,& faber , & incluſor de Ieruſalem : ¶in manu
Elaſa,filij Saphan,& Gamariæ filij Helciæ,quos mi
ſit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonoſor regē Ba
4 bylonis in Babylonem,dicēs: ¶Hæc dicit Dominus
B exercituum Deus Iſrael omni tranſmigrationi quā
5 tranſtuli de Ieruſalē in Babylonem, ¶Aedificate do
mos,& habitate:& plātate hortos,& comedite fru-
6 ctum eorum. ¶Accipite vxores , & generate filios
& filias: & date filiis veſtris uxores , & filias ueſtras
date uiris,& pariāt filios & filias: & multiplicamini
7 ibi, & nolite eſſe pauci numero.¶Et quærite pacē ci
uitatis ad quam tranſmigrare uos feci: & orate pro
ea ad Dominum : quia in pace illius erit pax uobis.
8 ¶Hęc enim dicit Dominus exercituum Deus Iſraël:
Non uos ſeducant prophetæ ueſtri qui ſunt in
medio ueſtrum,& diuini ueſtri: & ne attendatis ad
9 ſomnia ueſtra quæ uos ſomniatis. ¶Quia falsò ipſi
prophetāt uobis in nomine meo : & non miſi eos,
10 dicit Dominus . ¶Quia hæc dicit Dominus : Cùm
C cœperint impleri in Babylone ſeptuaginta anni,ui
ſitabo uos:& ſuſcitabo ſuper uos uerbum meum bo
11 num , ut reducam uos ad locum iſtum. ¶Ego enim
ſcio cogitationes quas ego cogito ſuper uos , ait

Sup.14.d 3.23.d 16 7.b. 9. – 1.

Sup.25. c 2.& 26. c 2. Par.36.d 1.

Dominus, cogitationes pacis,& non afflictionis,ut
12 dem uobis finem, & patiētiam.¶Et inuocabitis me,
13 & ibitis:& orabitis me, & ego exaudiā uos . ¶Quæ-
retis me , & inuenietis : cùm quęſieritis me in toto
14 corde ueſtro. ¶Et inueniar à vobis,ait Dominus:&
reducam captiuitatem ueſtram:& congregabo uos
de uniuerſis gētibus,& de cunctis locis ad quæ ex-
puli uos,dicit Dominus:& reuerti uos faciā de loco
15 ad quem tranſmigrare uos feci. ¶Quia dixiſtis : Su-
ſcitabit nobis Dominus prophetas in Babylone.
16 ¶Quia hæc dicit Dominus ad regem qui ſedet ſu-
D per ſolium Dauid, & ad omnem populum habita-
torem vrbis huius, ad fratres veſtros qui non ſunt
17 egreſſi vobiſcum in tranſmigrationem. ¶Hæc dicit
Dominus exercituum: Ecce, mittam in eos gladiū,
& famem & peſtem:& ponam eos quaſi ficus malas
18 quæ comedi non poſſunt,eò quòd peſſimæ ſint.¶Et
perſequar eos in gladio,& in fame,& in peſtilentia:
& dabo eos in vexationem vniuerſis regnis terræ,
in maledictionem,& in ſtuporem,& in ſibilum,& in
opprobrium cunctis Gentibus ad quas ego eieci
19 eos.¶Eò quòd non audierint verba mea, dicit Do-
minus,quæ miſi ad eos per ſeruos meos prophetas
de nocte conſurgens & mittens: & non audiſtis,di-
20 cit Dominus.¶Vos ergo audite verbum Domini o-
E mnis tranſmigratio,quam emiſi de Ieruſalem in Ba
21 bylonem . ¶Hæc dicit Dominus exercituum Deus
Iſraël ad Achab filium Coliæ , & ad Sedeciā filium
Maaſiæ,qui prophetant vobis in nomine meo men
daciter : Ecce ego tradam eos in manus Nabucho-
donoſor regis Babylonis : & percutiet eos in ocu-
22 lis veſtris . ¶Et aſſumetur ex eis maledictio omni
tranſmigrationi Iudæ, quæ eſt in Babylone, dicen-
tium:Ponat te Dominus ſicut Sedeciam,& ſicut A-
23 chab quos frixit rex Babylonis in igne. ¶pro eo ꝙ
fecerint ſtultitiam in Iſrael,& mœchati ſunt in vxo
F res amicorum ſuorum,& locuti ſunt verbum in no-
mine meo mendaciter quod non mandaui eis. ego
24 ſum iudex & teſtis,dicit Dominus.¶Et ad Semeiam
25 Nehelamiten dices : ¶Hæc dicit Dominus exerci-
tuum , Deus Iſraël : Pro eo quòd miſiſti in nomine
tuo libros ad omnē populum qui eſt in Ieruſalem
& ad Sophoniam filium Maaſiæ ſacerdotem , & ad
26 vniuerſos ſacerdotes, dicens:¶Dominus dedit te ſa
cerdotem pro Ioiade ſacerdote: vt ſis dux in domo
Domini ſuper omnē virum arreptitium & prophe-
27 tātem, vt mittas eum in neruum & in carcerem.¶Et
nunc quare non increpaſti Ieremiam Anathothi-
28 ten,qui prophetat vobis? ¶ Quia ſuper hoc miſit in
Babylonem ad nos, dicens : Longum eſt: ædificate
domos & habitate : & plantate hortos, & comedi-
29 te fructus eorum . ¶Legit ergo Sophonias ſacerdos
30 librum iſtum in auribus Ieremiæ prophetæ. ¶Et fa-
31 ctum eſt verbum Domini ad Ieremiam,dicēs. ¶Mit
G te ad omnem tranſmigrationem, dicens: Hæc dicit
Dominus ad Semeiam Nehelamiten:Pro eo quòd
prophetauit vobis Semeias,& ego non miſi eum:&
32 fecit vos confidere in mendacio:¶Idcirco hæc dicit
Dominus: Ecce ego viſitabo ſuper Semeiam Nehe
lamiten , & ſuper ſemen eius: non erit ei vir ſedens
in medio populi huius,& non videbit bonum
quod ego faciam populo meo, ait Do-
minus : quia præuaricationem lo-
cutus eſt aduerſus Do-
minum.

1.Eſd.1.a 1 Dan 9.a 2. 3.Eſd. 1.g. 47.

Sup.24.d 10 Sup.24.c 8

CAPVT XXX.

1 A Hoc verbum quod factum est ad Ieremiam à Domino dicens. 2 ¶Hæc dicit Dominus Deus Israël, dicens: Scribe tibi omnia verba quæ locutus sum ad te, in libro. 3 ¶Ecce enim dies ueniunt, dicit Dominus:& conuertam cõuersionem populi mei Israël & Iuda, ait Dominus:& conuertam eos ad terram quam dedi patribus eorum,& possidebũt eam. 4 ¶Et hæc verba quæ locutus est Dominus ad Israël & ad Iudam. 5 ¶Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem terroris audiuimus:formido,& non est pax. 6 ¶Interrogate,& videte si generat masculus:quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum quasi parturientis, & conuersę sunt vniuersæ facies in auruginem? 7 ¶Væ,quia B magna dies illa,nec est similis eius: tempusque tribulationis est Iacob,& ex ipsa saluabitur. 8 ¶Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: conteram iugum eius de collo tuo,& vincula eius dirumpam,& non dominabuntur ei amplius alieni: 9 ¶sed seruient Domino Deo suo,& Dauid regi suo,quem suscitabo eis. 10 ¶Tu ergo non timeas serue meus Iacob,ait Dominus, neque paueas Israël: quia ecce ego saluabo te de terra longinqua,& semen tuum de terra captiuitatis eorum,& reuertetur Iacob,& quiescet, & cunctis affluet bonis, & non erit quem formidet: 11 ¶Quoniam tecum ego sum, ait Dominus,vt saluem te:faciam enim consummationem in cunctis gentibus in quibus dispersi te, te autem non faciam in consummationem:sed castigabo te in iudicio,vt nõ videaris tibi innoxius. 12 ¶Quia hæc dicit Dominus: 13 insanabilis fractura tua,pessima plaga tua. ¶Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum:curationum vtilitas non est tibi. 14 ¶Omnes amatores tui obliti C sunt tui,teque non quærent: plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli:propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua. 15 ¶Quid clamas super cõtritione tua? insanabilis est dolor tuus:propter multitudinem iniquitatis tuę,& propter dura peccata tua feci hæc tibi. 16 ¶Propterea omnes qui comedunt te, deuorabuntur:& vniuersi hostes tui in captiuitatem ducentur: & qui te vastant,vastabuntur:cunctosque prędatores tuos dabo in prædam. 17 ¶Obducam enim cicatricem tibi,& à vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus.Quia eiectam vocauerunt te Sion.Hæc est quæ non habebat requirentem. 18 ¶Hæc dicit Dominus: Ecce ego con-D uertam cõuersionem tabernaculorum Iacob, & tectis eius miserebor,& ædificabitur ciuitas in excelso suo,& templum iuxta ordinem suum fundabitur. 19 ¶Et egredietur de eis laus, voxque ludentium: & multiplicabo eos, & non minuentur: & glorificabo eos,& non attenuabuntur. 20 ¶Et erunt filij eius sicut à principio, & cœtus eius coram me permanebit: & visitabo aduersum omnes qui tribulant eum. 21 ¶Et erit dux eius ex eo: & princeps de medio eius producetur:& applicabo eum, & accedet ad me. quis enim iste est, qui applicet cor suum, vt appropinquet mihi,ait Dominus? 22 ¶Et eritis mihi in populum: & ego ero uobis in Deum. 23 ¶Ecce turbo Domini furor egrediens, procella ruens: in capite impiorum cõquiescet. 24 ¶Non euertet iram indignationis Dominus: donec faciat & compleat cogitationem cordis sui, in nouissimo dierum intelligetis ea.

Marginal notes: ‖Ioel 2. a. 2.c.11. Amos.5.c.18. Soph.1.d.15. Isa.13.a6. — ‖Isai.43.a.1.44.a2. Lu.1.g.70. — ‖Sup.23.d.19. Sup.13.d.22. ‖Sup.15.d.18. Sup.13.d.22.

CAPVT XXXI.

1 A In tẽpore illo, dicit Dominus, Ero Deus vniuersis ᶦcogitationibusᶦ Israël,& ipsi erunt mihi in populum. 2 ¶Hæc dicit Dominus:Inuenit gratiam in deserto populus qui remanserat gladio:vadet ad requiem suã Israël. 3 ¶Longè Dominus apparuit mihi, Et in charitate 4 perpetua dilexi te, ideò attraxi te miserans. ¶Rursumque ędificabo te,& ędificaberis virgo Israël. adhuc ornaberis tympanis tuis,& egredieris in choro 5 ludentium. ¶Adhuc plantabis vineas in montibus Samariæ:plantabunt plantantes, & donec tempus 6 veniat, non uindemiabunt. ¶Quia erit dies in qua clamabunt custodes* in monte Ephráim, ‖Surgite, 7 & ascẽdamus in Sion ad Dñm Deum nostrũ. ¶Quia hæc dicit Dominus:Exultate in lætitia Iacob,& hinnite contra caput Gentium: personate,& canite,& dicite:Salua Domine populum tuũ reliquias Israël. 8 Ecce,ego adducam eos de terra Aquilonis,& con-B gregabo eos ab extremis terræ:inter quos erunt cęcus & claudus,& prægnans & pariens simul, cœtus 9 magnus reuertentium huc. ¶In fletu venient: & in ᶦmisericordiaᶦ reducam eos: & adducã eos per torrentes aquarum in via recta, & nõ impingent in ea: quia factus sum Israëli pater,& Ephráim primogenitus 10 meus est. ¶Audite verbũ Domini gẽtes,& annunciate in insulis quæ procul sunt,& dicite: Qui dispersit Israël, congregabit eum,& custodiet eum 11 sicut pastor gregem suum. ¶Redemit enim Domi-12 nus Iacob,& liberabit eum de manu potẽtioris. ¶Et venient & laudabunt in monte Sion: & cõfluent ad bona Domini super frumẽto,& vino,& oleo, & fœtu pecorum & armentorum: eritque anima eorum 13 quasi hortus irriguus, & vltrà non esurient. ¶Tunc C lætabitur uirgo in choro,iuuenes & senes simul, & conuertam luctũ eorum in gaudium, & consola-14 bor eos,& lętificabo à dolore suo. ¶Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine, & populus meus 15 bonis meis adimplebitur,ait Dominus. ¶Hæc dicit Dominus: ‖Vox in excelso audita est lamentationis,luctus,& fletus Rachel plorãtis filios suos:& nolentis 16 consolari super eis, quia non sunt. ¶Hæc dicit Dominus:Quiescat uox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis:quia est merces operi tuo,ait Dominus, 17 & reuertentur de terra inimici. ¶Et est spes nouissimis tuis, ait Dominus,& reuertentur filij ad termi-18 nos suos. ¶Audiens audiui Ephráim transmigrantem,Castigasti me,& eruditus sum, quasi iuuenculus indomitus.conuerte me, & conuertar: quia tu 19 Dominus Deus meus. ¶postquam enim conuertisti D me,egi pœnitentiam: & postquam ostendisti mihi, percussi femur meum. Confusus sum,& erubui, quĩ 20 sustinui opprobrium adolescẽtiæ meæ. ¶Si filius honorabilis mihi Ephráim,si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo, adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt viscera mea super eum:mise-21 rans miserebor eius,ait Dominus. ¶Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines: dirige cor tuum in viam rectã,in qua ambulasti: reuertere virgo Israël, 22 reuertere ad ciuitates tuas istas. ¶Vsquequo deliciis dissolueris filia vaga? quia creauit Dominus no-E uum super terram. FOEMINA CIRCVN-23 DABIT VIRVM. ¶Hæc dicit Dñs exercituum Deus Israël: Adhuc dicent verbum istud in Terra Iuda,& in vrbibus eius,cùm conuertero captiuita-

Marginal notes: ᶦcogitationibus. — * In mõte Samariæ. ‖Isa.2.a.3. Matth.4.a. Zacha.8.d.21. — ᶦprecibus. — ‖Matt.2.d.18.

tem eorum, Benedicat tibi Dominus pulchritudo
24 iustitiæ, mons sanctus: ¶& habitabunt in eo Iudas,
& omnes ciuitates eius simul: agricolæ, & minan-
25 tes greges. ¶Quia inebriaui animam lassam, & om-
26 nem animam esurientem saturaui. ¶Ideo quasi de
somno suscitatus sum: & vidi, & somnus meus dul-
27 cis mihi. ¶Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & se-
minabo domum Israël & domum Iuda, semine ho-
28 minum, & semine iumẽtorum, ¶Et sicut vigilaui su-
per eos vt euellerem, & demolirer, & dissiparem, &
disperderem, & affligerem: sic vigilabo super eos,
29 vt ædificem, & plantem, ait Dominus. ¶In diebus il
lis non dicent vltrà, Patres comederunt vuam acer
30 bam, & dentes filiorum obstupuerunt. ¶Sed vnus-
F quisque in iniquitate sua morietur: omnis homo
qui comederit vuã acerbam, obstupescent dentes
31 eius. ¶Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriã do
32 mui Israël & domui Iuda fœdus nouum: ¶non secũ-
dùm pactum quod pepigi cum patribus vestris in
die qua apprehendi manum eorum, vt educerem
eos de Terra-Aegypti: pactum quod irritum fece-
33 runt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dñs. ¶Sed
hoc erit pactũ, quod feriam cum domo Israël post
dies illos, dicit Dominus, Dabo legem meam in vi-
sceribus eorum, & in corde eorum scribã eã: & ero
34 eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. ¶Et nõ
docebit vltrà vir proximum suum, & vir fratrẽ suũ
dicens: Cognosce Dominum, omnes enim cogno-
scent me à minimo eorum vsq; ad maximũ, ait Do-
minus: quia propitiabor iniquitati eorum, & pec-
35 cati eorum non memorabor amplius. ¶Hæc dicit
G Dominus qui dat solem in lumine diei, ordinem lu
næ & stellarum in lumine noctis: qui turbat mare, &
sonant fluctus eius. Dominus exercituum nomen
36 illi. ¶Si defecerint leges istæ coram me, dicit Domi
nus, tunc & semen Israël deficiet, vt non sit gens co
37 ram me cunctis diebus. ¶Hæc dicit Dominus: Si mẽ
surari potuerint cœli sursum, & inuestigari funda-
mẽta terræ deorsum: & ego abiiciam vniuersum se-
men Israël, propter omnia quæ fecerunt, dicit Do-
38 minus. ¶Ecce, dies veniunt, dicit Dominus: & ædifi-
cabitur ciuitas Domino à turre Hananeel vsq; ad
39 portam anguli. ¶Et exibit vltrà norma mensuræ in
conspectu eius super collẽ Gareb: & circuibit Goá-
40 tha. ¶Et omnem vallem cadauerum, & cineres, &
vniuersam regionem mortis, vsque ad torrentem
Cedron, & vsque ad angulum portæ equorum O-
rientalis: sanctum Domini nõ euelletur, & non de-
struetur vltrà in perpetuum.

CAPVT XXXII.

1 A VErbum quod factum est ad Ieremiam à
Domino in anno decimo Sedeciæ regis
Iuda: ¶ipse est annus decimusoctauus
2 Nabuchodonosor. ¶Tunc exercitus re-
gis Babylonis obsidebat Ierusalem: & Ieremias pro
pheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in do-
3 mo regis Iuda. ¶Clauserat enim eum Sedecias Rex
Iuda, dicens: Quare vaticinaris, dicens: Hæc dicit
Dominus: Ecce ego dabo ciuitatem istam in manu
4 regis Babylonis, & capiet eam? ¶Et Sedecias rex Iu
da non effugiet de manu Chaldæorum: sed trade-
tur in manus regis Babylonis: & loquetur os eius
cum ore illius, & oculi eius oculos illius videbunt.
5 ¶Et in Babylonem ducet Sedeciam: & ibi erit do-
nec visitem eum, ait Dominus. Si autem dimicaue-
ritis aduersum Chaldæos, nihil prosperum habe-
6 bitis. ¶Et dixit Ieremias: F[illegible]um est verbum Do-
7 mini ad me, dicens: Ecce Hanameel filius Sellum
B patruelis tuus veniet ad te, dicens: Eme tibi agrum
meum qui est in Anathoth: tibi enim competit ex
8 propinquitate vt emas. ¶Et venit ad me Hana-
meel filius patrui mei secundùm verbum Domini
ad vestibulum carceris, & ait ad me, Posside agrum
meum qui est in Anathoth, in terra Ben-iamin:
quia tibi competit hæreditas: & tu propinquus es
vt possideas. Intellexi autem quòd verbum Domi-
9 ni esset. ¶Et emi agrum ab Hanameel filio patrui
mei, qui est in Anathoth: & appendi ei argentum
10 septem stateres, & decem argenteos. ¶Et scripsi in
libro & signaui, & adhibui testes: & appendi argen
11 tum in statéra. ¶Et accepi librũ possessionis signa-
tum, & stipulationes, & rata, & signa forinsecus.
12 ¶Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri filij
Maasiæ in oculis Hanameel patruelis mei, & in o-
culis testium qui scripti erãt in libro emptionis, in
oculis oĩum Iudæorum qui sedebat in atrio carce-
13 ris, ¶Et præcepi Baruch coram eis, dicens: ¶Hęc di-
14 cit Dominus exercituum Deus Israël, Sume libros
C istos, librũ emptionis hunc signatum, & librũ hunc
qui apertus est: & pone illos in vase fictili, vt perma
15 nere possint diebus multis. ¶Hęc enim dicit Domi-
nus exercituum Deus Israël: Adhuc possidebuntur
16 domus, & agri, & vineæ in terra ista. ¶Et oraui ad
Dominum postquam tradidi librũ possessionis Ba-
17 ruch filio Neri dicẽs: Heu, heu, heu, Domine Deus,
ecce tu fecisti cœlum & terram in fortitudine tua
magna, & in brachio tuo extento: nõ erit tibi diffi-
18 cile omne verbum. ¶Qui facis misericordiam in
millibus, & reddis iniquitatem patrum in sinum fi-
liorum eorum post eos, Fortissime, magne, & po-
19 tens, Dominus exercituum nomen tibi. ¶Magnus
consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cuius ocu
li aperti sunt super omnes vias filiorũ Adam, vt red
das vnicuique secundùm vias suas, & secundùm fru
20 ctum adinuentionũ eius. ¶Qui posuisti signa & por-
tenta in terra-Aegypti vsque ad diem hanc, & in Is-
raël, & in hominibus: & fecisti tibi nomen sicut est
21 dies hęc. ¶Et eduxisti populum tuum Israël de Ter-
D ra-Aegypti, in signis, & in portentis, & in manu ro-
busta, & in brachio extento, & in terrore magno.
22 ¶Et dedisti eis terram hanc, quam iurasti patribus
23 eorũ, vt dares eis terrã fluẽtẽ lacte & melle. ¶Et in-
gressi sunt, & possederunt eam: & non obedierũt vo
ci tuæ, & in lege tua nõ ambulauerunt: omnia quæ
mãdasti eis vt facerent, non fecerunt: & euenerunt
24 eis oĩa mala hæc. ¶Ecce munitiones extructæ sunt
aduersum ciuitatem, vt capiatur: & vrbs data est in
manus Chaldæorum, *qui præliantur aduersus eã à
facie gladij, & famis, & pestilentiæ: & quæcunq; lo-
25 cutus es acciderunt, vt tu ipse cernis. ¶Et tu dicis mi
hi Domine Deus, Eme agrum argẽto, & adhibe te-
26 stes cum vrbs data sit in manus Chaldæorũ? ¶Et fa-
27 ctum est verbum Domini ad Ieremiam, dicens: ¶Ec
ce ego Dominus Deus vniuersę carnis: nunquid mi
28 hi difficile erit omne verbum? ¶Propterea hæc dicit
E Dominus, Ecce ego tradam ciuitatem istam in ma-
nus Chaldæorum, & in manus regis Babylonis, &
29 capient eã. ¶Et venient Chaldæi præliantes aduer-
sum vrbem hanc, & succendent eã igni, & cõburent
eam, & domos in quarum domatibus sacrificabant
Baal, & libabant diis alienis libamina ad irritan-

Ex 34.a.b.

*& in ma[illegible] nus Babylon[illegible]

dum

30 dum me. ¶ Erant enim filij Israël & filij Iuda iugiter facientes malum in oculis meis ab adolescētia sua: filij Israël qui vsque nunc exacerbant me in ope-
31 re manuum suarū, dicit Dominus. ¶ Quia in furore, & in indignatione mea facta est mihi ciuitas hæc à die qua ædificauerunt eam, vsque ad diem istam,
32 qua auferetur de conspectu meo. ¶ Propter malitiam filiorum Israël & filiorum Iuda, quam fecerūt ad iracundiam me prouocantes, ipsi, & reges eorum, principes eorū, & sacerdotes eorum, & pro-
F phetæ eorum, viri Iuda, & habitatores Ierusalem.
33 ¶ Et verterunt ad me terga & non facies: cùm docerem eos diluculo & erudirem, & nollent audire
34 vt acciperent disciplinam. ¶ Et posuerunt idola sua in domo, in qua inuocatum est nomen meum, vt
35 pollucrent eam. ¶ Et ædificauerunt excelsa Baal, quæ sunt in valle filij Ennom: vt initiarent filios suos & filias suas Moloch: quod non mandaui eis, nec ascendit in cor meum vt facerent abominatio-
36 nem hanc, & in peccatum deducerent Iudam. ¶ Et nunc propter ista, hæc dicit Dominus Deus Israël ad ciuitatem hanc, de qua vos dicitis quòd tradatur in manus regis Babylonis in gladio, & in fame,
37 & in peste. ¶ Ecce ego congregabo eos de vniuersis terris ad quas ieci eos in furore meo, & in ira mea, & in indignatione grandi, & reducam eos ad locum istum, & habitare eos faciam confidenter.
38 ¶ Et erunt mihi in populum, & ego ero eis in Deū.
39 ¶ Et dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuersis diebus: & bene sit eis, & filijs eorum
40 post eos. ¶ Et feriam eis pactum sempiternum, &
G non desinam eis benefacere: & timorem meum da-
41 bo in corde eorum, vt non recedant à me. ¶ Et lætabor super eis, cùm bene eis fecero: & plantabo eos in terra ista in veritate in toto corde meo & in
42 tota anima mea. ¶ Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super populum istum omne malū hoc grande: sic adducam super eos omne bonum quod ego
43 loquor ad eos. ¶ Et possidebuntur agri in terra ista: de qua vos dicitis quòd deserta sit, eo quòd nō remanserit homo & iumentum, & data sit in manus
44 Chaldæorum. ¶ Agri ementur pecunia, & scribentur in libro, & imprimetur signum, & testis adhibebitur in terra Beniamin, & in circuitu Ierusalem, in ciuitatibus Iuda, & in ciuitatibus mōtanis, & in ciuitatibus cāpestribus, & in ciuitatibus quæ ad Austrum sunt: quia conuertam captiuitatem eorum, ait Dominus.

Supr. 2. f. 26. — 4.Re.21. a. 4. — Ezec 11. d. 19. 36. f. 26.

CAPVT XXXIII.

1 A 2 ET factum est verbum Domini ad Ieremiā secūdò, cùm adhuc clausus esset in atrio carceris, dicēs: ¶ Hæc dicit Dominus qui facturus est: & formaturus illud, & pa-
3 raturus, dominus nomen eius. ¶ Clama ad me, & exaudiam te, & annunciabo tibi grandia, & firma
4 quæ nescis. ¶ Quia hæc dicit Dominus Deus Israël ad domos vrbis huius, & ad domos regis Iuda quæ destructæ sunt, & ad munitiones, & ad gladium
5 ¶ venientium vt dimicent cum Chaldæis, & impleant eas cadaueribus hominum, quos percussi in furore meo & in indignatione mea, abscondens faciem meam à ciuitate hac propter omnem mali-
6 tiam eorum. ¶ Ecce, ego obducam eis cicatricem & sanitatem, & curabo eos: & reuelabo illis depre-
7 cationem pacis & veritatis. ¶ Et conuertam conuersionem Iuda, & conuersionem Ierusalem: & æ-
8 dificabo eos sicut à principio. ¶ Et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccauerunt mihi: & propitius ero cunctis iniquitatibus eorū in qui-
9 bus deliquerunt mihi, & spreuerunt me. ¶ Et erit
B mihi in nomen, & in gaudium, & in laudem, & in exultationem cunctis gentibus terræ quæ audierint omnia bona quæ ego facturus sum eis: & pauebunt, & turbabuntur in vniuersis bonis, & in om-
10 ni pace quam ego faciam eis. ¶ Hæc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto (quem vos dicitis esse desertum, eo quòd non sit homo nec iumētum: in ciuitatibus Iuda, & foris Ierusalem, quæ desolatæ sunt absque homine & absque habitato-
11 re & absque pecore) ¶ Vox gaudij & vox lætitiæ, vox sponsi & vox sponsæ, vox dicentium, Confitemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia eius: & portantium vota in domum Domini: reducam enim conuersionem terræ sicut à principio dicit Domi-
12 nus. ¶ Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit
C in loco isto deserto absque homine, & absque iumento, & in cunctis ciuitatibus eius, habitaculum
13 pastorum accubantium gregum. ¶ In ciuitatibus montuosis, & in ciuitatibus campestribus, & in ciuitatibus quę ad Austrum sunt, & in Terra Beniamin, & in circuitu Ierusalem, & in ciuitatibus Iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis,
14 ait Dominus. ¶ Ecce dies venient, dicit Dominus: & suscitabo verbum bonum quod locutus sum ad
15 domum Israël & ad domum Iuda: ¶ In diebus illis, & in tempore illo germinare faciam Dauid germē
16 iustitiæ: & faciet iudicium & iustitiam in terra. ¶ In diebus illis saluabitur Iuda, & Ierusalem habitabit confidenter, & hoc est nomen quod vocabunt eū,
17 Dominus iustus noster. ¶ Quia hæc dicit Dominus: Non interibit de Dauid vir, qui sedeat super thro-
18 num domus Israël. ¶ Et de sacerdotibus & de Leuitis nō interibit vir à facie mea, qui offerat holocaustomata, & incendat sacrificium, & cædat victimas
19 omnibus diebus. ¶ Et factum est verbum Domini
20 ad Ieremiam, dicens: ¶ Hæc dicit Dominus, Si irri-
D tum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non sit dies & nox in tempore
21 suo. ¶ Et pactum meum irritum esse poterit cum Dauid seruo meo, vt non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, & Leuitæ & sacerdotes ministri mei.
22 ¶ Sicuti enumerari non possunt stellæ cœli, & metiri arena maris: sic multiplicabo semen Dauid serui
23 mei, & Leuitas ministros meos. ¶ Et factum est ver-
24 bum Domini ad Ieremiam, dicens: ¶ Nunquid non vidisti quid populus hic locutus sit, dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus, abiectæ sunt: & populum meum despexerunt, eò quòd non sit vl-
25 tra gens coram eis? ¶ Hæc dicit Dominus: Si pactum meum inter diem, & noctem, & leges cœlo & terræ
26 non posui: ¶ equidem & semen Iacob, & Dauid serui mei proijciam, vt non assumam de semine eius principes seminis Abrahā, Isaac, & Iacob: reducam enim conuersionem eorum, & miserebor eis.

Dominus f. — ei f. — Israel i. — Sup. 23. a 5. — Israel hoc est quod vocabunt eam 10.

CAPVT XXXIIII.

1 A VErbum quod factū est ad Ieremiam à Domino quando Nabuchodonosor rex Babylonis, & oīs exercitus eius vniuersiq;

regna

regna terræ quæ erant ſub poteſtate manus eius, & omnes populi bellabant contra Ieruſalem, & con-
2 tra omnes vrbes eius, dicens: ¶ Hæc dicit Dominus Deus Iſraël, Vade, & loquere ad Sedeciam regem Iuda: & dices ad eum, Hæc dicit Dominus, Ecce, ego tradam ciuitatem hanc in manus regis Baby-
3 lonis, & ſuccendet eam igni. ¶ Et tu non effugies de manu eius: ſed comprehenſione capieris, & in manu eius traderis: & oculi tui oculos regis Babylonis videbũt, & os eius cum ore tuo loquetur, & Ba-
4 bylonem introibis. ¶ Attamen audi verbum Domini Sedecia rex Iuda: Hæc dicit Dominus ad te. Nõ
5 morieris in gladio, ¶ ſed in pace morieris: & ſecundum combuſtiones patrum tuorum regum priorũ qui fuerunt ante te, ſic comburent te: & Væ Domi-
B ne, plangent te: quia verbum ego locutus ſum, dicit
6 Dominus. ¶ Et locutus eſt Ieremias propheta ad Sedeciam regem Iuda vniuerſa verba hæc in Ieruſa-
7 lem. ¶ Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ieruſalem, & contra omnes ciuitates Iuda quæ reliquæ erant contra Lachis, & contra Azécha. hæ enim ſupererant de ciuitatibus Iuda vrbes munitę.
8 ¶ Verbum quod factum eſt ad Ieremiam à Domino, poſtquàm percuſſit rex Sedecias fœdus cũ om-
9 ni populo in Ieruſalem, prædicans, ¶ Vt dimitteret vnuſquiſque ſeruum ſuum & vnuſquiſque ancillã ſuam, Hæbræum & Hebræã liberos: & nequaquàm dominarentur eis, id eſt in Iudæo & fratre ſuo.
10 ¶ Audierunt ergo omnes principes, & vniuerſus populus, qui inierant pactum, vt dimitteret vnuſquiſque ſeruum ſuum & vnuſquiſque ancillam ſuam liberos, & vltrà non dominarentur eis. audierunt igi-
11 tur & dimiſerunt. ¶ Et conuerſi ſunt deinceps: & retraxerunt ſeruos & ancillas ſuas quos dimiſerant liberos, & ſubiugauerunt in famulos & famulas. [-6.]
12 ¶ Et factum eſt verbum Domini ad Ieremiã à Do-
13 mino, dicẽs: ¶ Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: Ego percuſſi fœdus cum patribus veſtris in die qua edu-
C xi eos de Terra-Aegypti, de domo ſeruitutis, di-
14 cens: ¶ ‖ Cùm completi fuerint ſeptem anni, dimittat vnuſquiſque fratrem ſuum Hebræum, qui venditus eſt ei, & ſeruiet tibi ſex annis: & dimittes eum à te liberum: & nõ audierunt patres veſtri me, nec in-
15 clinauerunt aurem ſuam. ¶ Et conuerſi eſtis vos hodie, & feciſtis quod rectum eſt in oculis meis vt prędicaretis libertatem, vnuſquiſque ad amicum ſuũ: & iniſtis pactum in cõſpectu meo, in domo in qua
16 inuocatum eſt nomen meum ſuper eam. ¶ Et reuerſi eſtis, & commaculaſtis nomen meum: & reduxiſtis vnuſquiſque ſeruum ſuum, & vnuſquiſque ancillam ſuam quos dimiſeratis vt eſſent liberi & ſuę poteſtatis: & ſubiugaſtis eos vt ſint vobis ſerui & an-
17 cillæ. ¶ Propterea hæc dicit Dominus: Vos non audiſtis me, vt prædicaretis libertatem, vnuſquiſque
D fratri ſuo, & vnuſquiſque amico ſuo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait Dominus, ad gladium, ad peſtem, & ad famem: & dabo vos in commotio-
18 nem cunctis regnis terræ. ¶ Et dabo viros qui præuaricantur fœdus meum, & nõ obſeruauerunt verba fœderis quibus aſſenſi ſunt in conſpectu meo, vitulum quem cõciderunt in duas partes, & tranſie-
19 runt inter diuiſiones eius, ¶ Principes Iuda & principes Ieruſalem, eunuchi, & ſacerdotes, & omnis populus terræ, qui tranſierunt inter diuiſiones vitu-
20 li: ¶ Et dabo eos in manus inimicorum ſuorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in eſcam volatilibus cœli & beſtijs
21 terræ. ¶ Et Sedeciam regem Iuda & principes eius dabo in manus inimicorũ ſuorum, & in manus quęrẽtium animas eorum, & in manus exercituum re-
22 gis Babylonis, qui receſſerunt à vobis. ¶ Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduerſus eam, & capient eam, & incendent igni: & ciuitates Iuda dabo in ſolitudinem, eò quòd non ſit habitator.

‖ Exo. 21 a. 2. Deut. 15 c. 12.

CAPVT XXXV.

1 VErbum quod factum eſt ad Ieremiam à
A Domino in diebus Ioacim, filij Ioſiæ, re-
2 gis Iuda, dicens: ¶ Vade ad domum Rechabitarum, & loquere eis, & introduces eos in domum Domini in vnam exedram the-
3 ſaurorum, & dabis eis bibere vinum. ¶ Et aſſumpſi Iezoniam filium Ieremiæ, filij Habſaniæ, & fratres eius, & omnes filios eius, & vniuerſam domum Re-
4 chabitarum: ¶ Et introduxi eos in domum Domini, ad gazophylacium filiorum Hanan filij Iegedeliæ hominis Dei, quod erat iuxta gazophylacium principum, ſuper theſaurum Maaſiæ filij Sellum,
5 qui erat cuſtos veſtibuli. ¶ Et poſui coram filijs domus Rhechabitarum ſcyphos plenos vino, & cali-
6 ces: & dixi ad eos: Bibite vinum. ¶ Qui reſponderũt: Non bibemus vinum: quia Ionadab, filius Rechab,
B pater noſter, præcepit nobis, dicens: Non bibetis
7 vinum vos, & filij veſtri vſque in ſempiternum. ¶ Et domum non ædificabitis, & ſementem non ſeretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris, vt viuatis diebus multis ſuper faciem terræ in qua vos
8 peregrinamini. ¶ Obediuimus ergo voci Ionadab, filij Rechab, patris noſtri, in omnibus quę præcepit nobis: ita vt non biberemus vinum cunctis diebus noſtris: nos & mulieres noſtræ, filij & filiæ noſtræ:
9 ¶ & non ædificaremus domos ad habitandum, &
10 vineam & agrum & ſementem non habuimus: ¶ ſed habitauimus in tabernaculis, & obediẽtes *fuimus* iuxta omnia quæ præcepit nobis Ionadab pater no-
11 ſter. ¶ Cum autem aſcẽdiſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis, ad terram noſtram, diximus: Venite, & ingrediamur Ieruſalem à facie exercitus Chaldæo-
C rum, & à facie exercitus Syriæ: & manſimus in Ie-
12 ruſalem. ¶ Et factum eſt verbum Domini ad Ieremiam, dicens: ¶ Hæc dicit Dominus exercituum
13 Deus Iſraël: Vade & dic viris Iuda & habitatoribus Ieruſalem. Nunquid non recipietis diſciplinam, vt
14 obediatis verbis meis, dicit Dominus? ¶ Præualuerunt ſermones Ionadab filij Rechab, quos præcepit filijs ſuis, vt non biberent vinum; & non biberũt vſque ad diem hanc, quia obedierunt pręcepto patris ſui: ego autem locutus ſum ad vos, de manè cõ-
15 ſurgens & loquens, & non obediſtis mihi. ¶ Miſique ad vos omnes ſeruos meos prophetas conſurgens diluculo, mittensq; & dicens: ‖ Conuertimini vnuſquiſque à via ſua peſſima, & bona facite ſtudia veſtra: & nolite ſequi deos alienos, neque colatis eos, & habitabitis in terra quam dedi vobis & patribus veſtris: & non inclinaſtis aurem veſtram, neque au-
16 diſtis me. ¶ Firmauerunt igitur filij Ionadab filij Re-
D chab pręceptum patris ſui, quod præceperat eis: po-
17 pulus autem iſte non obediuit mihi. ¶ Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël: Ecce ego

*fecimus 8.

‖ Sup 18. b. 18.25. a. 5.

adducam super Iudam & super omnes habitatores Ierusalem vniuersam afflictionem quã locutus sum aduersum illos, eò quòd locutus sum ad illos, & nõ audierunt: vocaui illos, & non responderunt mihi.

18 ¶Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hęc dicit Dominus exercituũ Deus Israël. Pro eo quòd obedistis pręcepto Ionadab patris vestri, & custodistis omnia mandata eius, & fecistis vniuersa quę 19 pręcepit vobis. ¶ Propterea hæc dicit Dominus exercitum Deus Israël, Non deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus.

CAPVT XXXVI.

1 A ET factum est in anno quarto Ioacim filij Iosiæ regis Iuda: factum est verbum hoc ad Ieremiam à Domino, dicens: ¶ Tolle 2 volumẽ libri, & scribes in eo omnia verba quæ locutus sum tibi aduersum Israël & Iudam, & aduersum omnes gentes: à die qua locutus sum 3 ad te ex diebus Iosiæ, vsque ad diem hanc. ¶ Si fortè audiente domo Iuda vniuersa mala quæ ego cogito facere eis, reuertatur vnusquisque à via sua pessima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.

4 ¶ Vocauit ergo Ieremias Baruch, filium Neriæ: & scripsit Baruch ex ore Ieremiæ omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum, in volumine li- 5 bri. ¶Et præcepit Ieremias Baruch, dicens: Ego clau- 6 sus sum, nec valeo ingredi domum Domini. ¶Ingredere ergo tu, & lege de volumine in quo scripsisti B ex ore meo verba Domini, audiente populo in domo Domini in die ieiunij: insuper & audiente vniuerso Iuda, qui veniũt de ciuitatibus suis, leges eis: 7 ¶ Si fortè cadet oratio eorum in conspectu Domini, & reuertatur vnusquisque à via sua pessima: quoniam magnus furor & indignatio est, quã locutus 8 est Dominus aduersus populum hunc. ¶ Et fecit Baruch filius Neriæ iuxta omnia quæ pręceperat ei Ieremias propheta, legens ex volumine sermones 9 Domini in domo Domini. ¶Factum est autem in anno quinto Ioacim, filiæ Iosiæ, regis Iuda, in mense nono: prædicauerunt ieiunium in conspectu Domini omni populo in Ierusalem, & vniuersæ multitudini quæ confluxerat de ciuitatibus Iuda in Ierusa- 10 lem. ¶ Legitque Baruch ex volumine sermones Ie- C remię in domo Domini in gazophylacio Gamarię filij Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portę nouæ domus Domini, audiente omni po- 11 pulo. ¶ Cumque audisset Michęas filius Gamarię fi- 12 lij Saphan, omnes sermones Domini ex libro: ¶ descendit in domum regis ad gazophylacium scribæ: & ecce ibi omnes principes sedebant, Elisama scriba, & Dalaias filius Semeię, & Elnathan filius Achobor: & Gamarias filius Saphan, & Sedecias fi- 13 lius Hananię, & vniuersi principes. ¶ Et nunciauit eis Michęas omnia verba quę audiuit, legentem 14 Baruch ex volumine in auribus populi. ¶ Miserunt itaque omnes principes ad Baruch, Iudi filium Nathanię, filij Selemię, filij Chusi, dicentes: Volumen ex quo legisti audiente populo, sume in manu tua D & veni. Tulit ergo Baruch filius Nerię volumen in 15 manu sua, & venit ad eos. ¶ Et dixerunt ad eum: Sede & lege hęc in auribus nostris. Et legit Baruch in 16 auribus eorum. ¶ Igitur cùm audissent omnia verba, obstupuerunt vnusquisque ad proximum suũ, & dixerunt ad Baruch: Nunciare debemus regi om- 17 nes sermones istos. ¶ Et interrogauerunt eum dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes ser- 18 mones istos ex ore eius. ¶ Dixit autem eis Baruch: Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos: & ego scribebam in uolumine atra- 19 mento. ¶ Et dixerunt principes ad Baruch: Vade, & abscondere tu & Ieremias, & nemo sciat vbi sitis. 20 ¶ Et ingressi sunt ad regem in atrium: porrò volumen commendauerunt in gazophylatio Elisamæ scribæ: & nunciauerunt audiente rege omnes ser- 21 mones. ¶ Misitque rex Iudi, vt sumeret volumen: E qui tollens illud de gazophylacio Elisamæ scribæ, legit audiente rege, & vniuersis principibus qui sta- 22 bant circa regem. ¶ Rex autẽ sedebat in domo hyemali in mense nono: & posita erat arula coram eo 23 plena prunis. ¶ Cumque legisset Iudi tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, & proiecit in ignem qui erat super arulam: donec consumare- 24 tur omne volumen igni qui erat in arula. ¶ Et non timuerunt, neque sciderunt vestimẽta sua rex, & omnes serui eius, qui audierunt vniuersos sermones 25 istos. ¶ Veruntamen Elnathan, & Dalaias, & Gamarias contradixerunt regi, ne combureret librum: 26 & non audiuit eos. ¶ Et præcepit rex Ieremiel filio Amelech, & Saraiæ filio Ezriel, & Selemiæ filio F Abdeel, vt comprehenderent Baruch scribam, & Ieremiam prophetam. abscondit autem eos Domi- 27 nus. ¶ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam prophetam, postquam combusserat rex volumen, & sermones quos scripserat Baruch ex ore Iere- 28 miæ, dicens: ¶ Rursum tolle volumen aliud: & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Ioacim rex Iuda. 29 ¶ Et ad Ioacim regem Iuda dices: Hæc dicit Dominus, Tu combussisti volumen illud, dicens: Quare scripsisti in eo annuncians, Festinus veniet rex Babylonis, & vastabit terram hanc: cessare faciet ex il- 30 la hominem & iumentum. ¶ Propterea hæc dicit Dominus contra Ioacim regem Iuda: Non erit ex G eo qui sedeat super solium Dauid: & cadauer eius proijcietur ad æstum per diem, & ad gelu per no- 31 ctem. ¶ Et visitabo contra eum, & cõtra semen eius, & contra seruos eius, iniquitates suas: & adducam super eos & super habitatores Ierusalem, & super viros Iuda omne malum quod locutus sum ad eos: 32 & non audierunt. ¶ Ieremias autem tulit volumen aliud, & dedit illud Baruch filio Neriæ scribæ: qui scripsit in eo ex ore Ieremię omnes sermones libri, quem combusserat Ioacim rex Iuda igni: & insuper additi sunt sermones multò plures quàm anteà fuerant.

CAPVT XXXVII.

1 A ET regnauit rex Sedecias, filius Iosiæ, pro Iechonia filio Ioacim: quem constituit regem Nabuchodonosor rex Babylonis 2 in terra Iuda. ¶ Et non obediuit ipse, & serui eius, & populus terræ, verbis Domini quæ lo- 3 cutus est in manu Ieremiæ prophetæ. ¶ Et misit rex Sedecias Iuchal, filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maasiæ sacerdotem ad Ieremiam prophetã, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum. 4 ¶ Ieremias autem liberè ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiã carceris.

4. Reg. 24. 17. 2. Par. 36. 10. 1. Esd. 2. 47.

Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Aegy-
pto: & audientes Chaldæi qui obsidebant Ierusa-
lem, huiuscemodi nuncium, recesserunt ab Ierusa-
5 lem. ¶ Et factum est verbum Domini ad Ieremiam
6 prophetam, dicens: ¶ Hæc dicit Dominus Deus Is-
B raël: Sic dicetis regi Iuda, qui misit vos ad me in-
terrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egres
sus est vobis in auxilium, reuertetur in terram suã
7 in Aegyptum: ¶ & redient Chaldæi, & bellabunt cõ
tra ciuitatem hanc: & capient eam, & succendent
8 eam igni. ¶ Hæc dicit Dominus: Nolite decipere
animas vestras, dicentes: Euntes abibunt & rece-
9 dent à nobis Chaldæi: quia non abibunt. ¶ Sed &
si percusseritis omnem exercitum Chaldæorum,
qui prẹliantur aduersum vos, & derelicti fuerint ex
eis aliqui vulnerati: singuli de tentorio suo consur-
10 gent, & incendent ciuitatem hanc igni. ¶ Ergo cùm
recessisset exetcitus Cbaldęorũ ab Ierusalem pro-
11 pter exercitum Pharaonis, ¶ egressus est Ieteinias
de Ierusalem vt iret in terram Ben-iamin, & diui-
12 deret ibi possessionem in conspectu ciuium. ¶ Cũ-
C que peruenisset ad portam Ben-iamin, erat ibi cu-
stos portæ per vices, nomine Ierias, filius Selemię,
filij Hananiæ: & apprehendit Ieremiam propbetã,
13 dicens: Ad Chaldæos profugis? ¶ Et respondit Ie-
remias: Falsum est: non fugio ad Chaldæos. Et nõ
audiuit eum: sed comprehendit Ierias Ieremiam,
14 & adduxit eum ad principes. ¶ Quamobrem irati
principes contra Ieremiam, cæsum enm miserunt
in carcerem qui erat in domo Ionathan scribæ. ip-
15 se enim præpositus erat super carcerem, ¶ Itaque
ingressus est Ieremias in domum laci & in ergastu-
16 lum: & sedit ibi Ieremias diebns multis. ¶ Mittens
autem Sedecias rex tulit eum: & interrogauit eum
D in domo sua absconditè, & dixit: Putásne est ser-
mo à Domino? Et dixit Ieremias: Est. Et ait: In ma
17 nus regis Babylonis tradêris. ¶ Et dixit Ieremias ad
regem Sedeciam: Quid peccaui tibi & seruis tuis &
populo tuo, quia misisti me in domnm carceris?
18 ¶ Vbi sunt propbetæ vestri qui prophetabãt vobis,
& dicebant, Non veniet rex Babylonis super vos,
19 & super terram banc? ¶ Nunc ergo audi obsecro do
mine mi rex: Valeat deprecatio mea in conspectu
tuo: & ne me remittas in domum Ionathan scribæ,
20 ne moriar ibi. ¶ Præcepit ergo rex Sedecias vt tra-
deretur Ieremias in vestibulo carceris: & daretur
ei torta panis quotidie, excepto pulmento, donec
consumerentur omnes panes de ciuitate: & mansit
Ieremias in vestibulo carceris.

CAPVT XXXVIII.

1 A AVdiuit autem Saphatias filius Mathan,
& Gedelias filius Phassur, & Iuchal fi-
lius Selemiæ, & Phassur filius Melchiæ,
sermones quos Ieremias loquebatur ad
2 omnem populum, dicens: ¶ Hæc dicit Dominus:
sup. 21. 9. Quicunque manserit in ciuitate hac, morietur gla
dio & fame & peste: qui autem profugerit ad Chal
3 dæos, viuet, & erit anima eius sospes & viuẽs. ¶ Hæc
dicit Dominus: Tradendo tradetur cinitas hæc in
4 manu exercitus regis Babylonis, & capiet eam. ¶ Et
dixerunt principes regi: Rogamus vt occidatur ho
mo iste: de industria enim dissoluit manus virorum
bellantinm, qui remanserunt in ciuitate hac, & ma
nus vniuersi populi, loquẽs ad eos iuxta verba hęc:
siquidem homo iste non quærit pacẽ populo huic,
5 sed malum. ¶ Et dixit rex Sedecias: Ecce ipse in ma
B nibus vestris est: nec enim fas est regẽ vobis quic-
6 quam negare. ¶ Tulerunt ergo Ieremiam, & proie-
cerunt eum in lacum Melchiæ filij Amélech, qui
erat in vestibulo carceris: & submiserunt Ieremiã
in `funibus in lacum in quo non `erat aqua, sed lu-
7 tum. descendit itaque Ieremias in cœnum. ¶ Audi-
uit autem Abde-mélech Aethiops vir eunuchus
qui erat in domo regis, quòd misissent Ieremiam
in lacum: porrò rex sedebat in porta Ben-iamin.
8 ¶ Et egressus est Abde-mélech de domo regis, &
9 locutus est ad regem, dicens: ¶ Dominc mi rex, ma
lefecerunt viri isti omnia quæcunque perperarunt
C contra Ieremiam prophetam, mittentes eum in la
cum, vt moriatur ibi fame: non sunt enim panes vl-
10 trà in ciuitate. ¶ Præcepit itaque rex Abde-mélech
Aethiopi, dicens: Tolle tecum hinc triginta viros,
& leua Ieremiam prophetam de lacu, antequam
11 moriatur. ¶ Assumptis ergo Abde-mélech secum
viris, ingressus est domũ regis, quę erat sub cella-
rio: & tulit inde veteres pannos, & antiqua* quæ cõ
putruerãt: & submersit ea ad Ieremiam in lacũ per
12 funiculos. ¶ Dixitq; Abde-mélech Aethiops ad Ie-
remiã: Pone veteres pannos, & hęc scissa & putrida
sub cubito manuũ tuarũ, & `super` funes. fecit ergo
13 Ieremias sic. ¶ Et extraxerunt Ieremiã funibus, &
D eduxerunt eum de lacu. mansit autem Ieremias in
14 vestibulo carceris. ¶ Et misit rex Sedecias, & tulit ad
se Ieremiam propbetam ad ostium tertium quod
erat in domo Domini: & dixit rex ad Ieremiam: In-
terrogo ego te sermonem, ne abscondas à me ali-
15 quid. ¶ Dixit autem Ieremias ad Sedeciam: Si an-
nunciauero tibi, nunquid non interficies me? & si
16 consilium dedero tibi, non me audies. ¶ Iurauit er-
go rex Sedecias Ieremiæ clàm, dicens: Viuit Domi
nus qui fecit nobis animam hanc, si occidero te,
& si tradidero te in manus virorum istorum qui
17 quærunt animam tuam. ¶ Et dixit Ieremias ad Se-
E deciam: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Is-
raël, Si profectus exieris ad principes regis Baby-
lonis, viuet anima tua, & ciuitas hæc non succende
18 tur igni: & saluus eris tu, & domus tua. ¶ Si autẽ non
exieris ad principes regis Babylonis, tradetur ciui-
tas hæc in manus Chaldæorum, & succendent eam
19 igni: & tu non effugies de manu eorum. ¶ Et dixit
rex Sedecias ad Ieremlam: Solicitus sum propter
Iudęos qui transfugerunt ad Chaldęos: ne forte tra
20 dar in manus eorum, & illudant mihi. ¶ Respondit
autem Ieremias: Nõ te tradent: audi quæso vocem
Domini, quam ego loquor ad te, & bene tibi erit,
21 & viuet anima tua. ¶ Quòd si nolueris egredi: iste est
22 sermo quem ostendit mihi Dominus. ¶ Ecce oẽs
F mulieres, quę remãserunt in domo regis Iuda, edu
cẽtur ad principes regis Babylonis: & ipsę dicẽt, Se
duxerunt te, & prępualuerunt aduersum te viri paci-
fici tui, demerserunt in cœno, & in lubrico pedes
23 tuos, & recesserunt à te. ¶ Et omnes vxores tuę, &
filij tui educentur ad Chaldęos: & non effugies ma
nus eorum, sed in manu regis Babylonis capieris:
24 & ciuitatẽ hanc comburet igni. ¶ Dixit ergo Sede-
cias ad Ieremiam: Nullus sciat uerba hęc, & non
25 morieris. ¶ Si autem audierint principes quia locu-
tus sum tecum: & uenerint ad te, & dixerint tibi, In
G dica nobis quid locutus sis cum rege, ne celes nos,
& non te interficiemus: & quid locutus est tecum

funibus & in lacu non. 9.

vestimenta.

subter.

26 rex:¶ Dices ad eos: Proſtraui ego preces meas coram rege, ne me reduci iuberet in domum Iona-
27 than, & ibi morerer.¶ Venerunt ergo omnes principes ad Ieremiam, & interrogauerunt eum: & locutus eſt eis iuxta omnia verba quæ præceperat ei rex, & ceſſauerunt ab eo: nihil enim fuerat auditũ.
28 ¶ Manſit verò Ieremias in veſtibulo carceris: vſque ad diem quo capta eſt Ieruſalem: & factum eſt vt caperetur Ieruſalem.

CAPVT XXXIX.

14.Re.25.a 1. Infr. 52.a.4.

1 A ANno nono Sedeciæ regis Iuda, menſe decimo, venit Nabuchodonoſor rex Babylonis, & omnis exercitus eius ad
2 Ieruſalem, & obſidebant eam. ¶ Vndecimo autem anno Sedeciæ, menſe quarto, *quinta
3 menſis aperta eſt ciuitas. ¶ Et ingreſſi ſunt omnes principes regis Babylonis, & ſederunt in porta media: Neregel, Seréſer, Semegar-nabu, Sar-ſachim, Rabſares, Neregel, Seréſer, Reb-mag, & omnes
4 reliqui principes regis Babylonis.¶ Cumque vidiſſet eos Sedecias rex Iuda, & omnes viri bellatores, fugerunt: & egreſſi ſunt nocte de ciuitate per viam horti regis, & per portam quæ erat inter duos mu-
5 ros, & egreſſi ſunt ad viam deſerti. ¶ Perſecutus eſt autem eos exercitus Chaldæorum: & comprehenderunt Sedeciam in campo ſolitudinis Ierichunti-
B næ, & captum adduxerunt ad Nabuchodonoſor regẽ Babylonis in Reblátha, quæ eſt in terra-Emath:
6 & locutus eſt ad eum iudicia. ¶ Et occidit rex Babylonis filios Sedeciæ in Reblátha, in oculis eius: &
7 omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis. ¶ Oculos quoque Sedeciæ eruit: & vinxit eum compedi-
8 bus, vt duceretur in Babylonem. ¶ Domum quoque regis, & domum vulgi ſuccẽderunt Chaldæi
9 igni: & murum Ieruſalẽ ſubuerterunt.¶ Et reliquias populi, qui remanſerant in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad eum, & ſuperfluos vulgi qui remanſerant, tranſtulit Nabuzardan magiſter mi-
10 litum in Babylonem. ¶ Et de plebe pauperum, qui
C nihil penitus habebant, dimiſit Nabuzardan magiſter militum, in terra-Iuda: & dedit eis vineas & ci-
11 ſternas in die illa. ¶ Præceperat autem Nabuchodonoſor rex Babylonis de Ieremia Nabuzardan
12 magiſtro militum, dicens: ¶ Tolle illum, & pone ſuper eum oculos tuos, nihilque ei mali facias: ſed
13 vt voluerit, ſic facias ei. ¶ Miſit ergo Nabuzardan princeps militiæ, & *Nabu-ſezbaz & Rab-ſares, & Neregel, & Seréſer, & Reb-mag, & omnes optima-

*Nabu & Sezbam 16

14 tes regis Babylonis,¶ miſerunt & tulerunt Ieremiã
D de veſtibulo carceris, & tradiderunt eum Godoliæ filio Ahicam, filij Sapham, vt intraret in domum,
15 & habitaret in populo. ¶ Ad Ieremiam autem factus fuerat ſermo Domini, cùm clauſus eſſet in ve-
16 ſtibulo carceris, dicẽs:¶ Vade, & dic Abde-mélech Aethiopi, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël: Ecce, ego inducam ſermones meos ſuper ciuitatem hanc in malum, & non in bonum: &
17 erunt in conſpectu tuo in die illa. ¶ Et liberabo te in die illa, ait Dominus: & non tradêris in manus
18 virorum quos tu formidas: ¶ Sed eruens liberabo te, & gladio non cades: ſed erit tibi anima tua in ſalutem, quia in me habuiſti fiduciam, ait Dominus.

CAPVT XL.

1 A SErmo qui factus eſt ad Ieremiam à Domino, poſtquàm dimiſſus eſt à Nabuzardan magiſtro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium, qui migrabant de Ieruſalem, & Iuda, & du-
2 cebantur in Babylonem. ¶ Tollens ergo princeps militiæ Ieremiã, dixit ad eum: Dominus Deus tuus
3 locutus eſt malum hoc ſuper locum iſtũ, ¶ & adduxit: & fecit Dominus ſicut locutus eſt: quia peccaſtis Domino, & non audiſtis vocẽ eius, & factus eſt
4 vobis ſermo hic:¶ Nunc ergo ecce ſolui te hodie de catenis quæ ſunt in manibus tuis: ſi placet tibi vt venias mecum in Babylonem, veni: & ponam oculos meos ſuper te: ſi autem diſplicet tibi venire mecum in Babylonem, reſide: ecce omnis terra in conſpectu tuo eſt, quod elegeris, & quò placuerit tibi
5 vt vadas, illuc perge.¶ Et mecum noli venire: ſed ha-
B bita apud Godoliam, filium Ahicam, filij Sapham: quem propoſuit rex Babylonis ciuitatibus Iudę: habita ergo cum eo in medio populi: vel quocunque placuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quoque ei magiſter militiæ cibaria, & munuſcula, & dimiſit eum.
6 ¶ Venit autem Ieremias ad Godoliam filium Ahicam in Maſphath: & habitauit cum eo in medio po-
7 puli qui relictus fuerat in terra. ¶ Cumque audiſſent omnes principes exercitus, qui diſperſi fuerant per regiones, ipſi & ſocij eorum, quòd præfeciſſet rex Babylonis Godoliam filium Ahicã terræ: & quòd commendaſſet ei viros, & mulieres, & paruulos, & de pauperibus terræ qui non fuerant
8 translati in Babylonem: ¶ Venerunt ad Godoliam
C in Maſphath, & Iſmahel filius Nathanię, & Iohanã, & Ionathan, filij Caree, & Sareas filius Thanchumeth, & filij Ophi qui erãt de Netophathi, & Iezo-
9 nias filius Maachathi, ipſi & viri eorũ. ¶ ‖ Et iurauit eis Godolias filius Ahicam filij Saphan, & comitibus eorum, dicẽs: Nolite timere ſeruire Chaldæis: habitate in terra, & ſeruite regi Babylonis, & bene
10 erit vobis.¶ Ecce ego habito in Maſphath, vt reſpõdeã præcepto Chaldæorũ, qui mittũtur ad nos: vos autem colligite vindemiã, & meſſem & oleũ, & cõdite in vaſis veſtris: & manete in vrbibus veſtris
11 quas tenetis.¶ Sed & oẽs Iudæi qui erant in Moab, & in *filijs Ammon, & in Idumæa, & in vniuerſis regionibus, audito quòd dediſſet rex Babylonis reliquias in Iudæa, & quòd præpoſuiſſet ſuper eos Go-
12 doliam filium Ahicam filij Saphan: ¶ reuerſi ſunt, inquã, omnes Iudæi de vniuerſis locis ad quæ pro-
D fugerant, & venerunt in terram Iuda ad Godoliam in Maſphath: & collegerunt vinum, & meſſem mul-
13 tam nimis. ¶ Iohanan autem filius Caree, & omnes principes exercitus, qui diſperſi fuerant in regioni-
14 bus, venerunt ad Godoliam in Maſphath. ¶ Et dixerunt ei: Scito, quòd Baalis rex filiorum Ammon, miſit Iſmahel filium Nathaniæ percutere animam tuam. Et non credidit eis Godolias filius Ahicam.
15 ¶ Iohanan autem filius Caree dixit ad Godoliam ſeorſum in Maſphath loquens: Ibo, & percutiam Iſmahel filium Nathaniæ nullo ſciente: ne interficiat animam tuam, & diſſipentur omnes Iudæi qui congregati ſunt ad te, & peribunt reliquiæ Iu-
16 da. ¶ Et ait Godolias filius Ahicam ad Iohanan filium Caree: Noli facere verbum hoc: falſum enim tu loqueris de Iſmahel.

‖ 4 Re.25. f. 24.

*finibus.

CAPVT

CAPVT XLI.

1 A ET factum est in mense septimo, venit Ismahel filius Nathaniæ, filij Elisama de semine regali, & optimates regis, & decem viri cum eo, ad Godoliam filium Ahicam in Masphath: & comederunt ibi panes simul in Masphath. 2 ¶ Surrexit autem Ismahel filius Nathaniæ, & decem viri qui eum eo erant, & percusserunt Godoliam filiũ Ahicam, filij Saphan, gladio, & interfecerunt eum, quem præfecerat rex Babylonis terræ. 3 ¶ Omnes quoque Iudæos qui erant cum Godolia in Masphath, & Chaldæos qui reperti sunt ibi, & viros bellatores percussit Ismahel. 4 ¶ Secundo autem die postquam occiderat Godoliam nullo adhuc sciente, 5 ¶ venerunt viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria octoginta viri: rasi barba, & scissis vestibus, & squalentes: & munera & thus habebant in manu, vt offerrent in domo Domini. 6 B ¶ Egressus ergo Ismahel filius Nathaniæ in occursum eorum de Masphath, incedens & plorans ibat: cùm autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam. 7 ¶ Qui cùm venissent ad medium ciuitatis, interfecit eos Ismahel filius Nathaniæ circa medium laci, ipse & viri qui erant cũ eo. 8 ¶ Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismahel: Noli occidere nos, quia habemus thesauros in agro, frumenti, & hordæi, & olei, & mellis. Et cessauit: & non interfecit eos cum fratribus suis. 9 ¶ Lacus autem in quem proiecerat Ismahel omnia cadauera virorum quos percussit propter Godoliam, ipse est quem fecit rex Asa, propter Baasa regem Israël: ipsum repleuit Ismahel filius Nathaniæ occisis. 10 C ¶ Et captiuas duxit Ismahel omnes reliquias populi qui erãt in Masphath: filias regis, & vniuersum populum qui remanserat in Masphath: quos commendauerat Nabuzardan princeps militiæ Godoliæ filio Ahicam. Et cepit eos Ismahel filius Nathaniæ: & abijt, vt transiret ad filios Ammon. 11 ¶ Audiuit autem Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum quod fecerat Ismahel filius Nathaniæ. 12 ¶ Et assumptis vniuersis viris, profecti sunt vt bellarent aduersum Ismahelem filium Nathaniæ, & inuenerunt eum ad aquas multas quę sunt in Gabaon. 13 D ¶ Cumque vidisset omnis populus qui erat cum Ismahel, Iohanan filium Caree, & vniuersos principes bellatorum, qui erant cum eo, lætati sunt. 14 ¶ Et reuersus est omnis populus, quem ceperat Ismahel, in Masphath: reuersusque abijt ad Iohanan filium Caree. 15 ¶ Ismahel autem filius Nathaniæ fugit cum octo viris à facie Iohanã, & abijt ad filios Ammon. 16 ¶ Tulit ergo Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum qui erãt cum eo, vniuersas reliquias vulgi, quas reduxerant ab Ismahel filio Nathaniæ de Masphath, postquam percussit Godoliam filium Ahicam: fortes viros ad prælium, & mulieres, & pueros, & eunuchos quos reduxerat de Gabaon. 17 ¶ Et abierunt, & sederunt peregrinantes in Chamaam, quæ est iuxta Beth-lehem: vt pergerent, & introirent Aegyptum 18 ¶ à facie Chaldæorum: timebant enim eos, quia percusserat Ismahel filius Nathaniæ Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in terra Iuda.

CPAVT XLII.

1 A ET accesserunt omnes principes bellatorũ, & Iohanan filius Caree, & Iezonias filius Osaię, & reliquum vulgus à paruo vsque ad magnum: 2 ¶ Dixeruntque ad Ieremiam prophetam: Cadat oratio nostra in conspectu tuo: & ora pro nobis ad Dominum Deum tuum pro vniuersis reliquijs istis, quia derelicti sumus pauci de pluribus, sicut oculi tui nos intuẽtur. 3 ¶ Et annunciet nobis Dñs Deus tuus viam per quã pergamus: & verbum quod faciamus. 4 ¶ Dixit autem ad eos Ieremias propheta: Audiui: ecce ego oro ad Dominum Deum vestrum secundùm verba vestra. omne verbum quodcunque responderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quicquam. 5 ¶ Et illi dixerunt ad Ieremiam: Sit Dominus inter nos testis veritatis & fidei, si non iuxta omne verbũ in quo miserit te Dominus Deus tuus ad nos, sic faciemus. 6 ¶ Siue bonum est, siue malum, voci Domini Dei nostri ad quem mittimus te, obediemus: vt bene sit nobis cùm audierimus vocem Domini Dei nostri. 7 B ¶ Cùm autem completi essent decem dies, factum est verbum Domini ad Ieremiam. 8 ¶ Vocauitq́; Iohanan filiũ Caree, & omnes principes bellatorũ, qui erant eum eo, & vniuersũ populum à minimo vsque ad magnum. 9 ¶ Et dixit ad eos: Hæc dicit Dñs Deus Israël, ad quem misistis me, vt prosternerẽ preces vestras in cõspectu eius, 10 ¶ Si quiescẽtes manseritis in terra hac, ædificabo vos, & nõ euellam: iam enim placatus sum super malo quod feci vobis. 11 ¶ Nolite timere à facie regis Babylonis, quẽ vos pauidi formidatis: nolite metuere eũ, dicit Dñs: quia vobiscum sum ego, vt saluos vos faciã, & eruã de manu eius. 12 ¶ & dabo vobis misericordias, & miserebor vestri, & habitare vos faciã in terra vestra. 13 C ¶ Si autẽ dixeritis vos, Non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocẽ Domini Dei nostri, 14 ¶ dicentes, Nequaquam, sed ad terram Aegypti pergemus: vbi non videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non sustinebimus: & ibi habitabimus. 15 ¶ Propter hoc nunc audite verbum Domini reliquiæ Iuda: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israël: Si posueritis faciem vestram, vt ingrediamini Aegyptũ, 16 & intraueritis vt ibi habitetis: ¶ gladius quem vos formidatis, ibi cõprehendet vos in terra Aegypti: & fames, pro qua estis soliciti, adhærebit vobis in Aegypto, & ibi moriemini. 17 ¶ Omnesq́; viri qui posuerint faciẽ suã vt ingrediantur Aegyptũ, vt habitent ibi, moriẽtur gladio, & fame, & peste: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali quod ego afferã super eos. 18 D ¶ Quia hæc dicit Dominus exercituũ, Deus Israël: Sicut cõflatus est furor meus, & indignatio mea super habitatores Ierusalẽ: sic conflabitur indignatio mea super vos cùm ingressi fueritis Aegyptum: & eritis in iusiurandum, & in stuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam vltrà videbitis locum istum. 19 ¶ Verbum Domini super uos, reliquiæ Iuda: nolite intrare Aegyptum: Scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie, 20 ¶ quia decepistis animas uestras. uos enim misistis me ad Dominũ Deum nostrum, dicẽtes, Ora pro nobis ad Dominũ Deum nostrum, & iuxta omnia quęcunque dixerit tibi Dominus Deus noster, 21 sic annuncia nobis, & faciemus. ¶ Et annunciaui

Iosu. 1.
Osæ. 6.

uobis

uobis hodie,& non audistis uocem Domini Dei vestri super vniuersis pro quibus misit me ad vos. 22 ¶ Nunc ergo scientes scietis, quia gladio, & fame & peste moriemini in loco ad quem voluistis intrare vt habitaretis ibi.

CAPVT XLIII.

1 A Actum est autem, cùm complesset Ieremias loquens ad populum vniuersos sermones Domini Dei eorum, pro quibus miserat eum Dominus Deus eorum ad 2 illos, omnia verba hæc: ¶ dixit Azarias filius Iosię, & Iohanan filius Caree, & omnes viri superbi, dicentes ad Ieremiam: Mendacium tu loqueris: non misit te Dominus Deus noster, dicens, Ne ingre- 3 diamini Aegyptũ: vt abitetis illic. ¶ Sed Baruch filius Neriæ incitat te aduersum nos, vt tradat nos in manus Chaldæorum vt interficiat nos,& traduci fa- 4 ciat in Babylonem. ¶ Et non audiuit Iohanan filius B Caree, & omnes principes bellatorum, & vniuersus populus, vocem Domini, vt manerent in terra- 5 Iuda: ¶ Sed tollens Iohanan filius Caree,& vniuersi principes bellatorũ vniuersos reliquiarum Iuda, q reuersi fuerant de cunctis Gentibus ad quas fuerāt 6 antè dispersi, vt habitarent in terra-Iuda: ¶ viros, & mulieres & paruulos, & filias regis: & omnem animam quam reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam filij Saphan & Iere- 7 miā prophetam,& Baruch filium Neriæ. ¶ Et ingres C si sunt terram-Aegypti, quia non obedierunt voci 8 Domini:& venerunt vsque ad Taphnis. ¶ Et factus est sermo Domini ad Ieremiam in Taphnis, dicēs: 9 ¶ Sume lapides grandes in manu tua, & abscondes eos in crypta, q̃ est sub muro lateritio in porta domus Pharaonis in Taphnis, cernentibus viris lu- 10 dæis. ¶ Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Ecce, ego mittā, & assumam Nabuchodonosor regem Babylonis seruum meum: & ponam thronum eius super lapides istos quos ab- 11 scondi:& statuet solium suum super eos. ¶ Venięsq; D percutiet terram Aegypti: quos in mortem, in mortem:& quos in captiuitatē, in captiuitatem:& quos 12 in gladium, in gladium. ¶ Et succendet ignē in delubris deorum Aegypti, & comburet ea, & captiuos ducet illos:& amicietur terra Aegypti, sicut amicitur pastor pallio suo: & egredietur inde in pace. 13 ¶ Et conteret statuas domus Solis quę sunt in terra-Aegypti:& delubra deorum Aegypti cōburet igni.

CAPVT XLIIII.

1 A Verbum quod factum est ad Ieremiam, ad omnes Iudæos qui habitabant in terra Aegypti, habitantes in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in terra Pha- 2 raonis, dicens: ¶ Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, Vos vidistis omne malum istud quod adduxi super Ierusalē, & super oēs vrbes Iuda:& ecce desertæ sunt hodie, & non est in eis habitator: 3 ¶ Propter malitiam quam fecerunt, vt me ad iracundiam prouocarent, & irent, & sacrificarent, & colerēt deos alienos quos nesciebant & illi & vos & 4 patres vestri. ¶ Et misi ad vos oēs seruos meos pphetas de nocte cōsurgēs, mittēsq; & dicens: Nolite facere verbum abominationis huiuscemodi, quam 5 odiui. ¶ Et non audierunt, nec inclinauerũt aurem suam, vt conuerterentur à malis suis, & non sacrifi- 6 carent dijs alienis. ¶ Et conflata est indignatio mea B & furor meus: & succensa est in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ierusalem:& versæ sunt in solitudi- 7 nē & vastitatem secundū diem hanc. ¶ Et nunc hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Quare vos facitis malum grāde hoc contra animas vestras: vt intereat ex vobis vir & mulier, paruulus & lactēs de medio Iudæ, neē relinquatur vobis quicquam 8 residuum: ¶ Prouocantes me in operibus manuum vestrarū, sacrificādo dijs alienis in Terra-Aegypti, in quam ingressi estis vt habitetis ibi:& dispereatis,& sitis in maledictionem & in opprobrium cun- 9 ctis gentibus terræ? ¶ Nunquid obliti estis mala patrum uestrorum,& mala regum Iuda, & mala uxorum eius, & mala uestra, & mala uxorum uestrarum, quę fecerunt in terra Iuda,& in regionibus Ie- 10 rusalem? ¶ Non sunt mundati usque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulauerunt in lege Domini,& in præceptis meis, quæ dedi coram uobis, 11 & coram patribus uestris. ¶ Ideo hæc dicit Domi- C nus exercituum Deus Israël, Ecce ego ponam faciē meam in uobis in malum: & disperdam omnē Iu- 12 dam. ¶ Et assumam reliquias Iudæ, qui posuerunt facies suas ut ingrederentur Terram Aegypti,& habitarent ibi: & consumentur omnes in Terra-Aegypti: cadent in gladio & in fame:& consumentur à minimo usque ad maximū, & in gladio & in fame morientur: & erunt in iusiurandum & in miracu- 13 lum,& in maledictionem,& in opprobrium. ¶ Et uisitabo * habitatores terræ-Aegypti, sicut uisitaui Iu- 14 per Ierusalem: in gladio & peste. ¶ Et non erit qui effugiat, & sit residuus de reliquijs Iudæorū qui uadunt ut peregrinentur in Terra-Aegypti: & reuertantur in Terram Iuda, ad quam ipsi eleuant animas suas, ut reuertantur & habitent ibi: non reuer- 15 tentur nisi qui fugerint. ¶ Responderunt autem Ie- D remiæ omnes uiri scientes quòd sacrificarent uxores eorum dijs alienis: & uniuersæ mulieres quarum stabat multitudo grādis: & omnis populus habitantium in Terra-Aegypti in Phatures, dicētes: 16 ¶ Sermonem quem loquutus es ad nos in nomine 17 Dñi nō audiemus ex te: ¶ sed faciētes faciemus oē uerbum quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cœli,& libemus ei libamina, sicut fecimus nos & patres nostri, reges nostri, & principes nostri in urbibus Iuda, & in plateis Ierusalē, & saturati sumus panibus,& bene nobis erat, malūq; non 18 uidimus. ¶ Ex eo autem tempore quo cessauimus sacrificare reginæ cœli,& libare ei libamina, indigenus omnibus,& gladio & fame cōsumpti sumus. 19 ¶ Quod si nos sacrificamus reginæ cœli,& libamus E ei libamina: nunquid fine uiris nostris fecimus ei placentas ad colendum eam,& libādum ei libami- 20 na? ¶ Et dixit Ieremias ad omnem populum, aduersum uiros,& aduersum mulieres, & aduersum uniuersam plebem, qui responderant ei uerbum, di- 21 cens: ¶ Nunquid non sacrificium quod sacrificastis in ciuitatibus Iuda & in plateis Ierusalem uos & patres uestri, reges uestri & principes uestri, & populus terræ, horum recordatus est Dominus,& ascen- 22 dit super cor eius? ¶ Et non poterat Dominus ultrà portare propter malitiam studiorum uestrorum,& pp̄ter abominationes quas fecistis:& facta est terra uestra in desolationem, & in stuporem & in maledictum, eò quòd nõ sit habitator, sicut est dies hęc. 23 ¶ Propterea quòd sacrificaueritis idolis, & pecca-

uerítis

Osiæ 4. Oziæ 6. — 21. — 1. Ycorum 6. 1 Amos 9. 4. Inf. 5.27. Super 4. Supr. 7. d. 18. Supr. 7. d. 18.

ueritis Domino: & non andieritis uocem Domini,
F & in lege & in præceptis, & in testimonijs eius nôn
ambulaueritis: idcirco eneuerunt vobis mala hæc,
24 sicut est dies hæc. ¶ Dixit autem Ieremias ad omnē
populum & ad vniuersas mulieres: Audite verbum
Domini omnis Iuda, qui estis in terra-Aegypti:
25 ¶Hęc inquit Dominus exercituū Deus Israël, dicēs:
Vos & vxores vestræ locuti estis ore vestro, & mani
bus vestris implestis, dicentes, Faciamus vota no-
stra quæ vouimus, vt sacrificemus reginæ cœli, & li
bemus ei libamina, implestis vota vestra, & opere
26 perpetrastis ea. ¶Ideò audite verbum Domini om-
nis Iuda, qui habitatis in terra-Aegypti: Ecce ego
iuraui in nomine meo magno, ait Dominus: quia
nequaquam vltrà vocabitur nomen meum ex ore
omnis viri Iudæi dicentis, Viuit Dominus Deus, in
Sup. c. 11. 27 omni Terra-Aegypti. ¶ | Ecce ego vigilabo sup eos
G in malum, & non in bonum: & consumentur oēs vi-
ri Iuda, qui sunt in Terra-Aegypti, gladio & fame,
28 donec penitus cōsumantur. ¶ Et qui fugerint gla
diū, reuertentur de Terra-Aegypti in terrā Iuda vi
ri pauci: & sciēt oēs reliquiæ Iuda ingredientiū Ter
rā-Aegypti, vt habitent ibi cuius sermo cōpleatur,
29 meus, an illorū. ¶ Et hoc vobis signū, ait Dñs, quòd
visitem ego super vos in loco isto: vt sciatis quia ve
rè complebuntur sermones mei cōtra vos in malū.
30 ¶ Hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam Pharaonē
Ephree regē Aegypti, in manu inimicorum eius, &
in manu quærentiū animam illius: sicut tradidi Se-
deciā regem Iuda in manu Nabuchodonosor regis
Babylonis inimici sui, & quærentis animam eius.

CAPVT XLV.

1 A VErbum quod loquutus est Ieremias pro-
pheta ad Baruch filium Neriæ, cùm scri-
psisset verba hæc in libro ex ore Iere-
miæ, anno quarto Ioacim, filij Iosiæ, re-
2 gis Iuda, dicens: ¶ Hæc dicit Dominus Deus Israël
3 ad te Baruch. ¶ Dixisti: Væ misero mihi, quoniam
addidit Dominus dolorem dolori meo: laboraui
4 in gemitu meo, & requiem non inueni. ¶ Hæc dicit
B Dominus: Sic dices ad eum, Ecce, quos ædificaui,
ego destruo: & quos plantaui, ego euello, & vniuer
5 sam terrā hanc. ¶ Et tu quæris tibi grādia? noli quę-
rere, quia ecce, ego adducā malum super omnē car
nem, ait Dominus: & dabo tibi animam tuam in sa-
lutem in omnibus locis ad quæcunque perrexeris.

CAPVT XLVI.

1 A QVod factum est verbum Domini ad Iere
miam prophetam contra Gentes ¶ ad
2 Aegyptum aduersum exercitum Pha-
raonis Nechao regis Aegypti, qui erat
iuxta fluuium Eupráten in Charcamis, quem per-
cussit Nabuchodonosor rex Babylonis, | quarto an
3 no Ioacim filij Iosiæ regis Iudæ. ¶ Præparate scutū,
4 & clypeum, & procedite ad bellū. ¶ Iungite equos
& ascēdite equites: state in galeis, polite lāceas, in-
5 duite vos loricis. ¶Quid igitur? vidi ipsos pauidos &
terga vertentes, fortes eorum cæsos fugerunt con-
B citi, nec respexerunt: terror vndique ait Dominus.
fugiet. 6 ¶Nō fugiat velox, nec saluari se putet fortis: ad A-
quilonem iuxta flumen Euphráten victi sunt, & rue
7 runt. ¶ Quis est iste, qui quasi flumen ascendit: &
8 veluti fluuiorum intumescunt gurgites eius? ¶ Ae-
gyptus, fluminis instar ascendit, & velut flumina
mouebuntur fluctus eius, & dicet: Ascendens ope-
riam terram: perdam ciuitatem, & habitatores eius.
9 ¶Ascendite equos, & exultate in curribus, & proce
dāt fortes, Aethiopia & Lybies tenētes scutum, &
10 Lidij arripientes, & iacientes sagittas. ¶Dies autem
ille Domini Dei exercituum, dies vltionis, vt su-
mat vindictam de inimicis suis: deuorabit gladius,
C & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum: vi-
ctima enim Domini Dei exercituū in Terra Aqui-
11 lonis iuxta flumē Euphráten. ¶ Ascende in Galaad,
& tolle resinā virgo filia Aegypti: frustra multipli-
12 cas medicamina, sanitas non erit tibi. ¶ Audierunt
Gentes ignominiam tuam, & vlulatus tuus repleuit
terram: quia fortis impegit in fortem, & ambo pa -6.
13 riter conciderunt. ¶ Verbū quod locutus est Domi-
nus ad Ieremiam prophetam, super eo quòd ven-
turus esset Nabuchodonosor rex Babylonis, & per-
14 cussurus terram Aegypti: ¶ Annunciate Aegypto, &
D auditum facite in Magdalo, & resonet in Memphis,
& in Taphnis: dicite, Sta, & præpara te: quia deuo-
15 rabit gladius ea quæ per circuitum tuū sunt. ¶ Qua-
re computruit fortis tuus? non stetit, quoniam Do
16 minus subuertit eum. ¶ Multiplicauit ruentes, ce-
cidítq; vir ad proximum suum, & dicent: Surge, &
reuertamur ad populum nostrum, & ad terram na-
17 tiuitátis nostræ, à facie gladij columbæ. ¶Vocate no
men Pharaonis regis Aegypti tumultum, adduxit
18 tempus. ¶Viuo ego (inquit rex, Dominus exercituū
E nomen eius) quoniam sicut Thabor in mōtibus, &
19 sicut Carmelus in mari, veniet. ¶ Vasa transmigra-
tionis fac tibi habitatrix filia Aegypti: quia Mem-
phis in solitudinem erit, & deseretur, & inhabitabi
20 lis erit. ¶ Vitula elegans atque formosa Aegyptus:
21 stimulator ab Aquilōe veniet ei. ¶ Mercenarij quo-
que eius qui versabantur in medio eius, quasi vituli
saginati versi sunt, & fugerunt simul, nec stare po-
tuerunt, quia dies interfectionis eorum venit super
22 eos, tempus visitationis eorum. ¶ Vox eius quasi
æris sonabit: quoniam cum exercitu prophetabūt,
& cum securibus venient ei, quasi cædentes ligna.
23 ¶ Succiderunt saltum eius, ait Dominus, qui sup-
F putari non potest: multiplicati sunt super locustas.
24 & non est eis numerus. ¶ Confusa est filia Aegypti,
25 & tradita in manum populi Aquilonis. ¶ Dixit Do manus.
minus exercituum Deus Israël: Ecce, ego visitabo
super tumultum Alexandriæ, & super Pharaonem
& super Aegyptum, & super deos eius, & super re
ges eius: & super Pharaonem, & super eos qui con-
26 fidunt in eo. ¶ Et dabo eos in manum quærentium
animam eorum, & in manum Nabuchodonosor manus.
regis Babylonis, & in manum seruorum eius: &
post hæc habitabitur sicut diebus pristinis, ait Do-
27 minus. ¶ | Et tu ne timeas serue meus Iacob, & ne Isa. 43. 1. 44. 2. Supr. 30. b. 10.
G paueas Israël: quia ecce ego saluum te faciam de
longinquo, & semē tuum de terra captiuitatis suę,
& reuertetur Iacob, & requiescet, & prosperabi-
28 tur, & non erit qui exterreat eum. ¶ Et tu noli ti-
mere serue meus Iacob, ait Dominus: quia tecum
ego sum: quia ego consumam cunctas gentes ad
quas eieci te: te verò non consumam, sed castigabo
te in iudicio, nec quasi innocenti parcam tibi.

CAPVT XLVII.

1 QVod factum est uerbum Domini ad Iere-
miam prophetā contra Palæsthinos, ante-
quam percuteret Pharao Gazam: ¶ Hæc

dicit Dominus: Ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans, & operient terram & plenitudinem eius, vrbem & habitatores B eius: clamabunt homines, & *vlulabunt oēs habitatores* terræ, 3 ¶à strepitu pompæ armorum, & bellatorum eius, à commotione quadrigarum eius, & multitudine rotarum illius non respexerunt patres filios manibus dissolutis, 4 ¶pro aduentu diei, in quo C vastabuntur omnes Philisthijm, & dissipabitur Tyrus & Sidō cum omnibus reliquis auxilijs suis: depopulatus est enim Dñs Palæsthinos, reliquias insulæ Cappadociæ. 5 ¶Venit caluitium super Gazam: conticuit Ascalon, & reliquiæ vallis earum, vsquequo concidêris? 6 ¶O mucro Domini, vsquequo non D quiesces? ingredere in vaginam tuam: refrigerare & sile. 7 ¶Quomodo quiescet cùm Dominus præceperit ei aduersus Ascalonem, & aduersum maritimas eius regiones, ibique condixerit illi?

* vlulabit omnis habitator ȝ.

CAPVT XLVIII.

1 A AD Moab. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël: Væ super Nabo, quoniam vastata est & confusa: capta est Cariathâim: 2 confusa est fortis, & tremuit. ¶Non est vltrà exultatio in Moab contra Hesebon: cogitauerunt malum, Venite, & disperdamus eam de gente: ergo silens 3 conticesces, sequeturq; te gladius ¶ Vox clamoris 4 de Oronáim: vastitas, & contritio magna. ¶ Contrita est Moab: anunciante clamorē paruulis ejus. 5 ¶ Per ascēsum enim Luith plorās ascēdent in fletu: quoniā in descensu Oronáim hostes vlulatū cōtri- 6 tionis audierūt. ¶ Fugite, saluate animas vestras: & 7 eritis quasi myricæ in deserto. ¶ Pro eo enim quòd habuisti fiduciā in munitionibus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris; & ibit Chamos in trāsmigrationem, sacerdotes eius, & principes eius simul. 8 ¶Et veniet prędo ad omnē vrbē, & vrbs nulla B saluabitur: & peribunt valles, & dissipabuntur cā- 9 pestria, quoniā dixit Dominus: ¶ Date florem Moab, quia florēs egredietur: & ciuitates eius deser- 10 tæ erunt & inbabitabiles. ¶Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter, & maledictus qui prohi- 11 bet gladium suum à sanguine. ¶ Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requieuit in fęcibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in trāsmigrationem non abijt: idcirco permansit gustus eius in eo, & o- 12 dor eius non est immutatus. ¶Propterea, ecce dies veniunt, dicit Dñs: & mittam ei ordinatores & stratores laguncularum, & sternent eū: & vasa eius ex- 13 haurient, & lagunculas eorum collident. ¶Et confundetur Moab à Chamos, sicut cōfusa est domus 14 Israël à Beth-él, in qua babebat fiduciam. ¶Quomodo dicitis: Fortes sumus, & viri robusti ad prælian- 15 dū? ¶Vastata est Moab, & ciuitates illius *succenderunt*: C & electi iuuenes eius descenderunt in occi- 16 sionem: ait rex, Dñs exercituum nomen eius. ¶Prope est interitus Moab, vt veniat: malum eius veloci- 17 ter accurret nimis. ¶Consolamini eum omnes qui estis in circuitu eius: & vniuersi qui scitis nomē eius dicite: Quomodo confracta est virga fortis, baculus 18 gloriosus? ¶Descende de gloria, & sede in siti habitatio filiæ Dibon: quoniam vastator Moab *ascēdet* 19 ad te, dissipabit munitiones tuas. ¶In via sta, & prospice habitatio Aroër: interroga fugientem: & ei 20 qui euasit, dic, Quid accidit? ¶Confusus est Moab, quoniam victus est: vlulate, & clamate, annunciate 21 Arnon, quoniam vastata est Moab. ¶ Et iudicium venit ad terram campestrem: super Helon, & super 22 Iasa, & super Mephâat, ¶ & super Dibon, & super 23 Nabo, & super domum Deblathâim, ¶ & super Ca- D riathâim, & super Beth-gamul, & super Beth-maō, 24 ¶ & super Caioth, & super Bosra: & super omnes ci- 25 uitates terræ Moab, quæ longè & propè sunt. ¶ Abscissum est cornu Moab, & brachium eius contri- 26 tum est, ait Dominus. ¶ Inebriate eum, quoniam contra Dominum erectus est: & allidet manum Moab in vomitu suo, & erit in derisum etiam ipse. 27 ¶ fuit enim in derisum tibi Israël, quasi inter fures reperisses eum: propter verba ergo tua quæ aduer- 28 sum illum locutus es, captiuus ducêris. ¶Relinquite ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & estote quasi columba nidificans in summo ore 29 foraminis. ¶Audiuimus superbiam Moab, superbus est ualde: sublimitatem eius & arrogantiam, & su- 30 perbiam, & altitudinem cordis eius. ¶Ego scio, ait E Dominus, iactantiā eius: & quòd non sit iuxta eam virtus eius, nec iuxta quod poterat, conata sit face- 31 re. ¶Ideo super Moab eiulabo, & ad Moab vniuersam clamabo, ad uiros muri fictilis lamentantes. 32 ¶De planctu Iazer plorabo tibi uinea Sabama: propagines tuæ transierunt mare, usque ad mare Iazer peruenerunt: super messem tuam, & uindemiam 33 tuam prædo irruit. ¶ Ablata est lætitia, & exultatio de Carmelo & de terra Moab, & uinum de torcularibus sustuli, nequaquam calcator vuæ solitum ce- 34 leusma cantabit. ¶De clamore Hesebon vsque Eleale & Iasa, dederunt vocem suam: à Segor vsque ad Oronáim vitulam *conternantem*: aquæ quoque 35 Nemrim pessimæ erunt. ¶Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, & sacrificantem 36 dijs eius. ¶Propterea cor meum ad Moab quasi ti- F bia *resonabit: & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum: quia plus fecit quàm potuit, 37 idcirco perierūt. ¶ Omne enim caput caluitium, & omnis barba rasa erit: in cunctis manibus colliga- 38 tio, & super omne dorsum cilicium. ¶Super omnia tecta Moab, & in plateis eius omnis planctus: quoniam contriui Moab sicut vas inutile, ait Dominus. 39 ¶Quomodo victa est, & vlulauerūt? quomodo deiecit ceruicem Moab, & confusus est? eritque Moab in derisum & in exemplū omnibus in circuitu suo. 40 ¶Hæc dicit Dominus, Ecce quasi Aquila volabit, & 41 extendet alas suas ad Moab. ¶ Capta est Carioth, G & munitiones comprehensæ sunt: & erit cor fortiū 42 Moab in die illa, sicut cor mulieris parturiētis. ¶Et cessabit Moab esse populus: quoniam contra Do- 43 minum gloriatus est. ¶Pauor & fouea & laqueus su- 44 per te ô habitator Moab, dicit Dominus. ¶ Qui fugerit à facie pauoris, cadet in foueam: & qui conscēderit de fouea, capietur laqueo: adducam enim super Moab annum visitationis eorum, ait Domi- 45 nus. ¶In vmbra Hesebon steterunt de laqueo fugiētes: quia ignis egressus est de Hesebon, & flamma de medio Sion: & deuorabit partem Moab, & uer- 46 ticem filiorum tumultus. ¶Væ tibi Moab, peristi popule Chamos: quia comprehensi sunt filij tui, 47 & filiæ tuæ in captiuitatem. ¶Et conuertam captiuitatem Moab in nouissimis diebus, ait Dominus.

Hucusque iudicia
Moab.

Marginal notes: Isa.17.a.6 / Sup.17.a.9 — 3.Re.11.d.16.g.29 / Isa.16.b.6. — * ascenderunt 24. — * ascendit 2. — Isa.16.c.10 — * consternatem. — * æris. — Isa.15.a.2 / Eze 7.e.18 — Isa.24.e.18.

CAPVT XLIX.

1 A D filios Ammon. Hæc dicit Dominus: Nunquid non filij sunt Israel? aut hæres non est ei? Cur igitur hæreditate possedit Melchom, Gad: & populus eius in 2 vrbibus eius habitauit? ¶Ideo ecce dies veniunt, dicit Dominus: & auditum faciam super Rabbath filiorum Ammon fremitum prelij, & erit in *tumultũ dissipara, filiæq; eius igne succendentur, & possidebit Israel possessores suos, ait Dominus. ¶Vlula He 3 sebon, quoniam vastata est Hai: clamate filiæ Rabbath, accingite vos cilicijs: plangite & circuite per sepes: quoniam Melchom in transmigrarionẽ ducetur, sacerdotes eius, & principes eius simul. ¶Quid 4 gloriaris in vallibus? defluxit vallis tua filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, & dicebas: Quis 5 veniet ad me? ¶Ecce ego inducam super te terrorẽ, B ait Dominus Deus exercituũ, ab oĩbus qui sunt in circuitu tuo: & dispergemini singuli à cõspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes. ¶Et post hæc 6 reuerti faciam *captiuos filiorũ Ammon, ait Dominus. ¶Ad Idumeã. Hæc dicit Dominus exercituum: 7 Nunquid non vltrà est sapientia in Theman? perijt consilium à filijs: inutilis facta est sapientia eorum. 8 ¶Fugite, & terga vertite: descendite in voraginem habitatores Dedan: quoniam perditionẽ Esau ad-9 duxi super eum, tempus visitationis eius. ¶Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum: si fures in nocte, rapuissent quod sufficeret si-10 bi. ¶Ego verò discooperui Esau, reuelaui abscõndita eius, & celari non poterit: vastatũ est semen eius, 11 & fratres eius, & vicini eius, & non erit. ¶Relinque pupillos tuos: ego faciam eos viuere: & viduæ tuæ 12 in me sperabunt. ¶Quia hæc dicit Dominus: Ecce C quibus non erat iudiciũ vt biberent calicẽ, bibẽtes bibẽt: & tu quasi innocens relinquẽris? non eris in-13 nocẽs, sed bibẽs bibes. ¶Quia per memetipsum iuraui dicit Dñs, quòd in solitudinẽ, in opprobriũ, & in desertum, & in maledictionem erit Bosra: & omnes ciuitates eius erunt in solitudines sempiternas. 14 ¶‖Auditum audiui à Domino, & legatus ad gentes missus est. Congregamini, & venite contra eam, & 15 cõsurgamus in prælium. ¶Ecce enim paruulum dedi te in Gentibus, contemptibilem inter homines. 16 ¶Arrogantia tua decepit te, & superbia cordis tui: qui habitas in cauernis petræ, & apprehendere niteris altitudinem collis ‖ cùm exaltaueris quasi Aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Domi-17 nus. ¶Et erit Idumea deserta: omnis qui transibit D per eam, stupebit & sibilabit super omnes plagas 18 eius. ¶‖Sicut subuersa est Sodoma & Gomorrha, & vicinæ eius ait Dominus: non habitabit ibi vir, 19 & non incolet eam filius hominis. ¶Ecce quasi leo ascendet de superbia Iordanis ad pulchritudinem robustam: quia subitò currere faciam eum ad illam & quis erit electus quem præponam ei? quis enim similis mei? & quis sustinebit me? ‖quis est iste pa-20 stor, qui resistat vultui meo? ¶Propterea audite consiliũ Domini quod inijt de Edom: & cogitationes eius quas cogitauit de habitatoribus Theman. Si non deiecerint eos paruuli gregis, nisi dissipauerint 21 cum eis habitaculum eorum. ¶A voce ruinę eorum commota est terra: clamor in Mari-rubro auditus 22 est vocis eius. ¶Ecce quasi aquila ascendet & auolabit: & expandet alas suas super Bosran. & erit cor fortium Idumeæ in die illa, quasi cor mulieris par-23 turientis. ¶Ad Damascũ. Confusa est Emath & Ar-E phad: quia auditum pessimũ audierunt, turbati sunt 24 in mari: pre solicitudine quiescere non potuit. ¶Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, tremor apprehendit eam: angustia & dolores tenuerunt eam 25 quasi parturientem. ¶Quomodo dereliquerunt ciui-26 tatem laudabilem, vrbem lætitiæ? ¶Ideo cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri prælij con-27 ticescent in die illa, ait Dominus exercituum. ¶Et succendam ignem in muro Damasci, & deuorabit 28 mœnia Benadad. ¶Ad Cedar, & ad regna Asor, quę percussit Nabuchodonosor, rex Babylonis, hæc dicit Dominus: Surgite, & ascendite ad Cedar, & va-29 state filios Orientis. ¶Tabernacula eorum & greges F eorum capient: pelles eorum, & omnia vasa eorum & camelos eorum tollent sibi: & vocabũt super eos 30 formidinẽ in circuitu.* ¶Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete qui habitatis Asor, ait Dominus: inijt enim contra vos Nabucbodonosor rex Babylonis, consilium, & cogitauit aduersum vos cogi-31 tationes. ¶Consurgite, & ascendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, ait Dominus: non 32 ostia, nec vectes eis: soli habitant. ¶Et erunt cameli eorum in direptionem, & multitudo iumentorum in prædam: & dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in comam: & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos, ait Dominus. 33 ¶Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta vsque in æternum: non manebit ibi vir nec incolet 34 eam filius hominis. ¶Quod factum est verbum Do-G mini ad Ieremiam prophetam aduersus Aelam in 35 principio regni Sedecię regis Iuda, dicens: ¶Hæc dicit Dominus exercituum, Ecce ego confringam ar-36 cum Aelã, & summam fortitudinem eorum. ¶Et inducam super Aelam quatuor ventos à quatuor plagis cœli: & ventilabo eos in omnes ventos istos: & non erit gens ad quam non perueniant profugi Aelam. 37 ¶Et pauere faciam Aelam coram inimicis suis & in conspectu quærẽtium animam eorum: & adducam super eos malum iram furoris mei, dicit Dominus, & mittam post eos gladium, donec consumam eos. 38 ¶Et ponam soliũ meum in Aelã, & perdam inde re-39 ges & principes, ait Dominus. ¶In nouissimis autem diebus reuerti faciã captiuos Aelã, dicit Dominus.

*tumulũ s.
*fugientes &
‖Abd.1.a.
Abd.1.a.4
‖Gen.19.c
‖Isa.50.c.40
‖Iob 41.a.
Isa.50.g.44.
*ciui.

CAPVT L.

1 V Erbum quod locutus est Dominus de Ba-A bylone, & de terra Chaldæorum in ma-2 nu Ieremiæ prophetæ. ¶Annunciate in gentibus, & auditum facite, leuate signum: prædicate, & nolite celare: dicite, Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach, confusa sunt sculptilia eius, superata sunt idola eo-3 rum. ¶Quoniam ascendit contra eam gens ab Aquilone, quæ ponet terram eius in solitudinem: & non erit qui habitet in ea, ab homine vsque ad pecus, & 4 moti sunt & abierũt. ¶In diebus illis, & in tempore illo, ait Dñs, venient filij Israel ipsi & filij Iuda simul ambulantes & flentes properabunt, & Dominum 5 Deum suum quærent. ¶In Sion interrogabũt viam, huc facies eorum: venient, & apponentur ad Dominũ fœdere sempiterno, quod nulla obliuione delebi-6 tur. ¶Grex perditus factus est populus meus: pastores eorũ seduxerunt eos: feceruntq; vagari in montibus: de monte in collẽ transierũt, obliti sunt cubilis sui.

7 lis ſui.¶Omnes qui inuenerunt,comederunt eos:&
B hoſtes eorum dixerunt, Non peccauimus: pro eo
quod peccauerunt Domino decori iuſtitiæ, & ex-
8 pectationi patrum eorum Domino.¶ Recedite de
medio Babylonis,& de terra Chaldæorũ egredia-
9 mini:& eſtote quaſi hœdi ante gregem.¶Quoniam
ecce ego ſuſcito,& adducam in Babylonẽ congre-
gationem gentiũ magnarum de terra Aquilonis:&
præparabuntur aduerſus eam,&inde capietur: ſa-
gitta eius quaſi viri fortis interfectoris,non reuer-
10 tetur vacua.¶Et erit Chaldæa in prędam:oẽs vaſtan
11 tes eam replebuntur,ait Dñs.¶Quoniam exultatis,
& magna loquimini,diripientes hęreditatẽ meam:
quoniam effuſi eſtis ſicut 'vitulus' ſuper herbam,&

vituli.

12 mugiſtis ſicut tauri .¶ Confuſa eſt mater veſtra ni-
mis, & adæquata pulueri, quæ genuit vos: ecce
nouiſſima erit in gentibus, * deſerta, inuia, & a-

** &*

13 rens.¶Ab ira Domini non habitabitur,ſed redige-
C tur tota in ſolitudinem:omnis qui tranſibit per Ba
bylonẽ, ſtupebit & ſibilabit ſuper vniuerſis plagis
14 eius.¶Præparamini contra Babylonem per circui-
tum oẽs qui intenditis arcum, debellate eam, non
15 parcatis iaculis,quia Domino peccauit.¶Clamate
aduerſus eam,vbiq; dedit manum, ceciderunt fun-
damenta eius,deſtructi ſunt muri eius,quoniam vl
tio Domini eſt,vltionem accipite de ea: ſicut fecit,
16 facite ei. ¶Diſperdite ſatorem de Babylone, & te-
nentem falcẽ in tempore meſſis: à facie gladij colũ
bæ vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur, &
17 ſinguli ad terram ſuam fugient.¶Grex diſperſus Iſ-
raël,leones eiecerunt eũ: primus comẽdit eum rex
Aſſur:iſte nouiſſimus exoſſauit eum Nabuchodono
18 ſor rex Babylonis. ¶Propterea hæc dicit Dominus
exercituum Deus Iſraël,Ecce ego viſitabo regẽ Ba
19 bylonis,& terram eius, ſicut viſitaui regẽ Aſſur.¶&
D reducam Iſraël ad habitaculum ſuum: & paſcetur
'Carmelus' & Baſan,& in mõte Ephráim,& Galaad

Carmeli &.

20 ſaturabitur anima eius.¶In diebus illis & in tempo
re illo,ait Dñs,quæretur iniquitas Iſraël, & non e-
rit: & peccatum Iuda, & non inuenietur: quoniam
21 propitius ero eis quos reliquero.¶Super terrã do-
minantium aſcende, & ſuper habitatores eius viſi-
ta,diſſipa,& interfice quæ poſt eos ſunt, ait Domi-
22 nus: & fac iuxta omnia quæ præcepi tibi. ¶Vox bel
23 li in terra,& contritio magna. ¶Quomodo confra-
ctus eſt,& contritus malleus vniuerſæ terræ? quo-
modo verſa eſt in deſertum Babylon in gentibus?
24 ¶Illaqueaui te,& capta es Babylõ,& neſciebas:in-
uenta es & apprehenſa, quoniam Dominum pro-
25 uocaſti.¶Aperuit Dominus theſaurum ſuũ,& pro-
tulit vaſa iræ ſuæ: quoniam opus eſt Domino Deo
26 exercituum in terra Chaldæorum.¶Venite ad eam
E ab extremis finibus: aperite vt exeant qui concul-
cent eã:tollite de via lapides,& redigite in aceruos
27 & interficite eam,nec ſit quicquam reliquum.¶Diſ
ſipate vniuerſós fortes eius,deſcendant in occiſio-
nem: væ eis quia venit dies eorum, tẽpus viſitatio-
28 nis eorum. ¶Vox fugientium, & eorum qui euaſe-
runt de terra Babylonis:vt annũcient in Sion vltio-
29 nem Dñi Dei noſtri,vltionem templi eius.¶Annun
ciate in Babylonẽ plurimis hominibus qui tendũt
arcum:cõſiſtite aduerſus eam per gyrum, & nullus
euadat:reddite ei ſecundũ opus ſuũ:iuxta oĩa quę fe
cit,facite illi:quia cõtra Dñm erecta eſt, aduerſum
30 Sanctum Iſraël.¶Idcirco cadent iuuenes eius in pla
teis eius:& oẽs viri bellatores eius cõticeſcẽt in die
31 illa,ait Dñs.¶Ecce ego ad te ſuperbe,dicit Domi-
nus Deus exercituũ:quia venit dies tuus, tp̃s viſita
32 tionis tuæ.¶Et cadet ſuperbus & corruet,& non e-
rit qui ſuſcitet eũ:& ſuccẽdã ignẽ in vrbibus eius,&
33 deuorabit oĩa in circuitu eius.¶Hæc dicit Dñs exer
F cituũ:Calumniã ſuſtinent filij Iſraël, & filij Iuda ſi-
mul:oẽs qui ceperũt eos, tenent, nolunt dimittere
34 eos.¶Redẽptor eorũ fortis Dominus exercituũ no
mẽ eius,iudicio defendet cauſam eorum,vt exter-
reat terram,& commoueat habitatores Babylonis.
35 ¶Gladius ad Chaldæos, ait Dñs, & ad habitatores
36 Babylonis,& ad principes,& ad ſapiẽtes eius.¶Gla
dius ad diuinos eius,qui ſtulti erũt,gladius ad for-
37 tes illius:qui timebũt.¶Gladius ad equos eius,& ad
currus eius,& ad oẽ vulgus quod eſt in medio eius:
& erũt quaſi mulieres: gladius ad theſauros eius,q
38 diripientur.¶Siccitas ſuper aquas eius erit, & are-
ſcẽt:quia terra ſculptiliũ eſt,& in portẽtis gloriant̃.
39 ¶Propterea habitabũt dracones cũ fatuis ficarijs:&
habitabunt in ea ſtruthiones: & non habitabitur vl
trà vſq; in ſempiternum, nec extruetur vſq; ad ge-
40 neratione & generationẽ. ¶ Sicut ſubuertit Domi-
nus Sodomam & Gomorrhã,& vicinas eius,ait Do
minus:non habitabit ibi vir,& non incolet eã filius

Gen.19. c.24. Sup.49. d.18.

41 hominis.¶Ecce populus venit ab Aquilone,& gens
G magna, & reges multi conſurgent à finibus terræ.
42 ¶Arcũ & ſcutũ apprehendẽt, crudeles ſunt & immi
ſericordes: vox eorum quaſi mare ſonabit,& ſuper
equos aſcendent ſicut vir paratus ad prælium con-
43 tra te filia Babylon.¶Audiuit rex Babylonis famam
eorum,& diſſolutę ſunt manus eius:anguſtia appre
44 hendit eũ,dolor quaſi parturientẽ. ¶Ecce quaſi leo
aſcendit de ſuperbia Iordanis ad pulchritudinem
robuſtam:quia ſubitò currere faciam eum ad illam
& quis erit electus quem præponã ei? quis eſt enim
ſimilis mei? & quis ſuſtinebit me? & quis eſt iſte pa

Iob.41. a.1. Sup.49. d.20.

45 ſtor qui reſiſtat vultui meo?¶Propterea audite con
ſiliũ Domini quod mente cõcepit aduerſum Baby
lonẽ: & cogitationes eius quas cogitauit ſuper ter-
rã Chaldæorum:Niſi detraxerint eos paruuli gregũ
niſi diſſipatum fuerit cum ipſis habitaculũ eorum.
46 ¶A voce captiuitatis Babylonis commota eſt ter-
ra, & clamor inter gentes auditus eſt.

CAPVT LI.

1 HAec dicit Dominus: Ecce, ego ſuſcitabo
A ſuper Babylonem & ſuper habitatores
eius,qui cor ſuum leuauarunt cõtra me,
2 quaſi ventum peſtilentem. ¶ Et mittam
in Babylonem ventilatores, & ventilabunt eam,&
demolientur terram eius: quoniam venerunt ſuper
3 eam vndique in die afflictionis eius. ¶ Non tendat
qui tendit arcum ſuum, & non aſcendat loricatus.
nolite parcere iuuenibus eius, interficite omnem
4 militiam eius. ¶Et cadent interfecti in terra Chal-
5 dęorum,& vulnerati in regionibus eius.¶Quoniam
non fuit viduatus Iſraël & Iuda à Deo ſuo Domino
exercituum: terra autem eorum repleta eſt deli-
6 cto à ſancto Iſraël.¶Fugite de medio Babylonis '&'
ſaluet vnuſquiſque animam ſuam:nolite tacere ſu-
per iniquitatẽ eius,quoniã tẽpus vltionis* eſt à Do

vt ** eius.*

7 mino, viciſſitudinẽ ipſe retribuet ei. ¶Calix aureus
Babylon in manu Domini inebrians omnẽ terrã:
de vino eius biberũt Gentes, & ideo cõmotæ ſunt.
8 ¶Subitò cecidit Babylon,& contrita eſt: vlulate ſu-
per eã, tollite reſinã ad dolorẽ eius,ſi forte ſanetur.

Iſa.21. c.9. Apoc.14.b 8.

9 Curauimus Babylonem,& non est sanata: derelinquamus eã,& eamus vnusquisq; in terrã suã,quĩ peruenit vsq; ad cœlos iudiciũ eius, & eleuatũ est vsq; 10 ad nubes. ¶ Protulit Dominus iustitias nostras, venite & narremus in Sion opus Domini Dei nostri.

B

11 ¶ Acuite sagittas,implete pharetras:suscitauit Dñs spiritũ regum Medorũ:& contra Babylonem mens eius est,vt perdat eã:qm vltio Domini est,vltio tem 12 pli sui. ¶Super muros Babylonis leuate signum,augete custodiã: leuate custodes, præparate insidias: quia cogitauit Dominus,& fecit quæcunq; locutus 13 est contra habitatores Babylonis. ¶Quæ habitas super aquas multas,locuples in thesauris : venit finis 14 tuus pedalis præcisionis tuæ. ¶Iurauit Dominus exercituũ per animã suam,Quoniã replebo te hominibus quasi brucho,& super te celeusma cãtabitur.

Amos. 6. c.8.

15 ¶Qui fecit terram in fortitudine sua,& præparauit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit 16 cœlos. ¶Dante eo vocem, multiplicantur aquæ in cœlo: qui leuat nubes ab extremo terræ,fulgura in pluuiam fecit: & produxit vẽtum de thesauris suis.

1 Gen. 1 a.1.b.9. Su. 10.b. 12. Psal. 134 b 7. Sup. 10.b. 13.

17 ¶Stultus factus est omnis homo à scientia, confusus est omnis conflator in sculptili:quia mendax est 18 conflatio eius, nec est spiritus in eis. ¶Vana sunt opera,& risu digna,in tempore visitationis suæ peri 19 bunt. ¶Non sicut hæc pars Iacob, quia qui fecit oĩa ipse est,& Israël sceptrũ hæreditatis eius:Dñs exer 20 cituum nomen eius. ¶Collidis tu mihi vasa belli,& ego collidam in te gẽtes,& disperdam in te regna.

C

21 ¶Et collidã in te equũ,& equitẽ eius: & collidam 22 in te currum,& ascensorẽ eius. ¶Et collidã in te virum & mulierẽ:& collidam in te senem,& puerũ:& 23 collidã in te iuuenẽ & virginẽ. ¶Et collidã in te pastorem & gregẽ eius,& collidam in te agricolam & iugales eius, & collidã in te duces & magistratus. 24 ¶Et reddã Babyloni,& cũctis habitatoribus Chaldææ oẽ malum suũ quod fecerunt in Sion, in oculis vestris, ait Dominus. 25 ¶Ecce ego ad te mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis vniuersam terram: & extẽdam manum meã super te, & euoluam te de petris, & dabo te in montem combustionis. 26 ¶Et non tollent de te lapidem in angulum, & lapidem in fundamenta,sed perditus in æternum eris, 27 ait Dominus. ¶Leuate signum in terra:clãgite buccina in gentibus*:sanctificate super eam gentes:annunciate contra illã regibus Ararat, Menni, & Ascenez: numerate contra eam Taphsar, adducite 28 equũ quasi bruchum aculeatum. ¶Sanctificate contra eam gentes,reges Mediæ,duces eius,& vniuersos magistratus eius, cunctamq; terram potestatis 29 eius. ¶Et cõmouebitur terra,& conturbabitur:quia

montibus

D

euigilabit contra Babylonem cogitatio Domini,vt ponat terram Babylonis desertam & inhabitabilem. 30 ¶Cessauerunt fortes Babylonis à prælio, habitauerunt in præsidijs: deuoratum est robur eorum, & facti sunt quasi mulieres: incensa sunt ta 31 bernacula eius, contriti sunt vectes eius. ¶Currens obuiam currenti veniet: & nuncius obuius nuncianti:vt annũciet regi Babylonis quia capta est ci 32 uitas eius à summo vsq; ad summum: ¶& vada præoccupata sunt, & paludes incensæ sunt igni, & viri 33 bellatores conturbati sunt. ¶Quia hæc dicit Dominus exercituum,Deus Israël. Filia Babylonis quasi area,tẽpus trituræ eius: adhuc modicum, & veniet 34 tempus messionis eius. ¶Comedit me, deuorauit me Nabuchodonosor rex Babylonis : reddidit me quasi vas inane:absorbuit me quasi draco: repleuit 35 ventrẽ suũ teneritudine mea,& eiecit me. ¶Iniquitas aduersum me,& caro mea super Babylonem,dicit habitatio Sion:& sanguis meus super habitato 36 res Chaldææ, dicit Ierusalem. ¶Propterea hæc dicit Dñs, Ecce ego iudicabo causam tuã,& vlciscar vltionem tuam : & desertum faciã mare eius,& sic 37 cabo venam eius. ¶Et erit Babylon in tumulos,habitatio draconum:stupor & sibilus,eò quòd non sit 38 habitator. ¶Simul vt leones rugient, excutient co 39 mas veluti catuli leonum. ¶In calore eorum ponam potus eorum:& inebriabo eos, vt sopiantur,& dormiant somnum sempiternum, & non consurgant, 40 dicit Dominus. ¶Deducam eos quasi agnos ad vi 41 ctimam, * quasi arietes cum hœdis. ¶Quomodo

* & tr.

E

capta est Sesach & comprehensa est inclyta vniuersæ terræ? quomodo facta est in stuporem Babylon 42 inter gentes? ¶Ascendit super Babylonem mare: 43 multitudine fluctuum eius operta est. ¶Factæ sunt ciuitates eius in stuporem:terra inhabitabilis & deserta, terra in qua nullus habitet, nec transeat* per 44 eam filius hominis. ¶Et visitabo super Bel in Babylone, & eijciam quod absorbuerat de ore eius: & non confluent ad eum vltrà gentes, siquidem & mu 45 rus Babylonis corruet. ¶Egredimini de medio eius populus meus: vt saluet vnusquisq; animã suam ab 46 ira furoris Domini. ¶Et ne forte mollescat cor vestrum, & timeatis auditum qui audietur in terra: & veniet in anno auditio,& post hunc annum auditio & iniquitas in terra, & dominator super dominato 47 rem. ¶Propterea ecce dies veniũt,& visitabo super sculptilia Babylonis:& omnis terra eius confundetur & vniuersi interfecti eius cadent in medio eius. 48 ¶Et laudabunt super Babylonẽ cœli & terra, & omnia quę in eis sunt,quia ab Aquilone venient ei prę 49 dones,ait Dominus. ¶Et quomodo fecit Babylõ vt caderent occisi in Israël:sic de Babylone cadent oc 50 cisi in vniuersa terra. ¶Qui fugistis gladium,venite,

*transeat.

F

nolite stare:recordamini procul Domini,& Ierusa 51 lem ascendat super cor vestrum. ¶Confusi sumus, quoniam audiuimus opprobrium: operuit ignominia facies nostras:quia venerunt alieni super sancti 52 ficationẽ domus Domini. ¶Propterea ecce dies veniunt,ait Dñs:& visitabo super sculptilia* eius,& in 53 omni terra eius mugiet vulneratus. ¶Si ascenderit Babylon in cœlum, & firmauerit in excelso robur suum: à me venient vastatores eius, ait Dominus.

Babylonis

54 ¶Vox clamoris de Babylone,& contritio magna de 55 terra Chaldæorum : ¶quoniam vastauit Dominus Babylonem,& perdidit ex ea vocem magnam:& sonabunt fluctus eorum quasi aquæ multę: dedit soni 56 tum vox eorum. ¶Quia venit super eam,id est super Babylonem prędo, & apprehensi sunt fortes eius, & emarcuit arcus eorum : quia fortis vltor Domi 57 nus reddens retribuet. ¶Et inebriabo principes eius,& sapientes eius, & duces eius, & magistratus eius,& fortes eius,& dormient somnum sempiternum,& non expergiscẽtur,ait rex,Dñs exercituum 58 nomen eius. ¶Hęc dicit Dominus exercituum:Murus Babylonis ille *latissimus* suffosione suffodietur,

* altissimus.

G

& portę eius excelsę igne comburentur,& labores populorum ad nihilum,& gentium in ignem erunt 59 & disperibunt. ¶Verbum quod pręcepit Ieremias propheta, Saraię filio Nerię, filij Maasię, cum pergeret cum Sedecia rege in Babylonẽ, in anno quarto regni eius:Saraias aũt erat princeps prophetię.

Et

60 ¶ Et ſcripſit Ieremias omne malum quod vẽturum erat ſuper Babylonem in libro vno: omnia verba 61 hæc quæ ſcripta ſunt contra Babylonem. ¶ Et dixit Ieremias ad Saraiam: Cùm veneris in Babylonem, 62 & videris, & legeris omnia verba hæc, ¶ dices: Domine tu locutus es contra locum iſtum vt diſperderes eum: ne ſit qui in eo habitet ab homine vſ- 63 que ad pecus, & vt ſit perpetua ſolitudo. ¶ Cùmque compleueris legere librum iſtum, ligabis ad eum lapidem, & proijcies illum in medium Euphrá- 64 ten, & dices: Sic ſubmergetur Babylon, & non conſurget à facie afflictionis quam ego adduco ſuper eam, & diſſoluetur. Hucuſque verba Ieremiæ.

CAPVT LII.

4. Re. 24. d. 18. 2. Pa. 36. b 13.

1 A Filius viginti & vnius anni erat Sedecias cùm regnare cœpiſſet: & vndecim annis regnauit in Ieruſalem: & nomen matris eius Amital, filia Ieremiæ de Lobna.

2 ¶ Et fecit malum in oculis Domini, iuxta omnia 3 quæ fecerat Ioacim. ¶ Quoniam furor Domini erat in Ieruſalem & in Iuda, vſquequo proijceret eos à facie ſua: & receſſit Sedecias à rege Babylo-

1 Sup. 39. a 1. 4. Reg. 25. a. 1.

4 nis. ¶ Factum eſt autem in anno nono regni eius, in menſe decimo, decima menſis: venit Nabuchodonoſor rex Babylonis, ipſe, & omnis exercitus eius aduerſus Ieruſalem, & obſederunt eam, & ædifi- 5 cauerunt contra eam munitiones in circuitu. ¶ Et fuit ciuitas obſeſſa vſque ad vndecimum annum 6 regis Sedeciæ. ¶ Menſe autem quarto, nona menſis, obtinuit fames ciuitatem: & non erant alimenta 7 populo terræ. ¶ Et dirupta eſt ciuitas, & omnes B viri bellatores eius fugerunt, exieruntque de ciuitate nocte per viam portæ, quæ eſt inter duos muros, & ducit ad hortum regis (Chaldæis obſidentibus vrbem in gyro) & abierunt per viam quæ ducit 8 in eremum. ¶ Perſecutus eſt autem Chaldæorum exercitus regem: & apprehenderunt Sedeciam in deſerto, quod eſt iuxta Iericho: & omnis comitatus 9 eius diffugit ab eo. ¶ Cumque comprehendiſſent regem adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblátha, quæ eſt in terra Emath: & locutus eſt ad 10 eum iudicia. ¶ Et iugulauit rex Babylonis filios Sedeciæ in oculis eius: ſed & omnes principes Iuda 11 occidit in Reblátha. ¶ Et oculos Sedeciæ eruit, & vinxit eum compedibus, & adduxit eum rex Babylo- C nis in Babylonem: & poſuit eum in domo carceris 12 vſque ad diem mortis eius. ¶ In menſe autem quinto, & decima menſis, ipſe eſt annus nonuſdecimus Nabuchodonoſor regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps militiæ, qui ſtabat coram rege Baby- 13 lonis in Ieruſalem. ¶ Et incendit domum Domini & domum regis, & omnes domos Ieruſalem: & 14 omnem domum magnam igne combuſſit. ¶ Et totum murum Ieruſalem per circuitum deſtruxit cunctus exercitus Chaldæorum qui erat cum magiſtro 15 militiæ. ¶ De pauperibus autem populi, & de reliquo vulgo quod remanſerat in ciuitate, & de perfugis qui transfugerant ad regem Babylonis, & cæteros de multitudine, tráſtulit Nabuzardan prin- 16 ceps militiæ. ¶ De pauperibus verò terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ in vinitores & agri- 17 colas. ¶ Columnas quoque æreas, quæ erant in do- D mo Domini, & baſes, & mare æneum quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldæi: & tulerunt 18 omne æs eorum in Babylonem. ¶ Et lebetes, & creagras, & pſalteria, & phialas, & mortariola, & omnia vaſa ærea quæ in miniſterio fuerant, tulerunt. 19 ¶ Et hydrias, & thymiamateria, & vrceos, & pelues, & candelabra, & mortaria, & cyatos: quotquot aurea, aurea: & quotquot argẽtea, argẽtea: tulit ma- 20 giſter militiæ. ¶ Columnas duas, & mare vnum, *vitulos duodecim æreos, qui erant ſub baſibus quas fecerat rex Salomon in domo Domini: non erat 21 pondus æris omnium horum vaſorum. ¶ De colum- E nis autem, decem & octo cubiti altitudinis erant in columna vna: & funiculus duodecim cubitorum circuibat eam: porrò groſſitudo eius, quatuor digito- 22 rum: & intrinſecus caua erat. ¶ Et capitella ſuper vtranque ærea: altitudo capitelli vnius, quinque cubitorum: & retiacula, & malogranata ſuper coronam in circuitu, omnia ærea. *Similiter columnæ 23 ſecundæ & malogranata. ¶ Et fuerunt malogranata nonaginta ſex dependentia: & omnia malogranata centum retiaculis circundabantur. ¶ Et tulit ma- 24 giſter militiæ Saraiam ſacerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotem ſecundum: & tres cuſtodes 25 veſtibuli. ¶ Et de ciuitate tulit eunuchum vnum, qui erat præpoſitus ſuper viros bellatores: & ſeptem viros de his qui videbant faciem regis: qui inuenti ſunt in ciuitate: & ſcribam principem militum, qui probabat tyrones: & ſexaginta viros de populo ter- 26 ræ, qui inuenti ſunt in medio ciuitatis. ¶ Tulit au- F tem eos Nabuzardan magiſter militiæ: & duxit eos 27 ad regem Babylonis in Reblátha. ¶ Et percuſſit eos rex Babylonis: & interfecit eos in Reblátha in ter- 28 ra Emath: & translatus eſt Iuda de terra ſua. ¶ Iſte eſt populus quem tranſtulit Nabuchodonoſor: In 29 anno ſeptimo, Iudæos tria millia & viginti tres. ¶ In anno octauodecimo Nabuchodonoſor de Ieruſa- 30 lem animas octingentas triginta duas. ¶ In anno viceſimotertio Nabuchodonoſor, tranſtulit Nabuzardan magiſter militiæ animas Iudæorum ſeptingentas quadragintaquinque: omnes ergo animæ, 31 quatuor millia ſexcentæ. ¶ Et factum eſt in triceſi- G moſeptimo anno tranſmigrationis Ioachin regis Iuda, duodecimo menſe, viceſimaquinta menſis, eleuauit Euil-merodach rex Babylonis ipſo anno regni ſui, caput Ioachin regis Iudæ: & eduxit eum 32 de domo carceris. ¶ Et locutus eſt cum eo bona, & poſuit thronum eius ſuper thronos regum qui e- 33 rant poſt ſe in Babylone. ¶ Et mutauit veſtimenta carceris eius, & comedebat panem coram eo ſem- 34 per cunctis diebus vitæ ſuæ. ¶ Et cibaria eius, cibaria perpetua dabantur ei à rege Babylonis ſtatuta per ſingulos dies, vſque ad diem mortis ſuæ cunctis diebus vitæ eius.

*&

*Similiter erat colũna ſecunda & malogranata. Et erant ſuper capitellum in circuitu omnia ærea, ſimiliter colũnæ alterius.

THRENI, IDEST LAMENTATIONES Ieremiæ, quæ Hebraicè Cinoth inſcribuntur.

Hæc verba apud lxx. le guntur, nō autē apud Hebræos.

Et factum eſt, poſtquam in captiuitatem reda ctus eſt Iſraël, & Ieruſalem deſerta eſt, ſedit Ieremias Propheta flens, & planxit lamentatione hac in Ieruſalem, & amaro animo ſuſpirans, & eiulans dixit:

CAPVT PRIMVM.

Aleph.

1 A QVOMODO ſedet ſola ciuitas plena populo: facta eſt quaſi vidua domina Geņtium? princeps prouinciarum facta eſt ſub tributo.

‖Iere. 13.c 17.

2 *Beth.* ‖Plorans plorauit in nocte, & lacbrymæ eius in maxillis eius: non eſt qui cõſoletur eam ex oĩbus charis eius: oẽs amici eius ſpreuerant eam, & facti ſunt ei inimici.

3 *Ghimel.* Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinem ſeruitutis: habitauit inter Gentes, nec inuenit requiem: omnes perſecutores eius apprehenderunt eam inter anguſtias.

4 B *Daleth.* Viæ Sion lugent, eò quod non ſint qui veniant ad ſolennitatem: Omnes portæ eius deſtructa: ſacerdotes eius gementes: virgines eius ſqualidæ, & ipſa opreſſa amaritudine.

5 *He.* Facti ſunt hoſtes eius in capite, inimici eius locupletati ſunt: quia Dominus locutus eſt ſuper eam propter multitudinem iniquitatum eius: paruuli eius ducti ſunt in captiuitatem ante faciem tribulantis.

6 C *Vau.* Et egreſſus eſt à filia Sion omnis decor eius: facti ſunt principes eius velut arietes non inuenientes paſcua: & abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis.

7 *Zain.* Recordata eſt Ieruſalem dierum afflictionis ſuę, & pręuaricationis omnium deſiderabilium ſuorum, quę habuerat à diebus antiquis, cùm caderet populus eius in manu hoſtili, & non eſſet auxiliator: viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbatha eius.

8 *Heth.* Peccatum peccauit Ieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt: omnes qui glorificabant eam, ſpreuerunt illam, quia viderunt ignominiam eius: ipſa autem gemens, & conuerſa eſt retrorſum.

9 D *Teth.* Sordes eius in pedibus eius, nec recordata eſt finls ſui: depoſita eſt vehementer, non habens conſolatorem: vide Domine afflictionem meam, quoniam erectus eſt inimicus.

10 *Iod.* Manum ſuam miſit hoſtis ad oĩa deſiderabilia eius: quia vidit Gẽtes ingreſſas ſanctuariũ ſuũ, de quibus præceperas ne intrarẽt in eccleſiã tuam.

11 *Caph.* Omnis populus eius gemens, & quærens panem: dederunt precioſa quæque pro cibo ad refocillandam animam. vide Domine, & conſidera, quoniam facta ſum vilis.

12 *Lamed.* O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus: quoniam vindemiauit me, vt locutus eſt Dominus in die iræ furoris ſui.

13 E *Mem.* De excelſo miſit ignem in oſſibus meis: & erudiuit me: expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorſum: poſuit me deſolatam, tota die mœrore confectam.

14 *Nun.* Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ ſunt, & impoſitæ collo meo: infirmata eſt virtus mea: dedit me Dominus in manum de qua non potero ſurgere.

15 *Samech.* Abſtulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei: vocauit aduerſum me tẽpus, vt contereret electos meos: torcular calcauit Dominus virgini filię Iuda.

16 F *Ain.* ‖Idcirco ego plorans, & oculus meus deducens aquas: quia longe factus eſt à me conſolator conuertens animam meam: facti ſunt filij mei perditi, quoniam inualuit inimicus.

‖Iere. 14.c 17. Infrà 2.f.8

17 *Phe.* Expandit Sion manus ſuas, non eſt qui conſoletur eam: mandauit Dominus aduerſum Iacob, in circuitu eius hoſtes eius: facta eſt Iel uſalem quaſi polluta menſtruis inter eos.

18 *Sade.* Iuſtus eſt Dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui: audite obſecro vniuerſi populi, & videte dolorem meũ: virgines meæ & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.

19 G *Coph.* Vocaui amicos meos, ipſi deceperũt me: ſacerdotes mei & ſenes mei in vrbe cõſumpti ſunt: quia quæſierũt cibũ ſibi, vt refocillarent animã ſuã.

20 *Res.* Vide Domine quoniam tribulor, conturbatus eſt venter meus: ſubuerſum eſt cor meum in memetipſa: quoniam amaritudine plena ſum: foris `interficit` gladius, & domi mors ſimilis eſt.

`interfecit 9.

21 *Sin.* Audierunt quia ingemiſco ego, & non eſt qui conſoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati ſunt, quoniam tu feciſti: adduxiſti diem conſolationis, & fient ſimiles mei.

22 *Thau.* Ingrediatur omne malum eorum coram te: & vindemia eos ſicut vindemiaſti me propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meum mœrens.

CAPVT II.

Aleph.

1 A QVomodo obtexit caligine in furore ſuo Dominus filiam Sion: proiecit de cœlo in terram inclytam Iſraël, & non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in die furoris ſui.

2 *Beth.* ¶Præcipitauit Dominus nec pepercit, omnia speciosa Iacob: destruxit in furore suo munitiones virginis Iuda: & deiecit in terram: polluit regnum & principes eius.

3 *Ghimel.* ¶Confregit in ira furoris omne cornu Israël: auertit retrorsum dexteram suam à facie inimici: & succendit in Iacob quasi ignem flammæ deuorantis in gyro.

4 *Daleth.* ¶Tetendit arcum suum quasi inimicus, firmauit dexteram suã quasi hostis: & occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculo filiæ Sion: effudit quasi ignem indignationem suam.

B

5 *He.* ¶Factus est Dominus velut inimicus: præcipitauit Israël, præcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatam.

6 *Vau.* ¶Et dissipauit quasi ortum tẽtorium suum, demolitus est tabernaculum suum: obliuioni tradidit Dominus in Sion festiuitatem & sabbathum: & in opprobrium & in indignationem furoris sui regem & sacerdotem.

7 *Zain.* ¶Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suę: tradidit in manus inimici muros turrium eius: vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solenni.

C

8 *Heth.* ¶Cogitauit Dominus dissipare murum filiæ Sion: tetendit funiculum suum, & non auertit manum suam à perditione: luxitque antemurale, & murus pariter dissipatus est.

9 *Teth.* ¶Defixæ sunt in terra portæ eius: perdidit & cõtriuit vectes eius: regem eius & principes eius in gentibus: non est lex, & prophetę eius non inuenerunt visionem à Domino.

10 *Iod.* ¶Sederunt in terra, conticuerunt senes filiæ Sion: cõsperserũt cinere capita sua, accincti sunt ciliciis, abiecerũt in terrã capita sua virgines Ierusalẽ.

11 *Caph.* ¶Defecerunt præ lachrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea, effusum est in terra iecur meum super contritionem filiæ populi mei, cum deficeret paruulus & lactens in plateis oppidi.

D

12 *Lamed.* ¶Matribus suis dixerunt, Vbi est triticum & vinum? cùm deficerent quasi vulnerati in plateis ciuitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum.

13 *Mem.* ¶Cui comparabo te? vel cui assimilabo te filia Ierusalem? cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion? magna est enim velut mare contritio tua: quis medebitur tui?

14 *Nun.* ¶Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta: nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent: viderunt autem tibi assumptiones falsas & eiectiones.

E

15 *Samech.* ¶Plauserũt super te manibus omnes transeuntes per viam: sibilauerunt & mouerunt caput suum super filiam Ierusalem: Hæccine est vrbs, dicentes, perfecti decôris, gaudium vniuersæ terræ?

16 *Phe.* ¶Aperuerunt super te os suum omnes inimici tui: sibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt: Deuorabimus: en ista est dies quam expectabamus: inuenimus, vidimus.

17 *Ain.* ¶Fecit Dominus quæ cogitauit, compleuit sermonem suum quẽ præceperat à diebus antiquis destruxit, & non pepercit: & lætificauit super te inimicum, & exaltauit cornu hostium tuorum.

F

Leu.26.c.16.d.25. Deu.28.b.15.

18 *Sadi.* ¶Clamauit cor eorum ad Dominum super muros filiæ Sion: Deduc quasi torrentem lachrymas per diem & noctem: non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui.

Ier.14.c.17

supra 1.c.16.

19 *Coph.* ¶Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum: effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini: leua ad eum manus tuas pro anima paruulorum tuorum, qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

20 *Res.* ¶Vide Domine, & considera quem vindemiaueris ita. ergóne comedent mulieres fructum suum paruulos ad mensuram palmæ? si 'occiditur' in sanctuario Domini sacerdos & propheta?

G

occidetur

21 *Sin.* ¶Iacuerunt in terra foris puer & senex: virgines meæ & iuuenes mei ceciderũt in gladio, interfecisti in die furoris tui, percussisti, nec misertus es.

22 *Thau.* ¶Vocasti quasi ad diem solennem: qui terrerent me de circuitu, & non fuit in die furoris Domini qui effugeret & relinqueretur: quos educaui & enutriui, inimicus meus consumpsit eos.

CAPVT III.

Aleph.

1 EGo vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

A

2 *Aleph.* ¶Me minauit, & adduxit in tenebras, & non in lucem.

3 *Aleph.* ¶Tantùm in me vertit, & conuertit manum suam tota die.

4 *Beth.* ¶Vetustam fecit pellem meam, & carnem meam, contriuit ossa mea.

5 *Beth.* ¶Aedificauit in gyro meo, & circundedit me felle & labore.

6 *Beth.* ¶In tenebrosis collocauit me: quasi mortuos sempiternos.

7 *Ghimel.* ¶Circumædificauit aduersum me, vt non egrediar: aggrauauit compedem meum,

8 *Ghimel.* ¶Sed & cùm clamauero & rogauero, exclusit orationem meam.

9 *Ghimel.* ¶Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit.

B

10 *Daleth.* ¶Vrsus insidians factus est mihi leo in 'absconditis'.

abscõdito

11 *Daleth.* ¶Semitas meas subuertit, & confregit me. posuit me desolatam.

12 *Daleth.* ¶Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.

13 *He.* ¶Misit in renibus meis filias pharetræ suæ.

14 *He.* ¶Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die.

15 *He.* ¶Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me absynthio.

16 *Vau.* ¶Et fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere.

17 *Vau.* ¶Et repulsa est * anima mea, oblitus sum bonorum.

a pace 6.

18 *Vau.* ¶Et dixi, Perijt finis meus, & spes mea à Domino.

C

19 *Zain.* ¶Recordare paupertatis & transgressionis meæ, absynthij & fellis.

20 *Zain.* ¶Memoria memor ero, & tabescet in me anima mea.

21 *Zain.* ¶Hoc recolẽs in corde meo 'ideò' sperabo.

in Deo.

22 *Heth.* ¶Misericordię Domini quia nõ sumus consumpti: quia non defecerunt miserationes eius.

23 *Heth.* ¶'Noui' diluculo, multa est fides tua.

Nouis.

24 *Heth.* ¶Pars mea Dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum.

25 *Teth.* ¶ Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum.
26 *Teth.* ¶ Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei.
27 *Teth.* ¶ Bonum est viro cùm portauerit iugum ab
D adolescentia sua.
28 *Iod.* ¶ Sedebit solitarius & tacebit: quia leuauit *super se. [* se.]
29 *Iod.* ¶ Ponet in puluere os suum, si fortè sit spes.
30 *Iod.* ¶ Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobrijs.
31 *Caph.* ¶ Quia nõ repellet in sempiternũ Dominus.
32 *Caph.* ¶ Quia si abiecit, & miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum.
33 *Caph.* ¶ Non enim humiliauit ex corde suo, & abiecit filios hominum.
34 *Lamed.* ¶ Vt contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ.
35 *Lamed.* ¶ Vt declinaret iudicium viri in conspectu vultus Altissimi.
36 *Lamed.* ¶ Vt peruerteret hominem in iudicio suo,
E Dominus ignorauit.
37 *Mem.* ¶ ‖ Quis est iste qui dixit vt fieret Domino non iubente? [‖ Amos.3.b.6.]
38 *Mem.* ¶ ‖ Ex ore Altissimi non egredientur nec mala nec bona? [‖ Amos.3.b.6.]
39 *Mem.* ¶ Quid murmurauit homo viuens, vir pro peccatis suis?
40 *Nun.* ¶ Scrutemur vias nostras, & quęramus, & reuertamur ad Dominum.
41 *Nun.* ¶ Leuemus corda nostra, cum manibus ad Dominum in cœlos.
42 *Nun.* ¶ Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es.
43 *Samech.* ¶ Operuisti in furore, & percussisti nos: occidisti, nec pepercisti.
44 *Samech.* ¶ Opposuisti nubẽ tibi, ne transeat oratio.
45 *Samech.* ¶ Eradicationem & abiectionem posuisti
F me in medio populorum.
46 *Phe.* ¶ Aperuerunt super nos os suũ oẽs inimici.
47 *Phe.* ¶ Formido & laqueus facta est nobis vaticinatio & contritio.
48 *Phe.* ¶ Diuisiones aquarum deduxit oculus meus in contritione filiæ populi mei.
49 *Ain.* ¶ Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quòd non esset requies.
50 *Ain.* ¶ Donec respiceret & videret Dñs de cęlis.
51 *Ain.* ¶ Oculus meus deprædatus est animã meam in cunctis filiabus urbis meæ.
52 *Sadi.* ¶ Venatione ceperunt me, quasi auem, inimici mei gratis.
53 *Sadi.* ¶ Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.
54 *Sadi.* ¶ Inundauerunt aquæ super caput meum: dixi: Perij.
55 *Coph.* ¶ Inuocaui nomen tuum Domine de lacu nouissimo.
56 *Coph.* ¶ Vocem meam audisti: ne auertas aurem tuam à singultu meo & clamoribus.
57 *Coph.* ¶ Appropinquasti in die quando inuocaui
G te: dixisti, Ne timeas.
58 *Res.* ¶ Iudicasti Domine causam animæ meæ, redemptor vitæ meæ.
59 *Res.* ¶ Vidisti Domine iniquitatem illorum aduersum me: iudica iudicium meum.
60 *Res.* ¶ Vidisti omnem furorem, vniuersas cogitationes eorum aduersum me.
61 *Sin.* ¶ Audisti opprobrium eorum Domine, omnes cogitationes eorum aduersum me.
62 *Sin.* ¶ Labia insurgentium mihi, & meditationes eorum aduersum me tota die.
63 *Sin.* ¶ Sessionem eorum, & resurrectionem eorum vide, ego sum psalmus eorum.
64 *Thau.* ¶ Reddes eis vicem Domine, iuxta opera manuum suarum.
65 *Thau.* ¶ Dabis eis scutum cordis laborem tuum.
66 *Thau.* ¶ Persequéris in furore, & conteres eos sub cœlis Domine.

CAPVT IIII.

Aleph.

1
A QVomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite oĩum platearũ?
2 *Beth.* ¶ Filij Sion inclyti, & amicti auro primo: quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli?
3 *Ghimel.* ¶ Sed & lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos: filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto.
4 *Daleth.* ¶ Adhæsit lingua lactẽtis ad palatum eius in siti: paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.
5 *He.* ¶ Qui vescebantur voluptuosè, interierunt in vijs: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.
6 *Vau.* ¶ Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum: ‖ quæ subuersa est in momento, & non ceperunt in ea manus. [‖ Gen. 19.c.24. Iere.49.d.18.]
7 *Zain.* ¶ Candidiores Nazaræi eius niue, nitidio-
B res lacte, rubicundiores ebore antiquo sapphiro pulchriores.
8 *Heth.* ¶ Denigrata est super carbones facies eorũ, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum.
9 *Theth.* ¶ Melius fuit occisis gladio, quàm interfectis fame, quoniam isti extabuerunt consumpti à sterilitate terræ.
10 *Iod.* ¶ Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos: facti sunt cibus earum in contritione filiæ populi mei.
11 *Caph.* ¶ Compleuit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ: & succendit ignem in Sion, & deuorauit fundamenta eius.
12 *Lamed.* ¶ Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem.
13 *Mem.* ¶ Propter peccata prophetarum eius, & ini-
C quitates sacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.
14 *Nun.* ¶ Errauerunt cæci in plateis, polluti sunt sanguine: cumq; non possent*, tenuerũt lacinias suas. [* intrare.]
15 *Samech.* ¶ Recedite polluti, clamauerunt eis, recedite, abite, nolite tangere: iurgati quippe sunt & commoti: dixerunt inter Gentes, Non addet vltrà vt habitet in eis.
16 *Phe.* ¶ Facies Domini diuisit eos, non addet vt respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt.
17 *Ain.* ¶ Cùm adhuc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem quæ saluare * nõ poterat. [* non.]

18 *Sadi.* ¶Lubricauerunt veſtigia noſtra in itinere
D platearũ noſtrarum: appropinquauit finis noſter,
completi ſunt dies noſtri, quia venit finis noſter.
19 *Coph.* ¶Velociores fuerunt perſecutores noſtri
aquilis cęli: ſuper montes perſecuti ſunt nos, in de-
ſerto inſidiati ſunt nobis.
20 *Res.* ¶Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus ca
ptus eſt in peccatis noſtris: cui diximus: In vmbra
tua viuemus in Gentibus.
21 *Sin.* ¶Gaude & lætare filia Edom quæ habitas in
terra Hus: ad te quoque perueniet calix, inebriabe-
ris atque nudaberis.
22 *Thau.* ¶Completa eſt iniquitas tua filia Siõ, non
addet vltrà vt transmigret te: viſitauit iniquitatem
tuam filia Edom, diſcooperuit peccata tua.

Oratio Ieremiæ.

CAPVT V.

1 A RECORDARE Domine quid acciderit nobis:
intuere & reſpice opprobrium noſtrum.
2 ¶Hæreditas noſtra verſa eſt ad alienos,
domus noſtrę ad extraneos. 3 ¶Pupilli fa-
cti ſumus abſque patre: matres noſtræ quaſi viduæ.
4 ¶Aquam noſtrã pecunia bibimus: ligna noſtra pre-
5 cio comparauimus. ¶Ceruicibus noſtris minaba
6 mur, laſſis non dabatur requies. ¶Aegypto dedi-
7 mus manum, & Aſſyrijs: vt ſaturaremur pane. ¶Pa-
tres noſtri peccauerunt, & non ſunt: & nos iniquita
8 tẽs eorũ portauimus. ¶Serui dominati ſunt noſtri:
9 non fuit qui redimeret de manu eorum. ¶In ani-
B mabus noſtris afferebamus panem nobis, à facie
10 gladij in deſerto. ¶Pellis noſtra, quaſi clibanus, exu
11 ſta eſt à facie tempeſtatum famis. ¶Mulieres in Siõ
12 humiliauerũt, & virgines in ciuitatibus Iuda. ¶Prin
cipes manu ſuſpẽſi ſunt: facies ſenũ nõ erubuerũt.
13 ¶Adoleſcentibus impudicè abuſi ſunt: & pueri in
C ligno corruerunt. ¶Senes defecerũt de portis: iuue
14 nes de choro pſallẽtium. ¶Defecit gaudium cordis
15 noſtri: verſus eſt in luctum chorus noſter. ¶Cecidit
16 corona capitis noſtri: væ nobis, quia peccauimus.
17 ¶Propterea mœſtum factum eſt cor noſtrum, ideò
18 contenebrati ſunt oculi noſtri. ¶Propter montem
19 Sion quia diſperijt: vulpes ambulauerũt in eo. ¶Tu
D autem Domine in æternum permanebis, ſolium
20 tuum in generatione & generationem. ¶Quare in
perpetuum obliuiſcẽris noſtri? derelinques nos in
21 longitudine dierum? ¶Conuerte nos Domine ad
te, & conuertemur: innoua dies noſtros, ſicut à prin
22 cipio. ¶Sed proijciens repuliſti nos, iratus es con-
tra nos vehementer.

Iere.31.b.
10.

PROPHETIA BARVCH.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET hæc verba libri quæ ſcri
pſit Baruch, filius Neriæ,
filij Maaſiæ, filij Sedeciæ,
filij Sedei, filij Helciæ in
2 Babylonia, ¶in anno quin
to, in ſeptimo die menſis,
in tempore quo ceperunt
Chaldęi Ieruſalem, & ſuc
3 cenderunt eam igni. ¶Et
legit Baruch verba libri
huius ad aures Ieconiæ, filij Ioacim, regis Iuda, &
4 ad aures vniuerſi populi veniẽtis ad librum: ¶& ad
aures potentium filiorum regum, & ad aures pre-
ſbyterorum, & ad aures populi, à minimo vſque ad
maximum eorum omnium habitantium in Babylo
5 nia, ad flumen Sodi. ¶Qui audientes plorabant, &
6 ieiunabant, & orabant in conſpectu Domini. ¶Et
B collegerunt pecuniam, ſecundũ quod potuit vniuſ-
7 cuiuſque manus: ¶& miſerunt in Ieruſalem ad Ioa-
cim filium Helciæ, filij Salon Sacerdotem, & ad ſa-
cerdotes, & ad omnem populum qui inuenti ſunt
8 cum eo in Ieruſalem. ¶cùm *acciperet* vaſa templi
Domini quæ ablata fuerant de templo, reuocare in
terram Iuda decima die menſis Siban, vaſa argen-
9 tea quæ fecit Sedecias filius Ioſiæ, rex Iuda, ¶poſt-
ea quàm cepiſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis
Iechoniam, & principes, *& vinctos, & *potentes, &
populum terræ ab Ieruſalem, & duxit eos* in Baby
10 lonem. ¶Et dixerunt: Ecce miſimus ad vos pecunias
de quibus emite holocauſtomata, & thus, & facite
mãna, & offerte pro peccato ad aram Domini Dei
11 noſtri: & orate pro vita Nabuchodonoſor regis Ba
bylonis, & pro vita Balthaſar filij eius, vt ſint dies
12 eorum ſicut dies cœli ſuper terram: ¶& vt det Do-
C minus virtutẽ nobis, & illuminet oculos noſtros,
vt viuamus ſub vmbra Nabuchodonoſor regis Ba-
bylonis, & ſub vmbra Balthaſar filij eius, & ſeruia-
mus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in
13 conſpectu eorum. ¶Et pro nobiſipſis orate ad Do-
minum Deum noſtrum: quia peccauimus Domino
Deo noſtro, & non eſt auerſus furor eius à nobis
14 vſque in hunc diem: ¶Et legite librum iſtum quem

*acciperẽt
*cunctos.
*vinctos.

miſi-

mittimus ad vos recitari in templo Domini, in die
15 solenni, & in die oportuno: ¶ & dicetis: ¦ Domino
Deo nostro iustitia: nobis autem cõfusio faciei nostræ,
sicut est dies hæc omni Iuda & habitantibus in
16 Ierusalem. ¶ Regibus nostris, & principibus nostris,
& sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, & pa-
17 tribus nostris. ¶ ¦ Peccauimus ante Dominũ Deum
18 nostrum, & non credidimus, diffidentes in eum: ¶ &
non fuimus subiectibiles illi, & non audiuimus vo-
cem Domini Dei nostri, vt ambularemus in man-
19 datis eius quæ dedit nobis. ¶ A die qua eduxit pa-
D tres nostros de terra Aegypti, vsque ad diem hanc
eramus incredibiles ad Dominum Deum nostrũ: &
20 dissipati recessimus, ne audiremus vocẽ ipsius. ¶ ¦ Et
adhæserũt nobis multa mala, & maledictiones, quæ
constituit Dominus Moysi seruo suo: qui eduxit pa-
tres nostros de terra Aegypti, dare nobis terram
21 fluentem lac & mel, sicut hodierna die. ¶ Et non au-
diuimus vocem Domini Dei nostri secundùm om-
nia verba prophetarum quos misit ad nos, & ad iu-
22 dices nostros: & abiuimus vnusquisque in sensum
cordis nostri maligni, operari dijs alienis, facientes
mala ante oculos Domini Dei nostri.

(Margin: 1 Infrà 2 b. 6. — 1 Deu. 9. a. 5. — 1 Deu. 28. b. 15. — 4.)

CAPVT II.

1 A Propter quod statuit Dominus Deus noster verbum suũ quod locutus est ad nos & ad iudices nostros qui iudicauerunt* Israël, & ad reges nostros, & ad princi-
2 pes nostros, & ad omnem Israel, & Iuda: ¶ vt adduceret Dominus super nos mala magna quę nõ sunt facta sub cœlo, quemadmodum facta sunt in Ierusalem, ¦ secundùm quæ scripta sunt in lege Moysi,
3 vt manducaret homo carnes filij sui, & carnes filiæ
4 suæ. ¶ Et dedit eos sub manu regum omniũ qui sunt in circuitu nostro in improperium & in desolationem, & in omnibus populis in quibus nos dispersit
5 Dominus. ¶ Et facti sumus subtus & non suprà: quia peccauimus Domino Deo nostro, non obaudien-
6 do voci ipsius. ¶ ¦ Domino Deo nostro iustitia: no-
B bis autem & patribus nostris confusio faciei, sicut
7 est dies hæc. ¶ Quia locutus est Dominus super nos
8 omnia mala hæc quæ venerunt super nos: ¶ & non sumus deprecati faciem Domini Dei nostri, vt reuerteremur vnusquisque nostrum à vijs nostris pes-
9 simis. ¶ Et vigilauit Dominus in malis, & adduxit ea super nos: quia iustus est Dominus in omnibus ope-
10 ribus suis quæ mandauit nobis: ¶ & non audiuimus vocem ipsius, vt iremus in præceptis Domini quæ
11 dedit ante faciem nostram: ¶ ¦ Et nũc Domine Deus Israël, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manu valida, & in signis, & in prodigijs, & in virtute tua magna, & in brachio excelso, & fecisti
12 tibi nomen sicut est dies iste: ¶ Peccauimus, impiè
C egimus, iniquè gessimus Domine Deus noster, in
13 omnibus iustitijs tuis. ¶ Auertatur ira tua à nobis: quia derelicti sumus pauci inter gentes, vbi disper-
14 sisti nos. ¶ Exaudi Domine preces nostras, & orationes nostras, & educ nos propter te: & da nobis inuenire gratiam ante faciem eorum qui nos abdu-
15 xerunt: ¶ vt sciat omnis terra quia tu es Dñs Deus
D noster, & quia nomen tuum inuocatum est super
16 Israël, & super genus ipsius. ¶ ¦ Respice Domine de domo sancta tua in nos, & inclina aurem tuam, &
17 exaudi nos. ¶ ¦ Aperi oculos tuos, & vide: quia non mortui qui sunt in inferno, quorum spiritus acceptus est à visceribus suis, dabunt honorem & iusti-
18 ficationem Domino: ¶ sed anima quæ tristis est super magnitudine mali, & incedit curua & infirma, & oculi deficientes, & anima esuriens dat tibi glo-
19 riam & iustitiam Domino. ¶ Quia non secundum iustitias patrum nostrorum nos fundimus preces, & petimus* misericordiam ante conspectum tuum,
20 Domine Deus noster: ¶ sed quia misisti iram tuam, & furorem tuum super nos, sicut locutus es in ma-
21 nu puerorum tuorum prophetarum, ¶ dicens: Sic di-
E cit Dominus, ¦ Inclinate humerum vestrum, & ceruicẽ vestram, & opera facite regi Babylonis: & se-
22 debitis in terra quã dedi patribus vestris. ¶ Quod si non* audieritis vocem Domini Dei vestri operari regi Babyloniæ: defectionem vestram faciam de ci-
23 uitatibus Iuda, & à foris Ierusalem, ¶ & auferam à vobis vocem iucunditatis, & vocem gaudij, & vocem sponsi, & vocem sponsæ: & erit omnis terra si-
24 ne vestigio ab inhabitantibus eam. ¶ & non audierunt vocem tuam, vt operarentur regi Babylonis: & statuisti verba tua quæ locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum, vt transferentur ossa regum nostrorum & ossa patrum nostrorum de lo-
25 co suo: ¶ & ecce proiecta sunt in calore solis, & in ge-
26 lu noctis: & mortui sunt in doloribus pessimis, in fame, & in gladio, & in emissione. ¶ Et posuisti tem-
F plum, in quo inuocatum est nomen tuum in ipso, sicut hæc dies, propter iniquitatem domus Israël, &
27 domus Iuda. ¶ Et fecisti in nobis Domine Deus noster, secundum omnem bonitatem tuam, & secundùm omnem miserationem tuam illam magnam:
28 ¶ sicut locutus es in manu pueri tui Moysi in die qua præcepisti ei scribere legem tuam corã filijs Israël,
29 ¶ dicens: ¦ Si non audieritis vocem meam, multitudo hæc magna conuertetur in minimam inter Gen-
30 tes, quò ego eos dispergã: ¶ quia scio quòd me non audiet populus. Populus est enim dura ceruice: & conuertetur ad cor suum in terra captiuitatis suæ:
31 & scient quia ego sum Dominus Deus eorum: & da-
32 bo eis cor, & intelligent: & aures, & audiét. ¶ Et laudabunt me in terra captiuitatis suæ, & memores e-
33 runt nominis mei. ¶ Et auertent se à dorso suo duro
G & à malignitatibus suis: quia reminiscentur viam
34 patrum suorum qui peccauerunt in me. ¶ Et reuocabo illos in terram quam iuraui patribus eorum Abraham, Isaac, & Iacob, & dominabuntur eius: &
35 multiplicabo eos, & non minorabuntur. ¶ Et statuã illis testamẽtum alterum sempiternũ, vt sim illis in Deũ, & ipsi erũt mihi in populũ: & nõ mouebo amplius populũ meũ filios Israel à terra quã dedi illis.

(Margin: * in — 1 Deu. 28 f. 53. — 1 Sup. 1 c. 15. — 1 Deu 9. d. 15. — 1 Deu. 26. c. 15. 1 Isa. 63. d 15. 64. c. 9. — 1 Psal. 12 d 17. — 10. — 1 Iere. 27. b. 8. b. 11. — * feceritis. nec. — 1 Leu. 26 14. Deu. 28. 14.)

CAPVT III.

1 A Et nunc Domine omnipotẽs, Deus Israël, anima in angustijs, & spiritus anxius cla-
2 mat ad te: ¶ audi Dñe, & miserere, quia Deus es misericors, & miserere nostri:
3 quia peccauimus ante te. ¶ Quia tu sedes in sempi-
4 ternũ, & nos peribimus in æuum? ¶ Dñe oĩs Deus Israël, audi nunc orationẽ mortuorũ Israël, & filiorũ ipsorũ qui peccauerunt ante te, & non audierunt vocẽ Dñi Dei sui, & agglutinata sunt nobis mala.
5 ¶ Noli meminisse iniquitatum patrum nostrorum, sed memẽto manus tuæ & nominis tui in tp̃e isto:
6 ¶ quia tu es Dñs Deus noster, & laudabimus te Do-
7 mine: ¶ quia propter hoc dedisti timorem tuum, in cordibus nostris, vt inuocemus nomen tuum, &

laude-

laudemus te in captiuitate nostra, quia conuertimur ab iniquitate patrum nostrorum qui peccaue 8 runt ante te. ¶Et ecce nos in captiuitate nostra sumus hodie, qua nos dispersisti in improperium, & in maledictum, & in peccatum, secundùm omnes iniquitates patrum nostrorum qui recesserunt à te 9 Domine Deus noster. ¶Audi Israël mandata vitæ: 10 auribus percipe, vt scias prudentiam. ¶Quid est Is- 11 raël quòd in terra inimicorum es? ¶inueterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis: depu- 12 tatus es cum descendentibus in infernum. ¶Dere- 13 liquisti fontem sapientiæ. ¶Nam si in via Dei ambulasses, habitasses vtique in pace super terram. 14 ¶Disce vbi sit prudentia, vbi sit virtus, vbi sit intellectus, vt scias simul vbi sit longiturnitas vitæ & vi- 15 ctus, vbi sit lumen oculorum & pax. ¶Quis inuenit locum eius? & quis intrauit in thesauros eius? 16 ¶Vbi sunt principes Gentium, & qui dominantur 17 super bestias quæ sunt super terram? ¶qui in aui- 18 bus cœli ludunt, ¶qui argentum thesaurizant, & aurum in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum? qui argentum fabricant, & 19 soliciti sunt, nec est inuentio operum illorum? ¶exterminati sunt & ad inferos descéderũt, & alij loco 20 eorum exurrexerunt. ¶Iuuenes viderunt lumen & C habitauerunt super terram: viam autem disciplinæ 21 ignorauerunt, ¶neque intellexerunt semitas eius, neque filij eorum susceperunt eam, à facie ipsorum 22 longè facta est: ¶non est audita in terra Chanáam, 23 neque visa est in Theman. ¶Filij quoque Agar qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, negociatores terræ, & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ: viam autem sapientiæ nescierunt: neque commemorati sunt se- 24 mitas eius. ¶O Israël, quàm magna est domus Dei, 25 & ingens locus possessionis eius? ¶Magnus est, & 26 non habet finem: excelsus & immensus. ¶Ibi fuerunt gigantes nominati illi qui ab initio fuerunt, 27 statura magna, scientes bellum. ¶Non hos elegit Dominus, neque viam disciplinæ *inuenerunt: 28 proptereà perierunt. ¶Et quoniam non habuerunt sapientiam, interierunt propter suam insipien- 29 tiam. ¶Quis ascendit in cœlum, & accepit eam, & 30 deduxit eam de nubibus? ¶Quis transfretauit ma D re, & inuenit illam, & attulit illam super aurum ele 31 ctum? ¶Non est qui possit scire vias eius, neque qui 32 exquirat semitas eius: ¶sed qui scit vniuersa, nouit eã, & adinuenit eã prudẽtia sua, qui ꝑparauit terrã in æterno tẽpore, & repleuit eã pecudibus & qua- 33 drupedibus: ¶qui emittit lumen, & vadit: & vocauit 34 illud, & obedit illi in tremore. ¶Stellæ autem de- 35 derunt lumen in custodijs suis, & lætatæ sunt: ¶vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus: & luxerunt ei 36 cum iucunditate, qui fecit illas. ¶Hic est Deus no- 37 ster, & non æstimabitur alius aduersus eum. ¶Hic adinuenit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam 38 Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. ¶Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

*dedit 3.

CAPVT IIII.

1 A HIc liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, peruenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem. ¶Conuertere Ia- 2 cob, & apprehende eam, ambula per viam ad splen 3 dorem eius contra lumen eius. ¶Ne tradas alteri gloriam tuam, & dignitatem tuam genti alienæ. 4 ¶Beati sumus Israël: quia quæ Deo placent, ma- 5 nifesta sunt nobis. Animæquior esto populus Dei, memorabilis Israël: venundati estis Gentibus, non 6 in perditionem: sed propter quod in ira Dei ad iracundiam prouocastis Dominum, traditi estis ad- 7 uersarijs. ¶Exacerbastis enim eum qui fecit vos, B Deum æternum, immolantes dæmonijs, & non 8 Deo. ¶Obliti enim estis eum qui nutriuit vos, & 9 contristastis nutricem vestram Ierusalem. ¶Vidit enim iracundiam à Deo venientem vobis, & dixit: Audite *confines Sion, adduxit enim mihi Deus 10 luctum magnum: ¶vidi enim captiuitatem populi mei, filiorum meorum & filiarum, quam super- 11 duxit illis Aeternus. ¶Nutriui enim illos cum iucunditate: dimisi autem illos cum fletu & luctu. 12 ¶Nemo gaudeat super me viduam & desolatam: à multis derelicta sum propter peccata filiorũ meo- 13 rum, quia declinauerunt à lege Dei. ¶Iustitias autem ipsius nescierunt, nec ambulauerunt per vias C mandatorum Dei, neque per semitas veritatis eius 14 cum iustitia ingressi sunt. ¶Veniant confines Sion, & memorentur captiuitatem filiorum & filiarum 15 mearum, quam superduxit illis Aeternus. ¶Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gen- 16 tem improbam, & alterius linguæ: ¶qui non sunt reueriti senem, neque puerorum miserti sunt: & adduxerunt dilectos viduæ, & à filijs vnicam deso- 17 lauerunt. ¶Ego autem quid possum adiuuare vos? 18 ¶Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eri- 19 piet de manibus inimicorum vestrorum. ¶Ambulate filij, ambulate: ego enim derelicta sum sola. 20 Exui me stola pacis, indui autem me sacco obse- D crationis, & clamabo ad Altissimum in diebus meis. 21 ¶Animæquiores estote filij, clamate ad Dominum, & eripiet vos de manu principum inimico- 22 rum. ¶Ego enim speraui in æternum salutem vestram: & venit mihi gaudium à sancto super misericordia, quæ veniet vobis ab æterno salutari no- 23 stro. ¶Emisi enim vos cum luctu & ploratu: reducet autem vos mihi Dominus cum gaudio & iu- 24 cunditate in sempiternum. ¶Sicut enim viderunt E vicinæ Sion captiuitatem vestram à Deo: sic videbunt & in celeritate salutem vestram à Deo, quę superueniet vobis cum honore magno & splendore 25 æterno. ¶Filij patienter sustinete iram quæ superuẽnit vobis: persecutus est enim te inimicus tuus, sed citò videbis perditionem ipsius: & super cer- 26 uices ipsius ascendes. ¶Delicati mei ambulauerunt vias asperas: ducti sunt enim vt grex directus 27 ab inimicis. ¶Animæquiores estote filij, & proclamate ad Dominum: erit enim memoria vestra 28 ab eo qui duxit vos. ¶Sicut enim fuit sensus vester, F vt erraretis à Deo: decies tantum iterum conuer- 29 tentes requiretis eum. ¶Qui enim induxit vobis mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iu- 30 cunditatem cum salute vestra. ¶Animæquior esto 31 Ierusalẽ: exhortatur enim te qui te nominauit. ¶No centes peribunt, qui te vexauerunt: & qui gratu- 32 lati sunt in tua ruina, punientur. ¶Ciuitates quibus seruierunt filij tui, punientur: & quæ accepit 33 filios tuos. ¶Sicut enim gauisa est in tua ruina, & lætata est in casu tuo: sic contristabitur in sua deso- 34 latione. ¶Et amputabitur exultatio multitudinis 35 eius, & gaudimonium eius erit in luctum. ¶Ignis G enim superueniet ei ab æterno in longiturnis die-

*ciuitates.

bus,

bus, & habitabitur à dæmonijs in multitudine tem 36 poris. ¶ Circunſpice Ieruſalem ad Orientem, & vi- 37 de iucunditatem à Deo tibi venientem. ¶ Ecce e- nim veniunt filij tui quos dimiſiſti diſperſos: veniunt collecti ab Oriente vſque ad Occidentem, in verbo Sancti gaudentes in honorem Dei.

a Infra 5. b.5.

CAPVT V.

1 A Xue te Ieruſalem ſtola luctus & vexationis tuæ: & indue te decóre & honore eius quæ à Deo tibi eſt ſempiterna gloria. 2 ¶ Circundato te diploide à Deo iuſtitiæ, & impone mitram capiti tuo honoris æterni. 3 ¶ Deus enim oſtendet ſplendorem ſuum in te, 4 qui ſub cœlo eſt. ¶ Nominabitur enim tibi nomen tuum à Deo in ſempiternum, Pax iuſtitiæ & honor 5 pietatis. ¶ Exurge Ieruſalem, & ſta in excelſo: & B circunſpice ad Orientem, & vide collectos filios tuos ab Oriente ſole vſque ad Occidentem, in ver- 6 bo Sancti gaudentes Dei memoria. ¶ Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos Dominus ad te portatos in honorem ſi- 7 cut filios regni. ¶ Conſtituit enim Deus humiliare C omnem montem excelſum, & rupes perennes, & conualles replere in æqualitatem terræ: vt ambu- 8 let Iſraël diligenter in honorem Dei. ¶ Obumbrauerunt autem & ſyluæ, & omne lignum ſuauitatis 9 Iſraël mandato Dei. ¶ Adducet enim Deus Iſraël cum iucunditate in lumine maieſtatis ſuæ cum miſericordia & iuſtitia quæ eſt ex ipſo.

a Supr. 4 g.36.

CAPVT VI.

Exemplar epiſtolæ quam miſit Ieremias ad ᵃabducendos captiuos in Babyloniam à Rege Babyloniorum, vt annunciaret illis ſecundùm quod præceptum eſt illi à Deo.

ᵃabductos 14.

1 A PRopter peccata quæ peccaſtis ante Deū, abducemini in Babyloniam captiui à Na 2 buchodonoſor rege Babyloniorum. ¶ Ingreſſi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis & temporibus longis, vſque ad generationes ſeptem: poſt hoc autem educam vos in- 3 de cum pace. ¶ Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos, & argenteos, & lapideos & ligneos in humeris portari, oſtentantes metum Gentibus. 4 ¶ Videte ergo ne & vos ſimiles efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipſis. 5 ¶ Viſa itaque turba de retro & ab ante adorantes, dicite in cordibus veſtris: Te oportet adorari Do- 6 mine. ¶ Angelus enim meus vobiſcum eſt: ipſe au- 7 tem exquiram animas veſtras. ¶ Nam lingua ipſorum polita à fabro, ipſa etiam inaurata & inargen- 8 tata falſa ſunt: & non poſſunt loqui. ¶ Et ſicut virgini amanti ornamenta: ita accepto auro fabrica- 9 ti ſunt. ¶ Coronas certè aureas habent ſuper capita ſua dij illorum: vnde ſubtrahunt ſacerdotes ab eis aurum & argentum, & erogant illud in ſemet- 10 ipſis. ¶ Dant autem & ex ipſo proſtitutis, & mere- B trices ornant: & iterum cùm receperint illud à me- 11 tricibus, ornant deos ſuos. ¶ Hi autem non libe- 12 rantur ab ærugine & tinea. ¶ Opertis autem illis veſte purpurea, extergunt faciem ipſorum propter 13 puluerem domus, qui eſt plurimus inter eos. ¶ Sceptrum autem habet vt homo, ſicut iudex regionis,

a Iere. 25. b.9.

b Iſaie 44 b.10.46. b.6.c.7.

14 qui in ſe peccantem non interficit. ¶ Habet etiam in manu gladium & ſecurim: ſe autem de bello & à latronibus non liberat. Vnde vobis notum ſit, quia 15 non ſunt dij. ¶ Non ergo ᵃveneremini eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, ta- 16 les ſunt & dij illorum. ¶ Conſtitutis illis in domo, oculi eorum pleni ſunt puluere à pedibus introeun- 17 tium. ¶ Et ſicut alicui qui regem offendit, circunſeptæ ſunt ianuæ, aut ſicut ad ſepulchrum adductum mortuum: ita tutantur ſacerdotes hoſtia clau- 18 ſuris & ſeris, ne à latronibus expolientur. ¶ Lucernas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre poſſunt: ſunt autem ſicut trabes in 19 domo. ¶ Corda verò eorum dicunt elingere ſerpentes qui de terra ſunt, dum comedunt eos & veſti- 20 mentum ipſorum, & non ſentiunt. ¶ Nigræ fiunt 21 facies eorum à fumo, qui in domo fit. ¶ Supra corpus eorum, & ſupra caput eorum volant noctuæ & 22 hyrundines, & aues etiam, ſimiliter & cattæ. ¶ Vnde ſciatis quia nō ſunt dij. Ne ergo timueritis eos. 23 ¶ Aurum etiam quod habent, ad ſpeciem eſt. Niſi C aliquis exterſerit eruginem, non fulgebunt: ne- 24 que enim dum conflarentur, ſentiebant. ¶ Ex omni precio empta ſunt, in quibus ſpiritus non ineſt 25 ipſis. ¶ Sine pedibus in humeris portantur, oſtentantes ignobilitatem ſuam hominibus. Confun- 26 dantur etiam qui colunt ea. ¶ Proptereà ſi ceciderint in terram, à ſemetipſis non conſurgunt: neque ſi quis eum ſtatuerit rectum, per ſemetipſum ſtabit: ſed ſicut mortuis ᵇmunera eorum illis appo- 27 nentur. ¶ Hoſtias illorum vendunt ſacerdotes ipſorum, & abutuntur: ſimiliter & mulieres eorum decerpentes, neque infirmo, neque mendicanti 28 aliquid impertiunt. ¶ De ſacrificijs eorum fœtæ & menſtruatæ contingunt. Scientes itaq; ex his quia 29 non ſunt dij, ne timeatis eos. ¶ Vnde enim vocantur dij? Quia mulieres apponunt dijs argenteis & 30 aureis, & ligneis: ¶ & in domibus eorum ſacerdotes ſedent, habentes tunicas ſciſſas, & capita & bar- 31 bam raſam, quorum capita nuda ſunt. ¶ Rugiunt autem clamantes contra deos ſuos, ſicut in cœna mor- 32 tui. ¶ Veſtimenta eorum auferunt ſacerdotes, & ve- 33 ſtiunt vxores ſuas & filios ſuos. ¶ Neque ſi quid ma- D li patiuntur ab aliquo, neque ſi quid boni, poterunt retribuere: neque regem conſtituere poſſunt, ne- 34 que auferre. ¶ Similiter neque dare diuitias poſſunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum vouerit, & non reddiderit: neque hoc requirunt: 35 ¶ Hominem à morte non liberant, neque infirmum 36 à potentiori eripiunt. ¶ Hominem cæcum, ad viſum non reſtituunt: de neceſſitate hominem non 37 liberabunt. ¶ Viduæ non miſerebuntur, neque or- 38 phanis benefacient. ¶ Lapidibus de monte ſimiles ſunt dij illorum lignei & lapidei, & aurei & argen- 39 tei. Qui autem colunt ea confundentur. ¶ Quomodo ergo æſtimandum eſt, aut dicendum illos eſſe 40 deos? ¶ Adhuc enim ipſis Chaldæis non honorantibus ea: qui cùm audierint mutum non poſſe loqui 41 offerunt illud ad Bel, poſtulantes ab eo loqui: ¶ quaſi poſſint ſentire qui non habēt motum. & ipſi cùm intellexerint, relinquent ea. ſenſum enim non ha- 42 bent ipſi dij illorum. ¶ Mulieres autem circundatæ E funibus, in vijs ſedent, ſuccendentes oſſa oliuarum. 43 ¶ Cùm autem aliqua ex ipſis attracta ab aliquo tranſeunte dormierit cum eo, proximæ ſuæ exprobat quòd ea non ſit digna habita, ſicut ipſa, neque funis

ᵃtimueritis.

a Iſai. 46. b.6.c.7. Sup. 6.a.

ᵇmunera.

eius

44 eius diruptus sit. ?Omnia antem quæ illis fiunt, falsa sunt. Quomodo æstimandum aut dicendum est, 45 illos esse deos. ?A fabris autem & ab aurificibus facta sunt. Nihil aliud erunt, nisi id quod volunt esse 46 sacerdotes. ?Aurifices etiam ipsi qui ea faciunt, non sunt multi temporis. Nunquid ergo possunt ea quæ 47 fabricata sunt ab ipsis, esse dij? ?Reliquerunt autem 48 falsa & opprobrium postea futuris. ?Nam cùm superuenerit illis prælium, & mala: cogitant sacer-49 dotes post se, vbi se abscondant cum illis. ?Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dij sunt, qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiũt? 50 ?Nam cùm sint lignea & inaurata, & inargentata, scietur postea quia falsa sunt, ab vniuersis gentibus & regibus: quæ manifesta sunt, quia non sunt dij, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus 51 cum illis. ?Vnde ergo notum est, quia non sunt dij, sed opera manuum hominum, & nullum Dei opus 52 in ipsis est? ?Regem regioni non suscitant, neque 53 pluuiam hominibus dabunt. ?Iudicium quoque F non discernent, neque regiones liberabunt ab iniuria: quia nihil possunt, sicut corniculæ inter me-54 dium cœli & terræ. ?Etenim cùm inciderit ignis in domum deorum ligneorum, & argenteorum, & aureorum, sacerdotes quidem ipsorum fugient & liberabuntur: ipsi verò sicut trabes in medio combu-55 rentur. ?Regi autem & bello nõ resistent. Quõ ergo 56 æstimandũ est, aut recipiendũ quia dij sunt? ?Non à furibus, neque à latronibus se liberabunt dij lignei, & lapidei, & inaurati, & inargentati, quibus iniqui 57 fortiores sunt. ?Aurum, & argentum, & vestimentum quo operti sunt, auferrnt illis, & abibunt, nec 58 sibi auxilium ferent. ?Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam: aut vas in domo vtile in quo gloriabitur, qui possidet illud: vel ostium in domo quod custodit quæ in pace sunt: quàm falsi 59 dij. ?Sol quidem & luna, ac sydera cùm sint splendi-60 da & emissa ad vtilitates obaudiunt. ?Similiter & fulgur cùm apparuerit, perspicuum est: idipsum au-61 tem & spiritus in omni regione spirat. ?Et nubes, quibus cùm imperatum fuerit à Deo perambulare in vniuersum orbem, perficiunt quod imperatum 62 est eis. ?Ignis etiam missus désuper vt consumat montes & syluas, facit quod præceptum est ei. Hæc autem, neque speciebus, neque virtutibus vni eo-63 rum similia sunt. ?Vnde neque existimandum est, G neque dicendum illos esse deos, quando non possunt neque iudicium iudicare, neque quicquam 64 facere hominibus. ?Scientes itaque quia non sunt 65 dij, ne ergo timueritis eos. ?Neque enim regibus 66 maledicent neque benedicent. ?Signa etiam in cœlo gentibus non ostendunt, neque vt sol luce-67 bunt, neque illuminabunt vt luna. ?Bestiæ meliores sunt illis, quæ possunt fugere sub tectum, ac 68 prodesse sibi. ?Nullo itaque modo nobis est manifestũ quia sunt dij: propter quod ne timeatis eos. 69 ?Nã sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dij illorum lignei, & argentei, & inaurati. 70 ?Eodem modo & in horto spina alba, supra quam oĩs auis sedet. Similiter & mortuo proiecto in tenebris similes sunt dij illorum lignei, & inaurati, 71 & inargentati. ?A purpura quoque & 'marmore', quæ supra illos teneant, scietis itaque, quia non sunt dij. Ipsi etiam postremò comeduntur, & erunt 72 opprobriũ in regione. ?Melior est homo iustus qui non habet simulacbra: nã erit longè ab opprobrijs.

'muricé.

HIERONYMI IN EZECHIELEM
Præfatio.

EZECHIEL propheta cum Ioachin rege Iuda captiuus ductus est in Babylonem: ibiq; ijs qui cum eo captiui fuerant, prophetauit: pœnitentibus quod ad Ieremiæ vaticinium se vltrò aduersarijs tradidißent, & viderent adhuc vrbem Ierosolymam stare quam ille casuram esse prædixerat. Tricesimo autem ætatis suæ anno & captiuitatis quintò, exorsus est ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licèt posterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est: sed ex vtroque, mediè temperatus. Sacerdos & ipse fuit, sicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habens obscuritatibus inuoluta, Sed & vulgata eius editio non multum distat ab Hebraico. Vnde satis miror quid causæ extiterit vt si eosdem in vniuersis libris habemus interpretes: in alijs eadem, in alijs diuersa transtulerint. Legite igitur & hunc iuxta translationem nostram: quoniam per cola scriptus & commata, manifestiorem legentibus sensum tribuit. Si autem amici mei & hunc subsannauerint: dicite eis quod nemo eos compellat vt scribant. Sed vereor ne illud eis eueniat quod Græcè significantius dicitur, vt vocentur philolædori.

PRO-

PROPHETIA EZECHIELIS.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum est in tricesimo anno, in quarto, in quinta mensis: cum essem in medio captiuorum ‖ iuxta fluuium Chobar, aperti sunt cœli, & vidi visiones Dei. 2 ¶In quinta mensis ipse est annus transmigrationis regis Ioachin, 3 ¶ factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldęorum, ‖ secus flumen Chobar: & facta est super eum ibi manus Domini. 4 ¶ Et vidi, & ecce ventus turbi- B nis veniebat ab Aquilone: & nubes magna, & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius: & de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis. 5 ¶ & ex medio eius similitudo quatuor animaliũ: & 6 hic aspectus eorũ, similitudo hoĩs in eis. ¶Et quatuor 7 facies vni: & quatuor pẽnæ vni. ¶ Et pedes eorũ pedes recti, & plãta pedis eorũ quasi plãta pedis vitu- 8 li, & scintillæ quasi aspectus ęris cãdẽtis. ¶Et manus hoĩs sub pennis eorũ in quatuor partibus: & facies 9 & pẽnas ꝑ quatuor partes habebant. ¶ Iũctæq; erãt C pẽnę eorũ alterius ad alterũ. non reuertebant̃ cùm incederẽt: sed vnumquodq; ante faciem suam gra- 10 diebatur. ¶Similitudo autem vultus eorum, facies hominis, & facies leonis, à dextris ipsorũ quatuor: facies autem bouis, à sinistris ipsorum quatuor: & 11 facies aquilæ desuper ipsorum quatuor. ¶Et facies eorum, & pennæ eorum extentæ désuper: duæ pennæ singulorum iungebantur, & duę tegebant corpo- 12 ra eorum: ¶& vnumquodque eorum corã facie sua ambulabat: vbi erat impetus spiritus illuc gradiebã- 13 tur: nec reuertebantur cùm ambularent. ¶Et similitudo animalium, & aspectus eorum quasi carbonũ ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarũ. Hæc D erat visio discurrens in medio animalium, splẽdor 14 ignis, & de igne fulgur egrediens. ¶Et animalia ibãt & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscã- 15 tis. ¶Cùmque aspicerem animalia, apparuit rota vna super terram iuxta animalia, habens quatuor fa- 16 cies. ¶Et aspectus rotarum, & opus earum quasi visio maris: & vna similitudo ipsarum quatuor: & aspectus earum & opera, quasi sit rota in medio rotæ. 17 ¶Per quatuor partes earum euntes ibant: & non re- E uertebantur cùm ambularent. ¶Statura quoq; erat 18 rotis, & altitudo & horribilis aspectus: ‖ & totũ corpus oculis plenũ in circuitu ipsarũ quatuor. ¶Cùm- 19 que ambularent, animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea: & cùm eleuarẽtur animalia de terra, 20 eleuabantur simul & rotæ. ¶Quocunq; ibat spiritus illuc eũte spiritu, & rotæ pariter eleuabãtur, sequẽ- 21 tes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis. ¶Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant: & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur & rotæ, sequẽtes ea: 22 quia spiritus vitæ erat in rotis. ¶Et similitudo super capita animaliũ, firmamenti, quasi aspectus crystal F li horribilis, & extẽti super capita eorum désuper. 23 ¶Sub firmamento autẽ pennę eorũ rectę alterius ad alterum: vnumquodq; duabus alis velabat corpus 24 suũ, & alterũ similiter velabat̃. ¶ Et audiebã sonum alarũ, quasi sonũ aquarũ multarũ, quasi sonũ sublimis Dei cũ ambularent, quasi sonus erat multitudinis vt sonus castrorũ. cũq; starẽt, dimittebãtur pẽnę 25 eorũ. ¶Nã cũ fieret vox super firmamẽtũ qđ erat su- 26 ꝑ caput eorũ, stabãt & submittebãt alas suas. ¶Et super firmamẽtũ quod erat iminẽs capiti eorũ, quasi G aspectus lapidis sapphiri similitudo throni, & suꝑ similitudinẽ throni, sĩlitudo quasi aspectus hoĩs desu- 27 ꝑ. ¶Et vidi quasi spẽm electri, velut aspectũ ignis intrinsecus eius per circuitũ, à lũbis eius & désuꝑ: & à lũbis eius vsq; deorsum, vidi quasi speciẽ ignis splẽ- 28 dẽtis in circuitu. ¶Velut aspectũ arcus cũ fuerit in nube in die pluuię, hic erat aspectus splẽdoris ꝑ gyrũ.

CAPVT II.

1 A HAec visio similitudinis gloriæ Domini: & vidi, & cecidi in faciem meam, & audiui vocem loquentis. Et dixit ad me: Fili hoĩs sta 2 super pedes tuos, & loquar tecũ. ¶Et ingressus est in me spũs postquã locutus est mihi, & statuit me su- 3 prà pedes meos: & audiui loquentẽ ad me. ¶& dicẽtẽ, Fili hoĩs, mitto ego te ad filios Israël, ad gentes B apostatrices, quæ recesserũt à me: *patres eorũ prę- 4 uaricati sunt pactũ meũ vsq; ad diẽ hanc. ¶Et filij dura facie & indomabili corde sunt, ad quos ego mit- 5 to te: & dices ad eos, Hæc dicit Dñs Deus, ¶Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescãt, qm̃ domus exasperans est: & scient quia propheta fuerit in medio 6 eorũ. ¶Tu ergo fili hoĩs ne timeas eos, neq; sermo- C nes eorũ metuas: qm̃ increduli & subuersores sunt tecũ, & cũ scorpionibus habitas: verba eorum ne timeas, & vultus eorũ ne formides: quia domus exa- 7 sperans est. ¶Loquéris ergo verba mea ad eos, si for- 8 tè audiant, & quiescãt: quoniã irritatores sunt. ¶Tu autẽ fili hoĩs audi quęcunq; loquor ad te: & noli esse exasperans sicut domus exasperatrix est: aperi os

Marginal notes: ‖ Infrà 3. f. 23. 9. d. 20 — ‖ Infrà 3. f. 23. 9. d. 20 — ‖ Inf. 9. e. 12 — * ipsi. 8 — 6.

9 tuū,& comede quęcūq; ego do tibi.¶Et vidi:& ecce
10 manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber:¶& expādit illū corā me,‖qui erat scriptus intus,& foris & scriptę erāt in eo lamētationes, & carmen & væ.

‖Apoc.5. a. 1.

CAPVT III.

1 A ET dixit ad me, Fili hominis quodcunque inueneris, comede: comede volumen
2 istud & vadēs loquere ad filios Israël.¶Et aperui os meum,& cibauit me volumine
3 illo.¶Et dixit ad me:Fili hoīs venter tuus comedet, & viscera tua cōplebuntur volumine isto,quod ego do tibi.‖Et comedi illud, & factū est in ore meo si-
4 cut mel dulce.¶Et dixit ad me:Fili hoīs vade ad do-
5 mū Israël,& loquēris verba mea ad eos.¶Nō enim ad populū profundi sermonis & ignotæ linguæ tu
6 mitteris ad domū Israël:¶neq; ad populos multos profundi sermonis & ignotę linguæ, quorū nō possis audire sermones:& si ad illos mittereris,ipsi au-
7 dirēt te.¶Domus autē Israël nolunt audire te: quia nolūt audire me.oīs quippe domus Israël attrita frō-
8 te est,& duro corde.¶Ecce dedi faciē tuā valentio-
B rē faciebus eorū,& frontē tuā duriorē frōtibus eo-
9 rum.¶Vt adamantē & vt silicē dedi faciē tuā:ne timeas eos,neq; metuas à facie eorū:quia domus exa-
10 sperans est.¶Et dixit ad me: Fili hoīs, oēs sermones meos quos loquor ad te,assume in corde tuo,& au-
11 ribus tuis audi.¶& vade ingredere ad transmigra-
C tionē,ad filios populi tui,& loquēris ad eos, & dices eis:Hęc dicit Dñs Deus:si fortè audiāt & quie-
12 scāt.¶Et assumpsit me spiritus,& audiui post me vo cē cōmotionis magnæ, & Benedicta gloria Dñi de
13 loco suo.¶& vocē alarū animaliū percutientiū alterā ad alterā,& vocem totarū sequentiū animalia,&
14 vocē cōmotionis magnæ.¶Spiritus quoq; leuauit me,& assumpsit me: & abij amarus in indignatione spiritus mei,manus enim Dñi erat mecū,cōfortans
15 me.¶Et veni ad transmigrationē ad Aceruū noua-
D rū frugū,ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar:& sedi vbi illi sedebāt:& mansi ibi septem die-
16 bus mœrens in medio eorum.¶Cùm autē pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad
17 me dicens.¶‖Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël: & audies de ore meo verbum,& an-
18 nunciabis eis ex me.¶Si dicente me ad impium:
E Morte morièris: non annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur à via sua impia, & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem
19 autem eius de manu tua requiram.¶Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua,& à via sua impia:ipse quidem in iniquitate sua morietur,tu autem animam tuam libe-
20 rasti.¶Sed & si conuersus iustus à iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo, ipse morietur: quia non annunciasti ei, in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiæ eius quas fecit:sanguinem verò eius de ma-
21 nu tua requiram.¶Si autem tu annunciaueris iu-
F sto vt non peccet iustus, & ille non peccauerit: viuens viuet,quia annunciasti ei, & tu animam tuam
22 liberasti.¶Et facta est super me manus Domini,& dixit ad me: Surgens egredere in campum,& ibi
23 loquar tecum.¶Et surgens egressus sum in campum:& ecce ibi gloria Domini stabat, quasi gloria ‖quam vidi iuxta fluuium Chobar: & cecidi in fa-
24 ciem meam.¶Et ingressus est in me spiritus,& statuit me super pedes meos: & locutus est mihi,& dixit ad me:Ingredere, & includere in medio domus
25 tuæ.¶Et tu fili hominis,ecce data sunt super te vin-
G cula, & ligabunt te in eis: & non egredieris in me-
26 dio eorum.¶Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo,& eris mutus,nec quasi vir obiurgās: quia
27 domus exasperans est.¶Cùm autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.

‖Apoc.10. d.9.d.10.

‖Inf.33.b. 7.

‖Sup.1.a.1 a.3.

CAPVT IIII.

1 A ET tu fili hominis sume tibi laterem,& po
2 nes eum coram te, & describes in eo ciuitatem Ierusalem. ¶Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones,& comportabis aggerem,& dabis con
3 tra eam castra, & pones arietes in gyro.¶Et tu sume tibi sartaginē ferreā, & pones eam *murum ferreum inter te & inter ciuitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem, & cir-
4 cundabis eam: signum est domui Israël.¶Et tu dormies super latus tuum sinistrum,& pones iniquitates domus Israël super eo numero dierum quibus dormies super illud, & assumes 'iniquitatem' eo-
5 rum.¶Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum numero dierum trecentos & nonaginta dies:& por
6 tabis iniquitatem domus Israël.¶Et cùm compleueris hæc dormies super latus tuum dextrum secun
B dò: & assumes ‖iniquitatem domus Iuda quadraginta diebus.diem pro anno,diem,in quam,pro an
7 no dedi tibi.¶Et ad obsidionem Ierusalem conuertes faciem tuam,& brachium tuum erit 'extentum'.
8 & prophetabis aduersus eam.¶Ecce circundedi te vinculis: & non te conuertes à latere tuo in latus
9 aliud,donec compleas dies obsidionis tuæ.¶Et tu sume tibi frumentum,& hordeum,& fabam,& lentem,& milium, & viciam, & mittes ea in vas vnum, & facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum: trecentis & nonaginta die-
10 bus comedes illud.¶Cibus autem tuus quo vescē-
C ris,erit in pondere viginti stateres in die: à tempo-
11 re vsque ad tēpus comedes illud.¶Et aquā in mensura bibes sextam partē hin: à tēpore vsq; ad tem-
12 pus bibes illud.¶Et quasi subcinericium hordeaceū comedes illud:& stercore quod egreditur de hoīe
13 operies illud in oculis eorū.¶Et dixit Dominus:Sic comedent filij Israël panē suū pollutū inter gentes
14 ad quas eijciā eos.¶‖Et dixi:Ah,ah,ah, Dñs Deus, ecce anima mea non est polluta,& morticinū & laceratū à bestijs non comedi,ab infantia mea vsque nūc:& nō est ingressa in os meū oīs caro immunda.
15 ¶Et dixit ad me: Ecce dedi tibi fimū boū pro sterco
16 ribus humanis:& facies panē tuū in eo.¶Et dixit ad me:Fili hoīs,ecce ego conteram baculum panis in Ierusalem:& comedent panē in pōdere, & in solici
17 tudine:& aquā in mensura,& in angustia bibēt.¶Vt deficiētibus pane & aqua corruat vnusquisque ad fratrem suum,& cōtabescant in iniquitatibus suis.

* in.

'iniquitates

‖Nu.14.f. 34.

'extentum &

‖Osee.9.a 3.

‖Infr.5.d. 16.& 24.d. 23.

CAPVT V.

1 A ET tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos: & assumes eum, & duces per caput tuum, & per barbam tuam:& assumes tibi staterā ponderis,&

diuides

2 diuides eos. ¶ Tertiam partẽ igni combures in medio ciuitatis, iuxta completionem dierum obsidionis: & assumes tertiam partem & concides gladio In circuitu eius: tertiam verò aliã disperges in ventum, & gladium nudabo post eos. 3 ¶ Et sumes inde paruum numerum & ligabis eos in summitate pallij tui. 4 ¶ Et ex eis rursum tolles, & proijcies eos in medio ignis, & combures eos igni: & ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel. 5 ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Ierusalem, in medio gentium posui eam, & in circuitu eius terras. 6 ¶ Et cõtempsit B iudicia mea, vt plus esset impia quàm gẽtes, & pręcepta mea vltrà quã terræ quę in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea proiecerunt, & in pręceptis meis non ambulauerunt. 7 ¶ Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Quia superastis gentes quę in circuitu vestro sunt, & in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis, & iuxta iudicia gentium quæ 'in circuitu vestro sunt, -non' estis operati: 8 ¶ Ideo hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ad te, & ipse ego faciam in medio tui iudicia in oculis gentium: 9 ¶ & faciam in te quod non feci, & quibus similia vltrà nõ faciam propter omnes abominationes tuas. 10 ¶ Ideo patres comedent filios in medio tui, & filij C comedẽt patres suos: & faciã in te iudicia, & ventilabo vniuersas reliquias tuas in oẽm ventum. 11 ¶ Idcirco viuo ego, dicit Dñs Deus, Nisi pro eo quòd sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis: ego quoq; confringã, & non parcet oculus meus, & non miserebor. 12 ¶ Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui: & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam verò partẽ tuam in omnem vẽtum dispergam, & gladium euaginabo post eos. 13 ¶ Et complebo furorem meum, & requiescere faciam indignationem meam in eis, & consolabor: & scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cùm impleuero indignationem meam in eis. 14 ¶ Et dabo te in desertum & in opprobrium D gentibus quæ in circuitu tuo sunt, in conspectu omnis prætereuntis. 15 ¶ Et eris opprobrium & blasphemiã, exẽplum & stupor in Gentibus quæ in circuitu tuo sunt, cum fecero in te iudicia in furore & in indignatione, & in increpationibus iræ: Ego Dominus locutus sum. 16 ¶ Quãdo misero sagittas famis pessimas in eos, quæ erunt mortiferę, & quas mittam vt disperdam vos, & famem cõgregabo super vos, & conteram in vobis baculum panis. 17 ¶ Et immittam in vos famem & bestias pessimas vsque ad internecionem: & pestilẽtia & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te. ego Dñs locutus sum.

(Margin: Su.4.d.16 Inf.14.d.13)

CAPVT VI.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, pone faciem tuam ad mõtes Israël, & prophetabis ad eos, 2 ¶ & dices, 3 ‖ Montes Israël audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus montibus & collibus, rupibus & vallibus: Ecce, ego inducam super vos gladium, & disperdam excelsa vestra, 4 ¶ & demoliar aras vestras, & confringentur simulachra vestra, & deijciam interfectos vestros ante idóla vestra. 5 ¶ Et dabo cadauera filiorum Israël ante faciem simulachrorum vestrorum: & dispergam ossa vestra circum aras vestras, 6 ¶ in omnibus habitationibus vestris. Vrbes desertæ erunt, & excelsa demolientur, & dissipabuntur: & interibunt aræ vestræ, & confringentur: & cessabunt idóla vestra, B & cõterentur delubra vestra, & delebũtur opera vestra. 7 ¶ Et cadet interfectus in medio vestri: & scietis 8 quia ego sum Dominus. ¶ Et relinquam in vobis eos qui fugerint gladium in Gentibus, cùm dispersero vos in terris. 9 ¶ Et recordabuntur mei liberati vestri in Gentibus ad quas captiui ducti sunt: quia cõtriui cor eorum fornicans & recedens à me, & oculos eorũ fornicantes post idóla sua: & displicebũt sibimet C super malis quæ fecerant in vniuersis abominationibus suis. 10 ¶ Et sciẽt quia ego Dominus non frustrà 11 locutus sum vt facerem eis malum hoc. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Percute 'manum tuam' & allide pedem tuum, & dic, Heu, ad omnes abominationes malorum domus Israël. 'quæ' gladio & fame, & peste ruituri sunt. 12 ¶ Qui longè est, peste morietur: qui autem propè, gladio corruet: & qui relictus fuerit & obsessus, fame morietur: & complebo indignationem meam in eis. 13 ¶ Et scietis quia ego Dominus, cum fuerint interfecti vestri in medio idólorum vestrorum in circuitu ararũ vestrarum in omni D colle excelso, & in cunctis summitatibus mõtium, & subtus omne lignum nemorosum, & subtus vniuersam quercum frondosam, locum vbi accenderunt thura redolentia vniuersis idólis suis. 14 ¶ Et extendã manũ meã super eos: & faciam terram desolatam & destitutam à desertò Debláta in omnibus habitationibus eorum, & sciẽt quia ego Dominus.

(Margin: Inf.36.a; manu tua. 6.; qui 15.)

CAPVT VII.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicẽs: ¶ Et tu fili hominis, hæc dicit Dominus, 2 Deus terræ Israël: Finis venit, venit finis super quatuor plagas terræ. 3 ¶ Nunc finis super te, & immittã furorẽ meũ in te: & iudicabo te iuxta vias tuas: ponam contra te oẽs abominationes tuas. 4 ¶ Et non parcet oculus meus super te, & nõ miserebor: sed vias tuas ponam super te, & abominationes tuæ in medio tui erunt: & scietis, quia 5 ego Dominus. ¶ Hęc dicit Dominus Deus: Afflictio 6 vna, afflictio ecce venit, ¶ finis venit, venit finis, euigilauit aduersum te: ecce venit. 7 ¶ Venit 'contritio' super te, qui habitas in terra: venit tempus, prope est B 8 dies occisionis, & non gloriæ montium. ¶ Nunc de propinquo effundam iram meam super te: & complebo furorem meũ in te: & iudicabo te iuxta vias 9 tuas, & imponam tibi omnia scelera tua. ¶ Et non C parcet oculus meus, nec miserebor: sed vias tuas imponã tibi, & abominationes tuæ in medio tui erũt: 10 & scietis quia ego sum Dominus percutiens. ¶ Ecce dies, ecce venit: egressa est 'contritio', floruit virga, 11 germinauit superbia. ¶ Iniquitas surrexit in virga impietatis: non ex eis, & non ex populo, neque ex sonitu eorum: 12 & non erit requies in eis. ¶ Venit tempus, appropinquauit dies: qui emit, non lætetur: & qui vendit, non lugeat: quia ira super omnem populum eius. 13 ¶ Quia qui vendit, ad id quod vendidit, D non reuertetur: & adhuc in viuentibus vita eorum: visio enim ad omnẽ multitudinem eius non regredietur, & vir in iniquitate vitæ suæ non confortabitur. 14 ¶ Canite tuba, præparentur omnes, & non est qui vadat ad prælium: ira enim mea super 'vniuersum populũ' eius. 15 ¶ Gladius foris, & pestis & fames intrinsecus: qui in agro est, gladio morietur: & qui 16 in ciuitate, pestilẽtia, & fame deuorabũtur. ¶ Et sal-

(Margin: cõfractio 5.; cõfractio 6.; oẽm multitudine 3.)

uabuntur

uabuntur qui fugerint ex eis: & erunt in montibus quasi columbæ cōualliū, omnes trepidi, unusquisq; 17 in iniquitate sua. ¶Omnes manus dissoluentur, & 18 omnia genua fluent aquis. ¶|Et accingent se cilicijs, E & operiet eos formido: & in omni facie confusio, 19 & in uniuersis capitibus eorum caluitium. ¶|Argentum eorum foras proijcietur, & aurum eorum in sterquilinium erit. Argentum eorum & aurum eorum non ualebit liberare eos in die furoris Domini. Animam suam non saturabunt, & uentres eorum non implebuntur: quia scandalum iniquitatis eorū 20 factum est. ¶Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt, & imagines abominationum suarum, & simulachrorum fecerunt ex eos: propter 21 hoc dedi eis illud in immunditiam: ¶& dabo illud in manus alienorum ad diripiendum, & impijs terræ 22 in prædam, & contaminabunt illud. ¶Et auertam fa F ciem meam ab eis, & violabunt arcanum meum: & introibunt in illud emissarij, & cōtaminabunt illud. 23 ¶Fac conclusionem: quoniam terra plena est iudi- 24 cio sanguinum, & ciuitates plenę iniquitate. ¶Et adducam pessimos de Gentibus, & possidebūt domos eorum: & quiescere faciam superbiam potentium, 25 & possidebunt sanctuaria eorum. ¶Angustia super- 26 ueniente requirent pacem, & nō erit. ¶Conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum: & quærent visionem de propheta, & lex pe- 27 ribit à sacerdote, & consilium à senioribus. ¶Rex lugebit, & princeps induetur mœrore, & manus populi terræ conturbabuntur. Secundùm viam eorum faciam eis, & secūdum iudicia eorum iudicabo eos, & scient quia ego Dominus.

Isa.15.a.2. Iere.48.f.37. Prou.11.a.4. Soph.1.d.18. Eccle.5.b.10. c.13.

CAPVT VIII.

1 A ET factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis: ego sedebā in domo mea, & senes Iuda sedebāt coram me, & cécidit ibi super me manus Domini Dei. 2 ¶Et uidi: & ecce similitudo quasi aspectus ignis: ab aspectu lumborum eius & deorsum, ignis: & à lumbis eius & sursum, quasi aspectus splendoris, vt visio 3 electri. ¶|Et emissa similitudo manus apprehendit B me in cincinno capitis mei: & eleuauit me Spiritus inter terram & cœlum: & adduxit me in Ierusalem in visione Dei, iuxta ostium interius quod respiciebat ad Aquilonem, vbi erat statutū idólum zeli ad 4 prouocandum ęmulationem. ¶Et ecce ibi gloria Dei Israël secundùm visionem quam videram in 5 campo. ¶Et dixit ad me: Fili hominis, leua oculos C tuos ad viam Aquilonis, & leuaui oculos meos ad viam Aquilonis: & ecce ab Aquilone portæ altaris 6 idólum zeli in ipso introitu. ¶Et dixit ad me: Fili hominis, putásne vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israël facit hic, vt procul recedam à sanctuario meo? & adhuc conuersus 7 videbis abominationes maiores. ¶Et introduxit me ad ostium atrij: & vidi, & ecce foramen vnum in pa- 8 riete. ¶Et dixit ad me: Fili hominis, fode parietem. D Et cum fodissem parietem, apparuit ostium vnum. 9 ¶Et dixit ad me: Ingredere & vide abominationes 10 pessimas, quas isti faciunt hic. ¶Et ingressus vidi: & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium, abominatio, & vniuersa idóla domus Israël depicta 11 erant in pariete in circuitu per totum. ¶Et septuaginta viri de senioribus domus Israël, & Iezonias filius Saphan, stabat in medio eorum stantium ante E picturas: & unusquisque habebat thuribulum in ma- 12 nu sua: & vapor nebulæ de thure consurgebat. ¶Et dixit ad me: Certè uides fili hominis quæ seniores domus Israël faciunt in tenebris, unusquisq; in abscondito cubilis sui, dicunt enim: Non uidet Domi- 13 nus nos, dereliquit Dominus terram. ¶Et dixit ad me: Adhuc conuersus videbis abominationes maio- 14 res quas isti faciunt. ¶Et introduxit me per ostium portæ domus Domini, quod respiciebat ad Aquilonem, & ecce ibi mulieres sedebant plangentes Ado- 15 nidē. ¶Et dixit ad me: Certè vidisti, fili hominis: ad- F huc conuersus uidebis abominationes maiores his. 16 ¶Et introduxit me in atriū domus Domini interius: & ecce in ostio templi Domini inter vestibulum, & altare, quasi vigintiquinque viri dorsa habentes cōtra templum Domini, & facies ad Orientem: & ado- 17 rabant ad ortum solis. ¶Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis: nunquid leue est hoc domui Iuda, vt facerent abominationes istas quas fecerunt hic: quia replentes terram iniquitate, conuersi sunt ad irritādum me? & ecce applicant ramum ad nares suas. 18 Ergo & ego faciā in furore: nō parcet oculus meus, nec miserebor: & cùm clamauerint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

Dan.14.f.35.

CAPVT IX.

1 A ET clamauit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquauerunt visitationes vrbis, & vnusquisque vas interfectionis ha- 2 bet in manu sua. ¶Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, quæ respicit ad Aquilonem: & vniuscuiusque vas interitus in manu eius: uir quoque vnus in medio eorū vestitus erat lineis, & atramentarium scriptoris ad renes eius: & ingressi sunt, & ste- 3 terunt iuxta altare æreū. ¶Et gloria Domini Israël assumpta est de cherub, quę erat super eum ad limē B domus: & uocauit uirum qui indutus erat lineis, & atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. 4 ¶Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem: |& signa Thau super frontes virorum gementium & dolentium super cū- 5 ctis abominationibus quæ fiunt in medio eius. ¶Et illis dixit audiēte me: Transite per ciuitatem sequētes eum, & percutite, non parcat oculus uester, ne- 6 que misereamini. ¶Senem, adolescentulum, & uirgi- C nem, 'paruulos' & mulieres interficite usque ad internecionem: omnem autem super quem uideritis Thau, ne occidatis: & à sanctuario meo incipite. Cęperunt ergo à uiris senioribus qui erāt ante faciem 7 domus. ¶Et dixit ad eos: Contaminate domū, & implete atria interfectis: egredimini. Et egressi sunt, 8 & percutiebant eos qui erant in ciuitate. ¶Et cæde completa remansi ego: ruique super faciem meam, & clamans, aio: Heu, heu, heu, Domine Deus, ergóne disperdes omnes reliquias Israël, effundēs fu- 9 rorem tuum super Ierusalem? ¶Et dixit ad me: Iniquitas domus Israël & Iuda magna est nimis ualde: D & repleta est terra sanguinibus, & ciuitas repleta est auersione: dixerunt enim, Dereliquit Domi- 10 nus terram, & Dominus non uidet. ¶Igitur & meus nō parcet oculus, neque miserebor: uiam eorum su- 11 per caput eorum reddam. ¶Et ecce uir qui erat indutus lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respondit uerbum, dicens: Feci sicut præcepisti mihi.

Exo.12.b.7. Apoc.7.a.3. 'paruulū.

CAPVT X.

1 A ET vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput cherubim, quasi lapis sapphirus, quasi species similitudines solij apparuit super ea. 2 ¶Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait: Ingredere in medio rotarum quæ sunt subtus cherubim: & imple manum tuam prunis ignis quæ sunt inter cherubim, & effunde super ciuitatem. Ingressusque est in conspectu meo. 3 ¶Cherubim autem stabāt à dextris domus cùm ingrederetur vir, & nubes impleuit atrium interius. 4 ¶Et eleuata est gloria Domini désuper cherub ad limen domus: & repleta est domus nube, & atrium 5 repletum est splendore gloriæ Domini. ¶Et sonitus alarum cherubim audiebatur vsque ad atrium exterius, quasi uox Dei omnipotentis loquentis. 6 ¶Cūque præcepisset uiro qui indutus erat lineis, dicens: B Sume ignem de medio rotarum quę sunt inter cherubim: ingressus ille, stetit iuxta rotam. 7 ¶Et extēdit cherub manum de medio cherubim, ad ignem qui erat inter cherubim: & sumpsit, & dedit in manus eius qui indutus erat lineis: qui accipiens egressus 8 est. ¶Et apparuit in cherubim similitudo manus ho9minis subtus pēnas eorum. ¶& vidi: & ecce quatuor rotæ iuxta cherubim: rota vna iuxta cherub vnum, & rota alia iuxta cherub vnum: species autem rota10rum erat quasi visio lapidis chrysoliti. ¶& aspectus earum similitudo vna quatuor: quasi sit rota in me11dio rotæ. ¶Cumque ambularent, in quatuor partes gradiebantur: & non reuertebantur ambulantes: sed ad locum ad quem ire declinabat quæ prima e12rat, sequebantur & cæteræ, nec cōuertebantur. ¶Et C omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu quatuor rota13rum. ¶Et rotas istas vocauit volubiles, audiente me. 14 ¶Quatuor autem facies habebat vnum: facies vna, facies cherub: & facies secunda, facies hominis: & in 15 tertio facies leonis: & in quarto facies aquilæ. ¶Et eleuata sunt cherubim: ipsum est animal quod vide16ram iuxta fluuium Chobar. ¶Cumque ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ iuxta ea: & cùm eleuarent cherubim alas suas, vt exaltarentur de terra, 17 non residebant rotæ, sed & ipsæ iuxta erant. ¶Stantibus illis, stabant: & cum eleuatis eleuabantur: spiri18tus enim vitæ erat in eis. ¶Et egressa est gloria Do19mini à limine templi: & stetit super cherubim. ¶Et eleuantia cherubim alas suas, exaltata sunt à terra D coram me: & illis egredientibus, rotæ quoque subsecutæ sunt: & stetit in introitu portæ domus Domi20ni orientalis, & gloria Dei Israël erat super ea. ¶Ipsum est animal quod vidi subter Deum Israël, iuxta fluuium Chobar: & intellexi quia cherubim es21sent. ¶Quatuor * vultus vni, & quatuor alę vni: & simi22litudo manus hominis sub alis eorum. ¶Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram iuxta fluuium Chobar, & intuitus eorum, & impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

¶ Sup. 1. c. 18.

¶ Sup. 1. 2. 1. & 3.

* per quatuor.

CAPVT XI.

1 A ET eleuauit me spiritus, & introduxit me ad portā domus Domini oriētalem quę respicit ad solis ortum: & ecce, in introitu portæ vigintiquinque viri: & vidi in medio eorum Iezoniam filium Azur, & Pheltiam 2 filium Bananiæ: principes populi. ¶Dixitque ad me: Fili hominis, hi sunt viri qui cogitāt iniquitatem, & 3 tractant consilium pessimum in vrbe ista, ¶dicentes: Nonne dudum ædificatæ sunt domus? hęc est lebes, 4 nos autem carnes. ¶Idcirco uaticinare de eis, uatici5nare fili hominis. ¶Et irruit in me spiritus Domini, & dixit ad me: Loquere, Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israël, & cogitationes cordis uestri 6 ego noui. ¶Plurimos occidistis in vrbe hac, & imple7stis uias eius interfectis. ¶Propterea hęc dicit Domi B nus Deus: Interfecti uestri, quos posuistis in medio eius hi sunt carnes, & hæc est lebes: & educam uos 8 de medio eius. ¶Gladium metuistis, & gladium in9ducam super uos, ait Dominus Deus. ¶Et eijciā uos de medio eius, daboq; uos in manum hostium, & 10 faciam in uobis iudicia. ¶Gladio cadetis: in finibus Israël iudicabo uos, & scietis quia ego Dominus. 11 Hęc nō erit uobis in Lebetem, & uos nō eritis in me12dio eius in carnes: in finibus Israël iudicabo uos. ¶Et scietis quia ego Dominus: quia in præceptis meis non ambulastis, & iudicia mea non fecistis: sed C iuxta iudicia gentium, quæ in circuitu uestro sunt, 13 estis operati. ¶Et factum est cum prophetarem, Pheltias filius Banaiæ mortuus est: & cecidi in faciem meam, clamans uoce magna, & dixi: Heu, heu, heu, Domine Deus: consummationem tu facis re14liquiarum Israël? ¶Et factum est uerbum Domini ad 15 me, dicens: ¶Fili hominis, fratres tui uiri propinqui tui, & omnis domus Israël, uniuersi quibus dixerunt habitatores Ierusalem, Longè recedite à Domino, 16 nobis data est terra in possessionē. ¶Propterea hæc dicit Dominus Deus. Quia longè feci eos in gentibus, & quia dispersi eos in terris: ero eis in sanctifi17cationem modicā in terris ad quas uenerunt. ¶Propterea loquere: Hæc dicit Dominus Deus: Congregabo uos de populis, & adunabo de terris in qui18bus dispersi estis: daboque uobis humum Israël. ¶Et D ingredientur illuc, & auferent omnes offensiones: 19 cunctasque abominationes eius de illa. ¶Et dabo eis cor unum, & spiritum nouum tribuā in uisceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eo20rum, & dabo eis cor carneum. ¶Vt in pręceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea: 21 & sint mihi in populū, & ego sim eis in Deū. ¶Quorum * cor post offendicula & abominationes suas ambulat, horum uiam in capite suo ponā, dicit Do22minus Deus. ¶Et eleuauerunt cherubim alas suas, & rotæ cum eis: & gloria Dei Israël erat super ea. 23 ¶Et ascendit gloria Domini de medio ciuitatis, ste24titque super montem qui est ad Oriētem urbis. ¶Et spiritus leuauit me: adduxitque * in Chaldæam ad transmigrationem, in uisione in spiritu Dei: & subla25ta est à me uisio quam uideram. ¶Et locutus sum ad transmigrationem omnia uerba Domini quæ ostenderat mihi.

¶ Iere. 32. f. 3. Inf. 18. g. 31. 36. c. 26. Inf. 14. & 7. Heb. 8. c. 10.

* autem.

* me 4.

CAPVT XII.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: 2 ¶Fili hominis, in medio domus exasperantis tu habitas: qui oculos habent ad uidendum, & non uident: & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exasperans 3 est. ¶Tu ergo fili hominis fac tibi uasa transmigrationis, & transmigrabis per diem corā eis: transmigrabis autem de loco tuo ad locū alterū in conspectu eorum, si fortè aspiciant: quia domus exasperans est. 4 ¶Et efferes foras uasa tua quasi uasa * transmigrātis

* transmigrationis.

per diem in conspectu eorum: tu autem egredieris 5 vespere coram eis, sicut egreditur migrans. ¶Ante B oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris 6 per eum. ¶In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine effereris: faciem tuam velabis, & nō videbis terram: quia portentū dedi te domui Israël. 7 ¶Feci ergo sicut præceperat mihi*: vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem: & vespere perfodi mihi parietē manu: & in caligine egressus sum, 8 & in humeris portatus in conspectu eorum. ¶Et factus est sermo Domini manè ad me, dicens: ¶Fili hominis, nunquid non dixerunt ad te domus Israël, do C mus exasperans, Quid tu facis? ¶Dic ad eos: Hæc di10 cit Dominus Deus, Super ducem onus istud, qui est in Ierusalem: & super omnem domum Israël, quæ est 11 in medio eorum. ¶Dic: Ego portentum vestrū, quomodo feci, sic fiet illis: in transmigrationem, & in ca12 ptiuitatem ibunt. ¶Et dux qui est in medio eorū, in D humeris portabitur, in caligine egredietur: parietē perfodient, vt educant eum: facies eius operietur, 13 vt nō videat oculo terram. ¶Et extendam rete meū super eum, & capietur in sagena mea: & adducā eū in Babylonē, in terrā Chaldæorum: & ipsam non vi14 debit, ibiq; morietur. ¶Et omnes qui circa eum sunt, præsidium eius & agmina eius dispergam in omnē 15 ventum: & gladium euaginabo post eos. ¶Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in gen16 tibus, & disseminauero eos in terris. ¶Et relinquam ex eis viros paucos à gladio, & fame, & pestilentia: E vt enarrent omnia scelera eorū in gentibus ad quas 17 ingrediētur: & scient quia ego Dominus. ¶Et factus 18 est sermo Domini ad me, dicens: ¶Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede: sed & aquam 19 tuam in festinatione & mœrore bibe. ¶Et dices ad populū terræ: Hæc dicit Dominus Deus ad eos qui habitant in Ierusalem in terra Israël: Panem suum in solicitudine comedent, & aquam suam in desolatione bibent: vt desoletur terra à multitudine sua, pro20 pter iniquitatem omnium qui habitant in ea. ¶Et ciuitates quæ nunc habitantur, desolatæ erunt, terraF que deserta: & scietis quia ego Dominus. ¶Et factus 21 est sermo Domini ad me, dicēs: ¶Fili hominis, quod 22 est prouerbium istud vobis in terra Israël? dicentiū: In longum differentur dies, & peribit omnis visio: 23 ¶Ideo dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, Quiescere faciam prouerbium istud, neq; vulgo dicetur vltrà in Israël: & loquere ad eos quòd appropinqua 24 uerunt dies & sermo omnis visionis. ¶Non enim erit vltrà omnis visio cassa, neque diuinatio ambigua 25 in medio filiorum Israël. ¶Quia ego Dominus lo G quar: & quodcunque locutus fuero verbum, & fiet, nō prolongabitur amplius: sed in diebus vestris, domus exasperans, loquar verbum, & faciam illud, di26 cit Dominus Deus. ¶Et factus est sermo Domini ad 27 me, dicens. ¶Fili hominis, ecce domus Israël dicentium, Visio quam hic videt, in dies multos: & in tem29 pora longa iste prophetat. ¶Propterea dic ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, Nō prolongabitur vltrà omnis sermo meus: verbum quod locutus fuero, cōplebitur, dicit Dominus Deus.

Dominus transmigrationis s

Inf. 17. f. 20. & 32. c. b. – 6.

CAPVT XIII.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicēs: ¶Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israël, 2 qui prophetant: & dices prophetantibus 3 de corde suo: Audite verbū Domini. ¶Hæc dicit Dominus Deus: ¶Væ prophetis insipientibus, qui se4 quuntur spiritum suum, & nihil uident. ¶Quasi vulpes in desertis, prophetę tui Israël erant. ¶Non ascē 5 distis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël: ut staretis in prælio in die Domini. ¶Vidēt 6 vana, & diuinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cùm Dominus non miserit eos: & perseuerauerunt 7 confirmare sermonem. ¶Nunquid non uisionē cassam uidistis, & diuinationem mendacem locuti estis? & dicitis, Ait Dominus: cùm ego non sim lo8 cutus. ¶Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana, & uidistis mendacium: ideo ecce 9 ego ad uos, dicit Dominus Deus. ¶Et erit manus B mea super prophetas qui vident uana, & diuinant mendacium: in concilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israël non scribentur, nec in terrā Israël ingredientur: & scietis quia ego Dominus 10 Deus. ¶Eo quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem, 11 illi autem liniebant eum luto absque paleis. ¶Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quod casurus sit: erit enim imber inundans, & dabo lapides prægrandes desuper irruentes, & uentum procellæ dissi12 pantem. ¶Siquidem ecce cēcidit paries: nunquid non dicetur uobis, Vbi est litura quam linistis? ¶Propte13 rea hæc dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea & imber inundans in furore meo erit: & lapides grandes 14 in ira in consumptionem. ¶Et destruam parietem C quem linistis absque temperamento: & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius: & cadet, & consumetur in medio eius: & scietis quia ego 15 sum Dominus. ¶Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum absque temperamēto, dicamque vobis, Non est paries, & nō sunt 16 qui liniunt eum. ¶Prophetæ Israël, qui prophetant ad Ierusalem, & uident ei uisionem pacis: & non est 17 pax, ait Dominus. ¶Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetāt de cor18 de suo: & uaticinare super eas, ¶& dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent 19 animas populi mei, uiuificabant animas eorum. ¶Et uiolabant me ad populum meum propter pugillū hordei & fragmen panis, ut interficerēt animas quę non moriuntur, & uiuificarent animas quæ non uiuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs. 20 ¶Propter hoc hæc dicit Dominus Deus: Ecce, ego D ad puluillos uestros quibus uos capitis animas uolantes: & dirumpam eos de brachijs uestris: & dimittam animas quas uos capitis, animas ad uolandum. 21 ¶Et dirumpam ceruicalia vestra: neque erunt ultrà in manibus uestris ad prędandum: & scietis quia e22 go Dñs. ¶Pro eò quòd mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristaui: & confortastis manus impij, ut non reuerteretur à uia sua mala, & 23 uiueret: ¶Propterea uana non uidebitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, & eruam populum meum de manu uestra: & scietis quia ego Dominus.

Ier. 23. a. 1 Inf. 14. c. 9. 34. a. 2.

qua I.

CAPVT XIIII.

1 A ET venerunt ad me viri seniorum Israël, & sederunt coram me. 2 ¶Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 3 ¶Fili hominis, viri isti posuerũt immunditias suas in cordibus suis, & scandalũ iniquitatis suę statuerunt cõtra faciẽ suã: nunquid interrogatus respondebo eis? 4 ¶Propter hoc loquere eis, & dices ad eos: Hæc dicit Dñs Deus: Homo homo de domo Israël, qui posuerit immunditias suas in corde suo, & scandalum iniB quitatis suæ statuerit cõtra faciẽ suam, & venerit ad prophetã interrogans per eum me: ego Dñs respon5 debo ei in multitudine immunditiarũ suarũ. ¶Vt capiatur domus Israël in corde suo quo recesserunt à 6 me in cunctis idólis suis. ¶Propterea dic ad domum Israël: Hęc dicit Dñs Deus: Conuertimini & recedite ab idolis vestris, & ab vniuersis contaminationi7 bus vestris auertite facies vestras. ¶Quia homo homo de domo Israël, & de proselytis, quicunq; aduena fuerit in Israël, si alienatus fuerit à me, & posuerit idóla sua in corde suo, & scandalũ iniquitatis suę statuerit contra faciem suã, & venerit ad prophetã vt interroget per eum me: ego Dominus responde8 bo ei per me. ¶Et ponam faciem meam super homiC nem illum, & faciam eum in exẽplum & in prouerbium, & disperdã eum de medio populi mei: & sci9 tis quia ego Dominus. ¶Et propheta cum errauerit & locutus fuerit verbũ: ego Dominus decepi prophetam illum: & extendã manum meam super illũ, 10 & delebo eũ de medio populi mei Israël. ¶Et portabunt iniquitatem suam: iuxta iniquitatem interro11 gantis, sic iniquitas prophetæ erit. ¶Vt non erret vlD trà domus Israël à me, neque polluatur in vniuersis præuaricationibus suis: sed sint mihi in populum, & 12 ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum. ¶Et 13 factus est sermo Domini ad me, dicens: ¶Fili hominis, terra cùm peccauerit mihi, vt præuaricetur prę- uaricans: extendam manum meam super eam, & conterã virgã panis eius: & immittã in eam famẽ, & 14 interficiam de ea hominem & iumentum. ¶Et si fuerint tres uiri isti in medio eius, Noë, Daniel, & Iob: ipsi iustitia sua liberabũt animas suas, ait Dominus 15 exercituum. ¶Quòd si & bestias pessimas induxero E super terrã, vt vastem eam: & fuerit inuia, eò quòd 16 non sit pertransiens propter bestias: ¶Tres viri isti si fuerint in ea, viuo ego dicit Dominus Deus, quia nec filios nec filias liberabunt: sed ipsi soli libera17 buntur, terra autem desolabitur. ¶Vel si gladium induxero super terram illam, & dixero gladio: Transi per terram: & interfecero de ea hominem & iu18 mentum: ¶Et tres viri isti fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios 19 neque filias: sed ipsi soli liberabuntur. ¶Si autem & F pestilentiam immisero super terram illam, & effudero indignationem meam super eam in sanguine, 20 vt auferam ex ea hominem & iumentum: ¶Et Noë, & Daniel, & Iob fuerint in medio eius: viuo ego, dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. 21 ¶Quoniã hæc dicit Dominus Deus: Quod & si quatuor iudicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam immisero in Ierusalem, 22 vt interficiam de ea hominem & pecus: ¶Tamen reG linquetur in ea saluatio educentium filios & filias: ecce ipsi egredientur ad vos, & videbitis viam eorum & adinuentiones eorum: & consolabimini super malo quod induxi in Ierusalem in omnibus quę 23 inportaui super eam. ¶Et consolabuntur uos, cùm videritis viam eorũ & adinuentiones eorum: & cognoscetis quòd non frustrà fecerim omnia quæ feci in ea, ait Dominus Deus.

Sup.13.a.3 — Sup.4.d. 16.5.d.16.

CAPVT XV.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicẽs: ¶Fi2 li hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna 3 syluarum? ¶Nunquid tolletur de ea lignum, vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat 4 in eo quodcunque vas? ¶Ecce, igni datum est in escam: vtranque partem eius consumpsit ignis, & medietas eius redacta est in fauillam: nũquid vtile erit 5 ad opus? ¶Etiam cùm esset integrum, non erat aptũ ad opus: quantò magis cùm illud ignis deuorauerit 6 & combusserit, nihil ex eo fiet operis? ¶Propterea B hæc dicit Dominus Deus: Quomodo lignum uitis inter ligna syluarum quod dedi igni ad deuorandũ, 7 sic tradã tradidi habitatores Ierusalẽ. ¶Et ponã faciem meam in eos: de igne egredientur, & ignis cõsumet eos: & scietis quia ego Dominus, Cùm posue8 ro faciem meam in eos, ¶& dedero terram inuiam & desolatam: eò quòd præuaricatores extiterint, dicit Dominus Deus.

CAPVT XVI.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: 2 ¶Fili hominis notas fac Ierusalẽ abominationes suas, 3 ¶& dices: Hæc dicit Dominus Deus Ierusalem: Radix tua & generatio tua de terra Chanaán: pater tuus Amorrhæus 4 & mater tua Chetæa. ¶Et quando nata es, in die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec inuoluta pan5 nis. ¶Non pepercit super te oculus, vt faceret tibi unum de his, misertus tui: sed proiecta es super faciẽ terræ in abiectione animæ tuæ, in die qua nata es. 6 ¶Transiens autem per te, vidi te conculcari in sanguine tuo: & dixi tibi cùm esses in sanguine tuo: Vi7 ue dixi, inquam, tibi: In sanguine tuo viue. ¶Multiplicatam quasi germen agri dedi te: & multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mundum muliebrem: ubera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit: & eras nuda, & confusione ple8 na. ¶Et transiui per te, & vidi te: & ecce tempus tuũ, tempus amantium: & expandi amictum meum super te, & operui ignominiam tuam. Et iuraui tibi, & ingressus sum pactum tecum, ait Dominus Deus: & 9 facta es mihi. ¶Et laui te aqua, & emundaui sangui10 nem tuum ex te: & vnxi te oleo. ¶Et vestiui te discoloribus, & calceaui te hyacintho: & cinxi te bysso, & 11 indui te subtilibus. ¶Et ornaui te ornamento, & deB di armillas in manibus tuis, & torquem circa col12 lum tuum. ¶Et dedi inaurem super os tuum, & circulos auribus tuis, & coronã decóris in capite tuo. 13 ¶Et ornata es auro & argento, & uestita es bysso, & polymito, & multis coloribus: similam & mel & oleum comedisti, & decora facta es vehementer ni14 mis: & profecisti in regnum. ¶Et egressum est nomen tuum in Gentes propter speciem tuam: quia perfecta eras in decóre meo, quẽ posueram super 15 te, dicit Dñs Deus. ¶Et habens fiduciam in pulchritudine

tudine, tua, fornicata es in nomine tuo: & exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, vt eius 16 fieres. ¶Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi excelsa hinc inde consuta: & fornicata es super 17 eis, sicut non est factum, neque futurum est. ¶Et tulisti vasa decoris tui, de auro meo atque argento meo, quæ dedi tibi: & fecisti tibi imagines mascu-18 linas, & fornicata es in eis. ¶Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, & 'operuisti illas': & oleum 19 meum, & thymiama meum posuisti coram eis. ¶Et panem meum quem dedi tibi, similam, & oleum, & mel quibus enutriui te, posuisti in conspectu eorum in odorem suauitatis, & factum est, ait Domi-20 nus Deus. ¶Et tulisti filios tuos & filias tuas quas ge C nerasti mihi: & immolasti eis ad deuorandum. Nū-21 quid parua est fornicatio tua? ¶Immolasti filios 22 meos, & dedisti illos consecrans, eis. ¶Et post omnes abominationes tuas, & fornicationes, non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras nuda & confusione plena, conculcata in sanguine 23 tuo. ¶Et accidit post omnem malitiam tuam (væ væ 24 tibi, ait Dominus Deus) ¶& ędificasti tibi lupanar, 25 & fecisti tibi prostibulū in cunctis plateis. ¶Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuę: & abominabilem fecisti decorem tuum: & diuisisti pedes tuos omni transeunti, & multiplicasti for-26 nicationes tuas. ¶Et fornicata es cum filijs Aegypti vicinis tuis magnarum carnium: & multiplicasti for-27 nicationem tuam ad irritandum me. ¶Ecce, ego extendam manum meam super te, & auferam 'iustificationem tuam': & dabo te in animas odientium te filiarum Palæsthinarum, quæ erubescunt in 28 via tua scelerata. ¶Et fornicata es in filijs Assyriorum, eo quòd necdum fueris expleta: & postquam 29 fornicata es, nec sic es satiata. ¶Et multiplicasti fornicationem tuam in terra Chanaān cum Chaldęis: 30 & nec sic satiata es. ¶In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus: cùm facias omnia hæc opera mu-31 lieris meretricis & procacis? ¶Quia fabricasti lupa-D nar tuum in capite omnis viæ, & excelsum tuum fecisti in omni platea: nec facta es quasi meretrix fa-32 stidio augens precium, ¶sed quasi mulier adultera 33 quæ super virum suum inducit alienos. ¶Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & dona donabas eis vt intrarent ad te vndique ad fornicandum 34 tecum. ¶Factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis, & post te non erit fornicatio: in eo enim quòd dedisti mercedes, & mercedes non accepisti, factum est in contrarium. 35 ¶Propterea meretrix audi verbum Domini. ¶Hæc 36 dicit Dominus Deus: Quia effusum est æs tuum, & reuelata est ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos, & super idola abominationū tuarum in sanguine filiorum tuorum quos dedisti 37 eis: ¶Ecce, ego congregabo omnes amatores tuos quibus commista es, & omnes quos dilexisti cum uniuersis quos oderas: & congregabo eos super te vndique, & nudabo ignominiam tuam coram eis, 38 & uidebunt omnem turpitudinem tuam. ¶Et iudicabo te iudicijs adulterarum & effundentium san-39 guinem: & dabo te in sanguinem furoris & zeli. ¶Et E dabo te in manus eorum, & destruent lupanar tuū, & demolientur prostibulum tuum: & denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui: & derelinquent te nudam plenamque ignominia:

40 ¶Et adducent super te multitudinem, & lapidabunt 41 te lapidibus: & trucidabunt te gladijs suis. ¶Et comburent domos tuas igni, & facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum: & desines fornicari, 42 & mercedes ultrà non dabis. ¶Et requiescet indignatio mea in te: & auferetur zelus meus à te, & 43 quiescam, nec irascar amplius. ¶Eo quòd nō fueris recordata dierum adolescentiæ tuæ, & prouocasti me in omnibus his: quapropter & ego uias tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus: & nō feci iuxta 44 scelera tua in omnibus abominationibus tuis. ¶Ecce omnis qui dicit uulgò prouerbium, in te assumet 45 illud, dicens: Sicut mater ita & filia eius. ¶Filia matris tuæ es tu, quæ proiecit virum suum, & filios suos: & soror sororum tuarum es tu, quæ proiecerunt uiros suos & filios suos: mater vestra Cethæa, 46 & pater vester Amorrhæus. ¶Et soror tua maior, Samaria, ipsa & filiæ eius quæ habitant ad sinistram tuam: soror autem tua minor te, quę habitat à dex-47 tris tuis, Sodoma, & filiæ eius. ¶Sed nec in vijs earū F ambulasti: neque secundum scelera earum fecisti pauxillū minus: penè sceleratiora fecisti illis in om-48 nibus vijs tuis. ¶Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ eius, 49 sicut fecisti tu & filiæ tuæ. ¶Ecce, hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuę, superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius & filiarum eius: & ma-50 num egeno & pauperi non porrigebant. ¶Et eleuatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me: & ab-51 stuli eas sicut 'vidisti'. ¶Et Samaria dimiduum peccatorum tuorum non peccauit: sed vicisti eas sceleribus tuis: & iustificasti sorores tuas in omnibus abo-52 minationibus tuis, quas operata es. ¶Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agēs ab eis: iustificatæ sunt enim à te: ergo & tu confundere, & porta ignomi-53 niam tuam, quę iustificasti sorores tuas. ¶Et conuertam restituens eas conuersione Sodomorum cum filiabus suis, & conuersione Samariæ & filiarum eius: & conuertam reuersionem tuam in medio ea-54 rum, ¶vt portes ignominiam tuam, & confundaris 55 in omnibus quę fecisti, consolans eas. ¶Et soror tua Sodoma, & filię eius reuertentur ad antiquitatem G suam: & Samaria, & filiæ eius reuertentur ad antiquitatē suam: & tu, & filiæ tuæ reuertimini ad anti-56 quitatem vestram. ¶Non fuit autem Sodoma soror 57 tua audita in ore tuo, in die superbiæ tuæ, ¶antequā reuelaretur malitia tua: sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, & cunctarum in circuitu tuo filiarum Palęsthinarum, quę ambiunt te per gyrum. 58 ¶Scelus tuum & ignominiā tuam tu portasti, ait Do-59 minus Deus. ¶Quia hęc dicit Dominus Deus: Et faciam tibi sicut despexisti iuramentum, vt irritum fa-60 ceres pactum: ¶& recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentię tuę: & suscitabo tibi pactum 61 sempiternum. ¶Et recordaberis viarum tuarum, & confunderis, cùm receperis sorores tuas te majores cum minoribus tuis: & dabo eas tibi in filias, sed nō 62 ex pacto tuo. ¶Et suscitabo ego pactum meum te-63 cum: & scies quia ego Dominus, ¶vt recorderis & confundaris, & non sit tibi vltrà aperire os præ confusione tua, cùm placatus tibi fuero in omnibus quæ fecisti, ait Dominus Deus.

'vestita eis 22.' — 'ius tuū' — Infr. 23. b. 10. g. 45. — 14. Re. 25 b 9. — Gen. 18. 19. — vidit 2. — 12.

CAPVT XVII.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶Fili hominis, propone ænigma, & 2 narra parabolam ad domum Israel, ¶& 3 dices: Hæc dicit Dominus Deus: Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, venit ad Libanum, & 4 tulit medullam cedri. ¶Summitatem frondium eius auulsit: & transportauit eam in terram Chanáan, in 5 vrbe negociatorum posuit illam. ¶Et tulit de semine terræ, & posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radicem super aquas multas, in superficie po 6 suit illud. ¶Cùmque germinasset, creuit in vineam latiorem humili statura, respicientibus ramis eius ad eam: & radices eius sub illa erant: facta est ergo vinea, & fructificauit in palmites: & emisit propagi- 7 nes. ¶Et facta est aquila altera grandis, magnis alis, multisque plumis: & ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad il- 8 lam, ut irrigaret eam de areolis germinis sui. ¶* In terra bona super aquas multas plātata est: ut faciat frōdes, & portet fructum, ut sit in vineam grādem. 9 ¶Dic: Hæc dicit Dominus Deus, Ergóne prosperabitur? nónne radices eius euellet, & fructus eius distringet, & siccabit omnes palmites germinis eius, & arescet: & non in brachio grandi, neque in po 10 pulo multo, vt euelleret eam radicitus? ¶Ecce plantata est: ergóne prosperabitur? nónne cùm tetigerit eam uentus vrens, siccabitur, & in areis germinis sui 11 arescet? ¶Et factum est uerbum Domini ad me, di- 12 cens: ¶Dic ad domum exasperantem; Nescitis quid ista significent? Dic: Ecce, uenit rex Babylonis in Ierusalem: & assumet regem & principes eius, & 13 adducet eos ad semetipsum in Babylonē. ¶Et tollet de semine regni, ferietque cum eo fœdus, ab eo ac- 14 cipiet iusiurandum: sed & fortes terræ tollet: ¶Vt sit regnum humile, & non eleuetur, sed custodiat pa- 15 ctum eius, & seruet illud. ¶Qui recedens ab eo, misit nuncios ad Aegyptū, ut daret sibi equos & populum multum. Nunquid prosperabitur, vel cōsequetur salutem qui fecit hæc? & qui dissoluit pactum, 16 nunquid effugiet? ¶Viuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in loco regis qui constituit eum regem, cuius fecit irritum iuramētum, & soluit pactū quod 17 habebat cum eo, in medio Babylonis morietur. ¶Et nō in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao prælium: in iactu aggeris, & in extructione vallorum, ut interficiat animas multas. 18 Spreuerat enim iuramentum, vt solueret fœdus: & ecce dedit manum suam: & cùm omnia hęc fecerit, 19 non effugiet. ¶Propterea hæc dicit Dominus Deus: Viuo ego, quoniam iuramentum quod spreuit, & fœdus quod præuaricatus est, ponam in caput eius. 20 ¶Et expandam super eum rete meum, & comprehendetur in sagena mea: & adducam eum in Babylonem, & iudicabo eum in præuaricatione qua de- 21 spexit me. ¶Et omnes profugi eius, cum vniuerso agmine suo, gladio cadēt: residui autem in omnem ventum dispergentur: & scietis quia ego Dominus 22 loquutus sum. ¶Hæc dicit Dominus Deus: Et sumā ego de medulla cedri sublimis, & ponam: de vertice ramorum eius tenerum distringam, & plantabo 23 super montem excelsum & eminentem. ¶In monte sublimi Israël plantabo illud: & erumpet in germē, & faciet fructum, & erit in cedrum magnam: & habitabunt sub ea omnes volucres, & vniuersum vola- 24 tile sub vmbra frondiū eius nidificabit. ¶Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliaui lignū sublime, & exaltaui lignum humile: & siccaui lignum viride, & frondere feci lignum aridum. Ego Dominus loquutus sum, & feci.

Marg.: *Quæ. / fructū s. / ‖Sup. 12. d 13. Inf. 32. a. 3.

CAPVT XVIII.

1 ET factus est sermo Domini ad me, dicens: 2 ¶Quid est quod inter uos parabolā uertitis in prouerbium istud in terra Israël? dicentes, ¶Patres comederunt vuā acer- 3 bam, & dentes filiorum obstupescunt. ¶Viuo ego, dicit Dominus Deus, si erit vltra uobis parabola hęc 4 in prouerbium in Israel. ¶Ecce omnes animæ meæ sunt: vt anima patris ita & anima filij mea est: anima quæ peccauerit, ipsa morietur. ¶Et vir, si fuerit 6 iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, ¶in montibus non comederit, & oculos suos nō leuauerit ad idola domus Israel: & vxorem proximi sui non violauerit, 7 & ad mulierem menstruatam non accesserit, ¶& hominem non contristauerit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit: panem suum esuri- 8 enti dederit, & nudum operuerit vestimento: ¶Ad usuram non commodauerit & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum suam, & iudi- 9 cium uerum fecerit inter uirum & uirum: ¶* in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, ut faciat veritatem: hic iustus est, uita uiuet, ait 10 Dominus Deus. ¶Quòd si genuerit filium latronem 11 effundentem sanguinem, & fecerit unū de istis: ¶& hæc quidem omnia non facientem, sed in mōtibus comedentem, & uxorem proximi sui polluentem: 12 ¶Egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola leuan- 13 tem oculos suos, abominationem facientem: ¶Ad usuram dantem, & amplius accipientem: nunquid uiuet? non uiuet: cùm uniuersa hęc detestanda fece- 14 rit, morte morietur, sanguis eius in ipso erit. ¶Quòd si genuerit filium, qui uidens omnia peccata patris 15 sui quæ fecit, timuerit, & non fecerit simile eis: ¶super montes non comederit, & oculos suos non leuauerit ad idola domus Israël, & uxorem proximi 16 sui non uiolauerit: ¶Et uirum non contristauerit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit, panem suum esurienti dederit, & nudum operuerit ue- 17 stimēto: ¶A pauperis iniuria auerterit manum suā, usuram & superabundantiam non acceperit, *iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed uita ui- 18 uet. ¶Pater eius quia calumniatus est, & uim fecit fratri, & malum operatus est in medio populi sui: ec- 19 ce, mortuus est in iniquitate sua. ¶Et dicitis, Quare nō portabit filius iniquitatē patris? Videlicet, quia filius iudicium & iustitiam operatus est, omnia præ- 20 cepta mea custodiuit, & fecit illa, uiuet ulti. ¶Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater nō portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas 21 impij erit super eum. ¶Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iu 22 diciū & iustitiam: vita uiuet, & non morietur. ¶Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, nō recor 23 dabor: in iustitia sua quam operatus est, uiuet. ¶Nunquid uoluntatis meę est mors impij, dicit Do-

Marg.: ‖Iere. 31. d 29. / ‖Isa. 58. b 7. Mat. 25. d 35. / *& / *& / Deut. 24. c. 16. 4. Re. 14. b. 2. Pa. 25. a 4. / ‖Psal. 19.

minus

minus Deus, & non vt conuertatur à viis suis,& vi-
24 nat? Si autem auerterit se iustus à iustitia sua,& fe-
cerit iniquitatem secundùm omnes abominatio-
F nes quas operari solet impius,nunquid viuet? om-
nes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur:
in præuaricatione qua præuaricatus est,& in pecca
25 to suo quod peccauit, in ipsis morietur. ¶ Et dixi-
stis:Non est æqua uia Domini.Audite ergo domus
Israël:Nunquid uia mea non est æqua,& non magis
26 viæ vestræ prauæ sunt? ¶ Cùm enim auerterit se iu-
stus à iustitia sua,& fecerit iniquitatem,morietur in
27 eis: in iniustitia quam operatus est, morietur. ¶ Et
cùm auerterit se impius ab impietate sua quam ope
ratus est,& fecerit iudicium & iustitiam: ipse animã
28 suam viuificabit. ¶ Considerans enim, & auertens se
ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est,
29 vita viuet,& nõ morietur. ¶ Et dicunt filij Israël:Nõ
G est æqua via Domini. ¶ Nunquid viæ meæ non sunt
æquæ,domus Israël,& non magis viæ vestræ prauæ?
30 ¶ Idcirco vnumquemque iuxta vias suas iudicabo
domus Israel, ait Dominus Deus. Cõuertimini,&
agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ve-
31 stris: & non erit vobis in ruina iniquitas. ¶ Proiicite
à vobis omnes *præuaricationes vestras in quibus
præuaricati estis, & facite uobis cor nouum,& spi-
ritum nouum: & quare moriemini domus Israël?
31 ¶ Quia nolo mortẽ morientis, dicit Dominus Deus:
reuertimini,& viuite.

Inf.33.c.11. 1.Pet.3.b.9. Inf.33.d.20. Mat.3.a.2. *iniquitates. Sup.c.23. Inf.33.c.11.

CAPVT XIX.

1 ET tu* assume planctum super principes
A Israël, ¶ & dices: Quare mater tua leæna
2 inter leones cubauit, in medio leuncu-
3 lorum enutriuit catulos suos? ¶ Et eduxit
vnum de leunculis suis,leo factus est: & didicit ca-
4 pere prædam, hominemque comedere. ¶ Et audie-
runt de eo Gentes, & non absque vulneribus suis
ceperunt eum: & adduxerunt eum in catenis in ter-
5 ram-Aegypti. ¶ Quæ cùm uidisset,quoniam infirma
ta est,& periit expectatio eius: tulit unum de leun-
6 culis suis, leonem constituit eum. ¶ Qui incedebat
B inter leones, & factus est leo: & didicit prædam ca-
7 pere,& homines deuorare. ¶ Didicit viduas facere,
& ciuitates eorum in desertum adducere: & deso-
lata est terra & plenitudo eius à voce rugitus illius.
8 ¶ Et conuenerunt aduersus eum Gentes undique de
prouincijs,& expanderunt super eum rete suum, in
9 vulneribus earum captus est. ¶ Et miserunt eum in
C caueam, in catenis adduxerunt eum ad regem Ba-
bylonis: miseruntque eum in carcerem, ne audi-
10 retur uox eius vltrà super montes Israël. ¶ Mater tua
quasi uinea in sanguine tuo super aquam plantata
est: fructus eius, & frondes eius creuerunt ex aquis
11 multis. ¶ Et factæ sunt ei uirgæ solidæ in sceptra do-
minantium, & exaltata est statura eius inter fron-
des: & uidit altitudinem suam in multitudine palmi
12 tum suorum. ¶ Et euulsa est in ira,in terramque pro-
D iecta: & uẽtus urens siccauit fructum eius: marcue-
runt, & arefactæ sunt virgæ roboris eius: ignis co-
13 mẽdit eam. ¶ Et nunc transplantata est in desertum,
14 in terra inuia & sitienti. ¶ Egressus est ignis de virga
ramorum eius, qui fructum eius comẽdit: & non
fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium. Plan
ctus est,& erit in planctum.

*fili hominis. Osee.13.d.15.

CAPVT XX.

1 ET factum est in anno septimo, in quinto,
A in decima mensis: venerunt uiri de senio
ribus Israël ut interrogarent Dominum,
2 & sederunt coram me. ¶ Et factus est ser-
3 mo Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis loquere
senioribus Israël,& dices ad eos: Hæc dicit Domi-
nus Deus: Nunquid ad interrogandum me uos ue-
nistis? uiuo ego, quia non respõdebo uobis, ait Do-
4 minus Deus. ¶ Si iudicas eos, si iudicas fili hominis?
5 abominationes patrum eorum ostende eis. ¶ Et di-
ces ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, In die qua e-
legi Israël, & leuaui manum meã pro stirpe domus
Iacob: & apparui eis in terra-Aegypti,& leuaui ma
6 num meã pro eis,dicens. ¶ Ego Dominus Deus ue-
ster: in die illa leuaui manũ meam pro eis,ut educe
rem eos de terra-Aegypti, in terrã quam prouide-
ram eis fluentẽ lacte & melle, quæ est egregia inter
7 oẽs terras. ¶ Et dixi ad eos: Vnusquisq; offensiones
B oculorum suorum abiiciat,& in idôlis Aegypti no-
8 lite pollui: ego Dñs Deus uester. ¶ Et irritauerunt
me,noluerúntque me audire: unusquisq; abomina-
tiones oculorũ suorũ nõ proiecit, nec idôla Aegy-
pti reliquerunt: & dixi ut effunderẽ indignationem
meam super eos, & implerem iram meam in eis, in
9 medio terræ-Aegypti. ¶ Et feci propter nomẽ meũ,
vt non uiolaretur coram Gentibus,in quarum me-
dio erãt,& inter quas apparui eis,ut educerem eos
10 de terra-Aegypti. ¶ Eieci ergo eos de terra-Aegy-
11 pti,& eduxi eos,in desertum. ¶ Et dedi eis præcepta
mea,& iudicia mea ostendi eis: quæ faciens homo,
12 uiuet in eis. ¶ Insuper & sabbatha mea dedi eis, ut
essent signũ inter me, & eos: & scirent quia ego Do
13 minus sanctificans eos. ¶ Et irritauerunt me domus
Israël in deserto, in præceptis meis non ambulaue-
runt,& iudicia mea proiecerũt, quæ faciens homo
uiuet in eis: & sabbatha mea uiolauerunt uehemẽ
ter: dixi ergo ut effunderem furorẽ meũ super eos
14 in deserto,& consumerem eos. ¶ Et feci propter no
men meum, ne uiolaretur coram Gentibus de qui-
15 bus eieci eos,in cõspectu earum. ¶ Ego igitur leua-
C ui manum meam super eos in deserto, ne inducerẽ
eos in terram quam dedi eis fluentem lacte & mel-
16 le,præcipuã terrarum omnium: ¶ Quia iudicia mea
proiecerunt, & in præceptis meis non ambulaue-
runt,& sabbatha mea uiolauerunt: post idola enim
17 cor eorum gradiebatur. ¶ Et pepercit oculus meus
super eos, ut non interficerem eos: nec consumpsi
18 eos in deserto. ¶ Dixi autem ad filios eorum in soli-
tudine: In præceptis patrum uestrorum nolite ince
dere, nec iudicia eorum custodiatis, nec in idôlis
19 eorum polluamini. ¶ Ego Dominus Deus uester,in
præceptis meis ambulate,& iudicia mea custodite,
20 & facite ea. ¶ Et sabbatha mea sanctificate, ut sint si-
gnum inter me & nos: & sciatur quia ego sum Do-
21 minus Deus uester. ¶ Et exacerbauerunt me filij,*in
præceptis meis non ambulauerunt: & iudicia mea
non custodierunt,ut facerẽt ea: quæ cùm fecerit ho
mo uiuet in eis: & sabbatha mea uiolauerunt: &
comminatus sum ut effunderem furorem meum su
per eos, & implerem iram meam in eis in deserto:
22 ¶ Auerti autem manum meam, & feci propter no-
D men meum, ut non uiolaretur coram Gentibus,de
quibus eieci eos in oculis earũ. ¶ Iterum leuaui ma-
23 num meam in eos in solitudine, ut dispergerem il-

Leui.18.a.5. Roma.10.a.5 Exo.20.b 8.31.c 13. Deut.5.b.12. Gala.3.b.12. Exo.16.f.4. *Giatis 3.*&

24 los in nationes,& uentilarem in terras,¶eo quòd iu-
dicia mea non fecissent,& præcepta mea reprobaf-
sent,& sabbatha mea uiolassent, & post idola patrū
25 suorum fuissent oculi eorum.¶Ergo & ego dedi eis
præcepta non bona,& iudicia in quibus non uiuēt.
26 ¶Et pollui eos in muneribus suis cùm offerrent om
ne quod aperit uuluam, propter delicta sua:& sciēt
27 quia ego Dominus.¶Quamobrem loquere ad do-
mum Israël fili hominis, & dices ad eos: Hæc dicit
Dominus Deus : Adhuc & in hoc blasphemauerūt
me patres uestri, cùm spreuissent me contemnen-
28 tes: ¶& induxissem eos in terram super quam leua-
ui manum meam vt darem * eis: viderunt omnem
collem excelsum, & omne lignum nemorosum, &
immolauerunt ibi victimas suas:& dederunt ibi irri
tationem oblationis suæ, & posuerunt ibi odorem
29 suauitatis suæ , & libauerunt libationes suas. ¶ Et
E dixi ad eos:Quid est excelsum ad quod vos ingre-
dimini? Et vocatum est nomen eius Excelsum vsq;
30 ad hanc diem.¶Propterea dic ad domum Israël:Hęc
dicit Dominus Deus: Certè in via patrum vestrorū
uos polluimini, & post offendicula eorum vos for-
31 nicamini.¶Et in oblatione donorum vestrorum,cū
traducitis filios vestros per ignem , uos polluimini
in omnibus idolis uestris vsque hodie:& ego respō
debo vobis domus Israël?Viuo ego dicit Dominus
32 Deus,quia non respondebo uobis.¶Neque cogita-
tio mentis vestræ fiet,dicentium,Erimus sicut Gen
tes , & sicut cognationes terræ, vt colamus ligna &
33 lapides.¶Viuo ego, dicit Dominus Deus, quoniam
in manu forti,& in brachio extento,& in furore ef-
34 fuso regnabo super uos.¶Et educam vos de popu-
lis: & congregabo uos de terris, in quibus dispersi
estis,in manu ualida & in brachio extento & in fu-
35 rore effuso regnabo super uos.¶Et adducam uos in
desertum populorum,& iudicabor uobiscum ibi fa
36 cie ad faciem.¶Sicut iudicio cōtendi aduersum pa-
F tres vestros in deserto terræ Aegypti: sic iudicabo
37 vos,dicit Dominus *.¶Et subiiciā vos sceptro meo,
38 & inducam uos in uinculis fœderis. ¶Et eligam de
vobis transgressores & impios , & de terra incola-
tus eorum educam eos, & in terram Israël non in-
39 gredietur:& scietis quia ego Dominus.¶Et vos do-
mus Israël, Hæc dicit Dominus Deus, Singuli post
idola vestra ambulate , & seruite eis. Quòd si & in
hoc non audieritis me, & nomen meum sanctum
pollueritis vltrà in muneribus vestris,& in idolis ve
40 stris:¶in mōte sancto meo,in monte excelso Israël,
ait Dominus Deus, ibi seruiet mihi omnis domus
Israël:omnes,inquam, in terra in qua placebunt mi
hi,& ibi quæram primitias vestras,& initium deci-
marum uestrarum in omnibus sanctificationibus ue
41 stris.¶In odorem suauitatis suscipiā uos,cùm eduxe
ro uos de populis,& congregauero uos de terris in
quas dispersi estis:& sanctificabor in uobis in ocu-
42 lis nationū.¶Et scietis quia ego Dominus , cùm in-
G duxero uos ad terram Israël, in terram pro qua le-
uaui manum meam,ut darem eam patribus vestris.
43 ¶Et recordabimini ibi uiarum uestrarum & omniū
scelerum uestrorum,quibus polluti estis in eis:& di
splicebitis vobis in cōspectu uestro in omnibus ma
44 litiis uestris quas fecistis.¶Et scietis quia ego Domi
nus,cùm benefecero vobis propter nomen meum,
& non secundùm uias uestras malas, neque secun-
dùm scelera vestra pessima domus Israël,aie Domi-
45 nus Deus . ¶Et factus est sermo Domini ad me,di-
46 cens:¶Fili hominis,pone faciē tuam contra uiā Au-
stri,& stilla ad Aphricum,& propheta ad saltum a-
47 gri meridiani.¶Et dices saltui meridiano:Audi uer-
bum Domini: Hæc dicit Dominus Deus:Ecce,ego
succendam in te ignem,& comburam in te omne li
gnum viride,& omne lignum aridum:nō extingue-
tur flamma succēsionis: & comburetur in eà omnis
48 facies ab Austro usque ad Aquilonem.¶Et videbit
vniuersa caro , quia ego Dominus succēdi eam,nec
49 extinguetur.¶Et dixi:Ah,ah,ah,Domine Deus:ipsi
dicunt de me : Nunquid non per parabolas loqui-
tur iste?

Margin: illam 3. · Deus 6.

CAPVT XXI.

1 Et factus est sermo Domini ad me, dicens:
A ¶Fili hominis,pone faciem tuam ad Ieru-
2 salem, & stilla ad sanctuaria, & propheta
3 contra humum Israël. ¶Et dices terræ Is-
raël:Hæc dicit Dominus Deus,Ecce ego ad te,& e-
iiciam gladium meum de vagina sua, & occidam in
4 te iustum & impium.¶Pro eo autem quòd occidi in
te iustū & impiū , idcirco egredietur gladius meus
de vagina sua ad omnem carnem ab Austro usque
5 ad Aquilonem:¶Vt sciat omnis caro quia ego Dñs
eduxi gladium meum de vagina sua irreuocabilem.
6 ¶Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumbo
7 rum, & in amaritudinibus ingemisce corā eis.¶Cū-
B que dixerint ad te:Quare tu gemis?dices:Pro audi-
tu,quia venit,& tabescet omne cor,& dissoluentur
vniuersæ manus, & infirmabitur omnis spiritus, &
per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet,ait
8 Dominus Deus. ¶Et factus est sermo Domini ad
9 me,dicens:¶Fili hominis,propheta,& dices:Hęc di
cit Dominus Deus, Loquere, Gladius,gladius exa-
10 cutus est & limatus .¶Vt cædat victimas, exacutus
est:vt splendeat,limatus est:qui moues sceptrum fi-
11 lij mei,succidisti omne lignū.¶Et dedi eum ad leui-
C gādum,ut teneatur manu:iste exacutus est gladius,
12 & iste limatus est,ut sit in manu interficientis.¶Cla
ma,& ulula fili hominis,quia hic factus est in popu
lo meo : hic in cunctis ducibus Israël qui fugerant,
gladio traditi sunt cum populo meo : idcirco plau-
13 de super femur.¶quia probatus est,& hoc cùm scē-
ptrum subuerterit, & nō erit,dicit Dominus Deus.
14 ¶Tu ergo fili hominis, ꝓpheta , & percute manu ad
manū, & duplicetur gladius ac triplicetur gladius
interfectorum:hic est gladius occisionis magnę qui
15 obstupescere eos facit,¶& corde tabescere,& mul-
tiplicat ruinas.In omnibus portis eorum dedi con-
D turbationē gladij acuti & limati,ad fulgendū,ami-
16 ctū ad cædē.¶Exacuere,uade ad dexterā siue ad sini
stram,quocunque faciei tuę est appetitus.¶Quin &
17 ego plaudam manu ad manum,& implebo indigna
18 tionem meam : ego Dominus locutus sum.¶Et fa-
19 ctus est sermo Domini ad me,dicens:¶Et tu fili ho-
minis pone tibi duas uias , ut ueniat gladius regis
Babylonis :de terra una egredientur *ambo *:& ma-
20 nu capiet coniecturam,in capite uiæ ciuitatis conij
ciet.¶Viam pones,ut ueniat gladius ad Rabbath fi-
E liorum Ammon , & ad Iudam in Ierusalem muni-
21 tissimā.¶Stetit enim rex Babylonis in biuio,in capi-
te duarū uiarū , diuinationē quærens,commiscens
22 sagittas:interrogauit idola,exta cōsuluit.¶Ad dex-
terā eius facta est diuinatio super Ierusalē,ut ponat
arietes, ut aperiat os in cęde, *ut eleuet uocē in ulu
latu,ut ponat arietes contra portas,ut cōportet ag-

Margin: *ambæ. 1. · * & 15.

gerem,

23 gerem, vt ædificet munitiones.¶ Eritque quasi con sulens frustra oraculum in oculis eorum, & sabbathorum ocium imitans: ipse autẽ recordabitur ini-
24 quitatis ad capiendum.¶ Idcirco hæc dicit Domi-
F nus Deus: Pro eò quòd recordati estis iniquitatis vestræ, & reuelastis præuaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris: pro eo, inquam, quòd recordati estis,
25 manu capiemini.¶ Tu autem prophane, impie dux Israël, cuius venit dies in tempore iniquitatis præ-
26 finita: ¶ Hæc dicit Dominus Deus, Aufer cidarim, tolle coronam: nónne hæc est quæ humilem subleuauit, & sublimẽ humiliauit?¶ Iniqitatẽ, iniquitatẽ,
27 iniquitatem ponam eam: & hoc nõ factum est, do-
28 nec veniret cuius est iudicium, & tradam ei.¶ Et tu fili hominis, propheta, & dic: Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, & ad opprobriũ eorũ: & dices: Mucro mucro euaginate ad occidendũ, limate
29 vt interficias, & fulgeas.¶ Cùm tibi viderentur va-
G na, & diuinarentur mendacia, vt dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in
30 tempore iniquitatis præfinita.¶ Reuertere ad vaginam tuam: in loco in quo creatus es, in terra nati-
31 uitatis tuæ iudicabo te, ¶ & effundam super te indignationem meam: in igne furoris mei sufflabo in te daboque te in manus hominum insipientium & fa-
32 bricantium interitum.¶ Igni eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, obliuioni tradéris: quia ego Dominus locutus sum.

*in locum.

CPAVT XXII.

1 A 2 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶ Et tu fili hominis, nónne iudicas, nónne iudicas ciuitatem sanguinũ? & ostendes ei omnes abominationes
3 suas, ¶ & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ciuitas effundẽs sanguinem in medio sui, vt veniat tempus eius: & quæ fecit idóla contra semetipsam, vt pol-
4 lueretur.¶ In sanguine tuo qui à te effusus est, deliquisti: & in idólis tuis quæ fecisti, polluta es: & appropinquare fecisti dies tuos, & adduxisti tempus annorum tuorum: propterea dedi te opprobrium
5 Gentibus, & irrisionem vniuersis terris.¶ Quæ iuxta sunt & quæ procul à te, triumphabunt de te: sor-
6 dida, nobilis, grandis interitu.¶ Ecce principes Israël singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundẽ
7 dum sanguinem.¶ Patrem & matrem contumelijs
B affecerunt in te, aduenam calumniati sunt in medio tui, pupillum & viduam contristauerunt apud
8 te.¶ Sanctuaria mea spreuistis, & sabbatha mea pol
9 luistis.¶ Viri detractores fuerunt in te ad effundẽn dum sanguinem, & super mõtes comederunt in te,
10 scelus operati sunt in medio tui.¶ ‖ Verecundiora patris discooperuerunt in te, immunditiam men-
11 struatæ humiliauerunt in te.¶ ‖ Et vnusquisque in vxorem proximi sui operatus est abominationem, & socer nurum suam polluit nefariè, frater sororẽ
12 suam filiam patris sui oppressit in te.¶ Munera ac-
C ceperunt apud te ad effundendum sanguinem: vsuram & superabundantiam accepisti, & auarè proximos tuos calumniabaris: meique oblita es, ait
13 Dominus Deus.¶ Ecce, complosi manus meas super auaritiam tuam quam fecisti, & super sanguinẽ
14 qui effusus est in medio tui.¶ Nunquid sustinebit cor tuum, aut præualebunt manus tuæ in diebus, quos ego faciam tibi? ego Dominus locutus sum,
15 & faciam.¶ Et dispergam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam
16 tuam à te.¶ Et possidebo te in conspectu Gentium:
17 & scies quia ego Dominus.¶ Et factum est verbum
18 Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, versa est mi
D hi domus Israël in scoriam: omnes isti æs, & stannũ, & ferrum, & plumbum in medio fornacis, scoria ar
19 genti facti sunt.¶ Propterea hæc dicit Dñs Deus: Eo quòd versi estis omnes in scoriam, propterea
20 ecce ego congregabo vos in medio Ierusalem ¶ cõgregatione argenti, & æris, stanni, & ferri, & plumbi in medio fornacis: vt succendam in ea ignem ad conflandum, sic congregabo in furore meo, & in
21 ira mea, & requiescam: & conflabo vos.¶ Et congre
E gabo vos, & succendam vos in igne furoris mei, &
22 conflabimini in medio eius.¶ Vt conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio eius: & scietis quia ego Dominus, cùm effuderim indigna-
23 tionem meam super vos.¶ Et factũ est verbum Do-
24 mini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, dic ei: Tu es ter
25 ra immunda, & non compluta in die furoris.¶ Cõiuratio prophetarum in medio eius: sicut leo rugiens rapiensque prædam, animas deuorauerunt, opes & precium acceperunt, viduas eius multipli-
26 cauerunt in medio illius.¶ Sacerdotes eius con-
F tempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea: inter sanctum & prophanum non habuerunt distantiam: & inter pollutum & mundum non intellexerunt: & à sabbathis meis auerterunt oculos
27 suos, & coinquinabar in medio eorum.¶ ‖ Principes
G eius in medio illius quasi lupi rapientes prædam: ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas,
28 & auarè sectanda lucra.¶ Prophetæ autem eius liniebant eos absque temperamẽto, videntes vana, & diuinantes eis mendacium, dicentes, Hæc dicit Dominus Deus, cùm Dominus non sit locutus.
29 ¶ Populi terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebãt & aduenam opprimebant calumnia absque iudi-
30 cio.¶ Et quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me pro terra, ne
31 dissiparem eam: & non inueni.¶ Et effudi super eos indignationem meam, * in igne iræ meæ consumpsi eos: viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus.

‖ Leu. 18. a. 7. Leue. 5. b. 5.

‖ Mich. 3. c. 1. ‖ Sopho. 3. a. 3.

* ei.

Populum terræ calumniabantur calumniam.

* &.

CAPVT XXIII.

1 A 2 ET factus est sermo Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris vnius fuerunt. ¶ Et fornicatæ sunt
3 in Aegypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi subacta sunt hubera earum, & fractæ
4 sunt mammæ pubertatis earum.¶ Nomina autem earum, Oolla maior, & Ooliba soror eius minor: & habui eas, & pepererunt filios & filias. Porrò earum nomina, Samária Oolla, & Ierusalem Ooliba.
5 ¶ Fornicata est igitur super me Oolla, & insanauit
6 in amatores suos, in Assyrios propinquantes, ¶ vestitos hyacintho, principes & magistratus, iuuenes cupidinis vniuersos, equites, ascensores equo-
7 rum.¶ Et dedit fornicationes suas super eos electos filios Assyriorum vniuersos: & in omnibus in quos insaniuit, in immunditijs eorum polluta est.
8 ¶ Insuper & fornicationes suas quas habuerat in

* 7.

Aegypto,

B Aegypto, non reliquit: nam & illi dormierunt cũ ea in adolescentia eius, & illi confregerunt hubera pubertatis eius, & effuderunt fornicationem 9 suam super eam. ¶ Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum, in manu filiorum Assur, super 10 quorum insaniuit 'libidinem'. ¶ ‖ Ipsi discooperuerunt ignominiam eius, filios & filias eius tulerunt, & ipsam occiderunt gladio: & factæ sunt famosæ 11 mulieres, & iudicia perpetrauerunt in ea. ¶ Quod cùm vidisset soror eius Ooliba, plus quàm illa insaniuit libidine: & fornicationem suam super forni-12 cationem sororis suæ ¶ ad filios Assyriorum præbuit impudenter, ducibus & magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis & adolescentibus forma cunctis egre-13 gia. ¶ Et vidi quòd polluta esset via vna ambarum, 14 ¶ Et auxit fornicationes suas: cumque vidisset vi-C ros depictos in pariete, imagines Chaldæorũ ex-15 pressas coloribus, & accinctos balteis renes, & tiaras tinctas in capitibus eorum, formam ducum omnium, similitudinem filiorum Babylonis, terræque 16 Chaldæorum in qua orti sunt: ¶ Insaniuit super eos concupiscentia oculorum suorum, & misit nuncios 17 ad eos in Chaldæam. ¶ Cumque venissent ad eam filij Babylonis ad cubile mammarum, polluerunt eam stupris suis, & polluta est ab eis, & saturata est 18 anima eius ab illis. ¶ Denudauit quoque fornicationes suas, & discooperuit ignominiam suam, & recessit anima mea ab ea, sicut recesserat anima mea 19 à sorore eius. ¶ Multiplicauit enim fornicationes suas, recordans dies adolescentiæ suæ, quibus for-20 nicata est in Terra-Aegypti. ¶ Et insaniuit libidine super concubitum eorum, quorum carnes sunt vt carnes asinorum: & sicut fluxus equorum, fluxus 21 eorum. ¶ Et visitasti scelus adolescentiæ tuæ, quan do subacta sunt in Aegypto hubera tua, & confra-22 cta sunt mammæ pubertatis tuæ. ¶ Propterea Oo-D liba, hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de quibus satiata est anima tua: & congregabo eos aduersum te 23 in circuitu. ¶ Filios Babylonis & vniuersos Chaldæos, nobiles, tyrannosque & principes omnes filios Assyriorum, iuuenes forma egregia, duces & magistratus vniuersos, principes principum, & no-24 minatos ascensores equorum. ¶ Et venient super te instructi curru, & rota,* multitudo populorum: lorica & clypeo & galea armabuntur cõtra te vndiq; & dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te iudi-25 cijs suis. ¶ Et ponam zelum meum in te, quem exercent tecum in furore: nasum tuũ & aures tuas præcident: & quæ remanserint, gladio concident: ipsi filios tuos & filias tuas capient, & nouissimum tuũ 26 deuorabitur igni. ¶ Et denudabunt te vestimentis 27 tuis, & tollent vasa gloriæ tuæ. ¶ Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam de Terra-Aegypti: nec leuabis oculos tuos ad eos, & 28 Aegypti non recordaberis amplius. ¶ Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego tradam te in manus E eorum quos odisti, in manus de quibus satiata est 29 anima tua: ¶ Et agent tecum in odio: & tollent omnes labores tuos, & dimittent te nudam & ignominia plenam: & reuelabitur ignominia fornicationũ 30 tuarum, scelus tuum & fornicationes tuæ. ¶ Fecerunt hæc tibi quia fornicata es post gentes, inter 31 quas polluta es in idôlis earum. ¶ In via sororis tuæ 32 ambulasti, & dabo calicem eius in manu tua. ¶ Hæc

'libidine. ‖Sup. 16. d 38.

*& l.

dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuæ bibes profundum & latum: eris in derisum & in subsanna-33 tionem quæ est capacissima. ¶ Ebrietate & dolore repleberis: 'calice' mœroris & tristitiæ, 'calice' soro-34 ris tuæ Samariæ. ¶ Et bibes illum & epotabis vsque ad fæces, & fragmenta eius deuorabis, hubera tua lacerabis: quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. 35 ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quia oblita es mei, & proiecisti me post corpus tuum: tu quo-36 que porta scelus tuum, & fornicationes tuas. ¶ Et F ait Dominus ad me-dicens': Fili hominis, nunquid iudicas Oollam, & Oolibam, & annuncias eis sce-37 lera earum? ¶ Quia adulteratæ sunt, & sanguis in manibus earum: & cum idôlis suis fornicatæ sunt: insuper & filios suos, quos genuerunt mihi, obtu-38 lerunt eis ad deuorandum. ¶ Sed & hoc fecerunt mihi: Polluerunt sanctuarium meum in die illa, & 39 sabbatha mea prophanauerunt. ¶ Cumque immolarent filios suos idôlis suis, & ingrederentur sanctuarium meum in die illa vt polluerent illud: etiã 40 hæc fecerunt in medio domus meæ. ¶ Miserunt ad viros venientes de longè, ad quos nuncium miserant: itaque ecce venerunt, quibus te lauisti, & circumlinisti stibio oculos tuos, & ornata es mundo 41 muliebri. ¶ Sedisti in lecto pulcherrimo, & mẽsa ornata est ante te: thymiama meum, & vnguentum 42 meum posuisti super eam. ¶ Et vox multitudinis exultantis erat in ea: & in viris qui de multitudine hominum adducebantur, & veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, & coronas 43 speciosas in capitibus eorum. ¶ Et dixi ei quæ attri-G ta est in adulterijs: Nunc fornicabitur in fornicatio-44 ne sua etiam hæc. ¶ Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem: sic ingrediebantur ad Oo-45 lam, & ad Oolibam, mulieres nefarias. ¶ Viri ergo iusti sunt: ‖ hi iudicabunt eas iudicio adulterarum, & iudicio effundentium sanguinem: quia adulteræ 46 sunt, & sanguis in manibus earum.* ¶ Hæc enim dicit Dominus Deus: Adduc ad eas multitudinem, 47 & trade eas in tumultum & in rapinam. ¶ Et lapidentur lapidibus populorum, & confodiantur gladijs eorum: filios & filias earum interficient, & domos 48 earum igne succendent. ¶ Et auferam scelus de terra: & discent omnes mulieres, ne faciant secundũ 49 scelus earum. ¶ Et dabunt scelus vestrum super vos, & peccata idôlorum vestrorum portabitis: & scietis quia ego Dominus Deus.

'calice 16

-4-

‖Sup. 16. d 36. *& cũ idolis suis fornicatæ sunt

CAPVT XXIIII.

1 ET factum est verbum Domini ad me, in A anno nono, in mense decimo, decima 2 die mensis, dicens: ¶ Fili hominis, scribe tibi nomen diei huius, in qua confirmatus est rex Babylonis aduersum Ierusalem ho-3 die. ¶ Et dices per prouerbium ad domum irritatricem parabolam, & loqueris ad eos, Hæc dicit Dominus Deus, pone ollam: pone inquam, & mit-4 te in eam aquam. ¶ Congere frusta eius in eam, omnem partem bonam, femur & armum, electa & os-5 sibus plena. ¶ Pinguissimum pecus assume, compo-B ne quoque strues ossiũ sub ea: efferbuit coctio eius, 6 & discocta sunt ossa illius in medio eius. ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ ciuitati sanguinum, ollæ cuius rubigo in ea est, & rubigo eius nõ exiuit de ea: per partes, & per partes suas eijce eã:

-15-

7 non cecidit super eam sors. ¶ Sanguis enim eius in medio eius est, super limpidissimam petram effudit illum, non effudit illum super terram vt possit
8 operiri puluere. ¶ Vt superinducerem indignationem meam, & vindictà vlciscerer: dedi sanguinem eius super petram limpidissimam, ne operiretur.
9 ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: ¶ Væ ciuitati sanguinum, cuius ego grandem faciam pyram.
10 ¶ Congere ossa quæ igne succendam: consumentur carnes, & coquetur vniuersa compositio, & ossa tabescent.
11 ¶ Pone quoque eam super prunas vacuam, vt incalescat & liquefiat æs eius: & conflétur in medio eius inquinamentum eius, & consumatur rubigo eius.
12 ¶ Multo labore sudatum est, & nô exiuit de ea nimia rubigo eius, neque per ignê.
13 ¶ Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis: sed nec mundaberis priùs, donec quiescere faciam indignationem meam in te.
14 ¶ Ego Dominus locutus sum: Veniet, & faciam: non transeam, nec parcam, nec placabor: iuxta vias tuas, & iuxta adinuentiones tuas
15 iudicabo te, dicit Dominus. ¶ Et factum est verbû
16 Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges neque plorabis, neque fluent lachrymæ tuæ.
17 ¶ Ingemisce tacens, mortuorum luctû non facies: corona tua circunligata sit tibi, & calceamêta tua erût in pedibus tuis, nec amictu ora velabis,
18 nec cibos lugentium comedes. ¶ Locutus sum ergo ad populum manè, & mortua est vxor mea vespere: feciq; manè sicut præceperat mihi.
19 ¶ Et dixit ad me populus: Quare non indicas nobis quid ista
20 significent quæ tu facis? ¶ Et dixi ad eos: Sermo Do
21 mini factus est ad me, dicens: ¶ Loquere domui Israël: Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego polluam sanctuarium meum, superbiam imperij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum, & super quo pauet anima vestra: & filij vestri & filiæ vestræ quas
22 reliquistis, gladio cadent. ¶ Et facietis sicut feci: Ora amictu non velabitis, & cibos lugentium non
23 comedetis: ¶ Coronas habebitis in capitibus vestris, & calceamenta in pedibus: non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris,
24 & vnusquisque gemet ad fratrem suum. ¶ Eritque Ezechiel vobis in portentum: iuxta omnia quæ fecit, facietis cùm venerit istud: & scietis qa ego Do-
25 minus Deus. ¶ Et tu fili hominis, ecce in die qua tollam ab eis fortitudinem eorum, & gaudium dignitatis, & desiderium oculorum eorum super quo re
26 quiescunt animæ eorum, filios & filias eorum. ¶ In die illa cùm venerit fugiens ad te, vt annunciet ti-
27 bi. ¶ In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo qui fugit, & loquêris, & non silebis vltra: erisq; eis in portentum, & scietis quia ego Dominus.

Nah. 3. a. 1. Hab. 2. c. 12.

CAPVT XXV.

1 ET factum est sermo Domini ad me, di-
2 cens: ¶ Fili hominis, pone faciem tuam côtra filios Ammon, & prophetabis de
3 eis. ¶ Et dices filijs Ammon: Audite verbum Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dixisti Euge, euge, super sáctuarium meû, quia pollutum est: & super terram Israel, quoniam desolata est: & super domum Iuda, quoniam ducti
4 sunt in captiuitatem. ¶ Idcirco ego tradam te filijs Orientalibus in hæreditatem, & collocabunt caulas suas in te, & ponent in te tentoria sua: ipsi come
5 dent fruges tuas, & ipsi bibent lac tuum. ¶ Daboq; Rabbath in habitaculum camelorum, & filios Ammon in cubile pecorum: & scietis quia ego Domi-
6 nus. ¶ Quia hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es ex
7 toto affectu super terram Israel: ¶ Idcirco ecce ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram: & scietis quia
8 ego Dominus. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd dixerunt Moab & Seir, Ecce sicut omnes Gê
9 tes, domus Iuda: ¶ Idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus inquâ eius, & de finibus eius inclytas terræ Beth-iesimoth, & Beel-meon, & Cariathaim,
10 ¶ Filijs Orientis cum filij Ammon, & dabo eam in hæreditatem: vt non sit vltrà memoria filiorum Ammon in Gen-
11 tibus. ¶ Et in Moab faciam iudicia: & scient quia
12 ego Dominus. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd fecit Idumæa vltionem vt se vindicaret de filijs Iuda, peccauitque delinquens, & vindictam ex-
13 petiuit de eis: ¶ Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam, & auferam de ea hominem & iumentum, & faciam eam desertam ab Austro: & qui sunt in Dedan, gladio
14 cadent. ¶ Et dabo vltionem meam super Idumæã per manum populi mei Israel: & facient in Edom iuxta iram meam, & furorem meum: & scient vindictã meam, dicit Dominus Deus.
15 ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd fecerunt Palæstini vindictam, & vlti se sunt toto animo, interficientes &
16 implentes inimicitias veteres: ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego extendam manum meam super Palæstinos, & interficiam interfecto
17 res, & perdam reliquias maritimæ regionis: ¶ Faciãque in eis vltiones magnas, arguens in furore: & scient quia ego Dominus cùm dedero vindictam meam super eos.

CAPVT XXVI.

1 ET factum est in vndecimo anno, prima mensis, factus est sermo Domini ad me,
2 dicens: ¶ Fili hominis, pro eo quòd dixit Tyrus de Ierusalem: Euge, confractæ sunt portæ populorum, conuersa est ad me, imple-
3 bor, deserta est. ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego super te Tyre, & ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans.
4 ¶ Et dissipabût muros Tyri, & destruent turres eius: & radam puluerem eius de ea, & dabo eam in lim-
5 pidissimã petram. ¶ Siccatio sagenarum erit in medio maris, qa ego locutus sum, ait Dominus Deus:
6 & erit in direptionem gêtibus. ¶ Filiæ quoque eius, quæ sunt in agro, gladio interficientur: & scient quia
7 ego Dominus. ¶ Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrû Nabuchodonosor regem Babylonis ab Aquilone, regem regum, cum equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, populoq;
8 magno. ¶ Filias tuas quæ sunt in agro, gladio interficiet: & circundabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro: & eleuabit côtra te clypeû.
9 ¶ Et vineas & arietes temperabit in muros tuos, &
10 turres tuas destruet in armatura sua. ¶ Inundatione

equorum eius operiet te puluis eorum : à sonitu e-
quitum & rotarum & curruum mouebuntur muri
tui, cùm ingressus fuerit portas tuas quasi per in-
11 troitum vrbis dissipatæ.¶ Vngulis equorum suorum
conculcabit omnes platéas tuas: populum tuũ gla-
dio cædet, & statuæ tuæ nobiles in terram corruẽt.
12 ¶ Vastabunt opes tuas , diripient negociationes
tuas: & destruent muros tuos , & domos tuas præ-
claras subuertent : & lapides tuos , & ligna tua , &
13 puluerem tuum in medio aquarum ponent. ¶ Et
C quiescere faciam multitudinem canticorum tuo-
rum, & sonitus cithararum tuarum nõ audietur am
14 plius. ¶ Et dabo te in limpidissimam petram , sicca-
tio sagenarum eris, nec ædificaberis vltrà: quia ego
15 locutus sum, ait Dominus Deus. ¶ Hæc dicit Domi
nus Deus Tyro: Nunquid non à sonitu ruinæ tuę &
gemitu interfectorum tuorum cùm occisi fuerint,
16 in medio tui commouebuntur insulæ? ¶ Et descen-
dent de sedibus suis omnes principes maris : & au-
ferent exuuias suas , & vestimenta sua varia abij-
cient, & induentur stupore, in terra sedebunt, & at-
17 toniti super repentino casu tuo admirabuntur? ¶ Et
assumentes super te lamentum, dicent tibi: Quomo
D do peristi quę habitas in mari, vrbs inclyta, quę fui-
sti fortis in mari, cum habitatoribus tuis , quos for-
18 midabant vniuersi? ¶ Nunc stupebunt naues in die
pauoris tui: & turbabuntur insulæ in mari, eò quòd
nullus egrediatur ex te . Quia hæc dicit Dominus
19 Deus: ¶ Cùm dedero te vrbem desolatam sicut ciui
tates quæ non habitãtur : & adduxero super te abys
20 sum, & operuerint te aquæ multæ: ¶ Et detraxero te
cum his qui descẽdunt in lacum ad populum sem-
piternum, & collocauero te in terra nouissima sicut
solitudines veteres cum his qui deducuntur in la-
cum, vt non habitêris: porrò cum dedero gloriam
21 in terra viuentium: ¶ In nihilum redigam te, & non
eris, & requisita non inueniêris vltrà in sempiter-
num , dicit Dominus Deus .

Iere. 7. 34.

CAPVT XXVII.

1 ET factum est verbum Domini ad me, di-
A cens : ¶ Tu ergo fili hominis assume sup
2 Tyrum lamentum: ¶ & dices Tyro, quæ
habitat in introitu maris , negociationi
3 populorũ ad insulas multas : ¶ Hæc dicit Dominus
Deus, O Tyre, tu dixisti, Perfecti decóris ego sum,
4 ¶ & in corde maris sita . Finitimi tui qui te ædifica-
5 uerunt, impleuerunt decórem tuum: ¶ abietibus de
Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris:
cedrum de Libano tulerunt , vt facerent tibi malũ .
6 ¶ Quercus de Basan dolauerunt in remos tuos : &
transtra tua fecerunt tibi ex ebore Indico , & præ-
7 toriola de insulis Italiæ. ¶ Byssus varia de Aegypto
texta est tibi in velum , vt poneretur in malo : hya-
cinthus & purpura de insulis Elisa facta sunt operi
8 mẽtum tuum. ¶ Habitatores Sidônis & Aradij fue-
B runt remiges tui: sapientes tui, Tyre, facti sunt gu-
9 bernatores tui. ¶ Senes Giblij & prudentes eius, ha
buerunt nautas ad ministerium variæ supellectilis
tuæ : omnes naues maris & nautæ earum fuerunt
10 in populo negociationis tuæ . ¶ Persæ , & Lidij , &
Lybies erant in exercitu tuo viri bellatores tui : cly
peum & galeam suspenderũt in te pro ornatu tuo .
11 ¶ Filij Aradij cũ exercitu tuo erãt super muros tuos
in circuitu: sed & Pigmęi qui erant in turribus tuis,
pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gy-
rum : ipsi compleuerunt pulchritudinem tuam .
12 ¶ Chartaginenses negociatores tui , à multitudine
C cunctarum diuitiarum: argento, ferro, stanno, plũ-
13 boque repleuerunt nundinas tuas. ¶ Græcia, Thu-
bal, & Mosoch, ipsi institores tui: mancipia, & vasa
14 ærea adduxerunt populo tuo. ¶ De domo Thogor-
mæ, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad fo-
15 rum tuum . ¶ Filij Dedan negociatores tui , insulæ
multæ negociatio manus tuæ : dentes eburneos &
16 hebenninos commutauerunt in precio tuo . ¶ Sy-
rus negociator tuus, propter multitudinem operũ
tuorum , gemmam , & purpuram , & scutulata , &
byssum, & sericum , & chodchod proposuerunt in
17 mercatu tuo . ¶ Iuda & terra Israël ipsi institores tui
in frumento primo: balsamum, & mel, & oleum, &
18 resinam proposuerunt in nundinis tuis. ¶ Damasce-
D nus negociator tuus in multitudine operũ tuorũ ,
in multitudine diuersarum opum, in vino pingui,
19 in lanis coloris optimi. ¶ Dan, & Græcia , & Mozel
in nũdinis tuis proposuerunt ferrum fabrefactum :
20 stacte & calamus in negociatione tua. ¶ Dedan in-
21 stitores tui in tapetibus ad sedendum . ¶ Arabia &
vniuersi principes Cedar, ipsi negociatores manus
tuæ: cum agnis & arietibus , & hœdis venerunt ad
22 te negociatores tui . ¶ Venditores Saba & Reema
E ipsi negociatores tui : cum vniuersis primis aroma
tibus , & lapide precioso & auro, quod proposue-
23 runt in mercatu tuo. ¶ Haran, & Chenne, & Eden,
negociatores tui. Saba, Assur, & Chelmad vendito
24 res tui. ¶ Ipsi negociatores tui multipharium, inuo-
lucris hyacinthi, & polymitorum, gazarumq; pre-
ciosarum, quæ obuolutæ & astrictæ erant funibus:
cedros quoque habebant in negociationibus tuis.
25 ¶ Naues maris , principes tui in negociatione tua :
& repleta es , & glorificata nimis in corde maris.
26 ¶ In aquis multis adduxerunt te remiges tui : ven-
27 tus auster contriuit te in corde maris. ¶ Diuitiæ tuę
& thesauri tui , & multiplex instrumentum tuum ,
F nautæ tui , & gubernatores tui qui tenebant supel-
lectilem tuam, & populo tuo præerant: viri quoque
bellatores tui, qui erant in te, cum vniuersa multi-
tudine tua quæ est in medio tui , cadent in corde
28 maris in die ruinæ tuæ . ¶ A sonitu clamoris guber-
29 natorum tuorum conturbabuntur classes . ¶ Et de-
scendent de nauibus suis omnes qui tenebant re-
mum : nautæ & vniuersi gubernatores maris in ter-
30 ra stabunt , ¶ Et eiulabunt super te voce magna , &
clamabunt amarè: & superiacent puluerem capiti-
31 bus suis , & cinere conspergentur . ¶ Et radent su-
per te caluitium , & accingentur cilicijs : & plora-
bunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo .
32 ¶ Et assumẽt super te carmen lugubre, & plangẽt te:
G Quæ est vt Tyrus , quæ obmutuit in medio maris?
33 ¶ Quæ in exitu negociationum tuarum de mari im-
plesti populos multos : in multitudine diuitiarum
tuarum , & populorum tuorum ditasti reges terræ.
34 ¶ Nunc contrita es à mari , in profundis aquarum
opes tuæ, & omnis multitudo tua , quæ erat in me-
35 dio tui, ceciderunt . ¶ Vniuersi habitatores insula-
rum obstupuerunt super te : & reges earum omnes
36 tempestate percussi mutauerunt vultus. ¶ Negocia-
tores populorum sibilauerunt super te : ad
nihilum redacta es , & non eris
vsque in perpetuum .

CAPVT

CAPVT XXVIII.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens: ¶Fili hominis, dic principi Tyri:
2 Hæc dicit Dominus Deus, Eò quòd eleuatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris: cùm sis homo, & non Deus: & dedisti cor tuum quasi
3 cor Dei. ¶Ecce sapientior es tu Daniele: omne se-
4 cretum non est absconditum à te. ¶In sapientia & prudentia tua fecisti tibi fortitudinem: & acquisi-
5 sti aurum & argentum in thesautis tuis. ¶In multi-
B tudine sapientiæ tuæ, & in negociatione tua multiplicasti tibi fortitudinem: & eleuatum est cor tuum
6 in tobore tuo. ¶Propterea hæc dicit Dñs Deus: Eò
7 quòd eleuatum est cor tuum quasi cot Dei: ¶Idcirco ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium: & nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, & polluent decórem
8 tuum: ¶Interficient & detrahent te: & motieris in
9 interitu occisorum in corde maris. ¶Nunquid dicens loquêris, Deus ego sum, coram interficientibus te: cùm sis homo, & non Deus, in manu oc-
10 cidentium te? ¶Morte incircuncisorum morieris in
C manu alienorum: quia ego locutus sum, ait Domi-
11 nus Deus. ¶Et factus est sermo Domini ad me, di-
12 cens: ¶Fili hominis, leua planctum super regẽ Tyri, & dices ei: Hæc dicit Dominus Deus: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus
13 decôre. ¶In delicijs paradisi Dei fuisti: omnis lapis preciosus operimentum tuum: sardius, topazius, & iaspis, chrysolitus, & onyx, & berillus, sapphi-
D rus, & carbunculus, & smaragdus: aurum opus decôris tui: & foramina rua in die qua cõditus es prę-
14 parata sunt. ¶Tu cherub extentus & protegens, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum
15 ignitorum ambulasti. ¶Perfectus in vijs tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te.
16 ¶In multitudine negociationis tuę tepleta sunt intetiora tua iniquitate, & peccasti: & eieci te de monte Dei: & perdidi te ô cherub protegens, de medio
17 lapidum ignitorum. ¶Et eleuatum est cor tuum in decôre tuo: perdidisti sapientiam tuam in decôre
E tuo, in terram proieci te: ante faciem regum dedi
18 te, vt cernerent te. ¶In multitudine iniquitatũ tuarum, & iniquitate negociationis tuæ polluisti sanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super
19 terram in conspectu omnium videntium te. ¶Omnes qui viderint te in Gentibus, obstupescent su-
F per te: nihil factus es, & non eris in perpetuum.
20 ¶Et factus est sermo Domini ad me, dicens: ¶Fili
21 hominis, pone faciem tuam contra Sidonem: &
22 prophetabis de ea, ¶& dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Sidon, & glotificabor in medio tui: & scient quia ego Dominus cùm fecero in
23 ea iudicia: & sanctificatus fuero in ea. ¶Et immittam ei pestilentiam & sanguinem in platéis eius: & cotruent interfecti in medio eius gladio per circui
24 tum: & scient quia ego Dominus. ¶Et non erit vltrà domui Istaël offendiculum amaritudinis, & spi
G na dolorem inferens vndique per circuitum eorũ qui aduersantur eis: & scient quia ego Dominus
25 Deus. ¶Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregauero domum Israël de populis in quibus dispersi sunt, sanctificabor in eis coram Gentibus: & habitabunt in terra sua quam dedi seruo meo Ia-
26 cob. ¶Et habitabunt in ea securi: & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter, cùm fecero iudicia in omnibus qui aduersantur eis pet circuitum: & scient quia ego Dominus Deus eorum.

CPAVT XXIX.

1 A IN anno decimo, decimo mense, ʿvndecimaʾ die mensis, factum est verbum Do-
2 mini ad me, dicens: ¶Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem regem Aegypti: & prophetabis de eo, & de Aegypto
3 vniuersa. ¶Loquete, & dices: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis: Meus est fluuius, & ego feci memetipsum.
4 Et ponam frenum in maxillis tuis: & agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis: & extraham
B te de medio fluminum tuorum, & vniuersi pisces
5 tui squamis tuis adhærebunt. ¶Et proijciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui: super faciẽ terræ cades, non colligéris, neque congregaberis: bestijs terræ & volatilibus cœli dedi te ad deuoran-
6 dum. ¶Et scient omnes habitatores Aegypti quia ego Dominus: pro eo quòd fuisti baculus arundi-
7 neus domui Israël, ¶Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & lacerasti omnem humetum eorum: & innitentibus eis supet te, comminu-
8 tus es, & dissoluisti omnes renes eorum. ¶Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam supet te gladium: & interficiam de te hominem &
9 iumentum. ¶Et erit Terra-Aegypti in desertum & in solitudinem: & scient quia ego Dominus: pro eo quòd ʿdixerisʾ, Fluuius meus est, & ego feci eum.
10 ¶Idcitco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboq; Tetram-Aegypti in solitudines, gladio dissipatam, à turre Syenes, vsque ad terminos Aethiopię.
11 ¶Non pertransibit eam pes hominis, neque pes iu-
C menri gradictur in ea: & non habitabitur quadra-
12 ginta annis. ¶Daboque Terram-Aegypti desertã in medio terrarum desertarum, & ciuitates eius in medio vrbium subuersarum, & erũt desolatæ quadraginta annis: & dispergam Aegyptios in natio-
13 nes, & ventilabo eos in terras. ¶Quia hæc dicit Dominus Deus: Post finem quadraginta annorum cõgregabo Aegyptum de populis in quibus dispersi
14 fuerant. ¶Et teducam captiuitatem Aegypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra natiuitatis
15 suæ: & erunt ibi in regnum humile: ¶inter cætera regna erit humillima, & nõ eleuabitur vltrà super nationes, & imminuam eos ne imperent gentibus.
16 ¶Neque erunt vltrà domui Israël in confidentia, docentes iniquitatem, vt fugiant & sequantur eos: &
17 scient quia ego Dominus Deus. ¶Et factum est in vi
D cesimo & septimo anno, in primo, in vna mensis: fa-
18 ctum est verbum Domini ad me, dicens: ¶Fili hominis Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum: omne caput decaluatum, & omnis humerus depilatus est: & merces non est reddita ei, neque exercitui eius de Tyro, pro seruitute qua seruiuit
19 mihi aduersus eam. ¶Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce, ego dabo Nabuchodonosor regẽ Babylonis in terra-Aegypti: & accipiet multitudinem

Margin notes: ʿvna 10. ʾduodecima 1. / ʿdixeris 3.

nem eius, & deprædabitur manubias eius, & diripiet spolia eius, & erit merces exercitui illius. ¶ Et operi quo seruiuit aduersus eam, dedi ei Terram Aegypti: pro eo quòd laborauerunt mihi, ait Dominus Deus. ¶ In die illo pullulabit cornu domui Israel, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXX.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, propheta & dic: Hęc dicit Dominus Deus: Vlulate, vę vę diei: ¶ quia iuxtà est dies, & appropinquat dies Domini: dies nubis, tempus Gentium erit. ¶ Et veniet gladius in Aegyptum: & erit pauor in Aethiopia, cùm ceciderint vulnerati in Aegypto, & ablata fuerit multitudo illius, & destructa fundamenta eius. ¶ Aethiopia, & Libya, & omne reliquum vulgus, & Chub, & filij terræ fœderis: cum eis gladio cadent. ¶ Hæc dicit Dominus Deus, Et corruent fulcientes Aegyptum, & destruetur superbia imperij eius: à turre Syenes gladio cadent in ea, ait Dominus Deus exercituum: ¶ dissipabuntur in medio terrarum desolatarum, & vrbes eius in medio ciuitatum desertarum erunt. ¶ Et scient quia ego Dominus cùm dedero ignem in Aegypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores eius. ¶ In die illa egredientur nuncij à facie mea in trieribus ad conterendam Aethiopiæ confidentiam, & erit pauor in eis in die Aegypti: quia absque dubio veniet. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Et cessare faciam multitudinē Aegypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. ¶ Ipse & populus eius cum eo, fortissimi Gentium, adducentur ad disperdendam terram: & euaginabunt gladios suos super Aegyptum, & implebunt terram interfectis. ¶ Et faciam alueos fluminū aridos, & tradam terram in manus pessimorum, & dissipabo terrā & plenitudinē eius in manus alienorum: ego Dominus locutus sum. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulachra, & cessare faciam idola de Memphis, & dux de terra Aegypti non erit amplius: & dabo terrorem in terra Aegypti. ¶ Et disperdam terram Phatures, & dabo ignē in Taphnis, & faciam iudicia in Alexandria. ¶ Et effundam indignationem meam super Pelusium, robur Aegypti: & interficiam multitudinem Alexandriæ, ¶ & dabo ignem in Aegypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, & Alexandria erit dissipata, & in Memphis angustiæ quotidianæ. ¶ Iuuenes Heliopoleos, & Pubasti, gladio cadent, & ipsæ captiuæ ducentur. ¶ Et in Taphnis nigrescet dies, cùm contriuero ibi sceptra Aegypti, & defecerit in ea superbia potentiæ eius: ipsam nubes operiet, filiæ autem eius in captiuitatem ducentur. ¶ Et iudicia faciam in Aegypto: & scient quia ego Dominus.

¶ Et factum est in vndecimo anno, in primo mense, in septima mensis, factum est verbum Domini ad me dicens: ¶ Fili hominis, brachium Pharaonis regis Aegypti confregi: & ecce non est obuolutum, vt restitueretur ei sanitas, vt ligaretur pannis & fasciaretur linteolis, & recepto robore possit tenere gladium. ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonem regem Aegypti, & comminuam brachium eius forte, sed confractū: & deijciā gladium de manu eius, ¶ & dispergam Aegyptum in Gentibus, & ventilabo eos in terris. ¶ Et confortabo brachia regis Babylonis, daboq; gladium meū in manu eius: & confringam brachia Pharaonis, & gement gemitibus interfecti coram facie eius. ¶ Et cōfortabo brachia regis Babylonis, & brachia Pharaonis concident: & scient quia ego Dominus, cùm dedero gladium meum in manu regis Babylonis, & extenderit eum super Terram Aegypti. ¶ Et dispergam Aegyptum in nationes, & ventilabo eos in terras: & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXI.

Et factum est in anno vndecimo, tertio mense, vna mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, dic Pharaoni regi Aegypti, & populo eius: Cui similis factus es in magnitudine tua? ¶ Ecce Assur quasi cedrus in Libano pulcher ramis, & frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, & inter condensas frondes eleuatū est cacumen eius. ¶ Aquæ nutrierunt illum, abyssus exaltauit illum: flumina eius manabant in circuitu radicum eius, & riuos suos emisit ad vniuersa ligna regionis. ¶ Propterea eleuata est altitudo eius super omnia ligna regionis: & multiplicata sunt arbusta eius, & eleuati sunt rami eius præ aquis multis. ¶ Cùmque extendisset vmbram suam, in ramis eius fecerunt nidos omnia volatilia cœli, & sub frondibus eius genuerunt omnes bestiæ saltuum, & sub vmbraculo illius habitabat cœtus gentiū plurimarum. ¶ Eratq; pulcherrimus in magnitudine sua, & in dilatatione arbustorum suorum: erat enim radix illius iuxta aquas multas. ¶ Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatem eius, & platani non fuerunt æquæ frondibus illius: omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini eius: ¶ Quoniam speciosum feci eum, & multis condensisque frondibus, & æmulata sunt eum omnia ligna voluptatis quæ erāt in paradiso Dei. ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd sublimatus est in altitudine, & dedit summitatem suam uirentem atque cōdensam, ¶ & eleuatum est cor eius in altitudine sua: ¶ Tradidi eum in manus fortissimi Gentium, faciens faciet ei: iuxta impietatem eius eieci eum. ¶ Et succident eum alieni & crudelissimi nationum, & proijcient eum super montes, & in cunctis conuallibus corruent rami eius: & cōfringentur arbusta eius in vniuersis rupibus terræ: & recedēt de vmbraculo eius omnes populi terræ, & relinquent eum. ¶ In ruina eius habitauerūt omnia volatilia cœli, & in ramis eius fuerunt vniuersæ bestiæ regionis. ¶ Quamobrem non eleuabūtur in altitudine sua omnia ligna aquarum, nec ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia quæ irrigantur aquis: quia omnes traditi sunt in mortem, ad terram vltimam, in medio filiorum hominum, ad eos qui descendunt in lacum. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: In die quando descendit ad inferos, induxi luctum, operui eum abysso: & prohibui flumina eius, & coërcui aquas multas: contristatus est super eum Libanus, & omnia ligna agri concussa sunt. ¶ A sonitu ruinæ eius commoui Gētes, cùm deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant in lacū: & consolata sunt in terra

infima

infima omnia ligna voluptatis egregia atque præclara in Libano, vniuersa quæ irrigabantur aquis. 17 Nam & ipsi cum eo descendent ad infernũ ad interfectos gladio: & brachium vniuscuiusque sedebit 18 sub vmbraculo eius in medio nationum. Cui assimilatus es ô inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis? Ecce, deductus es cum lignis voluptatis ad terram vltimam: in medio incircuncisorum dormies, cũ eis qui interfecti sunt gladio: ipse est Pharao, & omnis multitudo eius: dicit Dominus Deus.

CAPVT XXXII.

1 ET factum est duodecimo anno, in mense duodecimo, in vna mẽsis, factum est verbum Domini ad me, dicens: 2 Fili hominis, assume lamentum super Pharaonẽ regem Aegypti, & dices ad eum: Leoni Gentium assimilatus es, & draconi qui est in mari: & ventilabas cornu in fluminibus tuis, & conturbabas aquas 3 pedibus tuis, & conculcabas flumina earum. Propterea hęc dicit Dominus Deus: Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorũ, 4 & extraham te in sagena mea. Et proijciam te in terram, super faciem agri abijciam te: & habitare faciam super te omnia volatilia cœli, & saturabo 5 de te bestias vniuersæ terræ: Et dabo carnes tuas 6 super montes, & implebo colles tuos sanie tua. Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui super mõtes, & valles implebuntur ex te. 7 Et operiam cùm extinctus fueris, cęlos: & nigrescere faciã stellas eius: solem nube tegam, & luna non dabit lumen suum. 8 Omnia luminaria cœli mœrere faciam super te: & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus 9 Deus. * Et irritabo cor populorum multorũ, cùm induxero cõtritionem tuam in Gentibus super ter-10 ras quas nescis. Et stupescere faciam super te populos multos: & reges eorum horrore nimio formidabunt super te, * cùm volare cœperit gladius meus super facies eorum, & obstupescent repentè 11 singuli pro anima sua in die ruinæ suæ. Quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis ve-12 niet tibi, in gladijs fortium deijciam multitudinẽ tuam, & inexpugnabiles omnes gentes hæ: & vastabunt superbiã Aegypti, & dissipabitur omnis mul-13 titudo eius. Et perdam omnia iumenta eius quæ erant super aquas plurimas: & non cõturbabit eas pes hominis vltrà, neque vngula iumentorum tur-14 babit eas. Tunc purissimas reddam aquas eorum, & flumina eorum quasi oleum adducam, ait Domi-15 nus Deus: Cùm dedero terram Aegypti desolatam: deseretur autem terra à plenitudine sua, quãdo percussero omnes habitatores eius: & scient q̃a 16 ego Dominus. Planctus est, & plangent eum: filiæ gentium plangent eum: super Aegyptum, & super multitudinem eius plangent eum, ait Dominus 17 Deus. Et factum est in duodecimo anno, in quintadecima mẽsis, factum est verbum Domini ad me, 18 dicens: Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Aegypti: & detrahe eam ipsam & filias Gentium robustarum ad terram vltimam cum 19 his qui descendunt in lacum. Quo pulchrior es? 20 descende, & dormi cum incircuncisis. In medio interfectorum gladio cadent: gladius datus est, at-21 traxerunt eam, & omnes populos eius. Loquentur ei potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus eius descenderunt, & dor-22 mierunt incircuncisi, interfecti gladio. Ibi Assur, & oĩs multitudo eius: in circuitu illius sepulchra eius: omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio. 23 Quorum data sunt sepulchra in nouissimis lacis: & facta est multitudo eius per gyrũ sepulchri eius: vniuersi interfecti, cadentesque gladio qui dede-24 rant quondam formidinem in terra viuẽtium. Ibi Aelam, & omnis multitudo eius per gyrum sepulchri sui: omnes hi interfecti, ruentesq; gladio, qui descenderunt incircuncisi ad terram vltimam: qui posuerunt terrorem suum in terra viuentiũ, & portauerunt ignominiam suam cum his qui descende-25 runt in lacum. In medio interfectorum posuerunt cubile eius in vniuersis populis eius: ĩ circuitu eius sepulchrum illius, omnes hi incircuncisi, interfectique gladio: dederunt enim terrorem suum in terra viuentium, & portauerunt ignominiam suam cũ his qui descendunt in lacum, in medio interfecto-26 rum positi sunt. Ibi Mosoch & Thubal, & omnis multitudo eius: in circuitu eius sepulchra illius: omnes hi incircuncisi, interfectique & cadentes gladio: quia dederunt formidinem suam in terra viuẽ-27 tium. Et non dormient cum fortibus, cadentibusque & incircuncisis qui descenderunt ad infernum cum armis suis, & posuerunt gladios suos sub capitibus suis, & fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum: quia terror fortium facti sunt in terra viuẽ-28 tium. Et tu ergo in medio incircuncisorum con-29 teréris, & dormies cum interfectis gladio. Ibi Idumæa & reges eius, & omnes duces eius, qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio: & qui cum incircuncisis dormierunt, & cum his qui * de-30 scenderunt in lacum. Ibi principes Aquilonis omnes, & vniuersi venatores: qui deducti sunt cum interfectis, pauentes, & in sua fortitudine cõfusi: qui dormierunt incircuncisi cum interfectis gladio, & portauerunt confusionem suam cum his qui descẽ-31 dunt in lacum. Vidit eos Pharao, & consolatus est super vniuersa multitudine sua, quæ interfecta est gladio, Pharao & omnis exercitus eius, ait Do-32 minus Deus, quia * dedi terrorem * suum in terra viuentium, & dormiuit in medio incircuncisorum cum interfectis gladio, Pharao & omnis multitudo eius, ait Dominus Deus.

CAPVT XXXIII.

1 ET factum est verbum Domini ad me, dicens: 2 Fili hominis, loquere ad filios populi tui, & dices ad eos: Terra cum induxero super eam gladium: & tulerit populus terræ virum vnum de nouissimis suis, & 3 constituerit eum super se speculatorem: Et ille viderit gladium venientem super terram, & cecine-4 rit buccina, & annunciauerit populo: Audiens autem quisquis ille est, sonitum buccinæ, & nõ se obseruauerit, veneritque gladius, & tulerit eum: san-5 guis ipsius super caput eius erit. Sonum buccinæ audiuit, & non se obseruauit: sanguis eius in ipso erit: si autem se custodierit, animam suam * salua-6 bit. Quòd si speculator viderit gladium venientẽ, & non insonuerit buccina: & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animã: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinẽ 7 autem eius de manu speculatoris requiram. Et tu fili homi-

Marginal notes: irrigantur 5. — Sup. 12. 13. 17. 20. — Isa. 13. 10. Ioel. 2. b. 10. 3. c. 15. Matt. 24. 29. — * quum te dederint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus. * propter vniuersas iniquitates, quas operatus es. * tum. A. — * descenderunt. I. — dedi 6. meum 4. — * saluauit 3. — Supr. 3. d. 17.

fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël: audiens ergo ex ore meo sermonem, annunciabis eis
8 ex me. ¶ Si me dicente ad me impium, Impie, morte morieris: non fueris locutus vt se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.
9 ¶ Si autem annunciante te ad impium, vt à vijs suis conuertatur, non fuerit conuersus à via sua: ipse in iniquitate sua morietur: porrò tu animam tuam li-
10 berasti. ¶ Tu ergo fili hominis, dic ad dnm̃ Israël:
C Sic locuti estis dicentes, Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabesci-
11 mus: quomodo ergo viuere poterimus? ¶ | Dic ad eos: Viuo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat: Conuertimini * à vijs vestris pessimis: & quare mo-
12 riemini domus Israël? ¶ Tu itaque fili hominis, dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die peccauerit: & impietas impij nõ nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab
13 impietate sua: & iustus non poterit viuere in iustitia sua in quacunque die peccauerit. ¶ Etiam si dixero iusto quòd vita viuat, & confisus in iustitia sua, fecerit iniquitatẽ: omnes iustitiæ eius obliuioni tradẽtur, & in iniquitate sua quam operatus est,
14 in ipsa morietur. ¶ Si autẽ dixero impio, Morte mo-
D rieris: & egerit pœnitentiam à peccato suo, fecerit-
15 que iudicium & iustitiam, ¶ & pignus restituerit ille impius, rapinamq́; reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: vita vi-
16 uet, & non morietur. ¶ Omnia peccata eius quæ peccauerit, non imputabuntur ei: iudicium & iustitiam
17 fecit, vita viuet. ¶ Et dixerunt filij populi tui, Nõ est æqui ponderis via Domini, & ipsorũ via iniusta est.
18 ¶ Cùm enim recesserit iustus à iustitia sua, feceritq́;
19 iniquitates, morietur in eis. ¶ Et cùm recesserit im-
20 pius ab impietate sua, feceritque iudicium & iustitiam, viuet in eis? ¶ | Et dicitis, Non est recta via Domini. Vnũquenque iuxta vias suas iudicabo de
21 vobis domus Israël. ¶ Et factum est in duodecimo
E anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Ierusa-
22 lem, dicens: Vastata est ciuitas. ¶ Manus autem Domini facta fuerat ad me vespere, antequam veniret qui fugerat: aperuitq́; os meum donec veniret ad
23 me manè, & aperto ore meo non silui amplius. ¶ Et
24 factum est verbum Domini ad me, dicens: ¶ Fili hominis, qui habitant in ruinosis his, super humum Israël, loquentes aiunt: Vnus erat Abraham, & hæreditate possedit terram: nos autem multi sumus,
25 nobis data est terra in possessionem. ¶ Idcirco dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Qui in sanguine
F comeditis, & oculos vestros leuatis ad immunditias vestras, & sanguinem funditis, numquid terram
26 hæreditate possidebitis? ¶ Stetistis in gladijs vestris, fecistis abominationes, & vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & terram hæreditate possidebitis?
27 ¶ Hæc dices ad eos: Sic dicit Dominus Deus: Viuo ego, quia qui in ruinosis habitant, gladio cadent: & qui in agro est, bestijs tradetur ad deuorandum: qui autem in præsidijs, & speluncis sunt, peste mo-
28 rientur. ¶ Et dabo terram in solitudinem & in desertum, & deficiet superba fortitudo eius, & desolabuntur montes Israël, eò quòd nullus sit qui per
29 eos transeat. ¶ Et scient quia ego Dominus, cùm dedero terram eorum desolatam & desertam pro-

Sup.18. a.4.&3 2 | conuertimini,1. | upr.18. 25.

pter vniuersas abominationes suas quas operati
30 sunt. ¶ Et tu fili hominis: filij populi tui, qui loquun-
G tur de te iuxta muros, & in ostijs domorum, & dicunt vnus ad alterum, vir ad proximum suum loquentes: Venite, & audiamus quis sit sermo egre-
31 diens à Domino. ¶ Et veniunt ad te, quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus: & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris sui vertunt illos, & auaritiam suã
32 sequitur cor eorum. ¶ Et es eis quasi carmen musicum, quod suaui dulcique sono canitur: & audiunt
33 verba tua, & non faciunt ea. ¶ Et cùm venerit quod prædictum est (ecce enim venit) tunc scient quòd prophetes fuerit inter eos.

CPAVT XXXIIII.

1 ET factum est verbum Domini ad me, di-
A cens: ¶ Fili hominis, propheta de pasto-
2 ribus Israël: propheta, & dices pastoribus: Hæc dicit Dominus Deus: | Væ pastoribus Israël: qui pascebãt semetipsos: nõnne gre-
3 ges à pastoribus pascuntur? ¶ Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quod crassum erat, occidebã-
4 tis: gregẽ autem meum non pascebatis. ¶ Quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum est, non alligastis: & quod abiectũ est, nõ reduxistis: & quod perierat, nõ quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cũ
5 potentia. ¶ Et dispersæ sunt oues meæ, eò quòd nõ esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omniũ
6 bestiarum agri, & dispersæ sunt. ¶ Errauerunt gre-
B ges mei in cunctis montibus, & in vniuerso colle excelso: & super omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, in-
7 quam, qui requireret. ¶ Propterea pastores audite
8 verbum Domini. ¶ Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eò quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri, eò quòd non esset pastor (neque enim quæsie-
C runt pastores mei gregem meum: sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant)
9 propterea pastores audite verbum Domini. ¶ Hæc
10 dicit Dominus Deus: Ecce, ego ipse super pastores, requiram gregẽ meum de manu eorum, & cessare faciam eos vt vltrà non pascant gregem *, nec pascant amplius pastores semetipsos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & nõ erit vltrà eis in
11 escam. ¶ Quia hæc dicit Dominus Deus: | Ecce, ego
12 ipse requiram oues meas, & visitabo eas. ¶ Sicut visitat pastor gregem suum in die quãdo fuerit in medio ouium suarum dissipatarum: sic visitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis in quibus
13 dispersæ fuerant in die nubis & caliginis. ¶ Et educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram suam: & pascam eas in montibus Israël, in riuis, & in cunctis sedibus ter-
14 ræ. ¶ In pascuis huberrimis pascam eas, & in monti-
D bus excelsis Israël erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis virentibus, & in pascuis pinguibus
15 pascentur super montes Israël. ¶ Ego pascam oues meas: & ego eas accubare faciam, dicit Dominus
16 Deus. ¶ Quod perierat, requiram: & quod abiectum erat, reducam: & quod confractum fuerat, alligabo: & quod infirmum fuerat, consolidabo, & quod pingue & forte, custodiam: & pascam il-
17 las in iudicio. ¶ Vos autem greges mei, hæc dicit

Iere.23. a.1. | Sup.13. a.1. | meum. | Infr.23.

Dominus Deus: Ecce ego iudico inter pecus & pe-
18 cus, arietum & hircorum. ¶Nónne ſatis vobis erat
E paſcua bona depaſci? inſuper & reliquias paſcua-
rum veſtrarum conculcaſtis pedibus veſtris: & cùm
puriſſimam aquam biberetis, reliquam pedibus ue-
19 ſtris turbabatis. ¶Et oues meæ his quæ conculcata
pedibus veſtris fuerant, paſcebantur: & quæ pedes
20 veſtri turbauerant, hæc bibebant. ¶Propterea hęc di
cit Dominus Deus ad vos: Ecce, ego ipſe iudico in-
21 ter pecus pingue & macilentum, ¶Pro eo quòd late
ribus, & humeris impingebatis, & cornibus ueſtris
uentilabatis omnia infirma pecora, donec diſper-
22 gerentur foras: ¶ſaluabo gregem meum, & non erit
F ultrà in rapinam, & iudicabo inter pecus & pecus.
23 ‖¶ET SVSCITABO SVPER EAS PASTO-
REM VNVM, qui paſcat eas, ‖ ſeruum meum
Dauid: ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in paſtorem.
24 ¶Ego autem Dominus ero eis in Deum: & ſeruus
meus Dauid princeps in medio eorum: ego Domi-
25 nus locutus ſum. ¶Et faciam cum eis pactum pacis,
& ceſſare faciam beſtias peſſimas de terra: & qui ha
bitant in deſerto, ſecuri dormient in ſaltibus. ¶Et po
26 nam eos in circuitu collis mei benedictionem: &
deducam imbrem in tempore ſuo, * pluuiæ benedi-
27 ctionis erunt. ¶Et dabit lignum agri fructum ſuum,
G & terra dabit germẽ ſuum, & erunt in terra ſua abſ-
que timore: & ſcient quia ego Dominus, cùm contri
uero catenas iugi eorum, & eruero eos de manu im
28 perantium ſibi. ¶Et non erunt ultrà in rapinam in
Gentibus, neque beſtiæ terræ deuorabunt eos: ſed
29 habitabunt confidenter abſque ullo terrore. ¶Et ſu-
ſcitabo eis germen nominatum, & non erunt ultrà
imminuti fame in terra, neque portabunt vltrà op-
30 probrium Gentium. ¶Et ſcient quia ego Dominus
Deus eorum cum eis; & ipſi populus meus domus
31 Iſraël: ait Dominus Deus. ¶‖Vos autem greges mei,
greges paſcuæ meæ homines eſtis: & ego Dominus
Deus veſter, dicit Dominus Deus.

‖Ioh. 1. f. 45. 10. b. 11. ‖Iſai. 40. c. 11. ‖Dan. 9. f. 24. & 25. Oſe. 3. b. 5.

* &

‖Ioh. 10. b. 11. c. 14.

CAPVT XXXV.

1 ET factus eſt ſermo Domini, ad me, dicẽs:
A 2 ¶Fili hominis, pone faciem tuam aduer-
ſum montem Seir, & prophetabis de eo,
3 ¶& dices illi: Hæc dicit Dominus Deus:
Ecce ego ad te mons Seir, & extendam manum
meam ſuper te, & dabo te deſolatum atque deſer-
4 tũ. ¶Vrbes tuas demoliar, & tu deſertus eris: & ſciẽs
5 quia ego Dominus. ¶Eò quòd fueris inimicus ſem-
piternus, & concluſeris filios Iſraël in manus gla-
dij in tempore afflictionis eorum, in tempore ini-
6 quitatis extremæ. ¶Propterea uiuo ego, dicit Domi
B nus Deus, quoniam ſanguini tradam te, & ſanguis
te perſequetur: & cùm ſanguinem oderis, ſanguis
7 perſequetur te. ¶Et dabo montem Seir deſolatũ at-
que deſertum: & auferam de eo euntem & redeun-
8 tem. ¶Et implebo montes eius occiſorum ſuorum:
in collibus tuis, & in vallibus tuis, atque in torrenti-
9 bus interfecti gladio cadent. ¶In ſolitudines ſempi-
ternas tradam te, & ciuitates tuę non habitabuntur:
C & ſcietis quia ego Dominus Deus. ¶Eo quòd dixe-
10 ris, Duæ gentes, & duæ terrę meæ erunt, & hęredita
11 te poſſidebo eas: cùm Dominus eſſet ibi: ¶Propte-
rea viuo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam iux-
ta iram tuam, & ſecundum zelum tuum quem feci-
ſti, odio habens eos: & notus efficiar per eos cùm te
12 iudicauero. ¶Et ſcies quia ego Dominus audiui uni-
uerſa opprobria tua quę locutus es de montibus Iſ-
raël, dicens: Deſerti, nobis ad deuorandũ dati ſunt.
13 ¶Et inſurrexiſtis ſuper me ore ueſtro, & derogaſtis
14 aduerſum me verba veſtra: ego audiui. ¶Hæc dicit
D Dominus Deus: Lętante vniuerſa terra, in ſolitudi-
15 nem te redigam. ¶Sicuti gauiſus es ſuper hęreditatẽ
domus Iſraël, eò quòd fuerit diſſipata: ſic faciam ti-
bi: diſſipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis: &
ſcient quia ego Dominus.

CAPVT XXXVI.

1 TV autem fili hominis, propheta ſuper mõ
A tes Iſraël, & dices: ‖Montes Iſraël audite
2 verbum Domini. ¶Hæc dicit Dominus
Deus: Eò quòd dixerit inimicus de vo-
bis, Euge, altitudines ſempiternæ in hæreditatem
3 datæ ſunt nobis: ¶Propterea uaticinare, & dic: Hæc
dicit Dominus Deus: Pro eo quòd deſolati eſtis, &
conculcati per circuitum, & facti in hęreditatem re-
liquis Gentibus, & aſcendiſtis ſuper labium linguæ,
4 & opprobriũ populi: ¶propterea montes Iſraël au-
dite uerbũ Domini Dei. Hæc dicit Dominus Deus,
montibus, & collibus, torrentibus, vallibuſque de-
ſertis, & parietinis, & urbibus derelictis quæ depo-
B pulatæ ſunt & ſubſannatę à reliquis Gentibus per
5 circuitum. ¶Propterea hæc dicit Dominus Deus:
Quoniam in igne zeli mei loquutus ſum de reliquis
gentibus, & de Idumęa vniuerſa, quæ dederunt ter-
ram meam ſibi in hæreditatem cum gaudio, & toto
corde, & ex animo: & eiecerunt eam ut vaſtarent:
6 ¶idcirco vaticinare ſuper humum Iſraël, & dices
montibus & collibus, iugis, & vallibus: Hæc dicit
Dominus Deus: Ecce ego in zelo meo, & in furore
meo locutus ſum, eò quòd confuſionem Gentium
7 ſuſtinueritis. ¶Idcirco hæc dicit Dominus Deus: E-
go leuaui manum meam, vt Gentes quę in circuitu
8 veſtro ſunt, ipſæ confuſionem ſuam portent. ¶Vos
autem montes Iſraël ramos ueſtros germinetis, &
fructum veſtrum afferatis populo meo Iſraël: pro-
9 pe enim eſt vt veniat. ¶Quia ecce ego ad vos, & con-
C uertar ad uos, & arabimini, & accipietis ſementem.
10 ¶Et multiplicabo in vobis homines, omnemque do-
mum Iſraël: & habitabuntur ciuitates, & ruinoſa
11 inſtaurabuntur. ¶Et replebo vos hominibus, & iu-
mentis: & multiplicabuntur & creſcent: & habita-
re uos faciam ſicut à principio, boniſque donabo
maioribus, quàm habuiſtis ab initio: & ſcietis quia
12 ego Dominus. ¶Et adducam ſuper uos homines po
pulum meum Iſraël, & hæreditate poſſidebunt te:
& eris eis in hęreditatem, & non addes ultrà ut abſ-
13 que eis ſis. ¶Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quòd
dicunt de uobis, Deuoratrix hominum es, & ſuffo-
14 cans gentem tuam: ¶Propterea homines non come
des amplius, & gentem tuam non necabis ultrà, ait
15 Dominus Deus: ¶nec auditam faciam in te amplius
D confuſionem Gentium, & opprobrium populorum
nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes
16 amplius, ait Dominus Deus. ¶Et factum eſt verbum
17 Dñi ad me, dicẽs: ¶Fili hominis, domus Iſraël habi-
tauerunt in humo ſuo, & polluerunt eã in vijs ſuis:
& in ſtudijs ſuis iuxta immunditiã menſtruatę facta
18 eſt uia eorũ coram me. ¶Et effudi indignationẽ meã
ſuper eos pro ſanguine quem fuderunt ſuper terrã:
19 & in idolis ſuis polluerunt eam: ¶Et diſperſi eos in
Gentes, & uentilati ſunt in terras: iuxta vias eorum
20 & adinuentiones eorum iudicaui eos. ¶‖Et ingreſ-

‖Sup. 6. a. 2.

‖Iſa. 52. b. 5.

Ro. 2. d. 24 si sunt ad Gentes ad quas introierunt & polluerunt nomen sanctum meum, cùm diceretur de eis: Populus Domini iste est, & de terra eius egressi sunt. 21 ¶Et peperci nomini sancto meo, quod polluerat domus Israël in Gentibus ad quas ingressi sunt. 22 ¶Idcirco dices domui Israël: Hæc dicit Dominus Deus, E Non propter vos ego faciam domus Israël, sed propter nomen sanctum meum quod polluistis in gentibus ad quas intrastis. 23 ¶Et sanctificabo nomen meũ Infr. 39. g. 28. magnum quod pollutum est inter Gentes, quod polluistis in medio earum: vt sciant Gentes, quia ego Dominus, ait Dominus exercituum, cùm sanctificatus fuero in vobis coram eis: 24 ¶Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuersis terris, 25 & adducam vos in terram vestram. ¶Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idólis vestris mundabo vos. 26 ¶Et dabo vobis cor nouum, Sup. 11. c. 19. Infr. 39. g. 29. & spiritum nouum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. 27 ¶Et spiritum meum ponam in medio F vestri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini. 28 ¶Et habitabitis in terra, quam dedi patribus vestris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum. 29 ¶Et saluabo vos ex vniuersis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem. 30 ¶Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri: vt non portetis vltrà opprobrium famis in gentibus. 31 ¶Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum, studiorumque non bonorum: & displicebunt vobis iniquitates vestræ & scelera vestra. 32 ¶Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis: confundimini & erubescite super vijs vestris, domus Israël. 33 ¶Hæc dicit Dominus Deus: In die qua mundauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitari fecero vrbes, & instaurauero ruinosa: 34 ¶Et terra deserta fuerit exculta, quæ quondam erat desolata in oculis omnis viatoris, 35 ¶dicent: Terra illa inculta facta est G vt hortus voluptatis: & ciuitates desertæ & destitutæ atque suffossæ, munitæ sederunt. 36 ¶Et scient gentes quæcunque derelictæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dominus ædificaui dissipata, plantauique inculta: ego Dominus locutus sim & fecerim. 37 ¶Hæc dicit Dominus Deus: Adhuc in hoc inuenient me domus Israël ut faciam eis: Multiplicabo eos sicut gregem hominum, 38 ut gregem sanctum, ¶ut gregem Ierusalem in solennitatibus eius: Sic erunt ciuitates desertæ, plenæ gregibus hominum, & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXVII.

1 A Facta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu Domini: & dimisit me in medio campi qui erat plenus ossibus. 2 ¶Et circunduxit me per ea in gyro: erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer. 3 ¶Et dixit ad me: Fili hominis, putásne viuẽt ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti. 4 ¶Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis, & 5 dices eis: Ossa arida audite verbum Domini. ¶Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & viuetis. 6 ¶Et dabo super vos neruos, & succrescere faciam super vos carnes, B & superextendam in vobis cutem: & dabo vobis spiritum, & viuetis: 7 & scietis quia ego Dominus. ¶Et

prophetaui, sicut præceperat mihi: Factus est autem sonitus prophetante me, & ecce commotio: & accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam 8 suam. ¶Et uidi, & ecce super ea nerui, & carnes ascenderunt: & extenta est in eis cutis desuper, & spiritum non habebant. 9 ¶Et dixit ad me: Vaticinare C ad spiritum, uaticinare fili hominis, & dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus, A quatuor ventis veni spiritus: & insuffla super interfectos istos, & 10 reuiuiscant. ¶Et prophetaui, sicut præceperat mihi: & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt: steteruntque super pedes suos exercitus grandis nimis 11 ualde. ¶Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc uniuersa, domus Israël est: ipsi dicunt, Aruerunt ossa no-12 stra, & perijt spes nostra, & abscissi sumus. ¶Propterea vaticinare, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus D Deus, ecce ego aperiam tumulos uestros, & educam uos de sepulchris uestris populus meus: & in-13 ducam uos in terram Israël. ¶Et scietis quia ego Dominus, cum aperuero sepulchra uestra, & eduxero 14 uos de tumulis uestris popule meus: ¶Et dedero spiritum meum in uobis, & vixeritis, & requiescere uos faciam super humum uestram: & scietis quia ego Dominus locutus sum & feci, ait Dominus 15 Deus. ¶Et factus est sermo Domini ad me, dicens: 16 ¶Et tu fili hominis, sume tibi lignum unum: & scribe super illud, Iudæ & filiorum Israël sociorum eius: & tolle lignum alterum, & scribe super illud, Ioseph lignum Ephráim, & cunctæ domus Israël, sociorumque eius. 17 ¶Et adiunge illa unum ad alterum tibi in E lignum unum: & erunt in unionem in manu tua. 18 ¶Cùm aũt dixerint ad te filij populi tui, loquentes, Nónne indicas nobis quid in his tibi uelis? 19 ¶loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego assumam lignum Ioseph, quod est in manu Ephráim, & tribus Israël qui sunt ei adiunctæ: & dabo eas pariter cum ligno Iuda, & faciam eas in lignum unum: 20 & erunt unum in manu eius. ¶Erunt autem ligna super quæ scripseris in manu tua, in oculis eorum. 21 ¶Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce, ego assumã filios Israël de medio nationũ ad quas F abierunt, & cõgregabo eos undique, & adducã eos 22 ad humũ suã. ¶Et faciã eos in gentẽ unã in terra in Ioh. 10. 16. montibus Israël, & rex unus erit omnibus imperãs: & non erunt ultrà duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna. 23 ¶Neq; polluentur ultra in idólis suis & abominationibus suis, & cũctis iniquitatibus suis: & saluos eos faciã de uniuersis sedibus in quibus peccauerunt, & emundabo eos: & erunt mi-

hi po-

24 hi populus, & ego ero eis Deus. ¶ Et seruus meus David Rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorum: in iudicijs meis ambulabunt, & mandata
25 mea custodient, & facient ea. ¶ Et habitabunt super terram quam dedi seruo meo Iacob, in qua habitaG uerunt patres vestri: & habitabunt super eam ipsi, & filij eorum, & filij filiorum eorum vsque in sempiternum: & David seruus meus princeps eorum in per-
26 petuum. ¶ Et percutiam illis fœdus pacis, & pactum sempiternum erit eis: & fundabo eos, & multiplicabo, & dabo sanctificationem meam in medio eo-
27 rum in perpetuum. ¶ Et erit tabernaculum meum in
28 eis: & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus. ¶ Et sciẽt Gentes quia ego Dominus sanctificator Israël cùm fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

CAPVT XXXVIII.

1 A ET factus est sermo Domini ad me, dicens:
2 ¶ Fili hominis pone faciem tuam contra Gog & terram Magog, principem capitis Mosoch & Thubal: & vaticinare de
3 eo, & dices ad eum: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce, ego ad te Gog principẽ capitis Mosoch & Thu-
4 bal: & circumagam te, & ponam frenum in maxillis tuis, & educam te, & omnem exercitum tuum, & equos & equites vestitos loricis vniuersos, multitudinem magnam hastam & clypeum arripien-
5 tium & gladium. ¶ Persæ, Aethiopes, & Libyes cum
6 eis, omnes scutati & galeati. ¶ Gomer, & vniuersa B agmina eius, domus Thogorma latera Aquilonis,
7 & totum robur eius, populique multi tecum. ¶ Præpara & instrue te, & omnẽ multitudinem tuam quæ
8 coaceruata est ad te: & esto eis in præceptum. ¶ Post dies multos visitaberis: in nouissimo annorum venies ad terram quæ reuersa est à gladio, & congregata est de populis multis, ad montes Israël, qui fuerunt deserti iugiter: hæc de populis educta est, & ha
9 bitabunt in ea confidenter vniuersi. ¶ Ascendens auC tem quasi tempestas venies & quasi nubes, ut operias terram tu & omnia agmina tua, & populi mul-
10 ti tecum. ¶ Hæc dicit Dominus Deus. In die illa ascẽdent sermones super cor tuum, & cogitabis cogita-
11 tionem pessimam: ¶ & dices, Ascendam ad terrã absque muro: veniam ad quiescentes habitãtesque secure: hi omnes habitant sine muro, vectes & portæ
12 non sunt eis. ¶ Vt diripias spolia, & inuadas prædã, vt inferas manum tuam super eos qui deserti fuerant, & postea restituti, & super populum qui est cõ gregatus ex Gentibus, qui possidere cœpit & esse
13 habitator vmbilici terræ. ¶ Saba & Dedan, & negoD ciatores Tharsis, & omnes leones eius dicent tibi, Nunquid ad sumenda spolia tu venis? ecce ad diripiendam prædam congregasti multitudinem tuam, vt tollas argẽtum & aurum, & auferas supellectilem atque substantiam, & diripias manubias infinitas.
14 ¶ Propterea vaticinare fili hominis, & dices ad Gog: Hæc dicit Dominus Deus: Nunquid non in die illo, cùm habitauerit populus meus Israël confiden-
15 ter, scies? ¶ Et venies de loco tuo à lateribus Aquilonis tu & populi multi tecum, ascensores equorum
16 vniuersi, cœtus magnus, & exercitus vehemens. ¶ Et ascendes super populum meum Israël quasi nubes, vt operias terram. In nouissimis diebus eris, & adducam te super terram meam: vt sciant Gentes me,
17 cùm sanctificatus fuero in te in oculis eorũ, ô Gog. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es de quo locutus sum in diebus antiquis in manu seruorum meorum prophetarum Israël, qui prophetauerunt in diebus illorum tẽporum, ut adducerem te super
18 eos. ¶ Et erit in die illa: in die aduẽtus Gog super ter F ram Israël, ait Dominus Deus, ascendet indignatio
19 mea in furore meo. ¶ Et in zelo meo, in igne iræ meæ locutus sum. Quia in die illa erit commotio magna
20 super terram Israël: ¶ & commouebũtur à facie mea pisces maris, & volucres cœli, & bestiæ agri, & omne reptile quod mouetur super humum: cunctique homines qui sunt super faciem terræ: & subuertentur mõtes, & cadent sepes, & omnis murus corruet
21 in terra. ¶ Et cõuocabo aduersus eum in cunctis mõ G tibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius v-
22 niuscuiusque in fratrem suum dirigetur. ¶ Et iudicabo eum peste, & sanguine, & imbre uehementi, & lapidibus immẽsis: ignem, & sulphur pluam super eũ, & super exercitum eius, & super populos multos
23 qui sunt cum eo. ¶ Et magnificabor, & sanctificabor: & notus ero in oculis multarum gentium: & scient quia ego Dominus.

CAPVT XXXIX.

1 A TV autem fili hominis, vaticinare aduersum Gog, & dices: Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego super te Gog, principem
2 capitis Mosoch & Tubal: & circumagam te, & seducam te, & ascendere te faciam de lateribus Aquilonis: & adducam te super montes Is-
3 raël. ¶ Et percutiã arcum tuum in manu sinistra tua,
4 & sagittas tuas de manu dextera tua deijciam. ¶ Super montes Israël cades tu, & omnia agmina tua, & populi tui qui sunt tecum: feris, auibus, omnique
5 volatili, & bestijs terræ dedi te ad deuorandum. ¶ Su B per faciem agri cades: quia ego locutus sum, ait
6 Dominus Deus. ¶ Et immittam ignem in Magog, & in his qui habitant in insulis confidenter: & scient
7 quia ego Dominus. ¶ Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israël, & non polluam nomen sanctum meum amplius: & scient Gen
8 tes quia ego Dominus sanctus Israël. ¶ Ecce venit, & factum est, ait Dominus Deus, hæc est dies de
9 qua locutus sum. ¶ Et egredientur habitatores de ciuitatibus Israël, & succendent & comburent arma, clypeum & hastas, arcum & sagittas, & baculos, manus & contos: & succendent ea igni septem an-
10 nis. ¶ Et non portabunt ligna de regionibus, neque C succident de saltibus: quoniam arma succendent igne, & deprædabuntur eos quibus prædæ fuerant, & diripient vastatores suos, ait Dominus
11 Deus. ¶ Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israël: vallem viatorum ad Orientem maris, quæ obstupescere faciet prætereuntes: & sepelient ibi Gog & omnem multitudinem eius, & vocabitur Vallis multitudinis Gog.
12 ¶ Et sepelient eos domus Israël, vt mundent terrã se-
13 ptem mensibus. ¶ Sepeliet autem eum omnis populus terræ, & erit eis nominata dies in qua glorifica-
14 tus sum, ait Dominus Deus. ¶ Et uiros iugiter con D stituent lustrantes terrã, qui sepeliant, & requirant eos qui remanserant super faciẽ terræ, vt emundent eam: post menses autem septem quærere incipient.
15 ¶ Et circuibunt peragrantes terram: cumq; viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec

sepeliant illud pollinctores in Valle multitudinis 16 Gog.¶Nomen autẽ ciuitatis Amona,& mundabunt 17 terram.¶Tu ergo fili hominis, hæc dicit Dominus Deus:Dic omni volucri, & vniuersis auibus, cun- E ctisq; bestijs agri:Conuenite,properate,concurrite vndique ad victimam meam quam ego immolo vobis,victimã grandẽ super montes Israël,vt comedatis 18 carnem, & bibatis sanguinem.¶Carnes fortiũ comedetis, & sanguinem principum terræ bibetis: arietum,agnorum,& hircorum taurorumq;,& alti- 19 lium & pinguium omnium. ¶Et comedetis adipem in saturitatem,& bibetis sanguinem in ebrietatẽ,de 20 victima quam ego immolabo uobis:¶ & saturabimini super mensam meam de equo, & equite forti,& de vniuersis viris bellatoribus, ait Dominus Deus. 21 ¶Et ponam gloriam meam in gentibus,& videbunt F omnes gentes iudicium meũ quod fecerim, & ma- 22 num meam quam posuerim super eos.¶Et scient domus Israël quia ego Dominus Deus eorum à die il 23 la & deinceps.¶Et scient Gentes, quoniam iniquitate sua capta sit domus Israël: eò quòd dereliquerint me,& absconderim faciem meam ab eis,& tradiderim eos in manus hostium,& ceciderint in gla- 24 dio vniuersi.¶Iuxta immunditiam eorum & scelus 25 feci eis,& abscondi faciẽ meam ab illis.¶Propterea hæc dicit Dominus Deus:Nunc reducam captiuitatem Iacob,& miserebor omnis domus Israël,& assu 26 mam zelum pro nomine sancto meo.¶Et portabũt G confusionem suam, & omnem præuaricationẽ qua præuaricati sunt in me, cùm habitauerint in terra 27 sua confidenter,neminem formidantes.¶Et reduxero eos de populis, & cõgregauero de terris inimicorum suorũ,& sanctificatus fuero in eis in oculis gen- 28 tium plurimarũ.¶Et sciẽt quia ego Dominus Deus eorum,eò quòd transtulerim eos in nationes, & cõgregauerim eos super terram suam, & non dereli- 29 querim quenquam ex eis ibi.¶Et non abscondam vltrà faciẽ meam ab eis | eò quòd effuderim spiritũ meum super omnem domum Israël, ait Dñs Deus.

¶Sup.36.c.23.

¶Sup.36.e.26.

CAPVT XL.

1 A IN vicesimoquinto anno transmigrationis nostræ,in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno, postquam percussa est ciuitas: in ipsa hac die facta est super 2 me manus Domini,& adduxit me illuc.¶In uisionibus Dei adduxit me in terram Israël, & dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat 3 quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum.¶Et introduxit me illuc: & ecce uir, cuius erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensuræ in manu eius: stabat autem in 4 porta.¶Et locutus est ad me idem vir:¶Fili hominis, vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi:quia vt ostẽdantur tibi adductus es huc: annuncia omnia quæ 5 tu uides,domui Israël.¶Et ecce murus forinsecus in circuitu domus vndique, & in manu uiri calamus mensuræ sex cubitorum & palmo: & mensus est latitudinem ædificij calamo uno, altitudinem quoq; 6 calamo uno.¶Et uenit ad portam quæ respiciebat uiam Orientalem,& ascendit per gradus eius,& mẽsus est limen portę calamo uno latitudinem,id est,li 7 men vnum calamo uno in latitudine:¶Et thalamum B uno calamo in longum, & uno calamo in latum: & 8 inter thalamos quinque cubitos:¶& limen portę iu- 9 xta uestibulum portæ intrinsecus, calamo uno.¶Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum,& frõtem eius duobus cubitis: vestibulum aũt portę erat 10 intrinsecus.¶Porrò thalami portæ ad viam Orientalem,tres hinc,& tres inde:mensura una trium,& mẽ 11 sura una frontium ex utraque parte.¶Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum: & lon 12 gitudinem portæ tredecim cubitorum.¶Et marginem ante thalamos cubiti unius: & cubitus unus finis utrinque:thalami autem,sex cubitorũ erant hinc 13 & inde.¶Et mensus est portam à tecto thalami, usq; ad tectum eius,latitudinem vigintiquinque cubito- 14 rum:ostium contra ostiũ.¶Et fecit frontes per sexaginta cubitos: & ad frontem atrium portæ undique 15 per circuitum.¶Et ante faciem portę quæ pertingebat vsque ad faciem uestibuli portę interioris, quin 16 quaginta cubitos.¶Et fenestras obliquas in thala- C mis & in frontibus eorum quæ erant intra portam undique per circuitum,similiter autem erãt & in vestibulis fenestrę per gyrum intrinsecus,& ante fron- 17 tes pictura palmarum*.¶Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pauimentum stratũ lapide in atrio per circuitum:triginta gazophylacia 18 in circuitu pauimenti.¶Et pauimentũ in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat infe 19 rius.¶Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris usque ad frontem atrij interioris extrinsecus, 20 centum cubitos ad Orientem & ad Aquilonẽ.¶Portam quoque quę respiciebat uiam Aquilonis atrij exterioris,mẽsus est tam in longitudine quàm in la 21 titudine:¶Et thalamos eius, tres hinc, & tres inde: & frontem eius,& vestibulum eius secundùm mensuram portę prioris: quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinem uigintiquinque cubi- 22 torum.¶Fenestrę autem eius,& uestibulum,& sculpturę secundùm mensuram portę quę respiciebat ad Orientem: & septem graduũ erat ascensus eius, 23 & uestibulum ante eam.¶Et porta atrij interioris D contra portam Aquilonis,& Orientalem:& mensus 24 est à porta usque ad portam centum cubitos.¶Et eduxit me ad uiam Australem,& ecce porta quę respiciebat ad Austrum:& mensus est frontem eius,& 25 uestibulum eius iuxta mensuras superiores.¶Et fenestras eius & uestibula in circuitu, sicut fenestras cęteras:quinquaginta cubitorum longitudine,& la 26 titudine uigintiquinque cubitorũ.¶Et in gradibus septem ascendebatur ad eam:& uestibulum ante fores eius:& cęlatę palmę erãt una hinc, & altera inde 27 in fronte eius.¶Et porta atrij interioris in uia australi:& mensus est à porta usq; ad portã in uia Austra- 28 li, centum cubitos.¶Et introduxit me in atrium interius ad portam australẽ:& mensus est portã iuxta 29 mensuras superiores.¶Thalamum eius, & frontem eius,& uestibulũ eius eisdẽ mensuris:& fenestras eius,& uestibulũ eius in circuitu quinquaginta cubitos lõgitudinis,& latitudinis vigintiquinq; cubitos. 30 ¶Et uestibulũ per gyrũ lõgitudine uigintiquinque E cubitorũ,& latitudine quinque cubitorũ.¶Et uesti- 31 bulũ eius ad atrium exterius,& palmas eius in frõte: & octo gradus erant quibus ascẽdebatur per eã. 32 Et introduxit me in atrium interius per uiam Orientalem: & mensus est portam secundùm mensu- 33 ras superiores.¶Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulũ eius,sicut suprà:& fenestras eius, & vestibula eius in circuitu, longitudine quinquaginta

* cœlat.

cubi-

cubitorum, & latitudine uiginquinque cubitorum.
34 ¶Et vestibulum eius, id est, atrij exterioris: & palmę cælatæ in fronte eius hinc & inde: & in octo gradi-
35 bus ascensus eius. ¶Et introduxit me ad portam quę respiciebat ad Aquilonem: & mensus est secundum
36 mensuras superiores. ¶Thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, & fenestras eius per cir-
F cuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, &
37 latitudine viginti quinque cubitorum. ¶Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius: & cælatura palmarum in fronte eius hinc & inde: & in
38 octo gradibus ascensus eius. ¶Et per singula gazophylaceia ostium in frontibus portarum: ibi lauabant
39 holocaustum. ¶Et in vestibulo portæ duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde, vt immoletur super eas ho-
40 locaustum, & pro peccato, & pro delicto. ¶Et ad latus exterius quod ascendit ad ostiũ portæ quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: & ad latus alterum
41 ante vestibulum portæ, duæ mensæ. ¶Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ,
42 octo mensæ erant super quas immolabant. ¶Quatuor autem mensæ ad holocaustum, de lapidibus quadris extructæ longitudine cubiti unius & dimidij, & latitudine cubiti vnius & dimidij, & altitudine cubiti vnius: super quas ponent vasa in quibus
43 immolatur holocaustum & victima. ¶Et labia earũ palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum: su-
44 per mensas autem, carnes oblationis. ¶Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem: & facies eorum contra viam Australẽ, vna ex latere portę Orientalis quę respiciebat ad viã
45 Aquilonis. ¶Et dixit ad me: Hoc est gazophylacium
G quod respicit uiam meridianam, sacerdotum erit
46 qui excubant in custodijs templi. ¶Porrò gazophylacium quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris: isti sunt filij Sadoc, qui accedunt de filijs Leui ad Domi-
47 num, vt ministrent ei. ¶Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum: & altare ante faciem templi.
48 ¶Et introduxit me in vestibulum templi, & mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum
49 hinc, & trium cubitorum inde. ¶Longitudinem autem vestibuli, viginti cubitorum, & latitudinem vndecim cubitorum, & octo gradibus ascendebat ad *eam. Et columnæ erant in frontibus: vna hinc & altera inde.

*eam 2.

CAPVT XLI.

1 ET introduxit me in templum, & mensus
A est frõtes sex cubitos longitudinis hinc, & sex cubitos latitudinis inde, latitudi-
2 nem tabernaculi. ¶Et latitudo portæ, decem cubitorum erat: & latera portæ quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & mensus est lon-
3 gitudinem eius quadraginta cubitorum. ¶Et ingressus intrinsecus, mensus est in frõte portæ, duos cubitos: & portam sex cubitorum: & latitudinẽ por-
4 tæ, septem cubitorum. ¶Et mensus est longitudinem eius viginti cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum ante faciem templi: & dixit ad me. Hoc est
5 sanctum sanctorum. ¶Et mensus est parietem do-mus sex cubitorum: & latitudinem lateris, quatuor
6 cubitorum vndique per circuitum domus. ¶Latera autem, latus ad latus, bis triginta tria: & erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus, in lateribus per circuitum, vt continerent, & non attin-
7 gerent parietem templi. ¶Et platea erat in rotundũ,
B ascendens sursum per cochleam, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum: idcirco latius erat tẽplum in superioribus: & sic de inferioribus ascende-
8 batur ad superiora, in medium. ¶Et vidi in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensu-
9 ram calami sex cubitorum spacio: ¶& latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorũ:
10 & erat interior domus in lateribus domus. ¶Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in cir-
11 cuitu domus vndique, ¶& ostium lateris ad orationem: ostium vnum ad viam Aquilonis, & ostium unum ad uiam Australem, & latitudinem loci ad o-
12 rationem, quinque cubitorum in circuitu. ¶Et ędifi-
C cium quod erat separatum, uersumque ad uiam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum: paries autem ædificij, quinque cubitorum latitudinis per circuitum: & longitudo eius, nonagin-
13 ta cubitorum. ¶Et mensus est domus lõgitudinem, centum cubitorum: & quod separatum erat ędificium, & parietes eius, longitudinis centum cubito-
14 rum. ¶Latitudo autem ante faciem domus: & eius quod erat separatum contra Orientem, centum cu-
15 bitorum. ¶Et mensus est longitudinem ędificij contra faciem eius quod erat separatum ad dorsum: ethecas ex vtraque parte, centum cubitorum: & tem-
16 plũ interius, & uestibula atrij. ¶Limina & fenestras obliquas, & ethecas in circuitu per tres partes, contra uniuscuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu: terra autem usq; ad fenestras, & fe-
17 nestræ clausę ¶super ostia. Et usque ad domum interiorem, & forinsecus: * per omnem parietem in cir-
18 cuitu intrinsecus & forinsecus ad mensuram. ¶Et fa-
D brefacta cherubim & palmæ: & palma inter cherub
19 & cherub, duasque facies habebat cherub. ¶Faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, & faciem leonis iuxta palmam ex alia parte: expressam per om-
20 nem domum in circuitu. ¶De terra usque ad superiora portæ, cherubim & palmę cælatę erant in pa-
21 riete templi. ¶Limen, quadrangulum: & facies san-
22 ctuarij, aspectus contra aspectũ. ¶Altaris lignei triũ cubitorum altitudo: & longitudo eius, duorum cubitorum: & anguli eius & longitudo eius, & parietes eius lignei. Et locutus est ad me: Hæc est mensa
23 coram Domino. ¶Et duo ostia erant in templo, & in
24 sanctuario. ¶Et in duobus ostijs ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in seinuicem plicabantur: bi-
25 na enim ostia erant ex utraque parte ostiorum. ¶Et cęlata erant in ipsis ostijs templi cherubim, & sculptura palmarum sicut in parietibus quoque expressa erant: quamobrem & grossiora erant ligna in ue-
26 stibuli fronte forinsecus. ¶Super quæ fenestræ obliquę, & similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis uestibuli: secundum latera domus, latitudinemque parietum.

*& 2.

CAPVT XLII.

1 ET eduxit me in atrium exterius per uiam
A ducentem ad Aquilonem, & introduxit me in gazophylacium, quod erat contra separatum ædificiũ & cõtra ædem uer-

a gentem ad Aquilonem.¶In facie longitudinis,centum cubitos ostij Aquilonis:& latitudinis quinquaginta cubitos:¶contra viginti cubitos atrij interioris, & contra pauimentum stratum lapide atrij exterioris, vbi erat porticus iuncta porticui triplici.¶Et ante gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respicens viæ cubiti vnius. Et ostia eorum ad Aquilonem:¶vbi erant gazophylacia in superioribus humiliora: quia supportabant porticus quæ ex illis eminebant de inferioribus, & de medijs ædificij. ¶Tristega enim erant,& non habebant columnas, sicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de medijs a terra cubitis quinquaginta.¶Et peribolus exterior secundùm gazophylacia,quæ erant in via atrij exterioris ante gazophylacia, longitudo eius quinquaginta cubitorum.¶Quia longitudo erat gazophylaciorum atrij exterioris quinquaginta cubitorum: & longitudo ante faciem templi, centum cubitorum. ¶Et erat subter gazophylacia hæc introitus ab Oriête ingredientium in ea de atrio exteriori:¶In latitudine periboli atrij, quod erat contra viam Orientalem,in faciem ędificij separati,& erant ante ędificiû gazophylacia. ¶Et via ante faciê eorum iuxta similitudinem gazophylaciorum,quæ erant in via Aquilonis: secundùm longitudinem eorû, sic & latitudo eorum:& omnis introitus eorum, & similitudines, & ostia eorum. ¶secundùm ostia gazophylaciorum quæ erant in via respiciente ad Notum: ostium in capite viæ, quæ via erat ante vestibulum separatum per viâ orientalem ingredientibus. ¶Et dixit ad me: Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Austri, quæ sunt ante ædificium separatum: hæc sunt gazophylacia sancta,in quibus vescuntur sacerdotes qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum. ibi ponêt sancta sanctorum,& oblationem pro peccato & pro delicto:locus enim sanctus est.¶Cûm autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius: & ibi reponent vestimenta sua in quibus ministrant, quia sancta sunt:vestientúrque vestimêtis alijs, & sic procedent ad populû. ¶Cumque complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ quæ respiciebat ad uiam orientalem: & mensus est eam vndique per circuitum.¶Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensuræ: quingentos calamos in calamo mensuræ per circuitum.¶Et mensus est contra ventum Aquilonis quingentos calamos, in calamo mê suræ per gyrum.¶Et ad vêtum Australem mensus est quingentos calamos, in calamo mensuræ per circuitum.¶Et ad ventum occidentalê mensus est quingentos calamos, in calamo mensuræ.¶Per quatuor ventos mensus est murum eius vndique per circuitum,longitudinem quingentorum cubitorum,& latitudinem quingentorum cubitorum, diuidentem inter sanctuarium & vulgi locum.

CAPVT XLIII.

1 A 2 Et duxit me ad portam quæ respiciebat ad uiam Orientalem.¶Et ecce gloria Dei Israël ingrediebatur per viam Orientalem: & vox erat ei quasi vox aquarum 3 multarum, & terra splendebat à maiestate eius.¶Et vidi visionem [a] secundùm speciem quam videram, quando venit vt disperderet ciuitatem: & species secundùm aspectum [b] quem videram iuxta fluuium 4 Chobar: & cecidi super faciem meam. ¶Et maiestas Domini ingressa est templum per viam portæ 5 quæ respiciebat ad Orientem.¶Et eleuauit me spiri B tus, & introduxit me in atrium interius: & ecce re-6 pleta erat gloria Domini domus.¶Et audiui loquen 7 tem ad me de domo,& vir stabat iuxta me.¶Et dixit ad me:Fili hominis,locus solij mei,& locus vestigiorum pedum meorum, vbi habito in medio filiorum Israël in æternum: & nô pollucnt vltrà domus Israel nomen sanctum meum,ipsi, & reges eorum in fornicationibus suis,& in ruinis regû suorum,& in ex-8 celsis. ¶Qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum,& postes suos iuxta postes meos:& murus erat inter me & eos: & polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt: propter 9 quod consumpsi eos in ira mea. ¶Nunc ergo repel-C lant procul fornicationem suam, & ruinas regum suorum à me: & habitabo in medio eorum semper. 10 ¶Tu autem fili hominis,ostende domui Israël templum, & confundantur ab iniquitatibus suis:& me-11 tiâtur fabricâ,¶& erubescant ex oîbus quę fecerût. Figurâ domus,& fabricæ eius exitus,& introitus,& oêm descriptionem eius, & vniuersa pręcepta eius, cunctúmque ordinem eius, & omnes leges eius ostende eis,& scribes in oculis eorum: vt custodiant omnes descriptiones eius, & præcepta illius, & fa-12 ciant ea. ¶Ista est lex domus in summitate montis. D [c] Omnis finis eius, in circuitu sanctum sanctorû est: 13 hæc est ergo lex domus.¶Istę autem mensurę altaris, in cubito verissimo, qui habebat cubitum & palmû: in sinu eius erat cubitus,& cubitus in latitudine: & definitio eius vsque ad labium eius, in circuitu, pal 14 mus vnus.hæc quoque erat fossa altaris. ¶Et de sinu terræ usque ad crepidinem nouissimam duo cubiti,& latitudo cubiti vnius: & à crepidine minore vsque ad crepidinem maiorem quatuor cubiti, & la 15 titudo cubiti vnius.¶Ipse autem ariel quatuor cubi E torum:& ab ariel vsque ad sursum,cornua quatuor. 16 ¶Et ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis: quadrangulatum ę-17 quis lateribus.¶Et crepido quatuordecim cubitorû longitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis eius: & corona in circuitu eius dimidij cubiti, & sinus eius unius cubiti per circui-18 tum: gradus autem eius uersi ad orientem.¶Et dixit ad me: Fili hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacunque die fuerit fabricatû: vt offeratur super illud holocaustum, & effundatur 19 sanguis. ¶ Et dabis sacerdotibus & Leuitis, qui F sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me,ait Dominus Deus, vt offerant mihi vitulum de armento 20 pro peccato. ¶Et assumens de sanguine eius, pones super quatuor cornua eius, & super quatuor angulos crepidinis,& super coronam in circuitu, & mun 21 dabis illud & expiabis.¶Et tolles uitulû qui oblatus fuerit pro peccato:& combures eum in separato lo 22 co domus extra sanctuarium. ¶Et in die secûda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato: & expiabunt altare, sicut expiauerunt in vitulo. 23 ¶Cumque compleueris expians illud,offeres uitulû G de armento immaculatum, & arietem de grege im-24 maculatum. ¶Et offeres eos in côspectu Domini: & mittêt sacerdotes super eos sal, & offerent eos ho-25 locaustum Domino. ¶Septê diebus facies hircû pro peccato quotidie: & uitulum de armêto & arietem

de pe-

[a] Sup 9 b. 11
[b] Sup.1.a.1.3.
[c] Omnes fi...

26 de pecoribus immaculatos offerent. ¶Septem diebus expiabunt altare, & mundabunt illud: & imple-27 bunt manum eius. ¶Expletis autem diebus, in die octaua & vltra, facient sacerdotes super altare holocausta vestra, & quæ pro pace offerunt: & placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

CAPVT XLIIII.

1 A ET conuertit me ad uiam portæ sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad Orientem: & erat clausa. 2 ¶Et dixit Dñs ad me: Porta hæc clausa erit: non aperietur, & vir non transiet per eam: quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam, eritque clausa principi. 3 ¶Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino: per uiam portæ vestibuli ingredietur, & per viam eius egredietur. 4 ¶Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus: & vidi, & ecce impleuit gloria Domini domum Domini: & cecidi in faciẽ meã. 5 ¶Et dixit ad me Dominus: Fili hominis, po B ne cor tuum, & uide oculis tuis: & auribus tuis audi omnia quæ ego loquor ad te de uniuersis cęremonijs domus Domini, & de cũctis legibus eius: & pones cor tuum in uiis templi, per omnes exitus sanctuarij. 6 ¶Et dices ad exasperãtem me domũ Israël: Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiant uobis omnia 7 scelera uestra domus Israël: ¶eò quòd inducitis filios alienos incircuncisos corde, & incircũcisos carne, ut sint in sanctuario meo, & polluãt domũ meã: & offertis panes meos, adipem & sanguinem: & dissoluitis pactum meũ in omnibus sceleribus uestris. 8 ¶Et non seruastis præcepta sanctuarij mei, & posui- C stis custodes obseruationum mearum in sanctuario 9 meo uobismetipsis. ¶Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircuncisus corde & incircuncisus carne, non ingredietur sanctuarium meum, omnis 10 filius alienus qui est in medio filiorum Israël. ¶Sed & Leuitę qui longè recesserunt à me in errore filiorum Israël, & errauerunt à me post idola sua, & por-11 tauerunt iniquitatem suã: ¶Erunt in sanctuario meo æditui, & ianitores portarum domus, & ministri domus: ipsi mactabunt holocausta, & victimas populi: & ipsi stabunt in conspectu eorum, vt ministrent 12 eis. ¶Pro eo quòd ministrauerunt illis in conspectu D idolorum suorum, & facti sunt domui Israël in offendiculum iniquitatis: idcirco leuaui manum meã super eos, ait Dominus Deus, & *portauerunt ini-13 quitatem suam: ¶& non appropinquabunt ad me, ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum: sed portabunt confusionem suam, & scelera sua quæ fecerunt. 14 ¶Et dabo eos ianitores domus in omni mi-15 nisterio eius, & in uniuersis quæ fient in ea. ¶Sacer- E dotes autem * Leuitæ filij Sadoc, qui custodierunt cęremonias sanctuarij mei, cùm errarent filij Israël à me, ipsi accedent ad me, ut ministrent mihi: & stabunt in conspectu meo, ut offerant mihi adipem & 16 sanguinem, ait Dominus Deus. ¶Ipsi ingredientur sanctuarium meum, & ipsi accedent ad mensam meam, vt ministrent mihi, & custodiant cęremo-17 nias meas. ¶Cumque ingredientur portas atrij interioris, uestibus lineis induentur: nec ascendet super F eos quicquam laneum, quando ministrant in por-18 tis atrij interioris, & intrinsecus. ¶Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum, & feminalia linea erunt in lum-19 bis eorum, & non accingentur in sudore. ¶Cumque

*portabunt 6.

*&

egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis in quibus ministrauerant, & reponent ea in gazophylacio sanctuarij, & uestient se uestimentis alijs: & non sanctificabunt populum in ue-20 stibus suis. ¶Caput autem suum nõ radent, neque comam nutrient: sed tondentes attondent capita sua. 21 ¶Et uinum non bibet omnis sacerdos, quando in-22 gressurus est atrium interius. ¶Et uiduam & repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israël: sed & viduam, quæ fuerit uidua à 23 sacerdote, accipient. ¶Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum & pollutum, & inter mundũ 24 & immundũ ostendent eis. ¶Et cùm fuerit controuersia, stabunt in iudicijs meis, & iudicabunt: leges meas, & præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient, & sabbatha mea sanctificabunt. 25 ¶Et ad mortuum hominẽ non ingredientur, ne pol- G luãtur: nisi ad patrem & matrem, & filium & filiam, & fratrem & sororem, quæ alterum virum non ha-26 buerit: in quibus contaminabuntur. ¶Et postquam 27 fuerit emundatus, septẽ dies numerabũtur ei. ¶Et in die introitus sui in sanctuarium ad atrium interius vt ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato 28 suo, ait Dominus Deus. ¶Non *erit autem eis hæreditas, ego hęreditas eorum: & possessionem non da-29 bitis eis in Israël, ego enim possessio eorum. ¶Victimam & pro peccato, & pro delicto ipsi comedent: 30 & omne votum in Israël ipsorum erit. ¶Et primitiua oĩum primogenitorũ, & oĩa libamenta ex oĩbus quæ offeruntur, sacerdotũ erunt: & primitiua ciborũ vestrorũ dabitis sacerdoti, ut reponat benedictionẽ 31 domui suæ. ¶Omne morticinum, & captũ à bestia de auibus & de pecoribus, nõ comedent sacerdotes.

Leui. 21. c. 14.

*4.

Deu. 18. a

Num 18. c. 20.

Exo. 22. c. 29.

*Exo. 22. c. 31. Leui. 22. b. 8.

CAPVT XLV.

1 A CVmque cęperitis terram diuidere sortito, separate primitias Domino sanctificatũ de terra longitudine vigintiquinque millia, & latitudine decem millia: sancti|fica-2 tum erit in omni termino eius per circuitum. ¶Et erit ex omni parte sanctificatũ quingentos per quingentos quadrifariam per circuitum: & quinquagin-3 ta cubitis in suburbana eius per gyrũ. ¶Et à mensura B ista mensurabis lõgitudinem vigintiquinque millium, & latitudinem decem milliũ, & in ipso erit tẽ-4 plum, sanctumq; sanctorũ. ¶Sanctificatum de terra erit sacerdotibus ministris sanctuarij, qui accedunt ad ministerium Domini: & erit eis locus in domos, 5 & in sanctuarium sanctitatis. ¶Vigintiquinque autẽ millia longitudinis & decem millia latitudinis erũt Leuitis qui ministrãt domui, ipsi possidebunt vigin-6 ti gazophilacia. ¶Et possessionem ciuitatis dabitis quinque millia latitudinis, & longitudinis viginti- C quinque millia, secundũ separationẽ sanctuarij, om-7 ni domui Israël. ¶Principi quoq; hinc & inde, in separationem sanctuarij, & in possessionem ciuitatis contra faciem separationis sanctuarij, & contra faciem possessionis vrbis: à latere Maris vsq; ad Mare, & à latere Orientis vsque ad Orientem. Longitudinem autẽ iuxta vnamquamq; partem à termino oc-8 cidentali vsq; ad terminũ orientalẽ. ¶De terra erit ei possessio in Israël: & non depopulabuntur vltrà principes populum meum: sed terrã dabunt domui 9 Israël secundum tribus eorũ. ¶Hæc dicit Dominus D Deus. Sufficiat uobis principes Israël: iniquitatẽ & rapinas intermittite, & iudicium & iustitiam facite,

10 separate confinia vestra à populo meo, ait Dominus Deus. ¶Statera iusta, & ephi iustum, & batus iustus erit uobis. ¶Ephi & batus æqualia, & vnius mensuræ erunt: ut capiat decimam partem cori batus, & decimam partem cori ephi: iuxta mensuram cori erit æqua libratio eorum. ¶Siclus autem viginti obolos habet: Porrò viginti sicli, & vigintiquinque sicli, & quindecim sicli, minam faciunt. ¶Et hæ sunt primitiæ quas tolletis: sextam partem ephi de coro frumenti, & sextã partem ephi de coro hordei. ¶Mensura quoque olei, batus olei, decima pars cori est: & decem bati, corum faciunt: quia decem bati implẽt corum. ¶Et arietem vnum de grege ducentorum de his quæ nutriunt Israël in sacrificium, & in holocaustum, & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus. ¶Omnis populus terræ tenebitur primitijs his principi in Israël. ¶Et super principẽ erũt holocausta, & sacrificiũ, & libamina in solennitatibus, & in Calendis, & in sabbathis, in uniuersis solennitatibus domus Israël. Ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum, & pacifica ad expiandum pro domo Israël. ¶Hæc dicit Dominus Deus: In primo mense, vna mensis sumes uitulum de armento immaculatum: & expiabis sanctuarium. ¶Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato: & ponet in postibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in postibus portę atrij interioris. ¶Et sic facies in septima mensis pro vnoquoq; qui ignorauit, & errore deceptus est, & 'expiabis' pro domo. ¶In primo mense, quartadecima die mensis erit vobis paschæ solennitas: septem diebus azyma comedẽtur. ¶Et faciet princeps in die illa pro se & pro vniuerso populo terræ, uitulum pro peccato. ¶Et in septem dierum solennitate faciet holocaustum Domino septem vitulos, & septem arietes immaculatos quotidie septem diebus: & pro peccato hircum caprarum. ¶Et sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per singula ephi. ¶Septimo mense, quintadecima die mẽsis in solennitate faciet sicut suprà dicta sunt per septẽ dies: tã pro pcõ, q̃ pro holocausto, & in sacrificio, & in oleo.

Exo. 30. b. 13. Leu. 27. c. 25. Num. 3. g. 47.

'expiabis'

CAPVT XLVI.

1 Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrij interioris, quæ respicit ad Orientem, erit clausa sex diebus in quibus opus fit: die autem sabbathi aperietur, sed & in die Calendarum aperietur. ¶Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, & stabit in limine portæ: & facient sacerdotes holocaustum eius, & pacifica eius: & adorabit super limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur vsque ad vesperam. ¶Et adorabit populus terræ ad ostium portæ illius in sabbathis, & in Calendis coram Domino. ¶Holocaustum autem hoc offeret princeps Domino: in die sabbathi sex agnos immaculatos, & arietem immaculatum. ¶Et sacrificium ephi per arietem: in agnis autem sacrificium quod dederit manus eius: & olei hin per singula ephi. ¶In die autem Calendarum uitulum de armento immaculatum: & sex agni, & arietes immaculati erunt. ¶Et ephi per uitulum, ephi quoque per arietem faciet sacrificium: de agnis autẽ, sicut inuenerit manus eius: & olei hin, per singula ephi. ¶Cumq; ingressurus est princeps, per uiã vestibuli portę ingrediatur, & per eandem viam exeat. ¶Et cùm intrabit populus terrę in cõspectu Dñi in solennitatibus: qui ingreditur per portã Aquilonis, ut adoret, egrediatur per viam portæ meridianę: porrò qui ingreditur per viam portæ meridianæ, egrediatur per viam portę Aquilonis: non reuertetur per uiam portæ per quam ingressus est, sed e regione illius egredietur. ¶Princeps autem in medio eorum cum ingredientibus ingredietur, & cum egredientibus egredietur. ¶Et in nundinis & in solennitatibus erit sacrificium ephi per vitulum & ephi per arietẽ: de agnis autem erit sacrificium sicut inuenerit manus eius: & olei hin, per singula ephi. ¶Cùm autẽ fecerit princeps spõtaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino aperietur ei porta quę respicit ad Orientem, & faciet holocaustum suũ, & pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbathi: & egredietur, claudeturq; porta postquã exierit. ¶Et agnũ eiusdem anni immaculatũ, faciet holocaustũ quotidie Dño: semper manè faciet illud. ¶Et faciet sacrificium super eo catã mane mane sextam partẽ ephi: & oleo tertiam partem hin, ut misceatur similæ: sacrificium Domino legitimum, iuge atque perpetuũ: ¶Faciet agnum & sacrificium, & oleum catã mane mane: holocaustum sempiternum. ¶Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps 'donum' alicui de filijs suis: hæreditas eius, filiorum suorum erit, possidebunt eam hæreditariè. ¶Si autem dederit legatum de hæreditate sua uni seruorum suorum: erit illius usque ad annum remissionis, & reuertetur ad principem: hæreditas autem eius filijs eius erit. ¶Et non accipiet princeps de hęreditate populi per uiolentiam, & de possessione eorum, sed de possessione sua hęreditatem dabit filijs suis: vt non dispergatur populus meus vnusquisque à possessione sua. ¶Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere portæ in gazophylacia sanctuarij ad sacerdotes, quæ respiciebant ad Aquilonem: & erat ibi locus uergens ad Occidentem. ¶Et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro peccato, & pro delicto: ubi coquent sacrificium, ut non 'efferant in atrium exterius', & sanctificetur populus. ¶Et eduxit me in atrium exterius, & circunduxit me per quatuor angulos atrij: & ecce, atriolum erat in angulo atrij, atriola singula per angulos atrij. ¶In quatuor angulis atrij atriola disposita quadraginta cubitorum per lõgum, & triginta per latum: mensuræ unius quatuor erant. ¶Et paries per circuitum ambiens quatuor atriola: & culinæ fabricatæ erant subter porticus per gyrum. ¶Et dixit ad me: Hæc est domus culinarum in qua coquẽt ministri domus Dñi uictimas populi.

'domu'

'offerãt in atrium exterius'

CAPVT XLVII.

1 Et conuertit me ad portam domus, & ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad Orientem: facies enim domus respiciebat ad orientem: aquę autem descendebant in latus templi dextrum ad Meridiem altaris. ¶Et eduxit me per uiam portæ Aquilonis, & cõuertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quæ respiciebat ad Orientem: & ecce aquæ redundantes à latere dextro. ¶Cùm egrederetur uir ad Oriẽtem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos: & traduxit me per aquam vsque ad talos. ¶Rursumque mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua: ¶& mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes. Et mensus est mille, torrentem quem non potui

per-

pertransire: quoniam intumuerant aquæ profun-
6 di torrentis qui non potest transuadari. ¶ Et dixit ad me: Certè vidisti fili hominis. Et eduxit me,
7 & conuertit ad ripam torrentis. ¶ Cumque me conB uertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis
8 ex vtraque parte. ¶ Et ait ad me: Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt mare, & exibunt,
9 & sanabuntur aquæ. ¶ Et omnis anima viuens quæ serpit, quocunque venerit torrens, viuet: & erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur: & viuent omnia ad quæ vene-
10 rit torrens. ¶ Et stabunt super illa piscatores: ab En-gaddi, vsque ad En-gallim siccatio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium eius sicut pi-
11 sces maris magni, multitudinis nimiæ. ¶ In litoribus autem eius, & in paludibus non sanabuntur,
12 quia in salinas dabuntur. ¶ Et super torrentem orie C tur in ripis eius ex vtraque parte omne lignum *pomiferum: non defluet folium ex eo, & non deficiet fructus eius: per singulos menses afferet primitiua, quia aquæ eius de sanctuario egredientur: & erunt fructus eius in cibum, & folia eius ad medi-
13 cinam. ¶ Hæc dicit Dominus Deus: Hic est terminus in quo possidebitis terram in duodecim tribubus Israël: *quia Ioseph duplicem funiculum ha-
14 bet. ¶ Possidebitis autem eam singuli æquè vt frater suus: *super quam leuaui manum meam vt darem patribus vestris: & cadet terra hæc vobis in pos
15 sessionem. ¶ Hic est autem terminus terræ: ad pla-
* gam Septentrionalem, à Mari magno via Hetha-
16 lon, venientibus Sedada, ¶ Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter terminum Damasci & confinium Emath, domus Tichon, quæ est iuxta terminum
17 Auran. ¶ Et erit terminus à Mari vsque ad atrium D Enon terminus Damasci, & ab Aquilone ad Aquilonem, * terminus Emath: plaga Septentrionalis.
18 ¶ Porrò plaga Orientalis de medio Auran, & de medio Damasci, & de medio Galaad, & de medio terræ Israël, Iordanis disterminans ad mare Orienta-
19 le, metiemini etiam plagam Orientalem. ¶ Plaga autem australis meridiana, à Thamar vsque ad aquas contradictionis Cades: & torrens vsque ad mare magnum: & hæc est plaga ad Meridiem au-
20 stralis. ¶ Et plaga Maris, mare magnum à confinio per directum donec venias Emath, hæc est plaga
21 Maris. ¶ Et diuidetis terram istam uobis per tribus
22 Israël: ¶ & mittetis eam in hæreditatem uobis, & aduenis qui accesserunt ad uos, qui genuerint filios in medio uestrum: & erunt uobis sicut indigenæ inter filios Israël: uobiscũ diuidẽt possessionẽ in me-
23 dio tribuũ Israël. ¶ In tribu autem quacunq; fuerit aduena, ibi dabitis possessionem illi, ait Dñs Deus.

* fructiferum 4.
* Gen. 48. b. 22.
* Gen. 12. b. 7. 22. c. 16.
* & 8.

CAPVT XLVIII.

1 A T hæc nomina tribuum à finibus Aquilonis iuxta viam Hethalon pergẽtibus Emath atrium Enan terminus Damasci ad Aquilonẽ iuxta viam Emath. Et erit
2 ei plaga orientalis Mare, Dan vna. ¶ Et *ad terminum Dan, *à plaga Orientali vsque ad plagam Ma-
3 ris, Aser vna: ¶ & super terminum Aser, à plaga Orientali vsque ad plagam Maris, Nephthali vna.
4 ¶ Et super terminum Nephthali, à plaga Orientali
5 vsque ad plagam Maris, Manasse vna. ¶ Et super terminum Manasse, à plaga Orientali vsque ad plagã
6 Maris, Ephráim vna. ¶ Et super terminũ Ephráim, à plaga Orientali vsque ad plagam Maris, Ruben
7 vna. ¶ Et super terminum Ruben, à plaga Orienta-
8 li vsque ad plagam Maris, Iuda vna. ¶ Et super terminum Iuda, à plaga Orientali vsque ad plagã Maris, erunt primitiæ quas separabitis vigintiquinque millibus latitudinis, & longitudinis, sicuti singulæ partes à plaga Orientali vsque ad plagam Maris: &
9 erit sanctuarium in medio eius. ¶ Primitiæ quas separabitis Domino, longitudo vigintiquinque mil-
10 libus, & latitudo decem millibus. ¶ Hæ autem erũt B primitiæ sanctuarij sacerdotum: ad Aquilonem lõgitudinis vigintiquinque millia, & ad Mare latitudinis decem millia: sed & ad Orientẽ latitudinis decem millia, & ad meridiẽ longitudinis vigintiquinque millia: & erit sanctuarium Domini in medio
11 eius. ¶ Sacerdotibus sanctuarium erit de filijs Sadoc, qui custodierunt cæremonias meas, & non errauerunt cùm errarent filij Israël, sicut errauerunt
12 & Leuitæ. ¶ Et erunt eis primitiæ de primitiuis terræ sanctum sanctorum, iuxta terminum Leuitarũ.
13 ¶ Sed & Leuitis similiter iuxta fines sacerdotum vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis longitudo, viginti & quinque
14 millium, & latitudo decem millium. ¶ Et non venundabunt ex eo, neque mutabunt, neque transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt Domi
15 no. ¶ Quinque millia autem quæ supersunt in latitudine per vigintiquinque millia, prophana erunt vrbis in habitaculum, & in suburbana: & erit ciui-
16 tas in medio eius. ¶ Et hæ mensuræ eius: Ad plagam Septentrionalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam meridianam, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Orientalem, quingenta & quatuor millia: & ad plagam Occidentalẽ, quin-
17 genta & quatuor millia. ¶ Erunt autẽ suburbana ci-C uitatis, ad Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad Meridiem ducenta quinquaginta, & ad Orientem ducenta quinquaginta, & ad Mare ducen-
18 ta quinquaginta. ¶ Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarij, decem millia in Orientem, & decem millia in Occidentem, erunt sicut primitiæ sanctuarij: & erunt fru
19 ges eius in panes his qui seruiunt ciuitati. ¶ Seruientes autem ciuitati, operabuntur ex omnibus tri-
20 bubus Israël. ¶ Omnes primitiæ, uigintiquinque millium, per uigintiquinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarij, & in posses-
21 sionem ciuitatis. ¶ Quod autem reliquum fuerit, principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarij, & possessionis ciuitatis eregione uigintiquinque millium primitiarum usque ad terminum Oriẽtalem: sed & ad Mare eregione uigint iquinque millium usque ad terminum Maris, similiter in partibus principis erit: & erunt primitiæ sanctuarij, &
22 sanctuarium templi in medio eius. ¶ De possessione autem Leuitarum, & de possessione ciuitatis in medio partium principis erit: *in terminum Iuda, & *in terminum Ben-iamin, & ad principem per-
23 tinebit. ¶ Et reliquis tribubus, à plaga Orientali vsque ad plagam Occidentalem, Ben-iamin vna.
24 ¶ Et contra terminum Ben-iamin, à plaga Orienta-D li vsque ad plagam Occidentalem, Simeon vna.
25 ¶ Et super terminum Simeonis à plaga Orientali vs-
26 que ad plagam Occidentalem, Issachar vna. ¶ Et super terminum Issachar, à plaga Orientali vsque ad

* à termino
* inter 8.

pla-

27 plagam Occidentalem, Zabulon vna. ¶ Et super terminum Zabulon, à plaga Orientali vsque ad plagã 28 maris, Gad vna. ¶ Et super terminum Gad, ad plagam austri in Meridiem: & erit finis de Thamar vsque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas 29 contra mare magnum. ¶ Hæc est terra quam mittetis in sortem tribubus Israël: & hæ partitiones ea- 30 rum, ait Dominus Deus. ¶ Et hi egressus ciuitatis: A plaga Septentrionali quingentos, & quatuor 31 millia mensurabis. ¶ Et portæ ciuitatis *omnibus tribubus Israel, portæ tres à Septentrione, porta 32 Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna. ¶ Et ad plagam Orientalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Ioseph vna, porta Beniamin 33 vna, porta Dan vna. ¶ Et ad plagã meridianam, quingẽtos & quatuor millia metiẽris: *porta Simeo- 34 nis vna, porta Issachar vna, porta Zabulon vna. ¶ Et ad plagã Occidẽtalẽ quingẽtos & quatuor millia: & portæ eorũ tres, porta Gad vna, porta Aser vna, por- 35 ta Nephthali vna. ¶ Per circuitũ decem & octo millia, & nomen ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem.

* in nominibus tribuum 6.

* & portæ tres. 4

Prophetiæ Ezechielis, finis.

HIRONYMI IN DANIELEM PRAEFATIO.

Danielem prophetam iuxta Septuaginta Interpretes, Domini Saluatoris ecclesiæ non legunt, vtentes Theodotionis editiõe. Et hoc cur acciderit, nescio. Siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdã proprietatibus à nostro eloquio discrepat, noluerunt Septuaginta Interpretes easdẽ linguæ lineas in translatione seruare: siue sub nomine eorũ ab alio nescio quo non satis Chaldeã linguã sciẽte, editus est liber: siue aliud quid causæ extiterit ignorans: hoc vnũ affirmare possũ, q multùm à veritate discordet, & recto iudicio repudiatus sit. Sciẽdũ quippe est Danielẽ maximè & Esdrã Hebraicis quidẽ literis, sed Chaldæo sermone cõscriptos: & vnã Ieremiæ pericopẽ: Iob quoq; cũ Arabica lingua plurimã habere societatẽ. Deniq; & ego adolescẽtulus post Quintiliani & Tullij lectionẽ ac flores Rhetoricos, cùm me ĩ linguæ huius pistrinũ reclusissẽ: & multo sudore multoq; tpre vix cœpissẽ anhelãtia stridẽtiaq; verba resonare, & quasi p cryptã ambulãs, rarũ desup lumẽ aspicerẽ, impegi nouissimè ĩ Danielẽ: & tãto tædio affectus sum, vt desperatione subita omnẽ laborẽ veterẽ voluerim cõtemnere. Verùm adhortãte me quodã Hebræo, et illud mihi crebrius in sua lingua ingerẽte, Labor improbus oĩa vincit: qui mihi videbar sciolus inter Hebræos, cœpi rursus discipulus esse Chaldaicus. Et vt verũ fatear, vsq; ad psentẽ diẽ magis possũ sermonẽ Chaldaicũ legere & intelligere, quàm sonare. Hæc idcirco refero, vt difficultatẽ vobis Danielis ostẽderẽ: qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiã nec hymnũ triũ puerorũ, nec Belis, draconisq; fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru anteposito easq; iugulãte subiecimus: ne videremur apud imperitos magnã partẽ voluminis detruncasse. Audiui ego quẽdã de pceptoribus Iudæorũ, cũ Susannæ derideret historiã, & à Græco nescio quo eã diceret esse cõfictã, illud opponere qđ Origeni quoq; Africanus opposuit, etymologias has ἀπὸ τοῦ σχίνου σχίσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρίνου πρίσαι, de Græco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiã nostris hanc possumus dare: vt verbi gratia, dicamus de arbore ilice dixisse eũ. Ilico pereas: & à lentisco, in lentem te cõminuat angelus: vel non lente pereas: aut lẽtus, id est flexibilis ducaris ad mortem: siue aliud quid ad arboris nomen conueniens. Deinde tantũ fuisse ocij tribus pueris cauillabatur, vt in camino æstuantis incendij metro luderent, & per ordinem ad laudẽ Dei omnia elementa prouocarent: aut quod miraculũ, diuinæq; aspirationis indicium, vel draconẽ interfectum offa picis, vel sacerdotũ Belis machinas deprehensas, quæ magis prudentia solertis viri quàm prophetali essent spiritu perpetrata? Cùm verò ad Habacuc veniret, & de Iudæa in Chaldæã raptũ discophorũ lectitaret, quærebat exẽplũ vbi legissemus in toto Veteri testamento quenquã sanctorũ graui volasse corpore, & in puncto horæ tãta terrarũ spacia transisse. Cuicùm quidã è nostris satis ad loquendũ promptulus, Ezechielẽ adduxisset in mediũ, & diceret eũ de Chaldæa in Iudæã fuisse translatũ: derisit hominẽ, & ex ipso volumine demonstrauit Ezechielẽ in spiritu se vidisse transpositũ. Denique & Apostolũ nostrũ, videlicet vt eruditũ virũ, & qui legem ab Hebræis didicisset, nõ fuisse ausum affirmare se raptũ in corpore, sed dixisse: Siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit. His & talibus argumẽtis apocryphas in libro Ecclesiæ fabulas arguebat. Sup qua re lectoris arbitrio iudiciũ derelinquẽs, illud admoneo, nõ haberi Danielẽ apud Hebræos inter pphetas: sed inter eos qui hagiographa cõscripserũt. In tres siquidẽ partes oĩs ab eis scriptura diuiditur: in Legẽ, in Prophetas, & in Hagiographa: id est, in quinq;, & octo, & in vndecim libros: de quo nõ est huius tpis disserere. Quæ aũt ex hoc ppheta, imò cõtra hũc librũ Porphyrius obijciat, testes sũt Methodius, Eusebius, & Apollinaris: qui multis versuũ millibus eius vesaniæ respõdẽtes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Vnde obsecro vos ò Paula & Eustochiũ, fundatis pro me ad Dominũ preces: vt quãdiu in hoc corpusculo sum, scribã aliquid gratũ vobis, vtile ecclesiæ, dignũ posteris. Præsentiũ quippe iudicijs oblatrãtiũ nõ satis moueor: qui in vtrãq; partẽ, aut amore labũtur aut odio.

PRO-

PROPHETIA DANIELIS.

CAPVT PRIMVM.

1 A ANNO tertio regni Ioacim regis Iuda, venit Nabuchodonosor rex Babylonis in Ierusalem, & obsedit eam: 2 & tradidit Dominus in manu eius Ioacim regem Iudæ, & partem vasorũ domus Dei: & asportauit ea in terrã Sennaar, in domum Dei sui, & vasa intulit in domum thesauri Dei sui. 3 Et ait rex Asphenez præposito eunuchorum, vt introduceret de filijs Israël, & de semine regio & tyrannorum, 4 Pueros in quibus nulla esset macula, decoros forma, & eruditos omni sapientia, cautos scientia, & doctos disciplina, & qui possent stare in palatio regis: vt doceret eos literas, & linguam Chaldæorum. 5 Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, & de vino vnde bibebat ipse: vt enutriti tribus annis postea starent in conspectu regis. 6 Fuerunt ergo inter eos de filijs Iudæ, Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias. 7 Et im- B posuit eis præpositus eunuchorum, nomina: Danieli, Baltassar: Ananiæ, Sidrach: Misaël, Misach: & Azariæ, Abdenago. 8 Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensa regis neque de vino potus eius: & rogauit eunuchorum præpositum ne contaminaretur. 9 Dedit autem Deus Danieli gratiam, & misericordiam in conspectu principis eunuchorum. 10 Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego Dominum meum regẽ, qui constituit vobis cibum & potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores præ cæteris adolescẽtibus coæuis vestris, condemnabitis caput meum regi. 11 Et dixit Daniel ad Malasar, quem consti- C tuerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Misaëlem, & Azariam: 12 Tenta nos, obsecro, seruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum: 13 & contemplare vultus nostros & vultus puerorũ qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum seruis tuis. 14 Qui audito sermone huiuscemodi, tentauit eos diebus decem. 15 Post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores & corpulentiores præ omnibus pueris qui vescebantur cibo regio. 16 Porrò Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabatque eis legumina. 17 Pueris autem D his dedit Deus scientiam & disciplinam in omni libro & sapientia: Danieli autem intelligentiam omnium visionum, & somniorum. 18 Completis itaque diebus, post quos dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos prępositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor. 19 Cumque eis locutus fuisset rex, non sunt inuenti tales de vniuersis, vt Daniel, Ananias, Misaël, & Azarias: & steterunt in cõspectu Regis. 20 Et omne verbum sapientiæ & intellectus quod sciscitatus est ab eis rex, inuenit in eis decuplũ super cunctos ariolos & magos qui erant in vniuerso regno eius. 21 ‖ Fuit autem Daniel vsque ad annum primum Cyri regis.

‖ Infra 6. g. 28.

CAPVT II.

1 A IN anno secundo regni Nabuchodonosor, vidit Nabuchodonosor somnium, & conterritus est spiritus eius, & somnium eius fugit ab eo. 2 Pręcepit autem rex, vt conuocarentur arioli, & magi, & malefici & Chaldæi: vt indicarent regi somnia sua: qui cùm 3 venissent, steterunt coram rege. Et dixit ad eos Rex: Vidi somnium: & mente cõfusus ignoro quid viderim. 4 Responderuntq; Chaldæi regi Syriacè: Rex in sempiternum viue: dic somnium seruis tuis, & interpretationem eius indicabimus. 5 Et respondẽs rex ait Chaldæis: Sermo recessit à me: nisi indicaueritis mihi somnium & coniecturam eius: peribitis vos, & domus vestræ publicabuntur. 6 Si autẽ somnium & cõiecturam eius narraueritis: præmia, & dona, & honorem multum accipietis à me: somnium igitur & interpretationem eius indicate mihi. 7 Responderunt secundò, atque dixerunt: Rex somnium dicat seruis, & interpretationẽ illius indicabimus. 8 Respõdit Rex, & ait: Certè noui quòd B tempus redimitis, sciẽtes quòd recesserit à me sermo. 9 Si ergo somnium non indicaueritis mihi, vna

ergo 13.

est de

est de vobis sententia, quòd interpretationẽ quoque fallacem & deceptione plenam composueritis, vt loquamini mihi donec tempus pertranseat. Somnium itaque dicite mihi, vt sciam quòd interpretationem quoque eius veram loquamini. 10 ¶ Respondentes ergo Chaldæi coram rege, dixerunt: Non est homo super terram, qui sermonem tuum, Rex, possit implere: sed neque regum quisquã magnus & potẽs, verbum huiuscemodi sciscitatur ab 11 omni ariolo, & mago, & Chaldæo. ¶ Sermo enim quẽ tu quæris, Rex, grauis est: nec reperietur quisquam qui indicet illum in cõspectu regis: exceptis dijs, quorum non est cum hominibus conuersatio. 12 ¶ Quo audito, rex in furore & in ira magna præce- 13 pit vt perirent omnes sapientes Babylonis. ¶ Et egressa sententia, sapientes interficiebantur: quære- 14 banturq; Daniel, & socij eius, vt perirent. ¶ Tunc C Daniel requisiuit de lege atque sentẽtia ab Arioch principe militię Regis, qui egressus fuerat ad inter- 15 ficiendos sapientes Babylonis. ¶ Et interrogauit eũ qui à rege potestatem acceperat, quam ob causam tam crudelis sententia à facie Regis esset egressa. 16 Cùm ergo rem indicasset Arioch Danieli, ¶ Daniel ingressus rogauit Regem vt tempus daret sibi ad so- 17 lutionem indicandam regi. ¶ Et ingressus est domũ suam: Ananiæque, & Misaël, & Azariæ socijs suis, 18 Indicauit negocium, ¶ vt quærerent misericordiam à facie Dei cœli super sacramento isto, & non perirent Daniel & socij eius, cum cæteris sapientibus 19 Babylonis. ¶ Tunc Danieli mysterium per visionẽ nocte reuelatum est: & benedixit Daniel Deum cœ- 20 li, ¶ & loquutus ait: a Sit nomen Domini benedictũ à seculo & vsque in seculum: quia sapientia & for- 21 titudo eius sunt: ¶ Et ipse mutat tempora & ætates: transfert regna, atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinã: 22 ¶ Ipse reuelat profunda & abscondita: & nouit in D tenebris constituta: & lux cum eo est. ¶ Tibi Deus 23 patrum ˋmeorumˋ confiteor, teque laudo: quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi: & nunc ostẽdisti mihi, quæ rogauimus te: quia sermonem Re- 24 gis aperuisti nobis. ¶ Post hæc Daniel ingressus ad Arioch quem constituerat rex, vt perderet sapientes Babylonis, sic ei loquutus est: Sapientes Babylonis, ne perdas: introduc me in conspectu Regis, 25 & solutionem Regi narrabo. ¶ Tunc Arioch festinus introduxit Danielem ad Regem, & dixit ei: Inueni hominem de filijs trasmigrationis Iudæ, qui 26 solutionem regi annunciet. ¶ Respondit Rex, & dixit Danieli: cuius nomen erat Baltassar: Putásne verè potes mihi indicare somnium quod vidi, & in- 27 terpretationem eius? ¶ Et respondens Daniel corã rege, ait: Mysterium quod Rex interrogat, sapientes, magi, & arioli, & aruspices nequeunt indicare 28 regi. ¶ Sed est Deus in cœlo reuelans mysteria, qui indicauit tibi Rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus. Somnium tuum & visiones capitis tui in cubili tuo, huiuscemodi sunt: 29 ¶ Tu rex cogitare cœpisti in stratu tuo quid esset fu- E turum post hæc: & qui reuelat mysteria, ostendit 30 tibi quæ ventura sunt. ¶ Mihi quoque non in sapientia quæ est in me plus quàm in cunctis viuentibus, sacramentum hoc reuelatum est: sed vt interpretatio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuę 31 scires. ¶ Tu rex videbas: & ecce quasi statua vna grãdis: statua illa magna, & statura sublimis stabat con- 32 tra te, & intuitus eius erat terribilis. ¶ Huius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autẽ & brachia 33 de argento, porrò venter & femora ex ære: ¶ tibiæ autem ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, 34 quædam autem fictilis. ¶ Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus eius ferreis & fictilibus, & commi- 35 nuit eos. ¶ Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in fauillam æstiuæ areæ, quæ rapta sunt vento: nullusque locus inuentus est eis: lapis autem, qui percusserat statuam, factus est mons magnus, & impleuit vni- 36 uersam terrã. ¶ hoc est somnium. Interpretationem 37 quoque eius dicemus coram te rex. ¶ Tu rex regum F es: & Deus cœli regnum & fortitudinem & impe- 38 rium & gloriam dedit tibi: ¶ & omnia in quibus habitant filij hominum & bestiæ agri: volucres quoque cœli dedit in manu tua, & sub ditione tua vni- 39 uersa constituit: tu es ergo caput aureum. ¶ Et post te consurget regnum aliud minus te: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuersæ terrę. 40 ¶ Et regnum quartum erit velut ferrum. Quomodo ferrum comminuit & domat omnia: sic cõminuet 41 & conteret omnia hæc. ¶ Porrò quia vidisti pedum & digitorum partem ˋtesteamˋ figuli, & partem ferream: regnum diuisum erit: quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mi- 42 stum testæ ex luto. ¶ Et digitos pedum ex parte ferreos & ex parte fictiles: ex parte regnum erit soli- 43 dum, & ex parte contritum. ¶ Quod autem vidisti ferrum mistum testæ ex luto: commiscebũtur quidem humano semine, sed non adhærebunt sibi, si- 44 cuti ferrum misceri non potest testæ. ¶ In diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus cœli regnũ quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, & G consumet vniuersa regna hæc: & ipsum stabit in æ- 45 ternum. ¶ Secundum quod vidisti, quòd de monte abscissus est lapis sine manibus, & comminuit testã, & ferrum, & æs, & argentũ, & aurum: Deus magnus ostendit regi quæ ventura sunt postea: & verum est somnium, & fidelis interpretatio eius. 46 ¶ Tunc rex Nabuchodonosor cecidit in faciem suã, & Danielem adorauit: & hostias, & incensum, præ- 47 cepit vt sacrificarent ei. ¶ Loquens ergo rex, ait Danieli: Verè Deus vester, Deus deorum est, & Dominus regum, reuelans mysteria: quoniam tu po- 48 tuisti aperire hoc sacramentum. ¶ Tunc rex Danielem in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei: & constituit eum principem super omnes prouincias Babylonis: & præfectum magistratuum 49 super cunctos sapientes Babylonis. ¶ Daniel autem postulauit à rege, & constituit super opera prouinciæ Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago: ipse autem Daniel erat in foribus regis.

a Psal. 112. a. 2.

ˋnostrorũ.

ˋteste.

CAPVT III.

1 A NAbuchodonosor rex fecit statuam aureã altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, & statuit eam in cãpo Dura prouinciæ Babylonis. ¶ Itaque 2 Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, & iudices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnesq; principes regionum: vt conuenirent ad dedicationem statuæ quam erexerat

Nabucho-

3 Nabuchodonoſor rex. ¶ Tunc congregati ſunt ſatrapæ, magiſtratus, & iudices, & tyranni, & optimates qui erant in poteſtatibus cōſtituti, & vniuerſi principes regionum, vt conuenirent ad dedicationem ſtatuæ quam erexerat Nabuchodonoſor Rex: ſtabant autem in conſpectu ſtatuæ quam po-
4 ſuerat Nabuchodonoſor rex: ¶ & præco clamabat valēter: Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis,
5 ¶ In hora qua audieritis ſonitum tubæ & fiſtulæ & citharæ, ſambucæ & pſalterij, & ſymphoniæ, & vniuerſi generis muſicorum, cadentes adorate ſtatuā
6 auream quam conſtituit Nabuchodonoſor rex. ¶ Si quis autem non proſtratus adorauerit, eadem ho-

7 ra mittetur in fornacem ignis ardentis. ¶ Poſt hæc igitur ſtatim vt audierūt omnes populi ſonitum tubæ, fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ, & pſalterij, ſymphoniæ, & omnis generis muſicorum: cadentes omnes populi, tribus & linguæ, adorauerunt ſtatuam auream quam conſtituerat Nabuchodonoſor rex.
8 ¶ Statimque in ipſo tempore accedentes viri Chal-
9 dæi accuſauerunt Iudæos, ¶ dixeruntque Nabucho
10 donoſor regi: Rex in æternum viue. ¶ Tu rex, poſuiſti decretum, vt omnis homo qui audierit ſonitum tubæ, fiſtulæ, & citharæ, ſambucæ & pſalterij, & ſymphoniæ, & vniuerſi generis muſicorum, pro-
11 ſternat ſe, & adoret ſtatuam auream: ¶ Si quis autem non procidens adorauerit, mittatur in forna-
12 cem ignis ardentis. ¶ Sunt ergo viri Iudæi, quos cō-
B ſtituiſti ſuper opera regionis Babyloniæ, Sidrach, Miſach, & Abdenago: viri iſti contempſerunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, & ſtatuam
13 auream quam erexiſti, non adorant. ¶ Tunc Nabuchodonoſor in furore & in ira præcepit, vt adducerentur Sidrach, Miſach, & Abdenago: qui con-
14 feſtim adducti ſunt in conſpectu regis. ¶ Pronunciansque Nabuchodonoſor rex, ait eis: Verène Sidrach, Miſach, & Abdenago, deos meos non colitis, & ſtatuam auream quam *conſtitui*, non adora- *erexi ſ.*
15 tis? ¶ Nunc ergo ſi eſtis parati, quacunque hora audieritis ſonitum tubæ, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, & pſalterij, & ſymphoniæ, omniſque generis muſicorum, proſternite vos, & adorate ſtatuam quam feci: quòd ſi non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: & quis eſt Deus qui
16 eripiet vos de manu mea? Reſpondentes Sidrach, Miſach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonoſor: Non oportet nos de hac re reſpondere tibi.
17 ¶ Ecce enim Deus noſter quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus
18 tuis, ô rex, liberare. ¶ Quòd ſi noluerit, notum ſit tibi rex, quia deos tuos non colimus: & ſtatuam au-
19 ream quam erexiſti, non adoramus. ¶ Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore: & aſpectus faciei illius immutatus eſt ſuper Sidrach, Miſach, & Abdenago, & præcepit vt ſuccenderetur fornax ſeptu-
20 plum quàm ſuccendi conſueuerat. ¶ Et viris fortiſſimis de exercitu ſuo iuſſit vt ligatis pedibus Sidrach, Miſach, & Abdenago, mitterent eos in for-
21 nacem ignis ardentis. ¶ Et confeſtim viri illi vincti
C cum braccis ſuis, & tiaris, & calceamentis, & veſtibus miſſi ſunt in medium fornacis ignis ardentis.
22 ¶ nam iuſſio regis vrgebat: fornax autem ſuccenſa erat nimis. Porrò viros illos qui miſerant Sidrach,
23 Miſach, & Abdenago, interfecit flamma ignis. ¶ Viri autem hi tres, id eſt, Sidrach, Miſach, & Abdenago ceciderunt in medio camino ignis ardentis, col-
24 ligati. ¶ Et ambulabant in medio flammæ laudantes
25 Deum, & benedicentes Domino. ¶ Stans autē Azarias orauit ſic, aperienſq; os ſuum in medio ignis,
26 ait: ¶ Benedictus es Domine Deus patrum noſtrorum, & laudabile & glorioſum nomen tuum in ſe-
27 cula: ¶ quia iuſtus es in omnibus quæ feciſti nobis, vniuerſa opera tua vera, & viæ tuæ rectæ, & omnia
28 iudicia tua vera. ¶ Iudicia enim vera feciſti iuxta omnia quæ induxiſti ſuper nos, & ſuper ciuitatem ſanctam patrum noſtrorum Ieruſalem: quia in veritate & in iudicio induxiſti omnia hęc propter pecca-
29 ta noſtra. ¶ Peccauimus enim, & iniquè egimus re-
30 cedentes à te: & deliquimus in omnibus, ¶ & præcepta tua non audiuimus, nec obſeruauimus, nec fecimus ſicut præceperas nobis vt bene nobis eſ-
31 ſet. ¶ Oīa ergo quæ induxiſti ſuper nos, & vniuer-
32 ſa quæ feciſti nobis, vero iudicio feciſti: ¶ & tradidiſti nos in manibus inimicorum noſtrorū iniquorum & peſſimorum, præuaricatorumque, & regi
33 iniuſto & peſſimo vltra omnem terram. ¶ Et nunc non poſſumus aperire os: confuſio & opprobrium
34 facti ſumus ſeruis tuis, & his qui colunt te. ¶ Ne,
D quæſumus, tradas nos in perpetuum propter no-
35 men tuum, & ne diſſipes teſtamentum tuum, ¶ neque auferas miſericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum, & Iſaac ſeruum tuum, &
36 Iſraël ſanctum tuum: ¶ quibus locutus es, pollicēs quòd multiplicares ſemen eorum ſicut ſtellas cœ-
37 li, & ſicut arenam quæ eſt in littore maris: ¶ quia Domine imminuti ſumus plus quàm omnes gentes, ſumuſq; humiles in vniuerſa terra hodie propter pec-
38 cata noſtra. ¶ Et non eſt in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque oblatio, neque incenſum, neque
39 locus primitiarum coram te, ¶ vt poſſimus inuenire miſericordiam tuam: ſed in animo contrito, &
40 ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur. ¶ Sicut in holocauſto arietum & taurorum, & ſicut in millibus agnorum pinguium: ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, vt placeat tibi: quoniam non eſt
41 confuſio confidentibus in te. ¶ Et nunc ſequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciē
42 tuam. ¶ Ne confundas nos: ſed fac nobiſcum iuxta manſuetudinem tuam, & ſecundùm multitudinem
43 miſericordiæ tuæ. ¶ Et erue nos in mirabilibus tuis,
44 & da gloriam nomini tuo Domine: ¶ & confundantur oēs qui oſtendunt ſeruis tuis mala, confundantur in omni potentia, & robur eorum conteratur:
45 ¶ & ſciant quia tu es Dominus Deus, ſolus, & glo-
46 rioſus ſuper orbem terrarum. ¶ Et nō ceſſabant qui miſerant eos miniſtri regis ſuccendere fornacem,
47 naphtha & ſtupa & pice & malleolis, ¶ & effunde-

batur

batur flamma super fornacem cubitis quadraginta 48 nouem: ? & erupit, & incendit quos reperit iuxta 49 fornacem de Chaldæis. ? Angelus autem Domini E descendit cum Azaria & sociis eius in fornacem: & 50 excussit flammam ignis de fornace, ? & fecit mediũ fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contristauit, nec quicquã 51 molestiæ intulit. ? Tunc hi tres quasi ex vno ore laudabant & glorificabant & benedicebant Deum in fornace, dicentes.

52 ? Benedictus es Domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis, * & superexaltatus in secula: & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum, & laudabile, & superexaltatum in omnibus seculis.

53 ? Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ, & superlaudabilis & supergloriosus in secula.

54 ? Benedictus es in throno regni tui, & superlaudabilis & superexaltatus in secula.

55 ? Benedictus es qui intueris abyssos, | & sedes super cherubim, & laudabilis & superexaltatus in secula.

56 ? Benedictus es in firmamento cœli, & laudabilis & gloriosus in secula.

57 ? | Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

58 ? Benedicite angeli Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

59 ? Benedicite cœli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

60 ? Benedicite aquæ omnes quæ super cœlos sunt, Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

61 ? Benedicite omnes virtutes Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

62 ? | Benedicite Sol & Luna Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

63 ? Benedicite stellæ cœli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

64 ? Benedicite omnis imber & ros Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

65 ? Benedicite omnis spiritus Dei Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

66 ? Benedicite ignis & æstus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

67 ? Benedicite frigus & æstas Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

68 ? Benedicite rores & pruina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

69 ? Benedicite gelu & frigus Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

70 ? Benedicite glacies & niues Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

71 ? Benedicite noctes & dies Domino, laudate & F superexaltate eum in secula.

72 ? Benedicite lux & tenebræ Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

73 ? Benedicite fulgura & nubes Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

74 ? Benedicat terra Dominum, laudet & superexaltet eum in secula.

75 ? Benedicite montes & colles Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

76 ? Benedicite vniuersa germinantia in terra Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

77 ? Benedicite fontes Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

78 ? Benedicite maria & flumina Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

79 ? Benedicite cete & omnia quæ mouentur in aquis, Dño, laudate & superexaltate eum in secula.

80 ? Benedicite omnes volucres cœli Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

81 ? Benedicite omnes bestiæ & pecora Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

82 ? Benedicite filij hominum Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

83 ? Benedicat Israël Dominũ, laudet & superexaltet eum in secula.

84 ? Benedicite sacerdotes Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

85 ? Benedicite serui Domini Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

86 ? Benedicite spiritus & animæ iustorum Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

87 ? Benedicite sancti & humiles corde Domino, laudate & superexaltate eum in secula.

88 ? Benedicite Anania, Azaria, Misaël Domino, laudate & superexaltate eum in secula: quia eruit nos de inferno, & saluos fecit de manu mortis, & liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.

89 ? Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

90 ? Benedicite omnes religiosi Domino, Deo deorum, laudate & confitemini ei, quia in omnia secula misericordia eius.

Hucusque in Hebræo non habetur; & quæ posuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 ? Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, & surre- G xit properè, & ait optimatibus suis: Nónne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui re- 92 spondentes Regi dixerunt: Verè, rex. ? Respondit *, & ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis 93 in eis est, & species quarti similis filio Dei. ? Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, & ait: Sidrach, Misach, & Abdenago, serui Dei excelsi, egredimini & venite. Statimq; egressi sunt Sidrach, Misach, & Abdenago de medio 94 ignis. ? Et congregati satrapæ, & magistratus, & iudices, & potentes regis, contemplabantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, & capillus capitis eorum non esset adustus, etiam saraballa eorum non fuissent immu- 95 tata, & odor ignis non transisset per eos. ? Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum Sidrach, videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit angelum suum, & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum: & verbum regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua ne seruirent, & ne adora- 96 rent omnem Deum, excepto Deo suo. ? A me ergo positum est hoc decretum, vt omnis populus tribus & lingua quæcunque locuta fuerit blasphemiã contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, disfereat, & domus eius vastetur: neque enim est 97 alius Deus qui possit ita saluare. ? Tunc rex, promouit Sidrach, Misach, & Abdenago in prouincia 98 Babylonis. ? NABVCHODONOSOR, Rex, Omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in

*rex.

99 vniuersa terra, pax vobis multiplicetur.¶ Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit er-
100 go mihi prædicare ¶ signa eius, quia magna sunt: mirabilia eius, quia fortia: & regnum eius regnū sempiternum, | & potestas eius in generatione & generationem.

|Inf. 4.g. 31.7.d.14.

CAPUT IIII.

1 A 2 EGo Nabuchodonosor quietus erā in domo mea, & florens in palatio meo: ¶ somnium vidi quod perterruit me: & cogitationes meæ in stratu meo, & visiones
3 capitis mei conturbauerunt me. ¶ Et per me propositum est decretum, vt introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, & vt solutio-
4 nem somnij indicarent mihi. ¶ Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruspices, & somniū narraui in conspectu eorum: & solutionem eius nō
5 indicauerunt mihi: ¶ donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar, secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: & somnium coram ipso lo-
6 cutus sum. ¶ Baltassar princeps ariolorum, quoniā ego scio quòd spiritum sanctorum deorum habeas in te, & omne sacramentum non est impossibile tibi: visiones somniorum meorum quas vidi, & so-
7 lutionem earum narra. ¶ Visio capitis mei in cubili
B meo: Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & al-
8 titudo eius nimis. ¶ Magna arbor, & fortis: & proceritas eius contingens cœlum: aspectus illius erat
9 vsque ad terminos vniuersæ terræ. ¶ Folia eius pulcherrima & fructus eius nimius: & esca vniuersorū in ea: subter eam habitabant animalia & bestiæ, & in ramis eius conuersabantur volucres cœli: & ex
10 ea vescebatur omnis caro. ¶ Videbam in visione capitis mei super stratum meum: & ecce vigil & san-
11 ctus de cœlo descendit. ¶ Clamauit fortiter, & sic ait: Succidite arborem, & præcidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius: fugiant bestiæ quæ subter eam sunt, & volucres de ra-
12 mis eius. ¶ Veruntamen germen radicum eius in terra finite, & alligetur vinculo ferreo & æreo in herbis quæ foris sunt, & rore cœli tingatur, & cum
13 C feris pars eius in herba terræ. ¶ Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & septem tē-
14 pora mutentur super eum. ¶ In sententia vigilū decretum est, & sermo sanctorum & petitio donec cognoscant viuentes quoniam dominatur Excelsus in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud, & humilimum hominem constituet super eū.
15 ¶ Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor rex: tu ergo Baltassar interpretationē narra festinus: quia omnes sapientes regni mei non queunt solutionem edicere mihi: tu autem potes, quia spiritus deorū
16 sanctorum in te est. ¶ Tunc Daniel, cuius nomen Baltassar, cœpit intra semetipsum tacitus cogitare quasi vna hora: & cogitationes eius conturbabant eum. Respondens autem Rex, ait: Baltassar, som-
D nium & interpretatio eius non conturbent te. Respondit Baltassar, & dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt: & interpretatio eius hostibus
17 tuis sit. ¶ Arborem quam vidisti sublimem atque robustam, cuius altitudo pertingit ad cœlum, & aspe-
18 ctus illius in omnem terram, ¶ & rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis eius
19 commorantes aues cœli: ¶ Tu es, rex, qui magnificatus es, & inualuisti: & magnitudo tua creuit & peruenit vsque ad cœlum, & potestas tua in termi-
20 nos vniuersæ terræ. ¶ Quòd autem vidit rex vigilē & sanctum descendere de cœlo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, attamen germen radicum eius in terra dimittite, & vinciatur ferro & ære in herbis foris, & rore cœli conspergatur, & cū feris sit pabulum eius donec septem tempora mu-
21 tentur super eum. ¶ Hæc est interpretatio sententiæ
E Altissimi, quæ peruenit super dominum meum Re-
22 gem: ¶ Eijcient te ab hominibus, & cum bestijs feris que erit habitatio tua, | & fœnum vt bos comedes, & rore cœli infunderis: septem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias quòd dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuicun-
23 que voluerit, det illud. ¶ Quòd autem præcepit vt relinqueretur germen radicum eius, id est arboris: regnum tuum tibi manebit postquam cognoueris
24 potestatem esse cœlestem. ¶ Quamobrem rex consilium meum placeat tibi, | & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pau-
25 perum: forsitan ignoscet Deus delictis tuis, ¶ Om-
26 nia * venerunt super Nabuchodonosor regē. ¶ Post finem mensium duodecim, in aula Babylonis deam-
27 bulabat, ¶ Responditque rex, & ait: Nonne hæc est Babylon * [illegible] quā ego ædificaui in domum regni in robore [illegible]tudinis meæ, & in gloria decoris
28 mei? ¶ Cumque [illegible]o adhuc esset in ore regis, vox
F de cœlo ruit: Tib[illegible]icitur Nabuchodonosor rex,
29 Regnum * transibit [illegible]e: ¶ & ab [illegible]ominibus eijcient te, & cum bestijs * feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes, & septem tempora mutabuntur super te: donec scias quòd dominetur Excelsus in regno hominum, & cuicunque voluerit, det il-
30 lud. ¶ Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus est, & fœnum vt bos comedit, & rore cœli corpus eius infectum est: donec capilli eius in similitudinem aqui-
31 larum crescerent, & vngues eius quasi auium. ¶ Igitur post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad cœlum leuaui, & sensus meus reddi-
G tus est mihi: Altissimo benedixi, & Viuētem in sempiternum laudaui, & glorificaui, | quia potestas eius potestas sempiterna, & regnum eius in gene-
32 ratione & generationem. ¶ Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus cœli quàm in habitatoribus terræ: & non est qui resistat
33 manui eius & dicat ei. Quare fecisti? ¶ In ipso tempore sensus meus reuersus est ad me, & ad honorem regni mei, decoremque perueni: & figura mea reuersa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi.
34 ¶ Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo & magnifico, & glorifico regem cœli: quia omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia, & gradientes in superbia potest humiliare.

|Inf. 5. c. 21.

|Eccl. 3. d. 33.

* hæc

* ciuitas.

* tuum

* &

|Sup. 3. g. 100. Inf. 7. d. 14.

CAPUT V.

1 A 2 BAltasar rex fecit grande conuiuium optimatibus suis mille: & vnusquisque secundum suam bibebat ætatem. ¶ Præcepit ergo iam temulentus vt afferrentur vasa

aurea

aurea & argentea quæ aſportauerat Nabuchodonoſor pater eius de templo quod fuit in Ieruſalē: vt biberent in eis rex & optimates eius: vxoreſq; eius 3 & concubinæ. ? Tunc allata ſunt vaſa aurea * quæ aſportauerat de templo quod fuerat in Ieruſalem: & biberunt in eis rex & optimates eius, vxores & 4 concubinæ illius. ? Bibebant vinum, & laudabant deos ſuos aureos & argenteos, æreos, ferreoſque

5 & lapideos. ? In eadem hora apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis contra candelabrum in ſuperficie parietis aulæ regiæ: & rex aſpicie 6 bat articulos manus ſcribeutis. ? Tunc facies Re- B gis commutata eſt, & cogitationes eius conturbabant eum: & compages renum eius ſoluebantur, & 7 genua eius ad ſeinuicem collidebantur. ? Exclamauit itaque rex fortiter vt introducerēt magos, Chaldæos, & aruſpices. Et proloquens rex, ait ſapientibus Babylonis: Quicunque legerit ſcripturam hāc, & interpretationem eius manifeſtam mihi fecerit, purpura veſtietur, & torquem auream habebit in 8 collo, & tertius in regno meo erit. ? Tunc ingreſſi omnes ſapientes regis, non potuerunt nec ſcripturam legere, nec interpretationem indicare regi. 9 ? Vnde rex Balſaſar ſatis conturbatus eſt, & vultus C illius immutatus eſt: ſed & optimates eius turbabā 10 tur. ? Regina autem pro re quæ acciderat Regi & optimatibus eius, domum conuiuij ingreſſa eſt: & proloquens, ait: Rex in æternum viue: non te conturbent cogitationes tuæ, neque facies tua immu- 11 tetur. ? Eſt vir in regno tuo, qui ſpiritum deorum ſanctorum habet in ſe: in diebus patris tui ſcientia & ſapientia inuētæ ſunt in eo: nam & rex Nabuchodonoſor pater tuus principem magorum, incantatorum, Chaldæorum, & aruſpicum conſtituit eum: 12 pater, inquam, tuus ó rex: ? Quia ſpiritus amplior, & prudentia, intelligentiaque: interpretatio ſomniorum, & oſtenſio ſecretorum, ac ſolutio ligatorum inuentæ ſunt in eo, hoc eſt in Daniele: cui rex poſuit nomen Baltaſſar: nunc itaque Daniel voce- 13 tur, & interpretationem narrabit. ? Igitur introductus eſt Daniel coram rege. Ad quem præfatus rex, D ait: Tu es Daniel de filijs captiuitatis Iudæ, quem 14 adduxit pater meus rex de Iudæa? ? Audiui de te quoniam ſpiritum deorum habeas: & ſcientia, intelligentiaque, ac ſapiētia ampliores inuentæ ſunt, 15 in te: ? Et nunc introgreſſi ſunt in conſpectu meo ſapientes magi, vt ſcripturam hanc legerent, & interpretationem eius indicarent mihi: & nequierunt 16 ſenſum huius ſermonis edicere* ? porrò ego audiui de te quòd poſſis obſcura interpretari, & ligata diſſoluere: ſi ergo vales ſcripturam legere, & interpretationem eius indicare mihi, purpura veſtie-ris, & torquem auream circa collum tuum habebis, 17 & tertius in regno meo princeps eris. ? Ad quæ re- E ſpondens Daniel, ait coram rege: Munera tua ſint tibi, & dona domus tuæ alteri da: ſcripturam autē legam tibi, Rex, & interpretationem eius oſtendā 18 tibi. ? O Rex, Deus altiſſimus regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodo- 19 noſor patri tuo. ? Et propter magnificētiam quam dederat ei, vniuerſi populi, tribus & linguæ tremebant, & metuebant eum: quos volebat, interficiebat: & quos volebat, percutiebat: & quos volebat, 20 exaltabat: & quos volebat, humiliabat. ? Quando autem eleuatum eſt cor eius, & ſpiritus illius obfirmatus eſt ad ſuperbiam, depoſitus eſt de ſolio re- 21 gni ſui, & gloria eius ablata eſt: ? & à filijs hominū eiectus eſt, ſed & cor eius cum beſtijs poſitum eſt, & cum onagris erat habitatio eius: ‖ fœnum quo- F que vt bos comedebat, & rore cœli corpus eius infectum eſt: donec cognoſceret quòd poteſtatē haberet Altiſſimus in regno hominum, & quemcun- 22 que voluerit ſuſcitabit ſuper illud. ? Tu quoque filius eius Balſaſar, non humiliaſti cor tuum, cùm ſci- 23 res hæc omnia: ? ſed aduerſum dominatorem cœli eleuatus es: & vaſa domus eius allata ſunt coram te: & tu, & optimates tui, & vxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum bibiſtis in eis: deos quoque argenteos, & aureos, & æreos, ferreos, ligneoſque, & lapideos qui nō vident, neque audiunt, neque ſentiunt, laudaſti: porrò Deum qui habet flatum tuum in manu ſua, & omnes vias tuas, non glorificaſti. 24 ? Idcirco ab eo miſſus eſt articulus manus, qui ſcri- G pſit hoc quod exaratum eſt. ? Hæc eſt autem ſcri- 25 ptura quæ digeſta eſt: MANE, THECEL, PHA- 26 RES. ? Et hæc eſt interpretatio ſermonis: MANE, numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. 27 ? THECEL, appenſus es in ſtatera, & inuentus es 28 minus habens. ? PHARES: diuiſum eſt regnum tuū 29 & datum eſt Medis & Perſis: ? Tunc iubente rege indutus eſt Daniel purpura, & circundata eſt torques aurea collo eius: & prædicatū eſt de eo quòd 30 haberet poteſtatem tertius in regno*. ? Eadem no- 31 cte interfectus eſt Balſaſar rex Chaldæus. ? Et Darius Medus ſucceſſit in regnum, annos natus ſexagintaduos.

‖ Sup. 4.e. 22.

* ſuo.

CAPVT VI.

1 A PLacuit Dario, ‖ & conſtituit ſuper regnum ſatrapas centum viginti, vt eſſent 2 in toto regno ſuo. ? Et ſuper eos, principes tres, ex quibus Daniel vnus erat: vt ſatrapæ illis redderent rationem, & rex non ſuſti- 3 neret moleſtiam. ? Igitur Daniel ſuperabat omnes principes & ſatrapas: quia ſpiritus Dei amplior erat in illo. Porrò rex cogitabat conſtituere eum ſuper 4 omne regnum. ? Vnde principes & ſatrapæ quærebant occaſionem vt inuenirent Danieli * ex latere ˋregniˋ: nullamque cauſam & ſuſpicionem reperire potuerunt, eò quòd fidelis eſſet, & omnis culpa & 5 ſuſpicio non inueniretur in eo. ? Dixerunt ergo vi- B ri illi: Non inueniemus Danieli huic aliquam occa- 6 ſionem, niſi fortè in lege Dei ſui. ? Tunc principes & ſatrapæ ˋſurripueruntˋ regi, & ſic locuti ſunt ei: Da- 7 ri rex, in æternum viue: ? conſilium inierunt omnes principes regni, magiſtratus & ſatrapæ, ſenatores & iudices, vt decretum imperatorium exeat, & edictum: Vt omnis qui petierit aliquam petitio-

‖ Inf. 9. a. 1.

* auferrent Danielē 3. ˋregia.

ˋSurrepſerunt. ˋSuaſerunt.

nem

nem à quocunq; Deo & homine, usque ad triginta dies, nisi à te Rex, mittatur in lacum leonum. 8 ¶Nunc itaque Rex, confirma sententiam, & scribe decretum: vt non immutetur quod statutum est à Medis, & Persis, nec præuaricari cuiquam liceat. 9 ¶Porrò Rex Darius proposuit edictum, & statuit. 10 ¶Quòd cùm Daniel comperisset, id est constitutam legem, ingressus est domum suam: & fenestris apertis in cœnaculo suo, contra Ierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua & adorabat, confitebaturque coram Deo suo sicut & antè facere consueuerat. 11 ¶Viri ergo illi curiosius inquirentes, inuenerunt Danielem orantem, & obsecrantem Deum suum. 12 ¶Et accedentes locuti sunt regi super edicto. Rex, nunquid non constituisti vt omnis homo qui rogaret quenquam de dijs & hominibus vsque ad dies triginta, nisi te rex, mitteretur in lacum leonũ? Ad quos respondens Rex, ait: Verus est sermo iuxta decretum Medorum atque Persarum, quod præuaricari non licet. 13 ¶Tunc respondentes, dixerunt coram rege: Daniel de filiis captiuitatis Iudæ, non curauit de lege tua & de edicto quod constituisti: sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua. 14 ¶Quod verbum cùm audisset Rex, satis contristatus est, & pro Daniele posuit cor vt liberaret eum, & vsque ad occasum solis laborabat, vt erueret illum. 15 ¶Viri autem illi intelligentes regem, dixerunt ei: Scito Rex, quia lex Medorum atque Persarum est, vt omne decretum quod constituerit Rex, non liceat immutari. 16 ¶Tunc Rex præcepit, & adduxerunt Danielem, & miserunt eum in lacum leonum. Dixitque Rex Danieli, Deus tuus quem colis semper, ipse liberabit te. 17 ¶Allatusq; est lapis vnus, & positus est super os laci: quem obsignauit Rex annulo suo, & annulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem. 18 ¶Et abijt rex in domum suã, & dormiuit incœnatus, cibique non sunt allati corã eo, insuper & somnus recessit ab eo. 19 ¶Tunc Rex primo diluculo consurgens, festinus ad lacum leonum 20 perrexit: ¶appropinquansque lacui, Danielem voce lachrymabili inclamauit, & affatus est eum: Daniel serue dei viuentis, Deus tuus cui tu seruis semper, putásne valuit te liberare à leonibus? 21 ¶Et Daniel regi respondẽs, ait: Rex in æternũ viue. 22 ¶Deus meus misit Angelum suum, & cõclusit ora leonum, & non nocuerunt mihi, quia coram eo iustitia inuenta est in me: sed & coram te, Rex, delictum non feci. 23 ¶Tunc uehementer rex gauisus est super eo, & Danielem præcepit educi de lacu: eductusque est Daniel de lacu, & nulla læsio inuenta est in eo, quia 24 credidit Deo suo. ¶Iubente autem rege adducti sunt viri illi qui accusauerunt Danielem, & in lacum leonum missi sunt ipsi, & filij, & vxores eorum: & non peruenerunt vsque ad pauimentum laci, donec arriperent eos leones, & omnia ossa eorum comminuerunt. 25 ¶Tunc Darius Rex scripsit vniuersis populis, tribubus, & linguis habitãtibus in vniuersa terra: 26 PAX vobis multiplicetur. ¶A me constitutum est decretum, vt in vniuerso imperio & regno meo tremiscant, & paueãt Deum Danielis: ipse est enim Deus viuens & æternus in secula: & regnum eius non dissipabitur, & potestas eius vsque in æternum. 27 ¶Ipse liberator atq; saluator, faciens signa & mirabilia in cœlo & in terra: qui liberauit Danielem de lacu leonum. 28 ¶Porrò Daniel perseuerauit vsque ad regnum Darij, regnumque Cyri Persæ.

1. Mac. 2. f. 60.

CAPVT VII.

1 ANno primo Balsasar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: uisio autem capitis eius in cubili suo: & somnium scribens, breui sermone comprehendit, summatimque perstringens, ait: 2 ¶Videbam in uisione mea nocte: & ecce quatuor uenti cœli pugnabant in Mari magno.

3 ¶Et quatuor bestiæ grandes ascendebant de Mari, diuersæ inter se. 4 ¶Prima quasi leæna, & alas habebat aquilæ: aspiciebam donec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra: & super pedes quasi homo stetit, & cor hominis datum est ei. 5 ¶Et ecce bestia alia similis vrso in parte stetit: & tres ordines erãt in ore eius, & in dentibus eius: & sic dicebãt ei: 6 Surge, comede carnes plurimas. ¶Post hæc aspiciebam: & ecce alia quasi Pardus, & alas habebat quasi auis, quatuor super se: & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. 7 ¶Post hæc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis: dentes ferreos habebat magnos, comedens atque cõminuens, & reliqua pedibus suis conculcans: dissimilis autem erat cæteris bestiis quas videram ante eam, & habebat cornua 8 decem. ¶Considerabam cornua, & ecce cornu aliud paruulũ ortũ est de medio eorũ: & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius: & ecce oculi, quasi oculi hoĩs erant in cornu isto, & os loquens ingẽtia. 9 ¶Aspiciebam, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentũ eius candidum quasi nix, & capilli capitis eius quasi lana munda: thronus eius, flammæ ignis: rotæ eius, ignis accensus. 10 ¶Fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius: millia millium ministrabant ei, & decies millies cẽtena millia assistebant ei: iudicium sedit, & libri aperti 11 sunt. ¶Aspiciebam propter vocem sermonum grãdium quos cornu illud loquebatur: & uidi quoniã interfecta esset bestia, & perisset corpus eius, & tra-12 ditum esset ad comburendum igni: ¶aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas: & tempora uitæ constituta essent eis vsque ad tempus & tempus. 13 ¶Aspiciebam ergo in uisione noctis: & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis ueniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit: & in conspectu eius 14 obtulerunt eum. ¶Et dedit ei potestatem, & honorem & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient: potestas eius, potestas æterna quæ nõ auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. 15 ¶Horruit spiritus meus, ego Daniel territus sum in his, & uisiones capitis mei conturbauerunt me. 16 ¶Accessi ad unum de assistentibus, & veritatem

Apoc. 5. c. 11.

Luc. 1. c. 33. Mich. 4. b. 7.

E quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi
17 interpretationem sermonum, & docuit me: ¶Hæ
quatuor bestiæ magnæ: quatuor sunt regna, quæ cõ
18 surgent de terra: ¶Suscipient autem regnum sancti
Dei altissimi: & obtinebunt regnum vsque in secu-
19 lum & seculum seculorum. ¶Post hoc volui diligen-
ter discere de bestia quarta quæ erat dissimilis valde
omnibus, & terribilis nimis: dentes & vngues eius
ferrei: comedebat & comminuebat, & reliqua pedi
20 bus suis cõculcabat: ¶& de cornibus decem quæ ha
bebat in capite: & de alio quod ortum fuerat: ante
F quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo quod
habebat oculos, & os loquens grãdia, & maius erat
21 cæteris. ¶Aspiciebã, & ecce cornu illud faciebat bel-
22 lum aduersus sanctos, & prævalebat eis. ¶donec ue-
nit antiquus dierum, & iudicium dedit sanctis ex-
celsis, & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt
23 sancti. ¶Et sic ait: Bestia quarta regnum quartũ erit
in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuora
bit uniuersam terram, & conculcabit & comminuet
24 eam. ¶Porrò cornua decem ipsius regni, decem re-
ges erunt: & alius consurget post eos, & ipse poten-
25 tior erit prioribus, & tres reges humiliabit. ¶Et ser-
G mones contra Excelsum loquetur, & sanctos Altissimi
conteret: & putabit quod possit mutare tempora &
leges, & tradentur in manu eius vsque ad tempus &
26 tempora & dimidium temporis. ¶Et iudicium sede-
bit, vt auferatur potentia, & conteratur, & dispereat
27 vsque in finem. ¶Regnum autem, & potestas, & ma
gnitudo regni quæ est subter omne cœlum, detur po
pulo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnũ sem
piternum est, & omnes reges seruient ei & obediẽt.
28 ¶Hucusque finis verbi. Ego Daniel multùm cogita-
tionibus meis conturbabar, & facies mea mutata est
in me, verbum autem in corde meo conseruaui.

CAPVT VIII.

1 ANno tertio regni Balsasar regis, visio ap-
A paruit mihi. Ego Daniel, post id quod vi-
2 deram in principio, ¶vidi in visione mea,
cùm essem in Susan castro quod est in
Aelam 'regione': vidi autem in visione esse me su-
3 per portam Vlai. ¶Et leuaui oculos meos, & vidi: &
ecce aries vnus stabat ante paludem, habens cor-
nua excelsa, & vnum excelsius altero atque succre-
4 scens. ¶Postea vidi arietem cornibus ventilantem
* contra Occidentem, & contra Aquilonem, & con-
tra Meridiem: & omnes bestiæ non poterant resiste
re ei, neque liberari de manu eius: fecitque secun-
5 dùm uoluntatem suam, & magnificatus est. ¶Et ego
B intelligebam: ecce autem hircus caprarum uenie-
bat ab Occidente super faciem totius terræ, & non
tangebat terram: porrò hircus habebat cornu insi-
6 gne inter oculos suos. ¶Et venit usque ad arietem il
lum cornutum, quem videram stantem ante por-
tam, & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis suæ.
7 ¶Cumque appropinquasset prope arietem, efferâ-
tus est in eum, & percussit arietem: & cõminuit duo
cornua eius, & non poterat aries resistere ei, cum-
que eum misisset in terram, conculcauit, & nemo
8 quibat liberare arietem de manu eius. ¶Hircus au-
C tem caprarum magnus factus est nimis: cumq; cre-
uisset, fractum est cornu magnum, & orta sunt qua-
tuor cornua subter illud per quatuor ventos cœli.
9 ¶De uno autem ex his egressum est cornu unum
modicum & factum est grande contra Meridiem, &
10 contra Orientem, & contra fortitudinem. ¶Et ma-
gnificatum est vsque ad fortitudinem cœli: & deie-
11 cit de fortitudine & de stellis, & cõculcauit eas. ¶Et
vsque ad principem fortitudinis magnificatum est:
& ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum san-
12 ctificationis eius. ¶Robur autem datum est * con-
D tra iuge sacrificium propter peccata: & prosterne-
13 tur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. ¶Et
audiui unum de sanctis loquentem, & dixit unus
sanctus alteri nescio cui loquenti: Vsquequo visio,
& iuge sacrificium, & peccatum desolationis quæ
facta est: & sanctuarium, & fortitudo conculcabi-
14 tur? ¶Et dixit ei: Vsque ad vesperam, & manè, * duo
15 millia trecenti: & mundabitur sanctuarium. ¶Fa-
ctum est autem cùm uiderem ego Daniel visionem,
& quærerem intelligentiam: ecce stetit in conspe-
16 ctu meo quasi species viri. ¶Et audiui vocem viri in-
E ter Vlai: & clamauit, & ait: Gabriel fac intellige-
17 re istum visionem. ¶Et venit & stetit iuxtà vbi ego
stabam: cumque uenisset, pauens corrui in faciem
meam, & ait ad me: Intellige fili hominis, quoniam
18 in tempore finis complebitur visio. ¶Cumque lo-
queretur ad me, collapsus sum pronus in terram: &
19 tetigit me, & statuit me in gradu meo, ¶dixitq; mi-
hi: Ego ostendam tibi quæ futura sunt in nouissi-
mo maledictionis: quoniam habet tempus finem
20 suum. Aries quem vidisti habere cornua, Rex Me-
21 dorum est atque Persarum. ¶Porrò hircus capra-
rum, Rex Græcorum est: & cornu grande quod erat
22 inter oculos eius: ipse est Rex primus. ¶Quòd an-
F tem fracto illo surrexerunt quatuor pro eo: qua-
tuor reges de gente eius consurgent, sed non in
23 fortitudine eius. ¶Et post regnum eorum cùm cre-
uerint iniquitates, consurget Rex impudens facie,
24 & intelligens propositiones: ¶& roborabitur forti-
tudo eius, sed non in uiribus suis: & suprà quàm cre
di potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur, & fa-
ciet. Et interficiet robustos, & populum sanctorum.
25 ¶secundum voluntatem suam, & dirigetur dolus in
manu eius: & cor suum magnificabit, & in copia
rerum omnium occidet plurimos: contra princi-
pem principum consurget, & sine manu contere-
26 tur. ¶Et uisio uespere & manè, quæ dicta est, vera
G est: tu ergo visionem signa, quia post multos
27 dies erit. ¶Et ego Daniel langui & ægro-
taui per dies: cumque surrexissem
faciebam opera regis, & stupe-
bam ad uisionem, & non
erat qui interpre-
taretur.

* ei.
* dies.
¶Inf. 9 a.

CAPVT IX.

1 A IN anno primo Darij filij Assueri de semine Medorum, qui imperauit super regnum Chaldæorum. 2 ¶Anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerũ annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiã prophetam, vt complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni. 3 ¶Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare & deprecari in 4 ieiunijs, sacco & cinere. ¶Et oraui Dominum Deum meum, & confessus sum, & dixi: Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua. 5 ¶Peccauimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & recessimus: & declinauimus à mandatis 6 tuis ac iudicijs. ¶Non obediuimus seruis tuis B prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique 7 populo terræ. ¶Tibi Domine iustitia: nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda, & habitatoribus Ierusalẽ & omni Israël, his qui propè sunt, & his qui procul in vniuersis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccaue-8 runt in te. ¶Domine, nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris qui 9 peccauerunt: ¶Tibi autem Domino Deo nostro mi-10 sericordia & propitiatio, quia recessimus à te, ¶& non audiuimus vocẽ Domini Dei nostri, vt ambularemus in lege eius quã posuit nobis per seruos suos 11 prophetas. ¶Et omnis Israël præuaricati sunt legem C tuã, & declinauerunt ne audirent vocẽ tuam: & stillauit super nos maledictio & detestatio quæ scripta est in libro Moysi serui Dei, quia peccauimus ei. 12 ¶Et statuit sermones suos quos loquutus est super nos & super principes nostros qui iudicauerũt nos, vt superinduceret in nos magnũ malum quale nunquã fuit sub omni cœlo, secundùm quod factum est 13 in Ierusalem. ¶Sicut scriptum est in lege Moysi, omne malum hoc uenit super nos: & nõ rogauimus faciẽ tuã Domine Deus noster, vt reuerteremur ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuam. 14 ¶Et vigilauit Dñs super malitiam, & adduxit eam su D per nos: iustus Dominus Deus noster in omnibus operibus suis quæ fecit: nõ enim audiuimus vocem 15 eius. ¶Et nũc Dñe Deus noster qui eduxisti populum tuum de Terra Aegypti in manu forti, & fecisti tibi nomen secundùm diẽ hãc, peccauimus, iniqui-16 tatẽ fecimus. ¶Domine in omnẽ iustitiã tuam auertatur, obsecro, ira tua, & furor tuus à ciuitate tua Ierusalẽ, & à monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum nostrorum, Ierusalem & populus tuus in opprobrium sunt omnibus per 17 circuitum nostrum. ¶Nũc ergo exaudi Deus noster E orationem serui tui, & preces eius: & ostende faciẽ tuam super sanctuarium tuũ quod desertum est pro-18 pter temetipsum. ¶Inclina Deus meus aurem tuam, & audi: aperi oculos tuos, & vide desolationem nostram, & ciuitatẽ super quam inuocatum est nomen tuum: neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuã, sed in miseratio-19 nibus tuis multis. ¶Exaudi Domine, placare Domine: attende & fac, ne moreris propter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum est super 20 ciuitatem & super populum tuum. ¶Cumque adhuc loquerer, & orarẽ, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Israël, & prosternerẽ preces meas in conspectu Dei mei, pro monte sancto Dei mei, 21 ¶Adhuc me loquente in oratione, ecce vir Gabriel F quem videram in visione à principio, citò volans 22 tetigit me in tempore sacrificij vespertini. ¶Et docuit me, & locutus est mihi, dixitque, Daniel: nunc 23 egressus sum vt docerem te, & intelligeres. ¶Ab exordio precum tuarum egressus est sermo: Ego autẽ veni ut indicarem tibi, quia vir desideriorum es: tu autem animaduerte sermonem, & intellige uisio-24 nem. ¶Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, & super vrbem sanctam tuã, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & *prophetia: & 25 vngatur Sanctus sanctorum. ¶Scito ergo & animaduerte ab exitu sermonis ut iterum ędificetur Ierusa-G lem, usque ad Christum ducem, hebdomades septẽ & hebdomades sexagintaduę erunt: & rursum ędi-26 ficabitur platea, & muri in angustia temporum. ¶Et post hebdomades sexagintaduas occidetur Christus, & nõ erit eius populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cũ duce venturo: & finis eius vastitas, & post finem 27 belli statuta desolatio. ¶Cõfirmauit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & usque ad cõsummationem & finem perseuerabit desolatio.

Marginal notes: Iere. 25.a / 29.c; Iere. 25.c; 2. Esd. 1. 9.; Baruc 1. 17.; Deu. 27. 14.; Baruc 2. b 11.; Exo. 25. b 4.; Sup. 8. d 16.; Mat. 13 b 15.; Ioan. 1. g 45.; * prophetes 6.; Ezech. 37 14 f; Mat. 24 b 15.

CAPVT X.

1 A ANno tertio* Cyri regis Persarum, verbum reuelatum est Danieli cognomento Baltassar, & verbum verum, & fortitudo magna: intellexitque sermonem, intelligen-2 tia enim est opus in uisione. ¶In diebus illis ego Da-3 niel lugebam trium hebdomadarum diebus, ¶panẽ desiderabilem non comedi, & caro & uinum non introierunt in os meum, sed neque vnguento vnctus sum: donec complerentur trium hebdomada-4 rum dies. ¶Die autem vicesima & quarta mensis pri-5 mi, eram iuxta fluuium magnum, qui est Tigris. ¶Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir unus vestitus 6 lineis, & renes eius accincti auro obrizo: ¶& corpus eius quasi chrysolithus, & facies eius velut species fulguris, & oculi eius vt lampas ardens: & brachia eius, & quæ deorsum sunt, vsque ad pedes, quasi spe-B cies æris candentis: & vox sermonum eius vt uox 7 multitudinis: ¶Vidi autẽ ego Daniel solus visionẽ: porrò uiri qui erant mecum, non uiderunt: sed terror nimius irruit super eos, & fugerunt in abscondi-8 tum. Ego autem relictus solus uidi uisionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec ha-9 bui quicquam uirium. ¶Et audiui uocem sermonum eius: & audiens iacebam consternatus super faciem 10 meã, & uultus meus hærebat terræ. ¶Et ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super ar-11 ticulos manuum mearum. ¶Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige uerba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim sum missus ad te. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti 12 tremens. ¶Et ait ad me: Noli metuere Daniel, quia C ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum, ut te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita

Marginal note: * regni

ſunt verba tua : & ego veni propter ſermones tuos.
13 ¶Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus : & ecce Michael vnus de principibus primis, venit in adiutorium meum, & ego remanſi ibi iuxta regem Perſarum.
14 ¶Veni autem vt docerem te quæ uentura ſunt populo tuo in nouiſſimis diebus: quoniam adhuc viſio in dies.
15 ¶Cumque loqueretur mihi huiuſcemodi verbis, deieci vultũ meum ad terram, & tacui.
16 ¶Et ecce quaſi ſimilitudo filij hominis tetigit labia mea : & aperiẽs os meum, loquutus ſum, & dixi ad eum qui ſtabat contra me: Domine mi, in uiſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit virium.
17 ¶Et quomodo D poterit ſeruus Domini mei loqui cũ Domino meo? nihil in me remanſit virium, ſed & halitus meus intercluditur.
18 ¶Rurſum ergo tetigit me quaſi viſio hominis: & cõfortauit me,
19 ¶& dixit: Noli timere vir deſideriorum, pax tibi, confortare, & eſto robuſtus. Cumque loqueretur mecum, conualui, & dixi : Loquere Domine mi, quia cõfortaſti me.
20 ¶Et ait: Nunquid ſcis quare venerim ad te? & nunc reuertar, vt prælier aduerſum principem Perſarum : cùm ergo egrederer, apparuit princeps Græcorũ veniẽs.
21 ¶Veruntamen annunciabo tibi quod expreſſum eſt in ſcriptura veritatis: & nemo eſt adiutor meus in omnibus his, niſi Michael princeps ueſter.

CAPVT XI.

1 A EGo autem ab anno primo Darij Medi ſtabam ut confortaretur & roboraretur.
2 ¶Et nunc ueritatẽ annunciabo tibi. Ecce adhuc tres reges ſtabunt in Perſide, & quartus ditabitur opibus nimijs ſuper omnes: & cùm inualuerit diuitijs ſuis, concitabit omnes aduerſum regnũ Græciæ.
3 ¶Surget uerò rex fortis, & dominabitur poteſtate multa : & faciet quòd placuerit ei.
4 ¶Et cùm ſteterit, conteretur regnum eius, & diuidetur in quatuor uentos cœli: ſed nõ in poſteros eius, neque ſecundum potentiam illius qua dominatus eſt, lacerabitur enim regnum eius etiã in externos, exceptis his.
5 ¶Et confortabitur rex Auſtri, & de principibus eius præualebit ſuper eum: & dominabitur ditione: multa enim dominatio eius.
6 ¶Et poſt finẽ annorum fœderabuntur : filiaque regis Auſtri ueniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, & non obtinebit fortitudinem brachij, nec ſtabit ſemen eius: & tradetur ipſa, & qui adduxerunt eam, adoleſcentes eius, & qui confortabant eã in temporibus.
7 ¶Et ſtabit de germine radicum eius plãtatio: & veniet cum B exercitu, & ingredietur prouinciam regis Aquilonis : & abutetur eis, & obtinebit.
8 ¶Inſuper & deos eorum, & ſculptilia, vaſa quoque precioſa argenti & auri captiua ducet in Aegyptum: ipſe præualebit aduerſus regem Aquilonis.
9 ¶Et intrabit in regnum
10 Rex Auſtri, & reuertetur ad terrã ſuam. ¶Filij autem eius prouocabuntur, & congregabunt multitudinẽ exercituum plurimorum: & veniet properans & inundans: & reuertetur & concitabitur, & congredietur cũ robore eius.
11 ¶Et prouocatus rex Auſtri egredietur, & pugnabit aduerſus regẽ Aquilonis, & præparabit multitudinẽ nimiam, & dabitur multitudo
12 in manus eius. ¶Et capiet multitudinem, & exaltabitur cor eius, & deijciet multa millia: ſed non præua-
Iſa. 19.e. Mac 1.b
13 lebit. ¶Conuertetur enim rex Aquilonis, & præpa-
C rabit multitudinem multò maiorẽ quàm prius: & in fine tẽporum annorumq; veniet properãs cũ exercitu magno & opibus nimijs.
14 ¶Et in tẽporibus illis multi cõſurgent aduerſus regem Auſtri : filij quoq; præuaricatorum populi tui extollentur, vt impleant viſionem, & corruent.
15 ¶Et ueniet rex Aquilonis, & cõportabit aggerem, & capiet vrbes munitiſſimas: & brachia Auſtri non ſuſtinebũt, & conſurgent electi eius ad reſiſtendum, & non erit fortitudo.
16 ¶Et faciet veniens ſuper eum iuxta placitum ſuum, & non erit qui ſtet contra faciem eius: & ſtabit in terra inclyta, & conſumetur in manu eius.
17 ¶Et ponet faciem ſuam vt veniat ad tenendum vniuerſum regnum eius, & recta faciet cum eo : & filiam fœminarum dabit ei, vt euertat illud: & non ſtabit, nec illius erit.
18 ¶Et cõuertit faciem ſuam ad inſulas, & capiet multas : & ceſſare faciet principem opprobrij ſui, & opprobrium eius conuertetur in eum.
19 ¶Et conuertet faciẽ D ſuam ad imperium terræ ſuæ, & impinget, & corruet, & non inuenietur.
20 ¶Et ſtabit in loco eius viliſſimus, & indignus decóre regio: & in paucis diebus conteretur, nõ in furore, nec in prælio.
21 ¶Et ſtabit in loco eius deſpectus, & non tribuetur ei honor regius: & veniet clàm, & obtinebit regnum in fraudulentia.
22 ¶Et brachia pugnantis expugnabuntur à facie eius, & conterẽtur: inſuper & dux fœderis.
23 ¶Et poſt amicitias, cum eo faciet dolum: & aſcẽdet, & ſuperabit in modico populo.
24 ¶Et abundantes & uberes vrbes ingredietur : & faciet quæ non fecerunt patres eius, & patres patrum eius: rapinas & prædam & diuitias eorum diſſipabit, & contra firmiſſimas cogitationes inibit : & hoc uſque ad tempus.
25 ¶Et concitabitur fortitudo eius & cor eius aduerſum regem Auſtri in exercitu magno : & Rex Auſtri prouocabitur ad bellum multis auxilijs & fortibus nimis: & non ſtabunt, quia inibunt aduerſus eum conſilia.
26 ¶Et comedentes panem cum E eo, conterent illum, exercitusque eius opprimetur: & cadent interfecti plurimi.
27 ¶Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant, & ad menſam unam mendacium loquẽtur, & non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.
28 ¶Et reuertetur in terram ſuam cum opibus multis: & cor eius aduerſum teſtamentum ſanctum, & faciet, & reuertetur in terram ſuam.
29 ¶Statuto tempore reuertetur, & ueniet ad Auſtrum : & non erit priori ſimile nouiſſimum.
30 ¶Et venient ſuper eum trieres, & Romani, & percutietur, & reuertetur, & indignabitur contra teſtamentum ſanctuarij, & faciet : reuerteturque, & cogitabit aduerſum eos qui dereliquerunt teſtamentum ſanctuarij.
31 ¶Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent ſanctuarium fortitudinis, & auferent iuge ſacrificium: & dabunt abominationem in deſolationem.
32 ¶Et impij in teſtamentum ſimulabunt fraudulenter: populus autem ſciẽs Deum ſuum, obtinebit, & faciet.
33 ¶Et docti in populo docebunt plurimos: & F ruẽt in gladio & in flamma & in captiuitate & in rapina dierum.
34 ¶Cumq; corruerint, ſubleuabuntur auxilio paruulo: & applicabuntur eis plurimi fraudulenter.
35 ¶Et de eruditis ruent, ut conflentur: & eligantur & dealbentur uſq; ad tempus præfinitum : quia adhuc aliud tempus erit.
36 ¶Et faciet iuxta voluntatẽ ſuam rex, & eleuabitur & magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deũ deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe eſt definitio.
37 ¶Et Deum patrum ſuorum nõ reputabit: & erit in cõcupiſcentijs

fœminarum, nec quenquam deorum curabit, quia 38 aduersum vniuersa consurget. ¶Deum autem Maozim in loco suo venerabitur: & Deum quem ignorauerunt patres eius, colet auro, & argento, & lapide 39 precioso, rebusque preciosis. ¶Et faciet vt muniat G Maozim cum Deo alieno quem* cognouit, & multiplicabit gloriam, & dabit eis potestatẽ in mul 40 tis, & terram diuidet gratuito. ¶Et in tempore præfinito præliabitur aduersus eum rex Austri, & quasi tempestas veniet contra illum rex Aquilonis in curribus & in equitibus & in classe magna: & ingredietur 41 terras, & conteret & pertransiet. ¶Et introibit in terrã gloriosam, & multi corruent: hæ autem solæ saluabuntur de manu eius, Edom, & Moab, & principium 42 filiorum Ammon. ¶Et mittet manum suam 43 in terras: & Terra-Aegypti non effugiet. ¶Et dominabitur thesaurorum auri, & argenti, & in omnibus preciosis Aegypti: per Libyam quoq; & Aethio44 piam transibit. ¶Et fama turbabit eum ab Oriente & ab Aquilone: & veniet in multitudine magna vt 45 conterat & interficiat plurimos. ¶Et figet tabernaculum suum Apadno inter duo maria, super montem inclytum & sanctum: & veniet vsque ad summitatem eius, & nemo auxiliabitur ei.

* non

CAPVT XII.

1 A IN tempore autem illo cõsurget Michael princeps magnus, qui stat pro filijs populi tui: & veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse cœperunt, vsque ad tempus illud. Et in tempore illo saluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit scriptus in 2 libro. ¶Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: ‖ alij in vitam æternam, & alij in op3 probrium vt videant semper. ¶Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpe4 tuas æternitates. ¶Tu autem Daniel claude sermoB nes, & signa librum vsque ad tempus statutum: plu5 rimi pertransibunt, & multiplex erit scientia. ¶Et vidi ego Daniel, & ecce quasi duo alij stabant: vnus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ri6 pa fluminis. ¶ˋEt dixi ˊ viro qui erat indutus lineis, qui stabat super aquas fluminis: Vsquequo finis ho7 rum mirabilium? ¶Et audiui virum qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, ‖ cùm eleC uasset dexteram & sinistram suam in cœlum, & iurasset per viuentem in æternum, quia in tempus, & tempora, & dimidium temporis: Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur 8 vniuersa hæc. ¶Et ego audiui & non intellexi. Et di9 xi: Domine mi, quid erit post hæc? ¶Et ait: Vade Daniel quia clausi sunt, signatique sermones vsque ad 10 præfinitum tempus. ¶Eligentur & dealbabuntur, & D quasi ignis probabuntur multi: & impiè agent impij, neque intelligent omnes impij, porrò docti in11 telligent. ¶Et à tempore cùm ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem: dies mille, ducenti nonaginta.

12 ¶Beatus qui expectat & peruenit vsque ad dies mille trecentos trigintaquinque. 13 ¶Tu autem Daniel vade ad præfinitum: & requiesces, & stabis in sorte tua in finem dierum.

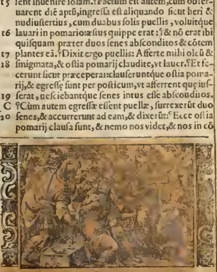
‖ Matt 25. d,46. Sap.3. b.7. Matt.13. f 43.

ˋ dixit 1.

‖ Ado.10.b 5.

CAPVT XIII.

1 A ET erat vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioacim: ¶& accepit vxorem no2 mine Susannam, filiam Helciæ, pulchram 3 nimis, & timentem Deum: ¶parentes enim illius cùm essent iusti, erudierunt filiam suam 4 secundùm Legem Moysi. ¶Erat autem Ioacim diues valde, & erat ei pomarium vicinum domui suæ: & ad ipsum cõfluebant Iudæi, eò quòd esset hono5 rabilior omnium. ¶Et constituti sunt duo senes iudices in illo anno, de quibus loquutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone à senio6 ribus iudicibus, qui videbãtur regere populum. ¶Isti frequentabant domum Ioacim: & veniebant ad eos 7 omnes qui habebant iudicia. ¶Cùm autem populus reuertisset per meridiem, ingrediebatur Susan8 na, & deambulabat in pomario viri sui. ¶Et videbãt eam senes quotidie ingredientem & deambulan9 tem: & exarserunt in cõcupiscentiam eius, ᶜ & euerterunt sensum suum, & declinauerunt oculos suos vt non viderent cœlum, neque recordarentur iudi10 ciorum iustorum. ¶Erant ergo ambo vulnerati amoB re eius, nec indicauerunt sibi vicissim dolorem suũ: 11 erubescebant enim indicare sibi concupiscentiam 12 suam, volentes concumbere cum ea. ¶Et obseruabant quotidie sollicitius videre eam. ¶Dixitque al13 ter ad alterum. ¶Eamus domum, quia hora pran14 dij est: Et egressi recesserunt à se: ¶Cumque reuertissent, venerunt in unum: & sciscitantes abinuicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: & tũc in communi statuerunt tempus, quando eam pos15 sent inuenire solam. ¶Factum est autem, cùm obseruarent diẽ aptũ, ingressa est aliquando sicut heri & nudiustertius, cum duabus solis puellis, voluitque 16 lauari in pomario: æstus quippe erat: ¶& nõ erat ibi quisquam præter duos senes absconditos & cõtem17 plantes eã. ¶Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleũ & 18 smigmata, & ostia pomarij claudite, vt lauer. ¶Et fecerunt sicut præceperat: clauseruntque ostia pomarij, & egressæ sunt per posticum, vt afferrent quæ ius19 serat, nesciebantque senes intus esse absconditos. C ¶Cùm autem egressæ essent puellæ, surrexerũt duo 20 senes, & accurrerunt ad eam, & dixerũt: ᶜ Ecce ostia pomarij clausa sunt, & nemo nos videt, & nos in cõ

cupiscentia tui sumus: quamobrem assentire nobis, 21 & cõmiscere nobiscum. ¶quòd si nolueris, dicemus contra te testimonium, quòd fuerit tecum iuuenis, 22 & ob hanc causam emiseris puellas à te. ¶Ingemuit Susanna, & ait: Angustiæ sunt mihi vndique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non 23 effugiam manus vestras. ¶Sed ˊ melius est mihi

absque opere incidere in manus vestras, quàm pec-
34 care in conspectu Domini. ¶Et exclamauit voce ma
gna Susanna: exclamauerunt autem & senes aduer-
35 sus eam. ¶Et cucurrit unus ad ostia pomarij, & ape-
36 ruit. ¶Cùm ergo audissent clamorem famuli domus
in pomario, irruerunt per posticū, vt viderent quid-
37 nam esset. ¶Postquàm autem senes locuti sunt, eru-
buerunt serui vehementer: quia nunquam dictus
fuerat sermo huiuscemodi de Susanna. Et facta est
38 dies crastina. ¶Cumq; venisset populus ad Ioacim,
D virum eius, venerunt & duo presbyteri pleni ini-
qua cogitatione aduersus Susannam, vt interfice-
39 rent eam. ¶Et dixerūt coram populo, Mittite ad Su-
sannam, filiam Helciæ, vxorem Ioacim. Et statim
30 miserunt. ¶Et venit cum parentibus, & filijs, & vni-
31 uersis cognatis suis. ¶Porrò Susanna erat delicata
32 nimis, & pulchra specie. ¶At iniqui illi iusserunt, vt
discooperiretur (erat enim cooperta) vt vel sic satia
33 rentur decore eius. ¶Flebāt igitur sui, & omnes qui
34 nouerant eam. ¶Consurgentes autem duo presby-
ri in medio populi, posuerunt manus suas super ca-
35 put eius. ¶Quæ flens suspexit ad cœlum: erat enim
36 cor eius fiduciam habens in Domino. ¶Et dixerunt
presbyteri: Cùm deambularemus in pomario soli,
ingressa est hæc cum duabus puellis, & clausit ostia
37 pomarij, & dimisit à se puellas. ¶Venitq; ad eam
adolescens qui erat absconditus, & concubuit cum
38 ea. ¶Porrò nos cùm essemus in angulo pomarij, vi-
dentes iniquitatem, cucurrimus ad eos, & vidimus
39 eos pariter commisceri. Et illum quidem non qui-
E uimus comprehendere, quia fortior nobis erat, &
40 aperto ostio exiliuit: ¶Hanc autem cùm apprehen-
dissemus, interrogauimus quisnam esset adolescés,
& noluit indicare nobis: huius rei testes sumus.
41 ¶Credidit eis multitudo quasi senibus & iudicibus
42 populi, & cōdemnauerunt eam ad mortem. ¶Excla
mauit autem voce magna Susanna, & dixit: Deus æ-
terne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti om
43 nia antequam fiant: ¶Tu scis quoniam falsum testi-
moniam tulerunt contra me: & ecce morior, cùm ni
hil horum fecerim, quæ isti malitiosè composuerūt
44 aduersum me. ¶Exaudiuit autem Dominus vocem
45 eius. ¶Cumq; duceretur ad mortem, suscitauit Do-
minus Spiritū sanctum pueri iunioris, cuius nomen
46 Daniel: Et exclamauit uoce magna: ¶Mundus ego
47 sum à sanguine huius. ¶Et conuersus omnis popu-
lus ad eum, dixit: Quis est iste sermo quem tu loqu
48 tus es? ¶Qui cùm staret in medio eorū, ait: Sic fatui
filij Israel, non iudicantes, neque quod verum est co
49 gnoscentes, condemnastis filiam Israel? ¶Reuertimi
F ni ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt
50 aduersus eam. ¶Reuersus est ergo populus cum fe-
stinatione, & dixerunt ei senes: Veni, & sede in me-
dio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit
51 honorem senectutis. ¶Et dixit ad eos Daniel: Sepa-
52 rate illos ab inuicē procul, & diiudicabo eos. ¶Cùm
ergo diuisi essent alter ab altero, vocauit unum de
eis, & dixit ad eum: Inueterate dierum malorū, nūc
53 venerunt peccata tua quæ operabaris prius: ¶iudi-
cans iudicia iniusta, innocens opprimens, & dimit-
tens noxios, | dicente Domino, Innocentem & iu-
54 stum non interficies. ¶Nunc ergo si vidisti eam, dic
sub qua arbore uideris eos colloquentes sibi. Qui
55 ait: Sub schino. ¶Dixit autem Daniel: Rectè menti-
tus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei acce-
56 pta sententia ab eo, scindet te medium. ¶Et amoto

eo iussit venire alium, & dixit ei: Semen Chanáan, &
non Iuda, species decepit te, & concupiscentia sub-
57 uertit cor tuum: ¶sic faciebatis filiabus Israel, & illę
timentes loquebantur uobis: sed non filia Iuda sust i
58 nuit iniquitatem vestram. ¶Nunc ergo dic mihi: sub
qua arbore comprehéderis eos loquentes sibi. Qui
59 ait: Sub prino: ¶Dixit autem ei Daniel: Rectè menti
G tus es & tu in caput tuum: manet enim Angelus Do
mini gladium habens, vt secet te medium, & inter-
60 ficiat uos. ¶Exclamauit itaque omnis cœtus voce
magna, & benedixerunt Deum qui saluat sperantes
61 in se. ¶Et consurrexerunt aduersus duos presbyte-
ros (conuicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum
dixisse testimonium) feceruntque eis sicut malè ege
62 rant aduersus proximum, ¶vt facerent | secundùm le
gem Moysi: & interfecerunt eos: & saluatus est san
63 guis innoxius in die illa. ¶Helcias autē & vxor eius
laudauerūt Deū pro filia sua Susanna cū Ioacim ma
rito eius, & cognatis omnibus: quia non esset inuen
64 ta in ea res turpis. ¶Daniel autem factus est magnus
65 in conspectu populi à die illa, & deinceps. ¶Et Rex
Astyages appositus est ad patres suos, & suscepit
Cyrus Persus regnum eius.

Deu. 9. d. 19.

CAPVT XIIII.

1 ERat autem Daniel conuiua regis, & hono
A ratus super omnes amicos eius. ¶Erat
2 quoque idolum apud Babylonios nomi
ne Bel: & impendebantur in eo per dies
singulos, similæ artabæ duodecim, & oues quadra-
3 ginta, viniq; amphoræ sex. ¶Rex quoque colebat
eum, & ibat per singulos dies adorare eum: porrò
Daniel adorabat Deum suum. Dixitq; ei rex: Quare
4 non adoras Bel? ¶Qui respondens, ait ei: Quia non
colo idola manufacta, sed uiuentē Deum, qui crea-
uit cœlum & terram, & habet potestatē omnis car-
5 nis. ¶Et dixit Rex ad eum: Non uidetur tibi esse Bel
viuens Deus? An non vides quanta comedat & bi-
6 bat quotidie? ¶Et ait Daniel arridens: Ne erres rex:
B iste est enim intrinsecus luteus, & forinsecus ęreus,
7 neque comedit aliquando. ¶Et iratus rex, vocauit
sacerdotes eius, & ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis
8 est qui comedat impensas has, moriemini. ¶Si autē
ostenderitis quoniam Bel comedat hæc, morietur
Daniel, quia blasphemauit in Bel. Et dixit Daniel
9 regi, Fiat iuxta verbum tuum. ¶Et erant sacerdotes
Bel septuaginta, exceptis vxoribus & paruulis & fi-
10 liis: Et venit rex cum Daniele in templum Belis. ¶Et
dixerunt sacerdotes Belis: Ecce nos egrediemur fo-
ras: & tu rex pone escas, & vinum misce: & claude
11 ostiū, & signa annulo tuo: ¶& cùm ingressus fueris
C manè nisi inueneris omnia comesta à Bel morte
moriemur, vel Daniel qui mentitus est aduersum
12 nos. ¶Contēnebant autem, quia fecerant sub men
sa absconditum introitum, & per illud ingrediebant
13 tur semper, & deuorabant ea. ¶Factū est igitur post-
quam egressi sunt illi, & rex posuit cibos ante Bel,
præcepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem,
& cribrauit per totum templum corā rege: & egressi
clauserunt ostium & signātes annulo regis, abierūt.
14 ¶Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta consue
tudinem suam, & vxores & filij eorum: & comede-
15 runt omnia & biberunt. ¶Surrexit autem rex primo
16 diluculo, & Daniel cum eo. ¶Et ait rex: Saluáne sunt
17 signacula Daniel? Qui respōdit: Salua, rex. ¶Statim-
D que cùm aperuisset ostium, intuitus rex mēsam, ex-

Confidebant

clamauit voce magna: Magnus es Bel, & non est a-
18 pud te dolus quisquã. ⁋Et risit Daniel: & tenuit re-
gem, ne ingrederetur intrò, & dixit: Ecce pauimen-
19 tum, animaduerte cuius vestigia sint hæc. ⁋Et dixit
rex: Video vestigia virorum & mulierum, & infan-
20 tium. Et iratus est rex. ⁋Tunc apprehendit sacer-
dotes, & vxores, & filios eorum: & ostenderunt
ei abscondita ostiola per quæ ingrediebantur, &
21 consumebant quæ erant super mensam. ⁋Occidit
ergo illos rex, & tradidit Bel in potestatem Da-
22 nielis: qui subuertit eum, & templum eius. ⁋Et erat
draco magnus in loco illo, & colebant eum Babylo
23 nij. ⁋Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dice
re, quia iste non sit Deus viuens: adora ergo eum.
24 ⁋Dixitque Daniel: Dominum Deum meum adoro:
E quia ipse est Deus viuens*: ⁋Tu autem rex da mihi
25 potestatem, & interficiam draconem absq; gladio
26 & fuste. Et ait rex: Do tibi. ⁋Tulit ergo Daniel picẽ,
& adipem, & pilos, & coxit pariter: fecitque massas,

& dedit in os draconis, & diruptus est draco. Et di-
27 xit*: Ecce quem colebatis. ⁋Quòd cùm audissent Ba
bylonij, indignati sunt vehementer: & congregati
aduersum regem, dixerũt: Iudæus, factus est rex: Bel
destruxit, draconem interfecit, & sacerdotes occî-
28 dit. ⁋Et dixerunt cùm venissent ad regem: Trade no
bis Danielem, alioquin interficiemus te & domum
29 tuam. ⁋Vidit ergo rex, quòd irruerent in eum vehe-

F menter: & necessitate compulsus tradidit eis Danie
30 lem. ⁋Qui miserũt eum in lacum leonum, & erat ibi
31 diebus sex. ⁋Porrò in lacu erant leones septem, &
dabantur eis duo corpora quotidie, & duæ oues: &

tunc non data sunt eis, vt deuorarent Danielem.
32 ⁋Erat autem Habacuc propheta in Iudæa, & ipse co
xerat pulmentum, & intriuerat panes in alueolo: &
33 ibat in campũ, vt ferret messoribus. ⁋Dixitque An-
gelus Domini ad Habacuc: Fer prandium quod ha-
bes, in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum.
34 ⁋Et dixit Habacuc: Domine, Babylonem non vidi,
35 & lacum nescio. ⁋Et apprehẽdit eum Angelus Do-
mini in vertice eius, & portauit eum capillo capitis
sui, posuitq; eum in Babylonem super lacum in im-
36 petu spiritus sui. ⁋Et clamauit Habacuc, dicens: Da-
37 niel*, tolle prandium quod misit tibi Deus. ⁋Et ait
G Daniel: Recordatus es enim mei Deus, & non dere
38 liquisti 'diligentes' te. ⁋Surgensq; Daniel comẽdit.
Porrò Angelus Domini restituit Habacuc cõfestim
39 in loco suo. ⁋Venit ergo rex die septimo, vt lugeret
Danielẽ: & venit ad lacũ, & introspexit, & ecce Da-
40 niel sedens*. ⁋Et exclamauit voce magna rex, dicẽs:
41 Magnus es Dñe Deus Danielis. Et extraxit eũ*. ⁋Por
rò illos qui perditionis eius causa fuerant, intromi
sit in lacum, & deuorati sunt in momento coram eo.

Prophetiæ Danielis finis.

Marginal notes: * iste autẽ nõ est deus viuens. — * Daniel. — Ezech. 8. a. 3. — * serue De[i] — ' quærẽtes [te] — * in medio leonum. — * de lacu leonum.

HIERONYMI IN DVODECIM
PROPHETAS PRAEFATIO.

NON idem ordo est duodecim Prophetarum apud Hebræos, qui est apud nos. Vnde secundùm id quod ibi legitur, hic quoque dispositi sunt. Osee commaticus est, & quasi per sententias loquens. Ioel planus in principijs, in fine obscurior. Et vsque ad Malachiam, habent singuli proprietates suas, quem Esdram scribam, legisq; doctorem Hebræi autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere: hoc tantùm vos ô Paula & Eustochium admonitas volo, vnum librum esse duodecim Prophetarum: Et Osee synchronum Isaiæ: Malachiam verò Aggæi & Zachariæ fuisse temporibus. In quibus autem tempus non præfertur in titulo, sub illis eos regibus prophetasse, sub quibus & hi qui ante eos habent titulos, prophetauerunt.

REGVLAE sunt hæ sub quibus significationibus nominum, ad quas tribus per prophetas sermo Domini dirigatur. Quotiescunque ad decem tribus tenditur prophetia, sub his nominibus designantur, id est, Ephráim, Samaria, Israël, Ioseph, Iezrahél, Beth-el, Beth-auen, & interdum Iacob. Quando autem ad duas loquitur tribus, sub his nominibus sermo profertur, id est, Iuda, Ierusalē, Ben-iamin, Domus Dauid, & interdum Iacob. Aliquoties Israël ad totas duodecim tribus refertur. Duplex est apud Hebræos sententia de his quatuor versibus, quæ in capite sunt prænotati. Pleriq; enim dicunt, quod ab Esdra scriba in omnibus prophetis sic fuerit titulatū: vt præscripto vniuscuiusque nomine, prophetia cuius sit sequens, noscatur. Ipse est autem Esdras qui vltimus prophetarū Malachiæ nomine scribitur. Alij verò dicunt quòd ab ipsis prophetis, per Spiritū sanctū, vt cætera, sunt conscripta.

PRAEFATIO IN OSEE PROPHETIAM.

TEMPORIBVS Oziæ, & Ioathan, Achaz, & Ezechiæ, regum Iuda, & Ieroboam filij Ioas, regis Israël: Osee filius Beeri, ad prophetiā dicendam Spiritu sancto repletus est. De memorato itaq; numero regum, Achaz rex Iuda, & Ieroboam rex Israel, Dominū derelinquentes, vt historiæ Regum & Paralipomènon indicant, etiam Israel idololatriæ crimen imperio ac potestate sua admittere coegerunt. Propter quod Deus ad Osee hæc loquutus est, dicēs: Accipe tibi vxorem fornicariā siue fornicationum: & fac tibi filios fornicationis. Fornicariam itaq;, non elocati corporis meretricem, sed gentilem Deum ignorantem appellat: quæ Dei creatoris sui amore contempto, simulachrorum se subiecit desiderijs. Sed cùm Dei præcepto propheta in hac re paruisset, conceptum ex ea filium Iezrahel præcepit nominare: Deo pollicente, post breue tempus sanguinem Iezrahel in domo Iehu vindicare. Cuius promißionis hæc causa est: Iehu per Elisæum in regem inuncto ad defendendum sanguinem Naboth, ciuis Iezrahel (quæ tunc temporis metropolis erat) quem Iezabel Achab regis Israël vxor interemerat, sicut Regum historia exponit: is cùm grauiter iuxta diuinum præceptum vindicandi sanguinis causa, in omnē memorati domū desæuisset, hoc peracto Dominum dereliquisse inuenitur: cuius pronepote Ieroboā (qui lectione cōprehensus est) originis suæ facta imitāte, ac cōtra Dei præcepta & religionē cum populo Israel agēte, sanguis Naboth, qui in loco certè Iezrahel fuerat profuxus, in domo Iehu, patris memorati Ieroboā, pro peccato redundaturus significatur. Hinc factū est, vt ira Dei in populo Israel per denunciationē prophetæ, processura diceretur. Domui aūt Iudæ misericordia lectione cōprehensa, ob hoc promissa est: quia Ezechias rex Iuda, filius Achaz sublatis idôlis, quæ tā pater quàm cæteri reges consecrauerant, tēplum Dei purgaße & purificaße mōstratur.

LIBER OSEE PROPHETAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBVM Domini quod factum est ad Osee filium Beeri, in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, Ezechiæ, regum Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas, regis Israël.

2 ¶Principium loquendi Domino in Osee: & dixit Dominus ad Osee: Vade, sume tibi vxorem fornicationum: & fac filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur terra à Domino. 3 ¶Et abiit, & accepit Gomer filiam Debelaim: & concepit, & peperit ei filium. 4 ¶Et dixit Dominus ad eum: Voca nomē B eius Iezrahel: quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Iezrahel super domum Iehu, & quiescere faciam regnum domus Israël. 5 ¶Et in illa die conteram arcum Israël in valle Iezrahel. 6 ¶Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei: Voca nomē eius Absque misericordia: quia non addam vltrà misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorum. 7 ¶Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in C Domino Deo suo: & non saluabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis & in equitibus. 8 ¶Et ablactauit eam quę erat Absque misericordia. Et concepit, & peperit filium. 9 ¶Et dixit: Voca nomen eius,

- 6.

Non

Non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero vester*. ¶ Et erit numerus filiorum Israël quasi arena maris, quæ sine mensura est, & non numerabitur. | Et erit: in loco vbi dicetur eis, Non populus meus vos: dicetur eis, Filij Dei viuentis. ¶ Et congregabuntur filij Iuda, & filij Israël pariter: & ponent sibimet caput vnum, & ascendēt de terra: quia magnus dies Iezrahel.

* Deus.
a Rom 9. c. 26.

CAPVT II.

Dicite fratribus vestris, Populus meus: & sorori vestræ, Misericordiam consecuta. ¶ Iudicate matrem vestram, iudicate: quoniam ipsa non vxor mea, & ego non vir eius: auferat fornicationes suas à facie sua, & adulteria sua de medio huberum suorum: ¶ Ne fortè expoliem eam nudam, & statuam eam secundùm diem natiuitatis suæ: & ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inuiam, & interficiam eam siti. ¶ Et filiorum illius non miserebor: quoniam filij fornicationum sunt: ¶ quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos: quia dixit: Vadā post amatores meos qui dant panes mihi & aquas meas, lanam meam & linum meum, oleum meum & potum meum. ¶ Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet. ¶ Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: & quæret eos, & non inueniet, & dicet: Vadam, & reuertar ad virum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. ¶ Et hæc nesciuit quia ego dedi ei frumentum, & vinum, oleum, & argentum multiplicaui ei, & aurum quæ fecerunt Baal. ¶ Idcirco conuertar, & sumam frumentum meum in tempore suo, & vinum meum in tempore suo, & liberabo lanam meam & linum meum, quæ operiebant ignominiam eius. ¶ Et nunc reuelabo stultitiā eius in oculis amatorum eius: & vir non eruet eam de manu mea: ¶ & cessare faciam omne gaudium eius: solennitatem eius, neomeniam eius, sabbathū eius, & omnia festa tempora eius. ¶ Et corrumpam vineam eius, & ficum eius, de quibus dixit, Mercedes hæ meæ sunt, quas dederunt mihi amatores mei: & ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. ¶ Et visitabo super eam dies Baalim, quibus accendebat incensum, & ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos, & mei obliuiscebatur, dicit Dominus. ¶ Propter hoc, ecce ego lactabo eam, & ducam eam in solitudinem: & loquar ad cor eius. ¶ Et dabo ei vinitores eius ex eodem loco, & Vallem Achor ad aperiendam spem: & canet ibi iuxta dies iuuentutis suæ, & iuxta dies ascensionis suæ de terra-Aegypti. ¶ Et erit in die illa, ait Dominus: vocabit me Vir-meus, & non vocabit me vltrà Baalim. ¶ Et auferam nomina Baalim de ore eius, & non recordabitur vltrà nominis eorum. ¶ Et percutiam cum eis foedus in die illa cum bestia agri, & cum volucre cœli, & cum reptili terræ, & arcum, & gladium, & bellum conteram de terra: & dormire eos faciam fiducialiter. ¶ Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in iustitia & iudicio, & in misericordia & in miserationibus. ¶ Et spōsabo te mihi in fide: & scies quia ego Dominus. ¶ Et erit in die illa, exaudiam, dicit Dominus, exaudiam cœlos, & illi exaudient terram. ¶ Et terra exaudiet triticum, & vinum, & oleum: & hæc exaudient Iezrahel. ¶ Et seminabo eam mihi in terram, & miserebor eius quæ fuit Absque misericordia. ¶ Et dicam nō populo meo, Populus meus es tu: & ipse dicet, Deus meus es tu.

Rom. 9. f. 25. 1. Pet. 1 b. 10.

CAPVT III.

Et dixit Dominus ad me: Adbuc vade, *dilige mulierem dilectā amico, & adulteram: sicut diligit Dominus filios Israël, & ipsi respiciunt ad deos alienos, & diligunt vinacia vuarum. ¶ Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei. ¶ Et dixi ad eam: Dies multos expectabis me: non fornicaberis, & non eris viro: sed & ego expectabo te: ¶ quia dies multos sedebunt filij Israël sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine ephod, & sine theraphim: ¶ & post hæc reuertentur filij Israël, & quærent Dominum Deum suum, | & Dauid regem suum: & pauebūt ad Dominum, & ad bonum eius nouissimo dierum.

* &
a Ezech. 34. e. 23.

CAPVT IIII.

Audite verbum Domini filij Israël, quia iudicium Domino cum habitatoribus terræ: non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. ¶ Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. ¶ Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri, & in volucre cœli: sed & pisces maris congregabūtur. ¶ Veruntamen vnusquisque non iudicet, & nō arguatur vir: populus enim tuus sicut hi qui contradicunt sacerdoti. ¶ Et corrues hodie, & corruet etiam propheta tecum: nocte tacere feci matrem tuam. ¶ Conticuit populus meus, eò quod non habuerit scientiam: quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis Dei tui, obliuiscar filiorum tuorum & ego. ¶ Secundùm multitudinem eorum sic peccauerunt mihi: gloriam eorum in ignominiam commutabo. ¶ Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum subleuabunt animas eorum. ¶ Et erit sicut populus, sic sacerdos: & visitabo super eū vias eius, & cogitationes eius reddam ei. ¶ Et comedent & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessauerūt, quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo. ¶ Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor. ¶ Populus meus in ligno suo interrogauit, & baculus eius annunciauit ei: spiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati sunt à Deo suo. ¶ Super capita montium sacrificabant, & super colles accendebant thymiama: subtus quercum & populum & terebinthum, quia bona erat vmbra eius: ideo fornicabuntur filiæ vestræ & sponsæ vestræ adulteræ erunt. ¶ Non visitabo super filias vestras cùm fuerint fornicatæ, & super sponsas vestras cùm adulterauerint: quoniam ipsi cum meretricibus cōuersabantur, & cum effœminatis sacrificabant: & populus non intelligens, vapulabit. ¶ Si fornicaris tu Israël, non delinquat saltem Iuda: & nolite ingredi in Galgala, & ne ascenderitis in Beth-āuen, neque iurauerītis, Viuit Dominus. ¶ Quoniā sicut

c Leu. 26 d. 16. Mich.6. c. 13. Agg. 1. b.

vacca lasciuiens declinauit Israël: nunc pascet eos
17 Dominus, quasi agnum in latitudine. ꝰ Particeps
18 idólorum Ephráim, dimitte eum. ꝰ Separatum est
conuiuium eorum, fornicatione fornicati sunt: di-
19 lexerunt afferre ignominiam protectores eius. ꝰ Li
gauit eum spiritus in alis suis, & confundentur à
sacrificijs suis.

CAPVT V.

1 A AVdite hoc sacerdotes, & attẽdite domus
Israël, & domus regis auscultate: quia vo
bis iudicium est, quoniam laqueus facti
estis speculationi, & * rete expansum su-
2 per Thabor. ꝰ Et victimas declinastis in profundũ:
3 & ego eruditor omnium eorũ. ꝰ Ego scio Ephráim,
& Israël non est absconditus à me, quia nunc forni
4 catus est Ephráim, cõtaminatus est Israël. ꝰ Nõ da-
B bunt cogitationes suas vt reuertãtur ad Deum suũ:
quia spiritus fornicationum in medio eorũ, & Do-
5 minũ non cognouerunt. ꝰ Et respondebit arrogan-
tia Israël In facie eius: & Israël & Ephráim ruent in
6 iniquitate sua, ruet etiam Iudas cum eis. ꝰ In gregi-
bus suis & in armentis suis vadent ad quærendum
7 Dominum, & non inuenient: ablatus est ab eis. ꝰ In
Dominum præuaricati sunt, quia filios alienos ge-
C nuerunt: nunc deuorabit eos mensis cum partibus
8 suis. ꝰ Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama:
vlulate in Beth-áuen; post tergum tuum Ben-ia-
9 min. ꝰ Ephràim in desolutione erit in die correptio
10 nis: in tribubus Israël ostẽdi fidem. ꝰ Facti sunt prin-
cipes Iuda quasi assumentes terminum: super eos
11 effundam quasi aquam iram meam. ꝰ Calumniam
patiens est Ephràim, fractus iudicio: quoniam cœ
12 pit abire post sordes. ꝰ Et ego quasi tinea Ephráim:
13 & quasi putredo domui Iuda. ꝰ Et vidit Ephráim lã
guorem suum, & Iudas vinculum suum: & abijt E-
D phráim ad Assur, & misit ad regem vltorem: & ipse
non poterit sanare vos, nec soluere poterit à vobis
14 vinculum. ꝰ Quoniam ego quasi leæna Ephraim, &
quasi catulus leonis domui Iuda: ego ego capiam
15 & vadam: tollam, & non est qui eruat. ꝰ Vadens re-
uertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæra-
tis faciem meam.

Margin: sicut.

CAPVT VI.

1 A IN tribulatione sua manè consurgent ad
me, Venite, & reuertamur ad Dominũ:
2 ꝰ quia ipse cepit, & sanabit nos: percu-
3 tiet, & curabit nos. ꝰ Viuificabit nos post
duos dies: in die tertia suscitabit nos, & viuemus in
B conspectu eius. Sciemus, sequemurque, vt cogno-
scamus Dominum: quasi diluculum præparatus est
egressus eius, & veniet quasi imber nobis tempora-
4 neus, & serotinus terræ. ꝰ Quid faciã tibi Ephráim?
quid faciam tibi Iuda? misericordia vestra quasi nu-
5 bes matutina, & quasi ros manè pertransiens. ꝰ Pro
C pter hoc dolaui in prophetis, * occidi eos in verbis
6 oris mei: & iudicia tua quasi lux egredientur. ꝰ Quia
misericordiam volui, & non sacrificium, ‖ & scien-
7 tiam Dei plus quàm holocausta. ꝰ Ipsi autem sicut
Adam transgressi sunt pactum, ibi præuaricati sunt
8 in me. ꝰ Galaad ciuitas operantium idólum, sup-
9 plantata sanguine. ꝰ Et quasi fauces virorum latro-
D num, particeps sacerdotum, in via interficientium
10 pergentes de Sichem: quia scelus operati sunt. ꝰ In
domo Israël vidi horrẽdũ: ibi fornicatiões Ephrá-
11 im: cõtaminatus est Israël. ꝰ Sed & Iuda pone messẽ
tibi, cùm conuertero captiuitatem populi mei.

Margin: 1.Cor. 15. ... 3.:2.4. — * & — 1.Re.15 22. Mat.9.b. & 12.a.7. Eccle 4 17.

CAPVT VII.

1 A CVm sanare vellem Israël, reuelata est ini-
quitas Ephráim & malitia Samariæ, qa
operati sunt mendacium: & fur ingres-
2 sus est spolians, latrunculus foris. ꝰ Et ne
fortè dicant in cordibus suis omnem malitiam eo-
rum me recordatum: nunc circundederunt eos ad-
3 inuentiones suæ, coram facie mea factæ sunt. ꝰ In
malitia sua lætificauerunt regẽ: & in mendacijs suis
4 principes. ꝰ Omnes adulterãtes, quasi clybanus suc
B census à coquente: quieuit paululum ciuitas à cõ-
mistione fermenti, donec fermentaretur totum.
5 ꝰ * Dies regis nostri, cœperunt principes furere à vi
6 no: extendit manum suam cum illusoribus. ꝰ Quia
applicauerunt quasi clibanum cor suũ, cùm insidia-
retur eis: tota nocte dormiuit coquens eos, manè ip
7 se succensus quasi ignis flammæ. ꝰ Omnes calefacti
sunt quasi clibanus, & deuorauerunt iudices suos:
omnes reges eorum ceciderunt: non est qui cla-
8 met in eis ad me. ꝰ Ephráim in populis ipse commi
scebatur: Ephráim factus est subcineritius panis,
9 qui nõ reuersatur. ꝰ Comederunt alieni robur eius,
C & ipse nesciuit: sed cani effusi sunt in eo, & ipse igno
10 rauit. ꝰ Et humiliabitur superbia Israël ĩ facie eius,
nec reuersi sunt ad Dominum Deum suum, & non
11 quæsierunt eum in omnibus his. ꝰ Et factus est E-
phráim quasi columba seducta, non habens cor: Ae
12 gyptum inuocabãt, ad Assyrios abierunt. ꝰ Et cùm
profecti fuerint, expandam super eos rete meum:
quasi volucrem cœli detraham eos, cædam eos se-
13 cundùm auditionem cœtus eorum. ꝰ Væ eis, quo-
niam recesserunt à me: vastabuntur, quia præuari-
D cati sunt in me: & ego redemi eos, & ipsi locuti sunt
14 contra me mendacia. ꝰ Et non clamauerunt ad me
in corde suo, sed vlulabant in cubilibus suis: super
triticum & vinum ruminabant, recesserunt à me.
15 ꝰ Et ego erudiui eos, & confortaui brachia eorum:
16 & in me cogitauerunt malitiam. ꝰ Reuersi sunt, vt es
sent absq; iugo: facti sunt quasi arcus dolosus: cadẽt
in gladio principes eorum, à furore linguę suæ. Ista
subsannatio eorum in terra Aegypti.

Margin: * Die 1.

CAPVT VIII.

1 A IN gutture tuo sit tuba quasi aquila super
domum Domini: pro eo quod transgres
si sunt fœdus meum, & legem meã præ-
2 uaricati sunt. ꝰ Me * inuocabunt, Deus
3 meus, cognouimus te Israël. ꝰ Proiecit Israël bonũ,
4 inimicus persequetur eum. ꝰ Ipsi regnauerunt, &
non ex me: principes extiterunt, & non cognoui: ar
gentum suum, & aurum suum fecerunt sibi idóla, vt
5 interirent: ꝰ proiectus est vitulus tuus Samaria, ira-
B tus est furor meus in eo: vsquequo non poterunt
6 emundari? ꝰ Quia ex Israël & ipse est: artifex fecit il
lum, & non est Deus: quoniam in aranearum telas
7 erit vitulus Samariæ. ꝰ Quia ventum seminabunt, &
turbinem metent: culmus stans non est in eo, ger-
men non faciet farinam: quod & si fecerit, alieni co
8 medent eam. ꝰ Deuoratus est Israël: nunc factus est

Margin: * inuocabant 3.

in na-

9 in nationibus quasi vas immundũ. ¶ Quia ipsi ascen
C derũt ad Assur, onager solitarius sibi: Ephráim mu
10 nera dederunt amatoribus. ¶ Sed & cum mercede
cõduxerint nationes, nunc cõgregabo eos: & quie-
11 scent paulisper ab onere regis & principum. ¶ Quia
multiplicauit Ephráim altaria ad peccãdum: factæ
12 sunt ei aræ in delictum. ¶ Scribam ei multiplices le
13 ges meas, quæ velut alienæ computatæ sunt. ¶ Ho-
stias offerent, immolabunt carnes, & comedent, &
D Dominus non suscipiet eas: nunc recordabitur ini-
quitatis eorum, & visitabit peccata eorum, ipsi in
14 Aegyptum conuertentur. ¶ Et oblitus est Israel fa-
ctoris sui, & ædificauit delubra: & Iudas multipli-
cauit vrbes munitas: & mittam ignem in ciuitates
eius, & deuorabit ædes illius.

CAPVT IX.

1 A NOli lætari Israël, noli exultare sicut po-
puli: quia fornicatus es à Deo tuo, dile-
xisti mercedem super omnes areas triti
2 ci. ¶ Area & torcular non pascet eos, &
3 vinum mentietur eis. ¶ Nõ habitabunt in terra Do-
mini: reuersus est Ephráim in Aegyptum, & in As-
4 syrijs pollutum comedit. ¶ Non libabunt Domino
vinum, & non placebunt ei: & sacrificia eorum qua
si panis lugentium, omnes qui comedent eum, con
taminabuntur: quia panis eorum animę ipsorum,
5 non intrabit in domum Domini. ¶ Quid facietis in
6 die solenni, in die festiuitatis Domini? ¶ Ecce enim
B profecti sunt à vastitate: Aegyptus cõgregabit eos,
Memphis sepeliet eos: desiderabile argentum eo-
rũ vrtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eorũ.
7 ¶ Venerunt dies visitationis, venerunt dies retribu-
tionis: scitote Israël stultum prophetam, insanum
virum spiritualem propter multitudinem iniquita
8 tis tuę, & ˋmultitudo ˊamẽtię. ¶ Speculator Ephráim
cum Deo meo: propheta laqueus ruinæ factus est
super omnes vias eius, insania in domo Dei eius.
9 ¶ Profundè peccauerunt, ‖ sicut in diebus Gabaa:
recordabitur iniquitatis eorum, & visitabit pecca-
10 ta eorum. ¶ Quasi vuas in deserto inueni Israël: qua
C si prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi pa-
tres eorum: ipsi autẽ intrauerunt ad Beel-phegor,
& abalienati sunt in confusionem, & facti sunt ab-
11 ominabiles sicut ea quę dilexerũt. ¶ Ephráim quasi
auis auolauit, gloria eorum à partu, & ab vtero, &
12 à conceptu. ¶ Quòd & si enutrierint filios suos, abs-
que liberis eos faciam in hominibus: sed & vę eis,
13 cùm recessero ab eis. ¶ Ephráim (vt vidi) Tyrus erat
D fundata in pulchritudine: & Ephráim educet ad in
14 terfectorem filios suos. ¶ Da eis Domine. Quid da-
bis eis? Da eis vuluam sine liberis, & hubera aren-
15 tia. ¶ Omnes nequitię eorum Galgal, quia ibi exo-
sos habui eos: propter malitiam adinuentionum
eorum de domo mea eiiciam eos: non addam vt di
ligam eos, omnes principes eorum recedentes.
16 ¶ Percussus est Ephráim, radix eorum exiccata est,
fructum nequaquam facient. Quòd & si genuerint,
interficiam amantissima vteri eorum. Abiiciet eos
Deus meus, quia non audierunt eum: & erunt va-
gi in nationibus.

ˋ multitudinem.
‖ Iudi. 19. 25.
1. Reg. 8.
4. Reg. 9.

CAPVT X.

1 A VItis frondosa Israël, fructus adæquatus est
ei: secundùm multitudinẽ fructus sui mul
tiplicauit altaria, iuxta hubertatem terræ
2 suæ exhuberauit simulachris. ¶ Diuisum est cor eo-
rum, nunc interibũt: ipse cõfringet simulachra eo-
3 rum, depopulabitur aras eorum. ¶ Quia nunc dicẽt,
Non est rex nobis: non enim timemus Dominum:
4 & rex quid faciet nobis? ¶ Loquimini verba visionis
inutilis, & ferietis fœdus: & germinabit quasi ama
5 ritudo iudicium super sulcos agri. ¶ Vaccas Beth-
auen coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit su
B per eum populus eius, & æditui eius super eũ exul-
6 tauerũt in gloria eius, quia migrauit ab eo. ¶ Siqui-
dem & ipse in Assur delatus est, munus regi Vltori:
confusio Ephráim capiet, & confundetur Israël in
7 voluntate sua. ¶ Transire fecit Samaria regem suum
8 quasi spumam super faciem aquæ. ¶ Et disperden-
tur excelsa idoli peccatum Israël: lappa & tribulus
ascendet super aras eorum: & dicent montibus, O-
9 perite nos: & collibus, Cadite super nos. ¶ ‖ Ex die-
C bus Gabaa peccauit Israël, ibi steterunt: non com-
prehendet eos in Gabaa prælium super filios ini-
10 quitatis. ¶ Iuxta desiderium meum corripiam eos:
congregabuntur super eos populi, cùm corripien-
11 tur propter duas iniquitates suas. ¶ Ephráim vitu-
la docta diligere trituram, & ego transiui super pul
chritudinem colli eius: ascendam super Ephráim,
12 arabit Iudas, confringet sibi sulcos Iacob. ¶ ‖ Semi-
nate vobis ˋin iustitia ˊ& metite in ore misericordię:
innouate vobis nouale: tempus autem requirendi
Dominum, cùm venerit qui docebit vos iustitiam.
13 ¶ Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, co-
medistis frugem mendacij: quia confisus es in vijs
14 tuis, * in multitudine fortium tuorum. ¶ Consurget
tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ
vastabuntur sicut vastatus est Salmana à domo e-
ius ‖ qui ˋvindicauit ˊBaal in die prælij, matre super
15 filios allisa. ¶ Sic fecit vobis Beth-él, à facie malitię
nequitiarum vestrarum.

‖ Isa. 2. d. 19.
Apo. 6. b. 16. 9. b. 6.
‖ Luc. 23. d. 30.
Iud. 20 b. 6. 19. f. 23.
‖ Iere 4. a. 3.
ˋ in veritate iustitiã. 14.
* &
‖ Iud. 8. e. 18.
ˋ iudicauit.

CAPVT XI.

1 A SIcut manè transit, pertransiit rex Israël.
Quia puer Israël, & dilexi eũ: & ‖ ex Ae-
2 gypto vocaui filium meum. ¶ Vocaue-
runt eos, sic abierũt à facie eorum: Baa-
3 lim immolabant, & simulacbris sacrificabant. ¶ Et
ego quasi nutritius Ephráim, portabam eos in bra
4 chiis meis: & nescierunt quòd curarem eos. ¶ In fu
niculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: &
ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorũ:
5 & declinaui ad eum vt vesceretur. ¶ Non reuerte-
B tur in terram Aegypti, & Assur ipse rex eius: quo-
6 niam noluerunt conuerti. ¶ Cœpit gladius in ciui-
tatibus eius, & consumet electos eius, & comedet
7 capita eorum. ¶ Et populus meus pendebit ad redi
tum meum: iugum autẽ imponetur eis simul, quod
8 non auferetur. ¶ Quomodo dabo te Ephráim, pro-
tegam te Israël? quomodo dabo te ‖ sicut Adama,
C ponam te vt Seboim? Conuersum est in me cor
9 meum, pariter conturbata est pœnitudo mea. ¶ Nõ
faciã furorẽ irę meæ: nõ conuertar vt disperdã E-
phráim: qm̃ Deus ego, & nõ homo: in medio tui sã
10 ctus, & nõ ingrediar ciuitatẽ. ¶ Post Dñm ambula-
D bũt, quasi leo rugiet: q̃a ipse rugiet, & formidabũt
11 filij maris. ¶ Et auolabũt quasi auis ex Aegypto, &
quasi colũba de terra Assyriorum: & collocabo eos
12 in domibus suis, dicit Dñs. ¶ Circũdedit me in ˋne-
gatione ˊEphráim, & in dolos domus Israël: Iudas
aũt testis descẽdit cũ Deo & cum sanctis, ˋfidelis ˊ.

‖ Mat. 2. c. 15.
Gene. 19. e. 24.
ˋ negociatione.
ˋ fidelibus.

CA-

CAPVT XII.

1 A Ephráim pascit ventũ,& sequitur æstũ:tota die mendaciũ & vastitatem multiplicat: & fœdus cũ Assyrijs init, & oleũ in 2 Aegyptũ ferebat. ? Iudiciũ ergo Dñi cũ Iuda,& visitatio super Iacob:iuxta vias eius,& iux- 3 ta adinuentiones eius reddet ei. ? In vtero supplantauit fratrẽ suũ:& in fortitudine sua directus est cũ 4 angelo. ? Et inualuit ad angelũ,& cõfortatus est: fle B nit,& rogauit eũ:in Beth-el inuenit eũ, & ibi locu- 5 tus est nobiscũ. ? Et Dñs Deus exercituũ, Dñs me- 6 moriale eius. ? Et tu ad * Deũ tuum cõuertêris:misericordiã & iudicium custodi, & spera in Deo tuo 7 semper. ? Chanáan in manu eius statera dolosa, ca 8 lumniam dilexit. ? Et dixit Ephráim: Veruntamen C diues effectus sum, inueni idolũ mihi: oẽs labores 9 mei nõ inuenient mihi iniquitatẽ quã peccaui. ? Et ego Dñs Deus tuus ex terra Aegypti, ad huc sedere te faciã in tabernaculis,sicut in diebus festiuita- 10 tis. ? Et locutus super prophetas,& ego visionẽ mul D tiplicaui,& in manu prophetarum assimilatus sum. 11 ? Si in Galaad idolũ, *tũ frustra erant in Galgal bobus immolantes: nã & altaria eorũ quasi acerui su- 12 per sulcos agri. ? Fugit Iacob in regionẽ Syriæ, & 13 seruiuit Israel in vxorẽ,& in vxorẽ *seruiuit *. ? In pro pheta autẽ eduxit Dñs Israël de Aegypto: & in pro 14 pheta seruatus est. ? Ad iracũdiã me prouocauit Ephráim in amaritudinibus suis, & sanguis eius sup eũ veniet, & opprobriũ eius restituet ei Dñs suus.

Gen. 25. c. 25.
Gen. 32. f. 28.
* Dominũ.
* ergo &.
Gen. 28. a. 5.
* seruauit.
Exo. 14. c. 21. 22.

CAPVT XIII.

1 A Oquente Ephraim,horror inuasit Israël: & deliquit in Baal, & mortuus est. ? Et 2 nunc addiderũt ad peccandũ: fecerũtq; sibi cõflatile de argento suo quasi similitudinẽ idolorũ, factura artificũ totũ est:his ipsi di- 3 cunt, Immolate homines vitulos adorantes. ? Idcirco erunt quasi nubes matutina, & sicut ros matuti- B nus pteriens, sicut puluis turbine raptus ex area, & 4 sicut fumus de fumario. ? Ego autẽ Dñs Deus tuus ex terra Aegypti: & Deum absque me nescies, & 5 saluator nõ est pter me. ? Ego cognoui te in deser- 6 to, in terra solitudinis. ? Iuxta pascua sua adimpleti sunt,& saturati sunt:& eleuauerunt cor suũ, & obli- 7 ti sunt mei. ? Et ego ero eis quasi leæna, sicut pardus 8 in via Assyriorũ. ? Occurrã eis quasi vrsa raptis catulis,& dirumpã interiora iecoris eorũ,& consumam 9 eos ibi quasi leo, bestia agri scindet eos. ? Perditio 10 tua Israel:tantũmodo in me auxiliũ tuum. ? Vbi est C rex tuus? maximè nũc saluet te in omnibus vrbibus tuis:& iudices tui, de quibus dixisti, Da mihi reges 11 & principes. ? Dabo tibi regẽ in furore meo, & aufe 12 rã in indignatione mea. ? Colligata est iniquitas E- 13 phráim, abscõditũ peccatũ eius. ? Dolores parturientis venient ei, ipse filius nõ sapiens: nunc enim 14 nõ stabit in contritione filiorũ. ? De manu mortis li D berabo eos, de morte redimã eos: ? Ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne, cõsolatio abscondi- 15 ta est ab oculis meis. ? Quia ipse inter fratres diuidet:& adducet vientẽ ventum Dominus de deserto ascendentem: & siccabit venas eius, & desolabit fontem eius, & ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

Isa. 43. b. 10.
1 Reg. 8. a. 5.
1. Cor. 15. f. 54. Hebr. 2. d. 14.
1 Eze. 19. d. 12.

CAPVT XIIII.

1 A Ereat Samaria, quoniã ad amaritudinem concitauit Deũ suum: in gladio pereat, 2 paruuli eorũ elidantur, & fœtæ eius discindantur. ? Cõuertere Israel ad Dñm 3 Deũ tuum: quoniã corruisti in iniquitate tua. ? Tollite vobiscum verba,& cõuertimini ad Dñm, & dicite ei, Omnẽ aufer iniquitatẽ, & accipe bonum: & 4 reddemus vitulos labiorũ nostrorum. ? Assur nõ sal B uabit nos, super equũ non ascendemus, nec dicemus vltrà, Dij nostri opera manuũ nostrarum: quia 5 eius qui in te est, misereberis pupilli. ? Sanabo contritiones eorũ, diligã eos spõtaneè: quia auersus est 6 furor meus ab eis. ? Ero quasi ros *Israël, germina- 7 bit sicut liliũ, & erumpet radix eius vt Libani. ? Ibũt C rami eius, & erit quasi oliua gloria eius: & odor 8 eius vt Libani. ? Conuertentur sedentes in vmbra eius: viuent tritico, & germinabunt quasi vinea: me 9 moriale eius sicut vinũ Libani. ? Ephráim quid mihi vltrà idola? ego exaudiã, & dirigã eũ ego vt abie- D tẽ virentẽ: ex me fructus tuus inuentus est. ? Quis sa 10 piens, & intelliget ista? intelligẽs, & sciet hæc? quia rectæ viæ Domini, & iusti ambulabunt in eis: præuaricatores verò corruent in eis.

Ioel. 2. d. 12.
Zach. 1. b. 4.
* & Israel germinabit. 9.

PROLOGVS IN IOEL PROPHETIAM.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Ioël.

SANCTVS Ioël apud Hebræos, post Osee ponitur. Et sicut ibi sub nomine Ephraim ad decem tribus confertur vaticinium, quæ vel Samaria, vel Israel sæpe memorantur: sic in hoc propheta omne quod dicitur, ad tribum Iuda & ad Ierusalem pertinere credendum est: & nullam omnino Israël, id est decem tribuum, in hoc fieri mentionem. Tempora quoque quibus prophetauit, eadem debemus accipere, quæ in Osee legimus: In diebus Oziæ, Ioathan, & Achaz, & Ezechiæ regum Iuda: & in diebus Ieroboam, filij Ioas, regis Israël. Porrò factum esse sermonem Domini, ad meritum eius refertur cui fit, non ad conditionem illius cui fieri dicitur, vt alibi legimus: Dominus factus est mihi in salutẽ. Auditus autem in scripturis sanctis, nõ est iste qui ad aures sonat, sed qui in corde percipitur: iuxta illud quod Dominus loquitur in euangelio: Qui habet aures audiendi, audiat. Quod autẽ dicitur Hebraicè: HAAZINV: Græcè, ἐνωτίσασθε: Latinè sonat, Auribus percipite: propriè nõ aure, sed corde percipitur. Qui senes sunt & cœlestes, audiunt spiritualiter: qui autem habitant in terra, appellanturq; terreni, auribus percipiunt. Vbicunque autẽ hæc duo verba iuncta ponuntur; nõ ad simplicẽ tantùm verborũ sonum, sed ad reconditã quoque dictorum intelligentiã pertinere intelligendum est. In Genesi Lamech loquitur ad vxores suas, Ada, & Sella: Audite verba mea vxores Lamech, auribus percipite sermones meos: quia virum occidi in vulnus meum, & iuuenẽ in liuorem meum. Et Isaias: Audite cœli, & auribus percipe terra.

PROPHETIA IOEL.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBVM Dñi, quod factum est ad Ioël, filiũ Phathuel. 2 ¶ Audite hoc senes, & auribus percipite oẽs habitatores terræ: si factũ est istud ĩ diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorũ? 3 ¶ Super hoc filijs vestris narrate, & filij vestri filijs suis, & filij eorũ generationi alteræ. 4 ¶ Residuũ erucæ comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo. 5 ¶ Expergiscimini ebrij, & flete, & vlulate oẽs qui bibitis vinũ in dulcedine: quoniã perijt ab ore vestro. 6 ¶ Gens enim ascẽdit super terrã meam fortis & innumerabilis: dentes eius vt dentes leonis, & molares eius vt catuli leonis. 7 ¶ Posuit vineam meã in de- B sertum, & ficum meã decorticauit: nudans spoliauit eam & proiecit, albi facti sunt rami eius. 8 ¶ Plange quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ. 9 ¶ Perijt sacrificium & libatio de domo Domini: luxerunt sacerdotes ministri Dñi. 10 ¶ Depopulata est regio, luxit humus: quoniã deuastatum est triticum, cõfusum est vinum, elanguit oleum. 11 ¶ Confusi sunt agricolæ, vlulauerunt vinitores super frumento, vino, & hordeo: quia perijt messis agri. 12 ¶ Vinea cõfusa est, & ficus elanguit: malogranatum, & C palma, & malum, & oĩa ligna agri aruerunt: quia cõfusum est gaudium à filijs hominũ. 13 ¶ Accingite vos, & plangite sacerdotes, vlulate ministri altaris: ingredimini, cubate in sacco ministri Dei mei: quoniã interijt de domo Dei vestri sacrificiũ & libatio. 14 ¶ Sanctificate ieiunium, vocate cœtum, cõgregate senes, oẽs habitatores terræ in domum *Dei vestri: D & clamate ad Dñm. 15 ¶ A, a, a, diei: q̃a propè est dies Domini, & quasi vastitas à potente veniet. 16 ¶ Nunquid non corã oculis vestris alimenta perierunt de domo Dei nostri lætitia & exultatio? 17 ¶ Computruerunt iumẽta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ: quoniã confusum est triticum. 18 ¶ Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis: sed & greges pecorum disperierunt. 19 ¶ Ad te Domine clamabo: q̃a ignis comedit speciosa deserti, et flãma succẽdit 20 oĩa ligna regionis. ¶ Sed & bestiæ agri quasi area sitiens imbrẽ, suspexerunt ad te: quoniã exiccati sunt fontes aquarum, & ignis deuorauit speciosa deserti.

Inf. 2. d. 15.
*Domini

CAPVT II.

1 A CAnite tuba in Sion, vlulate in monte sancto meo, conturbentur oẽs habitatores terræ: Quia venit dies Domini, quia ꝓpè 2 est ¶ dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: quasi manè expansum super montes populus multus & fortis: similis ei nõ fuit à principio, & post eum nõ erit vsq; in annos generationis & generationis. 3 ¶ Ante faciẽ eius ignis vorans, & post eum exurens flamma: quasi hortus voluptatis terra corã eo: & post eum solitudo deserti, neq; est qui effugiat eum. 4 ¶ Quasi aspectus equorum, aspectus eorum: & quasi equites sic current. 5 ¶ Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flãmę ignis deuorantis stipulam, velut populus fortis præparatus ad ꝓlium. 6 ¶ A facie eius cruciabuntur populi: oẽs vultus redigentur in ollam. 7 ¶ Sicut fortes current: quasi viri bellatores a- B scendent murum: viri in vijs suis gradientur, & non declinabunt à semitis suis. 8 ¶ Vnusquisque fratrẽ suũ non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt: sed & per fenestras cadent & non demolientur. 9 ¶ Vrbem ingredientur: in muro current, domos conscẽdent, ꝑ fenestras intrabunt quasi fur. 10 ¶ A facie eius contremuit terra, moti sunt cœli: Sol & Luna obte- C nebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suũ. 11 ¶ Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia, & faciẽtia verbum eius: magnus enim dies Domini, & terribilis valde: & quis substinebit eum? 12 ¶ Nunc ergo dicit Dominus: Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & planctu. 13 ¶ Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dñm Deum vestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia. 14 ¶ Quis scit si conuertatur & ignoscat*, & relinquat post se benedictionẽ, sacrificium, & libamen Domino Deo *nostro? 15 ¶ Canite tuba in Sion, sanctificate ieiunium, 16 vocate cœtum. ¶ Congregate populum, sanctificate D ecclesiã, coadunate senes, cõgregate paruulos, & sugentes hubera: egrediatur sponsus de cubili suo, & 17 sponsa de thalamo suo. ¶ Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Dñi, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo: & ne des hæreditatem tuã in opprobrium, vt dominẽtur eis nationes. quare dicunt in populis, Vbi est Deus eorum? 18 ¶ Zelatus 19 est Dominus terrã suã, & pepercit populo suo. ¶ Et E respondit Dominus, & dixit populo suo: Ecce ego mittã vobis frumẽtum, & vinum, & oleum, & reple-

Isa 13. b. 10.
Ezec 32. b. 7.
Infr. 3. c. 15.
Matt. 24. c. 29.
Mar. 13. c. 24.
Luc. 21. c. 25.
Isa. 13. a. 6.
b. 9.
Iere. 30. b. 7.
Amos 5. c. 18.
Soph. 1. c. 15.
Psal. 85. a. 5.
Ion. 3 d.
* Deus.
* vestro
Sup. 1. 14.

bimini

bimini eis: & nõ dabo vos vltrà opprobrium in Gẽ-20 tibus. Et eum qui ab Aquilone est, procul faciam à vobis: & expellã eum in terram inuiam & desertã faciem eius cõtra mare Orientale, & extremũ eius ad mare nouissimũ: & ascendet fœtor eius, & ascen-21 det putredo eius, quia superbè egit. Noli timere terra, exulta, & lætare: quoniã magnificauit Domi-22 nus, vt faceret. Nolite timere animalia regionis: quia germinauerũt speciosa deserti, quia lignũ attulit fructum suũ, ficus & vinea dederunt virtutem 23 suã. Et filij Sion exultate, & lætamini in Dño Deo F vestro: quia dedit vobis doctorem iustitiæ, & descẽdere faciet ad vos imbrem matutinũ & serotinũ si-24 cut in principio. Et implebuntur areæ frumento, 25 & redundabunt torcularia vino & oleo. Et reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca: fortitudo mea magna quã misi 26 in vos. Et comedetis vescentes, & saturabimini, & laudabitis nomen Dñi Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum: & non confundetur populus meus 27 in sempiternũ. Et scietis quia in medio Israël ego G sum: & ego Dominus Deus vester, & non est amplius: & non confundetur populus meus in æternũ. 28 Erit post hæc: ‖ effundam spiritũ meum super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & iuuenes ve-29 stri visiones videbunt. Sed & super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meũ. 30 Et dabo prodigia in cœlo, & in terra, sanguinem, 31 & ignem, & vaporem fumi. Sol cõuertetur in tenebras, & Luna in sanguinẽ: antequam veniat dies 32 Dñi magnus & horribilis. Et erit: ‖ omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit: quia in mõte Sion, & in Ierusalem erit saluatio, sicut dixit Dominus, & in residuis quos Dominus vocauerit.

Ioel 2.
Isai. 44. 3. Act. 2. c. 17.
Sup. 1. b. 10. Infra 3. c. 15. Mat. 24. c. 29. Luc. 21, e. 25. Rom. 10. c. 13.

CAPVT III.

1 A Via ecce in diebus illis, & in tempore illo cùm conuertero captiuitatem Iuda & 2 Ierusalem: Cõgregabo omnes Gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo, & hæreditate mea Israël, quos disperserunt in nationibus, 3 & terram meam diuiserunt. Et super populum meum miserunt sortem, & posuerunt puerum in prostibulum, & puellam vendiderunt pro vino vt 4 biberent. Verùm quid mihi & vobis Tyrus & Sidon, & omnis terminus Palæsthinorum? nunquid vltionem vos reddetis mihi? & si vlciscimini vos cõtra me, citò velociter reddam vicissitudinem vobis su-5 per caput vestrum. Argentum enim meum, & au-B rum tulistis; & desiderabilia mea & pulcherrima 6 intulistis in delubra vestra. Et filios Iuda, & filios Ierusalem vendidistis filijs Græcorum, vt longè face-7 retis eos de finibus suis. Ecce ego suscitabo eos de loco in quo vendidistis eos, & conuertam retribu-8 tionem vestram in caput vestrum. Et vendam filios vestros & filias vestras in manibus filiorum Iuda, & vænundabunt eos Sabæis, genti longinquæ, 9 quia Dominus locutus est. Clamate hoc in Gentibus, sanctificate bellum, suscitate robustos: acce-10 dant, ascendant omnes viri bellatores. Concidite aratra vestra in gladios, & ligones vestros in lan-11 ceas. Infirmus dicat, Quia fortis ego sum. Erumpi-C te & venite gentes de circuitu, & cõgregamini: ibi 12 occumbere faciet Dominus robustos tuos. Cõsurgant & ascendant Gentes in vallem Iosaphat: quia 13 ibi sedebo, vt iudicem oẽs gentes in circuitu. ‖ Mittite falces, quoniam maturauit messis: venite, & descendite, quia plenum est torcular, exuberãt torcu-14 laria: quia multiplicata est malitia eorum. Populi, populi in valle cõcisionis: quia iuxtà est dies Domi-15 ni in valle concisionis: ‖ Sol & Luna obtenebra-16 ti sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. ‖ Et Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suã, & mouebuntur cœli & terra, & Dominus 17 spes populi sui, & fortitudo filiorũ Israël. Et sciẽ-D tis, quia ego Dominus Deus vester habitãs in Sion in mõte sancto meo: & erit Ierusalem sancta, & alie-18 ni nõ transibunt per eam amplius. ‖ Et erit in die illa, stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lacte: & per omnes riuos Iuda ibunt aquæ: & fons de domo Domini egredietur, & irrigabit torrentem 19 spinarum. Ægyptus in desolationem erit, & Idumæa in desertum perditionis pro eo quòd iniquè egerint in filios Iuda, & effuderint sanguinem inno-20 centem in terra sua. Et Iudæa in æternum habita-21 bitur, & Ierusalem in generationem, & generationem. Et mundabo sanguinem eorum, quẽ nõ mũdaueram: & Dominus commorabitur in Sion.

Apoc. 14. d. 15.
Sup. 2. b. 10. g. 31. Iere. 25. f. 30. Amos 1. a. 2.
Amos 9. 13.

PRAEFATIO IN AMOS PROPHETIAM.

OZIAS rex cùm Dei religionem solicitè æmularetur: nimio religionis amore prouocatus, contra præceptum legis Moysi arrepto thuribulo (vt in historia libri secundi Paralipoménon ostenditur) sacerdotale officium præsumere conatus est. Ob eam rem terræmotum in templo Dei exortum constat, cuius etiam Zacharias propheta meminit. Ante hunc itaque terræmotum Amos propheta temporibus prædicti regis, & temporibus Ieroboam filij Ioas, regis Israel: in eas gentes quæ lectione comprehensæ sunt, iram Dei ob eas causas quas memorauit, affuturam denunciat. Et quia idem propheta in sequentibus, ait: Super tribus impietatibus, & super quatuor non conuertam eum, tertiò peccatorũ indulgentiam Deum dare posse significat: quẽ quartò eadem peccata admittentibus, nec pœnitentiã nec indulgentiam daturũ annunciat. Nam per ignis similitudinem quem in prædictas gentes immittendũ prædixit: grauem atq; irreuocabilem Dei iram ad euersionẽ earundem ciuitatum processurã voluit demonstrare.

ALIA

ALIA PRAEFATIO.
Ex principio commentariorum Hieronymi in Amos.

HIC Amos propheta & pastor, qui sequitur Ioelem, & est tertius duodecim Prophetarum, non fuit pater Isaiæ prophetæ: quanquam & ille propheta extiterit. Nam alijs literis ille, alijs iste apud Hebræos scribitur: quæ differentia literarum apud Latinos non habetur: & ille Fortis vel Robustus, hic verò Populus auulsus interpretatur, quia loquitur contra decem tribus, quæ per idololatriam à cultu Dei & à regno Dauid erant auulsæ. Fuit autem cognatio eius ex oppido Thecue quod sex miliaribus distat à Beth-leem: curam gerens pecorum in latitudine camporum qui sunt proximi oppido Thecue, in quibus humo arida atque arenosa nihil omnino frugum gignitur, sed huberrimis pascuis abundant: & ideo cuncta sunt plena pastoribus, & sterilitas terræ compensatur pecorum multitudine. Ex hoc numero pastorum fuit Amos, imperitus sermone, sed non scientia. Prophetauit autem eisdem temporibus quibus Ioel, Nahum, Ioas, Osee, Isaias. Sed aliquantulum exorsus est prophetare antequàm Isaias: Maximè autem contra decem tribus locutus est: pauca de duabus interserens. Hunc ablatum de numero pastorum, misit Dominus, vt in Samaria prophetaret: quem Amasias sacerdos frequenter plagis afflixit: tandem filius eius Ozias vecte per tempora transfixit. Post hæc semiuiuus in terram suam euectus, post aliquos dies dolore vulneris expirauit, sepultusq; est cum patribus suis.

PROPHETIA AMOS.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBA Amos, qui fuit in ˋpastoralibus ˋThecue: quę vidit super Israël in diebus Oziæ, regis Iuda, & ĩ diebus Ieroboam, filij Ioas, regis Israël, ante duos annos terræmotus.

ˋpastoribus 4.

2 ¶ Et dixit: Dominus de Sion rugiet, & de Ierusalem dabit vocem suam: & luxerunt speciosa pasto-3 rũ, & exiccatus est vertex Carmeli. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non conuertam eum: eò quòd triturauerint in palustris ferreis Galaad. ¶ Et mittam ignem 4 B in domum Azaël, & deuorabit domos Ben-adad. 5 ¶ Et conteram vectem Damasci: & disperdam habitatorem de campo idôli, & tenentem sceptrum de domo voluptatis: & transferetur populus Syrię Cy-6 renen, dicit Dominus. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Gazæ, & super quatuor non conuertam ˋeumˋ: eò quòd transtulerint captiuitatem perfectam, vt concluderent eam in Idumæa.

Zach. 14. b. 5. Iere. 25. f. 30. Ioel 3. c. 16.

ˋeam 3.

7 ¶ Et mittam ignem in murum Gazæ, & deuorabit 8 ædes eius. ¶ Et disperdam habitatorem de Azoto, & tenentem sceptrum de Ascalone: & conuertam manum meam super Accaron, & peribunt reliqui 9 Philisthinorum, dicit Dominus Deus. ¶ Hæc di-C cit Dominus: Super tribus sceleribus Tyri, & super quatuor non conuertam ˋeumˋ: eò quòd conclu serint captiuitatem perfectam in Idumæa, & non 10 sint recordati fœderis fratrum. ¶ Et mittam ignem 11 in murum Tyri, & deuorabit ædes eius. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus Edom, & super quatuor non conuertam eum: eò quòd persecutus sit in gladio fratrem suum, & violauerit mi-D sericordiam eius, & tenuerit vltrà furorem suum, & indignationem suam seruauerit vsque in finem. 12 ¶ Mittam ignem in Theman, & deuorabit ædes 13 Bosræ. ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus sceleribus filiorum Ammon, & super quatuor non conuertam eum: eò quòd dissecuerit prægnantes 14 Galaad ad dilatandum terminum suum. ¶ Et succendam ignem in muros Rabba: & deuorabit ædes eius in vlulatu in die belli, & in turbine in die com 15 motionis. ¶ Et ibit Melchom in captiuitatem ipse, & principes eius simul, dicit Dominus.

ˋeam 1.

CAPVT II.

1 A HAec dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Moab, & ſuper quatuor non cōuertam eum: eò quòd incenderit oſſa regis Idumeæ vſque ad cinerem. 2 ¶ Et mittam ignem in Moab, & deuorabit ædes Carioth: & 3 morietur in ſonitu Moab, in clangore tubæ: ¶ & diſperdā iudicem de medio eius, & omnes principes eius interficiam cum eo, dicit Dominus. 4 ¶ Hæc dicit Dominus: Sup tribus ſceleribus Iuda, & ſuper quatuor nō conuertā eū: eò quòd abiecerit legem Domini, & mandata eius non cuſtodierit: deceperunt enim eos idôla ſua, poſt quæ abierant patres eorū. 5 ¶ Et mittam ignem in Iudæam, & deuorabit ædes Ieruſalem. 6 ¶ Hæc dicit Dominus: Super tribus ſceleribus Iſraël, & ſuper quatuor non conuertam eum: pro eò ꝙ vendiderint pro argento iuſtū, & pauperē 7 pro calceamentis. ¶ Qui conterunt ſuper puluerem terræ capita pauperum, & viā humilium declinant: & filius ac pater eius ierunt ad puellam, vt violarēt 8 nomen ſanctū meum. ¶ Et ſuper veſtimentis pigno- C ratis accubuerunt iuxta omne altare: & vinum dānatorum bibebant in domo Dei ſui. 9 ¶ ‖ Ego autem exterminaui Amorrhæum à facie eorum: cuius altitudo cedrorum, altitudo eius, & fortis ipſe quaſi quercus: & cōtriui fructum eius déſuper, & radices 10 eius ſubter. ¶ ‖ Ego ſum ꝗ aſcendere vos feci de Terra-Aegypti: & ‖ duxi vos in deſerto quadraginta an- 11 nis, vt poſſideritis terrā Amorrhæi. ¶ Et ſuſcitaui de D filijs veſtris in ꝓphetas, & de iuuenibus veſtris Nazaræos: nunquid non ita eſt filij Iſraël, dicit Domi- 12 nus? ¶ Et propinabatis Nazaræis vinū: & prophetis 13 mandabatis, dicentes, Ne prophetetis. ¶ Ecce ego ſtridebo ˚ſubter˚ vos, ſicut ſtridet plauſtrum onuſtū 14 fœno. ¶ Et peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem ſuam, & robuſtus non ſaluabit ani- 15 mam ſuam: ¶ & tenens arcum non ſtabit, & velox pedibus ſuis non ſaluabitur, & aſcenſor equi non ſal- 16 uabit animam ſuam: ¶ & robuſtus corde inter fortes nudus fugiet in illa die, dicit Dominus.

‖ Nu. 21. c. 24. Deut. 2. c. 24 & 31.

‖ Exo. 14. c. 22. Deute. 8. a. 2.

˚ ſuper 16.

CAPVT III.

1 A AVdite verbum quod locutus eſt Dominus ſuper vos, filij Iſraël: ſuper omnem cognationem quam eduxi de terra Ae- 2 gypti, dicens: ¶ Tātummodo vos cognoui ex oībus cognationibus terrę: idcirco viſitabo ſu- 3 per vos omnes iniquitates veſtras. ¶ Nunquid am- 4 bulabunt duo pariter, niſi cōuenerit eis? ¶ Nunquid rugiet leo in ſaltu, niſi habuerit prædam? nunquid dabit catulus leonis vocem de cubili ſuo, niſi aliqd 5 apprehenderit? ¶ Nunquid cadet auis in laqueū terræ, abſq; aucupe? nunquid auferetur laqueus de ter- 6 ra, antequàm quid ceperit? ¶ Si clanget tuba in ciui- B tate, & populus nō expaueſcet? ſi erit malum in ci- 7 uitate, quod Dominus non fecerit? ¶ Quia nō facit Dominus Deus verbū, niſi reuelauerit ſecretū ſuū 8 ad ſeruos ſuos prophetas. ¶ Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus eſt, quis nō prophe- 9 tabit? ¶ Auditū facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Aegypti, & dicite: Congregamini ſuper montes Samarię, & videte inſanias multas ī medio eius, 10 & calumniam patientes in penetralibus eius. ¶ Et C neſcierunt facere rectum, dicit Dominus: theſaurizantes iniquitatem & rapinas in ædibus ſuis.

11 ¶ Propterea hæc dicit Dominus Deus: Tribulabitur & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo 12 tua, & diripientur ædes tuæ. ¶ Hæc dicit Dominus: Quomodo ſi eruat paſtor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ: ſic eruentur filij Iſraël qui habitāt in Samaria, in plaga lectuli, & ˚in Damaſci 13 grabáto˚. ¶ Audite, & conteſtamini in domo Iacob, 14 dicit Dominus Deus exercituū: ¶ Quia in die cùm D viſitare cœpero præuaricationes Iſraël, ſuper eum viſitabo & ſuper altaria Beth-él: & amputabuntur 15 cornua altaris, & cadent in terram. ¶ Et percutiam domum hyemalem cum domo æſtiua: & peribunt domus eburneæ, & diſſipabuntur ædes multæ, dicit Dominus.

˚ in Damaſco grabato 9.

CAPVT IIII.

1 A AVdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ eſtis in monte Samariæ: quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes: quæ 2 dicitis dominis veſtris: Afferte, & bibemus. ¶ Iurauit Dominus Deus in ſancto ſuo: quia ecce dies venient ſuper vos, & leuabunt vos in contis, & re- 3 liquias veſtras in ollis feruentibus. ¶ Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & proijciemi- 4 ni in Armon, dicit Dominus. ¶ Venite ad Beth-él, & impiè agite: ad Galgalam, & multiplicate præuaricationem: & offerte manè victimas veſtras, tri- 5 bus diebus decimas veſtras. ¶ Et ſacrificate de fer- B mentato laudem: & vocate volūtarias oblationes, & annūciate: ſic enim voluiſtis filij Iſraël, dicit Do- 6 minus Deus. ¶ Vnde & ego dedi vobis ſtuporem dētiū in cunctis vrbibus veſtris, & indigentiā panum in omnibus locis veſtris: & non eſtis reuerſi ad me, 7 dicit Dominus. ¶ Ego quoque prohibui à vobis imbrem, cùm adhuc tres menſes ſupereſſent vſque ad meſſem: & plui ſuper vnam ciuitatem, & ſuper alteram ciuitatem nō plui: pars vna cōpluta eſt, & pars 8 ſuper quam non plui, aruit. ¶ Et venerūt duæ & tres C ciuitates ad vnam ciuitatem vt biberent aquam, & non ſunt ſatiatæ: & non rediſtis ad me, dicit Do- 9 minus. ¶ Percuſſi vos in vento vrente & in aurugine, multitudinem hortorum veſtrorum, & vinearum veſtrarum, olivueta veſtra, & ficeta veſtra comédit 10 eruca: & non rediſtis ad me, dicit Dominus. ¶ Miſi D in vos mortem in via Aegypti, percuſſi in gladio iuuenes veſtros, vſque ad captiuitatem equorum veſtrorum: & aſcendere feci putredinem caſtrorū ueſtrorum in nares veſtras: & nō rediſtis ad me, dicit 11 Dominus. ¶ Subuerti uos, ‖ ſicut ſubuertit Deus Sodomā & Gomorrhā, & facti eſtis quaſi torris raptus ab incendio: & non rediſtis ad me, dicit Dominus. 12 ¶ Qua propter hæc faciam tibi Iſrael: poſtquàm autem hæc fecero tibi, præparare in occurſum Dei tui 13 Iſraël. ¶ Quia ecce formans montes, & creans uentum, & annunciās homini eloquium ſuum, faciens matutinam nebulam, & gradiens ſuper excelſa terræ: Dominus, Deus exercituum nomen eius.

Agg. 2. c. 18.

‖ Gene. 19. c. 24.

CAPVT V.

1 A AVdite uerbum iſtud quod ego leuo ſuper uos plāctum: Domus Iſrael cecidit, & nō 2 adijciet ut reſurgat. ¶ Virgo Iſraël proiecta eſt in terram ſuam, non eſt qui ſuſci- 3 tet eam. ¶ Quia hæc dicit Dominus Deus: Vrbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum: & de qua egrediebantur centum, relinquen-

4 tur in ea decē in domo Iſraël.?Quia hæc dicit Dominus Deus domui Iſraël: Quærite me, & viuetis.
5 ?Et nolite quærere Beth-el, & in Galgalā nolite intrare, & in Berſabee non tranſibitis: quia Galgala
6 captiua ducetur, & Beth-el erit inutilis. ?Quærite Dominum, & viuite: ne fortè comburatur vt ignis domus Ioſeph, & deuorabit, & non erit qui extinguat Beth-el. ?Qui conuertitis in abſynthium iudi
7 cium, & iuſtitiam in terra relinquitis. ?Facientem
8 Arcturum, & Orionem, & conuertentem in manè tenebras, & diem in noctem mutantem: qui
C vocat aquas maris, & effundit eas ſuper faciem
9 terræ: Dñs nomen eſt eius. ?Qui ſubridet vaſtitatem ſuper robuſtum, & depopulationem ſuper po
10 tentem affert. ?Odio habuerunt corripientem in
11 porta: & loquentem perfectè abominati ſunt.?Idcirco, pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo: domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: vineas plātabitis amantiſſimas, & non bibetis vinum earum.
12 ?Quia cognoui multa ſcelera veſtra, & fortia peccata veſtra, hoſtes iuſti accipientes munus, & pauperes deprimentes in porta. ?Ideo prudens in tem
13 pore illo tacebit, quia tempus malum eſt. ?Quærite
D bonum, & non malum, vt viuatis: & erit Domi-
14 nus Deus exercituum vobiſcum, ſicut dixiſtis. ?O-
15 dite malum, & diligite bonum, & conſtituite in porta iudicium: ſi fortè miſereatur Dominus Deus exercituum reliquijs Ioſeph. ?Propterea hæc dicit
16 Dominus Deus exercituum dominator: In cunctis plateis planctus: & in cunctis quæ foris ſunt, di
E cetur, Væ, væ: & vocabunt agricolam ad luctum, &
17 ad planctum eos qui ſciunt plangere. ?Et in omnibus 'vineis' erit planctus: quia pertranſibo in me-
18 dio tui, dicit Dominus. ?Væ deſiderantibus diem Domini: ad quid eam vobis? dies Domini iſta, te-
19 nebræ, & non lux. ?Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrſus: & ingrediatur domum, & innitatur manu ſua ſuper parietē, & mordeat eū
20 coluber. ?Nunquid nō tenebræ dies Dñi, & nō lux:
21 & caligo, & nō ſplēdor in ea? ?Odi, & proieci feſtiuitates veſtras, & nō capiā odorē cœtuū veſtrorum.
22 ?Quòd ſi obtuleritis mihi holocautomata, & munera veſtra, nō ſuſcipiā, & vota pinguiū veſtrorū nō
23 reſpiciā. ?Aufer à me tumultū carminū tuorū, & cā
24 tica lyræ tuę nō audiā. ?Et reuelabit quaſi aqua iudi
25 ciū, & iuſtitia quaſi torrēs fortis. ?Nunquid hoſtias
G & ſacrificiū obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta
26 annis, domus Iſraël? ?Et portaſtis tabernaculū Moloch *veſtro, & imaginē idólorū veſtrorū, ſydus Dei
27 veſtri, quæ feciſtis vobis. ?Et migrare vos faciā trās Damaſcū, dicit Dñs, Deus exercituum nomen eius.

Inf. 9. b. 6 — *Soph. 1. c. 13.* — *Rom. 12. b. 9. Pſ. 96. d. 10 33. c. 15. 36 c. 27.* — *'vijs. 16. Iſa. 13. a. 6. b. 9. Ier. 30. b. 7. Ioel 2. c. 11. Soph. 1. d. 15* — *Iſa. 1. c. 11 d. 14. Ier. 6. c. 20 Mala. 1. c. 12.* — *Act. 7. e. 12* — *deo*

CAPVT VI.

1 **V**Ae qui opulenti eſtis in Sion, & confidi-
A tis in monte Samariæ, optimates capita populorum, ingredientes pompaticè do
2 mum Iſraël. ?Tranſite in Chalanne, & uidete, & ite inde in Emat magnam: & deſcendite in Geth Palæſthinorum, & ad optima quæque regna horum: ſi latior terminus eorū termino ueſtro eſt?
3 Qui ſeparati eſtis in diem malum: & appropinqua
4 tis ſolio iniquitatis. ?Qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis ueſtris: qui comeditis agnum de grege, & uitulos de medio armenti.
5 Qui canitis ad uocem pſalterij: ſicut Dauid puta-

Luc. 6. d. 24.

B uerunt ſe habere uaſa cantici. ?Bibentes uinum in
6 phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil pa-
7 tiebantur ſuper contritione Ioſeph. ?Quapropter nunc migrabunt in capite tranſmigrantium: & au-
8 feretur factio laſciuientium. ?Iurauit Dominus
C Deus in anima ſua, dicit Dominus Deus exercituum: Deteſtor ego ſuperbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus
9 ſuis. ?Quòd ſi reliqui fuerint decem uiri in domo
10 una: & ipſi morientur. Et tollet eum propinquus ſuus, & comburet eum, ut efferat oſſa de domo: & dicet ei qui in penetralibus domus eſt, Nūquid ad huc eſt penes te? Et reſpondebit, Finis eſt. Et dicet
11 ei, Tace, & non recorderis nominis Domini. ?Quia ecce Dominus mādauit, & percutiet domum maio
12 rē ruinis, & domum minorē ſciſſionibus. ?Nunquid currere queunt in petris equi, aut arari poteſt in bu
D balis, qm̄ conuertiſtis in amaritudinem iudicium,
13 & fructū iuſtitię in abſynthium? ?Qui lętamini in nihili: qui dicitis, Nunquid nō in fortitudine noſtra aſſumpſimus nobis cornua? Ecce enim ſuſcitabo ſuper uos domus Iſraël, dicit Dominus Deus exercituum, gentem: & conterent uos ab introitu Emath uſque ad torrentem deſerti.

Ier. 51. b. 14

CAPVT VII.

1 **H**Aec oſtendit mihi Dñs Deus: & ecce fi-
A ctor locuſtę in principio germinantium ſerotini imbris, & ecce ſerotinus poſt
2 'tonſorem gregis'. ?Et factum eſt, cùm conſumaſſet comedere herbam terræ, dixi. Domine Deus, propitius eſto obſecro. quis ſuſcitabit Ia
3 cob, qa paruulus eſt? ?Miſertus eſt Dñs ſuper hoc:
4 Non erit, dicit Dñs. ?Hęc oſtendit mihi Dñs Deus: & ecce uocabat iudicium ad ignē Dñs Deus, & deuorauit abyſſum multā, & comedit ſimul partem:
5 ?Et dixi: Domine Deus, quieſce obſecro: quis ſuſci
B tabit Iacob, quia paruulus eſt? ?Miſertus eſt Dñs ſu
6 per hoc: Sed & iſtud non erit, dicit Dominus Deus.
7 ?Hæc oſtendit mihi Dominus *. & ecce Dominus ſtans ſuper murum litum, & in manu eius trulla cę-
8 mētarij. ?Et dixit Dñs ad me. Quid tu uides Amos? Et dixi: Trullam cæmentarij. Et dixit Dominus: Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Iſraël:
9 nō adijciā ultrà ſuperinducere eam. ?Et demolien
C tur excelſa idóli, & ſanctificationes Iſraël deſolabuntur: & conſurgam ſuper domum Ieroboam in
10 gladio. ?Et miſit Amaſias ſacerdos Beth-él ad Ieroboam régem Iſraël, dicens: Rebellauit cōtra te Amos in medio domus Iſraël: non poterit terra ſuſti
11 nere uniuerſos ſermones eius. ?Hæc enim dicit Amos, In gladio morietur Ieroboā, & Iſraël captiuus migrabit de terra ſua. Et dixit Amaſias ad Amos:
12 ?Qui uides, gradere, fuge in terrā Iuda: & comede
13 ibi panem, & prophetabis ibi. ?Et in Beth-él nō ad ijcies ultrà ut prophetes: quia ſanctificatio regis eſt,
14 domus regni eſt. ?Reſponditque Amos, & dixit ad
D Amaſiam: Nō ſum propheta, & non ſum filius prophete, ſed armentarius ego ſum, uellicans ſycomo
15 ros. ?Et tulit me Dñs cùm ſequerer gregem, & dixit Dñs ad me: Vade, propheta ad populum meum
16 Iſraël. ?Et nunc audi uerbum Domini. Tu dicis, Non prophetabis ſuper Iſraël, & non ſtillab is ſuper domum idóli. ?Propter hoc hæc dicit Do-
17 minus: Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij

'tōſionem gregis 2. — ** Deus.*

tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funi-
culo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Is-
raël captiuus migrabit de terra sua.

CAPVT VIII.

1 A Haec ostendit mihi Dominus Deus: & ec
ce vncinus pomorum,¶Et dixit. Quid tu
vides Amos? Et dixi: Vncinum pomo-
2 rum.¶Et dixit Dominus ad me: Venit fi-
nis super populum meum Israël: non adijciam vltrà
3 vt pertranseam eum. ¶Et stridebunt cardines tem-
pli in die illa, dicit Dñs Deus: multi morientur: in om
4 ni loco proijcietur silentium. ¶ Audite hoc qui con
teritis pauperem; & deficere facitis egenos terræ,
5 dicentes, Quando transibit *messis*, & vænundabi-
B mus merces: & sabbathũ, & aperiemus frumentũ:
vt imminuamus mensuram; & augeamus siclum, &
6 supponamus statéras dolosas; ¶ Vt possideamus in
argento egenos & pauperes, pro calceamentis, &
7 quisquilias frumenti vendamus? ¶Iurauit Dominus
in *superbia* Iacob: Si oblitus fuero vsq; ad finẽ oĩa
8 opera eorũ. ¶Nunquid super isto non cõmouebitur
terra, & lugebit oĩs habitator eius: & ascẽdet quasi
fluuius vniuersus, & eijcietur, & defluet quasi riuus
9 Aegypti? ¶Et erit in die illa, dicit Dñs *occidet sol in
C meridie, & tenebrescere faciã terrã in die luminis
10 ¶ Et conuertã festiuitates vestras in luctũ, & oĩa can
tica vestra in plãctũ: & inducã super oẽ dorsum ve-
strũ saccũ, & super oẽ caput caluitiũ, & ponã eã qua-
si luctũ vnigeniti, & nouissima eius quasi diẽ amarũ.
11 ¶Ecce, dies veniũt, dicit Dñs: & emittã famẽ in terrã:
nõ famẽ panis, neq; sitim aquę, sed audiendi verbũ
12 Domini. ¶Et commouebuntur à mari vsque ad ma
D re, & ab Aquilone vsq; ad Orientẽ: circuibunt quę-
13 rentes verbum Domini, & non inuenient. ¶In die
illa deficient virgines pulchræ, & adolescentes in
14 siti. ¶Qui iurant in delicto Samariæ, & dicunt: Vi-
uit Deus tuus Dan: & viuit in via Bersabee, & ca-
dent & non resurgent vltrà.

* mensis 1.
* superbiã
Deus 1.
§ Iere. 15 b 9. Tob. 2. b. 6 Matt. 1. c. 41.

CAPVT IX.

1 A Vidi Dñm stantẽ super altare, & dixit. Per-
cute cardinẽ, & cõmoueantur superlimi
naria: auaritia enim in capite oĩum; & no
uissimũ eorũ in gladio interficiã: nõ erit
fuga *eis: fugient,* & non saluabitur ex eis qui fuge
2 rit. ¶Si descenderint vsq; ad infernum, inde manus
mea educet eos: & si ascẽderint vsq; in cęlum, inde
3 detrahã eos. ¶Et si abscõditi fuerint in vertice Car-
meli, inde scrutans auferã eos: & si celauerint se ab
oculis meis in profundo maris, ibi mãdabo serpen
4 ti, & mordebit eos. ¶Et si abierint in captiuitatẽ co
rã inimicis suis, ibi mandabo gladio, & occidet eos,
& ponã oculos meos super eos in malum, & nõ in
5 bonũ. ¶Et Dñs Deus exercitum, qui tãgit terrã, & ta
bescet: & lugebunt oẽs habitantes in ea: & ascẽdet
sicut riuus omnis, & defluet sicut fluuius Aegypti.
6 Qui ędificat in cœlo ascensionem suam, & fascicu-
lum suũ super terrã fundauit: qui vocat aquas ma-
ris, & effundit eas super faciem terrę, Dominus no
7 men eius. ¶Nunquid non vt filij Aethiopũ vos estis
mihi filij Israël, ait Dñs? nunquid non Israël ascen-
dere feci de terra Aegypti: & Palæsthinos de Cap-
8 padocia, & Syros de Cyrene? ¶Ecce oculi Domini
C Dei super regnum peccans, & conteram illud à fa-
cie terræ: veruntamen cõterens non cõterã domum
9 Iacob, dicit Dñs. ¶Ecce enim mãdabo ego, & cõcu
tiã in oĩbus gentibus domum Israël, sicut concuti-
10 tur in cribro: & nõ cadet lapillus super terram. ¶In
gladio morientur oẽs peccatores populi mei: qui di
cunt. Non appropinquabit, & non veniet super nos
11 malum. ¶In die illa suscitabo tabernaculum Dauid
quod cecidit: & reædificabo aperturas murorum
eius, & ea quæ corruerant, instaurabo: & reædifica-
12 bo eum sicut in diebus antiquis. ¶Vt possideant re-
liquias Idumeæ, & omnes nationes, eo quod inuo-
catum sit nomen meum super eos, dicit Dñs faciens
13 hæc. ¶Ecce, dies veniunt, dicit Dominus, & compre
D hendet arator messorem, & calcator vuę mittẽtem
semen: & stillabunt montes dulcedinem, & oẽs col
14 les culti erunt. ¶Et cõuertã captiuitatẽ populi mei
Israël, & ædificabunt ciuitates desertas, & inhabita
bunt, & plãtabunt vineam, & bibent vinum earum:
15 & facient hortos, & comedent fructus eorum. ¶Et
plantabo eos super humũ suã: & non euellã eos vl-
trà de terra sua, quã dedi eis, dicit Dñs Deus tuus.

* eo qui fugient 3.
§ Psal. 138 b. 8.
§ Iere 44 c. 11.
§ Supe. 5. c. 8.
§ Act. 15. c. 16.
§ Ioel. 3. d. 18.

Prophetiæ Amos finis.

PROLOGVS IN ABDIAE PROPHETIAM.

IACOB Patriarcha habuit fratrem Esau qui ob coctionem rufam propter quã vendidit primogenita, Edom Hebræa lingua appellatus est, quod Latinè Rufus dicitur. Is memoratũ fratrẽ suũ qui Israel nomẽ accepit, graui odio cõmotus, interimere conatus est. Qua de causa oẽs qui populũ Israël, id est filios patriarchę Iacob, prędicti Esau odiũ mirati, persecuti sunt Esau, & Edõ appellati sunt. Et quia populus Israël de Captiuitate Chaldęorum per Cyrum regem Persarum nutu Dei reuocatus in Ierusalem ab alio regno grauiter afflictus atque oppressus est: Ideo hoc regnum quod more Esau prædictum populum persequutum est, per denuntiationem Abdiæ prophetę increpatur, quòd non Dei indignatione, sed sua virtute populum superatum gloriabatur: de quo regno olim per Dauid in Psalmo centesimo trigesimosexto dictum est, Memorare Domine filiorum Edom in die Ierusalem Nam reliqua lectione comprehensa, futurum in Gentes iudicium ob causas lectione comprehẽsas, regnumq; Dei in populo Israel, significatur. Hebræi hunc dicunt esse; qui sub rege Samariæ Achab, & impijssima Iezabel, pauit centum prophetas in specubus, qui non curuauerunt genu ante Baal: & de septem millibus erat quos Elias arguitur ignorasse. Sepulchrum quoq; eius vsq; hodie cum mausoleo Elisai prophetæ & Baptistæ Iohannis, in Sebaste venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur. Hanc Herodes rex Iudæę, Antipatri filius, in honorem Augusti Cæsaris Gręca lingua vocauit Augustam. Hic igitur, quia centum prophetas pauerat, accepit gratiam prophetalem; & de duce exercitus fit dux Ecclesiæ. Tunc in Samaria paruum gregem pauerat: nunc in tota orbe Christi pascit ecclesias, & pheronymos sicut in Actis Apostolorum Stephanus martyrio coronatus: ita & hic seruus appellatus est Domini.

PROPHETIA ABDIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 VISIO Abdiæ. Hæc dicit Dominus Deus ad Edom. †Auditum audiuimus à Domino, & legatum ad Gentes misit: Surgite, & consurgamus aduersus eum in prælium. 2 †Ecce paruulum dedi te in gentibus: contemptibilis tu es valde. 3 †Superbia cordis tui extulit te. habitantem in scissuris petrarum, exaltantē solium tuum: qui *dicis in corde tuo, Quis detrahet me in terram? 4 †Si exaltatus fueris vt aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum: inde detraham te, dicit Dominus. 5 † Si fures introissent ad te, si latrones per noctem: quomodo conticuisses? nónne furati essent sufficientia sibi? si vindemiatores introissent ad te, nūquid saltem racemum reliquissent tibi? 6 †Quomodo scrutati sunt Esau: inuestigauerunt abscondita eius? 7 † Vsque ad terminum emiserunt te omnes viri fœderis tui: illuserunt tibi: inualuerunt aduersum te viri pacis tuæ: qui comedunt tecum, ponent insidias subter te: non est prudentia in eo. 8 † Nunquid non in die illa, dicit Dominus, perdam sapientes de Idumæa, & prudentiā de monte Esau? 9 †Et timebunt fortes tui à Meridie, vt intereat vir de monte Esau. 10 †Propter interfectionem, *& propter iniquitatem in fratrem tuum Iacob, operiet te confusio, & peribis in æternum. 11 † In die cùm stares aduersus eum, quando capiebant alieni exercitum eius, & extranei ingrediebantur portas eius, & super Ierusalē mittebant sortē: tu quoq; eras quasi vnus ex eis. 12 †Et nō despicies in die fratris tui, in die peregrinationis eius: & non lætaberis super filios Iuda, in die perditionis eorū: & non magnificabis os tuum in die angustiæ. 13 †Neq; ingredieris portam populi mei in die ruinæ eorum: neque despicies & tu in malis eius in die vastitatis illius: & non emitteris 14 aduersus exercitum eius in die vastitatis illius. †Neque stabis in exitibus, vt interficias eos qui fugerint: & non concludes reliquos eius in die tribulationis. 15 †Quoniam iuxta est dies Domini super omnes gentes: sicut fecisti, fiet tibi: retributionem tuam 16 cōuertet in caput tuum. †Quomodo enim *bibistis super montem sanctum meum, bibent oēs gentes iugiter: & bibent & absorbebunt, & erunt quasi nō 17 sint. †Et in monte Sion erit saluatio, & erit sanctus: & possidebit domus Iacob ignis, & domus Ioseph 18 flamma, & domus Esau stipula, & succe ndentur in eis, & deuorabūt eos: & non erunt reliquiæ domus 19 Esau, quia Dominus locutus est. †Et hæreditabunt hi qui ad Austrum sunt monte Esau, & qui in campestribus Philisthijm: & possidebunt regionem Ephráim, & regionem Samariæ, & Ben-iamin possi-20 debit Galaad. †Et transmigratio exercitus huius filiorum Israël, omnia* Chananæorum vsque ad Sareptam: & transmigratio Ierusalem, quæ in Bospho-21 ro est, possidebit ciuitates Austri. †Et ascendent saluatores in montem Sion iudicare montem Esau: & erit Domino regnum.

* dicit in corde suo.

* bibisti.

* loca.

PROLOGVS IN PROPHETIAM IONAE.

Ex proœmio commentariorum Hieronymi in Ionam.

IONAM sanctum Hebræi affirmant filium fuisse mulieris viduæ Sareptanæ: quem Elias propheta mortuum suscitauit matre postea dicente ad eum: Nunc cognoui quia vir Dei es tu: & verbum Dei in ore tuo veritas est. Ob hanc etiam causam ipsum puerum sic vocauit, Amathi. Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat. Et ex eo quod verū Elias locutus est: ille qui suscitatus est filius esse dicitur veritatis: Ideo de veritate columba nascitur: quia Ionas columbam sonat. In condemnationem autem Israel Ionas ad gentem mittitur: quod Niniue agente pœnitentiam, illi in malitia perseuerant. Temporibus quippe Ieroboam, filij Ioas, regis Israel, qui Deo derelicto, cum populo suo in Samaria idólis sacrificabat, Ionam prophetam fuisse quartus liber Regum indicat: Is cum prophetia illuminante, peccatores ciuitatis Niniue Dei misericordiam consecuturos videret: ne falsa prædicare videretur ad denunciandum interitum eiusdem ciuitatis ire nolebat. Nam sicut Deus ad Abraham de impietate Sodomorum & Gomorrhæorum locutus est: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum peruēnit ad me: Ita & de Niniue dicitur: Eò quòd ascenderit clamor malitiæ eius ad Deum. Et quia sententia Dei de Sodomis facta, minimè reuocata est: ita & Ionas aduersum Niniuem prolatam sententiam reuocari nolebat: diuinæ Altissimi dispensationis ignarus, qui salutem hominum ad se conuertentium magis vult quàm interitum. Hoc illi acciderat, quod & sancto Elisæo, qui filium Sunamitidis mulieris mortuum ignorauit. Ideò à conspectu Dei fugere se Ionas putabat, humanum aliquid passus, dicente Dauid; Quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam?

PROPHETIA IONAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum eſt verbum Domini ad Ionam filium Amathi, dicens: ¶ 2 Surge, & vade in Niniuen ciuitatem grandem, & prædica in ea: quia aſcendit malitia eius coram me. ¶ 3 Et ſurrexit Ionas vt fugeret in Tharſis à facie Domini, & deſcendit in Ioppen, & inuenit nauem euntem in Tharſis: & dedit naulum eius, & deſcendit in eam, vt iret cum eis in Tharſis à facie Domini. ¶ 4 Dominus autem miſit ventum magnum in mare: & facta eſt tempeſtas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri. ¶ 5 Et timuerunt nautæ, & clamauerunt viri ad Deum ſuum: & miſerunt vaſa quæ erant in naui, in mare, vt alleuiaretur ab B eis: & Ionas deſcendit ad interiora nauis, & dormiebat ſopore graui. ¶ 6 Et acceſſit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu ſopore deprimeris? ſurge, inuoca Deum tuum, ſi fortè recogitet Deus de nobis, & non pereamus. ¶ 7 Et dixit vir ad collegam ſuum: Venite, & mittamus ſortes, & ſciamus quare hoc malum ſit nobis. Et miſerunt ſortes: & cecidit ſors ſuper Ionam. ¶ 8 Et dixerunt ad eum: Indica nobis, cuius cauſa malum iſtud ſit nobis: quod eſt opus tuum? quæ terra tua? & quò vadis? vel ex quo populo es tu? ¶ 9 Et dixit ad eos: Hebræus ego ſum, & Dñm Deum cœli ego timeo, qui fecit mare & aridam. ¶ 10 Et timuerunt viri timore magno, & dixerunt C ad eum: Quid hoc feciſti? Cognouerunt enim viri quòd à facie Dñi fugeret: quia indicauerat eis. ¶ 11 Et dixerunt ad eum: Quid faciemus tibi, & ceſſabit mare à nobis? quia mare ibat & intumeſcebat*. ¶ 12 Et dixit ad eos: Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis: ſcio enim ego, quoniã propter me tempeſtas hæc grandis*ſuper vos. ¶ 13 Et remigabant viri vt reuerterentur ad aridam, & non valebãt: quia mare ibat & intumeſcebat ſuper eos. ¶ 14 Et clamauerunt ad Dominum, & dixerunt: Quæſumus Domine, ne pereamus in anima viri iſtius, & D ne des ſuper nos ſanguinem innocentem: quia tu 15 Domine, ſicut voluiſti feciſti. ¶ Et tulerunt Ionam, & miſerunt in mare: & ſtetit mare à feruore ſuo. 16 ¶ Et timuerunt viri timore magno Dominum, & immolauerunt hoſtias Domino, & vouerunt vota.

*ſuper eos.

*eſt.

CAPVT II.

1 A ET præparauit Dominus piſcem grandem vt deglutiret Ionam: & erat Ionas in ventre piſcis tribus diebus & tribus noctibus. ¶ 2 Et orauit Ionas ad Dominũ Deũ ſuum de ventre piſcis. ¶ 3 Et dixit: Clamaui de tribulatione mea ad Dominum, & exaudiuit me: de ventre inferi clamaui, & exaudiſti vocem mem.

4 ¶ Et proiecisti me in profundum in corde maris, B & flumen circundedit me: omnes gurgites tui, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.

5 ¶ Et ego dixi, Abiectus ſum à conſpectu oculorũ tuorũ: veruntamen rurſus videbo tẽplũ ſanctũ tuũ.

6 ¶ Circundederunt me aquæ vſq; ad animã, abyſ- C ſus vallauit me, pelagus operuit caput meum.

7 ¶ Ad extrema montium deſcendi, terræ vectes cõcluſerunt me in æternum: & ſubleuabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus.

8 ¶ Cùm anguſtiaretur in me anima mea, Domini recordatus ſum: vt veniat ad te oratio mea ad templum ſanctum tuum.

9 ¶ Qui cuſtodiunt vanitatem fruſtra, miſericor- D diam ſuam derelinquunt.

10 ¶ Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcunque voui, reddam pro ſalute Domino.

11 ¶ Et dixit Dñs piſci: & euomuit Ionam in aridã.

Pſ. 68. 2.

CAPVT III.

1 A ET factum eſt verbum Domini ad Ionam ſecundò, dicens: ¶ 2 Surge & vade in Niniuẽ ciuitatẽ magnã, & predica in ea prædicationẽ quã ego loquor ad te. ¶ 3 Et ſurrexit Ionas, & abijt in Niniuem, iuxta verbum Dñi: & Niniue erat ciuitas magna itinere trium dierum. 4 ¶ Et cœpit Ionas introire ciuitatem itinere diei

B vnius: & clamauit, & dixit: Adhuc quadraginta 5 dies, & Niniue subuertetur. ‖ Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum: & prædicauerunt ieiunium, & 6 vestiti sunt saccis à maiore vsque ad minorem. Et C peruênit verbum ad regem Niniue: & surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indu-

7 tus est sacco, & sedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent 8 quicquam, nec pascantur, & aquam non bibant. Et operiantur saccis homines, & iumenta, & clament ad Dominum in fortitudine: ‖ & conuertatur vir à D via sua mala, & ab iniquitate quæ est in manibus 9 eorum. Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus: 10 & reuertatur à furore iræ suę, & non peribimus? Et vidit Deus opera eorum quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est super malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

Matt. 12. d. 41. Luc. 11. d. 32.

Iere. 18. b. 12. Ioel 2. c. 14.

CAPVT IIII.

1 A ET afflictus est Ionas afflictione magna, & iratus est: & orauit ad Dominum, & di- 2 xit: Obsecro Domine, nunquid non hoc est verbum meum, cùm adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupaui vt fugerem in Tharsis. ‖ scio enim quia tu Deus clemens & misericors es, patiẽs & multę miserationis, & ignoscens 3 super malitia. Et nunc Domine, tolle quæso ani- B mam meam à me, quia melior est mihi mors quàm 4 vita. Et dixit Dominus: Putásne bene irasceris tu? 5 Et egressus est Ionas de ciuitate, & sedit contra Orientem ciuitatis: & fecit sibimet vmbraculum ibi, & sedebat subter illud in vmbra, donec videret quid 6 accideret ciuitati. Et præparauit Dominus Deus hederam, & ascendit super caput Ionæ, vt esset vmbra super caput eius, & protegeret eum, laborauerat enim: & lætatus est Ionas super hedera, lætitia 7 magna. Et parauit Deus vermem ascensu diluculi C in crastinum: & percussit hederã, & exaruit. Et cũ 8 ortus fuisset sol, pręcepit Dñs vẽto calido & vrẽti: & percussit sol super caput Ionæ, & ęstuabat & petiuit aĩę suę vt moreretur, & dixit: Melius est mihi mori 9 quã viuere. Et dixit Dñs ad Ionã: Putásne bene irasceris tu super hederã? Et dixit: Bene irascor ego vs- 10 que ad mortẽ. Et dixit Dñs: Tu doles super hede- D rã, in qua nõ laborasti, neq; fecisti vt cresceret, quæ 11 sub vna nocte nata est, & sub vna nocte perijt. Et ego nõ parcam Niniue ciuitati magnæ, in qua sunt plusquã centum viginti millia hoĩum, qui nesciunt q̃d sit inter dexterã & sinistrã suã, & iumẽta multa?

Psal. 85. a. 5. Ioel 2. c. 13.

Prophetiæ Ionæ finis.

PROLOGVS IN MICHAEAE PROPHETIAM.

TEMPORIBVS Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ regum Iuda, Michæam prophetam ad hanc prophetiam Spiritu sancto repletum fuisse lectio ipsa demonstrat. Sed de supradicto numero regum, Ioatham & Ezechiam Deo ob religionem placuisse historia libri quarti Regum, & secundi paralipomẽnon indicat. Achaz vero relicto Deo, idôla Samariæ, quibus etiam filios suos in sacrificium igni concremandos obtulerat, coluisse constat. Quam ob rem, Deus Samariam, quæ reges Israel, & Iuda memoratorum simulachrorum superstitione fefellerat, increpans, indignationem suam in eam processuram comminatus est. Populo etiam Israël præuaricatori, & principibus eius, qui eundem populum fallaci suasione ad colenda idôla impulerant, verbis insequentibus, captiuitatem & interitum affuturum denunciat.

PROPHETIA MICHAEAE.

CAPUT PRIMUM.

1 A VERBUM Domini, quod factum est ad Michæam Morasthitẽ, in diebus Ionathã, Achaz, & Ezechię, regum Iuda: quod vidit super Samariam & Ierusalẽ. 2 ¶ Audite populi omnes: & attẽdat terra & plenitudo eius: & sit Dominus Deus vobis in testẽ, 3 Dominus de templo sancto suo. ¶ Quia ecce Dñs egredietur de loco suo: & descendet, & calcabit su- 4 per excelsa terræ. ¶ Et consumentur montes subtus eum: & valles scindentur sicut cera à facie ignis, si- 5 cut aquæ quæ decurrunt in præceps. ¶ In scelere Ia- B cob omne istud, & in peccatis domus Israël: quod scelus Iacob? nonne Samaria? & quæ excelsa Iudæ? 6 nónne Ierusalem? ¶ & ponam Samariam quasi aceruum lapidum in agro cùm plantatur vinea: & detraham in vallem lapides eius, & fundamenta eius re- 7 uelabo. ¶ Et oĩa sculptilia eius concidentur, & oẽs mercedes eius comburentur igne, & oĩa idóla eius ponam in perditionẽ: quia de mercedibus meretricis congregata sunt, & vsq; ad mercedẽ meretricis 8 reuertentur. Super hoc plangam, & vlulabo: vadam spoliatus & nudus: faciam planctum velut draco- 9 num, & luctũ quasi struthionũ. ¶ Quia desperata est C plaga eius, quia venit vsq; ad Iudam, tetigit portam 10 populi mei vsq; ad Ierusalem. ¶ In Geth nolite annunciare, lachrymis ne ploretis: in domo Pulueris 11 puluere vos conspergite. ¶ Et transit è vobis habitatio Pulchra, confusa ignominia, non est egressa quę habitat in exitu: planctũ Domus vicinæ accipiet ex 12 vobis, quæ stetit sibimet. ¶ Quia infirmata est in bonũ quę habitat in amaritudinibus: quia descẽdit ma- D lum à Dño in portam Ierusalem. ¶ Tumultus qua- 13 drigæ stuporis habitanti Lachis: principium peccati est filiæ Sion, quia in te inuẽta sunt scelera Israël, 14 ¶ Propterea dabit emissarios super hęreditatẽ Geth domos mendacij in deceptionem regibus Israël. a 15 ¶ Adhuc hæredem adducam tibi quę habitas in M- 16 resa: vsque ad Odollam veniet gloria Israel. ¶ Decaluare, & tondêre super filios deliciarum tuarum: dilata caluitium tuum sicut aquila: quoniam captiui ducti sunt ex te.

CAPUT II.

1 A VAe qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum 2 est manus eorum. ¶ Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos, & calumniabantur virum & domum eius, virum & 3 hæreditatem eius. ¶ Idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito super familiam istam malum: vnde non auferetis colla vestra, & non ambulabitis 4 superbi, quoniam tempus pessimum est. ¶ In die illa sumetur super vos parabola, & cantabitur can- B ticum cum suauitate, dicentium: Depopulatione vastati sumus: pars populi mei cõmutata est: quomodo recedet à me, quum reuertatur, qui regiones 5 nostras diuidat? ¶ Propter hoc non erit tibi mittens 6 funiculum sortis in cœtu Domini*. ¶ Ne loquamini loquentes: Non stillabit super istos, non com- 7 prehendet cõfusio. ¶ Dicit Domus Iacob: Nunquid abbreuiatus est spiritus Domini, aut tales sunt cogitationes eius? Nónne verba mea bona sunt cum 8 eo qui rectè graditur? ¶ Et ecõtrario populus meus C in aduersarium consurrexit: désuper tunicam pallium sustulistis: & eos qui transibant simpliciter, 9 conuertistis in bellum. ¶ Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum: à paruulis earum 10 tulistis laudem meam in perpetuũ. ¶ Surgite, & ite, quia non habetis hîc requiem: propter immundi- 11 tiam eius corrumpetur putredine pessima. ¶ Vtinã non essem vir habens spiritũ, & mendacium potius loquerer: stillabo tibi in vinum & in ebrietatem: & 12 erit super quem stillatur populus iste. ¶ Congrega- D tione congregabo Iacob totum te: in vnum conducam reliquias Israël, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularũ, tumul- 13 tuabuntur à multitudine hominũ. ¶ Ascendet enim pandens iter ante eos: diuident, & transibunt portam, & egredientur per eam: & transibit rex eorum coram eis, & Dominus in capite eorum.

* ò Israel

CAPUT III.

1 A ET dixi: Audite principes Iacob, & duces domus Israël, Nunquid non vestrum est 2 scire iudiciũ, ¶ qui odio habetis bonũ, & diligitis malum: qui violenter tollitis pelles eorum désuper eis, & carnem eorum désuper 3 ossibus eorum? ¶ Qui comederũt carnẽ populi mei, & pellem eorum désuper excoriauerunt: & ossa eorum confregerunt & conciderunt sicut in lebête, & 4 quasi carnem in medio ollæ. ¶ Tunc clamabunt ad B Dominum, & non exaudiet eos: & abscondet faciẽ suam

suã ab eis in tẽpore illo,ſicut neq̃ter egerũt in adin
5 uentionibus ſuis. ¶ Hęc dicit Dñs ſuper prophetas qui ſeducunt populum meũ:qui mordent dentibus ſuis:& prædicant pacẽ:& ſi quis non dederit in ore
6 eorũ quippiã, ſanctificant ſuper eũ prælium.¶Propterea nox vobis pro viſione erit,& tenebræ vobis pro diuinatione:& occũbet ſol ſuper prophetas,&
7 obtenebrabitur ſuper eos dies.¶Et cõfundẽtur qui vident viſiones,& cõfundẽtur diuini: operient oẽs
8 vultus ſuos, quia nõ eſt reſpõſum Dei. ¶Veruntñ ego repletus ſum fortitudine Spiritus Dñi,iudicio
9 & virtute:vt annunciẽ Iacob ſcelus ſuum. ¶Audite hoc principes domus Iacob, & iudices domus Iſraẽl:qui abominamini iudicium, & oĩa recta per-
10 uertitis:¶Qui ędificatis Sion in ſanguinibus,& Ieru-
11 ſalẽ in iniquitate.¶‖Principes eius in muneribus iudicabant,& ſacerdotes eius in mercede docebant, & prophetæ eius in pecunia diuinabant: & ſuper Dñm requieſcebãt,dicẽtes:Nũquid nõ Dñs in me-
12 dio noſtrũ? nõ veniẽt ſuper nos mala.¶Propter hoc cã veſtri,‖Siõ quaſi ager arabit, & Ieruſalẽ quaſi aceruus lapidũ erit, & mõs tẽpli in excelſa ſyluarũ.

‖ Ezec. 22. f. 27. Sopho. 3. a. 3.
‖ Iere. 26. c. 18.

CAPVT IIII.

1 A ‖ET erit,in nouiſſimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & ſublimis ſuper colles: & fluent
2 ad eum populi. ¶Et properabunt gentes multæ, & dicent: Venite, aſcendamus ad montem Dñi, & ad domũ Dei Iacob: & docebit nos de vijs ſuis,& ibimus in ſemitis eius:quia de Sion egredie-
3 tur lex,& verbum Domini de Ieruſalẽ. ¶Et iudicabit inter populos multos,& corripiet gentes fortes vſque in longinquum:& concident gladios ſuos in
B vomeres,& haſtas ſuas in ligones: non ſumet gens aduerſus gentem gladium,& non diſcent vltra bel-
4 ligerare.¶Et ſedebit vir ſubtus vineam ſuam,& ſubtus ficum ſuam, & non erit qui deterreat: quia os
5 Domini exercituum locutum eſt. ¶Quia omnes populi ambulabunt vnuſquiſque in nomine Dei ſui: nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei
6 noſtri in æternum & vltrà.¶In die illa, dicit Dominus congregabo claudicantem: & eam quam eiece-
7 ram,colligam,& quam afflixeram*. ¶Et ponã claudicantem in reliquias: & eam quæ laborauerat, in gẽtem robuſtam. ‖& regnabit Dominus ſuper eos in monte Sion, ex hoc nunc & vſque in æternum.
8 ¶Et tu turris gregis, nebuloſa *filiæ* Sion vſque ad
C te veniet:& veniet poteſtas prima regnum filiæ Ie-
9 ruſalem. ¶Nunc quare mœrore contraheris? nunquid rex non eſt tibi, aut conſiliarius tuus perijt, quia comprehendit te dolor ſicut parturientem?
10 ¶Dole, & ſatage filia Sion quaſi parturiens: quia nunc egredieris de ciuitate, & habitabis in regio-
D ne,& venies vſque ad Babilonem, ibi liberaberis: ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuo-
11 rum.¶Et nunc congregatæ ſunt ſuper te gentes multæ quæ dicunt, Lapidetur:& aſpiciat in Sion oculus
12 noſter.¶Ipſi autem non cognouerunt cogitationes Domini, & non intellexerunt conſilium eius: quia
13 congregauit eos quaſi fœnum areæ.¶Surge, & tritura filia Sion:quia cornu tuum ponam ferreum,& vngulas tuas ponam æreas:& comminues populos multos, & interficies Domino rapinas eorum, & fortitudinem eorum Domino vniuerſæ terræ.

‖ Iſai 2. a. 2.
* conſolabor
‖ Sopho. 3. d. 19.
‖ Luc. 1. c. 33. Dan. 7. d. 14.
*filia.

CAPVT V.

1 A NVnc vaſtaberis filia latronis:obſidionem poſuerunt ſuper nos,in virga percutient
2 maxillam iudicis Iſraẽl. ¶ ‖ ET TV BETH-LEHEM Ephrata paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſraẽl: & egreſſus eius ab initio,à
3 diebus æternitatis. ¶Propter hoc dabit eos vſque ad tempus, in quo parturiens pariet:*reliquiæ fra-
4 trum eius conuertentur ad filios Iſraẽl. ¶Et ſtabit, & paſcet in fortitudine Domini in ſublimitate no-
B minis Domini Dei ſui: & conuertentur: quia nunc
5 magnificabitur vſque ad terminos terræ. ¶Et erit iſte *pax:Aſſyrius* quum venerit in terram noſtram, & quando calcauerit in domibus noſtris: & ſuſcitabimus ſuper eum ſeptẽ paſtores, & octo primates
6 homines.¶Et paſcent terram Aſſur in gladio, & terram Nemrod in lanceis eius: & liberabit ab Aſſur, quũ venerit in terrã noſtrã,& quũ calcauerit in fini-
7 bus noſtris.¶Et erũt reliquiæ Iacob in medio popu-
C lorũ multorum quaſi ros à Dño,& quaſi ſtillę ſuper herbã, quę non expectat virũ,& non præſtolatur fi-
8 lios hoium.¶Et erũt reliquię Iacob in gẽtibus in medio populorũ multorũ,quaſi leo in iumentis ſyluarũ,& quaſi catulus leonis in gregibus pecorum:qui cum tranſierit,& cõculcauerit,& ceperit,nõ eſt qui
9 eruat.¶*Exaltabitur manus tua ſuper hoſtes tuos,&
10 oẽs inimici tui interibunt. ¶Et erit in die illa, dicit
D Dñs:auferã equos tuos de medio tui,& diſperdam
11 quadrigas tuas.¶Et perdã ciuitates terrę tuę,& de-
12 ſtruã oẽs munitiones tuas, ¶ & auferã maleficia de
13 manu tua,& diuinationes non erunt in te.¶ Et perire faciã ſculptilia tua, & ſtatuas tuas de medio tui:
14 & non adorabis vltrã opera manuum tuarum. ¶Et euellam lucos tuos de medio tui:& conteram ciui-
15 tates tuas. ¶ Et faciam in furore & in indignatione vltionem in omnibus gentibus quæ nõ audierunt.

‖ Matt. 2. b. Iohan. 7. f. 42.
* & ca.
*pax Aſſyrius ſ.
* &

CAPVT VI.

1 A AVdite quę Dominus loquitur:Surge,contende iudicio aduerſum montes, & audiant
2 colles vocem tuam. ¶ Audiant montes iudicium Domini,& fortia fundamenta terrę:quia iudicium Dñi cum populo ſuo,& cum Iſraẽl dijudica-
3 bitur.¶‖Popule meus quid feci tibi,aut quid mole-
4 ſtus fui tibi?reſponde mihi.¶‖Quia eduxi te de terra-Aegypti, & de domo ſeruientium liberaui te: & miſi ante faciem tuã Moyſen,& Aaron,& Mariam?
5 ¶ Popule meus memento, quæſo, quid cogitauerit Balach rex Moab:& quid reſpõderit ei Balaã,filius Beor,de Setim vſque ad Galgalam,vt cognoſceres
6 iuſtitias Domini.¶Quid dignum offeram Domino,
B curuabo genu Deo excelſo?nũquid offerã ei holo-
7 cauſtomata & vitulos anniculos?¶Nunquid placari poteſt Dñs in millibus arietũ,aut in multis millibus hircorũ pinguiũ? nunquid dabo primogenitũ meũ pro ſcelere meo,fructũ ventris mei pro pecca-
8 to aĩæ meę?¶Indicabo tibi ô homo quid ſit bonũ, & quid Dñs requirat à te:Vtiq; facere iudiciũ,& diligere miſericordiã,& ſolicitũ ambulare te cum Deo
9 tuo. ¶Vox Dñi ad ciuitatem clamat, & ſalus erit ti-
C mentibus nomen tuũ :audite tribus,& quis appro-
10 babit illud? ¶Adhuc ignis in domo impij theſauri
11 iniquitatis,& mẽſura minor irę plena.¶Nunquid iuſtificabo ſtaterã impiã & ſacelli pondera doloſa?

‖ Ierem. 2. a. 4.
‖ Exo. 14. c. 22.
‖ Nu. 22. 23. 24. 25.
*ſuum 6.

12 In quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, & habitãtes in ea loquebãtur mendaciũ, & lingua eorũ
13 fraudulẽta in ore eorũ. Et ego ergo cœpi percutere
14 te perditione super peccatis tuis. Tu comedes, & nõ saturaberis: & humiliatio tua in medio tui: & apprehendes, & nõ saluabis: & quos saluaueris, in gladiũ dabo.
15 Tu seminabis, & non metes: tu calcabis
D oliuã, & nõ vngẽris oleo: & mustũ, & nõ bibes vinũ.
16 Et custodisti pręcepta Amri, & oẽ opus domus Achab: & ambulasti in voluptatibus eorũ, vt darem te in perditionem, & habitantes in ea in sibilum, & opprobrium populi mei portabitis.

CAPVT VII.

1
A Vae mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autũno racemos vindemię: nõ est botrus ad comedẽdũ, præcoquas ficus desiderauit aĩa mea.
2 Perijt sanctus de terra, & rectus in hoĩbus nõ est: oẽs in sanguine insidiantur, vir fratrẽ suũ ad mortẽ venatur.
3 Malũ manuũ suarũ dicũt bonũ: princeps postulat, & iudex in reddẽdo est: & magnus locutus est desideriũ aĩę suę, &
4 cõturbauerunt eã. Qui optimus in eis est, quasi paliurus: & qui rectus, quasi spina de sepe. Dies speculationis tuę, visitatio tua venit: nũc erit vastitas eorum.
5 Nolite credere amico: & nolite cõfidere in duce: ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui.
6 Quia filius cõtumeliã facit patri: & filia cõ
B surgit aduersus matrẽ suã, nurus aduersus socrum suã: & inimici hoĩs domestici eius.
7 Ego autem ad Dñm aspiciã, expectabo Deum saluatorẽ meum: audiet me Deus meus.
8 Ne læteris inimica mea super me, quia cécidi: cõsurgã quum sedero in tenebris,
9 Dñs lux mea est. Irã Dñi portabo, qm̃ peccaui ei: donec causam meã iudicet, & faciat iudiciũ meum:
10 educet me in lucẽ, videbo iustitiã eius. Et aspiciet inimica mea, & operietur confusione, quæ dicit ad
C me: Vbi est Dñs Deus tuus? Oculi mei videbunt in eã: nunc erit in conculcationẽ, vt lutum platearum.
11 Dies vt ædificẽtur maceriæ tuæ: in die illa lõgè fiet
12 lex. In die illa & vsq; ad te veniet Assur, & vsq; ad ciuitates munitas: & à ciuitatibus munitis vsq; ad
13 flumẽ, & ad mare de mari, & ad montẽ de mõte. Et terra erit in desolationẽ propter habitatores suos,
14 & propter fructum cogitationum eorum. Pasce populum tuum in virga tua, gregẽ hęreditatis tuę habitãtes solos in saltu, in medio Carmeli: pascẽtur Basan & Galaad iuxta dies antiquos.
15 Secundùm dies egressionis tuæ de terra Aegypti ostẽdã ei mirabilia.
16 Videbunt gẽtes, & cõfundẽtur super omĩ fortitudine sua: ponẽt manum super os, aures eorum surdę erũt.
17 Lingẽt puluerẽ sicut serpẽs velut reptilia
D terræ proturbabunt de ędibus suis: Dñm Deum nostrũ desiderabunt, & timebunt te.
18 Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatẽ, & trãsis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? nõ immittet vltrà furorẽ suum, quoniam volens misericordiam est.
19 Reuertetur, & miserebitur nostri deponet iniquitates nostras: & proijciet in profundum maris omnia peccata nostra.
20 Dabis veritatẽ Iacob misericordiã Abrahã: quæ iurasti patribus nostris à diebus antiquis.

Serpens. Iere. 10. a. 6. Actu. 43. Col.

Prophetiæ Michææ finis.

PROLOGVS IN PROPHETIAM NAHVM.

Ex proœmio commentariorum Hiero. in Nahum.

NAHVM prophetam ante aduentum regis Assyriorum, qui populũ Israel captiuum in suam regionẽ trastulerat, fuisse, Hebræorũ traditio confirmat. Siquidẽ in fine huius lectionis prædicti regis aduentũ idẽ propheta annunciare monstratur. Sed cùm habitatores Niniue, Iona interitũ ciuitatis prædicante, ne diuina ira denunciatũ interitũ sustinerent, peccatorũ & impietatis pœnitentiã egissent, accepta Dei misericordia, grauioribus se criminibus implicuerunt. Qua de causa memoratus propheta, Spiritu sancto plenus, iudiciũ Dei annũcians, ita locutus est: Deus zelans & vlciscens Dominus est, &c. Iam enim decẽ tribus ab Assyrijs deductæ fuerant in captiuitatẽ sub Ezechia rege Iuda: sub quo etiam nunc in cõsolationẽ populi trãsmigrati aduersum Niniuẽ visio cernitur. Nec erat parua consolatio, tam his qui iam Assyrijs seruiebant, quã reliquis qui sub Ezechia de tribu Iuda & Ben-iamin ab ijsdẽ hostibus obsidebãtur, vt audirent Assyrios quoq; à Chaldæis esse capiendos, sicut in sequẽtibus libri huius demonstrabitur. Sciendũ autẽ est, quòd Niniue in nostra lingua de Hebræo. Speciosam sonat. Speciosus autẽ hic mundus dicitur. Vnde & apud Græcos Cosmos ab ornatu nomen accepit. Et quicquid nunc aduersum Niniuẽ dicitur: de mundo figuraliter prædicari sentiamus. Quã ob causam & assumptio quã Septuaginta interpretãtur LEMMA, & Aquila Harma interpretatus est, apud Hebræos MASSA ponitur, id est graue onus: eo quod eã aduersus quã videtur, premat, nec sinat eleuare ceruicẽ. Simulq; hoc attendendũ, quòd hæc ipsa vel assumptio, vel onus, vel põdus prophetæ, visio sit. Non enim loquitur propheta in ecstasi, vt Mõtanus & Prisca, Maximillaq; delirant: sed quod prophetat, liber est visionis intelligentis vniuersa quæ loquitur: & pondus hostiũ facientis suo populo visionẽ. De consummatione itaq; mundi, secundũ anagogen, o Paula & Eustochiũ in consolationẽ sanctorũ prophetia texitur: vt quæcunq; in mundo vident, quasi prætereuntia & caduca cõtemnant, & præparent se ad iudicij diem, vbi vltor aduersum veros Assyrios affuturus est Dominus.

PROPHETIA NAHVM.

CAPVT PRIMVM.

5 A 2 ONVS Niniue. Liber visionis Nahum Elcesæi. ¶Deus æmulator, & vlciscens Dominus, vlciscens Dominus & habens furorem, vlciscens Dominus in hostes suos, & irascens ipse inimicis suis. 3 ¶Dominus patiēs, & magnus fortitudine & mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate & turbine 4 viæ eius, & nebulæ puluis pedum eius. ¶Increpans mare, & exiccans illud: & omnia flumina ad desertum deducens. Infirmatus est Basan, & Car- 5 melus: & flos Libani elanguit. ¶Montes commoti B sunt, ab eo & colles desolati sunt, & contremuit terra à facie eius, & orbis & omnes habitantes in eo. 6 ¶Ante faciē indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? indignatio eius effusa est vt 7 ignis: & petræ dissolutæ sunt ab eo. ¶Bonus Dominus confortans in die tribulationis, & sciens sperā- 8 tes in se. ¶& in diluuio prætereunte, cōsummationē faciet loci eius: & inimicos eius persequentur tene- 9 bræ. ¶Quid cogitatis contra Dominū? consumma- C tionem ipse faciet: non consurget duplex tribula- 10 tio. ¶Quia sicut spinæ seinuicem complectuntur: sic conuiuium eorum pariter potantium, consumen- 11 tur quasi stipula ariditate plena. ¶Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam mente: pertractās 12 prænaricationem. ¶Hæc dicit Dominus: Si perfecti D fuerint: & ita plures, sic quoq; attondentur, & 'per- 13 transibit' afflixi te, & nō affligam te vltrà. ¶Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, & vincula tua 14 disrumpam. ¶Et præcipiet super te Dominus, non seminabitur ex nomine tuo amplius: de domo Dei tui interficiam sculptile & conflatile: ponam sepul- 15 chrum tuum, quia inhonoratus es. ¶‖Ecce super montes pedes euangelizantis, & annunciantis pacē: celebra Iuda festiuitates tuas, & redde vota tua: quia non adijciet vltrà vt pertranseat in te Belial, vniuersus interijt.

'pertransibunt 8.

‖Isa.52.b.7. Rom.10.c.15.

CAPVT II.

1 A 2 ASCendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem: cōtemplare viam, conforta lūbos, robora virtutē valde. ¶Quia reddidit Dominus superbiam Iacob, sicut superbiam Israel: quia vastatores dissipauerunt 3 eos, & propagines eorum corruerunt. ¶Clypeus fortiū eius ignitus, viri exercitus in coccineis: igneę habenæ currus in die præparationis eius, & agitato- 4 res consopiti sunt. ¶In itineribus 'conturbati sunt, quadrigæ' collisæ sunt in plateis: aspectus eorum 5 quasi lampades, quasi fulgura discurrentia. ¶Recor- B dabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis: velociter ascendent muros eius, & præparabitur vm- 6 braculum. ¶Portæ fluuiorum apertę sunt, & tēplum 7 ad solum dirutū. ¶Et miles captiuus abductus est: & ancillæ eius minabantur, gementes vt columbæ 8 murmurantes in cordibus suis. ¶Et Niniue quasi piscina aquarum aquæ eius: ipsi verò fugerunt: state 9 state, & non est qui reuertatur. ¶Diripite argētum, diripite aurum: & nō est finis diuitiarum ex omni- 10 bus vasis desiderabilibus. ¶Dissipata est, & scissa, & C dilacerata: & cor tabescens & dissolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus: & facies omnium 11 eorum sicut nigredo ollæ. ¶Vbi est habitaculū leonum: & pascua catulorum leonū: ad quam iuit leo, vt ingrederetur illuc: catulus leonis, & non est qui 12 exterreat? ¶Leo cepit sufficiēter catulis suis, & necauit leænis suis: & impleuit præda speluncas suas, 13 & cubile suum rapina. ¶Ecce ego ad te, dicit Domi- D nus exercituum: & succendam vsque ad fumum quadrigas 'tuas', & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra prædam tuam, & nō audietur vltrà vox nunciorum tuorum.

'conturbatæ sunt. 'quadrigis.

Isa. .b.7.

eius 8.

CAPVT III.

1 A 2 VAE ‖ciuitas sanguinum, vniuersa mendacij dilaceratione plena: non recedet à te rapina. ¶Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ 3 'feruētis, & equitis ascēdētis: ¶Et micātis gladij: & fulgurātis hastę, & multitudinis interfectę: & grauis ruinę, nec est finis cadauerū, & corruēt in corpori- 4 bus suis. ¶Propter multitudinē fornicationum meretricis speciosæ, & gratæ, & habētis maleficia, quę vendidit gentes in fornicationibus suis, & familias 5 in maleficijs suis: ¶‖Ecce ego ad te, dicit Dñs exer- B cituum: & reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendā in Gentibus nuditatem tuam, & regnis igno- 6 miniam tuam. ¶Et proijciā abominationes, & con- 7 tumelijs te afficiam, & ponam te in exemplum. ¶Et erit omnis qui viderit te, resiliet à te, & dicet, Vastata est Niniue: quis commouebit super te caput? vn- 8 de quæram cōsolatorem tibi? ¶Nunquid melior es Alexandria populorum, quę habitat in fluminibus?

‖Ezec.24.b.9. Haba.2.c.12.

'feruentes, & equites ascēdētes, & micantes gladij, & fulgurantes hastæ, & multitudines ... 7.

‖Isa.47.a.

aquæ in circuitu eius: cuius diuitię, mare: aquę muri 9 eius. ¶ Aethiopia fortitudo ei', & Aegyptus: & nõ eſt 10 finis: Aphrica & Libies fuerunt in auxilio tuo. ¶ Sed C & ipſa in transmigrationem ducta eſt in captiuitatem: paruuli eius eliſi ſunt in capite omnium viarum, & ſuper inclytos eius miſerunt ſortem: & omnes optimates eius confixi ſunt in compedibus. 11 ¶ Et tu ergo inebriaberis, & eris deſpecta: & tu quę- 12 res auxilium ab inimico. ¶ Omnes munitiones tuę ſicut ficus cum groſſis ſuis: ſi concuſſæ fuerint, ca- 13 dent in os comedentis. ¶ Ecce populus tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis ad apertionem pandentur portę terrę tuę, deuorabit ignis vectes tuos. 14 ¶ Aquam propter obſidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas: intra in lutum & calca, ſubigens te- 15 ne laterem. ¶ Ibi comedet te ignis, peribis gladio, deuorabit te vt bruchus: cõgregare ergo vt bruchus, 16 multiplicare vt locuſta. ¶ Plures feciſti negociationes tuas quã ſtellę ſint cęli: bruchus expanſus eſt, & 17 auolauit. ¶ Cuſtodes tui quaſi locuſtæ: & paruuli tui D quaſi locuſtę locuſtarũ, quę cõfidũt in ſepibus in die frigoris: ſol ortus eſt, & auolauerũt, & nõ eſt cogni- 18 tus locus earũ vbi fuerint. ¶ Dormitauerũt paſtores tui rex Aſſur, ſepeliẽtur principes tui: latitauit po- 19 pulus tuus in mõtibus, & nõ eſt qui cõgreget. ¶ Non eſt obſcura contritio tua, peſſima eſt plaga tua. omnes qui audierunt auditionem tuam, compreſſerunt manum ſuper te: quia ſuper quem non tranſijt malitia tua ſemper?

Prophetiæ Nahum finis.

PROLOGVS IN PROPHETIAM HABACVC.

Ex proęmio commentariorum Hiero. in Habacuc.

QVATVOR Prophetæ in duodecim prophetarum volumine continentur: è quibus tres in principio Limma, id eſt Pondus, titulum habent, Nahum, Habacuc, & Malachias. Porrò Zacharias in medio & circa finem duos huiuſcemodi ponit titulos: è quibus vnus eſt, Onus verbi Domini in terra Adrach, & Damaſci requiei eius: alter in fine, Onus verbi Domini ſuper Iſrael. De Nahum, orationibus tuis iam liber editus eſt: de Zacharia & Malachia, ſi vita comes fuerit, differetur. Nunc Habacuc habemus in manibus, qui vel ex eo ꝙ amabilis Domini eſt, vocatur Amplexatio: vel ꝙ in certamen & luctam, & (vt ita dicam) amplexum cum Deo congreditur: amplexantis, id eſt luctantis, ſortitus eſt nomen. Nullus enim tam audaci voce auſus eſt Deum ad diſceptationem iuſtitiæ prouocare, & dicere ei: Cur in rebus humanis, & in mundi iſtius politia tanta rerum verſatur iniquitas? Vociferabor ad te vim patiens: & non ſaluabis? Quare oſtendiſti mihi iniquitatem, & laborem videre? Lacerata eſt lex, & non peruenit vſque ad finem iudicium: quia impius præualet aduerſum iuſtum: ideo egreditur iudicium peruerſum. Vides ꝙ temeraria vox ſit, & quodammodò blaſphemantis, creatorem ſuum ad iudicium prouocare: & vas fragile aduerſus figulum, cur tale vel tale factum ſit diſputare? Nec non & hoc animaduertendum, ꝙ aſſumptio vel pondus, quæ grauia eſſe iam diximus, prophetæ viſio eſt: & aduerſum Montani dogma peruerſum, intelligit quod videt: nec vt amens loquitur, nec more inſanientium fœminarum dat ſine mente ſonum. Unde & Apoſtolus iubet vt ſi prophetantibus alijs, alij fuerit reuelatum, taceant qui priùs loquebantur. Et ſtatim: Non eſt inquit, diſſenſionis Deus, ſed pacis. Ex quo intelligitur, cùm quis voluntate reticet, & alteri locum dat ad loquendum, poſſe & loqui & tacere cum velit: qui autem in ecſtaſi, id eſt inuitus loquitur, nec tacere, nec loqui in ſua poteſtate habet. Illud quoque diſce (quia ſemel à me violenter exigis, vt quaſi quoſdam gradus & ſcalas ad altiora nitenti hiſtoriam tibi interpreter) prophetiam eſſe contra Babylonem & Nabuchodonoſor regem Chaldæorum: vt quomodo prior propheta Nahum, quem Habacuc ſequitur, vaticinium habuit contra Niniuen & Aſſyrios, qui vaſtauerunt decem tribus, quæ vocantur Iſrael: ita Habacuc prophetiam habeat aduerſus Babylonem & Nabuchodonoſor: à quibus Iuda & Ieruſalem, templumq; ſubuerſa ſunt. Et vt ſcias eo tempore fuiſſe Habacuc, quo iam duæ tribus quæ vocabantur Iudas, ductæ erant in captiuitatem, Daniel docere te poterit, ad quem in lacum leonum Habacuc cum prandio mittitur: quanquam apud Hebræos hæc ipſa non legatur hiſtoria. Igitur ſiue quis recipiat ſcripturam illam, ſiue non recipiat, vtrunq, pro nobis eſt. Aut enim recipit, & iam poſt factam rem, liber Habacuc texitur: aut non recipit, & quaſi propheta ſcribit quæ ventura cognoſcit. Interim ſecundùm literam cauſatur aduerſum Deum propheta: cur Nabuchodonoſor templum Dei vaſtet & Iudam: cur Ieruſalem quondã vrbs Domini, deſtruatur: quare clamet populus, & non exaudiatur, vociferetur ad Dominum oppreſſus à Chaldæis, & non ſaluetur: quare etiam ipſe propheta

vel

vel populus ex cuius persona nunc loquitur, ad hoc vixerit & huc usq; perductus sit, ut iniquitatem hostium & suum laborem videat: cur iniustitia prævaleat aduersum se. Et hoc dicit præ mentis angustia, nesciens aurum in igne conflari, & tres pueros de camino ignis puriores exisse, quàm intrauerāt. Sed & hoc generaliter accipere possumus, quòd ex persona humanæ impatientiæ loquatur: ut in querulam vocem & plenam doloris erumpat, dicens: Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se? Hæc autem loquitur, nesciens iudicia Dei inuestigabilia, & profundum diuitiarum sapientiæ & scientiæ eius: quòd non ita videat Deus, ut videt homo: homo tantum præsentia respicit, Deus futura & æterna cognoscit. Et quomodò si ægrotus & æstuans febribus aquam frigidam postulet, & dicat ad medicum: Vim patior, crucior, vror, exanimor, Vsquequo medice clamabo, & non exaudies? Et respondeat ei sapientissimus ac clementissimus medicus: Scio quo tempore dare debeam quod postulas, & non misereor modò quia misericordia ista crudelitas est, & voluntas tua contra te petit. Ita & Deus noster sciens clementiæ suæ pondera atque mensuras, interdum non exaudit clamantem: ut eum probet, & magis prouocet eum ad rogandum, & quasi igne excoctum iustiorem & puriorem faciat. Quod intelligens Apostolus secundùm id quòd misericordiam consecutus est à Domino, ait: Sed non deficimus in tribulationibus. Et benedicit Dominum in omni tempore: & scit quòd qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit: & gloriatur in labore & dolore: & cum Ieremia dicit: Tribulationem & miseriam inuocabo: ut quomodo alius inuocat Deum, sic sanctus vir & bellator inuictus ad exercendum se & probandum, tribulationem & miseriam venire desiderat.

PROPHETIA HABACVC.

CAPVT PRIMVM.

1 A ONVS quod vidit Habacuc propheta. 2 ¶Vsquequo Domine clamabo, & non exaudies: vociferabor ad te vim patiens, & non saluabis? 3 ¶Quare ostendisti mihi iniquitatem & laborem, videre prædã & iniustitiã cõtra me? Quare respicis contemptores & taces conculcante impio iustiorem se? Et facies homines quasi pisces maris, & quasi reptilia non habentia ducem? & factum est iudicium & contradictio potentior? 4 B ¶Propter hoc lacerata est lex, & nõ peruênit vsque ad finem iudicium: quia impius præualet aduersus iustum: propterea egreditur iudiciũ peruersum. 5 ¶Aspicite in gentibus & videte, & admiramini, & obstupescite: quia opus factum est in diebus vestris, quod nemo credet cùm narrabitur. 6 ¶Quia ecce ego suscitabo Chaldæos, gentem amaram & velocem, ambulantem super latitudinẽ terræ, ut possideat tabernacula non sua. 7 ¶Horribilis & terribilis est: ex semetipsa iudicium & onus eius egredietur. 8 C ¶Leuiores pardis equi eius, & velociores lupis vespertinis, & diffundentur equites eius: equites namque eius de longè venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum. 9 ¶Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus vrens: & congregabit quasi arenã, captiuitatẽ. 10 ¶Et ipse de regibus triũphabit, & tyranni ridiculi eius erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eã. 11 ¶Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit, & corruet: hæc est fortitudo eius Dei sui. 12 ¶Nunquid non tu à principio Domine Deus meus, sancte meus, & non moriemur? Domine in iudiciũ posuisti eum: & fortem ut corriperes, fundasti eum. 13 D ¶Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. quare non respicis super iniqua agentes, & taces deuorante impio iustiorẽ se? 14 ¶Et facies homines quasi pisces maris, & 15 quasi reptile non habens principem? ¶Totum in hamo subleuauit, traxit illud in sagena sua, & congregauit in rete suum. Super hoc lætabitur & exultabit. 16 ¶Propterea immolabit sagenæ suæ, & sacrificabit reti suo: quia in ipsis incrassata est pars eius, & cibus eius electus. 17 ¶Propter hoc ergo expandit sagenam suam, & semper interficere Gentes non parcet.

Marginal notes: Act. 13.f 41. — ᵃcessa.

CAPVT II.

1 A SVper custodiam meam stabo, & figã gradum super munitionem: & contemplabor, ut videam quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me. 2 ¶Et respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eũ super tabulas: ut percurrat qui legerit eũ. 3 ¶Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, &

Marginal note: Isa. 21.b

nō mentietur:si moram fecerit,expecta illum: quia
4 veniens veniet,& non tardabit.¶Ecce qui incredu
lus est, non erit recta anima eius in semetipso: iu-
5 stus autem in fide sua viuet. ¶Et quomodo vinum
potantem decipit:sic erit vir superbus,& non deco
rabitur:qui dilatauit quasi infernus animam suam:
& ipse quasi mors,& non adimpletur:& congrega-
uit ad se omnes gentes,& coaceruauit ad se omnes
6 populos.¶Nunquid non omnes isti super eum para
B bolam sument,& loquelam enigmatum eius,& di-
cetur:Vę ei qui multiplicat non sua?vsquequo & ag
7 grauat cōtra se densum lutū?¶Nunquid non repe n
tè cōsurgent,qui mordeant te:& suscitabūtur lace-
8 rantes te, & eris in rapinā eis? ¶Quia tu spoliasti gē
tes multas spoliabunt te oēs q reliqui fuerint de po
pulis propter sanguinē hoīs & iniquitatē terræ ciui
9 tatis,& oīum habitantiū in ea.¶Vę qui cōgregat aua
ritiā malā domui suæ,vt sit in excelso nidus eius,&
10 liberari se putat de manu mali.¶Cogitasti cōfusio-
nem domui tuæ,cōcidisti populos multos,& pecca
11 uit aīa tua.¶Quia lapis de pariete clamabit:& lignū
C quod inter iuncturas ædificiorum est,respondebit.
12 ¶Væ qui ædificat ciuitatē in sanguinibus,& præpa
13 rat vrbē in iniquitate.¶Nunquid nō hęc sunt à Dño
exercituū?Laborabūt enim populi in multo igne:&
14 gentes in vacuū,& deficient.¶Quia replebitur terra
vt cognoscāt gloriā Dñi,quasi aquæ operientes ma
15 re.¶Vę qui potū dat amico suo,mittens fel suum &
16 inebrians,vt aspiciat nuditatem eius. ¶Repletus es
ignominia pro gloria:bibe tu quoq; & cōsopire:cir
cundabit te calix dexteræ Dñi,& vomitus ignomi-
17 nię super gloriā tuam.¶Quia iniquitas Libani ope-
D riet te,& vastitas animalium deterrebit eos de san
guinibus hoīs,& iniquitate terrę,& ciuitatis,& om
18 niū habitantiū in ea. ¶Quid prodest sculptile, quia
sculpsit illud fictor suus,cōflatile & imaginē falsam,
quia sperauit in figmēto fictor eius, vt faceret simu
19 lacra muta?¶Væ qui dicit ligno,Expergiscere: Sur-
ge,lapidi tacēti:nunquid ipse docere poterit?Ecce
iste coopertus est auro & argento:& oīs spiritus nō
20 est in visceribus eius.¶Dominus autem in templo
sancto suo:sileat à facie eius omnis terra.

Oratio Habacuc pro ignorantijs.

CAPVT III.

1 Domine audiui auditionem tuam, & timui:
A Domine opus tuum in medio annorum, vi
2 uifica illud: in medio annorum notum fa-
cies: cùm iratus fueris,misericordię recordaberis.
3 ¶Deus ab Austro veniet, & sanctus de mōte Pha
ram. Semper operuit cœlos gloria eius, & laudis
eius plena est terra.
4 ¶Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus
eius: ibi abscondita est fortitudo eius.
5 ¶Ante faciē eius ibit mors, & egredietur diabo-
lus ante pedes eius.
6 ¶Stetit, & mensus est terram: aspexit,& dissoluit
Gentes, & contriti sunt montes seculi: incuruati
sunt colles mundi,ab itineribus ęternitatis eius.
7 ¶Pro iniqnitate vidi tentoria Aethiopiæ,turba-
B buntur pelles terræ Madian.
8 Nūquid in fluminibus iratus es Dñe?aut in flumi
nibus furor tuus?vel in mari indignatio tua,`qui a-
scendis`super equos tuos,& quadrigę tuę saluatio? `ascendes,
9 ¶Suscitās suscitabis arcū tuum, iuramenta tribu
bus quæ locutus es: Semper fluuios scindes terræ.
10 ¶Viderunt te,& doluerunt mōtes,gurges aqua-
rum transijt, dedit abyssus vocem suam, altitudo
manus suas leuauit.
11 ¶Sol & Luna steterunt in habitaculo suo, in luce sa
C gittarū tuarū ibūt,in splēdore fulgurātis hastæ tuæ.
12 ¶In fremitu conculcabis terram,*in furore obstu- * &
pefacies Gentes.
13 ¶Egressus es in salutē populi tui,in salutem cum
Christo tuo:percussisti caput de domo impij,denu-
dasti fundamentum*vsque ad collum.Semper. *eius.
14 ¶Maledixisti sceptris eius, capiti bellatorū eius,
venientibus vt turbo ad dispergendū me: exultatio
eorū, sicut eius qui deuorat pauperē in abscōdito.
15 ¶Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aqua-
D rum multarum.
16 ¶Audiui & conturbatus est venter meus, à voce
contremuerunt labia mea: ingrediatur putredo in
ossibus meis,& subter me scateat:vt requiescam in
die tribulationis, vt ascendam ad populum accin-
ctum nostrum.
17 ¶Ficus enim non florebit, & non erit germen in
vineis:mentietur opus oliuę, & arua non afferent
cibum: abscindetur de ouili pecus, & non erit ar-
mentum in pręsepibus.
18 ¶Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo
in Deo Iesu meo.
19 Deus Dominus fortitudo mea, & ponet pedes
meos quasi ceruorum: & super excelsa mea dedu-
cet me victor, in Psalmis canentem.

Prophetiæ Habacuc finis.

PROLOGVS IN SOPHONIAE PROPHETIAM
Ex principio commentariorum Hiero.in Sophoniam.

TRADVNT Hebræi, cuiuscunque prophetæ pater aut auus ponatur in titulo,ipsos quoque prophetas fuisse.Vnde & Amos vnus de duodecim Prophetis,qui dixerat: Non sum propheta,nec filius prophetæ.sed pastor caprarum,vellicans sycomoros,patris nomen in titulo non habet.Hoc si verum est Sophonias propheta,nomine(vt ita dicam)prophetico, & gloriosa maiorum suorum stirpe generatus est:habuit enim patrem Chusi,auum Godoliam,proauum Ama

riam, attauum Ezechiam: & talem quadrigam ipse velut extremus auriga compleuit. Nomen Sophoniæ, alij Speculam: alij Arcanum Domini transtulerunt. Siue igitur specula, siue absconditum Domini interpretetur, vtrunq; prophetæ conuenit. Dicitur enim ad Ezechielem: Fili hoīs, Speculatorem te posui domui Israel. Iste ergo propheta qui erat in specula & in sublimibus cōstitutus, & nouerat mysteria Domini, filius erat Chusi qui interpretatur Humilitas. Habebat quoq; auum Godoliā, qui dicitur Magnitudo Domini: & proauum Amariam qui & ipse vertitur in Sermonē Domini: & attauū Ezechiā, qui sonat Fortitudo Domini. De fortitudine itaq; Domini natus est sermo Domini, & de sermone Domini nata est magnitudo Domini: & de magnitudine nata est humilitas: Vt cùm peruenerit aliquis ad perfectum dicat: Quia non sum dignus vocari Apostolus, & illud in psalmis: Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei. Iosiam regem Iudæ, cuius temporibus Sophonias prophetasse inuenitur, Deo præ omnibus regibus placuisse, historia quarti libri Regum & secundi Paralipomènon demōstrat. Iosias simulachra quæ pater suus Amon, vel auus Manasses in templo Dei collocauerat, deiecta comminuisse monstratur. In quibus etiam serpentem æreum à Moyse factum: quem errore inductus populus, superstitione idòlorum detentus, admiserat. Idem custodisse pasca, & intermissum temporibus multis solus celebrasse monstratur. Ideo Deus per prophetam temporibus memorati regis quæ prouentura erant, ostendens: gentibus quidem lectione comprehensis, affuturum iudicium: populo verò Israel salutem: & ciuitati Ierusalem restaurationem tunc temporis tribuendam textu lectionis denunciauit.

PROPHETIA SOPHONIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A VERBVM Domini quod factum est ad Sophoniā, filium Chusi, filij Godoliæ, filij Amariæ, filij Ezechiæ, in diebus Iosiæ, filij Ammon, regis Iudæ. 2 ❡Congregans congregabo omnia à facie terræ, dicit Dominus: 3 ❡congregans hominē & pecus, congregans volatilia cœli & pisces maris: & ruinæ impiorum erunt: & disperdam homines à facie terræ, dicit Dominus. 4 ❡Et extendam manum meam super Iudam, & super omnes habitantes Ierusalem: & disperdam B de loco hoc reliquias Baal, & nomina æditiorum cum sacerdotibus: 5 ❡& eos qui adorant super tecta militiam cœli, & adorant, & iurant in Domino, & iurant in Melchom: 6 ❡Et qui auertuntur de post tergum Domini, & qui non quæsierunt Dominum, nec inuestigauerunt eum. 7 ❡Silete à facie Domini Dei: quia iuxtà est dies Domini, quia præparauit Dominus hostiam, sanctificauit vocatos suos. 8 ❡Et erit in die hostiæ Domini visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrina: 9 ❡& visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui cōplent domum Domini Dei sui iniquitate & dolo. 10 C ❡Et erit in die illa, dicit Dominus, vox clamoris à porta pisciū, & vlulatus à Secunda, & contritio magna à collibus. 11 ❡Vlulate habitatores Pilæ: conticuit omnis populus Chanáan, disperierunt oēs inuoluti argento. 12 ❡Et erit in tempore illo: scrutabor Ierusalem in lucernis, & visitabo super viros defixos in fæcibus suis: qui dicunt in cordibus suis: Non faciet bene Dominus, & non faciet malè. 13 ❡Et erit fortitudo eorum in direptionem, & domus eorum in desertum: ‖ & ædificabunt domos, & non habitabunt: & plantabunt vineas, & non bibent vinum earum. 14 ❡Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. 15 D ❡‖ Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis: 16 ❡dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas & super angulos excelsos. 17 ❡Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorū sicut humus, & corpora eorū sicut stercora. 18 ❡‖ Sed & argentum eorum & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: ‖ in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

-7.
‖ Amos. c.12.
‖ Iet. 30. 7. Ioel. 2. 11. Amos. 6. 18.
‖ Eze. 7. 19.
‖ Inf. 3. b

CAPVT II.

1 A CONuenite, congregamini gens non amabilis: ¶ Priusquam pariat iussio quasi 2 puluerem transeuntem diem, antequam veniat super vos ira furoris Dñi, ante- 3 quã veniat super vos dies indignationis Dñi. ¶ Quærite Dominũ omnes mansueti terræ, qui iudicium eius estis operati: quærite iustum, quærite mansuetum: si quo modo abscondamini in die furoris Do- 4 mini. ¶ Quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie eijcient, & Accaron 5 eradicabitur. ¶ Væ qui habitatis funiculum maris, gens perditorum: verbum Domini super vos Cha- B naan terra Philisthinorum, & disperdam te, ita vt 6 nõ sit inhabitator. ¶ Et erit funiculus maris requies pastorum, & caulæ pecorum: & erit funiculus eius 7 qui remanserit de domo Iuda, ibi pascentur: in domibus Ascalonis ad vesperam requiescent: quia visitabit eos Dominus Deus eorum, & auertet capti- 8 uitatem eorum. ¶ Audiui opprobriũ Moab, & blasphemias filiorũ Ammon: quæ exprobauerunt populo meo, & magnificati sunt super terminos eorũ. 9 ¶ Propterea viuo ego, dicit Dominus exercituum, Deus Israël: quia Moab vt Sodoma erit, & filij Am- C mon quasi Gomorrha, siccitas spinarum, & acerui salis, & desertum vsque in æternum: reliquiæ populi mei diripient eos, & residui gentis meæ possi- 10 debunt illos. ¶ Hoc eis eueniet pro superbia sua: quia blasphemauerunt, & magnificati sunt super 11 populum Domini exercituum. ¶ Horribilis Dominus super eos, & attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eum viri de loco suo, omnes insulæ. 12 Gentium. ¶ Sed & vos Æthiopes interfecti gladio 13 meo eritis. ¶ Et extendet manum suam super Aquilonem, & perdet Assur, & ponet speciosam in soli- D 14 tudinem & in inuium & quasi desertum. ¶ Et accubabunt in medio eius greges, omnes bestiæ Gentium: & onocrotalus & ericius in liminibus eius morabuntur: vox cantantis in fenestra, coruus in su- 15 perliminari, quoniam attenuabo robur eius. ¶ Hæc est ciuitas gloriosa habitans in confidentia, quæ dicebat in corde suo: Ego sum, & extra me nõ est alia amplius: quomodo facta est in desertum cubile bestiæ? omnis qui transit per eam, sibilabit, & mouebit manum suam.

Isa. 34. c. 11.

CAPVT III.

1 A VÆ prouocatrix & redempta ciuitas, columba. ¶ Non audiuit vocem, & non su- 2 scepit disciplinam: in Domino non est confisa, ad Deum suum non appropin- 3 quauit. ¶ Principes eius in medio eius quasi leones rugientes: iudices eius lupi vespere, nõ relinquebant 4 in manè. ¶ Prophetæ eius vesani, viri infideles: sacerdotes eius polluerunt sanctum, iniustè egerũt con- 5 tra legem. ¶ Dominus iustus in medio eius non faciet iniquitatem: manè manè iudicium suum dabit in lucem, & non absconderur: nesciuit autem ini- 6 quus confusionem. ¶ Disperdidi Gentes, & dissipati sunt anguli earum: desertas feci vias eorum, dum non est qui transeat: desolatæ sunt ciuitates eorum 7 non remanente viro, neque vllo habitatore. ¶ Dixi, B Attamen timebis me, suscipies disciplinam, & non peribit habitaculum eius, propter omnia in quibus visitaui eam: veruntamen diluculo surgentes corru- 8 perunt omnes cogitationes suas. ¶ Qua propter expecta me, dicit Dominus: in die resurrectionis meę in futurum, quia iudicium meũ vt congregem gentes, & colligam regna: & effundam super eos indignationem meam, omnẽ iram furoris mei: in igne 9 enim zeli mei deuorabitur omnis terra. ¶ Quia tunc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno. 10 ¶ Vltrà flumina Æthiopiæ, inde supplices mei filij 11 dispersorum meorum deferent munus mihi. ¶ In die C illa non confunderis super cunctis adinuentionibus tuis, quibus præuaricata es in me: quia tũc auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ, & non ad- 12 ijcies exaltari amplius in mõte sancto meo. ¶ Et derelinquam in medio tui populum pauperem & ege- 13 num, & sperabunt in nomine Domini. ¶ Reliquię Israël non facient iniquitatem, nec loquentur mendacium, & non inuenietur in ore eorum lingua dolosa: quoniam ipsi pascentur & accubabunt, & non 14 erit qui exterreat. ¶ Lauda filia Sion, iubila Israël: & 15 lætare, & exulta in omni corde filia Ierusalem. ¶ Abstulit Dñs iudicium tuum, auertit inimicos tuos: D rex Israël Dominus in medio tui, non timebis ma- 16 lum vltrà. ¶ In die illa dicetur Ierusalem, Noli time- 17 re: Sion, non dissoluantur manus tuæ. ¶ Dominus Deus tuus in medio tui fortis, ipse saluabit: gaudebit super te in lętitia, silebit in dilectione tua, *exul- 18 tabit super te in laude. ¶ Nugas qui à lege recesserãt congregabo: quia ex te erant: vt non vltrà habeas 19 super eis opprobrium. ¶ Ecce ego interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo: & saluabo claudicantem, & eam quæ eiecta fuerat, congregabo: & ponam eos in laudem & in nomen, in omni 20 terra confusionis eorum: In tempore illo quo adducam vos, & in tempore quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terrę, cùm conuertero captiuitatẽ vestram coram oculis vestris, dicit Dominus.

Ezec. 22. f. 27. Mich. 3. d. 18.

Sap. 1. d. 8.

* &

Mich. 4. b. 7.

Prophetiæ Sophoniæ finis.

PROLOGVS IN PROPHETIAM AGGAEI.

IEREMIAS propheta ob causam periurij Sedeciæ regis (vt historia libri secundi Paralipomenon indicat) qui fidem promissam Nabuchodonosor, regi Chaldæorum, non seruauerat, populum Israel refert cum memorato rege Ierusalem, expugnata Ierusalem, captiuum in Babylonem fuisse perductum. Sed cum memoratus populus multis temporibus idôlis seruiendo, & effusione sanguinis innocentum se grauiter impiasset: volens Deus generationem vniuersam eiusdem populi ob causas memoratas penitus deperire, septuaginta annorum captiuitatem eundem populum in regno Chaldæorum statuit sustinere: hac ratione, vt completo numero annorum, nouus populus à memoratis peccatis immunis ad renouationem Ierusalem perueniret. Sexagesimo itaq; secundo anno, regno Chaldæorum subuerso, cui adhuc octo anni restabant ad regnandum, quod etiam sexta visio Danielis ostendit: cùm propter causam sacrilegij, quod in eadem visione continetur, fuisset extinctum, Darius qui Medis imperabat, vt septima visio Danielis ostendit, memoratorum regno successit. Cuius primo anno regni, vt decima visio Danielis manifestat: Daniel supputatis annis, videns appropinquare tempus reuersionis, quæ per Ieremiam fuerat promissa, orans tam pro se quàm pro populo, eandem promissionem à Deo postulabat impleri. Cui per Gabrielem archangelum in eadem visione iuxta preces eiusdem, vniuersa completa esse, Deus dixit. Nam moriente supradicto Dario rege Medorum, & succedente in regno Cyro rege Persarum: promissione Dei completa, per eundem regem populum Israel in Ierusalem reductum, historia secundi libri Paralipoménon, & initium Esdræ prophetæ confirmant. Cumq; à populo Israel & senioribus templum Dei ædificari cœpisset: mortuo Ciro rege, ac regnante Dario rege Persarum, qui memorato Ciro successerat: vicinæ gentes ciuitatis Ierusalem, (vt idem Esdras refert) restaurationem templi & ciuitatis resistendo impedire cœperunt. Qua ratione deterritus populus Israel, reparationem supradicti templi Domini necdum iuxta promissionem concessam esse credebat. Propter quod in secundo anno regni memorati Darij regis Persarum, Aggæus propheta à Deo missus, Zorobabel qui de tribu erat Iuda, qui potestatem regni suscepturus erat, & Iesum filium Iosedec summum sacerdotem admonet, vt credant completo numero annorum tempus restaurationis Ierusalem, aduenisse hoc etiam addito, ne incredulitatem populi vellent imitari, de quo Deus per eum dixit: Populus hic dicit, Nondum venit tempus vt ædificetur domus Dei. Omnia autem quæ textu huius prophetiæ continentur, reuersionem populi, ædificationem templi, renouationem ciuitatis, obseruantiam sacerdotalem, & interitum regnorum gentium exterarum significant.

PRO-

PROPHTIA AEGGAEI.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN anno secũdo Darij regis, in mẽse sexto, in vna mensis: factum est verbum Dñi in manu Aggæi prophetę ad Zorobabel, filiũ Salathiel, ducẽ Iuda: & ad Iesum filium Iosedec, sacerdotẽ magnũ, dicẽs. 2 ¶Hęc ait Dñs exercituum, dicẽs: Populus iste dicit, Nondũ venit tp̃s domũ Dñi ędificãdę. 3 ¶Et factum est verbũ Dñi in manu Aggæi pphetæ, dicẽs. 4 ¶Nunqd tp̃s vobis est vt habitetis ĩ B domibus *laqueatis, & domus ista deserta? 5 ¶Et nũc hæc dicit Dñs exercituum; Ponite corda vestra super vias vestras. 6 ¶ |Seminastis multum, & intulistis parũ: comedistis, & non ęstis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum. 7 ¶Hæc dicit Dñs exercituũ: Ponite corda vestra super vias vestras, 8 ¶ascendite in montẽ, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabilis mihi erit, & gloriabor, dicit Dñs. 9 ¶Respexistis ad amplius, D & ecce factum est minus: & intulistis in domum, & exufflaui illud: quam ob causam dicit Dñs exercituũ? quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisq; in domum suã. 10 ¶Propter hoc super vos prohibiti sunt cęli ne darent rorẽ, & terra prohibita est ne daret germen suum. 11 ¶& vocaui siccitatẽ super terrã, & super montes, & super triticũ, & super vinum & super oleum, & quæcunq; profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnem laborem manuum. 12 ¶Et audiuit Zorobabel D filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec sacerdos magnus, & omnes reliquiæ populi vocem *Dei sui, & verba Aggæi prophetæ, sicut misit eum Dominus Deus eorum ad eos: & timuit populus à facie Domini. 13 ¶Et dixit Aggæus nuncius Domini de nuncijs Domini populo dicens: Ego vobiscum sum, dicit Dominus. 14 ¶Et suscitauit Dominus spiritum Zorobabel filij Salathiel ducis Iuda, & spiritum Iesu filij Iosedec sacerdotis magni, & spiritum reliquorum de omni populo: & ingressi sunt, & faciebant opus in domo Domini exercituum Dei sui.

*vestris 2.

|Deu. 28 d.38. Mich. 6.d.15.

*Domini 4

CAPVT II.

1 A IN die vicesima & quarta mensis, in sexto mense, in anno secundo Darij regis. 2 ¶In septimo mense, vicesima & prima mensis: factũ est verbũ Dñi in manu Aggæi prophetæ, dicens: 3 ¶Loquere ad Zorobabel filiũ Salathiel ducẽ Iuda, & ad Iesum filiũ Iosedec sacerdotẽ magnũ, & ad reliquos populi, dicẽs: 4 ¶Quis in vobis est derelictus q B vidit domũ istã in gloria sua prima? & quid vos videtis hãc nũc? nũquid non ita est, quasi nõ sit in oculis vestris? 5 ¶Et nunc cõfortare Zorobabel, dicit Dñs: & cõfortare Iesu fili Iosedec sacerdos magne, & cõfortare oĩs populus terræ, dicit Dñs exercituũ: & facite (qm̃ ego vobiscũ sum, dicit Dñs exercituũ) 6 ¶verbũ quod pepigi vobiscũ cũ egrederemini de terra Aegypti: & spiritus meus erit in medio vestrũ: nolite timere. 7 ¶Quia hæc dicit Dñs exercituũ: |Adhuc vnum modicum est, & ego commouebo cœlum & terram, & mare, & aridam. 8 ¶Et mouebo omnes gentes, ET VENIET DESIDERATVS cunctis Gentibus: & implebo domum istam gloria dicit Dominus exercituum. 9 ¶Meum est argentum, & meum est aurum, dicit Dominus exercituum. 10 ¶Magna erit gloria domus istius nouissimæ plus quàm primæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum. 11 ¶In vicesima & quarta noni mẽsis, in anno secundo Darij regis, factum est verbum Domini ad Aggęum prophetã, dicens. 12 ¶Hęc dicit Dominus exercituum: Interroga sacerdotes legẽ, dicens: 13 ¶Si tulerit homo carnem sanctificatam in ora vestimenti sui, & tetigerit de summitate eius panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum: nunquid sanctificabitur? Respõdentes autem sacerdotes, dixerunt Non. 14 ¶Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in anima C ex omnibus his, nunquid cõtaminabitur? Et responderunt sacerdotes, & dixerunt: Contaminabitur. 15 ¶Et respõdit Aggæus, & dixit: Sic populus iste, & sic gens ista ante faciẽ meã, dicit Dñs, & sic oẽ opus manuũ eorũ: & oĩa quæ obtulerunt ibi, cõtaminata erũt. 16 ¶Et nũc ponite corda vestra, à die hac & suprà antequã poneretur lapis super lapidẽ in templo Dñi. 17 ¶Cùm accederetis ad aceruũ viginti modiorũ, & fierent decẽ: & intraretis ad torcular vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti: 18 ¶|Percussi vos vẽto vrẽte, & aurugine & grãdine oĩa opera manuũ vestrarũ: & nõ fuit in vobis qui reuerterẽt ad me dicit Dñs. 19 ¶Ponite corda vestra ex die ista & in futurũ, à die vicesima & quarta noni mẽsis: à die qua fundamẽta iacta sunt tẽpli Dñi, ponite super cor vestrũ. 20 ¶Nunquid iã semẽ in germine est, & adhuc vinea, & ficus, & malogranatũ, & lignũ oliuę nõ floruit? ex die ista benedicã. 21 ¶Et factũ est verbũ Dñi secũdò ad Aggęũ, in vicesima & quarta mẽsis, 22 dicẽs: ¶Loquere ad Zorobabel ducẽ Iuda, dicẽs: Ego mouebo cęlũ pariter & terrã. 23 ¶Et subuertã soliũ regnorũ, & cõterã fortitudinẽ regni Gentiũ: & subuertã quadrigã & ascẽsorẽ eius, & descẽdẽt equi, & ascẽsores eorũ, vir in gladio fratris sui. 24 ¶|In die illa, dicit Dñs exercituũ, assumã te, Zorobabel fili Salathiel, serue meus, dicit Dominus: & ponam te quasi signaculum, quia te elegi, dicit Dñs exercituum.

|Hebr. 12. f.26.

|Amos 4. b.9.

|Eccl. 49. 13.

PROLOGVS IN ZACHARIAE PROPHETIAM.

SECVNDO anno Darij regis Medorum, Aggæum, & Zachariam prophetasse, lectiones eorundem declarant. Sed hac de causa Aggæus Zachariæ in ordine prophetarum prælatus esse videtur, quòd cum duobus mensibus, vt prædictorum lectiones ostendunt, in prophetia præcessisse inuenitur, & ad reparationem templi præcepto Dei populum animasse, vt Esdras refert, dicens: In secundo anno Darij regis Persarum prophetauerunt Aggæus & Zacharias filius Addo prophetæ, super Iudæos qui erant in Iuda & Ierusalem, super Israel in nomine Dei Israel super eos. Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iesus filius Iosedec, & principes eius: inchoaueruntq; ædificare domum Dei, quæ est in Ierusalem. Quibus cùm adessent prophetæ, exhortatione sua adiuuerũt eos: Nam & populum Israel ab imitatione paternorum delictorum per suam admonitionem idem propheta cupiens reuocare, verbis lectione comprehensis vsus est: Vidi nocte: & ecce vir ascenderat super equum rubeum, &c. Vidit propheta virum equo rubeo sedentem, & stantem in medio myrteti vmbrosi: cuius visionis hæc solutio est: Vir ascendens equũ rubeum, licèt Angelus intelligatur: tamen quia prædicti coloris equum conscendere visus est, vindictam sanguinis in eam gentem significat afferendam, quæ populum Israel in captiuitatẽ redegerat. Nam & Isaias propheta per ruborem vestimentorum, inter gentes vindictam cum sanguine à Deo proferendam demonstrans, his verbis vsus est, dicens: Quis est iste qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra? &c. Stantẽ verò in medio myrteti vmbrantis, quòd dixit: lætitia populo affuturã per myrteti significationem voluit designari. Eius ligni Moyses in Leuitico, cum faceret mentionem, ait: Accipietis die prima fructus ligni speciosi, vt lætitiam populi per bene olentis ligni & speciosi vmbraculum demonstraret. Sed hanc visionem, quæ liberationem populi, & vindictam de aduersarijs affuturã demonstrat, ob hoc noctu propheta se vidisse memorauit, quia populum Israel in prima liberatione de terra Aegypti noctu discessisse constabat: cuius exempli, quia præsens populus aliquam partem in se retinere videbatur, liberatio eiusdem ac reditus captiuitatis de terra Chaldæorum per noctem prophetæ est reuelata.

PROPHETIA ZACHARIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A IN mense octauo, in anno secundo Darij, factum est verbũ Domini ad Zachariã filiũ Barachię, filij Addo, prophetam, dicẽs: 2 ¶Iratus est Dñs super patres vestros 3 iracũdia. ¶Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituũ, Cõuertimini ad me, ait Dñs exercituũ, & cõ-4 uertar ad vos, dicit Dñs exercituũ. ¶Ne sitis sicut patres vestri, ad quos clamabãt prophetę priores, dicẽtes: Hæc dicit Dñs exercituũ, Cõuertimini de vijs B vestris malis, & de cogitationibus vestris pessimis: & 5 nõ audierũt, neq; attenderunt ad me, dicit Dñs. ¶Patres vestri vbi sunt? & prophetę nũquid in sempiter-6 nũ viuẽt? ¶Veruntamen verba mea & legitima mea quæ mandaui seruis meis prophetis, nunquid non comprehenderunt patres vestros? & conuersi sunt, & dixerunt, Sicut cogitauit Dominus exercituum facere nobis secundùm vias nostras, & secundùm 7 adinuentiones nostras fecit nobis. ¶In die vicesima & quarta vndecimi mensis Sabath: in anno secundo Darij, factum est verbum Domini ad Zachariam filium Barachiæ, filij Addo, prophetam, dicens: ¶Vi-8 di per noctem: & ecce vir ascendẽs super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta quæ erãt in profun

Mala. 3. b 7. | Isa. 21. b 8. 31. c. 6. 45. d. 22. | Iere. 3. c. 12 15. d. 19. 31 c. 18. | Ezec. 18 5 30. 20. 2. 7 33 c. 11. | Osee 14. a. 2. | Ioel 2. c. 12

9 do:& post eum equi rufi, varij, & albi. ¶Et dixi: Quid sunt isti Domine mi? & dixit ad me Angelus* qui loquebatur in me: Ego ostendam tibi quid sint 10 hæc. ¶Et respondit vir qui stabat inter myrteta, & dixit: Isti sunt quos misit Dominus, ut perambulent 11 terram. ¶Et responderunt Angelo Domini, qui stabat inter myrteta & dixerũt: Perambulauimus ter- C rã, & ecce omnis terra habitatur & quiescit. ¶Et re- 12 spõdit Angelus Dñi & dixit, Dñe exercituũ vsquequo tu non misereberis Ierusalẽ & urbiũ Iuda, qui- 13 bus iratus es, iste-iam septuagesimus annus est? ¶Et respondit Dominus Angelo qui loquebatur in me 14 verba bona, verba consolatoria. ¶Et dixit ad me Angelus qui loquebatur in me: Clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum, Zelatus sum Ierusalem & 15 Sion zelo magno. ¶Et ira magna ego irascor super gentes opulẽtas, quia ego iratus sum parum, ipsi ve- 16 rò adiuuerunt in malum. ¶Propterea hæc dicit Dominus: Reuertar ad Ierusalem in misericordiis: domus mea ædificabitur in ea, ait Dominus exercituũ: 17 & perpẽdiculum extendetur super Ierusalem. ¶Adhuc clama, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc affluent ciuitates meæ bonis: & consolabi- D tur adhuc Dominus Sion, & eliget adhuc Ierusalẽ. 18 ¶Et leuaui oculos meos, & uidi: & ecce quatuor 19 cornua. ¶Et dixi ad Angelum qui loquebatur in me: Quid sunt hęc? Et dixit ad me: Hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam, & Israël, & Ierusa- 20 lem. ¶Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros. 21 ¶Et dixi: Quid isti ueniunt facere? Qui ait, dicens: Hęc sunt cornua quę uentilauerunt Iudam per singulos uiros, & nemo eorum lauauit caput suum: & venerunt isti deterrere ea, vt deiiciant cornua gentium quæ leuauerunt cornu super terram Iuda vt dispergerent eam.

CAPVT II.

1 A 2 ET leuaui oculos meos, & vidi: & ecce uir, & in manu eius funiculus mensorum. ¶Et dixi: Quò tu uadis? Et dixit ad me: Vt metiar Ierusalem, & uideam quanta sit lati- 3 tudo eius, & quanta longitudo eius. ¶Et ecce Angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & Angelus 4 alius egrediebatur in occursum eius. ¶Et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens, Absque muro habitabitur Ierusalem præ multitudine 5 hominum & iumẽtorum in medio eius. ¶Et ego ero B ei, ait Dominus, murus ignis in circuitu: & in gloria 6 ero in medio eius. ¶O, ô, fugite de terra Aquilonis, dicit Dominus, quoniam in quatuor ventos cœli di 7 spersi uos, dicit Dominus. ¶O Sion fuge quæ habi- 8 tas apud filiam Babylonis: ¶quia hęc dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes quæ C spoliauerunt uos: qui enim tetigerit uos, tangit pu- 9 pillam oculi mei: ¶quia ecce ego leuo manum meã super eos, & erunt prædæ his qui seruiebant sibi: & cognoscetis quia Dominus exercituum misit me. 10 ¶Lauda, & lætare filia Sion: quia ecce ego venio, & 11 habitabo in medio tui, ait Dominus. ¶Et applicabũ D tur gentes multæ ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui: & scies 12 quia Dominus exercituum misit me ad te. ¶Et possidebit Dominus Iudam partem suam in terra sancti 13 ficata: & eliget adhuc Ierusalem. ¶Sileat omnis caro à facie Domini: quia consurrexit de habitaculo sancto suo.

CAPVT III.

1 A ET ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini: & Satan stabat à dextris eius, vt 2 aduersaretur ei. ¶Et dixit Dominus ad Satan: Increpet Dominus in te Satan, & increpet Dominus in te, qui elegit Ierusalem: nunquid non 3 iste torris est, erutus de igne? ¶Et Iesus erat indutus 4 vestibus sordidis, & stabat ante faciem Angeli: ¶Qui respondit, & ait ad eos qui stabant coram se, dicẽs: B Auferte vestimenta sordida ab eo: Et dixit ad eum: Ecce abstuli à te iniquitatem tuam, & indui te muta 5 toriis. ¶Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput eius. Et posuerunt cidarim mundam super caput eius, & induerunt eum vestibus: & Angelus Do 6 mini stabat. ¶Et contestabatur Angelus Domini Ie- 7 sum, dicens: ¶Hæc dicit Dominus exercituum, Si in C viis meis ambulaueris, & custodiam meam custodieris: tu quoq; iudicabis domum meam, & custodies atria mea, & dabo tibi ambulantes de his qui nunc 8 hic assistunt. ¶Audi Iesu, sacerdos magne, tu & amici tui qui habitant coram te, quia viri portendentes sunt: ecce enim ego ADDVCAM SERVVM 9 MEVM ORIENTEM. ¶Quia ecce lapis que m D dedi coram Iesu: super lapidem unum septem oculi sunt: ecce ego cælabo sculpturam eius, ait Dominus exercituum: & auferam iniquitatem terræ illius 10 in die una. ¶In die illa, dicit Dominus exercituum vocabit uir amicum suum subter vineam, & subter ficum.

CAPVT IIII.

1 A 2 ET reuersus est Angelus qui loquebatur in me: & suscitauit me, quasi uirũ qui suscitat de somno suo. ¶Et dixit ad me: Quid tu uides? Et dixi: Vidi, & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius: & septem lucernæ eius super illud: & septem *infusoria lucer- 3 nis quæ erant super caput eius. ¶Et duæ oliuæ super illud: una à dextris lampadis, & unã à sinistris eius. 4 ¶Et respondi, & aio ad Angelum, qui loquebatur B in me, dicens: Quid sunt hęc, Domine mi? ¶Et re- 5 spondit Angelus qui loquebatur in me, & dixit ad me: Nunquid nescis quid sunt hæc? Et dixi: Non Do 6 mine mi. ¶Et respondit, & ait ad me, dicens: Hoc est verbum Domini ad Zorobabel, dicẽs: Nõ in exercitu, nec in robore: sed in spiritu meo, dicit Domi 7 nus exercituum. ¶Quis tu mons magne coram Zoro C babel? in planum: & educet lapidem primarium, & 8 exequabit gratiam gratiæ eius. ¶Et factum est ver- 9 bum Domini ad me, dicẽs: ¶Manus Zorobabel fundauerunt domum istam, & manus eius perficient eam: & scietis quia Dominus exercituum misit me 10 ad uos. ¶Quis enim despexit dies paruos? & lætabũtur, & videbunt lapidem stanneum in manu Zorobabel. Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrũt 11 in uniuersam terram. ¶Et respondi, & dixi ad eum: D Quid sunt duę oliuę istę ad dexteram candelabri, & 12 ad sinistram eius? ¶Et respondi secundò, & dixi ad eum: Quid sunt duę spicę oliuarum quę sunt iuxta duo rostra aurea, in quibus sunt suffusoria ex auro? 13 ¶Et ait ad me, dicens: Nunquid nescis quid sunt 14 hęc? Et dixi: Non Domine mi. ¶Et dixit: Isti sunt duo filij olei splendoris, qui assistunt dominatori vniuersæ terræ.

Marginal notes: 1 Infr. 6. c. 12. Luc. 1. g. 78. — *& septem — 7. — 5.

CAPVT V.

1 A ET cõuerſus ſum,& leuaui oculos meos: & vidi,& ecce volumeu volans.¶Et dixit ad
2 me:Quid tu vides?Et dixi:*Ego uideo volumen uolans : longitudo eius uiginti cu
3 bitorum,& latitudo eius decem cubitorum.¶Et dixit ad me:Hæc eſt maledictio quæ egredietur ſuper faciem omnis terræ:quia omnis fur,ſicut ibi ſcriptũ eſt,iudicabitur:& omnis iurans,ex hoc ſimiliter iu-
4 dicabitur.¶Educam illud,dicit Dominus exercituũ:
B & veniet ad domum furis,& ad domum iurantis in nomiue meo mendaciter : & commorabitur in medio domus eius, & conſumet \`eum\`, & ligna eius &
5 lapides eius.¶Et egreſſus eſt Angelus qui loquebatur in me, & dixit ad me : Leua oculos tuos,& vide
6 quid eſt hoc quod egreditur.¶Et dixi:Quidnam eſt?
C Et ait:Hæc eſt amphora egrediẽs.Et dixit.\`Hæc\`eſt
7 oculus eorum iu uniuerſa terra.¶Et ecce talenrum plumbi,portabatur,& ecce mulier una ſedẽs in me-
8 dio amphoræ.¶Et dixit:Hæc eſt impietas.Et proie-
D cit eam in medio amphoræ & miſit maſſam plum-
9 beam in os eius.¶Et leuaui oculos meos, & uidi : & ecce duæ mulieres egrediẽtes,& ſpiritus in alis earum,& habebant alas quaſi alas milui : & leuauerũt
10 amphoram inter terram & cœlum.¶Et dixi ad Angelum qui loquebatur in me : Quò iſtæ deferunt
11 amphoram?¶Et dixit ad me : Vt ædificetur ei dodomus in terra-Seunáar, & ſtabiliatur & ponatur ibi ſuper baſem ſuam.

* Ecce
a eam 8.
Hic 11.

CAPVT VI.

1 A ET conuerſus ſum , & leuaui oculos meos: & vidi, & ecce quatuor quadrigæ egre-
2 dientes de medio duorum monrium : & montes,mõtes ærei.¶In quadriga prima,
3 equi rufi , & in quadriga ſecunda, equi nigri : ¶& in quadriga tertia , equi albi , & in quadriga quarta,
4 equi uarij* fortes.¶Et reſpondi & dixi ad Angelum qui loquebatur in me : Quid ſunt hæc Domine mi?
5 ¶Et reſpõdit Angelus,& ait ad me:Iſti ſunt quatuor venti cœli , qui egrediũtur vt ſtent coram domina-
6 tore omnis terræ.¶Iu qua erant equi nigri,egredie-
B bantur in terram Aquilonis:& albi egreſſi ſunt poſt
7 eos:& uarij egreſſi ſunt ad terram Auſtri. ¶Qui autem erant robuſtiſſimi,exierunt,& quærebant ire & diſcurrere per omnem terram.Et dixit: Ite,peram-
8 bulate terram,& perambulauetunt terram. ¶Et uocauit me, & loquutus eſt ad me , dicens : Ecce , qui egrediuntur in terram Aquilonis,requieſcere fece-
9 runt ſpiritum meum in terra Aquilonis.¶Et factũ eſt
10 verbum Dñi ad me,dicens:¶Sume à transmigratione ab Holdai,& à Tobia, & ab Idaia:& uenies tu in
C die illa, & intrabis domum Ioſię filij Sophoniæ,qui
11 uenerũt de Babylone. ¶Et ſumes aurũ & argentum, & facies coronas : & pones in capite Ieſu filij Ioſe-
12 dec, ſacerdotis magni, ¶& loquéris ad eum,dicens:
D Hæc ait Dñs exercituum , dicens : ECCE VIR ORIENS NOMEN EIVS: & ſubter eũ orie-
13 tur,& ædificabit templum Dño:¶& ipſe extruet templum Dommo, & ipſe portabit gloriam, & ſedebit, & dominabitur ſuper ſolio ſuo : & erit ſacerdos ſuper ſolio ſuo,& cõſilium pacis erit inter illos duos.
14 ¶Et coronæ erunt Helem,& Tobię,& Idaiæ,& Hen
15 filio Sophoniæ , memoriale in templo Domini.¶Et qui procul ſunt , venient , & ædificabunt in templo Domini, & ſcietis quia Dominus exercituum miſit me ad vos . Erit autem hoc, ſi auditu audieritis vocem Domini Dei ueſtri.

* ei
a Sup. 3.c. 8. Lu. 1.g.78

CAPVT VII.

1 A ET factum eſt in anno quarto Darij regis, factum eſt verbum Domini ad Zachariã, in quarta menſis noni,qui eſt Casleu.¶Et
2 miſerunt ad domum Dei Saráſar & Rogom-melech,& uiri qui erant cum eo, ad deprecã-
3 dam faciem Domini: ¶vt dicerent ſacerdotibus domus Domini exercituum & prophetis , loquentes: Nunquid flendum eſt mihi in quinto menſe,vel ſan
4 ctificare me debeo, ſicut iam feci multis annis?¶Et factum eſt verbum Domini exercituum ad me , di-
5 cens:¶Loquere ad omnem populum terrę,& ad ſacerdotes , dicens : Cùm ieiunaretis, & plangeretis
B in quinto & ſeptimo per hos ſeptuaginta annos:nũ-
6 quid ieiunium ieiunaſtis mihi? ¶& cùm comediſtis, & bibiſtis:nunquid non uobis comediſtis,& uobiſ-
7 metipſis bibiſtis?¶Nunquid non ſunt uerba, quæ loquutus eſt Dominus in manu prophetarum priorũ, cùm adhuc Ieruſalem habitaretur, & eſſet opulenta ipſa & urbes in circuitu eius,& ad Auſtrum,& in cã-
8 peſtribus habitaretur ? ¶Et factum eſt uerbum Do-
9 mini ad Zachariam,dicens:¶Hęc ait Dominus exer-
C cituum,dicens: Iudicium verum iudicate:& miſericordiam & miſerationes facite vnuſquiſq; cum fra-
10 tre ſuo.¶Et viduam,& pupillũ,& aduenam,& pauperem nolite calumniari:& malum uir fratri ſuo nõ
11 cogitet in corde ſuo.¶Et noluerũt attendere,& auerterunt ſcapulam recedentes: & aures ſuas aggraua-
12 uerunt,ne audirent.¶Et cor ſuum poſuerunt vt adamantem,ne audirẽt legem & verba,quę miſit Deus exercituum in ſpiritu ſuo per manum prophetarum
D priorum : & facta eſt indignatio magna à Domino
13 exercituum.¶Et factum eſt ſicut locutus eſt,&* non audierunt:ſic clamabunt & non exaudiam,dicit Do
14 minus exercituũ.¶Et diſperſi eos per omnia regna, quæ neſciunt : & terra deſolata eſt ab eis , eo quòd non eſſet tranſiens & reuertens : & poſuerunt terram deſiderabilem in deſertum.

a Eſa.58. a 5.
a Exo. 22 d.22. Iſa. 1.f.23 Ier.5.g.28
* ſicut

CAPVT VIII.

1 A ET factum eſt uerbum Domini exercituũ, dicens:¶Hęc dicit Dominus exercituum:
2 Zelatus ſum Sion zelo magno, & indi-
3 gnatione magna zelatus ſum eam. ¶Hęc dicit Dominus exercituum : Reuerſus ſum ad Sion: & habitabo in medio Ieruſalem:& uocabitur Ieruſalem Ciuitas veritatis,&Mons Domini exercituũ,
4 Mons ſanctificatus.¶Hęc dicit Dominus exercituũ: Adhuc habitabunt ſenes , & anus in platéis Ieruſalem : & uiri\` baculus in manu eius præ multitudine
5 dierum. ¶Et plateę ciuitatis complebuntur infanti-
6 bus,& puellis ludentibus in platéis eius . ¶Hæc dicit Dominus exercituum : Si uidebitur difficile in oculis reliquiarum pòpuli huius in diebus illis, nunquid in oculis meis difficile erit , dicit Domi-
7 nus exercituum ? ¶Ecce ego ſaluabo populum meũ
8 de terra Orientis , & de terra occaſus ſolis . ¶Et adducam eos , & habitabunt in medio Ieruſalem : & erunt mihi in populum , & ego ero eis in Deum in veritate & in iuſtitia . ¶Hęc dicit Dñs exercituum:
9 Conſortentur manus veſtrę , qui auditis in diebus

a Sup. 1. 14.
6.

B sermones istos per os prophetarum in die qua fundata est domus Domini exercituum, ut templum 10 ędificaretur. ¶Si quidem ante dies illos merces hominum non erat: nec merces iumentorum erat: neque introeunti, neque exeunti erat pax præ tribulatione: & dimisi omnes homines vnumquemque cõtra 11 proximum suum. ¶Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquiis populi huius, dicit Dominus 12 exercituum: ¶sed semen pacis erit: uinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cęli dabunt rorem suum: & possidere faciam reliquias 13 populi huius uniuersa hęc. ¶Et erit: sicut eratis maledictio C in Gentibus, domus Iuda, & domus Israël: sic saluabo vos, & eritis benedictio: nolite timere, 14 confortentur manus vestrę. ¶Quia hæc dicit Dominus exercituum: Sicut cogitaui ut affligerem vos, cùm ad iracundiam prouocassent patres vestri me, 15 dicit Dominus, * & non sum misertus: ¶sic conuersus cogitaui in diebus istis, ut benefaciam domui Iu16da & Ierusalem: nolite timere. ¶Hæc sunt ergo verba quæ facietis: Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: ueritatem & iudicium pacis iu17dicate in portis uestris. ¶Et unusquisque malum cõtra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & iuramentum mendax ne diligatis: omnia enim hæc 18 sunt quæ odi, dicit Dominus. ¶Et factum est ver19bum Domini exercituum ad me, dicens: ¶Hæc dicit Dominus exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi, & ieiunium deciD mi erit domui Iudæ in gaudium & lætitiam & in solennitates præclaras: veritatem tantùm & pacem di20ligite. ¶Hæc dicit Dominus exercituum: Vsquequo 21 veniant populi, & habitent in ciuitatibus multis, ¶& vadant habitatores vnus ad alterum, dicentes: Eamus & deprecemur faciem Domini, & quæramus 22 Dominum exercituum, vadam etiam ego. ¶Et venient populi multi, & Gentes robustæ ad quærendum Dominum exercituum in Ierusalem, & depre23candam faciem Domini. ¶Hæc dicit Dominus exercituum: In diebus illis, in quibus apprehendent decem homines ex omnibus linguis Gentium, & apprehendent fimbriam viri Iudæi, dicentes: Ibimus vobiscum; audiuimus enim quoniam Deus uobiscum est.

CAPVT IX.

1 A ONus verbi Domini in terra Hadrach & Damasci requiei eius: quia Domini est oculus hominis, & omnium tribuum Is2raël. ¶Emath quoque in terminis eius, & Tyrus & Sidon assumpserunt quippe sibi sapien3tiam valde. ¶Et ædificauit Tyrus munitionem suã, & coaceruauit argentum quasi humum, & aurum 4 vt lutum platearum. ¶Ecce Dominus possidebit eã, & percutiet in Mari fortitudinem eius, & hæc igni 5 deuorabitur. ¶Videbit Ascalon, & timebit: & Gaza, & dolebit nimis: & Accaron, quoniam confusa est spes eius: & peribit Rex de Gaza, & Ascalon non ha6bitabitur. ¶Et sedebit separator in Azóto, & disperB dam superbiam Philisthinorum. ¶Et auferam san7guinem eius de ore eius, & abominationes eius de medio dentium eius: & relinquetur etiàm ipse Deo nostro, & erit quasi dux in Iuda, & Accaron quasi 8 Iebusęus. ¶Et circnndabo domum meam ex his qui militant mihi euntes & reuertentes, & non transibit super eos ultrà exactor: quia non vidi in oculis 9 meis. ¶Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem: ECCE REX TVVS veniet tibi iustus & saluator: ipse paup & ascendens super asinum & super 10 pullum filium asinæ. ¶Et disperdam quadrigam ex C Epráim, & equum de Ierusalem, & dissipabitur arcus belli: & loquetur pacem Gentibus, & potestas eius a Mari vsque ad Mare, & à fluminibus vsque ad 11 fines terræ. Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua. 12 Conuertimini ad munitionem vincti spei, hodie 13 quoque annuncians duplicia reddam tibi. ¶Quoniã extẽdi mihi Iudam quasi arcum, impleui Ephráim: & suscitabo filios tuos Sion supor filios tuos Græ14cia, & ponam te quasi gladium fortium. ¶Et Dominus Deus super eos videbitur, & exibit, vt fulgur iaculũ eius: & Dominus Deus in tuba canet, & uadet 15 in turbine Austri. ¶Dominus exercituum proteget eos: & deuorabunt, & subiicient lapidibus fundę: & bibentes inebriabuntur quasi à vino & replebuntur 16 vt phialæ, & quasi cornua altaris. ¶Et saluabit eos Dominus Deus eorum in die illa, vt gregem populi sui: quia lapides sancti eleuabuntur super terram 17 eius. ¶Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius nisi frumentum electorum, & uinum germinans virgines?

Mat. 21. a 5.
asinam
dispergã

CAPVT X.

1 A PEtite à Domino pluuiam in tempore serotino: & Dominus faciet niues, & plu2uiam imbris dabit eis, singulis herbam in agro. ¶Quia simnlachra locuta sunt inutile, & diuini uiderunt mendacium, & somniatores locuti sunt frustra: vanè consolabantur: idcirco abducti sunt quasi grex: affligentur, quia non est eis pa3stor. ¶Super pastores iratus est furor meus, & super B hircos visitabo: quia visitauit Dominus exercituum gregẽ suum domum Iuda, & posuit eos quasi equũ 4 gloriæ suæ in bello. ¶Ex ipso angulus, ex ipso paxillus, ex ipso arcus prælij, ex ipso egredietur omnis 5 exactor simul. ¶Et erunt quasi fortes, conculcantes lutum uiarum in prælio: & bellabunt, quia Dominus cum eis: & confundentur ascensores equorum. 6 Et cõfortabo domum Iuda, & domũ Ioseph saluabo: & conuertam eos, quia miserebor eorũ: & erunt sicut fuerunt quando nõ proieceram eos: ego enim 7 Dominus Deus eorum, & exaudiam eos. ¶Et erunt quasi fortes Ephráim, & lætabitur cor eorum quasi C à vino: & filij eorum videbunt & lætabuntur, & exul8tabit cor eorum in Domino. ¶Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos: & multiplicabo eos 9 sicut antè fuerant multiplicati. ¶Et seminabo eos in populis, & délonge recordabitur mei: & uiuent cũ 10 filiis suis, & reuertentur. ¶Et reducam eos de terra Aegypti, & de Assyriis congregabo eos: & ad terram Galaad & Libani adducam eos: & non inue11nietur eis locus. ¶Et transibit in maris freto, & perD cutiet in mari fluctus, & confundentur omnia profunda fluminis: & humiliabitur superbia Assur, & sce12ptrum Aegypti recedet. ¶Confortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt, dicit Dominus.

CAPVT XI.

1 A APeri Libane portas tuas, & comedat ignis cedros tuas. ¶Vlula abies, quia cecidit 2 cedrus, quoniam magnifici vastati sunt: vlulate quercus Basan, quoniã succisus est

saltus

3 saltus munitus. ¶Vox vlulatus pastorum, quia vastata est magnificentia eorum: vox rugitus leonum,
4 quoniam vastata est superbia Iordanis. ¶Hæc dicit Dominus Deus meus: Pasce pecora occisionis,
5 ¶quæ qui possederant, occidebant, & non dolebát: & vendebant ea, dicentes: Benedictus Dominus, diuites facti sumus: & pastores eorum non parcebát
6 eis. ¶Et ego non parcam vltrà super habitantes terram, dicit Dominus: ecce ego tradã homines, vnũ-
B quemque in manu proximi sui, & in manu Regis sui: & concident terram, & non eruam de manu eo-
7 rum. ¶Et pascam pecus occisionis, propter hoc ó pauperes gregis: & assumpsi mihi duas virgas, vnã vocaui Decórem, & alteram vocaui Funiculum: &
8 paui gregem. ¶Et succidi tres pastores in mẽse vno, & contracta est anima mea in eis: siquidem & ani-
9 ma eorum variauit in me. ¶Et dixi: Non pascã vos: | quod moritur, moriatur: & quod succiditur, succidatur, & reliqui deuorent vnusquisque carnem
10 proximi sui. ¶Et tuli virgam meam, quæ uocaba-
C tur Decus, & abscidi eam, ut irritum facerem fœdus meum, quod percussi cum omnibus populis.
11 ¶Et in irritum deductum est in die illa: & cognouerunt sic pauperes gregis qui custodiunt mihi, quia
12 verbum Domini est. ¶Et dixi ad eos: Si bonum est in oculis vestris, afferte mercedem meam: & si non, quiescite. | Et appenderunt mercedem meam trigin
13 ta argenteos. ¶Et dixit Dominus ad me: Proijce illud ad statuarium decórum pretium quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos: & proieci
14 illos in domum Domini, ad statuarium. ¶Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellabatur Funiculus, vt dissoluerem germanitatem inter Iudam &
15 Israël. ¶Et dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi
D vasa pastoris stulti. ¶Quia ecce ego suscitabo pasto-
16 rem in terra, qui derelicta non uisitabit, dispersum non quæret, & contritum non sanabit: & id quod stat, non enutriet, & carnes pinguium comedet, &
16 vngulas eorum dissoluet. ¶O pastor & idólum, derelinquens gregem: gladius super brachium eius & super oculum dextrum eius: brachium eius ariditate siccabitur, & oculus dexter eius tenebrescẽs obscurabitur.

Ier. 15. 2. a
Mat. 27. a. 9.

CAPVT XII.

1 A VErbum verbi Domini super Israël. Dicit Dominus extendens cœlum, & fundans terram, & fingens spiritum hominis in eo:
2 ¶ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulæ omnis populis in circuitu: sed & Iuda erit in obsidione contra Ierusalem. ¶Et erit in die
3 illa, ponam Ierusalem lapidem oneris cunctis populis: omnes qui leuabunt eum, concisione lacerabuntur, & colligentur aduersus eam omnia regna terræ.
4 ¶In die illa, dicit Dominus, percutiam omnem equũ
B in stuporem, & ascensorem eius in amentiam: & super domum Iuda aperiam oculos meos, & omnem
5 equum populorum percutiam cæcitate. ¶Et dicent duces Iuda in corde suo: Confortetur mihi habitatores Ierusalem in Domino exercituum Deo eorũ.
6 ¶In die illa ponam duces Iuda sicut caminum ignis in lignis, & sicut *facem ignis in fœno: & deuorabũt ad dexteram & ad sinistram omnes populos in circuitu: & habitabitur Ierusalem rursus in loco suo in
7 Ierusalem. ¶Et saluabit Dominus tabernacula Iuda, sicut in principio: vt non magnificè glorietur domus Dauid, & gloria habitantium Ierusalem con-
8 tra Iudam. ¶In die illa proteget Dominus habitato-
C res Ierusalem, & erit qui offenderit ex eis in die illa, quasi Dauid: & domus Dauid quasi Dei, sicut Angelus Domini in conspectu *eorum*. ¶Et erit in die
9 illa: quæram conterere omnes gentes quæ ueniunt
10 contra Ierusalem. ¶Et effundam super domum Dauid, & habitatores Ierusalem spiritum gratiæ & precum: & | aspicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quasi super unigenitum, & dolebunt super eum ut doleri solet in morte primoge-
11 niti. ¶In die illa magnus erit planctus in Ierusalem,
D sicut planctus Adadremmon in campo Mageddõ.
12 ¶Et planget terra: familiæ & familiæ seorsum: familiæ domus Dauid seorsum, & mulieres eorum seor-
13 sum: ¶familiæ domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ domus Leui seorsum, & mulieres eorum seorsum: familiæ Semei seorsum: & mu
14 lieres eorum seorsum. ¶Omnes familiæ reliquæ, familiæ & familiæ seorsum, & mulieres eorũ seorsum.

*fasciem 4.
*eius
Ioh. 19. g. 37.
3. Pa. 35. d. 22.

CAPVT XIII.

1 A IN die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ierusalem: in ablutionẽ
2 peccatoris & menstruatæ. ¶Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum, Disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur ultrà: & pseudo prophetas, & spiritum im-
3 mundum auferam de terra. ¶Et erit: cùm prophetauerit quispiam ultrà, dicent ei pater eius & mater eius qui genuerunt eum: Non viues, quia mendacium loquutus es in nomine Domini: & configent eũ pater eius & mater eius, genitores eius cùm pro-
4 phetauerit. ¶Et erit in die illa, confundẽtur prophe
B tæ unusquisque ex visione sua cùm prophetauerit,
5 nec operientur pallio saccino, vt mentiantur, ¶sed dicet: Non sum propheta, homo agricola ego sum: quoniam Adam exemplum meum ab adolescentia
6 mea. ¶Et dicetur ei: Quid sunt plagæ istæ in medio
C manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in do-
7 mo eorum qui diligebant me. ¶Phramea suscitare super pastorem meum, & super uirum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum: | percute pastorẽ, & dispergentur oues: & conuertam manum meam
8 ad paruulos. ¶Et erunt in omni terra, dicit Domi-
D nus, partes duæ in ea *disperdentur* & deficient: &
9 tertia pars relinquetur in ea. ¶Et ducam tertiam partem per ignem, & vram eos sicut vritur argentum: & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse uocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. *Dicam, Populus meus es: & ipse dicet: Dominus Deus meus.

Ezec. 30. d 30.
Mat. 26. d. 31. Mar. 14. e. 27.
*dispergentur.
*&

CAPVT XIIII.

1 A ECce venient dies Domini: & diuidentur spolia tua in medio tui. ¶Et con-
2 gregabo omnes gentes ad Ierusalem in prælium, & capietur ciuitas, & vastabuntur domus, & mulieres violabuntur: & egredietur media pars ciuitatis in captiuitatem, & reliquum
3 populi non auferetur ex urbe. ¶Et egredietur Dominus, & præliabitur contra gentes illas, sicut præliatus est in die certaminis. ¶Et stabunt pedes eius in
4 die illa super Montem Oliuarum, qui est contra Ierusalem ad orientem, & scindetur Mons oliuarum ex media parte sui ad Orientem & ad Occidentem

præruptu grandi valde, & separabitur mediũ montis 5 ad Aquilonem,& medium eius ad Meridiem:¶& fugietis ad uallem montium eorum,quoniam coniungetur uallis montium usque ad proximum: & fu B gietis sicut fugistis | à facie terremotus in diebus Oziæ, regis Iuda : & ueniet Dominus Deus meus [Amos 1. a. 1.] 6 omnesq; Sancti cum eo. ¶Et erit in die illa:non erit 7 lux,sed frigus,& gelu.¶Et erit dies una quæ nota est Domino,non dies neque nox:& in tempore uesperi 8 erit lux. ¶Et erit in die illa : exibunt aquæ viuæ de Ierusalem: medium earum ad Mare Oriẽtale,& medium earũ ad mare nouissimum:in æstate & in hyeme 9 erunt:¶Et erit Dominus Rex super omnem terram:in die illa erit Dominus unus ,& erit nomen 10 eius vnum.¶Et reuertetur omnis terra vsque ad desertum,de colle Remmon ad Austrum Ierusalem:& exaltabitur, & 'habitabit' in loco suo, à porta Beniamin vsque ad locum portæ prioris* vsque ad por- [' habitabitur. * &] C tam angulorum : & à turre Hananeel vsque ad tor- 11 cularia Regis.¶Et habitabunt in ea,& anathema nõ 12 erit amplius: sed sedebit Ierusalem secura . ¶Et hæc erit plaga qua percutiet Dominus omnes Gentes, quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem.Tabescet caro vniuscuiusque stantis super pedes suos , & oculi eius cõtabescent in foraminibus suis , & lingua eo- 13 rum contabescet in ore suo. ¶In die illa erit tumultus Domini magnus in eis : & apprehendet vir manum proximi sui,& cõseretur manus eius super ma 14 num proximi sui . ¶Sed & Iudas pugnabit aduersus Ierusalem:& congregabuntur diuitię omnium gentium in circuitu , aurum & argentum & vestes mul- 15 tæ satis. ¶Et sic erit ruina equi & muli & cameli & asini,& omnium iumẽtorum : quæ fuerint in castris 16 illis,sicut ruina hæc . ¶Et omnes qui reliqui fuerint de vniuersis Gentibus quæ uenerunt contu a Ierusalem , ascẽdent ab anno in annum,vt adorent regem Dominum exercituum,& celebrent festiuitatem ta 17 bernaculorum.¶Et erit:qui non ascenderit de familijs terræ ad Ierusalem , vt adoret regem Dominum 18 exercituum,non erit super eos imber.¶Quòd & si fa D milia Aegypti non ascenderit, & non uenerit: nec super eos erit , sed erit ruina qua percutiet Dominus omnes gentes quę non ascenderint ad celebrã- 19 dum festiuitatem tabernaculorum.¶Hoc erit peccatum Aegypti , & hoc peccatum omnium gentium quæ non ascenderint ad celebrandam festiuitatem 20 tabernaculotum.¶In die illa erit quod super frenum equi est , sanctum Domino : & erunt lebetes in do- 21 mo Domini quasi phialæ coram altari.¶Et erit omnis lebes in Ierusalem & in Iuda sanctificatus ,Domino exercituum:& venient omnes immolantes,& sument ex eis,& coquent in eis, & nõ erit mercator vltrà in domo Domini exercituum in die illo.

Prophetia Zachariæ finis.

PROLOGVS IN MALACHIAE Prophetiam, Maxima ex parte ex proœmio Commentariorum Hieronymi in Malachiam.

DEVS per Moysen populo Israel præceperat,sacerdotes tabernacnli sui omni corporali vitio liberos,hostias omni vitio vacuas sibi offerre.Quibus legem suam ad regendum populum ob hoc dederat,vt per sacrificiorum oblationem,internuncij Dei & hominum facti , populum præceptis cælestibus facerent obedire.Vnde sacerdotes Angelos Dei esse,hoc in loco scriptura testatur.Sed quia tanti muneris gratiam contemnentes, supra dictus populus ac sacerdotes sacrificia vitio deturpata ipsi criminibus atque impietatibus maculati , Deo offerre cœperunt : ideo per Malachiam prophetam Deus populum suum Israel increpat.Nomen autem Malachi Septuaginta transtulerunt.Tu angelu aftu , id est , angelus eius, dicentes : Assumptio verbi Domini super Israel in manu angeli eius,pro quo in Hebræo legitur Malachi : quod rectius & expressius dicitur,angelus,id est,nuncius meus. Nec putandum est iuxta quorundam opinionem,angelum venisse de cælo , & assumpsisse corpus humanum vt Israeli, quæ à Domino sunt , mandata loqueretur.Si enim interpretanda sunt nomina, & ex nominibus nõ spiritualis intelligenti,sed historiæ ordo texendus est:ergo & Osee, qui Saluator dicitur: & Ioel qui interpretatur Dominus Deus,siue Incipiens: & cæteri prophetæ non erũt hoĩes,sed vel Angeli,vel Dominus atque Saluator,quia hoc eorum nomina resonant.Denique exceptis Septuaginta alij Interpretes nomen Malachi ita vt in Hebræo legitur transtulerunt.Malachi autem Hebræi Esdram existimant sacerdotem: quia omnia quæ in libro illius continentur ,etiam hic propheta commemorat,dicens: Labia sacerdotis custodiẽt

scien-

ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt. Tempus quoque ac titulus conueniunt, quod & in Pſalmis diximus, eos qui titulos non habent, eorum eſſe credendos, quorum priores Pſalmi nominibus prænotati ſunt. Igitur & Malachi, id eſt Eſdras poſt Aggæum & Zachariam qui ſub Dario prophetauerunt, fuiſſe credendus eſt: & propterea titulum non habere, quòd liber eius pro titulo ſit: in quo diſcimus quòd in regno Artaxerxis, Regis Perſarum, Eſdras, filius Saraiæ, & cæterorum vſque ad eum locum vbi dicitur: Filius Aaron ſacerdotis, ab initio aſcenderit de Babylone, & dederit ei rex ſecundùm manum Domini Dei ſui, bonam omnem petitionem eius: aſcenderintq́; cum illo de filijs Iſrael & de filijs ſacerdotum, & de filijs Leuitarum, & de cantoribus, & de ianitoribus, & de Nathinæis in Ieruſalem, anno ſeptimo Artaxerxis Regis: & venerint in Ieruſalem menſe quinto, ipſe eſt annus ſeptimus Regis: quia in primo die menſis primi cœpit aſcendere de Babylone, & in primo menſis quinti venit in Ieruſalem.

PROPHETIA MALACHIAE.

CAPVT PRIMVM.

1 A ONVS verbi Domini ad Iſraël in manu Malachiæ*. 2 ¶Dilexi vos, dicit Dominus, & dixiſtis: In quo dilexiſti nos? Nónne frater erat Eſau Iacob, dicit Dominus, ‖ & dilexi Iacob, 3 ¶Eſau autem odio habui? & poſui * montes eius in ſolitudinem, & hæreditatem eius in dracones deſerti? 4 ¶Quòd ſi dixerit Idumæa: Deſtructi ſumus, ſed reuertentes ædificabimus quę deſtructa ſunt: hæc dicit Dominus exercituum: Iſti ædificabunt, & ego deſtruam: & uocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus eſt Dominus vſque in æternum. 5 ¶Et oculi veſtri uidebunt: & uos B dicetis, Magnificetur Dominus ſuper terminum Iſraël. 6 ¶Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum: ſi ergo pater ego ſum, ubi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus, dicit Dominus exercituum? ad uos ò ſacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & dixiſtis: In quo deſpeximus nomen tuum? 7 ¶Offertis ſuper altare meum panem pollutũ: & dicitis, In quo polluimus te? In eo quod 8 dicitis, Menſa Domini deſpecta eſt. ¶Si offeratis cęcum C ad immolandum, nónne malum eſt? & ſi offeratis claudum & languidum, nónne malum eſt? offer illud duci tuo, ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem 9 tuam, dicit Dominus exercituum. ¶Et nunc deprecamini vultum Dei, vt miſereatur veſtri (de manu enim veſtra factum eſt hoc) ſi quo modo ſuſcipiat 10 facies veſtras, dicit Dominus exercituum. ¶Quis eſt in uobis qui claudat oſtia, & incendat altare meum gratuitò? non eſt mihi uoluntas in uobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de ma11 nu veſtra. ¶ ‖Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meum in Gen12 tibus, dicit Dominus exercituum. ¶Et uos polluiſtis illud in eo quod dicitis, Menſa Domini contaminata eſt: & quod ſuperponitur, contemptibile 13 eſt cum igne qui illud deuorat. ¶Et dixiſtis: Ecce de labore, & exufflatis illud, dicit Dominus exercituum, & intuliſtis de rapinis claudum & lãguidum, & intuliſtis munus: nunquid ſuſcipiam illud de ma14 nu veſtra, dicit Dominus? ¶Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum: & votum faciens, immolat debile Domino: quia Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, & nomen meum horribile in Gentibus.

*prophetę

1Ro. 9. c. 13.

*Seir.

Pſal.112.a 5.

CAPVT II.

1 A ET nunc ad vos mandatum hoc ò Sacerdotes. 2 ¶ ‖Si nolueritis audire, & ſi nolueritis ponere ſuper cor, vt detis gloriam nomini meo, ait Dominus exercituum, mittam in uos egeſtatem, & maledicam benedictionibus ueſtris, & maledicam illis: quoniam 3 non poſuiſtis ſuper cor. ¶Ecce ego proijciam uobis brachium, & diſpergam ſuper vultum ueſtrum ſter4 cus ſolẽnitatum veſtrarum: & aſſumet uos ſecũ. ¶Et ſcietis quia miſi ad uos mandatũ iſtud: vt eſſet pactũ

1Leui.26. b.14. Deu 28.b 15.

5 meum cum Leui, dicit Dominus exercituum.¶Pa-
ctum meum fuit cum eo uitæ & pacis: & dedi ei ti-
morem: & timuit me, & à facie nominis mei paue-
6 bar.¶Lex ueritatis fuit in ore eius, & iniquitas non
est inuenta in labijs eius: in pace & in æquitate am-
7 bulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate.¶La
bia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem
requirēt ex ore eius: quia Angelus Domini exerci-
8 tuum est.¶Vos autem recessistis de uia, & scandali-
zastis plurimos in lege: irritum fecistis pactum Le-
9 ui, dicit Dominus exercituū.¶Propter quod & ego
dedi vos contemptibiles, & humiles omnibus po-
pulis, sicut non seruastis vias meas, & accepistis fa-
10 ciem in lege.¶Nunquid non pater unus omniū no-
strum? nunquid non Deus unus creauit nos? quare
ergo despicit unusquisque 'nostrum' fratrem suum,
11 violās pactum patrum vestrorum?¶Transgressus est
C Iuda, & abominatio facta est in Israël & in Ierusalē:
quia cōtaminauit Iudas sanctificationem Domini,
12 quam dilexit & habuit filiam Dei alieni.¶Disper-
det Dominus uirum qui fecerit hoc, magistrum &
discipulum de 'tabernaculis' Iacob, & offerentem
13 munus Domino exercituū.¶Et hoc rursum fecistis,
operiebatis lachrymis altare Domini, fletu & mu-
gitu, ita vt nō respiciam ultrà ad sacrificium, nec ac-
14 cipiam placabile quid de manu vestra.¶Et dixistis:
Quam ob causam? quia Dominus testificatus est in-
ter te & uxorem pubertatis tuę, quam tu despexisti:
15 & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui.¶Nónne
D vnus fecit, & residuū spiritus eius est? Et quid unus
quærit, nisi semen Dei? Custodite ergo spiritum ve-
strum, & vxorem adolescentiæ tuæ noli despicere.
16 ¶Cùm odio habueris, dimitte, dicit Dominus Deus
Israël: operiet autem iniquitas vestimentum eius, di-
cit Dominus exercituum. Custodite spiritum ue-
17 strum, & nolite despicere.¶Laborare fecistis Domi
num in sermonibus vestris. Et dixistis, In quo eum
fecimus laborare? In eo quod dicitis, Omnis qui fa-
cit malum, bonus est in conspectu Domini, & tales
ei placent: aut certè vbi est Deus iudicij?

CAPVT III.

1 ECce ego mitto Angelum meum, & prępa-
A rabit uiam ante faciem meam. Et statim
veniet ad tēplum suum Dominator quē
vos quæritis, & Angelus testamenti, quē
uos uultis. Ecce uenit, dicit Dominus exercituum:
2 ¶& quis poterit cogitare diem aduētus eius? & quis
stabit ad videndum eum? Ipse enim quasi ignis con-
3 flans, & quasi herba fullonum: ¶& sedebit conflans
& emundans argentum, & purgabit filios Leui, &
colabit eos quasi aurum & quasi argentum, & erunt
4 Domino offerentes sacrificia in iustitia.¶Et place-
bit Domino sacrificium Iuda & Ierusalem sicut dies
5 seculi & sicut anni antiqui.¶Et accedam ad uos in
iudicio, & ero testis uelox maleficis & adulteris, &
periuris, & qui calumniantur mercedem mercena-
rij, * viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum,
6 nec timuerūt me, dicit Dominus exercituum.¶Ego
B enim Dominus, & non mutor, & uos filij Iacob non
7 estis cōsumpti.¶A diebus enim patrum uestrorum
recessistis à legitimis meis, & non custodistis. Re-
uertimini ad me, & reuertar ad uos, dicit Dominus
8 exercituum. Et dixistis, In quo reuertemur?¶Si affi-
get homo Deum, quia vos configitis me? Et dixistis,
In quo 'configimus 'te? In decimis, & in primitiis.
9 ¶Et in penuria uos maledicti estis, & me uos confi-
C gitis gens tota.¶Inferte omnem decimam in hor-
10 reum: & sit cibus in domo mea, & probate me super
hoc, dicit Dominus: si non aperuero uobis catara-
ctas cœli, & effudero uobis benedictionem vsq; ad
11 abundantiā, ¶& increpabo pro vobis deuorantē, &
non corrumpet fructum terrę vestrę: nec erit sterilis
12 vinea in agro, dicit Dominus exercituum.¶Et bea-
tos vos dicent omnes Gentes: eritis enim vos terra
13 desiderabilis, dicit Dominus exercituum.¶Inualue
14 runt super me verba vestra, dicit Dominus.¶Et di-
xistis, Quid locuti sumus contra te? Dixistis, Vanus
D est qui seruit Deo: & quod emolumentum, quia cu
stodiuimus pręcepta eius, & quia ambulauimus tri-
15 stes coram Domino exercituum?¶ergo nunc beatos
dicimus arrogantes: siquidem ædificati sunt facien
tes impietatem, & tentauerunt Deum & salui facti
16 sunt.¶Tunc locuti sunt timentes Dominum unus-
quisque cum proximo suo: Et attendit Dominus, &
audiuit: & scriptus est liber monimenti coram eo
timentibus Dominum, & cogitantibus nomen eius.
17 ¶Et erunt mihi, ait Dominus exercituum, in die
qua ego facio, in peculium: & parcam eis sicut par-
18 cit vir filio suo seruienti sibi.¶Et conuertimini, &
uidebitis quid sit inter iustum & impium: & inter
seruientem Deo, & non seruientem ei.

' confiximus 6.
Iob 21.b 14. Esa.58.a

CAPVT IIII.

1 ECce enim dies veniet succensa quasi cami
A nus: & erūt omnes superbi, & omnes fa-
cientes impietatem stipula: & inflamma
bit eos dies veniens, dicit Dominus e-
xercituum, quæ non derelinquet eis radicem & ger
2 men.¶Et orietur vobis timentibus nomen meum,
Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemi-
3 ni, & salietis sicut vituli de armento.¶Et calcabitis
B impios, cùm fuerint cinis sub planta pedum vestro-
rum in die qua ego facio, dicit Dominus exercituū.
4 ¶Mementote legis Moysi serui mei, quam man-
daui ei in Horeb ad omnem Israël præce-
5 pta & iudicia.¶Ecce ego mittam vobis
Eliam prophetam, antequam veniat
dies Domini magnus & horribi-
6 lis.¶Et conuertet cor patrum
ad filios, & cor filiorum
ad patres eorum: ne
fortè veniam, &
percutiam ter-
ram anathe-
mate.

Zach.3.c & 6.d.11. Luc.1.g.78.
Exod.20. Deu.4.5.6 Mat.11.b.14.17.b 10. Mar.9.b.11. Luc.1.b.17.9.a8.

Prophetia Malachiæ finis.

PRAEFATIO IN LIBROS MACHABAEORVM.

MACHABAEORVM libri, licèt non habeantur in canone Hebræorum, tamen ab Ecclesia inter diuinorum voluminum annotantur historias. Notant enim prælia inter Hebræorum duces, gentesq; Persarum: pugnam quoque sabbathorum, & nobiles Machabæi, à quo hi libri nomen acceperunt, triumphos: fœdus quoque amicitiarum cum Romanorum ducibus, atque legationum. Machabæi, septem fratres ab vna matre Machabæa nomine geniti, custodientes legem, patris traditionem, non manducantes carnem porcinam, ob hoc ab Antiocho rege sæuissimo, in Antiochia martyrij gloria coronati sunt cum matre sua: atque sepulti cum magna veneratione, ibi quiescunt.

IN PRIMVM LIBRVM MACHABAEORRM ARGVMENTVM.

PRIMVS liber Machabæorum de impietate Antiochi in populum Iudæorum, quem ad sacrilegos Ethnicorum ritus voluit inducere, primùm edisserit: de zelo quoque Mathathiæ resistentis Regis conatibus, & filios ad defensionem legis Dei exhortantis: de Iuda Machabæo, præclarisq; eius gestis & crebris victorijs, ac templo per ipsum à spurcitia idolorum purificato, texit historiam. Agit quoque de morte Iudæ Machabæi, de Ionatha fratre eius succedente illi in principatu, bellisq; per ipsum gestis: de missis à Ionatha legatis ad Romanos, & Spartiatas pro pacis confœderatione, atque de morte Ionathæ & filiorum eius: Deinde de Simone in eius locum substituto in principatu & sacerdotio Iudæorum, ac gestis eius. Demum de nece Simonis cum filijs in conuiuio, ac de Iohanne filio eius, patri in gubernatione populi succedente pertractat.

LIBER PRIMVS MACHABAEORVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A ET factum est, postquàm percussit Alexander Philippi Macedo, qui primus regnauit in Græcia, egressus de terra Cethim, Darium Regem Persarū 2 & Medorum: ? constituit prælia multa, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit Reges terræ: 3 & pertransijt vsque ad fines terræ, & accepit spolia multitudinis Gentium: & siluit terra in conspectu 4 eius. ? Et congregauit virtutem & exercitum fortem nimis: & exaltatum est & eleuatum cor eius: 5 ? & obtinuit regiones Gentium, & tyrannos: & fa-6 cti sunt illi in tributum. ? Et post hæc decidit in le-7 ctum, & cognouit quia moreretur. ? Et vocauit pueros suos nobiles, qui secum erant nutriti à iuuentute: & diuisit illis regnum suum, cùm adhuc viue-8 ret. ? Et regnauit Alexander annis duodecim, & 9 mortuus est. ? Et obtinuerunt pueri eius regnum, 10 vnusquisque in loco suo: ? & imposuerunt omnes sibi diademata post mortem eius, & filij eorū post eos annis multis, & multiplicata sunt mala in ter-11 ra. ? Et exijt ex eis radix *peccatrix* Antiochus illu- B stris, filius Antiochi Regis qui fuerat Romæ obses: & regnauit in anno centesimo tricesimo septimo 12 regni Græcorum. ? In diebus illis exierunt ex Israël filij iniqui, & suaserunt multis, dicentes: Eamus, & disponamus testamentum cum Gentibus quæ circa nos sunt: quia ex quo recessimus ab eis, inuene-13 runt nos multa mala. ? Et bonus visus est sermo in 14 oculis eorum. ? Et destinauerunt aliqui de populo, & abierunt ad regem: & dedit illis potestatem vt fa-15 cerent iustitiam Gentium. ? Et ædificauerunt gymnasium in Ierosolymis secundum leges Nationum: 16 ? & fecerunt sibi præputia, & recesserunt à testamēto sancto, & iuncti sunt Nationibus, & venundati 17 sunt vt facerent malum: ? Et paratum est regnum in conspectu Antiochi, & cœpit regnare in terra 18 Aegypti, vt regnaret super duo regna. ? Et intrauit C in Aegyptum in multitudine graui, in curribus, & elephantis, & equitibus, & copiosa nauium multitudine.

*peccati.

19 tiudine. ¶ Et constituit bellum aduersus Ptolemæū regem Aegypti, & veritus est Ptolemæus à facie
20 eius, & fugit, & ceciderunt vulnerati multi. ¶ Et cōprehendit ciuitates munitas in terra Aegypti: &
21 accepit spolia terræ Aegypti. ¶ Et conuertit Antiochus, postquàm percussit Aegyptum in centesimo & quadragesimo & tertio anno: & ascendit ad
22 Israël, ¶ & ascendit Ierosolymam in multitudine gra
23 ui. ¶ Et intrauit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & vniuersa vasa eius, & mensam propositionis, & libatoria, & phialas, & mortariola aurea, & velum, & coronas, & ornamentum aureum quod in facie
24 templi erat: & comminuit omnia. ¶ Et accepit argentum & aurum & vasa concupiscibilia: & accepit
D thesauros occultos quos inuênit: & sublatis omni-
25 nibus, abijt in terram suam. ¶ Et fecit cædem ho-
26 minum, & locutus est in superbia magna. ¶ Et factus est planctus magnus in Israël, & in omni loco
27 eorum: ¶ & ingemuerunt principes & seniores, & iuuenes, & virgines infirmati sunt: & speciositas
28 mulierum immutata est. ¶ Omnis maritus sumpsit lamentum: & quæ sedebant in thoro maritali, lu-
29 gebant: ¶ & commota est terra super habitantes in ea, & vniuersa domus Iacob induit confusionem.
30 ¶ Et post duos annos dierum, misit Rex principem tributorum in ciuitates Iuda, & venit Ierusalem cū
31 turba magna. ¶ Et locutus est ad eos verba pacifi-
32 ca in dolo: & crediderunt ei. ¶ Et irruit super ciuitatem repentè, & percussit eam plaga magna, & per-
33 didit populum multum ex Israël. ¶ Et accepit spolia ciuitatis: & succendit eam igni, & destruxit do-
34 mos eius, & muros eius in circuitu: ¶ & captiuas duxerunt mulieres, & natos, & pecora possederunt.
35 ¶ Et ædificauerunt ciuitatem Dauid muro magno & firmo, & turribus firmis, & facta est illis in arcē:
36 ¶ & posuerunt illic gentem peccatricem, viros ini-
37 quos, & conualuerunt in ea. ¶ Et posuerunt arma,
E & escas, & congregauerunt spolia Ierusalem, & reposuerunt illic: & facti sunt in laqueum magnum.
38 ¶ Et factum est hoc ad insidias sanctificationis, & in
39 diabolum malum in Israël: ¶ & effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis, &
40 contaminauerunt sanctificationem. ¶ Et fugerunt habitatores Ierusalem propter eos, & facta est habitatio exterorum, & facta est extera semini suo, &
41 nati eius reliquerunt eam. ¶ Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo, dies festi eius cōuersi sunt in luctum, sabbatha eius in opprobrium, honores
42 eius in nihilum. ¶ Secundum gloriam eius multiplicata est ignominia eius: & sublimitas eius con-
43 uersa est in luctum. ¶ Et scripsit Rex Antiochus omni regno suo, vt esset omnis populus vnus: & relin-
44 queret vnusquisque legem suam. ¶ Et consenserunt omnes gentes secundum verbum Regis Antiochi.
45 ¶ & multi ex Israël consenserunt seruituti eius, & sacrificauerunt idôlis, & coinquinauerunt sabbathū.
46 ¶ Et misit Rex libros per manus nunciorum in Ie-
F rusalē: & in omnes ciuitates Iudæ: vt sequerentur le
47 ges Gentium terræ, ¶ & prohiberent holocausta &
48 sacrificia, & placationes fieri in tēplo Dei, ¶ & pro-
49 hiberent celebrari sabbathum, & dies solennes: ¶ & iussit coinquinari sancta, & sanctū populum Israël.
50 ¶ Et iussit ædificari aras, & templa, & idôla, & im-
51 molari carnes suillas & pecora communia: ¶ & relinquere filios suos incircuncisos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditijs & abominationibus, ita vt obliuiscerentur legem, & immu-
52 tarent omnes iustificationes Dei. ¶ Et quicunque non fecissent secundum verbum Regis Antiochi,
53 morerentur. ¶ Secundum omnia verba hæc scripsit omni regno suo; & præposuit principes populo, qui
54 hæc fieri cogerent. ¶ Et iusserunt ciuitatibus Iudæ
55 sacrificare. ¶ Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem Domini: & fecerunt
56 mala super terram: ¶ & effugauerunt populum Israël in abditis, & in absconditis fugitiuorum locis.
57 ¶ Die quintadecima mensis Casleu, quinto & qua-
G dragesimo & centesimo anno, ædificauit Rex Antiochus abominandum idôlum desolationis super altare Dei, & per vniuersas ciuitates Iudæ in circui
58 tu ædificauerunt aras: ¶ & ante ianuas domorum, & in plateis incendebant thura, & sacrificabant:
59 ¶ & libros legis Dei combusserunt igni, scindentes
60 eos: ¶ & apud quemcunque inueniebantur libri testamenti Domini, & quicunque obseruabat legem Domini, secundum edictum Regis, trucidabant
61 eum. ¶ In virtute sua faciebant hæc populo Israël qui inueniebatur in omni mense, & mense in ciui-
62 tatibus. ¶ Et quinta & vicesima die mensis sacrifi-
63 cabant super aram quæ erat contra altare. ¶ Et mulieres quæ circuncidebant filios suos, trucidaban-
64 tur secundùm iussum Regis Antiochi, ¶ & suspendebant pueros à ceruicibus per vniuersas domos eorum: & eos qui circunciderant illos, trucidabāt.
65 ¶ Et multi de populo Israël definierunt apud se, vt non manducarent immunda: & elegerunt magis
66 mori, quàm cibis coinquinari immundis: ¶ & noluerunt infringere legem Dei sanctam, & trucidati
67 sunt, ¶ & facta est ira magna super populum valde.

CAPVT II.

1 IN diebus illis surrexit Mathathias, filius
A Iohannis, filij Simeonis, sacerdos ex filijs Ioarim ab Ierusalem, & consedit in
2 monte Modin: ¶ & habebat filios quin-
3 que, Iohannem, qui cognominabatur Gaddis: ¶ &
4 Simeonem, qui cognominabatur Thasi: ¶ & Iudā,
5 qui vocabatur Machabæus: ¶ & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Ionathan, qui cognomi
6 nabatur Apphus: ¶ hi viderunt mala quæ fiebant in
7 populo Iuda & in Ierusalem. ¶ Et dixit Mathathias: Væ mihi, vt quid natus sum videre contritionem populi mei, & contritionem ciuitatis sanctæ, & se-
8 dere illic, cùm datur in manibus inimicorum? ¶ Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum eius
9 sicut homo ignobilis. ¶ Vasa gloriæ eius captiua abducta sunt, trucidati sunt senes eius in plateis, &

Tob. 2. b. 6. Amos 8. b. 10.

iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorum. 10 ¶ Quæ gens non hæreditauit regnum eius, & non 11 obtinuit spolia eius? ¶ Omnis compositio eius ab- 12 lata est. Quæ erat libera, facta est ancilla. ¶ Et ecce B sancta nostra, & pulchritudo nostra, & claritas nostra desolata est, & coinquinauerunt ea Gentes. 13 ¶ Quò ergo nobis adhuc viuere? ¶ Et sciderunt vestimen- 14 ta sua Mathathias, & filij eius: & operuerunt se cili- 15 cijs, & planxerunt valde. ¶ Et venerunt illuc qui missi erant à Rege Antiocho, vt cogerent eos qui confugerant in ciuitatem Modin, immolare, & accen- 16 dere thura, & à lege Dei discedere. ¶ Et multi de populo Israël consentientes accesserunt ad eos: sed 17 Mathathias & filij eius constanter steterunt. ¶ Et respondentes qui missi erant ab Antiocho, dixerunt Mathathiæ: Princeps & clarissimus & magnus es in 18 hac ciuitate, & ornatus filijs & fratribus: ¶ ergo accede prior, & fac iussum Regis, sicut fecerũt omnes Gentes & viri Iuda, & qui remanserunt in Ierusalem: & eris tu, & filij tui inter amicos Regis, & amplificatus auro & argento, & muneribus multis. 19 ¶ Et respondit Mathathias, & dixit magna voce: Etsi omnes gentes Regi Antiocho obediunt, vt discedant vnusquisq; à seruitute legis patrum suorum, 20 & consentiant mandatis eius: ¶ ego & filij mei, & 21 fratres mei obediemus legi patrum nostrorũ: ¶ pro- C pitius sit nobis Deus: non est nobis vtile relinquere 22 legem, & iustitias Dei: ¶ non audiemus verba Regis Antiochi, nec sacrificabimus transgredientes 23 legis nostræ mandata, vt eamus altera via. ¶ Et vt cessauit loqui verba hæc, accessit quidã Iudæus in omnium oculis sacrificare idolis super aram in ciuita- 24 te Modin secundùm iussum Regis: ¶ & vidit Mathathias, & doluit, & contremuerunt renes eius, & accensus est furor eius secundùm iudicium legis, & 25 insiliens trucidauit eum super aram: ¶ sed & virum quem Rex Antiochus miserat, qui cogebat immo- 26 lare occidit in ipso tempore, & aram destruxit, ¶ & zelatus est legem, | sicut fecit Phinees Zamri filio 27 Salomi. ¶ Et exclamauit Mathathias voce magna in ciuitate, dicens: Omnis qui zelum habet legis sta- 28 tuens testamentum, exeat post me. ¶ Et fugit ipse, & filij eius in montes, & reliquerunt quæcunque 29 habebant in ciuitate. ¶ Tunc descenderunt multi 30 quærentes iudicium & iustitiam, in desertum: ¶ & sederunt ibi ipsi & filij eius, & mulieres eorum, & pecora eorum, quoniam *inundauerunt super eos 31 mala. ¶ Et renunciatum est viris Regis, & exerci- D tui qui erant in Ierusalem ciuitate Dauid, quoniam discessissent viri quidam, qui dissipauerunt mandatum Regis in loca occulta in deserto, & abijssent 32 post illos multi. ¶ Et statim perrexerunt ad eos, & constituerunt aduersus eos prælium in die sabba- 33 thorum, ¶ & dixerunt ad eos: Resistitis & nunc adhuc? exite, & facite secundum verbum Regis An- 34 tiochi, & viuetis. ¶ Et dixerunt: Non exibimus, neque faciemus verbum Regis, vt polluamus diem 35 sabbathorum. ¶ Et concitauerunt aduersus eos præ- 36 lium. ¶ Et non responderunt eis, nec lapidem mise- 37 runt in eos, nec oppilauerunt loca occulta: ¶ dicentes, Moriamur omnes in simplicitate nostra: & testes erunt super nos cœlum & terra quòd iniustè 38 perditis nos. ¶ Et intulerunt illis bellum sabbathis: & mortui sunt ipsi, & vxores eorum, & filij eorum, & pecora eorum vsque ad mille animas hominum. 39 ¶ Et cognouit Mathathias & amici eius, & luctum

| Num. 25. b. 7. c. 13.

* indurauerunt 20.

40 habuerunt super eos valde. ¶ Et dixit vir proximo suo: Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt, & non pugnauerimus aduersus Gentes pro animabus nostris & iustificationibus nostris: nunc 41 citius disperdent nos à terra. ¶ Et cogitauerunt in E die illa, dicentes: Omnis homo quicunque venerit ad nos in bello die sabbathorũ, pugnemus aduersus eum: & non moriemur omnes, sicut mor- 42 tui sunt fratres nostri in occultis. ¶ Tunc congregata est ad eos synagoga *Iudæorum fortis viribus ex 43 Israël, omnis voluntarius in lege: ¶ & omnes qui fugiebant à malis, additi sunt ad eos, & facti sunt 44 illis ad firmamentum. ¶ Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos in indignatione sua: & cæteri fugerunt ad Na- 45 tiones, vt euaderent. ¶ Et circuiuit Mathathias, & 46 amici eius, & destruxerunt aras: ¶ & circunciderunt pueros incircuncisos, quotquot inuenerunt in fini- 47 bus eorum: & in fortitudine. ¶ Et persecuti sunt filios superbiæ, & prosperatum est opus in manibus 48 eorũ: ¶ & obtinuerunt legem de manibus Gẽtium, & de manibus Regum: & non dederunt cornu pec- 49 catori. ¶ Et appropinquauerunt dies Mathathiæ mo- F riendi, & dixit filijs suis: Nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus euersionis, & ira indi- 50 gnationis. ¶ Nunc ergo o filij æmulatores estote legis, & date animas vestras pro testamento patrum 51 vestrorum, ¶ & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis: & accipietis glo- 52 riam magnam, & nomen æternum. ¶ | Abraham nónne in tentatione inuentus est fidelis, & reputa- 53 tum est ei ad iustitiam? ¶ | Ioseph in tempore angustiæ suæ custodiuit mandatum: & factus est domi- 54 nus Aegypti. ¶ Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni. 55 ¶ | Iesus dum impleuit verbum, factus est dux in Is- 56 raël. ¶ | Caleb dum testificatur in ecclesia, accepit 57 hæreditatem. ¶ | Dauid in sua misericordia conse- 58 cutus est sedem regni in secula. ¶ | Elias dum zelat 59 zelum legis, receptus est in cœlum. ¶ | Ananias & Azarias & Misaël, credentes, liberati sunt de flam- 60 ma. ¶ Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore 61 leonum. ¶ Et ita cogitate per generationem: quia 62 omnes qui sperant in eum, non infirmantur. ¶ Et à verbis viri peccatoris ne timueritis: quia gloria 63 eius, stercus & vermis est: ¶ hodie extollitur, & cras G non inuenietur: quia conuersus est in terram suam, 64 & cogitatio eius perijt. ¶ Vos ergo filij confortamini, & viriliter agite in lege: quia * in ipsa gloriosi 65 eritis: ¶ Et ecce Simon frater vester, scio quòd vir consilij est: ipsum audite semper, & ipse erit vobis 66 pater. ¶ Et Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, sit vobis princeps militiæ, & ipse aget bel- 67 lum populi. ¶ Et adducetis ad vos omnes factores 68 legis: & vindicate vindictam populi vestri. ¶ Retribuite retributionem Gentibus, & intendite in præ- 69 ceptum legis. ¶ Et benedixit eos, & appositus est 70 ad patres suos. ¶ Et defunctus est anno centesimo, & quadragesimo sexto: & sepultus est à filijs suis in sepulchris patrum suorum in Modin, & planxerũt eum omnis Israël planctu magno.

* Asideorum 3.

| Gen. 22. a. 5 b. 9. | Gen. 41. f. 40. | Num. 25. b. 7. c. 13. | Eccl. 45. d. 18 | Iosu. 1. a. 2. | Iud. 14. c. 6. | Iosu. 14. c. 14. | 2. Reg. 2. a. 4. | 4 Reg. 2. b. 11. | Dan. 3. b. | 6. c. 14. | Dan. 9. e. 22.

* cùm feceritis quæ vobis præcepta sunt a lege a Domino Deo vestro.

CAPVT III.

1 A ET surrexit Iudas, qui vocabatur Machabæus, filius eius pro eo: ¶ & adiuuabant eum omnes fratres eius, & vniuersi qui se coniunxe- 2

rant

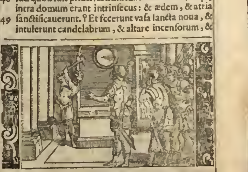
rant patri eius, & præliabantur prælium Israël cum 3 lætitia. ¶ Et dilatauit gloriam populo suo, & induit se loricam sicut gigas, & succinxit se arma bellica 4 sua in prælijs, & protegebat castra gladio suo. ¶ Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catu- 5 lus leonis rugiens in venatione. ¶ Et persequutus est iniquos perscrutans eos: & qui conturbabant 6 populum suum, eos succendit flammis: ¶ & repulsi sunt inimici eius præ timore eius, & oēs operarij iniquitatis cōturbati sunt: & directa est salus in ma- 7 nu eius: ¶ & exacerbabat Reges multos, & lætificabat Iacob in operibus suis, & in seculum memoria 8 eius in benedictione. ¶ Et perambulabat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis, & auertit iram ab Is- 9 raël. ¶ Et nominatus est vsque ad nouissimum ter- 10 ræ, & congregauit pereuntes. ¶ Et congregauit A- B pollonius Gentes, & à Samaria virtutem multam 11 & magnam, ad bellandum contra Israël. ¶ Et cognouit Iudas, & exijt obuiam illi: & percussit, & occidit illum, & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fu- 12 gerunt: ¶ & accepit spolia eorum: & gladium Apollonij abstulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus 13 diebus. ¶ Et audiuit Seron, princeps exercitus Syriæ, quòd congregauit Iudas congregationem fi- 14 delium & ecclesiam secum, ¶ & ait: Faciam mihi nomen, & glorificabor in regno, & debellabo Iudam, & eos qui cùm ipso sunt, qui spernebant ver- 15 bum Regis. ¶ Et præparauit se: & ascenderunt cum eo castra impiorum fortes auxiliarij, vt facerēt vin- 16 dictam in filios Israël. ¶ Et appropinquauerunt vsque ad Beth-horon: & exiuit Iudas obuiam illi cū 17 paucis. ¶ Vt autem viderunt exercitum venientem C sibi obuiam, dixerunt Iudæ: Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tātam, & tam 18 fortem, & nos fatigati sumus ieiunio hodie? ¶ Et ait Iudas: Facile est concludi multos in manu paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cœli 19 liberare in multis & in paucis: ¶ quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cœlo 20 fortitudo est. ¶ Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci, & superbia, vt disperdant nos, & vxo- 21 res nostras, & filios nostros, & vt spoliēt nos: ¶ nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus 22 nostris: ¶ & ipse Dominus conteret eos ante faciē 23 nostram: Vos autem ne timueritis eos. ¶ Vt cessauit autem loqui, insiluit in eos subito: & contritus 24 est Seron, & exercitus eius in conspectu ipsius: ¶ & persecutus est eum in descensu Beth-horon vsque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri: re- 25 liqui autem fugerunt in terram Philistijm. ¶ Et cecidit timor Iudæ ac fratrum eius, & formido super 26 omnes gentes in circuitu eorum: ¶ Et peruenit ad Regem nomen eius, & de prælijs Iudæ narrabant 27 omnes gentes. ¶ Vt audiuit autem rex Antiochus D sermones istos, iratus est animo: & misit, & congregauit exercitum vniuersi regni sui, castra fortia 28 valde: ¶ & aperuit ærarium suum, & dedit stipendia exercitui in annum, & mandauit illis, vt essent pa- 29 rati ad omnia. ¶ Et vidit quòd defecit pecunia de thesauris suis & tributa regionis modica propter dissensionem & plagam quam fecit in terra, vt tol- 30 leret legitima quæ erant à primis diebus: ¶ & timuit ne non haberet ut semel & bis in sumptus & donaria quæ dederat antè larga manu: & abundauerat 31 super reges qui ante eum fuerant. ¶ Et consternatus erat animo valde, & cogitauit ire in Persidem, & accipere tributa regionum, & congregare argen- 32 tum multum. ¶ Et reliquit Lysiam hominem nobilem de genere regali, super negocia regia, à flumi- 33 ne Euphrate vsque ad flumen Aegypti: ¶ & vt nu- 34 triret Antiochum filium suum, donec rediret. ¶ Et tradidit ei medium exercitum, & elephantos, & mandauit ei de omnibus quæ volebat, & de inhabitan- 35 tibus Iudæam & Ierusalem: ¶ & vt mitteret ad eos E exercitum, ad conterendam & extirpandam virtutem Israël, & reliquias Ierusalem, & auferendam 36 memoriam eorum de loco: ¶ & vt constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorū, 37 & sorte distribueret terram eorum. ¶ Et Rex assumpsit partem exercitus residui, & exiuit ab Antiochia ciuitate regni sui anno centesimo & quadragesimo septimo: & transfretauit Euphráten flumen, 38 & perambulabat superiores regiones. ¶ Et elegit Lysias Ptolemæum filium Dorymini, & Nicanorē 39 Gorgiam, viros potentes ex amicis regis: ¶ & misit cum eis quadraginta millia virorum: & septem millia equitum: vt venirent in terram Iuda, & disper- 40 derent eam secundùm verbum Regis. ¶ Et processerunt cum vniuersa virtute sua, & venerunt, & ap- 41 plicuerūt Emmaum in terra campestri. ¶ Et audierunt mercatores regionum nomen eorum: & acceperunt argentum & aurum multum valde, & pueros: & venerunt in castra, vt acciperent filios Israël in seruos, & additi sunt ad eos exercitus Syriæ, & 42 terræ alienigenarum. ¶ Et vidit Iudas, & fratres F eius, quia multiplicata sunt mala, & exercitus applicabant ad fines eorum, & cognouerunt verba Regis quæ mandauit populo facere in interitum 43 & consummationem: ¶ & dixerunt vnusquisque ad proximum suum: Erigamus deiectionem populi nostri, & pugnemus pro populo nostro, & sanctis 44 nostris: ¶ Et congregatus est conuentus, vt essent parati in prælium: & vt orarent & peterent miseri- 45 cordiam & miserationes. ¶ Et Ierusalem non habitabatur, sed erat sicut desertum: non erat qui ingrederetur & egrederetur de natis eius: & sanctum cō culcabatur: & filij alienigenarum erant in arce, ibi erat habitatio Gentium: & ablata est voluptas à Ia- 46 cob, & defecit ibi tibia & cithara. ¶ Et congregati sunt, & venerunt in Maspha contra Ierusalem: quia 47 locus orationis erat in Maspha antè in Israël. ¶ Et ieiunauerunt illa die, & induerunt se cilicijs, & cinerem imposuerunt capiti suo: & disciderunt vesti- 48 menta sua, ¶ & expanderunt libros legis, de quibus scrutabantur Gentes similitudinem simulachrorū 49 suorum: ¶ & attulerunt ornamenta sacerdotalia, & primitias & decimas & suscitauerunt Nazaræos, 50 qui impleuerant dies: ¶ & clamauerunt voce ma- G gna in cœlum, dicentes: Quid faciemus istis, & quò 51 eos ducemus? ¶ & sancta tua conculcata sunt & contaminata sunt, & sacerdotes tui facti sunt in luctū 52 & in humilitatem: ¶ & ecce Nationes conuenerūt aduersum nos, vt nos disperdant: tu scis quæ co- 53 gitant in nos. ¶ Quomodo poterimus subsistere an- 54 te faciem eorum nisi tu Deus adiuues nos? ¶ & tu- 55 bis exclamauerunt voce magna. ¶ Et post hæc constituit Iudas duces populi, tribunos, & centurio- 56 nes, & pentacontarchos, & decuriones. ¶ | Et dixit his qui ædificabant domos, & sponsabant vxores, & plantabant vineas, & formidolosis, vt redirent vnusquisque in domum suam secundum legem. 57 ¶ Et mouerunt castra, & collocauerunt ad Austrū

Deu. 20. 5. 6. Iudic. 7. 3

58 Emmaum. ¶ Et ait Iudas: Accingimini, & estote filij potẽtes, & estote parati in manè: vt pugnetis aduersus Nationes has, quæ conuenerunt aduersus 59 nos disperdere nos, & sancta nostra: ¶ quoniam melius est nos mori in bello, quàm videre mala gentis 60 nostræ & sanctorum. ¶ Sicut autem fuerit voluntas in cœlo, sic fiat.

CAPVT IIII.

1 A ET assumpsit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos: & mouerunt castra nocte; 2 ¶ vt applicarent ad castra Iudæorum, & percuterent eos subitò, 3 & filij qui erant ex arce, erant illis duces. ¶ Et audiuit Iudas, & surrexit ipse & potentes percutere virtutem exercituum Regis, qui erãt in Emmaũ. 4 ¶ Adhuc enim dispersus erat exercitus à castris. ¶ Et 5 venit Gorgias in castra Iudę noctu, & neminem inuenit, & quærebat eos in montibus: quoniam dixit, 6 Fugiunt hi à nobis. ¶ Et cùm dies factus esset, apparuit Iudas in campo cum tribus millibus virorum tantum: qui tegumenta & gladios non habebant 7 *: ¶ & viderunt castra Gentium valida, & loricatos, & equitatus in circuitu eorum, & hi docti ad præ- 8 lium. ¶ Et ait Iudas viris qui secum erant: Ne timueritis multitudinem eorum, & impetum eorum ne 9 formidetis. ¶ ‖ Mementote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, cùm sequeretur eos 10 Pharao cum exercitu multo. ¶ Et nunc clamemus B in cœlum, & miserebitur nostri Dominus, & memor erit testamenti patrum nostrorum, & conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie: 11 ¶ & scient omnes gentes, quia est qui redimat & li- 12 beret Israël. ¶ Et eleuauerũt alienigenę oculos suos, 13 & viderunt eos venientes ex aduerso. ¶ Et exierunt de castris in prælium, & tuba cecinerunt hi qui erãt 14 cum Iuda. ¶ Et congressi sunt: & contritæ sunt Gen- 15 tes, & fugerunt in campum. ¶ Nouissimi autem omnes ceciderunt in gladio, & persequuti sunt eos vsque Gezeron, & vsque in campos Idumeæ, & Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis vsque ad tria mil- 16 lia virorũ. ¶ Et reuersus est Iudas, & exercitus eius, 17 sequens eum. ¶ Dixitque ad populum: Non concu- 18 piscatis spolia: quia bellum contra nos est, ¶ & Gorgias & exercitus eius prope nos in monte: sed state nunc contra inimicos nostros, & expugnate eos, & 19 sumetis posteà spolia securi. ¶ Et adhuc loquẽte Iuda hæc, ecce apparuit pars quædam prospiciens de 20 monte. ¶ Et vidit * quòd in fugam conuersi sunt*, & succenderunt castra: fumus enim qui videbatur, de- 21 clarabat quod factum est. ¶ Quibus illi conspectis ti- C muerunt valde, aspicientes simul & Iudam & exer- 22 citum in campo paratum ad prælium. ¶ Et fugerunt 23 omnes in campum alienigenarum: ¶ & Iudas reuersus est ad spolia castrorum, & acceperunt aurũ multum, & argentum & hyacinthum, & purpuram marinam, & opes magnas. 24 ¶ Et conuersi hymnum canebant, & benedicebant Deum in cœlum, quoniã bonus est, quoniam in seculum misericordia eius. 25 ¶ Et facta est salus magna in Israël, in die illa. ¶ Qui- 26 cunque autem alienigenarum euaserunt, venerunt & nunciauerunt Lysiæ vniuersa quæ acciderant. 27 ¶ Quibus ille auditis, consternatus animo deficiebat: quòd non qualia voluit, talia contigerunt in Israël, 28 & qualia mandauit Rex. ¶ Et sequenti anno cõgregauit Lysias virorum electorum sexaginta mil- 29 lia, vt debellaret eos. ¶ Et venerunt in Iudæam, & castra posuerunt in Beth-horon, & occurrit illis Iu- 30 das cum decem millibus viris. ¶ Et viderunt exerci- D tum fortem, & orauit, & dixit: Benedictus es saluator Israël, ‖ qui contriuisti impetum potentis in manu serui tui Dauid, ‖ & tradidisti castra alienigenarum in manu Ionathæ, filij Saul, & armigeri eius. 31 ¶ Conclude exercitum istum in manu populi tui Israël, & confundatur in exercitu suo & equitibus. 32 ¶ Da illis formidinem & tabefac audaciam virtutis 33 eorum, & commoueantur contritione sua. ¶ Deijce illos gladio diligentium te: & collaudent te om- 34 nes qui nouerunt nomen tuum in hymnis. ¶ Et cõmiserunt prælium: & ceciderunt de exercitu Lysiæ, 35 quinque millia virorum. ¶ Videns autem Lysias fugam suorum, & Iudæorum audaciam, & quòd parati sunt aut viuere, aut mori fortiter, abijt Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rursus veni- 36 rent in Iudæam. ¶ Dixit autẽ Iudas, & fratres eius: Ecce contriti sunt inimici nostri: ascendamus nunc 37 mundare sancta, & renouare. ¶ Et congregatus est omnis exercitus, & ascenderunt in montem Sion. 38 ¶ Et viderunt sanctificationem desertam, & altare E prophanatum, & portas exustas, & in atrijs virgulta nata sicut in saltu vel in montibus, & pastopho- 39 ria diruta. ¶ Et sciderunt vestimenta sua, & planxerũt planctu magno, & imposuerunt cinerem super ca- 40 put suum: ¶ & ceciderunt in faciem super terram, & exclamauerunt tubis signorum, & clamauerunt in 41 cœlum. ¶ Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduersos eos qui erant in arce, donec emundarent 42 sancta. ¶ Et elegit sacerdotes sine macula, volunta- 43 tem habentes in lege Dei: ¶ & mundauerunt sancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum im- 44 mundum. ¶ Et cogitauit de altari holocaustorum 45 quod prophanatum erat, quid de eo faceret. ¶ Et incidit illis consilium bonum, vt destruerent illud: ne fortè illis esset in opprobrium, quia contamina- 46 uerunt illud Gentes, & demoliti sunt illud. ¶ Et re- F posuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta, & responderet de 47 eis. ¶ Et acceperunt lapides integros secundùm legem, & ædificauerunt altare nouum secundùm il- 48 lud quod fuit prius: ¶ & ædificauerunt sancta, & quę intra domum erant intrinsecus: & ædem, & atria 49 sanctificauerunt. ¶ Et fecerunt vasa sancta noua, & intulerunt candelabrum, & altare incensorum, &

50 mensam in templum. ¶ Et incensum posuerunt super altare, & accenderunt lucernas quæ super can- 51 delabrum erant, & lucebant in templo. ¶ Et posuerunt super mensam panes, & appenderũt velamina

& con-

* vt volebant.

‖ Exo.14. b.9 e.22.

* Gorgias * sui.

‖ 1.Re.17. g.50.

‖ 1.Re.14. b.13.

& consummauerunt omnia opera quæ fecerant.

52 ¶ Et ante matutinum surrexerunt quinta & vicesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi 53 quadragesimi octaui anni: ¶ & obtulerunt sacrificium secundùm legem super altare holocaustorum 54 nouum, quod fecerunt. ¶ Secundùm tempus & secundùm diem in qua contaminauerunt illud G gentes, in ipsa renouatum est in canticis, & citha-55 ris, & cinyris, & in cymbalis. ¶ Et cecidit omnis populus in faciem, & adorauerunt & benedixerūt in 56 cœlum eum, qui prosperauit eis. ¶ Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocausta cum lætitia & sacrificium salutaris & lau-57 dis. ¶ Et ornauerunt faciem templi coronis aureis & scutulis: & dedicauerunt portas & pastophoria, 58 & imposuerunt eis ianuas. ¶ Et facta est lætitia in populo magna valde, & auersum est opprobrium 59 Gentium. ¶ Et statuit Iudas & fratres eius & vniuersa ecclesia Israël, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo, à quinta & vicesima die mensis Casleu, cum 60 lætitia & gaudio. ¶ Et ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos & turres firmas: nequando venirent Gentes, & con-61 culcarent eum sicut anteà fecerunt. ¶ Et collocauit illic exercitum, vt seruarent eum, & muniuit eum ad custodiendam Beth-suram, vt haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

CAPVT V.

1 A ET factum est, vt audierunt Gentes in circuitu quia ædificatum est altare & sanctuarium sicut prius, iratæ sunt valde: ¶ & cogi-2 tabant tollere genus Iacob qui erāt inter eos, & cœ-3 perunt occidere de populo, & persequi. ¶ Et debellabat Iudas filios Esau in Idumæa, & eos qui erant in Arabathane: quia circumsedebant Israëlitas: & 4 percussit eos plaga magna. ¶ Et recordatus est malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum 5 & in scandalum: insidiantes ei in via, ¶ & conclusi sunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres eorum igni cū 6 omnibus qui in eis erant. ¶ Et transiuit ad filios Ammon, & inuenit manum fortem, & populum copio-7 sum, & Timótheum ducem ipsorum: ¶ & commisit cum eis prælia multa, & contriti sunt in conspectu 8 eorum, ¶ & percussit eos & cepit Gazer ciuitatem, & 9 filias eius, & reuersus est in Iudæam. ¶ Et congregatæ sunt Gentes quæ sunt in Galaad, aduersus Israëlitas qui erant in finibus eorum, vt tollerent eos: & 10 fugerunt in Datheman munitionem, ¶ & miserunt litteras ad Iudam & fratres eius, dicentes: Congregatæ sunt aduersùm nos gentes per circuitum, vt 11 nos auferant: ¶ & parant venire, & occupare munitionem in quam confugimus: & Timótheus est dux 12 exercitus eorum. ¶ Nunc ergo veni, & eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis. 13 ¶ Et omnes fratres nostri qui erant in locis Tubin, B interfecti sunt: & captiuas duxerunt vxores eorū, & natos, & spolia, & peremerunt illic ferè mille vi-14 ros. ¶ Et adhuc epistolæ legebantur, & ecce alij nuncij venerunt de Galilæa conscissis tunicis, nuncian-15 tes secundùm verba hæc: ¶ dicentes conuenisse aduersùm se à Ptolemaide, & Tyro, & Sidone: & repleta est omnis Galilæa alienigenis, vt nos consu-16 mant. ¶ Vt audiuit autem Iudas & populus sermones istos, conuenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis qui in tribulatione erant, & 17 expugnabantur ab eis. ¶ Dixitque Iudas Simóni fratri suo: Elige tibi viros, & vade, & libera fratres tuos in Galilæa: ego autem & frater meus Ionathas 18 ibimus in Galáaditim. ¶ Et reliquit Iosephum filium Zachariæ, & Azariam duces populi cum resi-19 duo exercitu in Iudæa ad custodiam, ¶ & præcepit illis, dicens: Præestote populo huic: & nolite bellū committere aduersum gentes, donec reuertamur. 20 ¶ Et partiti sunt Simóni viri tria milia, vt iret in Ga C lilæam: Iudæ autem octo millia in Galáaditim. 21 ¶ Et abijt Simon in Galilæam, & commisit prælia multa cum gentibus: & contritæ sunt gentes à fa-22 cie eius, & persecutus est eos vsque ad portā ¶ Ptolemaidis, & ceciderunt de Gentibus ferè tria millia 23 virorum, & accepit spolia eorum, ¶ & assumpsit eos qui erant in Galilæa & in Arbatis cum vxoribus & natis, & omnibus quæ erant illis, & adduxit in Iu-24 dæam cum lætitia magna. ¶ Et Iudas Machabæus & Ionathas frater eius transierūt Iordanem, & abie-25 runt viam trium dierum per desertum. ¶ Et occurrerunt eis Nabuthæi, & susceperunt eos pacificè, & narrauerunt eis omnia quæ acciderant fratribus 26 eorum in Galáaditide, & quia multi ex eis comprehēsi sunt in Barasa, & Bosor, & in Alimis, & in Casphor, & Mageth, & Darnaim: hæ omnes ciuitates 27 munitæ, & magnæ. ¶ Sed & in cæteris ciuitatibus Galáaditidis tenentur comprehensi, & in crastinū cōstituerunt admouere exercitum ciuitatibus his, 28 & comprehendere, & tollere eos in vna die. ¶ Et cōuertit Iudas & exercitus eius viam in desertum Bosor repentè, & occupauit ciuitatem: & occidit omnem masculum in ore gladij, & accepit omnia spo-29 lia eorum, & succendit eam igni. ¶ Et surrexerunt 30 inde nocte, & ibant vsque ad munitionem: ¶ Et fa-D ctum est diluculo, cùm eleuassent oculos suos, & ecce populus multus, cuius non erat numerus portantes scalas & machinas, vt comprehenderent muni-31 tionem: & expugnabāt eos. ¶ Et vidit Iudas quia cœpit bellum, & clamor belli ascendit ad cœlum sicut 32 tuba, & clamor magnus de ciuitate: ¶ & dixit exer-33 citui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris. ¶ Et venit tribus ordinibus post eos, & exclamauerunt 34 tubis, & clamauerunt in oratione. ¶ Et cognouerunt castra Timóthei quia Machabæus est, & refugerunt à facie eius: & percusserunt eos plaga magna, & ceciderunt ex eis in die illa ferè octo milia 35 virorum. ¶ Et diuertit Iudas in Maspha, & expugnauit, & cœpit eam: & occidit omnem masculum eius, & assumpsit spolia eius, & succendit eam igni. 36 ¶ Inde perrexit, & cepit Casbon, & Mageth, & Bo-37 sor, & reliquas ciuitates Galáaditidis. ¶ Post hæc autem verba, congregauit Timótheus exercitū aliū, & castra posuit contra Raphon trans torrentem. 38 ¶ Et misit Iudas speculari exercitum: & renunciauerunt ei dicentes, Quia conuenerunt ad eum omnes gentes quæ in circuitu nostro sunt, & exercitus 39 multus nimis: ¶ & Arabas conduxerunt in auxilium sibi, & castra posuerunt trans torrentem, parati ad 40 te venire in prælium. ¶ Et abijt Iudas obuiam illis. E Et ait Timotheus principibus exercitus sui: Cùm appropinquauerit Iudas & exercitus eius ad torrentem aquæ, si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum: quia potēs poterit aduersùm

nos:

41 nos: ſi verò timuerit tranſire, & poſuerit caſtra extra flumen, transfretemus ad eos, & poterimus
42 aduerſus illum. Vt autem appropinquauit Iudas ad torrẽtem aquæ, ſtatuit Scribas populi ſecus torrentem, & mandauit eis, dicens: Neminem hominum reliqueritis, ſed veniant omnes in prælium.
43 Et transfretauit ad illos prior, & omnis populus poſt eum, & contritę ſunt omnes gentes à facie eorum, & proiecerunt arma ſua, & fugerunt ad pha-
44 num quod erat in Carnaim. Et occupauit ipſam ciuitatem, & phanum ſuccendit igni cum omnibus quæ erant in ipſo: & oppreſſa eſt Carnaim, & non
45 potuit ſuſtinere contra faciem Iudæ. Et congregauit Iudas vniuerſos Iſraëlitas qui erant in Galáaditide, à minimo vſque ad maximum, & vxores eorum, & natos, & exercitum magnum valde, vt ve-
46 nirent in terram Iudæ. Et venerunt vſque Ephron: & hæc ciuitas magna in ingreſſu poſita, munita valde, & non erat declinare ab ea dextera vel ſiniſtra:
47 ſed per mediá iter erat. Et incluſerunt ſe qui erant
F in ciuitate, & obſtruxerunt portas lapidibus: & mi-
48 ſit ad eos Iudas verbis pacificis, dicens: Tranſeamus per terram veſtram, vt eamus in terram noſtram: & nemo vobis nocebit, tantùm pedibus tran-
49 ſibimus: Et nolebant eis aperire. Et præcepit Iudas prædicari in caſtris, vt applicarent vnuſquiſq;
50 in quo erat loco. Et applicuerunt ſe viri virtutis, & oppugnauit ciuitatem illam tota die, & tota no-
51 cte: & tradita eſt ciuitas in manu eius: & peremerunt omnem maſculum in ore gladij, & eradicauit eam: & accepit ſpolia eius, & tranſiuit per totam ci-
52 uitatem ſuper interfectos. Et tranſgreſſi ſunt Iordanem in campo magno, contra faciem Beth-ſan,
53 Et erat Iudas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirẽt in ter-
54 ram Iuda: & aſcenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocauſta, quòd nemo ex eis cecidiſſet donec reuerterentur in pa-
55 ce. Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in Galilæa con-
56 tra faciem Ptolemaidis, audiuit Ioſephus Zachariæ filius, & Azarias principes virtutis res bene ge-
57 ſtas, & prælia quæ facta ſunt, & dixit: Faciamus & ipſi nobis nomen, & eamus pugnare aduerſus Gen-
58 tes quæ in circuitu noſtro ſunt. Et pręcepit his qui
59 erant in exercitu ſuo, & abierunt Iamniam. Et exi-
G uit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in
60 pugnam. Et fugati ſunt Ioſephus & Azarias vſque in fines Iudęæ: & ceciderunt illo die de populo Iſraël ad duo millia viri, & facta eſt plaga magna in
61 populo: quia nõ audierunt Iudam & fratres eius,
62 exiſtimantes fortiter ſe facturos: ipſi autem non erant de ſemine virorum illorum per quos ſalus fa-
63 cta eſt in Iſraël. Et viri Iuda magnificati ſunt valde in conſpectu omnis Iſraël, & Gentium omnium
64 vbi audiebatur nomen eorum. Et conuenerunt ad
65 eos fauſta acclamantes. Et exiuit Iudas & fratres eius, & expugnabant filios Eſau in terra quæ ad Auſtrum eſt, & percuſſit Chebron, & filias eius: & mu-
66 ros eius, & turres ſuccendit igni in circuitu. Et mo-
67 uit caſtra, vt iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam. In die illa ceciderunt ſacerdotes in bellum, dum volunt fortiter facere, dum
68 ſine conſilio exeunt in prælium. Et declinauit Iudas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & ſculptilia deorum ipſorum ſuccendit igni: & cepit ſpolia ciuitatum, & reuerſus eſt in terram Iuda.

Num. 20. 15. — vit Iudas & fratres eius. — vult. ... 10.

CAPVT VI.

1
A ET Rex Antiochus perambulabat ſuperiores regiones, & audiuit eſſe ciuitatẽ Elymaidem in Perſide nobiliſſimam, &
2 copioſam in argento & auro, templũque in ea locuples valde, & illic velamina aurea, & loricæ, & ſcuta, quæ reliquit Alexander Philippi,
3 Rex Macedo, qui regnauit primus in Græcia. Et venit, & quærebat capere ciuitatem, & deprædari eam, & non potuit: quoniam innotuit ſermo his
4 qui erant in ciuitate: & inſurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abijt cum triſtitia magna, & reuer-
5 ſus eſt in Babyloniam. Et venit qui nunciaret ei in Perſides, quia fugata ſunt caſtra quæ erant in ter-
6 ra Iuda: & quia abijt Lyſias cũ virtute forti in primis, & fugatus eſt à facie Iudæorum & inualuerunt armis & viribus, & ſpolijs multis quæ ceperunt de
7 caſtris quæ exciderunt: & quia diruerunt abominationem quam ædificauerant ſuper altare quod erat in Ieruſalem: & ſanctificationem, ſicut prius circumdederunt muris excelſis: ſed & Beth-ſuram
8 ciuitatem ſuam. Et factum eſt vt audiuit Rex ſermones iſtos, expauit, & commotus eſt valde: & décidit in lectum, & incidit in languorem præ triſti-
9 tia, quia non factum eſt ei ſicut cogitabat. Et erat illic per dies multos: quia renouata eſt in eo triſti-
10 tia magna, & arbitratus eſt ſe mori, & vocauit om-
B nes amicos ſuos, & dixit illis: Receſſit ſomnus ab oculis meis, & concidi, & corrui corde præ ſolici-
11 tudine, & dixi in corde meo: In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus triſtitiæ in qua nunc ſum: qui iucundus eram, & dilectus in pote-
12 ſtate mea? Nunc verò reminiſcor malorum quæ feci in Ieruſalem, vnde & abſtuli omnia ſpolia aurea & argentea quæ erant in ea, & miſi auferre habitã-
13 tes Iudæam ſine cauſa. Cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala iſta: & ecce pereo triſti-
14 tia magna in terra aliena. Et vocauit Philippum, vnum de amicis ſuis, & præpoſuit eum ſuper vni-
15 uerſum regnum ſuum: & dedit ei diadema, & ſtolam ſuam, & annulum, vt adduceret Antiochum fi-
16 lium ſuum, & nutriret eum, & regnaret. Et mortuus eſt illic Antiochus Rex anno centeſimo qua-
17 drageſimo nono. Et cognouit Lyſias quoniã mortuus eſt Rex, & conſtituit regnare Antiochum filium eius, quem nutriuit adoleſcentem: & vocauit
18 nomen eius Eupatorem. Et hi qui erant in arce, concluſerant Iſrael in circuitu Sanctorum: & quærebant eis mala ſemper & firmamentum Gentium.
19 Et cogitauit Iudas diſperdere eos: & conuocauit
C vniuerſum populum, vt obſiderent eos. Et con-
20 uenerunt ſimul, & obſederunt eos anno centeſimo quinquageſimo, & fecerunt baliſtas & machi-
21 nas. Et exierunt quidam ex eis qui obſidebantur:
22 & adiunxerũt ſe illis aliqui impij ex Iſraël, & abierunt ad Regem & dixerunt: Quouſque nõ facis iu-
23 dicium & vindicas fratres noſtros? Nos decreuimus ſeruire patri tuo & ambulare in pręceptis eius
24 & obſequi edictis eius: & filij populi noſtri propter hoc alienabant ſe à nobis, & quicunque inueniebantur ex nobis, interficiebantur, & hæreditã-
25 tes noſtræ diripiebantur. Et non ad nos tantùm

extenderunt

extenderũt manum, sed & in omnes fines nostros,
26 ¶ & ecce applicuerunt hodie ad arcem in Ierusa-
lem occupare eam, & munitionem in Beth-suram
27 munierunt: ¶ & nisi præueneris eos velociùs, maiora
28 quàm hæc facient, & non poteris obtinere eos. ¶ Et
iratus est Rex vt hæc audiuit: & conuocauit omnes
amicos suos, & principes exercitus sui, & eos qui
29 super equites erant. ¶ Sed & de regnis alijs, & de
D insulis maritimis venerunt ad eum exercitus con-
30 ductitij. ¶ Et erat numerus exercitus eius, centum
millia peditum, & viginti millia equitum, & elephã
31 ti trigintaduo docti ad prælium. ¶ Et venerunt per
Idumæam, & applicuerunt ad Beth-suram, & pu-
gnauerunt dies multos, & fecerunt machinas: &
exierunt, & succenderunt eas igni, & pugnauerunt
32 viriliter. ¶ Et recessit Iudas ab arce, & mouit castra
33 ad Beth-zacharam contra castra Regis. ¶ Et surre-
xit Rex ante lucem, & concitauit exercitus in im-
petum contra viam Beth-zacharam: & compara-
uerunt se exercitus in prælium, & tubis cecinerunt:
34 ¶ & elephantis ostenderunt sanguinem vuæ & mo-
35 ri, ad acuendos eos in prælium: ¶ & diuiserunt be-
stias per legiones: & astiterunt singulis elephantis
mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in
capitibus eorũ, & quingenti equites ordinati vni-
36 cuique bestiæ electi erant. ¶ Hi ante tempus vbicũ-
que erat bestia, ibi erant: & quocunque ibat, ibant,
37 & non discedebant ab ea. ¶ Sed & turres ligneæ su-
per eos firmæ protegentes super singulas bestias:
& super eas machinæ: & super singulas, viri virtu-
tis trigintaduo, qui pugnabant desuper: & intus ma
38 gister bestiæ. ¶ Et residuum equitatum hinc & inde
E statuit in duas partes, tubis exercitum commoue-
39 re, & perurgere constipatos in legionibus eius. ¶ Et
vt refulsit Sol in clypeos aureos & æreos, resplen-
duerunt montes ab eis, & resplenduerunt sicut lã-
40 pades ignis. ¶ Et distincta est pars exercitus Regis
per mõtes excelsos, & alia per loca humilia: & ibãt
41 cautè & ordinatè. ¶ Et commouebantur omnes in-
habitantes terram à voce multitudinis eorum, &
incessu turbæ, & collisione armorum. erat enim ex-
42 ercitus magnus valde & fortis. ¶ Et appropiauit Iu
das, & exercitus eius in prælium: & ceciderunt de
43 exercitu Regis sexcẽti viri. ¶ Et vidit Eleazar filius
Saura, vnam de bestijs loricatam loricis Regis, &
erat eminens super cæteras bestias: & visum est ei
44 ꝙ in ea esset Rex: ¶ & dedit se vt liberaret populum
45 suum, & acquireret sibi nomen ęternum. ¶ Et cucur
rit ad eam audacter in medio legionis interficiens
à dextris, & à sinistris, & cadebant ab eo huc atque
46 illuc. ¶ Et iuit sub pedes elephantis, & supposuit se
ei, & occidit eum: & cecidit in terram super ipsum,
47 & mortuus est illic. ¶ Et videntes virtutem Regis, &
F impetum exercitus eius diuerterunt se ab eis. ¶ Ca
48 stra autem Regis ascenderunt contra eos in Ierusa
lem, & applicuerunt castra Regis ad Iudæam, &
49 montem Sion. ¶ Et fecit pacem cum his qui erant
in Beth-sura: & exierunt de ciuitate, quia non erãt
eis ibi alimenta conclusis, quia sabbatha erant ter-
50 rę. ¶ Et comprehendit rex Beth-suram: & constituit
51 illic custodiam seruare eam. ¶ Et cõuertit castra ad
locum sanctificationis dies multos: & statuit illic
balistas, & machinas, & ignis iacula, & tormẽta ad
lapides iactãdos, & spicula, & scorpios ad mittẽdas
52 sagittas & fundibula. ¶ Fecerũt aũt & ipsi machinas
aduersus machinas eorũ, & pugnauerunt dies mul-
53 tos. ¶ Escę aũt non erant in ciuitate, eò ꝙ septimus
annus esset, & qui remanserant in Iudæa de Genti-
bus, consumpserant reliquias eorum quæ repositæ
54 fuerant. ¶ Et remanserunt in sanctis viri pauci, quo
niã obtinuerat eos fames: & dispersi sunt vnusquis-
55 que in locum suum. ¶ Et audiuit Lysias quòd Philip
G pus quem constituerat rex Antiochus cùm adhuc
viueret, vt nutriret Antiochum filium suum, & re-
56 gnaret, ¶ reuersus esset à Perside & Media, & exer-
citus qui abierat cum ipso, & quia quærebat susci-
57 pere regni negocia: ¶ & festinauit ire, & dicere ad
Regem & duces exercitus: Deficimus quotidie, &
esca nobis modica est: & locum quem obsidemus,
est munitus, & incumbit nobis ordinare de regno.
58 ¶ Nunc itaque demus dextras hominibus istis, &
faciamus cum illis pacem & cum omni gente eorũ:
59 ¶ & constituamus illis vt ambulent in legitimis suis
sicut prius: propter legitima enim ipsorum quę de-
60 speximus, irati sunt, & fecerunt omnia hæc. ¶ Et pla
cuit sermo in conspectu Regis & principum: & mi-
61 sit ad eos pacem facere: & receperunt illam. ¶ Et iu
rauit illis Rex & principes: & exierunt de munitio-
62 ne. ¶ Et intrauit Rex montem Sion, & vidit muni-
tionem loci: & rupit citiùs iuramentum quod iura-
63 uit, & mandauit destruere murum in gyro. ¶ Et di-
scessit festinanter, & reuersus est Antiochiam, &
inuenit Philippum dominantem ciuitati: & pugna
uit aduersus eum, & occupauit ciuitatem.

CAPVT VII.

1 A ANno centesimo quinquagesimo primo
exijt Demetrius Seleuci filius ab vrbe
Roma, & ascendit cum paucis viris in
ciuitatem maritimam, & regnauit illic.
2 ¶ Et factum est: vt ingressus est domum regni pa-
trum suorum, comprehendit exercitus Antiochũ
3 & Lysiam, vt adducerent eos ad eum. ¶ Et res ei
innotuit, & ait: Nolite mihi ostendere faciem eo-
4 rum. ¶ Et occîdit eos exercitus. Et sedit Demetrius
5 super sedem regni sui, ¶ & venerunt ad eum viri ini-
qui & impij ex Israël: & Alcimus dux eorum, qui
6 volebat fieri sacerdos. ¶ Et accusauerunt populum
apud Regẽ, dicentes: Perdidit Iudas & fratres eius
oẽs amicos tuos, & nos disperdidit de terra nostra.
7 ¶ Nunc ergo mitte virum cui credis, vt eat & videat
exterminiũ omne quod fecit nobis *& regionibus
Regis, & puniat omnes amicos eius & adiutores
8 eorum. ¶ Et elegit Rex ex amicis suis Bacchidem, q
dominabatur trans flumen magnum in regno, & fi-
9 delem Regi: & misit eum, & Alcimum impium con
stituit in Sacerdotium, & mandauit ei facere vl-
10 tionem in filios Israël. ¶ Et surrexerunt, & venerunt
cum exercitu magno in terram Iuda, & miserunt
nuncios, & locuti sunt ad Iudam, & ad fratres eius
11 verbis pacificis in dolo. ¶ Et non intẽderunt sermo
nibus eorum: viderunt enim quia venerunt cũ exer-
12 citu magno. ¶ Et conuenerunt ad Alcimum & Bac-
chidem congregatio Scribarum requirere quæ iu-
13 sta sunt: ¶ & primi, Assidæi qui erant in filijs Israël,
14 & exquirebant ab eis pacem. ¶ Dixerunt enim: Ho
mo sacerdos de semine Aaron venit, non decipiet
15 nos. ¶ Et locutus est cum eis verba pacifica: & iura
uit illis, dicens: Non inferemus vobis malum, ne-
16 que amicis vestris. ¶ Et crediderunt ei. Et compre-
hendit ex eis sexaginta viros, & occîdit eos in vna
17 die, secũdũ verbũ quod scriptũ est. ¶ Carnes sancto

*in:

Inf. 10. d. 46.

Psal. 78. a. 1. 2. 3.

rum

rum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in
18 circoitu Ierusalẽ, & non erat qui sepeliret. ¶Et incu
buit timor & tremor in omnem populũ: quia dixe-
runt: Non est veritas & iudicium in eis: transgressi
sunt enim constitutum, & iusiurandũ quod iurave
19 runt. ¶Et mouit Bacchides castra ab Ierusalẽ, & ap
plicuit in Beth-zecha: & misit, & cõprehendit mul-
tos ex eis qui ad se refugerãt, & quosdã de populo
20 mactauit, & in puteũ magnum proiecit. ¶Et cõmi-
sit regioneẽ Alcimo, & reliquit cum eo auxilium in
21 adiutoriom ipsi. Et abijt Bacchides ad Regẽ. ¶& sa-
22 tis agebat Alcimus pro pincipatu sacerdotij sui. ¶&
conuenerunt ad eũ omnes qui perturbabant popu
lum suum, & obtinuerũt terrã Iuda, & fecerunt pla
23 gam magnam in Israël. ¶Et vidit Iudas omnia mala
quæ fecit Alcimus, & qui cum eo erant filij Israël,
24 multò plus quàm Gentes: ¶& exijt in omnes fines
Iudeæ in circuitu, & fecit vindictam in viros deser-
25 tores, & cessauerunt vltrà exire in regionẽ. ¶Vidit
D autem Alcimus quòd prævaluit Iudas, & qui cum
eo erãt: & cognouit quia non potest sustinere eos,
& regressus est ad Regẽ, & accusauit eos multis cri
26 minibus. ¶Et misit Rex Nicanorem, unum ex prin
cipibus suis nobilioribus, qui erat inimicitias exer
cens contra Israël: & mandauit ei euertere popu-
27 lum. ¶Et uenit Nicanor in Ierusalẽ cũ exercitu ma-
gno, & misit ad Iudam & ad fratres eius verbis pa-
28 cificis cum dolo, dicens: ¶Nõ sit pugna inter me &
vos: veniam cum uiris paucis, ut uideam facies ve-
29 stras cum pace. ¶Et ueuit ad Iudam, & salutauerũt
se inuicẽ pacificè: & hostes parati erãt rapere Iudã.
30 ¶Et innotuit sermo Iudę, quoniã cum dolo venerat
ad eum: & cõterritus est ab eo, & amplius noluit vi-
31 dere faciẽ eius. ¶Et cognouit Nicanor, quoniã de-
E nudatum est cõsilium eius: & exiuit obuiã Iudæ in
32 pugnã iuxta Capharsalama. ¶Et ceciderunt de Ni-
canoris exercitu ferè quinque millia oiri, & fuge-
33 runt in ciuitatem Dauid. ¶Et post hæc verba ascen-
dit Nicanor in montem Sion, & exierunt de sacer-
dutibus populi salutare eum in pace, & demõstra-
re ei holocaustomata quæ offerebantur pro Rege:
34 ¶Et irri dens spreuit eos, & polluit: & locutus est su
35 perbè, ¶& iurauit cum ira, dicens: Nisi traditus fue
rit Iudas, & exercitus eius in manus meas: cõtinuò
cùm regressus fuero in pace, succendã domum istã.
36 Et exiit cùm ira magna: & iotrauerunt sacerdotes,
& steterunt ante faciẽ altaris, & tẽpli: & flẽtes dixe
37 runt: ¶Tu Dñe elegisti domum istã ad inuocãdum
F nomen tuum in ea, ut esset domus orationis & ob-
38 secrationis populo tuo. ¶Fac uindictam in homine
isto, & exercitu eius, & cadant in gladio: memento
blasphemias eorũ, & ne dederis eis ut permaneãt.
39 Et exijt Nicanor ab Ierusalẽ, & castra applicuit ad
40 Beth-horon: & occurrit illi exercitus Syrię. ¶Et Iu
das applicuit in Adarsa cum tribus millibus uiris,
41 & orauit Iudas, & dixit. ¶Qui missi erãt à Rege Sen
nacherib, Domine, quia blasphemauerunt te, exijt
Angelus, & percussit ex eis centum octogintaquin-
42 que millia: ¶sic contere exercitum istum in conspe
ctu nostro hodie, & sciant cæteri quia male locu-
tus est super sancta tua, & iudica illum secundùm
43 malitiam illius. ¶Et cõmiserunt exercitus prælium
tertia decima die mensis Adar: & contrita sunt ca-
44 stra Nicanoris, & cecidit ipse primus in prælio. ¶Vt
G autem vidit exercitus eius quia cecidisset Nicanor,
45 proiecerunt arma sua, & fugerunt: ¶& persecuti

sunt eos uiam unius diei ab Adazer, vsquequo ue-
niatur in Gazara, & tubis cecinerunt post eos cum
46 significationibus. ¶& exierunt de omnibus castellis
Iudææ in circuitu, & uentilabant eos cornibus, &
conuertebantur iterum ad eos, & ceciderunt om-
47 nes gladio, & nõ est relictus ex eis nec unus. ¶Et ac-
ceperunt spolia eorum in prædam: & caput Nicano
ris amputauerũt, & dexterã eius quam extenderat
superbè, & attulerunt, & suspenderunt contra Ieru
48 salem. ¶Et lętatus est populus ualde, & egerunt diẽ
49 illam in lętitia magna. ¶Et constituit agi omnibus
50 annis diem istam tertiadecima die mẽsis Adar. ¶Et
siluit terra Iuda dies paucos.

CAPVT VIII.

1 A ET audiuit Iudas nomen Romanorũ quia
sunt potentes uiribus, & acquiescunt ad
omnia quæ postulãtur ab eis: & quicun-
que accesserunt ad eos, statuerunt cum
2 eis amicitias, & quia sunt potentes uiribus. ¶Et au-
dierunt prælia eorum, & uirtutes bonas quas fece-
runt in Galatia, quia obtinuerunt eos & duxerunt
3 sub tributũ: ¶& quanta fecerunt in regione Hispa-
nię, & quòd in potestatẽ redegerunt metalla argẽ-
ti & auri quę illic sunt, & possederunt omnẽ locum
4 consilio suo & patientia: ¶locaq; quæ longè erant
valde ab eis, & reges qui superuenerant eis ab ex-
tremis terræ, contriuerunt, & percusserunt eos pla
ga magna: cęteri autem dant eis tributum omnibus
5 annis. ¶& Philippum, & Persen Ceteorum Regem,
& cęteros qui aduersum eos arma tulerant, cõtriue
6 runt in bello, & obtinuerunt eos. ¶& Antiochũ ma-
gnum Regem Asię, qui eis pugnã intulerat, habens
centum viginti elephãtes, & equitatum, & currus,
7 & exercitum magnum ualde, contritum ab eis: ¶&
quia ceperunt eum uiuum, & statuerunt ei ut daret
B ipse & qui regnarent post ipsum tributum magnũ,
8 & daret obsides, & constitutum, & ¶regionẽ Indo-
rum, & Medos, & Lydos de optimis regionibus eo
rum: & acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni Re-
9 gi, ¶& quia qui erãt apud Helladã, voluerunt ire, &
10 tollere eos: & innotuit sermo his, ¶& miserunt ad
eos ducẽ unum & pugnauerunt cõtra illos, & ceci-
derunt ex eis multi, & captiuas duxerũt vxores eo
rum, & filios, & diripuerunt eos, & terram eorum
possederũt, & destruxerunt muros eorum, & in ser
11 uitutem illos redegerunt vsque in hunc diem: ¶&
residua regna, & insulas quæ aliquando restiterant
illis, exterminauerunt, & in potestatẽ redegerunt.
12 ¶Cum amicis autem suis, & qui in ipsis requiẽ ha-
bebant, conseruauerunt amicitiam, & obtinuerunt
regna quæ erant proxima, & quæ erant longè: quia
quicunque audiebant nomẽ eorum, timebant eos:
13 ¶quibus verò uellent auxilio esse ut regnarent, re-
gnabãt: quos autẽ vellẽt, regno deturbabant: & exal
14 tati sont ualde. ¶Et in oĩbus istis nemo portabat
C diadema, nec induebatur purpura, vt magnificare-
15 tur in ea. ¶Et quia curiã fecerũt sibi, & quotidiẽ cõ
sulebãt trecentos viginti cõsilium agentes semper
16 de multitudine, ut quę digna sunt, gerãt. ¶& cõmit-
tunt vni homini magistratum suum per singulos an
nos dominari uniuersæ terræ suæ, & oẽs obediunt
17 uni, & non est inuidia, neque zelus inter eos. ¶Et
elegit Iudas Eupolemum, filiũ Iohãnis, filij Iacob:
& Iasonem, filium Eleazari, & misit eos Romam
18 constituere cum illis amicitiam & societatem: ¶&

Marginal references: 1. Ma. 15. a. — 4. Re. 19. f. 35. Tob. 1. d. 21. Eccl. 48. d. 24. Isa. 37. g. 36. 2. Ma. 8. c. 19. 15. c. 22.

vt auferrent ab eis iugum Græcorum, quia viderunt quòd in seruitutem premerent regnum Israel.
19 ¶Et abierunt Romã viam multam valde, & introie-
20 runt curiam & dixerunt:¶Iudas Machabæus, & fratres eius, & populus Iudæorum, miserunt nos ad vos statuere vobiscum societatem & pacem, & con-
21 scribere nos socios & amicos vestros. ¶Et placuit
22 sermo in conspectu eorum.¶Et hoc rescriptum est quod rescripserunt in tabulis æreis, & miserunt in Ierusalẽ, vt esset apud eos ibi memoriale pacis &
23 societatis. ¶BENE SIT ROMANIS & gen-
D ti Iudæorum in mari & in terra in æternum: gla-
24 diusque & hostis procul sit ab eis.¶Quod si institerit bellum Romanis prius, aut omnibus socijs eo-
25 rum in omni dominatione eorum:¶auxilium feret gens Iudæorum, prout tẽpus dictauerit, corde ple-
26 no:¶& præliantibus non dabunt, neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam, naues, sicut placuit Romanis:& custodient mandata eorum, nihil
27 ab eis accipientes. ¶Similiter autem & si genti Iudæorum prius acciderit bellum, adiuuabunt Roma-
28 ni ex animo, prout eis tempus permiserit:¶& adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naues, sicut placuit Romanis:& custodient mandata
29 eorum absque dolo.¶Secundum hæc verba consti-
30 tuerunt Romani populo Iudæorum.¶Quòd si post hæc verba, hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, facient ex proposito suo:& quæcu-
31 que addiderint vel dempserint, rata erunt. ¶Sed & de malis quæ Demetrius Rex fecit in eos, scripsimus ei, dicentes: Quare grauasti iugum tuum super
32 amicos nostros, & socios Iudæos?¶Si ergo iterum adierint nos aduersum te, faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAPUT IX.

1 A INterea vt audiuit Demetrius quia cecidit Nicanor & exercitus eius in prælio, apposuit & Bacchidem & Alcimũ rursum mittere in Iudæã, & dextrum cornu cũ
2 illis.¶Et abierunt uiam quæ ducit in Galgala, & castra posuerũt in Masaloth, quę est in Arbellis: & occupauerunt eam, & peremerunt animas hominum
3 multas.¶In mense primo anni cẽtesimi & quinquagesimi secundi, applicuerunt exercitum ad Ierusa-
4 lem:¶& surrexerunt, & abierunt in Beream viginti
5 millia virorum, & duo millia equitũ.¶Et Iudas posuerat castra in Laisa, & tria millia viri electi cum
6 eo:¶& uiderunt multitudinem exercitus quia multi sunt, & timuerunt valde:& multi subtraxerunt se de castris, & non remanserunt ex eis nisi octingen-
7 ti uiri.¶Et uidit Iudas quòd defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde: quia non habebat tempus congregandi eos, & dis-
8 solutus est.¶Et dixit his qui residui erãt:Surgamus, & eamus ad aduersarios nostros, si poterimus pu-
9 gnare aduersus eos. ¶Et auertebant eum, dicentes: Non poterimus, sed liberemus animas nostas modò, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugna-
10 bimus aduersus eos: nos autem pauci sumus. ¶Et
B ait Iudas: Absit istam rem facere, ut fugiamus ab eis: & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & nõ inferamus
11 crimẽ glorię nostrę. ¶Et mouit exercitus de castris & steterunt illis obuiam: & diuisi sunt equites in duas partes, & fundibularij & sagittarij præibant
12 exercitum, & primi certaminis oẽs potentes.¶Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximauit
13 legio ex duabus partibus, & clamabant tubis.¶Exclamauerunt autem & hi qui erant ex parte Iudæ etiã ipsi, & cõmota est terra à voce exercituũ:& cõ-
14 missum est prælium à manè usq; ad uesperã.¶Et uidit Iudas quòd firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris, & conuenerunt cum ipso oẽs constã-
15 tes corde:¶& cõtrita est dextera pars ab eis, & per-
16 secutus est eos usque ad montẽ Azoti.¶Et qui in sinistro cornu erãt, uiderunt quòd contritũ est dextrum cornu, & secuti sunt post Iudã & eos qui, cum
17 ipso erant à tergo:¶& ingrauatum est præliũ & ceci-
18 derũt vulnerati multi ex his & ex illis.¶Et Iudas ce-
19 cidit, & cęteri fugerunt.¶Et Ionathas, & Simon tu-
C lerunt Iudã fratrem suũ, & sepelierunt eũ in sepul-
20 chro patrum suorũ in ciuitate Modin:¶Et fleuerũt cum oĩs populus Israël planctu magno: & lugebãt
21 dies multos,¶& dixerunt:Quomodo cecidit potẽs,
22 qui saluũ faciebat populũ Israël?¶Et cætera verba bellorum Iudæ, & uirtutum quas fecit, & magnitudinis eius non sunt descripta, multa enim erant val-
23 de.¶Et factum est: post obitũ Iudæ emerserunt iniqui in omnibus finibus Israël, & exorti sunt oẽs qui
24 operabantur iniquitatem.¶In diebus illis facta est fames magna valde, & tradidit se Bacchidi oĩs re-
25 gio eorũ cum ipsis.¶Et elegit Bacchides uiros im-
26 pios, & cõstituit eos dños regionis:¶& exquirebãt & perscrutabantur amicos Iudæ, & adducebãt eos
27 ad Bacchidẽ, & vindicabat in illos, & illudebat.¶Et facta est tribulatio magna in Israël, qualis non fuit
28 ex die qua non est uisus propheta in Israël.¶Et cõgregati sunt oẽs amici Iudæ, & dixerunt Ionathæ:
29 ¶Ex quo frater tuus Iudas defunctus est, uir similis ei nõ est qui exeat contra inimicos, Bacchidem &
30 eos qui inimici sunt gentis nostrę.¶Nunc itaque te hodie elegimus esse pro eo nobis in principẽ & du-
31 cẽ ad bellãdũ bellũ nostrum.¶Et suscepit Ionathas tẽpore illo principatũ, & surrexit loco Iudæ fratris
32 sui. ¶Et cognouit Bacchides, & quærebat eũ occide-
33 re.¶Et cognouit Ionathas & Simon frater eius, &
D oẽs qui cum eo erant: & fugerunt in desertũ The-
34 cuæ, & consederunt ad aquã lacus Asphar.¶Et cognouit Bacchides, & die sabbathorũ venit ipse &
35 oĩs exercitus eius trans Iordanẽ:¶& Ionathas misit fratrem suũ ducẽ populi, & rogauit Nabuthęos amicos suos, vt cõmodarent illis apparatũ suũ qui
36 erat copiosus.¶Et exierunt filij Iambri ex Madaba, & cõprehenderunt Iohannem & omnia quę habe-
37 bat, & abierunt habentes ea.¶Post hæc verba renũciatum est Ionathæ & Simóni fratri eius quia Iambri faciunt nuptias magnas, & ducunt sponsam ex Madaba, filiam vnius de magnis principibus Cha-
38 náan, cũ ambitione magna.¶Et recordati sunt sanguinis Iohãnis fratris sui, & ascẽderũt, & abscõde-
39 runt se sub tegumento mõtis. ¶Et eleuauerunt oculos suos, & uiderunt: & ecce tumultus, & apparatus multus:& sponsus processit, & amici eius:& fratres eius obuiam illis cum tympanis, & musicis, &
40 armis multis. ¶Et surrexerunt ad eos ex insidijs, & occiderunt eos, & ceciderunt vulnerati multi, & residui fugerũt in mõtes: & acceperunt omnia spolia
41 eorum,¶& conuersę sunt nuptię in luctum, & vox
42 musicorũ ipsorũ in lamentũ.¶Et vindicauerũt vindictã sanguinis fratris sui:& reuersi sunt ad ripã Iorda-
43 nis.¶Et audiuit Bacchides, & venit die sabbathorũ

vsque

44 vsque ad oram Iordanis in virtute magna. ¶Et dixit E ad suos Ionathas: Surgamus, & pugnemus contra inimicos nostros: nō est enim hodie sicut heri, & nu 45 diustertius. ¶Ecce enim bellū ex aduerso, aqua verò Iordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & sal- 46 tus: & non est locus diuertēdi. ¶Nūc ergo clamate in cœlum, vt liberemini de manu inimicorum ve- 47 strorum. Et commissum est bellum. ¶Et extendit Ionathas manum suam percutere Bacchidem, & 48 diuertit ab eo retro: ¶& dissilijt Ionathas, & qui cum eo erant in Iordanem, & transnatauerunt ad 49 eos Iordanem: ¶& ceciderunt de parte Bacchidis 50 die illa mille viri: & reuersi sunt in Ierusalē, ¶& ędificauerunt ciuitates munitas in Iudæa, munitionē quę erat in Iericho, & in Ammaum, & in Beth-horon, & in Beth-el, & Thamnara, & Phara, & Tho- 51 po muris excelsis, & portis & seris. ¶Et posuit custo- 52 diam in eis, ut inimicitias exercerent in Israël: ¶& muniuit ciuitatem Beth-suram, & Gazaram, & arcem, & posuit in eis auxilia, & apparatum escarum: 53 ¶& accepit filios principum regionis obsides, & po- 54 suit eos in arce in Ierusalem, in custodiam. ¶Et an- F no centesimo quinquagesimo tertio, mense secundo præcepit Alcimus destrui muros domus sanctæ interioris, & destrui opera propbetarum: & cœpit 55 destruete. ¶In tempore illo percussus est Alcimus: & impedita sunt opera illius, & occlusum est os eius, & dissolutus est paralysi, nec vltrà potuit lo- 56 qui verbum, & mandare de domo sua. ¶Et mortuus est Alcimus in tempore illo cum tormēto magno. 57 Et vidit Bacchides, quoniā mortuus est Alcimus: & reuersus est ad Regē, & siluit terra-Iuda annis duo 58 bus. ¶Et cogitauerunt omnes iniqui, dicentes: Ecce Ionathas: & qui cum eo sunt, in silentio habitant confidenter: nunc ergo adducamus Bacchi- 59 dem, & comprehendet eos omnes vna nocte. ¶Et 60 abierunt & consilium ei dederunt. ¶Et surrexit vt veniret cum exercitu multo: & misit occultè epistolas socijs suis qui erant in Iudæa, ut comprehenderent Ionatham & eos qui cum eo erant: sed non 61 potuerunt, quia innotuit eis consilium eorum. ¶Et apprehendit de viris regionis qui principes erant 62 *militiæ quinquaginta viros, & occidit eos. ¶Et secessit Ionathas, & Simon, & qui cum eo erant in Beth-bessen, quę est in deserto: & extruxit diruta 63 & firmauerunt eam. ¶Et cognouit Bacchides, & cō G gregauit vniuersam multitudinem suam: & his qui 64 de Iudæa erant denunciauit. ¶Et uenit, & castra posuit desuper Beth-bessen: & oppugnauit eam dies 65 multos, & fecit machinas. ¶Et reliquit Ionathas Simonem fratrem suum in ciuitate, & exijt in regio- 66 nem, & venit cum numero: ¶& percussit Odaren & fratres eius, & filios Phaserō in tabernaculis ipso- 67 rum, & cœpit cædere & crescere in uirtutibus. ¶Simon verò, & qui cum ipso erant, exierunt de ciui- 68 tate, & succenderunt machinas, ¶& pugnauerunt contra Bacchidem, & contritus est ab eis, & afflixerunt eum ualde, quoniā consiliū eius & cogressus 69 eius erat inanis. ¶Et iratus contra viros iniquos qui ei cōsilium dederant vt veniret in regionem ipsorum, multos ex eis occidit: ipse autē cogitauit cum 70 reliquis abire in regionē suam. ¶Et cognouit Ionathas: & misit ad eum legatos componere pacē cum 71 ipso, & reddere ei captiuitatem. ¶Et libenter accepit, & fecit secundùm verba eius, & iurauit se nihil 72 facturum ei mali omnibus diebus vitę eius. ¶Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat prædatus de terra Iuda: & conuersus abijt in terram suam, & nō 73 apposuit amplius venire in fines eius. ¶Et cessauit gladius ex Israël & habitauit Ionathas in Machmas, & cœpit Ionathas ibi iudicare populum, & exterminauit impios ex Israël.

12. Par. 20. 23. — 18. *malitiæ 3.

CAPVT X.

1 A ET anno centesimo sexagesimo ascendit Alexander, Antiochi filius, qui cognominatus est Nobilis: & occupauit Ptolemaidam, & receperunt eum, & regna- 2 uit illic. ¶Et audiuit Demetrius Rex, & congregauit exercitum copiosum valde, & exiuit obuiam il- 3 li in prælium. ¶Et misit Demetrius epistolam ad Io- 4 natham verbis pacificis, vt magnificaret eum: ¶dixit enim, Anticipemus facere pacē cum eo, priusquam faciat cum Alexandro aduersum nos. ¶recor- 5 dabitur enim omnium malorum quæ fecimus in 6 eum, & in fratrem eius, & in gentem eius. ¶Et dedit ei potestatem congregandi exercitum, & fabricare arma, & esse ipsum socium eius, & obsides qui 7 erant in arce, iussit tradi ei. ¶Et venit Ionathas in Ierusalem, & legit epistolas in auditu omnis populi, 8 & eorū qui in arce erant. ¶Et timuerunt timore magno quoniā audierunt quòd dedit ei Rex potesta- 9 tē cōgregādi exercitū. ¶Et traditi sunt Ionathę ob- 10 sides, & reddidit eos parentibus suis: ¶& habitauit Ionathas in Ierusalē, & cępit ędificare, & innouare 11 ciuitatē. ¶Et dixit facientibus opera, ut extruerent muros, & montem Sion in circuitu lapidibus qua- 12 dratis ad munitionem: & ita fecerunt. ¶Et fugerunt alienigenæ qui erant in munitionibus quas Bacchi- 13 des ędificauerat: ¶& reliquit vnusquisque locum, & 14 abijt in terrā suā: ¶tantùm in Beth-sura remanserūt aliqui ex his qui reliquerant legē & præcepta Dei, 15 erat enim hęc eis ad refugiū. ¶Et audiuit Alexander Rex promissa quę promisit Demetrius Ionathæ: & B narrauerunt ei prælia & virtutes quas ipse fecit & 16 fratres eius, & labores quos laborauerunt: ¶& ait: Nunquid inueniemus aliquem virū talem? ¶& nunc 17 faciemus eum amicū, & sociū nostrum. ¶Et scripsit epistolam, & misit ei secundum hæc uerba, dicens: 18 ¶REX Alexander fratri Ionathæ salutem. ¶Audiui- 19 mus de te quòd vir potens sis viribus, & aptus es vt 20 sis amicus noster: ¶& nūc cōstituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuæ, vt amicus voceris Regis (& misit ei purpurā, & coronam auream) & quæ nostra sunt sentias nobiscum, & cōserues amicitias 21 ad nos. ¶Et induit se Ionathas stola sancta septimo mense, anno centesimo & sexagesimo, in die solenni scenopegiæ: & cōgregauit exercitum, & fecit ar- 22 ma copiosa. ¶Et audiuit Demetrius verba ista, & cō- 23 tristatus est nimis, & ait: ¶Quid hoc fecimus, quòd præoccupauit nos Alexander apprebendere ami- 24 citiā Iudæorum ad munimen sui? ¶Scribā & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: vt sint 25 mecum in adiutorium. ¶Et scripsit eis in hęc verba: 26 REX Demetrius genti Iudęorum salutem. ¶Quoniā seruastis ad nos pactū, & mānsistis in amicitia nostra, & non accessistis ad inimicos nostros, audiui- 27 mus, & gauisi sumus. ¶Et nunc perseuerate adhuc conseruare ad nos fidē, & retribuemus uobis bona 28 pro bis quę fecistis nobiscum. ¶Et remittemus uo- C bis prę stationes multas, & dabimus vobis dona- 29 tiones: ¶Et nunc absoluo uos & omnes Iudæos à

tributis, & pretia salis indulgeo,& coronas remit-
30 to,& tertias feminis:¶& dimidiam partem fructus ligni quod est portionis meę relinquo vobis ex hodierno die & deinceps, ne accipiatur à terra Iuda, & à tribus ciuitatibus quæ additæ sunt illi ex Sama-
31 ria,& Galilæa ex hodierna die,& in totū tēpus: ¶& Ierusalē sit sancta & libera cum finibus suis:& deci-
32 mę & tributa ipsius sint.¶Remitto etiam potestatē arcis quæ est in Ierusalem:& do etiā summo sacerdoti,vt constituat in ea viros quoscunque ipse ele-
33 gerit, qui custodiant eam.¶Et omnem animam Iudæorum, quæ captiua est à terra Iuda in omnI regno meo,relinquo liberā gratis,vt omnes à tributis
34 soluantur etiam pecorum suorum.¶Et omnes dies solennes,& sabbatha,& neomeniæ,& dies decreti, & tres dies ante diem solennē, & tres dies post diē solennē sint omnes immunitatis & remissionis om-
35 nibus Iudæis qui sunt in regno meo:¶& nemo habebit potestatem agere aliquid, & mouere nego-
36 cia aduersus aliquem illorum in omni causa.¶Et ascribantur ex Iudæis in exercitu Regis ad tringinta millia virorum,& dabuntur illis copiæ ut oportet omnibus exercitibus Regis, & ex eis ordina-
37 buntur qui sint in munitionibus Regis magni:¶& ex his constituentur super negocia regni quæ agitur ex fide,& principes sint ex eis,& ambulent in le-
38 gibus suis,sicut præcepit Rex in terra Iuda.¶Et tres ciuitates quæ additæ sunt Iudęæ ex regione Samariæ,cū Iudęa reputentur:vt sint sub vno,& non obe-
39 diant alienæ potestati,nisi summi sacerdotis:¶Pto-
D lemaida & confines eius,quas dedi donum sanctis qui sunt in Ierusalem ad necessarios sumptus san-
40 ctorū.¶Et ego do singulis annis quindecim millia siclorum argenti de rationibus Regis,quę me con-
41 tingunt:¶& omne quod reliquum fuerit,quod non reddiderant qui super negocia erant annis priori-
42 bus, ex hoc dabunt in opera domus.¶Et super hæc quinque millia siclorum argenti, quæ accipiebant de sanctorū ratione per singulos annos:& hęc ad sa-
43 cerdotes pertineant,qui ministerio funguntur.¶Et quicunque confugerint in templum quod est Ierosolymis,& in omnibus finibus eius, obnoxij Regi in omni negocio dimittantur, & vniuersa quę sunt
44 eis in regno meo,libera habeant.¶Et ad ędificāda vel restauranda opera sanctorum sumptus dabun-
45 tur de ratione Regis:¶& ad extruēdos muros in Ierusalem & cōmuniendos in circuitu, sumptus dabuntur de ratione Regis,& ad cōstituendos muros
46 in Iudæa.¶Vt audiuit autem Ionathas & populus sermones istos, non crediderunt eis, nec receperunt eos:quia recordati sunt malitiæ magnæ quam
47 fecerat in Israël,& tribulauerat eos valde.¶Et complacuit eis in Alexandrum,quia ipse fuerat eis princeps sermonum pacis,& ipsi auxilium ferebant om-
48 nibus diebus.¶Et congregauit Rex Alexāder exercitum magnū,& admouit castra contra Demetriū.
49 ¶Et cōmiserunt prælium duo Reges,& fugit exercitus Demetrij, & insecutus est eum Alexander,& in-
50 cubuit super eos.¶Et inualuit præliū nimis, donec
51 occidit sol:& cecidit Demetrius in die illa.¶Et mi-
E sit Alexander ad Ptolemæum regem Aegypti,lega-
52 tos secundum hęc verba dicēs:¶QVONIAM regressus sum in regnum meū, & sedi in sede patrum meorum,& obtinui principatum,& cōtriui Deme-
53 trium,& possedi regionem nostrā,& cōmisi pugnā cum eo, & contritus est ipse,& castra eius à nobis,

¶Sup.7.b.11.

54 & sedemus in sede regni eius:¶& nunc statuamus adinuicem amicitiā: & da mihi filiā tuam vxorem, & ego ero gener tuus,& dabo tibi dona, & ipsi di-
55 gnitatem.¶Et respondit Rex Ptolemęus, dicens: FOELIX dies in qua reuersus es ad terrā patrum
56 tuorum,& sedisti in sede regni eorum.¶Et nunc faciā tibi quod scripsisti:sed occurre mihi Ptolemaidā,vt videamus inuicem nos, & spondeā tibi sicut
57 dixisti.¶Et exiuit Ptolemæus de Aegypto,ipse & Cleopatra filia eius, & venit Ptolemaidā anno cen-
58 tesimo sexagesimo secundo.¶Et occurrit ei Alexāder Rex, & dedit ei Cleopatram filiam suā:& fecit nuptias eius Ptolemaidæ,sicut Reges in magna glo-
59 ria.¶Et scripsit Rex Alexander Ionathæ, vt veniret
60 obuiam sibi:¶Et abiit cum gloria Ptolemaidam:& occurrit ibi duobus regibus, & dedit illis argētum multum,& aurum,& dona:& inuenit gratiam in cō-
61 spectu eorum.¶Et conuenerunt aduersus eum viri pestilentes ex Israël, uiri iniqui interpellantes ad-
62 uersus eum:& non intēdit ad eos Rex.¶Et iussit spoliari Ionathan vestibus suis, & indui eum purpura: & ita fecerunt. Et collocauit eum Rex sedere secū.
63 ¶Dixitque principibus suis:Exite cum eo in mediū ciuitatis,& prędicate vt nemo aduersus eum interpellet de vllo negocio, nec quisquam ei molestus
64 sit de vlla ratione.¶Et factum est,vt viderūt qui in-
F terpellabant gloriā eius quæ prędicabatur,& oper-
65 tum eum purpura, fugerunt omnes:¶& magnificauit eum Rex, & scripsit eum inter primos amicos, & posuit eum ducem, & participem principatus.
66 ¶Et reuersus est Ionathas in Ierusalem cum pace &
67 lætitia.¶In anno cētesimo sexagesimoquinto,venit Demetrius filius Demetrij,à Creta in terram patrū
68 suorum.¶Et audiuit Alexāder Rex,& contristatus
69 est ualde, & reuersus est Antiochiā.¶Et constituit Demetrius Rex Apollonium ducem, qui præerat Cęlesyriæ;& congregauit exercitū magnum,& accessit ad Iamniam: & misit ad Ionathan summū sa-
70 cerdotem,dicens:¶Tu solus resistis nobis, ego aūt factus sum in derisum & in opprobriū, propterea quia tu potestatem aduersum nos exerces in mōti-
71 bus.¶Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis,descē de ad nos in campum, & cōparemus illic inuicem:
72 quia mecum est virtus bellorū.¶Interroga & disce quis sum,ego & cęteri qui auxilio sunt mihi,qui dicunt quia nō potest stare pes vester ante faciem nostrā, quia bis in fugam cōuersi sunt patres tui in ter-
73 ra sua:¶& nūc quomodo poteris sustinere equitatū & exercitum tantū in cāpo vbi non est lapis,neque
74 saxum,neq; locus fugiendi?¶Vt audiuit autem Ionathas sermones Apollonij, motus est animo: & elegit decem millia virorū,& exiit ab Ierusalem,&
75 occurrit ei Simon frater eius in adiutoriū:¶& applicuerunt castra in Ioppen,& exclusit eum à ciuitate quia custodia Apollonij Ioppe erat,& oppugnauit
76 eam.¶Et exterriti qui erant in ciuitate, aperuerunt
77 ei,& obtinuit Ionathas Ioppen.¶Et audiuit Apollonius, & admouit tria millia equitum & exercitū
78 multum.¶Et abiit Azótum tanquàm Iter faciens,& statim exiit in campum: eò quòd haberet multitudinem equitum,& cōfideret in eis.Et insecutus est eum Ionathas in Azótum, & cōmiserunt prelium.
79 ¶Et reliquit Apollonius in castris mille equites
80 post eos occultè.¶Et cognouit Ionathas quōd insidię sunt post se,& circuierunt castra eius, & iecerunt iacula in populum à manè vsque ad vesperam.

Populus

81 ¶Populus autem ftabat,ficut præceperat Ionathas:
82 & laborauerunt equi eorum.¶Et eiecit Simon exercitum fuum,& commifit contra legionem:equites enim fatigati erant, & contriti funt ab eo,& fuge-
83 runt.¶Et qui difperfi funt per campum,fugerunt in Azótum, & intrauerūt in Beth-dagon idolum fuū,
84 vt ibi fe liberarent.¶Et fuccendit Ionathas Azotū, & ciuitates quæ erāt in circuitu eius,& accepit fpolia eorum:& templum Dagon,& omnes qui fuge-
85 runt in illud,fuccendit igni.¶Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui fuccenfi funt,ferè octo mil
86 lia virorum.¶Et mouit inde Ionathas caftra,& applicuit ea Afcalonem:& exierunt de ciuitate obuiā
87 illi in magna gloria.¶Et reuerfus eft Ionathas in Ie
88 rufalem cum fuis,habentibus fpolia multa.¶Et factum eft:vt audiuit Alexander Rex fermones iftos, addidit adhuc glorificare Ionatham.¶Et mifit ei
89 fibulam auream,ficut confuetudo eft dari cognatis Regum.Et dedit ei Accaron & omnes fines eius in poffeffionem.

CAPVT XI.

1 A ET Rex Aegypti congregauit exercitum, ficut arenam quæ eft circa oram maris, & naues multas:& quærebat obtinere regnum Alexandri dolo,& addere illud
2 regno fuo.¶Et exiit in Syriam verbis pacificis,& aperiebant ei ciuitates,& occurrebant ei:quia mādauerat Alexander Rex exire ei obuiam,eò quòd
3 focer fuus effet.¶Cùm autem introiret ciuitatem Ptolemæus,ponebat cuftodias militum in fingu-
4 lis ciuitatibus.¶Et vt appropiauit Azoto oftenderunt ei Templum Dagon fuccenfum igni,& Azótum,& cætera eius demolita,& corpora proiecta, & eorum qui cæfi erant in bello,tumulos quos fe
5 cerant fecus viam.¶Et narrauerunt Regi quia hæc fecit Ionathas:vt inuidiā facerent ei:& tacuit Rex.
6 ¶Et occurrit Ionathas Regi in Ioppen cum gloria,
7 & inuicem fe falutauerunt,& dormierunt illic.¶Et abiit Ionathas cum Rege vfque ad fluuium qui vocabatur Eleutherus:& reuerfus eft in Ierufalem.
8 ¶Rex autem Ptolemæus obtinuit dominium ciuitatum vfque Seleuciam maritimam,& cogitabat in
9 Alexandrum cōfilia mala.¶Et mifit legatos ad Demetrium,dicens:VENI, componamus inter nos pactū,& dabo tibi filiam meam quam habet Ale-
10 xander,& regnabis in regno patris tui.¶pœnitet enim me quòd dederim illi filiam meam:quæfiuit
11 enim me occidere.¶Et vituperauit eum,propterea
12 quod concupierat regnum eius.¶Et abftulit filiam
B fuā,& dedit eam Demetrio,& alienauit fe ab Ale-
13 xandro,& manifeftatæ funt inimicitiæ eius.¶Et intrauit Ptolemeus Antiochiam,& impofuit duo dia
14 demata capiti fuo,Aegypti,& Afiæ.¶Alexāder autem Rex erat in Cilicia illis temporibus:quia rebel
15 labāt qui erat in locis illis.¶Et audiuit Alexander, & venit ad eum in bellum:& produxit Ptolemæus Rex exercitum,& occurrit ei in manu valida,& fu-
16 gauit eum.¶Et fugit Alexander in Arabiam,vt ibi protegeretur:Rex autem Ptolemæus exaltatus eft.
17 ¶Et abftulit Zabdiel Arabs caput Alexandri,& mi-
18 fit Ptolemęo.¶Et Rex Ptolemæus mortuus eft in die tertia:& qui erant in munitionibus,perierunt
19 ab his qui erant intra caftra.¶Et regnauit Deme-
20 trius anno cētefimo fexagefimo feptimo.¶In diebus illis congregauit Ionathas eos qui erant in Iudæa,vt expugnarent arcem quæ eft in Ierufalem:&
21 & fecerunt contra eam machinas multas.¶Et abierunt quidam qui oderant gentem fuam,viri iniqui, ad Regem Demetrium,& renunciauerunt ei,quòd
22 Ionathas obfideret arcē.¶Et vt audiuit,iratus eft:& ftatim venit ad Ptolemaidam,& fcripfit Ionathæ ne obfideret arcem,fed occurreret fibi ad collo-
23 quium feftinatò.¶Vt audiuit autem Ionathas,iuffit
C obfidere:& elegit de fenioribus Ifraël,& de facer-
24 dotibus,& dedit fe periculo.¶Et accepit aurum & argentum,& veftem,& alia xenia multa,& abijt ad Regem Ptolemaidam,& inuenit gratiam in confpe
25 ctu eius.¶Et interpellabant aduerfus eum quidam
26 iniqui ex gente fua.¶Et fecit ei Rex ficut fecerāt ei qui ante eum fuerant,& exaltauit eum in cōfpectu
27 omnium amicorum fuorum,¶& ftatuit ei principatum facerdotij,& quæcūque alia habuit priùs pre-
28 tiofa,& fecit eum principem amicorum.¶Et poftulauit Ionathas à Rege,vt immunem faceret Iudæā, & tres toparchias,& Samariam,& confines eius:&
29 promifit ei talenta trecenta.¶Et confenfit Rex:& fcripfit Ionathę epiftolas de his omnibus,hūc mo
30 dum cōtinentes:¶REX Demetrius fratri Ionathę
31 falutem,& genti Iudæorum.¶Exemplum epiftolæ, quam fcripfimus Laftheni parēti noftro de vobis,
32 mifimus ad vos,vt fciretis:¶REX Demetrius La-
33 fthenì parenti falutē.¶Genti Iudæorum amicis noftris,& conferuantibus quę iufta funt apud nos,decreuimus benefacere,propter benignitatem ipfo-
34 rum quam erga nos habent.¶Statuimus ergo illis
D omnes fines Iudææ,& tres ciuitates,Lydam,& Ramathā,quę additę funt Iudęę ex Samaria,& omnes confines earum fequeftrari omnibus facrificātibus in Ierofolymis pro his quę ab eis priùs accipiebat Rex per fingulos annos,& pro fructibus terrę & po
35 morum.¶Et alia quæ ad nos pertinebant decimarū & tributorum,ex hoc tempore remittimus eis:& areas falinarū,& coronas quę nobis deferebantur.
36 ¶Omnia ipfis concedimus:& nihil horum irritum
37 erit ex hoc & in omne tempus.¶Nunc ergo curate facere horum exemplum,& detur Ionathę,& po-
38 natur in mōte fancto,& in loco celebri.¶Et videns Demetrius Rex,quòd filuit terra in confpectū fuo, & nihil ei refiftit,dimifit totum exercitum fuum, vnumquenque in locum fuum,excepto peregrino exercitu quem traxit ab infulis Gentium:& inimi-
39 ci erāt ei omnes exercitus patrum eius.¶Tryphon autem erat quidam partium Alexandri priùs:& vidit quoniam omnis exercitus murmurauit contra Demetrium,& iuit ad Emalchuel Arabem,qui nu
40 triebat Antiochum filium Alexandri:¶& affidebat ei,vt traderet eum ipfi,vt regnaret loco patris fui: & enunciauit ei quanta fecit Demetrius,& inimicitias exercituū eius aduerfus illū.Et māfit ibi die-
41 bus multis.¶Et mifit Ionathas ad Demetriū Regē
E vt eiiceret eos qui in arce erāt in Ierufalē,& qui in
42 præfidiis erant:quia impugnabant Ifraël.¶Et mifit Demetrius ad Ionathan,dicens:Non hęc tantùm faciam tibi & genti tuę,fed gloria illuftrabo te &
43 gentem tuam cùm fuerit opportunum.¶Nūc ergo rectè feceris,fi miferis in auxilium mihi viros,quia
44 difceffit oīs exercitus meus.¶Et mifit ei Ionathas tria millia virorum fortium Antiochiam:& venerunt ad Regē:& delectatus eft Rex in aduentu eo-
45 rū.¶Et cōuenerunt qui erant de ciuitate,cētum viginti millia virorum,& volebant interficere Regē.

46 ¶Et fugit Rex in aulam: & occupauerunt qui erant de ciuitate itinera ciuitatis,& cœperunt pugnare.
47 ¶Et vocauit Rex Iudæos in auxilium, & conuenerunt omnes simul ad eum, & dispersi sunt omnes
48 per ciuitatem:¶& occiderunt in illa die cētum millia hominum, & succenderunt ciuitatem,& ceperunt spolia multa in die illa, & liberauerunt Regē.
49 ¶Et viderunt qui erant de ciuitate,quòd obtinuissent Iudæi ciuitatem sicut volebāt:& infirmati sunt mente sua, & clamauerunt ad Regem cum preci-
50 bus, dicentes: Da nobis dextras, & cessent Iu-
51 dæi oppugnare nos & ciuitatem. ¶Et proiecerunt arma sua,& fecerunt pacē: & glorificati sunt Iudæi in conspectu Regis, & in conspectu omnium qui erant in regno eius, & nominati sunt in regno: & regressi sunt in Ierusalem, habentes spolia multa.
52 ¶Et sedit Demetrius Rex in sede Regni sui: & si-
53 luit terra in conspectu eius.¶Et mentitus est omnia
F quæcunque dixit,& abalienauit se à Ionatha,& nō retribuit ei secundum beneficia quę sibi tribuerat,
54 & vexabat eum valde.¶Post hæc autem reuersus est Tryphon,& Antiochus cum eo puer adolescens,&
55 regnauit, & imposuit sibi diadema. ¶Et congregati sunt ad eum omnes exercitus quos disperserat Demetrius,& pugnauerunt contra eum:& fugit, & ter
56 ga uertit. ¶Et accepit Tryphon bestias,& obtinuit
57 Antiochiam:¶& scripsit Antiochus adolescens Ionathæ,dicens:Constituo tibi sacerdotium,& constituo te super quatuor ciuitates, vt sis de amicis
58 Regis. ¶Et misit illi vasa aurea in ministeriū,& dedit ei potestatem bibendi in auro,& esse in purpu-
59 ra, & habere fibulam auream: ¶& Simonem fratrē eius cōstituit ducem à terminis tyri vsque ad fines
60 Aegypti.¶Et exiit Ionathas,& perambulabat trans flumen ciuitates:& congregatus est ad eum omnis exercitus Syriæ in auxilium,& venit Ascalonem,&
61 occurrerunt ei honorificè de ciuitate.¶Et abiit inde Gazam: & cōcluserunt se qui erant Gazæ,& obsedit eam,& succendit quæ erant in circuitu ciuita
62 tis, & prædatus est eam. ¶Et rogauerunt Gazenses Ionatham, & dedit illis dextram: & accepit filios
G eorum obsides, & misit illos in Ierusalem, & per-
63 ambulauit regionem vsq; Damascum. ¶Et audiuit Ionathas quòd præuaricati sunt principes Demetrij in Cades quæ est in Galilæa cum exercitu mul-
64 to,volentes eum remouere à negocio regni:¶& occurrit illis: fratrem autem suum Simonem reliquit
65 intra prouinciam. ¶Et applicuit Simon ad Beth-suram,& expugnabat eam diebus multis, & conclu-
66 sit eos. ¶Et postulauerunt ab eo dextras accipere: & dedit illis:& eiecit eos inde,& cepit ciuitatem,
67 & posuit in ea præsidium. ¶Et Ionathas & castra eius applicuerunt ad aquam Genesar, & ante lucē
68 vigilauerunt in campo Asor:¶& ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, & tendebāt ei in-
69 sidias in montibus:ipse autem occurrit ex aduerso.
70 ¶Insidiæ verò exurrexerunt de locis suis,& committerunt prælium. ¶Et fugerunt qui erant ex parte Ionathæ omnes: & nemo relictus est ex eis, nisi Mathathias,filius Absolomi,& Iudas filius Cali-
71 phi princeps militiæ exercitus. ¶Et scidit Ionathas vestimenta sua,& posuit terrā in capite suo,& ora-
72 uit.¶Et reuersus est Ionathas ad eos in prælium, &
73 conuertit eos in fugam, & pugnauerunt.¶Et viderunt qui fugiebant partis illius, & reuersi sunt ad eum,& insequebātur cum eo omnes vsque Cades
74 ad castra sua,& peruenerunt vsque illuc:¶& ceciderunt de alienigenis in die illa tria millia virorum:& reuersus est Ionathas in Ierusalem.

CAPVT XII.

1 A ET vidit Ionathas quia tempus eum iuuat & elegit viros, & misit eos Romam statuere & renouare cum eis amicitiam:
2 ¶& ad Spartiatas, & ad alia loca misit
3 epistolas secundùm eandem formam:¶& abierunt Romā,& intrauerūt curiam, & dixerunt: Ionathas summus sacerdos,& gens Iudæorum,miserūt nos, vt renouaremus amicitiā & societatem secundùm
4 pristinum.¶Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca,ut deducerent eos in terram Iuda cum pace.
5 ¶Et hoc est exemplum epistolarum quas scripsit Io
6 nathas Spartiatis.¶IONATHAS summus sacerdos,& seniores gētis,& sacerdotes,& reliquus po-
7 pulus Iudæorū,Spartiatis fratribus salutem.¶Iampridem missę erant epistolę ad Oniam summum sacerdotem à Dario qui regnabat apud vos,quoniā estis fratres nostri, sicut scriptum continet quod
8 subiectum est.¶Et suscepit Onias virum qui missus
B fuerat,cum honore:& accepit epistolas,in quibus
9 significabatur de societate & amicitia.¶Nos * cùm nullo horum indigeremus, & habentes solatio sanctos libros qui sunt in manibus nostris,
10 ¶maluimus mittere ad vos renouare fraternitatem & amicitiā, ne fortè alieni efficiamur à vobis: multa enim tem
11 pora transierunt,ex quo misistis ad nos.¶Nos ergo in omni tempore sine intermissione in diebus solēnibus, & cæteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificijs quę offerimus,& in obseruatio-
12 nibus, sicut fas est & decet meminisse fratrum.¶Lę
13 tamur itaque de gloria vestra.¶Nos autem circundederūt multę tribulationes,& multa pręlia:& impugnauerūt nos Reges qui sunt in circuitu nostro.
14 ¶Noluimus ergo uobis molesti esse,neq; cęteris so
15 cijs,& amicis nostris in his pręlijs.¶habuimus enim de cęlo auxilium,& liberati sumus nos,& humilia-
16 ti sunt inimici nostri. ¶Elegimus itaque Numeniū
C Antiochi, & Antipatrē Iasonis -filium`,& misimus ad Romanos renouare cum eis amicitiam & socie
17 tatem pristinā. ¶Mandauimus itaque eis vt veniāt etiam ad vos,& salutent vos,& reddant uobis epistolas nostras de innouatione fraternitatis nostrę.
18 ¶Et nunc bene facietis respondēres nobis ad hęc,
19 ¶Et hoc rescriptum est epistolarum, quod misērat
20 `Onias. ¶REX Spartiatarum Onias, Ionathæ` sa-
21 cerdoti magno salutem.¶Inuentum est in scriptura de Spartiatis & Iudæis,quoniam sunt fratres, & q
22 sunt de genere Abraham. ¶Et nunc ex quo hæc cognouimus,benefacitis scribentes nobis de pace
23 vestra. ¶Sed & nos rescripsimus vobis,Pecora nostra,& possessiones nostrę,vestrę sunt:& vestrę no-
24 strę: mādauimus itaq; hęc nunciari vobis.¶Et audi
D uit Ionathas qm̄ regressi sunt principes Demetrij cū exercitu multo supra q̄ prius,pugnare aduersus
25 eū:¶& exiit ab Ierusalē,& occurrit eis in Amathite regione: nō enim dederat eis spaciū ut ingrederē-
26 tur regionem eius.¶Et misit speculatores in castra eorum,& reuersi renunciauerunt quòd constituūt
27 superuenire illis nocte.¶Cùm occidisset autem sol, pręcepit Ionathas suis vigilare, & esse in armis pa ratos ad pugnā tota nocte, & posuit custodes per
28 circuitum castrorū.¶Et audierūt aduersarij, quòd

* enim.
-+
`Onias Rex Spartiatarum Oniæ. sic Græca

para-

paratus est Ionathas cùm suis in bello: & timuerunt & formidauerunt in corde suo: & accenderunt focos in castris suis. ¶Ionathas autem, & qui cum eo erant, non cognouerunt vsque manè: videbant autẽ luminaria ardentia. ¶& secutus est eos Ionathas, & non comprehendit eos: transierant enim flumen Eleutherum. ¶Et diuertit Ionathas ad Arabas, qui vocabantur Zabadæi: & percussit eos, & accepit spolia eorum. ¶Et iunxit, & uenit Damascum, & perambulabat omnẽ regionem illam. ¶Simon autem exiit, & venit usque ad Ascalonem, & ad proxima præsidia, & declinauit in Ioppen, & occupauit eam. ¶(audiuit enim quòd vellent præsidium tradere partibus Demetrij) & posuit ibi custodes, ut custodirent eam. ¶Et reuersus est Ionathas, & conuocauit seniores populi, & cogitauit cum eis ædificare presidia in Iudæa, ¶& ædificare muros in Ierusalem, & exaltare altitudine magna inter medium arcis & ciuitatis, ut separaret eam à ciuitate, vt esset ipsa singulariter, & neque emant, neque vendant. ¶Et conuenerunt ut ædificarent ciuitatem: & cecidit murus qui erat super torrentem ab ortu solis, & reparauit eum qui vocatur Caphetetha: & Simon ædificauit Adiada in Sephela & muniuit eam, & imposuit portas & seras. ¶Et cùm cogitasset Tryphon regnare Asię, & assumere diadema, & extendere manum in Antiochum regem: ¶timens ne fortè non permitteret eũ Ionathas, sed pugnaret aduersus eum: quærebat comprehendere eum, & occidere. ¶Et exurgens abijt in Beth-san. ¶Et exiuit Ionathas obuiam illi cum quadraginta millibus uirorum electorum in prælium, & venit Beth-san. ¶Et vidit Tryphon quia venit Ionathas cum exercitu multo, vt extenderet in eum manus: & timuit, ¶& excepit eum cum honore, & commendauit eum omnibus amicis suis, & dedit ei munera: & præcepit exercitibus suis vt obedirent ei, sicut sibi. ¶Et dixit Ionathæ. Vt quid vexasti uniuersum populum, cùm bellum nobis non sit? ¶Et nunc remitte eos in domos suas: elige autem tibi uiros paucos qui tecum sint, & ueni mecum Ptolemaidam, & tradam eam tibi, & reliqua præsidia & exercitum & uniuersos præpositos negocij, & conuersus abibo: propterea enim veni. ¶Et credidit ei, & fecit sicut dixit: & dimisit exercitum, & abierunt in terram Iuda: ¶retinuit autem secum tria millia virorum: ex quibus remisit in Galilæam duo millia, mille autem venerunt cum eo. ¶Vt autem intrauit Ptolemaidam Ionathas, clauserunt portas ciuitatis Ptolemenses: & comprehenderunt eum: & omnes qui cum eo intrauerant, gladio interfecerunt. ¶Et misit Tryphon exercitum & equites in Galilæam, & in campum magnum, vt perderent omnes socios Ionathæ. ¶At illi cùm cognouissent quia comprehensus est Ionathas & perijt, & omnes qui cum eo erant: hortati sunt semetipsos, & exierunt parati in prælium. ¶Et uidentes hi qui insequuti fuerant, quia pro anima res est illis, reuersi sunt: illi autem uenerunt omnes cum pace in terram Iuda. ¶Et planxerunt Ionatham, & eos qui cum ipso erant, ualde, & luxit Israël luctu magno. ¶Et quæsierunt omnes gentes quæ erant in circuitu eorum, conterere eos: ¶dixerunt enim, Non habent principem & adiuuantem: nunc ergo expugnemus illos, & tollamus de hominibus memoriam eorum.

CAPVT XIII.

T audiuit Simon quòd congregauit Tryphon exercitum copiosum, ut ueniret in terram Iuda, & attereret eam. ¶Videns quia in tremore populus est & in timore, ¶ascendit Ierusalem & congregauit populum: ¶& adhortans dixit: Vos scitis quanta ego & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus & pro sanctis prælia, & angustias quales vidimus: horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israël, & relictus sum ego solus. ¶Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis: nõ enim melior sum fratribus meis. ¶Vindicabo itaque gentem meam & sancta, natos quoque ˋnostrosˊ, & vxores: quia congregatæ sunt uniuersæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia. ¶Et accensus est spiritus populi simul ut audiuit sermones istos, ¶& responderunt uoce magna, dicentes: Tu es dux noster loco Iudæ & Ionathæ fratris tui: ¶pugna prælium nostrum: & omnia quæcunque dixeris nobis, faciemus. ¶Et congregans omnes uiros bellatores, accelerauit consummare uniuersos muros Ierusalẽ, & muniuit eam in gyro. ¶Et misit Ionathan filium Absalomi, & cum eo exercitum nouum in Ioppen, & eiectis his qui erant in arce, remansit illic ipse. ¶Et mouit Tryphon à Ptolemaida cum exercitu multo, ut ueniret in terram Iuda, & Ionathas cum eo in custodia. ¶Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi. ¶Et ut cognouit Tryphon quia surrexit Simon loco fratris sui Ionathę: & quia commissurus esset cum eo prælium, misit ad eum legatos, ¶dicẽs: Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione Regis propter negocia quę habuitˊ, detinuimus eum. ¶Et nunc mitte argenti talenta centum, & duos filios eius obsides, ut non dimissus fugiat à nobis, & remittemus eum. ¶Et cognouit Simon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamẽ dari argentum, & pueros, ne inimicitiam magnam sumeret ad populum Israël, ¶dicentem: Quia non misit ei argentum & pueros, propterea perijt. ¶Et misit pueros, & centum talenta: & mentitus est, & non dimisit Ionatham. ¶Et post hæc uenit Tryphon intra regionem, ut contereret eam, & gyrauerunt per viam quę ducit Ador, & Simon & castra eius ambulabant in omnem locum quocunque ibant. ¶Qui autem in arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos, vt festinaret uenire per desertum, & mitteret illis alimonias. ¶Et parauit Tryphon omnem equitatum, ut ueniret illa nocte: erat autem nix multa ualde, & non uenit in Galaaditim. ¶Et cùm appropinquasset Bascaman, occidit Ionatham & filios eius illic. ¶Et conuertit Tryphon, & abiit in terram suam. ¶Et misit Simon, & accepit ossa Ionathę fratris sui, & sepeliuit ea in Modin ciuitate patrum eius. ¶Et planxerunt eum omnis Israël planctu magno, & luxerunt eum dies multos. ¶Et ędificauit Simon super sepulchrum patris sui & fratrum suorum ædificium altum uisu, lapide polito retrò & ante: ¶& statuit septem pyramidas, unam contra unam, patri & matri, & quatuor fratribus: ¶& his circumposuit columnas magnas: & super columnas arma, ad memoriam ęternam: & iuxta arma naues sculptas, quę viderentur ab omnibus nauigantibus mare. ¶hoc est sepulchrum quod fecit in Modin usque in hunc diem. ¶Tryphon autem cùm iter faceret cum

vestros 13.

32 Antiocho Rege adoleſcente, dolo occidit eũ. ⁋Et regnauit loco eius, & impoſuit ſibi diadema Aſiæ, & 33 fecit plagã magnam in terra. ⁋Et ædificauit Simon E præſidia Iudææ, muniens ea turribus excelſis & muris magnis, & portis, & ſeris: & poſuit alimenta in 34 munitionibus. ⁋Et elegit Simon viros, & miſit ad Demetrium regem vt faceret remiſſionem regioni: quia actus oẽs Tryphonis per direptionem fuerant 35 geſti. ⁋Et Demetrius Rex ad verba iſta reſpondit ei, 36 & ſcripſit epiſtolã talem. ⁋REX Demetrius Simóni ſummo ſacerdoti, & amico Regum, & ſenioribus, & 37 Genti Iudæorum ſalutem. ⁋Coronam auream, & bahem quam miſiſtis, ſuſcepimus: parati ſumus facere vobiſcum pacem magnam, & ſcribere præpoſitis Regis remittere vobis quæ indulſimus. 38 ⁋Quæcunque enim conſtituimus, vobis conſtant. 39 Munitiones quas ædificaſtis, vobis ſint. ⁋remittimus quoque ignorantias, & peccata vſque in hodiernum diem, & coronam quam debebatis: & ſi quid aliud erat tributarium in Ieruſalem, iam non ſit tri- 40 butarium. ⁋Et ſi qui ex vobis apti ſunt conſcribi in- 41 ter noſtros, cõſcribantur, & ſit inter nos pax. ⁋Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt iugum Gen- 42 tium ab Iſraël. ⁋Et cœpit populus Iſraël ſcribere in F tabulis & geſtis publicis, anno primo ſub Simóne ſummo ſacerdote, magno duce & principe Iudæo- 43 rum. ⁋In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circundedit eam caſtris: & fecit machinas, & applicuit ad ciuitatem, & percuſſit turrem vnam, & com- 44 prehendit eam. ⁋Et eruperãt qui erant intra machinam, in ciuitatem: & factus eſt motus magnus in ci- 45 uitate. ⁋Et aſcenderunt qui erant in ciuitate, cum vxoribus & filiis ſupra murum ſciſſis tunicis ſuis, & clamauerunt voce magna, poſtulãtes à Simóne de- 46 xteras ſibi dari, ⁋& dixerunt: Non nobis reddas ſecundùm malitias noſtras, ſed ſecundum miſericor- 47 dias tuas *. ⁋Et flexus Simon, nõ debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate, & mundauit ædes in quibus fuerant ſimulachra, & tunc intrauit in eam cum 48 hymnis benedicens Dominum: ⁋& eiecta ab ea omni immunditia, collocauit in ea viros qui legem fa- 49 cerẽt: & muniuit eam, & fecit ſibi habitationẽ. ⁋Qui G autem erant in arce Ieruſalem, prohibebantur egredi & ingredi regionem, & emere, & vendere: & eſu- 50 rierunt valde, & multi ex eis fame perierunt, ⁋& clamauerunt ad Simónẽ vt dexteras acciperet: & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundauit arcem à conta- 51 minationibus, ⁋& intrauerunt in eam tertia & viceſima die ſecundi menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo primo, cum laude & ramis palmarum, & cynniris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis, quia 52 contritus eſt inimicus magnus ex Iſraël. ⁋Et conſtituit, vt omnibus annis agerentur dies hi cum lętitia. 53 ⁋Et muniuit montem Templi, qui erat ſecus arcem, 54 & habitauit ibi ipſe, & qui cum eo erãt. ⁋Et vidit Simon Iohannem filium ſuum, quòd vir eſſet: & poſuit eum ducem virtutum vniuerſarum, & habitauit in Gazaris.

* Et ſeruiemus tibi.

CAPVT XIIII.

1 A ANno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo cõgregauit Rex Demetrius exercitũ ſuũ, & abiit in Mediam ad contrahenda ſibi 2 auxilia, vt expugnaret Tryphonem. ⁋Et audiuit Arſaces Rex Perſidis & Mediæ, quia intrauit Demetrius confines ſuos, & miſit vnum de prin- 3 cipibus ſuis, ut cõprehenderet eum uiuum. ⁋Et abiit & percuſſit caſtra Demetrij: & comprehendit eum, & duxit eum ad Arſacem, & poſuit eum in cuſto- 4 diam. ⁋Et ſiluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simónis, & quæſiuit bona genti ſuæ, & placuit illis 5 poteſtas eius & gloria eius omnibus diebus. ⁋Et cũ omni gloria ſua accepit Ioppen in portum, & fecit 6 introitum in inſulis maris. ⁋Et dilatauit fines gentis 7 ſuæ, & obtinuit regionem. ⁋Et congregauit captiuitatem multam, & dominatus eſt Gazaræ, & Beth-ſuræ, & arcis: & abſtulit immunditias ex ea, & non erat 8 qui reſiſteret ei. ⁋Et vnuſquiſq; colebat terram ſuã B cum pace, & terra Iuda dabat fructus ſuos, & ligna 9 cãporum fructum ſuum. ⁋Seniores in plateis ſedebant omnes, & de bonis terræ tractabãt, & iuuenes 10 induebant ſe gloriam, & ſtolas belli. ⁋Et ciuitatibus tribuebat alimonias, & conſtituebat eas ut eſſent vaſa munitionis quoadusque nominatum eſt nomẽ 11 gloriæ eius vſque ad extremum terræ. ⁋Fecit pacem 12 ſuper terram: & lætatus eſt Iſraël lætitia magna. ⁋Et ſedit vnuſquiſque ſub uite ſua, & ſub ficulnea ſua: & 13 non erat qui eos terreret. ⁋Defecit impugnans eos 14 ſuper terram: Reges contriti ſunt in diebus illis. ⁋Et cõfirmauit omnes humiles populi ſui, & legem ex- 15 quiſiuit, & abſtulit omnem iniquum & malum: ⁋ſan- 16 cta glorificauit, & multiplicauit uaſa ſanctorum. ⁋Et auditum eſt Romæ quia defunctus eſſet Ionathas, 17 & vſque in Spartiatas: & contriſtati ſunt valde. ⁋Vt C audierunt autem quòd Simon frater eius factus eſſet ſummus ſacerdos loco eius, & ipſe obtineret 18 omnem regionem, & ciuitates in ea: ⁋ſcripſerunt ad eum in tabulis æreis, vt renouarent amicitias, & ſocietatem quam fecerant cum Iuda & cum Ionatha 19 fratribus eius. ⁋Et lectæ ſunt in conſpectu Eccleſiæ in Ieruſalem. Et hoc exemplum epiſtolarum quas 20 Spartiatę miſerunt. ⁋SPARTIANORVM 'principes' & ciuitates Simóni ſacerdoti magno, & ſenioribus, & ſacerdotibus, & reliquo populo Iudæorũ 21 fratribus ſalutem. ⁋Legati qui miſſi ſunt ad populum noſtrum, nunciauerunt nobis de veſtra gloria & ho- 22 nore & lętitia, & gauiſi ſumus in introitu eorum. ⁋Et ſcripſimus quæ ab eis erant dicta in concilijs populi ſic: Numenius Antiochi, & Antipater Iaſonis filius, Legati Iudæorum, venerunt ad nos, renouan- 23 tes nobiſcum amicitiam priſtinam. ⁋Et placuit populo excipere viros glorioſè, & ponere exemplum ſermonum eorum in ſegregatis populi libris, ut ſit D ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum ſcripſimus Simóni magno ſacerdoti. 24 ⁋Poſt hæc autem miſit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarum mille ad ſtatuendam cum eis ſocietatem. Cùm 25 autem audiſſet populus Romanus ſermones iſtos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Si- 26 móni, & filiis eius? ⁋Reſtituit enim ipſe fratres ſuos, & expugnauit inimicos Iſraël ab eis, & ſtatuerunt ei libertatem, & deſcripſerunt in tabulis ęreis, 27 & poſuerunt in titulis in monte Sion. ⁋Et hoc eſt exemplum ſcripturę'. OCTAVA decima die menſis Elul, anno centeſimo ſuptuageſimo ſecundo, anno tertio ſub Simóne ſacerdote magno in Aſaramel, 28 ⁋in conuentu magno ſacerdotum, & populi, & principum gentis, & ſeniorum regionis, nota facta ſunt hęc: Quoniam frequenter facta ſunt 29 prelia in regione noſtra, ⁋Simon autem, Mathathię filius, ex filiis Iarib, & fratres eius dederunt

ſe pe-

se periculo, & restiterunt aduersarijs gentis suæ, vt starent sancta ipsorum & lex, & gloria magna glorificauerunt gentem suam. 30 ¶ Et congregauit Ionathas gentem suam, & factus est illis sacerdos magnus, & appositus est ad populum suum. 31 ¶ Et voluerunt inimici eorum calcare, & atterere regionem ipsorum, & extendere manus in sancta eorum. 32 ¶ Tūc restitit Simon, & pugnauit pro gente sua, & erogauit pecunias multas, & armauit viros virtutis gentis suæ, & dedit illis stipendia: 33 ¶ & muniuit ciuitates Iudææ, & Beth-sura quæ erat in finibus Iudææ, vbi erant arma hostium anteà: & posuit illic præsidium viros Iudæos. 34 ¶ Et Ioppen muniuit quæ erat ad mare: & Gazaram, quæ est in finibus Azoti, in qua hostes anteà habitabant, & collocauit illic Iudæos: & quęcunque apta erant ad correptionem eorum, posuit in eis. 35 ¶ Et vidit populus actum Simónis, & gloriam quam cogitabat facere genti suæ, & posuerūt eum ducem suum & principem sacerdotum, eò quòd ipse fecerat hæc omnia, & iustitiam & fidem quam conseruauit gēti suæ, & exquisiuit omni modo exaltare populum suum. 36 ¶ Et in diebus eius prosperatū est in manibus eius, vt tollerentur Gentes de regione ipsorum, & qui in ciuitate Dauid erant in Ierusalem in arce, de qua procedebant, & contaminabāt omnia quæ in circuitu sanctorum sunt, & inferebāt plagam magnam castitati: 37 ¶ & collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentum regionis & ciuitatis, & exaltauit muros Ierusalem. 38 ¶ Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium. 39 ¶ Secundùm hæc fecit eum amicum suum, & glorificauit eū gloria magna. 40 ¶ Audiuit enim, quòd appellati sunt Iudęi à Romanis amici, & socij, & fratres, & quia susceperunt legatos Simónis gloriosè: 41 ¶ & quia Iudæi & sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum, & summum sacerdotem in æternum, donec surgat 42 prôpheta fidelis: ¶ & vt sit super eos dux, & vt cura G esset illi pro sanctis, & vt constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem & super arma, & super præsidia: 43 ¶ & cura sit illi de sanctis: & vt audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione, & vt operiatur 44 purpura & auro: ¶ & ne liceat vlli ex populo, & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione sine ipso: & vestiri purpura, & vti 45 fibula aurea: ¶ qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit. 46 ¶ Et complacuit omni populo statuere Simónem, & facere secundùm verba ista. 47 ¶ Et suscepit Simon, & placuit ei vt sūmo sacerdotio fungeretur, & esset dux & princeps gentis Iudæorū & sacerdotum, & præesset 48 omnibus. ¶ Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo sanctorum, 49 in loco celebri: ¶ Exemplum autem eorum ponere in ærario, vt habeat Simon & filij eius.

CAPVT XV.

1 A ET misit Rex Antiochus filius Demetrij epistolas ab insulis maris Simóni sacerdoti, & principi gentis Iudæorum, & vniuersæ 2 genti: ¶ & erant continentes hunc modum: REX Antiochus Simóni sacerdoti magno, & gēti Iudæorum salutem. 3 ¶ Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vēdicare regnum, & restituere illud sicut erat anteà: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naues 4 bellicas. ¶ Volo autem procedere per regionem*, vt vlciscar in eos qui corruperūt regionem nostrā, & qui desolauerūt ciuitates multas in regno meo. 5 ¶ Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi ante me omnes Reges, & quæcunque 6 alia dona remiserunt tibi: ¶ & permitto tibi facere percussuram proprij numismatis in regione tua. 7 ¶ Ierusalem autem sanctam esse & liberam: & omnia arma quæ fabricata sunt, & præsidia quæ con- 8 struxisti, quæ tenes, maneant tibi. ¶ Et omne debitum Regis, & quæ futura sunt Regi, ex hoc & in to- 9 tum tempus remittūtur tibi. ¶ Cùm autem obtinnerimus regnum nostrum, glorificabimus te, & gentē tuam, & tēplum gloria magna, ità vt manifestetur 10 gloria vestra in vniuersa terra. ¶ Anno cētesimo septuagesimo quarto exijt Antiochus in terram patrum suorum, & conuenerunt ad eum omnes exer- 11 citus, ita vt pauci relicti essent cum Tryphone. ¶ Et insecutus est eum Antiochus Rex, & venit Doram, 12 fugiens per maritimam: ¶ sciebat enim quòd congregata sunt mala in eum, & reliquit eū exercitus: 13 ¶ & applicuit Antiochus super Doram cum centum C viginti millibus virorum belligeratorū, & octo mil- 14 libus equitum: ¶ & circuiuit ciuitatē, & naues à mari accesserunt: & vexabant ciuitatem à terra & mari, 15 & neminem sinebant ingredi vel egredi. ¶ Venit autem Numenius, & qui cum eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epistolas regibus & regionibus scri- 16 ptas, in quibus continebantur hæc: LVCIVS con- 17 sul Romanorum, Ptolemæo Regi salutem. ¶ Legati Iudæorum venerunt ad nos amici nostri, renouantes pristinā amicitiam & societatem, missi à Simó- 18 ne principe sacerdotum, & populo Iudęorum. ¶ Attulerunt autem & clypeum aureum mnarum mille. 19 ¶ Placuit itaque nobis scribere regibus & regionibus, vt non inferāt illis mala, neque impugnent eos D & ciuitates eorum & regiones eorum: & vt non fe- 20 rant auxilium pugnantibus aduersus eos. ¶ Visum 21 autem est nobis accipere ab eis clypeum. ¶ Si qui ergo pestilentes fugerint de regione ipsorum ad vos, tradite eos Simóni principi sacerdotum, vt vindi- 22 cet in eos secundùm legem suam. ¶ Hæc eadem scripta sunt Demetrio regi, & Attalo, & Arabæ, & Ar- 23 saci, ¶ & in omnes regiones, & Sampsamæ, & Spartiatis, & Delo, & Mydo, & Sicioni, & Cariæ, & Samū, & Pamphiliā, & Lyciam, & Halicarnassum, & Rhodū, & Phaselida, & Coo, & Siden, & Arado, & Cor- 24 tynam, & Cnidum, & Cyprum, & Cyrenen. ¶ Exemplum autem eorum scripserunt Simóni Principi sa- 25 cerdotum*. ¶ Antiochus autem Rex applicuit castra in Doram secundò, admouens ei semper manus, & machinas faciens: & cōclusit Tryphonem, ne pro- 26 cederet: ¶ & misit ad eum Simon duo millia virorū E electorum in auxilium, & argentum & aurum & va- 27 sa copiosa: ¶ & noluit ea accipere, sed rupit omnia, quæ pactus est cum eo anteà, & alienauit se ab eo. 28 ¶ Et misit ad eum Athenobium vnū de amicis suis, vt tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Ioppen, & Gazaram, & arcem quæ est in Ierusalem ciuita- 29 tes regni mei: ¶ fines earum desolastis, & fecistis pla- 30 gam magnā in terra, & dominati estis per loca multa in regno meo. ¶ Nunc ergo tradite ciuitates quas occupastis, & tributa locorum in quibus dominati 31 estis extra fines Iudææ: ¶ sin autem, date pro illis

* regiones 13.

* & populo Iudæorum.

quingen-

quingenta talenta argenti, & exterminij quod exterminastis, & tributorum ciuitatum alia talenta quingenta: sin autem, veniemus & expugnabimus 32 vos.? Et venit Athenobius amicus Regis in Ierusa- F lem, & vidit gloriam Simonis, & claritatem in auro & argento, & apparatum copiosum, & obstupuit: & 33 retulit ei verba Regis.? Et respondit ei Simon, & dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque alienam detinemus: sed hæreditatem patrum nostrorum, quæ iniustè ab inimicis nostris aliquo tem 34 pore possessa est.? Nos verò tempus habentes, ven 35 dicamus hereditatem patrum nostrorum.? Nam de Ioppe & Gazara quæ expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, & in regione nostra: horũ damus talenta centum. Et non respondit ei Athe- 36 nobius verbum.? Reuersus autem cum ira ad Regẽ, G renunciauit ei verba ista, & gloriam Simonis, & vni 37 uersa quæ vidit: & iratus est Rex ira magna.? Try- 38 phon autem fugit naui in Orthosiada.? Et cõstituit Rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum 39 peditum & equitum dedit illi.? Et mandauit illi mo uere castra contra faciem Iudææ: & mandauit ei ædificare Cedronem, & obstruere portas ciuitatis, & debellare populum. Rex autem persequebatur 40 Tryphonem.? Et peruenit Cendebęus Iamniam, & cœpit irritare plebem, & conculcare Iudæam, & captiuare populum, & interficere: & ædificare Ce- 41 dronem.? Et collocauit illic equites, & exercitum: vt ingressi perambularent viam Iudææ, sicut constituit ei Rex.

CAPVT XVI.

1 A AT ascendit Iohannes de Gazaris, & nunciauit Simoni patri suo quæ fecit Cen- 2 debæus in populo ipsorum.? Et vocauit Simon duos filios suos seniores, Iudam & Iohannem, & ait illis: Ego & fratres mei, & domus patris mei expugnauimus hostes Israël ab adolescentia vsque in hunc diem: & prosperatum est in manibus nostris liberare Israël aliquoties. 3 ? Nunc autem senui, sed estote loco meo, & fratris mei, & egressi pugnate pro gente nostra: auxilium 4 verò de cœlo vobiscum sit.? Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites: & profecti sunt ad Cendebæum: & dormierunt in Mo 5 din.? Et surrexerunt manè, & abierunt in campum: & ecce exercitus copiosus in obuiam illis peditum & equitum, & fluuius torrens erat inter medium ip 6 sorum.? Et admouit castra contra faciem eorum ipse & populus eius, & vidit populum trepidãtem ad transfretandum torrentem, & trãsfretauit primus: 7 & viderunt eum viri, & transierunt post eum.? Et diuisit populum, & equites in medio peditum: erat 8 autem equitatus aduersariorũ copiosus nimis.? Et B exclamauerunt sacris tubis: & in fugam conuersus est Cendebæus, & castra eius: & ceciderunt ex eis multi vulnerati, residui autem in munitionem fuge 9 runt.? Tunc vulneratus est Iudas frater Iohãnis: Iohannes autẽ insecutus est eos, donec venit Cedro- 10 nem quam ædificauit: ? & fugerunt vsque ad turres quæ erant in agris Azóti, & succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reuersus est 11 in Iudæam in pace.? Et Ptolemæus filius Abobi, constitutus erat dux in campo Iericho, & habebat argẽ 12 tum & aurum multum:? erat enim gener summi sa- 13 cerdotis.? Et exaltatum est cor eius, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolũ aduersus Simo- 14 nem & filios eius vt tolleret eos.? Simon autẽ per- C ambulans ciuitates quæ erant in regione Iudææ, & sollicitudinem gerens earum, descendit in Iericho ipse & Mathathias filius eius, & Iudas anno centesimo septuagesimo septimo, mense vndecimo, hic 15 est mensis Sabath.? Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam, quæ vocatur Doch, cum dolo, quã ædificauit: & fecit eis conuiuium magnum, & abscõ 16 dit illic viros.? Et cum inebriatus esset Simon & filij eius, surrexit Ptolemæus cum suis, & sumpserunt arma sua, & intrauerunt in conuiuium, & occiderũt 17 eum, & duos filios eius, & quosdã pueros eius.? Et fecit deceptionem magnã in Israël, & reddidit ma- 18 la pro bonis.? Et scripsit hæc Ptolemęus, & misit Re gi, vt mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet 19 ei regionem & ciuitates eorum, & tributa.? Et misit alios in Gazaram tollere Iohannem: & tribunis D misit epistolas, vt venirent ad se, & daret eis argen- 20 tum & aurum, & dona.? Et alios misit occupare Ie- 21 rusalem, & montem templi.? Et præcurrens quidã, nũciauit Iohanni in Gazara quia periit pater eius, 22 & fratres eius, & quia misit te quoque interfici.? Vt audiuit autem, vehementer expauit: & comprehen dit viros qui venerant perdere eum, & occidit eos: 23 cognouit enim quia quærebant eum perdere.? Et cætera sermonum Iohannis, & bellorum eius, & bonarum virtutum quibus fortiter gessit, & ædificij murorum quos extruxit, & rerum gestarum eius: 24 ? ecce hæc scripta sunt in libro dierum sacerdotij eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

LIBER SECVNDVS MACHABAEORVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A FRATRIBVS qui sunt per Aegyptum Iudæis, salutem dicunt fratres qui sunt in Ierosolymis Iudæi, & qui in regione Iudææ, & pacem bonam. 2 ? Benefaciat vobis Deus, & meminerit testamẽti sui quod locutus est ad Abraham, 3 & Isaac, & Iacob seruorũ suorum fidelium: ? & det vobis cor omnibus, vt colatis eum, & faciatis eius 4 voluntatẽ corde magno & animo volenti.? Adaperiat cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis, & 5 faciat pacem.? Exaudiat orationes vestras, & recõ

6 cilietur vobis, nec vos deſerat in tẽpore malo. ¶ Et
7 nunc hîc ſumus orantes pro vobis. ¶ Regnante Demetrio, anno centeſimo ſexageſimo nono, nos Iudæi ſcripſimus vobis in tribulatione & impetu qui ſuperuenit nobis in iſtis annis, ex quo receſſit Iaſon
8 à ſancta terra & regno. ¶ Portem ſuccenderunt, & effuderunt ſanguinem innocentem: & orauimus ad Dominum, & exauditi ſumus: & obtulimus ſacrificium & ſimilaginẽ, & accendimus lucernas, & pro-
9 poſuimus panes. ¶ Et nunc frequentate dies ſceno-
10 pegiæ menſis Casleu. ¶ Anno centeſimo octogeſimooctauo, populus qui eſt Ieroſolymis, & in Iudæa, ſenatusq́; & Iudas Ariſtobolo magiſtro Ptolemæi Regis, qui eſt de genere chriſtorum ſacerdotũ, & his qui in Aegypto ſunt Iudæis, ſalutem & ſanita-
11 tem. ¶ De magnis periculis à Deo liberati magnifi-
C cè gratias agimus ipſi, vtpote qui aduerſus talem
12 Regem dimicauimus. ¶ Ipſe enim ebullire fecit de Perſide eos qui pugnauerunt contra nos & ſanctã
13 ciuitatem. ¶ Nam cùm in Perſide eſſet dux ipſe, & cum ipſo immenſus exercitus, cécidit in templo Na-
14 neæ, conſilio deceptus ſacerdotum Naneæ. ¶ *etenim cum ea habitaturus venit ad locum Antiochus & amici eius, & vt *acciperet pecunias multas dotis
15 nomine. ¶ Cumq́; propoſuiſſent eas ſacerdotes Naneæ, & ipſe cum paucis ingreſſus eſſet intra ambitũ
16 phani, clauſerunt templum, ¶ cùm intraſſet Antio-
D chus: apertoq́; occulto aditu templi, mittentes lapides, percuſſerunt ducem, & eos qui cum eo erãt, & diuiſerunt membratim, & capitibus amputatis,
17 foras proiecerunt. ¶ Per omnia benedictus Deus,
18 qui tradidit impios. ¶ Facturi igitur quinta & viceſima die mẽſis Casleu, purificationem templi, neceſſarium duximus ſignificare vobis: vt & vos quoque agatis diem *ſcenopegiæ, & diem ignis qui datus eſt quando Nehemias ædificato templo & alta-
19 ri obtulit ſacrificia. ¶ Nam cùm in Perſidem ducerentur patres noſtri, ſacerdotes qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari occultè abſcõderunt in valle vbi erat puteus altus & ſiccus: & in eo contutati ſunt eum, ita vt omnibus ignotus eſſet
20 locus. ¶ Cùm autem præteriſſent anni multi, & pla-
E cuit Deo vt mitteretur Nehemias à Rege Perſidis: nepotes ſacerdotum illorum qui abſconderant, miſit ad requirendum ignem: & ſicut narrauerunt no-
21 bis, non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. ¶ Et iuſſit eos haurire, & afferre ſibi: & ſacrificia, quæ impoſita erant, iuſſit ſacerdos Nehemias aſpergi ipſa
22 aqua, & ligna, & quæ erant ſuperpoſita. ¶ Vtq́; hoc factum eſt, & tẽpus affuit quo ſol refulſit qui prius erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, ita vt om-
23 nes mirarentur. ¶ Orationem autem faciebant omnes ſacerdotes, dum conſummaretur ſacrificiũ, Ionatha inchoante, cæteris autem reſpondentibus.
24 ¶ Et Nehemiæ erat oratio, hunc habens modum;
DOMINE Deus, omnium creator, terribilis & for-
F tis, iuſtus & miſericors, qui ſolus es bonus Rex, ¶ ſo-
25 lus præſtans, ſolus iuſtus, & omnipotens & æternus, qui liberas Iſraël de omni malo, qui feciſti patres
26 electos, & ſanctificaſti eos: ¶ accipe ſacrificium pro vniuerſo populo tuo Iſraël, & cuſtodi partem tuã,
27 & ſanctifica. ¶ Congrega diſperſionem noſtram, libera eos qui ſeruiunt Gentibus, & contemptos & abominatos reſpice: vt ſciãt Gẽtes quia tu es Deus
28 noſter. ¶ Affige opprimentes nos, & contumeliam
29 facientes in ſuperbia. ¶ Conſtitue populum tuum
30 in loco ſancto tuo, ſicut dixit Moyſes. ¶ Sacerdotes autem pſallebant hymnos, vſquequo conſum-
31 ptum eſſet ſacrificium. ¶ Cùm autem conſumptum eſſet ſacrificium, ex reſidua aqua Nehemias iuſſit
32 lapides maiores perfundi. ¶ Quod vt factum eſt, ex
G eis flamma accenſa eſt: ſed & ex lumine quod re-
33 fulſit ab altari, conſumpta eſt: ¶ vt verò manifeſtata eſt res, renunciatum eſt Regi Perſarum quòd in loco in quo ignem abſcõderant, hi qui tranſlati fuerant ſacerdotes, aqua appatuit, de qua Nehemias
34 & qui cum eo erant, purificauerunt ſacrificia. ¶ Cõſiderans autem Rex, & rem diligenter examinans, fecit ei templum, * vt probaret quod factum erat:
35 ¶ & cùm probaſſet, ſacerdotibus donauit multa bona, & alia atque alia munera, & accipiẽs manu ſua
36 tribuebat eis. ¶ Appellauit autem Nehemias hũc locum Nephthar, quod interpretatur Purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAPVT II.

1 INuenitur autem in deſcriptionibus Iere-
A miæ prophetæ, quòd iuſſit eos ignem accipere qui tranſmigrabant, vt ſignifica-
2 tum eſt, & vt mãdauit tranſmigratis. ¶ Et dedit illis legẽ ne obliuiſcerentur præcepta Domini, & vt non exerrarent mentibus videntes ſimula-
3 chra aurea & argentea, & ornamenta eorum. ¶ Et alia huiuſmodi dicens, hortabatur ne legem amo-
4 uerent à corde ſuo. ¶ Erat autem in ipſa ſcriptura, quomodo tabernaculum & arcam iuſſit propheta diuino reſponſo ad ſe facto comitari ſecum, vſquequo exijt in montem, in quo Moyſes aſcendit & vi-
5 dit Dei hæreditatem. ¶ Et veniens ibi Ieremias inue-
B nit locum ſpeluncæ: & tabernaculum, & arcam, &
6 altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit. ¶ Et acceſſerunt quidam ſimul, qui ſequebantur, vt no-
7 tarent ſibi locum: & non potuerunt inuenire. ¶ Vt autem cognouit Ieremias, culpãs illos, dixit: Quòd ignotus erit locus, donec congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat: & tũc Dominus
8 oſtendet hæc, ¶ & apparebit maieſtas Domini, & nubes erit ſicut & Moyſi manifeſtabatur, & ſicut cùm Salomõ petijt vt locus ſanctificaretur magno Deo,
9 manifeſtabat hæc. ¶ Magnificè etenim ſapientiam
C tractabat: & vt ſapientiam habens, obtulit ſacrifi-
10 cium dedicationis, & conſummationis templi. ¶ Sicut & Moyſes orabat ad Dominum, & deſcendit
11 ignis de cœlo, & conſumpſit holocauſtum. ¶ Et dixit Moyſes, eò quòd non ſit comeſtum quod erat
12 pro peccato, & conſumptum eſt. ¶ Similiter & Salo-
13 mon octo diebus celebrauit dedicationem. ¶ Inferebantur autem in deſcriptionibus & commentarijs Nehemiæ hæc eadem, & qualiter cõſtruens bibliothecam congregauit de regibus libros & prophetarum & Dauid, & epiſtolas Regum, & de do-
14 narijs. ¶ Similiter autẽ & Iudas ea quæ didicerat per bellum quod nobis acciderat, congregauit omnia,
15 & ſunt apud nos. ¶ Si ergo deſideratis hæc, mittite
16 qui perferãt vobis. ¶ Acturi itaque purificationem, ſcripſimus vobis: bene ergo facietis ſi egeritis hos
17 dies. ¶ Deus autem qui liberauit populum ſuum, &
D reddidit hæreditatem omnibus, & regnũ & ſacerdo-
18 tium & ſanctificationem, ¶ ſicut promiſit in lege, ſperamus quod citò noſtri miſerebitur, & congregabit de ſub cœlo in locum ſanctum. ¶ Eripuit enim
20 nos de magnis periculis, & locum purgauit. ¶ De

Margin notes: -10. * vt enim 10. * acciperent 6. * feſtum 4. Leu. 6. b. 9. 12. 13. & 10. 22. & 16. a. 3. c. 12. Deut. 30. a. 3. b. 5. Inf. a d. 15. * & ſi quibus rex donauerat multa bona, accipiebat ex hoc & tribuebat 4. * innumera 4. Baruch. 6. Deut. 34. a. 1. 3. Re. 8. b. 14. c. 23. & 30. 2. Par. 6. c. 14. d. 21. 3. Reg. 8. g. 62. Leu. 9. d. 24. 3. Re. 18. f. 38. 2. Par. 7. a. 1. * ſic & Salomon orauit, & deſcendit ignis de cœlo & conſumpſit holocauſtum. Leu. 10. d. 16. & 17. * cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſancto eò quòd non ſit mãducatum, mandatum quod erat pro peccato. 1. * regionibus 18. * deciderat 5. Deut. 30. a. 3. b. 5.

Iuda verò Machabęo,& fratribus eius,& de templi
21 magni purificatione,& de aræ dedicatione: ¶ sed & de prælijs quæ pertinent ad Antiochum Nobilem,
22 & filium eius Eupatorem: ¶ & de illuminationibus quæ de cœlo factæ sunt ad eos qui pro Iudæis fortiter fecerunt, ita vt vniuersam regionem cùm pauci essent, vindicarent, & barbaram multitudinem fugarent,
23 ¶ & famosissimum in toto orbe templum recuperarent, & ciuitatem liberarent, & leges quæ abolendæ erant restituerentur, Domino cum omni tranquillitate propitio facto illis.
24 ¶ Item quæ ab Iasone Cyreneo, quinque libris comprehensa, tentauimus nos vno volumine breuiare.
25 ¶ Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatẽ volentibus aggredi narrationes historiarum propter multitudinem rerum:
26 ¶ curauimus volentibus quidem legere, vt esset animi oblectatio: studiosis verò, vt facilius possint memoriæ comendare: omnibus autem legentibus vtilitas conferatur.
27 ¶ Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breuiandi causa suscepimus, non facilem laborem, imò verò negocium plenum vigiliarum,& sudoris assumpsimus.
28 ¶ Sicut hi qui præparant cõuiuium,& quærunt aliorum voluntati parêre, propter multorum gratiam, libẽter laborem sustinemus:
29 ¶ veritatem quidem de singulis auctoribus concedentes, ipsi autem secundum datam formam breuitati studentes.
30 ¶ Sicut enim nouæ domus architecto de vniuersa structura curandum est: ei verò qui pingere curat, quæ apta sint ad ornatum exquirenda sunt: ita æstimandum est & in nobis.
31 ¶ Etenim intellectum colligere, & ordinare sermonem,& curiosius partes singulas quasque disquirere, historiæ congruit auctori:
32 ¶ breuitatem verò dictionis sectari, & executiones rerum vitare, breuianti concedendum est.
33 ¶ Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantùm dixisse sufficiat: stultum etenim est antè historiam effluere: in ipsa autem historia succingi.

CAPVT III.

1 IGitur cùm sancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges etiã adhuc optimè custodirentur propter Oniæ põtificis* pietatem & animos odio habentes mala,
2 ¶ fiebat vt & ipsi reges & principes locũ summo honore dignum ducerẽt,& templum maximis muneribus illustrarent:
3 ¶ ita vt Seleucus, Asiæ rex, de redditibus suis pręstaret omnes sumptus ad ministeriũ sacrificiorum pertinentes.
4 ¶ Simon autem de tribu Ben-iamin, præpositus templi constitutus, contendebat obsistente sibi principe sacerdotum, iniquũ aliquid in ciuitate moliri.
5 ¶ Sed cùm vincere Oniam non posset, venit ad Appolloniũ Tharsęæ filiũ, qui eo tempore erat dux Cœlesyriæ, & Phœnicis:
6 ¶ & nunciauit ei pecunijs innumerabilibus plenum esse ærariũ Ierosolymis, & cõmunes copias immensas esse quæ nõ pertinẽt ad rationẽ sacrificiorũ: esse autem possibile, sub potestate Regis cadere vniuersa.
7 ¶ Cumq́, retulisset ad Regẽ Apollonius de pecunijs quæ delatæ erãt, ille accitum Heliodorũ qui erat super negocia eius, misit cũ mandatis vt prædictã pecuniam trãsportaret.
8 ¶ Statimq́; Heliodorus iter est aggressus, specie quidẽ quasi per Cœlesyriã & Phęnicẽ ciuitates esset peragraturus: re vera autẽ Regis propositũ perfecturus.
9 ¶ Sed cùm venisset Ierosolymã, & benignè à summo sacerdote in ciuitate esset exceptus, narrauit de dato iudicio pecuniarum, & cuius rei gratia adesset aperuit: Interrogabat autem si verè hæc ita essent.
10 ¶ Tunc summus sacerdos ostẽdit deposita esse hæc, & victualia viduarum & pupillorum:
11 ¶ quædã verò esse Hircani Tobiæ viri valde eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: vniuersa aũt argenti talenta esse quadringẽta, & auri ducenta:
12 ¶ decipi verò eos qui credidissent loco & templo, quod per vniuersum mundum honoratur, pro sui veneratione & sanctitate omnino impossibile esse.
13 ¶ At ille pro his quæ habebat in mandatis à Rege, dicebat omni genere Regi ea esse deferenda.
14 ¶ Constituta aũt die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Non modica verò per vniuersam ciuitatẽ erat trepidatio.
15 ¶ Sacerdotes autẽ ante altare cũ stolis sacerdotalibus iactauerunt se,& inuocabant de cœlo eũ qui de depositis legẽ posuit, vt his qui deposuerant ea, salua custodiret.
16 ¶ Iã verò qui videbat summi sacerdotis vultum, mente vulnerabatur: facies enim, & color immutatus declarabat internum animi dolorẽ:
17 ¶ circunfusa enim erat mœstitia quædã viro,& horror corporis: per quæ manifestus aspicientibus dolor cordis eius efficiebatur.
18 ¶ Alij etiã gregatim de domibus confluebant: publica supplicatione obsecrantes pro eo quòd in contemptum locus esset venturus.
19 ¶ Accinctæq́; mulieres cilicijs pectus, per plateas cõfluebant: sed & virgines quæ cõclusæ erant, procurrebãt ad Oniã, aliæ autẽ ad muros, quædam verò per fenestras aspiciebant:
20 ¶ vniuersæ autẽ protendentes manus in cœlũ deprecabantur:
21 ¶ erat enim misera commistæ multitudinis, & magni sacerdotis in agone constituti expectatio.
22 ¶ Et hi quidem inuocabant omnipotentem Deũ, vt credita sibi, his qui crediderant, cũ omni integritate cõseruarentur.
23 ¶ Heliodorus autem, quòd decreuerat, perficiebat eodẽ loco ipse cũ satellibus circa ærarium, præsens.
24 ¶ Sed spiritus omnipotentis Dei magnã fecit suæ ostensionis euidentiam, ita vt oẽs qui ausi fuerant parêre ei, ruentes Dei virtute, in dissolutionẽ & formidinem conuerterentur.
25 ¶ Apparuit enim illis quidã equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus: isq́; cũ impetu Heliodoro priores calces elisit: q autẽ ei sedebat, videbatur arma habere aurea.

26 ¶ Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosiq́; amictu: qui circunsteterunt eũ, & ex vtraque parte flagellabant, sine intermissione multis plagis verberantes.
27 ¶ Subitò autem Heliodorus concidit in terram, eumq́; multa caligine circunfusum rapuerunt, atque in sella gestoria positum eiecerunt.
28 ¶ Et is qui cum multis cursoribus & satellitibus prædictum ingressus est ærarium,

Marginal notes: * regias. — Infr. 5. 18. — Infr. 5. 18.

rium, portabatur nullo sibi auxilium ferente, manifesta Dei cognita virtute: ¶ & ille quidem per diuinam virtutem iacebat mutus, atque omni spe, & salute priuatus. ¶ Hi autẽ Dñm benedicebant, quia magnificabat locũ suum: & templum quod paulò ante timore ac tumultum erat plenũ, apparente omnipotente Dño, gaudio & lætitia impletũ est. ¶ Tunc verò ex amicis Heliodori quidã rogabant cõfestim Oniã, vt inuocaret Altissimum, vt vitã donaret ei q in supremo spiritu erat constitutus. ¶ Considerans aũt summus sacerdos ne fortè Rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudæis circa Heliodorũ consummatam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem. ¶ Cùmq; summus sacerdos exoraret, iidem iuuenes eisdẽ vestibus amicti, astantes Heliodoro, dixerũt: Oniæ sacerdoti gratias age: nam propter eum Dñs tibi vitam donauit: ¶ tu autẽ à Deo flagellatus, nuncia omnibus magnalia Dei & potestatem. Et his dictis nõ cõparuerunt. ¶ Heliodorus autẽ hostia Deo oblata, & votis magnis promissis ei qui viuere illi cõcessit, & Oniæ gratias, recepto exercitu repedabat ad Regẽ. ¶ Testabatur autem omnibus ea quæ oculis suis viderat opera magni Dei. ¶ Cùm aũt Rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Ierosolymam mitti, ait: ¶ Si quem habes hostẽ, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc, & flagellatũ eũ recipies, si tñ euaserit: eò q in loco sit verè Dei quædã virtus. ¶ Nã ipse qui habet in cœlis habitationẽ, visitator & adiutor est loci illius, & veniẽtes ad maleficiendum, percutit ac perdit. ¶ Igitur de Heliodoro & ærarij custodia ita res se habet.

CAPVT IIII.

Simon autẽ prædictus pecuniarum & patriæ delator, malè loquebatur de Onia, tanquàm ipse Heliodorũ instigasset ad hæc, & ipse fuisset incentor malorũ: ¶ prouisoremq; ciuitatis ac defensorem gentis suæ, & æmulatorem legis Dei, audebat insidiatorem regni dicere. ¶ Sed cùm inimicitiæ in tantum pcederent, vt etiã per quosdã Simónis necessarios homicidia fierent: ¶ considerans Onias periculum contentionis, & Apollonium insanire, vtpote ducem Cœlesyriæ, & Phœnicis, ad augendam malitiam Simónis, ad Regem se contulit, ¶ nõ vt ciuium accusator, sed cõem vtilitatem apud semetipsum vniuersæ multitudinis considerans: ¶ videbat enim sine regali prouidentia impossibile esse pacẽ rebus dari, nec Simónem posse cessare à stultitia sua. ¶ Sed post Seleuci vitæ excessum, cùm suscepisset regnum Antiochus, qui Nobilis appellabatur: ambiebat Iason, frater Oniæ, summum sacerdotium: ¶ adito Rege promittens ei argenti talenta trecenta sexaginta, & ex reditibus alijs talenta octoginta: ¶ super hoc promittebat & alia centum quinquaginta, si potestati eius concederetur gymnasium & ephebiam sibi constituere, & eos qui in Ierosolymis erãt, Antiochenos scribere. ¶ Quod cùm Rex annuisset, & obtinuisset principatum: statim ad gentilem ritum cõtribules suos transferre cœpit: ¶ & amotis his quæ humanitatis causa Iudæis à Regibus fuerant constituta, & per Iohannẽ patrẽ Eupolem, q apud Romanos de amicitia & societate functus est legatione, legitima, ciuium iura destituens, praua instituta sanciebat. ¶ Etenim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere, & optimos quosque epheborum in lupanaribus ponere. ¶ Erat autẽ hoc nõ initium, sed incremẽtum quoddam & profectus gentilis, & alienigenæ conuersationis, propter impij & non sacerdotis Iasonis nefarium & inauditum scelus: ¶ ita vt sacerdotes iam non circa altaris officia dediti essent, sed contempto templo, & sacrificijs neglectis, festinarent participes fieri palæstræ, & pbitionis eius iniustæ, & in exercitijs disci: ¶ & patrios quidem honores nihil habentes, Græcas glorias optimas arbitrabantur: ¶ quarum gratia periculosa eos cõtentio habebat, & eorum instituta æmulabantur, ac per omnia his consimiles esse cupiebãt, quos hostes & pemptores habuerant. ¶ In leges enim diuinas impiè agere impunè non cedit: sed hoc tempus sequens declarabit. ¶ Cùm autem quinquennalis agon Tyri celebraretur, & Rex præsens esset, ¶ misit Iason facinorosus ab Ierosolymis viros peccatores, portãtes argenti didrachmas trecentas in sacrificium Herculis, quas postulauerunt hi qui asportauerant ne in sacrificijs erogarentur, quia non oporteret, sed in alios sumptus eas deputari. ¶ Sed hæc oblata sunt quidẽ ab eo qui miserat in sacrificiũ Herculis: pp præsentes aũt data sunt in fabricam nauium triremium. ¶ Misso autẽ in Aegyptũ Apollonio Mnesthei filio pp primates Ptolemæi Philometoris Regis, Cum cognouisset Antiochus alienũ se à negocijs regni effectum, proprijs vtilitatibus consulens, profectus inde venit Ioppen, & inde Ierosolymam. ¶ Et magnificè ab Iasone & ciuitate susceptus, cum facularum luminibus ingressus est: & inde in Phœnicen exercitũ cõuertit. ¶ Et post trienij tempus misit Iason Menelaũ supradicti Simónis fratrem portantem pecunias Regis, & de negocijs necessarijs responsa perlaturum. ¶ At ille commendatus Regi, cum magnificasset faciem potestatis eius, in semetipsum retorsit summum sacerdotium, superponens Iasoni talenta argenti trecẽta. ¶ Acceptisq; à Rege mandatis venit, nihil quidẽ habens dignum sacerdotio: animos verò crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens. ¶ Et Iason quidem qui proprium fratrẽ captiuauerat, ipse deceptus profugus in Ammanitem expulsus est regionem. ¶ Menelaus autem principatum quidẽ obtinuit: de pecunijs verò Regi pmissis nihil agebat, cùm exactionem faceret Sostratus qui arci erat præpositus, ¶ nam ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quam ob causam vtrique ad Regem sunt euocati. ¶ Et Menelaus amotus est à sacerdotio, succedente Lysimacho fratre suo: Sostratus autem prælatus est Cyprijs. ¶ Et cùm hæc agerentur, contigit Tharsenses & Mallotas seditionem mouere, eò quòd Antiochi Regis concubinæ dono essent dati. ¶ Festinanter itaque Rex venit sedare illos: relicto suffecto vno ex comitibus suis Andronico. ¶ Ratus autem Menelaus accepisse se tẽpus opportunum, aurea quædã vasa è templo furatus, donauit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas ciuitates. ¶ Quod cùm certissimè cognouisset Onias, arguebat eum, ipse in loco tuto se continens Antiochiæ secus Daphnẽ. ¶ Vnde Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat, vt Oniã interficeret. Qui cùm venisset ad Oniã, & datis dextris cũ iureiurando (quamuis esset ei suspectus) suasisset de asylo procedere, statim eum peremit, non veritus iustitiam. ¶ Ob quam causam non solùm Iudæi, sed etiam alię quoque Nationes indignabantur, & molestè ferebant de nece tanti viri iniusta. ¶ Sed re-

greſſum Regē de Ciliciæ locis adierunt Iudæi apud
Antiochiā, ſimul & Græci: conquerentes de iniqua
37 nece Oniæ. ¶ Contriſtatus itaque eſt animo Antio-
F chus propter Oniam, & flexus ad miſericordiam, la
chrymas fudit, recordatus defuncti ſobrietatem &
38 modeſtiam: ¶ accēſiſq; animis Andronicum purpu
ra exutū, per totam ciuitatem iubet circūduci: & in
eodem loco in quo in Oniā impietatem cōmiſerat,
ſacrilegum vita priuari, Dño illi condignam retri-
39 buēte pœnā. ¶ Multis autem ſacrilegijs in templo à
Lyſimacbo cōmiſſis Menelai conſilio, & diuulgata
fama, congregata eſt multitudo aduerſum Lyſima-
40 chū multo iam auro exportato. ¶ Turbis autem in-
ſurgentibus, & animis ira repletis, Lyſimachus ar-
matis ferè tribus millibus iniquis, manibus vti cœ-
pit, duce quodā tyranno, ætąte pariter & dementia
41 prouecto. ¶ Sed vt intellexerunt conatum Lyſima-
chi, alij lapides, alij ſuſtes validos arripuêre: quidā
42 verò cinerē in Lyſimacbum iecêre. ¶ Et multi qui-
dem vulnerati, quidā autem & proſtrati, oēs verò
in fugam cōuerſi ſunt: ipſum etiā ſacrilegum ſecus
43 ærarium interfecerunt. ¶ De his ergo cœpit iudiciū
44 aduerſus Menelaum agitari. ¶ Et cùm veniſſet Rex
Tyrum, ad ipſum negocium detulerunt miſſi tres vi
45 ri à ſenioribus. ¶ Et cùm ſuperaretur Menelaus, pro
miſit Ptolemæo multas pecunias dare ad ſuaden-
46 dum Regi. ¶ Itaque Ptolemæus in quodā atrio poſi-
tum, quaſi refrigerandi gratia, Regem adijt, & de-
47 duxit à ſententia: ¶ & Menelaum quidem vniuerſæ
malitię reum criminibus abſoluit: miſeros autē qui
etiam ſi apud Scythas cauſam dixiſſent, innocętes
48 iudicarētur, hos morte damnauit. ¶ Citò ergo iniu-
ſtam pęnam dederunt, qui pro ciuitate, & populo,
49 & ſacris vaſis cauſam proſecuti ſunt. ¶ Quamobrem
Tyri quoque indignati, erga ſepulturam eorum li-
50 beraliſſimi extiterunt. ¶ Menelaus aūt propter eorū
qui in potentia erant, auaritiam, permanebat in po
teſtate, creſcens in malitia ad inſidias ciuium.

CAPVT V.

1 E Odem tempore Antiochus ſecundā pro-
A fectionem parauit in Aegyptum. ¶ Conti
2 git autē per vniuerſam Ieroſolymorū ci-
uitatem videri diebus quadraginta per
aëra equites diſcurrentes, auratas ſtolas habentes,
3 & haſtas quaſi cohortes armatas, ¶ & curſus equo-
rum per ordines digeſtos, & congreſſiones fieri co-
minus, & ſcutorum motus, & galeatorū multitudi-
nem gladijs diſtrictis, & telorū iactus, & aureorum
armorum ſplendorem, omniſq; generis loricarum.
4 ¶ Quapropter omnes rogabant in bonum monſtra
5 conuerti. ¶ Sed cùm falſus rumor exiſſet, tanquā vi-
ta exceſſiſſet Antiochus, aſſumptis Iaſon nō minus
mille viris, repentè aggreſſus eſt ciuitatē: & ciuibus
ad murum conuolantibus, ad vltimum apprehenſa
6 ciuitate, Menelaus fugit in arcem: ¶ Iaſon verò non
parcebat in cęde ciuibus ſuis, nec cogitabat proſpe
ritatem aduerſum cognatos malum eſſe maximū,
arbitrans hoſtium & non ciuium ſe trophæa captu
7 rum. ¶ Et principatum quidem non obtinuit, finem
B verò inſidiarum ſuarum confuſionē accepit, & pro
8 fugus iterum abijt in Ammaniten. ¶ Ad vltimum in
exitium ſui concluſus ab Areta Arabum tyranno,
fugiens de ciuitate in ciuitatem, omnibus odioſus,
vt refuga legum, & execrabilis, vt patriæ & ciuium
9 hoſtis, in Aegyptum extruſus eſt: ¶ & qui multos de
patria ſua expulerat, peregrè perijt, Lacedæmonas
profectus, quaſi pro cognatione ibi refugium habi
10 turus: ¶ & qui inſepultos multos abiecerat, ipſe & il
lamentatus, & inſepultus abijcitur: ſepultura neque
peregrina vſus, neq; patrio ſepulchro participans.
11 ¶ His itaq; geſtis, ſuſpicatus eſt Rex ſocietatem de-
ſerturos Iudæos: & ob hoc profectus ex Aegypto
12 efferatis animis ciuitatē quidem armis cepit. ¶ Iuſſit
aūt militibus interficere, nec parcere occurſātibus,
13 & per domos aſcendentes trucidare. ¶ Fiebant ergo
cædes iuuenum ac ſeniorū, & mulierum & natorū
14 exterminia, virginumq; & paruulorū neces. ¶ Erant
aūt toto triduo octoginta millia interfecti, quadra-
15 ginta millia vincti, non minus autē venundati. ¶ Sed
nec iſta ſufficiūt: auſus eſt etiā intrare templum vni
C uerſa terra ſanctius, Menelao ductore, qui legum
16 & patriæ fuit proditor: ¶ & ſceleſtis manibus ſumēs
ſancta vaſa quæ ab alijs Regibus & ciuitatibus erāt
poſita ad ornatum loci, & gloriam cōtrectabat in-
17 dignè & cōtaminabat. ¶ Ita alienatus mente Antio-
chus, non conſiderabat quod propter peccata habi
tātium ciuitatem, modicum Deus fuerat iratus: ꝓ-
18 pter quod & accidit circa locum deſpectio: ¶ alio-
quin, niſi contigiſſet eos multis peccatis eſſe inuo-
lutos, ‖ ſicut Heliodorus q miſſus eſt à Seleuco Re-
ge ad expoliandum ærarium, etiā hic ſtatim adue-
niens flagellatus, & repulſus vtique fuiſſet ab auda
19 cia. ¶ Verùm non ꝓpter locum, gentem: ſed propter
20 gentem, locum Deus elegit. ¶ Ideoq; & ipſe locus
particeps factus eſt populi malorum, poſtea autem
fiet ſocius bonorū: & q derelictus in ira Dei omni-
potentis eſt, iterum in magni Dñi reconciliatione
21 cum ſumma gloria exaltabitur. ¶ Igitur Antiochus
D mille & octingentis ablatis de tēplo talentis, veloci
ter Antiochiā regreſſus eſt, exiſtimans ſe prę ſuper-
bia terrā ad nauigandum, pelagus verò ad iter agē-
22 dū, deducturum propter mentis elationem. ¶ Reli-
quit autē & ꝑpoſitos ad affligendam gentem: Iero-
ſolymis quidem Philipphū, genere Phrygem, mo-
23 ribus crudeliorem eo ipſo à quo cōſtitutus eſt: ¶ in
Garizim autē Andronicum & Menelaum, qui gra-
24 uius quàm cæteri imminebant ciuibus. ¶ Cumq; ap
poſitus eſſet cōtra Iudæos, miſit odioſum principē
Apollonium cum exercitu viginti & duobus milli-
bus, ꝑcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere,
25 mulieres ac iuuenes vendere. ¶ Qui cùm veniſſet Ie
roſolymā, pacem ſimulans, quieuit vſq; ad diē ſan-
ctum ſabbathi: & tunc feriatis Iudæis, arma capere
26 ſuis præcepit. ¶ Omneſq; qui ad ſpectaculum pro-
ceſſerant, trucidauit: & ciuitatē cum armatis diſcur
27 rens, ingentem multitudinem peremit. ¶ Iudas autē
Machabæus, qui decimus fuerat, ſeceſſerat in deſer
tum locum, ibiq; inter feras vitam in montibus cū
ſuis agebat: & fœni cibo veſcentes, demorabantur,
ne participes eſſent coinquinationis.

‖ Sup. 3. 23. c. 24.

CAPVT VI.

1 S Ed nō poſt multum tēporis miſit Rex ſe-
A nem quendā Antiochenū, qui compelle
ret Iudæos vt ſe transferrent à patrijs &
2 Dei legibus: ¶ contaminare etiā quod in
Ieroſolymis erat tēplum, & cognominare Iouis O-
lympij: & in Garizim, prout erant hi qui locū inha-
3 bitabant, Iouis hoſpitalis. ¶ Peſſima autē & vniuer-
4 ſis grauis erat malorum incurſio: ¶ nā templū luxu-
ria & comeſſationibus Gentiū erat plenū, & ſcor-

tant ludum cũ meretricibus, ſacratiſq; ædibus mulie-
res ſe vltrò ingerebant, intrò ferentes ea quæ non
5 licebat.¶Altare etiã plenum erat illicitis, quæ legi-
6 bus prohibebantur.¶ Neque autẽ ſabbatha cuſto-
diebantur, neq; dies ſolẽnes patrij ſeruabãtur, nec
ſimpliciter Iudæum ſe eſſe quiſquam confitebatur.
7 ¶ Ducebantur autem cum amara neceſſitate in die
B natalis Regis ad ſacrificia: & cùm Liberi ſacra cele-
brarentur, cogebantur hædera coronati Libero cir
8 cuire.¶ Decretum autem exijt in proximas gentiliũ
ciuitates, ſuggerẽtibus Ptolemæis, vt pari modo &
9 ipſi aduerſus Iudæos agerent, vt ſacrificarent: ¶ eos
autem qui nollent tranſire ad inſtituta Gentiũ, in-
10 terficerent: erat ergo videre miſeriam.¶ Duæ enim
mulieres delatæ ſunt natos ſuos circuncidiſſe: quas
infantibus ad hubera ſuſpenſis, cùm publicè per ci
uitatẽ circunduxiſſent, per muros præcipitauerũt.
11 ¶ Alij verò ad proximas coeuntes ſpeluncas, & la-
C tenter ſabbathi diem celebrantes, cùm indicati eſ-
ſent Philippo, flammis ſuccenſi ſunt: eò ꝙ vereban-
tur propter religionẽ & obſeruantiam, manu ſibi-
12 met auxilium ferre.¶Obſecro autem eos, qui hunc
librum lecturi ſunt, ne abhoreſcant propter aduer-
ſos caſus, ſed reputent ea quæ acciderunt, nõ ad in-
teritum, ſed ad correptionem eſſe generis noſtri,
13 ¶ Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus
ex ſentẽtia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere: ma
14 gni beneficij eſt indicium.¶ Non enim ſicut in alijs
nationibus Dominus patienter expectat, vt eas cũ
iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum
15 puniat: ¶ita & in nobis ſtatuit, vt peccatis noſtris in
16 finem deuolutis, ita demum in nos vindicet.¶ Pro-
D pter quod nunquam quidem à nobis miſericordiã
ſuam amouet: corripiens verò in aduerſis populum
17 ſuum, non derelinquit.¶Sed hæc nobis ad cõmoni-
tionẽ legentiũ dicta ſint paucis. Iam aũt veniẽdum
18 eſt ad narrationẽ.¶ Igitur Eleazarus vnus de primo
ribus Scribarũ, vir ætate prouectus, & vultu decó-
rus, aperto ore hians compellebatur carnem porci
19 nam manducare.¶At ille glorioſiſſimam mortẽ ma
gis quàm odibilẽ vitã cõplectens, voluntariè præi-
20 bat ad ſupplicium.¶ Intuens autem quẽadmodum
oporteret accedere patienter ſuſtinens, deſtinauit
21 nõ admittere illicita ꝑpter vitæ amorẽ.¶ Hi aũt qui
aſtabant, iniqua miſeratione commoti, ꝑpter anti-
quam viri amicitiã, tollentes eũ ſecretò rogabãt af-
ferri carnes: ꝗbus veſci ei licebat, vt ſimularetur mã
ducaſſe, ſicut Rex imperauerat de ſacrificij carni-
22 bus: ¶ vt hoc facto à morte liberaretur, & ꝑpter ve-
E terem viri amicitiam, hanc in eo faciebant humani
23 tatem.¶ At ille cogitare cœpit ætatis ac ſenectutis
ſuæ eminentiam dignam, & ingenitæ nobilitatis ca
nitiem, atque à puero optimæ cõuerſationis actus,
& ſecundũ ſanctę à Deo conditæ legis cõſtituta: re-
ſpondit citò, dicens: præmitti ſe velle in infernum.
24 ¶Non enim ætati noſtræ dignum eſt, inquit, finge-
F re: vt multi adoleſcentes, arbitrantes Eleazarũ no-
naginta annorum trãſiſſe ad vitam alienigenarum:
25 ¶& ipſi propter meã ſimulationem, & propter mo-
dicum corruptibilis vitæ tempus, decipiantur, & ꝑ
hoc maculam atque execrationem meæ ſenectuti
26 conquiram.¶ Nam etſi in præſenti tempore ſuppli-
cijs hominum eripiar, ſed manum Omnipotentis,
27 nec viuus, nec defunctus effugiam.¶ Quamobrẽ for
titer vita excedendo, ſenectute quidem dignus ap-
28 parebo: ¶adoleſcentibus autem exemplum fortè re
linquam, ſi prompto animo, ac fortiter pro grauiſſi
mis ac ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfun-
G gar. His dictis cõfeſtim ad ſupplicium trahebatur.
29 ¶ Hi autẽ qui eum ducebant, & paulò antè fuerant
mitiores, in iram cõuerſi ſunt, propter ſermones ab
eo dictos, quos illi per arrogantiã prolatos arbitra
30 bantur.¶Sed cùm plagis perimeretur, ingemuit, &
dixit: Domine qui habes ſanctam ſcientiã, manife-
ſtè tu ſcis quia cùm à morte poſſem liberari, duros
corporis ſuſtineo dolores: ſecundũ animã verò pro
31 pter timorem tuum libẽter hæc patior.¶Et ille qui-
dem hoc modo vita deceſſit, non ſolùm iuuenibus,
ſed & vniuerſæ genti memoriam mortis ſuæ ad exẽ
plum virtutis & fortitudinis derelinquens.

CAPVT VII.

1 Contigit autem & ſeptem fratres vnà cũ ma
A tre ſua apprehenſos, compelli à Rege e-
dere contra fas carnes porcinas, flagris
2 & taureis cruciatos.¶ Vnus autẽ ex illis
qui erat primus, ſic ait: Quid quæris, & quid vis di-
ſcere à nobis? parati ſumus mori magis quã patrias
3 Dei leges ꝑuaricari.¶ Iratus itaque Rex iuſſit ſarta-
gines & ollas æneas ſuccendi. Quibus ſtatim ſuccẽ-
4 ſis, ¶ iuſſit ei qui prior fuerat locutus, amputari lin-
guam: & cute capitis abſtracta, ſummas quoq; ma-
nus & pedes ei præſcindi, cæteris eius fratribus &
5 matre inſpicientibus.¶Et cùm iam per omnia inuti
lis factus eſſet, iuſſit ignem admoueri, & adhuc ſpi-
rantem torreri in ſartagine: in qua cùm diu crucia-
retur, cæteri vnà cum matre inuicem ſe hortabãtur
6 mori fortiter, ¶ & dicentes: Dominus Deus aſpiciet
B veritatem, & cõſolabitur in nobis, ¶ quemadmodũ
in proteſtatione cãtici declarauit Moyſes: & in ſer-
7 uis ſuis conſolabitur.¶Mortuo itaq; illo primo hoc
modo, ſequentem deducebant ad illudendũ: & cu-
te capitis eius cum capillis abſtracta, interrogabãt
ſi manducaret priuſquàm toto corpore per mem-
8 bra ſingula puniretur.¶At ille reſpondens patria vo
ce, dixit: Non faciam. Propter quod & iſte ſequen-
9 ti loco primi tormenta ſuſcepit: ¶ & in vltimo ſpiri-
tu conſtitutus, ſic ait: Tu quidẽ ſceleſtiſſime in præ-
ſenti vita nos perdis: ſed Rex mundi defunctos nos
pro ſuis legibus, in æternæ vitæ reſurrectione ſuſci-
10 tabit.¶ Poſt hunc tertius illuditur, & linguam poſtu
C latus citò protulit, & manus conſtanter extendit:
11 & cũ fiducia ait: ¶ E cœlo iſta poſſideo, ſed propter
Dei leges nunc hæc ipſa deſpicio, quoniam ab ipſo
12 me ea recepturum ſpero: ¶ ita vt Rex, & qui cum ip-
ſo erant mirarentur adoleſcẽtis animum, quòd tã-
13 quam nihilum duceret cruciatus.¶Et hoc ita defun
14 cto, quartum vexabant ſimiliter torquentes.¶ Et cũ
iã eſſet ad mortem, ſic ait: Potius eſt ab hominibus

Deu.30.e. 16.f.43.

morti

morti datos, spem expectare à Deo, iterum ab ipso resuscitandos: tibi enim resurrectio ad vitam non 15 erit. ¶ Et cùm admouissent quintum, vexabãt eum. 16 At ille respiciens in eum, dixit: ¶ Potestatem inter homines habẽs, cũ sis corruptibilis, facis qđ vis: noli autem putare genus nostrum à Deo esse derelictum: 17 tu autem patienter sustine, & videbis magnã potestatem ipsius, qualiter te & semen tuũ torquebit. 18 ¶ Post hunc ducebant sextũ: & is mori incipiens D sic ait: Noli frustra errare: nos enim ꝓpter nosmetipsos hoc patimur, peccantes in Deum nostrum, & 19 digna admiratione facta sunt in nobis: ¶ tu autem ne existimes tibi impune futurum, ꝙ contra Deum 20 pugnare tentaueris. ¶ Supra modum autem mater mirabilis, & bonorum memoria digna: quæ pereuntes septem filios sub vnius diei tẽpore conspiciens, bono animo ferebat propter spem quã in Deo ha-21 bebat: ¶ singulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia: & fœmineæ cogitationi ma-22 sculinum animum inserens, ¶ dixit ad eos: Nescio qualiter in vtero meo apparuistis: neque enim ego spiritum & animam donaui vobis & vitam, & sin-23 gulorum membra non ego ipsa cõpegi, ¶ sed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, quiq; omnium inuenit originẽ, & spiritũ vobis iterum cũ misericordia reddet & vitam, sicut nũc vos-24 metipsos despicitis propter leges eius. ¶ Antiochus autem contemni se arbitratus, simul & exprobrantis voce despecta, cùm adhuc adolescentior superesset, non solùm verbis hortabatur, sed & cum iura-E mento affirmabat se diuitem & beatum facturum, & trãslatum à patrijs legibus amicum habiturum, 25 & res necessarias ei præbiturum. ¶ Sed ad hæc cùm adolescens nequaquàm inclinaretur, vocauit Rex matrem, & suadebat ei vt adolescenti fieret in salu-26 tem. ¶ Cùm autem multis eam verbis esset hortatus, 27 promisit suasuram se filio suo. ¶ Itaq; inclinata ad illum, irridens crudelẽ tyrannum, ait patria voce: Fili mi, miserere mei, quæ te in vtero nouem mẽsibus portaui, & lac triennio dedi & alui, & in ętatem istã 28 perduxi. ¶ Peto, te nate, vt aspicias ad cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt: & intelligas quia ex 29 nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: ¶ ita fiet F vt non timeas carnificẽ istum, sed dignus fratribus tuis effectus particeps, suscipe mortem, vt in illa mi-30 seratione cum fratribus tuis te recipiam. ¶ Cum hęc illa adhuc diceret, ait adolescens: Quem sustinetis? non obedio præcepto Regis, sed præcepto legis, ꝙ 31 data est nobis per Moysen. ¶ Tu verò qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies 32 manum Dei. ¶ Nos enim pro peccatis nostris hæc 33 patimur. ¶ Et si nobis propter increpationem, & correptionem Dominus Deus noster modicum iratus 34 est: ¶ sed iterum reconciliabitur seruis suis. ¶ Tu autẽ ô scelestè & oĩm hominum flagitiosissime, noli frustra extolli vanis spebus in seruos eius inflãmatus: 35 ¶ nondũ enim omnipotentis Dei & oĩa inspicientis 36 iudiciũ effugisti. ¶ Nã fratres mei modico nunc dolore G sustentato sub testamẽto æternæ vitæ effecti sunt: tu verò iudicio Dei iustas superbiæ tuæ pœnas e-37 xolues. ¶ Ego autem sicut & fratres mei animam & corpus meum trado pro patrijs legibus, inuocans Deum maturiùs genti nostræ propitium fieri, teq; cum tormentis & verberibus cõfiteri quòd ipse est 38 Deus solus. ¶ In me verò & ĩ fratribus meis desinet Omnipotentis ira, quæ super omne genus nostrum

39 iustè superducta est. ¶ Tunc Rex accensus ira, in hunc super omnes crudeliùs deseuit, indignè ferens se 40 derisum. ¶ Et hic itaque mundus obijt, per omnia in 41 Domino confidens. ¶ Nouissimè autem post filios 42 & mater consumpta est. ¶ Igitur de sacrificijs, & de nimijs crudelitatibus satis dictum est.

CAPVT VIII.

1 A Vdas verò Machabæus, & q cũ illo erãt, introibant latenter in castella: & conuocantes cognatos, * & eos qui permanserunt in Iudaismo assumentes, eduxerunt 2 ad se sex millia virorum. ¶ Et inuocabant Dominũ, vt respiceret in populum qui ab omnibus calcabatur, & misereretur templo quod cõtaminabatur ab 3 impijs: ¶ misereretur etiã exterminio ciuitatis, quæ esset illicò cõplananda, & vocẽ sanguinis ad se cla-4 mantis audiret: ¶ memoraretur quoq; iniquissimas mortes paruulorum innocentum, & blasphemias 5 nomini suo illatas, & indignaret super his. ¶ At Machabæus cõgregata multitudine, intolerabilis Gentibus efficiebatur: ira enim Dñi in misericordiã cõ-6 uersa est. ¶ Et superueniens castellis & ciuitatibus B improuisus, succendebat eas: & opportuna loca oc-7 cupans, non paucas hostium strages dabat: ¶ maximè autem noctibus ad huiuscemodi excursus fere-8 batur, & fama virtutis eius vbiq; diffundebatur. ¶ Videns autem Philippus paulatim virũ ad profectum venire, ac frequẽtius res ei cedere prosperè, ad Ptolemæum ducem Cœlesyriæ & Phœnicis scripsit, vt 9 auxilium ferret regijs negocijs. ¶ At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei de permistis gentibus armatis nõ minus viginti millibus, vt vniuersum Iudæorum genus deleret, adiuncto ei & Gorgia, viro militari, & in bellicis 10 rebus experiẽtissimo. ¶ Constituit autem Nicanor, C vt Regi tributum quod Romanis erat dãdum, duo millia talentorum de captiuitate Iudæorum supple-11 ret: ¶ statimq; ad maritimas ciuitates misit, conuocans ad coemptionem Iudaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam quæ eum ab 12 Omnipotente esset consecutura. ¶ Iudas autem vbi competit, indicauit his qui secum erant Iudæis, Ni-13 canoris aduentum. ¶ Ex quibus quidam formidantes, & non credentes Dei iustitiæ, in fugam vertebã-14 tur: ¶ alij verò siquid ei superérat, vendebãt, simulq; Dominum deprecabãtur vt eriperet eos ab impio D Nicanore, qui eos prius quàm cominus veniret, vẽ-15 diderat: ¶ & si non propter eos, propter testamentũ tamen quod erat ad patres eorum, & propter inuocationem sancti & magnifici nominis eius super ip-16 sos. ¶ Conuocatis autem Machabæus septem millibus, qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent iniquè venientium aduersum se hostium multitudinem, sed fortiter 17 contenderent: ¶ ante oculos habentes contumeliã quæ loco sancto ab his iniustè esset illata, itemq; & ludibrio habitæ ciuitatis iniuriam, adhuc etiam ve-18 terum instituta conuulsa. ¶ Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul & audacia: nos autem in omnipotente Domino qui potest & venientes aduersum nos, & vniuersum mundum vno nutu delere, con-19 fidimus. ¶ Admonuit autem eos & de auxilijs Dei E quæ facta sunt erga parentes: [& quòd sub Sennacherib centum octogintaquinque millia perierũt:

* & amarunt

4. Re. 19. 35. Tob. 1. 21.

¶ & de

20 ¶ & de prælio quod eis aduerſus Galatas fuit in Babylonia, vt omnes vbi ad rem ventum eſt, Macedonibus locijs hæſitãtibus, ipſi ſex millia ſoli peremetunt centũ viginti millia, propter auxiliũ illis datũ de cœlo, & beneficia pro bis plurima cõſecuti ſunt. 21 ¶His verbis cõſtantes effecti ſunt, & pro legibus & 22 patria mori parati. ¶Conſtituit itaq; fratres ſuos duces vtriq; ordini, Simónẽ, & Ioſephũ, & Ionathan, 23 ſubiectis vnicuiq; millenis & quingẽtenis. ¶Ad hoc etiã ab Eſdra lecto illis ſancto libro, & dato ſigno adiutorij Dei in prima acie ipſe dux cõmiſit cũ Nicanore. 24 ¶Et facto ſibi adiutore Omnipotente, interfecerunt ſuper nouẽ millia hoĩum: maiorẽ autẽ partẽ exercitus Nicanoris vulneribus debilẽ factã, fugere cõpulerunt. 25 ¶ Pecunijs verò eorũ qui ad emptionẽ ipſorũ venerant, ſublatis, ipſos vſquequaq; 26 perſecuti ſunt, ¶ſed reuerſi ſunt hora concluſi. nam erat ante ſabbathũ: quã ob cauſam nõ perſeuerauerunt inſequẽtes. 27 ¶Arma autẽ ipſorũ & ſpolia cõgregantes, ſabbathum agebãt benedicentes Dñm, qui liberauit eos in iſto die, miſericordiæ initium ſtillans in eos. 28 ¶Poſt ſabbathum verò debilibus, & orphanis, & viduis diuiſerunt ſpolia: & reſidua ipſi 29 cum ſuis habuere. ¶His itaque geſtis, & communiter ab omnibus facta obſecratione, miſericordem Dñm poſtulabant, vt in finẽ ſeruis ſuis reconcilia- 30 retur. ¶Et ex his qui cum Timótheo & Bacchide erant contra ſe cõtendentes, ſuper viginti millia interfecerunt, & munitiones excelſas obtinuerunt: & plures prædas diuiſerunt, & æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, ſed & ſenioribus facien- 31 tes. ¶Et cùm arma eorũ diligenter collegiſſent, oĩa cõpoſuerunt in locis opportunis, reſidua verò ſpo- 32 lia Ieroſolymã detulerunt. ¶& Philarchẽ qui cũ Timótheo erat, interfecerunt, virum ſceleſtum, qui in 33 multis Iudæos afflixerat. ¶Et cum epinicia agerent in Ieroſolymis, eum qui ſacras ianuas incenderat, ideſt Calliſthenem, cùm in quoddã domicilium refugiſſet, incenderunt, digna ei mercede pro impie- 34 tatibus ſuis reddita. ¶Facinoroſiſſimus autem Nicanor, qui mille negociantes ad Iudæorum venditio- 35 nẽ adduxerat, ¶humiliatus auxilio Domini ab his quos nullos exiſtimauerat, depoſita veſte gloriæ, per mediterranea fugiens, ſolus venit Antiochiam, ſummã infœlicitatẽ de interitu ſui exercitus conſe- 36 cutus. ¶Et qui promiſerat Romanis ſe tributũ reſtituere de captiuitate Ieroſolymorũ, prædicabat nũc protectorẽ Deũ habere Iudæos, & ob ipsũ inuulnerabiles eſſe, eò q̃ ſequerẽt leges ab ipſo cõſtitutas.

Eccl. 48 d 4 ... 37 & 36 ... Mac 7. 3: ... 15. c. 22

CAPVT IX.

1 A EOdem tempore Antiochus inhoneſtè reuertebatur de Perſide. 2 ¶Intrauerat enim in eam quæ dicitur Perſepolis, & tentauit expoliare templum, & ciuitatem opprimere: ſed multitudine ad arma concurrente in fugam verſi ſunt: & ita cõtigit, vt Antiochus poſt 3 fugam turpiter rediret. ¶Et cùm veniſſet circa Ecbatanam, recognouit quæ erga Nicanorem & Timó- 4 theum geſta ſunt. ¶Elatus autẽ in ira, arbitrabatur ſe iniuriam illorum qui ſe fugauerant, poſſe in Iudæos retorquere: ideoque iuſſit agitari currum ſuum, ſine intermiſſione agens iter, cœleſti eum iudicio perurgente, eò quòd ita ſuperbè loquutus eſt ſe venturum Ieroſolymam, & congeriem ſepul- 5 chri Iudæorum eam facturum. ¶ Sed qui vniuerſa cõſpicit Dñs Deus Iſraël, percuſſit eũ inſanabili, & inuiſibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipſum ſermonẽ apprehendit eum dolor dirus viſcerum, & ama- 6 ra internorum tormenta: ¶& quidẽ ſatis iuſtè, quippe qui multis & nouis cruciatibus aliorum torſerat viſcera, licèt ille nullo modo à ſua malitia ceſſaret. 7 ¶ Super hoc autem ſuperbia repletus, ignẽ ſpirans B animo in Iudæos, & præcipiens accelerari negociũ contigit illum impetu euntem de curru cadere, & 8 graui corporis colliſione membra vexari. ¶Iſq; qui ſibi videbatur etiã fluctibus maris imperare, ſuprà humanum modum ſuperbia repletus, & montium altitudines in ſtatera appendere, nunc humiliatus ad terrã in geſtatorio portabatur, manifeſtam Dei 9 virtutem in ſemetipſo cõteſtans: ¶ ita vt de corpore impij, vermes ſcaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius, & fœtore 10 exercitus grauaretur. ¶ & qui paulò antè ſydera cœli contingere ſe arbitrabatur, eum nemo poterat 11 propter intolerantiam fœtoris portare. ¶ Hinc igitur cœpit ex graui ſuperbia deductus ad agnitionem ſui venire diuina admonitus plaga, per momenta ſingula doloribus ſuis augmenta capienti- 12 bus. ¶& cum nec ipſe iã fœtorem ſuum ferre poſſet, ita ait: Iuſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalẽ nõ 13 paria Deo ſentire. ¶Orabat autẽ hic ſceleſtus Dñm, 14 à quo non eſſet miſericordiã cõſecuturus. ¶Et ciuitatem ad quam feſtinãs veniebat, vt eam ad ſolum deduceret, ac ſepulchrum congeſtorum faceret, 15 nunc optat liberam reddere: ¶ & Iudæos quos nec ſepultura quidem ſe dignos habiturum, ſed auibus ac feris diripiendos traditurum, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Athe- 16 nienſibus facturum pollicetur: ¶templum etiam ſanctum, quod priùs expoliauerat, optimis donis or- C naturum, & ſancta vaſa multiplicaturum, & pertinentes ad ſacrificia ſumptus de redditibus ſuis præ- 17 ſtaturum: ¶ſuper hæc & Iudæum ſe futurum, & oẽm locum terræ perambulaturum, & prædicaturũ Dei 18 poteſtatem. ¶Sed nõ ceſſantibus doloribus (ſuperuenerat enim in eum iuſtum Dei iudicium) deſperans ſcripſit ad Iudæos in modum deprecationis 19 epiſtolã hæc continentem: ¶OPTIMIS ciuibus Iudæis plurimam ſalutem, & bene valere, & eſſe fœ- 20 lices, Rex & princeps Antiochus. ¶Si bene valetis & filij veſtri, & ex ſententia vobis cuncta ſunt, maxi- 21 mas agimus gratias. ¶Et ego in infirmitate conſtitutus, veſtri autem memor benignè reuerſus de Perſidis locis, & infirmitate graui apprehenſus, neceſſarium duxi pro communi vtilitate curam habere: 22 ¶non deſperans memetipſum, ſed ſpem multam ha- 23 bens effugiendi infirmitatẽ. ¶Reſpiciens autẽ quòd D & pater meus, quibus temporibus in locis ſuperioribus ducebat exercitum, oſtendit qui poſt ſe ſuſci- 24 peret principatum: ¶ vt ſi quid contrarium accideret, aut difficile nunciaretur, ſcientes hi qui in regionibus erant, cui eſſet rerum ſumma derelicta, 25 non turbarentur. ¶Ad hæc, conſiderans de proximo potentes quoſq;, & vicinos temporibus inſidiãtes, & euentum expectãtes, deſignaui filium meum Antiochum Regem, quem ſæpe recurrens in ſuperiora regna multis veſtrum commendabam: & ſcri- 26 pſi ad eum quæ ſubiecta ſunt. ¶Oro itaq; vos, & peto memores beneficiorum publicè & priuatim, vt vnuſquiſque conſeruet fidem ad me & ad filium 27 meum. ¶Cõfido enim eum modeſtè & humanè a-

templa is.

11. Pa. 16. c 9.

cturum, & sequeuĩe propositum meum, & commu
28 nem vobis fore, ¶ Igitur homicida & blasphemus pessimè percussus, & vt ipse alios tractauerat, peregrè in montibus, miserabili obitu vita functus est.
29 ¶ Transferebat autem corpus Philippus collactaneus eius: qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Aegyptum abijt.

CAPVT X.

1 A Machabæus autem & qui cum eo erant, Domino se protegente, templum quidem & ciuitatẽ recepit: ¶aras autẽ quas
2 alienigenę per plateas extruxerant, itẽ-
3 que delubra demolitus est. ¶ & purgato tẽplo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto sacrificia obtulerunt post biennium, & incensum & lucernas & panes propositionis posuerunt.
4 ¶ Quibus gestis, rogabant Dominũ prostrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: sed & si quando peccassent, vt ab ipso mitius corriperentur, & non barbaris ac blasphemis hominibus traderẽ-
5 tur. ¶ Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fie-
6 ri vicesima quinta mensis, qui fuit Casleu. ¶ & cum lætitia diebus octo egerunt in modum tabernacu-
B lorũ recordãtes q̃ ante modicũ tẽpis diẽ solennẽ ta-
7 bernaculorũ in montibus, & in speluncis more bestiarum egerant. ¶ Propter quod thyrsos, & ramos virides, & palmas præferebant ei, qui prosperavit
8 mundare locum suum. ¶ Et decreuerunt communi præcepto & decreto, vniuersæ genti Iudæo-
9 rum omnibus annis agere dies istos. ¶ Et Antiochi quidem qui appellatus est Nobilis, vitæ excessus
10 ita se habuit. ¶ Nunc autem de Eupatore, Antiochi impij filio, quæ gesta sunt narrabimus, bre-
11 uiantes mala quæ in bellis gesta sunt. ¶ Hic enim suscepto regno, constituit super negocia regni Ly-
C siam quendam Phœnicis & Syrię militię principem.
12 ¶ Nam Ptolomæum, qui dicebatur Macer, iusti tenax, erga Iudæos esse constituit, & præcipuè propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacificè
13 agere cum eis. ¶ Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cùm frequenter proditor audiret, eò quòd Cyprum creditam sibi à Philometore deseruisset, & ad Antiochum Nobilem translatus e-
14 tiam ab eo recessisset, veneno vitã finiuit. ¶ Gorgias autem cùm esset dux locorum, assumptis aduenis
15 frequenter Iudæos debellabat. ¶ Iudæi verò qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ierosolymis suscipiebant, & bellare tentabant. ¶ Hi ve-
16 rò qui erant cum Machabæo, per orationes Dominum rogantes, vt esset sibi adiutor, impetum fe-
17 cerunt in munitiones Idumæorum. ¶ multaq; vi in-
D sistentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, & omnes simul nõ minus viginti* millibus tru-
18 cidauerunt. ¶ Quidam autem cùm fugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes: ¶ Machabæus ad eorum expu-
19 gnationem, relicto Simone, & Iosepho, itemque Zachæo, eisq́ue qui cum ipsis erant, satis multis, ipse ad eas quæ amplius perurgebant pugnas, con-
20 uersus est. ¶ Hi verò qui cum Simone erant cupiditate ducti, à quibusdam qui in turribus erant, suasi sunt pecunia: & septuaginta millibus didracmis ac-
21 ceptis, dimiserunt quosdam effugere. ¶ Cùm autem Machabæo nunciatum esset quod factum est,
E principibus populi congregatis accusauit, quòd pecunia fratres vendidissent, aduersarijs eorum
22 dimissis. ¶ Hos igitur proditores factos interfecit,
23 & confestim duas turres occupauit. ¶ Armis autem ac manibus omnia prosperè agendo, in duabus mu-
24 nitionibus plus quàm viginti millia peremit. ¶ Et Timótheus, qui prius à Iudæis fuerat superatus conuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato *equitatu Asiano aduenit, quasi armis Iu-
25 dæam capturus. ¶ Machabæus autem & qui cum ipso erant appropinquante illo, deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes lumbosq́ue
26 cilicijs præcincti, ¶ ad altaris crepidinem prouoluti, vt sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, & aduersarijs aduersaretur: | sicut lex di-
27 cit. ¶ Et ita post orationem sumptis armis, longius
F de ciuitate procedentes, & proximi hostibus effe-
28 cti, resederunt. ¶ Primo autem solis ortu vtrique commiserunt: illi quidem victoriæ & prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes: il-
29 li autem ducem belli animum habebant. ¶ Sed cùm vehemens pugna esset, apparuerunt aduersarijs de cœlo viri quinque in equis, frenis aureis deco-
30 ri, ducatum Iudæis præstantes: ¶ ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conseruabant: in aduersarios autem tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cæcitate
31 confusi, & repleti perturbatione cadebant. ¶ Interfecti sunt autem viginti millia quingenti, & e-
32 quites sexcenti. ¶ Timotheus verò confugit in Ga-
G zaram, præsidium munitum, cui præerat Chæreas.
33 ¶ Machabæus autem, & qui cum eo erant, lætan-
34 tes obsederunt præsidium diebus quatuor. ¶ At hi qui intus erant, loci firmitate confisi, supra modum
35 maledicebãt, & sermones nefandos iactabãt. ¶ Sed cùm dies quinta illucesceret, viginti iuuenes ex his qui cum Machabæo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, & fe-
36 roci animo incedentes, ascendebant. ¶ Sed & alij similiter ascendentes, turres portasq́ue succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos viuos concre-
37 mare. ¶ Per continuum autem biduum præsidio vastato, Timótheum occultantem se, in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chæreã
38 Apollophanem occiderunt. ¶ Quibus gestis, in hymnis & confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit in Israel; & victoriam dedit illis.

CAPVT XI.

1 A Sed paruo pòst tempore, Lysias procurator Regis, & propinquus, ac negociorum præpositus, grauiter ferens de his
2 quæ acciderant: ¶ congregatis octoginta millibus & equitatu vniuerso veniebat aduersus Iudæos, existimans se ciuitatem quidem captam
3 Gentibus habitaculum facturum, ¶ tẽplum verò in pecuniæ quæstum, sicut cætera delubra Gentium habiturum, & per singulos annos venale sacerdo-
4 tium: ¶ nusquam recogitans Dei potestatẽ, sed mente effrenatus in multitudine peditum & in millibus
5 equitum, & in octoginta elephantis confidebat. ¶ Ingressus autem Iudæam, & appropians Beth-suræ, quæ erat in angusto loco, ab Ierosolyma interuallo
6 quinque stadiorum, illud præsidium expugnabat. ¶ Vt autem Machabæus & qui cum eo erant, cognouerunt expugnari præsidia, cum fletu & lachrymis

Ma. 4. f.

inque.

Veteres st.

Exo. 23. 10. Deu. 20. 4. 18. a. 7.

togabant Dominum, & omnis turba simul, vt bonum Angelum mitteret ad salutem Israel. ⁋Et ipse 7 primus Machabęus sumptis armis, cæteros adhortatus est simul secum periculum subire, & ferre au- 8 xilium fratribus suis. ⁋Cumq; pariter prōpto animo procederent, Ierosolymis apparuit pręcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastā vibrans. 9 ⁋Tūc omnes simul benedixerunt misericordē Dominum, & cōualuerunt animis: nō solùm homines, sed & bestias ferocissimas & muros ferreos parati 10 penetrare. ⁋Ibant igitur prompti de cœlo habētes C adiutorem, & miserantem super eos Dñm. ⁋Leo- 11 num autem more impetu irruentes in hostes, prostrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equi- 12 tum mille sexcentos: ⁋Vniuersos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati, nudi euaserunt. Sed & ipse Lysias turpiter fugiens, euasit. 13 ⁋Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factā erga se diminutionem, & intelligens inuictos esse Hebræos omnipotētis Dei auxilio innitentes, 14 misit ad eos: ⁋promisitq; se consensurum omnibus quæ iusta sunt, & Regem compulsurum amicum 15 fieri. ⁋Annuit autem Machabæus precibus Lysiæ, D in omnibus utilitati consulens: & quæcunque Machabęus scripsit Lysiæ, de Iudęis, ea Rex concessit. 16 ⁋Nam erant scriptæ Iudęis epistolę: à Lysia siquidem hunc modum continentes: LYSIAS popu- 17 lo Iudęorum salutem. ⁋Ioannes & Abesalom, qui missi fuerant à vobis, tradentes scripta, postulabāt 18 vt ea quę per illos significabātur, implerem. ⁋Quęcunque igitur Regi potuerunt perferri, exposui: & 19 quę res permittebant, concessit. ⁋Si igitur in negociis fidem conseruaueritis, & deinceps bonorum 20 uobis causa esse tentabo. ⁋De cęteris autem per singula verba mandaui & istis & his qui à me missi 21 sunt, colloqui vobiscum. ⁋Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, mensis Dioscori die 22 vicesima & quarta. ⁋Regis autem epistola ista con- E tinebat: REX Antiochus Lysię fratri salutem. 23 ⁋Patre nostro inter deos translato, nos uolentes eos qui sunt in regno nostro sine tumultu agere, & 24 rebus suis adhibere diligentiam, ⁋audiuimus Iudæos non consensisse patri meo vt transferrentur ad ritum Gręcorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulare à nobis concedi sibi le- 25 gitima sua. ⁋Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicauimus templum restitui illis, vt agerent secundùm suorum maiorum 26 consuetudinem. ⁋Bene igitur feceris, si miseris ad eos, & dexteram dederis, vt cognita nostra voluntate, bono animo sint, & vtilitatibus proprijs de- 27 seruiant. ⁋Ad Iudęos verò Regis epistola talis erat: F REX Antiochus senatui Iudæorum, & cæteris Iu- 28 dæis salutem. ⁋Si valetis, sic estis vt uolumus: sed & 29 ipsi bene ualemus. ⁋Adiit nos Menelaus, dicēs velle vos descendere ad vestros qui sunt apud nos. 30 ⁋His igitur qui commeant vsque ad diem tricesimum mensis Xantici, damus dextras securitatis, 31 ⁋vt Iudaici vtantur cibis & legibus suis, sicut & prius: & nemo eorum ullo modo molestiam patia- 32 tur de his quæ per ignorantiam gesta sunt. ⁋Mi- G simus autem & Menelaum, qui vos alloquatur. ⁋Va- 33 lete. Anno centesimo quadragesimo octauo, Xan- 34 tici mensis quintadecima die. ⁋Miserūt autem etiā Romani epistolam, ita se habentem: QVINTVS Memmius & Titus Manilius, legati Romanorum, 35 populo Iudæorum salutem. ⁋De his quæ Lysias, cognatus Regis, concessit uobis, & nos concessimus. 36 ⁋De quibus autem ad Regem iudicauit referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes: vt decernamus sicut congruit vo- 37 bis, nos enim Antiochiam accedimus. ⁋Ideoq; festinate rescribere, vt nos quoq; sciamus cuius estis 38 voluntatis. ⁋Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octauo, quintadecima die mensis Xantici.

CAPVT XII.

1 A 2 HIs factis pactionibus, Lysias pergebat ad Regem. Iudæi autem agriculturæ operam dabant. ⁋Sed hi qui resederant, Timotheus & Apollonius Gennæi filius, sed & Hieronymus, & Demophon, super hos & Nicanor Cypriarches, non sinebant eos in silentio age- 3 re, & quiete. ⁋Ioppitę verò tale quoddam flagitium perpetrarunt: rogauerunt Iudæos cum quibus habitabant, ascendere scaphas quas parauerant, cum vxoribus, & filiis quasi nullis inimicitiis inter eos 4 subiacentibus. ⁋Secundùm commune itaque decretum ciuitatis, & ipsis acquiescentibus, pacisque causa nihil suspectum habentibus: cùm in altū pro- 5 cessissent, submerserunt non minus ducentos. ⁋Quā crudelitatem Iudas in suæ gentis homines factam vt cognouit, præcepit uiris qui erant cum ipso: & 6 inuocato iusto iudice Deo, ⁋venit aduersus interfectores fratrum, & portum quidem nocte succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refuge- 7 rant, gladio peremit. ⁋Et cùm hæc ita egisset, discesB sit quasi iterum reuersurus, & vniuersos Ioppitas 8 eradicaturus. ⁋Sed cum cognouisset & eos qui erāt Iamniæ, velle pari modo facere habitantibus secū 9 Iudæis, ⁋Iamnitis quoque nocte superuenit, & portum cum nauibus succendit: ita vt lumen ignis appareret Ierosolymis à stadiis ducentis quadragin- 10 ta. ⁋Inde cùm iam abissent nouem stadiis, & iter faceret ad Timotheum, commiserunt cum eo Ara- 11 bes quinq; millia viri, & equites quingenti. ⁋Cumque pugna ualida fieret, & auxilio Dei prosperè cessisset, residui Arabes uicti, petebant à Iuda dextras sibi dari, promittentes se pascua daturos, & in 12 cæteris profuturos. ⁋Iudas autē arbitratus verè in multis eos utiles, promisit pacem, dextrisque acce- 13 ptis, discessere ad tabernacula sua. ⁋Aggressus est autē & ciuitatem quandā firmā pontibus murisq; circumseptam, quæ à turbis habitabatur gentium 14 promiscuarum, cui nomē Caspin. ⁋Hi verò qui in- C tus erant, confidentes in stabilitate murorum & apparatu alimoniarum, remissiùs agebant, maledictis lacessentes Iudam, ac blasphemantes, ac loquētes 15 quæ fas non est. ⁋Machabæus autem inuocato magno mūdi Principe, qui sine arietibus & machinis temporibus Iesu præcipitauit Iericho, irruit fero- 16 citer muris: ⁋& capta ciuitate per Dñi voluntatem innumerabiles cædes fecit, ita ut adiacens stagnū stadiorum duorum latitudinis, sanguine infectum 17 fluere uideretur. ⁋Inde discesserunt stadia septingē- 18 ta quinquaginta, & uenerūt in Characa ad eos qui dicuntur Tubianæi, ⁋Iudæos: & Timotheum quidē in illis locis non comprehenderunt, nulloque negocio perfecto, regressus est, relicto in quodā loco 19 firmissimo præsidio. ⁋Dositheus autē & Sosipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in præsidio, decem millia uiros.

Iosu. 6. e. 20.

20 ¶At Machabęus ordinatis circum se sex millibus,& D constitutis per cohortes, aduersus Timótheũ processit, habentem secum centum uiginti millia peditum, equitumque duo millia quingentos. 21 ¶Cognito autem Iudæ aduentu, Timotheus præmisit mulieres, & filios & reliquum apparatum, in præsidiũ quod Carnion dicitur: erat enim inexpugnabile,& 22 accessu difficile propter locorum angustias. ¶Cumque cohors Iudæ prima apparuisset, timor hostibus incussus est, ex præsentia Dei qui uniuersa conspicit,& in fugam versi sunt, alius ab alio, ita vt magis à suis deijcerentur, & gladiis suorum ictibus 23 debilitarētur. ¶Iudas autem vehementer instabat, puniens prophanos, & prostrauit ex eis triginta 24 millia virorũ. ¶Ipse verò Timótheus incidit in partes Dositbei & Sosipatris:& multis precibus postulabat ut uiuus dimitteretur, eò quòd multorum ex Iudęis parētes haberet ac fratres, quos morte eius 25 decipi eueniret. ¶Et cùm fidē dedisset restituturum E se eos secundum constitutũ, illæsum eũ dimiserūt, 26 propter fratrum salutē. ¶Iudas autē regressus est à 27 Carnion, interfectis vigintiquinque millibus. ¶Post horum fugā & necem, mouit exercitum ad Ephrō, ciuitatem munitā, in qua multitudo diuersarũ gentium habitabat: & robusti iuuenes pro muris consistentes, fortiter repugnabant: in hac autem machi- 28 næ multę,& telorũ erat apparatus. ¶Sed cùm Omnipotentem inuocassent, qui potestate sua uires hostium confringit, ceperunt ciuitatem: & ex eis qui intus erant, vigintiquinque millia prostrauerunt. 29 ¶Inde ad ciuitatem Scytharum abierunt, quæ ab Ie 30 rosolymis sexcentis stadijs aberat. ¶Contestantibus autē his qui apud Scythopolitas erant, Iudæis, quòd benignè ab eis haberentur, etiā temporibus 31 infęlicitatis quòd modestè secum egerint: ¶grátias agentes eis, & exhortati etiam de cætero erga genus suum benignos esse, venerūt Ierosolymam die 32 solenni septimanarum instante. ¶Et post pentecosten abierunt contra Gorgiam prępositũ Idumcæ. 33 ¶Exiuit aūt cum peditibus tribus millibus,& equi- F tibus quadringentis. ¶Quibus congressis, contigit 34 paucos ruere Iudæorum. ¶Dositheus verò quidam 35 de Bacenoris eques, vir fortis, Gorgiam tenebat: & cùm vellet illũ capere viuum, eques quidā de Thracibus irruit in eum, humerumque eius amputauit: 36 atque ita Gorgias effugit in Maresa. ¶At illis qui cũ Esdrin erant, diutius pugnantibus & fatigatis, inuocauit Iudas Dominum adiutorē, & ducem belli fie- 37 ri: ¶incipiens uoce patria, & cum hymnis clamorē 38 extollens, fugam Gorgiæ militibus incussit. ¶Iudas autem collecto exercitu venit in ciuitatem Odollā: Et cùm septima dies superueniret, secundùm consuetudinem purificati, in eodem loco sabbathum 39 egerunt. ¶Et sequenti die venit cum suis Iudas, vt corpora prostratorum tolleret, & cum parentibus 40 poneret in sepulchris paternis. ¶Inuenerunt autē sub tunicis interfectorum de donariis idólorũ quæ apud Iamniam fuerunt, [a] a quibus lex prohibet Iudęos. omnibus ergo manifestum factum est ob hāc 41 causam eos corruisse. ¶Omnes itaque benedixerūt iustum iudicium Domini, qui occulta fecerat ma- 42 nifesta. ¶Atque itaque ita ad preces conuersi, rogauerunt ut id quod factũ erat delictũ, obliuioni traderetur: At verò fortissimus Iudas hortabatur populum conseruare se sine peccato, sub oculis vidētes quæ facta sunt, pro peccatis eorũ qui prostrati sunt.

[a] Deut.7 d 25.

43 ¶Et facta collatione, duodecim millia drachmas ar G genti misit Ierosolymam offerri pro [b] peccato sacrificium, bene & religiosè de resurrectione cogitās. 44 ¶(nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum uideretur & uanum orare pro mor 45 tuis,) ¶& quia considerabat quòd hi qui cum pietate dormitionem acceperāt, optimam haberent re- 46 positam gratiam. ¶Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluātur.

[b] peccatis mortuorum.

CAPVT XIII.

1 A Nno centesimo quadragesimonono, cognouit Iudas Antiochum Eupatorem venire cũ multitudine aduersus Iudæā, 2 ¶& cum eo Lysiam procuratorē & pręposítum negociorum, secum habentē peditum centum decē millia, & equitum quinque millia, & elephantos viginti duos, currus cum falcibus trecen- 3 tos. ¶Cōmiscuit autem se illis & Menelaus: & cum multa fallacia deprecabatur Antiochum, non pro patria salute, sed sperans se constitui in principatū. 4 ¶Sed Rex regum suscitauit animos Antiochi in pec B catorē: & suggerēte Lysia hunc esse causam omniũ malorum, iussit (vt eis est cōsuetudo) apprehensum 5 in eodē loco necari. ¶Erat autem in eodē loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undiq; habens cineris: hęc prospectum habebat in pręceps. 6 ¶inde in cinerē deijci iussit sacrilegum, oībus eum 7 propellentibus ad interitum. ¶Et tali lege præuari C catorem legis contingit mori, nec terræ dari Mene 8 laum. ¶Et quidem satis iustè: nam quia multa erga aram Dej delicta commisit, cuius ignis & cinis erat 9 sanctus, ipse in cineris morte dānatus est. ¶Sed Rex mēte effrenatus veniebat, nequiorem se patre suo 10 Iudæis ostensurus. ¶Quibus Iudas cognitis, præcepit populo vt die ac nocte Dñm inuocarēt, quò si- 11 cut semper, & nunc adiuuaret eos: ¶quippe qui lege & patria sanctoq; templo priuari uererentur: ac populum qui nuper pauiulum respirasset, ne fine- 12 ret blasphemis rursus Nationibus subdi. ¶Omni- D bus itaque simul id facientibus, & petētibus à Domino misericordiam cum fletu & ieiuniis, per triduum cōtinuum prostratis, hortatus est eos Iudas 13 vt se præpararent. ¶Ipse verò cum senioribus cogitauit priusquàm Rex admoueret exercitum ad Iudæā, & obtineret ciuitatem, exire, & Domini iudi- 14 cio committere exitum rei. ¶Dans itaque potestatem omnium Deo mũdi creatori, & hortatus suos vt fortiter dimicarent, & usque ad mortem pro legibus, templo, ciuitate, patria, & ciuibus starent: cir 15 ca Modin exercitum constituit. ¶Et dato signo suis E Dei victorię, iuuenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiā, in castris interfecit uiros [c] quatuor millia, & maximum elephantorum cum his 16 qui superpositi fuerant: ¶summoque metu ac perturbatione hostium castra repleuerunt, rebusque 17 prosperè gestis, abierunt. ¶Hoc autem factum est die illucescente, adiuuāte eum Domini protectio- 18 ne. ¶Sed Rex accepto gustu audacię Iudæorum, ar- 19 te difficultatem locorum tentabat: ¶& Beth-suræ F quæ erat Iudęorum pręsidium munitum, castra admouebat: sed fugabatur, impingebat, minorabatur. 20 ¶His autem qui intus erāt, Iudas necessaria mitte- 21 bat. ¶Enunciauit autem mysteria hostibus Rhodocus quidam de Iudaico exercitu, qui requisitus cō- 22 prehensus est, & cōclusus. ¶Iterum Rex sermonem

[c] quatuordecim.

habuit

habuit ad eos qui erant in Beth-ſuris: dextram de-
23 dit: accepit, abijt, ¶commiſit cum Iuda: ſuperatus
G eſt. Vt autem cognouit rebellaſſe Philippum An-
tiochiæ, qui relictus erat ſuper negocia, mente cõ-
ſternatus Iudæos deprecans, ſubditusque eis iurat
de omnibus quibus iuſtũ viſum eſt: & recõciliatus
obtulit ſacrificium, honorauit templum, & munera
24 poſuit. ¶Machabæum amplexatus eſt, & fecit eum
à Ptolemaide vſque ad Gerrenos, ducem & princi
25 pem. ¶Vt autem venit Ptolemaidam, grauiter fere-
bant Ptolemenſes amicitiæ conuentionẽ, indignã-
26 tes ne fortè fœdus irrumperent. ¶Tunc aſcendit
Lyſias tribunal, & expoſuit rationem, & populum
ſedauit, regreſſusque eſt Antiochiam: & hoc mo-
do Regis profectio & reditus proceſſit.

CAPVT XIIII.

1 A SEd poſt triennij tẽpus cognouit Iudas &
qui cum eo erãt, Demetrium Seleuci cũ
multitudine valida & nauibus per por-
tum Tripolis aſcendiſſe ad loca oppor-
2 tuna, ¶& tenuiſſe regiones aduerſus Antiochum &
3 ducem eius Lyſiam. ¶Alcimus autem quidam qui
ſummus ſacerdos fuerat, ſed voluntariè coinquina
tus eſt temporibus commiſtionis, conſiderans nul
lo modo ſibi eſſe ſalutem, neque acceſſum ad alta-
4 re: ¶venit ad regem Demetrium centeſimo quin-
quageſimo anno, offerens ei coronam aureã, & pal
mam, ſuper hæc & talos qui Templi eſſe videban-
5 tur. Et ipſa quidem die ſiluit. ¶Tempus autem op-
portunum dementiæ ſuæ nactus, conuocatus à De
metrio ad conſiliũ, & interrogatus quibus rebus &
6 cõſiliis Iudęi niterentur: ¶reſpondit, Ipſi qui dicun-
tur Aſſidæi Iudæorum, quibus præeſt Iudas Macha
bæus, bella nutriunt, & ſeditiones mouent, nec pa
7 tiuntur regnũ eſſe quietum. ¶nam & ego defrauda-
tus parentum gloria (dico autẽ ſummo ſacerdotio)
8 huc veni: ¶primò quidem vtilitatibus Regis fidem
B ſeruans, ſecundò autem etiam ciuibus conſulens.
nam illorum prauitate vniuerſum genus noſtrũ nõ
9 minimè vexatur. ¶Sed *his ſingulis ô Rex cognitis,
& regioni, & generi ſecundùm humanitatem tuam
10 promulgatam omnibus proſpice. ¶nam quandiu ſu
pereſt Iudas, impoſſibile eſt pacem eſſe negociis.
11 ¶Talibus autem ab hoc dictis & cęteri amici hoſtili
ter ſe habentes aduerſus Iudam, inflammauerunt
12 Demetrium. ¶Qui ſtatim Nicanorem præpoſitum
13 elephantorum ducem miſit in Iudæam: ¶datis man
datis vt ipſum quidem Iudã caperet: eos verò qui
cum illo erant, diſpergeret, & conſtitueret Alcimũ
14 maximi templi ſummum ſacerdotem. ¶Tunc gẽtes
quæ de Iudæa fugerant Iudam, congregatim ſe Ni
canori miſcebant, miſerias & clades Iudæorũ pro-
15 ſperitates rerum ſuarum exiſtimãtes. ¶Audito ita-
C que Iudæi Nicanoris aduentu, & conuentu Natio-
num, cõſperſi terra rogabãt eum qui populum ſuũ
conſtituit, in ęternum cuſtodiret, quique ſuam por
16 tionem ſignis euidẽtibus protegit. ¶Imperante au-
tem duce, ſtatim inde mouerunt, conueneruntque
17 ad caſtellũ Deſſau. ¶Simon verò frater Iudæ cõmi-
ſerat cum Nicanore: ſed conterritus eſt repentino
18 aduentu aduerſariorum. ¶Nicanor tamen audiens
virtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinem
quam pro patriæ certaminibus habebant, ſangui-
19 ne iudicium facere metuebat. ¶Quamobrem præ-
miſit Poſidonium & Theodotium, & Mathiam, vt
20 darent dextras, atq; acciperent. ¶Et cùm diu de his
conſilium ageretur, & ipſe dux ad multitudinẽ re-
tuliſſet: omnium vna fuit ſententia amicitijs annue
21 re. ¶Itaque diem conſtituerunt qua ſecretò inter ſe
agerent: & * ſingulis ſellæ prolatæ ſunt & poſitæ.
22 ¶Præcepit autem Iudas armatos eſſe locis oppor-
tunis, ne fortè ab hoſtibus repẽtè mali aliquid ori-
23 retur: & congruum colloquium fecerunt. ¶Mora-
D batur autem Nicanor Ieroſolymis, nihilq; iniquè
agebat, gregesque turbarum quę congregatæ fue-
24 rãt, dimiſit. ¶Habebat autem Iudam ſemper charũ
25 ex animo, & erat uiro inclinatus. ¶Rogauitque eũ
ducere vxorem, filioſque procreare: Nuptias fecit,
26 quietè egit, comiterque uiuebant. ¶Alcimus autem
videns charitatem illorum adinuicem & conuen-
tiones, venit ad Demetrium, & dicebat, Nicanorẽ
rebus alienis aſſentire, Iudamque regni inſidiato-
27 rem ſucceſſorem ſibi deſtinaſſe. ¶Itaq; Rex exaſpe-
ratus, & peſſimis huius criminationibus irritatus,
ſcripſit Nicanori, dicens grauiter quidem ſe ferre
de amicitiæ conuentione, iubere tamen Machabęũ
28 citius vinctum mittere Antiochiam. ¶Quibus co-
gnitis Nicanor cõſternabatur, & grauiter ferebat,
ſi ea quæ conuenerant irrita faceret, nihil læſus à
29 viro: ¶ſed quia Regi reſiſtere non poterat, opportu
30 nitatem obſeruabat qua pręceptum perficeret. ¶At
E Machabæus videns ſecum auſteriùs agere Nicano
rem, & conſuetum occurſum ferocius exhibentem,
intelligens non ex bono eſſe auſteritatem iſtam,
paucis ſuorum congregatis, occultauit ſe à Nica-
31 nore. ¶Quod cũ ille cognouit fortiter ſe à viro præ-
uentum, uenit ad maximum & ſanctiſſimũ templũ:
& ſacerdotibus ſolitas hoſtias offerẽtibus, iuſſit ſi-
32 bi tradi virum. ¶quibus cum iuramẽto dicẽtibus ne-
ſcire ſe vbi eſſet qui quærebatur, extendẽs manum
33 ad tẽplum, ¶iurauit, dicens: Niſi Iudã mihi vinctum
tradideritis, iſtud Dei phanũ in planitiẽ deducã, &
altare effodiã, & tẽplum hoc Libero patri cõſecra-
34 bo. ¶Et his dictis, abiit. Sacerdotes autem proten-
dentes manus in cęlum, inuocabant eum qui ſem-
per propugnator eſſet gentis ipſorum, hæc dicen-
35 tes: ¶Tu Domine vniuerſorum, qui nullius indiges,
36 voluiſti tẽplum habitationis tuæ fieri in nobis. ¶Et
F nunc ſancte ſanctorum omnium Domine, conſer-
ua in æternum impollutam domum iſtam, quæ nu
37 per mundata eſt. ¶Razias autem quidam de ſenio-
ribus ab Ieroſolymis, delatus eſt Nicanori, vir ama
tor ciuitatis, & bene audiens: qui pro affectu, Pater
38 Iudæorum appellabatur. ¶Hic multis tẽporibus cõ
tinentiæ prępoſitum tenuit in Iudaiſmo, corpusq;
39 & animã tradere cõtentus pro perſeuerantia. ¶Vo
lẽs autẽ Nicanor manifeſtare odiũ quod habebat
in Iudęos, miſit milites quingentos, vt eum cõpre-
40 henderent. ¶putabat enim ſi illum decepiſſet, ſeſe
41 cladẽ Iudæis maximã illaturum. ¶Turbis autẽ irrue
re in domum eius, & ianuam diſrumpere, atque
ignem admonere cupientibus, cùm iam comprehẽ
42 deretur, gladio ſe petiit: ¶eligens nobiliter mori
potius quàm ſubditus fieri peccatoribus, & contra
43 natales ſuos indignis iniuriis agi. ¶Sed cùm per fe-
G ſtinationẽ nõ certo ictu plagã dediſſet, & turbæ in-
tra oſtia irrumperẽt, recurrẽs audacter ad murum,
44 pręcipitauit ſemetipſum viriliter in turbas: ¶quibus
velociter locum dantibus caſui eius, uenit per me-
45 diã ceruicem: ¶& cùm adhuc ſpiraret, accenſus aĩo,
ſurrexit: & cùm ſanguis eius magno fluxu deflue-

*ero

* ia.

ret, & grauissimis vulneribus esset saucius, cursu tur-
46 bam pertransijt: & stans supra quandam petram
præruptam, & iam exanguis effectus, complexus
intestina sua, vtrisque manibus proiecit super tur-
bas, inuocans Dominatorem vitæ ac spiritus, vt hęc
illi iterum redderet: atque ita vita defunctus est.

CAPVT XV.

1.Ma.9.d.16.

1 NIcanor autem vt comperit Iudā esse in lo-
A cis Samariæ, cogitauit cum omni impe-
2 tu die sabbathi committere bellum. Iu-
dæis verò qui illum per necessitatē se-
quebantur dicentibus: Ne ita ferociter, & barbarè
feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, &
3 honora eum qui vniuersa cōspicit: ille infœlix in-
terrogauit, si est potens in cœlo qui imperauit agi
4 diem sabbathorū. Et respondentibus illis: Est Do
minus viuus ipse in cœlo potens, qui iussit agi septi
5 mam diem. At ille ait: Et ego potens sum super ter
ram, qui impero sumi arma, & negotia Regis im-
pleri. Tamen non obtinuit vt consilium perficeret.
6 Et Nicanor quidē cum summa superbia erectus,
7 cogitauerat cōmune trophæum statuere de Iuda.
Machabęus autē semper confidebat cum omni spe
B auxilium sibi à Deo affuturum, & hortabatur suos
8 ne formidarent ad aduentum Nationū, sed in mē-
te haberēt adiutoria sibi facta de cœlo, & nunc spe
9 rarent ab Omnipotente sibi affuturam victoriā. Et
allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiā
certamina quæ fecerant prius, promptiores consti
10 tuit eos: & ita animis eorum erectis simul ostende-
bat Gentium fallaciam, & iuramentorum pręuari-
11 cationem. Singulos autem illorum armauit, non
clypei & hastę munitione, sed sermonibus optimis
& exhortationibus, exposito digno fide somnio,
12 per quod vniuersos lætificauit. Erat autē huiusce-
C modi visus: Oniam qui fuerat summus sacerdos, vi
rum bonum & benignū, & verecundum visu, mode
stum moribus, & eloquio decorum, & qui à pueto
in virtutibus exercitatus sit manus protēdentē, ora
13 te pro omni populo Iudæorū. Post hoc apparuisse
& alium virum ætate & gloria mirabilem, & magni
14 decoris habitudine circa illum. Respōdentem ve-
tò Oniam dixisse: Hic est fratrum amator, & popu-
li Israël: hic est qui multum orat pro populo & vni-
15 uersa sancta ciuitate, Ieremias propheta Dei. Extē
disse autem Ieremiam dextram & dedisse Iudæ gla
16 dium aureum, dicētem: Accipe sanctum gladium,
munus à Deo, in quo deijcies aduersarios populi
17 mei Israël. Exhortati itaque Iudæ sermonibus bo
D nis valde, de quibus extolli posset impetus, & ani-
mi iuuenum confortari, statuerunt dimicare & cō
fligere fortiter: vt virtus de negocijs iudicaret, eò
18 quòd ciuitas sancta, & templū periclitarentur: erat
enim pro vxoribus & filijs, itemq; pro fratribus &
cognatis minor sollicitudo: maximus verò & pri-
19 mus pro sanctitate timor erat Templi. Sed & eos
qui in ciuitate erant, non minima sollicitudo habe-
20 bat pro his qui congressuri erant. Et cum iam om
nes sperarēt iudicium futurum, hostesq; adessent,
atq; exercitus esset ordinatus, bestiæ, equitesque
21 opportuno in loco compositi, cōsiderans Macha
bęus aduentum multitudinis, & apparatum variū
armorum, & ferocitatem bestiarum, extendēs ma-
nus in cœlum, prodigia facientem Dominum in-
uocauit, qui non secundum armorū potentiam, sed
22 prout ipsi placet, dat dignis victoriam. Dixit autē
E inuocans hoc modo: Tu Domine qui misisti Ange
lum tuum sub Ezechia, rege Iuda, & interfecisti de
castris Sennacherib centū octogintaquinque mil-
23 lia, & nunc Dominator cœlorum mitte Angelum
tuum bonum ante nos in timore, & tremore ma-
24 gnitudinis brachij tui, vt metuant qui cū blasphe-
mia veniunt aduersus sanctum populum tuum. Et
25 hic quidem ita perorauit. Nicanor autem, & qui
cum ipso erant, cum tubis & canticis admouebāt.
26 Iudas verò, & qui cum eo erāt, inuocato Deo, per
27 orationes congressi sunt: manu quidem pugnātes,
sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt nō
minus triginta quinque millia, præsentia Dei ma-
28 gnifice delectati. Cumque cessassent, & cum gau-
dio redirent, cognouerunt Nicanorem ruisse cum
29 armis suis. Facto itaque clamore, & perturbatione
F excitata, patria voce omnipotētem Dominum be-
30 nedicebant. Præcepit autem Iudas qui per omnia
corpore & animo mori pro ciuibus paratus erat, ca
put Nicanoris, & manum cum humero abscissam,
31 Ierosolymam perferri. Quò cùm peruenisset, con
uocatis cōtribulibus, & sacerdotibus ad altare, ac-
32 cersijt & eos qui in arce erant. Et ostenso capite
Nicanoris, & manu nefaria quam extenderat con-
tra domum sanctam omnipotentis Dei, magnificè
33 gloriatus est. Linguam etiā impij Nicanoris præ-
cisam iussit particulatim auibus dari: manum autē
34 dementis contra Templum suspendi. Omnes igi-
tur cœli benedixerunt Dominum, dicentes: Bene-
dictus qui locum suum incontaminatum seruauit.
35 Suspēdit autem Nicanoris caput in summa arce,
G vt euidens esset, & manifestum signum auxilij
36 Dei. Itaque omnes communi consilio decreue-
runt nullo modo diem istū absque celebritate præ-
37 terire, habere autem celebritatem tertiadecima
die mensis Adar, quæ dicitur voce Syriaca, pridie
38 Mardochæi diei. Igitur his erga Nicanorem ge-
stis, & ex illis temporibus ab Hebræis ciuitate
possessa, ego quoque in his faciam finem ser-
39 monis. Et si quidem bene, & vt historiæ
competit, hoc & ipse velim: si autem mi-
nus dignè, concedendum est mihi.
40 Sicut enim vinum semper bibe-
re, aut semper aquam, contra-
rium est, alternis autem vti
delectabile: ita legentibus
si semper exactus sit
sermo, non erit gra-
tus. Hic ergo erit
consumma-
tus.

4 Re. 19. f. 35. Tob. 1. d. 21. Ecc. 48. d. 24. Isa. 37. g. 36. 1 Ma. 7. f. 41.

Sup. 8. c. 19.

Veteris Testamenti Finis.

HIERONYMI IN EVANGELISTAS ad Damasum, Præfatio.

NOVVM opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variāt, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mūdum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus, cùm in manus volumen assumpserit, & à saliua quam semel imbibit, viderit discrepare quod lectitat: non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quòd & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verū non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda, respondeant quibus: tot enim sunt exemplaria penè quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcā originem reuertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus malè reddita, vel à præsumptoribus imperitis emendata peruersius: vel à librarijs dormitantibus, aut addita sunt, aut mutata corrigimus? Neque verò ego de veteri disputo instrumento, quod à Septuaginta senioribus in Grecā linguam versum, tertio gradu ad nos vsq; peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant: quare Theodotion inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamento: quod Græcum esse non dubiū est: excepto Apostolo Matthæo qui primus in Iudæa Euangelium CHRISTI Hebraicis literis edidit Hoc certè cum in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorum tramites ducit: vno de fonte quærendū est. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Esychio nuncupatos, paucorum hominum asserit peruersa contentio, quibus vtique nec in toto veteri instrumento post Septuaginta Interpretes emendare quid licuit, nec in nouo profuit emendasse: cùm multarum gentium linguis scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ addita sunt. Igitur hæc præsens præfatiuncula pollicetur quatuor tantùm Euangelia, quorū ordo est iste, Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes: codicum Græcorum emendata collatione, sed & veterum, nec quæ multùm à lectionis Latinæ consuetudine discreparent, ita calamo tēperauimus, vt his tantùm quæ sensum videbātur mutare correctis, reliqua manere pateremur, vt fuerāt.

ALIA EIVSDEM PRAEFATIO, ex proœmio commenta. quos scripsit in Matthæum.

PLures fuisse, qui Euangelia scripserunt, & Lucas euangelista testatur, dicens: Quoniam quidē multi conati sunt ordinare narrationem rerum quæ in nobis completæ sunt: sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt sermonem, & ministrauerunt ei, & perseuerātia vsque in præsens tempus monimenta declarant, quæ à diuersis authoribus edita, diuersarum hæresum fuere principia: vt est illud iuxta Aegyptios, & Thomam, & Mathiam, & Bartholomæum, duodecim quoque Apostolorū, & Basilidis atq; Apollinis, ac reliquorum, quos enumerare lōgissimum est: cùm tantùm in præsentiarum necesse sit dicere, extitisse quosdam qui sine spiritu & gratia Dei conati sunt magis ordinare narrationem, quam historia texere veritatem. Quibus iure potest illud propheticum coaptari: Væ qui prophetant de corde suo: qui ambulant post spiritum suum: qui dicunt, Hec dicit Dominus, & Dominus non misit eos. De quibus & Saluator in Euangelio Iohannis loquitur: Omnes qui ante me venerunt fures fuerunt & latrones. Qui venerunt, nō qui missi sunt. Ipse enim ait: Veniebant, & ego non mittebam eos. In venientibus enim præsumptio temeritatis, in missis ob-

sequium seruitutis est, Ecclesia autem, quæ Domini voce supra Petram fundata est: quam introduxit Rex in cubiculum suum, & ad quam per foramen descensionis occultè misit manum suam, similis damulæ hinnuloq; ceruorum: quatuor flumina, paradisi instar eructans, quatuor angulos & annulos habet, per quos quasi arca testamenti, & custos legis Domini lignis immobilibus vehitur. Primus omnium Matthæus est publicanus, cognomento Leui: qui euangelium in Iudæa Hebræo sermone edidit: ob eorum vel maximè causam, qui in Iesum crediderant ex Iudæis & nequaquam legis vmbra secedēte, euangelij veritatem seruabāt. Secundus Marcus, interpres Apostoli Petri, & Alexandrinæ ecclesiæ primus Episcopus, qui Dominum quidem saluatorem ipse non vidit, sed ea quæ audierat magistrum prædicātem, iuxta fidem magis gestorum narrauit quàm ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus, Antiochensis: cuius laus est in euangelio, qui & ipse discipulus Apostoli Pauli in Achaia Bithiniæq; partibus volumen condidit, quædam altiùs repetēs: & vt ipse in proœmio cōfitetur, audita magis quàm visa describens. Vltimus Ioānes Apostolus & euangelista, quē Iesus amauit plurimùm: qui supra pectus Domini recumbens purissima doctrinarum fluenta potauit, & qui solus de cruce meruit audire: Ecce mater tua. Is cùm esset in Asia, & iam tunc hæreticorum semina pullularent (Cherinthi, Hebionis & cæterorum qui negant Christum in carne venisse, quos & ipse in epistola sua antichristos vocat, & Apostolus Paulus frequēter percutit: coactus est ab omnibus penè tunc Asiæ Episcopis, & multarum ecclesiarum legationibus de diuinitate Saluatoris altiùs scribere, & ad ipsum (vt ita dicam) Dei verbum, non tam audaci quàm fœlici temeritate prorumpere, Vnde & ecclesiastica narrat historia, cùm à fratribus cogeretur vt scriberet, ita facturum se respondisse, si indicto ieiunio in commune omnes Deū deprecarentur: quo expleto, reuelatione saturatus, in illud proœmium è cælo veniens eructauit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, hoc erat in principio apud Deum. Hæc igitur quatuor euangelia multò antè prædicta Ezechielis quoque volumen probat: in quo prima visio ita cōtexitur. Et in medio similitudo quatuor animalium, & vultus eorum facies hominis & facies leonis, & facies vituli, & facies aquilæ. Prima hominis facies, Matthæum significat, qui quasi de homine exorsus est scribere: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid: filij Abraham. Secūda, Marcum, in qua vox leonis in eremo rugientis auditur: Vox clamātis in deserto. Parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Tertia vituli, quæ euangelistam Lucam à Zacharia sacerdote sumpsisse initium, præfigurat. Quarta, Iohannem euangelistam qui assumptis pennis aquilæ, & ad altiora festinans, de verbo Dei disputat. Cætera quæ sequuntur, in eundem sensum proficiunt Crura eorum recta, & pennati pedes: & quocunque spiritus ibat, ibant, & non reuertebantur: & dorsa eorum plena oculis, & scintillæ ac lampades in medio discurrentes, & rota in rota, & in singulis quatuor facies. Vnde & Apocalypsis Iohannis post expositionem vinginiquatuor seniorum, qui tenentes citharas, & phialas adorant agnum Dei, introducit fulgura & tonitrua & septem spiritus discurrentes, & mare vitreum, & quatuor animalia plena oculis, dicens: Animal primum simile leoni, & secundum simile vitulo, & tertium simile homini, & quartum simile aquilæ volanti. Et post paululum: Plena erant, inquit, oculis, & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Quibus cunctis perspicuè ostēditur quatuor debere tantùm euangelia suscipi, & omnes apocryphorum nænias mortuis magis hæreticis, quàm ecclesiasticis viuis canendas.

HIERONYMVS IN CATALOGO
Scriptorum Ecclesiasticorum.

MATTHAEVS qui & Leui, ex publicano Apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circuncisione crediderant, euangelium Christi Hebraicis literis verbisq; composuit. Quod quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est, Porrò ipsum Hebraicum habetur vsque hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphylus martyr studiosissimè confecit. Mihi quoque à Nazaræis, qui in Berrhæa, vrbe Syriæ, hoc volumine vtuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quòd vbicunque Euangelista, siue ex persona sua, siue ex persona Domini Saluatoris, veteris scripturæ testimonijs vtitur: non sequatur Septuaginta Translatorum authoritatem, sed Hebraicam, è quibus illa duo sunt. Ex Aegypto vocaui filium meum: Et, Quoniam Nazaræus vocabitur.

SAN-

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM

Secundùm Matthæum.

CAPVT PRIMVM.

1 A LIBER Generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abrahã. 2 Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudã, & fratres eius. 3 Iudas autẽ genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esron. 4 Esron autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autẽ genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. 5 Salmon autem genuit Booz de Rahab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. 6 Iesse autem genuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Salomonẽ ex ea quæ fuit Vriæ. 7 Salomon autem genuit Roboam. B Roboam autem genuit Abiam. Abia autem genuit Asa. 8 Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam. 9 Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezeciam. 10 Ezecias autem genuit Manassen. Manasses autẽ genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. 11 Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius in transmigratione Babylonis. 12 Et post trãsmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. 13 Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autẽ genuit Azor. 14 Azor autem genuit Sadoc. C Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. 15 Eliud autẽ genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. 16 Iacob autem genuit Ioseph, virum Mariæ: de qua natus est Iesus qui vocatur Christus. 17 Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid generationes quatuordecim: & à Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à transmigratione Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim. 18 Christi autem generatio sic erat. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequàm conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto. 19 Ioseph autem vir eius cùm esset iustus, & nollet eam traducere: voluit occultè dimittere eam. 20 D Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph, filij Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est: 21 pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. 22 (Hoc autem totum factũ est, vt adimpleretur quod dictũ est à Domino per prophetam, dicentem: 23 Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomẽ eius Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscũ Deus.)

24 Exurgens autem Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini: & accepit cõiugem suam. 25 Et nõ cognoscebat eam donec peperit filium suũ primogenitum: & vocauit nomen eius Iesum.

Deu.24 a.1. — Luc.1.c.31. — Act.4.b.12. — Isai.7 c.14. — vocabitur

CAPVT II.

1 A CVm ergo natus esset Iesus in Beth-lẽhẽ Iudæ in diebus Herodis regis: ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam, 2 dicentes: Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. 3 Audiens autem Herodes rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo. 4 Et congregans omnes principes sacerdotum & Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. 5 At illi dixerunt ei: In Beth-lẽhem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetam: 6 Et tu Beth-lẽhem Terra-Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet Dux qui regat populum meum Israël. 7 Tunc Herodes clàm vocatis B Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis: 8 & mittens illos in Beth-lẽhem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cùm inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens, adorem eum. 9 Qui cùm audissent Regem, abierũt: & ecce stella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret suprà, vbi erat puer. 10 Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio

Luc.2.a.7. — Iud 27.7. — Mich.5.a.2. — Iohan 7.f.42. — reget 5.

magno

11 magno valde. ¶ Et intrantes domum, inuenerunt

puerum cum Maria matre eius: & procidētes adorauerūt eū: & apertis thesauris suis, obtulerūt ei munera, aurum, thus, & 12 mirrham. ¶ Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. ¶ Qui cùm 13 C recessissent: ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens:

Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum: & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim vt Herodes 14 quærat puerū ad perdendum eum. ¶ Qui consurgens accepit puerum & matrē eius nocte: & secessit in 15 Aegyptum. ¶ Et erat ibi vsque ad obitum Herodis: vt adimpleretur quod dictum est à Domino per prophetā, dicentem: Ex Aegypto vocaui filiū meū.

16 ¶ Tunc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis, iratus est valde: & mittens occidit omnes pueros qui erāt in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà, secundùm tempus quod exqui-17 sierat à Magis. ¶ Tunc adimpletum est quod dictū est per Ieremiam prophetam, dicentem:

18 Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit cōsolari, quia 19 non sunt. ¶ Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegipto, ¶ di-20 D cens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram Israel: defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri.
21 ¶ Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius,
22 & venit in terram Israël. ¶ Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis, secessit in
23 partes Galilææ. ¶ Et veniens habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.

CAPVT III.

1 A In diebus autem illis venit Iohannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, ¶ & 2 dicens: Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cœlorum. ¶ Hic 3 est enim qui dictus est per Isaiam prophetam, dicentem: Vox clamantis in deserto: Parate viam
4 Domini, rectas facite semitas eius. ¶ Ipse autem

Iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustæ & 5 mel syuestre. ¶ Tunc exibat ad eum Ierosolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa 6 Iordanem: ¶ & baptizabantur ab eo in Iordane, cōfitentes pec-
7 cata sua. ¶ Videns autem multos Pharisæorum & B Sadducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstrauit
8 vobis fugere à ventura ira? ¶ Facite ergo fructum di-
9 gnum pœnitentiæ. ¶ Et ne velitis dicere intra vos, Patrē habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare
10 filios Abrahæ. ¶ Iam enim securis ad radicem arbo-C rum posita est. ¶ Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.
11 ¶ Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiā: qui autem post me venturus est (fortior me est, cuius non sum dignus calceeamenta portare,) ipse vos

12 baptizabit in Spiritu Sancto & igni. ¶ Cuius vētilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & cōgregabit triticum suū in horreum, paleas autem comburet igni 13 inextinguibili. ¶ Tūc venit Iesus à Galilæa in Iordanem, ad Iohannem vt baptizaretur ab eo. ¶ Iohan-
14 D nes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te de-
15 beo baptizari, & tu venis ad me? ¶ Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modò: sic enim decet nos
16 implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum. ¶ Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua: & ecce aperti sunt ei cœli: & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super
17 se. ¶ Et ecce vox de cœlis, dicēs: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

CAPVT IIII.

1 A Tunc Iesus ductus est in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cùm ieiu-2 nasset quadraginta diebus & quadragin-3 ta noctibus, postea esuriit. ¶ Et accedens tentator, dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides isti

4 panes fiant. ¶ Qui respondens, dixit: Scriptum est,

| Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. ¶ Tûc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi, ¶ & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptû est enim, | Quia Angelis suis *mandabit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. ¶ Ait illi Iesus rursum: Scriptum est, | Non tentabis Dominum Deum tuum. ¶ Iterû assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, ¶ & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadés adoraueris me. ¶ Tunc dicit ei Iesus: Vade *Satana: scriptum est enim, | Dominû Deum tuum adorabis: & illi soli seruies. ¶ Tunc reliquit eum diabolus: & ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12 ¶ Cùm autem audisset Iesus, quòd Iohannes traditus esset, | secessit in Galilæam: ¶ relictâ ciuitate Nazareth, venit | & habitauit in Capharnaum maritima, in finibus Zabûlon & Nephthali, ¶ vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetã: ¶ | Terra Zabûlon & terra Nephthali, via maris trans Iordanem Galilææ gentium: ¶ populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. ¶ Exinde cœpit Iesus prædicare, & dicere: | Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum cœlorum. ¶ | Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erât enim piscatores) ¶ & ait illis: Venite post me: & faciã vos fieri piscatores hominum.

¶ At illi continuò relictis retibus, secuti sũt eum. ¶ Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacôbum Zebedæi, & Iohannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocauit eos. ¶ Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum. ¶ Et circuibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni: & sanans omnem languorem & omnem infirmitatem in populo. ¶ Et abijt opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, varijs languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, ¶ & curauit eos. ¶ | Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem.

CAPVT V.

1 Videns autem *turbas, ascendit in montem: & cùm sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, | & aperiens os suum, docebat eos, dicens: ¶ Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorũ est regnum cælorum.

¶ | Beati mites: quoniam ipsi possidebũt terram. ¶ Beati qui lugent: quoniã ipsi consolabuntur. ¶ | Beati qui esuriunt, & sitiũt iustitiam: quoniã ipsi saturabuntur. ¶ Beati misericordes: quoniã ipsi misericordiã consequẽtur. ¶ | Beati mũdo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. ¶ Beati pacifici: quoniam *filij Dei vocabuntur. ¶ Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniã ipsorum est regnum cælorum. ¶ Beati estis cum maledixerint vobis, * & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentiẽtes, propter me: ¶ gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis: sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos. Vos estis sal terræ. ¶ | Quòd si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. ¶ Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. ¶ | neq; accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. ¶ | Sic luceat lux vestra coram hominibus: vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. ¶ Nolite putare quoniam veni soluere legem, aut prophetas: non veni soluere, sed adimplere. ¶ | Amen quippe dico vobis, donec transeat cœlum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege: donec omnia fiant. ¶ | Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines: minimus vocabit in regno cœlorum. qui autẽ fecerit & docuerit: hic magnus vocabitur in regno cœlorum. ¶ Dico enim vobis, quia nisi abundauerit iustitia vestra plus quàm scribarum, & Pharisæorum non intrabitis in regnum cœlorum. ¶ Audistis quia dictum est antiquis: | Non occides, qui autẽ occiderit, reus erit iudicio. ¶ Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue: reus erit gehẽnæ ignis. ¶ Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: ¶ relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius *reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum. ¶ | Esto cõsentiẽs aduersario tuo citò dum es in via cum eo: ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradet te ministro, & in carcerẽ mittaris. ¶ Amen dico tibi nõ exies inde donec reddas nouissimum quadrantem. ¶ Audistis quia dictum est antiquis, | Nõ mœchaberis. ¶ Ego autem dico vobis, quia omnis | qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iã mœchatus est eam in corde suo. ¶ Quòd si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te: ex-

Margin notes: Deut. 8. a. 3. — Psal. 90. c. 11. — *mandauit — Deut. 6. c. 16. — *post me — Deut. 6. c. 13. — Mar. 1. b. 14. — Luc. 4. c. 14. — Iohan. 4. f. 43. — Isai. 9. a. 1. — *Galilææ ambulabat — *& vmbra — Mar. 1. b. 15. — *appropinquauit — Marc. 1. b. 16. — Lu. 5. a. 1. — Mar. 3. a. 7. — Luc. 6. c. 17 — *Iesus. — Luc. 6. c. 20. — Psal. 36. a. 11. — Isa. 61. a. 3. & 65. c. 13. & 66. c. — Psal. 23. a. 4 — *ipsi a. — 1 Pet. 3. d. 20 & 3. c. 14 & 4. d. 14. — *homines — Mar. 9. g. 50. — Luc. 14. g. 34. — Mar. 4. c. 21. — Luc. 8. b. 16 & 11. e. — 1. Pet. 2. c. 12. — Luc. 16. 17. — Iaco. 2. b. 10. — Luc. 11. f. 39. — Ex. 20. 20. c. 13. — Leuit. 5 .b. 17. — *reconciliare. 6 — Luc. 12. g. 58. — Exo. 20. 14. — Eccl. 41. 1. 15. — Ini. 15. 2. 5. — Marc. 9. g. 47.

te:expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in ge-
30 hennam.♀ Et si dextra manus tua scādalizat te, abscinde eam, & proiice abs te: expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totū cor
31 pus tuum eat in gehennam.♀ Dictum est autē, Quicunque dimiserit vxorem suam, det ei libellum re-
32 pudij.♀ Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa facit eam mœchari:& qui dimissam duxerit, adulte
33 rat.♀ Iterum audistis quia dictum est antiquis, Nō
F periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua.
34 ♀ Ego autem dico vobis, non iurare omnino, neq;
35 per cœlum: quia thronus Dei est:♀ neque per terram: quia scabellum est pedum eius: neque per Ie-
36 rosolimam: quia ciuitas est magni regis.♀ neq; per caput tuum iuraueris: quia non potes vnum capil-
37 lum album facere aut nigrum.♀ Sit sermo autem vester, est, est: non, non: quod autem his abundan-
38 tius est, à malo est.♀ Audistis quia dictum est, Ocu
39 lum pro oculo, & dentem pro dente.♀ Ego autē dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, prębe illi & alterā,
40 ♀ & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tu
41 nicam tuam tollere dimitte ei & pallium.♀ Et quicunque te angariauerit mille passus, vade cum il-
42 lo ˋalia duoˊ.♀ Qui petit à te, da ei:& volenti mutua
43 re à te, ne auertaris.♀ Audistis quia dictum est: Di
G liges proximum tuum, & odio habebis inimicum
44 tuum.♀ Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro
45 persequentibus & calumniantibus vos:♀ vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos. & pluit super iustos,
46 & iniustos.♀ Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem ˋhabebitisˊ? nónne & publicani
47 hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantùm, quid amplius facitis? nónne & ethnici hoc
48 faciunt?♀ Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.

CAPVT VI.

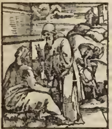

1 A Attendite ne iustitiam vestram faciatis corā hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrē vestrum qui in cœlis est.♀
2 Cùm ergo facis eleemosynā, noli tuba canere ante te sicut hypocritę faciunt in synagogis & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico
3 vobis, receperunt mercedē suā.♀ Te autem faciente eleemosynā nesciat sinistra tua quid faciat dex-
4 tera tua:♀ vt sit eleemosyna tua in abscōdito:& pa-
5 ter tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.♀ Et cū oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, recepe-
6 runt mercedem suam.♀ Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrē tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in ab-
7 scondito, reddet tibi.♀ Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici*. putant enim quòd in mul
8 tiloquio suo exaudiantur.♀ Nolite ergo assimilari
B eis. scit enim pater vester quid opus sit vobis, ante-
9 quàm petatis eum.♀ Sic ergo vos orabitis: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum.
10 ♀ Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut
11 in cœlo, & in terra.♀ Panem nostrum superstantialē
12 da nobis hodie.♀ Et dimitte nobis debita nostra, si-
13 cut & nos dimittimus debitoribus nostris.♀ Et ne nos inducas in tētationem. Sed libera nos à malo.
14 Amē.♀ Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta
15 vestra.♀ Si autem nō dimiseritis hominibus: nec pa-
16 ter vester dimittet vobis peccata vestra.♀ Cùm autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. exterminant enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico uobis, quia receperunt mer
17 cedem suam.♀ Tu autem cum ieiunas, vnge caput
18 tuum, & faciem tuam laua:♀ ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito, & pa
19 ter tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.♀ No-
C lite thesaurizare vobis thesauros in terra: vbi erugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furā-
20 tur:♀ Thesaurizate autem vobis thesauros in celo: vbi neque ęrugo, neque tinea demolitur, & vbi fu-
21 res non effodiunt nec furantur.♀ Vbi enim est the-
22 saurus tuus, ibi est & cor tuum.♀ Lucerna corporis ˋtuiˊ est oculus tuus. Si *oculus tuus fuerit sim-
23 plex: totum corpus tuum lucidum erit.♀ Si autē oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ
24 sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt?♀ Nemo pōt duobus dominis seruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire & mammo-
25 næ.♀ Ideo dico vobis: ne soliciti sitis animæ vestrę quid mānducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nónne anima plus est quàm esca: & cor-
26 pus plus quàm vestimentum?♀ Respicite volatilia
D cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque cōgregant in horrea: & pater vester cœlestis pascit
27 illa. Nónne vos magis pluris estis illis?♀ Quis autē vestrum cogitans, potest adijcere ad staturam suā
28 cubitum vnum?♀ Et de vestimēto quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non la-
29 borant, neque nent:♀ Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est si-
30 cut vnum ex istis.♀ Si autem fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit,
31 quantò magis vos ˋminimę fideiˊ?♀ Nolite ergo soliciti esse dicentes: Quid mānducabimus, aut quid bi-
32 bemus, aut quo operiemur?♀ hæc enim omnia gen-
33 tes inquirunt. Scit enim pater vester quia his omnibus indigetis.♀ Quærite ergo primum regnum Dei & iustitiam eius: & hæc omnia adijcientur vobis.
34 ♀ Nolite ergo soliciti esse ī crastinū. Crastinus enim dies solicitus erit sibijpsi, sufficit diei malitia sua.

CAPVT VII.

1 A Nolite iudicare, vt non iudicemini.* ♀ In quo enim iudicio iudicaueritis, iudica-
2 bimini: & in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.♀ Quid autem vides festucam in oculo fratris tui:& trabem in oculo tuo non vides?♀ Aut quomodo dicis fratri tuo*,

B Sine, eijciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs 5 est in oculo tuo? ¶ Hypocrita, eijce primùm trabẽ de oculo tuo, & tunc

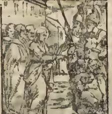
videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. 6 ¶ Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos. 7 ¶ Petite & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & 8 aperietur vobis. ¶ Omnis enim qui petit, accipit: & 9 qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. ¶ Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus pa-10 nem, nunquid lapidem porriget ei? ¶ Aut si piscem 11 petierit, nunquid serpentem porriget ei? ¶ Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quantò magis pater vester qui in cœlis est, da-12 bit bona petentibus se? ¶ Omnia ergo quæcunque vultis vt faciant vobis homines: * & vos facite illis. 13 Hæc est enim lex & Prophetæ. ¶ Intrate per angustam portam: quia lata porta, & spaciosa via est quę ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per 14 eam. ¶ Quàm angusta porta, & arcta via est quæ du-15 cit ad vitam: & pauci sunt qui inueniunt eam? ¶ Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in ve-C stimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi tapa-16 ces. ¶ A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid 17 colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? ¶ Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autẽ 18 arbor, malos fructus facit. ¶ Non potest arbor bona, malos fructus facere: neque arbor mala, bonos 19 fructus facere. ¶ Omnis arbor quæ non facit fructũ 20 bonum, excidetur, & in ignem mittetur. ¶ Igitur ex 21 fructibus eorum cognoscetis eos. ¶ Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui 22 in cœlis est, ipse intrabit in regnũ cœlorum. ¶ Multi dicent mihi in illa die: Domine, domine, nônne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas 23 tas fecimus? ¶ Et tunc cõfitebor illis: Quia nunquã D noui vos: discedite à me * qui operamini iniqui-24 tatem. ¶ Omnis ergo qui audit verba mea hæc & fa cit ea: assimilabitur viro sapienti qui ædificauit do-25 mum suam super petram. ¶ & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. fundata enim erat su-26 per petram. ¶ Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificauit 27 domum suam super arenam, ¶ & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius ma-28 gna. ¶ Et factum est cùm consummasset Iesus verba 29 hæc, admirabantur turbæ super doctrina eius. ¶ Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.

CAPVT VIII.

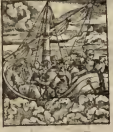
1 A CVm autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ: ¶ & ecce leprosus 2 veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si

3 vis, potes me mundare. ¶ Et extendens Iesus manũ, tetigit eũ, dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. 4 ¶ Et ait illi Iesus: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te sacerdoti, & offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis. 5 ¶ Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Cen-6 turio, rogans eum, ¶ & dicens: Domine, puer meus 7 iacet in domo paralyticus, & male torquetur. ¶ Et 8 ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum. ¶ Et respõdens Centurio, ait: Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum: sed tantùm dic verbo, & sa-9 nabitur puer meus. ¶ Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic: Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & seruo

meo: Fac hoc, & facit. 10 ¶ Audiens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis, nõ inueni tantam fidem 11 in Israël. ¶ Dico autẽ vobis quòd multi, ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in B regno cœlorum: 12 ¶ filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: ibi 13 erit fletus & stridor dentium. ¶ Et dixit Iesus Centurioni: Vade: & sicut credidisti, fiat tibi. Et sana-14 tus est puer in illa hora. ¶ Et cùm venisset Iesus in domum Petri, Vidit socrum eius iacentem & fe-15 bricitantem: ¶ & tetigit manum eius, & dimisit eam 16 febris, & surrexit, & ministrabat ei. ¶ Vespere autẽ facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & eijciebat spiritus verbo: & omnes malè habentes 17 curauit: ¶ vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates no-18 stras accepit: & ægrotationes * portauit. ¶ Videns autẽ Iesus turbas multas circum se, iussit * ire trans 19 fretum. ¶ Et accedens vnus scriba, ait illi: Magister, 20 sequar te, quocunque ieris. ¶ Et dicit ei Iesus: Vul-C pes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius au-21 tem hominis non habet vbi caput * reclinet. ¶ Alius autem de discipulis eius ait illi: Domine, permitte

me primum ire & sepelire patrem meũ. 22 ¶ Iesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. 23 ¶ Et ascendente eo in nauiculam, secuti sunt eũ discipuli eius: 24 ¶ & ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus: ipse vero

25 rò dormiebat.¶ Et accesserunt ad eum *, & suscitauerunt eum, dicentes: Domine, salua nos, perimus.
26 ¶ Et dicit eis: Quid timidi estis modicæ fidei? Tùc surgens imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna.
27 ¶ Porrò homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei?
28 ¶ Et cùm venisset trans fretum, in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt nemo posset trāsire per viā illam.

29 ¶ Et ecce clamauerunt, dicētes: Quid nobis & tibi Iesu, fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos.
30 ¶ Erat autem nō lōgè ab illis grex multorum porcorum pascens.
31 ¶ Dæmones autem rogabant eum, dicētes: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum.
32 ¶ Et ait illis: Ite. At illi exeuntes, abierūt in porcos, & ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare: & mortui sunt in aquis.
33 ¶ Pastores autem fugerunt: & venientes in ciuitatem, nunciauerunt omnia, & de ijs qui dæmonia habuerant.
34 ¶ Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Iesu, & viso eo, rogabant vt transiret à finibus eorum.

CAPVT IX.

1 A Et ascendens * in nauiculam, transfretauit, & venit in ciuitatem suam.
2 ¶ Et ecce offerebant ei paralyticū iacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Cōfide fili, remittūtur tibi peccata tua *.
3 ¶ Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.
4 ¶ Et cùm vidisset Iesus cogitationes eorū, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?
5 Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata *: an dicere, Surge & ambula?
6 Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terrā dimittendi peccata: tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuā.
7 ¶ Et surrexit, & abijt in domum suam.
8 ¶ Videntes autem turbæ, timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatē talem hominibus.
9 ¶ Et cùm transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telónio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.
10 ¶ Et factum est: discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu & discipulis eius.
11 ¶ Et videntes Pharisæi, dicebāt discipulis eius: Quare B cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?
12 ¶ At Iesus audiēs, ait: Nō est opus valētibus medicus, sed malè habētibus.
13 ¶ Euntes autē discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores *.
14 ¶ Tunc accesserunt ad eum discipuli Iohānis, dicentes: Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequēter: discipuli autem tui non ieiunant?
15 ¶ Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij sponsi lugere, quandiu cū illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt.
16 ¶ Nemo autē immittit cōmissuram panni rudis in vestimentum vetus. tollit enim plenitudinem eius à vestimento: & peior scissura fit.
17 ¶ Neque mittunt vinum nouū in vtres veteres. alioquin rumpuntur vtres, & vinū effunditur, & vtres pereunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt: & ambo conseruantur.
18 C ¶ Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet.
19 ¶ Et surgens Iesus, sequebatur eū, & discipuli eius.
20 ¶ Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimēti eius.
21 ¶ Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum eius, salua ero.
22 ¶ At Iesus conuersus & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.
23 ¶ Et cùm venisset Iesus in domū principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuātur, dicebat:
24 ¶ Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.
25 ¶ Et cùm eiecta esset turba, intrauit: & tenuit manum eius, * & surrexit puella.
26 ¶ Et exijt fama hæc in vniuersam terrā illam.
27 ¶ Et trāseunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci clamantes & dicentes: Miserere nostri, fili Dauid.
28 D ¶ Cùm autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci: Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique Domine.
29 ¶ Tūc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis.
30 ¶ Et aperti sunt oculi eorum, & cōminatus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat.
31 ¶ Illi autē exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa.

32 ¶ Egressis autē illis, ecce obtulerūt ei hominem mutum, dæmonium habentē.
33 ¶ Et eiecto dæmonio, locutus est mutus. & miratæ sunt turbæ, dicentes: Nunquam apparuit sic in Israel.
34 ¶ Pharisæi autem dicebāt: In principe dæmoniorum eijcit dæmones.
35 ¶ Et circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.
36 ¶ Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & iacentes sicut oues non habentes pastorem.
37 ¶ Tunc dicit discipulis suis: Messis quidē multa, operarij autem pauci.
38 ¶ Rogate ergo dominum messis, vt emittat operarios in messem suam.

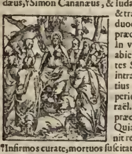
CAPVT X.

1 A Et conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immūdorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatē.
2 ¶ Duodecim autem Apostolorū nomina sunt hæc: Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andræas frater

ter

Marginal notes: * discipuli eius. — Mar.5.a.1. Lucæ.8.d.26. — Mar.5.b.11. Lucæ 8.d.32. — Mar.5.b.17. Lucæ 8.e.37. — Act.16.g.39. — * Iesus. Mar.2.a.3. Lucæ 5.d.18. Ioh.5.a.5. — Esa.43.d.25. * tua. — Act.9.f.34. — Mar.2.b.14. Lucæ 5.e.27. — Mar.2.c.17. Osee.6.a.6. Infra.12.a.7. 1.Tim.1.c.15. * ad pœnitentiam. — Mar.2.c. Lucæ 5.f.33. — Mar.5.c.22. Lucæ 8.e.41. * adorans. — Mar.5.c. Lucæ 8. — Lucæ 11.b.14. Mar.6.a. — Mar.3.b.13. Lucæ 6.c.13. 9.a.1.

3 ter eius. ¶ Iacobus Zebedæi, & Iohannes frater eius. Philippus & Bartholomæus, & Thomas & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi & * Thaddæus, 4 ¶ Simon Cananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. 5 ¶ Hos

duodecim misit Iesus præcipiens eis, dicẽs: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne 6 intraueritis: ¶ sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israël. 7 ¶ Euntes autem prædicate dicentes: Quia appropinquauit regnum cœlorum. 8 ¶ Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite. gratis accepistis, gratis date. 9 ¶ Nolite possidere aurum, neq; argentum, neq; pe- 10 cuniam in zonis vestris: ¶ non peram in via, neque B duas tunicas, neq; calceamenta, neque virgam: di- 11 gnus enim est operarius cibo suo. ¶ In quancunq; autem ciuitatem, aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit: & ibi manete donec exea- 12 tis. ¶ Intrantes autem in domũ salutate eam, dicen- 13 tes: Pax huic domui. ¶ Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non 14 fuerit digna pax vestra reuertetur ad vos. ¶ Et quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo vel ciuitate, 15 * excutite puluerem de pedibus vestris. ¶ Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Go- 16 morrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati. ¶ Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporũ. Estote ergo prudentes sicut serpentes. & simplices sicut 17 columbæ. ¶ Cauete autem ab hominibus. Tradent C enim vos in concilijs, & in sinagogis suis flagella- 18 bunt vos: & ad præsides & ad Reges ducemini pro- 19 pter me, in testimonium illis & gentibus. ¶ Cùm autem tradẽt vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini dabitur enim vobis in illa hora quid lo- 20 quamini: ¶ non enim vos estis qui loquimini, sed 21 spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. ¶ Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filij in parentes & morte eos afficient, 22 ¶ & eritis odio omnibus * propter nomen meum: qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic sal- 23 uus erit: ¶ Cùm autem persequentur vos in ciuitate ista: fugite in aliam: amen dico vobis, non consummabitis ciuitates Israël: donec veniat filius ho- 24 minis. ¶ Non est discipulus super magistrum, nec 25 seruus super dominum suum: ¶ Sufficit discipulo vt sit sicut magister eius: & seruo, sicut dñs eius. Si patrem familias Beel-zebub vocauerunt: quantò ma- 26 gis domesticos eius? ¶ Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non reueletur: & ocul- 27 tum, quod non sciatur. ¶ Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, præ- 28 dicate super tecta. ¶ Et nolite timere eos qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere sed potius timete eum qui potest & animam & cor- 29 pus perdere in gehennam. ¶ Nónne duo passeres as- D se veneunt: & vnus ex illis non cadet super terram 30 sine patre vestro? ¶ Vestri autem & capilli capitis 31 omnes numerati sunt. ¶ Nolite ergo timere: mul- 32 tis passeribus meliores estis vos. ¶ Omnis ergo qui confitebitur me coram hoĩbus, confitebor & ego 33 eum coram patre meo qui in cœlis est. ¶ qui autem negauerit me corã hominibus: negabo & ego eum 34 coram patre meo, qui in cœlis est. ¶ Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni 35 pacem mittere, sed gladium. ¶ veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam. 36 ¶ & inimici hominis, domestici eius. ¶ Qui amat pa- 37 trem, aut matrem plus quàm me, nõ est me dignus: & qui amat filium, aut filiam super me, non est me 38 dignus. ¶ Et qui non accipit crucem suã, & sequitur 39 me, nõ est me dignus. ¶ Qui inuenit animam suam: perdet illam, & qui perdiderit aĩam suam propter 40 me, inueniet eã. ¶ Qui recipit vos, me recipit: & qui 41 me recipit, recipit eum qui me misit. ¶ Qui recipit prophetã in nomine prophetæ mercedẽ prophetæ accipiet: & qui recipit iustũ in nomine iusti, merce- 42 dẽ iusti accipiet. ¶ Et quicũq; potũ dederit vni ex minimis istis calicẽ aquæ frigidæ, tantũ in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

Marginal notes: * Lebbæus qui cognomine natus fuit. — Act. 13. g. 56. — Mar. 6. b. 8. Luc 9. a. 3. & 10. a. 4. 1. Ti. 5. e. 18 — Mar. 6. b 10. Lu 9. a. 4. & 10. a. 5. — Mar. 6. b. 11. Lu. 9. a. 5. — * illa l. Act. 13. g. 51 & 18. a. 6 Lu. 10. a. 23 — Mar. 13. b 2 Lu. 12. b. 11 — Lu. 21. d. 26 — * hominibus. — Luc 6. f. 40. Iohan. 13. b. 16. & 15 c. 20. — Mar. 4. c. 22. Lu. 8 c. 17 & 12. a. 2. — Mar. 8. d 38 Lu. 9 c. 26 & 12. b. 8 2. Ti. 2. b. 12 — Lu. 12. g. 51 Mich. 7. b. 7. — Luc. 14. f 26. — Mar. 8. d 34. Infr. 16. d. 24. — Lucæ 9. c & 17 g. 37 & 14. 14. f. 26 Ioan 12. d 25 — Lu. 10. c. 16 Ioan. 13. c 20 — Marc. 9. f 41 — Lu. 7. c 18

CAPVT XI.

1 E T factum est: cũ consummasset Iesus præ- A cipiens duodecim discipulis suis, transijt inde, vt doceret & prædicaret in ciui- 2 tatibus eorum. ¶ Iohannes autem cum audisset in vinculis opera Christi: mittens duos de 3 discipulis suis, ¶ ait illi: Tu es qui venturus es, an a- 4 lium expectamus? ¶ Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renunciate Iohãni quæ audistis & vidistis. 5 ¶ Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euange- 6 lizantur: ¶ & beatus est qui non fuerit scandalizatus 7 in me. ¶ Illis autem abeuntibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid existis in desertum vi- 8 dere? arundinem vento agitatam? ¶ Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mol- 9 libus vestiuntur, in domibus Regum sunt. ¶ Sed B quid existis videre? prophetam? Etiam dico vobis, 10 & plus quàm prophetã. ¶ Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante fa- 11 ciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. ¶ Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptista: qui autem minor est in re- 12 gno cælorum, maior est illo. ¶ A diebus autem Iohannis Baptistæ vsque nunc, regnum cælorum vim 13 patitur, & violenti rapiunt illud. ¶ Omnes enim prophetæ & lex vsque ad Iohannem prophetauerunt: 14 ¶ & si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus 15 est. ¶ Qui habet aures audiendi, audiat. ¶ Cui 16 autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro: qui clamantes 17 coæqualibus, ¶ dicunt: Cecinimus vobis, & non 18 saltastis: lamentauimus, & non planxistis. ¶ Vênit C enim Iohannes neq; manducans neq; bibens: & di- 19 cunt: Dæmonium habet. ¶ Vênit filius hoĩs manducans & bibens: & dicũt: Ecce homo vorax & potator vini, publicanorũ & peccatorũ amicus. Et iusti- 20 ficata est sapiẽtia à filijs suis. ¶ Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes 21 eius, quia non egissent pœnitentiã. ¶ Væ tibi Corozáin, væ tibi Beth-saida: quia si in Tyro & Sydône factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in

Marginal notes: Esa. 35. a 5 & 61. a 1 — Lucæ 7. d 24 — Mal. 3. a 1 Mar. 1. a 2 Lu. 7 d 27 — Lucæ 17. d 26 — Mala 4. b — Lu. 7. e 31 — Luc. 10. b 13

a cilicio

22 cilicio & cinere pœnitentiã egissent. ¶Veruntñ dico vobis: Tyro & Sydóni remissius erit in die iudici-
23 cij, quàm vobis. ¶Et tu Capharnaum, nunquid vsque in cœlum exaltaberis? vsque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, fortè mansissent vsque in hanc
24 diem. ¶Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodo-
D morum remissius erit in die iudicij quàm tibi. ¶‖In
25 illo tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea
26 paruulis. ¶Ita pater: quoniam sic fuit placitum an-
27 te te. ¶Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis
28 nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. ¶Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, &
29 ego reficiam vos. ¶‖Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis cor-
30 de: & inuenietis requiem animabus vestris. ¶‖Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.

‖Luc. 10. d. 21.
Ioh. 7. d. 28 & 8. b. 19. & 10 c. 15.
‖Ie 6 d. 16
‖1. Ioh. 5. a. 3.

CAPVT XII.

1 A IN illo tempore abijt Iesus per sata, sabbatho: discipuli aũt esurientes cœperunt vellere spicas, &
2 manducare: ¶Pharisæi autem videntes, dixerũt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere
3 sabbathis. ¶At ille dixit eis: Non legistis quid ‖fecerit Dauid quando esurijt, & qui cum eo
4 erant: ¶quõ intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus?
5 ¶‖Aut non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathũ violãt, & sine crimine sunt?
6 ¶Dico autem vobis, quia templo maior est hic. ¶Si
7 autem sciretis quid est, ‖Misericordiã volo, & non sacrificium: nunquam condemnassetis innocentes:
8 ¶Dñs enim est filius hominis etiam sabbathi. ¶Et
9 cũ inde transisset, venit in synagogam eorum. ¶Et
10 ecce homo *manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbathis curare? vt accusarent eũ.

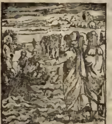
11 ¶Ipse autem dixit illis: ‖Quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnam: & si ceciderit hęc sabbathis in
12 foueã, nónne tenebit & leuabit eã? ¶Quãtò magis melior est homo oue? Itaque licet sabbathis beneface-
13 re. ¶tunc ait homini: Extende manum tuam. Et ex-
14 tendit: & restituta est sanitati sicut altera. ¶Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant aduersus
15 eum, quomodo perderent eum. ¶Iesus autẽ sciens,
B recessit inde, & secuti sunt eum multi, & curauit
16 eos omnes: ¶& præcepit eis, ne manifestum eum
17 facerent. ¶Vt adimpleretur quod dictum est per
18 Isaiam prophetam, dicentem: ¶‖Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, &
19 iudicium Gentibus nunciabit. ¶Non contendet, neque clamabit: neque audiet aliquis in pla-
20 teis vocem eius. ¶arundinem quassatam non con-
21 fringet, ¶& linum fumigans non extinguet: donec eijciat ad victoriam iudiciũ: & in nomine eius Gen-
22 tes sperabunt. ¶‖Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cęcus & mutus: & curauit eum, ita vt loquere-
23 tur, & videret. ¶Et stupebant omnes turbæ, & dice-
24 bant: Nunquid hic est filius Dauid? ¶‖Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non eijcit dæmones
25 nisi in Beel-zebub principe dæmoniorum. ¶Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: ‖Omne regnum diuisum contra se desolabitur: & omnis ci-
26 uitas vel domus diuisa contra se, non stabit. ¶Et si satanas satanam eijcit, aduersus se diuisus est: quo-
27 modo ergo stabit regnũ eius? ¶Et si ego in Beel-zebub eijcio dæmones: filij vestri in quo eijciũt? Ideò
28 ipsi iudices vestri erũt. ¶Si autẽ ego in spiritu Dei eijcio dæmones igitur peruenit in vos regnũ Dei.
29 ¶Aut quomodo potest quisquam intrare in domũ
C fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit for-
30 tẽ, & tunc domum illius diripiet? ¶Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum,
31 spargit. ¶‖Ideò dico vobis: omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blas-
32 phemia non remittetur. ¶Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remitte-
33 tur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. ¶Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum. si-
34 quidem ex fructu arbor agnoscitur. ¶Progenies viperarum, quomodò potestis bona loqui, cùm sitis mali? ‖ex abundantia enim cordis os loqui-
35 tur. ¶Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert ma-
36 la. ¶Dico autem vobis, quoniam omne verbum ociosum quod loquuti fuerint homines, reddent
37 rationem de eo in die iudicij. ¶Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.
38 ¶Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus à te signum vi-
39 dere. ¶Qui respondens, ait illis: ‖Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei,
40 nisi signum Ionæ prophetę. ¶‖Sicut enim fuit Ionas
D in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus &
41 tribus noctibus. ¶‖Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ.
42 Et ecce plus quã Ionas hic. ¶‖Regina Austri surget in iudicio cũ generatione ista, & cõdemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire sapientiã Salomo-
43 nis: & ecce plus quã Salomõ hic. ¶‖Cúm autẽ immundus spiritus exierit ab hoĩe, ambulat per loca
44 arida, quærens requiem, & non inuenit. ¶Tunc dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et veniens, inuenit eam vacantem, scopis mundatã, &
45 ornatã. ¶Tũc vadit, & assumit septẽ alios spiritus secũ nequiores se, & intrãtes habitãt ibi: & fiũt nouissima hoĩs illius peiora prioribus. Sic erit & gene-

Marc. 2. d. 23. Lu. 6. a. 1.
‖1. Re. 21. a. 4.
Le. 24. b. 8. Nu. 28 b. 9.
‖Ose. 6. a. 6.
*erat 1. Mar. 3. a. 1. Lu. 6. b. 6.
‖Deu. 22. a. 4.

rationi

46 rationi huic pessimæ. ¶Adhuc eo loquente ad turbas: ecce mater eius & fratres stabant foris, quęrentes loqui ei. 47 ¶Dixit autem ei quidã: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te. 48 ¶At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? 49 ¶Et extendens manum in discipulos suos, dixit. Ecce mater mea & fratres mei. 50 ¶Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus * frater, & soror, & mater est.

CAPVT XIII.

1 A IN illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare. 2 ¶Et cõgregatæ sunt ad eũ turbæ multæ, ita vt in nauiculã ascẽdẽs, sederet, & oĩs turba stabat in littore: 3 ¶& locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exijt qui seminat, seminare. 4 *¶Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea. 5 ¶Alia autem ceciderunt in petrosa, vbi nõ habebãt terrã multã: & cõtinuò exorta sunt, quia nõ habebãt altitudinẽ terrę. 6 ¶Sole autẽ orto æstuauerunt: & quia nõ habebãt radicem, aruerũt.

7 ¶Alia aũt ceciderunt in spinas: & creuerũt spinæ, & suffocauerũt ea. 8 ¶Alia autẽ ceciderunt in terrã bonã: & dabant fructum, aliud centesimũ, aliud sexagesimũ, aliud tricesimũ. 9 ¶Qui habet aures audiẽdi, audiat. 10 ¶Et accedentes discipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? 11 B ¶Qui respõdens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum: illis autem nõ est datum. 12 ¶Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autẽ non habet, & quod habet auferetũ ab eo. 13 ¶Ideò in parabolis loquor eis: quia videntes non uident, & audientes non audiunt, neque intelligunt: 14 ¶& adimpletur in eis prophetia Isaiæ dicens: ¶Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis. 15 ¶Incrassatũ est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt: ne quãdo videãt oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. 16 ¶Vestri autẽ beati oculi quia uident, & aures vestrę quia audiunt. 17 ¶Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ & iusti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis & non audierunt. 18 ¶Vos ergo audite parabolã seminantis. 19 C ¶Omnis qui audit verbum regni, & non intelligit, uenit malus, & rapit quod seminatũ est in corde eius: hic est qui secus viã seminatus est. 20 ¶Qui autẽ super petrosa seminatus est: hic est qui uerbum audit, & cõtinuò cum gaudio accipit illud; 21 ¶non habet autem in se radicem, sed est tẽporalis: facta aũt tribulatione & persecutione propter uerbum, cõtinuò scãdalizatur. 22 ¶Qui autem seminatus est in spinis: hic est qui verbum audit, & solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat uerbum, & sine fructu efficitur. 23 ¶Qui verò in terram bonam seminatus est: hic est qui audit verbum, & intelligit: & fructum affert, & facit aliud quidem cẽtesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum. 24 ¶Aliam parabolam proposuit illis, dicẽs: Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. 25 ¶Cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit. 26 ¶Cùm autem creuisset herba, & fructum fecisset: tunc apparuerunt & zizania.

27 D ¶Accedentes autẽ serui patrisfamilias, dixerũt ei, Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? 28 ¶Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei, Vis * imus, & colligimus ea? 29 ¶Et ait, Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. 30 ¶Sinite vtraque crescere vsque ad messem, & in tempore messis dicã messoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. 31 ¶Aliã parabolam proposuit eis, dicens: Simile est regnũ cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminauit in agro suo. 32 ¶quod minimum quidẽ est omnibus seminibus, cùm aũt creuerit, maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt volucres cœli veniãt & habitent in ramis eius. 33 E ¶Aliam parabolam locutus est eis. Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscõdit in farinæ satis tribus: donec fermentatũ est totum. 34 ¶Hæc omnia loquutus est Iesus in parabolis ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis: 35 ¶vt impleretur quod dictum erat per prophetam, dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. 36 ¶Tunc dimissis turbis, venit in domum: & accesserunt ad eum discipuli eius, dicẽtes: Edissere nobis parabolam zizaniorũ agri. 37 ¶Qui respõdens, ait illis: Qui seminat bonum semen, est filius hominis. 38 ¶Ager autem est mũdus. Bonum verò semen: hi sunt filij regni. Zizania autem, filij sunt nequam. 39 ¶Inimicus autem qui seminauit ea, est diabolus. Messis verò, cõsummatio seculi est. Messores autem Angeli sunt. 40 F ¶Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione seculi. 41 ¶mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: 42 ¶& mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. 43 ¶Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. 44 ¶Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit, & prę gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum. 45 ¶Iterum simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærenti bonas margaritas. 46 ¶Inuenta

Marginal notes: Mar. 3. d. 31. Lu. 8. c. 20. — Mar 4. a. 1. Lu. 8. a. 4. — * semen suum. — * centum, aliud sexaginta, aliud triginta. Sic paulò post. — mysteriũ. — Inf. 25. c. 29. — vt adimpleatur. — dicentis. — Isa. 6. c. 9. Mar. 4. b. 12. Lu. 8. b. 10. Io. 12. f. 44. Act. 28. f. 26. Ro. 11. b. 8. — Luc. 10. d. 23. — Mar. 4. b. 14. Luc. 8. b. 11. — Mar. 4. d. 26. — Sap. 2. d. 24. — * igitur. — Mar. 4. d. 30. Lu. 13. d. 18. — Lu. 13. e. 18. — Marc 4. d. 33. — Ps. 77. a. 2. — Apo. 14. c. 15. — Sa. 3. b. 7. Da. 12. a. 3.

autem una preciosa margarita, abiit, & uēdidit om
47 nia quæ habuit, & emit eam. ¶Iterum simile est regnum cœlorum lagenæ missæ in mare, & ex omni
48 genere piscium congreganti, ¶quam cùm impleta esset, educentes, & secus litus sedentes, elegerunt
49 bonos in uasa, malos autem foras miserunt. ¶Sic
G erit in consummatione seculi: exibunt Angeli, &
50 separabunt malos de medio iustorum, ¶& mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor den-
51 tium. ¶Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam *.
52 ¶Ait illis: Ideò, omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui profert
53 de thesauro suo noua & vetera. ¶Et factum est: cùm consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde.
54 ¶Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita vt mirarentur, & dicerent: Vnde
55 huic sapientia hæc, & virtutes? ¶Nónne hic est fabri filius? Nónne mater eius dicitur Maria: & fra-
56 tres eius, Iacóbus & Ioseph, & Simon & Iudas: ¶& sorores eius, nónne omnes apud nos sunt? Vnde
57 ergo huic omnia ista? ¶Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est propheta sine hono
58 re, nisi in patria sua, & in domo sua. ¶Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorū.

*Domine

Mar.6.a. 1. Lu.4.c.16 Io.6.e.42

Mar.6.a.4. Lu.4.d.24 Ioh.4.f.44

CAPVT XIIII.

1 IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu: ¶& ait pueris suis: Hic
2 est Iohannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideò virtutes operantur in
3 eo. ¶Herodes enim tenuit Iohánē, & alligauit eū: & posuit in carcerem propter Herodiadem vxo-
4 rem * fratris sui. ¶Dicebat enim illi Iohannes: Non
5 licet tibi habere eam. ¶Et uolens illum occidere, timuit populum: quia sicut prophetam eum habe-
6 bant. ¶Die autem natalis Herodis saltauit filia He-
7 rodiadis in medio: & placuit Herodi. ¶Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcunque po-
8 stulasset ab eo. ¶At illa præmonita à matre sua: Da mihi, inquit, hic in disco caput Iohannis Baptistæ.

A

Mar.6.b.14 Lu.9.a.1. Mar.6.c.17. Lu.3.d.19 *Philippi Infr.21.c.26.

9 ¶Et contristatus est Rex: propter iuramentum autē, & eos qui pariter recumbebāt,
10 iussit dari. ¶Misitq; & decollauit Iohānem
11 in carcere. ¶Et allatū est caput eius in disco: & datum est puellę, & attulit matri suę.
12 ¶Et accedentes disci
B puli eius, tulerūt corpus * & sepelierunt il
13 lud, & venientes nunciauerunt Iesu. ¶Quod cùm audisset Iesus, secessit inde in nauicula, in locum desertum seorsum. & cùm audissent turbæ, secutæ
14 sunt eum pedestres de ciuitatibus. ¶Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curauit lan-
15 guidos eorum. ¶Vespere autem facto accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam præteriit: dimitte turbas, ut euntes
16 in castella, emant sibi escas. ¶Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: date illis uos manduca-
17 re. ¶Responderunt ei: Non habemus hic nisi quin-
18 que panes & duos pisces. ¶Qui ait eis: Afferte mihi
19 illos huc. ¶Et cùm iussisset turbam discumbere su-

* eius. Lu.9.a.10 Mar.7.d.31 Ioh.6.a.2. Mar.6.c. 37. Lu.9.b.13 Ioh.6.b.9.

per fœnum, acceptis quinque panibus & duobus

piscibus, aspiciens in cœlū benedixit & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli au-
20 tem turbis. ¶Et mādu
C cauerūt omnes, & saturati sunt. Et tulerūt reliquias, duodecim cophinos fragmētorum plenos. ¶Mandu
21 cātium autē fuit numerus quinq; millia virorū, exceptis mu-
22 lieribus & paruulis. ¶Et statim * iussit Iesus discipulos ascēdere in nauiculā, & præcedere eum trās
23 fretū, donec dimitteret turbas. ¶Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autē fa-
24 cto solus erat ibi. ¶nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus, erat enim contrarius ventus.
25 Quarta autē uigilia noctis, venit ad eos ambulās su
26 per mare. ¶Et uidentes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et
27 præ timore clamauerūt. ¶Statimq; Iesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciā: ego sum, nolite timere.
28 ¶Respondens autē Petrus, dixit: Dñe, si tu es, iube
29 me ad te venire super aquas. ¶At ipse ait: Veni. Et
D descendens Petrus de nauicula, ambulabat super
30 aquam ut ueniret ad Iesum. ¶Videns verò uentum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamauit,

31 dicens: Domine, saluum me fac. ¶Et continuò Iesus extendēs manum, apprehēdit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubi-
32 tasti? ¶Et cùm * ascēdissent in nauiculā, cessa-
33 uit ventus. ¶Qui autē in nauicula erant, venerunt & adorauerūt eum, dicētes: Verè filius Dei es. ¶Et cùm
34 transfretassent, uenerunt in Terram-Genesar. ¶Et
35 cùm cognouissent eum uiri loci illius, miserunt in vniuersam regionē illā, & obtulerūt ei oēs malè ha-
36 bētes: ¶& rogabāt eū vt vel fimbriā vestimēti eius tangerent. Et quicunq; tetigerunt, salui facti sunt.

*cōpulit. 1 Mar.6.d.45 Ioh.6.b.16 Lu.6.d.35 *ascendisset. 1 Mar.6.g.53

CAPVT XV.

1 TVnc accesserunt ad eū ab
A Ierosolymis Scriba & Pharisæi, di-
2 centes: ¶Quare discipuli tui transgrediuntur traditionē seniorum? non enim lauāt manus suas cùm panē māducāt. ¶Ipse autē
3 respondens, ait illis: Quare & uos trāgredimini mandatū Dei propter traditionem
4 vestram? Nam Deus dixit: ¶Honora patrem & matrem, & qui maledixerit patri, vel matri, morte

Mar.7.a.1 * traditionem. 1 Exo.20.b.12

5 moriatur. ¶Vos autem dicitis: |Quicunque dixerit patri, vel matri, Munus quodcunque est ex me, tibi 6 proderit: ¶& non honorificabit patrem suũ aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. ¶Hypocritæ, bene pro- 8 phetauit de vobis Isaias, dicens: ¶ Populus hic la- B biis me honorat: cor autẽ eorũ lõgè est à me. ¶Sine 9 causa autẽ colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum. ¶Et conuocatis ad se turbis, dixit 11 eis: Audite & intelligite. ¶Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, 12 hoc coinquinat hoiem. ¶Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi, audito verbo 13 hoc scandalizati sunt? ¶At ille respõdens, ait: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœ- 14 lestis, eradicabitur. ¶Sinite illos: cæci sunt, * duces cæcorum. cæcus autem si cæco ducatum præstet, 15 ambo in foueam cadunt. ¶Respondens autem Pe- 16 trus dixit ei: Edissere nobis parabolam istam. ¶At il- 17 le dixit: Adhuc & uos sine intellectu estis? ¶Non intelligitis quia omne quod in os intrat, in uentrem 18 vadit & in secessum emittitur? ¶Quæ autem procedunt de ore, de corde exeũt, & ea coinquinant ho- 19 minem: ¶de corde enim exeũt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testi- 20 monia, blasphemiæ. ¶hæc sunt quę coinquinãt ho- C minem. Non lotis autem manibus manducare, nõ 21 coinquinat hominẽ. ¶Et egressus inde Iesus, secess- 22 sit in partes Tyri & Sidõnis. ¶|Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamauit, dicens ei: Miserere mei Dñe fili Dauid: filia mea malè à dæmonio

23 vexatur. ¶Qui nõ respõdit ei uerbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum, dicentes: Dimitte eã: qa clamat post nos. 24 ¶Ipse aũt respõdẽs. ait: Nõ sum missus ni- 25 si|ad oues quæ perierunt domus Israël. ¶At illa ve- 26 nit, & adorauit eum, dicens: Dñe, adiuua me. ¶Qui respõdens ait: Non est bonum sumere panem filio- 27 rum & mittere canibus. ¶At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis quę cadunt de mẽ- 28 sa dominorum suorum. ¶Tunc respõdens Iesus, ait illi: O mulier magna est fides tua: fiat tibi sicut uis. 29 Et sanata est filia eius ex illa hora. ¶Et cùm transisset inde Iesus, uenit secus mare Galilææ: & ascen- 30 dens in montem, sedebat ibi. ¶Et accesserũt ad eũ turbæ multæ habẽtes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pe- 31 des eius, & curauit eos: ¶ita ut turbæ mirarentur uidentes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæ- 32 cos videntes: & magnificabant Deum Israël. ¶|Iesus autem cõuocatis discipulis suis, dixit: Misereor D turbæ: quia triduo iam perseuerant mecum, & non habẽt quod mãducent: & dimittere eos ieiunos no- 33 lo, ne deficiant in via. ¶Et dicunt ei discipuli: Vnde ergo nobis in deserto panes tantos, vt saturemus 34 turbam tãtam? ¶Et ait illis Iesus: Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos. 35 ¶Et præcepit turbę vt discumberent super terram. 36 ¶Et accipiens septem panes, & pisces, & gratias agẽs, fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli de-

37 derũt populo. ¶Et co- 38 mederunt omnes & saturati sũt. Et quod superfuit de fragmẽtis, tulerunt septem sportas plenas. ¶Erãt autẽ qui manducauerunt, quatuor millia hoĩum, extra paruulos & mulieres. ¶Et 39 dimissa turba, ascẽdit in nauiculam: & venit in fines Magedã.

Sup. 6. a. 22 / Lu. 18. b. / Prou. 20. c. / Exod. 21. c / Isa. 29. d. / Mar. 7. a. 6 / Isa. 15. a. 2 / Lu. 6. f. 39 / Mar. 7. c. 17 / Gen. 6. a. 5 / Mar. 7. c. 25 / Sup. 10. a. 6 / Lu. 19. b. 10 / Ioh. 10. a. 3 / Isa. 35. a. 5 / Lu. 7. d. 22 / Mar. 8. a. 1

CAPVT XVI.

1 A Et accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentãtes: & rogauerunt eum vt signum de cœlo ostenderet eis. ¶At ille re- 2 spondens, ait illis: Facto vespere dicitis, Serenum erit, rubicundum est enim cœlum. 3 ¶Et manè, Hodie tẽpestas: rutilat enim triste cœlum. * Faciem ergo cœli diiudicare nostis: 4 signa autem temporum non potestis? ¶|Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei |nisi signum Ionæ prophetæ. Et relictis 5 illis abiit. ¶Et cùm venissent discipuli eius trans fre- 6 tum, obliti sunt panes accipere. ¶Qui dixit illis: |Intuemini & cauete à fermento Pharisæorum & 7 Sadducæorum. ¶At illi cogitabant inter se, dicen- 8 tes: Quia panes non accepimus. ¶Sciens autem le- B sus, dixit: Quid cogitatis inter vos modicæ fidei, 9 quia panes non habetis? ¶Nondum intelligitis neque recordamini quinque panum, |in quinque mil- 10 lia hominum, & quot cophinos sumpsistis? ¶neque septem panum in quatuor millia hominum, & 11 quot sportas sumpsistis? ¶Quare non intelligitis quia non de pane dixi uobis, Cauete à fermento 12 Pharisæorum & Sadducæorum? ¶Tunc intellexerunt quia non dixerit cauendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Sadducæo- 13 rum. Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi: & interrogabat discipulos suos, dicens: Quẽ * di- 14 cunt homines esse filium hominis? ¶At illi dixe- C runt: Alij Iohannem Baptistam, alij autem Eliam, 15 alij verò Ieremiam, aut unum ex prophetis. ¶Dicit 16 illis Iesus. Vos autem quem me esse dicitis? ¶Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus filius 17 Dei uiui. ¶Respondens autem Iesus dixit ei: Beatus es Simon |Bar-Iona: quia caro & sanguis non re- 18 uelauit tibi, sed pater meus qui in cęlis est. ¶Et ego dico tibi, quia tu es Petrus: & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi nõ præ- 19 ualebunt aduersus eam. ¶|Et tibi dabo claues regni cœlorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solue- 20 ris super terrã, erit solutum & in cœlis. ¶Tunc præcepit discipulis suis vt nemini dicerent quia ipse

Mar. 8. b. 12. / Luc. 12. g. 54 / * Hypocritæ / Sup. 12. e 39. / Ion. 2. a. 1. / Mar. 8. b. 14. / Luc. 12. a. 1 / Sup. 14. c. 17. / Ioh. 6. b. 9. / Sup. 15. d. 34 / Mar. 8. e. 27 / Lu. 9. b. 18. / * me 3. / Io. 6. g. 69. / Io. 1. f. 42. / Isa. 22. e. 22 / Io. 20. c. 23

21 esset Iesus Christus. ¶Exinde cœpit Iesus ostendere discipulis suis quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati à senioribus & Scribis & principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. 22 ¶Et assumens eum Petrus, cœpit increpare eũ, 23 dicens: Absit a te Domine: non erit tibi hoc. ¶Qui D conuersus, dixit Petro: Vade post me Satana, scãdalum es mihi: quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed 24 ea quæ hominum. ¶Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me uenire, abneget semetipsũ, & 25 tollat crucẽ suam, & sequatur me. ¶Qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam. qui autem perdiderit animam suã propter me, inueniet 26 eam. ¶Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationẽ pro 27 anima sua? ¶Filius enim hominis vẽturus est in gloria patris sui cum Angelis suis, & tunc reddet vnicuiq; secundùm opera eius. 28 ¶Amẽ dico vobis, sunt quidam de hic stantibus, qui nõ gustabunt mortẽ, donec videant filiũ hominis venientẽ in regno suo.

Marc.8.d 33. Sup.10.d.18. Luc.9.c.31.& 14.c 27. Io.12.d.25 Psal.48 Psal.61.b. 13. Act.17.g. 31. Ro.2.a.6 Mar 6.a.1 Lu.9.c.27

CAPVT XVII.

1 A ET post dies sex *assumit* Iesus Petrũ, & Iacôbum, & Iohannem fratrem eius, & *ducit* illos in mõtem excelsũ seorsum: 2 ¶& trãsfiguratus est ante eos. Et resplẽduit facies eius sicut sol: vestimenta autẽ eius facta sũt alba sicut nix. 3 ¶Et ecce apparuerũt illis Moyses & Elias cum eo loquentes. 4 ¶Respondẽs autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hîc esse: si vis, faciamus hîc tria tabernacula, 5 tibi vnum, & Moysi unum, & Eliæ unum. ¶Adhuc eo loquẽte, ecce nubes lucida obũbrauit eos. Et ecce vox de nube, dicẽs: Hic est filius meus dilectus in 6 quo mihi bene cõplacui: ipsum audite. ¶Et audiẽtes discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt 7 valde. ¶Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixitque eis: 8 Surgite, & nolite timere. ¶Leuantes autem oculos 9 suos, neminem viderunt, nisi solum Iesum. ¶Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Iesus, di- B cẽs: Nemini dixeritis visionem, donec filius homi- 10 nis à mortuis resurgat. ¶Et interrogauerũt eum discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt quòd 11 Eliã oporteat primùm uenire? ¶At ille respondens, ait eis: Elias quidem uenturus est*, & restituet om- 12 nia. ¶dico autem uobis, quia Elias iam vénit, & nõ cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab eis. 13 ¶Tunc intellexerunt discipuli, quia de Iohanne Ba- 14 ptista dixisset eis. ¶Et cùm uenisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus prouolutus ante eum. 15 ¶dicẽs: Domine miserere filio meo, quia lunaticus C est, & malè patitur: nam sæpe cadit in ignem, & cre- 16 brò in aquam. ¶Et obtuli eum discipulis tuis: & non 17 potuerunt curare eum. Respondens *autem* Iesus, ait: ¶O generatio incredula & peruersa, quousque ero vobiscum? vsquequo patiar uos? Afferte huc illum ad

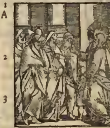
*assumpsit Mar.9.a.2. Lu.9.d.28 *duxit 2.Pe.1.d.17 Mar 9.b.12. Mal 4.a.5. Su.11.b.14 *primũ Mar.9.c.14. Lu 9 c.37 *autem.

18 me. ¶Et increpauit illum Iesus, & exijt ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.

19 ¶Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secretò, & dixerũt: Quare nos non potuimus 20 eijcere illũ? Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestrã: Amẽ quippe dico vobis, si habueritis fidẽ sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc: & trãsibit, & nihil impossibile erit 21 vobis. ¶Hoc autem genus non eijcitur nisi per ora- 22 tionem & ieiunium. ¶Cõuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus 23 est in manus hominum: ¶& occident eum, & tertia 24 die resurget. Et cõtristati sunt vehemẽter. ¶Et cùm D venissent Capharnaum, accesserũt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister ve- 25 ster non soluit didrachma? Ait, Etiam. ¶Et cùm intrasset in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt 26 tributum uel censum? à filijs suis, an ab alienis? ¶Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi 27 sunt filij. ¶Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies statérem: illum sumens, da eis pro me & te.

CAPVT XVIII.

1 A IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Quis putas, maior est in re- 2 gno cœlorum? ¶Et aduocans Iesus paruulum, statuit eum in medio eorum, 3 ¶& dixit: Amẽ dico uobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, nõ intra- 4 bitis in regnum cœlorum. ¶Quicunque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno 5 cœlorũ. ¶Et qui susceperit unũ paruulũ talẽ in nomine 6 meo, me suscipit: ¶qui aũt scãdalizauerit vnũ de pusillis istis qui in me credũt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profun- 7 dum maris. ¶Væ mundo à scãdalis. Necesse est enim vt ueniãt scandala: uerumtamen væ homini illi per 8 quẽ scãdalũ venit. ¶Si autẽ manus tua, uel pes tuus scãdalizat te: abscinde eum, & proijce abs te: bonũ tibi est ad uitã ingredi debilẽ uel claudum, quàm duas manus uel duos pedes habentẽ mitti in ignẽ æter- 9 num. ¶Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & B proijce abs te: bonum tibi est unum oculum habẽtẽ in uitã intrare, quàm duos oculos habentẽ mitti 10 in gehennam ignis. ¶Videte ne contemnatis unum ex his pusillis: dico enim uobis, quia Angeli eorum in cœlis semper uident faciem patris mei 11 qui in cœlis est. ¶Venit enim filius hominis sal- 12 uare quod perierat. ¶Quid uobis uidetur? si fuerint

Lu.17. Mar.9. Lu.9.f.46. Lu.17.a.1. Su.5.e.30 Marc.9.f.43. Ps.33.a.8 Lu.19.b.10.

alicui centum oues, & errauerit vna ex eis: nonne relinquit nonagintanouem in montibus, & vadit 13 quærere eam, quæ errauit? & si contigerit vt inueniat eam: amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, quàm super nonagintanouem quæ non er- 14 rauerunt. Sic non est voluntas ante patrem vestrũ 15 qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis. Si autem peccauerit in te frater tuus: vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucra- 16 tus eris fratrem tuum. si autem te nõ audierit: adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duo- 17 rum vel trium testium stet omne verbum. Quòd si C non audierit eos: dic ecclesiæ: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. 18 Amen dico uobis, quęcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque sol- 19 ueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Iterũ dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis 20 à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in me- 21 dio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine quoties peccabit in me frater meus, & di- 22 mittã ei vsq; septies? Dixit illis Iesus: Non dico ti- 23 bi vsque septies: sed vsq; septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui 25 voluit rationem ponere cum seruis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus qui 25 debebat ei decem millia talenta. Cùm autem non haberet unde redderet, iussit eũ dominus eius venundari, & vxorem eius & filios, & omnia quæ ha-

26 D bebat, & reddi. Prócidens autem seruus ille, orabat eũ, dicẽs: Patiẽtiã habe in me, & omnia reddam ti- 27 bi. Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitũ dimisit ei. Egres- 28 sus autem seruus ille, inuẽnit vnum de cõseruis suis qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod 29 debes. Et prócidens cõseruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam ti- 30 bi. Ille autem noluit: sed abijt, & misit eum in car- 31 cerem, donec redderet debitum. Videntes autem conserui eius quæ fiebãt, cõtristati sunt valde: & venerũt, & narrauerunt dño suo omnia quæ facta fue- 32 rant. Tunc uocauit illum dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniã 33 rogasti me: nónne ergo oportuit & te misereri cõ- 34 serui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque 35 redderet uniuersum debitum. Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisq; fratri suo de cordibus vestris.

CAPVT XIX.

1 A ET factum est, cùm consummasset Iesus sermones istos: migrauit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanem, & 2 secutæ sunt eum turbæ multę: & curauit 3 eos ibi. Et accesserunt ad eum Pharisęi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem

4 suam, quacunque ex causa? Qui respõdẽs, ait eis: Non legistis quia qui fecit* ab initio, masculũ & fœmi- 5 nã fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrẽ & ma- 6 trẽ, & adhærebit vxori suę: & erunt duo in carne una. Itaq; iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo 7 Deus cõiunxit, homo nõ separet. Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandauit dare libellũ repudij, & di- 8 mittere? Ait illis: Qm̃ Moyses ad duritiã cordis uestri permisit uobis dimittere vxores vestras: ab ini- 9 tio autem nõ fuit sic. Dico autem vobis, quia qui- B cunq; dimiserit vxorẽ suã, nisi ob fornicationem, & aliã duxerit, męchatur: & qui dimissam duxerit, mœ- 10 chatur. Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa ho- 11 minis cum uxore, nõ expedit nubere. Qui dixit illis: Non oẽs capiunt uerbũ istud, sed quibus datum 12 est. Sunt enim eunûchi qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunûchi qui facti sunt ab hoĩbus: & sunt eunûchi qui seipsos castrauerunt propter re- 13 gnum cęlorũ. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei paruuli, ut manus eis imponeret & ora- 24 ret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus verò ait eis: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad 15 me uenire: talium est enim regnum cœlorum. Et 16 cùm imposuisset eis manus, abijt inde. Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni fa- 17 ciam ut habeã vitam æternam? Qui dixit ei: Quid C me interrogas de bono? Vnus est bonus, Deus. Si 18 autem uis ad uitã ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quæ? Iesus autẽ dixit: Non homicidium facies: 19 Nõ adulterabis: Non falsum testimoniũ dices: Honora patrem tuum & matrẽ tuã: Diliges proximum 20 tuum sicut teipsum. Dicit illi adolescens: Oĩa hæc custodiui à iuuẽtute mea: quid adhuc mihi deest? 21 Ait illi Iesus: Si uis perfectus esse, vade, vende* quę habes, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in cę- 22 lo: & ueni, sequere me. Cùm audisset autem adolescens uerbum, abijt tristis: erat enim habens mul- 23 tas possessiones. Iesus autem dixit discipulis suis: Amẽ dico uobis, quia diues difficilè intrabit in re- 24 gnum cœlorũ. Et iterum dico vobis: faciliùs est camelũ per foramen acus trãsire, quàm diuitẽ intra- 25 re in regnum cœlorum. Auditis autem his, discipuli mirabantur ualde, dicentes: Quis ergo poterit 26 saluus esse? Aspiciẽs autem Iesus dixit illis: Apud D homines hoc impossibile est: apud Deum autẽ om- 27 nia possibilia sunt. Tunc respõdens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, 28 quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amẽ dico vobis, quòd uos qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hoĩs in sede maiestatis suę, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicã- 29 tes duodecim tribus Israel. Et oĩs qui reliquerit domũ, vel fratres, aut sorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut vxorẽ, aut filios, aut agros, propter nomẽ meũ, cen- 30 tuplũ accipiet, & vitam æternã possidebit. Multi autem erunt primi, nouissimi: & nouissimi, primi.

Leu.19.a 17. Leu.19.d 17. Ecc.19.b.13 Iac.5.d.19 Deu.19.c 15. 1.Co.13.a 1. Heb.10.d. 28. Ioh.8.c.17 2.Thes.3.d 14. 1.Co.5.c.9 Ioh.20.d. 23. Lu.17.a.4 Su.6.b.12. Mar.11.c. 25. Mar.10.a.1 Mar.10.a.2 Gen.1.d.27 * homine Gen.2.d.24 Ephe.5.g 31 1.Cor.6.e 16. Deu.24.a 1. Su.5.e.32. Marc.10.b. 11. Lu.16.d.18 1.Cor.7.b 10. Mar.10.b 13. Lu.18.c.15 Su.18.a.3 Mar.10.b. 17. Lu.18.d.18 Exo.20.c 13. * omnia Mar.10.d 28. Luc.18.c. 28.

CAPVT XX.

1 A Simile est regnum cęlorum homini patrifamilias, qui exijt primo manè conducere operarios in uineam suam. 2 Conuentione autē facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. 3 Et egressus circa horam tertiā, vidit alios stantes in foro ociosos, 4 & dixit illis: Ite & vos in uineam*: & quod iustum fuerit, dabo vobis. 5 Illi autem abierunt. Iterū autem exijt circa sextam, & nonam horam: & fecit 6 similiter. Circa undecimam verò exijt, & inuénit alios stantes, & dicit illis: Quid hîc statis tota die 7 ociosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit 8 illis: Ite & uos in uineam*. Cùm serò autem factū B esset, dicit dominus uineæ procuratori suo: Voca

operarios, & redde illis mercedē, incipiēs à nouissimis vsque ad 9 primos. Cùm venissent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperūt sin10 gulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos dena11 rios. Et accipiētes murmurabāt aduersus patrem12 familias, dicentes: Hi nouissimi una hora fecerūt: & pares illos nobis fecisti qui portauimus pondus 13 diei & æstus. At ille respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam: nónne ex denario 14 conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & uade: 15 volo autē & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut nō licet mihi quod volo facere? an oculus tuus ne16 quam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouis17 simi, primi: & primi nouissimi: multi enim sunt vocati: pauci verò electi. Et ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secre18 tò, & ait illis: Ecce ascēdimus Ierosolymam, & fi C lius hominis tradetur principibus sacerdotum & 19 Scribis & condemnabunt eum morte, & tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & 20 crucifigēdum: & tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs suis, 21 adorans & petēs aliquid ab eo. Qui dixit ei. Quid uis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram in regno tuo. 22 Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus 23 sum? Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Calicem quidē meum bibetis: sedere autem ad dexteram meā* & sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus pa24 ratum est à patre meo. Et audientes decem, indi25 gnati sunt de duobus fratribus. Iesus autem uoca D uit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentiū dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem 26 exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicūque voluerit inter uos maior fieri, sit vester mini27 ster: & qui uoluerit inter vos primus esse, erit ve28 ster seruus. sicut filius hominis non uenit ministrari, sed ministrare, & dare animā suā redemptio29 nem pro multis. Et egredientibus illis ab Iericho 30 secuta est eum turba multa: & ecce duo cæci sedētes secus uiam, audierunt quia Iesus transiret: & clamauerunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili 31 David. Turba autem increpabat eos, vt tacerent. At illi magis clamabāt, dicentes: Domine, misere32 re nostri, fili David. Et stetit Iesus, & uocauit eos, 33 & ait: Quid vultis ut faciā uobis? Dicunt illi: Domi34 ne, vt aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.

*meam · *meam · Sup. 19. f. 30. · Mar. 10. d. 32. · Lu. 18. f. 31 · Io 12. b. 14 · Mar 10. d. 32. · Lu. 18. f. 31 · Mar. 10. f. 35. · *vel · Mar. 10. f. 41. · Luc. 22. c. 25. · Phil. 2. a. 7. · Mar. 10. g. 46. · Lu. 18. f. 35

CAPVT XXI.

1 A ET cùm appropinquassent Ierosolymis, & venissent Beth-phage, ad Montem oli2 ueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra uos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & 3 pullum cum ea: soluite, & adducite mihi: & si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his o4 pus habet: & confestim dimittet eos. Hoc autem factum est ut adimpleretur quod dictū est per pro5 phetā, dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinam, & pul6 lum filium subiugalis. Euntes autem discipuli, fece7 runt sicut præcepit illis Iesus. Et adduxerunt asinā

& pullū: & imposuerūt super eos vestimē8 ta sua, & eū desuper sedere fecerūt. Plurima autē turba strauerūt uestimenta sua in via: alij autem cædebant ramos de arbo9 ribus, & sternebāt in via: turbę autem quę præcedebant, & quæ sequebantur, clamabāt, dicentes: Hosanna filio David: benedictus qui venit in nomine Domini: hosan-na in 10 altissimis. Et cùm intrasset Ierosolymam, cōmota est uniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? 11 Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta à Na12 zareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templum

Dei, & eijciebat oēs vēdētes & emētes in templo, & mensas nummulariorum & cathe13 dras vendentium columbas euertit: & dicit eis: Scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur: 14 vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum cæci, & claudi in templo: & sanauit 15 eos. Videntes autem principes sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosan-na filio David: indi16 gnati sunt, & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique, nunquam legistis, Quia ex ore infantium & lactētium perfecisti laudem?

Mar. 11. a. · Luc. 19. · Esa. 62. · Zach. 9. · Iohan. 12. · Psal. 117. d. 26. · Mar. 11. b. · Lu. 19. f. · Mar. 11. b. 11. · Ioh. 2. c. 14 · Deu. 14. 25. · Lu. 19. · Esa. 56. · Ier. 7. b. · Mar. 11. c. · Lu. 19. g. · Psal. 8. a. 3 · Psal. 8. a. 3

dem?

17 dem? ¶Et relictis illis, abiit foras extra Ciuitatẽ in
18 Beth-aniam: ibiq; manſit. ¶Manè autem reuertens
19 in Ciuitatẽ, eſurijt. ¶ Et videns fici arborem unam ſecus uiam, venit ad eam: & oihil inuênit in ea niſi folia tantùm, & aitq; illi: Nunquã ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et areſacta eſt continuò ficul-
20 nea. ¶ Et vidẽtes diſcipuli, mirati ſunt, dicẽtes: Quo
21 modo cõtinuò aruit? ¶Reſpondens autem Ieſus, ait eis: Amen dico uobis, ſi habueritis fidem, & nõ hęſitaueritis, non ſolùm de ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis, Tolle, & iacta te in mare: fiet.
22 ¶ Et omnia quæcunque petieritis io oratione cre-
23 dentes, accipietis. ¶Et cum veniſſet in templum, acceſſerunt ad eum docentem principes ſacerdotũ & ſeniores populi, dicentes: In qua poteſtate hæc fa
24 cis? Et quis tibi dedit hanc poteſtatem? ¶Reſpoo-
C dens Ieſus, dixit eis: Interrogabo vos & ego unum ſermonem: quẽ ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicã
25 in qua poteſtate hęc facio. ¶Baptiſmus Iohãnis vnde erat: è cœlo, an ex hominibus? At illi cogitabant
26 inter ſe, dicentes: ¶Si dixerimus è cęlo, dicet nobis: Quare ergo non credidiſtis illi? Si autẽ dixerimus, Ex hominibus: timemus turbam. omnes enim ˋba-
27 bentˋ Iohannem ſicut prophetam. ¶Et reſpondentes Ieſu, dixeruot: Neſcimus. Ait illis & ipſe: Nec
28 ego dico uobis in qua poteſtate hæc facio. ¶Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios: & acecdẽs ad primum, dixit: Fili, vade hodie
29 operare io vinea mea. ¶Ille autem reſpondens, ait:
30 Nolo. Poſtea autem pœnitentia motus, abiit. ¶Accedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille re
31 ſpondens, ait: Eo domine. Et nõ iuit: ¶quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Ieſus: Amen dico uobis, quia publicani &
32 meretrices præcedunt vos in regnum Dei. ¶Venit enim ad uos Iohannes in via iuſtitiæ: & non credidiſtis ei: publicani autem & meretrices crediderũt ei: vos autem videntes nec pœniteotiam habuiſtis
33 poſtea, ut crederetis ei. ¶Aliam parabolam audite:
D Homo erat paterfamiliàs qui plantauit vineam, & ſepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregrè
34 profectus eſt. ¶Cùm autem tempus fructunm appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt ac-
35 ciperent fructus eius. ¶Et agricolæ apprebenſis ſeruis eius, alium cęciderunt, alium occiderunt, alium
36 uerò lapidauerunt. ¶Iterum miſit alios ſeruos plu-
37 res prioribus: & fecerunt illis ſimiliter. ¶Nouiſſimè

autem miſit ad eos filium ſuum, dicẽs: Verebuntur filium meũ.
38 ¶Agricolæ autẽ vidẽtes filiũ, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres, venite, occidamus eũ, & habebimus hę-
39 reditatẽ eius. ¶Et apprehenſum eum eiecerunt extra uineã, &
40 occiderunt. ¶Cùm ergo venerit dominus
41 vineæ, quid faciet agricolis illis? ¶Aiunt illi: Malos malè perdet: & uineam ſuam locabit aliis agricolis
42 qui reddent ei fructum temporibus ſuis. ¶Dicit illis Ieſus: Nũquam legiſtis ſcripturis: Lapidem quẽ reprobauerunt ædificantes, hic eſt factus in caput

Mar. 11.b. 13.
Mar. 11.c. 20.
Sup 7.a.7.
Mar. 11.c. 24.
Io.15.b.7.
1.Ioan. 1.d.22.
Mar. 11.d. 28.
Lu.20.a 2.
Sup.14.a.
ˋhabebant
Marc.6.c. 20.
Mar.12.a.1
Lu.20.b.9
Iſa.5.a.1.b 5.
Iere. 2.d. 21.
Iſa.26.2. 3. & 27.a.2
Io.11.g.53
Pſal.117 c.22.
Act.4.b.11

anguli? A Domino factum eſt iſtud: & eſt mirabile
43 in oculis noſtris? Ideò dico uobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur Genti faciẽti fructus
44 eius. ¶ Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, cõfrin
45 getur: ſuper quem verò ceciderit, cõteret eum. ¶Et cùm audiſſent principes ſacerdotum & Phariſæi parabolas eius: cognouerunt quòd de ipſis diceret.
46 ¶Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam ſicut prophetam eum habebant.

CAPVT XXII.

1 ET reſpondens Ieſus, dixit iterum in para-
A bolis eis, dicens: ¶ Simile factum eſt re-
2 gnum cœlorum homini Regi, qui fecit
3 nuptias filio ſuo. ¶Et miſit ſeruos ſuos uo
4 care inuitatos ad nuptias: & nolebant venire. ¶Iterum miſit alios ſeruos, diceos: Dicite inuitatis, Ec-

ce prandium meũ parani: tauri mei & altilia occiſa, & omnia parata: venite ad nu-
5 ptias. ¶Illi autem neglexeruot: & abierũt, alius in uillam ſuam, alius verò ad nego-
6 ciationem ſuam: ¶reliqui verò tenuerunt ſeruos eius, & cõtumeliis affectos, occi-
7 derunt. ¶Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt: & miſſis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorũ ſuccẽ-
8 dit. ¶Tunc ait ſeruis ſuis: Nuptiæ quidem paratæ
9 ſunt: ſed qui inuitati erat, non fuerunt digni. ¶Ite ergo ad exitus uiarum: & quoſcunq; inueneritis, uo-
10 cate ad nuptias. ¶Et egreſſi ſerui eius in uias, congregauerunt omoes quos inuenerunt, malos, & bo-
11 nos: & impletæ ſunt nuptiæ diſcũbentiũ. ¶Intrauit autẽ Rex, vt uideret diſcumbentes: & uidit ibi ho
12 minem nõ ueſtitum ueſte nuptiali. ¶Et ait illi: Ami-
B ce, quomodo huc intraſti non habens ueſtem nu-
13 ptialem? At ille obmutuit. ¶Tunc dixit Rex miniſtris: Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dẽ-
14 tium. ¶Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.
15 ¶Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt, ut ca
16 perent eum in ſermone. ¶Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis, diceotes: Magiſter ſcimus

quia verax es, & viam Dei in ueritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo. nõ enim reſpicis perſonã ho-
17 minum: ¶dic ergo oobis quid tibi videtur: licet cenſum dare Cęſari, an nõ? ¶Cognita
18 autem Ieſus nequitia eorũ, ait: Quid me tẽ-
19 tatis hypocritæ? ¶Oſtẽdite mihi numiſma
20 cenſus. At illi obtulerunt ei denarium. ¶Et ait illis
21 Ieſus: Cuius eſt imago hæc, & ſuperſcriptio? ¶Di-
C cunt ei: Cæſaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.

Ro.9.g.33
1.Pe.2.a.7.
Luc. 20.c. 17.
Mar.12.a. 10.
Zac 12.a 3
Da.2.e.34
Luc.14.d 16.
Apoc. 19. b 9
Sup.8.b.12 & 13.f.4:
Infra 25.. 30.
Mar.12.b 13.
Luc. 20. 20.
Ro.13. 7.

22 ¶Et audientes mirati sunt, & relicto eo, abierunt.
23 ¶In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogauerunt
24 eum, ¶dicẽtes: Magister, Moyses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filium: ut ducat frater eius
25 vxorem illius, & suscitet semen fratri suo. ¶Erant autem apud nos septem fratres: & primus, vxore ducta, defunctus est: & non habens semen, reliquit
26 vxorem suam fratri suo. ¶Similiter secundus, & ter
27 tius, vsque ad septimum. ¶Nouissimè autem omniũ
28 & mulier defuncta est. ¶In resurrectione ergo cuius erit de septẽ, vxor? omnes enim habuerunt eã.
29 ¶Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nesciẽ-
30 tes scripturas, neque virtutem Dei. ¶In resurrectione enim neque nubent, neque nubẽtur: sed sunt si-
31 cut Angeli Dei in cœlo. ¶De resurrectione autem mortuorum nõ legistis quod dictum est à Deo, di-
32 cẽte vobis: ¶Ego sum Deus Abrahã, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed vi-
33 uentium. ¶Et audientes turbæ, mirabantur in doctri
34 na eius. ¶Pharisæi autem audientes quòd silentiũ
D imposuisset Sadducæis, conuenerunt in vnum: ¶&
35 interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans
36 eum: ¶Magister, quod est mandatum magnum in
37 Lege? ¶Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota
38 mente tua. ¶Hoc est maximum & primum manda-
39 tum. ¶Secundùm autẽ simile est huic: Diliges pro-
40 ximum tuum sicut teipsum. ¶In his duobus manda
41 tis vniuersa lex pendet & prophetæ. ¶Congrega tis autem Pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens:
42 ¶Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Di
43 cũt ei: Dauid. ¶Ait illis: Quomodo ergo Dauid in
44 Spiritu vocat eum Dominum, dicens: ¶Dixit Dñs Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponã ini
45 micos tuos scabellum pedum tuorum? ¶Si ergo Da uid vocat eum Dominum: quomodo filius eius est?
46 ¶& nemo poterat ei respõdere verbum: neq; ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAPVT XXIII.

1 A

TVnc Iesus locutus est ad turbas & ad
2 discipulos suos, ¶dicens: Super cathedrã Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: ¶Om-
3 nia ergo quæcunque dixerint uobis, seruate & facite: secũdùm verò opera eorũ nolite facere, dicunt enĩ
4 & non faciunt. ¶Alligant enim onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominũ: digito autem suo nolunt
5 ea mouere. ¶Omnia verò opera sua faciunt vt videãtur ab hominibus: dilatãt enim phylacteria sua,
6 & magnificãt fimbrias. ¶Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis,
7 ¶& salutationes in foro, & vocari ab hominibus,
8 rabbi. ¶Vos autẽ nolite uocari rabbi, Vnus est enim
9 magister vester: oẽs autẽ vos, fratres estis. ¶Et patrẽ nolite uocare vobis super terram: unus est enim pa
10 ter vester qui in cœlis est. ¶Nec uocemini magistri:
11 quia magister uester, vnus est, Christus. ¶Qui ma-
12 ior est uestrum, erit minister uester. ¶Qui autẽ se
B exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit,
13 exaltabitur. ¶Væ autem vobis Scribæ & Pharisęi hypocritę: quia clauditis regnum cœlorum ante homines. vos enim non intratis: nec introeuntes sini-
14 tis intrare. ¶Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia comeditis domos uiduarum, orationes lõgas orantes: propter hoc amplius accipietis iudi-
15 cium. ¶Vę uobis Scribæ & Pharisęi hypocritę: quia circuitis mare & aridam, vt faciatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehen-
16 nę duplo quàm uos. ¶Vę vobis duces cęci, qui dicitis, Quicunq; iurauerit per templum, nihil est: qui
17 autem iurauerit in auro templi, debet. ¶Stulti & cęci, quid enim maius est, aurũ, an tẽplum quod san-
18 ctificat aurum? ¶Et quicunque iurauerit in altari, nihil est: quicunque autẽ iurauerit in dono quod est
19 super illud, debet. ¶Cęci, quid enim maius est, do-
20 num, an altare quod sanctificat donum? ¶Qui ergo
C iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus quæ super
21 illud sunt: ¶& quicunq; iurauerit in templo, iurat in
22 illo, & in eo qui habitat in ipso: ¶& qui in cœlo, iu-
23 rat in throno Dei, & in eo qui sedet super eũ. ¶Vę uobis Scribę & Pharisęi hypocritę: quia decimatis mentam & anethum & cyminum, & reliquistis quę grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiã, & fi-
24 dem. hęc oportuit facere, & illa non omittere. ¶Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glu-
25 tientes. ¶Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia mundatis quod déforis est calicis & paropsidis: intùs autem pleni estis rapina & immunditia.
26 ¶Pharisæe cęce, munda priùs quod intùs est, calicis & paropsidis, vt fiat id quod déforis est, mundum.
27 ¶Væ uobis Scribę & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ áforis parent hominibus speciosa, intùs verò plena sunt ossibus mor
28 tuorum, & omni spurcitia. ¶Sic & vos éforis quidẽ paretis hominibus iusti: intùs autẽ pleni estis hypo
29 crisi & iniquitate. ¶Vę vobis Scribæ & Pharisæi hy-
D pocritę, quia ędificatis sepulchra prophetarũ, & or
30 natis monumẽta iustorum, ¶& dicitis, Si fuissemus in diebus patrũ nostrorũ, nõ essemus socij eorũ in
31 sanguine prophetarum. ¶itaq; testimonio estis vobismetipsis, quia filij estis eorũ qui prophetas oc-
32 ciderunt. ¶Et vos implete mensurã patrũ vestrorũ.
33 ¶Serpentes, genimina viperarũ, quomodo fugie-
34 tis à iudicio gehẽnæ? ¶Ideò, ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis
35 vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatẽ: ¶vt ueniat super uos omnis sanguis iustus qui effusus est super terrã, à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinẽ Zachariæ filij Barachię, quẽ occidistis inter
36 templum & altare. ¶Amen dico uobis, uenient hęc
37 omnia super generationem istã. ¶Ierusalem Ierusalẽ, quę occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui cõgregare filios tuos, quẽadmodum gallina congregat pullos suos sub alas,
38 & noluisti? ¶Ecce relinquetur uobis domus vestra
39 deserta. ¶Dico enĩ uobis, nõ me uidebitis ámodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in noĩe Dñi.

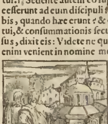
CAPVT XXIIII.

1 A ET egressus Iesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius, vt ostenderent ei ędifi-
2 cationes templi. ¶Ipsi autem respondens

Margin: Luc. 14. c. 11. & 18. c. 14. — 8. Mar. 12. d. 40. Luc. 20. g. 47. — Sup. 5. c. 34. Luc. 11. f. 42. — Luc. 11. e. 39. — plena sunt 7. — Su. 3. b. 7. — Ge. 4. b. 8. He. 11. 24. 2. Par. 24. 22. — Luc. 13. f. 34. 4. Esd. 1. c. 30. — Mar. 13. a. Lu. 21. b. 5.

dixit

dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, nõ relinquetur hic lapis super lapidem qui nõ destruatur. 3 ¶ Sedente autem eo super Montem-oliueti, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicẽtes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod signum aduentus 4 tui, & consummationis seculi? ¶ Et respondens Ie5sus, dixit eis: Videte ne quis vos seducat: ¶ multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum

Christus: & multos se 6 ducent. ¶ Audituri enim estis prælia & opiniones præliorũ. Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri: sed nondum est fi7nis. ¶ Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt pestilentiæ, & fames, & terremotus 8 per loca: ¶ hæc autẽ 9 omnia initia sunt dolorum. ¶ Tunc tradent vos in tribulationẽ, & occident vos: & eritis odio omni10bus gentibus propter nomen meum. ¶ Et tunc scan B dalizabuntur multi: & inuicem tradent: & odio ha11bebunt inuicem. ¶ Et multi pseudo-prophetæ sur12gent: & seducent multos. ¶ Et quoniam abundabit 13 iniquitas: refrigescet charitas multorum. ¶ qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. 14 ¶ Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus: & tunc 15 veniet consummatio. ¶ Cùm ergo videritis abominationẽ desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto, (qui legit intelligat) 16 ¶ tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: ¶ & qui 17 in tecto, nõ descendat tollere aliquid de domo sua: 18 ¶ & qui in agro, non reuertatur tollere tunicã suam. 19 ¶ Væ autẽ prægnantibus & nutrientibus in illis die20bus. ¶ Orate autẽ, vt nõ fiat fuga vestra in hyeme vel 21 sabbatho. ¶ Erit enim tũc tribulatio magna qualis non fuit ab initio mundi vsque modò, neque fiet. 22 ¶ Et nisi breuiati fuissent dies illi, nõ fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi. 23 ¶ Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, 24 aut illic: nolite credere. ¶ Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorẽ inducantur (si fieri potest) 25 etiam electi. ¶ Ecce prædixi vobis. ¶ Si ergo dixerint 26 vobis, Ecce in deserto est: nolite exire: ecce in pe27netralibus: nolite credere. ¶ Sicut enim fulgur exit C ab Oriente, & paret vsque in Occidentem: ita erit 28 & aduentus filij hominis. ¶ Vbicunque fuerit cor29pus, illic congregabuntur & aquilæ. ¶ Statim autem post tribulationem dierum illorum, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent 30 de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur: ¶ & tunc parebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filiũ hominis venientẽ in nubibus cœli cum virtute multa 31 & maiestate. ¶ Et mittet angelos suos cum tuba, & voce magna: & cõgregabunt electos eius à quatuor ventis, à summis cœlorum vsque ad terminos eorũ. 32 ¶ Ab arbore autem fici discite parabolã: cùm iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia pro33pè est æstas. ¶ ita & vos, cùm videritis hæc omnia, 34 scitote quia propè est in ianuis. ¶ Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia 35 hæc fiant. ¶ Cœlum & terra transibunt, verba autẽ 36 mea non præteribunt. ¶ De die autem illa & hora D nemo scit, neque angeli cœlorum, nisi solus pater. 37 ¶ Sicut autem in diebus Noe: ita erit & aduentus 38 filij hominis. ¶ sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem quo intrauit Noe 39 in arcam, ¶ & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus filij ho40minis. ¶ Tunc duo erunt in agro: vnus assumetur, 41 & vnus relinquetur: ¶ duæ molentes in mola: vna 42 assumetur, & vna relinquetur. ¶* Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus 43 sit. ¶ Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamiliàs, qua hora fur venturus esset, uigilaret 44 utique & non sineret perfodi domum suam. ¶ Ideò & uos estote parati: quia qua nescitis hora filius 45 hominis uenturus est. ¶ Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempo46re? ¶ Beatus ille seruus, quem cùm uenerit domi47nus eius, inuenerit sic facientem: ¶ Amen dico uobis, quoniam super omnia bona sua constituet eũ. 48 ¶ Si autẽ dixerit malus seruus ille in corde suo: Mo49ram facict dominus meus uenire: ¶ & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cũ 50 ebriosis: ¶ ueniet dominus serui illius in die qua nõ 51 sperat, & hora qua ignorat, ¶ & diuidet eum, partemque eius ponet cùm hypocritis. illic erit fletus & stridor dentium.

Margin: Lu.19.g.44. — Ephes.5.b 6. Coloss.2 d 18. — Ioh.15 c 20. & 16.a 2. Sup.10.c.17. Luc.21.c.12. — Mar.13 b 14. Lu.21.d.20 Dan.9 g.27. — Ac.2.b.12 — Mar.13.c 21. Luc.13.d.21 — Luc.17.g 37. Mar.13.a.4 Lu.21.c.25 Ezec.32.b.7 Isai.13.b.10. Ioel 2.g.31 & 3.c.15. — Apoc.1.b.8. 1.Cor.15.g.52. — Mar.13.c 31. — Luc.17.f 26. Gen.7.b 1 Pet.3.d.20. — Luc.17.g.36. — *duo in lecto: vnus assumetur, & vnus relinquetur. — 1.The.5.d.17. — Mar 13.d 33. — Luc.12: c 42. Apo.16.c 15 — Sup.23 42. Infr.25.c 30.

CAPVT XXV.

1 A

TVnc simile erit regnum cœlorum decem uirginibus, quæ accipiẽtes lampades suas, exierunt obuiã sponso, & sponsæ. 2 ¶ Quinque autem ex eis erãt fatuæ, & quin3que prudentes: ¶ sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum se4cum: ¶ prudentes uerò acceperunt oleum in uasis 5 suis cum lampadibus. ¶ Moram autem faciente spõ6so, dormitauerunt omnes, & dormierunt. ¶ Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus uenit, 7 exite obuiam ei. ¶ Tunc surrexerunt omnes uirgi8nes illę, & ornauerunt lampades suas. ¶ Fatuæ autẽ sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro: 9 quia lampades nostræ extinguuntur. ¶ Responderunt prudentes, dicentes: Ne fortè non sufficiat nobis, & uobis: ite potius ad uendentes, & emite uo10bis. ¶ Dum autem irent emere, uenit spõsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cũ eo ad nuptias, & clau11sa est ianua. ¶ Nouissimè uerò ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. 12 ¶ At ille respondens, ait: Amen dico uobis, nescio 13 uos. ¶ Vigilate itaque, quia nescitis diem, neq; ho14ram. ¶ Sicut enim homo peregrè proficiscens, uo B cauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. ¶ Et uni 15 dedit quinque talẽta, alij autẽ duo, alij uerò unum, unicuique secundùm propriam uirtutem: & pro-

Margin: Mar.13. 33. Supr.24 41. Lu 19.b.

fectus

16 fectus est statim. ¶ Abijt autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia 17 quinque. ¶ Similiter & qui duo acceperat, lucratus 18 est alia duo. ¶ Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. 19 ¶ Post multum verò temporis venit dominus seruo 20 rum illorum, & posuit rationem cum eis. ¶ Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi: ecce alia quinque superlu- 21 cratus sum. ¶ Ait illi Dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui. 22 ¶ Accessit autẽ & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi: ecce alia duo C superlucratus sum. ¶ Ait illi dominus eius: Euge ser 23 ue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini 24 tui. ¶ Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis, vbi non seminasti, & congregas, vbi non sparsisti. 25 ¶ & timens abij, & abscōdi talentum tuum in terra: 26 ecce habes quod tuum est. ¶ Respondens autem dominus eius, dixit ei: Serue male, & piger, sciebas q̃a meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi: 27 ¶ oportuit ergo te committere pecuniam meam nummularijs, & veniens ego recepissem vtique quod 28 meum est cum usura. ¶ Tollite itaque ab eo talen- 29 tum, & date ei qui habet decem talenta. ¶ ‖ omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui nō habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. 30 ¶ Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores: 31 ‖ illic erit fletus & stridor dentium. ¶ Cùm autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo: tunc sedebit super sedem maiestatis 32 suæ: ¶ & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat 33 oues ab hœdis. ¶ & statuet oues quidem à dextris 34 suis, hœdos autem à sinistris. ¶ Tunc dicet Rex his D qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitu- 35 tione mundi. ¶ ‖ Esuriui enim: & dedistis mihi manducare. sitiui: & dedistis mihi bibere. hospes eram: 36 & collegistis me. ¶ Nudus: & operuistis me. ‖ infirmus: & visitastis me. in carcere eram: & venistis ad 37 me. ¶ Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, & pauimus: si- 38 tientem, & dedimus tibi potum? ¶ quando autem 39 te vidimus hospitem, & collegimus te? ¶ aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus 40 ad te? ¶ Et respondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis, quandiu fecistis vni ex his fratribus meis mi 41 nimis, mihi fecistis. ¶ Tunc dicet & his qui à sinistris 42 erunt: ¶ ‖ Discedite à me maledicti in ignem æternũ, 43 qui paratus est diabolo & angelis eius. ¶ esuriui enim: & non dedistis mihi manducare. sitiui: & non 44 dedistis mihi potum. ¶ hospes eram: & non collegistis me. nudus: & non operuistis me. infirmus, & in 45 carcere: & non visitastis me. ¶ Tunc respondebunt ei & ipsi dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientẽ, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere: & nō ministrauimus tibi? 46 ¶ Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico vobis, quandiu non fecistis vni de minoribus his, nec mi- 47 hi fecistis. ¶ ‖ Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.

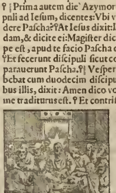
Sup. 13. b. 2. Marc. 4. c. 5. Lu. 8. c. 18. & 19. d. 26. Sup. 8. b. 2. & 22. b. 3. Isa. 58. b. Eze. 17. b. 7. Eccle. 7. e. 9. Psal. 6. b. 9. Sup. 7. c. 3. Luc. 13. f. 7. Iohã. 5. e. 9. Dan. 12. a.

CAPVT XXVI.

1 A ET factum est cum cōsummasset Iesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: 2 ¶ ‖ Scitis quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. 3 ¶ Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi in atrium principis sacerdotum, qui 4 dicebatur Caiphas: ¶ & cōsilium fecerunt, vt Iesum 5 dolo tenerent & occiderent. ¶ Dicebant autem: Nō in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.

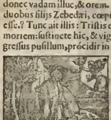
6 ¶ ‖ Cùm autem Iesus esset in Beth-ania in domo Simónis Le- 7 prosi, ¶ accessit ad eũ mulier habens alabastrum vnguenti preciosi, & effudit super caput ipsius recumbẽ 8 tis. ¶ Videntes autem discipuli, indignati sunt dicẽtes: Vt quid 9 perditio hæc? ¶ potuit enim istud venunda- 10 ri multo, & dari pauperibus. ¶ Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim 11 bonum operata est in me. ¶ ‖ nam semper pauperes habetis vobiscum: me autem non semper ˋhabetisˋ. 12 ¶ Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meũ: 13 ad sepeliendum me, fecit. ¶ Amen dico uobis, vbicunque prędicatum fuerit hoc euangelium in toto mũdo, dicetur & quod hæc fecit, in memoriã eius. 14 ¶ ‖ Tunc abijt vnus de duodecim, qui dicebatur Iu- B das Iscariótes, ad principes sacerdotum, ¶ & ait il- 15 lis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? 16 At illi constituerunt ei triginta argenteos. ¶ Et exinde quærebat oportunitatem, vt eum traderet. 17 ¶ ‖ Prima autem die ˋAzymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi come 18 dere Pascha? ¶ At Iesus dixit: Ite in ciuitatẽ ad quendam, & dicite ei: Magister dicit, Tempus meũ prope est, apud te facio Pascha cum discipulis meis. 19 ¶ Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus: & 20 parauerunt Pascha. ¶ ‖ Vespere autem facto, discũ- 21 bebat cum duodecim discipulis suis. ¶ ‖ Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia vnus vestrũ 22 me traditurus est. ¶ Et contristati valde, cœperunt singuli dicere: Nunquid ego sum Domi-

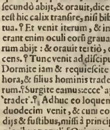
23 ne? ¶ At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tra- 24 det. ¶ Filius quidẽ hominis vadit ‖ sicut scriptum est de illo: væ C autẽ homini illi, per quem filius hominis ˋtraditurˋ: bonũ erat ei, si natus non fuisset 25 homo ille. ¶ Respondens autem Iudas qui tradidit eum, dixit: Nunquid ego sum Rabbi? Ait illi: Tu di- 26 xisti. ¶ ‖ Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panẽ & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & 27 ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meũ. ¶ Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicẽs:

Mar. 14. a. 1. Lu. 22. a. 1. Ioh. 11. a. 3. & 12. a. 3. Mar. 14. a. 3. Deut. 15. b. 11. ˋhabebitisˋ Mar. 14. b. 10. Luc. 22. a. 3. Mar. 14. b. 12. Luc. 22. a. 7. Mar. 14. b. 17. Luc. 22. b. 14. Iohan. 13. c. 21. Psal. 40. b. 10. ˋtradetur 1. Co. 11. e. 24.

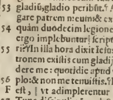
28 Bibite ex hoc omnes. ¶ Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in re- 29 missionem peccatorum. ¶ Dico autem vobis, nō bibam amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum nouum in regno 30 patris mei. ¶ Et hymno dicto, exierunt in Montem 31 oliueti. ¶ Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptū est enim Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. 32 ¶ Postquàm autem resurrexero, præcedam vos in 33 Galilæam. ¶ Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquā scan- 34 dalizabor. ¶ Ait illi Iesus: Amē dico tibi, quia in hac 35 nocte antequàm gallus cantet, ter me negabis. ¶ Ait D illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, nō te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. 36 ¶ Tunc venit Iesus cum illis in villam quæ dicitur Gethsemani, & dixit discipulis suis: Sedete hic 37 donec vadam illuc, & orem. ¶ Et assumpto Petro, & duobus filijs Zebedæi, cœpit contristari & mœstus 38 esse. ¶ Tunc ait illis: Tristis est anima mea vsque ad 39 mortem: sustinete hic, & vigilate mecum. ¶ Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verùmtamen nō sicut ego vo-

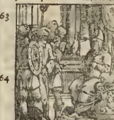
40 lo, sed sicut tu. ¶ Et venit ad discipulos suos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis vna hora vigilare me- 41 cum? ¶ Vigilate, & orate vt non intretis in tētationem. Spiritus 42 quidem prōptus est, caro autem infirma. ¶ Iterum secundò abijt, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum: fiat voluntas 43 tua. ¶ Et venit iterum, & inuenit eos dormientes: 44 erant enim oculi eorū grauati. ¶ Et relictis illis, iterum abijt: & orauit tertiò, eundem sermonem di- 45 cens. ¶ Tunc venit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam & requiescite: ecce appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus peccato- 46 rum. ¶ Surgite eamus: ecce appropinquauit qui me 47 tradet. ¶ Adhuc eo loquente, ecce Iudas, vnus de E duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum & se- 48 nioribus populi. ¶ Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcunque osculatus fuero,

49 ipse est, tenete eum. ¶ Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue rabbi. Et oscu- 50 latus est eum. ¶ Dixitq; illi Iesus: Amice, ad quid venisti? Tunc accesserūt, & manus iniecerunt in Iesum: & 51 tenuerunt eū. ¶ Et ecce vnus ex his q. erāt cum Iesu, extendens manum, exemit gladiū suū: & percutiens seruū principis sacerdotū, am- 52 putauit auriculā eius. ¶ Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladiū tuū in locum suū. oēs enim qui acceperint 53 gladiū, gladio peribūt. ¶ An putas quia nō possum ro- gare patrem meum, & exhibebit mihi modò plus- 54 quàm duodecim legiones angelorum? ¶ Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fie- 55 ri? ¶ In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in tē- 56 plo: & non me tenuistis. ¶ Hoc autem totum factum F est, vt adimplerentur scripturæ prophetarum. 57 Tunc discipuli oēs, relicto eo, fugerunt. ¶ At illi te-

nentes Iesum, duxerunt ad Caipham, principem sacerdotum, vbi Scribæ & seniores cōuenerant. 58 ¶ Petrus autem sequebatur eum à longè, vsque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, vt vide- 59 ret finem. ¶ Principes autē sacerdotum & omne concilium quærebant falsum testimo- 60 nium contra Iesum, vt eum morti traderent: & non inuenerunt, cùm multi falsi testes accessissent. 61 Nouissimè autem venerunt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum 62 Dei, & post triduum reædificare illud. ¶ Et surgens princeps sacerdotū, ait illi: Nihil rñdes ad ea quæ

63 isti aduersum te testificātur? ¶ Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotū ait illi: Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si 64 tu es Christus filius Dei. ¶ Dicit illi Iesus: Tu dixisti: verùmtamen dico vobis, amodo videbitis filiū hominis sedentē à dextris virtutis Dei, & venientē 65 in nubibus cęli. Tūc princeps sacerdotū scidit vestimēta sua, dicens: Blasphemauit: quid adhuc egemus 66 testibus? ecce, nūc audistis blasphemiā: ¶ quid vobis videtur? At illi respōdentes, dixerunt: Reus est mor- 67 tis. ¶ Tunc expuerunt in faciē eius, & colaphis eum G ceciderunt, alij autem palmas in faciem eius dede- 68 runt, ¶ dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est 69 qui te percussit? Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eū vna ancilla, dicēs: Et tu cū Iesu Ga- 70 lilæo eras. ¶ At ille negauit corā oībus, dicēs: Nescio 71 quid dicis. ¶ Exeunte autem illo ianuam, vidit eū alia ancilla: & ait his qui erant ibi: Et hic erat cū 72 Iesu Nazareno. ¶ Et iterum negauit cum iuramen- 73 to: Quia non noui hominem. ¶ Et post pusillum accesserunt qui stabant: & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit. 74 ¶ Tunc cœpit detestari & iurare, quia non nouisset 75 hominem. Et continuò gallus cantauit. ¶ Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat, Prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amare.

Marginal notes: Mar. 14. c. 27. Ioh. 16. d. 32. Zac. 13. b. 7. Mar. 14. e. 28. & 16. b. 7. Ioh. 13. d. 38. Mar. 14. d. 32. Luc. 22. d. 39. appropinquabit. tradit. Mar. 14. c. 43. Luc. 22. e. 47. Ioh. 18. a. 3. Gen. 9. Apoc. 13. 10. modo. Isa. 53. c. Isa. c. 3. Mar. 14. 53. Luc. 22. f. 54. Ioh. 18. d. Princeps. Mar. 14. Ioh. 2. d. Ioh. 16. d. 27. Thes. 4. d. 14. Mar. 14. Mar. 14. Luc. 22. Ioh. 18.

CAPVT XXVII.

1 Mane autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti traderent. 2 ¶Et vinctum adduxerunt eũ, & tradiderunt Pontio Pilato praesidi. 3 ¶Tunc videns Iudas qui eum tradidit, quod damnatus esset: poenitẽtia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus, 4 ¶dicens: Peccaui tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu 5 videris. ¶Et proiectis argenteis in templo, recessit: 6 & abiens, laqueo se suspendit. ¶Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia precium sanguinis est. 7 ¶Cõsilio autem inito, emerunt ex illis agrũ 8 figuli, in sepulturam peregrinorum. ¶Propter hoc vocatus est ager ille, Hacel-dama, hoc est ager sanguinis, vsque in hodiernum diem. 9 ¶Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam prophetam dicẽtem: Et acceperunt triginta argẽteos precium appreciati quem appreciauerunt, à filiis Israel: 10 ¶& dederunt eos in agrum figuli, sicut cõstituit mihi Dominus.

11 ¶Iesus autem stetit ante praesidem, & interrogauit eum praeses, dicens: Tu es Rex Iudaeorum? Dicit illi Iesus: Tu dicis: 12 ¶Et cum accusaretur à principibus sacerdotum & senioribus, nihil respondit. 13 ¶Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta aduersum te dicũt 14 testimonia? ¶Et non respondit ei ad vllum verbum, 15 ita vt miraretur praeses vehementer. ¶Per diem autem solennem consueuerat praeses populo dimitte 16 re vnum vinctum quem voluissent. ¶habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barrabas. 17 ¶Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittã vobis: Barabbam, an Iesum qui dicitur Christus? 18 ¶Sciebat enim quòd per inuidiã tradidissent 19 eum. ¶Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eũ vxor eius, dicens: Nihil tibi & iusto illi: multa enim 20 passa sum hodie per visum propter eum. ¶Principes autem sacerdotum & seniores persuaserunt populis vt peterent Barabbam, Iesum verò perderent. 21 ¶Respondens autẽ praeses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barabbam. 22 ¶Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Iesu qui 23 dicitur Christus? Dicunt omnes: Crucifigatur. ¶At illis praeses: Quid enĩ mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes, Crucifigatur.

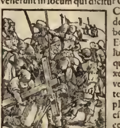
24 ¶Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus corã populo, dicens: Innocẽs ego sum à sanguine iusti huius: vos videritis. 25 ¶Et respõdens vniuersus populus, dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. 26 ¶Tunc dimisit illis Barrabam: Iesum autem flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur.

27 ¶Tunc milites praesidis suscipientes Iesum in praetoriũ, cõgregauerunt ad eum vniuersam cohortẽ: 28 ¶& exuentes eũ, chlamydem coccineã circundederunt ei. 29 ¶& plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue Rex Iudaeorum. 30 ¶Et expuentes in eum, acceperunt arundinẽ, & percutiebãt caput eius.

31 ¶Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamydem: & induerunt eum vestimentis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent. 32 ¶Exeuntes autem inuenerũt hominem Cyrenaeum, nomine Simonem: hunc angariauerunt, vt tolleret crucẽ eius. 33 ¶Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est Caluariae locus.

34 ¶Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistũ. Et cùm gustasset, noluit bibere. 35 ¶Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortem mittentes: vt impleretur quod dictũ est per prophetam, dicentem: Diuiserunt sibi vestimenta mea, 36 & super vestem meam miserunt sortem. ¶Et sedentes 37 seruabant eũ. ¶Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: HIC EST IESVS 38 REX IVDAEORVM. ¶Tũc crucifixi sunt cũ eo duo latrones: vnus à dextris, & vnus à sinistris.

39 ¶Praetereuntes autem blasphemabãt eum, mouentes capita sua, & dicentes: 40 ¶Vah qui destruis templũ Dei, & in triduo illud reaedificas: salua temetipsum: si filius Dei es, descende de cruce. 41 ¶Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis & senioribus, dicebãt: 42 ¶Alios saluos fecit: seipsum non potest saluum facere: si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & 43 credimus ei. ¶Confidit in Deo: liberet nunc eum si

44 vult:dixit enim, Quia filius Dei sum. ? Idipsum autem & latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei. 45 ? A sexta autem hora, tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, vsque ad horam nonam. 46 ? Et circa horam nonam clamauit Iesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lammasabacthani? hoc est: ‖ Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? 47 ? Quidam autem illic stantes & audientes, dicebant: Eliam vocat iste. 48 ? Et continuò currens vnus F ex eis, acceptam spongiam impleuit ‖ aceto: & 49 imposuit arundini & dabat ei bibere. ? Cęteri verò dicebant: Sine, videamus an veniat Elias liberans eum. 50 ? Iesus autē iterum clamans voce magna, 51 emisit spiritum. ? Et ecce, ‖ velum tēpli scissum est in duas partes, à summo vsque deorsum: & terra mota est, 52 & petræ scissæ sunt, ? & monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorū qui dormierāt, surrexerunt. 53 ? Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatē, & apparuerunt multis. 54 ? Centurio autem, & qui cum eo erant custodiētes Iesum, viso terræmotu & his quæ fiebāt, timuerūt valde, dicētes: Verè filius Dei erat 55 iste. ? ‖ Erāt aūt ibi mulieres multę à lōgè, quę secu- 56 tæ erāt Iesum à Galilæa, ministrātes ei: ? inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacóbi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

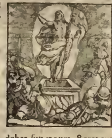
57 ? ‖ Cùm autem serò factū esset, venit quidam homo diues ab Arimathęa, nomine Ioseph, G qui & ipse discipulus erat Iesu. 58 ? Hic accessit ad Pilatū, & petijt corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. 59 ? Et accepto corpore, Ioseph inuo- 60 luit illud in sindone munda. ? & posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra. Et aduoluit saxū magnum ad ostiū monumēti, & abijt.

61 ? Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes cōtra sepulchrum. 62 ? Altera autem die, quæ est post Parascêuen, conuenerunt principes sacerdotum, & Pharisęi ad 63 Pilatum, ? dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc viuens, Post tres dies re- 64 surgam. ? Iube ergo custodiri sepulchrum vsque in diem tertium: ne fortè veniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi, Surrexit à mortuis: & 65 erit nouissimus error peior priore. ? Ait illis Pilatus: Habetis custodiam. Ite, custo- 66 dite sicut scitis. ? illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum: signantes lapidem cum custodibus.

Pſal.22.a.8. | Pſal.68.c.22. | 2.Par.3.d.14. | Mar.15.d.40. | ‖ Mar.23.d 42. Luc.23.g.50. ‖ Iohā.19.g.38.

CAPVT XXVIII.

1 A Vespere autem sabbathi quæ lūcescit in prima sabbathi, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum. 2 ? Et ecce terręmotus factus est magnus. Angelus enī Domini descēdit de cœlo: & accedens, reuoluit lapidem, & se- 3 debat super eum. ? erat aut. in aspectus eius sicut 4 fulgur, & ` uestimentum ` eius sicut nix. ? Præ timore autem eius exterriti sunt custodes, & facti sunt ve-

5 lut mortui. ? Respondens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim quòd Iesum q crucifixus est, quæritis. 6 ? non est hic: surrexit enim sicut dixit: venite, & videte locū vbi positus erat Dominus. 7 ? Et citò euntes, dicite discipulis eius quia surrexit: B & ecce ` præcedit ` vos in Galilæam, ibi eum vide- 8 bitis. ecce prædixi vobis: ? Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes 9 nunciare discipulis eius. ? Et ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem accesserunt, & tenue- 10 runt pedes eius, & adorauerunt eum. ? Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite, nunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam: ibi me videbunt.

11 ? Quæ cùm abijssent, ecce quidā de custodibus venerunt in ciuitatem, & C nunciauerunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerāt. 12 ? Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, 13 ? dicentes: Dicite, Quia discipuli eius nocte vene- 14 runt, & furati sunt eum nobis dormientibus. ? Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, 15 & securos vos faciemus. ? At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum istud apud Iudęos, vsque in hodiernum diem. 16 ? Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, D in montem vbi constituerat illis Iesus. 17 ? Et videntes eum adorauerunt: quidam autem dubitauerūt. 18 ? Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: ‖ Data 19 est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: ? euntes ergo docete oēs gētes: baptizātes eos in nomi- 20 ne Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ? docētes eos seruare oia quæcūq; mādaui vobis: & ecce, ego vobiscū sum oībus diebus, vsq; ad cōsummationē seculi.

Mar.16 a.6. Iohan.20 a.1. | ` vestimenta. | ` præcedet. | ‖ Ioh.17 a.2. Heb.2 b.8. Mar.16.d.15.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

MARCVS discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat rogatus Romæ à fratribus, breue scripsit Euangelium. Quod cum Petrus audisset, probauit, & Ecclesiæ legendum sua authoritate edidit, sicut Clemens in sexto Hypotypóseon libro scribit. Et Papias Ierosolymitanus episcopus meminit huius Marci: & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans: Salutat vos, inquit, ecclesia in Babylone collecta, & Marcus filius meus. Assumpto itaque euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptum: & primus in Alexandria Christum annuncians, constituit ecclesiam, tanta doctrina & vitæ continentia, vt omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam Ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit. Et quomodo Lucas narrat, Ierosolymæ credentes omnia habuisse communia: sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM Secundùm Marcum.

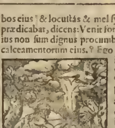
CAPVT PRIMVM.

1 A INITIVM Euangelij Iesu Christi, filij Dei. 2 Sicut scriptũ est in Isaia propheta, (Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuã ante te.) [Mala.3.a.1.] 3 Vox clamãtis in deserto: Parate viã Domini, rectas facite semitas eius. [Isa.40.a.3 Ioh.1.c.15 Luc.3.a.4. Mat.3.a.3.] 4 Fuit Iohannes in deserto baptizans, & prædicãs baptismum pœnitentię in remissionem peccatorum.

5 Et egrediebatur ad eum omnis Iudeæ regio, & Ierosolymitæ vniuersi: & baptizabãtur ab Illo in Iordanis flumine cõfitentes peccata sua. [Mat.3.a.5.] 6 Et erat Iohannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lũbos eius & locustãs & mel syluestre edebat. [Mat.3.a.4.] 7 Et prædicabat, dicens: Venit fortior me post me: cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiã calceamentorum eius. 8 Ego baptizaui vos aqua: ille verò baptizabit vos Spiritu sancto. [Lu.3.c.16. Io.1.d.27 Act.1.a.5 & 2.a.4. & 11.c.16. & 19.a.4.]

9 Et factum est: in diebus illis venit Iesus à Nazareth Galilæę: & baptizatus est a Iohãne in Iordane. [Mat.3.d.4] 10 Et statim ascendens de aqua vidit cęlos apertos, & Spiritum * tanquam columbam descendentem & manẽtẽ in ipso. [Lu.3.d.22] [* sanctum] 11 B Et vox facta est de cœlis: Tu es filius meus dilectus, in te cõplacui. [Ioh.1.d.32. Mat.4.a.1 Lu.4.a.1.] 12 Et statim Spiritus expulit eum in desertũ. 13 Et erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tẽtabatur à Satana: eratque cum bestijs, & angeli ministrabant illi. 14 Postquam autem traditus est Iohannes, venit Iesus in Galilæã, [Mat.4.b.12.] 15 prædicans euangelium regni Dei, & dicens: Quoniam implẽtum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio. [Lu.4.c.14. Io.4.f.43. Mat.4.c.18.] 16 Et præteriens secus Mare-Galilęæ, vidit Simonẽ [Lu.5.a.2]

& An-

& Andræam fratrem eius, mittentes retia in mare,
17 (erant enim piscatores,) ? & dixit eis Iesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

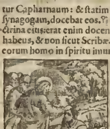
18 ? Et protinus relictis retibus, secuti sunt
19 eum. ? Et progressus inde pusillū, vidit Iacóbum Zebedęi & Iohannē fratrem eius, & ipsos componen-
20 tes retia in naui: ? & statim vocauit illos. Et relicto patre suo Zebedęo in naui cum mercenarijs, secuti sūt

Mat. 4. b. 13 Lu. 4. e. 31. Math. 7. d. 28.

21 eum. ? ‖ Et ingrediuntur Capharnaum: & statim sabbathis ingressus in
22 synagogam, docebat eos. ? ‖ Et stupebant super doctrina eius: erat enim docens eos quasi potestatem

‖ Lu 4 e 32.

23 habens, & non sicut Scribæ. ? ‖ Et erat in synagoga
C eorum homo in spiritu immundo: & exclamauit di-

24 cens: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti * perdere nos? scio qui sis, Sanctus

* ante tempus

25 Dei. ? Et cōminatus est ei Iesus, dicēs: Ob-
26 mutesce, & exi de homine. ? Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exijt ab eo.
27 ? Et mirati sunt omnes: ita vt conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quænā doctrina hæc noua: quia in potestate etiam spiritibus
28 immundis imperat, & obediunt ei? ? Et processit ru-

‖ Mat 8. b. 14. Lu. 4. f. 38.

29 mor eius statim in omnem regionem Galilæę. ? ‖ Et protinus egredientes de synagoga, venerunt in domum Simonis & Andrææ cum Iacôbo & Iohanne.
30 ? Decumbebat autem Socrus Simônis febricitans:
31 & statim dicunt ei de illa. ? Et accedens eleuauit eā apprehensa manu eius: & continuò dimisit eam fe-
32 bris, & ministrabat eis. ? Vespere autem facto cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè ha-
33 bentes & dæmonia habentes, ? & erat omnis ciui-
34 tas congregata ad ianuam. ? Et curauit multos qui

‖ Luc. 4. f. 41.

D vexabantur varijs languoribus: ‖ & dæmonia multa eijciebat, & non sinebat ea loqui, quoniam sciebāt
35 eum. ? Et diluculo valde surgens, egressus abijt in
36 desertum locum: ibique orabat. ? Et prosecutus est
37 eum Simon, & qui cum illo erant. ? Et cùm inuenis-

‖ Lu. 4. g. 43.

38 sent eum, dixerunt ei: Quia omnes quærūt te. ? ‖ Et ait illis: Eamus in proximos vicos & ciuitates, vt &
39 ibi prædicem: ad hoc enim veni. ? Et erat prædicās in synagogis eorum, & in omni Galilæa: & dæmo-

‖ Mat 8. a. 2. Lu. 5. c. 12

40 nia eijciens. ? ‖ Et venit ad eum leprosus deprecans eum: & genu flexo dicit ei: Si vis, potes me munda-
41 re. ? Iesus autē misertus eius extendit manum suā,
42 & tangens eum, ait illi, Volo, Mundare. ? Et cùm dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.
43 ? Et comminatus est ei statimque eiecit illum:
44 ? & dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione

Leu. 14 2

tua ‖ quæ præcepit Moyses, in testimonium illis.
45 ? At ille egressus cœpit prædicare & diffamare sermonem: ita vt iam non posset manifestè introire in ciuitatem, ‖ sed foris in desertis locis esset, & conueniebant ad eum vndique.

‖ Luc. 4. 42.

CAPVT II.

Mat 9. Lu 5. *octo *cōfl

1 ET iterum intrauit Capharnaum post dies
A *, & auditum est quod in domo esset, ? &
2 * conuenerunt multi, ita vt non * caperet neque ad ianuam, & loquebatur eis ver-

* caperē

3 bum. ? Et venerunt ad eum ferentes paralyticum,
4 qui à quatuor portabatur. ? Et cùm non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectū ubi erat, & patefacientes submiserunt grabatum in quo pa-
5 ralyticus iacebat. ? Cùm autem vidisset Iesus fidē illorum, ait paralytico: Fili dimittuntur tibi pecca-
6 ta tua. ? Erant autem illic quidam de Scribis seden-
7 tes & cogitantes in cordibus suis? ? Quid hic sic loquitur? blasphemat. ‖ Quis potest dimittere pecca-

‖ Ioh. 14. 4. Isai 43. 25.

8 ta, nisi solus Deus? ? Quo statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid
9 ista cogitatis in cordibus vestris? ? Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata: an di-
B cere, Surge, tolle grabatum tuum & ambula? ? Vt autem sciatis

10 quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico)
11 ? Tibi dico, Surge, tolle grabatū tuum, & vade in domū tuā.
12 ? Et statim surrexit ille: & sublato grabato abijt corā omnibus, ita vt mirarentur omnes, & honorificarent Deum,
13 dicentes: Quia nunquam sic vidimus. ? Et egressus est rursus ad mare: omnisq; turba veniebat ad eum

Mat. 9. a. Lu. 5. c. * Leuin

14 & docebat eos. ? ‖ Et cùm præteriret, vidit * Leui Alphæi sedentem ad telonium: & ait illi: Sequere me.
15 Et surgens secutus est eum. ? Et factum est: cùm accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipulis
16 eius: erant enim multi qui & sequebantur eum. ? Et Scribæ & Pharisæi videntes quia manducaret cum publicanis & peccatoribus, dicebāt discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat
17 & bibit magister vester? ? Hoc audito Iesus ait il-
C lis: Non necesse habent sani, medico: sed qui malè habent. ‖ non enim veni vocare iustos, sed peccato-

‖ 1 Ti. 1 15. Matt 9 13. Lu 5. f.

18 res. ? Et erant discipuli Iohannis, & Pharisæi ieiunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Iohannis & Pharisæorum ieiūnant, tui autem discipu-
19 li non ieiunāt? ? Et ait illis Iesus. Nunquid possunt filij nuptiarum quandiu sponsus cum illis est, ieiunare? Quanto tempore habent secum sponsum, nō

‖ Mat 9. 15. Lu. 5 g.

20 possunt ieiunare. ? ‖ Venient autem dies cùm auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt in illis die-
21 bus. ? Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum no-
22 uum à veteri, & maior scissura fit. ? Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin dirumpit vinum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribūt:

‖ Mat. 12. 1. Lu 6. a.

D sed vinum nouum in vtres nouos mitti debet. ? ‖ Et
23 factum est iterum cùm sabbathis ambularet per sata, & discipuli eius cœperunt progredi & vellere

24 spicas. ? Pharisæi autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt * sabbathis, quod non licet? ? Et ait illis: Nũquam legistis quid fecerit Dauid, quando necessitatem habuit, & esurijt ipse & qui cũ eo erant? ? & quomodo introiuit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducauit, quos non licebat manducare nisi sacerdotibus, & dedit eis * qui cum eo erant? ? Et dicebat eis: Sabbathum propter hominem factum est: & non homo propter sabbathum. ? Itaque Dominus est filius hominis etiam sabbathi.

* discipuli tui. 1 Re 21. b.9. Exo. 29 32. Leu. 8.31 & 24.b.9

CAPVT III.

Mat. 12.9 Lu. 6.a.6

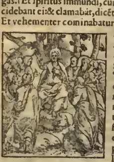
1 A ET introiuit iterum in synagogam: & erat ibi homo habens manum aridam. ? Et obseruabant eum si sabbathis curaret, vt accusarent illum. ? Et ait homini habenti manum aridam. Surge in medium. ? Et dicit eis: Licet sabbathis benefacere, an malè? animam saluam facere, an perdere? At illi tacebant. ? Et circũspiciens eos cum ira, cõtristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et

Mat. 12.b 14 Ioh 10. g. 39.

extendit: & restituta est manus illi. ? Exeũtes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant aduersus eum, quomodo eum perderent. ? Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare: & multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est eũ. ? & ab Ierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrũ B & Sidõnem multitudo magna, audiẽtes quæ faciebat, venerunt ad eum. ? Et dixit discipulis suis, vt nauicula sibi deseruiret propter turbam, ne cõprimerent eum. ? Multos enim sanabat, ita vt irruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas. ? Et spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabãt, dicẽtes: ? Tu es filius Dei. Et vehementer cominabatur eis, ne manifestarent

Mat. 10. a.1. Lu. 6.b.13 & 9.a.1. Act. 6.a.7.

illum. ? Et ascendens in montem, vocauit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eũ. ? Et fecit vt essẽt duodecim cum illo: & vt mitteret eos prædicare. ? Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eijciendi dæmonia. ? Et imposuit Simóni nomẽ Petrus, ? & Iacobum

C Zebedæi & Iohãnem fratrem Iacobi: & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, filij tonitrui. ? & Andræam, & Philippum & Bartholomæũ, & Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi, & Thaddæum & Simónem Chananæum, ? & Iudã Iscariotem qui & tradidit illum. ? Et veniunt ad domum: & conuenit iterum turba, ita vt non possent neque panem manducare. ? Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furorẽ versus est. ? Et Scribæ qui ab Ierosolymis descenderãt, D dicebant: Quoniam Beel-zebub habet: & quia in principe dæmoniorum eijcit dæmonia. ? Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam eijcere? ? & si regnum in se diuidatur, non potest regnũ illud stare. ? Et si domus super semetipsam dispertiatur: non potest domus illa stare. ? Et si satanas cõsurrexerit in semetipsum dispertitus est, & nõ poterit stare, sed finem habet. ? Nemo potest vasa fortis ingressus in domum * diripere, nisi prius fortem alliget, & tũc domum eius diripiet. ? Amen dico vobis, quoniã omnia dimittentur filijs hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemauerint. ? Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. ? Quoniam dicebãt: Spiritum immundum habet. ? Et veniunt mater eius & fratres: & foris stantes miserũt ad eum, vocantes eum. ? Et sedebat circa eum turba, & dicunt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te. ? Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea & fratres mei? ? Et circumspiciens eos qui in circuitu eius sedebãt, ait: Ecce mater mea & fratres mei. ? Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus & soror mea & mater est.

Mat. 9.d 34. & 12.c 24. Lu. 11.b. * eius. Mat. 12.c 31. Luc. 12.b. 10. 1. Io. 5. d. 16. habebit Mat. 12. e 46. Lu. 8.c.19

CAPVT IIII.

Mat. 13.a. Lu. 8.a.4.

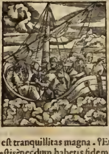

1 A ET iterum cœpit docere ad mare: & cõgregata est ad eum turba multa, ita vt nauim ascendens sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat: ? & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua: ? Audite: ecce, exijt seminans ad seminandum. ? Et dum seminat, aliud cecidit circa viã, & venerunt volucres cœli, & comederunt illud. ? Aliud verò cecidit super petrosa, vbi non habuit terrã multã: & statim exortũ est, quoniã nõ habebat altitudinẽ terræ: ? & quãdo exortus est sol, exæstuauit, & eò quòd non habebat radicẽ, exaruit. ? Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocauerunt illud, & fructũ nõ dedit. ? Et aliud cecidit in terrã bonã: & dabat fructũ ascẽdentẽ & crescentẽ, & afferebat vnũ triginta, vnum sexaginta, & vnũ centũ. ? Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat. ? Et cũ esset singularis, interrogauerunt eũ hi qui cũ eo erãt duodecim, parabolã. ? Et dicebat eis: Vobis datũ est nosse mysterium re-B gni Dei: illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt: ? vt videntes videant, & nõ videant: & au-

trigesimũ, sexagesimum, cẽtesimũ, & infra Esa. 6. c 9. Mat. 13. b. 14.

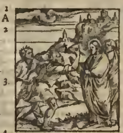
dientes

dicentes audiant, & non videant, & non intelligant; nequando conuertantur, & dimittantur eis 13 peccata. ¶Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? 14 & quomodo omnes parabolas cognoscetis? ¶Qui 15 seminat: verbum seminat. ¶Hi autem sunt qui circa viam: vbi seminatur verbum, & cum audierint, confestim venit satanas, & aufert verbum 16 quod seminatum est in cordibus eorum. ¶Et hi sunt similiter qui super petrosa seminantur: qui cùm audierint verbum, statim cum gaudio ac-17 cipiunt illud: ¶& non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandali-18 zantur. ¶Et alij sunt qui in spinis seminantur: hi 19 sunt qui verbum audiunt, ¶& ærumnæ seculi, & |deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fru-20 ctu efficitur. ¶Et hi sunt qui super terram bonam seminati sunt: qui audiunt uerbum & suscipiunt, & fructificant vnum triginta, vnum sexaginta, & 21 unum centum. ¶Et dicebat illis: |Nunquid ve-C nit lucerna ut sub modio ponatur? aut sub le-22 cto? nonne ut super candelabrum ponatur? ¶Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, °sed ut in pa-23 lam veniat`. ¶Si quis habet aures audiendi, au-24 diat. ¶Et dicebat illis: Videte quid audiatis. |In qua mensura mensi fueritis, remetietur uobis, & adij-25 cietur uobis*. ¶Qui enim habet, dabitur illi: & qui 26 non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. ¶Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si ho-27 mo iaciat sementem in terram, ¶& dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat 28 dum nescit ille. ¶Vltrò enim terra fructificat, primùm herbam: deinde spicam, deinde plenum fru-29 mentum in spica. ¶Et cum * se produxerit fructus, 30 statim mittit falcem, quoniā adest messis. ¶Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui para-31 bolæ comparabimus illud? ¶Sicut granum sinapis, D quod cum seminatum fuerit in terra, minus est om-32 nibus seminibus quę sunt in terra: ¶& cùm °seminatum' fuerit, ascēdit*, & fit maius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita vt possint sub vmbra eius 33 aues cœli habitare. ¶Et talibus multis parabolis lo-34 quebatur eis uerbum, prout poterant audire: ¶sine parabola autem non loquebatur eis: seorsum autē 35 discipulis suis differebat omnia. ¶Et ait illis in illa 36 die, cùm serò esset factum: Transeamus contra. ¶Et dimittentes turbā, assumūt eum ita ut erat in naui: 37 & aliæ naues erant cum illo. ¶Et facta est procella magna uenti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur 38 nauis. ¶Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia peri-39 mus? ¶Et exurgens comminatus est uento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessauit uentus: & facta 40 est tranquillitas magna. ¶Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt timore

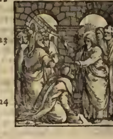

magno, & dicebant ad alterutrum: Quis putas, est iste, quia & uentus & mare obediunt ei?

CAPUT V.

1 A ET venerūt trās fretum maris 2 in regionem Gerasenorū. ¶Et exeunti ei de naui, statim occurrit de monumētis homo in spiritu immundo, ¶qui 3 domicilium habebat in monumētis, & neque catenis iam quisquam poterat eum li-4 gare: ¶quoniam sæpe compedibus & catenis uinctus dirupisset catenas, & compedes comminuisset: & nemo poterat eum 5 domare, ¶& semper die ac nocte in monumentis, & in montibus erat clamans & concidens se lapidi-6 bus. ¶Videns autē Iesum à longè, cucurrit & adora-7 uit eum: ¶& clamans uoce magna, dixit: Quid mihi & tibi Iesu fili Dei altissimi? adiuro te per Deum, ne 8 me torqueas. ¶Dicebat enim illi: Exi spiritus immū-9 de ab homine isto. ¶Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, 10 quia multi sumus. ¶Et deprecabantur eum mul-11 tum, ne se expelleret extra regionem. ¶Erat autem B ibi circa montem grex porcorum magnus, & pa-12 scens. ¶Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: 13 Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. ¶Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi, introierūt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare, ad duo millia, & suffocati sunt 14 in mari. ¶Qui autem pascebāt eos, fugerunt, & nunciauerunt in ciuitatem & in agros. Et egressi sunt ui-15 dere quid esset factū: ¶& ueniunt ad Iesum, & uidēt illum, qui à dæmonio vexabatur, sedentem, uesti-16 tum, & sanæ mentis: & timuerunt. ¶Et narrauerunt illis qui uiderant, qualiter factum esset ei qui dæ-17 monium habuerat, & de porcis. ¶Et rogare cœpe-18 runt eum, ut discederet de finibus eorum. ¶Cumq; ascenderet nauim, cœpit illum deprecari qui à dæ-19 monio vexatus fuerat vt esset cum illo, ¶& non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuā ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit, & mi-20 sertus sit tui. ¶Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli quanta sibi fecisset Iesus: & omnes mirabanī. 21 C ¶Et cū transcendisset Iesus in naui rursum trans fretū, cōuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. 22 ¶Et uenit quidam de archisynagogis noīe Iairus: & uidēs eum, procidit ad pedes e-23 ius, ¶& deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est: Veni 'impone manus' super eam, ut salua sit, & uiuat. ¶Et abiit 24 cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant

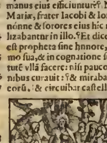
Tt eum.

Marginal notes: Mat. 13.b.14. Lu. 8.b.10. Iohn.12.f.40. Act.28.f.26. Rom.11.b.8. | 1.Ti.6.c.17. | Mat. 5.b.15. Lu.8.c.16. & 11.e.33. Mat. 10.c.26. Lu.8.c.17. °quod non veniat in palam. — °qui audi-tis. Mat. 7.a.2. Lu. 6.f.38. Mat. 13.b.12. & 25.c.29. Lu.8.c.18. & 19.d.26. * ex. Matt 13.d.31. Lu 13.d.19. °natum *in arborē Matt.13.c.34. | Matt. 8.c.23. Lu.8.c.22 | Matt. 8.d.28. Lu.8 d.26. | Mat 8.d.30. Lu.8 d.32. | Lu.8 d.37. Ac.10 d.38 | Mat. 9.c.18. Lu.8 f.41 | °manum.

25 cum. ¶Et mulier quæ erat in profluuio sanguinis 26 annis duodecim, ¶& fuerat multa perpessa a compluribus medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat: 27 ¶cùm audisset de Iesu, venit in turba retrò, & teti- 28 git vestimentum eius: ¶dicebat enim: Quia si vel ve- 29 stimentum eius tetigero, salua ero. ¶Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: & sensit corpore 30 quia sanata esset à plaga. ¶Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, con- D uersus ad turbã, aiebat: Quis tetigit vestimẽta mea? 31 ¶Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam cõpri- 32 mentem te, & dicis: Quis me tetigit? ¶Et circunspi- 33 ciebat uidere eam quę hoc fecerat. ¶Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se: venit & procidit ante eum, & dixit ei omnẽ veritatẽ. 34 ¶Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te saluam fecit: 35 vade in pace, & esto sana à plaga tua. ¶Adhuc eo loquente, veniũt nuncij ad archisynagogũ, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid vltrà vexas magi- 36 strum? ¶Iesus autem audito verbo quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere, tantummodo 37 crede. ¶Et non admisit quenquam se sequi, nisi Pe- 38 trum & Iacobum & Iohannem fratrem Iacobi. ¶Et veniunt in domum archisynagogi, & videt tumul- 39 tum, & flẽtes, & eiulantes multùm. ¶Et ingressus, ait illis: Quid turbamini & ploratis? puella nõ est mor- 40 tua, sed dormit. ¶Et irridebant eum. Ipse verò eiectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & E qui secum erant, & ingrediuntur vbi puella erat ia- 41 cens. ¶Et tenens manum puellæ, ait illi: Thalitha-cumi: quod est interpretatum: Puella (tibi dico) sur- 42 ge. ¶Et confestim surrexit puella: & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupo- 43 re magno. ¶Et præcepit illis uehementer, vt nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

CAPVT VI.

1 A Et egressus inde, abiit in patriam suam: & sequebantur eum discipuli sui. ¶Et facto 2 sabbatho cœpit in synagoga docere: & multi audientes admirabãtur in doctrina eius: dicentes: Vnde huic hæc omnia? & quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quæ per 3 manus eius efficiuntur? ¶Nõnne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simõnis? nõnne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et scanda- 4 lizabantur in illo. ¶Et dicebat illis Iesus: Quia non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in do- 5 mo sua, & in cognatione sua. ¶Et nõ poterat ibi uirtutẽ vllã facere: nisi paucos infirmos impositis ma- 6 nibus curauit: ¶& mirabat propter incredulitatem 7 eorũ. ¶Et circuibat castella in circuitu docens. ¶Et vocauit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatẽ spirituũ immun- 8 B dorum. ¶Et præcepit eis ne quid tollerent in uia, nisi virgã tantùm: nõ perã, nõ panem, neq; in zona æs, 9 ¶sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis. 10 ¶Et dicebat eis: Quo-

cunque introieritis in domum: illic manete, donec 11 exeatis inde. ¶& quicunq; nõ receperint vos, nec audierint vos: exeũtes inde, excutite puluerem de 12 pedibus vestris in testimonium illis. ¶Et exeuntes 13 prædicabant ut pœnitentiam agerent: ¶& dæmonia multa eiiciebant, & ungebant oleo multos ægros, 14 & sanabant. ¶Et audiuit Rex Herodes (manifestũ enim factum est nomen eius) & dicebat: Quia Iohãnes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea vir- 15 tutes operantur in illo. ¶Alij autem dicebant: Quia C Elias est. Alij verò dicebãt: Quia propheta est, qua- 16 si unus ex prophetis. ¶Quo audito, Herodes ait: Quem ego decollaui Iohannem, hic à mortuis re- 17 surrexit. ¶Ipse enim Herodes misit ac tenuit Iohannem, & uinxit eum in carcerem propter Herodiadem, vxorem Philippi, fratris sui, quia duxerat eã. 18 ¶Dicebat enim Iohannes Herodi: Non licet tibi 19 habere uxorem fratris tui. ¶Herodias autem insidiabatur illi: & uolebat occidere eum, nec poterat. 20 ¶Herodes enim metuebat Iohannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. 21 ¶Et cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnã fecit principibus & tribunis & pri- 22 mis Galilææ. ¶Cumq; introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulq; recumbentibus: Rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & da- 23 bo tibi: ¶& iurauit illi: Quia quidquid petieris, da- 24 bo tibi, licèt dimidium regni mei. ¶Quæ cùm exis- D set, dixit matri suæ: Quid petã? At illa dixit: Caput 25 Iohannis Baptistę. ¶Cumque introisset, statim cum festinatione ad Regem, petiuit dicẽs: Volo ut protinus des mihi in disco caput Iohannis Baptistæ. 26 ¶Et contristatus est Rex. Propter iusiurandum, & propter simul discumbentes noluit eam contrista- 27 re. ¶sed misso spiculatore, præcepit afferri caput e- 28 ius in disco, & decollauit eum in carcere. ¶Et attulit caput eius in disco: & dedit illud puellæ, & puella dedit 29 matri suæ. ¶Quo audito discipuli eius venerũt, & tulerunt corpus eius: & posuerũt illud in monumento. 30 ¶Et cõuenientes Apostoli ad Iesum, renunciauerunt ei omnia quę egerant, & docuerãt. 31 ¶Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim qui ueniebant & redibant multi: 32 & nec spacium manducandi habebant. ¶Et ascendentes in nauim, abierunt in desertum locum 33 seorsum. ¶Et uiderunt eos abeuntes, & cognoue- E runt multi: & pedestres de omnibus ciuitatibus cõ- 34 currerunt illuc, & præuenerunt eos. ¶Et exiens, vidit turbam multam Iesus: & misertus est super eos, quia erant sicut oues non habentes pastorem, 35 & cœpit illos docere multa. ¶Et cùm iã hora multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicentes: Deser- 36 tus est locus hic, & iam hora præteriit: ¶dimitte illos, vt euntes in proximas uillas & uicos, emant si- 37 bi cibos quos manducent. ¶Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes: & dabimus illis

man-

38 manducare.¶Et dicit eis:Quot panes habetis?ite & videte.Et cũ cognouissent,dicũt: Quinq;, & duos 39 pisces.¶Et præcepit illis vt accumbere facerent om 40 nes secundum cõtubernia super uiride fœnum.¶Et discubuerunt in partes per centenos & quinquage 41 nos. ¶Et acceptis quinque panibus, & duobus pi- F scibus:intuens in cęlũ, benedixit,& fregit panes,& dedit discipulis suis, vt ponerẽt ante eos: & duos pisces diuisit omnibus. ¶Et mandu 42 cauerũt omnes,& saturati sunt.¶Et sustu 43 lerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos: & de piscibus. 44 ¶Erant autẽ qui mãducauerant quinque 45 millia virorũ.¶Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum trans fretum ad Beth-saidam: 46 dum ipse dimitteret populum. ¶Et cùm dimisisset 47 eos,abijt in mõtẽ orare. ¶Et cùm serò esset,erat na 48 uis in medio mari, & ipse solus in terra.¶Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus cõtrarius eis) & circa quartã vigiliam noctis vénit ad eos, ambulãs super mare:& volebat præterire eos.

Mat 14 c. 21. Io.6.b.10

49 ¶At illi vt viderunt eũ ambulantẽ super mare,putauerunt phantasma esse, & exclamauerunt. 50 G ¶Oẽs enim viderunt eum, & cõturbati sunt.Et statim locutus est cum eis,& dixit eis: Confidite: ego sum:nolite timere. 51 ¶Et ascendit ad illos in nauim, & cessauit uẽtus.Et plus ma 52 gis intra se stupebant. ¶non enim intellexerunt de 53 panibus.erat enim cor eorum obcæcatum. ¶Et cũ transfretassent,venerunt in terram Genezareth:& 54 applicuerunt.¶Cumq; egressi essent de naui,conti 55 nuò cognouerunt eum:¶& percurrentes vniuersam regionẽ illam, cęperunt in grabátis eos qui se malè 56 habebant, circunferre,vbi audiebant eum esse.¶Et quocunque introibat in uicos, vel in villas,aut ciuitates,in platéis ponebant infirmos, & deprecabantur eum ut uel fimbriam vestimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, salui fiebant.

Mat.14.d.34.

CAPVT VII.

Mat.15.a.2.

1 A [E]T conueniunt ad eum Pharisæi & quidã de Scribis, venientes ab Ierosolymis. 2 ¶Et cum vidissent quosdã ex discipulis eius communibus manibus, id est, non lotis 3 manducare panes, vituperauerunt.¶Pharisæi enim & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus,nõ mã 4 ducant,tenentes traditionem seniorum:¶& à foro, nisi baptizentur,non comedunt. & alia multa sunt quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicũ,& 5 vrceorum, & æramentorum & lectorum.¶Et interrogabant eũ Pharisæi & Scribæ:Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorũ, sed cõi-

bus manibus manducant panem? 6 ¶At ille respõdẽs, dixit eis: Bene prophetauit Isaias de uobis hypocritis,sicut scriptum est: Populus hic labiis me honorat,cor autẽ eorũ longè *est à me. 7 ¶In vanum autem me colunt, docentes do- B ctrinas *præcepta ho 8 minum. ¶Relinquentes enim mandatum Dei,tenetis traditiones hominum,baptismata vrceorum & calicum:& alia simi 9 lia his facitis multa.¶Et dicebat illis: Bene irritum *facitis præceptum Dei,vt traditionem vestram ser 10 uetis.¶Moyses enim dixit: Honora patrem tuũ & matrem tuam: & Qui maledixerit patri vel matri, 11 morte moriatur.¶Vos autem dicitis.Si dixerit homo patri,aut matri:Corbã, (quod est donũ) quod- 12 cunq; ex me, tibi pro fuerit:¶& vltrà non dimittitis 13 eum quicquam facere patri suo aut matri,¶rescindẽtes verbum Dei per traditionem vestram quam 14 tradidistis: & similia huiusmodi multa facitis. ¶Et aduocans iterum turbam, dicebat illis: Audite me 15 omnes,& intelligite.¶Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare: sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ commu- 16 nicant hominem.¶Si quis habet aures audiendi,au- 17 diat.¶Et cùm introisset in domum à turba,interro- C gabant eum discipuli eius parabolam.¶Et ait illis: 18 Sic & vos imprudentes estis? Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem, non po- 19 test eum communicare:¶quia nõ intrat in cor eius, sed in ventrem uadit, & in secessum exit, purgans 20 oẽs escas?¶Dicebat aũt,qm̃ quę de hoĩe exeunt,illa 21 cõmunicant hoĩem.¶Ab intus enim de corde hominũ malæ cogitationes procedũt,adulteria, fornica- 22 tiones,homicidia,¶furta,auaritiæ,nequitiæ,dolus, impudicitiæ,oculus malus, blasphemia, superbia, 23 stultitia. ¶Oĩa hęc mala ab intus pcedunt,& cõmu- 24 nicãt hoĩem.¶Et inde surgẽs abiit in fines Tyri, & Sydónis:& ingressus domum, neminẽ voluit scire, 25 & non potuit latere. ¶Mulier enim statim vt audiuit de eo,cuius filia habebat spiritum immundum, 26 intrauit, & prócidit ad pedes eius.¶Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eũ,vt dæmonium eiiceret de filia 27 eius.¶Qui dixit illi:Sine prius saturari filios, nõ est enim bonum sumere panẽ filiorum, & mittere ca- 28 D nibus.¶At illa respondit, & dixit illi: Vtiq; Dñe. nã & catelli comedunt sub mẽsa de 29 micis puerorũ.¶Et ait illi: Propter hũc sermonem 30 vade, exiit dæmonium à filia tua. ¶Et cùm abiisset domum suam, inuenit puellam iacentem supra le- 31 ctum, & dæmonium exiisse. ¶Et iterum exiens de finibus Tyri,venit per Sydónem ad Mare Galilęæ 32 inter medios fines Decapoleos. ¶Et adducunt ei

Esa.29.d.13. * abest 8 * & * facitis. Ex.20.b.12. Deu.5.b.16. Eph.6.a.2. Exod.21.c.17. Le.20.b.9. Prou.20.c.20. Mat.15.b.10. Gen.6.a.5 & 8.d.21. Mat.15.c.21. Mat.9.e.32. Luc.11.b.14.

surdum & mutum:& deprecabantur eum ut impo-
33 nat illi manũ.¶Et apprehendẽs eum de turba seor-
sum, misit digitos suos in auriculas eius:& expuẽs,
34 tetigit linguam eius:¶& suspiciens in cœlum,inge
35 muit,& ait illi: Ephphetha, quod est,adaperire.¶Et
statim apertæ sunt aures eius, & solutum est uincu
36 lum linguæ eius, & loquebatur rectè.¶Et præcepit
illis ne cui dicerent. Quãtò autem eis præcipiebat,
37 tantò magis plus prædicabant, ¶& eo amplius ad-
mirabantur,dicentes, Bene omnia fecit:& surdos
fecit audire,& mutos loqui.

CAPVT VIII.

1 IN diebus illis iterũ cùm turba multa es-
A set *, nec haberent quod manducarent:
2 cõuocatis discipulis, ait illis:¶Misereor
super turbam:quia ecce iam triduo susti
3 nent me,nec habent quod mãducent:¶& si dimise-
ro eos ieiunos in domum suã,deficient in uia:qui-
4 dam enim ex eis delongè uenerunt. ¶Et responde-
runt ei discipuli sui: Vnde illos quis poterit hic sa-
5 turare panibus in solitudine?¶Et interrogauit eos:
6 Quot panes habetis? Qui dixerunt:Septẽ.¶Et præ-
cepit turbæ discumbe
re super terrã.Et acci
piens septem panes,
gratias agens, fre-
git,& dabat discipu-
lis suis vt apponerẽt,
& apposuerũt turbæ.
7 ¶Et habebant pisci-
culos paucos:& ipsos
benedixit, & iussit ap
8 poni.¶Et manducaue
rũt & saturati sunt: &
sustulerunt quod su-

9 perauerat de fragmentis,septem sportas.¶Erãt aũt
qui manducauerant, quasi quatuor millia:& dimi-
10 sit eos.¶Et statim ascendens nauim cum discipulis
B suis,vẽnit in partes Dalmanutha.¶Et exierũt Pha
11 risæi, & cœperunt conquirere cum eo, quærentes
12 ab illo signum de cœlo, tentantes eum.¶Et ingemi
scens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quæ-
rit?Amen dico vobis, si dabitur generationi isti si-
13 gnum. ¶Et dimittens eos,ascendit iterum nauim,&
14 abijt trans fretum. ¶Et obliti sunt panes sumere:&
15 nisi unum panem non habebant secum in naui.¶Et
præcipiebat eis,dicens: Videte & cauete à fermen
16 to Pharisæorũ, & fermento Herodis.¶Et cogitabãt
ad alterutrum,dicentes:Quia panes non habemus.
17 ¶Quo cognito,ait illis Iesus: Quid cogitatis, quia
panes non habetis?nondum cognoscitis,nec intel-
18 ligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum?¶ocu-
los habentes, non videtis?& aures habentes,nõ au
19 ditis?Nec recordamini?¶quãdo quinque panes fre
C gi in quinque millia:& quot cophinos fragmento-
20 rũ plenos sustulistis? Dicunt ei:Duodecim. ¶Qñ &
septẽ panes in quatuor millia,quot sportas fragmẽ
21 torum tulistis?Et dicũt ei: Septem.¶Et dicebat eis:
22 Quomodo nondũ intelligitis?¶Et ueniunt Beth-sai
dam:& adducunt ei cæcum,& rogabant eum vt illũ
23 tangeret.¶Et apprehensa manu cæci,eduxit eũ ex-
tra vicum: & expuens in oculos eius impositis ma-
24 nibus suis,interrogauit eũ si quid videret.¶Et aspi-
ciens,ait:Video homines uelut arbores, ambulan-
25 tes.¶Deinde iterum imposuit manus super oculos
eius,& cœpit uidere, & restitutus est,ita vt clarẽ vi-
26 deret omnia. ¶Et misit illum in domum suam, di-
cens: Vade in domũ
tuã: & si in vicum in-
troieris, nemini dixe
27 ris. ¶Et egressus est
Iesus & discipuli eius
in castella Cæsareæ
Philippi: & in uia in-
terrogabat discipu-
los suos, dicens eis:
Quem me dicunt es-
28 se homines?¶Qui re-
sponderunt illi, dicẽ-
tes: * Iohannẽ Bapti-

29 stam,alij Eliã,alij verò vnũ quasi de prophetis.¶Tũc
D dicit illis: Vos verò quem me esse dicitis?Respon-
30 dens Petrus,ait ei:Tu es Christus.¶Et comminatus
31 est eis,ne cui diceret de illo.¶Et cœpit docere eos,
quoniam oportet filium hominis pati multa,& re-
probari à senioribus & à summis sacerdotibus &
32 Scribis,& occidi, & post tres dies resurgere.¶Et pa
làm uerbum loquebatur.Et apprehendens eum Pe
33 trus,cœpit increpare eum.¶Qui conuersus & uidẽs
discipulos suos, cõminatus est Petro,dicens: Vade
retro me satana, quĩ nõ sapis quæ Dei sunt,sed quę
34 sunt hoim.¶Et cõuocata turba cũ discipulis suis,
dixit eis. Si quis vult me sequi, deneget semetip-
35 sum:& tollat crucem suam & sequatur me.¶Qui e-
nim voluerit animam suam saluam facere, perdet
eam: qui autẽ perdiderit animã suam propter me,
36 & Euangelium,saluam faciet eã.¶Quid enim pro-
derit homini, si lucretur mũdum totum:& detrimẽ
37 tum animæ suæ faciat?¶Aut quid dabit homo com
38 mutationis pro anima sua?¶Qui enim me confu-
sus fuerit,& uerba mea in generatione ista adulte-
ra,& peccatrice:& filius hominis confundetur eũ,
cùm venerit in gloria patris sui cũ Angelis sanctis.

CAPVT IX.

1 ET dicebat illis:Amẽ dico vobis,quia sunt
A quidam de hîc stantibus,qui non gusta-
bunt mortem,donec videãt regnum Dei
2 venientem in virtute.¶Et post dies sex assu
mit Iesus Petrum & Iacobum & Iohannem:& du-
cit illos in montẽ excelsum seorsum solos, & trãs-
3 figuratus est coram ipsis.¶Et vestimenta eius facta
sunt splẽdentia & cã-
dida nimis uelut nix,
qualia fullo non po-
test super terrã cãdi-
4 da facere. ¶Et appa-
ruit illis Elias cum
Moyse: & erãt loquẽ-
tes cum Iesu.¶Et re-
5 spondens Petrus, ait
Iesu:Rabbi, bonũ est
nos hîc esse: & facia-
mus tria tabernacula,
tibi vnũ,& Moysi vnũ,

6 & Eliæ vnũ.¶Nõ enĩ sciebat quid diceret:erãt enim
7 timore exterriti.¶& facta est nubes obũbrãs eos: &
B vẽnit vox de nube,dicẽs: Hic est filius meus charis
8 simus:audite illũ.¶Et statim circũspiciẽtes,neminẽ
9 amplius viderunt,nisi Iesum tãtùm secum.¶Et de-
scendentibus illis de monte, præcepit illis ne cui-

quam,

quā, quæ uidissent, narrarent: nisi cùm filius hominis à mortuis resurrexerit. 10 ¶Et uerbū continuerunt apud se cōquirentes quid esset, Cùm a mortuis resurrexerit. 11 ¶Et interrogabāt eum, dicentes: ¦Quid ergo dicunt Pharisæi & Scribę, quia Eliā oportet uenire 12 primùm? ¶Qui respondens, ait illis: Elias cùm uenerit primò, restituet omnia: & quomodo scriptū est in filium hominis, ut multa patiatur & contemnatur. 13 ¶Sed dico uobis quia & Elias uenit (& fecerunt C illi quæcunq; uoluerunt) sicut scriptum est de eo. 14 ¶Et ueniens ad discipulos suos, uidit turbā māgnā 15 circa eos, & Scribas conquirentes cum illis. ¶Et cōfestim omnis populus uidēs Iesum, stupefactus est, 16 & expauerunt, & accurrentes, salutabant eum. ¶Et 17 interrogauit eos: Quid inter vos conquiritis? ¶¦Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli fi- 18 lium meū ad te habētē spiritū mutū: ¶qui ubicunq; eum apprehenderit, allidit illum, & spumat, & stridet dentibus, & arescit: & dixi discipulis tuis vt ei- 19 cerent illum, & nō potuerunt. ¶Qui respōdens eis, dixit: O generatio incredula quādiu apud uos ero? 20 quandiu uos patiar? afferte illum ad me. ¶Et attulerunt eum. Et cum ui-

D disset eum, statim spiritus cōturbauit illū, & elisus in terrā, volu- 21 tabatur spumans. ¶Et interrogauit patrem eius: Quātū temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: ¦Ab 22 infantia: ¶& frequenter eum in ignē & in `aquas` misit, ut eum perderet, sed si quid 23 potes adiuua nos, misertus nostri. ¶Iesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credēti. 24 ¶Et continuò exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat: Credo Dñe, adiuua incredulitatē meā. 25 ¶Et cùm uideret Iesus concurrentem turbā, cōminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo: & amplius 26 ne introeas in eum. ¶Et exclamans, & multùm discerpēs eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, 27 ita vt multi dicerent: Quia mortuus est. ¶Iesus autē 28 tenens manum eius, eleuauit eum, & surrexit. ¶Et cùm introisset in domum, discipuli eius secretò interrogabant eum. Quare nos nō potuimus eijcere 29 eum? ¶Et dixit illis: Hoc genus in nullo potest exi- 30 re, nisi in oratione & ieiunio. ¶¦Et inde profecti prętergrediebantur Galilęam: nec volebat quenquam 31 scire. ¶¦Docebat autem discipulos suos, & dicebat E illis: Quoniā filius hominis tradetur in manus hominū, & occidēt eum, & occisus tertia die resurget. 32 ¶At illi ignorabant uerbum: & timebant interrogare 33 eum. ¶Et venerunt Capharnaum, Qui cùm domi `esset`, interrogabat eos: Quid in uia tractabatis? 34 ¶At illi tacebant: siquidem in uia inter se disputaue- 35 rant, ¦quis eorum maior esset. ¶Et residens uocauit duodecim, & ait illis: Siquis vult primus esse, erit 36 omnium nouissimus, & omnium minister. ¶Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem 37 cùm cōplexus esset, ait illis: ¶Quisquis uuum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo: me recipit, & quicunq; me susceperit: non me suscipit, sed 38 eum qui misit me. ¶¦Respondit illi Iohānes, dicēs:

Mal.4.a.5. | ¦Is.53.a.3. | Mal.4.b.5. Mat.17.b.12. | ¦Mat.17.b.14. Lu.9.c.37 | `aquam. | ¦Mat.17.d.22. ¦Lu.9.c.21. | `essent | ¦Mat.18.a.1. Lu.9.f.46. | ¦Luc.9.f.49.

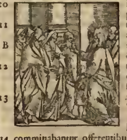
F Magister, vidimus quendā in nomine tuo eijcientē dæmonia, qui nō sequitur nos, & prohibuimus eū. 39 ¶Iesus autem ait: Nolite prohibere eum: nemo est enim qui faciat uirtutem in nomine meo, & possit 40 citò malè loqui de me. ¶Qui enim non est aduer- 41 sum uos, pro uobis est. ¶¦Quisquis enim potum dederit uobis calicem aquæ in noīe meo, quia Christi estis: amen dico uobis, non perdet mercedē suā. 42 ¶¦Et quisquis scādalizauerit unū ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circundaretur 43 mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur. ¶Et si G scandalizauerit te manus tua, abscinde illam: bonū est tibi debilem introire in vitā, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibi- 44 lem, ¶¦vbi uermis eorum non moritur, & ignis non 45 extinguitur. ¶& si pes tuus te scandalizat, amputa illum: bonum est tibi claudum introire in uitā æternam, quàm duos pedes habētem mitti in gehennā 46 ignis inextinguibilis, ¶vbi uermis eorum nō mori- 47 tur, & ignis non extinguitur. ¶Quòd si oculus tuus scandalizat te, eiice eum: bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentē 48 mitti in gehennā ignis, ¶vbi uermis eorum non mo- 49 ritur, & ignis nō extinguitur. ¶ Omnis enim igne sa- 50 lietur: & omnis uictima sale salietur. ¶¦Bonum est sal, quòd si sal insulsum fuerit: in quo illud condietis? Habete in uobis sal, & pacem habete inter vos.

¦Mat.9.c.38. | ¦1.Co.12.c.3. | ¦Mat.10.e.42 | `in gloss | ¦Mat.18.a.6 Lu.17.a.2. | ¦Mat.5.f.30.& 18.a.8. | ¦Is.66.g.24. | ¦Le.2.c.13. | ¦Ma.5.b.13. Lu.14.g.34.

CAPVT X.

1 A Et inde exurgens, uenit in fines Iudææ, vltra Iordanem: & cōueniunt iterum turbę ad eum. Et sicut consueuerat, iterum docebat illos. 2 ¶Et accedentes Pharisęi, interrogabāt eum: Si licet viro vxorem dimittere: tentātes eum. 3 ¶At ille respōdens, dixit 4 eis: Quid uobis præcepit Moyses? ¶Qui dixerunt: ¦Moyses permisit libellum repudij scribere, & di- 5 mittere. ¶Quibus respondens Iesus, ait: Ad duritiā 6 cordis vestri scripsit uobis pręceptum istud. ¶ab initio autem creaturæ ¦masculum & fœminā fecit eos 7 Deus. ¶¦Propter hoc, relinquet homo patrē suum & 8 matrem, & adhærebit ad vxorem suam: ¶& erunt duo in carne vna. Itaq; iā nō sunt duo, sed una caro. 9 ¶Quod ergo Deus coniunxit, homo nō separet. ¶ Et 10

in domo iterum discipuli eius de eodē in- 11 terrogauerunt eū. ¶Et ait illis: Quicunq; di- B miserit vxorem suam & aliam duxerit: adul- 12 teriū cōmittit super eam. ¶Et si uxor dimiserit virū suum, & alij 13 nupserit, mœchatur. ¶ Et offerebāt illi paruulos, ut tangeret illos, discipuli autem 14 comminabantur offerentibus. ¶ Quos cùm uideret Iesus, indignè tulit, & ait illis: Sinite paruu-

Mat.19.a.1 | ¦Deu.24.a.1. | Ge.1.d.27. Mat.19.a.4. | ¦Ge.2.d.24. 1.Cor.6.d.16. | ¦Eph.5.g.31. 1.C.a.7.b.10. | ¦Mat.19.b.13. Luc.18.c.15.

los uenire ad me: & ne prohibueritis eos, talium
15 enim est regnum Dei.¶Amen dico uobis: quisquis
non receperit regnũ Dei velut paruulus, nõ intra-
16 bit in illud.¶Et cõplexans eos, & imponens manus
17 super illos, benedicebat eos.¶Et cùm egressus esset
C in 'via', procurrens quidã genu flexo ante eũ roga-
bat eum *: Magister bone, quid faciã ut uitã ęternã
18 percipiã?¶Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bo-
19 num? Nemo bonus, nisi unus Deus.¶Præcepta no
sti: Ne adulteres: Ne occidas: Ne fureris: Ne falsum
testimonium dixeris: Ne fraudem feceris: Honora
20 patrem tuum & matrẽ.¶At ille respondens, ait illi:
21 Magister, hæc oĩa obseruaui à iuuentute mea.¶Ie-
sus autẽ intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnũ
tibi deest: vade, quæcunq; habes, vende, & da pau-
peribus, & habebis thesaurũ in cœlo: & veni, seque-
22 re me.¶Qui contristatus in uerbo, abiit mœrẽs, erat
23 enim habẽs multas possessiones.¶Et circunspiciẽs
Iesus, ait discipulis suis: Quàm difficilè qui pecu-
24 nias habent, in regnum Dei introibunt.¶Discipuli
autem obstupescebant in uerbis eius. At Iesus rur-
sus respondens, ait illis: Filioli, quàm difficile est cõ
25 fidentes in pecuniis, in regnum Dei introire.¶Faci-
D lius est camelum per foramen acus transire, quam
26 diuitem intrare in regnum Dei.¶Qui magis admi-
rabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest sal
27 uus fieri.¶Et intuens illos Iesus, ait: Apud homines
impossibile est: sed non apud Deum. oĩa enim possi
28 bilia sunt apud Deum.¶Et cœpit ei Petrus dicere:
29 Ecce, nos dimisimus oĩa, & secuti sumus te.¶Respõ
dens Iesus, ait: Amen dico uobis, nemo est qui reli
querit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem,
aut matrẽ, aut filios, aut agros propter me & pro-
30 pter Euangelium: ¶qui non accipiet centies tantũ
nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores,
& matres, & filios, & agros, cum persecutionibus:
31 & in seculo futuro vitã ęternã.¶Multi autem erunt
32 primi, nouissimi: & nouissimi, primi.¶Erant autẽ in
E via ascendentes Ierosolymam: & præcedebat illos
Iesus, & stupebant, & sequentes timebant. Et assu-
mẽs iterum duodecim, cępit illis dicere quæ essent
33 ei euentura: ¶Quia ecce ascendimus Ierosolymam,
& filius hominis tradetur principibus sacerdotum,
& Scribis, & senioribus, & damnabunt eum morte,
34 & tradent eum gentibus, ¶& illudent ei, & cõspuẽt
eum, & flagellabunt eum, & interficient eum: & ter
35 tia die resurget.¶Et accedũt ad eum Iacobus & Io
hannes filij Zebedæi, dicẽtes: Magister, uolumus ut
36 quodcunq; petierimus, facias nobis.¶At ille dixit
37 eis: Quid vultis ut faciã uobis?¶Et dixerunt: Da no-
bis, ut unus ad dexterã tuã, & alius ad sinistram tuã
38 sedeamus in gloria tua.¶Iesus autẽ ait eis: Nescitis
F quid petatis. potestis bibere calicẽ quẽ ego bibo:
39 aut baptismo quo ego baptizor, baptizari?¶At illi
dixerunt ei: Possumus. Iesus aũt ait eis: Calicẽ qui-
dem quem ego bibo, bibetis, & baptisma quo ego
40 baptizor, baptizabimini: ¶sedere autem ad dexterã
meã, vel ad sinistrã, non est meum dare 'vobis', sed
41 quibus paratum est.¶Et audientes decem, cœpe-
42 runt indignari de Iacobo & Iohanne.¶Iesus autem
vocãs eos, ait illis: ¶Scitis, quia hi qui uidentur prin
cipari gentibus, dominãtur eis, & principes eorum
43 potestatem habent ipsorum.¶Non ita est autem in
vobis: sed quicunq; uoluerit fieri maior, erit vester
44 minister: ¶& quicunq; uoluerit in uobis primus es-
45 se, erit omnium seruus.¶Nam & filius hominis nõ
venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & da-
46 ret animã suam redemptionem pro multis.¶Et ue
G niunt Ierícho, & proficiscente eo de Iericho, & di-
scipulis eius, & plurima multitudine, filius Timæi
Bartimæus cæcus, sedebat iuxta uiam mendicans.
47 ¶Qui cùm audisset, quia Iesus Nazarenus est: cœpit
clamare, & dicere: Iesu fili Dauid, miserere mei.
48 ¶Et comminabãtur ei multi, vt taceret. At ille mul-

tò magis clamabat:
Fili Dauid, miserere
49 mei.¶Et stans Iesus
præcepit illum vocari.
Et uocant cæcum,
dicentes ei. Animæ-
50 quior esto, surge, vo-
cat te.¶Qui proiecto
vestimento suo exi-
51 liens, venit ad eũ.¶Et
respondens Iesus, di-
xit illi: Quid tibi vis
faciam? Cæcus autẽ
52 dixit ei: Rabboni ut uideam.¶Iesus autem ait illi:
Vade, fides tua te saluum fecit. Et confestim uidit,
& sequebatur eum in uia.

Margin notes: * Viam s. * dicens: Mat. 19 c. 16. Luc. 18 d. 18. Exo. 20. c. 15. Mat. 19. d 27 Luc. 18. c. 28. Mat. 19 d 30 Luc. 13. f. 30. Mat. 20 c. 17. Luc. 18 f. 31. Mat. 20 c. 20 Mat. 20. c. 24 Luc. 22. c. 25. Mat. 20. [illegible] 29 Luc. 18 [illegible] 35

CAPVT. XI.

1 A ET cùm appropinquaret Ierosolymæ &
Beth-aniæ ad montem oliuarum, mittit
2 duos ex discipulis suis, ¶& ait illis: Ite in
castellum quod contra uos est, & statim
introeuntes illuc, inuenietis pullum ligatum, super
quẽ nemo adhuc hominum sedit: soluite illum, &
3 adducite.¶Et si quis uobis dixerit, Quid facitis? di-
cite, quia Domino necessarius est: & continuò illũ
4 dimittet huc.¶Et abeuntes inuenerunt pullum li-
gatum ante ianuam foris in biuio: & soluunt eum.
5 ¶Et quidam de illic stãtibus 'dicebant' illis: Quid fa
6 citis soluẽtes pullum?¶Qui dixerunt eis, sicut præ-
7 ceperat illis Iesus: & dimiserunt eis.¶Et duxerunt
pullum ad Iesum: & imponunt illi vestimẽta sua, &
8 sedit super eum.¶Multi autem vestimenta sua stra-
uerunt in via: alij autem frondes cædebant de arbo
9 ribus, & sternebant in via.¶Et qui præibant, & qui
B sequebantur, clamabant, dicentes: Hosan-na, be-

nedictus qui uenit in
10 nomine Domini.¶Be
nedictum quod venit
regnum patris nostri
Dauid, Hosan-na in
11 excelsis.¶Et introi-
uit Ierosolymam in
tẽplum: & circunspe-
ctis omnibus, cũ iam
vespera esset hora,
exijt in Beth-aniã cũ
12 duodecim.¶Et alia
die cũ exirẽt à Beth-
13 ania, esuriit.¶Cumq; uidisset à longè ficum haben-
tem folia, venit si quid fortè inuenitet in ea. Et cùm
venisset ad eam, nihil inuenit præter folia. nõ enim
14 erat tempus ficorum.¶Et respondens, dixit ei: Iam
non amplius in æternum ex te fructum quisquam
15 manducet. Et audiebant discipuli eius.¶Et ueniunt
C Ierosolymam. Et cùm introisset in templum, cœpit
eiicere uendentes, & ementes in templo: & mensas
numulariorum, & cathedras vendentium colum-

Margin notes: Mat. 21. a. 1 Luc. 19. c. 29 * dicebat eis. Ioh. 12. b. 14. Mat. 21. 9. Luc. 19. f. 38 Ps. 117. d. 26 Mat. 21. a 10 Luc. 19 f. 45. Mat. 21. b. 19.

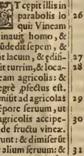
bas

16

bas euertit. ¶& nõ finebat vt quisquã trãsferret vas per tẽplũ: 17 ¶& docebat, dicens eis: Nónne scriptum est, Quia dom⁹ mea, domus orationis vocab itur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronũ. 18 ¶Quo audito principes sacerdotũ & Scribæ quærebant quomodo eũ perderẽt: timebãt enim eum, quĩa vniuersa turba admirabatur super doctrina eius. 19 ¶Et cum vespera facta esset, 20 egrediebatur de ciuitate. ¶Et cùm manè trãsirent, 21 viderunt ficum aridam factam à radicibus. ¶Et recordatus Petrus, dixit ei, Rabbi, ecce ficus cui ma-22 ledixisti, aruit. ¶Et respondẽs Iesus, ait illis: Habete 23 fidem Dei. ¶Amen dico uobis, qnia quicunque dixerit huic monti, Tollere & mittere in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit quia quod-24 cunque dixerit, fiat, fiet ei. ¶Propterea dico vobis, omnia quæcunq; orantes petitis, credite, quia ac-25 cipietis, & euenient vobis. ¶Et cùm stabitis ad orandum, dimittite siquid habetis aduersus aliquem: vt & pater uester qui in cœlis est, dimittat vobis pec-26 cata uestra. ¶Quòd si vos non dimiseritis: nec pater D uester qui in cœlis est, dimittet uobis peccata ve-27 stra. ¶Et veniũt rursus Ierosolymam. Et cùm ambularet in templo, accedũt ad eum summi sacerdotes 28 & Scribæ & seniores, ¶& dicunt ei: In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista 29 facias? ¶Iesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & respondete mi-30 hi: & dicam vobis in qua potestate hęc faciam. ¶Baptismus Iohannis de cœlo erat, an ex hominibus? 31 Respondete mihi. ¶At illi cogitabant secum, dicentes: Si dixerimus de cœlo, dicet: Quare ergo nõ cre-32 didistis ei? ¶Si dixerimus ex hominibus, ⁎timebant populum: omnes enim habebant Iohannem, quia 33 verè propheta esset. ¶Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Et respondens Iesus ait illis: Neq; ego dico uobis in qua potestate hæc faciam.

Isa.56.b.7. Ier.7.b.11. Mat.21.b.19. Mat.7.a.7. & 21.b.22. Luc.11.b.9. Mat.6.b.14. & 18.d.35. Mait.21. b.23. Lu.20.a.1. ⁎timemus.

CAPVT XII.

1 A

ET cępit illis in parabolis loqui: Vineam pastinauit homo, & circũdedit sepem, & fodit lacum, & ędificauit turrim, & locauit eam agricolis: & peregrè pfectus est. 2 ¶& misit ad agricolas in tẽpore seruum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ. 3 ¶Qui apprehensum eum cæciderunt: & dimiserũt 4 vacuum. ¶Et iterum misit ad illos alium seruum: & illum in capite vulnerauerunt, & contumelis affe-5 cerunt. ¶Et rursum aliũ misit, & illum occiderũt, & plures alios, quosdam cædentes, alios verò occi-6 dentes. ¶Adhuc ergo unum habens filium charissimum: & illũ misit ad eos nouissimum, dicens: Quia 7 reuerebuntur filium meum. ¶Coloni autem dixerunt ad inuicem: Hic est hæres: uenite, occidamus 8 eum: & nostra erit hæreditas. ¶Et apprehendentes 9 eum, occiderunt: & eiecerunt extra vineam. ¶Quid ergo faciet Dominus vineę? Veniet & perdet colo-10 nos: & dabit uineam aliis. ¶Nec scriptura hanc legistis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, 11 hic factus est in caput anguli: ¶A Domino factum 12 est istud, & est mirabile in oculis nostris? Et quærebant eum tenere: & timuerunt turbam. cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixe-13 rit. Et relicto eo, abierunt. ¶Et mittũt ad eũ quosdam ex Pharisæis & Herodianis: ut eum caperent

14

in verbo. ¶Qui veniẽtes, dicunt ei: Magi-B ster, scimus quia verax es, & non curas quenquam: nec enim vides in faciem hominum, sed in ueritate viam Dei doces. licet 15 dare tributum Cęsari: an nõ dabimus? Qui sciens versutiam illorũ, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi 16 denarium ut uideam. ¶At illi attulerunt ei. Et ait il-17 lis: Cuius est imago hæc, & inscriptio? Dicũt ei: Cęsaris. ¶Respõdens autem Iesus, dixit illis: Reddite igitur quæ sunt Cęsaris, Cæsari: & q̃ sunt Dei: Deo. 18 Et mirabantur super eo. ¶Et venerunt ad eum Sadducæi qui dicunt resurrectionem non esse: & inter-19 rogabant eum, dicentes: Magister, ¶Moyses nobis scripsit, ut si cuius frater mortuus fuerit, & dimiserit vxorem, & filios non reliquerit: accipiat frater eius uxorem ipsius, & resuscitet semen fratri suo. 20 ¶Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxo-21 rem, & mortuus est non relicto semine. ¶Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit 22 semen. Et tertius similiter. ¶Et acceperunt eam similiter septem, & non reliquerunt semen. Nouissi-23 ma omnium defuncta est & mulier. ¶In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit vxor? 24 septem enim habuerunt eam vxorem. ¶Et respon-C dens Iesus, ait illis: Nónne ideo erratis, non scien-25 tes scripturas, neq; virtutẽ Dei? Cùm enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur, 26 sed sunt sicut Angeli ⁎ in cœlis. ¶De mortuis autem quòd resurgant, nõn legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? 27 ¶Non est Deus mortuorum, sed uiuorum. Vos er-28 go multùm erratis. ¶Et accessit unus de Scribis qui audierat illos conquirentes, & uidens quoniam bene illis responderit, interrogauit eum quod esset 29 primum omnium mandatum. ¶Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est, Audi 30 Israël: Dominus Deus ⁎tuus, Deus vnus est. ¶Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota 31 uirtute tua. Hoc est primum mandatum. ¶Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Maius horum aliud mandatum 32 non est. ¶Et ait illi Scriba: Bene Magister in ueritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter

Mat.21.d.33. Lu.20.b.9. Isa.5.a.1. Ier.2.d.21. Psa.117.d.22. Isa.28.d.16. Act.4.b.11. Ro.9.g.33. 1.Pet.2.a.7. Mat.21.d.42. Mat.22.b.15. Luc.20.d.20. Ro.13.b.7. Mat.22.c.23. Luc.20.d.27. Deut.25.a.5. ⁎Dei. Exo.3.b.6. Mat.22.d.32. Lu.10.f.27. Deut.6.a.4. ⁎noster, Dominus, vester Deus. Le.19.d.18. Mat.22.d.39.

33 eum.¶Et vt diligatur ex toto corde,& ex toto intellectu,& ex tota anima,& ex tota fortitudine: & diligere proximũ tanquã seipsum:maius est omnibus
34 holocaustomatibus & sacrificiis. ¶Iesus autẽ vidẽs quòd sapienter respondisset,dixit illi:Nõ es lõgè à regno Dei.Et nemo iam audebat eum interrogare.
35 ¶Et respõdens Iesus,dicebat,docẽs in tẽplo:Quo-
D modo dicunt Scribę Christũ filium esse Dauid?¶Ip
36 se enim Dauid dicit in Spiritu sancto: Dixit Dñs Dño meo , Sede à dextris meis,donec ponã inimi-
37 cos tuos scabellũ pedum tuorum.¶Ipse ergo Dauid dicit eum Dñm:& vnde est filius eius?Et multa tur-
38 ba eum libẽter audiuit . ¶Et dicebat eis in doctrina sua: Cauete à Scribis,qui volunt in stolis ambula-
39 re,& salutari in foro,¶& in primis cathedris sedere
40 in synagogis,& primos discubitus in cęnis:¶qui deuorant domos uiduarum sub obtentu prolixæ ora
41 tionis : hi accipient prolixius iudicium.¶Et sedens Iesus contra gazophylacium aspiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium : & multi diui-
42 tes iactabant multa.¶Cùm venisset autẽ vidua vna
43 pauper, misit duo minuta , quod est quadrans.¶Et cõuocans discipulos suos,ait illis : Amen dico vobis,quoniam vidua hæc pauper,plus omnibus mi-
44 sit qui miserũt in gazophilacium. ¶Omnes enim ex eo quod abundabat illis,miserunt:hæc verò de penuria sua omnia quæ habuit, misit totũ victum suũ.

Margin: ...13.c.9. ...l.5.c.14 ...c.2.b.8. Mat.22. 42. ...u.20.g. Psal.109.a Mat.23.a ...u.11.f.43 ...10.g.46 ...u.21.a.1

CAPVT XIII.

1
A

ET cùm egrederetur de templo, ait illi vnus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales
2 structuræ. ¶Et respondens Iesus,ait illi : Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidẽ qui non destruatur. ¶Et
3 cùm sederet in Mõte oliuarum cõtra templum, interrogabant eum separatim Petrus , & Iacõbus ,&
4 Iohannes,& Andræas:¶Dic nobis quando ista fiẽt? & quod signum erit quando hæc omnia incipient
5 cõsummari?¶Et respõdens Iesus , cępit dicere illis:
6 Videte,ne quis uos seducat . ¶multi enim uenient in nomine meo,dicẽtes quia ego sum,& multos se-
7 ducent.¶Cùm audieritis autem bella & opiniones bellorum,ne timueritis,oportet enim hæc fieri:sed
8 nondum finis.¶Exurget enim gens contra gentem, & regnum super regnum:& erũt terręmotus per lo-
B ca,& fames:Initium dolorũ hæc.¶Videte autẽ uos-
9 metipsos.Tradent enim uos in conciliis,& in synagogis vapulabitis, & ante præsides & Reges stabi-
10 tis propter me , in testimonium illis.¶Et in omnes
11 gẽtes primùm oportet prædicari euangelium.¶Et cùm duxerint uos tradentes , nolite præcogitare quid loquamini:sed quod datum vobis fuerit in illa hora,id loquimini, nõ enim vos estis loquentes,
12 sed Spiritus sanctus. ¶Tradet autem frater fratrem in mortem,& pater filium:& consurgent filij in pa-
13 rentes,& morte afficient eos.¶Et eritis odio omnibus, propter nomen meum . Qui autem sustinuerit
14 in finẽ, hic saluus erit.¶ Cùm autem videritis abominationem desolationis stantem, vbi non debet, (qui legit intelligat)tunc qui in Iudæa sunt , fugiãt
15 in montes:¶& qui super tectum,ne descendat in do
16 mum,nec introeat vt tollat quid de domo sua, ¶&
C qui in agro erit,non reuertatur retrò tollere vesti-
17 mentum suum.¶Væ autem prægnantibus & nutriẽ
18 tibus in illis diebus.¶Orate verò ut hyeme nõ fiant.
19 ¶Erunt enim dies illi tribulationes tales,quales nõ fuerunt ab initio creaturæ quam condidit Deus,
20 vsque nunc,neque fient. ¶Et nisi breuiasset Dominus dies,non fuisset salua omnis caro : sed propter
21 electos quos elegit,breuiauit dies. ¶Et tunc siquis vobis dixerit, Ecce, hic est Christus , ecce illic : ne
22 crediderítis.¶Exurgent enim pseudochristi,& pseudoprophetæ : & dabunt signa & portenta ad sedu-
23 cendos, si fieri potest, etiam electos.¶Vos ergo vi-
24 dete,ecce prædixi vobis omnia . ¶Sed in illis diebus post tribulationem illam,sol contenebrabitur,
25 & luna non dabit splendorem suum,¶& stellæ cœli erũt decidentes,& virtutes quę in cœlis sunt,moue
26 buntur. ¶Et tunc uidebunt filium hominis venien-
27 tẽ in nubibus cum virtute multa & gloria.¶Et tunc
D mittet Angelos suos , & congregabit electos suos à quatuor ventis , à summo terræ vsque ad summũ
28 cœli.¶A ficu autem discite parabolam.Cùm iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia : cogno-
29 scitis quia in proximo sit æstas . ¶sic & uos cùm uideritis hæc fieri , scitote quòd in proximo sit in o-
30 stiis.¶Amen dico uobis,quoniam non transibit ge-
31 neratio hæc,donec omnia ista fiant.¶Cœlum & ter
32 ra transibunt,uerba autem mea nõ transibunt. ¶De die autem illo,vel hora,nemo scit,neque Angeli in
33 cœlo,neque filius,nisi pater. ¶Videte , vigilate, &
34 orate : nescitis enim quando tempus sit.¶Sicut homo qui peregrè profectus, reliquit domum suã , & dedit seruis suis potestatem cuiusq; operis,& iani-
35 tori præcepit vt vigilet.¶Vigilate ergo,(nescitis enim quando Dominus domus veniat: serò,an me-
36 dia nocte,an galli cãtu,an manè.) ¶ne cùm uenerit
37 repentè , inueniat uos dormientes . ¶Quod autem uobis dico,omnibus dico:Vigilate.

Margin: Mat.24.a. ...u.21.a.5. ...uc.19.g. 44. Eph.5.b. 2.The.2.a Mat.10. 19. Lu.12.b.11 & 21.c.14. Da.9.g.27 Mat.24.b 16. Lu.21.d.21 Mat.24 1.26. Lu.21.b.8 Eze.32.b 7. Isa.13.b 10. Ioel 2.c. 10.g.31. & 3.c.15. Mat.24 c.31. Mat.24. d.42.

CAPVT XIIII.

1 ERat autem Pascha & Azyma post biduũ: & quærebant summi sacerdotes & Scri-
A bæ quomodo eum dolo tenerent,& oc-
2 ciderent.¶Dicebant enim:Non in die fe
3 sto,ne fortè tumultus fieret ˋpopuliˋ.¶Et cùm esset Bethaniæ,in domo Simónis Leprosi,& recumberet : venit mulier habens alabastrum vnguenti nardi ˋspicati preciosi:& fracto alabastro , effudit super

caput eius.¶Erãt autem quidam indignè
4 ferẽtes intra semetipsos , & dicentes : Vt quid perditio ista vnguenti facta est?¶Po-
5 terat enim vnguentũ istud venũdari plusq̃ trecẽtis denarijs,& dari pauperibus.Et fremebãt
6 in eã.¶Iesus autem dixit:Sinite eã: quid illi molesti
7 estis? Bonũ opus operata est in me , ¶semper enim

Margin: Mat.26.a. 2. Lu.22.a.1 ˋin populo Mat.26.a. 6. Io.12.a.1. ˋpistici.a. Mat.26.a. 8. Io.12.a.4

paupe-

paupetes ' habetis ' vobiſcum: & cùm volueritis pote ſtis illis benefacere: me autem non ſempet habetis.
8 ¶Quod habuit hæc, fecit: præuenit vngere corpus
9 meum in ſepulturam. ¶Amen dico vobis, vbicunq; prædicatum fuerit Euangeliũ iſtud in vniuerſo mũdo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriã eius.
10 ¶ ‖ Et Iudas Iſcariotes, vnus de duodecim, abijt ad
B ſummos ſacerdotes, vt proderet eum illis. ¶ Qui au
11 dientes gauiſi ſunt: & promiſerunt ei pecuniam ſe daturos. Et quærebat quomodo illum opportunè
12 traderet. ¶Et primo die azymorum quando paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli: Quò vis eamus, &
13 paremus tibi vt manduces Paſcha? ¶ Et mittit duos ex diſcipulis ſuis, & dicit eis: Ite in ciuitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, ſequi-
14 mini eum: ¶& quocunque introierit, dicite domino domus, quia magiſter dicit: Vbi eſt refectio mea,
15 vbi paſcha cum diſcipulis meis manducem? ¶& ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande, ſtratũ:
16 & illic parate nobis. ¶ Et abierunt diſcipuli eius, & venerunt in ciuitatem: & inuenerunt ſicut dixerat

illis, & parauerunt paſcha. ¶ | Veſpere autẽ
17 facto, venit cum duodecim, ¶ & diſcumbẽ
18 tibus eis & manducãtibus, ait Ieſus: Amen dico vobis, quia vnus
C ex vobis tradet me, qui manducat mecũ.
19 ¶At illi cœperunt cõtriſtari, & dicere ei ſingulatim: Nunqd ego?
20 ¶Qui ait illis: | Vnus ex duodecim qui intingit mecum ' manum ' in cati-
21 no. ¶ ‖ & filius quidem hominis vadit | ſicut ſcriptũ eſt de eo: væ autem homini illi per quem filius hominis ' tradetur '. bonum erat ei ſi non eſſet natus ho
22 mo ille. ¶Et manducantibus illis, | accepit Ieſus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumi-
23 te, hoc eſt corpus meũ. ¶ Et accepto calice, gratias
24 agens, dedit eis, & biberunt ex illo omnes. ¶ Et ait illis: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro
25 multis effundetur. ¶ Amen dico vobis, quia iam nõ bibã de * genimine vitis vſque in diem illum, cùm
26 illud bibam (nouum) in regno Dei. ¶Et hymno di-
27 cto exierunt in Montem oliuarum. ¶& ait eis Ieſus: | Omnes ſcandalizabimini ' in me ' in nocte iſta: quia ſcriptum eſt. | Percutiam paſtorem, & diſpergẽtur
28 oues. ¶Sed poſtquam reſurrexero, | præcedam vos
29 in Galilæam. ¶Petrus autem, ait illi: & ſi omnes ſcan
30 dalizati fuerint *, ſed nõ ego. ¶ Et ait illi Ieſus: Amẽ
D dico tibi: quia tu hodie in nocte hac, priuſquã gal-
31 lus vocem bis dederit, ter me es negaturus. ¶ At ille amplius loquebatur, Et ſi oportuerit me ſimul commori tibi, nõ te negabo. Similiter autem & om
32 nes dicebant. ¶ ‖ Et veniunt in prædium, cui nomen Geth-ſemani: & ait diſcipulis ſuis: Sedete hic
33 donec orem. ¶ & aſſumit Petrum, & Iacobum, & Io
34 hannem ſecum: & cœpit pauere & tædere. ¶ Et ait illis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem: ſuſtine
35 te hic, & vigilate. ¶Et cùm proceſſiſſet paululũ, procidit ſuper terram: & orabat vt ſi fieri poſſet, tranſi-
36 ret ab eo hora. ¶Et dixit: Abba, pater, oĩa tibi poſſibilia ſunt: transfer calicem hunc: à me ſed nõ quod
37 ego uolo, ſed quod tu. ¶Et uenit, & inuenit eos dor

mientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuiſti vna hora vi-
38 gilare? ¶ Vigilate & orate vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem prõptus eſt, caro verò infir-
39 ma. ¶Et iterum abiẽs, orauit eundẽ ſermo-
40 nem dicẽs. ¶ Et reuerſus denuò, ĩuenit eos
E dormiẽtes (erant enĩ oculi eorum grauati) & ignorabant quid reſponde
41 rent ei. ¶Et venit tertiò, & ait illis: Dormite iam & requieſcite. Sufficit, venit hora. ecce filius hominis
42 tradetur in manus peccatorum. ¶Surgite, eàmus: ec
43 ce qui me tradet, propè eſt. ¶ Et adhuc eo loquẽte, venit Iudas Iſcariotes, vnus de duodecim, & cum eo | turba multa cum gladijs & lignis, * à ſummis
44 ſacerdotibus & Scribis & ſenioribus. ¶ Dederat autem traditor eius ſignum eis, dicens: Quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt: tenete eũ, & ducite cautè.

45 ¶ Et cùm veniſſet, ſtatim accedens ad eũ, ait: Rabbi: & oſcula-
46 tus eſt eum. ¶ At illi manus iniecerunt in eum: & tenuerunt eũ.
47 ¶ Vnus autem quidã de circumſtãtibus educens gladium, percuſſit ſeruum ſummi ſacerdotis: & amputa
48 uit illi auriculam. ¶ Et reſpondens Ieſus, ait illis: Tanquam ad latronem exiſtis cum gladijs & li
49 gnis comprehẽdere me? ¶ quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuiſtis. Sed vt im-
50 pleantur ſcripturæ. ¶ | Tunc diſcipuli eius relinquẽ
51 tes eum, omnes fugerunt. ¶ Adoleſcens autem qui-
F dam ſequebatur eum amictus ſindone ſuper nudo:
52 Et tenuerunt eum. ¶ At ille reiecta ſindone, nudus
53 profugit ab eis. ¶ | Et adduxerunt Ieſum ad ſummũ ſacerdotem: & conuenerunt omnes ſacerdotes & Scribæ & ſeniores.

54 ¶ Petrus autem à longè ſecutus eſt eum vſque intrò in atrium ſummi ſacerdotis: & ſedebat cũ miniſtris ad ignẽ, & calefaciebat ſe.
55 ¶ ‖ Summi verò ſacerdotes & omne concilium quærebãt aduerſus Ieſum teſtimonium, vt eum morti traderẽt: nec
56 inueniebant. ¶ Multi enim teſtimonium falſum dicebant ' aduerſus eum: & conuenientia teſtimonia
57 non erant. ¶ Et quidam ſurgentes, falſum teſtimo-
58 nium ferebant aduerſus eum, dicentes: ¶ Quoniam nos audiuimus eum dicentem: ‖Ego diſſoluam tẽplum hoc manufactum, & ' per ' triduum aliud non
59 manufactum, ędificabo. ¶ Et non erat conueniens
60 teſtimonium illorum. ¶ Et exurgens ſummus ſacer

dos

* habebitis; ‖ Mat. 26. b. 14; Lu. 22. a. 6; ‖ Mat. 26. b. 16; Lu. 22. a. 6; | Lu. 22. b. 14; 1. Ioh. 13. c. 21; | Lu. 22. c. 21. — 8; Pſal. 40. c. 10; Act. 1. c. 16; ‖ Mat. 26. b. 24; ' tradetur; 1. Cor. 11. e. 24; * hoc; | Io. 16. d. 32; — 10; Zac. 13. a. 7; Inf. 16. b. 7; * in te; ‖ Mat. 26. d. 36; Luc. 22. d. 40; | Mat. 26. d. 47; Luc. 22. e. 47; Ioh. 18. a. 3; * miſsi; | Mat. 26. f. 56; | Lu. 22. f. 54; Ioa. 18. c. 13; ‖ Mat. 26. f. 59; ‖ Ioh. 2. d. 19; ' poſt

dos in medium, interrogauit Iesum, dicens: Non respondes quicquam ad ea, quæ tibi obijciuntur 61 ab his? Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum, & dixit 62 ei: Tu es Christus filius Dei benedicti? Iesus autem dixit illi: Ego sum, | & videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis *, & venientem cũ 63 nubibus cœli. Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait:

Quid adhuc desideramus testes? 64 Audistis blasphemiã: quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum esse reum 65 mortis. Et cœperũt quidam cõspuere eũ & velare faciem eius, & colaphis eum cędere, & dicere ei: Prophetiza, & ministri 66 alapis eum cædebãt. | Et cùm esset Petrus in atrio deorsum, venit vna ex ancillis summi sacerdotis. 67 & cùm vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens 68 illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras. At ille negauit, dicens: Neque scio, neque noui quid dicas. 69 Et exijt foras ante atrium, & gallus cantauit. Rursus autem cùm vidisset illum ancilla, cœpit dicere 70 circunstantibus: Quia hic ex illis est. At ille iterum negauit. Et post pusillum rursus qui astabant, dice- 71 bant Petro: Verè ex illis es: nam & Galilæus es. Ille autem cœpit anathematizare & iurare: Quia ne- 72 scio hominem istum quem dicitis. Et statim gallus iterum cantauit. Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei Iesus: Prius quàm gallus cãtet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

[Mat. 14. c. 30 · * Dei · Mat. 26. g. 69. · Lu. 22. f. 55 · Io. 18. c. 17 · Mat. 26. g. 71. · Luc. 22. f. 58. · Matth. 26. g. 75. · Ioh. 13. d. 38.]

CAPVT XV.

1 A ET confestim manè consilium facientes summi sacerdotes cũ senioribus & Scribis, & vniuerso concilio, uincientes Iesum, duxerunt & tradiderunt Pilato. 2 Et interrogauit eum Pilatus: Tu es Rex Iudæorũ? At ille respondens, ait illi: Tu dicis.

3 Et accusabant eum summi sacerdotes in 4 multis. | Pilatus autem rursum interrogauit eum, dicens: Non respondes quicquam? vide in quãtis 5 te accusant. Iesus autem amplius nihil re- 6 spondit: ita ut miraretur Pilatus. Per diem autem festum solebat dimittere illis vnum ex uinctis, quẽcunque petissent. 7 Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat uinctus, qui in seditio- 8 ne fecerat homicidium. Et cùm ascendisset turba 9 cœpit rogare, sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis dimittam vo- 10 bis Regem Iudæorum? Sciebat enim quòd per in- 11 uidiam tradidissent eum summi sacerdotes. Pontifices autem concitauerunt turbam, vt magis Ba- 12 rabbam dimitteret eis. | Pilatus autem iterum re- B spondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam Regi Iu- 13 dæorum? At illi iterum clamauerunt: Crucifige 14 eum. Pilatus verò dicebat illis: Quid enim mali fe- 15 cit? At illi magis clamabant: Crucifige eum. Pilatus autem uolens populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Iesum flagellis cæsum, vt crucifigeretur.

[Mat. 27. a. 1. · Luc. 22. g. 66. · Ioh. 18. d. 28. · Mat. 27. b. 11. · Lu. 23. a. 6 · Ioh. 18. f. 33 · Mat. 27. c. 22. · Lu. 23. c. · Io. 18. g.]

16 | Milites autẽ duxerũt eum in atrium prætorij, & conuocãt 17 totam cohortem. & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam co- 18 ronam. Et cœperunt salutare eũ: Aue rex 19 Iudæorum. Et percutiebant caput eius arundine: & conspuebant eum, & ponentes genua, adorabant

20 eum. Et postquam illuserunt ei, exuerũt illum purpura, & induerunt eum vestimẽtis suis, & educunt illum, ut crucifigerent 21 eum. | Et angariauerunt prætereuntem quempiam, Simonẽ Cyrenæum uenientem de uilla, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret

22 crucem eius. | Et perducunt illum in Golgotha locum: quod est interpretatũ, Caluariæ locus. 23 Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & nõ 24 accepit. | Et crucifigentes eum, diuiserunt uestimenta eius, C mittentes sortem super eis, quis quid tol- 25 leret. Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eũ. 26 Et erat titulus causæ eius inscriptus, REX IVDAEORVM.

27 Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à dextris, & alium à 28 sinistris eius. Et impleta est scriptura, quæ dicit: | Et cũ iniquis reputatus est. 29 Et prætereuntes blasphemabãt eum, mouentes capita sua, & dicentes: Vah, qui destruit templum *, 30 & in tribus diebus ædificat. 31 saluum fac temetipsum descendens de cruce. Similiter & summi sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis, dicebant. Alios saluos fecit, seipsum non potest sal- 32 uum facere. Christus Rex Israël descẽdat nunc de cruce: vt videamus & credamus. Et qui cum eo crucifixi

[Mat. 27. c. 27. · Io. 19. a. 2. · Mat. 27. d. 32. · Luc. 23. d. 26. · Mat. 27. d. 33. · Luc. 23. e. 33. · Ioh. 19. c. 17. · Mat. 27. d. 35. · Lu. 23. d. 34 · Io. 19. d. 23 · Esa. 53. d. 12 · Ioh. 2. c. 19 · * Dei. · reædifi-cas.]

33 cifixi erant, conniciabantur ei. ⁋ Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram vsq; in ho-
34 ram nonam. ⁋ Et hora nona exclamauit Iesus voce magna, dicens: Eloi, eloi, lamma sabacthani? quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, vt quid
35 dereliquisti me? ⁋ Et quidam de circunstantibus au
D dientes, dicebant: Ecce Eliam vocat. ⁋ Currens au-
36 tem vnus, & implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite,
37 videamus si veniat Elias ad deponendum eum. ⁋ Ie
38 sus autem emissa voce magna expirauit. ⁋ Et velum templi scissum est in duo, à summo vsque deorsum.
39 ⁋ Videns autem Centurio, qui ex aduerso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo fi-
40 lius Dei erat. ⁋ Erant autem & mulieres de longe aspicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris & Ioseph mater, & Salome:
41 ⁋ & cùm esset in Galilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei, & aliæ multæ quæ simul cum eo ascen
42 derant Ierosolymam. ⁋ Et cùm iam sero esset factum (quia erat Parasceue, quod est ante sabba-
43 thum) ⁋ venit Ioseph ab Arimathæa, nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus

44 Iesu. ⁋ Pilatus autem mirabatur si iam obijsset. Et accersito Centurione, interrogauit eum, si iam mortuus
45 esset. ⁋ Et cùm cognouisset à Centurione, donauit corpus Ioseph.
46 Ioseph ⁋ autem mercatus sindonem, & deponens eum inuoluit sindone, & posuit eũ in monumento quod erat excisũ de petra, & aduoluit lapidem ad ostium monumen-
47 ti. Maria ⁋ autem Magdalene, & Maria Ioseph aspiciebant vbi poneretur.

Iº f.21.a.1 Mat.27.e. 46. Ps 68.c.2[illegible] — Matt. 27.f 35. — Lu.8.a.2. — Mat.27.g 57. Luc. 23.g 50. Ioh. 19.g 38.

CAPVT XVI.

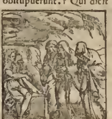
Mat.28.a. Lu.24.a.1. Ioh.20.a.1

1 A ET cùm transisset sabbathũ, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerũt aromata, vt venientes
2 vngerent Iesum. ⁋ Et valde manè vna sabbathorum, veniũt ad monumentum, orto
3 iam sole. ⁋ Et dicebant adinuicem: Quis reuoluet nobis lapidẽ
4 ab ostio monumenti? ⁋ Et respicientes viderunt re-
5 uolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. ⁋ Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida: &

Mar.28.a.5. Lu.24.a.4. Io.20.c.14.

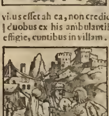
6 obstupuerunt. ⁋ Qui dicit illis: Nolite expauescere: Iesum quæritis
B Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic: ecce locus vbi

7 posuerunt eum. ⁋ Sed ite, dicite discipulis eius & Petro quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, si-
8 cut dixit vobis. ⁋ At illæ exeuntes, fugerũt de monumento. inuaserat enim eas tremor & pauor: & nemini quicquam dixerunt. timebant enim.

9 ⁋ Surgẽs autem mane prima sabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalenę, de qua
10 eiecerat septem dæmonia. ⁋ Illa vadens nunciauit his qui cum
11 eo fuerãt, lugentibus & flentibus. ⁋ Et illi au-
C dientes quia viueret &
12 visus esset ab ea, non crediderunt. ⁋ Post hæc autem duobus ex his ambulantibus ostensus est in alia
13 effigie, euntibus in villam. ⁋ & illi euntes nunciauerunt cæteris: nec il-
14 lis crediderunt. ⁋ Nouissimè recumbentibus illis vndecim apparuit: & exprobrauit incredulitatẽ eorum, & duritiam cordis, quia ijs qui viderant eum resurrexisse non crediderunt.

15 ⁋ Et dixit eis: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euan-
16 gelium omni creaturæ. ⁋ Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, con-
17 demnabitur. ⁋ Signa autem eos qui crediderint,
D hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eijciẽ[nt]:
18 Linguis loquentur nouis. ⁋ Serpentes tollent: Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: Super ægros manus imponent: & bene habebunt. ⁋ Et

19 Dominus quidem Iesus postquam loquutus est eis, assumptus est in cęlum, & sedet
20 à dextris Dei. ⁋ Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Euangelij secundùm Marcum, finis.

HIERONYMUS IN CATALOGO
Scriptorum Ecclesiasticorum.

LVCAS medicus Anthiochensis, vt eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit, sectator Apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, scripsit Euangelium, de quo idem Paulus: Misimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias. Et ad Colossenses: Salutat vos Lucas medicus charissimus. Et ad Timótheum: Lucas est mecum solus. Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo praxis aposiólon prænotatur, cuius historia vsque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruénit, id est vsque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum esse compositum. Igitur periodon Pauli, & Theclæ & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, vt indiuiduus comes Apostoli, inter cæteras eius res, hoc solum ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Asia spoudasten Apostoli Pauli, conuictum apud Iohannem, quòd author esset Libri: & confessum se hoc Pauli amore fecisse, & ob id excidisse, quidam suspicantur, quotiescunque in epistolis suis Paulus dicit: Iuxta Euangelium meum, de Luca significare volumine: & Lucam non solùm ab Apostolo Paulo didicisse Euangelium, qui cum Domino in carne non fuerat, sed à cæteris Apostolis: quod ipse quoque in principio sui voluminis declarat. dicens: Sicut tradiderunt nobis qui à principio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis. Igitur Euangelium sicut audierat scripsit. Acta verò Apostolorum, sicut viderat, composuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus est Constantinopoli: ad quam vrbem vicesimo Constantini anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ Apostoli translata sunt de Achaia.

SANCTVM IESV CHRISTI
EVANGELIVM
Secundùm Lucam.

CAPVT PRIMVM.

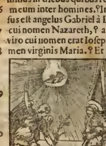
QVONIAM quidem multi conati sunt ordinare narrationē quæ in nobis completæ sunt rerum. 2 ¶ Sicut tradiderūt nobis qui ab initio ipsi viderūt & ministri fuerūt sermonis: 3 ¶ visum est & mihi assequuto omnia à principio diligēter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile, 4 ¶ vt cognoscas eorū verborum de quibus eruditus es, veritatem. 5 ¶ Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ, sacerdos quidā nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elisabeth. 6 ¶ Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mādatis & iustificationibus Domini sine querela, 7 ¶ & nō erat illis filius, eo quòd esset Elisabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis. 8 ¶ Factum est autem cùm sacerdotio fungeretur * in ordine vicis suæ ante Deum, 9 ¶ secundùm consuetudinem sacerdotij, sorte exijt ut incensum poneret ingressus in templum Domini. 10 ¶ & omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi. 11 ¶ Apparuit autem illi angelus Domini stans à dextris altaris incensi. 12 ¶ Et Zacharias turbatus est, videns: & timor irruit

Act.1.a.1.
1.Pa.24.a.10.
*Zacharias
Exo.30.a.17.
Leu.16.d.17.

super

13 super eum. ? Ait autem ad illũ angelus. Ne timeas Zacharia quoniã exaudita est depcatio tua: & vxor tua Elisabeth pariet tibi filium, | & vocabis nomen eius Iohãnem. 14 ? & erit gaudiũ tibi & exultatio, & B multi in natiuitate eius gaudebunt. 15 ? erit enim magnus coram Domino: & vinnm & siceram non bibet: & Spiritu 16 sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. ? | & multos filiorum Israël conuertet ad Dominũ Deũ 17 ipsorum. ? & ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Do18mino plebem perfectam. ? Et dixit Zacharias ad angelum: Vnde hoc sciã? ego enim sum senex, & vxor 19 mea processit in diebus suis. ? Et respondens angelus, dixit ei: Ego sum Gabriel qui asto ante Deum: & missus sum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare. 20 ? Et ecce eris tacens, & non poteris loqui vsque in diem quo hæc fiant, pro eo quòd nõ credidisti ver21bis meis, quæ implebũtur in tempore suo. ? Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quòd 22 tardaret ipse in templo. ? Egressus autem non po-C terat loqui ad illos: & cognouerunt quòd visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis: & per23manlit mutus. ? Et factum est: vt impleti sunt dies 24 officij eius, abijt in domum suam. ? Post hos autem dies concepit Elisabeth vxor eius: & ocultabat se 25 mensibus quinque, dicens: ? Quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit anferre opprobriũ 26 meum inter homines. ? In mense autem sexto, missus est angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galileę, 27 cui nomen Nazareth, ? ad virginem desponsatam viro cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid: & no28men virginis Maria. ? Et ingressus angelus ad eam

dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulie29ribus. ? Quæ cum ᵃau-dissetᵃ, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset 30 ista salutatio. ? Et ait angelus ei: Ne timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud 31 Deum, ? | ecce concipies in vtero & pa32ries filium: & vocabis nomen eius Iesum. ? hic erit magnus: & filius Altissimi vocabit̃, & dabit illi Do33minus Deus sedem Dauid patris eius, ? | & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius nõ erit 34 finis. ? Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo D fiet istud: quoniam virum non cognosco? ? Et respõ35dens angelus dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod nascetur ex te ᵃsanctum, vocabitur filius Dei, 36 ? Et ecce Elisabeth cognata tua: & ipsa concepit filiũ in senectute sua. & hic mensis sextus est illi quæ 37 vocatur sterilis: ? quia non erit impossibile apud

38 Deum omne uerbum. ? Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. 39 Et discessit ab illa angelus. ? Exurgens autem Maria in diebus illis abijt in montana cum festinatio40ne in ciuitatem Iuda: ? & intrauit in domum Zacha41riæ, & salutauit Elisabeth. ? Et factum est: vt audiuit salutationẽ Mariæ Elisabeth, exultauit infans in vtero eius: & repleta est Spiritu sãcto Elisabeth: ? & 42 exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedi-

43 ctus fructus ventris tu[i]. ? Et vnde hoc mihi v[t] 44 veniat mater Domin[i] mei ad me? ? Ecce en[im] vt facta est vox saluta45tionis tuæ in auribu[s] meis, exultauit in gau-dio infans in vtero meo. ? & beata quæ credidit, quoniã pe[r]ficientur ea quę dict[a] suntᵃ eiᵃ à Domino 46 ? Et ait Maria:

E Magnificat anima mea Dominum.

47 ? Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo.

48 ? Quia respexit humilitatẽ ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

49 ? Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanct[um] nomen eius.

50 ? Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum.

51 ? Fecit potentiam in | brachio suo: | dispersit superbos mente cordis sui.

52 ? Deposuit potẽtes de sede, & exaltauit humiles.

53 ? | Esurientes impleuit bonis: & diuites dimis[it] inanes.

54 Suscepit Israël puerum suum, ᵃrecordatusᵃ misericordiæ suæ.

55 | Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham F & semini eius in secula.

56 ? Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tri57bus: & reuersa est in domum suam. ? Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filiũ. 58 ? Et audierunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa, | & 59 congratulabantur ei. ? Et factum est: in die octau[o] venerunt circuncidere puerum, & uocabant eũ no60mine patris sui, Zachariam. ? Et respondens mate[r] eius, dixit: Nequaquàm, sed vocabitur Iohannes. 61 ? Et dixerunt ad illam: Quia nemo est, in cognatio62ne tua qui vocetur hoc nomine. ? Innuebant aut[em] 63 patri eius, quem vellet vocari eum. ? Et postulan[s] pugillarem, scripsit, dicens: | Iohannes est nome[n] 64 eius. Et mirati sunt vniuersi. ? Apertum est autem illico os eius, & lingua eius, & loquebatur benedi65cens Deum. ? Et factus est timor super omnes vicinos eorum, & super omnia montana Iudæę diuul66gabantur omnia uerba hæc: ? & posuerunt omne[s] qui audierant in corde suo, dicentes: Quis, putas, 67 puer iste erit? Etenim manus Dñi erat cum illo: ? Et Zacharias, pater eius, repletus est Spiritu Sancto, & prophetauit dicens.

68 ? Benedictus Dominus Deus Israël: quia visitauit & fecit redemptionem ᵃplebisᵃ suæ:

69 ? Et erexit cornu salũtis nobis, in domo Dauid pueri sui.

Sicut

ᵃ Infr. f.36
ᵃ Mat. 11. b.14. Mal 4 b. 6
ᵃ vidisset s.
ᵃ Is. 7 c.14 Inf. 2.c.21 Mat.1.d.21
ᵃ Dan 7 d. 14. & g.27. Mic. 4.b.7.

Psa. 131.d. 17. Isa.73.c. 12. Ier.23.a.6 & 30.b.10 | Ge.22.c. 16. Ie.31.f.33. Hebr.6.c. 13.& d.17 | 1.Pe.1.c. 15. Mal.4.b.5 Sup.b.17. Zac.3.d.9. & 6.c.12. Mal.4.a.2.

70 ¶ Sicut locutus est per os sanctorum, qui à seculo sunt prophetarum eius.
71 ¶ Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.
72 ¶ Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris,& memorari testamenti sui sancti.
73 ¶ Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrē nostrum, 74 ¶ daturum se nobis.
Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati,seruiamus illi.
75 ¶ In sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris.
76 ¶ Et tu puer,propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius.
77 ¶ Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum.
78 ¶ Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos | Oriens ex alto.
79 ¶ Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent:ad dirigēdos pedes nostros in viā pacis.
80 ¶ Puer autē crescebat & confortabatur spiritu, & erat in desertis vsq; in diē ostēsionis suæ ad Israël.

CAPVT II.

1 A Actum est autem, in diebus illis exijt edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. 2 ¶ Hæc descriptio prima,facta est à præside Syriæ Cyrino. 3 ¶ Et ibant omnes vt profiterentur, singuli in suam ciuitatem.

4 ¶ Ascendit aūt & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam, * ciuitatē Dauid quæ vocatur | Beth-lehē:eo quòd esset de domo & familia Dauid, 5 ¶ vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore,prægnante. 6 ¶ Factū est autem cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret. 7 ¶ Et peperit filiū suum primogenitū, & pānis eum inuoluit;& reclinauit eum in præsepio:quia non erat 'eis' locus in diuersorio.

8 ¶ Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum.

9 ¶ Et ecce, angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circunfulsit illos, & timuerunt timore magno. 10 ¶ Et dixit illis angelus: Nolite timere:ecce enim euangelizo vobis gaudiū magnum,quod erit omni populo, 11 ¶ quia natus est vobis hodie Saluator,qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. 12 ¶ Et hoc vobis signum:Inuenietis infantem pānis inuolutum, & positum in præsepio. 13 ¶ Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis laudantiū Deum,& dicentium: 14 ¶ Gloria in altissimis Deo, & in terra pax* 15 hominibus bonæ voluntatis. ¶ Et factū est, vt discesserunt ab eis angeli in cœlum, pastores loquebantur ad inuicem: Transeamus vsq; Beth-lēem, & videamus hoc verbum quod factum est, 'quod Dñs 16 ostendit' nobis. ¶ Et venerunt festinantes, & inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum in 17 præsepio. ¶ Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. 18 ¶ Et omnes qui audierunt, mirati sunt:& de his quæ dicta 19 erāt à pastoribus ad ipsos. ¶ Maria autem conserua 20 bat oīa verba hæc,cōferens in corde suo. ¶ Et reuersi sunt pastores,glorificātes, & laudantes Deum in oībus quæ audierant,& viderāt sicut dictū est ad il- 21 los. ¶ Et postquā consummati sunt dies octo vt circūcideretur puer: vocatum est nomē eius Iesus, quod vocatum est ab angelo prius q̄ in utero cōciperetur.

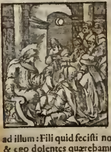
22 ¶ Et postquā impleti sunt dies purgationis eius | secundum legē Moysi,tulerunt illum in Ierusalē, vt sisterēt 23 eum Dño, ¶ (sicut scriptum est in lege Dñi: | Quia omne masculinum adaperiens uuluā,sanctū Dño vocabitur. 24 ¶ & vt darent hostiā | secundū quod dictum est in lege 25 Dñi,par turturū,aut duos pullos columbarū. ¶ Et ecce:homo erat in Ierusalē,cui nomen Simeon,& homo iste iustus & timoratus,expectans consolatio- 26 nē Israel:& Spiritus sanctus erat in eo. ¶ Et responsum acceperat à Spiritu sancto nō visurū se mortē nisi prius videret Christum Dñi.

27 ¶ Et venit in spiritu in tēplum. Et cùm induceret puerum Iesum parentes eius, vt facerent secūdùm consuetudinem 28 legis pro eo: ¶ & ipse accepit eum in vlnas suas, & benedixit Deum,& dixit:
29 ¶ Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundùm uerbum tuum in pace.
30 ¶ Quia uiderunt oculi mei salutare tuum.
31 ¶ Quod parasti ante faciem omnium populorū.
32 ¶ Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël.
33 ¶ Et erat pater eius & mater mirantes super his quę 34 dicebātur de illo. ¶ Et benedixit illis Simeon:& dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israël,& 35 in signum cui contradicetur: ¶ (& tuam ipsius animā pertransibit gladius) ut reuelentur ex multis cordi- 36 bus cogitationes. ¶ Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis,& uixerat cum uiro suo annis septem à uirginitate

Marginalia: *in 4. | *quod fecit Dominus, & ostendit | *a. | Ge.17.b. 12. Le.12.a.3. 1.Sa 1.c.31 Mat.1.d.21 | Le.12.a.6. | Exo.13.a.2. Nu.8.c.16 Le.12.b.8 | *in 1. Mic.5.a.2. Mat.2.a.6. Ioh.7.f.42 | *el. | Isa.8.c.14 Ro.9.g.32 1.Pe.2.b.8

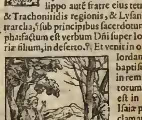
37 ginitate sua. ¶ Et hæc vidua * vsque ad annos octo-
38 ginta quatuor: quæ non discedebat de templo, ieiu
nis & obsecrationibus seruiēs nocte ac die: ¶ Et hæc
F ipsa hora superueniens confitebatur Dño: & loque
batur de illo omnibus qui expectabant redemptio
39 nē Israel. ¶ Et vt perfecerunt omnia secundū legem
Dñi, reuersi sunt in Galilæā, in ciuitatē suam Naza-
40 reth. ¶ Puer aūt crescebat, & cōfortabatur * : plenus
41 sapientia, & gratia Dei erat in illo. ¶ Et ibant paren
tes eius per oēs annos in Ierusalem, | in die solen-
42 ni Paschæ. ¶ Et cùm factus esset annorum duodecim
ascendentibus illis in Ierosolymā secundū cōsuetu
43 dinē diei festi, ¶ consummatisq; diebus cum redi-
rent, remansit puer Iesus in Ierusalē, & non cogno-
44 uerunt parentes eius. ¶ Existimātes aūt illum esse in
comitatu, venerunt iter diei: & requirebant eum in
45 ter cognatos & notos. ¶ Et non inuenientes regressi

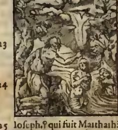
sunt in Ierusalē, requi
46 rentes eum. Et factū est, post triduū inuenerunt illum in tēplo sedentē in medio doctorum, audientem il los, & interrogātem
47 eos. ¶ Stupebant autē omnes qui eū audiebant, super prudētia
48 & responsis eius. ¶ Et vidētes, admirati sūt. Et dixit mater eius
ad illum: Fili quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus
49 & ego dolentes quærebamus te. ¶ Et ait ad illos:
Quid est quod me quærebatis? nesciebatis quia in
50 his quæ patris mei sunt oportet me esse? ¶ Et ipsi nō
51 intellexerūt verbum quod loquutus est ad eos. ¶ Et
descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat subdi-
tus illis: & mater eius cōseruabat omnia verba hæc
52 in corde suo. ¶ Et Iesus proficiebat sapiëntia & æta-
te & gratia apud Deum & homines.

CAPUT III.

1 ANno autem quintodecimo imperij Tybe
A rij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iu
dæā, tetrarcha autē Galilææ Herode, Phi
lippo autē fratre eius tetrarcha Ituræę,
& Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ te-
2 trarcha, ¶ sub principibus sacerdotum Anna & Cai-
pha: factum est verbum Dñi super Iohannē, Zacha
3 riæ filium, in deserto. ¶ Et venit in omnem regionē

Iordanis, prædicans baptismū pœnitentię in remissionē peccatorum: ¶ sicut scriptū
4 est in libro sermonū Isaiæ prophetæ: Vox clamantis in deserto: Parate viam Dñi, rectas facite semitas e-
5 ius. ¶ omnis vallis im-
B plebitur: & oīs mons & collis humiliabitur: & erunt praua in
6 directa, & aspera in vias planas. ¶ & videbit omnis
7 caro salutare Dei. ¶ Dicebat ergo ad turbas quæ exi
bant vt baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum,
8 quis ostendit vobis fugere à ventura ira? ¶ Facite er
go fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dice
re, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis,
quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare fi-
9 lios Abrahæ. ¶ Iam enim securis ad radicem * arbo-
rum * posita est. Omnis ergo arbor non faciens fru-
10 ctum bonum * excidetur, & in ignem mittetur. ¶ Et
interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo fa-
11 ciemus? ¶ Respondens autem, dicebat illis: Qui ha-
C bet duas tunicas, det non habenti: & qui habet es-
12 cas, similiter faciat. ¶ Venerunt autem & publicani
vt baptizarentur, & dixerunt ad illū: Magister: quid
13 faciemus? ¶ At ille dixit ad eos: Nihil amplius quàm
14 quod constitutū est vobis, faciatis. ¶ Interrogabant
autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus &
nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque ca-
lumniam faciatis: & contenti estote stipendijs ve-
15 stris. ¶ Existimante aūt populo, & cogitantibus om
D nibus in cordibus suis de Iohāne, ne fortè ipse es-
16 set Christus: ¶ respondit Iohannes, dicēs omnibus:
| Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem for-
tior me, cuius non sum dignus soluere corrigiā cal
ceamentorum eius, | ipse vos baptizabit in Spiritu
17 sancto, & igni. ¶ cuius ventilabrum in manu eius, &
purgabit aream suam, & congregabit triticum in
horreum suum, paleas autem comburet igni inex-
18 tinguibili. ¶ Multa quidem & alia exhortans euan-
19 gelizabat populo. ¶ | Herodes autem tetrarcha cùm
corriperet ab illo de Herodiade vxore fratris sui,
20 & de omnibus malis quæ fecit Herodes, ¶ adiecit
& hoc super omnia, & inclusit Iohannem in carce-
21 rem. ¶ | Factum est autem cùm baptizaretur omnis
E populus, & Iesu baptizato & orante, apertum est
22 cęlum: ¶ & descendit Spiritus sanctus corporali spe

cie sicut columba in ipsum: & vox de cœlo facta est: | Tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi.
23 ¶ Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorū triginta: vt putabatur, filius Ioseph, qui
24 fuit Heli, ¶ qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Iāne, qui fuit
25 Ioseph. ¶ qui fuit Matthathiæ, qui fuit Amos, q fuit
26 Nahū, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, ¶ qui fuit Mat
that, qui fuit Matthathiæ, qui fuit Semei, qui fuit
27 Ioseph, qui fuit Iuda, ¶ qui fuit Iohanna, qui fuit Re
F sa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, q. fuit Ne
28 ri, ¶ qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan,
29 qui fuit Elmadam, qui fuit Her, ¶ qui fuit Iesu, qui
fuit Eliezer, qui fuit Iorim, q fuit Matthat, qui fuit
30 Leui, ¶ qui fuit Simeō, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph,
31 qui fuit Iona, qui fuit Eliazim, ¶ qui fuit Melcha, q.
fuit Menna, qui fuit Matthatha, qui fuit Nathan,
32 qui fuit Dauid, ¶ qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui
33 fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, ¶ q. fuit
G Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit
34 Phares, qui fuit Iudæ, ¶ qui fuit Iacob, qui fuit Isaac,
qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,
35 ¶ qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui
36 fuit Heber, qui fuit Sale, ¶ qui fuit Cainan, q. fuit Ar
phaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noë, q. fuit Lamech,

qui

37 ❡qui fuit Mathusale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan, ❡qui fuit Henos, qui fuit Set, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAPVT IIII.

1 A IEsus autē plenus Spiritu sācto, regressus est à Iordane, & agebatur in Spiritu in deserto, ❡ diebus 2 quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & cōsummatis illis, * esuriit. 3 ❡ Dixit autem illi diabolus. Si filius Dei 4 es, dic lapidi huic vt panis fiat. ❡ Et respondit ad illum Iesus: Scriptum est: | Quia non in solo pane vi 5 uet homo, sed in omni verbo Dei. ❡ Et duxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi om 6 nia regna orbis terræ in momento temporis: ❡ & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tradita sunt, & cui volo, do 7 illa. ❡ Tu ergo si adoraueris corā me, erunt tua om 8 nia. ❡ Et respondēs Iesus, dixit illi: Scriptū est, | Do B minum Deum tuū adorabis, & illi soli seruies. ❡ Et 9 duxit illum in Ierusalem, & statuit eum super pinnā templi: & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc de 10 orsum. ❡ Scriptum est enim quòd | angelis suis mā 11 dauit de te, vt conseruent te: ❡ & quia in manibus tollēt te, ne forte offendas ad lapidem pedē tuum. 12 ❡ Et respondens Iesus, ait illi: Dictum est, | Non ten 13 tabis Dominum Deum tuum. ❡ Et cōsummata omni tentatione diabolus recessit ab illo vsque ad tē 14 pus. ❡ | Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in C Galilæam, & fama exiit per vniuersam regionē de 15 illo. ❡ Et ipse docebat in synagogis eorum, & ma 16 gnificabatur ab omnibus. ❡ | Et venit Nazareth vbi erat nutritus: & intrauit secundùm consuetudinem suam die sabbathi in synagogam: & surrexit lege 17 re. ❡ Et traditus est illi liber Isaiæ prophetæ. Et vt re 18 uoluit librum, inuenit locū vbi scriptum erat: ❡ | Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contri 19 tos corde, ❡ prædicare captiuis remissionem, & cæcis visum, dimittere confractos in remissionē, prædicare annum Domini acceptum, & diem retribu 20 tionis. ❡ Et cùm plicuisset librū, reddidit ministro, D & sedit. Et omnium in synagoga oculi erant inten 21 dētes in eū. ❡ Cœpit aūt dicere ad illos: Quia hodie 22 impleta est hæc scriptura in auribus vestris. ❡ Et omnes testimonium illi dabant: & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipsius, & dice 23 bant: Nónne hic est filius Ioseph? ❡ Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura teipsum: quanta audiuimus facta in Capharnaū, 24 fac & hic in patria tua. ❡ Ait autem: Amen dico vobis, | quia nemo propheta acceptus est in patria 25 sua. ❡ In veritate dico vobis, | multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, quando | clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex, cùm facta esset fames 26 magna in omni terra. ❡ & ad nullam illarum missus E est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem 27 viduam. ❡ Et | multi leprosi erant in Israël sub Eliseo propheta: & nemo eorum mūdatus est nisi Naamā 28 Syrus. ❡ Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc 29 audientes. ❡ Et surrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vsq; ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, 30 vt præcipitarent eum. ❡ Ipse autem transiens per me 31 dium illorum, ibat. ❡ | Et descendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ: ibique docebat illos sabbathis. 32 ❡ | Et stupebant in doctrina eius: quia in potestate erat sermo ip 33 sius. ❡ Et in synagoga erat homo habens dæmonium immūdum, & exclamauit voce 34 magna, ❡ dicens: Sine: F quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te qui 35 sis, Sanctus Dei. ❡ Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cùm proiecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, ni 36 hilque illum nocuit. ❡ Et factus est pauor in omnibus, & colloquebantur adinuicem, dicentes: Quod est hoc verbum, quia in potestate & virtute impe 37 rat immundis spiritibus, & exeunt? ❡ Et diuulgaba 38 tur fama de illo in omnem locum regionis. ❡ Surgens autem Iesus de synagoga, introiuit in domum Simonis. | Socrus autē Simonis tenebatur magnis 39 febribus: & rogauerūt illum pro ea: ❡ Et stans super illam imperauit febri: & dimisit illam. Et continuò 40 surgēs ministrabat illis. ❡ Cùm autem sol occidisset, G omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus im 41 ponens, curabat eos. ❡ | Exibant autem dæmonia à multis clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei. & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ip 42 sum esse Christū. ❡ Facta autem die, | egressus ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt vsq; ad ipsum: & detinebant illū ne discede 43 ret ab eis. ❡ Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnū Dei: quia ideo mis 44 sus sum. ❡ Et erat prædicās in synagogis Galilææ.

CAPVT V.

1 A FActum est autem, cùm turbæ irruerent in eum vt audirent verbum Dei, & ipse sta 2 bat secus stagnum Genezareth. ❡ Et vidit duas naues stantes secus stagnum: piscatores autem descenderant, & lauabant retia. 3 ❡ Ascēdens autem in vnam nauim quæ erat Simonis, rogauit eū à terra reducere pusillum. Et sedens, docebat de nauicula tur 4 bas. ❡ Vt cessauit autē loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in 5 capturā. ❡ Et rñdens Simon, dixit illi: Præceptor, per totā noctem laborantes nihil cepimus: in verbo aūt tuo la 6 xabo rete. ❡ Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium

Marginal notes: Mat. 4. a. 1. Marc. 1. b. 12. — * postea 1. — | Deut. 8. a. 3. Mat. 4. a. 4. * viuit — Deut. 6. c. 13. & 10. d. 20. — Psa. 90. c. 12. — Deut. 6. c. 16. | Mat. 4. b. 12. — Marc. 1. b 14. Ioh. 4. f. 43. — | Matt. 13. f. 54. Mar. 6. a. 1. — | Isa. 61. a. 1. — | Ioh. 4. f. 44. | 3. Reg. 17. b. 9. | Iaco. 5. d. 18. — | 4. Reg. 5. d. 14. — | Mat. 4. b. 13. | Mar. 1. b. 21. — | Mat. 7. d. 28. — | Mar. 1. c. 23. — | Mat. 8. b. 14. Marc. 1. c. 30. — | Mar. 1. c. 34. — | Mar. 1. d. 35. — Matt. 4. c. 18. Marc. 1. b. 16.

B ſcium multitudinem copioſam:rumpebatur autem 7 rete eorum. ¶ Et annuerunt ſocijs qui erant in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos. Et venerunt & impleuerunt ambas nauiculas; ita vt* merge- 8 rentur. ¶ Quod cùm vidiſſet Simon Petrus, procidit ad genua Ieſu, dicens: Exi à me, quia homo 9 peccator ſum Domine. ¶ Stupor enim circundederat eum & omnes qui cum illo erant, in captura 10 piſcium quam ceperant. ¶ Similiter autem & Iacóbum & Iohannem filios Zebedæi, qui erant ſocij Simónis. Et ait ad Simónem Ieſus: Noli timere: 11 ex hoc iam homines eris capiens. ¶ Et ſubductis C ad terram manibus, relictis omnibus ſecuti ſunt 12 eum. ¶ Et factum eſt: cùm eſſet in vna ciuitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Ieſum, & prócidens in faciem, rogauit eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mun- 13 dare. ¶ Et extendens manum, tetigit eum. dicens: Volo, Mundare. Et cõfeſtim lepra 14 diſceſſit ab illo. ¶ & ipſe præcepit illi vt nemini diceret: ſed, Vade oſtẽde te ſacerdoti, & offer pro emundatione tua ſicut præcepit Moyſes, In teſtimonium illis. ¶ Per- 15 ambulabat autem magis ſermo de illo, & conueniebant turbæ multæ vt audirent & curarentur ab 16 infirmitatibus ſuis. ¶ Ipſe autem ſecedebat in deſer- 17 tum & orabat. ¶ Et factum eſt in vna dierum, & ipſe ſedebat docens. Et erant Phariſæi ſedentes & legis D doctores qui venerant ex omni caſtello Galilææ & Iudææ & Ieruſalem: & virtus Domini erat ad ſanã- 18 dum eos. ¶ Et ecce viri portãtes in lecto hominem qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & 19 ponere ante eum. ¶ Et nõ inuenientes qua parte illũ inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſummiſerũt eum cum lecto in medium, 20 ante Ieſum. ¶ Quorum fidem vt vidit dixit: Homo, remittuntur tibi pec- 21 cata tua. ¶ Et cœperũt cogitare Scribæ & Phariſæi, dicentes: Quis eſt hic qui loquitur blaſphemias? quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus? 22 ¶ Vt cognouit autem E Ieſus cogitationes eorum, reſpondens, dixit ad illos: Quid cogitatis* in cordibus ve- 23 ſtris? ¶ Quid eſt facilius dicere, Dimittuntur tibi pec- 24 cata: an dicere, Surge & ambula? ¶ Vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatẽ in terra dimittendi peccata (ait paralytico) Tibi dico: Surge, tol- 25 le lectum tuum, & vade in domum tuam. ¶ Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit* in quo iacebat: & 26 abijt in domum ſuam, magnificans Deum. ¶ Et ſtupor apprehendit omnes: & magnificabant Deum. Et repleti ſunt timore, dicentes: Quia vidimus mi- 27 rabilia hodie. ¶ Et poſt hæc exijt, & vidit publica- F num nomine Leui, ſedentem ad Telonium, & ait 28 illi: Sequere me. ¶ Et relictis omnibus, ſurgens ſe- 29 cutus eſt eum. ¶ & fecit ei conuiuium magnum Leui in domo ſua: & erat turba multa publicanorum 30 & aliorum, qui cum illis erant diſcumbentes. ¶ Et murmurabant Phariſæi & Scribæ eorum, dicentes ad diſcipulos eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? Et reſpondens Ie- 31 ſus, dixit ad illos: ¶ Non egent qui ſani ſunt medi- 32 co: ſed qui male habent. ¶ Non veni vocare iuſtos, 33 ſed peccatores ad pœnitentiam. ¶ At illi dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Iohannis ieiunant frèquenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & Pha- 34 riſæorum: tui autem edunt & bibunt? ¶ Quibus ipſe G ait: Nunquid poteſtis filios ſponſi, dum cum illis 35 eſt ſponſus, facere ieiunare? ¶ Venient autem dies & cùm ablatus fuerit ab illis ſponſus, tunc ieiuna- 36 bunt in illis diebus. ¶ Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos: Quia nemo commiſſuram à nouo veſtimento immittit in veſtimentum vetus: alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit commiſ- 37 ſura à nouo. ¶ Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpet vinum vtres, & ipſum 38 effundetur, & vtres peribunt. ¶ Sed vinum nouum in vtres nouos mittendum eſt: & vtraque conſer- 39 uantur. ¶ Et nemo bibens vetus, ſtatim vult nouum, dicit enim: Vetus melius eſt.

CAPVT VI.

1 A Factum eſt autem in Sabbatho ſecundo, primo, cùm tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli eius ſpicas & manducabant confricantes manibus. 2 ¶ Quidam autem Phariſæorum dicebant illis: Quid facitis quod nõ licet in ſabbathis? 3 ¶ Et reſpondens Ieſus ad eos, dixit: Nec hoc legiſtis quod fecit Dauid 4 cùm eſuriſſet ipſe & qui cum illo erant: ¶ quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis ſumpſit, & manducauit, & dedit his qui cum ipſo erant, quos non licet manducare niſi tantum ſa- 5 cerdotibus? ¶ Et dicebat illis: Quia Dominus eſt 6 filius hominis, etiam ſabbathi. ¶ Factum eſt autem & in alio ſabbatho vt intraret in ſynagogã, & doceret. Et erat ibi homo & manus eius dextera erat arida. 7 ¶ Obſeruabant autẽ Scribæ & Phariſæi ſi in ſabbatho curaret: vt inuenirent vnde accuſarent 8 eum. ¶ Ipſe vero ſciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & ſta in medium. Et ſur- 9 gẽs ſtetit. ¶ Ait autẽ ad illos Ieſus: Interrogo vos, B licet ſabbathis benefacere, an malè? aĩam ſaluã fa- 10 cere, an perdere? Et circũſpectis oĩbus, dixit hoĩ: Extende manũ tuã. Et extẽdit: & reſtituta eſt manus eius

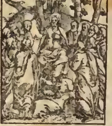

Marginal notes: *penè — Mat. 8.a 2. Mar. 2. a. 2 Mat. 10.d 40. -5. — Leu. 14.a 4: — Mat: 9.a.2 Mar. 3.a.3 — *mala — *lectum.

11 ¶Ipsi autem repleti sunt insipientia:& colloquebantur adinuicem quidnam facerent * Iesu. ¶Factum est autem in illis diebus, exijt in montem orare,& erat pernoctans in oratione Dei. ¶|Et cùm dies factus esset, vocauit discipulos suos : & elegit duodecim ex ipsis,quos & Apostolos nominauit. ¶Simónem quem cognominauit Petrum & Andreã fratrẽ eius, Iacobum & Iohannẽ,Philippum & Bartholomæũ, ¶Matthæum & Thomã,Iacobum Alphæi & Simónẽ qui vocatur Zelotes, ¶& Iudã Iacobi,& Iudã Iscariotẽ,qui fuit proditor. ¶Et descẽdens cum illis,stetit in loco campestri,& turba discipulorum eius,& multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa,& Ierusalem: & maritima & Tyri & Sidónis, qui venerant vt audirent eum, & sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabãtur à spiritibus immundis,curabãtur.

19 Et oĩs turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat,& sanabat oẽs. ¶|Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos,dicebat:Beati paupceres : quia vestrum est regnũ Dei ¶|Beati qui nunc esuritis : quia saturabimini. |Beati qui nunc fletis:qa ridebitis. ¶|Beati eritis cùm vos oderint hoĩes, & cùm separauerint vos,& exprobrauerint, & eiecerint nomẽ vestrum tanquàm malum,propter filium hoĩs. ¶Gaudete in illa die,& exultate: ecce enim merces vestra multa est in cœlo:secundùm hęc enim faciebant prophetis patres eorum. ¶|Veruntamen væ vobis diuitibus,*quia habetis consolationem vestram. ¶Væ vobis qui saturati estis:quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis. ¶*Væ cum benedixerint vobis* oẽs hoĩes:secundũ hæc enim faciebant*pseudoprophetis*patres eorum. ¶Sed vobis dico qui auditis,|Diligite inimicos vestros,benefacite his qui oderunt vos. ¶Benedicite maledicentibus vobis,& orate pro calumniantibus vos. ¶|Et qui te percutit in maxillam,præbe* & alteram. |Et ab eo qui aufert tibi vestimentũ,etiã tunicam noli prohibere. ¶Omni autẽ petenti te,tribue:& qui aufert quę tua sunt, ne repetas. ¶|Et prout vultis vt faciant vobis hoĩes, & vos facite illis similiter. ¶|Et si diligitis eos, qui vos diligunt,quę vobis est gratia?nã & peccatores, diligẽtes se,diligunt. ¶Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt : quæ vobis est gratia? siquidem & peccatores hoc faciunt. ¶|Et si mutuum dederitis his à quibus speratis recipere:quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur,vt recipiant æqualia. ¶|Veruntamen diligite inimicos vestros:benefacite & mutuũ date,nihil inde sperantes:& erit merces vestra multa,& eritis filij Altissimi,quia ipse benignus est super ingratos & malos.

36 ¶Estote ergo misericordes sicut & pr̃ vester misericors est. |Nolite iudicare,& nõ iudicabimini:nolite cõdẽnare,& non cõdẽnabimini:Dimittite,& dimittemini. ¶Date,& dabitur vobis: mensuram bonam, & confertam,& coagitatam & supereffluentem dabunt in sinum vestrũ. |Eadem quippe mensura qua mensi fueritis,remetietur vobis. ¶Dicebat autẽ illis & similitudinem: | Nunquid potest cæcus cæcum

40 ducere?nónne ambo in foueam *cadunt*? Non est discipulus super magistrum:perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius. ¶|Quid autẽ vides festucam in oculo fratris tui :trabem autem quæ in oculo tuo est, non considerras? ¶ Aut quomodo potes dicere fratri tuo:Frater,sine,eijciã festucã de oculo tuo: ipse in oculo tuo trabem non videns?Hypocrita eijce primùm trabem de oculo tuo : & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui. ¶|Nõ est enim arbor bona quæ facit fructus malos:neque arbor mala,faciens fructum bonũ. ¶|Vnaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant vuã. ¶Bonus homo de bono thesauro cordis sui pfert bonum: & malus homo de malo thesauro profert malum.

46 Ex abundantia enim cordis,os loquitur. ¶Quid autem vocatis me|Domine, Domine : & non facitis quæ dico? ¶Omnis qui venit ad me,& audit sermones meos,& facit eos:ostẽdam vobis cui similis sit. ¶Similis est homini ædificanti domum,qui fodit in altum,& posuit fundamentum super petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & nõ potuit eam mouere: fundata enim erat super petram. ¶Qui autem audit, & non facit, similis est homini ędificanti domum suam super terram sine fundamento:in quam illisus est fluuius & cõtinuó cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

CAPVT VII.

1 CVm autem implesset omnia verba sua in aures plebis, | intrauit Capharnaum: ¶Centurionis autem cuiusdam seruus malè habens,erat moriturus:qui illi erat preciosus. ¶Et cùm audisset de Iesu, misit ad eũ seniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & *saluaret* seruum eius. ¶At illi cùm venissent ad Iesum,rogabant eum solicitè, dicentes ei:Quia dignus est vt hoc illi præstes: ¶diligit enim gentem nostram:& synagogam ipse ædificauit nobis. ¶Iesus autem ibat cum illis. Et cùm iam non longè esset à domo, misit ad eũ Centurio amicos, dicens: |Domine noli vexari. Nõ enim sum dignus vt sub tectum meũ intres. ¶Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus,vt venirem ad te:sed dic verbo , & sanabitur puer meus. ¶ Nam & ego homo sum sub potestate cõstitutus,habens sub me milites: & dico huic, Vade,& vadit:& alij, Veni, & venit:& seruo meo, Fac hoc,& facit. ¶Quo audito Iesus miratus est:& cõuersus sequentibus se turbis, dixit:Amẽ dico vobis,nec in Israel tãtã fidẽ inueni. ¶Et reuersi qui missi fuerant, domum,|inuenerunt

ser-

*Mat.16.b.13 *Iesus*

11 seruum,qui languerat,sanum.¶Et factum est:deinceps* ibat in ciuitatem quæ vocatur Naim:& ibant
12 cum eo discipuli eius & turba copiosa.¶Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur,filius vnicus matris suæ:& hæc vi-
13 dua erat,& turba ciuitatis multa cum illa.¶Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super
14 eam,dixit illi: Noli flere.¶Et accessit,& tetigit lo-
C culum.Hi autem qui portabant, steterunt:¶Et ait:
15 Adolescẽs, tibi dico, Surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui.Et dedit il-

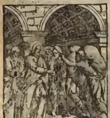
16 lum matri suæ.¶Accepit autem oẽs timor: & magnificabãt Deũ, dicẽtes: |Quia ꝓpheta magnus surrexit in nobis: & quia Deus visitauit plebem suã.

Luc.24.c.19 Ioh.4.c.19 & 6.b.14. & 7.f.40.

17 ¶Et exiit hic sermo in vniuersam Iudæã de
18 eo,& in omnem circa regionem.¶Et nunciauerunt
19 Iohanni discipuli eius de omnibus his.¶Et conuocauit duos de discipulis suis Iohannes: & misit ad Iesum,dicens:Tu es qui venturus es:an alium expe-

Mat.11.a.2

20 ctamus? ¶Cùm autem uenissent ad eum uiri, dixerunt: Iohãnes Baptista misit nos ad te, di cens:Tu es qui uenturus es: an alium expe-

21 ctamus? In ipsa autẽ hora, multos curauit à languoribus & plagis, & spiritibus malis: & cæcis multis do-
22 nauit visum.¶Et re-
D spondens, dixit illis: Euntes renũciate Iohanni quæ audistis,& vidistis: |Quia cæci vident,claudi ambulant,leprosi
23 mundãtur,surdi audiunt,mortui resurgunt,¶|pauperes euangelizantur:& beatus est quicunque non
24 fuerit scandalizatus in me.¶Et cùm discessissent nũcij Iohannis, cœpit de Iohanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum uidere? arundinem vento

Isai. 29 f.18.& 35.a.5 Mat.15.d.30. Isa 61.a.1. Mat.11.a.7.

agitatam

25 * moueri?¶Sed quid existis videre?hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce,qui in veste pre-
26 ciosa sunt & delitiis,in domibus Regum sunt.¶Sed quid existis videre? Prophetam? Vtiq; dico vobis,
27 & plusquam prophetam.¶Hic est de quo scriptum est: |Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuã,
28 qui præparabit viam tuam ante te.¶Dico enim uobis,maior inter natos mulierum propheta,Iohãne Baptista nemo est. Qui autem minor est in regno

Mal.4.a.1 Mat.11.b.10 Mar.1.a.2

29 Dei, maior est illo.¶Et omnis populus audiens &
E publicani, iustificauerunt Deum, baptizati bapti-
30 smo Iohannis.¶Pharisæi autem & legis periti con-
31 silium Dei spreuerunt in semetipsos, non baptizati ab eo.¶Ait autem Dominus:Cui ergo similes dicã homines generationis huius, & cui similes sunt?

Mat.11.b.16.

32 ¶Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus adinuicem,& dicentibus:Cantauimus vobis, tibiis,& non saltastis:lamentauimus, & non plora-
33 stis.¶|Venit autem Iohannes Baptista|neque manducans panem,neque bibens uinum,& dicitis: Dæ-

Mat 3.a.4 Mar.1.a.6.

34 monium habet.Venit¶filius hominis manducans & bibens, & dicitis: Ecce homo deuorator & bibens
35 vinum,amicus publicanorum & peccatorum.¶Et
36 iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.¶Ro-
F gabat autem illum quidam de Pharisæis, vt manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discu
37 buit.¶|Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit ꝗ* accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti:¶&

*Mat.26 7. Mar.14.a. Ioh.11.a. *Iesus*

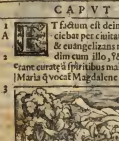
38 stans retro secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius,&
39 vnguẽto vngebat.¶Videns autẽ Pharisæus qui vocauerat eũ, ait intra se,dicẽs.Hic si esset propheta,sciret vtiq; quę & qualis est mulier quæ tangit eum,quia peccatrix
40 est.¶Et respondens Iesus,dixit ad illum:Simon,ha beo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic.
41 ¶Duo debitores erant cuidam fœneratori:vnus debebat denarios quingentos,& alius quinquaginta.
42 ¶Non habentibus illis vnde redderent, donauit v-
43 trisque. Quis ergo eum plus diligit? ¶Respondens
G Simon, dixit: Aestimo quia is cui plus donauit. At
44 ille dixit ei:Rectè iudicasti.¶Et conuersus ad mulierem,dixit Simoni:Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam,aquam pedibus meis non dedisti:hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, &
45 capillis suis tersit.¶Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intrauit,non cessauit osculari pedes
46 meos.¶Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem
47 vnguento vnxit pedes meos.¶Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multũ.Cui autẽ minus dimittitur,minus diligit.
48 ¶Dixit autẽ ad illã: Remittunt tibi peccata.¶Et cę-
49 perũt,qui simul accũbebãt,dicere intra se: Quis est
50 hic, qui etiam peccata dimittit?¶Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit:vade in pace.

Mat. 9. Mar. 5. 34.

CAPVT VIII.

1 E T factum est deinceps, & ipse iter facie-
A ciebat per ciuitates & castella, prædicãs & euangelizans regnum Dei: & duode-
2 dim cum illo, ¶& mulieres aliquæ quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus, |Maria ꝗ vocat Magdalene, de qua septẽ dęmonia
3 exierãt, ¶& Iohanna vxor Chuſę procuratoris Herodis,& Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

Mar. 16. 9.

4 ¶|Cum autem turba plurima cõueniret,& de ciuitatibus prope rarẽt ad eũ, dixit per similitudinẽ: ¶Exiit ꝗ
5 seminat, seminare semẽ suũ,& dũ seminat, aliud cecidit secus viã,& cõculcatũ est, & volucres
6 cęli comederũt illud.¶Et aliud cecidit supra petrã:

Mat.13 3. Mar.4.a.

7 & natum aruit, quia non habebat humorem.¶Et aliud cecidit inter spinas,& simul exortę spinæ suf-
8 focauerunt illud. ¶Et aliud cecidit in terram bonã
B & ortum, fecit fructum centuplum. Hæc dicens,
9 clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.¶In-
terrogabant autem eum discipuli eius, quæ esset
10 hæc parabola. ¶Quibus ipsi dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes,non videant: & audientes, non
11 intelligant. ¶Est autem hæc parabola. Semen, est
12 verbum Dei.¶Qui autem secus viam: hi sunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de
13 corde eorum,ne credentes salui fiant.¶Nam qui supra petram: hi sunt qui cùm audierint,cum gaudio suscipiunt uerbum: & hi radices non habent: quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis rece-
14 dunt.¶Quod autem in spinas cecidit:hi sunt qui audierunt,& à solicitudinibus & diuitijs,& voluptatibus vitæ euntes,suffocantur,& non referunt fructũ.
15 ¶Quod autem in bonam terram: hi sunt qui in corde bono & optimo audientes uerbum retinent, &
16 fructum afferunt in patientia.¶Nemo autem lucernam accendens,operit eam uase,aut subtus lectum
C ponit:sed supra candelabrum ponit,ut intrantes vi-
17 deant lumen: ¶Non est enim occultum quod non manifestetur: nec absconditum quod non cogno-
18 scatur,& in palàm veniat. ¶Videte ergo quomodo audiatis. Qui enim habet,dabitur illi:& quicunque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur
19 ab illo.¶Venerunt autem ad illum mater & fratres
20 eius:& non poterant audire eum præ turba.¶Et nũciatum est illi: Mater tua & fratres tui stant foris,
21 volentes te uidere.¶Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea & fratres mei, hi sunt qui verbum Dei
22 audiunt & faciunt. ¶Factum est autem in una dierum:& ipse ascendit in nauiculam,& discipuli eius, & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et a-
23 scenderunt.¶Et nauigantibus illis obdormiuit: & descendit procella venti in stagnum,& complebantur,
24 & periclitabantur.¶Accedentes autem suscitauerunt eum, dicentes: Præceptor perimus. At ille

surgens, increpauit ventum & tempestatem aquæ:& cessauit: & facta est tranquillitas.
25 ¶Dixit autem illis: Vbi est fides vestra? Qui timẽtes,mi-
D rati sunt adinuicem, dicẽtes: Quis, putas, hic est, quia & uentis & mari imperat,& o-
26 bediunt ei? ¶Et nauigauerunt ad regionẽ
27 Gerasenorum, quæ est contra Galilæam. ¶Et cùm egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidã qui habebat dæmonium iam temporibus multis,& vestimento non induebatur, neq; in domo manebat,
28 sed in monumentis.¶Is,vt vidit Iesum,procidit ante illum:& exclamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi est Iesu fili Dei altissimi? obsecro te ne me
29 torqueas. ¶Præcipiebat enim spiritui immundo,vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum,& uinciebatur catenis, & compedibus custoditus: & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in
30 deserto. ¶Interrogauit autem illum Iesus, dicens:

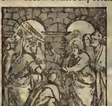

E Quod tibi nomẽ est? At ille dixit: Legio. quia intrauerãt dæmonia multa in eum.
31 ¶Et rogabant illũ ne imperaret illis vt in
32 abyssum irent. ¶Erat autẽ ibi grex porcorum multorum pascẽtium in monte: & rogabant eum, vt permitteret eis in illos ingredi. Et permisit il-

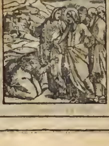
Matt. 8.d 30. Mar 5.a.11

33 lis.¶Exierunt ergo dęmonia ab homine, & intrauerunt in porcos,& impetu abiit grex per præceps in
34 stagnum,& suffocatus est. ¶Quod vt viderunt factũ qui pascebãt, fugerunt: & nunciauerunt in ciuitatẽ
35 & in villas.¶Exierunt autẽ videre quod factum est: & venerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem a quo dęmonia exierant,vestitum, ac sana
36 mente ad pedes eius,& timuerunt. ¶Nunciauerunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus
37 esset à legione.¶Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum,vt discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascen-
38 dẽs nauim,reuersus est.¶Et rogabat illum vir à quo
F dæmonia exierant,ut cum eo esset. Dimisit autem
39 eum Iesus,dicens: ¶Redi in domum tuam,& narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per vniuersam ciui-
40 tatem,prædicans quanta illi fecisset Iesus.¶Factum est autem: cùm rediisset Iesus,excepit illum turba.
41 erant autem omnes expectantes eum.¶Et ecce vẽ-

Mat. 9.c 18. Marc. 5.b 22.

nit vir cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Iesu, rogans eum vt intraret in domum eius,
42 ¶quia vnica filia erat ei ferè annorũ duodecim,& hęc moriebatũ. Et contigit dum iret, à turbis cõprimebatur.
43 ¶Et mulier quędã erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnem substantiam suam, nec ab vllo potuit
44 curari: ¶accessit retrò,& tetigit fimbriam vestimenti
45 eius, & confestim stetit fluxus sanguinis eius. ¶Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autẽ omnibus,dixit Petrus,& qui cum illo erant: Præceptor, turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis,
46 Quis me tetigit? ¶Et

dixit Iesus: Tetigit me aliquis: nam * ego noui virtutẽ de me exijsse.

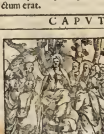
*&

47 ¶Videns autem mulier, quia non latuit,tremens vénit,& procidit ante pedes eius:& ob quam causam tetigerit eum,indicauit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.
48 ¶At ipse dixit

ei:Fi-

49 ei:Filia,fides tua saluam te fecit:uade in pace.?Ad-
G huc illo loquente , uenit quidam ad principem sy-
nagogæ,dicens ei.Quia mortua est filia tua,noli ue
50 xare illum.?Iesus autem audito hoc uerbo,respon
dit patri puellæ:Noli timere:crede tantùm,& salua
51 erit.?Et cùm uenisset domum,non permisit intrare
secum quenquam,nisi Petrum,& Iacôbum,& Iohá
52 nem,& patrem & matrem puellæ. ?Flebant autem
omnes,& plangebant illam. At ille dixit:Nolite fle
53 re:non est mortua puella,sed dormit. ?Et irridebãt
54 eum,scientes quòd mortua esset.?Ipse autẽ tenens
55 manum eius,clamauit,dicens:Puella,surge. ?Et re
uersus est spiritus eius, & surrexit continuò.Et ius-
56 sit illi dare manducare . ?Et stupuerunt parentes
eius , quibus præcepit ne alicui dicerent quod fa-
ctum erat.

CAPVT IX.

1 A CONuocatis aũt duodecim Apostolis, dedit illis uirtutẽ & potestatẽ super omnia dæmonia,& ut lãguores curarent. 2 ?Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos. 3 ? Et ait ad illos: Nihil tuleritis 'in uia', neque uirgã, neque peram, neque panem, neq; pecuniam , neq; duas tunicas habeatis. 4 ?Et in quamcunq; domum intraueritis,ibi manete,& inde-ne'exeatis. 5 ?Et quicunq; non receperint uos: 'exeuntes de ciuitate illa,etiam puluerem pedum uestrorũ excutite in testimonium supra illos. 6 ?Egressi autem circuibant per castella euangelizantes & curantes ubiq;. 7 ?|Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quę fiebant ab eo: & hęsitabat eò quòd diceretur à quibusdã,Quia Iohannes surrexit à mortuis: 8 ?à quibusdam verò,Quia Elias apparuit : ab aliis autem,Quia propheta unus de antiquis surrexit. 9 ?Et ait Herodes : Iohannem ego decollaui:Quis est autem iste de quo ego talia audio? & quærebat uidere eum: 10 ?|Et reuersi Apostoli,narrauerunt illi quæcunq; fecerunt : & assumptis illis secessit seorsum in locum desertum ,qui est Bethsaidæ. 11 ?Quod cùm cognouissent turbæ, secutæ sunt B illum : & excepit eos , & loquebatur illis de regno Dei:& eos qui cura indigebant,sanabat. 12 ?Dies aũt cœperat declinare . Et accedentes duodecim,dixerunt illi: |Dimitte turbas,ut euntes in castella villasq;, quę circa sunt, diuertãt , & inueniãt escas : quia hîc in loco deserto sumus.

13 ?Ait aũt ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt : |Nõ sũt nobis plus quàm quinq; panes, & duo pisces: nisi fortè nos eamus, & emamus in in oẽm hanc turbam escas. 14 ?Erãt autem ferè uiri quinque millia. Ait autẽ ad discipulos suos: Facite illos discumbere per conuiuia quinquagenos. 15 ?Et ita fecerunt . Et discumbere fecerunt oẽs. 16 ?Acceptis autem quinque panibus & duobus piscibus,respexit in cęlum,& benedixit illis: & fregit,& distribuit discipulis suis , ut ponerent ante turbas. 17 ?Et mãducauerunt omnes:& saturati sunt.Et sublatum est quod superfuit illis,fragmentorum cophini duodecim. 18 ?|Et factum est: cùm solus esset orãs, erant cum illo & discipuli:& interrogauit illos,dicens: Quem me dicunt esse turbæ? 19 ?|At illi responderunt,& dixerunt : Iohannem Baptistam,alij autẽ C Eliã,alij uero quia unus propheta de prioribus surrexit. 20 ?Dixit autem illis:Vos autem quẽ me esse dicitis? Respõdens Simon Petrus,dixit: Christũ Dei. 21 At ille increpans illos,præcepit ne cui dicerẽt hoc: 22 dicens, |Quia oportet filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotũ & Scribis, & occidi,& tertia die resurgere. 23 ?|Dicebat autem ad omnes : Siquis vult post me uenire, abneget semetipsum,& tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. 24 ?|Qui enim uoluerit animã suã saluam facere,perdet illam:nam qui perdiderit animam suam propter me , saluam faciet illam. 25 ?Quid enim proficit homo,si lucretur uniuersum mundũ, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? 26 ?|Nam qui me erubuerit & meos sermones , hunc filius hominis erubescet cùm uenerit in maiestate sua & patris , & sanctorum Angelorum. 27 ?|Dico autem nobis verè,sunt aliqui hic stantes,qui non gustabunt mortem donec uideant regnum Dei. 28 ?|Factum est autem post hęc verba ferè dies octo,& as- D sumpsit Petrum & Iacobum & Iohãnẽ,& ascendit in montem ut oraret. 29 ?Et facta est,dum oraret,species vultus eius, altera : & vestitus eius albus & refulgens. 30 ?Et ecce'duo uiri loquebantur cum illo.

Erant autem Moyses & Elias, 31 ?uisi in maiestate: & dicebant excessum eius,quem cõpleturus erat in Ierusalem. 32 ?Petrus verò & qui cum illo erant grauati erant somno. Et euigilantes, uiderũt maiestatem eius & duos uiros, qui stabãt cum illo. 33 ?Et factum est : cùm discederent ab illo,ait Petrus ad Iesum:Præceptor, Bonum est nos hic esse : & faciamus tria tabernacula unum tibi,& unum Moysi , & unum Eliæ: nesciens quid diceret. 34 ?Hæc autem illo loquẽte,facta est nubes,& obumbrauit eos:& timuerunt,intrantibus illis in nubem. 35 ?Et uox facta est de nube , dicens E |Hic est filius meus dilectus:ipsum audite. 36 ?Et dum fieret vox , inuentus est Iesus solus : Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ uiderant. 37 ?|Factum est autem : in sequenti die descendentibus illis de monte occurrit'illi'turba multa. 38 ?Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magister, obsecro te , respice in filium meum,quia unicus est mihi. 39 ?& ecce spiritus apprehendit eum , & subitò clamat & elidit , & dissipat eum cum spuma, & uix discedit dilanians eum, 40 ?& rogaui discipulos tuos vt eijcerent illum : & non potuerunt. 41 ?Respondens autẽ Iesus,dixit:O gene

Mat. 10.a.1 Mar.3.b.13
|Matt. 10. a 9. Mar.6.a.8. 'in uiam I.
-I. Ac.13.g.51
Mat.14 a.1 Mar.6.b.14
|Mat.14.b 13. Mar.6.d.31
|Matt. 14. b.15. Marc.6 .e. 36.
|Ioh.6.b.9

ratio infidelis & peruerſa: vſquequo ero apud vos & patiar vos? Adduc

42 huc filium tuum. ⁋Et cùm accederet, eliſit illi dæmonium, & diſſipauit. Et increpauit Ieſus ſpiritũ immundum, & ſanauit puerum, & reddidit illum patri eius.
43 ⁋Stupebãt autem omnes in magnitudine Dei, omnibuſq́; mirantibus in omnibus quæ facie-
44 bat, dixit ad diſcipulos ſuos: ⁋Ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos, filius enim hominis fu-
45 turum eſt vt tradatur in manus hominum. ⁋At illi
F ignorabant verbum iſtud, & erat velatum ante eos vt non ſentirent illud: & timebant eum interrogare
46 de hoc verbo. ⁋Intrauit autẽ cogitatio in eos, quis
47 eorum maior eſſet. ⁋At Ieſus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & ſtatuit il-

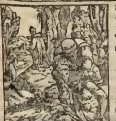
48 lum ſecus ſe, ⁋& ait illis: Quicunq; ſuſceperit puerum iſtũ in nomine meo, me recipit: & quicunq; me receperit, recipit eum qui me miſit. Nã qui minor eſt inter vos omnes, hic maior eſt.
49 ⁋Reſpondens autem Iohannes, dixit: Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eũ, quia non
50 ſequitur nobiſcum. ⁋Et ait ad illum Ieſus: Nolite prohibere: qui enim non eſt aduerſum ˇvos, pro vo-
51 bisˇ eſt. ⁋Factum eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis eius, & ipſe faciem ſuam firmauit vt
52 iret in Ieruſalem. ⁋Et miſit nuncios ante conſpectũ ſuum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samarita-
53 norũ vt pararent illi. ⁋Et non receperunt eum, quia
54 facies eius erat euntis in Ieruſalẽ. ⁋Cùm vidiſſent autẽ diſcipuli eius, Iacobus & Iohannes, dixerunt: Domine, vis dicimus vt ignis deſcendat de cœlo,
55 & conſumat illos? ⁋Et conuerſus increpauit illos,
56 dicẽs: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis. ⁋‖Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare. Et abierunt
57 in aliud caſtellum. ⁋Factum eſt autem ambulantibus illis in via, dixit quidã ad illum: Sequar te quo-
58 cunq; ieris*. ⁋Dixit illi Ieſus: Vulpes foueas habẽt, & volucres cœli nidos: filius autem hoĩs non habet
59 vbi caput*reclinet. ⁋Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi pri-
60 mùm ire, & ſepelire patrem meum. ⁋Dixitq́ue ei Ieſus: Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu autẽ
61 vade,* annuncia regnum Dei. ⁋Et ait alter: Sequar te Dñe: ſed permitte mihi primũ renũciare his q̃ do-
62 mi ſunt. ⁋Ait ad illũ Ieſus: Nemo mittens manũ ſuã ad aratrum, & reſpiciẽs retrò, aptus eſt regno Dei.

CAPVT X.

1 A Poſt hæc autem deſignauit Dominus, & alios ſeptuaginta duos: & miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem &
2 locũ quò erat ipſe venturus. ⁋Et dicebat illis: ‖Meſſis quidem multa: operarij autem pauci. Rogate ergo dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem
3 ſuam. ⁋Ite, ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lu-
4 pos. ⁋‖Nolite portare ſacculum, neque peram, neq; calceamenta: ‖ & neminem per viam ſalutaueritis.
5 ⁋In quãcunq; domum intraueritis, primùm dicite,
6 Pax huic domui. ⁋& ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra: ſin autem, ad vos reuer-
7 tetur. ⁋In eadem autẽ domo manete, edentes & bi-
B bentes quæ apud illos ſunt. ‖dignus eſt enim operarius mercede ſua. Nolite tranſire de domo in do-
8 mum. ⁋Et in quamcunq; ciuitatẽ intraueritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis:
9 ⁋& curate infirmos qui in illa ſunt, & dicite illis: Ap-
10 propinquauit in vos regnum Dei. ⁋In quamcunq; autem ciuitatẽ intraueritis, & non ſuſceperint vos,
11 exeuntes in plateas eius, dicite: ⁋‖Etiã puluerẽ qui adhæſit nobis de ciuitate veſtra, extergimus in vos: tamen hoc ſcitote quia appropinquauit regnũ Dei.
12 ⁋Dico vobis, quia Sodomis in die illa remiſſius erit
13 quã illi ciuitati. ⁋‖Væ tibi Corozáin: væ tibi Beth-ſai-
C da: quia ſi in Tyro & Sydóne factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere ſe-
14 dentes pœniterent. ⁋Veruntamẽ Tyro & Sydóni re-
15 miſſius erit in iudicio, q̃ vobis. ⁋Et tu Capharnaum vſq; ad cęlum exaltata: vſq; ad infernũ demergẽris.
16 ⁋‖Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui mi-
17 ſit me. ⁋Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta duo cum gaudio, dicentes: Dñe etiam dæmonia ſubijciuntur
18 nobis in nomine tuo. ⁋Et ait illis: Videbã ſatanam ſi-
19 cut fulgur de cœlo cadentem. ⁋Ecce dedi vobis po-
D teſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis noce-
20 bit. ⁋Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubijciuntur: gaudete autem quòd nomi-
21 na veſtra ſcripta ſunt in cœlis. ⁋‖In ipſa hora exultauit ˇſpirituˇ, & dixit: Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quòd abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: Etiam pater,
22 quoniam ſic placuit ante te. ⁋Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Et nemo ſcit quis ſit filius, niſi pater: & quis ſit pater, niſi filius, & cui voluerit
23 filius reuelare. ⁋Et conuerſus ad diſcipulos ſuos, dixit: ⁋‖Beati oculi qui vident quæ vos videtis.
24 ⁋Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ & Reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non uiderunt:
25 & audire quæ auditis, & non audierunt. ⁋‖Et ecce
E quidam Legiſperitus ſurrexit tentans illum, & dicens: Magiſter quid faciendo, vitam æternam poſſi-
26 debo? ⁋At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum
27 eſt? quomodo legis? ⁋Ille reſpondens dixit: ‖Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & ex omni
28 mente tua: & proximum tuum ſicut teipſum. ⁋Dixitq́ue illi: Rectè reſpondiſti: hoc fac, & viues.
29 ⁋Ille autem uolens iuſtificare ſeipſum, dixit ad
30 Ieſum: Et quis eſt meus proximus? ⁋ˇSuſcipiensˇ autẽ Ieſus, dixit: Homo quidam deſcẽdebat ab Ie-
F ruſalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiã diſpoliauerunt eum: & plagis impoſitis abierunt ſemi-
31 uiuo relicto. ⁋Accidit autem, vt ſacerdos quidam
32 deſcenderet eadem via: & uiſo illo, præteriuit. ⁋Similiter & Leuita, cùm eſſet ſecus locum, & videret
33 eum, pertranſijt. ⁋Samaritanus autem quidam iter

Matt.9.c. 37.
‖Mat.10.b 16.
‖Mar.6.a 8.
4.Reg 4.c 29.
‖Mat.10.b 10.
Deut.24.c 14.
1.Tim 5.c 18.
Act.13.g.51
Mat.11.c.21
‖Mat.10.d 40.
‖Ioh.13.c. 20.
‖Mat.11. d.25.
ˇin Spiritu ſancto.
‖Mat.13.b 16.
Mat.22.d. 35.
Mar.12.d 28.
Deu.6.a.5
ˇSuſpiciẽs.

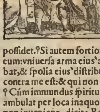
faciens

faciens, venit secus eum: & videns eũ, misericordia motus est. 34 ¶Et appropiãs alligauit vulnera eius, infundẽs oleum & vinum, & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, & curam eius egit. 35 ¶Et altera die ꝓtulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe: & quodcunque super erogaueris, ego cùm rediero reddam tibi. 36 ¶Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? 37 ¶At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade & tu fac similiter. 38 ¶Factum est autem dum irent, & ipse intrauit in quoddam castellum: G & mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum suam: 39 ¶& huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius. 40 ¶Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit & ait: Domine non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi vt me adiuuet. 41 ¶Et respondens, dixit illi Dominus: Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima. 42 ¶Porrò vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPVT XI.

1 A ET factum est, cùm esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Iohannes discipulos suos. 2 ¶Et ait illis: Cùm oratis, dicite: ‖ Pater, sanctificetur nomen tuum. 3 Adueniat regnum tuum. ¶* Panem nostrum quotidianum da nobis ʻhodieʼ, 4 & dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. 5 ¶Et ait ad illos: quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet 6 illi: Amice, commoda mihi tres panes: ¶quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quòd ponam ante illum: 7 ¶Et ille deintus respondens, dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili: non possum surgere & dare tibi. 8 ¶Et si ille perseuerauerit pulsans: dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quòd amicus eius sit, propter improbi- B tatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. 9 ¶‖ Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. 10 ¶Omnis enim qui petit, accipit: 11 & qui quærit inuenit: & pulsanti aperietur. ¶‖ Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? 12 ¶Aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpionem? 13 ¶Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quantò magis pater vester * de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se? 14 ¶‖ Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum. Et cùm eiecisset dæmonium, locutus est mutus: & admiratæ sunt turbæ. 15 ¶‖ Quidã autem ex eis dixerunt: In beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. 16 ¶Et alij tentantes, sign[...] de cœlo quærebant ab eo. 17 ¶Ipse autem, vt vidit c[...] C gitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in se d[...] uisum, ʻdesolabiturʼ: & domus supra domum ʻca[...] det. 18 ¶Si autem & satanas in seipsum diuisus est: qu[...] modo stabit regnum eius? quia dicitis in Beelze[...]

bub me eijcere dæ[...] monia. 19 ¶Si autem e[...] go in Beelzebub ei[...] cio dæmonia: filij ve[...] stri in quo eijciunt? [...] deo ipsi iudices vest[...] erunt. 20 ¶Porrò si in d[...] gito Dei eijcio dęm[...] nia: profectò perue[...] nit in vos regnũ De[...] 21 ¶Cùm fortis armatu[...] custodit ʻatriũ suum[...] in pace sunt eaʼ qu[...] possidet. 22 ¶Si autem fortior eo superueniens, vicer[...] eum: vniuersa arma eius ʻauferetʼ in quibus confid[...] bar, & spolia eius ʻdistribuetʼ. 23 ¶Qui non est mecu[...] contra me est: & qui non colligit mecum disperg[...] 24 ¶Cùm immundus spiritus exierit de homine, per[...] ambulat per loca inaquosa, quærens requiem. E[...] non inueniens, dicit: Reuertar in domum mea[...] vnde exiui. 25 ¶Et cùm venerit, inuenit *scopis mun[...] datam & ornatam. 26 ¶Tunc vadit & assumit septe[...] alios spiritus nequiores se: & ingressi habitant ib[...] D Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribu[...] 27 ¶Factum est autem: cum hæc diceret, extollens vo[...] cem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus ve[...] ter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille d[...] 28 xit: ¶Quinimò, beati qui audiunt verbum Dei: & c[...] 29 stodiunt illud. ¶‖ Turbis autem concurrentibus c[...] pit dicere: Generatio hæc, generatio nequàm est: [...] gnum quęrit, & signum non dabitur ei, ‖ nisi signu[...] 30 Ionæ prophetæ. ¶Nam sicut fuit Ionas sig[...]m N[...] niuitis: ita erit & filius hominis generationi ist[...] 31 ¶‖ Regina Austri surget in iudicio cum viris ge[...] nerationis huius, & condemnabit illos: quia ve[...] nit à finibus terræ audire sapientiam Salomoni[...] 32 & ecce plus quàm Salomon hic. ¶Viri Niniuit[...] surgent in iudicio cum generatione hac, & co[...] demnabunt illam: ‖ quia pœnitentiam egerunt a[...] prædicationem Ionæ: & ecce plus quàm Ionas hi[...] 33 ¶‖ Nemo lucernam accendit, & in abscõdito poni[...] neq; sub modio, sed supra candelabrum, vt qui in[...] 34 grediuntur, lumen videant. ¶Lucerna corporis tu[...] est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totu[...] corpus tuum lucidum erit: si autem nequàm fueri[...] 35 etiam corpus tuum tenebrosum erit. ¶Vide ergo [...] 36 lumen quod in te est, tenebræ sint. ¶Si ergo corp[...] tuum totum lucidum fuerit, non habens aliqua[...] partem tenebrarum: erit lucidum totum, & sic[...] 37 lucerna fulgoris illuminabit te. ¶Et cùm loquere[...] tur, rogauit illum quidam Pharisæus vt prander[...] 38 apud se. Et ingressus recubuit. ¶Pharisæus autẽ co[...] pit intra se reputans dicere, quare non baptizat[...] 39 esset ante prandium: ¶Et ait Dominus ad illu[...] ‖ Nunc vos Pharisæi quod déforis est calicis & ca[...] ni, mundatis: quod autem intus est vestrum, ple[...] 40 est rapina & iniquitate. ¶Stulti, nónne qui fe[...] quod déforis est, etiam id quod déintus est, fec[...] 41 ¶Veruntamen quod super est, date eleemosyna[...] 42 & ecce omnia munda sunt vobis. ¶Sed væ vo[...]

Mat.6.b.9
* Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra 4.
ʻ quotidie
‖ Mat.7.a.7. & 21.b.22. Mar.11.c.24. Io.14.b.13 & 15.a.7. & 16.c.23 ‖ Iac.1.a.5 Mat.7.b.9
* cœlestis.
Matt.9.d.32. & 12.b.22. ‖ Mar.3.c.22.

Pharisæis, quia decimatis mentam & rutam & omne olus: & præteritis iudicium & charitatem Dei. 43 hæc autē oportuit facere, & illa non omittere. ¶ Væ vobis Pharisæis, quia diligitis primas cathedras 44 in synagogis, & salutationes in foro. ¶ Væ vobis, quia estis vt monumenta quæ non apparent, & ho- 45 mines ambulantes supra, nesciunt. ¶ Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, 46 hæc dicens etiam contumeliam nobis facis. ¶ At ille ait: Et vobis legisperitis væ: quia oneratis homines oneribus quæ portare non possunt, & ipsi vno 47 digito vestro non tangitis sarcinas. ¶ Væ vobis, qui ædificatis monumēta Prophetarum: patres autem 48 vestri occiderūt illos. ¶ Profectò testificamini quòd G consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis 49 eorum sepulchra. ¶ Propterea & sapiētia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis 50 occident & persequentur: ¶ vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitu- 51 tione mundi à generatione ista, ¶ à sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ, qui perijt inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac gene- 52 ratione. ¶ Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clauē scientiæ: ipsi non introistis, & eos qui introibant, 53 prohibuistis. ¶ Cùm autē hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi & Legisperiti grauiter insistere, & os 54 eius opprimere de multis, ¶ insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eū.

CAPVT XII.

1 A

Multis autē turbis circūstantibus, ita vt se inuicē conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos: Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hy- 2 pocrisis. Nihil autē opertū est, quod non reueletur, neque absconditum, quod nō 3 sciatur. ¶ Quoniā quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem loquuti estis in cubiculis, prædicabitur in te- 4 ctis. ¶ Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occîdunt corpus, & post hæc non ha- 5 bēt amplius quid faciant. ¶ Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. ita di- 6 co vobis hunc timete. ¶ Nónne quinque passeres ve- neunt dipondio: & vnus ex illis non est in obliuio- 7 ne coram Deo? ¶ Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeri- 8 bus pluris estis. ¶ Dico autē vobis: Omnis quicun- B que confessus fuerit me coram hominibus: & filius 9 hominis confitebitur illum corā angelis Dei. ¶ qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur 10 coram angelis Dei. ¶ Et omnis qui dicit verbum in filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spi- 11 ritū sanctū blasphemauerit, non remittetur. ¶ Cùm autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus & potestates: nolite soliciti esse qualiter, aut q̄d 12 rn̄deatis, aut quid dicatis. ¶ Spūs enim sanctus doce- 13 bit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere. ¶ Ait autē ei quidā de turba: Magister, dic fratri meo, vt 14 diuidat mecum hęreditatē. ¶ At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorē super vos? 15 ¶ Dixitq; ad illos: Videte & cauetē ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est 16 ex his quæ possidet. ¶ Dixit autem similitudinem ad illos dicens: Hominis cuiusdam diuitis vberes fru- 17 ctus ager attulit: ¶ & cogitabat intra se, dicens: Quid faciā quia non habeo quò congregē fructus meos? 18 ¶ Et dixit: Hoc faciam: Destruam horrea mea, & maiora faciam: & illuc congregabo omnia quæ na- 19 ta sunt mihi, & bona mea: ¶ & dicam animæ meæ: Aīa, habes multa bona posita in annos plurimos: re- 20 quiesce, comede, bibe, epulare. ¶ Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetūt à te: 21 quæ autem parasti, cuius erunt? ¶ Sic est qui sibi the- 22 saurizat, & non est in Deum diues. ¶ Dixitq; ad discipulos suos: Ideo dico vobis: Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis: neq; corpori, quid 23 induamini. ¶ Anima plus est quàm esca, & corpus 24 plus quàm uestimentū. ¶ Considerate coruos, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium: neq; horreū & Deus pascit illos. Quantò ma- 25 gis uos pluris estis illis? ¶ Quis autē uestrū cogitando potest adijcere ad staturam suam cubitū vnum? 26 ¶ Si ergo neque quod minimum est, potestis: quid 27 de cæteris soliciti estis? ¶ Considerate lilia quomo- D do crescunt: non laborant, neq; nent: dico autē uobis, nec Salomon in omni gloria sua uestiebatur si- 28 cut unum ex istis. ¶ Si autem fęnum quod hodie est in agro, & cras in clibanū mittitur, Deus sic uestit, 29 quantò magis uos pusillæ fidei? ¶ Et uos nolite quę- rere, quid manduceris, aut quid bibatis, & nolite in 30 sublime tolli: ¶ hæc enim omnia gentes mundi quę- rūt: Pater autem uester scit quoniam his indigetis. 31 ¶ Veruntamē quærite primùm regnum Dei, & hęc 32 omnia adijcientur uobis. ¶ Nolite timere pusillus grex. quia cōplacuit patri uestro dare uobis regnū. 33 ¶ Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite uobis saculos qui non ueterascunt, thesaurum non deficientē in cœlis: quò fur nō appropiat, neq; 34 tinea corrupit. ¶ Vbi enim thesaurus uester est, ibi E & cor uestrū erit. ¶ Sint lumbi vestri præcincti, & lu- 35 cernæ ardentes in manibus uestris, ¶ & uos similes 36 hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptijs: vt cùm uenerit & pulsauerit, 37 confestim aperiant ei. ¶ Beati serui illi, quos cum uenerit dominus, inuenit uigilantes. amen dico uobis, quòd præcinget se, & faciet illos di- 38 scumbere, & transiens ministrabit illis. ¶ Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uene- 39 rit, & ita inuenerit: beati sunt serui illi. ¶ Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret, uigilaret utique, & non sineret per- 40 fodi domum suam. ¶ Et uos estote parati: quia qua 41 hora non putatis, filius hominis ueniet. ¶ Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam: 42 an & ad omnes? ¶ Dixit autem Dominus: Quis, putas, est fidelis dispensator & prudens, quem consti- tuit Dominus supra familiam suam, ut det illis in 43 tempore triticī mensuram? ¶ Beatus ille seruus, quē F cùm uenerit dominus, inuenerit ita facientem. ¶ Ve- 44 rè dico uobis, quoniam supra omnia quæ possidet, 45 constituet illum: ¶ Quòd si dixerit seruus ille in corde suo: Moram facit dominus meus uenire: & cępe- rit percutere seruos & ancillas, & edere, & bibere,

Eccl. 11.c. 19.

Psal. 54.d. 25. Mat. 6.d. 25. 1.Pe.5.b.7

– 20. & iustitiam eius Mat. 19 c. 21. Marc. 6.c 10.

– 14.

Mat. 24. 43. Apo. 16.c. 15.

constituet 2.

& in-

46 & inebriari: ¶ veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, par-
47 temque eius cum infidelibus ponet. ¶ Ille autem ser uus qui cognouit voluntatem dñi sui, & non se pręparauit, & non fecit secundùm voluntatem eius: va
48 pulabit multis. ¶ qui autem nõ cognouit, & fecit di gna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui mul tum datum est, multũ quæretur ab eo: & cui cõmen
49 dauerũt multum, plus petent ab eo. ¶ Ignẽ veni mit-
50 tere in terram: & quid volo nisi vt accendatur? ¶ Ba-
G ptismo autem habeo baptizari: & quomodo coar-
51 ctor, vsque dum perficiatur? ¶ Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico uobis: sed separa-
52 tionem. ¶ erunt enim ex hoc, quinque in domo vna
53 diuisi, tres in duos, & duo in tres: ¶ diuidentur, pater in filium, & filius in patrem suum: matrem in filiam, & filia in matrem: socrus in nurum suam, &
54 nurus in socrum suam. ¶ Dicebat autẽ & ad turbas, Cùm videritis nubem orientem ab occasu, statim
55 dicitis, Nimbus venit: & ita fit. ¶ & cùm austrũ flan-
56 tem, dicitis, Quia æstus erit: & fit. ¶ Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare: hoc autem tem-
57 pus quomodo non probatis? ¶ Quid autem & à vo
58 bisipsis non iudicatis quod iustum est? ¶ | Cùm autem uadis cũ aduersario tuo ad principẽ, in uia da operam liberari ab illo: ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat
59 te in carcerem. ¶ Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas.

Mat. 10. d. 34. · *Mat. 16. a. 2.* · *Math. 5. d. 25.*

CAPVT XIII.

1 A Derant autem quidam ipso in tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum san guinẽ Pilatus miscuit cùm sacrificijs eo
2 rum. ¶ Et respondens dixit illis: Putatis quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores
3 fuerint, quia talia passi sunt? ¶ Non, dico vobis: sed nisi pœnitentiam habueritis omnes similiter peri-
4 bitis. ¶ Sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos: putatis quia & ipsi
B debitores fuerint præter omnes homines habitan-
5 tes in Ierusalem? ¶ Non, dico vobis: sed si pœnitentiam non habueritis, omnes similiter peribitis.
6 ¶ Dicebat autem hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua: &
7 venit quærens fructum in illa: & non inuenit. ¶ Dixit autem ad cultorẽ vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac: & non inuenio. Succide ergo illam: vt quid etiam terrã oc
7 cupat? At ille respondens, dicit illi: Domine, dimit te illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illã,
8 mittam stercora: ¶ & si quidem fecerit fructum: sin
10 autem, in futurum succides eam. ¶ Erat autem do-
11 cens in synagoga eorum sabbathis. ¶ Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo: & erat inclinata, nec omnino poterat sursum
12 respicere. ¶ Quàm cùm videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate
13 tua. ¶ Et imposuit illi manus, & confestim erecta
14 cta est, & glorificabat Deum. ¶ Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbatho curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini: & non in
15 die sabbathi. ¶ Respondens autem ad illum Domi-
D nus dixit: ʼHypocritaʼ, vnusquisque vestrum sabbatho non soluit bouem suum, aut asinum à præse-

hypocritæ

16 pio, & ducit adaquare? Hanc autem filiã Abrahæ, quam alligauit satanas, ecce decem & octo annis,
17 non oportuit solui à vinculo isto die sabbathi? ¶ Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuersis quæ
18 gloriosè fiebant ab eo. ¶ | Dicebat ergo: Cui simile
19 est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud? ¶ Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborẽ magnam, & volucres cœli requieuerunt in ramis eius.
20 ¶ | Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnũ Dei?
21 ¶ Simile est fermento, quod acceptum mulier abscõ
E dit in farinæ sata tria: donec fermentaretur totum.
22 ¶ Et ibat per ciuitates & castella docens, & iter fa-
23 ciens in Ierusalem. ¶ Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui saluantur? Ipse autem dixit ad
24 illos. ¶ | Contendite intrare per angustam portam quia multi, dico vobis, quærent intrare & non pote
25 runt. ¶ | Cùm autem intrauerit paterfamiliâs, & clau serit ostium, & incipietis foris stare, & pulsare ostiũ dicentes Domine aperi nobis: & respondens, dicet
26 vobis: Nescio vos, vnde sitis: ¶ tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in
27 plateis nostris docuisti. ¶ Et dicet vobis: | Nescio
F vos, vnde sitis: discedite à me omnes operarij ini-
28 quitatis. ¶ Ibi erit fletus & stridor dentium: cùm videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Pro-
29 phetas in regno Dei: vos autem expelli foras. ¶ Et venient ab Oriente, & occidente, & Aquilone, &
30 Austro, & accumbent in regno Dei. ¶ Et ecce sunt nouissimi quiʼ eruntʼ primi: & sunt primi, quiʼ eruntʼ
31 nouissimi. ¶ In ipsa die accesserunt quidam Pharisæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc: quia Hero-
32 des vult te occidere. ¶ Et ait illis: Ite, & dicite vulpi
G illi: Ecce eijcio dæmonia & sanitates perficio ho-
33 die & cras, & tertia die consummor. ¶ Verumtamen oportet me hodie & cras, & sequenti die ambulare
34 quia non capit prophetã perire extra Ierusalẽ. ¶ Ierusalẽ Ierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittũtur ad te: quoties uolui congregare filios tuos quemadmodum auis nidũ suum sub pen-
35 nis, & noluisti? ¶ Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Dico autem uobis, quia non videbitis me donec ueniat cùm dicetis: | Benedictus qui venit in nomine Domini.

Mat. 13. d. 31. Marc. 4. e. 30. · *Mat. 13 33.* · *Mat. 7. b. 13. Mat. 25. a. 10.* · *Mat 7. c. 23. & 25. d Psal. 6. b. 9.* · *Mat. 19. d. 30. & 20 b. 16. Mar. 10. d. 31.* · *erant* · *Mat. 23. 37.* · *Psal. 19. f. 28.*

CAPVT XIIII.

1 A

E T factum est cùm intraret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorũ sabbatho manducare pa
2 nem, & ipsi obseruabant eũ. ¶ Et ecce homo quidam hydropi
3 cus erat ante illũ. ¶ Et respondens Iesus dixit ad Legisperitos & Pharisæos, dicens: Si
4 licet sabbatho curare: ¶ At illi tacuerũt. Ipse verò ap
5 prehensum sanauit eum, ac dimisit. ¶ Et respondens ad illos dixit: Cuius vestrũ asinus aut bos in puteũ cadet: & non continuò extrahet illum die sabathi?
6 ¶ Et nõ poterãt ad hęc respõdere illi. ¶ Dicebat autẽ

& ad

B & ad inuitatos parabolam intēdens quomodo pri 8 mos accubitus eligerent, dicens ad illos: ¶ Cùm inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo 9 loco, ne fortè honoratior te sit inuitatus ab illo: ¶ & veniēs is qui te & illum vocauit, dicat tibi: Da huic locum: & tunc incipiat cum rubore nouissimum lo 10 cum tenere. ¶ sed cùm vocatus fueris, vade, re-C cumbe in nouissimo loco, vt cùm venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc 11 erit tibi gloria coram simul discumbentibus: ¶ quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humi-12 liat, exaltabitur. ¶ Dicebat autem & ei qui se inuitauerat: Cùm facis prandium aut cœnam noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites: ne fortè te & ipsi reinui-13 tent, & fiat tibi retributio. ¶ sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: 14 ¶ & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: re-15 tribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. ¶ Hęc cùm audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui 'manducabit' panem in regno 16 Dei. ¶ At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cœ-17 nam magnam, & vocauit multos. ¶ Et misit ser-D

uum suum hora cęnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam para 18 ta sunt omnia. ¶ Et cœperūt simul omnes se excusare. Primus dixit ei, Villam emi, & necesse habeo exire & videre illam, rogo te, habe me excusa-19 tum. ¶ Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare il-20 la: rogo te, habe me excusatum. ¶ Et alius dixit: 21 Vxorem duxi, & ideo non possum venire. ¶ Et re-E uersus seruus, nunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamiliàs, dixit seruo suo: Exi citò in plateas & vicos ciuitatis: & pauperes, ac debiles, & cæ-22 cos, & claudos introduc huc. ¶ Et ait seruus: Domi-23 ne factum est vt imperasti. & adhuc locus est. ¶ Et ait dominus seruo: Exi in vias & sepes: & compelle 24 intrare, vt impleatur domus mea. ¶ Dico autem vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gu-25 stabit cœnam meam. ¶ Ibant autem turbæ multæ 26 cum eo, & cōuersus dixit ad illos: ¶ Si quis venit ad F me, & nō odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & ani-27 mam suam: nō potest meus esse discipulus. ¶ Et qui non baiulat crucē suam, & venit post me: nō potest 28 meus esse discipulus. ¶ Quis enim ex vobis volēs turrim ædificare, 'non' prius sedens computat sumptus qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum, 29 ¶ ne posteaquàm posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui vident, incipiant illude-30 re ei, ¶ dicentes, Quia hic homo cœpit ædificare, & 31 non potuit consummare? ¶ Aut quis Rex iturus cō-G mittere bellum aduersus alium Regem, non sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occur-32 rere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? ¶ alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, 33 rogat ea quæ pacis sunt. ¶ Sic ergo omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ possidet, non po-34 test meus esse discipulus. ¶ Bonum est sal. Si autem 35 sal *euanuerit: in quo condietur? ¶ Neque in terram, neq; in sterquilinium vtile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

Prou.25.a 7 · Mat.23.b.12. Infr. 18.c.14 · Iob.4.b.7 · Prou.3.a.9. · * mādūcabit · Mat.22.a.2. · Apoc.19.b.9 · Mat.10.d.37. · Mat.10.d.38.& 16.d.24. · Mar.8.d.34. · * nonne. · Mat.5.b.13. · Mar.9 8.50. · *quoque.

CAPVT XV.

1 A Erant autem appropinquantes ei publicani & peccatores, vt audirent illum. ¶ Et 2 murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & man-3 ducat cum illis. ¶ Et ait ad illos parabolam istam, 4

dicens: ¶ Quis ex vobis homo qui habet centum oues: & si perdiderit vnam ex illis, nónne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam? 5 ¶ Et cùm inuenerit eā imponit in humeros 6 suos gaudens: ¶ & veniens domum con-B uocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat. 7 ¶ Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cœlo 'super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm 'super nonagintanouem iustis qui non indigent pœniten-8 tia. ¶ Aut quæ mulier habens drachmas decem: si perdiderit drachmam vnam, nónne accendit lucernam, & 'euertit domum, & quærit diligenter, do-9 nec inueniat *? ¶ Et cùm inuenerit conuocat amicas, & uicinas dicens: Congratulamini mihi, quia 10 inueni drachmam quam perdideram. ¶ Ita, dico C uobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno 11 peccatore pœnitentiam agente. ¶ Ait autem: Ho-12 mo quidam habuit duos filios: ¶ & dixit adolescentior ex illis patri: Pater da mihi portionem substantiæ quæ me contingit. Et diuisit illis substantiam. 13 ¶ Et non post multos dies, congregatis omnibus adolescentior filius peregrè profectus est in regionem longinquam: & ibi dissipauit substātiam suam 14 viuendo luxuriosè. ¶ Et postquàm omnia 'consum-D masset', facta est fames ualida in regione illa, & ip-15 se cœpit egere. ¶ Et abijt, & adhæsit uni ciuium regionis illius. Et misit illum in uillam suam, ut pa-16 sceret porcos. ¶ Et cupiebat implere uentrem suum de filiquis quas porci manducabant: & nemo illi da-

17 bat. ¶ In se autē reuersus, dixit. Quanti mercenarij *patris mei abundāt panibus: ego 18 autē hic fame pereo. ¶ Surgā, & ibo ad patrem meū, & dicā ei: Pater peccaui in cœ-19 lum & corā te: ¶ iam non sum dignus uocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenarijs tuis. ¶ Et surgēs 20 uenit ad patrem suum. Cùm autem adhuc longè E esset, uidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & 21 osculatus est eum. ¶ Dixitq; ei filius: Pater peccaui in cœlum, & coram te: iam non sum dignus uoca-

Mat 18.b.12. · * euerrit a. · *, eam · * dissipasset a. · * in domo

ri filius

22 ri filius tuus. ¶Dixit autem pater ad seruos suos: Citò proferte stolā primā, & induite illum, & date annulum in manū eius, & calceamenta in pedes eius,
23 ¶& adducite vitulum saginatum, & occidite, & mā-
24 ducemus & epulemur: ¶quia hic filius meus mor-
F tuus erat, & reuixit: perierat, & inuētus est. Et cępe-
25 runt epulari. ¶Erat autē filius eius senior in agro: & cùm ueniret & appropinquaret domui audiuit sym-
26 phoniam & chorum: ¶& vocauit vnum de seruis, &
27 interrogauit quid hæc essent. ¶Isq; dixit illi, Frater tuus venit, & occidit pater tuus uitulū saginatum,
28 quia saluum illum recepit. ¶Indignatus est autē, & nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cępit ro-
29 gare illū. ¶At ille respōdens dixit patri suo: Ecce tot
G annis seruio tibi, & nunquàm mandatum tuum prę-teriui, & nunquàm dedisti mihi hœdū, vt cum amicis meis epularer: ¶sed postquàm filius tuus hic qui
30 deuorauit substantiā suā cū meretricibus, vênit, oc-
31 cidisti illi vitulum saginatū. ¶At ipse dixit illi: Fili tu
32 semper mecū es, & oīa mea tua sunt. ¶epulari autē & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est.

CAPVT XVI.

1 Dicebat autem, & ad discipulos suos: Ho-
A mo quidam erat diues qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illū, quasi
2 dissipasset bona ipsius. ¶Et vocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villica-
3 re. ¶Ait autē villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? fodere non
4 valeo, mendicare erubesco. ¶Scio quid faciam: vt cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in
5 domos suas. ¶Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes
6 Domino meo? ¶At ille dixit: Centum cados olei.
B Dixitq; ei: Accipe cautionem tuam: & sede, citò
7 scribe quinquaginta. ¶Deinde alij dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait
8 illi: Accipe literas tuas, & scribe octoginta. ¶Et laudauit dominus uillicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filij huius seculi, prudētiores filijs
9 lucis in generatione sua sunt. ¶Et ego vobis dico: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna taberna-
10 cula. ¶Qui fidelis est in minimo, & in maiori fide-
C lis est: & qui in modico iniquus est, & in maiori ini-
11 quus est. ¶Si ergo in iniquo mammona fideles non
12 fuistis: quod verum est, quis credet vobis? ¶Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis
13 dabit vobis? ¶Nemo seruus potest duobus dominis seruire: aut enim vnum odiet, & alterum diliget: aut vni adhærebit: & alterum contemnet. non
14 potestis Deo seruire, & mammonæ. ¶Audiebant autem omnia hæc Pharisæi qui erant auari: & deride-
15 bant illum. ¶Et ait illis: Vos estis qui iustificatis
D uos coram hominibus: Deus autem nouit corda uestra: quia quod hominibus altum est, abominatio
16 est ante Deum. ¶|| Lex & prophetæ, vsque ad Ioannem, ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud uim facit. ¶|| Facilius est autem cœlum
17 & terram præterire, quàm de lege vnum apicem
18 cadere. ¶|| Omnis qui dimittit vxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit,
19 mœchatur. Homo quidā erat diues, * & induebatur

Matt. 6. c. 24.

|| Matt. 11. b. 12. || Matt. 5. c. 18. || Mat. 5. e. 32. Mat. 10. b. 11. 1. Cor. 7. b. 10. * qui

E purpura & bysso: & epulabatur quotidie splēdidè.
20 ¶Et erat quidā mēdicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuā eius, vlceribus plenus

¶cupiens saturari de micis quę cadebāt de
21 mensa diuitis, * sed & canes ueniebāt, & lingebāt ulcera eius. ¶Factum est autē ut more-
22 retur mēdicus & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autē & diues:
23 & sepultus est in inferno. ¶Eleuans autem oculos suos cùm esset in tormētis, uidit Abraham à longè,
24 & Lazarū in sinu eius: ¶& ipse clamans, dixit: Pater
F Abrahā, miserere mei: & mitte Lazarū ut intingat extremū digiti sui in aquā, ut refrigeret linguā meā,
25 quia crucior in hac flamma. ¶Et dixit illi Abrahā: Fili, recordare quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu
26 uerò cruciaris. ¶& in his omnibus, inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neq; inde huc transmea-
27 re. ¶Et ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in do-
28 mum patris mei, ¶habeo enim quinque fratres, vt testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum tor-
29 mentorum. ¶Et ait illi Abraham: Habent Moysen,
30 & prophetas: audiant illos. ¶At ille dixit: Non, pa-
G ter Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos,
31 pœnitentiam agent. ¶Ait autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

* & nemo illi dab.

CAPVT XVII.

1 Et ait ad discipulos suos: Impossibile est
A ut non ueniant scandala: væ autem illi
2 per quem ueniunt. ¶utilius est illi si lapis molaris imponatur circa collū eius, & projiciatur in mare, quàm ut scādalizet unūde pu-
3 sillis istis. ¶Attendite uobis. || Si peccauerit in te frater tuus, increpa illū: & si pœnitētiā egerit, dimitte il-
4 li. ¶Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die cōuersus fuerit ad te dicens, Pœnitet me: dimitte
5 illi. ¶Et dixerūt Ap̄li Dn̄o: Adauge nobis fidē. ¶Di-
6 xit autē Dn̄s: Si haberetis fidē sicut granū sinapis, &
B diceretis huic arbori moro: Eradicare, & trāsplātare
7 in mare: obediret uobis: ¶Quis autē vestrum habēs seruum arantē, aut pascentē, * qui regresso de agro
8 dicat illi: Statim transi, recumbe: ¶& non dicit ei, Para quod cœnem, & pręcinge te & ministra mihi, donec manducem & bibam, & post hæc tu manduca-
9 bis & bibes? ¶Nunquid gratiā habet seruo illi, quia
C fecit quę ei imperauerat? ¶Nō puto. Sic & uos cùm
10 feceritis omnia quę pręcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.
11 ¶Et factum est, dum iret in Ierusalem, transibat per
12 mediam Samariam & Galilęam. ¶Et cùm ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem vi-
13 ri leprosi, qui steterunt à longè: ¶& leuauerunt vo-
14 cē, dicentes Iesu pręceptor, miserere nostri. ¶Quos
D vt vidit, dixit: Ite, ostēdite uos sacerdotibus. Et fa-
15 ctum est, dum irent, mundati sunt. ¶Vnus autem ex illis, vt uidit quia mundatus est, cum

Matt. 18. 7. Matth. 5. 42. – 18. Mat. 18. 21. Lcu. 19. 17. Eccl. 19. 13. Mat. 17. 20. * boues. Leu. 14. 2.

16 magna voce magnifi cans Deum,¶ & cecidit in faciem ante pedes eius gratias agẽs: & hic erat Samaritanus.¶ 17 Respondens autẽ Iesns, dixit:Nónne decem mũdati sunt? & nouem vbi sunt? 18 ¶,Nõ est inuentus qui rediret, & daret gloriã Deo, nisi hic alienigena.¶ 19 Et ait illi: 20 Surge,vade:quia fides tua te saluum fecit.¶ Intetrogatus autem à Pharisæis quando venit regnũ Dei: respondit eis, & dixit:Non venit regnum Dei cum 21 obsetuatione:¶neque dicent, Ecce hic, aut ecce il- 22 lic.Ecce enim tegnum Dei intra vos est.¶ Et ait ad E discipulos suos: Venient dies quando desideretis 23 videre vnũ diem filij hominis:& non videbitis.¶|Et dicent vobis,Ecce hic, & ecce illic:Nolite ire,neq; 24 sectemini.¶ nam sicut fulgur coruscans de sub cœlo,in ea quæ sub cœlo sunt, fulget:ita erit filius ho- 25 minis in die sna.¶Primum autem oportet illũ mul- 26 ta pati,& reprobari à generatione hac.¶|Et sicut fa F ctum est in diebus Noë: ita erit & in diebus filij ho- 27 minis.¶ Edebant & bibebant, vxores ducebãt & dabantur ad nuptias vsque in diem qua intrauit Noë in arcam: & venit diluuium, & perdidit omnes. 28 ¶ Similiter | sicut factum est in diebus Loth: Edebant & bibebant,emebant & vendebant,plantabãt 29 & ædificabant.¶ qua die autem exijt Loth à Sodomis,pluit ignem & sulphur de cœlo, & omnes per- 30 didit.¶secundùm hæc erit qua die filius hominis re- 31 uelabitur.¶ In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa G eius in domo,ne descẽdat tollete illa: & q in agro. 32 similiter non tedeat retrò.¶Memotes estote vxoris 33 Loth.¶| Quicunque quæsierit animam suam saluã facere,perdet illam: & quicũque perdiderit illam, 34 viuificabit eam.¶| Dico vobis, | in illa nocte erunt duo in lecto vno:vnus assumetur, & alter relinque- 35 tur.¶ duæ erunt molentes in vnum:vna assumetut, & altera relinquetur:-duo in agro:vnus assumetur, 36 & altet relinquetur.¶ Respõdentes dicunt illi: Vbi Domine? Qui dixit illis: Vbicnnque fuerit corpus, illuc congregabnntur & aquilæ.

Mat. 24 b. 23. Mar 13.c. 21. | Mat. 24. c.75: | Genes.7. 25. | Gene.19 c.24. | Supr.9.c. 24. Mat.10. d. 39. Marc. 8 d. 35. Ioh. 12. d. 25. | Mat:24.d. 40. 1. Thes. 4 d.17. — 2.

CAPVT XVIII.

1 A DIcebat autem & parabolam ad illos quoniam oportet | semper orate & non de- 2 ficere,¶ dicens: Iudex quidã erat in quadam ciuitate,qui Deum non timebat,& 3 hominem non reuerebatur.¶Vidua aũt quędã erat in ciuitate illa:& veniebat ad eum, dicens:Vindica 4 me de aduersario meo.¶Et nolebat per multum tẽpus. Post bæc autem dixit intra se: Et si Deum non 5 timeo, nec hominem reuereor:¶tamen quia molesta est mihi hæc vidua,vindicabo illam, ne in no- 6 uissimo veniens sugillet me.¶ Ait autem Dominus: 7 Andite quid iudex iniquitatis dicit.¶ Deus autẽ nõ B faciet vindictam electorum suotum clamãtium ad 8 se die ac nocte:& patientiam habebit in illis?¶dico vobis quia citò faciet vindictam illorum: Veruntamen filius hominis veniens, putas, inueniet fidem 9 in terra?¶ Dixit autem & ad quosdam qui in se confitebant tanquã iusti,& asperuabantur cæteros pa- 10 tabolam istã*:¶Duo homines ascendebant in templnm,vt orarent: vnus Pharisæus, & alter Publica- 11 nus.¶ Phatisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi:quia non sum sicut cæteri hominũ: raptores,iniusti, adulteri, velut ẽt hic Publicanus. 12 ¶ ieiuno bis in sabbatho: decimas do omnium quæ 13 possideo.¶ Et publicanus à lõge stans,nolebat nec C oculos ad cœlũ leuare: sed percutiebat pectus suũ, 14 dicens:Deus propitius esto mihi peccatori.¶ Dico uobis,descendit hic iustificatus in domum suã ab illo. | quia oĩs qui se exaltat, bumiliabit:& qui se hu- 15 miliat,exaltabitur.¶|Afferebant aũt ad illum & infantes,vt eos tangeret.Quod cùm viderent discipn- 16 li,inctepabant illos.¶Iesus aũt conuocans illos,dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare 17 eos:talium est enim regnum Dei.¶ Amen dico vo- D bis, quicunq; nõ acceperit regnum Dei sicut puer,

non intrabit in il- 18 lud.¶|Et interrogauit eum quidã princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitã æternam possidebo? 19 ¶ Dixit autẽ ei Iesus: Quid me dicis bonũ? nemo bonns nisi so- 20 lus Deus.¶ Mandata nosti: Non occides, Nõ mœchaberis. Nõ furtum facies, Nõ falsum testimonium dices, Honora patrẽ tuum & ma- 21 trem.¶ Qui ait:Hęc oĩa custodiui à iuuentute mea. 22 ¶Quo audito, Iesus ait ei: Adhuc vnum tibi deest: oĩa quęcunq; habes,vende,& da pauperibus,& ha- 23 bebis thesautum in cœlo:& veni sequere me.¶ His ille auditis,contristatus est: quia diues etat valde. 24 ¶Videns autem Iesus illum tristẽ factum, dixit:Quã E difficilè,qui pecunias habent, in regnum Dei intra- 25 bunt?¶ Facilius est enim camelũ per foramen acus 26 transire,quã diuitem intrare in reguũ Dei.¶ Et dixerunt qui audiebant:|Et quis potest saluus fieri? 27 ¶Ait illis:Quæ impossibilia sunt apud hoĩes,possibi- 28 lia sunt apud Deũ.¶Ait aũt Petrus:Ecce, nos dimisi- 29 mus omnia,& secuti sumus te.¶Qni dixit eis:Amen dico uobis,nemo est qui reliquit domum, aut parẽtes,aut frattes,aut vxorem,aut filios propter regnũ 30 Dei,¶ & non tecipiat multa plura in hoc tẽpore, & 31 in seculo vẽturo vitam æternã.¶|Assumpsit autẽ Ie- F sus duodecim,& ait illis:Ecce ascendimus Ierosolymã,& consummabuntur omnia quæ scripta sunt 32 per prophetas de filio hominis.¶tradetur enim Gẽtibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur: 33 ¶& postquam flagellauerint, occident eum: & ter- 34 tia die resurget.¶ Et ipsi nibil horũ intellexerunt, & erat verbũ istud absconditũ ab eis:& nõ iutelligebãt quę dicebant.¶|Factũ 35 est autẽ, cúm appropinquaret Iericho,cęcus quidã sedebat secus viam, mẽdicans. 36 ¶ Et cùm audiret turbã prætereuntẽ,interrogabat quid hoc esset.

* dicens | Ecclesi. 18. c.22. 1. Thes. 3. c.17. | Supr.14.b. 11. Mat. 23.b. 12. | Mat.19.b. 13. Mar. 10.b. 13. | Matt.19. c.16. Mar. 10 b. 17. | Exod. 20. b.13. | Mat. 20. b.17. Marc. 10. c.32. | Mat. 20. d.29. Mar. 10. g. 46.

37 set.¶ Dixerunt autem ei, quòd Iesus Nazarenus trã 38 siret.¶ Et clamauit, dicens: Iesu fili Dauid miserere 39 mei.¶ Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. Ipse verò multò magis clamabat: Fili Dauid mise- 40 rere mei.¶ Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad 41 se.¶ Et cùm appropinquasset, interrogauit illum, di cens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, 42 vt videã.¶ Et Iesus dixit illi: Respice: fides tua te sal 43 uũ fecit.¶ Et cõfestim vidit, & sequebatur illũ magni ficans Deũ. Et oĩs plebs, vt vidit, dedit laudẽ Deo.

CAPVT XIX.

1 A ET ingressus, perambulabat Iericho.¶ Et ecce vir nomine Zachæus: & hic prin- 2 ceps erat publicanorum, & ipse diues: & 3 ¶ quærebat videre Iesum quis esset: & nõ poterat præ turba, quia statura pusillus erat.¶ Et 4 præcurrens, ascendit in arborem sycomorũ vt vide 5 ret eum: quia inde erat transiturus.¶ Et cùm venis- set ad locum, suspiciens Iesus, vidit illum, & dixit ad eũ: Zachęe, festinans descende: quia hodie in do 6 mo tua oportet me manere.¶ Et festinans descẽdit, 7 & excepit illum gaudens.¶ Et cùm viderent omnes murmurabant, dicentes, quòd ad hominẽ peccato 8 rem diuertisset.¶ Stans autẽ Zachæus, dixit ad *Do- B minum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domi ne, do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, 9 reddo quadruplum.¶ Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quòd & ipse filius sit 10 Abrahę.¶ Venit enim filius hominis quærere & sal 11 uum facere quod perierat.¶ Hæc illis audientibus adijciens, dixit parabolam, eo quòd esset prope Ie rusalem, & quia existimarent quòd confestim re- 12 gnum Dei manifestaretur.¶ Dixit ergo: Homo qui C dam nobilis abijt in regionem longinquam accipe 13 re sibi regnum, & reuerti.¶ Vocatis autem decẽ ser uis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Nego 14 ciamini dum venio.¶ Ciues autem eius oderant eũ: & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolu- 15 mus hunc regnare super nos.¶ Et factum est vt redi- ret accepto regno: & iussit vocari seruos, quibus de dit pecuniam: vt sciret quantum quisque negocia- 16 tus esset.¶ Venit autẽ primus, dicens: Domine, mna 17 tua decem mnas acquisiuit.¶ Et ait illi: Euge bone D serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem 18 habẽs super decem ciuitates.¶ Et alter venit, dicẽs: 19 Dñe, mna tua fecit quinque mnas.¶ Et huic ait: Et 20 tu esto super quinque ciuitates.¶ Et alter venit, di- cens: Domine, ecce mna tua quam habui repositã 21 in sudario.¶ Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non semi- 22 nasti.¶ Dicit ei: De ore tuo te iudico serue nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollẽs quod 23 non posui, & metens quod non seminaui: & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego ve 24 niens: cum vsuris vtique exegissem illam?¶ Et astan tibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi qui de 25 cem mnas habet.¶ Et dixerunt ei: Domine, habet 26 decem mnas.¶ Dico autem vobis, quia omni habẽ ti dabitur *: ab eo autem qui non habet, & quod ha 27 bet auferetur ab eo.¶ Veruntamen inimicos meos illos qui noluerunt me regnare super se, adducite 28 huc: & interficite ante me.¶ Et his dictis, præcede- 29 bat ascendens Ierosolymam.¶ Et factum est, cùm E appropinquasset ad Beth-phage & Beth-aniam ad Montem qui vocatur oliueti, misit duos discipulos

*Iesum:
Matt.18. b.11.
Mat. 25.b. 14.
Sup. 8.c 18. Mar. 13. 12. 25. c. 29. Marc. 4.c 25. * & abundabit. Mat. 21 a.1. Mar. 11. a.1.

30 suos,¶ dicens: Ite in castellum quod contra * est: in quod introeuntes, inuenietis pullum asinæ alliga- tum, cui nemo vnquam hominum sedit: soluite il- 31 lum, & adducite.¶ Et si quis vos interrogauerit, Qua re soluitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operã eius 32 desiderat.¶ Abierunt autem qui missi erant: & inue 33 nerunt sicut dixit illis stantem pullum.¶ Soluenti- bus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad il- 34 los: Quid soluitis pullũ?¶ At illi dixerunt: Quia Do

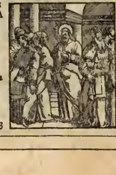

35 minus eum necessa- rium habet.¶ Et du- xerunt illũ ad Iesum. Et iactantes vestimẽ- ta sua supra pullum, imposuerunt Iesum. 36 ¶ Eunte autẽ illo sub- sternebant vestimen- 37 ta sua in via.¶ Et cùm appropinquaret iam ad descensum Mon- tis olieti, cœperun oẽs turbæ descendẽ- tium gaudentes laudare Deum voce magna, supe 38 oĩbus quas viderant virtutibus,¶ dicentes: Benedi ctus qui venit Rex in noĩe Dñi, pax in cœlo, & glo 39 ria in excelsis.¶ Et quidã Pharisæorũ de turbis, dixe 40 rũt ad illũ: Magister, increpa discipulos tuos.¶ Qui G bus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapi- 41 des clamabunt.¶ Et vt appropinquauit, videns ciui 42 tatẽ, fleuit super illã, dicens:¶ Quia si cognouisses & tu, & quidẽ in hac die tua, quæ ad pacẽ tibi: nunc au 43 tem abscondita sunt ab oculis tuis.¶ Quia venient dies in te: & circũdabunt te inimici tui vallo, & cir 44 cundabunt te, & coangustabunt te vndique,¶ & ad terrã prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. & non relinquent in te lapidẽ super lapidẽ: eo quòd 45 non cognoueris tẽpus visitationis tuæ.¶ Et ingres

46 sus in templum, cœ pit eijcere vendente in illo, & emẽtes,¶ di cens illis: Scriptũ est Quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecisti 47 illam speluncã latro num.¶ Et erat docẽ quotidie in templo Principes autẽ sacer dotum & Scribæ & Principes plebis quæ 48 rebant illũ perdere:¶ & non inueniebant quid fac rẽt illi. Oĩs enim populus suspẽsus erat audiẽs illũ

CAPVT XX.

1 A ET factum est in vna dierum docẽte illo p pulum in templo euangelizante, cõue 2 nerũt principes sacer dotum & Scribæ cum senioribus,¶ & aiunt dicẽtes ad illum: D nobis in qua potest 3 te hæc facis? aut: Qu est qui dedit tibi hã potestatem?¶ Respo

dens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo vos &
4 ego vnum verbum. Respondete mihi: Baptismus
5 Iohannis de cœlo erar, an ex hominibus? At illi
cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, de
6 cœlo, dicet, Quare ergo nō credidistis illi? Si autē
dixerimus, ex hominibus, plebs vniuersa lapidabit
7 nos: certi sunt enim Iohannem prophetam esse. Et
8 responderunt se nescire vude esset. Et Iesus ait illis:
Neque ego dico vobis in qua potestate hæc fa-
9 cio. Cœpit autem dicere ad plebem parabolam
B hanc: Homo *, plantauit vineam, & locauit eam co-
10 lonis & ipse peregrè fuit multis temporibus. Et in
tempore * misit ad cultores seruū, vt de fructu vi-
neæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanē.
11 Et addidit alterum seruum mittere. Illi autem hūc
quoque cædentes & afficientes contumelia, dimise-
12 runt inanem. Et addidit tertium mittere: qui & il-
13 lum vulnerantes eiecerunt. Dicit autem dominus

a Mat. 21. c. 15. Mar. 12. a. 1.
a Isa. 5. a. 1
Iere. 2. d. 21.
* quidam.
* uindemiæ 6.

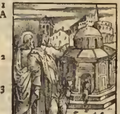
vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forsitā cùm hunc viderint, vere-
14 buntur. Quem cùm vidissent coloni, cogi-
C tauerunt intra se, dicentes: Hic est hæres: occidamus illum, vt nostra fiat hæreditas.
15 Et eiectum illum extra vineam, occiderunt: Quid ergo fa-
16 ciet illis dominus vineæ? veniet, & perdet colonos
istos, & dabit vineam alijs. Quo audito, dixerunt il-
17 li: Absit. Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est er-
go hoc quod scriptum est, Lapidem quem repro-
bauerunt ædificantes, hic factus est in caput angu-
18 li? Omnis qui ceciderit super illum lapidem, con-
quassabitur: super quem autem ceciderit commi-
19 nuet illum. Et quærebant principes sacerdotum &
Scribæ mittere in illum manus illa hora: & timue-
runt populum, cognouerunt enim quòd ad ipsos
20 dixerit similitudinem hanc. Et obseruantes, mise-
D runt insidiatores qui se iustos simularent: vt cape-
rent eum in sermone, & traderent illum principa-
21 tui & potestati præsidis. Et interrogauerunt eum,
dicentes: Magister, Scimus, quia rectè dicis & do-
ces: & non accipis personam, sed viam Dei in veri-
22 tate doces. licet nobis tributum dare Cæsari, an
23 non? Considerans aūt dolum illorum, dixit ad eos:
24 Quid me tentatis? ostendite mihi denarium. Cuius
habet imaginē & inscriptionē? Respōdentes, dixe-
25 runt: Cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt
26 Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo. Et non po-
tuerunt verbum eius reprehendere coram plebe:
27 & mirati in responso eius, tacuerunt. Accesserunt
autem quidam Sadducæorū qui negant esse resur-
E rectionē, & interrogauerunt eum, dicentes: Magi-
28 ster, Moyses scripsit nobis: Si frater alicuius mor-
tuus fuerit habēs vxorem, & hic sine liberis fuerit,
vt accipiat eam frater eius vxorem, & suscitet semē
29 fratri suo. Septem ergo fratres erant: & primus ac-
30 cepit vxorem, & mortuus est sine filijs. Et sequens
31 accepit illam, & ipse mortuus est sine filio. Et ter-
tius accepit illā. Similiter & oēs septem, & non reli-
32 querunt semen, & mortui sunt. Nouissimè omniū
33 mortua est & mulier. In resurrectione ergo, cuius

a Psa. 117. c. 21. Act. 4 b 11 Rom. 9 g. 33. 1. Petr. 2. b 8. Isa. 28 d. 28. Mat. 21. d. 42.
a Mat. 22. b. 15. Mar. 12. b. 13.
* vt 6.
a Rom. 13. b. 7.
a Mat. 22. c. 23. Mar. 12. b. 18.
Deut. 25. a 5.

eorum erit vxor? si quidem septem habuerunt eam
34 vxorem. Et ait illis Iesus: Filij huius seculi nubunt,
35 & traduntur ad nuptias: illi verò qui digni habe-
F buntur seculo illo & resurrectione ex mortuis, ne-
36 que nubunt, neque ducunt vxores, neque vltra
mori poterūt: æquales enim angelis sunt: & filij sunt
37 Dei, cùm sint filij resurrectionis. Quia verò resur-
ganr mortui, & Moyses ostendit secus rubum sicut
dicit Dominum, Deum Abraham, & Deum Isaac,
38 & Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum,
39 sed viuorum: omnes enim viuunt ei. Responden-
tes autem quidam Scribarū, dixerunt ei: Magister,
40 bene dixisti. Et amplius non audebant eum quic-
41 quam interrogare. Dixit autem ad illos: Quomo-
42 do dicunt Christum, filium esse Dauid? & ipse Da-
G uid dicit in libro Psalmorum: Dixit Dominus Do-
43 mino meo, sede à dextris meis, donec ponam ini-
44 micos tuos, scabellum pedum tuorum? Dauid er-
go Dominus illum vocat: & quomodo filius eius
45 est? Audiente autem omni populo, dixit discipu-
46 lis suis: Attendite à Scribis qui volunt ambulare
in stolis, & amant salutationes in foro, & primas
cathedras in synagogis, & primos discubitus in con-
47 uiuijs. Qui deuorant domos viduarum: simulātes
longam orationē. Hi accipient dānationē maiorē.

a Exod. 3. b. 6. Mat. 22. d. 32. Marc. 12. c. 26.
a Mat. 22. d. 44. Marc. 12. d. 36. Psal. 109. a. 1.
a Mat. 23. a. 6. Marc. 12. d. 38. Supr. 43. 11. f.

CAPVT XXI.

1 Respiciens au-
A tem, vidit eos qui mittebāt munera sua in gazophylacium diuites.
2 Vidit autem & quādam viduam pauperculam mittentem æra
3 minuta duo. Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quàm om-
4 nes misit. nam omnes hi, ex abundanti sibi miserunt in munera Dei:
hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victū suū
5 quem habuit, misit. Et quibusdam dicentibus de
B templo, quòd bonis lapidibus & donis ornatum es-
6 set, dixit: Hæc quæ videtis, venient dies in quibus
non relinquetur lapis super lapidem qui non de-
7 struatur. Interrogauerunt autem illum, dicentes:
Præceptor, quando hæc erunt: & quod signum cùm
8 fieri incipient? Qui dixit: Videte ne seducamini.
multi enim venient in nomine meo, dicentes quia
ego sum, & tēpus appropinquauit: nolite ergo ire
9 post eos. Cùm autem audieritis prælia & seditio-
nes, nolite terreri: oportet primū hæc fieri, sed nō-
10 dum statim finis. Tunc dicebat illis: Surget gens
11 contra gentem, & regnum aduersus regnū. & ter-
C ræmotus magni erunt per loca, & pestilentiæ & fa-
mes, terroresque de cœlo, & signa magna erunt.
12 Sed ante hæc omnia inijcient vobis manus suas: &
persequentur, tradētes in synagogas & custodias,
trahentes ad reges & præsides propter nomē meū.
13 contingent autem vobis in testimonium. Ponite er-
14 go in cordibus vestris nō præmeditari quemadmo-
15 dum respondeatis. ego enim dabo vobis os & sa-
pientiam cui non poterunt resistere & contradice-
16 re omnes aduersarij vestri. Trademini autem à

Marc. 12. d. 41.
a Mat. 24. a. 2. Marc. 13. a. 1. Supr. 19. g. 44.

paren-

17 parẽtibus,& fratribus,& cognatis,& amicis:& mor-
18 te afficiẽt ex vobis:? & eritis odio oĩbus* pp nomẽ
19 meũ:? & capillus de capite vestro nõ peribit.? In pa-
20 tiẽtia vestra possidebitis aĩas vestras.? Cũ aũt vide-
ritis circũdari ab exercitu Ierusalẽ:tũc scitote quia
21 appropinquauit desolatio eius.? tunc qui in Iudæa
sunt, fugiant ad montes:& qui in medio eius,disce-
22 dant:& qui in regionibus,non intrent in eam.? qa
dies vltionis hi sunt,vt impleantur omnia quæ scri-
23 pta sunt. ? Væ autem prægnantibus & nutrienti-
E bus in illis diebus. erit enim pressura magna super
24 terram, & ira populo huic. ? Et cadent in ore gla-
dij: & captiui ducentur in omnes Gentes. Et Ierusa-
lem calcabitur à Gentibus:donec impleantur tem-
25 pora nationum.? | Et erunt signa in sole & luna &
stellis: & in terris pressura gentium præ confusiõ-
26 ne sonitus maris & fluctuum,? arescentibus homi-
nibus præ timore & expectatione,quæ superueniẽt
vniuerso orbi. nam virtutes cœlorum mouebũtur:
27 ? & tunc videbunt filium hominis | venientem in nu-
28 be cum potestate magna & maiestate. ? His autem
F fieri incipientibus,respicite & leuate capita vestra:
29 | quoniam appropinquat redemptio vestra.? Et di-
xit illis similitudinem: Videte ficulneam & omnes
30 arbores:? cùm producunt iam ex se fructum,scitis
31 quoniã propè est æstas. ? Ita & vos cùm videritis
32 hæc fieri, scitote quoniã propè est regnũ Dei.? A-
men dico vobis, quia nõ præteribit generatio hæc,
33 donec oĩa fiant.? Cœlũ & terra trãsibunt:verba aũt
34 mea non transibunt.? | Attendite aũt vobis,ne for-
G tè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate
& curis huius vitæ: & superueniat in vos repentina
35 dies illa. ? tanquam laqueus enim superueniet in oẽs
36 qui sedent super faciem oĩs terræ.? Vigilate itaq;
omni tẽpore orantes, vt digni habeamini fugere ista
omnia quæ futura sunt, & stare ante filiũ hominis.
37 ? Erat autẽ diebus docens in tẽplo: noctibus verò
38 exiẽs,morabatur in Mõte qui vocatur Oliueti.? Et
oĩs populus* manicabat ad eũ in templo audire eũ.

CAPVT XXII.

1 Appropinquabat autẽ dies festus Azymo-
A rum,qui dicitur Pascha: ? & quærebant
2 * principes Sacerdotum & Scribæ, quo-
modo eum interficerent:timebant verò
3 plebem. ? | Intrauit autem satanas in Iudã qui co-
4 gnominabatur Iscariotes, vnum de duodecim: ? &
abijt,& locutus est cum principibus sacerdotum &
5 magistratibus,quemadmodũ illũ traderet eis.? Et
6 gauisi sunt,& pacti sunt pecuniam illi dare.? Et spo-
pondit.Et quærebat opportunitatem,vt traderet il-
7 lum sine turbis.? | Venit autem dies Azymorum,in
8 qua necesse erat occidi Pascha . ? Et misit Petrum
& Iohannem,dicens: Euntes parate nobis Pascha,
9 vt manducemus.? At illi dixerũt: Vbi vis paremus?
10 ? Et dixit ad eos:Ecce, introeuntibus vobis in ciui-
B tatem,occurret vobis homo * amphorã aquæ por-
11 tans:sequimini eum in domum in quam intrat,? &
dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister,
Vbi est diuersorium vbi Pascha cũ discipulis meis
12 manducem ? ? Et ipse ostendet vobis cœnaculum
13 magnum stratum:& ibi parate.? Euntes autẽ inue-
14 nerunt sicut dixit illis, & parauerunt Pascha. ? | Et
cùm facta esset hora,discubuit, & duodecim Apo-
15 stoli cum eo. ? Et ait illis: Desiderio desideraui
hoc Pascha manducare vobiscũ, antequàm patiar.

16 ? Dico enim vobis, | quia ex hoc non mãducabo illud, donec impleatur in regno Dei.
17 ? Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite,& diuidite inter vos.
18 ? Dico enim vobis, quòd non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.
19 ? | Et accepto pane, gratias egit,& fregit: & dedit eis,dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. hoc facite in
20 meam commemorationem. ? Similiter & calicem, postquàm cœnauit,dicens: Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo,qui pro vobis funde-
21 tur. ? | Verũtamen ecce manus tradentis me,me-
22 cum est in mensa. ? Et quidem Filius hominis | se-
C cundùm quod definitum est,vadit: verũtamen væ
23 homini illi per quem * tradetur *. ? Et ipsi cœperũt
quærere inter se, quis esset ex eis qui hoc facturus
24 esset. ? Facta est autem & contentio inter eos, quis
25 eorum videretur esse maior. ? Dixit autem eis: Re-
ges Gentium dominantur eorum: & qui potestatẽ
26 habent super eos,benefici vocantur. ? Vos autem
non sic:sed q maior est in vobis,fiat sicut *iunior*:&
27 qui præcessor est,sicut ministrator. ? Nã quis maior
est, qui recumbit, an qui ministrat? nõnne qui re-
cũbit? Ego autem in medio vestrũ sum,sicut qui mi-
28 nistrat:? vos autem estis qui permansistis mecum
29 in tentationibus meis. ? Et ego dispono vobis sicut
30 disposuit mihi Pater meus,regnum: ? vt edatis &
bibatis super mensam meam in regno meo, & se-
deatis super thronos iudicantes duodecim tribus
31 Israël. ? Ait autem Dominus *: Simõn Simõn *,ecce
D satanas expetiuit vos, ut cribraret sicut triticum:
32 ? ego autem rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua:
& tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.
33 ? Qui dixit ei: Dñe, tecum paratus sum & in carce-
34 rem & in mortem ire. ? | Et ille dixit: Dico tibi Pe-
tre, non cantabit hodie gallus, donec ter abneges
35 nosse me. ? Et dixit eis: Quando misi uos | sine sac-
culo,& pera, & calceamentis:nunquid aliquid de-
36 fuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. ? Dixit ergo eis:
Sed nunc qui habet sacculum,tollat similiter & pe-
ram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & e-
37 mat gladiũ. ? Dico enim vobis, quoniã adhuc hoc
| quod scriptũ est, oportet impleri in me: Et cũ ini-
quis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finẽ
38 habẽt. ? At illi dixerũt: Dñe, ecce duo gladij hic. At
39 ille dixit eis: Satis est. ? | Et egressus ibat secũdũ cõ-

suetudinem in Montem oliuarum. Secuti sunt autem illum & discipuli. ? Et cùm
40 peruenisset ad locum dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem.
41 ? | Et ipse auulsus est ab eis quantũ iactus est lapidis: & positis genibus, orabat,
42 ? dicens: Pater, si vis, transfer calicem

istum

Margin notes: Matt. 24. b. | Mar. 13. b. | Iohan. 9. g. | Matt. 24. | Mar. 13. c. | Luc. 13. b. | Zach. 32. | Ioel 3. c. | Rom. 8. | * Simõn: Simon, | * mane iebat | * mane ac celerabat | Mat. 26. a. | Mar. 14. a. | Mat. 26. | Mar. 14 b. | Matt. 26. b. 17. | Mar. 14. b. | * quidam | Mat. 26. b. 20. | Marc. 14. b. 17. | 1. Cor. 11. c. 24. | Matt. 26. b. 21. | Marc. 14. c. 20. | Iohan. 13. b. 15. | Psal. 40 b. 10. | * traditur. | Matt. 20. | Marc. 10. | * minor. | Mat. 26. c. 34. | Marc. 14. c. 30. | Mat. 10. b. 9. | Isa. 53. d. 12. | Matt. 26 d. 36. | Marc. 14 d. 32. | Iohan. 18. a. 1. | Matt. 26. d. 39. | Marc. 14. d. 35.

nium à me. Veruntamen non mea voluntas, sed
43 tua fiat. ¶ Apparuit autem illi angelus de cœlo, cõ-
fortans eum. Et factus in agonia, prolixius orabat.
44 ¶ Et factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis de-
45 currentis in terram. ¶ Et cùm surrexisset ab oratio-
ne, & venisset ad discipulos suos, inuenit eos, dor-
46 mientes præ tristitia. ¶ Et ait illis. Quid dormitis?
47 surgite, orate, ne intretis in tentationem. ¶ Adhuc
eo loquente, ecce turba: & qui vocabatur Iudas,
vnus de duodecim, antecedebat eos, & appropin-
48 quauit Iesu, vt oscularetur eum. ¶ Iesus autem dixit
49 illi: Iuda, osculo Filium hominis tradis? ¶ Videntes
autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum e-
rat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?

Mat. 26. c 47. Marc. 14. e 43. Ioh. 18. a 3.

50 ¶ Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum: & ampu-
tauit auriculam eius dexteram. ¶ Respon-
51 dens autem Iesus, ait: Sinite vsque huc: Et cùm tetigisset auricu-
lam eius, sanauit eũ.
52 ¶ Dixit autem Iesus ad eos qui venerant ad se, principes sacer-
dotum & magistra-
tus templi, & seniores: Quasi ad latronem existis
53 cum gladijs & fustibus? ¶ cùm quotidie vobiscum
fuerim in templo, non extendistis manus in me:
54 sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.

F

¶ Cõprehendẽtes au-
tem eum, duxerunt
ad domum principis
sacerdotum: Petrus
verò sequebatur à lõ-
55 ge. ¶ Accenso autem
igne in medio atrij,
& circunsedentibus
illis, erat Petrus in
56 medio eorum. ¶ Quẽ
cùm vidisset ancilla
quædam sedentem
ad lumen, & eum fuis-

Mat. 26 f 53. Marc. 14. f 43. Iohan. 18 c 12. e 24. Matt. 26 g 69. Marc. 14. g 64. Ioha. 18. c. 25.

57 set intuita, dixit: Et hic cum illo erat. ¶ At ille nega-
58 uit eum, dicens: Mulier, non noui illum. ¶ Et post
pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es.
59 Petrus verò ait: O homo, non sum. ¶ Et interuallo
facto quasi horæ vnius, alius quidam affirmabat,
dicens: Verè & hic cum illo erat: nã & Galilæus est.
60 ¶ Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et conti-
G nuò adhuc illo loquente, cantauit gallus. ¶ Et con-
61 uersus Dominus respexit Petrum. Et recordatus
est Petrus verbi Domini, sicut dixerat:
Quia prius quàm gallus cantet, ter me ne-
62 gabis. ¶ Et egressus foras Petrus, fleuit ama-
63 rè. ¶ Et viri qui tenebant illum, illude-
64 bant ei, cædentes. ¶ Et velauerunt eum, &
percutiebant faciem eius: & interrogabãt
eum, dicentes: Pro-

Mat. 26. g 73. Mar. 14. g 70. Ioh. 18 e 26. Matt. 26. 74. Mar. 14. g 72. Iohã. 13. d. 38.

Iesum

65 phetiza, quis est qui te percussit? ¶ Et alia multa
66 blasphemantes dicebant in eum. ¶ Et vt factus est
dies, conuenerunt seniores plebis & principes sa-
cerdotum & Scribæ, & duxerũt illum in concilium
67 suum, dicentes: ¶ Si tu es Christus, dic nobis. Et ait
68 illis: Si vobis dixero, non credetis mihi. ¶ Si autem
& interrogauero, non respondebitis mihi, neque
69 dimittetis. ¶ Ex hoc autem erit filius hominis sedẽs
70 à dextris virtutis Dei. ¶ Dixerunt autem omnes:
Tu ergo es filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego
71 sum. ¶ At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus
testimonium? ipsi enim audiuimus de ore eius.

Matt. 27. a 1. Marc. 15. a 1. Iohã. 18 c. 28.

CAPVT XXIII.

1 A

ET surgens omnis multitudo eorum, duxe-
runt illum ad Pilatũ.
2 ¶ Cœperunt autem il-
lum accusare, dicen-
tes: Hunc inuenimus
subuertentem gen-
tem nostram, & pro-
hibentem tributa da-
ri Cæsari, & dicẽtem
3 se Christum regem
esse. ¶ Pilatus autem interrogauit eum, dicens: Tu
es rex Iudæorum? At ille respondens, ait: Tu dicis.
4 ¶ Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum & tur-
5 bas: Nihil inuenio causæ in hoc homine. ¶ At illi in-
ualescebant, dicentes: Commouet populum, do-
cens per vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa
6 vsq; huc. ¶ Pilatus autem audiens Galilæam, inter-
7 rogauit si homo Galilæus esset. ¶ Et vt cognouit
quòd de Herodis potestate esset, remisit eum ad
Herodem, qui & ipse Ierosolymis erat illis diebus.

Mat. 27. a 1. Mat. 27. b 11. Mar. 12. b 17. Mat. 27. b 11. Mar. 15. a 2. Iohan. 18. f 33. Commo-uet

8 B

¶ Herodes autem viso Iesu, gauisus est val-
de: erat enim cupiens ex multo tempore vi-
dere eum, eò quòd audiret multa de eo,
& sperabat signum aliquod videre ab eo
9 fieri. ¶ Interrogabat autem eum multis
sermonibus. At ipse nihil illi responde-
10 bat. ¶ Stabant autem
principes sacerdotum & Scribæ constanter accu-
11 santes eum. ¶ Spreuit autem illum Herodes cum
exercitu suo: & illusit indutum veste alba, & remi-
12 sit ad Pilatum. ¶ Et facti sunt amici Herodes & Pi-
C latus in ipsa die: nam antea inimici erant adinui-
13 cem. ¶ Pilatus autem conuocatis principibus sacer
14 dotum, & magistratibus, & plebe, ¶ dixit ad illos:
Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem
populum, & ecce ego coram vobis interrogans,
nullã causam inueni in homine isto ex his in qui-
15 bus eum accusatis: ¶ Sed neque Herodes: nam re-
misi vos ad illum: & ecce, nihil dignũ morte actum
16 est ei. ¶ Emendatum ergo illum dimittam. ¶ Neces-
17 se autem habebat dimittere eis per diem festum,
18 vnum. ¶ Exclamauit autem simul vniuersa turba, di-

Iohã. 18. g 38. 19. a 4.

cens:

cens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam, 19 ¶ qui erat propter seditionẽ quandam factã in ciuitate & homicidium, missus in carcerem. 20 ¶ Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volẽs dimittere Iesum. 21 ¶ At illi succlamabãt, dicentes: Crucifige, crucifige eum. 22 ¶ Ille autem tertiò, dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis inuenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam. 23 ¶ At illi instabant vocibus magnis postulantes, vt crucifigeretur: & D inualescebant voces eorum. 24 ¶ Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. 25 ¶ Dimisit autem illis eum qui propter homicidium, & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Iesum verò tradidit voluntati eorum.

Mat.27.c 23. Mar.15.b. 14.

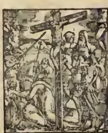

26 ¶ Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quendam Cyrenensem venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Iesum. 27 ¶ Sequebatur autem illum multa turba populi & mulierum: quæ plangebant & lamentabantur eum. 28 ¶ Conuersus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Ierusalem, nolite flere super me: sed super vos ipsas flete, 29 & super filios vestros. ¶ Quoniam ecce venient dies in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non 30 genuerunt, & hubera quæ non lactauerunt. ¶ Tunc E incipient dicere montibus: Cadite super nos: & col-31 libus: Operite nos. ¶ Quia si in viridi ligno hæc fa-32 ciunt: in arido quid fiet? ¶ Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo vt interficerẽtur.

Mat.27.d 32. Mar.15.b. 21.

Isa.2.d.19 Ose.10.b 8

Apo.6.d.16 9.a.6.

33 ¶ Et postquam venerunt in locum qui vocatur Caluariæ, ibi crucifixerunt eum: & latrones, vnum à dextris, & alterum à sinistris. 34 ¶ Iesus autem dicebat: Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Diuidentes verò vestimẽta eius, miserunt sor-35 tes. ¶ Et stabat populus `expectans`, & deridebant eum principes cum eis, dicentes alios saluos fecit, se saluum faciat, si hic est Christus, Dei 36 electus. ¶ Illudebant autem ei & milites accedentes 37 & acetum offerentes ei*, ¶ dicentes: Si tu es rex Iu-38 dæorum saluum te fac. ¶ Erat autem & superscri-F ptio scripta super eum literis Græcis, & Latinis, & 39 Hebraicis: Hic est rex Iudæorum. ¶ Vnus autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum,

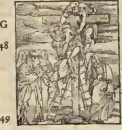
Mat. 27. d.33. Mar.15.b. 22. Ioh. 19. c. 17.

`spectans

* & 3.

dicens: Si tu es Christus, saluum fac temetipsum, & 40 nos. ¶ Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem dam-41 natione es. ¶ Et nos quidem iustè: nam digna fa-42 ctis recipimus: hic verò nihil mali gessit. ¶ Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, cùm ve-43 neris in regnum tuum. ¶ Et dixit illi Iesus: Amen 44 dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso. ¶ Erat autem ferè hora sexta: & tenebræ factæ sunt in v-45 niuersam terram vsque in horam nonam. ¶ Et obscuratus est sol: & velum templi scissum est me-46 dium. ¶ Et clamans voce magna Iesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum: Et hæc 47 dicens, expirauit. ¶ Videns autem Centurio quod factũ fuerat, glorificauit Deum, di-G cens: Vere hic homo iustus erat. 48 ¶ Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua, reuertebantur.

Psal.30.a.6

49 ¶ Stabant autẽ oẽs noti eius à longè: & mu-50 lieres quæ secutę eum erãt à Galilæa hæc videntes.

¶ Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus & iu-51 stus, ¶ hic non consenserat consilio & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei. 52 ¶ Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu: 53 ¶ & depositum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam po-54 situs fuerat. ¶ Et dies erat parascêues, & sabbathum illucescebat. ¶ Subsequutæ autem mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus e-55 ius. ¶ Et reuertentes parauerunt aromata & vnguenta: & sabbatho quidem siluerunt secundùm mandatum.

Mat.27.g 57. Mar.15.g. 43. Ioh.19.g 38.

CAPVT XXIIII.

1 A VNa autem Sabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata. 2 ¶ & inuenerunt lapidem reuolutum à monumento. 3 ¶ Et ingressæ, non inuenerunt corpus Domini-

Mat.28.a 1. Mar.16.a 1.

Ioh.20.a.1

4

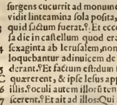
ni Iesu . ¶Et factum est:dum mente consternatæ essent de isto,ecce duo viri steterunt secus illas in 5 veste fulgenti.¶Cùm timerent autem, & declinarent vultum in terram , dixerunt ad illas : Quid quæritis viuentem cum 6 mortuis?¶nõ est hîc, sed surrexit: recordamini qualiter lo-

a Mat.16.c. 21 17.c.23 Mar.9 c.31 Lu.9 c.20.

7 quutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset, ¶dicens: Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum,& crucifigi:& die tertia re-8 surgere.¶Et recordatæ sunt verborum eius.¶Et re-9 gressæ à monumento,nunciauerunt hæc omnia il-B lis vndecim,& cæteris omnibus.¶Erat autem Ma-10 ria Magdalene, & Iohanna,& Maria Iacôbi,& cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Aposto-11 los hæc.¶Et visa sunt ante illos sicut deliramentum 12 verba ista,& non crediderunt illis . ¶Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum:& procumbens vidit linteamina sola posita,& abijt secum mirans

b Mar.16.c 12.

13 quid factum fuerat.¶ Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spacio stadiorum 14 sexaginta ab Ierusalem,nomine Emmaus.¶Et ipsi loquebantur adinuicem de his omnibus quæ acci-15 derant.¶Et factum est:dum fabularentur,& secum C quærerent, & ipse Iesus appropinquans ibat cum 16 illis.¶oculi autem illorũ tenebantur, ne eum agno-17 scerent.¶Et ait ad illos:Qui sunt hi sermones quos confertis adinuicem ambulantes , & estis tristes? 18 ¶Et respondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Ierusalem & non co-19 gnouisti quæ facta sunt in illa, his diebus? Quibus

ille dixit:Quæ? Et dixerunt de Iesu Nazareno,qui fuit vir propheta,potens in opere & sermone coram Deo & omni popu-20 lo. ¶Et quomodo eũ tradiderũt summi sacerdotes & principes nostri in damnationẽ mortis, & cru-21 cifixerunt eum.¶Nos aũt sperabamus quia ipse esset redẽpturus Israël:& nunc super hæc om-22 nia,tertia dies est hodie quòd hæc facta sunt.¶Sed D & mulieres quędam ex nostris,terruerunt nos,quę 23 ante lucem fuerunt ad monumentum, ¶ & non inuento corpore eius,venerunt,dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere. 24 ¶Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum: & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt:ipsum ve-25 rò non inuenerunt . ¶Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendũ in omnibus quæ loqu-26 ti sunt Prophetæ:¶Nónne hæc oportuit pati Chri-27 stum,& ita intrare in gloriam suam?¶Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis,interpretabatur il-28 lis in omnibus scripturis quæ de ipso erant.¶Et appropinquauerunt castello quò ibant:& ipse se fin-29 xit longiùs ire.¶Et coëgerunt illum,dicentes: Ma-E nè nobiscum,quoniam aduesperascit, & inclinata 30 est iam dies . Et intrauit cum illis . ¶Et factum est, dum recumberet cum eis,accepit panem,& bene-31 dixit, ac fregit, & porrigebat illis . ¶Et aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: & ipse euanuit 32 ex oculis eorum.¶Et dixerunt ad inuicem:Nónne cor nostrum ardens erat in nobis,dum loqueretur 33 in via, & aperiret nobis scripturas? ¶ Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem : & inuenerunt congregatos vndecim,& eos qui cum illis e-34 rant dicentes:Quòd surrexit Dominus verè,& ap-35 paruit Simóni . ¶Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via:& quomodo cognouerunt eum in fractione

Mar.16.c. 14. Iohã.20.c. 19.

36 panis.¶ Dum autem hæc loquuntur,stetit Iesus in medio eorum,& dixit eis:Pax vobis: ego sum,no-

37

lite timere.¶Conturbati verò & conterriti, existimabãt se spi-38 ritum videre.¶Et dixit eis : Quid turbati F estis,& cogitationes ascendunt in corda 39 vestra? ¶Videte manus meas , & pedes, quia ego ipse sum. palpate & videte,quia spiritus carnem & ossa nõ habet,sicut me 40 videtis habere . ¶Et cum hoc dixisset, ostendit eis 41 manus & pedes . ¶Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio,dixit: Habetis hic 42 aliquid quod manducetur ? ¶ At illi obtulerunt ei 43 partem piscis assi,& fauum mellis.¶Et cùm mandu-44 casset coram eis,sumens reliquias dedit eis.¶Et dixit ad eos: Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos cùm adhuc essem vobiscum , quoniam necesse est G impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi , & 45 Prophetis,& Psalmis de me.Tunc aperuit illis sen-46 sum:vt intelligerẽt scripturas,¶& dixit eis:Quoniã sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati,

a Psal.8.a.

47 & resurgere à mortuis tertia die : ¶ & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus ab Ierosoly-48 lyma.¶Vos autem testes estis horum.¶ Et ego mit-49 to promissum patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate,quoadusque induamini virtute ex alto.

Act.1.b.8 Ioh.14 d. 26.15.d.26 ... Act.1.a... Ioh.15.d. 27. Mar.16.d. 19. Act.1.b.9.

50

¶ Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & eleuatis manibus suis benedixit eis.Et 51 ¶factum est:dum benediceret illis,recessit ab eis,& ferebatur 52 in cœlum.¶Et ipsi adorãtes regressi sunt in Ierusalẽ cum gau-53 dio magno:¶& erant semper in tẽplo laudantes,& benedicentes Deum. Amen.

Euangelij secundum Lucam finis.

HIE-

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

IOHANNES Apostolus, quem Iesus amauit plurimùm, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli quem Herodes post passionem Domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangeliũ, rogatus ab Asiæ episcopis, aduersus Cerinthum aliosq; hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quòd cùm legisset Matthæi, Marci, & Lucæ volumina probauerit quidem textum historiæ, & vera eos dixisse firmauerit, sed vnius tantum anni, in quo & passus est, post carcerem Iohannis historiam texuisse. Prætermisso itaq; anno cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis, antequam Iohannes clauderetur in carcerem, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligenter quatuor euangeliorum volumina legerint. Quæ res etiam diafoniam, quæ videtur Iohannis esse, cum cæteris tollit. Scripsit autem & vnam epistolam, cuius exordium est, Quod fuit ab initio. quæ ab vniuersis Ecclesiasticis, & eruditis viris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum primæ principium est, Senior electæ dominæ. & sequentis, Senior Caio charissimo, quẽ ego diligo in veritate, Iohannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulcrum apud Ephesum ostenditur: & nonnulli putant duas memorias eiusdem Iohannis Euangelistæ esse: super qua re, cùm per ordinem ad Papiam auditorem eius ventum fuerit, differemus. Quartodecimo igitur anno, secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Pathmon insulam relegatus, scripsit Apocalipsin: quam interpretantur Iustinus martyr, & Irenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à Senatu rescissis, sub Pertinace principe rediit Ephesum: ibiq; vsque ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit, rexitq; Ecclesias: & confectus senio, sexagesimo octauo post passionem Domini anno mortuus, iuxta eandem vrbem sepultus est.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM Secundùm Iohannem.

CAPVT PRIMVM.

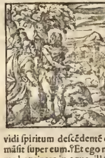
1 A IN principio erat verbũ, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. 2 Hoc erat in principio apud Deũ. 3 Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil, quod factum est: 4 in ipso vita erat, & vita erat lux hominum: 5 & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. 6 Fuit homo missus à Deo cui nomen erat Iohannes: 7 Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illũ. 8 Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine. 9 Erat lux vera, quæ illuminat omnem hoiem venientẽ in hunc mundũ. 10 In mundo erat B & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. 11 In propria venit, & sui eum non receperũt. 12 Quotquot aũt receperunt eũ, dedit eis potestatẽ filios Dei fieri, his qui credunt in noie eius. 13 qui nõ ex sanguinibus, neq; ex volũtate carnis, neq; ex volũtate viri, sed ex Deo nati sunt. 14 Et verbũ caro factũ est, & habitauit in nobis (& vidimus gloriã eius, gloriã quasi vnigeniti à patre) plenũ gratię & veritatis. 15 Iohannes testimonium perhibet de ipso & clamat, dicens: Hic erat quem dixi: Qui post me vẽturus est, ante me factus est, quia prior me erat. 16 Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & 17 gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. 18 Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus Filius qui 19 est in sinu patris, ipse enarrauit. Et hoc est testi- C monium Iohannis, quando miserunt Iudæi ab Ierosolymis sacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum: Tu quis es? 20 Et confessus est, & non negauit: & confessus est: Quia non sum ego

Mat. 3. a. 1. Mar. 1. a. 2. Inf. 3. c. 19. Heb. 11. a. 3. Mat. 1. c. 16. Luc. 2. a. 7. 1. Ti. 6. d. 17. 1. Ioh. 4. c. 12. 1. Ti. 6. c. 16. Inf. 3. c. 26. Inf. 3. d. 28.

21 Christus.? Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit non sum. Propheta es tu? Et re-
22 spondit: Non. Dixerunt ergo ei: ? Quis es, vt respõsum demus his qui miserunt nos? quid dicis de teipso? ? Ait:

23 | Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias prophe-
24 ta.? Et qui missi fuerant, erant ex Phari-
25 sęis.? Et interrogauerunt eum, & dixerũt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Chri-
26 stus, neq; Elias, neq; Propheta? ? Respondit eis Iohannes, dicens: Ego baptizo in aqua: medius aũt
27 vestrum stetit quẽ vos nescitis.? | Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus vt soluam eius corrigiam calcea-
28 menti.? Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanẽ,
29 vbi erat Iohãnes baptizans.? 'Altera die vidit' Iohannes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit 'peccatum' mundi.

30 ? Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat:
31 E ? & ego nesciebã eũ, sed vt manifestetur 'in Israel', propterea veni ego in aqua ba-
32 ptizans.? Et testimonium perhibuit Iohannes, dicẽs: | Quia vidi spiritum descẽdentẽ quasi colũbã de cœlo, &
33 mãsit super eum.? Et ego nesciebã eũ, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritũ descendentem & manentem super
34 eum, hic est qui baptizat in Spũ sancto.? Et ego vidi: & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei.
35 ? Altera die iterũ stabat Iohannes, & ex discipulis
36 eius duo.? Et respiciens Iesum ambulantem, dicit:
37 Ecce agnus Dei.? Et audierunt eũ duo discipuli lo-
38 quentem, & secuti sunt Iesum.? Conuersus aũt Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quęritis? Qui dixerunt ei: Rabbi (quod dicitur interpre-
39 tatũ, Magister.) vbi habitas? ? Dicit eis: Venite, & vi-
F / dete. Venerunt, & viderũt vbi maneret, & apud eũ
40 mãserũt die illo: hora aũt erat quasi decima.? Erat aũt Andræas frater Simónis Petri, vnus ex duobus
41 qui audierãt à Iohãne, & sequuti fuerant eũ.? Inuenit hic primùm, fratrẽ suũ Simónẽ, & dicit ei: Inue-
42 / nimus Messiã, quod est interpretatũ Christus.? Et adduxit eũ ad Iesum. Intuitus aũt eũ Iesus, dixit: Tu es Simón filius 'Iona': tu vocaberis Cephas, quod
43 / interpretatur Petrus.? In crastinũ voluit exire in Galilęã: & inuenit Philippũ. Et dixit ei Iesus: Sequere me.
44 ? Erat aũt Philippus à Beth-saida, ciuitate Andrææ
45 & Petri.? Inuenit Philippus Nathanaël, & dicit ei: Quem | scripsit Moyses in lege & Prophetæ: inueni-
46 mus Iesum filiũ Ioseph, à Nazareth.? Et dixit ei Na-
G thanaël: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit
47 ei Philippus: Veni & vide.? Vidit Iesus Nathanaël venientẽ ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, In
48 quo dolus nõ est.? Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti? Rñdit Iesus, & dixit ei: Priusquã te Philippus vo-
49 caret, cũ esses sub ficu, vidi te.? Rñdit ei Nathanaël,
50 & ait: Rabbi, tu es filius Dei, tu es rex Israël.? Rñdit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Vidi te sub ficu, cre-
51 dis: maius his videbis.? Et dicit ei: Amẽ, amen dico vobis, * videbitis cœlum apertum, & | angelos Dei ascendentes & descendentes supra Filiũ hominis.

Isa. 40. a. 3. Mat. 3. a. 3. Mar. 1. a. 3. Lu. 3. a. 4.
Mat. 3. c. 11 Mar. 1. b. 7 Lu. 3. d. 16 Act. 1. a. 5. 2. 11. b. 16 19. a. 4.
' Postera die videt
' peccata
Mat. 3. d. 16 Mar. 1. b. 10 Lu. 3. c. 22.
' Israeli
' Iohanna
Gen. 3. c. 15. 49. b. 10 Deu. 18. c. 18. Isa. 40. c. 10 45. d. 8
Isa. 13. a. 1 Eze 34. c. 23. 37. f. 24 g. 25 Da. 9. f. 24. g. 25.
* amodo 1. Mar. 14. e. 30. 28. d. 18

CAPVT II.

1 A

ET die tertia nuptię factæ sunt in Cana Galilææ, & erat mater Ie-
2 su ibi.? Vocatus est autẽ Iesus & discipu-
3 li eius ad nuptias.? Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eũ: Vi-
4 num non habent.? Et dicit ei Iesus: Quid mihi & tibi est mulier? nõdum venit ho-
5 ra mea.? Dicit mater eius ministris: Quodcunq; di-
6 xerit vobis, facite.? Erant autẽ ibi lapideæ hydriæ sex positæ, secundùm purificationẽ Iudæorum, ca-
7 / pientes singulæ metretas binas vel ternas.? Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerũt eas
8 / vsq; ad summum.? Et dicit eis Iesus: Haurite nunc,
9 / & ferte architriclino. Et tulerunt.? Vt autẽ gustauit
B architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat vnde esset, ministri autem sciebant qui hauserant
10 aquã, vocat sponsum architriclinus, ? & dicit ei: Omnis homo primùm bonum vinum ponit: & cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autẽ
11 seruasti bonum vinum vsq; adhuc.? Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilęę: & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli
12 eius.? Post hoc descendit Capharnaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi man-
13 serunt non multis diebus.? Et propè erat Pascha Iu-
C dæorum, & ascẽdit Iesus Ierosolymam: ? & inuenit
14 in tẽplo vendentes boues, & oues, & columbas, & numularios sedẽtes.

15 ? Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, oẽs eiecit de templo, oues quoque & boues, & numulariorum effudit æs, & mẽ-
16 sas subuertit.? Et his qui columbas vẽdebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negocia-
17 tionis.? Recordati sunt verò discipuli eius quia scri-
18 / ptum est: | Zelus domus tuæ comẽdit me.? Responderunt ergo Iudæi & dixerunt ei: Quod signum o-
19 stendis nobis, quia hæc facis? ? Respondit Iesus, &
D dixit eis: | Soluite templum hoc, & in tribus diebus
20 excitabo illud.? Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis ędificatum est tẽplum hoc, & tu in tri-
21 bus diebus excitabis illud? ? Ille autẽ dicebat de tẽ-

Inf. 4. f. 46
Psal. 68. b. 10
Mat. 26. f. 61. 27. e. 40 Mar. 14. f. 58. 15. c. 29

22 plo corporis sui. ¶ Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat & crediderunt scripturæ, & sermoni quem dixit Iesus. 23 ¶Cùm autem esset Ierosolymis in Pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes 24 signa eius quæ faciebat. ¶Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eò quòd ipse nosset omnes: 25 ¶& quia opus ei non erat vt quis testimoniũ perhiberet de hoĩe: ipse enim sciebat quid esset in hoĩe.

CAPVT III.

1 A Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. 2 ¶Hic venit ad Iesum nocte & dixit ei: Rabbi, scimus, quia à Deo venisti magister: nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. 3 ¶Respondit Iesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis ˚natus˚ 4 fuerit denuò, non potest videre regnum Dei. ¶Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci cum sit senex? nunquid potest in ventrem ma- 5 tris suæ iterum introire, & ˚nasci˚? ¶Respondit Iesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu *, non potest introire in regnum 6 Dei. ¶Quod natũ est ex carne, caro est: & quod na- 7 tum est ex spiritu, spiritus est. ¶Non mireris quia di- 8 xi tibi, oportet vos nasci denuò. ¶ Spiritus vbi vult B spirat: & vocem eius audis, | sed nescis vnde veniat ˚&˚ quò vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. 9 Respondit Nicodemus, & dixit ei: ¶Quomodo pos- 10 sunt hæc fieri? ¶Respõdit Iesus, & dixit ei: Tu es ma- 11 gister in Israël, & hæc ignoras? ¶Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, & quod vidimus 12 testamur, & testimoniũ nostrũ non accipitis. ¶Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixe- 13 ro vobis cœlestia credetis? ¶Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hoĩs qui est 14 in cœlo. ¶|Et sicut Moyses exaltauit serpentẽ in de- 15 serto, ita exaltari oportet filiũ hoĩs, ¶vt oĩs qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternã. 16 ¶|Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum, non 17 pereat, sed habeat vitam æternam. ¶Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mun- 18 dum, sed vt saluetur mundus per ipsum. ¶Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem nõ credit, iam iudicatus est: quia non ˚credidit˚ in nomine vnige- 19 niti filij Dei. ¶ Hoc est autem iudicium: quia | lux C venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erant enim eorum mala ope- 20 ra. ¶Omnis enim qui ˚malè˚ agit, odit lucem, & non 21 venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. ¶Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manife- 22 stentur opera eius, quia in Deo sunt facta. ¶Post hæc venit Iesus & discipuli eius in Iudæam terram: & il- 23 lic demorabatur cum eis, & baptizabat. ¶Erat autem & Iohannes baptizans in Aenon iuxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & bapti- 24 zabantur. ¶ Nondũ enim missus fuerat Iohannes in 25 carcerẽ. ¶ Facta est quæstio ex discipulis Iohannis 26 cũ Iudæis de purificatione. ¶Et venerunt ad Iohannẽ, & dixerunt ei: Rabbi qui erat tecũ trans Iordanẽ cui tu | testimoniũ perhibuisti, ecce hic baptizat, & 27 oẽs veniunt ad eũ. ¶Respõdit Iohannes, & dixit: Nõ D potest homo accipere quicquã, nisi fuerit ei datũ 28 de cœlo. ¶Ipsi vos mihi testimoniũ perhibetis, | quòd dixerim, Nõ sum ego Christus: sed quia missus sum 29 ante illũ. ¶Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autẽ sponsi qui stat & audit eũ, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum im- 30 pletum est. ¶ illum oportet crescere: me autem mi- 31 nui. ¶Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur. Qui de cœ- 32 lo venit super omnes est. ¶Et quod vidit, & audiuit, 33 hoc testatur & testimoniũ eius nemo accipit. ¶Qui *accipit eius testimonium, signauit: quia Deus ve- 34 rax est. ¶Quem enim misit Deus, verba Dei loqui- 35 tur: non enim ad mensuram dat Deus spiritum. ¶Pa- 36 ter diligit filiũ, & oĩa dedit in manus eius. ¶|Qui credit in Filiũ, habet vitam æternã: qui aũt incredulus est filio, nõ videbit vitã, sed ira Dei manet super eũ.

CAPVT IIII.

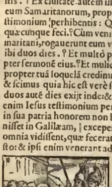
1 A Vt ergo cognouit Iesus, quia audierũt Pharisæi quod Iesus plures discipulos facit, 2 | & baptizat, quàm Iohannes, ¶ (quanquam Iesus non baptizaret, sed discipu- 3 li eius) ¶reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæã. 4 ¶oportebat autem eum transire per Samariã. ¶Ve- 5 nit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar: |iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. 6 ¶Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem. Hora * erat quasi

7 sexta. ¶ Venit mulier de Samaria haurire aquã. Dicit ei Iesus: 8 Da mihi bibere. ¶ Discipuli enim eius abierant in ciuitatem, 9 vt cibos emerẽt. ¶Di- B cit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cũ sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana? nõ enim 10 coutuntur Iudæi Samaritanis. ¶Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & 11 dedisset tibi aquam viuam. ¶Dicit ei mulier: Domine, neq; in quo haurias habes, & puteus altus est: 12 vnde ergo habes aquam viuam? ¶ Nunquid tu maior ex patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteũ, & 13 ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? ¶Respõdit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego 14 dabo ei, non sitiet in æternum, ¶ sed aqua quã ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æter- 15 nam. ¶ ¶ Dicit ad eum mulier: Domine da mihi hanc aquam: vt non sitiam, neque veniam huc 16 haurire. ¶ Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum: 17 & veni huc. ¶Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum: Dicit ei Iesus: Bene dixisti, quia non 18 habeo virum. ¶ quinque enim viros habuisti: &

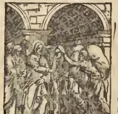
Marginal notes: Su.2.c.19. · Su.2.c.30 · *autem · Ro.3.a.4 · Iob.8.c.16 · Iob.5.b · Su.3.c.22 · Ge.33.d · Iosu.24.g · *autem · *renatus · *renasci · *sancto · Ps.134.a. · *aut · Nu.21.c.9. · 1.Ioh.4.b.9. · *credit · Su.1.a.9. · *mala s. · Iosu.4.a.1

nunc quem habes, non est tuus vir, hoc verè dixisti. 19 ¶Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta 20 es tu. ¶Patres nostri in monte hoc adorauerunt: & vos dicitis, |quia Ierosolymis est locus vbi adorare 21 oportet. ¶Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi, quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in 22 Ierosolymis adorabitis Patrē. ¶Vos |adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex 23 Iudæis est. ¶Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit qui adorent eum. 24 ¶|Spiritus est Deus: & eos qui adorant eum, in spi- 25 ritu & veritate oportet adorare. ¶Dicit ei mulier: D Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus: cùm 26 ergo venerit, ille nobis annunciabit omnia. ¶Dicit 27 ei Iesus: Ego sum qui loquor tecum. ¶Et continuò venerunt discipuli eius: & mirabantur, quia cū muliere loquebatur. Nemo tamen dixit, Quid quæris, 28 aut quid loqueris cum ea? ¶Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis ho- 29 minibus: ¶Venite & videte hominem qui dixit mihi omnia, quæcunque feci. nunquid ipse est Chri- 30 stus? ¶Exierunt ergo de ciuitate & veniebant ad 31 eum. ¶Intereà rogabant eū discipuli, dicentes: Rab- 32 bi, manduca. ¶Ille autem dixit eis: Ego cibū habeo 33 manducare quem vos nescitis. ¶Dicebant ergo di- E scipuli ad inuicē: Nunquid aliquis attulit ei mandu- 34 care? ¶Dicit eis Iesus: Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius. 35 ¶Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis, leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt iam ad 36 |messem. ¶Et qui metit mercedē accipit, & congregat fructum in vitā æternam: vt & qui seminat, simul 37 gaudeat & qui metit. ¶In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui seminat, & alius est qui me- 38 tit. ¶Ego misi vos metere quod vos non laborastis: alij laborauerunt, & vos in labores eorum introi- 39 stis. ¶Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium |perhibentis: Quia dixit mihi omnia, 40 quæcunque feci. ¶Cùm venissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret. Et mansit 41 ibi duos dies. ¶Et multò plures crediderunt pro- 42 pter sermonē eius. ¶Et mulieri dicebant: Quia iā nō F propter tuā loquelā credimus: ipsi enim audiuimus 43 & scimus quia hic est verè saluator mundi. ¶Post 44 duos autē dies exijt inde: & abijt in Galilæā. ¶Ipse enim Iesus testimonium perhibuit, quia Propheta 45 in sua patria honorem non habet. ¶Cùm ergo venisset in Galilæam, |exceperunt eum Galilæi, cùm omnia vidissent, quæ fecerat Ierosolymis in die fe- 46 sto: & ipsi enim venerant ad diem festum. ¶Venit ergo iterum in Cana Galilææ, vbi fecit| aquā vinum. Et erat quidam regulus cuius filius infirmabaē Capharnaum. 47 ¶Hic cùm audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in G Galilæam, abijt ad eū & rogabat eum vt descenderet & sanaret filium eius: incipiebat enim mori. 48 ¶Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, 49 non creditis. ¶Dicit ad eum regulus: Domine, de- 50 scende prius quàm moriatur filius meus. ¶Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. Credidit homo ser- 51 moni quem dixit ei Iesus, & ibat. ¶Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt dicentes: quia filius eius uiueret. Interrogabat er- 52 go horam ab eis, in qua melius habuerit. ¶Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris. 53 ¶Cognouit ergo pater, quia illa hora erat in qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuit. & credidit ipse & do- 54 mus eius tota. Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cùm uenisset à Iudæa in Galilæam.

CAPUT V.

1 A Post hæc erat dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam. 2 ¶Est autem |Ierosolymis sup Probatica piscina quæ cognominaē Hebraicè Bethsaida, quin- 3 que porticus habens. ¶In his iacebat multitudo magna languentiū, cæcorum, claudorū, aridorum ex- 4 pectātium aquæ motum. ¶Angelus autem Dñi descendebat secundùm tempus in piscinam: & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacunq; de- 5 tinebatur infirmitate. ¶Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habēs in infirmitate sua. 6 ¶Hūc cùm uidisset Iesus iacentem, & cognouisset, quia iam multum tempus haberet, dixit ei: Vis sa- 7 nus fieri? ¶Respondit ei languidus: Domine, homi- B nem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum uenio enim ego, alius ante me 8 descēdit. ¶Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum, & am- 9 bula. ¶Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum & ambulabat. Erat autē sabbathum in die illo. 10 ¶Dicebant ergo Iudęi illi qui sanatus fuerat: |Sabbathum est, |nō licet tibi tollere grabatum

11 tuum. ¶Respōdit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi 12 dixit: Tolle grabatū tuum, & ambula. ¶Interrogauerūt ergo eum: Quis est ille homo qui dixit tibi: Tol- 13 le grabatum tuum, & ambula? Is aūt qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim decli- 14 nauit à turba constituta in loco. ¶Postea inuenit eū C Iesus in tēplo, & dixit illi: Ecce sanus factus es: iam 15 noli peccare, ne deterius tibi aliquid cōtingat. ¶Abijt ille homo, & nunciauit Iudæis, quia Iesus esset 16 qui fecit eum sanū. ¶Propterea persequebantur Iudęi Iesum, quia hæc faciebat in sabbatho. ¶Iesus au- 17 tē respondit eis: Pater meus usq; modò operatur: 18 & ego operor. ¶Propterea ergo magis quærebāt eū Iudæi interficere, quia non solùm soluebat sabbathū, sed & patrē suū dicebat Deū, æqualē se faciens 19 Deo. ¶Respondit itaq; Iesus, & dixit eis: Amen amē dico vobis, nō potest Filius à se facere quicquā, nisi quod uiderit Patrē facientē: quæcunq; enim ille fe- 20 cerit, hæc & filius similiter facit. ¶Pater enim di- D ligit Filiū, & oīa demōstrat ei quæ ipse facit, & maio- 21 ra his demōstrabit ei opera, vt uos miremini. ¶Sicut

Marginal notes: Deu. 12. a.6. — 3 Re 17.c 18. g.36. — 2.Co.3.d 17. — Matt.9.d. 7. — Lu.10.a.2 — Mat 13.g 7. — Mar.6 a.4. — Lu.4.d.24 — Mat.4.b — Mar.1.b.14 — Lu.4.b.14 — Io.2.b.9. — credetis — Leu.23.a 5. — Deu.16.a.1 — Exo.20.b 11. — Ie.17.d.24

enim Pater suscitat mortuos, & viuificat: sic & Fi-
22 lius quos vult viuificat. ¶ Neque enim Pater iudicat
23 quenquam, sed omne iudicium dedit Filio. ¶ vt om-
nes viuificent Filium, sicut honorificat Patrem. qui
non honorificat Filium, non honorificat Patrem,
24 qui misit illum. ¶ Amen, amen dico uobis, quia qui
verbum meum audit, & credit ei qui misit me, ha-
bet vitam æternam, & in iudicium non venit: sed
25 °transiet à morte in vitam. ¶ Amen, amen dico vo-
bis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui au
26 dient vocem filij Dei: & qui audierint, viuent. ¶ Si-
E cut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit
27 & filio habere vitam in semetipso: ¶ & potesta-
tem dedit ei etiam iudicium facere, quia Filius ho
28 minis est. ¶ Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua
oēs qui in monumentis sunt, audient vocem °eius:
29 ¶ & procedent ‖ qui bona fecerūt in resurrectionem
vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iu-
30 dicij. ¶ Non possum ego à me ipso facere quicquā.
Sicut audio, iudico: & iudicium meum, iustum est:
quia non quæro voluntatem meam, sed volūtatem
31 eius qui misit me. ¶ Si ego testimonium perhibeo
32 de meipso, testimonium meum nō est uerum. ¶ ‖ A-
lius est qui testimonium perhibet de me: & scio
quia uerum est testimonium * quod perhibet de
33 me. ¶ ‖ Vos misistis ad Iohannem: & testimonium
34 perhibuit veritati. ¶ Ego autem non ab homine te-
F stimonium accipio: sed hæc dico, vt vos salui sitis.
35 ¶ Ille erat lucerna ardens & lucens; Vos autem vo-
36 luistis ad horam exultare in luce eius. ¶ Ego autem
habeo testimonium maius Iohanne. Opera enim
quæ dedit Pater vt perficiā ea: ipsa opera quæ ego
facio, testimonium perhibent de me, quia Pater mi
37 sit me. ¶ & qui misit me Pater, ‖ ipse testimoniū per-
hibuit de me: neque vocem eius vnquam audistis,
38 neq; speciem eius vidistis. ¶ & verbum eius nō ha-
betis in vobis manens: quia quē misit ille, huic vos
39 non creditis. ¶ Scrutamini scripturas, quia vos puta
tis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ
40 testimoniū perhibent de me: ¶ & nō vultis venire ad
41 me, vt vitā habeatis. ¶ Claritatem ab hoībus non ac
42 cipio. ¶ Sed cognoui vos quia dilectionē Dei non
43 habetis in vobis. ¶ Ego veni in noīe Patris mei, & nō
G °accipitis me: si alius venerit in noīe suo, illū acci-
44 pietis. ¶ Quō vos potestis credere, qui gloriā abinui
cē accipitis: & gloriā quæ solo Deo est, non quæri-
45 tis? ¶ Nolite putare quia ego accusaturus sim vos a-
pud Patrē. est qui accusat vos Moyses, in quo vos
46 speratis. ¶ Si enim crederetis Moysi: crederetis forsi
47 tan & mihi. de me enim ‖ ille scripsit. ¶ Si autem illius
litteris nō creditis: quomodo verbis meis credetis.

°transiet ? · °filij Dei · ‖ Mat 25. d 46. · ‖ Mat 3. d. 17. · *eius · ‖ Su. 1. b. 15 c. 19. · ‖ Mat 3. d. 17. & 17. a. 5. · ‖ Deu. 4. b. 12. · °accipistis · ‖ Gen. 3. c. 15. 22 d 18 & 49. b. 10. Deu. 18. c. 15.

CAPVT VI.

1 POst hæc abijt Iesus trans mare ‖ Galilææ
A quod est Tyberiadis: ¶ & sequebatur eū
2 multitudo magna, quia videbant signa
quæ faciebat super his qui infirmabantur.
3 ¶ Subijt ergo in mōtem Iesus: & ibi sedebat cum
4 discipulis suis. ¶ Erat autē proximum ‖ Pascha, dies
5 festus Iudæorum. ¶ Cùm subleuasset ergo oculos Ie
sus, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eū,
dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt man-
6 ducent hi? ¶ Hoc autem dicebat tentans eum, ipse
enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei Phi-
7 lippus: ¶ Ducentorum denariorum panes non suf
ficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat.

‖ Mat. 14. b. 13. Marc. 6. e. 32. Lu. 9. a 10 · ‖ Exo. 12. e. 15. Leu. 23. a. 5. De. 16. a. 1

8 ¶ Dicit ei vnus ex discipulis eius, Andreas, frater Si
9 monis Petri: Est puer

vnus hic q habet qn-
que panes ordeaceos
& duos pisces: sed hęc
10 quid sunt inter tātos?
¶ Dicit ergo Iesus: Fa-
cite hoīes discūbere.
B Erat aūt fœnū multū
in loco. Discubuerūt
11 ergo viri, numero quā
si quinque millia. ¶ Ac
cepit ergo Iesus pa-
nes, & cùm gratias e-
gisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex pi-
12 scibus quantum volebant. ¶ Vt autem impleti sunt,
13 dixit discipulis suis. Colligite quæ superauerunt
fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & imple
uerunt duodecim cophinos fragmētorum ex quin
que panibus ordeaceis, * quæ superfuerunt his qui
14 manducauerant. ¶ Illi ergo homines cùm vidissent
quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est
15 verè propheta qui venturus est in mundum. ¶ Iesus
ergo cùm cognouisset, quia venturi essent vt rape-
rent eum, & facerent eum regem. ‖ fugit iterum in
16 montem ipse solus. ¶ Vt autem serò factum est, de-
17 scenderunt discipuli eius ad mare. ¶ Et cùm ascen-
dissent nauim, venerunt trans mare in Capharna-
um, & tenebræ iam factæ erant: & non venerat ad
18 eos Iesus. ¶ Mare autem, vento magno flante, exur-
19 gebat. ¶ Cùm remigassent ergo quasi stadia viginti-
C quinque aut triginta, vident Iesum ambulantem su
20 per mare, & proximum naui fieri: & timuerunt. ¶ Il-
21 le autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. ¶ Volue-
runt ergo accipere eum in nauim: & statim nauis
22 fuit ad terram quam ibant. ¶ Altera die, turba quæ
stabat trans mare, vidit quia nauicula alia non erat
ibi nisi vna, & quia nō introisset cum discipulis suis
23 Iesus in nauim, sed soli discipuli eius abijssent. ¶ Aliæ
verò superuenerunt naues à Tyberiade iuxta locū
vbi manducauerant panem, gratias °agentes Domi
24 no. ¶ Cùm ergo vidisset turba, quia Iesus non esset
ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in nauiculas,
25 & venerunt Capharnaum, quęrētes Iesum. ¶ Et cùm
inuenissent eum trans mare, dixerūt ei: Rabbi, quā-
26 do huc uenisti? ¶ Respondit eis Iesus, & dixit: Amē,
amen dico vobis, quæritis me, non quia uidistis si-
gna, sed quia manducastis ex panibus, & saturati
27 estis. ¶ Operamini non cibum qui perit, sed qui per-
manet in vitam æternam, quem Filius hominis da-
28 bit uobis. Hunc enim Pater ‖ signauit Deus. ¶ Dixe-
29 rūt ergo ad eū: Quid faciemus, ut operemur opera
D Dei? ¶ Respōdit Iesus, & dixit eis: ‖ Hoc est opus Dei,
30 ut credatis in eum quem misit ille. ¶ Dixerunt ergo
ei: Quod ergo tu facis signum, ut uideamus, & creda
31 mus tibi? quid operaris? Patres nostri manducaue-
runt manna in deserto, sicut scriptum est, ‖ Panem
32 de cœlo dedit eis mādūcare. ¶ Dixit ergo eis Iesus:
Amen, amē dico vobis, nō Moyses dedit uobis pa-
nē de cœlo, sed Pater meus dat vobis panē de cœlo
33 uerū. ¶ Panis enim Dei est qui de cœlo descendit,
34 & dat uitam mundo. ¶ Dixerunt ergo ad eum: Do-
35 mine semper da nobis panem hunc. ¶ Dixit autem
eis Iesus: ‖ Ego sum panis uitæ: qui uenit ad me,
non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.
36 ¶ Sed dixi uobis quia & uidistis me, & nō creditis.

‖ Mat. 14. c. 17. Marc 6. e. 38 Lu. 9. b. 13 · *& duobus piscibus. · ‖ Mat. 14. c. 23. Marc 6 f 46. · °agentes Deo. · ‖ Su. 1. c. 32 · ‖ Mat 3. d. 17. & 17. a. 6. · ‖ 1. Io. 3. d. 23. · ‖ Exo. 16. a 4 d 14. Nu. 11. b. 7. ‖ Psal. 77. c. 14 Sa 16. c. 20 · ‖ Ecc. 24. c. 21.

37 ¶Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum
38 qui venit ad me non eijciam foras: ¶ quia descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed vo-
39 luntatem eius qui misit me, Patris: vt omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud
40 in nouissimo die. ¶Hæc est autē voluntas Patris mei
E qui misit me: vt omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eū
41 in nouissimo die. ¶Murmurabant ergo Iudæi de illo quia dixisset, Ego sum panis* qui de cœlo descen-
42 di: ¶ & dicebant: Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo
43 ergo dicit hic, Quia de cœlo descendi? ¶Respondit ergo Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare inuicem:
44 ¶ nemo potest venire me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum, & ego resuscitabo eum in nouissimo
45 die. ¶Est scriptum in prophetis, Et erunt oēs docibiles Dei. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, ve-
46 nit ad me. ¶Non quia patrem vidit quisquam, nisi
47 is qui est à Deo, hic vidit patrem. ¶Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.
48 ¶Ego sum panis vitæ. ¶Patres vestri māducauerunt
49 manna in deserto, & mortui sunt. ¶Hic est panis de
50 cœlo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit
51 non moriatur. ¶ Ego sum panis viuus, qui de cœlo
F descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, & panis quem ego dabo, caro mea est
52 pro mundi vita. ¶Litigabant ergo Iudęi ad inuicem dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam
53 dare ad manducandū? ¶Dixit ergo eis Iesus: Amen, amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebi-
54 tis vitam in vobis. ¶ Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, &
55 ego resuscitabo eum in nouissimo die. ¶Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.
56 ¶qui manducat meam carnem, & bibit meum san-
57 guinem in me manet, & ego in illo. ¶Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui
58 manducat me, & ipse viuet propter me. ¶Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna: & mortui sunt. Qui man-
59 ducat hunc panem, viuet in æternum. ¶Hæc dixit in
60 synagoga docens, in Capharnaum. ¶Multi ergo au
G dientes ex discipulis eius, dixerunt: Durus est hic
61 sermo: & quis potest eum audire? ¶Sciens autem Iesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc di
62 scipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat? ¶Si ergo videritis Filium hominis ascēdentē vbi erat prius?
63 ¶ Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: verba quæ ego locutus sum vobis spiritus &
64 vita sunt. ¶Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Iesus qui essent non
65 credentes, & quis traditurus esset eū. ¶ Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad
66 me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. ¶Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro: & iam non cum
67 illo ambulabant. ¶ Dixit ergo Iesus ad duodecim:
68 Nunquid & vos vultis abire? ¶Respōdit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ
69 æternæ habes: ¶ & nos credimus, & cognouimus
70 quia tu es Christus filius Dei. ¶Respondit eis Iesus: Nonne ego vos duodecim elegi: & ex vobis vnus
71 diabolus est? ¶Dicebat autem Iudam Simonis Iscariotem: hic enim erat traditurus eum, cùm esset vnus ex duodecim.

* viuus Mat. 13. g. 55. — Isa. 54. f. 13. — Mat. 11. d. 27. — Exo. 16. d. 13. — 1. Co. 11. 27. — Su. 3. b. 13. — Mat. 16. c. 16. Marc. 8. c. 29. Lu. 9. c. 20.

CAPVT VII.

1 POst hæc* ambulabat Iesus in Galilæam,
A non enim volebat in Iudæam ambulare: quia quærebant eum Iudæi interficere.
2 ¶ Erat autem in proximo dies festus Iu-
3 dæorum, Scenopegia. ¶ Dixerunt autem ad eum fratres eius: Trāsi hinc, & vade in Iudæam, vt & di-
4 scipuli tui videāt opera tua quæ facis. ¶Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in palam es-
5 se: si hæc facis, manifesta teipsum mundo. ¶Neque
6 enim fratres eius credebāt in eum. ¶Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum nondum aduenit: tempus au
7 tem vestrum semper est paratū. ¶Non potest mundus odisse vos: me antem odit, quia ego testimoniū
8 perhibeo de illo, quòd opera eius mala sunt. ¶Vos
B ascendite ad diē festū hunc, ego* nondum ascendo ad diē festum istū: quia meum tēps nondum impletum
9 est. ¶Hæc cum dixisset, ipse mansit in Galilæa. ¶Vt
10 autem ascenderunt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad diē festum non manifeste, sed quasi in occul
11 to. ¶Iudæi ergo quærebant eum in die festo, & dice
12 bant: Vbi est ille? ¶Et murmur multus erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est.
13 Alij autem dicebant: Non, sed seducit turbas. ¶Nemo tamē palàm loquebatur de illo propter metum
14 Iudæorum. ¶Iam autem die festo mediante, ascen-
15 dit Iesus in templum & docebat. ¶Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cùm non
16 didicerit? ¶Respondit eis Iesus, & dixit: Mea doctri
17 na non est mea, sed eius qui misit me. ¶Si quis vo-
C luerit voluntatē eius facere, cognoscet de doctrina
18 vtrū ex Deo sit, an ego à meipso loquar. ¶Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriā eius qui misit eū, hic verax est, &
19 iniustitia in illo nō est. ¶Nonne Moyses dedit vobis legē, & nemo ex vobis facit legē? Quid me quæri-
20 tis interficere? ¶Respōdit turba, & dixit: ¶Dæmoniū
21 habes. quis te quærit interficere? ¶Respondit Iesus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.
22 ¶Propterea Moyses dedit vobis circumcisionē: non quia ex Moyse est, sed ex patribus, & in sabbatho cir
23 cunciditis hoīem: ¶Si circūcisionē accipit homo in
D sabbatho, vt nō soluaī lex Moysi: mihi indignamini
24 quia totum hoīem sanum feci in sabbatho? ¶Nolite iudicare secundùm faciem: sed iustum iudicium iu
25 dicate. ¶Dicebant ergo quidā ex Ierosolymitis: Nón
26 ne hic est quē quærunt interficere? ¶Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt: Nunquid verè cognoue
27 rūt principes: quia hic est Christus? ¶Sed hūc scimus vnde sit, Christus autē cùm venerit, nemo scit vnde
28 sit. ¶Clamabat ergo Iesus in tēplo docens, & dicēs: Et me scitis, & vnde sim scitis, & à meipso nō veni,
29 sed est verus qui misit me, quem vos nescitis. ¶Ego
30 scio eum: quia ab ipso sum, & ipse me misit. ¶Quæ-
E rebant ergo eum apprehendere: & nemo misit in il
31 lum manus, quia nondum venerat hora eius. ¶De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebāt: Christus cum venerit, nunquid plura signa faciet quàm quæ hic facit? ¶Audierunt Pharisæi tur-
32 bam murmurantem de illo hæc, & miserunt principes* & Pharisæi ministros vt apprehenderent
33 eum. ¶Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tempus vobiscū sum: & vado ad eū qui me misit. ¶Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego sum, vos non

* autem Galilæa Iudæa. 1. — Leu. 23. f. 34. — * au tem nondum asce ndā. — Exo. 20. 21. & 24. 3. Su. 5. c. 18. — Leu. 12. a. 3. Gen. 17. b. 10. — Deu. 1. c. 16. — * sacerdotum. — Inf. 13. d. 13.

pote-

35 potestis venire.?Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos.Quò hic iturus est,quia non inueniemus eum? nunquid in dispersionem Gentium iturus est,& do 36 cturus Gentes?? Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me,& non inuenietis: & vbi sum ego, vos 37 non potestis venire? ?In nouissimo autem die magno festiuitatis stabat Iesus & clamabat, dicēs: Si- 38 quis sitit, veniat ad me, & bibat.?Qui credit in me sicut dicit scriptura : flumina de ventre eius fluēt 39 aquæ viuæ.?(Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum: nōdum enim erat Spiritus 'datus', quia Iesus nondum erat glorifica- 40 tus.)?Ex illa ergo turba cùm audissent hos sermo- 41 nes eius, dicebant: Hic est verè propheta.?Alij dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebāt: 42 Nunquid à Galilæa venit Christus? ? Nónne scriptura dicit,quia ex semine Dauid,& de Beth-lèhē 43 castello vbi erat Dauid,venit Christus?? Dissensio 44 itaque facta est in turba propter eum.?Quidam au G tem ex ipsis volebant apprehēdere eum : sed nemo 45 misit super eum manus.? Venerūt ergo ministri ad Pontifices & Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Qua- 46 re non adduxistis illum? ? Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo*. 47 ?Responderunt ergo eis Pharisæi : Nunquid & vos 48 seducti estis??Nunquid ex principibus aliquis cre 49 didit in eum, aut ex Pharisæis?? sed turba hæc quæ 50 non nouit legē,maledicti sunt.? Dixit Nicodemus ad eos, ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat 51 ex ipsis:? Nunquid lex nostra iudicat hominem ni si prius audierit ab ipso, & cognouerit quid fa- 52 ciat?? Responderunt : & dixerunt ei : Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare*, & vide, quia à Galilæa 53 propheta non 'surgit'. Et reuersi sunt vnusquisque in domum suam.

Lu.23.f. 37. — Deut.18. c.15. Ioel. 2. g. 28. Act.2.c.17. Sanctus 4. — Mich. 5.a. 2. Mat.2.a 6. — * loquit ur — Sup.3.a.2 — Deu.17.b 8. & 19.f. 15. * scripturas * surrexit.

CAPVT VIII.

IEsus autem perrexit in montem Oliueti: 1 ?& diluculo iterum venit in templum,& A omnis populus venit ad eum, & sedens 2 docebat eos.?Adducunt autem Scribę 3 & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam:&

statuerunt eā in medio, 4 ? & dixerunt ei. Magister, hęc mulier modò deprehēsa est 5 in adulterio.? In lege autē Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare . Tu ergo 6 quid dicis?? Hoc autem dicebant tentantes eū, vt possent accusare eum.Iesus autem inclinās se deorsum,digito scribebat in terra. 7 ?Cum ergo perseuerarent interrogantes eū:erexit se:& dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem 8 mittat. ? Et iterum se inclinans, scribebat in terra. 9 ?Audientes aūt*, vnus post vnum exibant, incipientes à senioribus:& remāsit solus Iesus,& mulier in 10 medio stans. ? Erigens aūt se Iesus,dixit ei: Mulier 11 vbi sunt qui te accusabant? ? nemo te condemnauit?Quæ dixit:Nemo Dñe:Dixit autem Iesus: Nec ego te condemnabo.Vade,& iā amplius noli pec 12 care.?Iterū ergo locutus est eis Iesus,dicens: Ego B sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in 13 tenebris:sed habebit lumen vitæ. ? Dixerunt ergo ei Pharisæi : Tu de te ipso testimoniū perhibes,te- 14 stimonium tuum non est verum.? Respondit Iesus, & dixit eis:Et si ego testimoniū perhibeo de me ipso,verū est testimoniū meum, quia scio vnde veni, & quò vado : vos aūt nescitis vnde venio, aut quò 15 vado.? Vos secundū carnem iudicatis: ego non iu 16 dico quemquā:? & si iudico ego, iudicium meum verū est: quia solus non sum, sed ego & qui misit 17 me,Pater.?Et in lege vestra scriptum est, quia duo 18 rum hominum testimonium verum est.? Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso: & testimo- 19 nium perhibet de me qui misit me,Pater.?Dicebāt ergo ei: Vbi est pater tuus? Respondit Iesus: Neq; me scitis, neq; patrē meum:si me sciretis, forsitan 20 & Patrem meum sciretis.?Hęc verba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in tēplo: & nemo apprehendit eum, quia nēcdum uenerat hora eius. 21 ?Dixit ergo iterum eis Iesus:Ego vado,& quæretis C me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego va- 22 do,vos non potestis venire.?Dicebant ergo Iudęi: Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit, Quò 23 ego vado,vos non potestis venire? ? Et dicebat eis, Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. 24 Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestris. si enim non credideritis quia ego sum, moriemini 25 in peccato vestro.?Dicebāt ergo ei:Tu quis es?Di 26 xit eis Iesus:Principiū' qui' & loquor vobis.?Multa habeo de vobis loqui & iudicare, sed qui me misit, verax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor 27 in mundo? Et non cognouerunt quia patrem' eis' 28 dicebat Deum.?Dixit ergo eis Iesus: Cùm exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis,quia ego sum,& à meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pa 29 ter,hæc loquor:?& qui me misit, mecum est:& non D reliquit me solum,quia ego quæ placita sunt ei,fa 30 cio semper.?Hæc illo loquente multi crediderunt 31 in eum.?Dicebat ergo Iesus ad eos qui crediderūt ei,Iudæos: Si vos manseritis in sermone meo,verè 32 discipuli mei eritis,?& cognoscetis veritatē,& ve- 33 ritas liberabit vos.?Responderunt ei:Semen Abrahæ sumus,& nemini seruiuimus vnquam,quo tu di 34 cis,Liberi eritis?Rñdit eis Iesus:Amen, amen dico vobis,quia omnis qui facit peccatum, seruus 35 est peccati:? seruus autem non manet in domo in 36 æternum,filius manet in æternum.? Si ergo vos filius liberauerit,verè liberi eritis.?Scio quia filij Abrahæ estis,sed quæritis me interficere,quia sermo 38 meus non capit in vobis.?Ego quod vidi apud Pa- E trē,loquor,& vos quæ vidistis apud patrē vestrum, 39 facitis.? Rñderunt, & dixerunt ei:Pater noster Abraham est.Dicit eis Iesus: Si filij Abrahę estis,ope 40 ra Abrahæ facite.? Nunc autem quæritis me interficere hominem,qui veritatem vobis locutus sum, 41 quam audiui à Deo:hoc Abraham non fecit. ? Vos facitis opera patris vestri . Dixerunt ita q; ei : Nos ex fornicatione non sumus nati,vnum patrē habe- 42 mus Deum.?Dixit ergo eis Iesus:Si Deus pater vester esset,diligeretis vtiq; me:ego enim ex Deo processi & veni : neq; enim à meipso ueni, sed ille me 43 misit. ?Quare loquelā meam nō cognoscitis?Quia 44 non potestis audire sermonē meū.? Vos ex patre F diabolo estis, & desyderia patris vestri uultis face-

Leui.20. b.10. — Deut.17. b.7. — * hæc — 1.Ioh.1 b.5. * ambulabit — Deut.17. b.6.& 19. d.15. Matt.18.b. 16. 2.Cor.13. a.1. Heb.10.c. 28. — * quia 1. * quòd 1. Suprà 5.d. 33. Rom.3.a. 4. * eius — Rom 6. c.14. 2.Petr.2. d.19. — 1.Ioh.3. b.8.

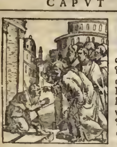
re. ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit: quia non est ueritas in eo. cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & 45 pater eius. ¶ Ego autem quia veritatem dico, non 46 creditis mihi. ¶ Quis ex vobis *arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi? 47 ¶ Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos 48 non auditis, quia ex Deo non estis. Responderunt ergo Iudęi, & dixerunt ei: Nónne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes 49 ¶ Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me. 50 ¶ Ego autem non quęro gloriam meam: est qui quę 51 rat, & iudicet. ¶ Amen, amen dico vobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in 52 æternum. ¶ Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ: & tu dicis, Si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum. 53 ¶ Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui G mortuus est? & Prophetæ mortui sunt. Quem teipsum facis? ¶ Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. est pater meus qui glori- 55 ficat me, quem vos dicitis quia Deus vester est, & non cognouistis eum: ego autem noui eum. Et si dixero, quia non scio eum: ero similis vobis, men- 56 dax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo. ¶ Abraham pater vester exultauit vt videret diem meū: & vidit, & gauisus est.

57 ¶ Dixerunt ergo Iudęi ad eum. Quinquaginta annos nondū habes, & Abraham vidisti? ¶ Dixit eis Iesus: 58 Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. 59 ¶ Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.

*arguit 4. 11. Ioh. 4. 26.

CAPVT IX.

1 A ET præteriens Iesus vidit hominem cæcum à natiuitate: 2 ¶ & interrogauerunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parētes eius, vt cæcus nasceretur? 3 ¶ Respōdit Iesus: Neque hic peccauit, neque parentes eius: 4 sed vt manifestentur opera Dei in illo. ¶ Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. 5 venit nox, quando nemo potest operari. ¶ Quandiu 6 sum in mundo, lux sum mundi. ¶ Hæc cum dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & liniuit 7 lutum super oculos eius, ¶ & dixit ei: Vade, laua in natatoria Silóe, quod interpretatur, Missus. Abijt 8 ergo, & lauit: & venit videns. ¶ Itaque vicini & qui B *viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant:

*Videbāt

Nónne hic est qui sedebat, & mēdicabat? Alij dice- 9 bant: Quia hic est. ¶ Alij autem: Nequaquā, sed si- 10 milis est ei. Ille verò dicebat: Quia ego sum. ¶ Dice- 11 bant ergo ei: Quō apert i sunt tibi oculi? ¶ Respondit: Ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoriam 12 Silóe, & laua. Et abij, & laui, & vidi. ¶ Et dixerunt 13 ei: Vbi est ille? Ait: Nescio. ¶ Adducunt eum ad Pha 14 risæos qui cæcus fuerat. ¶ Erat autem sabbathum quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius. 15 ¶ Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi quō vi- C disset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit su- 16 per oculos, & laui: & video. ¶ Dicebāt ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, quia sabbathum non custodit. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere? Et 17 schisma erat inter eos. ¶ Dicunt ergo cæco iterum: Tu, quid dicis de illo qui aperuit oculos tuos? Ille 18 autem dixit: Quia propheta est. ¶ Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuisset & vidisset, do- 19 nec vocauerunt parentes eius qui viderat. ¶ & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quē vos dicitis quia cæcus natus est? Quomodo ergo 20 nunc videt? ¶ Responderunt eis parentes eius, & di- D xerunt: Scimus quia hic est filius noster, & quia cæ- 21 cus natus est: ¶ quomodo autem nunc videat, nescimus: aut quis eius aperuit oculos, nos nescimus: ipsum interrogate, ætatem habet, ipse de se loquatur. 22 ¶ Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos. iam enim conspirauerant Iudæi, vt si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam 23 fieret. ¶ Propterea parentes eius dixerunt: Quia æta- 24 tem habet, ipsum interrogate. ¶ Vocauerunt ergo E rursum hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriā Deo: nos scimus quia hic homo pecca- 25 tor est. ¶ Dixit ergo eis ille: Si peccator est, nescio: vnum scio, quia cæcus cùm essem, modo video. 26 ¶ Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo a- 27 peruit tibi oculos? ¶ Respondit eis: Dixi vobis iam, & audistis: quid iterum vultis audire? nunquid & 28 vos vultis discipuli eius fieri? ¶ Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem 29 Moysi discipuli sumus. ¶ Nos scimus quia Moysi lo 30 cutus est Deus: hūc autem nescimus vnde sit. ¶ Re- F spondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile est quia vos nescitis unde sit, & aperuit meos ocu- 31 los: ¶ scimus autem quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem eius fa 32 cit, hunc exaudit. ¶ A seculo non est auditum quia 33 quis aperuit oculos cęci nati. ¶ Nisi esset hic a Deo, 34 non poterat facere quicquam. ¶ Responderunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et 35 eiecerunt eum foras. ¶ Audiuit Iesus quia eiece- G runt eum foras: & cum inuenisset eum, dixit ei: 36 Tu credis in filium Dei? ¶ Respondit ille, & dixit: 37 Quis est Domine, ut credam in eum? ¶ Et dixit ei 38 Iesus: Et uidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. ¶ At ille ait: Credo Domine. Et proci- 39 dens adorauit eum. ¶ Et dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, 40 uideant: & qui uident, cæci fiant. ¶ Et audierūt quidam ex Pharisæis qui cum ipso erant: & dixe- 41 runt ei: Nunquid & nos cæci sumus? ¶ Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum. nunc uerò dicitis: Quia uidemus. Peccatum uestrum manet.

CAPVT X.

1 Amen,amen dico vobis,qui non intrat per A ostium in ouile ouium,sed ascẽdit aliun 2 de: ille fur est, & latro. ¶ Qui antem in- 3 trat per ostium,pastor est ouium.¶ Huic ostiarius aperit:& oues vocem eius audiunt:& pro 4 prias oues vocat nominatim,& educit eas.¶ Et cùm proprias oues emiserit,ante eas vadit: & oues illũ 5 sequuntur:quia sciunt vocem eius.¶ Alienum autẽ non sequuntur,sed fugiunt ab eo : quia non noue- 6 runt vocem alienorum.¶ Hoc prouerbium dixit eis Iesus. Illi autem non cognouerunt quid loquere- 7 tur eis.¶ Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen,amẽ di 8 co vobis,quia ego sum ostiũ ouium.¶ Omnes quot- B quot venerunt, fures sunt & latrones: sed non au- 9 dierunt eos oues.¶ Ego sum ostium. Per me si quis introierit,saluabitur:& ingredietur, & egredietur ,& 10 pascua inueniet. ¶ Fur non venit nisi vt furetur, & mactet,& perdat.Ego veni vt vitam habeant, & a- 11 bundantius babeant . ¶ Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis.

12 ¶ Mercenarius autem & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriç,videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit,& dispergit 13 oues. ¶ Mercenarius C autẽ fugit,quia mercenarius est: & non pertinet ad eum de 14 ouibus.¶ Ego sum pastor bonus:& cogno- 15 sco meas,& cognoscunt me meæ.¶ Sicut nouit me pater,& ego agnosco patrem:& animam meam po 16 no pro ouibus meis: ¶ Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adduce- re, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & 17 vnus pastor.¶ Propterea me diligit pater, quia ego 18 pono animam meam,vt iterum sumam eam.¶ Ne- mo tollit eam à me: sed ego pono eam à meipso. potestatem habeo ponendi eam: & potestatem ha beo iterum sumendi eam.Hoc mandatum accepi à 19 patre meo.¶ Dissensio iterum facta est inter Iudæos 20 propter sermones hos.¶ Dicebant autem multi ex ipsis:Dæmonium habet,& insanit:quid eum audi- 21 tis? ¶ Alij dicebant: Hæc verba, non sunt Dæmo- D nium habẽtis.num quid dæmoniũ potest cæcorum 22 oculos apperire ? ¶ Facta sunt autem Encænia in 23 Ierosolymis: & hyems erat. ¶ Et ambulabat Iesus 24 in templo, in porticu Salomonis.¶ Circũdederunt ergo eum Iudæi,& dicebant ei:Quousque animam nostram tollis ? si tu es Christus, dic nobis palàm: 25 ¶ Respondit eis Iesus : Loquor vobis, & non cre- ditis. Opera quæ ego facio in nomine Patris mei, 26 hæc testimonium perhibent de me: ¶ sed vos non 27 creditis , quia non estis ex ouibus meis*. ¶ Oues meæ vocem meam audiunt : & ego cognosco eas 28 & sequuntur me. ¶ Et ego vitam æternam do eis: E & non peribunt in æternum , & non rapiet eos 29 quisquam de manu mea. ¶ Pater meus* quod de- dit mihi, maius omnibus est: & nemo potest ra- 30 pere de manu Patris mei. ¶ Ego & pater vnum 31 sumus.¶ Sustulerunt *lapides Iudæi, vt lapidarent

32 eum . Respondit eis Iesus: ¶ Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo , propter quod eorum opus me 33 lapidatis?¶ Responderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te,sed de blasphemia, & quia tu homo cùm sis, facis teipsum 34 Deum.¶ Respondit eis Iesus.Nónne scriptum 35 est in lege vestra, quia Ego dixi, dij estis ? ¶ Si illos dixit deos,ad quos sermo Dei factus est, & non po- 36 test solui scriptura:¶ quem pater sanctificauit & mi F sit in mundum,vos dicitis , Quia blasphemas: quia 37 dixi:filius Dei sum?¶ Si non facio opera patris mei: 38 nolite credere mihi.¶ Si autem facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite : vt cognoscatis & 39 credatis quia pater in me est,& ego in patre.¶ Quæ- rebant ergo eum apprehendere:& exiuit de mani- 40 bus eorum.¶ Et abijt iterum trans Iordanem in eũ locum vbi erat Iohannes baptizans primùm:& mã 41 sit illic.¶ Et multi venerunt ad eũ,& dicebant:Quia Iohannes quidem signum fecit nullum . Omnia autem quæcumque dixit Iohannes de hoc,vera e- 42 rant.¶ Et multi crediderunt in eum.

CAPVT XI.

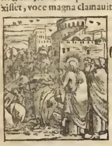
1 Erat autem quidam languens Lazarus à A Bethania, de castello Mariæ & Marthæ 2 sororis eius. (¶ Maria autem erat quæ vnxit Dñm vnguento, & extersit pedes eius capillis suis : cuius frater Lazarus infirmaba- 3 tur.) ¶ Miserunt ergo sorores eius ad eum, dicen- 4 tes:Domine,ecce quem amas,infirmatur.¶ Audiẽs autẽ Iesus,dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mor tẽ,sed pro gloria Dei: ut glorificetur filius Dei per 5 eam.¶ Diligebat autem Iesus Martham,& sororem 6 eius Mariam,& Lazarum: ¶ Vt ergo audiuit quia infirmabatur , tunc quidem mansit in eodem loco 7 duobus diebus , ¶ deinde post hæc dicit discipulis 8 suis:Eamus in Iudæam iterum.Dicunt ei discipuli: Rabbi,nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterũ 9 vadis illuc? ¶ Respondit Iesus: Nonne duodecim B sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non of- 10 fendit:quia lucem huius mundi uidet.¶ Si autem am bulauerit in nocte,offendit,quia lux non est in eo. 11 Hæc ait:& post hæc dicit eis:Lazarus amicus no- 12 ster dormit:sed uado ut à somno excitẽ eum.¶ Di- xerunt ergo discipuli eius:Dñe,si dormit,saluus e- 13 rit.¶ Dixerat aũt Iesus de morte eius:illi autem pu- 14 tauerunt quia de dormitione somni diceret. ¶ Tũc ergo Iesus dixit eis manifestè: Lazarus mortuus 15 est:¶ & gaudeo propter uos, ut credatis, quoniam 16 non eram ibi:sed eamus ad eum.¶ Dixit ergo Tho- mas qui dicitur Didymus,ad cõdiscipulos:Eamus 17 & nos,ut moriamur cũ eo.¶ Venit itaq; Iesus:& in- C uẽnit eum quatuor dies iam in monumento habẽ 18 tem.¶ (Erat aũt Bethania iuxta Ierosolymam quasi 19 stadijs quindecim):¶ Multi aũt ex Iudæis uenerant ad Marthã & Mariam,ut consolarentur eas de fra- 20 tre suo.¶ Martha ergo ut audiuit quia Iesus uenit, 21 occurrit illi: Maria aũt domi sedebat.¶ Dixit ergo Martha ad Iesum.Dñe si fuisses hic,frater meus nõ

fuisset

Left margin: Isai.40.c.11. Ezec.34.c.31.& 37.f.24. — Matt.12 d.27. Luc.10.d.22. — Matt.28.d.19. — Matt.16 d.15. Luc.24.g.47. Act.10.f.35. 13.g.47. 15 b.7. Gal.1.b.9. Ezec.37.f.22. Isai.53.b.7. — 1.Mac.4 f.56.59. — * sicut dixi vobis 1. — * qui dedit mihi, maior 1. — * ergo iterum 4.

Right margin: Psal.81 b.6. — * sororum — Matt 26.a.7. Lu.7.f.37 Inf.12.a.3. — * hoc

22 fuisset mortuus.¶Sed & nunc scio quia quæcunque 23 poposceris a Deo, dabit tibi Deus.¶Dicit illi Iesus: 24 Resurget frater tuus.¶Dicit ei Martha:scio quia re 25 surget, in resurrectione, in nouissimo die.¶Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio & uita: qui credit in 26 me, etiam si mortuus fuerit viuet.¶& omnis qui viuit, & credit in me non morietur in æternũ.Credis 27 hoc? ¶ Ait illi: Vtique Dñe, ego credidi quia tu es D Christus filius Dei*qui in hunc mundum venisti. 28 ¶Et cùm hæc dixisset, abijt, & vocauit Mariã sororẽ suam silentio, dicens: Magister adest, & vocat te. 29 ¶Illa, vt audiuit, surgit citò, & venit ad eum.¶Non-30 dũ enim venerat Iesus in castellum: sed erat adhuc 31 in illo loco vbi occurrerat ei Martha.¶ Iudæi ergo qui erant cũ ea in domo, & consolabantur eã, cum vidissent Mariam quia citò surrexit & exijt, secuti sunt eã, dicentes: Quia vadit ad monumentũ, vt plo-32 ret ibi.¶Maria ergo cũ venisset vbi erat Iesus, vidẽs eum, cecidit ad pedes eius, & dicit ei:Dñe si fuisses 33 hic, non esset mortuus frater meus.¶ Iesus ergo, vt E vidit eã plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea 34 plorãtes, infremuit spiritu, & turbauit seipsum,¶ & dixit: Vbi posuistis eum?Dicunt ei: Dñe, veni & vi-35 de.¶Et lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudęi: 36 ¶Ecce quomodo amabat eũ.¶ Quidam aũt ex ipsis 37 dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cęci 38 *facere vt hic non moreretur?¶ Iesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. erat 39 aũt spelunca: & lapis superpositus erat ei.¶ Ait Iesus: Tollite lapidẽ. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat: Domine iã fœtet: quatriduanus est 40 enim.¶Dicit ei Iesus: Nõnne dixi tibi quõ si credide-41 ris, videbis gloriã Dei?¶ Tulerunt ergo lapidẽ. Iesus aũt eleuatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias 42 ago tibi, quoniã audisti me.¶ Ego aũt sciebã quia semper me audis, sed propter populũ qui circun-43 stat, dixi, vt credãt quia tu me misisti.¶Hæc cùm dixisset, voce magna clamauit: Lazare, veni foras.

44 F Et statim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Soluite eũ, & sinite abire. 45 ¶Multi ergo ex Iudæis qui venerãt ad Mariam & Martham, & viderant, quę fecit Ie-46 sus, crediderũt in eũ. ¶Quidam autẽ ex ipsis abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fe-47 cit Iesus.¶ Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi conciliũ, & dicebãt: Quid facimus, quia hic ho-48 mo multa signa facit?¶Si dimittimus eũ sic, omnes credent in eũ: & venient Romani & tollent* nostrũ 49 locũ & gentẽ.¶Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos 50 nescitis quicquã, nec cogitatis quia expedit nobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non to-51 ta gens pereat.¶Hoc autẽ à semetipso nõ dixit: sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit, quòd 52 Iesus moriturus erat pro gente,¶& non tantùm pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi, congre-53 garet in vnum.¶ Ab illo ergo die cogitauerũt vt in-54 terficerent eum.¶Iesus ergo iam non in palàm ambulabat apud Iudæos, sed abijt in regionem iuxta desertum in ciuitatẽ quę dicitur Ephrem, & ibi 55 morabatur cũ discipulis suis.¶Proximum autẽ erat Pascha Iudæorum: & ascenderunt multi Ierosolymã de regione ante Pascha, vt sanctificarent seip-56 sos.¶ Quęrebant ergo Iesum: & colloquebantur ad inuicem, in templo stantes; Quid putatis, quia non vẽnit ad diem festum? Dederant aũt Pontifices & Pharisæi mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehendant eum.

Margin: ‖ Suprà 5. c.29. Luc. 14. c. 14. ‖ Suprà 6 d.33. e 47. *Viui -7. *surrexit ‖ Suprà 9. a 6. *nati *&8. ‖ Infr. 18 c. 14. -7. *vobis

CAPVT XII.

1 A IESVS ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniã, vbi Lazarus fuerat mortuus, quẽ 2 suscitauit Iesus.¶ Fecerunt aũt ei cœnã ibi, & Martha ministrabat: Lazarus verò vnus erat discumbentibus cum eo.¶Maria ergo ac-3 cepit libram vnguenti nardi pistici, pretiosi, & vnxit pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis suis: & 4 domus impleta est ex odore vnguenti.¶ Dixit ergo vnus ex discipulis eius, Iudas Iscariotes qui e-5 rat eum traditurus:¶Quare hoc vnguentum nõ vẽnijt trecentis denarijs, & datum est egenis? ¶dixit 6 autẽ hoc nõ quia de egenis pertinebat ad eum: sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.¶ Dixit ergo Iesus: *Sine illam, vt in 7 B diem sepulturæ meæ seruet illud.¶ Pauperes enim 8 semper habetis vobiscum: me autem non semper 9 'habebitis.¶Cognouit ergo turba multa ex Iudęis quia illic est: & venerunt, nõ propter Iesum tãtùm, sed vt Lazarum viderent, quem suscitauit à mor-10 tuis.¶ Cogitauerunt autem principes sacerdotum 11 vt & Lazarum interficerent: ¶quia multi propter il-12 lum abibant ex Iudæis, & credebant in Iesum.¶ In crastinum autẽ turba multa quæ venerat ad diem festũ, cùm audissent quia venit Iesus Ierosolymã; 13 ¶acceperunt ramos palmarum, & processerunt obuiam ei, & clamabant: Hosanna, benedictus qui 14 venit in nomine Domini, Rex Israel.¶ Et inuenit

Iesus asellum, & sedit super eum, sicut 15 scriptum est. Noli timere filia Sion: ecce Rex tuus venit sedens super pullum a-16 C sinę.¶Hęc nõ cognouerunt discipuli eius primùm: sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia hæc erant scripta de eo, & hæc fece-17 runt ei.¶ Testimoniũ ergo per hibebat turba quę erat cum eo quando Lazarum vocauit de monume-18 to, & suscitauit eum a mortuis.¶ Propterea & obuiam venit ei turba: quia audierũt eum fecisse hoc 19 signum.¶Pharisęi ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mũdus totus post 20 eum abijt.¶ Erant aũt quidam Gentiles ex his qui 21 ascenderant vt adorarent in die festo.¶Hi ergo ac-D cesserunt ad Philippum qui erat à Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Dñe, volumus Ie-22 sum uidere.¶ Venit Philippus, & dicit Andreę. An-23 dreas rursus & Philippus dixerunt Iesu.¶Iesus autem respondit eis, dicẽs: Venit hora vt clarificetur 24 filius hominis.¶ Amen, amen dico vobis, nisi gra-

Margin: Mat. 26.a.6 Mar. 14.a.3 *Sinite *habetis ‖ Mat. 21.a. Mar. 11.a. Luc. 19. 35. ‖ Za 9.b.9

num

num fruméti cadens in terrá, mortuũ fuerit: ipsum solum manet: si autẽ mortuum fuerit, multum fru-
25 ctum affert. ¶ Qui amat animã suam, perdet eam: & qui odit animã suam in hoc mundo, in vitam æter-
26 nam custodit eã. ¶ Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater
27 meus. ¶ Nunc anima mea turbata est. Et quid dicã?
E Pater, saluifica me ex hac hora. Sed propterea ve-
28 ni in horam hanc. ¶ Pater, clarifica nomen tuũ. Venit ergo vox de cœlo, *Et clarificaui, & iterũ clari-
29 ficabo. ¶ Turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant: Angelus
30 ei locutus est. ¶ Respondit Iesus, & dixit: Non pro-
31 pter me hæc vox venit, sed propter vos. ¶ Nunc iudicium est mundi: nunc princeps huius mundi eij-
32 cietur foras. ¶ Et ego si exaltatus fuero à terra, om
33 nia traham ad meipsum. ¶ (hoc autẽ dicebat, signi-
34 ficans qua morte esset moriturus.) ¶ Respondit ei turba: Nos audiuimus ‖ ex lege, quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari filium hominis? Quis est iste filius hominis?
35 ¶ Dixit ergo eis Iesus. Adhuc modicum lumen in
F vobis est. Ambulate dum lucem habetis, vt nõ vos tenebrę comprehendant: & qui ambulat in tene-
36 bris, nescit quò vadat. ¶ Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis sitis. Hęc locutus est Iesus:
37 & abijt, & abscondit se ab eis. ¶ Cum autẽ tãta signa
38 fecisset coram eis, non credebant in eum: ¶ vt sermo Isaię prophetę impleretur, quẽ dixit: ‖ Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini
39 cui reuelatũ est? ¶ Propterea non poterant credere,
40 quia iterum dixit Isaias: ¶ ‖ Excæcauit oculos eo-
G rum, & indurauit cor eorũ: vt non videãt oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & sanẽ eos.
41 ¶ Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam eius, & lo-
42 cutus est de eo. ¶ Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur: vt è synagoga non eijcerentur.
43 Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm
44 gloriam Dei. ¶ Iesus autem clamauit & dixit: Qui credit in me, non credit in me: sed in eum qui misit
45 me. ¶ Et qui videt me, videt eum qui misit me. ¶ Ego
46 lux in mundum veni: vt omnis qui credit in me, in
47 tenebris non maneat. ¶ Et si quis audierit verba mea, & non custodierit: ego non iudico eum. non enim veni vt iudicem mundum, sed vt sal-
48 uificẽ mundum. ¶ Qui spernit me, & non accipit verba mea: habet qui iudicet eum. ‖ sermo quẽ locutus
49 sum, ille iudicabit eũ in nouissimo die. ¶ Quia ego ex meipso nõ sum locutus, sed qui misit me, Pater, ipse mihi mandatũ dedit quid dicã, & quid loquar.
50 ¶ Et scio quia mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo ego loquor: sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

Marg.: ‖ Matt.10.d.31. & 16.d.15. Marc.8.d.35. Lu.9.c.14. & 17.g.31. — * dicens: — ‖ Psa.109.a.4. & 116.a.2. Isai.40.b.6. Ezec.37.f.25. — ‖ Isai.53.a.1. Rom.10.c.16. — ‖ Isai.6.c.9.10. Mat.13.b.14. Mat.14.b.12. Lu.8.b.10. Act.28.f.27. Ro.11.b.8. — ‖ Marc.16.d.16.

CAPVT XIII.

1 A Nte diem autem festum Paschę, sciens Iesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dile-
2 xit eos, ¶ Et cœna facta, cùm diabolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simònis Iscariotes:
3 ¶ sciẽs quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia
4 à Deo exiuit, & ad Deum vadit: ¶ surgit à cœna, & ponit vestimenta sua: & cùm accepisset linteum,
5 præcinxit se. ¶ Deinde *misit aquã in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo
6 quo erat præcinctus. ¶ Venit ergo ad Simónem Petrum. Et dicit ei Petrus: Dñe, tu mihi lauas pedes?

7 ¶ Respondit Iesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modò, scies autem postea.
8 ¶ Dicit ei Petrus: Nõ lauabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, nõ *habebis partem mecum.
9 ¶ Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, sed & ma-
10 nus & caput. ¶ Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indi-
B get nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Et vos
11 mundi estis, sed non omnes. ¶ Sciebat enim quisnã esset qui traderet eum, propterea dixit: Non estis
12 mundi omnes. ¶ Postquam ergo lauit pedes eorum, & accepit vestimenta sua, cùm recubuisset, iterum
13 dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? ¶ Vos vocatis me Magister, & Domine: & bene dicitis. sum ete-
14 nim. ¶ Si ergo ego laui pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lauare pe-
15 des. ¶ Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmo-
16 dum ego feci vobis, ita & vos faciatis. ¶ ‖ Amen, amen dico vobis, non est seruus maior domino suo,
17 neq; apostolus maior est eo qui misit illum. ¶ Si hęc
18 scitis, beati eritis si feceritis ea. ¶ Non de omnibus vobis dico: ego scio, quos elegerim. Sed vt adim-
C pleatur scriptura: ‖ Qui manducat mecum panem,
19 *leuabit contra me calcaneum suum. Amodo ¶ dico vobis, prius quàm fiat: vt cùm factum fuerit, creda-
20 tis, quia ego sum. ¶ ‖ Amen, amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me ac-
21 cipit, accipit eum qui me misit. ¶ Cùm hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, & dixit: ‖ Amen, amen dico vobis: quia vnus ex vobis tra-
22 det me. ¶ Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli,
23 hæsitantes de quo diceret. ¶ ‖ Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat
24 Iesus. ¶ Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei:
25 Quis est de quo dicit? ¶ Itaque cùm recubuisset ille
26 supra pectus Iesu, dicit ei: Domine, quis est? ¶ Respõdit Iesus: Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem, dedit Iudæ Simónis
27 Iscariotę. ¶ Et post buccellã, tunc introiuit in eum satanas. Et dicit ei Iesus: Quod facis, fac citius.
28 Hoc autem nemo sciuit discumbentium ad quid
29 dixerit ei. ¶ Quidã enim putabant quia loculos habebat Iudas, quòd dixisset ei Iesus: Eme, ea quæ
D opus sunt nobis ad diem festum: aut egenis vt ali-
30 quid daret. ¶ Cùm ergo accepisset ille buccellam,
31 exiuit continuo. Erat autem nox. ¶ Cùm ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est filius hominis:
32 & Deus clarificatus est in eo: ¶ Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso: &
33 continuò clarificabit eum. ¶ Filioli, adhuc modicum uobiscum sum. Quæretis me: & sicut dixi Iudæis: Quò ego uado, uos non potestis uenire: & uo-
34 bis dico modò. ¶ ‖ Mandatum nouum do uobis, Vt diligatis inuicem: sicut dilexi uos, ut & uos diliga-
35 tis inuicem. ¶ In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicẽ.

Marg.: Mat.26.12. Mar.14.a.1. Lu.22.a.1. — * mittit 7. — * habes 4. — Infr.15.c.20. Matt.10.c.24. Lu.6.f.40. — ‖ Psal.40.b.10. — * leuauit 3. — ‖ Matt.10.d.40. Luc.10.c.16. — ‖ Matt.26.b.18. Mar.14.b. Luc.22.b.21. — ‖ Infr.21.c.20. — ‖ Supr.7.34. — ‖ Leu.19.18. Mat.22.19. — ‖ Infr. b.22.

36 ¶Dicit ei Simō Petrus:Dñe,quò uadis? Rñdit Iesus: Quò ego uado, nō potes me modò sequi:sequēris
37 autē postea.¶Dicit ei Petrus:Quare nō possum te se-
38 qui modò?Aīam meā pro te ponā.¶Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen,amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges.

Mat.26.d 35. Mar.14.c. 29 Luc.22.d. 33.

CAPVT XIIII.

*Et ait discipulis suis

1 A. NOn turbetur cor vestrum. Creditis in Deum,& in me credite.¶In domo Pa-
2 tris mei mãsiones multæ sunt.si quo minus,dixissem vobis: Quia vado parare
3 vobis locū.¶Et si abiero,& præparauero vobis locum:Iterum venio & accipiam uos ad meipsum,vt
4 vbi sum ego,& vos sitis.¶Et quò ego vado,scitis,&
5 viam scitis.¶Dicit ei Thomas: Domine, nescimus
6 quò vadis:& quō possumus viam scire?¶Dicit ei Iesus:Ego sum via,& veritas,& vita. nemo venit ad
7 Patrem,nisi per me.¶Si cognouissetis me,& patrē meum vtiq; cognouissetis: & amodo cognoscetis
8 eum,& vidistis eum.¶Dicit ei Philippus: Domine,
9 ostende nobis patrem,& sufficit nobis.¶Dicit ei Iesus,Tanto tēpore vobiscum sum,& non cognouistis me? Philippe, qui videt me, videt & patrem.
10 *Quomodo tu dicis: Ostende nobis patrem?¶Non credis quia ego in patre,& pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis,à meipso non loquor.Pater
11 autem in me manens,ipse facit opera.¶Non credi-
B tis quia ego in patre,& pater in me est? Alioquin
12 propter opera ipsa credite.¶Amen,amen dico vobis,qui credit in me,opera quæ ego facio,& ipse faciet,& maiora horum faciet, quia ego ad patrem
13 vado.¶Et quodcunq; petieritis* in nomine meo,
14 hoc faciam : ut glorificetur pater in filio.¶Si quid petieritis me in nomine meo,hoc faciam.¶Si dili-
15 gitis me,mandata mea seruate.¶ Et ego rogabo
16 patrem, & alium paraclētum dabit vobis,vt ma-
17 neat vobiscum in æternum.¶Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere,quia nō uidet eum,nec scit eum. Vos autem cognoscitis eum:
18 quia apud vos manebit, & in vobis erit.¶Nō relin-
19 quam uos orphanos:ueniam ad uos.¶Adhuc mo-
C dicum:& mundus me iam non videt.Vos autem ui-
20 detis me:quia ego uiuo,& uos uiuetis.¶In illo die uos cognoscetis quia ego sum in patre,meo,& uos
21 in me,& ego in vobis.¶Qui habet mandata mea,& & seruat ea:ille est qui diligit me.Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum,&
22 manifestabo ei meipsum.¶Dicit ei Iudas, non ille Iscariótes:Domine quid,factum est, quia manife-
23 staturus es nobis te ipsum,& non mūdo?¶Respōdit Iesus,& dixit ei:Si quis diligit me, sermonem meū seruabit,& Pater meus diliget eum, & ad eum ue-
24 niemus,& mansionem apud eum faciemus.¶Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quem audistis, non est meus: sed eius qui
25 misit me,Patris.¶Hæc locutus sum vobis apud uos
26 manens:¶Paraclētus autem Spiritus sanctus,quem
D mittet Pater in nomine meo, ille uos docebit omnia,& suggeret uobis omnia quęcunque dixero uo-
27 bis.¶ Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis.non quomodo mundus dat, ego do uobis. Nō
28 turbetur cor uestrum,neque formidet.¶Audistis quia ego dixi uobis,Vado & uenio ad uos.Si diligeretis me,gauderetis utiq;,quia uado ad Patrem:quia Pa-
29 ter maior me est.¶ Et nunc dixi uobis priùs quam
30 fiat:vt cùm factum fuerit,credatis.¶Iam non multa loquar uobiscū.Venit enim princeps mundi huius
31 & in me non habet quicquam ¶ Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem : & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.Surgite, eamus hinc.

*cognoscitis 1. *cognouistis. *vidit me, vidit & *Et 3. *credītis Infr.16.c. 23. Mat.7.a 7. & 21 b 22 Marc.11.c. 24. *petetam. *cognoscetis

Ac.6.c.36

CAPVT XV.

1 A EGo sum uitis uera:& Pater meus agricola est.¶Omnem palmitem in me,non fe-
2 rentem fructum, tollet eum:& omnem qui fert fructum,purgabit eum, ut fru-
3 ctum plus afferat.¶Iam uos mundi estis propter ser-
4 monem quem locutus sum uobis.¶ Manete in me: & ego in uobis.Sicut palmes non potest ferre fru-
5 ctum à semetipso,nisi manserit in uite : sic nec uos
6 nisi in me manseritis.¶Ego sum uitis:uos palmites. qui manet in me,& ego in eo,hic fert fructum multū:quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me nō mãserit:mittetur foras sicut palmes,& arescet,
7 & colligent eum, & in igem mittent, & ardet .¶ Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manse-
8 rint:quodcūque volueritis petetis,& fiet vobis.¶ In hoc clarificatus est pater meus:vt fructum plurimū
B afferatis,& efficiamini mei discipuli.¶ Sicut dilexit
9 me pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione
10 mea.Si præcepta mea seruaueritis manebitis in dilectione mea:sicut & ego patris mei pręcepta serua-
11 ui,& maneo in eius dilectione.¶Hæc locutus sū vobis, vt gaudiū meū in vobis sit,& gaudiū vestrū im-
12 pleatur.Hoc est pręceptū meū,vt diligatis inuicē sicut
13 dilexi vos.¶Maiorē hac dilectionē nemo habet, vt
14 aīam suam ponat quis pro amicis suis.¶Vos amici
15 mei estis,si feceritis quæ ego præcipio vobis.¶Iam non dico vos seruos:quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.
16 ¶Non vos me elegistis, sed ego elegi vos & posui
C vos,vt eatis,& fructum afferatis:& fructus vester maneat:vt quodcunque petieritis patrē in nomine
17 meo,det vobis.¶Hæc mando vobis,vt diligatis in-
18 uicem.¶Si mundus vos odit:scitote quia me priorē
19 vobis odio habuit.¶Si de mundo fuissetis,mundus quod suum erat, diligeret. quia verò de mundo nō estis,sed ego elegi vos de mundo, propterea odit
20 uos mundus.¶Memētote sermonis mei, quem ego dixi uobis, Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Si
21 sermonē meū seruauerunt,& uestrū seruabūt.¶Sed
D hęc omnia facient uobis propter nomen meū:quia
22 nesciūt eū qui misit me.¶Si nō uenissem,& locutus fuissem eis, peccatū nō haberent:nūc aūt excusatio-
23 nē nō habēt de peccato suo.¶Qui me odit,& Patrē
24 meū odit.¶Si opera nō fecissem eis quę nemo alius fecit peccatum non haberent. Nunc autem & uide-
25 rūt,& oderunt & me & patrē meum.¶Sed ut adimpleatur sermo qui in lege eorum scriptus est.[Quia
26 odio habuerunt me gratis.¶Cùm autē uenerit paraclētus, quē ego mittā uobis à Patre spiritum veritis,qui à Patre procedit,ille testimonium perhibe-
27 bit de me:¶& uos testimonium perhibebitis:quia ab initio mecum estis.

*tollit 1. Sup.13 a 10. Sup.13.d 34. Ephe.5.b. 2. 1.Thes.4. 9. *dicam Matt 28. 1.19. Luc. 1. Ioh 1. 4. Sup.13 b. 16. Mat.10.c. 24. Lu.6.f.40 Mat.24.a. 9. Psal.24.d. 19. Luc.24 g. 49. *perhibetis 4.

CAPVT XVI.

1 A HAec locutus sum uobis, ut non scandalizemini.¶Absq; synagogis facient uos:sed ue-
2 nit hora, ut omnis qui interficit uos,ar-

bitretur

3 bitretur obsequium se præstare Deo. ¶ & hæc facient vobis:quia non nouerunt Patrem,neque me.
4 ¶Sed hæc locutus sum vobis, vt cùm venerit hora eorum reminiscamini,quia ego dixi vobis.Hæc autem vobis,ab initio non dixi:quia vobiscum eram.
5 ¶Et nunc vado ad eum qui misit me,& nemo ex vo-
6 bis interrogat me,quò vadis? ¶ Sed quia hæc locu-
7 tus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. ¶ Sed ego veritatem dico vobis,expedit vobis, vt ego vadam:si enim non abiero Paraclètus non veniet ad
8 vos:si autē abiero,mittam eum ad vos. ¶Et cùm ve-
B nerit ille, arguet mundum de peccato, & de iusti-
9 tia, & de iudicio. ¶ De peccato quidem, quia non
10 *credunt in me. ¶ De iustitia vero: quia ad Patrem
11 vado:& iam non videbitis me. ¶ De iudicio autem:
12 quia princeps huius mundi iā iudicatus est. ¶ Adhuc multa habeo vobis dicere: sed nō potestis por-
13 tare modò. ¶ Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis,docebit vos omnem veritatē: non enim loquetur a semetipso:sed quæcunque audiet,loque-
14 tur:& quæ ventura sunt annunciabit vobis. ¶Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit
15 vobis. ¶ Omnia quæcunque habet Pater,mea sunt. Propterea dixi,quia de meo accipiet,& annuncia-
16 bit vobis. ¶ Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicū, & videbitis me : quia vado ad Pa-
17 trem. ¶ Dixerunt ergo ex discipulis eius ad inuicē. Quid est hoc quod dicit nobis:Modicū, & non videbitis me:& iterū modicū, & videbitis me,& quia
18 vado ad Patrē? ¶ Dicebāt ergo:Quid est hoc quod
19 dicit:Modicū?nescimus quid loquitur. ¶Cognouit
C aūt Iesus, quia volebant eum interrogare:& dixit eis:De hoc quæritis inter vos,quia dixi vobis:Modicū,& non videbitis me:& iterum modicum, & vi-
20 debitis me ¶Amen,amen dico uobis, quia plorabitis,& flebitis vos: mundus aūt gaudebit : vos aūt contristabimini,sed tristitia vestra vertetur in gau-
21 dium. ¶Mulier cùm parit,tristitiā habet,quia venit hora eius:cùm aūt peperit puerum,iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est ho-
22 mo in mundum. ¶ Et vos igitur nunc quidē tristitiā habetis, iterum autē videbo vos, & gaudebit cor vestrum : & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.
23 ¶ Et in illo die me non rogabitis quicquā. ‖ Amen,
D amen dico vobis, si quid petieritis patrē in nomi-
24 ne meo,dabit vobis. ¶ Vsque modò nō petistis quicquam in nomine meo. Petite,& accipietis: vt gau-
25 dium vestrum sit plenum. ¶Hæc in prouerbijs locutus sum vobis. Venit hora cùm iā non in prouerbijs loquar uobis, sed palàm de patre annunciabo uo-
26 bis. ¶In illo die in nomine meo petetis:& non dico
27 uobis quia ego rogabo patrē de uobis. ¶ Ipse enim pater amat uos:quia uos me amastis, & credidistis
28 quia ego à Deo exiui. ¶ Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundū, & uado ad pa-
29 trē. ¶Dicunt ei discipuli eius:Ecce,nunc palā loque-
30 ris,& prouerbium nullum dicis. ¶ Nūc scimus quia scis omnia , & non opus est tibi vt quis te interro-
31 get:in hoc credimus quia à Deo existi. ¶Respondit
32 eis Iesus. Modò creditis. ¶ ‖ Ecce venit hora, & iam uenit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquatis:& non sum solus,quia Pater
33 mecum est. ¶ Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis : sed confidite,ego uici mundum.

*credide-runt
Sup. 14. b.13. Mat.7.a Luc.11.b. 9. Marc. 11. c.24. Luc. 11.b. 9. Iac. 1. a.5.
Mat.26. e.31. Mar. 14.e. 27.

CAPVT XVII.

1 A Haec locutus est Iesus:& subleuatis oculis in cœlum,dixit:Pater uenit hora, clari-
2 fica filium tuum,ut filius tuus clarificet te. ¶ Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis,ut omne quod dedisti ei, det eis uitam æter-
3 nam. ¶Hæc est autē uita æterna: ut cognoscant te solum Deum uerum, & quē misisti Iesum Christum.
4 ¶ Ego te clarificaui super terrā : opus consummaui
5 quod dedisti mihi vt faciam. ¶Et nunc clarifica me tu pater apud temetipsum, claritate quam habui
6 prius quā mundus esset apud te. ¶ Manifestaui nomē tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo: (Tui erant:& mihi eos dedisti) & sermonē tuū ser-
7 uauerunt. ¶Nunc cognouerunt quia omnia quæ de-
8 disti mihi, abs te sunt. ¶quia verba quæ dedisti mi-
B hi,dedi eis:& ipsi acceperunt,& cognouerunt verè quia à te exiui, & crediderunt quia tu me misisti.
9 ¶Ego pro eis rogo. Non pro mundo rogo,sed pro
10 his quos dedisti mihi, quia tui sunt. ¶ Et mea omnia,tua sunt:& tua,mea sunt: & clarificatus sum in
11 eis. ¶Et iam non sum in mundo:& hi in mundo sunt, & ego ad te venio. Pater sancte,serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi vt sint vnum, sicut & nos.
12 ¶Cùm essem cū eis,ego seruabā eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi,custodiui:& nemo ex eis perijt,
13 nisi filius perditionis, ut scriptura impleatur. ¶Nūc
C aūt ad te uenio:& hæc loquor in mundo,ut habeāt
14 gaudiū meum impletum in semetipsis. ¶ Ego dedi eis sermonē tuum,& mūdus eos odio habuit,quia nō sunt de mundo, sicut & ego nō sum de mundo.
15 ¶Nō rogo ut tollas eos de mūdo, sed ut serues eos
16 à malo. ¶De mundo non sunt, sicut & ego nō sum
17 de mundo. ¶Sanctifica eos in ueritate. Sermo tuus
18 ueritas est. ¶Sicut tu me misisti in mundum, & ego
19 misi eos in mundum. ¶Et pro eis ego sanctifico me-
20 ipsum:ut sint & ipsi sanctificati in ueritate. ¶Nō pro eis autē rogo tantùm, sed & pro eis qui credituri
21 sunt per uerbum eorum in me: ¶ut omnes unū sint, sicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis
22 unum sint:ut credat mundus quia tu me misisti. ¶Et
D ego claritatē quā dedisti mihi,dedi eis:ut sint unū,
23 sicut & nos unum sumus. ¶Ego in eis & tu in me,ut sint cōsummati in unum: & cognoscat mūdus quia tu me misisti,& dilexisti eos, sicut & me dilexisti.
24 ¶Pater, quos dedisti mihi, uolo ut ubi sum ego,& illi sint mecum : ut uideāt claritatē meā quā dedisti mihi,quia dilexisti me ante constitutionē mūdi.
25 ¶Pater iuste,mundus te non cognouit, ego autē te
26 cognoui:& hi cognouerunt,quia tu me misisti. ¶Et notum feci eis nomen tuum,& notum faciam,vt dilectio qua dilexisti me in ipsis sit,& ego in ipsis.

Mat.28. d.18.
Infr. 18 b 9.
Psal 40.b. 10 & 108. a.8.

CAPVT XVIII.

1 A Haec cùm dixisset Iesus,egressus est cum discipulis suis trans Torrentē Cedron , vbi erat hortus, in quē introiuit ipse & disci-
2 puli eius. ¶Sciebat autem & Iudas qui tradebat eum, locum: quia frequenter Iesus conuenerat il-
3 luc cum discipulis suis. ¶Iudas ergo cùm accepisset cohortem,& à pontificibus & Pharisæis ministros : uenit illuc cum laternis & facibus & armis.
4 ¶Iesus itaq; sciens omnia quæ uentura erant super
5 se,processit,& dixit eis:Quē quæritis? ¶Responderunt ei : Iesum Nazarenum . Dicit eis Iesus : Ego sum. Stabat autē & Iudas qui tradebat eum, cum

Mat.26.e 36. Mar.14.d. 32. Luc.22.d. 39.
2 Reg 15 e.23.
Mat.26. e.47. Mar.14.e. 43
Luc.22.e 47.

ipſis. Vt ergo dixit eis: Ego ſum, abierunt retrorſum,
B ſum,& ceciderunt in terrã.¶Iterũ ergo interrogauit
7 eos:Quem quęritis?Illi autẽ dixerunt:Ieſum Naza
8 renum.¶Rñdit Ieſus:Dixi vobis,quia ego ſum:ſi er
9 go me quæritis,ſinite hos abire.¶Vt impleretur ſer
mo quẽ dixit: Quia quos dediſti mihi, nõ perdidi

10 ex eis quemquã.¶Simõ ergo Petrus hns gladiũ, eduxit eum: & percuſſit Pontificis ſeruum:& abſcidit auriculã eius dexteram. Erat autẽ nomen ſeruo Malchus.¶Dixit er
11 go Ieſus Petro: Mitte gladium tuum in vaginãm.Calicẽ quẽ dedit mihi Pater,nõ* bibã illum?¶Cohors er
12 go & tribunus, & miniſtri Iudęorum cõprehende-
13 runt Ieſum,& ligauerũt eũ: ¶& adduxerunt eum ad
C Annã primũ.Erat enim ſocer Caiphæ, qui erat põ
14 tifex anni illius.¶Erat autẽ Caiphas, q cõſilium dederat Iudęis, Quia expedit vnum hoiem mori p
15 populo.¶Sequebaĩ autem Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus autẽ ille erat notus Põ
16 tifici,& introiuit cum Ieſu in atriũ Pontificis. ¶Petrus autẽ ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus*alius q erat notus pontifici, & dixit oſtiarię:
17 & introduxit Petrũ.¶Dicit ergo Petro ancilla oſtiaria: Nunqd & tu ex diſcipulis es hoĩs iſtius? Dicit
18 ille:Non ſum.¶Stabãt autẽ ſerui & miniſtri ad prunas,qa frigus erat,& ˋcaleſaciebãtˋ ſe. Erat autem
19 cum eis & Petrus ſtãs, & calefaciens ſe.¶Pontifex
D ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis:& de do
20 ctrina eius.¶Reſpondit ei Ieſus: Ego palàm locutus ſum mundo, ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo quo omnes Iudęi conueniunt, & in oc-
21 culto locutus ſum nihil.¶Quid me ĩterrogas?interroga eos q audierunt qd locutus ſum ipſis:ecce hi
22 ſciunt quæ dixerim ego.¶Hæc autẽ cùm dixiſſet,vnus aſsiſtens miniſtrorũ dedit alapam Ieſu, dicẽs:
23 Sic reſpondes pontifici?¶Reſpondit ei Ieſus:Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo:ſi
24 autem bene,quid me cædis? Et miſit eum Annas
25 ligatum ad Caipham pontificem.¶Erat autem Simon Petrus ſtans,& calefaciens ſe. Dixerunt er-
E go ei:Nunquid & tu ex diſcipulis eius es?Negauit
26 ille,& dixit:Non ſum.¶Dicit ei vnus ex ſeruis põtificis,cognatus eius cuius abſcidit Petrus auricu-
27 lam:Nónne ego te vidi in horto cum illo?¶Iterum
28 ergo negauit Petrus,& ſtatim gallus cãtauit.¶Adducunt ergo Ieſum à ˋ Caipha in prætorium. Erat autem manè:& ipſi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, ſed ut manducarent pa-
29 ſcha.¶Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quã accuſationem affertis aduerſus hoiem hunc?
30 ¶Reſpõderunt & dixerunt ei:Si non eſſet hic male-
31 factor,non tibi tradidiſſemus eum.¶Dixit ergo eis
F Pilatus:Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi:Nobis
32 non licet interficere quenquam:¶Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit,ˋſignificans qua morte eſſet
33 moriturus.¶Introiuit ergo iterum in prętoriũ Pilatus.& vocauit Ieſum,& dixit ei: Tu es Rex Iudæo-
34 rũ:¶Reſpondit Ieſus: A temetipſo hoc dicis,an alij

Marginal notes: Su. 17.b. 12. — *tia vt. — Luc.3.a 2. — Sup. 11.f. 49. — Mat. 26. f 58. — Mar. 14. f. 54. — Luc. 22. f. 54. — *ille 6. — ˋcalefiebãt 9. — Mat. 25. f. 57. — Mar. 14. f. 53. — Luc. 22. f. 54. — Matt. 26. g. 69. — Mar. 14. g. 67. — Luc. 22. f. 56. — ˋad Caiphã — Matt. 27. a. 2. — Mar. 15. a. 1. — Luc. 23. a. 1 — Act. 10. d. 28. & 11. a. 3 — Mat. 20. e 19. — Mat. 17. b 22. — Mar. 15. a. 2. — Luc 2. 3 44

35

36

37

G

38

39

40

dixerunt tibi de me? ¶Reſpondit Pilatus: Nunquid ego Iudęus ſum?Gens tua,& põtifices tradiderũt te mihi:qd feciſti? Reſpõdit Ieſus:Regnum meum nõ eſt de hoc mũdo.ſi ex hoc mundo eſſet regnũ meũ, miniſtri mei utiq; decertarent ut non traderer Iudæis: nunc aũt regnũ meum non eſt hinc.¶Dixit itaq; ei Pilatus: Ergo Rex es tu.Reſpõdit Ieſus: Tu dicis,qa Rex ſum ego:ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mũdum,vt teſtimonium perhibeam veritati, omnis qui eſt ex veritate,audit vocẽ meã.¶Dicit ei Pilatus:Quid eſt veritas? Et cum hoc dixiſſet, iterum exiuit ad Iudęos, & dixit eis: Ego nullã inuenio in eo cauſam.¶Eſt autẽ conſuetudo vobis vt vnum dimittam vobis in Paſcha. Vultis ergo dimittam vobis Regẽ Iudęorũ?¶Clamauerunt ergo rurſum omnes, dicẽtes: Nõ hunc ſed Barabbã. Erat autem Barabbas latro.

Marginal notes: Mat. 27 b 13. — Mar. 15. a 6. — Luc. 23. c. 17.

CAPVT XIX.

1
A
2

3

4

5

6

TVnc ergo apprehẽdit Pilatus Ieſum, & flagellauit.¶Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius,& veſte purpurea circũdederũt eũ.¶Et veniebãt & dicebant: Aue Rex Iudęorũ & dabãt ei alapas.¶Exiuit* iterũ Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eũ foras,vt cognoſcatis, quia nullã inuenio in eo cauſam.¶Exiuit ergo Ieſus* portãs coronam ſpineã, & purpureũ veſtimentum. Et dicit eis: Ecce homo. ¶Cum ergo vidiſſent eum pontifices & miniſtri clamabant, dicentes.

Marginal notes: Mat. 27.c 27. — Mar. 15. b 16. — *ergo 1. — *foras 1.

centes:Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eũ vos,& crucifigite:ego enim non inuenio in eo causam. ¶Rñderunt ei Iudæi:Nos legẽ habemus,& secundũ legẽ *debet mori,quia filiũ Dei se fecit. ¶Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonẽ, magis timuit. ¶Et ingressus est prætoriũ iterũ,& dicit ad Iesum: Vñ es tu? Iesus aũt rñsum nõ dedit ei. ¶Dicit ergo ei Pilatus:Mihi nõ loqueris? nescis q͞a ptãtẽ habeo crucifigere te,& ptãtẽ habeo dimittere te? Rñdit Iesus: Nõ haberes ptãtẽ aduersum me vllã,nisi tibi datum esset désuper:propterea qui me tradidit tibi,maius peccatũ hẽt. ¶*Exinde quęrebat Pilatus dimittere eũ. Iudęi autẽ clamabãt,dicẽtes: Si hunc dimittis,nõ es amicus Cęsaris. oĩs qui se Regẽ facit,cõtradicit Cæsari. ¶Pilatus aũt cũ audisset hos sermones,adduxit foras Iesum:& sedit pro tribunali,in loco qui dicitur Lithòstrotos, Hebraicè autẽ Gabbatha. ¶Erat autẽ Parascéue paschæ,hora quasi sexta,& dicit Iudæis:Ecce Rex vester. ¶Illi aũt clamabãt:Tolle,tolle,crucifige eũ. Dicit ei Pilatus: Regẽ vestrũ crucifigã? Rñderũt pontifices:Nõ habemus Regẽ,nisi Cęsarẽ. ¶Tunc ergo tradidit eis illũ, vt crucifigeret. Suscepẽrũt aũt Iesum:& eduxerũt*. ¶Et baiulãs sibi crucẽ,exiuit in eũ qui dr̃ Caluariæ locũ Hebraicè *Golgotha: ¶vbi crucifixerunt eũ, & cum eo alios duos hinc & hinc,medium autẽ Iesum. ¶Scripsit autẽ & titulũ Pilatus & posuit super crucẽ.

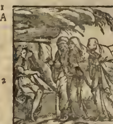

Erat autẽ scriptum:Iesus Nazarenus rex Iudæorum. ¶Hunc ergo titulum multi Iudæorũ legerunt: quia prope ciuitatẽ erat locus vbi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè. ¶Dicebant ergo Pilato põtifices Iudæorum: Noli scribere Rex Iudęorum,sed quia ipse dixit,Rex sum Iudæorum. Rñdit Pilatus: Quod scripsi,scripsi. ¶Milites ergo cũ crucifixissent eum,acceperunt vestimenta eius(& fecerunt quatuor partes:vnicuiq; militi partẽ)& tunicã. Erat autẽ tunica inconsutilis,dèsuper contexta per totum. ¶Dixerunt ergo adinuicẽ:Non scindamus eam,sed sortiamur de illa cuius sit. Vt scriptura impleretur. dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestẽ meã miserunt sortẽ. Et milites quidẽ hæc fecerunt. ¶Stabant aũt iuxta crucem Iesu mater eius,& soror matris eius, Maria Cleopæ, & Maria Magdalene. ¶Cùm vidisset ergo Iesus matrẽ & discipulũ stantẽ quem diligebat,dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus. ¶Deinde dicit discipulo:Ecce mater tua. Et ex illa hora acepit eã discipulus in sua. ¶Postea sciens Iesus quia oĩa iam consummata sunt, vt consumaretur scriptura,dixit:Sitio. ¶Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hissopo circũponentes, obtulerunt ori eius. ¶Cùm ergo accepisset Iesus acetũ,dixit:Consummatũ est. Et inclinato capite, tradidit spiritum. ¶Iudæi ergo (qm̃ parascẽue erat)vt nõ remanerẽt in cruce corpora sabbatho(erat enim magnus dies ille sabbathi) rogauerunt Pilatum,vt frangerentur eorum crura, & tollerẽtur. ¶Venerunt ergo milites:& primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cũ eo. ¶Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuũ,non fregerunt eius crura. ¶sed vnus militũ lancea latus eius aperuit, & cõtinuò exiuit sanguis & aqua. ¶Et qui vidit testimoniũ perhibuit:& verum est testimoniũ eius. Et ille scit,quia vera dicit: vt & vos credatis. ¶Facta sunt enim hæc ut scriptura impleretur: Os non cõminuetis ex eo. ¶Et iterum alia scriptura,dicit: Videbunt in quem trãsfixerunt. ¶Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa(eò quòd esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum)ut tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo,& tulit corpus Iesu. ¶Venit autem & Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primùm, ferens misturam myrrhæ & aloës quasi libras centum. ¶Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cùm aromatibus, sicut mos est Iudęis sepelire. ¶Erat autem in loco ubi crucifixus est,hortus, & in horto monumentum nouum,in quo nondum quisquã positus erat. ¶Ibi ergo propter parascéuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

CAPVT XX.

Vna autem sabbathi,Maria Magdalene uenit manè cùm adhuc tenebrę essent ad monumentum: & uidit lapidem sublatũ à monumento. ¶Cucurrit ergo & uenit ad Simónem Petrum, & ad alium discipulum quẽ amabat Iesus, & dixit illis: Tulerunt Dñm de monumento,& nescimus ubi posuerũt eũ. ¶Exijt ergo Petrus & ille alius discipulus, & uenerunt ad monumentũ. ¶Currebãt autẽ duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citiùs Petro, & uenit primus ad monumentum. ¶Et cum se inclinasset uidit posita linteamina:nõ tamen introiuit. ¶Venit ergo Simõ Petrus sequens eum,& introiuit in monumentum,& uidit linteamina posita, ¶& sudariũ, quod fuerat super caput eius,non cum linteaminibus positum,sed separatim inuolutum in unum locum. ¶Tunc ergo introiuit & ille discipulus qui uenerat primus ad monumẽtum,& uidit,& credidit. ¶nondũ enim sciebant scripturã,quia oportebat eum à mortuis resurgere. ¶Abierunt ergo ite-

11 tum discipuli ad semetipsos.¶ Maria autem stabat C ad monumentum foris,plorans. Dum ergo fleret, 12 inclinauit se, & prospexit in monumentū:¶ & vidit duos angelos in albis sedentes:vnū ad caput,& vnū 13 ad pedes,vbi positum fuerat corpus Iesu. ¶Dicunt ei illi:Mulier quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt 14 ¶ Dñm meum, & nescio vbi posuerunt eum. ¶Hæc cùm dixisset,conuersa est retrorsum, & vidit Iesum 15 stantem:& nō sciebat,quia Iesus est.¶Dicit ei Iesus:

Mulier quid ploras? quē quæris?Illa existimās quia hortulanus esset, dicit ei: Domine,si tu sustulisti eum dicito mihi vbi posuisti eum:& ego eū tollā.16 ¶Dicit ei Iesus:Maria.Conuersa illa dicit ei:Rabboni (quod dicitur Magister.)17 ¶Dicit ei Iesus: Noli me tangere(nondū enim ascendi ad patrem meum) vade autem ad fratres meos,& dic eis:Ascendo ad patrē meum & patrem 18 vestrum,Deum meum & Deum vestrū. ¶Venit Maria Magdaléne annūciās discipulis:Quia vidi Dñm, 19 & hęc dixit mihi:¶ Cùm ergo serò esset die illo,vna E sabbathorum, & fores essent clausæ,vbi erant discipuli cōgregati propter metum Iudæorum:venit Ie-20 sus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. ¶Et cùm hoc dixisset,ostendit eis manus & latus.Gauisi 21 sunt ergo discipuli viso Dño.¶Dixit ergo eis*iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto 22 vos.¶Hoc cùm dixisset,insufflauit,& dicit eis: Accipite 23 Spūm sanctum:¶ quorum remiseritis peccata, F remittūtur eis: & quorum retinueritis,retēta sunt. 24 ¶Thomas autem vnus de duodecim,qui dicitur Di-25 dymus,non erat cum eis,quando venit Iesus. ¶Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dñm. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eius `fixuram` clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum,& mittam manum meam in latus eius: non 26 credam. ¶Et post dies octo, iterum erant discipuli eius intus: & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis

clausis,& stetit in medio, & dixit: Pax vobis. 27 ¶ Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide G manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredu-28 lus, sed fidelis. ¶ Respondit Thomas, & dixit ei: Dñs meus, & 29 Deus meus. ¶ Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Thoma credidisti: bea-30 ti qui non viderunt, & crediderunt. ¶ Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in li-31 bro hoc. ¶Hæc autem scripta sunt,vt credatis quia Iesus est Christus filius Dei: & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

Mat.28.a | Mar.16.a | Luc.24.a | Mar.16.c. | Luc.24.e. | 1.Cor.15. | Iesu 1. | Mat.18.c. | figurā 5. | Infra 21.d.

CAPVT XXI.

1 A Postea manifestauit se iterum Iesus *ad mare Tiberiadis. Manifestauit autē sic: 2 ¶Erant simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanaël qui erat à Cana Galilææ,& filij Zebedæi,& alij ex discipulis 3 eius duo. ¶Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari.Dicunt ei: Venimus & nos tecum.Et exierunt & ascenderunt in nauim:& illa nocte nihil prendi-4 derunt.¶Manè autem iam facto, stetit Iesus in litore:non tamē cognouerunt discipuli, quia Iesus est. 5 ¶Dicit ergo eis Iesus:Pueri, nunquid pulmētarium 6 habetis?Responderunt ei: Non. ¶Dicit eis: Mittite in dexteram nauigij rete:& inuenietis. Miserunt ergo: & iam non valebant illud trahere præ multitu-7 dine piscium. ¶Dicit ergo discipulus ille quē diligebat Iesus,Petro:Dñs est.Simón Petrus,cùm audis-B set quia Dñs est,tunica succinxit se(erat enim nu-8 dus)& misit se in mare.¶Alij autem discipuli nauigio venerunt(non enim longè erāt à terra,sed qua-9 si cubitis ducentis)trahentes rete piscium. ¶Vt ergò descenderunt in terrā,viderunt prunas positas, 10 & piscē superpositum,& panē.¶Dicit ei Iesus: Affer 11 te de piscibus quos prendidistis nunc.¶Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terrā, plenum magnis piscibus,centum quinquaginta tribus.Et cùm tan-12 ti essent,non est scissum rete.¶Dicit ei Iesus:,Venite,prandete.Et nemo audebat `discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes, quia Dñs est. 13 ¶Et venit Iesus,&`accipit`panē &`dat`eis,& piscem 14 similiter. ¶Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus di-C scipulis suis cùm resurrexisset à mortuis. ¶Cùm er-15 go prandissent,dicit Simóni Petro Iesus:Simon`Iohannis`,diligis me plus his?Dicit ei: Etiam Dñe,tu 16 scis quia amo te.Dicit ei:Pasce agnos meos.¶Dicit ei iterum:Simon`Iohannis`diligis me?Ait illi:Etiā Domine,tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos 17 meos.¶Dicit ei tertiò: Simon `Iohannis`amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas me?& dixit ei:Dñe,tu oīa`scis`,tu scis quia amo te. 18 ¶Dicit ei*:Pasce oues meas. Amen,amen dico tibi cùm esses iunior cingebas te,& ambulabas vbi vo-D lebas:cùm autem senueris, extendens manus tuas, 19 & alius te cinget,& ducet quò*nō vis. ¶Hoc autem dixit,significās qua morte clarificaturus esset Deū. 20 Et cùm hoc dixisset,dicit ei:Sequere me. ¶Conuersus Petrus, vidit illum discipulum quē diligebat Iesus,sequentē, qui & recubuit in cœna super pectus 21 eius,& dixit, Dñe quis est qui tradet te? ¶Hūc ergo cùm vidisset Petrus,dicit Iesu: Dñe, hic autē quid? 22 ¶Dicit ei Iesus:`Sic`eum volo manere donec veniā, 23 quid ad te?tu me sequere. ¶ Exiuit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Iesus,Non moritur,sed, `Sic`eum volo 24 manere donec veniā,quid ad te?¶Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his,& scripsit hæc: 25 & scimus quia verum est testimonium eius. ¶ Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt libros.

*discipulis 4. | Su. 1.g.45 | Matt. 4.c. 21. | Mar.1.b.19 | Luc.5.a.4. | `discentiū 1. | `accepit `dabat | `Iona 2. & bis infra | `nosti | *Iesus 2. | 2. Pet.1. c.14. | *tu | Su. 13.a 23. | `Si 2. `Si sic 3. | `Si 2. `Si sic 3. | Su. 20.g 30.

Euangelij secundum Iohannem finis.

ACTA APOSTOLORVM.

CAPVT PRIMVM.

1 A PRIMVM quidem sermonem feci de oībus ô Theophile, quę cępit Iesus facere, & docere, 2 ꝰ vsque in diem qua præcipiens Apostolis per Spiritū sanctum, quos elegit, assumptus est: 3 ꝰ quibus & præbuit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. 4 ꝰEt conuéscens præcepit eis, ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem patris, quam audistis (inquit) per os meum: 5 ꝰ quia Iohannes quidem baptizauit aqua: vos aūt baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. 6 ꝰIgitur qui conuene B rant, interrogabāt eum, dicentes: Dñe, si in tempore hoc restitues regnum Israël? 7 ꝰDixit autē eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quę Pater posuit in sua potestate: 8 ꝰsed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & in oī Iudæa, & Samaria, & vsq; ad vltimum terræ. 9 ꝰEt cùm hęc dixisset, videntibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum. 10 ꝰCumque intuerentur in cęlum euntem illum, ecce duo viri astiterūt iuxta illos in vestibus albis, 11 ꝰqui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quēadmodum vidistis eum euntem in cœlum. 12 ꝰ Tunc reuersi sunt Ierosolymam à monte qui vocatur Oliueti, qui est iuxta Ierusalem, sabbathi habens iter. 13 ꝰEt cùm introissent in cœna- C culum, ascenderunt vbi manebant Petrus & Iohannes, Iacôbus, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacôbus Alphæi, & Simō Zelotes, & Iudas Iacôbi. 14 ꝰhi omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus eius. 15 ꝰIn diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit (erat autē turba 'hominum' simul, ferè centum viginti). 16 ꝰViri fratres oportet impleri scripturam quam prædixit Spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorū qui cōprehenderunt Iesum. 17 ꝰ qui connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortē ministerij huius. 18 ꝰEt hic quidē possedit agrū de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius: & diffusa sunt oīa viscera eius. 19 ꝰ Et notū factū est oībus habitantibus Ierusalē, ita vt appellaretur ager ille, lingua eorū, 20 Haceldema, hoc est ager sanguinis. ꝰScriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commoratio 'eo- D rum' deserta, & non sit qui inhabitet in ea. Et episcopatum eius accipiat alter. 21 ꝰOportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati, in omni tēpore quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Iesus, 22 ꝰincipiens à baptismate Iohannis vsque in diem qua assumptus est à nobis, testē resurrectionis eius nobiscū fieri vnū ex istis. 23 ꝰ Et statuerunt duos, Ioseph qui vocabat Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Mathiā. 24 ꝰEt orātes dixerūt: Tu Dñe qui corda nosti oīum, ostēde quē elegeris ex his duobus vnū, 25 ꝰaccipere locū ministerij huius & Apostolatus, de quo pręuaricatus est Iudas, vt abiret in locū suū. 26 ꝰEt dederūt sortes eis: Et cecidit sors super Mathiā, & annumeratus est cū vndecim Apostolis.

Luc. 24. g. 49. | Ioh. 14. d. 26. | Mat. 3. b. 11 | Mar. 1. b. 8 | Lu. 3. c. 16. | Ioh. 1. d. 26 | Inf. 19. a. 4 | Inf. 2. a. 2. 24. | Luc. 24. g. 48. | Inf. 2. e. 32 | Mar. 16. d. 19. | Lu. 24. g. 51. | 'nominū i. | Ps. 40. b. 9 | Ioh. 13. b 18. 18 & 3. | Mat. 27. a. 5. & a. 7. | Psa. 68. c. 26. | 'eius 4. | Ps. 108. b 8.

CAPVT II.

1 A ET cùm complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco: 2 ꝰ & factus est repente de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes.

3 ꝰEt apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditq; supra singulos eorū: 4 ꝰ & repleti sunt oēs Spiritu sancto, & cęperunt loqui varijs linguis, prout Spūs sanctus dabat eloqui illis. 5 ꝰErāt autem in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione, quæ sub cœlo est. 6 ꝰFacta autē hac voce, conuenit multitudo, & mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes. 7 ꝰStupebant autem omnes, & mirabantur dicentes: Nónne, ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? 8 ꝰ & quomodo B nos 'audiuimus' unusquisque linguam nostram, in qua nati sumus? 9 Parthi, & Medi & Aelamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Iudæam, & Cappadociā 10 Pontum, & Asiam, ꝰPhrygiam, & Pamphiliam, Aegyptum, & partes Lybiæ quæ est circa Cyrenen, & 11 aduenę Romani, ꝰIudęi quoque & Proselyti: Cretes, & Arabes: 'audiuimus' eos loquētes nostris lin 12 guis magnalia Dei. ꝰStupebant autem omnes, & mirabantur adinuicem, dicentes: Quidnam uult 13 hoc esse? ꝰ Alij autem irridentes dicebant: Quia

Mat. 3. c. 11. | Mar. 1. b. 8 | Lu. 3. c. 16 | Sup. 1. a. 8. | Inf. 11. b. 15. 19. a. 6 | Ioh. 7. f. 38 | 'audimus i. | 'audimus i.

14 musto pleni sunt isti.¶Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem suam,& locutus est eis: Viri
15 Iudæi,& qui habitatis Ierusalem vniuersi, hoc vo-
C bis notum sit,& auribus percipite verba mea.¶Non enim sicut vos estimatis, hi ebrij sunt, cùm sit hora
16 diei tertia:¶sed hoc est quod dictum est per prophe
17 tam Ioël:¶|Et erit in nouissimis diebus(dicit Dominus) effundam de Spiritu meo super omnem carnem: & prophetabunt filij vestri & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri
18 somnia somniabunt.¶Et quidē super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de
19 Spiritu meo,& prophetabūt:¶& dabo prodigia in cœlo sursum,& signa in terra deorsum,sanguinē &
20 ignē & vaporē fumi.Sol conuertetur in tenebras,& lunā in sanguinem,antequàm veniat dies domini ma
21 gnus & manifestus:¶Et erit omnis quicunque inuo
22 cauerit nomen Domini saluus erit. ¶Viri Israëlitæ,
D audite verba hæc, Iesum Nazarenum virum approbatum à Deo in vobis,virtutibus,& prodigijs,& signis quæ fecit Deus per illum in medio vestri,sicut
23 * vos scitis:¶hunc definito consilio & præscientia Dei traditum,per manus iniquorum affigentes,in-
24 teremistis.¶Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illū
25 ab eo.¶Dauid enim dicit in eum: Prouidebam Dominum in conspectu meo semper:quoniam à dex-
26 tris est mihi,ne commouear.¶Propter hoc lætatum est cor meum,& exultauit lingua mea:insuper & ca
27 ro mea requiescet in spe:¶Quoniam non derelinques animam meam in inferno,nec dabis Sanctum
28 tuum videre corruptionē.¶Notas mihi fecisti vias
29 vitę: replebis me iucunditate cum facie tua.¶Viri
E fratres,liceat audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid, quoniam* defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est apud nos,vsque in hodiernum
30 diem.¶Propheta igitur cùm esset, & sciret quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu lumbi eius se
31 dere super sedem eius:¶Prouidens locutus est de resurrectione Christi,quia neque derelictus est in infer
32 no,neque caro eius vidit corruptionē.¶Hunc Iesum resuscitauit Deus || cuius omnes nos testes sumus.
33 ¶Dextera igitur Dei exaltatus,& promissione Spūs sancti accepta à patre, effudit hunc quē vos vide-
34 tis & auditis.¶Non enim Dauid ascendit in cęlū.dicit autem ipse, Dixit Dn̄s Dn̄o meo, Sede à dextris
35 meis,¶ donec ponam inimicos tuos scabellum pe-
36 dum tuorum.¶Certissimè sciat ergo omnis domus Israël,quia & Dn̄m eum & Christū fecit Deus,hunc
37 Iesum quem vos crucifixistis.¶His aūt auditis com
F puncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reli
38 quos Apostolos: Quid faciemus viri fratres?¶Petrus verò ad illos: Pœnitētiā(inquit)agite,& baptizetur vnusquisque vestrum in noīe Iesu Christi in remissionē peccatorum vestrorū:& accipietis donum
39 Spūs sancti.¶Vobis enim est repromissio,& filijs vestris,& oībus qui longè sunt,quoscunque aduocaue-
40 rit Dn̄s Deus noster.¶Alijs etiam verbis plurimis testificatus est,& exhortabatur eos, dicens: Salua-
41 mini à generatione ista praua.¶Qui ergo receperūt sermonem eius, baptizati sunt: & appositæ sunt in
42 die illa animæ circiter tria millia.¶Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum,& communi-
43 catione fractionis panis,& orationibus.¶Fiebat autem omni animæ timor:multa quoque prodigia &
G signa per Apostolos in Ierusalem fiebant,& metus

Ioel.2.g. [illegible] Esa.44.a.3 — Ioel 2.g. Ro.10.c.13 — *& 5. — Ps.15.b.8 — 3.Re.2.b [illegible] *& 4. — Ps.131.c.11 — Ps.15.b. — Ps.13 e 25 — hoc donū quod — Ps.109.a.

44 erat magnus in vniuersis.¶Omnes etiā qui credebant,erant pariter, & habebant oīa cōmunia.¶Pos
45 sessiones & substantias vendebāt,& diuidebant illa
46 oībus,prout cuique opus erat.¶Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo,& frangentes circa domos panē, sumebant cibum cum exultatione &
47 simplicitate cordis,¶collaudantes Deum,& habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salui fierent quotidie in idipsum.

CAPUT III.

1 A PEtrus autem & Iohānes ascendebāt in templum, ad horam orationis nonam.¶Et
2 quidam vir qui erat claudus ex vtero matris suæ, baiulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemosynā ab introeun-
3 tibus in tēplum.¶Is cùm vidisset Petrū & Iohannē incipiētes introire in tēplum,rogabat vt eleemosy
4 nā acciperet.¶Intuens autē in eum Petrus cum Io-
5 hanne,dixit:Respice in nos.¶At ille intendebat in
6 eos sperans se aliquid accepturum ab eis.¶Petrus autē dixit:Argentū & aurum nō est mihi:quod autē habeo, hoc tibi do: In noīe Iesu Christi Nazareni
7 surge,& ambula.¶Et apprehensa manu eius dexte
B ra alleuauit eum, & protinus consolidatæ sunt ba-
8 ses eius & plantæ.¶Et exiliens stetit,& ambulabat: & intrauit cum illis in templum ambulans, & exi-
9 liens,& laudans Deum.¶Et vidit oīs populus eum
10 ambulantem,& laudantem Deum.¶Cognoscebant autem illum,quòd ipse erat qui ad eleemosynā sedebat ad Speciosam portam templi:& impleti sunt
11 stupore & extasi in eo quod contigerat illi.¶Cùm *tenerēt autem Petrum & Iohannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum quæ appellatur Sa
12 lomonis, stupentes.¶Videns autem Petrus respondit ad populum: Viri Israëlitæ quid miramini in hoc,aut nos quid intuemini,quasi nostra virtute
13 aut *pietate fecerimus hunc ambulare?¶Deus Abra
C ham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum, quē vos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati,
14 iudicante illo dimitti.¶|Vos autem sanctum & iustum negastis, & petistis virum homicidam dona-
15 ri vobis:¶authorem verò vitæ interfecistis, quem Deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sumus.
16 ¶Et in fide nominis eius,hunc quem vos *videtis & nostis, confirmauit nomen eius: & fides quæ per eum est,dedit *integram sanitatem istam in conspe
17 ctu omnium vestrum.¶Et nunc fratres, scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.
18 ¶Deus autē *qui prænunciauit per os oīum Prophe
19 tarū,pati Christū suum,sic impleuit.¶Pœnitemini
20 igitur & cōuertimini,vt deleātur peccata vestra:¶vt cū venerint tēpora refrigerij à conspectu Dn̄i,& mi
21 serit eum qui prędicatus est vobis Iesum Christum, ¶ quem oportet quidem cœlum suscipere vsque in tempora restitutionis omnium, quæ locutus est

* videretur — * potestate — Matt.27 c. 20. Mar.15 b.11 Luc.23.c.18 Ioh.18.g.40. — * vidistis — * illi s. — * quæ s.

Deus

D Deus per os sanctorum suorum, à seculo Prophe- 22 tarum.¶Moyses quidē dixit: Qm prophetā suscitabit vobis Dñs Deus vester de fratribus vestris tāquā me: ipsum audietis iuxta oīa quęcunq; locutus fuerit vobis. 23 ¶Erit autē, oīs aīa quæ non audierit prophetā illum, exterminabitur de plebe. 24 ¶Et oēs prophetæ à Samuel, & deinceps qui locuti sunt* annunciauerunt dies istos. 25 ¶Vos estis filij prophetarum & testamenti quod disposuit Deus ad patres nostros, dicens ad Abrahā: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. 26 ¶Vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: vt conuertat se vnusquisque à nequitia sua.

Deu.18.c 15. — * & S. — Ge. 12.a 3 21.b.18. 22.d.18. 26.a.4.

CAPVT IIII.

1 A Loquētibus aūt illis ad populū superuenerūt sacerdotes & magistratus tēpli, & Sadducæi, 2 ¶dolentes quòd docerent populum & annunciarent in Iesum resurrectionē ex mortuis: 3 ¶& miecerunt in eos manus, & posuerunt eos in custodiā in crastinū, erat enim iā vespera. 4 ¶Multi autē eorū qui audierāt verbum, crediderunt: & factus est numerus virorum quinq; millia. 5 ¶Factum est autē in crastinū vt cōgregarentur principes eorum & seniores & Scribæ in Ierusalem. 6 ¶& Annas princeps sacerdotum, & Caiphas, & Iohannes, & Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali. 7 ¶Et statuentes eos in medio, interrogabant: B In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos? 8 ¶Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi & seniores**: 9 ¶Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus factus est: 10 ¶notum sit omnibus vobis & omni plebi Israël, quia in nomine Iesu Christi Nazareni quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. 11 ¶Hic est lapis qui reprobatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli: 12 ¶& non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. 13 ¶Videntes autem Petri constantiam, & Iohannis, C cōperto q homines essent sine literis & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam 14 cum Iesu fuerant. ¶hominem quoq; videntes stantem cum eis qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere. 15 ¶Iusserunt autem eos foras extra concilium secedere: 16 & conferebant adinuicem, ¶dicentes: Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factū est per eos, omnibus habitantibus Ierusalem: manifestum est, & non possumus negare. 17 ¶Sed ne amplius diuulgetur in populum, comminemur eis, ne vltrà loquantur in nomine hoc vlli hominum. 18 ¶Et vocantes eos denunciauerunt, D ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu. 19 ¶Petrus verò & Iohannes respondentes dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire quàm Deum, iudicate. 20 ¶Non enim possumus, quæ vidimus & audiuimus, non loqui. 21 ¶At illi comminantes, dimiserunt eos, non inuenientes quomodo punirent eos, propter populum: quia omnes clarificabant id quod factum fuerat, in eo quod acciderat. 22 ¶Annorum enim erat amplius quadraginta homo in quo factum fuerat signum istud sanitatis. 23 ¶Dimissi autem venerunt ad E suos, & annunciauerunt eis quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent. 24 ¶Qui cum audissent vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine*, tu es qui fecisti cœlum & terram, mare & omnia quę in eis sunt: 25 ¶qui Spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? 26 ¶Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius? 27 ¶Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & 28 populis Israël, ¶facere quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri. 29 ¶Et nunc Domine, respice F in minas eorum, & da seruis tuis cum omni fiducia 30 loqui verbum tuum, ¶in eo quod manum tuam extendas ad sanitates & signa & prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu. 31 ¶Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia. 32 ¶Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna: nec quisquam eorum quę possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erāt illis omnia communia. 33 ¶Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri: G & gratia magna erat in omnibus illis. 34 ¶Neq; enim quisquam egēs erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant precia eorum quæ vendebant, 35 ¶& ponebant ante pedes Apostolorum. 36 Diuidebatur autem singulis prout cuiq; opus erat. ¶Ioseph autē qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, (quod est interpretatum filius cōsolationis) 37 Leuites, Cyprius genere, ¶dum haberet agrum, vendidit eum, & attulit precium, & posuit ante pedes Apostolorum.

Iesu 7. — * Israel 3. * audite — Ps.117.d. 28. Mat. 21.d. 42. Mar. 12.a. 10. Luc. 20.c 17. Isa. 28.d. 16. 1.Pet. 2.a. 7. Rom.9.g. 33. — * Deus 1. — Ps. 2.a.1 — ‑6. — ‑5. — ‑6. — * Barsabas

CAPVT V.

1 A Vir antem quidam nomine Ananias, cum Saphira vxore sua vendidit agrum, 2 ¶& fraudauit de precio agri, conscia vxore sua: & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit. 3 ¶Dixit autem Petrus*: Anania cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pręcio agri? 4 ¶Nónne manens tibi manebat, & veuundatū in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc remē Nō es mentitus hominibus, sed Deo. 5 ¶Audiens autem Ananias hæc uerba, cecidit & expirauit. Et factus 6 est timor magnus super omnes qui audierunt. ¶Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & efferentes sepelierunt. 7 ¶Factum est autem quasi horarum B trium spacium, & vxor ipsius, nesciēs quod factum fuerat, introiuit. 8 ¶Respondit autē ei Petrus: Dic mihi mulier si tanti agrum vendidistis? At illa dixit, 9 Etiam, tanti. ¶Petrus autem ad eam: Quid vtiq; conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum ad ostium, & efferent te. 10 ¶Cōfestim cécidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes aūt iuuenes, inuenerunt illā mortuam: & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum. 11 ¶Et factus est timor magnus in vniuersa ecclesia, & 12 in omnes qui audierunt hęc. ¶Per manus autem Apostolorum C fiebant signa & prodigia multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis. 13 ¶Cæterorum autem nemo audebat se cōiungere illis: sed magnificabat eos populus. 14 ¶Magis au-

* Ad Ananiam * ad eum — ‑6.

tem augebatur credẽtium in Domino multitudo vi
15 rorũ ac mulierũ:¶ ita vt in platéas eijcerẽt infirmos
& ponerent in lectulis ac grabátis, vt veniẽte Petro
saltẽ vmbra illius obumbraret quenquã illorũ, -&
16 liberarentur oẽs ab infirmitatibus suis`. ¶Concur-
rebat autẽ & multitudo vicinarũ ciuitatũ Ierusalẽ
afferentes ęgros & vexatos à spiritibus immundis,
17 qui curabantur oẽs, ¶Exurgens autẽ princeps sacer
D dotũ & oẽs qui cũ illo erãt, quæ est hæresis Saddu-
18 cęorũ, repleti sunt zelo: ¶& iniecerunt manus in A-
19 postolos, & posuerunt eos in custodia publica. ¶An
gelus autẽ Dñi per noctẽ aperiens ianuas carceris,
20 & educens eos, dixit: ¶Ite, & stantes loquimini in
21 templo plebi oĩa verba vitæ huius. ¶Qui cùm audis-
sent intrauerunt diluculo in tẽplũ, & docebãt. Ad-
ueniens autẽ princeps sacerdotũ: & qui cum eo e-
rãt: conuocauerunt conciliũ & oẽs seniores filiorũ
22 Israël, & miserunt ad carcerẽ vt adducerentur. ¶Cũ
autẽ venissent ministri, & aperto carcere non inue-
23 nissent illos: reuersi nunciauerunt, ¶dicentes: Carce
rẽ quidẽ inuenimus clausum cum oĩ diligẽtia, & cu
stodes stantes ante ianuas: aperientes autem, nemi
24 nem intus inuenimus. ¶Vt audierunt hos sermones
E magistratus templi & principes sacerdotum, ambi
25 gebant de illis quidnã fieret. ¶Adueniẽs autẽ quidã
nunciauit eis: Quia ecce viri quos posuistis in carce
rem, sunt in templo stantes & docentes populum.
26 ¶Tunc abijt magistratus cum ministris, & adduxit
illos sine vi: timebant enim populum ne lapidaren-
27 tur. ¶Et cùm adduxissent illos, statuerunt in conci-
28 lio. Et interrogauit eos princeps sacerdotum, ¶ di-
cens: Præcipiendo præcipimus vobis ne doceretis
in nomine isto: & ecce replestis Ierusalem doctrina
vestra, & vultis inducere super nos sanguinem ho-
29 minis istius. ¶Respondens autem Petrus & Aposto
li, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quàm ho
30 minibus. ¶ Deus patrum nostrorum suscitauit Ie-
F sum, quem vos interemistis suspendentes in ligno.
31 ¶ Hunc principem & saluatorẽ Deus exaltauit dex
tera sua, ad dandam pœnitentiam Israeli, & remis
32 sionem peccatorũ. ¶& nos sumus testes horum ver-
borum, & Spiritus sanctus quem dedit Deus om-
33 nibus obedientibus sibi. ¶Hæc cùm audissent, disse-
34 cabantur, & cogitabant interficere illos. ¶Surgens
autem quidã in concilio Pharisæus, nomine Gama
liel, legisdoctor honorabilis vniuersę plebi, iussit `fo
35 ras ad breue hoĩes fieri`, ¶dixitq; ad illos: Viri Israë-
litę, attẽdite vobis super hominibus istis quid actu
36 ri sitis. ¶Ante hos enim dies extitit Theodas, dicẽs
G se esse aliquem, cui consensit numerus virorum cir
citer quadringentorum, qui occisus est: & oẽs qui
credebant ei, dissipati sunt, & `redacti` ad nihilum.
37 ¶Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profes
sionis, & auertit populum post se, & ipse perijt: &
38 oẽs quotquot cõsenserunt ei, dispersi sunt. ¶Et nũc
-itaque` dico vobis, discedite ab hominibus istis, &
sinite illos: quoniam si est ex hominibus consilium
39 hoc aut opus, dissoluetur: ¶ si verò ex Deo est, non
poteritis dissoluere eos, ne forte & Deo repugna-
40 re inueniamini. Consenserunt autem illi. ¶Et con-
uocantes Apostolos, cæsis denunciauerunt ne lo-
41 querentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. ¶Et il
li quidem ibant gaudentes à conspectu concilij,
quoniã digni habiti sunt pro noĩe Iesu contumeliã
42 pati. ¶Omni autem die non cessabant in tẽplo & cir
ca domos docẽtes & euãgelizantes Christũ Iesum.

* pusillum foras Apostolos secedere f.

* redactus est 10.

CAPVT VI.

1 A IN diebus autem illis crescẽte numero di-
scipulorum, factũ est murmur Græcorũ
aduersus Hebræos, eo quòd despicerẽn
tur in ministerio quotidiano viduæ eo-
2 rũ. ¶Conuocantes aũt duodecim multitudinem di-
scipulorũ, dixerunt: Non est æquũ, nos derelinque-
3 re verbum Dei, & ministrare mensis. ¶Considerate
ergo fratres, viros ex vobis boni testimonij septem,
plenos Spiritu sancto & sapientia, quos constitua-
4 mus super hoc opus. ¶Nos verò orationi, & ministe
5 rio verbi instãtes erimus. ¶Et placuit sermo coram
B omni multitudine. Et elegerunt Stephanum virum
plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Pró
chorum & Nicánorem, & `Timónem`, & Parme-
6 nam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. ¶Hos
statuerunt ante cõspectũ Apostolorum: & orantes,
7 imposuerunt eis manus. ¶ Et verbum `Dei cresce-
bat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Ie
rusalem valde, multa etiã turba sacerdotum obedie
8 bat fidei. ¶Stephanus autem plenus gratia & forti-
C tudine faciebat prodigia & signa magna in popu-
9 lo. ¶Surrexerunt aũt quidã de synagoga, quę appel-
latur Libertinorum, & Cyrenensiũ, & Alexãdrino-
rum, & eorũ qui erant à Cilicia & Asia, disputantes
10 cum Stephano: ¶& non poterant resistere sapientiæ
11 & Spiritui qui loquebatur. ¶Tunc summiserunt vi-
ros, qui dicerent se audiuisse eum dicentem verba
12 blasphemiæ in Moysen & Deum. ¶Commouerunt
D itaq; plebem, & seniores, & Scribas: & concurrentes
13 rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium, ¶& sta
tuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non
cessat loqui verba aduersus locum sanctum & legẽ.
14 ¶Audiuimus enim eum dicentem, quoniam Iesus
Nazarénus hic destruet locũ istum, & mutabit tra-
15 ditiones quas tradidit nobis Moyses. ¶Et intuentes
eum omnes qui sedebant in concilio, viderunt fa-
ciem eius tanquam faciem Angeli.

Inf. 21. b. 8.
* Timótæi 12.
* Domini

CAPVT VII.

1 A DIxit autem princeps sacerdotum: Si hæc
ita se habent? ¶Qui ait: Viri fratres & pa-
2 tres audite. ¶Deus gloriæ apparuit patri
nostro Abrahæ cùm esset in Mesopota-
3 mia, priùs quàm moraretur in Charan: ¶ & dixit ad
illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & ve-
4 ni in terram quam mostrauero tibi. ¶Tunc exijt de
terra Chaldęorũ, & habitauit in Charã. Et inde post
quã mortuus est pater eius, transtulit illum in terrã
5 istã, in qua nunc vos habitatis. ¶Et non dedit illi hæ
reditatẽ in ea nec passum pedis: `& `repromisit dare
illi eã in possessionẽ, & semini eius post ipsum, cùm
6 nõ haberet filiũ. ¶Locutus est autẽ -ei` Deus: Quia
erit semen eius accola in terra aliena, & seruituti
eos subijcient, & malè tractabunt eos annis qua-
7 dringentis: ¶& gentem cui seruierint, iudicabo ego,
`dixit Deus`: & post hæc exibunt, & seruient mihi
8 in loco isto. ¶Et dedit illi testamentum circuncisio
nis, & sic genuit Isaac, & circuncidit eum die
B octauo: & Isaac, Iacob: & Iacob, duodecim
9 Patriarchas. ¶Et Patriarchę ęmulãtes, Ioseph vẽdi
10 derunt in Aegyptum. & erat Deus cum eò: ¶ & e-
ripuit eum ex omnibus tribulationibus eius, & de-
dit ei gratiã & sapientiã in cõspectu Pharaonis regis
Aegypti, & cõstituit eum præpositum super Aegy-

Ge. 12. a.
* sed.
-6.
Ge. 15. c. 15.
* dicit Dominus f.
Ge. 17. b. 10.
Ge. 21. a. 4.
Ge. 25. c. 24. d. 26.
Ge. 29. d. 32. 30. a. b. c. d, 35. d. 23.
Gen. 37. f. 28.
Gen. 41. e. 37.

prum

11 ptum,& ſuper omnem domum ſuam. ¶Venit autē fames in vniuerſam Aegyptum & Chanáan, & tribulatio magna,& non inueniebāt cibos patres no-
12 ſtri: ¶ Cùm audiſſet autem Iacob eſſe frumentum
13 in Aegypto:miſit patres noſtros primùm:¶& in ſecundo cognitus eſt Ioſeph à fratribus ſuis,& mani-
14 feſtatum eſt Pharaoni genus eius.¶Mittens autem Ioſeph, accerſiuit Iacob patrem ſuum, & omnem cognationem * in animabus ſeptuaginta quinque.
15 ¶Et deſcēdit Iacob in Aegyptum:& defunctus eſt
16 ipſe & patres noſtri. ¶Et tranſlati ſunt in Sichē, & poſiti ſunt in ſepulchro, quod emit Abraham pre-
17 cio argenti à filijs Hemor, filij Sichem. ¶Cùm autē
C appropinquaret tempus promiſſionis, quam confeſſus erat Deus Abrahæ, creuit populus & mul-
18 tiplicatus eſt in Aegypto,¶quoadúſque ſurrexit alius rex in Aegypto, qui non ſciebat Ioſeph. ¶ Hic
19 circumueniēs genus noſtrum afflixit patres noſtros
20 vt exponerent infantes ſuos,ne viuificarētur.¶Eodem tēpore natus eſt Moyſes, & fuit gratus Deo, & nutritus eſt tribus mēſibus in domo patris ſui.
21 ¶ Expoſito autem illo, ſuſtulit eum filia Pharao-
22 nis, & nutriuit eum ſibi in filium. ¶ Et eruditus eſt Moyſes omni ſapientia Aegyptiorum: & erat po-
23 tens in verbis & in operibus ſuis.¶Cùm autē impleretur ei quadraginta annorum tēpus,aſcēdit in cor
24 eius vt viſitaret fratres ſuos filios Iſraël. ¶ Et cùm vidiſſet quendam iniuriam patientem, vindicauit illum: & fecit vltionem ei qui iniuriam ſuſtinebat,
25 percuſſo Aegyptio. ¶Exiſtimabat autem intelligere fratres quoniam Deus per manum ipſius daret
26 ſalutem illis:at illi nō intellexerunt. ¶ Sequenti verò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat
D eos in pace dicens:Viri,fratres eſtis,vt quid nocetis
27 alterutrum? ¶Qui autem iniuriam faciebat proximo,repulit eum,dicens:Quis te conſtituit princi-
28 pem & iudicem ſuper nos? ¶ nunquid interficere me tu vis, quemadmodum interfeciſti heri Aegy-
29 ptium? ¶Fugit autem Moyſes in verbo iſto:& factus eſt aduena in terra Madian, vbi generauit filios
30 duos. ¶Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deſerto montis Sina angelus in igne flammæ ru-
31 bi. ¶Moyſes autem videns,admiratus eſt viſum. Et accedente illo vt conſideraret,facta eſt ad eum vox
32 Domini*: ¶Ego ſum Deus patrum tuorū, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob. Tremefactus
33 autem Moyſes,non audebat conſiderare. ¶Dixit autē illi Dominus:Solue calceamentum pedum tuo-
34 rum:locus enim in quo ſtas,terra ſancta eſt. ¶Vidēs vidi afflictionem populi mei qui eſt in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & deſcendi liberare eos.
35 Et nunc veni, & mittam te in Aegyptum. ¶ Hunc Moyſen,quem negauerunt, dicentes, Quis te conſtituit principem & iudicem? hunc Deus principem & redemptorem miſit,cum manu angeli qui appa-
36 ruit illi in rubo. ¶ Hic eduxit illos faciens prodigia
E & ſigna in terra Aegypti,& in rubro mari,& in de-
37 ſerto annis quadraginta. ¶Hic eſt Moyſes qui dixit filijs Iſraël: Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de
38 fratribus veſtris, tāquam me ipſum audietis. ¶ Hic eſt qui fuit in eccleſia in ſolitudine, cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus no-
39 ſtris: qui accepit verba vitæ dare nobis. ¶Cui noluerunt obedire patres noſtri: ſed repulerunt, & auer-
40 ſi ſunt cordibus ſuis in Aegyptum, ¶dicētes ad Aaron: Fac nobis Deos qui præcedant nos: Moyſes enim hic qui eduxit nos de terra Aegypti, neſci-
41 mus quid factum ſit ei. ¶Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulachro, & læ-
42 tabantur in operibus manuum ſuarum. ¶Conuertit autem Deus, & tradidit eos ſeruire militiæ cœli, ſicut ſcriptum eſt in Libro Prophetarum: Nunquid victimas & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadragin-
43 ta in deſerto, domus Iſraël? Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus Dei veſtri Remphan, figu-
F ras quas feciſtis, adorare eas. Et transferam vos
44 trans Babylonem. ¶Tabernaculum teſtimonij fuit patribus noſtris in deſerto, ſicut diſpoſuit Deus loquens ad Moyſen, vt faceret illud ſecundùm for-
45 mam quam viderat. ¶ Quod & induxerunt, ſuſcipientes patres noſtri cum Ieſu poſſeſſionem gentium quas expulit Deus à facie patrum noſtrorum,
46 vſque in diebus Dauid, ¶ qui inuenit gratiam ante Deum, & petijt vt inueniret tabernaculum Deo Ia-
47 cob. ¶Salomon autem ædificauit illi domum. ¶Sed
48 non Excelſus in manufactis habitat, ſicut prophe-
49 ta dicit: ¶Cœlum mihi ſedes eſt: terra autem ſcabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietio-
50 nis meæ eſt? ¶Nónne manus mea fecit hæc omnia? ¶Du-
51 ra ceruice & incircuncisi cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis: ſicut patres veſtri,
52 & vos. ¶ Quem Prophetarum non ſunt perſequuti
G patres veſtri? Et occiderunt eos qui prænunciabant de aduentu iuſti, cuius vos nunc proditores & ho-
53 micidæ fuiſtis: ¶ qui accepiſtis legem in diſpoſitio-
54 ne angelorum, & non cuſtodiſtis. ¶Audiētes autem hæc diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebant den-
55 tibus in eum. ¶Cùm autem eſſet plenus Spiritu ſancto, intendens in cœlum, vidit gloriam Dei, & Ie-
56 ſum ſtantem à dextris Dei. ¶Et ait: Ecce video cœlos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris*
57 Dei. ¶Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in
58 eum. ¶Et eijcientes eum extra ciuitatē lapidabant,

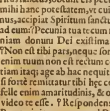
& teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis qui vocabatur Saulus. ¶Et lapidabāt Ste-
59 phanum inuocātem, & dicentem: Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum. ¶ Poſitis au-
60 tem genibus, clamauit voce magna, dicentes: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixiſſet, obdormiuit. *Saulus autem erat conſentiens neci eius.

CAPVT VIII.

1 Facta eſt autem in illa die perſecutio ma-
A gna in Eccleſia, quæ erat Ieroſolymis & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apoſtolos. ¶Cu-
2 rauerunt autem Stephanum viri timorati, & fe-
3 cerunt planctum magnum ſuper eum. ¶Saulus autem deuaſtabat Eccleſiam per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in cuſtodiam.
4 ¶Igitur qui diſperſi erant, pertrāſibant euangelizan-

*Dei.

5 tes verbum*. ¶ Philippus autem descendens in ci-
6 uitatem Samariæ, prædicabat illis Christum. ¶ Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes & videntes signa quę
7 faciebat. ¶ Multi enim eorum qui habebant spi-
B ritus immundos, clamantes voce magna, exibant.
8 Multi autẽ paralytici & claudi curati sunt. ¶ Factum
9 est ergo gaudium magnum in illa ciuitate. ¶ Vir aũt quidam nomine Simon, qui antè fuerat in ciuitate magus, seducens gentẽ Samariæ, dicens se esse ali-
10 quem magnum: ¶ cui auscultabát omnes à minimo vsq; ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quę
11 vocatur magna. ¶ Attendebant autem eum propter quod multo tẽpore magicis suis*dementasset eos.
12 ¶ Cùm verò credidissent Philippo euangelizãti de regno Dei: `&` nomine Iesu Christi baptizabantur
13 viri ac mulieres. ¶ Tunc Simon, & ipse credidit: &
C cùm baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns etiam signa & virtutes maxima fieri, stupens admi-
14 rabatur. ¶ Cum autẽ audissent Apostoli qui erant in Ierosolymis q̃ recepisset Samaria verbũ Dei: mise-
15 runt ad eos Petrũ & Iohannẽ. ¶ Qui cũ venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum.
16 ¶ Nondum enim in quenquam illorum venerat, sed
17 baptizati tantùm erant in nomine Dñi Iesu. ¶ Tunc imponebant manus super illos & accipiebant Spi-
18 ritum sanctum`. ¶ Quum vidisset autem Simon quia
D per impositionem manus Apostolorũ daretur Spi-
19 ritus sanctus, obtulit eis pecuniam, ¶ dicẽs: Date & mihi hanc potestatem, vt cuicunq; imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit
20 ad eum: ¶ Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia posssideri.
21 ¶ Non est tibi pars, neque sors in sermone isto: cor
22 enim tuum non est rectum coram Deo. ¶ Pœnitentiam itaq; age ab hac nequitia tua: & roga Deum,
23 si fortè remittatur tibi hęc cogitatio cordis tui. ¶ In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis
24 video te esse. ¶ Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominũ, vt nihil veniat
25 super me horum quæ dixistis. ¶ Et illi quidem te-
E stificati, & loquuti verbum Domini, redibant Ierosolymam, & multis regionibus Samaritanorum
26 euangelizabant. ¶ Angelus autem Dñi loquutus est ad Philippũ, dicens: Surge, & vade contra Meridianum, ad viã quæ descendit ab Ierusalem in Gazam:

27 hæc est deserta. ¶ Et surgens abijt. Et ecce vir Aethiops, eunùchus potens `Candaces Reginæ Aethiopũ, qui erat super omnes Gazas eius: venerat adorare in Ierusa-
28 lem ¶ & reuertebatur sedens super currum suum, legensq; Isaiã
29 prophetã. ¶ Dixit aũt Spũs Philippo: Acce-
30 de, & adiunge te ad currum istum. ¶ Accurrens aũt Philippus, audiuit eũ legentẽ Isaiã prophetã, & di-
31 xit: Putásne intelligis quæ legis? ¶ Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogauitq; Philippum vt ascenderet, & sederet secum.
32 ¶ Locus autẽ scripturæ quã legebat, erat hic: ¦ Tan-
F quã ouis ad occisionẽ ductus est: & sicut agnus co-
33 rã tondente se sine voce, sic non aperuit os suũ, ¶ In humilitate iudicium eius sublatũ est. Generationẽ eius quis enarrabit, quoniam `tolletur`de terra vita
34 eius? ¶ Respondens autẽ Eunùchus Philippo dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de se, an de
35 alio aliquo? ¶ Aperiens autẽ Philippus os suũ, & in-
36 cipiens à scriptura ista, euangelizauit illi Iesum. ¶ Et dum irent per viã, venerunt ad quandã aquã: & ait Eunùchus: Ecce aqua, `quis` prohibet me baptiza-
37 ri? ¶ Dixit autẽ Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo filium Dei esse Iesum
38 Christum. ¶ Et iussit stare currum: & descenderunt vterque in aquam, Philippus & Eunùchus, & bapti-
39 zauit eum. ¶ Cùm autem ascendissent de aqua, Spiritus Dñi rapuit Philippũ, & amplius non vidit eũ
40 Eunùchus. Ibat autẽ per viã suã gaudẽs. ¶ Philippus autẽ inuentus est in Azóto, & pertransiẽs euãgelizabat ciuitatibus cũctis, donec veniret Cæsaréam.

*artibus 9 · *in · *Candacis 1. · 1 Is 53.b.7 · *tollitur 1. · `quid 1.

CAPVT IX.

1 SAulus autem
A adhuc spirãs minarũ, & cædis in discipulos Dñi,
2 accessit ad principem sacerdotũ, ¶ & petijt ab eo epistolas in Damascũ ad synagogas, vt si quos inuenisset huius vię viros ac mulieres, vinctos perdu-
3 ceret in Ierusalẽ. ¶ Et cùm iter faceret: contigit vt appropinquaret Damasco: & subitò circũ-
4 fulsit eum lux de cœlo. ¶ Et cadens in terrã, audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule quid me perse-
5 queris? ¶ Qui dixit: Quis es Dñe? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris: durum est tibi contra sti-
6 mulum calcitrare. ¶ Et tremẽs ac stupens dixit: Dñe
7 quid me vis facere? ¶ Et Dñs ad eum: Surge, & ingre-
B dere ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autẽ illi qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidẽ vocem, neminem
8 autem videntes. ¶ Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem
9 illum trahentes, introduxerunt Damascũ. ¶ Et erat* tribus diebus non videns, & non manducauit, neq;
10 bibit. ¶ Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illum in visu Dñs: Ana-
11 nia. At ille, ait: Ecce ego Dñe. ¶ Et Dñs ad eum: Surge, & vade in vicum qui vocatur Rectus: & quęre in domo Iudæ Saulũ nomine Tharsensem, ecce enim
12 orat. ¶ (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manus vt visum recipiat.)
13 ¶ Respondit autem Ananias: Domine, audiui à mul-
C tis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in
14 Ierusalem: & hic habet potestatem à principibus sacerdotum alligandi omnes qui inuocant nomen
15 tuum. ¶ Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, vt portet nomen
16 meũ corã Gentibus & Regibus, & filijs Israel. ¶ Ego enim ostendã illi quanta oporteat eũ pro noĩe meo
17 pati. ¶ Et abijt Ananias, & introiuit in domũ: & imponẽs ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas: vt
18 videas & implearis Spiritu sancto. ¶ Et confestim

Gal.1.c. Inf.22.a. · Inf.22.b. 26. · 1.Co.15 · 2.Co.12 · *ibi.

D ceciderunt ab oculis eius tanquam squamæ, & vi-
19 sum recepit & surgens baptizatus est. ¶Et cum acce
pisset cibum, confortatus est. Fuit aūt cū discipulis
20 qui erant Damasci, per dies aliquot. ¶ Et continuò
ingressus in synagogas, prædicabat Iesum, quoniā
21 hic est filius Dei. ¶Stupebant autē omnes qui audie
bant, & dicebant: Nónne hic est qui expugnabat
in Ierusalem eos qui inuocabant nomen istud: &
huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret ad prin-
22 cipes sacerdotum? ¶Saulus autē multò magis con-
ualescebat, & confundebat Iudæos qui habitabāt
23 Damasci, affirmans quoniā hic est Christus. ¶Cūm
autem implerentur dies multi, consilium fecerunt
24 Iudæi vt eum interficerent. ¶Notę autem factæ sunt
Saulo insidiæ eorum: Custodiebant autem & por-
25 tas die ac nocte, vt eum interficerent. ¶Accipientes
autem eum discipuli * nocte, per murum dimise-
26 runt eum, submittentes in sporta. ¶ Cùm autem ve-
E nisset in Ierusalem, tentabat se iungere discipulis:
& omnes timebant eum, non credentes quòd esset
27 discipulus: ¶ Barnabas autem apprehensum illum
duxit ad Apostolos: & narrauit illis quomodo in
via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quo
modo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Ie
28 su. ¶Et erat cum illis intrans & exiens in Ierusalem,
29 & fiducialiter agēs in nomine Domini. ¶Loquebatur
quoque Gentibus, & disputabat cum Græcis:
30 illi autē quærebant occidere eum. ¶Quod cùm eo-
gnouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, &
31 dimiserūt Tarsum. ¶ Ecclesia quidē per totā Iudæā
& Galilæam & Samariā habebat pacē, & ædificaba
tur ambulans in timore Dñi, & consolatione sancti
32 Spiritus replebatur. ¶Factum est autē, vt Petrus dū
transiret vniuersos, deueniret ad sanctos qui habi-
33 tabant Lyddæ. ¶Inuenit autem ibi hominem quen-
F dam, nomine Aeneā, ab annis octo iacentē in gra-
34 bato, qui erat paralyticus. ¶Et ait illi Petrus: Aenea
*sanet te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne
35 tibi. Et continuò surrexit. ¶Et viderunt eum omnes
qui habitabant Lyddæ, & Sarónæ: qui cōuersi sunt
36 ad Dominum. ¶In Ioppe autē fuit quædam discipu
la nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dor-
cas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis
37 quas faciebat. ¶Factum est aūt in diebus illis, vt in-
firmata moreretur. Quā cùm lauissent, posuerunt
38 eam in cœnaculo. ¶Cùm autē propè esset Lydda ab
Ioppe, discipuli audientes quia Petrus esset in ea,
miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigrite-
39 ris venire vsque ad nos. ¶Exurgens autē Petrus ve-
G nit cū illis. Et cum aduenisset, duxerunt illū in cœ-
naculum: & circunsteterunt illum omnes viduę flen
tes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas facie-
40 bat illis Dorcas. ¶ Eiectis autē omnibus foras, Pe-
trus ponens genua, orauit: & conuersus ad corpus,
dixit: Tabitha surge. At illa aperuit oculos suos: &
41 viso Petro, resedit. ¶Dās autē illi manum, erexit eā.
Et cùm vocasset sanctos & viduas, assignauit eā vi-
42 uā. ¶Notū aūt factū est per vniuersam Ioppē: & cre-
43 diderūt multi in Dño. ¶Factū est aūt, vt dies multos
moraretur in Ioppe, apud Simónē quēdā coriariū.

CAPVT X.

1 Vir autem quidam erat in Cæsaréa nomi
A ne Cornelius, centurio cohortis, quæ
2 dicitur Italica. ¶ religiosus, ac timens
Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas
3 multas plebi. Et deprecans Deum semper: ¶ is vi-
dit in visu manifestè, quasi hora diei nona, angelū
Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi: Corneli.
4 ¶At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis
es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & elee
mosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspe
5 ctu Dei. ¶Et nunc mitte viros in Ioppen, & accersi
6 Simónem quendā qui cognominatur Petrus. ¶ hic
hospitatur apud Simónem quendā coriariū, cuius
est domus iuxta mare. Hic dicet tibi quid te opor-
7 teat facere. ¶Et cum discessisset Angelus qui loque
batur illi, vocauit duos domesticos suos, & militē
metuentem Dominum ex his qui illi parebant.
8 Quibus cùm narrasset omnia, misit illos in Ioppen.
9 Postera autem die iter illis facientibus, & appro-
B pinquantibus ciuitati, ascēdit Petrus in superiora,

vt oraret circa horā
10 sextam. ¶ Et cùm esu-
riret, voluit gustare.
Parantibus autem il-
lis, cécidit super eum
11 mētis excessus: ¶ & vi
dit cœlum apertū, &
descēdens vas quod-
dam, velut linteū ma
gnum: quatuor initijs
submitti de cœlo in
12 terram: ¶in quo erant
omnia quadrupedia
13 & serpētia terræ, & volatilia cœli. ¶ Et facta est vox
14 ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. ¶Ait autē
Petrus: Absit Domine, quia nunquam manducaui
15 omne cōmune & immundum. ¶Et vox iterū secun-
dò ad eum: *Quę Deus purificauit, tu commune ne
16 dixeris. ¶Hoc aūt factum est per ter. Et statim rece-
C ptum est vas in cœlū. ¶Et dum intra se hæsitaret Pe
17 trus quid nā esset visio quam vidisset, ecce viri qui
missi fuerant à Cornelio, inquirentes domū Simó-
18 nis, astiterunt ad ianuam. ¶Et cùm vocassent, inter
rogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic
19 haberet hospitium. ¶ Petro aūt cogitāte de visione,
20 dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te. ¶ Surge
itaq;, & descende, & vade cū eis, nihil dubitās: quia
21 ego misi illos. ¶Descendens aūt Petrus ad viros, di
xit: Ecce, ego sum quem quæritis: quę causa est, pro
22 pter quā venistis? ¶ Qui dixerunt: Cornelius Cen-
turio, vir iustus & timens Deū, & testimoniū habēs
ab vniuersa gente Iudæorū, responsum accepit ab
angelo sancto accersire te in domū suam, & audire
23 verba abs te. ¶Introducens ergo eos, recepit hospi-
D tio. Sequenti autē die surgens profectus est cū illis:
& quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eū.
24 ¶ Altera autem die introiuit Cæsaréam. Cornelius
verò expectabat illos, conuocatis cognatis suis, &
25 necessariis amicis. ¶Et factum est cùm introisset Pe
trus, obuius venit ei Cornelius: & procidens ad pe
26 des eius, adorauit.* ¶Petrus verò eleuauit eum, di-
27 cens: Surge, & ego ipse homo sum. ¶ Et loquens cū
illo intrauit, & inuenit multos qui conuenerant,
28 ¶ dixitq; ad illos: Vos scitis quomodo abominatū
sit viro Iudæi coniungi, aut accedere ad alienige-
nam: sed mihi ostendit Deus, neminem commu-
29 nem aut immundum dicere hominem. ¶ Propter
E quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo
30 ergo, quam ob causam accersistis me? ¶ Et corne-
lius ait: A nudiusquarta die, vsque ad hanc horam,

orans

Marginal notes: *in synagogis prædicabat S. — 1.Cor.11.g.32. — *eius. — *sanat s. — *Quod — Isa.15.b. — *eum

orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir ste-
31 tit ante me in veste candida, & ait: Corneli, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemo-
32 ratæ sunt in conspectu Dei. Mitte ergo in Ioppen, & accersi Simonem qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarij iuxta mare.
33 Confestim ergo misi ad te: & tu benefecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia quæcunque tibi præcepta sunt
34 à Domino. Aperiens autē Petrus os suum, dixit:
F In veritate comperi quia non est personarum ac-
35 ceptor Deus: sed in omni gente, qui timet eum, &
36 operatur iustitiã, acceptus est illi. Verbum misit Deus filijs Israël, annuncians pacē, per Iesum Chri-
37 stum: (hic est omnium Dñs.) Vos scitis, quod factum est verbum per vniuersam Iudæam, incipiens enim à Galilæa, post baptismum quod prædicauit
38 Iohannes. Iesum à Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu sancto & virtute, qui pertransijt bene faciendo & sanando omnes oppressos à diabolo,
39 quoniam Deus erat cum illo. Et nos testes sumus omnium quæ fecit in regione Iudæorum & Ierusa-
40 lem, quem occiderunt suspendētes in ligno. Hunc Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manife-
41 stum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducauimus & bibimus
42 cum illo postquā resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari quia ipse est
G qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mor-
43 tuorum. Huic omnes Prophetę testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per no-
44 men eius, omnes qui credunt in eum. Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus
45 super omnes qui audiebant verbum. Et obstupuerunt ex circumcisione fideles qui venerant cum Pe-
tro, quia & in nationes gratia Spiritus sancti effu-
46 sa est. Audiebant enim illos loquentes linguis, &
47 magnificantes Deum. Tunc respōdit Petrus: Nunquid aquam quis prohibere potest, vt nō baptizentur hi qui Spiritum sanctum acceperunt sicut &
48 nos? Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogauerunt eum, vt maneret apud eos aliquot diebus.

Deut. 10. d. 17. 2. Par. 19. c. 7. Iob 34. b. 19. Sap. 6. b. 8. Eccl. 35. b. 36. Ro. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. Eph. 6. b. 9. Colo. 3. d. 25. 1. Pe. 1. c. 17. Mat. 3. c. 16. Lu. 4. b. 18. Ier. 31. f. 34. Mic. 7. d. 18. Inf. 15. b. 8.

CAPVT XI.

1 A Vdierunt autem Apostoli & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & Gentes re-
2 ceperunt verbum Dei. Cùm autem ascendisset Petrus Ierosolymam, disceptabant aduersus illum qui erant ex circumcisione,
3 dicentes: Quare introisti ad viros præputium ha-
4 bentes, & manducasti cum illis? Incipiens autem
5 Petrus exponebat illis ordinem, dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initijs summitti de cœlo, & venit
6 vsque ad me. In quod intuens cōsyderabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & vola-
7 tilia cœli. Audiui autem & vocem dicentem mihi:
8 Surge Petre, occide & manduca. Dixi autem: Nequaquam Domine: quia *commune aut immundū
9 nunquàm introiuit in os meum. Respondit autem *vox secundò de cœlo: Quæ Deus mundauit, tu ne
10 commune dixeris. Hoc autem factum est per ter:
11 & recepta sunt omnia rursum in cœlum. Et ecce,
B viri tres confestim astiterunt in domo in qua eram,

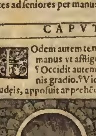
* omne i. * mihi i.

12 missi à Cæsarêa ad me. Dixit autem spiritus mihi vt irē cum illis, nihil hęsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti: & ingressi sumus in domum
13 viri. Narrauit autem nobis, quomodo vidisset angelum in domo sua, stantem & dicentem sibi: Mitte in Ioppen, & accersi Simonem, qui cognominatur
14 Petrus, qui loquetur tibi verba in quibus saluus e-
15 ris tu & vniuersa domus tua. Cùm autē cœpissem loqui, cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut & in
16 nos in initio. Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat, Iohannes quidem baptizauit a-
17 qua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credidimus in Dominum Iesum Christū:
C ego quis eram, qui possem prohibere Deum? His
18 auditis tacuerunt: & glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad
19 vitam. Et illi quidem qui dispersi fuerant à tribulatione quę facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt vsque Phœnicen, & Cyprum & Antiochiā,
20 nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis. Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrænei, qui cùm introissent Anthiochiam, loquebantur ad
21 Græcos, annunciantes Dominum Iesum. Et erat manus Domini cum eis: multusque numerus cre-
22 dentium conuersus est ad Dominum. Peruēnit autem sermo ad aures Ecclesiæ quę erat Ierosolymis, super istis: & miserunt Barnabam vsque ad Antio-
23 chiam. Qui cùm peruenisset, & vidisset gratiam
D Dei, gauisus est: & hortabatur omnes *proposito cor-
24 dis permanere in Domino: quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto & fide. Et apposita est multa
25 turba Domino. Profectus est autem Tarsum, vt
26 quæreret Saulum: quem cùm inuenisset, perduxit Antiochiā. Et annū totū cōuersati sunt ibi in Ecclesia: & docuerūt turbā multā, ita vt cognominarētur
27 primū Antiochiæ discipuli Christiani. In his autē diebus superuenerūt ab Ierosolymis prophetæ An-
28 tiochiā, & surgēs vnus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritum famem magnam futuram in vniuerso orbe terrarum, quæ facta est sub Clau-
29 dio. Discipuli autem prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitan-
30 tibus in Iudæa fratribus: quod & fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabæ & Sauli.

Sup. 1. a. 5. Mat. 3. c. 11. Mar. 1. b. 8. Luc. 3. c. 16. Ioh. 1. d. 26. Inf. 19. a. 4. * in. * Cęsar. Inf. 12. d. 25.

CAPVT XII.

1 A H Odem autem tempore misit Herodes Rex manus vt affligeret quosdā de Ecclesia.
2 Occidit autem Iacobum fratrem Iohannis gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, apposuit apprehēdere & Petrum. Erant autē dies Azymorum.

3 Quem cum apprehendisset misit in carcerem *tradens quatuor quaternionibus militum *custodiēdū, volens post Pascha producere eum populo.
4 Et Petrus quidē seruabatur in carcere. Oratio autem fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad

* tradendum. * ad custodiendū.

Deum

6 Deum pro eo.¶ Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & custodes 7 ante ostium custodiebant carcerem.¶ Et ecce angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo, percussoq; latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderũt catenæ de manibus eius.

8 ¶ Dixit autem angelus ad eum: Præcingere, & calB cea te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circun-9 da tibi vestimentum tuum, & sequere me.¶ Et exiẽs sequebatur eum, & nesciebat quia verum est quod fiebat per angelum: existimabat autem se visum vi-10 dere.¶ Transeuntes aũt primam & secundam custodiam, venerunt ad portam ferream quę ducit ad ciuitatem, quæ vltrò aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum vnum, & cõtinuò discessit angelus 11 ab eo.¶ Et Petrus ad se reuersus dixit: Nunc scio vere quia misit Dñs angelum suũ, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudeo-12 rũ.¶ Consideransq; venit ad domum Marię matris Iohannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erant

Petro 3. 13 multi congregati, & orantes.¶ Pulsante aũt eo ostiũ C ianuæ, processit puella ad videndũ, *nomine Rho-14 de.¶ Et vt cognouit vocẽ Petri, prę gaudio non aperuit ianuã, sed intro currẽs nunciauit stare Petrum 15 ante ianuã.¶ At illi dixerunt ad eã: Insanis. Illa autẽ affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Ange-

* ostium 16 lus eius est.¶ Petrus aũt perseuerabat pulsans. Cũ aũt aperuissent *, viderunt eum, & obstupuerunt.

17 ¶ Annuens autẽ eis manu vt tacerent, narrauit quõ Dñs eduxisset eum de carcere, dixitq;: Nunciate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus abijt in alium lo-18 cum.¶ Facta autẽ die, erat non parua turbatio inter 19 milites quidnam factum esset de Petro.¶ Herodes D aũt cum requisisset eum, & non inuenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descen-20 densq; à Iudæa in Cæsarẽam ibi cõmoratus est.¶ Erat aũt iratus Tyrijs, & Sidonijs. At illi vnanimes venerũt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eò quòd ale-21 rentur regiones eorum ab illo.¶ Statuto autem die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & 22 cõcionabatur ad eos.¶ Populus autem acclamabat: 23 Dei voces, & non hominis.¶ Confestim autem percussit eum angelus Domini, eò quòd non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus, expira-24 nit.¶ Verbum autẽ Domini crescebat, & multiplica-

Sup.11.d. 29. 25 batur.¶ Barnabas autem & Saulus reuersi sunt ab Ierosolymis expleto | ministerio, assumpto Iohanne, qui cognominatus est Marcus.

CAPVT XIII.

Inf.14. d. 25. 1 A ERant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Sau-2 lus.¶ Ministrantibus autem illis Domino, & ieiunãtibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos:

Ro. 1.a.1. 3 ¶ Tunc ieiunantes, & orãtes, imponentesq; eis ma-4 nus, dimiserunt illos.¶ Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt 5 Cyprum.¶ Et cùm venissent Salaminam, prędicabãt verbum Dei in synagogis Iudæorũ. Habebant aũt 6 & Iohannẽ in ministerio.¶ Et cùm perambulassent vniuersam insulã vsq; ad Paphũ, inuenerunt quendam virum magum pseudoprophetam, Iudæum,

7 cui nomen erat *Bar-iesu, ¶ qui erat cum Proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba 8 & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.¶ Resiste- B bat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconsulem à 9 fide.¶ Saulus autẽ qui & Paulus, repletus Spiritu 10 sancto intuens in eum, ¶ dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitię, 11 non desinis subuertere vias Domini rectas.¶ Et nũc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem vsque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circuiens quærebat qui 12 ei manum daret.¶ Tunc Procõsul cùm vidisset factũ, 13 credidit, admirans super doctrina Domini.¶ Et cùm à Papho nauigassent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphilię. Iohãnes autem disce-14 dens ab eis reuersus est Ierosolymam.¶ Illi veró per C transeuntes Pergen, venerunt Antiochiã Pisidiæ: & 15 ingressi synagogam die sabbathorũ sederunt.¶ Post lectionem autem legis & Prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, 16 dicite.¶ Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israëlitæ, & qui timetis Deum au-17 dite.¶ Deus plebis Israël elegit patres nostros, & plebem exaltauit, cùm essent incolę in terra Aegy-18 pti, & in | brachio excelso eduxit eos ex ea.¶ & per quadraginta annorum tempus mores eorum susti-19 nuit in deserto.¶ Et destruens gentes septem in ter-20 ra Chanaan, | sorte distribuit eis terram eorũ, quasi post quadringẽtos & quinquaginta annos: & post 21 hęc dedit iudices vsque ad Samuel prophetã.¶ Et ex inde | postulauerũt regẽ. & | dedit illis Saul, filiũ Cis, virum de tribu Ben-iamin annis quadraginta.

22 Et amoto illo, suscitauit illis Dauid regem: cui teD stimonium perhibens, dixit: | Inueni Dauid, filium Iesse, virum secundùm cor meum, qui faciet omnes 23 voluntates meas.¶ Huius Deus ex semine, | secundùm promissionem eduxit Israël saluatorẽ Iesum, 24 prę dicãte¶ Iohanne ante faciem aduentus eius ba-25 ptismum pœnitentiæ omni populo Israël.¶ Cùm impleret autẽ Iohannes cursum suum, dicebat: | Quẽ me arbitramini esse, nõ sum ego: sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calceamenta pedum sol-26 uere.¶ Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis, verbum salutis huius 27 missum est.¶ Qui enim habitabãt Ierusalem, & principes eius hunc ignorãtes, & voces Prophetarum, quæ per omne sabbathum leguntur, iudicantes im-28 pleuerunt, ¶ & nullam causam mortis inuenientes 29 in eo, | petierunt à Pilato vt interficerent eũ.¶ Cùmque consummassent omnia quæ de eo scripta erãt, E deponentes eum de ligno, posuerunt in monumen-30 to.¶ Deus verò suscitauit eum à mortuis tertia die: 31 ¶ qui visus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Ierusalem, qui vsque 32 nunc sunt testes eius ad plebem.¶ Et nos vobis annunciamus eam quæ ad patres nostros repromis-33 sio facta est: ¶ quoniam hanc Deus adimpleuit filijs *nostris, resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui 34 te.¶ Quod autem suscitauit eum à mortuis, amplius iam nõ reuersurum in corruptionẽ, ita dixit: | Quia 35 dabo vobis sancta Dauid fidelia.¶ Ideoque & alias dicit:

* Barien. | Exod.1. a.1. | Exod.13. c.16.14.e. | 22.f.29. | Exod.6. a. | Iosu.14.a. | Iud.3.b. | 1.Reg.8. | 1.Reg.9. b.16.c.17. | 1.Reg.16 | Ps.88.c. | Isa.11.a.3. | Mat.3.a. | Mat.3.a.2. Lu.3.a.3. Ioha.1.c. | Matt.3.c. Marc.1.a. | Lu.3.d.16 Ioha.1.c. | Mat.17.c. | Mar.15.b. | Luc.23.c. | Ioh.19.e | Mat.28.a. | Mar.16.b. | Luc.24.a. | Iohan.20. | * vestris. | Psal.2.b | Heb.1.b. | Esa.55.a

dicit: Non dabis Sanctum tuum videre corruptio-
36 nem. ¶ Dauid enim in sua generatione cùm admini
F strasset, voluntati Dei | dormiuit: & appositus est ad
37 patres suos, & vidit corruptionẽ. ¶ Quẽ verò Deus
38 suscitauit*, non vidit corruptionem. ¶ Notum igitur
sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio
peccatorum annunciatur, * ab omnibus quibus nõ
39 potuistis in lege Moysi iustificari. ¶ In hoc omnis
40 qui credit, iustificatur. ¶ Videte ergo ne superueniat
41 vobis quod dictum est in prophetis, ¶ | Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini, quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non
42 credetis, si quis enarrauerit vobis. ¶ Exeuntibus aũt
illis rogabant vt sequenti sabbatho loquerẽtur sibi
43 verba hæc. ¶ Cumque dimissa esset synagoga secuti
sunt multi Iudæorum, & colentium *aduenarũ Paulum & Barnabam: qui loquentes suadebant eis vt
44 permanerent in gratia Dei. ¶ Sequenti verò sabbatho, penè vniuersa ciuitas conuénit audire verbum
45 Dei. ¶ Videntes autẽ turbas Iudęi repleti sunt zelo,
& contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, blas-
46 phemantes. ¶ Tunc constanter Paulus & Barnabas
G dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui verbum
Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos
iudicatis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad Gẽtes.
47 ¶ Sic enim præcepit nobis Dominus. | Posui te in lucem Gẽtium, vt sis in salutem vsque ad extremum
48 terrę. ¶ Audientes autem Gentes gauisæ sunt, & glorificabãt verbum Domini: & crediderunt quoquot
49 erant præordinati ad vitam æternam. ¶ Disseminabatur autem verbum Domini per vniuersam regio-
50 nem. ¶ Iudæi autem concitauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt
persecutionem in Paulum & Barnabam: & eiecerũt
51 eos de finibus suis. ¶ | At illi excusso puluere pedũ
52 in eos, venerunt Iconium. ¶ Discipuli quoque replebantur gaudio & Spiritu sancto.

Margin: | Psa.15.b.19. Su.2.e.31. 3.Reg.2.b.10. — * à mortuis — * & 1. — | Hab.1.b.5. — * Deum — | Isai.46.b.6. — | Mat.10.b.14. Mar.6.b.11. Lu.9.a.5.

CAPVT XIIII.

1 A [F]Actum est autem Iconij vt simul introirẽt synagogam Iudæorum, & loquerentur ita vt crederet Iudæorum, & Græcorum
2 copiosa multitudo. ¶ Qui verò increduli fuerunt Iudęi, suscitauerunt, & ad iracundiam con-
3 citauerunt animas Gentium aduersus fratres. ¶ Multo igitur tempore demorati sunt fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratię suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eo-
4 rum. ¶ Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam verò cum
5 Apostolis. ¶ Cùm autem factus esset impetus Gen-
B tilium & Iudæorum cum principibus suis, vt contu-
6 melijs afficerent, & lapidarent eos, ¶ intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystrã & Derben, & vniuersam in circuitu regionem, & ibi euan-
7 gelizantes erant. ¶* Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ: qui
8 nunquàm ambulauerat. Hic audiuit Paulum loquẽtem. Qui intuitus eum: & videns quia fidem habe-
9 ret vt saluus fieret, ¶ dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exiliuit, & ambulabat. Turbę
10 autem cùm vidissent quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem suam Lycaonicè, dicentes: Dij similes
11 facti hominibus, descenderunt ad nos. ¶ Et vocabãt Barnabam Iouem, Paulum verò, Mercurium, quo-
12 niam ipse erat dux verbi. ¶ Sacerdos quoque Iouis
qui erat ante ciuitatem, tauros & coronas ante ianuas afferẽs, cum populis volebat sacrificare.

13 ¶ Quod vbi audierunt Apostoli Bar-
C nabas & Paulus conscissis tunicis suis exilierunt in turbas, cla-
14 mantes, ¶ & dicentes: Viri, quid hęc facitis? & nos mortales sumus similes vobis homines, annunciantes vobis ab his vanis cõuerti ad Deũ viuum | qui fecit cœlum, & terram, &
15 mare, & omnia quæ in eis sunt. ¶ qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias
16 suas. ¶ Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda `no-
17 stra`. ¶ Et hæc dicentes, vix sedauerunt turbas, ne si-
18 bi immolarent. ¶ Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, & persuasis turbis, | lapidantesq; Paulum, traxerunt extra ciuitatem exi-
19 stimantes eum mortuũ esse. ¶ Circundantibus aũt
D eum discipulis, surgens intrauit ciuitatem, & postera die profectus est cũ Barnaba in Derben. Cumq;
20 euangelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium, & Antiochiam:
21 ¶ confirmantes animas discipulorum, exhortantesque vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.
22 ¶ Et cùm constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt.
23 ¶ Transeuntesque Pisidiam, venerunt in Pamphy-
24 liam. ¶ Et loquentes verbum Domini in `Pergen`,
25 descenderunt in `Italiam.` ¶ | & inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratię Dei in opus quod compleuerunt. Cùm autem venissent, & con-
26 gregassent ecclesiã, retulerũt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.
27 ¶ Morati sunt aũt tempus non modicũ cũ discipulis.

Margin: * Et commota est omnis multitudo in doctrina eorum; Paulus autem & Barnabas morabantur Lystris. — | Psa.145.a.6. Apoc.14.b.7. — | Psa.1.c.13. — * vestra. — | 2.Co.11.f.24.25. — * Perge 1. * Attaliã. — | Sup.13.a.1.

CAPVT XV.

1 A [E]T quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres: | Quia nisi circuncidamini secundùm morem Moysi, non potestis
2 saluari. ¶ Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ad Apostolos & presbyteros in Ierusalem, super hac
3 quęstione. ¶ Illi ergo deducti ab ecclesia, pertrãsibãt Phœnicen & Samariam narrantes conuersionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus
4 fratribus. ¶ Cùm autem venissent Ierosolymam, suscepti sunt ab ecclesia & ab Apostolis & senioribus, annunciantes quanta Deus fecisset cum illis.
5 ¶ Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæo-
B rum qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circũ-
6 cidi eos, præcipere quoq; seruare legẽ Moysi. ¶ Cõueneruntque Apostoli, & seniores videre de ver-
7 bo hoc. ¶ Cùm autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: | Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Euangelij, &

Margin: | Gala.5.a.1. — | Sup.10.b.20.

8 credere. ¶ Et qui nouit corda Deus, testimoniũ perhibuit, 9 dans illis Spiritũ sanctũ sicut & nobis: ¶ & nihil discreuit inter nos, & illos, fide purificans cor 10 da eorum. ¶ Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum quod ne- 11 que patres nostri, neq; nos portare potuimus? ¶ Sed C per gratiam Domini Iesu Christi credimus saluari, 11 quemadmodũ & illi. ¶ Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabã & Paulum narrãtes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per 13 eos. ¶ Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus, di 14 cẽs: Viri fratres audite me. ¶ Simon narrauit quemadmodum primũ Deus visitauit sumere ex Genti- 15 bus populũ nomini suo. ¶ Et huic concordant verba 16 prophetarũ sicut scriptum est. ¶ Post hæc reuertar, & reædificabo tabernaculũ Dauid, quod decidit, & 17 diruta eius reædificabo, & erigam illud: ¶ vt requi- D rant cæteri hominum Dominum, & omnes gentes super quas inuocatum est nomen meum, dicit Do- 18 minus faciens hæc. ¶ Notum à seculo est Domino 19 opus suum. ¶ Propter quod ego iudico, non inquietari eos qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum, 20 ¶ sed scribere ad eos vt abstineant se à contaminationibus simulachrorum & fornicatione, & suffoca 21 tis, & sanguine. ¶ Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eũ prædicent 22 in synagogis, vbi per omne sabbatũ legitur. ¶ Tunc placuit Apostolis & senioribus cum omni ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cũ Paulo & Barnaba, Iudã qui cognominabatur Barsabas, 23 & Silam, viros primos in fratribus, ¶ scribentes per manus eorũ*. APOSTOLI & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ & Syriæ, & Ciliciæ fratribus 24 ex Gentibus, salutem. Quoniam audiuimus, ¶ quia E quidã ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, euertentes animas vestras, quibus non mandaui- 25 mus: ¶ placuit nobis collectis in vnum eligere viros, & mittere ad vos cum charissimis nostris Barnaba 26 & Paulo, ¶ hominibus qui tradiderunt animas suas 27 pro nomine Domini nostri Iesu Christi. ¶ Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referẽt 28 eadem. ¶ Visum est enim Spiritui sancto & nobis nihil vltrà imponere vobis oneris quàm hæc necessa- 29 ria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorũ, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus cu- 30 stodientes vos bene agetis. Valete. ¶ Illi ergo dimis- F si descenderunt Antiochiam: & congregata multi- 31 tudine tradiderunt epistolam. ¶ Quam cùm legis- 32 sent gauisi sunt super consolatione. ¶ Iudas autem & Silas, & ipsi cùm essent prophetæ, verbo plurimo 33 consolati sunt fratres, & confirmauerunt. ¶ Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à 34 fratribus ad eos qui miserant illos. ¶ Visum est autẽ 35 Silę ibi remanere:- Iudas autem solus abijt*. ¶ Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & euangelizantes cum alijs pluribus ver- 36 bum Domini. ¶ Post aliquot autem dies dixit ad G Barnabam Paulus: Reuertẽtes visitemus fratres per vniuersas ciuitates, in quibus prædicauimus verbũ 37 Domini quomodo se habeãt. ¶ Barnabas autẽ volebat secũ assumere & Iohannẽ qui cognominabatur 38 Marcus. ¶ Paulus autẽ rogabat eũ (vt qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non isset cũ eis in opus*) nõ 39 debere recipi. ¶ Facta est autẽ dissensio, ita vt discederẽt ab inuicẽ, & Barnabas quidẽ assumpto Marco 40 nauigaret Cyprum. ¶ Paulus vero electo Sila profe- 41 ctus est, traditus grã Dei à fratribus. ¶ Perãbulabat autẽ Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias:- præcipiens custodire præcepta Apostolorũ, & seniorũ.

Sup. 10. g 41. — Amos 9. e 11. — Inf. c. 19 ... — epistolam continentẽ ... — Supr. 15. d. ... Infr. 21. e. ... — -Iudas. Ierusalẽ. — quo missi fuerant. — -4.

CAPVT XVI.

1 PERuenit autem in Derben, & Lystram. Et A ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris viduæ fidelis, patre Gentili. ¶ Huic testimonium 2 bonum reddebant qui in Lystris erãt & Iconio fra- 3 tres. ¶ Hunc voluit Paulus secum proficisci, & assumens circumcidit eum propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebat enim oẽs q̃ pater eius erat Genti 4 lis. ¶ Cũ autẽ pertrãsirẽt ciuitates, tradebãt eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & 5 senioribus, qui erant Ierosolymis. ¶ Et ecclesię quidem confirmabãtur fide, & abundabant numero 6 quotidie. ¶ Transeuntes autem Phrigiam, & Galatię regionem vetati sunt à Spiritu sancto loqui verbum 7 *in Asia. ¶ Cũ venissent autẽ in Mysiam, tentabãt ire B in Bithyniam, & non permisit eos Spiritus Iesu. 8 ¶ Cùm autẽ pertransissent Mysiã, descenderunt Troa 9 dem: ¶ & visio per noctem Paulo ostensa est. Vir Macedo quidam erat stans & deprecans eum, & dicẽs: 10 Transiens in Macedoniam adiuua nos. ¶ Vt autem visum vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniã, certi facti q̃ vocasset nos Deus euangelizare 11 eis. ¶ Nauigantes autẽ à Troade recto cursu venimus 12 Samothraciam, & sequenti die Neapolim: ¶ & inde Philippos: quę est prima partis Macedonię ciuitas Colonia. Eramus autẽ in hac vrbe diebus aliquot 13 consistentes. ¶ Die autem sabbathorum egressi su- C mus foras portã iuxta flumen, vbi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus quæ con- 14 uenerant. ¶ Et quędã mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorũ, colens Deum, audiuit: cuius Dñs aperuit cor intendere his quæ dicebãtur 15 à Paulo. ¶ Cum autẽ baptizata esset, & domus eius, deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem Dño esse introite in domum meam, & manete: & coẽgit 16 nos. ¶ Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythonẽ obuiare nobis, quæ quęstum magnum pręsta 17 bat dñis suis diuinando. ¶ Hęc subsecuta Paulum & nos clamabat, dicẽs: Isti hoĩes serui Dei excelsi sunt, 18 q annũciãt vobis viã salutis. ¶ Hęc autẽ faciebat multis D diebus. Dolẽs autem Paulus, & cõuersus, spũi dixit:

Præcipio tibi in noĩe Iesu Chri exire ab ea. Et exijt eadem hora. 19 ¶ Videntes autem Dñi eius, quia exiuit spes & quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes: 20 ¶ & offerentes eos magistratibus dixerunt: Hi homines cõturbãt ciuitatem nostrã, cùm 21 sint Iudæi: ¶ & annunciant morem quem non licet nobis suscipere, neque facere cùm simus Romani. 22 ¶ Et cucurrit plebs aduersus eos, & magistratus scis- 23 sis tunicis eorum, iusserunt eos virgis cędi. Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, pręcipientes custodi ut diligenter custodi-

cuiusdam Iudæę i. — Dei — ciuitatis. — consedentes. — ... 2. Cor. 11. ... 25.

1. Thes. 2. a. 2. Philip. 1. c. 13. d. 29.

24 ret eos.¶Qui cùm tale præceptũ accepisset misit eos
E in interiorem carcerem,& pedes eorum strinxit li-
25 gno. ¶ Media autem nocte Paulus & Silas orantes,
laudabant Deum. Et audiebant eos qui in custodia
26 erant.¶Subitò verò terræmotus factus est magnus,
ita vt mouerent fundaméta carceris:Et statim aper
ta sunt oĩa ostia:& vniuersorum vincula soluta sunt.
27 ¶Expergefactus aũt custos carceris, & vidẽs ianuas
apertas carceris, euaginato gladio volebat se interfi-
28 cere, æstimãs fugisse vinctos. ¶ Clamauit aũt Paulus
voce magna, dicens: Nihil tibi malefeceris: vniuersi
29 enim hic sumus. ¶ Petitoq; lumine introgressus est,
30 & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: ¶ &
producens eos foras, ait: Domini quid me oportet
31 facere vt saluus fiã? ¶At illi dixerũt: Crede in Domi
F nũ Iesum: & saluus eris tu, & domus tua. ¶ Et locuti
32 sunt ei verbum Domini cũ oĩbus qui erãt in domo
33 eius. ¶Et tollens eos in illa hora noctis lauit plagas
eorũ: & baptizatus est ipse, & omnis domus eius cõ
34 tinuò. ¶Cumq; perduxisset eos in domum suam, ap
posuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo
35 sua credens Deo: ¶Et cùm dies factus esset, miserũt
magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines il-
36 los: ¶ Nunciauit autem custos carceris verba hæc
Paulo: Quia miserunt magistratus vt dimittamini:
37 nunc igitur exeuntes, ite in pace: ¶Paulus autẽ dixit
G eis: Cæsos nos publicè, indemnatos, homines Ro-
manos miserunt in carcerem, & nũc occultè nos eij
38 ciunt? Nõ ita: sed veniant, ¶ & ipsi nos eijciant. Nun
ciauerũt autẽ magistratibus lictores verba, hæc. Ti-
39 mueruntq; audito quod Romani essent, ¶ & venien
tes deprecati sunt eos, & educentes rogabãt vt egre
40 derentur de vrbe. ¶ Exeuntes autem de carcere, in-
troierunt ad Lydiã: & visis fratribus consolati sunt
eos, & profecti sunt.

CAPVT XVII.

1 A CVm autem perambulassent Amphipolim & Apolloniam, venerunt Thessalonicã
2 vbi erat synagoga Iudæorum, ¶ Secundùm consuetudinem autem Paulus introiuit ad eos: & per sabbatha tria disserebat eis de
3 scripturis; ¶ adaperiens, & insinuans quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis: & quia hic est
4 Iesus Christus, quem ego annuncio vobis. ¶ Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & de colẽtibus Gentilibus multitudo magna, &
5 mulieres nobiles non paucæ. ¶ Zelantes autem In-
B dæi assumentesq; de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitauerũt ciuitatẽ: & assistentes domui Iasonis, quærebant eos producere in popu-
6 lum. ¶Et cum non inuenissent eos, trahebant Iasonem, & quosdã fratres, ad principes ciuitatis, clamã-
tes: Quoniam hi qui *orbem concitant, & huc vene
7 runt, quos suscepit Iason, & hi omnes contra decre
ta Cæsaris faciunt, regẽ alium dicentes esse Iesum.
8 ¶ Concitauerunt autem plebem & principes ciuita
9 tis audientes hæc. ¶ Et accepta satisfactione à Ia-
10 sone, & à cæteris dimiserunt eos. ¶Fratres verò con
C festim per noctem dimiserunt Paulum, & Silam in Berœam. Qui cum venissent, in synagogam Iu-
11 dæorum introierunt. ¶(Hi aũt erant nobiliores eorũ qui sunt Thessalonicæ, qui susceperũt verbum cũ omni auiditate, quotidie scrutantes scripturas, si
12 hæc ita se haberent: ¶ Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honestarum, & viri

*vrbem.

13 non pauci.) ¶Cùm autem cognouissent in Thessalonica Iudæi, quia & Berœæ prędicatum est à Paulo verbum Dei, venerũt & illuc, cõmouentes & turbã-
14 tes multitudinem. ¶ Statimq; tunc Paulum dimiserunt fratres, vt iret vsq; ad mare: Silas autem & Ti
15 mótheus remanserunt ibi. ¶ Qui autem deducebãt
D Paulum, perduxerunt eum vsque ad Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam & Timótheum, vt quam celeriter venirent ad illum: profecti sunt.
16 ¶Paulus autẽ cùm Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, vidẽs idololatriæ deditam
17 ciuitatem. ¶Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis, & colẽtibus, & in foro, per omnes dies ad eos
18 qui *aderãt. ¶Quidam autem Epicurei & Stoici philosophi disserebãt cum eo, & quidam dicebãt: Quid vult *seminator verborum* hic dicere? Alij verò: Nouorum dæmoniorum videtur annunciator esse: quia Iesum & resurrectionem annunciabat eis.
19 ¶Et apprehẽsum eum ad Areópagum duxerunt, di
E centes: Possumus scire quæ est hæc noua, quæ à te
20 dicit, doctrina? ¶noua enim quædam infers auribus nostris. Volumus ergo scire quidnã velint hæc esse.
21 ¶(Athenienses autem omnes, & aduenæ hospites, ad nihil aliud vacabãt nisi aut dicere, aut audire ali
22 quid noui.) ¶Stãs autem Paulus in medio Areópagi, ait: Viri Athenieñses, per omnia quasi *superstitio
23 sos* vos video. ¶Prӕteriens enim & vidẽs simulachra vestra, inueni et aram in qua scriptũ erat, IGNOTO DEO. Quod ergo ignorãtes colitis, hoc ego
24 annuncio vobis. ¶ Deus qui fecit mũdum & omnia
F quæ in eo sunt, hic cœli & terræ cùm sit Dominus,
25 non in manufactis templis habitat, ¶ nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cùm ipse det
26 omnibus vitam & inspirationem, & omnia: ¶ fecitque ex vno omne genus hominũ, inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora
27 & terminos habitationis eorum, ¶quærere Deum si fortè attrectent eum *aut inueniant, quamuis non
28 longè sit ab vnoquoque nostrum. ¶In ipso enim viuimus & mouemur & sumus, sicut & quidam vestrorũ poëtarum dixerunt. Ipsius enim & genus sumus.
29 ¶Genus ergo cùm simus Dei, non debemus æstimare auro, aut argẽto, aut lapidi, sculpturę artis & eo
30 gitationis hominis, Diuinum esse simile. ¶Et tẽpora
G quidem huius ignorantię despiciens Deus, nunc annunciat hominibus vt omnes vbique pœnitentiam
31 agãt, ¶eò quòd statuit diem in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro in quo statuit, fidem præ
32 bens omnibus, suscitans eum à mortuis. ¶ Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidẽ irridebãt, quidã verò dixerunt: Audiemus te
33 de hoc iterum. ¶ Sic Paulus exiuit de medio eorũ:
34 ¶Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alij cum eis.

*audierat.
*semini uerbum.
*superstitiosiores.
Gen. 1. a. 1.
Esa.
*et.
Aratus.
Ioã. 4. d. 18.

CAPVT XVIII.

1 A POst hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum: ¶& inueniens quendam Iudæum, no-
2 mine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam vxorem eius (eò quòd præcepisset Claudius discedere omnes Iu-
3 dæos à Roma,) accessit ad eos. ¶Et quia eiusdẽ erat artis, manebat apud eos, & operabatur (erant autẽ
4 scenofactoriæ artis.) ¶Et disputabat in synagoga per omne sabbathum, interponens nomen Dñi Iesu,

suade-

5 ſuadebatq́ue Iudæis & Græcis.⁋Cùm veniſſent autẽ
B de Macedonia Silas & Timótheus, inſtabat verbo
Paulus, teſtificans Iudæis eſſe Chriſtum Ieſum,
6 Contradicentibus aũt eis,& blaſphemantibus,ex-
cutiens veſtimenta ſua,dixit ad eos:Sanguis veſter
ſuper caput veſtrum:mundus ego, ex hoc ad Gen-
7 tes vadã.⁋Et migrans inde,intrauit in domũ cuiuſ-
dam,nomine Titi Iuſti, colentis Deum, cuius do-
8 mus erat coniuncta ſynagogæ.⁋Criſpus autem ar-
chiſynagogus credidit Domino, cum omni domo
C ſua:& multi Corinthiorum audientes credebant,
9 & baptizabantur.⁋Dixit autem Dominus nocte
per viſionem Paulo:Noli timere,ſed loquere,& ne
10 taceas,⁋propter quod ego ſum tecum:& nemo ap-
ponetur tibi vt noceat te:quoniam populus eſt mi-
*ibi
11 hi multus in hac ciuitate.⁋Sedit autem * annum &
12 ſex menſes,docens apud eos verbum Dei.⁋Gallió-
ne autem proconſule Achaię,inſurrexerunt vno a-
nimo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tri-
13 bunal,⁋dicentes:Quia contra legem hic perſuadet
D hominibus colere Deum.⁋Incipiente autem Paulo
14 aperire os,dixit Gallio ad Iudæos: Si quidem eſſet
iniquum aliquid, aut facinus peſſimum ô viri Iu-
15 dæi,rectè vos ſuſtinerem:⁋ſi verò quæſtiones ſunt
de verbo,& nominibus,& legis veſtræ, vos ipſi vi-
16 deritis:Iudex ego horum nolo eſſe,⁋Et minauit eos
17 à tribunali.⁋Apprehendentes autem omnes Soſthe
nem principem ſynagogæ, percutiebant eum ante
18 tribunal,& nihil eorum Gallioni curæ erat.⁋Pau-
lus verò cùm adhuc ſuſtinuiſſet dies multos,fratri-
E bus valefaciens,nauigauit Syriam,(& cum eo Pri-
ſcilla & Aquila,)qui ſibi ǁ totõderat in Cenchris ca
ǁ Num.6. c.18. Inf.21.d.24.
19 put,habebat enim votum.⁋Deuenitq́ue Epheſum,
& illos ibi reliquit.Ipſe verò ingreſſus ſynagogam,
20 diſputabat cum Iudæis.⁋Rogantibus autem eis, vt
21 ampliori tempore maneret,non conſenſit,⁋ſed va-
lefaciens,& dicens:Iterum reuertar ad vos,Deo vo
22 lente:profectus eſt ab Epheſo.⁋Et deſcendens Cæ
F ſaréam aſcendit,& ſalutauit eccleſiam,& deſcendit
23 Antiochiam.⁋Et facto ibi aliquanto tempore pro-
fectus eſt perambulans ex ordine Galatiam regio-
nem, & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos.
24 ⁋Iudæus autem quidam,Apollo nomine, Alexan-
ˋnatione
drinus ˋgenereˊ,vir eloquens deuẽnit Epheſum,po
25 tens in ſcripturis.⁋Hic erat edoctus viam Domini:
& feruens ſpiritu loquebatur,& docebat diligenter
ea quæ ſunt Ieſu,ſciens tantùm baptiſma Iohannis.
26 ⁋Hic ergo cœpit fiducialiter agere in ſynago-
G ga.Quem cùm audiſſent Phriſcilla & Aquila,aſſum
pſerunt eum,& diligentius expoſuerunt ei viãˋDo-
ˋDei ſ.
27 miniˊ.⁋Cùm autem vellet ire Achaiam, exhortati
fratres, ſcripſerunt diſcipulis vt ſuſciperent eum.
Qui cùm veniſſet,contulit multum his qui credide
28 rant.⁋Vehementer enim Iudæos reuincebat publi
cè, oſtendens per ſcripturas, eſſe Chriſtum Ieſum.

CAPVT XIX.

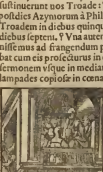
1 A Actum eſt autem cùm Apollo eſſet Co-
rinthi,vt Paulus peragratis ſuperioribus
partibus veniret Epheſum, & inueniret
2 quoſdam diſcipulos, ⁋dixitq́ue ad eos:
Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi
dixerunt ad eum:Sed neq; ſi Spiritus ſanctus eſt,au
3 diuimus.⁋Ille verò ait:in quo ergo baptizati eſtis?
4 Qui dixerunt:In Iohannis baptiſmate.⁋Dixit autẽ
ǁ Matt.3.
Paulus:ǁIohannes baptizauit baptiſmo pœnitentię
populum,dicens:In eum qui venturus eſſet poſt ip
ǁ c.15. Marc.1.b.8. Lu.3.c.16. Iohã.1.d.26.
5 ſum,vt crederent,hoc eſt,in Ieſum.⁋His auditis,ba
6 ptizati ſunt in nomine Domini Ieſu.⁋Et cùm impo
ſuiſſet illis manus Paulus,venit Spiritus ſanctus ſu-
ǁ Sup.1.a.5.11.b.16. 19.a.4. Sup.2.a.4
B per eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.
7 ⁋Erant autẽ omnes viri ferè duodecim.⁋Introgreſ-
8 ſus autem ſynagogam,cum fiducia loquebatur per
tres menſes, diſputans & ſuadens de regno Dei.
9 ⁋Cùm autem quidam indurarentur, & non crede-
ˋviæ corã i
rent,maledicentesˋviam Domini coramˊmultitudi
ne,diſcedens ab eis,ſegregauit diſcipulos, quoti-
10 die diſputans in ſchola tyranni cuiuſdam.⁋Hoc aũt
factum eſt per biennium, ita vt omnes qui habita-
bant in Aſia,audirent verbum Domini, Iudæi atq;
11 Gẽtiles.⁋Virtutesq́ue nõ quaſlibet faciebat Deus
12 per manum Pauli:⁋ita vt etiam ſuper languidos de-
ferrentur à corpore eius ſudaria vel ſemicinctia, &
recedebant ab eis languores,& ſpiritus nequam e-
13 grediebantur.⁋Tentauerunt aũt quidamˋ& de cir-
C cumeuntibus Iudęis exorciſtis,inuocare ſuper eos
qui habebant ſpiritus malos,nomen Domini Ieſu,
dicentes:Adiuro vos per Ieſum quem Paulus præ-
14 dicat.⁋Erant autem quidam Sceuæ Iudæi principis
15 ſacerdotum ſeptem filij,qui hoc faciebant.⁋Reſpõ
dens autem ſpiritus nequam, dixit eis:Ieſum noui,
16 & Paulum ſcio: vos autem qui eſtis? ⁋Et inſiliens
homo in eos in quo erat dæmonium peſſimum, &
dominatus amborũ,inualuit contra eos,ita vt nudi
17 & vulnerati effugerent de domo illa.⁋Hoc autem
notum factum eſt omnibus Iudæis atque Gentili-
bus, qui habitabant Epheſi: & cecidit timor ſuper
omnes illos,& magnificabatur nomen Domini Ie-
18 ſu.⁋Multiq́ue credentium veniebant confitentes
D & annunciãtes actus ſuos.⁋Multi autem ex eis qui
19 fuerant curioſa ſectati,contulerunt libros, & com-
buſſerunt coram omnibus,& computatis pretijs il-
lorum,inuenerunt pecuniam denariorum quinqua
20 ginta millium.⁋Ita fortiter creſcebat verbum Dei,
21 & confirmabatur.⁋His autem expletis, propoſuit
Paulus in ſpiritu, tranſita Macedonia & Achaia ire
Ieroſolymam,dicens:Poſtquam fuero ibi,oportet
22 me & Romam videre.⁋Mittens autem in Macedo-
niam duos ex miniſtrantibus ſibi: Timótheum &
23 Eraſtum,ipſe remãſit ad tempus in Aſia.⁋Facta eſt
autẽ illo tempore turbatio non minima de viaˋDo
24 miniˊ.⁋Demetrius enim quidam nomine argenta-
E rius,faciens ædes argenteas Dianæ,præſtabat arti-
25 ficibus non modicum quæſtum:⁋quos conuocans
& eos qui huiuſmodi erant opifices,dixit:Viri,ſci-
26 tis quia de hoc artificio eſt nobis acquiſitio:⁋& vi-
detis & auditis quia non ſolùm Epheſi,ſed penè to
tius Aſię,Paulus hic ſuadens auertit multam turbã,
dicens:Quoniam non ſunt dij qui manibus fiunt.
27 ⁋Non ſolùm autem hæc periclitabitur nobis pars
in redarguitionem venire,ſed & magnę Dianę tem
plum in nihilum reputabitur,ſed & deſtrui incipiet
28 maieſtas eius, quam tota Aſia & orbis colit.⁋His
auditis repleti ſunt ira,& exclamauerunt, dicẽtes:
29 Magna Diana Epheſiorum.⁋Et impleta eſt ciuitas
F tota confuſione, & impetum fecerunt vno animo
in theatrum,rapto Gaio & Ariſtarcho Macedoni-
30 bus comitibus Pauli.⁋Paulo autem volente intrare
31 in populum,non permiſerunt diſcipuli.⁋Quidam
autem & de Aſiæ principibus qui erant amici eius,
miſerunt ad eum, rogantes ne ſe daret in theatrũ:
32 ⁋alij autem aliud clamabant. Erat enim eccleſia cõ

fuſa:

fuſa:& plures neſciebãt qua ex cauſa conueniſſent.
33 ¶De turba autem detraxerunt Alexandrũ,propellentibus eum Iudęis. Alexander autẽ manu ſilentio
34 poſtulato, volebat reddere rationẽ populo. ¶Quẽ vt cognouerunt Iudæum eſſe, vox facta vna eſt omnium,quaſi per horas duas clamantiũ:Magna Dia-
35 na Epheſiorum.¶Et cùm ſedaſſet Scriba turbas ,dixit : Viri Epheſij, quis enim eſt hominum, qui ne-
36 ſciat Epheſiorum ciuitatem cultricem eſſe magnæ
G Dianæ,Iouiſque prolis?¶Cùm ergo his contradici non poſſit,oportet vos ſedatos eſſe, & nihil teme-
37 rè agere. ¶Adduxiſtis enim homines iſtos , neque ſacrilegos , neque blaſphemantes deam veſtram.
38 ¶Quòd ſi Demetrius, & qui cum eo ſunt artifices, habent aduerſus aliquem cauſam,conuentus foreſes aguntur,& proconſules ſunt,accuſent inuicem.
39 Si quid autem alterius rei quæritis,in legitima ec-
40 clefia poterit abſolui. ¶ Nam & periclitamur argui ſeditionis hodiernæ : cùm nullus obnoxius ſit (de quo poſſimus reddere rationem) concurſus iſtius Et cùm hęc dixiſſet, dimiſit eccleſiam.

CAPVT XX.

1 A Poſtquam autem ceſſauit tumultus, vocatis Paulus diſcipulis, & exhortatus eos, valedixit,& profectus eſt vt iret in Macedoniam.
2 ¶Cùm autem perambulaſſet partes illas,& exhortatus eos fuiſſet multo ſermo-
3 ne,venit in Græciam.¶Vbi cùm feciſſet mẽſes tres, factæ ſunt illi inſidiæ à Iudæis nauigaturo in Syriã: habuitque conſilium vt reuerteretur per Macedo-
4 niam.¶Comitatus eſt autem eum* ¹Soſipater Pyrri Beroenſis:Theſſalonicenſium verò Ariſtarchus,& Secundus,& Gaius Derbéus & Timótheus: Aſiani
5 verò Tychius & Trophimus.¶Hic cũ pręceſſiſſent,
6 ſuſtinuerunt nos Troade : ¶nos veró nauigauimus
B poſt dies Azymorum à Philippis,& venimus ad eos Troadem in diebus quinque , vbi demorati ſumus
7 diebus ſeptem. ¶ Vna autem Sabbathi cùm conueniſſemus ad frangendum panem , Paulus diſputabat cum eis profecturus in craſtinum, protraxitque
8 ſermonem vſque in mediam noctem. ¶ Erant autẽ lampades copioſæ in cœnaculo vbi eramus congre

9 gati . ¶ Sedens autem quidam adoleſcens nomine Euthycus ſuper feneſtrã, cùm mer geretur ſomno graui, diſputãte diu Paulo, ductus ſomno,cecidit de tertio cœnaculo deorſum , & ſublatus
10 C eſt mortuus.¶ Ad quẽ cùm deſcẽdiſſet Paulus,incubuit ſuper eũ: & cõplexus,dixit: No
11 lite turbari, anima enim ipſius in ipſo eſt. ¶Aſcendens autem frangenſq; panem & guſtans,ſatiſque
12 allocutus vſque in lucem,ſic profectus eſt.¶ Adduxerunt autem puerum viuentem , & conſolati ſunt
13 non minimè.¶Nos autẽ aſcendentes nauem, nauigauimus in Aſſon, inde ſuſcepturi Paulum,ſic enim
14 diſpoſuerat ipſe per terram iter facturus.¶Cùm aũt inueniſſet nos in Aſſon, aſſumpto eo venimus Mi-
15 tylénen.¶Et inde nauigantes ſequenti die venimus cõtra Chium:& alia die applicuimus Samum,& ſe
quenti die venimus Milẽtum . propoſuerat enim
16 Paulus traſnauigare Epheſum, ne qua mora illi fie
17 ret in Aſia.Feſtinabat enim,ſi poſſibile ſibi eſſet, vt
D diem Pentecoſten faceret Ieroſolymis.¶A Mileto autem mittens Epheſum,vocauit maiores natu Ec
18 cleſiæ.¶Qui cùm veniſſent ad eum , & ſimul eſſent, dixit eis : Vos ſcitis à prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam,qualiter vobiſcum per omne tempus fue-
19 rim, ſeruiens Domino cum omni humilitate & lachrymis, & tentationibus quæ mihi acciderunt ex
20 inſidijs Iudæorũ. ¶ quõ nihil ſubtraxerim vtilium , quominus annunciarem vobis , & docerem vos pu
21 blicè & per domos,¶teſtificans Iudæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam & fidem in Domi-
22 num noſtrum Ieſum Chriſtum.¶ Et nunc ecce alli-
23 gatus ego ſpiritu,vado in Ieruſalem,quæ in ea ven-
E tura ſint mihi ignorans,¶niſi ꝙ Spiritus ſanctus per omnes ciuitates mihi proteſtatur , dicens: quoniã vincula & tribulationes Ieroſolymis me manent.
24 ¶ Sed nihil horum vereor, nec facio animam meã precioſiorem quàm me , dummodo conſummem curſum meum,& miniſterium * quod accepi à Do-
25 mino Ieſu , teſtificari Euangelium gratiæ Dei. ¶ Et nunc ecce ego ſcio,quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos tranſiui prędicás
26 regnum Dei. ¶ Quapropter conteſtor vos hodier-
27 na die,quia mundus ſum à ſanguine omnium.¶Nõ enim ſubterfugi, quominus annunciarẽ omne con
28 ſilium Dei vobis.¶Attendite vobis & vniuerſo gregi,in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos, re
29 gere eccleſiá Dei,quã acquiſiuit ſanguine ſuo. ¶ E-
F go ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meã
30 lupi¹rapaces in vos,nõ parcẽtes gregi.¶Et ex vobiſ ipſis exurgent viri loquentes peruerſa,vt abducant
31 diſcipulos poſt ſe.¶Propter quod vigilate , memoria retinentes quoniam per triennium nocte & die non ceſſaui , cum lachrymis monens vnũquemque
32 veſtrum. ¶ Et nunc commendo vos Deo & verbo gratiæ ipſius,qui potens eſt ędificare, & dare hære-
33 ditatem in ſanctificatis omnibus. ¶ Argentum & au
34 rum,aut veſtem nullius concupiui.*Ipſi ſcitis quo
G niam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecũ
35 ſunt , miniſtrauerunt manus iſtæ. ¶ Omnia oſtendi uobis, quoniã ſic laborantes, oportet ſuſcipere infirmos,ac meminiſſe uerbi Domini Ieſu, (quõ ipſe
36 dixit:) Beatius eſt magis dare, quàm accipere. ¶ Et cũ hęc dixiſſet, poſitis genibus ſuis orauit cũ omni-
37 bus illis.¶ Magnus aũt fletus factus eſt omnium,& procumbentes ſuper collum Pauli , oſculabantur
38 eum,¶dolẽtes maximè in uerbo quod dixerat,quoniam amplius faciem eius non eſſent uiſuri.Et deducebant eum ad nauem.

CAPVT XXI.

1 A Cvm autem factum eſſet ut nauigaremus abſtracti ab eis , recto curſu uenimus Coum, & ſequenti die Rhodum, & inde
2 Pataram. ¶ Et cùm inueniſſemus nauem tranſfretantem in Phœnicen: aſcendentes nauiga-
3 uimus.¶Cùm apparuiſſemus autem Cypro , relinquentes eam ad ſiniſtram nauigauimus in Syriã,& uenimus Tyrum:ibi enim nauis expoſitura erat o-
4 nus.¶Inuentis autem diſcipulis, manſimus ibi diebus ſeptem : qui Paulo dicebant per Spiritum ne
5 aſcenderet Ieroſolymam.¶ Et expletis diebus profecti ibamus, deducẽtibus nos omnibus cum uxo-

ribus

* vſque in Aſiam 3. ¹Sopater 5

* verbi

¹ graues.1.

* ſicut 1. Cor. 4. c. 11. 1. Theſſ. 2. b. 9. 2. Theſſ. 3. b. 8.

ribus & filijs vſque foras ciuitatem,& poſitis geni-
6 bus in littore,orauimus.¶Et cùm valefeciſſemus in
B uicem, aſcendimus nauem, illi autem redierunt in
7 ſua.¶Nos verò nauigatione explicita*, à Tyro de-
ſcédimus Ptolemaidam, & ſalutatis fratribus,man
8 ſimus die vna apud illos.¶Alia autem die profecti,
venimus Cæſaréam. Et intrantes domum Philippi
Euágeliſtæ,qui erat vnus de ſeptẽ,manſimus apud
9 eum.¶Huic autem erant quatuor filiæ virgines,pro
10 phetantes.¶Et cùm moraremur per dies aliquot,
ſuperuenit quidam à Iudæa propheta nomine Aga
11 bus.¶Is cùm veniſſet ad nos tulit zonam Pauli:& al
ligans ſibi pedes & manus dixit:Hæc dicit Spiritus
ſanctus.Virum cuius eſt zona hæc,ſic alligabunt in
12 Ieruſalẽ Iudæi,& tradent in manus Gentiũ.¶Quod
cùm audiſſemus,rogabamus nos & qui loci illius e-
13 rant,ne aſcenderet Ieroſolymam.¶Tunc reſpondit
C Paulus, & dixit: Quid facitis flentes & affligentes
cor meum?Ego enim non ſolùm alligari,ſed & mo
ri in Ieruſalem paratus ſum propter nomen Dñi Ie
14 ſu.¶Et cum ei ſuadere non poſſemus,quieuimus,di
15 centes:Dñi voluntas fiat.¶Poſt dies autẽ iſtos præ-
16 parati aſcendebamus in Ieruſalem.¶Venerunt au-
tem & ex diſcipulis à Cæſaréa nobiſcum,adducen-
tes ſecum(apud quem hoſpitaremur)* Iaſonẽ quen
17 dam Cyprium antiquum diſcipulum.¶Et cum ve-
niſſemus Ieroſolymã,libenter exceperunt nos fra-
18 tres.¶Sequenti aũt die introibat Paulus nobiſcum
19 ad Iacobum,omnesq́; collecti ſunt ſeniores.¶Quos
D cùm ſalutaſſet,narrabat per ſingula,quæ Deus feciſ
20 ſet in gentibus per miniſterium ipſius.¶At illi cũ au
diſſent magnificabant Deũ,dixeruntq́; ei: Vides fra
ter quot millia ſunt in Iudæis qui crediderũt:& oẽs
21 æmulatores ſunt legis?¶Audierunt autẽ de te quia
diſceſſionem doceas à Moyſe eorum qui per gen-
tes ſunt Iudæorum,dicens non debere eos circunci-
dere filios ſuos neque ſecundùm conſuetudinem
22 ingredi.¶Quid ergo eſt? Vtique oportet conuenire
23 multitudinem:audient enim te ſuperueniſſe.¶Hoc
ergo fac, quod tibi dicimus: Sunt nobis viri qua-
24 tuor,votum habentes ſuper ſe.¶His aſſumptis,ſan-
ctifica te cùm illis,& impende in illis,|vt radant ca
pita:&ſciẽt oẽs quia quę de te audierunt,falſa ſunt,
25 ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem.¶De his au-
tem qui crediderunt ex gentibus nos | ſcripſimus,
E iudicantes vt abſtineant ſe ab idólis, immolato, &
26 ſanguine,& ſuffocato,& fornicatione.¶Tunc Pau-
lus aſſumptis viris,poſtera die purificatus cum illis
intrauit in templum,annuncians expletionem die-
rum purificationis donec offerretur pro vnoquo-
27 que eorum oblatio.¶Dum autem ſeptem dies con-
ſummarẽtur,hi qui de Aſia erãt Iudęi,cùm vidiſſent
eum in templo,cõcitauerunt omnem populum, &
28 iniecerunt ei manus,clamantes:¶Viri Iſraelitæ,ad-
iuuate, hic eſt homo qui aduerſus populum, & le-
gem, & locum hunc omnes vbiq; docens, inſuper
& gentiles induxit in templum & violauit ſanctum
29 locum iſtum.¶(Viderant enim Trophimum Ephe-
F ſium in ciuitate cum ipſo,quem æſtimauerunt quo
30 niam in templum introduxiſſet Paulus.)¶Commo
taque eſt ciuitas tota,& facta eſt concurſio populi.
Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra
31 templum:& ſtatim clauſæ ſunt ianuæ.¶Quærẽtibus
autem eum occidere,nunciatum eſt tribuno cohor
32 tis: Quia tota confunditur Ieruſalem.¶Qui ſtatim
aſſumptis militibus & centurionibus, decurrit ad
illos.Qui cum vidiſſet tribunũ & milites,ceſſauerũt
33 percutere Paulũ.¶Tunc accedens tribunus appre-
hendit eum,& iuſſit eũ alligari catenis duabus:& in
34 terrogabat quis eſſet,& quid feciſſet.¶Alij aũt aliud
G clamabant in turba.Et cùm non poſſet certũ cogno
35 ſcere pre tumultu,iuſſit duci eum in caſtra.¶Et cùm
veniſſet ad gradus,cõtigit vt portaretur à militibus
36 propter vim populi.¶Sequebat enim multitudo po
37 puli,clamãs:Tolle eũ.¶Et cùm cępiſſet induci in ca-
ſtra Paulus,dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliqd
38 ad te? Qui dixit Græcè noſti?¶Nónne tu es Aegy-
ptius qui ante hos dies tumultũ cõcitaſti,& eduxi-
39 ſti in deſertũ quatuor millia virorũ ſicariorũ?¶Et di
xit ad eum Paulus | Ego homo ſum quidẽ Iudæus à
Tharſo, Ciliciæ nõ ignotę ciuitatis municeps:Rogo
40 autem te permitte mihi loqui ad populũ.¶Et cùm il
le permiſiſſet, Paulus ſtans in gradibus, annuit ma
nu ad plebem & magno ſilentio facto, allocutus,
eſt lingua Hebræa, dicens:

CAPVT XXII.

1 VIri fratres & patres, audite quam ad vos
A nunc reddo rationem.¶(Cùm audiſſent
2 autem quia Hebræa lingua loqueretur
3 ad illos:magis præſtiterunt ſilẽtium.¶Et
dicit:) Ego ſum vir Iudæus, natus Tharſis Ciliciæ,
nutritus autem in iſta ciuitate,ſecus pedes Gama-
liel eruditus iuxta veritatem paternę legis,æmula-
4 tor legis ſicut & vos omnes eſtis hodie:¶|qui hanc
viam perſecutus ſum vſque ad mortem, alligans &
5 tradens in cuſtodias viros ac mulieres,¶ſicut prin-
ceps ſacerdotum mihi teſtimonium reddit, & om-
nes maiores natu | à quibus & epiſtolas accipiens
B ad fratres, Damaſcum pergebam, vt adducerem
6 inde vinctos in Ieruſalem, vt punirentur.¶Factum
eſt autem eunte me ,& appropinquante Damaſco
media die,ſubito de cęlo circumfulſit me lux copio
7 ſa:¶& decidens in terram, audiui vocem dicentem
8 mihi:Saule,Saule,quid me perſequeris?¶Ego au-
tem reſpondi:Quis es Dñe? Dixitque ad me : Ego
9 ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris.¶Et
C qui mecum erant, lumen quidem viderunt,vocem
autem nõ audierunt eius qui loquebatur mecum.
10 ¶Et dixi : Quid faciam Domine? Dominus autem
dixit ad me: Surgens vade Damaſcum: & ibi tibi
11 dicetur de omnibus quæ te oporteat facere. Et cũ
non viderem præ claritate luminis illius, ad manũ
12 deductus à comitibus, veni Damaſcum.¶Ananias
autem quidam, vir* ſecũdum legem teſtimonium
habens ab omnibus habitantibus Iudęis,¶veniens
13 ad me,& aſtãs,dixit mihi.Saule frater,reſpice.¶Et
D ego eadem hora reſpexi in eum.At ille dixit:Deus
14 patrum noſtrorũ preordinauit te,vt cognoſceres
voluntatem eius,& videres iuſtum, & audires vo cẽ
15 ex ore eius:¶quia eris teſtis illius ad omnes homi-
16 nes,eorum quę vidiſti & audiſti.¶Et nunc quid mo
raris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua
17 inuocato nomine ipſius.¶Factum eſt autem reuer-
tenti mihi in Ieruſalem, & oranti in templo, fieri
18 in ſtupore mentis,¶& videre illum dicentẽ mihi:Fe
E ſtina, & exi velociter ex Ieruſalẽ,qm non recipiẽt
19 teſtimonium tuũ de me.¶Et ego dixi: Domine, ipſi
ſciunt quia ego eram concludens in carcerem & cę
20 dens per ſynagogas eos qui credebant in te:¶Et
cùm funderetur ſanguis Stephani teſtis tui , ego
aſtabam & conſentiebam, & cuſtodiebã veſtimen

Marginal notes: *explicata — Su.6.b.5. — *Mnasone 1. — Nu.6.c.18; Su.18.c.8. — Su.15.d.20.e.29.; Inf.24.c.18 — Inf.16.c. — Inf.22.a.3 — Su.21.g.39 — Su.8.a.3 — Su.9.a.2 — Su.9.a.3 — *timoratus 1. — Supra a.3 — Supr. g.58.

21 ta interficientium illum. ? Et dixit ad me: Vade,
22 quoniam ego in nationes longè mittam te. ? Audie-
F bant autem eum vsque ad hoc verbum, & leuaue-
runt vocem suam, dicentes: Tolle de terra huiusmo-
23 di: non enim fas est eum viuere. ? Vociferantibus
autem eis, & proijcientibus vestimenta sua, & pul-
24 uerem iactantibus in aërem, ? iussit tribunus indu-
ci eum in castra, & flagellis cædi, & torqueri eum:
vt sciret propter quam causam sic acclamarent ei.
25 ? Et cùm astrinxissent eum loris, dicit astanti sibi
Centurioni Paulus: Si hominem Romanum & in-
26 demnatum licet vobis flagellare? ? Quo audito, Cen-
turio accessit ad tribunum, & nunciauit, dicens:
Quid acturus es? hic enim homo ciuis Romanus
27 est. ? Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mi-
28 hi, si tu Romanus es? At ille dixit: Etiam. ? Et re-
G spondit tribunus: Ego multa summa ˚ciuitatem hãc
consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem & natus
29 sum. ? Protinus ergo discesserunt ab illo qui eum
torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam
resciuit, quia ciuis Romanus esset: & quia alligas-
30 set eum. ? Postera autem die volens scire diligen-
tius qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum,
& iussit sacerdotes conuenire & omne concilium:
& producens Paulum, statuit inter illos.

˚ciuilitatē

CAPVT XXIII.

1 A Ntendens autem in concilium Paulus, ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum ante Deum, vsq; in hodiernum diem. ? Princeps autem
2 sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi per-
3 cutere os eius. ? Tunc Paulus dixit ad eum: Percu-
tiet te Deus, paries dealbate. ? Et tu ˚sedens iudi-
cas ˚me secundùm legem, & contra legem iubes
4 me percuti? ? Et qui astabant, dixerunt: Summum
5 sacerdotem Dei maledicis? ? Dixit autem Paulus:
Nesciebam fratres, quia princeps est sacerdotum.
Scriptum est enim: |Principem populi tui non ma-
6 ledices. ? Sciens autem Paulus, quia vna pars esset
Sadducæorum, & altera Pharisæorum, exclamauit
in concilio: Viri fratres, | ego Pharisæus sum filius
B Pharisæorum: de spe & resurrectione mortuorum
7 ego iudicor. ? Et cùm hæc dixisset, facta est dissen-
sio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est mul-
8 titudo. ? | Sadducæi enim dicunt non esse resurre-
ctionem, neque angelum, neque Spiritum: Phari-
9 sæi autem vtraque confitentur. ? Factus est autem
clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisæo-
rum, pugnabant, dicentes: Nihil mali inuenimus
in homine isto: quid si Spiritus locutus est ei, aut
10 angelus? ? Et cum magna dissensio facta esset, ti-
mens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, ius-
sit milites descendere, & rapere eum de medio eo-
11 rum, ac deducere eum in castra. ? Sequenti autem
C nocte assistens ei Dominus ait: Constans esto: sicut
enim testificatus es de me in Ierusalem, sic te opor-
12 tet & Romæ testificari. ? Facta autem die college-
runt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicen-
tes, neque manducaturos, neque bibituros donec
13 occiderent Paulum. ? Erant autem plus quàm qua-
draginta viri˚, qui hanc coniurationem fecerant:
14 ? qui accesserunt ad principes sacerdotum & senio-
res, & dixerunt: Deuotione deuouimus nos nihil
15 gustaturos, donec occidamus Paulum. ? Nunc er-

˚sedens iud cans t.
|Exo.22.d 28.
|Phi.3.b.5 ˚Pharisæi 2 |Inf 24.d. 22.
Matt.22.c. 23.
-5.

go vos notum facite tribuno cum concilio, vt pro-
ducat illum ad vos, tanquam aliquid certius cogni-
turi de eo. Nos verò priusquàm appropiet, parati
16 sumus interficere illum. ? Quod cum audisset filius
sororis Pauli insidias, intrauit in castra, nunciauit-
17 que Paulo. ? Vocans autem Paulus ad se vnum ex
D Centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc
18 ad tribunum: habet enim aliquid indicare illi. ? Et
ille quidem assumens eum, duxit ad tribunum, &
ait: Vinctus Paulus ˚rogauit me hunc adolescen-
tem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.
19 ? Apprehendens autem tribunus manum illius, se-
cessit cum eo seorsum, & interrogauit illum: Quid
20 est quod habes indicare mihi? ? Ille autem dixit:
Iudæis conuênit rogare te, vt crastina die produ-
cas Paulum in concilium, quasi aliquid certius in-
21 quisituri sint de illo. ? tu verò ne credideris illis, in-
sidiantur enim ei ex eis viri amplius quàm quadra-
ginta, qui se deuouerunt non manducare, neque
E bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt,
22 expectantes promissum tuum. ? Tribunus igitur
dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loquere-
23 tur quoniam hæc nota sibi fecisset. ? Et conuocatis
duobus centurionibus dixit illis: Parate milites
ducentos, vt eant vsque Cæsaréam, & equites se-
ptuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora no-
24 ctis: ? & iumenta præparate, vt imponentes Pau-
lum, eum saluum perducerent ad Felicem præsi-
25 dem. (Timuit enim ne fortè raperent eum Iudæi,
& occiderent, & ipse postea calumniam sustinetet,
26 tanquàm accepturus pecuniam˚) ? scribens episto-
F lam continentem hæc: CLAVDIVS Lysias o-
27 ptimo Præsidi Felici salutem. ? Virum hunc com-
prehensum à Iudæis, & incipientem interfici ab eis
superueniens cum exercitu, eripui, cognito, quia
28 Romanus est: ? Volensque scire causam quam ob-
ijciebant illi, deduxi eum in concilium eorum.
29 ? Quem inueni accusari de quæstionibus legis ip-
sorum: nihil verò dignum morte aut vinculis ha-
30 bentem crimen. ? Et cum mihi perlatum esset de in-
sidijs quas parauerant illi, misi eum ad te denun-
31 cians & accusatoribus, vt dicant apud te. Vale. ? Mi-
lites verò, secundùm præceptum sibi assumentes
32 Paulum, duxerūt per noctem in Antipatridem. ? Et
postera die dimissis equitibus vt cum eo irent, re-
33 uersi sunt ad castra. ? Qui cùm venissent Cæsaréam,
G & tradidissent epistolam præsidi statuerunt ante il-
34 lum & Paulum. ? Cùm legisset autem & interroga-
set de qua prouincia esset: & cognoscens quia de Ci
35 licia: ? Audiam te, inquit, cùm accusatores tui vene-
rint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

˚vocans 6.
-9.
˚& 4

CAPVT XXIIII.

1 A Ost quinque antem dies descendit princeps Sacerdotum Ananias, cum senioribus quibusdam & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem aduer-
2 sus Paulum. ? Et citato Paulo, cœpit accusare
Tertullus, dicens: Cùm in multa pace agamus per
te, & multa corrigantur per tuam prouidentiam:
3 ? semper & vbiq; suscipimus optime Felix, cũ oĩ gra
4 tiarum actione. ? Ne diutius autem te protrahã, oro
5 breuiter vt audias nos pro tua clementia. ? Inueni-
B mus hunc hominẽ pestiferũ, & concitantẽ seditio-
nes oĩbus Iudæis in vniuerso orbe, & authorem se-

tionis

6 ditionis sectæ Nazarenorum,? qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum volui-
7 mus secundum legem nostram iudicare.? Superueniens autem tribunus Lysias, cùm vi magna eri-
8 puit eum de manibus nostris,? iubens accusatores eius ad te venire, à quo poteris ipse iudicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusa-
9 mus eum.? Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes
C hæc ita se habere.? Respondit autem Paulus,(an-
10 nuente sibi præside dicere.) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciẽs bono animo pro me satis-
11 faciam. Potes enim cognoscere, quia non plus sunt mihi dies quàm duodecim, ex quo ascendi
12 adorare in Ierusalem.? Et neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis, neque
13 in ciuitate:? neque probare possunt tibi de quibus
14 nunc me accusant.? Cõfiteor autem hoc tibi, quod
D secundùm sectam, quam dicunt hæresim, sic deseruio 'patri' Deo meo', credens omnibus quæ in le-
15 ge & prophetis scripta sunt:? spem habens in Deũ, quam & hi ipsi expectant resurrectionem futuram
16 iustorum & iniquorum.? In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, &
17 ad homines semper.? Post annos autem plures,
E eleemosynas facturus in gentem meam veni, & ob-
18 lationes, & vota:? | in quibus inuenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum
19 tumultu.? *Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare, si quid
20 haberent aduersum me:? aut hi ipsi dicant, si quid inuenerunt in me iniquitatis, cùm stem in conci-
21 lio,? nisi de vna hac solummodo voce, qua clama-
F ui inter eos stans, Quoniam de resurrectione mor
22 tuorum ego iudicor hodie à vobis.? Distulit autem illos Felix, certissimè sciens de via hac, dicens: cum Tribunus Lysias descenderit audiam vos.
23 ? Iussitque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quenquam de suis prohibere mini-
24 strare ei.? Post aliquot autem dies veniens Felix
G cum Drusilla vxore sua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem quę est in Christum
25 Iesum.? Disputante autem illo de iustitia & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem op-
26 portuno accersam te.? simul & sperans, quod pecunia ei' daretur à Paulo, propter quod & frequen
27 ter accersens eum, loquebatur cum eo.? Biennio autem expleto accepit successorem Felix Portium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

'patrio 2. -7.

§Su. 21. e. 26.

*Et apprehenderunt me clamantes & dicentes. Tolle inimicum nostrum. §su. 23. b 6.

-2.

CAPVT XXV.

1 Festus ergo cùm venisset in prouinciam,
A post triduum ascendit Ierosolymam à
2 Cæsaréa.? Adieruntque eum principes sacerdotum, & primi Iudæorum aduer-
3 sum Paulum:& rogabant eum,? postulantes gratiam aduersus eum, vt iuberet perduci eum in Ierusalem, insidias tendentes vt interficerent eum in
4 via.? Festus autem respondit seruari Paulum in Cę
5 sarea: se autem maturiùs profecturum.? Qui ergo in vobis(ait) potentes sunt, descendentes simul, si
6 quod est in viro crimen, accusent eum.? Demora-
B tus autem inter eos dies non amplius quàm octo aut decem, descendit Cæsaréam; & altera die sedit
7 pro tribunali:& iussit Paulũ adduci.? Qui cùm perductus esset, circunsteterunt eum qui ab Ierosolyma descenderant Iudæi, multas & graues causas
8 obijcientes, quas non poterant probare,? Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæsarem
9 quicquam peccaui.? Festus autem volens gratiam præstare Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Iero-
C solymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me?
10 ? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, Vbi me oportet iudicari: Iudæis non nocui, sicut tu me-
11 lius nosti.? Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si verò nihil est eorum quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare.
12 Cæsarem appello.? Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsa-
13 rem ibis.? Et cùm dies aliquot transacti essent, A-
D grippa Rex, & Bernice descenderunt Cæsaréam
14 ad salutandum Festum.? Et cùm dies plures ibi demorarentur, Festus Regi indicauit de Paulo, di-
15 cẽs: Vir quidam est derelictus à Felice vinctus,? de quo cùm essem Ierosolimis, adierunt me principes sacerdotum & seniores Iudæorum, postulantes ad-
16 uersus illum damnationem.? Ad quos respondi. Quia non est Romanis cõsuetudo donare aliquem hominem, priusquàm is qui accusatur præsentes habeat accusatores, locumque defendendi acci-
17 piat ad abluenda crimina.? Cùm ergo huc conue-
E nissent, sine vlla dilatione sequenti die sedens pro
18 tribunali, iussi adduci virum.? De quo cùm stetissent accusatores, nullam causam deferebant, de
19 quibus ego suspicabar malum.? Quæstiones verò quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirma-
20 bat Paulus viuere.? Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam si vellet ire Ierosolymam
21 & ibi iudicari de istis.? Paulo autem appellante vt
F seruaretur 'ad Augusti cognitionem' iussi seruari
22 eum donec mittam eum ad Cæsarem.? Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem
23 audire. Cras, inquit, audies eum.? Altera autem die cùm venisset Agrippa, & Bernice cùm multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis, & viris principalibus ciuitatis, Festo adductus
24 est Paulus.? Et dicit Festus: Agrippa Rex, & om-
G nes qui simul adestis, nobiscum viri, videtis hunc de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ierosolymis,* petentes & acclamantes non o-
25 portere eum viuere amplius.? Ego verò comperi, nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem
26 hoc appellãte ad Augustum, iudicaui mittere.? De quo quid certum scribam domino, nõ habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te, Rex Agrippa, vt interrogatione facta habeam quid
27 scribam.? Sine ratione enim mihi videtur, mittere vinctum, & causas eius non significare.

'Augusti cognitionem

*& hic 4.

CAPVT XXVI.

1 Agrippa verò ad Paulum ait: Permittitur ti
A bi loqui pro temetipso. Tũc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere.
2 ? De omnibus quibus accusor à Iudæis Rex Agrippa, æstimo me beatũ, apud te cùm hodie de-
3 fensurus me hodie,? maximè te sciente 'oia' quæ apud Iudæos sunt cõsuetudines & quæstionęs: pro-
4 pter quod obsecro patiẽter me audias.? Et quidẽ vi

'omnes 1.

tam meam à iuuentute, quæ ab initio fuit in gente
5 mea in Ierosolymis nouerunt omnes Iudæi :? præ-
B scientes me ab initio (si velint testimonium perhibere) quoniam secundùm certissimam sectam no-
6 stræ religionis vixi Pharisæus. ?Et nunc in spe, quæ ad patres nostros repromissionis facta est à Deo,
7 sto iudicio subiectus, ?in qua duodecim tribus no- 'in quam 5.
stræ nocte & die deseruientes, sperāt deuenire. De
8 qua spe accusor à Iudæis, Rex: ?Quid incredibile iu-
9 dicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat? ?Et ego quidem existimaueram, me aduersus nomen Iesu
10 Nazareni debere multa contraria agere. ?|quod & (Sup. 8 a.3. 9.a.1.22. a.4.)
C feci Ierosolymis, & multos sanctorum ego in carceribus inclusi, à principibus sacerdotum potestate
11 accepta: & cùm occiderentur, detuli sententiam. ?Et per omnes synagogas frequenter puniēs eos, compellebam blasphemare: & amplius insaniens in eos,
12 persequebar vsque in exteras ciuitates. ?In quibus |dum irem Damascum cùm potestate & permissu (Sup. 9.a.3 22.b.9.)
13 principum sacerdotum, ? | die media, in via, vidi, Rex, de cœlo supra splendorem solis circumfulsis-
14 se me lumen, & eos qui mecum simul erant. ?Om-
D nesque nos cùm decidissemus in terram, audiui vocem loquentem mihi Hebraica lingua: Saule, Saule quid me persequeris? durum est tibi contra sti-
15 mulum calcitrare. ?Ego autem dixi: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Iesus, quem tu
16 persequeris. ?Sed exurge & sta super pedes tuos. ad hoc enim apparui tibi, vt constituam te ministrum & testem eorum quæ vidisti, & eorum qui-
17 bus apparebo tibi, ?eripiens te de 'populis' & gen- ('populo 3.)
18 tibus in quas nunc ego mitto te, ?aperire oculos eorum, vt conuertantur à tenebris ad lucem, & de
E potestate satanæ ad Deum, vt accipiant remissionem peccatorum & sortem inter sanctos per fidem
19 quæ est in me. ?Vnde, Rex Agrippa, non fui incre-
20 dulus cœlesti visioni: ?|sed his qui sunt Damasci pri- (Sup. 9.d. 30.c.28.13 c.14.14 a.1)
mùm, & Ierosolymis, & in omnem regionem Iudææ & Gentibus annunciabam vt pœnitentiam agerēt, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ o-
21 pera facientes. ?Hac ex causa me Iudæi cùm essem (Sup 21.f. 32. -4.)
in templo: | comprehensum tentabāt-volētes me'
22 interficere. ?Auxilio autem adiutus Dei, vsque in
F hodiernum diem sto, testificans minori atque maiori, nihil extra dicens quàm ea, quæ prophetæ lo-
23 cuti sunt futura esse, & Moyses, ?si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lu-
24 men annunciaturus est populo & Gentibus. ?Hæc loquente eo & rationem reddente, Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multæ te literæ ad insa-
25 niam conuertunt. ?Et Paulus: Non insanio (inquit) optime Feste: sed veritatis & sobrietatis verba lo-
26 quor. ?Scit enim de his Rex ad quem constanter loquor: latēre enim eum nihil horum arbitror. Neque enim in angulo quicquam horum gestum est.
27 ?Credis Rex Agrippa prophetis? Scio quia credis.
28 ?Agrippa autem ad Paulum: In modico suades me
29 Christianum fieri. ?Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno: non tantùm te, sed etiam omnes qui audiunt hodie fieri tales, qualis &
30 ego sum, exceptis vinculis his. ?Et exurrexit Rex
31 & præses, & Bernice, & qui assidebant eis. ?Et cùm, secessissent, loquebantur adinuicem, dicētes: Quia nihil morte aut vinculis dignum quid 'fecit' homo ('facit 2.)
32 iste. ?Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

CAPVT XXVII.

1 A VT autem iudicatum est nauigare eum in Italiam, & tradi Paulum cùm reliquis custodijs centurioni nomine Iulio cohor-
2 tis Augustæ, ?|ascendentes nauē Adru- (2.Cor.11.f 25.)
metinam incipientes nauigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseuerante nobiscum Aristarcho Mace-
3 done Thessalonicensi: ?Sequenti autem die deuenimus Sidonem. Humanè autem tractans Iulius Pau-
4 lum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere. ?Et inde cùm sustulissemus, subnauigauimus Cyprum:
5 proptereà quod essent venti contrarij. ?Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ nauigantes, venimus Ly-
6 stram, quæ est Lyciæ: ?& ibi inueniens centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, trans-
7 posuit nos in eam. ?Et cùm multis diebus tardè na-
B uigaremus, & vix deuenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnauigauimus Cretæ iux-
8 ta Salmonem: ?& vix iuxta nauigantes venimus in locum quendam qui vocatur Boni portus, cui iux-
9 ta erat ciuitas Thalassa. ?Multo autem tēpore peracto, & cùm iam non esset tuta nauigatio, eo quod (*& 6. *eos)
* ieiunium iam præterisset, consolabatur * Paulus,
10 ?dicēs eis: Viri, video quoniam cum iniuria & multo damno non solùm oneris & nauis, sed etiam ani-
11 marum nostrarum incipit esse nauigatio. ?Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat
12 quàm his quæ à Paulo dicebantur. ?Et cū aptus por-
C tus non esset ad hyemandū, plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quomodo possent deueniētes Phœnicem, hyemare, portum Cretæ respicien-
13 tem ad Africum & ad Corum. ?Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cùm su-
14 stulissent de Asson, legebant Cretam. ?Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Tipho-
15 nicus qui vocatur Euroaquilo. ?Cumque arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data
16 naue flatibus, ferebamur. ?In insulam autem quandam decurrentes, quæ vocatur Clauda, potuimus
17 vix obtinere scapham. ?Qua sublata, adiutorijs vtebantur accingentes nauem, * timentes ne in Sir- (*& 3.)
18 tim inciderent, summisso vase sic ferebantur. ?Validè autem nobis tempestate iactatis, sequenti die
19 iactum fecerunt: ?& tertia die suis manibus ar-
20 mamenta nauis proiecerunt. ?Neque autem so-
D le, neque syderibus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, iam ablata
21 erat spes omnis salutis nostræ. ?Et cùm multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem ô viri, audito me, nō tollere à Creta, lucrique facere iniuriam hanc & ia-
22 cturam. ?Et nunc suadeo vobis bono animo esse: amissio enim nullius animæ erit ex vobis prēterquā
23 nauis. ?Astitit enim mihi hac nocte angelus Dei
24 cuius sum ego, & cui deseruio, ?dicens: Ne timeas Paule. Cæsari te oportet assistere: & ecce donauit
25 tibi Deus omnes qui nauigant tecū. ?Propter quod
E bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic
26 erit quemadmodū dictum est mihi. ?In insulā autē
27 quādam oportet nos deuenire. ?Sed postea quam quartadecima nox superuenit nauigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nau-
28 tæ apparere sibi aliquam regionem. ?Qui & summittentes bolidem, inuenerunt passus viginti: &

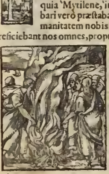
pusillum

pusillum inde separati, inuenerunt passus quinde-
29 cim. ¶Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes ancoras quatuor, optabāt
30 diem fieri. ¶Nautis verò quærentibus fugere de naui, cùm misissent scapham in mare, sub obtentu quasi
31 inciperent à prora ancoras extēdere, ¶dixit Pau-
F lus Centurioni & militibus: Nisi hi in naui manse-
32 rint, vos salui fieri nō potestis. ¶Tunc absciderunt
33 milites funes scaphæ: & passi sunt eam excidere. ¶Et cùm lux inciperet fieri rogabat Paulus omnes sumere cibum dicens: Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes.
34 ¶Propter quod rogo vos accipere cibum pro salute vestra: quia | nullius vestrum capillus de capite
35 peribit. ¶Et cùm hæc dixisset, sumens panem gratias egit Deo in conspectu omnium: & cùm fregis-
36 set, cœpit manducare. ¶Animæquiores autem facti
37 omnes, & ipsi sumpserunt cibum. ¶Eramus verò v-
38 niuersæ animæ in naui ducentę septuaginta sex. ¶Et satiati cibo alleuiabant nauem, iactantes triticum
39 in mare. ¶Cùm autem dies factus esset, terram non
G agnoscebant: sinum verò quendam considerabant habentem litus in quem cogitabant, si possent eiji-
40 cere nauem. ¶Et cum ancoras sustulissent, committebant se mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: & leuato artémone secundùm auræ flatum,
41 tendebant ad litus. ¶Et cùm incidissemus in locum dithalassum, impegerunt nauem: & prora quidem fixa manebat inmobilis: puppis verò soluebatur à
42 vi maris. ¶Militum autem consilium fuit, vt custodias occiderent: ne quis cùm enatasset, effugeret.
43 ¶Centurio autem volens seruare Paulum, prohibuit fieri: iussitque eos qui possent natare, emittere
44 se primos, & euadere, & ad terram exire: ¶& cæteros alios in tabulis ferebant: quosdam super ea quæ de naui erant. Et sic factum est, vt omnes animæ euaderent ad terram.

| Mat.10.c 30. Lu.12.b.7.

CAPVT XXVIII.

1 A ET cùm euasissemus, tunc cognouimus quia ˋMytilene,ˊ insula vocabatur. Barbari verò præstabant non modicam hu-
2 manitatem nobis. ¶Accensa enim pyra reficiebant nos omnes, propter imbrem qui imminebat & frigus. ¶Cū

3 congregasset autem Paulus sarmentorum aliquātam multitudinem, & imposuisset super ignem: vipera à calore cùm
4 processisset, inuasit manum eius. ¶Vt verò viderunt Barbari pendētem bestiam de manu eius, ad inuicem dicebant: V-
B tique homicida est homo hic, qui cum euaserit de
5 mari, vltio non sinit eum viuere. ¶Et ille quidem ex-
6 cutiens bestiam in ignem, nihil mali passus est. ¶At illi existimabant eum in tumorem conuertendum, ˋ& subitò casurum & mori. Diu autem illis ˋexpectantibus ˊ& videntibus nihil mali in eo fieri, con-
7 uertentes se, dicebant eum esse Deum. ¶In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publij, qui nos suscipiens triduo benignè exhibuit.
8 ¶Contigit autem patrem Publij febribus & dysenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit, & cùm orasset, & imposuisset ei manus saluauit eum.
9 ¶Quo facto, & omnes qui in insula habebant in-
C firmitates accedebant, & curabantur: ¶qui etiam
10 multis honoribus nos honorauerunt, & nauigan-
11 tibus imposuerunt quæ necessaria erant. ¶Post menses autem tres, nauigauimus in naui Alexandrina quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne
12 Castorum. ¶Et cùm venissemus Syracusam, man-
13 simus ibi triduo. ¶Inde circumlegentes deuenimus Rhegium: & post vnum diem flante Austro, secun-
14 da die venimus Puteolos, ¶vbi inuentis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic
15 venimus Romam. ¶Et inde cùm audissent fratres,
D occurrerunt nobis vsque ad Appij forum, ac tres Tabernas. Quos cùm vidisset Paulus, gratias agens
16 Deo, accepit fiduciam. ¶Cùm autem uenissemus Romam, permissum est Paulo manere sibimet cum
17 custodiente se milite. ¶Post tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum. Cùmque conuenissent, dicebat eis: Ego uiri fratres, nihil aduersus ˋplebemˊ faciens, aut morem paternum, vinctus ab Ierosolymis traditus sum in manus Roma-
18 norum: ¶qui cùm interrogationem de me habuissent, uoluerunt me dimittere, eò quòd nulla esset
19 causa mortis in me. ¶Contradicentibus autem Iu-
E dæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi
20 gentem meam habens aliquid accusare. ¶Propter hanc igitur causam rogaui uos uidere & alloqui. Propter spem enim Israel, catena hac circundatus
21 sum. ¶At illi dixerunt ad eum. Nos neque literas accepimus de te à Iudęa, neque adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est quid de te ma-
22 lum. ¶Rogamus autem à te audire quæ sentis: nā de secta hac notum est nobis, quia ubique ei con-
23 tradicitur. ¶Cùm constituissent autem illi diem, uenerunt ad eum in hospitium plures: quibus expo-
F nebat testificans regnum Dei, suadensque eis de Iesu ex lege Moysi & Prophetis, à manè usque ad
24 uesperam. ¶Et quidam credebant de his quæ di-
25 cebantur: quidam uerò non credebant. ¶Cùmque inuicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum uerbum: Quia bene Spiritus
26 sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros, ¶dicens: Vade ad populum istum, & dic ad eos, | Aure audietis, & non intelligetis:
27 & uidentes uidebitis, & non perspicietis. ¶Incras-
G satum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde
28 intelligant, & conuertantur, & sanem eos. ¶Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est
29 hoc salutare Dei, & ipsi audient. ¶Et cùm hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi multam habentes in-
30 ter se quæstionem. ¶Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes qui in-
31 grediebantur ad eum, ¶prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Iesu Christo cum omni fiducia, sine prohibitione.

ˋMelita 1.

ˋaut 1. sperantibus 15.

ˋlegem

| Isa. 6.c.9. Mat. 13.c 14. Mar 4.b.12 Luc.8.b.10 Ioh.12.f.40 Ro.11.b.8.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Eccleſiaſticorum.

PAVLVS apoſtolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim apoſtolorum, de tribu Beniamin, & oppido Iudææ Giſcalis fuit, quo à Romanis capto cum parentibus ſuis Tharſum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob ſtudia legis miſſus Ieroſolymam, à Gamaliele viro doctiſſimo, cuius Lucas meminit, eruditus eſt. Cum autem interfuiſſet neci martyris Stephani, & acceptis à pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret, reuelatione cõpulſus ad fidem, quæ in Actibus Apoſtolorum ſcribitur, in vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Cumq; primùm ad prædicationem eius Sergius Paulus proconſul Cypri credidiſſet, ab eo, quod eum Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomen Paulus, & iuncto ſibi Barnaba multis vrbibus peragratis, reuertẽſq; Ieroſolymã, à Petro, Iacoboq; & Iohanne, Gentium apoſtolus ordinatur. Et quia in Actibus Apoſtolorum pleniſſimè de eius cõuerſione ſcriptum eſt: hoc tantùm dicam, ꝙ poſt paſſionem Domini viceſimoquinto anno, id eſt ſecundo Neronis, eo tempore quo Feſtus procurator Iudææ ſucceſſit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens cuſtodia, aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti quotidie diſputauit. Sciendum autem in prima ſatisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ) Paulum à Nerone dimiſſum, vt Euangelium Chriſti in Occidentis quoq; partibus prædicaret, ſicut ipſe ſcribit in ſecunda Epiſtola ad Timotheum (eo tempore quo & paſſus eſt, de vinculis dictat epiſtolam.) In prima mea ſatisfactione, nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt: nõ eis imputetur. Dominus autem mihi adfuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes: & liberatus ſum de ore leonis. Manifeſtiſſimè leonem, propter crudelitatem, Neronem ſignificans. Et in ſequentibus: Liberatus ſum de ore leonis. Et ſtatim: Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnũ ſuum cæleſte: ꝙ ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium. Nam & in eadẽ epiſtola præmiſerat: Ego enim iam immolor, & tempus reſolutionis meæ inſtat: Hic ergo decimo quarto Neronis anno, eodem die quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite trũcatus, ſepultuſq; eſt in via Oſtiẽſi, anno poſt paſſionẽ Domini XXXVII. Scripſit autem nouem ad ſeptem Eccleſias Epiſtolas: ad Romanos vnã, ad Corinthios duas, ad Galatas vnã, ad Epheſios vnã, ad Philippenſes vnã, ad Coloſſenſes vnã, ad Theſſalonicenſes duas. Præterea ad diſcipulos ſuos Timotheo duas. Tito vnam. Philemoni vnã. Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur, propter ſtyli ſermoniſq; diſtantiã: ſed vel Barnabæ, iuxta Tertullianũ, vel Lucæ Euangeliſtæ, iuxta quoſdam, vel Clementis Romanæ poſtea Eccleſiæ Epiſcopi; quem aiunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe & ornaſſe ſermone: vel certè quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter inuidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputauerat, ſcripſerat vt Hebræus Hebræis Hebraicè, id eſt ſuo eloquio diſertiſſimè, vt ea quæ eloquẽter ſcripta fuerant in Hebræo, eloquẽtius verterẽtur in Græcũ: & hãc cauſam eſſe, quod à cæteris Pauli Epiſtolis diſcrepare videatur. Legunt quidam & ad Laodicenſes, ſed ab omnibus exploditur.

Argumentum in Epiſtolam Pauli ad Romanos, ex Libro D. Auguſtini in expoſitione inchoata eiuſdem Epiſtolæ.

EPISTOLA quam Paulus Apoſtolus ſcripſit ad Romanos, quantum ex eius textu intelligi poteſt, quæſtionem habet talem, Vtrum Iudæis ſolis Euangelium Domini noſtri Ieſu Chriſti venerit ꝑꝑ merita operũ, an verò nullis operũ meritis præcedentibus, oĩbus Gentibus venerit iuſtificatio fidei, quæ eſt in Chriſto Ieſu: vt nõ quia iuſti erant hoĩes crederent, ſed credẽdo iuſtificati, deinceps iuſtè viuere

inciperent. Hoc ergo docere intendit Apostolus, omnibus venisse gratiā Domini nostri Iesu Christi. Quam propterea etiam gratiā vocari ostendit: quia non quasi debitum iustitiæ redditum est, sed gratuitò datū. Cœperant enim nonnulli qui ex Iudæis crediderunt tumultuari aduersus Gentes, & maximè aduersus apostolum Paulum: qꝫ incircuncisos, & à legis veteris vinculis liberos, admittebat ad Euangelij gratiam: prædicans eis, vt in Christum crederent, nullo imposito carnalis circuncisionis iugo. Sed planè tanta moderatione, vti nec Iudæos superbire permittat, tanquam de meritis operum legis, nec Gentes merito fidei aduersus Iudæos inflari, quòd ipsi receperint Christum, quem illi crucifixerunt. Tanquam enim, sicut alio loco dicit, pro ipso Domino legatione fungens: hoc est, pro lapide angulari, vtrunq; populum tam ex Iudæis quàm ex Gentibus connectit in Christo per vinculum gratiæ: vtrisque auferens omnem superbiam meritorum, & iustificandos vtrosque, per disciplinam humilitatis associans. Itaque epistolam sic exorsus est: Paulus seruus Iesu Christi, &c.

Aliud argumentum in eandem Epistolam.

ROMANI Sunt partis Italiæ, Hi præuenti sunt à falsis apostolis, & sub nomine Domini nostri Iesu Christi, in legem & Prophetas erant inducti. Hos reuocat Apostolus ad veram & Euangelicam fidem, scribens eis à Corintho per Phœben ministram Ecclesiæ Cenchreensis.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, ad Romanos.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAulus seruus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Euangeliū Dei, 2 (qđ ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis) 3 de filio suo, (qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnē, 4 qui prædestinatus est filius Dei in virtute, secundùm spūm sanctificationis ex resurrectione mortuorū Iesu Christi Dñi nostri, 5 per quē accepimus gratiā & apostolatū ad obediē6dum fidei in oībus Gentibus pro noīe eius, 7 in quibus estis & vos vocati Iesu Christi) oībus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis, Gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Dño Iesu Christo. 8 Primùm quidē gratias ago Deo meo per Iesum Christū pro oībus vobis, quia fides vestra annunciaē in 9 vniuerso mūdo. Testis enim mihi est Deus, cui seruio in spū meo in Euāgelio filij eius, qꝫ sine intermis10sione memoriā vestri facio 10 semper in orationibus B meis, obsecrāsſi quo modo tandē aliquādo prospe rum irer habeā in voluntate Dei, veniendi ad vos. 11 Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vo12bis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos: 12 id est simul consolari in vobis per eam quæ inuicem est, 13 fidem vestram atque meam. Nolo autem vos ignorare fratres, quia sæpe proposui venire ad vos, (& prohibitus sum vsque adhuc) vt aliquem fructum habeam * in vobis, sicut & in cæteris Gentibus. 14 Græcis ac barbaris, sapientibus & insipientibus 15 debitor sum, 15 Ita (quod in me) promptum est, & 16 vobis qui Romæ estis, euāgelizare. 16 Non enim erubesco Euangelium. Virtus enim Dei est, in salutem 17 omni credenti, Iudæo primùm & Græco. 17 Iustitia C enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, sicut scri18ptum est: Iustus aūt ex fide viuit. 18 Reuelatur enim ira Dei de cęlo, super oēm impietatem & iniustitiā hoīum eorum qui veritatem Dei in iniustitia deti19nent: quia 19 quod notū est Dei, manifestū est in illis. 20 Deus enim illis manifestauit. 20 Inuisibilia enim ipsius, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoq; eius virtus & 21 diuinitas: ita vt sint inexcusabiles. 21 Quia cū cognouissent Deum, nō sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus 22 suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. 22 Dicē23tes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. 23 Et mutauerunt gloriā incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hoīs, & volucrū, & qua24drupedum, & serpētium. 24 (Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: vt contumelijs afficiant corpora sua in semet25ipsis.) 25 qui commutauerunt veritatem Dei in mēD dacium: & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui est benedictus in secula. A26men. 26 Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vsum, in eum vsum qui est cōtra na27turam. 27 similiter autem & masculi relicto naturali vsu fœminę, exarserunt in desiderijs suis inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes,

8. Act. 13.a 2. — -2. — * & 4. — itaq; 9. — Aba. 2. a. 4. — Heb. 10. g. 38. — Gal. 3 b. 11 — viuet 2. -2. — Ephe. 4. d. 17. d. 18 — mēdacio 1.

& mercedẽ (quã oportuit) erroris ſui in ſemetipſis
28 recipientes. ¶Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia: tradidit illos Deus in reprobum
29 ſenſum, vt faciant ea quæ nõ conueniunt: ¶repletos oĩ iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo,
30 malignitate, ſuſurrones, ¶ detractores, Deo odibiles, cõtumelioſos, ſuperbos, elatos, inuẽtores malorũ,
31 parentibus nõ obedientes, ¶inſipientes, incõpoſitos, ſine affectione, abſq; fœdere, ſine miſericordia.
32 ¶Qui cùm iuſtitiã Dei cognouiſſent, nõ intellexerũt qm̃ qui talia agunt, digni ſunt morte: nõ ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.

CAPVT II.

1 A PRopter quod inexcuſabilis es ô homo oĩs qui iudicas. In quo enim iudicas alterũ teipſum condẽnas: eadẽ enim agis quæ iudicas.
2 ¶Scimus enim qm̃ iudicium Dei
3 eſt ſecundùm veritatẽ in eos qui talia agunt. ¶Exiſtimans autẽ hoc ô homo qui iudicas eos qui talia
4 agunt, & facis ea, quia tu effugies iudiciũ Dei? ¶An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans qm̃ benignitas Dei ad pœ-
5 nitentiam te adducit? ¶Secundum autẽ duritiã tuã & impœnitens cor, theſaurizas tibi irã in die iræ &
6 reuelationis iuſti iudicij Dei, ¶qui reddet vnicuiq;
7 ſecundũ opera eius: ¶ ijs quidẽ qui ſecundũ patien-
B tiã boni operis, gloriã & honorẽ & incorruptionẽ
8 quærunt: vitã æternã: ¶ ijs autem qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt au-
9 tem iniquitati, ira & indignatio. ¶Tribulatio & anguſtia in oẽm aĩam hoĩs operantis malum, Iudæi
10 primùm & Græci: ¶gloria autem & honor & pax oĩ
11 operanti bonũ, Iudæo primũ & Græco. ¶non enim
12 eſt acceptio perſonarum apud Deum. ¶Quicunq; enim ſine lege peccauerunt, ſine lege* peribunt: & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudica-
13 buntur. ¶Non enim auditores legis iuſti ſunt apud
14 Deum, ſed factores legis iudicabũtur. ¶Cùm enim
C Gentes quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt: eiuſmodi legem non habentes, ip-
15 ſi ſibi ſunt lex. ¶qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis cõſciẽtia ipſorum, & inter ſe inuicẽ cogitationũ accuſan-
16 tiũ, aut etiã defendẽtiũ, ¶in die cũ iudicabit Deus occulta hominum ſecundũ Euãgeliũ meũ per Ieſum Chri-
17 ſtũ. ¶Si autẽ tu Iudæus cognominaris, & requieſcis in
18 lege, & gloriaris in Deo, ¶ & noſti voluntatẽ eius,
19 & probas vtiliora inſtructus per legem, ¶ cõfidis te ipſum eſſe ducẽ cæcorum, lumen eorum qui in te-
20 nebris ſunt, ¶eruditorem inſipientium, magiſtrum infantiũ, habentẽ formã ſciẽtiæ & veritatis in lege.
21 ¶Qui ergo alium doces, teipſum nõ doces: qui præ-
D dicas non furãdum, furaris: ¶qui dicis nõ mœchan-
22 dum, mœcharis: qui abominaris idola, ſacrilegium
23 facis? ¶ qui in lege gloriaris, per præuaricationem
24 legis Deum inhonoras. ¶(Nomẽ enim Dei per vos
25 blaſphematur inter Gentes, ſicut ſcriptũ eſt.) ¶Circuncisio quidem prodeſt, ſi legem obſerues: ſi autem præuaricator legis ſis, circuncisio tua præputiũ
26 facta eſt. ¶Si igitur præputium iuſtitias legis cuſtodiat: nõnne præputium illius in circuncisionem re-
27 putabitur? ¶& iudicabit id quod ex natura eſt præputium, legem conſumans te, qui per literã & circun-
28 cisionem præuaricator legis es? ¶Non enim qui in manifeſto Iudæus eſt, neq; quæ in manifeſto in car-
29 ne, eſt circuncisio: ¶ ſed qui in abſcondito, Iudæus eſt, & circuncisio cordis, in ſpiritu, non litera: cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

CAPVT III.

1 A QVid ergo amplius Iudæo eſt? aut quæ vtilitas circũciſionis? Multum per omnem
2 modum. ¶Primùm quidem, quia credita ſunt illis eloquia Dei.
3 ¶Quid enim ſi quidam illorum non crediderunt? Nunquid incredu-
4 litas illorum fidem Dei euacuauit? ¶Abſit. Eſt autem Deus verax: oĩs autem homo mendax, ſicut ſcriptum eſt: Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vin-
5 cas cùm iudicaris. ¶Si autem iniquitas noſtra iuſtitiam Dei commendat, quid dicemus? Nunquid iniquus eſt Deus qui infert irã? (ſecundum hominem
6 dico.) ¶ Abſit: alioquin quomodo iudicabit Deus
7 hunc mundum? ¶Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit, in gloriã ipſius: quid adhuc & ego
8 tanquam peccator iudicor, ¶& non (ſicut blaſphe-
B mamur, & ſicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala, vt veniant bona? quorum damnatio iuſta eſt.
9 ¶Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquàm. Cauſati enim ſumus Iudæos & Græcos, omnes ſub pec-
10 cato eſſe, ¶ ſicut ſcriptum eſt: Quia non eſt iuſtus
11 quiſquam, ¶ non eſt intelligens, non eſt requirens
12 Deum. ¶Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad v-
13 num. ¶Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis
14 ſuis doloſè agebant. Venenum aſpidum ſub labijs
C eorum. ¶ Quorum os maledictione & amaritudi-
15 ne plenum eſt. ¶ Veloces pedes eorum ad effun-
16 dendum ſanguinem. ¶Contritio & infœlicitas in vijs
17 eorũ: ¶& viã pacis nõ cognouerunt. ¶ Nõ eſt timor
18 Dei ante oculos eorũ. ¶ Scimus aũt qm̃ quæcũq; lex
19 loquitur ijs qui in lege ſunt loquit: vt oẽ os obſtrua-
20 tur, & ſubditus fiat oĩs mũdus Deo: ¶ quia ex operibus legis nõ iuſtificabitur oĩs caro corã illo. Per le-
21 gem enim cognitio peccati. ¶Nunc autem ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt: teſtificata à lege & pro-
22 phetis. ¶Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti, in omnes & ſuper omnes qui credunt in eum: non
23 enim eſt diſtinctio. ¶Omnes enim peccauerunt, &
24 & egent gloria Dei. ¶ Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu,
25 ¶ quem propoſuit Deus propitiationem, per fidẽ
D in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, pro-
26 pter remiſſionem præcedentium delictorum, ¶in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tempore: vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eum, qui eſt
27 ex fide Ieſu Chriſti. ¶Vbi eſt ergo gloriatio tua? Excluſa eſt. Per quam legem? factorum? Non, ſed
28 per legem fidei. ¶Arbitramur enim iuſtificari homi-
29 nem per fidem ſine operibus legis. ¶An Iudæorum Deus tantùm? nõnne & Gentium? Imò & Gentium.
30 ¶quoniam quidem vnus eſt Deus, qui iuſtificat cir-
31 cunciſionẽ ex fide, & præputiũ per fidem. ¶Legẽ ergo deſtruimus per fidem? Abſit. ſed legẽ ſtatuimus.

CAPVT IIII.

1 A QVid ergo dicemus inueniſſe Abraham patrem noſtrum ſecundùm carnem? ¶Si
2 enim Abraham ex operibus* iuſtificatus
3 eſt: habet gloriam, ſed non apud Deum. ¶Quid enim dicit ſcriptura? Credidit Abraham Deo: &

repu-

4 reputatum est illi ad iustitiam.¶ Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, 5 sed secundùm debitum.¶ Ei verò qui nō operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam-secundùm propositum 6 gratiæ Dei.¶Sicut & Dauid dicit beatitudinem hoB minis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operi-7 bus.¶|Beati,quorū remissæ sunt iniquitates,& quo-8 rum tecta sunt peccata.¶Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.¶ Beatitudo ergo hæc in 9 circuncisione manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam.¶Quomodo ergo reputata est?in circuncisio-10 ne,an in præputio?Non in circuncisione,sed in præputio.¶|Et signum accepit circuncisionis, signaculum iustitię fidei quę est in præputio:vt sit pater omnium credentium per præputium,ut reputetur & il-11 lis ad iustitiam:¶& sit pater circuncisionis, non ijs 12 tantùm qui sunt ex circuncisione, sed & ijs qui sectantur uestigia fidei,quæ est in præputio patris no-13 stri Abrahę.¶Non enim per legem promissio Abra- C hæ,aut semini eius ut hęres esset mundi:sed per iu-14 stitiam fidei.¶Si enim qui ex lege,hęredes sunt: exi-15 nanita est fides, abolita est promissio.¶ Lex enim iram operatur. Vbi enim non est lex: nec præuari-16 catio.¶Ideo ex fide:vt secundùm gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solùm, sed & ei qui ex fide est Abrahæ,qui pater est 17 omnium nostrum,¶(sicut scriptum est: | Quia patrem multarum gentium posui te)ante Deum, cui credidisti, qui uiuificat mortuos: & uocat ea quę 18 non sunt, tanquam ea quæ sunt.¶ qui contra spem in spem credidit: ut fieret pater multarum gentium,secundùm quod dictum est ei: | Sic erit se- D men tuum - sicut stellæ cœli, & arena maris. 19 ¶ Et non infirmatus est fide, nec considerauit corpus suum emortuum,cùm ferè centum esset an-20 norum,& emortuam vuluam Saræ. In repromissione etiam Dei non hæsitauit diffidentia:sed confor-21 tatus est fide,dans gloriam Deo:¶ plenissimè sciés, 22 quia quæcūque promisit,potēs est & facere.¶ Ideo 23 & reputatum est illi ad iustitiam.¶Non est aūt scriptum tantùm propter ipsum,quia reputatum est il-24 li-ad iustitiam:¶sed & proter nos,quibus reputabitur credentibus in eum,qui suscitauit Iesum-Chri-25 stum Dominum nostrum à mortuis, ¶,qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

Gen.15.6. Gal.3.b.6. Iac.2.d.23. Psal.31.a.1. imputabit. tantùm. Gen.17.b.10. b.11. Gen.17.a.4. cui credidit. Gen.15.a.5. iam

CAPVT V.

1 A Vstificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominū nostrum Iesum 2 Christum:¶| per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua 3 stamus,& gloriamur,in spe gloriæ filiorū Dei.¶ Nō solùm autem:| sed & gloriamur in tribulationibus, 4 scientes quòd tribulatio patientiam operatur,¶patientia autem probationem, probatio verò spem: 5 ¶spes autem non confundit:|quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritū sanctū qui 6 datus est nobis.¶ Vt quid enim| Christus,cùm ad-B huc infirmi essemus, secundùm tempus pro impijs 7 mortuus est?¶Vix enim pro iusto quis moritur: nā 8 pro bono forsitam quis audeat mori.¶Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores essemes, Christus pro no-9 bis mortuus est.¶Multò igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. 10 ¶ Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius:multò magis reconcilia-11 ti,salui erimus in vita ipsius.¶ Nō solùm autē:sed & gloriamur in Deo per Dominū nostrū Iesum Christum,per quem nūc reconciliationem accepimus. 12 ¶Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundū intrauit,& per peccatum mors: & ita C in oēs homines mors pertransijt,in quo omnes pec-13 cauerunt.¶ Vsq; ad legem enim peccatum erat in mundo:peccatum autē nō imputabatur,cùm lex nō 14 esset.¶Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen,etiam in eos qui non peccauerunt in similitudi-15 nē præuaricationis Adæ,qui est forma futuri.¶ Sed nō sicut delictum, ita & donum:si enim vnius delicto multi mortui sunt:multò magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures 16 abundauit.¶Et non sicut per vnum peccatum, ita D & donum: nam iudicium quidem ex vno, in condemnationem:gratia autem ex multis delictis,in iu-17 stificationem.¶Si enim in vnius delicto mors regnauit per unum: multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes in vita re-18 gnabunt per vnū Iesum Christum.¶ Igitur sicut per vnius delictum, in omnes homines in condemnationem: sic & per vnius iustitiam, in omnes homi-19 nes in iustificationē vitæ.¶Sicut enim per inobediētiā vnius hominis, peccatores cōstituti sunt multi: ita & per vnius obeditionē, iusti constituentur mul-20 ti.¶Lex autē subintrauit vt abundaret delictū. Vbi 21 abundauit delictum,superabundauit gratia: ¶ vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiā in vitam ęternam,per Iesum Christum Dominum nostrum.

Ephe.2.d.18. Iac.1.a.3. Heb.9.d.14. Hebr.9.d.15. g.28. 1.Pe.3.d.18. si secundū tempus. imputatur, dum lex nō est. peccatum. in mortem.

CAPVT VI.

1 A Vid ergo dicemus?Permanebimus in pec-2 cato vt gratia abundet?¶ Absit.Qui enim mortui sumus peccato, quo aohuc 3 viuemus in illo?¶ An ignoratis, quia quicunque baptizati sumus in Christo Iesu,in mor-4 te ipsius baptizati sumus?¶Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: vt quō Christus surrexit à mortuis per gloriā Patris, ita & nos 5 in nouitate vitę ambulemus.¶ Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius: simul & resur-6 rectionis erimus.¶Hoc sciētes quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus pecca-7 ti,vt vltrà non seruiamus peccato.¶Qui enim mor-8 tuus est, iustificatus est à peccato.¶ Si autē mortui B sumus cum Christo:credimus, quia simul etiā viuemus cum Christo:¶ scientes, quòd Christus resurgens ex mortuis iam non moritur,mors illi vltrà nō 10 dominabitur.¶ Quòd enim mortuus est, peccato 11 mortuus est semel:quod autē viuit, viuit Deo.¶ Ita & vos existimate vos mortuos quidē esse peccato: viuentes autem Deo in Christo Iesu Domino no-12 stro.¶ Non ergo regnet peccatum in vestro mortali 13 corpore,vt obediatis concupiscentijs eius.¶Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato:sed exhibete vos Deo,tanquàm ex mortuis vi-14 uentes:& membra vestra arma iustitiæ Deo.¶ Pec- C catum enim vobis non dominabitur. non enim sub 15 lege estis,sed sub gratia.¶Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege,sed sub gratia:Absit.

fratres. Gal.3.d.27. Col.2.b.12. Ephe.4.23. Co.3.b. Heb.9.c.14. 1.Pe.2.

Nesci-

16 ¶ Nescitis, quoniam cui exibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis, siue peccati 17 ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam? ¶ Gratias autem Deo quòd fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ in qua tradi 18 ti estis. ¶ Liberati autem à peccato, serui facti estis 19 iustitię. ¶ Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ, in 20 sanctificationem. ¶ Cùm enim serui essetis peccati, 21 liberi fuistis iustitię. ¶ Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nã finis illorum mors est. ¶ Nunc verò liberati à peccato, serui 22 autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam. ¶ Stipen 23 dia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.

Ioh. 8. d. 34. 2. Pet. 2. d. 19.

CAPVT VII.

1 A NOn ignoratis fratres (scientibus enim legẽ loquor) quia lex in homine dominatur [quanto tempore viuit? ¶ Nam quæ sub viro est mulier: viuente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à 3 lege viri. ¶ Igitur viuente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri: vt non sit adultera, si 4 fuerit cum alio viro. ¶ Itaque fratres mei & vos mortificati estis legi per corpus Christi: vt sitis alterius qui ex mortuus resurrexit, vt fructificemus Deo. 5 ¶ Cùm enim essemus in carne, passiones peccatorũ, quæ per legem erant, operabantur in membris no 6 stris, vt fructificarent morti. ¶ nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur: ita vt ser- B uiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate lite 7 ræ. ¶ Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem. nam cõcupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, [Non con 8 cupisces. ¶ Occasione autem accepta, peccatũ per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. 9 Ego autem viuebam sine lege aliquando. Sed cùm 10 venisset mandatum, peccatum reuixit. ¶ Ego autem mortuus sum, & inuentũ est mihi mandatum, quod 11 erat ad vitam, hoc esse ad mortem. ¶ Nam peccatũ, occasione accepta per mandatum, seduxit me, & 12 per illud occidit. ¶ Itaque lex quidem sancta, & mã 13 datum sanctum, & iustum, & bonum. ¶ Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit: sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem, vt fiat supra modum peccans pec 14 catum per mandatum. ¶ Scimus enim, quòd lex spiri- C tualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub 15 peccato. ¶ Quod enim operor, non intelligo: non enim quod volo*, hoc ago: sed quod odi*, illud fa 16 cio. ¶ Si autem quod nolo, illud facio: consentio le 17 gi, quoniam bona est. ¶ Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. 18 ¶ Scio enim, quia non habitat in me, hoc est in car 19 ne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi: perficere D autem bonum, non inuenio. ¶ Non enim quod volo bo 20 num, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. ¶ Si autem quod nolo, illud facio: iam non ego operor 21 illud, sed quod habitat in me peccatum. ¶ Inuenio igitur, legẽ, volenti mihi facere bonũ, quoniã mihi

1. Cor. 7. g. 39. ~1. *liberata à ~1. Exo. 20. c. 17. Deut. 5. c. 21. 1. Tim. 1. b. 8. * bonum * malum,

22 malum adiacet. ¶ Condelector enim legi Dei secũ 23 dùm interiorem hominem. ¶ Video autẽ aliam legẽ in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in mem 24 bris meis. ¶ (Infœlix ego homo; quis me liberabit 25 de corpore mortis huius? ¶ Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.) Igitur ego ipse mẽte seruio legi Dei: carne autem, legi peccati.

CAPVT VIII.

1 A NIhil ergo nunc damnationis est ijs qui sunt in Christo Iesu: qui non secundùm 2 carnem ambulant. ¶ Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege 3 peccati & mortis. ¶ Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de 4 peccato damnauit peccatum in carne, ¶ vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui nõ secundum car 5 nẽ ambulamus, sed secundum spiritum. ¶ Qui enim secundùm carnẽ sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui B verò secundùm spiritum sunt, quæ sunt spiritus sen 6 tiunt. ¶ Nam prudentia carnis, mors est: prudentia 7 autem spiritus, vita, & pax. ¶ quoniam sapientia carnis, inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta, 8 nec enim potest. ¶ Qui autem in carne sunt, Deo pla 9 cere non possunt. ¶ Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet: hic 10 non est eius. ¶ Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiri 11 tus verò viuit propter iustificationem. ¶ Quod si Spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum Christum à mor- C tuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter 12 inhabitãtem Spiritum eius in vobis. ¶ Ergo fratres, debitores sumus: non carni, vt secundùm carnem 13 viuamus. ¶ Si enim secundùm carnem vixeritis, moriemi: nisi autẽ spiritu facta carnis mortificaueritis: 14 viuetis. ¶ Quicũque enim Spiritu Dei agũtur, ij sunt 15 filij Dei. ¶ [Non enim accepistis spiritum seruitutis iterũ in timore: [sed accepistis spiritum adoptionis 16 filiorum, in quo clamamus. Abba, (Pater.) ¶ Ipse enim Spiritus, testimonium reddit spiritui nostro, 17 quòd sumus filij Dei. ¶ Si autem filij & hęredes: hæredes D quidem Dei, cohæredes autẽ Christi: si tamen com 18 patimur, vt & conglorificemur. ¶ Existimo enim quòd non sunt condignæ passiones huius temporis, ad fu 19 turam gloriam, quę reuelabitur in nobis. ¶ Nam expectatio creaturę, reuelationem filiorum Dei expe 20 ctat. ¶ Vanitati enim creatura subiecta est, nõ volẽs, 21 sed propter eũ qui subiecit eã in spe: ¶ quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in li 22 bertatem glorię filiorũ Dei. ¶ Scimus enim quòd omnis 23 creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc. ¶ Non solùm autẽ illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionẽm filiorum Dei expectãtes, redemptionẽ corporis nostri. 24 ¶ Spe enim salui facti sumus. Spes autẽ quę videtur, 25 non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? ¶ Si autem quod non videmus, speramus: per patientiã 26 expectamus. ¶ Similiter autẽ & Spiritus adiuuat infirmitatem nostram: nã quid oremus sicut oportet ne scimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemiti 27 bus innenarrabilibus. ¶ Qui autẽ scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secũdum Deũ po-

*inimicitia est Dei. *subiecit ? *vita t. iustitiã 2. 2. Tim. 1. b. 7. Gal. 4. a. 5. ~5. * in spem ~5.

postulat

28 stulat pro sanctis. ¶Scimus autem quoniam diligen
tibus Deum, omnia cooperantur in bonum, ijs qui
29 secundum propositum vocati sunt sancti. ¶Nã quos
F præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis
filij sui: vt ipse sit primogenitus in multis fratribus.
30 ¶Quos auté prædestinauit, hos & vocauit: & quos
vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit,
31 illos & 'glorificauit'. ¶Quid ergo dicemus ad hęc? si
32 Deus pro nobis, quis contra nos? ¶Qui etiam pro-
prio filio* non pepercit, sed pro nobis omnibus tra
didit illum: quõo non etiam cum illo omnia nobis
33 donauit? ¶Quis accusabit aduersus electos Dei?
34 Deus qui iustificat. ¶Quis est qui condemnet? Chri
stus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit,
qui* est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro
35 nobis. ¶Quis ergo nos separabit à charitate Chri?
G tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an pe-
36 riculum? an persecutio? an gladius? ¶(sicut scriptum
est: Quia propter te mortificamur tota die: æstima
37 ti sumus sicut oues occisionis.) ¶Sed in his omni-
38 bus superamus propter eum qui dilexit nos. ¶Cer-
tus sum enim quia neque mors, neq; vita, neq; an-
geli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; instantia,
39 neque futura, neque fortitudo, ¶neque altitudo;
neq; profundũ, neque creatura alia poterit nos se-
parare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Do-
mino nostro.

*magnifica uit 19. *suo *& 1. -3. Psa. 43. d. 23.

CAPVT IX.

1 A VEritatem dico in Christo*, non mentior,
testimonium mihi perhibente conscien
2 tia mea in Spiritu sancto. ¶quoniã tristi
tia mihi magna est, & continuus dolor
3 cordi meo. ¶Optabam enim ego ipse anathema esse
à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei
4 secundùm carnẽ, ¶qui sunt Israëlitę, quorũ adoptio
est filiorum, & gloria, & 'testamẽtum', & legislatio,
5 & obsequium, & pmissa, ¶quorum patres, & ex qui-
B bus est Christus secundùm carnẽ, qui est super om
6 nia Deus benedictus in secula. Amen. ¶Non autem
quòd exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui
7 ex Israël, ij sunt Israëlitę: ¶neque qui semen sunt A-
brahæ, omnes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semẽ:
8 ¶idest, nõ qui filij carnis, hi filij Dei: sed qui filij sunt
9 promissionis, æstimantur in semine. ¶Promissionis
C enim verbum hoc est, Secundùm hoc tempus ve-
10 niã: & erit Sarę filius. ¶Non solùm autem 'illa', sed
& Rebecca ex vno concubitu habens Isaac 'patris
11 nostri'. ¶Cùm enim nondum nati fuissent, aut ali-
quid boni egissent aut mali (vt secùndum electionẽ
12 propositum Dei maneret,) non ex operibus, sed ex
vocante dictum est ei: Quia maior seruiet minori,
13 ¶sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio
14 habui. ¶Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas a-
15 pud Deum? Absit. ¶Moysi enim dicit: Miserebor cu
D ius misereor: & misericordiam præstabo cui misere
16 bor. ¶igitur non volentis, neque currentis, sed mi-
17 serentis est Dei. ¶Dicit enim scriptura Pharaoni:
Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendã in te vir-
tutem meam: & vt annuncietur nomen meum in v-
18 niuersa terra. ¶Ergo cuius vult miseretur, & quem
19 vult indurat. ¶Dicis itaque mihi: Quid adhuc quæ-
20 ritur? voluntati enim eius quis resistit? ¶O homo, tu
E quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmẽ
21 tum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? ¶An non ha
bet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere

*Iesu. Act. 9. 2. 2. 1. Cor. 15. b. 9. *testamenta 3. *quia 15. Gen. 21. b. 12. Galat. 4. d. 28. Gen. 18. b. 10. -2. *illi 4. Gen. 25. a. 2. *patre nostro 5. Gen. 25. c. 23. Mala. 1. a. 2. 4. 3. Exo. 33. d. 19. Exo. 9. d. 16. Isai. 45. b. 9. Ie. 18. a 6. Sa. 15. b. 7.

aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contu
22 meliam? ¶Quòd si Deus volens ostendere iram, &
notam facere potentiam suã, sustinuit in multa pa-
23 tientia, vasa iræ 'apta' in interitum, ¶vt ostẽderet di-
uitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præpa-
24 rauit in gloriam. ¶Quos & vocauit nos: non solùm
25 ex Iudęis, sed etiam ex Gentibus, ¶sicut in Osee di-
cit: Vocabo non plebem meam, plebem meam, &
non dilectam, dilectam: & non misericordiam con
26 secutã, misericordiam consecutam. ¶Et erit in loco
F ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabun
27 tur filij Dei viui: ¶Isaias autem clamat pro Israël:
Si fuerit numerus filiorum Israël tanquam arena
28 maris, reliquiæ saluæ fient. ¶Verbum enim consum
mans & abbreuians in æquitate: quia verbum bre-
29 uiatum faciet Dominus super terram. ¶& sicut prę-
G dixit Isaias: Nisi Dominus sabbaoth reliquisset no
bis semen: sicut Sodoma facti essemus, & sicut Go
30 morrha similes fuissemus. ¶Quid ergo dicemus?
Quòd Gentes quæ non sectabantur iustitiam, ap-
prehenderunt iustitiam, iustitiam autẽ quæ ex fide
31 est. ¶Israël verò 'sectando' legem iustitiæ, in legem
32 iustitiæ nõ peruênit. ¶Quare? Quia non ex fide, sed
quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem of
33 fensionis, ¶sicut scriptum est: Ecce pono in Sion la
pidem offensionis, & petram scandali: & omnis qui
credit in eum, non confundetur.

*aptata. Osee 2. d. 23. 1. Pet. 2. b. 10. Osee 1. d. 10. Isai. 10. c. 22. Osee 1. d. 10. Isa. 1. c. 9. *sectans 6. Isa 8. c 14. & 16. 1. Pe. 2. b. 2.

CAPVT X.

1 A FRatres, voluntas quidem cordis mei, &
obsecratio ad Deum, fit pro illis in salu
2 tem. ¶Testimonium enim perhibeo illis,
q æmulationem Dei habent, sed non se-
3 cundùm scientiam. ¶Ignorãtes enim iustitiam Dei,
& suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt
4 subiecti. ¶Finis enim legis Christus, ad iustitiã om-
5 ni credenti. ¶Moyses enim scripsit, quoniam iusti-
tiam quæ ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea.
6 ¶Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne dixe-
B ris in corde tuo: Quis ascẽdet in cœlum? idest, Chri
7 stum deducere. ¶Aut quis descendet in abyssum?
8 hoc est, Christum à mortuis reuocare. ¶Sed quid
dicit 'scriptura'? Prope est verbum in ore tuo, & in
corde tuo: hoc est verbum fidei quod prædicamus.
9 ¶Quia si cõfitearis in ore tuo Dñm Iesum, & in cor-
de tuo credideris quòd Deus illum suscitauit à mor
10 tuis, saluus eris. ¶Corde enim creditur ad iustitiã,
11 ore autem confessio fit ad salutem. ¶Dicit enim scri
C ptura: Omnis qui credit in illum, nõ confundetur.
12 ¶Non.n. est distinctio Iudæi & Græci: nã idem Dñs
13 omnium, diues in omnes qui inuocant illum. ¶Om
nis enim quicunq; inuocauerit nomen Dñi, saluus
14 erit. ¶Quõ ergo inuocabunt in quem non credide-
runt? Aut quõ credent ei quem nõ audierunt? Quo
15 modo autẽ audient sine prędicante? ¶Quomodo ve
rò prędicabũt nisi mittãtur? sicut scriptũ est: Quàm
speciosi pedes euangelizantium pacem, euãgelizan
16 tiũ bona. ¶Sed non oẽs 'obediunt' Euãgelio. Isaias.
D enim dicit: Dñe, quis credidit auditui nřo? ¶Ergo
17 fides ex auditu: auditus autẽ per verbum Christi.
18 ¶Sed dico: Nunquid non audierunt? Et quidem, in
omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines or-
19 bis terræ verba eorum. ¶Sed dico: Nunquid Israël
non cognouit? Primus Moyses dicit: Ego ad ęmu-
lationem vos adducam in non gentem: in gentem
20 insipientem, in irã vos mittam. ¶Isaias autẽ audet,

Leui. 18. a. 5. Eze. 20. b. 11. Deu. 30. c. 12. -3. Deu. 30. 14. Isa. 28. c. 16. Ioel 2. g. 32. Ac. 2. c. 21. Isa 52. b. Nah. 1. 15. *obediunt 1. Isa 53. a. Iohã. 12. 38. Ps. 18. a. Deu. 32. 21.

& di-

& dicit: Inuentus sum à non quærentibus me, palã
21 appatui ijs qui me non interrogabant. ¶ Ad Israël autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi.

Isa. 65.a.1 & 2. -6.

CAPVT XI.

1 A DIco ergo: Nũquid Deus repulit populum suum? Absit: Nã & ego Israëlita sum, ex semine Abraham, de tribu Ben-iamin.
2 ¶ Non repulit Deus plebem suam quam præsciuit. An nescitis in Elia quid dicit scriptura: quemadmodum interpellat Deũ aduersum Israël?
3 ¶ Domine prophetas tuos occidernnt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quærunt animam meam.
4 ¶ Sed quid dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui nõ
5 curuauerunt genua *Baal. ¶ Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ secundùm electionem gratiæ saluę
6 factæ sunt. ¶ Si autem gratia, iam non ex operibus:
B alioquin gratia iã non est gratia. ¶ Quid ergo? Quod
7 quærebat Israël, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: cęteri verò excæcati sunt. ¶ sicut
8 scriptum est: Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos, vt non videant, & aures, vt non au-
9 diant vsque in hodiernũ diem. Et Dauid dicit: ¶ Fiat mensa eorum* in laqueum & in captionem, & in scã-
10 dalum, & in retributionem illis. ¶ Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incur-
11 ua. ¶ Dico ergo, nunquid sic offenderunt vt caderẽt? Absit. Sed illorum delicto, salus est gentibus, vt il-
12 los æmulentur. ¶ Quòd si delictum illorum diuitiæ sunt mundi: & diminutio eorum diuitiæ Gentium:
13 quantò magis plenitudo eorum? ¶ Vobis enim dico Gentibus, quandiu quidem ego sum Gentium
14 Apostolus, ministerium meũ honorificabo, ¶ si quõ ad æmulandum prouocẽ carnem meã, & saluos fa-
15 ciam aliquos ex illis. ¶ Si enim amissio eorum, recõciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mor-
16 tuis? ¶ Quòd si delibatio sancta est, & massa: & si ra-
17 dix sancta, & rami. ¶ Quòd si aliqui ex ramis fracti
C sunt, tu autẽ cùm oleaster esses, insertus es in illis,
18 & socius radicis & pinguedinis oliuę factus es, ¶ noli gloriari aduersus ramos. Quòd si gloriaris, non tu
19 radicẽ portas, sed radix te. ¶ Dicis ergo: Fracti sunt
20 rami, vt ego inserar. ¶ Bene propter incredulitatem fracti sunt: tu autem fide stas: noli altũ sapere, sed ti-
21 me. ¶ Si enim Deus naturalibus ramis non peper-
22 cit: ne fortè nec tibi parcat. ¶ Videte ergo bonitatẽ & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonitatem Dei, si perman-
23 seris in bonitate, alioquin & tu excidêris. ¶ Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur:
24 potens est enim Deus iterum inserere illos. ¶ Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturã insertus es in bonã oliuam: quantò magis ijs qui
25 secundũm naturam, inserentur suę oliuæ? ¶ Nolo enim vos ignorare fratres, mysterium hoc (vt non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret:
26 ¶ & sic omnis Israël saluus fieret, sicut scriptum est:
D Veniet ex Sion, qui eripiat & auertat impietatem
27 à Iacob. ¶ Et hoc illis à me testamentum: cùm abstu-
28 lero peccata eorum. ¶ Secundùm Euangelium quidem, inimici propter vos: secũdùm electionẽ autẽ,
29 carissimi propter patres. ¶ Sine pœnitẽtia enim sunt
30 dona & vocatio Dei. ¶ Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiã cõ-
31 secuti estis propter incredulitatem illorum: ¶ ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiã,
32 vt & ipsi misericordiam consequantur. ¶ Conclusit enim Deus omnia in incredulitatem, vt omnium
33 misereatur. ¶ O altitudo diuitiarũ sapientiæ & scientię Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius,
34 & inuestigabiles vię eius? Quis enim cognouit sen-
35 sum Domini? Aut quis consiliarius eius fuit? ¶ Aut
36 quis prior dedit illi, & retribuet ei? ¶ Quõ ex ipso, & per ipsũ, & in ipso sunt oĩa: ipsi gloria in secula. Amẽ.

3.Re.19 b.10. 3.Reg.19 b.19. -4. ante -1. Isai. 6.c.9. Mat. 13.b. 14. Ioh. 12.f. 40. Act. 28.f. 26. Psal. 68.c.23 coram ipsis. Is.59.d.20 Sap.9.c.13 Isa. 40.c.13 1.Cor.2.d. 16.

CAPVT XII.

1 A OBsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placẽtem, rationabile obsequium vestrum.
2 ¶ Et nolite conformari huic seculo: sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit
3 voluntas Dei bona, & beneplacẽs, & perfecta. ¶ Dico enim per gratiã quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, vnicuiq; sicut Deus
4 diuisit mensuram fidei. ¶ Sicut enim in vno corpo-
B re multa membra habemus, omnia autem membra
5 non eundem actum habent: ¶ ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius mẽ-
6 bra. ¶ Habentes autem donationes, secundùm gratiam quę data est nobis, differentes: siue prophe-
7 tiam secundùm rationem fidei, ¶ siue ministerium
8 in ministrando, siue qui docet in doctrina, ¶ qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solicitudine, qui miseretur in hila-
9 ritate. ¶ Dilectio sine simulatione. Odientes malũ,
10 adhęrentes bono. ¶ Charitatem fraternitatis inui-
C cem diligentes. Honore inuicem præuenientes.
11 ¶ Solicitudine non pigri. Spiritu feruentes. Domino
12 seruientes. ¶ Spe gaudentes. In tribulatione patien-
13 tes. Orationi instantes. ¶ Necessitatibus sanctorum
14 communicantes. Hospitalitatem sectantes. ¶ Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite ma-
15 ledicere. ¶ Gaudete cum gaudentibus, flete cum flẽ-
16 tibus. ¶ Idipsum inuicem sentientes. Nõ alta sapien-
D tes, sed humilibus consentientes. Nolite esse pru-
17 dentes apud vosmetipsos. ¶ Nulli malum pro malo reddentes. Prouidentes bona non tantùm corã
18 Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. ¶ Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus homini-
19 bus pacem habentes. ¶ Nõ vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locũ iræ: scriptum est enim:
20 Mihi vindictam: *ego retribuam, dicit Dñs. ¶ Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres
21 super caput eius. ¶ Noli vinci a malo: sed vince in bono malum.

Phi.4.d. 18. Eph 5 d.17 1.Th.4.a.3 1.Cor.12. b.11. Eph.4.b.7. Amos 5. d.15. Eph.4.a.3. 1.Pet. 2.d. 22.3.c.17. Heb.13 a 1. 1.Pe.5.b.5 Heb.13.a 2. 1.Pe.4.b.9 Matt. 5.g. 44. 1.Cor.3.c. 18. Pro. 3.a.7 Esa 5.c.21 Pro. 22 1.Pe.3.b.9 2.Cor.8 d 21. Heb.12.d. 14. Ec. 28.a.1 Ma.5.f.39 Deu.32.e. 35. Heb. 10.f. 30. Pro. 25.c. 25. vindicta. * &

CAPVT XIII.

1 A OMnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata
2 sunt. ¶ Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi dã-
3 nationem acquirunt. ¶ Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa.
4 ¶ Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem ma-

Sap. 6.a.4. Tit. 3.a.1 1.Pet. 2.c. 13. ordinatæ a.

lum feceris,time:non enim fine causa gladium portat.Dei enim minister est:vindex in iram,ei qui malũ agit.¶Ideo necessitate subditi estote : non solùm propter iram,sed etiam propter conscientiã.¶Ideo enim & tributa præstatis,ministri enim Dei sunt,in hoc ipsum seruientes.¶Reddite ergo omnibus debita,cui tributum, tributum:cui vectigal, vectigal: cui timorem,timorem:cui honorem,honorẽ.¶Nemini quicquam debeatis:nisi, vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum,legem impleuit.¶Nam: Non adulterabis,Non occides,Non furaberis,Nõ falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod est aliud mandatũ: in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut te ipsum.¶Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.¶Et hoc scientes tempus,quia hora est iam nos de somno surgere.Nunc enim propior est nostra salus,quàm cùm credidimus.¶Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum,& induamur arma lucis.¶Sicut in die honestè ambulemus: non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs,non in contentione & æmulatione:¶sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs.

Mat. 22.c. 21. Exo. 20.b. 14. Deut. 5.b. 18. Mat. 19.c. 18. Le.19.d.18. Mat. 22.d. 39. Mar. 12.c. 31. Ga.5.c.14. Iac.2.b.8. proximo. La.21.f.34. Ga.5.c.16. 1.Pet.2.c. 11. induite.

CAPVT XIIII.

INfirmum autem in fide assumite:nõ in disceptationibus cogitationum.¶Alius enim credit se manducare omnia: qui aũt infirmus est,olus manducet.¶Is qui mãducat, non manducantem non spernat : & qui non manducat, manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit.¶Tu quis es,qui iudicas alienũ seruum?Domino suo stat, aut cadit. stabit autem:potens est enim Deus statuere illum.¶Nam alius iudicat diem inter diem:alius autem iudicat omnẽ diẽ. vnusquisque in suo sensu abundet.¶Qui sapit diem, Domino sapit.Et qui manducat, Domino manducat:gratias enim agit Deo : Et qui nõn manducat, Domino nõ manducat,& gratias agit Deo.¶Nemo enim nostrum sibi viuit:& nemo sibi moritur.¶Siue enim viuimus,Dño viuimus:siue morimur,Dño morimur.Siue ergo viuimus,siue morimur, Domini sumus.¶In hoc enim Christus mortuus est,& resurrexit: vt & mortuorum & viuorum dominetur. ¶Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi:¶scriptum est enim: Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu:& omnis lingua confitebitur Deo.¶Itaque vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.¶Nõ ergo amplius inuicem iudicemus,sed hoc iudicate magis,ne ponatis offendiculum fratri vel scandalũ. ¶Scio,& confido in Domino Iesu, quia nihil cõmune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse,illi commune est.¶Si enim propter cibum frater tuus contristatur : iam non secundùm charitatẽ ambulas. Noli cibo tuo illũ perdere pro quo Christus mortuus est.¶Non ergo blasphemetur bonum nostrum.¶Non est enim regnum Dei esca & potus: sed iustitia,& pax,& gaudiũ in Spiritu sancto.¶qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.¶Itaq; quæ pacis sunt, sectemur. & quæ ædificationis sunt, inuicem custodiamus. ¶Noli propter escam destruere opus Dei. omnia quidem sunt munda:sed malum est homini qui per offendiculum manducat.¶ Bonum est non manducare carnem,& non bibere vinum,neque in quo frater tuus offenditur aut scandalizatur, aut infirmatur.¶Tu fidem habes?penes temetipsum habe corã Deo:Beatus qui nõ iudicat semetipsum in eo quod probat.¶Qui autem discernit si manducauerit, dãnatus est:quia non ex fide.Omne autem quod non est ex fide,peccatum est.

manducat. Iac.4.c.12. & 4. 1.Cor.5.b. 10. Is.45.d.23. Phi.2.b.10. flectet. 1.Cor.8.b. 13. 6. Tit.1.d.15. 1.Cor.8.d. 13.

CAPVT XV.

DEbemus autem nos firmiores,imbecillitates infirmorum sustinere, & nõ nobis placere . ¶ Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum,ad ædificationem.¶Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: Improperia improperantium tibi ceciderunt super me.¶Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt:vt per patientiã & consolationem scripturarum, spem habeamus. ¶Deus autem patientiæ & solatij det vobis idipsum sapere in alterutrum secundùm Iesum Christum : vt vnanimes, vno ore honorificetis Deum & patrẽ Domini nostri Iesu Christi.¶Propter quod suscipite inuicem: sicut & Christus suscepit vos in honorẽ Dei.¶Dico enim Christum Iesum,ministrum fuisse circuncisionis propter veritatem Dei,ad confirmãdas promissiones patrum.¶Gentes autem super misericordia honorare Deum,sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine,& nomini tuo cantabo.¶Et iterum dicit:Lætamini Gentes cũ plebe eius.¶Et iterum, Laudate omnes Gentes Dominum : & magnificate cum omnes populi. Et rursus Isaias ait: Erit radix Iesse : & qui exurget regere Gentes, in eum Gentes sperabunt . ¶ Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo:vt abundetis in spe, & virtute Spiritus sancti.¶Certus sum autẽ fratres mei & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia,ita vt possitis alterutrũ monere.¶Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tanquã in memoriam vos reducens:propter gratiã quę data est mihi à Deo, ¶ vt sim minister Christi Iesu in Gentibus:sanctificans Euangelium Dei,vt fiat oblatio Gentium accepta & sanctificata in Spiritu sancto.¶Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad Deũ. ¶Nõ enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium, verbo & factis, ¶in virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus sancti:ita vt ab Ierusalem per circuitum vsque ad Illyricum repleuerim Euangeliũ Christi.¶Sic autem prædicaui Euangelium hoc,nõ vbi nominatus est Christus,ne super alienum fundamentum ædificarẽ:¶sed sicut scriptum est, Quibus nõ est annunciatum de eo,videbunt, & qui nõ audierunt,intelligent:¶Propter quod & impediebar plurimum venire ad vos.¶ Nunc verò vlterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis iam præcedentibus annis:¶cùm in Hispaniam proficisci cœpero,spero ¶ præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc si vobis primum ex parte fruitus fuero. ¶Nũc igitur proficiscar in Ierusalem ministrare sanctis.¶Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui sunt in Ierusalem.¶Placuit enim eis: & debitores

Psl.68 b.10. 1.Cor.1. b.10. Psl.17 d.50. 2.Re.22.d. 50. Psl.116.a.1. Isa.11. c.10. in. in. efficit. Isa.52.d. 15. & prohibitus sum vsque ab hoc.

1 Cor. 9. b. 11. res sunt eorum. | Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus 28 ministrare illis. ¶ Hoc igitur cùm consummauero, & assignauero eis fructum hunc: per vos proficiscar in 29 Hispaniam. ¶ Scio autem quoniam veniens ad vos, 30 in abundantia benedictionis Christi veniam. ¶ Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, vt 31 adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum, ¶ vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa, & obsequij 32 mei oblatio accepta fiat in Ierusalem sanctis. ¶ vt veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, vt refri-33 gerer vobiscum. ¶ Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAPVT XVI.

1 A COmmendo autem vobis Phœben, sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, 2 quæ est in Cenchris: ¶ vt eam suscipiatis in Domino dignè sanctis: & assistatis ei in quocunque negocio vestri indiguerit. etenim ip-3 sa quoque astitit multis, & mihi ipsi. ¶ Salutate Priscā (Act. 18. a. 2. & 26.) 4 & Aquilam adiutores meos in Christo Iesu ¶ (qui pro anima mea suas ceruices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ 5 Gentium) ¶ & domesticam ecclesiam eorum. Salutate Ephænetum dilectum mihi: qui est primitiuus A-6 siæ in Christo*. ¶ Salutate Mariam, quæ multum la-7 borauit in *nobis. ¶ Salutate Andronicum & *Iuliā B cognatos & concaptiuos meos: qui sunt nobiles in 8 Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo. ¶ Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino. 9 ¶ Salutate Vrbanum adiutorem nostrum in Christo 10 Iesu, & Stachyn dilectum meum. ¶ Salutate Apellē 11 probum in Christo. ¶ Salutate eos qui sunt ex Aristoboli*. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in

(*Iesu *vobis *Iuniam 2. *domo)

12 Domino. ¶ Salutate Tryphænam & Tryphosam: quæ laborāt in Domino. Salutate Persidem carissimam, 13 quæ multum laborauit in Domino. ¶ Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius & meam. 14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Pā-15 trobam, Hermen: & qui cum eis sunt, fratres. ¶ Salutate Philologum & Iuliam: Nereum & sororē eius & Olympiadem: & omnes qui cū eis sunt, sanctos. 16 ¶ Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos 17 omnes Ecclesiæ Christi. ¶ Rogo autem vos fratres, C vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciūt, & de-18 clinate ab illis. ¶ Huiuscemodi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri: & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda inno-19 centium. ¶ Vestra enim obedientia in omnem locū diuulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos 20 sapientes esse in bono: & simplices in malo. ¶ Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobis-21 cum. | Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lu-(Act. 16. a.) 22 cius, & Iason & Sosipater cognati mei. ¶ Saluto vos (Phil. 2. c. 9.) ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino. ¶ Sa-23 D lutat vos Caius hospes meus, & *vniuersa ecclesia. (*vniuersæ ecclesiæ.) Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis, & Quartus, 24 frater. ¶ Gratia Domini nostri Iesu Christi cum om-25 nibus vobis, Amen. ¶ | Ei autem qui potens est vos (Ephe. 3. d. 20.) confirmare iuxta euangelium meum & prædicationem Iesu Christi, secundùm reuelationem mysterij 26 temporibus æternis taciti, ¶ (quod nunc patefactū est per scripturas Prophetarum secundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis 27 Gentibus cogniti, ¶ soli sapienti Deo per Iesum Christum, cui honor, & gloria in secula seculorum. Amen.

Epistola Pauli ad Romanos, finis.

ARGVMENTVM IN PRIMAM
Epistolam Pauli ad Corinthios.

CORINTHII, sunt Achaici, & hi similiter ab Apostolo audierunt verbum veritatis & subuersi sunt multifariè à falsis apostolis: quidam à Philosophiæ verbosa eloquentia: alij secta legis Iudaicæ inducti sunt. Hos reuocat Apostolus ad veram fidem & Euangelicam sapientiam: scribens eis ab Epheso per Timotheum discipulum suum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Corinthios I.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS vocatus Apostolus Iesu Christi, per voluntatem Dei, & Sosthenes frater, 2 ¶ Ecclesiæ Dei quę est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum & nostro. 3 ¶ Gratia vobis & pax à 4 Deo patre nostro & Domino Iesu Christo. ¶ Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei 5 quæ data est vobis in Christo Iesu, ¶ quòd in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & in 6 omni scientia, (¶ sicut testimonium Christi confir- 7 matum est in vobis,) ¶ ita vt nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri 8 Iesu Christi, ¶ qui & confirmabit vos vsque in finē B sine crimine, in die aduentus Domini nostri Iesu 9 Christi. ¶ Fidelis Deus: per quem vocati estis in so 10 cietatem filij eius Iesu Christi Domini nostri. ¶ Obsecro autem vos fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti * in eodem 11 sensu, & in eadem scientia*. ¶ Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab ijs qui sunt Chloes, 12 quia cōtentiones sunt inter vos. ¶ Hoc autem dico, quòd vnusquisq; vestrum dicit, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephę, ego aūt 13 Christi. ¶ Diuisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati 14 estis? ¶ Gratias ago Deo * quòd neminem vestrûm 15 baptizaui, nisi Crispum & Caium: ¶ ne quis dicat 16 quòd in nomine meo baptizati estis. ¶ Baptizaui C autem & Stephanæ domum. Cæterùm nescio si quē 17 alium* baptizauerim. ¶ Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: non in sapientia ver- 18 bi, vt non euacuetur crux Christi. ¶ Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: ijs autē qui 19 salui fiunt, id est nobis: Dei virtus est. ¶ Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium: & pruden- 20 tiam prudentiū reprobabo. ¶ Vbi sapiens? vbi Scriba? vbi conquisitor huius seculi? Nónne stultam 21 fecit Deus sapientiam huius mundi? ¶ Nam quia in D Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiā Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis 22 saluos facere credentes. ¶ Quoniam & Iudæi signa 23 petunt, & Græci sapientiam quærunt: ¶ nos autem prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem 24 scandalum, Gentibus autem stultitiam: ¶ ipsis autē vocatis Iudæis atque Græcis Christum Dei virtutē 25 & Dei sapientiam. ¶ quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, 26 fortius est hominibus. ¶ Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secūdùm 27 carnem, non multi potentes, nō multi nobiles: ¶ sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi, elegit Deus, vt confun 28 dat fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quę non sunt, vt ea quæ sunt destrue 29 ret: ¶ vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. 30 ¶ Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo & iustitia & sanctificatio 31 & redemptio: ¶ vt quemadmodū scriptum est: Qui gloriatur, in Domino glorietur.

1. Th. 5. d. 24. — * eadē mēte & eadem sententia. — Act. 18. f. 4. — * meo — Ac. 18. c. 8. — * vestrum. — 2. Pe. 1. c. 6. — Iud. 2. a. 1. 4. — Esa. 9. c. 14. — Esa. 33. c. 8. — Ier. 23. f. 26. — Iere. 9. g. 23. — 2. Cor. 10. d. 17.

CAPVT II.

1 A ET ego cùm venissem ad vos fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientię, annuncians vobis testimonium Chri 2 sti. ¶ Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. 3 ¶ Et ego in infirmitate & timore & tremore multo 4 fui apud vos: ¶ & sermo meus & prædicatio mea nō B in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in 5 ostensione spiritus & virtutis: ¶ vt fides vestra nō sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Sapien- 6 tiam autem loquimur inter perfectos. ¶ Sapientiā verò non huius seculi, neque principum huius se- 7 culi, qui destruuntur: ¶ sed loquimur Dei sapientiā in mysterio, quæ abscondita est, quā prædestinauit 8 Deus ante secula in gloriam nostram, ¶ quam nemo principum huius seculi cognouit: si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixis- 9 sent. ¶ Sed sicut scriptum est, Quod oculus non vi- C dit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit 10 quę præparauit Deus ijs qui diligunt illum. ¶ nobis autem reuelauit Deus per Spiritum suum. Spiritus 11 enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. ¶ Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ Dei sunt, nemo 12 cognouit, nisi Spiritus Dei. ¶ Nos autem non spiri-

Su. 1. c. 17. — Ac. 17. — Supra 1. c. 17. — Esa. 64.

tum-huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est: vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. 13 ¶ quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis: sed in doctrina Spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. 14 ¶ Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi, & non potest intelligere: quia spiritualiter examinatur. 15 ¶ Spiritualis autem iudicat omnia: & ipse à nemine iudicatur. 16 ¶ Quis enim cognouit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

(Margin: 12. Pet. 1. c. 16. — examinatur. — 2 Is. 40. c. 13. Sa. 9 c. 13. Rom. 11. d. 34. — domini? aut quis instruxit eum?)

CAPVT III.

1 ET ego fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam paruulis in Christo, 2 lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim 3 carnales estis. ¶ Cum enim sit inter vos zelus & contentio: nónne carnales estis, & secundùm hominem 4 ambulatis? ¶ Cùm enim quis dicat, Ego quidem sum Pauli: alius autem, Ego Apollo: nónne homines 5 estis? Quid igitur est Apollo, quid verò Paulus? ¶ Ministri eius cui credidistis, & vnicuique sicut Domi-6 nus dedit. ¶ Ego plantaui: Apollo rigauit: sed Deus 7 incrementum dedit. ¶ Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat, 8 Deus. ¶ Qui autem plantat & qui rigat vnum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet 9 secundùm suum laborem. ¶ Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis: Dei ædificatio estis. 10 ¶ Secundùm gratiam Dei quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Vnusquisque autem videat quomodo superædi-11 ficet. ¶ Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est: quod est Christus 12 Iesus. ¶ Siquis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, 13 fœnum, stipulam, ¶ vniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis pro-14 babit. ¶ Si cuius opus manserit quod superædifica-15 uit: mercedem accipiet. ¶ Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit: sic tamen 16 quasi per ignem. ¶ Nescitis quia templum Dei estis: 17 & Spiritus Dei habitat in vobis? ¶ Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Tem-18 plum enim Dei sanctum est: quod estis uos. ¶ Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in 19 hoc seculo, stultus fiat vt sit sapiens. ¶ Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Comprehendam sapientes in astutia eorum. 20 ¶ Et iterum. Dominus nouit cogitationes sapien-21 tium, quoniam vanæ sunt. ¶ Nemo itaque glorietur 22 in hominibus. ¶ Omnia enim vestra sunt: siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura. omnia enim 23 vestra sunt: ¶ vos autem Christi: Christus autem Dei.

(Margin: carnales? — ps. 51. b. 13. — Gal. 6. b. 5. — 5. — 1 Infra 6. d. 19. 2. Co. 6. d. 16. — Iob. 5. a. 13. ps. 93. b. 11.)

CAPVT IIII.

1 SIc nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. 2 ¶ Hic iam quæritur inter dispensatores vt 3 vt fidelis quis inueniatur. ¶ Mihi autem pro minimo est vt à uobis iudicer, aut ab humano die: 4 sed neque meipsum iudico. ¶ Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem 5 iudicat me, Dominus est. ¶ Itaque nolite ante tempus iudicare: quoadusque ueniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo. 6 ¶ Hæc autem fratres transfiguraui in me & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne suprà quàm scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio. 7 ¶ Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris qua-8 si non acceperis? ¶ Iam saturati estis, iam diuites facti estis: sine nobis regnatis: & vtinam regnetis, ut 9 & nos uobiscum regnemus. ¶ Puto enim quòd Deus nos apostolos nouissimos ostendit, tanquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo 10 & angelis & hominibus. ¶ Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, uos autem fortes: uos nobiles, nos autem ignobi-11 les. ¶ Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus: & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles su-12 mus, ¶ & laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimus: persecutionem pati-13 mur, & sustinemus: ¶ blasphemamur, & obsecramus: tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, 14 omnium peripsema vsque adhuc. ¶ Non ut confundam uos hæc scribo: sed ut filios meos charissimos 15 moneo. ¶ Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo: sed non multos patres. Nam in 16 Christo Iesu, per euágelium ego uos genui. ¶ Rogo 17 ergo uos, imitatores mei estote. Ideo misi ad uos Timotheum, qui est filius meus charissimus & fidelis in Domino: qui uos commonefaciet uias meas quæ sunt in Christo Iesu, sicut ubique in omni Ecclesia 18 doceo. ¶ Tanquam non uenturus sim ad uos, sic in-19 flati sunt quidam. ¶ Veniam autem ad uos citò, si Dominus uoluerit: & cognoscam non sermonem eo-20 rum qui inflati sunt, sed uirtutem. ¶ Non enim in 21 sermone est regnum Dei, sed in uirtute. ¶ Quid uultis? in uirga ueniam ad uos: an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

(Margin: 2. Cor. 6. a. 4. — regnaretis. 9. regnemus. — Act. 20. g. 34. 1. Th. 2. b. 9. 2. Th. 3. b. 8. — sicut & ego Christi.)

CAPVT V.

1 OMnino auditur inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, 2 ita ut uxorem patris aliquis habeat. ¶ Et uos inflati estis: & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio uestrum, qui hoc opus 3 fecit? ¶ Ego quidem absens corpore, præsens autem Spiritu, iam iudicaui ut præsens, eum qui sic operatus est, 4 ¶ in nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis uobis & meo spiritu, cum uirtute Domini 5 nostri Iesu ¶ trádere huiusmodi satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die Domini-nostri 6 Iesu-Christi. ¶ Non est bona gloriatio uestra. ¶ Nescitis quia modicum fermentum totam massam cor-7 rumpit? ¶ Expurgate uetus fermentum, ut sitis noua conspersio sicut estis azymi. Etenim Pascha no-8 strum immolatus est Christus. ¶ Itaque epulemur, non in fermento ueteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ: sed in azymis synceritatis & ueritatis. 9 ¶ Scripsi uobis in epistola. Ne commisceamini for-10 nicarijs? non utique fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis seruientibus: ali-11 quin debueratis de hoc mundo exisse. ¶ Nunc autem scripsi uobis non commisceri, si is qui frater nominatur, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens,

(Margin: 1 Le. 18. b. 8. 20 b. 11. — Col. 2. a. 5. — hoc? — Christi? — Gal. 5. b. 9. — igitur 4.)

aut

aut maledicus,aut ebrioſus,aut rapax:cùm eiuſmo-
12 di nec cibum ſumere.¶Quid enim mihi de ijs qui fo-
ris ſunt iudicare? Nónne de ijs qui intus ſunt, uos
13 iudicatis?¶nam eos qui foris ſunt, Deus iudicabit.
Auferte malum ex vobiſipſis.

CAPVT VI.

1 AVdet aliquis veſtrum habens negocium
A aduerſus alterũ,iudicari apud iniquos,
2 & non apud ſanctos? ¶An neſcitis quo-
niam ſancti de*mundo iudicabunt?Et ſi
in vobis iudicabitur mundus: indigni eſtis, qui de
3 minimis iudicetis?¶Neſcitis qm̃ angelos iudicabi-
4 mus?quantò magis ſecularia?¶ Secularia igitur iu-
dicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in ec-
5 cleſia,illos conſtituite ad iudicandum.¶Ad verecũ-
B diam ueſtram dico . Sic non eſt inter vos ſapiens
quiſquam,qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum?
6 ¶Sed frater cũ fratre iudicio cõtendit, & hoc apud
7 infideles?¶Iam quidem omnino delictum eſt in vo-
bis, ꝙ iudicia habetis inter vos. |Quare non magis
iniuriam accipitis?quare non magis fraudem pati-
8 mini?Sed vos iniuriam facitis & fraudatis: & hoc
9 fratribus.¶An neſcitis quia iniqui regnum Dei nõ
poſſidebunt?Nolite errare:Neq; fornicarij , neque
idôlis ſeruientes,neq; adulteri , neq; molles, neq;
10 maſculorum concubitores,¶neq; fures,neq; auari,
C neque ebrioſi,neque maledici, neque rapaces re-
11 gnum Dei poſſidebunt.¶Et hæc quidem fuiſtis:ſed
abluti eſtis,ſed ſanctificati eſtis,ſed iuſtificati eſtis
in nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti,& in Spiritu Dei
12 noſtri.¶Omnia mihi licent,ſed non oĩa expediunt.
Oĩa mihi licent:ſed ego ſub nullius redigar poteſta-
13 te.¶Eſca ventri,& venter eſcis:Deus autem hunc &
has deſtruet: corpus autem non fornicationi, ſed
14 Dño:& Dominus corpori.¶Deus verò & Dominũ
15 ſuſcitauit:& nos ſuſcitabit per virtutem ſuam.¶Ne-
D ſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chri-
ſti?Tollens ergo membra Chriſti, faciam membra
16 meretricis?Abſit.¶An neſcitis,quoniam qui adhæ-
ret meretrici, vnum corpus efficitur? |Erunt enim
17 (inquit)duo in carne vna.¶Qui autem adhæret Do-
18 mino:vnus ſpiritus eſt.¶Fugite fornicationem.Om-
ne*peccatum quodcunque fecerit homo,extra cor-
pus eſt:qui autem fornicatur, in corpus ſuum pec-
19 cat.¶An neſcitis quoniam membra veſtra,templum
ſunt Spũs ſancti,qui in vobis eſt,quẽ habetis à Deo
20 & non eſtis veſtri?¶ |Empti enim eſtis precio ma-
gno. Glorificate & portate Deũ in corpore veſtro.

CAPVT. VII.

1 DE quibus autem ſcripſiſtis mihi? Bonum
A eſt homini mulierem non tangere.¶Pro-
2 pter fornicationem autem vnuſquiſque
ſuã vxorem habeat,& vnaquæque ſuum
3 virum habeat.¶|Vxori vir debitum reddat:ſimiliter
4 autem & vxor uiro .¶Mulier ſui corporis poteſta-
tem non habet: ſed uir . Similiter autem & uir, ſui
5 corporis poteſtatem non habet: ſed mulier . ¶No-
lite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad
tempus, ut uacetis* orationi: & iterum reuerti-
mini in idipſum , ne tentet uos ſatanas propter in-
6 continentiam ueſtram . ¶ Hoc autem dico ſecun-
7 dùm indulgentiam,non ſecundùm imperium.¶Vo-

*hoc
Mat. 5.g.39.
Lu.6 d.29
Ro. 12.d.19.
1.Thc.4.a.6.
*quidam 1
Eccl. 37 d.31.
Inf.10 f 22
*hanc
*hæc 4.
Gen 2.d.24.
Mat.19.a.5
Mar.10.a.2
*enim
Eph.5.g.31
Su 3. d. 17
2. Co 6.d.17.
Infr.7.d.23.
1.Pet.1.c.
1.Pet.3.b.7
Ieiunio,&

lo autem omnes homines eſſe ſicut me ipſum : ſed
unuſquiſque proprium donum habet ex Deo:alius
8 quidem ſic,alius uerò ſic.¶Dico autem non nuptis
B & uiduis:bonum eſt illis ſi ſic permaneant ſicut &
9 ego.¶Quod ſi non ſe continent,nubant.Melius eſt
10 enim nubere,quàm uri.¶Iis autem qui matrimonio
iuncti ſunt,præcipio non ego,ſed Dominus,|uxo-
11 rem à uiro non diſcedere.¶quòd ſi diſceſſerit,ma-
nere innuptã,aut uiro ſuo reconciliari.Et uir uxo-
12 rem non dimittat.¶Nam cæteris,ego dico non Do-
minus . Siquis frater uxorem habet infidelem,
& hæc conſentit habitare cum illo : nõ dimittat il-
13 lam .¶ Et ſi qua mulier habet uirum infidelem , &
C hic conſentit habitare cùm illa: non dimittat uirũ:
14 ¶ſanctificatus eſt enim uir infidelis per mulierem fi-
delem:& ſanctificata eſt mulier infidelis per uirũ fi-
delem:alioquin filij ueſtri immundi eſſent: nunc au-
15 tẽ ſancti ſunt.¶Quod ſi infidelis diſcedit: diſcedat.
non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in
16 huiuſmodi: in pace autem uocauit nos Deus.¶ Vn-
de enim ſcis mulier,ſi uirũ ſaluum facies? aut unde
17 ſcis uir, ſi mulierem ſaluam facies?¶ niſi unicuiq; ſi-
cut diuiſit Dñs , unumquemq; ſicut uocauit Deus,
ita ambulet , & ſicut in omnibus eccleſijs doceo .
18 ¶Circuncifus aliquis uocatus eſt? non adducat præ-
D putium. In præputio aliquis uocatus eſt?non circũ-
19 cidatur.¶Circunciſio nihil eſt,& præputiũ nihil eſt:
20 ſed obſeruatio mandatorum Dei.¶ |Vnuſquiſq; in
21 qua uocatione uocatus eſt,in ea permaneat . ¶ Ser-
uus uocatus es?nõ ſit tibi curæ:ſed & ſi potes fieri li-
22 ber,magis utere.¶Qui enim in Domino uocatus eſt
ſeruus,libertus eſt Domini:ſimiliter qui liber uoca-
23 tus eſt,ſeruus eſt Chriſti.¶Precio empti eſtis,noli-
E te fieri ſerui hominum.¶Vnuſquiſque in quo uoca-
24 tus eſt , frater in hoc permaneat apud Deum.
25 ¶ De uirginibus autem præceptum Domini nõ ha-
beo: cõſilium autem do , tanquam miſericordiam
26 conſecutus à Domino vt ſim fidelis.¶Exiſtimo er-
go hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatẽ,
27 quoniam bonum eſt homini ſic eſſe : ¶Alligatus es
vxori?noli quærere ſolutionem . Solutus es ab vxo-
28 re?noli quærere vxorem.¶Si autem acceperis vxo-
rem,non peccaſti. Et ſi nupſerit virgo , non pecca-
uit : tribulationem tamen carnis habebunt huiuſ-
29 modi. Ego autem uobis parco .¶ Hoc itaq; dico fra-
tres,tempus breue eſt: reliquum eſt, vt & qui habent
30 vxores, tanquam non habentes ſint : ¶ & qui flent ,
tanquam non flentes:& qui gaudent,tanquam non
gaudentes: & qui emunt , tanquam non poſſidẽtes:
¶& qui vtuntur hoc mundo,tanquam non utantur :
31 præterit enim figura huius mundi.¶Volo autem vos
F ſine ſolicitudine eſſe . ¶ Qui ſine vxore eſt , ſolici-
32 tus eſt quæ Domini ſunt , quomodo placeat Deo .
33 ¶Qui autem cum vxore eſt , ſolicitus eſt, quæ ſunt
34 mundi,quomodo placeat uxori: & diuiſus eſt . ¶ Et
mulier innupta & uirgo ,cogitat quæ Domini ſunt :
vt ſit ſancta & corpore & ſpũ.Quæ autem nupta eſt,
35 cogitat quæ ſunt mundi : quõ placeat viro . ¶ Porrò
hoc ad vtilitatem vẽam dico:non vt non laqueũ uo-
bis iniſciam,ſed ad id quod honeſtũ eſt,& quod fa-
cultatẽ præbeat ſine impedimento Dñm obſeruan-
36 di.¶ Si qs autẽ turpem ſe uideri exiſtimat ſuper uir-
G gine ſua,ꝙ ſit ſuperadulta, & ita oportet fieri:quod
37 uult faciat:non peccat ſi nubat.¶Nam qui ſtatuit in
corde ſuo firmus,non habens neceſſitatẽ,poteſtatẽ
autem habẽs ſuæ uoluntatis,& hoc iudicauit in cor

*maneant
Mat .5. c.32.19.b.9
Mar.10.b.9.10.11.
Lu. 16.d.18
Eph. 4.a.1.
Su.6.d.20.
1.Pet.1.c.18.
*frater 2.
*maneant
*enim
*autem 6.
*obſecran-di.

38 de ſuo,ſeruare virginem ſuam benefacit. ¶Igitur & qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit: 39 & qui non iungit,melius facit.¶|Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir eius viuit:quòd ſi dormierit vir eius,liberata eſt *: cui vult nubat, tantùm in Domino. ¶ Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundùm meum conſilium: puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.

CAPVT VIII.

1 A DE ijs autem quæ idolis ſacrificantur, ſcimus quia omnes ſcientiam habemus. 2 Scientia inflat:charitas verò ædificat.¶Si quis autem ſe exiſtimat ſcire aliquid, nõdum cognouit,quemadmodũ oporteat eũ ſcire. 3 ¶Si quis autem diligit Deũ, hic cognitus eſt ab eo. 4 ¶De eſcis autẽ quæ idolis immolantur,ſcimus quia B nihil eſt idolum in mundo:& quod nullus eſt Deus 5 niſi vnus.¶Nam etſi ſunt qui dicantur dij,ſiue in cœlo,ſiue in terra(ſiquidem ſunt dij multi,& Domini 6 multi)¶nobis tamen vnus Deus, Pater, ex quo omnia & nos in 'illum': & vnus Dominus, Ieſus Chri- 7 ſtus,per quem omnia, & nos per ipſum. ¶ Sed non in omnibus eſt ſcientia. Quidam autem *conſcien- C tia vſque nunc idoli,quaſi idolothytum manducãt: & conſcientia ipſorum cùm ſit infirma, polluitur. 8 ¶ Eſca autem nos non commendat Deo. Neque enim ſi manducauerimus, abundabimus: neque ſi 9 non manducauerimus,deficiemus. ¶Videte autem ne fortè hæc licentia veſtra offendiculum fiat infir- 10 mis.¶Si enim quis viderit eum qui habet ſciẽtiam, D in idolio recumbentem: nõnne conſcientia eius, cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idõ- 11 lothyta?¶|Et peribit infirmus in tua 'ſciẽtia' frater, 12 propter quem Chriſtus mortuus eſt?¶Sic autẽ peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eo- 13 rum infirmam: in Chriſtum peccatis. ¶| Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum:non mandu cabo carnem in æternũ,ne fratrem meũ ſcandalizẽ.

CAPVT IX.

1 A NOn ſum liber?Non ſum Apoſtolus?Nõne Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum vidi?Nõnne opus meum vos eſtis in Do 2 mino?¶- Et ſi alijs non ſum Apoſtolus: ſed tamen vobis ſum:nam ſignaculum Apoſtolatus 3 mei vos eſtis in Domino:¶mea defenſio apud eos 4 qui me interrogant, hæc eſt: ¶Nunquid non habe- 5 mus poteſtatem manducandi & bibendi? ¶ Nunquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circunducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli & fratres 6 Domini, & Cephas? ¶ Aut ego ſolus & Barnabas, 7 non habemus poteſtatem hoc operandi?¶Quis militat ſuis ſtipendijs vnquam? Quis plantat vineam: & de fructu eius non edit?Quis paſcit gregem:& de 8 lacte gregis non manducat? ¶ Nunquid ſecundùm 9 hominem hæc dico?An & lex hæc non dicit?¶Scri- B ptum eſt enim in lege Moyſi:|Non alligabis os bo- 10 ui trituranti.Nunquid de bobus cura eſt Deo?¶An propter nos vtique *dicit?Nam propter nos ſcripta ſunt:quoniã debet in ſpe qui arat,arare:& qui tritu 11 rat,in ſpe fructus percipiendi.¶|Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus,magnum eſt ſi nos carnalia ve 12 ſtra metamus? ¶ Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt: quare non potius nos? Sed non vſi ſumus hac poteſtate:ſed omnia ſuſtinemus,ne quod offendi- 13 culum demus Euangelio Chriſti. ¶| Neſcitis quoniã qui in ſacrario operantur: quæ de ſacrario ſunt edunt:-& qui altari deſeruiunt, cum altari partici- 14 pant? ¶ Ita & Dominus ordinauit ijs qui Euange- 15 lium annunciant, de Euangelio viuere. ¶Ego autem nullo horum vſus ſum. Non autem ſcripſi hæc, C vt ita fiat in me:bonum eſt enim mihi magis mori, 16 quàm vt gloriam meam quis euacuet. ¶ Nam & ſi euangelizauero,nõ eſt mihi gloria: neceſſitas enim mihi incumbit:væ enim mihi eſt,ſi non euangeliza 17 uero. ¶Si enim volens hoc ago: mercedem habeo: 18 ſi autem inuitus:diſpenſatio mihi credita eſt.¶Quæ eſt ergo merces mea?Vt euangelium prædicans,ſine ſumptu ponam Euangelium, vt non abutar po- 19 teſtate mea in Euangelio.¶Nam cùm liber eſſem ex omnibus, omnium me ſeruum feci:vt plures lucri- 20 facerem. ¶Et factus ſum Iudæis tanquam Iudæus: 21 vt Iudæos lucrarer.¶ijs qui ſub lege ſunt: quaſi ſub lege eſſem(cùm ipſe nõ eſſem ſub lege)ut eos q ſub D lege erant, lucrifacerem:ijs qui ſine lege erãt,tanquã ſine lege eſſem(cùm ſine lege Dei non eſſem:ſed in lege eſſem Chriſti) ut lucrifacerem eos qui ſine le- 22 ge erant.¶Factus ſum infirmis infirmus:ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus ſum: ut om- 23 nes facerem ſaluos. ¶ Omnia autem facio propter 24 Euangelium: ut particeps eius efficiar. ¶Neſcitis quòd ij qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt: ſed unus accipit brauium?Sic currite ut com- 25 prehendatis. ¶Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorru- 26 ptam.¶Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: 27 ſic pugno, non quaſi aërem uerberans:¶ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.

CAPVT X.

1 A NOlo enim uos ignorare fratres, quoniam patres noſtri omnes | ſub nube fuerunt, 2 & omnes | mare tranſierunt, ¶ & omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in ma- 3 ri:&| omnes eandem eſcam ſpiritalem manduca- 4 uerunt, ¶ & omnes eundem potum ſpiritalem bi- B berunt(bibebant autem de ſpiritali, conſequente 5 eos, petra:petra autem erat Chriſtus:)¶ ſed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo:nam | pro- 6 ſtrati ſunt in deſerto:¶ Hæc autem in figura facta ſunt noſtri,ut non ſimus concupiſcentes malorum, 7 | ſicut & illi concupierunt. ¶ Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam ex ipſis: quemadmodum | ſcriptum eſt: | Sedit populus manducare & bibere, 8 & ſurrexerunt ludere. ¶Neque fornicemur, | ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt una 9 die uiginti tria millia.¶Neq; tẽtemus Chriſtum: ſi- C cut quidam eorum tentauerunt, & | à ſerpentibus 10 perierunt. ¶Neque murmuraueritis: | ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab extermi- 11 natore. ¶Hæc autem omnia in figura contingebant illis:ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, 12 in quos fines ſeculorum deuenerunt. ¶ Itaque qui 13 ſe exiſtimat ſtare, uideat ne cadat. ¶ Tentatio uos non 'apprehendat', niſi humana:fidelis autem Deus D eſt, qui non patietur uos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cùm tentatione prouen- 14 tum,ut poſsitis ſuſtinere.¶propter quod chariſsimi

mihi,

15 mihi, fugite ab idolorum cultura. ¶Vt prudentibus
16 loquor: uos ipsi iudicate quod dico. ¶Calix benedi
ctionis, cui benedicimus, nónne cōmunicatio san-
guinis Christi est? & panis quem frangimus, nónne
17 participatio corporis Dñi est? ¶Quoniam vnus pa-
E nis, & vnum corpus multi sumus: ˋoēs quiˋ de vno
18 pane* participamus. ¶Videte Israël secundùm car-
nem: nónne qui edunt hostias, participes sunt alta-
19 ris? ¶Quid ergo? dico qđ idôlis immolatum, sit ali-
20 quid? aut ꝙ idôlum sit aliquid? ¶Sed quæ immolant
Gentes, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolo au
21 tem vos socios fieri dæmoniorum. ¶Non potestis
calicem Dñi bibere, & calicem dæmoniorum: non
potestis mensæ Dñi participes esse, & mensæ dæmo
22 niorum. ¶An æmulamur Dñm? Nunquid fortiores
F illo sumus? ¦Oīa mihi licēt, sed non oīa expediunt.
23 ¶Omnia mihi licent, sed non oīa ædificant. ¶Nemo
24 quod suum est quærat, sed quod alterius. ¶Oē quod
25 in macello venit manducate, nihil interrogantes
26 propter conscientiam. ¶Dñi* est ¦terra & plenitudo
27 eius. ¶Si quis vocat vos infidelium*, & vultis ire: oē
quod uobis apponitur mādúcate, nihil interrogan
28 tes propter conscientiam. ¶Si quis autem dixerit:
G Hoc ˋimmolatumˋ est idôlis: nolite manducare pro
pter illum qui indicauit, & propter conscientiam:
29 ¶conscientiam autem dico non tuam, sed alterius.
Vt quid enim libertas mea iudicatur ˋab alienaˋ con
30 scientia? ¶Si ego cum gratia participo: quid blasphe
31 mor pro eò quòd gratias ago? ¶¦Siue ergo mandu-
catis, siue aliud quid facitis, oīa in gloriam Dei fa-
32 cite. ¶Sine offensione estote Iudæis & Gentibus, &
33 Ecclesiæ Dei: ¶sicut & ego per oīa oībus placeo, nō
quęrēs qđ mihi vtile est, sed qđ multis: vt salui fiāt.

CAPVT XI.

1 IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.
A ¶Laudo autem vos fratres, ꝙ per omnia
2 mei memores estis: & sicut tradidi vobis,
3 præcepta ˋmea tenetis. ¶Volo autem vos
scire, ꝙ oīs viri caput Christus est: caput autem mu
4 lieris, vir: caput verò Christi, Deus. ¶Oīs vir orans
aut prophetās velato capite, deturpat caput suum.
5 ¶Omnis autem mulier orans aut prophetans non
velato capite, deturpat caput suum: vnum enim est
6 ac si decaluet. ¶Nam ¦si non velatur mulier, *tondea
B tur. Si verò turpe est mulieri tonderi, aut decalua-
7 ri: velet caput suum. ¶Vir quidem non debet velare
caput ˋsuumˋ: quoniam imago & gloria Dei est: mu
8 lier autem gloria viri est. ¶Non enim vir ex mulie-
9 re est, sed mulier ex viro. ¶¦Etenim non est creatus
vir propter mulierem, sed mulier propter virum.
10 ¶(Ideo debet mulier ˋpotestatemˋ habere supra ca-
11 put* propter angelos.) ¶Veruntamen neque vir sine
12 muliere: neque mulier sine viro in Domino. ¶Nam
sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: oīa au-
13 tem ex Deo. ¶Vos ipsi iudicate: decet mulierem non
14 velatam orare Deum? ¶Nec ipsa natura docet vos,
quòd vir quidem si comam nutriat, ignominia est
15 illi: ¶mulier verò si comā nutriat, gloria est illi, quo
D niam capilli pro velamine ei dati sunt? ¶Siquis au-
16 tem videtur contentiosus esse: nos talem consuetu-
17 dinem non habemus, neq; ˋEcclesiaˋ Dei. ¶Hoc au-
tem præcipio: non laudans, quòd non in melius, sed
18 in deterius conuenitis. ¶Primùm quidem conue-
uientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse in
19 ter uos, & ex parte credo. ¶Nam oportet & hæreses
esse: ut & qui probati sunt manifesti fiant in uobis.
20 ¶Conuenientibus ergo vobis in vnum, iam non est
21 dominicam cœnam manducare. ¶Vnusquisq; enim
suam cęnam præsumit ad manducandum. Et alius
22 quidē esurit: alius autem ebrius est. ¶Nunquid do-
mos non habetis ad manducandum & bibendum?
E aut Ecclesiam Dei contemnitis: & confunditis eos
qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos in
23 hoc? non laudo. ¶Ego enim accepi à Domino quod
& tradidi vobis: quoniam Dominus Iesus in qua
24 nocte tradebatur, accepit panem: ¶& gratias agens
fregit, & dixit: ¦Accipite & manducate, hoc est cor-
pus meum quod pro uobis tradetur: hoc facite in
25 meam commemorationem. ¶Similiter & calicem
F postquam cœnauit, dicens: Hic est calix nouum te-
stamentum est in meo sanguine: hoc facite, quoties
26 cunq; bibetis, in meam commemorationem. ¶Quo
tiescunque enim manducabitis panem hunc, & ca-
licem bibetis: mortem Domini annunciabitis, do-
27 nec ueniat. ¶¦Itaque quicunque manducauerit pa-
nem hunc, vel biberit calicē Domini indignè, reus
28 erit corporis & sanguinis Domini. ¶¦Probet au-
tem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de ca
29 lice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè: iu
G dicium sibi manducat & bibit, non dijudicans cor-
30 pus Domini. ¶Ideo inter vos multi infirmi & imbe
31 cilles, & dormiunt multi. ¶Quòd si nosmetipsos di-
32 iudicaremus: non vtique iudicaremur. ¶Dum iudi-
camur autem, à Domino corripimur: vt non cùm
33 hoc mundo damnemur. ¶Itaque fratres mei, cùm
conuenitis ad manducandum, inuicem expectate.
34 ¶Si quis esurit, domi manducet: ut non in iudicium
cōueniatis. Cætera autem, cùm uenero, disponam.

CAPVT XII.

1 DE spiritualibus autem, nolo uos ignora-
A re fratres. ¶Scitis quoniam cùm Gentes
2 essētis, ad simulachra muta prout duce-
3 bamini euntes. ¶Ideo notum uobis facio
quòd ˋnemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema
ˋIesuˋ. Et nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in
4 Spiritu sancto. ¶¦Diuisiones uerò gratiarum sunt:
5 idem autem Spiritus. ¶Et diuisiones ministratio-
6 num sunt, idem autem Dominus. ¶Et diuisiones o-
perationum sunt, idem verò Deus, qui operatur
7 omnia in omnibus. ¶Vnicuique autem datur mani
8 festatio Spiritus ad utilitatem. ¶Alij quidem per
Spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo
9 scientiæ, secundùm eundem Spiritum: ¶alteri fides
in eodem Spiritu: alij gratia sanitatum, in uno Spi
10 ritu: ¶alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij di-
B scretio spirituum, alij genera linguarum, alij inter-
11 pretatio sermonum. ¶¦Hæc autem omnia operatur
vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis pro-
12 ut uult. ¶¦Sicut enim corpus unum est, & membra
habet multa: omnia autem membra corporis cùm
sint multa, unum tamē corpus sunt, ita & Christus.
13 ¶Etenim in vno Spiritu oēs nos in unum baptizati
sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue libe-
14 ri: & omnes in uno Spiritu potati sumus. ¶Nam &
15 corpus non est unū mēbrum, sed multa. ¶Si dixerit
pes: Qm̄ non sum manus, non sum de corpore: num
16 ideo non est de corpore? ¶Et si dixerit auris: Quo-
C niam non sum oculus, non sum de corpore: num
17 ideo non est de corpore? ¶Si totum corpus oculus:
18 ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus? ¶Nunc

Margin: ¦nō oēs 6. / *& de vno calice. / ¦Eccl. 37. d. 18. / ¦Iu. 6. c. 12. / ¦Ps. 23. a. 1. / 49 b. 12. / * enim 1. / *ad cœnā, / *immola- / titium 7. / ˋalia 3. / ¦Col. 3. c. 17. / ¦Eph. 5. c. 23. / *& 31. / -5. / ¦Ge. 2. d. 21 / *velamen / *suum, & / ˋecclesiæ a / Mat. 26. c. 26. / Mar. 14. c. 22. / Lu. 22. b. 19 / ¦Iohā. 6. f. 59. / ¦1. Co. 13. b. 5. / ¦Marc. 9. f. 36. / ˋIesum 1. / ¦Ro. 12. b. 6. / 1. Pet. 4. e. 10. / ¦Ro. 12. a. 3. / ¦Eph. 4. b. 7. / Ro. 12. a. 4.

autem posuit Deus membra unumquodque eorum
19 in corpore sicut uoluit. ¶ Quod si essent omnia u-
20 num mẽbrum: vbi corpus? ¶ Nunc autem multa qui-
21 dem membra, vnum autem corpus. ¶ Non potest au
tem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo:
aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessa-
22 rij. ¶ Sed multò magis quæ videntur membra corpo
23 ris infirmiora esse, necessaria sunt: ¶ & quæ puta-
mus ignobiliora membra esse corporis, his hono-
rem abundãtiorem circundamus: & quæ inhonesta
sunt nostra, abundantiorem honestatem habent.
24 ¶ Honesta autem nostra, nullius egent: sed Deus tẽ-
perauit corpus, ei cui deerat abundantiorem tri-
25 buendo honorem, ¶ vt non sit schisma in corpore,
26 sed idipsum pro inuicem solicita sint membra. ¶ Et
D siquid patitur vnum membrum, compatiuntur om
nia membra: siue gloriatur vnum membrum, con-
27 gaudent omnia membra. ¶ Vos autem estis corpus
28 Christi, & membra de membro. ¶ Et quosdam qui-
dem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos,
secundò prophetas, tertiò doctores, deinde virtu-
tes, exinde gratias curationum, opitulationes, gu-
29 bernationes, genera linguarum*. ¶ Nunquid omnes
apostoli? Nunquid omnes prophetæ? nunquid om-
30 nes doctores? ¶ nunquid omnes virtutes? nunquid
omnes gratiam habent curationum? nunquid om-
nes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretan
31 tur? ¶ Aemulamini autem charismata meliora. Et
adhuc excellentiorem viam vobis demonstro.

Ro 12. b. | ph. 4 b. 11. | * interpret. ones sera n onu m.

CAPVT XIII.

1 A Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam: factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tin-
2 niens. ¶ Et si habuero prophetiam, & no uerim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si ha buero omnem fidem ita vt montes transferam, cha-
3 ritatem autem non habuero: nihil sum. Et si distri- buero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charita
4 tem autem non habuero: nihil mihi prodest. ¶ Cha
B ritas patiẽs est, benigna est, charitas nõ æmulatur,
5 non agit perperã, nõ inflatur, ¶ non est ambitiosa, nõ quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat ma-
6 lum, ¶ non gaudet super iniquitate, congaudet au-
7 tem veritati: ¶ omnia suffert, omnia credit, omnia
8 sperat, omnia sustinet. ¶ Charitas nunquàm excidit:
C siue propbetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabũt,
9 siue scientia destruetur. ¶ Ex parte enim cognosci-
10 mus, & ex parte prophetamus. ¶ Cùm autem vene- rit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte
11 est. ¶ Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus, sa piebam ut paruulus, cogitabam vt paruulus: Quan- do autem factus sum vir, euacuaui quæ erant par-
12 uuli. ¶ Videmus nunc per speculum in ænigmate:
D tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex par te, tunc autem cognoscam sicut & cõgnitus sum.
13 ¶ Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hęc: maior autem horum est charitas.

CAPVT XIIII.

1 A Sectamini charitatem, æmulamini spiritalia:
2 magis autem vt prophetetis. ¶ Qui enim lo- quitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur my
3 steria. nam ¶ qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolatio-
4 nem. ¶ Qui loquitur lingua, semetipsum ędificat: qui
5 autem prophetat, Ecclesiam ędificat. ¶ Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, nisi fortè interpretetur, vt Ecclesia ædifica-
6 tionem accipiat. ¶ Nunc autem fratres, si venero ad
B vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in pro
7 phetia, aut in doctrina? ¶ Tamẽ quæ sine anima sunt vocem dantia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctio nem sonituum dederint, quõ scietur id quod cani-
8 tur, aut quod citharizatur? ¶ Etenim si incertã uocẽ
9 det tuba: quis parabit se ad bellum? ¶ Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis: quõ scietur id quod dicitur? eritis enim in aëra loquen-
10 tes. ¶ Tam multa, vtputa, genera linguarum sunt in
C hoc mundo, & nihil sine voce est. ¶ Si ergo nescie-
11 ro virtutẽ vocis, ero ei cui loquor barbarus: & qui
12 loquitur mihi, barbarus. ¶ Sic & vos, quoniam æmu latores estis spirituum: ad ædificationem Ecclesiæ
13 quærite vt abundetis. ¶ Et ideo qui loquitur linguã,
14 oret vt interpretetur. ¶ Nam si orem lingua, spiritus
15 meus orat: mens autem mea sine fructu est. ¶ Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallã spi-
16 ritu, psallã & mente. ¶ Cæterum si benedixeris spi- ritu qui supplet locum idiotæ, quõ dicet, Amen su
D per tuam benedictionem? quoniam quid dicas, ne-
17 scit. ¶ nam tu quidem bene gratias agis, sed alter nõ
18 ædificatur. ¶ Gratias ago Deo meo, quòd oĩum uestrum
19 lingua loquor. ¶ Sed in ecclesia volo quinq; verba sensu meo loqui, vt & alios instruam: quã decẽ mil
20 lia verborum in lingua. ¶ Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote: sensibus autem
21 perfecti estote. ¶ In lege scriptum est: Quoniam in alijs linguis & labijs alijs loquar populo huic: & nec
22 sic exaudient me, dicit Dñs. ¶ Itaq; linguę in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus. prophetiæ au-
23 tem, non infidelibus, sed fidelibus. ¶ Si ergo conue-
E niat vniuersa ecclesia in vnum, & oẽs linguis loquã tur, intrent autẽ idiotæ, aut infideles: nonne dicent
24 quòd insanitis? ¶ Si autem omnes prophetent, intret au tem quis infidelis, uel idiota: conuincitur ab oĩbus,
25 dijudicatur ab oĩbus: ¶ occulta cordis eius manife- sta fiunt: & ita cadens in faciem, adorabit Deum,
26 pronuncians, quòd uerè Deus in uobis sit. ¶ Quid ergo est fratres? Cùm cõuenitis, unusquisq; uestrum psal mum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: oĩa ad ædi
27 ficationem fiant. ¶ Siue lingua quis loquitur, secun dùm duos, aut ut multum tres, & per partes, & unus
28 interpretetur. ¶ Si autem non fuerit interpres, ta-
F ceat in ecclesia, sibi autem loquatur & Deo. ¶ Pro- phetæ autem duo aut tres dicant, & cæteri dijudi-
30 cent. ¶ Quòd si alij reuelatum fuerit sedenti, prior ta
31 ceat. ¶ Potestis enim omnes per singulos propheta-
32 re, ut omnes dicant, & omnes exhortentur: ¶ & spi-
33 ritus prophetarum, propbetis subiecti sunt. ¶ Non enim est dissensionis Deus: sed pacis: sicut & in
34 omnibus ecclesijs sanctorum-doceo. ¶ Mulieres
35 in ecclesijs taceant: non enim permittitur eis lo- qui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. ¶ Siquid
G autem uolunt discere, domi uiros suos interro- gent. Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia.
36 ¶ An à uobis uerbum Dei processit? aut in uos so-
37 los peruenit? Si quis uidetur propheta esse, aut spi- ritualis,

* Spiritus | -1. | -a. | quis supplet locum idiotæ. | * enim. Is. 28. c. 11 | prophetia | quid | subiecti sunt. | -1. | 1. Ti. 2. d. 11 Ge. 3. c. 16

ritualis, cognoscat quæ scribo uobis, quia Domini
38 sunt mandata. Si quis autem ignorat, ignorabitur.
39 Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui lin
40 guis nolite prohibere. Omnia autem honestè, & secundùm ordinem fiant in uobis.

CAPVT XV.

1 A Notum autem uobis facio, fratres, Euangelium quod prædicaui uobis, quod &
2 accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini, qua ratione prædicauerim vo
3 bis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis qđ & accepi, quoniā Chřs mortuus
4 est pro peccatis nostris secundū scripturas: & q; sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secūdùm
5 scripturas. Et quia visus est Cephæ, & post hoc vn-
6 decim. Deinde visus est plus q̃ quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsq; adhuc, qui-
7 dā aūt dormierunt. Deinde visus est Iacobo, dein
8 de Apostolis oībus. Nouissimè aūt oīum tāquàm
9 abortiuo, visus est & mihi. Ego enim sum mini-
B mus Apostolorum, qui nō sum dignus vocari Apo
10 stolus, quoniā persecutus sum ecclesiā Dei. Gr̃a au tē Dei sum id quod sum: & gr̃a eius in me vacua nō fuit, sed abundantiùs illis oībus laboraui: non ego
11 autē, sed gr̃a Dei mecū. Siue enim ego, siue illi: sic
12 prædicamus, & sic credidistis. Si autē Chřs prędicat͂ q̄ resurrexit à mortuis: qūo quidā dicunt in vo-
13 bis, quoniā resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est: neq; Christus
14 resurrexit. Si aūt Christus nō resurrexit: inanis est
15 ergo pdicatio nostra, inanis est & fides vestra. Inueni-
C mur autē & falsi testes Dei: quoniā testimoniū diximus aduersus Deum, q̄ suscitauerit Christum,
16 quē nō suscitauit, si mortui non resurgunt. Nam si
17 mortui nō resurgunt, neq; Christus resurrexit. Qđ si Chřs nō resurrexit: vana est fides vestra, adhuc e-
18 nim estis in peccatis vestris. Ergo & qui dormierūt
19 in Christo, perierūt. Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus: miserabiliores sumus oībus ho
20 minibus. Nunc autē Christus resurrexit à mortuis
21 primitiæ dormientium, quoniā quidē per hoīem
22 mors: & per hoīem resurrectio mortuorū. Et sicut in Adā oēs moriunt: ita & in Chr̄o oēs viuificabun
23 tur. Vnusquisq; autē in suo ordine, primitię Chřs: deinde ij q̄ sunt Christi, qui in aduentum eius crediderunt.
24 Deinde finis: cùm tradiderit regnū Deo
D & patri, cùm euacuauerit oēm principatū & ptātē
25 & virtutē. Oportet autē illum regnare, donec po-
27 nat oēs inimicos sub pedibus eius. Nouissima au tē inimica destruetur mors. Oīa enim sub pedibus
27 eius. Cùm autē dicat: Oīa subiecta sunt ei: sine dubio, preter eum qui subiecit ei oīa. Cùm autem sub
28 iecta fuerint illi oīa: tūc & ipse Filius subiectus erit
29 ei q̄ subiecit sibi oīa, vt sit Deus oīa in oībus. Alioquin quid facięt, qui baptizant pro mortuis, si oīno mortui non resurgunt? vt quid & baptizantur pro il
30 lis? vt quid & nos periclitamur oī hora? Quotidie morior propter vestrā gloriā, fratres, quā habeo in Chri
32 sto Iesu Dño nostro. Si (secundùm hominē) ad bestias pugnaui Ephesi, quid mihi prodest, si mortui nō resurgunt? manducemus & bibamus, cras enim
3 moriemur. Nolite seduci, Corrumpūt mores bo-
4 nos colloquia mala. Euigilate iusti: & nolite pec
E care: ignorantiā enim Dei quidam habent, ad reuerē
35 rentiā vobis loquor. Sed dicit aliquis: Quomodo resurgunt mortui? quali autem corpore venient?
36 Insipiēs, tu quod seminas nō viuificatur, nisi prius
37 moriatur. Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, utputa tri-
38 tici, aut alicuius cæterorum. Deus autē dat illi corpus sicut vult: & vnicuiq; seminum proprium cor-
39 pus. Non omnis caro, eadem caro: sed alia homi-
40 num, alia pecorum, alia uolucrum, alia piscium. Et corpora cęlestia, & corpora terrestria: sed alia qui-
41 dem cœlestium gloria, alia aūt terrestrium. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stel-
42 larum. Stella enim à stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptio
43 ne, surget in incorruptione. Seminatur in igno-
F bilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate,
44 surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spi
45 ritale, sicut scriptum est: Factus est primus homo Adam in aīam uiuentē: nouissimus Adā in spiritū ui
46 uificantem. Sed non prius quod spiritale est, sed
47 quod animale: deinde quod spiritale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo, cœ
48 lestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cę
49 lestis, tales & cœlestes. Igitur sicut portauimus imaginem terreni: portemus & imaginem cœlestis
50 Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere nō possunt, neq; corruptio in-
51 corruptelam possidebit. Ecce mysterium uobis di
G co. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes im
52 mutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba (canet enim tuba) & mortui resurgent in-
53 corrupti: & nos inmutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale
54 hoc induere immortalitatem. Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo
55 q̄ scriptus est: Absorpta est mors in uictoria. Vbi
56 est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est: virtus uerò
57 peccati, lex. Deo autem gratias qui dedit nobis uictoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.
58 Itaq; fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles: abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor uester non est inanis in Domino.

CAPVT XVI.

1 A De collectis autem quæ fiunt in sanctos, sicut ordinaui ecclesijs Galatiæ, ita & uos
2 facite. Per unam sabbathi vnusquisque uestrum apud se seponat, recondens qđ ei bene placuerit, ut non cùm uenero, tunc colle-
3 ctę fiant. Cum autem præsens fuero: quos probaueritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam
4 uestrā in Ierusalē. Quod si dignum fuerit ut & ego
5 eam, mecum ibunt. Veniā autem ad uos, cùm Macedoniam pertransiero: nam Macedoniam pertran
6 sibo. Apud uos autem forsitan manebo, uel etiā hye
B mabo: vt uos me deducatis quocunq; iero. Nolo
7 enim uos modò in trāsitu uidere: spero enim me aliquantulum temporis manere apud uos, si Domi-
8 nus permiserit. Permanebo autem Ephesi usq; ad
9 Pentecosten. Ostium enim mihi apertum est magnum & euidens, & aduersarij multi. Si autem ue-
10 nerit Timótheus, uidete ut sine timore sit apud
11 uos: opus enim Domini operatur, sicut & ego. Ne quis ergo illum spernat, deducite autem illum in pace: vt ueniat ad me, expecto enim illum cum fra

Gal.1.b.11. | 1.Pet.1.d 24. | Is.53.b.5 | c.8. | Ioh.2.a.2 | Mat.12.c. 40. | Mat.28.a. 6. | Mar.16.a.6 | Lu.24.a.6. | c.34. | Ioh.20.c. 19. | Act.9.a.3 | Ephe.3.b 8. | Apo.1.b.5 | Col.1.c.18 | enim 3. | Ge.3.a.6. | Ro.5.c.12 | 6.d.23. | 1.The.4.d. 15. | Ps.109.a.1 | Heb.1.d.13 | 10.c.13. | Nouissimè | Psa.8.b.8. | Heb.2.b.8 | propter | Is.22.d.13 | 56.d.12. | Sap.2.b.6. | iustè 4. | dicet 4. | ueni 1.a.8 | uoluit 8. | Ge.2.b.7. | corruptibile hoc induerit incorruptionem, & | Os.13.d.14. | Heb.2.d.14. | 1.Ioh.5.a.5

12 tribus.¶De Apollo autem fratre,-uobis`notum fa-
C cio, quoniā multum rogaui eum, vt veniret ad vos cū fratribus: & vtiq; non fuit voluntas eius,vt nunc
13 veniret:veniet antem cùm ei vacuum fuerit. ¶Vigi-
14 late,state in fide,viriliter agite,& cōfortamini.¶Om
15 nia vestra in charitate fiant.¶Obsecro autem vos fratres,nostis domum Stephanæ & Fortunati*quoniā sunt primitiæ Achaiæ,& in ministerium sanctorum
16 ordinauerunt se ipsos: ¶ vt & vos subditi sitis eius-
17 modi, & omni cooperanti & laboranti. ¶ Gaudeo
D autem in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam id quod vobis deerat, ipsi supple-
18 uerunt. ¶ refecerunt enim & meum spiritum & ve-
19 strum. Cognoscite ergo qni huiusmodi sunt. ¶Salutant vos*ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum,Aquila & Priscilla cum domestica sua ec-
20 clesia*.¶Salutant vos omnes fratres. Salutate inui-
21 cem in osculo sancto. ¶Salutatio mea manu Pauli:
22 ¶ Siquis non amat Dominum nostrum Iesum Chri
23 stum, sit anáthema. Maranatha. ¶Gratia Domini
24 nostri Iesu-Christi` vobiscum. ¶Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

-3. *& Achaci *omnes *apud quos & hospitor. -3.

ARGVMENTVM IN SECVNDAM Epistolam Pauli ad Corinthios.

POST actam à Corinthijs pœnitentiam, consolatoriam scribit eis epistolam Apostolus à Troade per Titum. Et collaudans eos, hortatur ad meliora, contristatos quidem eos, sed emendatos ostendens.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Corinthios II.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timótheus frater: ecclesiæ Dei quæ est Corinthi cū oībus scīs,q sunt in uniuer saAchaia.
2 Gratia vobis &pax à Deo Patre nostro, & Dño Iesu Chrō.
3 ¶ Benedictus Deus & Pater Dñi nostri Iesu Chrī,pater misericordiarū,& Deus
4 totius consolationis, ¶ qui consolatur nos in omni tribulatione nostra,vt possimus & ipsi cōsolari eos qui in oī pressura sunt, per exhortationem qua ex-
5 hortamur & ipsi à Deo: ¶ quoniam sicut abundant passiones Chrī in nobis, ita & per Chrm abundat
6 consolatio nostra. ¶Siue autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute: * siue exhortamur, pro
B vestra exhortatione-& salute` quæ operatur `tolerantiā`earundem passionum quas & nos patimur:
7 ¶`& spes nostra firma est`pro vobis:scientes q sicut
8 socij passionum estis,sic eritis & cōsolationis. ¶Nō enim volumus ign orare vos fratres, de tribulatione nostra,quæ facta est in Asia,quoniam supra modum grauati sumus supra virtutem,ita vt tęderet nos
9 etiam viuere. ¶Sed ipsi in nobismetipsis rnsum mortis habuimus,vt non simus fidentes in nobis, sed in
10 Deo qui suscitat mortuos, ¶ qui de tantis periculis nos eripuit & eruit: in quem speramus quoniam &
11 adhuc eripiet: ¶adiuuantibus & vobis in orone pro nobis,vt ex multarum personis facierum, eius quæ in nobis est donationis,per multos grę agantur pro
12 nobis. ¶Nam gloria nostra hęc est testimonium con
C scientiæ nostræ,q in simplicitate & synceritate Dei & non sapientia carnali,sed in gratia Dei conuersati sumus, in-hoc`mundo:abundantiùs autē ad vos.
13 ¶Non enim alia scribimus uobis,quàm quę legistis &`cognoscitis. ¶Spero autē q usq, in finem cogno-
14 scetis, ¶sicut & cognouistis nos ex parte,quòd gloria uestra sumus: sicut & uos nostra in die Domini
15 nostri Iesu Christi. ¶Et hac confidentia uolui priùs uenire ad uos, ut secundam gratiam haberetis:
16 ¶ & per uos transire in Macedoniam, & iterum à Macedonia uenire ad uos, & à uobis deduci in

Ephe.1.a.3. 1.Pet.1.a.3. *siue consolamur pro vestra consolatione. -6- `in tolerantiam 4. `vt spes nostra firma sit -a. `cognouistis

Iu-

17 Iudæam.?Cum ergo hoc uoluissem, nunquid leuita- D te usus sum? Aut quæ cogito, secundùm carnem co 18 gito, ut sit apud me EST, & NON? ? Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui fuit apud uos, nō 19 est in illo EST, & NON.? Dei enim filius Iesus Christus, qui in uobis per nos prædicatus est, per me & Syluanum & Timotheum, non fuit in illo 20 EST, & NON, sed EST in illo fuit.? Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo & 21 per ipsum, Amen Deo, ad gloriam nostram.? Qui autem confirmat nos uobiscum in Chrō, & qui un-22 xit nos, Deus:? qui & signauit nos, & dedit pignus 23 Spūs in cordibus nostris.? Ego autem testem Deum inuoco in aiam meā, quod parcens uobis, nō ueni ultrà 24 Corinthum,? non quia dominamur fidei uestræ: sed adiutores sumus gaudij uestri, nam fide statis.

CAPVT II.

1 A 2 Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia uenirem ad uos.? Si enim ego contristo uos: & quis est qui me læti ficet, nisi qui contristatur ex me?? Et hoc 3 ipsum scripsi uobis, ut nō cùm uenero tristitiam su per tistiti ā habeā, de quibus oportuerat me gaude re: confidēs in omnibus uobis, quia meū gaudium, 4 omnium uſtrum est.? Nā ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi uobis per multas lachrymas: nō ut cōtristemini, sed ut sciatis quam charitatē ha 5 beam abundantiùs in uobis.? Si quis autem contri stauit, nō me cōtristauit: sed ex parte, ut non onerē 6 omnes uos.? Sufficit illi qui eiusmodi est, obiurga- B tio hęc quę fit à pluribus: ita? ut ecōtrario magis do 7 netis & consolemini ne fortè abundantiori tristitia 8 absorbeatur qui eiusmodi est.? Propter quod ob- 9 secro vos, vt confirmetis in illum charitatem.? Ideo enim & scripsi, ut cognoscā experimentum uestrum 10 an in oībus obedientes sitis.? Cui autē aliquid *donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, si qd do- 11 naui, propter uos in persona Christi,? ut non circumueniamur à satana. non enim ignoramus co- 12 gitationes eius.? Cum uenissem autem Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi aper- 13 tum esset in Domino:? non habui requiem spiritui meo, eò quod non inuenerim Titum fratrem meū: sed ualefaciēs eis, profectus sum in Macedoniam. 14 ? Deo autem gratias qui semper triumphat nos in D Chro Iesu, & odorē notitiæ suæ manifestat per nos 15 in oī loco.? quia Chri bonus odor sumus Deo in ijs 16 qui salui fiunt, & in ijs qui pereunt.? alijs quidem odor mortis in mortem: alijs autem odor uitæ in ui 17 tam. Et ad hæc quis tam idoneus?? Nō enim sumus sicut plurimi, adulterātes uerbū Dei, sed ex synceri ta te, sed sicut ex Deo, corā Deo, i Chro loquimur

CAPVT III.

1 A 2 Incipimus iterum nosmetipsos commen dare? aut nunquid egemus (sicut quid à) cōmendatitijs epistolis ad uos, aut ex uo bis?? Epistola nostra uos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scit & legit ab oībus hoībus: 3 ? manifestati quod epistola estis Chri, ministrata à nobis, & scripta nō atramēto, sed Spū Dei uiui: nō ī ta 4 bulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.? Fi- 5 duciā aūt talem hēmus per Chrm ad Deum:? nō quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex 6 nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.? quod & ido- B neos nos fecit ministros noui testamenti: non *literæ, se Spūs: litera enim occidit: Spiritus autem uiuifi- 7 cat.? Quòd si ministratio mortis, literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, pp gloriam vultus 8 eius, quæ euacuatur:? quō nō magis ministratio Spi 9 ritus erit in gloria?? Nā si ministratio dānationis in 10 gloria est, multò magis abundat ministerium iusti- C tiæ in gloria.? Nā nec glorificatum est, quod claruit 11 in hac parte, pp excellentem gloriam.? Si enim qd euacuatur per gloriam est: multò magis quod ma- 12 net, in gloria est.? Habentes igitur talem spem, mul 13 ta fiducia vtimur:? & non sicut Moyses ponebat ve lamen super faciem suam, vt non intenderent filij 14 Isra l in faciem eius quod euacuatur,? sed obtusi sunt sensus eorum. Vsq; in hodiernum enim diem, idipsum velamen lectione veteris testamēti manet non reuelatum (*quoniam in Christo euacuatur,) 15 ? sed vsq; in hodiernum diem, cùm legitur Moyses, 16 velamē positum est super cor eorum.? Cùm autem 17 conuersus fuerit ad Dnm: auferetur velamen.? Dns autem Spiritus est.? Vbi autem Spiritus Dni: ibi li- 18 bertas.? Nos verò oēs, reuelata facie gloriam Dni speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquā à Domini Spiritu.

CAPVT IIII.

1 A 2 Ideò habentes hanc ministrationem iux ta quod misericordiam cōsecuti sumus, non deficimus,? sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neq; adulterantes verbum Dei, sed in manifestatio ne veritatis cōmendantes nosmetipsos ad omnem 3 conscientiam hominum coram Deo.? Quòd si etiā opertum, est Euangelium nostrum: in ijs qui pe- 4 reunt, est opertum:? in quibus Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat *illuminatio Euangelij gloriæ Christi, qui est imago 5 Dei.? Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Ie- B sum Christum Dominum nostrum: nos autem ser 6 uos vestros per Iesum,? quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, *ipse illuxit in cordi bus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis 7 Dei in facie Christi Iesu.? Habemus autem thesau rum istum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtu- 8 tis Dei, & non ex nobis.? In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, 9 sed non destituimur:? persecutionem patimur, C sed non derelinquimur:* deijcimur, sed non pe- 10 rimus: semper mortificationem Iesu in corpore nostro circūferentes, vt & uita Iesu manifestetur in 11 corporibus nostris.? Semper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Iesum: vt & uita Iesu 12 manifestetur in carne nostra mortali. Ergo? mors in 13 nobis operatur, uita autem in vobis.? Habentes au tem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter qd locutus sum, & nos credimus pro- 14 pter quod & loquimur:? scientes quoniā qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet 15 vobiscum,? Omnia enim propter uos, ut gratia abū D dans per multos in gratiarum actione, abundet in 16 gloriā Dei.? Propter quod nō deficimus: sed licèt is qui foris est noster homo corrumpit: tn is qui intus 17 est renouat de die in diem.? Id enim quod in præ-

Margin notes: *fit10. *donastis *litere, sed Spiritus -8. Exo.34.d 33. *quod 6. ls.4.d.13. *eis 1. -11. *qui 3. *humiliamur, sed n confundimur. Psal.115. 10.

senti est momētaneū & leue tribulationis nostrę, su pra modū in sublimitate æternū glorię pōdus operatur in nobis, ¶nō cōtē plātibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quę autem non videntur, æterna sunt.

CAPVT V.

1 A Cimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationē ex Deo habemus, domum non manufactā æternā in cęlis. ¶Nam & 2 in hoc ingemiscimus, habitationē nostram quæ de 3 cœlo est, superindui cupientes: ¶si tamen vestiti, * 4 nō nudi inueniamur. ¶Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: eò quod nolumus expoliari, sed superuestiri, vt absorbeatur quod mortale 5 est, à vita. ¶Qui autē efficit nos in hoc ipsum, Deus: 6 qui dedit nobis pignus spūs. ¶Audentes igitur semper, & scientes quoniā dum sumus in corpore, pe-7 regrinamur à Dño, ¶(per fidē enim ambulamus, & 8 non per specię) audemus autē, & bonā voluntatē B habemus magis peregrinari à corpore, & præsen-9 tes esse ad Dñm. ¶Et ideo contendimus, siue absen-10 tes, siue præsentes placere illi. ¶Oēs enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonū 11 siue malum. ¶Scientes ergo timorē Dñi hoībus suademus: Deo autem manifesti sumus. Spero autē & 12 in cōscientijs vestris manifestos nos esse. ¶Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionē damus vobis gloriandi pro nobis, vt habeatis ad eos qui in 13 facie gloriantur, & non in corde. ¶Siue enim mente C *excedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis. ¶Cha-14 ritas enim Christi vrget nos: æstimantes hoc, quoniam si vnus pro oībus mortuus est: ergo oēs mor-15 tui sunt. ¶& pro oībus mortuus est Chrs, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mor-16 tuus est & resurrexit. ¶Itaq; nos ex hoc neminē nouimus secundùm carnem. Et si cognouimus secundùm carnem Christum: sed nunc iam nō nouimus. 17 ¶Siqua ergo in Christo noua creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt oīa noua. ¶Oīa autē ex Deo, D 18 qui nos reconciliauit sibi per Christum: & dedit no-19 bis ministerium reconciliationis: ¶quoniā quidem Deus erat in Christo, mundum recōcilians sibi, nō reputās illis delicta ipsorum, & posuit in nobis ver-20 bum reconciliationis. ¶Pro Christo ergo legatione fungimur tanquā Deo exhortante per nos. Obsecra-21 mus pro Christo, reconciliamini Deo. ¶Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

*Apo. 16.c. 15. *& — *excidimus — Ro 14.b. 10. — Is 43.c.19 Apo.21.b.5.*

CAPVT VI.

1 A Diuuantes autem * exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. ¶(Ait enim 2 tempore accepto exaudiui te: & in die salutis adiuui te. Ecce, nunc tempus ac-3 ceptabile, ecce, nunc dies salutis:) ¶nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministe-4 rium nostrum: ¶sed in oībus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribu-5 lationibus, in necessitatibus, in angustijs, ¶in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigi-6 lijs, in ieiunijs, ¶in castitate, in scientia, in longa-B nimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charita-7 te non ficta, ¶in verbo veritatis, in virtute Dei, per 8 arma iustitiæ à dextris, & à sinistris, ¶per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: vt seductores & veraces: sicut qui ignoti & cogni-9 ti: ¶quasi morientes, & ecce viuimus: vt castigati, 10 & non mortificati: ¶quasi tristes, semper autem C gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. 11 ¶Os nostrum patet ad vos ô Corinthij, cor no-12 strum dilatatum est. ¶Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris. ¶ eun-13 dem autem habentes remunerationem (tanquam 14 filijs dico) dilatamini & vos. ¶Nolite iugum ducere cùm infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad te-15 nebras. ¶Quæ autem conuentio Christi ad Be-D lial? Aut quæ pars fideli cum infideli? ¶Qui autem 16 consensus templo Dei cum idōlis? ¶Vos enim estis templum Dei viui: sicut dicit Deus: ¶Quoniam inhabitabo in illis: & inambulabo, & ero illorum 17 Deus: & ipsi erunt mihi populus. ¶ Propter quod exite de medio eorum, & separamini dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis: & ego recipiam 18 vos: ¶ & ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

**& 7. — Is 49.c.8 — 1. Co.10. g.32. — 1.Co.4.a.1 — 1.Co.3.d. 17.6.d.19. Leu.26.b. 12. Is 52.c.11 — 1 Ier.31.a. 1.b.19.*

CAPVT VII.

1 A Has ergo habētes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificatio-2 tionē in timore Dei. ¶Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem cir-3 cumuenimus. ¶Non ad cōdemnationem *dico, prędixi enim quod in cordibus nostris estis ad cōmorien-4 dum & ad cōuiuendū. ¶multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum cōsolatione: superabundo gaudio in oī tribulatio-5 ne nostra. ¶Nam & cùm venissemus in Macedoniā, B nullā requiem habuit caro nostra, sed oēm tribula-6 tionem passi sumus, foris pugnę, intus timores. ¶Sed qui cōsolatur humiles, consolatus est nos, Deus, in 7 aduentu Titi. ¶Non solùm autem in aduentu eius, sed etiā in consolatione, qua cōsolatus est in vobis, referēs nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestrā ęmulationem pro me, ita vt magis gauderem 8 ¶Quoniā & si contristaui vos in epistola, non me pę C nitet: & si pęniteret, vidēs quod epistola illa (& si ad ho-9 rā) vos cōtristauit, ¶nunc gaudeo: non quia cōtristati estis, sed quia cōtristati estis ad pęnitentiā. Contristati enim estis secundùm Deum, vt in nullo de-10 trimentum patiamini ex nobis. ¶Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pęnitentiā in salutem stabilem operatur: sęculi autem tristitia mortem opera-11 tur. ¶Ecce enim hoc ipsum, secundùm Deum cōtristari vos, quantā in uobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationē, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed uindictam. in omnibus exhibuistis uos, incōtaminatos esse ne-12 gocio. ¶ Igitur etsi scripsi uobis, nōn propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam solicitudinem nostram 13 quam habemus pro uobis * coram Deo. ¶ Ideo D consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gauisi sumus super gaudio Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus 14 uobis, ¶ & si quid apud illum de uobis gloriatus

**vestrum — 1. Pet. 2. d. 19. — *ad vos*

sum,non sum confusus:sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus,ita gloriatio nostra,quę fuit ad 15 Titum,veritas facta est,¶& viscera eius abundantibus in vobis sunt, reminiscentis omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore & tremore 16 excepistis illum. ¶Gaudeo quòd in omnibus confido in vobis.

CAPVT VIII.

1 A NOtam autem facimus vobis fratres, gratiam Dei quæ data est in ecclesijs Macedoniæ, 2 ¶quòd in multo experimento tribulationis abundantia gaudij ipsorum fuit,& altissima paupertas eorum abundauit in di- 3 uitias simplicitatis eorum:¶ quia secundùm virtutē (testimonium illis reddo) & supra virtutem volun- 4 tarij fuerunt,¶cum multa exhortatione obsecrātes nos gratiam & cōmunicationem ministerij quod 5 fit in sanctos.¶Et non sicut sperauimus,sed semetipsos dederunt primùm Domino, deinde nobis per 6 voluntatē Dei:¶ ita vt rogaremus Titū,vt quemad- B modum cœpit,ita & perficiat in vobis etiam gratiā 7 istam. ¶ Sed sicut in omnibus abundatis fide & sermone,& sciētia,&omni solicitudine,-insup`& cha- 8 ritate vestra in nos,vt & in hac gratia abūdetis.¶Nō quasi imperans dico: sed per aliorū solicitudinem, etiā vestræ charitatis ingenium bonum cōprobans. 9 ¶Scitis enim gratiā Dñi nostri Iesu Christi, quoniā propter vos egenus factus est,cùm esset diues,vt il- 10 lius inopia vos diuites essetis.¶Et consilium in hoc do:hoc enim vobis vtile est, qui non solùm facere, 11 sed & velle cœpistis ab anno priore : ¶ nunc verò & facto perficite:vt quemadmodum promptus est animus voluntatis,ita sit & perficiendi ex eo quod ha- 12 betis. ¶ Si enim voluntas prompta est:secundùm id quod habet,accepta est,non secundùm id quod nō 13 habet.¶Non enim vt alijs sit remissio,vobis autē tri- C bulatio:sed ex æqualitate.¶In præsenti tempore ve- 14 stra abundātia illorum inopiā suppleat: vt & illorū abundantia vestræ inopiæ sit supplementum,vt fiat 15 ęqualitas,sicut scriptum est:¶Qui multū *, nō abun- 16 dauit:& qui modicum,nō minorauit.¶Gratias autē Deo,qui dedit eandem solicitudinem pro vobis in 17 corde Titi,¶qm̄ exortationem quidem suscepit:sed cùm solicitior esset`, sua voluntate profectus est ad 18 vos. ¶Misimus etiam cū illo fratrem , cuius laus est 19 in Euangelio per omnes Ecclesias:¶non solùm aūt, sed & ordinatus est ab Ecclesijs comes peregrinationis nostræ,in hanc gratiam quę ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatam voluntatem 20 nostram.¶ deuitantes hoc, ne quis uos vituperet in 21 hac plenitudine quæ ministratur à nobis.¶ Prouidemus enim bona nō solùm coram Deo, sed etiam 22 coram hominibus.¶ Misimus autem cum illis & fratrem nostrum , quem probauimus in multis sæpe solicitum esse:nunc autem multò solicitiorem, con- 23 fidentia multa in uos. ¶ siue pro Tito qui est socius meus &`in vos`adiutor: siue fratres nostri Apostoli 24 ecclesiarum`glorię`Christi.¶ Ostēsionem ergo quæ est charitatis vestræ & nostræ gloriæ pro vobis,in illos ostendite in facie Ecclesiarum.

CAPVT IX.

1 A NAm de ministerio quod fit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis.¶ Scio e- 2 nim promptum animum vestrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones.Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito,& vestra æmula- 3 tio prouocauit plurimos.¶Misi autem fratres,vt ne quod gloriamur de vobis euacuetur in hac parte, 4 vt(quemadmodum dixi) parati sitis:¶ne cùm vene- B rint Macedones mecum,& inuenerint vos imparatos,erubescamus nos,vt nō dicamus vos in hac sub- 5 stantia . ¶ Necessarium ergo existimaui rogare fratres vt perueniāt ad vos, & pręparent repromissam benedictionem hanc paratam esse sic, quasi bene- 6 dictionem , non tanquàm auaritiam . ¶ Hoc autem dico : Qui parcè seminat , parcè & metet : & qui seminat in benedictionibus , de benedictionibus & 7 metet.¶Vnusquisque prout destinauit in corde suo: C non ex tristitia , aut ex necessitate . ‖ hilarem enim 8 datorē diligit Deus.Potēs¶est aūt Deus oēm gratiā abundare facere in vobis:vt in oībus semp oēm sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bo- 9 num,¶sicut scriptū est:‖Dispersit dedit pauperibus: 10 iustitia eius manet in`æternum`.¶Qui autem administrat semen seminanti:& panem ad manducandū præstabit:& multiplicabit semen vestrum,& auge- 11 bit incrementa frugum iustitiæ vestræ: ¶vt in oībus D locupletati abundetis in omnem simplicitatē, quę 12 operatur per nos gratiarum actionem Deo. ¶ Qm̄ ministerium huius officij non solùm supplet ea quę desunt sanctis:sed etiam abundat per multas gratia- 13 rum actiones in Dño,¶ per probationem ministerij huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ in Euangelium Christi,& simplicitate 14 communicationis in illos,& in omnes,¶ & in ipsorum obsecratione pro vobis , desiderantiū vos pro- 15 pter eminentē gratiam Dei in vobis.¶ Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

CAPVT X.

1 A IPse autem ego Paulus obsecro vos p man- suetudinem & modestiam Christi,qui in facie quidem humilis sum inter vos,ab- 2 sens autem confido in vobis.¶Rogo aūt, ne præsens audeam per eam confidentiam qua existimor audere in quosdam:qui arbitrantur nos tan- 3 quàm secundùm carnē ambulemus.¶In carne enim 4 ambulantes,nō secundùm carnem militamus.¶Nā arma militiæ nostræ nō carnalia sunt : sed potentia Deo ad destructionem munitionum , consilia de- 5 struentes , ¶ & omnem altitudinem extollentem se B aduersus scientiam Dei,& in captiuitatem redigen- 6 tes omnem intellectum in obsequium Christi,¶& in promptu habentes vlcisci oēm inobediētiam, cùm 7 impleta fuerit vestra obedientia. ¶ Quæ secundùm faciem sunt, videte.Si quis confidit sibi , Christi se esse:hoc cogitet iterum apud se,quia sicut ipse Chri- 8 sti est,ita & nos.¶Nam & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra,quā dedit nobis Dominus in ædificationem , & non in destructionem 9 vestram,non erubescam. ¶ Vt autem non existimer 10 tanquam terrere vos per epistolas,¶(quoniam qui- C dē epistolæ,inquiunt,graues sunt & fortes:præsentia autem corporis infirma,& sermo contemptibi- 11 lis) ¶ hoc cogitet qui eiusmodi est , quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsen- 12 tes in facto.¶Non enim audemus inserere, aut cōparare nos quibusdam, qui seipsos commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes , & com- 13 parantes nosmetipsos nobis . ¶ Nos autem non in

-6.

‖Exo.16.d 18.

*habuit 21.

‖Ro.12.d. 17.

*in vobis.

*gloria 2.

‖Eccle.35 b.11.

‖ps.111.b 9.

*seculū seculi.

Ephe. 4. b. 8.

immensum gloriabimur: sed secundùm mensuram regulæ, qua mensus est vobis Deus, mensuram pertingendi vsque ad vos. 14 ¶ Non enim quasi nō pertingentes ad vos, superextendimus nos. Vsq; ad vos 15 enim peruenimus in Euangelio Christi. ¶non in immensum gloriātes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnifi-16 cari secundùm regulam nostram in abundantiā, ¶etiā in illa quæ vltra vos sunt, euangelizare, non in alie-17 na regula, in ijs quæ præparata sunt gloriari. ¶ Qui 18 autem gloriatur, in Domino glorietur. ¶ Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quē Deus commendat.

1 Iere. 9. g. 23. 1 Cor. 1. d. 31. Dominus 1.

CAPVT XI.

1 A VTinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ: sed & supportate me. ¶ Aemu-2 lor enim vos Dei æmulatione. Despōdi enim vos vni viro, virginem castam 3 exhibere Christo. ¶ Timeo autem ne sicut serpens Heuam seduxit astutia sua: ita corrumpātur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo 4 Iesu. ¶ Nam si is qui venit, alium Christum prædicat quem non prædicauimus, aut alium spiritum accipitis quē non accepistis: aut aliud Euāgelium quod 5 non recepistis: rectè pateremini. ¶ Existimo enim ni-6 hil me minus fecisse à magnis Apostolis. ¶ Nam & B si imperitus sermone, sed non scientia. In oībus au-7 tem manifestati sumus vobis. ¶ Aut nunquid peccatum feci, meipsum humiliās, vt vos exaltemini? quoniam gratis Euangelium Dei euangelizaui vobis. 8 ¶ Alias ecclesias expoliaui, accipiens stipendiū ad 9 ministeriū vestrum. ¶ Et cùm essem apud vos, & egerem: nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres qui venerunt à Macedonia: & in 10 oībus sine onere me vobis seruaui, & seruabo. ¶ Est C veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non 11 infringetur in me in regionibus Achaiæ. ¶ Quare? 12 quia nō diligo vos? Deus scit. ¶ Quod autem facio: & faciam, ut amputem occasionem eorum qui uolunt occasionem: ut in quo gloriantur, inueniantur 13 sicut & nos. ¶ Nam eiusmodi pseudoapostoli, sunt operarij subdoli, trāsfigurātes se in Apostolos Chri-14 sti. ¶ Et non mirum: ipse enim satanas transfigurat 15 se in angelum lucis. ¶ non est ergo magnum si mini-D stri eius transfigurentur uelut ministri iustitiæ: quo-16 rum finis erit secundùm opera ipsorum. ¶ Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse: alioquin uelut insipientem accipite me, ut & ego modicum 17 quid glorier:) ¶ quod loquor, non loquor secundū Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia 18 gloriæ. ¶ Quoniam multi gloriantur secundùm car-19 nem: & ego gloriabor. ¶ Libenter enim suffertis in-20 sipientes: cùm sitis ipsi sapientes. ¶ Sustinetis enim E si quis uos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem uos 21 cædit. ¶ Secundùm ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in 22 insipientia dico) audeo & ego. ¶ Hebræi sunt: & ego. Israelitæ sunt: & ego. Semen Abrahæ sunt: & ego. 23 ¶ Ministri Christi sunt: & ego (ut minus sapiens di-F co) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundātiùs, in plagis supra modum, in mortibus fre-24 quenter. ¶ A Iudæis quinquies, quadragenas, una mi-25 nus accepi. ¶ Ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundum 26 maris fui, ¶ in itineribus sæpe, periculis fluminū, periculis ex Gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fra-27 tribus, ¶ in labore & ærūna, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate, 28 ¶ præter illa quæ extrinsecus sunt instantia mea quo-29 tidiana, solicitudo oīum ecclesiarum. ¶ Quis infirma-G tur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego 30 nō uror? ¶ Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ 31 sunt, gloriabor. ¶ Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in secula, scit quòd nō men-32 tior. ¶ Damasci præpositus Gentis Aretæ Regis, custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me cōpre-33 henderet: ¶ & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus eius.

Gen. 3. a. 4. — Domi-num. 2. — 5 Deut. 25 a. 3. — Act. 16. c. 22. — Act. 14. c. 18. — Act. 7. a. 2. g. 41. — 1 Ac. 9. d. 24.

CAPVT XII.

1 A SI gloriari oportet, non expedit quidem: ueniam autem ad uisiones & reuelatio-2 nes Dñi. ¶ Scio hominem in Chro ante annos quatuordecim (sine in corpore, si-ue extra corpus, nescio: Deus scit) raptum huiusmo-3 di usque ad tertium cœlum. ¶ Et scio huiusmodi hominem (siue in corpore, siue extra corpus, nescio: 4 Deus scit) ¶ quoniam raptus est in Paradisum: & au-5 diuit arcana uerba, quę nō licet homini loqui. ¶ Pro B huiusmodi gloriabor: pro me autē nihil gloriabor, 6 nisi in infirmitatibus meis. ¶ Nam & si uoluero gloriari, non ero insipiens: ueritatem enim dicam: parco autem: ne quis * me existimet super id quod ui-7 det in me, aut aliquid audit ex me. ¶ Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, ut me colaphi-8 zet. ¶ Propter quod ter Dominum rogaui, ut disce-C deret à me: ¶ & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: 9 nam uirtus in infirmitate perficitur. Libenter igit gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me 10 uirtus Chri. ¶ Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in cōntumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Cùm enim infir-11 mor: tunc potēs sum. ¶ Factus sum insipiens: uos me D coëgistis. Ego enim à uobis debui commendari: nihil enim minus fui ab ijs qui sunt supra modum a-12 postoli, tametsi nihil sum. ¶ Signa tamen apostolatus mei facta sunt super uos in omni patientia, in 13 signis & prodigijs & uirtutibus. ¶ Quid est enim quod minus habuistis præ cæteris ecclesijs: nisi quòd ego ip-14 se nō grauaui uos? Donate mihi hanc iniuriam. ¶ Ec-E ce, tertiò hoc paratus sum venire ad uos: & non ero grauis uobis: Non enim quæro quæ uestra sunt: sed uos. Nec enim debent filij parentibus thesauri-15 zare, sed parentes filijs, ¶ ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ego ipse pro animabus ue-16 stris: licèt plus uos diligēs minus diligar. ¶ Sed esto: ego uos nō grauaui: sed cū essem astutus, dolo uos 17 cepi. ¶ Nunquid per aliquem eorum quos misi ad F uos, circumueni uos? ¶ Rogaui Titum, & misi cum il-18 lo fratrem. Nunquid Titus uos circumuenit? nónne eodē spiritu ambulauimus? nónne ijsdem uestigijs? 19 ¶ Olim putatis quòd excusemus nos apud uos? Coram Deo, in Chro loquimur: omnia autem charissimi 20 propter ædificationem uestrā. ¶ Timeo enim ne forte cùm uenero, nō quales uolo, inueniam uos: & G ego inueniar à uobis, qualem non uultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditio-

Act. 9. a. 3. 22. a. 17. — in 1. — feci. — Apostoli

21 nes sint intet vos. ? ne iterum cũ venero, humiliet me Deus apud vos:& lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt,& nõ egerunt pœnitentiã supet immũditia & fornicatione & ĩpudicitia quã gesserũt.

CAPVT XIII.

1 A ECce tertiò hoc venio ad vos:? | in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. 2 ?Prædixi,& prædico vt præsens*,& nunc absens ijs qui antè peccauerunt,& cæteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcã. 3 ?An experimentum quæritis eius qui in me loquitut Christus:qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis? 4 ?Nam & si crucifixus est ex infirmitate:sed viuit ex virtute Dei. Nã & nos infirmi B sumus in illo:sed 'viuemus' cũ eo ex virtute Dei in vobis. 5 ?| Vosmetipsos tentate si estis in fide:ipsi vos ꝓbate. An nõ cognóscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est, nisi fortè reprobi estis. 6 ?Spero autem quod 'cognoscitis' quia nos non sumus reprobi. 7 ?Oramus autem Deum, vt nihil mali faciatis, C nõ vt nos probati appareamus, sed vt vos quod bonum est, faciatis, nos autem vt reprobi simus. 8 ? Nõ enim possumus aliquid aduersus veritatem:sed pro veritate. 9 ? Gaudemus enim, quoniã nos infirmi sumus: vos autem potentes estis. Hoc & oramus, uestrã cõsummationẽ. 10 ?Ideo hæc absens scribo, vt nõ præsens durius agã secũdũ potestatẽ quam Dominus D dedit mihi in ædificationem,& non in destructionem. 11 ?De cætero fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete,& Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. 12 ? Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti. 13 ? Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spititus sit cum omnibus uobis. Amen.

1 Deu.19.b.15. Mat.18.b.16. Ioh 8 c.17 Heb. 10.c.28.
*bis 4.
'viuimus 9
1. Cor. 11.f.28.
'cognoscitis 8.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Pauli ad Galatas.

GALATAE, sunt Græci. Hi verbum veritatis primùm ab Apostolo acceperunt, sed post discessum eius, tentati sunt à falsis apostolis vt in legem & circuncisionem verterentur. Hos Apostolus reuocat ad fidem veritatis, scribens eis ab Epheso.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, ad Galatas.

CAPVT PRIMVM

1 A PAVLVS Apostolus non ab hominibus, neq; per hominem, sed per Iesum Christum, & Deũ patrem qui suscitauit eum à mortuis, 2 ? & qui mecum sunt omnes fratres: ecclesijs Galatię. 3 ?Gratias uobis & pax à Deo patre & Dño 4 nostro Iesu Christo, ?qui dedit semetipsum pto peccatis nostris, ut eriperet nos de præsenti seculo nequam, secundùm uoluntatem Dei,& patris nostri: 5 ?cui est gloria in secula seculorum. Amen. ? Miror, ꝙ sic tam citò trãsferimini ab eo qui uos uocauit 6 in gratiam Christi, in aliud Euangelium: ?quod nõ 7 est aliud, nisi sunt aliqui qui uos conturbant,& uo-B lunt conuertere Euangeliũ Christi. ? Sed licèt nos, 8 aut angelus de cœlo euãgelizet vobis præterquàm 9 quod euangelizauimus uobis, anathema sit. ?Sicut prędiximus,& nunc iterum dico: Si quis uobis euãgelizauerit pręter id quod accepistis, anáthema sit. 10 ? Modò enim hoĩbus suadeo, an Deo ? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerẽ, 11 Christi setuus non essem. ?| Notum enim uobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum est à 12 me, quia non est secundùm hominem. ? neq; enim C ego ab homine accepi illud, neq; didici: sed per re-13 uelationem Iesu Christi. ?Audistis enim conuetsationem meam aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expu-14 gnabam illam, ? & proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundan

11. Co. 11. Ehe 3.2.

tius

tius ęmulator exiſtẽs paternarũ meatũ traditionũ.
15 ?Cùm autẽ placuit ei qui me ſegregauit ex vtero
16 matris meæ,& vocauit per gratiam ſuã,?vt reuela-
ret Filium ſuum in me,vt euangelizarẽ illum in Gẽ
17 tibus:continuò nõ acquieui carni & ſanguini,?neq;
D veni Ieroſolymã ad anteceſſores meos Apoſtolos:
ſed abij in Arabiam,& iterum reuerſus ſum Dama-
18 ſcũ.?Deinde poſt annos tres veni Ieroſolymã vide
re Petrum : & manſi apud eum diebus quindecim.
19 ?Alium aũt Apoſtolorum vidi neminẽ: niſi Iacóbũ
20 fratrem Dñi.? Quæ autem ſcribo vobis : ecce corã
21 Deo,quia non mentior.?Deinde ueni in partes Sy
22 riæ & Ciliciæ.?Eram autẽ ignotus facie eccleſijs Iu
23 dææ,quæ erant in Chr̃o:?tãtùm autem auditum ha
bebant.Quoniã qui perſequebatur nos aliqñ,nunc
euangelizat fidem, quam aliquando expugnabat.
24 ?& in me clarificabant Deum.

CAPVT II.

1 A Einde poſt annos quatuordecim, iterũ
aſcendi Ieroſolymã cum Barnaba, aſ-
2 ſumpto & Tito.?Aſcendi autem ſecun-
dùm reuelationem : & contuli cum illis
Euangelium quod prædico in Gentibus, ſeorſum
autem ijs q̃ videbanť aliquid eſſe: ne fortè in va-
3 cuum currerem,aut cucurriſſem.?Sed neq; Titus q̃
mecum erat,cum eſſet Gentilis,cõpulſus eſt circun
4 cidi: ?ſed ꝑꝑ ſubintroductos falſos fratres qui ſu
bintroierunt explorare libertatem nr̃am, quam ha
bemus in Chr̃o Ieſu,vt nos in ſeruitutẽ redigerent.
5 ?Quibus neq; ad horam ceſſimus ſubiectioni :vt ve
6 ritas Euangelij permaneat apud vos .? Ab ijs autẽ
qui videbanť eſſe aliquid(quales aliqñ fuerint, ni-
B hil mea intereſt. Deus perſonam hoĩs nõ accipit)
mihi.n. qui videbanť eſſe aliquid, nihil contule-
7 runt.?Sed econtra,cum vidiſſent ꝙ creditum eſt mi
hi Euangelium pręputij,ſicut Petro circuncíſionis:
8 (?qui.n. operatus eſt Petro in Apoſtolatum circun
9 ciſionis:operatus eſt & mihi inter Gentes)?& cum
cognouiſſent gratiã quæ data eſt mihi, Iacôbus &
Cephas & Iohannes qui videbanť colũnæ eſſe,dex
tras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis: vt nos in
10 Gentes,ipſi autem in circuncíſionem : ? tantùm vt
pauperum memores eſſemus,quod etiam ſolicitus
11 fui hoc ipſum facere . ? Cùm autem veniſſet Ce-
C phas Antiochiam:in faciem ei reſtiti, quia repre-
12 henſibilis erat.?Priùs enim q̃ venirent quidam à Ia
cóbo,cum Gentibus edebat:cùm autem veniſſent,
ſubtrahebat & ſegregabat ſe, timens eos qui ex cir
13 cunciſione erant.? Et ſimulationi eius cõſenſerunt
cæteri Iudæi,ita vt & Barnabas duceret ab eis in il
14 lam ſimulationem .? Sed cùm vidiſſem ꝙ nõ rectè
ambularent ad ueritatẽ Euangelij,dixi Cephæ co-
ram omnibus:Si tu cùm iudęus ſis,Gentiliter viuis,
15 & nõ Iudaicè: quõ Gentes cogis Iudaizare?? Nos
16 natura Iudęi,& nõ ex Gentibus peccatores.? Scien
tes autem ꝙ non iuſtificatur homo ex operibus le
gis,niſi ꝑ fidem Ieſu Chriſti: & nos in Chriſto Ieſu
credimus,ut iuſtificemur ex fide Chriſti, & nõ ex
operibus legis:ꝑꝑ quod ex operibus legis nõ iuſti
17 ficabitur oĩs caro.?Quod ſi quærentes iuſtificari in
D Chr̃o, inuenti ſumus & ipſi peccatores : nunquid
18 Chriſtus peccati miniſter eſt?Abſit.? Si enim q̃ de-
ſtruxi,iterum hæc ædifico,præuaricatorem me cõ-
19 ſtituo.?Ego enim ꝑ legẽ,legi mortuus ſum,ut Deo
20 viuam:Chriſto cõfixus ſum cruci.?Viuo autem,iam
non ego:uiuit uerò in me Chriſtus. Quod aũt nunc
uiuo in carne:in fide uiuo Filij Dei,qui dilexit me,
21 & tradidit ſemetipsũ ꝑ me.?Nõ abijcio gratiã Dei.
Si.n.ꝑ legem iuſtitia,ergo gratis Chr̃s mortuus eſt.

CAPVT III.

1 A Inſenſati Galatæ, quis uos faſcinauit non
obedire ueritati,ante quorũ oculos Ie-
ſus Chriſtus proſcriptus eſt, & in uobis
2 crucifixus??Hoc ſolum à uobis uolo di-
ſcere:Ex operibus legis Spiritum accepiſtis, an ex
3 auditu fidei??Sic ſtulti eſtis,ut cum ſpiritu cœperi-
4 tis, nunc carne conſummemini ?? Tanta paſſi eſtis
5 ſine cauſa?ſi tamen ſine cauſa. ?Qui ergo tribuit uo
bis Spiritum,& operatur uirtutes in uobis:ex ope-
6 ribus legis, an ex auditu fidei??Sicut *, Abraham
7 credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiã.? Co
gnoſcite ergo quia qui ex fide ſunt,ij ſunt filij Abra
8 hæ.? Prouidens autem ſcriptura quia ex fide iuſti-
B ficat Gentes Deus,prænunciauit Abrahæ, Quia be
9 nedicentur in te omnes Gentes.?Igitur qui ex fide
10 ſunt,benedicentur cum fideli Abraham.? Quicun-
que enim ex operibus legis ſunt , ſub maledicto
ſunt.Scriptum eſt enim: Maledictus omnis qui nõ
permanſerit in oĩbus quæ ſcripta ſunt in libro le-
11 gis,ut faciat ea.?Quõ autem in lege nemo iuſtificať
apud Deum,manifeſtum eſt: quia iuſtus ex fide ui-
12 uit.?Lex autem nõ eſt ex fide:ſed qui fecerit ea,
13 uiuet in illis.? Chriſtus nos redemit de maledicto
legis, factus pro nobis maledictum (quia ſcriptum
14 eſt: Maledictus omnis qui pendet in ligno) ? ut in
Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Ie-
ſu: ut pollicitationem Spiritus accipiamus ꝑ fidẽ.
15 ?Fratres(ſecundùm hoĩem dico) tamen hominis
C cõfirmatum teſtamentum nemo ſpernit,aut ſuper-
16 ordinat.?Abrahę dictæ ſunt promiſſiones, & ſemi-
ni eius.Non dicit:Et ſeminibus,quaſi in multis:ſed
17 quaſi in uno,Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.?Hoc
autem dico,teſtamentum cõfirmatum eſt à Deo:q̃
poſt quadringentos & triginta annos facta eſt lex,
18 nõ irritum facit ad euacuandam ꝓmiſſionem. ? Nã
ſi ex lege hæreditas,iã nõ ex promiſſione. Abrahæ
19 aũt ꝑ repromiſſionẽ donauit Deus.?Quid igiť lex?
Propter tráſgreſſiones poſita eſt, donec ueniret ſe
men cui ꝓmiſerat:ordinata ꝑ angelos in manu me
20 diatoris.?Mediator autẽ,unius nõ eſt:Deus autem
21 unus eſt.?Lex ergo aduerſus ꝓmiſſa Dei? Abſit.Si
D enim data eſſet lex q̃ poſſet uiuificare,uerè ex lege
22 eſſet iuſtitia.?Sed cõcluſit ſcriptura oĩa ſub pecca-
to:ut ꝓmiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credenti
23 bus.?Priùs autẽ,q̃ ueniret fides : ſub lege cuſtodie-
24 bamur concluſi, in eã fidẽ q̃ reuelanda erat.? Itaq;
lex pædagogus noſter fuit in Chriſto:ut ex fide iu-
25 ſtificemur. At?ubi uenit fides,iã nõ ſumus ſub pęda
26 gogo.?Oĩs enim filij Dei eſtis ꝑ fidẽ in Chriſto Ieſu.
27 ? Quicunque.n.in Chriſto baptizati eſtis: Chriſtũ
28 induiſtis.?Nõ eſt Iudæus,neq; Græcus:non eſt ſer-
uus,neq; liber:nõ eſt maſculus,neq; fœmina.Om-
29 nes.n.uos unũ eſtis in Chr̃o Ieſu.?Si aũt uos Chr̃i:
ergo ſemen Abrahę eſtis,?in ꝓmiſſionem hæredes

CAPVT IIII.

1 A Ico autem, quanto tempore hęres paruulus
eſt , nihil differt à ſeruo , cùm ſit dominus
2 oĩum , ? ſed ſub tutoribus & actoribus eſt
3 uſque ad præfinitum tempus à patre : ? ita & nos,

cùm

Marginal notes: maiores eſſe 3. — ſubiectione 3. — Deu. 10. d. 17. 2. Par. 9 c. 17. Ioh. 34. b. 19. Su 6. b. 8. Eccl. 35. b. 16. Ro. 2. b. 11 Eph 6. b 9 Colo. 3. d. 25. Act. 10. e. 34. 1. Per. 1. c. 17. — Petrus — Ro. 3. c. 19. & 20. — credidimus 2. — Ro. 3. c. 20. — credere — ſcriptum eſt 6. — Ge. 15 b 6. Ro. 4 a; c. 18. Ia. 2. d. 2. — Cognoſcitis 4 — Ge. 12. a 22. d 18 — Eccl. 44 20. — Deu. 27. d. 26 — Abac. 2 a 4. Ro. 1. b 17 — uiuet 3 — Le. 18. a 5 — Deu. 21 d. 23. — Heb 9 c. 17. — tranſgreſſionem — Ro. 3. 9. — Ro. 6. a. 3

cùm essemus paruuli, sub elementis mundi eramus
4 seruientes.¶At vbi venit plenitudo tpis,misit Deus
5 filium suum factum ex muliere,factum sub lege:vt
eos qui sub lege erant,redimeret,vt adoptionem fi
6 liorum reciperemus.¶Quoniã autem estis filij*:mi-
sit Deus Spiritum filij sui in corda vestra clamantẽ:
7 Abba,Pater.¶Itaq; iã nõ est seruus,sed filius.Quòd
8 si filius:& heres per Deum.¶Sed tunc quidem igno
rantes Deum,ijs qui natura non sunt dij, seruieba-
9 tis.¶Nunc autem cùm cognoueritis Deum,imò co
B gniti sitis à Deo: quo conuertimini iterum ad infir
ma & egena elementa,quibus denuò seruire vultis?
10 ¶Dies obseruatis,& menses,& tempora, & annos.
11 ¶Timeo vos,ne fortè sine causa laborauerim in vo-
12 bis.¶Estote sicut ego, quia & ego sicut vos:fratres,
13 obsecro vos, Nihil me læsistis.¶Scitis autẽ quia per
infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridẽ:
14 & tẽtationem *vestram* in carne mea,¶nõ spreuistis
neque respuistis, sed sicut angelum Dei excepistis
15 me,sicut Christum Iesum.¶ Vbi est ergo beatitudo
vestra?¶Testimonium enim perhibeo vobis, quia si
fieri posset,Oculos vestros eruissetis, & dedissetis
16 mihi.¶Ergo inimicus vobis factus sum verum dicẽs
17 vobis?¶ Aemulantur vos non bene: sed excludere
C vos volunt,vt illos æmulemini.¶Bonum autẽ æmu-
18 lamini in bono semper:& non tantùm cum præsens
19 sum apud vos.¶ Filioli mei, quos iterum parturio,
20 donec formetur Christus in vobis.¶Vellem autem
esse apud vos modò,& mutare vocem meam:quo-
21 niam confundor in vobis.¶ Dicite mihi qui sub le-
22 ge vultis esse,legẽ non legistis?¶Scriptum est enim,
quoniã Abrahã duos filios habuit:|vnum de ancil-
23 la,& vnum de libera.¶Sed qui de ancilla,secundùm
carnẽ natus est: qui autem de libera,per repromis-
24 sionem.¶quæ sunt p allegoriã dicta.Hęc enim sunt
duo testamenta.Vnum quidem *a* mõte Sina, in ser
25 uitutem generans:quæ est Agar.¶(Sina enim mons
est in Arabia:qui coniunctus est ei,quæ nunc est Ie
26 rusalem)& seruit cum filijs suis.¶ Illa autem q̃ sur-
sum est Ierusalem,libera est: quæ est mater nostra.
27 ¶Scriptum est enim:|Lętare sterilis, quę non paris:
erumpe & clama,quæ non parturis; quia multi filij
28 desertæ,magis quàm eius quæ habet virum.¶|Nos
autem fratres secundùm Isaac promissionis filij su-
29 mus.¶Sed quo tunc is,qui secundùm carnem natus
fuerat,persequebatur eum qui secundùm spiritum:
30 ita & nunc.¶Sed quid dicit scriptura: | Eijce ancillã
& filium eius:nõ enim hæres erit filius ancillæ cum
31 filio liberæ.¶Itaque fratres,non sumus ancillæ filij,
sed liberæ:qua libertate Christus nos liberauit.

CAPVT V.

1 STate:& nolite iterum iugo seruitutis con
A tineri.¶Ecce ego Paulus dico vobis,quo
2 niam si circuncidamini, Christus vobis
3 nihil proderit.¶ Testificor autem rursus
omni homini circuncidenti se, quoniã debitor est
4 vniuersæ legis faciendæ.¶Euacuati estis à Christo,
5 qui in lege iustificamini: à gratia excidistis.¶Nos e-
6 nim spiritu,ex fide,spem iustitiæ expectamus.¶ Nã
in Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, neq;
B præputium:sed fides quæ per charitatem *operatur.
7 ¶Currebatis bene:quis vos impediuit veritati non
8 obedire?¶*persuasio*, non est ex eo qui vocat vos.
9 ¶|Modicum fermentum totam massam corrumpit.
10 Ego confido in vobis in Dño:q nihil aliud sapietis:
qui autem cõturbat vos,portabit iudicium, quicun
11 que est ille.¶Ego autem fratres,si circũcisionem ad
huc prædico:quid adhuc persecutionem patior?Er
12 go euacuatum est scandalum crucis.¶ Vtinam & ab
13 scindantur qui vos conturbant.¶Vos enim in liber
tatem vocati estis, fratres:tantùm ne libertatem in
occasionem detis carnis,sed per charitatem *serui-
14 re inuicem.¶ Omnis enim lex in vno sermone im-
C pletur:|Diliges pximum tuum sicut teipsum.¶ Quòd
15 si inuicem mordetis & comeditis:videte ne ab inui
16 cem consumamini.¶dico autem:|Spiritu ambulate,
17 & desyderia carnis non perficietis.¶Caro enim cõ
cupiscit aduersus spiritum:spiritus autem aduersus
carnem.hæc enim sibi inuicem aduersantur: vt nõ
18 quæcunq; vultis,illa faciatis.¶Quòd si spiritu duci-
19 mini:non estis sub lege.¶Manifesta sunt autem ope
ra carnis,quæ sunt, fornicatio, immunditia, impu-
20 dicitia, luxuria,¶idolorum seruitus,veneficia, ini-
micitiæ,contentiones,æmulationes,irę,rixę,dissen
21 siones,sectæ,¶inuidię,homicidia,ebrietates,comes
D sationes, & his similia.quę prædico vobis,sicut prę
dixi,quoniã qui talia agunt,regnum Dei non con-
22 sequentur.¶Fructus autem Spiritus est:charitas,gau-
dium,pax,patientia,benignitas,bonitas, longani-
23 mitas,¶mansuetudo, fides,modestia, continentia,
24 castitas.Aduersus huiuſ nõ est lex.¶Qui autem sunt
Christi,carnem suam crucifixerunt cum vitijs & cõ
25 cupiscentijs.¶ Si viuimus spiritu:spiritu & ambule-
26 mus.¶Non efficiamur inanis gloriæ cupidi,inuicem
prouocantes,inuicem inuidentes.

CAPVT VI.

1 FRatres,& si præoccupatus fuerit homo in
A aliquo delicto, vos qui spirituales estis,
huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, con-
2 siderãs teipsum, ne & tu tenteris.¶Alter
alterius onera portate: & sic adimplebitis legem
3 Christi.¶Nam si quis existimat se aliquid esse, cùm
4 nihil sit:ipse se seducit.¶ Opus autem suum probet
B vnusquisq;, & sic in semetipso tantùm gloriam ha-
5 bebit,& non in altero.¶| Vnusquisque enim onus
6 suum portabit.¶ Cõicet autem is qui catechizatur
7 *verbo*,ei qui se catechizat,in omnibus bonis.¶No
8 lite errare:Deus non irridetur.¶Quæ enim semina-
uerit homo:hæc & metet.Quoniam qui seminat in
carne sua:de carne & metet corruptionem. qui aũt
9 seminat in spiritu:de spiritu metet vitã æternã.¶Bo
C num autem facientes,non deficiamus: tempore e-
10 nim suo metemus non deficientes.¶Ergo dum tem
pus habemus,operemur bonum ad omnes, maxi-
11 me autem ad domesticos fidei.¶ Videte qualibus
12 literis scripsi vobis mea manu.¶ Quicunq; * volunt
placere in carne: hi cogunt vos circuncidi, tantùm
vt crucis Christi persecutionem non patiantur.
13 ¶Neq; enim qui circunciduntur,legem custodiunt:
sed volunt vos circuncidi:vt in carne vestra glorien
14 tur.¶Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domi-
D ni nostri Iesu Christi:per quem mihi mundus cru-
15 cifixus est,& ego mundo.¶In Christo enim Iesu,ne
que circuncisio aliquid valet, neq; præputium: sed
16 noua creatura.¶Et quicunque hanc regulam secuti
fuerint,pax super illos,& misericordia,& super Is-
17 raël Dei.¶ De cætero nemo mihi molestus sit: ego
enim stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.
18 Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu ve-
stro fratres.Amen.

Marginalia: * meam a. — ¶Ge.16.d.15. — ¶Ge.21.a.2. — * in — ¶Ifa.54.a.1. — ¶Ro.9.b.8. — ¶Ge.21.a.10. — ¶Ac.15.a.2.a.2. — * Nemini consenseritis — * hæc — ¶1 Cor.5.b.6. — * spiritu — ¶Le.19.18 — Mat.22.39. — Mar.12.31. — ¶Ro.13.8. — Iac.2.b. — ¶Ro.13. — 1.Pe.2.c.9. — 1.Cor.b.8 — * verbũ — ¶2 The.c.13. — * enim

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Pauli apostoli ad Ephesios.

EPHESII, sunt Asiani. Hi accepto verbo veritatis, persliterunt in fide. Hoc collaudat Apostolus, scribens eis à Roma de carcere per Tychicum diaconum

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI. Ad Ephesios.

CAPVT PRIMVM

1 A PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei: omnibus sanctis qui sunt Ephesi: & fidelibus in Christo Iesu. 2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. 3 ‖ Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali, in cœlestibus, in Christo. 4 sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. 5 Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, B per Iesum Christum, in ipsum: secundùm propositum voluntatis suæ: 6 in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto ‵filio suo′. 7 In quo habemus redemptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum) secundùm diuitias gratiæ eius, 8 quæ superabundauit in nobis in omni sapientia & prudentia, 9 vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundùm beneplacitum eius, quod proposuit in eo, 10 ‵in dispensatione′ plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo: 11 quæ in cœlis & quæ in terra sunt, in ipso. In quo etiam nos sorte vocati sumus: prædestinati secundùm propositum eius qui operatur omnia, secundùm consilium voluntatis suæ: 12 vt simus in laudem gloriæ eius nos, qui antè sperauimus in Christo: 13 in quo & vos, cũ audissetis verbũ veritatis, (Euãgelium C salutis vestræ:) in quo & credentes signati estis 14 Spũ promissionis sctõ, qui est pignus hr̃ditatis nr̃æ, in redẽptionem acquisitionis, in laudẽ gloriæ ipsius.

15 Propterea & ego audiẽs fidem vestram quæ est ‵in Dño′ Iesu, & dilectionem in omnes sanctos: 16 non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, 17 vt Deus, Domini nostri Iesu Christi pater, gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & reuelationis, in ‵agnitione′ eius, 18 illuminatos oculos cordis vestri, vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, 19 & quæ sit supereminens magnitudo virtuD tis eius in nos, qui credimus: secundùm operationem potentiæ virtutis eius, 20 quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & cõstituens ad dexteram suam in cœlestibus, 21 supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro. 22 ‖ Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit caput ‵supra omnem Ecclesiam′, 23 quæ est corpus ipsius, *plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

Marginal notes: 1. Cor. 1.a; 1. Pet. 1.a. — in dispensationem. — ‵Christo. — ‵agnitionem. — Infr. 3.b.7 — Psal 8.b 8. ‵super omnia ipsi ecclesiæ.5. e &

CAPVT II.

1 A ET vos * cùm essetis mortui delictis & peccatis vestris, 2 in quibus aliquando ambulastis secundùm seculum mundi huius, secundùm principem potestatis aëris huius, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ, 3 in quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus in desiderijs carnis nostræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum: & eramus natura filij iræ sicut & cæteri. 4 Deus autem (qui diues est in misericordia) propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, 5 & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo (cuius gratia estis saluati) 6 & conresuscitauit, & consedere fecit B in cœlestibus in Christo Iesu, 7 vt ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Iesu. 8 Gratia enim estis saluati per fidem (& hoc non ex vo-

Marginal notes: Col. 2.c 13.3 a.3. *conuiuificauit.

bis

9 bis: Dei enim donum est) ¶ non ex operibus, vt ne
10 quis glorietur. ¶ Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit
11 Deus, vt in illis ambulemus. ¶ Propter quod memores estote quòd aliquando vos * eratis Gentes in carne, qui dicebamini preputium ab ea quæ dicitur
12 circuncisio in carne, manufacta: ¶ qui eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conuersatione Is-
C rael, & hospites testamentorum, promissionis spem
13 non habentes, & sine Deo in hoc mundo. ¶ Nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquando eratis lon
14 gè, facti estis propè in sanguine Christi. ¶ Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, & medium parietē maceriæ soluens, 'inimicitias' in carne sua:
15 ¶ legem mandatorum decretis euacuans: vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem,
16 faciens pacem, ¶ & reconciliet ambos in vno corpore, Deo per crucē, interficiens 'inimicitias' in se-
17 metipso. ¶ Et veniens euangelizauit pacem vobis
18 qui longè fuistis, & pacem ijs qui propè: ¶ quoniā
D per ipsum habemus accessum ambo in vno Spiritu
19 ad Patrē. ¶ Ergo iam non estis hospites & aduenę,
20 sed estis ciues sanctorū & domestici Dei, ¶ superædificati super fundamentum Apostolorū, & prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Chri-
21 sto, ¶ in quo omnis ædificatio constructa, crescit in
22 templum sanctum in Domino, ¶ in quo & vos coędificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

*qui · 'quod s. · 'inimicitiam 4. · 'vt · 'inimicitiam 8. · ‡Ro.5.2.1

CAPVT III.

1 Huius rei gratia, ego Paulus vinctus Chri-
A sti Iesu, pro vobis Gentibus: ¶ si tamen
2 audistis dispensationem gratię Dei, quę
3 est data mihi in vobis, ¶ quoniam secundùm reuelationem notum mihi factū est sacramen
4 tum, sicut suprà scripsi in breui: ¶ prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio
5 Christi, ¶ quod alijs generationibus non est agnitū filijs hominum, sicuti nunc reuelatum est sanctis
6 Apostolis eius & Prophetis in Spiritu. ¶ Gentes esse cohæredes & concorporales, & comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per Euangelium:
7 ¶ Cuius factus sum minister secundum donum gra
B tiæ Dei, quæ data est mihi secundùm operationem
8 virtutis eius. ¶ Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hęc: In Gentibus euangelizare inue-
9 stigabiles diuitias Christi, ¶ & illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis
10 in Deo, qui omnia creauit, ¶ vt innotescat* 'principibus', & potestatibus in cęlestibus, per Ecclesiam,
11 multiformis sapientia Dei, ¶ secundùm præfinitionem seculorum, quam fecit in Christo Iesu Domi-
12 no nostro. ¶ In quo habemus fiduciam & accessum
C in confidentia, per fidem eius. ¶ Propter quod peto
13 ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quę
14 est gloria vestra. ¶ Huius rei gratia flecto genua mea
15 ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ¶ ex quo om
16 nis paternitas in 'cœlis' & in terra nominatur, ¶ vt det vobis secundùm diuitias gloriæ suæ, 'virtutem' corroborari per Spiritum eius in interiori homine:
17 ¶ Christum habitare per fidem in cordibus vestris,
18 in charitate radicati & fundati, ¶ vt possitis compre
D hendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, &
19 longitudo, & sublimitas, & profundum: ¶ scire etiā supereminentem scientiæ charitatem Christi, vt im
20 pleamini in omnem plenitudinem Dei. ¶ Ei autem qui potens est omnia facere superabūdanter quàm petimus aut intelligimus, secundùm virtutem quæ
21 operatur in nobis: ¶ ipsi gloria in ecclesia, & in Christo Iesu in oēs generationes seculi seculorū. Amen

‡Sir.1.d.19 · 1.Cor.15.b 9. · * nunc 1. · 'principatibus 3. · 'in cœlo 9. · 'virtute 3. · ‡Ro.16. ·.25. · ‡Ro.16.17.

CAPVT IIII.

1 Obsecro itaque uos ego vinctus In Domi-
A no, vt dignè ambuletis vocatione qua vo
2 cati estis, ¶ cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes
3 inuicem in charitate, ¶ solliciti seruare vnitatem spi
4 ritus in vinculo pacis. ¶ Vnum corpus & vnus spiritus: sicut * vocati estis in vna spe vocationis vestræ.
5 ¶ Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. ¶ Vnus
6 Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per
7 omnia, & in omnibus nobis. ¶ Vnicuique autem nostrum data est gratia secundùm mensuram dona-
8 tionis Christi. ¶ Propter quod dicit, ¶ Ascendens in
B altum, captiuā duxit captiuitatem: dedit dona ho-
9 minibus. ¶ (Quod autem ascendit, quid est, nisi quia
10 & descēdit primùm in inferiores partes terrę? ¶ Qui descendit, ipse est, & qui ascendit supra omnes cœ
11 los, vt impleret omnia. ¶ Et ipse dedit quosdam qui
dem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios
12 verò Euangelistas, ¶ alios autem pastores, & doctores, ad consummationem sanctorum in opus mini-
13 sterij, in ædificationem corporis Christi: ¶ donec
C occuramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis
14 plenitudinis Christi: ¶ vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem
15 erroris. ¶ Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus:
16 ¶ ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundùm operationem in mensuram vniuscuiusq; membri, augmētum corporis facit in ædificationem sui
17 in charitate. ¶ Hoc igitur dico & testificor in Domi
D no, vt iam non ambuletis sicut & Gentes ambulāt,
18 in vanitate sensus sui, ¶ tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiā quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum,
19 qui desperantes, ¶ semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam.
20 ¶ Vos autem non ita didicistis Christum: ¶ si ta
21 men illum audistis, & in ipso edocti estis, (sicut est
22 veritas in Iesu.) ¶ 'Deponite' vos, secundùm pristi-
E nam conuersationem veterem hominem, qui cor-
23 rumpitur secundùm desideria erroris. ¶ Renouami
24 ni autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est in iusti-
25 tia, & sanctitate veritatis. ¶ Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem mem-
26 bra. ¶ Irascimini, & nolite peccare: sol non occidat
27 super iracundiam vestram. ¶ Nolite locū dare dia-
F bolo. ¶ Qui furabatur, iam non furetur: magis autem
28 laboret operando manibus suis quod bonum est,
29 vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. ¶ Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem 'fidei', vt det gratiam
30 audientibus. ¶ Et nolite contristare Spiritum san-
D ctum Dei, in quo signati estis in die 'redemptionis.
31 ¶ Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia.

‡Phil.2.d 27. Col.1.&c · 1.Thes.2... 12 4.21. · ‡Ro.12.c. 10. · 1.Cor.7 b. 10. · *& · ‡Mal.2.b 10 · ‡Deu.4.f 35. · ‡Ro.12 a 3. · 1.Cor.12 b.11. · 1.Cor.14 d 13. · ‡Ps.67.c.19. · ‡1.Cor.12 d.28. · Zac.8.d.16 · ‡Ro.12.9. 1.Pe.4.a.3 · Ro.2.c.28 · 'deponere Col.3 b.8 · Heb.12.a. 1. · 1.Pe.4.a.2 · ‡Ro.6 a 4 12.2.2 · Col.3.b.12 · 1.Pe.2.a.1 · Zac.8 c.16 · Psal 4 a 5. · ‡Iac.4.c.7 · 'opportunitatis 1. · 'in diē S.

Estote

32 ¶ Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicẽ, sicut & Deus in Chrõ donauit vobis.

CAPVT V.

1 A Estote ergo imitatores Dei, sicut filij charissimi: ¶ & ambulate in dilectione sicut 2 & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiã 3 Deo in odorem suauitatis. ¶ Fornicatio autẽ & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, 4 sicut decet sanctos: ¶ aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quę ad rem non 'pertinet: 'sed 5 magis gratiarum actio. ¶ Hoc enim scitote intelligẽ B tes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, ('quod est idôlorum seruitus') non habet hæreditatẽ 6 in regno Christi & Dei. ¶ Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios 7 diffidentiæ. ¶ Nolite ergo effici participes eorum. 8 ¶ Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autẽ lux C in Domino. Vt filij lucis ambulate, ¶ (fructus enim 9 lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate,) 10 ¶ probantes quid sit beneplacitum Deo: ¶ & nolite 11 communicare operibus infructuosis tenebrarum, 12 magis autem *redarguite. ¶ Quæ enim in occulto 13 fiunt ab ipsis, turpe est & dicere. ¶ Omnia autẽ quæ arguuntur, à lumine manifestantur. omne enim quod 14 manifestatur, lumẽ est. ¶ Propter quod dicit: Surge qui D dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Chri- 15 stus. ¶ Videte itaque fratres, quomodo cautè ambu- 16 letis, non quasi insipientes, sed vt sapientes: ¶ redi- 17 mẽtes tempus, quoniam dies mali sunt. ¶ Propterea nolitę fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit 18 voluntas Dei. ¶ Et nolite inebriari vino in quo est 19 luxuria, sed implemini Spiritu*, ¶ loquentes vobis- E metipsis in psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris 20 Domino: ¶ gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Iesu Christi Deo & patri. 21 ¶ Subiecti inuicem in timore Christi. ¶ Mulieres vi- 22 ris suis subditæ sint, sicut Domino. ¶ quoniam vir ca- 23 put est mulieris: sicut Christus caput est ecclesiæ. 24 Ipse, saluator corporis 'eius'. ¶ Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in om- 25 nibus. ¶ Viri diligite vxores vestras, sicut & Chri- F stus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: 26 ¶ vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquę 27 in verbo*, ¶ vt exhiberet 'ipse' sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, & immaculata. 28 ¶ Ita & viri debent diligere vxores suas, vt corpora 29 sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. ¶ Ne- G mo enim vnquam carnẽ suam odio habuit: sed nu- 30 trit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam. ¶ quia membra sumus corporis eius, de carne eius & de 31 ossibus eius. ¶ Propter hoc relinquet homo patrem & matrẽ suam, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo 32 in carne vna. ¶ Sacramentum hoc magnum est: ego 33 autem dico in Christo & in ecclesia. ¶ Veruntamen & vos singuli, vnusquisque vxorem suam sicut seipsum diligat, vxor autem *timeat virum 'suum'.

CAPVT VI.

1 A Filij, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum est. ¶ Honora patrẽ 2 tuum & matrem tuam: (quod est man- 3 datum primum in promissione,) ¶ vt be- 4 ne sit tibi, & sis longæuus super terram. ¶ Et uos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios uestros: sed educate illos in disciplina & correptione Do- 5 mini. ¶ Serui, obedite dominis carnalibus, cũ timore & tremore, in simplicitate cordis uestri, sicut 6 Christo: ¶ non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes; sed vt serui Christi, facientes uolun- 7 tatem Dei ex animo. ¶ cum bona uoluntate seruien- 8 tes, sicut Domino & non hominibus, ¶ scientes quo B niam unusquisq; quodcunque fecerit bonum, hoc 9 recipiet a Domino, siue seruus, siue liber. ¶ Et uos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum & vester Dominus est in cœlis: 10 & personarum acceptio non est apud eum. ¶ De cætero fratres, confortamini in Domino, & in poten- 11 tia uirtutis eius. ¶ Induite uos armaturã Dei: ut pos- 12 sitis stare aduersus insidias diaboli. ¶ quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia 13 nequitię, in cęlestibus. ¶ Propterea accipite armatu C ram Dei: vt possitis resistere in die malo. '& in om- 14 nibus perfecti 'stare'. ¶ State ergo succincti lumbos 15 uestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, ¶ & cal- 16 ceati pedes in præparationẽ Euãgelij pacis. ¶ in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia 17 tela nequissimi ignea extinguere. ¶ & galeam salutis assumite: & gladium spiritus (quod est verbum 18 Dei,) ¶ per omnem orationem, & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso uigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus 19 sanctis: ¶ & pro me, ut detur mihi sermo in apertio D ne oris mei cum fiducia, notum facere mysterium 20 Euangelij, ¶ pro quo legatione fungor in catena, ita 21 ut in ipso audeam, prout oportet me loqui. ¶ Vt autem & nos sciatis quę circa me sunt, quid agam: omnia uobis nota faciet Tychicus charissimus frater, 22 & fidelis minister in Domino: ¶ quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, & 23 consolẽtur corda vestra. ¶ Pax fratribus & charitas cum fide à Deo Patre *, & Domino Iesu Chri- 24 sto. ¶ Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

Epistolæ Pauli ad Ephesios, finis.

ARGV-

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Pauli Apostoli ad Philippenses.

PHILIPPENSES sunt Macedones. Hi accepto verbo veritatis, perstiterunt in fide, nec receperunt falsos apostolos. Hos collaudat Apostolus, scribens eis à Roma de carcere, per Epaphroditum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI Ad Philippenses.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Timótheus, serui Iesu Christi, omnibus Sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum episcopis & diaconis. 2 ¶Grã vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. 3 ¶Gratias ago Deo meo in omni memoria ve-
4 stri, ¶(semper in cunctis orationibus meis pro om-
5 nibus vobis cum gaudio deprecationẽ faciens.) ¶super cõmunicatione vr̃a in Euangelio Chr̃i à prima
6 die vsq; nunc: ¶cõfidens hoc ipsum q̃a qui cœpit in vobis opus bonũ, perficiet vsq; in diem Chr̃i Iesu.
7 ¶sicut est mihi iustũ, hoc sentire pro oĩbus vobis, eò
B ꝙ habeã vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & cõfirmatione Euangelij, socios gaudij
8 mei oẽs vos esse. ¶Testis enim mihi est Deus, q̃uo
9 cupiã oẽs vos in visceribus Iesu Chr̃i. ¶Et hoc oro, vt charitas vr̃a magis ac magis abundet in scientia
10 & in oĩ sensu: ¶vt probetis potiora, vt sitis synceri &
11 sine offensa in diẽ Chr̃i, ¶repleti fructu iustitiæ per
12 Iesum Chr̃m, in gloriã & laudẽ Dei. ¶Scire aũt vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad pro-
13 fectũ venerunt Euangelij: ¶ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo in oĩ prętorio, & in cæteris
14 omnibus, vt plures è fratribus in Dño, confidentes in vinculis meis, abundantiùs auderent sine timore
15 verbum Dei loqui. ¶Quidã quidem & propter inuidiã & contentionẽ: quidam autem propter bonã
16 voluntatem Christum prædicant: ¶Quidam ex cha-
C ritate, scientes q̃m in defensionem Euangelij posi-
17 tus sum. ¶Quidam autẽ ex contentione Christum annunciãt nõ syncerè: existimantes pressuram se su-
18 scitare vinculis meis. ¶Quid enim? Dum omni modo, siue per occasionẽ, siue per veritatem Christus
19 annunciet: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo. ¶Scio enim quia hoc mihi proueniet ad salutẽ, per vr̃am orationem & subministrationẽ Spiritus Iesu Chri-
20 sti, secundùm expectationem & spem meã, quia in nullo confundar, sed in omni fiducia sicut semper & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, si-
21 ue per vitam, siue per mortem. ¶Mihi enim viuere
22 Christus est, & mori lucrum. ¶Quod si viuere in car-
D ne ˋhicˋ mihi fructus operis est, & quid eligam igno-
23 ro. ¶Coarctor aũt è duobus desideriũ habens dissol-
24 ui & esse cum Christo, multò magis melius: ¶perma-
25 nere autẽ in carne, *necessariũ propter vos: ¶Et hoc confidẽs scio quia manebo & permanebo oĩbus vo-
26 bis, ad profectũ vestrũ & gaudiũ fidei: ¶vt gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per meũ aduẽ-
27 tum iterũ ad vos. ¶Tantùm dignè Euãgelio Christi conuersamini, vt siue cũ venero, & videro vos, siue absens, audiã de vobis quia statis in vno spũ, vnani-
28 mes, collaborantes fidei Euangelij: ¶Et in nullo terreamini ab aduersarijs: quæ illis est causa perditio-
29 nis, vobis autem salutis, & hoc à Deo: ¶quia vobis donatũ est pro Chr̃o, non solùm vt in eũ credatis,
30 sed vt etiam pro illo patiamini, ¶idem certamen habẽtes quale & vidistis in me, & nunc ˋaudistisˋ de me.

ˋhoc 1.
* magis 4.
Ephe. 4. a. 1. Col. 1. b. 10. 1. The. 2. c. 12.
ˋaudistis 1.

CAPVT II.

1 A SI qua ergo cõsolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua ¶societas spiri-
2 tus, si qua viscera ˋmiserationisˋ: implete gaudium meũ, vt idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentiẽtes.
3 ¶nihil per contentionem, neq; per inanem gloriã: sed in humilitate, superiores sibi inuicẽ arbitrãtes:
4 ¶non quę sua sunt singuli cõsiderantes, sed ea quę
5 aliorum. ¶Hoc enim sentite in uobis, quod & in
6 Christo Iesu: ¶qui cùm in forma Dei esset, non ra-
7 pinam arbitratus est esse se æqualem Deo, ¶sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus
8 vt homo. ¶Humiliauit semetipsum, factus obediẽs

ˋac miserationes 7.
1. Co. 10. f. 24. 13. b. 5.

9 vsque ad mortem: mortem aūt crucis. ¶Propter qđ
B & Deus exaltauit illum:& donauit illi nomen quod
10 est super oē nomen:¶ vt in noīe Iesu oē genu flectā
11 tur,cęlestium,terrestrium,& infernorum:¶& oīs lin
gua confiteať quia Dn̄s Iesus Chr̄s in gloria est Dei
12 Patris. ¶Itaq; charissimi mei, (sicut semper obedi-
stis:)nō ut in præsentia mei tantū, sed multò magis
nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestrā
13 salutē operamini.¶Deus est enim qui operať in vo-
14 bis & velle & pficere,pro bona volūtate. ¶Oīa aūt
15 facite sine murmurationibus,& hęsitationibus, ¶ vt
sitis sine querela, & simplices filij Dei,sine reprehē
sione in medio nationis prauę & puersę:inter quos
16 lucetis sicut luminaria in mundo:¶ verbum vitæ cō
C tinētes ad gloriā meā in die Chr̄i,quia nō in vacuū
17 cucurri,neq; in vacuū laboraui.¶Sed & si immolor,
supra sacrificium & obsequiū fidei vestrę,gaudeo &
18 cōgratulor oībus vobis.Idipsum aūt & vos gaudete
19 & cōgratulamini mihi.¶Spero aūt in Dn̄o Iesu, ¶Ti
motheū me citò mittere ad vos,vt & ego bono aīo
20 sim:cognitis quæ circa vos sunt.¶Neminē enim ha-
beo tā vnanimem: qui syncera affectione pro vobis
21 solicitus sit.¶Oēs enim quæ sua sunt quærunt, non
22 quæ sunt Iesu Chr̄i. ¶Experimētum aūt eius cogno
scite,quia sicut patri filius,mecum seruiuit in Euan
23 gelio. ¶Hunc igiť spero me mittere ad vos, mox vt
24 videro quæ circa me sunt.¶Confido aūt in Dn̄o qđ
25 & ipse veniā ad vos citò.¶Necessarium autē existi-
D maui,Epaphroditum fratrē,& cooperatorē,& cō-
militonē meum, uestrū aūt apostolum, & ministrū
26 necessitatis meæ,mittere ad vos. ¶quoniā quidem
oēs vos desiderabat:& mæstus erat:propterea qđ au
27 dieratis illū infirmatū.¶Nā & infirmatus est vsq; ad
mortē:sed Deus misertus est eius,non solū aūt eius
28 verūetiā & mei,ne tristitiā sup tristitiā haberē.¶Fe-
stinātius ergo misi illū,vt viso eo,iterū gaudeatis,&
29 ego sine tristitia sim.¶Excipite itaq; illū cū oī gau-
dio in Domino : & eiusmodi cum honore habeto-
30 te,¶quoniam propter opus Christi,vsque ad mor-
tem accessit, tradens animam suam, vt impleret id
quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

Margin: Esa.45.d.23. Ro.14.b.11. — 1.Pet.4.e.9. — Act.16.a.1. — 1.Cor.10 & 14.13.b.5.

CAPVT III.

1 De cetero fratres mei,gaudete in Dn̄o,Ea-
A dem vobis scribere, mihi quidem non pi
2 grum,vobis aūt necessarium.¶Videte ca
nes,videte malos operarios,uidete cōci
3 sionē.¶Nos enim sumus circumcisio,qui *spiritu ser
uimus Deo*,& gloriamur in Chr̄o Iesu,& nō in car
4 ne fiduciā habentes,¶quanquā & ego habeā confi-
dentiā in carne.Si qs alius videť cōfidere in carne:
5 ego magis circuncisus octauo die,ex genere Israël,
de tribu Ben-iamin:Hebręus ex Hebręis,¶secūdùm
6 legē Pharisęus,¶secundùm ęmulationē persequens
Ecclesiā Dei,secūdùm iustitiā quę in lege est, cōuer
7 satus sine querela. ¶Sed quę mihi fuerunt lucra, hęc
8 arbitratus sum pp Chr̄m detrimenta.¶Veruntamē
B existimo oīa detrimentū esse pp eminentē scientiā
Iesu Chr̄i, Dn̄i mei, pp quem oīa detrimētum feci,
9 & arbitror vt stercora,vt Chr̄m lucrifaciā:¶& inue-
niar in illo nō habens meā iustitiā quæ ex lege est,
sed illā quę ex fide est Chr̄i*,quæ ex Deo est iustitia
10 in fide:¶ad cognoscendū illū,& virtutē resurrectio-
nis,& societatē *passionum illius*:cōfiguratus morti
11 eius,¶si quo modo occurrā ad resurrectionem,quæ
12 est ex mortuis.¶Non q iam acceperim,aut iam per
C fectus sim:sequor aūt si cōprehendā in quo & cōpre
13 hensus sum à Chr̄o Iesu.¶Fratres,ego me non arbi-
tror cōprehendisse. Vnum aūt, quæ quidem retro
sunt,obliuiscens:ad ea verò quæ sunt priora,exten-
14 dens meipsum,¶ad destinatum persequor, ad bra-
15 uium supernæ vocationis Dei in Chr̄o Iesu. ¶Qui-
cunq; ergo perfecti sumus,hoc sentiamus:& si quid
16 aliter sapitis,& hoc vobis Deus *reuelauit*.¶Verun
tamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus,in
17 eadē permaneamus regula.¶Imitatores mei estote
D fratres: & obseruate eos qui ita ambulant,sicut ha
18 betis formā *nostrā*.¶Multi enim ambulant,quos sę
pè dicebā vobis(nunc aūt & flēs dico)inimicos cru
19 cis Chr̄i:¶quorū finis interitus: quorū Deus venter
est:& gloria in cōfusione ipsorū, qui terrena sapiūt.
20 ¶Nostra aūt cōuersatio in cęlis est:vnde etiā Salua-
torē expectamus , Dn̄m nostrum Iesum Christum:
21 ¶qui reformabit corpus humilitatis nostræ confi-
guratum corpori claritatis suę,secundùm operatio
nem qua etiam possit subijcere sibi omnia.

Margin: *Spiritui Deo seruimus. — 2.Cor.11.e.22. Act.23.b.6. — *Iesu. — *passionis. — *reuelabit. — *nos r. Ro.16.c.17.

CAPVT IIII.

1 Itaque fratres mei charissimi,& deside-
A ratissimi,gaudium meum & corona mea:
2 sic state in Dn̄o, charissimi. ¶Euchodiā
rogo & Synthicen deprecor idipsum sa-
3 pere in Dn̄o.¶Etiam rogo, & te germane cōpar,ad-
iuua illas quæ mecum laborauerunt in Euangelio
cum Clemente,& cæteris adiutoribus meis,quorū
4 noīa sunt in libro vitę.¶Gaudete in Dn̄o semper:ite
5 rū dico gaudete.¶Modestia ur̄a nota sit oībus hoī-
6 bus.Dn̄s prope est. ¶Nihil soliciti sitis:sed in omni
B orone & obsecratione cùm gratiarum actione peti
7 tiones ur̄ę innotescant apud Deū.¶Et pax Dei quę
exuperat oēm sensum,custodiat corda ur̄a & intel
8 ligentias ur̄as in Chr̄o Iesu.¶De cætero fratres,quę
cunq; sunt uera, quæcunq; pudica,quæcunq; iusta,
quæcunq; sancta,quæcunq; amabilia,quæcunq; bo
næ famæ,siqua uirtus,siqua laus *disciplinæ*,hæc co
9 gitate.¶Quę & didicistis,& accepistis,& audistis,&
uidistis in me:hæc agite,& Deus pacis erit uobiscū.
10 ¶Gauisus sum aūt in Dn̄o vehementer,qm̄ tandem
C aliquando refloruistis pro me sentire,sicut & sentie
11 batis:occupati aūt eratis.¶Non quasi propter penu
riā dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens
12 esse. ¶Scio & humiliari, scio & abundare:(ubiq;&
in oībus institutus sum)& satiari,& esurire,& abun
13 dare,& penuriā pati:¶oīa possum in eo qui me con
14 fortat. ¶Veruntamen bene fecistis, cōmunicantes
15 tribulationi meę.¶Scitis aūt & uos Philippenses, q
in principio Euangelij,quando pfectus sum à Ma-
16 cedonia,nulla mihi ecclesia cōmunicauit in ratio-
D ne dati & accepti,nisi uos soli:¶quia & Thessaloni-
17 cam, semel & bis in usum mihi misistis. ¶Non quia
quæro datum: sed requiro fructum abundantem *in
18 ratione vestra*.¶Habeo autem oīa,& abundo:reple
tus sum,acceptis ab Epaphrodito quæ misistis odo
rem suauitatis,hostiam acceptam,placentem Deo,
19 ¶Deus autem meus impleat omne desiderium ve-
strum secundùm diuitias suas,in gloria in Chr̄o Ie-
20 su.¶Deo autem & Patri nostro gloria in secula secu
21 lorum. Amen.¶Salutate omnem sanctum in Chri-
22 sto Iesu.¶Salutant uos qui mecum sunt fratres. Sa-
lutant uos omnes sancti:maximè autem qui de Cæ
23 saris domo sunt.¶Gratia Domini nostri Iesu Chri-
sti cum spiritu uestro. Amen.

Margin: – 1. *Euodiā. — – 2. — *in ratione vestram. — Ro.12.a.1.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Pauli Apoſtoli ad Coloſſenſes.

COLOSSENSES, & hi ſicut Laodicenſes, ſunt Aſiani, & ipſi præuenti erant à pſeudo Apoſtolis. Nec ad hos acceſsit ipſe Apoſtolus, ſed & hos per epiſtolam corrigit. Audierunt enim verbum ab Archippo: qui & miniſterium in eos accepit. Ergo Apoſtolus iam ligatus, ſcribit eis ab Epheſo per Tychicum diaconum & Oneſimum acolythum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI Ad Coloſſenſes.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS Apoſtolus Ieſu Chr̄i per uoluntatē Dei, & Ti- 2 mótheus frater: ¶ ijs qui ſunt Coloſſis ſanctis & fidelibus fratribus in Chriſto Ieſu. 3 ¶ Gratia uobis & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chr̄o. Gr̄as agimus Deo & Patri Dn̄i noſtri Ieſu Chr̄i ſemꝑ pro uobis orātes: 4 ¶ audientes fidem ueſtrā in Chr̄o Ieſu, & dilectio- 5 nē quam habetis in ſanctos oēs, ¶ propter ſpem quę repoſita eſt uobis in cęlis, quā audiſtis in uerbo ue- 6 ritatis Euangelij, ¶ quod peruênit ad uos, ſicut & in uniuerſo mundo eſt, & fructificat, & creſcit, ſicut in uobis, ex ea die qua audiſtis & cognouiſtis gratiam 7 Dei in ueritate, ¶ ſicut didiciſtis ab Epaphra chariſ- B ſimo cōſeruo nr̄o, qui eſt fidelis pro uobis miniſter 8 Chr̄i Ieſu, ¶ qui etiā manifeſtauit nobis dilectionē 9 ueſtram in ſpiritu. ¶ ideo & nos ex qua die audiuimus, non ceſſamus pro uobis orantes & poſtulantes, ut impleamini agnitione uolūtatis eius, in om- 10 ni ſapientia & intellectu ſpiritali; ¶ ut ambuletis digne: Deo per oīa placentes: in omni opere bono fru- 11 ctificantes, & creſcentes in ſcientia Dei: ¶ in omni uirtute confortati ſecundùm potentiam claritatis eius, in omni patientia & longanimitate cum gau- 12 dio, ¶ gratias agentes *Deo & Patri* qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum, in lumine: qui eri- 13 puit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in 14 regnum filij dilectionis ſuæ, ¶ in quo habemus re- 15 demptionem, * remiſſionem peccatorum, ¶ qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creatu- 16 ræ: ¶ qm̄ in ipſo condita ſunt uniuerſa in cęlis, & in C terra, uiſibilia, & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: oīa per 17 ipſum, & in ipſo creata ſunt: ¶ & ipſe eſt ante oēs, & 18 oīa in ipſo conſtant. ¶ Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, primogenitus ex mor- 19 tuis: vt ſit in oībus ipſe primatū tenens: ¶ quia in ip- 20 ſo cōplacuit oēm plenitudinem inhabitare: ¶ & per eum reconciliare oīa in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cę- 21 lis ſunt. ¶ Et uos cum eſſetis aliqn̄ alienati & inimi- 22 ci ſenſu, in operibus malis: ¶ nunc aūt reconciliauit in corpore carnis eius per mortē, exhibere uos ſanctos & immaculatos, & irreprehēſibiles corā ipſo, 23 ¶ ſi tn̄ permanetis in fide fundati & ſtabiles, & im- D mobiles à ſpe Euangelij qđ audiſtis, qđ prædicatū eſt in uniuerſa creatura quæ ſub cœlo eſt, cuius fa- 24 ctus ſum ego Paulus miniſter. ¶ Qui nunc gaudeo in paſſionibus pro uobis, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chr̄i, in carne mea pro corpore eius, qđ 25 eſt Eccleſia: ¶ cuius factus ſum ego miniſter ſecundùm diſpenſationē Dei, quę data eſt mihi in uobis, 26 ut impleā uerbum Dei, ¶ myſterium qđ abſconditum fuit à ſeculis & generationibus, nunc autem 27 manifeſtatum eſt ſanctis eius, ¶ quibus uoluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in 28 Gētibus, quod eſt Chr̄s in uobis, ſpes gloriæ: ¶ quē nos annunciamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni ſapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in 29 Chriſto Ieſu. ¶ In quo & laboro, certando ſecundùm operationē eius quā operat̄ in me in uirtute.

Marginal notes: *Patri. *Deo patri 12. — *& *vel 1. — Ioh. 1. 2. 4 — 1. Co. 15. e 31. — Apoc. 1. b.

CAPVT II.

1 A VOlo enim vos ſcire qualem ſolicitudinem habeamus pro uobis & pro ijs qui ſunt Laodiceæ,& quicunq; non viderunt faciē meā in carne:
2 ¶vt cōſolentur corda ipſorum,inſtructi in charitate,& in oēs diuitias plenitudinis intellectus,in agnitionem myſterij Dei*Patris,*Chr̄i Ieſu,
3 ¶in quo ſunt oēs theſauri ſapientiæ
4 & ſcientiæ abſconditi. ¶Hoc aūt dico, vt nemo vos
5 decipiat in ſublimitate ſermonum.¶Nam et ſi corpore abſens ſum,ſed ſpū vobiſcū ſum:gaudens,& vi
B dens ordinē veſtrū,& firmamentū eius quæ in Chri
6 ſto eſt,fidei vr̄æ.¶Sicut ergo accepiſtis Ieſum Chr̄m
7 Dn̄m*,in ipſo ambulate,¶radicati & ſuperædificati in ipſo,& confirmati fide ſicut & didiciſtis,abundā
8 tes-'in illo' in gratiarum actione. ¶Videte ne quis vos decipiat per philoſophiam,& inanē fallaciā,ſecundùm traditionem hoīum,ſecundùm elementa
9 mundi,& non ſecundùm Chr̄m:¶quia in ipſo inha
10 bitat oīs plenitudo diuinitatis corporaliter: ¶& eſtis in illo repleti,qui eſt caput oīs principatus & po
11 teſtatis:¶ in quo & circūciſi eſtis circunciſione non manufacta in expoliatione corporis carnis,*in circū
12 ciſione Chr̄i,¶cōſepulti ei in baptiſmo:in quo & reſurrexiſtis per fidē operationis Dei,qui ſuſcitauit il
13 lū mortu is. ¶Et vos cùm mortui eſſetis in delictis
C & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit cum illo:
14 donans vobis oīa delicta,¶delens qđ aduerſus nos erat,chirographum'decreti',qđ erat cōtrarium no
15 bis:& ipſum tulit de medio,affigens illud cruci: ¶& expolians principatus & poteſtates,traduxit confi
16 denter palā,triumphans illos in ſemetipſo.¶Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte
17 diei -feſti', aut neomeniæ, aut ſabbathorum:¶ quæ
18 ſunt vmbra futurorum,corpus autē Chr̄i. ¶Nemo
D vos ſeducat,volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtra inflatus
19 ſenſu carnis ſuæ,& non tenēs caput,¶ex quo totum corpus per nexus,& coniunctiones ſubminiſtratum
20 & conſtructum,creſcit in augmentum Dei.¶Si ergo
E mortui eſtis cum Chr̄o ab elementis-huius'mundi: quid adhuc tanquàm viuentes in mundo decerni
21 tis?¶'Ne tetigeritis,neq; guſtaueritis ,neq; contre
22 ctaueritis:¶quę ſunt oīa in interitum ipſo vſu,ſecun
23 dùm pręcepta & doctrinas hoīum.¶quę ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

Margin: *& 3. / *& 7. / 1.Co.5.a.3. / *noſtrum / -4 / *in ea 3. / *ſed / Eph.2.a.1 / *decretis 3 / -5. / Mat 24.a / -3. / *Ne tetigeritis neq; guſtaueritis,neque contrectaueritis.

CAPVT III.

1 A IGitur ſi conſurrexiſtis cum Chr̄o:quæ ſurſum ſunt quærite,vbi Chr̄s eſt in dextera
2 Dei ſedens.¶quæ ſurſum ſunt ſapite: nō
3 quæ ſuper terrā.¶Mortui enim eſtis,& vi
4 ta veſtra eſt abſcondita cum Chr̄o in Deo. ¶ Cùm* Chr̄s apparuerit,vita vr̄a:tunc & vos apparebitis cū
5 ipſo in gloria.¶Mortificate ergo mēbra veſtra quæ ſunt ſuper terrā,fornicationē, immunditiā, libidinē,concupiſcentiā malā,& auaritiā quæ eſt ſimula
6 chrorum ſeruitus,¶propter quæ,venit ira Dei ſuper
7 filios incredulitatis.¶In quibus & vos ambulaſtis a
8 liquādo cum viueretis in illis.¶Nunc aūt deponite
B & vos oīa,irā,indignationē,malitiā,blaſphemiam,
9 turpē ſermonē de ore vr̄o. ¶Nolite mentiri inuicē:
10 expoliantes vos veterē hoīem cum actibus ſuis,¶& induētes nouum,eum q renouatꝛ in agnitionē,ſecū
11 dùm imaginē eius qui creauit illū,¶vbi nō eſt*Gentilis & Iudæus,circunciſio & pręputiū, Barbarus & Scytha,ſeruus & liber:ſed oīa,& in oībus Chriſtus.
12 ¶Induite vos ergo ſicut electi Dei,ſancti,& dilecti, viſcera miſericordię,benignitatē,humilitatē,mode
13 ſtiā,patientiā,ſupportantes inuicē:¶& donantes vo
C biſmetipſis,ſiquis aduerſus aliquē habet querelā: ſi
14 cut & Dn̄s donauit vobis:ita & vos. ¶ſuper oīa aūt hæc charitatem-habete',quod eſt vinculum perfe
15 ctionis.¶Et pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in vno corpore:& grati eſtote.
16 ¶Verbum Chr̄i habitet in vobis abundāter,in oī ſapiētia:docentes & cōmonentes voſmetipſos,*pſalmis,hymnis,& canticis ſpiritualibus, in gr̄a cantan
17 tes in cordibus vr̄is Deo.¶Oē quodcunq; facitis in
D verbo aut in opere,oīa in noīe Dn̄i Ieſu Chr̄i,* gr̄as
18 agentes Deo & Patri per ipſum.¶Mulieres,ſubditę
19 eſtote viris ſicut oportet in Dn̄o.¶ Viri,diligite vxo
20 res*:& nolite amari eſſe ad illas.¶ Filij,obedite pa
21 rentibus per oīa:hoc enim placitū eſt-in'Dn̄o.¶Patres, nolite ad indignationē prouocare filios vr̄os,
22 vt non puſillo aīo fiant.¶Serui,obedite per oīa dominis carnalibus, non ad oculum ſeruientes, quaſi hoībus placentes,ſed in ſimplicitate cordis,timen
23 tes Deum.¶Quodcunq; facitis,ex aīo operamini ſi
24 cut Dn̄o,& non hoībus:¶ſcientes q̄ à Dn̄o accipietis retributionē hæreditatis.Dn̄o Ieſu Chriſto ſer
25 uite.¶ qui enim iniuriam facit,recipiet id quod inique geſſit, & nō eſt pſonarum acceptio apud Deū.

Margin: *autem / *enim / Eph.5.a.3 / Ro.6.a.4 b.13. / Eph 4.f.23 / He.12.a.1 / 1.Pe.2.a.1 4.a.2 / *maſculus & fœmina. / Eph. 6.b.12. / -1. / *in / 1.Co.10.g 36. / *facite 9. / Eph. 5.c.22. / 1.Pe. 3.a.1 / Eph.5.f.25 / *veſtras -4. / Eph. 6.a.5. / Tit.2.c.9. / 1.Pe.2.c.19 / Ro.2.b.6 / Act.10.1.34 / -1.

CAPVT IIII.

1 A DOmini,quod iuſtum eſt & æquum,ſeruis pręſtate: ſcientes q̄ & vos Dn̄m habetis
2 in cęlo,¶Orōni inſtate: vigilantes in ea
3 in gr̄arum actione.¶Orantes ſimul & pro nobis,vt Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chr̄i(propter quod etiā vin
4 ctus ſum:)¶vt manifeſtē illud,ita ut oportet me loq.
5 ¶In ſapientia ambulate ad eos qui foris ſunt, tem
6 pus redimentes.¶Sermo veſter ſemper in gr̄a ſaleſit cōditus: vt ſciatis quomodo oporteat vos vnicuiq;
7 rn̄dere.¶Quę circa me ſunt,oīa vobis nota faciet Ty
B chicus chariſſimus frater,& fidelis miniſter, & con
8 ſeruus in Dn̄o:¶quē miſi ad vos ad hoc ipſum,vt cognoſcat quę circa vos ſunt:& conſoletꝛ corda veſtra,
9 ¶cum Oneſimo chariſſimo & fideli fratre qui ex vo
10 bis eſt.'Oīa'quę hic aguntꝛ,nota facient vobis.¶Salutat vos Ariſtarcus concaptiuus meus,& Marcus cōſobrinus Barnabæ(de quo accepiſtis mādata.Si ve
11 nerit ad uos,excipite illum,)¶& Ieſus qui dr̄ iuſtus,
C qui ſunt ex circunciſione,hi ſoli ſunt adiutores mei
12 in regno Dei:qui mihi fuerūt ſolatio. ¶Salutat nos Epaphras qui ex uobis eſt ſeruus Chr̄i Ieſu,ſemper ſolicitus pro uobis in orōnibus,ut ſtetis perfecti &
13 pleni in oī uolūtate Dei.¶Teſtimoniū enim illi phibeo,q̄ habet multū laborē pro uobis, & pro ijs qui
14 ſunt Laodicę, & qui Hierapoli.¶Salutat vos Lu
15 cas medicus chariſſimus, & Demas. ¶Salutate fra
D tres qui ſunt Laodicę,& Nymphā,& quæ in domo
16 eius eſt,Eccleſiā.¶Et cùm lecta fuerit apud vos epiſtola,facite vt & in Laodicenſiū Eccleſia legatur:&
17 'eā quæ Laodicenſiū eſt,uos legatis'.¶Et dicite Archippo; Vide miniſteriū quod accepiſti in Dn̄o,vt
18 illud impleas.¶Salutatio,mea manu Pauli.Memores eſtote vinculorū meorū.Gratia*vobiſcū.Amen.

Margin: Lu.15.a.1. / 1.The.5.c.17. / Eph 6.c.18 / 2 The.3.a.1. / Eph. 5.d.1. / qui omnia / 2.Tit 4.b.11 / *ea q̄ Laodicenſium eſt vobis legatur. / *Domini noſtri Ieſu Chriſti

ARGVMENTVM IN PRIMAM Epiſtolam Pauli ad Theſſalonicenſes.

THESSALONICENSES ſunt Macedones, qui accepto verbo veritatis perſtiterunt in fide, etiam in perſecutione ciuium ſuorum. Præterea nec receperunt falſos apoſtolos, nec ea quæ à falſis apoſtolis dicebantur. Hos collaudat Apoſtolus, ſcribens eis ab Athenis per Tychicum diaconum, & Oneſimum acolythum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI Ad Theſſalonicenſes I.

CAPVT PRIMVM.

1 A PAVLVS & Siluanus & Timótheus: eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto, Gratia vobis & pax*. 2 ❡Gratias agimus Deo ſemper pro omnibus vobis: memoriam ueſtri faciẽtes in orationibus 3 noſtris ſine intermiſſione, ❡memores operis fidei ueſtræ, & laboris, & charitatis, & ſuſtinentiæ ſpei B Domini noſtri Ieſu Chriſti, ante Deum & Patrem 4 noſtrum: ❡ſcientes fratres dilecti à Deo electionem 5 veſtram: ❡quia Euangelium noſtrum nõ fuit ad vos C in ſermone tantùm, ſed in uirtute, & in Spiritu ſancto, & in plenitudine multa, ſicut ſcitis quales fue- 6 rimus in uobis propter uos. ❡Et uos imitatores noſtri facti eſtis, & Domini: excipientes uerbum in tri- 7 bulatione multa cum gaudio Spiritus ſancti: ❡ita vt facti ſitis forma omnibus credentibus in Mace- 8 donia & in Achaia. ❡A uobis enim diffamatus eſt D ſermo Domini: non ſolùm in Macedonia & in Achaia, ſed* in omni loco, fides ueſtra quæ eſt ad Deum, profecta eſt, ita vt nõ ſit nobis neceſſe quic- 9 quam loqui. ❡Ipſi enim de nobis annunciant qualem introitum habuerimus ad uos: & quomodo conuerſi eſtis ad Deum à ſimulachris ſeruire Deo 10 viuo & vero, ❡& expectare Filium eius de cœlis (quem ſuſcitauit ex mortuis) Ieſum, qui eripuit nos ab ira ventura.

*a Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto 2.

*& 1.

CAPVT II.

1 A NAm ipſi ſcitis fratres, introitum noſtrum ad vos quia non inanis fuit: ❡ſed antè paſ- 2 ſi, & cõtumelijs affecti (ſicut ſcitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro, loqui ad vos Euangelium Dei in multa ſolici- 3 tudine. ❡Exhortatio enim noſtra non de errore, 4 neque de immunditia, neque in dolo: ❡ſed ſicut probati ſumus à Deo, ut crederetur nobis Euangelium, ita loquimur: non quaſi hominibus placen- 5 tes, ſed Deo qui probat corda noſtra. ❡Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis, neque in occaſione auaritiæ: Deus te- 6 ſtis eſt: ❡nec quærentes ab hominibus gloriam ne- 7 que à uobis, neque ab alijs. ❡Cùm poſſemus vo- B bis oneri eſſe vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus *paruuli* in medio veſtrum, tanquàm ſi nutrix fo- 8 ueat filios ſuos. ❡Ita deſiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis non ſolùm Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras: quoniam chariſſimi no- 9 bis facti eſtis. ❡Memores enim eſtis fratres laboris noſtri & fatigationis, noctè & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus, prædicauimus in 10 vobis Euangelium Dei. ❡Vos teſtes eſtis & Deus, quàm ſanctè, & iuſtè, & ſine querela, vobis qui cre- 11 didiſtis, fuimus: ❡ſicut ſcitis qualiter vnumquenque 12 veſtrum (ſicut pater filios ſuos) ❡deprecantes vos & conſolantes, teſtificati ſumus vt ambularetis dignè Deo, qui uocauit vos in ſuum regnum & gloriam. 13 ❡Ideo & nos gratias agimus Deo & ſine intermiſ- C ſione: quoniam cùm accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non vt verbum hominum, ſed (ſicut eſt verè) uerbum Dei, qui operatur 14 in uobis qui credidiſtis. ❡uos enim imitatores fa-

1 Act. 16. d 17 a. 22.

*lenes 2.

9 Act. 20 34. 1. Cor. 4 12. 2. The. 3 8.

-ſ.

cti estis fratres ecclesiarum Dei quæ sunt In Iudæa,
in Christo Iesu:quia eadem passi estis & uos à con-
15 tribulibus uestris,sicut & Ipsi à Iudæis,? qui & Do
minũ occiderũt Iesum,& ꝓphetas,& nos persecuti
sunt,& Deo non placent:& oĩbus hoĩbus aduersan
16 tur ,?prohibentes nos Gentibus loqui vt saluę fiãt,
vt impleant peccata sua semper:`præuênit enim`ira
17 Dei super illos vsq; in finẽ. ?Nos aũt fratres desola
D ti à vobis ad tẽpus horę,aspectu,nõ corde : abũdan
tius festinauimus faciẽ vestrã videre cũ multo desi-
18 derio,?qm̃ voluimus nenire ad uos,ego quidẽ Pau
lus, & semel & iterum : sed impediuit nos satanas.
19 ?Quę est enim nr̃a spes, aut gaudiũ,aut corona glo
rię?Nónne uos ante Dñm nr̃m Iesum Chr̃m estis in
20 aduentu eius??vos enim estis gloria nr̃a & gaudiũ.

*peruenit autem S.

CAPVT III.

Act.16.a.1

1 A 2 PRopter quod nõ sustinentes amplius, pla
cuit nobis remanere Athenis,solis : ?|&
misimus Timótheum fratrem nr̃m,& mi
nistrum Dei in Euangelio Chr̃i, ad cõfir
3 mandos vos & exhortandos pro fide vestra:?ut ne-
mn moueat̃ in tribulatinnibus istis:ipsi enim scitis,
4 ꝙ in boc pnsiti sumus.?Nam & cùm apud vos esse-
mus,prædicebamus uobis passuros nos tribulatio-
5 nes,sicut & factũ est,& scitis.?Propterea & ego am
B plius non sustinens,misi ad cngnoscendã fidem ve
stram:ne fortè tentauerit vos is qui tentat,& inanis
6 fiat labor noster.?Nunc aũt uenienre Timótheo ad
nos à vobis,& annunciante uobis fidem & charita-
tẽ vestrã, & quia memoriã nostri habetis honã sem
per, desiderantes nos videre sicut nos quoq; uos:
7 ?ideo consolati sumus fratres,ĩn uobis,in oĩ neces-
C sitate & tribulatione nostra,per fidem uestrã:?quo
8 niam nunc viuimus si uos statis in Dño.?Quã enim
9 gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro
uobis in omni gaudio quo gaudemus propter uos
10 ante Deum nr̃m,? nocte ac die ahundantiùs oran-
tes vt uideamus faciem uestram , & cõpleamus ea
11 quæ desunt fidei vestræ??Ipse aũt Deus,& Pater no
D ster,& Dñs nr̃ Iesus Chr̃s dirigat uiã nostrã ad uos.
12 ?Vos aũt Dñs multiplicet,& abundare faciat chari
tatem*in inuicem,& in oẽs,quemadmodũ & nos in
13 uobis,?ad cõfirmanda corda vr̃a sine querela,in san
ctitate ante Deum & Patrem nnstrum, in aduentu
Dñi nr̃i Iesu Cbristi cũ oĩbus sanctis eius . Amen.

*vestiam

CAPVT IIII.

1 A DE cætero ergo fratres,rogamus uos,& ob
secramus in Dño Iesu, ut quemadmodũ
accepistis à nobis qũo oporteat uos am-
bulare,& placere Deo,`sicut & ambula-
2 tis`,ut abnndetis magis.?Scitis enim quæ præcepta
3 `dederim`uobis per Dñm Iesum.?|Hęc est enim vo
luntas Dei,sanctificatio uestra: vt abstineatis vos à
4 fornicatione, ? vt sciat vnusquisq; vestrũ vas suum
5 possidere in sanctificatione & honore:?non in pas-
sione desiderij, sicut & Gentes quæ ignorant Deũ,
6 ?& ne quis supergrediarnr,neq; circunueniat in ne
gocio fratrem suũ:qm̃ vindex est Dñs de his oĩbus,
7 sicut*prædiximus vobis, & testificati sumus. ? non
enim vocauit nos Dens in immũditiã:sed in sancti
8 cationem.? Itaq; qui-hæc`spernit,non hoĩem sper
nit, sed Deum, qui etiam dedit Spũm suum sanctũ
9 in nobis.?De charitate autem fraternitatis non ne

*sic & ambuletis 8. `dederimus a. |Ro. 12.a. 2. Eph.5.d.17 *& -s.

cesse habemus scribere vobis:| ipsi enim vos à Deo
10 didicistis vt`diligatis inuicem .?Etenim illud facitis
C in omnes fratres in vniuersa Macedonia. Rogamus
11 autem vns fratres, vt abundetis magis: ?& operam
detis vt quieti sitis,& vt vestrum negocium agatis,
& operemini manibus vestris,sicut præcepimus vo
12 bis: ? & vt honestè ambuletis ad eos qui foris sunt:
13 & nullius aliquid desideretis . ? Nolumus autẽ vos
ignorare fratres de dormientibus,vt non contriste-
14 mini,sicut & cæteri qui spem non habent. ?Si enim
credimus ꝙ Iesus mortuus est & resurrexit : ita &
Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum
15 eo . ?Hoc enim vobis dicimus in verbo Dñi, | quia
D nos qui viuimus,qui residui sumus`in aduentu`Dñi
16 non præueniemus eos qui dormierunt . ? Qm̃ ipse
Dñs in iussu & in vnce archangeli, & in tuba Dei,
descendet de cœlo : & mortui qui in Christo sunt,
17 resurgent primi. ?Deinde nos qui viuimus,qui re-
linquimur:simul rapiemur cum illis in nubibus ob-
uiam `Christo` in aëra, & sic semper cum Domino
18 erimus.?Itaque cõsolamini inuicem in verbis istis.

Ioh. 13.d. 34 15.c 17 1 Ioh 3.b. 10.4 c.13

1.Co.15.f. 23 g 51. *in ;adnentum 6.

*Domino 4.

CAPVT V.

1 A 2 3 DE temporibus autem & momẽtis fratres,
non indigetis vt scribamus vobis. ? |Ipsi
enim diligenter scitis quia dies Domini
sicut fur in nocte,ita veniet : ? cùm enim
dixerint,Pax,& securitas:tunc repẽtinus eis super-
ueniet interitus,sicut dolor`in vtero`habẽti`, & nõ
4 effugient.?Vos autem fratres,non estis in tenebris:
5 vt vos dies illa tanquam fur comprehendat . ? om-
nes enim vos filij lucis estis, & filij diei : non sumus
6 noctis,neq; tenebrarum.?Igitur nnn dormiamus si
7 cut & cæteri: sed uigilemus & sobrij simus. ?Qui e-
B nim dormiunt, nocte dormiunt : & qui ebrij sunt,
8 nocte ebrij sunt.?Nos autem qui dici sumus, sobrij
simus,|induti loricam fidei & cbaritatis, & galeam
9 spem salutis:?qm̃ non posuit nos Deus in iram, sed
in acquisitionem salutis per Dominum nnstrum Ie
10 sum Christum,? qui mortuus est pro nobis : vt siue
vigilemus,siue dormiamus , simnl cũ illo viuamus.
11 ?Propter quod consolamini inuicem : & ędificate
12 alterutrum , sicut & facitis . ? Rogamus autem vos
C fratres vt noueritis eos qui laborant inter uos , &
13 præsunt uobis in Domino, & monent uos: ? vt ha-
beatis illos abundantius in cbaritate propter opus
14 illorum:pacem habete cum eis.? Rogamus autem
uos fratres, corripite inquietos , consolamini pu-
sillanimes, suscipite infirmos , patientes estote ad
15 omnes . ? | Videte ne quis malum pro malo alicui
D reddat:sed semper quod bonum est,sectamini in-
16 uicem,& in omnes.?Semper gaudete.?|Sine inter
17 missione orate. ?In omnibus gratias agite : hæc est
18 enim voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus uo-
19 bis.?Spiritum nolite extinguere.?Prophetias noli-
20 te spernere.?Omnia autem probate: quod bonum
21 est,tenete.?Ab omni specie mala abstinete uos.Ip-
22 se autem Deus pacis sanctificet uos per omnia:?ut
23 integer spiritus uester,& anima & corpus sine quę-
24 rela, in aduentu Domini nostri Iesu Christi serue-
25 tur. |?Fidelis est qui uocauit uos, qui etiam faciet.
26 ?Fratres orate pro nobis. ?Salntate fratres omnes
27 in osculo sancto . ? Adiuro uos per Dominum, ut
legatur epistola -hæc` omnibus sanctis fratribus:
28 Gratia Domini nostri Iesu Cbristi uobiscũ Amen.

12.Pet.3.c 10. Apo.3.a.3 16.c.15.

*parturienti. be nis

1I.59.c.17 Eph. 6.c.17

Pro.17.b 13.20.d.22 Ro.12.d 17 1 Pet.3.b.9 Eccl. 18.c. 22. Lu. 18.a.1. 1Col.4 a.2

1.Co.1.b 9

-s.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM
Secundam ad Thessalonicenses.

AD Thessalonicenses secũdam scribit epistolam Apostolus: & notum facit eis de temporibus nouissimis, & de aduersarij deiectione, Scribit hãc epistolã ab Athenis, per Titũ diaconũ, & Onesimũ accolythũ.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI
Ad Thessalonicenses II.

CAPVT PRIMVM.

1 PAVLVS & Siluanus & Timótheus: ecclesiæ Thessalonicensium in Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. 2 ¶Gratia vobis & pax à Deo Pře nostro & Dño Iesu Christo. 3 ¶Gratias agere debemus semper Deo ꝑ vobis fra- B tres, ita vt dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas vniuscuiusq; uestrum in 4 inuicem: ¶ita ut & nosipsi in uobis gloriemur in ecclesijs Dei, pro patientia uestra, & fide in omnibus persecutionibus uestris & tribulationibus quas su- 5 stinetis, ¶in exemplum iusti iudicij Dei, ut digni ha- 6 beamini *regno Dei, pro quo & patimini: ¶si tamen iustum est apud Deum retribuere `tribulationem` 7 ijs qui uos tribulãt: & uobis qui tribulamini, requiẽ C nobiscum in reuelatione Dñi Iesu de cęlo cum an- 8 gelis uirtutis eius, ¶in flamma ignis dantis uindictã ijs qui non nouerunt Deũ, & qui non obediunt Euã- 9 gelio Dñi nostri Iesu Chři: qui pęnas dabunt in interitu æternas a facie Dñi & à gloria uirtutis eius: 10 ¶cùm uenerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia creditum 11 est testimonium nostrum super nos in die illo. ¶In quo etiã oramus semper pro uobis: ut dignetur uos uocatione sua Deus noster, & impleat omnem uo- 12 luntatem bonitatis* & opus fidei in uirtute, ¶ut clarificetur nomen Domini nostri Iesu Christi in uobis, & uos in illo, secundùm gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

*in
`retributionem
*suæ

CAPVT II.

1 A ROgamus autem uos fratres per aduẽtum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ cõ- 2 gregationis in ipsum: ¶ut non cito moueamini à uestro sensu, neq; terreamini, neq; per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam tanquã per nos missam, quasi instet dies Do- 3 mini. ¶Ne quis uos seducat ullo modo: quoniã nisi uenerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo 4 peccati, filius perditionis, ¶qui aduersatur & extollitur supra oẽ quod dicitur Deus, aut quod colitur, B ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam 5 sit Deus. ¶Num retinetis quòd cùm adhuc essem a- 6 pud uos, hæc dicebã uobis? ¶Et nunc quid detineat 7 scitis: ut reueleť in suo tẽpore. ¶(Nã mysteriũ iã operať iniquitatis: tantùm ut qui tenet nunc, teneat, 8 donec de medio fiat.) ¶Et tunc reuelabitur ille iniquus: quẽ Dñs Iesus interficiet spiritu oris sui: & 9 destruet illustratione aduẽtus sui eũ, ¶cuius est aduentus secundùm operationẽ satanæ in oĩ uirtute, 10 & signis & prodigijs mendacibus, ¶& in omni sedu- C ctione iniquitatis ijs qui pereunt, eò ꝙ charitatem 11 ueritatis nõ receperũt vt salui fierent. ¶Ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant menda- 12 cio: vt iudicentur omnes qui non crediderunt veri- 13 tati, sed consenserunt iniquitati. ¶Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro uobis fratres dilecti à Deo, ꝙ elegerit `vos` Deus primitias in salutẽ 14 in sanctificatione spiritus & fide ueritatis: ¶`in quã` C & vocauit uos per Euangelium nostrum, in acquisi- 15 tionem gloriæ Domini nostri Iesu Christi. ¶Itaque fratres state: & tenete traditiones quas didicistis, si- 16 ue per sermonem, siue per epistolam nostram: ¶Ipse autem Dñs noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster qui dilexit nos, & dedit consolationem 17 æternã, & spem bonam in gratia: ¶Exortetur corda uestra, & cõfirmet in omni opere & sermone bono.

1 Eph. 5. b. 6.
Is. 11. a. 4
`nos
`ad quod a

CAPVT III.

1 A DE cætero fratres orate pro nobis, vt ſermo Dei currat & clarificetur, ſicut & apud vos: 2 ¶& vt liberemur ab importunis & malis hominibus: non enim omnium eſt fides. 3 ¶Fidelis autem Dominus eſt, qui cõfirmabit vos & cuſtodiet à malo. 4 ¶Confidimus autem de vobis in Domino, quoniam quæ ᵃpræcipimusᵃ & facitis, & facietis. 5 ¶Dominus autem dirigat corda veſtra in charitate Dei, & patientia Chriſti. 6 ¶Denun- B ciamus autem vobis fratres, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundùm traditionem quã acceperunt à nobis. 7 ¶Ipſi enim ſcitis quẽadmodum oporteat imitari nos: quoniã nõ inquieti fuimus inter vos. 8 ¶neq; gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore & in fatigatione nocte & die operãtes, ne quem veſtrum grauaremus. 9 ¶Non quaſi non habuerimus poteſtatẽ: ſed vt noſ- C metipſos formã daremus vobis ad imitãdum nos. 10 ¶Nam & cùm eſſemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet. 11 ¶ ᵇAudiuimusᵇ enim inter vos quoſdam ambulantes inquietè, nihil operantes, ſed curiosè agentes. 12 ¶Iis autẽ qui eiuſmodi ſunt, denũciamus, & obſecramus in Domino Ieſu Chriſto, vt cùm ſilentio operantes, ſuum panem manducent. 13 ¶Vos D autem fratres nolite deficere benefaciẽtes. ¶Quòd 14 ſi quis nõ obedit verbo noſtro, per epiſtolam hunc notate: & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur: 15 ¶& nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite vt fratrem. 16 ¶Ipſe autem Dominus pacis det vobis pacem ſempiternam in omni loco. Dominus ſit cum omnibus vobis. 17 ¶Salutatio mea manu Pauli: quod eſt ſignum in omni epiſtola, ita ſcribo. 18 ¶Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.

Eph. 6. d. 18. Col. 4. a. 3. — ᵃpræcipimus — Act. 20. g. 1. Co. 4. c. 2. The. 2. b. 9. — ᵇAudimus. — Gal. 6. c. 9.

ARGVMENTVM IN PRIMAM Epiſtolam ad Timótheum.

TIMOTHEVM inſtruit, & docet de ordinatione epiſcopatus & diaconij, ac eccleſiaſtica diſciplina ſcribens ei à Laodicea per Tychicum diaconum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Timótheum Prima.

CAPVT PRIMVM

1 A PAVLVS Apoſtolus Ieſu Chriſti ſecundùm imperiũ Dei Saluatoris noſtri, & Chriſti Ieſu ſpei noſtræ: 2 ¶Timótheo dilecto filio in fide. Gratia, miſericordia, & pax à Deo Patre, & Chriſto Ieſu Domino noſtro. 3 ¶Sicut rogaui te vt remaneres Epheſi cùm irem in Macedoniam, 4 vt denunciares quibuſdã ne aliter docerent, ¶neq; B intẽderent fabulis & genealogijs interminatis: quæ quæſtiones præſtant magis quàm ædificationẽ Dei, 5 quæ eſt in fide. ¶Finis autẽ præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. A 6 ¶quibus quidam aberrantes, conuerſi ſunt in vaniloquiũ, 7 ¶volentes eſſe legis doctores, non intelligentes neq; quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. 8 ¶Scimus autẽ quia bona eſt lex, ſi quis ea legitimè 9 vtatur: ¶ ᶜſciensᶜ hoc quia lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis, & non ſubditis, impijs, & peccatoribus, ſceleratis & contaminatis, patricidis, & matricidis, ho- 10 micidis, ¶fornicarijs, maſculorũ cõcubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & ſi quid aliud ſanæ 11 doctrinæ aduerſatur, ¶quæ eſt ſecundùm Euange- C lium gloriæ beati Dei, quod creditum eſt mihi. 12 Gratias ago ei qui me confortauit in Chriſto Ieſu Dño noſtro, quia fidelem me exiſtimauit, ponens in miniſterio: 13 ¶qui priùs blaſphemus fui, & perſequutor, & cõtumelioſus: ſed miſericordiã Dei cõſecutus ſum, 14 quia ignorans feci in incredulitate. ¶Superabunda-

Act. 16. a. 1. 4. — Ro. 7. b. 12. — ᶜſcientes

uit

uit autem gratia Dñi nostri cum fide & dilectione, 15 quæ est in Christo Iesu.¶ Fidelis sermo,& omni acceptione dignus: q Christus Iesus venit in hunc mũdum peccatores saluos facere, quorum primus 16 ego sum.¶Sed ideo misericordiam consecutus sum: vt in me primò ostenderet Christus Iesus omnem patientiam,ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam. 17 ¶ Regi autem seculorum immortali,inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorum.Amen. 18 ¶ Hoc præceptum commendo tibi filij Timòthee: secundùm præcedentes in te prophetias,vt milites in illis bonam militiam, 19 ¶habens fidem & bonam conscientiam,quam quidam reppellentes,circa fidem naufragauerunt: 20 ¶ ex quibus est Hymeneus, & Alexander: quos tradidi satanæ,vt discant non blasphemare.

Mat 9.b.13. Mar.2.c.17 *deformationem

CAPVT II.

1 OBsecro igitur primùm omnium fieri obsecrationes,orationes,postulationes,gratiarum actiones pro omnibus hominibus, 2 ¶pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt:vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. 3 ¶hoc enim bonum 4 est & acceptum coram saluatore nostro Deo, ¶ qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem 5 veritatis venire. ¶Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: 6 ¶qui dedit redemptionẽ semetipsum pro omnibus, cuius testimonium temporibus suis confirmatum est. 7 ¶ In quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico,non mentior) doctor Gentium in 8 fide & veritate. ¶Volo ergo viros orare in omni loco: leuantes puras manus, sine ira & disceptatione. 9 ¶Similiter & mulieres in habitu ornato:cùm verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa: 10 ¶ sed quod decet mulieres promittentes pietatem 11 per opera bona. ¶Mulier in silentio discat,cum omni subiectione. 12 ¶ Docere autem mulieri nõ permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio. 13 ¶Adam enim primus formatus est: deinde Heua. 14 ¶& Adam non est seductus: mulier autem seducta, 15 in præuaricatione fuit. ¶Saluabitur autem per filiorum generationem: si permanserint in fide & dilectione & sanctificatione cum sobrietate.

2.Tim.1.c.11. 1.Pe.3.a.3. 1.Cor 14.34 Ge.1.d.27. Ge.3.b.9 *permanserit

CAPVT III.

1 FIdelis sermo.Si quis episcopatum desiderat,bonum opus desiderat. 2 ¶Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum,sobrium,prudentẽ, 3 ornatum, pudicum,hospitalem,doctorem, ¶ non vinolentum,non percussorem:sed modestum, non 4 litigiosum,non cupidum, ¶*suæ domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castita- 5 te. ¶ Si quis autem domui suæ præesse nescit: quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit? 6 ¶Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium inci- 7 dat diaboli. ¶ Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab ijs qui foris sunt:vt non in oppro 8 brium incidat & laqueum diaboli. ¶Diaconos similiter pudicos,non bilingues, non multo vino deditos,non turpe lucrum sectantes: 9 ¶habentes mysterium fidei in conscientia pura. 10 ¶ Et hi autem probẽtur primùm:& sic ministrent,nullum crimen haben- 11 tes. ¶Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, 12 sobrias,fideles in omnibus. ¶Diaconi sint vnius vxoris viri:qui filijs suis benè præsint, & suis domibus. 13 ¶Qui enim bene ministrauerint,gradum bonum sibi acquirent,& multã fiduciam in fide quæ est in Christo Iesu. 14 ¶Hæc tibi scribo*: sperans me ad te venire 15 cito. ¶Si autem tardauero: vt scias quomodo oporteat te in domo Dei cõuersari,quæ est Ecclesia Dei 16 viui,columna & firmamentum veritatis. ¶ Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatũ est in carne,iustificatum est in spiritu, apparuit angelis,prędicatum est Gentibus, creditum est in mundo,assumptum est in gloria.

Ti.1.b.7. *enim Ti.1.b.6. *sed *fili Timothee

CAPVT IIII.

1 SPiritus autem manifestè dicit,quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & 2 doctrinis dæmoniorum, ¶in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatã habentiũ suã 3 conscientiam, ¶ prohibentium nubere, abstinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerunt ue- 4 ritatem. ¶Quia omnis creatura Dei bona est,& nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipi- 5 tur. ¶ sanctificatur enim per verbum Dei & oratio- 6 nem. ¶ Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu,enutritus verbis fidei,& bonæ do- 7 ctrinę quã assecutus es. ¶ Ineptas autem & aniles fabulas deuita: exerce autem teipsum ad pietatem. 8 ¶ Nam corporalis exercitatio, ad modicum vtilis est:pietas autem ad omnia vtilis est,promissionem 9 habens vitæ quæ nunc est & futuræ. ¶Fidelis sermo, 10 & omni acceptione dignus. ¶ In hoc enim laboramus & maledicimur: quia speramus in Deum viuũ qui est saluator omnium hominum, maximè fide- 11 lium. ¶Præcipe hęc & doce. 12 ¶ Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fideliũ in verbo,in conuersatione,in charitate, in fide,in castita- 13 te. ¶Dum venio,attende lectioni,exhortationi* do- 14 ctrinæ. ¶ Noli negligere gratiam quæ in te est: quæ data est tibi per prophetiam,cùm impositione ma- 15 nuum presbyterij. ¶Hæc meditare,in his esto:vt pro- 16 fectus tuus manifestus sit in omnibus. ¶Attende tibi & doctrinę:insta in illis.Hoc enim faciens,& teipsum saluum facies,& eos qui te audiunt.

2.Tim.3.1. 2.Pe.3.a. Iudæ 1.c.18. 2.Ti.2.d.23. Tit.3.c.5-13. *quod speramus *&

CAPVT V.

1 SEniorem ne increpaueris: sed obsecra vt patrem:iuuenes,vt fratres: 2 ¶anus,vt matres:iuuenculas, vt sorores in omni castitate. 3 ¶ Viduas honora: quę verè viduæ 4 sunt. ¶Si qua autem vidua filios,aut nepotes habet, discat primùm domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est 5 coram Déo. ¶ Quę autem verè vidua est & desolata: speret in Deum,& instet obsecrationibus & orationibus nocte & die. 6 ¶ Nam quæ in delicijs est: 7 viuens mortua est. ¶Et hoc pręcipe,vt irreprehensi- 8 biles sint. ¶ Siquis autem suorum,& maximè dome- 9 sticorum curam non habet:fidem negauit,& est infideli deterior. ¶Vidua eligatur non minus sexagin- 10 ta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor, ¶ in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationẽ patientibus subministrauit,si omne opus

*discant *sperat *instat *Si quis

bonum

11 bonum subsecuta est, ¶ Adolescentiores autem viduas deuita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chri-
12 sto, nubere volunt: ¶ habentes damnationem: quia
13 primam fidem irritam fecerunt, ¶ simul autem & ociosæ discunt circuire domos: nõ solùm ociosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.
14 ¶ Volo ergo iuniores nubere: filios procreare, matresfamiliàs esse: nullam occasionem dare aduersa-
15 rio maledicti gratia. ¶ Iam enim quædam conuersæ
16 sunt retro * satanam, ¶ Siquis fidelis habet viduas,
C subministret illis, ` & ` non grauetur ecclesia: vt ijs
17 quæ verè viduę sunt, sufficiat. ¶ Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxi-
18 mè qui laborant in verbo & doctrina. ¶ Dicit enim scriptura: ¦ Non ` Infrenabis ` os boui trituranti: &, Di-
19 gnus est operarius mercede sua. ¶ Aduersus presbyterum accusationem noli recipere: nisi sub duobus
20 aut tribus testibus. ¶ Peccantes, coram omnibus ar-
21 gue, vt & cęteri timorem habeant. ¶ Testor coram
D Deo & Christo Iesu & electis angelis, vt hęc custodias sine pręiuditio, nihil faciens in aliam partem
22 declinando. ¶ Manus citò nemini imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis. Teipsum castum
23 custodi. ¶ Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere propter stomacum tuum, & frequentes
24 tuas infirmitates. ¶ Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: quosdam
25 autẽ subsequuntur. ¶ Similiter & facta bona, manifesta sunt: quę aliter se habent, abscondi non possunt.

post vt — Deu. 25. a. 4. 1. Co. 9. a. 9. * alligabis — Mat. 10. b. 10. Lu. 10. b. 7.

CAPVT VI.

1 A Vicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur: ne nomen Domini & doctrina blasphe-
2 metur. ¶ Qui autem fideles habent dominos, non contemnãt, quia fratres sunt: sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij parti-
3 cipes sunt. Hæc doce, & exortare. ¶ Siquis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundùm pietatem est,
4 doctrinę: ¶ superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemię, suspi-
5 ciones malæ, ¶ conflictationes hominum mente cor-
B ruptorum, & qui veritate priuati sunt, existiman-
6 tium quæstum esse pietatem. ¶ Est autem quęstus
7 magnus, pietas cum sufficientia. ¶ ¦ Nihil enim intulimus in hunc ` mundum: haud dubium, quod nec aufer-
8 re quid possumus. ¶ ¦ Habentes autem alimenta, &
9 quibus tegamur, his contenti simus. ¶ Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationẽ & laqueũ diaboli `, & desideria multa * inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionẽ.
10 ¶ Radix enim omnium malorum est cupiditas: quã quidam appetentes, errauerunt à fide, & inserue-
11 runt se doloribus multis. ¶ Tu autem ò homo Dei,
C hęc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem, fidem,
12 charitatem, patientiam, mansuetudinem. ¶ Certa bonum certamen fidei: apprehende vitam æternã, in qua vocatus es, & confessus bonam confessionẽ
13 coram multis testibus. ¶ Pręcipio tibi coram Deo qui viuificat omnia, & Christo Iesu ¦ qui testimoniũ reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem:
14 ¶ vt serues mandatum sine macula, irreprehensibile vsque in aduentum Domini nostri Iesu Christi,
15 ¶ quem suis temporibus ostendet ¦ beatus & solus
16 potens, Rex regum, & dominus dominãtium: ¶ qui solus habet immortalitatem, & lucẽ inhabitat inaccessibilem, ¦ quẽ nullus hominum vidit, sed nec vi-
dere potest, cui honor, & imperium * sempiternum.
17 Amen. ¶ Diuitibus huius seculi pręcipe non subli-
D me sapere ¦ neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, (qui pręstat nobis omnia abundè ad
18 fruendum) ¶ bene agere, diuites fieri in bonis ope-
19 ribus, facilè tribuere, communicare, ¶ thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehẽ-
20 dant veram vitam. ¶ O Thimóthee, depositum cu-
stodi: deuitans prophanas vocum nouitates, & op-
21 positiones falsi nominis scientię, ¶ quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

Ioh. 1. d. 21. Ec. 5. c. 14. -1. * Pr. 27. d. 26. Matt. 6 d. 25. -1. * &. Matt. 27. b 11. Ioh. 18. g. 37. Apo. 17. d. 14 & 19. c. 16. Ioh. 1. c. 18. 1. Ioh. 4. c. 12. * in. Lu. 12. b. 15.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Secundàm Pauli ad Timótheum.

ITem Timótheo scribit de exhortatione martyrij, & omni regula veritatis, & quid futurum sit temporibus nouissimis: & de sua passione, scribens ei ab Vrbe Roma

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI,

Ad Timótheum II.

CAPVT PRIMVM

1 A PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei secundùm promissionẽ vitæ quæ est in Chro Iesu. 2 ¶ Timótheo charissimo filio, gratia, misericordia, * pax à Deo patre, & Christo Iesu domino nostro. 3 ¶Gratias ago Deo*, cui seruio à progenitoribus * in conscientia pura, quòd sine intermissione habeam tui memoriam in 4 orationibus meis, noctè ac die¶ desiderans te videre, memor lachrymarum tuarũ, vt gaudio implear, 5 ¶recordationem accipiens eius fidei quæ est in te non ficta, quę & habitauit primùm in auia tua Loide, & matre tua Eunice: certus sum autem quòd & 6 in te. ¶Propter quam causam admoneo te, vt resusci B tes gratiam Dei, quæ est in te per impositionẽ ma- 7 num mearum. ¶|Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrieta- 8 tis. ¶ Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum eius: sed collabora Euan 9 gelio secundùm virtutem Dei. ¶qui nos liberauit & vocauit vocatione-sua sancta, |non secundùm opera nostra, sed secundùm propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu |ante tẽpo 10 ra secularia. ¶Manifestata est autẽ nunc per illumi- C nationem saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam & in 11 corruptionẽ per Euangelium: ¶ in quo positus sum ego prædicator & apostolus & magister Gentium. 12 ¶ Ob quam causam etiam hęc patior: sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potẽs est depositum meum seruare in illum diem. 13 ¶Formam habe sanorum verborum, quæ à me audi D sti in fide & in dilectione in Christo Iesu. 14 ¶ bonum depositum custodi per Spiritum sanctum qui habi- 15 tat in nobis: ¶Scis* hoc, quòd auersi sunt à me omnes qui in Asia sunt: ex quibus est* Phigelus* & Her- 16 mogenes. ¶Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia sępè me refrigerauit, & catenam meã 17 non erubuit: ¶ sed cùm Romam venisset, soli- 18 citè me quæsiuit, & inuenit. ¶Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit, tu melius nosti.

*& — *meo — *meis — Ro. 8 c.15 — ~4. Tit. 3.b.5. — Tit. 1. a.3. — 1.Tim.2.b 7. — *enim — *Philetus — Inf. 4.d.19.

CAPVT II.

1 A TV ergo fili mi, confortare in gratia quę est in Christo Iesu: ¶ & quæ audisti à me per 2 multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios do 3 cere. ¶ Labora sicut bonus miles Christi Iesu. ¶Ne 4 mo militans-Deo implicat se negocijs secularibus: 5 vt ei placeat cui se probauit. ¶ Nam & qui certat in 6 agone, non coronatur nisi legitimè certauerit. ¶ Laborantem agricolam oportet primùm de fructibus 7 percipere. ¶intellige quæ dico: dabit enim tibi Do- 8 minus in omnibus intellectum. ¶ Memor esto, Do- B minum Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex 9 semine Dauid, secundùm euangelium meum, ¶ in quo laboro vsque ad vincula quasi malè operans: 10 sed verbum Dei non est alligatum: ¶Ideo omnia sustineo propter electos: ut & ipsi salutem consequan 11 tur, quę est in Christo Iesu cum gloria cęlesti. ¶Fidelis sermo. Nam si commortui sumus: & cõuiuemus. 12 Si sustinebimus: & cõregnabimus. si negauerimus: 13 & ille negabit nos. ¶ si non credimus: ille fidelis per 14 manet: negare seipsum non potest. ¶Hęc commone C testificans coram Domino. Noli contendere verbis (ad nihil enim vtile est) nisi ad subuersionem 15 audientium. ¶Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tracta 16 tem verbum ueritatis. ¶Prophana autem & inaniloquia deuita: multum enim proficiunt ad impieta- 17 tem: ¶& sermo eorum vt cancer serpit: ex quibus est 18 Hymenæus & Philetus: ¶qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse iam factam: & subuer 19 terunt quorundam fidem. ¶ Sed firmum fundamen D tum Dei stat, habẽs signaculum hoc. Cognouit Dominus qui sunt eius, & discedat ab iniquitate om- 20 nis qui nominat nomen Domini. ¶In magna autem domo non solùm sunt uasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quędam quidem in honorem, 21 quędam autem in cõtumeliam. ¶Si quis ergo emundauerit se ab istis: erit uas in honorem sanctificatũ & utile Domino, ad omne opus bonum paratum. 22 ¶Iuuenilia autem desideria fuge: sectare verò iustitiam, fidem, charitatem, & pacem, cum ijs qui inuo- 23 cant Dominum de corde puro. ¶ Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita: sciens quia gene 24 rant lites. ¶ Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, 25 patientem, ¶ cum modestia corripientem eos qui resistunt ueritati: ne quando Deus det illis pœni- 26 tentiam ad cognoscendam ueritatem, ¶& resipiscãt à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius uoluntatem.

-1. — coronabit — -6. — Mat.10.d 33. — Marc 8.d 38. — Ro. 3.a.3. — *Deo — -2. — *proficient 7. — *serpet 7. — 1.Tim.1.b 7. — Tit.3.c.9. — -2.

CAPVT III.

1 A 2 HOc autem ſcito, quòd in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa. ¶ & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus 3 non obedientes, ingrati, ſceleſti, ¶ ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine 4 benignitate, ¶ proditores, proterui, tumidi, & volu 5 ptatum amatores magis quàm Dei: ¶ habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abne- 6 gãtes. Et hos deuita: ¶ ex his enim ſunt qui penetrãt B domos: & captiuas ducunt mulierculas oneratas 7 peccatis, quæ ducuntur varijs deſiderijs: ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis perue- 8 nientes. ¶ Quemadmodum autem Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi: ita & hi reſiſtunt veritati, ho 9 mines corrupti mente, reprobi circa fidem, ¶ ſed vltrà non proficient: inſipientia enim eorum manife- 10 ſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit. ¶ Tu autem C aſſecutus es meã doctrinam, inſtitutionẽ, propoſitum, fidem, lõganimitatem, dilectionem, patientiã, 11 ¶ perſecutiones, paſſiones: qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconij, Lyſtris: quales perſecutiones ſuſti- 12 nui: & ex omnibus eripuit me Dominus. ¶ Et omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionẽ 13 patientur. ¶ Mali autem homines & ſeductores proficient in peius: errantes, & in errorem mittentes. 14 ¶ Tu verò permane in ijs quæ didiciſti, & credita D ſunt tibi: ſciens à quo didiceris, ¶ & quia ab infantia 15 ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalu 16 tem, per fidem quę eſt in Chriſto Ieſu. ¶ Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad *corrigendum*, ad erudiendum in 17 iuſtitia: vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.

1.Tim.4.a 1. Re.3.a.5 Iudæ d.18

Exo.7.b. 11.c.22.

2.Pet.1.c. 20.

* corripiendum

CAPVT IIII.

1 A 2 TEſtificor corã Deo & Ieſu Chriſto qui iudicaturus eſt viuos & mortuos, & per aduentum ipſius, & regnum eius: ¶ prędica verbũ: inſta opportunè, importunè: argue, obſecra, incre- 3 pa in omni patientia & doctrina. ¶ Erit enim tempus cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros, prurien 4 tes auribus: ¶ & à veritate quidem auditum auertẽt, 5 ad fabulas autem conuertentur. ¶ Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac euãgeliſtæ, miniſterium 6 tuum imple. ſobrius eſto*. ¶ Ego enim iam delibor: 7 & tempus reſolutionis meæ inſtat. ¶ Bonum certa- B men certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. 8 ¶ In reliquo, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex: non ſolùm autem mihi, ſed & ijs qui diligunt ad- 9 uentum eius. Feſtina ad me venire citò. ¶ Demas enim me reliquit, diligens hoc ſeculum, & a- 10 bijt Theſſalonicam. ¶ Creſcens in Galatiam: Ti- 11 tus in Dalmatiam. ¶ Lucas eſt mecum ſolus. Marcum aſſume, & adduc tecum: eſt enim mi- 12 hi vtilis *in miniſterium*. ¶ Tychicum autem miſi E- 13 pheſum. ¶ Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè 14 autem membranas. ¶ Alexãder ærarius multa mala C mihi oſtendit: *reddet* illi Dominus ſecundùm ope- 15 ra eius: ¶ quem & tu deuita, valdè enim reſtitit ver- 16 bis noſtris. ¶ In prima mea defenſione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis 17 imputetur. ¶ Dominus autem mihi aſtitit & confortauit me, vt per me prædicatio *impleatur*, & audiant omnes Gentes, & liberatus ſum de ore leo- 18 nis. ¶ *Liberauit* me Dominus ab omni opere D malo, & ſaluum faciet in regnum ſuum cœleſte, cui 19 gloria in ſecula ſeculorum. Amen. ¶ Saluta *Pri- 20 ſcam* & Aquilam: & Oneſiphori domum. ¶ Eraſtus remanſit Corinthi. Trophimum autem reliqui infir- 21 mum Mileti. ¶ Feſtina ante hyemem venire. Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & 22 fratres omnes. ¶ Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo. Gratia vobiſcum. Amen.

* -i.

1.Col.4.d. 14.

* miniſterio.

* reddat 4.

* impleretur 6.

* Liberabit autem 3.

* Priſcillam 1 Su.1.d.6

Epiſtolæ Pauli ad Timotheum II. finis.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Pauli Apoſtoli ad Titum.

TItum commonefacit & inſtruit de conſtitutione presbyterij, & de ſpirituali conuerſatione; & hæreticis vitandis, qui in traditionibus Iudaicis credunt: ſcribens ei à Nicopoli.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, Ad Titum.

CAPVT PRIMVM.

PAVLVS Seruus Dei, Apostolus autem Iesu Christi secundùm fidē electorum Dei, & agnitionem veritatis, quę secundùm pietatem est, in spem vitæ æternę, quam promisit qui non mentitur, Deus, ante tēpora secularia: manifestauit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundùm præceptum saluatoris nostri Dei: Tito dilecto filio secundùm communem fidem, gratia & pax à Deo patre & Christo Iesu saluatore nostro. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt, corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, *sobrium, iustum, sanctum, continentem: amplectentem eum qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit* exhortari in doctrina sana: & eos qui contradicunt, arguere. Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximè qui de circuncisione sunt: quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidā ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos durè, vt sani sint in fide, non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auersantium se à veritate. Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia. Confitentur se nosse Deum: factis autem negant, cùm sint abominati & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAPVT II.

TV autem loquere quæ decent sanam doctrinam. Senes, vt sobrij sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia. Anus similiter, in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino seruientes, bene docentes, vt prudentiam doceant Adolescentulas, vt viros suos ament, filios suos diligant, prudentes, castas, *sobrias*, domus curā habentes, benignas, subditas viris suis, vt non blasphemetur verbum Dei. Iuuenes similiter hortare, vt sobrij sint. In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, *in integritate, in grauitate*, verbum sanum, irreprehensibile: vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. Seruos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes: non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, vt doctrinam saluatoris nostri Dei ornent in omnibus. Apparuit enim gratia Dei *saluatoris nostri* omnibus hominibus, Erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi: Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAPVT III.

ADmone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminē blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos: omnē ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Eramus enim aliqn̄ & nos insipiētes, increduli, errantes, seruientes desiderijs & voluptatibus varijs, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicē. Cùm autē benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri Dei: nō ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm suā misericordiā saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spūs sancti, quē effudit in nos abūdè per Iesum Chr̄m saluatorē nostrum. vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ. Fidelis sermo est: & de his volo te cōfirmare: vt curent bonis operibus præesse qui credūt Deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias, & cōtentiones, & pugnas legis, deuitā: sunt enim inutiles & vanæ. Hæreticum hominem post vnā & secundā correptionem, deuita: sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, cùm sit proprio iudicio condemnatus. Cùm misero ad te Artemam aut Tychicū, festina ad me venire Nicopolim. ibi enim statui hyemare. Zenam legisperitum & Apollo sollicitè præmitte, vt nihil illis desit. Discāt autē & nostri bonis operibus præesse ad vsus necessarios: vt nō sint infructuosi. Salutāt te qui mecū sunt oēs: saluta eos qui nos amant in fide. Gratia Dei cū oībus vobis. Amē.

1. Tim. 1.c. 9. — 1. Tim. 3.a. 2. — 1. Tim. 3.a. 2. — *prudētē — *& 4. — Ro. 14.d. 20. — *integritaté, grauitatem. — Ephes. 6. a. 5. Colo. 3.d. 22. 1. Pet. 2. c. 18. — *saluatoris — 2. Tim. 1. b. 9. — 1. Tim. 4. 7. 2. Tim. 2. d. 23.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Pauli Apostoli ad Philemonem.

PHILEMONI familiares literas facit pro Onesimo seruo eius, scribens ei ab urbe de carcere, per ipsum Onesimum.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI, ad Philemonem.

1 A PAVLVS vinctus Christi Iesu, & Timótheus frater, Philemoni dilecto & adiutori nostro. 2 ? & Appiæ sorori charissimę, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesię, quę in domo tua est. 3 ? Gratia vobis & pax à Deo patre nostro & Dño Iesu Chr̃o. 4 ? Gratias ago Deo meo, semper 5 memoriã tui faciens in orõnibus meis, ? audiẽs charitatem tuam & fidem quã habes in Dño Iesu, & in 6 omnes sanctos, ? vt cõicatio fidei tuæ euidens fiat B in agnitione omnis boni quod est in vobis in Chr̃o 7 Iesu. ? Gaudium.n. magnum habui & consolationẽ in charitate tua, quia viscera sanctorum requieue- 8 runt per te frater. ? Propter quod multã fiduciã habens in Chr̃o Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet. 9 ? propter charitatem magis obsecro, cùm sis talis, vt Paulus senex, nunc aũt & vinctus Iesu Chr̃i. 10 ? Obsecro te pro meo filio quem genui in vinculis, 11 Onesimo: ? qui tibi aliqñ inutilis fuit, nunc autem 12 & mihi & tibi vtilis: ? quem remisi ᵃtibiᵃ. Tu autem 13 illum ᵇvt mea visceraᵇ, suscipe. ? quem ego volueram C mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in uin- 14 culis Euangelij: sine consilio autem tuo nihil uolui facere, uti ne uelut ex necessitate bonum tuũ esset, 15 sed uoluntariũ. ? Forsitan.n. ideo discessit ad horã a 16 te, ut æternum illũ reciperes: ? iã nõ ut seruum, sed pro seruo charissimũ fratrem, maximè mihi, quãtò 17 aũt magis tibi & in carne & in Dño? ? Si ergo habes 18 me socium, suscipe illum sicut me. ? Si aũt aliquid 19 nocuit tibi, aut debet: hoc mihi imputa. ? Ego Pau- D lus scripsi mea manu: ego reddã, ut nõ dicã tibi, q 20 & teipsum mihi debes. ? ita frater. Ego te fruar in 21 Dño. Refice uiscera mea in ᶜDñoᶜ. ? Confidens in obedientia tua, scripsi tibi: sciens qm̃ & super id qđ 22 dico, facies. ? Simul aũt & para mihi hospitium: nã 23 spero p orationes uestras donari me uobis. ? Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu. 24 ? Marcus, Aristarchus, Demas & Lucas adiutores 25 mei. ? Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

ᵃ 3. – ᵇ id est 6. ᶜ Christo

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD HEBRAEOS.

CAPVT PRIMVM.

1 A MVLTIFARIAM multisq; modis olim Deus loquens patribus 2 in Prophetis: ? nouissimè diebus istis locutus est nobis in Filio, quẽ constituit hæredem uniuersorum, 3 per quem fecit & secula: ? qui cùm sit splendor gloriæ, & ‖ figura substantiæ eius, portansque omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram 4 maiestatis in excelsis: ? tantò melior angelis effe- B ctus, quantò differentius præ illis nomen hæredi- 5 tauit. ? Cui enim dixit aliquãdo angelorum, ‖ Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum ‖ Ego ero 6 illi in Patrem, & ipse erit mihi in Filium? ? Et cùm

‖ Sapi. 7. d. 26. ‖ ps. 2. b. 7. ‖ 2. Re. 7. b. 14.

iterum introducit primogenitum in orbem terræ, 7 dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei. ¶ Et ad C angelos quidem dicit: Qui facit angelos ſuos, ſpi- 8 ritus: & miniſtros ſuos, flammam ignis. ¶ Ad filium autem: Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi: vir- 9 ga æquitatis virga regni tui. ¶ Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus 10 tuus oleo exultationis præ participibus tuis, ¶ Et, D Tu in principio Domine terram fundaſti, & opera 11 manuum tuarum ſunt cœli. ¶ Ipſi peribunt, tu autem permanebis: & omnes vt veſtmentum veteraſcent. 12 ¶ Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur: tu 13 autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. ¶ Ad quem autem angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos ſca 14 bellum pedum tuorum? ¶ Nónne omnes, ſunt administratorij ſpiritus: in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capient ſalutis.

pſ.96.b.1. pſ.103.a. pſ.44.b.7. pſ.101.d.26. involuet. pſ.109.a.1. 1.Cor.15.d.25. capient.

CAPVT II.

1 A PRoptetea abundantius oportet obſeruate nos ea quæ audiuimus: ne fortè pereffluamus. 2 ¶ Si enim qui per angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia accepit iuſtam 3 mercedis retributionẽ: ¶ quõ nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutẽ: quę cùm initiũ accepiſſet enarrari per Dñm, ab eis qui audierunt, in nos cõfir 4 mata eſt, ¶ conteſtante Deo, ſignis & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus ſancti distributioni- 5 bus ſecundùm ſuam voluntatem. ¶ Non enim angelis ſubiecit Deus orbem terræ futurum, de quo lo- 6 quimur. ¶ Teſtatus eſt autem in quodam loco quis, B dicens: Quid eſt homo quòd memor es eius: aut 7 filius hominis quoniam viſitas eum? ¶ Minuiſti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum 8 tuarum. ¶ Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. In eo enim quòd omnia ei ſubiecit: nihil dimiſit non ſubiectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia ſubiecta ei. 9 ¶ Eum autem qui modico quàm angeli, minoratus eſt, videmus Ieſum propter paſſio- C nem mortis, gloria & honore coronatum: vt gra 10 tia Dei pro omnibus guſtaret mortem. ¶ Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum, per paſſionem conſummare. 11 ¶ Qui enim ſanctificat, & qui ſanctificantur: ex vno omnes. Propter quam cauſam non confunditur fra 12 tres eos vocare, dicens: ¶ Nunciabo nomen tuum 13 fratribus meis: in medio eccleſiæ laudabo te. ¶ Et iterum: Ego ero fidens in eum. Et iterum Ecce 14 ego & pueri mei quos dedit mihi Deus. ¶ Quia er- D go pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participauit eiſdem: vt per mortem deſtrueret eum qui habebat mortis imperium, id 15 eſt diabolum, ¶ & liberaret eos qui timore mortis 16 per totam vitam obnoxij erat ſeruituti. ¶ Nuſquam enim angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ ap- 17 prehendit. ¶ Vnde debuit per omnia fratribus ſimilari: vt miſericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta popu- 18 li. ¶ In eo enim in quo paſſus eſt ipſe & tentatus: potens eſt & eis qui tentantur, auxiliari.

pſal.8.a.5. Mat.28.d.18. 1.Cor.15.d.26. Ephe.1.d.22. Phi.2.b.8. passiones. consummari. pſ.21.c.23. pſ.17.a.3. Iſ.8.d.18. Oſee 13.d.14. 1.Cor.15.g.54.

CAPVT III.

1 A VNde fratres ſancti, vocationis cœleſtis participes, conſiderate Apoſtolũm & pontificem confeſſionis noſtræ Ieſum*, 2 ¶ qui fidelis eſt ei qui fecit illum, ſicut & 3 Moyſes in omni domo eius. ¶ Amplioris enim gloriæ iſte præ Moyſe dignus eſt habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricauit il- 4 lam. ¶ Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: 5 qui autem omnia creauit, Deus eſt. ¶ Et Moyſes quidem fidelis erat in tota domo eius tanquam famulus, in teſtimonium eorum quæ dicenda erant. 6 ¶ Chriſtus verò tanquam filius in domo ſua: quæ do B mus ſumus nos, ſi fiduciam & gloriam ſpei vſque 7 ad finem, firmam retineamus. ¶ Qua propter ſicut dicit Spiritus ſanctus, Hodie ſi vocem eius audie- 8 ritis, ¶ nolite obdurare corda veſtra ſicut in exacerbatione ſecundùm diem tentationis in deſerto. 9 ¶ Vbi tentauerunt me patres veſtri, probauerunt, 10 & viderunt opera mea ¶ quadraginta annis. Propter quod infenſus fui generationi huic: & dixi: Sem- C per errant corde. Ipſi autem non cognouerunt vias 11 meas. ¶ quibus iuraui in ira mea: Si introibunt in 12 requiem meam. ¶ Videte fratres, ne fortè ſit in aliquo veſtrum cor malum incredulitatis diſceden- 13 di à Deo viuo: ſed adhortamini voſmetipſos per ſingulos dies, donec Hodie cognominatur, vt non 14 obduretur quis ex vobis fallacia peccati. ¶ Participes enim Chriſti effecti ſumus: ſi tamẽ initium ſubſtantiæ eius vſque ad finem firmum retineamus. 15 ¶ Dum dicitur, Hodie ſi vocem eius audieritis, no- D lite obdurare corda veſtra, quemadmodum in il- 16 la exacerbatione. ¶ Quidam enim audientes, exacerbauerunt: ſed non vniuerſi qui profecti ſunt ex 17 Aegypto per Moyſen. ¶ Quibus autem infenſus eſt quadraginta annis? Nónne illis qui peccauerunt, quorum cadauera proſtrata ſunt in deſerto? 18 ¶ quibus autem iurauit non introire in requiem ip- 19 ſius, niſi illis qui increduli fuerunt? ¶ Et videmus quia non potuerunt introire * propter incredulitatem.

* Chriſt. Nu.12.b.7. pſ.94.b.8. Num.14.17. Nu.14.d.21.d.24. * in requiem ipſius

CAPVT IIII.

1 A TImeamus ergo nè forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, exi- 2 ſtimetur aliquis ex vobis deeſſe. ¶ Et etenim & nobis nunciatum eſt, quẽadmodũ & illis: ſed non profuit illis ſermo auditus, non ad- 3 miſtus fidei ex ijs quæ audierunt. ¶ Ingrediemur enim in requiem qui credidimus, quemadmodum dixit, Sicut iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab inſtitutione 4 mundi perfectis. ¶ Dixit enim quodam loco de die ſeptima ſic. Et requieuit Deus die ſeptima ab om- 5 nibus operibus ſuis. ¶ Et in iſto rurſum, Si introi- 6 bunt in requiem meam. ¶ Quoniam ergo ſupereſt introire quoſdam in illam, & ij quibus prioribus annunciatum eſt non introierunt propter 7 incredulitatem: ¶ Iterum terminat diem quendam: Hodie, in Dauid dicendo, poſt tantum temporis, ſicut ſupra dictum eſt, Hodie ſi vocem eius audie- 8 ritis: nolite obdurare corda veſtra. ¶ Nam ſi eis Ie-

pſ.94.b. Ge.2.a. ſup.3.b.

ſus

C sus requiem præstitisset, nunquam de alia lo-
9 queretur post hæc die. ¶ Itaque relinquitur sab-
10 bathismus populo Dei. ¶ Qui enim ingressus est in requiem eius: etiam ipse requieuit ab operi-
11 bus suis, sicut * à suis Deus. ¶ Festinemus ergo ingredi in illam requiem, vt ne in idipsum quis
12 incidat incredulitatis exemplum. ¶ Viuus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum
13 cordis. ¶ Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt o-
14 culis eius, ad quem nobis sermo. ¶ Habentes ergo pontificem magnum qui penetrauit cœlos, Iesum
15 filium Dei, teneamus * confessionem. ¶ Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro
16 similitudine absque peccato. ¶ Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ *: vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

CAPVT V.

1 A OMnis nanque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum: vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. 2 ¶ qui condolere possit ijs qui ignorant & errant: quoniam & ipse
3 circundatus est infirmitate, ¶ & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro seme-
4 tipso offerre pro peccatis. ¶ Nec quisquam sumit sibi honorem: sed qui vocatur à Deo, tanquàm Aa-
5 ron. ¶ Sic & Christus non semetipsum clarificauit B vt pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum, Fi-
6 lius meus es tu: ego hodie genui te. ¶ Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es sacerdos in æter-
7 num, secundùm ordinem Mel-chisedec. ¶ Qui in diebus carnis suæ, preces, supplicationesque ad eum qui possit illum saluum facere à morte cum clamore valido & lacrymis offerens, * exauditus
8 est pro sua reuerentia. ¶ Et quidem cùm esset filius *,
C didicit ex ijs quæ passus est, obedientiam: ¶ & con-
9 summatus, factus est omnibus obtemperantibus
10 sibi, causa salutis æternæ, ¶ appellatus à Deo ponti-
11 fex, iuxta ordinem Mel-chisedec. ¶ De quo nobis grandis sermo & interpretabilis ad dicendum,
12 quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. ¶ Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis vt vos doceamini quæ sint elementa exordij sermonum Dei: & facti estis quibus la-
13 cte opus sit, non solido cibo. ¶ Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ: paruulus enim est. Perfectorum autem est solidus cibus: eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPVT VI.

1 A QVAPROPTER intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operi-
2 bus mortuis, & fidei ad Deum, ¶ baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resur-
3 rectionis mortuorum, & iudicij æterni. ¶ Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus. ¶ Impos-
4 sibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti
5 sunt Spiritus sancti, ¶ gustauerunt nihilominus bo-
6 num Dei verbum, virtutesque seculi venturi, ¶ & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam: rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & o-
7 stentui habentes. Terra enim sæpè venientem su-
B per se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictio-
8 nem à Deo: ¶ proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cuius consum-
9 matio in combustionem. ¶ Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora & viciniora saluti: tamet-
10 si ita loquimur. ¶ Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis &
11 ministratis. ¶ Cupimus autem vnumquemque ve-
C strum eandem ostentare solicitudinem ad exple-
12 tionem spei vsque in finem, ¶ vt non segnes efficiamini, verùm imitatores eorum qui fide & patien-
13 tia hæreditabunt promissiones. ¶ Abrahæ nanque promittens Deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret maiorem, iurauit per semetipsum,
14 ¶ dicens: Nisi benedicens benedicam te, & mul-
15 tiplicans multiplicabo te. ¶ Et sic longanimi-
16 ter ferens, adeptus est repromissionem. ¶ Homines enim per maiorem sui iurant: & omnis controuersiæ eorum finis, ad confirmationem, est iuramen-
17 tum. In quo abundantius volens Deus ostende-
D re pollicitationis hæredibus immortalitatem con-
18 silij sui: interposuit iusiurandum: ¶ vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus
19 ad tenendam propositam spem, ¶ quam sicut an-
20 coram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis, ¶ vbi præcursor pro nobis introijt Iesus, secundùm ordinem Melchi-sedec pontifex factus in æternum.

CAPVT VII.

1 A HIc enim Melchi-sedec, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cæde Regum, &
2 benedixit ei: ¶ cui & decimas omnium diuisit Abraham, primùm quidem qui interpretatur Rex iustitiæ: deinde autem & Rex Salem, quod est Rex pacis,
3 ¶ sine patre, sine matre, sine genealogia, neque finem vitæ habens: assimilatus autem filio DEI,
4 manet sacerdos in perpetuum. ¶ Intuemini autem quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis
5 Abraham patriarcha. ¶ Et quidem de filijs Leui sacerdotium accipientes, mandatum habent decimas sumere à populo secundùm legem, id est, à fratribus suis: quanquam & ipsi exierint de lumbis
6 Abrahæ. ¶ Cuius autem generatio non annume-
B ratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, &
7 hunc qui habebat repromissiones, benedixit. ¶ Si-

ne vlla autem cōtradictione, quod minus est, à me 8 liore benedicitur. ¶Et hic quidem, decimas morientes hoīes accipiunt: ibi autem contestatur, q̄a viuit. 9 ¶Et (vt ita dictum sit) per Abraham & Leui qui deci 10 mas `accepit` decimatus est: ¶ adhuc enim in lūbis 11 patris erat, q̄n obuiauit ei Melchisedec. ¶Si ergo cō summatio per sacerdotiū Leuiticū erat, (populus enim sub ipso legē accepit) quid adhuc necessariū fuit secundū ordinē Melchi-sedec, alium surgere C sacerdotem, & non secundum ordinē Aaron dici? 12 ¶Translato enim sacerdotio, necesse est vt & legis 13 trāslatio fiat. ¶In quo enim hęc dicunt: de alia tribu 14 est, de qua nullus altario præsto fuit. ¶Manifestū est enim quòd ex Iuda ortus sit Dn̄s noster: in qua tri-15 bu nihil de `sacerdotibus` Moyses locutus est. ¶ Et amplius adhuc manifestū est: si secundū similitudi-16 nē Melchi-sedec exurgat alius sacerdos, ¶ q̄ nō secundū legē mandati carnalis factus est, sed secundū 17 virtutē vitæ insolubilis. ¶ Contestatur enim: ‖Q̄m tu es sacerdos in æternū secundū ordinem Melchi-18 sedec. ¶Reprobatio quidē fit præcedentis mandati, 19 p̄p infirmitatem eius & inutilitatē. ¶ nihil enim ad pfectum adduxit lex: introductio verò melioris spei 20 per quā proximamus ad Deum. ¶Et quantum est nō sine iureiurando (alij quidem sine iureiurādo sacer-21 dotes facti sunt: ¶ hic autem cū iureiurando per eū D qui dixit ad illū: ‖Iurauit Dn̄s, & non pœnitebit eū: 22 tu es sacerdos in æternum) ¶ in tantum melioris 23 testamenti sponsor factus est Iesus. ¶Et alij quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco q̄ morte prohi-24 berent permanere: ¶hic autem eo quòd maneat in 25 æternū, sempiternum hēt sacerdotium. ¶Vnde & saluare in perpetuum pōt `accedens` per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro 26 `nobis`. ¶Talis enim decebat vt nobis esset pōtifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à pecca-27 toribus, & excelsior cœli factus: ¶qui non habet necessitatem quotidie, (quēadmodum sacerdotes,) ‖priùs pro suis delictis hostias offerre, deinde pro 28 populi: hoc enim fecit semel se offerendo. ¶ Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes: sermo autem iuriusiurandi qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

Margin: `accepit` s. — `sacerdotio`. — ‖Pſ. 109. a. 4. — ‖Pſ. 109. a. 4. — `accedentes`. — `eis` 7. — ‖Leu. 9. b. 7. 16. b. 6.

CAPVT VIII.

1 A CApitulum autem super ea quæ dicuntur, talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in cœ-2 lis: ¶ sanctorum minister, & tabernaculi 3 veri, quod fixit `Dn̄s` & nō homo. ¶Oīs enim pontifex, ad offerendum munera & hostias constituitur. Vnde necesse est & hunc habere aliquid quod of-4 ferat: ¶si ergo esset super terram, nec esset sacerdos, cum essent qui offerrent secundùm legem munera, 5 ¶qui exemplari & vmbræ deseruiunt cœlestium. Sicut responsum est Moysi, cùm consummaret taber-B naculum. ‖Vide (inquit) oīa facito secundùm exem-6 plar quod tibi ostensum est in monte. ¶ Nunc autē melius sortitus est ministerium, quantò & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repro-7 missionibus sancitum est. ¶Nam si illud prius culpa 8 vacasset: nō vtique secundi locus inquireretur. ¶ Vituperans enim eos, dicit: ‖Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & 9 super domum Iuda testamentum nouum, ¶non se-C cundùm testamentum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum vt educerem illos de terra Aegypti: quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo: & ego neglexi eos, dicit 10 Dominus. ¶Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas, & ero eis in Deum, & ip-11 erunt mihi in populum: ¶ & non docebit vnusquisque proximum suum, & vnusquisque fratrem suum, D dicens: Cognosce Dominum: quoniam oēs scient 12 me à minore vsque ad maiorem eorum: ¶ quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eo-13 rum iam non memorabor. ¶ Dicendo autem nouum, veterauit prius. Quod autem antiquatur & senescit, propè interitum est.

Margin: `Deus` — ‖Exo. 25. a. 9. d. 40. Ac. 7. f. 44 — ‖Ier. 31. f. 32.

CAPVT IX.

1 A HAbuit quidem & prius, iustificationes culturæ, & sanctum seculare. ¶Tabernacul-2 enim factum est primum, in quo erāt candelabra, & mensa, & propositio panum, 3 quæ dicitur sancta. ¶ Post velamētum autē secundum tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum, 4 ¶aureum habens thuribulum, & arcam testamenti circūtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea B habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, & 5 tabulæ testamenti, ¶ superq; eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium, de quibus non 6 est modò dicendum per singula. ¶His vero ita compositis, in priori quidē tabernaculo semper introibant Sacerdotes, sacrificiorum officia consumman-7 tes: ¶in secundo autem, ‖semel in anno solus pontifex: non sine sanguine quem `offert` pro sua & po-8 puli ignorantia: ¶hoc significante Spiritu sancto, nō G dum propalatam esse sanctorum viam, adhuc prio-9 re tabernaculo habente statum. ¶ quæ parabola est temporis instantis: iuxta quam munera & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam per-10 fectum facere seruiētem solummodo in cibis & in potibus, & varijs baptismatibus, & iustitijs carni-11 vsq; ad tempus correctionis impositis. ¶ Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufa-12 ctum, id est, non huius creationis, ¶neq; per sangui-D nem hircorum `aut` vitulorum, sed per propriū sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redēptio-13 ne inuēta. ‖Si enim sanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad 14 emundationem carnis: ¶quāto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum ‖obtulit E immaculatum Deo, `emundauit` conscientiam `nostram` ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo vi-15 uenti? ¶Et ideo noui testamēti mediator est, vt morte intercedente, in redemptionem earum præuaricationum quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant qui vocati sunt, æternæ hære-16 ditatis. ¶‖Vbi enim testamentum est: mors necesse 17 est intercedat testatoris. ¶ Testamentum enim, in F mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, 18 dum viuit qui testatus est. ¶Vnde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est. ¶lecto enim omni mandato legis à Moyse vniuerso populo: accipiens sanguinem vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hysopo, ipsum quoque librum 20 & omnem populum aspersit, ¶ dicens: ‖Hic sangui-21 testamenti quod mādauit ad vos Deus. ¶Etiā tabe-

naculũ & oĩa vasa ministerij sanguine similiter aspersit. Et oĩa penè in sanguine secundũ legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio. 23 Necesse est ergo exemplaria quidem cœlestium, his mundari: ipsa autẽ cœlestia, melioribus hostijs quàm istis. 24 Non enim in manufacta Sancta Iesus introiuit, exemplaria verorũ: sed in ipsum cælum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. 25 Neq; vt sæpè offerat semetipsum, quemadmodũ Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno: 26 alioquin oportebat eum frequẽter pati ab origine mundi: nũc autẽ semel in cõsummatione seculorũ, ad destitutionẽ peccati, per hostiam suã apparuit. 27 Et quemadmodũ statutũ est hominibus semel mori, post hoc autẽ iudiciũ: 28 sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhauriẽda peccata, secũdò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutẽ.

CAPVT X.

1 Vmbram enim habens lex futurorum bonorum, nõ ipsam imaginem rerũ: per singulos annos eisdẽ ipsis hostijs quas offerunt indesinenter, nunquã põt accedẽtes pfectos facere: 2 alioquin cessassent offerri, ideo q nullam haberent vltrà conscientiam peccati, cultores semel mundati. 3 sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. 4 impossibile enĩ est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. 5 Ideo ingrediens mundum, dicit: Hostiã & oblationẽ noluisti: corpus autem aptasti mihi: 6 holocautomata, & pro peccato, non tibi placuerunt. 7 Tũc dixi, Ecce venio: in capite libri scriptum est de me: 8 Vt faciam Deus voluntatẽ tuam. Superius dicens: Quia hostias & oblationes & holocaustomata, & pro peccato noluisti: nec placita sunt tibi, quia secundũm legem offeruntur, 9 tunc dixi: Ecce venio vt faciam Deus voluntatem tuam, aufert primum, vt sequens statuat. 10 In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. 11 Et oĩs quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpè offerens hostias, quæ nunq̃ possunt auferre peccata: 12 hic autem vnam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternũ sedet in dextera Dei, 13 de cætero expectans, donec ponantur inimici eius scabellũ pedum eius. 14 Vna enim oblatione, cõsũmauit in sempiternũ sanctificatos. 15 Contestať autẽ nos & Spiritus sanctus. Postquã enim dixit. 16 Hoc autem testñ qđ testabor ad illos post dies illos, dicit Dñs. Dãdo leges meas in cordibus eorũ, & in mentibus eorũ superscribam eas, 17 & peccatorum & iniquitatum eorum iã non recordabor amplius. 18 Vbi autem horum remissio: iã nõ est oblatio pro peccato. 19 Habentes itaq; fratres, fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi: 20 quam initiauit nobis viam nouam, & viuentem per velamẽ, idest, carnem suam: 21 & sacerdotem magnum super domum Dei, 22 accedamus cũ vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, 23 teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem (fidelis enim est qui repromisit,) 24 & consideremus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operum: 25 non deserẽtes collectionem nostram, sicut cõsuetudinis est quibusdam: sed consolantes, & tantò magis quãtò videritis appropinquantem diem. 26 Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iã non relinquitur pro peccatis hostia, 27 terribilis autẽ quædã expectatio iudicij, & ignis æmulatio, q̃ consumptura est aduersarios. 28 Irritam quis faciens legẽ Moysi, sine vlla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur: 29 quantò magis putatis, deteriora mereri supplicia qui filium Dei cõculcauerit, & sanguinem testamẽti pollutũ duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ cõtumeliã fecerit? 30 Scimus enim qui dixit, Mihi vindictã, & ego retribuã. Et iterũ: Quia iudicabit Dñs populũ suũ. 31 Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. 32 Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamẽ sustinuistis passionum, 33 & in altero quidem opprobrijs & tribulationibus spectaculum facti: in altero autẽ socij taliter cõuersantium effecti. 34 Nam & vinctis compassi estis: & rapinã bonorũ vestrorũ cũ gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorẽ & manentẽ substantiã. 35 Nolite itaq; amittere confidentiã vestrã, quæ magnam hẽt remuneratiõnẽ. 36 Patiẽtia enim vobis necessaria est: vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionẽ. 37 Adhuc enim modicũ aliquantulũq; qui venturus est, veniet, & non tardabit. 38 Iustus autẽ meus ex fide viuit. qđ si subtraxerit se: nõ placebit aĩæ meæ. 39 Nos autem nõ sumus subtractionis filij in perditionem: sed fidei in acquisitionem animæ.

CAPVT XI.

1 Est autem fides, sperandarũ substãtia rerũ, argumentũ nõ apparentiũ. 2 In hac enim testimoniũ consecuti sunt senes. 3 Fide, intelligimus aptata esse secula verbo Dei: vt ex inuisibilibus uisibilia fierẽt. 4 Fide, plurimã hostiã Abel q̃ Cain, obtulit Deo: per quã testimoniũ cõsecutus est esse iustus, testimoniũ perhibẽte muneribus eius Deo, & per illã defunctus adhuc loquiť. 5 Fide, Henoch trãslatus est, ne videret mortẽ, & nõ inueniebatur: quia trãstulit illũ Deus: ante translationẽ enim testimoniũ habuit placuisse Deo. 6 Sine fide autẽ impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deũ, q̃a est & inquirẽtibus se remunerator sit. 7 Fide, Noe responso accepto de ijs q̃ adhuc non videbãtur, metuens aptauit arcã in salutẽ domus suæ, per quã dãnauit mundũ: & iustitiæ quæ p fidẽ est, hæres est institutus. 8 Fide, qui vocatur Abrahã obediuit in locũ exire quẽ accepturus erat in hæreditatẽ; & exijt nesciẽs quò iret. 9 Fide, demoratus est in terra repromissionis, tanq̃ in aliena, in casulis habitando, cũ Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. 10 Expectabat enim fundamenta habentẽ ciuitatẽ: cuius artifex & conditor Deus. 11 Fide, & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptione seminis accepit, etiã præter tẽpus ætatis: qm fidelẽ credidit esse eũ qui repromiserat. 12 Propter quod & ab vno orti sunt (& hoc emortuo) tanquam sidera cœli in multitudine, & sicut arena quæ est ad oram maris innumerabilis. 13 Iuxta fidẽ defuncti sunt oẽs isti, nõ acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram. 14 Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. 15 Et si quidẽ ipsius meminissent de qua exierunt: habebant vtiq; tempus reuertendi. 16 nunc autẽ meliorẽ appetunt, idest cœlestẽ. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum, parauit enim illis ciuitatem. 17 Fide obtulit

Abra-

Marginalia: in cõsummatione s. destructio nem 5. Ro 5. a. 6. 17. 1. Pe. 3. c. 18. — Le. 16. c. 14. — Ps. 39 b. 7. — Ps. 109 a. 1. Cor. 15. d. 25. — Iere. 31. f. 33. Sup. 8. b. 8. Dabo — Su. 6. a. 4. — Deut. 17. b. 6. 19. d. 15. Mat. 18. b. 16. Io. 8. c. 17. 2. Cor. 13. a. 1. Deu. 32. 35. vindictã 5. Ro. 12. d. 19. — Abac. 2. a. 3. Ro. 1. c. 17. Gal. 3. viuet 1. 6. — Ge. 1. a. — Ge. 4. a. 4. Mat. 23. d. 35. — Gen. 5. c. 24. Eccle. 44. 16. 49. d. 3. — Ge. 6. c. 3. c. 18. Eccl. 44. 17. — Ge. 12. 13. a. 1. — Gen. 17. 19. 18. b. 10. 21. a. 2. — Ecc. 44. 22. d. 23. — c. 22. a.

Abraham Isaac,cũ tẽtaretur:& vnigenitum offere-
18 bat qui susceperat repromissiones: ¶(ad quẽ dictũ
19 est:Quia in Isaac vocabitur tibi semen,)¶arbitrans
quia & à mortuis suscitare potens est Deus . vnde
20 eum & in parabolã accepit¶Fide,& de futuris,be-
21 nedixit Isaac,Iacob,& Esau.¶Fide,|Iacob moriẽs,
E singulos filiorum Ioseph benedixit:& adorauit fa-
22 stigiũ virgæ eius.¶Fide,|Ioseph moriens de profe-
ctione filiorum Israël memoratus est, & de ossibus
23 suis mãdauit, ¶ Fide,| Moyses natus occultatus est
mensibus tribus à parẽtibus suis:eò q̃ vidissent ele
gãtem infantem,& non timuerunt regis edictum .
24 ¶Fide|Moyses grandis factus negauit se esse filiũ fi
25 liæ Pharaonis: ¶ magis eligens affligi cum populo
Dei, q̃ temporalis peccati habere iucunditatem,
26 ¶maiores diuitias æstimans thesauro Aegyptiorũ,
improperium Christi.aspiciebat enim in remune-
27 rationẽ.¶Fide,reliquit Aegyptum: nõ veritus ani-
F mositatẽ regis,inuisibilẽ enim tanq̃ vidẽs sustinuit.
28 ¶Fide,|celebrauit pascha,& sanguinis effusionẽ:ne
29 qui vastabat primitiua, tangeret eos.¶Fide,|transie
runt mare rubrum tanq̃ per aridam terram : quod
30 experti Aegyptij,deuorati sunt.¶ Fide ,|muri Ieri-
31 cho corruerunt,circuitu dierũ septẽ.¶Fide|,Rahab
meretrix non perijt cùm incredulis,excipiẽs explo
32 ratores cũ pace.¶Et quid adhuc dicã? Deficiet enĩ
me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Sãson,
33 Iephte, Dauid, Samuel,& prophetis:¶qui per fidẽ
deuicerunt regna,operati sunt iustitiã, adepti sunt
34 repromissiones, obturauerunt ora leonum,¶extin-
G xerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij,
conualuerunt de infirmitate,fortes facti sunt in bel
35 lo,castra verterunt exterorum:¶ acceperunt mulie
res de resurrectione mortuos suos: alij autem distẽ
ti sunt,non suscipientes redemptionem,vt meliorẽ
36 inuenirent resurrectionem . ¶ Alij verò ludibria &
37 verbera experti,insuper & vincula & carceres,¶la-
pidati sunt,secti sunt,tentati sunt, in occisione gla-
dij mortui snnt,circuierunt in melotis, in pellibus
38 caprinis,egẽtes,angustiati, afflicti,¶quibus dignus
non erat mundus,in solitudinibus errantes, in mõ
39 tibus & speloncis, & in cauernis terræ . ¶ Et hi om-
nes testimonio fidei probati , nõ acceperunt repro
40 missionem,¶Deo pro nobis melius aliquid proui-
dente,vt non sine nobis consummarentur.

CAPVT XII.

1 A IDeoq; & nos tantã habentes impositã nu-
bem testium : | deponentes oẽ pondus &
circunstans nos peccatum,per patientiam
2 curramus ad ꝓpositum nobis certamen, ¶aspicien
tes in authorem fidei , & consummatorem Iesum,
qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem,confu-
sione contempta , atq; in dextera sedis Dei sedet.
3 Recogitate enim eum qui talem sustinuit à pecca-
toribus aduersum semetipsum contradictionem: vt
4 ne fatigemini, animis vestris deficientes . ¶ Nondũ
B enim vsq; ad sanguinem restitistis , aduersus pec-
5 catũ repugnantes.¶& obliti estis cõsolationis, quæ
vobis tanquã filijs loquitur,dicens:|Fili mi,noli ne
gligere disciplinam Dñi:neq; fatigeris dum ab eo
6 argueris.¶Quem enim diligit Dñs,castigat:flagellat
7 aũt oẽm filium quem recipit .¶In disciplina ꝑseue-
rate. Tanquam filijs vobis offert se Deus ; q̃s enim
8 filius,quem non corripit pater? ¶ Quòd si extra di-
sciplinam estis,cuius particeps facti sunt oẽs : ergo
9 adulteri,& non filij estis.¶Deinde patres quidẽ car
C nis nr̃e,eruditores habuimus,& reuerebamur eos:
nũ multò magis obtemperabimus Patri spirituũ,
10 & viuemus?¶Et illi quidem in tp̃e paucorũ dierum
secundùm voluntatẽ suã erudiebãt nos: hic autem
ad id quod vtile est, in recipiẽdo sanctificationem
11 eius.¶Oĩs autem disciplina in præsenti quidem vr̃
nõ esse gaudij,sed mœroris: postea autem fructum
pacatissimum exercitatis per eam, reddet iustitiæ.
12 ¶Propter quod remissas manus & soluta genua eri
13 gite,¶& gressus rectos facite pedibus vestris: vt nõ
14 claudicans quis erret,magis autem sanetur.¶|Pacẽ
sequimini cũ oĩbus & sanctimoniã:sine qua nemo vi
15 debit Deũ:¶contemplãtes ne quis desit gratiæ Dei:
ne qua radix amaritudinis sursum germinãs impe
16 diat,& per illam inquinentur multi .¶ Ne quis for-
E nicator aut prophanus| vt Esau :qui ꝑ vnam escã
17 vẽdidit primitiua sua.¶scitote enim qm̃ & | postea
cupiẽs hæreditare benedictionem,reprobatus est:
non.n.inuẽnit pœnitentiæ locum,quanq̃ cum lachry
18 mis inquisisset eã.¶|Non enim accessistis ad tracta
bilem mõtem,& accessibilem ignem, & turbinem,
19 & caliginem,& procellam,¶& tubæ sonum,& vocẽ
verborum,quã qui audierunt, excusauerunt se, ne
20 eis fieret verbum.¶(Non.n.portabant quod diceba
21 tur,| Et si bestia tetigerit montem,lapidabitur.¶Et
F ita terribile erat quod videbatur,Moyses dixit: Ex
22 territus sum & tremebũdus.)¶Sed accessistis ad Siõ
montem,& ciuitatem Dei viuentis,Ierusalem cœ-
lestem, & multorum millium angelorum frequen-
23 tiam,¶& ecclesiam primitiuorum,q̃ conscripti sunt
in cœlis,& iudicem oĩum Deum,& spiritus iusto-
24 rum perfectorum,¶ & testamenti noui mediatorẽ
Iesum,& sanguinis aspersionem melius loquentẽ
25 q̃ Abel. ¶ Videte ne recusetis loquentem . Si enim
illi non effugerunt recusantes eum qui super terrã
G loquebatur:multò magis nos,qui de cœlis loquẽ-
26 tem nobis,auertimus:¶cuius vox mouit terrã tunc:
nunc autem repromittit, dicens,| Adhuc semel : &
27 ego mouebo non solùm terrã,sed & cœlum.¶Quod
autem adhuc semel dicit , declarat mobilium trã-
slationem tãquam factorum, vt maneãt ea quæ sunt
28 immobilia.¶Itaq; regnũ ĩmobile suscipiẽtes,habe-
mus gratiã per q̃ seruiamus placẽtes Deo, cũ me-
29 tu & reuerẽtia.¶Etenĩ|Deus nr̃, ignis cõsumẽs est.

CAPVT XIII.

1 A CHaritas fraternitatis maneat in vobis ¶|Et
hospitalitatem nolite obliuisci | per hanc
2 enim placuerunt quidam,angelis hospi-
3 tio receptis.¶Mementote vinctorum , tanquam si-
mul vincti: & laborantium tanquam & ipsi in cor-
4 pore morantes.¶Honorabile cõnubium in omni-
bus,& thorus immaculatus. Fornicatores enim &
5 adulteros iudicabit Deus.¶ Sint mores sine auari-
tia,contenti præsentibus:ipse enim dixit : | Non te
6 deseram,neque derelinquam . ¶ ita vt confidenter
dicamus:|Dñs mihi adiutor : non timebo quid fa-
7 ciat mihi homo.¶Mementote præpositorũ vestrorũ
B qui vobis locuti sunt verbum Dei:quorũ intuentes
8 exitum conuersationis,imitamini fidẽ.¶Iesus Chri
9 stus heri & hodie:ipse & in secula.¶Doctrinis varijs
& peregrinis nolite abduci.Optimũ est enim gra-
tia stabiliri cor,non escis:quæ non profuerunt am-
10 bulantibus in eis.¶Habemus altare : de quo edere
nõ habent potestatem qui tabernaculo deseruiũt.

reddit 6 | Ro.12.d 18. | Gen.25.d.38. | Gen.27.l.38. | Exo.19.c.12.20.d.21 | accensibilem 4. | Exo.19.c.13. | spiritum, spirituũ 7. | Ag.2.b.7 | Deu.4.d.24. | 2. | Ro.12.c.10.c.13. 1.Pe.4.c.9 Ge.18.a.3 19.a.2. | placuerũt 2. | Deut.31.b.8. Ios.1.a.5. | Psa.55.c.12.117.a.6

[Le 4.c.22 6 d.30.16. f.27.] [Mich.8.c 10.]

11 Quorum enim animalium infertur sanguis ꝓ peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. 12 Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. 13 Exeamus igitur ad eum extra castra: C improperium eius portantes. 14 Non enim habemus hic manentem ciuitatem: sed futurã inquirimus. 15 Per ipsum ergo offeramus hostiã laudis semper Deo, idest, fructum labiorum confitentium nomini eius. 16 Beneficentiæ autem & cõmunionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs ꝓmeretur Deus. 17 Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis. 18 Orate pro D nobis: confidimus enim, quia bonam cõscientiam 19 habemus in oĩbus bene volentes conuersari. Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis. 20 Deus autem pacis qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouium, in sanguine testamẽti æterni, Dominum nostrum Iesum Christũ, 21 aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatẽ, faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum: cui est gloria in secula seculorum Amẽ. 22 Rogo autem vos fratres vt sufferatis verbum solatij. 23 Etenim ꝓ paucis scripsi vobis. Cognoscite fratrem nostrum Timótheum dimissum: cum quo (si 24 celeriùs venerit) videbo vos. Salutate omnes præpositos vestros, & oẽs sanctos. Salutant vos de 25 Italia fratres. Gratia cum omnibus vobis Amẽ.

HIERONYMUS IN CATALOGO
Scriptorum Ecclesiasticorum.

IACOBVS, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus, vt nonnulli existimant, Ioseph, ex alia vxore: vt autem mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cuius Iohannes in libro suo meminit, filius: post passionem Domini, statim ab apostolis Ierosólymorum Episcopus ordinatus, vnam tantùm scripsit epistolam, quæ de septem catholicis est: quæ & ipsa ab alio quodam sub nomine eius edita asseritur, licèt paulatim tempore procedente obtinuerit authoritatem. Hegesippus vicinus apostolicorum temporum in quinto commentariorum libro de Iacóbo narrans ait: Suscepit Ecclesiam Ierosolymæ post apostolos frater Domini Iacóbus, cognomento Iustus. Multi siquidem Iacóbi vocabantur. Hic de vtero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comédit, nunquam attonsus est, nec vnctus vnguento, nec vsus balneo. Huic soli licitum erat ingredi Sancta sanctorum. Siquidem vestibus laneis non vtebatur, sed lineis: solusq; ingrediebatur templum: & fixis genibus pro populo deprecabatur, intantùm vt camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Dicit & alia multa quæ enumerare longum est. Sed & Iosephus in vicesimo libro antiquitatum refert, (& Clemens in septimo Hypotyposeôn) mortuo Festo, qui Iudæam regebat, missum à Nerone esse successorem eius Albinum: qui cùm necdum ad prouinciam peruenisset: Ananus, inquit, pontifex adolescens, Anani filius, de genere sacerdotali, accepta occasione Anarchias concilium congregauit, & compellens publicè Iacóbum vt Christum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iussit: qui cum præcipitatus de pinna templi confractis cruribus, adhuc semiuiuus tendens ad cælum manus, diceret: Domine ignosce eis: quod enim faciunt, nesciunt: fullonis fuste, quo rudia vestimenta extorqueri solent, in cerebro percussus interijt. Tradit item Iosephus tantæ eum sanctitatis fuisse, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditum sit subuersam esse Ierosolymam. Hic est de quo Paulus Apostolus scribit ad Galatas: Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacóbum fratrem Domini. Et apostolorum super hoc crebrius acta testantur. Euangeliũ quoque quod appellatur secundùm Hebræos, & à me nuper in Græcum Latinumq; sermonem translatum est, quo & Origenes sæpè vtitur, post resurrectionem Saluatoris refert, Dominus autẽ cùm dedisset sindonem seruo sacerdotis: iuit ad Iacóbum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgentem à mortuis. Rursusq; post paululum, Afferte, ait Dominus, mensam & panem. Statimq; additur: Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacóbo Iusto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis à dormientibus. Triginta itaq; annos Ierosolymis rexit Ecclesiam, idest, vsq; ad septimum Neronis annum: & iuxta templum vbi & præcipitatus fuerat, sepultus est. Titulum vsque ad obsidionem Titi & vltimã Hadriani notissimum habuit. Quidam è nostris in monte Oliueti eum putauerunt conditum, sed falsa eorum opinio est.

AR-

Argumentum in Epistolam Catholicam Iacobi Apostoli.

IACOBVS Apostolus sanctum instruit clerũ de cultura cœlestiũ præceptorum, & regula catholicæ obseruãtiæ, & de inuictæ patiẽtiæ maiestate, et de reuelatione plurimorũ, & de mẽdacio magistrorũ.

EPISTOLA CATHOLICA IACOBI APOSTOLI.

CAPVT PRIMVM.

1 A IACOBVS Dei, & Dñi nostri Iesu Christi seruus duodecim tribubus quæ sunt in dispersione, salutẽ. 2 Oẽ gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis: 3 scientes q̃ probatio fidei vestræ patientiam operatũ. 4 Patientia autem opus perfectum habeat: vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. 5 Siquis autẽ vestrũ indiget sapientia, postulet à Deo q̃ dat oĩbus affluẽter, & nõ improperat: & dabitũ ei. 6 Postulet aũt B in fide, nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetũ, & circunfertur. 7 non ergo æstimet homo ille q̃ accipiat aliquid à 8 Dño. Vir duplex aĩo, inconstans est in oĩbus vijs 9 suis. Glorietur autem frater hůmilis, in exaltatio- 10 ne sua: diues autem in humilitate sua: quoniã sicut 11 flos fœni transibit: exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnũ, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperijt: ita & diues in itineribus suis marcescet. 12 Beatus vir qui suffert tentationem: quoniã cũ p̃batus fuerit, accipiet coronã vitæ, quã repromi- 13 sit Deus diligentibus se. Nemo cũ tentatur, dicat quoniã à Deo tentatur. Deus enim intentator ma- 14 lorum est: ipse autem neminem tentat. Vnusquisq; verò tentatũ à concupiscentia sua abstractus & illectus. 15 Deinde cõcupiscentia cũ cõceperit, Parit pec- C catum: peccatum verò cũ cõsummatum fuerit, gene- 16 rat mortem. Nolite itaq; errare fratres mei dilectis- 17 simi. Oẽ datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis 18 obumbratio. Voluntariè genuit nos verbo verita- 19 tis, vt simus initium aliquod creaturæ eius. Scitis fratres mei dilectissimi: Sit autem oĩs homo velox ad audiendum: tardus autẽ ad loquendũ, & tardus 20 ad irã. Ita enim viri, iustitiã Dei nõ operatur. Pro- 21 pter quod abijcientes oẽm immunditiam & abun- D dantiã malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum 22 verbum, quod potest saluare aĩas uestras. Estote autem factores uerbi & non auditores tantùm, fal- 23 lentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & nõ factor: hic cõparabitur viro cõsideranti vultũ 24 natiuitatis suæ in speculo. considerauit enim se, & 25 abijt, & statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in lege p̃fectæ libertatis, & permãserit in ea, nõ auditor obliuiosus factus, sed factor ope- 26 ris: hic beatus in facto suo erit. Si q̃s autẽ putat se religiosum esse, non refrenans linguã suã, sed sedu- 27 cens cor suũ: huius vana est religio. Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum: & immaculatum se custodire ab hoc seculo.

in legem perfectã.

CAPVT II.

1 A FRatres mei, nolite in personarum acceptione habere fidẽ Dñi nostri Iesu Chri- 2 gloriæ. Etenim si introierit in cõuentũ vr̃m vir aureum annůlum habẽs in veste candida, introierit autẽ & pauper in sordido habi- 3 tu, & intẽdatis in eũ qui indutus est veste pręclara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi aũt dicatis: 4 Tu sta illic: aut sede sub scabello pedũ meorum: nõ- ne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices 5 cogitationũ iniquarũ? Audite fratres mei dilectissimi: nõnne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni q̃d repromisit Deus 6 diligẽtibus se? Vos aũt exhonorastis paupertẽ. Nõ- B ne diuites in potẽtiã opprimunt vos, & ipsi trahunt 7 vos ad iudicia? Nõnne ipsi blasphemãt bonum no- 8 men q̃d inuocatum est sup̃ vos? Si tñ legẽ p̃ficitis regalẽ secũdùm scripturas, Diliges p̃ximum tuum 9 sicut teipsum: benefacitis: si autẽ personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi trãs- 10 sores. Quicũq; autẽ totã legẽ seruauerit, offendat 11 autem in vno: factus est oĩum reus. Qui enim dixit Nõ męchaberis, dixit &: Non occides. Quod si non męchaberis, occides aũt: factus es trãsgressor legis. 12 Sic loquimini, & sic facite sicut per legẽ libertatis 13 incipientes iudicari. Iudiciũ enim sine misericordia C illi qui nõ fecit misericordiã. Sup̃exaltat autem mi- 14 sericordia iudicium. Quid proderit fratres mei, si fidẽ quis dicat se habere, opera aũt nõ habeat? Nun- 15 quid poterit fides saluare eũ? Si autem frater, aut so- 16 ror, nudi sint, & indigeant victu quotidiano: dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: nõ dederitis aũt eis quæ necessa- 17 ria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides, si non 18 habeat opera, mortua est in semetipsa. Sed dicit q̃s Tu fidẽ hẽs, & ego op̃a habeo. ostende mihi fidẽ tuã sine operibus: & ego ostendã tibi ex operibus fidẽ 19 meã. Tu credis quoniã vnus est Deus: Benefacis: &

Leui. 19. c. 15. Deut. 1. c. 7. e. 17. 16. d. 19. Pro. 24. c. 23. Ecc. 42. a. 2

scripturã.

Leui. 19 d. 15. Mat. 22. d. 39. Mar. 12. e. 31. Ro. 13. c. 9. Gal 5. b 13 Leu. 19. c. 15. & 37. Deu t. d. 18 Mat. 5. c. 19. 1. Ioh. 3. c 17.

D dæmones credunt,& cõtremiſcunt. ¶Vis autẽ ſcire
20 ô homo Inanis, quoniã fides ſine operibus \`otioſa\`
21 eſt?¶Abrahã pater nr̃,nõne ex operibus iuſtificatus
22 eſt, | offerens Iſaac filium ſuum ſup altare?¶ Vides
quoniã fides cooperabaẽ operibus illius: & ex ope
23 ribus fides conſummata eſt?¶Et ſuppleta eſt ſcriptu
ra,dicẽs,|Credidit Abrahã Deo, & reputatũ eſt illi
24 ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt.¶Videtis
quoniã ex operibus iuſtificaẽ homo : & non ex fide
25 tantùm?¶Similiter autem & | Rahab meretrix,nõne
ex operibus iuſtificata eſt,ſuſcipiens nuncios,& a-
26 lia via eijciens?¶Sicut enim corpus ſine ſpiritu mor
tuum eſt:ita & fides ſine operibus mortua eſt.

CAPVT III.

1 NOlite | plures magiſtri fieri fratres mei,
A ſcientes quoniã maius iudicium ſumitis.
2 ¶In multis enim offendimus oẽs. Siqs in
verbo non offendit:hic perfectus eſt vir :
3 \`põt\`etiam freno circunducere totum corpus . ¶ Si
autem equis fræna in ora mittimus ad conſentien-
dum nobis , etiam oẽ corpus illorũ circunferimus.
4 Et ecce,naues,cum magnæ ſint , & à ventis validis
minentur:circunferuntur\`autem\`à modico guberna
5 culo vbi impetus dirigentis voluerit .¶ Ita & lingua
modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat:
Ecce quantus ignis quã magnam ſyluam incendit.
6 ¶ Et lingua,ignis eſt,vniuerſitas iniquitatis . Lingua
B conſtituitur in membris noſtris,quę maculat totum
corpus,& inflammat rotam natiuitatis noſtræ inflã
7 mata à gehenna .¶ Oĩs enim natura beſtiarum & vo
lucrum & ſerpentium & cæterorũ domantur,& do
8 mita ſunt à natura humana,¶linguam autem nullus
hominum domare põt,inquietum malum,plena ve
9 neno mortifero,¶ In ipſa benedicimus Deum & pa
trem:& in ipſa maledicimus hoĩes qui ad ſimilitudi
10 nem Dei facti ſunt. ¶ Ex ipſo ore procedit benedi-
C ctio,& maledictio,Non oportet frẽs mei hæc ita fie
11 ri.¶Nunquid fons de eodem foramine emanat dul-
12 cem,& amaram aquam?¶Nunquid põt fratres mei,
ficus vuas facere,aut vitis ficus?Sic neq; \`ſalſa\` dul-
13 cem põt facere aquam. ¶Quis ſapiens & diſciplina-
tus inter vos?Oſtendat ex bona conuerſatione ope
14 rationẽ ſuam in manſuetudine ſapientiæ. ¶ Quòd ſi
D zelum amarum habetis,& contentiones-ſint\`in cor
dibus veſtris:nolite gloriari & mendaces eſſe aduer
15 ſus veritatẽ : ¶ non eſt enim iſta ſapientia deſurſum
16 deſcẽdens:ſed terrena,aĩalis,diabolica. ¶ Vbi enim
zelus & contentio:ibi incõſtantia,& oẽ opus prauũ.
17 ¶Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primùm qdẽ
pudica eſt:deinde pacifica,modeſta,ſuadibilis,-bo
nis cõſentiens\`,plena miſericordia & fructibus bo-
18 nis,non iudicans,ſine ſimulatione.¶ Fructus autem
iuſtitiæ,in pace ſeminatur,facientibus pacem .

CAPVT IIII.

1 VNde bella & lites in vobis:Nõne hinc?ex
A cõcupiſcentijs veſtris quę militant in mẽ
2 bris veſtris?¶ Concupiſcitis : & non ha-
betis:occiditis,& zelatis: & non poteſtis
adipiſci.litigatis & belligeratis: & non hẽtis,pp qđ
3 non poſtulatis.¶Petitis, & non accipietis:eò q malè
4 petatis:vt in concupiſcentijs vr̃is inſumatis.¶|Adul
teri*,neſcitis q a|amicitia huius mundi inimica eſt
B Dei? Quicunq; ergo voluerit amicus eſſe ſeculi hu
5 ius,inimicus Dei conſtituitur.¶An putatis quia ina
niter ſcriptura dicat : Ad inuidiam concupiſcit ſpi-
6 ritus q habitat in\`vobis\`?¶Maiorem autem dat gra-
tiã.Propter quod dicit,|Deus ſuperbis reſiſtit,|hu-
7 milibus autem dat gratiam . ¶ Subditi |ergo eſtote
C Deo,|reſiſtite autem diabolo,& fugiet à vobis.¶Ap
8 propinquate Deo:& appropinquabit vobis. Emun
date manus,peccatores:& purificate corda, dupli-
9 ces animo.¶Miſeri eſtote,& lugete,& plorate: riſus
vr̃ in luctum conuertatur,& gaudium in mœrorem.
10 ¶|Humiliamini ĩ cõſpectu dñi:& exaltabit vos.¶No
11 lite detrahere alterutrum,fratres-mei\`. Qui detra-
hit fratri,aut qui iudicat fratrem ſuum : detrahit le-
gi,& iudicat legem.Si autem iudicas legẽ : nõ es fa-
12 ctor legis,ſed iudex.¶Vnus eſt -enim\` legislator , &
13 iudex,q põt perdere,& liberare.¶|Tu autem qs es
qui iudicas,pximũ tuũ?Ecce nunc q dicitis .Hodie
aut craſtino ibimus in illam ciuitatem , & faciemus
D ibi quidem annũ, & mercabimur , & lucrum facie-
14 mus,¶(qui ignoratis quid erit ĩ craſtino.Quæ eſt.n.
vita vr̃a?Vapor eſt*,ad modicũ parens, & deinceps
15 exterminaẽ) ¶ pro eo,vt dicatis:Si Dñs voluerit:&,
16 Si vixerimus,faciemus hoc aut illud.¶Nunc autem
exultatis in ſuperbiis veſtris.Omnis exultatio talis,
17 maligna eſt.¶Scienti igitur bonum facere,& non fa
cienti,peccatum eſt illi.

CAPVT V.

1 AGite nũc diuites,plorate,vlulantes in mi
A ſerijs vr̃is q̃ aduenient vobis . ¶ Diuitiæ
2 vr̃æ putrefactæ ſunt : & veſtimenta vr̃a à
3 tineis comeſta ſunt.¶Aurum, & argentũ
vr̃m æruginauit: & ærugo eorum in teſtimoniũ vo-
bis erit,& manducabit carnes vr̃as,ſicut ignis . The-
4 ſaurizaſtis- vobis irã ĩ nouiſſimis diebus.¶Ecce mer
ces operariorũ q meſſuerunt regiones vr̃as,q̃ frau-
B data eſt à vobis,clamat:& clamor eorũ in aures Dñi
5 Sabbaoth introiuit.¶Epulati eſtis ſup terram : & in
6 luxurijs enutriſtis corda vr̃a in die occiſionis.¶\` Ad
7 duxiſtis\`& occidiſtis iuſtũ:& nõ\`reſtitit\`vobis.¶Pa-
tiẽtes igitur eſtote fratres,vſq; ad aduentũ Dñi. Ec
ce,agricola expectat pcioſum fructũ terræ:patiẽter
8 ferens donec accipiat tpaneũ & ſerotinũ.¶Patiẽtes
eſtote & vos,& cõfirmate corda vr̃a : qm̃ aduentus
9 Dñi\`appropinquabit\`.¶ Nolite ingemiſcere fratres
C in alterutrũ:vt non iudicemini.Ecce,iudex ante ia-
10 nuam aſſiſtit.¶Exemplũ accipite fratres* laboris &
11 patiẽtiæ,Prophetas:q locuti ſunt in noĩe Dñi.¶Ec-
ce beatificamus eos qui ſuſtinuerunt . Sufferentiã
Iob audiſtis,& finẽ Dñi vidiſtis,qm̃ miſericors dñs
12 eſt & miſerator.¶Ante oĩa aũt fratres mei . | nolite
iurare,neq; p cęlũ,neq; aliud quodcũq; iurm Sit au
tẽ ſermo vr̃,eſt,eſt,nõ,nõ:vt nõ ſub iudicio decida-
13 tis.¶Triſtaẽ*aliquis vr̃m?oret. Aequo aĩo eſt ? pſal-
14 lat.¶Infirmaẽ qs in vobis?inducat pſbyteros eccle
ſiæ,& orẽt ſup eũ,|vngentes eũ oleo in noĩe Dñi.&
D ¶oratio fidei ſaluabit infirmũ,& alleuabit eũ Dñs:
15 & ſi in peccatis ſit,remittenẽ ei.¶Cõfitemini ergo al
16 terutrũ peccata vr̃a:& orate p inuicẽ, vt ſaluemini :
17 multũ enim valet deprecatio iuſti aſſidua.¶ | Elias ,
homo erat ſimilis nobis paſſibilis:& oratione ora-
uit vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos
18 tres & menſes ſex.¶Et|rurſum orauit, & cœlum de
19 dit pluuiã:& terra dedit fructũ ſuũ.¶Fratres mei, -ſi
quis ex vobis errauerit à veritate, & cõuerterit quis
20 eum:¶ſcire debet quoniam q cõuerti fecerit pecca
torẽ ab errore viæ ſuæ,ſaluabit aĩam eius à morte,
&\`operit\`multitudinem peccatorum .

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

SIMON Petrus filius Iona, prouincię Galilęa, uico Beth-saida, frater Andreę apostoli, & princeps apostolorum: post Episcopatum Antiochensis ecclesię, & prędicationem dispersionis eorum qui de circuncisione crediderant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia, & Bithynia, secundo Claudij anno, ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, vbi vigintiquinque annis cathedram sacerdotalem tenuit, vsq; ad vltimum annum Neronis, idest, decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso, & in sublime pedibus eleuatis, asserens se indignum, vt sic crucifigeretur, vt Dominus suus. Scripsit duas epistolas, quę Catholicę nominantur: quarum secunda à plerisq; eius esse negatur, propter styli cũ priore dissonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius & interpres fuit huius dicitur. Libri autẽ eius, è quibus vnus Actorũ eius inscribitur, alius Euãgelij, tertius Prędicationis, quartus Apocalypsis, quintus Iudicij, inter apocryphas scripturas reputãtur. Sepultus Romę in Vaticano, iuxta viã triũphalẽ, totius vrbis veneratione celebratur.

Argumentum in Epistolam Catholicam Petri primam.

DISCIPVLOS Saluatoris inuicti, toto orbe diffusos & peregrinos in hoc seculo Monstrat: & preteritę vitę penitere iubet, & in nouã vitam proficere, tota cum solicitudine exhortatur Simon Petrus, filius Iona, prouincię Galilęa è vico Beth-saida, frater Andreę Apostoli.

EPISTOLA PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

1 A PETRVS Apostolus Iesu Christi, electis aduenis dispersionis Põti, Galatię, Cappadociæ, Asiæ, Bithiniæ, 2 secundùm præscientiã Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & aspersionem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis & pax multiplicetur. 3 ¶ | Benedictus Deus & Pater Dñi nostri Iesu Christi, q secundùm misericordiã suam magnã regenerauit nos in spem viuã 4 per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis, ¶In hereditatem incorruptibilẽ, & incontaminatã, & immar- 5 cescibilem, cõseruatam in cœlis in vobis, ¶qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratã 6 reuelari in tpe nouissimo. ¶In quo `exultabitis`, modicum nunc si oportet cõtristari in varijs tentationi- B 7 bus: ¶ vt probatio vr̃æ fidei multò preciosior auro (quod per ignem pbatur) inueniatur in laudem & gloriam & honorem in `reuelatione` Iesu Christi: 8 ¶quem cum nõ videritis, diligitis: in quẽ nunc quoque nõ videntes -creditis: `credentes autẽ exultatis 9 lætitia inenarrabili & glorificata, ¶reportantes finẽ 10 fidei vr̃æ, salutem aĩarum*. ¶De qua salute exquisierunt atq; scrutati sunt Prophetę, qui de futura in vo- 11 bis gratia prophetauerunt, ¶scrutantes in quod vel quale tẽpus significaret in eis Spiritus Christi: prænuncians eas quæ in Christo sunt, passiones & po- 12 steriores glorias: ¶quibus reuelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabãt ea quæ nunc nunciata sunt vobis per eos qui euangelizauerunt C vobis, Spiritu sancto misso de cęlo in `quem` deside- 13 rant angeli pspicere. ¶Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, `perfectè` sperate in eam quæ offertur vobis, gratiã, in `reuelatione` Iesu Chri- 14 sti, ¶ quasi filij obedientiæ, non cõfigurati prioribus 15 ignorantiæ vestrę desiderijs: ¶sed secũdùm eum qui vocauit vos, Sanctum * & ipsi in omni cõuersatione 16 sancti sitis: ¶quoniã scriptum est: ‖Sancti eritis, quo- 17 niam ego sanctus sum. ¶Et si Patrem inuocatis eum ‖ qui sine acceptione psonarum iudicat secundùm vniuscuiusque opus: in timore incolatus vestri tpe 18 conuersamini. ¶‖Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra con- 19 uersatione paternæ traditionis. ¶ sed precioso san- D guine quasi agni immaculati Christi & incontami- 20 nati, ¶ præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem nouissimis temporibus pp 21 vos, ¶ qui per ipsum fideles estis in Deo qui suscitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriã, vt fides vestra 22 & spes esset in Deo. ¶ Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore sim- 23 plici ex corde inuicem diligite attentiùs: ¶renati nõ ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per ver- 24 bum Dei viui & permanentis in æternum. ¶ ‖ quia omnis caro vt fœnum: & omnis gloria eius tanquã flos fœni. exaruit fœnum: & flos eius decidit. 25 Verbum autem Domini manet in ęternum: hoc est autem verbum quod euangelizatum est in vobis.

Marginal notes: 1. Cor. 1. a. 5. Ephe. 1. a. 3 — `Exultatis. — `reuelationem. — `-. — * vestrarũ. — `quæ a. — `perfectè. — `reuelationem. — * vt. — ‖ Le. 11. g. 44. 19. a. 20. b. 7. — ‖ Deu. 10. d. 17. Ro. 2. b. 11. Gal. 2. b. 6. 1. Cor. 6. 1. 20. 7. d. 23. Act. 20. f. 28. Hebr. 9. c. 12. d. 14. 1. Io. 1. 7. Apo. 1. b. — ‖ Is. 40. b. Eccl. 14. 18. Iac. 1. b.

CAPVT II.

1 A DEponentes igitur oēm malitiam, & oēm dolū, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, 2 ſicut modò geniti infantes, 'rationabiles', ſine dolo lac concupiſcite: vt in eo creſcatis in ſalutem, 3 ſi tñ guſtaſtis, quoniā dulcis eſt Dñs. 4 Ad quem accedentes, lapidem viuū, ab hoībus quidē reprobatū, à Deo autem electum & honorificatum: 5 & ipſi tanq̄ lapides viui ſuperędificamini, 'domos ſpirituales' ſacerdotium ſctū, offerre ſpiritales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum. 6 Propter quod continet ſcriptura: Ecce pono in Sion lapidem ſummum, angularem, electum, precioſum: & qui crediderit in eū nō confundetur. 7 Vobis igitur honor credentibus: B non credentibus autem, lapis quem reprobauerūt ædificātes, hic factus eſt in caput anguli: 8 & lapis offenſionis, & petra ſcādali, his qui offendunt verbo, nec credunt in 'quo' & poſiti ſunt. 9 Vos autē genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis: vt virtutes annuncietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumē ſuum. 10 Qui aliqñ non populus: nūc autem populus Dei: qui nō conſecuti miſericordiam nunc autem miſericordiā conſecuti. 11 Chariſſimi, obſecro vos tanquam aduenas C & peregrinos, abſtinere vos à carnalibus deſiderijs q̄ militant aduerſus aīam, 12 conuerſationem vrām inter Gentes habentes bonā: vt in eo quod detractant de vobis tanq̄ de malefactoribus, ex bonis operibus vos cōſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis. 13 Subiecti igitur eſtote oī humanę creaturæ pp Deum: 14 ſiue regi, quaſi præcellenti: ſiue ducibus, tanquā ab eo miſſis ad vindictam malefactorū, laudem verò bonorum: 15 q̄a ſic eſt voluntas Dei, vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentiū hoīum ignorantiam: 16 quaſi liberi, & nō quaſi velamen habentes malitiæ libertatē, ſed ſicut ſerui Dei. 17 Oēs honorate. Fraternitatē diligite. Deum timete. Regem honorificate. 18 Serui, ſubditi eſtote in oī timore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed et diſcolis. 19 Hæc eſt enim gratia, ſi pp Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè. 20 Quæ.n. eſt 'gloria' ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benefacientes 'patienter' ſuſtinetis: hæc eſt gratia apud Deum. 21 In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro 'nobis, vobis' relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. 22 q peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. 23 qui cū malediceretur, nō maledicebat: cùm pateretur, non cōminabat: tradebat autem iudicanti ſe iniuſtè. 24 qui pcā nr̄a ipſe pertulit in corpore ſuo ſup lignū: vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus: cuius liuore ſanati eſtis. 25 Eratis enim ſicut oues errantes: ſed conuerſi eſtis nūc ad paſtorē & epm animarum veſtrarum.

Rō.6.a.4. Epheſ.4.c.22. Col 3.b.8. Heb.12.a.3. 'rationabile 4. —3. 'domus ſpiritualis 3. Iſa.28.d.16. Ro 9 g.33. Pſa.117.c.22. Mat.21.d.42. Ac.4 b.11. Iſ.8.c 14. 'quod 1. Exo.19.a.6. Oſe.2 d.23. Ro.9.f.25. Ro 13.d.14. Gal.5.c.16. d.19. —2. Io.3 c.1. Ro 13.a.1. Ro.13.c. 10. Eph.6.a.5. Coloſ 3.d.22. Tit.2.c.9. 1.Cor.7.c.19. 'gratia 'patientes 3. 'vobis, vobis 'nobis, nobis 3. Iſ.53.c.9. 1.Io.3.a.5. Iſa.53 a.4. b.5.

CAPVT III.

1 A SImiliter & mulieres 'ſubditæ ſint viris ſuis: vt & ſi qui non credunt verbo, per mulierū conuerſationem ſine verbo lucrifiant, 2 conſiderantes in timore 'caſtā' conuerſationem veſtram. 3 Quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumēti veſtimentorum cultus: 4 ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus 'qui eſt' in cōſpectu Dei locuples. 5 Sic enim aliqñ & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo, ornabāt ſe, 6 ſubiectæ pprijs viris. Sicut Sara obediebat Abra- B hæ, Dñm eum vocans: cuius eſtis filiæ, benefacientes, & non pertimentes vllam perturbationē. 7 Viri ſimiliter, cohabitantes ſecundùm ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorē, tanquā & cohæredibus gratiæ uitæ; ut non impediātur orationes ueſtrę. 8 In fide autem oēs vnanimes, compatiētes, fraternitatis amatores, miſericordes, modeſti, humiles, 9 non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: ſed econtrario, benedicētes: quia in hoc uocati eſtis, ut benedictionem hæreditate poſſideatis. 10 Qui enim uult uitam diligere, & dies uidere bonos: Coërceat linguā ſuā à malo, & labia eius ne loquantur dolum. 11 Declinet * à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & ſequatur eam: 12 Quia oculi Dñi ſuper iuſtos, & aures C eius in preces eorum: Vultus autem Dñi ſuper facientes mala. 13 Et quis eſt qui vobis noceat, ſi boni æmulatores fueritis? 14 Sed & ſi quid patimini pp iuſtitiam: beati. Timorem autem eorum ne timueritis, 'et' noli conturbemini. 15 Dñm autem Chriſtum ſanctificate in cordibus ueſtris, parati ſemper ad ſatiſfactionem oī poſcenti uos rōnem de ea, quæ in uobis eſt, ſpe*? 16 ſed cum modeſtia & timore, conſcientiā habentes bonā: ut in eo quod detrahunt uobis, confundantur qui calumniantur ueſtram bonā in Chriſto conuerſationem. 17 Melius eſt enim ut be- D nefacientes (ſi uoluntas Dei uelit) pati, q̄ malè facientes. 18 quia & Chriſtus ſemel pro peccatis nr̄is mortuus eſt, iuſtus p iniuſtis: ut nos offerret Deo, 'mortificatos quidē carne, uiuificatos' autem ſpiritu, 19 In quo & his qui in carcere erant, 'ſpū' ueniens prædicauit: 20 qui increduli fuerant aliqñ, qñ expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cùm fabricaretur arca: in qua pauci, id eſt octo aīæ ſaluæ factæ ſunt per aquā. 21 Quod & uos nunc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma: nō carnis depoſitio ſordiū, ſed cōſciētiæ bonæ interrogatio in Deū per reſurrectionē 22 Ieſu Chri, q eſt in dextera Dei, degluties mortē, vt uitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cœlum, ſubiectis ſibi angelis & ptātibus & uirtutibus.

Eph.5.c.22. Col.3.d.18. 'ſanctam 1.Tim.2.c.19. 'quod eſt 31. Gen 18 b 12. 1.Cor 7. —3. 'In fine 3. Pro.17.c. 13.20.d.22. Mat.5.f.39. Ro.12.d.17. 1.Th 5.c 15. Pſa.33.b.13. Pſa.33.c.15. Iſ.8.c.12? 36 a.8. Iſ.1.d.16. * autem. Mat.5.a.10. 'vt * & fide Su.2.c.12. Ro.5 a.6. Hebr 9.d.14 g.28. —5. 'mortificatus quidē carne viuificatus 4. 'ſpiritibus 3. Ge.6.c.14. Mat.24.d.37. Luc.17.f.26. 'nos 3.

CAPVT IIII.

1 A CHriſto igitur paſſo in carne, & uos eadē cogitatione armamini. q̄a qui paſſus eſt in carne, deſijt à peccatis: 2 ut iam nō deſiderijs hoīum, ſed uoluntati Dei quod reliquū eſt in carne uiuat tpis. 3 Sufficit enim præteritum tempus ad uoluntatem Gentium conſummandam, his qui ambulauerunt in luxurijs, deſiderijs, uinolentijs, comeſſationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus. 4 'In quo' admirantur non concurrentibus uobis in eandem luxuriæ confuſionem blaſphemantes. 5 qui reddent rationem ei, qui B paratus eſt iudicare uiuos & mortuos. 6 Propter hoc enim & mortuis euangelizatum eſt: ut iudicentur quidem ſecundùm hoīes in carne, uiuant autem ſecundùm Deum in 'Spiritu. 7 Oīum autem finis 'appropinquabit.' Eſtote itaq; prudentes: & uigilate in orationibus. 8 Ante oīa aūt, mutuam in 'vobiſmetipſis' charitatem continuā habētes: quia charitas operit multitudinem peccatorum. 9 Hoſpitales inuicē ſine murmuratione. 10 Vnuſquiſq; ſicut accepit gra- C tiam, in alterutrum illam adminiſtrantes: ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. 11 Si quis loquitur: quaſi ſermones Dei. ſi quis miniſtrat: tan-

Eph.4.c.23. 'in quibus nunc obſtupeſcūt 13. peregrinantur 3. —1. 'appropinquauit 8. 'voſmetipſos 3. Pro.10.b.12. Ro.12.c.13. Heb.13.a.2. Phi.2.b.14.

quam ex virtute, quā administrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Chrm: cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen. Charissimi, nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationē vobis fit, quasi noui aliquid vobis contingat: sed cōicantes Chri passionibus, gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius, gaudeatis exultantes. Si exprobramini in noīe Chri, beati eritis: qm quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est eius Spūs: super vos requiescet. Nemo aūt vestrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si aūt vt Christianus: non erubescat, glorificet aūt Deum in isto noīe. qm tempus est: vt incipiat iudicium à domo Dei: Si aūt primùm à nobis: quis finis eorū qui non credunt Dei Euāgelio? Et si iustus vix saluabitur: impius & peccator vbi parebūt? Itaq; & hi qui patiunt secundū volūtatē Dei: fideli creatori cōmendent aīas suas in benefactis.

CAPVT V.

Seniores ergo qui in vobis sunt, obsecro, cōsenior & testis Chri passionum, qui & eius quæ in futuro reuelanda est, glorię cōicator: pascite qui in vobis est, gregē Dei, prouidentes non coactè, sed spōtaneè secūdùm Deū: neq; turpis lucri grā, sed volūtariè: neq; vt dominantes in cleris, sed forma facti gregi ex aīo. Et cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilē gloriæ coronā. Similiter adolescentes subditi estote senioribus: Oēs aūt inuicem humilitatē insinuate: quia Deus superbis resistit, humilibus aūt dat grām. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tēpore visitationis. oēm solicitudinē vestram proijcientes in eum: qm ipsi cura est de vobis. Sobrij estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionē ei quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. Deus aūt oīs grę, qui uocauit nos in æternā suā gloriam in Chro Iesu, modicum passos, ipse perficiet, cōfirmabit, solidabitq;. Ipsi gloria, & imperiū in secula seculorū. Amen. Per Syluanum fidelē fratrē vobis, vt arbitror, breuiter scripsi, obsecrās & cōtestans hāc esse verā grām Dei, in qua statis. Salutat uos ecclesia, q est in Babylone coelecta: & Marcus filius meus. Salutate inuicem in osculo sancto: Gratia vobis omnibus qui estis in Christo Iesu Amen.

Ro:12.b.6. 1. Cor. 4. a.2. gloria Dei Spiritus in vobis requiescit 1. gloriæ & Dei Spiritus in vobis requiescit 3. 1 Prou. 11. d.31. quidem saluatur. forma facti gregis. Ro. 12. e. 10. Iaco: 4. b.6. 1 Pe. 4.c.10. Psal. 54.d.23. Mat.6.c. Luc. 12. c. 22. collecta

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Secundam Beati Petri Apostoli.

SIMON Petrus per fidem, huic mundo sapientes mortuos esse declarat, eisdemq; pietatis quanta sit magnitudo, luce ipsa clariùs manifestat.

EPISTOLA PETRI APOSTOLI SECVNDA.

CAPVT PRIMVM.

SIMON Petrus, seruus, & Apostolus Iesu Christi, ijs qui coæqualē nobiscum sortiti sunt fidem in iustitia Dei nri & saluatoris Iesu Christi. Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu Dñi nři: quo omnia nobis diuinæ virtutis suæ ad vitam & pietatem, donata sunt per cognitionem eius qui vocauit nos propria gloria & virtute: per quem maxima & pręciosa nobis promissa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes eius quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem. Vos autem curam oēm subinferentes, ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, In scientia autem abstinentiam, in abstinētia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autē amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc enim si uobiscum adsint, & superent: non vacuos nec sine fructu vos constituēt in Dni nostri Iesu Christi cognitione. Cui enim nō præsto sunt hæc, cæcus est, & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. Quapp fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionē faciatis. hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Sic enim abūdanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Dñi nostri & Saluatoris Iesu Christi. Propter quod incipiam vos semper cōmonere de his: & quidē scientes & confirmatos vos in præsenti veritate. Iustū aūt arbitror quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in cōmonitione. certus q velox est depositio tabernaculi mei secūdū qđ & Dñs nr Iesus Chrs significauit mihi. Dabo aūt operā & frequenter habere vos post obitum meū, vt horū memoriā faciatis. Non enim indoctas fabulas secuti, notā fecimus vobis Dñi nostri Iesu Chri virtutē & pręscientiā. sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo Pře honorē & gloriā, voce delapsa ad eū huiuscemodi à magnifica gloria: Hic est filius meus dilectus, in

Simeon. donata est. quæ. quam. uobis si adsunt. Io. 21. d. 19. cessus. 2. Cor. 1. c. 17. Mat. 17. a. 5.

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

1 A Vod fuit ab initio, qđ audiuimus qđ vidimus oculis nr̃is, qđ ꝑſpexi mus, & manus nr̃æ cõ trectauerũt de verbo 2 vitæ: ¶(& vita manifeſtata eſt: & vidimus, & teſtamur, & annunciamus vobis vitã ęternã q̃ erat apud Patrẽ, & apparuit nobis:) ¶ qđ 3 B vidimus, & audiuimus, annunciamus vobis, vt & vos ſocietatẽ hẽatis nobiſcum, & ſocietas nr̃a ſit cũ 4 Patre & cũ Filio eius Ieſu Chriſto. ¶ Et hæc ſcribimus vobis vt gaudeatis, & gaudiũ vr̃m ſit plenum. 5 ¶ Et hæc eſt annũciatio q̃ audiuimus ab eo, & annũciamus vobis, Qm̃ Deus lux eſt, & tenebrę in eo nõ 6 ſunt vllæ. ¶ Si dixerimus qm̃ ſocietatẽ hẽmus cũ eo, C & in tenebris ambulamus: mẽtimur, & veritatẽ non 7 facimus. ¶ Si aũt in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce: ſocietatẽ hẽmus ad inuicem, & ſanguis Ieſu 8 Chriſti filij eius emũdat nos ab oĩ pcõ. ¶ Si dixerimus qm̃ pcũm nõ hẽmus, ipſi nos ſeducimus, & ve- 9 ritas in nobis nõ eſt. ¶ Si cõfiteamur pctã nr̃a, fidelis D eſt & iuſtus, vt remittat nobis pctã nr̃a, & emundet 10 nos ab oĩ iniquitate. ¶ Si dixerimus qm̃ nõ peccauimus, mẽdacẽ facimus eũ, et verbũ eius nõ eſt ĩ nobis

— 2.
Io. 8. b. 12
Heb. 9. d. 14. 1. Pe. 1. d. 19 Apo. 1 a. 5 3. Reg. 8. c 46. 2. Par. 6. g. 36 Prou. 20. b 9. Eccl. 7. c. 21

CAPVT II.

1 A Ilioli mei, hæc ſcribo vobis, ut nõ peccetis, Sed & ſiq̃s peccauerit, aduocatum hẽmus 2 apud Patrẽ, Ieſum Chriſtũ iuſtũ: & ipſe eſt ꝓpitiatio ꝓ peccatis nr̃is: nõ ꝓ nr̃is autẽ tãtũ, ſed ẽt 3 ꝓ totius mundi. ¶ Et in hoc ſcimus qm̃ cognouimus 4 eũ, ſi mandata eius obſeruemus. ¶ Qui dicit ſe noſſe eũ, & mãdata eius nõ cuſtodit, mẽdax eſt: & in hoc 5 veritas non eſt. ¶ Qui aũt ſeruat verbũ eius, verè in hoc charitas Dei ꝑfecta eſt, in hoc ſcimus qm̃ in ip 6 ſo ſumus. ¶ Qui dicit ſe in ipſo manere: dẽt ſicut ille 7 ambulauit & ipſe ambulare. ¶ Chariſſimi, nõ mandatũ nouum ſcribo vobis, ſed mandatũ vetus, qđ habuiſtis ab initio. Mãdatũ vetus eſt verbũ qđ audiſtis 8 ¶ Iterũ mãdatũ nouũ ſcribo vobis: qđ verũ eſt & in B ipſo, & in vobis, q̃a tenebræ trãſierunt, & verũ lumẽ 9 iam lucet. ¶ Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum 10 odit, in tenebris eſt vſque adhuc. ¶ Qui diligit fratrem ſuum in lumine manet, & ſcãdalum in eo non 11 eſt. ¶ Qui autem odit fratrem ſuum in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat: quia tene 12 bræ obcæcauerunt oculos eius. ¶ Scribo vobis filioli 13 qm̃ remittunt vobis pctã ꝑꝑ nomen eius. ¶ Scribo vobis patres, qm̃ cognouiſtis eũ q̃ ab initio eſt. Scri 14 bo vobis adoleſcentes, qm̃ viciſtis malignũ. ¶ Scribo vobis infantes, q̃m cognouiſtis patrẽ. Scribo vobis iuuenes, quonia fortes eſtis, & verbum Dei ma 15 net in vobis, & viciſtis malignum. ¶ Nolite diligere C mundum neq; ea q̃ in mundo ſunt. Siq̃s diligit mun 16 dum, non eſt charitas patris in eo: ¶ qm̃ oẽ qđ eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & cõcupiſcẽtia oculorum, & ſuꝑbia vitę, q̃ non eſt ex Patre, ſed ex 17 mũdo eſt. ¶ Et mundus tráſit & cõcupiſcentia eius. 18 Qui aũt facit volũtatẽ Dei, manet ĩ æternũ. ¶ Filioli, nouiſſima hora eſt, & ſicut audiſtis, q̃a Antichriſtus venit: nunc Antichriſti multi facti ſunt. vnde ſcimus 19 q̃a nouiſſima hora eſt. ¶ Ex nobis ꝓdierũt: ſed nõ erãt ex nobis: nã ſi fuiſſent ex nobis, ꝑmãſiſſent vtiq; D nobiſcũ: ſed vt manifeſti ſint quoniã nõ ſunt oẽs ex 20 nobis. ¶ Sed vos vnctionẽ hẽtis à Sãcto, & noſtis oĩa. 21 ¶ Nõ ſcripſi vobis quaſi ignorantibus veritatẽ, ſed quaſi ſcientibus eã: & qm̃ oẽ mendaciũ ex veritate 22 nõ eſt. ¶ Quis eſt mẽdax, niſi is q̃ negat quoniã Ieſus non eſt Chriſtus? Hic eſt antichriſtus q̃ negat Patrẽ 23 & Filium. ¶ Oĩs q̃ negat filiũ, nec Patrem hẽt: q̃ cõfi- 24 tẽt Filium, & Patrem hẽt. ¶ Vos qđ audiſtis ab initio in vobis ꝑmaneat: Si in vobis ꝑmanſerit quod audi 25 ſtis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis. ¶ Et hæc eſt promiſſio quam ipſe pollicitus eſt nobis, ui- 26 tã æternam. ¶ Hæc ſcripſi vobis de his qui ſeducunt 27 vos. ¶ Et vos vnctionem quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis. Et non neceſſe habetis vt aliquis doceat vos: ſed ſicut vnctio eius docet vos de oĩbus, & verum eſt, & non eſt mendacium. Et ſicut docuit 28 vos, manete in eo. ¶ Et nũc filioli, manete in eo: vt cũ apparuerit, hẽamus fiduciã, & non cõfundamur ab 29 eo in aduẽtu eius. ¶ Si ſcitis quoniã iuſtus eſt: ſcitote quoniã & oĩs qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt.

Deum
Iohã. 13. d. 34. 15. b. 12.
— 1.
Inf. 3. c. 14.
Scripſi 1.

CAPVT III.

1 A Idete qualem charitatẽ dedit nobis Pater: vt filij Dei nomemur & ſimus. Propter hoc 2 mũdus nõ nouit nos: q̃a nõ nouit eũ. ¶ Chariſſimi, nunc filij Dei ſumus, & nõdũ apparuit quid 3 erimus, quoniã videbimus eũ ſicuti eſt. ¶ Et oĩs qui hẽt hãc ſpẽ in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus 4 eſt. ¶ Oĩs q̃ facit peccatũ, & iniq̃tatẽ facit, & peccatũ 4 eſt iniq̃tas. ¶ Et ſcitis quia ille apparuit vt pctã nr̃a 6 tolleret, & peccatũ in eo nõ eſt. ¶ Oĩs q̃ in eo manet, nõ peccat: & oĩs q̃ peccat, nõ vidit eum, nec cognouit eum. ¶ Filioli, nemo vos ſeducat. Qui facit iuſti- B tiã, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. ¶ Qui facit pecca 8 tum, ex diabolo eſt: quoniã ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera dia 9 boli. ¶ Oĩs q̃ natus eſt ex Deo, peccatũ nõ facit: q̃m ſemen ipſius in eo manet, & nõ põt peccare: quoniã 10 ex Deo natus eſt. ¶ In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli. Oĩs qui nõ eſt iuſtus, nõ eſt ex Deo: & 11 qui nõ diligit fratrem ſuum. ¶ quoniam hæc eſt annunciatio, quam audiſtis ab initio: vt diligatis alte- 12 rutrum. ¶ Non ſicut Cain qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et ꝑꝑ quid occidit eum? Quoniã opera eius maligna erant: fratris aũt eius iuſta

Noli-

13 ¶Nolite mirari fratres,si odit vos mundus,¶Nos sci
14 mus qm̃ trāslati sumus de morte ad vitā, qm̃ diligi
15 mus fratres. Qui non diligit,manet in morte. ¶ Oīs
q odit fratrē suū,homicida est. Et scitis qm̃ oīs homicida nō hēt vitam æternā in semetipso manētē.
16 ¶In hoc cognouimus charitatem Dei, Quoniā ille aīam suā pro nobis posuit:& nos dēmus pro fratri-
17 bus aīas ponere.¶Qui habuerit substātiā* mundi,& & viderit fratrē suū necesse habere,clauserit viscera
18 sua ab eo:qūo charitas Dei manet ī eo?¶Filioli mei
D nō diligamus verbo,neq; lingua,sed opere & veri-
19 tate.¶I hoc cognoscimus quoniā ex veritate sumus,
20 & in cospectu eius suadebimus corda nr̄a.¶Quoniā si reprehēderit nos cor nr̄m : maior est Deus corde
21 nr̄o,& nouit oīa.¶Charissimi,si cor nr̄m nō reprehē
22 derit nos:fiduciā hēmus ad Deū.¶ & quicqd petie rimus,accipiemus ab eo:quoniā mādata eius custo
23 dimus,& ea quæ sunt placita corā eo,facimus.¶ Et hoc est mandatū eius: Vt credamus in nomine filij eius Iesu Christi,& diligamus alterutrum,sicut de-
24 dit mandatum nobis.¶Et qui seruat mandata eius, in illo manet,& ipse in eo : & in hoc scimus,quoniā manet in nobis de Spiritu quem dedit nobis.

CAPVT IIII.

1 Charissimi,nolite oī spiritui credere,sed pro-
A bate spūs si ex Deo sint:quoniā multi pseu-
2 doprophetæ exierūt in mūdum.¶In hoc co gnoscitur spūs Dei. oīs spiritus qui cōfitetur Iesum
3 Christū in carne venisse,ex Deo est.¶& oīs spūs qui soluit Iesum,ex Deo nō est,& hic est Antichristus, de quo audistis quoniā venit ,& nūc iā in mūdo est.
4 ¶Vos ex Deo estis filioli,& vicistis* eū`.qm̃ maior est
5 q in vobis est,q̄ q ī mūdo.¶ Ipsi de mūdo sunt,ideo
6 loquunt,& mundus eos audit.¶Nos ex Deo sumus.
B Qui nouit Deū,audit nos:q nō est ex Deo,nō audit nos:i hoc cognoscimus spūm veritatis,& spūm erro
7 ris.¶Charissimi,diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo est.Et omnis qui diligit , ex Deo natus
8 est:& cognoscit Deū.¶Qui nō diligit,nō nouit Deū:
9 quoniā Deus charitas est.¶ In hoc apparuit charitas Dei in nobis,quoniā filiū suū vnigenitum misit
10 Deus in mundum,vt viuamus p eū.¶In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum,sed quoniā ipse* dilexit nos,& misit filium suum ,ppitiationē ,p
11 peccatis nr̄is.¶Charissimi,si sic Deus dilexit nos, &
C nos debemus alterutrū diligere.¶ Deū nemo vidit
12 vnq̄.¶Si diligamus inuicē:Deus in nobis manet, &
13 charitas eius in nobis perfecta est.¶In hoc cognoscimus quoniā in eo manemus,& ipse I nobis, quo
14 niā de Spū suo dedit nobis.¶Et nos vidimus,& testificamur quoniā Pr̄ misit Filiū suū` Saluatorē mūdi.
15 ¶ Quisqs cōfessus fuerit quoniā Iesus est filius Dei :
16 Deus in eo manet,& ipse in Deo.¶Et nos cognouimus,& credidimus charitati q̄ hēt Deus in nobis . Deus charitas est : & q manet in charitate, in Deo
17 manet,& Deus in eo . ¶ In hoc pfecta est charitas *
D nobiscū,vt fiduciā habeamus in die iudicij:qa sicut
18 ille est,& nos sumus in hoc mūdo. ¶ Timor non est in charitate:sed perfecta charitas foras mittit timo rē,quoniā timor pœnam hēt:q autē timet,nō est per
19 fectus in charitate.¶Nos ergo diligamus Deū,quo-
20 niā Deus prior dilexit nos.¶Siqs dixerit, quoniā di ligo Deū,& fratrē suū oderit : mēdax est. Qui enim nō diligit fratrē suum quē `videt`:Deum quem non
21 `videt`,qūo pōt diligere?¶ Et hoc mandatū hēmus `à Deo`:vt qui diligit Deū,diligat & fratrem suum .

CAPVT V.

1 Omnis qui credit quoniā Iesus est Christus
A ex Deo natus est.Et oīs qui diligit eū qui genuit,diligit & eum qui natus est ex eo.
2 ¶ In hoc cognoscimus quoniā diligimus natos Dei,cùm Deū diligamus,& mandata eius fa
3 ciamus.¶Hæc est enim charitas Dei,vt mādata eius
4 custodiamus:& mādata eius grauia nō sunt.¶Quo- niā oē qđ natū est ex Deo uincit mundum:& hęc est
5 victoria quæ vincit mūdum:fides nr̄a.¶ Quis est * q vincit mūdum,nisi qui credit quoniā Iesus est filius
6 Dei? hic est qui venit per aquam & sanguinē Iesus
B Christus:nō in aqua solùm:sed in aqua & sanguine. Et spūs est qui testificat,quoniam Christus est veri
7 tas.¶Quoniā tres sunt q testimonium dant in cęlo`:
8 Pr̄, Verbū,& Spūs sanctus:& hi tres vnum sunt.¶Et tres sunt qui testimoniū dant in terra:Spūs,aqua,&
9 sanguis,-& hi tres vnū sunt`.¶Si testimoniū hominū accipimus,testimoniū Dei maius est:quoniam hoc est testimonium Dei qđ maius est, quoniā testifica
10 tus est de filio suo.¶Qui credit in filium Dei,hēt te-
C stimonium Dei in se. Qui nō credit Filio,mendacē facit eum:qa non credit in testimoniū qđ testifica-
11 tus est Deus de filio suo.¶ Et hoc est testimonium , quoniā,vitā æternā dedit nobis Deus.Et hæc vita I
12 filio eius est.¶Qui hēt filiū*,hēt vitā:qui nō habet fi-
13 lium Dei,vitā non hēt.¶Hæc`scribo` vobis,vt sciatis quoniā vitā habetis æternam q creditis in noīe filij
14 Dei.¶Et hæc est fiducia q̄ habemus ad `eum`. Quia
D quodcunq; petierimus secundùm voluntatē eius,
15 audit nos.¶Et scimus qa audit nos, quicqd petierimus:scimus quoniā habemus petitiones quas`po-
16 stulamus`ab eo.¶Qui scit fratrē suum peccare,peccatum non ad mortē,`petat,& dabit ei vita,peccāti` nō ad mortē.Est peccatum ad mortē:nō p illo dico
17 vt roget quis.Oīs iniquitas,peccatum est: & est pec
18 catum ad mortē.¶Scimus qa oīs q natus est ex Deo nō peccat:sed generatio Dei cōseruat eum, & malig-
19 gnus nō tāgit eū.¶Scimus qm̃ ex Deo sumus: & mū
20 dus totus in maligno positus est.¶Et scimus quoniā filius Dei venit: & dedit nobis sensum,ut cognosca
mus verum Deum , & simus in uero filio eius . Hic
21 est uerus Deus & uita ęterna.¶Filioli custodite uos à simulachris. Amen.

Marginal notes: 1 Ioh. 5. d. 24. Su.2.b.10. 1 Leu.19.d. 17. Matt. 5.d. 22. 1 Ioh.15.b. 13. Iaco.2.c. 15.c.16. * huius. | Mat.7.a. 7.21.b. 22. Ioh. 14 b 13.15 a 7 16. c. 24. Io.15.c.14. Io. 6.d.29. 17 a 3. Ioh. 13.d.34. 15 b 12. Iohn. 14 c. 23.15.b.10. | *eos 4. Ioh.8.f. 7. 10.c. 27. | 1 Io.3.b. | * prior. | 1 Io 1.c.18 1.Tim.6.c. 16. | –s. | * vidit 4 Ioh 13.d 34 15.b. Eph 5.a.2. * ab eo. | Ma 21.d. 30. 1.Cor.15 g.57. * autem | –s. | –s. | Io.3.d.36. | * Dei filium scripti 7. | * Deum Su.3 d. 22. | * postulauimus * petet, & dabit ei uitam, peccantibus. | Lu.24. g. 45.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM SECVNDAM IOHANNIS APOSTOLI.

VSQVE ADEO ad Sanctam fæminam scribit,vt eandem dominam non dubitet literis appellare,eiusdemq; filijs testimonium quòd ambulent in veritate, perhibeat.

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI SECVNDA.

1 A SENIOR, Electæ Dominæ & natis eius quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & oẽs qui cognouerunt veritatem, 2 ¶ propter veritatẽ quę permanet in nobis, & nobiscum 3 erit in æternũ. ¶ Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo patre, & à Christo Iesu filio Patris in veritate, & charitate. 4 Gauisus sum valde, quoniam B inueni de filijs tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre. 5 ¶ Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, [a]vt diligamus alterutrũ. 6 ¶ Et hæc est charitas, vt ambulemus secundùm mandata eius. Hoc est enim mandatum vt quẽadmodũ audistis ab initio, in eo ambuletis. 7 qm̃ multi seductores exierunt in mundũ, qui non C confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor & antichristus. 8 ¶ Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis, sed vt mercedem plenam accipiatis. 9 ¶ Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet. 10 ¶ Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non D affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis. 11 ¶ Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis. 12 ¶ * Plura habens vobis scribere, nolui per chartam & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: vt gaudium vestrum plenum sit. 13 ¶ Salutant te filij sororis tuæ Electæ.

[a] Ioh. 10.d 35.15.b.12 1.Ioh.3.b.11.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM Tertiam Iohannis Apostoli.

GAIVM pietatis causa extollit, atque vt in ipsa pietate maneat, exhortatur. Diotrepen impietatis & superbiæ causa obiurgat. Demetrio autem bonum testimonium perhibet, cum fratribus vniuersis.

EPISTOLA IOHANNIS APOSTOLI TERTIA.

1 A SENIOR Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate. 2 ¶ Charissimè de omnibus orationem facio prosperè te ingredi & valere, sicut prosperè agit anima tua. 3 ¶ Gauisus sum valde venientibus fratribus, & testimoniũ perhibentibus veritati tuę, sicut tu in veritate ambulas. 4 ¶ [a] Maiorem horum nõ habeo gratiam q̃ vt audiam filios meos in veritate ambulare. 5 ¶ Charissime fideliter facis quicquid 6 operaris in fratres, & hoc in peregrinos, ¶ testimo- B nium reddiderunt charitati tuæ in conspectu eccle- 7 siæ, quos [b]benefacies, deducens dignè Deo. ¶ Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à 8 Gentibus. ¶ Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, 9 vt cooperatores simus veritatis. ¶ Scripsissem forC sitã ecclesiæ, sed is qui amat primatũ gerere in eis 10 Diotrepes nõ recipit nos. ¶ Propter hoc si venero commoneam eius opera quæ facit: verbis malignis garriens in nos, & quasi non ei ista sufficiant: neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt prohibet, & de ecclesia eijcit. 11 ¶ Charissime noli imitari malũ sed quod bonum est. Qui bene facit, ex Deo est: qui 12 male facit, non vidit Deum. Demetrio testimonium D redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus: & nosti quoniã testimo- 13 nium nostrum verum est. Multa habui tibi scribere, sed nolui per atramẽtum & calamum scribere tibi. 14 ¶ Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

[a] Maius horum nõ habeo gaudium 1.

[b] benefaciẽs deduces.

HIERONYMVS IN CATALOGO Scriptorum Ecclesiasticorum.

IVDAS frater Iacobi paruam quidem, quæ de septem catholicis est, epistolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apocryphus est, in ea assumit testimoniũ, à plerisq; reycitur: tamen authoritatem vetustate iam & vsu meruit, & inter sanctas scripturas computatur.

Argumentum in Epistolam Iudæ Apostoli.

IVDAS Apostolus fratres de corruptoribus viæ veritatis ita informat, vt illicitum esse differet, de sub iugo semel erutos seruitutis, denuò operam suam officijs nauare seruilibus.

EPISTOLA IVDAE APOSTOLI, CATHOLICA.

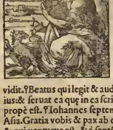
1 A IVdas Iesu Christi seruus, frater autem Iacóbi: his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christo Iesu conseruatis, & vocatis. 2 ¶Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur. 3 ¶ Charissimi, oẽm solicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans ˋsupercertari ˋsemel traditæ sanctis fidei. 4 ¶Subintroierunt enim quidam hoĩes (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam trásferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dñm nostrum Iesum Christum negantes. 5 ¶Commonere autem vos volo, scientes semel oĩa, qm̃ Iesus, populum de Terra-Aegypti saluans, ‖secundò eos qui non crediderunt, perdidit. 6 ¶Angelos verò qui nõ seruauerunt suum principa- B tum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis ęternis sub caligine reseruauit. 7 ¶‖Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni poenam sustinentes. 8 ¶ Similiter & hi carnem quidẽ maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemant. 9 ¶‖ Cùm Michaël archãgelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore: non est ausus iudiciũ inferre blasphemiæ, 10 sed dixit: Imperet tibi Dñs. ¶Hi autem quæcunque quidem ignorant, blasphemant: quæcunque au- C tem naturaliter, tanquã muta aĩalia, norunt, in his 11 corrumpuntur. ¶Vę illis, ˋquiˋ-in ˋvia Cain abierũt, & ‖errore Balaam, mercede effusi sunt, & in contra 12 dictione Core perierũt. ¶Hi sunt in epulis suis, maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes: nubes sine aqua, quæ à ventis circunferũtur: arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradi- 13 catæ: ¶fluctus feri maris, despumantes suas cõfusiones: sidera errantia: quibus procella tenebrarũ ser- 14 uata est in æternum. ¶Prophetauit autem de his septimus ab Adam, Enoch, dicens: Ecce venit Dñs in sanctis millibus suis, ¶facere iudicium cõtra oẽs, & arguere oẽs impios de oĩbus operibus impietatis eorum quibus impiè egerunt, & de oĩbus duris quę 16 locuti sunt contra ˋeum ˋpeccatores impij. ¶ Hi sunt murmuratores, querulosi, secundùm desideria sua ambulantes, & ‖os eorũ loquitur ˋsuperbiamˋ, mirã- 17 tes personas quæstus causa. ¶ Vos autẽ charissimi, memores estote verborũ quę prędicta sunt ab Apo- 18 stolis Dñi nostri Iesu Christi, ¶ qui dicebant vobis D qm̃ in ˋnouissimo tpe ˋ venient illusores secundùm 19 desideria sua ambulantes ˋin impietatibusˋ. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non 20 habentes. ¶Vos autem charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ ˋnostræ ˋfidei, in Spiritu san- 21 cto orantes, ¶vosmetipsos in dilectione Dei seruate, expectãtes misericordiam Dñi nostri Iesu Chri- 22 sti in vitam æternam. ¶Et hos quidem arguite iudi- 23 catos: ¶illos vero saluate, de igne rapientes. Alijs autem miseremini in timore: odientes & eam quæ car- 24 nalis est maculatam tunicam. ¶Ei autem qui potẽs est, vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos-in exulta- 25 tioneˋ-in aduẽtu Dñi nr̃i Iesu Christi, ¶soli Deo saluatori nr̃o p Iesum Christũ Dñm nr̃m gloria & magnificentia, imperium, & potestas ante oẽ seculũ, & nunc & in omnia secula seculorum. Amen.

ˋsupercertare. 2.
‖Nu. 14. f. 37.
‖Gen. 19. e. 24.
‖Zac. 3. a. 2.
ˋquia 3. -5
‖Ge. 4. b. 8
Nu. 22. g. 23 24.
Nu. 16. a. 1 e. 32 27. a. 1
2. Pet. 2. d. 17.
‖Apo. c. b. 7
ˋDeum
‖Ps. 16. c. 10
ˋsuperba. 4
2. Tim. 4. a. 1.
1 Tim. 3. a. 1.
2. Petr. 3. a. 3.
ˋin nouissimis temporibus.
ˋimpietatũ
ˋin impietate 8.
ˋvestræ 5.
-6.
-5.

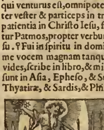
APO-

APOCALYPSIS IOHANNIS APOSTOLI.

CAPUT PRIMUM.

1 A Pocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palã facere seruis suis quæ oportet fieri citò:& significauit mittens per angelũ suũ seruo suo Iohãni,? qui testimonium
2 perhibuit verbo Dei, & testimonium Iesu Christi, quæcunque
3 vidit.?Beatus qui legit & audit verba prophetię huius:& seruat ea quę in ea scripta sunt:tempus enim
4 propè est.?Iohannes septem ecclesijs quæ sunt in Asia.Gratia vobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus est, & à septẽ spiritibus qui in con-
5 spectu throni eius sunt:?& à Iesu Christo qui est te-
B stis fidelis, primogenitus mortuorum,& princeps regum terræ,qui dilexit nos, & lauit nos à pecca-
6 tis nostris in sanguine suo,?& fecit nos regnum & sacerdotes Deo & patri suo, ipsi gloria & imperiũ
7 in secula seculorum Amen.?Ecce venit cum nubibus,& videbit eum omnis oculus,& qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum oẽs tribus terræ:
8 etiam,amen.?Ego sum Alpha, & Omega, principium & finis,dicit Dñs Deus,qui est,& qui erat,&
9 qui venturus est,omnipotens.?Ego Iohannes frater vester & particeps in tribulatione, & regno,& patientia in Christo Iesu, fui in insula,quæ appellatur Patmos,propter verbum Dei & testimoniũ Ie-
10 su.?Fui in spiritu in dominica die, & audiui post
11 me vocem magnam tanquã tubæ,?dicentis:Quod
C vides,scribe in libro,& mitte septem ecclesijs quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis,& Philadelphiæ, & Laodiceę.

12 ?Et conuersus sum,vt viderem vocẽ quæ loquebatur mecum.Et conuersus vidi septẽ
13 cãdelabra aurea:?& in medio septem candelabrorum aureorum similẽ Filio hominis,vestitum podére, & præcinctum ad mamillas zona aurea:
14 ?caput autem eius & capilli erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix:& oculi eius
15 tanquam flamma ignis,?& pedes eius similes aurichalco,sicut in camino ardenti:& vox illius
16 tanquam vox aquarum multarum.?& habebat in dextera sua stellas septẽ,& de ore eius gladius vtra-
D que parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lu-
17 cet in virtute sua.?Et cũ vidissem eum,cecidi ad pedes eius tanquã mortuus. Et posuit dexteram suã super me,dicens Noli timere: ego sum primus &
18 nouissimus:?& viuus,& fui mortuus,& ecce sum viuẽs in secula seculorum, & habeo claues mortis &
19 inferni.?Scribe ergo quæ vidisti,& quæ sunt,& quę
20 oportet fieri post hæc.?Sacramentũ septem stellarum,quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea.septem stellæ,angeli sunt septẽ ecclesiarum: & candelabra septem,septem ecclesiæ sunt.

CAPUT II.

1 A ET angelo Ephesi ecclesiæ scribe: Hæc dicit qui tenet septem stellas in dextera sua,qui ambulat in medio septem cãde-
2 labrorum aureorum.? Scio opera tua & laborem,& patientiam tuam: & quia non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt Aposto-
3 los esse,& non sunt:& inuenisti eos mendaces:?& patiẽtiã habes, & sustinuisti pp nomen meũ, & nõ
4 defecisti.?Sed habeo aduersum te pauca, quòd chari-
5 tatem tuam primam reliquisti.?Memor esto itaq; vnde excideris:& age poenitentiam, & prima ope-
B ra fac:sin autem venio tibi, & mouebo candelabrũ
6 tuum de loco suo,nisi pęnitẽtiam egeris.? Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego
7 odi.? Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs:Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod
8 est in Paradiso Dei.? Et angelo Smyrnæ ecclesiæ scribe:Hæc dicit primus & nouissimus,qui fuit mor-
9 tuus,& viuit.?scio tribulationem tuam & paupertatem tuam,sed diues es,& blasphemaris ab his qui se dicunt Iudæos esse,& non sunt,sed sunt synago-
10 ga satanæ.? Nihil horum timeas quæ passurus es.
C Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini:& habebitis tribulationem diebus decem.Esto fidelis vsque ad mortem:& dabo
11 tibi coronam vitæ.?Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesijs: Qui vicerit, non lædetur à
12 morte secũda.?Et angelo Pergami ecclesiæ scribe: Hęc dicit qui habet rompheam vtraq; parte acutã.
13 ?Scio vbi habitas,vbi sedes est satanæ, & tenes no-
D mẽ meũ, & nõ negasti fidem meam.Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud
14 vos, vbi satanas habitat.? Sed habeo aduersus te pauca:quia habes illic tenentes doctrinam Balaã qui docebat Balac mittere scandalum coram fi-

Exo. 3.d. 14.
Cor.15.c. 20
Col.1.c.18
Heb.9.c. 12.d.14.
1.Petr.1.d. 19.
1.Ioh.1.c.7
Isa 3.c.13.
Mat.24.c 30.
Iudæ c.14.
Isa.44.a.6
Infr.21.b. 6.22.c.13

15 lijs Israël,edere & fornicari.¶ Ita habes & tu tenen
16 tes doctrinam Nicolaitarum.¶ Similiter pœniten-
tiam age:si quo minus, veniā tibi citò, & pugnabo
17 cū illis in gladio oris mei.¶ Qui habet aurē,audiat
quid Spiritus dicat ecclesijs:Vincenti dabo manna
E absconditum,& dabo illi calculum candidum, & in
calculo nomen nouum scriptum quod nemo scit,
18 nisi q accipit. ¶Et angelo Thyatiræ ecclesiæ scribe:
Hæc dicit Filius Dei,qui habet oculos tanquam flā
19 mam ignis,& pedes eius similes aurichalco.¶Noui
opera tua,& fidem,& charitatem tuam & ministe-
riū,& patientiam tuam,& opera tua nouissima plu
20 ra prioribus.¶ Sed habeo aduersus te pauca: quia
F permittis mulierem Iezabel,quæ se dicit prophêten,
docere & seducere seruos meos,fornicari,& man-
21 ducare de idolothytis.¶Et dedi illi tempus,vt pœ
nitētiā ageret: & non vult pœnitere à fornicatione
22 sua.¶Ecce mittam eam in lectum,& qui mœchātur
cum ea,in tribulatione maxima erunt, nisi pœniten
23 tiam ab operibus suis egerint.¶& filios eius interfi-
ciam in mortē:& scient oēs ecclesiæ quia ego sum
scrutans renes & corda:& dabo vnicuique vestrum
24 secundùm opera sua.¶ Vobis autem dico * cæteris
qui Thyatiræ estis:Quicunq, non habent doctrinā
G hanc,qui non cognouerunt altitudinem satanæ,
quemadmodum dicunt:nō mittam super vos aliud
25 pondus.¶Tamen id quod habetis,tenete donec ve
26 niam.¶ Et qui vicerit & custodierit vsque in finem
27 opera mea: dabo illi potestatem super Gentes,¶&
reget eas in virga ferrea & tanquam vas figuli con
28 fringetur,¶sicut & ego accepi à patre meo, & dabo
29 illi stellam matutinam.¶ Qui habet aurem, audiat
quid Spiritus dicat ecclesijs.

CAPVT III.

1 A T angelo ecclesiæ Sardis,scribe: Hæc dicit qui habet septem spiritus Dei, & septem stellas:Scio opera tua, quia nomē
2 habes quòd viuas,& mortuus es.¶ Esto
vigilans,& confirma cætera quæ moritura erāt.Nō
3 enim inuenio opera tua plena corā Deo meo.¶ In
mente ergo habe qualiter acceperis,& audieris:&
serua,& pœnitentiam age. Si ergo non vigilaueris
Veniam ad te tanquam fur,& nescies qua hora ve
4 niam ad te.¶Sed habes pauca nomina in Sardis, q
non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulabunt
5 mecum in albis, quia digni sunt.¶Qui vicerit,sic ve
stietur vestimentis albis, & nō delebo nomen eius
B de libro vitæ,& confitebor nomen eius coram Pa
6 tre meo,& coram angelis eius.¶ Qui habet aurem,
7 audiat quid Spiritus dicat ecclesijs.¶Et angelo Phi
ladelphiæ ecclesiæ scribe:Hæc dicit Sanctus & Ve-
rus, qui habet clauem Dauid,qui aperit, & nemo
8 claudit:claudit,& nemo aperit.¶Scio opera tua.Ec
ce dedi corā te ostium apertum quod nemo potest
claudere;quia modicam habes virtutem,& seruasti
9 verbum meum,& nō negasti nomen meum.¶ Ecce
dabo de synagoga satanæ,qui dicunt se Iudæos esse
& non sunt,sed mentiuntur.Ecce faciam illos vt ve
niāt,& adorent ante pedes tuos: & scient quia ego
10 dilexi te:¶ quoniam seruasti verbum patientiæ meæ,
C & ego seruabo te ab hora tentationis,quæ ventura
est in orbem vniuersum tētare habitantes in terra.
11 ¶Ecce venio citò: tene quod habes, vt nemo acci-
12 piat coronam tuam.¶Qui vicerit,faciam illum co-
lumnam in tēplo Dei mei, & foras non egredietur
amplius,& scribam super eum nomen Dei mei, &
nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ierusalem,quæ de-
scendit de cœlo à Deo meo,& nomē meum nouū.
13 ¶Qui habet aurem,audiat quid Spiritus dicat eccle
14 sijs.¶Et angelo Laodiceæ ecclesiæ scribe:Hæc dicit
Amen,testis fidelis & verus,qui est principiū crea
15 turæ Dei.¶Scio opera tua,quia neq; frigidus es, ne
D que calidus: vtinā frigidus esses,aut calidus.¶ Sed
16 quia tepidus es,& nec frigidus,nec calidus,incipiā
17 te euomere ex ore meo.¶ Qui dicis: Quòd diues
sum,& locupletatus, & nullius egeo & nescis quia
tu es miser,& miserabilis,& pauper, & cæcus,& nu
18 dus.¶Suadeo tibi emere à me,aurum ignitum pro-
batum,vt locuples fias:& vestimētis albis induaris,
vt non appareat confusio nuditatis tuæ: & collyrio
19 inunge oculos tuos vt videas.¶ Ego quos amo, ar-
guo & castigo.Aemulare ergo,& pœnitentiam age.
20 ¶ Ecce sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocē
meam,& aperuerit* ianuam:intrabo ad illum,& cœ
21 nabo cum illo,& ipse mecum.¶Qui vicerit,dabo ei
sedere mecum in throno meo:sicut & ego vici,& se
22 di cum Patre meo in throno eius.¶ Qui habet au-
rem,audiat quid Spiritus dicat ecclesijs.

CAPVT IIII.

1 A POst hæc vidi: & ecce ostium apertum in cœlo,& vox prima quam audiui tanquā tubæ loquentis mecum,dicens:Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri
2 cito post hæc.¶ Statim fui in spiritu:& ecce sedes

posita erat in cœlo, & supra sedem sedēs.
3 ¶Et qui sedebat,similis erat aspectui lapidis iaspidis,& sardini & iris erat in circuitu sedis, similis visioni
4 smaragdinæ.¶Et ī circuitu sedis sedilia vigintiquatuor: & sup
B thronos, vigintiquatuor seniores sedentes,circumamicti vestimētis albis,& in capitibus eorum coronæ aureæ.
5 ¶Et de throno procedebant fulgura,& voces, & to
nitrua: & septem lampades ardentes ante thronū,
6 qui sunt septem Spiritus Dei.¶ Et in conspectu se-
dis tanquam mare vitreum simile crystallo:& in me
dio sedis & in circuitu sedis quatuor animalia ple-
7 na oculis antè,& retrò.¶Et animal primum, simile
Leoni,& secundum animal,simile vitulo: & tertiū
C animal, habens faciem quasi hominis: & quartum
8 animal,simile aquilæ volāti.¶Et quatuor animalia,
singula eorum habebāt alas senas in circuitu:& in-
tus plena sunt oculis:& requiem non habebant die
ac nocte,dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus, Dñs
Deus omnipotens,qui erat,& qui est, & qui ventu
9 rus est,¶ Et cùm darent illa animalia gloriam & ho
norem,& benedictionem sedenti super thronum,
10 viuenti in secula seculorum.¶ Procidebant vigintī-
D quatuor seniores ante sedentem in throno, & ado
rabant viuentem in secula seculorum, & mittebāt
11 coronas suas ante thronum,dicentes:¶ Dignus es
Domine Deus noster accipere gloriam,& honorē,
& virtutem:quia tu creasti omnia, & propter volū-
tatem tuam erant,& creata sunt.

Iob. 14. Ecc. 24 a. Prou. 3. b. Heb. 12. b. Isa. 6. a. 5.

CAPVT

CAPVT V.

1 A ET vidi in dextera sedẽtis supra thronũ, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. 2 Et vidi angelum fortem, prędicantẽ voce magna: Quis est dignus aperire librum, & soluere signacula eius? 3 Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subtus terrã `aperire librũ, 4 neque respicere illum. Et ego flebam multũ quoniam nemo dignus inuentus est aperire librum, nec 5 videre eum. Et vnus de senioribus `dixit` mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, 6 aperire librum, & soluere septẽ siguacula eius. B Et vidi & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, Agnũ stãtẽ tanquã occisum, habẽtẽ cornua sepiẽ & oculos septẽ: qui sunt septẽ 7 Spiritus Dei, missi in omnẽ terram. Et venit, & ac- 8 cepit de dextera sedẽtis in throno librum. Et cùm aperuisset librũ, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, habẽtes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, 9 quæ sunt orationes Sanctorum: & cantabant canticum nouum dicentes: Dignus es `Domine` accipere C librum, & aperire signacula eius: qm̃ occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, & 10 lingua, & populo, & natione: & fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotes, & `regnabimus` super ter- 11 rã. Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animaliũ & seniorũ: & erat nu- 12 merus eorum millia millium, dicentium voce ma- D gna: Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutẽ, & diuinitatẽ, & sapiẽtiã, & fortitudinem, & ho- 13 norẽ, & gloriã, & benedictionẽ. Et omnẽ creaturã quæ in cœlo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quę in eo: oẽs audiui dicentes; Sedẽti in throno, & Agno, benedictio & honor & gloria 14 & potestas in secula seculorum. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et vigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adorauerunt `viuentem in secula seculorum`.

`dicit 6.

- 3.

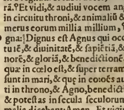
` regnabũt 8

Dan. 7. c. 10.

- 7.

CAPVT VI.

1 A ET vidi q̃ aperuisset Agnus vnum de septem sigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocẽ tonitrui: Ve- 2 ni, & vide. Et vidi: & ecce equus albus, &

qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincẽs vt vin- 3 ceret. Et cũ aperuisset sigillum secundũ, audiui secundum animal dicens: Veni & vi- 4 de. Et exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illũ, datũ est ei vt sumeret pacẽ de terra, & vt inuicẽ se interficiãt, & datus est ei gladius magnus. Et cũ 5 aperuisset sigillũ tertiũ, audiui tertiũ aĩal, dicẽs: Ve- B ni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super 6 illum, habebat statẽram in manu sua. Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium `dicentiũ`: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei 7 denario, & vinũ & oleũ ne læseris. Et cũ apperuisset sigillũ quartũ, audiui vocem quarti animalis di- 8 centis: Veni & vide. Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eũ, nomẽ illi Mors, & infernus sequebatur eũ: & data est illi potestas super quatuor partes terrę, interficere gladio, fame, & morte, & bestijs

9 C terrę. Et cũ aperuisset sigillum quintum vidi subtus altare aĩas interfectorũ propter verbũ Dei, & ꝑꝑ testi- 10 monium quod habebãt: & clamabãt voce magna, dicentes: Vsquequo Dñe, (Sãctus & verus,) non iudicas & nõ vindicas sanguinẽ nr̃m de ijs q̃ habi- 11 tant in terra? Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum est illis, ut requiescerent adhuc tẽpus modicũ, donec compleantur conserui eorum, & fratres eorũ, qui interficiẽdi sunt sicut & illi.

12 D Et vidi cũ aperuisset sigillũ sextum: & ecce terræmotus magnus factus est, & sol factus est niger tãquam saccus cilicinus: & luna tota fa- 13 cta est sicut sanguis: & stellæ de cœlo ceciderũt super terrã, sicut ficus emittit grossos suos cùm à vento 14 magno mouetur: & cęlũ recessit sicut liber inuolutus: & oĩs mons, & in- 15 sulæ de locis suis motæ sunt: & reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & oĩs seruus, & liber absconderũt se in speluncis & in petris mõtiũ: 16 & dicunt montibus & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronũ, & ab 17 ira Agni: quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

CAPVT VII.

1 A POst hæc vidi quatuor angelos stantes sup quatuor angulos terræ, tenentes quatuor vẽtos terrę `ne flarẽt` sup terrã, neq; sup mare, neq; 2 in vllã arborẽ. Et vidi alterũ angelũ ascendentem ab ortu solis, habẽtem signum Dei viui: & clamauit voce magna quatuor angelis, q̃bus datum est nocere ter- 3 ræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ `&` mari, ne-

que arboribus, quoadusque signemus seruos Dei 4 nostri in frontibus eorum. ¶Et audiui numerũ signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati 5 ex oĩ tribu filiorum Israel. ¶Ex tribu Iuda duodecim millia signati. Ex tribu Rubẽ duodecim millia signa- B ti. Ex tribu Gad duodecim millia signati. ¶Ex tribu 6 Aser, duodecim millia signati. Ex tribu Nephtali, duodecim millia signati. Ex tribu Manasse, duode- 7 cim millia signati. ¶Ex tribu Simeon, duodecim millia signati. Ex tribu Leui, duodecim millia signati. 8 Ex tribu Issachar, duodecim millia signati: ¶Ex tribu Zabulon, duodecim millia signati. Ex tribu Ioseph, duodecim millia signati. Ex tribu Ben-iamin, duo- 9 decim millia signati. ¶Post hęc vidi turbã magnã quã C dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis: stantes ante thronũ, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmę in 10 manibus eorũ. ¶& clamabant voce magna dicẽtes: Salus Deo nostro qui sedet super thronũ, & Agno. 11 ¶Et omnes angeli stabant in circuitu throni & seniorum & quatuor animalium: & ceciderũt in cõspectu 12 throni in facies suas, & adorauerunt Deum, ¶dicentes: Amẽ. Bñdictio & claritas, & sapiẽtia, & gratiarũ actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro in se- 13 secula seculorum. Amen. ¶Et respõdit vnus de senio- D ribus, & dixit mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, 14 qui sunt? & vnde venerunt? ¶Et dixi illi: Dñe mi, tu scis: Et dixit mihi: Hi sunt qui venerũt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt 15 eas in sangine Agni: ¶ideo sunt ante thronum Dei, & seruiũt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet 16 in throno habitabit super illos. ¶non esuriẽt: neque sitiẽt amplius, nec cadet super illos sol, neque vllus 17 æstus: ¶quoniam Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitę fontes aquarũ: & absterget Deus omnem lachrimam ab oculis eorum.

a Isai. 49. c. 10.
a Isai. 25. c. 8. Infra. 21. b 4.

CAPUT VIII.

1 A

ET cum aperuisset sigillũ septimũ, factum est silentiũ in cœlo, quasi media hora. 2 ¶Et vidi septem angelos stãtes in conspectu Dei: & datæ sunt illis septem tubæ. 3 ¶Et alius angelus venit, & stetit ante altare habens turribulũ aureũ: & data sunt illi incensa multa vt daret de orationibus Sanctorũ oĩum sup altare aureũ: quod est ante thronũ Dei. 4 ¶Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sã- 5 ctorũ de manu angeli corã Deo. ¶Et accepit angelus thrubulũ*, & impleuit illud de igne altaris, & misit in terram, & facta sunt tonitrua & voces & fulgura, 6 & terręmotus magnus: ¶Et septem angeli qui habe- B bãt septẽ tubas, pparauerũt se, vt tuba canerent. ¶Et 7 primus angelus tuba cecinit, & facta est grando & ignis, mista in sanguine, & missum est in terrã, & tertia pars terrę cõbusta est, & tertia pars arborũ con- 8 cremata est, & oẽ fænũ uiride cõbustũ est. ¶Et secundus angelus tuba cecinit: & tãquam mons magnus C igne ardẽs, missus est in mare: & facta est tertia pars 9 maris, sanguis. ¶& mortua est tertia pars creaturæ eorũ quę habebant animas in mari, & tertia pars na- 10 uiũ interijt.

¶Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit de cęlo stella magna, ardẽs tanquã facula, & cecidit in tertiam partem fluminũ & in fontes aquarum: 11 ¶& nomen stellæ, dicitur Absintbiũ. & facta est tertia pars aquarũ D in Absinthium: & multi hominum mortui sunt de aquis: q a amaræ factę sunt.

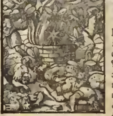

12 ¶Et quartus angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunę, & tertia pars stellarũ, ita vt obscuraretur tertia pars eorũ, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter. 13 ¶Et vidi, & audiui vocẽ vnius aquilę volãtis per medium cœli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ, habitantibus in terra de cæteris vocibus* trium angelorum qui erant tuba canituri.

* aureum.
* nox 3 noctis.
* tubæ. 2.

CAPUT IX.

1 A

ET quintus angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cœlo cecidisse in terram, & data est ei clauis putei abyssi. 2 ¶Et aperuit puteum abyssi: & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ: & obscuratus est sol & aër de fumo putei. 3 ¶Et de fumo putei exierunt locustæ in terram: & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpio- 4 nes terræ: ¶& præceptum est illis, ne læderent fœnum terræ, neque omne viride: neque omnem arborem: nisi tantùm homines qui non habent signum 5 Dei in frontibus suis. ¶& datum* est illis ne occiderent eos, sed vt cruciarentur mensibus quinque, & cruciatus eorũ vt cruciatus scorpij cũm percutit ho- 6 minẽ. ¶Et in diebus illis quærent hoĩes mortẽ & nõ inuenient eã: & desiderabunt mori, & fugiet mors ab 7 eis. ¶Et similitudines locustarũ, similes eqs paratis B ĩ prælium: & sup capita earum tanq coronæ similes 8 auro: & facies earum tanquam facies hoĩum. ¶Et habebant capillos sicut capillos mulierũ: & dentes ea- 9 rum, sicut leonũ erãt. ¶& habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarũ earũ sicut vox curruũ equo- 10 rũ multorũ currẽtiũ in bellũ. ¶& hẽbant caudas similes scorpionum, & aculei erãt in caudis earũ: & ptãs 11 earũ nocere hoĩbus mensibus quinq. ¶& habebant super se regem angelum abyssi, cui nomẽ Hebraicè Abbadon: Græcè autem Apollyõ: Latinè habẽs no- 12 mẽ Exterminãs. ¶Vę vnũ abijt, & ecce veniũt adhuc

* dictũ.
a Isai. 2. d. 19. Osee. 10. b 8. Luc. 23. d. 30. Supra. 6. d. 16. Cap. 26 b 9.
* dentes.

13 duo væ post hæc. ❡Et sextus angelus tuba cecinit:
C & audiui vocem vnam ex quatuor cornibus altaris
14 aurei, quod est ante oculos Dei, ❡ dicẽtem sexto an
gelo qui habebat tubã. Solue quatuor angelos, qui
15 alligati sunt in flumine magno Euphrate. ❡Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, &
diem, & mensem, & annum: vt occiderent tertiam
16 partem hominum. ❡Et numerus equestris exercitus
vicies millies dena millia. Et audiui numerũ eorũ.

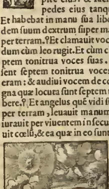
17 ❡Et ita vidi equos in visione: & qui sedebãt super eos, habebãt loricas igneas & hyacinthinas & sulphureas: & capita equorũ erãt tanquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur. ❡Et ab
18 his tribus plagis occisã est tertia pars hominum, de igne & ex
fumo & sulphure, quæ procedebãt de ore ipsorum.
19 ❡Potestas.n. equorũ in ore eorũ est, & in caudis eorũ: nã caudæ eorũ, similes serpẽtibus, habentes capi
20 ta: & in his nocent. ❡Et cæteri hoĩes qui non sunt occisi in his plagis, neq; pœnitentiam egerunt de operibus manuum suarum, vt non adorent dæmonia &
simulachra aurea & argentea & ærea & lapidea &
lignea, quę neque videre possunt, neque audire, ne-
21 que ambulare, ❡& non egerunt pœnitentiam ab homicidijs suis, neqne à veneficijs suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

CAPVT X.

1 ET vidi alium angelum fortem descenden-
A tem de cœlo amictum nube, & iris in capite eius: & facies eius erat vt sol, &
pedes eius tanquam ᵃcolumna ignis.
2 Et habebat in manu sua libellum apertum: & pedem suum dextrum super mare: sinistrum autem su
3 per terram. ❡Et clamauit voce magna, quemadmodum cùm leo rugit. Et cùm clamasset, locuta sunt se
4 ptem tonitrua voces suas. ❡Et cùm locuta fuis-
B sent septem tonitrua voces suas, ego scripturus
eram: & audiui vocem de cœlo dicentem mihi: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua: & noli ea scri-
5 bere. ❡ᵇEt angelus quẽ vidi stantẽ super mare & su-
6 per terram, leuauit manum suam ad cœlum: ❡&
iurauit per viuentem in secula seculorum, qui creauit cœlũ, & ea quæ in eo sunt: & terram, & ea quę in

ᵃ columnæ I.

ᵇ Dan. 12. c.7.

ea sunt: & mare, & ea quę in eo sunt. Quia tẽ
pus non erit amplius,
7 ❡ sed in diebus vocis septimi angeli, cũ cœperit tuba canere, cõsummabitur misteriũ Dei, sicut euangelizauit p seruos suos Pro
8 phetas. ❡Et audiui vocem de cœlo iterum loquentem mecum & dicentem: Vade, &
accipe librum apertum de manu angeli stantis su-
9 per mare & super terrã. ❡Et abij ad angelũ, dicẽs ei,
D vt daret mihi librũ. Et dixit mihi: Accipe librũ, &
deuora illũ: & faciet amaricari ventrem tuum: se
10 in ore tuo erit dulce tanquam mel. ❡Et accepi li
brum de manu angeli, & deuoraui illum; & erat i
ore meo tanquam mel dulce. Et cùm deuorasser
11 eum, amaricatus est venter meus: ❡& dixit mihi
Oportet te iterum prophetare Gentibus, & popu
lis, & linguis, & regibus multis.

CAPVT XI.

1 ET datus est mihi calamus similis virgæ: & d
A ctum est mihi: Surge, & metire tẽplũ Dei
2 & altare, & adorãtes in eo. ❡atrium auten
quod est foris templum eijce foras, & ne metiaris i
lud: quoniam datum est Gentibus, & ciuitatem san
3 ctam calcabunt mensibus quadraginta duobus: ❡&
dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebu
4 mille ducentis sexaginta, amicti saccis. ❡Hi sunt du
oliuæ, & duo candelabra in conspectu Domini ter-
5 ræ stãtes. ❡Et si quis voluerit eos nocere: ignis exie
de ore eorum: & deuorabit inimicos eorum: & si q
6 voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. ❡Hi h
B bent potestatem claudendi cœlum, ne pluat die
bus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent su
per aquas cõuertendi eas in sanguinem, & percut
7 re terrã omni plaga quotiescunque voluerint. ❡E

cùm finierint testim
nium suum: bestia qu
ascendit de abysso
faciet aduersum eo
bellum, & vincet il
los, & occidet eos
8 ❡Et corpora eorum i
cebunt in platéis cit
tatis magnæ, quæ vo
catur spiritualiter S
doma & Aegyptus
vbi & Dominus eo
9 rum crucifixus est: ❡E
videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Ger
tibus corpora eorum per tres dies & dimidium: &
10 corpora eorũ nõ sinẽt poni in monumẽtis. ❡& inh
bitantes terram gaudebunt super illos & iucunda
buntur: & munera mittent inuicem, quoniam h
duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitabar
11 super terram. ❡Et post dies tres & dimidium, spiri
C tus vitæ à Deo intrauit in eos: Et steterunt sup pe
des suos, & timor magnus cécidit super eos qui vi
12 derunt eos. ❡Et audierunt vocem magnã de cœlo
dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœ
13 lũ in nube: & viderunt illos inimici eorum. ❡Et in
la hora factus est terræmotus magnus: & decim
pars ciuitatis cécidit: & occisa sunt in terręmotu n
mina hoĩum septem millia: & reliqui in timorer
14 sunt missi, & dederunt gloriã Deo cœli. ❡Væ secun
15 dum abijt: & ecce væ tertium veniet citò. ❡Et septi
D mus angelus tuba cecinit: & factę sunt voces magn
in cœlo, dicentes: Factum est regnum huius munc
Domini nostri, & Christi eius, & regnabit in secul
16 seculorũ. Amen. ❡Et vigintiquatuor seniores qu
in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adorauerunt Deum, dicen
17 tes: ❡Gratias agimus tibi Domine Deus oĩpotens
qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepi
18 sti virtutem tuã magnam, & regnasti. ❡Et iratæ sur
Gentes, & aduẽnit ira tua, & tempus mortuorun

iudicari,& reddere mercedem seruis suis Prophetis & sanctis, & timentibus nomen tuum, pusillis & magnis,& exterminandi eos qui corruperunt terrã.

19 ¶Et apertum est templum Dei in cœlo: & visa est arca testamenti eius in templo eius, & facta sunt fulgura,& voces,& terræmotus, & grando magna.

CAPVT XII.

1 A ET signũ magnum apparuit in cęlo: Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarũ duodecim: 2 ¶& in vtero habẽs-&`clamabat`parturiens, & cruciatur vt pariat. 3 ¶Et visum est aliud signũ in cęlo:& ecce draco magnus rufus, habẽs capita septẽ, & cornua decẽ: & 4 in capitibus eius diademata septem, ¶& cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli,& misit eas in terram:& draco stetit ante mulierẽ quæ erat paritura: vt cum peperisset, filium eius deuoraret. 5 ¶Et peperit filium masculum, qui recturus erat oẽs B Gentes in virga ferrea: & raptus est filius eius ad 6 Deũ & ad thronum eius: ¶& mulier fugit in solitudinẽ vbi habebat locum paratum à Deo, vt ibi`pascãt` 7 eam diebus mille ducentis sexaginta. ¶Et factũ est prælium-magnum`in cœlo: Michael, & angeli eius prœliabantur cum dracone:& draco pugnabat & an- 8 geli eius: ¶& non valuerunt, neq; locus inuentus`est 9 eorum amplius in cęlo. ¶Et proiectus est draco`ille magnus, serpens antiquus, qui vocat diabolus & satanas, qui seducit vniuersum orbẽ: & proiectus est in 10 terram,& angeli eius cum illo missi sunt. ¶Et audiui C vocem magnam in cęlo, dicentem: Nunc facta est salus,& virtus & regnum Dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrũ nostrorũ, q accusabat illos ante cõspectum Dei nostri die 11 ac nocte. ¶Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni,& propter verbum testimonij sui, & non di- 12 lexerunt animas suas vsq; ad mortem. ¶Propterea lætamini cœli,& qui habitatis in eis. Væ terræ & mari: quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet. 13 ¶Et postquam vidit draco quòd proiectus esset in D terram, persecutus est mulierem quæ peperit mascu- 14 lum: ¶& datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locum suum, vbi alitur per tempus & tempora, & dimidium temporis à facie 15 serpentis. ¶Et misit serpens ex ore suo post mulierẽ aquam tanquam flumen: vt eam faceret trahi à flu- 16 mine. ¶Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod misit draco de 17 ore suo. ¶Et iratus est draco in mulierem: & abijt facere prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu Christi. 18 ¶Et stetit supra arenam maris.

*-s. *clamat s. *pascat -s.

CAPVT XIII.

1 A ET vidi de mari bestiam ascendentem habentem capita septem,& cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomina blasphemiæ.

2 ¶Et bestia q̃ vidi, similis erat pardo,& pedes eius sicut *vrsi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutẽ suam & potestatem magnam. 3 ¶Et vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in mortẽ: & plaga mortis eius curata est. Et admirata est v- 4 niuersa terra post bestiam. ¶Et adorauerunt draco- B nem qui dedit potestatem bestię: & adorauerũt bestiam, dicentes: Quis similis bestiæ? & quis poterit 5 pugnare cum ea? ¶Et datum est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas facere mẽ- 6 ses quadraginta duos. ¶Et aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & ta- 7 bernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant. ¶Et est datum illi bellum facere cum Sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in oẽm tribum & popu- 8 lum,& linguam,& gentem, ¶& adorauerũt eam omnes qui inhabitant terram, quorum non sunt scri- 9 pta nomina in libro vitę Agni, qui occisus est ab ori- 10 gine mundi. ¶Si quis habet aurem, audiat. ¶Qui in C captiuitatem duxerit, in captiuitatem`vadit`: qui in gladio occiderit, oportet cum gladio occidi. Hic 11 est patientia & fides Sanctorum. ¶Et vidi aliam bestiam ascendẽtem de terra: & habebat cornua duo, 12 similia Agni, & loquebatur sicut draco. ¶Et potestatem prioris bestię oẽm faciebat in conspectu eius: & fecit terram & habitãtes in ea, adorare bestiã pri- 13 mam, cuius curata est plaga mortis. ¶Et fecit signa magna, vt etiam ignem faceret de cœlo d`scendere 14 in terram in conspectu hominum. ¶Et seducit habitantes in terra per signa quæ data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginem bestiæ, quæ hẽt plagã gladij, & vi- 15 xit. ¶Et datum est illi vt daret spiritum imagini be- D stiæ,& vt loquatur imago bestię:&`faciat`vt quicũque non adorauerint imaginem bestiæ, occidãtur. 16 ¶Et faciet oẽs pusillos,& magnos,& diuites,& pauperes,& liberos,& seruos habere charactẽre in dex- 17 tera manu sua, aut in frontibus suis. ¶Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet charactẽrem, 18 aut nomen bestię, aut numerum nominis eius. ¶Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

*pedes *vadet Gen. 9.a.6 Mat. 26.f.52. *facies

CAPVT XIIII.

1 A ET vidi: & ecce Agnus stabat supra mõtem Sion, & cũ eo centum quadraginta quatuor millia habẽtes nomẽ eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis. 2 ¶Et audiui vocem de cœlo, tanquam vocem aquarũ multarum, & tanq̃ vocem tonitrui magni:

& vo-

&vocem quam audiui,sicut citharœdorum cithari
3 zantium in citharis suis.ꝰEt cantabant quasi canticum nouum ante sedẽ,& ante quatuor aĩalia,& seniores:& nemo poterat dicere canticum,nisi illa cẽtum quadragintaquatuor millia,qui empti sunt de
4 terra.ꝰHi sunt qui cũ mulieribus non sunt coinquinati . Virgines enim sunt.Hi sequuntur Agnũ quocunque ierit.Hi empti sunt ex hominibus primitiæ
5 Deo & Agno : ꝰ & in ore eorum non est inuentum mendacium: sine macula enim sunt -ante thronum
6 Dei`.ꝰ Et vidi alterum angelum volantẽ per mediũ cœli habentem Euangelium æternum, vt euangeli-
B zaret sedentibus super terram,& super omnem gẽ
7 tem,& tribum,& linguam,& populum: ꝰdicens magna voce,|Timete Dominum,& date illi honorem quia venit hora iudicij eius:& adorate eum qui fecit cęlum & terram,`mare & omnia quæ in eis sunt`
8 & fontes aquarum.ꝰEt alius angelus secutus est,dicens:Cécidit,cécidit Babylon illa magna: quæ à vi-
9 no iræ fornicationis suæ potauit oẽs gentes.ꝰEt tertius angelus secutus est illos,dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius,& acceperit charactêrem in fronte sua ,aut in manu sua:
10 & hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero iu calice iræ ipsius , & cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum,& ante conspe
11 ctum Agni.ꝰ& fumus tormentorum eorum ascẽdet
C in secula seculorum:nec habent requiem die ac nocte,qui adorauerunt bestiam & imaginem eius , &
12 siquis acceperit charactêrem nominis eius.ꝰHic patientia Sanctorum est,qui custodiunt mandata Dei
13 & fidem Iesu.ꝰ Et audiui vocem de cœlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Dño moriuntur. Amodò iam dicit Spiritus,,vt requiescant à labori-
14 bus suis:opera enim illorum sequuntur illos.ꝰEt vidi,& ecce nubem candidam:& super nubem sedentem similem Filio hominis,habentem in capite suo coronam auream , & in manu sua falcem acutam.
15 ꝰEt alius angelus exiuit de tẽplo , clamans voce magna ad sedentem sup nubem:|Mitte falcem tuam & mete , quia venit hora vt metatur : qm̃ aruit messis
16 terræ.ꝰEt misit qui sedebat super nubem , falcẽ suã
17 in terram:& demessa est terra.ꝰEt alius angelus exiuit de templo quod est in cœlo , habens & ipse fal-
18 cem acutam.ꝰ Et alius,angelus exiuit de altari qui habebar potestatem supra ignem: & clamauit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam,dicens:

Mitte falcem tuã acutam , & vindemia botros vineæ terræ:quoniam maturæ sunt vuę
19 eius . ꝰ Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & misit in lacũ iræ
20 Dei magnum:ꝰ & calcatus est lacus extra ciuitatem,& exiuit sanguis de lacu vsque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

4.Esd.16.d 68.
Ec.12.d.13
Psal.145.a. 6.
Ac.14.c.15
* & mare
Psal.21.c.9
Ie.51.a.8.
Infrà 18.a.
Ioel 3.c.
Mat.13.c. 39.

CAPVT XV.

1 A ET vidi aliud signum in cœlo magnum & mirabile: Angelos septem,habentes plagas septem nouissimas . Quoniam in illis cõsum-
2 mata est ira Dei . ꝰ|Et vidi tanquam mare vitreum mistũ igne,& eos qui vicerunt bestiam & imaginem eius, & numerum nominis eius,stantes super mare
3 uitreũ,habentes citharas Dei:ꝰ& cantantes canticũ Moysi serui Dei,& canticum Agni,dicentes : Ma-
B gna & mirabilia sunt opera tua Domine Deus oṗs:
4 iustæ & veræ sunt viæ tuæ * rex seculorum . ꝰ | Quis non timebit te Dñe,& magnificabit nomen tuum? quia solus pius es,quoniam oẽs gentes venient , & adorabunt in conspectu tuo , quoniam iudicia tua
5 manifesta sunt.ꝰEt post hæc vidi,& ecce apertũ est
6 templum tabernaculi testimonij in cœlo:& exierũt
C septem angeli,habentes septem plagas,de templo: vestiti`lapide`mundo & candido,& præcincti circa
7 pectora zonis aureis.ꝰEt unum de quatuor aĩalibus dedit septem angelis septem phialas aureas,plenas
8 iracundię Dei uiuentis in secula seculorũ,Et impletũ est templũ fumo à maiestate Dei , & de virtute eius:& nemo poterat introire in templũ,donec cõsummarentur septem plagæ septem angelorum .

* Domine
Ie.10.a.7
*lino 1.

CAPVT XVI.

1 A ET audiui vocem magnã de templo , dicẽtem septem angelis:Ite,& effundite septẽ phialas irę Dei in terram,ꝰEt
2 abijt primus*,& effudit phialam suã in terram, & factum est uulnus sæuum & pessimũ in hoĩes qui habebãt charactêrem bestiæ:
3 & in eos qui adorauerunt Imaginem eius.ꝰEt secundus-angelus`effudit phialam suã in mare , & factus est sanguis tanquã mortui: & oĩs aĩa uiuens,mortua
4 est in mari.ꝰEt tertius effudit phialam suam super flumina & super fontes aquarum: & factus est san-
5 guis.ꝰEt audiui angelum `aquarum` dicentem : Iustus es Dñe,qui es,& qui eras,sanctus,`quia` hæc iu
6 dicasti: ꝰquia sanguinem Sanctorum & Prophetarũ effuderunt, & sanguinẽ eis dedisti bibere : digni
7 enim sunt.ꝰEt audiui alterum dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens uera`& iusta iudicia tua.
8 ꝰEt quartus-angelus` effudit phialã suam in solem,
B & datũ est illi æstu affligere hoĩes & igni:ꝰ & æstua-
9 uerunt hoĩes æstu magno, & blasphemauerunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas,neque egerunt pœnitentiam ut darent illi gloriam.
10 ꝰEt quintus -angelus`effudit phialam suam super sedem bestiæ: & factum est regnum eius tenebrosum,& commanducauerunt linguas suas præ dolo-
11 re:ꝰ& blasphemauerunt Deum cœli prę doloribus & uulneribus suis:& non egerunt pœnitentiam ex
12 operibus suis.ꝰEt sextus -angelus`effudit phialam suam in flumen illud magnum Ephráten:& siccauit
C aquã eius,ut præpararet uia regibus ab ortu solis.
13 ꝰEt uidi de ore draconis,& de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ* spũs tres immundos in modum
14 ranarum.ꝰSunt spũs dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotẽtis Dei.
15 ꝰ|Ecce venio sicut fur:Beatus qui uigilat , & custodit uestimenta sua,ne nudus ambulet , & uideant

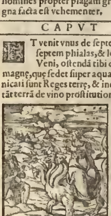
*angelus
-5.
*quartũ
*qui
-8.
-8.
-8.
*exire
Supra 2. 3.

16 turpitudinem eius. ¶Et cõgregabit illos in locũ qui
17 vocatur Hebraicè Armagedon. ¶Et septimus angelus effudit phialam suam in aërem: & exiuit vox magna de templo à throno dicens: Factum est. ¶Et facta
18 sunt fulgura & voces, & tonitrua: & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerũt super terram, talis terræmotus, sic ma-
19 gnus. ¶Et facta est ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gẽtiũ ceciderũt. Et Babylon magna venit in memoriã añ Deũ dare illi calicẽ vini indignationis
20 iræ eius. ¶Et omnis insula fugit, & montes non sunt
21 inuenti. ¶Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines, & blasphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

Ma. 24. d. / Lu. 12. c. 39, 40. / 1. Cor. 5. a. 3. / 5. / D

CAPVT XVII.

1 A T venit vnus de septem angelis qui habebãt septem phialas, & locutus est mecũ, dicẽs: Veni, ostendã tibi damnationẽ meretricis
2 magnę, quę sedet super aquas multas, ¶cum qua fornicati sunt Reges terrę, & inebriati sunt qui inhabi-
3 tãt terrã de vino prostitutionis eius. ¶Et abstulit me in spũ in desertum. Et

vidi mulierẽ sedẽtem super bestiã coccineã, plenã nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, & cor-
4 nua decẽ. ¶Et mulier erat circũdata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide precioso, & margaritis, habens poculũ aureum in manu sua ple-
nũ 'abominatione' & immũditia fornicationis eius.
5 ¶Et in frõte eius nomen scriptũ Mysteriũ: Babylon magna, mater fornicationum & abominationũ ter-
6 ræ. ¶Et vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorũ & de sanguine martyrũ Iesu. Et miratus sum cùm vi-
7 dissem illã admiratione magna. ¶Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramẽtum mulieris, & bestiæ quæ portat eam, quæ habet capita se-
8 ptem, & cornua decem. ¶Bestia quam vidisti fuit, & est, & ascensura est de abysso, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitãtes terram (quorum non sunt
C scripta nomina in libro vitæ à cõstitutione mundi)
9 vidẽtes bestiam quæ erat, & non est. ¶Et hic est sensus, qui habet sapiẽtiam. Septem capita: septem mõtes sunt, super quos mulier sedet, & reges septẽ sunt.
10 ¶Quinque ciciderunt, vnus est, & alius nondum venit: & cũ venerit, oportet illũ breue tẽpus manere.
11 ¶Et bestia quæ erat, & non est: & ipse octaua est, &
12 de septem est, & in interitum vadit. Et decẽ cornua quæ vidisti: decẽ reges sunt, qui regnũ nondũ acceperũt, sed potestatẽ tanquã reges vna hora 'accipient'
13 post bestiam. ¶Hi vnum consilium habẽt & virtutẽ:
14 & potestatẽ suam bestiæ tradent. ¶Hi cum Agno pugnabũt, & Agnus vincet illos: quoniã Dominus dominorũ est, & Rex regũ, & qui cũ illo sunt vocati, &
D electi, & fideles. ¶Et dixit mihi: Aquæ quas vidisti
15 vbi meretrix sedet: populi sunt, & Gentes, & linguę.
16 ¶Et decẽ cornua quæ vidisti in bestia hi odiẽt fornicariã, & desolatã faciẽt illam & nudã, & carnes eius
17 mãducabũt, & ipsam igni cõcremabũt. ¶Deus enim dedit in corda eorum, vt faciant quod placitum est illi, vt dent regnum suum bestiæ donec cõsumme-
18 tur verba Dei. ¶Et mulier quã vidisti est ciuitas magna quæ habet regnum super reges terræ.

'abominatione' / 7. / 'accipient' / 11. Ti. 6. c. 15. / Infr. 19. c. 16

CAPVT XVIII.

1 A T Post hęc vidi alium angelum descẽdentem de cœlo, habentẽ potestatẽ magnã: & terra illuminata est à
2 gloria eius. ¶Et exclamauit in 'fortitudine', dicens: Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorũ, & custodia omnis spiritus immũdi, & custodia omnis volucris immũdæ, & odibilis.
3 ¶quia de vino iræ fornicationis eius biberũt omnes Gẽtes, & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites fa-
4 cti sunt. ¶Et audiui aliam vocem de cœlo, dicẽtem:
B Exite de illa populus meus, vt ne participes sitis de-
5 lictorũ eius, & de plagis eius nõ accipiatis. ¶Quoniã peruenerunt peccata eius vsque ad cœlum: & recor-
6 datus est 'Deus' iniquitatũ eius. ¶Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis, & duplicate duplicia secundũ opera eius: In poculo quo miscuit, miscete illi du-
7 plũ. ¶Quantũ glorificauit se, & in delicijs fuit: tãtum date illi tormentum & luctum: quia in corde suo di-
C cit, Sedeo regina, & vidua non sum, & luctum non
8 videbo. ¶Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne cõburetur: quia fortis est
9 'Deus' qui iudicabit illam. ¶Et flebũt & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in delicijs vixerunt, cùm viderint fumũ incendij
10 eius: ¶longè stantes pp timorem tormentorũ eius,
D dicentes: Væ, væ, ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniã vna hora venit iudiciũ tuum.
11 ¶Et negociatores terrę flebunt & lugebunt super il-
12 lam: qm merces eorum nemo emet amplius, ¶merces auri, & argenti, & lapidis preciosi, & margaritę, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, & omne lignum thyinum, & oĩa vasa eboris, & oĩa vasa de lapide pre-
13 cioso, & æramẽto, & ferro, & marmore, ¶& cynamomum, '& odoramentorũ, & ungũẽti, & thuris, & vi-
E ni, & olei, & similę, & tritici, & iumẽtorũ, & ouiũ, & equorũ, & rhedarũ, & mãcipiorũ, & animarũ hominum.
14 ¶Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & am-
15 plius illa iã non inuenient. ¶Mercatores 'horum' qui diuites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timo-
16 rem tormentorum eius, flentes ac lugentes, ¶& dicẽtes: Væ, væ, ciuitas illa magna, quę amicta erat bysso & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide
17 precioso, & margaritis: quoniã vna hora destitutæ sunt tãtæ diuitiæ: & omnis gubernator, & omnis qui in lacum nauigat, & nautæ, & qui in mari operãtur,
18 longè steterunt, ¶& clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic ma-
19 gnæ? ¶Et miserũt puluerẽ super capita sua, & clamauerũt flentes, & lugentes dicentes. Væ, væ, ciuitas il-
F la magna, in qua diuites facti sunt oẽs qui habebãt naues in mari de precijs eius: quoniã vna hora deso-

a. / 'forti voce' 13. / Isa. 21. c. 9. / Ier. 51. a. 8. / Su. 14. b. 8. / 'Dominus' / Isa. 47. b. 8. / 'Dominus' / '& amomum' / 'hominũ.'

20 lata est.¶ Exulta super eam cœlũ,& sancti Apostoli & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium ve-

21

strum de illa: ¶ Et sustulit vnus Angelus fortis lapidẽ quasi molarẽ magnum, & misit in mare, dicẽs Hoc impetu mittetur Babylõ ciuitas illa magna, & vltrà iam non inuenie-

22 G tur. ¶ Et vox citharœdorũ & musicorum, & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non inuenietur in te amplius: & vox

23 molæ non audietur in te amplius: ¶ & lux lucernę nõ lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ nõ audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes terrę quia in veneficijs tuis errauerũt oẽs gẽtes.

24 ¶ Et in ea sanguis Prophetarũ & Sanctorum inuentus est & omnium qui interfecti sunt in terra.

CAPVT XIX.

1 A Post hæc audiui quasi vocẽ 'turbarũ' multarũ in cœlo dicentiũ: Allelu-Ia. Laus, & gloria,

2 & virtus Deo nostro est: ¶ quia vera & iusta iudicia sunt eius, qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua, & vindicauit sanguinẽ seruorum suorum de manibus eius.

3 ¶ Et iterũ dixerunt: Allelu-Ia. Et fumus eius ascẽdit

4 in secula seculorũ. ¶ Et ceciderunt seniores viginti quatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deũ sedentem super thronum dicẽtes: Amen Allelu-Ia.

5 ¶ Et vox de throno exiuit, dicens: Laudẽ dicite Deo nostro oẽs serui eius: & qui timetis eũ pusilli & ma-

6 gni. ¶ Et audiui quasi vocẽ 'turbæ' magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorũ magnorũ, dicẽtiũ: Allelu-Ia: quoniam regnauit Dñs

7 Deus noster omps. ¶ Gaudeamus & exultemus, & & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, &

8 vxor eius præparauit se. ¶ Et datum est illi vt cooperiat se byssino splendẽti & candido: Byssinum enim

9 iustificationes sunt Sanctorum. ¶ Et dixit mihi: Scribe, |Beati qui ad cęnam nuptiarũ Agni vocati sunt.

10 Et dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt. ¶ Et cécidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dixit mihi: Vide ne feceris: conseruus tuus sum, & fratrũ tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Te-

11 stimonium enim Iesu est spiritus prophetiæ. ¶ Et vidi cœlum apertum, & ecce equus albus: & qui sedebat super eũ vocabatur Fidelis & Verax, & cũ iustitia iu-

12

dicat & pugnat. ¶ Oculi autẽ eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habẽs nomen scriptum: quod nemo nouit nisi ipse. ¶ |Et vesti-

13 C tus erat veste aspersa

14 sanguine: & 'vocatur' nomen eius Verbum Dei. ¶ Et exercitus qui sunt in cęlo, sequebãtur eum in equis

15 albis, vestiti byssino albo & mundo. ¶ Et de ore eius procedit gladius *acutus: vt in ipso percutiat Gentes, |Et ipse reget eas in virga ferrea: & ipse calcat

16 torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. ¶ Et habet in vestimento & in fœmore suo scriptum: | Rex

17 regum, & Dñs dñantium. ¶ Et vidi vnum angelum stantem in sole, & clamauit voce magna, dicẽs omnibus auibus quæ volabant per medium cœli: Venite

18 D & congregamini ad cœnam magnam Dei: ¶ vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorũ & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & seruorum, & pusil-

19 lorum & magnorum. ¶ Et vidi bestiam & reges terrę & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cũ illo qui sedebat in equo & cũ exercitu eius.

20 ¶ Et apprehensa est bestia, & cũ ea pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt charactẽrem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui missi sunt hi duo in stagnum

21 ignis ardentis, & sulphure: ¶ Et cæteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aues saturatę sunt carnibus eorum.

CAPVT XX.

1 A

Et vidi angelum descẽdentem de cœlo, habẽtem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. ¶ Et appre-

2 hendit dracone serpẽtem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eũ per annos

3 mille, ¶ & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt nõ seducat amplius Gentes donec consummentur mille anni, & post hæc opor-

4 tet illum solui modico tempore. ¶ Et vidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis, & animas decollatorũ propter testimoniũ Iesu, & ,ppter

B verbum Dei, & qui non adorauerunt bestiã, neque imaginem eius, nec acceperunt charactẽrẽ 'eius' in frõtibus aut in manibus suis, & vixerunt & regnaue-

5 runt cum Christo mille annis. ¶ Cæteri mortuorum non vixerunt, donec cõsummentur mille anni. Hæc

6 est resurrectio prima. ¶ Beatus & sanctus qui habet partẽ in resurrectione prima, in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt sacerdotes Dei &

7 Christi, & regnabunt cum illo mille annis. ¶ |Et cùm

C consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit & seducet Gentes, quæ sunt su-

8 per quatuor angulos terræ, Gog, ¶ & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut

9 arena maris. ¶ Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circuierunt castra Sanctorum, & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis a Deo de cœlo, & de-

10 uorauit eos: ¶ & diabolus qui seducebat eos missus in stagnũ ignis & sulphuris, vbi & bestia & pseudopropheta cruciabũtur die, ac nocte in secula seculo-

11 rũ. ¶ Et uidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœ-

12 lum, & locus nõ est inuentus 'eis'. ¶ Et uidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est uitæ: & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant

in li-

Marginalia: 'exultate super eam cœli.' — 'turbarum.' — 'tubæ s.' — |Matt.22.a. Luc.14.d. |Inf.18.b. — |Is.63.a. — 'vocabatur.' — *ex vtraque parte |Psal.2. — Su.17.d. |1.Tim.6.c.15. — '-s.' — |Eze.39. — 'ab eis.'

13 in libris secundùm opera ipsorum. ¶ & dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erãt; & iudicatũ est de
14 singulis secundum opera ipsorum. ¶ Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis. Hæc est mors se-
15 cunda: ¶ Et qui non inuentus est in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

CAPVT XXI.

1 A 2 ET vidi cœlum nouum, & terrã nouam. ¶ Primũ enim cœlum, & prima terra abijt, & mare iam non est. ¶ Et ego Iohannes vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam descendẽtem de cœlo, à Deo paratam, sicut sponsam
3 ornatam viro suo. ¶ Et audiui uocẽ magnam de throno
B dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus: & habitabit cũ eis. Et ipsi populus eius erũt, & ipse
4 Deus cum eis eorum Deus: ¶ & absterget Deus omnẽ lachrymam ab oculis eorum, & mors ultrà nõ erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit
5 vltrà: quæ prima abierunt. ¶ Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe quia hæc verba fidelissima sunt &
6 vera. ¶ Et dixit mihi: Factum est, ego sum Alpha & Omega, initium & finis. Ego sitiẽti dabo de fonte aquæ
7 vitæ gratis. ¶ Qui vicerit, possidebit hæc: & ero illi Deus, & ille
8 erit mihi filius. ¶ Timi-

C dis autẽ & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & oĩbus mẽdacibus, pars illorum erit in stagno ardẽti igne,
9 & sulphure, quod est mors secunda. ¶ Et venit vnus de septẽ angelis habentibus phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecũ dicẽs: Veni, &
10 ostendam tibi sponsam, vxorẽ Agni. ¶ Et sustulit me in spiritu in montẽ magnum & altum: & ostendit mi-
D hi ciuitatem sanctam Ierusalem descendentem de
11 cœlo à Deo, ¶ habentẽ claritatẽ Dei, & lumen eius simile lapidi precioso, tanquam lapidi iaspidis, sicut
12 crystallum. ¶ Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis, 'angelos' duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina
13 duodecim tribuum filiorum Israel: ¶ Ab oriente, portæ tres: & ab Aquilone, portæ tres: & ab Austro portæ
14 tres: & ab occasu, portæ tres. ¶ Et murus ciuitatis hñs fundamẽta duodecim, & in ipsis duodeci noĩa duo-
15 decim apl'orũ Agni. ¶ Et q loquebat mecũ, hẽbat mẽ-
E surã 'arũdineam' auream, vt metiret ciuitatẽ & portas
16 eius & murũ. ¶ Et ciuitas in quadro posita est, & lõgitudo eius tanta est, quanta & latitudo: & mensus est ciuitatẽ de arundine* per stadia duodecim millia: & lõgitudo, & altitudo, & latitudo eius æqualia sunt.
17 ¶ Et mẽsus est murum eius centum quadragintaquatuor cubitorũ, mensura hominis quæ est angeli: ¶ Et
18 erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa verò
19 ciuitas aurum mundum, simile vitro mundo. ¶ Et
F fundamenta muri ciuitatis oĩ lapide precioso ornata. Fũdamẽtũ primũ, iaspis: secundum sapphirus: ter-
20 tium, calcedonius: quartum smaragdus, ¶ quintũ, sardonix: sextũ, sardius: septimũ, chrysolitus: octauũ, beryllus: nonũ, topazius: decimũ, chrysoprasus: vndeci-
21 mũ, hyacinthus: duodecimum, amæthistus. ¶ Et duodecim portæ: duodecim margaritæ sunt, p singulas, & singulæ portæ erãt ex singulis margaritis: & platea ciuitatis aurum mundũ, tãquam vitrum perlucidũ.
22 ¶ Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotẽs templũ illius est, & Agnus. ¶ Et ciuitas
23 non eget Sole, neque Luna vt luceant in ea. nã claritas Dei 'illuminauit' eam, & lucerna eius est Agnus.
24 ¶ Et ambulabũt Gentes in lumine eius: & reges ter-
25 ræ afferent gloriã suã & honorẽ in illam. ¶ Et portæ
26 eius nõ claudẽtur per diẽ: nox enim ibi nõ erit illic. ¶ Et
27 afferẽt gloriã & honorẽ Gẽtiũ in illã. ¶ Non intrabit in eã aliquod coinquinatũ aut abominationẽ faciẽs & mẽdacium: nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAPVT XXII.

1 A 2 ET ostendit mihi fluuium aquæ viuæ, splendidum tanquam chrystallum, procedentem de sede Dei & Agni. ¶ In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum. Et folia ligni ad
3 sanitatem Gentium. ¶ Et oẽ maledictũ non erit amplius: & sedes Dei & Agni in illa erunt, & serui eius
4 seruient illi. ¶ Et uidebunt faciẽ eius: & nomen eius
5 in frontibus eorũ: ¶ Et nox vltrà non erit. & nõ egebunt lumine lucernæ, neq; lumine solis 'quoniã Dominus Deus' illuminat 'illos, & regnabunt in secula
6 seculorũ. ¶ Et dixit mihi: Hæc uerba fidelissima sunt,
B & vera. Et Dñs Deus spirituũ, pphetarũ misit angelũ suum, ostendere seruis suis quæ oportet fieri ci-
7 tò. ¶ Et ecce venio uelociter. Beatus qui custodit ver-
8 ba prophetiæ libri huius. ¶ Et ego Iohannes qui audiui & vidi hæc. ¶ Et postq̃ audissẽm & vidissẽm, cẽcidi vt adorarẽ ante pedes angeli, qui mihi hæc o-
9 stẽdebat: ¶ & dixit mihi: Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui seruant verba* libri huius: Deum ado-
10 ra. ¶ Et dixit mihi. Ne signaueris verba prophetiæ
C libri huius: tempus enim propè est. ¶ Qui nocet,
11 noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, 'iustificetur' adhuc: & sanctus
12 sanctificetẽ adhuc. ¶ Ecce uenio citò, & merces mea
13 mecũ est, reddere unicuiq; secundũ opera sua. ¶ Ego sum Alpha & Omega, primus & nouissimus, prin-
14 cipiũ & finis. ¶ Beati q lauant stolas suas*: vt sit potestas eorũ in ligno vitæ, & per portas intrent in ciui-
15 tatẽ. ¶ Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & oĩs qui amat & facit men-
16 daciũ. Ego Iesus misi angelũ meum, testificari uobis
D hæc in Ecclesijs. Ego sum radix & genus Dauid, stel-
17 la splendida & matutina. ¶ Et Spũs & spõsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat, Veni: & qui sitit, ueniat: &
18 qui vult accipiat aquã vitæ gratis. ¶ Contestor enim oĩ audienti uerba prophetiæ libri huius. Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illũ plagas scri-
19 ptas in libro isto. ¶ Et si quis diminuerit de uerbis libri propbetiæ huius, auferet Deus partẽ eius de libro uitæ, & de ciuitate sãcta, & de his quæ scripta
20 sunt in libro isto. ¶ dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio citò: Amen. Veni Dñe Iesu.
21 ¶ Gratia Dñi nostri Iesu Chri cũ oĩbus vobis. Amẽ.

Testamenti Noui Finis.

INDEX TESTIMONIORVM A' CHRISTO, ET APOSTOLIS

in Nouo Teſtamento citatorum ex Veteri:

Quæ huc in id congeſta ſunt, vt pij lectores natiuam quorundam intelligentiam facilè aſſequi valeant, quæ ab ipſo Chriſto vero Interprete & Spiritu eius, per Apoſtolos ſit tradita; perſpiciantq́; in quem vſum ea adduxerint Apoſtoli, & Euangeliſtæ.

GENESIS.

1 d *Maſculum & fœminam fecit eos. Matt.19.a, Mar.10.a*
2 a *Requieuit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis Heb. 4. b*
2 b *Factus eſt primus homo Adã in animã viuentẽ.1.Cor.15.f*
2 d *Dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori. Mat. 19.a, Mar.10.a, Eph. 5.g, 1.cor.6.d*
2 d *Erũt duo in carne vna. Mat. 19.a, Mar.10.a, 1.Cor.6.d, Ephe.5.g*
12 a *Exi de terra tua & de cognatione tua.* Act.7.a
12 a *Et in ſemine tuo benedicentur omnes Gentes,* Act.3.d, Gal.3.b
15 b *Sic erit ſemen tuum* Rom.4.c
15 b *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Rom.4.a, Iaco.2.d, Gala.3.a
15 c *Erit ſemen tuum peregrinum in terra non ſua.* Act.7.a
17 a *Quia patrem multarum Gentium conſtitui te.* Rom.4.c
18 b *Secundùm hoc tempus veniam, & erit Saræ filius* Ro.9.b
21 b *Eiice ancillam & filium eius* Gal.4.d
21 b *In Iſaac vocabitur tibi ſemen* Rom.9.b
22 c *Niſi benedicens benedicam te, & multiplicans* Heb.6.e
22 d *Quia benedicentur in te omnes gentes* Gal.3.b, Act.3.d
25 c *Quia maior ſeruiet minori* Rom.9.e

EXODVS.

3 b *Ego ſum Deus Abraham, &c.* Matt.22.c Marc.12.e. Luc.20.f.
9 d *In hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te potentiam meã.* Roma.9.d
12 g *Os non comminuetis ex eo.* Iohan.19.f
13 a *Omne maſculinum adaperiens vuluam.* Luc.2.d
16 d *Qui multum, non abundauit, &c.* 2.Corint.8.c
20 c *Non mœchaberis.* Mat.5.d
20 e *Non adulterabis, Non occides, Non furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium, Non concupiſces.* Rom.13.c
20 e *Non concupiſces* Rom 7.b
20 e *Non occides* Mat.5.c, Luc.18.d
20 c *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Mat.15.a, Mar 7.b, Ephe.6.a
21 c *Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur.* Matt.15.a, Marc.7.b
21 e *Oculum pro oculo, dentem pro dente.* Mat.5 f
22 d *Principi populi tui non maledices.* Act.23.a
24 e *Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus* Heb.9.
25 g *Vide, omnia facito ſecundùm exemplar quod tibi oſtenſum eſt, &c.* Heb.8.b, Act.7.f
32 a *Fac nobis deos qui præcedant nos.* Act.7.
33 d *Miſerebor cui voluero, &c.* Rom.9.
34 d *Non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem.* 2.Cor.2.

LEVIT.

11 g *Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum* 1.Pet.1
18 a *Qui fecerit homo, viuet in ea.* Rom.10.b, Gal.3.
19 c *Non periurabis* Mat.5.
19 d *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Ro.13.d, Gal.5. Iacob.2.b, Mat.22.d. Mar.12.c
19 d *Diliges proximum tuum.* Mat.5.
20 b *Qui maledixerit patri, &c.* Mat.15.
24 d *Oculum pro oculo.*
26 b *Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo &c.* 2.cor.6.

NVMERI.

9 b *Os non comminuetis ex eo* Iob.19.

DEVTER.

4 d *Etenim Deus noſter ignis conſumens eſt.* Heb.12.
5 b *Non concupiſces.* Ro.7.e, 13.
5 b *Non occides* Mat.5.c, Luc.18.
5 b *Non mœchaberis.* Mat.5.d, Lu.18.
5 b *Non furtum facies.* Lu.18.d, Rom.13.
5 b *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium* Luc.18.d, Ro.13.e
5 b *Honora patrem, & matrem.* Matth.15.a, Mar.7.b, Ephe.6.a
6 a *Audi Iſraël, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt,* Mar.12.
6 a *Diliges Dominum Deum tuum &c.* Matth.21.d, Marc.12 c, Luc.10.e
6 c 10 d *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies* Matth.4.b, Luc,4.b
6 e *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Mat.4.b, Luc.4.

IOSVE.

REG. II.

REG. III.

IOB.

LIBER PSAL.

PROVER.

ISAIAS

Tempore

49 c *Tempore accepto exaudiui te, &c.* 2.co.6.a
49 c *Non esurient aeque sitient amplius.* Apo.7.d
50 b *Tunc expuerunt in faciem eius.* Matt.26.g
52 b *Quam speciosi pedes euangelizantium pacem.* Rom.10.
52 d *Propter quod exite de medio eorum, & separamini, &c.* 2.cor.6.d
52 b *Nomen Dei per vos blasphematur.* Rom.2.d
52 d *Quibus non est annunciatum de eo, videbunt.* Ro.15.e
53 a *Domine quis credidit auditui nostro?* Ro.10.c, Iohan.12.f
53 b *Ipse infirmitates nostras accepit.* Mat.8.c
53 c *Tanquam ouis ad occisionem.* Actu.8.f
53 d *Et cum iniquis reputatus est.* Marc.5.c Luc.22.d
53 e *Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus.* 1.Pet.2.d. 1.Iohan.3.a
53 e *Qui peccata nostra pertulit in corpore.* 1.Petr.2.d
54 a *Laetare sterilis, quae non paris.* Gal.4.d
54 c *Et erunt omnes docibiles Dei.* Ioh.6.e
55 a *Et qui sitit veniat; & qui vult, accipiat aquam vitae gratis.* Apo.22.d
55 b *Dabo vobis sancta David fidelia.* Act.13.c
56 e *Domus mea domus orationis vocabitur.* Mat.21.b, Mar.11.c, Luc.19.g
59 b *Contritio & infaelicitas in vijs eorum.* Rom.3.c
59 c *Galeam salutis assumite.* Ephe.6.c, 1.Thes.5.b
59 d *Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob.* Rom.11.d
60 c *Et portae eius non claudentur per diem.* Apo.21.g
61 a *Spiritus Domini super me.* Luc.4.c
62 d *Dicite filiae Sion, Ecce Rex tuus venit.* Mat.21.a
64 b *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, &c.* 1.Cor.2.b
65 a *Inuentus sum à non quaerentibus me.* Ro.10.d
65 a *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem.* Rom.10.d
65 c *Nouos verò caelos & no.ter.* 2.Petr.3.c. Apoc.21.
66 a *Caelum mihi sedes est.* Act.7.f
66 g *Vbi vermis eorum non morietur.* Mar.9.g
60 d *Et ciuitas non eget sole &c.* Apoc.21.g
60 d *Nox vltrà non erit.* Apo.22.a

IEREM.

7 b *Vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Matth.21.b, Marc.1.11.c. Luc.19.g
9 g *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* 1.Co.1.d, 2.Cor.10.d
10 a *Quis non timebit te Domine.* Apoc.15.b
17 d *Ego sum scrutans renes & corda.* Apo.2.f
31 c *Vox in Rama audita est* Matth.2.d
31 a *Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios.* 2.Cor.6.d
31 e *Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israël & super domum Iuda testamentum nouum.* Heb.8.c
31 f *Hoc autem testamentum quod testabor ad illos, &c. Dabo leges meas in cordibus eorum.* Heb.10.c
51 a *Cecidit cecidit Babylon magna.* Apoc.18.a

EZECH.

3 a *Accipe librum, & deuora illum.* Apoc.19.d
20 b *Qui fecerit homo, viuet in ea.* Ro.10.b
32 b *Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum.* Mat.24.c
36 c *Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes.* Ro.1.d

DANIEL.

9 g *Cum videritis abominationẽ desolationis quae dicta est a Daniele propheta.* Matth.24.b, Mar.13.b Luc.21.d

OSEE.

1 d *Et erit in loco vbi dictum est eis, Non plebs mea vos* Ro.9.e
2 d *Vocabo non plebem meam, plebem meam* Ro.9.e, 1.Pet.2.b
6 e *Misericordiam volo, & non sacrif.* Mat.9.b, 12.a
10 b *Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus Operite nos.* Luc.23.d
11 a *Ex Aegypto vocaui filium meum.* Ma.2.c
13 d *Absorpta est mors in victoria.* 1.Cor.15.g

IOEL.

2 g *Et erit in nouissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo.* Act.2.c
2 g *Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* Rom.10.e

AMOS.

5 g *Nunquid victimas &c.* Act.7.e
6 a *Vae vobis diuitibus.* Luc.6.d
9 c *Post haec reuertar, & readificabo tabernaculum David.* Act.15.c

IONAS.

2 a *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus.* Matth.12.e, Luc.11.d
3 b *Poenitentiam egerunt in praedicatione Ionae.* Ma.12.d, Lu.11.e

MICHAE.

5 a *Et tu Beth-lehem terra Iuda* Matt.2.a
7 b *Veni separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem.* Mat.10.d Luc.12.g

AGGAE.

2 b *Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed & caelum* Heb.12.g

HABAC.

1 b *Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini; quia opus operor ego in diebus vestris.* Actor.13.f
2 a *Iustus autem ex fide viuit.* Ro.1.c, Ga.3.b

NAHVM.

1 d *Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem?* Ro.10.c
4 b *Quid est quod Scribae dicunt, quòd Eliam oporteat primùm venire,* Matt.17.b. Mar.9.b
4 b *Vt conuertat corda patrum in filios.* Luc.1.b

ZACHAR.

8 c *Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo.* Eph.4.f

MALACH.

1 a *Iacob dilexi, Esau autem odio ha.* Rom.9.c
3 a *Ecce ego mitto angelum meum.* Matt.11.b, Mar.1.b, Luc.7.d, Iohan.1.c
4 b *Ipse est Elias qui venturus erat.* Ma.11.b
9 b *Ecce rex tuus venit.* Mat.21.a, Ioh.12.b
11 c *Et acceperunt triginta argenteos.* Ma.27.a
12 c *Videbunt in quem compunxerunt.* Ioh.19.g
13 c *Percutiam pastorem.* Matth.26.c, Mar.14.b

HEBRAICORVM, CALDAEORVM, GRAECORVMQVE NOMINVM INTERPRETATIO.

A

ARON, Mons siue montanus.
Abba, Pater, Syrum est verbum.
Abarim, Transitus, plu.nu. siue transeuntes
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, seruus.
Abel, per aleph, Luctus. Ciuitas.
Abel, per he, in principio, Vanitas. Filius Adam.
Abessalom, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigäil, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater spontaneus.
Abisag, Patris ignorantia.
Abner, Pater lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum,
Abram, Pater excelsus.
Abraham, Pater multitudinis.
Absalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel tristitia.
Achaz, Apprehendens, siue possidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achitob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, siue terrenus; aut Rufus.
Adon, Dominus, aut basis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis. vnum est ex nominibus Dei quod interpres aliquando posuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Aegyptus, Angustię siue tribulationes. Hebraicè, Misraim.
Aeneas, Laudatus.
Aethiopia Græcè, ardorem significat: Hebraicè Cus dicitur, idest nigredo vel nigra.
Agabus, Locusta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Festiuus.
Ahod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, siue irritatio.
Allelu-Ia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus lambens,
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides, siue veritas.
Amasai, per aleph, Fortis vel robustus.
Amasai, per ain, populi munus.
Amelech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum sit,
Aminadab, Populus spontaneus.
Ammon, Populus eius.
Ammon, Fidelis, aut verax.
Amorrhęi, Amari, Rebelles.
Amos. per aleph, Fortis, Pater Isaiæ.
Amos, per ain, Oneratus. vnus ex duodecim Prophetis.
Amri, per Aleph, Amarus, Vel loquens.
Amri, per ain. Manipulus Vel dominium. Princeps militiæ Israëliticę.
Anania, Nubes Domini.
Anathoth, Responsiones, siue cantica.
Andreas, Fortissimus.
Anna, Gratiosa, siue misericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraicè Pul dicitur, idest, casus vel ruina, Isaiæ 66. f. 34.
Aphrica, Nahum. 3.b.9. Put. Crassa, siue pinguis.
Apostolus, Missus, legatus.
Arabes. Vespertini. 2. Par. 26.a.2.
Arabes, Psal. 71.c.15. Hebraicè Saba, idest, conuersio.
Aram, Celsitudo, sublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, quatuor.
Archi triclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Arenna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, siue maledictio.
Asaph, Congregans.
Aser, per samech, Vinctus. Filius Caath.
Aser per sin, Beatitudo, siue fœlicitas, Filius Iacob.
Assuerus, Princeps & caput.
Assur, Insidians, siue beatus.
Astaroth, Greges, siue diuitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athena, siue cumulo.
Attalia, Augens, vel nutriens.
Aua, Iniquitas.
Aza, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adiutor.
Azôtus, Hebraicè, Asdod, Deprædatio.

B

BAal, Idôlum, aut dominans.
Baal, Osee 10. d. 14. Arbel legendum, idest pugnauit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confusio, commistio.
Bala, Inueterata, Turbata, ancilla Rachel, per he in fine ה.
Bala, Deglutiens, destruens, Vrbs, per ain in fine ע.
Balaam, Vetustas populi.
Baac, Destruens.
Banaias, Filius domini.

Barac, Fulgur.
Barachias, benedicens Dominum.
Bar-iona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius consolationis.
Barsabas, Filius conuersionis.
Barthimęus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius suspendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Batus, Mensura liquidorum.
Beelphegor, Idôlum hiatus.
Beel-zebub, Idôlum muscæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
Bel, Vetustus.
Bela, Deglutiens, Destruens.
Belial, Peruersus, Absque iugo.
ben-ennon, Filius diuitiarum suarum.
ben-iamin, Filius dexteræ.
ben-oni, Filius doloris mei.
bera, Puteus.
beresith, In principio. Sic vocatur, primus liber Legis.
bersabee, Puteus iuramenti.
beth-abar, Domus transitus.
beth-ania, Domus obedientiæ vel afflictionis
beth-auen, Domus vanitatis.
beth-dagon, Domus frumenti.
beth-el, Domus Dei.
bether, Diuisio.
beth-lêhem, Domus panis.
beth-phage, Domus oris vallium.
beth-phogor, Domus hiatus.
beth-sabee, Domus iuramenti. Ciuitas
bethsaida, Domus frugum
beth-sames, Domus solis.
bethul, Virgo.
bezec, Fulgur.
boanerges, vel iuxta S.Hieronymum, banereem, Filij tonitrui.
booz, In fortitudine.
borith, Herba in qua est acrimonia saponis.
bosor, Munitio.
bosra, Idem.

C

Caath, Congregatio, Obtusio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Possessio, possessus.
Caleb, quasi cor.
Cana, Zelus, Aemulatio.
Cananæus, Id est, ex Cana vico Galilææ.
Capharnaum, Ager pœnitentiæ.
Cappadoces, Hebraicè Caphthorim, idest, sphærula.
Cariath-iarim, Ciuitas syluarum.
Cariat-sepher, Ciuitas literarum.
Carmel, Cognitio circumcisionis, vel Agnus circumcisus.
Carthaginenses, Hebraicè Tharsis, idest Contemplatio gaudij.
Cedar, nigredo, tristitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, Denigratus, Tristis.
Cephas, Petrus à petra. Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chareas, Lętus.
Chaldæa: Hebraicè Chasdim, idest, Quasi dæmones.
Cham, Calidus; Calor.
Chanaan, Mercator, Negociator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quasi magister.
Chodcod, Iaspis.
Chorręi, Furores.
Christus, vnctus.
Chus, Aethiops.
Cin, Possessio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cælesyria, Curua Syria.
Colossenses, Supplicio affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Caluus, Caluitium, per beth in fine.
Core, per aleph in fine, Vocans, Legens 1. Paral. 9. c. 19.
Corozaim, Hic est mysterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, Quasi miser.

D

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damascus, Sanguinis succus.
Damascus. 1. Re. 16. b. similitudo incendij. Heb. Dumeset.
Dan, Indicans, siue iudicium.
Daniel, Iudicium Dei.
Darius, Requirens.
Darmascus, Generationis proturatio.
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum. s. regio.
Diabolus, Criminator, Calumniator.
Diabolus, Habacuc. 3. a. 4. Hebraicè Reseph, id est, Volucris, Flamma.
Dibre-haiamin, Verba dierum.
Dydimus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel indicans.
Dionysius, Diuinitus stillatus.
Dithalassum, Duo maria.
Doeg, Solicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel habitatio.

E

Ebal, Aeternus vetustatis.
Ecclesiastes, Concionator.
Eden, Voluptas, Deliciæ.
Edom, rufus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elehanan, Dei gratia siue misericordia.
Eliacin, Dei resurrectio.
Elias. Deus Dominus.
Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elizabeth, Deus iuramenti.
Elisæus, Dei salus, Deus saluans.
Elle-haddebarim, Hęc sunt verba. Sic incipit quintus liber legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiscum Deus.
Emmaus, Timens consilium.
Enac, Gigas, Torques.
Encænia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel vir.
Ephraim, Frugifer, Crescens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, idest puluerulenta, siue plumbea. 2. Re. 13. b. 7.
Ephrata, Vbertas, siue Frugifera.
Ephron, Puluis.
Esau, Faciens, Operans.
Esdras, Adiutor, Atrium,
Esther, Occulta, Abscondita.

Ean, Anus eorum.
Esbam. Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

Galaad, Abiectio.
Gabaa, Collis.
Gabriel, vir Deus, aut Dei.
Gad, Fælix, Accinctus.
Gadgad, Fælicitas fælicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Aceruus testimonij.
Galatæ. Lactantes:
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præcisio.
Gazophylacium, vbi thesauri templi seruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis tristitiæ.
Gehennom, Vallis contristans.
Gelboe, Reuolutio inuestigationis.
Gersom, Aduena ibi.
Gerson, Exilium eius.
Giblij, Termini.
Gibon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, Transmigratio.
Gomor, Genus mensuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
Græci, Habraicè, Ieuanim, idest, deceptores.

H

Habacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Hiram, Destructus.
Hauoth-iair, Oppida illuminatianis.
Hebal, Aceruus vetustatis.
Heber, Socius, Particeps, per heth, in principio.
Heber, per ain, Transitus.
Hebræus, Transiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè, dicitur On, idest, dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, destructio.
Hesron, Sagitta exultationis.
Heua, Viua, Viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Desertum.
Horma, Destructio.
Hur, Libertas.
Hus, Consilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

Iabel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per sin, in fine.
Iabes, Tristitia, per sade, in fine.
Iacob Supplantator.
Iahel, Ascendens, Damula.
Iahiel, Viuit Deus.
Iairus, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel dexter.
Iapheth, Dilatatus.
Iason, Sanans.
Iauan, Decipiens.
Ichabod, Vbi gloria, Væ gloriæ.
Idumæa, Rufa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipse, Existens
Iehus, Tinea corrosus, per sin.
Iehus. 1. Par. 8. b. 10. Consilians, per sade.
Iemini, Dextera, vel dexter.
Iephte, Aperiens,
Ierameel, Misericordia Domini.
Ieremias, Celsitudo Domini.
Iericho, Luna, Mensis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ieroboam, Impugnans populum.
Ierosolyma, Visio pacis, Visio perfecta.
Ierusalem. Idem.
Iesse, Eris, Existens.
Iesboe, Est vacuus.
Iesus, Hebraicè Ieosua, Dominus saluator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Auscultatio Domini.
Iezrabel, Semen Dei.
Indus, id est, de India. Hebraicè dicitur Hodu, idest, Laudatio.
India Iob. 28 c. 13. Hebraicè Ophir, id est, cinis.
Ioab, Paternitas, Habens patrem.
Ioachaz, Domini apprehensio.
Ioachaz. 2. Par. 34 b. 8. Apprehendens.
Ioachim, Domini præparatio.
Ioacim, Domini resurrectio.
Ioas, Diffidens Desperans.
Ioas, Domini ignis. 4 Reg. 11. d. 21. Heb. Iehoas
Ioas. 1. Par. 7. b. 8. & 27 d. 28. Tinea corrosus. Per ain.
Iob. Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratiosus, Pius, Misericors.
Iohannes, Idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donum. Filius Saul.
Ioram, Excelsus.
Iordanus, Fluuius Iudicij.
Iosaphat, Dominus, iudex.
Ioseph, Augmentum.
Ioseph, Psal. 80. a. 2. Domini augmentum Heb. Iehoseph.
Iosias, ignis Domini.
Iosue, Dominus saluator.
Isaac, Risus.
Isai, Munus. aut Ens.
Isai. 1: Par. 2. b. 13. Vir meus.
Isaias, Domini salus.
Isboseth, Vir confusionis.
Iscariotes, Vir occisionis.
Ismahel, Exauditio Dei.
Israël, Præualens Deo.
Issachar, Est merces, præmium.
Ithamar, Insula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginosus.

L

Laban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura,
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi; Maxilla.
Leui, Lex.

S

Saaph, Cogitans.
Saba, per sin, Conuersio, Captiuitas.
Saba, Per samech, Circuitio.
Sabaoth, Exercitus in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabathismus, Requies, cessatio.
Sabbathum, Idem.
Sadducai. Iusti.
Sadoc, Iustus.
Sale, Missio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanasar, Pax ligata.
Salmon, Pacificus.
Salomon, Pacificus.
Salomith, Idem. f.g.
Salphaad, Vmbra formidinis.
Samaria, Custodia, Adamas.
Samson, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel positus à Deo.
Saphan, Hericius, Cuniculus.
Saphad, Iudicans.
Sara, per he in fine Domina, Vxor Abraha.
Sara, per heth in fine Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sarepths, Angustia buccella.
Saron, siue Sarona, Planities.
Satan, Aduersarius.
Saul, Postulatus, Commodatus.
Saul. 1. Regum. 9. a. 2. Hebraicè Sual. Vulpes.
Scenopegia, Festum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.
Sedecias, Iustus Domini.
Segor, Paruus.
Sehon, Eradicatio.
Sela, Dissoluens. filius Iuda.
Sellum, Pacificus.
Sellum, Manens.
Sem, Nomen, Fama, Positus.
Semei, Obediens,
Semei. 1. Par. 2. d. 28. Nomen meum.
Sennacherib, Rubus destructionis.
Seon, Sonitus.
Sepharuaim, Libri, vel Scriba.
Sephora, Pulchra, aut tuba. Exod. 1. c. 15. per sin.
Sephora, Exod. 2. d. 21. Auis. Passer, Vxor Mosis.
Seth, Positus.
Setim, Expansiones.
Siba, Exercitus, Militia.
Sibboleth, Onus.
Sicera, Ebrietas.
Sichem, Humerus.
Sihor, Niger, Turbidus, Nilus.
Siloe, Missus, Mittens.
Simeon, Audiens, Exauditio.
Simon, Obediens.
Sin, Rubus, Exod. 16. a 1. per samech.
Sin, per sade, Arma, Scutum.
Sion, Aceruus. 2. Reg. 5. b. 7.
Sion, Deut. 4. g. 48. Strepitus.
Sisara, Hirundinem videns.
Sodoma, Secretum eorum.
Somer, Custos.
Sophtim, Iudices.
Sorec, vinea.
Stephanus, Coronatus.
Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
Sunamitis, Dormiens.
Susanna, Lilium, Rosa.

T

Tarsus, Alata, Pennata.
Thabor, Electio, Puritas.
Thaddæus, Laudans.
Thamar, Palma, Dactylus.
Thare, Odorans, Spirans.
Tharsis, Contemplatio gaudij.
Thau, Signum.
Thecua, Spes, Funiculus.
Teraphim, simulachra.
Thomas, Abyssus, Geminus.
Tophet, Tympanum, Seductio.
Timeus, Cæcus, Cæcitas.
Timotheus, Honor Dei.
Titus, Honorabilis.
Tobias, Bonus Dominus.
Tubalcain, Mundana possessio.
Tirij, Hebraicè Sorim, id est, Tribulantes.

V

Vaicra. Et vocauit, liber Leuitici.
Vaiedabber. Et locutus est. Liber Numerorum.
Vasthi, Potans, Bibens.
Veelle semoth. Et hæc sunt nomina. Secundus liber legis, qui Exodus Græcè vocatur.
Vr, Ignis
Vrias, Ignis Domini.

Z

Zabad, Dos Dotatus.
Zabdi, Idem.
Zabulon, Habitaculum.
Zacchæus, Purus.
Zacharias, Memoria Domini.
Zambri, Cantans.
Zara, Oriens.
Zebedæus, Dos, Dotatus.
Zebee, Victima.
Zelotes, Aemulator.
Zelpha, Distillatio oris.
Zorobabel, Alienus à confusione.

INDEX

INDEX RERVM
ET SENTENTIARVM
Veteris, ac Noui Testamenti.

In quo aduertendum multas dictiones quæ in initio vocali leni scribi solent, hic ab aspirata incipi, & ediuer iuxta verani orthographiam. Præterea quæ in generalioribus poni solent, hic in specialioribus tantùm suimus, vt quòd in dictione Christus poni solet, Christus paralyticum sanat, id nunc in dictione Paraly cus inuenies: & ita in similibus. Sunt etiam exactè obseruandæ diphthongi, æ & œ, vt scias quo quam dictionem loco quærere oporteat: vt ærugo, fœcundus, fœlicitas, hœdus, mœchus.

de.

B

Concu-

E

F

N

H

I

L

M

N

O

P

Q

R

S

San-

T

Tribu-

Z

Indicis locorum citabilium, Ex Veteri ac Nouo Testamento,

F I N I S.

INDEX EPISTOLARVM ET EVANGELIORVM,

QVAE E VETERI, AC NOVO TESTAMENTO excerptæ in templis, ſecundùm vſum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Dominicis, & alijs feſtis diebus per annum leguntur ad inſtitutionem fidelium.

IN QVO PRIMVM, ID EST OBSERVANDVM, NOS tam perſpicuè demonſtraſſe quibus ex fontibus reperiri poßint, vt nihil iam ſuperſit in Biblijs, quod lectoris ſtudium remoretur.

NAM QVI PRIMVM PRAEFIXVS EST NVMERVS, LIBRVM Significat: ſequens, caput: tertius verſum declarat, ex quo Epiſtola, vel Euangelium ſumat initium: quartus eiuſdem finem & quæ ſententia ſubſequatur: quintus folium ex quo ſit potiſſimùm requirendum loco: vt quàm facillimè colligi poſſit, nihil prætermiſſum eſſe, quod ad operis ornatum, & Lectoris commodum attineret.

FERIA TERTIA.

Epist. Factus est sermo Domini ad Eliam 3.reg.17.nu.8.a, vsque ad nu.17.c, Factum est autem. 217
Euang. Locutus est Iesus ad turbas & discipulos suos. Super cath. Mat.23 nu.1.a, vsque ad nu.13.b, Væ autem vobis 648

FERIA QVARTA

Epist. Domine Deus rex omnipotens. Esther.13.num.9.c, vsque ad 18.d, Omnis quoque 340
Euang. Ascendens Iesus Ierosolymam, assumpsit duodecim discipulos. Mat.20.17.b, vsque ad nu.29.d, Egredientibus. 646

FERIA QVINTA

Epist. Maledictus homo qui confidit. Ier.17.nu.5.a, vsque ad num. 11.b, perdix fouit 496
Euang. Homo quidam erat diues, &c. Lu.16.nu.10.c, vsq; ad finem capitis 683

FERIA SEXTA

Epist. Dixit Ioseph fratribus. Gen.37.num.6.a, vsque ad num. 23.e, Confestim igitur 25
Euang. Homo quidam erat paterfa. Mat.21.nu.33.d, vsque ad finē capitis 647

SABBATHO

Epist. Dixit Rebecca filio suo Iacob. Gene.27.num.5.a, vsque ad nu. 40.f, viues in gladio 18
Euang. Homo quidam habuit duos filios. Luc.15.nu.11.e, vsque ad finem capitis 682

DOMINICA TERTIA Quadragesimæ.

Epist. Estote imitatores mei. Ephes.5.nu.1.a, vsque ad nu.9.c, probantes 752
Euang. Erat Iesus eiiciens dæmonium. Luc.11 num.14.b, vsque ad num.29.d, Turbis autem 679

FERIA SECVNDA.

Epist. Naaman Princeps militiæ. 4.reg.5.nu.1.a, vsque ad nu.15.d e, Obsecro itaque 225
Euang. Dixerunt Pharisæi ad Iesum: Quāta audiuimus facta in Capharnaum. Lu.4.nu.23.d, vsque ad nu.31.e, Et descendit 678

FERIA TERTIA.

Epist. Mulier quadam clamabat. 4.reg.4.nu.1.a, vsque ad nu.8.b, Facta est. 224
Euang. Si peccauerit in te frater tuus. Matt.18.nu.15.b, vsque ad nu.23.c, Ideo assimilatus 645

FERIA QVARTA

Epist. Honora patrem tuum, & matrem tuam. Exo.20.nu.15.b, vsque ad nu.25.d, veniam ad te. 52
Euang. Accesserunt ad Iesum. Mat.15.num.1.a, vsque ad num. 21.e, Et egressus. 642

FERIA QVINTA

Epist. Factum est verbum Domini ad me, dicens, Sta. Ier.7. numer. 1.a, vsque ad nu 8.b. Ecce vos confiditis 490
Euang. Surgens Iesus de synagoga. Luc.4.nu.38.f, vsque ad finem capitis. 678

FERIA SEXTA

Epist. Conuenerunt filij Israel aduersus Moysen & Aaron Nu. 20. nu.2.a, vsque ad num.14.g, Misit interea. 96
Euang. Venit Iesus in ciuitatem Samariæ. Ioh.4.nu.4.a, vsq; ad nu. 44.f. Post duos dies. 693

SABBATHO

Epist. Erat vir in Babylone, & nomen eius Ioacim. Dan.13.a, vsque ad nu.63.g, Helcias autem 5[illegible]
Euang. Perrexit Iesus in montem Oliueti. Ioh.8.nu.1.a, vsq; ad nu. 12.b, Iterum ergo. 6[illegible]

DOMINICA QVARTA. Quadragesimæ.

Epist. Scriptum est enim. Gal.4.num.22.c, vsque ad finem cap. 74[illegible]
Euang. Abijt Iesus trans mare Galilææ. Iohann.6.nu.1.a, vsque ad nu.16.b, Vt autem 65[illegible]

FERIA SECVNDA.

Epist. Venerunt duæ mulieres. 3.reg.3.nu.16.d, vsque ad fi.ca. 20[illegible]
Euang. propè erat Pascha. Ioh.2.nu.13.b, vsque ad fin.capi. 69[illegible]

FERIA TERTIA.

Epist. Vade, descende de monte, Exo.32.nu.7.b, vsque ad num. 1[illegible] d, Et reuersus est 6[illegible]
Euang. Iam die festo mediante. Iohan.7.num 14.b, vsque ad nu.3[illegible] e, & dicebant, Christus. 69[illegible]

FERIA QVARTA.

Epist. Sanctificabo nomen meum. Ezech.36 .nu.23.e, vsque ad nu. 29.f. Et saluabo vos. 54
Item epist. Lauamini, mundi estote. Isa.1.num.16.d, vsque ad num. 20.d, Quòd si nolueritis 46[illegible]
Euang. Præteriens Iesus. Iohan.9.num.1.a, vsque ad nu.36.g. Et dixit ei Iesus. 69[illegible]

FERIA QVINTA.

Epist. Venit mulier Sunamitis ad Elisæum. 4.reg.4.nu.25.d, vsque ad num.38.f, Erat autem fames. 22
Euang. Ibat Iesus in ciuitatem, quæ vocatur Naim. Luc.7.num.11 b, vsque ad nu.17.c, Et exijt hic sermo 67

FERIA SEXTA

Epist. Aegrotabat filius mulieris. 3.reg.17.num.17.c, vsque ad finem capitis. 21[illegible]
Euang. Erat quidam languens Lazarus à Bethania. Iohan.11.nu. 1 a, vsque ad num.46.f, Quidam autem ex ipsis 69[illegible]

SABBATHO

Epist. In tempore placito exaudiui te. Isa.49.num.8.c, vsque ad nu. 16.e, Ecce in manibus 47[illegible]
Euang. Ego sum lux mundi. Ioh.8.num.12, b, vsque ad num. 21 e, Dixit ergo iterum 69[illegible]

DOMINICA PASSIONIS.

Epist. Christus assistens Pontifex. Hebr.9.nu.11.b, vsque ad num 16.c, Vbi enim testamentum 76[illegible]
Euang. Quis ex vobis arguet me de peccatò: Iohan.8.nu.46.f, vsq; ad finem capitis. 69[illegible]

FERIA SECVNDA:

Epist. Factum est verbum Domini ad Ionam. Ionæ 3.nu.1.a, vsque ad finem capitis 580
Euang. Miserunt principes & Pharisæi ministros. Ioh.7.num.32.e, vsque ad nu.39.f, nondum enim erat 696

FERIA TERTIA.

Epist. Congregati sunt Babylonij ad regem, & dixerunt: Trade nobis. Dan.num.27.e, vsque ad finem capitis. 56[illegible]
Euang. Ambulabat Iesus in Galilæam. non enim. Iohan.7.nu.1.a, vsque ad nu.14.b, Iam autem die. 696

FE

DO-

D O M I N I C A X V I.
Post Pentecosten.

D O M I N I C A X V I I.
Post Pentecosten.

F E R I A Q V A R T A
Quat. tempo. Septemb.

F E R I A S E X T A
Quat. temp. Septemb.

S A B B A T H O
Quat. tempo. Septemb.

D O M I N I C A X V I I I.
Post Pentecosten.

D O M I N I C A X I X.
Post Pentecosten.

D O M I N I C A X X.
Post Pentecosten.

D O M I N I C A X X I.
Post Pentecosten.

D O M I N I C A X X I I.
Post Pentecosten.

D O M I N I C A X X I I I.
Post Pentecosten.

Si Dominicae post Pent. fuerint plures xxiiij. post xxiij. Dominicam, sumuntur Epistola, & Euangelium Dominicae vj. post Epiphaniam.
Si fuerint xxvj. in Dominica xxiiij. dicuntur Epistola, & Euangelium Dominicae v. post Epiph. Et in xxv. legũtur Epistola, & Euangelium Dominicę vj.
Si fuerint xxvij. in Dominica xxiiij. dicuntur Epistola, & Euangelium Dominicae iiij. post Epipha. in xxv. Dominicae v. Et in xxvj. Dominicae vj.
Si fuerint xxviij. in Dominica xxiiij. dicũtur Epistola, & Euang. Dominicae iij. post Epiph. in xxv. Dominicae iiij. In xxvj. Dominicae v. In Dominica xxvij. Dominicae vj. Et vltimo loco semper dicuntur Epist. & Euange. Dominicae xxiiij. post Pente.

D O M I N I C A X X I I I I.
Post Pentecosten.

PROPRIVM SANCTORVM.

In festo S.Ioseph confess.

Epist.Dilectus Deo.Eccl.45.nu.1.a,vsq; ad n.6.a, Docere Iacob. 456
Euan. Cùm esses desponsata mater Iesu.Matt.1.nu.18.c,vsque ad 22.d,Hoc autem. 633

S.Benedicti Abbatis.

Epist. Dilectus Deo, & hominibus.Eccl.45.nu.1.a,vsque ad nu. 6.a, Docere Iacob. 456
Euang.Ecce nos reliquimus omnia.Mat.19.nu.27.d,vsque ad nu.30.d,Multi autem. 645

In festo Annunciationis B.Mariæ.

Epist.Locutus est Dominus ad Achaz, dicens:Pete tibi.Isa.7.nu. 10.b,vsque ad nu 16.c,Quia ante quàm. 462
Euang.Missus est angelus Gabriel.Lu.1.nu.26.c,vsque ad nu. 39.d, Et discessit. 669

APRILIS FESTA.

In festo S. Leonis papæ.

Epist. Ecce sacerdos magnus: Quęre in communi confess. pontif. vt infrà
Euang.Venit Iesus in partes Cæsareæ.Mat.16.nu.13.b, vsque ad nume.20.c,Tunc præcepit 643

SS.Tiburtij, Valeriani & Maximi martyr. Extra tempus Pasch.

Epist. Iustorum animæ in manu Dei sunt.Sap.3.nu.1.a, vsque ad nu.9 b,Qui confidunt. 428
Euang. Cùm audieritis prælia,Luc.21.nu.9.b vsque ad nu.19.d, Cù autem videritis 686

Alia post Pasch.

Epist.Stabunt iusti in magna constantia.Sap.5.nu.1.a, vsque ad num. 6.a,Ergo errauimus. 429
Euang.Ego sum vitis, & Pater.Ioh.15.nu.1.a,vsque ad num.8.b,In hoc clarificatus 702

S.Aniceti Papæ & Marty.

Epist. Stabunt iusti in magna constantia.Sap.5.nu.1.a, vsque ad nu. 6.a,Ergo errauimus 429
Euang. Amen amen dico vobis,quia plorabitis Iohan.16.nu.20.c,vsque ad nu.23.d,Et in illo. 703

SS.Sotheris, & Gaij marty.

Epist. Post hęc ego Iohannes audiui vocem.Apoc.19.num.1.a,vsque ad nu.10.b,Et dixit mihi,Hęc verba 791
Euang. Ego sum vitis, & vos palmites.Ioh.15,num.5.a,vsque ad nu. 12.b,Hoc est præceptum. 702

S.Georgij marty.

Epist.Memor esto.2.Tim.2.nu.8.a,vsque ad nu.12.b, & a cap.3. nu.10.a,vsque ad nu.13.c,Mulei autem 763
Euang.Ego sum vitis vera, & Pater.Ioh.15.nu.1.a,vsque ad nu.8.b, In hoc clarificatus 702

In festo S.Marci Euang.

Epist. Similitudo vultus quatuor animalium.Ezech.1.nu.10.c, vsque ad nu.15.d, Cumq; aspicerem. 526
Euang.Designauit Dominus & alios septuaginta.Luc.10.nu.1.a,vsq; ad nu.10.b, In quacunque 778

SS. Cleti, & Marcellini pontifi. & marty.

Epist. Benedictus Deus, & pater Domini nostri.1.Pet.1.nu.3.a, vsq; ad nu.8.b,quem cùm non videritis. 775
Euang.Ego sum vitis, & vos palmites.Ioh.15.num.5.a,vsque ad nu. 12 b,Hoc est præceptum 702

S.Vitalis martyris.

Epist.Stabunt iusti in magna constantia.Sap.5.nu.1.a,vsque ad num. 6.a,Ergo errauimus 429
Euang.Ego sum vitis, & pater meus.Iohan.15.nu.1.a,vsque ad nu. 8.b,In hoc clarificatus. 702

MAII FESTA.

SS.Apostolorum Philippi, & Iacobi.

Epist.Stabunt iusti in magna constantia.Sap.5. nu.1.a, vsque ad nu.6.a,Ergo errauimus. 429
Euang.Non turbetur cor vestrum. Creditis.Ioh.14.nu.1.a, vsque ad num.13.b,Vt glorificetur 702

S.Athanasij episcopi & confess.

Epist. Non nosmetipsos prædicamus.2.Cor 4.nu.5.a,vsq; ad nu. 15.d,Omnia enim 741
Euang. Cùm persequentur vos in ciuitate ista.Matt.10 nu.23.c,vsq; ad nu 29.d, Nonne duo 639

In festo Inuentionis S.Crucis.

Epist.Hoc enim sentite in vobis.Philip.2.nu.5.a,vsque ad nu.12.b, Itaque charissimi. 753
Euan Erat homo ex Pharisæis Nicodemus nomine.Iohan.3.nu.1.a, vsque ad nu.16,b, Sic enim. 695

S.Monicæ viduæ.

Epist. Viduas honora.1.Tim.5.num.3.a,vsque ad nu.11.b, Adolescentiores autem. 761
Euang. Ibat Iesus in ciuitatem quæ vocatur Naim.Luc.7.nu.11.b,vsque ad nu.17.c,Et exijt. 675

In festo S. Iohannis ante portam Latinam.

Epist.Stabunt iusti in magna constantia.Sap.5.nu.1.a,vsque ad nu.6.a,Ergo errauimus. 429
Euang. Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi.Matth.20.nu.20.c vsque ad nu.24.c.Et audientes. 646

In Apparitione S.Michaelis Archangeli.

Epist.Significauit Deus. Apoc.1.nu.1.a,vsque ad nu.6.b,Et fecit. 783
Euang. Quis putas maior est in regno.Mat.18.num.1.a,vsque ad nu. 11.b.Venit enim 644

In festo sancti Gregorij Nazianzeni episc. & confes.

Epist. Iustus cor suum tradet.Eccl.39.nu.6.a,vsque ad num.15.b, Si permanserit 453
Euang. Vos estis sal terrę.Mat.5.nu.13.b,vsque ad nume.20.c,Dico enim 625

SS.Gordiani & Epimachi marty.

Epist.Post hæc ego Iohannes.Apo.19.nu.1.a,vsque ad nu.10 b,Et cecidit. 791
Euang.Ego sum vitis, & vos palmites.Ioh 15.nu.5.a,vsque ad num. 12.b,Hoc est pręceptum 702

SS. Nerei & Archilei atque Pancratij martyr.

Epist Stabunt iusti in magna constantia. Sap.5.nu.1.a, vsque ad nu.6.a,Ergo errauimus 429
Euang. Amen amen dico vobis,quia plorabitis.Ioh.16.nu.20.c, vsq; ad num.23.d,Et in illo. 703

S. Bonifacij mar.

Epist.Stabunt iusti in magna constantia. Sap.5.num.1.a, vsque ad nu. 6.a, Ergo errauimus. 429
Euan. Ego sum vitis vera, & Pater.Ioh.15.nu.1.a vsque ad num 8.b, In hoc clarificatus 702

S.Pudentianę virg.

Epist. Qui gloriatur, in Domino. 2. Cor. 10. nu. 17. d, vsque ad cap. 11. nu. 3. a, Timeo autem 746
Euang. Simile est regnum cælorum decem virginibus. Matt. 25. nu. 1. a, vsque ad num. 14. b, Sicut enim. 649

S. Vrbani papæ & mart.

Epist. Benedictus Deus & pater Domini nostri. 2. Cor. 1. n. 3. a, 1. vsque ad nu. 8, b, Non enim. 742
Euang. Homo quidam peregrè. Matt. 25. nu. 14. d, vsque ad nu. 28. d, Amen dico. 644

S. Eleutherij papæ & mar.

Epist. Beatus vir qui suffert. Iac. 1. nu. 12. b, vsque ad num. 19. e, Scitis fratres. 772
Euang. Siquis venit ad me. Luc. 14. nu. 26. e, vsque ad num. 34. g, Bonum est. 682

S. Iohannis papæ & martyr.

Epist. Benedictus Deus & pater Domini nostri. 2. Cor. 1. nu. 3. a, vsq; nu. 8. b, Non enim. 742
Euang. Siquis vult venire post me. Matt. 16. nu. 24. d, vsque ad nume. 28. d, Amen dico 644

S. Felicis papæ & mart.

Epist. Beatus vir qui suffert. Iaco. 1. nu. 12. b, vsque ad num. 19. e, Scitis fratres 772
Euang. Siquis venit ad me. Luc. 14. num. 26. e, vsque ad nu. 34. g, Bonum est. 682

S. Petronillæ uirginis.

Epist. De virginis præceptum Domini. 1. Cor. 7. numer. 25. e, vsque ad nume. 34. f, Quæ autem nupta. 737
Euang. Simile est regnum cælorum thesauro abscondito. Matt. 13. nu. 44. f, vsque ad nu. 53. g, Et factum. 641

IVNII FESTA.

SS. mar. Marcellini, Petri, atque Erasmi.

Epist. Non sunt condigna passiones. Rom. 8. nu. 18. d, vsque ad 24. d, Spe enim facti 730
Euang. Cùm audieritis prælia. Luc. 21. nu. 9. b. vsque ad nu. 19. d, Cùm autem videritis. 686

SS. Primi & Feliciani mart.

Epist. Iusti autem in perpetuum vinent. Sap. 5 nu. 16. e, vsque ad nu. 21. d. Acuet autem 429
Euang. Confitebor tibi pater. Matth 11. nu. 25. d, vsque ad finem capitis. 640

In festo S. Barnabæ Apostoli.

Epist. Multus numerus credentium. Actu. 11. numer. 21. c, vsque ad numer. 27. d, & capit. 13. numer. 1. a, vsque ad nu. 4. a, ipsi quidem. 714
Euang. Hoc est præceptum meum, Iohan. 15. nu. 12. b, vsque ad nu. 17 e, Hæc mando vobis. 702

SS. Basilidis, Cyrini, Naboris, & Nazarij martyr.

Epist Rememoramini pristinos dies. Heb. 10. num. 32. f, vsque ad nu. 39 g, Quod subtraxerint. 77
Euang. Sedente Iesu super montem Oliueti. Matt. 24. nu. 3. a. vsque ad nu. 14. b, Et prædicabitur. 64

S. Basilij episcopi & confess.

Epist. Testificor coram Deo & Christo, 2. Tim, 4. nu. 1. a, vsque ad nu. 9. b, Festina ad me 66
Euang. Siquis venit ad me, & non odit. Luc. 14. nu. 26 e, vsque ad nu. 34. g, Bonum est. 68

SS. Viti, Modesti, atque Crescentiæ mar.

Epist. Iustificati ex fide, rom 5. nu. 1. a, vsque ad nu. 6. b, Vt quid, 729
Euang. Qui vos audit, me audit. Lu. 10. nu. 16. c, vsque ad nu. 21. e, In ipsa hora 678

SS. Marci, & Marcelliani mart.

Epist. Iustorum animæ in manu Dei. Sap. 3. nu. 1. a, vsque ad num. 9. b, Qui confidunt. 428
Euang. Væ vobis, qui ædificatis. Luc. 11. nu. 47. f, vsque ad num. 52. g, Væ vobis. 680

SS. Geruasij, & Protasij mar.

Epist. Communicantes Christi passionibus. 1. Pet. 4. nu. 13. c, vsque ad finem capitis 776
Euang. Descendens Iesus de monte. Luc. 6. nu. 17. c, vsque ad nu. 24. d, Secundum hæc faciebant 674

S. Siluerij papæ & marty.

Epist. Memores estote verborum. Iudæ. nu. 17. c, vsque ad nu. 22. d, Et hoc quidem 782
Euang Si quis venit ad me, & non odit. Luc. 14. num. 26. e, vsque ad nu. 34. g, Bonum est. 682

S. Paulini episcopi & confess.

Epist Scitis gratiam Domini nostri, 2. Cor. 8. nu 9. b, vsque ad nu. 16. e, Gratias autem. 745
Euang. Nolite timere pusillus grex. Lu. 12. nu. 32. d, vsque ad nu. 35. e, Sint lumbi 680

In vigilia Nati. S. Iohannis Baptistæ.

Epist. Hæc dicit Dominus, Audite insulæ. Isa. 49. nu. 1. a, vsque ad nu. 8. e, Hæc dicit Dominus 439
Euang. Elisabet impletum est tempus pariendi. Luc. 1. nu. 57. f, usque ad nu. 69. Et erexit 669

SS. mart. Iohannis & Pauli.

Epist Hi sunt uiri misericordiæ. Eccl. 44. nu. 10. b, vsque ad nu. 16. c, Henoc placuit Deo 456
Euang. Attendite à fermento Pharisæorum. Lu. 12. num. 1. a, usque ad nu. 10. b, Et omnis. 680

S. Leonis papæ & marty.

Epist. Plures facti sunt sacerdotes. Heb. 7. nu. 23. d, usque ad nu. 28. d, Lex enim. 769
Euang. Vigilate, quia nescitis qua hora. Matt. 24. num. 24. d, usque ad nu. 48. d. Si autem 649

In vigilia apostolorum Petri, & Pauli.

Epist. Petrus, & Iohannes ascendebant in templum. act. 3. nu. 1. a, usque ad nu. 11. b, Cùm tenerent. 708
Euang. Simon Iohannis diligis me plus his? Ioh. 21. nu. 15. e, usque ad nu. 20. d, Et cùm hoc 706

In festo apostolorum Petri & Pauli.

Epist. Misit Herodes rex manus ut affligeret, Act. 12. nu. 1. usque ad nu. 12. Considerans q; 714

Euang. Venit Iesus in partes Cæsareę.Matt.16.nu.13.b,vsque ad nu. 20.c,Tunc pręcepit 623

In Commemoratione S. Pauli apostoli.

Epist. Notum vobis facio euangelium.Galat.1.nu.11.b, vsque ad nu. 21.d,Deinde veni 747

Euang. Ecce ego mitto vos sicut oues.Mat.10.nu.16.b,vsque ad nu. 23.c.Cimautem 639

IVLII FESTA.

In oct.S. Iohannis Baptistæ dicitur sicut in die, vt suprà.

In festo Visitationis B. Mariæ Virginis.

EPist. Ecce iste venit saliens in montibus.Cant.2.nu.8.b, vsq; ad nu.15.d,Capite nobis 426

Euang.Exurgens Maria abijt in montana.Luc.1.nu.39.d,vsq: ad nu. 48.e,Quia respexit. 669

Infra octa.Apostolorum Petri,& Pauli.

Epist.Per manus Apostolorum fiebant signa.Act.2.nu.43.f 708

Euang.Ecce nos reliquimus omnia.Matth.19.nu.27.d,vsque ad num. 30.d,Multi autem 645

In octa.apostolorum Petri,& Pauli.

Epist. Hi sunt viri misericordiæ.Eccl.44.num.10.b, vsque ad nu.16. e.Henoc plæ. 456

Euang.Iussit Iesus discipulos ascendere in nauiculam.Matth.14.nu. 22.c,vsque ad nu.34.d,Et cùm tran. 642

SS. marty. septem fratrum.

Epist. Mulierem fortem.Prouer.31.numer.10.a, vsque ad finem capitis 420

Euang. Loquente Iesu ad turbas,ecce mater eius.Mat.12.nu.46.d,vsque ad finem capitis 640

S. Pij Papæ, & marty.

Epist. Beatus vir qui suffert.Iac.1.nu.12.b,vsque ad num.19.e,Scitis fratres. 772

Euang. Siquis venit ad me.Luc.14.nu.26.e,vsque ad num.34.g,Bonum est. 682

SS.marty.Laboris,& Felicis.

Epist.Iustorum animæ in manu Dei.Sap.3.nu.1.a,vsque ad num.9.b, Qui confidunt. 428

Euang. Cùm audieritis prælia.Luc.21.nu.9.b.vsque ad nu.19.d,Cùm autem videritis. 686

S.Anacleti Papæ & marty.

Epist.Benedictus Deus & pater domini nostri.2.Cor.1.nu.3.a, vsque ad nu.8.b,Non enim 742

Euang. Siquis vult venire post me.Matth.16.nu.24.d, vsque ad nu. 28.d.Amen dico. 644

In festo S.Bonauenturæ Episcopi & confess.

Epist.Testificor coram Deo, & Christo.2.Tim.4.nu.1.a, vsque ad nu. 9.b,Festina ad me. 764

Euang. Homo quidam peregrè proficiscens.Mat.25.nu.14.a, vsque ad nu.24.c,Accedens 649

S. Alexij confessoris.

Epist.Est quæstus magnus.1.Tim.6.nu.6.b,vsque ad numer.12.e, In qua 762

Euang.Ecce nos reliquimus omnia.Matt.19.num.27.d,vsque ad num. 30.d,Multi autem 645

S. Symphorosæ cum septem filijs martyr.

Epist.Sancti per fidem vicerunt regna.Hebr.11.num.33.f, vsque ad nu.40.g,Non acceperunt 771

Euang.Attendite à fermento Pharisæorum.Lu.12.nu.1.a, vsque ad nu.10.b,Et omnis. 680

S. Margaritæ virginis & martyr.

Episto. Confiteor tibi Domine rex.Eccl.51.nume.1.a, vsque ad finem capitis 458

Euang.Simile est regnum cælorum thesauro Mat.13.nu.44.f, vsque ad nu.53.Et factum. 641

S.Praxedis Virginis.

Epist. De virginibus præceptum Domini non habeo,1.Cor.7.num.25. e,vsque ad nu.34.f,Quæ autem nupta 737

Euang.Simile est regnum cælorum thesauro abscondito.Matt.13.num. 44.f,vsque ad nu.53.g,Et factum 641

In festo S.Mariæ Magdalenæ.

Epist. Surgam & circuibo ciuitatem.Can.3.nu.2.a,vsque ad nu.6.b, & ca.8.num.6.b,vsque ad num 8.c,Soror nostra

Euang. Rogabat Iesum quidam Pharisæus Lu.7.num.36.e.vsq; ad finem capitis 675

S.Apollinaris episcopi & marty.

Epist. Seniores qui in vobis sunt,obsecro.1.Pet.5.num.1.a,vsque ad nu.12.d,Per Syluanum 776

Euang. Facta est contentio inter discipulos.Lu.22.nu.24.c, vsque ad nu.31.d,Ait autem Dominus 687

In vigilia S.Iacobi apostoli.

Epist. Benedictio Domini super caput iusti.Eccl.44.nu.25.d, & 45. vsque ad nu.10.b,Et coronauit in virtutis 456

Euang. Hoc est pręceptum meum.Ioh.15.nu.12.b,vsque ad nu.17.c, Hęc mando vobis 702

In festo S.Iacóbi apostoli.

Epist. Puto, quod Deus nos Apostolos.1.Cor.4.nu.9.b,vsque ad nu. 16.c,Rogo ergo 736

Euang.Accessit ad Iesum mater filiorum Zebedæi. Matt.20.nu.20.c, vsque ad nu.24.c.Et audientes 646

S. Pantaleonis marty.

Epist.Memor esto, Dominum Iesum Christum.2.Tim.2.nu.8.b, vsq: ad num.12.b,& a cap 3.nu.10.vsque ad numer.13.c, Multi autem 763

Euang.Nihil opertum quod non reueletur.Mat.10.nu.26.c, vsque ad nu.34.d,Nolite arbitrare 639

SS. Nazarij, Celsi,& Victoris martyrum, & Innocentij Papæ & confess.

Epist.Reddidit Deus iustis mercedem.Sap.10.nu.17.d, vsque ad nu. 21.d,Quoniam sapientia. 432

Euang. Cùm audieritis prælia.Luc.21.nu.9.b,vsque ad nu.19.d,Cùm videritis. 886

S. Marthę uirginis.

Epist. Qui gloriatur,in Domino glorietur.2.Cor.10.nu.17.d,vsque ad cap.11.nu.3.a,Timeo autem 746

Euang. Intrauit Iesus in quoddam castellum.Luc.10.nu.38.g, vsq; ad finem capitis. 679

SS.Abdon & Senen martyr.

Epist. Exhibeamus nosmetipsos.2.Co.6.nu.4.a,vsque ad nu.11.d,Os nostrum. 744

Euang.Videns Iesus turbas ascendit in montem Mat.5.nu.1.a, vsq; ad num.12.a,Sic enim. 635

AVGVSTI FESTA.

In festo S.Petri ad Vincula.

Epist. Misit Herodes rex manus. Act.12.nu.1.a, vsque ad nu. 12.b, Considiransq; 714
Euang. Venit Iesus in partes Cæsareę Philippi, Mat.16.nu.13.b, vsque ad nu.20.c, Tunc pręcepit. 643

S.Stephani Papæ & martyr.

Epist. A Mileto autem Paulus mittens Ephesum.act.20.nu.17.d, vsque ad nu.22.e, Et nunc ecce alligatus 720
Euang. Siquis vult venire post me. Mat.16.nu.24.d, vsque ad num. 28.d, Amen dico 644

In Inuentione S.Stephani protomar.

Epist. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine. Act. 6.nu.8.b, vsque ad nu.11.c.fol.110.& cap.7.nu.54.g, vsque ad nu. 60. g, Saulus autem 711
Euang. Ecce ego mitto ad vos prophetas. Matt.23.nu.34.d, vsque ad finem capitis 648

In festo S.Dominici confess.

Epist. Testificor coram Deo & Christo, 2. Tim, 4.nu. 1.a, vsque ad nu. 9.b, Festina ad me 664
Euang. Sint lumbi vestri præcincti. Luc.12.nu.35.d, vsque ad nu.41. e, Ait autem 680

In festo S.Marię ad Niues.

Epist. Ab initio & ante secula. Eccl.24.num.14.a, vsque ad num. 17. Quasi cedrus. 447
Euang. Loquente Iesu ad turbas. Lu.11.num.27.d, vsque ad nu.29.d Turbis autem 679

In festo Transfigurationis Domini nostri Iesu Christi.

Epist. Non doctas fabulas secuti. 2.Pet.1.ca.1.nu.16.c, vsque ad nu. 29.d, Hoc primum 777
Euan. Assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Iohannem. Mat.17. nu.1.a, vsque ad nu.10.b, Et interrogauerunt. 644

S. Donati episcopi & martyris.

Epist. Omne gaudium existimate. Iac.1.nu.2.a, vsque ad nu.13.b, Nemo cum. 773
Euang. Videte, & vigilate, & orate. Matt.13.nu.33.d, vsque ad finē capitis. 664

SS. marty. Cyriaci, Largi, & Smaragdi.

Epist. Gratias agimus Deo sine intermissione 1.Thes.2.num.13.b, vsque ad nu.17.c, Nos autem fratres. 757
Euang. Euntes in mundum vniuersum. Mar.16.nu.15.c, vsque ad nu. 19.d, Et Dominus, quidem. 667

In Vigilia S. Laurentij.

Epist. Confitebor tibi Domine rex. Ezec.51.nu.1.a, vsque ad nu.13.b Exaltasti 458
Euang. Siquis vult venire post me. Matth.16.nu.24.d, vsque ad nu. 28.d, Amen dico. 644

In festo S. Laurentij martyris.

Epist. Qui parcè seminat, parcè & metet 2.Co.9.num.6.b, vsque ad nu.11.c, In omnibus 745
Euang. Amen amen dico vobis, Nisi granum. Iohann.12.nu.24.d, vsque ad nu.27.d, Nunc anima mea. 700

Infra Octau. S.Laurentij fit sicut in die.
In die SS.Tiburtij & Susannæ, fit de communi.
S.Claræ de communi virg.
SS. Hyppoliti & Cassiani de communi.
In Vigilia Assumptionis B. Mariæ.

Epist. Ego quasi vitis fructificaui. Eccl.24.nu.23.b, vsque ad numer. 31.c, Hæc omnia 447
Euang. Loquente Iesu ad turbas. Luc.11.nu.27.d, vsque ad nu. 29. d, Turbis autem 679

In Assumptione B. Mariæ Virginis.

Epist. in omnibus requiem quæsiui. Eccl.24.nu.11. a, vsque ad nu.21. Et quasi storax. 447
Euang. Intrauit Iesus in quoddam castellum. Lu.10.nu.38.g, vsque ad finem capitis 679

Infra octa. B.Mariæ fit sicut in die.
In octa. S.Laurentij.

Epist. Qui parcè seminat, parcè & metet. 2.Cor.9.num. 6 b, vsque ad nu.11.c, In omnibus 745
Euan. Nisi granum frumenti. Ioh.12.nu.24.d, vsque ad nu.27.d, Nunc anima mea 70[illegible]

S. Agapiti martyris de communi unius mart.
S.Bernardi Abbatis.

Epist. Iustus cor suum tradet ad vigilandum, Eccl.39.nu.6. a, vsque ad num.15.b, Si permanserit 45
Euang. Ecce nos reliquimus omnia. Mat.19.nu.27.d, vsque ad nu. 30 d, Multi autem 64[illegible]

In octa. Assumptionis B. Mariæ.

Epist. In omnibus requiem quæsiui. Eccl.24.nu.11.a, vsque ad nu.21 b, & quasi storax. 44[illegible]
Euang Intrauit Iesus in quoddam castellum. Lu.10.nu.38.f, vsque ad finem capitis. 68[illegible]

In Vigilia S.Bartholomæi apostoli.

Epist. Benedictio Domini super caput iusti. ecc.4.nu.25.d, & 45. vsque ad nu.10.a, Et coronati. 45
Euang. Hoc est præceptum meum, Ioha.15.nu.12.b, vsque ad nu. 17 e, Hæc mando vobis. 70

In festo S. Bartolomæi apostoli.

Epist. Vos estis corpus Christi & membra de membro. 1.Corin.12.nu. 27. vsque ad finem capitis. 74
Euang. Exijt Iesus in montem orare. Luc.6.nu.32.b, vsque ad nu. 2[illegible] c, Et ipse eleuatis 67

S. Ludouici confessoris.

Epist. Iustum deduxit Dominus per vias rectas, Sap.10.nu.10.6, vsque ad nu.15.c, Hæc populum. 43
Euang. Homo quidam nobilis abijt in regionem longinquam. Luc. 1[illegible] nu.12.b, vsque ad num.27.d, Veruntamen. 68

S. Zeferini Papæ & mart.

Epist. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi. 2. Cor. nu.3.a, vsque ad nu.8, b, Non enim. 74

Euan[illegible]

In feſto S. Auguſtini epiſcopi, & confeſſoris. & Eccleſiæ doctoris.

In decollatione S.Iohannis Baptiſtæ.

SS.Felicis, & Adaucti martyrum.

SEPTEMBRIS FESTA.

S.Aegidij Abbatis.

In natiuitate S.Mariæ virg.

In exaltatione S.Crucis.

In octa.S. Mariæ.

SS.Pontifi.& marty. Cornelij, & Cypriani.

In vigilia S. Matthæi apoſtoli.

In feſto S.Matthæi apoſtoli, & Euangeliſtæ.

SS. Mar.Mauritij, & ſociorum.

S.Lini Papæ & marty.

SS. Mar.Cypriani, & Iuſtinæ.

SS.mart. Coſmæ & Damiani.

In feſto S.Hieronymi presbyteri, & confeſſ. & Eccl. Doct.

OCTOBRIS FESTA.

S.Remigij epiſcopi & confeſſo.

S.Franciſci confeſſ.

S.Marci Papæ & confeſſ.

SS.Dionyſij, Ruſtici, & Eleuterij.

S.Calliſti papæ & mart.

COMMVNE SANCTORVM.

In vigilia vnius Apostoli.

Vnius marty. Pontific. Commune.

Vnius Mart. non Pontifi. Commune.

Alię in communi vnius marty.

Vnius martyris Commune Tempore Pasc.

Plurium martyrum Commune tempore Pasch.

Commune plurium martyrum Extra tempus Pasch.

Confess. pontific. Commune.

F I N I S.

REGESTVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd.

A B C D E.

Omnes sunt Quaterniones, præter Ddd, qui est Duernionem.

VENETIIS, M D LXXVI.

Apud Iacobum Vitalem.